ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1863 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1864.



ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

(Ὁδὸς Πειραιῶς.)

1864.

ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ
ΕΝ ΤΩι ΙΑ' ΤΟΜΩι ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΠΙΝΑΞ ΚΑΘ' ΥΛΗΝ.

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Β'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Γ'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Δ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ.

Ε΄. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

ϛ΄. ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ζ΄. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Η΄. ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΗΘΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Θ΄. ΒΟΤΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΑ.

Ι'. ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΑ'. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΙΒ'. ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ.

ΙΓ'. ΔΙΑΦΟΡΑ.

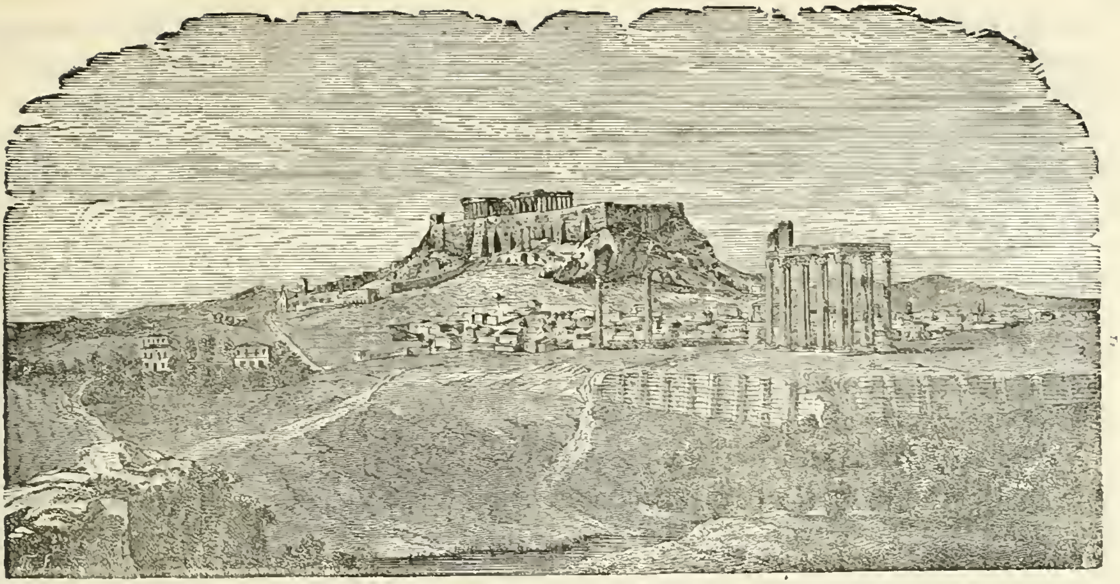
ΙΔ'. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΡΙΦΟΙ.

ΠΙΝΑΞ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ.

Α.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.





ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 313.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ (*).

Ὁ ἀναλόγως τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐργαζόμενος πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἀποταμίευσιν οἱωνδήποτε σπουδαίων προϊόντων τῆς τοῦ ἔθνους του παραγωγῆς, ἐκτελεῖ χρέος ἱερόν. Ὅτι δὲ μεταξὺ τῶν τοιούτων νοερῶν προϊόντων συγκαταλέγονται καὶ αἱ ἐθνικαὶ παροιμίαι καταδεικνύεται τοῦτο ζωηρότερον ἐκ τῆς προθυμίας, μεθ' ἧς τοσοῦτοι τῶν σοφῶν ἡμετέρων προγόνων ἐπελήφθησαν τῆς συλλογῆς καὶ ἑρμηνείας τῶν Ἑλληνικῶν παροιμιῶν, θεωρήσαντες φιλοσοφικὸν ἀντικείμενον τὸ τοιοῦτον ἔργον (1). Τῆς δὲ λέξεως *παροιμία* ἥτις καὶ *λόγος*, *ἀπόλογος*, *παροιμιῶδες*, *φασὶν*, *καὶ φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι* ἐλέγετο, ἐδόθησαν οἱ ἑπόμενοι ὁρισμοί.

(*) Ὁ ἐν Ἰωαννίνοις Κ. Π. Ἀραβαντινός, τὸν ὁποῖον πρὸ πολλοῦ γνωρίζει τὸ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος ἔκ τε τῶν ἐν τῇ Πανδώρᾳ καταχωρισθέντων ἔργων αὐτοῦ, τῆς πρό τινων ἐτῶν ἐκδοθείσης χρονολογίας τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς ἐσχάτως δημοσιευθείσης περὶ Δωδώνης πραγματείας, συνέλαβε τὴν ἰδέαν, ἰδέαν ἀξιόλογον, νὰ συλλέξῃ καὶ ἐκδώσῃ εἰς φῶς τὰς δημώδεις παροιμίας τῆς Ἠπείρου· λέγομεν δὲ ἀξιόλογον τὴν ἰδέαν διότι αἱ παροιμίαι εἶναι, ὡς ὀρθότατα λέγουσιν οἱ Γάλλοι, la sagesse des nations, ἤτοι ἡ σοφία τῶν ἐθνῶν. Συνήθως μία παροιμία περιέχει ἐν τῇ συντομίᾳ αὐτῆς, σειρὰν διδακτικῶν μαθημάτων, τῶν ὁποίων τὸ συμπέρασμα καὶ εὐκολώτερον καὶ εὐστοχώτερον ἑρμηνεύεται καὶ γίνεται καταληπτὸν δι' αὐτῆς ἢ διὰ μακρᾶς διδασκαλίας· ἀρκεῖ νὰ νοῇ τις καλῶς καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ ὀρθῶς τὴν παροιμίαν, καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι θέλει πορισθῇ ὠφέλειαν, καὶ ὠφέλειαν πολλάκις οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ἐάν, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ὀξύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ νοὸς δὲν παρέβλεπεν ἐνίοτε τὴν πιστὴν νουθεσίαν τῆς παροιμίας ταύτης, « τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν », ἀπὸ πολλῶν ἀτόπων καὶ ἰδιῶται καὶ ἡ πατρὶς θ' ἀπηλλάσσοντο.

Τὸ πόνημα τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ εἶναι ὑπὸ τὰ πιεστήρια. Χαριζόμενος δὲ ἐπέτρεψεν ἡμῖν νὰ δημοσιεύσωμεν τὸν ἀνωτέρω πρόλογον. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

(1) Μεταξὺ τῶν εἰδικῶς πραγματευθέντων περὶ τοῦ τοιούτου ἀντικειμένου ἀναφέρονται, Ἀριστοτέλης, Θεόφραστος, Κλέαρχος, Χρύσιππος, Κλεάνθης, Θεότευκτος, Ἀριστείδης, Ἀριστοφάνης, Αἰσχύλος, Μύλων, Ἀρίσταρχος, Δίδυμος καὶ Ταῤῥαῖος, ὧν αἱ πραγματεῖαι ἀπώλοντο. Ἐκ τῶν πραγματειῶν αὐτῶν συλλογαί τινες διασώζονται, ὧν αἱ πληρέστεραί εἰσιν αὗται· ἡ τοῦ σοφιστοῦ Ζηνοβίου, φιλοσοφοῦντος ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ ἐπιτεμόντος ἐν βιβλίοις τρισὶ τὰ παρὰ Διδύμου καὶ Ταῤῥαίου φιλοπονηθέντα, ἡ τοῦ Ἡρακλείτου τοῦ Διογενιανοῦ, ἡ τοῦ Πατριάρχου Κύρου, ἡ τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστολίου τοῦ Βυζαντίου, ἡ τοῦ Βατικάνου λεγομένη συλλογὴ καὶ ἡ τοῦ Σκαλιγήρου καὶ Ἐράσμου, ἐν αἷς συμπεριελήφθησαν αἱ τεθησαυρισμέναι παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, Σουίδᾳ, Μιχαὴλ Ἀποστολίου, Βαρίνῳ καὶ ἔν τινι ἄλλῳ. Ἐν ταύταις καταριθμητέα καὶ ἡ τοῦ Παρθενίου Κατσιούλη, συλλεχθεῖσα, καθὰ φησιν αὐτός, ἀπὸ Βαρίνου καὶ Σουίδα, ἀπό τε Μιχαήλου Ἀποστολίου καὶ Ταῤῥαίου καὶ Διδύμου, ἀπό τε τινὸς Γραικολατίνου καὶ ἄλλων ἀνωνύμων.

1) Αἱ παροιμίαι παλαιᾶς εἰσι φιλοσοφίας ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα. Ἀριστοτέλης.

2) Παροιμία λόγος ὠφέλιμος. Καταχρηστικῶς δέ, πᾶν παροδικὸν διήγημα, οἶμος γὰρ ἡ ὁδός. Σουΐδας ἐν τῇ λέξει.

3) Παροιμία βιωφελὴς λόγος παρὰ τὴν ὁδὸν λεγόμενος, οἷον παροδία οἶμος γὰρ ἡ ὁδός. Ἡσύχιος.

4) Παροιμία λόγος ἄλλα σημαίνων καὶ ἄλλα ἐκφράζων.

5) Παροιμία λόγος ὑποκρύφως περιέχων πράγματα ὁρατά.

6) Παροιμίαι παρόδια καὶ τετριμμένα ῥήματα, τὰ ἐν χρήσει τῶν πολλῶν, ἅτινα δύνανται ἀπ' ὀλίγων μεταληφθῆναι ἐπὶ πλείονα ὅμοια πράγματα. Βασίλειος ὁ μέγας.

7) Παροιμία λόγος ὠφέλιμος μετ' ἐπικρύψεως μετρίας ἐκδεδομένος, πολὺ μὲν τὸ αὐτόθεν χρήσιμον περιέχων, πολλὴν δὲ καὶ ἐν τῷ βάθει τὴν διάνοιαν συγκαλύπτων. Ὁ αὐτός.

8) Παροιμία σοφόν. Πῶς γὰρ οὐχὶ σοφὸν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησίν, ὅτι παλαιᾶς εἰσι φιλοσοφίας ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα; Παροιμία δὲ καὶ τοῦτο καὶ λόγος ἔχων ἀξίωμα, τῆς ὅθεν κατηνέχθη φιλοσοφίας τὴν ἀρχαιότητα, ὥστε βόειον ἐπιβλέπειν αὐτῇ. Πάμπολλοι γὰρ οἱ πάλαι τῶν νῦν εἰς ἀλήθειαν εὐστοχώτεροι. Συνέσιος.

9) Ταύτας δὲ παροιμίας ὠνόμασαν οἱ ἔξωθεν, δι' οὐδὲν ἕτερον ἐμοὶ δοκεῖ.., ἀλλ' ἐπειδὴ τὰς τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος παροιμίας ἐντυγχάνοντες, καὶ γιγνώσκοντες δι' αὐτῶν, ὅτι οὐδέν ἐστιν ἐκ τοῦ προχείρου σαφὲς τῶν ἐν αὐταῖς εἰρημένων μαθεῖν, καὶ αὐτοὶ ζηλῶσαι τὸ προφητικὸν βουληθέντες γράμμα, τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ γεγράφασι τρόπον. Μάρκελος.

10) Τούτων δὲ (τῶν παροιμιῶν) τὸ χρήσιμόν τε καὶ ὑπουργὸν ἐγνωσμένον ὑμῖν. Ἤθη γὰρ παραινοῦσι, καὶ πάθη ἐπανορθοῦσι, λόγοι γὰρ βιωφελεῖς αἱ παροιμίαι, καί εἰσιν οἷον ὕλη ἀναγκαιοτάτη τοῖς λόγου καὶ ἐπιστήμης μετεσχηκόσιν· ὑπουργοῦσι γὰρ ὑμῖν πρὸς τὸ ὁμιλεῖν ἀστείως καὶ συγγράφειν κοσμίως. Παρθένιος Κατσιούλης.

11) Αἱ παροιμίαι εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἢ τοὐλάχιστον αἱ ἀπὸ τὰς ὁποίας κατευθύνεται καὶ κυβερνᾶται εἰς πολλάς του πράξεις γνῶμαι. Ὁ κοινὸς λαὸς καὶ διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν του, καὶ διὰ τὰς βαναύσους τέχνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ πενία τὸν ἀναγκάζει ν' ἀσχολῆται, μήτε δύναται, μήτε καιρὸν ἔχει νὰ πλέκῃ μεγάλους συλλογισμοὺς, διὰ ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ὀρθότητα τῆς πράξεως· παρ. χάριν, διὰ νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἡ ἀναβολὴ τοῦ ἔργου εἶναι πολλάκις κακόν, δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ συλλογισθῇ, ὅσα λέγει περὶ τούτου ὁ Ἡσίοδος

> Μηδ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὔριον, ἔς τ' ἔννηφιν.
> Οὐ γὰρ ἐτωσιεργὸς ἀνὴρ πίμπλησι καλιήν,
> Οὐδ' ἀναβαλλόμενος· μελέτη δέ τοι ἔργον ὀφέλλει.
> Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν (τὸν κοινὸν λαὸν) νὰ ἔχῃ εἰς τὸν νοῦν του «Μὴν ἀφίνῃς δι' αὔριον, ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς σήμερον.» Κοραῆς, Προλεγόμενα.

12) Παροιμία σύντομος κατὰ παράδοσιν παραίνεσις, ἐκφράζουσα σαφῶς ἢ μεταφορικῶς καὶ ἀεὶ χαριέντως ἀλήθειαν ἢ παρατήρησίν τινα. Ι. Δεκιγάλας.

Τοιοῦτοι οἱ ὁρισμοὶ περὶ τῆς γενέσεως καὶ σκοπιμότητος τῶν παροιμιῶν τῶν γενικῶν (1) καὶ εἰδικῶν ἑκάστου ἔθνους· ὡς πρὸς δὲ τὴν βαθεῖαν καὶ ὑπόκρυφον διάνοιαν τῶν πλείστων, ἀντιγράφομεν τὰ παρὰ τοῦ ῥηθέντος Μαρκέλου ἀπαντώμενα εἰς τὸ πόνημά του. *Περὶ τῶν παρ' Ἕλλησι παροιμιῶν.*

«Οὐδὲν γὰρ ἄτοπον οἶμαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγων τῶν ἔξωθεν ὑπομνῆσαί σοι παροιμιῶν· *ἀλλ' ἢ τέθνηκεν ἢ διδάσκει γράμματα.* Ταύτην τὴν παροιμίαν, πρὸς μὲν τὸ φαινόμενον τοῦ γράμματος ὑπολάβοι ἄν τις κατὰ τῶν γράμματα διδασκόντων εἰρῆσθαι· ἐπεὶ καὶ ἕτερός τις τῶν παρ' αὐτοῖς (τοῖς Ἕλλησιν), *ἐδίδασκες γράμματα, ἐγὼ δ' ἐφοίτων*, ἔφη (2). Τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχειν οἱ τὰ ὑπομνήματα γράψαντες ἔφασαν, ἀλλ' ἐπειδὴ Ἀθηναίους Σικελιῶται, φασί, πολέμῳ νενικηκότες μόνους ἔσωζον τοὺς παιδείαν σκηπτομένους, διδασκάλους αὐτοὺς τοῖς παισὶν ἄγοντες, τοὺς δ' ἄλλους πάντας ἐφόνευον. Ἐξ αὐτῶν δέ τινας, φυγόντας καὶ ἐπανελθόντας, ἐρωτωμένους τε ὑπὸ Ἀθηναίων περί τινων διαφερόντων αὐτοῖς, ἔφασαν, εἰρηκέναι *ἀλλ' ἢ τέθνηκεν ἢ διδάσκει γράμματα.* Τί δὲ καὶ τὸ *Αἲξ τὴν μάχαιραν* νομίσειεν αὐτοῖς εἰρῆσθαι; Ὁρᾷς τὸ δυσχερὲς τῆς παροιμίας, ὃ καὶ διὰ τοῦτο δεικνύεται, διὰ τὸ μηδὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑρμηνείας εἶναι τοὺς τὴν παροιμίαν ταύτην ἐξηγήσασθαι βουληθέντας. Οὕτω δυσεύρετόν τι πρᾶγμα τὸ τῆς παροιμίας καὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν εἶναι δοκεῖ.»

Ἐκ τῶν δημωδῶν λοιπὸν παροιμιῶν τῆς Ἠπείρου συνέλαβον τὸν σκοπὸν, ἵνα ὅσας πλείστας συλλέξω· καὶ δή, θερμὸν ζῆλον καὶ κόπους καταβαλὼν, ἐνέτυχον ποσότητος μείζονος τῶν προσδοκιῶν μου. Τὸ πλεῖστον δὲ αὐτῶν φέρει ἐνδείξεις καὶ τεκμήρια τῆς οὐχὶ εὐκαταφρονήτου εὐαισθησίας καὶ νοερᾶς καταστάσεως τῶν λαῶν, παρ' οἷς ἐθίζονται ὡς λείψανα

(1) Αἱ παροιμίαι, ὅσαι περιέχουσι γενικωτέρας ἀληθείας καὶ παρατηρήσεις, εἰσὶ παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς Ἕλλησιν ἐν χρήσει, διαφέρουσι δὲ κατὰ γλῶσσαν καὶ κατ' ἰδιαίτερόν τινα τρόπον τῆς ἐκφράσεώς των.

(2) Ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν περὶ στεφάνου λόγον του.

προγονικὰ καὶ ὡς ἴδιά των ἀποκυήματα. Ὅθεν ἔσπευσα θαῤῥούντως, ἵνα ἑρμηνεύσω καὶ τὴν ἐγκρυπτομένην ἔννοιαν ἑκάστης, ὅσον οἷόν τε εὐστόχως, ἢ διὰ προσεγγίσεως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ παροιμιαστοῦ (1). Προσέτι ἐνησχολήθην, ἵνα εἰς τὰς πλείστας αὐτῶν ἀντιπαραθέσω, ὅσας ἐκ τῶν ἀρχαίων παροιμιῶν εὗρον καὶ ἔκρινα ὡς γενετείρας, ἢ ἐχούσας ὁμοιότητα, ἀναλογίαν καὶ σχέσιν πρὸς τὰς νεωτέρας (2).

Τῆς συλλογῆς μου ταύτης πολλαὶ παροιμίαι εἰσὶ γνωσταὶ καὶ ἐν χρήσει, ὡς ἐθνικὸν ἀποκύημα, εἰς διαφόρους ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας· ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι καὶ αὗται, ὡς καὶ αἱ ἰδιαίτεραι τῆς Ἠπείρου παροιμίαι διετηρήθησαν αὐτόθι ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον ἐκφραζόμεναι, διότι μόλις τεσσαράκοντα ξενικαὶ λέξεις παρεισέῤῥησαν εἰς ὑπὲρ τὰς δισχιλίας τῆς συλλογῆς μου παροιμίας. Παρατηρητέον προσέτι, ὅτι αἱ πλεῖσται αὐτῶν ἐξυφάνθησαν ἐμμέτρως (3) καὶ τοιαῦται εἰσέτι διατηροῦνται. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι ἐπήνεγκον λεκτικάς τινας διορθώσεις εἰς ὅσας διὰ τὴν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετάδοσίν των ἐθεώρησα παθούσας διαστροφὴν τοῦ ῥυθμοῦ, τῶν λέξεων καὶ τῆς ἐννοίας.

Τοιαύτη ὡς ἔγγιστα λεκτικὴ μετάπτωσις ἀπαντᾶται καὶ εἴς τινας τῶν ἀρχαίων παροιμιῶν, ὁποία ἡ *Ἄννου ὁ κρίβανος* (ἐξεύρημα δηλονότι), ἥτις ἐν ἄλλῃ συλλογῇ ἀναγινώσκεται *Ἄνους κρίβανον* (ἐφεῦρε). Ὡσαύτως *Ἀπήντησε κεράμου βολήν*, ἀναγιγνώσκεται ἀλλαχόσε *Ἀπήντησε κεραυνοῦ βολήν* καὶ *Μεταφυτεύειν γερόδρυον* ἀντὶ, *Μεταφυτεύειν γεράνδριον*. Τοιαύτην λοιπὸν διάφορον γραφὴν καὶ διαστροφὴν λεκτικὴν φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔσχον πλείονα αἱ ἡμέτεραι δημώδεις παροιμίαι· παρ. χάριν ἡ, *Ἤ δεῖρ' το τ' ἀρχοντόπουλο*, ἢ *μὴν τὸ φοβερίζῃς*, παρ' ἄλλων προφέρεται, ἢ *μὴν τὸ δοκιμάζῃς*. παρά τινων δέ, *μὴν τὸ μαγαρίζῃς*· καὶ ἡ, Λαγὸς πιπέριν ἔσπερνε, κακὸ τῆς κεφαλῆς του, ἀντὶ τῆς ὀρθῆς, Λαγὸς τὴν φτέριν ἔτριβε, κακὸ τῆς κεφαλῆς του. (1).

(1) Ἐὰν εἴς τινας τῶν ἑρμηνειῶν μὲ θεωρήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὡς ἄστοχον καὶ ἀτυχῆ, μὴ φανείτω αὐστηρὸς ἐπικριτής, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ παρὰ τοῦ ῥηθέντος Μαρκέλου σημειωθέντα ἀνωτέρω περὶ τοῦ δυσνοήτου νοήματος τῶν παροιμιῶν.

(2) Τῶν εἰδῶν τούτων συνάπτομεν τὰ ὀλίγα ταῦτα παραδείγματα.

α') Γενέτειρα. ἡ, Ἀπὸ τ' ἄλογο στὸ γομάρι· ἐκ τῆς Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους.

β') Παρεμφερής. Ἀκόμα δὲν τὸν εἴδαμε, καὶ Γιάννη τὸν ἐκράξαμε.

τῇ Πρὶν τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις.

γ') Ἀνάλογος. ἡ, Ἄλλα εἰς τὰ χείλη κι' ἄλλα στὴν καρδιά, τῇ, Ἡ μὲν γλῶττ' ὀμώμοκεν, ἡ δὲ χεὶρ ἀνώμοτος......

δ') Σχετική· ἡ, Ἂν τὸν ματαΐδῇς, γράψε τον ἀράπη. τῇ, Ἀνὴρ φεύγων οὐ μενεῖ λύρας κτύπον.

(3) Εἰς διάφορα δηλ. μέτρα τῆς νεωτέρας στιχουργίας, οἷον ἀπὸ στίχου τετρασυλλάβου μέχρι εἴκοσι καὶ δύο συλλαβῶν. Συλλαβὰς 4 τὸ, Καὶ γαλάτα Καὶ μαλλάτα. 5 τό, Ὅπου πεινάει καρβέλια βλέπει. 17 τό, Φείδι φύλαξε τὸν χειμῶνα, νὰ σὲ φάγῃ τὸ καλοκαίρι. 18 τό, Ὁ ἀκαμάτης διπλᾶ δουλεύει, καὶ μακρὺ δρόμο τρεχ' ὀκνηρός. 20 τό, Ἂν εἰσακούονταν ἡ κουρούναις ὅλ' οἱ γαϊδάροι θὲ νὰ ψοφοῦσαν. 21 τὸ Ἄλλος ἔψαινεν αὐγό, ἄλλος τὸ παρέστεκε καὶ ἄλλος ἦρθε τῶφαγε. 22 τό, Χορταμένος ὁ παππᾶς, χορταμένη ἡ παπαδιά, νύφη, σήκωσε τὴν τάβλα

Μεταξὺ τῶν παροιμιῶν τῆς συλλογῆς μου ἀπαντήσει ὁ ἀναγνώστης καὶ οὐκ' ὀλίγας παροιμίας μὴ ἐχούσας πλήρη τὰ προσόντα, τὰ κατὰ τοὺς προεκτεθειμένους ὁρισμούς· αὗται δὲ εἰσὶ δύο εἰδῶν, παροιμιώδεις δηλ. γνῶμαι ἢ ἀποφθέγματα, καὶ παροιμιώδεις λόγοι ἢ ἐκφράσεις, διαφέρουσαι τῶν θετικῶν παροιμιῶν, διότι αἱ μὲν παροιμιώδεις γνῶμαι, ἐκφράζουσι κοινήν τινα παραδεδεγμένην ἀλήθειαν ἐπιδεξίως ἐφαρμοζομένην εἰς τὸ προκείμενον πρᾶγμα, αἱ δὲ ἐκφράσεις περιέχουσι μεταφοράν τινα ἰδιάζουσαν τῷ ἔθει, παρ' ᾧ ἐθίζονται· ὁποῖαι λόγου χάριν αἱ, *Νερὸ τοῦ Χάρου κουββαλεῖ*, *Χρωστάει τῆς Μοιχαλοῦς*, *Ἀγαπάει τὰ ξυνά*, ἀντὶ τῶν λέξεων, τυγχάνει *ἑτοιμοθάνατος*, *θεότρελος*, *γυναικομανής*. Τῶν δύο ἀνωτέρω εἰδῶν δείγματα ἱκανὰ ἀπαντῶνται εἰς τὴν Ἁγίαν γραφήν· οἷον, *Εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἁλός*. Ὁ ἐργαζόμενος τὴν ἑαυτοῦ γῆν ἐμπλησθήσεται ἄρτων, καὶ πλεῖστα ἕτερα παρὰ τῷ Παροιμιαστῇ· τοῦ δὲ δευτέρου εἴδους τὰ *Ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν*, Τῷ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεσθε, κτλ. (2)

Παρατηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι τὰ ἀντικείμενα ἐξ ὧν αἱ παροιμιώδεις ἀλήθειαι ἔλαβον τὴν ζύμην, καὶ ἐκεῖνα, πρὸς ἃ ἀνάγονται καὶ συντρέφονται, οὐ περιορίζονται εἰς μόνον τὸν κύκλον τῶν ἁπλουστέρων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν παρατηρήσεων, ἀλλὰ εἰσέρχον-

(1) Ἡ τελευταία αὕτη παροιμία ληφθείτω ὡς δεῖγμα τῆς σχέσεως τοῦ μύθου ὡς πρὸς τὴν παροιμίαν. Ἡ ἔννοια τοῦ παθήματος τοῦ λαγωοῦ, ἣν τοσοῦτον ἀφελῶς καὶ συντόμως παρίστησιν ὁ παροιμιαστής, οὕτω πως ὑπὸ τοῦ μυθοποιοῦ ἔμελλεν ἐκτεθῆναι. Λαγωὸς ὑπὸ θηρευτῶν διωκόμενος κατέφυγεν εἰς μέρος ὑπὸ πυκνῶν πτέρεων κεκαλυμμένον. Ἐκεῖσε δὲ ἐγκρυβεὶς οὐκ ἔμεινεν ἐφησυχάζων, ἀλλὰ διὰ τῶν ὠτίων καὶ τῶν ποδῶν του συνεχῶς τὰς πτέρεις ἔσειεν, ὥστε οἱ θηρευταὶ τὴν τοιαύτην κίνησιν ἰδόντες, ἀνεκάλυψαν τοῦ διωκομένου θηράματος τὸ καταφύγιον, καὶ οὕτως ὁ λαγωὸς ἐγένετο τῆς ἀπωλείας του ὁ αἴτιος. Πρὸς τὸν μῦθον τοῦτον λοιπὸν ἡ παροιμία παρίσταται τόπον ἐπιμυθίου ἔχουσα.

(2) Ἐπειδὴ καὶ πλεῖστα ἐκκλησιαστικὰ ῥητά, ὧν ἱκανά εἰσι παρηλλαγμένα λεκτικῶς καὶ κεχωλωμένα, ἔλαβον θέσιν παροιμιωδῶν φράσεων, συλλέξαντες τοιαῦτα, ὅσα ἠκούσαμεν ἐν τῇ Ἠπείρῳ ἐθιζόμενα καὶ ἀπαγγελλόμενα, κατεχωρίσαμεν καὶ ταῦτα ἐν τῷ τέλει τῆς συλλογῆς, ὡς καὶ φρασίδιά τινα ἔχοντα παροιμιῶδές τι χρῶμα.

ται καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν ἠθικωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἀνθρωπίνων γνώσεων· διὸ καὶ ἀπαντῶνται ἀλήθειαι καὶ παρατηρήσεις πάσης ἐπιστήμης καὶ βιομηχανίας, καὶ κοινωνικῆς διατάξεως καὶ ἐνεργείας, διότι μεταξὺ τῶν παροιμιοπλαστῶν ὑπῆρξαν καὶ φιλόσοφοι, καὶ ἐπιστήμονες καὶ πολιτικοὶ καὶ ἔμποροι καὶ βιομήχανοι καὶ γεωπόνοι καὶ τλπ. (1)

Ταῦτα ἐν συντόμῳ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς συλλογῆς μου ταύτης προοιμιάζων, προτρέπω καὶ προσκαλῶ τοὺς λογίους Ἠπειρώτας, ἵνα ἀναπληρώσωσι τὰς ἐλλείψεις μου, συλλέγοντες καὶ ὅσας ἄλλας παροιμίας εὕρωσιν ἐν χρήσει οὔσας κατὰ τὰς διαφόρους τῆς Ἠπείρου χώρας, διότι πλεῖσται πολλαχοῦ εὑρίσκονται εἰς τὰ στόματα τῶν ἁπλουστέρων. Περαίνων δὲ τὸν λόγον μου ἀναφέρω, ὅτι τοῦ μακαρίτου Παρθενίου Κατσιούλη, τοῦ ἀκμάσαντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, εὑρὼν ἐσχάτως ἀντίγραφον τοῦ ἀνεκδότου Παροιμιαστηρίου του, διῆλθον αὐτὸ μετὰ προσοχῆς καὶ παρετήρησα, ὅτι τὰς δημώδεις παροιμίας παρέργως διέλαβε, μόλις ἑπτακοσίας Ἰωαννιτικὰς συγκαταλέξας ἐν τῷ τέλει τῆς συλλογῆς του, μὴ κατὰ στοιχεῖον ἐγγεγραμμένας, ὧν ἑκάστην ἐξελληνίσας κατέταξε μεταξὺ τῶν ἀρχαίων παροιμιῶν· καὶ ἐξ ἐκείνων ὁ μακαρίτης Γεώργιος Κρομμύδης ἠρανίσθη τὰς ἐν ταῖς *διατριβαῖς του περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης* ἀναγιγνωσκομένας σποράδην.

Ἔγραφον ἐν Ἰωαννίνοις τὸ 1861.

Ἔῤῥωσθε.

Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ.

(1) Δεῖγμα τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἔστωσαν αἱ ἐπισυναπτόμεναι δημώδεις παροιμίαι.

1. Θεολογική.	Ὁ Θεὸς εἶναι ψηλά, μόνε βλέπει χαμηλά.
2. Ἠθική.	Κάμεις λάδεις, καρδιὰ μὴ σὲ πονέσῃ.
3. Φιλοσοφική.	Κάμε καλό, καὶ ῥίξτο 'ς τὸ γιαλό.
4. Ψυχολογική.	Μὲ τὸν νοῦ πλουταίν' ἡ κόρη, με τὸν ὕπνο ἡ ἀκαμάτρα.
5. Κυριαρχική.	Τὸν γάιδαρο δὲν τὸν ῥωτᾶν, ὅταν τὸν σαμαρόνουν.
6. Οἰκονομολογική.	Ὅπ' ἀγαπάει φθηνὸ κρηάς, χάνει καὶ τὸ ζουμί του.
7. Μετεωρολογική.	Τοῦ κακοῦ καιροῦ τὰ γνέφια, ἄλλα 'πάνω κι' ἄλλα κάτω.
8. Ἐθνογραφική.	Τοῦρκον εἶδες; γρόσια θέλει.
9. Φορολογική.	Ἀπὸ ἓν ἀρνὶ δύο τομάρια.
10. Διπλωματική.	Φίλει τὸ χέρι τοῦ ἐχθροῦ, ὅταν δὲν δαγκάνεται.
11. Ἰατρική.	Ἀλλοὶ ἀπ' τὸν νηὸ ποῦ δέρνεται, τὸν γέρο ποῦ κοιμᾶται.
12. Νομολογική.	Τὸ ἄλογο ἀποκάτω στ' ἀγῶγι του ψοφάει.
13. Διαιτητική.	Τὸν μῆνα ποῦ δὲν ἔχει ρό, πίνε κρασὶ μὲ τὸ νερό.
14. Λογιστική.	Τρεῖς στὸ λάδι, τρεῖς στὸ ξεῖδι καὶ ἔξη στὸ ξειδόλαδο.
15. Κερδοσκοπική.	Τὸ ἀγῶγι ξυπνάει τὸν ἀγωγιάτη.
16. Ἐμπορική.	Ἔπαρε λάδι ἀπ' τὴν κορφὴ καὶ μέλι ἀπὸ τὸν πάτο.
17. Ἐπιτηδευματική.	Ταμπουρᾶ λαλεῖς; προκοπὴ θὰ ἰδῇς.
18. Γενεαλογική.	Κατὰ μάνα, κατὰ κύρι, τὸ παιδὶ κ' ἡ θυγατέρα.
19. Ποιμενική.	Εἴχαμε σκυλὶ κι' ἐδοήθαγε τοῦ λύκου.
20. Γεωπονική.	Ἔσπειρε σιτάρι, κι' εὐγῆκε κριθάρι.
21. Κυνηγετική.	Ποιὸς κυνηγάει δυὸ λαγούς, δὲν πιάν' οὔτε τὸν ἕναν.
22. Ναυτική.	Δίπλα φεγγάρι; ὀρθὸς ὁ ναύτης.
23. Στρατιωτική.	Τοῦ βρωμάει ἡ μπαρούτη.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ

περὶ τοῦ Ἀνναμιτικοῦ Κώδηκος.

Ἡ γνῶσις τῶν κυβερνώντων λαόν τινα νόμων εἶναι τὸ ἀσφαλέστατον μέσον τοῦ νὰ λάβῃ τις ἰδέαν σαφῆ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς σπουδῆς ταύτης ὁ ξένος κινδυνεύει κατὰ πᾶσαν στιγμήν, καίτοι ὑπὸ εἰλικρινεστάτων ἀγόμενος προθέσεων, νὰ προσκρούσῃ εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τὰς προλήψεις τοῦ ἔθνους, παρ' ᾧ φιλοξενεῖται, καὶ ἐκτίθεται ἀδιαλείπτως εἰς τὴν ἀποστροφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἔχθραν.

Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀτόπου τούτου ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀπὸ τῆς ἐν Κοχιγχίνῃ ἐγκαθιδρύσεώς της ἐνησχολήθη εἰς τὴν συλλογὴν πασῶν τῶν διατάξεων τῶν εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν διοίκησιν ἀναφερομένων τῶν Ἀνναμιτῶν καὶ ἐν Κώδηκι ἐκτεθειμένων.

Ὡς πᾶσαι αἱ δημόσιοι διατάξεις ἐν Κοχιγχίνῃ, οὕτω καὶ ὁ Κώδηξ εἶναι γεγραμμένος σινιστί, ἡ δὲ γνῶσις τούτου, ἀντικείμενον ἐνδελεχοῦς σπουδῆς τῶν λογίων καὶ μανδαρίνων τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, εἰς τούτους μόνους ἦτο οἰκεία.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Κώδηξ, διατυπωθεὶς ὑπὸ τοῦ Γιά-Λόγγ, εἶναι τὸ πλεῖστον ἀπομίμημα τῶν σινικῶν Κωδήκων, καθάπερ καὶ ἅπαντες οἱ θεσμοὶ τῆς Κοχιγχίνης. Κατὰ μικρὸν ἐξηγήθη καὶ ὑπεμνηματίσθη διὰ παραδειγμάτων καὶ ἰδιαιτέρων περιστάσεων, καθ' ὅσον ἀπεμακρύνοντο τῆς κυρίας ἐννοίας, καὶ ἐναντίον μάλιστα τῆς ὑπερβολικῆς καὶ κτηνώδους αὐτοῦ αὐστηρότητος, καθ' ὅσον τὰ ἤθη ἐξημεροῦντο ὀλίγον.

Ὅθεν τὰ διάφορα εἴδη τοῦ θανάτου, ἅτινα ἐφηρμόζοντο ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἁπλουστάτων πλημμελημάτων συγκεφαλαιοῦνται σήμερον εἰς τρία, τὴν καρατομίαν, τὴν ἀγχόνην καὶ τὸν βραδὺν θάνατον, ὅστις ὅμως σπανίως ἤδη ἐφαρμόζεται.

Μετὰ τὴν θανατικὴν ποινὴν ἔρχεται ἡ τῆς ἐξο-

ρίας, εἶτα ἡ τῶν δεσμῶν, καὶ τέλος ἡ τοῦ ῥαβδισμοῦ καὶ ἡ διὰ τοῦ βαμβοῦ μαστίγωσις.

Τὸ βαμβοῦ ὡρισμένον ἐπὶ ἐλαφρῶν ἁμαρτημάτων ἐφαρμόζεται μέχρις ἑξήκοντα πληγῶν· πέραν δὲ τούτων ἀντικαθίσταται δικαιώματι ὁ ῥαβδισμὸς, ὅστις συνοδεύει ἀείποτε τὰ δεσμὰ καὶ τὴν ἐξορίαν. Αἱ διαστάσεις τοῦ βαμβοῦ καὶ τῆς ῥάβδου τῶν ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν τιμωριῶν ὁρίζονται ἀκριβέστατα, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν πληγῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς ἑκατόν.

Κατὰ τὸ κείμενον τοῦ ἀρχετύπου νόμου οὐδεὶς πλὴν τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἀπηλλάττετο τῆς ποινῆς τοῦ βαμβοῦ, οἷος δήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ βαθμὸς καὶ ἡ ἀξία τοῦ καταγνωσθέντος. Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ὅμως, οἱ μανδαρῖνοι, οἱ στρατηγοὶ, οἱ συνταγματάρχαι καὶ αὐτοὶ οἱ ἁπλοῖ ὑπήκοοι δύνανται ἀντὶ χρημάτων ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ποινῆς κατὰ διατιμήσεις πολλάκις τροποποιηθείσας.

Ἡ θανατικὴ καταδίκη ἐπαισθητῶς ἠλαττώθη διὰ τῆς εἰς δύο κατηγορίας διαιρέσεως αὐτῆς εἰς ἄμεσον θάνατον καὶ εἰς βραδύν. Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης, εἰ καὶ μόνος ὁ βασιλεὺς ἀποφαίνεται, ὑπάρχουσιν ὅμως πλεῖσται περιστάσεις, ἐν αἷς οὐδεμία χωρεῖ ἐπιείκεια, μεταξὺ ἄλλων αἱ περιστάσεις τῆς ἀνταρσίας. Καί τινες δὲ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ἑρμηνειῶν κατώρθωσαν νὰ ὑπεκφύγωσιν ἐν μέρει τὸν δρακόντειον τοῦτον Κώδηκα, ἐπιτυγχάνοντες παρὰ τῶν διοικητῶν τῶν ἐπαρχιῶν νὰ μὴ καταδιωχθῶσι ποινικῶς ἐφ' οἷς κατηγοροῦνται ἐγκλήμασιν ἄνευ εἰδικῆς διαταγῆς ἐκ τοῦ βασιλέως ἀποῤῥεούσης.

Ὁ Κώδηξ οὗτος καθόλου μὲν ἐγένετο ὅπως ἐμπνεύσῃ εἰς ὕπατον βαθμὸν τὸ σέβας καὶ τὸν φόβον πρὸς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν, εἶτα δὲ καὶ πρὸς ὅλην τὴν ἱεραρχίαν ἥτις ἀντιπροσωπεύει αὐτὴν, ὡς εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προπατόρων ἐπὶ τῶν τέκνων, τοῦ δεσπότου ἐπὶ τοῦ δούλου καὶ τοῦ ὑπηρέτου, ὅστις δὲν διαφέρει τοῦ πρώτου ἢ ἐπ' ἐλάχιστον, τέλος τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς γυναικός.

Τὸ αἴσθημα τοῦτο τῆς εὐλαβείας καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀννάμ, ὡς καὶ ἐν τῇ Σινικῇ, ὁ βασιλεὺς θεωρεῖται ἀνώτατος πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων, ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ οὕτω πολλάκις ὀνομάζεται. Ὅθεν πᾶν ὅ,τι φαίνεται ὅτι ὁπωσδήποτε προσβάλλει τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἢ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ θεωρεῖται ὥς τις ἱεροσυλία, ὡς ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας. Ἐκ τούτου δὲ ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων κατὰ τὰς διαφόρους ποινὰς τὰς ἐπὶ τῶν τοιούτων ὁριζομένας.

Οὕτως ἡ βολὴ λίθου ἢ ἀκαθαρσίας κατὰ τῶν ἀνακτόρων ἢ κατά τινος βασιλικῆς παγόδας τιμωρεῖται παραχρῆμα διὰ τοῦ θανάτου.

Ἡ εἰς τὰ ἀνάκτορα πρόσοδος, ὡς καὶ ἡ διά τινων ὁδῶν διάβασις, δι' ὧν μέλλει νὰ διέλθῃ ὁ βασιλεὺς κανονίζεται διὰ τοιούτου τρόπου, ὥστε ἕκαστος ὡς τὸν περὶ ψυχῆς θέων φοβεῖται νὰ πλησιάσῃ τοὺς πρὸς πάντας ἱεροὺς τούτους τόπους.

Καὶ τοῦ ἰατροῦ, καὶ τοῦ βασιλικοῦ μαγείρου τὴν ὑπηρεσίαν ὑποβάλλει ὁ Κώδηξ εἰς ποινάς. Ὁ ἰατρὸς ὀφείλει νὰ δοκιμάζῃ διὰ τῆς γεύσεως πάντα τὰ διὰ τὸν βασιλέα ὁριζόμενα φάρμακα. Ἐάν ποτε ἀπατηθῇ περὶ τὴν σημείωσιν οὐσίας τινὸς, ἐὰν τυχὸν διακομίσῃ ταύτην διὰ τοῦ μαγειρείου, ὁρμαθὸς μαστιγώσεων σωφρονίζει καὶ αὐτὸν καὶ τὸν μάγειρον καὶ πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν ἀνακτόρων τοὺς ὀφείλοντας νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς ταῦτα.

Ὁ θαλαμηπόλος ὁ μὴ διατηρῶν καλῶς τὰ βασιλικὰ ἱμάτια, ἢ ἐκ παραδρομῆς δίδων τῷ βασιλεῖ ἄλλην ἀντ' ἄλλης στολῆς, ἢ πρᾶγμα μὴ ζητηθὲν ὑπ' αὐτοῦ· ὁ σταυλάρχης ὁ μὴ ἔχων εἰς κατάστασιν ἀρίστην τὰς ἁμάξας καὶ τὰ φορεῖα, καθὼς καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἵππους· ὁ βασιλικὸς πορθμεὺς ὁ μὴ φυλάττων ἐν καλῇ τάξει τὰ πλοῖα καὶ τὰς λέμβους· ὁ μάγειρος ὁ μεταχειριζόμενος βρώματα *ἀντιμαχόμενα* ἢ *βλάπτοντα ἄλληλα*, ἢ οὐχὶ τῆς πρώτης ποιότητος, πάντες οὗτοι ὑπόκεινται εἰς τὸ ἄγρυπνον ὄμμα τοῦ Κώδηκος, ὅστις διανέμει αὐτοῖς ἄφθονον μερίδα ῥαβδισμῶν.

Ἡ δουλεία πηγάζει εἴτε ἐκ τῆς μεταβιβάσεως αὐτῆς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, εἴτε ἐκ πωλήσεως τέκνου ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἴτε ἐκ πωλήσεως ξένου συλληφθέντος. Ἡ δουλικὴ αὕτη κατάστασις δὲν εἶναι καλῶς ὡρισμένη ἐντὸς τοῦ Κώδηκος, ἀλλ' εἶναι παραδεδεγμένη διὰ τῶν ὑπερβολικῶν δικαιωμάτων δι' ὧν περιβάλλει τὸν δεσπότην καὶ ἐπιτρέπει αὐτῷ ν' ἀναφέρηται εἰς τὴν Ἀρχὴν, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἀνάκτησιν δούλου δραπέτου.

Ὁ ἐπὶ μισθῷ ὑπηρετῶν μετὰ περίοδον μάλιστά τινων ἐτῶν ἐξομοιοῦται πρὸς τὸν δοῦλον· διότι, ὡς οὗτος, τιμωρεῖται διὰ θανάτου ἐὰν κτυπήσῃ τὸν κύριόν του, καὶ συλλαμβανόμενος ἐπαναφέρεται, ἐὰν ἀθετήσῃ τὴν συμφωνίαν του· δὲν δύναται δὲ οὐδὲ καταμήνυσιν νὰ ἐνεργήσῃ.

Οἱ μὴ ἔχοντες τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα πρὸς καταμήνυσιν ὁρίζονται ὑπὸ τοῦ Κώδηκος. Ἡ γυνὴ οὐδένα δύναται νὰ καταμηνύσῃ, ἥκιστα δὲ πάντων τὸν σύζυγον αὐτῆς. Οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ δοῦλοι ὑπάγονται εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τοὺς ἑαυτῶν κυρίους ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι ἕνα μάρτυρα ἱκανὸν νὰ κάμῃ τὴν καταγγελίαν ἀντ' αὐτῶν.

Ὡς πρὸς τοὺς ὑπαγομένους εἰς ἱεραρχίαν τινὰ, ἐὰν μὴ ἀκολουθῶσι εἰς τὰς αἰτιάσεις των τὴν ἱεραρχικὴν ὁδὸν, τιμωροῦνται αὐστηρῶς.

Καί τοι σεβόμενοι τὸ γῆρας οἱ Ἀνναμῖται, ὀγδοη-

κοντούτεις ὅμως θεωροῦσιν ὡς ἀνικάνους νὰ εἰσαγγείλωσί τινα.

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος μέχρι τῆς βάσεως, ἐξαιρουμένου τοῦ βασιλέως καὶ μέρους τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας, ἀπολαύοντός τινας τῶν προνομιῶν, ὁ Κῶδηξ καθιστᾷ ὑπευθύνους πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε συνεχομένους πρὸς τοὺς πταίστας, διότι ὤφειλον οὗτοι, κατὰ τὴν θεωρίαν του, εἴτε νὰ τοὺς ἐπιβλέπωσιν, εἴτε νὰ τοὺς καταγγείλωσιν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.

Οἱ ταχυδρόμοι οἱ μὴ ἀναχωροῦντες ἢ μὴ ἀφικνούμενοι ἐγκαίρως ἔχουσι τὰς ἑαυτῶν ποινὰς, ἡ δὲ τιμωρία ἀναβαίνει βαθμηδὸν ἄχρι τοῦ μανδαρίνου.

Οἱ στρατηγοὶ, οἱ συνταγματάρχαι, οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ διοικοῦντες στρατιώτας ὑπόκεινται εἰς λεπτομερῆ κανονισμὸν χρηματικῶν ζημιῶν, παρεμποδίσεως τῆς μισθοδοσίας, μαστιγώσεων ὑπολογιζομένων ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπόντων ἀνδρῶν.

Ὁ ἀποθηκάριος τοῦ Κράτους, ὁ παραμελῶν τὰ ἐμπεπιστευμένα αὐτῷ ὥστε νὰ φθαρῶσι, ὑφίσταται ὡσαύτως διαφόρους βαθμοὺς ποινῶν ὁριζομένων ὑπὸ τοῦ Κώδηκος, ἐκτὸς ἐὰν ζητήσῃ ἐπανόρθωσιν παρὰ τοῦ μανδαρίνου, εἰς οὗ τὰς διαταγὰς ὑπήγετο· ἀναδρομικῶς δὲ κατὰ τὴν ἱεραρχίαν ἡ ἔλλειψις ἑνὸς σάκκου ὀρύζιου, φθαρέντος διὰ τῆς ἐπαφῆς ἢ διὰ τῆς διαβρέξεως δύναται νὰ ἀνενεχθῇ μέχρι τοῦ ἀνωτάτου μανδαρίνου.

Τὰ αὐτὰ ἐπικρατοῦσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ὁδῶν, τῶν διωρύγων, τῶν γεφυρῶν· διηνεκῶς ὑπάρχουσιν ἔνοχοι καὶ ὑπεύθυνοι, ἐάν τι δὲν εὑρίσκεται ἐν τάξει. Ὁ Κῶδηξ ἀναβαίνει ἐν ταῖς ἑρμηνείαις αὐτοῦ καὶ ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ κατὰ τὸ ὑπεύθυνον. — Οἱ ἑρμηνευταὶ τοῦ Κώδηκος ἐξηρεύνησαν καὶ ἐξήτασαν ὅ,τι δύναται νὰ συμβῇ ἔν τε τῷ δημοσίῳ καὶ ἰδιωτικῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἀνναμιτικὸς νόμος ὥρισε ποινὰς καθ' ἃς περιστάσεις ὑπάλληλοι ἐπιτραπέντες τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἀποσκευῆς ὁδοιπόρων ἤθελον προσενεχθῇ μετ' ἀμελείας ἢ κακῆς θελήσεως, καὶ οὕτω προξενήσει βραδύτητα εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους· ὁ ἀπολεσθεὶς χρόνος κανονίζει τὸ ποσὸν τῶν ῥαβδισμῶν εἰς οὓς ὑποβάλλεται ὁ ἔνοχος.

Ὅστις δι' ἀκαταπαύστων σκανδάλων, ὧν τινα εἶναι διαγεγραμμένα, διὰ βίας κατὰ γυναικὸς, ἐν παραδείγματι, ἤθελε προκαλέσει, ὅπερ συχνότατον, τὴν αὐτοχειρίαν τοῦ θύματος, ὑπόκειται εἰς θανατικὴν ποινήν.

Ὁμολογητέον ὅτι εἰ καὶ δίκαιον τὸ τιμωρεῖν τὸν ἐμμανῶς ἐπιθυμοῦντα τὴν δυστυχίαν τοῦ ἄλλου, εἰς τὴν ἑρμηνείαν ὅμως τῆς ἐνοχῆς ταύτης πρέπει νὰ ἐμφιλοχωρῶσι φρικώδεις καταχρήσεις.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σωροῦ τούτου τῶν δρακοντείων ποινῶν ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ βαμβοῦ καὶ ληγουσῶν εἰς τὸν βραδὺν θάνατον, ἐπιβαλλομένων δὲ εἰς πράξεις μόλις δυναμένας παρ' ἡμῖν νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς πλημμελήματα, θαυμαστὸν εἶναι ὅτι εὑρίσκομεν ὁρμὰς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, τάσεις δυστυχῶς ἀνισχύρους τὸ πλεῖστον νὰ ἐλαττώσωσι τὴν σκληρότητα τῶν ποινῶν.

Οὕτω συνιστᾶται κατά τινας περιστάσεις, ἐν καιρῷ παραδείγ. χάριν μεγάλων βροχῶν ἢ ἀνομβριῶν ἡ ἐκ τῶν εἱρκτῶν ἔξοδος τῶν φυλακισμένων, ἰδίως τῶν ἧττον ἐνόχων, πρὸς ἀποφυγὴν ὅσον οἷόν τε τῶν ἐπιδημιῶν.

Ἡ κάθειρξις γυναικῶν καὶ παίδων μόνον ἐπὶ ἀκριβῶς ὁμολογουμένων ἐγκλημάτων ἐπιτρέπεται, καὶ τότε εἰς ἰδιαιτέρας φυλακάς· ἐπὶ πάσης ἄλλης περιπτώσεως ἐγκαταλείπονται ὑπὸ τὴν εὐθύνην τῶν πατέρων, συζύγων καὶ συγγενῶν αὐτῶν.

Ἡ μαστίγωσις ἐφαρμόζεται εἰς τὰς γυναῖκας οὔσας ἐντελῶς ἐνδεδυμένας, ἢ κατά τινα περίστασιν δι' ἀναξυρίδος κεκαλυμμένας. Ὑπάρχουσι μετριασμοὶ ποινῶν τεταγμένοι ἐν τοῖς ὑπομνηματισμοῖς ὑπὲρ τῶν παίδων, τῶν γερόντων καὶ τῆς καλῆς συνήθως διαγωγῆς τῶν ἀνδρῶν.

Ἡ ἐποχὴ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν καὶ τοῦ θερισμοῦ εἶναι σεβαστή. αἱ διατεταγμέναι καταναγκαστικαὶ ἐργασίαι ἀπαγορεύονται τότε, ἐκτὸς ὑπερτάτης κατεπειγούσης ἀνάγκης, περὶ ἧς ὀφείλεται λόγος εἰς τὸν βασιλέα.

Αὐστηραὶ ἐπιβάλλονται ποιναὶ εἰς τοὺς καταχρωμένους τὴν ἑαυτῶν ἐξουσίαν· ἀλλὰ τίς ὁ καταμηνύσων τὰς καταχρήσει ταύτας; Ἡ ὑπογραφὴ παραπόνου ἢ καταγγελίας συνεπάγεται βαρυτάτας συνεπείας κατὰ τοῦ αὐτουργοῦ, ἐὰν μάλιστα, δὲν διέλθῃ δι' ὅλου τοῦ ἱεραρχικοῦ ῥείθρου, καὶ δὲν ἀναγνωρισθῇ βάσιμος.

Ἡ ἀνώνυμος καταγγελία, ἡ καὶ μᾶλλον ἐν χρήσει, τυγχάνει ὡσαύτως λίαν ἐπικίνδυνος, διότι εἴς τινας προβλεπομένας περιστάσεις συνεπάγεται τὸν θάνατον, καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ αὐτουργοῦ ταύτης κατ' ἐξαίρεσιν ὑποθάλπεται δι' ἀμοιβῶν. Ὅθεν ὁ Κῶδηξ περιέχει πολυαρίθμους ἑρμηνείας περὶ τῆς συκοφαντίας, ὅπως ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀληθῶν ἢ ψευδῶν καταμηνυτῶν τῶν πράξεων τῆς ἐξουσίας, οἵτινες ἐὰν δὲν δικαιωθῶσι, δὲν ἀπαλλάττονται, ἀποῤῥιπτομένης μόνον τῆς αἰτήσεως αὐτῶν διὰ τοῦ ἀπαραδέκτου.

Τοιοῦτον ἐν κεφαλαίῳ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνναμιτικοῦ Κώδηκος· σκοπὸς αὐτοῦ κύριος εἶναι νὰ ἐκφοβήσῃ διὰ τῆς ἀπειλῆς βαρυτάτων ποινῶν πᾶν ὅ,τι φαίνεται ὅτι πρόκειται νὰ φέρῃ τὴν ἐλαχίστην προσβολὴν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν του βασιλέως πρῶτον καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, εἶτα καὶ εἰς τὴν ἐ-

πιῤῥοὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, τοῦ δεσπότου ἐπὶ τῶν δούλων καὶ ὑπηρετῶν, τέλος τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν μανδαρίνων ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων καὶ ὑποταγῶν αὐτοῖς.

Ὁ ἀνναμιτικὸς Κώδηξ δὲν εἶναι μόνον νομοθετικὸς κώδηξ εἶναι Συλλογὴ πλήρης εἰσάγουσα τὸν ἄνθρωπον εἰς πάντας τοὺς διοικητικούς, στρατιωτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς μηχανισμοὺς τοῦ Ἀνναμιτικοῦ κράτους, οἵτινες κανονίζουσι τὰ πάντα, λατρείαν, θρησκευτικὰ ἔθιμα, τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ καθήκοντα, τὰ τῶν διοικητῶν καὶ ὑπαλλήλων, τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, εἰσερχόμενοι εἰς τὰς ἐνδοτάτας λεπτομερείας περὶ πάντων τῶν ἀφορώντων τὸν ἀνναμιτικὸν βίον, οὕτως ὥστε αἱ συνήθειαι τῆς ἀπεριορίστου ἐξουσίας τῶν αὐτοκρατόρων κατώρθωσαν νὰ τὰς ἐντυπώσωσιν εἰς πληθυσμὸν ἑκατὸν μιλλιονίων κατοίκων (διότι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπομίμησις τῆς Σινικῆς) διεσπαρμένων ἐπὶ ἐπιφανείας ἴσης τοὐλάχιστον πρὸς τὸ τέταρτον τῆς κατῳκημένης σφαίρας.

Ἡ Δουλεία. Ὁ ξένος δὲν δύναται ἐκ πρώτης ἀρχῆς νὰ ὑποπτεύσῃ τὴν ὕπαρξιν τῆς δουλείας καὶ σωματεμπορίας ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀννάμ· διότι οὐδὲν ἐν τῷ χρώματι διακρίνει τὸν δοῦλον ἀπὸ τοῦ ἐλευθέρου, ἐλάχιστον δέ τι διαστέλλει αὐτὸν ἀπὸ τῶν πλείστων μισθωτῶν ὑπηρετῶν. Οὐδὲν λοιπὸν τὸ παπαράδοξον ἐὰν τὸ περὶ ὑπάρξεως δουλείας λανθάνει ἐν τῇ πρώτῃ ὄψει.

Ἡ δουλεία παρὰ τοῖς Ἀνναμίταις θεμελιοῦται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐφ᾽ ὧν καὶ ἐν τῇ Κίνᾳ ἀρχῶν· συγκροτεῖται ἐξ ἀτόμων τοῦ λαοῦ περιπεσόντων εἰς ἔνδειαν, ἅτινα εἴτε οἰκειοθελῶς πωλοῦνται, εἴτε βεβαρημένα ὑπὸ πολυμελοῦς οἰκογενείας παραδέχονται τὴν πώλησιν ἑνὸς ἢ πολλῶν ἐκ τῶν τέκνων αὐτῶν. Ἐν Κοχιγχίνῃ ὅμως ὁ πληθυσμὸς *Μόϊ* χορηγεῖ τὰ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ δέκατα τῶν δούλων. Ἡ συγγένεια, ὡς καὶ ἡ δυστυχία τῶν πληθυσμῶν τούτων, συνάμα δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀνναμιτῶν παραδεδεγμένη πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησις ὑποβοηθεῖ μεγάλως τὴν σωματεμπορίαν παρὰ λαῷ, ὅστις καὶ ἄλλως ἑκουσίως ὑποβάλλεται εἰς αὐτήν.

Ὅταν Ἀνναμίτης ἀποφασίσῃ νὰ πωληθῇ ὡς δοῦλος, ἡ συμφωνία γίνεται πάντοτε ἐνώπιον τοῦ δημάρχου τοῦ χωρίου του, αἱ δὲ δημοτικαὶ ἀρχαὶ παρίστανται ὡς μάρτυρες εἰς τὸ συμβόλαιον τῆς πωλήσεως, ἐὰν ὁ δοῦλος στερῆται πατρὸς, μητρὸς καὶ συγγενῶν.

Προκειμένου περὶ δούλου τινὸς Μόϊ, πωλεῖται ὁ τοιοῦτος ἀπὸ δευτέρας χειρὸς εἰς τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ κύριον, ἅτε ἀγορασθεὶς ἤδη εἰς τὰ ὄρη του ὑπό τινος μεσίτου ἢ ἀνθρωποκαπήλου. Ὅταν τὰ πράγματα χωρῶσι κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα, ἡ ἀγορὰ τελειοῦται παρὰ τοῦ Μόϊ διὰ τῶν αὐτῶν τρόπων ὡς καὶ ἐν τοῖς Ἀνναμιτικοῖς χωρίοις.

Ἀλλὰ πολλοὶ ἔμποροι δούλων μετέρχονται δόλους ἐνόχους προσκαλοῦντες δι᾽ ἀπάτης νεανίσκους καὶ νεάνιδας εἰς τὰς λέμβους ὅπως προσενέγκωσιν αὐτοῖς βρώματα· τότε δένοντες αὐτοὺς ἀναρπάζουσι καὶ πωλοῦσι. Ὁ νόμος ἐν τοιαύταις περιστάσεσι τιμωρεῖ καὶ τὸν ἔμπορον καὶ τὸν ἀγοραστήν.

Τοῦ πωλητηρίου ἅπαξ κυρωθέντος, ὁ δοῦλος καθίσταται, κυρίως εἰπεῖν, τὸ πρᾶγμα τοῦ κυρίου του, δυναμένου νὰ διαθέσῃ αὐτόν, οὐχὶ ὅμως καὶ θανατώσῃ· διότι ὁ νόμος ἐπιφυλάττεται εἰς ἑαυτὸν τὸ τιμωρεῖν τοὺς δούλους καταστάντας ἐνόχους εἰς θανάσιμα ἐγκλήματα.

Ὁ δοῦλος Νό-Βοέ θεωρεῖται τοιοῦτος καὶ ὑπὸ τοῦ τόπου του, καὶ οὐ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ ἔκγονοι αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ κρατοῦσι φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥτις ἐνώπιον τοῦ νόμου θεωρεῖται ὡς δούλη. Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὸν δοῦλον μετὰ τοῦ ἐμμίσθου ἐργάτου, ὀνομαζομένου, Κο-Κὸγγ ἐν τῷ Κώδηκι. Οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν Κύριον αὐτοῦ διαρκούσης τῆς μισθώσεως, λήξάσης ὅμως τῆς ὑποχρεώσεως καθίσταται ἐλεύθερος.

Εἶναι ἀρχὴ παραδεδεγμένη ὅτι ὁ δοῦλος δὲν δύναται νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, εἰμὴ τῇ συγκαταθέσει τοῦ κυρίου· διὸ ἡ δουλεία δὲν ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐξαγοράν. Ἐν γένει δὲ ἡ ἐλευθερία ἀποδίδεται δωρεὰν ὑπὸ τοῦ κυρίου εἴτε εἰς γέροντα δοῦλον πρὸς ἀνταμοιβὴν ἀγαθῶν ἐκδουλεύσεων, εἴτε πρὸς ἐξιλέωσιν δαίμονός τινος, ἢ εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν ἕνεκα εὐτυχίας ἐπελθούσης εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου.

Ἡ τιμὴ δούλου εἰκοσαετοῦς καὶ εὐρώστου εἶναι περίπου 500 Λιγατοῦραι (Ligatures) οἱ παῖδες πωλοῦνται ἀντὶ 200 ἢ 300 ἡ δὲ τιμὴ τῶν γυναικῶν οὖσα σχεδὸν ἡ αὐτὴ παραλλάσει κατὰ τὰς ἐπιτηδειότητας περὶ τὰς οἰκιακὰς ὑπηρεσίας. Ἀπαγορεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὸν κύριον δούλης γυναικὸς νὰ καταχρασθῇ αὐτὴν, ἐὰν ἔχῃ σύζυγον, τοῦτο θεωρεῖται προσβολὴ κατὰ τῆς νομίμου γυναικὸς, ἣν δυσκόλως θὰ ὑπέφερον οἱ συγγενεῖς αὐτῆς.

Τοὺς ἄῤῥενας δούλους μεταχειρίζονται εἰς τοὺς ἀγρούς, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κήπων. Μέγας ἰδιοκτήτης δούλων νομίζεται ὁ κεκτημένος πεντήκοντα, τοῦθ᾽ ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ δουλεία σκοπὸν ἔχει οἰκιακὸν μᾶλλον ἢ γεωργικόν.

Ἐκ τῶν 50 τούτων μόλις οἱ 15 εἶναι καθαρᾶς ἀνναμιτικῆς καταγωγῆς, οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι ἐκ τοῦ γένους Μόϊ, ἐν δὲ ταῖς ἓξ μεσημβριναῖς ἐπαρχίαις οἱ ἡμίσεις εἶναι Καμβόδιοι.

Πολλοὶ δοῦλοι ὑπῆρχον ἐν Γιὰ-Δὴ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Γάλλων, τώρα δὲ ἔφυγον εἰς τὰς ἐπαρχίας

τοῦ Ἀγγ-Γιάγγ καὶ τοῦ Ἀϊ-Τιὲν, πλησιάζοντες οὕτω εἰς τὴν Καμβοδίαν, τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα.

Σήμερον πολυπληθέστεροι δοῦλοι εὑρίσκονται εἰς Βιν-Θουὰν καὶ ἐν τῇ πλησιοχώρῳ ἐπαρχίᾳ τοῦ Καοὺδ-Χοά. Ἀείποτε δὲ αὐτοῦ ἐπλεόναζον ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως τῶν πολυαρίθμων φυλῶν τῶν Μόϊ. Εἰς Βιν-Θουὰν λέμβοι κατάφρακτοι ἔρχονται νὰ ζητήσωσι δούλους, πωλουμένους τακτικῶς ὑπὸ μεταπρατῶν, ὧν ἔργον ἐστὶν ἡ ἐκ δούλων ἐφοδίασις τῶν γειτονευουσῶν ἐπαρχιῶν.

Τοῦτο δίδει εἰς τὴν Ἀνναμιτικὴν δουλείαν φυσιογνωμίαν ὅλως διάφορον τῆς ἐν τῇ Κίνᾳ, ὅπου οἱ αὐτόχθονες κάτοικοι καὶ προσόμοιοι πρὸς τοὺς ἐνταῦθα Μόϊ, ὀνομαζόμενοι Μιάο-Τσὲ χαίρουσι πλείονα ἀνεξαρτησίαν ὡς πρὸς τὴν δουλείαν. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι ἐν Κίνᾳ ὁ λαὸς αὐτὸς τρέφει τὴν δουλείαν, ἐν ᾧ ἐν τῷ κράτει Ἀννὰμ μόλις τὰ δύο ἢ τρία τὸ πολὺ δέκατα τῶν δούλων χορηγεῖ ὁ λαός.

Τῆς δουλείας μὴ δυναμένης νὰ ὑφίσταται ἔνθα ἄρχει ἡ Γαλλία οὐδεὶς φόβος μὴ ἀποκατασταθῇ αὖθις ἐν Κοχιγχίνῃ.

(*Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.*)

Γ. Ἀρ.

ΠΙΦ ΠΑΦ,

ἢ

ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΑΝ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΑΣ.

Διήγησις ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ ἀφιερουμένη εἰς τὰς νεάνιδας.

(Τέλος. Ἴδε Φυλλ. 311 καὶ 312.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Τέλος ὀνείρου.

Τέλος πάντων ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἦλθεν ὁ Νιγιὰ διὰ νὰ ἐνδύσῃ κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν τὸν βασιλέα. Ἔμεινε δὲ ἐκστατικὸς ὅταν εἶδεν ὅτι ἦτο κατασκότεινα καὶ ὅτι ἡ Μεγαλειότης του ἐπεριπάτει πασπατεύων τὸν τοῖχον.

— Ποῦ εἶναι ἠρώτησεν ἀφρίζων ἀπὸ θυμὸν, αὐτὸς ὁ διαβολοϊατρός.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης, πρὸ μιᾶς ὥρας ἀνεχώρησε.

— Ποῖος σὲ ὁμιλεῖ διὰ τὸν Ῥοσβοῦ; ἀνέκραξεν ὁ βασιλεύς. Ποῦ ὑπῆγεν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μὲ ἐξύβρισεν;

Ὁ Νιγιὰ ἠτένισεν ἔκθαμβος τὸν βασιλέα καὶ ἐστέναξεν.

— Ἕνας ἄνθρωπος ἐπανέλαβεν ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν θύραν αὐτήν. Πῶς ἐμβῆκε, καὶ πῶς ἐβγῆκε;

— Δὲν εἶδα κανένα Μεγαλειότατε, ἂν καὶ δὲν ἀπεμακρύνθην οὔτε βῆμα ἀπὸ τὸν τόπον μου.

— Σὲ λέγω ὅτι πρὸ ὀλίγων λεπτῶν ἦτον ἐδῶ ἕνας ἄνθρωπος.

— Ἡ Μεγαλειότης σας δὲν ἀπατᾶται ποτέ. Ἐὰν ἦτον ἐδῶ ἕνας ἄνθρωπος θὰ εἶναι ἀκόμη διαφορετικὰ ἢ θὰ ἐπέταξεν ἢ θὰ τὸν εἴδετε εἰς τὸ ὄνειρόν σας.

— Ἀνόητε! πῶς ὠνειρεύθην; Δὲν βλέπεις τὸν λύχνον ἀναποδογυρισμένον, τὰ ἔγγραφα ξεσχισμένα; ἐγὼ τὰ ἔκαμα αὐτά;

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης· εἶμαι μικρὸς σκώληξ καὶ Θεὸς φυλάξοι νὰ ἐναντιωθῶ εἰς τὴν Μεγαλειότητά σας· βεβαίως δὲν μὲ πληρόνετε διὰ νὰ σᾶς ἐναντιόνωμαι. Ἐφέτος ὅμως ὑπάρχει ἐπιδημία παραδόξων ὀνείρων. Δὲν ἠξεύρει κανεὶς τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ἢ νὰ πάθῃ κοιμώμενος. Πρὸ ὀλίγου ἀπεκοιμήθηκα ὀλίγον, καὶ ἂν δὲν ἤμην βέβαιος ὅτι ὠνειρεύθην, θὰ ἐβεβαίωνα ὅτι ἀόρατον χέρι μὲ ἔδωκε δύο ῥαπίσματα τὰ ὁποῖα μ' ἐξύπνησαν.

— Δύο ῥαπίσματα! ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεύς· εἶναι τὸ φάντασμα.

— Ἔχετε δίκαιον, Μεγαλειότατε, ἀνέκραξεν ὁ Νιγιά· τί ζῶον εἶμαι! ἦτο τὸ φάντασμα.

— Καὶ δὲν τὸ ἐγνώρισα; εἶπεν ὁ βασιλεύς. Τί σημαίνει; Εἶναι νέα ὕβρις; εἶναι σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ; κανεὶς κίνδυνος μὲ ἀπειλεῖ; ἀδιάφορον· θὰ μείνω εἰς τὸ κράτος μου. Σὲ παρακαλῶ νὰ μὴν εἴπῃς μήτε λέξιν, φύλαξε καλὰ τὸ μυστικόν. Ἰδοὺ τὸ πουγγί μου.

— Εἶναι τὸ τρίτον ἐψιθύρισεν ὁ Νιγιά. Καὶ ἐξέδυσε τὸν βασιλέα μὲ τοιαύτην προθυμίαν καὶ τοιαύτην ἐπιτηδειότητα, ὥστε πολλάκις ἐμειδίασεν ὁ βασιλεύς.

Ἡ τόση ταραχὴ ἀπεδίωξε τὸν ὕπνον τοῦ βασιλέως· μόλις ἐκοιμήθη περὶ τὰ ξημερώματα· ὅτε δὲ ἐξύπνησε ἤκουσεν ἀσυνήθη θόρυβον· οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἐσήμαινον, ἐβρόντα τὸ καννόνιον καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες στρατιωτικαὶ μουσικαὶ ἔπαιζαν. Ἐκάλεσε τὸν ὑπηρέτην καὶ εἰσῆλθεν οὗτος μὲ ἀνθοδέσμην εἰς τὰς χεῖρας.

— Μεγαλειότατε, εἶπε, συγχωρήσατε εἰς τὸν ἐλάχιστον δοῦλόν σας νὰ σᾶς ἐκφράσῃ πρῶτος τὴν πάγκοινον ἀγαλλίασιν. Ὁ λαός σας ἐνθουσιᾷ ἀπὸ εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην. Κατηργήσατε τὰ δέκατα· ἀνοίξατε τὰς φυλακάς· ὠλιγοστεύσατε τὸν στρατόν. Εἶσθε, Μεγαλειότατε, ὁ μεγαλήτερος βασιλεὺς τοῦ κόσμου· ποτὲ δὲν εἶδεν ὁ κόσμος τοιοῦτον ἡγεμόνα. Φανῆτε εἰς τὸν ἐξώστην, διὰ νὰ εὐχαριστήσετε τὸν λαὸν ὁ ὁποῖος φωνάζει *Ζήτω* καὶ σᾶς εὐλογεῖ.

Δάκρυα ἐπερίχυσαν τὸν Νιγιὰ ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του καὶ θελήσας νὰ τὰ σφογγίσῃ ἀντὶ μανδυ-

'λίου ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐφίλει ὡς τρελός.

Ὁ βασιλεὺς ἐπῆρε τὴν ἐφημερίδα καὶ ἐν ᾧ τὸν ἐνέδυεν ὁ ὑπηρέτης, ἐπροσπάθει νὰ ἐνθυμηθῇ τί ἔτρεξε. Πῶς τὰ διατάγματα ἐκεῖνα ἐτυπώθησαν; Ποῖος τὰ ἔδωκεν; ποῦ ἦτον ὁ ἰατρὸς Ῥωσβοῦ καὶ δὲν ἐφαίνετο; Ἐν τοσούτῳ ὁ λαὸς ἔκραζε καὶ ἐζήτει νὰ τὸν ἰδῇ.

Μόλις ἐφάνη εἰς τὸν ἐξώστην καὶ αἱ φωναὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς χαρᾶς ἔφθασε μέχρι τρίτου οὐρανοῦ. Οἱ ἄνδρες ἐπέτων τοὺς πίλους των εἰς τὸν ἀέρα, αἱ γυναῖκες ἔσειον τὰ μανδύλιά των, αἱ μητέρες ἔλεγον εἰς τὰ παιδιά των νὰ ὑψώσωσιν εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς μικρὰς χεῖράς των κράζοντα *Ζήτω ὁ βασιλεύς!* Αἱ φρουραὶ τοῦ παλατίου εἶχαν ἄνθη εἰς τὴν ἄκραν τῶν τουφεκίων των, τὰ τύμπανα ἐκρούοντο, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔπαλλαν τὰ σπαθία των· ὅλοι ἦσαν ἔξω φρενῶν. Ἡ τόση συγκίνησις μετεδόθη καὶ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ αὐτός. Τότε ἐσήμανε μεσημβρία καὶ ἐθεραπεύθη ὁ ἡγεμών, ὡς προεῖπε τὸ φάντασμα.

Μετὰ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τοῦ λαοῦ ἦλθαν οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, προηγουμένων τῶν Ὑπουργῶν, διὰ νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν βασιλέα ὅτι εἰσήκουσε τὰς εὐχὰς τῶν πιστῶν ὑπηκόων του. Εἷς μόνος ἔλειπεν, ὁ ἰατρὸς Ῥωσβοῦ. Ποῦ νὰ ἦτον ἆρά γε; τὸ πρωῒ εἶχε λάβει μυστηριῶδες ἐπιστόλιον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀνεχώρησε· τί δὲ περιεῖχε τὸ ἐπιστόλιον τοῦτο; τὰς ἁγίας ταύτας λέξεις. «*Ὅλα τὰ γνωρίζει ὁ βασιλεύς*». Τίς δὲ εἶχε γράψει αὐτό, ἀφοῦ πλὴν τοῦ ἡγεμόνος κανεὶς ἄλλος δὲν τὸν ἐνθυμεῖται;

Αἴφνης εἰσῆλθεν ὁ Τόντος κάτωχρος, καὶ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν βασιλέα ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἔφερέ τις ἱππεὺς ἀσθμαίνων. Ὁ νομάρχης, ὁ στρατηγὸς Βαγιονέτας ἔστελλεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τρομερὰν ἀγγελίαν, ὅτι ὁ ἀπολυθεὶς στρατὸς ἐστασίασε καὶ ὅτι ὁ Ῥωσβοῦ ὡδήγει αὐτόν. Οἱ στασιασταὶ ἀνεκήρυξαν τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλέως, ἀποδίδοντες αὐτῷ μυρία κακουργήματα καὶ πρὸ πάντων τὸν φόνον τῆς βασιλίσσης. Ὄντες δὲ πολυάριθμοι καὶ καλῶς συντεταγμένοι εἶχαν φθάσει πλησίον τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἡ φρουρὰ οὔτε ἰσχυρὰ οὔτε πιστὴ ἦτο. Παρεκάλεσε δὲ ὁ Βαγιονέτας τὸν βασιλέα νὰ τρέξῃ ἀμέσως εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ· διότι μετὰ μίαν ὥραν τὰ πάντα κατεστρέφοντο.

Ὁ δὲ βασιλεὺς προτραπεὶς ἀπὸ τοῦτον καὶ τὸν Νιγιὰ ἐξῆλθε τοῦ παλατίου παρακολουθούμενος ὑπό τινων ἀξιωματικῶν, καὶ διὰ προκηρύξεως τοιχοκολληθείσης πανταχοῦ τῆς πόλεως, ἐδηλοποίησεν ὅτι δὲν ἦσαν ἀληθῆ τὰ περὶ στάσεως θρυλληθέντα, καὶ ὅτι ὁ στρατὸς ἦτο εἴπερ ποτὲ καὶ πιστὸς καὶ ἀφοσιωμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Αἱ δριμεῖαι νόσοι δριμέα ἀπαιτοῦν φάρμακα.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἡ διακοίνωσις ἀληθής· διότι τὸν βασιλέα ὑπεδέχθη μὲ ψυχρότητα ὁ στρατός. Ἦτον ὅμως τὸ σφάλμα τοῦ ἡγεμόνος· διότι, μελαγχολικὸς πάντοτε ὤν, οὔτε πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς εἶπε λέξιν ἐνθαῤῥυντικήν, οὔτε πρὸς τοὺς στρατιώτας ἐμειδίασεν. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ στρατηγοῦ, ἐκάθησε στενάζων· ἀλλὰ καὶ ὁ Τόντος ἦτο περίλυπος.

— Βασιλεῦ εἶπεν ὁ Βαγιονέτας, δότε με τὴν ἄδειαν νὰ σᾶς ὁμιλήσω μὲ παῤῥησίαν στρατιώτου καὶ μὲ ἐλευθερίαν ἀρχαίου φίλου· ὁ στρατὸς γογγύζει, διστάζει· εἴμεθα χαμένοι. Ὁ ἐχθρὸς πλησιάζει, ἂς τὸν προσβάλωμεν. Πολλάκις ἀπὸ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας κρέμαται ἡ τύχη ἑνὸς ἔθνους· ἀμέσως λοιπόν.

— Καβαλικεύσε λοιπόν, καὶ ἀμέσως ἔφθασα, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς.

Ἀλλ' ὅτε ἔμεινε μόνος μὲ τὸν Τόντον καὶ τὸν Νιγιά, εἶπεν ἀπηλπισμένος.

— Φίλε μου ἠμπορεῖτε νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ μίαν οἰκίαν ἡ ὁποία δὲν σᾶς εἶναι πλέον χρήσιμος. Δὲν θὰ ὑπερασπισθῶ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ μου τὴν ἀθλίαν μου ζωήν. Ἐπροδόθην ἀπὸ τὴν φιλίαν, ἐδολοφονήθην ἀπὸ ἕνα ἐπίβουλον φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς μὲ ἐγκατέλιπε τιμωρεῖ τὸ ἔγκλημά μου· ἐφόνευσα τὴν βασίλισσαν διὰ μικροὺς λόγους ἐκδικήσεως· ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ ξεπλύνω τὸ ἔγκλημά μου. Εἶμαι ἕτοιμος.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Τόντος προσπαθήσας νὰ μειδιάσῃ, ἄφετε τὰς μελαγχολικὰς ἰδέας. Ἐὰν ἡ βασίλισσα ἦτον ἐδῶ θὰ σᾶς ἔλεγε νὰ πολεμήσετε. Πιστεύσατέ με, ἐπρόσθεσε στρίβων τὸ μόλις φυόμενον μυστάκιόν του. Γνωρίζω καλὰ τὰς γυναῖκας. Καὶ νεκραὶ ἀγαποῦν νὰ ἐκδικῶνται. Πλὴν τούτου δὲν ἐσκοτώσατε τὴν βασίλισσαν, καὶ πιθανὸν νὰ μὴν ἀπέθανεν ὡς νομίζετε.

— Τί λέγεις; ἀνέκραξεν ὁ βασιλεύς.

— Λέγω ὅτι ὑπάρχουν γυναῖκες αἱ ὁποῖαι προσποιοῦνται ἐπίτηδες ὅτι ἀπέθαναν διὰ νὰ πεισματώσουν τοὺς ἄνδρας των· διὰ τί καὶ δὲν θ' ἀνασταθοῦν διὰ νὰ τοὺς πεισματώσουν περισσότερον. Ἄφετε τοὺς νεκρούς, καὶ φροντίσετε διὰ τοὺς ζῶντας οἱ ὁποῖοι σᾶς ἀγαποῦν. Εἶσθε βασιλεύς, πολεμήσατε ὡς βασιλεύς· καὶ ἂν πρέπει νὰ πέσετε, πέσετε ὡς βασιλεύς.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Βαγιονέτας ἐλθὼν μὲ τὸ ξίφος γυμνὸν ἀνὰ χεῖρας, ὁ καιρὸς βιάζει.

— Στρατηγέ, ἀνέκραξεν ὁ Τόντος εὐθὺς ὅλοι εἰς τὰ ἄλογα, ἐφθάσαμεν.

Καὶ ὁ μὲν στρατηγὸς ἐξῆλθεν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀτενίσας τὸν Τόντον.

— Ὄχι, εἶπε, δὲν θ' ἀναχωρήσω. δὲν ἠξεύρω τί

ἔχω· ἀποστρέφομαι τὸν ἑαυτόν μου. Δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, ὑπάγω νὰ σκοτωθῶ· καὶ ὅμως φοβοῦμαι, δὲν θὰ πολεμήσω.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Τόντος, διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, ἀναλάβετε τὴν δραστηριότητά σας. Καβαλικεύσατε ἀμέσως. — Θεέ μου! ἀνεφώνησε τρίβων τὰς χεῖρας, ὁ βασιλεὺς δὲν μὲ ἀκούει· ἐχάθημεν.

— Ἐλᾶτε ἐπρόσθεσε σύρων τὸν βασιλέα ἀπὸ τὸ ἔνδυμα, σηκωθῆτε, καὶ ἀμέσως. Σῶσε τὸ βασίλειόν σου, Θελκτικὲ, σῶσε τὸν λαόν σου, σῶσε ἐκείνους οἱ ὁποῖοι σὲ ἀγαποῦν, ἄνανδρε! κύτταξέ με· εἶμαι παιδὶ, καὶ ὅμως θ' ἀποθάνω διὰ σέ. Μὴν ἀτιμάζεσαι, πολέμησε. Ἐὰν δὲν σηκωθῇς, ἐγὼ ὁ δοῦλός σου θὰ σὲ ὑβρίσω· εἶσαι ἄνανδρος, δειλός!

Καὶ πὶφ! πάφ! ἐῤῥάπισε τὸν κύριόν του.

— Κακοηθέστατε! ἀνέκραξεν ὁ βασιλεὺς ἀνασπάσας τὸ ξίφος· τώρα να ἰδῆτε· πρὶν ἀποθάνω θὰ σὲ σκοτώσω.

Ἀλλ' ὁ κακοηθέστατος ἐγλύστρησεν ὡς ὀφείδιον· ἐπήδησεν εἰς τὸ ἄλογον, καὶ γυμνώσας τὸ ξίφος ὥρμησε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἔκραζεν.—ὁ βασιλεὺς ἔφθασεν, ὁ βασιλεύς! Ἐμπρὸς, ἐμπρός!

Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὀργισθεὶς εἰς ἄκρον ἔτρεχεν ἔφιππος κατὰ τοῦ Τόντου, καὶ ἔτρεχε κατακέφαλα χωρὶς διόλου νὰ φοβῆται τὸν κίνδυνον. Ὁ Βαγιονέτας ἔτρεχε μετὰ τὸν βασιλέα, ὁ στρατὸς ἔτρεχε μετὰ τὸν Βαγιονέταν, καὶ ἡ ἔφοδος ἔγεινε λαμπροτάτη μεταξὺ τῶν ὅσων ἀναφέρει ἡ ἱστορία.

Τοσαύτη δε ὑπῆρξεν ἡ ὁρμὴ ὥστε μόλις κατώρθωσεν ὁ ἐχθρὸς νὰ παραταχθῇ. Ὁ ἰατρὸς Ῥωσβοῦ παρετήρησε τὸν βασιλέα μόνον, ὥρμησεν ὁ προδότης κατ' αὐτοῦ μὲ ξίφος γυμνόν. Καὶ βεβαίως θὰ τὸν ἐφόνευε ἐὰν ὁ Τόντος, βυθίζων τὸν πτερνιστῆρα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου του, δὲν τὸν ἀνεχαίτιζεν οὕτως ὥστε νὰ τὸν ῥίψῃ ἐπὶ τοῦ Ῥωσβοῦ. Ἐπληγώθη ὅμως ἀντὶ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀνοίξας τὰς χεῖρας ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ βασιλεὺς ἔχωσε τὸ ξίφος του εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ προδότου, καὶ χαίρων τὸ ἀπέσυρεν αἱματωμένον. Βεβαίως τὸ τρομερώτερον τῶν θηρίων εἶναι ὁ ἄνθρωπος.

Προπάντων τοῦ ἰατροῦ ἡ μάχη διεκρίθη· ὁ βασιλικὸς στρατὸς, ἠλεκτρισθεὶς ἀπὸ τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ ἀρχηγοῦ του, διεσκόρπισεν ἐν ἀκαρεῖ τοὺς στασιαστὰς, οἵτινες ἐζήτησαν καὶ ἔτυχον ἀμνηστείας. Καὶ μετὰ μίαν ὥραν ὁ βασιλεὺς ἐπέστρεφε θριαμβεύων, καὶ σύρων κατόπιν αὐτοῦ νικητὰς καὶ νικηθέντας ζητωκραυγοῦντας· ἀλλ' οἱ μὲν νικηταὶ ἐζητωκραύγουν ὀλιγώτερον οἱ δὲ νικηθέντες περισσότερον· τὸ δραστηριώτερον κέντρον τῆς ἀφοσιώσεως εἶναι ἡ προδοσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῶν φαινομένων. Ὁ Τόντος δὲν ἦτο Τόντος.

Ὁ βασιλεὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ὀλίγον. Ἰδὼν δὲ τὸν Νιγιὰ ἐνθυμήθη τὸν Τόντον.

— Ἀπέθανεν ὁ Τόντος; ἠρώτησεν.

—Ὄχι Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Νιγιά· δυστυχῶς δι' αὐτὸν ζῇ ἀκόμη· εἶναι ὅμως χαμένος, τὸν μετέφεραν εἰς τὴν θείαν του, τὴν κόμησσαν Μάρω.

— Πῶς; εἶναι ἀνεψιὸς τῆς κομήσσης; καὶ δὲν μὲ τὸ εἶπε ποτέ;

— Θὰ τὸ ἐλησμονήσατε, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης. Ἐπληγώθη κακὰ εἰς τὴν πλάτην καὶ δὲν θὰ σηκωθῇ· θὰ χαρῇ εἰς ἄκρον ἂν σᾶς ἰδῇ πρὶν ἀποθάνῃ.

— Πολλὰ καλὰ, εἶπεν ὁ βασιλεύς· πηγαίνωμεν.

Ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν κατοικίαν τῆς κομήσσης, τὸν ἔφερεν εἰς κοιτῶνα μισοσκότεινον. Ὁ Τόντος ὠχρὸς καὶ αἱματωμένος ἔκειτο εἰς τὴν κλίνην, καὶ μόλις ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ χαιρετίσῃ τὸν βασιλέα.

— Τί τρέχει; ἀνέκραξεν ὁ βασιλεύς· τί παράδοξος πληγή! μισὸ μουστάκι ἔχεις.

— Φαίνεται, εἶπεν ἡ κόμησσα ὅτι θὰ ἐκάη τὸ μισὸ μουστάκι του ἀπὸ τὸ σίδηρον τοῦ σπαθιοῦ.

— Τί θαῦμα! ἀνεφώνησεν ὁ ἡγεμών· ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἶναι ὁ Τόντος, ἀπὸ τὸ ἄλλο . . . . εἶναι, δὲν λανθάνομαι., ὁ ἀγαθός μου Ἄγγελος ἡ Τρελή μου.

Καὶ γονατίσας ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς πληγωμένης.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ἡ Τρελὴ, ἀποθνήσκω γρήγορα, ἀλλὰ πρὶν ἀποθάνω . . . .

— Ὄχι, ὄχι, Τρελὴ, δὲν θ' ἀποθάνῃς, ἀνέκραξεν κλαίων ὁ βασιλεύς.

— Πρὶν ἀποθάνω ἐπανέλαβεν χαμηλώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐπεθύμουν νὰ μὲ συγχωρήσῃ ἡ Μεγαλειότης σου διὰ τὰ δύω ῥαπίσματα τὰ ὁποῖα σήμερον ἀπὸ τὸν πολύν μου ζῆλον . . .

— Φθάνει, ὑπέλαβεν ὁ βασιλεύς· σὲ συγχωρῶ· ἐμπρὸς εἰς ἕνα θρόνον καὶ εἰς τὴν τιμήν . . . τί εἶναι τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μάθημα;

— Πλὴν, εἶπεν ἡ Τρελὴ, εἶναι καὶ ἄλλο.

— Πῶς καὶ ἄλλο; ἠρώτησεν ὁ βασιλεύς.

— Τί ἐκάμετε, Μεγαλειότατε εἶπεν ἡ κόμησσα· ἐλειποθύμησεν ἡ ἀνεψιά μου.

— Λέγε, Τρελὴ, εἶπεν ὁ βασιλεύς· λέγε καὶ ἔσο βεβαία ὅτι θὰ συγχωρήσω ὅ,τι καὶ ἂν ἔκαμες. Δὲν ἔχεις δὲ ἀνάγκην συγχωρήσεως.

— Μεγαλειότατε, ὁ μικρὸς ἰατρὸς ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν Μεγαλειότητα σου . . .

— Σὺ τὸν ἔστειλες; ὑπέλαβεν ὁ βασιλεὺς σκυθρωπός.

— Ὄχι, ἥμην ἐγώ. Καὶ τί δὲν θὰ ἔκαμνα διὰ νὰ σώσω τὸν βασιλέα μου! Ἐγώ, διὰ ν' ἀπαλλάξω τὴν μεγαλειότητά σας ἀπὸ τὰς παγίδας τὰς ὁποίας ἔστησεν ἕνας προδότης ἐτόλμησα νὰ . . .

— Καλὰ σὲ συγχωρῶ, ἂν καὶ τὸ μάθημα ἦτον ὀλίγον δυνατόν.

— Ἀλλοίμονον! Μεγαλειότατε εἶναι καὶ ἄλλο.

— Καὶ ἄλλο; ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεὺς σηκωθείς.

— Θεία μου, εἶπεν ἡ Τρελή, λειποθυμῶ.

Ἀφοῦ δὲ ἀνένηψε, στρέψασα ἐσβεσμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν βασιλέα εἶπε·

— Βασιλεῦ! ἡ βρεμὶς τοῦ χοροῦ, ἡ ὁποία ἐτόλμησε . . .

— Σὺ ἦσο Τρελή! ἆ! ἐκεῖνα πρὸ πάντων σὲ τὰ συγχωρῶ· τὰ ἤξιζα, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀμφιβάλλω διὰ σέ . . . Γρήγορα, Τρελή, σπεῦσε νὰ γείνῃς καλὰ διὰ νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸ παλάτιον ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχε φύγει ἡ εὐτυχία μαζῆ μὲ σέ.

— Ἔχω καὶ τελευταίαν χάριν νὰ ζητήσω ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά σας. Σήμερον τὸ πρωῒ ὁ Νιγιὰ παρευρέθη εἰς σκηνὴν διὰ τὴν ὁποίαν ἐντρέπομαι καὶ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀγνοοῦν ὅλοι. Συνιστῶ εἰς τὴν καλλοσύνην σας τὸν πιστὸν τοῦτον ὑπηρέτην.

— Νιγιά, εἶπεν ὁ βασιλεύς, λάβε τοῦτο τὸ πουγγὶ καὶ φυλάξου μὴ φανερώσῃς τὸ μυστικόν.

Ὁ Νιγιὰ ἐγονάτισε πλησίον τῆς βασιλίσσης, καὶ ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρά της·

— Μεγαλειοτάτη, εἶπε μὲ φωνὴν χαμηλήν, εἶναι τὸ τέταρτον μυστικόν, καὶ τὸ τέταρτον . . . Ἔπειτα δὲ σηκωθείς·— ὁ Θεὸς εἶπε μεγαλοφώνως, νὰ εὐλογήσῃ τὸ χέρι τὸ ὁποῖον εἶναι τόσῳ μεγαλόδωρον.

Μετ' ὀλίγον ἡ Τρελὴ ἀπεκοιμήθη· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνήσυχος συνωμίλει μὲ τὴν κόμησσαν.

— Θεία μου, ἔλεγε νομίζετε ὅτι θὰ γείνῃ καλά;

— Μπᾶ! ἀπεκρίθη ἡ κόμησσα, ἡ εὐχαρίστησις φέρει ἐνίοτε ἀπὸ τὸν ᾅδην καὶ τὴν πλέον ἄῤῥωστην γυναῖκα. Φίλησε, ἀνεψιέ μου, τὴν βασίλισσαν· αὐτὸ εἶναι τὸ ὠφελιμώτερον ἰατρικόν.

Καὶ ὁ βασιλεὺς κύψας ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον τὴν κοιμωμένην βασίλισσαν. Καὶ συγχρόνως μειδίαμα ἀγγελικόν, γλυκὺ ἴσως ὄνειρον ἐφαίδρυνε τὸ κάτωχρον πρόσωπόν της. Ὁ βασιλεὺς ἔκλαυσε πικρῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'. καὶ τελευταῖον.

Ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ γυνὴ ὀφείλει ὑπακοὴν εἰς τὸν ἄνδρα της.

Εἶχε δίκαιον ἡ κόμησσα. (Αἱ γυναῖκες ἔχουν πάντοτε δίκαιον . . . ἀφοῦ περάσουν τοὺς ἑξήκοντα χρόνους.) Ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν ἡ Τρελὴ ἀνέλαβε τὴν ὑγείαν της, καὶ ὑπῆγεν ὡς ἐν θριάμβῳ εἰς τὸν σύζυγόν της! Ἡ ὠχρότης καὶ ἡ δεμένη χείρ της ηὔξανον τὴν χάριν καὶ τὸ κάλλος της. Ὁ Θελκτικὸς ἄλλο δὲν ἔβλεπε παρὰ τὴν βασίλισσαν, καὶ ὅλοι ἔκαμαν ὅπως ὁ βασιλεύς.

Διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ παλάτιον κατέτριψε καθ' ὁδὸν πλέον τῆς μιᾶς ὥρας. Ἡ δημαρχία εἶχεν ἀνεγείρει τρεῖς τοὐλάχιστον θριαμβικὰς ἁψῖδας καὶ ἐξαποστείλει πρὸς αὐτὴν τριακονταὲξ ἐπιτροπάς, αἵτινες ἀπήγγειλαν τριακονταὲξ λόγους. Τὴν πρώτην ἀψῖδα ἐστόλιζεν ἡ ἑπομένη ἐπιγραφή·

ΤΩ ΠΙΣΤΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΣΤΑΤΩ
ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ.

ἐφύλαττον δὲ αὐτὴν πέντε χιλιάδες παρθένοι φέρουσαι λευκὰς ἐσθῆτας καὶ κοκκίνους ταινίας·

Ἡ δευτέρα ἀψὶς εἶχεν ἐπὶ κορυφῆς τὴν Δικαιοσύνην λοξὰ βλέπουσαν καὶ στραβὰ κρατοῦσαν τὴν πλάστιγγά της· εἶχε δὲ καὶ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

ΤΩ ΠΑΤΡΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ
ΤΩ ΑΓΑΘΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΝΟΥΝΕΧΕΣΤΑΤΩ
ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ.

Ἱερεῖς, δικασταί, νομάρχαι παρίσταντο ἐκπροσωποῦντες τὴν θρησκείαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σύνεσιν.

Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης ἁψῖδος, τῆς καὶ μεγίστης πασῶν, ἡ ὁποία ἦτο, κατεσκευασμένη μὲ καννόνια, ἀνεγινώσκοντο τὰ ἀκόλουθα·

ΤΩ ΕΥΤΟΛΜΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΓΕΝΝΑΙΟΤΑΤΩ
ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ.

Περὶ τὴν ἀψῖδα ταύτην ἦσαν συνηγμένοι στρατηγοί, ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, καὶ ἑκατὸν καννόνια ἐχαιρέτισαν βροντοφώνως τὴν βασίλισσαν. Πᾶσα ἄλλη ἀνθρωπίνη εὐγλωττία ἐνδίδει εἰς τὴν εὐγλωττίαν τῶν πυροβόλων.

Διεξοδικὸν θὰ ἦτο νὰ περιγράψω τὰ γεύματα καὶ τοὺς ἑξήκοντα ἄλλους λόγους τοὺς ὁποίους ἐδανείσθημεν ἀπὸ τὴν Ἐφημερίδα, διότι δὶς καὶ τρὶς εἶχον ἤδη χρησιμεύσει εἰς ἄλλας περιστάσεις, καὶ τοὺς ὁποίους μετέδωκαν εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς· ἡ εὐτυχία εἶναι μονότονος, καὶ πρέπει νὰ συγχωρῶμεν τοὺς ψάλλοντας αὐτὴν ἐπισήμως. Εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις ὁ ὀλιγώτερα λέγων εἶναι ὁ πάντων ἐπιτηδειότερος.

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ βασιλεὺς ἐφέρθη προσηνέστατα πρὸς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους ἐμίσει ἐκ βάθους καρδίας. Μετὰ ταῦτα ὡδήγησε τὴν βασίλισσαν, ὄχι πλέον εἰς τὴν φυλακήν, ἀλλ' εἰς τὴν νυμφικὴν παστάδα, ὅπου, ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου, ἀνεγινώσκοντο στίχοι τόσῳ κανονικοί, ὁποίους μόνον βασιλεὺς ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ συνθέσῃ. Εἰς τοὺς στίχους τούτους ἐγίνετο μνεία τῶν ῥαπισμάτων.

— Τί εἶναι αὐτοί, Μεγαλειότατε; ἠρώτησεν ἡ Τρελή· τί σημαίνουν;

— Σημαίνουν ὅ,τι λέγει τὸ ὀρθὸν, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς. Ὅ,τι εἶμαι Τρελή μου εἶμαι διὰ σοῦ, ὅ,τι ἠξεύρω τὸ ἠξεύρω ἕνεκα σοῦ. Ὅταν δὲν εἶσαι μαζή μου εἶμαι σῶμα χωρὶς ψυχὴν καὶ κάμνω ἀνοησίας.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ἡ Τρελὴ, δὲν δέχομαι ὅσα λέγετε.

— Δὲν ὁμιλῶ ἐκ μετριοφροσύνης, ἐπανέλαβεν ὁ βασιλεύς· ἠξεύρω ὅτι εἶμαι τὸ γερότερον κεφάλι τοῦ ὑπουργείου μου, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπουργοί μου ὁμολογοῦν, διότι πάντοτε εἶναι τῆς γνώμης μου. Καὶ ὅμως περισσοτέρα σύνεσις ὑπάρχει εἰς τὸν μικρόν σου δάκτυλον παρὰ εἰς ὅλον μου τὸν ἐγκέφαλον. Ἐὰν ὁ λαὸς καὶ οἱ αὐλικοί μου δοξολογοῦν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀνδρίαν μου τὸ παραδέχομαι· σὺ ὅμως ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ γελᾷς· ἀπὸ τὴν σήμερον παραδίδω εἰς σὲ ὅλην μου τὴν ἐξουσίαν· ὁ βασιλεὺς, ἀγαπητή μου θὰ εἶναι ὁ πρῶτός σου ὑπήκοος καὶ ὁ πιστὸς ὑπουργὸς τῆς θελήσεώς σου. Σὺ ἑτοίμαζε τὸ δρᾶμα καὶ ἐγὼ τὸ παίζω· τὰ Ζήτω θ' ἀκούω ἐγὼ κατὰ τὴν τάξιν, καὶ θὰ τ' ἀποδίδω εἰς σὲ διὰ τῆς ἀγάπης μου.

— Φίλε μου εἶπεν ἡ Τρελὴ, μὴν λέγεις αὐτά.

— Ἠξεύρω τὶ λέγω, ἐπανέλαβεν ἐντόνως ὁ βασιλεύς· θέλω νὰ κυβερνᾷς, καὶ θέλω ὅλα νὰ γίνωνται διὰ σοῦ. Ἐγὼ εἶμαι βασιλεὺς, καὶ αὐτὸ διατάττω.

— Ἐγὼ δὲ εἶμαι σύζυγος καὶ δούλη σου, Μεγαλειότατε. Ὅθεν χρέος ἔχω νὰ σὲ ὑπακούσω.

Ἔκτοτε, ἔζησαν καὶ οἱ δύο, λέγουν τὰ χρονικὰ, εὐδαίμονες καὶ μακρόβιοι· ἠγάπων τρυφερὰ ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ ἐτεκνοποίησαν ἐν ἀφθονίᾳ· τοῦτο εἶναι τῶν καλλιτέρων μύθων τὸ ἐπιμύθιον, καὶ τῶν ἀληθινῶν ἱστοριῶν *τὸ ἀληθινὸν τέλος*.

(Ἐκ τῆς ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων τῆς 1, 2, 3 καὶ 4 Ἰανουαρίου 1863.)

Κατὰ τὸν Edouard Laboulaye.

ΛΕΓΕΤΑΙ.

Μεταξὺ τῆς εὐγενοῦς καὶ εὐπρεποῦς ἡμῶν κοινωνίας ἕρπεταί τι ἀποτρόπαιον τέρας, ὅπερ πάντες γνωρίζουσι, μεθ' οὗ πάντες συζῶσι καὶ εἰς ὃ οὐδεὶς δυσπιστεῖ, οὔτε αὐτὰ τὰ θύματά του. Αἱ καταστροφαὶ ὅσας ἐπιφέρει εἰσὶ δειναὶ, μεγάλαι, αναρίθμητοι. Ὑποσκάπτει τὰς ἀγαθὰς ὑπολήψεις, δηλητηριάζει ἀτιμάζει καὶ μολύνει διὰ τοῦ ἰοβόλου σιάλου του τοὺς ἀκεραιοτάτους χαρακτῆρας, τὰς τιμιοτάτας ψυχάς· οὗτος δ' ὁ μινώταυρος ὁ κατασπαράσσων τόσους ἀθώους, τόσῳ μᾶλλον εἶναι ἐπικίνδυνος καὶ αἱ πληγαὶ αὐτοῦ τοσοῦτον φοβερώτεραι καὶ εὔστοχοι, καθόσον παρουσιάζεται ὑπὸ σχῆμα κόσμιον καὶ ἀφελὲς εἰσάγον καὶ πολιτογραφοῦν αὐτὸν καὶ εἰς τὰς αἰθούσας μας . . . εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν οἰκογενειῶν . . . εἰς τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων . . . εἰς τὴν καλύβην τοῦ πτωχοῦ. Τὸ τέρας τοῦτο δὲν ἔχει ὄνομα· εἶναι τύπος γλώσσης, ὁ ἑξῆς « *Λέγεται.* »

— Γνωρίζετε τὸν δεῖνα κύριον; ἐρωτῶσιν ἀλλήλους συνεχῶς δεικνύοντες τὸν δεῖνα.

— Ὄχι ἀκριβῶς . . . ἀλλὰ *λέγεται* ὅτι τὰ ἤθη του δὲν εἶναι τόσον κόσμια . . . ὅτι κάποιαι περιστάσεις... ὅτι ἡ οἰκογένειά του εἶναι δυστυχεστάτη!..

— Εἶσθε βέβαιος περὶ τούτων;— Ὤ! ἐγὼ, ὄχι· πλὴν *λέγεται.*

— Ταύτην δὲ τὴν νέαν κυρίαν, τὴν τόσον ἐρασμίαν, καὶ ὡραίαν καὶ ὑπὸ πάντων φιλοφρονουμένην; . . . *Λέγεται* ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον τὸ νὰ ἀρέσῃ τις εἰς αὐτήν . . . πρὸς τούτοις ὅτι ὁ τολμητίας δὲν θὰ ἦναι καὶ ὁ πρῶτος.

— Καὶ ὅμως φαίνεται τόσον συνεσταλμένη καὶ αἰδήμων.

— Ναὶ, πλὴν *λέγεται* τὸ ἐναντίον.

— Προφυλαχθῆτε ἀπὸ τούτου τοῦ κυρίου, ὅστις ὅμως φαίνεται πλούσιος καὶ ἀξιόχρεως . . . λάβετε μέτρα ἀσφαλῆ . . .

— Ἄπαγε! . . . εἶναι κάτοχος ἀρκετῆς περιουσίας καὶ λαμπροτάτης οἰκίας.

— Ναὶ κατ' ἐπιφάνειαν . . . ὅμως *λέγεται* ὅτι αἱ ὑποθέσεις του εἶναι περιπεπλεγμέναι, αἱ δὲ πληρωμαί του δυσκολώταται. . .

— Εἶσθε βέβαιος; — Παντάπασιν . . . . ὅμως *λέγεται.*

— Ὁ κύριος *** παραιτεῖται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον διεκρίθη διὰ πράξεων ἀξιολόγων, χρηστῶν καὶ εὐεργετικῶν.

— Ὁ κύριος *** παίζων εἰς τὸ χρηματιστήριον, ἐμπορεύθη τὰς προσόδους . . . τὰ δημόσια χρεώγραφα . . . ἦλθε πτωχὸς εἰς τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐξέρχεται πλουσιώτατος.

— Ἀδύνατον, διότι ὁ βίος του εἶναι μέτριος ὡς πρότερον, καὶ ἡ δίαιτά του ἁπλῆ.

— Ἀκριβεῖς περὶ πάντων, πληροφορίας, νὰ λάβῃ τις ἀδύνατον.

Καὶ τοῦτο τὸ θανάσιμον καὶ ἀδυσώπητον, *λέγεται*, τρέχει, πηγαίνει, ἔρχεται, προσβάλλει καὶ φονεύει τὴν ὑπόληψιν ἀνδρῶν, τὴν ἀρετὴν γυναικῶν, χωρὶς νὰ γνωρίζωσί τι ἐξ ὅλων τούτων, οὔτε οἱ ἄνδρες οὔτε αἱ γυναῖκες.

Ὁ ἀναγινώσκων τὰς γραμμὰς ταύτας, καὶ ἄνευ ἀνάγκης προσθήκης ἄλλων παραδειγμάτων, θέλει ὁμολογήσει τὸ ἀκριβὲς τῆς ἐπικρίσεώς μας, διότι ἀνευρίσκει εἰς τὰς ἀναμνήσεις του τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀν-

αριθμήτων κακῶν, τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, προξενηθέντων ὑπὸ τῆς ἀσυνέτου ταύτης λέξεως, «*λέγεται*». Ὁπόταν δ' ἡ λέξις αὕτη προφέρεται ὑπὸ μίσους καὶ ἐκδικήσεως... τότε προέρχονται αἱ ἄτιμοι συκοφαντίαι, ἃς ἡ μὲν κοινὴ συνείδησις περιφρονεῖ, ὁ δὲ νόμος καταδιώκει καὶ τιμωρεῖ.

Πολλάκις ὅμως, ἡ ἐπιπολαιότης, ἡ ἀπερίσκεπτος συνδιάλεξις, διασπείρει τὸ δηλητήριον τοῦτο ἄνευ κακοβούλου προθέσεως.

Ἐπαναλαμβάνομεν μὲ ἀδιαφορίαν τὰ παρατράγωδα, τὰ ὁποῖα ἄλλοι ἀδιαφόρως εἶπον... Οὕτως ἡ ἠθικὴ γάγγραινα αὐξάνει, χωρὶς νὰ δύναταί τις νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ· διότι ὀλίγοι οἱ διανοούμενοι ν' ἀναδράμωσι μέχρι τῆς πηγῆς τῶν ψιθυρισμάτων τούτων· καὶ οἱ δυστυχεῖς, οἱ προσβληθέντες ὑπὸ τῶν βελῶν τῆς ἀτίμου συκοφαντίας, φέρονται κατὰ κρημνὸν ἐν πάσῃ ἀγνοίᾳ.

Ἰδοὺ τί ὁ σοφός, ὁ συνετὸς καὶ ὁ τίμιος ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ.

Οὐδεὶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὁ μὴ ἔχων ἐχθρούς. Κατ' ἐμὴν δὲ γνώμην, θὰ μὲ δυσηρέστει τὰ μέγιστα, ἐὰν ἤμην ἐλλειπὴς τοιούτων, διότι καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελούμεθα.

Ἀλλ' ἂς προσέξωμεν μὴ ἕνεκα τῆς κακοποιᾶς ταύτης λέξεως γινώμεθα ἐχθροὶ ἀνθρώπων, οὓς δὲν γνωρίζομεν· μὴ ἀμαυρῶμεν ἀρετὰς πολλάκις ἀληθεῖς, προτερήματα ἀξιοπρεπῆ, ὑπολήψεις τιμίας· μὴ γενώμεθα, ἕνεκεν ἀκηδίας, ἀξιοκατάκριτος ἠχὼ λόγων ἐπιβλαβῶν, ἑνὶ λόγῳ, μὴ γινώμεθα δωρεὰν συκοφάνται, ἐνῷ οὐδόλως ἐπιθυμοῦμεν νὰ κατασταθῶμεν τοιοῦτοι.

Βραΐλα τῇ 20 Φεβρουαρίου 1863.

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩ. ΠΑΠΠΑΖΟΓΛΟΥ.

ΙΒΙΣΚΟΣ Ο ΕΝΥΔΡΟΣ.

(Hibiscus aquaticus. [Decand.])

H. aquaticus caule simplici, foliis ovatoacutis dentalis subtrilobis, peduncolis terminalibus, basi foliolo instructis et articulatis. (Nob.)

Οἱ καυλοὶ τοῦ φυτοῦ τούτου τοῦ ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἔν τισι τῶν ἡμετέρων μερῶν αὐτοφυῶς βλαστάνοντος φθάνουσιν εἰς ὕψος μέχρι δύω γαλλικῶν μέτρων. Εἶναι φυτὸν ἐτήσιον, χρώματος βαθυπρασίνου, κατὰ δὲ τὸ μέρος τὸ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων προσβαλλόμενον χρώματος ἐρυθροῦ. Ἐρυθροῦ ὡσαύτως χρώματός εἰσι καὶ οἱ μίσχοι καὶ τὰ νεῦρα τῶν φύλλων, ἃ οὐ μόνον κατὰ τὸ χρῶμα ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σχῆμα διαφέρουσι τῶν φύλλων τοῦ Ῥοδοειδοῦς Ἰβίσκου, περὶ οὗ διεπραγματεύθημεν ἐν τῇ Γεωργικῇ ἐφημερίδι. Ὁ ἐξωτερικὸς τοῦ φυτοῦ τούτου κάλυξ σύγκειται ἐκ 13 μέχρι 15 τμημάτων, στενῶν τε καὶ ὀξέων, ὁ δὲ ἐσωτερικός, ὁ καὶ μικρότερος τοῦ πρώτου, σύγκειται ἐκ πέντε λοβῶν, καὶ ἔχει τὴν κορυφὴν ἀνοικτήν. Ἡ στεφάνη εἶναι χρώματος λευκοῦ πρὸς δὲ τὴν βάσιν πορφυρόχρους· εἶναι προσέτι ἀνοικτὴ ἐν εἴδει κώδωνος μὲ πέταλα ἀμβλέα καὶ ἀνωμάλως πως διηρημένα. Ὁ στύλος ἀνυψοῦται διαιρούμενος εἰς πέντε μέρη. Οἱ δὲ στήμονές εἰσιν ἐν εἴδη σφαιρῶν συντεθλιμμένων καὶ κατὰ τὸ χρῶμα λευκοϋπόξανθοι. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος φυτὸν ἀνθεῖ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καθ' ἣν καὶ ὁ ῥοδοειδὴς Ἰβίσκος, μεθ' οὗ ἔχει μεγίστην ὁμοιότητα. Τὰ δὲ ὡραῖα αὐτοῦ ἄνθη, ὡς καὶ τὰ τοῦ ῥοδοειδοῦς μεταχειρίζονται οἱ ἰατροὶ ὡς μαλακτικὰ φάρμακα.

Ἰ. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

« Ἔστι δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ, » κατὰ τὸν ὁτὲ μὲν πεζόν, ὁτὲ δὲ *καβάλλην* τοῦ Πηγάσου ἀπόγονον ἀναβαίνοντα συγγραφέα τῆς « *Ἀοράτου φωνῆς*. » (1) Διὰ τοῦτο ἀφωρίσθησαν οὐ μόνον πάντες οἱ συμμετασχόντες εἰς τὴν διαρπαγὴν τῶν ἀποθηκῶν τοῦ στρατοῦ, εἴθ' ἑκουσίως, εἴτ' ἀκουσίως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ τῶν κλοπιμαίων ἀγοράσαντες ἢ μὴ καταγγέλλοντες τοὺς κατέχοντας αὐτὰ φίλους των. « *Σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ* » κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα τὸν *ἀλάνθαστα ἀνεκδότου*, ὡς μὴ ὤφελε, *ποιητοῦ ἔπη* ἀπαγγέλλοντα *Οὖτιν*, *γράψαντα ταῦτα χθὲς καὶ πάλιν αὔριον καὶ ἐσαεὶ μελετῶντα καὶ γράφοντα τὰ ἴδια* πρὸς κοινὸν ὄφελος καὶ τέρψιν, *ψάλλοντα δὲ ταῦτα εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτὴ εἰς σὲ καὶ σὺ* (τὰ ψάλλεις) *εἰς τὴν ἱστορίαν* . . . καὶ εἰς τὸ σύγγραμμά του·

Καὶ ἡ σταύρωσις Σωτῆρος ἦτον θέλημα θεοῦ
Νὰ προέλθῃ ἀπ' τὸν Ἰούδα γιὰ τὰ κρίματα λαοῦ.

Ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν, ὦ Οὖτις, πῶς ὑπάρχει ὁ *ὀφθαλμὸς* ἐκεῖνος *τῆς δίκης* ἀφ' οὗ σὺ αὐτὸς τὸν ἐξώρυξες μεθύσας τὸν Κύκλωπα;

πάντα δέ οἱ βλέφαρ' ἀμφὶ καὶ ὀφρύας εὗσεν ἀϋτμὴ
γλήνης καιομένης· σφαραγεῦντο δέ οἱ πυρὶ ῥίζαι. (2)

Πρὸ μηνὸς ὁμιλοῦντες περὶ φυλακῶν ᾠκτείρομεν τὴν τῶν ἡμετέρων ἀθλιότητα· ἀλλὰ καὶ τὸ ἄκρον

(1) Ἡ ἀόρατος φωνή. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Δ. Δράκου. 1863.

(2) Ὀδυσσείας Ι, 389—390.

ἐναντίον τῆς ἀθλιότητος ἡ μεγάλη περιποίησις συνεπάγει κακὰ ἀποτελέσματα. Ἐν τῷ πριγκηπάτῳ τῆς Γάλλης ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχουσιν 148 φυλακαί, ὅπου καθείργονται κατ᾽ ἔτος 130,000 καταδίκων, πλὴν 400,000 ἑτέρων εἰς βραχείας φυλακίσεις καταδεδικασμένων. Οἱ κατὰ τὸ 1860—1861 γενόμενοι ὑπολογισμοὶ ἐμφαίνουσιν αὔξησιν 13 τοῖς ἑκατὸν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κακούργων, 5 0/0 εἰς τοὺς καταδεδικασμένους ἐπὶ ὑποτροπῇ, 33 0/0 εἰς τοὺς ἐπὶ μικροῖς πλημμελήμασι φυλακισθέντας. Ἡ παράδοξος αὕτη αὔξησις, συγκινήσασα τὰ μέγιστα τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν ἀνεκοινώθη εἰς τὴν βουλὴν τῶν λόρδων ὑπὸ τοῦ λόρδου Carnarvon καὶ προτείναντος τοῦ λόρδου Granville διωρίσθη ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τούτου. Προέκυψε δὲ τὸ ἄτοπον ἐκ τῆς πρὸς τοὺς καταδίκους μεγάλης ἠπιότητος καὶ τῆς ἀφθόνου τροφῆς, ἥτις ἐπιτρέπεται εἰς ὅντινα θέλει νὰ δαπανήσῃ ἐξ ἰδίων.

Καὶ ἐπειδὴ περὶ φυλακῶν.... τί ἀθωότερον τῆς παιδιᾶς « *κορώνα ἢ λεπτά;* » Καὶ ὅμως ὑπάρχει τρόπος τοῦ παίζειν εἰς αὐτὴν ἀσφαλῶς καὶ μετὰ κέρδους βεβαίου εἰς ἑκάστην ἀνάῤῥιψιν. Διχοτομεῖς διὰ πριονίου δύο πεντάρας καὶ συγκολλᾷς διὰ μολύβδου τὰ δύο μέτωπα τὰ φέροντα τὴν λέξιν ΛΕΠΤΑ εἰς ἓν νόμισμα καὶ τὰς δύο ἀντικειμένας ἐπιφανείας τὰς φερούσας τὸ στέμμα ἢ τὴν προτομὴν τοῦ ἡγεμόνος εἰς ἕν, καὶ εὑρίσκεις ἁπλοϊκόν τινα καὶ εὔπιστον συμπαίκτορα· ἐὰν εἴπῃ « *λεπτὰ* » ῥίπτεις τὸ *δίστεμμον* νόμισμα, ἂν δὲ « *κορώνα* » πίπτει ἡ ἀμφοτέρωθεν *λεπτὰ* φέρουσα πεντάρα. Φέρει ὅμως δυστυχίαν ἀντὶ ἀμοιβῆς ἡ ὡραία αὕτη ἐφεύρεσις, καθὼς ἀπεδείχθη ἐσχάτως, καταδικασθέντων τῶν ἐφευρετῶν Κ. Κ. Lepage καὶ Devaux εἰς τεσσάρων μηνῶν φυλάκισιν ἐπὶ τῇ καταμηνύσει νέου τινὸς καλουμένου Bouché, κεραμέως τὸ ἐπάγγελμα.

Ἀλλὰ δὲν ἡττῶνται συνήθως κατὰ τὴν εὐφυΐαν οἱ Ἕλληνες καὶ τὸ θεώρημα τοῦτο κατήντησεν ἀξίωμα πρό τινος. Σαλευομένης — οὐχί, δυστυχῶς, ἐπ᾽ ἀγκυρῶν — τῆς πατρίδος κατὰ τὰς πρώτας τοῦ Φεβρουαρίου ἡμέρας, κατελήφθη ἀπροσδοκήτως νεανίας τις ὑπὸ στρατιώτου ἐνόπλου καὶ ἀπειλοῦντος θάνατον διὰ μαχαίρας ὡς ἑξῆς. « Δὸς ὅ,τι ἔχεις ἐπάνω σου ἢ σ᾽ ἐσκότωσα. » Καὶ ὁ νέος κατέθεσε τὸ ὡρολόγιόν του· εἰς τὸ δεύτερον δὲ πρόσταγμα ἐκένωσεν αὐτὸς ἑαυτοῦ τὸ θυλάκιον εἰς χεῖρας τοῦ ἠπίου πολεμιστοῦ καὶ οὕτως ἐπετράπη αὐτῷ ἡ ἄδεια νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του. Προχωρεῖ λοιπὸν πέντε βήματα καὶ ἐξάγει τὸ ἐν τῇ ζώνῃ rivolver. « Στάσου, ἀνακράζει πρὸς τὸν ἀπερχόμενον στρατιώτην, στάσου ἢ σ᾽ ἐσκότωσα· » ὁ δὲ στρατιώτης, περίτρομος ἐφίσταται. «Κατάθες κατὰ γῆς ὅ,τι σ᾽ ἔδωκα... Καλά· τώρα κατάθες τὸ ὅπλον σου..... πολλὰ καλά· τώρα προχώρει...» μετά τινα δὲ λεπτὰ τῆς ὥρας ὁ στρατιώτης, ὑπὸ τοῦ ῥεβόλβερ, ὡς ὑπὸ μαγνήτου, διοικούμενος, ἐδροσίζετο εἰς τὴν πρωτοφυλακήν... ἂν ὄχι εἰς τὴν φυλακήν· ταῦτα τοὐλάχιστον λέγουσι. Κ᾽ ἐπειδὴ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς *λέξεως λέγεται*, πολλά τις δύναται νὰ διηγηθῇ, ἔστωσαν καὶ ἐφαλμένα, ἰδοὺ τί ἠκούσαμεν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν.

Πρόκειται πάλιν περὶ ἀτακτούντων μὲν ἀλλὰ τακτικῶν στρατιωτῶν, ὁ δὲ χρόνος τοῦ δράματος εἶναι πάλιν ὁ Φεβρουάριος. Στρατιῶται δύο εἰσῆλθον διὰ νὰ κλέψωσιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον * * * ὑπὸ Γερμανίδος τινὸς διοικούμενον, καὶ οὐκ οἶδα πῶς κατώρθωσαν ἀναβάντες νὰ ἐξαπλωθῶσι μεταξὺ στέγης καὶ ὀροφῆς· φαίνεται ὅμως ὅτι τῶν δύο ὁμοῦ τὸ βάρος δὲν ἦτο εὐκαταφρόνητον, διότι δὲν ἀνέγνωσαν, φαίνεται, τὰς συμβουλὰς τοῦ δόκτορος Δανσὲλ, ὅστις ἀναγγέλλει εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας ὅτι *νομίζει ὅτι εὗρε τρόπον ἐλαττώσεως τοῦ πάχους μὴ βλαπτομένης τῆς ὑγείας, ὃν ἐκτίθησιν ἐν τῷ βιβλίῳ* Préceptes fondés sur la Chimie pour diminuer l'embonpoint, *τιμωμένῳ φράγκων 5 καὶ πωλουμένῳ παρὰ τῷ συγγραφεῖ* Rue Neuve-Fontaine-St.-Georges, 8. Ταῦτα πρὸς εἴδησιν τῶν εὐτραφῶν καὶ πιμελῶν—παρακαλῶ δὲ τοὺς ἀναγνώστας νὰ μὴ παραγραμματίσωσι τὰς δύο τελευταίας λέξεις. —Ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ προκείμενον· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ξυλίνη καὶ σεσηπυῖα ὀροφὴ ὑπείκουσα εἰς τὸ βάρος κατέπεσεν ἐπὶ τῆς ἐστρωμένης τραπέζης καὶ... πλὴν τῶν ὀστέων τῶν ἐπιβατῶν αὐτῆς, πάντα τὰ λοιπὰ συγκατεθλάσθησαν. Παράδοξος τρόπος κλοπῆς καὶ παράδοξον ἐν ταυτῷ γεῦμα ἀνθρώπων ὑπτίων ἐπὶ τῆς τραπέζης καταπιπτόντων, κατὰ πολύ, μὰ τὸν λογομάγειρον Ἀντιφῶντα, κατὰ πολὺ παραδοξότερον τοῦ παρὰ τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα πρό τινων ἐτῶν γενομένου ... Τί! καὶ πάλιν διήγησιν ἀνέκδοτον; Ναί· μάλιστα ταύτην τὴν φορὰν τὸ *λέγεται* ἀποσκορακίζεται. Ἠκούσαμεν — καὶ ὁ εἰπὼν *ἔλεγεν* ἑαυτὸν αὐτόπτην — ὅτι ὁπλαρχηγός τις ἢ προὔχων τῶν βορείων τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχιῶν ὤφειλεν εἴς τινα χωρικὸν περὶ τὰς χιλίας ἢ δισχιλίας δραχμάς, ὤφειλεν ἀλλ᾽ ἑπόμενος τῷ ῥητῷ τοῦ Ἰσοκράτους « Στέργε τὰ παρόντα» δὲν ἐπλήρονε, πάντα λίθον κινῶν ὅπως ἀπαλλαχθῇ τοῦ φορτικοῦ δανειστοῦ καὶ *τὰ βελτίω ζητήσῃ*. Κατέφυγε τέλος ὁ δανειστὴς εἰς τὰ δικαστήρια καὶ διὰ τῆς εὐσπλάγχνου βοηθείας ῥητορικοῦ τινος κυνὸς συνέῤῥαψεν . . . . ἐλάνθασεν ἡ γλῶσσά μου... συνέγραψεν ἀγωγὴν καὶ ἐκίνησε μετ᾽ αὐτῆς καὶ μετὰ τοῦ κλητῆρος διευθυνόμενος πρὸς τὸν ἀγνώμονα ὀφειλέτην. Οὗτος δὲ λαβὼν παρὰ τοῦ κλητῆρος τὴν ἀγωγὴν ἀνέγνω, ἐνόησεν ὅτι ἀπῄτουν παρ᾽ αὐτοῦ χρήματα, ἱλαρῶς δὲ μειδιάσας καὶ ὑπόδρα ἰδὼν τὸν ἀντίδικόν του· « Ἔφαγες, ἠρώτησεν;

— Ὄχι, ἀρχηγέ.

— Ἀ! δὲν σὲ ἀφίνω νὰ φύγῃς νηστικός.

— Δὲν πειράζει, ἐνδοξότατε, δὲν πεινῶ.

— Ὄχι, ὄχι πρέπει νὰ φάγῃς. Αἴ! παλληκάρια δότε τῳ νὰ φάγῃ αὐτὸ τὸ χαρτί.... εἶναι τάχα γλυκύ;...»

Μάτην ὁ ταλαίπωρος διεμαρτύρετο διὰ παντοίων ἐπιχειρημάτων· ἠναγκάσθη κατακόκκινος καὶ περίφοβος νὰ καταβροχθίσῃ τὴν ἀγωγὴν, γελῶντος καὶ χαίροντος τοῦ εὐφυοῦς ὁπλαρχηγοῦ καὶ νομίζοντος ὅτι ἔπαυσεν οὕτω νὰ ὀφείλῃ τὰ ἐν τῇ μετ' ὀλίγον μελλούσῃ νὰ χωνευθῇ ἀγωγῇ. Ἐράνη ὅμως καὶ εὔσπλαγχνος... ἀληθὴς Ἕλλην, μετὰ τὸ γεῦμα ἔδωκεν εἰς τὸν εὐγνώμονα καὶ ξηρῶς καταπίνοντα δανειστὴν ποτήριον οἴνου ὅπως βοηθήσῃ τὴν κατάβασιν τοῦ ἐδέσματος.

Πολλῷ διάφορον γλύκυσμα παρεσκευάσθη νεωστὶ διὰ τὴν τελετὴν τῶν γάμων τοῦ πρίγκηπος τῆς Γάλλης μετὰ τῆς πριγκηπίσσης Ἀλεξάνδρας, θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας καὶ ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Γεωργίου, ἀδελφοῦ τοῦ διαδόχου τοῦ μετὰ τὸν πρῶτον διάδοχον διαδόχου τοῦ δανικοῦ θρόνου. Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὸ γλύκυσμα ὁ «Ἑωθινὸς παρατηρητής·» «Ὁ Κύριος Κωνστάντιος Πανιὲζ ζαχαροπλάστης τῆς βασιλίσσης ἐτελείωσε πρὸ μικροῦ τὴν γαμήλιον τούρταν τοῦ πρίγκηπος τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς πριγκηπίσσης Ἀλεξάνδρας, ἔχουσαν ὕψος 5 ποδῶν καὶ 1/2 καὶ πλάτος 2 καὶ 1/2 κατὰ τὴν βάσιν.

» Τῶν διαστάσεων δοθεισῶν, μετὰ μικροτέρας ἀπορίας μανθάνομεν ὅτι ἡ τούρτα ζυγίζει ὑπὲρ τὰς 100 λίβρας. Ὁ Κύριος Πανιὲζ ὡδηγήθη κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν ὑπὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ἀνακτόρου ὅπου μέλλει νὰ τελεσθῇ ὁ βασιλικὸς γάμος, καὶ, παραδεχθεὶς γοτθικόν τι σχέδιον, κατεσκεύασε μνημεῖον οὗτινος ὁ ῥυθμὸς ἀναμιμνήσκει τοὺς ἀρχαίους ἡμῶν ἀγγλικοὺς σταυροὺς τῆς ἐποχῆς τοῦ Edouards, ὡς τὸν ὑπάρχοντα ἐν Οὐάλθαμ εἰς μνήμην τῆς βασιλίσσης Ἐλεονόρας.

» Διαιρεῖται τὸ σχέδιον εἰς τέσσαρα μέρη ἢ ὀροφάς. Ἡ βάσις εἶναι ὀκτωγώνιος καὶ ἔνδον τῶν ἀψίδων δύο σηκοὶ (niches) περιέχουσι τὰ σύμβολα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Δανιμαρκίας μεθ' ἀψίδων κατεχομένων ὑπὸ εἰδωλίων παριστώντων τὰς Μούσας. Ἐκ διαλειμμάτων ὑπάρχουσι κέρατα Ἀμαλθείας καὶ ἀπὸ τῆς βάσεως τῶν στύλων (piliers) μέχρι τῆς κορυφῆς κρέμανται ἀνάγλυπτοι αἱ εἰκόνες τοῦ πρίγκηπος καὶ τῆς πριγκηπίσσης.

» Θὰ ἐρωτηθῶμεν ἀναμφιβόλως πῶς θὰ κατορθώσῃ νὰ κόψῃ τὴν τούρταν ἡ νεόνυμφος; Χαίρομεν ὅτι δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν καὶ νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν τρόπον τοῦ διελεῖν τὸν γόρδιον τοῦτον δεσμόν. Οἱ τοῦ μετώπου σηκοὶ οἱ περιέχοντες τὰ σύμβολα τῆς Ἀγγλίας, καὶ τῆς Δανιμαρκίας ἐκτίσθησαν ὡς θύραι καὶ ἀνοίγονται. Ἅμα δ' ἀνοιχθέντων ἡ Α. Β. Μ. ἡ πριγκήπισσα τῆς Γάλλης θὰ δυνηθῇ νὰ διασχίσῃ διὰ τῆς μαχαίρας τὴν τούρταν.»

Ἀλλ' ἔβρεχε κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀλεξάνδρας εἰς Λονδῖνον καὶ διὰ τοῦτο αἱ τιμαὶ τῶν θέσεων τῶν ἐνοικιαζομένων ἐπὶ τῆς διόδου τῆς πομπῆς ἐξέπεσαν ὀλίγον. Κύριός τις ὁ Κύριος Dakin κατοικῶν εἰς τὸ Saint-Paul's-Church-Yard ἐνοικίασε τὸ παράθυρόν του ἀντὶ 950 λιβρ. στερλ. ἤτοι 23,750 φράγκων, φίλος δέ τις κατοικῶν εἰς Piccadilly γράφει εἰς τὴν Ἐθν. γνώμην τῶν Παρισίων «ἔχω θέσιν εἰς τὸ παράθυρόν μου διὰ τριάκοντα ἀνθρώπους καὶ γνωρίζω 200 ἐλπίζοντας πρόσκλησιν. Θὰ δυσαρεστήσω λοιπὸν 170, ἐνῷ ἂν ἔμενα εἰς τὴν ἐξοχὴν θὰ ἐκέρδαινα ὑπὲρ τὰς 200 λίρας ἐνοικιάζων τὰ παράθυρά μου.»

Τοῦ δὲ Παγκοσμίου Μηνύτορος ὁ ἀνταποκριτὴς περιγράφων τὴν τελετὴν προστίθησι τὰ ἑξῆς·

«Τὸ ἐπίλοιπον τῆς ὁδοῦ οὐδὲν περίεργον παρεῖχε. Κεφαλαὶ, θεωρεῖα, καὶ ἔπειτα πάλιν κεφαλαὶ καὶ πάλιν θεωρεῖα, ἄνθη, κραυγαὶ, θαυμάσιος ἐνθουσιασμὸς παραφορὰ ἀκατονόμαστος. Τέλος ἐν τῷ Hyde-Park ὁ λαὸς, ὁ ἀληθὴς λαὸς, ῥακενδύτης καὶ μαῦρον πῖλον φορῶν, κραυγάζων, ὠρυόμενος ἰσχυρότερον παντὸς ἄλλου καὶ προσαγορεύων τὴν πριγκήπισσαν διὰ «*Ζήτω*» τὰ ὁποῖα θὰ τῇ ἔδωκαν βεβαίως καλλίστην ἰδέαν περὶ τῶν ἀγγλικῶν πνευμόνων.

» Τοιαύτη εἶναι ἡ σύνοψις τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐν ᾗ τὰ μόνα ἀτυχήματα ὑπῆρξαν τέσσαρα ἢ πέντε θεωρεῖα διαῤῥαγέντα καὶ ῥαγδαία βροχὴ αἰφνιδία ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐξετάθησαν ἐν ταὐτῷ ἓν ἑκατομμύριον ἀλεξιβροχίων μηδενὸς καταλιπόντος τὸ πεδίον. Ἡ σκηνικὴ αὕτη μεταβολὴ ἐξετελέσθη θαυμασίως.»

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας οὐδεμία ἐφημερὶς ἐν Ἀγγλίᾳ περιεῖχε πολιτικὴν ὕλην, οὐδ' αὐτοὶ *οἱ Καιροὶ* (Times) οἱ συνήθως εἰς Χρόνον μετατρεπόμενοι παρ' ἡμῖν, περιέχοντες, πλὴν τῆς τρὶς καὶ εἰκοσαστήλου περιγραφῆς τῆς τελετῆς, τρία ἄρθρα πρὸς τιμὴν τῶν νεονύμφων. Ἡ δὲ Sun ἐτυπώθη διὰ γλαυκῆς μελάνης ὁλόκληρος. Ὅλα δὲ τὰ καταστήματα καὶ αὐτὴ ἡ τράπεζα καὶ αὐτὸ τὸ χρηματιστήριον!!! ἔμειναν κλειστὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἕλληνος Τριανταφυλλίδου αἱ ἐφημερίδες ἀνήγγειλαν τὸν τοῦ Π. Στεφανίτση, κληροδοτήσαντος εἰς τὴν Ῥιζάρειον σχολὴν δραχμὰς 100,000. Καὶ τούτου μὲν τῷ ὄντι θεάρεστος καὶ ἑλληνικὴ ἡ πρᾶξις· ἔπρεπεν ὅμως νὰ γίνῃ ἐν Ἑλλάδι, ὡς ὑπάρχει καὶ ἐν Γαλλίᾳ, νόμος καθ' ὃν δὲν ἐπιτρέπεται ἀδιακρίτως εἰς τὰ διάφορα καταστήματα κτλ. νὰ δέχωνται πάντοτε τὰ γινόμενα αὐτοῖς κληροδοτήματα· ὁ πολὺς πλοῦτος

βλάπτει τὸ κατάστημα, ἐν ᾧ, διανεμόμενος εἰς δύο ἢ πλείονα, δύναται νὰ γίνῃ πάροχος πολλῷ περισσοτέρας ὠφελείας. Les dispositions entre-vifs ou par testament, λέγει τὸ ἄρθρον 910 τοῦ ἀστυκοῦ τῆς Γαλλίας κώδηκος, au profit des hospices, des pauvres d'une commune ou d'établissemens d'utilité publique, n'auront leur effet qu'autant qu'elles seront autorisées par une ordonnance royale. Καὶ προστίθησι τὸ ἄρθρον 937· Les donations faites au profit etc. seront acceptées par les administrateurs de ces communes ou établissemens après y avoir été dûment autorisés. Εἰς δὲ τὸν νόμον τῆς 18 Ἰουλίου 1837 περὶ τῆς δημοτικῆς διοικήσεως (ἄρθρ. 48, τίτλος Δ'.) ὁρίζονται οἱ ἁρμόδιοι πρὸς παραδοχὴν ἢ ἀπόῤῥιψιν τῶν ἀποφάσεων τῶν διευθυντῶν. Ὑπάρχει δὲ τριπλοῦν συμφέρον διὰ τὴν πολιτείαν εἰς τὸν περιορισμὸν αὐτόν· α'. τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰ πρόσωπα αὐτὰ de mainmorte ὀλίγον παράγουσιν ὡς κακῶς διοικούμενα συνήθως. β'. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ οὐδέποτε θνήσκουσι· ἄρα ἡ πολιτεία δὲν κερδαίνει ἐκ τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος ὅσον ἐλπίζουσιν οἱ προτείνοντες τὸ φορολογικὸν τοῦτο μέτρον εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ ἐπιβαρύνονται οἱ ἰδιῶται. γ'. εἴπομεν ἀνωτέρω καὶ ἐνταῦθα ἀναφέρομεν τὴν φράσιν γάλλου συγγραφέως là où commence le luxe là commence le désordre. Τὸ δὲ κληροδότημα τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Τριανταφυλλίδου ἐλπίζομεν ὅτι θέλει χρησιμεύσει εἰς σύστασιν *διδασκαλείου τῶν τυφλῶν παίδων* ἀναγκαιοτάτου εἰς πᾶν κράτος. Οἱ τυφλοί, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐγράφη ἐν τῇ *Πανδώρᾳ*, καθίστανται εἰς ὅλα ἐπιτηδειότατοι διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς μελέτης καὶ ἀναγινώσκουσιν ὅσον ταχέως καὶ ἡμεῖς οἱ βλέποντες. Περὶ τούτου δύναται νὰ πεισθῇ πᾶς τις εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Βέλγιον κτλ. ἀποδημῶν. Γίνονται ἄριστοι μουσικοί, ἄριστοι μουσικῶν ὀργάνων, ἰδίως κλειδοκυμβάλων, κατασκευασταὶ καὶ ἐπιδιορθωταὶ (καὶ παρατηρήσατε ὅτι ἐδῶ μόνον χορδιστὴν ἔχομεν τὸν Κ. Μινέλλην, ἰταλόν

μικρὸν μὲν δέμας ἀλλὰ μαχητὴν

μὴ προφθάνοντα νὰ τρέχῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο τῆς πόλεως ἄκρον καὶ διὰ τοῦτο περιζήτητον καὶ δυσεύρετον), ἄριστοι τορνευταὶ καὶ δικτυπλόκοι κλπ. κλπ.

Ἀλλ' ἐπειδὴ κατευωδώθημεν πάλιν εἰς ἀγαθοεργιῶν διήγησιν, οὐδόλως ἄσκοπον νομίζομεν νὰ ἐπαινέσωμεν τοὺς προθύμως ὑπὲρ τῶν ἀπόρων ἐθνοφυλάκων συντρέχοντας συμπολίτας ἡμῶν· παρατιθέμεθα δὲ ὡραῖον ἀνέκδοτον εὐχόμενοι εἰς πολλοὺς πλοῦτον ὅπως δι' αὐτοῦ καταστῶσιν εὐεργέται τῆς κοινωνίας.

Ἐξεδόθη ἐσχάτως ὑπό τινος Ἐλβετοῦ τοῦ Κυρίου Ἑ. Δυνάντου βιβλίον ἐπιγραφόμενον *Ἀνάμνησις τοῦ Σολφερίνου*, καὶ διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν ἐκ τῆς μάχης ἐκείνης δεινῶν διδάσκον ἀποστροφὴν πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐξάλειψις αὐτοῦ εἶναι ἀδύνατος παροτρύνον εἰς ἐλάττωσιν τῶν ἐξ αὐτοῦ προκυπτουσῶν ταλαιπωριῶν. Συμβουλεύει δὲ τὴν σύστασιν *ἑταιριῶν πρὸς βοήθειαν τῶν τραυματιῶν* ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην.

Μεταξὺ ἄλλων τὸ προκείμενον βιβλίον, τὸ ὁποῖον ὀλίγοι δυστυχῶς θ' ἀναγνώσωσι διότι δὲν πωλεῖται, μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει καὶ τὴν ἑξῆς θαυμασίαν τῷ ὄντι ἀγαθοεργίαν πλουσίας γυναικός, μὴ ὑπαγομένης βεβαίως εἰς τὴν τάξιν τῶν πλουσίων ἐκείνων οἷς οὐχ ἡτοίμασται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

« Μία δὲ ἐκ τῶν μεγάλων κυριῶν τοῦ Μιλάνου, ἱστορικὸν φέρουσα ὄνομα, διέθετο ὑπὲρ τῶν τραυματιῶν ἓν ἐκ τῶν μεγάρων της μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα κλινῶν. Μεταξὺ τῶν κατακεκλιμένων ἐν τῷ λαμπρῷ μεγάρῳ στρατιωτῶν ὑπῆρχε καί τις στρατιώτης τοῦ 70 τάγματος, ὅστις ὑποστὰς ἐγχείρισιν ἐκινδύνευεν. Ἡ δὲ κυρία τοῦ οἴκου παραμυθοῦσα τὸν τραυματίαν ἐλάλει περὶ τῆς οἰκογενείας του πρὸς αὐτόν, λέγοντα ὅτι ἦτο μονογενὴς υἱὸς χωρικῶν τοῦ νομοῦ τῶν Αὐσκίων (Gers) καὶ ὅτι ὅλη ἡ λύπη του ἦτο ὅτι κατέλειπεν αὐτοὺς εἰς μεγίστην πενίαν, διότι αὐτὸς μόνος ἠδύνατο νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν· προσέθετε δὲ ὅτι θὰ ἦτο μεγάλη εἰς αὐτὸν παραμυθία νὰ ἀσπασθῇ τὴν μητέρα του πρὶν ἢ ἀποθάνῃ. Ἡ δὲ γυνή, μὴ διακοινώσασα αὐτῷ τὸ διανόημα, ἔγνω αἴφνης ἵνα καταλίπῃ τὰ Μεδιόλανα καὶ ἐπιβᾶσα εἰς τὸν σιδηρόδρομον ἦλθεν εἰς τὸν νομὸν τῶν Αὐσκίων πρὸς τὴν οἰκογένειαν ἧς τὴν κατοικίαν εἶχε μάθει, καὶ ἐχομένη τῆς μητρὸς τοῦ τραυματίου παραλαμβάνει τὴν ταλαίπωρον χωρικὴν εἰς τὰ Μεδιόλανα, ἀφ' οὗ πρῶτον κατέλιπεν εἰς τὸν ἀσθενῆ καὶ γέροντα πατέρα 2,000 φράγκων, καὶ ἓξ ἡμέρας μετὰ τὴν συνομιλίαν πρὸς τὸν στρατιώτην ὁ υἱὸς ἠσπάζετο τὴν μητέρα κλαίων καὶ εὐλογῶν τὴν εὐεργέτιδα. »

Εὐτυχεῖς οἱ πλούσιοι οἱ εἰς τοιαῦτα ἔργα δαπανώμενοι ἐν τῷ κρυπτῷ. « Ἂν ἡ ἀληθὴς ἐλεημοσύνη, λέγει ὁ Saint-Marc Girardin, ἦναι ἡ ἐκ τῆς καρδίας πηγάζουσα, ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ πλουσίου, καταβάλλοντος τὴν καρδίαν ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν περιουσίαν, εἶναι ἀνταξία τῆς τοῦ πτωχοῦ καταβάλλοντος καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸν ὀβολὸν τῆς ἐνδείας του. »

Ἐκ Παρισίων ἀναγγέλλεται ὅτι ἐγένετο δεκτὸν εἰς τὸ Κωμικὸν Θέατρον (Opéra Comique) μελόδραμά τι τοῦ Ἕλληνος μουσικοῦ Κ. Στίβενς. Συγχαίρομεν αὐτῷ τε καὶ τῇ Ἑλλάδι.



ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ.

Ἀνεφάνη κατ' αὐτὰς παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας κῆτος θαλάσσιον καταπιὸν πλοῖον αὔτανδρον. Φαίνεται δὲ ἀνῆκον εἰς τὸ γένος τῶν ἰχθύων τοῦ Ἀπριλίου.

Διατί ἡ πρώτη Ἀπριλίου εἶναι ἰδίως καθιερωμένη εἰς τὸ ψεῦδος καὶ πῶς ἡ ἀρχαία αὕτη συνήθεια ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου (Πυανεψιῶνος) μετετέθη εἰς τὸν Ἀπρίλιον; Τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἀπόκρισις εἶναι δύσκολος. Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀπατουρίων ἐχρησίμευεν ὡς ἡ μέλαινα ἐκείνη λίθος ἐφ' ἧς δοκιμάζεται ὁ χρυσός· πᾶς λαὸς ἄγων τὰ Ἀπατούρια ἦτο καθαρῶς Ἰωνικὸς λαός· « Εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γεγόνασι καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι ὁρτήν· ἄγουσι δὲ πάντες πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων· οὗτοι γὰρ μόνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατούρια, καὶ οὗτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν. » Παράδοξος ἡ ἀνθρωπίνη φύσις! Ἡ μὲν ἀλήθεια οὐδέποτε ἑωρτάσθη τὸ δὲ ψεῦδος, ἡ ἀπάτη, ἀπὸ Κόδρου μέχρις ἡμῶν τιμᾶται. Παράδοξος, λέγομεν; Ἀπ' ἐναντίας συνεπεστάτη διότι ἕκαστος τὰ ἴδια πλεονεκτήματα τιμᾷ καὶ ἐκθειάζει ὁ δὲ κόσμος οὗτος, καὶ οὐχὶ μόνον ὁ ἡμέτερος αἰών, ὑπῆρξε πάντοτε κίβδηλος, κόσμος ψεύδους καὶ ἀπάτης. Τῶν Ἀπατουρίων ἀγομένων ὁ Ὅμηρος ἔφθασεν εἰς Σάμον· « ὁ δ' ἐντυχὼν τῷ Ὁμήρῳ ἔλεξεν· ὦ ξένε, Ἀπατούρια ἀγούσης τῆς πόλεως καλοῦσί σε οἱ φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσοντα »· τότε δὲ καὶ ὑβρισθεὶς ὑπὸ γυναικὸς θυούσης τῇ Κουροτρόφῳ κατηράσθη αὐτὴν ἐμμέτρως

Τὴν δὲ νέων μὲν ἀνήνασθαι φιλότητα καὶ εὐνήν·
ἡ δ' ἐπιτερπέσθω πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
ὧν ὥρη μὲν ἀπάμβλυνται θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

Εὑρίσκεται δὲ καὶ ψήφισμα ἐπὶ Κηφισοδώρου ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις γενόμενον, καθ' ὃ, ὅπως ἡ βουλὴ ἄγῃ τὰ Ἀπατούρια μετὰ τῶν ἄλλων Ἀθηναίων κατὰ τὰ πάτρια, ἐσχόλαζον οἱ βουλευταὶ ἐπί τινας ἡμέρας. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι λοιπὸν Ἀθηναῖοι ἠγάπων τὰς ἑορτάς, οὐχὶ μόνον ἡμεῖς οἱ ἀδιακόπως ἀπὸ ἑορτῶν εἰς ἑορτὰς μεταπίπτοντες, ἀφ' οὗ κατὰ τὰ Ἀπατούρια ἐσχόλαζον ὅσας σχεδὸν ἡμέρας σχολάζομεν διὰ τὸ Πάσχα.

Ἐφέτος, συμπιπτούσης τῆς δευτέρας ἡμέρας τοῦ Πάσχα μὲ τῆς πρώτης Ἀπριλίου ἤτοι μετὰ τῶν Ἀπατουρίων, εὐχόμεθα εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας εὐφυΐαν μὲν καὶ ὀξύνοιαν περὶ τὴν εὕρεσιν, σοβαρότητα δὲ ἐπιτηδείως πεπλασμένην περὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ψεύδους δι' οὗ σκοπὸν ἔχουσι ν' ἀπατήσωσι τοὺς φίλους των. Ἐπευχόμεθα δὲ καὶ τὸ Πάσχα αἴσιον καὶ ἐν ἀγαλλιάσει μετὰ κοκκίνων ὠῶν καὶ *σουρεκίων* τὴν δὲ παρατεθειμένην μελαγχολίαν εὐχόμεθα μόνον ἐν εἰκόνι νὰ βλέπωσιν αἱ φίλαι ἀναγνώστριαι μηδέποτε ὅμως νὰ αἰσθάνωνται αὐτὴν . . . ἐκτὸς ἂν ταῖς ἀρέσκῃ.

Σ.

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ. (*)

—ooo—

Ὑπὲρ πάντας τοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου Delaroche, ὁ Κ. Κάρολος Λανδέλλης κατέχει τὴν μέθοδον τοῦ διδασκάλου· σύλληψιν τοῦ ἀντικειμένου, ὀρθότητα ἐν τῇ ἰχνογραφίᾳ, ἁρμονίαν κατὰ τὸν χρωματισμόν, ἁπλῆν ἐργασίαν, ἐξαίρετον φιλοκαλίαν, πάντα ταῦτα τὰ διακεκριμένα τοῦ Παύλου Delaroche προτερήματα κατορθώσας προσεκτήσατο. Ἡ Μ ε λ α γ χ ο λ ί α αὐτοῦ εἶναι ἔργον γλυκύ, κάλλιστα μεμελετημένον. Ἀρέσκει ἡμῖν ἡ θέσις τῆς γυναικὸς καὶ τὸ χαρίεν αὐτῆς κατὰ κρόταφον ἀπεικόνισμα θαυμασίως ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἐνδύματος λαμπρυνόμενον.

(Univers illustré).

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ὁ νεκρὸς 1862, *καὶ τὸ Νεογνὸν* 1863.

—

Χίλιοι ὀκτακόσιοι ἑξῆντα εἰς παππάδες
Καὶ κόραις των ὀμορφονιαῖς ἀρίθμηταις χιλιάδες
Ἐχθὲς τὸ βράδυ ἕνα νεκρὸν ἐπήγαιναν νὰ χώσουν
Κ' εἰς τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγκαλιὰ νὰ τὸν ἐπαραδώσουν.
Τὸ λείψανο ἦταν παιδιοῦ ποῦ ἔζησ' ἕνα χρόνο,
Κ' ὁ θάνατός του ἄφινε θλίψι πολλή, καὶ πόνο.
Γιατ' ἦταν ὄμορφο παιδὶ ἀγγελοκαμωμένο
Κ' ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ τὰ δυὸ εὐλογημένο·
Γιατ' εἶχ' οὐράνιο μέτωπο, καὶ μάτια σὰν ἀστέρια
Κ' ὅλαις ταῖς χάραις τοῦ οὐρανοῦ βαστοῦσε εἰς τὰ χέρια
Γιατ' ἦταν ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποῦ εἶχ' ἡ οἰκουμένη
Χρόνους κ' αἰῶνας νὰ ἰδῇ στοὺς κόρφους της νὰ γένῃ.
Γιαυτὸ 'ψαλλαν ἡ κόραις των, ἔψαλλαν κ' οἱ παππάδες
Φωναῖς ἀγγέλων θάῤῥευες πῶς ἦταν μυριάδες

(*) Παρετήρησαν βεβαίως οἱ ἀναγνῶσται τὴν ἐντέλειαν τοῦ ξυλογραφήματος καὶ τὴν καλὴν ἐκτύπωσιν αὐτοῦ· ἐν τῇ ξυλογραφικῇ ἡ πτωχὴ Ἑλλὰς κατ' οὐδὲν λείπεται τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων ἐθνῶν· ἀλλ' οἱ πόροι εἰσὶν ἐλάχιστοι. Τὴν προκειμένην εἰκόνα ἐχάραξε καὶ ἐτύπωσεν (ἐσπευσμένως δὲ) ὁ ἐπιτήδειος καλλιτέχνης Περικλῆς Σκιαδόπουλος, οὗτινος ἔργα καὶ πολλὰ γαλλικὰ τῶν Παρισίων συγγράμματα ἐκόσμησαν. Ἂν ἡ πληρωμὴ τῶν συνδρομῶν ἐγίνετο τακτική, ὡς προκηρύττεται ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς Π α ν δ ώ ρ α ς, καὶ εἰς τὰς εἰκόνας θὰ κατεβάλλετο πλείων συνήθως φροντὶς καὶ δαπάνη καὶ τοῦ χάρτου ἡ ποιότης θὰ ἐξελέγετο καλλιτέρα. Ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι αἷς ἀπαντῶμεν κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἀπηντήσαμεν μέχρι τοῦδε μόνην ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν τὴν τετριμμένην ὁδὸν κατὰ τὴν τύπωσιν τῶν εἰκόνων.

ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

'Εγκώμια, 'παινέματα τοῦ λέγαν ταιριασμένα
Μὲ μῦρα τὸν ἐράντιζαν καὶ βάϊα ἀνθισμένα.
Ἔλεγε μιὰ «Στὴ φρόνησι καὶ στὴν ἀγαθωσύνη
Δὲν εἶχε ταῖρι δὲν εἶχε σ' ὅλη τὴ Χριστιανωσύνη·
Στὸ κάθε του περπάτημα ἐφύτρονε λουλοῦδι
'Αγάπαε ὅλα τ' ὄμορφα σὰν νάἦταν ἀγγελοῦδι·
Ἡ μιά του 'μέρα βράδυαζε, ξημέρωνεν ἡ ἄλλη
Κ' ἀπτὴν καρδιά του κύτταζε νιαὶς χάριτες νὰ βγάλη, »
Μιὰ ἄλλη ἐτραγούδαε. « Σὰν ἥλιος ποῦ ἐμπρός του
Νὰ σκοτεινιάζη σύννεφο δὲν ὑποφέρ' τὸ φῶς του,
Ἔτζι κ' αὐτὸς τὸ μέτωπο ποῦ εἶχε λάμψι τόση
Καμμιὰ ἀσχημιὰ δὲν ἤθελε μαύρη νὰ τὸ λερώση,
'Αγάπαε τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν δικαιοσύνη,
Μικρὸ, μικρόἦταν κ' ἔτρεχε μὲ τόση ἀξιωσύνη
Ὅπου τὸν ἐφωνάξανε ἀλήθειαις νὰ κηρύξη,
Δίκαια λαοῦ, δίκαια φτωχοῦ νὰ πῆ καὶ ν' ἀποδείξη·
'Ανέβηκε, κατέβηκε παλάτια βασιλειάδων
'Εμβῆκε σὲ συμβούλια μεγάλων ἀφεντάδων
Κ' ἐφώναζ' ὅ,τι ἔπρεπε μὲ στῆθος ἀνδρειωμένο,
Λαοῦ, φτωχοῦ παράπονα σακκὶ εἶχε γεμισμένο·
Καὶ τ' ἄνοιγε, καὶ τἄχυνε, καὶ τὰ κοινολογοῦσε,
Τὴν ὀμορφιὰ τῆς 'λευθεριᾶς γλυκὰ ἐτραγουδοῦσε·
Οἱ βασιλειάδες τ' ἄκουσαν, καὶ τὸν ἐσεβασθῆκαν,
Καὶ ἔνοιωσαν γιὰ τί σκοπὸ στὸν θρόνον ἀνεβῆκαν.
Καὶ ἄλλοι ποῦ δὲ θέλησαν τὰ λόγια του νὰ νοιώσουν,
'Αναγκασθῆκαν στοὺς λαοὺς τὸν θρόνο ν' ἀποδώσουν.
Ὦ! πόσο ἦταν ὄμορφο αὐτό μας τὸ παιδοῦδι,
Ἦταν ἀπτὸν παράδεισο πεσμένο ἀγγελοῦδι.
Κ' ἤξευρεν ὅλα τὰ καλὰ, καὶ ὅλαις ταῖς σοφίαις,
Κ' ἔφερνε σ' ὅλων τῶν καρδιῶν τοὺς πόθους εὐκολίαις·
Κ' ἡ καθεμιά των εὕρισκεν ἐκεῖνο ποῦ ποθοῦσε,
Κ' αὐτὸς μὲ θεία δύναμι καὶ χάρι βοηθοῦσε.
Κ' ἀπ' τὰ ῥοδένια χείλια του σὰν ἐχαμογελοῦσε
'Εστάλαζε ῥοδόσταμα ποῦ ἐζωογονοῦσε
Καὶ τοὺς νεκροὺς, κ' ἐμάζοναν αὐτὸ οἱ πονεμένοι,
Ὅλοι ποῦ εἶχανε καρδιὰ ἀδικοπληγωμένη.
Καὶ τὸ περναν, καὶ γιάτρευαν τὸν ἄδικό τους πόνο·
Ὦ! πέρασ' ὁ κόσμος πέρασε ἕνα χρυσόνε χρόνο,
Γιαυτὸ τ' οὐράνιο τὸ παιδί. Παππαδοποῦλα ἄλλη.
Μιὰ χάρι του ἐγκωμίαζε ἀπ' ὅλαις πλιὸ μεγάλη.
Κ' ἔψαλλε « τοῦτο τὸ παιδὶ τ' ἀγγελοκαμωμένο,
Ἦταν ἀλήθεια ἀπ' τὸ Θεὸ πολὺ χαριτωμένο.
Γιατὶ τὸν τόπο τὸ μικρὸ ποῦ λέγουνε 'Ελλάδα,
Τοῦ ἄναψαν ἀπ' τοὺς παλιοὺς χρόνους χρυσὴ λαμπάδα.
Ἡ Μάθησι, κ' ἐφώτισε τὴν γῆ, τὴν οἰκουμένη,
Τοῦ εἶχ' ἀμάραντη φυτειὰ ἡ 'Αρετὴ σπαρμένη,
Κ' ἐφύτροναν αἱ χάραις της καὶ ἐμοσχοβολοῦσαν,
'Εκεῖ ποῦ καὶ τὰ μάρμαρα ἔκαμναν καὶ λαλοῦσαν.
Σ' αὐτὸ τὸν τόπο τὸ μικρὸ τὸν κοσμοζηλεμένο,
'Επῆγε μὲ διαταγαῖς οὐράνιαις φορτωμένο.
Πρῶτα, πρῶτα ἀνέβηκε τοῦ βασιλιὰ ταῖς σκάλαις,
Κ' ὅλαις ταῖς πόρταις ἄνοιξε, κ' ἐμβῆκε ταῖς μεγάλαις.
Κ' ἀτός του ἀφηγκρίσθηκε, καὶ εἶδ' ἀτός του ὅλα,
Καὶ τὸ ταμεῖο ἄκουσε πόσο ἐβροντοβόλα.
Κ' ἐπῆγε, κ' ἐπεσκέφθηκεν ὅλα τὰ ὑπουργεῖα,
Κ' ἐμβῆκε, καὶ ἐκάθισε μέσ' ὅλα τὰ Σχολεῖα.
Καὶ μιὰ καὶ δυὸ κ' ἐπέταξε στὴ κορυφὴ τσ' 'Αθήνας
Στὴ φημισμένη 'Ακρόπολι, ποῦ ζωντανὰς ἐκείνας
Βλέπουν ταῖς χώραις τῶν παλιῶν παιδιώνε τῆς 'Ελλάδας,
Ποῦ 'στῆσαν τὸν ἀθάνατο ναὸ τῆς Φρονιμάδας.
Κ' ἐκεῖ ψηλὰ εἰς τὸν Θεὸ τῆς Χριστιανωσύνης
'Αφοῦ ἐπροσευχήθηκε μὲ 'ζέστα ἁγιωσύνης,
Κατέβηκ' ὄμορφα ὄμορφα μεσ' τὸ λαὸ, στὰ πλήθη,
Καὶ φρόνιμα, καὶ γνωστικὰ λογάκια ἐδιηγήθη.
Καὶ εἶπε, καὶ ἐλάλησε μὲ γνῶσι, μὲ σοφία,
Γιὰ τὴ Θεὰ τὴ 'λευθεριὰ, καὶ γιὰ τὴν εὐνομία.
Καὶ ἔκαμε, κ' ἐτρέξανε ὅλοι μικροὶ, μεγάλοι
Σὲ πρᾶξι μιὰ πρωτάκουστη, ἔνδοξη καὶ μεγάλη.
Ὦ! ἂν μὲ αἷμα βάφτηκε προτήτερα δὲν βλάφτει,
Λάδι στὸ λύχν' ἂν δὲν χυθῆ, ὁ λύχνος δὲν ἀνάφτει.
Ἦταν ἐκεῖνο ἅγιο, ἦταν αἷμα μαρτύρων
Καὶ ὁ ἀχνὸς τ' ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸν σὰν μῦρον,
Ποῦ ἄγγελοι τὸ πήρανε ἐπάνω στὰ φτερά τους
Κ' εἰς τὸ Θεὸ τὸ φέρανε μὲ ὅλη τὴ χαρά τους
Κ' ἐκεῖνος ἔστειλεν εὐθὺς σ' αὐτὸ δὰ τὸ παιδάκι
Προστάγματα, ποῦ τἄγραψε μὲ τ' ἅγιο του χεράκι.
Γιὰ τὴν 'Ελλάδα ἕνα καλὸ πρωτάκουστο νὰ γένη
Κ' ἡ γνῶσι της νὰ φημισθῆ σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη »
— Μ' αὐτὰ τὰ ἐγκωμιάσματα κοντέψανε στὸ μνῆμα
— Στὸ χῶμα νὰ σκεπάσουνε τέτοιο παιδὶ, τί κρίμα!
— Μὰ ἅμα πλησιάσανε στὰ χείλια τοῦ μνημείου
Ἔγεινε θαῦμα μὲ βουλὴ καὶ δύναμι Κυρίου.
Ἄνοιξε τὰ ματάκια του 'κειὸ τὸ νεκρὸ παιδάκι,
Σηκώθηκ' ὁλοζώντανο μικρούτζικ' ἀγγελάκι.
— Κ' ἐφώναξε, « Παππάδες μου δὲν εἶμ' ἀποθαμένο,
'Εγὼ θὰ ζήσω ἀπὰ στὴ γῆ ἀκόμη τὸ καϋμένο.
Στὴν ἀγκαλιὰ σας πάρτε με καλαῖς παππαδοπούλαις,
Καὶ μέσ' τὸν κόσμο φέρτε με γιατὶ κ' ἄλλαις μερούλαις
Ὅσαις ὡς τώρα ἔζησα ἀκόμη θὲ νὰ ζήσω
Νὰ τελειώσω ὅτ' ἄρχισα καὶ ἄλλα ν' ἀρχηνίσω.
Νὰ ξεσκεπάσω μυστικὰ ἀπ' τὸ σοφὸ τὸ Χρόνο,
Νὰ φέρω νέαις προσταγαῖς ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὸ θρόνο.
Γιὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὴν εὐτυχία,
Νὰ τοὺς φυσήσω μέσα τους ἀγάπη καὶ σοφία. »
—Τὰ εἶπε καὶ τινάχθηκε μέσα στὴν ἀγκαλιά τους
'Εκείναις τὸν ἁρπάξανε μὲ ὅλη τὴ καρδιά τους.
Καὶ τὸν ἐφέραν μὲ χαρὰ στὸν κόσμο πάλι 'πίσω,
— Εἶν' φανερὸς ὁ μῦθός μου, κ' ἂν δὲν τὸν ἐξηγήσω.
Αὐτ' οἱ παππάδες, χριστιανοὶ, οἱ χρόνοι εἶν' οἱ τόσοι,
'Αφότου ἦλθεν ὁ Χριστὸς τὸν κόσμο νὰ λυτρώση.
Κ' ἡ τόσαις πολυάριθμαις παππαδοθυγατέρες,
Εἶν, αἱ χιλιάδες αὐτωνῶν τῶν χρόνων μας ἡμέρας.
Καὶ τὸ μικρὸ, ποῦ πέθανε, καὶ σήκωναν παιδάκι,
Καὶ πάλι ἀναστήθηκε σὰν ἅγιο ἀγγελάκι,
Εἶναι ὁ χρόνος ὁ παλιὸς, ποῦ ἔφυγε σὰν κ' ἄλλοι,
Καὶ Σήμερον γεννήθηκε σὰν Νέος Χρόνος πάλι.
— Καλῶς τον, καλῶς ὥρισε, καλή του πρώτη 'μέρα
Στὸ νοῦ, στὴ φρένα, στὴν καρδιὰ τὸν γέρο του πατέρα
Νὰ παρομοιάση ἄμποτε καὶ ν' ἀποτελειώση
Ὅ,τι καλὸ δὲν πρόφθασεν ἐκεῖνος ν' ἀποσώση.
Καὶ σ' ὅλους γνῶσι, φρόνησι ποῦ πρέπει νὰ μᾶς δίνη
'Αγάπη Χριστιανικὴ στὰ στήθια μας νὰ χύνη,
Νὰ περπατοῦμε τὴ ζωὴ — Κ' ὅλα τὰ ἐφετά μας
Θὰ πέφτουν σὰν χρυσῆ βροχὴ θὰ χύνουν' ἔμπροστά μας.

Τὴν Α'ην τοῦ 1863

ΣΑΠΦΩ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1. 1863.

—ooo—

Ὁ Κύριος Ἔλλιοτ ἔλαβε τὴν 13 Μαρτίου τρία τηλεγραφήματα δι' ὧν πληροφορεῖται ὅτι οὐ μόνον ἡ Ἀγγλία ὑποστηρίζει τὸν βασιλόπαιδα τῆς Δανίας Γεώργιον Χριστιανὸν ἀλλὰ καὶ ἡ Γαλλία· ἡ δὲ Ῥωσία κατ' οὐδὲν ἐναντιοῦται. Καὶ οὐδὲν παράδοξον· καθόσον πρὸ ἐτῶν φαίνεται ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας εὔνους τὰ μάλιστα πρὸς τὴν βασιλικὴν τῆς Δανίας οἰκογένειαν. Ὁ προτεινόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα βασιλεὺς δέχεται τὸ στέμμα συναινούντων καὶ τῶν γονέων, περιμένεται δὲ μόνη ἡ τοῦ βασιλέως συγκατάθεσις. Ὁ ἡγεμονόπαις Γεώργιος Χριστιανὸς εἶναι μᾶλλον Γερμανὸς ἢ Σκανδιναυὸς διότι κατάγεται ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Γλυκσβοῦργ πριγκήπων τοῦ Ὀλστέϊν-Σλέσβιγ, εἶναι δὲ ὡς γνωστὸν υἱὸς τοῦ διαδεξομένου τὸν ἄτεκνον ἀδελφὸν καὶ διάδοχον τοῦ ἀτέκνου βασιλέως, καὶ ἀδελφὸς τῆς νεονύμφου πριγκηπίσσης Ἀλεξάνδρας.

* * *

Ἡ ἐν Ζακύνθῳ ἐκδιδομένη ἐφημερὶς «10 Ὀκτωβρίου» δημοσιεύει τρίστηλον ἄρθρον κατακρίνουσα δικαίως τὸν ἁρμοστὴν *διότι ἐμπόδισε τὴν συγκρότησιν λαοσυνεδρίου πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ περὶ ἑνώσεως πόθου τῶν Κερκυραίων, ἐπὶ προφάσει μὴ διαταράξεως τῆς ἡσυχίας*. Ἐν δὲ τοῖς διαφόροις αὐτῆς ἀναγινώσκομεν ὅτι *ὁ Ἁρμοστὴς λέγεται λίαν δυσηρεστημένος διὰ τὴν γενομένην πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν παράστασιν· καὶ διότι μάλιστα ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπογραφῶν ὑπάρχει τὸ ὄνομα τοῦ Σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Κερκύρας*. Ἀξιέπαινος ἡ διαγωγὴ τοῦ μητροπολίτου. Καὶ οἱ βουλευταὶ δὲ τῶν διαφόρων νήσων διαμαρτύρονται ἐγγράφως κατὰ τῆς ὕβρεως ὅτι δὲν ποθοῦσι τὴν ἕνωσιν καὶ μάλιστα, κατὰ τὰς λέξεις αὐτὰς τοῦ *Ἑωθινοῦ Ταχυδρόμου* *ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ μᾶλλον ἄλλοτε ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως κραυγάσαντες ἥκιστα τώρα ποθοῦν μεταβολήν*.

* * *

Ὁ Λάγκεβιτζ ἐνικήθη κατὰ κράτος μετὰ τριήμερον μάχην καὶ κατά τινας μὲν δὲν ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ζητήσαντα ἐλευθέρα διάβασις διὰ τῆς Αὐστρίας, κατ' ἄλλους δὲ πάλιν συλληφθεὶς ἔλαβε θάνατον τὴν ποινήν.

* * *

Ἡ Συνέλευσις ἅμα μαθοῦσα τὴν συναίνεσιν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας ἀνηγόρευσε βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν Γεώργιον Χριστιανὸν τῆς Δανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄. βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ἑξῆς ψηφίσματος·

«*Ἡ ἐν Ἀθήναις Β΄. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.*

»*Ψηφίζει.*

»Α΄. Ἀναγορεύει παμψηφεὶ τὸν πρίγκηπα τῆς Δανίας Γεώργιον Χριστιανὸν Γουλιέλμον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ, συνταγματικὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος Α΄. Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων.

»Β΄. Οἱ νόμιμοι διάδοχοι αὐτοῦ θέλουσι πρεσβεύει τὸ ἀνατολικὸν ὀρθόδοξον δόγμα.

»Γ΄. Τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκλεχθησομένη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως θέλει μεταβῇ εἰς Κοπεγχάγην καὶ προσφέρει ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸ στέμμα.»

Μετὰ ταῦτα ἐτελέσθη δοξολογία παρόντων τῆς Ἐθνοφυλακῆς ὁλοκλήρου καὶ τοῦ Στρατοῦ καὶ παρελασάντων ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως. Διετάχθη δὲ τριήμερος φωτοχυσία καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἑώρτασεν.

* * *

Τηλεγράφημα ἐκ Κοπεγχάγης ἀναγγέλλει ὅτι ἡ εἴδησις τῆς ἐκλογῆς τοῦ Γεωργίου ἐκίνησε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν κατοίκων καὶ ἐγένετο φωταψία λαμπρά. Βεβαιοῦται δὲ ὅτι ἡ ἄλλη ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος νυμφεύεται τὸν διάδοχον τοῦ ῥωσικοῦ οἴκου.

* * *

Ὁ ἐξόριστος Δημ. Χρηστίδης κατῆλθε πάλιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν μετὰ τοῦ Τιμολέοντος Φιλήμονος· ἡ δὲ κάθοδος ἐγένετο θριαμβικὴ ὡς καὶ ἡ ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ἄνοδος. Περὶ τὰς ἑκατὸν ἁμάξας περιεστοίχιζον τὰς τῶν ἐξορίστων· οὕτως δ' ἀνωρθώθη τὸ πρῶτον ἀδίκημα.

* * *

Τηλεγράφημα ἐκ Πετρουπόλεως σταλὲν, ὡς λέγεται, συγχαίρει τῇ προσωρινῇ κυβερνήσει διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Γεωργίου ἐπευχόμενον τοῖς Ἕλλησιν εὐδαιμονίαν.

* * *

Τὰ τῆς ἀνακρίσεως σιγῶσι.

* * *

Γενομένης ἀποφάσεως ὅπως λαμβάνωσιν οἱ πληρεξούσιοι μισθὸν, ἐπῆλθε τὸ ἑσπέρας ταραχὴ, μόλις καταπαύσασα ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τοῦ Προέδρου τῆς Συνελεύσεως ὅτι θὰ συνεκάλει τὴν ἐπιοῦσαν ἔκτακτον συνεδρίασιν. Τὴν ἐπαύριον οἱ πληρεξούσιοι συνῆλθον ἰδιαιτέρως πλῆθος δ' ἄπειρον κατέκλυζε τὸν περίβολον καὶ τὴν πρόσοδον τῆς Συνελεύσεως ἀλλ' οὐδὲν ἠκούσθη· τὴν ἐπομένην ἡμέραν, μετὰ πολύωρον συζήτησιν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἀνεβλήθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ψηφίσματος. Προενοήθη δ' ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῆς Συνελεύσεως μετὰ μεγίστης δραστη-

ριότητος ὑπὸ τοῦ φρουράρχου αὐτῆς, εὑρόντος πειθηνίους καὶ ἀκαμάτους στρατιώτας τοὺς ἐθνοφύλακας.

* * *

Μετὰ τοῦ ἔαρος ἀνθεῖ καὶ ἡ λῃστεία· πολλὰ λέγονται καὶ εὐχόμεθα νὰ ἦναι ὑπερβολαί· ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ πρόθυρα τῶν Ἀθηνῶν συνελήφθησαν δύο ξένοι· καίτοι δὲ καταδιωκόμενοι οἱ κακοῦργοι ὑπὸ τῆς πεζικῆς περιπολίας καὶ διελθόντες παρὰ τὴν τοῦ ἱππικοῦ κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν.

* * *

Ἐξελέχθη ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γεώργιον σταλησομένη πρεσβεία· σύγκειται δὲ ἐκ τῶν ἑξῆς μελῶν· τοῦ Ναυάρχου Κ. Κανάρη, τοῦ πρώην ὑπουργοῦ Θρασ. Ζαΐμη, καὶ τοῦ Δημ. Θ. Γρίβα. Ἡ ἐκλογὴ ἐν γένει ἐπιδοκιμάζεται.

* * *

Ὁ Λάγκεβιτς δικτάτωρ τῆς Πολωνίας ἐσώθη εἰς Αὐστρίαν, λαβὼν εἰς τόπον διαμονῆς τὴν πόλιν Λάϊβαχ.

* * *

Ἐκδοθήσεται ἐφημερὶς τῆς ἐθνοφυλακῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐθνικὴ Φάλαγξ*· ἡ ἰδέα ἐπαινετὴ καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θέλει ἐπιδώσει.

* * *

Μετὰ τὴν δευτέραν παραίτησιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τὸ ψήφισμα περὶ μισθοδοσίας τῶν πληρεξουσίων τὸ ὑπουργεῖον λέγεται ὅτι ἐκλονίσθη.

* * *

Ὁ Σουλτάνος περιμένεται εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὅπου γίνονται μεγάλαι προετοιμασίαι.

* * *

Κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις φαίνεται πλησιάζουσα ἡ ὥρα τῆς ἀποδόσεως τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

* * *

Ἐν Ἰταλίᾳ, παραιτηθέντος τοῦ πρωθυπουργοῦ Φαρίνη, διωρίσθη πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Μιγκέττης. Παρῃτήθη δὲ καὶ ὁ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Πασολίνης ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Βενόστα.

* * *

Ἡ ἔνδοξος 25 Μαρτίου ἑωρτάσθη λαμπρῶς ἔν τε τῷ ἄστει καὶ ἐν Πειραιεῖ. Ἡ ἐθνοφυλακὴ καὶ ὁ στρατὸς καὶ ἄπειρον δὲ πλῆθος λαοῦ παρέστησαν περὶ τὴν δεκάτην τῆς πρωΐας εἰς τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως τελεσθεῖσαν δοξολογίαν.

* * *

Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις κατήργησεν, εὐεργετήσασα τὴν Ἑλλάδα, τὸν τῆς σταφίδος τελωνιακὸν φόρον.

* * *

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ *Μερίμνῃ*.

« Ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας ἔγραψε πρὸς τὸν στρατηγὸν Καλλέργην τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν. »

Φίλτατε Στρατηγέ!

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὸ ἔγγραφον ὃ εὐηρεστήθητε νὰ μοὶ διακοινώσητε. Γνωρίζετε ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὅτι ἄδικον θὰ ἦτον ν' ἀποδοθῇ εἰς ἀδιαφορίαν ἡ ἀποχὴ (réserve) ἣν μᾶς ἐπέβαλον τὰ συμφέροντα, ὡς καὶ ἡ διαγωγὴ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἐσχάτῃ κρίσει. Ἐλεύσεται ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ὑμετέρα πατρὶς θέλει ἐκτιμήσει καλλίτερον τὴν ἀρχαίαν τῆς Γαλλίας φιλίαν, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην περιμένομεν μεθ' ὑπομονῆς.

Δέχθητε σᾶς παρακαλῶ, φίλτατε στρατηγὲ, τὴν νέαν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως.

ΔΡΟΥΕΝ ΔΕ-ΛΟΥΙ

* * *

« Ἡ διπλωματικὴ τῆς Συνελεύσεως ἐπιτροπὴ ὑπέβαλεν εἰς τὴν ψήφισίν της τὸ ἑπόμενον περὶ Ἑπτανήσου ψήφισμα. »

Ἡ ἐν Ἀθήναις Β'. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις

Ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ περὶ ἄρσεως τῆς προστασίας τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐπὶ τῶν Ἰονίων Νήσων δηλωθέντα διὰ τοῦ βασιλικοῦ λόγου ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς Βουλαῖς ὑπὸ τῆς Ἀνάσσης τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὡς καὶ τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἀνακοινωθέντα πρὸς τὴν Προσωρινὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου τῆς εὐεργέτιδος ταύτης Δυνάμεως.

Διερμηνεύουσα μετὰ τὴν ἤδη ἐκλογὴν τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων τοὺς πόθους τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ψ η φ ί ζ ε ι

1.) Εὐχὰς ἐγκαρδίους ἐκφράζει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὅπως ὅσον ἔνεστι τάχιον ἴδῃ τὴν ἀδελφὴν Ἑπτάνησον, συνηνωμένην μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὑπὸ τὸ Συνταγματικὸν σκῆπτρον Γεωργίου τοῦ Α'. Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.

2.) Ὁμολογεῖ χάριτας πρὸς τὴν Μεγαλειοτάτην Ἄνασσαν τῆς μεγάλης Βρεττανίας διὰ τὴν εὐμενῆ πρόθεσιν ἣν ἐξεδήλωσεν ἤδη ἐπὶ τοῦ δικαιοῦ τούτου πόθου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

3.) Εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀνατίθεται ἡ ὅπου δεῖ ἀνακοίνωσις τοῦ παρόντος ψηφίσματος.

* * *

Παυθέντος τοῦ ὑπουργείου, ἐξελέχθησαν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως οἱ ἑξῆς ὑπουργοί· Διομήδης Κυριακοῦ πρωθυπουργὸς, Γ. Πετμεζᾶς ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, Θ. Δεληγιάννης τῶν ἐξωτερικῶν, Ἀ. Κουμουνδοῦρος τῶν οἰκονομικῶν, Γ. Παλαιολόγος τῆς δικαιοσύνης, Δ. Καλλιφρονᾶς τῆς παιδείας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, Ν. Βουδούρης τῶν ναυτικῶν καὶ Δ. Βότσαρης τῶν στρατιωτικῶν.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΑΛΜΟΙ ΚΑΡΔΙΑΣ. Ἐὰν λάβωμεν ὡς μέσον ὅρον 70 παλμοὺς κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας, ἡ καρδία ἀνθρώπου ζήσαντος 90 ἔτη ἐνήργησε κατὰ τὸ ἐννενηκονταετὲς διάστημα τῆς ζωῆς του 3,012, 280,000, παλμούς·

ΧΟΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ. Ὁ χοροδιδάσκαλος Vestris εἶχε τοιαύτην περὶ χοροῦ ὑπόληψιν, ὥστε πολλάκις ἔλεγε μετὰ πλήρους πεποιθήσεως ὅτι τρεῖς ἦσαν οἱ μεγάλοι τῆς ἐποχῆς του ἄνδρες, Φρεδερῖκος ὁ τῆς Πρωσίας Βασιλεύς, ὁ Βολταῖρος καὶ αὐτός. Ὁ δὲ χοροδιδάσκαλος Le Sac, ὁ ἀκμάσας ἐπὶ Ἄννης βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας, μαθὼν ὅτι ὁ λόρδος Χαρλέϋος διωρίσθη θησαυροφύλαξ τῆς Ἀγγλίας, ἠπόρει πόθεν κινουμένη ἡ βασίλισσα ἔκαμε τοιοῦτον διορισμόν, ἐνῷ, ὡς ἔλεγεν, ὁ λόρδος Χαρλέϋος ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἀδεξιώτερος τῶν μαθητῶν του, οὐδ' ἐστάθη πώποτε ἱκανὸς νὰ μάθῃ χορόν!

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Ο Α΄. ΚΑΙ Ο ΙΑΤΡΟΣ ΠΙΝΕΛΟΣ. Ἐπισκεπτόμενος, λέγει ὁ Πινέλος, ὁ Ναπολέων τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου φρενοκομεῖον ἐζήτει λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς φρενοβλαβείας· καὶ ἐνῷ ἐγὼ τῷ ἔδιδα τὰς ζητουμένας διασαφήσεις, διελογιζόμην κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἡ ὑπέρμετρος ἐπιθυμία τῆς κατακτήσεως τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπετέλει ἀναμφιβόλως εἶδός τι μονομανίας.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΡΟΛΟΣ Ο Ε΄. Εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου ε΄ (Charles-Quint) καὶ Φραγκίσκου Α΄. τῆς Γαλλίας ἔριδας ὁ ἰταλὸς ποιητὴς Ἀλαμάννης ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ δευτέρου· ὅθεν εἰς ποιητικόν τινα διάλογον ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν βασιλέα Φραγκῖσκον, ὃν μεταφορικῶς ἐκάλει ἀλέκτορα, εἶπεν·

> 'Aquila grifagna,
> Che per più divorar due becchi porta. (*)

ὑπαινιττόμενος τὸν Αὐτοκράτορα Κάρολον ἐν τῷ δικεφάλῳ τῶν παρασήμων αὐτοῦ ἀετῷ.

Μετὰ παρέλευσιν δὲ καιροῦ τινος σταλεὶς παρὰ τοῦ Φραγκίσκου πρεσβευτὴς πρὸς τὸν αὐτὸν Κάρολον, ἐπῄνεσε τὸν αὐτοκρατορικὸν ἀετόν, κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσημον ἀκρόασιν εἰς τὸ ἐκφωνηθὲν λογίδριον, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὅστις ἠκροάζετο αὐτὸν μετὰ προσοχῆς τῷ ἀπήντησε διὰ τῶν ἀνωτέρω αὐτοῦ στίχων δηλ. Aquila grifagna. κ. λ.

Τότε ὁ Ἀλαμάννης ἠκολούθησεν ἀταράχως λέγων· « ἐπειδὴ οἱ στίχοι μου οὗτοι ἠξιώθησαν ν' ἀναγνωσθῶσι παρὰ τῆς Υ. Μ χρεωστῶ νὰ ὁμολογήσω ὅτι συνέταξα αὐτοὺς χάριν παιδιᾶς μετὰ ποιητικῆς φαντασίας, τῆς ἀείποτε παραμορφούσης τ' ἀντικείμενα, νῦν δὲ εἰς ἐμὲ ὁμιλοῦντα ὡς πρεσβευτὴν οὐδόλως ἐπιτρέπεται τὸ ἐλάχιστον ψεῦδος· ἰδίως δὲ ἀπαγορεύεται εἰς ἐμὲ τὸν ἀποστελλόμενον ὑπὸ εἰλικρινεστάτου μονάρχου πρὸς τὴν Υ. Μ. ἧς ἡ εἰλικρίνεια εἶναι ὡσαύτως πασίγνωστος. Γράφων τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ποίημα ἤμην εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητος ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς φαντασίας, νῦν δὲ ὅτε παρίσταμαι ἐνώπιον τῆς Υ. Μ. εἶμαι προβεβηκὼς καὶ ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν ἡ εἰλικρίνεια εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀρετῶν. » Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μειδιάσας ἐφιλοφρόνησεν αὐτὸν εὐμενέστατα.

ΙΔΙΟΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΘΗΚΗ. Ἐν τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ ἐκ Παρισίων εἰς Βερσαλίας κεῖται μικρὰ μὲν ἀλλὰ τερπνοτάτη καὶ κομψὴ οἰκία, ἐν ᾗ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κατῴκει σεμνή τις κυρία. Αὕτη πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν ἔζη μονάζουσα, σπανίως ἐξερχομένη τῆς οἰκίας της καὶ οὐδένα ἄλλον σύντροφον ἔχουσα ἢ γραῖαν ὑπηρέτιδα. Κατέτριβε δὲ συνήθως τὸν καιρόν της εἰς ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν· καὶ ὅτε ἐνίοτε μετέβαινεν εἰς Παρισίους ἠσχολεῖτο εἰς ἀγορὰν βιβλίων, εἰ καὶ εἶχε πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην. Ἔχουσα οὐκ εὐκαταφρόνητον περιουσίαν, ἐβοήθει συνεχῶς καὶ μετὰ προθυμίας τοὺς ἀπόρους τῆς συνοικίας της. Κατὰ δὲ τὴν 20 Ἰουνίου τοῦ 1860 ἔτους εὑρέθη ἀπηγχονισμένη ἐν τῷ δωματίῳ αὐτῆς, ὅπου ὑπῆρχε καὶ τὸ ἑξῆς ἰδιόχειρον αὐτῆς ἔγγραφον·

« Βαρυνθεῖσα νὰ ζῶ ἀπεφάσισα νὰ τελειώσω τὴν ζωήν μου, καὶ κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν *ἀπ' τ' αὐτὶ καὶ 'στὴν κρεμάλα* (Aussitôt pris, aussitôt pendu)· δηλαδὴ ὅτι θέλω ἀμέσως νὰ ἐκτελέσω τὴν ἀπόφασίν μου. Δὲν θέλω νὰ ψευσθῇ ἡ παροιμία αὕτη, ἥτις ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ τραγικὸν συμβὰν τῶν τριῶν τοῦ Παρλαμέντου μελῶν, δηλαδὴ τοῦ Βρίσσωνος, Λαρχέρου καὶ Ταρδίφωνος, τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἑνώσεως (Ligue) συλληφθέντων κατὰ διαταγὴν τῶν Δέκα ἕξ, τὴν 9 ὥραν π. μ. τῆς 16 Νοεμβρ. 1591, καὶ ἐντὸς δύω ὡρῶν ἐξομολογηθέντων καὶ ἀπαγχονισθέντων. Ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι πάντοτε ᾐσθανόμην συμπάθειάν τινα πρὸς τοὺς ἀπαγχονιζομένους· μάλιστα εἰς τὴν πρώτην θέσιν τῆς βιβλιοθήκης μου ὑπάρχει χειρόγραφον βιβλίον συνταχθὲν παρ' ἐμοῦ καὶ πραγματευόμενον περὶ τῆς ἱστορίας τῶν κατὰ καιροὺς ἀπαγχονισθέντων διασήμων ἀνδρῶν. Συνέγραψα καὶ ἕτερον βιβλίον, χειρόγραφον καὶ αὐτό, ἐν ᾧ ἀναφέρω ὅλας τὰς παροιμίας καὶ τοὺς ἰδιωτισμοὺς τοὺς ἀφορῶντας τὴν ἀπαγχόνισιν. Πρέπει ὡσαύτως νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε συνέλλαβον τὴν ἰδέαν ν' ἀπαγχονισθῶ· μόνον εἶχον συλλάβει ἀπέχθειαν πρὸς τὰ τοῦ κόσμου, μὴ ἐξαιρουμένης τῆς ἀναγνώσεως, ἥτις προλαβόντως ἀπετέλει τὴν μόνην μου τέρψιν. Αἴφνης νῦν μοὶ ἦλθε

(*) Ἤτοι «Ἀετὸς μακρώνυχος, ὅστις ἵνα πλειότερα καταβιβρώσκῃ, ἔχει δύω ῥάμφη. »

κατὰ νοῦν ν' ἀπαγχονισθῶ, ὅθεν ἀνέβαλον τὴν ἐκτέλεσιν μόνον ἵνα συντάξω τὸ παρὸν καὶ τελευταῖον τῆς ζωῆς μου ἔγγραφον.

» Ἐπομένως ἐπιθυμῶ καὶ θέλω ὅπως τὸ σχοινίον, δι' οὗ θέλω ἀπαγχονισθῆ, διανεμηθῆ εἰς τοὺς οἰκήτορας τῶν παρὰ τὴν οἰκίαν μου δύο οἰκιῶν. Ἅπασα δὲ ἡ περιουσία μου νὰ ἐξαργυρωθῆ, καὶ ἐκ τοῦ παραχθέντος ποσοῦ νὰ προσδιορισθῇ χιλίων φράγκων ἐτησία σύνταξις πρὸς περίθαλψιν τῆς γηραιᾶς ὑπηρέτιδός μου· τὸ δὲ ὑπόλοιπον νὰ παρακατατεθῇ εἴς τινα τράπεζαν καὶ διαιρούμενον εἰς δέκα ἴσας μερίδας νὰ δοθῇ πρὸς τὰς δέκα πτωχὰς οἰκογενείας ὧν μέλος τι, δηλονότι πατήρ, μήτηρ, τέκνον, ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἤθελεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπαγχονισθῆ πρῶτον ἅμα μετὰ τὸν θάνατόν μου. Ὁ ὑπάλληλος δέ, οἷον, Δήμαρχος, Ἀστυνόμος ἢ ἄλλος τὶς, ὅστις ἤθελε βεβαιώσει τὴν αὐτοχειρίαν μου, ἐντέλλεται τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ, τῷ παρ' ἐμοῦ κηρυττομένῳ ὡς μόνην καὶ γνησίαν διαθήκην μου.» Ἡ διαθήκη ὅμως αὕτη, ὡς ἦτον ἑπόμενον, ἠκυρώθη παρὰ χρῆμα ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων δικαστηρίων.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Ο Α'. ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς μετὰ τὴν ἐν Μαρέγγῳ μάχην ἐξελθὼν ὁ Ναπολέων πρὸς κατασκόπευσιν τῶν θέσεων εὗρε σκοπόν τινα τοῦ στρατοπέδου του κοιμώμενον· ἀντὶ λοιπὸν νὰ ἐξυπνίσῃ αὐτὸν ἔλαβε τὸ πυροβόλον καὶ ἐτέλει τὰ τοῦ σκοποῦ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐγερθεὶς ὁ στρατιώτης καὶ ἰδὼν τὸν Ναπολέοντα κρατοῦντα τὸ πυροβόλον αὐτοῦ, « ἥμαρτον, ἔκραξεν ἔντρομος, σῶσον ἐλέησον, στρατηγέ, μή με ἀπολέσῃς πρὸς θεοῦ ὁ δὲ Ναποτέων δοὺς αὐτῷ τὸ πυροβόλον, μὴ φοβοῦ, εἶπεν, ἦτον δίκαιον, φίλε μου, μετὰ τοσοῦτον κόπον ν' ἀναπαυθῇς καὶ ὀλίγον.»

ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΟΝ ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ. Ὡς ἐκ τοῦ πρωϊνοῦ ᾄσματος διαφόρων πτηνῶν, δυνάμεθα κάλλιστα νὰ συμπεράνωμεν τὴν τῆς πρωΐας ὥραν, διότι ἡ μὲν ἀηδὼν ᾄδει σχεδὸν ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἐνῷ ἀκόμη ἀναπαύονται τὰ λοιπὰ πτηνά.

Εἰς ταύτην δὲ ἕπεται ἡ σπίζα (pinson), ἥτις ἄρχεται ᾄδουσα πρὸ τῆς ἠοῦς δηλαδὴ ἀπὸ τῆς 1 1/2 μέχρι τῆς 2 ὥρας τῆς πρωΐας.

Μετὰ τὴν σπίζαν, ἤγουν ἀπὸ τῆς 2 μέχρι τῆς 2 1/2 ὥρας ᾄδει ἡ ὑπολαΐς (fauvette à tête noire).

Ἀπὸ δὲ τῆς 2, 1/2 μέχρι τῆς 3 ὁ ὄρτυξ.

Ἀπὸ τῆς 3, 1/2 μέχρι τῆς 3, 1/2 ὁ ἐρίθακος (fauvette à ventre rouge).

Ἀπὸ τῆς 3, 1/2 μέχρι τῆς 4 ὁ κόσσυφος (merle noir).

Ἀπὸ τῆς 4 μέχρι τῆς 4, 1/2 ὁ τρόχιλος (pouillot)·

Ἀπὸ τῆς 4 1/2 μέχρι τῆς 5 ὁ αἰγίθαλος (mésange à tête noire).

Ἀπὸ τῆς 5 μέχρι τῆς 5, 1/2 ὁ στρουθὸς (moineau franc).

ΚΟΣΣΥΦΟΙ. Τὰ πτηνὰ ταῦτα τὰ τοσοῦτον εἰς τὰ μέρη μας κοινὰ μανθάνουν εὐκόλως ν' ᾄδωσι μελῳδικὰ ᾄσματα· ὅθεν πρό τινων ἐτῶν ὁ γάλλος Κ. Dureau de la Malle ἀφοῦ ἐδίδαξεν εἰς ἕνα τούτων τὸν Μασσαλιωτικὸν θούρειον (la marseillaise), ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον καὶ οὕτω διδαχθέντες παρ' αὐτοῦ οἱ τῆς περιοχῆς ἐκείνης λοιποὶ κόσσυφοι, ᾖδον ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο ᾆσμα.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΟΙ ΤΡΩΓΛΟΔΥΤΑΙ. (1) Ἐν Ἀραβίᾳ μικρός τις λαὸς Τρωγλοδύτης καλούμενος ἕλκων τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων Τρωγλοδυτῶν, οἵτινες, ἐὰν ὀφείλωμεν νὰ πιστεύσωμεν τὰ περὶ αὐτῶν ἀναγραφόμενα ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, μετεῖχον τῆς φύσεως τοῦ κτήνους μᾶλλον ἢ τῆς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ περὶ ὧν ὅμως λόγον ἐνταῦθα ποιούμεθα Τρωγλοδύται οὐδόλως ἦσαν τοσοῦτον δύσμορφοι, οὐδ' ὥσπερ ἄρκτοι κεκαλυμμένοι ἐρίοις, οὐδὲ παντάπασιν ἐσύριττον· εἶχον μάλιστα ὀφθαλμούς· ἀλλ' ἦσαν τοσοῦτον δύσφρονες, τοσοῦτον μοχθηροὶ καὶ τοσοῦτον θηριώδεις, ὥστε οὐδεμία παρ' αὐτοῖς ὑπῆρχεν ἀρχὴ εὐθύτητός τε καὶ δικαιοσύνης.

Ὁ βασιλεύς, ὃς ἦρχεν αὐτῶν, ἦν ἐθνεῖος τῇ καταγωγῇ· οὗτος, βουλόμενος νὰ διορθώσῃ, ὡς πατὴρ φιλότεκνος, τὸ μοχθηρὸν καὶ κακεντρεχὲς τῆς φύσεως τῶν ὑπηκόων του, ἐφέρετο πρὸς αὐτοὺς μετά τινος αὐστηρότητος, καθ' ἧς ὅμως οὗτοι ἐπεδείξαντο τὴν ἑαυτῶν δυσαρέσκειαν συνομόσαντες κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως των, ὃν ἀπέκτειναν μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας μελῶν.

Μετὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην τὴν φρικώδη καὶ ἀπάνθρωπον, συνῆλθον ὅπως ἐκλέξωνται κυβέρνησιν· μετὰ πολλὰς δὲ καὶ θορυβώδεις διαφωνίας, κατέστησαν ἑαυτοῖς ἄρχοντας, οὓς ὅμως καὶ αὐτούς, ἅμα ἐκλεχθέντας, ἔκτειναν, εἰς τὴν μυσαρὰν ταύτην πρᾶξιν παρορμηθέντες ὑπὸ μόνης τῆς κακίας τῆς φύσεως αὐτῶν.

Ὁ λαὸς οὗτος, ἀποσείσας καὶ τὸν νέον τοῦτον ζυγόν, διενοήθη ἵνα μὴ τοῦ λοιποῦ συμβουλεύηται ἢ τὴν ἀτίθασσον καὶ ἀγρίαν φύσιν του. Οἱ ἰδιῶται ἅπαντες, συμφωνίαν ποιησάμενοι, εἶπον ὅτι τὸ ἀπὸ τοῦδε εἰς οὐδένα ἤθελον πείθεσθαι· ὅτι ἕκαστος ὤφειλεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἑαυτοῦ συμφέροντα νὰ ἐπαγρυπνῇ, μηδόλως τὰ τῶν ἄλλων συμβουλευόμενος. Ἡ ὁμοθύμως ἐκφρασθεῖσα αὕτη ἀπόφασις ὑπερ-

(1) — Τρωγλοδύται ἐκαλοῦντο παρ' ἀρχαίοις ἄνθρωποι βάρβαροι διαιτώμενοι ἐν σπηλαίοις, ὡς τοῦτο καταδεικνύει καὶ αὐτὴ ἡ ἐπωνυμία των. — Τὰ ἀνωτέρω ἀλληγορικῶς περιγραφόμενα εἶναι ἀληθὴς καὶ ζωηρὰ εἰκὼν λαοῦ περιερχομένου εἰς κατάστασιν ἀναρχίας. Σ. τ. Μ.

βαλλούσης ἐπλήρου χαρᾶς καὶ πέρα τοῦ μέτρου ἐκολάκευε τοὺς ἰδιώτας ἅπαντας, ὧν ἔλεγεν ἕκαστος. «Τίς μοι ἀνάγκη ἵνα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας πονῶ ἐργαζόμενος πρὸς ὄφελος ἀνθρώπων περὶ ὧν οὐδόλως ὀφείλω νὰ φροντίζω; θέλω προνοεῖ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ μόνου· θέλω ζῇ εὐτυχής· τί μοι μέλει ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι εὐτυχῶς ζῶσι; θέλω προμηθευθῇ παντὸς οὗ τινος ἔχω ἀνάγκην, καὶ ἀρκεῖ ἵνα τούτου ἐπιτύχω, παντάπασι δὲν μοὶ μέλει ἐὰν οἱ ἄλλοι Τρωγλοδύται ζῶσι βίον ἀβίωτον.»

Ἦν τότε ὁ μὴν ἐν ᾧ σπείρονται αἱ γαῖαι· ἕκαστος τῶν Τρωγλοδυτῶν εἶπε. «Τοσοῦτον μόνον μέρος τοῦ ἀγροῦ μου θέλω καλλιεργήσει ὅσον ἐξαρκεῖ ὅπως μοὶ παράσχῃ τὸν σῖτον οὗτινος ἔχω ἀνάγκην διὰ τὴν ἐνιαυσίαν διατροφήν μου· μείζων ποσότης θὰ μοὶ ἦτο ἀνωφελής, καὶ οὐδόλως ἐπιθυμῶ νὰ ὑποστῶ πόνους περὶ πράγματος πάντη ἀνωφελοῦς.»

Αἱ τοῦ μικροῦ τούτου βασιλείου γαῖαι δὲν ἦσαν ἅπασαι τῆς αὐτῆς φύσεως. Αἱ μὲν ἦσαν ἄνυδροι καὶ ὀρειναί· αἱ δὲ, ἐπὶ χθαμαλοῦ ἐδάφους κείμεναι ἠρδεύοντο ὑπὸ πολλῶν ῥυάκων. Ὁ αὐχμὸς, ὃς συνέβη τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἦν μέγιστος, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἐν ὑψηλοῖς τόποις γαῖαι οὐδὲν οὐδόλως ἀπήνεγκον, ἐνῷ αἱ κείμεναι ἐν τόποις ὑπὸ ῥυάκων διατεμνομένοις, ἀρδευόμεναι κατέστησαν εὐφορώτατοι· τούτου ἕνεκεν ἅπαντες σχεδὸν οἱ ὀρεσίβιοι κάτοικοι ἀπωλέσθησαν ὑπὸ τῆς πείνης, σκληρῶς τῶν ἄλλων ἀποποιηθέντων τὴν ἀμοιβαίαν τῆς συγκομιδῆς διανομήν.

Τὸ ἐπιὸν ἔτος ὑπῆρξε πλῆρες βροχῶν, διὸ, οἱ μὲν ὑψηλοὶ τόποι ὑπερμέτρως ηὐφόρησαν, αἱ δ' ἐπὶ χθαμαλοῦ ἐδάφους γαῖαι κατεκλύσθησαν. Τὸ ἥμισυ τοῦ λαοῦ ᾐσθάνθη καὶ δεύτερον τὰς προσβολὰς τοῦ λιμοῦ· οἱ ἄθλιοι οὗτοι ἀποταθέντες πρὸς τοὺς γείτονάς των εὗρον σπλάγχνα τοσοῦτον σκληρὰ ὅσον καὶ αὐτοὶ σκληροὶ καὶ ἀμείλικτοι ἐδείχθησαν τὸ πρῶτον.

Εἷς τῶν προὐχόντων κατοίκων ἀπώλεσε τὴν γυναῖκά του ἁρπαγεῖσαν ὑπὸ τοῦ γείτονός του· ἕνεκα τῆς ἁρπαγῆς ταύτης διηγέρθη μεταξὺ αὐτῶν σφοδρά τις ἔρις καθ' ἣν ἀντηλλάχθησαν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πολλαὶ λοιδορίαι τε καὶ πληγαί· ἀλλ' ἐπὶ τέλους συνεφώνησαν νὰ ἀνατεθῶσιν εἰς τὴν διαιτησίαν Τρωγλοδύτου τινὸς ἀπολαβόντος, ἐνόσῳ ἡ δημοκρατία ὑφίστατο, ὑπολήψεώς τινος καὶ ἰσχύος. Ὅθεν, πρὸς τοῦτον πορευθέντες, ἠθέλησαν νὰ τῷ ὑποβάλωσι τὰ δίκαιά των. «Τί μοι μέλει, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ἐὰν ἡ γυνὴ αὕτη ἀνήκῃ εἴτε εἰς τὸν μὲν εἴτε εἰς τὸν δὲ ἐξ ὑμῶν; Ἔχω νὰ ἀσχοληθῶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ μου, δὲν ἔχω διόλου ὄρεξιν νὰ ἀπολέσω τὸν καιρόν μου καὶ παραμελήσω τὰς ὑποθέσεις μου ὅπως τελειώσω τὰς διαφοράς σας· παρακαλῶ νά με ἀφήσητε ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μου, καὶ νὰ μή με ἐνοχλῆτε πλέον διὰ τῶν ἐρίδων σας.» Εἶτα ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς ἀπελθὼν εἰς τὰ κτήματά του ὅπως καλλιεργήσῃ αὐτά.

Καὶ ὁ μὲν ἅρπαξ, ἰσχυρότατος ὢν ὤμοσεν ὅτι ἤθελε προτιμήσει τὸν θάνατον ἢ νὰ ἀποδώσῃ τὴν γυναῖκα ταύτην εἰς τὸν νόμιμον αὐτῆς κύριον· οὗτος δὲ, βαρέως φέρων τὴν κατ' αὐτοῦ διαπραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ γείτονός του ἀδικίαν καὶ τὴν σκληρότητα τοῦ δικαστοῦ, πλήρης ἀπελπισίας ἐπανέκαμπτεν εἰς τὰ ἴδια ὅτε ὑπήντησε, καθ' ὁδὸν, γυναῖκά τινα ὑποστρέφουσαν ἀπὸ τῆς πηγῆς. Ἦν πλέον ἄνευ γυναικός· ἡ δὲ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐφάνη αὐτῷ ὡραία, καὶ πολλῷ μᾶλλον τοιαύτη τῷ ἐφάνη ἅμα πληροφορηθέντι ὅτι ἦν ἡ γυνὴ ἐκείνου εἰς ὃν ἠθέλησε τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ γείτονός του νὰ ἀναθέσῃ διαφορὰν, καὶ εἰς ὃν εὗρεν, ἐν τῇ δυστυχίᾳ του σπλάγχνα ἀνοικτίρμονα· ὅθεν ἁρπάσας ταύτην ἠγάγετο εἰς τὸν οἶκόν του.

Ἕτερος κάτοικος εἶχεν ἀγρόν τινα εὐφορώτατον ὃν λίαν πεφροντισμένως ἐκαλλιέργει· δύο τούτου γείτονες συνεννοηθέντες ἐδίωξαν αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας του κατασχόντες καὶ τὸν ἀγρόν του· εἶτα συνέθεντο ἀλλήλοις ὅπως ἀμύνωνται κατ' ἐκείνου ὅστις ἤθελεν ἀποπειραθῇ νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ τὸν ἀγρὸν τοῦτον ὃν τῷ ὄντι ἠδυνήθησαν, διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης, ἐπὶ πολλοὺς μῆνας νὰ διατηρήσωσιν. Ὁ εἷς ὅμως τούτων, δυσαρεστούμενος νὰ διανέμηται μετ' ἄλλου, ὅ,τι μόνος αὐτὸς νὰ κατέχῃ ἠδύνατο, κτείνας τὸν συντροφόν του ἐγένετο ἀπόλυτος τοῦ ἀγροῦ κύριος, ἐφ' οὗ ὅμως ὀλιγοχρόνιον ὑπῆρξε τὸ κράτος του, διότι αἴφνης προσβληθεὶς ὑπὸ δύο ἑτέρων Τρωγλοδυτῶν, καὶ μὴ δυνάμενος τὸ παράπαν νὰ ἀντιστῇ αὐτοῖς, ἔπεσεν ὑπὸ τὰ ἀμείλικτα τοῦ ξίφους αὐτῶν κτυπήματα.

Ἕτερος Τρωγλοδύτης, σχεδὸν ὁλόγυμνος, ἰδὼν μαλλίον πωλούμενον ἠρώτησε περὶ τῆς τιμῆς του. Ὁ πραγματευτὴς εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. «Κατὰ φυσικὸν λόγον ἔπρεπε νὰ ἐλπίζω ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν μαλλίων μου τόσα μόνον χρήματα ὅσα μοὶ εἶναι ἀναγκαῖα ὅπως ἀγοράσω δύο μέτρα σίτου· ἐπειδὴ ὅμως ἐπιθυμῶ νὰ προμηθευθῶ ὀκτὼ μέτρα, ἰδοὺ, θέλω πωλήσει τὸ μαλλίον μου εἰς τιμὴν τετράκις μεγαλητέραν.» Ὁ ἀγοραστὴς ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ καὶ ἀποτίσῃ τὴν αἰτηθεῖσαν τιμήν. «Χαίρω, εἶπεν ὁ πραγματευτὴς, θὰ ἔχω τώρα καὶ ἐγὼ σῖτον. — Τί λέγεις; ὑπέλαβεν ὁ ξένος· ἔχεις ἀνάγκην σίτου; Ἐγὼ πωλῶ· ἡ τιμὴ μόνον ἴσως θέλει σοὶ φανῇ ἐκπληκτική, διότι, ὡς ἠξεύρεις, ὁ σῖτος εἶναι ἀκριβώτατος, καὶ ὁ λιμὸς ἁπανταχοῦ τοῦ τόπου ἐπικρατεῖ· ἀλλ' ἀπόδος μοι τὰ εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ μαλλίου ὑπ' ἐμοῦ δοθέντα σοι χρήματα καὶ ἐγὼ θέλω σοὶ δώσει ἓν μέτρον σίτου· καθότι δὲν θέλω κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐκποιήσω αὐτὸν, καὶ ἂν μέλλῃς νὰ λιμώξῃς.»

Ἐν τούτοις, νόσος βροτολοιγὸς ἐμάστιζε τὸν τόπον· εἷς ἱκανὸς τοῦ Ἱπποκράτους ὀπαδὸς ἐλθὼν ἐκ τῆς γείτονος χώρας τοσοῦτον καταλλήλως ἔδωκε τὰ φάρμακά του, ὥστε ἐθεράπευσε πάντας τοὺς ἀφιερωθέντας αὐτῷ. Ὅτε ἡ νόσος ἐπαύσατο, πορευθεὶς πρὸς πάντας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ νοσηλευθέντας ᾐτήσατο αὐτοὺς τὴν ἀντιμισθίαν του· τούτων ὅμως ἀνανευσάντων εἰς τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν ὁ ἰατρὸς ὑπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον του ἔνθα ἀφίκετο ὅλως ἀπηυδηκὼς μετὰ ταξείδιον τοσοῦτον μακρόν. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν οὐ πολλοῦ χρόνου ἔμαθεν ὁ ἰατρὸς οὗτος ὅτι ἡ αὐτὴ νόσος ἤρχιζε νὰ καταμαστίζῃ ὑπέρποτε τοὺς ἀχαρίστους τῆς χώρας ταύτης κατοίκους, οἵτινες ὑπῆγον οἱ ἴδιοι, τὴν φορὰν ταύτην, πρὸς αὐτὸν μὴ περιμείναντες ὅπως αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἔλθῃ εἰς τὸν τόπον των. «Ἀπέλθετε, εἶπεν αὐτοῖς τότε, ἄνθρωποι ἄδικοι, σεῖς τρέφετε ἔνδον τῆς ψυχῆς σας δηλητήριον μᾶλλον θανατηφόρον ἐκείνου ἀφ' οὗ θέλετε νὰ θεραπευθῆτε· εἶσθε ἀνάξιοι νὰ κατέχητε θέσιν τινὰ ἐπὶ τῆς γῆς, διότι παντάπασι δὲν ἔχετε φιλανθρωπίαν, καὶ διότι οἱ τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς δικαιοσύνης κανόνες εἶναι παρ' ὑμῖν ὅλως ἄγνωστοι. Ἤθελον νομίσει ὅτι ἐκμυκτηρίζω τοὺς τιμωροῦντάς σας Θεοὺς, ἐὰν ἀνθιστάμην τῇ δικαίᾳ αὐτῶν ὀργῇ.» Οὕτως οἱ Τρωγλοδύται κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν μοχθηρίας θύματα πεσόντες τῶν ἰδίων ἀδικιῶν. (Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Ἐν Κεφαλληνίᾳ *Σπυρίδων Α. Σερεμέτης.*

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΓΑΜΟΙ. Τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀποκρέω ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπῶς ἐν Σμύρνῃ οἱ γάμοι τοῦ φιλοπάτριδος Κυρίου Πέτρου Α. Μαυρομιχάλη (ἑνὸς τῶν 19 ἐξορίστων) υἱοῦ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Ἀναστ. Μαυρομιχάλη μετὰ τῆς χαριτοβρύτου θυγατρὸς τοῦ ἰατροῦ Κυρίου Γαληνοῦ Κλάδου. Ἀπὸ δὲ τῆς προπαρελθούσης ἑβδομάδος οἱ νεόνυμφοι ἔφθασαν αἰσίως ἐνταῦθα.

Τοιαῦται ἐπιγαμίαι μεταξὺ τῶν ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος ὁμογενῶν ἐνῷ συνεπάγονται ἀμοιβαίαν τιμὴν εἰς ἑκάτερον τῶν μερῶν ἐκτείνουν καὶ στερεώνουν τὰς σχέσεις καὶ τὰ συμφέροντα τῆς κοινῆς Πατρίδος, καὶ συσφίγγουν τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος, οἵτινες ἀνέκαθεν μὲν ὑφίστανται φυσικῶς μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν ἁπανταχόσε ὁμογενῶν, ἀλλὰ πολλάκις διὰ τὰ γνωστὰ αἴτια ἐχαλαρώθησαν ἐπὶ μικρὸν, χάρις εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ξένα συμφέροντα. Ὁ ἀξιότιμος Κύριος Γαληνὸς Κλάδος, ἀνὴρ μὲ ἑλληνικὴν καὶ εὐρωπαϊκὴν παιδείαν, εἶναι γνωστὸς τοῖς πᾶσι διὰ τὸν λίαν φιλογενῆ, φιλάνθρωπον καὶ ἀκέραιον χαρακτῆρά του. Νομίζω δὲ ὅτι δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν εἴπω ὅτι εἶναι προσέτι καὶ ὁ πρῶτος κτηματίας τῆς Σμύρνης. Μέλος τῆς Ἐφορείας τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, εἶναι καὶ ἐπίτιμος καθηγητὴς ἐν αὐτῇ, διδάσκων δωρεὰν διάφορα ἀναγκαῖα ἀνώτερα μαθήματα (ὡς καὶ ὁ ἰατρὸς Κύριος Χ. Βερνάρδος). Ὅθεν διὰ τὰ σπάνια αὐτοῦ προσόντα, ἔχων ἐκτεταμένας καὶ στενὰς σχέσεις μεθ' ὅλων τῶν τάξεων τῆς Σμυρναϊκῆς κοινωνίας, ὠφέλησε, καὶ διατελεῖ ὠφελῶν, καὶ εἰς τὸ μέλλον δύναται νὰ ὠφελήσῃ πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως ἔτι μᾶλλον τὸ ἔθνος. Συγγενεύσας δὲ μετὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλέων ἔδωκεν ἀναμφισβήτητον τεκμήριον τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων του, προτιμήσας ὡς γαμβρὸν παρὰ πολλοὺς ἄλλους ἐπίσης ἀξιοτίμους νέους, τὸν ἔγγονον καὶ φερώνυμον τοῦ ἀειμνήστου ἡγεμόνος τῆς Μάνης Πέτρου Μαυρομιχάλη, τοῦ ἀληθοῦς Σπαρτιάτου, ὅστις διὰ νὰ ἀποκοιμίσῃ τοὺς Τούρκους ὅτι δὲν θὰ ἐπαναστατήσῃ, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τρεῖς υἱούς του ὁμήρους, κατόπι δὲ ᾐχμαλώτισεν ἴσον ἀριθμὸν ἐπισήμων Τούρκων, δι' ὧν ἠδυνήθη νὰ ἀνταλλάξῃ τὰ τέκνα του, ἅτινα ἀκολούθως ἔπεσαν ἐνδόξως ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος μαχόμενα.

Ὁ «Ἱερὸς Ἀγὼν» μὴ ἀνήκων εἰς φατρίας ἀλλ' εἰς τὸ ἔθνος, εἶναι ὁ εἰλικρινὴς φίλος ὅλων τῶν ἀγωνιστῶν, τῶν ὁποίων τὰ δικαιώματα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος θέλει προθύμως ὁμολογεῖ καὶ ὑπερασπίζεσθαι. Τοῦ δὲ ἀξιοτίμου Κυρίου Πέτρου Ἀναστ. Μαυρομιχάλη ἡ μέχρι τοῦδε τηρηθεῖσα πολιτικὴ διαγωγὴ οὖσα πασίγνωστος, ὑπάρχει ἀνωτέρα παντὸς ἐπαίνου. Εὐχόμενοι εἰς τοὺς νεονύμφους μακροζωΐαν, εὐτεκνίαν, ὑγείαν καὶ πᾶν ἀγαθὸν, καταχωρίζομεν κατωτέρω τὸ ὑφ' ἑνὸς τῶν εἰς τοὺς γάμους προσκεκλημένων πρὸς τιμὴν καὶ διάχυσιν τῶν νεονύμφων ποιηθὲν, ὑπὸ τούτων δὲ αὐθωρεὶ λυθέν.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐκ διαφόρων οὐσιῶν γεννᾶταί μου τὸ σῶμα·
Λεῖον, μακρὸν, θερμογενὲς, μὲ γλῶσσαν δίχως στόμα.
Ἡ σάρξ μου μὲν χωρὶς ὀστᾶ ἐκ πτερωτοῦ γεννᾶται·
Ἡ δὲ νευρώδης γλῶσσά μου φυτοῦ καρπὸς ὁρᾶται.
Ἰσχνὸς, εἶμι ἀβάπτιστος· παχὺς δὲ, βαπτισμένος·
Καὶ ἢ ἐνθρόνιστος εἶμι, ἢ ἀπηγχονισμένος.
Ἐνίοτε, ὡς βούλονται, μὲ ῥίπτουσιν ἐκτάδην,
Ἢ (φρίττω!) μὲ παλούκωμα μὲ στέλλουν εἰς τὸν Ἅδην.
Ὁ θρόνος μ' εἶναι θάνατος, ζωή μου ἡ ἀγχόνη.
Πλὴν τὸ σκληρὸν παλοῦκι, φεῦ! στὰ κῶλα μὲ πληγόνει·
Καὶ ὅμως τότε, κύριε, ὁρῶν μ' ἀναλγησίαν,
Νομίζεις ἱεροπρεπῆ ὅτι τελεῖς θυσίαν!
Ἐν τούτοις, εἰς τὸν γάμον σας τὴν προεδρείαν ἔχων,
Πασιφανὴς καὶ ἄφωνος φαιδρῶς πᾶσι προσέχων,
Μικρὸς εἶμὶ ἐπίτροπος τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας
Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, φίλτατοι, οὐδόλως εἶμαι τέρας —
— Ἀλλ' εἶμαι Γόρδιος δεσμὸς — καὶ ὅμως μὴ λυπῆσθε·
Διότι ἂν μὲ λύσητε, τρισευτυχεῖς, θὰ εἶσθε.
Εὔτεκνοι καὶ μακροβιοι θὰ γείνητε σᾶς λέγω·
Οὐ μόνον δὲ τὸ εὔχομαι, καὶ δὴ σᾶς τὸ προλέγω.

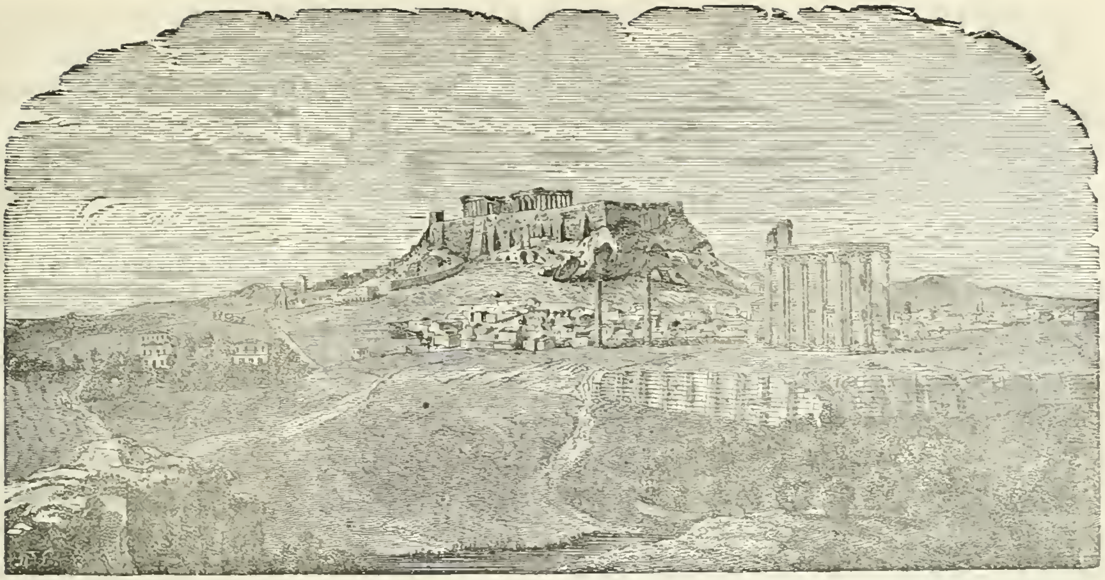
Ἐν Σμύρνῃ, κατὰ φεβρουάριον,
ὑπὸ Κωνσταντίνου Ἀργυριλᾶ.

(Ἡ λύσις εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον).

ΠΑΡΟΡΑΜΑ

—ooo—

Αἱ πρῶται ὀκτὼ σελίδες τοῦ φύλλου τούτου ἠριθμήθησαν κατὰ λάθος 617—624 ἀντὶ 1—8



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 314.

Ε'. ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος

τοῦ

Κ. Κ. ΦΡΕΑΡΙΤΟΥ

« Περίπλους Μακεδονίας καὶ Ἐλάσσονος Ἀσίας μετὰ τῶν ταύτῃ προσκειμένων μεγαλονήσων. »

Τὸ ἐν Ἄθῳ μοναστήριον τῆς Λαύρας.

Ἀκρωτήριον Νύμφαιον — Κερασία— Λαύρα— σημασία τῆς λέξεως— Ἀκράθως— Ὄψις τοῦ μοναστηρίου τῆς Λαύρας — Ἑσπερινός— Ἀρχαιότης αὐτοῦ καὶ κτίτορες— Ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα— Χαρακτῆρες τῆς Ἑλληνικῆς ἁγιογραφίας— Μανουὴλ Πανσέληνος— Ἐγχειρίδιον Διονυσίου τοῦ Ἱερομονάχου— Διαφορὰ τῆς Ἑλλ. ἁγιογραφίας ἀπὸ τῆς τῶν δυτικῶν— Ἀριθμὸς τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Λαύρας—Ἀριθμὸς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ εὐκτηρίων τοῦ ὄρους — Ἀρχαιοτάτη τοιχογραφία τοῦ ἑστιατορίου τῆς Λαύρας— Ὁμοιότης τῆς ἀρχαιοτάτης λατινικῆς τέχνης μετὰ τῆς τοῦ Βυζαντίου — Παραδείγματα— Ἀρχιτεκτονικὴ τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν— Γαμμάδα— Ἡ φιάλη τῆς Λαύρας-- Ἡ Λαύρα ὡς ἰδιόῤῥυθμον μοναστήριον-- Φύσις καὶ χαρακτὴρ τῶν ἰδιοῤῥύθμων μοναστηρίων-- Βιβλιοθήκη τῆς Λαύρας-- Χειρόγραφα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ-- Ἐπιτομὴ τῶν νεαρῶν Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ— Χειρόγραφον τῆς Ἀσίζας τῶν Ἱεροσολύμων— Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ ὄρους—

(Ἕπεται ἡ συνέχεια τῆς περιλήψεως).

—

Προχωροῦντες πρὸς μεσημβρίαν φθάνομεν εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ Ἄθωνος ἀκρωτήριον, βεβαίως τὸ Νύμφαιον τῶν ἀρχαίων. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο καλεῖται σήμερον Πόρταις, ἐκ τούτου ἴσως, ὅτι παρ' αὐτῷ κεῖταί τι πετρῶδες νησίδιον, μεταξὺ τοῦ ὁποίου καὶ τῶν βράχων τοῦ ἀκρωτηρίου ὑπάρχει τις στενὸς πόρος, δι' οὗ, ὡς διά τινος θύρας, διέρχονται τα πλοιάρια. Ὑπεράνω τῶν βράχων ὑπάρχει σπήλαιον ὑπὸ ἀσκητοῦ κατοικούμενον. Ὅταν τὰ πλοῖα ἐν καιρῷ γαλήνης παραπλέωσι τοὺς βράχους τούτους, ὁ ἐρημίτης καταβιβάζει διὰ σχοινίου μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης τὸ καλάθιον αὐτοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οἱ περιπλέοντες ναῦται ἐναποθέτουσι τὸν ξηρὸν αὐτῶν ἄρτον. τὸ μόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ στήριγμα. Ἀργὰ, ἀργὰ ἀναβιβάζει ὁ ἐρημίτης τὸν κάλαθον, εὐγνωμονῶν διὰ σχημάτων τοῖς δωρηταῖς. Ἄνωθεν τῶν βράχων τούτων οἱ ἀσκηταὶ τῆς Ἁγίας Ἄννης ἔκτισαν μικρὸν θολωτὸν οἰκοδόμημα, εἰς ὃ καθεκάστην ἐναποθέτουσιν ὕδωρ ἐντὸς λαγήνων, ἵνα διαβαίνοντες οἱ ὁδοιπόροι τὸ ἄνυδρον τοῦτο μέρος ἐν καιρῷ θέρους καὶ καύσωνος, σβύωσι τὴν δίψαν αὐτῶν καὶ συγχωρῶσιν αὐτοῖς. Ἔτι μακρότερον ὑπάρχουσι τὰ κελλεῖα. τῆς

Κερασίας καὶ ἡ σκήτη τὰ Καυσοκαλύβια. Οὐδὲν δὲ ἀληθῶς ὑψηλότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον τῆς θέσεως τῆς Κερασίας. Ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους πόδας καθέτως ὑψηλοτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, παρέχει τῇ ὄψει θέαν μοναδικήν. Αὐτὴ ἡ σκήτη δέκα ἔχουσα ἀσκητῶν καλύβας κεῖται ἐντὸς πυκνοῦ δάσους. Ἄνωθεν ὑψοῦται μονήρης ὁ γιγάντειος τοῦ Ἄθωνος κῶνος, κάτωθι χαίνουσι κρημνοί, καὶ φάραγγες καὶ χαράδραι, μακρὰν δὲ καὶ ἀπέναντι ὑπὲρ τὰς κορυφὰς τῶν καστανεῶν ὁ ὀφθαλμὸς ἀναπαύεται ἐπὶ τῆς κυανῆς τῆς θαλάσσης ἐπιφανείας, ἥτις συγχεομένη πρὸς τὰ πέρατα τοῦ ὁρίζοντος μετὰ τοῦ κυανοῦ αἰθέρος τοῦ οὐρανοῦ, ἐγείρει ἐνταῦθα ἀνεπαισθήτως ἐν τῇ ψυχῇ τὴν γλυκεῖαν ἰδέαν τῆς συμφιλιώσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς ὕλης μετὰ τοῦ πνεύματος. Τριακόσιαι τοιαῦται καλύβαι ἐρημιτῶν, σκῆται, καὶ κελλεῖα ἀναχωρητῶν εἶναι πανταχοῦ εἰς τὸ ὄρος διεσπαρμένα παριστάντα τρόπον τινὰ τὰς ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ κωμοπόλεις, κώμας, καὶ μονήρεις ἐπαύλεις, ἐνῷ τὰ εἴκοσι τοῦ ὄρους μοναστήρια μετὰ τοῦ πλήθους τῶν ἐν αὐτοῖς μοναχῶν, τῶν κτημάτων, τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων, τοῦ πλούτου, καὶ τῆς κοινῆς αὐτῶν ἐργασίας, ἐξεικονίζουσι τὰς μεγαλουπόλεις. Εἴς τινα τοιαύτην μοναχικὴν μεγαλούπολιν ἐφθάσαμεν ἤδη μικρὸν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, εἰς τὴν καλουμένην μεγάλην Λαύραν (α). Ἡμίσειαν περίπου ὥραν πρὸ τοῦ ἀνατολικωτάτου τούτου μοναστηρίου, κεῖται τὸ μέγα μεσημβρινοανατολικὸν ἀκρωτήριον πάσης τῆς Χερσονήσου, ὁ Ἀκράθως τῶν ἀρχαίων (α). Μεταξὺ δὲ τοῦ δυτικοῦ Νυμφαίου καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Ἀκράθω, ὑψοῦται ὁ οὐρανομήκης Ἄθως. Ἡ δὲ Λαύρα, μετὰ τῶν τειχῶν, τῶν πύργων καὶ τῶν προμαχώνων αὐτῆς ὁμοιάζει μακρόθεν μᾶλλον πρὸς φρούριον ἀνδροφόνον, ἢ πρὸς φιλερήμων μοναχῶν εἰρηνικὸν ἐνδιαίτημα. Ἀλλ' ἅμα τις διέλθῃ τὴν πρώτην θύραν τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου μακρόθεν φρουρίου, κατανοεῖ παραχρῆμα τὴν πλάνην, συναισθανόμενος ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι εὑρίσκεται ἤδη ἐν τόπῳ, ὅπου λατρεύεται Θεὸς εἰρήνης, ἀγάπης, ἐλπίδος καὶ ὑπομονῆς. Σιωπηροὶ ὑπὸ τὸν μελαγχολικὸν καὶ πένθιμον τοῦ σημάντρου ἦχον, νέοι καὶ γέροντες ἐκ τῶν κελλείων αὐτῶν ἐξερχόμενοι, ἐπορεύοντο τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸν ἑσπερινόν. Ὁ σοφὸς νομοθέτης τῆς μεγάλης Ἑλλάδος παρήγγελλε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν εἰσερχόμενοι εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν λέγωσι καθ' ἑαυτούς,

πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί
μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; (β)

Καὶ ὁ μέγας τῆς Καισαρείας ἐπίσκοπος, τὴν ὥραν τοῦ ἑσπερινοῦ προσδιορίζει διὰ τὴν πρὸς Θεὸν λογοδοσίαν ταύτην τῶν πεπραγμένων. « Συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ διδομένων ἡμῖν ἢ κατορθωμένων, καὶ τῶν παρεθέντων ἡ ἐξαγόρευσις, εἴτε ἑκούσιον εἴτε ἀκούσιον, εἴτε που καὶ λανθάνον πλημμέλημα γέγονεν, ἢ ἐν ῥήμασιν ἢ ἐν ἔργοις, ἢ κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν, περὶ πάντων ἐξιλεουμένων ἡμῶν διὰ τῆς προσευχῆς τὸν Θεόν· μέγα γὰρ ὄφελος ἡ ἐπίσκεψις τῶν παρελθόντων πρὸς τὸ μὴ τοῖς ὁμοίοις αὖθις περιπεσεῖν» (γ). Τὸ μοναστήριον τοῦτο τῆς ἁγίας Λαύρας, ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τοῦ ὄρους ὑπῆρξε τὸ πρωτότυπον καθ' ὃ πάντα τὰ λοιπὰ ἀνηγέρθησαν, μετὰ τὴν νέαν ἀποκατάστασιν εἰς τὸ διάστημα τῶν αἰώνων. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ συνοικιστὴς κυρίως τοῦ ὄρους, ἔκτισεν αὐτὸ, ὡς

(α) Ἡ λέξις Λαύρα, ἰωνικῆς καταγωγῆς κατὰ Φεβωρῖνον «Λαύρας Ἴωνες λέγουσι τὰς στενὰς ῥύμας καὶ ἀμφόδους». Ὁ δὲ Ἡσύχιος· «Λαύρα, ῥύμη δι' ἧς ὁ λαὸς εἰσέρχεται, ἢ φλόξ· *οἱ δὲ τόπον πρὸς ὑποχώρησιν ἀνειμένον*, οἱ δὲ ἄμφοδον, οἱ δὲ στενωποὺς καὶ διόδους. » Χειρόγραφον δέ τι λεξικόν· « Λαύρα πλατεῖα ῥύμη, δι' ἧς ὁ λαὸς παρέρχεται παρὰ τοῦ λίαν αὔραν ἔχειν.» Τὸν Μεσαιῶνα λαῦραι ἐκαλοῦντο τῶν μοναχῶν τὰ κελλεῖα, ἴσως διότι ἦσαν ἐν ταῖς πόλεσιν ᾠκοδομημένα εἰς ἕνα μὲν καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, χωριστὰ δ' ἀπ' ἀλλήλων καὶ κατὰ σειρὰν, ἀποτελοῦντα οὕτω ῥύμας ἢ ὁδούς. Κατ' Εὐστάθιον, Λαύρα λέγεται στενή τις περιοχὴ, οἷα ἦν Ἱλαρίωνος τοῦ θεσπεσίου, δωμάτιον. Σωζομ. βιβ. 3, κεφ. 14. Ἔκτοτε δὲ ἐπεκράτησεν ἵνα ἐκφράζῃ ἡ λέξις τὰ μοναστικὰ ἐν γένει καταγώγια. Εὐαγρ. βιβ. 1. κεφ. 21. «ὥστε καὶ εὐαγῆ δείμασθαι φροντιστήρια καὶ τὰς καλουμένας λαύρας.» Νεαρ. Νικηφ. Φωκ. «Κελλεῖα δὲ καὶ τὰς καλουμένας λαύρας ἐν ἐρήμοις οἰκοδομεῖν ». Ἀφ' ἧς δὲ ἡ λέξις ἐν γένει ἐσήμαινε μοναστήριον, ἀπαντᾶται καὶ μεγάλη Λαύρα, καὶ παλαιὰ Λαύρα, καὶ νέα Λαύρα, καὶ μικρὰ Λαύρα ἢ Παραλαύριον. Jus graec. roman. σελ. 276. « Κἂν προάστειον ἢ μοναστήριον, κἂν παραλαύριον, κἂν οἶκος εὐκτήριος »· καὶ ὁ κάτοικος Λαυρίτης. Φαίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρχέ τις διαφορὰ μεταξὺ μοναστηρίου καὶ Λαύρας, οὔσης ταύτης αὐστηροτέρας μοναστικῆς διαμονῆς, ἐν ᾗ οἱ δεδοκιμασμένοι εἰσήρχοντο μοναχοί. Οὕτω Κύριλλος ὁ Σκυθωπολίτης ἐν βίῳ χειρογρ. ἁγίου Σάββα λέγει· «Τέκνον, οὐ νομίζω δίκαιον εἶναι νεώτερον ὄντα εἰς Λαύραν μένειν· οὔτε γὰρ τῇ Λαύρᾳ ὄνησιν φέρει τὸ νεώτερον ἔχειν, οὔτε νεωτέρῳ πρέπει ἐν μέσῳ εἶναι Ἀναχωρητῶν· ἄπελθε τοίνυν ἐς τὴν κάτω μονήν ».

(α) Ὁ Στράβων λαλῶν περὶ τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Σιθωνίας καὶ τῆς Ἀκτῆς λέγει· « εἶτα Δύῤῥις, εἶτα Νύμφαιον ἐν τῷ Ἄθωνι πρὸς τῷ Συγγιτικῷ· τὸ δὲ πρὸς τῷ Στρυμονικῷ Ἀκράθως ἄκρον. » Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο καλεῖται σήμερον Σμέρνα.

(β) Διογεν. Λαερτ. βιβλ. ή. κεφ. 1 §. 19.

(γ) Βασιλείου κεφάλαια τῶν κατὰ πλάτος ὅρων κλ. ἐρώτ. λζ'.

ἔχει τὴν σήμερον ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Νικηφόρου Φωκᾶ, καὶ Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ. Ἄλλοι δὲ πολλοὶ μεταγενεστέροι εὐεργέται κατεκόσμησαν αὐτὸ καὶ ἐπλούτισαν μετὰ ταῦτα. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὅτε ἦν ἁπλῶς τοῦ ῥηθέντος ἐρημίτου Ἀθανασίου τὸ οἰκητήριον, ἐκαλεῖτο ἡ *μονὴ τῶν μελανῶν*, πιθανὸν ἕνεκα τοῦ χρώματος τῆς ἐσθῆτος τῶν μοναχῶν, εἶτα δὲ ἐκλήθη Λαύρα, διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ. Τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Λαύρας κατέχει ἀκριβῶς τὴν θέσιν πρὸς Ἀνατολάς, ἣν κατέχει πρὸς δυσμὰς τῆς ἁγίας Ἄννης ἡ Σκήτη, κεῖται δηλαδὴ ἀμέσως ὑπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Ἄθω. Ἄνωθεν ὑψοῦται ὁ Ἄθως, κάτω δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν ὑπάρχει τὸ νεώριον τοῦ μοναστηρίου καὶ ὁ λιμὴν, προφυλασσόμενα διὰ πύργου τινὸς ὑψηλοῦ καὶ ἱκανῶς ὀχυροῦ. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μοναστηρίου ἔχοντος σχῆμα τετραγώνου ἀκανονίστου, καί τοι κατά τι παρηκμακὸς, φέρει ζωηρὰ εἰσέτι τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ λαμπρότητος καὶ τοῦ πλούτου. Ἐν τῇ ἁγίᾳ Λαύρᾳ οἰκοδομήματι τοῦ ἐννάτου αἰῶνος, δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἀκραιφνῆ τὴν τέχνην τοῦ Βυζαντίου, ἐνταῦθα δύναται κάλλιον καὶ ὁ ἀρχιτέκτων καὶ ὁ ζωγράφος, νὰ σπουδάσῃ τῆς βυζαντινῆς ἁγιογραφίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς κανόνας. Ἐν τῇ βυζαντινῇ τέχνῃ, καί τοι αὕτη βεβαίως δὲν ἔχει τῆς νεωτέρας τὸ ὑψιπετὲς ἐκεῖνο καὶ ἀτομικῶς ἀνεξάρτητον, εὐαρέστως ἀποκαλύπτει ὁ ὀφθαλμὸς τὴν ἁρμονίαν, ἥτις ὑπάρχει εἰς τὰ διάφορα μέλη αὐτῆς καὶ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ ἐγωϊσμοῦ τοῦ τεχνίτου, ἐνώπιον ἀνωτέρας τινὸς ἐμπνεύσεως καὶ ἰδέας. Ἡ ἁγιογραφία τοῦ Βυζαντίου παντὸς γήϊνου ἀπηλλαγμένη, τείνει πανταχοῦ εἰς τὴν παράστασιν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἀΰλου· ἵνα δὲ τὸ πνεῦμα τοῦτο διατηρηθῇ ἀναλλοίωτον ἡ τέχνη ἐδεσμεύθη διὰ κανόνων, οὓς δὲν δύναται ἡ ἀτομικὴ τοῦ ζωγράφου ἐλευθερία νὰ παραβῇ. Πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ εἷς ὑπάρχει ῥυθμὸς ἀναλλοίωτος, πανταχοῦ τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος ἁγίου τὸ πρόσωπον τὸν αὐτὸν φέρει τύπον καὶ χαρακτῆρα, πανταχοῦ οἱ Ἕλληνες ἁγιογράφοι ἑνὸς διδασκάλου εἰσὶ μαθηταὶ, τοῦ πολυθρυλλήτου Πανσελήνου. Ὁ Μανουὴλ Πανσέληνος, οὗ αἱ τοιχογραφίαι διατηροῦνται ἐν Λαύρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἁγίου ὄρους, Θεσσαλονικεὺς τὴν πατρίδα, περὶ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα ἀκμάσας, εἶναι ὁ καθιδρυτὴς μᾶλλον, ἢ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς βυζαντινῆς σχολῆς, τῶν ἁγιογράφων τοῦ Ἄθωνος ἁπάντων ἐκτελούντων τὰς εἰκόνας αὐτῶν, κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τὰ ἀξιώματα, ἃ αὐτὸς ἔταξεν ἐν τῇ ἱερᾷ εἰκονογραφίᾳ, ἑπόμενος βεβαίως καὶ οὗτος τῇ πατρίῳ παραδόσει, καὶ ταῖς ὑποτυπώσεσι τῶν ἀρχαιοτέρων. Μέχρι τῆς σήμερον ἡ ἐκκλησιαστικὴ εἰκονογραφία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐγχειριδίου Διονυσίου τοῦ Ἱερομονάχου καὶ ζωγράφου, τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων, καταθέντος ἐγγράφως ἐν ἔτει 1358 ἐν τῷ Ἄθωνι τοὺς κανόνας τοῦ Μανουὴλ Πανσελήνου, οὓς μέχρι τοῦδε οἱ ζωγράφοι ἐκ παραδόσεως ἠκολούθουν. Μνημονεύεται μὲν τοῦ διασήμου τούτου ζωγράφου βίβλος τις περὶ τέχνης ζωγραφικῆς, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον μέχρις ἡμῶν διεσώθη. Τὸ περίεργον δὲ τοῦτο ἐγχειρίδιον τοῦ Διονυσίου, δι' οὗ ἀποδείκνυται ὅτι καὶ ἡ *ἡλιοτυπία* ἦν πρὸ αἰώνων γνωστὴ τοῖς Ἕλλησι, μέχρι τοῦ 1853 χειρόγραφον ἀπὸ χειρὸς μεταβαῖνον εἰς χεῖρα, ἐτυπώθη τέλος ἐν Ἀθήναις πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν, καταστὰν οὕτω κοινὸν τοῖς ἁγιογράφοις κτῆμα (α). Μεγίστη δὲ καὶ ἄκρα διαφορὰ ὑπάρχει ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰκονογραφίαν, μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς ἐκκλησίας. Αὕτη μὲν ἀφίησι τοὺς ζωγράφους ἐλευθέρους ἵνα ἐξεικονίζωσι κατὰ βούλησιν τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων καὶ τὰ θέματα τῆς ἐκκλησίας· ἡ Ἑλληνικὴ περιορίζει τὴν φαντασίαν αὐτῶν ἐντὸς τοῦ ἱεροπρεποῦς καὶ κοσμίου διὰ κανόνων ἀπαραβάτων. Ὁ Οὐϊλιέλμος Δουράνδος, ἐπίσκοπος τῆς Μένδης περὶ τὸν ιγ' αἰῶνα, ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Rationale divinorum officiorum βιβλ. α'. κεφ. γ'. ῥητῶς λέγει· « Diversae historiae tam novi quam veteris testamenti pro voluntate depinguntur; nam pictoribus atque poetis quaelibet audendi semper fuit aequa potestas », κατὰ τὸν Ὁράτιον λέγοντα καὶ τοῦτον ἐν τῇ ποιητικῇ αὐτοῦ τέχνῃ

. . . . pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas (β)

Ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐκκλησία τουναντίον ἐξέφρασεν ἅπαξ διὰ παντὸς τὴν περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἰδέαν αὐτῆς ἐν τῇ οἰκουμενικῇ ἐν Νικαίᾳ α'. συνόδῳ, ἣν ἀπαρεγκλίτως τηρεῖ μέχρι τῆς σήμερον.

Τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Λαύρας ἔχει τριάκοντα τέσσαρας ἐκκλησίας ὅλας ἐζωγραφημένας κάτωθεν ἕως ἄνω! Πᾶσαι δὲ αἱ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει ὑπάρχουσαι ἐκκλησίαι, τὰ παρεκκλήσια καὶ εὐκτήρια, εἶναι ἐννεακόσια τριάκοντα πέντε. Πάντα δε ταῦτα πλήθουσι τοιχογραφιῶν καὶ εἰκόνων. Εἰς τὰ μεγάλα δὲ μοναστήρια οἷα π. χ. τὰ τῆς Λαύρας, Βατοπεδίου καὶ Ἰβήρων, καὶ αὐτὰ τὰ ἑστιατόρια ἢ *τραπεζαρεῖα* καλύπτονται ὑπὸ τοιχογραφιῶν. Τὸ μέγα ἑστιατόριον τῆς Λαύρας, ἔχον σχῆμα σταυροῦ, περιέχει μάλιστα τοι-

(α) Ὁ Διδρὼν ζωγράφος Γάλλος μεταφράσας αὐτὸ εἰς τὴν πάτριον αὐτοῦ γλῶσσαν, ἐξέδοτο ἐν ἔτει 1845 ὑπὸ τὸν τίτλον· Manuel d' Iconographie chrétienne grecque et latine κ. τ. λ. Paris.

(β) Horat. de arte poetica, στίχ. 9. 10.

χογραφίας ἀρχαιοτέρων τοῦ Πανσελήνου ζωγράφων. Τοιαύτη δὲ θεωρεῖται καὶ ἡ παριστάσα ἐνταῦθα διὰ λεπτοτάτων γραμμῶν τοὺς τρεῖς πατριάρχας, φέροντας εἰς χεῖρας ἐντὸς σινδόνης τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι καί τοι αἱ ἐκκλησίαι τοῦ ἁγίου ὄρους εἶναι πλήρεις τοιχογραφιῶν, οὐδεμία ὅμως ἔχει τοσαύτην πληθὺν εἰκόνων, ὅσην ἔχει ἡ ἐκκλησία τοῦ ἐν Σαλαμῖνι μοναστηρίου τῆς Φανερωμένης, ὧν τὸν ἀριθμὸν ὁ Πουκεβίλλος ἀναβιβάζει μέχρις ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδων (α). Ἐξετάζοντες δὲ τὰς ἁγιογραφίας τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, καὶ παραβάλλοντες αὐτὰς πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας, ἀνακαλύπτομεν μεγίστην ὁμοιότητα καὶ σχεδὸν ταυτότητα τέχνης, καὶ διαθέσεως τῶν ἀντικειμένων. Μεταξὺ τῶν δύο ἀρχαιοτάτων π. χ. ἐκκλησιῶν τῶν πόλεων τῆς Γαλλίας Αὐτρίκου (Chartres) καὶ Δουροκορτόρου (Reims), καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἐν Λεβαδίᾳ, τῆς ἁγίας Σοφίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν Λαύρᾳ ὑπάρχουσι πλεῖσται ἀναλογίαι.

Ἡ σφραγὶς ἡ φέρουσα τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, δι' ἧς σφραγίζουσιν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τὰ δημόσια ἔγγραφα, ὑπάρχει ἀπαραλλάκτως ἐζωγραφημένη ἐπὶ ὑέλου ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Σάρτρης. Ἡ παναγία μάλιστα τῆς Σαλαμῖνος δύναται νὰ θεωρηθῇ καθ' ὅλα σχεδὸν ὡς ὁ τύπος τῆς παναγίας τῆς Σάρτρης (β). Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ συνηθέστατα ζωγραφίζεται ἄνω εἰς τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας ἡ θεία λειτουργία κατὰ τοὺς κανόνας Διονυσίου τοῦ ἱερομονάχου (γ). Ἡ αὐτὴ τῆς θείας λειτουργίας παράστασις ὑπάρχει εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ῥέϊμς ἔτι μᾶλλον ἀνεπτυγμένη (δ). Τοσοῦτον δ' αἱ εἰκόνες τῶν ἀρχαιοτάτων μητροπόλεων τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς ἡμετέρας, ὥστε τὰς ἀνωνύμους δύναταί τις ἀκριβῶς νὰ προσδιορίσῃ καὶ ὀνομάσῃ βοηθείᾳ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Διονυσίου. Ἡ εὐλογία τῶν Λατίνων γίγνεται κλειομένων τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ παραμέσου δακτύλου, ἀνοιγομένων δὲ τῶν λοιπῶν· ἡ δὲ ἑλληνικὴ ὅλως οὖσα συμβολικὴ σχηματίζει τὸ μονόγραμμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ IC. XC. (Ἰησοῦς Χριστὸς) ἀνοιγομένου τοῦ δείκτου καὶ σχηματίζοντος τὸ I, κυρτουμένου τοῦ μέσου καὶ σχηματίζοντος τὸ πρῶτον ἀρχαϊκὸν C. σταυρουμένου τοῦ ἀντίχειρος μετὰ τοῦ παραμέσου, καὶ σχηματίζοντος X, κυρτουμένου δὲ τέλος τοῦ μικροῦ δακτύλου καὶ σχηματίζοντος τὸ δεύτερον C. Τοιαύτη δὲ χεὶρ ἑλληνικῶς εὐλογοῦσα ὑπάρχει ἐζωγραφημένη ἐν τῇ μητροπόλει τῆς πόλεως Ποδίου (Le Puys) ἐν Γαλλίᾳ. Τοιαῦται ἀναλογίαι καὶ ὁμοιότητες τῆς ἀρχαιοτέρας δυτικῆς ἁγιογραφίας πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνέκαθεν τὴν αὐτήν, μαρτυροῦσι δύο τινά, πρῶτον μὲν τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς Ἑλληνικῆς εἰκονογραφίας ἐπὶ τῆς ἱερογραφίας τῆς δύσεως κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, καὶ δεύτερον τὴν μέχρι τινὸς τοὐλάχιστον κατὰ κανόνας ὡρισμένους καὶ ἐν τῇ δύσει ἐξεικόνισιν τῶν θείων ἀντικειμένων. Καὶ βεβαίως ἡ ἀπόλυτος αὕτη ἐλευθερία τῆς δυτικῆς ἁγιογραφίας, οὔσης διαφόρου οὐ μόνον κατ' ἐποχάς, ἀλλ' ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐποχῇ κατὰ τόπους, καὶ πόλεις, καὶ χαρακτῆρας ζωγράφων, χρονολογεῖται, ἀφ' ἧς ἡ δύσις διαῤῥήξασα πάντα δεσμὸν μετὰ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἤρξατο κυβερνᾶσθαι ἀπολύτως καὶ αὐθαιρέτως ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μονάρχου τῆς Ῥώμης. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀριστοκρατικῇ πολιτείᾳ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐν ᾗ οἱ ἀνέκαθεν τεθειμένοι θεσμοὶ θρησκευτικῶς τηροῦνται εἰς τὸ διηνεκές, καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ εἰκονογραφία μὴ νεωτερίσασα διετήρησε τὸ ἀρχαιοπρεπὲς ἐκεῖνο καὶ κόσμιον καὶ σεμνόν, οὗ βεβαίως στερεῖται ἡ ἁγιογραφία τῆς δύσεως, καί περ ἐντελεστέρα τὴν τέχνην καὶ ποιητικωτέρα ἴσως τὴν ἔκφρασιν.

«Εἰς τοῦτο δὲ τὸ στάσιμον δηλονότι τῆς τέχνης, (λέγει ὀρθῶς καὶ ὁ Μουστοξύδης), πιθανῶς συνετέλεσεν αὐτὴ ἡ κυριότης τῆς ἐκκλησίας, ἐξ αὐστηροῦ μέν, ἀλλὰ συνετοῦ βουλεύματος ὡρμημένης· διότι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς καθ' ὑπογραμμόν τινα μονοτυπίας, ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἰδέας τῶν εἰκονιζομένων, ἡ περὶ τὸν ἱματισμὸν καινοτομία, ἡ κατ' ἀρέσκειαν τοῦ ζωγράφου παράστασις, καὶ ὁ ἰνδαλματισμὸς τῶν μελῶν τοῦ σώματος, εἴτε γυμνῶν εἴτε περιττῶς κομψευομένων καὶ ἁβρυνομένων, ταῦτα προσελκύουσι, πλέον ἢ θέμις, εἰς γήϊνα ἀντικείμενα τὴν προσοχὴν τῶν θεωμένων, καὶ ἐμπνέουσι τέρψιν μᾶλλον ἢ εὐσέβειαν· ἐν ᾧ αἱ εἰκόνες οὐδεν ἄλλο πρέπει νὰ ἦναι, εἰμὴ σύμβολά τινα ἢ ἀφορμαὶ πρὸς μετεωρισμὸν τῆς διανοίας τῶν θνητῶν εἰς οὐρανίους θεωρίας. Ὄχι δὲ ἄλλως ἐφρόνουν περὶ τούτου καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοί· ὅθεν ὑψηλὸν εἶναι τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Αἰσχύλου, ὅστις παρακινούμενος νὰ γράψῃ παιᾶνα τινα εἰς τὸν Θεόν, «ἄριστος, εἶπεν, εἶναι ὁ τοῦ Τυννίχου, καὶ φοβοῦμαι μὴ συμβῇ εἰς τὸν ἰδικόν μου, ο,τι καὶ εἰς νέα τινὰ εἴδωλα, τὰ ὁποῖα, εἰ μὲν ἐπαινοῦνται διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς καλλιτεχνίας, δὲν ἔχουσιν ὅμως τὴν ἱεροπρεπῆ ἐκείνην σεμνότητα, τὴν ἐμποιοῦσαν τὸ σέβας πρὸς τὰ ἀρχαῖα, καί τοι ἀνεξέργαστα ἢ ἐνδεῶς ἔχοντα περὶ τὴν τέχνην» (α). Ἴσως δὲ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ἡ-

(α) Pouqueville. Voyage de la Grèce. Τόμ. 4. βιλ. 12. κεφ. 12. σελ 501

(β) Ὅρα Bidron κτλ. Introduct. σελ. XXXVIII.

(γ) Ὅρα ἑρμ. τῆς ζωγρ. σελ. 158. Ἀθην. 1853.

(δ) Ὅρα Didron κ.τ.λ. σελ. 231. σημ.

(α) Ἑλληνομν. σελ. 40.

μετέρα ἁγιογραφία διὰ τοῦ συμβολισμοῦ αὐτῆς ἀπομακρύνεται ἐνιαχοῦ τοῦ πρώτου καὶ κυρίου σκοποῦ πάσης εἰκονογραφίας, ὅστις εἶναι βεβαίως τοῦ λαοῦ ἡ πρόχειρος διὰ παραστάσεως τῶν ἀντικειμένων διδασκαλία. Ἐν τῇ σταυρώσει τοῦ Χριστοῦ π. χ. κάτωθεν τοῦ σταυροῦ εἰκονίζεται λάκκος ἢ σπήλαιον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἄλλα ὀστᾶ βρεχόμενα διὰ τοῦ καταῤῥέοντος αἵματος τοῦ Χριστοῦ (α). Ἡ παράστασις αὕτη εἶναι ὅλως συμβολική, ὡραία μὲν καὶ ὑψηλὴ ἀλλὰ μὴ καταληπτὴ ἄνευ ἑρμηνείας. Κατὰ παράδοσιν ὁ Γολγοθᾶς, ὅπου ἐνεπήγθη ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ἦν ὁ τόπος ὅπου ἐτάφη ὁ Ἀδάμ. Ἡ εἰκὼν λοιπὸν συνδέουσα συμβολικῶς συνάμα τὴν αἰτίαν, τὴν συνέπειαν, καὶ τὴν ἐπανόρθωσιν, παρίστησι διὰ μιᾶς τὸν ἁμαρτήσαντα Ἀδάμ, τὸν Χριστὸν ἀποθνήσκοντα διὰ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπολυτρούμενον διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἡ παράστασις αὕτη καὶ ἑτέραν τινὰ περιέχει ἀλληγορίαν. Κατ' ἄλλην δηλονότι παράδοσιν ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἐκόπη ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὃ ἀνεβλάστησεν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Ἀδάμ. Ἐν τῇ εἰκόνι ἄρα ἡ ἁμαρτία τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, παρίσταται συμβολικῶς διὰ τοῦ σταυροῦ. ἐφ' οὗ ἀποθνήσκει ὁ σωτὴρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοιαύτη συμβολικὴ παράστασις εἶναι π. χ. καὶ τὸ τετράμορφον, ἡ πηγὴ διῃρημένη εἰς τρεῖς ῥύακας, ὁ ἥλιος, ἡ ἀκτὶς καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ, καὶ ἄλλα πολλά. Πάντοτε δὲ σχεδὸν, ὁσάκις ἐκκλίνει τοῦ φυσικοῦ ἡ ἡμετέρα εἰκονογραφία, βάσιν ἔχει ὑψηλοτέραν τινὰ καὶ μυστικωτέραν ἰδέαν. Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία φέρ' εἰπεῖν ἐν τῇ σταυρώσει τοῦ Χριστοῦ παριστᾷ τὴν φύσιν σκοτιζομένην, τὰ στοιχεῖα ἀνασταστούμενα, τὴν θλίψιν δὲ καὶ τὴν ἀπελπισίαν εἰς πάντα τὰ πρόσωπα. Παρ' ἡμῖν δὲ τοὐναντίον τῆς σταυρώσεως ἡ ἡμέρα ἐξεικονίζεται φωτεινή, γαληνιαία καὶ μειδιῶσα, δι' οὗ συμβολικῶς παρίσταται τὸ μέγα καὶ σωτήριον γεγονὸς τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ὡς δὲ ἡ ἡμετέρα ἁγιογραφία ἔχει τι ἴδιον καὶ διάφορον τῆς λατινικῆς, οὕτω καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἄθωνι, ἔχει τι ἐξιδιασμένον καὶ ὁμοιόμορφον, ἐν πλήρει διατελοῦν ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς ζωγραφίας καὶ τῆς λοιπῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως. Ὁ σταυρὸς ὁ ἑλληνικὸς, ὁ ἔχων ἴσα πανταχόθεν τὰ ἄκρα, εἶναι τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν ἐν γένει, καὶ τοῦ ὄρους ἰδίᾳ, τὸ συνήθες σχῆμα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου πρῶτον εἰσήχθη, μέχρι τοῦ νῦν διατηρούμενον σταθερῶς. Ἡ τοῦ ναοῦ τοιαύτη διάθεσις καλεῖται ἐν τῷ ὄρει *Γαμμάδα* καθὸ συνδυασμὸς τριπλοῦς τοῦ στοιχείου Γ, ἐμφαίνοντος τὸν ἱερὸν τῆς Τριάδος ἀριθμόν. Καὶ ἐνταῦθα ἄρα συμβολισμὸς καὶ ἀλληγορία. Τὸ σχέδιον δὲ τοῦτο ἔχει τὸ ἀρχιτεκτονικὸν πλεονέκτημα, ὅτι ἀπὸ τοῦ κέντρου παρέχει εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἐλευθέραν καὶ ἀκώλυτον τὴν ἐποπτείαν πάντων τῶν μερῶν τοῦ ὅλου μέχρι τῶν ἀπωτάτων αὐτοῦ γωνιῶν. (α)

(α) Ὅρα ἑρμην. ζωγρ. σελ. 138.

Ἔμπροσθεν δὲ τῶν ὀρειχαλκίνων πυλῶν τοῦ νάρθηκος, ἃς τῇ Λαύρᾳ ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς ἐδωρήσατο, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ προαυλίου τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει ἡ καλουμένη *Φιάλη* (β), δοχεῖον μαρμάρινον, ἔχον ὕψος σπιθαμῶν ἕξ, καὶ περιφέρειαν δεκαεπτὰ, ἐν ᾗ τελεῖται ὁ ἁγιασμὸς ἑκάστην ἀρχιμηνίαν. Ἡ φιάλη αὕτη ἱσταμένη ἐν τῷ μέσῳ στρογγύλου τινὸς περιστύλου ναΐσκου, καὶ ἐσκαμμένη εἰς σχῆμα ποτηρίου, ἔχει εἰς τὸν ὀμφαλὸν αὐτῆς σωλῆνα ὀρειχάλκινον, ἀναβαίνοντα ὀρθὸν πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἔχοντα κύκλῳ διάφορα πτηνὰ καὶ ταῦτα ὀρειχάλκινα, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς δικέφαλον ἀετόν· τὸ ὕδωρ δι' ὑπογείων σωλήνων ἀναβαῖνον, χύνεται εἰς τὴν φιάλην διὰ τῶν στομάτων τούτων τῶν πτηνῶν· ἄνωθεν δὲ τῆς φιάλης ὁ θόλος τοῦ περικαλύπτοντος αὐτὴν ναΐσκου φέρει τὴν εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου πηγῆς· κατωτέρω δὲ ὑπάρχει ἐξεικονισμένος ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μοναστηρίου, τύπτων διὰ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ τὸν βράχον ἐξ οὗ ἀναβλύζει ὕδωρ. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀναμιμνήσκει ἓν ἐκ τῶν πολλῶν θαυμάτων τοῦ Ἀθανασίου, ὃς τύψας ποτὲ ἐν ὀνόματι τῆς θεοτόκου τὸν κατάξηρον βράχον διὰ τῆς βακτηρίας αὐτοῦ, ἥτις μέχρι τῆς σήμερον σώζεται, ἐξήγαγεν ὕδωρ, ἔτι οὐ μακρὰν τοῦ μοναστηρίου ῥέον ἐν εἴδει δικυγεστάτης, ψυχροτάτης καὶ ἀφθονωτάτης πηγῆς. Τοιούτων εὐσεβῶν παραδόσεων πλήρές ἐστι τὸ ταμεῖον τῆς μνήμης τῶν Ἀθωνιτῶν μοναχῶν, οἵτινες μετὰ πλείστης εὐχερείας λόγου ἐν ἐλλείψει ἄλλων ἱστορικῶν γνώσεων προθύμως τοῖς πᾶσιν αὐτὰς μεταδίδουσιν.

(α) Ὅρα Histoire de la disposition et des formes différentes, que les Chrétiens ont données à leurs temples depuis Constantin le grand jusqu' à présent. par M. Le Roi. Paris 1764.

(β) Φιάλη, κυρίως δεξαμενὴ ὕδατος. « Καὶ πορφυρᾶν φιάλην ἔμπροσθεν τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ ἐδείματο, δοχεῖον ὑδάτων δημιουργήσας.» Ἀνώνυμ. εἰς Πορφυρογ. 24.—«Ὑδάτων δὲ ἀγωγὴ, καὶ φιάλαι ἐκεῖθεν πληρούμεναι. » Μιχ. Ψελλ. ἱστορ. βιβλ. ς.— Εἶτα δὲ φιάλαι, τὰ ὑδροδοχεῖα χάριν τοῦ βαπτίσματος, ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν. « Εὐχὴ εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ἁγίων βαπτισμάτων τῶν ἁγίων θεοφανείων ἐν τῇ φιάλῃ τοῦ μεσιαυλίου τῆς ἐκκλησίας. » Εὐχολογ. Ὅθεν καὶ «λουτὴρ τοῦ μεσιαύλου». Ἐν τῇ Φιάλῃ ἐγίγνετο καὶ ὁ ἁγιασμὸς, ὡς νῦν ἀποκλειστικῶς τοῦτο ἐν τῷ ὄρει συμβαίνει, μηδενὸς ἐνταῦθα γεννωμένου καὶ βαπτιζομένου. « Καὶ δὴ τελεσθέντων τῶν ὕμνων, ἐπεὶ ἔδει καὶ τὴν τοῦ ἁγιάσματος γίνεσθαι τελετὴν, συνέρχονται μὲν ἀμφὶ τὴν φιάλην τῆς ἐκκλησίας ». Παχυμέρ. βιβλ. 7. κεφ. 7.

Ἀλλ' ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ μοναστηρίου ὑπάρχουσιν ἔτι ἀληθῶς αἱ δύο κυπάρισσοι, ἃς ἐφύτευσεν ἰδίᾳ χειρὶ ὁ Ἀθανάσιος, ὅτε κατέβαλε τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Λαύρας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐτέθη περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ἕπεται ὅτι ἡ ἡλικία τῶν δύο τούτων κυπαρίσσων, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἔχει περιφέρειαν 15 ποδῶν, ἡ δὲ 12, εἶναι ἐτῶν 900! Οὐδενὸς ἄλλου φυτοῦ ἡ τηλικαύτη ἡλικία δύναται ἐν Εὐρώπῃ *ἱστορικῶς* νὰ ἀποδειχθῇ. Κατὰ παράδοσιν δὲ τὸ ῥόδον τὸ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς πόλεως Ἱλδεσχάϊμ ἐφυτεύθη πρὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ εὐσεβοῦς (α)· ἀλλὰ τοῦτο ὡς δοξάζουσι πάντες, πολλάκις ἀνενεώθη. Ἂν δὲ παραδεχθῶμεν φυσιολογικῶς ἐν γένει τὸ βαθὺ γῆρας τῶν φυτῶν ἐκ τοῦ πάχους τοῦ στελέχους αὐτῶν, τότε ἴσως ἡ κυπάρισσος ἡ ὑπάρχουσα ἐν Σώμμῃ πλησίον τῶν Μεδιολάνων, καὶ ἔχουσα περιφέρειαν 20 ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὑπερβαίνει κατὰ τρεῖς καὶ τέσσαρας αἰῶνας τὰς κυπαρίσσους τῆς Λαύρας!

Ἡ Λαύρα ἀνήκει εἰς ἄλλην τινὰ τάξιν μοναστηρίων, ἢ τὸ περιγραφὲν ἤδη τοῦ Διονυσίου κοινόβιον. Ἡ Λαύρα εἶναι μοναστήριον ἰδιόῤῥυθμον. Ὡς δὲ τὸ Διονυσίου ἐθεωρήσαμεν ὡς τὸ πρωτότυπον τῶν κοινοβίων, οὕτω καὶ ἡ Λαύρα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρωτότυπον τῶν ἰδιοῤῥύθμων τοῦ ὄρους μοναστηρίων. Τὰ ἰδιόῤῥυθμα μοναστήρια ἀναμιμνήσκουσιν ἡμῖν πάλιν τινὰ κυβερνητικήν, μεταξὺ τῆς ἀπολύτου ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀπολύτου αὐτῆς περιορισμοῦ, ἐξ ἧς ἐπήγασαν τὰ ἰδιόῤῥυθμα μοναστήρια, μέσον τι ὄντα μεταξὺ τῶν κοινοβίων καὶ τῶν κελλείων τῶν ἀσκητῶν, ἢ ἐρημιτῶν. Ἐν τοῖς ἰδιοῤῥύθμοις ὁ βίος τῶν μοναχῶν εἶναι μᾶλλον ἀνεξάρτητος καὶ ἐλεύθερος· ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει ὁ ἰσόβιος ἐκεῖνος τῶν κοινοβίων ἡγούμενος, ὁ κυβερνῶν ἀπολύτως τὰ πάντα, ἀλλ' οἱ προεστῶτες, ἐπίτροποι τοῦ μοναστηρίου καλούμενοι, ἐκλέγονται διὰ πλειονοψηφίας ἐνιαυσίως, καὶ πλείους πάντοτε τοῦ ἑνός, ἵνα τὸ αὐθαίρετον τοῦ ἑνὸς περιορίζηται διὰ τῆς ἐναντιότητος τῶν λοιπῶν. Τὰ ἰδιόῤῥυθμα μοναστήρια εἶναι ὁ τύπος ἀριστοκρατικῆς τινος πολιτείας, ἐνῷ τὰ κοινόβια τὸ παράδειγμα τῆς πατρικῆς μοναρχίας. Τὰ γενικὰ τοῦ ἰδιοῤῥύθμου μοναστηρίου συμφέροντα συζητοῦνται καὶ ἀποφασίζεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τούτων τῆς ἰδιοῤῥύθμου κοινότητος. Αἱ δὲ ἔκτακτοι καὶ σπουδαιότεραι περιπτώσεις συζητοῦνται κοινῇ ὑπὸ πάντων τῶν μοναχῶν τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου. Τῶν συνεδριάσεων δὲ τούτων γίγνονται ὑπὸ τοῦ γραμματέως πρακτικά, καὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς συνελεύσεως αὐθωρεὶ ὑπ' αὐτοῦ συντάσσονται. Πολλάκις ἐν ταῖς συνελεύσεσι ταύταις γεννῶνται ἀκανθώδη ζητήματα, καὶ αἱ συνεδριάσεις τότε γίγνονται ζωηρότεραι, πάντοτε ὅμως αἱ διαφοραὶ λύονται ἐσωτερικῶς, καὶ οὐδέποτε ζητοῦσι les bons offices τρίτων, ἅτινα πάντοτε εἶναι mauvais offices. Ἕκαστος μοναχὸς λαμβάνει ἐκ τῆς κοινῆς ἀποθήκης τὴν μερίδα αὐτοῦ εἰς φυσικὰ προϊόντα. Ἐν ἑκάστῳ δὲ κελλείῳ ἢ δωματίῳ, ὑπάρχει ἴδιον μαγειρεῖον, ὅπου ὁ μοναχὸς ἢ αὐτός, ἢ δι' ὑπηρέτου, μαγειρεύει αὐτὰ κατὰ βούλησιν. Ἐν τοῖς ἰδιοῤῥύθμοις ἐπιτρέπεται ἡ ἰδιοκτησία ἣν ἕκαστος ἀνεξαρτήτως διαχειρίζεται, καὶ ἐλευθέρως ὅπου καὶ ὅπως βούλεται διαθέτει. Κοινὰ δὲ ἄρα ἐνταῦθα εἶναι μόνον τὸ σχῆμα, ἡ προσευχὴ καὶ ὁ θάνατος. Τοιαῦτα δὲ ὄντα κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ῥύθμισιν τὰ μοναστήρια ταῦτα, καθίστανται λίαν κατάλληλα ὡς ἡ καταφυγὴ καὶ τὸ ἄσυλον ἐπισήμων καὶ πλουσίων ἀνδρῶν, λαϊκῶν τε καὶ κληρικῶν, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ διανυόντων ἐνταῦθα τοῦ πολυμόχθου βίου αὐτῶν τὸ ἐπίλοιπον στάδιον. Αὐτοκράτορες, ἡγεμόνες, πατριάρχαι, ἄνδρες σοφοί, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ὅτε ἡ ἐλεεινὴ φορὰ τῶν πραγμάτων ἦν ἀνωτέρα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς γνώμης των, ἐνταῦθα ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς φύσεως, τῆς γλυκείας ταύτης μητρός, ἔθηκαν πρῶτον εἰς ἁρμονίαν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς πράξεις των. « Πανταχόθεν ἐνταῦθα τὰ τῆς ἀρετῆς συγκροτεῖται γνωρίσματα πρός τε τῆς φύσεως, πρός τε τῆς τῶν οἰκούντων ἀσκήσεως· οὐ γυναίων ὅλως ἐκεῖ ξυναυλία, καὶ ἀκόλαστον ὄμμα, καὶ χλιδῶσα κομμωτική, καὶ ὅσα τὴν ἀρχαίαν τοῦ ὄρεως ὁμιλίαν ἐκείνην εἰς ἐγκαινίων τινὰ συνάγει πανήγυριν, καὶ μακροῦ κυκεῶνος καὶ κλύδωνος τὸν βίον ἐμπίπλησιν· οὐδ' ἐμπορίαι δημόσιοι, καὶ ἀγοραί, καὶ ἀγορανόμοι, καὶ δικαστικὰ βήματα, καὶ γλώττης ἐπίδειξις, καὶ τύφος ἀπὸ δίφρου θεσπίζων τὰ τῆς ὀρέξεως νόμιμα· οὐδὲ δουλεία καὶ αὐθεντεία μερίζει τὸν βίον, ἀλλ' ἰσηγορία, καὶ μετριότης φρονήματος, καὶ ἤθους σεμνότης, καὶ δικαιοσύνης εὐγένεια σκηνοβατεῖ καὶ περιορεύει τὸν χῶρον ἐκεῖνον, καὶ ὅσα τὴν ἔνθεον ἐν γῇ δημιουργεῖ πολιτείαν, καὶ τὴν ὄντως ἐν ψυχῇ φιλοσοφίαν ἐργάζεται. Οὐ πλοῦτος *ἐνταῦθα* καὶ δαπάνη χρημάτων καὶ βλακεύουσα θρύψις ἐμπολιτεύεται, ἀλλ' ἅπαν ἐστὶν ἀληθῶς σεμνόν τι καὶ ἐλευθέριον ἦθος, καὶ εἰς τὰ τῆς ἀρετῆς ἀνάκτορα σπεῦδον καὶ τὸν Δώριον τρόπον ὡς ἀληθῶς ἡρμοσμένον πρὸς τὰ καλά (α). »

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Λαύρας σώζει εἰσέτι ἱκανὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας αὐτῆς λαμπρότητος. Δὲν ὑπάρχει μὲν καὶ ἐνταῦθα κατάλογος, διατηροῦνται ὅμως αἱ βίβλοι καθάριοι καὶ τεταγμέναι καθ' ὕλην, πᾶσαι φέρουσαι ἔξωθεν καὶ ἐπιγραφὰς εὐκρινεῖς. Ἡ βιβλιοθήκη, δύο ἱκανῶς εὐρύχωρα πληροῦσα ἰσόγαια σύγκειται ἐν μέρει μὲν ἐξ ἐντύπων, ἐν μέρει δὲ ἐκ

(α) Ὅρα Roeper ἐν τῇ τοῦ Decandolle physiologie végétale.

(α) Νικηφόρ. Γρηγορ. βιβλ. ιδ'. κεφ. η'. σελ. 365. ἐκδ. Ἐνετ.

χειρογράφων βιβλίων. Τὰ ἔντυπα συνιστάμενα εἰς Ἕλληνας συγγραφεῖς κλασικούς τε καὶ βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς, εἰς νομικὰ βυζαντινὰ ἔργα, καὶ ἄλλα διάφορα τῶν πατέρων συγγράμματα εἶναι καὶ ἱκανὰ καὶ εἰς ἀρχαίας καὶ πολυτίμους ἐκδόσεις, Ἀλδίνας δηλαδὴ καὶ Ἰουντίνας πολλὰ ἐξ αὐτῶν. Καὶ τῶν χειρογράφων δὲ μέγας ὑπάρχει ὁ ἀριθμὸς ἐπὶ περγαμηνοῦ καὶ συνήθους χάρτου. Τὰ ἀρχαιότατα ὅμως τῶν σωζομένων ἐνταῦθα δὲν ὑπερβαίνουσιν τὸν δέκατον πρῶτον αἰῶνα· τοιοῦτο δὲ εἶναι κάλλιστόν τι εἰς φύλλον τοῦ Διοσκορίδου χειρόγραφον ἐπὶ περγαμηνοῦ χάρτου, μετὰ εἰκονογραφιῶν τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος. Ἕτερόν τι ὡραῖον χειρόγραφον εἰς τέταρτον τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἐπὶ περγαμηνοῦ χάρτου ὡσαύτως, εἶναι τοῦ Πλουτάρχου οἱ παράλληλοι βίοι, οἵτινες καὶ εἰς ἄλλο ὑπάρχουσι τοῦ ιδ'. αἰῶνος χειρόγραφον εἰς φύλλον. Σώζονται ἔτι ἀπὸ τοῦ ιδ'. αἰῶνος δύο χειρόγραφα τοῦ Θουκυδίδου ἐπὶ χάρτου εἰς τέταρτον. Ὁ Ὅμηρος ἐπὶ χάρτου εἰς ὄγδοον, ὁ Δημοσθένης ἐπὶ χάρτου εἰς φύλλον, ὁ Πίνδαρος ἐπὶ χάρτου εἰς ὄγδοον καὶ ὁ Αἰσχίνης ἐπὶ χάρτου εἰς ὄγδοον. Ἐκτὸς δὲ τούτων, ἅτινα εἶναι βεβαίως τὰ κάλλιστα, ὑπάρχουσι πλεῖστα ἄλλα εἰσέτι χειρόγραφα, βυζαντινὰ τοῦ ἀστυκοῦ καὶ κανονικοῦ δικαίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων βεβαίως τὸ σπουδαιότατον εἶναι *ἡ ἐπιτομὴ τῶν νεαρῶν Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ*. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἐκ 36 φύλλων συγκείμενον, τετάρτου σχῆμα ἔχον, καὶ προφανέστατα φέρον σημεῖα τῆς ὕβρεως τοῦ χρόνου, καὶ τῆς ὀλιγωρίας τῶν κυρίων αὐτοῦ, μόλις ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος· τοσοῦτον ἡ ὑγρασία διέφθειρεν αὐτὸ ἐξωτερικῶς. Εἰς τὰ εἴκοσι καὶ ἓν προηγούμενα φύλλα τὸ χειρόγραφον ἡμῶν περιέχει τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Ἀθανασίου ἐντελῆ, εἰς δὲ τὰ ἑπόμενα δεκαπέντε τὴν ἐπιτομὴν τῶν νεαρῶν Θεοδώρου ἀτελῆ εἰς τὸ τέλος. Ἡ ἐπιτομὴ αὕτη τῶν νεαρῶν τοῦ Ἀθανασίου ἐδημοσιεύθη ἤδη μετὰ καὶ ἄλλων ἔκ τινος Παρισινοῦ χειρογράφου εἰς τὸν α'. τόμον τῶν Ἀνεκδότων τοῦ Αϊμβάχ (α), ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον τοῦτο χειρόγραφον εἶναι πληρέστερον τοῦ Παρισινοῦ, διαφέρον αὐτοῦ ἤδη κατὰ τὴν ἀρχὴν ἥτις ἐστίν.

Ὑποτίτλωσις τῶν νεαρῶν διατάξεων Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ πρόλογος.

Τὸ ἐπανορθοῦσθαι τινὰ ἐφ' οἷς πρότερον ἐνδεῶς ἔτυχε πονήσας, οὐ μόνον ἡρωδιανῷ τῷ σοφωτάτῳ τεχνογράφῳ, ἀλλὰ καὶ πλείστοις ἄλλοις τῶν ἐπικομψευόντων τὰ ἐπινοηθέντα, καὶ πρόςγε τισὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ ταῖς οἰκείαις νομοθεσίαις τὸ πάλαι ἐφάνη καλόν· οὓς εἰκότως ζηλώσας ἐγὼ . . . τῶν ἐν θεουπόλει ῥητόρων . . . . ἐλλειπῶς ἔχειν ἐγνωκὼς τὴν πρωτην μοι πονηθεῖσαν τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπιτομὴν προσαναπληρῶσαι τὸ λεῖπον . . . . κλ.

Ἐκ τούτων ἤδη ἐξάγεται ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι ἡ δευτέρα πληρεστέρα ἔκδοσις τῆς ἐπιτομῆς τῶν νεαρῶν τοῦ Ἀθανασίου. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ ιδ' αἰῶνος πόσον δὲ ἀρχαιότερον εἶναι ἄδηλον. Ἡ χρονολογία δὲ αὕτη ἐξάγεται ἐκ δύο τινῶν τῶν ἑξῆς σημειώσεων τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ χειρογράφου, ἐπὶ τοῦ προτελευταίου φύλλου· « ςχή ἰνδ. ιγ'. . . . . ἐγεννήθη τῇ θυγατρί μου κυρᾷ μαρίᾳ τῇ μονομαχητίσῃ υἱὸς ὁ γαρώτης κῦρος νικήτας κτλ.»

καὶ

«ςχξ. . . . ἐγεννήθη τῇ θυγατρί μου υἱὸς ὁ μονόμαχος κῦρος Ἰωάννης. » Ἡ πρώτη σημείωσις τοῦ τοκετοῦ τῆς θυγατρὸς φέρει χρονολογίαν 6658, δηλαδὴ 1150 μ. Χ. ἡ δευτέρα 6660, οἷον 1152. μ. Χ.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ἄγνωστον βεβαίως τῷ Αϊμβαχίῳ καὶ πληρέστατον ὄν, δύναται νὰ διορθώσῃ πολλὰ χωρία πλημμελῆ τῆς ἤδη ἐκδεδομένης ἐπιτομῆς ταύτης τῶν νεαρῶν τοῦ Ἀθανασίου, ἂν ποτὲ περιέλθῃ εἰς χεῖρας λογίου τινὸς νομομαθοῦς, προϋποτιθεμένου πάντοτε ὅτι σώζεται ἔτι καὶ φυλάσσεται ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς.

Ἕτερον δέ τι περίεργον χειρόγραφον νομικὸν τοῦ ἔτους 1512 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Λαύρας σωζόμενον, εἶναι μετάφρασίς τις ἐν γλώσσῃ ἑλληνικῇ τοῦ τότε καιροῦ, ὑπό τινος βεβαίως ἀμαθεστάτου ἀνθρώπου, τοῦ δευτέρου μέρους τῆς *Ἀσίζας* τῶν Ἱεροσολύμων, basse corte ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καλουμένης (α).

(α) Ἀνέκδοτα Tomus I. Athanasii Scholastici Emiseni de novellis constitutionibus imperatorum Justiniani Justinique commentarium κ. τ. λ. instruxit Gustavus Ernestus Heimbach Lipsiensis. Lipsiae. 1838. Ὅρα ἔτι Φρεαρίτου Πολ. Ῥωμ. Νομοθεσίαν σελ. 233 καὶ Biener geschichte der Novellen σελ. 70. 126. 187. ἑξ.

(α) Ἀ σ ί ζ α, λέξις διεφθαρμένη ἐκ τῆς πρωτοτύπου γαλλικῆς Assises (ἐκ τοῦ ῥημ. asseoir καθέζεσθαι) σημαίνει κυρίως σ υ ν έ δ ρ ι ο ν κ α θ ή μ ε ν ο ν.

Τοιοῦτον δὲ συνέδριον ἢ assises, συνεκροτεῖτο τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐν Γαλλίᾳ κατ' ἔτος, ἐν ἡμέραις τακταῖς, πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ὑποθέσεων καὶ πρὸς ἐποπτείαν τῶν κατωτέρων δικαστηρίων. Αἱ συνεδριάσεις δὲ αὗται ἦσαν διτταί petites assises ἢ plaids ordinaires διὰ τὰς συνήθεις καὶ τακτικὰς ὑποθέσεις, καὶ grandes assises ἢ plaids extraordinaires, διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς καὶ ἐκτάκτους. Ὅτε δὲ οἱ Γάλλοι σταυροφόροι κατέκτησαν τὴν Ἱερουσαλὴμ μετήνεγκον τὸ νομοθέτημα τοῦτο καὶ εἰς τὸ νέον αὐτῶν τῶν Ἱεροσολύμων βασίλειον· ὅθεν assises de Jérusalem, ἔνθεν μὲν σημαίνει πρῶτον τὰς τοιαύτας ἐν Ἱερουσαλὴμ δικαστικὰς συνεδριάσεις τῶν Φράγκων, ἔνθεν δὲ δεύτερον καὶ κυρίως, τὴν ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου Βουϊλλιῶν συνταχθεῖσαν νέαν νομοθεσίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀναγνωσθεῖσαν καὶ κυρωθεῖσαν ἔν τινι τοιαύτῃ ἐκτάκτῳ συνεδριάσει (plaids extraordinaires) τὸ 1099 ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ὅπως δὲ ὁ ἀναγνώστης λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς γραμματικῆς ἱκανότητος τοῦ μεταφραστοῦ, καὶ τῆς καταστάσεως τῆς γλώσσης ἡμῶν κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχήν, εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν ἀρχὴν τοῦ χειρογράφου.

«Πίναξ τῆς Ἀσίζας τῶν Ἱεροσολήμων ὅδε λαλῆ καὶ ἑρμινέβη τὸν πίνακαν τοῦ παρῶντος βεβλήου τῆς κρίσεως τῆς αὐλῆς τοῦ βισκουντάτου. ὁ ἐνδοξότατως αὐθέντης καὶ ὁδηγῶς τοῦ ῥιγάτου τῶν Ἱεροσολήμων ὄνῶμα τι κουντε ὄρρίν δὲ ποιλιοῦν ἐπίκεν να τὸ γράψουν εἰς τὴν διάλεχτων του φρανζοζηκα εἰς τὸ αὐτὸ ῥιγάτον τῶν Ἱερωσολήμων· τῶπίων ἐματαβάλτην εἰς ῥωμαϊκὰ ἐν επισήμων ἄνδρῶν. !!! »

Τὰ δὲ πρωτότυπα ἱστορικὰ μνημεῖα τὰ ἐν Λαύρᾳ διασωζόμενα εἰσὶ τὰ ἑξῆς, κατὰ τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν διατασσόμενα τάξιν.

α΄.) *Διατύπωσις* τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου. Δύο χειρόγραφα τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ὧν τοῦ μὲν ἡ ἀρχὴ «Πατέρες καὶ ἀδελφοί.... ἐπειδὴ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς κτλ.» τοῦ δὲ «Τυπικὸν ἢ κανονικὸν κτλ.» ἐν ἔτει 6477, ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἤτοι 969 μ. Χ.

β΄.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ, δι᾽ οὗ δωρεῖται τῷ μοναστηρίῳ τῆς Λαύρας δύο ἅγια λείψανα, ἤτοι τεμάχιον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Βασιλείου· οὗ ἡ ἀρχὴ «εἰς τὸν περὶ τὰς τοῦ ἀμπελῶνος ἀρχὰς κτλ.» 6478 (970) Μαΐου Ἰνδικτ. 13.

γ΄.) *Πιττάκιον* τοῦ Αὐτ. Βασιλείου Β΄. πρὸς τὸν πρωτοσπαθάριον καὶ δικαστὴν τῆς Θεσσαλονίκης Νικόλαον, συνεπείᾳ ἀγωγῆς Ἰωάννου τοῦ Ἴβηρος περί τινος κτήματος τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων ἐν Πολυγύρῳ· οὗ ἡ ἀρχὴ «ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Ἴβηρ κλ.» 6505 (997.) Ἰνδικτ. 10.

δ΄.) *Ὑποσημείωσις* τοῦ δικαστοῦ Θεσσαλονίκης καὶ πρωτοσπαθαρίου Νικολάου, περὶ τοῦ ἄνω κτήματος· οὗ ἡ ἀρχὴ, «ὁ εὐλαβέστατος..... πιττάκιον τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως.» 6505(997).

ε΄.) *Δύο ἀφιερωτικὰ πρακτικὰ*, δι᾽ ὧν ζῶντος ἔτι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, παραχωροῦνται τῷ μοναστηρίῳ τῆς Λαύρας, αἱ μοναὶ Μωροξυλίδου καὶ Πλατῆ. 6505 (997).

ϛ΄.) *Ἁπλῆ δωρεά*, Εὐστρατίου ἡγουμένου Λαύρας, ὅσπερ δωρεῖται τῇ ἐν Ἄθῳ μονῇ *Βουμφτὴρ* μονύδριόν τι ἐπὶ τῆς Σκύρου· οὗ ἡ ἀρχὴ «ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρός.....Εὐστράτιος ἐλέει Θεοῦ ταπεινὸς μοναχὸς κτλ.» 6519 (1011).

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑνετίας κατέχει ἓν ἀντίτυπον χειρογράφου τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς ταύτης τῶν σταυροφόρων νομοθεσίας. Ὁ Pardessus ἐξέδωκε συλλογὴν τῶν διατάξεων τούτων· ὁ δὲ Beugnot ἐδημοσίευσε τὴν νομοθεσίαν ταύτην 1841-44 ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἱστοριογράφων τῶν σταυροφόρων (Historiens des Croisades).

ζ΄.) *Ἀσφάλεια.* ὁ μοναχὸς Γεώργιος παραδίδωσιν ἑτέρῳ τινὶ μοναχῷ τὸ ἐν Ἄθῳ μονύδριον *Πιθερα*· οὗ ἡ ἀρχὴ «ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρός.... Γεώργιος μοναχὸς κλ.» 6538 (1030) Φεβρουαρίου Ἰνδ.

η΄.) Χρυσόβουλλον σιγίλλιον τοῦ Αὐτ. Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, δι᾽ οὗ διορίζει ὑπάλληλόν τινα αὐτοῦ τὸν *Πραιπόσιτον ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου*, ἐπίτροπον τοῦ μοναστηρίου τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ «Καὶ εὐλαβεστάτων μοναχῶν κλ. 6560 (1052) Ἰουνίου Ἰνδ. 5.

θ΄.) Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκρ. Μιχαὴλ ϛ΄. Στρατιωτικοῦ, περὶ τῶν χρηματικῶν πόρων τοῦ μοναστηρίου τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ «οἱ τὸν ψυχικὸν σταδιοδρομοῦντες ἀγῶνα κλ.» 6565 (1057) Ἰανουαρίου Ἰνδ. 10.

ι΄.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ αὐτ. Κωνσταντίνου ι΄. Δούκα, δι᾽ οὗ τὸ μοναστήριον τῆς Λαύρας ἀπαλλάσσεται παντὸς φόρου· οὗ ἡ ἀρχὴ «Καλὸν μὲν καὶ διὰ τὴν ῥίζαν φυτεῦσαι τοῦ ἀγαθοῦ κλ.» 6568 (1060) Ἰουλίου.

ια΄.) *Χρυσόβουλλος γραφὴ* τοῦ αὐτ. Νικηφόρου Βοτονιάτου, ἐν ᾗ ἀποφαίνεται ὑπὲρ τοῦ μοναστηρίου τῆς Λαύρας ἔν τινι διαφορᾷ πρὸς Θεόδωρον Αἰχμάλωτον περί τινων ἐπιμάχων· οὗ ἡ ἀρχὴ «.... τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ δουκικὴν διεῖπεν ἀρχὴν κλ.» 6589 (1081) Μαρτίου Ἰνδ. 4

ιβ΄. *Χρυσόβουλλον* τοῦ Αὐτ. Ἀλεξίου Κομνηνοῦ πρὸς τὸν μάγιστρον Λέοντα Κεφαλιᾶν περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Μεσολίμνης παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην· οὗ ἡ ἀρχὴ «Ἔφθασεν ἡ βασιλεία μου κλ.» 6595 (1087) Ἀπριλ. Ἰνδ. 10.

ιγ΄.) *Χρυσόβουλλος γραφὴ* τοῦ Αὐτ. Ἀλεξίου Κομνηνοῦ περὶ τῶν κτημάτων τοῦ μοναστηρίου τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ «*Τῆς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων ἱερᾶς προμηθείας* κτλ.» 6598. (1090) Αὐγούστου Ἰνδ. 13.

ιδ΄.) *Οἰκειοφελὲς γράμμα* τοῦ ἡγουμένου Δαμιανοῦ, περὶ παραδόσεως τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ Καλαφάτου πρὸς τὴν μονὴν τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ «*Ἐν ὀνόματι* . . . . Δαμιανὸς μοναχὸς κτλ.» 6610. (1002) Ἰνδ. 10.

ιε΄.) *Χρυσόβουλλον* τῶν Αὐτ. Μιχαὴλ Η΄. Δούκα Ἀγγέλλου Κομνηνοῦ Παλαιολόγου περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ «*Καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν πᾶσι* κλ. 6767 (1259) Ἰανουαρίου Ἰνδ. 2.

ιϛ΄.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ αὐτοκρ. Ἀνδρονίκου Β΄. τοῦ ἀρχαιοτέρου περὶ τῶν κτιρίων τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ «*Ἔδει μὲν τοὺς κόσμου τε καὶ ἐν τῷ κόσμῳ χωρήσοντας* κτλ.» 6806 (1298) Ἰουλίου.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΡΙΑΝ

ΤΕΛΕΤΩΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

ὑπὸ

Αἰμυλίας Μαρούτζη. (*)

Παραξενεύομαι πολλάκις ἀναγινώσκουσα εἰς τὰ περιοδικὰ ὑμῶν συγγράμματα πόσον καταγίνεσθε εἰς τὰς ἐν Ἰνδικῇ καὶ Κίνᾳ τελετὰς τῶν γάμων, οὐδεὶς δέ ποτε ἐφρόντισε νὰ περιγράψῃ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔθιμον παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς τῆς Συρίας· καὶ ἀνέγνωσα μὲν περιγραφήν τινα ἐν εἴδει ἐπιστολῶν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων, ἅς μοι συγχωρήσῃ ὅμως ὁ συγγραφεὺς των νὰ τὸν συγχαρῶ ὅτι ἀξιόλογα μετέφρασεν ἐν μέρει τὸν Volney, ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ τὸ κάμῃ χωρὶς νὰ περιέλθῃ τὴν Συρίαν.

Πόσον κωμικὴ μοὶ ἐφάνη ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἰούδα εἰς τὸν Μεσσίαν τοῦ Σούτζου σας·

» Κ' εἰς τοῦ Καρμήλου κυνηγῶν τοὺς ἀπατήτους πάγους
» Θηρία λυσσομέθυσα καὶ ὄρνεις σαρκοφάγους·

Ἐνθυμήθην κωμῳδίαν τινὰ σύγχρονον Vous voulez dire Mademoiselle Ceylan chez Madame Madagascar. Ἔπρεπε νὰ γνωρίσῃ ὁ ποιητής σας ὅτι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Καρμήλου ὑπερέχει τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης πόδας μόνον 1729, καὶ εἰς τοιοῦτον ὕψος ἀπάτητοι πάγοι δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξουν.

Χαιρέτωσαν ἐν τούτοις τὰ προοίμια· ἀφίνουσα τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸν Κάρμηλον διὰ νὰ εὕρωσι Λέοντας ἢ Χαμαιλέοντας (Βλέπε Εὐτέρπης Τομ. Α΄.) νὰ γράφουν τοιαῦτα, τολμῶ νὰ ῥίψω εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ παρὸν ἀρθρίδιον, σημεῖον μὲν τῆς πρὸς ὑμᾶς τοὺς νέους συμπατριώτας μου φιλίας, τεκμήριον δὲ τῆς πρὸς τὸν σύζυγόν μου ἀγάπης· συγχωρήσατε δὲ ἂν ξένη ἐγώ, γράφω εἰς τὴν μητέρα τῶν γλωσσῶν καὶ παραβλέψατε τὰ λεκτικὰ σφάλματά μου.

Δυστυχὴς νομίζεται ἐν Ἑλλάδι, ἀκούω, ὁ πατήρ, ὅστις ἔχει ἀριθμόν τινα θυγατέρων νὰ ὑπανδρεύσῃ, εἰς τὴν Συρίαν ὅμως εἶναι τὸ ἐναντίον, διότι αἱ νέαι κόραι λογαριάζονται ὡς ἐμπόρευμα διὰ πώλησιν. Ἡ πώλησις δὲ αὐτὴ ἐπιφέρει κέρδος. Ὅπως δὲ καλλίτερον ἐξηγηθῶ, ἐδῶ καθόλου οἱ γονεῖς δὲν συλλογίζονται πῶς νὰ ὑπανδρεύσουν τὰς θυγατέρας των, καθόσον (ἐκτὸς ἂν ἔχουν μεγάλα φυσικὰ ἐλαττώματα) εἶναι βέβαιοι ὅτι θέλουν τοῖς ζητηθῆ καὶ ὑπανδρευθῆ εὐκολώτατα.

Μολαταῦτα ὅταν εἰς οἰκογένειάν τινα γεννηθῇ κοράσιον, ὅλοι οἱ συγγενεῖς λυποῦνται, καὶ ποσῶς δὲν παρακολουθοῦν τὴν γέννησίν του τὰ τριήμερα αὐτοσχέδια ᾄσματα τῶν ἐπὶ τούτῳ γυναικῶν, αἵτινες ἐδῶ ὀνομάζονται *Μηγάραι*, τοιαύτη εἶναι ἡ τύχη μας, φιλτάται ἀναγνώστριαι, καὶ εἰς τὰς χώρας ἀκόμη ὅπου περιζήτητοι εἴμεθα, ἡ γέννησίς μας δὲν εἶναι εὐάρεστος εἰς τοὺς γονεῖς.

Εἰς τὰ μέρη ταῦτα μικροτάτη ἐκπαίδευσις δίδεται εἰς τὸ ὡραῖον φύλλον· οὐχ ἧττον ὅμως αἱ κόραι τῆς Συρίας εἶναι κατὰ μέγα μέρος εὐφυέσταται. Τὰ ἑπόμενα μικρὰ παραδείγματα θέλουν σᾶς δώσει μίαν ἰδέαν περὶ αὐτῶν. Πρὸ δύο μηνῶν περίπου εὑρισκόμην μετὰ τοῦ συζύγου μου εἰς Ναζαρέτ, διερχόμενοι δὲ τὴν μικρὰν ἀγορὰν τῆς κωμοπόλεως ταύτης, ἥτις ὑπῆρξε τὸ λίκνον τοῦ Χριστιανισμοῦ, διεμείναμεν ἐπ' ὀλίγον εἰς ἓν ἐργαστήριον ὅπου διάφορα εἴδη χειροτεχνημάτων τῆς Δαμασκοῦ ἐπωλοῦντο, ἐκεῖ δὲ εὕρομεν γέροντά τινα μετὰ μικρᾶς κόρης ἀγοράζοντα δι' αὐτὴν κόκκινα ὑποδήματα. Ὁ Γέρων εὕρισκεν ὑπέρογκον τὴν τιμὴν ἣν ὁ πωλητὴς ἐζήτει, ὅτε ὁ σύζυγός μου ἀποτανθεὶς πρὸς αὐτόν· «Θεῖε! εἶπε, κατὰ τὴν ἐπιτόπιον ἔκφρασιν, δός μοι διὰ γυναῖκα τὴν θυγατέρα σου καὶ οὐδὲν πλέον ἔξοδον θέλεις ἔχει δι' αὐτήν.— Κύριε, εἶπεν ὁ γέρων, ἡ θυγάτηρ μου εἶναι ἀκριβή· μοὶ δίδεις πολλὰς ἑκατοντάδας γροσίων εἰς ἀντάλλαγμά της;» Ἡ κόρη τότε στρέψασα τοὺς ὡραίους καὶ μεγάλους ὀφθαλμούς της, οἵτινες ἔ-

---

(*) Ἡ Κυρία Μαρούτζη ἐγεννήθη Gabrielli ἦτο δὲ Γερμανὶς τὸ γένος. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου 1862 ἐν Πορφυρίῳ (Κάϊφα) ἀφεῖσα λύπην ἀπαραμύθητον εἰς τὸν καλὸν κἀγαθὸν αὐτῆς σύζυγον, λύπην περιπαθῶς ἐν τοῖς ἑξῆς ὀλίγοις στίχοις ἐκφραζομένην·

Τῇ λίαν πεφιλημένῃ μοι συζύγῳ
Αἰμυλίᾳ Μαρούτζη, τὸ γένος Γαβριέλλη,
Ἀποθανούσῃ τὴν 12 Δεκεμβρίου 1862 ἐν
Πορφυρίῳ (Κάϊφα)

Ἔφυγες! καὶ εἰς τὸν κόσμον τρὶς φιλτάτη Αἰμυλία
Μὲ ἀφῆκες δυστυχῆ
Τὸ νεανικόν σῶμα τοῦ Θανάτου εἶναι λεία
Κεῖσαι εἰς τάφον ἀτυχῆ

—ooo—

Ἀπερίγραπτον μ' ἀφίνεις καὶ ὀλέθριον κενὸν
Σὲ ζητῶ μάτην, ὦ φίλη, εἰς τὴν γῆν στὸν οὐρανὸν
Τὸ γλυκύ σου τέκνον κλαῖον σὲ ἀναζητεῖ παντοῦ
Ἔλεος λάβε αὐτοῦ.—
Πλὴν δὲν ἐπιστρέφεις! ὄχι καὶ ὁ νοῦς μου ἀμφιβάλλει
Ἔτι καὶ περὶ θεοῦ
Τί σοῦ ἔκαμα ὦ Πάτερ! κ' ἡ ὀργή σου ἡ μεγάλη
Ἐχενώθη κατ' ἐμοῦ;

Σ. Θ. Μαρούτζης

Καταχωρίζομεν δ' ἀσμένως τὴν τρεῖς μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου της συγγραφεῖσαν ἀνωτέρω διατριβὴν ἐν ᾗ καταφαίνεται τὸ πρόσχαρι τοῦ πνεύματος αὐτῆς. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

λαμπον ἐπὶ τῆς μικρὸν ἡλιοκαοῦς μορφῆς της,—«δὲν ἀρκοῦν, εἶπεν, αἱ ἑκατοντάδες καὶ τὰ χρήματα· ἡ δορκὰς τῆς ἐρήμου, ὦ ξένε, καὶ μὲ χρυσὸν σκεπασμένη μαραίνεται καὶ ἀποθνήσκει εἰς τὰς πόλεις. Εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἀπάντησίν τις, δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατηθῶ, ἐναπέθεσα φίλημα εἰς τὴν παρειάν της.»

Ἄλλοτε εὑρισκομένη εἰς τὸ χωρίον Αἴφεα ἐπὶ τοῦ Καρμήλου, ἠρώτησα νέαν κόρην ἂν δὲν ἐσκέπτετο νὰ ὑπανδρευθῇ. Πῶς θέλεις φίλη μου, μοὶ ἀπεκρίθη νὰ σκέπτωμαι τοιοῦτόν τι, ἐνῶ σήμερον φορβὰς φέρει μεγαλήτερον κέρδος ἢ κόρη. Ἐσχάτως ὁ πατήρ μου ἐπώλησε τὴν μικράν μας φορβάδα 60 ἑκατοστὰ γροσίων, ἐγὼ δὲ οὐδὲ τριάκοντα θὰ τῷ φέρω.

———

Αἱ νέαι κόραι θεωροῦνται ἐνταῦθα εἰς ὥραν γάμου ἅμα γενόμεναι εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν. Συνήθως δὲ οἱ ἱερεῖς ἐπιφορτίζονται νὰ ζητήσουν κόρην τινὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς της.

Εἰς τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ὅσον καλῶς ἦναι διατεθειμένοι ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ οἱ γονεῖς καὶ ὅσον μεγαλητέραν εὐχαρίστησιν ἔχωσιν ὅπως τὸ συνοικέσιον λάβῃ χώραν, τόσον ψυχρότερον ἀπαντοῦν εἰς τὴν πρώτην αἴτησιν, εὑρίσκουν μυρίας προφάσεις ὅτι δῆθεν ἡ κόρη εἶναι εἰσέτι μικρὰ, ὅτι ἡ μήτηρ της ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς διὰ τὴν οἰκιακὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐπὶ τέλους τὸ στερεότυπον ὅτι πολλοὶ τὴν ἐζήτησαν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἀποφασίζουν νὰ στερηθοῦν τὸ τέκνον των! Μὰ τὰ γένεια τοῦ Προφήτου Μωάμεθ, νέαι κόραι, ὅσαι εἶσθε ἀνύπανδροι, συσσωρευθῆτε εἰς τὴν Συρίαν καὶ σᾶς ὑπόσχομαι πρὶν ἑνὸς ἔτους νὰ ἦσθε ὅλαι ὑπανδρευμέναι.

Ἐπὶ τέλους, κατόπιν πολλῶν παρακλήσεων καὶ μεσιτειῶν, συγκατανεύουσιν οἱ γονεῖς, μὲ τὴν συμφωνίαν ὅμως σχεδὸν πάντοτε ὅτι ἡ θυγάτηρ των θέλει δοθῇ «ἐκ τῆς λεκάνης τοῦ λουτροῦ» κατὰ τὴν ἐπιτόπιον ἔκφρασιν, ἄνευ δηλαδὴ οὐδεμιᾶς περιουσίας· λεχθήτω δὲ ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ δυστυχὴς νύμφη δὲν ἔχει ψῆφον εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ μέλλοντος συζύγου της, πολλάκις δὲ οὐδὲ τὸν γνωρίζει. — Οἱ μόνοι διέποντες περὶ τῆς ὁλοκλήρου ζωῆς της εἶναι οἱ γονεῖς της, θεωρεῖται δὲ ὡς ἡ ἐσχάτη αἰσχύνη ἂν κόρη τις ἤθελεν ἐκφρασθῇ ὅτι θέλει ἢ δὲν θέλει τὸν τάδε ἢ ὅτι προτιμᾷ τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνα.

Ὁ ἀῤῥαβὼν ἐκτελεῖται κατὰ τὴν ἑσπέραν καὶ ἰδοὺ πῶς.

Ὁ γαμβρὸς ἑτοιμάζει ἐντὸς μεταξωτοῦ μανδυλίου ποσότητά τινα χρημάτων, ὧν τὸ ἐλάχιστον ποσὸν προσδιορίζεται εἰς εἰκοσάρια χρυσὰ 50 (δραχμὰς 300 περίπου), καὶ διὰ τῶν στενῶν συγγενῶν καὶ φίλων του τὰ πέμπει εἰς τὸν Ἀρχιερέα τῆς πόλεως ἢ τὸν ἐπίτροπόν του, ἐν ἐλλείψει τοῦ ἀρχιερέως, οὗτος δὲ ἀφοῦ λάβῃ τοῦ ποσοῦ σημείωσιν τὰ εὐλογεῖ, καὶ μὲ ἕνα, δύο ἢ περισσοτέρους ἱερεῖς, οἱ ῥηθέντες συγγενεῖς καὶ φίλοι μεταβαίνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὅπου τὰ χρήματα ταῦτα δίδονται εἰς τὸν πατέρα της ἢ τὸν στενώτερόν της συγγενῆ οὗτος δὲ λαμβάνων τὸ μανδύλιον λέγει ὅτι χάριν τῶν περιεστώτων δέχεται τὸ τίμημα τῆς κόρης του· καὶ εὐθὺς ἀναγινώσκεται ὑπὸ τῶν ἱερέων ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀῤῥαβῶνος, χωρὶς ποσῶς οἱ ἀῤῥαβωνιζόμενοι νὰ ἦναι παρόντες.

Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τοῦ ἀῤῥαβῶνος ὁ γαμβρὸς δὲν δύναται πλέον νὰ ἴδῃ τὴν μέλλουσαν σύζυγόν του παρ' ἀφοῦ στεφανωθῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἂν δὲ ἦτο πρὶν σχετικὸς τῆς οἰκίας καὶ θελήσῃ νὰ ἐξακολουθῇ ἐπισκεπτόμενος τοὺς πενθερούς του πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὴν θύραν τοῦ οἴκου των καὶ νὰ εἰδοποιῇ ὅπως λάβῃ καιρὸν νὰ κρυφθῇ ἡ νέα. Ὁ χρόνος τῆς διαρκείας τοῦ ἀῤῥαβῶνος κανονίζεται συνήθως ἀπὸ 6 μῆνας εἰς ἓν ἔτος, σπανίως δὲ καὶ πλειότερον, ἂν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συμπέσῃ ἡ ἑορτὴ τοῦ νέου ἔτους, ὁ ἀῤῥαβωνιστικὸς χρεωστεῖ νὰ πέμψῃ εἰς τὴν ἀῤῥαβωνιστικήν του δῶρον ἀνάλογον τῆς περιουσίας του. Τὴν δὲ ἑορτὴν τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, ἡ νέα τῷ πέμπει καπνοσακούλαν καὶ λευκά τινα ὑποκαλύμματα ἐργασμένα μὲ λευκὴν μέταξαν, ἅτινα οἱ Ἄραβες καλοῦν *τακίας* καὶ φέρουσιν ὑπὸ τὸ φέσιόν των.

———

Ἕνα μῆνα μετὰ τὸν ἀῤῥαβῶνα ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ ἢ ἂν δὲν ἔχῃ αἱ ἀδελφαὶ ἢ αἱ στενώτεραι συγγενεῖς του ἐπισκέπτονται τὴν νύμφην καὶ τῆς προσφέρουν δῶρα, ἅτινα συνίστανται εἰς ἓν ζεῦγος βραχιονίων ἢ περιδέραιον χρυσοῦν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαρύτιμον, τὸ δῶρον τοῦτο λέγεται «θεώρησις τῆς νύμφης,» ἀραβιστὶ Σοῦφι.

Εἰς περίστασιν καθ' ἣν διαρκοῦντος τοῦ διαστήματος τοῦ ἀῤῥαβῶνος ἀποθάνῃ ὁ γαμβρὸς, τότε, ἂν μὲν στέργῃ ἡ νύμφη νὰ συνοδεύσῃ τὸ φέρετρον του μέχρι τοῦ τάφου, πᾶν ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ συγγενεῖς του τῇ ἐδωρήσαντο δικαιωματικῶς τῇ ἀνήκει, ἄλλως δὲ χρεωστεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ δῶρα. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ νέαι, αἵτινες ἔλαβον τὴν δυστυχίαν νὰ χάσουν τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν των, δυσκόλως ἔπειτα ζητοῦνται ὑπ' ἄλλου, θεωρούμεναι ὡς πτηνὰ κακοῦ οἰωνοῦ, αἱ χῆραι δὲ σπανιώτατα εὑρίσκουν νὰ ἐξαναϋπανδρευθοῦν.

Ἡ συνήθεια καταδικάζει τὰς ἠῤῥαβωνισμένας νέας, νὰ οἰκουροῦν σταθερῶς· μόλις δὲ ταῖς ἐπιτρέπεται ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ χρόνου νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς ἐπίσκεψιν στενωτάτων συγγενῶν.

(*Ἕπεται συνέχεια*).

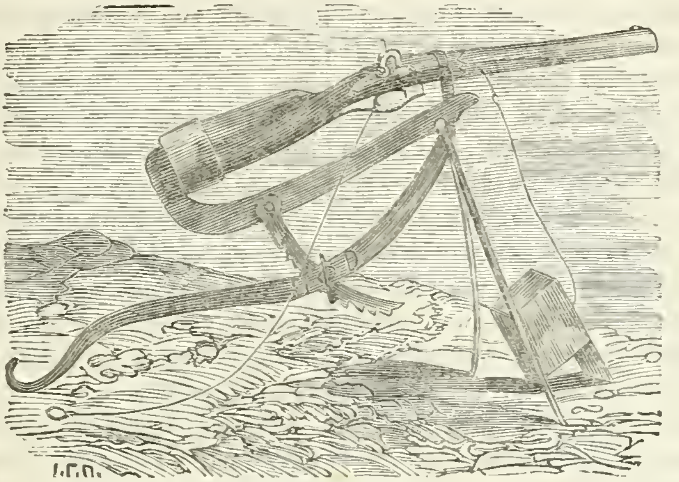
ΝΕΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

ἐπιῤῥίψεως ναυτικῶν χαλινωτηρίων.

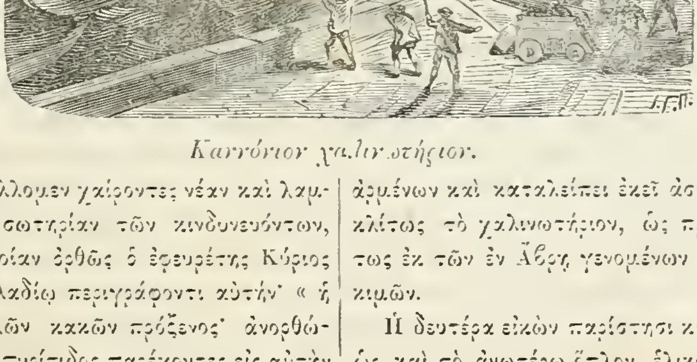
Χαλινωτήρια νεῶν λέγονται κυρίως τὰ ἀπόγεια πρυμνήσια δι' ὧν ἀναδέουσιν ἢ νεωλκοῦσι τὰ πλοῖα. *Χαλινωτήριον ναυτικὸν* ὠνομάσαμεν ἐξ ἀναλογίας ἐνταῦθα τὸ σχοινίον, τὸν κάλων, ὃν οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἱστάμενοι ἐπιῤῥίπτουσιν εἰς τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ ναυαγοῦντας. Ὁ ἁπλούστερος καὶ ἀρχαιότερος τρόπος τοῦ βοηθεῖν τὰ πλοῖα ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει ἡ διὰ τῶν χειρῶν ἐπίῤῥιψις συνεσπειραμένου σχοινίου· τούτου δὲ μεταγενέστεροι οἱ διὰ μηχανημάτων τρόποι, ἡ διὰ τόξου καὶ καταπέλτου ἐπίῤῥιψις· μετὰ πολλὰ δὲ τεχνάσματα τὸ κανόνιον καὶ ὁ ὅλμος.

Σήμερον δὲ ἀναγγέλλομεν χαίροντες νέαν καὶ λαμπρὰν ἐφεύρεσιν πρὸς σωτηρίαν τῶν κινδυνευόντων, ἐφεύρεσιν διὰ τὴν ὁποίαν ὀρθῶς ὁ ἐφευρέτης Κύριος Οὐδετὼ λέγει ἐν φυλλαδίῳ περιγράφοντι αὐτήν· « ἡ πυρῖτις ἐγένετο πολλῶν κακῶν πρόξενος· ἀνορθώσωμεν τὸ ὄνομα τῆς πυρίτιδος παρέχοντες εἰς αὐτὴν τὸν τρόπον νὰ πράξῃ τι καλόν. »

Τὸ ἐν τῇ πρώτῃ εἰκόνι πυροβόλον ὅπλον, τὸ ἐπὶ τρίποδος ἱστάμενον, φέρει ἑλικοειδῆ σχισμάδα διατέμνουσαν τὸ πάχος τῆς κάννης καὶ ἐκτεινομένην ἐπὶ μέρος τι τοῦ μήκους· ἡ ῥαβδωτὴ αὕτη σχισμὰς δίδει εἰς τὴν βολήν, φέρουσαν ἑλικοειδὲς πτερύγιον, ἰσχυρὰν περιστροφικὴν κίνησιν, ὠφελεῖ δὲ καὶ εἰς τοῦτο ὅτι δὲν εἰσάγουσι πλέον τὸ σχοινίον εἰς τὴν κάννην, ὅθεν ἐξήρχετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διεῤῥωγός. Τὸ 80 ἑκατοστῶν μέτρου μῆκος τῆς κάννης καὶ ἡ ὀξυτέρα γωνία τοῦ σκοπεύματος ἐπιφέρει τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἰδίως παραβολικοῦ σκοπεύματος τῶν βραχέων ὅπλων διὰ τοῦ εὐθέως σκοπεύματος· οὗτος δὲ εἶναι ὁ νεωτερισμός. Διότι ἡ βολὴ ἀντὶ νὰ διέλθῃ ὑπὲρ τοὺς ἱστοὺς τοῦ πλοίου διὰ νὰ ῥίψῃ ἐπ' αὐτῶν τὸ σχοινίον (πρᾶγμα δυσχερὲς καὶ σχεδὸν ἀκατόρθωτον ὁσάκις ὁ ἄνεμος ἀντιπνέει σφοδρὸς πρὸς τὴν φορὰν τῆς βολῆς), διέρχεται κατ' εὐθεῖαν μεταξὺ τῶν ἀρμένων καὶ καταλείπει ἐκεῖ ἀσφαλῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως τὸ χαλινωτήριον, ὡς προέκυψεν ἀναντιῤῥήτως ἐκ τῶν ἐν Ἀβρῃ γενομένων πειραμάτων καὶ δοκιμῶν.



Πυροβόλον χαλινωτήριον.



Καννόνιον χαλινωτήριον.

Ἡ δευτέρα εἰκὼν παρίστησι καννόνιον ἐσχισμένον, ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω ὅπλον, ἑλικοειδῶς κατὰ τὸ πάχος καὶ ἐπιῤῥίπτον σφαῖραν κυλινδροκωνικὴν 12 λιβρῶν. Νύκτωρ ὁ Κ. Οὐδετὼ φέγγει τὴν δίοδον τῆς

σφαίρας διὰ μικρᾶς *ῥοκέτας* προσδεδεμένης εἰς τὸ χαλινωτήριον σχοινίον, οὕτως ὥστε οἱ ναυαγοῦντες δύνανται νὰ τὸ ἁρπάσωσι καὶ εὐκόλως καὶ ταχέως.

Σ.

ΤΟ ΤΕΚΝΟΝ ΤΟΥ ΠΑΣΣΑ.

Οἱ Μαρωνῖται, λαὸς χριστιανικὸς κατοικοῦντες τὸ Λίβανον ὄρος, εἶναι ἀείποτε ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Δρούσων, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος προστασίας παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες νομίζουσι τοὺς Δρούσους ἐνθέρμους ὀπαδοὺς τοῦ Μωάμεθ, ἂν καὶ ὁ τρομερὸς οὗτος λαὸς δὲν πιστεύει ἄλλον ἀπὸ τὸν διάβολον.. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φυλὴ αὕτη τῶν Δρούσων εἶναι λίαν ὑποκριτική, διατηρεῖ ἐκκλησίαν ἅμα δὲ καὶ τζαμίον, ὅπως δεικνύωσιν εἰς μὲν τοὺς Χριστιανοὺς ὅτι καὶ αὐτοὶ εἶναι τέκνα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς δὲ Τούρκους νὰ ἀπατῶσιν ὁσάκις πασσᾶς τις περιοδεύῃ εἰς τὴν χώραν των. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τοῦρκοι εἶναι οἱ μόνοι τοὺς ὁποίους ἀπατῶσιν, διὰ τοῦτο συνδέουσι μετ' αὐτῶν ἐμπορικὰς καὶ φιλικὰς σχέσεις.

Ὡς ἐκ τῆς θρησκείας των τὰ ἤθη αὐτῶν εἶναι ὅλως διάφορα, τῆς μὲν τῶν Χριστιανῶν ἀπευθυνομένης εἰς τὸν Παντοδύναμον Θεὸν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τῆς δὲ ἑτέρας εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ σκότους. Ὅσον δὲ οἱ Μαρωνῖται εἶναι λαὸς ἤπιος, ἐργατικός, πειθήνιος, ἄκακος, τοσοῦτον οἱ Δροῦσοι εἶναι αἱμοχαρεῖς, κλέπται, βάρβαροι καὶ κακότροποι. Οἱ Μαρωνῖται ἀκολουθοῦντες τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθιμα ζῶσι βίον οἰκογενειακὸν ἔχοντες πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ἐνῷ οἱ Δροῦσοι ζῶσι διὰ λῃστειῶν καὶ ἁρπαγῶν. Οὗτοι εἶναι σκηνῖται ὡς οἱ Ἄραβες, καὶ διατρέχουσι τὰς μεγάλας ὁδοὺς ὅπως γυμνώνωσι τοὺς διαβάτας ἐμπόρους, ὡς οἱ Βεδουῖνοι. Ἐν ἑνὶ λόγῳ διάγουσι βίον ὅλως ἀντίθετον τοῦ τῶν φιλησύχων γειτόνων των. Ἦτον ὅμως εὔκολον εἰς τοὺς Τούρκους νὰ διατηρῶσι τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν δύω τούτων λαῶν ἀποδίδοντες αὐτοῖς ἴσην ἐλευθερίαν, καὶ παρέχοντες ὑποστήριξιν εἰς τὸν ἀσθενῆ κατὰ τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἀλλ' οὗτοι πράττουσιν ὅλως τὸ ἐναντίον διότι ὅταν οἱ Δροῦσοι ἦναι ἐλεύθεροι ὅπως προμηθεύωνται ὅπλα καὶ πολεμεφόδια, οἱ Χριστιανοὶ ἐμποδίζονται νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὰς πόλεις των οὔτε μὲ τὰ συνήθη αὐτῶν ὅπλα, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδεὶς φρόνιμος ἄνθρωπος ἤθελε φαντασθῇ, εἰς ὁποιανδήποτε ἐποχήν, ὄχι νὰ ταξειδεύσῃ, ἀλλ' οὐδὲ νὰ περιδιαβάσῃ εἰς τὸν ἐπίφοβον ἐκεῖνον τόπον.

« Ἐὰν φοβῆσθε τοὺς Δρούσους, ἐγκολπωθῆτε τὴν θρησκείαν μας ὅπως σᾶς ἀσφαλίσωμεν, » λέγουσιν οἱ Πασσάδες εἰς τοὺς Μαρωνίτας. Ἀλλ' οἱ γενναῖοι οὗτοι οἵτινες ὀλίγον φροντίζουσι περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ὑπερασπιστῶν των, λέγουσι παροιμιωδῶς εἰς γλῶσσαν ἀραβικήν· « ὁ Σουλτάνος κυνηγεῖ δορκάδας ἐπὶ χωλοῦ ὄνου. »

Ὀλίγον πρὸ τῶν τρομερῶν ἐκείνων συμβεβηκότων, ἅτινα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν συνέβησαν εἰς τὴν Συρίαν, οἰκογένειά τις Μαρωνιτῶν συγκειμένη ἐκ τοῦ πατρός, τῆς μητρός, μιᾶς θυγατρός, ἐξ ἑνὸς γαμβροῦ καὶ ἑνὸς τέκνου ἔζη εἰς τὴν κωμόπολιν Ζαβλὰχ ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ πασσαλικίου τῆς Δαμασκοῦ, ἐντίμως καὶ μετρίως ἐκ τοῦ ἐμπορίου, ὅπερ μετήρχετο καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν.

Ἡ οἰκογένεια αὕτη διήρει τὸν καιρόν της εἰς δύω μέρη· εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ τῆς ἐργασίας. Ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴ ἐπλήρου ἐντελῶς τὸ πρῶτον μέρος, διὸ ἦτο σεβαστὴ εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ζαβλάχ.

Νύκτα τινὰ ὅτε ὅλη ἡ οἰκογένεια εἶχε παραδοθῆ εἰς βαθὺν ὕπνον, ὁρμητικοὶ κτύποι ἠκούσθησαν εἰς τὴν θύραν, μετὰ φωνῶν ἱκετευτικῶν, καλουσῶν εἰς ταχεῖαν βοήθειαν.

Μεθόδιος ὁ γαμβρὸς τῆς οἰκογενείας, εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του τότε ὤν, ἠγέρθη ἀμέσως, καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν μετὰ προθυμίας, διότι εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἡ φιλοξενία εἶναι τὸ πρῶτον ὅλων τῶν καθηκόντων, εἶδεν ἐνώπιόν του ἄνθρωπον κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖράς του μικρὸν παιδίον.

« Καλῶς ὥρισες εἰς τὴν κατοικίαν ταύτην ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦσαι, » εἶπεν ὁ Μεθόδιος κάμνων τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν.

Ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἀποκριθῇ εἰς τὴν φιλοφροσύνην ὁ νύκτιος ξένος ἀνεφώνησε μετὰ ζωηρότητος·

« Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωϋσέως, κλεῖσε τὴν θύραν ἢ ἐχάθημεν.... »

Ὁ δὲ Μεθόδιος ὅλως μηχανικῶς ὑπακούσας εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, ἀνεγνώρισεν Ἰσμαὴλ τὸν Ἰουδαῖον μεθ' οὗ ὁ ἐμπορικός του οἶκος εὑρίσκετο εἰς συνεχεῖς ἐμπορικὰς σχέσεις.

« — Εἴθε ἡ Παναγία ἡ παρθένος καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς νὰ μᾶς προφυλάττῃ, εἶπε τότε μετ' ἀνησυχίας. Ἔρχεσαι λοιπόν, Ἰσμαὴλ, αὐτὴν τὴν ὥραν νὰ μᾶς ἀναγγείλῃς δυστύχημα; »

— Λέγε δυστυχήματα ἀναρίθμητα διὰ νὰ πλησιάσῃς εἰς τὴν ἀλήθειαν, Μεθόδιε, ἀπεκρίθη ὁ Ἰουδαῖος ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποθέσει κατὰ γῆς τὸ παιδίον, ὅπερ ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Μαρωνίτης εἶδε μὲ μεγίστην ἔκπληξιν δεσμευμένον καὶ φιμωμένον, καὶ κρύπτον τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν του.

Ὁ Μεθόδιος μὲ τὴν ἄκραν αὐτοῦ ὑπομονήν, ἥτις οὐδέποτε ἐγκαταλείπει τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς,

ἐπερίμενεν ἀπαθῶς καὶ σιωπηλῶς νὰ καταπραϋνθῇ τὸ βάρος καὶ ἡ θλῖψις τοῦ Ἰουδαίου. Ὅταν δὲ οὗτος ἀνώρθωσε τὴν κεφαλὴν, ὁ Μαρωνίτης εἶπε μετ' ἀταραξίας καὶ ὑπομονῆς.

« Εἴθε νὰ μᾶς προστατεύῃ ὁ Παντοδύναμος Θεὸς, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ δυστυχήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπαπειλούμεθα. Ὁμίλει, Ἰσμαὴλ, διότι ὅστις γνωρίζει τὸν ἐχθρὸν ἐλπίζει καὶ νὰ τὸν νικήσῃ ».

Τότε ὁ Ἰσμαὴλ ἐσηκώθη μετὰ ζωηρότητος.

— Πρὶν ἢ σοὶ ἐξηγηθῶ, εἶπε, πρέπει νὰ ὁρκισθῇς ὅτι θέλεις διαφυλάξει διὰ παντὸς τὸ μυστικὸν καὶ τὴν παρακαταθήκην μου, διότι ἐκ τῆς μυστικότητος ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ καὶ τῶν δύω μας.

— Σοὶ τὸ ὑπόσχομαι, εἶπεν ἁπλῶς ὁ Μεθόδιος.

— Δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον! ἀνεφώνησεν ὁ Ἰουδαῖος μετ' ἀθυμίας. Θέλω ὅρκον ἱερόν! Ὁρκίσθητι εἰς τὸν Χριστὸν, ὅτι ποτὲ, καὶ τὸν θάνατον ἐὰν ἴδῃς ἐνώπιόν σου, δὲν θὰ εἴπῃς τίνος εἶναι τὸ παιδίον τοῦτο καὶ ἀπὸ ποῖον τὸ ἔλαβες!

— Ὁρκίζομαι εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν ἀποθανόντα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, εἶπεν ὁ Μεθόδιος ἐκτείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Οὐρανὸν, καὶ λαμβάνων αὐτὸν μάρτυρα τοῦ ὅρκου του.

— Λοιπόν! τὸ παιδίον τοῦτο εἶναι τοῦ πασσᾶ τῆς Δαμασκοῦ, εἶπε τότε ὁ Ἰσμαὴλ, τὸ ὁποῖον οἱ ἀδελφοί μου πρὸς ἐκδίκησιν ἀνήρπασαν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησα νὰ πάθῃ τὸ ἀθῶον τοῦτο πλάσμα, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε δύναταί ποτε νὰ μοὶ φέρῃ πολυάριθμα καὶ λαμπρὰ λύτρα, ἥρπασα αὐτὸ κρυφίως ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μου καὶ ἤδη σοὶ τὸ ἐμπιστεύομαι. Ἐπιμελοῦ αὐτὸ ὡς ἴδιον τέκνον σου, ἀλλὰ μὴ τὸ δώσῃς ποτὲ εἰς τὸν πατέρα του' ὡρκίσθης.

Ἤδη δὲ ἄκουσόν με, διότι ἐὰν σ' ἐζήτησα ἐκδούλευσιν, ἐπιθυμῶ καὶ ἐγὼ νὰ σοὶ παράσχω ἐπίσης τοιαύτην. Ἅμα ἐξημερώσῃ, ἐγκατάλειψε τὴν οἰκίαν ταύτην, διότι οἱ Δροῦσοι ἔρχονται εἰς τὴν Ζαβλὰχ ὅπως διαρπάσωσι καὶ λεηλατήσωσι πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ. Ὕπαγε εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ εἴθε ὁ θεὸς νὰ σὲ διαφυλάττῃ, ἐὰν μείνῃς πιστὸς εἰς τὸν ὅρκον σου.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰσμαὴλ ἐξῆλθε τῆς οἰκίας.

Τότε ὁ Μεθόδιος ἐσήκωσε τὸ παιδίον, ἔλυσε τὰ δεσμὰ καὶ τὰ φίμωτρα, ἐπότισεν αὐτὸ ὕδωρ, καὶ ἀφοῦ διὰ θωπειῶν τὸ καθησύχασεν, ἀφῆκεν αὐτὸ νὰ κοιμηθῇ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ.

Ἅμα ἡ ἡμέρα ἤρχισε νὰ ἀνατέλλῃ, καθὼς εἶχε συμβουλεύσει ὁ Ἰσμαὴλ, ὅλη ἡ οἰκογένεια ἐγκατέλιπε τὴν κωμόπολιν Ζαβλὰχ ὅπως ὑπάγῃ εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἔνθα αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις της, ὑπέσχοντο αὐτῇ ἥσυχον καὶ εὐχάριστον βίον. Διῆγε δ' εὐτυχεστάτη εἰς τὴν νέαν κατοικίαν της καὶ εἶχε λησμονήσει πλέον τοὺς παρελθόντας αὐτῆς φόβους, οὖσα ἐκεῖ ἐντελῶς ἐξησφαλισμένη, ὅτε δεινὸν, κεραυνοβόλον δυστύχημα ἐπέπρωτο νὰ τὴν ταράξῃ.....

Ἡμέραν τινὰ οἱ Δροῦσοι προσέβαλον τὴν πόλιν Δαμασκὸν καὶ ἕνεκα τῆς ἀκηδείας τῶν Τούρκων, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν φιλησύχων Χριστιανῶν καὶ κατέσφαξαν αὐτοὺς αὐτοὺς ἀνηλεῶς (τῆς δὲ σφαγῆς τὴν φρίκην δὲν δύναταί τις οὔτε νὰ φαντασθῇ) ἄνευ διακρίσεως τάξεως ἡλικίας καὶ φύλου, μηδενὸς φεισθέντες.

Οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται ἦσαν παρόντες εἰς τὸ μακελλεῖον ἐκεῖνο, ἀμέτοχοι μὲν, ἀλλ' οὔτε ἐπιχειροῦντες νὰ ἐμποδίσωσι τὸ κακόν.

Ἰδοὺ τί ὀνομάζεται ὑπεράσπισις τῶν χριστιανῶν!

Ἅπασα ἡ οἰκογένεια τοῦ Μεθοδίου συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς σφαγῆς, ἔμενε δὲ οὗτος μόνος μὲ τὸν ἐμπεπιστευμένον υἱὸν τοῦ Πασσᾶ, ὅταν, διαβαίνων ἐπὶ ἀνθρώπων ζώντων καὶ τεθνεώτων ὠλίσθησε μετὰ τῆς πολυτίμου αὐτῷ παρακαταθήκης ἐντὸς μικροῦ ῥύακος, ἔνθα εἶχον καταφύγει πλῆθος χριστιανῶν ἡμιθανῶν καὶ καθημαγμένων.

Ἐκβαλὼν δὲ τότε ἐπιτηδείως τὰ φορέματά του καὶ αἱματώσας αὐτὰ, ἐξηπλώθη κατὰ γῆς, ὡσεὶ ἦτον ἤδη φονευμένος καὶ γυμνὸς, κρατῶν ὅμως πάντοτε τὸ παιδίον τοῦ πασσᾶ ἐπίσης γυμνὸν καὶ καθημαγμένον.

Ἀπατηθέντες ὡς ἐκ τούτου οἱ Δροῦσοι κατέσφαξαν πάντας τοὺς περὶ αὐτοὺς ζῶντας, καὶ τὰ πτώματα τὰ ὁποῖα ἐπὶ τοῦ σώματός του ἔῤῥιπτον ἀπέκρυπτον ἔτι πλέον αὐτόν.

Ἅμα δ' ἐνύκτωσεν, ὁ Μεθόδιος ἠγέρθη, ἐνεδύθη ὑποκάμισον καθημαγμένον, πλατεῖαν ἀναξυρίδα, τὴν ὁποίαν εἶχον κατὰ λάθος ἀφήσει εἴς τινα νεκρὸν, ἔπειτα δὲ τρυπήσας τοὺς τοίχους διὰ τεμαχίου τινὸς σπάθης διῆλθε μετὰ τοῦ παιδίου εἰς τὴν πλησίον αἴθουσαν, ἔνθα εὗρε καμάραν ὁδηγοῦσαν εἰς τὸν κῆπον.

Εἴτε ἔμενεν, εἴτε ἐξήρχετο διέτρεχε προφανῆ κίνδυνον. Ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κήπου χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσωσι. Φορτωθεὶς λοιπὸν τὸ παιδίον ἐπὶ τῶν ὤμων του ἔδεσεν αὐτὸ μέ τινα ἄκραν χορδῆς, ἐπήδησεν εἰς τὸν κῆπον, καὶ ἀπὸ τοῦ κήπου εἰς τὴν ὁδόν.

Μόλις δὲ εἶδε τὴν ἀπαισίαν λάμψιν τῆς φλεγομένης πόλεως, ἠθέλησεν ἀμέσως νὰ διευθυνθῇ πρὸς μίαν ἐκ τῶν πυλῶν, αἵτινες ἄγουσι πρὸς τὴν πεδιάδα.

Βαδίζων ἀπὸ ὁδοῦ εἰς ὁδὸν, εὑρέθη μεταξὺ δύο οἰκιῶν κατακαιομένων, καὶ ὀλίγα βήματα μακρὰν μεταξὺ πλήθους Δρούσων. Ἅμα ἰδὼν αὐτοὺς ἐστάθη, ἐδίστασεν.... ἀλλὰ παρευθὺς λαβὼν θάῤῥος ἐῤῥίφθη εἰς τὰς φλόγας κράζων.

« Προτιμότερον εἶναι νὰ πέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ. παρὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων ».

Εὐτυχῶς ὅμως δὲν εἶχε φθάσει τὸ πῦρ μέχρις ἐ-

κείνου τοῦ μέρους, ἀλλὰ μόνον εἰς ἀπόστασιν μέτρων τινῶν. Ὑπερεπήδησε τὰς φλόγας μὲ ὁρμήν, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ διευθύνετο, πάντοτε τρέχων, ἔφθασε τέλος σῶος καὶ ὑγιὴς εἰς αὐλήν τινα, ἔνθα εὗρεν ἐκλεκτὴν καὶ πολυάριθμον συναναστροφήν.

Ἦτο τότε ἐνώπιον τοῦ πασσᾶ τῆς Δαμασκοῦ περικυκλωμένου ὑπὸ τῶν πρωτίστων ἀρχηγῶν τῶν Δρούσων.

«Ὀμὲρ-πασσᾶ, σῶσόν με» ἀνέκραξε πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ὁ πασσᾶς ὑπεχώρησε μετ' ἀποστροφῆς.

«Δὲν ἐπεμβαίνω εἰς τὰς μετὰ τῶν φίλων σας ἔριδας, εἶπε μὲ ὑπεροψίαν· αὐτοὶ ἂς κάμουν καλά· τότε Δροῦσός τις ἥρπασεν ἀμέσως ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Μαρωνίτου τὸ παιδίον ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ Χριστιανοῦ Μαρωνίτου ἐμάχετο μεταξὺ τοῦ ὅρκου καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ σώσῃ τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο πλάσμα, τὸ ὁποῖον ὁ πατήρ του δὲν ἐγνώριζε καὶ ἀνέκραξεν ἀδημονῶν.

«Ὀμὲρ-πασσᾶ, ἐὰν ἀφήσῃς νὰ μὲ φονεύσωσι, ἐλέησον τοὐλάχιστον τὸ ἀθῶον τοῦτο παιδίον, τὸ ὁποῖον σὲ ἱκετεύει».

Ἀλλ' ὁ σκληροκάρδιος πασσᾶς ὕψωσε τοὺς ὤμους μετὰ περιφρονήσεως κατὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ Δροῦσος ἔῤῥιπτε κατὰ γῆς τὴν κεφαλὴν τοῦ τέκνου του. Ῥήξας δὲ τότε κραυγὴν γοερὰν ὁ Μεθόδιος εἶπεν·

— Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος! Τὸ παιδίον τὸ ὁποῖον ἄφησες νὰ σφάξωσι, Ὀμέρ, εἶναι τὸ τέκνον τὸ ὁποῖον σοὶ ἥρπασαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀνέτρεφα αὐτὸ ὡς γέννημα τῶν σπλάγχνων μου, διότι τὸ ἠγάπων.

— Λέγεις ἀλήθειαν, σκύλε ἄπιστε; ἐφώναξεν ὁ Ὀμὲρ ὁρμήσας πρὸς τὸν Μαρωνίτην ὠχρὸς καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς ἐξηγριωμένους.. Λέγεις ἀλήθειαν, ἢ θέλεις νὰ κάμψῃς τὴν καρδίαν μου διὰ τοῦ ψεύδους;

— Ὁ Θεός μου, ὅστις εἶναι ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας, μοὶ ἀπαγορεύει τὸ ψεῦδος, καὶ μάλιστα ὅπως σώσω τὴν ζωήν μου, ἀπεκρίθη ὁ Μαρωνίτης ἀξιοπρεπῶς. Ἀλλ' ἐὰν θέλῃς τὴν ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου, ἰδού...

Καὶ σηκώσας τὸ καθημαγμένον πτῶμα, περιεπτύχθη αὐτὸ κατὰ πρῶτον περιπαθῶς εἰς τὰς ἀγκάλας του, εἶτα δὲ ἀποκαλύψας τὸ πρὸς τὴν καρδίαν μέρος ἔδειξεν εἰς αὐτὸν στίγμα ἐρυθροῦν ὅπερ τὸ δυστυχὲς παιδίον ἔφερεν.

«Ἀναγνωρίζεις τὸ σημεῖον τοῦτο, Ὀμέρ;» τῷ εἶπεν.

Ὁ δὲ πασσᾶς ὀργισθεὶς ὡς θηρίον τοῦ ὁποίου ἀνήρπασαν τοὺς σκύμνους, καὶ ἐκσπάσας τὴν πάλαν του ἀνέκραξεν, ἠδύνασο νὰ τὸ σώσῃς ἐὰν μοὶ ἔλεγες ὅτι ἦτο τέκνον μου, καὶ ἔπληξεν αὐτοῦ τὴν κεφαλήν.

«Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος! ἐψιθύρισε καὶ πάλιν ὁ Μαρωνίτης πίπτων, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του στραφέντες πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐσβέσθησαν εἰς τὴν τελευταίαν προσευχήν. *(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).*

Π. ΤΖ. Χ.

ΣΥΛΛΟΓΗ

λέξεων φράσεων καὶ παροιμιῶν.

(Συνέχ. Ἴδε τόμ. ΙΓ'. φυλλ. 309)

—ooo—

Λιθρίνι (τὸ) ὁ ἐρυθρῖνος ἰχθὺς τῶν ἀρχαίων.

Λιλλία (τὰ) καὶ *λιλλάκια.*—Καλοῦνται τὰ παρὰ τῶν μητέρων διδόμενα εἰς τὰ τέκνα των διάφορα παιγνίδια στίλβοντα ἢ περικαλύμματα.

Λιμάσσω— ἐκ τοῦ ἀρχ. *λιμάζω* ἢ *λιμαίνω* = πάσχω πεῖναν, λιμοκτονῶ· καὶ *λιμασμένος* ὁ πεινασμένος· ἐξ οὗ καὶ *λιμαῖλα* ἢ *λιμάϊλες* πληθ. = ἡ ὀλιγίστη ποσότης τροφίμων προσφερομένων ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Λινοβροχεῖο.—Καλεῖται ὁ τόπος ὅπου βρέχεται ἢ μοσχεύεται τὸ ἀκατέργαστον λινάριον— καὶ ὁ βαλτώδης τόπος ἕνεκα τούτου.

Λινοκοκκάτος—ἄρτος κατασκευαζόμενος ἐκ λινοκόκκου ἢ λιναροσπόρου.

Λιάτικο—ἀντὶ *ἡλιάτικο*— καλεῖται εἶδος οἴνου κατεσκευασμένου ἐκ σταφυλῶν ἐκτεθεισῶν εἰς τὸν ἥλιον.

Λιοκάλυβο (Ἡλιοκάλυβο) «ἔκαμε 'λιοκάλυβο νὰ τὸν ἰδῇ». Λέγεται ὅταν ἐπιθέτῃ τις τὴν χεῖρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἵνα μὴ προσβάλληται ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων διὰ νὰ ἴδῃ μακρόθεν ἄνθρωπον ἢ ἄλλο τι.

Λιοχαρίζω— ἐκθέτω τι πρὸς τὸν ἥλιον διὰ νὰ ξηρανθῇ ἢ θερμανθῇ· καὶ *Λιοχαρίζομαι* = ἡλιάζομαι ὅπως θερμανθῶ· καὶ *λιοχαριστό*— τὸ ἐκτεθὲν εἰς τὸν ἥλιον (ἴδε ἀλιάζω). Λέγεται καὶ *'λιόκαφτο* τὸ ἀποξηρανθὲν εἰς τὸν ἥλιον.

Λογιάζω— ἔχει σημ. τοῦ νομίζω, συμπεραίνω— «Δὲν τὸ 'λόγιαζα ποτέ = Δὲν τὸ ἐσυλλογιζόμην ἢ δὲν τὸ ἤλπιζα.»

Λιχνῶ— τὸ λικνίζειν τῶν ἀρχ. καὶ *λίχνισμα* τῶν γεννημάτων· καὶ *λιχνέα* τὸ λεπτότατον λιχνισθὲν ἄχυρον.

Λιῶρι (τὸ) (ἡλίου ὥρα). Λέγεται τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου διάστημα ὥρας· καὶ ῥῆμα *'λιωρίζει* καὶ *ἐλιώρισε* λέγεται ὅταν ὁ ἥλιος προβαίνῃ ἐκ τῶν νεφῶν.

Λογῶ (ἐπίρ.) ἀντὶ τοῦ *λέω*—*'γώ* ἢ *λέγω ἐγώ*· σημ. μήπως ὡς καὶ τὸ *γωλῶ* καὶ *γωλέω* ἀντὶ τοῦ ἐγὼ λέγω.

Λωπῶς (ἀντὶ τοῦ λέω—πῶς = λέγω πῶς). Ὑποθέτω ἢ συμπεραίνω ὅτι—λέγω ὅτι.

Λογάδες (ἐκ τοῦ ἀρχ. λογάς—άδος) = τὰ εἴδη. Κυρίως λέγεται ἐπὶ τῶν ἐκλεκτῶν εἰδῶν τῶν σταφυλῶν. «Τὸ ἀμπέλι ἔχει λογάδες.»

Λογοπιάστης — ὅστις ζητεῖ ἢ δίδει αἰτίαν λογομαχίας.

Λο(γ)ὴ (ἡ) εἶδος—Τί λοῆς=Τί λογῆς. «Ἀνάθεμα τῆς λοήτου.»

Λοΐδα. βοστρύχιον τῶν μαλλιῶν τῆς κεφαλῆς.

Λόρεδα—*λόρεδα χ' ἔλα*· ἐπιφώνημα πρὸς τοὺς στρεφομένους βόας ἐν τῇ ἅλωνι (ἴσως ἐκ τοῦ λορδαίνω= κλίνω πρὸς τὰ ἔμπροσθεν).

Λουβὶ (τὸ) Τὸ λόβιον ἢ λοβὸς διαφόρων ὀσπρίων.

Λούγανα — καλεῖται τὸ χονδροκρίθαρον (ἀγνοεῖται ἡ παραγωγή του).

Λουλούδα — Λέγεται μεταφορ. ἡ φιλάρεσκος γυνή. « Τί λουλούδα σοῦ εἶναι » !

Λουφάσσει (ἐπὶ τρ. πρ.) Λέγεται ἐπὶ ὑποβλέποντός τι καὶ ὑποκρινομένου.

Λουποθάνατος— Ὁ προσποιούμενος τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον, καὶ ὁ ὑποκριτής.

Λοῦρος. Ὁ λῶρος τῶν ἀρχ. ὁ μετὰ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ ἐμβρύου συνεχόμενος λῶρος (le cordon ombélical).

Λουστάρι—ὁ σιδηροῦς μοχλὸς τῶν ἐργατῶν· καὶ *λουστὸς*, ἢ *λοστὸς* παρ' ἄλλοις τὸ ὑπομόχλιον, ἢ ἄλλη διὰ μοχλοῦ δύναμις.

Λουτρακίζω καὶ *λουτρακίζομαι*. Λούω τινὰ, ἢ λούομαι. καθ' ὁλοκληρίαν· καὶ *λουτροκοπανίζομαι* ἀλλαχοῦ.

Λυγερὴ— « Κόρη λυγερή »— ἡ Εὐλύγιστος καὶ εὔσωμος νεᾶνις, ἡ λιγνὴν τὴν ὀσφὺν ἔχουσα.

Λυσουδίο (ἐπίῤ.). Ἐπισώρευσις πολλῶν ζώων ἢ ἄλλων ἀντικειμένων, καὶ ἀποφορὰ ἢ δυσωδία.

Λέσια — τὰ σῦκα τοῦ Ἐρινεοῦ (ἀγριοσυκῆς) — Λέγονται καὶ *προζώματα* καὶ *'Ορνιὰ* παρὰ Σαμίοις.

Λυχνοστάτης— τὸ λυχνεῖον τῶν ἀρχ. ἢ τὸ ὑποστήριγμα ὅπου προσαρτᾶται ὁ λύχνος.

Λυώμα—ἐπίῤ. « ἔγεινε λυῶμα »—τουτ. ἔλυωσε ἢ ἀνέλυσε διὰ τοῦ πυρός· καὶ τὸ λίαν μαλακὸν ὀπωρικὸν ἢ ἄλλο τι κτλ.

M.

Μαγάρα (ἡ) λέρα, ἀκαθαρσία· καὶ ῥῆμ. *μαγαρίζω* =λερόνω, ἐπιχρίω μὲ ἀκαθαρσίας. *Μαγάρα* καὶ *μαγαρικὸς* ὁ ῥυπαρὸς καὶ βδελυρὸς ἄνθρωπος. Παράγ. ἐκ τοῦ ἀρχ. μάγω, μάω, μάσσω (ἀλείφω), μαγάω. μαγάρω— καὶ *Μαγαρίζομαι*= πασαλείφομαι, καὶ *μαγάρισμα* (ἡ κόπρος). Ἐμαγάρισε (ἐπὶ τρ. πρ.) ταὐτόσημον τῷ ἐμόλυνεν ἤτοι κατέλυσε τὴν τεσσαρακοστήν. « Σκυλί μαγαρισμένο ».— Ἐξύβρισις.

Μαγκλόνω= ἀνάπτω πῦρ πρὸς κυνηγεσίαν τῶν ὀρτυκίων.

Μαγληνωμένος καὶ *μαγληνόνω* ῥ. = Στιλβόνω τι. Κυρίως λέγεται ἐπὶ στιλβώσεως τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς δι' ἀλοιφῆς· ἢ ἄλλου τινὸς σώματος ὑάλισμα διὰ τῆς τριβῆς ἢ ἐπιχρίσεως.

Μαγουλάδες—αἱ παρωτίδες· νόσημα κυρίως τῶν παίδων. (oreillons)— Μαγουλήθρες, παραμαγούλες ἀλλαχοῦ.

Μαδερὸς— (ἐκ τοῦ ἀρχ. Μαδαρὸς) καὶ *Μαδιήλης*—ὁ φαλακρὸς ἡ μαδημένος ἄνθρωπος. « Μαδερὸ πρόβατο »= τὸ μαδημένον ἢ ἀραιόμαλλον.

Μάζα (ἡ)—Εἶδος ἀγριοχόρτου οὗτινος αἱ συμφυόμεναι ῥίζαι συμπυκνούμεναι ἀποτελοῦν ἄθροισμα ὅπερ συνδέει σφιγκτὰ τὴν ἐργάσιμον γῆν καὶ καθιστᾷ αὐτὴν δυσέργαστον.

Μάζαλη (ἡ) ὁ φιμὸς ἡ *Μουστρούχα* ἡ τιθεμένη περὶ τοὺς μυκτῆρας ἢ τὸ στόμα τῶν βοῶν ἢ ἄλλων ζώων. Λέγεται καὶ ἐπὶ λεπτοτάτων ὑφασμάτων. « Εἶναι ψιλὸ σὰν μάζαλη ». (ἴσως ἐκ τοῦ Museler φιμόω).

Μαζουλέα (ἡ)— τὸ μάζωμα, ἡ σύναξις ἢ συνάθροισις πραγμάτων — « ἔκαμε καλὴ μαζουλέα » τουτ. ἐσύναξεν ἀρκετά.

Μαίας (ὁ) ἐπίθ. τοῦ βοὸς πρὸς ὃν ἐπιφωνοῦσι καὶ τὸ *Νὰ—Μαία—Νὰ*, καὶ ὁ *Μαίας* περιφρονητικῶς, ὁ ἠλίθιος, βλὰξ, βόϊδι.

Μαθὲς (ἐπίῤ.) καὶ *ἤγουν μαθὲς*, δηλαδὴ, τάχα τις, δῆθεν. « Ἤντα μαθὲς τὸ κρύβεις ; »= τί τάχα τὸ κρύπτεις ;

Μακρυτζάντζαρος— χλευαστικῶς καλεῖται ὁ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἢ μακρὺς ἄνθρωπος.

Μαλάκα (ἡ) — λέγεται ὁ μαλακὸς καὶ εἰσέτι νωπὸς τυρός.

Μαλαθούνα — ἡ παρ' ἄλλοις Καλαθοῦνα μικρὸν κάνιστρον ἀχύρινον πλεκτόν.

Μαλαγωὴ καὶ *Μαλαζία*— Κυρίως καλοῦνται τὰ ἴχνη τοῦ λαγωοῦ ὡς ἐκ τῆς ὑπαρχούσης βοσκῆς ἢ τῆς κόπρου αὐτοῦ. Ἰδὲ καὶ Ἀμαλαγή.

Μαλαχαφταρᾶς. Ἐπίθ. ἐξυβριστικὸν τοῦ λαιμάργου ἢ σφόδρα ἀδηφάγου.

Μαλλιάζει (ἐπὶ τρ. πρ.) « Μαλλιάζει ἢ ἐμάλλιασε ἡ γλῶσσά του νὰ φωνάζῃ ».

Μαλλοκέφαλα — « ἐξώδευσε τὰ μαλλοκέφαλά του » τουτέστι τὰ μαλλία τῆς κεφαλῆς του, τὴν περιουσίαν του.

Μαμάῤῥωστος— ὁ κακοδιάθετος καὶ προαισθανόμενος ἐπικειμένην ἀσθένειαν.

Μαμμάκος (ὁ *μαμμάκουθος* τῶν ἀρχ.), ὁ βλὰξ καὶ ἠλίθιος. χάχας καὶ Μαμμαλοῦκος.

Μαναρόλες= εἶδος λαθύρων, δι' ὧν κατασκευάζεται ἡ λεγομένη φάβα, ἔτνος (purée de fèves), λίαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς χωρικοῖς.

Μαντινάδες ᾄσματα ἐρωτικὰ ἢ τραγῴδια.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΠΟΙΗΜΑ ΣΟΛΩΜΟΥ.

Κονσοῦλτο τῶν Ἰατρῶν.

Τέλος πάντων ἦλθε ἡ ὥρα
  ὁπ' ἐσπάρθηκε εἰς τὴν χώρα
Πῶς πεθαίνει τανιψίδι
  τοῦ Δοτώρου τοῦ Ῥοΐδη
Καὶ ὁ δοτῶρος δὲν ἀργεῖ
  ἀμπονώρα τὴν αὐγή
Τὸ μπαστοῦνι του νὰ βάλῃ
  κάτου εἰς τὴν ἀμασχάλη
Καὶ κουνιῶντας τὸ κεφάλι
  καὶ τὰ φρύδια . . . . εὐθὺς ἁρπάζει
Τὸ καπέλο καὶ φωνάζει
  ἅ νὸν βόλιο πιοῦ ἀσπεττὰρ
  θὲ νὰ ἰδῶ κόσαξὲ στὸ ἀφάρ·
  δύω, τρεῖς, τέσσερες, πέντε, ἔξη,
  ἀμπονώρα καὶ νὰ βρέξῃ;
  κοζὶ πιοῦ μωρὴ κοπέλλα
  νὰ μοῦ φέρῃς τὴν ὀμπρέλλα·
  εἶναι ἰγκόμοδο πολὺ
  Γιὰ τὸ χέρι νὰ κρατῇ
  τὴν ὀμπρέλλα, μὰ θὰ πῇς
  θέλεις κάλλιο νὰ βραχῇς;
Νιάνκα ἐτοῦτο δὲν μοῦ μπαίνει
  κ' ἔτζῃ λέωντας κατεβαίνει
  κιἀπαντέχνει ὅ,τι βγαίνει
  ἕνα του σκολιταρούδι.
  Μωρὲ σύσαι 'να λουλούδι,
  καὶ γὼ γείνηκα κουκούδι.
Δὲν τὰ λέω τὰ περισσότερα
  μὰ τζὰ κ' ἰνφόντο εἶμαι χειρότερα
Πόσα βάσανα, χιλιάδες.
τρεμουλιὸς θέρμη, σογάδες.
Βέτι κάρο πῶς εὐτόχησα.
Μὰ τζὰ κάνω ὄνι σπροπόζιτο.
Βόστρα Μάντρε, τί μου κάνει,
  μὲ τὸν μπάρμπα πῶς τὰ βγάνει
Πόνο ὀπ'ὄχω νὰ τὴν ἰδῶ,
  μωρὲ ἅ δὲν ἔχω καιρό·
ἔχω ἐκεῖνο τ'ἀνιψίδι
  θέλει λέει, Μὰ, τὸ Ῥοΐδη
Καλὲ ποιὸς τὸν ἀποκοίμισε;
ὢ ναὶ καὶ θέλει μὲ ἀπεθύμησε.
Πέτζι πουρ πῶς τόμου ἀδειάσω
  θάρθω ἐκεῖ νὰ ὀλιμεργιάσω
Καὶ νὰ βράσῃ ἕνα κοτόπουλο
  καὶ νὰ ψήσῃ ἕνα γαλλόπουλο·
Ἀγκαλάμου πίστεψέ μου
  δὲν ἔχω ὄρεξι ποτέ μου
Μὲ χορταίνει ἡ μυρωδία
  μὰ σᾶς κάνω συντροφία·
Κ' ἔπειτα ἀπὸ τὸ γιῶμα
  ἀπὸ τὸ ἴδιον μου τὸ στόμα
  θὲ νὰ κούσῃς γιὰ νὰ κλαῖς
  οὖλαις μου τζὴ συμφοραῖς·
Ἀγκαλά μου μισοζώρει
  ὁσιὸρ πάρες κάποια μέρη
Μὰ οὖλαις οὖλαις θὰ τζὴ πῶ
  καὶ θενὰ τζῃ ξαναπῶ·
Δὲν μπορῶ νὰ τζ'ἀπομάνω
  δὲν μπορῶ θὰ ξεθυμάνω
Νὰ τζοὶ ἀκούσῃ ἡ σιόρα μάρε·
  εἶναι γράβιντα μὶ πάρε
Ἄς γεννήσῃ ἀλλὰ μπονώρα
  ῥισπετάμπιλη σινιόρα
εἶναι ἀρχόντισσα γρατζιώζα
  εἶναι πῶς; καὶ γγενερώζα.
βέρα ντάμα . . . Τί γελᾷς;
  νὰ μοῦ τὴν ἐπροσκυνᾷς
ὄχι δὲν εἶναι Τουλούπα
  κάρο πέτζη τὰ ἔσα σοῦπα
Νὰ τζὴ πῇς τζὴ σόρα μάρες,
  μὰ νὰ μὴν ἦναι ὁ σιὸρ πάρες.
Νὰ μοῦ στείλῃ ἐκειὰ τὰ κλίματα
  ἀντίο κάρο προσκυνήματα·
Καὶ τὴ ῥούγα του ὅ,τι ἀρχίζει
  πάλαι ὀπίσω τοῦ γυρίζει
Ἔ, κἄτι ἤθελα νὰ πῶ
ἅ, γιὰ πὲς νὰ σὲ χαρῶ·
  Κείνη ἡ ὀβριοποῦλα
  ὁποῦ εἴχετε γιὰ δοῦλα
εἶναι τζὰ ἀκόμη ἐκεῖ;
μπὲν τὴν ἔχω γιὰ πιστή.
  Γειά σου μάτια προσκυνήματα
  καὶ θυμήσου ἐκειὰ τὰ κλίματα.

Μὲ τὰ κλίματα στὸν νοῦν του
  πάει στὸ σπίτι τοῦ ἀνεψιοῦ του
  καὶ εὐθὺς πέφτει στὸ σοφᾶ
  Λέωντας εἶμαι κακά.
Εἰς σὲ ὅλα μου τὰ μέλη
  ἔχω σὰν ἕνα τρουβέλι
  μοῦ σφουρίζουνε ταὐτία
  καὶ ἐδῶ πάντα μία κτυπία
Τζοὶ μηλίγγους μαρτελλάδες
  ἐπὲρ κουέστο ἔχω σογάδες
Κάλλιο νάμουνα μαμούνι!
  τί γελᾷς ἐσὺ γουρούνι;
Σοῦ μετράω μὲ τὸ μπαστούνι
  ὅσαις σέρνει ὁ κουτζοφλέβαρος
  σοῦ μετράω στὴ ῥάχη ἐσένανε
  τί σοῦ φαίνεται μ' ἐμένανε;
Δὲν φελάει κἀνεὶς ποτέ.
  Ζαχαρένια ἕνα τέ·
  ἔλα δὰ σὲ σκουτελλοῦλλα.
  Μπᾶ! καὶ ῥοῦμ μὰ μιὰ σταλοῦλλα.
Σοῦ τὴν τρίβω ἐγὼ τὴν μούρη
  περκὲ νὸ καὶ ἕνα κουλούρι;
  ἔβγα μπέστια ἔβγα 'πὸ δῶ.
  πέστο κάρο, θὲ νὰ ἰδῶ·
  ἂν μπορῶ νὰ ζεσταθῶ.
Μπᾶ! τί γλίγωρα ποῦ βγάνεις
  οὖλαις τζὴ δουλειαῖς ποῦ κάνεις
Μ' ὄργονται συχνὰ λιγούραις
  μυρωδία ἀπὸ τζιπούραις
  οὐφ καλά, μωρὴ καλά.
  ἔβαλες τὸ ῥοῦμ σωστά.
ἅ, νὰ μ' οὖχε τὴν ὑγιά του
  πὲς σὲ πῆε ποτὲ ἀπὸ κάτω.
Ὄχι, ἀπὸ ἐψὲς τὸ βράδι
  βὶ ντιρὸ, καλὸ σημάδι;

Τήγαρις εἰς τὸ κρεββάτι
ἐγὼ ἀπόψε ἔκλεισα μάτι;
Κάθε λίγο ἔχο στὸ νοῦ μου
τὴν ἀῤῥώστια τοῦ ἀνεψιοῦ μου.
Τόμου χάσω ἐγὼ τὸν ὕπνο
σὲ βασταίνω· μέγα δεῖπνο
Αὔριο βράδυ στοῦ ῥεγγέντε,
ντὰ λὰ φέστα, ἰλ Ῥεσιντέντε
Μ' ἐκαλέσατε καὶ μένα
ἄ! τζοὶ ἐδούρλισε ἡ Νοβένα
Πές μου ἀπόψε πῶς ἐπέρασε;
Μπά! τὸ γιατρικὸ τὸ ἐξέρασε
Μωρή τ' ὄλπιζα καὶ τ' ὧπα
μὲ τὸν νοῦν μου· σώπα, σώπα
Ὁ Γιατρὸς ὁ Ταγιαπιέῤῥας
μὰ τὸ ναΐς, ὁποῦναι τέρας
Εἶναι χάρισμα Θεοῦ·
Ταγιαπιέῤῥας! Τοῦ κακοῦ.
Σιὸρ Δοτώρο. Καλή μέρα
Μωρὲ γειάσου Ταγιαπιέῤῥα
Καρτεροῦσα τζοὶ γιατρούς.
Μπρέ! σὰν ψύχρα! τὴν ἀκοῦς
Μεντενάν, ζὲ νὲ σὲ ριὲν
Ἰ φὸ φὲρ ἂν μεντεσὲν
ἰλ ἐ τὰμ ντε λα φινὶρ
κάνει ψύχρα βέγκο ἀ ντὶρ
ἄ! τὸν ἡῦρε, ὲ πὲρ μπάκο
ἀῤῥωστία, δόμου Ταμπάκο!
Μωρέ γειάσου εἶναι καλός.
εἶναι τζὰ ξενωτικός.
Καὶ θὲ νάχῃς καὶ μπερκέτι
Μάτια, νά, καὶ γιόμισέ τη
Ἀγκαλά μου εἶναι μικρή.
νὰ σοῦ δώσω, καὶ χαρτί.
Μπρέ! δὲν ἔχω. Ζαχαρένια
δὲν μοῦ κάμετε τὰ γένεια.
Πέναις, πέναις, καὶ χαρτί.
φέρ' ἐδῶ, φέρε πολύ.
Βλέπεις κιόλας καρτεροῦμε
τζοὶ γιατρούς καὶ θὲ νὰ ἰδοῦμε
Τὶ κονσοῦλτο ποῦ θὲ νἆναι!
καὶ τὰ σέσκλα θὰ γελἆναι.
Μὰ γιὰ νὰ γένῃ καὶ σωστό,
Κράξε καὶ τὸ Μοβριανό.
κράξε τόνε τί μου κάνει,
καὶ τὸ Ζέπο τὸ Ζαβλάνι
Ναΐσκε, ἄς ἔλθουνε νὰ ἰδῇς
Καρβελᾶς καὶ Πανταζῆς.
Ἀμὴ ὁ Βοῦτος; τί σου φαίνεται!
δὲν ἠξεύρει τί τοῦ γένεται·
Καὶ κορδόνεται. Κοσπέτο!
ὲ κουὲλ φούτρε, ντὶ τζορτζέτο!
ὁ Μπερέτας μὰ καὶ κειός,
στροῦκα, στροῦκα εἶναι γιατρός.
Καὶ τὰ λόγια τοῦ Γιατροῦ . . . .
καὶ ὁ Δικόπουλος νγοῦ νγοῦ.
Λὲ βοαλὰ κὶ βιὲν, σιλάντζ.
ἰ φὸτ ἀβοὰρ προυντάντζ·
Σὲρ ἀμὶ βοὺζ ἔτ οὺν φοῦ·
τζαμπουνίζεις τοῦ κακοῦ.
Ἦλθαν ὅλοι καὶ ἐκαθίσανε
καὶ μὲ τρόπο ἐχαιρετήσανε
Μὰ ἐκειὸς δὲν ἀναδεύτικε
Μὰ τζοὶ κύταζε καὶ ἐρεύτικε.
Τέλος βάνει τὰ γυαλιά του
Καὶ σὰν τόρα ἀπάνου κάτου.
Ἦλθε ἐψὲς κουὲλ γκρὰν σινιόρε
κουὲλ ἰγγλέζε βιαγγιαντόρε
Λὸ ἀνταρῶ ἀ σαλουτάρ.
ἔρα ρίκκο ὲ σιγγολάρ
ἀ βιαγγιάτο κουάντο Κοὸκ
μὲ βενὶρ μπιζόνια ἀντ ἔκ.
Πρίμα γιὰ βόλιο ἰνφορμὰρ
ὲ ἰμπρολιάτο κουέστο ἀφάρ.
Κουέστο ἀφὰρ ὲ ἰμπρολιατίσσιμο.
Λαὶ ὁ Καντιῶτος βὰ μπενίσιμο.
Βάγκο καρο, στὰ συμπτώματα
περνάει πάντα τὰ ἀπογιώματα
μὲ μία σὰ λιμοκαψοῦλα
Πάντα . . . ἄνιμο φία φιοροῦλα
Καὶ ἀκούει ἐδῶ καὶ κλαίει·
Καὶ ὁ Δικόπουλος τοῦ λέει.
Καὶ πότε ἔπεσε ἀπόντο
Βέγκο, κουέστο ὲ οὺν ἄλτρο κόντο
βόλιο ἀντάρε κὸ λὰ σέριε
Νὸ κονφόντο λὲ ματέριε.
Τὸ κυττάζω ἐκεῖ ἐδῶ
δὲν ἠξεύρω τί νὰ πῶ!
Ποῦ γιὰ τούταις τζὴ σκινέλαις
τούβαλα δύο τρεῖς ἀβδέλαις
Τούδωσα καὶ ἕνα πουργάντε
καὶ τοῦ μπήχνω οὺν βισιγάντε
Καὶ ὁ Δικόπουλος μὲ τὸ γέλοιο
Μωρὲ ἀκοῦς Μπερέτα; μέλιο
Μέλιο, ναί, νὰ σὲ χαρῶ.
Γράτζιες . . . Ἴο σὸ τοῦττο κουὲλ, κὲ φό.
Καὶ ἐγιατρεύθηκε, καὶ μίλησε,
μὰ δελέγκου, ἐξανακύλισε.
Εἶπα μέσα μου, σὸν στοῦφο
στὸ ῥεγάτζο ὲ γκιὰ οὺν μαστοῦφο.
Κάνω, κάνω, μὰ οὺν κοστροῦτο.
νὸν λοβάντε, ὲ κουὶ στὰ τοῦττο.
Οἱ γιατροί, ὁποῦ ἀγροικήσανε
τέτοια κούρα καὶ ἐσιαστήσανε,
Κάνουνε νὰ ἀσηκωθοῦνε
διὰ νὰ συμβουλευθοῦνε
Ἄλτο λὰ κομπροφεσσῶροι
ριγκβαρντέβολοι σινιόροι
Τρὰ βοῖ λ' ἴνφιμο γγιὰ σὸν
πουρ κὸν βόστρα περμισιόν·
Κ' ἔτζι λέωντας πάει νὰ πάρῃ
Τὸ χαρτὶ τὸ καλαμάρι.
Διὰ νὰ κάμῃ τὴν ῥιτζέτα
Σιάμο κουὶ λ' ὁ φάττα ἰνφέττα·
Καὶ ἀρχίνισε καὶ λέει
ντράκμας ντούας ῥέτζιπε ἀζέϊ
ὄπτιμι πουλβεριτζάτοι
ἄτκουε λάπιντις ἰννάτι
ἀνιμάλιμπους αὐτούντουρ
τζέντρι σέμινα ἀντγιουγάντουρ
ἔτ ντεκόκτους βιπεράρουμ
ἔτ ἀλτέε ἔτ καμομίλε
Τορμεντίλε, ἔτ πορτεντίλε
Πίλουλας καλομελάνι

ἄτκουε γούτας ὀφσμάνη.
ἐτ ῥαντίτζες ἔρμπε Παιώνιε
Βιγκινιάνα Σερπεντάρια.
Μίσσε ἐτ φίαντ ἐλεκτουάρια
ἐδῶ εἶναι δύω ῥιτζέταις
ἢ τὴν μία ἢ τὴν ἄλλη
πὲς τοῦ ῥῆγα νὰ τὴ βγάλῃ
Πέττο ἀπόνομά μου μάτια.
καὶ ὅτι ἐγρίλονε τὰ μάτια
εὐθὺς ἐφύγαν οἱ γιατροὶ
σαστισμένοι καὶ κουτοί·
Ὅλοι τους στὸ πρόσωπόν τους
καὶ ἐκάναν τὸ σταυρόν τους.
Καὶ ὁ Ῥοΐδης θυμωμένος
καὶ ἀπὸ δόξα μεθυσμένος
Κοκκινίζει σὰν τὸ Γάλλο
Καὶ φουνιάζει δὲν θέλω ἄλλο.
Εἶναι ἐκειὰ ὁποῦ τζοὶ σιαστίζουνε
καὶ μ' ἐμὲ δὲν τζαμπουνίζουνε
δὲν μοῦ δίνουνε ἐμπόδιο.
Μὰ πεθαίνει; κατευόδιο·
μὰ πὲρ ἄλτρο ἰν κονκλουζιὸν
ἔμπι λὰ σοντισφατζιὸν
Νὰ τζοῦ κάμω μία ῥιτζέττα
ποῦ δὲν εἶναι γιὰ σεκέτα
Νόστιμη τὴν ἐφορμάριστα
ἐγὼ τζοὶ ἐδισκαπριτζιάρισα. (*)

ΣΥΝΟΔΟΣ

τῆς

Ῥωσικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας.

Τὴν 10 Ὀκτωβρίου τοῦ λήξαντος 1862 ἔτους ἡ ἐν Πετρουπόλει Αὐτοκρατορικὴ Ῥωσικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία συνῆλθε πρώτην ἤδη φορὰν ἐν τῷ κατὰ τὴν γέφυραν Τσέρνισεβ νέῳ αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως καταστήματι. Παρῆσαν δὲ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀντιπροέδρου ναυάρχου, Κυρίου Θ. Π. *Λίτκε* 110 μέλη, ἐν οἷς καὶ ὁ διευθύνων τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, *Α. Β. Γολόβνην*, ὁ βοηθὸς τοῦ προέδρου Ε. Π. Κοβαλέβσκης, καὶ ἄλλοι. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀλλοδαπῶν παρῆν καὶ ὁ ἐκ Τουρίνου Καθηγητὴς Κάμιλλος Φεῤῥάτης, ἄρτι ἐκ Περσίας ἐπανελθών. (*)

Ὁ ἀναπληρῶν χρέη γραμματέως βαρὼν Θ. Ῥ. Ὄστεν-Σάκεν, ἀνέφερε περὶ τῶν ἀπὸ τῆς τελευταίας συνόδου προσενεχθέντων δώρων.

Ὁ ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν συνταγματάρχης Βουδογόσκης, ἔπεμψε τῇ Ἑταιρίᾳ *Γεωγραφικὸν χάρτην τῶν ἀπὸ τῆς Λίμνης Χίγκας μέχρι Κορέας πρὸς τὴν Κίναν Ῥωσικῶν συνόρων.* Ὁ χάρτης οὗτος συνετάχθη ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ συνταγματάρχου Βουδογόσκη, ἐν τῷ ἐν Ἰρκουτίᾳ (Ἰρκούτσκ ῥωσ.) γενικῷ ἐπιτελείῳ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γεωγραφικῶν καταμετρήσεων, καὶ παρατηρήσεων, ἃς ἐξετέλεσεν ἡ διὰ τὴν ὁροθεσίαν τῆς Οὐσουριείου χώρας σταλεῖσα τῷ 1861 ἐπιτροπή. Περὶ τοῦ χάρτου τούτου ἀναφέρων ὁ ἐκπληρῶν χρέη γραμματέως διεκοίνωσε καὶ περιέργους τινὰς περὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκείνης εἰδήσεις, καὶ τῶν μετὰ τῶν Κορεϊτῶν σχέσεών της.

Ὁ τελευταῖος ὁροθετικὸς πάσσαλος ἐστήθη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τυμένη (Τιούμενι ῥ.) κατέναντι τῆς Κορεϊκῆς πόλεως *Μπιάνι—Λιάνι—Ἰζί—Ἰσένι.* Ἀφικομένης τῆς ἐπιτροπῆς ἀπέναντι τῆς πόλεως ταύτης, καὶ σκηνωσάσης ἐνταῦθα, ἐξῆλθον ὅλοι οἱ κάτοικοι, καὶ συνέῤῥευσαν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης, καὶ τῶν τῆς Κορέας δημοσίων ὑπαλλήλων τινὲς διέπλευσαν ἐπὶ λέμβου πρὸς τὸ Ῥωσικὸν μέρος, ὅπως μάθωσι τίνες οἱ ἐλθόντες, καὶ ποῖον τὸ αἴτιον τῆς ἀφίξεώς των. Δοθὲν δὲ τότε αὐτοῖς εἰς ἀνάγνωσιν τὸ Κινεζικὸν κείμενον τῆς τελευταίας συνθήκης, ἀνέγνωσαν μὲν, ἀλλ' ἀπένευσαν νὰ τὸ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν, ὁμολογήσαντες, ὅτι παντελῶς ἠγνόουν τοὺς μεταξὺ Ῥωσικῆς καὶ Κινεζικῆς κυβερνήσεως συνομολογηθέντας ὅρους. Ἄλλως τε ἡ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν συμπεριφορὰ τῶν Κορεϊτῶν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μάλα φιλοφρόνων, οἵτινες καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν προσεκάλεσαν τοὺς Ῥώσους. Ἡ Κορέα μέχρι τοῦδε ὑπῆρχε δι' ἡμᾶς χώρα πάντη ἄγνωστος. Περὶ τῆς, κατὰ τὸ μέγεθος μείζονος τῆς Ἰταλίας, χερσονήσου ταύτης εἰδήσεις περιέχονται ἐν πλείσταις σελίσι « *τῆς τοῦ Ῥίττερ Γεωγνωσίας.* » Ἂς ἐλπίσωμεν ἤδη, ὅτι αἱ μετὰ τῶν Κορεϊτῶν φιλικαὶ σχέσεις τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως θέλουσιν ὁσονούπω ἐπιφέρει τὴν ἐγγυτέραν ἐξακρίβωσιν χώρας, κεκτημένης ἕνεκα τῆς θέσεώς της πολὺ τὸ γεωγραφικὸν ἐνδιαφέρον.

Ὁ ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν, λοχαγὸς Τούρμπην, συμμετασχὼν τῆς Οὐσουριείου Ἐπιτροπῆς τοῦ 1861, ἔπεμψε τῇ Ἑταιρίᾳ ξηρὰ δείγματα τῆς διασήμου ῥίζης ζένι—σιένι (Panax Schinseng Nees), ἣν οἱ Κινέζοι λογίζονται μὲν ὡς πανάκειαν, ἀγοράζουσι δὲ ἀντὶ διπλασίου βάρους χρυσοῦ. Διεκοίνωσε δὲ συνάμα ὁ λοχαγὸς Τούρμπην καί τινας ἀξίας λόγου εἰδήσεις περὶ προληπτικῶν τινων τελετῶν, ἃς οἱ Κινέζοι τελοῦσι κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῆς ῥίζης *ζένι—σιένι.*

Παρ' ἄλλου, τὰ μάλα δραστηρίου καὶ διακεκρι-

(*) Ἐτυπώθη ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Γ. Χρυσοβέργη.

(*) Ὁ Κ. Φεῤῥάτης, ἐκ τῶν πεφωτισμένων ἀνδρῶν, τῶν συνοδευσάντων τῇ πρεσβείᾳ τοῦ Ἰταλικοῦ Βασιλείου, ἐξετέλεσε τὴν ἐπὶ τοῦ Δεμαβενδ ἀνάβασιν, καὶ ἐπέτυχε νὰ κάμῃ λίαν ἐπιτυχεῖς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου. Μετὰ πλείστης δ' ἴσης εὐγενείας ὑπεσχέθη νὰ διακοινώσῃ τῇ Ἑταιρίᾳ τὸ ἐξαγόμενον τῶν παρατηρήσεών του.

μένου μέλους τῆς Ἑταιρίας, τοῦ τῶν ἐπιτελῶν λοχαγοῦ Βενιούκωβ, τὰ νῦν ἐν Καυκάσῳ τὰς διατριβὰς ποιουμένου, ἐλήφθη χειρόγραφος *γεωγραφικὸς χάρτης τοῦ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κουβὰν, καὶ Λευκοῦ (Μπέλαϊας) κειμένου διαστήματος*, συντεθεὶς παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐξ ἰδίων ἐν μέρει παρατηρήσεων. Ἐν τῷ σχεδιογραφήματι τοῦ χάρτου τούτου ὑπ' ὄψιν ἰδίως εἶχε νὰ ὑποδείξῃ αὐτὸ τοῦτο, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἀνάγλυφον (rélief) τῆς ἀγρίας ταύτης χώρας, ἀφήνων λευκὰ ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰ μέρη ἐκεῖνα ὅπου εἰσέτι δὲν ἐγένοντο τοπογραφικαὶ παρατηρήσεις, σημειῶν ὅλα τὰ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ὑπὸ Ῥώσων κατῳκημένα μέρη, ὡς καὶ τὰ μᾶλλον ἄξια λόγου τῶν ἰθαγενῶν χωρία *(Αὐλ)*, διαδηλῶν τὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων σταθμῶν ἀπόστασιν εἰς βέρστια, καὶ δεικνύων τὰς ἐπ' ἐσχάτων γενομένας τῶν ὀρεινῶν φυλῶν μετοικεσίας.

Περὶ τοῦ ἀναγλύφου, τοῦ πολλὰς τὰς ἰδιότητας φέροντος χώρου τούτου, ὁ λοχαγὸς Βενιούκωβ γράφει πρὸς τοῖς ἄλλοις.

« Ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐνταῦθα ὀρέων εἶναι ἀρκούντως ἰδιόῤῥυθμος. Ἡ σκηνή μου εὑρίσκεται ἤδη εἰς τοὺς πρόποδας ὑψηλῶν βράχων, ἀποτελούντων γυμνὰ, ἀπότομα, καὶ τιτανώδη ὁμαλὰ τμήματα, ἐπερειδόμενα ἐπὶ τοῦ κρυσταλλώδους ἄξονος τοῦ Καυκάσου. Εἰσὶ δὲ τὸ πλεῖστον ὁλοσχερῶς κάθετοι, ὥστε περὶ αὐτῶν ἀδύνατον ἄλλως νὰ λάβῃ τις ἰδέαν, εἰμὴ διὰ τῆς διαχαράξεως τῆς κατατομῆς (profil) τῶν ὀρέων. Καὶ ἐν μὲν τοῖς μέχρι τοῦδε γεωγραφικοῖς χάρταις τοῦ Καυκάσου, οὐδαμοῦ τὸ τοιοῦτον δηλοῦται, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι λίαν διακεκριμένον. Ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Ἐλβορουσίου ὄρους καὶ, μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ Λευκοῦ ποταμοῦ, οἱ τιτανώδεις βράχοι, καθέτως κατερχόμενοι πρὸς μεσημβρίαν, ἐκτείνονται ἀπὸ Ν. Α. πρὸς Β. Δ., σχεδὸν εὐθείᾳ γραμμῇ. Ὅλοι δὲ οἱ ἐνταῦθα ποταμοὶ διαῤῥέουσι μεταξὺ αὐτῶν διὰ βαθέων φαράγγων, ὡς ἐν τῷ *Δαριάλ*. Ὁ λευκὸς ποταμὸς, παραδείγματος χάριν, ἄνω τῆς Λιθίνης Γεφύρας (Κάμεννιη Μόστ), διασχίζει τὸν τιτανώδη ἀπόκρημνον βράχον εἰς ἔκτασιν πέντε καὶ ἡμίσεως βερστίων (ἰσαρίθμων περίπου χιλιομέτρων). Ἀμέσως δὲ ἐν τῇ Λιθίνῃ Γεφύρᾳ ἅπας ὁ ὄγκος τῶν ὑδάτων αὐτοῦ καταῤῥέει, σχηματίζων στενὸν τριῶν καὶ ἡμίσεος ἀρσινίων (2 1/4 περίπου μέτρων) πλάτος ἔχοντα διάδρομον. Οἱ δὲ τὸν διάδρομον τοῦτον συνιστῶντες κάθετοι βράχοι ἔχουσιν ὕψος 15 ἢ 18 σαζενῶν (32 ἢ 38 περίπου μέτρων), οὕτως, ὥστε τὸ ἄνω μόλις 3 ἀρσινίων (2 μέτρων) πλάτος ἔχον, βάραθρον καθίσταται σχεδὸν σκοτεινόν. 5 δὲ βέρστια πρὸς μεσημβρίαν οἱ βράχοι οὗτοι ὑψοῦνται ἤδη μέχρι 1700 ποδῶν ὑπεράνω τοῦ ποταμοῦ. Ὁ Μωαμὲθ-Ἀμὴν κατεκρήμνιζεν ἀπὸ τῆς Λιθίνης Γεφύρας τοὺς εἰς θάνατον καταδικαζομένους. Τὰ νῦν τὸ κριτήριον αὐτοῦ (μεχκεμὲς) μετ' αὐτῶν τῶν ἐκ τῶν ἐπίπλων λειψάνων, καὶ τῶν διὰ τοὺς δεσμώτας ξυλίνων πεδῶν μετεβλήθησαν εἰς ξυλείαν, ἢ χρησιμεύουσι πρὸς οἰκοδομὴν ἐργαστηρίων τροχαλιῶν. »

Ὁ ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν ἀλλοδαπὸς Ξίντσλερ ἀναγγέλλει τῇ Ἑταιρίᾳ, ὅτι ὁ δεύτερος τόμος τοῦ περὶ Ῥωσσίας « L' Empire des Tzars » ὀγκώδους συγγράμματός του ἤχθη εἰς πέρας. Ἡ Ἑταιρία δὲν παρέλαβε μὲν εἰσέτι τὰ ἀντίτυπα τῆς βίβλου ταύτης, καί τοι σταλέντα ἤδη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἐκ τῶν παραληφθέντων ἰδιαιτέρων φύλλων, καὶ ἰδίως τοῦ λεπτομεροῦς ἀλφαβητικοῦ πίνακος, δυνατὸν νὰ εἰκάσῃ τις, ὅτι ὁ τόμος οὗτος συνέστησε τὰ μάλα ἄξιον λόγου, καὶ ὠφέλιμον, ἐκπόνησιν· τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος ἀφιέρωται εἰς τὴν ἐθνογραφικὴν τῶν τὴν Ῥωσίαν οἰκούντων ἐθνῶν περιγραφήν. Ὁ συγγραφεὺς, δῆλον γίνεται ὅτι, οὐδὲ κόπων ἐφείσθη, οὔτε δαπάνης, ὅπως καταστήσῃ τὸ σύγγραμμά του ὅσον ἔνεστι, πληρέστερον καὶ σύγχρονον.

Ἡ ἐν Βρυξέλλαις Γεωγραφικὴ Ἀκαδημία τοῦ Φανδὲρ-Μάλλεν, ἐπέστειλε νέους τινὰς λίαν περιέργους γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ Βελγίου ἐκ τῶν παρ' αὐτῆς ἐκδιδομένων, ἐν οἷς ἄξιος ἰδίως λόγου εἶναι ὁ μέγας *Ἀρχαιολογικὸς τοῦ Βελγίου χάρτης*, (Carte archéologique, ecclésiastique, et nobiliaire de la Belgique, εἰς 4 φυλ.) παρουσιάζων λίαν ἀξιοθέατον πίνακα τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν ἐν Βελγίῳ γενομένων ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, καὶ ἀνακαλύψεων.

Ἀκολούθως ὁ ἀναπληρῶν χρέη γραμματέως ἀνέγνω ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους πρακτικῶν τῆς Ἑταιρίας.

Ἀποστολὴ ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς διερεύνησιν τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης.—Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Βὲρ ἀπελθὼν ἐντολῇ τῆς Ἑταιρίας κατὰ Μάϊον μῆνα ἐπανῆλθεν ἤδη εἰς Πετρούπολιν. Κατὰ τὴν ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης διημέρευσίν της, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπωφελήθη διηνεκῶς ἐκ τῶν λίαν προθύμων συμπράξεων τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν, καὶ ἰδίως τοῦ ἀνωτέρου διοικητοῦ τοῦ λιμένος τοῦ Νικολαϊέβου, ἀντιναυάρχου Γλάζεναπ.

Διανύσασα δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐν Ταγανρόγῳ ὁλόκληρον μῆνα, ἐποιήσατο ἐκεῖθεν διαφόρους ἐκδρομὰς εἰς Ῥοστόβιον, Νέαν Κιρκασίαν, (Νοβοτσερκάσκ ῥωσ.), Ἀζόφιον, καὶ τοὺς πέριξ Κοζακικοὺς σταθμούς.

Διερευνήσασα δὲ ὅλην τὴν ἀρκτικὴν, καὶ μέρος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης, ὡς καὶ τὴν Σεσηπυίαν θάλασσαν ἡ Ἐπιτροπὴ μετέβη εἰς Κέρτσιον, ἐπεσκέφθη τὸν πορθμὸν, τὴν χερσόνησον

Ταμὰν, μέχρι Τεμρίουκ, καὶ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Κριμαίας, μέχρι τῶν ἁλυκῶν τοῦ Τσοκράκ.

Αἱ ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Βὲρ γενόμεναι ἐξερευνήσεις ἐπεκύρωσαν πληρέστατα τὸ φρόνημα τῆς τε Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, καὶ τῆς τῶν ἐπιστημῶν Ἀκαδημίας περὶ τῶν αἰτίων τοῦ ἀβαθοῦς τῶν ὑδάτων τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης. Τὸ βάθος τῆς στενῆς διόδου (Chénal) ἀπὸ τῆς τελευταίας, καὶ μόνης ἀληθοῦς καταμετρήσεως, τῆς ἐν τῷ τοῦ Μαγγανάρη γεωγραφικῷ χάρτῃ δηλουμένης, οὐδεμίαν ὑπέστη ἀλλοίωσιν. Περὶ δὲ τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ εἰς τὴν θάλασσαν χυνομένου ἕρματος, ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ βάθους αὐτῆς, ὁ ἀκαδημαϊκὸς Βὲρ ἔγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις πρὸς τὸν κ. ἀντιπρόεδρον τὰ ἑξῆς. « Οἱ μετὰ τοῦ ἕρματος ῥιπτόμενοι εἰς τὴν θάλασσαν λίθοι σωρεύονται ἀναμφιβόλως ἐπὶ τῆς ἰλύος, καὶ μετ' αὐτῆς ἐκλείπουσι. Πλέοντες παρὰ τὰ ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ Ταγανρόγου ἠγκυροβολημένα πλοῖα, ἀνειλκύομεν πολλαχοῦ ἀπὸ τοῦ πυθμένος πηλὸν δι' ἀρίστου μηχανικοῦ ἐργαλείου, παρεσκευασμένου ἐν τῷ Ὑδρογραφικῷ Τμήματι, πλὴν οὐδέποτε εὕρομεν ἐν αὐτῷ λίθους. »

Λίαν περίεργοί εἰσι προσέτι αἱ τοῦ Κ. Βὲρ παρατηρήσεις περὶ τῆς ποσότητος ἐκείνης τῶν σκληρῶν οὐσιῶν, τῶν ἀπὸ τῆς παραλίας καταφερομένων εἰς τὴν θάλασσαν. Κατ' ἔτος, τὰ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς μεταξὺ βαθέων φαράγγων, διασχιζουσῶν τὴν τιτανώδη πεδιάδα, καταῤῥέοντα ὕδατα ἀποσπῶσι, καὶ φέρουσι μεθ'ἑαυτῶν σωρὸν λίθων, ὧν οἱ μὲν μένουσιν ἐν τῷ ἁπαλῷ πυθμένι, ἄλλοι δὲ παρασύρονται ἔξω εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Ὁ Βὲρ ὑπολογίζει, ὅτι μόνη ἡ πόλις τοῦ Ταγανρόγου προσφέρει τῇ θαλάσσῃ πλείονας λίθους, ἢ ἕρμα. Μέρος τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου κτισθείσης κωμοπόλεως ἡνώθη ἤδη μετὰ τῆς θαλάσσης· τὸ δὲ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, συνιστάμενον ἐξ οἰκίσκων, εἶναι ᾠκοδομημένον τόσον ἐγγὺς τῶν διεῤῥωγότων βράχων, ὥστε τὰ θεμέλια αὐτῶν πανταχόθεν καταῤῥέουσι, καὶ καταπίπτουσιν εἰς τμήματα, καὶ εἰς μέρη τινὰ μάλιστα δύναταί τις ἀπὸ τῆς ὄχθης νὰ ἴδῃ τὸ ἔδαφος πολλῶν οἴκων.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Βὲρ προτίθεται νὰ παρουσιάσῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ λήγοντος ἔτους ἔκθεσιν περὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων. Ἡ ἔκθεσις αὕτη θέλει χρησιμεύσει ὡς βάσις τῶν περαιτέρω διασκέψεων περὶ τῆς ὁριστικῆς διεξερευνήσεως τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἀποστολὴ ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς εἰς Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν.—Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τῆς φυσικῆς τμήματος τῆς Ἐπιτροπῆς, μάγιστρος Σμὶδτ, ἔγραψεν ἐκ Νικολαϊέβσκης ἀπὸ 12 Μαΐου. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ παρελθόντος ἔτους γνωστὸν ἦτο, ὅτι ὁ Σμίδτ ἐσκόπευε νὰ ἀναχωρήσῃ τὸν χειμῶνα ἐκ Νικολαϊέβσκης πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Βουρέη, καὶ ἐκεῖθεν νὰ καταπλεύσῃ αὐτὸν τὸν ποταμὸν μέχρι τοῦ Ἀμούρ. Ἡ ἐκδρομὴ αὕτη δυστυχῶς δὲν ἐπέτυχεν ἕνεκα τῆς δριμύτητος τοῦ χειμῶνος, καὶ τῶν βαθέων χιόνων. Οἱ δὲ ὁδοιπόροι, ἀπελθόντες ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἐκ Νικολαϊέβσκης, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσι, φθάσαντες μόνον μέχρι τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἀμγούνη καὶ Βουρέη.

Ἀλλ' ἡ ἀποτυχοῦσα αὕτη ἐκδρομὴ δὲν ἔμεινεν ἄνευ τινὸς ὠφελείας διὰ τὴν γεωγραφίαν· περίεργοι δέ εἰσιν ἰδίως αἱ τοπογραφικαὶ παρὰ τὸν π. Ἀμγούνην ἔρευναι.

Ὁ μάγιστρος Σμὶδτ προτίθεται νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Βουρέη πορείαν του, τὸ ἔαρ, μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν πάγων τοῦ Ἀμούρ.

Τὰ νῦν, ἅπαντα τὰ μέλη τῆς ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς τῆς Σιβηρίας εὑρίσκονται καθ' ὁδὸν ἐπανερχόμενα εἰς Πετρούπολιν.

Ἐκδόσεις τῆς Ἑταιρίας.—Δύω φύλλα τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας, ἐκδιδομένου ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας, εἰσὶ καθ' ὅλα ἕτοιμα. (Ὁ τοῦ νομοῦ τῆς Ἐνισέας, καὶ τῆς πέραν τῆς Βαϊκὰλ [χώρας τοῦ Ζαμπαϊκὰλ ῥ.] μετὰ μέρους τινὸς τῆς Μογγολίας.)

Τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον φυλλάδιον τοῦ Γεωγραφικοῦ καὶ Στατιστικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ῥωσικοῦ Κράτους ἐξέρχονται ὅσονούπω εἰς πώλησιν.

Συνεπείᾳ παρατηρήσεων τῆς τελευταίας ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῆς « *Μετεωρολογικῆς Συλλογῆς* » τὸ συμβούλιον τῆς Ἑταιρίας ἐνετείλατο τοῖς ἡνωμένοις τμήμασι τῆς τε φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς γεωγραφίας νὰ ἐξετάσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ζήτημα περὶ τῶν εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἀναγκαίων μεταῤῥυθμίσεων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπὸ τῶν τμημάτων, προταθείσης ἰδέας, καὶ τῆς μετὰ τοῦ Καθηγητοῦ Κέντς ἀντ-αποκρίσεως, πρόκειται ἤδη συνάμα τῷ γερμανικῷ πρωτοτύπῳ νὰ ἐκδίδηται ἐν Δέρπτῃ καὶ ἡ ῥωσικὴ μετάφρασις τῆς « *Μετεωρολογικῆς Συλλογῆς* ». Συγχρόνως δὲ ἀπεφασίσθη νὰ ληφθῶσι μέτρα πρὸς παραδοχὴν νέου συστήματος, ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐν τῇ Ῥωσίᾳ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἑταιρίας.

Μέλλουσαι ἐπιστημονικαὶ ἀποσταλαί.— Ὁ διευθύνων τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, Γολόβνην, διεκοίνωσε τῇ Ἑταιρίᾳ ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ εὐηρεστήθη νὰ διατάξῃ, ἵνα χορηγηθῶσιν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως τῇ Γεωγρα-

φικῇ Ἑταιρίᾳ 10,000 ῥουβλίων ἀργυρῶν (45,000 περ. δραχμῶν) ἐπὶ ἀνοποφεύκτῳ ἀποστολῇ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐθνογραφικῆς ἐπιτροπῆς εἰς τοὺς δυτικοὺς νομοὺς τῆς Ῥωσίας. Σκοπὸς δὲ τῆς ἀποστολῆς ταύτης εἶναι νὰ διευκρινισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων κατ' ἔθνη, θρησκείαν, κοινωνικὰς κλάσεις, καὶ ἐπάγγελμα. Τὸ συμβούλιον τῆς Ἑταιρίας συσκέπτεται ἤδη περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς καταρτισμὸν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Ἐπιτροπῆς.

Τὸ τμῆμα τῆς μαθηματικῆς γεωγραφίας ἐξέθηκε σχέδιον πρὸς ἀποστολὴν Ἐπιτροπῆς, ἀντικείμενον ἐχούσης τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ταλαντώσεως τοῦ ἐκκρεμοῦς ἐπὶ διαφόρων σημείων τῶν Ῥωσικῶν καταμετρήσεων τῶν μοιρῶν. Ὁ δὲ σκοπὸς τοῦ τμήματος τούτου ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ συνενώσῃ τὸ ἐξαγόμενον τῶν παρατηρήσεών του πρὸς τὰς περὶ καταμετρήσεως τῶν παραλλήλων ἐργασίας, ἀρξομένας κατὰ τὸ 1863 ἔτος τῇ διπλῇ συμπράξει τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου καὶ τοῦ Κεντρικοῦ τοῦ *Νικολάου* ἀστεροσκοπείου. Τὸ συμβούλιον τῆς Ἑταιρίας εὑρίσκεται ἤδη εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προκειμένης ἰδέας.

Τμῆμα τῆς Σιβηρίας.—Ἐκ τῶν τελευταίων παρὰ τοῦ Σιβηρικοῦ τμήματος ληφθεισῶν εἰδήσεων καταδεικνύεται, ὅτι ἡ κυριωτέρα προσοχὴ αὐτοῦ ἐστράφη, τό γε νῦν ἔχον, ἐπὶ τοῦ χάσματος τῆς Τελεγγίνσκης, σχηματισθέντος ὑπὸ σφοδροῦ σεισμοῦ, συμβάντος τὴν 30 ἢ 31 Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους. Ἡ τοπογραφικὴ ἐπιθεώρησις τοῦ μέρους τούτου ἤχθη ἤδη εἰς πέρας, καὶ ἐγένετο τοῦ χάσματος ἀκριβὴς καταμέτρησις. Ὁ ἐκ τῶν συνεργαζομένων μελῶν τοῦ τμήματος Κέλμπεργ γράφει ἐκ Σελεγγίνσκης, ὅτι ὁ σεισμὸς διαρκεῖ εἰσέτι ἐκεῖ· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ἰρκουτίᾳ συμβαίνουσιν, ἐνίοτε, ἀσθενεῖς δονισμοὶ τοῦ ἐδάφους.

Προτάσει τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, ὁ Κ. Σμίρνωβ, ἕνεκα τῶν ἐν τῷ Σιβηρικῷ τμήματι ἐξιδιασμένων μόχθων του, προήχθη εἰς ἱππότην τοῦ τάγματος τοῦ α'. Στανισλάου 3ου βαθμοῦ.

Ὁ Κ. Πέτρος Γουνδόβην, διακοινώσας τῇ Ἑταιρίᾳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, περιέργους ἐθνογραφικὰς εἰδήσεις, καὶ σημαντικὰς προσφορὰς σπανίων βιβλίων, γεωγραφικῶν πινάκων, καὶ χειρογράφων ποιήσας, ἐξελέχθη συνεργαζόμενον μέλος τῆς Ἑταιρίας.

Ὁ τὰ νῦν γραμματεὺς αὐτῆς, Θ. Γ. Τέρνερ, ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῆς ὁσημέραι ὑπερβαλλούσης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπηρεσίας, νὰ ἀποθέσῃ τὸ παρὰ τῇ Ἑταιρίᾳ χρέος του.

Ὁ ἐκπληρῶν χρέη γραμματέως, βαρὼν Θ. Ῥ. Ὄστεν-Σάκεν παρεκάλεσεν ἐπίσης τὸ συμβούλιον ἵνα τὸν ἀπαλλάξῃ τοῦ χρέους του τούτου λόγῳ δημοσίου ὑπηρεσίας.

Συνεπείᾳ δὲ τούτου ὁ ἀντιπρόεδρος προέτεινεν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ γραμματέως, τὸν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου Β. Π. Βεζόμπραζωβ, τὸν καὶ κατὰ τὸ 1857 καὶ 1858 ἐκπληρώσαντα χρέη γραμματέως, συναινέσαντας ἤδη ν' ἀναλάβῃ καὶ αὖθις τὴν θέσιν ταύτην. Ἡ πρότασις τοῦ ἀντιπροέδρου ἐγένετο παραδεκτή, καὶ ὁ Κ. Βεζόμπραζωβ ἐκλήθη γραμματεὺς τῆς Ἑταιρίας.

Τῇ προτάσει τοῦ ἀντιπροέδρου, ἡ σύνοδος ἐξέφρασε τῷ βαρῶνι Θ. Ῥ. Ὄστεν-Σάκεν τὰς εὐχαριστίας της διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑταιρίας μόχθους του ὡς γραμματέως.

Ἐξελέχθησαν δὲ τακτικὰ μέλη, διὰ τὴν προσεχῆ σύνοδον, οἱ Κύριοι Β. Π. Μανσούρωβ, Β. Α. Τσέε, Μ. Ο. Καϊλόβιτς, Β. Ο. Βογουσλάβσκης, καὶ Μ. Α. Πλέν.

(Ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ)

Σ. ΜΕΝΔΩΝΙΔΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΥ 15, 1863.

—ooo—

Ὁ Κύριος Elliot ἀνεχώρησεν.

* *

Συστηθείσης τῆς νέας κυβερνήσεως ἐγένοντο πολλαὶ μεταβολαὶ εἰς τὸν διοικητικὸν κλάδον.

* *

Ἀνεφύησαν, φαίνεται, δυσκολίαι ἐν Κοπεγχάγῃ— δυσκολίαι ἐξομαλυνθεῖσαι εὐτυχῶς—μία δὲ τούτων εἶναι τὸ ἄλυτον τοῦ Schleswig ζήτημα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ἐζήτει νὰ ἐγγυηθῶσιν αἱ μεγάλαι δυνάμεις διὰ τὸ δουκάτον τοῦτο ἐν περιπτώσει πολέμου πρὸς τὴν γερμανικὴν δίαιταν, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ δουκάτον.

* *

Ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐν Ἰταλίᾳ διατεινόμενος ὅτι κατάγεται ἀπὸ Γεωργίου Καστριώτου τοῦ Σκενδέρβεη καὶ ἔχων ἀξιώσεις εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀλβανίας. Ἐξέδωκε δ' ἐσχάτως προκήρυξιν, κατὰ πολὺ πρὸς τὸ γράμμα τοῦ Ἄγγλου Κεκροπίδου ὁμοιάζουσαν.

* *

Ἡ ἐθνοφυλακὴ ἐκηρύχθη ὑποχρεωτικὴ κατὰ τὸν ὑπάρχοντα νόμον. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῆς, ἐπιθεωρήσας διάφορα τῶν ἐν Ἀθήναις ταγμάτων, ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τοὺς ἐθνοφύλακας.

* *

Ἡ ἐν Πολωνίᾳ ἐπανάστασις δὲν ἐσβέσθη, φαίνεται,

ἐντελῶς. Ἡ δὲ Ῥωσικὴ κυβέρνησις σκοπεύει νὰ παραχωρήσῃ ἐλευθερίας εἴς τε τὸν πολωνικὸν καὶ τὸν ῥωσικὸν λαόν.

* * *

Ἡ περὶ ἀτελείας τῆς σταφίδος εἴδησις ἣν κατεχωρίσαμεν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαπενθημερίαν δὲν ἐβεβαιώθη.

* * *

Αἱ ἑπτανησιακαὶ ἐφημερίδες ὁμιλοῦσιν ἐκτενῶς περὶ τοῦ ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ ὅστις ἐξεδηλώθη κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 25 Μαρτίου. Ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς Ζακύνθου ἀναγινώσκομεν ἐν ἐκτάσει τὰ τῆς φωταψίας καὶ τῆς λοιπῆς τελετῆς εἰς ἣν καὶ ὁ Τοποτηρητὴς παρευρέθη καὶ ὁ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων ἑλληνικὴν φορούντων στολήν.

* * *

Πάντες οἱ ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῶν καθεστώτων κατηγορηθέντες καὶ διὰ τοῦτο συλληφθέντες ἀπελύθησαν, καὶ αὐτὸς ὁ πρόξενος τῆς Βαυαρίας.

* * *

Ἡ *Κλειὼ* περιγράφει λαμπρὰν τὴν ὑποδοχὴν τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἔν τε Τεργέστῃ καὶ Κερκύρᾳ.

* * *

Ἡ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως καταγίνεται εἰς σπουδαῖα οἰκονομικὰ ἔργα· μεταξὺ ἄλλων, λέγεται, ὅτι θέλει προτείνει τὴν κατάργησιν τοῦ περὶ μισθοδοσίας τῶν πληρεξουσίων ψηφίσματος.

* * *

Ἡ «ἐφημερὶς τῆς Δρέσδης» λέγει ὅτι ἡ Βαυαρία διεμαρτυρήθη ἐπισήμως κατὰ τῆς κατοχῆς τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος.

* * *

Κατὰ τὴν «Βελγικὴν Ἀνεξαρτησίαν» ἡ Ἀγγλία ἠθέλησε νὰ ἐμπιστεύσῃ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν δοῦκα τοῦ Κοβούργου. Ἀλλ' ὁ δανικὸς οἶκος δὲν ἐδέχθη αὐτὸν ὡς ἀνέκαθεν ἀντιπράξαντα εἰς τὰ τῆς Δανίας συμφέροντα κατὰ τὸ ζήτημα τοῦ Σλέσβιγ καὶ Ὁλστάϊν καὶ ἐζήτησε νὰ κηρυχθῇ ἐνῆλιξ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς Γεώργιος. Ἐπέμειναν δέ τινες τοῦ δανικοῦ οἴκου εἰς τὸν ὅρον τῆς προηγουμένης παραιτήσεως τοῦ βαυαρικοῦ ἀλλὰ καὶ ὁ ὅρος οὗτος δὲν ἀπαιτεῖται πλέον. Οἱ δὲ νῦν προτεινόμενοι ὅροι φαίνονται εὐκόλως κατορθούμενοι. Κατὰ τὴν *Κλειὼ* ἀναφέρουσαν ταῦτα τὸ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ζήτημα φαίνεται *ὁριστικῶς καὶ ἀπολύτως λελυμένον*.

* * *

Ἐδόθη ἀμνηστία τοῖς ἐπαναστάταις Πολωνοῖς ὅσοι καταθέσωσι τὰ ὅπλα μέχρι τῆς 4 Μαΐου.

* * *

Κατὰ τελευταίας τηλεγραφικὰς εἰδήσεις ἰδιωτικὰς καὶ ἐπισήμους ὁ βασιλεὺς Γεώργιος κατέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΤΟ ΣΚΑΘΙ ΜΟΥ.

Τὴν ὥρα 'ποῦ ὁ ἥλιος
Τὰ ἄστρ' ἀποχλωμιάζει,
Κι' ἀπ' τὸ καθὲν ἁρπάζει
Τὴν λάμψι καὶ τὸ φῶς,

Τ' ὡραῖό μου σκαθάκι
Μέσ' ἀπὸ τὸ κλουβί του,
Μὲ τὴν γλυκειά φωνή του
Ἐθρήνει λυπηρῶς.

« *Τί, ἄνθρωπε, σὲ πταίω,*
Λαλοῦσε δακρυσμένο,
» *Καὶ μ' ἔχεις πλακωμένο*
» *Μὲ ξύλα, μὲ καρφιά;*

» *Ποιὰν σ' ἔκαμ' ἀδικίαν*
» *Καὶ μ' ἔπιασες μὲ δόλο,*
» *Καὶ σκοτισμένο θόλο*
» *Μ' ἔδωκες γιὰ φωλιά;*

» *Καὶ τί κακὸ θὰ κάμῃ*
» *Ἕνα πτωχὸ πουλάκι,*
» *Εἰς ἕνα ποῦ 'λιγάκι*
» *Νὰ 'ναι κι' αὐτὸς θεός;*

» *Μήπως τὸ πέταμά μου*
» *Τὸν ἥλιο σὲ σκοτίζει;*
» *Ἢ τὸν θεὸν σ' ὑβρίζει*
» *Ὁ φθόγγος μ' ὁ λεπτός;*

» *Τοῦ κήπου σου τὰ δένδρα*
» *Ποῦ κάποτε πηγαίνω,*
» *Μήπως καὶ τὰ ξηραίνω*
» *Μ' ἓν πήδημ' ἐλαφρόν;*

» *Ἢ μήπως τὰ πτερά μου*
» *'Σ τῆς φύσεως τὰ κάλλη*
» *Εἶν' ἀσχημιὰ μεγάλη*
» *Καὶ λάθος φοβερόν;*

» *Ὤ! ὤ! ἂς ἠμποροῦσα*
» *Ν' ἀνοίξω τὰ πτερά μου*
» *Καὶ μὲ πολλὴ χαρά μου*
» *Νὰ τρέχω, νὰ πετῶ.*

» *Ἂς ἠμποροῦσα τώρα,*
» *Μ' ἕνα κοπάδι φίλων*
» *Ἐντὸς κλαδιῶν καὶ φύλλων*
» *Τὸν Πλάστην νὰ ὑμνῶ·*

» *Τὸν Πλάστην, ποῦ μᾶς στέλλει*
» *Τὸν ἥλιο μὲ τὸ φῶς του*
» *Καὶ ῥίχνει μοναχός του*
» *Τροφὴν εἰς τὰ πτηνά.*

» *Πλὴν, οἴμοι! σφαλισμένο*
» *Εἰς σκοτεινὸ κοιτῶνα*

» Ἄνοιξι καὶ χειμῶνα,
» Θρηνῶ παντοτεινά.

» Καὶ τώρα, νά, ἀκούω
» Ἔξω 'ς τὰ φύλλα κρότον
» Εἶν' ἅμιλλα ἐρώτων
» Ἂς ἤμουν 'κεῖ κ' ἐγώ!

» Τοὐλάχιστον ἂς ἦτο
» Κἂν τὸ νερὸ 'ποῦ πίνω
» Πολὺ, ποῦ νὰ βαθύνω
» Νὰ πέσω νὰ πνιγῶ! »

— Πρὶν κι' ἄλλα νὰ ἀκούσω
Εἰς τὸ κλουβί μου τρέχω
Κ' εἰς τὸ πουλὶ παρέχω
Ἀέρα ἀνοικτόν.

Ὁ δὲ μικρὸς δεσμώτης,
Ἅμα ἐλευθερώθη,
'Σ τῆς αὔρας ἐξαπλώθη
Τὸ ῥεῦμα τὸ λεπτόν.

Ἐν Χάλκῃ τῇ 20 Ἰανουαρίου 1863.

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ. (*Ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τῆς Κυρίας Ἀβραντές.*) Στρατιωτικὸν τάγμα ἐστάλη ἐκ τῆς πόλεως Βουργῶς πρὸς καταδίωξιν ἐχθρικοῦ ἀτάκτου ἀποσπάσματος, ὁδηγουμένου ὑπὸ τοῦ Μαρκεσίου Βιλλακάμπου, καὶ διετάχθη νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς Ἱσπανοὺς μετὰ μεγίστης αὐστηρότητος, ἰδίως δὲ τοὺς κατοίκους Ἀργουάνου, μικρᾶς κώμης κειμένης παρὰ τὸ περίφημον δάσος Κοβελλίδα εἰς οὗ τὰς πυκνοτάτας σκιὰς κατέφευγον κρυπτόμενοι λησταὶ καὶ ἄτακτοι Ἱσπανοὶ στρατιῶται. Ἓν τῶν πολλῶν βασάνων τοῦ κατὰ τὴν Ἱσπανίαν πολέμου ἡμῶν ἦτο ἡ ταχύτης μεθ' ἧς πάντα τῶν Γάλλων τὰ κινήματα ἐγνωστοποιοῦντο εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἀποστατῶν, καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἀποκτήσεως κατασκόπου ἢ ὁδηγοῦ, οὓς ὁσάκις εὑρίσκομεν συνελαμβάνομεν συνήθως προδίδοντας ἡμᾶς. Τὸ ἀποσταλὲν λοιπὸν γαλλικὸν τάγμα ἔμελλε νὰ διέλθῃ δι' ἀβάτων δασῶν, βραχώδους καὶ γυμνῆς χώρας, καὶ νὰ διαβῇ πεπηγότας χειμάῤῥους, ὑποκείμενον ἀπαύστως εἰς ἀπροόπτους κινδύνους. Τέλος ἀφίκετο εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' οὔτε ἐχθρικὰ κινήματα ἐθεώρησεν, οὔτε εἴδησιν αὐτῶν τινα ἔλαβε. Τὰ πάντα κατεῖχε βαθυτάτη ἐρημία. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος ὑποπτεύσας ἐνέδραν, διέταξε μεγίστην νὰ τηρήσωσι προφύλαξιν. Οἱ στρατιῶται εἰσελθόντες εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς κώμης, προέβησαν μέχρι πλατείας τινὸς, ὅπου εὗρον σωροὺς σίτου καὶ ἀραβοσίτου, καὶ ἄρτον καταναλισκομένους ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ἐν ᾧ εἰς τοὺς ῥύακας τῆς πλατείας ἔῤῥεε νεωστὶ χυθεὶς οἶνος. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ μὴ εὕρωσι τρόφιμα οἱ Γάλλοι ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ στρατιῶται ἰδόντες καὶ νοήσαντες τὰ ἐχθρικὰ βουλεύματα κατελήφθησαν ὑπ' ἀγανακτήσεως· ἀλλὰ τίνα νὰ τιμωρήσωσι καὶ κατὰ τίνος νὰ ταχύνωσι τὴν βράζουσαν ἐκδίκησιν; Πάντες οἱ κάτοικοι τῆς κώμης ἐδραπέτευσαν καὶ κατέφυγον ἐντὸς τοῦ δάσους ἔνθα πᾶσα καταδίωξις ἀπέβαινε δυσχερεστάτη.

Αἴφνης ἠκούσθησαν κραυγαὶ προερχόμεναι ἔκ τινος τῶν ἐρήμων καλυβῶν εἰς ἃς οἱ Γάλλοι διεσπάρησαν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ν' ἀνακαλύψωσι τρόφιμα ἢ λάφυρα. Αἱ δὲ κραυγαὶ προήρχοντο ἐκ νέας γυναικὸς βασταζούσης βρέφος ἑνὸς ἔτους, ἣν οἱ στρατιῶται ἀπῆγον ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ. « Ἀξιωματικὲ, εἶπέ τις, τὴν γυναῖκα ταύτην εὕρομεν καθημένην πλησίον γραίας· πρότεινέ την μερικὰς ἐρωτήσεις. »

Ἡ νέα γυνὴ ἐφόρει τὸν ἱματισμὸν τῶν ὀρεινῶν τῆς Σορίας καὶ Ῥιόζας. Ὠχρία ἀλλὰ δὲν ἔτρεμε.

—Διὰ τί εἶσαι ἐδῶ μόνη, τὴν ἠρώτησεν ὁ ἀρχηγός.

— Ἔμεινα πλησίον τῆς μάμμης μου, ἥτις εἶναι παράλυτος καὶ δὲν ἐδυνήθη ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς λοιποὺς εἰς τὸ δάσος, ἀπεκρίθη ἡ Ἱσπανὶς ὑψηλοφρόνως καὶ ὡσανεὶ ἐδυσχέραινεν ὁμιλοῦσα ἐνώπιον Γάλλων. Ἔμεινα διὰ νὰ τὴν προφυλάξω.

— Καὶ διὰ τί οἱ γείτονές σας ἀφῆκαν τὴν κώμην;

Εἰ τὴν ἐρώτησιν ταύτην οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Ἱσπανίδος ἐξήστραψαν. Προσηλώσασα δὲ ἀγρίως τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν ἐρωτῶντα, ἀπεκρίθη. Γνωρίζεις καλὰ τὴν αἰτίαν. Δὲν ἐπρόκειτο νὰ κατασφαγῶμεν ὅλοι;

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐκίνησε τοὺς ὤμους καὶ ἐξηκολούθησεν. Ἀλλὰ διὰ τί ἐκαύσατε τὸν σῖτον καὶ τὸν ἄρτον, καὶ ἐχύσατε εἰς τὰς ὁδοὺς τὸν οἶνόν σας;

— Διὰ νὰ μὴν εὕρετε τίποτε. Μὴ δυνάμενοι νὰ μετακομίσωσιν αὐτὰ οἱ χωρικοὶ ἐπροτίμησαν νὰ τὰ καύσωσιν »

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν φωναὶ χαρμόσυνοι, καὶ οἱ στρατιῶται ἐφάνησαν κομίζοντες πολυάριθμα χοιρινὰ μηρία, ἄρτον, καὶ πολλὰ ἀσκία οἴνου, ἅτινα ἀνεκάλυψαν εἰς ὑπόγειον, ἡ εἴσοδος τοῦ ὁποίου ἐκρύπτετο ὑπὸ τοῦ ἀχυρίνου στρώματος ἀφ' οὗ ἔκειτο ἡ παραλυτικὴ γραῖα. Ἡ νέα χωρικὴ ἔῤῥιψεν ἐπ' αὐτῶν βλέμμα ἐκφράζον καταχθονίαν ἐκδίκησιν, ἐν ᾧ ὁ ἀξιωματικὸς πλήρης μερίμνης ἀνησύχου περὶ τῆς κατατυραννούσης πείνης τοὺς ταλαιπώρους στρατιώτας ἐχάρη ὀλίγον ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ ἀνακαλύψει. Ἀλλ' αἱ πρόσφατοι φαρμακεύσεις πολλῶν δεξαμενῶν, καὶ ἡ ἀνάμνησις καταχθονίων ἄλλων παραδειγμάτων ἐκδικήσεως, κατέστησαν αὐτὸν προφυλακτικὸν, καὶ ἐκ νέου ἠρώτησε τὴν γυναῖκα.

— Πόθεν προέρχονται τὰ τρόφιμα ταῦτα;

— Εἶναι τὰ ἴδια ὡς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκαύσαμεν· ἐκρύψαμεν ταῦτα διὰ τοὺς φίλους μας.

— Εὑρίσκεται καὶ ὁ σύζυγός σου μὲ τοὺς κρυμμένους λῃστάς;

— Ὁ σύζυγός μου εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν! ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τῆς πίστεως καὶ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου!

— Ἔχεις ἀδελφὸν μεταξὺ αὐτῶν;

— Δὲν ἔχω κανένα πλέον δεσμὸν ἐκτὸς τοῦ τέκνου μου.

Καὶ εἰποῦσα ταῦτα περιέσφιγγε τὸ τέκνον ἐπὶ τῆς καρδίας της. Τὸ ταλαίπωρον βρέφος ἦτο κάτισχνον καὶ ἀδύνατον, ἀλλὰ τὰ μεγάλα μελανὰ ὄμματά του ἔλαμπον στρεφόμενα πρὸς τὴν φιλόστοργον μητέρα.

— Ἀξιωματικέ, ἔκραξεν εἷς τῶν στρατιωτῶν, διάταξε νὰ μᾶς μοιρασθῶσι τὰ τρόφιμα διότι ἀποθνήσκομεν τῆς πείνας καὶ δίψας.

— Λάβετε ὑπομονήν, σύντροφοι, ἀπεκρίθη, καὶ ἀποτανθεὶς εἰς τὴν γυναῖκα μετὰ ὑπόπτου βλέμματος, ἠρώτησεν, εἶναι καλαί, ἐλπίζω, αἱ τροφαὶ αὗται;

— Καὶ πῶς ὄχι; ἀπεκρίθη καταφρονητικῶς ἡ γυνή· αἱ τροφαὶ αὗται δὲν ἦσαν διὰ σᾶς.

— «Εἰς ὑγείαν σου λοιπὸν, δαιμονία;» ἔκραξε στρατιώτης ἀνοίγων ἕνα τῶν δερματίνων ἀσκῶν καὶ ἕτοιμος νὰ πίῃ· ἀλλ' ὁ μᾶλλον προνοητικὸς ἀρχηγὸς ἀνέκραξε·

— Στάσου μίαν στιγμήν· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ οἶνος οὗτος εἶναι καλὸς, θὰ πίῃς καὶ σὺ, κυρία, ἓν ποτήριον.

— Πῶς ὄχι; καὶ δύω καὶ τρία ἂν ἀγαπᾷς. Καὶ ταὐτοχρόνως λαβοῦσα τὸ προσενεχθὲν ποτήριον, τὸ ἐκένωσεν εὐθύς.

— Εὖγε! εὖγε! ἐκραύγασαν οἱ στρατιῶται περιχαρεῖς διὰ τὴν προσδοκωμένην ἀκίνδυνον μέθην.

— Καὶ τὸ τέκνον σου, θὰ πίῃ ὀλίγον, κυρία· εἶναι ἀδύνατον καὶ ὠχρόν· εἶπεν ὁ ἀξιωματικός.

Ἡ Ἱσπανὶς εἶχε τῷ ὄντι πίει ἄνευ δισταγμοῦ, ἀλλ' ἐνῷ προέτεινε τὸ ποτήριον εἰς τὰ χείλη τοῦ τέκνου της, ἡ χεὶρ της ἔτρεμεν, τόσον ὅμως ἀνεπαισθήτως καὶ ἀπαρατηρήτως ὥστε τὸ βρέφος ἐκένωσεν ὡσαύτως τὸ ποτήριον. Μετὰ τοῦτο ὅλα τὰ τρόφιμα κατεραγώθησαν καὶ ὁ οἶνος ἐδαπανήθη ἐλευθέρως. Ἐν τούτοις, αἰφνιδίως τὸ βρέφος ὠχρίασε, τὸ πρόσωπόν του ἠλλοιώθη, καὶ ἐκ τοῦ στόματός του ἐξήρχοντο ἐλεειναὶ κραυγαὶ ἀγωνίας. Ἡ μήτηρ ὡσαύτως, καίτοι συλλέξασα πᾶσαν ἐν ἑαυτῇ δύναμιν, μόλις ἵστατο εἰς τοὺς πόδας της, καὶ ἡ τρομερὰ ὠχρότης τοῦ προσώπου της προὔδιδε τὴν ἔνδον ἀγωνίαν αὐτῆς.

— Κατηραμένη! ἐκραύγασεν ὁ ἀξιωματικὸς, μᾶς ἐφαρμάκευσες!»

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ἡ Ἱσπανὶς, ἀποτρόπαιον μειδιῶσα καὶ πίπτουσα κατὰ γῆς παρὰ τὸ τέκνον της ἤδη ψυχοῤῥαγοῦν. Ναὶ, σᾶς ἐφαρμάκευσα· ἐγνώριζα ὅτι θὰ ζητήσετε τοὺς ἀσκοὺς εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔκειντο, διότι δὲν ἐπίστευα ὅτι θ' ἀφήσετε ἀνενόχλητον τὴν ταλαίπωρον παραλυτικὴν γραῖαν ἐξηπλωμένην εἰς τὴν ἀχυρίνην στρωμνήν της! Ναὶ, ναὶ θ' ἀποθάνετε, ἀλλὰ θ' ἀποθάνετε κολασμένοι, ἐνῷ ἐγὼ μεταβαίνω τώρα εἰς τὸν οὐρανόν!»

Οἱ τελευταῖοι λόγοι τῆς γυναικὸς μόλις ἠκούοντο καὶ οἱ στρατιῶται δὲν κατενόουν τὴν φρίκην τῆς καταστάσεώς των. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον τοῦ φαρμάκου ἡ ἐνέργεια ἐγίνετο φανερωτέρα, ἡ μαρτυρία τῆς τρομερᾶς γυναικὸς ἐπεσφραγίζετο διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀγωνίας. Οὐδεμία δύναμις ἠδύνατο νὰ κατάσχῃ τὴν ἀπελπισίαν των, εἰς μάτην ὁ ἀρχηγὸς ἐμεσολάβησε, τὸν ἀπώθησαν, καὶ ἁρπάσαντες ἀπὸ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τὸ ἐκπνέον θῦμά των, ἔσυρον αὐτὸ μέχρι τοῦ χείλους τοῦ χειμάῤῥου ὅπου τὴν ἔῤῥιψαν ἀφ' οὗ κατεκερμάτισαν τὸ πτῶμά της διὰ τῶν ξιφῶν των. Ἡ Ἱσπανὶς δὲν ἀφῆκε κραυγήν. Τὸ τέκνον της εἶχε πρὸ μικροῦ ἐκπνεύσει.

Εἴκοσι καὶ δύω στρατιῶται γάλλοι ἐγένοντο θύματα τῆς πράξεως ταύτης, ἣν δὲν δύναμαι ἄλλως νὰ καλέσω εἰμὴ μεγάλην καὶ ἡρωϊκήν. Ὁ ἀρχηγὸς ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος.

Ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι οἱ στρατιῶται ἔμελλον τῷ ὄντι νὰ διαταράξωσι τὴν ἡσυχίαν ταλαιπώρου γραίας παραλυτικῆς, μᾶς ἐζωγράφιζαν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἱσπανῶν ὡς καταστρεπτικὰ ὄντα. Οὐδὲν ἱερὸν ἐκώλυε τὴν ἀναζήτησιν τῶν λαφύρων. Πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα στρατιωτικῆς κτηνωδίας ἐνέβαλον εἰς τὴν καρδίαν τῶν Ἱσπανῶν ἀπερίγραπτον μῖσος κατὰ τῶν Γάλλων. Ἂν δὲ οἱ χωρικοὶ τῆς κώμης Ἀργουάνου δὲν ἐλάμβανον τὴν εἴδησιν ὅτι ἔμελλον νὰ σφαγῶσι, δὲν ἤθελον προλάβει τὸ μέτρον τοῦτο τῆς σφαγῆς καὶ ἐρημώσεως. Πανταχοῦ ἐχύνομεν ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ τὸν σπόρον τοῦ μίσους καὶ τοῦ θανάτου.

Χ. Α. Π.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 313 ἀριθμῷ αἰνίγματος. (*)

—Λαμπάς.—

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

—ooo—

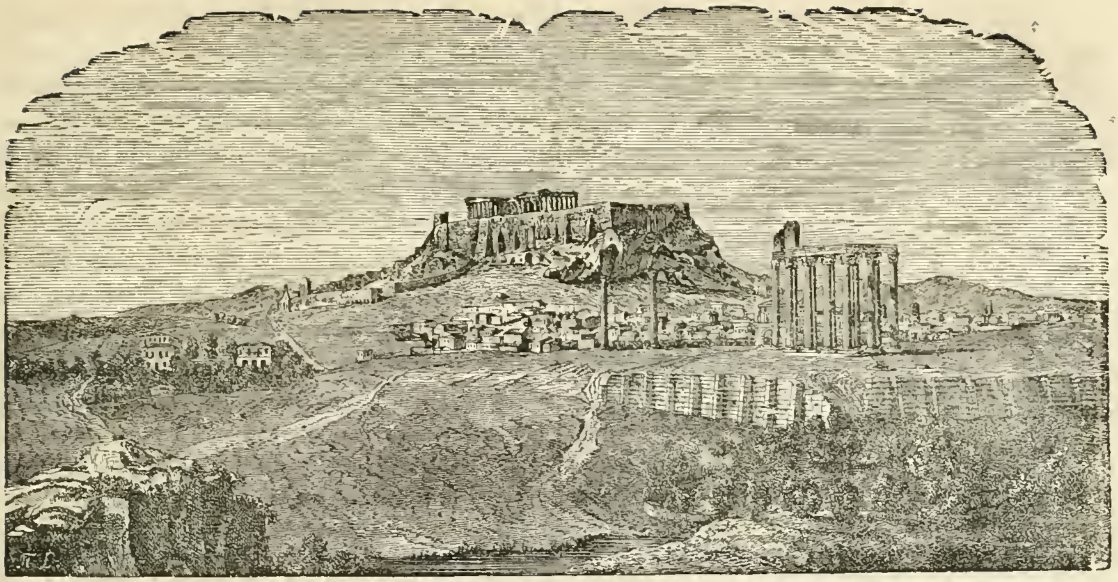
Φυλλ. ά. Ἀπριλίου.

Σελ. 17. στήλ. ά. στίχ. 42. ἀντὶ μ ὲ γράφε μ ε τ ά.

Σελ. 24. στήλ. β'. στίχ. 29. ἀντὶ λ υ θ έ ν. γρ. λ υ θ έ ν

(*) Σημ. Τὸ ἐν τῷ προλαβόντι τῆς Πανδώρας ἀριθμῷ καταχωρισθὲν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἑλληνικοὶ Γάμοι ἄρθρον, καὶ τὸ συνεχόμενον μ' αὐτὸ αἴνιγμα, ἐγράφησαν τοῦτο μὲν ἐν Σμύρνῃ, ἐκεῖνο δὲ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χειρὸς, καὶ ἔμελλον νὰ καταχωρισθῶσιν εἰς τὸν «Ἱερὸν Ἀγῶνα». Ἀλλὰ τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἐν τῷ μεταξὺ κατασχεθείσης, τὸ χειρόγραφον ὡς εἶχε παρεδόθη εἰς τὴν Πανδώραν, χωρὶς προηγουμένως νὰ γίνῃ (κατὰ παραδρομὴν) ἡ δέουσα τροποποίησις ἐπ' αὐτοῦ.

ΚΩΝΣΤ. ΑΡΓΥΡΙΑΔΑΣ



Π Α Ν Δ Ω Ρ Α

1 ΜΑΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 315.

Ε'. ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος

τοῦ

Κ. Κ. ΦΡΕΑΡΙΤΟΥ

« Περίπλους Μακεδονίας καὶ Ἐλάσσονος Ἀσίας μετὰ τῶν ταύτῃ προσκειμένων μεγαλονήσων. »

Τὸ ἐν Ἄθῳ μοναστήριον τῆς Λαύρας.

(Συνέχ. Ἴδε Φυλλ. 314)

Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ ὄρους.— Ἰδέα τῶν ἁγιοριτῶν περὶ Λαύρας. — Εἰκόνες τοῦ Πάπα ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει. — Κακώσεις λατινικαὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἁγίου ὄρους ἐπὶ τῆς σταυροφορικῆς ἐπιδρομῆς.— Ὁμολογία Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'.— Συμβουλαὶ καὶ προτροπαὶ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου.— Δικαιοδοσία αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἁγίου ὄρους.— Καταδιώξεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἁγίου ὄρους ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου— Συνθήκη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πάπα περὶ ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν— Ὅροι τῆς συνθήκης— Ἐλεεινὸς τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ αὐτοκράτορος— Ἀφορισμὸς αὐτοῦ— Δειναὶ συνέπειαι τῆς λατινοφροσύνης τοῦ Αὐτοκράτορος— Ὁ χαρτοφύλαξ Βέκος— Ἀρχαία παράδοσις ὅτι μετέβη οὗτος εἰς τὸ ἅγιον ὄρος — Ἐλεεινὸς θάνατος τοῦ Μιχαήλ.— Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος— Ἡ εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας— Ῥογέρος ὁ ἀνθηρὸς— Καταλάνος καὶ Ἀμαγάβορος— Ὁ Ῥογέρος κηδεστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος μέγας Δοὺξ--Βιαιοπραγίαι αὐτοῦ καὶ αἰσχρότης ἐν Ἀσίᾳ —Μετάβασις εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ δολοφονία αὐτοῦ—Ἐκδίκησις τῶν Καταλάνων--Πυρπολήσεις καὶ δῃώσεις τῆς χώρας--Κρίσεις Φαλμεράϋερ. (Ἕπεται τὸ τέλος τῆς περιλήψεως.)

ιζ'.) *Σιγίλλιον* τοῦ Πατριάρχου Νήφωνος, ὅτι ὁ πρῶτος τοῦ ἁγίου ὄρους παρὰ τοῦ Πατριάρχου δέχεται τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ· οὗ ἡ ἀρχὴ « *Μὴ κλίνειν εἰς δεξιὰ καὶ εἰς ἀριστερὰ μὴ ἐκκλίνειν* κ.τ.λ. » 6821 (1313).

ιή.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ Αὐτ. Ἀνδρονίκου Γ'. Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου περὶ τῶν κτήσεων τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ « Οἱ τοὺς φθαρτοὺς καὶ οὐδενὸς ἀξίους κλ. 6837 (1329) Ἰανουαρίου Ἰνδ. 12.

ιθ'.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ Αὐτ. Ἰωάννου Ά. Παλαιολόγου περὶ τῶν κτήσεων τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ « Πολλοὶ γεγόνασι τῶν τοῦ σωτῆρος ἐντολῶν πληρωταὶ κλ. » 6851 (1342) Ἰνδ. 11.

κ') *Χρυσόβουλλον* τοῦ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος αὖθις περὶ τῶν κτήσεων τῆς Λαύρας· οὗ ἡ ἀρχὴ « Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ κλ. » 6854. (1346) Αὐγούστου Ἰνδ. 14.

κά) *Χρυσόβουλλον* τοῦ βασιλέως Στεφάνου Δουσὰν Οὔρὸς Δ'. τῶν Σέρβων, δι' οὗ ἀπαλλάσσεται τῶν φόρων ἡ Λαύρα. 6856 (1347) Δεκεμβρίου Ἰνδ. 1.

κβ') Ἔγγραφον τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἁγίου ὄρους, περὶ παραδόσεως εἰς τὴν Λαύραν κελλείου τινὸς τῆς σκήτης Γλωσσίας· οὗ ἡ ἀρχὴ « Ἡμεῖς διὰ τὴν συμβᾶσαν τῶν ἀθέων Τούρκων ἐπίθεσιν κτλ. » 6861 (1353) Ἀπριλ. Ἰνδ. 6.

κγ΄) *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν τοῦ βασιλέως Οὔρὸς Ε. ἐπικυροῦν τῇ συζύγῳ τοῦ Καίσαρος Πρελιοὺβ ἐν κτῆμα. 6865 (1357) Ἰνδ. 10.

κδ΄.) *Διαθήκη* τοῦ Ἰακώβου Πρικάρη ἡγουμένου τῆς Λαύρας. 6871. (1363)

κέ.) *Σιγίλλιον* τῶν αὐτ. Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Γ΄. τῆς Τραπεζοῦντος πρὸς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας ἐπὶ τοῦ ὄρους Σουμελᾶ ἐν Τραπεζοῦντι· οὗ ἡ ἀρχὴ « *Πᾶσιν, οἷς τὸ παρὸν ἡμῶν εὐσεβὲς ἐπιδείκνυται σιγίλλιον* κλ. » 6873 (1364) Δεκεμβρ. Ἰνδ. 3. Τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἐξεδόθη ἤδη ἡρμηνευμένον ἐν ταῖς διατριβαῖς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου· (ἱστορ. τμῆμα τόμ. 3. μέρ. 3.)

κϛ΄.) *Σιγίλλιον* τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου, παραδιδόντος τῇ μονῇ τῆς Λαύρας τὸ μετόχιον τῆς Ζωοποιοῦ πηγῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει· οὗ ἡ ἀρχὴ « Καὶ τοί, μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἁγίοις κτλ. » 6875 (1367) Φεβρουαρ. Ἰνδ. 5.

κζ΄.) *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν τοῦ Κνιέζη Στεφάνου Λαζάρεβικ, υἱοῦ τῆς μοναχῆς Εὐγενίας, δι᾽ οὗ τὰ μετόχια τῆς Λαύρας ἀπαλλάσσονται τῆς φορολογίας. 6903 (1390) Ἰνδ. 3.

κή.) *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν τῆς μοναχῆς Εὐγενίας, δι᾽ οὗ δωρεῖται τῷ μοναστηρίῳ τῆς Λαύρας διάφορα κτήματα. 6905 (1398) 1 Αὐγούστου. Ἰνδ. 6.

κθ΄.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ Αὐτ. Ἰωάννου Παλαιολόγου Β΄ τοῦ νεωτέρου, δι᾽ οὗ ἀπαλλάσσει τοῦ δεκάτου κτήματά τινα τῆς μονῆς, ἐκδοθὲν μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορίσσης ἐπίσκεψιν τῆς μονῆς· οὗ ἡ ἀρχὴ « Ἐπεὶ μὲν ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐτήρει τοῦ υἱοῦ τὴν ἐντολὴν ἄνθρωπος » κτλ. 6912 (1404) Αὐγούστου Ἰνδ. 12.

λ΄.) *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν τοῦ δεσπότου Σερβίας Στεφάνου Λαζάρεβικ, δι᾽ οὗ δωρεῖται τῇ Λαύρᾳ διαφόρους κώμας. 6915 (1407) 5 Ἰανουαρίου Ἰνδ. 15.

λά.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ Αὐτ. Ἰωάννου Β΄. τοῦ Παλαιολόγου, δι᾽ οὗ ἀπονέμει τοῖς πέντε μοναστηρίοις, τῷ Παντοκράτορι ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ Λαύρᾳ, τῷ Βατοπεδίῳ, τῷ Ξηροποτάμῳ, καὶ τῷ ἁγίῳ Παύλῳ ἐν Ἄθῳ τὸ δικαίωμα τοῦ εἰσπράττειν τὸ δέκατον ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν κτημάτων ἐν τῇ Κασσάνδρᾳ· οὗ ἡ ἀρχὴ « *Ὁ τῆς μεγάλης πόλεως ἄρχων ὅλος ἀγαθὸς ὤν, ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον ὡς ἀθάνατον κλ.* » — Τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ἀντίτυπα ἐκτὸς τῆς Λαύρας ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὰ ῥηθέντα τρία τοῦ Ἄθωνος μοναστήρια. 6915 (1407) Φεβρουαρίου Ἰνδ. 15.

λβ΄). *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν τοῦ δεσπότου Σερβίας Γεωργίου Λαζάρεβικ περὶ τῶν ἐν Σερβίᾳ κτημάτων τῆς Λαύρας. 6923 (1415)—.

λγ΄.) *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν τοῦ δεσπότου Σερβίας Στεφάνου Λαζάρεβικ, δι᾽ οὗ προσφέρει τῇ Λαύρᾳ δύο λυχνίας ἀργυρᾶς 30 λιτρῶν. 6935 (1427) 20 Ἰανουαρίου Ἰνδ. 5.

λδ΄.) *Χρυσόβουλλον* Γεωργίου Α΄. Βράγκοβικ δεσπότου Σερβίας, ἀνταλλάσσοντος χωρίον τι τῆς Λαύρας πρὸς 120 λίτρας ἀργύρου. 6960 (1452) 16 Φεβρουαρίου Ἰνδ. 15.

λέ.) *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν Ῥαδούλου βοεβόδα Βλαχίας, δι᾽ οὗ δωρεῖται τῷ μοναστηρίῳ τῆς Λαύρας 10,000 ἄσπρα. 7041 (1533) 12 Ἰανουαρίου.

λϛ΄.) *Τυπικὸν* συνταχθὲν ὑπό τινος συνόδου συγκροτηθείσης ἐν ἁγίῳ ὄρει, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· οὗ ἡ ἀρχὴ « *Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος τὴν πρὸς δύσιν κλ.* » 7083 (1574) Σεπτεμβρίου Ἰνδ. 3.

λζ΄.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ βοεβόδα Μολδαυΐας Πέτρου τοῦ χωλοῦ, δωρουμένου τῇ Λαύρᾳ 6000 ἄσπρα. 7087 (1579) 20 Φεβρουαρίου.

λή.) *Χρυσόβουλλον* Ἱερεμίου Μογίλλα βοεβόδου Μολδαυΐας, δωρουμένου τῇ Λαύρᾳ 6,000 ἄσπρα. 7106 (1598).

λθ΄.) *Χρυσόβουλλον* Γαβριὴλ Μογίλλα βοεβόδου τῆς Οὐγγροβλαχίας, δωρουμένου τῇ Λαύρᾳ 15,000 ἄσπρα. 7127. (1618) Σεπτεμβρίου 3.

μ΄.) *Γράμμα* τοῦ Τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβικ περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν Λαυριωτῶν εἰς Μόσχαν, ἵνα παραλάβωσι τὰ νενομισμένα τετράμηνα δῶρα. 7166 (1658).

μά.) *Γράμμα* περὶ τῆς παραδόσεως κελλείου τινὸς εἰς τὴν μονὴν τῆς Λαύρας (1672).

μβ΄.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ Βοεβόδα τῆς Οὐγγροβλαχίας Ἰωάννου Σερβὰν Καντακουζηνοῦ, συνενοῦντος τὸ ὑπ᾽ αὐτοῦ ὀχυρωθὲν μοναστήριον Κοτρασὰν, μετὰ τῶν εἴκοσι μοναστηρίων τοῦ ὄρους, ἵνα ταῦτα εἰσπράττωσι τὰς προσόδους αὐτοῦ· οὗ ἡ ἀρχὴ « *ὅτι μὲν πάντα τὰ ὄντα ἐκ τῆς θείας προνοίας* » κλ. 1682. Ὀκτωβρίου 15.

μγ΄.) *Γράμμα* Ἰωάννου καὶ Πέτρου Ἀλεξιέβικ περὶ τῆς ἀφίξεως εἰς Μόσχαν τῶν Λαυριωτῶν μοναχῶν, ἵνα παραλάβωσι τὰ νενομισμένα δῶρα. 7203 (1694) 1 Δεκεμβρίου.

μδ΄.) *Σιγίλλιον* τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου, ὅτι οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων τοῦ Ἄθω δύνανται ἐν αὐτοῖς « ἀναγνώστας τε σφραγίζειν καὶ πνευματικοὺς καθιστᾶν. » (1740)—.

μέ.) Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου ἀνανεοῦντος τὰ ἀρχαῖα τῆς Λαύρας προνόμια· οὗ ἡ ἀρχὴ « Προυργιαίτατον καὶ ἀναγκαιότατον πρὸ πάντων. » κλ. 1744. Νοεμβρίου 8.

μϛ΄.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ Βοεβόδα Κωνσταντίου Ῥακοβίτζα, δωρουμένου τῇ Λαύρᾳ 7000 ἄσπρα. βλαχιστὶ (1756) Νοεμβρ. 8.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ φέροντα βεβαίαν χρονολογίαν, τὰ δὲ ἀχρονολόγητα πρωτότυπα δημόσια ἔγγραφα εἰσὶ τὰ ἑξῆς.

α'.) *Τεμάχιον Χρυσοβούλλου* τοῦ Αὐτοκρ. Νικηφόρου Φωκᾶ περὶ τοῦ πρώτου ἀξιώματος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Λαύρας ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὑπάρχον· οὗ ἡ ἀρχὴ « Δεσπόζεσθαι μεθ' ἡμᾶς τὴν τοιαύτην Λαύραν κλ. »

β'.) *Χρυσόβουλλον Σιγίλλιον*, ἐπικυροῦν τὴν διαθήκην τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, δι' ἧς τὸ ἐν Καλαμαδίᾳ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην κείμενον μοναστήριον αὐτοῦ δωρεῖται τῇ Ἀθωνίτιδι Λαύρᾳ· οὗ ἡ ἀρχὴ « Εἰ δὲ στρατιώτας ὅπλοις προφραξάμενος ἑαυτόν ». κλ. Ἀπριλίου. Ἰνδ. 15.

γ'.) *Χρυσόβουλλον* τοῦ Α. Κωνσταντίνου τοῦ μονομάχου, ὁρίζον ὅτι ὁ *Ἄθως* ὀφείλει ὀνομάζεσθαι *Ἅγιον ὄρος*.

δ'.) Δύο *χρυσόβουλλα* τοῦ Αὐτ. Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, περὶ τοῦ ἐν Ἄθῳ λατινικοῦ μοναστηρίου τῶν Μολφινῶν.

ε'.) *Χρυσόβουλλον* σλαβικὸν τοῦ Κνιέζη τῆς Σερβίας Οὐρὸς δωρουμένου τῇ Λαύρᾳ τὸ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ οἰκοδομηθὲν μοναστήριον τῶν ἁγίων πάντων μετὰ πασῶν τῶν κτήσεων αὐτοῦ.

ς'.) *Ἔγγραφον* τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἁγίου ὄρους, δι' οὗ ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα μονὴ τῶν Μολφινῶν παραδίδοται τῇ Λαύρᾳ· οὗ ἡ ἀρχὴ « *Ἐπεὶ ἡ τῶν Μολφινῶν μονὴ καταμεληθεῖσα κλ.* » Αὐγούστου Ἰνδ. 15.

ζ'.) *Ἔγγραφον* σλαβικὸν τοῦ Δεσπότου Γεωργίου τῆς Σερβίας δωρουμένου τῇ Λαύρᾳ 60 λίτ. ἀργύρου.

Ἐνῷ δὲ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ περιειργαζόμην καὶ ἐσημείουν τὰ παρημελημένα ταῦτα κειμήλια, εἰσῆλθέ τις μοναχός, ἁγιορίτης καὶ οὗτος, Ξηροποταμηνός, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς βιβλιοθήκης. Ἠρώτησα αὐτὸν ἂν ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἀρχαῖα χειρόγραφα, καὶ ἂν φυλάσσωνται καλῶς ὡς ἐνταῦθα. Ὁ δὲ μοναχὸς ὑπομειδιάσας ἀπήντησεν· ἡ μὲν τάξις εἶναι πολὺ καλειτέρα, ἀρχαῖα ὅμως χειρόγραφα δὲν ὑπάρχουσιν· ὅ,τι ὑπῆρχεν ὁ Πάπας μᾶς τὸ ἐπῆρε, διότι δὲν εἴχομεν ἡμεῖς τὴν χάριν τῆς Λαύρας. — Ἡ ὁμιλία αὕτη τοῦ μοναχοῦ ἀναφέρεται εἰς θλιβερὰ ἱστορικὰ προηγούμενα, ὧν ἡ παράδοσις διατηρεῖται ἀκμαιοτάτη ἐν Ἄθωνι. Εἰς τὴν Λαύραν εἰσέτι δὲν δύνανται οἱ μοναχοὶ τοῦ ὄρους νὰ συγχωρήσωσι τὴν κατὰ παράδοσιν στιγμιαίαν αὐτῆς λατινοφροσύνην. Εἰς πολλὰ δὲ μοναστήρια ὑπάρχει ἐπὶ τῶν τοίχων ἀπεικονισμένος ὁ Πάπας, ὁδηγῶν καὶ διευθύνων τοὺς πειρατὰς καὶ τοὺς ἐμπρηστάς. Καί τοι δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν ἐκπροσωπεῖ ἀληθές τι ἱστορικὸν γεγονός, διότι οὐδεὶς Πάπας (καθόσον οἶδα), ἦλθε ποτε εἰς τὸν Ἄθω, εἰκονίζει ὅμως τοὐλάχιστον συμβολικῶς τὰ δεινά, ἃ ὑπέστη ὁ τόπος ὑπὸ τοῦ λατινισμοῦ κατὰ τοὺς ἐλεεινοὺς ἐκείνους σταυροφορικοὺς τοῦ δυτικοῦ μεσαιῶνος χρόνους. Καί τοι δὲν ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας ἀκριβεῖς ἱστορικὰς γνώσεις περὶ τῶν λατινικῶν καταστροφῶν καὶ δηώσεων τοῦ ὄρους, καθίσταται ὅμως πλέον ἢ πιθανόν, ὅτι αἱ κατὰ παράδοσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἀκμαίως διατηρηθεῖσαι ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μοναχῶν καταστροφαὶ καὶ παντοῖαι αὗται κακώσεις, κατὰ τρεῖς τινὰς ἱστορικὰς ἐποχὰς ἔλαβον χώραν. Ἡ πρώτη τῶν ἀξιομνημονεύτων τούτων ἐποχῶν ἔν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, εἶναι ἡ τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν σταυροφόρων κατάκτησις, ἐπὶ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' ἐν ἔτει 1204. Ἡ καταστροφὴ τῆς σχισματικῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἦν ἀσυγκρίτῳ λόγῳ προσφιλεστέρα τῇ Ῥώμῃ, ἢ ἡ τοῦ ἁγίου τάφου ἀπελευθέρωσις. Ἡ μανία δὲ καὶ ἡ θηριώδης λύσσα, μεθ' ἧς τὰ ἄγρια στίφη τῆς Ῥώμης ἐπέπεσον κατὰ τῆς ἀγερώχου καὶ ἀνυποτάκτου πόλεως, ἀρκούντως ἀποδεικνύουσι σήμερον τὸν κύριον τῶν σταυροφορικῶν πολέμων σκοπόν. Τί δὲ πρῶτον δύναταί τις νὰ θρηνήσῃ ἐνταῦθα, τὴν βάρβαρον καταστροφὴν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης, ἢ τὴν διαρπαγὴν καὶ τὴν πυρπόλησιν τῆς πόλεως, τὴν περὶ τοὺς νεκροὺς ἐν τοῖς μνήμασι αὐτῶν ἱεροσυλίαν, τῶν ναῶν τὴν βεβήλωσιν, καὶ τῶν γυναικῶν τὴν ἀτίμωσιν; Φρίσσει ὁ ἄνθρωπος ἀναγινώσκων ἐν τῷ Νικήτᾳ τὴν περιγραφὴν τῶν δεινῶν, ἃ ὑπέστη ἡ δυστυχὴς Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Χριστοῦ· καὶ εἰ μὴ ὑπῆρχον συνᾴδουσαι αἱ εἰδήσεις αὐτῶν τῶν Λατίνων, εἰ μὴ ὑπῆρχεν αὐτὸς ὁ Πάπας ὁ Ἰννοκέντιος Γ'. βεβαιῶν ταῦτα πάντα, πᾶς τις ἤθελε τῇ ἀληθείᾳ διστάσει νὰ πιστεύσῃ τὸν βυζαντινὸν ἱστοριογράφον. Ἰδοὺ ὅμως αὐτολεξεὶ τί αὐτὸς ὁ Πάπας, ὁ τοῦ σταυροφορικοῦ τούτου πολέμου πρώτιστος αἴτιος, γράφει πρὸς τὸν λογάδην αὐτοῦ Καρδινάλιον Πέτρον ἐν Κωνσταντινουπόλει. « Quomodo enim Graecorum Ecclesia quantumcumque afflictionibus et persecutionibus affligatur, ad unitatem ecclesiasticam et devotionem Sedis apostolicae revertetur, quae in Latinis nonnisi perditionis exemplum et opera tenebrarum aspexit, ut jam merito illos abhoreat plus quam canes? Illi etenim, qui non quae sua sunt sed quae Jesu Christi quaerere credebantur, gladios, quos exercere debuerant in paganos, Christianorum sanguine cruentantes, nec religioni, nec aetati, nec sexui pepercerunt, incestus, adulteria et fornicationes in oculis hominum exercentes, et tam matronas quam virgines etiam Deo dicatas exponentes spurcitiis garsionum. Nec suffecit eisdem, imperiales divitias exhaurire ac dirumpere, spolia principum ac minorum, nisi ad Thesauros Ecclesiarum,

et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderent manus suas, tabulas argenteas etiam de altaribus rapientes, et inter se confringentes in frustra, violantes sacraria, cruces, et reliquias asportantes. » (α) ὅ ἐστί· «Τίνι τρόπῳ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία καταθλιβομένη καὶ καταδιωκομένη δύναται νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἑνότητα τῆς ἀποστολικῆς ἕδρας, ἥτις εἰς τοὺς Λατίνους ἐνορᾷ τὸ παράδειγμα τῆς ἀπωλείας καὶ τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ὥστε δικαίως βδελύσσεται αὐτοὺς περισσότερον ἢ τοὺς κύνας; Διότι ἐκεῖνοι, οἵτινες, οὐχὶ τὰ ἴδια αὐτῶν, ἀλλὰ τῆς πίστεως τὰ συμφέροντα, ἐθεωροῦντο ὅτι ἐζήτουν, τὰ ξίφη, ἃ ὤφειλον νὰ μεταχειρισθῶσι κατὰ τῶν ἀπίστων, μολύναντες εἰς τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν, δὲν ἐφείσθησαν οὐδὲ θρησκείας οὐδ' ἡλικίας, οὐδὲ φύλου, διαπράττοντες ἐνώπιον πάντων ἀνοσιουργίας, μοιχείας καὶ πορνείας, καὶ ἐκτιθέντες εἰς τὴν ὕβριν τῶν στρατιωτῶν οὐ μόνον γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ παρθένους καθιερωμένας εἰς τὸν Θεόν. Μὴ ἀρκεσθέντες δὲ εἰς τὴν ἐξάντλησιν τῶν αὐτοκρατορικῶν θησαυρῶν καὶ τὴν διασπάραξιν τῶν σκύλων ἀρχόντων τε καὶ ἰδιωτῶν, ἐξέτεινον τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τοὺς θησαυροὺς τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ χειρότερον, εἰς τὰ σκεύη αὐτῶν, ἁρπάζοντες ἀπὸ τῶν θυσιαστηρίων ἀργυρᾶς τραπέζας, καὶ συντρίβοντες αὐτὰς εἰς τεμάχια μεταξύ των, παραβιάζοντες τὰ ἄδυτα τῶν ναῶν, καὶ ἀπάγοντες σταυροὺς καὶ ἱερὰ λείψανα. » (β)

Ἡ ἐμπιστευτικὴ αὕτη τοῦ Πάπα ἐπιστολὴ ἀρκοῦσαν μὲν παρέχει ἀπόδειξιν περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἅλωσιν γενομένων, οὐδεμίαν ὅμως ἐμφαίνει σπουδαίαν καὶ πραγματικὴν καταδίκην τῶν γενομένων· καθότι οὐ μόνον ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ μικρὸν κατωτέρω λέγει· « ἀφίνοντες δὲ νῦν τὰ ἀμφίβολα ταῦτα ζητήματα, πιστεύομεν ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀπαντήσωμεν πρὸς ὑμᾶς μετὰ θετικότητος, νὰ κρατήσητε καὶ ὑπερασπίσητε τὴν χώραν ἣν κατεκτήσατε διὰ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ἐλπίζοντες μετὰ φόβου ὅτι θέλει συγχωρήσει ἡμῖν τὸ παρελθόν· » ἀλλ' ἀμέσως πρὸς τούτοις ἐξέδωκε καὶ ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους, λέγουσαν ὅτι, « ὁ Θεὸς θέλων νὰ παρηγορήσῃ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν Σχισματικῶν, μετεβίβασε τὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τῶν ὑπερηφάνων, δεισιδαιμόνων καὶ ἀνυποτάκτων, εἰς τοὺς λατίνους τοὺς ταπεινούς, τοὺς εὐσεβεῖς καὶ εὐπειθεῖς, προσκαλοῦνται δὲ πάντες ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουΐνου κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, εὐγενεῖς καὶ ἀγενεῖς, παντὸς φύλου καὶ πάσης τάξεως, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν του, καὶ λάβωσι πλούτη ἀνάλογα τῆς ἀξίας καὶ τῶν βαθμῶν των.» (α)

« Τοιαῦτ' οἱ ἐξ ἑσπέρας στρατοὶ κατὰ τῆς Χριστοῦ κληρονομίας πεπαρηνομήκασι, ... ταῦτα . . . . οἱ εὔορκοι καὶ φιλαλήθεις καὶ μισοπόνηροι, καὶ τῶν Γραικῶν ἡμῶν εὐσεβέστεροί τε καὶ δικαιότεροι, καὶ τῶν Χριστοῦ διαταγμάτων φύλακες ἀκριβέστεροι, τὸ δὲ πλέον, οἱ τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων ἀράμενοι, καὶ πολλάκις κατὰ τούτου καὶ τῶν θείων λογίων ἐπομωσάμενοι τὰς μὲν τῶν χριστωνύμων χώρας παρελθεῖν ἀναιμωτί, μὴ προςνεύσαντες ἀριστερὰ μηδ' ἐκκλίναντες δεξιά, κατὰ δὲ Σαρακηνῶν ὁπλίσαι τὰς χεῖρας καὶ τὰ ξίφη πορφυρῶσαι τοῖς αἵμασιν, οἳ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐξεπόρθησαν, μηδ' ἀνδρίσασθαι γυναιξίν, ἢ καθ' ὁμιλίαν αὐταῖς συνελθεῖν ἐφ' ὅσον ἂν χρόνον τὸν σταυρὸν ἐπωμάδιον φέρωσιν, ὡς ἡγνισμένοι Θεῷ καὶ τὴν αὐτοῦ πορείαν στελλόμενοι, ὄντως λογοποιοὶ ἐξεφάνθησαν καὶ τοῦ θείου τάφου διψῶντες ἐκδίκησιν κατὰ Χριστοῦ προδήλως ἐλύττησαν, καὶ μετὰ σταυροῦ τὴν τοῦ σταυροῦ κατάλυσιν ἠνομήκασιν, ὃν ἐπινώτιον ἔφερον, τοῦτον πρὸ ποδῶν τιθέναι μὴ φρίττοντες διὰ χρυσίον βραχὺ καὶ ἀργύριον· καὶ μαργαρίτας ἐγκολπιζόμενοι, τὸν πολύτιμον μαργαρίτην Χριστὸν ἠθετήκασι, τοῖς ἐναγεστάτοις τῶν ζώων τὸν παναγίστατον διασπείροντες » (β).

Οὕτω δὲ ἐν Ἑλλάδι τότε τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐχόντων, ὁ Πάπας ἦν πανταχοῦ ὁ ἀπόλυτος καὶ τῆς ἐκκλησίας δεσπότης, διώριζε πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους, ἐδημιούργει νέας ἐπισκοπάς, κατέλυεν ἀρχαίας, ὠργάνιζεν, ὡς ἤθελεν, ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, ἀφῄρει καὶ ἐλάμβανεν ὅ,τι ἐθεώρει αὐτῷ ὠφέλιμον, πάντων ἐν γένει ὢν αὐτὸς κυρίως ἀπόλυτος κύριος. Τότε καὶ ὁ ἡμέτερος Ἄθως μετὰ πάντων τῶν μοναστηρίων αὐτοῦ καὶ τῶν κειμηλίων αὐτῶν, ὑπήχθη εἰς τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Πάπα. «Custodiam monasteriorum Montis Sancti, quae ad sedem apostolicam immediate pertinere dicuntur (γ) Κύριος δὲ οἶδε ὁποίας καὶ ὁπόσας τότε οἱ λεγάτοι τῆς Ῥώμης διέπραξαν ἐνταῦθα αὐθαιρεσίας, πλουτίσαντες τὸ Βατικανὸν δι' ἀπείρων κειμηλίων καὶ χειρογράφων, ἃ νῦν ἡμεῖς ὡς ξένοι μα-

(α) Innocent. III. Epistol. βιβ. VIII. 126. σελ. 761. ἐκδ. Bréquigny et Laporte.

(β) Ὁ Οὔγων Πλαγόνιος λέγει ὅτι οἱ σταυροφόροι οἱ φέροντες πρὶν τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ἀποθέμενοι αὐτὸν ἐπέθηκαν τὸ σῆμα τοῦ διαβόλου. « embracierent l' esen au diable ».

(α) Ἰννοκεντίου Γ'. ἐπιστολ. 69 70 παρὰ Rain. Πρβλ. καὶ ἐπιστ. 71. καὶ 72. ὅπου γίγνεται λόγος περὶ τῆς προσπαθείας, ἣν πάντες ὀφείλουσι νὰ καταβάλωσιν ἵνα ἐκλατινίσωσι τὸν τόπον.

(β) Νικήτας Χωνιάτ. σελ. 761. ἐκδ. Βόννης.

(γ) Innocent. III. epist. libr. 13, 40. ἔκδ. Βαλούσ. Τομ. 2. σελ. 424.

κρόθεν θαυμάζομεν(β). Η οἰκτρὰ αὕτη τῶν πραγμάτων κατάστασις διήρκεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὅπου ἄλλοθι ἐξετείνετο ἡ δικαιοδοσία τῶν σταυροφόρων, ἔτη πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, ὅτε ἡ λατινικὴ ἐξουσία κατελύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνακτησαμένων τὴν πατρῴαν ἀρχὴν, τὴν 15 Ἰουλίου 1261· Μιχαὴλ δὲ ὁ Παλαιολόγος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὀρθόδοξος Βασιλεὺς μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν λατίνων. Ἀλλὰ νῦν, ὅτε πᾶς τις προσεδόκει, ὅτι τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ ἔμελλον ν' ἀπολαύσωσι τῆς πρὸ πολλοῦ στερηθείσης εἰρήνης, αἴφνης αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐπήνεγκε τὴν δευτέραν ἐποχὴν τῶν καταδιώξεων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἐποχὴν πολλῷ χείρονα καὶ μοχθηροτέραν τῆς πρώτης, καθόσον τὰ κατὰ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐκκλησίας βέλη νῦν ἐκ τῶν οἰκείων ἐξηκοντίζοντο. Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐξώσας τοὺς λατίνους ἐκ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀποκαταστήσας τὰ πάτρια, ἐφοβήθη μὴ αὖθις ὁ Πάπας ἐγείρῃ κατ' αὐτοῦ σταυροφορικόν· ὅθεν ἵνα διαλλάξῃ αὐτὸν, γινώσκων ὅτι ὁ κόσμος ἄνω καὶ κάτω ἐφέρετο διὰ τὴν ῥωμαϊκὴν φιλαργυρίαν, διαπρεσβεύεται αὐτῷ περὶ τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν.

Ὁ Πάπας, ὡς εἰκὸς ἀσμένως ἐδέχθη τὰς ἀπροσδοκήτους ταύτας προτάσεις καὶ ὑπέσχετο ν' ἀσφαλίσῃ ἀπὸ παντὸς κινδύνου τὸν αὐτοκράτορα· πέμπει δ' εὐθὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς δεξομένους καὶ συμβιβάσοντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἑνότητα καὶ συγκοινωνίαν. Οἱ λεγάτοι οὗτοι τοῦ Πάπα ἦσαν τέσσαρες· Βαρθολομαῖος ὁ ἐκ Σιέννης, Βαρθολομαῖος ὁ ἐκ Γροσέτου, Φίλιππος ὁ ἐκ Περούζης, καὶ Ἄγγελος ὁ ἐξ Ὀρβιέττου. Αἱ δὲ ὁδηγίαι αὐτῶν ἔλεγον οὕτω. « Δίδομεν ὑμῖν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀφορίζειν πάντας, ὅσοι διακωλύουσι καὶ ταράσσουσι τὴν ἕνωσιν, τοῦ ἀπαγορεύειν αὐτοῖς τὰς οὐσίας αὐτῶν, καὶ διώκειν αὐτοὺς ἐκκλησιαστικῶς τε καὶ πολιτικῶς, κατὰ τὸν συμφερώτερον τρόπον. » Ὁ Αὐτοκράτωρ, ὡσανεὶ περί τινος ἐμπορικῆς συνθήκης προέκειτο, αὐτὸς συνθέμενος μετὰ τῶν λεγάτων τοῦ Πάπα, τελειοῖ τὴν συνθήκην τῶν ἐκκλησιῶν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐγένετο ἡ κοινωνία ἐφ' ὅρῳ τριῶν τῶν ἑξῆς κεφαλαίων· « ἑνὸς μὲν, ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνῳδίαις τὸν Πάπαν εἰς τὰ δίπτυχα *μνημονεύεσθαι*, ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις τέσσαρσι πατριάρχαις· δευτέρου δὲ τοῦ *ἐκκλήτου*· τοῦτο δέ ἐστιν ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ καθάπερ εἰς μεῖζον καὶ ἐντελέστερον ἀνατρέχειν δικαστήριον τὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, καὶ τρίτου τοῦ *πρωτεύειν ἐν ἅπασι*.» Περὶ δὲ τῆς προσθήκης, ἣν οἱ Λατῖνοι περὶ τὸ ἱερὸν καινοτομοῦσι σύμβολον, ἢ περὶ ἄλλης οἵας οὖν ὑποθέσεως, ἀναγκαστική τις ἔρις τέως οὐ συνηνέχθη· ἀλλὰ μακρά τις ἠρεμία καὶ ἄνεσις τὰ μεταξὺ περιέτρεχε πράγματα τούτων γε ἕνεκα. (α) Η αὐθαίρετος αὕτη μεταξὺ Αὐτοκράτορος καὶ Πάπα ἕνωσις τῶν ἐκκλησιῶν, οὐδὲν, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, πραγματικὸν ἐπήνεγκεν ἀποτέλεσμα, τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου ἐξαναστάντος καὶ ἀποδοκιμάσαντος αὐτὴν ὡς εἰκός· οὐχ ἧττον ὅμως δεινὰς ἔσχε τὰς συνεπείας ἐπί τε τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, ἐκ βάθρων συνταράξασα πᾶσαν τὴν κοινωνίαν, τὰ πάνδεινα ὑποστᾶσαν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ αὐτοκράτορος, παντὶ σθένει πειρωμένου ἵνα ἐκβιάσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ. Λίαν δὲ ἀξιοσημείωτος εἶναι τοῦ αὐτοκράτορος ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι, δι' οὗ ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν ὅρων τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν θέλει τὴν ἕνωσιν ἀληθῶς καὶ ἐκ πεποιθήσεως, ἀλλ' ἵνα *οἰκονομήσῃ* τὰς περιστάσεις. Τὴν ἐξοικονόμησιν δὲ ταύτην τῶν περιστάσεων τὴν παραβάλλει πρὸς τὸ τῆς θείας οἰκονομίας μυστήριον. « Πόσαις οἰκονομίαις, λέγει πρὸς τὴν συνέλευσιν, οἱ πατέρες πρὸς ὅ,τι γενέσθαι συμφέρον ἐχρήσαντο; καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τὸν θεὸν γενέσθαι ἄνθρωπον, καὶ σταυρὸν ὑπομεῖναι, καὶ θάνατον καταδέξασθαι, ἄλλως ὄντα θεῷ ἀπρεπῆ, εἰ μὴν δὲ θεῷ συνειλημμένῳ σώματι, ἀλλ' οὖν κατ' οἰκονομίαν τὴν ἀνωτάτω γέγονε, καὶ τῶν μὴ πρεπόντων θεῷ σαρκοφόρῳ γινομένων, πᾶσα ἡ οἰκουμένη σέσωσται. Οὕτω χρῆμα θαυμαστὸν ἡ οἰκονομία, καὶ γ' ἡμεῖς εἴπερ οἰκονομικῶς τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον ἐφύγομεν οὐχ ὅπως εἰς ἁμαρτίαν λογισθήσεται, ἀλλὰ καὶ προσαποδέξονται οἱ γνώσεως ἀρίστης ἐπήβολοι ». (β) Ἐκτὸς τοῦ βλασφήμου τῆς παραβολῆς τῆς θείας οἰκονομίας (γ) πρὸς τὴν προκειμένην οἰκονομίαν τοῦ

(β) Ὅρα Wilken Geschichte der Kreuzzüge Τομ. ς'. σελ. 309.

(α) Νικηφόρ. Γρηγορ βιβλ. ἑ. κεφ. δ'. σελ. 63. ἔκδ. Ἑνετική.

(β) Παχυμέρ. βιβλ. ἑ. κεφ. ιή.

(γ) Οἰκονομέω κατὰ τὴν θεολογικὴν τῶν πατέρων γλῶσσαν ἴσον πράττω, διοικῶ, διατίθημι, κυβερνῶ, ποιῶ, ἐνεργῶ. « Τὰ ἀνθρωπίνως ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οἰκονομούμενα οὐ διὰ τοῦτο μόνον οἰκονομεῖται, ἵνα τὴν σάρκωσιν βεβαιώσεται, ἀλλ' ἵνα καὶ ἡμᾶς παιδεύσῃ πρὸς ἀρετήν ». Χρυσοστ. Ὁμιλ. 49 εἰς Ἰωάνν. σελ. 757 « Ὁ θεὸς πάντα ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος οἰκονομεῖ κλ. » Χρυσόστ. Ὁμιλ. 14. ἐπιστ. πρὸς Φιλιππησ. σελ. 79. Ἐντεῦθεν οἰκονομία σημαίνει, α') αὐτὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ διὰ τοῦτο καὶ κήρυγμα τῆς οἰκονομίας καλεῖται (Θεοδώρ. εἰς α' κεφ. τῆς πρὸς Τίτ. ἐπιστ. στίχ. 3)—β') Τὴν καθολικὴν καὶ μερικὴν κυβερνητικὴν πρόνοιαν τοῦ θεοῦ. « Εἰς τὸ πᾶν ἀφορῶντες, καὶ τὰς κατὰ τὸν κόσμον οἰκονομίας ἐπισκοποῦντες, καὶ τὰς εὐεργεσίας τὰς θεόθεν κατὰ τὴν ζωὴν ἐνεργουμένας, ὑπερκεῖσθαί τινα δύναμιν ποιητικὴν τῶν γιγνομένων καὶ συντηρητικὴν τῶν ὄντων καταλαμβάνομεν ». Γρηγορ. Νύσσ. λόγ. κατηχ. κεφ. 12. Τόμ. 3. σελ. 67.—γ') τὴν ἐνανθρώπησιν. Θεοδώρ. διάλογ. Β'. κεφ. 9. « Τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ θεοῦ λόγου καλοῦμεν οἰκονομίαν ».—δ') Αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς ἀπολυτρώσεως, καὶ τοῦ πάθους. « Ἐναν-

αὐτοκράτορος, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ κυρίως εἰμὴ ἀπάτη καὶ δόλος, σαφῶς ἐνταῦθα ἀποκαλύπτεται τὸ σφαλερὸν τῆς πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου σύστημα, σύστημα ψεύδους καὶ ἀπάτης, ἣν θεωροῦσι πολλοὶ καὶ τὴν σήμερον σοφίαν μεγάλην πολιτικήν. Ἡ ἕνωσις τῶν ἐκκλησιῶν ὑπὸ τοὺς ῥηθέντας ὅρους, βεβαίως ἢ ἦν ἀγαθὴ, ἢ ἦν πονηρά. Εἰ μὲν τὸ πρῶτον, οὐδεμιᾶς οἰκονομίας ὑπῆρχεν ἀνάγκη· εἰδὲ τὸ δεύτερον, αὐτὴ τότε ἡ οἰκονομία ἦν πρᾶξις πονηρὰ καὶ αἰσχρά. Οὐδεὶς δὲ οὐδέποτε, διὰ τοιαύτης οἰκονομίας ἀπέφυγε τὰ δεινὰ, ἃ δι' αὐτῆς ἐσκόπει νὰ διαφύγῃ· πολλῷ δὲ μᾶλλον αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς αἱ ἄτιμοι καὶ ἀγενεῖς παραχωρήσεις, αἱ καλούμεναι οἰκονομίαι τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων, πάντοτε συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ λυθῇ τὸ δρᾶμα οὐ μόνον ταχύτερον ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπονειδίστως. Εἰς τί ὠφέλησεν ἡ σοφὴ αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος οἰκονομία ; Εἰς οὐδὲν ἀπολύτως. Τοὐναντίον δὲ μᾶλλον τοσοῦτον κατέστησε τὸν Πάπαν θρασὺν, καὶ δικαίως, ὥστ' ἐπὶ τέλους καὶ τὸν ἀφώρισε. (α).

Ἐν τούτῳ ὅμως τῷ μεταξὺ ἡ ἄτιμος αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος οἰκονομία κατέστη ἔργῳ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνοικονόμητος. Ὁ Πατριάρχης Ἰωσὴφ παραιτεῖται καὶ κλείεται ἑκουσίως εἴς τι μοναστήριον τοῦ Βοσπόρου, ὁ κλῆρος ἐκήρυξε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καιρὸν νέων μαρτυρίων καὶ στεφάνων ἀθλητικῶν· ἐν τῷ λαῷ μέγας ἐκορυφοῦτο κατὰ τοῦ βασιλέως ὁ κλύδων. Οὕτω δὲ ἐκτὸς τῶν περὶ τὸν βασιλέα κολάκων, οἵτινες πάντοτε καὶ πανταχοῦ παρέπονται ταῖς αὐλαῖς, καί τινων ἄλλων διεφθαρμένων ἀνθρωπαρίων, ἅτινα « λημμάτων ἕνεκα καὶ βαλαντίων πληρώσεως θεὸν καὶ πατρίδα αἰσχρῶς καταπροδιδόντες ὑπούλως καὶ ψευδῶς ἐλατινοφρόνουν ὡς ἐξαγοραζόμενοι τοὺς καιροὺς, » τὸ σύνολον τοῦ ἔθνους ἀντέστη γενναίως, «πάντα ἀσμένως ὑπενεγκὸν καὶ πεπονθὸς ὥστε πάντα ἦσαν ἐνεργὰ τῷ βασιλεῖ, δημεύσεις, ἐξορίαι, φυλακαὶ, ὀφθαλμῶν ἀφαιρέσεις, μάστιγες, χειρῶν ἐκτομαὶ, πάντα οἷς αἱ γνῶμαι τῶν ἀνδριϊκῶν καὶ μὴ δοκιμάζονται».

Ὑπῆρχε τότε τῆς μεγάλης ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ ὁ Βέκος· ὁ ἀνὴρ οὗτος περιγράφεται ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν « συνετὸς ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ λόγου καὶ παιδείας τρόφιμος, τοσούτοις δὲ καὶ παρὰ τῆς φύσεως συγκεκροτημένος χαρίσμασιν ὅσοις τῶν τότε ἀνθρώπων οὐδεὶς, σώματος γὰρ εὐμήκει μεγέθει, καὶ ὄψει μετὰ τοῦ χαρίεντος ἐμβριθεῖ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῃ, καὶ γλώττης εὐκολίᾳ καὶ δρόμῳ συντόνῳ, ἄλλοις τε πλείστοις, καὶ ἔτι διανοίας εὐπορίᾳ τε καὶ ὀξύτητι πρὸς ἅπαν τὸ προτιθέμενον, τούτοις ἅπασιν ἄριστα τοῦτον ἡ φύσις ἐξώπλισεν, ὡς εἶναι βασιλεῦσι καὶ ἄρχουσι καὶ πᾶσι σοφοῖς αἰδέσιμον καὶ λαμπρὸν περιλάλημα » (α). Τοῦτον τὸν ἄνδρα γενναίως τῷ λατινισμῷ ἀνθιστάμενον, παντοῖος ἐγίνετο ὁ βασιλεὺς ἵνα ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτόν. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν γραφικῶν ἀποδείξεων διότι ἐκεῖνος « τῇ εὐθηνίᾳ τοῦ νοῦ καὶ τῆς γλώττης, ἅπασαν συγκινῶν, ὡς εἰπεῖν ἀκοὴν, ἀνέλυε τὰ τούτων προβλήματα ὡς Πηνελόπης ἱστὸν, » τὴν ἑτέραν ἐβάδισεν· ὅθεν συλλαβὼν αὐτὸν καὶ πολλοὺς μετ' αὐτοῦ ἐγκαθεῖρξεν εἰς δεινότατα δεσμωτήρια. Ἐνταῦθα δὲ ἐπείσθη ὁ δειλὸς καὶ ἄνανδρος Βέκκος περὶ τοῦ δικαίου τοῦ βασιλικοῦ δόγματος, « καὶ ὁ πρὶν μάχαιρα δίστομος κατὰ Λατίνων ἱστάμενος πρύμνην ἤδη κρουσάμενος ἑτεραλκέα τὴν νίκην ποιεῖται». Αὕτη ἡ τροπὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τοῦ δεσμωτηρίου ἀναβιβάζει αὐτὸν εἰς τὸν κενὸν τοῦ Πατριαρχείου θρόνον. Νῦν δὲ « πάντα ἦν αὐτὸς τῷ βασιλεῖ καὶ γλῶττα καὶ χεὶρ, καὶ κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου, καὶ λέγων, καὶ γράφων καὶ δογματίζων ». (β) Ὑπάρχει ἐν τῷ ὄρει παράδοσις, ὅτι ὁ Βέκος οὗτος, πατριαρχεύσας μετέβη καὶ εἰς τὸ ὄρος, πολλὰς ἐνταῦθα βιαιοπραγίας ἐπιχειρήσας. Ἂν δὲ ὁ Βέκος διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, μετέβη ἀληθῶς εἰς τὸν Ἄθω, καὶ ἂν ἡ Λαύρα, ὡς λέγεται, ἐδέξατο τοῦτον ἀσμένως, τοῦτο ἱστορικῶς τοὐλάχιστον ἐγὼ, δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσω (γ). Ἐκτὸς ὅμως πάσης κει-

---

θρωπήσας καὶ τὴν οἰκονομίαν τελέσας εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην τοὺς ἀποστόλους ἐξέπεμψεν ». Θεοδώρ. Θεραπ. λόγ. 10. « Ὁ μονογενὴς τὴν οἰκονομίαν τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην καὶ φρικτὴν ἐπλήρωσεν ». Χρυσόστ. εἰς ψαλ. 113. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐπίῤῥημα οἰκονομικῶς σημαίνει τὸ μυστηριωδῶς καὶ μετὰ λόγου. « Οἰκονομικῶς ἀγνοεῖν ὑπεκρίνετο, πάσης ἅμα κτίσεως γινώσκων ἀπόῤῥητα». Καισάρ. ἐρωτ. 30. « Οἰκονομικῶς τῇ πεύσει κέχρηται ». Καισάρ. 31. κλ. Οὐδαμοῦ δὲ ἡ λέξις σημαίνει τὸ διὰ δόλου τυγχάνειν κρυφίου τινὸς σκοποῦ, οἷος ἦν ὁ τοῦ αὐτοκράτορος, πονήρως σκοποῦντος τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σωτηρίαν, διὰ τῆς προτεινομένης ἑνώσεως.

(α) « Τέλος δὲ ὁ Πάπας Μαρτῖνος βασιλέα μὲν καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν, ὡς χλευαστὰς ἐπιτιμήσας καὶ μὴ ἀληθείαις στοιχοῦντας, ἀφορισμοῖς καθυπέβαλεν. Τοὺς δὲ πρέσβεις (τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ) μηδενὸς (ἐν Ῥώμῃ) ἀξιώσαντες τῶν εἰκότων ἀπέπεμπον. Ταῦτα γνοὺς βασιλεὺς..... ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, ὥστε καὶ τοῦ διακόνου μέλλοντος μνημονεύειν τοῦ Πάπα κατὰ τὸ σύνηθες, βασιλέως παρόντος, ὁ κρατῶν διεκώλυε, καλὰ, λέγων, τῆς ἀγάπης ἐκείνων ἀπόνασθαι, ὥστ' αὐτὸν μὲν ἐκπολεμῶσαι δι' ἐκείνους ἑαυτῷ τοὺς οἰκείους, ἐκείνους δὲ μὴ ὅπως χάριν ἔχειν ἀλλὰ καὶ προσαφορίζειν ». (Παχυμ. ἱστορ. βιβλ. 6. κεφ. 30.)

(α) Νικηφόρ. Γρηγ. βιβλ. ἑ. κεφ. 2.

(β) Νικηφ. Γρηγορ. ἑ. 2. 7.

(γ) Ἐκ τοῦ Παχυμέρους καὶ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἐξάγεται, ὅτι ὁ Βέκος ἀσθενήσας μετέβη πρὸς ἀνάῤῥωσιν εἰς τὴν Λαύραν, ὅπου ἦν καὶ ὁ πρώην πατριάρχης Ἰωσὴφ ἡσυχάζων. Παχυμ. 5, 28. Τὸν πατριάρχην Ἰωσὴφ μεταθεὶς εἶτα ἐκ τῆς Λαύρας ὁ αὐτοκράτωρ, διότι εἶχε συχνὰς σχέσεις καὶ συνομιλίας μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἐξώρισε πε-

ται ἀμφιβολίας, ὅτι κατὰ τὴν σύντομον ταύτην ἐθνικὴν καταιγίδα, καὶ τὰ μοναστήρια τοῦ ὄρους, πολλὰ δεινὰ καὶ καταδιώξεις ὑπέστησαν, ἃς ἡ παράδοσις συγκεχυμένως καὶ ἀμυδρῶς διετήρησε. Ταῦτα ὅμως τὰ δεινὰ καὶ οἱ διωγμοὶ εὐτυχῶς ἦσαν πρόσκαιρα καὶ οἱονεὶ ἐφήμερα, διαρκέσαντα ὅσῳ καὶ ὁ βίος τοῦ παραιτίου αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς Μιχαὴλ (1282), διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος, ὅλως τἀναντία φρονῶν τῷ πατρί. Ἐσωτερικῶς τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦδε αὖθις τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνεβλάστησεν ἡ εἰρήνη· ὁ δὲ διαταράξας αὐτὴν οὐδὲ κἂν δημοσίας ἔτυχε ταφῆς, ἀλλὰ λάθρα καὶ νύκτωρ μακρὰν ἀπαχθεὶς τοῦ στρατοπέδου ἐκαλύφθη ἁπλῶς ὑπὸ γῆς. (α)

Ταύτης τῆς ζοφερᾶς λαίλαπος διαλυθείσης, αὖθις τὴν οὐρανομήκη κορυφὴν τοῦ Ἄθωνος περιέλαμψεν αἰθρία γαλήνη· ἐν δὲ τῇ νηνεμίᾳ ταύτῃ τῶν διωγμῶν, εὐθὺ κατηυθύνοντο πάλιν τῶν ἁγίων αἱ προσευχαὶ ὡς θυμίαμα πρὸς τὸν ὕψιστον. Οὐδὲν ἐν εἰκοσαετίᾳ ἐτάραξε τὴν εἰρήνην τοῦ ὄρους· ἀλλ' αἴφνης νέα ἀπροσδόκητος τρικυμία αὖθις ἀπὸ Δυσμῶν κατελθοῦσα ἐξεῤῥάγη περὶ τὸν Ἄθω.

Τῆς καταιγίδος ταύτης αἱ πρῶται ἀτμίδες συνεπυκνώθησαν εἰς μελανὰ νέφη περὶ τὴν Αἴτναν καὶ τὸ

ριορίσας αὐτὸν ἐν τῇ Χηλῇ, ἥτις ἦν φρούριον ἐπινησίδιον πρὸς τοῖς ἄκροις τῆς Εὐξείνου θαλάσσης. Παχυμ. 5, 29. « Τινὰς δὲ καὶ τῶν μοναχῶν, οἳ δὴ κἀκείνῳ προσέκειντο, ἄλλον μὲν ἀλλαχοῦ ἐξορίζει, καὶ νήσοις ταῖς κατ' Αἰγαῖον περιορίζει. » Παχυμ. αὐτόθι. Ἀλλὰ τίς αὕτη ἡ Λαύρα; Ἐν βιβλίῳ 5 κεφ. 17. ὁ Παχυμέρης καλεῖ τὴν μονὴν ὅπου κατῆλθεν ὁ πατριάρχης Ἰωσὴφ μονὴν τῆς περιβλέπτου· ἐν δὲ κεφ. 28 μονὴν κατὰ τὸν ἀνάπλουν, ἣν καλεῖ πολλάκις Λαύραν καθαρὸν ἔχουσαν τὸν ἀέρα. Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς βιβλ. 4. κεφ. ά. λέγει, ὅτι ὁ Ἰωσὴφ μικρὸν τῆς βασιλευούσης ἐκχωρηκὼς φέρων ἑαυτὸν τῇ περὶ τὸν Βόσπορον τοῦ Ἀρχιστρατήγου μονῇ ἐδεδώκει » Ἐκ τούτων δὲ ἐξάγεται μὲν βεβαίως ὅτι ὁ Βέκος μετέβη εἰς τὴν Λαύραν ἵν' ἀναλάβῃ, λίαν ἀμφίβολον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ Λαύρα αὕτη ἦν ἡ τοῦ Ἄθω· πολλῷ δὲ μᾶλλον καταφαίνεται τοὐναντίον· καθότι ἐνταῦθα Λαύρα σημαίνει ἁπλῶς τὴν μονήν.

(α) Ὁ δὲ υἱὸς καὶ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τηνικαῦτα παρών, μὴ ὅτι τῆς τοῖς βασιλεῦσι νενομισμένης οὐκ ἠξίωσε τὸν πατέρα ταφῆς, ἀλλ' οὐδ' ὁποία βαναύσοις ἢ σκαπανεῦσιν ἐφεῖται· πλὴν ὅτι παρεκελεύσατο νύκτωρ βραχεῖς τινας ἄνδρας πόῤῥω που τοῦ στρατοπέδου ἀπαγαγόντας πλείστην ἐπισωρεῦσαι γῆν, τοῦτο μόνον αὐτοῦ προμηθευσάμενος, μὴ θηρίων στόμασιν ἴσως στόμα βασιλικὸν διαμερισθῇ· τὸ δ' αἴτιον ἡ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας δόγματος ὑπῆρχε παρατροπή, ἣ ζῶν μὲν ἐκεῖνος, ὡς πρόσθεν εἰρήκειμεν, κατεχρήσατο· οὗτος δὲ λάθρα προθέσεσιν ὅλαις ἀπέστεργε τῆς ψυχῆς, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν πλατύτερον· οὐ γὰρ ἐκεῖνον, τὴν δ' ἐκείνου τοιαύτην μάλα σφοδρῶς ἀπεσείετο πρᾶξιν· πατρικῆς γὰρ εἵνεκα στοργῆς καὶ τιμῆς, καὶ ὅση ἀνήκει αἰδὼς πάντας υἱοὺς ὑπερβέβληκεν ὁπόσοι πατράσιν ἀρέσκοντες ἔδοξαν. Νικηφόρ. Γρηγ. βιβλ. ἑ. κεφ. 7.

Βεζούβιον· ἐκεῖθεν δὲ ὡς λάβα πυρὸς ἐκχυθεῖσαι ἐνέπρησαν καὶ κατηρήμωσαν τῆς Χαλκιδικῆς τὴν εὐθαλῆ καὶ ἀκμαίαν χώραν. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' υἱοῦ τοῦ ἀποθανόντος Μιχαὴλ, δεινὸς ἐξεῤῥάγη πόλεμος μεταξὺ Φρεδερίκου βασιλέως τῆς Σικελίας καὶ Καρόλου τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας. Ὁ Σικελὸς πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ πιεζόμενος, προσκαλεῖ σύμμαχον τὸν γνωστὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μισθοφόρον καὶ πειρατὴν Ῥογέρον τὸν ἀνθηρὸν (Roger de Flor), ὅστις ἀθροίσας πανταχόθεν, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς Καταλονίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχε διακεκριμένον ἐν κακουργίᾳ μετήει πρὸ πολλοῦ ἀδεῶς βίον ληστρικὸν καὶ πειρατικόν, δεινότατος καὶ φοβερώτατος πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ καταστὰς τοῖς πᾶσι πειρατὴς καὶ ληστής.

Οὗτος ἦν ὁ Ῥογέρος ὁ συμμαχήσας τῷ Σικελῷ καὶ κατατροπώσας τὸν Κάρολον. Μετὰ τὴν εἰρήνην τῶν δύο ἀντιπάλων, οἱ Καταλόνιοι οὗτοι τυχοδιῶκται μὴ ἔχοντες πλέον ἐργασίαν τινὰ ἐσκέπτοντο ποῖ νὰ τραπῶσι «οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοῖς (ὡς λέγει ὁ Γρηγορᾶς) οἰκίαι καὶ κτήσεις ἑστῶσαι, ἵνα τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν ἐπισπεύδωσιν, ἀλλ' ἄλλοθεν ἄλλος, καὶ πολλοὶ πολλαχόθεν ἄσκεποι καὶ γυμνῆτες, κέρδους ἕνεκα ληστρικοῦ συνδραμόντες, πλάνητα καὶ διαπόντιον ἔβοσκον βίον» (α).

Σκεφθέντες λοιπὸν, διεπρεσβεύσαντο πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἀνδρόνικον, προσφέροντες αὐτῷ τὰς ὑπηρεσίας των, καὶ προτείνοντες συμμαχίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Τοῦ δὲ βασιλέως λίαν ἀσμένως τὴν πρεσβείαν προσδεξαμένου, ὁ Ῥογέρος ἄρας ἐκ Σικελίας ἔπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, φέρων ὀκτακισχιλίους ἄνδρας, ὧν τοὺς μὲν ὠνόμαζε Καταλάνους, ὡς τοὺς πλείστους ἐκ τῆς Καταλονίας καταγομένους, τοὺς δ' ἑτέρους Ἀμογαβάρους (β). Ὁ βασιλεὺς νομίσας ὅτι εὗρεν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον τινὰ θησαυρὸν, τοιαύτη ἦν τότε ἡ ἀθλιότης τῆς αὐτοκρατορίας εἰς ἔσχατον περιελθούσης κίνδυνον ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων προσβολῶν τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως! οὐ μόνον εὐθὺς ἀνήγαγεν εἰς τὸ τοῦ μεγάλου Δουκὸς ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ

(α) Νικηφόρ. Γρηγ. βιβλ. γ'. κεφ. 3.

(β) Ἀμογάβαροι Παχυμ. 11, κεφ. 13. Νικηφ. Γρηγ. βιβλ. 7. σελ. 153. ἱσπανοὶ μισθοφόροι, διάσημοι διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ θηριωδίαν αὐτῶν, ἠσκημένοι ὡς πρὸς πᾶσαν ταλαιπωρίαν καὶ στέρησιν ἐν τοῖς πολέμοις κατὰ τῶν Μαύρων, « **Almugavarum professio est semper in armis vivere, extra habitationem communem, in montibus et silvis, continue pugnando cum Mauris.**» **Petr. Aragon. chron.** βιβλ. 2. κεφ. 3. Τινὲς παράγουσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν Ἀβάρων (Παχυμ. 5, 21) ἢ Οὔνων. Ἡ λέξις δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἀραβικὴ Ἀλμιγαβάρ, σημαίνουσα τὸν ἀκατάσχετον εἰς τοὺς κινδύνους καὶ εἰς τὰς μάχας· ὅρα **Raimundus Montanerius** Χρονικ. βασιλ. Ἀραγων. καὶ **Moncada** ἱστορ. τῶν Καταλάνων. κεφ. 7.

κηδεστείαν μετὰ τοῦ τυχοδιώκτου τούτου συνῆψε. « Ἡ μέν τοι τῶν χρημάτων δαπάνη, ὁπόση περὶ τὰ ἐκείνων ἐνδύματα, καὶ τὰς δωρεὰς, καὶ τὰ ἐπέτεια δεδαπάνηται σιτηρέσια, εἰς τοσοῦτον ἀνῆλθε πλεονεξίας, ὥστ' ἐν βραχεῖ τὸ βασιλικὸν ἐξεκένωσε ταμεῖον· ἐπεὶ δ' οὕτω ταῦτα, καὶ ἔδει διαβάντα ἐς τὴν Ἀσίαν, πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς, τί χρὴ λέγειν ὁπόσα εἰργάσαντο παριόντες δεινὰ κατὰ τῶν ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἀσίαν καταφυγόντων πολιχνίοις Ῥωμαίων; ἀνδράσιν μὲν καὶ γυναιξὶν οὐδὲν ἄμεινον ἢ ὡς ἀνδραπόδοις ἐχρήσαντο· τοῖς δ' ὑπάρχουσιν ἅπασιν, ὡς οἰκείοις ἀδεῶς κατεχρήσαντο . . . . καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὸν πρῶτον ἐπράχθη ἐνιαυτόν » (α). Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Ἀσίᾳ ἔπραξαν ἀληθῶς τὰ στίφη ταῦτα ἀνδραγαθήματά τινα, καὶ ἐδίωξαν τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Φιλαδελφείας· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπανελθόντες εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν ληστρικὰς καὶ πειρατικὰς ἕξεις, περιερχόμενοι ὡς ἄγρια θηρία τὴν χώραν ἐνέβαλλον πανταχοῦ τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. « Ἦν οὖν ἰδεῖν οὐ μόνον τὰς οὐσίας ἄρδην τῶν ταλαιπώρων ἁρπαζομένας Ῥωμαίων, κόρας τε καὶ γυναῖκας ὑβριζομένας, πρεσβύτας τε καὶ ἱερέας ἀγομένους δεσμίους, καὶ τὰς ἄλλας ὑπομένοντας τιμωρίας, ὁπόσας ἡ τῶν Λατίνων δυσμενεστάτη χεὶρ ἀεὶ καινοτέρας ἐφεύρισκε κατὰ τῶν ἀθλίων· ἀλλὰ καὶ συχνὰ γυμνὸν ὁρῶντα τὸν πέλεκυν κατὰ τοῦ τραχήλου, ὡς αὐτίκα τεθνηξομένους, εἰ μὴ θησαυροὺς ὁμολογοῖεν χρημάτων· καὶ οἱ μὲν ἐκτιθέμενοι πάντα, ὑπέρου γυμνότεροι ἀπηλλάττοντο· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες ὅτου ἐξωνήσονται ἑαυτοὺς, τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ σώματος ἄλλοι ἄλλα ἀφαιρούμενοι, θέαμα ἐλεεινὸν παρὰ τοὺς ὁδοὺς ἐξετίθεντο, εἴ τις ἄρτου τεμάχιον ἢ ὀβολὸν παράσχοι, ζητοῦντες ». (α)

Τοῦ τυχοδιώκτου τούτου τὰ κακουργήματα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παύσωσιν ἄλλως, ἢ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς Ἀδριανούπολιν ἐξ Ἀσίας μετέβη εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἀφεὶς ἐν Καλλιπόλει τὸν ϛρατὸν αὐτοῦ, αὐτὸς μετὰ διακοσίων ἀνδρῶν ἀνέβη εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου ἦν τότε ὁ βασιλεύς. Ἐνταῦθα ὅμως ὑπὸ τῶν Ἀλάνων ἐνεδρευθεὶς κατεκόπη μετὰ πολλῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ. Ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐσώθησαν, πρῶτοι ἀνήγγειλαν τὴν καταστροφὴν πρὸς τοὺς ἐν Καλλιπόλει στρατοπεδεύοντας. Ταῦτα δὲ οἱ Καταλάνοι μαθόντες πρῶτον μὲν πάντας ἐν Καλλιπόλει ἡβηδὸν ἀπέσφαξαν, εἶτα δὲ ὀχυρώσαντες τὰ τείχη κατέστησαν τὴν πόλιν ἀσφαλέστατον ὁρμητήριόν τε καὶ φρούριον. Κάτοχοι νῦν τῆς Καλλιπόλεως, πάντα μὲν τὰ πλοῖα διερχόμενα τὸν Ἑλλήσποντον συνελάμβανον, πανταχοῦ δὲ κύκλῳ ἔν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ, μετέβαλλον τὴν χώραν εἰς ἔρημον, πυρπολοῦντες καὶ ἀποτεφροῦντες αὐτήν. Καύσαντες δὲ καὶ πορθήσαντες μετὰ τῶν Τουρκοπούλων καὶ ἄλλων τυχοδιωκτῶν μετ' αὐτῶν ἑνωθέντων, πᾶσαν τὴν Θρᾴκην, εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν· κἀκεῖ τὰ πλεῖστα καταστρέψαντες στρατοπεδεύουσι περὶ τὴν Κασσάνδρειαν, τὴν γείτονα τοῦ Ἄθω χερσόνησον. Ὁποῖα τάχα φρικαλέα δεινὰ νῦν δὲν ὑπέστη τὸ ὄρος, ὑπὸ τῶν ἀγρίων τούτων θηρίων, ὧν τὴν προσέγγισιν ἵν' οἱ ἄνθρωποι ἐμποδίσωσιν, αὐτοὶ πολλάκις καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἀπετέφρουν καὶ τὴν χώραν ἐδῄουν, καὶ τὰ ζῶά των ἔσφαττον, καταφεύγοντες εἰς τὰ ὄρη (α). « Ὅταν τις, λέγει ὁ Φαλμεράϋρ, λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ ἄπειρα δεινὰ, ὅσα ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας καὶ ἥμισυν, ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Λατίνων μέχρι τῆς ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β΄. ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπῆλθον ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, εὐκόλως ἐξηγεῖται ἡ καταστροφὴ τῶν μοναστηρίων τοῦ ὄρους. Ναὶ μὲν ἡμεῖς οἱ δυτικοὶ, δὲν ἀκούομεν εὐχαρίστως ὅταν τις λαλῇ περὶ τοῦ φανατισμοῦ, περὶ τῆς βαρβάρου ἀμαθείας περὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, καὶ τέλος περὶ τῆς μωρᾶς ἐνεργείας καὶ συμπεριφορᾶς τῶν προγόνων ἡμῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἂν ὅμως εἰσέτι ὑπῆρχον ἐν τοῖς Ἱσπανικοῖς καὶ Σικελικοῖς ἀρχείοις, τὰ ὁλοσχερῆ χρονικὰ καὶ ἡμερολόγια τῆς μεγάλης τῶν τυχοδιωκτῶν Καταλονικῆς ἑταιρίας, ἥτις ὡς καλῶς ὠργανισμένη ληστρικὴ συμμορία μετὰ σφαγίδων καὶ ἀρχῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν περὶ τὸν Ἑλλήσποντον, εἶτα ἐπὶ τῆς χερσονήσου Κασσάνδρας ἐγγὺς τοῦ ἁγίου ὄρους, ὁλόκληρα ἔτη (1035 μέχρι 1309 μ. Χ.) τὰ αἴσχιστα διεπράξατο, ἠδύνατό τις νὰ μάθῃ τίς ἐνέπρησε τὸ μοναστήριον τοῦ Ξηροποτάμου, καὶ τίς διήρπασε καὶ κατηρήμωσε τὴν ῥομαντικὴν τοῦ Κουλουμούση περιοχήν. Δέκα ἡμέρας κύκλῳ, λέγει ὁ αὐτόπτης Μοντάνερος, πᾶσα ἡ χώρα ἦν κατὰ ταῦτα τὰ ἔτη ἔρημος καὶ ἀκαλλιέργητος (β). »

(Ἕπεται συνέχεια.)

(α) Νικηφόρ. Γρηγορ βιβλ. Ζ΄. κεφ. 3.

(β) Νικηφορ. Γρηγορ. αὐτόθι.

(α) Ὅρα Ducangii Historia Franco byzantina βιβλ. 6. κεφ. 22. Παχυμέρ. ἱστορία βιβλ. 11. 12. 13. Νικηφ. Γρηγορ. βιβλ. 7. Raimondus Montanerus (αὐτόπτης μάρτυς) chron. reg. Aragon.

(β) Fragmente aus dem Orient. 2, 42. Πιθανῶς ὁ Παχυμέρης ἂν ἐξηκολούθει τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ἤθελεν ἐκθέσει λεπτομερῶς τὰς περὶ τὸν Ἄθω κακουργίας τῶν Καταλάνων. Ὅπου δὲ λήγει ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἀναφέρει μόνον τὴν ἑξῆς ἐν παρόδῳ εἴδησιν ἐξ ἧς βλέπει τις ὡρισμένην τὴν πρόθεσιν αὐτῶν νὰ προσβάλωσι τὸ ὄρος. « Ὡς δὲ ἔλεγον ἐφ' ᾧ προσβάλλοιεν Ἄθω, εἰ τέως αὐτοῖς ἀναιμωτὶ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ κλεισουρείας διελθεῖν γένοιτο. » Παχυμ. 7. 36.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ

Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς ποινικῆς Νομοθεσίας

Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

ἐναρκτήριον μάθημα,

γενόμενον τὴν 11 Ἀπριλίου 1863.

Φίλτατοι ὁμιληταί !

Ἡ ἕδρα ἐφ' ἧς ἀναβαίνω σήμερον ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν φέρει τῆς χηρείας τὸν πέπλον. Ὁ ἀνὴρ ὅστις ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἐνεκαίνισε καὶ ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη ἐκάλλυνεν αὐτὴν, ὁ ἀοίδιμος Σπυρίδων Πήλληκας, ὑπὸ χρονίας τηκόμενος νόσου, καὶ πρὸς θεραπείαν εἰς Γαλλίαν ἀπελθὼν, κατέλυσεν ἐν Παρισίοις τὸ ζῆν, τὴν 5 Ἰουλίου 1861, ἀφεὶς πένθος πᾶσί τε τοῖς ὁμιληταῖς αὐτοῦ, πᾶσί τε τοῖς φίλοις καὶ συναδέλφοις.

Ἐπὶ δύο ἔτη σιγᾷ ἡ ἕδρα αὕτη· καὶ δικαίως ἐσίγησεν· ὅσῳ μεῖζον τὸ πένθος, τόσῳ καὶ διαρκέστερον· ἔπρεπε νὰ μεσολαβήσῃ χρόνος τις μεταξὺ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Πήλληκας ὕστατον ἀπὸ τῆς ἕδρας ταύτης ἀπήγγειλε μάθημα, καὶ ἐκείνης καθ' ἣν ὁ διάδοχός του ἤθελεν ἀνέλθει αὐτὴν, ὅπως λησμονηθῇ ἐπί τι ἡ σοφὴ διδασκαλία τοῦ ἠσκημένου καὶ τὰ μάλιστα περὶ τὸ ποινικὸν δίκαιον πεφιλοσοφηκότος Καθηγητοῦ ἐκείνου. Ὁμολογῶ, φίλτατοι ὁμιληταὶ, ὅτι ἐπὶ πολὺ παρακελευομένου με τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ ἵνα δεχθῶ τὴν ἕδραν ταύτην τῆς ποινικῆς νομοθεσίας, ἀντέτεινα, δεόμενος αὐτοῦ ὅπως ἄλλον κρείττονα ἐμοῦ καλέσῃ εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ Πήλληκα· τοῦ Ὑπουργοῦ ὅμως λίαν φιλοφρόνως ἐπιτείνοντος, ἐνέδωκα, ὡς δεῖ πάντα πολίτην ἐνδίδειν καὶ ὑπακούειν τοῖς προστάγμασι τῆς πολιτείας καὶ ὑπηρετεῖν τῇ πατρίδι, πᾶσαν δὲ καταβαλῶ σπουδὴν ὅπως ὡς οἷόν τέ μοι ἄξιος τῆς κλήσεως ταύτης ἀναδειχθῶ. Πρὶν ὅμως τοῦ ἔργου ἐπιληφθῶμεν, δεῦρο δὴ ἀπὸ τῆς ἕδρας ταύτης τελέσωμεν εὐγνώμονα φιλίας φόρον τῇ μνήμῃ τοῦ ἀειμνήστου Πήλληκα, ἀφοῦ θανόντος αὐτοῦ, ἐν ξένῃ μὲν φιλόφρονι δὲ τῇ Ἑλλάδι γῇ, οἱ συνάδελφοι καὶ φίλοι αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ δώσωμεν αὐτῷ τὸν ὕστατον ἀσπασμὸν καὶ θαλεροῖς δάκρυσι περιεῤῥαντισμένα ἄνθη νὰ ῥίψωμεν ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπερμεσούσης ταύτης ἑκατονταετηρίδος, τὸ 1806, ὁ Σπυρ. Πήλληκας εἶδε τὸ φῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκεῖ δὲ καὶ τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἐποιήσατο· ἀλλ', ὡς εἰκὸς, διὰ τὸ ἀτελὲς καὶ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὀλίγον ἀπὸ τῶν διδασκαλείων ὠφελήθη. Εὐγενὴς ὅμως καρδία, καὶ ἕλκων τὸ γένος ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐκείνης ἑπτανησίας χώρας, ἧς καὶ ἡ αὔρα καὶ τὸ κῦμα πνέουσι τὴν ποίησιν καὶ τὸν νοῦν ἐξαίρουσι πρὸς ὅ,τι μέγα καὶ εὐγενὲς, ὁ Σπυρ. Πήλληκας, ὅστις νεώτατος ἠλεκτρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐκπεμφθέντος κατὰ τὸ 1821 σπινθῆρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξώρμα πρὸς κτῆσιν παιδείας τελειοτέρας, αἰσθανόμενος, ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν ὅπλων δόξα καλὴ μὲν καὶ λαμπρὰ, πολλῷ ὅμως διαρκεστέρα ἡ ἀπὸ τῶν γραμμάτων· ἀλλὰ πόρων οἰκείων στερούμενος παιδαγωγοῦ ἀνεδέχθη θέσιν ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλβετικὴν Γενεύην. Ἐκεῖ ἐδίδασκε τότε, ὁ μετὰ ταῦτα καὶ ἐμὸς διατελέσας ἐν Παρισίοις Καθηγητὴς, Πελλεγρῖνος Ῥόσσης ὁ πάνυ. Πεπροικισμένος ὁ μακαρίτης Πήλληκας μὲ νοῦν εὐφυᾶ, φαντασίαν ὅλως ἑπτανησίαν, καρδίαν δ' εὐαίσθητον, ἐνόησε ταχέως τὸν προορισμόν του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν τῶν νόμων σπουδὴν, οὐχὶ τὴν ξηρὰν καὶ ζητητικὴν ἑρμηνείαν τῶν θετικῶν ἁπλῶς νομοθετημάτων, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῆς καθαρωτάτης πηγῆς ἀρυομένην τοῦ δικαίου τὴν γνῶσιν, τὴν τῆς φιλοσοφίας τὴν δᾷδα περιάγουσαν πρὸς τὰ τῶν πολιτειῶν δόγματα, ὅπως αὐτῶν τὸ πνεῦμα ἀναζητοῦσα τὰ μὲν καλῶς ἔχοντα τῷ κύρει τοῦ ὀρθοῦ λόγου περιβάλῃ, τῶν δὲ κακῶς διεσκευασμένων τὰς ἀτελείας καταδείξῃ καὶ τὴν θεραπείαν ὑποδείξῃ τοῖς τεταγμένοις πρὸς τὴν τῶν νόμων βελτίωσιν. Ἑξαετίαν οὕτως ὅλην διήνυσεν ὁ ἀείμνηστος Σπ. Πήλληκας ἐν Γενεύῃ, ἀπὸ τοῦ 1829—1835, ἐλθὼν δ' ἐνταῦθα, διά τε τὸ ὑγιὲς τοῦ νοὸς αὐτοῦ, τὸ στερεὸν τοῦ χαρακτῆρος, τὸ ἐμβριθὲς τῶν σπουδῶν του, διωρίσθη Ἐφέτης, ἡ δὲ μεταπολίτευσις τοῦ 1843 εὗρεν αὐτὸν Ἀρειοπαγίτην, τῆς δὲ θέσεως ταύτης μετέστησεν αὐτὸν τὸ ἀκλεὲς ἐκεῖνο Β'. ψήφισμα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου. Κατῆλθε λοιπὸν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου δίφρου ὁ Σπ. Πήλληκας καὶ ἐν τῇ δικηγορικῇ κονίστρᾳ εἰσῆλθεν ἀποθεὶς τοῦ ἀληθοῦς δικαστοῦ τὴν τήβεννον οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετάς· ἐφ' ᾧ διεκρίθη διὰ τὸ ἔντιμον τοῦ τρόπου ὃν ἐπεδείξατο ἀείποτε πρὸς τοὺς τῆς ἀρωγῆς αὐτοῦ χρήζοντας. Ὁ πελάτης προσερχόμενος τῷ Πήλληκᾳ εὕρισκεν ἐν αὐτῷ τὸν πρῶτον καὶ ἀδέκαστον δικαστὴν, εἰ δ' ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ ἀνελάμβανε τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, τοῦτο ἦν σημεῖον ἀσφαλὲς ὅτι τὸ δίκαιον ἦν ὑπὲρ τοῦ αἰτουμένου τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ· παρὰ δὲ τοῖς δικασταῖς ἡ ἐμφάνισις τοῦ Σπ. Πήλληκα ὡς προστάτου τῶν δικαίων τινὸς πολίτου ἦν αὐτὴ καὶ μόνη προκατάληψις ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ προστατευομένου.

Ἐν τῷ μονήρει καὶ ἡσύχῳ τοῦ σπουδαστηρίου του βίῳ κατέβη ὁ τότε τῆς πολιτείας ἡμῶν ἄρχων ἵνα ζητήσῃ τοῦ Σπ. Πήλληκα τὴν συνδρομὴν εἰς τὰ τῆς πολιτείας· ἀντέτεινεν οὗτος, ἀλλ' ἀναλογισθεὶς

ὅτι τοῦ πολίτου τὸ καθῆκον δὲν συνίσταται ἐν ἁπλῶς ἰδιωτικῇ καὶ ἀργούσῃ ἀρετῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν κοινῶν διαχειρήσει, ἐνέδωκε, καὶ τὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης ἐδέχθη χαρτοφυλάκιον, ὅπερ μετ' ὀλίγους μῆνας ἀφῃρέθη ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1854 συμβάντων, ἃ ἐπὶ τὴν πατρίδα ἡμῶν προὐκάλεσεν ἀσύμφορος διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ πρὸς τὰς περιστάσεις ἀκατάλληλος πολιτική· διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ πρὸς τὰς περιστάσεις ἀκατάλληλος πολιτική. Ὁ Πήλληκας, ὅμως ὅστις κατὰ τὰς συμβάσας ἐπὶ τῆς ὑπουργείας αὐτοῦ βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἐξελέχθη Βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀποθέμενος τὴν ἐξουσίαν δὲν εἰσῆλθεν ἀμέσως εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἀλλ' ἔμεινε βουλευτὴς, καὶ τότε ἔγραψε, τῇ τῆς προεισηγήσεως τῶν νόμων χρώμενος προνομίᾳ τοῦ Βουλευτοῦ, τὸ περὶ καταργήσεως τοῦ πολιτικοῦ θανάτου ψήφισμα, ὅπερ ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Βουλῆς διεβιβάσθη ὡς προβούλευμα πρὸς τὴν Γερουσίαν, ἐπιψηφισθὲν δὲ καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐστάλη εἰς κύρωσιν πρὸς τὸν Βασιλέα, ἔνθα καὶ ἔμεινε, διότι ἡ πρὸς ἀποῤῥόφησιν πάσης πρωτοβουλίας, ἡ πρὸς συγκέντρωσιν πάσης ἐξουσίας ἀκατάσχετος τάσις τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου ἐνέβαλλον αὐτῷ ἀντίδρασιν πρὸς πᾶν ὅ,τι καλὸν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐξ ἄλλου, ἔστω καὶ ὑπὸ τοῦ συντάγματος δεδικαιωμένου πρὸς τὴν τούτου προεισήγησιν. Ὅ,τι ὅμως ὁ πρὸς τὴν παμβασιλείαν ὑπὸ ψευδεῖς ἐξωτερικοὺς συνταγματικοὺς τύπους τείνων Βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀπηξίωσε νὰ κυρώσῃ, τοῦτο ἡ μετὰ τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν ἐγκαθιδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λαοῦ Προσωρινὴ Κυβέρνησις ἐπραγματοποίησε, καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σπ. Πήλληκα ἐγένετο νόμος τοῦ Κράτους διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Ὀκτωβρίου 1862 ψηφίσματος· οὕτω δ' ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς νομοθεσίας ἡμῶν τὸ βαρβάρων νομοθετημάτων ἀπομνημόνευμα τοῦτο (α).

Περὶ δὲ τοῦ Καθηγητοῦ οὐδὲν εἰσέτι εἶπον, διότι τελευταῖον τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἔργων τοῦ Σπ. Πήλληκα ἠθέλησα νὰ μνησθῶ τῆς εἰκοσιπενταετοῦς αὐτοῦ Καθηγεσίας, ἅτε τοῦ ἔργου τούτου ὑπάρξαντος τοῦ κυριωτάτου μελήματος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ὃν πενθοῦμεν ἔτι καὶ σήμερον.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου ὁ Σπυρ. Πήλληκας ἐκλήθη εἰς τὴν ἕδραν τῆς ποινικῆς νομοθεσίας· τίς κάλλιον αὐτοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι τότε νομικῶν ἀνδρῶν ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ταύτην κλῆσιν; Ἐξ ὅλων τῶν κλάδων τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ὁ μᾶλλον ἐφαπτόμενος τῶν συμφερόντων τοῦ πολίτου τὸ ποινικόν ἐστι δίκαιον· τιμὴ, ἐλευθερία, ἰδιοκτησία καὶ αὐτὴ πολλάκις ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ εἰσὶ τὰ περὶ ὧν διατίθεται ἡ ποινικὴ νομοθεσία. Καὶ εἰ μὲν αὕτη καλῶς ἔχῃ, ἡ πολιτεία προάγεται, καθαίρει τὸ κακὸν, διορθοῖ τὸ στρεβλὸν, ἀνακαλεῖ τὸ πεπλανημένον, ἀλλὰ φείδεται τοῦ καλοῦ καὶ ὑγιοῦς, οὗ περ προστατεύει κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς. Ἐμπνεόμενος ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων θρησκευτικῶν αἰσθημάτων, ὁ ποινικολόγος ψυχολογικῶς ἀνερευνᾷ τὸν ἄνθρωπον, τὸ δ' ἐταστικὸν αὐτοῦ ὄμμα ἀνελίσσει πάσας τῆς καρδίας αὐτοῦ τὰς πτυχὰς, ζητεῖ τὴν πηγὴν τῶν πρὸς τὸ κακὸν ὁρμῶν, ἐπιχειρεῖ δὲ οἱονεί τινα παθολογικὴν ἀνατομίαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὕτω τίθησιν ὡς ἀρχὴν τῶν διαταγμάτων τοῦ ποινικοῦ νόμου τὴν σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς κοινωνίας ἐν τῷ καθαρμῷ τῆς κακίας μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ἀναιρέσει τοῦ αὐτὴν διαπράξαντος. Χωρίσατε Κύριοι, τὸ θετικὸν τῆς πολιτείας νομοθέτημα, τὸ ποινικὸν καλούμενον δίκαιον, τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ βάσεως, καὶ θέλετε ἀμέσως ἰδεῖ πόσον θέλει ταπεινωθῇ, δὲν θέλει εἶσθαι μετὰ τὴν διάζευξιν ταύτην ἄλλο τι, εἰμὴ συλλογὴ ἀπειλῶν ἄνευ ἠθικοῦ λόγου καὶ ὀνοματοθεσία ποινῶν ἄνευ βάσεως δικαιολογικῆς· πανταχοῦ θέλει φαίνεσθαι ἡ βία, οὐδαμοῦ τὸ δίκαιον· πανταχοῦ ὁ ἀσθενὴς ἔσται ἕρμαιον τῆς θελήσεως τοῦ ἰσχυροῦ, οὐδαμοῦ δ' ὁ νόμος, ὁ ἀπαθὴς νόμος, θέλει ἐφίστασθαι προστάτης τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν ὁρμῶν τοῦ δυνάστου, εἴτε εἷς καὶ μόνος ἐστὶν οὗτος, εἴτε ὀλίγοι, εἴτε τὸ πλῆθος ὅλον. Οἱ δὲ δικονομικοὶ τύποι κεχωρισμένοι καὶ οὗτοι τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἠθικῆς, οὐδὲν ἄλλο ἔσονται, εἰμὴ ἐνέδραι καὶ δίκτυα ἐστημένα πρὸς ἄγραν τῶν εὐηθεστέρων.

Τοιαύτης οὔσης τὴν οὐσίαν τῆς τοῦ ποινικοῦ δικαίου σπουδῆς, ἀπαιτεῖται ὅπως ὁ ἑρμηνευτὴς αὐτοῦ κάτοχος στερεᾶς φιλοσοφικῆς παιδείας, ἔχῃ πρὸς ταύτην ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ πολιτικοῦ τῆς κοινωνίας σκοποῦ, πεπροικισμένος δ' ὑπὸ τῆς φύσεως καρδίᾳ ἁγνῇ παθῶν καὶ εὐαισθήτῳ, μηδόλως δὲ κατεχομένῃ ὑπὸ ῥοπῶν ἀγρίων καὶ ἀρεσκείας ἐκδικήσεων, εὑρίσκῃ ἑαυτὸν ἐν στενῷ ἐν τῇ εἱρκτῇ, εἰσερχόμενος δ' ἐν αὐτῇ οἰκτείρῃ τὴν διαφθαρεῖσαν τοῦ Θεοῦ εἰκόνα, ἐφ' ᾧ ἀντὶ νὰ δώσῃ τῷ δεσμίῳ λάκτισμα περιφρονήσεως, θέλει ὀρέξει μᾶλλον αὐτῷ τὴν χεῖρα, ὅπως ἀνορθώσῃ τὸ πεπτωκὸς, στηρίζων δε τὸ ἀδύνατον καὶ καταβεβλημένον θέλει προσπαθήσει νὰ προαγάγῃ αὐτὸ εἰς τὴν ἠθικήν του ἀνάπλασιν, καὶ ἀναγάγῃ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ σκότους πρὸς τὸ φῶς.

Ὁ ἀοίδιμος Πήλληκας εἶχε πάντα τὰ προσόντα ταῦτα. Ἀληθῶς πεπαιδευμένος ἠγάπα τὴν ἐπιστήμην, ὡς καθ' ἑαυτὴν καλὸν, καὶ οὐχὶ ὡς μέσον ὅπως

(α) Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, πρὸ τῆς τοῦ ἀοιδίμου Πήλληκα προεισηγήσεως ἐν τῇ Βουλῇ, κατεκρίναμεν τὴν τοῦ πολιτικοῦ θανάτου διάταξιν καὶ ἐξεφέρομεν τὴν περὶ τῆς καταργήσεως αὐτῆς εὐχήν. Ὅρα τῆς ἡμετ. πραγμ. τοῦ Συνταγμ. δικ. ἐν σελ. 823 σημ. α.

προαχθῇ ἐν τιμαῖς τῆς πολιτείας, καὶ ἐν θέσεσιν ἐπιζήλοις, ἀλλὰ κεναῖς ὅλως καὶ ἐστερημέναις τῆς ἀληθοῦς ἡδονῆς, ἣν μόνη ἡ ἐπιστήμη τοῖς θιασώταις αὐτῆς προμηθεύει. Ἡ ἐπιστήμη, Κύριοι, εἶναι ἄγαν ζηλότυπος, ἀρέσκεται δὲ μόνον παρ᾽ ἐκείνοις, οἵτινες ἀποκλειστικῶς αὐτὴν καὶ μόνην λατρεύουσι, φεύγει δ᾽ ἐκείνους, οἵτινες ἐμπορεύονται αὐτήν. Ἐν τῷ μονήρει λοιπὸν σπουδαστηρίῳ του ὁ Σπ. Πήλληκας διῆγεν ἤρεμον βίον, νυχθημερὸν τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων ἀρχαίοις τε καὶ νεωτέροις ἀναστρεφόμενος, καὶ τὸν νοῦν πρὸς τούτους διαπλάττων, τὸ δ᾽ εὐαίσθητον τῆς καρδίας αὐτοῦ καλλιεργῶν, καὶ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ καλλύνων διὰ τῆς μελέτης τῶν διασημοτάτων ποιητῶν τῶν ἐθνῶν. Θύων ταῖς χάρισιν ἐπίχαρις αὐτὸς ἐγίνετο, καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτοῦ χροιὰ ἐπεχέετο τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ. Ὅτ᾽ ἀνέβαινε τὴν ἕδραν ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἦν συνεσταλμένη καὶ διακεκομμένη καὶ μετεῖχέ πως τοῦ ὠχροῦ τοῦ προσώπου του καὶ τοῦ ἰσχνοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ, βαθμηδὸν ὅμως ἐνεψυχοῦτο, μεταφερομένης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦ αἰσθητικοῦ ἐκείνου καλοῦ, τοῦ ὡραίου τούτου παραδείσου τοῦ μόναις ταῖς εὐγενέσι καὶ προνομιούχοις ψυχαῖς γνωστοῦ, ὡσεὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ τῶν μύρων αὐτοῦ· τότε δὴ τότε ἔρρεεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ μείλιχος αὐδὴ ὡς καλλικέλαδος ῥύαξ καὶ κατεκήλει τὰ ὦτα τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ καὶ ἐνεχάραττεν ἐν ταῖς ἁπαλαῖς αὐτῶν καρδίαις ἀνεξιτήλοις γράμμασι τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς καὶ τὰς σταθερὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης τῶν ποινικῶν νόμων. Συνεφώνει δέ πως τῇ ἀφελείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὸ ἀτημελὲς τῆς γλώσσης ᾗ ἐχρῆτο πρὸς τὴν διδασκαλίαν.

Ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη, ὡς εἶπον, ἐκόσμει τὴν ἕδραν ταύτην ὁ Σωκρατικὸς τὸ ἦθος Πήλληκας· ἀλλ᾽ οἴμοι! οὐδὲν ἀφῆκεν ἔργον, ὅσον ἡμεῖς ἴσμεν, ὅπως καὶ οἱ μεθ᾽ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ εὑρίσκωσι τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἰκόνα. Ὁ Πήλληκας, τὸ ἀπολύτως καλὸν ἐν νῷ ἀείποτ᾽ ἔχων, καὶ τούτου πολλῷ ὑποδεέστερα τὰ κατ᾽ ἄνθρωπον ἐφικτὰ ἔργα θεωρῶν, οὐδὲν συνέγραψεν. Ἔσφαλεν ὅμως· διότι τίς ποθ᾽ υἱὸς μήπω εὐπορῶν ὅπως ὑπέρπυρα δῷ τῇ πενομένῃ αὐτοῦ μητρὶ δεκτός ἐστιν ἀρνούμενος αὐτῇ τὸν ὀβολὸν ὃν δύναται δοῦναι; Τούτου λοιπὸν ἕνεκα κἀγὼ μὴ δυνάμενος δι᾽ ἀπορίαν νὰ φέρω τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ μακαρίτου Πήλληκα, καταπαύω ἐνταῦθα τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον, καὶ μεταβαίνω εἰς τὸ σχεδιογράφημα τοῦ μαθήματος ἡμῶν.

Ἡ κοινωνία ὑπάρχει καὶ ὑπάρχει *ἀνάγκῃ*, διότι ἡ ὕπαρξις τῆς κοινωνίας ἔγκειται τῇ ἀναποδράστῳ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, οὐχὶ δ᾽ ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας τούτου βουλήσεως ἐτεκτάθη. Τὸ θέμα τοῦτο διὰ μακρῶν ἐν ἄλλαις ἡμῶν συγγραφαῖς καὶ μαθήμασιν ἀνεπτύξαμεν, ἐφ᾽ ᾧ οὐδ᾽ ἐπανερχόμεθα πλέον, ἅτε εἰκάζοντες ὅτι καὶ ὑμεῖς περὶ τούτου σύμφωνον ἐσχηματίσατε γνώμην, μνημονεύομεν δὲ τούτου ἁπλῶς ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνάγκῃ ὑπαρκτοῦ τῆς κοινωνίας στηρίζοντες τὴν σύστασιν παντὸς θεσμοῦ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ἀσφαλίζοντος. Ὡς δὲ *φυσικοὶ* νόμοι συνέχουσι πάντα τὰ φυσικῶς ὑπάρχοντα ὄντα, οὕτως ἀνάγκη *ἠθικοὶ* νόμοι νὰ συγκρατῶσιν ὄντα ὑπὸ τὸ κράτος ἠθικοῦ ὅλως νόμου, τοῦ λογικοῦ, δρῶντα καὶ ἀναπτυσσόμενα. Ἐπειδὴ δὲ πηγὴ τοῦ λογικοῦ, ὁ Θεός, οὗ ἐστι τὸ λογικὸν ἡ εἰκών, ἄρα καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος τὴν γένεσιν αὐτοῦ λαμβάνει ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἄρα τὸ κοινωνικὸν δίκαιον τὸ αὐτὸ ἔχει κέντρον ὅπερ καὶ ἡ ἠθική, δὲν ἔχει ὅμως τὴν αὐτὴν περιφέρειαν, διότι ὁ τῆς ἠθικῆς κύκλος πολλῷ εὐρύτερος τοῦ περιλαμβάνοντος τὸ *θετικὸν* δίκαιον τῆς κοινωνίας κύκλου.

Ἡ κοινωνία ἐξ ἴσων καὶ ὁμοίων ἀπαρτιζομένη ὄντων ὑπὲρ ἑαυτὴν ἔχει τὸ δίκαιον, ἐν ἑαυτῇ δὲ φέρει τὴν κυριαρχίαν, ἥτις ἐστὶν ἡ κατὰ τοὺς τοῦ δικαίου ὅρους κυβέρνησις αὐτῆς, κυβέρνησις δ᾽ ἐστὶν ἡ ὀργάνωσις τῶν μέσων πρὸς πραγματίωσιν τοῦ δικαίου. Ἄρα τοῦ μὲν δικαίου ἡ βασιλεία, ὁ *σκοπός*· τὰ δὲ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ συντείνοντα, τὰ *μέσα*· ἡ δ᾽ *ἐξουσία* ἐστὶν ἡ κυροῦσα καὶ ἐνισχύουσα τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Ὁ ἀναγνωρίζων λοιπὸν τὴν ἀνάγκῃ ὕπαρξιν τῆς κοινωνίας, ὁμολογεῖ ὅτι αὕτη ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν καὶ τὸ διὰ τῆς ἑαυτῆς ἰσχύος περιάπτειν τοῖς ὑπ᾽ αὐτῆς νενομοθετημένοις τὸ κῦρος, δι᾽ οὗ προστάζει μὲν ἑκάστῳ τῶν κατὰ μέρος αὐτῆς στοιχείων (τοῖς πολίταις) μὴ ἀντιτάττεσθαι τῇ ψήφῳ τοῦ ὅλου, ἀπειλεῖ δὲ ζημίαν κατὰ τοῦ συνταράξοντος τὴν ἁρμονίαν, ἀπειθήσαντος δ᾽ ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ καὶ ὑποβάλλει αὐτὸν τῇ προκαταγνωσθείσῃ διὰ τὴν παρεκτροπὴν ποινῇ. Ἰδοὺ ὁ δικαιολογικὸς τῆς ποινῆς λόγος, ὃν ἄλλως τε καὶ ἐνεχάραξε τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει ὁ Θεός, ἅτε προσομολογούσης τῆς συνειδήσεως ὅτι ἡ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀδικήματος ἀπόληψις τῆς τιμωρίας δικαία ἐστίν. Ἀλλ᾽ οὐδεὶς τὸ τιμωρεῖσθαι ἴσον ὑπὸ ἴσου δέχεται, ἄρα ἀνάγκη ἀνωτέρου τινός, ὁ δ᾽ ἀνώτερος τὸ σῶμά ἐστι τῆς πολιτείας (α), ὅπερ τιμωροῦν, *τὴν ἀναίρεσιν σκοπεῖ τοῦ κακοῦ*, ὡς πρὸ παντὸς ἄλλου ποινικολόγου προσφυέστατα προδιέγνω ὁ Ἀριστοτέλης (β).

Ὡς ἡ πολιτεία ὡμολόγηται ὂν ἠθικόν, αὐτοτελές, ἤτοι ἑαυτοῦ ἕνεκεν ὑπάρχον, διὰ τὸ ἀναπόδραστον τῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις τὴν πολιτείαν ἀποδεικνύει συνεστηκυῖαν οὐχὶ πρὸς *ἐκτὸς* αὐτῆς σκοποῦ πραγματίωσιν, ἀλλὰ πρὸς *ἰδίαν* ἑαυτῆς ὠφέλειαν, οὕτω καὶ τῆς ποινῆς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν

(α) Ὅρα καὶ τῆς ἡμετέρας πραγμ. Συνταγματ. δικαίου σελ. 808 καὶ ἐπ. καὶ 123 καὶ ἐπ.

(β) Ἀριστοτέλ. πολ. Ζ, ιδ § 3.

τῆς συστάσεως αὐτῆς δικαιολογικὸν λόγον ζητητέον ἐν ἑαυτῇ· ὅσαι δὲ θεωρίαι ἀποπλανηθεῖσαι τοῦ σημείου τούτου τὴν ποινὴν ἐζήτησαν νὰ δικαιολογήσωσι διὰ λόγων ἐκτὸς αὐτῆς, τὸν ἁμαρτήσαντα ὡς *ὄργανον* πρὸς ἐκφόβησιν, ἢ διόρθωσιν, ἢ ἀποτροπὴν ἄλλων ταὐτὰ ἐφιεμένων, ἐξέλαβον, οὐχὶ δ' ὡς *πρόσωπον* συμφυᾶ ἐν ἑαυτῷ φέρον δίκαια διακωλύοντα τὸ χρῆσθαι αὐτῷ πρὸς σκοποὺς *ἐκτὸς* ἑαυτοῦ κειμένους, ἤγουν ἔστω καὶ πρὸς ὄφελος ἄλλων ἀνθρώπων.

Ἀλλ' ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸ τῆς πλαστουργήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρχε τὸ δίκαιον, ἀπολύτως θεωρούμενον, ὡς πρὸ τῆς πλάσεως πάσης ὕλης ὑπῆρχον οἱ φυσικοὶ νόμοι τῆς βαρύτητος, τῆς συνοχῆς, κτλ. Δημιουργὸς δὲ τῶν φυσικῶν τούτων νόμων, ὡς καὶ τοῦ ἠθικοῦ, ἤγουν τοῦ δικαίου, ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς λοιπὸν, ὡς τὴν ὕλην παρήγαγε καὶ ὠργάνωσεν ὑποβαλὼν αὐτὴν εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, οὕτως ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐπιτάξας αὐτῷ τὸν ἠθικὸν νόμον, ἤτοι τὸ δίκαιον. Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τῶν καθαρῶς φυσικῶν ὄντων, τῶν ἠθικοῦ ἐστερημένων σκοποῦ, καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ οἱ φυσικοὶ νόμοι προσφυῶς συνεδυάσθησαν μετὰ τοῦ ἠθικοῦ, ἡ μόνη λέγομεν διαφορά ἐστιν, ὅτι τὰ μὲν *δούλως* ὑπείκουσιν ἀναποδράστῳ συνεχόμενα βίᾳ τοῖς φυσικοῖς νόμοις, ὁ δ' ἄνθρωπος *ἐλευθέρως* τῷ ἠθικῷ ὑπηδεῖ νόμῳ, εἰ δὲ τούτου παρεκβαίνῃ ὀφλισκάνει εὐθύνας, οὐχὶ ἐξωτερικοῦ τινος σκοποῦ καὶ ὠφελείας ἄλλων ἕνεκεν, ἀλλ' ἑαυτοῦ· ἀπόδειξις δὲ ὅτι κἂν τοὺς λοιποὺς πάντας διαλάθῃ τὸν ἠθικὸν παραβὰς νόμον ἑαυτὸν ὅμως οὐδόλως λανθάνει, μαστιζόμενος δ' ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἀποτίει τὴν ποινὴν, ἡ δὲ μετάνοια αὐτοῦ ἀναιρεῖ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ γενόμενον κακόν.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄνθρωπος οὐχὶ δι' ἑαυτὸν καὶ μόνον ὑπάρχει ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, ἕπεται ὅτι ἂν ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ἀθέτησις τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐξεδηλώθη ἐξωτερικῶς καὶ γνῶσιν αὐτῆς ἔλαβεν ἡ κοινωνία, ἡ κοινωνία δικαιοῦται ἵνα μὴ ἀρκεσθῇ τῇ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἁμαρτήσαντος ἐπιβληθείσῃ αὐτῷ ποινῇ, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη νὰ προσεπιθέσῃ ἄλλην ἀνάλογον τῇ γενομένῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ συνταράξει τοῦ ἠθικοῦ νόμου τοῦ δικαίου· τὴν δὲ ποινὴν ταύτην καταγνώσεται αὐτοτελῆ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἤδη ἐπιβληθείσης· ὥστε τὴν κοινωνίαν ἀποκλειστικῶς μελήσει ἡ παράβασις τοῦ ἰδίου αὐτῆς νόμου· οὕτω δ' ἀναιρεθέντος τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κακοῦ διὰ τῆς *συνειδήσεως*, σκοπεῖται ν' ἀναιρεθῇ καὶ τὸ ἐν τῇ κοινωνίᾳ κακὸν διὰ τῆς *ποινῆς*.

Τὸ δὲ μέτρον τῆς ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐπιβληθησομένης ποινῆς, καίτοι ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐπενεχθείσης ἀναλογισθὲν, καταμετρηθήσεται ὅμως τῷ ἀνομήσαντι κατ' ἀντίστροφον συνήθως λόγον τῆς ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως ἐπιβληθείσης. Ὥστε ὅσῳ ἡ προαίρεσις πρὸς τὸ ἀδικῆσαι ὑπῆρξεν ἥσσων καὶ ἡ συνείδησις μᾶλλον πεφωτισμένη ὑπάρχουσα ἐπέβαλε μείζονα τὴν ποινὴν τῆς μετανοίας, τόσῳ ἐλάσσονα ἐπιθήσει τὴν ποινὴν ἡ κοινωνία· ὅσῳ δὲ ἡ προαίρεσις μείζων, καὶ ἡ συνείδησις ἐσκοτισμένη, καὶ ἡ πρὸς τὸ ἀδικεῖν ἕξις μᾶλλον ἐπιτεταμένη τοσούτῳ ἡ κοινωνικὴ ποινὴ βαρυτέρα, ὅπως ἐπέλθῃ τὸ ὡς οἷόν τε ἀκριβὲς ἀντίσταθμον μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς ποινῆς, τῆς συνειδήσεως, καὶ τῆς ἐξωτερικῆς τῆς ἀπὸ τοῦ θετικοῦ νόμου τῆς πολιτείας ἐπιβαλλομένης.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἡ πολιτεία αὐτὴ ἑαυτῆς ἐστι τέλος, ὅτι ἔχει διὰ τοῦτο τὴν ἐξουσίαν τοῦ τιμωρεῖν τὸν αὐτὴν ἀδικήσαντα κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δικαίου, τοῦ ἀπολύτου καὶ αἰωνίου, μή τις εἰκάσῃ ὅτι τὴν πολιτείαν ἀναγράφομεν ὡς τὸν ἐντολοδόχον τῆς θείας καὶ αἰωνίου δικαιοσύνης, καὶ ὅτι ἐπιλαμβάνεται τῇ καταγνώσει τῆς ποινῆς ἵνα προκατασκευάσῃ ἐπὶ γῆς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὄχι, Κύριοι, ἡ κοινωνία αὐτὴ ἑαυτὴν, καὶ μόνον ἑαυτὴν, ἐκπροσωπεῖ τιμωροῦσα. Τίθησι τὸν νόμον· ὁρίζει τὴν ποινήν· διαγράφει καθ' ἕκαστον ἐγκλήματος εἶδος τοὺς δύο ἀκροτάτους ὅρους, τὸν μέγιστον καὶ ἐλάχιστον· ἐντὸς δὲ τούτων ὑποχρεοῖ τὸ ἑαυτῆς ὄργανον, τὸν δικαστὴν νὰ ἐκλέξῃ τὸ τῆς ποινῆς μέτρον, ὅπερ οὗτος ἐπὶ τῇ ψυχολογικῇ τοῦ ἀδικήσαντος ἐρεύνῃ, καὶ ἐπὶ τῇ προσγενομένῃ τῇ κοινωνίᾳ βλάβῃ ἀναμετρήσει τῷ ἀδικήσαντι. Μία δὲ μόνη ποινὴ, ἡ τοῦ θανάτου ἐστὶ κατ' οὐσίαν ἀνεπίδεκτος μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ὅρου.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ ἄμεσος καὶ κύριος τῆς ποινῆς σκοπὸς, ἔμμεσα δ' αὐτῆς ἀποτελέσματά εἰσιν ἥ τε βελτίωσις τοῦ ἀδικήσαντος, ἡ αὐτοῦ τε καὶ τῶν λοιπῶν τῆς κοινωνίας μελῶν ἀποτροπὴ ἀπὸ τῶν ὁμοίων πράξεων, ἡ συντήρησις τῆς πολιτείας, καὶ αἱ λοιπαὶ συνέπειαι ἃς οἱ πλεῖστοι τῶν ποινικολόγων ἀποπλανηθέντες ἐξέλαβον ὡς τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς ποινῆς σκοπούμενον.

Τῆς ἡμετέρας θεωρίας ταύτης, ἧς τὴν ἀνάπτυξιν διὰ μακρῶν ἐκθέσομεν ὑμῖν, φίλτατοι ὁμιληταὶ, διαφέρουσιν αἵ τε ἀπόλυτοι περὶ ποινῆς θεωρίαι τοῦ Καντίου, τοῦ Ἑγέλου, τοῦ Ἑνκίου καὶ εἴ τινος ἄλλου, ὡς καὶ αἱ σχετικαὶ ἐφ' ὧν πάντες μὲν σχεδὸν οἱ πρὸ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος ποινικολόγοι, πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς στηρίζουσι τὰς περὶ ποινῆς θεωρίας των. Τὰς θεωρίας ταύτας θέλομεν ἀναλύσει τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην καὶ ἑκάστην αὐτῶν ὡς ἀντικειμένην πρὸς τὴν ἡμετέραν θέλομεν πολεμήσει καὶ ἀναιρέσει.

Ὑποκείμενον ἐγκληματικῆς πράξεως ἀείποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος ὡς ὂν *φυσικὸν* καὶ ἠθικόν. Ὅθεν καίτοι ὁ ἀστυκὸς καὶ πολιτικὸς νόμος ἀναγνωρίζει

ὁμάδας τινὰς ἀνθρώπων ὡς ἠθικόν τι πρόσωπον δυνάμενον νὰ συνάψῃ ἐνεργητικὰ καὶ παθητικὰ δίκαια, ὁ ποινικὸς ὅμως νόμος οὐδόλως παραδέχεται ὅτι τὰ τοιαῦτα ἠθικὰ λεγόμενα πρόσωπα δύνανται ὡς τοιαῦτα νὰ πράξωσιν ἀξιοποίνους πράξεις· καθόσον κἂν ἅπαντα τ' ἀπαρτίζοντα κοινότητά τινα, ἢ σωματεῖον, ἢ ἑταιρίαν πρόσωπα ἀπὸ κοινοῦ συναποφασίσωσι καὶ ἐκτελέσωσιν ἀξιόποινόν τινα πρᾶξιν, πάντα ὑπέχουσιν οἰκείᾳ εὐθύνας οἷα ἄτομα οὐχὶ δέ ποτε οἷα πρόσωπα ἐν νομικῇ τινι ὁμάδι συνδεδεμένα. Ἄρα ὡς *φυσικὸν* πρόσωπον ἕκαστος εὐθύνεται, εἰ δὲ πλείονες, παρίσταται δὴ τότε ἡ περὶ συναιτίων καὶ συνεργῶν θεωρία.

Προσεθέμεθα δὲ καὶ ὡς ὂν *λογικόν*· καθ' ὅσον ὁ τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ ἐστερημένος ἐστὶν ἀκαταλόγιστος, ἅτε μήπω φωταγωγούμενος κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀπαυγάσματος τοῦ ἀϊδίου φωτὸς, τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐσκηνωμένου φωτὸς, τοῦ λογικοῦ. Τὸ δὲ λογικὸν ἢ ἐλλείπει, ὡς εἰς τοὺς παῖδας διὰ τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἢ ἐκλείπει ὡς εἰς τοὺς ὑπερβάντας τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὴν συνείδησιν τοῦ περὶ αὐτὸν κόσμου, καὶ κτᾶται ἀνεπτυγμένην γνῶσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων· καὶ ἡ μὲν ἔλλειψις γενικὴ διὰ πάντας τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ εὑρισκομένους, ἡ δ' ἔκλειψις ὅλως μερικὴ καὶ ἐκ ψυχολογικοῦ τινος συμβάματος, εἴτε διαρκοῦς, εἴτε προσωρινοῦ προσγιγνομένη.

Δράστην λοιπὸν ὀνομάζομεν τὸν πλήρη τὴν τοῦ λογικοῦ ἔχοντα χρῆσιν καὶ τὸν νόμον παραβαίνοντα.

Ἀλλὰ *παράβασις* σημαίνει τὸ βαίνειν πέραν ὡρισμένου τινὸς σημείου· ἄρα ὅπως ὑπάρξῃ παράβασις ἀνάγκη νὰ προϋπάρχῃ τὸ σημεῖον, σημεῖον δ' ἐστιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ τῆς πολιτείας νόμος. Τοῦτο ἀπόδειξις ὅτι ἡ κοινωνία οὐκ ἔστι τοῦ Θεοῦ ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ τῶν παραβάσεων τοῦ αἰωνίου νόμου ὁ τιμωρὸς, ἀλλ' ἁπλῶς ὁ ἀναιρέτης τῶν ὑπ' αὐτῆς προδιαγραφεισῶν ἀθεμίτων πράξεων· τὴν δὲ φιλοσοφικὴν ταύτην ἀρχὴν ῥητῶς εὑρίσκομεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου φέροντος ἐν ἄρθρ. 1 αὐτοῦ τὰ ἑξῆς· «Ποινὴ δὲν καταγινώσκεται πλὴν εἰς ἐκείνας » μόνον τὰς πράξεις καὶ ἐλλείψεις, κατὰ τῶν ὁποίων » νόμος τις ὥρισε *προηγουμένως* ῥητὴν ποινήν.»

Τί δ' ἔστι παράβασις; τὸν ὁρισμὸν οὐχ εὑρίσκομεν ἐν τῷ νόμῳ, δυνάμεθα ὅμως ὁρίσαι αὐτὴν ὡς ἑξῆς, παραβαίνει τις τὸν νόμον πράττων ὅ,τι οὗτος ἀπαγορεύει, ἢ μὴ πράττων ὅ,τι οὗτος διατάττει.

Αἱ πλεῖσται τῶν νομοθεσιῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ ἡμετέρα (ἄρθρ. 2 τοῦ ποιν. νόμ.) τρεῖς ποιοῦνται κατηγορίας τῶν ἀθεμίτων πράξεων· ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει τὰς πράξεις ἐκείνας αἵτινες τὴν μὲν κοινωνίαν ἐμβάλλουσιν εἰς μέγαν κίνδυνον ἐν δὲ τῷ δράστῃ αὐτῶν ἐμφαίνουσιν ὑπάρχουσαν τὴν μείζονα πρὸς παράβασιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου διάθεσιν. Ταύτας δ' ὁ ποινικὸς ἡμῶν νόμος καλεῖ *κακουργήματα*, τὰς δὲ ποινὰς δι' ὧν τιμωρεῖ αὐτὰ χαρακτηρίζει ὡς *ἐγκληματικάς*. Ἡ δὲ δευτέρα κατηγορία ὑποτίθησι μὲν ἐν τῷ δράστῃ κακοποιὸν διάθεσιν, εἰκάζεται ὅμως αὐτὸν ἐπιδεκτικὸν ἐπανορθώσεως, ἐφ' ᾧ καὶ τὰς μὲν πράξεις *πλημμελήματα* ὀνομάζει, τὰς δὲ ποινὰς *ἐπανορθωτικάς*. Ἡ δὲ τρίτη καὶ τελευταία ἀποδίδει τῷ μὲν δράστῃ ἀμέλειαν μᾶλλον παρὰ σκοπὸν κακοποιὸν, *πταίσματα* δ' ὀνομάζει αὐτὰς, τὰς δὲ ποινὰς *ἀστυνομικάς*. Ἀντιστοιχοῦσι δὲ πρὸς τὰς τρεῖς δικαιοδοσίας τὴν τοῦ πταισματοδικείου, τῶν πλημμελειοδικῶν καὶ τὴν τῶν ἐνόρκων.

Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη, κἂν ὑποτεθῇ ἔχουσα πρακτικόν τι καὶ ὅλως δευτερεῦον ὄφελος, ἔστιν ὅμως ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν φιλοσοφικὴν κατάταξιν, καθόσον ἀντὶ ἡ ποινὴ νὰ λαμβάνῃ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ εἴδους τῆς παραβάσεως συμβαίνει πᾶν τοὐναντίον, ἤτοι ἡ παράβασις ἀπὸ τῆς ἐπιβαλλομένης ποινῆς χαρακτηρίζεται. Ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ ἀποτέλεσμα ὁρίζει τὴν αἰτίαν, ἐνῷ πολλῷ λογικώτερον ἤθελεν εἶσθαι ἀπὸ τῆς αἰτίας νὰ δίδηται ὁ χαρακτὴρ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἡ ποινὴ, καθ' ἃ εἴπομεν, σκοπεῖ κυρίως τὴν ἄρσιν τοῦ κακοῦ ἀπό τε τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας· αἴρεται δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ ἀτόμου διὰ ἐσωτερικῆς τῆς συνειδήσεως ἐνεργείας, ἀπὸ δὲ τῆς κοινωνίας διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπὶ τοῦ ἀτόμου ἐνεργουμένης βίας, λέγομεν δὲ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἁπλῶς, καθόσον ἡ ἐσωτερικὴ τῆς ψυχῆς ἐνέργεια, ἤτοι ἡ θέλησις, ἐστὶν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀνεκβίαστος. Ἄρα ἡ ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐπιβαλλομένη ποινὴ ἐπὶ μόνου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐνεργήσῃ δύναται· τούτου δ' ἐπιλαμβάνεται ἢ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν, τῆς ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ζωῆς, ἢ κατὰ τὸ μέσον δι' οὗ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ ἐλευθερία δρᾷ, ἤτοι τῆς ἐλευθέρας τοῦ σώματος χρήσεως, ἢ κατὰ τῶν ἐκτὸς τοῦ ἀτόμου μέσων δι' ὧν εὐεκτεῖ τὸ σῶμα, ἤγουν τῆς περιουσίας, ἢ τέλος κατὰ τὸν κύκλον τῶν ἄλλων αὐτοῦ δικαιωμάτων, τουτέστι τῆς ὑπολήψεως ἧς δικαιοῦται ν' ἀπολαύῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἤτοι τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Καὶ ὁτὲ μὲν ἀποκλειστικῶς ἐφ' ἑνὸς τούτων ἐνεργεῖ ὁ νομοθέτης, ὁτὲ δὲ σκοπιμώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τυγχάνει τοῦ μελετωμένου ἀπὸ τῆς ποινῆς σκοποῦ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δύο ἢ πλειόνων πρὸς κατάγνωσιν ποινῆς συνθέτου.

Ἐπειδὴ ὁ τῆς παρὰ τῆς πολιτείας ἐπιβαλλομένης ποινῆς δικαιολογικὸς λόγος ἐστὶν ἡ ἀναίρεσις τοῦ κακοῦ ἐκ μέσου αὐτῆς, ἕπεται ὅτι πάσης πολιτείας τὸ πρὸς τὸ τιμωρεῖν δικαίωμα ἀπολήγει μὲν κατὰ τὰ ὅρια τοῦ Κράτους, ἐκτείνεται δ' ἀδιακρίτως ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῷ Κράτει εἴτε ἡμεδαπῶν εἴτε ἀλλοδαπῶν, εἴτε μονίμως κατοικούντων, εἴτε ἁπλῶς δια-

βαινόντων (α). Κυρίως λοιπὸν ἐπικρατεῖ τὴν σήμερον ἡ ἀρχὴ τῆς *τοπικότητος* τοῦ ποινικοῦ νόμου (ἄρθρ. 1 τῆς ποιν. δικον.)· ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπόλυτος μὲν διὰ τοὺς πρὸς τὰ κυριαρχικῶς ὑπὸ τῆς πολιτείας διατεταγμένα διὰ τὴν ἑαυτῆς ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἀπειθοῦντας, δὲν ἀποκλείει ὅμως ἐν μέρει τὴν ἑτέραν ἀρχὴν τῆς *προσωπικότητος* τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐν ἐνίαις περιπτώσεσιν ἃς ἀμέσως καταλέγουσι τὰ ἄρθ. 2 καὶ 3 τῆς ποινικῆς ἡμῶν δικονομίας. Μή τις ὅμως ἐκ τούτου ἐκλάβῃ ὅτι δύναται νὰ γεννηθῇ τις σύγκρουσις ποινικῆς δικαιοδοσίας δύο αὐτονόμων πολιτειῶν, οὐδ' ὅτι ἀναιρεῖται ἐμμέσως ἡ προεκτεθεῖσα ἀρχὴ ὅτι τὸ πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἀδικήσαντος δικαίωμα τῆς πολιτείας ἀπολήγει εἰς τὰ ὅρια τοῦ Κράτους, καθόσον ἄλλο μὲν ἡ ἔκτασις τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου, ἄλλο δὲ ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ὅπως δ' ἐνεργήσῃ οὕτως ὁ νόμος προσαπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ περιπτώσεών τινων, ἃς προβλέπουσι τὰ δύο ταῦτα ἄρθρα, ὧν ἡ θέσις ἥρμοζεν, εἰρήσθω καὶ τοῦτο, ἐν τῷ ποινικῷ νόμῳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ.

Οὐ μόνον δ' ἐν *τόπῳ* περιορίζεται ἡ ἰσχὺς τοῦ ποινικοῦ νόμου ἀλλὰ καὶ ἐν *χρόνῳ*, ἕνεκα τῆς αὐτῆς πάντοτε ἀρχῆς ἣν προεξεθέμεθα. Ὅθεν πρώτη τούτου ἀπόδειξις ὅτι ἄνευ δημοσιεύσεως ὁ νόμος δὲν ἰσχύει, moneat lex prius quam feriat· καθόσον πρὸ τοῦ νόμου κοινωνικῶς δὲν ὑπῆρχε τῆς πράξεως τὸ ἀξιόποινον, nullum crimen, nulla poena, sine lege. Δευτέρα δὲ ταύτης συνέπεια τὸ μὴ ἐπισθενεργὸν τοῦ νόμου εἰμὴ ὁσάκις ὁ νεώτερος νόμος ἠπιώτερον τιμωρεῖ τὴν πρᾶξιν, διότι τῆς κοινωνίας ἀρκουμένης εἰς τὸ μέλλον ἐπὶ μετριωτέρᾳ ποινῇ ἀνεπιεικὲς τὸ τὸν προγενέστερον αὐστηρότερον ἐφαρμόζειν νόμον· εἰ δὲ τοῦτο ἔλλογον, ἔλλογον ἐπίσης τὸ ἀπολύειν τῆς κατηγορίας τὸν ἁμαρτήσαντα, εἴ τις νεώτερος τῆς πράξεως νόμος τὴν τοιάνδε πρᾶξιν ἀφίησιν ἀτιμώρητον· ὡσαύτως δ' ἐπειδὴ ἡ ποινὴ ἣν καταγινώσκει ἡ πολιτεία σκοπὸν ἔχει τοῦ κακοῦ ἐκ μέσου αὐτῆς τὴν ἀναίρεσιν, ἕπεται ὅτι εἴ περ ἱκανὸς παρῆλθε σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῇ κοινωνίᾳ διατάραξιν ἀπὸ τῆς ἀξιοποίνου πράξεως χρόνος, καὶ τὰ ἴχνη οἱονεὶ ἐξέλιπον, παραιτεῖται ἡ πολιτεία τοῦ δικαιώματος τοῦ τιμωρῆσαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τῆς ποινῆς *παραγραφή*. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως παύει τῆς ποινῆς τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τοῦ *θανάτου* τοῦ ἐγκληματίου ἢ τῆς διδομένης αὐτῷ *χάριτος*, ἐπί τισι δ' ἐγκλήμασι, τοῖς μήπω αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τῆς πολιτείας τιμωρουμένοις ἀλλ' ἐπὶ τῇ μηνύσει

(α) Ὅρα τῆς ἡμετέρ πραγμ. περὶ τῶν διεθνῶν νομίμων ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ § 100 καὶ ἐπ. πρβ. καὶ Πανδ. de officio praesidis fr. 3 (I, 18).

Τὴν δὲ ποινὴν ἀνάγκη εἶναι ὅλως *προσωπικήν*, ἤτοι μὴ καταλαμβάνειν εἰ μὴ μόνον τοῦ ἀδικήσαντος φυσικοῦ ἅμα τε καὶ λογικοῦ προσώπου τὸ ἄτομον. Πᾶσα λοιπὸν ἐπέκτασις ἐπὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ παθόντος, καταλήγει τὴν ποινὴν καὶ ἡ ἰδιωτικὴ τοῦ παθόντος συγγνώμη.
τοῦ πᾶσα ἐπὶ τοῦ ἀπὸ τῆς ψυχῆς χωρισθέντος σώματος αὐτοῦ ὕβρις, ὡς καὶ πᾶσα κατὰ τῆς μνήμης αὐτοῦ καταδίκη (α) εἰκότως θεωροῦνται ὑπὸ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν ὡς ἀποτρόπαιοι.

Ἀλλ' ὁ δράστης διάφορα διατρέχει στάδια ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς καθ' ἣν ἐν τῷ νῷ συνέλαβε τὴν διάπραξιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἔφερεν αὐτὴν εἰς πέρας. Ἑπτὰ σταθμοὺς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν· α) Συλλήψεως τοῦ σκοποῦ πρὸς παράβασιν τοῦ νόμου· β) ἀποφάσεως πρὸς παράβασιν τοῦ νόμου· γ) προπαρασκευῆς πρὸς παράβασιν τοῦ νόμου· δ) ἐνάρξεως τῆς ἐκτελέσεως, ἀφ' ἧς ἑκουσίᾳ παρῃτήθη ὁ δράστης· ε) ἐνάρξεως τῆς ἐκτελέσεως ἀφ' ἧς ἐκωλύθη εἴτε ὑπὸ τυχαίου συμβάντος εἴτε ὑπὸ περιστάσεως ἀνεξαρτήτου τῆς θελήσεως τοῦ δράστου· ϛ) παραβάσεως τοῦ νόμου ἄνευ ὅμως πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ· καὶ ζ) παραβάσεως τοῦ νόμου καὶ τελειώσεως τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐπεχείρησεν ὁ δράστης τὴν παράβασιν τοῦ νόμου. Μεγίστη λοιπὸν ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου σταθμοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου ἀπόστασις, μεγάλη δὲ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἀξιοποίνων πράξεων πρὸς ἀλλήλας, διάφορος λοιπὸν ἔσται καὶ ὁ καταλογισμὸς κατά τε τὸ εἶδος τῆς πράξεως καὶ τοῦ σταθμοῦ ἐν ᾧ ἔμεινεν ὁ δράστης εἴτε ἑκουσίᾳ εἴτε ὑπὸ ἐξωτερικῆς συμπτώσεως.

Ἕτερον ζήτημα θέλει ἐπίσης ἀπασχολήσει ἡμᾶς τὸ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δράστου διαπράξεως πλειόνων ἐγκλημάτων, ἅτινα δὲν εἶχον εἰσέτι ἐκδικασθῇ καὶ τιμωρηθῇ· τὸ τοιοῦτον καλεῖται *συῤῥοὴ* ἐγκλημάτων· ἔστι δ' αὕτη ἢ *ὑλική*, ἢ *τυπικὴ* (ἄρθ. 109 καὶ 110 τοῦ ποιν. νόμ.) κατ' ἀμφότερα ὅμως ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὴν συσσώρευσιν τῶν ποινῶν, περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς τιμωρίας, ἣν καταγινώσκει εἰς ἐκείνην τῶν ὑπὸ τοῦ δράστου διαπραχθεισῶν ἀξιοποίνων πράξεων, ἥτις συνεπάγεται τὴν βαρυτέραν ποινὴν κατὰ τὴν ἐπιμέτρησιν αὐτῆς θεωρουμένων τῶν λοιπῶν πράξεων ὡς ἰδιαιτέρων ἐπιβαρυντικῶν περιστάσεων. Τίς δ' ὁ τῆς τοιαύτης διατάξεως φιλοσοφικὸς λόγος; Οὐδεὶς ἄλλος φρονοῦμεν, εἰμὴ ὅτι ὁ δράστης ὁ τὰς ἀξιοποίνους πολλαπλασιάσας πρά-

(α) Filii vero ejus sint perpetuo egentes et pauperes, i n f a m i a eos paterna semper comitatur, ad nullos unquam honores, nulla prorsus sacramenta perveniant, sint postremo tales, ut his perpetua egestate sordentibus, sit et mors solatium, et vita supplicium. Cod. ad legem Jul. majes. l. 5 § 1. πρβ. Dig. ibid. fr. 1i (XLVIII, 4).

ξεις πρὶν ἡ δώσῃ εὐθύνας δι' ἑκάστην αὐτῶν, εἰκάζεται ὡς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν προβὰς διότι ἤλπισεν ὅτι θέλει τύχει τοῦ ἀτιμωρήτου βραδυνούσης τῆς ποινῆς νὰ καταλάβῃ αὐτόν. Ἄλλως τε καὶ ἀδύνατον πολλάκις νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ διὰ δύο διάφορα ἐγκλήματα ποιναί· οὕτω π. χ. πῶς ἔσται δυνατὸν ἐκ ταυτοχρόνου συνδρομῆς νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ποινὴ τῆς εἱρκτῆς ἐπὶ τῇ μιᾷ τῶν ἀξιοποίνων πράξεων καὶ ἡ τῶν δεσμῶν ἣν ἀπαγγέλλει ὁ νόμος διὰ τὴν ἑτέραν; Ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ μία ποινὴ πρὸς τὴν ἄλλην, ὡς εἰκὸς δὲ, νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ ἐλαφροτέρα πρὸς τὴν βαρυτέραν. Ὅπως δ' ἐννοήσωμεν κάλλιον τὴν διάταξιν τῆς μὴ συσσωρεύσεως τῶν ποινῶν ἐπὶ τῇ συῤῥοῇ τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων, ἐπικαλούμεθα τὴν ἑτέραν τοῦ νόμου διάταξιν (ἄρθ. 111 τοῦ ποιν. νόμου), καθ' ἣν ἐν *ὑποτροπῇ* εἰς τὸ *αὐτὸ* ἔγκλημα καταγινώσκεται ποινὴ αὐστηροτέρα· τοῦτο δὲ συμβαίνει καθόσον ἐν μὲν τῷ δράστῃ ἐμφαίνεται μείζων ἐγκληματικὴ ἕξις, ἡ δὲ τοῦ ποινικοῦ νόμου πρὸς τὸ ἐπιεικέστερον κατὰ τὴν πρώτην καταδίκην ἐφαρμογὴ κατεδείχθη ἀνεπαρκής. Ὑποτροπὴ δὲ χωρεῖ μόνον μετὰ τὸ ἀμετάκλητον καὶ ὁριστικὸν τῆς διὰ τὴν προτέραν *ὁμοίαν* πρᾶξιν καταδικαστικῆς ἀποφάσεως.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἐν συνόψει τὰ κεφάλαια τοῦ μαθήματος ἡμῶν, ἃ θέλομεν μελετήσει οὐ μόνον φιλοσοφικῶς καὶ κατὰ τὸ θετικὸν τῆς νομοθεσίας ἡμῶν μέρος ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς, διότι Κύριοι, ἐνδομύχως πεπεισμένος εἰμὶ ὅτι πᾶσα ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας χωρισθεῖσα, χωρίζεται τοῦ ἀσφαλεστάτου αὐτῆς ὁδηγοῦ· ἡ ἱστορία μάλιστα τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐστὶν οὕτως εἰπεῖν ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, καθόσον τεθέντος ὡς ὅρου ὅτι πολιτισμός ἐστιν ἡ ἐπὶ τῆς γῆς πραγματίωσις τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰωνίου νόμου τῶν διὰ τῆς σοφίας ἀποκαλυπτομένων καὶ βεβαιουμένων, τίς ὁ ἀκριβέστερος γνώμων εἰμὴ ἡ γνῶσις τοῦ πῶς ἑκάστη κοινωνία ἀντελήφθη αὐτοῦ καὶ τοὺς παραβάτας αὐτοῦ ἐτιμώρησεν; Ἀλλὰ καὶ μέγα ἔχει τὸ ἐπαγωγὸν ἡ τοιάδε τοῦ ποινικοῦ δικαίου συγκριτικὴ μελέτη. Οὕτω θέλομεν ἰδεῖ ὅτι κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν νομοθεσίαν ὁ ἀγχιστεύων τοῦ συγγενοῦς ἐξεδικεῖτο τὸν φόνον. «Ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα, οὗτος » ἀποκτενεῖ τὸν φονεύσαντα· ὅταν συναντήσῃ αὐτῷ » οὗτος ἀποκτενεῖ αὐτόν.» Ἀριθμ. 35. Οὕτω θέλομεν ἰδεῖ ὅτι κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς τῆς Ἑλλάδος χρόνους δὲν ὑπῆρχον ποινικὰ δικαστήρια αἱ δ' ἀξιόποινοι πράξεις ἐθεωροῦντο ὡς διδοῦσαι ἁπλῶς χώραν εἰς ἰδιωτικὴν ἐκδίκησιν ἢ εἰς ἀποζημιώσεις· καὶ εἰς μὲν τὰς περὶ φόνου, ἂν ὁ ἀδικήσας δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος, τότε μὴ ὢν ἀσφαλὴς ἐν τῇ πόλει ἠναγκάζετο ν' ἀποδημήσῃ εἰς ξένην γῆν.

» καὶ γάρ τις θ' ἕνα φῶτα κατακτείνας ἐνὶ δήμῳ
» ᾧ μὴ πολλοὶ ἔωσιν ἀοσσητῆρες ὀπίσσω
» φεύγει πηούς τε προλιπὼν καὶ πατρίδα γαῖαν (α).

συμβιβαζόμενος ὅμως διετέλει ἀσινὴς ἀποτίων τὴν ποινήν.

» . . . καὶ μέν τίς τε κασιγνήτοιο φονῆος
» ποινὴν ἢ οὗ παιδὸς ἐδέξατο τεθνηῶτος·
» καί ῥ' ὁ μὲν ἐν δήμῳ μένει αὐτοῦ πόλλ' ἀποτίσας (β).

εἰ δ' ἀκολούθως ἀνεφύετο διένεξις πρὸς ἀπότισιν τῆς ἀποζημιώσεως, αὕτη ἐδικάζετο ὡς ἁπλῶς πολιτικὴ δίκη·

» . . . δύο δ' ἄνδρες ἐνείκεον εἵνεκα ποινῆς
» ἀνδρὸς ἀποφθιμένου· ὁ μὲν εὔχετο πάντ' ἀποδοῦναι
» δήμῳ πιφαύσκων· ὁ δ' ἀναίνετο μηδὲν ἑλέσθαι.
» ἄμφω δ' ἱέσθην ἐπὶ ἵστορι πεῖραρ' ἑλέσθαι.
» λαοὶ δ' ἀμφοτέροισιν ἐπήπυον ἀμφὶς ἀρωγοί (γ). »

εἰς δὲ τὰς περὶ κλοπὰς καὶ ἁρπαγὰς εἰ μὲν αὗται κατὰ συμπολιτῶν ἐγίγνοντο διεξεδικοῦντο ἐν πολιτικῇ δίκῃ αἱ ἀποζημιώσεις (δ), κατ' ἀλλοδαπῶν δὲ γιγνόμεναι οὔτ' ἀνόσιοι οὔτε ἄτιμοι ἐθεωροῦντο (ε).

Παραβλητέον δὴ ταῦτα πρὸς τοὺς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀρχαιοτάτους χρόνους· παρὰ τῷ Τακίτῳ εὑρίσκομεν, ὅτι αἱ κατὰ ἰδιωτῶν ἀδικίαι δὲν προὐκάλουν τῆς πολιτείας τὴν ἐπέμβασιν ἀλλ' εἰς τοῦ ἰδιώτου τὴν ἐκδίκησιν ἔμενον « suscipere tam inimi» citias seu patris seu propinqui, quam ami» citias, necesse est. Nec implacabiles durant: » luitur enim etiam homicidium certo armen» torum ac pecorum numero, recipitque sa» tisfactionem universa domus (ζ). Ὁ δὲ τῶν Σαλίων Φράγκων νόμος, καί τοι ἀφιεὶς τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ τῆς ἰδιωτικῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ ἀντιποίνου ὥριζεν ὅμως αὐτὸ καθ' ἕκαστον ἐγκλήματος εἶδος (η). Βαθμηδὸν δ' ἐξημερουμένων τῶν ἠθῶν τῇ ἐπενεργείᾳ τῆς θρησκείας, ἤρξατο ἐν *χρόνῳ* καὶ *τόπῳ* ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκδικήσεως· καὶ ἱεραὶ δὴ ἐκεχειρίαι συνέστησαν τότε ὡς παρ' Ἰουδαίοις ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, παρ' Ἕλλησι κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας, ἐν ὡρισμέναις δὲ παρὰ Ῥωμαίοις ἡμέραις, καὶ κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα ἀνὰ πᾶσαν ἑβδομάδα, ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς τετάρτης μέχρι τῆς πρωΐας τῆς δευτέρας καθιερώθη ἡ *Θεία ἀνακωχὴ* (treuga Dei). Ἐν τόπῳ δὲ ἱερὰ μὲν ἦν ἡ ἑστία, ἤτοι ὁ οἶκος, ἱερὰ δὲ καὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν παρά τε Ἕλλησι (θ) καὶ τοῖς ἑσπε-

(α) Ὀδυσσ. Ψ, ς. 18—20.
(β) Ἰλιάδ. Ι. ς. 632—634.
(γ) Ἰλιάδ Σ, ς. 498—502.
(δ) Ὀδυσσ. Η. ς. 424.
(ε) Θουκυδ. Α. 5.
(ζ) Tacit. Germ. 21.
(η) Guizot hist. de la civil en France IX leçon.
(θ) «Ἱερά, βωμοὶ ἃ καὶ τοῖς ἀδικοῦσι σωτηρία γίγνεται Λυσίας, κατὰ Ἐρατοσθ. σελ. 415 πρβ. καὶ Grotius II. 21 § 5 ἔνθα πλεῖστα μνημονεύονται χωρία.

ρίοις βαρβάροις (α)· ὁ δὲ Μωϋσῆς καὶ πόλεις ἀσύλων ὑπὲρ τῶν ἀκούσιον διαπραξάντων φόνον συνέστησεν(β). Ἀξιοσημείωτος σύμπτωσις! ἀπὸ τριῶν ἀσύλων, τῆς Ἰουδαίας, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ῥώμης, ἐγεννήθη, προήχθη καὶ ἐμορφώθη ὁ παγκόσμιος πολιτισμός! Ἀκούσατε Κύριοι τοῦ φυγάδος καὶ δυστυχοῦς Οἰδίποδος ἀπὸ τοῦ Κολωνοῦ προφητεύοντος (γ).

» δώσων ἱκάνω τοὐμὸν ἄθλιον δέμας
» σοὶ δῶρον, οὐ σπουδαῖον εἰς ὄψιν· τὰ δὲ
» κέρδη παρ' αὐτοῦ κρείσσον' ἢ μορφὴ καλή.
Θησ. » ποῖον δὲ κέρδος ἀξιοῖς ἥκειν φέρων;
Οἰδ. » χρόνῳ μάθοις ἄν, οὐχὶ τῷ παρόντι που.
Θησ. » ποίῳ γὰρ ἡ σὴ προσφορὰ δηλώσεται;
Οἰδ. » ὅταν θάνω 'γὼ καὶ σύ μου ταφεὺς γένῃ.

Οὕτω δὴ καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐτεθνήκει καὶ ταφεὺς αὐτῆς ἐγένετο ἡ Εὐρώπη, καὶ ἀπὸ τοῦ θανόντος αὐτῆς σώματος ἐκομίσατο μέγα κέρδος, διότι ὡς αἱ πάλαι Ἀθῆναι τὸ ἄθλιον δέμας τοῦ Οἰδίποδος ὁσίως ἐν αὐταῖς κατακρύψασαι, διὰ χρόνου ἔμαθον οἷον ὠνήσαντο κέρδος, τὸν ἑρμηνευτὴν τῶν αἰνιγμάτων τῆς Σφιγγὸς ξενίσασαι, οὕτω καὶ ἡ Ἑσπερία, τὴν τὰ σφιγγώδη τῆς σοφίας ζητήματα λύσασαν Ἑλληνικὴν παιδείαν, φεύγουσαν διωγμὸν Ταρτάρου καταχθονίου, δεχθεῖσα εὐμενῶς, ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς ἀνήγαγε.

Τί δ' ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις καὶ ξέναις νομοθεσίαις ἀναζητοῦμεν τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποινῆς παρὰ ταῖς πρωτοτόκοις οὕτως εἰπεῖν κοινωνίαις; Μὴ γὰρ χθιζά τε καὶ πρώϊζα παρ' ἡμῖν αὐτοῖς οὐκ εἴχομεν αὐτὰ ταῦτα τὰ δόγματα; Μὴ γὰρ ἡ Μάνη, καὶ τῶν Κλεφτῶν αἱ ἀρειμάνιοι κοινότητες, καὶ τῶν Ἁρματωλῶν τὰ στίφη, οὐχὶ ταὐτὰ περὶ τοῦ ποινικοῦ ἐδογμάτιζον δικαίου; Τὰ κλέφτικα τραγούδια δὲν εἶναι ἆρά γε ἡ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν μέχρις ἡμῶν ἀπήχησις; Ὁ ἡρωϊκὸς αἰὼν τῆς Ἑλλάδος μόλις χθὲς ἔληξε καὶ ἡμεῖς τὰ τέκνα τῶν ἡρώων ὡς ἐξαπίνης ἀνατρεφόμεθα ἐν τῇ κοιτίδι τοῦ νέου πολιτισμοῦ. Θέλετε φίλοι παῖδες νὰ σπουδάσητε τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους; ἐρωτήσατε τὰς μάμμας καὶ τίτθας ὑμῶν· θέλετε δὲ ν' ἀκούσητε τὰς φιλοσοφικὰς τῶν νέων θεωρίας ἐναρμονιζομένας πρὸς τὰς θαυμασίας θεωρίας τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους; ἀκολουθήσατέ μοι. Οἱ μεγάλοι νόες προδιαγινώσκουσι τὸ μέλλον καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῖς προβιβάζουσιν. Ἡ κοινωνία δὲν εἶναι πλέον ἡ φοβερὰ καὶ ἐκδικητικὴ ἐκείνη ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ κρημνισθεῖσα Ἄτη, ἥτις ῥομφαίᾳ διστόμῳ διώκει τὸν ἁμαρτήσαντα μέχρι τοῦ τάφου καὶ πέραν τοῦ τάφου, ἡ κοινωνία τὴν σήμερον, χάρις τῇ φιλοσοφίᾳ, ἡ φιλόστοργός ἐστι μήτηρ, ἥτις πάντα τὰ ἑαυτῆς μέλη θεωρεῖ ὡς ἴδια τέκνα, ἀντὶ δὲ νὰ προσβλέπῃ ἀγρίῳ καὶ ἐκδικητικῷ ὄμματι ὡς τέρας ἀποφώλιον τὸν τὴν ἡσυχίαν αὐτῆς διαταράξαντα, ἱλαρῷ προσμειδιᾷ αὐτῷ βλέμματι οἰκτιρμοῦ, καὶ τιμωροῦσα αὐτὸν ὡς μήτηρ τέκνον προσφιλὲς ἀτακτῆσαν τιμωρεῖ, εὐελπιστεῖ ὅτι θέλει ἐξαγνίσει αὐτὸν, καὶ ἀπὸ ἐπιβλαβοῦς χρήσιμον τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ καταστήσει.

Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem.

(α) « Homo faidosus, φέρει ὁ τῶν Φριζόνων νόμος pacem » habeat in Ecclesia, in domo sua, ad placitum eundo, de placito redeundo.» Πρβ. καὶ τῆς ἡμετ. πολ. δικον. ἄρθ. 1006

(β) « Καὶ τὰς πόλεις δώσετε τοῖς Λευΐταις, τὰς ἓξ πόλεις » τῶν φυγαδευτηρίων ἃς δώσετε φυγεῖν ἐκεῖ τῷ φο- » νεύσαντι. » Ἀριθμ. 35.

(γ) Σοφοκλ. Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῷ, ς. 576—582.

ΑΠΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Διήγημα.

Περὶ τὰς 10 ὥρας τῆς πρωΐας τὸ ὄχημα τῆς Λευκῆς δελὰ Μελιεραὶ ἐστάθη ἐνώπιον τῆς κιγκλίδος τοῦ κομψοῦ ἐξοχικοῦ οἴκου τῆς Κ. δὲ Λυκούρ, ἀπέχοντος τοῦ Σαὶν Μὼρ δύο μόνον τουφεκίου βολάς. Ὑπηρέτης τις ἐν στολῇ ἐφάνη ἀμέσως, καὶ ἡ Λευκὴ ὑψώσασα ζωηρῶς τὸ παραπέτασμα, ἔδειξε τὸ ὡραῖον της πρόσωπον, ἐφ' οὗ ἀνησυχία τις ἦτον ἐντετυπωμένη.

— Ἐγὼ εἶμαι, Ἰάκωβε· ἐδῶ εἶναι ἡ θεία μου;

— Θεέ μου, κυρία, ἀπήντησεν ὁ Ἰάκωβος, ἡ κυρία Ἀγγελικὴ ὑπανδρεύεται καὶ μόλις εἶναι μισὴ ὥρα ὁποῦ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ δημαρχεῖον!

— Πῶς; σήμερον; .... ὤ! εἶναι πολὺ ἀργά!... ἀλλὰ δὲν βλάπτει . . . γρήγορα εἰς τὸ δημαρχεῖον! διέταξε.

Οἱ ἵπποι ἀνεχώρησαν ὡς ἀστραπή· ἀλλὰ παρῆλθεν ἓν τέταρτον ὥρας ἕως οὗ φθάσωσιν εἰς τὸ χωρίον καὶ εἰς τὸν κίτρινον οἶκον ὅστις καὶ ὡς δημαρχεῖον καὶ ὡς σχολεῖον ἐχρησίμευε.

Ἡ Λευκὴ ἐξῆλθε τοῦ ὀχήματος, ὅλοι ὅμως ἦσαν ἤδη εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἡ νέα γυνὴ ἀνεστέναξε, διέταξε τοὺς ἀνθρώπους της νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὸ μέγαρον, καὶ ὥδευσε πεζῇ μέχρι τοῦ ταπεινοῦ ναοῦ ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ὁ γάμος τῆς ἐξαδέλφης της καὶ μόνης τῆς φίλης, Ἀγγελικῆς δὲ Λυκούρ.

Ὁ ἐκλεκτὸς κόσμος ὅστις ἐπλήρου τὸν μικρὸν ναὸν, ἦτον ὅλως ἐκπεπληγμένος, διότι, ἀντὶ τῶν διὰ ἐπιχρύσου κεκοσμημένων προσκυνηταρίων καὶ τῶν πλουσίων ταπήτων τῆς Παναγίας τῆς Λορέττης, εὗρε δρύϊνα καθίσματα στίλβοντα ἐκ τῆς τριβῆς πολλαχοῦ, προσκυνητάρια ἐκ σιδηροξύλου καὶ πλάκας παλαιὰς καὶ ῥυπαράς. Μετὰ πολλοῦ κόπου ἡ Λευκὴ ἐπλησίασεν εἰς τὸ θυσιαστήριον ὅπου ἦσαν οἱ σύζυγοι γονυπετεῖς. Ἐν τούτοις εἰσέδυσε μέχρι τοῦ καθίσμα-

τος κυρίας τινὸς ἥτις δὲν ἔπαυε φέρουσα περὶ αὐτὴν ὑπερήφανον βλέμμα· ἦτο δ' αὕτη ἡ Κ. δὲ Λυκοὺρ, ἡ μητρυιὰ τῆς Ἀγγελικῆς. Εἰς τὴν θέαν τῆς Λευκῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ κίνημα ἐκπλήξεως, δυσαρεσκείας σχεδὸν, καὶ, κύψασα, εἶπε πρὸς τὴν νέαν γυναῖκα, ἥτις εἶχε κλίνει τὸ γόνυ πρὸς προσκύνησιν.

— Πῶς; σὺ ἐδῶ, ἀνεψιά μου;

— Ναὶ, θεία μου, ἔρχομαι ἐξ Ἰταλίας, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασα, βλέπω, νὰ ἐμποδίσω τὴν δυστυχίαν τῆς ἐξαδέλφης μου.

— Τὴν δυστυχίαν της! εἶπε χλευαστικῶς ἡ Κ. δὲ Λυκοὺρ εἶσαι παράξενη. Ἀλλ' ἡ Ἀγγελικὴ εἶναι εὐτυχεστάτη, διότι ἂν καὶ σκληρῶς ἀπὸ τὴν φύσιν ἀδικηθεῖσα ἐπέτυχε σύζυγον!

— Ἐγὼ φρονῶ ὅτι τὰ πλούτη της ἔκαμαν αὐτὸ τὸ θαῦμα.

— Θεέ μου! καὶ πόσας γυναῖκας, ὑγιεῖς μάλιστα, δὲν νυμφεύονται μόνον καὶ μόνον διὰ τὰ πλούτη των! Ἀληθινὰ, εἶναι ἀξία λύπης, διότι ἀποκτᾷ λαμπρὸν ὄνομα καὶ τὸν ὡραιότερον νέον τῶν Παρισίων.

— Μήπως ἐκείνη θὰ τὸν βλέπῃ; εἶπεν ἡ Λευκὴ μετὰ λύπης.

— Θ' ἀκούῃ νὰ τὸ λέγουν ὅμως, καὶ μάλιστα εἶναι εὐτυχὴς διότι θ' ἀγνοῇ πάντοτε τὰς ἀλλλοιώσεις ὅσας ὁ χρόνος ἐπιφέρει. Εἰς πόσας γυναῖκας δὲν θὰ ἦτον ὠφέλιμος ἡ τύφλωσις!

Ἡ σκληρὰ αὕτη ἀστειότης τῆς Κ. δὲ Λυκοὺρ ἐπλήγωσε τὴν Λευκὴν, ἥτις ἐστράφη ἵνα κρύψῃ τὰ δάκρυά της καὶ προσήλωσε τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐξαδέλφης της, ὡραίας καὶ πλουσίας, ἀλλ' ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τυφλῆς.

Εἶναι θλιβερὰ ἱστορία, ἡ ἱστορία τῆς Ἀγγελικῆς. Δὲν εἶχε φθάσει τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας της ὅτε ἀπέθανεν ἡ μήτηρ της. Μετὰ ἓν ἔτος χηρείας ὁ πατήρ της ἐνυμφεύθη γυναῖκα ὑψηλόφρονα, πλήρη φιλαυτίας καὶ σκληρότητος. Ὡς δὲ νὰ μὴν ἤρκει τοῦτο εἰς τὴν ἀτυχῆ νέαν, δύο ἢ τρία ἔτη μετὰ ταῦτα, πέπλος σκοτεινὸς ἐξετείνετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της.

Οἶκτον βαθὺν ἐνέπνευσεν εἰς ὅλους τοὺς φίλους της, ἀλλ' ἡ μητρυιά της ᾐσθάνθη ἀκαταμάχητον δι' αὐτὴν ἀπομάκρυνσιν. Ἡ Κ. δὲ Λυκοὺρ εἶχε καὶ υἱὸν καὶ θυγατέρα, καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν μῖσός της ηὔξανε καθόσον ἐμεγαλύνετο ἡ πρὸς τὰ ἴδια τέκνα λατρεία της. Θλιβερῶς διῆλθε τὰ πρῶτά της ἔτη ἡ νέα κόρη, εἰς δὲ τὰς πολλὰς λύπας της δὲν εὕρισκεν ἄλλην ἀνακούφισιν ἢ μόνην τὴν στοργὴν τῆς ἐξαδέλφης της Λευκῆς, ἥτις, ἐπιτροπευομένη τοῦ Κ. δὲ Λυκοὺρ, εἶχεν ἀνατραφῆ πλησίον της. Ὁ πατήρ της ἀπέθανεν ἀφήσας αὐτὴν δωδεκαετῆ, καὶ ἡ ζωή της ἤθελεν εἶσθαι μαρτύριον αἰώνιον, ἂν ἡ ἀγγελικὴ τωόντι γλυκύτης τοῦ χαρακτῆρός της δὲν ἐθριάμβευεν ἐν μέρει κατὰ τῆς σκληρότητος τῶν περιστοιχούντων αὐτὴν ἀνηλεῶν ὄντων. Μακρὰν τοῦ νὰ φροντίζωσι δι' αὐτὴν, τὴν ἐγκατέλειπον εἰς φροντίδας ξένων, λέξιν φιλικὴν πώποτε δὲν τῇ ἀπέτεινον, κ' ἐλευθέραν τὴν ἄφινον ν' ἀκολουθῇ τὰς κλίσεις της ὅλας. Ὅταν δὲ, μεμονωμένη, παρεδίδετο εἰς τὰς ὀνειροπολήσεις της, οὐδεὶς τὴν ἐζήτει ποτέ. Ἠγάπα ἐμπαθῶς τὴν μουσικὴν, καὶ ἡ ἀδελφή της Ματθίλδη συγκατένευεν ἐνίοτε νὰ μουσουργῇ δι' αὐτὴν καὶ μόνην. Τὸ ἐναντίον ὅμως συνέβαινε μὲ τὴν Λευκὴν τὴν ὁποίαν ἠγάπα ὡς ἀδελφήν της, καὶ ἥτις ἐθεώρει ὡς τὴν μεγαλειτέραν της ἡδονὴν τὴν ὥραν ἣν διήρχετο πλησίον τῆς φίλης της. Καὶ δὲν ἀνθίστατο μὲν εἰς τοῦτο ἡ Κ. δὲ Λυκοὺρ, ἀλλ' ἡ Ἀγγελικὴ δὲν εἶχε νὰ ἐλπίζῃ τίποτε πλειότερον ἀπὸ τὰς ψυχρὰς καὶ πλήρεις φιλαυτίας καρδίας ἐκείνας διὰ τὰς ὁποίας ἦτο βάρος ὀχληρόν! Ὅλους λοιπὸν τῆς στοργῆς τοὺς θησαυροὺς, οἵτινες ἐπλήρουν τὴν ψυχήν της, τοὺς ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐξαδέλφην της. Τὴν ἐμάντευε καὶ μακράν της οὖσαν· τῶν βημάτων της ὁ κρότος τῇ ἦτον οὕτως οἰκεῖος, ὥστε, ὅταν ἡ Λευκὴ, δι' ἔκπληξιν, τὴν ἐπλησίαζεν ἀθορύβως καὶ χωρὶς σχεδὸν ν' ἀναπνέῃ, εἰς τῆς Ἀγγελικῆς τὰ χείλη ἤνθει χαριτωμένον μειδίαμα καὶ ἔλεγε·

— Ὅ,τι καὶ ἂν κάμῃς, Λευκή μου, ἐγὼ αἰσθάνομαι ὅτι εἶσ' ἐδῶ.

Δυστυχῶς διὰ τὴν Ἀγγελικὴν, ἡ φίλη της εἶχεν ἀπολεσθῆ δι' αὐτήν. Ἡ Λευκὴ ὑπανδρεύθη, καὶ ἐπειδὴ ὁ σύζυγός της, ὡς διπλωμάτης, εἶχε σταλῆ εἰς Ῥώμην δι' ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ἀνεχώρησε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη ἡ Ἀγγελικὴ ἔζη μόνη, παντὸς ἐστερημένη φίλτρου, δυστυχὴς, ἀπομεμονωμένη ἐν τῷ μέσῳ κοινωνίας εἰς ἣν δὲν ἐνέπνεε παρὰ οἶκτον ἀνωφελῆ, μεταξὺ συγγενῶν τοὺς ὁποίους δὲν ἠγάπα.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, νέος τις εἰσήχθη παρὰ τῇ Κ. δὲ Λυκούρ. Ὁ Μάξιμος δὲ Βαλλεραὶ εἶχε πρόσωπον ὡραιότατον, πνεῦμα, ἐκλεκτὴν συμπεριφορὰν καὶ πρὸ πάντων εὐγενῆ καρδίαν. Ὁ πατήρ του, ἐπιθυμῶν τὴν δόξαν τοῦ υἱοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔμελλε μὲν ν' ἀφήσῃ τίτλους, μετριωτάτην ὅμως κατάστασιν, ἐζήτει νὰ ἐπιτύχῃ δι' αὐτὸν γάμου ἐπικερδοῦς, ὀλίγων φροντίζων ἂν ἡ νύμφη ἐτύγχανε νέα, ἢ μὴ, καλὴ ἢ δύσμορφος, εὐθεῖα ἢ κυρτὴ τὸ ἀνάστημα· ἤρκει νὰ ἦτο πλουσία. Ἐγνώριζε δὲ ὅτι ἡ Κ. δὲ Λυκοὺρ ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαχθῇ τῆς Ἀγγελικῆς, ἥτις, χάρις εἰς τὴν μητρικήν της κληρονομίαν, ἦτο μία τῶν πλουσιωτέρων νυμφῶν τῆς πρωτευούσης. Διὰ τὸν κόμητα δὲ Βαλλεραὶ ἦτον αὐτὴ ἀξιόλογος *κερδοσκοπία*, ἀλλ' ἐφοβεῖτο μήπως ὁ υἱός του δὲν συγκατετίθετο.

Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἐπισκέψεις παρὰ τῇ Κ. δὲ Λυκούρ, παρετήρησεν ὅτι ἡ ὡραία Ἀγγελικὴ εἶχε πα-

ραδόξως ἐπισύρει εἰς ἑαυτὴν τοῦ υἱοῦ του τὸ διάφορον· ὅθεν ἔῤῥιψε πλαγίως πως λέξεις τινὰς συμφώνους μὲ τοὺς σκοπούς του, καὶ, πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν, ὁ Μάξιμος δὲν ἠναντιώθη ποσῶς, εἰς τρόπον ὥστε, μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἔλαβε τέλος ἡ ὑπόθεσις, καὶ ὅταν ἡ Λευκὴ, λαβοῦσα τὴν ἀγγελίαν τοῦ παραδόξου τούτου γάμου, ἐτάχυνε τὴν ἐπιστροφήν της, ἔφθασεν ὅπως παρευρεθῇ εἰς τὴν τελετὴν, ἥτις, κατ' αὐτὴν, καθίστα δυστυχῆ τὴν προσφιλῆ ἀδελφήν της, διότι ὑπέθετε ὅτι τὸ κινοῦν τὸν Μάξιμον δὲ Βαλλεραι αἴσθημα ἦτο συμφέρον αἰσχρόν.

Ὡς εἴπομεν ἤδη, εἶχε ῥίψει τὸ βλέμμά της ἐπὶ τῶν δύο νέων οἵτινες ἦσαν εἰς τὸν βωμόν. Ἡ Ἀγγελικὴ, ἧς τὸ κομψὸν καὶ εὐλύγιστον ἀνάστημα ἐκρύπτετο ἐξ ἡμισείας ὑπὸ τοῦ μακροῦ καὶ λευκοτάτου πέπλου, ἐδέετο γονυπετής. Ἐνυπῆρχε δὲ εἰς τὴν θέσιν της ἐκείνην καὶ εἰς τὴν θαυμασίαν τῶν ὤμων της τομὴν, εἶδός τι σεμνότητος καὶ ἁγνείας, ἀγγελικὴν ἐμφαῖνον τελειότητα. Τὰς χεῖρας ἔχουσα ἡνωμένας καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, ἐδέετο μετὰ θερμότητος καὶ σὲ κατελάμβανεν οἶκτος καὶ στοργὴ πρὸς τὸ ἀτυχὲς ἐκεῖνο πλάσμα, ὅπερ ἐζήτει παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐτυχίαν.

Ὅταν ὁ ἱερεὺς ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς δύο συζύγους τὰς συνήθεις ἐρωτήσεις, ὁ Μάξιμος ἀπήντησε μετὰ φωνῆς ἐπισήμου καὶ σοβαρᾶς, ἡ δὲ Ἀγγελικὴ μὲ φωνὴν στερεὰν καὶ γλυκεῖαν. Περατωθείσης δὲ τῆς τελετῆς, ὁ Μάξιμος, λαβὼν τὸν βραχίονα τῆς νεαρᾶς συζύγου του, διῆλθε τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ στάσις του ἦτον ἀξιοπρεπὴς, οἱ δὲ ὡραῖοι καὶ κανονικοὶ χαρακτῆρές του δὲν ἐξέφραζον οὔτε χαρὰν οὔτε ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἐφαίνετο συγκεκινημένος καὶ ὡσεὶ σκεπτικός· ἡ δὲ Λευκὴ, ἥτις τὸν ἐθεώρει μετὰ προσοχῆς ηὐχαριστήθη. Ἡ Ἀγγελικὴ ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ συζύγου της μὲ ἀφέλειαν πλήρη χάριτος. Τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ πρόσωπόν της, ἦτο νοῆμον καὶ ἐκφραστικὸν, οἱ ὀφθαλμοί της ἀπήστραπτον ὑπὸ καλλονῆς, καὶ μόνον τοῦ βλέμματός της τὸ ἀπλανὲς ἐδείκνυε τὴν δυστυχίαν της. Ἐμειδία, ἀλλ' εἰς τὸ μειδίαμά της ἐνυπῆρχε τοσαύτη μελαγχολία, ὥστε σοὶ ἤρχοντο δάκρυα.

Ἅμα φθάσαντες παρὰ τῇ Κ. δὲ Λυκοὺρ, συνήχθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου περιεκύκλωσαν τὴν νεόνυμφον. Ὁ Μάξιμος, ὅστις ἵστατο πλησίον της, τῇ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ·— Σὺ θὰ ὑποδέχεσαι, Ἀγγελική· ἐγὼ δὲ μένω πλησίον σου, δὲν σὲ ἀφίνω, καὶ ἂν μὲ χρειασθῇς τεῖνε μόνον τὴν χεῖρα· σήμερον καὶ πάντοτε θὰ μ' εὕρῃς μόνον περὶ σοῦ φροντίζοντα ὡς φίλον, ὡς ἀφωσιωμένον ἀδελφόν. Ἡ Ἀγγελικὴ δὲν ἀπήντησε μὲν εἰς ταῦτα, ἀλλ' ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τοῦ συζύγου της, καὶ τοὺς χαρακτῆράς της ὅλους καθωραΐσε μειδίαμα εὐτυχίας. Οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ πολλοὶ φίλοι προσῆλθον τότε ὅπως συγχαρῶσι, καὶ οἱ λόγοι των ἦσαν γλυκεῖς, αἱ εὐχαί των εἶχον ἔκφρασιν εἰλικρινείας ἀπροσποιήτου. Ἡ Ἀγγελικὴ ἦτον εὐτυχής. Ἔκλινε χαριέντως τὴν κεφαλὴν, καὶ, μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, ἤκουε τοὺς λόγους τῶν πρὸς αὐτὴν ἀποτεινομένων, ἀναγνωρίζουσα αὐτοὺς ἐκ τῆς φωνῆς. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἀπήντα εἰς τοὺς φιλόφρονας λόγους ἑνὸς τῶν θείων της, ἡ Λευκὴ ἐπλησίασε καὶ, χωρὶς λέξιν νὰ προφέρῃ, ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς ἐξαδέλφης της, ἥτις ἀμέσως ἀνεσκίρτησε, ἀφῆκε φωνὴν χαρᾶς, ἐφ' ὅλου τοῦ προσώπου της ἐπεφάνη ζωηρὰ συγκίνησις, καὶ ῥίψασα τοὺς δύο της βραχίονας περὶ τὸν τράχηλον τῆς Λευκῆς· — Εἶσαι σύ! σύ!... ἀδελφή μου ! ἀδελφή μου !... ἀνέκραξε. Ἔμειναν οὕτως ἐνηγκαλισμέναι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων χαρᾶς· μετὰ ταῦτα ἡ Ἀγγελικὴ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν σύζυγόν της.

— Μάξιμε, τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν χεῖρα τῆς Λευκῆς· εἶναι ἀδελφή μου καὶ ἐδική σου τώρα ἀδελφή. Ἆ ! εἶμαι εὐτυχεστάτη σήμερον !

Ὅλοι ἦσαν συγκεκινημένοι, μόνον ἡ Κ. δὲ Λυκοὺρ ὕψωνε τοὺς ὤμους ἀκούουσα τὰς ὑπερευαισθησίας αὐτὰς τῆς Ἀγγελικῆς, ὅπως χλευαστικῶς τὰς ἀπεκάλει. Ἡ Ματθίλδη, ἡ ἀξία θυγάτηρ της, ἔῤῥιπτε καὶ αὐτὴ βλέμμα σκωπτικὸν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐκείνης. Δυστυχεῖς γυναῖκες, μὴ ἐννοοῦσαι τί ἐσήμαινε ψυχῆς ἡδονὴ καὶ χλευάζουσαι χαρὰς οὐρανίας τὰς ὁποίας δὲν ἔμελλον νὰ αἰσθανθῶσι πώποτε!

— Ἔλα, εἶπε ταπεινοφώνως ἡ Ἀγγελικὴ, ἔλα Λευκὴ, ἀπομάκρυνέ με ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν, ἔχω τόσα νὰ σ' ἐρωτήσω !

— Βέβαια θὰ μὲ τὴν ἀφήσετε μίαν στιγμὴν, ἠρώτησε τὸν Μάξιμον ἡ Λευκή.

— Σᾶς τὴν ἐμπιστεύομαι, κυρία, ἀπήντησεν ἐκεῖνος μὲ γλυκὺ μειδίαμα.

Αἱ δύο φίλαι ἀπεμακρύνθησαν, καὶ ἡ Λευκὴ ὡδήγει τὴν ἀξιέραστον τυφλὴν ἣν ἔσφιγγεν εἰς τὴν ἀγκάλην της.

— Εἴμεθα μόναι, εἶπεν ἡ Ἀγγελικὴ ἅμα εἰσῆλθον εἰς μικράν τινα αἴθουσαν φέρουσαν εἰς τὸν κῆπον. Ἂς καθήσωμεν, κάθησε πλησίον μου, πολὺ πλησίον, διὰ νὰ εἰξεύρω ὅτι εἶσ' ἐδῶ καὶ ὅτι δὲν θὰ μ' ἀφήσῃς πλέον ! . . . ὑπέφερα τόσα εἰς τὴν ἀπουσίαν σου! . . .

— Πτωχὴ Ἀγγελική !

— Δὲν εἶχα ἀπωλέσει τὸ ἥμισυ τοῦ ἑαυτοῦ μου; φεύγουσα δὲν ἐπῆρες μαζύ σου ὅλην μου τὴν χαρὰν, ὅλην τὴν εὐτυχίαν μου ; οἱ λογισμοί μου, αἱ ἐπιθυμίαι μου καὶ ἀόριστός τις μελαγχολία κατέπνιγον τὴν καρδίαν μου, κ' ἐγὼ ἐσιώπων, ἐπειδὴ δὲν σὲ εἶχα νὰ μ' ἀκούσῃς καὶ νὰ μὲ παρηγορήσῃς, νὰ θρηνήσῃς μετ' ἐμοῦ, ἢ νὰ κατορθώσῃς νὰ συμμερισθῶ τὴν εἰλικρινῆ εὐθυμίαν σου . . . ἤμην μόνη κ' ἔκλαια

ἀλλ' ἰδοὺ ἦλθες, καὶ τώρα λησμονῶ ὅλας τὰς θλίψεις μου.

— Ἀλλὰ σήμερον ἦσο εὐτυχής;

— Εὐτυχής!... Ναὶ, τώρα εἶμαι διότι σ' ἔχω ἐδῶ καὶ δύναμαι νὰ σ' ἐρωτήσω· σὺ θὰ μ' ἐξηγήσῃς τί συμβαίνει ἐν ἐμοί... Εἶμαι ὑπανδρευμένη!... ὑπανδρευμένη... ἐννοεῖς πόσον παράδοξος εἶναι δι' ἐμὲ ἡ λέξις αὐτή; ἂν ἐγνώριζες ὁποίαν τρομερὰν ἐντύπωσιν ἐδοκίμασα ὅταν μ' ὡμίλησαν διὰ τὸν γάμον αὐτόν! πόσον φόβον μ' ἐπροξένησε! Ναὶ, ἐφοβήθην, διότι ποτὲ δὲν εἶχα φαντασθῇ τοιαύτην θέσεως μεταβολήν. Ἠρώτων ἐμαυτὴν διατί καὶ πῶς ὁ Κ. δὲ Βαλλεραὶ συγκατετίθετο νὰ μὲ νυμφευθῇ. Μακρὰν τοῦ νὰ μ' ἀπαντήσωσιν, ἀπ' ἐναντίας μ' εἰδοποίησαν ὅτι δὲν εἶχε κατάστασιν, καὶ μ' ἔδοσαν νὰ ἐννοήσω ὅτι ἐπεχείρει κερδοσκοπίαν καὶ οὐδὲν ἄλλο· καὶ τότε σκεπτομένη καθ' ἑαυτήν, εἶπα ὅτι τῷόντι θὰ εἶχε μεγάλην φιλοδοξίαν καὶ ἀκόρεστον δίψαν πλούτου, ἀφοῦ, εὐγενὴς αὐτὸς καὶ νέος, συγκατένευε νὰ ἑνώσῃ τὴν ψυχήν του μὲ τὴν ζωὴν ἀτυχοῦς τυφλῆς μὴ δυναμένης καμμίαν ἡδονήν του νὰ συμμερισθῇ, καὶ ἥτις, κατὰ συνέπειαν, θὰ ἦτο δι' αὐτὸν ἀνωφελὲς καὶ ὀχληρὸν βάρος.

Εἶχα τὴν γενναιότητα ν' ἀναπολῶ συχνάκις τὰς σκέψεις αὐτάς, αἵτινες, ἂν καὶ δὲν εἶχα τίποτε πλέον νὰ περιμένω εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, μοὶ ἐπροξένουν ζωηρὰν λύπην!... ἀλλὰ σήμερον μετεβλήθησαν.

— Διατί;

— Διατί; Καλά, καλὰ δὲν τὸ εἰξεύρω· ἀλλ' ἄκουσε.

Ὅταν ἦλθεν ἐδῶ, πρὶν ἀκόμη γείνῃ λόγος περὶ γάμου, εἵλκυσα τὴν συμπάθειάν του. Ἀφ' ὅτου ἀνεχώρησες, ἀπ' αὐτὸν ἤκουσα τὴν πρώτην φιλικὴν λέξιν. Ἰδὼν ὅτι κανεὶς δὲν μὲ ἠγάπα, μ' ἐλυπήθη βέβαια, μοὶ ὡμίλει πάντοτε μὲ φωνὴν συμπαθητικὴν καὶ γλυκεῖαν, διότι ἔχει γλυκυτάτην τὴν φωνήν, ἀκολούθως μίαν ἡμέραν ἔμαθα τὸν σκοπόν του, μᾶς ἀφῆκαν τοὺς δύο μόνους... ἐγὼ ἔτρεμα, κ' ἐκεῖνος μ' εἶπε· ὢ! ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τοὺς λόγους του. — « Κυρία, θέλουν νὰ μᾶς ἑνώσουν· ἐγὼ συγκατένευσα καὶ ἔρχομαι νὰ ζητήσω τὴν ἐδικήν σας συγκατάθεσιν. Ὅ,τι μέλλω νὰ σᾶς εἰπῶ, θὰ δικαιολογήσῃ τὸ βῆμά μου τοῦτο καὶ θὰ σᾶς ἀποδείξῃ ὅτι πιθανὸν μὲν ὁ πατήρ μου νὰ ἐπιθυμῇ τὸν γάμον αὐτὸν ὑπακούων εἰς τὸ συμφέρον, ἀλλ' ὅτι αἱ ἐδικαί μου ἰδέαι ἀπέχουσι πολὺ τοῦ νὰ ἦναι τοιαῦται Πρό τινων ἐτῶν εἶχον αἰσθανθῇ ἔρωτα ἁγνὸν διὰ μίαν νέαν, ὡραίαν ὡς ὑμεῖς, καλήν, ἀξιέραστον καὶ ὡς ὑμεῖς ἀφωσιωμένην· ἔμελλα δὲ νὰ τὴν νυμφευθῶ, ὅταν ὁ θάνατος μᾶς ἐχώρισε, καὶ τότε ὤμοσα ὅτι ποτὲ πλέον δὲν ἤθελα νυμφευθῆ, διότι ᾐσθάνθην τὸν ἔρωτα ἀπονεκρωθέντα ἐν τῇ καρδίᾳ μου· ἀλλ' ἑνούμενος ἤδη μὲ ὑμᾶς, δὲν πιστεύω νὰ φαίνωμαι ἐπίορκος· ἔχετε τὰ θέλγητρα καὶ τὴν καλὴν ψυχήν της, ἡ τύχη ἐφάνη σκληρὰ δι' ὑμᾶς, καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι νυμφευόμενός σας, ἐκπληρῶ καθῆκον ἱερόν, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου ἀναμφιβόλως εὑρίσκεται ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἀπώλεσα, μ' ἐπιδοκιμάζει καὶ μ' εὐλογεῖ· ἡ σκιά της δὲν θὰ ἦναι ζηλότυπος διὰ τὸ αἴσθημα τὸ ὁποῖον μ' ἐμπνέετε, ὄχι· διότι ᾐσθάνθην δι' ὑμᾶς ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ἀναδέχομαι ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις ὅσας αὐτὴ ἐπιβάλλει. Ἐσκέφθην ὅτι ἡ τόσον λυπηρὰ μέχρι τοῦδε καὶ ἄχαρις ζωή μου θὰ ἔχῃ εἰς τὸ ἑξῆς ἕνα σκοπόν. Θὰ εἶσθε φίλη μου, ἀδελφή μου· ἡ κατάστασις σας θὰ μ' ἐπιτρέψῃ νὰ σᾶς ἐπιδαψιλεύω πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ πραΰνῃ τὴν λύπην σας θὰ ἦμαι πλησίον σας προσεκτικὸς καὶ ἀφωσιωμένος ὡς πατὴρ ἀγρυπνῶν ἐπὶ τοῦ τέκνου του· ἐγὼ θὰ βλέπω δι' ὑμᾶς, καὶ σεῖς θὰ συμμερίζεσθε τὰ αἰσθήματά μου, καὶ οὕτως ἡ ζωὴ θὰ ἦναι πάντοτε ὡραία δι' ἡμᾶς ἡνωμένους· ἐν συντόμῳ θ' ἀπολαμβάνω εὐτυχίαν ὁποίαν πλέον δὲν ἤλπιζα, ἐπειδὴ ἐγὼ θὰ ἦμαι τὸ ὑποστήριγμά σας, καὶ καθὼς βλέπετε, ἐγὼ πρέπει μᾶλλον νὰ σᾶς εὐγνωμονῶ. » Αὐτὰ μὲ εἶπε, Λευκή.

— Τοὺς λόγους αὐτοὺς ὑπηγόρευε καρδία εὐγενής, Ἀγγελική μου

— Ψεύματα; εἶπε μὲ χαρὰν ἡ ἀτυχὴς κόρη· αὐτὸ κ' ἐγὼ ἐσυλλογίσθην, καὶ ἔκτοτε ἀντὶ νὰ αἰσθάνομαι φόβον ὡς πρίν, ἐδέχθην τὴν ἀφοσίωσίν του... ἀφοῦ αὐτὴ τὸν καθίστα τόσον εὐτυχῆ.

— Εἶχα ἀνάγκην νὰ σ' ἀκούσω, ἀδελφή μου, ἐπανέλαβεν ἡ Λευκή, διότι κ' ἐγὼ ἐφοβούμην διὰ τὸ μέλλον σου, τώρα ὅμως ἡσύχασα καθὼς σύ· ὁ Κ. δὲ Βαλλεραὶ εἶναι νέος καλὸς, ἀξιέραστος καὶ τὸν ὁποῖον ἀγαπῶ ἤδη διὰ τὰ πρὸς σὲ εὐγενῆ του αἰσθήματα.

— Ὦ! πόσην εὐχαρίστησιν μὲ προξενεῖς... ἀλλ' εἰπέ με, Λευκή, εἶπεν ἡ Ἀγγελικὴ κλίνασα τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν ὦμον τῆς φίλης της, σὺ ἀγαπᾷς τὸν σύζυγόν σου, βέβαια.

— Πολὺ, καθὼς εἰξεύρεις.

— Λοιπὸν, ὅταν ἀκούῃς τὸν κρότον τῶν βημάτων του, ὅταν σὲ ὁμιλῇ, ὅταν ἡ χείρ του κρατῇ τὴν ἐδικήν σου, δὲν αἰσθάνεσαι τὴν καρδίαν σου νὰ πάλλῃ σφοδρά; δὲν τρέμεις; ὅταν δὲ ἀπομακρύνεται, δὲν παγώνει τὴν καρδίαν σου ψύχος θανάτου; καὶ ἐν τῇ μονώσει σου δὲν σὲ κυριεύει ἀνέκφραστος λύπη;

— Πτωχὸν παιδίον; εἶπε μετὰ συγκινήσεως ἡ Λευκή, τὰ αἰσθάνεσαι ὅλ' αὐτά!

— Ναὶ, ὅλα.

— Πτωχὸν παιδίον! ἐπανέλαβε ταπεινοφώνως ἡ Λευκή, ἐνῷ δάκρυα ἐπλήρωσαν τοὺς ὀφθαλμούς της σκεπτομένης ὅτι τοῦτο ἦτον ἔρως, ἔρως ἐμπαθής, ἀ-

ποκλειστικός, ἔρως τοιοῦτος ὁποῖον ὤφειλε νὰ αἰσθανθῇ ἡ εὐαίσθητος ψυχὴ τῆς Ἀγγελικῆς, ἡ ψυχὴ τῆς ἀτυχοῦς ἀομμάτου, ἥτις εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ κρατῇ κεκλεισμένον ἐν ἑαυτῇ πᾶν στοργῆς αἴσθημα, καὶ ἡ Λευκὴ ἔτρεμε μὴ εὕρισκε πολὺ ψυχράν, μίαν ἡμέραν, τὴν φιλίαν τοῦ συζύγου της, παραβαλλομένην πρὸς τὴν διακαῆ αὐτῆς τρυφερότητα.

— Ἀλλ' ἀποκρίσου λοιπόν, εἶπεν ἡ Ἀγγελική, ἐκπλαγεῖσα διὰ τὴν σιωπήν της.

— Ὁμιλοῦμεν ἄλλοτε δι' αὐτά, εἶπεν· ἔλα τώρα μὴν τύχῃ καὶ ἀπορήσουν διὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν μας· τώρα πλέον δὲν θὰ χωρισθῶμεν . . .

— Μίαν λέξιν ἀκόμη, Λευκή μου· θὰ σὲ κάμω μίαν ἐρώτησιν τὴν ὁποίαν εἰς κανένα δὲν ἐτόλμησα ν' ἀπευθύνω, ἀλλὰ σύ . . . θὰ λυπηθῇς τὴν πτωχήν σου τυφλήν, δὲν θὰ τὴν περιγελάσῃς, καθὼς κάμνει συχνὰ ἡ ἀδελφή μου Ματθίλδη . . . Εἰπέ με, εἶν' εὔμορφος ὁ Μάξιμος;

— Ναί! ἀπήντησεν ἡ Λευκὴ μειδιῶσα, πρὸ ὀλίγου, εἰς τὴν ἐκκλησίαν σᾶς ἐθαύμαζα καὶ τοὺς δύο.

— Κ' ἐγὼ λοιπὸν εἶμ' εὔμορφος; ἠρώτησεν ἡ Ἀγγελικὴ μὲ ἁπλοϊκὴν χαράν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἐκεῖνος;

— Ἐκεῖνος ἔχει ὀφθαλμοὺς γαλανούς, πλήρεις γλυκύτητος καὶ τρυφερότητος. Αὐτὸ δὲ τὸ βλέμμά του μ' ἐνεθάῤῥυνε, αὐτὸ μ' εἶπεν ὅτι πλησίον του θὰ ἦσ' εὐτυχής.

— Ὤ! καλή μου Λευκή, πῶς πραγματοποιεῖς τὰ ὄνειρά μου!

Αἱ δύο φίλαι εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη παρῆλθεν ὡς ὅλαι αἱ εὐτυχεῖς ἡμέραι.

Ἐπὶ δύο μῆνας ἡ ζωὴ ἦτο γλυκυτάτη διὰ τὴν Ἀγγελικήν· αὕτη μὲν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ συζύγου της, ἡ δὲ Λευκή, εἰς τὰς παρακλήσεις της ὑποχωρήσασα, κατῴκει τὸ μέγαρόν της, περιμένουσα τοῦ συζύγου της τὴν ἐπάνοδον. Ἡ Ἀγγελικὴ πάντοτε πλησίον τοῦ Μαξίμου καὶ τῆς Λευκῆς δὲν ἐδοκίμαζε τὴν πικρίαν ἐκείνην τῆς ἀπομονώσεως, ἥτις τὴν καθίστα ἄλλοτε τόσῳ δυστυχῆ παρὰ τῇ μητρυιᾷ. Ἡ πρὸς αὐτὴν διαγωγὴ τοῦ Μαξίμου ἦτον ἀξία θαυμασμοῦ. Ὡς εἴδομεν, ὁ σκοπὸς τοῦ πατρός του, ζητήσαντος τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παραδόξου τούτου γάμου, ὅν, ἐναντίον τῶν προσδοκιῶν του, καὶ ὁ υἱὸς ἐπεθύμει, ἦτο ν' ἀνοίξῃ λαμπρὸν δι' αὐτὸν στάδιον· ἀλλ' ἐξεπλάγη ἤδη ἔτι πλειότερον ἰδὼν ὅτι δὲν εἶχε τὴν ἐλαχίστην φιλοδοξίαν ἢ ἐπιθυμίαν, καὶ ὅτι, ἀπ' ἐναντίας, ἀρνηθεὶς πᾶσαν δι' αὐτὸν ἡδονήν, ἐθυσίαζεν εἰς τὴν νέαν τυφλὴν ὅλας αὐτοῦ τὰς στιγμάς· ὁ Κ. δὲ Βαλλεραὶ ἐκίνει πάντα λίθον ὅπως τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τήν, ὡς τὴν ἀπεκάλει, ἠθικήν του ἀπονάρκωσιν· παρέστησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ὑπὸ τὰ λαμπρότερα χρώματα, τὴν ὑψηλὴν θέσιν, ἣν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς καταστάσεως τῆς συζύγου του· ἀλλ' εὗρε τὸν Μάξιμον ἀκλόνητον! Ἐφύλαξεν οὗτος τὴν πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν ὑπόσχεσίν του, εἰς μόνην τὴν εὐτυχίαν της καταγινόμενος.

Ὁ πρὸς τὸν σύζυγόν της ἔρως τῆς Ἀγγελικῆς εἶχέ τι θρησκευτικὸν ἐν ἑαυτῷ, ἦτο λατρεία, ὅλην κατέχουσα τὴν ψυχήν της. Ὅλοι της οἱ στοχασμοὶ πρὸς τὸν Μάξιμον ἀνεφέροντο, καὶ μόνον δι' αὐτὸν ἦσαν· μία μόνον ἀπουσίας στιγμὴ τῇ ἐπροξένει λύπην ἀνέκφραστον, καὶ ἔβλεπες τότε τὴν ἀγωνίαν της εἰς ὅλας της τὰς κινήσεις καὶ εἰς τὰς χειρονομίας καὶ εἰς τὴν φωνήν της· ἀλλ' ἅμα τὸν ᾐσθάνετο πλησιάζοντα, τὸ πρόσωπόν της ἠκτινοβόλει ὑπὸ ἀφάτου χαρᾶς, μειδίαμα οὐράνιον ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῶν χειλέων της,— Εἶν' ἐκεῖνος!— ἐψιθύριζε, καὶ τὴν λέξιν αὐτὴν ἐπρόφερεν οὕτως ἐμπαθῶς, ὥστε ἐνόεις ἀμέσως τί εἶχεν ὑποφέρει περιμένουσα. Ὁ Μάξιμος ἐκάθητο πλησίον της, καὶ λαμβάνων τὴν χεῖρά της ἐντὸς τῶν ἐδικῶν του, τῇ διηγεῖτο τὸ αἴτιον τῆς ἀπουσίας του, ἐνῷ δὲ ὡμίλει, τὸν ἤκουεν ἐκείνη ἀπλήστως καὶ χωρὶς σχεδὸν ν' ἀναπνέῃ, ὡσανεὶ ἐφοβεῖτο μήπως τῇ διαφύγῃ τόνος τις τῆς μελῳδίας ἥτις ἐνυπάρχει μόνον εἰς τὴν φίλην φωνήν. Λησμονήσασα καὶ τὰς παρελθούσας λύπας της, καὶ τὴν πλήρη φιλαυτίας οἰκογένειάν της, ἐνόμιζεν ὅτι ἔζη πάντοτε διὰ μόνον τὸν Μάξιμον.

Ἦτον αὕτη εὐτυχία γαλήνιος καὶ μεγάλη, καὶ ἤθελε διαρκέσει, ἂν ἡ Ἀγγελικὴ δὲν ἐζήτει ν' ἀπολαύῃ τῶν τέρψεών της ἀπλήστως· μὴ δυναμένη, ὡς πᾶσα ἄλλη γυνή, διὰ τῶν βλεμμάτων ν' ἀπασχολῇ τὸν στοχασμόν της, ἔζη διὰ τῆς ψυχῆς της μόνον, ὥστε αὐτὴ τῆς εὐτυχίας ἡ ὑπερβολὴ ἠδύνατο νὰ τὴν καταβάλῃ.

Ἂν καὶ ἡ καρδία της ἦτο πλήρης τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων, τοῦ ἔρωτος δηλαδὴ καὶ τῆς φιλίας, ἂν καὶ ἔζησε μεταξὺ τῶν βραχιόνων, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Μαξίμου καὶ τῆς Λευκῆς, ἦλθε στιγμὴ καθ' ἣν ἡ θεία χαρὰ ἥτις ἐνεψύχου τοὺς ὡραίους της χαρακτῆρας, ἐξέλιπε, τὴν διεδέχθη δὲ μελαγχολία σκυθρωπή. Ἐνίοτε, μεταξὺ τοῦ συζύγου καὶ τῆς φίλης της εὑρισκομένη, παρεδίδετο εἰς βαθείας σκέψεις, αἱ παρειαί της ὠχρίων καὶ δάκρυα ἐπλήρουν τοὺς ὡραίους φεῦ! τοὺς ἄνευ φωτός! ὀφθαλμούς της· ὑπέφερε χωρὶς νὰ ἐννοῇ τὸ αἰτίαν. Ἀναμφιβόλως ἐλυπεῖτο διὰ τὴν στέρησιν τοῦ φωτός, καὶ ἤθελε δώσει δέκα ἔτη τῆς ζωῆς της ἵνα ὁ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της πέπλος ἐκλίπῃ, ἔστω καὶ διὰ μίαν μόνην ὥραν· δέκα τῆς ζωῆς της ἔτη ἵνα ἴδῃ μίαν μόνην στιγμὴν τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσφιλοῦς της Μαξίμου. Βεβαίως ἡ ἀτελεύτητος ἐκείνη νὺξ τὴν ἐῤῥιπτεν ἐνίοτε εἰς ἀπελπισίαν· ἀλλά, μετὰ τὸν γάμον της, τὸ δυστύχημά της αὐτὸ δὲν τῇ ἐφαίνετο μέγα ὡς πρότερον,

διότι ἔβλεπε τὸν Μάξιμον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας, καὶ διότι ᾐσθάνετο εἰσδύοντας μέχρις αὐτῆς τῆς ψυχῆς της τοὺς τόνους τῆς ἁρμονικῆς καὶ τρυφερᾶς του φωνῆς. Τὸν εἶχε πάντοτε πλησίον της, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑπερέβαινε πᾶσαν της ἐλπίδα, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον ἀδύνατον νὰ παραπονῆται. Ἔχουσα καρδίαν πλήρη αἰωνίου ἁρμονίας αἰσθημάτων, ἠγάπα τὴν μουσικὴν, καὶ ὁ Μάξιμος, ὡς εἰδήμων, ἔψαλλε δι' αὐτὴν· τὴν ὡδήγει εἰς τὸ Μελόδραμα, εἰς τὴν Κωμῳδίαν, τῇ ἐξήγει πᾶν ὅ,τι δὲν ἔβλεπε, ἐνόουν δὲ καὶ ἀπελάμβανον ὁμοῦ τῆς πλουσίας ἁρμονίας τῶν μεγάλων μας καλλιτεχνῶν. Τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν οὔτε κἂν τὴν εἶχε ποτὲ ὀνειροπολήσει· καὶ ὅμως, δύο μῆνες εἶχον μόλις παρέλθει, καὶ παράδοξος μελαγχολία κατέκλυσε τὴν ψυχήν της, λύπη ἄγνωστος ἀνεξήγητος τὴν κατέλαβε, καὶ ἠναγκάσθη νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν ὑπῆρχε δι' αὐτὴν εὐτυχία.— Διατί;

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ.

1. *Αἰκατερίνη Β'.*

Αἰκατερίνη ἡ Β'. τῆς Ῥωσίας ἐγεννήθη εἰς Στετῖνον τὸ 1729 ἔχουσα πατέρα τὸν πρίγκηπα Ἀνχάλτ-Ζέρβστ· ὀνομαζομένη κατ' ἀρχὰς Σοφία Αὐγούστη, ἤλλαξε τὰ ὀνόματα ταῦτα ὁπόταν ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ ὑπάνδρευσεν αὐτὴν (1745) μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτῆς Καρόλου Πέτρου Οὐλρίκου, τοῦ μετὰ ταῦτα Πέτρου Ἀλεξίοβιτς καὶ διαδόχου τῆς Ἐλισάβετ, καὶ ὠνομάσθη Αἰκατερίνη Ἀλεξίοβιτς. Ἐκτὸς τῶν χαρίτων τοῦ φύλου της, ἡ Αἰκατερίνη εἶχε πνεῦμα σταθερὸν, κλίσιν διὰ τὴν σπουδὴν καὶ τὴν φιλοπονίαν καὶ ἐνταυτῷ ἄπειρον φιλοδοξίαν. Ὁ σύζυγός της ἐβασίλευσεν ἐπί τινα καιρὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρου τοῦ Γ' καὶ ἀπηγχονίσθη ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ εἰς ὃ στάσις τις τὸν εἶχε ῥίψει. Ἡ Αἰκατερίνη ἐστέφθη εἰς Μόσχαν τὸ 1762. Ἐκυβέρνησε μόνη, κ' ἐκτὸς ὀλίγων πράξεων δι' ἃς μέμφονται αὐτὴν δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ βασιλεία αὐτῆς ὑπῆρξε μεγάλη. Ἐπ' αὐτῆς συνέβη τὸ 1769 ἡ πρώτη ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων, ἧς πρωτουργοὶ ὑπῆρξαν οἱ δύο Ὀρλὼφ οἱ παραίτιοι γενόμενοι τοσαύτης ῥοῆς ἀθώων αἱμάτων. Ἀποδοκιμάζουσα τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἡτοιμάζετο νὰ στείλῃ κατὰ τῆς Γαλλίας στρατὸν ἐξ 80,000 ἀνδρῶν, ὅτε αἴφνης ἐτελεύτησεν ἐξ ἀποπληξίας τὴν 17 Νοεμβρίου 1796. Εἶχε πάσας τὰς φιλοδοξίας, καὶ ἀφῆκεν ἔργα φιλολογικὰ οὐχὶ ἄνευ τινὸς ἀξίας.

2. *Καρλόττα τοῦ Βρουνσβίκου.*

Ἡ Καρλόττα τοῦ Βρουνσβίκου Βολφενβοῦτελ ἐγεννήθη τὸ 1684. Εἰκοσιεπταετὴς ὑπανδρεύθη Ἀλέξιον τὸν Πέτροβιτς υἱὸν τοῦ τσάρου Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Ὁ σύζυγος αὐτῆς, ὅστις διὰ τῶν ἀγροίκων τρόπων του καὶ τῆς ἀτάκτου διαγωγῆς του ἦτο ἄθλιος ἀντιπρόσωπος τῶν ἀρχαίων ἠθῶν, κατέστησεν αὐτὴν δυστυχῆ. Ἀποκτανθέντος τούτου ἀπὸ τὰς παρεκτροπάς του, ἡ ἀτυχὴς Καρλόττα κακουμένη, περιφρονουμένη, στερουμένη τῶν ἀναγκαίων αὐτῇ καὶ πρὸ πάντων παρηγορίας, ἀπέθανεν ἐκ λύπης τὴν 1 Νοεμβρίου 1715, ἀφεῖσα υἱὸν βασιλεύσαντα τῆς Ῥωσσίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρου τοῦ Β'.

3. *Ἡ Κυρία Ἐπινέϋ.*

Ἡ Κυρία Λουΐζα δ' Ἐπινέϋ ἐγεννήθη εἰς Valenciennes τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ 1725. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ τὸ πνεῦμα ἦσαν πλήρη χαρίτων· ἦτο φίλη πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος. Αὐτὴ ἔκτισε διὰ τὸν Ι. Ι. Ῥουσσῶ, ὃν ἀπεκάλει Ἄρκτον αὐτῆς, τὸ Ἐρημιτήριον τοῦ Μοντμορενσῦ, ὅπερ κατέστη βραδύτερον ἰδιοκτησία τοῦ Γρετρύ. Ὀφείλονται αὐτῇ αἱ Συνδιαλέξεις τῆς Αἰμυλίας, σύγγραμμα ἠθικὸν ἀμειφθὲν (1783) διὰ τοῦ βραβείου τοῦ Μοντυὸν, καὶ τὰ Ἀπομνημονεύματα καὶ ἡ ἀλληλογραφία τῆς Κυρίας δ' Ἐπινέϋ. Ἀπέθανεν, ὡς λέγεται, τὴν 14 Φεβρουαρίου 1784.

4. *Ἰωάννα Γρέϋ.*

Ἡ Ἰωάννα Γρέϋ, δισεγγόνη Ἐῤῥίκου τοῦ Ζ'. ἐγεννήθη τὸ 1537. Ὑπανδρευθεῖσα τὸν δοῦκα τοῦ Γκιλφόρδου, διὰ τῶν μηχανοῤῥαφιῶν τοῦ δουκὸς τοῦ Νορθουμβερλάνδ ἀνέβη μόλις δεκαεπταετὴς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας διαδεχθεῖσα Ἐδουάρδον τὸν ϛ'. πρὸς βλάβην οὕτω τῆς Μαρίας καὶ τῆς Ἐλισάβετ. Ἄνευ φιλοδοξίας, μετ' ἀποστροφῆς εἶχε δεχθῆ τὴν πολιτικὴν ταύτην μεταβολήν. Ἀκόμη δὲ καλῶς δὲν εἶχε κηρυχθῆ βασίλισσα, ὁπόταν ἡ μερὶς τῆς Μαρίας ἔῤῥιψεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου.

Ἡ Ἰωάννα ἐννεαήμερον μόνον βασιλεύσασα παρητήθη ἄνευ λύπης τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς τίτλου· ἡ Μαρία ὅμως ἔκλεισεν αὐτὴν ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Λονδίνου, ὅπου, ὡς ὁ πενθερὸς καὶ ὁ σύζυγός της κατεδικάσθη εἰς κεφαλικὴν ποινήν. Ἔφραξε τοὺς ὀφθαλμούς της διὰ τῆς κόμης, καὶ διὰ πᾶσαν χάριν, ἐζήτησε νὰ τῇ ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ διὰ τοῦ ἰδίου πελέκεως τοῦ θανατώσαντος τὸν ἀγαπητὸν αὐτῆς Γκιλφόρδον.—Ἡ δυστυχὴς αὕτη ἡγεμονὶς ἐξέπνευσε δεκαεπταετὴς, κατ' ἄλλους μὲν τὴν 8 κατ' ἄλλους δὲ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1554.

5. *Μαρία Μορέλλη.*

Ἡ Μαρία Μαγδαληνὴ Μορέλλη ἐγεννήθη εἰς Πι-

στέϊαν τὸ 1728. Νέα αὐτοσχεδίαζε στίχους ἀξιολόγους, καὶ κατέστη μία τῶν διασημοτέρων αὐτοσχεδιαστῶν τῆς Ἰταλίας. Ἡ σύγκλητος τῆς Ῥώμης, ἐνέγραψεν αὐτὴν εἰς τὴν βίβλον τῆς ῥωμαϊκῆς εὐγενείας, καὶ ἐντὸς ὀλίγου εἰσῆλθεν ὡς μέλος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀρκάδων ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Corilla Olympica. Τὸ 1766 ἔλαβεν εἰς τὸ Καπιτώλιον τὸν ἐκ δάφνης στέφανον τοῦ Πετράρχου, μ' ὅλας τὰς διαμαρτυρήσεις τοῦ Πασκουίνου. — Ἐτελεύτησεν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ αὐτῆς, τὴν 7 Νοεμβρίου 1800.

6. *Ἡ Κυρία Ῥολάνδου.*

Ἡ Μανὸν Ἰωάννα Φλιπὸν Ῥολάνδου ἐγεννήθη εἰς Παρισίους τὸ 1754 καὶ ἦτο θυγάτηρ διακεκριμένου χαράκτου. Πρωΐμως καὶ ταχέως προοδεύσασα εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα, ἐνωρὶς ἀνέδειξε χαρακτῆρα ἀποφασιστικόν. Εἰς ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν συνώψιζε τὸν Πλούταρχον. Δωδεκαετὴς ἀπολέσασα τὴν μητέρα, ἐπεφορτίσθη ὅλας τὰς φροντίδας τοῦ πατρικοῦ οἴκου. Ὁ Ῥολάνδ δὲ λὰ Πλατιὲρ ἐζήτησε τὴν χεῖρά της, καὶ ἐνεπιστεύετο μεγάλως εἰς τὰ προτερήματά της, ἀναδείξας αὐτὴν ἀντιγραφέα καὶ διορθωτὴν αὐτοῦ. καὶ ὑπουργεύσας ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ λάβῃ μέρος εἰς πολλὰς τῶν πράξεών του. Συλληφθεῖσα καὶ καταδικασθεῖσα εἰς θάνατον, ὡς ἐνεργήσασα τὴν ἀπόδρασιν ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ κατὰ τὴν 11 Μαΐου 1793 ἐξορισθέντος συζύγου της, «Ὦ Ἐλευθερία, μεγάλας ἀνοσιουργίας πράττουσιν ἐν ὀνόματί σου!» ἀνέκραξε διερχομένη παρὰ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, καὶ διατηρήσασα πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἀταραξίαν ἐξέπνευσεν ἐπὶ τῆς λαιμητόμου τὴν 8 Νοεμβρίου 1793 ἀφεῖσα συγκινητικὰ Ἀπομνημονεύματα, ἅτινα ἔγραψεν ἐν τῇ φυλακῇ.

7. *Ἡ Κυρία Σχάρπ.*

Ἰδού τι παράδοξον ἀντὶ ἐπισήμου τινός.

Ὁ Κύριος καὶ ἡ μέλλουσα Κυρία Σχάρπ ἐγεννήθησαν ἀμφότεροι εἰς Σκωτίαν τὴν ά. Ἀπριλίου 1673, ἡνώθησαν εἰς γάμον τὴν 1ην Ἀπριλίου 1693 καὶ ἀμφότεροι ἀπέθανον εἰς Δουβλῖνον τὴν 13 Νοεμβρίου 1784 εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν καὶ ἕνδεκα ἐτῶν. Ἡ θυγάτηρ των ἰδοῦσα τὸ φῶς τὴν 1ην Ἀπριλίου 1694. ὑπανδρεύθη τὴν 1ην Ἀπριλίου 1716, καὶ ἀπέθανεν, ὡς λέγεται, τὴν 13 Νοεμβρίου 1761.

8. *Ἰσαβέλλα τῆς Καστιλλίας.*

Ἡ Ἰσαβέλλα τῆς Καστιλλίας βασίλισσα τῆς Ἱσπανίας ἐγεννήθη τὸ 1451, καὶ δεκαοκταέτις ἦλθεν εἰς γάμον μετὰ τοῦ Φερδινάνδου Ε΄. βασιλέως τῆς Ἀραγονίας πρὸς ὃν ἔφερεν εἰς προῖκα τὴν Καστιλλίαν. Χαρίεσσα καὶ πεπροικισμένη μὲ μεγαλεῖον καρδίας κατεῖχε τὰ προτερήματα πάντα κατακτητοῦ, καὶ τὴν ἱκανότητα διπλωμάτου. Συνεκυβέρνησε μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς καὶ ὅλαι αἱ δημόσιαι πράξεις ὑπεγράφοντο ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας. Αὐτῇ ὀφείλεται ἡ κατάκτησις τῆς Γρενάδης ἀπὸ τῶν Μαύρων, ἀλλὰ καὶ ἡ σύστασις τῆς ἱερᾶς Ἐξετάσεως. —Ἡ Ἱσπανία ἀπώλεσε τὴν ἄνασσαν ταύτην τὴν 25 Νοεμβρίου 1504.

9. *Ἄννα Ῥαδκλίφφη.*

Ἡ Ἄννα Ῥαδκλίφφη γεννηθεῖσα ἐν Λονδίνῳ τὸ 1764 ἐκ γονέων διακεκριμένων, ἀνετράφη ἐπιμελέστατα. Τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος ἄγουσα ὑπανδρεύθη τὸν Οὐΐλλιαμ Ῥαδκλίφφην ἰδιοκτήτην καὶ ἐνταυτῷ ἐκδότην τῶν Ἀγγλικῶν Χρονικῶν, καὶ ἐπιδοθεῖσα εἰς τὰ γράμματα, κατέστη περίφημος διὰ τὸ τρομερὸν καὶ τραγικόν, διὰ τὸ σκοτεινὸν καὶ πένθιμον τῶν μυθιστοριῶν της, αἵτινες ὕψωσαν αὐτὴν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτῆς εἶναι τὰ ἑξῆς· τὰ μυστήρια τοῦ Οὐδόλφου· τὸ Δάσος ἢ ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Κλαίρου· ἡ Ἰουλία ἢ τὰ Ὑπόγεια τοῦ Πύργου τοῦ Ματσίνη· ὁ Τάφος· ὁ Ἰταλὸς ἢ τὸ Ἐξαγορευτήριον τῶν μαύρων Μετανοούντων κτλ. κτλ. Συνέγραψε προσέτι καὶ τὸν Ἱστορικὸν Πίνακα τῆς Γαλλικῆς Φιλολογίας εἰς 4 τόμους. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτῆς μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς γλώσσας. Ἡ ἐπίσημος αὕτη γυνὴ ἐτελεύτησε τὴν 11 Δεκεμβρίου 1823.

10. *Σανσὶ τῆς Ναβάρρας.*

Ἡ Σανσὶ τῆς Ναβάρρας, ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως Léon καὶ γυνὴ τοῦ Γονζαλὲζ τῆς Καστιλλίας ἐγένετο μέγα παράδειγμα συζυγικῆς ἀφοσιώσεως. Φυλακισθέντος τοῦ συζύγου της τῇ διαταγῇ τοῦ βασιλέως, ἐνδυθεῖσα αὕτη ὡς μοναχὴ ἔρχεται εἰς τὰς θύρας τῆς φυλακῆς καὶ ἐπιτυγχάνει νὰ φθάσῃ πλησίον τοῦ Γονζαλέζ. Τάχιστα τὸν ἐνδύει διὰ τῶν μοναχικῶν ἐνδυμάτων της, δι' ὧν οὗτος ἐκφεύγει ἄνευ δυσκολίας τινός, καὶ μένει ἀντ' αὐτοῦ. Οἱ δεσμοφύλακες παρωργισμένοι ἀναγγέλουσι τοῦτο τῷ βασιλεῖ, ὅστις προσκαλέσας πάραυτα τὴν αἰχμάλωτον, ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῇ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ πληρώσας αὐτὴν δώρων τὴν ἀποστέλλει πρὸς τὸν σύζυγόν της Γονζαλέζ. — Ἡ Σανσὶ ἀπέθανε τὴν 3 Νοεμβρίου 1419.

11. *Αἰκατερίνη Φίλιψ.*

Ἡ Αἰκατερίνη Φίλιψ γεννηθεῖσα εἰς Λονδῖνον τὸ 1631 ὑπῆρξε θυγάτηρ ἐμπόρου καὶ ἐνωρὶς ἐγένετο γνωστὴ διὰ τὰ ποιητικὰ αὐτῆς προτερήματα. Μετέφρασεν ἀγγλιστὶ τὸν Πομπήϊον καὶ τοὺς Ὁρατίους τοῦ Κορνηλίου, δι' ἃ τὰ μέγιστα ἐπηνέθη. Τὰς ποιήσεις αὐτῆς εὑρίσκει τις ἡνωμένας εἰς συλλογὴν ὑπὸ

τὸν τίτλον· Ποιήσεις τῆς ἀσυγκρίτου Μίστριος Αἰκατερίνης Φίλιψ. Ἀπέθανε τὴν 11 Φεβρουαρίου 1663.

12. *Μαρία Θηρεσία.*

Ἡ Μαρία Θηρεσία αὐτοκράτειρα τῆς Γερμανίας καὶ βασίλισσα τῆς Οὑγγαρίας καὶ τῆς Βοημίας ἐγεννήθη τὸ 1717, καὶ εἰκοσιτετραετὴς ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, διαδεχθεῖσα τὸν πατέρα αὐτῆς Κάρολον Ϛ'. Γνωστὸν τοῖς πᾶσι τὸ θάῤῥος, ὅπερ ἔδειξεν ἡ νεαρὰ ἐκείνη καὶ ἐνεργητικὴ γυνὴ ὅπως ἀντιστῇ κατὰ τῶν ἐναντίον αὐτῆς καὶ τοῦ στέμματός της προσβολῶν. Ἐφάνη ἀξία τοῦ ἡγεμονικοῦ βαθμοῦ της διὰ τῶν καλῶν καὶ μεγάλων ἔργων, ἅπερ διέπραξε πρὸς δόξαν καὶ εὐημερίαν τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὀνομάσαντος αὐτὴν Μητέρα τῆς Πατρίδος. — Ἐτελεύτησεν ὡς ἀληθὴς χριστιανὴ εἰς Βιέννην τὴν 29 Νοεμβρίου 1780.

13. *Ἡ Κυρία Σεβιγνιέ.*

Ἡ Μαρία De Rabutin Chantal μαρκησία τοῦ Σεβιγνιὲ ἐγεννήθη εἰς Βουργονίαν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Bourbilly τὴν 5 Φεβρουαρίου τοῦ 1627. Ἀποθανόντων πρόωρως τῶν γονέων της, ὁ θεῖός της, ὁ ἀββᾶς δε-Κουλάνζ (ὃν πολλαχοῦ ἐπικαλεῖ τὸν Πολὺ καλὸν) ἔμεινε κηδεμὼν αὐτῆς. Διὰ τὰς χάριτας τοῦ προσώπου καὶ τοῦ πνεύματός της, ταχέως ἐπεζητήθη καὶ μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν εἰς γάμον μετὰ Ἐῤῥίκου τοῦ Σεβιγνιὲ, φονευθέντος ἑπτὰ ἔτη ὕστερον εἰς τινα μονομαχίαν. Ἡ νεαρὰ καὶ ὡραία καὶ πλουσία χήρα ἀντέστη εἰς ἁπάσας τὰς γοητείας τοῦ κόσμου, καὶ εὗρε τὴν εὐδαιμονίαν ἐνασχολουμένη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν δύο τέκνων αὐτῆς.

Τὸ 1669 ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἔγεινε κόμησσα τοῦ Γρινιάν. Ἀσθενησάσης ταύτης τὸ 1695 ἀσθένειαν μεγάλην, ἡ Κυρία Σεβιγνιὲ τοσοῦτον ἀνησύχησεν, ὥστε ἡ ὑγεία της ἐκλονήθη ἐπαισθητῶς, καὶ ἐτελεύτησεν εἰς Γρινιὰν ἐκ πυρετοῦ κατ' ἄλλους μὲν τὸν Ἀπρίλιον, κατ' ἄλλους δὲ τὴν 14 Ἰανουαρίου 1596. Αἱ ἐπιστολαὶ αὐτῆς ἀριστουργήματα φυσικότητος καὶ φαιδρότητος, καλλαισθησίας καὶ λεπτότητος, εἶναι ἓν ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων κοσμημάτων τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας.

14. *Ἡ Κυρία* de Saint-Valmont.

Ἡ Κυρία αὕτη, καταγομένη ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας τῆς Λοῤῥαίνης, πρὸς τὴν μετριοφροσύνην γυναικὸς ἐναρέτου προσέθετε ἀνδρείαν καὶ τόλμην στρατιώτου. Ὁ σύζυγός της ἀκολουθήσας τὸν δοῦκα τῆς Λοῤῥαίνης ἀφῆκεν αὐτὴν μόνην εἰς τὴν ἐξοχήν. Ἀξιωματικός τις κατοικῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν της διῆγε βίον ἄτακτον καὶ ἐπέσυρε τὰς ἐπιπλήξεις πάντων. Ἡ κόμησσα Βαλμόντ τῷ στέλλει πρόκλησιν ὑπογεγραμμένην « ὁ ἱππότης τοῦ Σαίν-Βαλμόντ » καὶ ἐνδυθεῖσα ἀνδρικὰ ἔρχεται εἰς τὸ ὡρισμένον μέρος, τὸ ξίφος ἐν τῇ χειρὶ, ἀρχίζει τὴν μονομαχίαν καὶ ἀφοπλίζει τὸν ἀξιωματικόν· μετὰ ταῦτα τῷ ἀποδίδει εὐγενῶς τὸ ξίφος παρακαλοῦσα αὐτὸν « νὰ ἔχῃ ἐν τῷ μέλλοντι πλειότερον σέβας διὰ τὰς κυρίας » Ἀποσυρθεῖσα βραδύτερον εἰς μοναστήριον, δὲν ἠδυνήθη νὰ διαμείνῃ ἕνεκα τῆς πασχούσης ὑγείας καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰς τὸν πύργον τῆς Νεβιλλ τὴν 16 Φεβρουαρίου 1660, ἀφεῖσα μεταξὺ ἄλλων ἔργων καὶ τραγῳδίαν, τοὺς Διδύμους Μάρτυρας.

15. *Λάουρα Βαττιφέρη.*

Ἡ Λάουρα Βαττιφέρη ἐγεννήθη εἰς Οὐρβῖνον τὸ 1513. Τὰ ποιητικά της προτερήματα ταχέως διεδόθησαν καὶ πολὺ νέα ὑπανδρεύθη τὸν Β. Ἀμμανέτην ἀρχιτέκτονα καὶ ὀνομαστὸν γλύπτην. Μετέφρασεν ἀξιολόγως τοὺς Ψαλμοὺς τῆς Ἐξομολογήσεως. Ἡ Ἀκαδημία τῆς Σιέννης ἐδέχθη αὐτὴν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν της, καὶ ὁ Βερνάρδος Τάσσος ἀναφέρει αὐτὴν εἰς τὸν Ἄμαδον αὐτοῦ (ᾆσμα Γ'. στροφὴ Κθ'.). Ὁ Ἄτς δ' Ἀάχεν ἐποίησε τὴν εἰκόνα της καὶ ἐκόμισεν αὐτὴν εἰς τὴν Κολωνίαν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ὅπως διαδώσῃ τὸ ὄνομα τῆς διασήμου ἐκείνης γυναικὸς, τῆς μούσης ἐκείνης τῆς Ἰταλίας, ἥτις ἐτελεύτησε τὴν 21 Νοεμβρίου 1589, καὶ ἧς τινος αἱ ποιήσεις πολλάκις τυπωθεῖσαι εἰς Φλωρεντίαν καὶ Νεάπολιν, ἔτι καὶ νῦν μετ' εὐχαριστήσεως ἀναγινώσκονται.

16. *Ἄννα τῆς Κύπρου.*

Ἡ Ἄννα τῆς Κύπρου, θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου βασιλέως τῆς μεγάλης ἐκείνης νήσου καὶ τῆς Ἀρμενίας, συνεζεύχθη τὸ 1433 Λουδοβῖκον τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας. Τῶν θελγήτρων τοῦ προσώπου της ὑπερεῖχεν ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς, ἡ γλυκύτης καὶ ἡ χάρις τῶν τρόπων αὐτῆς, δι' ὧν ἀπέκτησε τὴν ἀγάπην τοῦ συζύγου της καὶ τῶν ὑπηκόων της. Τύπος ἰδιωτικῶν ἀρετῶν συνέστησε πάμπολλα χρήσιμα καταστήματα. — Ἐτελεύτησεν εἰς Γενεύην τὴν 11 Νοεμβρίου 1462, καὶ ἐνεταφίασαν αὐτὴν ἐνδεδυμένην ἔνδυμα κορδιλιέρων, ὡς ἦτο τότε τὸ ἔθος.

17. *Ἰωάννα Δυμέ.*

Ἡ Ἰωάννα Δυμὲ γεννηθεῖσα εἰς Παρισίους ἔδειξε ἐνωρὶς μεγάλην κλίσιν διὰ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Νέα ἐλθοῦσα εἰς γάμον, ἦτο δεκαεπταετὴς ὅταν ἀπώλεσε τὸν σύζυγόν της φονευθέντα εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τάγματος ὅπερ διῴκει.

Ἠλάττωσε τὴν λύπην τῆς χηρείας της παραδοθεῖσα μετὰ ζέσεως εἰς τὴν σπουδήν. Καλλιεργήσασα τὴν Ἀστρονομίαν ἐξέδωκε (Παρίσιοι 1621) ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον· Συνομιλίαι τοῦ Κοπερνί-

κου περὶ τῆς κινήσεως τῆς γῆς. — Ἀπέθανε τὴν 21 Νοεμβρίου 1706.

18. *Μαργαρίτα Βαλδεμάρ.*

Ἡ Μαργαρίτα Βαλεδμάρ, θυγάτηρ Βαλδεμάρου τοῦ Γ'. βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας, ἐγεννήθη τὸ 1353. Ἕνεκα τοῦ ἰσχυροῦ πνεύματός της, εἶπον, ὅτι ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ ἀνὴρ καὶ οὐχὶ γυνή. Ἡ ἐπιδεξία καὶ θαῤῥαλέα αὕτη ἡγεμονὶς ἐνίκησεν εἰς τακτικὴν μάχην Ἀλβέρτον τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας, καὶ κατέπληξε τοὺς συγχρόνους, ὀνομασθεῖσα καὶ Σεμίραμις τοῦ Βοῤῥᾶ. Βασίλισσα τῶν Δανῶν κατέκτησεν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς θρόνους τῆς Νορβηγίας καὶ Σουηδίας, καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ πλοίου ἐν τῷ λιμένι τοῦ Φλενσβούργου τὴν 11 Δεκεμβρίου 1412.

19. *Ταρκυνία Μόλτσα.*

Ἡ Ταρκυνία Μόλτσα ἐγγονὴ τοῦ Φ. Μ. Μόλτσα ἑνὸς τῶν καλλιτέρων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας κατ' ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα, ἐγεννήθη εἰς Μόδεναν τὸ 1542, καὶ ὑπερέβη τὸν πάππον της διὰ τῶν γνώσεών της. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, ἂν καὶ πολλαχόθεν διὰ τὰς χάριτας αὐτῆς καὶ τὴν νεότητα ἐπεζητήθη, προὐτίμησε νὰ μείνῃ χήρα, καὶ ἐπιδοθεῖσα προθύμως εἰς τὴν σπουδὴν, ἐξέμαθε τάχιστα τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν Ἑβραϊκὴν, καὶ τὴν Λατινικήν. Τὸ 1600 ἡ σύγκλητος τῆς Ῥώμης ἀπένειμεν εἰς αὐτὴν τὸν τίτλον πολίτιδος Ῥωμαίας. Ὁ Τάσσος Τοπαρίνης καὶ ἄλλοι μεγάλοι ποιηταὶ συνεβουλεύοντο αὐτὴν πολλάκις. Μετέφρασε δύο ἐκ τῶν τοῦ Πλάτωνος διαλόγων, συνέθεσεν Ἀσμάτια καὶ ἐπιγράμματα καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῆς τὴν 22 Ἰανουαρίου 1617.

20. *Ἰωάννα τῆς Νεαπόλεως.*

Ἰωάννα ἡ Α'. τῆς Νεαπόλεως, βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, ἐγεννήθη τὸ 1326, καὶ τὸ ὄγδοον ἔτος ἄγουσα ἐμνηστεύθη τὸν Ἀνδρέαν τῆς Οὐγγαρίας, ὃν οὐδόλως ἠγάπα. Δεκαεννεαέτις διεδέχθη τὸν πάππον αὐτῆς καὶ ὁ μυσαρὸς Ἀνδρέας ἐπνίγη (1345). Ἐλέχθη, ὅτι ἡ βασίλισσα ἐγνώριζε τὸ ἔγκλημα τοῦτο· ἐκηρύχθη ὅμως μετὰ ταῦτα ἐν μέρει ἀθῶα. Βραδύτερον καταδιωκομένη ὑπὸ τοῦ ἀνδραδέλφου αὐτῆς, κατέφυγεν εἰς Προβιγκίαν, ἧς ἦτο ἡ κόμησσα. Ἄτεκνος οὖσα, υἱοθέτησε τὸν Κάρολον τοῦ Δουράτσου, ὅστις ὅμως ἐπεξελθὼν ἔπειτα ἐναντίον της ἐνίκησε καὶ ἐφυλάκισεν αὐτὴν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Μούρου, ἔνθα ἔπνιξεν ὁ ἀχάριστος τὴν εὐεργέτριάν του ὑπὸ κλίνην πτίλων τὴν 2 Φεβρουαρίου 1328. Ἡ Ἰωάννα ἦτο κάλλους ἐξαισίου καὶ ὁ σκληρὸς αὐτῆς θάνατος ἐλύπησε πολὺ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς γραμματολόγους, οὓς φιλοφρόνως ὑπεδέχετο ἐν τῇ αὐλῇ της.

21. *Βεραγγέρη.*

Ἡ Βεραγγέρη, θυγάτηρ Ῥαϊμόνδου τοῦ Δ'. κόμητος τῆς Βαρκελόνης, συζευχθεῖσα μετ' Ἀλφόνσου τοῦ Η'. ἐγένετο βασίλισσα τῆς Καστιλλίας καὶ τοῦ Léon (1128). Τὴν καλλονὴν αὐτῆς καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερέβαινεν ἡ ἀνωτέρα τοῦ φύλου της εὐστάθεια. Ἀγαπωμένη ὑπὸ τῶν λαῶν της, ἦτο σεβαστὴ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς, οὓς πάντοτε μετ' εὐγενείας μετεχειρίζετο. Οἱ Μαῦροι πολιορκοῦντες τὸ Τόλεδον τῇ λέγουσι νὰ παραδοθῇ. Ἡ Βεραγγέρη ἀναβαίνει ἐπὶ τῶν προμαχώνων καὶ κατηγορεῖ τοὺς ἱππότας ἐρχομένους νὰ πολιορκήσωσιν οὕτω γυναῖκα, καὶ προσθέτει, ὅτι ὁ σύζυγος αὐτῆς ὅστις αὐτοπροσώπως πολιορκεῖ τὴν Ὀρέγιαν εἶναι ἕτοιμος νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ καλῶς. Μηδόλως ἀγανακτήσαντες, ἀλλ' ἐνθουσιασθέντες οἱ Μαῦροι, ἐκ τῆς ὑπερηφάνου ἐκείνης ἀποκρίσεως, ἐκπολιορκοῦσι τὴν πόλιν δοξάζοντες τὸ θάῤῥος τῆς Βεραγγέρης. Πεσόντων ἐν τῇ μάχῃ δύο ἐκ τῶν στρατηγῶν των, ἡ Ἱσπανὶς ἔστειλεν εἰς τὰς συζύγους ἐκ μέρους αὐτῆς τὰ σώματά των εἰς πλούσια νεκροκράββατα — Ἡ σπανία ἐκείνη βασίλισσα ἐξέπνευσε τὴν 3 Φεβρουαρίου 1149.

22. *Ἡ Κυρία* Grotius.

Ἡ Κυρία Grotius ἐγένετο ἐπίσημος οὐχὶ διὰ τὴν ὡραιότητα, ἧς ἐστερεῖτο ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς καὶ τὴν συζυγικὴν ἀφοσίωσιν, ἣν ἐπέδειξεν, ἐλευθερώσασα τολμηρῶς τὸν σύζυγόν της αἰχμαλωτισθέντα ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν. Ἐσυγχωρεῖτο αὐτῇ νὰ φέρῃ ἐνδύματα καὶ βιβλία εἰς τὸν Grotius ἐντὸς κιβωτίου, καὶ οἱ φύλακες συνείθισαν νὰ βλέπωσι τοῦτο εἰσερχόμενον καὶ ἐξερχόμενον. Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μετὰ πολλὰς ἐπιφυλάξεις πείθει τὸν σύζυγόν της νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ ἐπίπλου τούτου, ὅπερ διῆλθεν ἐλεύθερον μηδενὸς αὐτὸ ἐπισκεφθέντος. Τὴν ἐπαύριον ἡ κυρία Grotius ἀναγγέλλει εἰς τὸν διοικητὴν τῶν φυλακῶν, ὅτι ὁ σύζυγός της εἶναι ἐλεύθερος. Ἠθέλησαν κατ' ἀρχὰς νὰ τιμωρήσωσι τὴν τόλμην ταύτην διὰ κεφαλικοῦ θανάτου, κατόπιν ὅμως ἀφῆκαν αὐτὴν ἐλευθέραν, καὶ ἔζησε πλησίον τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὃν ἔκτοτε οὐδόλως πλέον ἐγκατέλειψε μέχρι τοῦ θανάτου της συμβάντος τὴν 28 Νοεμβρίου 1736.

23. *Ἄννα ἡ Αὐστριακή.*

Ἄννα ἡ Αὐστριακὴ θυγάτηρ Φιλίππου τοῦ Γ'. βασιλέως τῆς Ἱσπανίας ἐγεννήθη τὸ 1601. Συζευχθεῖσα μετὰ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ'. τὸ 1615, ὑπῆρξε μήτηρ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ ὁποίου διῴκησεν αὐτὴ ἐπιτηδείως τὴν Γαλλίαν, καὶ πολλάκις διώρθωσε τὰ σφάλματα τοῦ ὑπουργοῦ της Μαζαρίνου. Ἡ Ἄννα ἦτο κάτοχος κάλλους καὶ εὐγενείας, καὶ αὐτῇ ὀφείλεται ἡ καλλαισθη-

σία καὶ ἡ κομψότης, αἵτινες ἔκτοτε ἤρχισαν νὰ διακρίνωσι τοὺς Γάλλους. Ἠγάπα ἐμπαθῶς τὰ ἄνθη, ἐκτὸς τοῦ ῥόδου, ὅπερ οὐδ' ἐν εἰκόνι ὑπέφερε νὰ βλέπῃ. Περὶ πολλοῦ ποιουμένη τὸ σῶμα αὐτῆς, σπανιώτατα εὕρισκεν ἀρκούντως λεπτὸν ὕφασμα διὰ τοὺς στολισμούς της. « Ἐὰν κολασθῆτε, τῇ ἔλεγεν ὁ Μαζαρῖνος, ὁ ᾅδης τοῦ ὕπνου σας θέλει στρωθῇ μὲ ὑφάσματα τῆς Ὀλλανδίας. » — Ἀπέθανεν ἐκ καρκίνου τὴν 20 Ἰανουαρίου 1668.

24. *Ἡ Κυρία Ῥικκοβόνη.*

Ἡ Κυρία αὕτη ἐγεννήθη εἰς Παρισίους τὸ 1714. Ἐλθοῦσα εἰς γάμον μετὰ τοῦ Ἀντ. Φραγκίσκου Ῥικκοβόνη, δραματικοῦ συγγραφέως καὶ ὑποκριτοῦ τὸν ὁποῖον περιπαθῶς ἠγάπα, κατέστη ἕνεκα τούτου δυστυχής. Ὅπως διασκεδάσῃ τὰ θλίψεις αὐτῆς, παρεδόθη πρόθυμος εἰς τὴν φιλολογίαν, καὶ συνέγραψε πολλὰ χαρίεντα ἔργα· τὴν Ἐρνεστίνην, τὴν Ἀμαλίαν, τὴν ἱστορίαν τοῦ μαρκίωνος τοῦ Κρεσσῦ, τὰς Ἐπιστολὰς τῆς Φάννυ Βοῦτλερ, τὰς Ἐπιστολὰς τῆς Ἰουλίας Κατεσβὸν κτλ. κτλ., πάντα μυθιστορήματα πλήρη ἐνδιαφέροντος καὶ χάριτος, ἔτι καὶ νῦν μεθ' ἡδονῆς ἀναγινωσκόμενα ὑπὸ τοῦ ὡραίου φύλου. — Ἐτελεύτησεν εἰς Παρισίους πένησσα τὴν 7 Δεκεμβρίου 1792.

25. *Ἐλισάβετ Πετρόβνα.*

Ἡ Ἐλισάβετ Πετρόβνα θυγάτηρ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ Αἰκατερίνης τῆς Α'. ἐγεννήθη τὸ 1709. Ἀναβᾶσα ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸ 1741, πρὸς βλάβην τοῦ νεαροῦ πρίγκηπος Ἰβὰν, ἐκυβέρνησε λαμπρῶς τὸν τόπον, ὑπῆρξε πιστὴ σύμμαχος, ἠλάττωσε τοὺς φόρους τῶν λαῶν της, καὶ ἠλευθέρωσε πλείονας τῶν 25,000 δυστυχῶν, πεφυλακισμένου ἑκάστου διὰ μικρότερον ποσὸν τῶν 500 ῥουβλίων, τὰ ὁποῖα ἀπέτισεν αὕτη. Ὤμοσε διαρκούσης τῆς βασιλείας αὐτῆς νὰ μὴ καταδικάσῃ τινὰ εἰς θάνατον, καὶ φυλάξασαν τὸν ὅρκον της τοῦτον ἐπωνόμασαν αὐτὴν Ἐπιεικῆ. Αἱ Κυρίαι τῆς αὐλῆς της δὲν ἔφερον τὰ ἐνδύματα τῶν συρμῶν εἰμὴ ἀφοῦ αὐτὴ τὰ ἄφινεν. Κατὰ τὸν θάνατόν της συμβάντα τὴν 5 Ἰανουαρίου 1762, εὑρέθη εἰς τὰς ἱματιοθήκας αὐτῆς μυθώδης πλησμονὴ ποικίλων στολισμῶν.

26. *Ἡ Κυρία* de Tencin.

Ἡ Κλαυδίνη, Ἀλεξανδρίνη de Tencin ἐγεννήθη εἰς Γρενόβλην τὸ 1681. Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς μοναχὴ εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Μοντφλερὺ· μετὰ πέντε ὅμως ἔτη εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὅπου τάχιστα διεκρίθη διὰ τὸ σπάνιον πνεῦμα καὶ τὴν γνῶσιν αὐτῆς περὶ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὴν φιλολογίαν. Εἰς τὴν αἴθουσάν της συνηθροίζοντο ἄπειροι σοφοὶ καὶ φιλόλογοι, οὓς ἐκάλει τὰ ζῶά της, καὶ οἵτινες ἠξίουν νὰ λάμπωσιν ἐν τῷ κτηνοτροφείῳ αὐτῆς. Ὑπῆρξε μήτηρ τοῦ δ' Ἀλαμβέρτου. Συνέγραψε πολλὰς ἀξιολόγους μυθιστορίας· τὴν πολιορκίαν τοῦ Καλαί, τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ Κομίγγου κτλ. Διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Πάππα Βενεδίκτου ΙΔ'. καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὴν 4 Δεκεμβρίου 1749.

27. *Μαρία Στυάρτη.*

Ἡ Μαρία Στυάρτη, θυγάτηρ Ἰακώβου τοῦ Ε'. βασιλέως τῆς Σκωτίας, ἐγεννήθη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Linlithgow τὸ 1542, καὶ ὁ ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν γένεσίν της ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ πατρός της ἀφῆκεν αὐτὴν βασίλισσαν μόλις ἰδοῦσαν τὸ φῶς. Καίτοι ζητηθεῖσα ὑπὸ τοῦ θείου της Ἐῤῥίκου τοῦ Η'. ὡς σύζυγος τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἐδουάρδου, πενταετὴς μολαταῦτα προσδιωρίσθη, ὅπως συναναβῇ μετὰ τοῦ Δελφῖνος (τοῦ μετ' ἔπειτα Φραγκίσκου Β'.) ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας, καὶ πρὸς τοῦτο ἔφερον αὐτὴν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ τῆς Laye ἔνθα θαυμασίως ἐξεπαιδεύθη. Ἡ ἡγεμονὶς ὅμως αὕτη μία τῶν ὡραιοτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπέπρωτο πρὸς τούτοις νὰ ἦναι καὶ μία τῶν δυστυχεστέρων. Μείνασα χήρα μετὰ δεκαοκτάμηνον βασιλείαν καθ' ἣν εἰς ἄκρον ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους, ἀπεσύρθη εἰς Σκωτίαν, ὅπου ἦλθεν εἰς γάμον μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου της Ἐῤῥίκου Δόρνλεϋ, εἰς ὃν ἔδωκε τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Σκωτίας. Ὡς ἔχουσαν ὁμοίως δικαιώματα ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν τριῶν βασιλείων, ἡ Ἐλισάβετ ἐνόμισε αὐτὴν ἀντίζηλον, καὶ ἐκ τούτου προῆλθον αἱ ταραχαὶ αἱ ἀναγκάσασαι τὴν Μαρίαν νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου δὲν εὗρεν εἰμὴ φυλακήν. Ἔλαβε δὲ ἐπονείδιστον θάνατον, ὃν χριστιανικῶς καὶ μετὰ θάῤῥους σπανίου ὑπέμεινε τὴν 18 Φεβρουαρίου 1587.

Κατὰ τὸ Γαλλικόν.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. Π . . .

ΟΙ ΑΔΙΚΟΙ ΕΠΙΚΡΙΤΑΙ

τοῦ Λόρδου Βύρωνος.

« Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ »
(Μάρκ. Ἀντ.).

Μέμφονταί τινες τῶν κριτικῶν τὰ τοῦ λόρδου Βύρωνος ποιήματα, ὡς στερούμενα τοῦ ἠθικοῦ ἐκείνου σκοποῦ ὅστις ἀπαθανατίζει τὰ καλλιτεχνικὰ προϊόντα τοῦ πνεύματος. « Διατρέξατε, λέγουσι, τὰ

ποιήματα τοῦ Βύρωνος· οὐδαμοῦ θέλετε ἀνεύρειν ἠθικόν τινα σκοπόν· ἀπ' ἐναντίας σᾶς κυριεύει διηνεκῶς ἀδιάλειπτός τις ἰδέα, προσωποποιουμένη εἰς τὸν ἥρωα τοῦ ποιήματος, ὅστις δὲν εἶναι εἰμὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος ποιητής. »

Ἐὰν ἐκ τοῦ συνόλου συγγράμματός τινος δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἠθικόν τι πόρισμα, νομίζω ὅτι τοῦτο εὑρίσκομεν εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Βρεττανοῦ ποιητοῦ· καθότι ἡ διηνεκὴς συμπαραβολὴ τοῦ ἐλαττώματος μετὰ τῆς ἀρετῆς, τῆς ἠθικῆς ὡραιότητος μετὰ τῆς ἀνηθίκου ἀσχημοσύνης τῶν ἡρώων τῶν ποιημάτων του, παρέχει ἐκτὸς τῆς δραματικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἓν ἠθικὸν μάθημα, γόνιμον ὠφελίμων διδασκαλιῶν. Πρὸς τοὺς λέγοντας δὲ ὅτι « ὁ ποιητὴς οὐδέποτε ἔθεσε ὡς γνώμονα τῶν ποιημάτων του τὴν ἠθικήν, καὶ ὡς σκοπὸν καὶ συμπέρασμα τὴν ἀρετήν » ἀπαντῶ ὅτι εἰς τὸν μελετῶντα τὰ ποιήματα τοῦ Βύρωνος ἀποβαίνει περιττὸν πάντῃ νὰ προσδράμῃ εἰς ἑρμηνείας τοῦ ἐνδιαθέτου τοῦ ποιητοῦ λόγου, ἵνα ἀνεύρῃ πρὸς τίνα ἀπέβλεπε σκοπὸν διὰ τῶν ποιήσεών του· εὐθὺς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν ἐξάγει τὴν ἠθικὴν συνέπειαν. Ἐν ταῖς ποιήσεσι τοῦ Βύρωρωνος ἀναμφιρρήτως ἐπιπλέει ἡ ἀρετή· ζωηρὰ δὲ αὕτη παρίσταται εἰς τὰ διάφορα ποιητικὰ πρόσωπα, ἅτινα ὁτὲ μὲν ὑπὸ εὐγενῶν ὠθήσεων ὁδηγοῦνται, ὁτὲ δὲ ὑπ' ἀγενῶν παθῶν παρασύρονται.

Ἡ γαλήνιος καὶ πανευδαίμων κατάστασις τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀρετήν, ἡ ταλαιπωρία δὲ καὶ ἀπελπισία ἐν αἷς περιπίπτουσιν ἀφοῦ εἰς ἀδικίας ἐξοκείλωσι, καθαρὰν περὶ τούτου μᾶς δίδουσιν ἀπόδειξιν.

Ἡ πρὸς τὸν λόρδον Βύρωνα προσαπτομένη μομφή, ὅτι ὡδηγήθη ὑπὸ ἀνηθίκου αἰτίου συντάσσων τὰ ποιήματά του, θεωρεῖται σαθρά, καθότι ἂν τοιαύτην μομφὴν δύνανται νὰ προκαλέσωσι πράξεις προσώπων τινῶν τῶν ποιημάτων του ὑπερβολικῶς τὴν ἀρετὴν ἀποστρεφομένων, ἀλλ' οὐχ ἧσσον δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς προέθετο νὰ κάμῃ τὸν πανηγυρικὸν τοῦ *κακοῦ*· διότι τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν φαίνονται ἐπίμονα εἰς τὴν κακίαν, οὔτε αἱ ἀποδοκιμαστέαι αὐτῶν πράξεις ἐνδύονται μὲ τόσον ζωηρὰ χρώματα, οὐδὲ ὀρέγονται διὰ τοῦ κακοῦ πραγματικήν τινα εὐδαιμονίαν ὅπως δικαιολογηθῇ τοιοῦτον συμπέρασμα. Μάλιστα πρεσβεύω ὅτι αἱ ὀλίγαι ἀλλ' εὐγενεῖς αὐτῶν πράξεις εἶναι τοσοῦτον λαμπραί, ὥστε ἀπωθοῦσι πᾶσαν περὶ τῶν πρώτων δυσαρέσκειαν καὶ διεγείρουσιν οἶκτον, ὅτι ψυχαὶ φύσει μεγάλαι καὶ ἱκαναὶ πρὸς ἐκπεραίωσιν εὐγενῶν ἐπιχειρήσεων, ὑπέπεσαν εἰς τὴν κακίαν παρασυρθεῖσαι ἀπὸ ἐλαττωματικὰς ἕξεις ἢ ἀπὸ ἀπαισίας περιπτώσεις.

Πρὸς τὸν μὴ πειθόμενον εἰς τὰς ἄνω ἐκτεθείσας σκέψεις ἀναφέρω καὶ τὴν ἑπομένην, ἥτις κατὰ μέγα μέρος ἀναγκαιοῖ πρὸς μεγαλητέραν τοῦ ἀντικειμένου διαφώτισιν.

Ὁ ποιητὴς προσποιεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ πλασθέντα πρόσωπα ὁμιλοῦντα καὶ ἐνεργοῦντα διαφοροτρόπως· — ὅθεν ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ εἰσχωρήσωμεν εἰς τὸν παρουσιαζόμενον χαρακτῆρα, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὐτὸς ἐπιδοκιμάζει ἢ οὔ, τὰ ὅσα λέγουσιν ἢ πράττουσιν· ἄλλως ἤθελε γεννηθῇ μέγα τι ἀληθῶς ἄτοπον, εἰς δηλονότι ἄνθρωπος νὰ φρονῇ διττῶς, νὰ ἔχῃ δύο συγχρόνως γνώμας ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, καὶ νὰ ἦναι συγχρόνως θιασώτης τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπέρμαχος τῆς κακίας. Πῶς λοιπὸν εἰς τὰ ποιήματα, εἰς τὰ δραματικὰ δοκίμια καὶ εἰς τὰς μυθιστορίας συχνάκις ἀπαντῶνται πρόσωπα τοσοῦτον διαφέροντα κατὰ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐνεργεῖν; Πόθεν ἡ καθαρὰ αὕτη ἀντίφασις;

Ὁ πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς τάσεως τοῦ συγγραφέως, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν χαρακτήρων καὶ πράξεων τῶν δραματικῶν προσώπων, ἔστω βέβαιος ὅτι λανθάνεται. Ὁ ποιητὴς πλάττων φανταστικὰ ἰνδάλματα, ὧν ὁ ἰδανικὸς κόσμος εἰς ὃν δίδει ὕπαρξιν, βρίθει, ὠφελεῖται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἅτινα τῷ προσφέρει ὁ πραγματικὸς βίος, συλλογισμοὶ διαθέσεις, χαρακτῆρες, πάθη, ἐλαττώματα, ἀρεταί, ἐγκλήματα, ἀγαθοεργία, ἡρωϊκαὶ πράξεις, κλπ. εἶναι ὅλα χρώματα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ἵνα ζωγραφίσῃ τὰς ἡρωϊκὰς ἢ ἀφανεῖς, τὰς γελοίας ἢ θαυμασίους, τὰς θείας ἢ κοσμικάς, τὰς ἐναρέτους ἢ ἐγκληματικὰς εἰκόνας, ἅς τινας θέτει ὑπὸ τὴν ὅρασίν μας διὰ τὸ τερπνὸν συνάμα καὶ διδακτικὸν αὐτῶν. Κατὰ τί λοιπὸν εἶναι ἄξιος ψόγου ἐὰν διαθέτῃ ὡς ἀντικείμενον αὐτὴν τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, διὰ νὰ δώσῃ σχῆμα καὶ ζωὴν εἰς τὰ πλάσματά του;

Ἀλλὰ δυσαρεστεῖσθε διότι παριστάνει τὰ ἐλαττώματά σας! οὐδόλως δὲ εὐαρεστεῖσθε ν' ἀνασυρθῇ τὸ φίλον ὑμῖν κάλυμμα ὑπὸ τοῦ ὁποίου κρύπτονται αἱ ἀναρίθμητοι ἀτιμίαι, αἵτινες σᾶς ἀσχημίζουσι καὶ αἱ ἀσθένειαι τοῦ τε νοὸς καὶ τῆς καρδίας αἵτινες σᾶς καθιστάνουσιν ἀντικείμενον οἴκτου συνάμα καὶ ἀποστροφῆς! (α). Καὶ τὴν εὕρετε! τὸν χαρακτηρίζετε ὡς ἀνήθικον . . . Ἐὰν τῷ ὄντι ἔχετε διάθεσιν νὰ συγκρουσθῆτε μετά τινος μεμφθῆτε τὴν φύσιν, ἐκπλήξατε τὸν ἄνθρωπον! ἀλλὰ τὸν πτωχὸν ποιητήν . . . . καὶ εἰς τί αὐτὸς ἐνέχεται; Τὸ νὰ κατηγορήσωμεν ποιητήν τινα διότι ἀκριβῶς καταδεικνύει τὰ ἠθικά μας ἐλαττώματα ἤθελεν εἶσθαι τ' αὐτὸ ὡς νὰ συντρίβωμεν κάτοπτρον, διότι πιστῶς παριστάνει τὰς φυσικὰς ἡμῶν δυσμορφίας.

Ὁ μόνος ἀσφαλὴς γνώμων διὰ νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς

(α) Ὡραῖον τὸ τεμάχιον· ἀλλὰ πολὺ ἐμπαθές. Σ. τ. Μ.

ἠθικότητος συγγράμματός τινος καὶ νὰ ἐμβατεύσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ γράφοντος, εἶναι ἡ πρὸς ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀναγνώσεώς του προσγινομένη ἐντύπωσις. Ἐὰν εἴμεθα στερεοὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν διαθέσεων —ἐὰν ὁ νοῦς ἡμῶν ἔτι μᾶλλον διαφωτίζεται καὶ ἡ καρδία συγκινῆται εἰς τὴν ἀρετὴν— ἐὰν αἱ εὐγενεῖς ἡμῶν κλίσεις ἐνθαῤῥύνωνται καὶ ἐνδυναμοῦνται—ἐὰν ἐν ἑνὶ λόγῳ μᾶς κάμνῃ τὸ βιβλίον νὰ ἐννοήσωμεν καὶ ν' ἀγαπήσωμεν τὸ ὡραῖον, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀληθὲς— τότε τὸ βιβλίον ἐκεῖνο εἶναι ἄξιον τῆς ἐπιδοκιμασίας ἡμῶν, καὶ ὁ ποιητὴς ἄξιος ἐκθειασμοῦ.

Ἀλλ' ἂν ἀφ' ἑτέρου διὰ τοιαύτης ἀναγνώσεως ἐμπεδοῦνται οἱ κακεντρεχεῖς ἡμῶν διαλογισμοὶ καὶ διεγείρωνται θηριώδεις τινὲς ἐπιθυμίαι, αἵτινες ἠρεμοῦσιν εἰς τοὺς βαθυτάτους μυχοὺς τῆς ψυχῆς μας— ἐὰν αἰσθανώμεθα τάσιν εἰς τὸ κακὸν, εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ οὐδεμίαν εὑρίσκωμεν ἀναψυχὴν καὶ τὸ ἐλάττωμα οὐδεμίαν ἐμπνέῃ ἡμῖν ἀποστροφήν— ἐὰν, ἐν ὀλίγοις, αἱ κακότροποι τῆς φύσεως ἡμῶν ὁρμαὶ ἀπολαμβάνωσι νέαν καὶ ἰσχυρὰν ὤθησιν καὶ ἐνδυνάμωσιν— ἀνήθικον τότε εἶναι τὸ βιβλίον, ἀνήθικος καὶ καταφρονητέος ὁ συγγραφεύς.

Ἀλλ' αἱ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν τοῦ Βύρωνος ποιημάτων πρός με προξενηθεῖσαι ἐντυπώσεις, κατατάσσονται εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν.

Οὐδεὶς νομίζω ἔγεινε χείρων ἀφοῦ τ' ἀνέγνωσε, πιστεύω δὲ ὅτι παρ' οὐδενὸς τῶν τὰ ποιήματα τοῦ ὑψιπετοῦς ποιητοῦ ἀναγνωσάντων θέλω διαψευσθῆ.

Οἱ τὸν δύστηνον Βύρωνα κατηγοροῦντες ὡς θέλοντα νὰ καταστήσῃ τὸ ἐλάττωμα ἐράσμιον καὶ ὡς προσπαθήσαντα νὰ τὸ ἀνυψώσῃ ἐπὶ κρηπῖδος, πολὺ λανθάνονται· ὡς ἐκ τούτου ὁ θέλων νὰ κρίνῃ καλῇ τῇ πίστει, θέλει μετ' ἐμοῦ συμφωνήσει, ὅτι ἐὰν ὁ Βρεττανὸς ποιητὴς ζωγραφίζῃ λαμπρῶς τὴν εἰκόνα τῶν ἡρώων του, ἐὰν ἐκφράζῃ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ αἰσθήματα, τὰς τῆς μεγάλης αὐτοῦ ψυχῆς συγκινήσεις, ἥτις μὴ παρασυρομένη ὑπ' ἀρχῶν φαύλων δὲν κυριεύεται εἰμὴ ἀπὸ γενναῖα πάθη, καὶ ἐὰν κατὰ τύχην περιγράφῃ ἓν ἐλάττωμα, ναὶ μὲν ζωγραφίζει αὐτὸ μὲ μεγάλην ἔντασιν, οὐχὶ δὲ μὲ ἁπλοῦς καὶ φυσικοὺς τρόπους, ὡσανεὶ τὰς ἑαυτοῦ δοξασίας ἐξέφραζε, προβαίνει μὲ εὔστοχα σοφίσματα καταπληκτικοῦ μεγέθους, ἀλλ' οὐχ' ἧσσον δι' αὐτοῦ τούτου τεκμαίρεται ὅτι οὐδόλως πιστεύει ταῦτα ὁ ποιητής· ἐπειδὴ τὸ σόφισμα εἶναι ἐκ φύσεώς του ψευδὲς καὶ πᾶς ὁ μεταχειριζόμενος αὐτὸ δὲν δύναται νὰ τὸ διακρατῇ ὡς ἀληθές.

Περαίνων, ἐπαναλέγω ὅτι τὰ ποιήματα τοῦ λόρδου Βύρωνος, μακρὰν τοῦ νὰ στεροῦνται τοῦ πνεύματος ἐκείνου, ὅπερ καθίστησιν ἀθάνατα τὰ ἠθικοῦ σκοποῦ διανοητικὰ ἔργα, ἑκάστη τῶν σελίδων των καταδεικνύει τὸ ἐναντίον, διαψεύδουσα πᾶσαν τῶν κακοβούλων προσπάθειαν πρὸς ἀμαύρωσιν δόξης, ἥτις διὰ τόσους λόγους ἁρμόζει εἰς τὸν καλλικέλαδον κύκνον τῆς Ἀλβιόνος, ὅστις ἐμποδίζει πᾶσαν εὐγενῆ ψυχὴ ν' ἀποβῇ χειροτέρα.

('Εκ τοῦ 'Ιταλικοῦ.)

'Εν Μινουφίῳ τῆς Αἰγύπτου.

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ Σ. ΛΙΒΑΘΗΝΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Μετὰ θερμὸν πολύβροντον καὶ θανατηφόρον Πάσχα, μετὰ μῆνα μεστὸν συγκινήσεων, λόγων καὶ ἔργων εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον ἀναγομένων, τί δύναται νὰ διηγηθῇ ὁ τῆς πολιτικῆς ἀδαής; — Νὰ περιγράψῃ νίκας τῶν Ἑνωτικῶν, τῶν Νο-ίων ἀντιτίσεις, πόλεμον ἐπικρεμασθέντα ἀλλὰ μὴ διαῤῥαγέντα, βασιλέα ἀνυπομόνως περιμενόμενον, ἀμνηστείας δυσαρεστούσας, διδασκαλεῖα συνταρασσόμενα, λίθους χαλαζηδὸν καὶ ἀέρα καὶ σκηνὰς καὶ κεφαλὰς σχίζοντας, σφαίρας εἰς τὰ ὕψη συριζούσας, τὴν Ἑλληνικὸν γλῶσσαν ὑπὸ βαρβάρων Ζωΐλων μαστιγουμένην; Ἀλλ' οὐδὲν τούτων πολιτικῆς κακότητος ἄμικτον. Τί δέ; νομίζετε ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν στοιχείων τοῦ *Ρουμουνικοῦ* ἀλφαβήτου δύναται ἄλλως νὰ ὁρισθῇ ἢ διὰ διατάγματος τοῦ ἡγεμόνος; Ἢ μήπως τὸ ἀμφιθέατρον Σουλιὲ δὲν κατέστη περίδοξον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῶν . . . θεατῶν καὶ τῶν πληρούντων τὰς προσόδους αὐτοῦ γινόμενα; Σκηνὴ πολύθυρος μὲν ἄνω, ὡς ὁ τρίβων τοῦ Ἐπαμινώνδου, κάτω δὲ μονόπυλος περιλαμβάνει πολλοὺς θεατὰς, οὐκ ὀλίγους ἵππους καὶ ἱκανοὺς ἀγωνιστάς. Δὲν εἴδομεν — διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι δὲν ὑπήγαμεν — δὲν εἴδομεν ἀλλ' ἠκούσαμεν ὅτι παριστῶνται καὶ ζῶντα ἀγάλματα, tableaux vivants ἥκιστα πρὸς τὴν ἠθικὴν συνᾴδοντα· καὶ ὅμως ἡ μὲν Ἀστυνομία ἐπιτρέπει τὴν ἐμφάνισιν ἀνθρώπων μονονουχὶ ὁλογύμνων, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτάτης τάξεως, ξένοι τε καὶ μὴ, συσπειροῦνται βοτρυδὸν περὶ τὴν ἀπρεπῆ ταύτην θυμέλην. Ἐν ὅσῳ ἡ ἑταιρία Σουλιὲ περιωρίζετο εἰς ἱππικοὺς ἀγῶνας καὶ ἄλλους ἄθλους, ἐχαίρομεν ὅτι ὁ λαὸς εἶχε τρόπον ἀθώας διασκεδάσεως· ἀλλὰ εἰς πάσας τὰς διασκεδάσεις ὤφειλε νὰ ἐπεμβαίνῃ ἡ ἀστυνομία καὶ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν βλέπομεν κατὰ τί ἀπρεπέστερος τῶν tableaux vivants τοῦ Κυρίου Σουλιὲ εἶναι ὁ τουρκοπαράδοτος Καραγκιόζης, ἐκτὸς ἂν αἱ ἁπλαῖ βωμολοχίαι θεωρῶνται χείρονες τῶν σιωπηλῶν *ἀσχημιῶν* . . . μὴ δὲ κατακρίνῃ τις τὴν λέξιν, διότι διττῶς ἁρμόζει εἴς τε τὰς παριστανούσας καὶ τὰ παριστανόμενα. Μήπως προ-

χθὲς ἔτι δὲν ἦσαν ἐκτεθειμέναι ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ καὶ ἐν μέσῃ τῇ Ἑρμαϊκῇ ὁδῷ ἄσεμνοι εἰκόνες τὰς ὁποίας ἐν Γαλλίᾳ μόνον ἐντὸς στερεοσκοπίων ἐπιτρέπεται νὰ ἐκθέτωσιν; . . . Ἂς προσέξωμεν. Δικαιοῦμεν τὴν γελοιογραφίαν τοῦ Χάμ· Ἕλλην γονυπετὴς καὶ ἐν τῇ χειρὶ ἔχων χάρτην περιέχοντα τὰς ἑξῆς λέξεις· j'accepte Georges, *Δέχομαι τὸν Γεώργιον*, εὐχαριστεῖ ἐν μεγίστῃ κατανύξει τὸν Θεὸν διότι τῷ ἔδωκε τέλος πάντων βασιλέα. Ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ ἄλλος Ἕλλην χοροπηδεῖ ὑπ' ἀγαλλιάσεως·



Πολωνὸς χωρικός.

Sauvé! sauvé! mon Dieu! *ἐσώθην! ἐσώθην! Θεέ μου!* Νόστιμος εἶναι καὶ ἄλλη μία γελοιογραφία τοῦ αὐτοῦ κοσμογελαστοῦ. Πρίγκηψ κεκρυμμένος ὑπὸ τὴν συζυγικήν του κλίνην ἐξέρχεται ἀπὸ τῆς κρύπτης του ἀκούων τὴν φωνὴν τῆς γυναικός του λεγούσης· «Εἰμπορεῖς νὰ ἐξέλθῃς! δὲν ὑπάρχει πλέον κίνδυνος! οἱ Ἕλληνες εὗρον βασιλέα!»

Πολλῷ προτιμοτέρα λοιπὸν εἶναι ἡ κατὰ Πέμπτην ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ συντάγματος διασκέδασις, καθ' ἣν μουσικὴ μὲν καλὴ τοῦ πυροβολικοῦ κατακηλεῖ τὰς ἀκοάς σου, παρακείμενα δὲ δύο ἀντιμέτωπα ζαχαροπλαστεῖα τέρπουσί σου τὸν λάρυγκα, ἀναψύχοντα διὰ τῶν παγωτῶν τὴν ζέσιν τῆς καρδίας σου. Ἔχεις δὲ πλησίον ἐκεῖ καὶ τὸ παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀνακτόρων κηπάριον μετὰ τῶν λευκοκόμων πορτοκαλλεῶν του καὶ τὸν μέγαν καὶ λαμπρὸν αὐτῶν παράδεισον τὸν μυριανθῆ καὶ ἀρωματοφόρον. Ἀλλὰ ποῦ οἱ κύκνοι αὐτοῦ; μόνος ὁ ἀετὸς ἵσταται μονάζων ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν ἀπεξηραμμένην λίμνην, αἱ δ' ἀηδόνες ἀσκοῦσι καὶ πάλιν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὴν καλλικέλαδον φωνήν των. Ἐκεῖ βλέπεις τὴν Πανδώραν ἐξακολουθοῦσαν μὲν νὰ χέῃ ὕδωρ ἐπὶ τῶν ἀνθέων, ἐστερημένην ὅμως τῶν πλείστων ἐρωτύλων, οὓς χεῖρες ἀπειρόκαλοι κατέκοψαν ἀντὶ νὰ προστατεύσωσι. Ἐκεῖ πλῆθος κόσμου συῤῥέει καθ' ἡμέραν διὰ νὰ θαυμάσῃ τὴν ἐντέλειαν τῆς βοηθούσης τὴν φύσιν τέχνης! Ἐκεῖ βλέπεις γεράνια σπανιωτάτων εἰδῶν, καὶ *καπουκίνων* πυραμίδας, καί, ὑπὸ τὴν μεγάλην τῶν *βαγξιανῶν* ἀναδενδράδα διερχόμενος, θαυμάζεις τὰς φλογερὰς νεφέλας εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἥλιος, ὄπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καταδύσας εἰς τὰ λευχείμονα κύματα τῆς γλαυκῆς θαλάσσης, καταλεί-

πει μέρος τι τῆς ἰδίας λάμψεως ἐκπλῆττον καὶ συγκινοῦν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀναισθήτους! Ἐκεῖ πόσοι ποιηταὶ ἐνεπνεύσθησαν καὶ πόσοι ἔκλαυσαν μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκφράσωσιν εὐθὺς καὶ διαχύσωσι τὰ ἐν αὐτοῖς συγκρουόμενα καὶ ἀνακυκώμενα αἰσθήματα!

Καὶ ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἀνάγκη νὰ ἀφήσῃς αὐτοῦ καὶ ἀναδενδράδας καὶ λίμνας καὶ ἀνθῶνας καὶ αἰσθήματα καὶ ἀηδόνας καὶ νὰ εἰσέλθῃς πάλιν εἰς τὸν θετικὸν μὲν ἀλλὰ ψευδέστατον κόσμον! Δυστυχία δὲ εἰς σὲ ἂν τὴν νύκτα θελήσῃς ν' ἀκούσῃς τὸ κελάδημα τῶν ἀηδόνων διαβαίνων παρὰ τὰς κιγκλίδας τοῦ κήπου! ἢ ἐπιστρέφεις πλήρης μελαγχολίας καὶ ἀηδίας πρὸς τὰ ἐγκόσμια, ἢ κενὸν ἔχων τὸ βαλάντιον χάρις εἰς ἄλλον τινὰ τῆς φύσεως *στρατιώτην* καὶ τῆς νυκτὸς ἐραστήν!



Πολωνὸς χωρικός.

Ἐποχὴ ἀνθέων, φίλταται ἀναγνώστριαι, Μάϊος, Μάϊος! καὶ μάλιστα Μάϊος ἐστεμμένος ὑπὸ τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ. Δὲν ἐρωτῶ—οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ—δὲν ἐρωτῶ εἰς ποίας ἐξοχὰς, ἐπὶ τοῦ χλοεροῦ χόρτου ἐξηπλωμέναι, θέλετε ἀνοίξει τὰ φύλλα τῆς καρδίας ὑμῶν. Βεβαίως ἐγὼ δὲν θὰ εἶμαι ὁ ἀναγνώστης· δυστυχῶς δὲ οὔτε ὡς ζωγράφος ἐπέδωκα διὰ νὰ γράψω, ἄλλος Boucher, χαρίεντας, ῥοδοσφύρους καὶ ῥαδινοὺς ἔρωτας, οὔτε ποιητὴς ἐγεννήθην διὰ νὰ ὑμνήσω τὴν Ἐρατὼ ἢ τὴν Ἀφροδίτην. Οὐδέποτε δὲ θὰ λησμονήσω τοὺς ἀθανάτους τοῦ Boileau στίχους, τοὺς ὁποίους μάλιστα συνιστῶ εἴς τινας φίλους μου ἔχοντας ποιητικὰς ἀξιώσεις·

> C' est en vain qu' au Parnasse un téméraire auteur
> Pense de l' art des vers atteindre la hauteur,
> S' il ne sent point du ciel l' influence secrète
> Si son astre, en naissant, ne l' a créé poëte.

Τοῦτο μόνον τολμῶ νὰ ζητήσω παρ' ὑμῶν, ἐγὼ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ καταλίπω τὸ γραφεῖόν μου, τὸ Γυμνάσιον τοῦ Πτολεμαίου, τὴν ὁδὸν Κλάδου καὶ τὸν Εὐρυσάκην, ἓν ἄνθος, ἓν ἄνθος δι' ἐμὲ ἑκάστη ἀναγνώστρια, ἓν μόνον τοῦ ἀγροῦ, ἂς ἦναι καὶ μεμαραμμένον. Τὸ μεμαραμμένον ξηραίνεται καὶ τὸ ἐξηραμμένον . . . φυλάττεται καὶ κολλᾶται. Τί δὲ ποιητικώτερον τοῦ ξηροῦ φύλλου; Οὔτ' αὐτὰ τὰ ἄνθη τῆς πορτοκαλλέας.

Ἀλλ' ἄφες ἀφήσωμεν ἐν τούτοις τὴν ποίησιν καὶ

παλινδρομήσωμεν πάλιν εἰς τὸν πεζὸν κόσμον. Ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ἀφ' οὗ ἀπέκτησε πρῶτον τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, τώρα ἐποφθαλμιᾷ καὶ τὸν θρόνον τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἐκ τούτου ἀνεφύησαν διάφορα ζητήματα ἐν τῷ νῷ τῶν γάλλων χρονογράφων ἢ ποικιλογράφων. Γνωστὸν ὅτι ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία μόνον τεσσαράκοντα ἀκαδημαϊκοὺς ἔχει. Ἕκαστος δὲ διάδοχος ἀποθανόντος ἀναγινώσκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ προκατόχου του, ἀκούων τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ παρὰ τοῦ ἐπιτετραμμένου τὴν ὑποδοχήν του. Εἶναι εἶδος *ἑτερορρύθμου* ἑταιρίας ἀμοιβαίου θαυμασμοῦ. Ἐρωτᾷ λοιπὸν χρονογράφος τις· «Ἂν ἡ Α. Μ. ἐκλεχθῇ, θὰ ἀναγκασθῇ ἆρά γε ν' ἀναγνώσῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ προκατόχου του καὶ τούτου δοθέντος θὰ νομίσῃ ἑαυτὸν ὑποχρεωμένον, ἵνα μὴ διακόψῃ τὴν παράδοσιν, νὰ ἀπορήσῃ ταπεινοφρονέστατα, ὡς ὁ Κύριος Ὀκτάβιος Feuillet (*) καὶ πάντες οἱ προκάτοχοί του, διὰ τὴν *ἄπειρον* τιμὴν τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ; Τῇ ἀληθείᾳ ἀγνοῶ.» Καθ' ἡμᾶς εἷς μόνος τρόπος διορθώσεως τοῦ κακοῦ ὑπάρχει . . . . νὰ ψηφισθῇ τεσσαρακοστὴ πρώτη ἕδρα διὰ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοῦτον προτείνομεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν. Τότε ἐκεῖνος μὲν δὲν θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀναγνώσῃ οὐδενὸς προκατόχου τὸ ἐγκώμιον, ἡ δ' Ἀκαδημία, ἂν ἐπιθυμῇ πολὺ νὰ τὸ ἀκούσῃ, δύναται νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ θεωρήσῃ ὡς προκάτοχον καὶ ἐγκωμιάσῃ τὸν Μολιέρον, ὅστις πρὸς μέγα αὐτῆς αἶσχος δὲν ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἢ ν' ἀναγνώσῃ τεμάχιόν τι τοῦ *βίου τοῦ Καίσαρος* ὃν συγγράφει.

Σ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΤΩ: ΠΕΡΙΣΠΟΥΔΑΣΤΩ: ΜΟΙ ΦΙΛΩ:

Κ. Κ. Νικολαΐδῃ.

Δὲν μοὶ ἔλεγες χθὲς ἔτι ὅτι βλέπω μόνον ῥόδα,
Ὅτι πάντα μοὶ γελῶσι κι' ὅλα μ' εἶναι χαρμονή ;
Τί ζητεῖς τώρα μὲ κρύον νὰ πατήσω τ' ἄνθη πόδα
Καὶ ἡ ἥδη μου ν' ἀπέλθῃ ὀνείρου παντὸς κενή ;

Πρόθυμος ἐνῷ ἡ φύσις τ' ἀπειράριθμά της κάλλη
Μᾶς προχέει καὶ μὲ δρόσον ἀμβροσίας μᾶς κιρνᾷ,
Ἐνῷ ἔρωτες μᾶς κράζουν, κ' ἐνῷ σμῆνος νυμφῶν ψάλλει
Προσκαλοῦν ἡμᾶς εἰς ἄλσηνα, εἰς βουνὰ ἐρατεινά,

Διατί πρὸς πᾶν τ' ὡραῖον νὰ φανῶμεν ἡμεῖς κρύοι,
Κ' οὐδὲν θέλγητρον νὰ τέρπῃ τὴν καρδίαν μας γλυκύ ;
Διατί ὠχρότης νόσου φθισικὴ ἡμᾶς νὰ χρίῃ
Κ' εἰς τὰ νεαρά μας στήθη λύπη μόνον νὰ οἰκῇ ;

Ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐνόσῳ πρὸς τὴν δύσιν του προβαίνει
Ἀναμνήσεις πόνων ἔχει τοῦ πλοός του ἀρωγόν·
Διατί νῦν διασκεδάζων τὴν ψυχὴν νὰ μὴν εὐφραίνει
Μακρὰν ὀδυνῶν καὶ λύπης, θλίψεων βαρυαλγῶν ;

Μὴ ἀφίνωμεν τὸ ῥόδον πένθιμον καὶ φυλλοῤῥέον
Εἰς τὰς χεῖράς μας ἡσύχως κ' ἄκαιρα νὰ μαρανθῇ,
Ἂς τὸ ὀσφρανθῶμεν, φίλε, ἐνῷ γαῦρον καὶ ὡραῖον
Νέους κάλυκας ὑψόνει κ' εὔοσμον ἐνῷ ἀνθεῖ!

Μὴ ἀφίνωμεν τὸν χρόνον νὰ παρέρχηται ματαίως
Χρυσαλίδας κυνηγοῦντες εἰς λειμῶνας δροσερούς,
Καὶ ἂς τρέχωμεν προθύμως ἐὰν νύμφη τις ἡδέως
Εἰς δενδρῶνας μᾶς φωνάζει πυκνοφύτους, σκιερούς.

Ὅσῳ, ναί! τὸ νεαρόν μου πρόσωπον δὲν περιβάλλει
Γήρατος ῥυτὶς βαθεῖα καὶ ὠχρότης παγερά,
Θὰ μοῦ μειδιοῦν τὰ χείλη, κ' ἡ καρδία μου θὰ ψάλλῃ
Τῶν ἐρώτων ὦ! θὰ ψάλλῃ τὴν χορείαν γλυκερά!

Βραΐλα ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. Π.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΜΑΙΟΥ 1, 1863.

—ooo—

Αἱ περὶ ταχείας ἀφίξεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου εἰδήσεις δὲν ἠλήθευσαν. Κατὰ τὸ τηλεγράφημα τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας τῆς εἰς Κοπεγχάγην σταλείσης, μένουσιν ἔτι ἐκκρεμεῖς μικροί τινες ὅροι·

Κοπενάγη, 21 (3) Μαΐου 1863.

«Ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 13 (25) τοῦ μηνὸς ἀπριλίου· κατὰ τὰς 14 αὐτοῦ παρουσιάσθημεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν, κατὰ τὰς 15 παρουσιάσθημεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Δανιμαρκίας. Αἱ περὶ ὅρων σημειώσεις τὰς ὁποίας σᾶς ἐτηλεγραφήσαμεν προλαβόντως μᾶς εἶχον δοθῆ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν μᾶς εἶπεν ὅτι ὁ πρίγκηψ Χριστιανὸς θεωρεῖ ἀναγκαίαν τὴν σύνταξιν πρωτοκόλλου· ἑπομένως καὶ ὁ ὅρος ὅτι ὁ βασιλεὺς Γεώργιος θέλει διατηρήσει τὸ θρήσκευμά του, ἂν καὶ περιλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τῆς συνελεύσεως, θέλει περιληφθῆ ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ. Χθὲς παρουσιάσθημεν εἰς τὸν πρίγκηπα Χριστιανόν, παρούσης ἁπάσης τῆς οἰκογενείας του, καὶ τοῦ ἐκλεχθέντος ὑπὸ τῆς συνελεύσεως βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου· ἡ συνέντευξις ὑπῆρξε μακρά, μᾶς ἐδέχθη δὲ μετὰ οἰκειότητος· ἐπὶ τέλους μᾶς εἶπεν ὅτι ἐλπίζει ὅτι ταχέως θέλουσιν ἐξομαλυνθῆ αἱ μικραὶ δυσκολίαι.»

Πρὸ αὐτοῦ δὲ εἶχε σταλῆ ἕτερον τοῦ ὁποίου τὰ συμβολικὰ γράμματα μέχρι τινὸς μόνον ἠδυνήθησαν ν' ἀναγνωσθῶσι.

* *

Κ' ἐκτενῆ τινα τῆς *Κλειοῦς* ἀλληλογραφίαν, ἡ γενομένη πρὸς τὴν πρεσβείαν ὑποδοχὴ ὑπῆρξεν ἀρίστη. Κατὰ βιενναίαν δέ τινα ἐφημερίδα παρεχωρήθη αὐτῇ ἐνοικιασθὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως τὸ πρῶτον πάτωμα τοῦ «Βασιλικοῦ Ξενοδοχείου» (Hôtel Royal) ὁλόκληρον. Οἱ πρέσβεις εἶδον τόν τε βασιλέα τῆς Δανίας καὶ τὸν βασιλέα Γεώργιον καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν Κ. Χάλλ. Ἡ πανηγυρικὴ παράστα-

(*) Ὁ εὐφυέστατος συγγραφεὺς τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Ἀπόρου νέου.

σεις καὶ ἐπίδοσις τοῦ ψηφίσματος δὲν ἐγένετο εἰσέτι. Ὁ Γεώργιος ἀσθενεῖ ὑπ' ἐλαφροῦ τραύματος γενομένου εἰς τὴν χεῖρα ἐν ὥρᾳ ἀσκήσεως.

* * *

Ἐν Ἀθήναις δὲ ἀπαγωγὴ καὶ βιασμὸς αὐστριακῆς γυναικὸς ἐγένετο πρόξενος δύο διακοινώσεων καὶ περιορισμοῦ αὐστηροῦ τῶν στρατιωτῶν. Ἡ διακοίνωσις τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον δριμεῖα, γενομένη βεβαίως ἐν στιγμῇ ἀγανακτήσεως. Διότι ἀτακτοῦντες μὲν καὶ κακουργοῦντες πολλῷ πλείονες καὶ χείρονες εὑρίσκονται ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ (τηρουμένης ἐννοεῖται τῆς ἀναλογίας), κατὰ δὲ τὴν περίστασιν ταύτην οἱ πολῖται ἐξετέλεσαν κάλλιστα τὸ ἴδιον ἑαυτῶν καθῆκον· καὶ ἰδοὺ μικρὸν παράδειγμα· γέρων κατοικῶν ἀπέναντι τῆς οἰκίας τῆς ἀπαχθείσης ἐκοιμᾶτο· ἐξυπνισθεὶς δ' ὑπὸ γυναικείων κραυγῶν ἠγέρθη εὐθὺς καὶ ἐξορμήσας εἰς τὴν ὁδὸν γυμνὸς ἥρπασε τὴν γυναῖκα καὶ ἀπέσπασεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν κακούργων, ἀλλ' ἀνηλεῶς δαρεὶς διὰ τῶν ξιφῶν, ἔπεσεν ἀναίσθητος σχεδὸν καὶ οὕτως ἡρπάγη πάλιν ἡ γυνή. Καὶ ἄλλοι δὲ πολῖται ἄοπλοι ἀντέστησαν ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπ' ἐνόπλων στρατιωτῶν καὶ περίπολος ἐθνοφυλακῆς συνέλαβέ τινας τῶν ἀτακτούντων. Ὅπως δήποτε αἱ διακοινώσεις αὗται ὠφέλησαν διότι μεγάλα ἀτοπήματα παρωρῶντο.

Διακοίνωσις τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας.

Ἀθῆναι. 22|4 Μαΐου 1863.

Κύριε πρόεδρε! Φονεὺς καταδικασθεὶς ὑπὸ πολεμικοῦ συμβουλίου ὡς ἀποπειραθεὶς νὰ δολοφονήσῃ καὶ πληγώσας διὰ σπάθης ἀξιωματικὸν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ, ἀπελύθη τῶν φυλακῶν παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν.

Προχθὲς ὑπαξιωματικός τις Ἕλλην ὑπεδείχθη παρ' ἐμοῦ προσβαλὼν πολίτην τινὰ Γάλλον καὶ ἐγείρας τὸ ξίφος του κατ' αὐτοῦ. Τὴν προσωρινὴν κράτησίν του ἀπεποιήθη ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν.

Χθὲς ἐγένετο ἐπίθεσις διὰ ξίφους κατά τινος ὑπηρέτου Γάλλου παρὰ ὑπαξιωματικῶν Ἑλλήνων· ὁ ὑπηρέτης αὐτὸς διέφυγε διὰ τῆς φυγῆς του τοὺς ἑαυτοῦ φονεῖς· μετὰ δέκα λεπτὰ πάλιν τὸν ἐπλησίασαν ἐντὸς τοῦ φαρμακείου ὅπου τῷ προσέφερον τὰς πρώτας θεραπείας.

Ἐκεῖ οἱ δολοφόνοι ἀνέλαβον τὸ χρέος τοῦ νὰ τὸν ἀποτελειώσωσιν· ὁ δυστυχὴς οὗτος μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ υἱοῦ μου, ἀκολούθου τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, καὶ τοῦ φαρμακοποιοῦ προσέτι ὅστις τὸν ἐπεριποιεῖτο. Τὸ κακούργημα τοῦτο ἐπράχθη τὴν τρίτην ὥραν· τριακόσιοι δὲ ἄνθρωποι ὑπῆρξαν μάρτυρες. Τὴν ἑβδόμην καὶ ἡμίσειαν ὥραν οἱ φονεῖς εὑρίσκοντο εἰσέτι εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ βουλευτηρίου, καυχώμενοι ἐπὶ τῇ ἀτιμωρησίᾳ αὐτῶν, ἐλεύθεροι ὄντες καὶ προκαλοῦντες· εἶδον αὐτοὺς ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Πράξεις τοιαῦται δύνανται νὰ γίνωσιν ἀφορμὴ εἰς ἄλλας παρομοίας, ἐν ὅσῳ ἡ ἀτιμωρησία ἐξασφαλίζεται ὑπὲρ τῶν κακουργημάτων διὰ τρόπου τοσοῦτον προφανοῦς. Τὴν νύκτα ἄλλο κακούργημα ἔτι μᾶλλον φρικωδέστερον ἐξετελέσθη.

Γυνή τις ἀπήχθη ἐν μέσῃ ὁδῷ τῶν Ἀθηνῶν συρθεῖσα παρὰ τριάκοντα ἀνδρῶν φερόντων στολὴν στρατιωτῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν. Μετὰ φρικώδεις ἀπειλὰς θανάτου ὑπεχρεώθη νὰ ὑποστῇ διαδοχικῶς τὰς ἐσχάτας ὕβρεις, ἐγκαταλειφθεῖσα εἰς ἔρημόν τι γήπεδον, ὅπου περίπολος τῆς ἐθνοφυλακῆς εὗρεν αὐτὴν ἡμιθανῆ περὶ τὴν 4 ὥραν τῆς νυκτός.

Αἱ πράξεις αὗται ἐξετελέσθησαν, κύριε πρόεδρε, ὀλίγα βήματα μακρὰν τῆς συνελεύσεως, εἰς ἣν ἡ Ἑλλὰς ἀνέθεσε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς τύχης της καὶ τοῦ μέλλοντός της. Ἀναγκαῖον εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους νὰ πληροφορηθῶσι περὶ πάντων τούτων ἄνευ ἀναβολῆς. Παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ καταστήσητε γνωστὴν τὴν παροῦσαν καὶ νὰ προκαλέσητε τὰ μέτρα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰ ὁποῖα θέλει ἐμπνεύσει ἡ φροντὶς τῆς τιμῆς τοῦ τόπου τούτου.

Δέχθητε κτλ. κτλ. ΒΟΥΡΕ.

Διακοίνωσις τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας.

Ἀθήνησι, τὴν 22|4 Μαΐου 1863.

Κύριε! Αἱ ἐπανειλημμέναι βιαιοπραγίαι ἀπό τινος καιροῦ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ ἑλλ. στρατοῦ ἐναντίον προσώπων ἀλλοδαπῶν, ἔλαβον κατὰ τὰς τελευταίας ὀλίγας ὥρας χαρακτῆρα τόσῳ χείρονα, ὥστε δὲν δύναμαι, ὡς ἔχων τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Α. Μ., ν' ἀποσιωπήσω αὐτάς, χωρὶς νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὰς θλιβερὰς συνεπείας, αἵτινες βεβαίως ἔσονται τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ὠμοτήτων. Εἶναι νῦν περιττὸν νὰ συζητήσωμεν, ἂν αὗται αἱ πράξεις, ὑπαγορεύωνται ἀπὸ σκοποὺς πολιτικούς, ἢ ἂν ἔχωσι τὴν ὑποστήριξιν καὶ χρηματικῶν ξένων ῥᾳδιουργιῶν, ὡς πολλάκις ἐῤῥέθη, ἢ ἂν πηγάζωσιν ἀπὸ ἀντιζηλίας ἐσωτερικῶν διενέξεων, ἢ ἂν ἔχωσιν ἀφορμὴν τὴν ἀντιπατριωτικὴν καὶ ἐγωϊστικὴν ἀπόνοιαν ἐκείνων τῶν ἀναξίων Ἑλλήνων, οἵτινες ἴσως φαίνονται πρόθυμοι νὰ θυσιάσωσι τὸ καλὸν τῆς πατρίδος των εἰς τὰς ταπεινὰς προσωπικὰς φιλοδοξίας των. Καὶ ἀναφερόμενος εἰδικῶς εἰς ἄλλας κακοπραγίας ἀσυγγνώστου ἐγκληματικῆς φύσεως, αἵτινες ἔλαβον χώραν πρό τινος καιροῦ ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ἀρκοῦμαι νὰ ὑπαινιχθῶ τὴν πραχθεῖσαν ἐναντίον ἀτυχοῦς αὐστριακῆς γυναικός, ἥτις ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ ἱπποδρομίου, καὶ ἥτις προσεβλήθη ἀπὸ σπεῖραν παραβιαστῶν, καίτοι διατελοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν Ἕλληνος ἀξιωματικοῦ, καὶ ἡρπάγη ἀπαχθεῖσα εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἀφεθεῖσα ἐκεῖ, πνέουσα δὲ νῦν τὰ λοίσθια ἕνεκα τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐκτελεσθεισῶν παρὰ τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτὴν ἀσελγῶν.

Δὲν ἔχω τώρα μόνον τὸ καθῆκον, κύριε, νὰ ἐφελκύσω τὴν προσοχὴν τῆς ἑλλην. κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἵνα λάβῃ ἀμέσως μέτρα, ὅπως αὐστηρῶς τιμωρηθῶσιν οἱ κακοῦργοι οὗτοι, ἀλλὰ καὶ νὰ λάβῃ τοιαῦτα μέτρα τοῦ λοιποῦ, ὥστε εἰς τὸ μέλλον εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἐπικρατείας κατοικοῦντας ἀλλοδαποὺς νὰ δοθῇ ἐγγύησίς τις διὰ τὴν προσωπικὴν ἀσφάλειάν των. Μέχρι πρό τινος εἶχον λόγους νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ διαγωγὴ τῆς ἑλλ. κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἦτο ἀξία παντὸς ἐπαίνου διὰ τὴν ὑπομονὴν καὶ μετριοπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν κατὰ τὴν διάρκειαν δυσκόλων πολιτικῶν δοκιμασιῶν. Ἡ βεβαιότης ὅτι ὁ χηρεύων θρόνος ἤθελεν ἐντὸς ὀλίγου πληρωθῆ ὑπὸ πρίγκηπος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκλογὴ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς μεγάλης Βρετανίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας ἤθελε συντείνει οὐχὶ ἵνα αὐξήσῃ ἀλλ' ἀπεναντίας ἵνα θερ-

πεύσῃ πολιτικὰς διαιρέσεις καὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Ἡ ἀποτυχία τῶν προσδοκιῶν μου τούτων εἶναι πραγματικῶς μεγάλη· ἡ ἀναρχία ὑπὸ τὴν πλέον ἄσχημον μορφὴν ἐπικρατεῖ ἐν Ἀθήναις· ἡ ὑπόληψις τῆς Ἑλλάδος εἶναι τώρα κηλιδωμένη ἐκ πράξεων τολμηθεισῶν τοσοῦτον ἀσυγγνώστου φύσεως, καὶ ἔτι ἀπευθυνθεισῶν πρὸ πάντων κατὰ ξένων ὑπηκόων, ὥστε οἱ ὑπήκοοι ὅλων τῶν δυνάμεων διατελοῦσιν εἰς διηνεκεῖς φόβους καὶ κινδύνους. Ἠμπορεῖ ν' ἀποδοθῇ αὕτη ἡ κατάστασις εἰς ξένας ἐνεργείας τῶν ὁποίων οἱ κακόβουλοι κακοῦργοι γίνονται ὄργανα. Ἠμπορεῖ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐντελῆ ἀνικανότητα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν εἰς τὸ νὰ περιστείλωσι τοὺς ἀπειθοῦντας καὶ θορυβοῦντας στρατιώτας. Ἡ αἰτία ἔστω οἱαδήποτε, ἐγὼ δὲν δύναμαι πλέον ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Α. Β. Μ. νὰ καθιερώσω διὰ τῆς παρουσίας μου τοιαῦτα κακουργήματα καὶ τοιαῦτα ἐγκλήματα.

Ὅθεν σᾶς παρακαλῶ, κύριε, νὰ κοινοποιήσητε ἄνευ ἀναβολῆς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, καὶ νὰ εἴπῆτε αὐτῇ ὅτι ἔχω ἀπόφασιν ν' ἀφήσω τὴν πρωτεύουσαν, ἐὰν δὲν δοθῇ εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων τέλος διὰ μέτρων ἀμέσων καὶ δραστηρίων.

Ἔχω τὴν τιμὴν κτλ. ΣΚΑΡΛΕΤ.

Εἰς ταύτας δ' ἀπήντησεν ἡ συνέλευσις, πρὸς μὲν τὴν τοῦ γάλλου πρέσβεως οὑτωσί·

« Ἡ συνέλευσις ἀκούσασα μετὰ λύπης τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐγγράφου τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, δι' οὗ καταγγέλλονται αἱ συμβᾶσαι ἀξιόποινοι πράξεις, ἐκφράζει τὴν ἀγανάκτησίν της καὶ ἐπιτάσσει εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν κατὰ τοὺς κειμένους νόμους αὐστηρὰν τιμωρίαν τῶν κακουργησάντων, ἐφίστησι δὲ τοῦ λοιποῦ ὑπὸ βαρεῖαν εὐθύνην της τὴν πρόληψιν τοιούτων ἐγκληματικῶν πράξεων ».

Πρὸς δὲ τὴν τοῦ Ἄγγλου·

Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἀναθέτει εἰς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν ν' ἀνακοινώσῃ διὰ τῆς πρὸς τὸν κ. πρέσβυν τῆς Μεγ. Βρεττανίας ἀπαντήσεώς του, εἰς τὸ ὑπὸ χθεσινὴν ἡμερομηνίαν ἔγγραφον αὐτοῦ ὅτι ἡ συνέλευσις ἐξέφρασε καὶ ἐπαναλαμβάνει νὰ ἐκφράσῃ ἤδη τὴν ἄκραν αὐτῆς ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ἀποτρόπαιον πρᾶξιν περὶ ἧς ἐν τῷ ἐγγράφῳ γίνεται λόγος, καὶ ἀπήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὴν ταχίστην τιμωρίαν τῶν ἐνόχων κατὰ τοὺς κειμένους νόμους τῆς ἐπικρατείας, πιστεύει δὲ ὅτι ὁ κ. πρέσβυς τῆς Μεγ. Βρεττανίας δὲν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἐνδελεχοῦς μερίμνης τῆς συνελεύσεως, διερμηνευούσης τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ ὑπὲρ τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν της, ἰδίως τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀλλοδαπῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. »

*
* *

Τὸ ὑπουργεῖον παρῃτήθη ἀφ' οὗ πρῶτον ὁ πρωθυπουργὸς ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἔδειξαν τὸ καλὸν παράδειγμα.

*
* *

Τὴν 3/15 Μαΐου συνέρχεται ἐν Λονδίνῳ σύνοδος τῶν τριῶν προστατίδων δυνάμεων, πρὸς ῥύθμισιν τῶν τῆς Ἑλλάδος.

*
* *

Ἡ Συνέλευσις περατώσασα τὴν 26 Ἀπριλίου τὰ τοῦ εἴδους τῆς κυβερνήσεως κατήρτισε τέλος αὐτὴν· καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέχθη ὁ Κύριος Μπενιζέλος Ῥοῦφος, ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς ὁ Κ. Α. Λόντος, καὶ τῆς δικαιοσύνης ὁ δικηγόρος Κ. Ι. Πλατύς. Τοῦ δὲ τῶν ναυτικῶν ἡ ἐκλογὴ ἀνεβλήθη, διότι ὁ Κύριος Μ. Κανάρης δὲν ἔλαβεν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν. Οἱ λοιποὶ μένουσιν οἱ αὐτοί.

*
* *

Ὁ πολωνικὸς ἀγὼν ἐκτείνεται καὶ ἐνισχύεται πάλιν. Ἡ Ῥωσία ἐκάλεσεν εἰς τὰ ὅπλα περὶ τὰς 50 χιλιάδας ἐφέδρων.

*
* *

Ὁ Κύριος Σκάρλετ ἐπέστειλε καὶ δευτέραν διακοίνωσιν ἐπεξηγητικὴν καὶ μετριαστικὴν τῆς πρώτης.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΒΕΑΡΝΙΚΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ. Ἀνεκαλύφθη παρὰ τὸ Saint-Astier ἐν Γαλλίᾳ νόμισμα βεαρνικὸν, ἐντελεστάτης διατηρήσεως. Τὸ μέτωπον φέρει σύμβολον σταυρὸν καὶ λόγιον Sit nom. dni. Bnedictvm (Sit nomen domini benedictum) ὄπισθεν διακρίνονται κρῖνα καὶ ἀναγινώσκεται· Franciscvs, Fcorum R. P. (Franciscus Francorum rex primus).

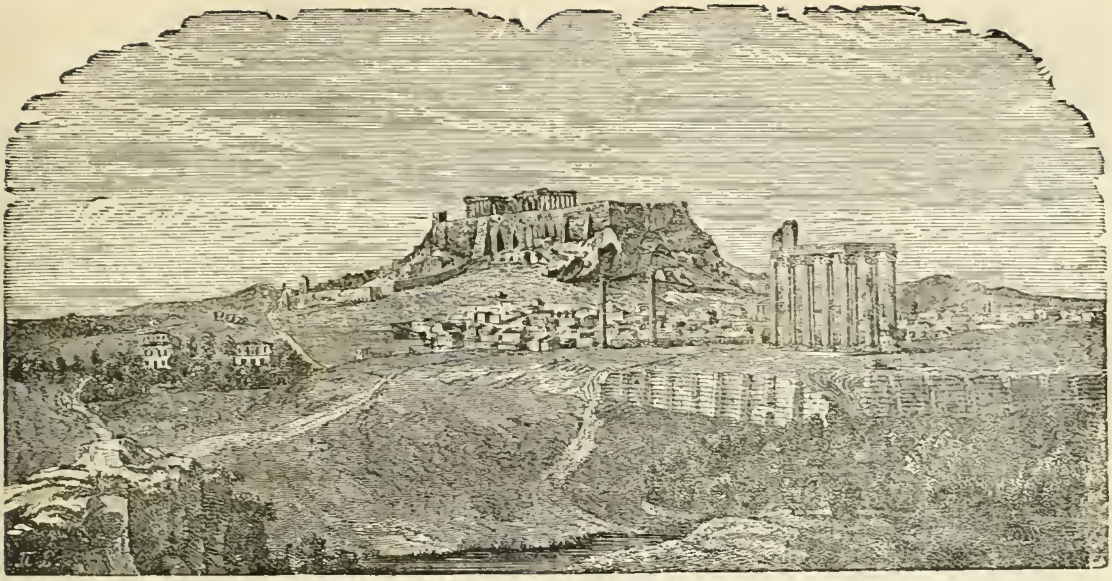
ΜΑΣΤΙΓΩΣΙΣ. Ἐπίσημος ὑπολογισμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν μαστιγωθέντων ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῇ πολιτοφυλακῇ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας τῷ 1861. Ἐν μὲν τῷ στρατῷ 168 στρατιῶται ἐμαστιγώθησαν δι' 8,204 μαστιγώσεων. Ἑκάστη καταδίκη ἐπέφερε 50 μαστιγώσεις. Εἴς τινας περιστάσεις ἐχαρίσθη ἡ ποινή. Τὰ δ' αἴτια τῆς σωματικῆς αὐτῆς τιμωρίας ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς· λειποταξία, κλοπὴ ἐφοδίων καὶ ἀπείθεια. Ἐν δὲ τῇ πολιτοφυλακῇ οὐδεὶς κατεδικάσθη.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Μένεις μένω, στέκεις φεύγω, εἰς τὸ μνῆμά σου σιμόνεις
Καὶ μὲ ἔχον δίς με βλέμμα δὶς νὰ μ' ἴδῃς κατορθόνεις·
Καὶ ἐνῷ ἓν μόνον εἶμαι, εἶμ' εἰς ἅπαντα τὰ μέρη
Καὶ πᾶς μέγας εἰς τὸν κόσμον ἐπὶ κεφαλῆς μὲ φέρει
Καὶ περίεργον! κυττάζεις νὰ ἁρπάσῃς ἕνα μῆλον
Καὶ ἂν δὲν μ' ἴδῃς, εἰς τὸ ὄμμα σοῦ καρφόνω ἕνα ἧλον
Σὺ γογγύζεις, φεύγω τότε, ὁμιλεῖς ἰδοὺ ἐγώ.
Ἀ! ῥιγῶ· φωνάζει ὅταν μ' ἀποβάλῃ ἡ Μαριγὼ
Δίδετε τὸ σκέπασμά της κ' εἰς τὰ ἄκρα του κρεμῶμαι.
Κι' ὅταν κοιμηθῇς 'ς τὸ μέσον καὶ ἐγὼ πάντοτε κοιμῶμαι.
Πλὴν τί κάμνεις, ἀδελφέ μου, δὲν σκοπεύεις νὰ μὲ λύσῃς
Μὴ μὲ λέγῃς νὰ μὲ λέγεις, μὴ εἰπὼν θὰ μ' ἐκφωνήσῃς
Μὲ μισεῖς πλὴν σὺ, τὸ βλέπω, ὡς ἀρχίζοντα τὰ μίση
Ὁ μισῶν με πλὴν μὲ βλέπει καὶ μὲ χάνει ἔστις μὲ λύσῃ

Ι. Γ. Μ.

—ο—



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΜΑΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΑ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 316.

Ε'. ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος

τοῦ

Κ. Κ. ΦΡΕΑΡΙΤΟΥ

« Περίπλους Μακεδονίας καὶ Ἐλάσσονος Ἀσίας μετὰ τῶν ταύτῃ προσκειμένων μεγαλονήσων. »

Τὸ ἐν Ἄθῳ μοναστήριον τῆς Λαύρας.

(Συνέχ. Ἴδε Φυλλ. 314, 315.)

Ὀλέθριοι συνέπειαι τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ Λατινισμοῦ. — Ἀνάβασις εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἄθω. — Ποιηταὶ καὶ ἱστορικοὶ περὶ Ἄθω. — Ὕψος τοῦ Ἄθωνος. — Ἄγαλμα Διὸς ἐπὶ τῆς κορυφῆς. — Ὁ ναὸς τῆς μεταμορφώσεως. — Ἡ Λαύρα τὸ σύνηθες καταφύγιον τῶν ἐν Βυζαντίῳ. — Ὁ ναύσταθμος καὶ ὁ πύργος τῆς Λαύρας. — Προσκυνηταί. — Εἴδη προσκυνητῶν. — Ὁδὸς ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ Καρακάλλα. — Σκέψεις τῶν μοναχῶν περὶ τοῦ ἐν Ἄθῳ βίου.

Τοιαύτη ἦν δυστυχῶς ἡ ἐνέργεια τοῦ Λατινισμοῦ ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ὅσῳ δὲ κατὰ τοὺς βαρβάρους ἐκείνους καὶ ἀγρίους τοῦ δυτικοῦ μεσαιῶνος χρόνους ἡ ἐπιῤῥοὴ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης μεθ' ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῆς ὑπῆρξεν ἀληθῶς εὐεργετικὴ καὶ σωτήριος, ἐξημερώσασα, ἐκπαιδεύσασα, καὶ ἐξευγενίσασα τὰς ἀγρίας φυλὰς τῶν βαρβάρων ἐκείνων, οἵτινες ἐπιδραμόντες ἀπὸ τῆς Ἄρκτου, κατέκλυσαν τὴν μεσημβρίαν, διαλύσασαι τὴν ῥωμαϊκὴν κοινωνίαν, τόσῳ ἡ ἐπιῤῥοὴ τῆς παντοδυνάμου ταύτης ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ὀλεθρία ἐν Βυζαντίῳ, ὅπερ βεβαίως ὀφείλει τὴν ἐσχάτην δουλείαν αὐτοῦ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς ἀπαύστους τῆς δύσεως προσβολὰς ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους αἰῶνας. (α)

Ἀλλ' ὦ πόλις, πόλις, πόλεων πασῶν ὀφθαλμέ, ἄκουσμα παγκόσμιον, θέαμα ὑπερκόσμιον, πίστεως ἀρχηγὲ, ὀρθοδοξίας ποδηγὲ, λόγων μέλημα, καλοῦ παντὸς ἐνδιαίτημα! ὦ ἡ ἐκ χειρὸς κυρίου τὸ τοῦ

(α) « Δύο λόγοι εὐπρόσωποι (λέγει ὁ Γάλλος Ἀββᾶς Φλερὺ) παρεκίνησαν τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Γ', νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τοὺς σταυροφόρους. Ἐξ ἑνὸς μὲν ἔλεγον· οἱ Ἕλληνες συνέτειναν κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῶν σταυροφόρων. Ἐξ ἄλλου δὲ πάλιν, οἱ πεισματώδεις σχισματικοὶ οἱ ἀπὸ αἰώνων ἐπαναστάται τῆς ἐκκλησίας πρέπει νὰ τιμωρηθῶσι. Ἂν ὁ φόβος τῶν ὅπλων ἡμῶν, τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ καθῆκον, ἀγαθῇ τύχῃ· εἰ δὲ μὴ πρέπει να τοὺς ἐξολοθρεύσωμεν, καὶ οἰκίσωμεν πάλιν τὴν χώραν διὰ καθολικῶν. Ἀλλ' ἠπατήθησαν. Ἡ κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν τῆς ἁγίας γῆς, καὶ κατέστησε τὸ σχίσμα τῶν Ἑλλήνων ἀδιάλλακτον. Ἡ κατάκτησις αὕτη, καὶ οἱ πόλεμοι οὓς παρήγαγε, ἐκλόνησαν τοιουτοτρόπως τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, ὥστε παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ καταστρέψωσιν αὐτὴν διακοσίους ἐνιαυτοὺς μετὰ ταῦτα. »

θυμοῦ πιοῦσα ποτήριον, ὦ ἡ πολύγονος καὶ βύσσαν καὶ πορφύραν ἠμφιεσμένη βασίλειον, πικρὰ δ' ἀρτίως καὶ αὐχμηρὰ, καὶ πολλῶν κακῶν κληροῦχος, καὶ τέκνων τῶν γνησίων χατίζουσα, πότε θεόθεν ἐνωτίσῃ, ἐξεγείρου, ἀνάστηθι ἡ πιοῦσα τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ μου καὶ τὸ κόνδυ τῆς πτώσεως, ἔνδυσαι τὴν ἰσχύν σου, ἐνδύσαι τὴν δόξαν σου, ἐκτίναξαι τὸν χοῦν καὶ ἀνάστηθι!

Ἡ δεκάτη τρίτη τοῦ Αὐγούστου πρωΐα ἀνέτειλε γαληνιαία καὶ ἱλαρά· ἡ θάλασσα λειοτάτη καὶ ἐντελῶς ἀρυτίδωτος, ἦν καθρέπτης, ἐφ' οὗ ἀκίνητα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἄθω κατωπτρίζοντο διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα πλοῖα· ἀλλ' ἡ κορυφὴ τοῦ γίγαντος ἦν κεκαλυμμένη ὑπὸ τῶν αἰωνίων ἐκείνων νεφῶν, ἃ σπανίως ἐξ αὐτῆς ἀποσπῶνται. Ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ὑψουμένου τοῦ Ἡλίου ἴσως βαθμηδὸν διαλυθῶσι τὰ νέφη, ἀπεφάσισα μετὰ δύο μοναχῶν ν' ἀναβῶ καὶ εἰς αὐτὴν τοῦ ὄρους, τὴν κορυφὴν, ἀλλ' εἰς μάτην· ἄνεμος ἀνατολικὸς ἠρέμα πνέων ἐσώρευεν ἐφ' ἡμῶν ἀπαύστως ὄρη νεφῶν λευκοτάτων, ὥστε μετὰ μικρὸν εὑρέθημεν αἴφνης περικυκλωμένοι ὑπὸ ὁμίχλης πυκνῆς, ἥτις ἀφήρεσεν ἀπὸ τὰς ὄψεις ἡμῶν, καὶ γῆν καὶ θάλασσαν καὶ οὐρανόν. Πᾶσα περαιτέρω ἀνάβασις ἢ ὀπισθοχώρησις κατέστη ἀδύνατος. Σιγὴ παντελὴς ἐβασίλευεν ἐν τῷ αἰθερίῳ τούτῳ σκηνώματι, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐτόλμα δι' ὁμιλίας νὰ ταράξῃ τῆς φύσεως τὴν ἀνάπαυσιν, ὅτε αἴφνης ἐκ τοῦ βάθους ἀναβαίνων ἠκούσθη ἱλαρὸς ὁ γλυκὺς καὶ παρήγορος τοῦ μοναστηριακοῦ κώδωνος ἦχος, ὡς τις χορὸς ἀγγέλων ὑμνούντων ἐν ἀγαλλιάσει τὸν Κύριον. Βαθμηδὸν ὑπὸ τὰς θερμὰς τοῦ Ἡλίου ἀκτίνας ἀραιούμενα τὰ νέφη ὑψοῦντο, καὶ βαθμηδὸν ἐκαθαρίζετο καὶ ἐλαμπρύνετο ὁ ὁρίζων. Ἡμεῖς δὲ ἤδη ἱστάμεθα τέσσαρας περίπου χιλιάδας πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Καί τοι δὲ ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ ὄρους, ἥτις φέρει ἐν εἴδει στεφάνου τὸν ναὸν τῆς μεταμορφώσεως, τὸ ὕψιστον τοῦτο τῆς ὀρθοδοξίας σημεῖον, ἀφ' οὗ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑμνεῖ τὸν δημιουργὸν, ἀπείχομεν εἰσέτι δύο χιλιάδας πεντακοσίους πόδας, ἤδη ὅμως ἀπὸ τοῦ σημείου ἐφ' οὗ ἱστάμεθα τὰ πάντα ἦσαν ὑποπόδιον τῶν ποδῶν ἡμῶν, ἡ Θράκη, ἡ Θάσος ἡ Λῆμνος, αἱ βόρειοι σποράδες, ἡ Θεσσαλία, ὁ Ὄλυμπος· Δικαίως ποιηταὶ καὶ ἱστορικοὶ ἐξύμνησαν τὸ κάλλος καὶ ὕψος τοῦ ὄρους. Κατὰ Σοφοκλέα

Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἁλός.

Κατὰ δὲ Στάτιον

Iugent tellurem proximus umbra
Vestit Athos, nemorumque obscurat imagine pontum (α)

Ἡ σκιὰ τοῦ Ἄθω λέγει ὁ ποιητὴς τῶν ἀργοναυτικῶν καλύπτει μέρος τῆς νήσου Λήμνου ἐκτεινομένη μέχρι τῆς πόλεως Μυρίνης·

(α) Stat. Theb. lib 5. v. 51.

Ἄθω ἀνέτελλε κολώνη
Θρηϊκίη, ἣ τόσσον ἀπόπρονος Λῆμνον ἐοῦσα,
Ὅσσον ἐς ἔνδιόν κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι
Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει καὶ ἐπάχρι Μυρίνης (α)

Ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Σολῖνος βεβαιοῦσι τὸν Ἀπολλόδωρον, (β)· ὁ δὲ Πλούταρχος,

« Ἄθως καλύπτει πλευρὰ Λημνίας βοός· »

ἐπιβάλλει γὰρ ἡ σκιὰ τοῦ ὄρους ὡς ἔοικεν τινὶ βοϊδίῳ, μῆκος ἀποτείνουσα διὰ τῆς θαλάσσης οὐκ ἔλαττον ἑπτακοσίων σταδίων. (γ) »

Τὸ ὕψος τοῦ Ἄθωνος ὑπῆρξεν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἀντικείμενον ἐπιστημονικῶν συζητήσεων (δ). ἀλλ' αἱ τελευταῖαι ἀκριβεῖς καταμετρήσεις τοῦ Γρίζεβαχ ἀποδίδουσιν αὐτῷ ὕψος 6400 ποδῶν. Ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ὄρη ἄλλα πολὺ ὑψηλότερα ἀλλὰ τὸ ὕψος αὐτῶν δὲν ἐκπλήσσει τοσοῦτον τὴν ὅρασιν, διότι μεσόγεια ὄντα καὶ βαθμηδὸν ὑψούμενα ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀνεπαισθήτως φθάνουσιν εἰς ὕψος πολὺ μεγαλήτερον, ἀλλ' ὁ Ἄθως ἀμέσως ἐξερχόμενος ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης, μετεωρίζεται ὡς γίγας πελώριος εἰς τὰ νέφη, σύμπαν αὐτοῦ τὸ ὕψος ἀποτόμως ἐπιδεικνύμενος. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω, βεβαιοῦσιν οἱ μοναχοὶ, οἵτινες κατ' ἔτος τὴν 6 Αὐγούστου ἐνταῦθα ἐπισήμως ἱερουργοῦσι, εὐδίας οὔσης φαίνεται τὸ Βυζάντιον· ἀλλ' ἴσως τοῦτο εἶναι ὑπερβολὴ, οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' ἕνεκα τῆς χθαμαλῆς θέσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ καμπύλης τῆς γῆς ἀποκρυπτούσης ἀπὸ τῆς ὁράσεως τὰ πεδινὰ σημεῖα τῆς σφαίρας εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν. Ἐπὶ τῶν προγόνων ἡ κορυφὴ τοῦ Ἄθω ἔφερε τὸν ἀνδριάντα τοῦ νεφεληγερέτου καὶ τερψικεραύνου Διός.

μέγαν δὲ πανὸν ἐκ νήσου τρίτον
Ἄθωον αἶπος Ζηνὸς ἐξεδέξατο (ε)

Βεβαιοῦσι δ' οἱ γέροντες ὅτι εἰς τὰς φάραγγας καὶ τὰς χαράδρας τοῦ Ἄθω ὑπάρχουσιν ἔτι συντρίμματα τοῦ ἀνδριάντος τούτου, ὃν νῦν ἀντικατέστησεν ὁ ναὸς τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ αἱ εἰκόνες, ὡς πάντες οἱ μοναχοὶ βεβαιοῦσι κατ' ἐξαίρεσιν καὶ παράβασιν τῶν διατάξεων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰσὶ χαλκαῖ καὶ ἀνάγλυφοι. Πῶς δὲ τοῦτο καὶ πότε ἐγένετο καὶ ἡ ἱστορία, καθόσον οἶδα, καὶ ἡ παράδοσις ἀγνοεῖ. Περὶ μεσημβρίαν κατέβημεν εἰς τὸ μοναστήριον ὅπου ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλόφρων ἡγού-

(α) Ἀπολλ. Ῥόδ. 1 608.

(β) Πλίν. φυσ ἱστορ. βιβλ. 4. κεφ. 12. Solin. Cap. 12. Ὅρα μέγ. ἐτυμολογ. ἐν λέξει Ἄθως.

(γ) Πλουτάρχ. περὶ προσώπ. σελήν.

(δ) Kaestner Ueber Hoehe und Schatten des Athos. Λειψία 1792.

(ε) Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. στίχ. 285. ὅρα καὶ Ἡσύχιον « Ἄθωος· ὁ ἐπὶ τοῦ Ἄθω τοῦ ὄρους ἱδρυμένος ἀνδριὰς ὁ Ζεύς. »

μενος εἶχεν ἤδη παρεσκευασμένον λιτόν τι ἀλλ' ὀρεκτικώτατον νηστήσιμον γεῦμα. Τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Λαύρας ἦν τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὸ ἐπισημότατον καὶ πλουσιώτατον πάντων, ἀλλὰ νῦν καί τοι τὸ πρῶτον πάλιν κατὰ τὴν ἔκτασιν εἶναι δευτερεῦον καὶ ἴσως τριτεῦον κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν περιποίησιν. Μόνη ἡ Λαύρα, ὅτε τὰ λοιπὰ τοῦ ὄρους μοναστήρια ἵσταντο τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ὑπὸ τὸν Πρῶτον τοῦ ὄρους, κατὰ προνόμιον ἰδιαίτερον ὑπήγετο ἀμέσως εἰς τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα πάντοτε σχεδὸν ὑπάρχουσιν ἐκ Βυζαντίου οἱ μὲν ἑκουσίως ἐρχόμενοι χάριν ἀναχωρήσεως, οἱ δὲ, καὶ ἀκουσίως ἀποστελλόμενοι χάριν σωφρονισμοῦ καὶ ἐπανόδου εἰς τὸ ὀρθόν. Ἐνῷ δὲ μετὰ τοῦ ἡγουμένου ἐσκεπτόμεθα ἤδη περὶ τῆς ἀναχωρήσεως, εἰσέρχεται μοναχός τις εἰς τὸ ἀρχονταλίκιον, ὅπου εἴμεθα καὶ μετὰ τὸ σύνηθες « εὐλόγητον πάτερ »· ἀνήγγειλε τὸν εἰς τὸν ταρσανᾶν (λιμένα καὶ ναύσταθμον) κατάπλουν πλοίου τινὸς φέροντος προσκυνητάς· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἠκούσθησαν καὶ οἱ πυροβολισμοὶ αὐτῶν, τὸ σημεῖον τῆς χαρᾶς ἐν Ἑλλάδι ἐν γένει. Ἕκαστον ἐκ τοῦ ὄρους μοναστήριον, εἴτε μεσόγειον εἴτε παράλιον, ἔχει τὸν ἴδιον αὐτοῦ ναύσταθμον, ὅπου ναυλοχοῦσι τὰ πλοιάρια τοῦ μοναστηρίου, τὰ εἰσκομίζοντα καὶ ἐκκομίζοντα τὰς τροφὰς, τὰ διάφορα προϊόντα, καὶ πάντα ἐν γένει τὰ ἀφορῶντα τὸ μοναστήριον. Ναῦται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅταν ὁ πλοῦς ᾖ βραχὺς, εἶναι αὐτοὶ τοῦ μοναστηρίου οἱ μοναχοί. Ὁ ναύσταθμος τῆς Λαύρας κεῖται ἀμέσως κάτωθι τοῦ μοναστηρίου, προστατευόμενος ὑπὸ πύργου κολοσσιαίου ἐξαορόφου, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πολλὰ κελλία καὶ παρεκκλήσια κάλλιστα. Εἰσέρχονται δ' εἰς αὐτὸν διὰ κινητῆς ξυλίνης γεφύρας, ἥτις πάντοτε αἴρεται τὴν νύκτα, ὥστε ὁ πύργος καθίσταται οὕτω πανταχόθεν ἀπρόσιτος. Εἰς τοῦτον τὸν πύργον ὑποδέχονται οἱ μοναχοὶ κατὰ πρῶτον τοὺς ἀπὸ θαλάσσης ἐρχομένους ξένους, περιηγητὰς, προσκυνητὰς καὶ ἄλλους, διδόντες συγχρόνως εἴδησιν εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν. Ἐν τούτῳ δὲ ἔφθασαν καὶ οἱ προσκυνηταὶ τεσσαράκοντα πέντε, πάντες Ἕλληνες μικρασιᾶται, φέροντες ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν τὸν τύπον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς πίστεως. Καὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ δὲ διὰ κωδωνοκρουσίας διεδηλώθη ἀμέσως ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀφίξει τῶν ξένων τούτων, οἵτινες πάντοτε φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν εὐσεβεῖς αὐτοπροαιρέτους φόρους. Οἱ προσκυνηταὶ τοῦ ὄρους εἶναι δύο εἰδῶν, οἱ μὲν αὐθόρμητοι καὶ αὐτόκλητοι· ὁποῖοι ἦσαν οἱ ἤδη αἴφνης ἐλθόντες, οἱ δὲ προσκεκλημένοι, ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου οἱονεὶ ἐστρατολογημένοι. Τὰ μοναστήρια τοῦ Ἄθωνος, λέγει ὁ Ζαχαρίας, ἀποστέλλουσι μοναχοὺς πανταχοῦ εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, ἵνα ἕκαστον ὑπὲρ ἑαυτοῦ στρατολογήσῃ προσκυνητάς. Ὁ τοιοῦτος ἀπόστολος, ἵνα δυνηθῇ νὰ συλλέξῃ προσκυνητὰς ἐν ὡρισμένῃ τινὶ ἐπαρχίᾳ, ὀφείλει προηγουμένως ἵνα λάβῃ τὴν ἄδειαν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς, χορηγουμένην συνήθως ἐπὶ καταβολῇ δικαιώματος, ἀναλόγου πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπαρχίας. Μετὰ ταῦτα περιοδεύει τὴν ἐπαρχίαν, παροτρύνει διὰ λόγων τοὺς εὐσεβεῖς εἰς προσκύνησιν καὶ εἰς τοὺς ἀναγγέλλοντας ἑαυτοὺς προσδιορίζει τὴν ἡμέραν καὶ τὸν τόπον τῆς ἀναχωρήσεως.

Ἐν τῷ ὡρισμένῳ χρόνῳ ἡ συνοδία τῶν προσκυνητῶν ἄρχεται τῆς ὁδοιπορίας ἢ τῆς θαλασσοπλοΐας, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ συλλέξαντος αὐτοὺς μοναχοῦ, ὅστις φέρει αὐτοὺς πρῶτον εἰς τὸ μοναστήριον τὸ ἐκπέμψαν αὐτόν. Ἐνταῦθα μένουσιν οἱ προσκυνηταὶ ἡμέρας τινὰς, καὶ προσφέρουσι τὰ σπουδαιότερα δῶρα. Μετὰ δὲ ταῦτα καταλείποντες ἐνταῦθα τοὺς ἵππους ἢ τὰ πλοιάρια αὐτῶν, περιηγοῦνται τὰ λοιπὰ μοναστήρια, πανταχοῦ ἀφίνοντες μικρά τινα δῶρα τέλος δὲ ἐπιστρέφουσι εἰς τὸ μοναστήριον, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον ἐξῆλθον, ἵνα αὖθις ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πρώτου αὐτῶν καθηγεμόνος ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν. (α).

Περὶ τὴν μίαν μ. μ. ὁ φιλόφρων τῆς Λαύρας ἡγούμενος προπέμψας με μικρὸν, ἀπέστειλε συνοδευόμενον ὑπὸ μοναχῶν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Καρακάλλου, τὸ δεύτερον μετὰ τὴν Λαύραν ἐν τῇ ἀνατολικῇ σειρᾷ τῶν μοναστηρίων τοῦ Ἄθω. Δάση, χλοερὰ καὶ πυκνὰ, ῥύακες διαυγέστατοι, κάλλιστα καὶ εὐοσμώτατα ἄνθη, καταῤῥάκται εὔηχοι καὶ ἱλαροὶ, κοιλάδες δροσεραὶ καὶ λόφοι κατάσκιοι, διηνεκῶς διεδέχοντο ἄλληλα ἐν διαστήματι περίπου δύο ὡρῶν τερπνοτάτης ὁδοιπορίας, μέχρι τοῦ προσεχοῦς ἡμῶν ἱεροῦ σταθμοῦ. Καὶ ἐνταῦθα, ἐν τῷ κοινοβίῳ τούτῳ μοναστηρίῳ, τιμωμένῳ ἐν ὀνόματι τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἡ αὐτὴ ἀφελὴς περιποίησις καὶ ἐγκάρδιος φιλοξενία, ἡ χαρακτηρίζουσα ἰδία τὰς ἱερὰς τοῦ Ἄθω μονὰς, ἐν αἷς ἀληθῶς ὁ βασίλειος βασιλεύει βίος ξενοδοκίας καὶ φιλαδελφίας ἐπιμελούμενος, ἀπράγμων, ἡσύχιος, θεοφιλὴς, φιλόπτωχος, ἀόργητος, ἀμνησίκακος ἀκενόδοξος, καὶ ἀνυπερήφανος. Πρός τινά ποτε μελαγχολικὸν περιηγητὴν τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης ἔλεγον οἱ πατέρες τοῦ ὄρους «Ἄφες τὸν κόσμον καὶ ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς· παρ' ἡμῖν θέλεις εὕρει τὴν εὐτυχίαν σου. Στρέψον καὶ ἴδε τὴν χλοερὰν ἐκείνην ὡραίαν καλύβην, τὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐκεῖνο ἐρημητήριον· ἤδη ἀκτινοβολοῦσιν αἱ ὠχραὶ τοῦ δύοντος ἡλίου ἀκτῖνες ἐπὶ τῶν παραθύρων αὐτοῦ ! Μεθ' ὁπόσης χάριτος ἀναδύει ἐκ τοῦ πολυφύλλου δάσους τῶν καστανεῶν τὸ μονῆρες ἐκεῖνο

(α) Ὅρα **Zachariae, Reise in den Orient** σελ. 259. **Heidelb. 1840.**

παρεκκλήσιον δ' περιστέφει ἡ δάφνη, τὸ κλῆμα, ἡ νάρδος καὶ ἡ μυρσίνη. Ἴδε ὁπόσον λαμπρὰ ὡς στιλπνότατος ἄργυρος ἀναβλύζει ἐκ τῶν πετρῶν ἡ πηγή· ἄκουσον ὁπόσον ἁρμονικὰ ψιθυρίζει τὸ ῥεῖθρον ὑπὸ τὰς ῥοδοδάφνας καὶ τὸν κισσόν! Ἐνταῦθα, τέκνον ἀναπνέεις ἀέρα ἀμόλυντον, καὶ ἀπολαύεις τοῦ ἄκρου πάντων τῶν ἀγαθῶν, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εἰρήνης πρὸς σὲ αὐτόν. Διότι μόνος ἐκεῖνος εἶναι ἐλεύθερος, ὅστις νικήσας τὸν κόσμον, ἔστησε τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ἄθωνος, τοῦ ἐργαστηρίου πασῶν ἀρετῶν.» Καὶ οὕτως ἡ ἐλευθερία, δι' ἣν τοσαύτας προσφέρομεν θυσίας οἱ ἄνθρωποι, σκιὰ καὶ ὄνειρον καθίσταται ἐν τῷ κόσμῳ! Τίς ποτε ἐντὸς τῆς πολιτικῆς κοινωνίας βιῶν καὶ ἀναστρεφόμενος, δύναται νὰ εἴπῃ ἐν συνειδήσει *εἶμαι ἐλεύθερος!* Πάντες ἐν αὐτῇ δοῦλοι ἐσμὲν ἀργυρώνητοι τοῦ ἐσωτερικοῦ πάθους τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς τῆς κοινωνίας ἀνάγκης. Ἡ φύσις ἐδούλωσε τῇ ὕλῃ μόνον τὸ σῶμα ἡμῶν, ἡ δὲ κοινωνία ἐξέτεινε τὴν δουλείαν ταύτην καὶ ἐπὶ τὸ ἦθος καὶ τὴν ψυχήν! ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης κατείχετο καὶ ὁ θεῖος ἐκεῖνος Αἰσχύλος, λέγων ἐν τῷ Προμηθεῖ αὐτοῦ,

Φρίσσω δέ σε δερκομένη
μυρίοις μόχθοις διακναιόμενον . . .
Ζῆνα γὰρ οὐ τρομέων
Ἐν ἰδίᾳ γνώμῃ σέβει θνατοὺς ἄγαν Προμηθεῦ.

Ὁ Ἥλιος ἤδη ἔκλινεν ἐπαισθητῶς καὶ ἡ περαιτέρω ἐνταῦθα διατριβή μου κατέστη ἀδύνατος.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗι ΔΥΣΕΙ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ νεωτέρα κοινωνία

—ooo—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ἡ Κυρία Huber.

Ἐνῷ δὲ εἰς τὴν ἡγεμονείαν, τὴν σήμερον καλουμένην canton de Neuchâtel παρίστατο ὡς ἐν θεάτρῳ ἡ ἐνεργητικότης τῆς Κ. de Charrière καὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς, ἐν Ἐλβετίᾳ συνεκροτεῖτο πάλη διάπυρος μεταξὺ τῶν φίλων τοῦ Ἰ. Ἰ. Ρουσῶ καὶ τοῦ Βολταίρ. Εἰ καὶ ἡ πάλη αὕτη ἑλκύει καθ' ἑκάστην ζωηρότερον τὴν προσοχὴν τῶν ἱστορικῶν, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη ἐγένετο ἐνδόσιμον ἀξιολόγων πραγματειῶν, μοὶ φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐνεργείας τῆς Κ. Huber κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ ὅτι δύσκολον ν' ἀμφισβητηθῇ ἡ ἐπιῤῥοὴ τῶν συγγραμμάτων αὐτῆς ἐπί τε τοῦ συγγραφέως τῆς Ἐμιλίας καὶ τῶν διαμαρτυρομένων θεολόγων τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος· ἡ Κ. Huber δὲν ἦτο βεβαίως νοῦς ἀγοραῖος. Ὁ ἀββᾶς Tabaraud ὁμολογεῖ «ὅτι τὰ συγγράμματα αὐτῆς (1) δεικνύουσι καὶ πνεῦμα καὶ γνώσεις, ὅτι τὸ σύστημα αὐτῆς εἶναι καθ' ὅλα τὰ μέρη συνηρμοσμένον, ὅτι ἔχει διαλεκτικὴν λεπτοτάτην, καὶ τὴν ἠθικὴν καθαρὰν ἢ μᾶλλον αὐστηράν, καὶ ὅτι συνηγορεῖ ἐνθέρμως ὑπὲρ τῶν ἠθῶν» (2).

Ὁ συγγραφεὺς τῶν *Ἐπιστολῶν* ὁμολογεῖ μὲν βαθύτατον σέβας πρὸς τὰ ἱερὰ βιβλία, διακρίνει ὅμως ἐπιμελῶς τὸν λόγον τοῦ Διδασκάλου ἀπὸ τῶν ἀναριθμήτων ἑρμηνειῶν τῶν θεολόγων, καὶ δοξάζει ὅτι αἱ ἑρμηνεῖαι εἶναι ἐν γένει ἀνάξιαι τῆς τοιαύτης βαρύτητος ἥτις ἀπεδόθη εἰς αὐτάς. Μελετῶντες τὸ Εὐαγγέλιον ἄνευ τῆς βοηθείας αὐτῶν, εὑρίσκομεν ἀληθείας λογικωτάτας καὶ συμφώνους πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τῆς πλέον πεπολιτισμένης κοινωνίας, ἄνευ οὐδενὸς τῶν μυστηρίων ἅτινα ἐπενόησαν οἱ σχολιασταὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ. Δὲν εἶναι ταῦτα σύμφωνα (πλὴν τῆς εὐγλωττίας, διότι μετριώτατον τὸ ὕφος τῆς Κ. Huber) πρὸς τὴν *ὁμολογίαν τῆς πίστεως* τοῦ vicaire savoyard;

Τὸ δὲ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον *Συστήματα τῶν Θεολόγων*, εἶναι ἐφαρμογὴ ἰδιαιτέρου τινὸς δόγματος τῆς γενικῆς θεωρίας τὴν ὁποίαν ἐξέθεσα. Ὁ συγγραφεὺς ἀποκρούει τὴν εἰς τὰς αἰωνίους βασάνους πίστιν ὡς ἐναντίαν εἰς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὑποκαθίστησιν εἰς τὴν Κόλασιν εἶδός τι Καθαρτηρίου. Τὴν ἰδέαν ταύτην παρεδέχθη καὶ ὁ Ἰ. Ἰ. Ρουσῶ· ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνεπτύχθη ἐκ συστήματος εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ὠριγένους. Καὶ μὲν ἡ ἀνατολικοὶ δὲν ἐδέχθησαν ἐν γένει τὴν θεωρίαν τοῦ περιωνύμου Ἀλεξανδρινοῦ διδασκάλου· αἱ περὶ τούτου ὅμως δοξασίαι αὐτῶν ὑπῆρξαν πάντοτε πολὺ ὀλιγώτερον αὐστηραὶ τῶν τῆς Ῥώμης. Θεωροῦσι «τὴν ἐλάττωσιν τῶν βασάνων τῆς Κολάσεως» ὡς κεφάλαιον ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας, τοῦ θεοῦ, ὅστις δὲν τιμωρεῖ ἐπὶ ματαίῳ, μετριάζοντος τὴν τιμωρίαν, καθόσον ὁ ἁμαρτωλὸς ἱκανοποιεῖ τὴν δικαιοσύνην

(1) Τὰ δύο κυριώτερα συγγράμματα τῆς Κ. Huber εἶναι τὰ «Systèmes des Théologiens anciens et modernes, conciliés par l' exposition des différents sentiments sur l' état des âmes séparées du corps.» εἰς 12, 1731, καὶ αἱ «Lettres sur la religion essentielle à l' homme». Εἰ καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὰ Συστήματα (τὸ 1739), ἡ λογικὴ ὅμως τάξις ἀπαιτεῖ ν' ἀσχοληθῶμεν ἐν πρώτοις περὶ τῆς θρησκείας τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν, πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν τιμωριῶν τῆς ἄλλης ζωῆς.

(2) Biographie universelle ὑπὸ Michaud.

αὐτῶν. Γάλλος τις θεολόγος, τὸν ὁποῖον περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο ὁ Ναπολέων, ὁ Ἐμερὺ, γενικὸς ἡγούμενος τῆς ἀδελφότητος τοῦ ἁγ. Σουλπικίου, ἐδοκίμασε νὰ εἰσάξῃ τὸ δόγμα τοῦτο εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ τούτῳ συνέταξε περιεργοτάτην πραγματείαν, ἐπιγραφομένην, *Περὶ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ποινῶν τῆς Κολάσεως*, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ἀδιακόπως εἰς τὴν σταθερὰν παράδοσιν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ δοξάζοντες ὅτι ἡ θεολογία τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὸ ἀκαθεκτον πνεῦμα τῆς Ῥώμης τὸ καθιερῶσαν τὰς ἀπανθρωπίας τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως, ἔκρυψαν τὸ σύγγραμμα τοῦ ἀβδᾶ Ἐμερύ· ἀνακαλυφθὲν ὅμως ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ ἀβδᾶ Carle, συγγραφέως τοῦ βιβλίου τοῦ καλουμένου *Κόλασις*.

Ἡ θεολογία τοῦ Lettres sur la religion essentielle δὲν εἶναι νεωτέρα τοῦ περὶ τῶν αἰωνίων βασάνων συστήματος τῆς Κ. Huber. Καθ' ὅλας τοῦ χριστιανισμοῦ τὰς ἐποχὰς ὑπῆρξαν νόες μᾶλλον κλίνοντες πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον ἢ πρὸς τὴν πίστιν. Ὁποῖον χάσμα μεταξὺ Ὠριγένους καὶ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας ἑρμηνευόντων συμβολικῶς τοσαῦτα χωρία τῶν Γραφῶν καὶ τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἀνακράζοντος· « Credo quia absurdum! » Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἡ Παπικὴ ἐξουσία πολλάκις ἐδοκίμασε νὰ ὑποβάλῃ τὴν Οἰκουμένην εἰς τὴν δόξαν τοῦ Τερτυλλιανοῦ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὀνομαστοὶ συγγραφεῖς, οἷον ὁ ἐπίσκοπος d'Avranches Huet καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Essai sur l'indifférence ἐξύμνησαν τὴν παράδοξον ταύτην μέθοδον. Εἰς μάτην ὅμως, διότι οὔτε αἱ πυραὶ, οὔτε οἱ τροχοὶ, οὔτε οἱ ἀφορισμοὶ θέλουσί ποτε ἐμποδίσει τοὺς σκεπτομένους νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἀπαιτητέον πρὸ πάντων τὴν εἰλικρίνειαν ἥτις φοβεῖται τὰς συμβουλὰς τοῦ πάθους, καὶ τὴν ὥριμον κρίσιν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ φέρωμεν εἰς ζητήματα ἀφ' ὧν κρέμαται τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ φρόνησις αὕτη εἶναι ἔτι πλέον ἀναγκαία, ὁσάκις πρόκειται περὶ δογμάτων *παραδεδεγμένων παρὰ πάντων τῶν χριστιανικῶν θρησκευμάτων*. Τότε ἡ ὑπερβολικὴ περίσκεψις καθίσταται μεγίστη ἀνάγκη.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ἡ Κυρία Νέκερ.

Τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα τὸ Pays-de-Vaud, ὡς καὶ ἡ Ἑλβετικὴ πολιτεία, δὲν ἔμενε ξένον εἰς τὴν κίνησιν τῶν ἰδεῶν. Ἐπισκεφθεῖσα τὸ Κοππὲτ τὸ 1855 ἔτος, εὗρον ζῶσαν εἴς τινα οἰκίαν ἀνήκουσαν τῷ δουκὶ Broglie, γαμβρῷ τῆς Κ. Στάελ τὴν μνήμην δύο γυναικῶν αἵτινες ἐδόξασαν τὴν γαλλικὴν Ἑλβετίαν. Ἀνέβην τὰς ὀρεινὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ διέβην τὰς ὀγκώδεις πύλας ἐρήμου ἐπαύλεως. Ἐπὶ τῶν λευκῶν ταύτης τοίχων ἀνεῖρπον τὰ τρυφερὰ κλωνία κληματίδος καὶ ἐκρέμαντο αἱ ἰόχροες αὐτῆς σταφυλαὶ, τῶν ὁποίων τὸ ζοφερὸν χρῶμα ἀνεκάλει εἰς τὴν μνήμην τὰς θλίψεις τῆς *Κορίννης* καὶ τὰς δοκιμασίας τὴν εἰς ἄκρον εὐαισθήτου αὐτῆς ψυχῆς.

Ἐκ τῶν ἐρήμων αἰθουσῶν, τῶν ὁποίων τὰ πεπαλαιωμένα ἔπιπλα ἀπεμάρανεν ὁ χρόνος, εἰκόνες τινὲς τῆς οἰκογενείας ἐφαίνοντο ζωογονοῦσαι τοὺς τοίχους, ἐνταῦθα μὲν τῆς Κορίννης κιθαριζούσης τὴν λύραν παρὰ τὸ Μισηνὸν ἀκρωτήριον, ἐκεῖ δὲ *τῆς ἱερείας τῶν Μουσῶν*, ἥτις ἐνεφύσησε τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς εἰς τὴν ποιητικὴν ἐκείνην δημιουργίαν.

Οἱ μέλανες ὀφθαλμοὶ τῆς οἰκοδεσποίνης, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι *εἰς οὓς ἐξήστραπτε θεία ψυχή* (1), φαίνονται ζῶντες ἔτι καὶ ὁμιλοῦντες ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς εἰκόνος. Ἡ συγγράψασα τὴν *Γερμανίαν* ἐξεικονίζεται φέρουσα μικρὸν κλάδον εἰς τὴν χεῖρα (2) εἰς μεγάλην εἰκόνα ἐλαιογραφικὴν, ἐν μέσῳ τῶν εἰκόνων πάντων τῶν οἰκείων αὐτῆς, τῶν ὁποίων τὰς ποικίλας φυσιογνωμίας ἀρέσκομαι ν' ἀναζητῶ εἴς τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν.

Ἡ Κ. Στάελ, τὴν ὁποίαν ἡ συνήθεια τάσσει μετὰ τῶν γάλλων συγγραφέων, εἶναι ἀναντιῤῥήτως Ἑλβετίς. Ὁ μὲν πατὴρ αὐτῆς Ἰάκωβος Νέκερ ἐγεννήθη ἐν Γενεύῃ, ἡ δὲ μήτηρ Σωσάννα Curchod de Nasse, ἦτο θυγάτηρ ἱερέως ἐκ τοῦ Pays-de-Vaud.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ἡ ἐκτίμησις τῆς ἐνεργείας τοῦ Κ. Νέκερ κατὰ τὰ μεγάλα συμβεβηκότα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως· ἄλλως τε αὐτὴ ἡ Κ. Στάελ ἔπραξε τοῦτο εἰς τὰς *Σκέψεις περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως*, εἰ καὶ μετά τινος υἱικοῦ ἐνθουσιασμοῦ πολλάκις βλάπτοντος τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ ἱστορικοῦ. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1790 ἔτους ὁ Νέκερ ἀνεχώρησεν ἐκ Γαλλίας καὶ κατῴκησεν εἰς Κοππὲτ, ὅθεν δὲν ἔμελλε πλέον νὰ ἀναχωρήσῃ. Ἐνταῦθα εἰς τὸ ἐράσμιον τοῦτο ἡσυχαστήριον, συνέταξε πολλὰ πονήματα περιέχοντα φιλελεύθερα φρονήματα καὶ αἰσθήματα χριστιανικὰ, καὶ τὸ 1800 ἔτος ἐδημοσίευσεν εἰς τρεῖς τόμους *Σειρὰν θρησκευτικῆς ἠθικῆς*, μαρτυροῦσαν ὑπὲρ τῆς εὐαισθησίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐνίοτε ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὴν τὸ δικαίως θαυμασθὲν ὕφος τῆς συγγραψάσης *Γερμανίας*. Εἰς τὸ τελευταῖον αὐτοῦ πολιτικὸν σύγγραμμα, τὸ δημοσιευθὲν ὅτε πᾶσαι αἱ κεφαλαὶ ἔκυπτον πρὸ τοῦ Νέου Κρόμβελ, ὁ Νέκερ, ἡλικίαν ἔχων 90 ἐτῶν, ἐξέφρασε γενναίως τὸ ἴδιον φρόνημα περὶ τῶν δεσποτικῶν σχεδίων τῶν πρώτων ὑπάτων, καὶ κατέδειξε πάσας τὰς παγίδας τὰς κεκρυμμένας ἐν τῷ συντάγματι τοῦ VII ἔτους.

Τὸν ἀρχαῖον ὑπουργὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. κατε-

(1) Œhlenschlager.

(2) Αἰνίττεται μίαν τῶν προσφιλῶν αὐτῇ συνηθειῶν.

σπάραξεν ἡ ἐπαναστατικὴ μερίς· ἔχων ὅμως καὶ νοῦν καὶ κρίσιν ὀρθὴν δὲν ἐζήτησε νὰ θεραπεύσῃ τὰς παραφορὰς τῆς ἀναρχίας διὰ τῶν καταχρήσεων τῆς ἐξουσίας, οὔτε προετίμησε τοῦ ζυγοῦ τοῦ πλήθους τὸν ζυγὸν τοῦ δεσπότου. Ἡ δημοσίευσις τῶν *Περὶ πολιτικῆς καὶ οἰκονομίας τελευταίων σκέψεων*, τὰς ὁποίας ἐνέπνευσε τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα τῆς γηραιᾶς Ἑλβετίας, ἠρέθισε καθ' ὑπερβολὴν τὸν μέλλοντα Καίσαρα, ὅστις ὑποθέσας ὅτι ἡ Κ. Στάελ δὲν ἦτο ξένη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ πονήματος τούτου, συνέλαβε μῖσος κατ' αὐτῆς, τὸ ὁποῖον οὔτε ὁ χρόνος ἠδυνήθη νὰ ἐξασθενίσῃ.

Ἀλλ' ὁποιαιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ εἰκασίαι τοῦ Ναπολέοντος, βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπεκράτει μεταξὺ πατρὸς καὶ θυγατρὸς ἐντελεστάτη ἁρμονία. Τὸ φιλελεύθερον τῆς Κ. Στάελ ἦτο τόσῳ μᾶλλον εἰλικρινὲς, ὅσῳ ἦτο παράδοσις τῆς πατρίδος αὐτῆς, ὁρμὴ καὶ προαίρεσις ἔμφυτος μεταδοθεῖσα αὐτῇ μετὰ τοῦ αἵματος ὑπὸ τῆς ἰδίας οἰκογενείας, Λέγω δὲ ἐπίτηδες *τῆς οἰκογενείας*, διότι καὶ ἡ Κ. Νέκερ εἶχε δοξασίας εὐσταθεῖς ὁποίας καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς. Κρίσιν ἔχουσα σπανίαν ἐνόει τὴν ἀξιολογότητα τῶν ζητημάτων ἅ τινα ἀπησχόλουν τοὺς ἐξόχους νόας τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος.

Τῆς Κ. Curchod ἡ ἀνατροφὴ ἐγένετο εἰς ἄκρον ἐπιμεμελημένη· διεκρίνετο δὲ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ὅπου μεγίστη καταβάλλεται φροντὶς περὶ τὴν γυναικείαν ἀγωγήν (1). Ἡ ποικίλη αὐτῆς παιδεία δὲν ἦτο διόλου ἐπιπόλαιος· τὰς ἀρχαίας γλώσσας, τὴν πηγὴν ταύτην πάσης ἀληθοῦς διανοητικῆς καλλιεργείας ἐγίνωσκεν ὅσον καὶ τὰς νεωτέρας.

Ἐν Λαυσάνῃ ἡ Κ Curchod, νεωτάτη ἔτι καὶ ὀρφανὴ, ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν καὶ ἐξῆψε διάπυρον ἐνθουσιασμόν. Οἱ ἀκροαταὶ αὐτῆς, οἱ φοιτηταὶ καὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἀκαδημίας, ἀνήγειραν αὐτῇ ἀγροτικὸν θρόνον εἰς τὴν «Κοιλάδα τῶν ὑδάτων·» τὸ κάλλος ἔχουσα ἴσον πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὴν εὐφυΐαν, προεκάλεσε, καί τοι πτωχὴ, ἀξιολογωτάτας περὶ γάμου προτάσεις. Ὁ μέγας ἄγγλος ἱστορικὸς Γίββων, κατοικῶν τότε εἰς Pays-de-Vaud, ἐπεθύμει νὰ λάβῃ αὐτὴν εἰς γυναῖκα. Καὶ ναὶ μὲν ἐθαύμαζεν ἡ Κ. Curchod τὰ ἔξοχα προτερήματα τοῦ ἐμπείρου ζωγράφου τῆς παρακμῆς τῆς Ῥώμης· ἀλλ' ὁ σκεπτικισμὸς τοῦ Γίββωνος προσέβαλλε βαθέως τὰς θρησκευτικὰς αὐτῆς πεποιθήσεις. Δὲν ἐνόμιζε δυνατὸν νὰ συνενωθῇ ἐντελῶς μετ' ἀνδρὸς ὅλως

(1) Κατ' ἐμὲ, αὕτη εἶναι ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς πολιτικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑλβετῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων λαῶν τοῦ λατινικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅστις ἐγνώρισε τὴν ἐπονείδιστον ἀμάθειαν τῶν γυναικῶν τῆς Νεαπόλεως, τῆς Ῥώμης, τῆς Μαδρίτης, τῆς Μεξικῆς καὶ ἄλλων μερῶν, δὲν δυσκολεύεται νὰ ἐννοήσῃ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, τῶν ὡραίων τούτων χωρῶν.

ὑλιστοῦ, ὅστις περὶ μὲν τῶν θριάμβων τοῦ Τιμοὺρ-Λὲγκ, ὡμίλει μετὰ θαυμασμοῦ, τῶν δὲ παθημάτων τῶν μαρτύρων τῆς ἐκκλησίας κατειρωνεύετο ἀνηλεῶς. Διὸ προυτίμησε τὸν Ἑλβετὸν Νέκερ, πολὺ ἤδη ἔχοντα τὸ ὄνομα διά τε τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν, καὶ παρέχοντα ἐγγυήσεις ὁποίας δὲν εἶχεν ὁ Γίββων. Ὁ δεσμὸς οὗτος, θεμελιωθεὶς ἐπὶ τῆς ταυτότητος τῶν πράξεων, τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ἰδεῶν, εἶναι τὸ πρότυπον τῆς περιγραφῆς τὴν ὁποίαν κατεχώρισεν ἡ Κ. Στάελ εἰς ἓν τῶν γνωστοτέρων κεφαλαίων τῆς Γερμανίας, *Περὶ τοῦ ἔρωτος ἐν τῷ γάμῳ*, καὶ τῆς ὑπὸ τῆς Κ. Gasparin γενομένης ἐν τῷ πονήματι τῷ ἐπιγραφομένῳ *ὁ γάμος ὑπὸ τὴν χριστιανικὴν ἔποψιν* (1). Ἡ Κ. Στάελ ἐξεικόνισεν ὅ,τι εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν. Περιγράφει ἕνα τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων συνδέσμων τοὺς ὁποίους συγκροτοῦσιν ἐσωτερικὴ εἰρήνη καὶ εὐδαιμονία. Ἀλλὰ προσεκτέον μὴ παρατηροῦντες τὰς ὁπωσοῦν εἰδυλλικὰς ταύτας εἰκόνας, ἐκλάβωμεν τὴν *Ἰνδιάναν* καὶ τὴν *Βαλεντίναν*, ὡς ἀναπλάσματα τῆς φαντασίας.

Ἡ δὲ Κ. Νέκερ, ἀντὶ νὰ ἐνθαῤῥύνῃ τὸν σύζυγον εἰς εἰρηνικὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἰδίου πλούτου, ἔδιδεν αὐτῷ ἀνδρικὰς συμβουλάς. Καὶ οὐ μόνον παρίστα τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐργασίαν ὡς καθῆκον πάντων ἀνεξαιρέτως, πλουσίων τε καὶ πτωχῶν, εὐγενῶν καὶ ἀγενῶν (2), ἀλλὰ καὶ παράδειγμα ἐπωφελοῦς καὶ ἐργατικοῦ βίου ἔδιδε· διότι καταλείπουσα ἑκουσίως τὰς προσφιλεῖς αὐτῇ συνομιλίας μετὰ τῶν γνωστοτέρων συγγραφέων τῆς Γαλλίας, ἐπεδίδετο εἰς ἔργα φιλάνθρωπα καὶ εἰς τὴν μεταῤῥύθμισιν τῶν φυλακῶν καὶ τῶν νοσοκομείων, τῶν ὁποίων ἡ διοργάνωσις ἦτο ἐλεεινὴ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 ἔτους.

Δυστυχῶς ἡ Κ. Νέκερ ἠναγκάσθη μεταξὺ τοῦ εὐρυτάτου σταδίου τὸ ὁποῖον ἠνοίγη εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς νὰ λησμονήσῃ καὶ τὴν γενέθλιον γῆν καὶ τὰς ἀρχαίας ἕξεις. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Παρισίοις διαμονῆς, ὠνόμαζε τὸ Pays-de-Vaud, « προσφιλῆ αὐτῆς πατρίδα· » μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ Λαυσάνη ἤρχισε νὰ φαίνηται αὐτῇ « μικρὸς τόπος. » Ὑποθέτουσα ὅτι τὰ « προτερήματα », ὅσα θαυμάζονται « ἀλλαχοῦ, ἐξαφανίζονται ἐν Παρισίοις, ὅπου ὑπάρχει τὸ κέντρον αὐτοῦ, ἀπέβαλε τὰς πρώτας ἰδέας. » Προσπαθήσασα « νὰ δώσῃ νέαν μορφὴν εἰς τὸν νοῦν

(1) Ἡ Κ. Gasparin ἀνήκει, ὡς καὶ ἡ Κ. Στάελ, εἰς τὴν γαλλικὴν Ἑλβετίαν. Γνωστὴ εἶναι ἡ Περιήγησις αὐτῆς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν, ὡς καὶ ἡ ἄλλη αὐτῆς συγγραφὴ περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν καθ' ἡμᾶς χριστιανῶν. Τὰ ἄλλα πονήματα τῆς Κ. Gasparin εἶναι τὰ ἑξῆς· Βιβλίον διὰ τὰς ἐγγάμους γυναῖκας.— Ὑπάρχουσι πτωχοὶ ἐν Παρισίοις καὶ ἀλλαχοῦ.—Διήγησις ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.— Περὶ μοναστικῶν ταγμάτων, κλ.

(2) Γένεσ. Β', 15.

αὐτῆς », ἀπώλεσε πᾶσαν χάριν καὶ πᾶσαν φυσικὴν καλλονήν. Ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτῆς, εἰ καὶ δὲν ἠγάπα νὰ παραδειγματίζηται ὑπὸ τῶν φρονημάτων τῆς μητρὸς, ἔμαθεν ὅμως νὰ παρορᾷ τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς πατρίδα, τὴν Ἐλβετίαν, καὶ νὰ θεωρῇ αὐτὴν ὡς ἁπλοῦν ἄσυλον ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης.

Ὅτε ὁ Κ. Νέκερ ἐκπεσὼν τῆς εὐνοίας ἦλθε νὰ μετοικήσῃ εἰς Coppet, ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἔστρεψε τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν πρὸς τὸν φιλολογικὸν βίον, πρὸς ὃν εἶχε πάντοτε ἀληθῆ κλίσιν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1794, ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς, ἐδημοσίευσε *Σκέψεις περὶ διαζυγίου*. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο φαίνεται ἀπολογία τῆς ἐνεστώσης τάξεως τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ καταδίκη τῶν σοφῶν κανόνων τῆς τε ἀνατολικῆς καὶ τῆς τῶν διαμαρτυρομένων ἐκκλησίας. Κυριωτάτη ἔλλειψις τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ἡ μεταμόρφωσις εἰς ἀπόλυτον θεωρίαν, εἰς νόμον κοινωνικὸν τοῦ συμπεράσματος πείρας καθαρᾶς ἀτομικῆς. Μόνον φιλοσοφικὸς νοῦς πολλὰ ἀνεπτυγμένος δύναται νὰ προφυλάξῃ τὰς γυναῖκας ἀπὸ τοιούτων σκέψεων, καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὰς νὰ μὴ κυριεύωνται ὑπὸ στιγμιαίων ἐντυπώσεων.

Πάντες οἱ δυσπιστοῦντες πρὸς τὰς ἐντυπώσεις ταύτας, θέλουσιν ἐπαινέσει τὰς δύο μεγάλας χριστιανικὰς ἐκκλησίας, αἵτινες ἐπάλαισαν μετὰ πολλῆς ἐνεργείας πρὸς τὰς δεσποτικὰς τάσεις τῆς ῥωμαϊκῆς, καὶ δὲν ἐθεώρησαν τὸ διαζύγιον ἐναντίον εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ χριστιανικοῦ γάμου. Ἐὰν ἔχῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν, ὡς καὶ ἡ Κ. Νέκερ, φαντασιῶδές τι πλάσμα, θέλει ὑποπέσει ἀναποφεύκτως εἰς τὰ ἀτοπήματα τὰ καταδειχθέντα ὑπὸ τοῦ Πασκάλ. « Ὅστις θέλει νὰ φανῇ ἄγγελος φαίνεται ζῶον. »

Δεδόσθω ὅτι τὸ διαζύγιον ἔχει καί τινα ἄτοπα· ἀρκεῖ νὰ ῥίψωμεν τὸ βλέμμα εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ ἐγκλήματος ὅπως πεισθῶμεν ὅτι τὸ ἀδιάλυτον τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ ῥίπτει τὴν κοινωνικὴν τάξιν εἰς πολὺ σπουδαιοτέρους κινδύνους. Αἱ ψυχαὶ, καταδεδικασμέναι εἰς αἰωνίαν δουλείαν, ἄνευ ἐλπίδος, ἀποκάμνουσι καὶ βαρύνονται τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν δουλείαν, καὶ καταντῶσιν ἄξιαι μεγίστων καταχρήσεων.

Εἰ καὶ αἱ *Περὶ διαζυγίου σκέψεις* μικρὰν ἔχουσι τὴν φυσικὴν ἀξίαν (1) ὅμως ἀναγινώσκομεν αὐτὰς εὐχαρίστως, διότι εἶναι εἰλικρινὴς ἑρμηνεία τῶν αἰσθημάτων ἐγκρίτου γυναικὸς, λησμονηθείσης ἕνεκα τῆς φήμης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον εἵλκυσεν οὐκ ὀλίγον τὴν προσοχὴν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πρώτη ἔμπνευσις τῆς περικοπῆς ἐκείνης τῆς *Γερμανίας*, περὶ ἧς ὡμίλησα. Φαίνεται ὁ τελευταῖος σεβασμὸς πρὸς τὸν ἔξοχον ἄνδρα, ὅστις ἐγένετο ἡ εὐτυχία καὶ ἡ δόξα τοῦ βίου αὐτῆς, καὶ τὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἐγκαταλίπῃ μετ' οὐ πολύ.

Ὁ θάνατος τῆς Κ. Νέκερ τοσοῦτον ἐλύπησε τὸν σύζυγον αὐτῆς, ὥστε ἐπὶ πολλὰ ἔτη οὐδὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακουφίσῃ τὴν ὀδύνην αὐτοῦ. Οὔτε αὐτῆς αὐτοῦ τῆς θυγατρὸς ἡ φιλοστοργία ἐμετρίαζε τὴν δριμύτητα τῆς θλίψεως. Μόνην παραμυθίαν εἶχε τὴν συλλογὴν τῶν συγγραφῶν ὅσας εὑρίσκων μεταξὺ τῶν ἐγγράφων αὐτῆς, ἐνόμιζεν ἀξίας δημοσιεύσεως. Εἰς τὰ *Ἀνάμικτα* ταῦτα (1) εὑρίσκεται καὶ ὀξύνοια καὶ λεπτότης, ἀλλὰ καὶ δυσκολία καὶ τραχύτης ἤτοι ἐλλείψεις μεταδοθεῖσαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κ. Νέκερ, τὴν Κ. Στάελ καὶ τὸν πρίγκηπα Ἀλβέρτον de Broglie.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Πῶς ἡ θυγάτηρ τῆς Κ. Νέκερ, ἐγένετο βαρωνίς.

Τὰ ἀναμφισβήτητα προτερήματα τοῦ Κ. καὶ τῆς Νέκερ δὲν ἀπέκρουσαν τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἀσθενείας, τὴν ὁποίαν ὁ Μολιέρος περιέγραψε μετὰ κωμικωτάτου οἴστρου εἰς τὸν Bourgeois gentilhomme· διότι ὑπερηγάπων καὶ τοὺς τίτλους καὶ τὰ οἰκόσημα. Οἱ κάτοικοι τῆς Γενεύης ἔχουσι τὴν ἀδυναμίαν αὐτὴν, ἀφ' ἧς πολλοὶ πτωχεύσαντες βαρόνοι ὠφελήθησαν ἐπιτηδείως βαπτίσαντες ἐκ νέου εἰς τὰς κεχρυσωμένας αὐτῆς τραπεζιτικὰς οἰκίας τὰ ἡμίξεστα γενεαλογικὰ αὐτῶν παράσημα. Ὁ βαρόνος de Stael-Holstein, Σουηδὸς, ἐποφθαλμία μετὰ ζήλου περὶ τὴν μεγίστην περιουσίαν τῆς Κ. Νέκερ, διότι εἶχεν ἀναπόφευκτον αὐτῆς ἀνάγκην ὅπως σταλῇ πρέσβυς τοῦ Γουστάβου Γ' εἰς Παρισίους. Καθηγητής τις Γάλλος, ὁ Κ. Geoffroy, ἀνεκάλυψεν εὐτυχῶς πᾶσαν τὴν ἀλληλογραφίαν τὴν ἀναγομένην εἰς τὴν ἐλεεινὴν ταύτην ὑπόθεσιν. Εἰς τὰς περιέργους ταύτας ἐπιστολὰς βλέπομεν τὴν φιλοχρηματίαν τοῦ εὐγενοῦς παλαίουσαν πρὸς τὴν ματαιότητα τῶν γονέων τῆς νέας. Μειδίαμα ἔρχεται εἰς τὰ χείλη ὅταν ὁ Νέκερ λέγῃ ὅτι μόνος ὁ τίτλος τῆς βαρωνίδος δὲν εὐχαριστεῖ αὐτόν. Αὐτὸς ὅστις εἶχε συζευχθῆ ἄνευ προικὸς τὴν Κ. Curchod, τὸ κάλλος καὶ τὰ προτερήματα τῆς νέας προτιμήσας, πάντῃ ἀλλοῖα ἐσκέπτετο περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως μόνης τῆς θυγατρός· διότι ἡ συμβίωσις μετὰ τῶν κομήτων καὶ τῶν μαρκεσίων τῆς αὐλῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ', εἶχε διαῤῥυθμίσει τὰς δημοκρατικὰς αὐτοῦ ἰδέας. Ναὶ μὲν

(1) Ἡ Κ. Νέκερ de Saussure (Εἰδήσεις περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν συγγραμμάτων τῆς Στάελ), δίδει εἰς τὴν συγγενῆ αὐτῆς « νοῦν ἀποχρώντως μεταφυσικόν. » Ἡ ἔκφρασις αὕτη θὰ ἐφαίνετο ἀλλαχοῦ εἰρωνεία.

(1) Περιέχονται εἰς πέντε τόμους.

ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς φιλελευθέρους ἰδέας (1) τῆς ἰδίας πατρίδος, ἀλλὰ αἱ προλήψεις τῆς παρακμαζούσης ἀριστοκρατίας, ἀφῆκαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ. Οἱ Γενευαῖοι ἐφάνησαν πάντοτε ἐπιῤῥεπεῖς εἰς εὐτελεῖς ὑπολογισμοὺς ματαιότητος, καὶ οὕτως ἐξήγειραν καθ' ἑαυτῶν πλῆθος πολιτικῶν ἀντιπάλων. Ὁ τῦφος, ὅστις πανταχοῦ βλάπτει τὰς ἀνωτάτας τάξεις, εἶναι πολλῷ ἐπιβλαβέστερος εἰς κοινωνίαν οὐσιωδῶς δημοκρατικήν.

Ἐπιτήδειός τις κριτικὸς, ὅστις ἦτο καὶ μέγας ἠθολόγος, παρετήρησε πολλὰ εὐφυῶς ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὰ συγγράμματα τῆς Κ. Στάελ ἴχνη βίου οἰκιακοῦ ἀληθῶς ὀδυνηροῦ. (2) « Ἡ δόξα, ἔλεγε περὶ τὰ τέλη τοῦ σταδίου αὐτῆς, εἶναι πασιφανὲς πένθος τῆς εὐτυχίας » (3). Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Chateaubriand ἔλεγεν « ὑπῆρξα πάντοτε ζωηρὰ καὶ μελαγχολική· ἠγάπησα τὸν θεὸν, τὸν πατέρα μου καὶ τὴν ἐλευθερίαν. » Ἐπιτραπήτω μοι νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ ἀλλόκοτος γάμος ὁ ἐπιβληθεὶς εἰς τὴν ἀπειρίαν γυναικὸς « ἐχούσης ἐν ἑαυτῇ τόσον ἔρωτα » (4), ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν τὰς ὁποίας ὑπώπτευσεν ὁ Vinet. Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις εἶναι διαρκέσταται. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Σουηδοῦ βαρόνου τὰς ὁποίας κατέλιπεν ἡ *πρέσβειρα Κ. Στάελ* (5), ἀποδεικνύουσι καρδίαν τοσοῦτον ἄτεγκτον, ἀγάπην χρημάτων καὶ ματαίων διακρίσεων τοσοῦτον ἔνθερμον, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὸν ὅμοιον πρὸς τὸν Ὀσβάλδον ἐκεῖνον, πρὸς ὃν ᾐσθάνετο κλίσιν ἡ *Κορίννα*. Καὶ ὅμως δὲν παρέβη τὰ χρέη αὐτῆς πρὸς ἄνδρα ἄσωτον καὶ ὑπερφίλαυτον. Καὶ μόνον ὅτε ἡ περὶ τὰς ὑποθέσεις ἀταξία τοῦ βαρόνου ὑπερέβη τὰ ὅρια, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ διάστασιν ὅπως σώσῃ τὴν περιουσίαν τῶν τέκνων αὐτῆς. Ὅτε δὲ ἡ ἡλικία καὶ αἱ ἀσθένειαι ἀπέδειξαν ἀναγκαίας αὐτῷ τὰς φροντίδας τῆς οἰκογενείας, ἐπανῆλθε πρὸς τὸν σύζυγον, καὶ ὡδήγησεν αὐτὸν παρὰ τῷ Κ. Νέκερ εἰς Ἐλβετίαν ὅπου καὶ ἀπέθανε. Παρεμύθησε δὲ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς καὶ ἔκλεισεν εὐλαβῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ (6).

Ἀλλὰ σήμερον τίς ἐνθυμεῖται τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Κ. Νέκερ, τὰ ἀξιώματα τοῦ Βαρόνου Στάελ, καὶ τοὺς παιδαριώδεις ὑπολογισμοὺς τῆς ματαιότητος, εἰς ἃς ἐπεδίδετο τὴν ιη' ἑκατονταετηρίδα ἡ κοινωνία ;

Ἡ προσοχὴ προσηλώθη ἐπὶ τῆς ἐνδόξου γυναικὸς ἥτις ἦτο προωρισμένη νὰ κληρονομήσῃ τὴν ἐπιῤῥοὴν μεθ' ἧς ὁ Καλβῖνος καὶ ὁ Ῥουσσὼ ἐπενήργησαν ἐπὶ τῆς Γαλλίας τὴν ΙϚ' καὶ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα. Ναὶ μὲν ἡ Κ. Στάελ δὲν εἶναι ἰδιότυπος συγγραφεὺς ὅσον οἱ δύο ἐκεῖνοι περιώνυμοι φιλόσοφοι· εἶχεν ὅμως νοῦν ὑψηλὸν καὶ θαυμασίως γόνιμον. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου, ἀπὸ τοῦ 1766 μέχρι τοῦ 1816, ἐπραγματεύθη εὐδοκίμως ποικίλα ἀντικείμενα, καὶ φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ καὶ κριτικὰ καὶ ἱστορικὰ καὶ φιλολογικά, κλ. Τὰ ἐκ δεκαοκτὼ τόμων (εἰς 8) συγγράμματα περιέχουσι τοιαύτην ποικιλίαν, ὥστε ὁ Κ. Sévélinges ὠνόμασεν αὐτὴν « le Voltaire féminin » ἤτοι *θῆλυν Βολταῖρον*.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

ΑΠΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Διήγημα.

(Τέλος. Ἴδε Φυλλάδ. 315.)

Σκηνὴ παράδοξος ἀπετέλεσε δεινοτέραν τὴν ἐπαχθῆ ταύτην ψυχικὴν διάθεσιν. Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν μόνη, ἡμικεκλιμένη ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου της, ἦτο παραδεδομένη εἰς σκέψεις, ἀγνοοῦσα ὅλως τὸ ἐρωτότροπον τῆς θέσεώς της ἐκείνης καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὡραιότητα, ὁ Μάξιμος, ἀπὼν πρὸ δύο περίπου ὡρῶν, εἰσῆλθε καὶ πρώτην τότε φορὰν δὲν τὸν ἐνόησε πλησιάσαντα. — Τί σκέπτεσαι, Ἀγγελική μου, τὴν ἠρώτησε μὲ γλυκύτητα· — Ἡ νέα γυνὴ ἀνεσκίρτησε, καὶ, ἐγερθεῖσα ζωηρῶς, ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν σύζυγόν της, καὶ οἱ χαρακτῆρές της αἴφνης ἐνεψυχώθησαν. — Εἶσαι σὺ, Μάξιμε; κάθησε πλησίον μου, καὶ εἰπέ με πόθεν ἔρχεσαι ; . . . ἤργησες τόσον!

— Ναὶ, ἀλλὰ κ' ἐγὼ δὲν τὸ ἤθελα, φίλη μου· εἶδα τὸν πατέρα μου.

— Τὸν πατέρα σου, ἐπανέλαβεν ἡ Ἀγγελικὴ στηρίξασα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ συζύγου της· σὲ ἐπέπληξε, ψεύματα ;

— Μ' ἐπέπληξε ! καὶ διατί ;

— Ἀ ! εἶπε μειδιάσα ἡ Ἀγγελικὴ, μ' εἶπε πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἐνόησα ἄλλο, παρ' ὅτι δυσηρεστεῖτο διὰ τὴν ὀκνηρίαν σου. Μὲ εἶπε, νομίζω, ὅτι ἀνήκει εἰς τὰς γυναῖκας, ὅσαι ἐπιθυμοῦσι τὴν δόξαν τῶν συζύγων των, νὰ διευθύνωσι τὸ πνεῦμά

---

(1) Ποτὲ ἡ γαλλικὴ ἀριστοκρατία δὲν ἔδειξε νοῦν πολιτικόν, ἀλλ' ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙϚ' ἐφάνη καὶ ἑαυτῆς κατωτέρα.

(2) « Ἡ λύπη αὐτῆς ὑπῆρξε τρομερὰ » εἶπεν ἡ συγγενὴς αὐτῆς Κ. Νέκερ de Saussure. Notice XIV.

(3) De l' Allemagne.

(4) Κυρία Νέκερ de Saussure Notice, σ. XII.

(5) Revue des Deux Mondes 1856.

(6) Ἡ Κ. Στάελ δὲν ἠρκέσθη εἰς μόνην τὴν ἐν δυσκόλοις καιροῖς ἐκπλήρωσιν τῶν συζυγικῶν αὐτῆς καθηκόντων. Ὑπῆρξε πάντοτε μήτηρ φιλοστοργοτάτη, ἐπιμελεστάτη καὶ δραστηριωτάτη. Ἀνάγνωθι ὅσα περὶ τούτου γράφει ἡ Κ. Νέκερ de Saussure, Notice CCXLI—CCLI.

των πρὸς φιλοδοξίαν ἔντιμον, καὶ μὲ παρεκίνησε νὰ μεταχειρισθῶ τὴν πρὸς σὲ ἐπιῤῥοήν μου διὰ νὰ σὲ καταπείσω νὰ ἐναγκαλισθῇς ζωὴν ἐνεργητικήν.

— Καὶ τί ἀπεκρίθης;

— Ὅτι, ὡς ἐνόμιζα εἶχε δίκαιον, ὅτι αἱ σκέψεις του ἦσαν ὀρθόταται, ἀλλ' ὅτι ἐγὼ δὲν ἐνόουν τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰ θέλγητρα κόσμου ξένου δι' ἐμέ. Φίλε μου, ἔδειξα πολλὴν φιλαυτίαν· τῷ εἶπα· ἐγὼ ἄλλην εὐτυχίαν εἰς τὸν κόσμον δὲν γνωρίζω, παρὰ νὰ αἰσθάνωμαι τὸν Μάξιμον πλησίον μου. Τί ὠφελεῖ εἰς ἐμὲ, ἂν ἐκεῖνος γείνῃ βουλευτὴς, πατρίκιος ἢ πρέσβυς; Μισῶ καὶ τὸ μεγαλείτερον ἀξίωμα τὸ ὁποῖον τὸν μακρύνει ἀπ' ἐμοῦ... Ἴσως ἔχω ἄδικον, φίλε μου, νὰ σκέπτωμαι οὕτως· εἶμαι πολὺ ἀπαιτητικὴ καὶ φροντίζω μόνον διὰ τὴν εὐτυχίαν μου, χωρὶς νὰ μὲ μέλῃ διὰ τὴν ἐδικήν σου· ἐσκέφθην λοιπὸν ἀπὸ χθὲς ὅτι ἂν... τωόντι θέλῃς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον δι' ἐμὲ ἀφῆκες, θὰ συγκατατεθῶ ἀγογγύστως· καὶ ἂν μίαν μόνην στιγμὴν τῆς ἡμέρας θυσιάζῃς δι' ἐμὲ, ἡ πτωχὴ τυφλὴ θὰ σὲ εὐγνωμονῇ διότι θὰ τὸ θεωρήσῃ ὡς εὐεργέτημα τὸ ὁποῖον σώζει τὴν ζωήν σου.

— Ὄχι, ὄχι, Ἀγγελική μου, δὲν θέλω νὰ σὲ ἀφήσω, διότι θὰ στερηθῶ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὔτε κόσμος, οὔτε ἐπιτυχίαι, οὔτε φιλοδοξία δύνανταί ποτε νὰ μὲ δώσουν. Εἶμαι εὐτυχὴς φίλη μου, ὅταν σὲ βλέπω εὐτυχοῦσαν, καὶ ὑπερηφανεύομαι ὁσάκις συλλογισθῶ ὅτι εἶμαι ἀναγκαῖος εἰς τὴν ὕπαρξίν σου· τὴν εὐτυχίαν μας λοιπὸν αὐτὴν, εἰς ποῖα μάταια ὀνειροπολήματα θέλεις νὰ τὴν θυσιάσω; Ἄκουσε, Ἀγγελική· σὺ δὲν εἶδες ποτὲ τὸν κόσμον, καὶ ὡς εὐγενὴς τὴν καρδίαν, δὲν ἐνόησες ποτὲ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν κακίαν του· τόσαι χαμερπεῖς συμφωνίαι γίνονται καθ' ἑκάστην, ὥστε δυσκόλως διακρίνεται τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν, π. χ. ἐπειδὴ ἐγὼ μὲν ἤμην ἄπορος, σὺ δὲ πλουσία, εἶναι εὔκολον νὰ συμπεράνωμεν τὰς ἰδέας τοῦ κόσμου, ὑποπτεύοντος βέβαια ὅτι συμφέρον αἰσχρὸν μὲ παρεκίνησε νὰ σὲ νυμφευθῶ. Μόνη ἄρα ἡ ἀφοσίωσίς μου δύναται νὰ μὲ αθωώσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἀφοσίωσις αὐτὴ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς εὐτυχίας μου. Φαντάζεσαι τώρα ὅτι χρεωστῶ διὰ νὰ εὐχαριστήσω τοῦ πατρός μου τὴν φιλοδοξίαν, νὰ στερηθῶ τῆς μεγάλης αὐτῆς χαρᾶς ἥτις πληροῖ τὴν ψυχήν μου, καὶ τῆς ὑπολήψεως ἣν ἀπέκτησα χάρις εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν τὰ ὁποῖα ἀνεδέχθην καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι τόσον προσφιλῆ εἰς ἐμέ; τὸ φαντάζεσαι;

Ἡ Ἀγγελικὴ τὸν ἤκουε ἐν ἐκστάσει.

— Θεέ μου! δὲν δύναμαι φίλε μου νὰ σὲ ἀγαπήσω περισσότερον, καὶ ὅμως εἶσαι ἄξιος περισσοτέρας στοργῆς.

— Ἡ εὐτυχία σου, Ἀγγελική, εἶναι ἡ μόνη ἀμοιβὴ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμῶ· ἂν δὲ λογισμός τις σὲ λυπῇ, εἰπέ με τον· πρό τινων ἡμερῶν σὲ βλέπω μελαγχολικὴν... διατί;

— Δὲν εὑρίσκω... μὲ κυριεύει ἐνίοτε ἀόριστός τις μελαγχολία χωρὶς αἰτίαν... ἴσως... εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς παραδόξου μεταβολῆς ἥτις ἔγεινεν εἰς ἐμέ. Πρὸ πολλοῦ εἶχα συνειθίσει εἰς τὸ περικυκλοῦν με αἰώνιον σκότος καὶ ᾐσθανόμην λύπην διὰ τὸ παρελθόν... μέλλον δι' ἐμὲ δὲν ὑπῆρχεν, ὥστε τοιοῦτον δὲν ἐπερίμενα· ἔζων λοιπὸν ἥσυχος καὶ χωρὶς ἐπιθυμίας... πλὴν τώρα ἔδιδα εὐχαρίστως πολλὰ τῆς ζωῆς μου ἔτη διὰ νὰ λείψῃ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου ὁ ὀλέθριος αὐτὸς πέπλος! διὰ νὰ σὲ ἰδῶ... διὰ νὰ μὴ βλέπω παρὰ σὲ, διότι θὰ εἶσαι ὡραῖος Μάξιμε, ἂν οἱ χαρακτῆρές σου ὁμοιάζουν μὲ τὴν ψυχήν σου!... καὶ ὁσάκις βάλω κατὰ νοῦν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτή μου ἡ ἐπιθυμία, θλίβομαι καὶ κλαίω... ἀλλ' ὄχι, εἶμαι ἀδύνατος, ἐπέφερεν ὑψώσασα ζωηρῶς τὴν κεφαλήν· Ἰδοὺ, αὐτὴν τὴν στιγμὴν σὲ βλέπω, προσηλόνεις τοὺς ὀφθαλμούς σου ἐπὶ τῶν ἐδικῶν μου, μὲ θεωρεῖς μὲ ἀγαθότητα, καὶ οἰκτείρεις, τὴν ἀτυχῆ γυναῖκα, ἥτις τόσα θὰ σὲ χρεωστεῖ καὶ τῆς ὁποίας ἡ μόνη λύπη εἶναι ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ σὲ δώσῃ εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀγάπης, τῆς ἀφοσιώσεώς σου.

Ὁ Μάξιμος τὴν ἤκουε μετὰ συγκινήσεως, τὴν ἐθεώρει μετ' ἔρωτος. Διὰ τοῦ βραχίονός του εἶχε περιβάλει τὴν μέσην τῆς νέας γυναικὸς, καὶ ἀμφότεροι πρὸς στιγμὴν ἐσιώπησαν. Ἡ Ἀγγελικὴ ἦτον εὐτυχής· ἡ ἡδυπάθεια εἶχε ταράξει τὴν καρδίαν της, καὶ τότε δι' ἀκουσίου κινήματος λαβοῦσα ἐντὸς τῶν χειρῶν της τὴν κεφαλὴν τοῦ συζύγου της, ἔφερεν ἐπὶ τοῦ μετώπου της τὰ χείλη του· φίλημα ἀδελφικὸν ὅπερ τῇ ἔδιδε καθ' ἑκάστην ὁ Μάξιμος. Ἔμεινεν οὕτω πρὸς στιγμὴν, θωπεύουσα διὰ τῆς πνοῆς της τὴν ὡραίαν μελανὴν κόμην τοῦ συζύγου της, ἀλλ' αἴφνης ὁ Μάξιμος, δι' ἀποτόμου κινήματος, ἀπέσπασε τὴν κεφαλήν του ἀπὸ τῶν λεπτοφυῶν χειρῶν αἵτινες τὴν κατεῖχον, καὶ, ἀφήσας τὴν μέσην τῆς Ἀγγελικῆς, ἠγέρθη ζωηρῶς. Ἡ δυστυχὴς τυφλὴ ἀνεσκίρτησε· καὶ δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ ἴδῃ τὴν ἀλλοίωσιν τῶν χαρακτήρων τοῦ συζύγου της, ἐνόησεν ὅμως ὅτι παράδοξόν τι εἶχε συμβῇ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Μαξίμου.

— Τί συνέβη, Μάξιμε; ἠρώτησε μετὰ λυπηρᾶς ἀνησυχίας, καὶ διατί μὲ φεύγεις;

— Σὲ ζητῶ συγγνώμην, εἶπεν ὁ Μάξιμος ἐπανακαθήσας· αἰφνίδιος ἀδιαθεσία... δὲν εἶναι τίποτε.

— Ἆ!... πάσχεις!

Δὲν ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἀλλ' ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς Ἀγγελικῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἔσταξεν ἐπ' αὐτῆς πύρινον δάκρυ. Ἡ νέα γυνὴ ᾐσθάνθη τὸ δάκρυ

πεσὸν, δὲν ἐπρόφερε λέξιν, ἀλλ' ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ ὠχρὰ, πτοηθεῖσα ἀπὸ τὴν συγκίνησιν τοῦ Μαξίμου, τὴν ταραχὴν καὶ τοὺς ταχεῖς τῆς καρδίας του παλμούς.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ἡ Λευκὴ, ἥτις χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τὴν ὠχρότητα τοῦ Μαξίμου, ἐπλησίασε τὴν φίλην της, ἐκάθησε πλησίον της καὶ ἐφάνη εὔθυμος ὅπως διασκεδάσῃ τὴν μελαγχολίαν της, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολλάκις κατώρθωνε· αὐτὴν ὅμως τὴν φορὰν ἀπέτυχε, διότι ἡ Ἀγγελικὴ τὴν ἤκουε μόλις καὶ ἄφινε νὰ πλανᾶται ἐπὶ τῶν χειλέων της βεβιασμένον μειδίαμα. Ἡ Λευκὴ, ἰδοῦσα τοῦτο, ἀνησύχησε καὶ, ὠφεληθεῖσα ἐκ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ Μάξιμος ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης, εἶπε πρὸς τὴν Ἀγγελικήν· — πάσχεις φίλη μου, κἄτι παράδοξον σὲ συμβαίνει!

— Ἀγνοῶ, εἶπεν ἡ Ἀγγελικὴ ἐκλελυμένη . . . τὰ δάκρυα μὲ πνίγουν . . . καὶ νὰ κλαύσω δὲν εἰμπορῶ.

Ἡ Λευκὴ τὴν ἐθεώρησε πρὸς στιγμὴν, παράδοξον μειδίαμα ἐφάνη ἐπὶ τῶν χειλέων της καὶ κύψασα μυστηριωδῶς πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν, τῇ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ. — Μεταξὺ γυναικῶν, μεταξὺ ἀδελφῶν ὅλα λέγονται . . . ὁ Μάξιμος δὲν εἶν' ἐδῶ . . . ἡ ὀδύνη αὕτη σ' ἐνοχλεῖ πολύ; δὲν σὲ προξενεῖ χαρὰν ἀνεκλάλητον;

— Τί ἐννοεῖς μὲ αὐτά;

— Παιδὶ, δὲν θέλεις νὰ μ' ἐννοήσῃς, δὲν θέλεις νὰ μὲ εἴπῃς ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θ' ἀγαπήσω, καθὼς ἀγαπῶ σὲ, καὶ ἄλλο ὂν . . . ἕνα υἱὸν τέλος πάντων.

— Υἱόν! υἱὸν λέγεις! εἶπεν ἡ Ἀγγελικὴ καὶ ἠγέρθη. ἡ δὲ Λευκὴ παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως τὴν συγκίνησιν τῆς νέας γυναικός. — Ἰδοὺ ὁ Μάξιμος, εἶπε ζωηρῶς. — Ἡ Ἀγγελικὴ ἐπανέπεσεν εἰς τὸ κάθισμα ψιθυρίζουσα· — Θεέ μου! τίς θὰ μὲ φωτίσῃ λοιπόν; καὶ τί ἐννοοῦν μ' αὐτά; χθὲς ἀκόμη ὁ Κ. δὲ Βαλλεραὶ μὲ ὡμίλει δι' ἕνα υἱόν! . . . Καὶ ἐβυθίσθη εἰς σκέψεις ἀφ' ὧν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὴν ἀποσπάσωσιν, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὁ τρόπος της ἦτον ἀνεξήγητος εἰς τοὺς περὶ αὐτήν. Συχνάκις ἐκαλει παρ' αὐτῇ τὴν Λευκὴν, ἐρώτησίς τις ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῶν χειλέων της, ἀλλ' αἰφνίδιον ἐρύθημα ἐκάλυπτε τὸ μέτωπόν της καὶ ἐσιώπα. Ἡ μελαγχολία καὶ αἱ ἰδιοτροπίαι αὗται δὲν ἠδύναντο νὰ διαφύγωσι τὰ δύο ὄντα ἅτινα ἠγρύπνουν ἐπ' αὐτῆς μετὰ τοσαύτης μερίμνης, καὶ ἡμέραν τινὰ, καθ' ἣν ἐφαίνετο πλέον τοῦ συνήθους καταβεβλημένη, ἡ Λευκὴ ἔρριψε βλέμμα ἐπὶ τοῦ Μαξίμου ὅστις τῇ ἀπήντησε δι' ἑτέρου, πλήρους ἀνησυχίας καὶ λύπης· εἶχον ἐννοηθῆ. Ἡ Λευκὴ τὸν ἐπλησίασε καὶ τῷ εἶπε· — Τί ἔχει λοιπὸν, Θεέ μου;

— Ἀγνοῶ, ἐψιθύρισεν ὁ Μάξιμος, βλέπω μόνον ὅτι ἡ δύναμίς μου ἐξαντλεῖται καὶ ὅτι ἡ δυστυχία δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇ.

— Τί ἐννοεῖς;

— Σὺ εἶσαι φίλη, ἀδελφή μας· ἔλα αὔριον πρωῒ εἰς τὰς ὀκτὼ ὥρας εἰς αὐτὴν τὴν αἴθουσαν καὶ τὰ μανθάνεις ὅλα.

Εἶχον δ' ἀνταλλάξει τὰς λέξεις ταύτας ταπεινῇ φωνῇ παρὰ τὸ κλειδοκύμβαλον, ἀλλ' ἡ Ἀγγελικὴ, ἂν καὶ μακρὰν, τὰς ἤκουσε, καὶ ὅταν ἡ ἐξαδέλφη καὶ ὁ σύζυγός της τὴν ἐπλησίασαν, ἤγειρεν αὕτη τὴν κεφαλὴν καὶ ἐμειδίασε, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ὑπωπτεύθησαν τὴν ἀνησυχίαν, εἰς ἣν οἱ λόγοι των τὴν ἐνέβαλον.

Τὴν ἐπαύριον, ὀλίγον πρὸ τῶν ὀκτὼ, ἡ Ἀγγελικὴ ἐξῆλθε μόνη τοῦ κοιτῶνός της καὶ διῆλθε μικρὸν πρόδομον φέροντα εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου καθ' ἑκάστην συνήρχοντο· ὡς γνωρίζουσα δὲ καλῶς τὰς περιστροφὰς τῶν δωματίων της ὅλας, προὐχώρει ἀδιστάκτως, καὶ σταθεῖσα ἐνώπιον μικρᾶς θύρας, τὴν ἤνοιξεν ἐλαφρῶς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην· ἀκολούθως διευθύνθη πρός τινα δευτέραν θύραν ὁδηγοῦσαν καὶ αὐτὴν εἰς τὴν αἴθουσαν, τὴν ἔκλεισε καὶ ἐκάθησεν ὅλη τρέμουσα ἐκεῖ, ὅθεν ἠδύνατο ν' ἀκούῃ.

Μετά τινα λεπτὰ, ὁ Μάξιμος καὶ ἡ Λευκὴ εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν· ὁ Μάξιμος ὡμίλησε πρῶτος, καὶ ἡ Ἀγγελικὴ ἠκροάσθη ὅλως ἀνήσυχος.

— Σὲ εὐχαριστῶ, ἐξαδέλφη, ὅτι ἦλθες, διότι, προκειμένου περὶ τῆς Ἀγγελικῆς, σὺ μόνη δύνασαι νὰ μ' ἐννοήσῃς.

— Ἡ Ἀγγελικὴ εἶναι ἡ μόνη μου φίλη. ἡ ἀδελφή μου· γνωρίζω δὲ ὅτι πάσχει καὶ ὅτι ἔχει τὴν αὐτὴν μ' ἐμὲ ἀνησυχίαν, ὅτι εἶναι δυστυχής. Εἰπέ με, ἀγνοεῖς τὴν αἰτίαν τῶν θλίψεών της, καὶ εἰς τοιαύτην περίστασιν, δὲν δυνάμεθα ἆρά γε οἱ δύο μας νὰ τὴν μαντεύσωμεν καὶ νὰ πραΰνωμεν τοὺς πόνους της;

— Μὲ φαίνεται νὰ ἐμάντευσα, ἀλλ' ἂς σε εἴπω ὀλίγα πρῶτον δι' ἐμὲ αὐτόν. Γνωρίζεις τὴν αἰτίαν ἥτις μὲ παρεκίνησε νὰ ἑνωθῶ μετὰ τῆς Ἀγγελικῆς καὶ τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν μ' ἐνέπνευσε· ἐνόμιζα ὅτι ὁ ἔρως εἶχε πλέον νεκρωθῆ ἐν ἐμοί· εἶδα τὴν ἀτυχῆ κόρην μισουμένην ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ὤφειλον νὰ τὴν οἰκτείρωσι καὶ νὰ τὴν ἀγαπῶσι, καὶ ἠθέλησα νὰ λάβω παρ' αὐτῇ τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς ὃν εἶχεν ἀπολέσει, νὰ φανῶ ἄλλος ἀδελφός· δίδων ὅμως αὐτῇ τ' ὄνομα καὶ τὴν ἀγάπην μου, δὲν ἐνόουν διόλου νὰ τῇ ἐπιβάλω χρέη συζύγου, ἐπειδὴ ἐφοβούμην μήπως ἡ ἀσθένεια τῆς μητρὸς μεταδοθῇ καὶ εἰς τὸ τέκνον της· ἐπτοήθην εἰς τὴν ἰδέαν μόνον τῶν ἀλγηδόνων τὰς ὁποίας ἤθελεν ἴσως αἰσθανθῆ ποτὲ αὐτὴ, ἢ ἄλλως τόσον δυστυχὴς, καὶ . . . τὴν μεταχειρίσθην . . . . ὡς ἀδελφήν.

— Ὡς ἀδελφήν!

— Ἀναμφιβόλως ἡ ἁγνὴ καὶ καθαρὰ καρδία της δὲν ἔχει κανένα πόθον, διότι τίποτε δὲν ἐμάντευσε. Τὸν ἔρωτά της τὸν ὀνομάζει φιλίαν . . . καὶ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ θέσις της εἶναι σφαλερὰ καὶ ἡ ζωή της ἀτελής . . . ἐκτὸς τούτου, ἐξαδέλφη, καταλαμβάνεις τί ὑποφέρω ἐγὼ ὅστις ζῶ μετ' αὐτῆς ὡς ἀδελφὸς καὶ τὴν ἀγαπῶ ὡς ἐραστής! Ναὶ, ἐκ τῆς ψυχῆς μου ἀνέβλυσε τοῦ ἔρωτος ἡ πηγὴ ἐκείνη ἣν ἐνόμιζα ἐξηντλημένην· τὴν ἀγαπῶ καὶ ἀναγκάζομαι νὰ τὴν ἀποφεύγω. Δὲν τολμῶ ν' ἀφήσω πλέον τὴν κεφαλήν της νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ στήθους μου, μήτε τὰ χείλη της νὰ θωπεύσουν τὴν κόμην μου, διότι τὸ λογικόν μου παραφέρεται! εἶναι μαρτύριον ἀδιάκοπον

— Ναὶ, εἶπε μετὰ λύπης ἡ Λευκὴ, καὶ οἱ δύο εἴσθε δυστυχεῖς, καὶ ἐκείνη . . . πάσχει . . . ἐπειδὴ προαισθάνεται ὡς ἐρῶσα, ὅ,τι ὡς ἀθῴα ἀγνοεῖ . . . Ἆ! εἴσθε λύπης ἄξιοι.

— Ἅπαξ μόνον, ἀκούσας νὰ γίνεται λόγος περί τινος περιφήμου ὀφθαλμιατροῦ, εἶχα συλλάβει μικράν τινα ἐλπίδα καὶ τὸν προσεκάλεσα, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ἀγγελικῆς· ἀλλ' ἀφοῦ τὴν εἶδε, ὡμολόγησεν ὅτι ἡ θεραπεία ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος, διὰ τὴν μεγάλην τῶν ὀφθαλμῶν της διαύγειαν, καὶ ὅτι ἂν τὴν ἐπεχείρει, ἡ ἐγχείρησις θὰ ἦτο ἐκ τῶν ὀδυνηροτέρων διὰ νέαν γυναῖκα τόσον ἀσθενῆ, ἡ ἐπιτυχία πολὺ ἀμφίβολος, καὶ ὅτι, ἐὰν τὸ νευρικὸν σύστημα ἐκλονίζετο αἱ συνέπειαι θὰ ἦσαν ἴσως ὀλέθριαι! καὶ οὕτως ἀπώλεσα πᾶσαν ἐλπίδα· δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω τὴν ὀδυνηρὰν αὐτὴν δοκιμασίαν, πρέπει ν' απομακρυνθῶ, ἔστω καὶ δι' ὀλίγας ἡμέρας . . . ἴσως ἡ ἀπουσία μου φέρει τίποτε καλόν.

— Νὰ φύγῃς . . . ἀλλὰ τί θὰ γείνῃ ἡ Ἀγγελική;

— Μένεις σὺ καὶ τὴν παρηγορεῖς· ἄλλως τε ἂν μείνω, αὐτὴ μὲ τὴν φυσικήν της ὀξυδέρκειαν δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ μαντεύσῃ τὴν ταραχὴν τὴν ὁποίαν δὲν δύναμαι πλέον νὰ νικήσω καὶ θὰ πιστεύσῃ, ὅταν τὴν ἀποφεύγω, διὰ νὰ κατασιγάσω τὸν ἔρωτά μου, ὅτι τοῦτο προέρχεται ἀπὸ ψυχρότητα, καὶ τότε θὰ ὑποφέρῃ πλειότερον. Σὺ, ἡ θετὴ ἀδελφή της, βοήθησέ με νὰ τὴν ἀπατήσω διὰ τὴν εὐτυχίαν της. Ὀλίγαι ἡμέραι ἀπουσίας θ' ἀρκέσουν, μοὶ φαίνεται, ἂν ὄχι νὰ σβέσουν τὸ πάθος μου, τοὐλάχιστον νὰ μὲ καταστήσουν κύριον τοῦ ἑαυτοῦ μου· θὰ προφασισθῶ ὅτι ἀναχωρῶ δι' ὑποθέσεις σπουδαίας, πράγματι ὅμως θὰ ὑπάγω νὰ κατοικήσω εἰς τὸν ἐξοχικόν μας οἶκον πλησίον τοῦ Ἁγ. Γερμανοῦ· ἂν ὅμως ἴδῃς ὅτι ἡ ἀπουσία μου τὴν καθιστᾷ δυστυχῆ, τότε . . . γράψε με καὶ ἐγὼ, ἂς ὑποφέρω ἀκόμη περισσότερον, ἀμέσως ἐπιστρέφω . . . Ὡρκίσθην νὰ τὴν καταστήσω εὐτυχῆ, καὶ πρὸ τῆς ἡσυχίας μου, ὀφείλω νὰ φροντίζω περὶ τῆς ἰδικῆς της.

— Ὦ! ἄδικος εἶναι ὁ οὐρανός! εἶπεν ἡ Λευκὴ τείνασα πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα, διότι καὶ οἱ δύο εἴσθε ἄξιοι περισσοτέρας εὐτυχίας. Συγκατατίθεμαι λοιπὸν, ἐμπιστεύσου την εἰς ἐμὲ, σὺ δὲ ζήτησε τὴν γαλήνην εἰς τὴν προσωρινὴν αὐτὴν ἀπομάκρυνσιν.— Θὰ τὴν ὁμιλήσῃς σήμερον περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς σου;

— Ἐπεθύμουν νὰ εἶσαι παροῦσα.

— Ἔστω, μένω· ἀλλ' ὅσον οὔπω ἔρχεται καὶ ἡ ἰδία καὶ πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὴν ὁμιλίαν, ἐπειδὴ, ὅσον σιγαλὰ καὶ ἂν ὁμιλῇ τις, ἐκείνη ἀκούει πάντοτε.

Ὁ Μάξιμος ἀφῆκε τὴν Λευκὴν, ὅπως διατάξῃ τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἐκείνη δὲ, ὅλη σκεπτικὴ, ὑπῆγε καὶ ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ ἐξώστου· τότε δὲ ἡ Ἀγγελικὴ, ἀνοίξασα ἀθορύβως τὴν εἰς τὸν πρόδομον φέρουσαν θύραν, ἐξῆλθε τῆς βιβλιοθήκης καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν. Τὸ ὡραῖον πρόσωπόν της ἦτο γαλήνιον, ζωηρὸν μόνον ἐρύθημα ἔβαφε τὰς παρειάς της, σταθεῖσα δὲ ἐπὶ τοῦ κατωφλίου, ἐκάλεσε τὴν Λευκὴν ἥτις ἔδραμε παρ' αὐτῇ καὶ τὴν ἐπέπληξε τρυφερῶς διότι ἦλθε μόνη· ὁ Μάξιμος, εἰσελθὼν καὶ αὐτὸς τότε, ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον τὴν Ἀγγελικὴν, ἥτις ἐμειδίασε καὶ ἔθλιψεν ἐλαφρῶς τὴν χεῖρά του.

Ἐνῷ δ' ἐπρογεύοντο, ὁ Μάξιμος ὠφεληθεὶς ἀπό τινα στιγμὴν σιωπῆς, ὡμίλησε περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του· ἡ Ἀγγελικὴ δὲν τὸν διέκοψεν ὁμιλοῦντα, ἀφ' οὗ δ' ἐκεῖνος ἐξήγησε τὰ σπουδαῖα αἴτια, ἅτινα τὸν ἠνάγκαζον νὰ μακρυνθῇ ἀπ' αὐτῆς διά τινας ἡμέρας, τῷ εἶπε μὲ φωνὴν γλυκεῖαν καὶ θωπευτικήν· — Ἀναμφιβόλως, φίλε μου, ἡ ἀπουσία σου θὰ μὲ λυπήσῃ, ἀλλὰ παρηγοροῦμαι σκεπτομένη ὅτι δὲν θὰ εἶναι μακρὰ, καὶ ἔπειτα θὰ ὁμιλῶ μὲ τὴν Λευκὴν διὰ σὲ, καὶ θὰ μὲ φαίνεται ὅτι σὲ ἔχω πλησίον μου.

— Ὁ Μάξιμος ἀντήλλαξε μετὰ τῆς Λευκῆς βλέμμα ἐκπλήξεως. Ἠπόρησε διὰ τὴν ταχεῖαν αὐτὴν τῆς Ἀγγελικῆς συγκατάθεσιν, καὶ ἴσως ἐλυπήθη δι' αὐτό.

— Μήπως φίλε μου, ἀναχωρεῖς σήμερον;

— Σήμερον; εἶπε διστάζων ὁ Μάξιμος, καὶ ἂν δὲν σὲ λυπῇ ἡ αἰφνίδιος αὐτὴ ἀναχώρησις.

— Καλὰ λοιπόν! ἀναχώρησε, προτιμῶ νὰ γείνῃ τοῦτο ἄνευ ἀναβολῆς . . . διότι θὰ ἐπανέλθῃς ταχέως, σκεπτόμενος ὅτι ἡ Ἀγγελικὴ εἶναι δυστυχὴς μακράν σου, καὶ θὰ δώσῃς πέρας τὸ ταχύτερον εἰς τὰς ἀηδεῖς αὐτὰς ὑποθέσεις τὰς ὁποίας αὐτὴ δὲν ἐννοεῖ . . . Καὶ τότε δὲν θὰ τὴν ἀφήσῃς πλέον, αἴ;

Ὁ Μάξιμος ἠσπάσθη τὴν χεῖρα τῆς συζύγου του.

— Ναὶ, ναὶ, Ἀγγελικὴ, θὰ κάμω ἀπόπειραν ἥτις φοβοῦμαι μὴ ἀποτύχῃ . . . ἀλλὰ εἶναι ἡ τελευταία . . . καὶ πλέον δὲν σὲ ἀφίνω.

Δύο ὥρας μετὰ ταῦτα ὁ Μάξιμος ἀνεχώρει, ἡ δὲ Ἀγγελικὴ, ἐστηριγμένη ἐπὶ τοῦ παραθύρου, ἤκουε μετ' ἀνησυχίας τὸν ποδοβολητὸν τῶν ἵππων, ἔπειτα,

ὅταν ἡ ἄμαξα ἀπεμακρύνθη, στραφεῖσα ἀποτόμως, εἶπε μετὰ φωνῆς τρεμούσης.

— Λευκή, ἀδελφή μου . . . ποῦ εἶσαι;

— Εἶμ' ἐδῶ.

— Ἔλα, ὁδήγησέ με εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Μαξίμου, πρέπει νὰ γράψῃς καθ' ὑπαγόρευσίν μου· ἔλα.

Ἡ Λευκὴ τὴν ὡδήγησε χωρὶς νὰ ἐννοῇ πόθεν προήρχετο ἡ ταραχή της· ἔμειναν δὲ κεκλεισμέναι μίαν περίπου ὥραν, καὶ τότε ἡ Λευκὴ ἐξῆλθε, ζωηρῶς συγκεκινημένη, καὶ, διὰ τοῦ θαλαμηπόλου, ἔστειλε κατὰ τὴν ἐπιγραφήν της ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας μίαν δὲ σχεδὸν ὥραν μετὰ ταῦτα, ἀνὴρ τεσσαρακοντούτης εἰσήρχετο εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Ἀγγελικῆς.

Πέντε ἑβδομάδες εἶχον παρέλθει ἀφ' οὗ ὁ Μάξιμος, ἀφήσας τοὺς Παρισίους, ἔζη μόνος, ζητῶν διὰ τῶν ἀσχολιῶν νὰ διασκεδάζῃ τὰς θλίψεις του, καλλωπίζων τὴν θερινὴν ἐκείνην κατοικίαν, ὡς ἐὰν ἡ Ἀγγελικὴ ἔμελλε, ἐρχομένη κατὰ τὸ ἔαρ, νὰ ἴδῃ τὰς μεταβολὰς ὅσας ὑπέστη ὁ οἶκος εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ τὸ φῶς.

Ὁ Μάξιμος, καὶ μεταξὺ τῶν ἀσχολιῶν του ἦτο σκεπτικὸς καὶ κατηφής. Ἡ Λευκὴ τῷ εἶχε γράψει πολλάκις ὅτι ἡ Ἀγγελικὴ ὑπέφερε μετὰ καρτερίας τὴν ἀπομόνωσίν της. Ἀναμφιβόλως ὁ Μάξιμος ἐπεθύμει τὴν γαλήνην καὶ εὐτυχίαν τῆς Ἀγγελικῆς· ἀλλὰ ποία καρδία ἐρῶσα συμφωνεῖ πάντοτε μὲ τὸ λογικόν; τὸ βίαιον τοῦ ἔρωτος τῆς Ἀγγελικῆς τὸν εἶχε τρομάξει πρότερον ἐπειδὴ ἔρως τοιοῦτος ἐξησθένιζε καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἥτις τῷ ἦτον ἀναγκαῖα· ἤδη δὲ τὸν ἐφόβιζεν ἡ καρτερία της. Νομίσας ὅτι ἦτον ἀναποφεύκτως ἀναγκαῖος εἰς τὴν ἀτυχῆ τυφλὴν, τὴν ἐγκατέλειψε μὲ τύψιν σχεδὸν συνειδότος, καὶ ἰδοὺ αὕτη ὑποφέρει τώρα τὴν ἀπουσίαν του μὲ γενναιότητα ὁμοιάζουσαν πρὸς ἀδιαφορίαν. Ὅθεν, μακρὰν τοῦ νὰ μεταχειρισθῇ τῆς ἐξορίας του τὰς ἡμέρας εἰς τὸ νὰ καταβάλῃ βαθύτατον ἔρωτα, τὸν ἄφινε νὰ δυναμοῦται ἔτι μᾶλλον. Δὲν τὸν ἔθλιβε πλέον τὸ ἀθεράπευτον τοῦ πάθους του, ἀλλ' ἡ ἀδιαφορία τῆς Ἀγγελικῆς. Πρὶν, ἔτρεμε μήπως ἐκείνη μαντεύσῃ τῆς ταραχῆς του τὸ αἴτιον, καὶ ἰδοὺ αἴφνης δυσχεραίνει διότι δὲν τὸ ἐνόησε. Παράδοξοι τῆς τοῦ ἀνθρώπου καρδίας ἀντιθέσεις, ἀποδεικνύουσαι, φεῦ! ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πλήρης ἀφοσιώσεως καὶ ἔρωτος ἄνθρωπος εἶναι πάντοτε φίλαυτος.

Ἡμέραν τινὰ, μετὰ τὸ γεῦμα, ἔλαβεν ἐπιστολὴν τῆς Λευκῆς, περιέχουσαν τὰ ὀλίγα ταῦτα.

« Εἰς ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν ἐνασχολῆσαι, ἄφες αὐτὸ ἀμέσως καὶ τρέξε· ἄν ποτε ἠγάπησες τὴν Ἀγγελικὴν, οὔτε στιγμὴν μὴ διστάσῃς. »

Ἂν ποτε ἠγάπησε τὴν Ἀγγελικὴν! — Ἤρκουν αὐταὶ μόναι αἱ λέξεις νὰ πετάξῃ καὶ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου. Ἀμέσως ἔδωκεν εἰς τοὺς ἐργάτας του ἀναγκαίας τινὰς διαταγὰς διὰ τὰς ὁποίας ἐθυσίασε μόλις μίαν ὥραν, ἀλλ' εἶχε πολὺ τεταραγμένον τὸ πνεῦμα, διότι μάτην ἐσκέπτετο νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ αἴτιον ὅπερ ἠνάγκαζε τὴν Λευκὴν νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ τόσον ἐπιμόνως· μὴ ἐλπίζων δὲ κἀνὲν εὐτύχημα, ἐνόμισεν ὅτι νέα λύπη τὸν ἠπείλει καὶ ὅτι ἡ Ἀγγελικὴ, θνήσκουσα ἴσως, ἤθελε νὰ τῷ δώσῃ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν.

Παραδεδομένος εἰς ὀδυνηροτάτην ἀνησυχίαν, ἀνεχώρησε, καὶ κατὰ τὰς ἑπτὰ ὥρας τῆς ἑσπέρας ἔφθασεν εἰς τὸν οἶκόν του, ὅλος δ' ἀγωνιῶν, κατέβη τοῦ ὀχήματος καὶ ἐθεώρει ἀνήσυχος τῶν ὑπηρετῶν του τὰ πρόσωπα ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶδεν οὔτε ἴχνος ταραχῆς ψυχικῆς· ἴσως ὅμως καὶ οὗτοι ἠθέλησαν, ἐπειδὴ τὸν ἠγάπων, νὰ τὸν ἀπατήσωσιν ὀλίγας ἀκόμη στιγμάς· ὅ,τι δὲ προπάντων ἐδικαίωσε τοὺς φόβους του ἦτο τὸ συνεσταλμένον ἦθος γέροντος ὑπηρέτου ὅστις εἶχε ζήσει πάντοτε παρὰ τῷ πατρὶ τῆς Ἀγγελικῆς. Ὁ Ἰάκωβος ἐπλησίασε τὸν κύριόν του, καὶ ταπεινώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ εἶπε μὲ φωνὴν τρέμουσαν· — Τρέξατε κύριε, σᾶς προσμένουν.

— Ὁ Μάξιμος, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἀνέβη ταχέως τὴν κλίμακα, καὶ διελθὼν τινα δωμάτια, ἔφθασεν εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς Ἀγγελικῆς, εἰς τὸν ὁποῖον μία μόνον λυχνία διέχεε λάμψιν ὠχράν. Ἡ Λευκὴ, τὰ νῶτα ἔχουσα ἐστραμμένα πρὸς τὸ φῶς, ἵστατο παρὰ τὸ προσκεφάλαιον ἀνακλίντρου ἐφ' οὗ ἡ Ἀγγελικὴ ἦτον ἡμικεκλιμένη.

— Ἀγγελική . . . ἰδοὺ αὐτός! εἶπεν ἡ Λευκὴ ἅμα ἐφάνη ὁ Μάξιμος ὅστις ἀμέσως ἐπλησίασεν ὠχρὸς ὑπὸ συγκινήσεως καὶ φόβου. Ἀνεσκίρτησεν ἡ νέα γυνή — Ναὶ, ἤκουσα τὰ βήματά του, εἶπε μὲ τεταραγμένην φωνὴν, εἶσαι σὺ φίλε μου; . . . καὶ τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρα.

— Τί συνέβη λοιπὸν, Ἀγγελική; ἠρώτησεν ὁ Μάξιμος ἰδὼν μετ' ἀνησύχου ἐκπλήξεως ὅτι τὸ μέτωπον καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς νέας τυφλῆς ἦσαν περιεζωσμένοι διὰ ταινίας.

— Ὤ! τίποτε, ἀπήντησεν ἡμιεγερθεῖσα καὶ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη· πλησίασε, Μάξιμε, καὶ ὁρκίσου ὅτι δὲν θὰ μ' ἀφήσῃς πλέον . . . διότι, εἰξεύρεις; ἐπροσποιήθην ἀδιαφορίαν εἰς τὴν ἀπουσίαν σου . . . ἐνῷ ὑπέφερα φρικτά.

— Ζητῶ συγγνώμην, εἶπεν ὁ Μάξιμος γονυπετήσας, ἔπταισα, ἀλλ' ἐτιμωρήθην, ἐπειδὴ κ' ἐγὼ ἐπίσης ἔπασχα . . .

— Λευκή; . . . . εἶπεν ἡ Ἀγγελικὴ μὲ ὕφος παρακλήσεως.

— Πῶς; δὲν τὸν ἐπιπλήττεις; . . . δὲν θέλεις νὰ περιμείνῃ ὀλίγον.

— Ὤ! ὄχι! ὄχι!

Ἡ Λευκὴ κύψασα τότε, ἔλυσε τὴν ταινίαν καὶ τὴν ἀφήρεσε γελῶσα. Ἡ Ἀγγελικὴ ἠγέρθη ζωηρῶς, καὶ ἑνώσασα τὰς χεῖρας, προσήλωσεν ἐπὶ τοῦ συζύγου της τοὺς λάμποντας ὀφθαλμούς της. — ὦ! σὲ βλέπω! . . . σὲ βλέπω! πόσον εἶσαι ὡραῖος! . . .

— Ἀγγελική, ἀνέκραξεν ὁ Μάξιμος μετὰ παραφορᾶς; δὲν εἶναι ὄνειρον; μᾶς ἐλυπήθη λοιπὸν ὁ Θεός; . . .

— Ἄφησέ με, εἶπεν ἡ νέα ἀπωθοῦσα αὐτὸν ἐλαφρῶς, ὦ! ἄφησέ με νὰ σὲ ἰδῶ ἀκόμη! . . .

— Καὶ λοιπὸν ὑπέστης τρομερὰν ἐγχείρησιν, κ' ἐγὼ δὲν ἤμην ἐδῶ νὰ σὲ ὑποστηρίξω καὶ νὰ σ' ἐνθαῤῥύνω.

— Ὤ! δὲν ἐφοβήθην . . . δὲν ὑπέφερα . . . ἤξευρα ὅτι ἔμελλα νὰ σὲ ἰδῶ.

— Καὶ τώρα θὰ τὴν φύγῃς πλέον; ἠρώτησεν ἡ Λευκὴ μειδιῶσα.

— Ὄχι, ὄχι! . . . . τώρα εἶναι σύζυγός μου, εἶναι ὁ θησαυρός, ἡ ζωή μου! . . . σὲ ἠγάπων Ἀγγελική, σὲ ἠγάπων, ὡς ποτὲ δὲν ἠγάπησα.

— Τὸ ἤξευρα, εἶπεν ἡ Ἀγγελικὴ ἐρυθριῶσα καὶ κρύψασα τὸ ὡραῖον της πρόσωπον εἰς τὸν κόλπον τοῦ συζύγου της, καὶ ἰδοὺ διατὶ ὡπλίσθην μὲ τόσην γενναιότητα. Ἰδοὺ διατὶ εἶπα εἰς τὸν σωτῆρά μου διστάζοντα· — Προτιμῶ τὸν θάνατον τῆς σκληρᾶς τυφλότητος ἥτις μὲ χωρίζει ἀπ' ἐκεῖνον! . . .

— Καὶ σὺ τώρα, ἄφες με νὰ σὲ ἰδῶ, εἶπεν ὁ Μάξιμος μετ' ἔρωτος. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ εὐτυχία λάμπουν εἰς τὸ βλέμμά σου.

Ἡ Λευκὴ ἔῤῥιψε τελευταῖον στοργῆς καὶ χαρᾶς ἐπὶ τοῦ εὐτυχοῦς ἐκείνου ζεύγους, καὶ ἐξῆλθεν ἀθορύβως τοῦ κοιτῶνος, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὴν ἄχρηστον ταινίαν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Π. Δ. ΑΞΙΩΤΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ.

Τὸ περὶ οἰκονομικῶν μεταῤῥυθμίσεων δοκίμιον

τοῦ

Κ. Ι. ΣΟΥΤΖΟΥ.

Ὁποίαν ὁ εἰς φλογερὰς ἐρήμους πλανώμενος ὁδοιπόρος αἰσθάνεται παραμυθίαν καὶ νέαν ζωήν, ὅταν τὰ πεπονημένα μέλη αὐτοῦ ἀναψύχῃ παρὰ τὴν διαυγῆ καὶ ψυχρὰν πηγὴν δασυφύλλου τινὸς καὶ συσκίου ὀάσεως! Ἡ διακεκαυμένη αὕτη ἔρημος, εἶναι δι' ἡμᾶς σήμερον τὰ θηριώδη καὶ ἄγρια πάθη τινῶν ὑπὸ τοῦ καταχθονίου τῆς φιλαρχίας δαίμονος οἰστρηλατουμένων, ἡ δὲ εὐεργετικὴ αὕτη ὄασις, τινῶν ἐν τῷ κυκεῶνι τούτῳ ἀταράχων λογίων ἀνδρῶν, οἱ διανοητικοὶ καὶ πνευματικοὶ πόνοι, «ὡς ὑετὸς καταβαίνοντες ἐπὶ πόκον, καὶ ὡσεὶ σταγόνες στάζοντες ἐπὶ τὴν γῆν.» Τοιοῦτοι δὲ διανοητικοὶ ἐπίμοχθοι πόνοι, ἐκτὸς ὅτι ἡδέως καὶ εὐελπίστως διατιθέασι τὴν πονοῦσαν ψυχήν, καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι μεγάλα εὐεργετήματα, ὅτι καὶ τὸ στόμα ἐκείνων δικαίως ἐμφράσσουσιν, ὧν τὰ χείλη ἀσμένως ἄλλως ἤθελον κράξει. «Πάντες ἐξέκλιναν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός.»

Τοιαύτην ἐν ἀληθείᾳ ἐντύπωσιν ἤγειρεν εἰς τὴν τεθλιμμένην ψυχήν μου ἡ ἐπὶ τῆς τραπέζης αἰφνίδιος θέα προσφάτων τινῶν προϊόντων τοῦ πνεύματος δύο ἀνενδότων ἀροτήρων τῆς ἐπιστήμης. Τὸ περὶ οἰκονομικῶν μεταῤῥυθμίσεων τοῦ Κ. Ἰωάννου Σούτζου δοκίμιον καὶ ἡ κατὰ βιβλία ἐκ διαλειμμάτων ἐκδιδομένη ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπὸ τοῦ Κ. Κωνσταντίνου Παπαῤῥηγοπούλου ἀποδεικνύουσιν ὅτι, καὶ νῦν ὑπάρχουσιν ἐν ἡμῖν σοφοὶ καὶ φιλοπάτριδες ἄνδρες, καὶ πέραν τοῦ ἐγὼ ἐπεκτείνοντες τὴν εὐεργετικὴν αὐτῶν μέριμνάν τε καὶ πρόνοιαν. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία τοῦ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου, πιστὸν ἀπεικόνισμα τῆς γλαφυρᾶς εὐφραδείας τοῦ συγγραφέως, ἧς τὸ ἕκτον ἤδη ἐδημοσιεύθη βιβλίον, ἱκανῶς μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναπτερωθὲν εἰς αὐτοτελῆ ἐθνικὴν πνευματικὴν ὕπαρξιν, διέῤῥηξεν ἤδη τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τῆς δύσεως, αὐτοτελῶς τὰ σπουδαιότατα τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἀναλύον ζητήματα, ἅπερ μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀποχρώσεων τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ποικίλως καὶ πολυειδῶς ἐστρεβλοῦντο πολλάκις (α). Τὸ δὲ περὶ οἰκονομικῶν μεταῤῥυθμίσεων δοκίμιον τοῦ Κ. Ἰ. Σούτζου μαρτυρεῖ τὸν εὐτυχῆ σύνδεσμον τῆς ἀρχαιομαθείας τοῦ συγγραφέως μετὰ τῆς βαθείας αὐτοῦ γνώσεως περὶ τὴν νεωτάτην ταύτην τῶν ἐπιστημῶν, ὡς οἱ νεώτεροι μετά τινος φιλαυτίας τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην ἀποκαλοῦσι, καί τοι τὰ θεμελιώδη αὐτῆς καὶ ἀληθέστατα ἀξιώματα ἤδη τοῖς ἡμετέροις προγόνοις ἦσαν γνωστότατα. (β). Καὶ ὄντως τίς ποτε φέρ' εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ γεραροῦ βήματος τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου, ὡς προσφυέστατα λέγει ὁ συγγραφεύς, ἐξέφρασε ζωη-

---

(α) Ἐπὶ τῆς ἱστορίας ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἣν ὁ συγγραφεὺς μετριοπαθῶς πάνυ πρὸς χρῆσιν συνέταξε τῶν πολλῶν, ὁλονὲν καθισταμένης σπουδαιοτέρας, θέλομεν ἐπιφέρει ἐν δέοντι τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν κρίσιν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οὓς θεωροῦμεν ὡς τοὺς πρώτους θεμελιωτὰς τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος.

(β) Ἡ περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας τῶν Ἀθηναίων πραγματεία τοῦ σοφωτάτου Βοικχίου, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κατέστησεν ἤδη τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Σπουδαῖον δὲ ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι σύγγραμμά τι Ὁλλανδοῦ τινος N. C. Calcoen, συλλέξαντος εἰς ἓν πάντα τὰ περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας ἀξιώματα τῶν ἀρχαίων. Δυστυχῶς ὅμως ὁ συγγραφεὺς

ρότερον καὶ γοργότερον τοῦ Δημοσθένους τὴν δύναμιν, ἣν περιποιεῖ εἰς τὰ ἔθνη ἡ πίστις; « χωρὶς δὲ τούτων νυνὶ τῇ πόλει δυοῖν ἀγαθοῖν ὄντοιν πλούτου καὶ τοῦ πρὸς ἅπαντας πιστεύεσθαι, μεῖζόν ἐστι τὸ τῆς πίστεως ὑπάρχον ἡμῖν· εἰ δέ τις οἴεται δεῖν, ὅτι χρήματ' οὐκ ἔχομεν, μηδὲ δόξαν ἔχειν ὑμᾶς χρηστὴν, οὐ καλῶς φρονεῖ. Ἐγὼ μὲν γὰρ εὔχομαι τοῖς θεοῖς μάλιστα μὲν ἡμῖν καὶ χρήματα πολλὰ γενέσθαι, εἰ δὲ μὴ τό γε πιστοῖς εἶναι καὶ βεβαίοις δοκεῖν διαμεῖναι ». Τοσοῦτον δὲ καὶ ἡ νεωτέρα ἐπίσης οἰκονομικὴ ἐπιστήμη, τὴν πίστιν θεωρεῖ ὡς τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς δυνάμεως τῶν ἐθνῶν ἐλατήριον, ὥστε ὁ Ἱλδεβράνδος ὁ πρό τινος συγγράψας « Πολιτικὴν οἰκονομίαν τοῦ παρόντος καὶ μέλλοντος », τὴν μὲν πολιτικὴν οἰκονομίαν τοῦ παρελθόντος ὀνομάζει *φυσικὴν*, τὴν δὲ τοῦ παρόντος *χρηματικὴν*, τοῦ δὲ μέλλοντος *πιστωτικήν*. (α)

Τὸ δοκίμιον τοῦ Κ. Σούτζου διαιρούμενον εἰς τρία κύρια μέρη περιλαμβάνει πάντα σχεδὸν τὰ οὐσιωδέστατα οἰκονομικὰ ἀντικείμενα, τὰ χρήζοντα παρ' ἡμῖν ἀμέσου βελτιώσεως καὶ μεταῤῥυθμίσεως. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ τῆς μεταῤῥυθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ γεωργίας καὶ τῶν κυριωτέρων τρόπων τῆς ἐπανορθώσεως αὐτῆς, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ καὶ τελευταίῳ περὶ φόρων καὶ δημοσίας πίστεως.

Σφοδρὸς ἐν τῷ πρώτῳ ἐπιπίπτει ὁ συγγραφεὺς κατὰ τοῦ πανάρχαίου φορολογικοῦ τῆς δεκάτης συστήματος καὶ τῶν ἀμέσων αὐτῆς συνεπειῶν, ἀποδεικνύων δι' ἀναντιῤῥήτων λόγων οὐ μόνον τὸ ἄδικον καὶ παράνομον ἀλλὰ συνάμα καὶ τὸ κακόηθες τοῦ συστήματος.

Παράνομος, λέγει ὁ συγγραφεὺς, εἶναι ἡ ἡμετέρα ἀποδεκάτωσις, διότι εἶναι φόρος ἐπὶ τῆς ἐνιαυσίου ἀκαθαρίστου προσόδου, ἥτις δὲν εἶναι ποσῶς ἡ μόνιμος ἐκείνη καὶ ἀμετακίνητος *περιουσία*, ἣν τὸ 3ον ἄρθρον τοῦ συντάγματος σκοπεύει ἀποκλειστικῶς νὰ φορολογήσῃ· ἄδικος, διότι ἡ ἀποδεκάτωσις τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου φορολογοῦσα συνάμα καὶ τὴν φιλοπονίαν τοῦ γεωργοῦ, ἐπιβαρύνουσα καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καὶ τὰ ὄργανα τῆς παραγωγῆς, συναφαιρεῖ ἀείποτε ἀνάλογον μερίδα τῆς διὰ τῶν πόνων καὶ τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ αὐξηθείσης προσόδου, καὶ διακωλύει οὕτω τὴν μόρφωσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου· ἀνήθικος δὲ διότι ἡ ἀποδεκάτωσις ἄμεσον συνέπειαν ἔχουσα τὴν εἰς κερδοσκόπους ἐνοικιαστὰς καὶ πλεονέκτας ἐπισ άτας ἐκχώρησιν τοῦ κυριαρχικοῦ τῆς πολιτείας δικαιώματος τῆς βεβαιώσεως, ἐπιβολῆς καὶ εἰσπράξεως τοῦ φόρου, καθίσταται ἀνεξάντλητος πηγὴ πολυειδῶν καταχρήσεων, παρενοχλήσεων, καὶ καταπιέσεων τῶν φορολογουμένων. Ὁ συγγραφεὺς δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τούτων ἀποδεικνύει ὅτι 1,500,000 περίπου δρ. καταβάλλονται ὑπὸ τῶν φορολογουμένων καὶ εἰσάγονται παρανόμως εἰς τὸ βαλάντιον τῶν ἐνοικιαστῶν, οἱονεὶ κοινωνῶν καὶ συγκυρίων τῆς περιουσίας τῶν γεωργῶν. Τούτου δὲ ἕνεκεν ἡ παράσιτος αὕτη τάξις τῆς κοινωνίας καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦν ἐπὶ τῇ κακοηθείᾳ αὐτῆς διαβόητος. Γνωστοὶ τοῖς πᾶσιν εἰσὶν οἱ τελῶναι τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ publicani τῶν Ῥωμαίων. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι πᾶν ὅ,τι αἴσχιον αὐτοῖς ἀποδίδουσι, ὡς ἐκ τοῦ Πολυδεύκους σαφῶς καταφαίνεται λέγοντος. «Καὶ κακίζων μὲν τελώνην εἴποις ἂν βαρὺς, φορτικὸς, ἄγχων, ληστεύων, λῃζόμενος, παρεκλέγων, θαλάττης ἀγριώτερος, χειμῶνος βιαιότερος καταδύων τοὺς καταχθέντας, ἀπάνθρωπος, ἐπαχθὴς, ἄπληστος, ἄμετρος, αἰσχροκερδὴς, βίαιος, ἀποπνίγων, πιέζων, λωποδυτῶν, ἀποδύων, ἁρπάζων, ἀφαιρούμενος, παρεισπράττων, ἰταμὸς, ἀναίσχυντος ἀπηρυθριακὼς, δυσχερὴς, ἀνήμερος, ἄγριος, ἄξενος, θηριώδης, ἕρμαιον, πρόβολος πέτρα, ναυάγιον, θηρίον ἄμικτον » (α). Οἱ δὲ Publicani καὶ portitores τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες τοὺς πλείστους φόρους αὐτῶν, οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλ' ἐμμέσως δι' ἐνοικιαστῶν εἰσέπραττον, ἦσαν ἡ ἀληθὴς πληγὴ καὶ ἡ μάστιξ τῶν δυστυχῶν ἐπαρχιωτῶν· ὅθεν καὶ ὁ Λίβιος ἤδη λέγει. «ubi publicanus esse taut jus publicum vanum, aut libertatem sociis nullam. » (β) Καὶ ὁ Ἀσκώκος ἐν Βέῤῥῃ 2, 3. «Odio issima haec sunt Romanorum hominum per provincias nomina (scilicet Publicanorum)» ὅθεν καὶ ἐν τῇ νέᾳ διαθήκῃ τελώνης καὶ ἁμαρτωλὸς εἶναι λέξεις συνώνυμοι, εἷς δὲ μάλιστα λόγος, δι' ὃν οἱ Ἑβραῖοι ἐμέμφοντο τοῦ Χριστοῦ καὶ

ἀπέθανε μόλις περατώσας τὸ πρῶτον μόνον μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ. Ἄξιον δὲ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἤθελεν εἶσθαι ἄν τις τῶν ἡμετέρων, καὶ μάλιστα ὁ σοφὸς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καθηγητὴς ἐπεχείρει νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ σοφοῦ Ὀλλανδοῦ, ὅστις κυρίως ἀσχολεῖται περὶ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὸν Κικέρωνα, πολλὰς ἐσφαλμένας ἔχοντα ἰδέας περὶ πολλῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἀντικειμένων. Ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ π. χ. ὑπὲρ τοῦ Φλάκκου κεφ. 28, δυσανασχετεῖ κατὰ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ χρυσοῦ, ἐνῷ ὁ ἡμέτερος Ξενοφῶν θεωρεῖ ὀρθῶς τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ὡς ἁπλᾶ ἐμπορεύματα. « Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις πλεῖστα μὲν ἐστιν ἀντεξάγειν, ὧν ἂν δέωνται ἄνθρωποι, ἂν δὲ μὴ βούλωνται ἀντιφορτίζεσθαι, καὶ οἱ ἀργύριον ἐξάγοντες καλὴν ἐμπορίαν ἐξάγουσιν, ὅπου γὰρ ἂν πωλῶσιν αὐτὸ, πανταχοῦ πλεῖον τοῦ ἀρχαίου λαμβάνουσι. » Ξενοφ. Πόρ. ἢ περὶ προσόδ. κεφ. 3. Ἐν γένει δὲ ὁ Ξενοφῶν εἶναι πλήρης ὑγιεστάτων οἰκονομικῶν ἰδεῶν. Ὅρα π. χ. Ξενοφ. οἰκον. 18, ἑξ. 11, 9. Συμπόσ. 4. Ἀπομνημον. 1, 6. Κύρ. Παιδ, 8, 2, 23. 8, 3, 35. Ἱέρων 4.

(1) Hildebrand national Oeconomie der gegenart und Zukunft. 1, σελ. 276 ἑξ.

(α) Πολυδεύκ. ὀνομαστ. θ'. 32.

(β) Λίβ. 45, 17.

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦν, ὅτι ἤσθιον δῆθεν καὶ ἔπινον μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν (α).

Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ νεωτέρα οἰκονομικὴ ἐπιστήμη πανταχοῦ σχεδὸν ἐν τῇ μᾶλλον πεπολιτισμένῃ Εὐρώπῃ ἀντικατέστησε σήμερον τὴν ἀποδεκάτωσιν τῶν φυσικῶν προϊόντων, διὰ παγίου τινὸς χρηματικοῦ φόρου, ἀσχέτου ὅλως πρὸς τὰς ἐτησίους προσόδους· καὶ τὸ φορολογικὸν τοῦτο νεώτερον σύστημα προτείνει ὁ συγγραφεὺς ἵνα εἰσαχθῇ ἀπολύτως καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ σύγκρισις μεταξὺ τῶν δύο τούτων φορολογικῶν συστημάτων, καὶ ὅτι βράδιον ἢ τάχιον ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ παραδεχθῶμεν ὡς φορολογίας τῆς γῆς ἐκεῖνο τὸ σύστημα, ὑφ' ὃ ἡ γεωργία ἀληθῶς ἐν Εὐρώπῃ εἰς τὸ ἔπακρον ἀνεπτύχθη (β).

Ἀλλ' ἡ κατάλυσις τῆς δεκάτης τῶν φυσικῶν προϊόντων, καὶ ἀντικατάστασις αὐτῆς διὰ παγίου τινὸς χρηματικῆς καταβολῆς, ὑποθέτει ὅτι παρὰ τοῖς γεωργοῖς δὲν ὑπάρχει σπάνις χρημάτων. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη εἶναι ἀπίθανος, ὅταν ἔν τινι τόπῳ δὲν ὑπάρχουσι τὰ μέσα τῆς ἐπικερδοῦς μεταμορφώσεως τῶν φυσικῶν προϊόντων εἰς χρήματα· ταῦτα δὲ ἀναντιῤῥήτως εἶσὶν αἱ *ὁδοί*. Ὅθεν, κατ' ἐμὴν τοὐλάχιστον γνώμην, προδικαστικὸν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ζητήματος τῆς φορολογίας, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὁδοποιΐας, ἡ κατασκευὴ καθημαξευμένων ὁδῶν, δι' ὧν, ὡς δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν θέλει κυκλοφορήσει οὕτως εἰπεῖν τὸ αἷμα τῆς κοινωνίας, καὶ θέλει λάβει πρῶτον ὁ τόπος νέαν ῥώμην καὶ νέαν ζωήν. Ἂν ποτε ὁ μέγας ῥήτωρ ἀπὸ τῆς Πνυκὸς ἐξεφώνει « *δεῖ δεῖ χρημάτων* » ἡμεῖς ὀφείλομεν σήμερον διὰ τοῦ τύπου αἰωνίως νὰ λέγωμεν, « *δεῖ δεῖ ὁδῶν*, » ὧν ἄνευ οὐδεμία οὐδαμοῦ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ κοινωνικὴ μεταῤῥύθμισις τελεσφόρως δύναται νὰ εἰσδύσῃ. Τούτου δὲ ἕνεκεν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων τὸ σύστημα τῆς ἀποδεκατώσεως τῶν φυσικῶν προϊόντων ὑπῆρξεν ἡ συνήθης φορολογία ἀρχαϊκῶν καὶ πτωχῶν λαῶν. « Γεωργίαι ἐκδεδομέναι δούλοις, ἀπαρχὴν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀποτελοῦσιν (γ). » Ὅσῳ δὲ τοὐναντίον αὐξάνει διὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ὑλικὴ εὐημερία τόπου τινὸς, τοσούτῳ ὁ ἀρχαϊκὸς καὶ φυσικὸς οὗτος τῆς φορολογίας τρόπος ὑποχωρεῖ βαθμηδὸν εἰς τὸ τῶν διανεμητῶν φόρων σύστημα, οἷον σήμερον ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχει, ὅπερ ἀναγκαίως προϋποθέτει, εἰ μὴ τὴν ἀφθονίαν, τοὐλάχιστον ὅμως τὴν εὐχερῆ τῶν χρημάτων καταβολήν. Τὴν αὐτὴν τῆς δεκάτης πορείαν ἐβάδισαν καὶ τῶν χωρικῶν αἱ προσωπικαὶ ἐργασίαι ἢ ἀγγαρίαι, αἵτινες ἅπασαι μετεβλήθησαν εἰς χρηματικὰς καταβολὰς, ὅπου καὶ ὅταν ἡ ὑλικὴ εὐημερία τῶν χωρικῶν ἐπέτρεπε τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην (α). Τοὐναντίον δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκομεν, ὅτι συνεπείᾳ κοινωνικῶν ἀναστατώσεων καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν, ἡ μὲν ἀποδεκάτωσις καὶ αἱ ἀγγαρίαι ἐθεωρήθησαν ὡς εὐεργεσίαι, ἡ δὲ εἰς χρήματα φορολογία ἤγειρε κοινωνικοὺς ἐρεθισμοὺς καὶ ἐπαναστάσεις (β). Ἡ ὁδοποιΐα δὲ μάλιστα εἰς κράτη μὴ ἀφθονοῦντα χρημάτων ἀδύνατον ἄνευ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας νὰ προοδεύσῃ. Λαλοῦντες δὲ περὶ προσωπικῆς ἐργασίας πρὸς κατασκευὴν τῶν ὁδῶν, ἐννοοῦμεν πάντοτε τὰς γειτνικὰς καλουμένας ὁδοὺς chemins vicinaux, οὐχὶ δὲ τὰς μεγάλας καὶ δημοσίας τοῦ κράτους λεωφόρους, αἵτινες μόνον διὰ χρημάτων τοῦ δημοσίου δύνανται ἐπιτυχῶς νὰ κατασκευάζωνται. Ὅθεν καὶ ἐν Γαλλίᾳ σήμερον ἔτι, κατὰ τοὺς νομοὺς ἀπαιτοῦσι ποτὲ μὲν πρὸς κατασκευὴν τῶν ὁδῶν χρηματικὰς καταβολὰς, ποτὲ δὲ προσωπικὴν ἐργασίαν (γ).

Καὶ αὐτὴ ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη τοῦ 18ου αἰῶνος δὲν ἦτον ἀποκλειστικῶς ἐναντία, ὅπως τὴν σήμερον, εἰς τὸ σύστημα τῆς ἀποδεκατώσεως τῶν φυσικῶν προϊόντων. Ὁ Σουλλὺ ἐφρόνει ὅτι πᾶσαι αἱ πρόσοδοι τῆς ἐπικρατείας πρέπει νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῆς δεκάτης καὶ τοῦ φόρου τῆς εἰσαγωγῆς (δ). Ὁ δὲ Boisguilbert ἰσχυρίζεται ὅτι συμφέρον τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν λαῶν εἶναι νὰ καταβάλλωνται οἱ φόροι εἰς φυσικὰ προϊόντα (ε). Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ ἐπιστήμη ἀναντιῤῥήτως ἀπέδειξε σήμερον ὅτι ἡ ἀποδεκάτωσις εἶναι σύστημα φορολογίας ἄδικον, παράνομον καὶ κακόηθες. Ἓν δέ τι μόνον ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ ἐναντίον τῆς δεκατώσεως σύστημα, ἀπόῤῥοια τῶν τελευταίων τῆς ἐπιστήμης ἀνακαλύψεων, προϋποθέτει καὶ πολιτισμὸν τοῦ ἔθνους ἀνάλογον, καὶ ὑλικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν ἴσην. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν Εὐρώπῃ εἰς ἐκείνας μόνον τὰς χώρας αὐτῆς εἰσήχθη τὸ πρῶτον, ἐπέδωκε καὶ ἐπαγιώθη, ὅσαι ἠ-

---

(α) Λουκ. 5, 30. 7, 34. Ματθ. 11, 19. Μαρκ. 2, 16.

(β) Ὅρα Macculloch Statist. account. 1, 477.

(γ) Πλάτ. νόμ. 7. σελ. 806. Περὶ τοῦ διπλοῦ δεκάτου τῶν Αἰγυπτίων ὅρα Α'. Μωϋσ. 47, 24 ἑξ. καὶ τὸ χωρίον Ὀροσίου « ex omni fructu suo usque ad nunc quintae partis incessabile vectigal exsolvit. » Savigny Zeitschr. f. gesch. Rechts Wiss. 11. σελ. 34. Περὶ Ἰουδαϊκῶν δεκάτων καὶ ἀπαρχῶν Α'. Μωσ. 4, 22 ἑξ. 5, 11. ἑξ. 9, 12. ἑξ 11, 28. 12, 3. ἑξ Παρὰ τοῖς Φοίνιξιν ἡ δεκάτη ἦν ἀρχαιοτάτη, ὥστε καὶ ὁ Ἀβραὰμ καταβάλλει αὐτήν. Α'. Μωσ. 14, 20. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἡ δεκάτη ἦν 3|12 μέχρις 1|6 τῆς συγκομιδῆς. Μενοῦ 7, 130 ἑξ. Ἐν Περσίᾳ αἱ μὲν ἐσωτερικαὶ ἐπαρχίαι, ἐτέλουν δέκατον, αἱ δὲ παράλιοι μόνον κατέβαλλον τὸν φόρον εἰς χρήματα. Στράβ. 16. σελ. 1068.

(α) Ὅρα π. χ. Voigt Geschichte von Preussen 5. σελ.

(β) Ὅρα Dahlmann Δανικὴ Ἱστορία βιβλ. 3. σελ. 154. καὶ Quarterly Review 74. σελ. 145.

(γ) Ὅρα Journal des débats μηνὸς μαρτίου 1840.

(δ) Oeconomies royales βιβλ. 21.

(ε) Sur la nature des richesses, de l' argent et des tributs κεφ. 3. σελ. 416.

σαν ἤδη αὐτοῦ δεκτικαὶ, διὰ τῆς προϋπαρχούσης αὐτῶν ὑλικῆς εὐημερίας καὶ ἀναπτύξεως.

Ἀπὸ τῆς δεκάτης μεταβαίνων ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν φόρον τῶν οἰκοδομῶν, καταθέτει τὰς ἀληθεῖς βάσεις τῆς φορολογίας αὐτῶν, ἀποφαινόμενος ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ ἐπιβάλληται ἐπὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου τῶν οἰκοδομῶν, καὶ καταδεικνύει σαφέστατα τὰς ἐλλείψεις τοῦ νόμου ἡμῶν ἐπὶ τοῦ εἴδους τούτου τῆς φορολογίας τῶν πολιτῶν. Ψέγει δ' ἔτι ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν διάταξιν ἐκείνην τοῦ νόμου, ἥτις ἀφίησιν ἀφορολογήτους τὰς ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν οἰκουμένας οἰκίας. Καί τοι δὲ βεβαίως ἡ ἀπαλλαγὴ αὕτη ἀντίκειται εἰς τὸ ἀξίωμα ὅτι πάντες ὀφείλουσι νὰ συνεισφέρωσιν εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῆς πoριουσίας αὐτῶν, ἴσως ὅμως ἕνεκα τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ὁ νομοθέτης ἐνταῦθα ἠθέλησε νὰ παρεγκλίνῃ τοῦ κοινοῦ τοῦ δικαίου κανόνος, καὶ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἐσκόπει νὰ προαγάγῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὴν ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀνέγερσιν τῶν ἠρημωμένων πόλεων, καὶ τὴν κατασκευὴν εὐπρεπῶν ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν πρὸς καλλωπισμὸν τοῦ τόπου. Ἐκ τοιούτων ἀρχῶν ὁρμώμενοι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὰς ἰδιοκτήτους τῆς Ῥώμης οἰκίας δὲν ὑπέβαλλον εἰς φορολογίαν, τοὐναντίον δὲ καὶ ἐβράβευον τὸν οἰκοδόμον καλῆς τινος καὶ μεγάλης οἰκίας. Οὕτως ἄρα ἓν ἐκ τῶν μέσων, δι' ὧν οἱ ἀπελεύθεροι Λατῖνοι Ἰουνιανοὶ ἠδύναντο ν' ἀποκτήσωσι τὴν ῥωμαϊκὴν ἰσοπολιτείαν, ἦν καὶ ἡ κατανάλωσις μέρους τινὸς τῆς περιουσίας αὐτῶν πρὸς ἀνέγερσιν οἴκου ἐν Ῥώμῃ (α). Καί τοι δὲ ἱστορικῶς ἀγνοοῦμεν τίς ἐστιν ἡ ἀληθὴς τοῦ νόμου τούτου πηγὴ, ἂν δηλαδὴ ἡ Lex Julia et Papia Poppoea, (β), ἢ αἱ περὶ ἀνεγέρσεως τῆς κατακαείσης Ῥώμης διατάξεις τοῦ Νέρωνος (γ), ἢ ἡ φιλοκαλία τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ μεγίστην καταβαλόντος φροντίδα ὑπὲρ τοῦ καλλωπισμοῦ τῆς Ῥώμης (δ), ἀναντίῤῥητον ὅμως εἶναι ὅτι σκοπὸς τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ νόμου εἶναι ἡ προστασία καὶ ἡ προαγωγὴ τῶν οἰκοδομῶν.

Μετὰ διαφόρους δὲ ὀρθοτάτας παρατηρήσεις περὶ τοῦ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τοῦ χαρτοσήμου, ὁ συγγραφεὺς μεταβαίνει εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ εἰς τὸ σπουδαιότατον περὶ γεωργίας κεφάλαιον.

Ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον δεινὸν ἐπ' ἐσχάτων κατ' ἀλλήλων ἤγειραν πόλεμον ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Σουλλὺ καὶ Κολβέρτου· ἀλλ' ἡ ἐμφύλιος αὕτη καὶ μισάλληλος ἔρις ἀναμιμνήσκει ἡμῖν τὴν γνωστὴν ἐκείνην τοῦ Μενινίου Ἀγρίπα παραβολὴν τῶν μελῶν τοῦ σώματος στασιασάντων πρὸς τὴν γαστέρα (α). Πρὸς κατάρτισιν τοῦ σώματος τῆς κοινωνίας πάντες συντελοῦσι καὶ συνεισφέρουσι τὰς δυνάμεις καὶ ἐργασίας αὐτῶν, οἱ μὲν τοὺς ἀγροὺς γεωργοῦντες, οἱ δὲ μαχόμενοι περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς πολεμίους, οἱ δὲ ἐμπορευόμενοι πολλὰς διὰ θαλάσσης ὠφελείας, οἱ δὲ τὰς ἀναγκαίας ἐργαζόμενοι τέχνας (β) Δὲν δύναταί τις ὅμως ἐξ ἄλλου καὶ ν' ἀρνηθῇ ὅτι μεγίστην ἔχουσι ῥοπὴν τὰ ἐξωτερικὰ ἐπιτηδεύματα ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην κρίνοντες αὐτὰ, ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν φυσιοκρατῶν ἀδιστάκτως τασσόμεθα, τὴν γεωργίαν ἀνακηρύσσοντες, ὡς τὴν καλοὺς κἀγαθοὺς κατ' ἐξοχὴν παράγουσαν ἄνδρας. Συμμάχους δὲ τῇ γνώμῃ ἡμῶν ταύτῃ παραλαμβάνομεν, καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ἐκείνους καὶ ὑπερηφάνους τῆς σοβαρᾶς ἀρχαιότητος ἄνδρας, οὐχὶ ἐκ τοῦ κέρδους μόνον ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἤθους μάλιστα κρίνοντες τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰς τέχνας. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην κρίνων τὴν γεωργίαν, ἔλεγεν ὁ πρακτικώτατος καὶ πολιτικώτατος Ξενοφῶν· « Ἔοικε γὰρ ἡ ἐπιμέλεια τῆς γεωργίας εἶναι ἅμα τε ἡδυπάθειά τις καὶ οἴκου αὔξησις καὶ σωμάτων ἄσκησις καὶ τὸ δύνασθαι ὅσα ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ προσήκει. Παρέχουσα δ' ἀφθονώτατα ἀγαθὰ, οὐκ ἐᾷ ταῦτα μετὰ μαλακίας λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τε χειμῶνος καὶ θάλπη θέρους ἐθίζει καρτερεῖν. Καὶ τοὺς μὲν αὐτουργοὺς διὰ τῶν χειρῶν γυμνάζουσα, ἰσχὺν αὐτοῖς προστίθησι, τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει, πρωΐ τε ἐγείρουσα καὶ πορεύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα. Ἔπειτα δ', ἤν τε σὺν ἵππῳ ἀρήγειν τις τῇ πόλει βούληται, τὸν ἵππον ἱκανωτάτη ἡ γεωργία συντρέφειν· ἤν τε πεζῇ, σφοδρὸν τὸ σῶμα παρέχει. Παρορμᾷ δέ τι καὶ εἰς τὸ ἀρήγειν σὺν ὅπλοις τῇ χώρᾳ καὶ ἡ γῆ τοὺς γεωργοὺς, ἐν τῷ μέσῳ τοὺς καρποὺς τρέφουσα τῷ κρατοῦντι λαμβάνειν. Καὶ δραμεῖν δὲ καὶ βαλεῖν καὶ πηδῆσαι τοὺς ἱκανωτέρους τέχνη γεωργίας παρέχεται. Τίς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις πλείω τέχνη ἀντιχαρίζεται ; Τίς δε ἥδιον τὸν ἐπιμελόμενον δέχεται, προτείνουσα προσιόντι λαβεῖν ὅ,τι χρήζει ; Τίς δε ξένους ἀφθονώτερον δέχεται ; Τίς δε ἄλλη θεοῖς ἀπαρχὰς πομπωδεστέρας παρέχει, ἢ ἑορτὰς πληρεστέρας ἀποδεικνύει ; Τίς δὲ οἰκέταις προσφιλεστέρα, ἢ γυναικὶ ἡδίων, ἢ τέκνοις ποθεινοτέρα, ἢ φίλοις εὐχαριστοτέρα ; Ἐμοὶ μὲν θαυμαστὸν δοκεῖ εἶναι, εἴ τις ἐλεύθερος ἢ κτῆμά τι τούτου ἥδιον κέκτηται, ἢ ἐπιμέλειαν ἡδίω τινὰ ταύτης εὕρηκεν ἢ ὠφελιμωτέραν εἰς τὸν βίον. Ἔτι δὲ ἡ γῆ θέλουσα τοὺς δυ-

(α) Ὅρα Γάϊον 1, 33. καὶ Οὐλπιαν. 3, 1.

(β) Ἴσως ἕνεκα τῆς L. 130. D. de verb. Signif. 50, 16.

(γ) Τακίτ. Χρονικ. 15, 43.

(δ) Sueton. ἐν βίῳ Οὐεσπεσ. κεφ. 8.

(α) Ὅρα Διονύσ. Ἁλικαρνασ. 6, 86.

(β) Ὅρα List nationales System der politischen Oeconomie 1, σελ. 181 330 ἑξ.

γαμένους καταμανθάνειν καὶ δικαιοσύνην διδάσκειν· τοὺς γὰρ ἄριστα θεραπεύοντας αὐτὴν πλεῖστα ἀγαθὰ ἀντιποιεῖ. Καλῶς δὲ κἀκεῖνος εἶπεν, ὃς ἔφη τὴν γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὸν εἶναι. Εὖ μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας ἔῤῥωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι· ὅπου δ' ἂν ἀναγκασθῇ ἡ γῆ χερσεύειν, ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι σχεδόν τι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν » (α). Οὕτως ἔκρινον περὶ τῆς γεωργίας καὶ οἱ σοφώτεροι τῶν Ῥωμαίων. « Pius quaestus, stabilissimusque minime invidiosus, minimeque male cogitantes sunt qui in eo studio occupati sunt . . . . virum bonum ita laudabant, bonum agricolam bonumque colonum » (β). — « Nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine, nihil libero dignius agricultura. Vita rustica parcimoniae, diligentiae, justitiae magistra.» (γ).

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἐφιλοπόνησε πρὸ ἑνὸς ἔτους ὁ συγγραφεὺς ἡμῶν ἀποδεικνύεται εὐτυχῶς, ὅτι κυρίως ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι γεωργικὸς, καθότι παντὸς τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς συμποσουμένου εἰς 1,096,810 κατοίκους, 147,507 οἰκογένειαι, ἤτοι ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων ἀνήκουσιν εἰς τὴν κλάσιν τῶν γεωργῶν. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐν τῇ παντελεῖ ἐλλείψει ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διδασκαλίας τοῦ ἔθνους, εἰς τοῦτο ὀφείλομεν ν' ἀποδώσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς τιμῆς καὶ τῆς τάξεως, ὅπερ τοσοῦτον ἐντίμως διακρίνει τὸν *λαὸν* τῆς Ἑλλάδος, μακρὰν τῆς διαφθορᾶς ἡμῶν τὴν φύσιν ἐπιμελούμενον καὶ κατεργαζόμενον.

Ὁ Κ. Σοῦτσος ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς πραγματείας αὐτοῦ παρέχει ἡμῖν πολυτίμους πληροφορίας, α.) περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀρουραίων καὶ πεφυτευμένων γαιῶν κατὰ τὰς τρεῖς μεγάλας γεωγραφικὰς διαιρέσεις τοῦ βασιλείου. Ἐκ τούτου δ' ἐξάγεται ὅτι αἱ μὲν ἀρόσιμοι ἐν Ἑλλάδι γαῖαι εἶναι 6,620,000 στρέμματα, αἱ δὲ πεφυτευμέναι 1,800,000 στρέμματα, ὥστε τὸ ὅλον ποσὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι καλλιεργουμένων γαιῶν εἶναι 8,420,000 ἤτοι 20 0/0 τῆς ὅλης ἐκτάσεως τοῦ βασιλείου, ὑπολογιζομένης εἰς 45,429,000 στρέμματα, ἐνῷ ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἀναλογία τῶν καλλιεργουμένων πρὸς τὰς ἀκαλλιεργήτους γαίας εἶναι 52 0/0 τῆς ὅλης τῆς Γαλλίας ἐκτάσεως. — β'.) περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς παραγωγῆς τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐκ τῶν ἀροσίμων γαιῶν τῆς Ἑλλάδος· ἐξάγεται δὲ ὅτι ἡ ἐτησία παραγωγὴ αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι συμποσοῦται εἰς 10,598,112 κοιλὰ, ὥστε ἕκαστον τετραγωνικὸν μυριάμετρον τῆς ὅλης ἐκτάσεως τοῦ βασιλείου παράγει παρ' ἡμῖν 2 1/3 κοιλὰ περίπου, ἐνῷ ἐν μὲν τῇ Βελγικῇ ἡ παραγωγὴ ὑπολογίζεται εἰς 18 περίπου κοιλὰ κατὰ μυριάμετρον τῆς ὅλης χωρικῆς ἐκτάσεως, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ 13 κοιλὰ, καὶ ἐν τῇ Γαλλίᾳ 5. Οὕτω δὲ ἡ ὁλικὴ ἀκαθάριστος ἐτησία πρόσοδος ἐκ τῶν ἀροσίμων γαιῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι 46,000,000, ἡ δὲ ἐκ τῶν φυτειῶν 37,500,436 ἐν ὅλῳ 83,500,436 δραχμῶν.

Ἡ ὁλικὴ δὲ αὕτη ἀκαθάριστος πρόσοδος διανεμομένη εἰς 4,500,000 τετραγωνικὰ μυριάμετρα τῆς χωρικῆς ἐκτάσεως τοῦ βασιλείου, παρέχει καθ' ἕκαστον μυριάμετρον πρόσοδον 18 περίπου δραχμῶν, ἐνῷ ὁ τοῦ Βελγίου ὑπολογίζεται εἰς 344 φρ. καὶ ἡ τῆς Ἀγγλίας εἰς φρ. 135. Ἡ αὐτὴ δὲ σχέσις περίπου ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἀροτῆρας βόας. Ἐπὶ μὲν 1000 στρεμμάτων ὑπολογίζονται ἐν Ἑλλάδι 4 βόες, ἐπὶ δὲ χιλίων κατοίκων 153. Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἐπὶ μὲν 1000 στρεμμάτων ὑπολογίζουσι 80, ἐπὶ δὲ χιλίων κατοίκων 556. Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ 80 καὶ 528. Ἐν Βελγίῳ 98 καὶ 400. Ἐν τῇ Πρωσσίᾳ 93 καὶ 413.

Ἐκ τούτων δὲ σαφῶς καταφαίνεται εἰς ὁποίαν νηπιώδη κατάστασιν εὑρίσκεται ἔτι ἡ ζωτικὴ αὕτη τοῦ πλούτου πηγὴ ἐν Ἑλλάδι. Πρὸς ἀνόρθωσιν δ' αὐτῆς καὶ βελτίωσιν προτείνει ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῶν ἐνόντων τρία τινὰ, α.) τὴν ἐκποίησιν τῶν ἐθνικῶν γαιῶν καὶ ἰδίως τῶν φθαρτῶν κτημάτων, β'.) τὴν βελτίωσιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, καὶ γ'.) τὴν σύστασιν πιστωτικῶν καταστημάτων. Ὁ συγγραφεὺς θεωρῶν ὀρθότατα ὅτι ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ κτηματικὴ πίστις εἰσὶν αἱ βάσεις τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας προτείνει τὴν ὅσον οἷόν τε ταχυτέραν πρὸς τοὺς ἰδιώτας ἐκποίησιν τῶν ἐθνικῶν κτημάτων, καθότι, αἱ ἐθνικαὶ γαῖαι, λέγει, καὶ τὰ ἐθνικὰ κτήματα διατελοῦντα εἰς τὴν κυριότητα τοῦ δημοσίου ἀτελῶς καὶ κακῶς καλλιεργοῦνται, ἐνῷ, ἂν ἐξεποιοῦντο καὶ ἐλευθέρως ἐκυκλοφόρουν, ἤθελον τελευταῖον περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν ἱκανοτέρων καὶ ἐπιμελεστέρων. Καὶ βεβαίως οὐδέποτε γῆ ἐθνικὴ ἢ κτῆμα δημόσιον, ὑπὸ ἁπλοῦ κατόχου, ὑπὸ ἐνοικιαστοῦ ἢ ὑπὸ ἐπιστάτου τοῦ δημοσίου καλλιεργούμενον, θέλει καλλιεργηθῆ μετὰ τῆς ἐπιμελείας, ἣν καταβάλλει ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας του, ὁ ταυτίσας μετ' αὐτῆς τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, ὁ μετ' ἀγάπης καὶ στοργῆς μεριμνῶν περὶ αὐτῆς, ὁ ὑστερούμενος καὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων ὅπως ἐκ τῶν μικρῶν αὐτοῦ ἀποταμιευμάτων πλουτίσῃ καὶ καλλωπίσῃ αὐτὴν, ὁ ἔχων ἀείποτε πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐ μόνον τὰς ἐκ τοῦ καλλιεργουμένου κτήματος παρούσας ὠφελείας, ἀλλὰ καὶ τὰς προσδοκίας συμφερωτέρου καὶ κρείττονος μέλλοντος. (Δοκιμ. σελ. 103).

(α) Ξενοφῶντ. οἰκονομ. 5. Ὁπόσον δὲ οἱ Ἕλληνες θεωρητικῶς ἠσχολοῦντο περὶ τὴν γεωργίαν, ἀποδεικνύουσιν οἱ πεντήκοντα γεωργικοὶ συγγραφεῖς, οὓς ὁ Οὐάῤῥων ῥητῶς ἀναφέρει, Varro de re rustica 1, 1.

(β) Ὅρα Cato de re rustica pr. πρβλ. Varro de re rust. pr. 1. pr. II.

(γ) Cicer. de offic. 3, 2.

Ἀποδεικνύων δὲ λογικώτατα τὰς ἐλλείψεις τοῦ περὶ προικοδοτήσεως νόμου τῆς ἀντιβασιλείας, καὶ ἀναλύων τοὺς λόγους, δι' οὓς ὁ νόμος οὗτος ἀπέτυχε, προτείνει συνάμα καὶ τὸν καταλληλότερον τρόπον, δι' οὗ ἀποφεύγοντες τὰς πλάνας τοῦ παρελθόντος, δυνάμεθα νὰ προβῶμεν θαῤῥαλέως εἰς τὸ γόνιμον πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν ἔργον, τῆς ἄνευ ζημίας τοῦ δημοσίου εὐχερεστέρας καὶ ἁπλουστέρας μεταποιήσεως τῶν ἐθνικῶν γαιῶν καὶ κτημάτων εἰς ἰδιοκτησίας. (Δοκιμ. σελ. 107—109.).

Μετὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο μεταβαίνει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ σπουδαιότατον πάσης πολιτικῆς συμβιώσεως ζήτημα, τῶν μέσων δηλαδὴ τῆς συγκοινωνίας. Ἐνταῦθα δὲ ἀφ' ἑαυτῆς παρίσταταί μοι ἡ εὐκαιρία, ἵνα δημοσιεύσω ἀνέκδοτόν τι, ἐμφαῖνον τὸ πνεῦμα τῶν ἰσχυρῶν τοῦ πεπτωκότος συστήματος. Δυσανασχετῶν ποτὲ διὰ τὴν ἐλεεινὴν ταύτην ἐν Ἑλλάδι τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας κατάστασιν, ἤκουσα ἄκουσα πρωτοφανὲς παρά τινος, οὗ ἡ γνώμη μεγάλως τότε τὴν κυβερνητικὴν ἐβάρυνε πλάστιγγα, ὅτι αἱ ὁδοὶ εἶναι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιβλαβεῖς, διότι δι' αὐτῶν ὁ τόπος ἀποβάλλει τὸν ῥομαντικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα! Δύο εἴδη συλλογισμῶν καθιστᾶσι τὸν ἄνθρωπον, ἄφωνον καὶ ἀναπολόγητον, οἱ πλήρεις λογικῆς εὐφυΐας καὶ δυνάμεως κριτικῆς, καὶ οἱ παραδόξως κενοὶ πάσης ἐννοίας καὶ λογικότητος. Τοιαύτην ὅλως ἀπροσδόκητον ἀκούσας ἀπάντησιν, ἀληθῶς ἐπί τινα χρόνον κατέστην ἀναπολόγητος· ὅτε δὲ συνῆλθον εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἠθέλησα νὰ λαλήσω ἐνόμισα τότε καταλληλότερον ν' ἀπαντήσω διὰ τῆς παντελοῦς σιωπῆς. Ἐπανερχόμενοι δ' ἐπὶ τὸ προκείμενον παρατηροῦμεν μετὰ χαρᾶς, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἡμῶν τὸ ζήτημα τοῦτο θεωρεῖ, ὡς εἰκὸς καὶ ὡς ἐμπρέπει εἰς ἀληθῆ ἐπιστήμονα ἄνδρα, ὡς «τὸ σπουδαιότερον τῶν ζητημάτων περιλαμβάνον ἐν ἑαυτῷ τὸ σύνολον τῶν πνευματικῶν ὑλικῶν καὶ πολιτικῶν συμφερόντων τῶν νεωτέρων ἐθνῶν.» (δοκίμ. σελ. 115.) Τὴν θέσιν δὲ ταύτην ἄριστα ἀποδεικνύει διὰ μακρῶν, μετὰ μεγίστης χάριτος, δι' ἀναντιῤῥήτων οἰκονομικῶν καὶ στατιστικῶν λόγων, καὶ διὰ προδηλοτάτων οἰκείων παραδειγμάτων, (ὅρα δοκίμ. σελ. 113, 114, 115, 119, 122, 123, 126.) Ὡς Ἕλληνες δὲ ἴσως δικαιούμεθα ν' ἀναμνήσωμεν, ὅτι τὸ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας ζήτημα καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐθεώρουν, ὡς οἱ ἄκρως πεπολιτισμένοι σήμερον τῆς Εὐρώπης λαοὶ, ὡς τὸ μέγιστον πάντων τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων. Δὲν εἶναι δὲ ἴσως ἀπὸ σκοποῦ ν' ἀναφέρωμεν ἱστορικά τινα γεγονότα, δι' ὧν σαφῶς καταφαίνεται καὶ ἐνταῦθα ὁ χαρακτὴρ καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀνδρῶν.

Ἐν πρώτοις δὲ σημειωτέον, ὅτι ἡ μετριοφροσύνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐνταῦθα καθίσταται πρόδηλος, μηδόλως τὰ περὶ τὴν ὁδοποιΐαν μεγάλα ἔργα αὐτῶν διὰ πομπωδῶν ἐπιδεικνυμένων φράσεων, ἀλλὰ μετριοφρόνως πάντα ταῦτα παρερχομένων σιγῇ ὥσπερ κοινόν τι καὶ σύνηθες. Τοσοῦτον δὲ τοῦτο εἶν' ἀληθὲς, ὥστε ἐκ τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ὀλίγισται ἀναφέρονται εἰς ἔργα ὁδοποιΐας.

Καὶ ἐκ τούτων δὲ μία μόνον, καθόσον οἶδα, ἀνήκει εἰς τὴν κλασικὴν ἐποχὴν, πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ εἰς ῥωμαϊκοὺς καὶ βυζαντινοὺς μεταγενεστέρους χρόνους (α). Αὕτη τῶν προγόνων ἡμῶν ἡ ἄγαν μετριοφροσύνη παρήγαγεν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις καὶ ταύτην τὴν πλάνην, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι πρῶτοι, κατὰ πᾶσαν περίστασιν διὰ μνημείων καὶ πομπωδῶν ἐπιγραφῶν διασαλπίζοντες τὰ ἔργα αὐτῶν, ἦσαν οἱ διαχαράξαντες τῇ οἰκουμένῃ πλατείας καὶ μακρὰς ἁμαξιτὰς ὁδούς. Γνωστὸν δὲ τοῖς πᾶσιν ἐστὶν ὁπόσον τὰ τοῦ Ἀδριανοῦ ἔργα τῆς ὁδοποιΐας μέχρι τοῦ νῦν διακωδωνίζονται. Ἐν τούτῳ δὲ καί τοι ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς ἐπ' ἄπειρον σχεδὸν αὐτῆς κατατμήσεως δὲν παρεῖχε ταῖς φυλαῖς αὐτῆς ἑνότητα συμφερόντων, πρὸς τὴν ἀπὸ κοινοῦ κατάρτισιν τῶν μεγάλων τῆς ὁδοποιΐας ἔργων, ὅμως τὰ πανταχοῦ σήμερον ἐν αὐταῖς ταῖς ἀποτομωτάταις κορυφαῖς τῶν ὀρέων ἀπαντώμενα ἴχνη αὐλακωτῶν ὁδῶν (β) ἀποδεικνύουσιν, ὅτι

(α) Ἐκ τούτων δὲ δύο μόναι εἰσὶν αἱ περιεργότεραι. Ἡ μὲν ὑπάρχουσα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀνθολογίᾳ, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Κηφισσοῦ κατασκευασθεῖσαν γέφυραν.

Ὦ ἴτε Δήμητρος πρὸς ἀνάκτορον, ὦ ἴτε μύσται
μηδ' ὕδατος προχοὰς δείδετε χειμερίους·
τοῖον γὰρ Ξενοκλῆς ὁ Λίνδιος ἀσφαλὲς ὔμμιν
ζεῦγμα διὰ πλατέος τοῦδ' ἔβαλεν ποταμοῦ

ἡ δὲ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ὑπάρχει εἰς τοὺς βράχους ἐγγεγλυμμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Χαλκίδος εἰς Ἐρέτρειαν ἀγούσης παραλίας ὁδοῦ·

Κύτος χαλινοῖ τῆς θαλάσσης ἐνθάδε
καὶ τῷ βυθῷ δίδωσιν ἀσφαλῆ τρίβον
χερσῶν τὸ ῥεῖθρον καὶ πετρῶν τέχνης βίᾳ
τὸ κῦμα ῥευστὸν καὶ τὸν ἄστατον σάλον
κλεινὸς Θεοφύλακτος οἰκείοις πόνοις
ὁ πρωτοσπαθάριος Ἑλλάδος κλέος.

Ὅρα Leake Transactions of the royal Society of Litterature 1833 σελ. 252.

(β) Πρῶτος ὅστις ἐγένετο προσεκτικὸς εἰς τὴν ἰδιόῤῥυθμον κατασκευὴν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὁδῶν, εἶναι ὁ Mure Journal of a tour in Greece, περιγράφων ἀκριβῶς ὡς ἑξῆς τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν. The term rut' (wheelruts) must not here be understood in the sense of a hole or inequality worn by long use and neglect in a level road, but of a groove or channel, purposely scooped out at distances adapted to the ordinary span of a carriage, for the purpose of the steadging and directing the course of the wheels and lightening the weight of the draught, on rocky or precipitous ground in the same manner as the sockets of our railroads. Some of these tracts or stone railway, for such they may in fact be called are in a good state of preservation chiefly where excavated in strata of solid rock. Τόμ. 2. σελ. 251.

οὐδεμία σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος γωνία ἢ ἄκρα ἄγαν ἀπότομος καὶ τραχεῖα ὑπῆρξεν διὰ τοὺς τροχοὺς τῶν Ἑλληνικῶν ἁμαξῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἐδόξαζον ὅτι, πρῶτον ἡ κατασκευὴ ὁδῶν διέκρινε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς βαρβαρότητος ἄλλων ἀγρίων χωρῶν·

χθονὸς μὲν εἰς τηλουρὸν ἥκομεν πέδον
Σκύθην ἐς οἶμον ἄβατον εἰς ἐρημίαν (α).

Ἤδη δὲ ἐπὶ Ὁμήρου ἀναφέρονται αἱ ἁμαξιταὶ ὁδοί, δι' ὧν κατεβίβαζον ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων εἰς τὴν πεδιάδα καὶ τὰ παράλια τὴν ξυλείαν·

Λείη ὁδὸς, ἧπερ ἅμαξαι
ἄστυδ' ἀφ' ὑψηλῶν ὀρέων καταγίνεον ὕλην (β).

Οἱ Ὁμηρικοὶ ἥρωες ἐπὶ τῶν ἁρμάτων αὐτῶν μεταφέρονται πανταχοῦ· καὶ ὁ Τηλέμαχος ἐν δυσὶν ἡμέραις ἐφ' ἁμάξης διέσχισε πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ πεφωτισμένη καὶ δημοκρατουμένη Ἑλλὰς δὲν συγχωρεῖ πλέον οὐδὲ τοῖς ἥρωσιν οὐδὲ τοῖς εὐπατρίδαις αὐτοῖς τὸ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐφ' ἁμάξης ὀχεῖσθαι ἐφ' ὕβρει τῶν πενεστέρων τάξεων τῆς κοινωνίας (γ), ἀλλὰ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ ἅρματα ἀφιεροῖ ἀποκλειστικῶς τῇ λατρείᾳ τοῦ θείου, καὶ ταῖς πολιτικαῖς καὶ στρατιωτικαῖς τῆς κοινωνίας ἀνάγκαις· ὅθεν αἱ ἀρχαιόταται τῶν Ἑλλήνων ἁμαξιταὶ ὁδοὶ ἦσαν αἱ *ἱεραί*, αἱ ἄγουσαι εἰς τὰ ἱερά, εἰς τοὺς ναοὺς καὶ εἰς τὰ τεμένη, καὶ συνδέουσαι ταῦτα πάντα πρὸς ἄλληλα. Ἕνεκα τῶν θεῶν ἐν Ἑλλάδι τὰ ἕλη τὸ πρῶτον ἐχώσθησαν, αἱ ἀπότομοι κορυφαὶ τῶν ὀρέων ὡδοποιήθησαν, καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ πορθμοὶ τῆς θαλάσσης ἐγεφυρώθησαν (δ). Τοιαύτη π. χ. ἱερὰ ὁδὸς ἦν ἡ συνδέουσα τὸν Παρνασσὸν μετὰ τοῦ Ὀλύμπου(ε),τοιαύτη ἦν ἔτι καὶ ἡ ἀρχομένη ἐξ Ἀθηνῶν καὶ λήγουσα εἰς Δελφοὺς, συνενουμένη δὲ ἐν Βοιωτίᾳ μετὰ τῆς Πελοποννησιακῆς καὶ Θηβαϊκῆς. Διὰ τοιαύτης ἱερᾶς ὁδοῦ, ἡνοῦτο ἡ Σπάρτη μετὰ τῶν γεραρῶν Ἀμυκλῶν καὶ ἡ Ὀλυμπία μετὰ τῆς Ἤλιδος ὡς προάστειον· οὕτως ἐπίσης συνήνου ἡ Μεγαλούπολις τὰς πόλεις καὶ τὰ ἱερὰ τῶν περιοίκων πελασγικῶν φυλῶν μετὰ τοῦ νεοδμήτου αὐτῆς Πρυτανείου. Ἐν γένει δὲ, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἦν ὡς γνωστὸν πεπληρωμένη ναῶν, πᾶς δὲ ναὸς εἶχε τὴν ἑαυτοῦ πανήγυριν, καὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης ὁδὸν, χάριν τῶν τελετῶν καὶ τῶν λοιπῶν θυσιῶν, ἕπεται ὅτι πᾶσα ἡ Ἑλληνικὴ χώρα διεσχίζετο πανταχόσε ὑπὸ τοιούτων καλλίστων καὶ εὐπρεπεστάτων ἱερῶν ὁδῶν, αἵτινες ἦσαν συγχρόνως τοσαῦται λεωφόροι καὶ ἀρτηρίαι κοινωνικαὶ, δι' ὧν ἐκυκλοφόρει ἀνέτως ὁ κοινωνικὸς τῶν Ἑλλήνων βίος.

Ἴδιον δὲ τῆς ἑλληνικῆς ὁδοποιΐας ἐστὶν, ὅτι πάντοτε αὕτη παρὰ πόδα ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τῆς φύσεως αἰδουμένη βιαίως νὰ ὑπερβῇ τὰ φυσικὰ προσκόμματα καὶ τὰς ἀνωμαλίας. Καὶ κατὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες διαφέρουσι τῶν ἀρχαίων ἐκείνων κατακτητῶν τῆς Ἀσίας, διὰ προσταγῆς τῶν ὁποίων « πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν καὶ ἡ τραχεῖα εἰς πεδία » (α)

Αἱ ἱεραὶ αὗται ὁδοὶ ὑπῆρξαν πανταχοῦ τὸ πρότυπον τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἐμπορικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος, αἵτινες ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἵσταντο τῶν θεῶν προστασίαν. Ὁ Ἑρμῆς καὶ ὁ Ἀπόλλων ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν προστάται θεοὶ τῶν ὁδῶν· ὅθεν ὁ μὲν Ἀπόλλων φέρει τὸ ἐπίθετον ἀγυιαῖος, ἑρμεῖα δὲ, ἑρμαῖοι λόφοι, ἕρμακες, ἵστανται πανταχοῦ ὡς *φραστῆρες ὁδῶν*. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἡ ἐνοδία Ἄρτεμις, ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Κελεύθεια, καὶ ὁ Συμπερίπολος καὶ Εὔοδος Πὰν, ἦσαν ἐπόπται θεοὶ τῶν ὁδῶν. Ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ὁδοποιΐαν διεκρίνετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ Λακωνία, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν στρατιωτικὸν ἔθνος τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Μέχρι τοῦ νῦν σώζονται ἐπὶ τῆς ἑλώδους τοῦ Εὐρώτα ὄχθης αἱ γιγαντιαῖαι κρηπῖδες τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς ὁδοῦ τῆς Σπάρτης, ἥτις διεσχίζετο εἰς διαφόρους ἄλλας μεγάλας ὁδοὺς, ὧν αἱ παράλληλοι αὔλακες ἔτι καὶ νῦν ἐκ διαλειμμάτων εἰσὶ θεαταί. Εἰς οὐδεμίαν δ' ἔτι ἄλλην χώραν τῆς Ἑλλάδος σώζονται πλείω ἀρχαῖα ἐρείπια γεφυρῶν. Τὴν ἰδιάζουσαν δὲ περὶ τὰς ὁδοὺς τῶν Λακώνων πρόνοιαν ἀποδεικνύει καὶ ἡ νομοθεσία αὐτῶν, καθ' ἣν ἓν τῶν καθηκόντων τοῦ βασιλέως, ἦν ἡ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας ἄμεσος αὐτοῦ ἐποπτεία. (β). Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις οἱ Πεισιστρατίδαι ἤδη ἀπὸ τῆς Ἀγορᾶς, ὅπου ἤγειρον βωμὸν τῶν δώδεκα θεῶν, ὡς ἀπὸ κέντρου πανταχοῦ διεχάραξαν τῆς Ἀττικῆς τὰς ὁδοὺς, αἵτινες συνέδεον οὐ μόνον τοὺς διαφόρους δήμους αὐτῆς πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ συνήνουν τὴν Ἀττικὴν καὶ μετὰ τῶν ἀπωτάτων μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν καὶ οἱ ὁδοποιοὶ ἐν Ἀθήναις παρίστανται ὥς τι σπουδαιότατον σωματεῖον (γ). Πανταχοῦ δὲ εἰς τὰς

(α) Αἰσχύλ. Προμηθ. στίχ. 1. 2.
(β) Ὀδύσσ. Κ. στίχ. 104.
(γ) Πρβλ. Πλουτ. ἐν βίῳ Κίμων.—Ἀθήν. σελ. 510.—Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 811.
(δ) Ὅρα Λιβάν. πρὸς Θεοδόσ.—Πλούταρχ. Νικ. 3. πρβ. Prellen de via sacra 1, σελ. 111.
(ε) Πλούταρχ. Ἑλλην. κεφ. 12. Gerhard Gr. Mythol. 1, 298,

(α) Ἠσαΐας κεφ. 40. ἐδ. 3. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠθέλησε νὰ μετασχηματίσῃ τὸν Ἄθω εἰς ἀνδριάντα αὐτοῦ ἵνα μὴ ὑβρίσῃ τὴν φύσιν. ἔρα Πλουτ. περὶ ἀρετ. ἢ τύχ. Ἀλεξ.
(β) Ἡρόδ. 6, 57.
(γ) Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 419 Πρβλ. Meineke frag. Com. 4, 674. Πλάτ. νομ. 761.

ὁδοὺς ὑπῆρχον τόποι ῥαστώνης καὶ ἀναπαύσεως, *ἀνάπαυλαι*, *ἀναπαυστήρια*, *ἐνθωκήσεις*, *θῶκοι ἀμπαυστήριοι*. Ἂν μέχρις ἡμῶν ὁλόκληρον διεσώζετο τὸ σπουδαιότατον σύγγραμμα τοῦ Δικαιάρχου *βίος Ἑλλάδος*, ἀκριβῶς ἠθέλομεν γινώσκει σήμερον τὴν κατάστασιν καὶ τὸν διοργανισμὸν τῶν ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος· πλὴν φεῦ καὶ τούτου τεμάχια μόνον τινὰ κατέχομεν σήμερον. Ἔν τινι δὲ τεμαχίῳ μνημονεύεται ἡ δι' Ἀφιδνῶν καὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀμφιαράου Διὸς εἰς Ὠρωπὸν ἄγουσα ὁδός. Ἡ περιγραφὴ δὲ τῆς ἐπαρχιακῆς οὕτως εἰπεῖν ταύτης ὁδοῦ, ἐφ' ἧς « ἡ τῶν καταλύσεων πολυπληθία, τὰ πρὸς τὸν βίον ἔχουσα ἄφθονα, καὶ ἀναπαύσεις, κωλύει κόπον ἐγγίνεσθαι τοῖς ὁδοιπόροις, » (α), ἀποδεικνύει ἀρκούντως ὁποῖαι ἦσαν αἱ λεωφόροι τῆς Ἑλλάδος μεγάλαι ὁδοί (β). Ὁποία δὲ νῦν ἀπέναντι ταύτης εἶναι ἡ σημερινὴ τῶν ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος κατάστασις, μετὰ τριακονταετῆ τοῦ ἔθνους αὐτονομίαν ; Αἰσχρὸν ἐστὶν ἀληθῶς καὶ λέγειν. « Ἰδοὺ διατί, ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτοῦ ἐκφωνεῖ καὶ ὁ συγγραφεύς, ἰδοὺ διατὶ παρ' ἡμῖν τόσα βαθύσκια καὶ ἀμφιλαφῆ δάση τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, τόσα πλούσια μεταλλεῖα καὶ λατομεῖα, τόσοι εὔφοροι ἀγροὶ καὶ γαῖαι, ἐπιτηδειόταται εἰς τὰς τέχνας καὶ πρὸς θεραπείαν παντοίων ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, μένουσιν εἰσέτι χέρσοι, ἄγονοι ἀνεξόρυκτοι, ἀκαλλιέργητοι, ἐνῷ ἅπασαι αὗται αἱ ἄφθονοι πηγαὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου συσχετιζόμεναι διὰ καταλλήλων ὁδοιπορικῶν γραμμῶν πρὸς εὐπροσίτους λιμένας, καὶ τυγχάνουσαι οἱασδήποτε διεξόδου, ἤθελον ὡς ἐκ θαύματος μεταμορφωθῆ εἰς ἑστίας ζωηρᾶς κινήσεως, διανοητικῆς προόδου, καὶ ὑλικῆς εὐημερίας. » (Δοκίμ. 119).

Μετὰ τὰς ἐμβριθεστάτας δ' αὐτοῦ περὶ βελτιώσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας παρατηρήσεις, μεταβαίνει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ τρίτον μέσον τῆς βελτιώσεως τῆς γεωργίας, τὰ ἀγροτικὰς δηλονότι τραπέζας, ἃς θεωρεῖ δικαίως ὡς τὸ μόνον σχεδὸν μέσον τῆς ἀνακουφίσεως τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τῶν ὑπερόγκων τόκων, ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ὁποίων σήμερον ὑποκύπτει.

Ἐκ τῶν βελτιώσεων δὲ τούτων προσδοκᾷ ὁ Κ. Σοῦτσος καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐτησίων καθυστερημάτων, τοῦ χρονίου τούτου νοσήματος τοῦ οἰκονομικοῦ τῆς Ἑλλάδος ὀργανισμοῦ· καθότι δυστυχῶς κατὰ τὴν λῆξιν ἑκάστης χρήσεως καὶ ἐν ὁμαλαῖς περιστάσεσιν ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν μένουσιν ὀφειλόμενα εἰς τὸ δημόσιον ἐκ τῶν ἐσόδων τοῦ ὁμωνύμου τῆς χρήσεως ἔτους. Οὕτω δὲ καί τοι κατ' ἔτος εἰσπράττονται ἀνείσπρακτα ἔσοδα παρελθουσῶν χρήσεων, ὅμως διηνεκῶς ἐπισωρεύονται καθυστερήματα, καὶ ἐξογκοῦται τὸ κεφάλαιον τῶν πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλομένων ποσῶν, ὅπερ ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1862 ἀνέβαινε τὸν ὑπέρογκον ἀριθμὸν τῶν 57,000,000! Ἀλλ' ὅσῳ ὁ χρόνος προβαίνει, ἡ εἴσπραξις τῶν καθυστερημάτων καθίσταται δυσχερεστέρα, καὶ ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ κεφαλαίου αὐτῶν ἐκπίπτει.

« Ἕνεκα τούτου μάλιστα, λέγει ὁ συγγραφεύς, παρὰ τοῖς εὐνομουμένοις ἔθνεσι τὰ πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλόμενα δὲν ἐπισωρεύονται ἐπὶ ματαίῳ ἐπὶ δέκα συνεχεῖς ὀλυμπιάδας, οὐδὲ καταδιώκονται οἱ ἔκγονοι δι' ἀκαταζήτητα χρέη τῶν προγενεστέρων, ἀλλ' ἢ εἰσπράττονται ἐντὸς τεταγμένων προθεσμιῶν, ἢ διαγράφονται καὶ ἐξοβελίζονται ὡς ἀπαλειπτέα, non valeurs.» (δοκίμ. σελ. 147.).

« Πλὴν δὲ τούτου, ἐξακολουθεῖ ὁ αὐτὸς λέγων, ἐκ τῆς πλημμελοῦς ταύτης καταστάσεως τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλάδος πηγάζει καὶ ἕτερόν τι ἀποτέλεσμα ὡσαύτως ἐπιζήμιον, ὅτι ἐνῷ ἐν Εὐρώπῃ τὰ δημόσια χρέη θεωροῦνται ὡς μία τῶν ἰσχυροτέρων ἐγγυήσεων τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ τῆς κοινῆς εἰρήνης, καθότι πολυάριθμος μερὶς πολιτῶν, τῶν πιστωτῶν λέγω, τοῦ κράτους, ἕνεκα τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν σχέσεων πρὸς τὸ δημόσιον, ἐκ μόνης τῆς ἐμπεδώσεως τῶν καθεστώτων ἀπεκδέχεται τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς αὐτοὺς ὑποχρεώσεων τῶν κυβερνήσεων, παρ' ἡμῖν, ἐπειδὴ οἱ πολῖται, ἀντὶ πιστωτῶν, εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀφειλέται τοῦ δημοσίου, ἐκ τῆς ἀντιθέτου ταύτης σχέσεως τῶν ἰδιωτῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν παράγονται πάντῃ ἐναντία ἀποτελέσματα, δηλαδὴ ἐν μὲν τακτικῇ καταστάσει πραγμάτων οἱ ὀφειλέται οὗτοι μᾶλλον ἢ ἧττον δραστηρίως καταδιωκόμενοι, ἀναγκάζονται νὰ καταβάλωσι μέρος τῆς πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλῆς αὐτῶν· ἐν περιπτώσει δὲ κοινωνικῶν ἢ πολιτικῶν κλονισμῶν, ἡ ἐνέργεια τῆς κυβερνήσεως χαλαροῦται καὶ τὸ δημόσιον στερεῖται τῶν πρὸς αὐτὸ ὀφειλομένων, ὅταν μάλιστα ἡ ἀνάγκη αὐτῶν καθίσταται ἐπαισθητοτέρα. » (Δοκίμ. σελ. 149 καὶ 150.).

Τέλος δὲ μεταβαίνει ὁ Κ. Σοῦτσος εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ, ἐν ᾧ πραγματεύεται τὸ σοβαρώτατον καὶ μᾶλλον κατεπεῖγον ἁπάντων ἴσως τῶν Ἑλληνικῶν ζητημάτων, τὰ δημόσια δηλονότι χρέη ἡμῶν. Ὀλίγοι ἴσως γινώσκουσιν ἢ μαντεύουσι τὸ ὑπέρογκον ποσόν, ὃ ἡ Ἑλλὰς δυστυχῶς καταδικάζεται σήμερον νὰ πληρώσῃ ὡς ὀφειλέτις ποσοτήτων, ἃς οὐδέποτε ἔλαβε.

(α) Ὅρα συλλογ. τῶν Γεωγραφ. τόμ. 1. σελ. 488.

(β) Τί συνήθως ἀπήτουν οἱ Ἕλληνες ὁδοιπόροι ἐν ταῖς ὁδοῖς συγκεφαλαιοῖ ὁ Ἀριστοφάνης·

Τούτους φράσον μοι, λιμένας, ἀρτοπώλια,
Πορνεῖ, ἀναπαύλας, ἐκτροπάς, κρήνας, ὁδούς,
πόλεις, διαίτας, πανδοκευτρίας, ἔπου
κόρεις ὀλίγιστοι. Βάτραχ. στί. 110. ἐξ.

Ἰδοὺ δὲ ἐν συνόψει κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ συγγραφέως τὰ καταπληκτικὰ ταῦτα ἡμῶν καὶ ὑπέρογκα χρέη.

Α'. Τὴν 21 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1824 συνωμολογήθη δάνειον ἐν Λονδίνῳ ἐξ 800,000 λιρῶν πρὸς 59 0/0, ἐπὶ τόκῳ 5 0/0 τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου, καὶ χρεωλύτρῳ 1 0/0. Οὕτω δὲ τοῦ δανείου συνομολογηθέντος οἱ τραπεζῖται ἐκράτησαν τόκον ἐπὶ διετίαν 10 0/0, χρεώλυτρον ἐπὶ διετίαν 2 0/0, μεσιτικὰ διὰ τὴν πληρωμὴν τόκων 2/5 0/0. Ὥστε ἡ Ἑλλὰς ἐκ τοῦ δανείου τούτου τῶν 800,000 λιρῶν ἔλαβε μόνον 348,000 λίρας.

Β'. Τὴν 7 Φεβρουαρίου 1825 συνεφωνήθη δεύτερον δάνειον ἐκ 2,000,000 λιρῶν πρὸς 55 καὶ 5/10 0/0 τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου, ἐπὶ τόκῳ 5 0/0, καὶ χρεωλύτρῳ 1 0/0. Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ τραπεζῖται ἀφήρεσαν τόκον δύω ἐτῶν πρὸς 5 0/0, χρεώλυτρον ἑνὸς ἔτους 1 0/0, μεσιτικὰ διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων 2 0/0 καὶ μεσιτικὰ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου 3 0/0. Ἐκτὸς δὲ τούτων συνεφωνήθη ἔτι ἵνα, ὅπως διευκολυνθῇ ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ νέου τούτου δανείου, 250 χιλιάδες λιρῶν ἐξ αὐτοῦ τούτου χρησιμεύσωσιν εἰς ἐξαγορὰν τῶν χρεωγράφων τοῦ πρώτου δανείου· ὥστε ἐκ τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου τοῦ δανείου τούτου τῶν 2,000,000 λιρῶν ἀφῃρέθησαν ἐκ προοιμίων 1,424,000 λίραι. Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν ἔλαβεν ἐκ τούτου πραγματικὰς μόνον 576,000. Λαβὸν ἄρα τὸ δημόσιον ἐν συνόλῳ 924,000 λίρας ἐχρεώθη διὰ 2,300,000. Προστιθεμένων δὲ νῦν καὶ τόκων καθυστερούντων 37 ἐτῶν πρὸς 5 0/0 ἕπεται ὅτι τὸ χρέος τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ δύο ταῦτα παλαιὰ δάνεια, εἶναι δραχ. 184,326,000!

Γ'. Δυνάμει τῆς ἀπὸ 7 Μαΐου 1832 συνθήκης τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων συνεφωνήθη τὸ γνωστὸν τοῖς πᾶσι τῶν 60,000,000 δάνειον πρὸς 94 0/0, ὅπερ ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ὅρων ἐφ' οἷς ἐδέχθη τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα ὁ πρίγκιψ Ὄθων τῆς Βαυαρίας, καὶ ὅπερ κατὰ τὸ 1870 θέλει συμποσωθῇ εἰς 105, 450,000 ἄνευ ὑπολογισμοῦ τῶν τόκων τῶν προκαταβολῶν τῶν δυνάμεων.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ δανείου τούτου μόνον 13,000,000 εἰσῆλθον πραγματικὰ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ταμεῖον· καθότι 24,031,863 ἐδαπανήθησαν εἰς τόκους τοῦ αὐτοῦ δανείου, 4,774,469 εἰς χρεώλυτρον, 284, 391 εἰς προμήθειαν, 110,365 εἰς τόκους προκαταβολῶν καὶ διάφορα ἔξοδα. Ἐκτὸς δὲ τούτων κατεβλήθησαν τῇ Ῥωσσίᾳ διὰ προηγούμενόν τι πρὸς αὐτὴν χρέος 1,208,319, ὁμοίως τῇ Γαλλίᾳ 372, 666, τῷ Κ. Εὐνάρδῳ 276,771, εἰς χρεώλυτρον τοῦ ἀρχαίου ἐν Λονδίνῳ δανείου 381,201, εἰς ἀποζημίωσιν τῇ Τουρκίᾳ 12,531,164, εἰς προμηθείας καὶ ἄλλα ἔξοδα πληρωθέντα ἐν Μονάχῳ 1,964,251. Ὥστε ἐκ τοῦ δανείου τούτου ἐκ προκαταβολῆς ἀφῃρέθησαν 45,908,465, καὶ περιῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον ὡς εἴρηται 13,000,000!

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ τούτου χρέους ὑπάρχει καὶ τὸ ἐσωτερικὸν χρέος συμποσούμενον εἰς 25, 000,000. Ἐντεῦθεν δ' ἐξάγεται ὅτι τὸ παρὸν τῆς Ἑλλάδος χρέος ἐξωτερικόν τε καὶ ἐσωτερικὸν εἶναι 314,776,000!

Ἀπέναντι τοιούτου ὑπερόγκου χρέους καθίσταται πρόδηλον, λέγει ὁ Κ. Σοῦτζος, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὡς πάντες οἱ δυστυχεῖς ὀφειλέται εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τοῦ νὰ προτείνῃ εἰς τοὺς δανειστὰς αὐτῆς συμβιβαστικήν τινα λύσιν τῶν πρὸς αὐτοὺς ὑποχρεώσεων της. Ὁ συμβιβασμὸς δὲ ὃν προτείνει ὁ συγγραφεὺς εἶναι ὁ ἑξῆς·

Πρῶτον μὲν, λέγει, καταβάλλοντες τοῖς ἀλλοδαποῖς τραπεζίταις 12,935,200, δυνάμεθα νὰ ἐξοφλήσωμεν ἐντελῶς τὰ δύο παλαιὰ ἐξωτερικὰ χρέη. Δεύτερον, ἂν αἱ εὐεργέτιδες δυνάμεις συναινέσωσι ν' ἀπαλλάξωσιν ἡμᾶς τῶν τόκων τῶν γενομένων παρ' αὐτῶν προκαταβολῶν ὑπὸ τὸν ὅρον ἐτησίας καταβολῆς 1/95 τῆς ὀφειλῆς ἡμῶν, ἤτοι 1,110,000 ἐπὶ δέκα τοὐλάχιστον συναπτὰ ἔτη, θέλομεν δυνηθῇ νὰ ἐξοφλήσωμεν καὶ τὸ χρέος τοῦτο ἐντὸς διαστήματος βραχυτέρου τῶν 95 ἐτῶν. Τρίτον. Ἂν ἐκτὸς τοῦ τόκου τῶν 4 0/0 ὃν πληρώνομεν ἐτησίως διὰ τὸ ἐσωτερικὸν χρέος, προσδιορισθῇ καὶ χρεωλυτικόν τι ἐνιαύσιον ποσὸν 1 0/0 τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου ἤτοι Δρ. 250,000 κατ' ἔτος, δυνάμεθα καὶ τούτου μετὰ καιρὸν ν' ἀπαλλαγῶμεν τοῦ χρέους. Ἐρωτᾶται ὅμως, πόθεν πρῶτον θέλομεν πορισθῇ τὸ κεφάλαιον τῶ 12,935,200 δρ. δι' ὧν θέλομεν δυνηθῇ νὰ ἐξοφλήσωμεν ἀμέσως τὰ παλαιὰ ἡμῶν ἐξωτερικὰ χρέη; βεβαίως διά τινος νέου δανείου· καθότι διὰ τακτικῶν ἐσόδων οὐδέποτε καλύπτονται ἔκτακτα ἔξοδα. Ἄν, ἐπιφέρει ὁ Κ. Σοῦτζος, συνομολογήσωμεν δάνειον 25,000,000 θέλομεν δυνηθῇ α.) νὰ πληρώσωμεν 12,935,200 εἰς ἐξόφλησιν τῶν δύο παλαιῶν χρεῶν· β) νὰ ἐξοφλήσωμεν τὸ εἰς τὴν τράπεζαν χρέος ἡμῶν τῶν 2,500 000· γ.') νὰ καταβάλωμεν ἔτι 1,000,000 κεφάλαιον εἰς τὴν ἀγροτικὴν τράπεζαν, ὅπερ προστιθέμενον εἰς τὰς 3,500,000 τῆς τραπέζης δυνάμει τοῦ ἀπὸ 16 Δεκεμ. 1861 νόμου, θέλει ἀποτελέσει κεφάλαιον 4,500,000 δρ. δι' ἀγροτικὰς τραπέζας. δ'.) νὰ δαπανήσωμεν 1,500,000 πρὸς σύστασιν κεντρικῆς τινος φυλακῆς, ἥτις καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς οἰκονομίας καθίσταται ἀπαραίτητος. Τούτων δὲ γενομένων ἐκ τοῦ νέου δανείου θέλουσι μείνει ὡς ἀποθεματικὸν κεφάλαιον 6,664,800.

Ἐὰν δὲ τὸ νέον τοῦτο δάνειον τῶν 25,000,000 συμφωνηθῇ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς συνεφω-

νήθη τὸ δάνειον τῶν 60,000,000 κατὰ τὰ 1832, ὁ προϋπολογισμὸς ἡμῶν θέλει ἐτησίως ἐπιβαρυνθῆ δι' 1,500,000 δραχ. Λαμβάνοντες δὲ νῦν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ διαρκῆ καὶ τακτικὰ ἡμῶν ἔσοδα εἰς ὁμαλὰς περιστάσεις εἶναι 23,000,000, θέλομεν ἐξ αὐτῶν πληρόνει εἰς λογαριασμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ χρέους 1,300,000, τοῦ δανείου Ῥοςχὶλδ 1,100,000, τοῦ νέου δανείου 1,500,000 τὸ ὅλον 3,910,000, θέλουσι δὲ μένει ὑπόλοιπον 19,000,000, δι' ὧν, ἂν θελήσωμεν, δυνάμεθα πάντως νὰ ἐπαρκέσωμεν εἰς ἐκπλήρωσιν καὶ ἱκανοποίησιν τῶν καλῶς ἐννοουμένων ἡμῶν ἐσωτερικῶν ἀναγκῶν.

Τοιαύτη ἡ πρόσφατος ἐμβριθεστάτη οἰκονομικὴ πραγματεία τοῦ Κυρίου Ἰωάννου Σούτσου, καρπὸς ἀγλαὸς εἰκοσιπενταετοῦς εὐσυνειδήτου καθηγεσίας.

Κ. ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΤΑ ΕΝ ΠΟΜΠΗΪΑ ΡΩΜΑΪΚΑ ΠΤΩΜΑΤΑ. Ὡσεὶ μυστήριον θεωρουμένης παρὰ τοῖς πολλοῖς τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἐν Πομπηΐᾳ σκελετῶν, δὲν νομίζομεν ἀπὸ σκοποῦ νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα τὰς ὑπὸ τοῦ *Ἀθηναίου* περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου χορηγουμένας ἡμῖν ἀνακοινώσεις, ἐν αἷς ἀπαντῶμεν τὰ περαιτέρω περὶ τῶν ἐφευρέσεων τούτων καθ' ἕκαστα.

Αἱ ἀνασκαφαὶ γίνονται τανῦν εἰς δύο μέρη· εἰς τὰ περίχωρα τοῦ ναοῦ τῆς Ἴσιδος, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τὴν καλουμένην Abbondanza. Ἐνταῦθα περὶ τῆς πρώτης μόνον θέσεως θέλομεν πραγματευθῆ. Ἐδῶ που εἴς τινα οἰκίαν, παρά τινι νεωστὶ ἀνοιχθείσῃ ὁδῷ, ἀνεκαλύφθησαν τὰ σκελετὰ ἢ πτώματα, τὰ ἐπισπῶντα ἐν ἑαυτοῖς τὴν κοινὴν προσοχήν.

Πεσόντες οἱ ταλαίπωροι ἐκεῖνοι εἴς τινα σωρὸν κισσήρεως, δὲν ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ καθ' αὑτὸ γηπέδου, ὥστε δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἀφαιρέσῃ τις τὴν ἐφ' ἧς ἐπέκειτο βάσιν, ἀλλὰ κατέπιπτον ἐπ' αὐτοὺς ὑψόθεν, ἐκ τοῦ ἡφαιστείου ἐκφυσώμενα, τοσοῦτο πῦρ, τέφρα καὶ θερμὸν ὕδωρ, ὥστ' ἐπέφερον τὸν θάνατον αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπὶ δισχίλια σχεδὸν ἔτη διατήρησίν των.

Ἐκβαλόντες τὰς ἀπὸ τῶν στεγῶν καὶ τῆς σποδοῦ σχηματισθείσας αἱμασιὰς, ἐφεῦρόν τι ἀνθρωπείῳ μορφῇ παρεμφερὲς, ἂν καὶ δὲν ἐφαίνετο ὂν εἰμὴ λεπτὴ μόνον κόνις. Ὁ ἱππότης Φιορέλλης ἐσκέφθη, ὅτι πιθανῶς ἦτο τοῦτο σαρκοφάγος τις ὑπὸ τοῦ Βεζουβίου συστηθεὶς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δυνατὸν ἴσως νὰ εὑρεθῶσι τὰ λείψανα δυστυχοῦς τινος θύματος τῆς φρικαλέας ἐκείνης ἐκρήξεως. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὰ ἐκεῖθεν, ἢ διασώσῃ; Λαμπρὰ ἐπῆλθεν αὐτῷ κατὰ νοῦν ἰδέα. Διδόντες ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πτωμάτων ἐκείνων ἦτο κενὸν, ἕνεκα τῆς τήξεως τῆς σαρκὸς, ἔχυσαν ἔκ τινος ἀνοίγματος κόνιν ἐκ μαρμαρώματος καὶ γύψου, ἥτις συνανεφύρθη καὶ ἀφωμοιώθη μὲ τὰ ὀστᾶ, τοιούτῳ δὲ τρόπῳ ἐδωρήθη πάλιν εἰς τὸν κόσμον γυνὴ ῥωμαία τῆς πρώτης τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ἑκατονταετηρίδος. Συντονώτεραι ἐξιχνεύσεις ἐπήγαγον τὴν ἀνακάλυψιν τῶν πτωμάτων ἑνὸς ἀνδρὸς, μιᾶς γυναικὸς καὶ ἑνὸς κορασίου. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον πλειότερον ἀνεῤῥίπισε τὸ ζωηρὸν ἐνδιάφορον τῶν γεωρύχων, ἦν ἡ εὕρεσις 91 ἀργυρῶν νομισμάτων, 4 ἐνωτίων καὶ 1 χρυσοῦ δακτυλίου μετὰ 2 σιδηρῶν κλειδίων, καὶ τὰ ἀπομεινάρια λινουργοῦς τινος θυλακίου. Τὰ ἐπίζηλα ταῦτα λείψανα ἐξήχθησαν ἐκεῖθεν καὶ μετεκομίσθησαν εἴς τινα ἐγγὺς οἶκον· θέλουσι δὲ διαμείνει ἐν Πομπηΐᾳ, καὶ ἐγκλεισθῆ εἰς τέσσαρας ἀρχαιοσχήμους τραπέζας ἐξ ὀρειχάλκου μετ' ὀλίγον κατασκευασθησομένας.

Μεταβαίνομεν τώρα εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν ὄψεως.

Τὸ πρῶτον πτῶμα, ἂν τοιοῦτον δύναται νὰ κληθῇ, εἶνε κυρία ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς στηριζομένη, ἐκ τῆς συνεστραμμένης δὲ στάσεως τοῦ σώματος ἐμπορεῖ νὰ νοήσῃ τις ὁποίας κατέβαλε σπασμωδικὰς προσπαθείας ἵν' ἀνασηκωθῇ. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ καὶ ὁ βραχίων εἶνε ἀνατεταμένα καὶ τεθλασμένα, αἱ δὲ ἀρθρώσεις εἰς ἄκρον κεκυρτωμέναι· ὁ δεξιὸς βραχίων εἶνε συντετριμμένος καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν θραυσμάτων φαίνεται ἡ μεμβράνη τοῦ ὀστοῦ. Τὸ σχῆμα τῆς κομμώσεως καὶ ἡ κόμη αὐτὴ εἰσὶ λίαν εὐδιάκριτα. Εἰς τὸν ὠτίτην ἔχει δύο διάργυρα δακτύλια, τὸ ἕτερον τῶν ὁποίων εἶναι κατεσκευασμένον διὰ τοῦ διχείλου (a morsa). Τὰ σάνδαλα ἢ μᾶλλον πέλματα διασώζονται ἀκόμη. Παρεκεῖ κεῖνται οἱ ἀνωρυχθέντες θύλακες μὲ τὰ κλειδία καὶ δακτύλια· πάντα δὲ ταῦτα θὰ κομισθῶσι εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ μουσείου θάλαμον.

Ὅτε εἰσέδημεν εἰς τὸ ἐνδότερον διαμέρισμα εὕρομεν τὸ σῶμα τῆς νεάνιδος, κειμένης μὲ τὸ πρόσωπον χαμαὶ, ἐπὶ τῶν συγκεκλεισμένων χειρῶν καὶ βραχιόνων στηριζόμενον· αἱ κνῆμαι ἦσαν ἠρμέναι πρὸς τὰ ἄνω, ἡ ἀριστερὰ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς· τὸ σῶμα κατεκαλύπτετο ἀπὸ σκωρίαν καὶ μαρμάρωμα, ἐνῷ τὸ λεῖον καὶ στιλπνὸν κρανίον ἦν ὅλως εὐόρατον. Τὴν μίαν τῶν χειρῶν εἶχε κεκλεισμένην, ὡς ἂν ἐκράτει τι σφικτά. Τὰ ὀστᾶ τῶν δακτύλων ἐξεῖχον τῆς τέφρας.

Παρὰ τὴν νεάνιδα ἵστατο γυνὴ ἔχουσά πως ἀνηρμένην τὴν ἀριστερὰν κνήμην, τεθραυσμένον τὸν δεξιὸν βραχίονα, τὸν δὲ ἀριστερὸν ἀκέραιον, καὶ τὴν χεῖρα κλειστήν. Ἐπὶ τοῦ ὠτίτου ἐφόρει δακτύλιον σιδηροῦν. Τὰ κράσπεδα τῆς ἐσθῆτος, ὡς καὶ τὸ ὕφασμα, εἰσὶν ὁρατὰ, ἂν δὲ παρατηρήσῃς αὐτὸ προσεκτικῶς

θὰ διανοήσῃς καὶ τὴν ποιότητα αὐτοῦ. Τὸ τελευταῖον πτῶμα εἶναι ἀνὴρ κάλλιστα διατηρούμενος. Ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ῥάχεως, αἱ δὲ κνῆμαί του εἰσὶ τεταμέναι καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μῆκος. Ὁ ὠτίτης τῆς ἀριστερᾶς ἔχει δακτύλιον σιδηροῦν, ἡ δὲ χεὶρ καὶ ὁ βραχίων στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος. Ποικιλαχοῦ διαφαίνεται καὶ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καθὼς ἐπίσης τά τε ὑποδήματα καὶ τὰ ἐξωπαγῆ τοῦ ποδὸς ὀστᾶ. Ἡ κόμη καὶ ὁ πώγων ἐπιδείκνυνται τοῖς πᾶσι, ἤρκει δὲ μόνον νὰ ἐμφυσήσῃ τις αὐτοῖς τὴν ζωοποιὸν πνοὴν, ὅπως δωροφορήσῃ τῷ δεκάτῳ ἐννάτῳ αἰῶνι τοὺς ῥωμαίους τοῦ πρώτου. Ἐθεώρουν τ' ἄψυχα ἐκεῖνα σκέλη μὲ ὁλονὲν αὖξον διάφορον, ὅπερ ἀνικανῶ νὰ περιγράψω. Ἔλεγες ὅτι ἀπέθανον χθές. Φαίνεται ὅμως ὅτι μεγάλως θὰ ἐμόχθησαν ἵν' ἀπαλλαγῶσι τῆς καταστροφῆς, καθ' ὅσον τὰ σώματα εὑρέθησαν ὄχι μακρὰν ἀλλήλων ἀπέχοντα, καθαυτὸ ὡσανεὶ εἶχον προσβληθῆ τρέχοντες.

Μὲ τὴν αὐτὴν προθυμίαν περιειργάσθην καὶ τὴν θέσιν, ὅπου ἀσχολοῦνται οἱ ἐργάται. Ἀνασκάπτουν οὗτοι ἐδοὺς ὑπὸ τὰς ῥίζας μεγαλοκόρμων δένδρων, πολλῶν ποδῶν τὸ βάθος. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν φαίνονται τείχη, ἐκτενεῖς καὶ ἐρυθραὶ ἐπιγραφαὶ, καὶ αἱ λαϊκαὶ παιδιαὶ τῶν οἰκιστῶν τῆς Πομπηΐας. Πολλόταται οἰκίαι ὁλοσχερῶς ἀπεκαλύφθησαν, ἐξαιρέσει δύο ἢ τριῶν ποδῶν ἄμμου, ἀφεθεῖσαι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐγκλείουσαι τὰς βαρυτίμους ἀρχαιότητας, διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀριφανεστέρων περιηγητῶν φυλασσομένας. Οἰκία τις διαφερόντως ἀπεῤῥόφησε τὴν προσοχήν μου, οὖσα ἡ μεγαλειτέρα τῆς Πομπηΐας. Ἔνδον τοῦ οἰκοδομήματος ὑπάρχουσι δύο περιβόλια μὲ μαρμαρίνους κρήνας, πέριξ τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἷς ἀγριόχοιρος καὶ ἄλλα ὀρειχάλκινα ζῶα. Οἱ τοῖχοι κατακοσμοῦνται διὰ τοιχογραφιῶν, εἰς μικρὸν δέ τι χώρισμα ὑπάρχει κοιτὼν μὲ ψηφιδωτὸν πάτωμα, ἓν μέρος τοῦ ὁποίου λίαν εὐστόχως ἐπεσκευάσθη παρ' ἀρχαίου τινὸς ψηφοθέτου ῥωμαίου. Ὁ κοιτὼν οὗτος δὲν ἀπέχει πολὺ τοῦ ναοῦ τῆς Ἴσιδος, ὃν ἂς μὴ ὀλιγωρήσῃ νὰ ἐπισκεφθῇ ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν Πομπηΐαν, καθὸ κατὰ πάντα τῆς προσοχῆς αὐτοῦ ἀντάξιον.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν μεταβολῶν καὶ βελτιώσεων, τῶν παρεισαχθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἱππότου Φιορέλλη, δέον νὰ μὴ παραλίπωμεν τὴν ἵδρυσιν μουσείου τινὸς, ἐν ᾧ ἤχθησαν πάμπολλα ἐπιζήτητα ἀντικείμενα ἐν Πομπηΐᾳ ἀνακαλυφθέντα. Ἐνταῦθα εὑρίσκεις τοὺς σκελετοὺς δύο κυνῶν καὶ 60 ἀρτίδια, εὑρεθέντα εἰς τὸν κλίβανον τὴν στιγμὴν τῆς ἐκρήξεως τοῦ Βεζουβίου, καὶ ἀρτίως ἐξαχθέντα· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰς μεγάλας σιδηρᾶς θύρας, τὰς κλειούσας τὸ στόμα τοῦ κλιβάνου, ῥάβδους ἐγγλύφους, σφύρας, χρώματα, φάρμακα διὰ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ λάχανα διὰ τοὺς πένητας, δίσκους καὶ σκεύη ἐκ πετάλου καὶ ὑάλου ποικιλοχρώμου, ἐλαφρὰ καὶ εὔκομψα τὸ σχῆμα, καὶ μεγαλοπρεπεῖς λυχνίας· τέλος παντοειδῆ οἰκιακὰ ἐργαλεῖα, κομψὰ τοσοῦτον ὡς ἂν εἶχον κατασκευασθῆ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΣ
Ζακύνθιος.

GREC. *Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Πατρίδι τῶν Παρισίων.* Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως γραικὸς (grec), ἐφαρμοσθείσης εἰς τὸν δολιευόμενον τοὺς κύβους παίκτην, ἐφημερίς τις ἀναφέρει τὸ συμβὰν ἱππότου τινος Ἕλληνος τὴν καταγωγὴν, ὀνόματι Ἀπούλου, ὅτι ἠπάτησε τὸν συμπαίκτην αὐτοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ἡ ἐξήγησις αὕτη, προστίθησιν ὁ συγγραφεὺς, ἀπαλλάττει πάσης ἰδέας προσβλητικῆς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

Νομίζομεν πρὸς τούτοις ὅτι ἡ εἰρημένη λέξις οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ πρακτικὴν σχέσιν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Δὲν ὑπάρχει ἴσως τόπος ἔνθα τὰ χαρτοπαίγνια εἶναι ὀλιγώτερον κοινὰ παρ' ὅσον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὴν ἀνωτέρω ἐξήγησιν.

Φρονοῦμεν ὅτι εἰς μεγάλην θὰ εὑρισκόμεθα ἀμηχανίαν νὰ ὀνομάσωμεν τὸν ἱστορικὸν ἢ τὸν χρονογράφον ὅστις ἐφεῦρε τὸ ἀνέκδοτον τοῦ ἱππότου Ἀπούλου. Ἄλλως τε τίς ὁ μὴ εἰδὼς ὅτι Ἄπουλος δὲν εἶναι ὄνομα, ἀλλὰ κατάληξίς τις ὀνόματος νεοελληνικοῦ, καὶ λέγοντες ὅτι Ἕλλην τις ὠνομάζετο Ἄπουλος, εἶναι ταὐτὸν ὡσεὶ ἐλέγομεν ὅτι γάλλος τις ἱππότης ὠνομάζετο Ἄκ;

Ἐν ὀνόματι τῶν ἐπισημοτέρων ἡμῶν φιλολόγων, δυνάμεθα νὰ διαμαρτυρηθῶμεν κατὰ τῆς καταχρηστικῆς σημασίας τῆς λέξεως γραικὸς (grec), καὶ τῆς ὑβριστικῆς σημασίας ἥτις δίδοται οὕτως ἐπιπολαίως εἰς τὴν λέξιν ταύτην.

Ἰδοὺ τί ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ λέξει grec. « Λέγουσιν ὅτι ὁ δεῖνα εἶναι γραικὸς (grec) εἴς τι πρᾶγμα, θέλοντες νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἶναι λίαν ἐπιδέξιος καὶ εὐφυής. Λέγουσιν ἐπ' ἴσης ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μέγας γραικὸς (n'est pas grand grec). »

Ἡ ἔκδοσις τοῦ 1814 ἀναφέρει ῥητῶς. « Λέγουσιν ὅτι ὁ δεῖνα εἶναι γραικὸς (grec) εἴς τι πρᾶγμα, θέλοντες νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἶναι λίαν ἐπιδέξιος καὶ εὐφυής· λέγουσι δὲ ἀπολύτως ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μέγας γραικὸς (n'est pas grand grec), ἐννοοῦντες ἐν γένει ὅτι δὲν εἶναι λίαν ἐπιδέξιος καὶ εὐφυής. »

Τὸ συνώνυμον τοῦ γραικοῦ (grec) εἶναι λοιπὸν, κατὰ τὴν Ἀκαδημίαν, τὸ ἐπίθετον ἐπιδέξιος, λαμβανόμενον ἐπὶ καλοῦ, ἀφοῦ διὰ νὰ παραστήσωσιν ἄν-

θρωπον μὴ ἐπιδέξιον λέγουσιν· ὁ δεῖνα δὲν εἶναι μέγας γραικὸς (n'est pas grand grec). Τοῦτο εἶναι ἄλλως τε καὶ σαφέστατα ἐπιβεβαιωμένον ἀπὸ τὸν Furetière, τὸν ἐπίσημον, οὕτως εἰπεῖν, σχολιαστὴν τῆς Ἀκαδημίας. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκφράζεται ὁ λεξικογράφος οὗτος ἐν τῇ λέξει grec. (Ἔκδοσις 1727). « Λέγουσι παροιμιακῶς ὅτι ὁ δεῖνα εἶναι γραικὸς (grec) εἰς ὑπόθεσίν τινα, ἢ ἐπιστήμην, ὅταν γνωρίζῃ αὐτὴν κατὰ βάθος. Λέγουσιν ἐπ' ἴσης ὅτι ὁ δεῖνα δὲν εἶναι μέγα γραικὸς (n'est pas grand grec), ὅταν ἦναι ἀμαθὴς ἢ ὀλίγον ἐπιδέξιος. » Καὶ ὁ Trévoux δὲ αὐτὸς οὐδὲν ἄλλο λέγει. Μόνον, ἀφοῦ ἐπαναλάβῃ τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα προστίθησιν· « οἱ ἐπιτήδειοι κλέπται ὀνομάζουσι γραικοὺς (grecs) τοὺς εἰξεύροντας τὰς τεχνάσματά των καὶ τούτοις χρωμένους. » Ἡ φράσις αὕτη μᾶς φέρει εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῆς ὑβριστικῆς σημασίας τῆς λέξεως γραικὸς (grec)· ἡ σημασία αὕτη δὲν εἶναι ἐν χρήσει, ὡς λέγει ὁ Trévoux, εἰ μὴ μεταξὺ κλεπτῶν· ἐνὶ δὲ λόγῳ, εἶναι ὅρος τις τῆς συνθηματικῆς διαλέκτου τῶν κακούργων, καὶ διὰ τοῦτον μάλιστα τὸν λόγον δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν μεταχειρίζωνται οἱ σεμνοὶ συγγραφεῖς.

ΔΙΚ.

Ο ΝΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ.— Γράφουσιν ἡμῖν ἐκ Κοπεγχάγης ὅτι ὁ ἡγεμονόπαις τῆς Δανίας Γεώργιος εἶναι δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Πρίγκηπος Χριστιανοῦ, ἐξαδέλφου τοῦ ἀρίστου καὶ φιλολάου βασιλέως τῆς Δανίας Φριδερίκου τοῦ Ζ'., ὅτι ἐγεννήθη τὴν 24 Δεκεμβρίου 1845 ἔτους, ἐσπούδασεν ἐν τῷ τῆς Δανίας *σχολείῳ τῶν Εὐελπίδων*, ἐδόθη εἰς τὴν ναυτικὴν καὶ εἶχε ἤδη ἐπιχειρήσει τινὰς ποντοπορίας ὅπως προγυμνασθῇ διὰ τὴν εἰς ἣν προσδιωρίζετο θέσιν τοῦ ἀρχιναυάρχου τῆς Δανίας. Ἔχει νοῦν δεξιώτατον καὶ δίδει ἀρίστας τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ ἐλπίδας.

Ι. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΜΑΙΟΥ 15, 1863.

Τὴν α. διακοίνωσιν τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας διεδέχθη ἀπάντησις τοῦ Ἕλληνος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων ὑπουργοῦ, ταύτην δὲ δευτέρα τοῦ ἄγγλου ἐπεξηγητικὴ τῆς πρώτης, ὡς ἐγράψαμεν ἤδη.

*
* *

Εἰσέτι δὲν ἐλήφθη τὸ ἀνησύχως καὶ ἀνυπομόνως περιμενόμενον περὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πρωτοκόλλου τηλεγράφημα. Φαίνεται ὅμως ὅτι, εἰ καὶ βραδύνουσα ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου, λύεται αἰσίως.

*
* *

Τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως διετάραξαν καὶ πάλιν τὰ πολιτικὰ καὶ καταστρεπτικὰ πάθη ἐν οἷς πρωτεύει ἡ φιλαρχία. Πολλὰ βεβαίως ἤθελον συμβῇ καὶ ἡ πατρὶς κατέπιπτεν εἰς χαίνουσαν ἄβυσσον ἐὰν ὁ λαὸς μετὰ τῆς συνήθους φρονήσεως, ὑπομονῆς καὶ εὐσταθείας δὲν ἐματαίου διὰ μιᾶς τὰ τεχνάσματα τῶν ταραξιῶν. Νύκτας ὁλοκλήρους ἥ τε ἐθνοφυλακὴ καὶ ὁ στρατὸς ἔμενον ἄγρυπνοι, καὶ τὰς νύκτας τῆς 10 πρὸς τὴν 11 καὶ τῆς 11 πρὸς τὴν 12 Μαΐου 2500 λόγχαι ἐδείκνυον τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν συνθημάτων κινδύνου κατατολμήσασαν, ἐν ᾧ ἄλλαι τρεῖς χιλιάδες ἀνέμενον τὰς προλεγομένας ταραχὰς, ὅπως δράμωσιν εἰς βοήθειαν τῶν περιπολούντων ἐθνοφυλάκων. Εὐτυχῶς ἐματαιώθησαν αἱ ἐλπίδες τῶν φιλάρχων.

*
* *

Ἡ Συνέλευσις καταγίνεται εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ περὶ φορολογίας νόμου.

*
* *

Οἱ Γάλλοι ἐκυρίευσαν τὴν Πουέβλαν ἐν Μεξικῇ. Ἐκεῖ δὲ φαίνεται μέλλουσα νὰ λήξῃ ἡ διαπόντιος αὐτῶν ἐκστρατεία.

*
* *

Τὰ τῶν Πολωνῶν νίκαι καὶ ἧτται ἀλλεπαλλήλως καὶ ἀντικείμενον διαπραγματεύσεων σπουδαιοτάτων· ὑπὲρ πᾶν δὲ ἄλλο ἐπισύρουσι τὴν προσοχὴν τῶν ἐν Εὐρώπῃ.

*
* *

Ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Κυρίου Α. Λασκαρίδου οἱ ἐν Λονδίνῳ Ἕλληνες ἐξελέξαντο ἀντιπρόσωπον αὐτῶν τὸν Κύριον Χαρίλαον Σ. Τρικούπην, δι' αὐτοῦ καὶ μόνου ἀποδείξαντες ὅτι τιμῶσι τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ἱκανότητα. Οἱ δὲ ἐν Ἀδριανουπόλει ἐξελέξαντο τὸν πολυμαθῆ τῆς ἀρχαιολογίας καθηγητὴν Κύριον Α. Ρ. Ραγκαβῆν.

*
* *

Ἡ τελευταία δεκαπενθημερία ἐστέρησε τὴν Ἑλλάδα ἑνὸς τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἑλληνικῆς παλλιγγενεσίας τοῦ συντρόφου τοῦ Ῥήγα Φεραίου, τοῦ Χριστοφόρου, λέγομεν, Περραιβοῦ. Ἡ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ στρατηγοῦ προσγενομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα ζημία εἶναι μεγάλη. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Πανδώρα θέλει δημοσιεύσει ἐκτενῆ αὐτοῦ βιογραφίαν μετὰ τῆς προσφιλοῦς εἰκόνος.

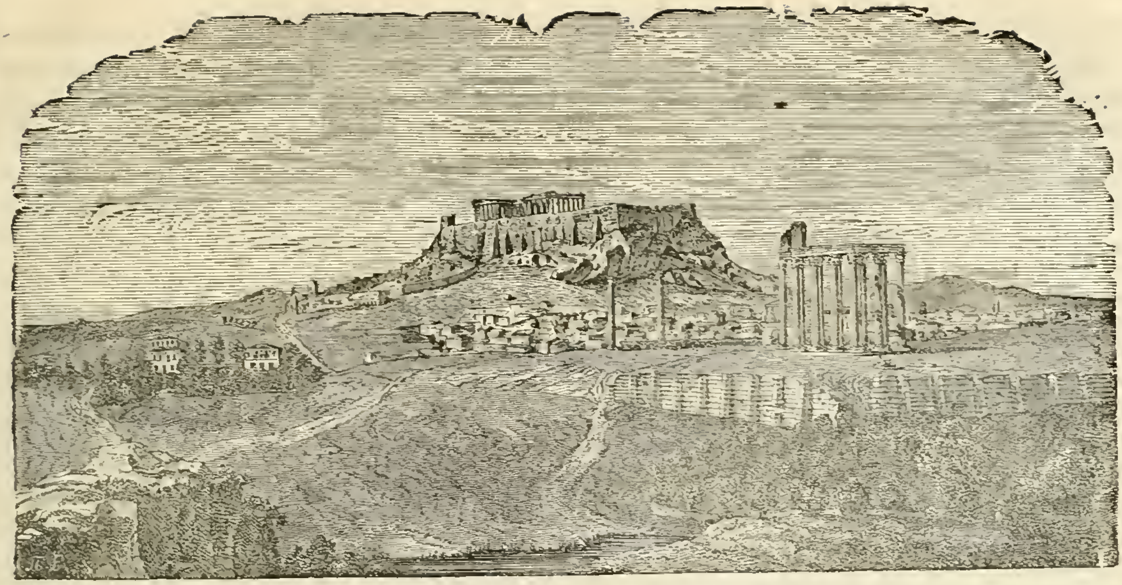
Λύσις τοῦ ἐν τῷ προλαβόντι φυλλαδίῳ αἰνίγματος.

τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀλφαβήτου Μ.

—000—



ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.



Π Α Ν Δ Ω Ρ Α.

1 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 317.

Ο ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ του 1863.

—○○—

Ἡ ἐπέτειος αὕτη τῶν Μουσῶν ἑορτὴ ἐτελέσθη ἐφέτος τὴν 3ην ἀντὶ τῆς 20 Μαΐου. Πολὺ δὲ πλῆθος συνέῤῥευσε καὶ πάλιν καὶ κατέκλυσε τὰς αἰθούσας τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ οὐδὲν μὲν ποίημα ἐκρίθη βραβεύσεως ἄξιον· ὁ δὲ εἰσηγητής, ὁ πολυμαθὴς τῆς ἱστορίας καθηγητής, ὁ καὶ τῇ ποιητικῇ δάφνῃ ἐστεμμένος Κύριος Δ. Βερναρδάκης ἀνέγνω εὐφυεστάτην καὶ ἐκτενῆ ἔκθεσιν, θυμηδίας ἐμπλήσασαν καὶ γέλωτος τὸ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον.

—οοο—

Ἰδοὺ ἡ ἔκθεσις.

Ἐν μέσῳ πολιτικῶν περιπετειῶν, σπουδαιοτάτων διὰ τὴν τύχην τῆς ἡμετέρας πατρίδος, συγκινητικὸν καὶ παρήγορον βεβαίως εἶναι τὸ θέαμα τῆς σημερινῆς δημοτελοῦς ἑορτῆς, τὴν ὁποίαν ἐσπεύσατε καὶ ἐφέτος νὰ τιμήσητε, Κύριοι, παραγενόμενοι εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ. Καὶ οἱ μὲν μετὰ θάῤῥους καὶ μετ' ἐλπίδων ἐνατενίζοντες εἰς τὸ μέλλον, παρίστασθε χαίροντες εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην τῆς νέας Ἑλλάδος σταδιοδρομίαν, ἐξ ἧς ἀπεκδέχεσθε τοὺς ἀριστεῖς, τοὺς μέλλοντας νὰ ἐπιθέσωσιν εἰς τὸ λαμπρὸν πολιτικὸν οἰκοδόμημα τοῦ μέλλοντος κορωνίδα καλλίστην ἁπασῶν καὶ ἑλληνικωτάτην, τὴν ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως· εἰ δέ τις ἀπόθυμος καὶ δύσελπις, ἀποιωνιζόμενος τὰ λοιπά, καὶ παρηγορίαν διψῶν καὶ παραμυθίαν, προστρέχει εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἄσυλον τῶν ἐλπίδων του, εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην ἑστίαν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, καὶ βλέπων τὴν φιλόμουσον τῆς πατρίδος νεότητα μετ' εὐγενοῦς ἁμίλλης συνδαυλίζουσαν τὸ ἱερὸν καὶ πατροπαράδοτον τῆς ποιήσεως πῦρ, θερμαίνεται τὴν ἔρημον τοῦ ἀπὸ τῶν ἐλπίδων θάλπους καρδίαν, καὶ παρηγορεῖται καὶ προσδοκᾷ, εἴπως ποτὲ καὶ ἀναδοθήσεται ἐντεῦθεν σωτήριός τις στήλη φωτός, ὡς ἡ τοῦ Μωϋσέως ἐκείνη, καθοδηγήσουσα αὐτὴν κἂν εἰς ἔνδοξον καὶ αἰσιώτερον μέλλον. Οὐδ' εἶνε κενὴ ἢ ἄγαν τυχὸν ἡ ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἐλπὶς αὕτη. Τί ἤθελεν ἦνε ἡ Ἑλλάς, ἐὰν ἐστερεῖτο καὶ πάντας μὲν ἐν γένει τοὺς ἀθανάτους αὐτῆς συγγραφεῖς, ἀλλ' ἰδίως ὅμως τὸν Ὅμηρον, τὸν Πίνδαρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐνδοξοτάτους αὐτῆς ποιητάς; Ὡραῖον σῶμα, ἄνευ ψυχῆς,

ναὸς καλλιμάρμαρος ἔρημος τῆς θεότητος. Ἀλλ' ἄνευ τούτων ἡ Ἑλλὰς, ὄνομα γυμνὸν γοητείας, καὶ λέξις χαλκόηχος, ἤθελέ ποτε ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην τοῦ αἰῶνος τούτου, τὸν βραχὺν μὲν, ὡς μὴ ὤφελε, ἀλλ' ἔξαλλον ἐκεῖνον ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων ἐνθουσιασμὸν, εἰς ὃν κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἡ πολιτικὴ ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις; Ἀλλ' ἡ οὕτως ἐκ τῆς ἀρχαίας ποιητικῆς δόξης της τότε ὠφεληθεῖσα Ἑλλὰς, μήπως ἆρά γε ἐπαρουσιάσθη γυμνὴ αὐτὴ τῆς ἑλικωνείου δάφνης, καὶ ἐντελῶς ἀπόκληρος τῆς τῶν προγόνων ποιητικῆς εὐφυΐας καὶ δόξης; Οὐδαμῶς. Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἀνενέουν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τὰ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν τρόπαια τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Σαλαμῖνος, καὶ ἀπεδείκνυον ζῶσαν ἐν ἑαυταῖς τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν, παρθένος σεμνὴ ἅμα καὶ ἀῤῥενωπὴ, ἡρωϊκὴ καὶ ἀφελὴς, ἀλλ' ἴδιον καὶ πρωτοφανὲς κάλλος ἀπαστράπτουσα, ἡ δημοτικὴ Μοῦσα τῆς νέας Ἑλλάδος, χειραγωγουμένη ὑπὸ φιλέλληνος καὶ φιλομούσου ἀνδρὸς, τοῦ σοφοῦ Γάλλου Fauriel, εἰσήρχετο εἰς τὰς αἰθούσας τῶν σοφῶν καὶ ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐν ᾧ δὲ ἐχαράττοντο εἰς τὰς πλάκας τῆς ἱστορίας αἱ καινοφανεῖς καὶ πρωτότυποι φυσιογνωμίαι τοῦ Βότσαρη καὶ Τσαβέλλα, τοῦ Διάκου καὶ Καραΐσκου, τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Κολοκοτρώνη, τοῦ Κανάρη καὶ Μιαούλη, ἀνεγράφετο συγχρόνως εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων καὶ νέον εἶδος ποιήσεως, ἡ ἡρωϊκὴ ποίησις τῆς νέας Ἑλλάδος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δακρύων του καὶ τῶν στεφάνων, ἐν τῷ μέσῳ τῆς παγκοσμίου του φήμης καὶ δόξης, κατεγίνετο γέρων ἤδη ὁ Goethe νὰ μιμῆται τὴν ποίησιν ταύτην, καὶ νὰ ἱδρύῃ ὑπὲρ αὐτῆς ζωγραφικοὺς διαγωνισμούς. Οὐ μόνον λοιπὸν ἡ ἀρχαία αὐτὴ μὲν ἐφημίσθη καὶ ἐδοξάσθη ἐκ τῆς ποιήσεως, εἰς δὲ τοὺς ἀπογόνους αὐτῆς ἡμᾶς παρέσχε πολύτιμον ἀπὸ τῆς ποιητικῆς αὐτῆς ἀρετῆς καὶ δόξης εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ νέα Ἑλλὰς ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου της κρατοῦσα εἰς μὲν τὴν δεξιὰν ξίφος, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν λύραν, ἀμφότερα δὲ καὶ τὸ ξίφος της καὶ τὴν λύραν κατέστεψεν ἀμάραντος δάφνη.

Εἰρηνεύσασα δὲ ἡ Ἑλλὰς καὶ βασιλευθεῖσα εἰς τίνος ἄλλου πράγματος τὴν θεραπείαν ἦτο ἑπόμενον νὰ ἐπιδοθῇ πλειότερον καὶ θερμότερον, εἰμὴ τῆς ποιήσεως; Ὅπως ἡ θρησκεία καὶ ἡ γλῶσσα, οὕτω καὶ ἡ ποίησις εἶνε ἡ πιστὴ ἀντανάκλασις καὶ ὁ ἄσφαλτος γνώμων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος. Ἀλλ' ἡ μὲν γλῶσσα, ὡς τὸ κοινὸν καὶ ἀδιάφορον ἔδαφος τῆς ὅλης τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐνεργείας, τότε μάλιστα ἀποδείκνυται εὐφυὴς καὶ γόνιμος, ὅταν ἀναβλαστήσῃ τὰ εὐώδη ἄνθη καὶ τοὺς ἀγλαοὺς καρποὺς τῆς ποιήσεως· ἡ δὲ θρησκεία, θυγάτηρ καὶ ἄνασσα τῶν οὐρανῶν, πῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανίου της ἐνδιαιτήματος ἤθελε γίνῃ ὁρατὴ, πῶς ἤθελέ ποτε αὐτὸ τοῦτο ἀποκαλυφθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ ταπεινὸν καὶ χαμαιγενὲς τοῦτο τέκνον τῆς γῆς, ἄνευ τῆς ποιήσεως; Ἡ ποίησις εἶνε ἡ κλίμαξ τοῦ Ἰακὼβ, ἡ μεταβιβάζουσα τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἡ ἀναρπάζουσα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου σκιόφωτος τῆς γλώσσης, καὶ μεταφέρουσα αὐτὸν εἰς τὸ αἰθέριον φῶς τῆς θρησκείας. Ἐνωτιζομένη ἐναρμονίους φθόγγους μελῳδίας ἀῤῥήτου, ὄχι πλέον ἀνθρωπίνης, συντρίβει διὰ τοῦτο τὰ δεσμὰ τῆς πεζῆς τῶν ἀνθρώπων γλώσσης, καὶ δανείζεται τὴν λιγύφθογγον μολπὴν τῆς ἀηδόνος· καὶ κάτοικος ὄχι πλέον τῆς γῆς, ἀποδύεται διὰ τοῦτο τὸν ὑλοΰφαντον χιτῶνα τῆς γηΐνης ὑπάρξεως, περιβάλλεται τὰς πτέρυγας τὰς λευκὰς τῆς περιστερᾶς, καὶ ῥίπτεται εἰς τὰς ἀχανεῖς τοῦ αἰθέρος ἐκτάσεις. Εὐτυχὴς ἡ ποίησις, εὐτυχεῖς ἡμεῖς, ἐὰν εἰς τὰς σελίδας, ὅσας ἐπιστρέψῃ ἄνωθεν φέρουσα, ἀντανακλᾶται ὁ οὐρανός· εὐτυχεῖς, ἐὰν ἡ περιστερὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς ἡμᾶς φέρουσα εἰς τὸ ῥάμφος της κλάδον ἐλαίας. Ὁ κλάδος οὗτος ἔσται τὸ σύμβολον τῆς εἰρήνης, τὸ σύμβολον τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς γῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν, τῆς ὕλης πρὸς τὴν ἰδέαν. Ἐκεῖνα τὰ ἔθνη ἐμεγαλύνθησαν πνευματικῶς καὶ ἐδοξάσθησαν, παρ' ὅσοις ἐτελειώθη ἡ διὰ τῆς ποιήσεως συνδιαλλαγὴ αὕτη· παράδειγμα ἔστω τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἔθνος, οὐ μόνον ποιητικώτατον ἁπάντων ἀναδειχθὲν, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικώτατον σύναμα, καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀναπτύξαν εἰς βαθμὸν τελειότητος μοναδικὸν καὶ ἀνέφικτον.

Ἡ ποίησις λοιπὸν εἶναι ἡ ὡραία βαλβὶς, ἀφ' ἧς ἀρξαμένη ἐξώρμησεν πρὸς νέον στάδιον πολιτικοῦ βίου ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς, πρὸς τὴν ποίησιν ἐστράφησαν μετ' ἰδιαζούσης κλίσεως καὶ προσοχῆς ἱκαναὶ εὐγενεῖς τοῦ ἀναγεννηθέντος ἔθνους δυνάμεις, καὶ ἡ ποιητικὴ αὕτη ὁσηδήποτε καὶ οἱαδήποτε τῶν νέων Ἑλλήνων κίνησις καὶ ζωὴ, μαρτυροῦσα ὅτι δὲν εἶχεν ἀποσβεσθῇ, ἀλλ' ἔκαιεν ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἐθνικῆς δουλείας, ἡ ἀρχαία τοῦ ἔθνους ποιητικὴ εὐφυΐα, καὶ ἐμπνέουσα χρηστὰς περὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος ἐλπίδας, χαροποιεῖ ὑμᾶς, καὶ προθύμους συνάγει κατ' ἔτος εἰς τὸν κάλλιστον ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι ταύταις ἀγῶνα τοῦτον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἴς τε τὸν πρῶτον τοῦ τοιούτου ποιητικοῦ ἀγῶνος καθιδρυτὴν, τὸν φιλογενέστατον Κ. Α. Ῥάλλην, καὶ εἰς τὸν φιλοτίμως εἰς τὸ παράδειγμα τούτου ἐπακολουθήσαντα φιλογενέστατον Κ. Βουτσινᾶν. Ἐὰν δὲ ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ ποίησις ὀλίγιστα μὲν μέχρι τοῦδε προήγαγεν εἰς φῶς ἀξιόλογα ἔργα, καθόλου δὲ εἰπεῖν, οὔτε πρὸς τῶν φιλομούσων ἴσως καὶ φιλογενῶν καθιδρυτῶν τοῦ ἀγῶνος τούτου τὰς προσδοκίας ἀνταπεκρίθη ἀκόμη πληρέστατα, οὐ-

τε ἀπέδειξεν ἐν γένει τεχνικόν τι ποίημα, ἱκανὸν νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ αὐτοφυᾶ μὲν ἐκεῖνα, ἀλλὰ κάλλιστα ποιητικὰ μνημεῖα τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ζητήσασα τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς ὄχι ἐντὸς ἑαυτῆς καὶ ἐντὸς τοῦ ἔθνους, ἀλλ᾽ εἰς ξένας φιλολογίας καὶ ἱστορίας, οὐδὲν θαῦμα, οὐδ᾽ εἶναι δίκαιον ν᾽ ἀπελπίζῃ τοῦτο ἢ ἀποκωλύῃ τοὺς ἀγωνοθέτας, ἢ ὑμᾶς ἢ ὅν τινα δήποτε ἄλλον, νὰ παρέχωσι πᾶσαν δήποτε καὶ οἱανδήποτε συνδρομὴν καὶ ἐμψύχωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον. Τὸ πρῶτον βῆμα πάσης βιολογικῆς μορφῆς. πάσης μορφῆς, ἥτις ὑπόκειται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν, εἰς τὸ διαλεκτικὸν σχῆμα τῆς αὐξήσεως, τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ θανάτου, εἶνε ἐξ ἀνάγκης μίμησις. Ὁ καρπὸς κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς του μιμεῖται τὸ φύλλον· τὸ νήπιον μιμεῖται ὡς μικρὸς ψιττακὸς τὰς λέξεις τῆς μητρός του· ἁπάντων τῶν μεγάλων ποιητῶν τὰ πρῶτα ἔργα εἶναι ἀπομιμήσεις, καὶ ὁλοκλήρων δὲ ἐθνῶν ἡ πρώτη ποίησις εἶνε ξενικὴ ἀπομίμησις. Ἀλλ᾽ ὁ καρπὸς περιδύεται βαθμηδὸν τὴν κατὰ φύσιν καὶ τελείαν μορφὴν ὡριμάζων· ἀλλ᾽ ὁ μικρὸς ψιττακὸς παῖς αὐξάνει βαθμηδὸν καὶ ἀνδρίζεται εἰς αὐτοτελῆ, αὐθαίρετον καὶ αὐτεξούσιον

« μύθων τε ῥητῆρα . . . . πρηκτῆρά τε ἔργων.», (1)

ἀλλ᾽ οἱ μιμηταὶ βαθμηδὸν προβιβάζονται εἰς ποιητάς· ἀλλ᾽ ἡ ξενίζουσα τῆς νέας Ἑλλάδος ποίησις, ἂς ἐλπίσωμεν, διὰ τί ὄχι; ἂς ἐλπίσωμεν εἰς τὸν ἀγαθὸν τῆς Ἑλλάδος δαίμονα, ὅτι θέλει ἀποβάλῃ ἐπὶ τέλους ὃν φέρει ἐπὶ τοῦ τραχήλου ξενικὸν ζυγὸν, θέλει γίνῃ αὐτόνομος, ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος, καὶ ἐντρεπτικὴ γενομένη ἐκ τῶν ῥημάτων τούτων τοῦ Θηβαίου μελοποιοῦ:

« Ἔστι δὲ φῦλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον,
Ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω,
Μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσιν,» (2)

θέλει πλέξῃ καὶ προσκομίσῃ εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν ἡμῶν πατρίδα στέφανον ἀπὸ δάφνης ἐγχωρίου καὶ ἑλληνικῆς, ἀπὸ τῆς εὐθαλοῦς καὶ ἱερᾶς δάφνης τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἑλικῶνος.

Ἡ ἐφετεινὴ ποιητικὴ συγκομιδὴ εἶνε οὐ μικρὰ, ὡς πρὸς τὰς ἐκτάκτους πολιτικὰς περιστάσεις, διότι τὰ εἰς τὸν ἐφετεινὸν ἀγῶνα εἰσπεμφθέντα ποιήματα εἶνε ἑπτά. Ἀρχόμεθα τῆς ἀναλύσεως καὶ κρίσεως τούτων ἀναβαίνοντες ἐκ τῶν χειρόνων καὶ ἀτελεστέρων πρὸς τὰ κρείττονα καὶ τελειότερα.

Εἰς τὴν πρώτην καὶ κατωτάτην βαθμίδα κατετάχθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν κριτῶν ἡ *Οὐσία*, ποίημα κακοσύντακτον καὶ κακόρεκτον, δυσκατάληπτον καὶ δυσανάγνωστον, ἐκτεινόμενον εἰς 84 σελίδων φιλοσοφικὰς καὶ θεολογικὰς μελέτας, περὶ Θεοῦ, περὶ φύσεως. ποιήσεως, ἑνότητος, ὑγρότητος, μάζης, βίου, λέξεως, λόγου, δικαίου, δικαιοσύνης, κοινωνίας, οἰκονομίας, ἀνθρώπου, κλπ. κλπ. Ἡ κρίσις ὄχι πλέον βέβαια, ἀλλὰ ἡ ἀνάγνωσις καὶ μόνη τοῦ ποιήματος τούτου δεῖται Δηλίου κολυμβητοῦ. Εἷς τῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἠθέλησε νὰ διαπλεύσῃ τὸ πέλαγος τοῦτο ἐπιβὰς, εἰς τὸ λεγόμενον «καράβι τῆς ὑπομονῆς», ἀλλ᾽ ἐναυάγησε. Τὸ ξένον πάθημα ἴδιον μάθημα ποιησάμενοι οἱ λοιποὶ, περιωδεύσαμεν τὸν αἰγιαλὸν καὶ τὰ παράλια μόνον τοῦ ποιήματος, χωρὶς νὰ διακυβεύσωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν ῥιπτόμενοι εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐξ ἄκρου τοῦ αἰγιαλοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου κύψας κἀγὼ ἀνήρπασα μίαν κογχύλην, τὴν ἀρχὴν τοῦ ποιήματος, τὴν ὁποίαν προσφέρω εἰς ὑμᾶς, παρακαλῶν νὰ μοὶ συγχωρήσητε, ἐὰν δὲν εὕρητε ἐντὸς αὐτῆς μαργαρίτας, ἀλλ᾽ ἄμμον. Ἰδοὺ αὐτή:

« Σουλτάνος στὸ κουράνιόν καὶ Ἰουδαίων κτίσει,
Γρηγόριον τὸν ἀρχηγὸν καὶ Πατριάρχην οἰκουμενικὸν,
Φθόνῳ κ᾽ ὀλιγωρίᾳ, τῇ ἀπιστίᾳ, ἐπείσθη ἀγχόνῃ
Ἵνα κρεμασθῇ, κ᾽ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν,
Στὴν θάλασσαν ἐῤῥίφθη, Ἄγγελος δὲ ὁ ἀληθὴς
Πρῶτος αὐταπαρνήσει, τῶν Ἰουδαίων κορεσμὸς
ὀρθοδοξίας θλίψει,
Ἀλλ᾽ ὁ σταυρὸς χ᾽ ὁ Ποσειδῶν, χ᾽ ἡ Ἥρα ἀντελήφθη,
Στὴν Ὀδυσσὸν Μαιώτιδα ποντίως διευθύνθη,
Ἐδήλωσεν ἂν καὶ νεκρὸν αὐτὴ ἡ ὀρθοδοξία,
Τῇ συμμαχίᾳ ἀρωγῇ χρυσῆν τὴν οὐρανίαν,
Στὴν ἐπανάστασιν αὐτὴν, Σατωβριὰν ἐλπίδα,
Ἡ ἱστορία ἂς γραφῇ μὲ πλήρη ἁρμονίαν.»

Τοὺς στίχους δὲ τούτους γράψας εἰς σχῆμα ᾠοῦ, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ στήσῃ ὄρθιον αὐτὸ ὁ ποιητὴς, ἔγραψε τοὺς δύο τούτους στίχους·

« Χαῖρε, ἐλευθερία,
Θεοῦ τῇ προστασίᾳ, »

καὶ στήσας αὐτοὺς πλαγίους καὶ χιαστὶ, εἰς σχῆμα μικροῦ ἀναλογίου, ὁμοίου μὲ τὸ ἐπὶ τοῦ ὁποίου θέτουσιν οἱ Τοῦρκοι τὸ Κοράνιον, ἔστησεν ἐπ᾽ αὐτοῦ τὸ ᾠόν του.

Δεύτερον κατὰ τὴν τάξιν ἔρχεται τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον « *Εἰρήνη, ἢ ἡ τελευταία νὺξ, ἐπεισόδιον τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου. Ἀπόσπασμα.*» Ὁ μῦθος τοῦ ποιήματος εἶνε ὁ ἑξῆς. Ὁ Ἰγνάτιος φεύγων τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, ἀφῆκε τὴν θυγατέρα του Εἰρήνην εἰς τοῦ φίλου του Στεργίου, μὲ τοῦ ὁποίου τὸν υἱὸν Νικίαν ἦτο μεμνηστευμένη. Ἐπέρχεται ἡ καταστροφὴ τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ Νικίας ἐξέρχεται καὶ μάχεται, ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, καὶ μὴ εὑρίσκων τὴν μνηστήν του ἐξέρχεται, καὶ εὑρίσκει αὐτὴν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ῥίπτεται κατ᾽ αὐτῶν, φονεύονται καὶ οἱ δύο, καὶ Τοῦρκος θάπτει τὰ πτώματα τῶν μαρτύρων. Ὁ πατὴρ τῆς κόρης ἀκούσας τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐπιστρέφει ἐξ Ἀμερικῆς, καὶ μαθὼν τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεσολογγίου, καὶ τὸν φόνον τῆς θυγατρός του καὶ τοῦ μνηστῆρός της, παραδίδεται εἰς δάκρυα καὶ θρήνους.

(1) Ἰλ. I, 443.
(2) Πινδάρ., Πυθ. γ'., 21—23, Schn.

Ἀλλ᾽ ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶνε τὸ ἐλάχιστον μέρος τοῦ ποιήματος, τὸ ὁποῖον συγκείμενον ἐκ 544 στίχων δαπανᾶται ὅλον εἰς περιγραφὰς ἀσκόπους καὶ ἀτυχεῖς. Κατ᾽ οὐσίαν λοιπὸν ἡ ἀξία τοῦ ποιήματος εἶνε μικρά· ἀλλὰ πολλὰ μικροτέρα εἶνε ἡ ἀξία τῆς μορφῆς τοῦ ποιήματος. Διότι διαιρεῖται μὲν εἰς μέρη, καὶ τὰ μέρη ταῦτα ὑποδιαιροῦνται εἰς μικρότερα μέρη, καὶ ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς 3 στροφάς, ἀλλ᾽ ἡ στροφικὴ αὕτη διαίρεσις εἶνε ὅλως ἐξωτερική, ἐξ οὐδενὸς ὑπαγορευθεῖσα ἐσωτερικοῦ λόγου, διότι ἀπ᾽ ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸ ποίημα εἶνε γεγραμμένον ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου εἴδους στίχου. Ὁ ποιητὴς φαίνεται μὲν λόγιος νέος καὶ ἐγκύψας εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, διότι μεταχειρίζεται ποιητικὰς καὶ ἄλλας σπανίας λέξεις ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἀλλὰ ὁ ἑλληνισμός του περιορίζεται εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, ὁ ἑλληνισμός του οὗτος βλάπτει ἔτι πλειότερον τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ ποιήματος, ὅστις εἶνε συνονθύλευμα κακόρεκτον καὶ κακόζηλον λέξεων ποιητικῶν καὶ σπανίων ἀπὸ τοῦ λεξικοῦ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, καὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ῥωμαντικῆς φρασεολογίας. Ὁ ποιητὴς δὲν καταδέχεται νὰ λαλῇ τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὡς πρὸς μὲν τὴν γλῶσσαν ὑποπίπτει εἰς πολλὰ γραμματικὰ ἁμαρτήματα, βαρβαρίζων καὶ σολοικίζων, ὡς πρὸς δὲ τὸν ἄλλον γραφικὸν χαρακτῆρα, τὸ ποίημα βρίθει ὅλον μεταφορῶν, ἐκφράσεων ποιητικῶν καὶ τῶν παρομοίων, ἀλλὰ σπανίως τὰ ποιητικὰ ταῦτα σχήματα καὶ κοσμήματα εἶνε ἀβίαστα, φυσικὰ καὶ μὴ κακόζηλα. Ἰδοὺ π. χ. αὐτὴ ἡ εἴσθεσις τοῦ ποιήματος ἐπιμαρτυροῦσα τὸ λεγόμενον:

« Πνεῦσον οὐρίους, θεά, τῆς φαντασίας,
Ὅπως ἡ εὔθραυστος τοῦ νοός μου σκάφη
Πλεύσῃ τὴν λίμνην, ὅπου τῆς δόξης τάφοι
Πλέουν εἰς κῦμα, μεστὸν ἀθανασίας.

Ἐδῶ τοῦ Ἄστιγγος κολυμβῶν τὸ αἷμα
Μετὰ τῶν θρήνων τοῦ αἵματος ἑνόνει
Τὰς τελευταίας εὐχάς του καὶ νεκρόνει
Μὲ τοὺς ἀτμούς του παντὸς τυράννου βλέμμα.»

Οὔτε ἡ ἔννοια οὔτε ἡ ἔκφρασις τῶν στροφῶν τούτων εἶνε ὀρθή. Τί σημαίνει τό: πνεῦσον οὐρίους, τῆς φαντασίας, ὦ θεά, διότι ἡ τελευταία αὕτη λέξις χωρίζεται διὰ κόμματος ἀπὸ τῆς λέξεως *φαντασίας*; Ἴσως ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής: πνεῦσον, ὦ θεά, οὐρίους ἀνέμους εἰς τὴν φαντασίαν μου, ἀλλὰ τότε δὲν ἔπρεπε νὰ θέσῃ μόνον τὸ ἐπίθετον οὐρίους, διότι δὲν εἶνε ἐξ ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπονοεῖται ἔξωθεν τὸ οὐσιαστικόν, ἐν τῷ πληθυντικῷ δηλονότι ἀριθμῷ. Ἔπειτα, καὶ ἂν πνεύσῃ τοὺς οὐρίους τούτους ἀνέμους ἡ θεά, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ διαπλεύσῃ μὲ τὴν εὔθραυστον σκάφην τοῦ νοός του ὁ ποιητὴς λίμνην, εἰς τὴν ὁποίαν γίνονται τόσα καὶ τόσα κακά; α΄.) κολυμβᾷ εἰς αὐτὴν τὸ αἷμα τοῦ Ἄστιγγος, β΄.) τὸ αἷμα αὐτὸ εὔχεται καὶ ἐκβάλλει ἀτμούς, γ΄.) τὸ κῦμα θρηνεῖ, καὶ δ΄.) πάντα ταῦτα ὁμοῦ ἑνούμενα, τὸ κολύμβημα τοῦ αἵματος, τὸ αἷμα, οἱ θρῆνοι τοῦ κύματος, αἱ εὐχαὶ καὶ οἱ ἀτμοὶ νεκρώνουσι τὸ βλέμμα παντὸς τυράννου! Τοιοῦτος περίπου ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ ὅλου σχεδὸν τοῦ ποιήματος. Ὁ ποιητὴς ἔπραξε καλῶς μελετήσας τοὺς ἀρχαίους ποιητάς, ἀλλὰ μελετῶν αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ τοὺς θεωρῇ ὡς μεταλλεῖον λέξεων μόνον πομπωδῶν καὶ σπανίων, ἀλλὰ νὰ ἀνερευνᾷ τὴν τέχνην τοῦ γράφειν αὐτῶν, ν᾽ ἀποφεύγῃ δὲ τὰς ληκυθείους φρασεολογίας τῆς ῥωμαντικῆς ποιήσεως, ἐὰν θέλῃ νὰ ἀναπτύξῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὰς ποιητικάς του δυνάμεις.

Τρίτον ἔρχεται τὸ ποίημα «*Ὁ πατριάρχης Γρηγόριος,*» ἐντελῶς μὲν οὐχὶ καθαρὸν οὐδ᾽ αὐτὸ γραμματικῶν σφαλμάτων, ἀλλὰ πολὺ τοῦ προλαβόντος ὀρθότερον κατά τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχουργίαν, ἥτις εἶνε ὁμαλὴ ἐν γένει καὶ ῥέουσα. Ὁ ἐπικρατῶν γραφικὸς χαρακτὴρ τοῦ ποιήματος τούτου εἶνε ἐκκλησιαστικός, ἀπηλλαγμένος μὲν τοῦ ῥωμαντικοῦ στόμφου καὶ ὄγκου, καὶ ἀξιέπαινος κατὰ τοῦτο, ἀλλὰ πλήρης πάλιν αὐτὸς τῶν κοινῶν τόπων τῆς ἀπ᾽ ἄμβωνος ῥητορείας καὶ γλώσσης. Ἐὰν λύσῃ τις τὰ μέτρα, ἔχει λογύδριον ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἐγκώμιον πεζὸν τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός. Διαιρεῖται τὸ ποίημα εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιγράφει τὴν ἀπαγχόνισιν καὶ τὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἀποβολὴν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἐν Ὀδησσῷ κηδείαν αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον μέρος κινεῖται καθόλου εἰπεῖν ἐντὸς τῶν γνωστῶν περὶ τοῦ μαρτυρίου τούτου κοινῶν τόπων, μόλις δέ που διαφέγγουσιν ἰδέαι τινὲς ὡραῖαι ὁπωσοῦν, οἵα ἡ ἑξῆς, εἰ καὶ οὐδ᾽ αὐτὴ ἐκφράζεται μετὰ τῆς δεούσης ποιητικῆς λεπτότητος καὶ εὐμορφίας:

Σύρεται ὁ Πατριάρχης, καὶ τὸ κάλυμμα ἐκπίπτει
Ἐκ τῆς κάρας τοῦ ἁγίου
Πρὸς τοὺς πόδας τοῦ δημίου,
Ὡς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ὑπεῖκον
Εἰς τὸ φωτοβόλον στέμμα, τὸ εἰς μάρτυρας ἀνῆκον.»

Τὸ δεύτερον μέρος φαίνεται κάππως λαμβάνον πλειοτέραν κίνησιν καὶ ζωήν, ἴσως διότι τὸ πομπῶδες τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης καὶ ῥητορείας, ὅπερ φαίνεται ζηλώσας ὁ ποιητής, συναρμόζεται κάλλιον πρὸς τὸ πομπῶδες τῆς ἐπικηδείου τελετῆς. Καταπαύει δὲ ὁ ποιητὴς τὸ δεύτερον τοῦτο καὶ τελευταῖον μέρος μὲ τὴν ἑξῆς πρὸς τὸν ἀετὸν τῆς Ῥωσσίας ἀποστροφήν:

Ἀετὲ θριάμβων χαῖρε! ἀετὲ ὀρθοδοξίας!
Σὺ ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου πρὸς τὰς χώρας τῆς Ῥωσσίας

Μετὰ τοῦ σταυροῦ ἀπέπτης, σύνοδος τῆς Βασιλίδος.
Τώρα πάλιν ἐκ Ῥωσσίας, ἐκ τῆς νέας σου πατρίδος,
Τὰς ἐκτάσεις διατρέχον
Καὶ σταυρὸν εἰς ῥάμφος ἔχον
Σύμβολον σεπτῆς θρησκείας,
Ἐπὶ τῆς ἁγίας τοῦτον ἐπανάφερε Σοφίας.

Δι' ἔλλειψιν χρόνου παραλείπομεν τὰ γραμματικῶς καὶ ποιητικῶς πεπλημμελημένα, οἷον βαρβαρισμοὺς καὶ σολοικισμούς, παρομοιώσεις κακοζήλους, μεταφορὰς νόθους, καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐλπίζομεν ἐκ τῆς λοιπῆς ὁμαλότητος καὶ ὀρθότητος τοῦ ποιήματος, ὅτι θέλει διορθώσῃ ὁ ποιητὴς οἴκοθεν προϊόντος τοῦ χρόνου, ἐὰν ἦνε νέος, διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς περὶ τὴν τεχνικὴν ἐμπειρίαν ἀναπτύξεως καὶ προόδου του. Ἰδίως ὅμως συμβουλεύομεν αὐτῷ, ἐὰν θέλῃ νὰ γίνῃ ποιητής, νὰ καταστήσῃ ὀλίγον βεβηλότερον, οὕτως εἰπεῖν, τὸν γραφικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, διότι δὲν δικαιολογεῖ αὐτὸν τὸ ὅτι ἡ ὑπόθεσίς του ἀπῄτει αὐτὴ αὐτόν.

Ὦ! διαφορὰ συμβάντων, λέγει ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ὁ ποιητής,

Ὦ διαφορὰ συμβάντων! ὢ ἀντίθεσις ὁποία!
Τίς ἐν Κωνσταντινουπόλει χλευασμὸς καὶ ἀτιμία!
Κ' εἰς τὴν πόλιν τοῦ Εὐξείνου, ποία δόξα, ποῖον κλέος
Τὸν κλεινὸν νεκρὸν ἐδέχθη τοῦ κλεινοῦ ἀρχιερέως!
Ὕβρις ποία, δόξα ποία
Καὶ διάφορος πορεία,
Ἐκ τῆς γῆς πρὸς χαῖνον κῦμα,
Κ' ἐκ θαλάσσης πολυφλοίσβου πρὸς γαληνιαῖον μνῆμα!

Ἀσεβεῖς τῶν ἐνδυμάτων τὸν νεκρὸν ἐκεῖ ἐκδύουν,
Εὐσεβεῖς αὐτὸν ἐνταῦθα πάγχρυσον στολὴν ἐνδύουν,
Στόματα ἐκεῖ κακούργων τὸν πρεσβύτην βλασφημοῦσι,
Στόματα ἐδῶ δικαίων τὸν θανόντα εὐλογοῦσι.
Σύγχυσις ἐκεῖ ἀγρία,
Ἐδῶ ὕμνων μελῳδία·
Ὄνειδος ἐκεῖ Ἑβραίων,
Ἐδῶ σύνοδος ἁγία σεβαστῶν ἀρχιερέων!

Τί ἄλλο εἶνε αἱ δύο αὗται στροφαί, εἰμὴ ἀντιθέσεις ῥητορικαί, ἁρμόζουσαι μὲν ἴσως εἰς ἀπ' ἄμβωνος λόγον ῥητορικόν, ἰδίως εἰς λόγον ῥητορικὸν τῆς σχολῆς τοῦ ἀοιδίμου Οἰκονόμου, ἀλλ' ὄχι, νομίζω, καὶ εἰς ποίησιν; Ἡ ποίησις, καὶ θρησκευτικὴ ἀκόμη ὅταν ἦνε, πρέπει νὰ ἦνε καὶ νὰ μένῃ πάντοτε ποίησις. Οὐδὲν σεβασμιώτερον καὶ ἱερώτερον καὶ ἁγιώτερον τῆς θρησκείας, καὶ πρὸ ταύτης ἡ ποίησις κλίνει ἐν σεβασμῷ τὸ γόνυ, ἀλλὰ τόσον μόνον, οὐδὲν πλειότερον. Ἐν τῷ κράτει, ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτῆς ἡ ποίησις εἶνε ἀνεξάρτητος καὶ ἀπόλυτος κυρίαρχος, οὐδενὸς ἄλλου ὑποτελὴς ἢ ὑπηρέτρια. Φλέγει τὸ ἱερὸν τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων πῦρ τὴν καρδίαν σου, καὶ θέλεις νὰ ἐκφράσῃς αὐτὰ διὰ τῆς ποιήσεως; Οὐδὲν τούτου οὔτ' εἰς τὸν θεόν, οὔτε εἰς τὰς εὐσεβεῖς ψυχὰς ἀρεστότερον. Ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ δανεισθῇς καὶ τέχνην καὶ γλῶσσαν καὶ μορφὴν καὶ σχήματα, τὰ πάντα ἐν γένει παρὰ μόνης τῆς ποιήσεως, πρέπει νὰ πολιτογραφηθῇς εἰς τὸ κράτος της· ἄλλως οὐδὲν τὸ ἀπὸ σοῦ ὄφελος οὔτε εἰς τὴν ποίησιν οὔτε εἰς τὴν θρησκείαν.

Ἀπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου μεταβαίνομεν εἰς ἕτερον ποίημα πολιτικόν, ὅπερ ἐπιγράφεται: «*Οἱ τάφοι τῆς Ἀργολίδος, ἢ ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν.*» Τὸ ποίημα τοῦτο ἐποιήθη κατὰ ζῆλον τοῦ Ὕμνου τῆς Ἐλευθερίας τοῦ Σολωμοῦ, ὃν ἐνθυμίζουσι πλὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως καὶ πορείας τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἐξωτερικῶς ἀκόμη πολλαὶ στροφαί: οἷον στρ. 127, 130, 137, 138, 139, 142, 173, 189 κλπ. Ὁ ποιητής, εἰ καὶ πιθανώτατα ἄμοιρος τακτικῆς παιδεύσεως, ὅπερ ζητεῖ αὐτὸς νὰ διαλάθῃ οὐ μόνον ἐν τῷ προλόγῳ του, ὅπου λέγει, ὅτι «καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸ περὶ γλώσσης, λέγομεν, ὅτι ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ τοῦ ἀλύτου τούτου ζητήματος συζήτησιν κτλ.» καὶ ἐν τῷ ποιήματί του, ἀναφέρων Ἀνταίους, Παλλάδας, Ἠλέκτρας κτλ., φαίνεται ὅμως πεπροικισμένος ἐκ φύσεως μὲ δόσιν τινὰ ποιητικοῦ πνεύματος, καὶ πολλαχοῦ ἡ ποίησίς του ἐμψυχοῦται καὶ λαμβάνει γοργήν τινα καὶ θερμὴν κίνησιν, οἷον ἐκεῖ ὅπου περιγράφει τὴν εὐδαίμονα, ὅπως προσδοκᾷ, κατάστασιν τοῦ μέλλοντος:

101.

«Θὰ ν' ἁπλώσουν τὰ κλωνάρια
Καὶ θὰ γίνουν σκιερά,
Κ' ὑπ' αὐτὰ τὰ παλληκάρια
Θὰ χορέψουν ζωηρά.

102.

Τ' ἅρματά τους θὰ κρεμοῦνε
Εἰς τῆς δάφνης τὰ κλαριά,
Ζωηρὰ θὰ τραγουδοῦνε
Ὕμνους στὴν ἐλευθεριά!

103.

Μὲ τοὺς νέους κ' ἡ παρθέναις,
Θὰ χορεύουν, θὰ πηδοῦν,
Στ' ἀσπροκόκκινα ντυμέναις
Καὶ γλυκὰ θὰ τραγουδοῦν.

104.

Στὸ κεφάλι τους λουλούδια
Θὰ νὰ βάνουν δροσερά,
Καὶ θὰ φαίνωντ' ἀγγελούδια
Ποῦ τοὺς λείπουν τὰ φτερά.

105.

Ὢ! καλότυχος ποῦ ζήσῃ
Τέτοιαις μέραις νὰ χαρῇ!
Ποῦ στὴ δάφνη θὰ γυρίσῃ
Τὸ χορὸ ἡ λιγερή.

106.

Νὰ δῇ στήθη μαρμαρένια
Μαῦρα καὶ ξανθὰ μαλλιά,
Νὰ δῇ χείλια ζαχαρένια
Ποῦ θὰ δίνουνε φιλιά.

107.

Νὰ δῇ πῶς λυγᾷ ἡ μέση
Στοῦ χοροῦ ταῖς γυρισμαῖς,
Πῶς φυσᾷ ὑπὸ τὸ φέσι
Ἡ γλυκειὰ αὔρα φυσησμαῖς.

108.

Νὰ δῇ μάτια σὰν πετρίτη,
Νὰ σκορποῦν παντοῦ φωτιαῖς,
Σ' ἀσκητὴ κ' εἰς ἐρημίτη
Νὰ κτυποῦνε σαΐταις.

109.

Μάγουλα τριανταφυλλένια
Πρόσωπα ἀγγελικά,
Δόντια μαργαριταρένια
Καὶ ἄλλα κάλλη ἐρωτικά.

110.

Μὲ τῆς πέρδικας τὸν πόδα
Καθε νηὰ θὰ περπατῇ
Καὶ τῆς ἄνοιξις τὰ ῥόδα
Στὴν ποδιά της θὰ κρατῇ.

111.

Τὴν αὐγὴ μὲ τὴν δροσοῦλα
Ἡ παιδοῦλα ἡ σεμνή,
Θὰ πηγαίνῃ στὴ βρυσοῦλα
Νὰ γεμίζῃ τὸ σταμνί.

112.

Κι' ὁ λεβέντης εἰς ταῖς ῥάχαις
Τὴ φλογέρα θὰ λαλῇ,
Γιατὶ δὲν θὰ ἦνε μάχαις
Κι' Ἄρης νὰ τὸν προσκαλῇ.

113.

Τρὶς καλότυχος ἂν ζήσω
Κ' ἐγὼ τότε νὰ χαρῶ,
Κ' εἰς τὴν δάφνη νὰ καθίσω
Νὰ κυττάζω τὸ χορό!

114.

Στολισμένος μὲ λουλούδια
Κ' ἐγὼ τότε θὰ πηδῶ,
Τῆς ἐλευθεριᾶς τραγούδια
Κ' ὕμνους θενὰ τραγουδῶ.

Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐν τῷ κατὰ ζῆλον τοῦ Σολωμοῦ πεποιημένῳ τούτῳ ὕμνῳ ἀναφαίνονται ὅλαι τῆς γλώσσης αἱ ἀνωμαλίαι, ὅσαι ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἀλλὰ εἰς πολὺ πλειότερον καὶ χειρότερον βαθμόν. Οἱ Κριταὶ οὐδαμῶς εἶναι διῶκται τῆς δημοτικῆς ἐν τῇ ποιήσει γλώσσης, ἐξ ἐναντίας καὶ στέργουσι καὶ ἀποδέχονται αὐτὴν μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, καθαρὰν καὶ ἄμικτον, καὶ γνησίαν, τῆς ὁποίας ἴσως μόνον ὁ μακαρίτης Ζαλακώστας κατώρθωσε μέχρι τοῦδε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ μυστήριον, ὄχι τὸ κρᾶμα ἐκεῖνο τὸ κακόζηλον καὶ ἀνούσιον τῆς κοινῆς αἰολοδωρικῆς διαλέκτου καὶ τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς. Ἔτι δὲ μᾶλλον στέργουσι καὶ ἀποδέχονται τὴν γλῶσσαν ταύτην, ὅταν περιενδύῃ νοήματα ἀνάλογα καὶ ὁμογενῆ πρὸς τὴν μορφὴν ταύτην, ὅπως καὶ τοῦτο ἐπέτυχεν ἱκανῶς ὁ Ζαλακώστας, ὄχι ὅταν Πήγασοι αἰθεροβάμονες καὶ ἀνεμοτραφεῖς, πῶλοι τοῦ Châteaubriand, τοῦ Λαμαρτίνου, τοῦ Hugo, ἢ τοῦ Goethe καὶ Schiller, θέλωσιν ἔπειτα νὰ εἰσβιάζωσιν εἰς τὴν πτωχὴν καὶ ἁπλοϊκὴν γλῶσσαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸν Μαμφρέδον τοῦ Byron, ἢ τὴν μεταφυσικὴν ποίησιν τοῦ Shelley, ὅπως καὶ πράγματι ἐγένετο παρ' ἡμῖν. Ἡ τοιαύτη γλῶσσα καταντᾷ τότε δεινὸν κάποφώλιον τέρας, χίμαιρα ἀνύπαρκτος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα, ὅσον ἄλλως καὶ ἂν ἔχωσιν ὕψος, βάθος καὶ πλάτος, καταδικάζονται εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν.

Ἀλλ' οὐ μόνον τῆς γλώσσης δὲν ἔκαμεν ἐπιτυχῆ ἐκλογὴν καὶ χρῆσιν ὁ ποιητής, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ὕλης, θελήσας νὰ μεταχειρισθῇ τόσον νωπὴν καὶ πρόσφατον πολιτικὴν ὑπόθεσιν, νὰ ψάλῃ τοὺς πεσόντας καὶ τραυματισθέντας ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἀργολίδος κατὰ τὴν Φεβρουαριανὴν ἐπανάστασιν.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει, καὶ ἐπιμαρτυροῦσι καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς, ὅτι Φρύνιχος ὁ τραγικὸς ποιητὴς ἐδίδαξεν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις σκηνῆς δρᾶμα, ὅπερ ἐπιγραφόμενον « Μιλήτου Ἅλωσις, » ὑπόθεσιν εἶχε τὴν πρόσφατον ὑπὸ τῶν Περσῶν ἅλωσιν τῆς Μιλήτου καὶ τὴν σφαγὴν τῶν ὁμοφύλων καὶ συγγενῶν τῶν Ἀθηναίων Μιλησίων. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, κινηθέντες εἰς δάκρυα ἐκ τοῦ θεάματος, καὶ αἰσθόμενοι ἀναξεομένας τὰς μόλις ἐπουλωθείσας ἐκ τῶν ἰδίων συμφορῶν πληγὰς τῆς πατρίδος, ἀντὶ χιλιοδράχμου βραβείου, ἐξ ἐναντίας ἐπέβαλον πρόστιμον χιλίων δραχμῶν εἰς τὸν ποιητήν, καὶ ἀπηγόρευσαν διὰ παντὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ δράματος (1). Τὸ εὐγενὲς δὲ τοῦτο καὶ ἁβρὸν ἐθνικὸν αἴσθημα, καθὼς καὶ ἡ εὐπαίδευτος καὶ εὔμουσος πρὸς τὰ δίκαια καὶ τὴν φύσιν τῆς ποιήσεως εὐαισθησία καὶ καλλιαισθησία αὕτη τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἐπιδοκιμάζεται μεγάλως ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ ἐπαινεῖται (2). Ὁ ἡμέτερος ποιητὴς δὲν ἔχει βέβαια νὰ φοβηθῇ τοιαύτην χρηματικὴν ζημίαν, ἀλλ' ἐτιμωρήθη ὅμως ἠθικῶς αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἀρκούντως, ἐκτραχηλισθεὶς εἰς ἰδέας καὶ νοήματα, ὁποῖαι π. χ. αἱ τῆς 168 στροφῆς.

Τὰ ἑπόμενα τρία ποιήματα εἶνε τὰ κάλλιστα τοῦ ἐφετεινοῦ διαγωνισμοῦ. Πρῶτον τούτων, ἤτοι 3ον κατὰ τὴν ἀνιοῦσαν σειρὰν εἶνε ἡ συλλογὴ ποιηματίων ἐπικολυρικῶν, πραγματευομένη μὲν ἐπεισόδιά τινα τοῦ 1821, ἐπιγραφομένη δὲ *Ὄνυχες*, καὶ ἐννοεῖ βέβαια ὁ ποιητὴς ὄνυχας λέοντος. Τὰ ποιημάτια τῆς συλλογῆς ταύτης ἐν διαφόροις καὶ ποικίλοις μέτροις συντεθειμένα εἶνε ἕξ: *Ἡ καταστροφή, ἡ λεία, τὰ θύματα τῆς πείνης, τὸ λάφυρον, ἡ αἰχμάλωτος καὶ τὸ πτῶμα.* Ἡ συλλογὴ αὕτη ἦτο ἀξία λεπτομεροῦς καὶ

(1) Ἡρόδ., ς'. 21.
(2) Heeren's Ideen κτλ. 3, σελ. 486.

σπουδαίας ἀναλύσεως καὶ κρίσεως, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις χρόνου μᾶς ἀναγκάζει νὰ περιορισθῶμεν εἰς γενικούς τινας χαρακτηρισμούς. Τὰ γραμματικὰ σφάλματα εἶνε τόσον ὀλίγα καὶ μικρὰ, ὥστε ἐξαφανίζονται σχεδὸν, καὶ ἡ στιχουργία ῥέει ἱκανῶς ὁμαλή. Ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ εἶνε ἐπιμεμελημένος, καὶ μέσος τις, εἰ καὶ δὲν λείπουσι ποῦ καὶ ποῦ ἴχνη τῆς τετριμμένης ῥωμαντικῆς φρασεολογίας. Ἰδίως κατὰ κόρον μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς τὴν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας του ἀποστροφὴν, διὰ τῆς προστακτικῆς ἰδέτε, ἰδὲ, κυττάξατε κτλ. αἱ δὲ ἀντωνυμίαι *τὶς* καὶ *ἐκεῖνος* ἀπέκτησαν ἰδιαιτέραν ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις ἄγνωστον μέχρι τοῦδε σημασίαν. Τὰ μέτρα εἶνε εὔμορφα καὶ ἀνάλογα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ἐκτὸς τῶν μέτρων τοῦ Λαφύρου καὶ τοῦ Πτώματος, τὰ ὁποῖα ἀντιφάσκουσι διαῤῥήδην σχεδὸν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ τοιαύτη μὲν ἐν γένει ἡ μορφὴ τῶν ποιηματίων τούτων· κατ' οὐσίαν δὲ, ἡ μὲν εὕρεσις τῶν μύθων μαρτυρεῖ ὄχι ἀφθόνους καὶ περισσοὺς τοὺς ποιητικοὺς πόρους, διότι ἡ εὕρεσις αὕτη καθόλου εἰπεῖν ἀκολουθεῖ τὴν κοινὴν καὶ τετριμμένην· ἀλλὰ χωλαίνουσα αὐτόχρημα εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μύθου. Ἐν ᾧ λείπει ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ τὸ βαθὺ ἐκεῖνο βλέμμα, τὸ ὁποῖον ἀνακαλύπτει γνωστοῦ καὶ κοινοῦ πράγματος νέας καὶ ἀγνώστους πρότερον φάσεις, καὶ ἐξανοίγει νέους εἰς τὸν νοερὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀναγνώστου ὁρίζοντας, ἐν ᾧ λείπει μὲ μίαν λέξιν τὸ σπάνιον ἐκεῖνο προτέρημα τοῦ εἰπεῖν τὰ κοινὰ καινῶς, ἔχει ὅμως τὴν ἀξίωσιν καὶ τὸν ζῆλον νὰ μιμῆται τεχνικὴν πορείαν καὶ ἀνάπτυξιν, ὁποία θὰ ἐπετρέπετο καὶ θὰ ὑπεφέρετο, ἐὰν μόνον εἶχε τὴν τοιαύτην ἱκανότητα ὁ ποιητής. Ἀλλὰ τώρα ἡ ὅλη ἐξεργασία ἀποβαίνει ἐπιτετηδευμένη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ παρὰ φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀσαφής.

Παραδείγματα τοῦ λεγομένου παραθέτομεν εἰς σημείωσιν Α'. Τὸ πρῶτον ποιημάτιον χωλαίνει κατὰ τὴν εὕρεσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν. Ἐν τῷ δευτέρῳ *τῇ Λείᾳ* ἀναπτύσσεται ἱκανῶς δραματική τις κίνησις καὶ ζωή. Τὸ «*Λάφυρον*» ἐλαττοῦται πολὺ τῶν λοιπῶν καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ μορφήν. Ἡ «*αἰχμάλωτος*» κινεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐντὸς τετριμμένων κοινῶν τόπων. Τοῦ δὲ «*πτώματος*» καὶ τὰ μέτρα καὶ ἡ ποιητικὴ ἀνάπτυξις μένουσι πολὺ ὀπίσω τῆς ὕλης καὶ τῆς ὑποθέσεως. Μόνον ἐν τοῖς «*Θύμασι τῆς πείνης*», ὅπου ζωγραφοῦνται τὰ δεινὰ τῶν ἐν Μεσολογγίῳ πολιορκουμένων, ὑπάρχουσι μέρη τινὰ ἄψογα ἐν πολλοῖς καὶ εὔμορφα. Εἰς τὰς ἀκολούθους στροφὰς, πλήρεις ποιητικῆς δυνάμεως καὶ καλλονῆς, ὁ ποιητὴς κατώρθωσε μετὰ σπανίας ἐπιτυχίας νὰ ζωγραφήσῃ διὰ χειρὸς ἀκλονήτου καὶ στερεᾶς τὴν ἐκ τῆς μητρικῆς στοργῆς παραφορὰν καὶ ἀπελπισίαν. Ἐν αὐταῖς ὁ ποιητὴς δὲν φαίνεται κατώτερος τῆς ὕλης του. Μαχητής τις οἰκογενειάρχης ἐκ τῶν πολιορκουμένων ἐξῆλθε τῆς πόλεως νὰ εὕρῃ πολεμῶν ἄρτον διὰ τὰ ἀποθνήσκοντα τῆς πείνης τέκνα του, καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ τὸν περιμένει, ἀλλ' εἰς μάτην·

« Εἰς μάτην ἐστράφη καὶ εἶδε μακρὰν
Καὶ ἂν ἐπιστρέψῃ ἐκεῖνος μὲ βίαν.
Ἐν μέσῳ τῶν δύο νεκρῶν τὴν ἀθλίαν
Θὰ εὕρῃ νεκράν.

—

Ἰδέτε την· τρέχ' εἰς τὰ δύο της βρέφη.
Μὲ φόβου τὸ πρῶτον ἁρπάζει παλμούς.
Τοὺς δύο του βλέπει κλειστοὺς ὀφθαλμοὺς,
Καὶ φρίττουσα στρέφει.

—

Μὲ τρόμον ἀφίνει αὐτὸ κατὰ γῆς,
Κι' ἁρπάζει τὸ ἄλλο . . . Τὸ βλέπει ἐκπνέον!
Ἓν φίλημα δίδ' εἰς αὐτὸ τελευταῖον
Ζεούσης στοργῆς.

—

Τοὺς δύο στηλών' ὑψηλὰ ὀφθαλμούς της.
Κι' ἀκίνητος μένει, ὡς πέτρα ψυχρὰ,
Τὴν πεῖναν νικᾷ ἡ στοργή . . . Συμφορά!
Σαλεύει ὁ νοῦς της! . . .

—

Τὸ βῆμα παράφορον τώρα κινεῖ.
Τὸ βλέμμα γοργὸν μανιῶδες γυρίζει.
Τὸ σῶμά της τρέμει, τὰ χείλη της σχίζει
Φρικώδης φωνή!

—

Τὸ κάλυμμ' ἀγρίως ῥηγνύει τοῦ στήθους,
Τὴν κόμην της κόπτει, δι' αἷμα λυσσᾷ!
Τὰς σάρκας της σχίζει, τὸ χῶμα μασσᾷ,
Καὶ δάκνει τοὺς λίθους.

—

Ἐπάνω τῶν δύο ποδῶν της γυρίζει,
Τοὺς δύο κρατοῦσα κροτάφους σφιγκτὰ,
Ἐστάθη. Τὰ ὄμματα ἔχει κλειστὰ,
Ὡς ὄφις συρίζει.

—

Ὁρμᾷ καὶ τὰ τέκνα της αὖθις ζητεῖ,
Κ' ἐν μέσῳ των πίπτει πρηνὴς ν' ἀποθάνῃ.
Ἀκούεται γδοῦπος, ὁ σύζυγος φθάνει,
Καὶ ἄρτον κρατεῖ.

—

Ταλαίπωρε πάτερ! ἀργὰ καταφθάνεις.
Νεκροὺς θὰ τοὺς εὕρῃς, κανεῖς των δὲν ζῇ.
Ἡ Μοῖρα σοῦ ἔχει γραμμένον μαζῆ
Καὶ σὺ ν' ἀποθάνῃς.

—

Ἰδέτε τον. Ἄσπρην φλοκάταν φορεῖ,
Βαρὺ καρυοφύλλ' εἰς τὴν χεῖρα βαστάζει.
Ἡ ζώνη ἀστράπτει, ἡ σπάθη κλαγγάζει,
Ταχὺς προχωρεῖ.

—

Ἀσθμαίνει, ἀλλ' ἔχει ἀστράπτον τὸ βλέμμα,
Καὶ ῥέ' εἰς τὰ στήθη του αἷμα πηκτόν.
Τὸν ἄρτον ποῦ φέρει, τὸν ἄρτον αὐτὸν
Ἀντήλλαξε μ' αἷμα . . .

—

'Ως ἄγαλμα μένει ἐμπρὸς τῆς σκηνῆς.
Κτυπᾷ μὲ τὴν χεῖρα τὸ μέτωπον κλαίων,
'Αφίνει βαθὺν στεναγμὸν τελευταῖον
Καὶ πίπτει πρηνής. »

—

Τὸ ἕκτον κατὰ τὴν ἀνιοῦσαν τάξιν εἶνε τὸ ποίημα *Φειδίας καὶ Περικλῆς*. Τὸ ποίημα τοῦτο εἶνε κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τὸ ἄριστον καὶ τελειότατον πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐρετεινῶν ποιημάτων. Ἡ γλῶσσα, εἰ καὶ διέφυγον τὸν ποιητὴν λάθη τινὰ, τὰ ὁποῖα παραθέτομεν ἐν σημειώσει, εἶνε ὀρθὴ γραμματικῶς καὶ ἐπιμεμελημένη, ὁ δὲ γραφικὸς τοῦ ποιήματος χαρακτὴρ, οὐκ ὀλίγον ἐγκρατὴς, ἀπέριττος καὶ γλαφυρὸς. καὶ τὸ ἱστορικὸν δὲ ἀντικείμενόν του φαίνεται μελετήσας ὁ ποιητὴς σπουδαίως καὶ ἐμβριθῶς. Ἀλλὰ δυστυχῶς πρὸς τὰς ἀρετὰς ταύτας δεν ἰσοφαρίζει καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ποιητικὴ ἀξία αὐτοῦ. Οὐδαμοῦ σχεδὸν αἴρεται ὁ ποιητὴς ὑπὲρ τὴν σφαῖραν τῆς διηγήσεως, μάλιστα δὲ τῆς περιγραφῆς, διότι τὸ περιγραφικὸν τοῦτο εἶνε ὁ ἐπικρατῶν τοῦ ποιητικοῦ εἴδους τοῦ ποιήματος τούτου χαρακτήρ. Ὁ ποιητὴς φαίνεται ὡς πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέψας, ἢ πρὸς τὸ νὰ περιγράψῃ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων, ἐπιλαμβανόμενος καὶ τῆς ἐλαχίστης πρὸς τοῦτο ἀφορμῆς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παρεμβάλλων τὰς περιγραφὰς ταύτας ἀσκόπως πολλάκις καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης. Ἡ δὲ εὕρεσις τοῦ μύθου καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ εἶνε μικροῦ λόγου ἀξία καὶ ἀνίκανος νὰ γεννήσῃ διάφορον εἰς τὸν ἀναγνώστην μέγα καὶ ἰσχυρόν. Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρεστείας ἐντυγχάνουσι πρὸς ἀλλήλους ὁ ὥριμος ἤδη τὴν ἡλικίαν Φειδίας καὶ ὁ νεαρὸς Περικλῆς, ὁ μὲν ὀνειρευόμενος σχέδια καλλιτεχνικὰ, ὁ δὲ πολιτικὰ, συνομιλοῦσι, καὶ εὑρίσκουσιν ἀλλήλους προθύμους εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν διακόσμησιν τῶν Ἀθηνῶν, ἰδίως εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος περιφήμου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς. Τοῦτο καὶ ἐγένετο μετά τινα ἔτη. Ἀλλ' ὁ Φειδίας, συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τοῦ δούλου του Μένωνος ὡς ὑπεξελὼν μέρος τοῦ εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἀφορισθέντος χρυσοῦ, φυλακίζεται. Εἰς τὴν φυλακήν του ἔρχεται ὁ Περικλῆς, πρὸς παρηγορίαν του βέβαια, καὶ εὑρίσκει αὐτὸν παραλαλοῦντα, ἐπανέρχεται καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, καὶ τὸν εὑρίσκει νεκρόν. Ἰδοὺ κατ' οὐσίαν ὅλη ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος. Οὐδὲν ἴχνος ἐσωτερικοῦ παθολογικοῦ συνδέσμου, οὐδεμία αἰτιολογικὴ συνάφεια τῶν διαφόρων τῆς ὑποθέσεως μερῶν. Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε προφανῶς νὰ μιμηθῇ τὸν κλασικὸν λεγόμενον στῦλον, ἀλλ' ἀπέτυχε, καὶ ἔμεινεν ὅπως ἦτο ῥωμαντικός. Μιμεῖταί τις τοὺς κλασικοὺς, ὄχι ὅταν ἐπιμεληθῇ μόνον τοῦ λεκτικοῦ καὶ τῆς ἐξωτερικῆς φράσεως τοῦ λόγου, διότι τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, ἀλλ' ὅταν μάλιστα κατορθώσῃ νὰ διαμορφώσῃ κλασικῶς αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν τῆς ποιήσεώς του, ὅταν κατορθώσῃ νὰ συμπυκνώσῃ ὅλον του τὸν ποιητικὸν πλοῦτον εἰς ὀλίγους σχετικῶς στίχους οὕτως, ὥστε εἷς πολλάκις καὶ μόνος στίχος νὰ περιέχῃ ἐν ἑαυτῷ ὁλόκληρον κόσμον ἰδεῶν, νὰ χρησιμεύῃ, οὕτως εἰπεῖν, ὡς θυρὶς, δι' ἧς νὰ ἐξανοίγεται ἄποψις εἰς εὐρὺν καὶ καλλιθέατον ἰδεῶν ὁρίζοντα. Ἀλλὰ πῶς κατορθοῦται τοῦτο ; Ἀγνοῶ, οὐδ' εἶνε εὔκολον πρᾶγμα ἡ ἀνακάλυψις τοῦ μυστηρίου τούτου, ἥτις ἀπόκειται εἰς μόνον τὸ δαιμόνιον βλέμμα ποιητοῦ μεγαλοφυοῦς. Ἀλλὰ μὴν ὁ ἡμέτερος ποιητὴς δὲν κατώρθωσε τοῦτο, οὐδὲ μακρόθεν, ἐν τῷ προκειμένῳ δηλονότι ποιήματι· ἰδοὺ διὰ τί ἀναγκαζόμεθα νὰ παραθέσωμεν τεμάχιον ὄχι ἐκ τοῦ στελέχους τοῦ ποιήματος, ἀλλ' ἐκ τῶν, οὕτως εἰπεῖν, δίκην παρασίτων φυτῶν προσπεφυκότων εἰς αὐτὸ μερῶν, τῶν περιγραφικῶν, τὸ μέρος ὅπου περιγράφεται τὸ παρὰ τῷ Περικλεῖ συμπόσιον:

« Ἑσπέρα εἶνε τῆς λαμπρᾶς ἡμέρας
Ὁ Περικλῆς τοὺς φίλους συναγείρας,
Ποιεῖτ' ἀρχῆς καλῆς καλὸν τὸ πέρας,
Καὶ περὶ πλήρεις ἀργυροῦς κρατῆρας
Τοὺς φίλους ἑστιᾷ.

—

Καίουν χρυσαῖ πολύμυξοι λυχνίαι
'Απὸ λευκῶν τοῦ Τάραντος λυχνούχων,
Ὅπου θὰ πίουν φίλοι νεανίαι,
Ὅπου θὰ πίῃ μετ' αὐτῶν ὁ προὔχων
Ὁμοῦ τῶν 'Αθηνῶν.

—

'Επέραναν τὸ δεῖπνον οἱ συμπόται,
Παρασκευὴν Σικελικῶν μαγείρων,
Αἱ τράπεζαι ἀπήρθησαν αἱ πρῶται,
Καὶ φέρεται γλυκὺς ἐντὸς κρατήρων
Οἶνος Κλαζομενῶν.

—

'Απλοῦντ' ἐπὶ κλινῶν ταπητοστρώτων
Τοῦ Περικλέους οἱ συνδαιτυμόνες,
Καὶ πρὶν ἔτι ἀρχίσωσι τὸν πότον
Τὰς κόμας των κισσοῦ κοσμοῦσι κλῶνες
Καὶ ῥόδων εὐθαλῶν.

—

— Εἶναι πολὺ τὸ πλῆθος τῶν ἑταίρων.
'Εγγὺς τοῦ Περικλέους ὁ Φειδίας,
Σεμνὸς καὶ ἀναφαλαντίας γέρων,
Καὶ παρ' αὐτῷ ὁ νεαρὸς Λυσίας,
Μειράκιον καλὸν,

—

Λαλοῦσι μὲ τὴν κόρην τῆς Μιλήτου,
Αὐτὸς μὲν 'Αφροδίτας σχεδιάζων,
'Εκεῖνος δὲ ἀπὸ τοῦ μελιῤῥύτου
Τῆς 'Ασπασίας στόματος σπουδάζων
Τερπνὴν ῥητορικήν.

—

'Εκεῖ, ἐπ' ἄλλης κλίνης κεῖντ' ἐκτάδην
Ὁ 'Αγοράκριτος καὶ 'Αλκαμένης,
'Επερωτῶντες τὸν 'Αλκιβιάδην,
Παῖδα καλὸν, ἂν ἤδη ἐρωμένης
Φέρει ζυγὸν γλυκύν.

« Ἐγγὺς φαιδρὸν καὶ θορυβῶδες σμῆνος
Νέων ἀνδρῶν λαλεῖ μεγαλοφώνως,
Κ' ἐν μέσῳ τῆς ὁμάδος ὁ Ἰκτῖνος,
Εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Παρθενῶνος
Τὸν ἔμιλον μυῶν.

—

Ὡς γέλως δὲ τῆς ἱλαρᾶς πληθύος
Παράσιτός τις Χρέμης, ἔτι νήφων
Φωνάζων ὅτι γρῖφος εἶν' ὁ βίος,
Καὶ ὑποσχόμενος αὐτὸν τὸν γρῖφον
Νὰ λύσῃ, πρὶν πιῶν.

—

Σὺν τούτοις ὀρχηστῶν καὶ αὐλητρίδων,
Κιθαρῳδῶν καὶ τεχνιτῶν τῆς λύρας,
Καὶ νεαρῶν Κορίνθου ὀρχηστρίδων,
Εἶχεν ἐκεῖ ὁ ξένος συνεγείρας
Ὁμάδα εὐπληθῆ.

—

Οὕτω φαιδρὸν τὸ δεῖπνόν του περαῖνον
Τῶν εὐωχούντων τὸ ποικίλον σμῆνος,
Ἐλάλει μετὰ πόθου ἀναμένον
Λαλίστερον νὰ γείνῃ, ὅταν οἶνος
Εἰς κύλικας χυθῇ.

—

Σπονδαί, παιᾶνες ἔπαυσαν, καὶ τέλος
Ἤρχισ' ὁ πότος τῶν φαιδρῶν ἑταίρων.
Προπόσεις πίνονται, ἠχεῖ ὁ γέλως,
Τὴν ἡλικίαν λησμονεῖ ὁ γέρων,
Τὰ ἔτη του ὁ παῖς.

—

Οὐδεὶς συμποσιάρχης διατάττων,
Πίνει καθεὶς, ὡς θέλει, ἡ φιάλη.
Εἶναι φαιδρά. ἰδὲτ' ἡ ἅμιλλά των.
Κενοῦτ' ἡ μία κύλιξ, πάραυτ' ἄλλη
Ἕπεται ταῖς λοιπαῖς. »

(Περὶ τῶν γραμματικῶν σφαλμάτων ἴδε Σημ. Β.)

Ἐὰν ὁ προηγούμενος ποιητὴς ἐφάνη ἔχων κλασικὰς διαθέσεις, ὁ ποιητὴς τοῦ ἑβδόμου καὶ τελευταίου ποιήματος τοῦ « *Ἀγνώστου καὶ τοῦ Ἐγερτηρίου* », εἶνε ῥωμαντικὸς καθαρὸς καὶ ἄκρατος. Αἱ ποιητικαὶ παραφοραὶ τοῦ Μαμφρέδου, τοῦ Child Harold, τοῦ Γκιαοὺρ, καὶ τόσων ἄλλων ὑποχονδριακῶν καὶ σπληνικῶν ἡρώων τοῦ λόρδου Βύρωνος, ἡ ἐλεγειακὴ μελαγχολία τοῦ Λαμαρτίνου, ἡ καθολικὴ εὐσέβεια τῶν Ῥενὲ καὶ Ἀτταλὰ τοῦ Châteaubriand, καὶ αἱ κατὰ τῶν κοινωνικῶν καθεστώτων φλογεραὶ καὶ εὔγλωττοι παραδοξολογίαι τῆς George Sand, οἱ τελευταῖοι οὗτοι σπινθῆρες τοῦ ὁσημέραι ἀποσβεννυμένου ποιητικοῦ λύχνου τῆς κατὰ πολλοὺς λόγους γεγηρακυίας ἑσπερίας Εὐρώπης, ἐῤῥίφθησαν πολὺ ἐνωρὶς δυστυχῶς καὶ εἰς ἡμᾶς ἐδῶ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἀνέφλεξαν εἰς τὰ στήθη πολλῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων ποιητῶν πάθη φαντασιώδη καὶ ἀνύπαρκτα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖ μὲν, παρὰ τοῖς Ἑσπερίοις, ἔχουσι τὸν λόγον αὐτῶν εἰς τὰς περὶ αὐτοὺς κοινωνικάς, θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς περιστάσεις, ἀλλὰ οὐδένα λόγον εἶνε δυνατὸν νὰ εὕρωσι καὶ εἰς τὸν μόλις ἀναγεννώμενον νεαρὸν ἡμῶν πολιτισμόν. Ἐκ τῆς ἐπιδημίας ταύτης ἔπαθε δυστυχῶς καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος ποιητής. Ἐὰν μοὶ εἴπωσιν, ὅτι ἄγγλος τις λόρδος, ἐπειδὴ ὁ μάγειρός του ἔκαυσε τὸ πουθίγγον του, ἐμίσησε τὴν κοινωνίαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ φυγὼν τὴν πατρίδα του, ὑπῆγε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ ἐρείπια τῆς Νινευΐ, διὰ νὰ ἀλλάξῃ τὸν ἀέρα του, τὸ εὑρίσκω πολὺ φυσικὸν καὶ εὐεξήγητον πρᾶγμα, τὸ ἐννοῶ. Ἀλλὰ πῶς εἶνέ ποτε δυνατὸν, ἕλλην ποιητής, νέος καὶ πλήρης ὀργασμοῦ, ὅστις τρώγει πάντοτε τὸ πουθίγγον, ὅπως τὸ εὕρῃ, καὶ καυμένον καὶ ἄκαυστον, μισήσας νὰ λησμονήσῃ καὶ νὰ φύγῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν κοινωνίαν, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ χάσῃ οὕτω τὴν εὐκαιρίαν καὶ εὐχαρίστησιν νὰ στέλλῃ κατ' ἔτος τὰ ποιήματά του εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν, τοῦτο δι' ἡμᾶς τοὐλάχιστον εἶνε ἀκατάληπτον. Καὶ ὅμως τοιαύτη εἶνε ἡ ὑπόθεσις τοῦ τελευταίου τούτου ποιήματος. Ὁ Ἄγνωστος εἶνε εἶδός τι μελέτης ποιητικῆς, σειρὰ στοχασμῶν ποιητικῶν, καὶ οὐδὲν πλέον· διότι ὁ μῦθός του εἶνε οὐδαμινὸς σχεδὸν, οὐδ' ἐννοοῦμεν πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ «δώσῃ διαφόρους περιπετείας» εἰς ποίημα τοιοῦτο καὶ «νὰ φθάσῃ εἰς τὴν δέουσαν λύσιν», ὅπως λέγει ἐν τῇ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ἐπιστολῇ του, ὁ ποιητής. Ὁ Ἄγνωστος, νέος ποιητὴς ἄνευ ὀνόματος, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἄγνωστος, φεύγει τὴν κοινωνίαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διανύει τὸν βίον του εἰς τὴν ἐρημίαν, σύντροφόν του μόνον ἔχων αἴγαγρόν τινα, τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ *Ἄλμα*. Τί κάμνει δὲ ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐκείνῃ ὁ ἥρως οὗτος ὁ ποιητικὸς, ὁ ἄνευ κουρᾶς Ἰωκελῦνος οὗτος; Δὲν κάμνει τίποτε. Περιπατεῖ, συνδιαλέγεται μὲ τὸν οὐρανὸν, τοὺς ἀστέρας, τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἄνθη· γράφει στίχους, ὅπερ ἀποκρύπτει μὲν ὁ ποιητής, μαντεύομεν ὅμως ἡμεῖς· καὶ ἀγαπᾷ τὴν Ἄλμαν καὶ *Ἐκείνην*. Ποίαν ἐκείνην; Ἂς τὸ εἴπωμεν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν σφραγῖδα τῆς ἐχεμυθίας, διότι ὁ Ἄγνωστος θέλει νὰ μένῃ ἄγνωστος ὁ πρὸς ἐκείνην ἔρως του, ἀγαπᾷ τὴν Μαρίαν. Ἐπέχομεν μέχρι τούτου τὴν ἔκθεσιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ ποιήματος καὶ τὴν ἀνάλυσιν αὐτῆς, συντομίας χάριν, καὶ διότι, ἐὰν προεχωροῦμεν, δὲν θὰ ἐκάμνομεν τίποτε ἄλλο, εἰμὴ νὰ ἐξελέγχωμεν τὰς λογικὰς παραδοξολογίας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ κρηπίδωμα τοῦ ὅλου ποιήματος. Καὶ ταῦτα μόνον περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Ἀγνώστου, διότι ἡ μορφὴ πάσχει ἔτι μᾶλλον ἀνιάτους ἐλλείψεις. Ὁ ποιητὴς φαίνεται κατὰ πρᾶξιν μᾶλλον τριφθεὶς εἰς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, καὶ οὐδέποτε ἐγκύψας σπουδαίως καὶ ἐμβριθῶς εἰς τὴν μελέτην αὐτῆς· διὰ τοῦτο οὐδ' ἐπιχειροῦμεν κἂν νὰ καταδείξωμεν τὰ γραμματικὰ λάθη, τὰς νόθους χρήσεις λέξεων, καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ ὅμως τὸ ποίημα τοῦτο, ὅπερ στερεῖται τόσας ἀρετάς, καὶ ἔχει τόσας

ἐλλείψεις, ἔχει μίαν μεγάλην καὶ σπανίαν ἀρετὴν, ἥτις λείπει ἀφ' ἁπάντων τῶν ἄλλων. Ἡ ἀρετὴ αὕτη εἶνε ἡ ἔμπνευσις, ἡ γνησία καὶ ἀληθὴς ποιητικὴ ἔμπνευσις. Ἐδῶ, ὑπὸ τοὺς στίχους τούτους τοὺς παραδόξους, ὑπὸ τοὺς στοχασμοὺς τούτους τοὺς παραλόγους καὶ ὑποχονδριακοὺς, αἰσθανόμεθα καὶ ἀκούομεν τοὺς παλμοὺς καρδίας ποιητικῆς. Ὅλον τὸ ποίημα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε σειρὰ ἀδιάκοπος γογγορισμῶν, καὶ ὅμως, ἐν ᾧ ὁ ἀναγνώστης ἀπαυδᾷ καταβαλλόμενος ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ῥευμάτων τῶν ῥωμαντικῶν ὑπερβολῶν καὶ τοῦ ληκυθείου στόμφου, λάμψις τις αἰφνιδία ἰδέας καινοφανοῦς καὶ πρωτοτύπου θαμβώνει τοὺς ὀφθαλμούς του. Καὶ ἡ λάμψις ἐκείνη δὲν εἶναι ψευδὴς καὶ τεχνητή· ἡ ἰδέα ἐκείνη εἶνε ἀληθὴς ποιητικὸς ἀδάμας. Τεμάχιον ἐκλεκτὸν εἶνε δύσκολον ν' ἀποσπάσῃ τις ἐκ τοῦ ποιήματος τούτου, διότι ὅλα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὰ μέρη αὐτοῦ εἶνε ἐπίσης καλὰ καὶ ἐπίσης κακά. (Ἴδε παραδείγματα τοῦ λεγομένου εἰς Σημείωσιν Γ'.) Διὰ τοῦτο ἀποσπῶμεν πρὸς ἀνάγνωσιν ὅ,τι τύχῃ. Ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ π. χ. τοῦ ποιήματος:

«Ἕκαστος στίχος στεναγμὸς,
Πᾶσα στροφή του θρῆνος,
Πᾶσα ἰδέα του παλμός·
Δὲν ἔγραφεν Ἐκεῖνος,

Ἠσθάνετο καὶ ἔκλαιε, καὶ ἦσαν δάκρυά του,
Κ' ἦτον αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἐκεῖνος τᾆσματά του.
Ἀπὸ οὐδένα ποιητὴς ποτὲ δὲν ἐκαλεῖτο,
Ἀλλ' ὅμως ἦτο ποίησις, ἂν ποιητὴς δὲν ἦτο.
Ἡ Μοῦσα ἐλησμόνησεν ἓν τέκνον της ἀφρόνως,
Κ' ἔγεινε Μοῦσα δι' αὐτὸν ὁ ἔρως καὶ ὁ πόνος,
Κ' αἱ φλογεραὶ ἐμπνεύσεις του ὑπῆρξαν ἡ ζωή του·
Τὰς εἶδε μόνον ὁ Θεὸς καὶ μόνον ἡ ψυχή του!
Καὶ ἴσως τὰς ἐπρόφερε ποτὲ μετὰ δειλίας,
Ὄχι ἐμπρὸς, ἀλλὰ μακρὰν, ὀπίσω τῆς Μαρίας . . .
Εἶνε μεγάλοι ποιηταὶ, καὶ ἱερεῖς μεγάλοι,
Ὅσοι νὰ γράψουν ἀγνοοῦν καὶ ἡ ψυχή του ψάλλει.
Αὐτοὶ δὲν ἐξατμίζονται εἰς τὰ ποιήματά των,
Κλείουν τὸ πῦρ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μένει ἡ πυρά των.

Καὶ ἀλλαχόθι:

Κρυπτόμενος εἰς μελανὸν, πολύπτυχον μανδύαν,
Ἐντὸς δρυμώνων σκοτεινῶν ἐζήτει τὴν Μαρίαν.
Ἐστέναζεν εἰς τῆς δρυὸς τοὺς κλάδους ὑποκάτω,
Καὶ τὴν βαθεῖαν σιωπὴν ὡς ᾆσμα ἠκροᾶτο.
Τὴν σιωπήν; Ἀλλ' ἡ σιγὴ ἔχει φωνάς:— Καμμίαν
Διὰ τοὺς ἄλλους, πλὴν πολλὰς εἰς ποιητοῦ καρδίαν.
Κ' εἰς τοῦ θανάτου ἡ σιγὴ πλανᾶται τὰ ἐδάφη,
Ἀλλ' ὅμως πόσα δὲν λαλοῦν εἰς τὴν ψυχὴν οἱ τάφοι;
Ναὶ, ἤκουε τὴν σιωπὴν, ἀκίνητος ὡς φάσμα,
Τὸ πρῶτον κ' ἔσχατον αὐτὸ τῆς Οἰκουμένης ᾆσμα.
Μὲ σύννοιαν τοῦ ποταμοῦ τὸ κάλλος ἐθεώρει·
Εἰς τῆς Πεντέλης ἔτρεχε τὰ πεφιλμένα ὄρη,
Κ' ἐσύναζεν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀργυρᾶς σελήνης,
Εὐώδη ἄνθη τῶν ἀγρῶν εἰς τὄνομα Ἐκείνης.
Ἄνθη, στολὴ τοῦ Ἔρωτος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μνημείου,
Εὐώδεις στίχοι τοῦ θεοῦ, πνοὴ τοῦ Αἰωνίου!
Πῶς ἡ ψυχή του ἄλλοτε σᾶς εἶχεν ἀγαπήσει.
Μακράν σας δὲν ἠδύνατο οὐδὲ στιγμὴν νὰ ζήσῃ.
Ἐπόθει νέος νὰ σβεσθῇ εὐώδης ὡς τὰ μύρα,
Καὶ ν' ἀναβῇ τὸν οὐρανὸν μὲ ἄνθη εἰς τὴν χεῖρα . . .
Πολλάκις ἔμπροσθεν βωμοῦ ἐρήμου ἐκκλησίας
Ἠτένιζεν ὁ χωρικὸς ἐμπρὸς τῆς Παναγίας
Γονυπετὴ τὸν ποιητὴν εὐχὰς νὰ ψιθυρίζῃ,
Καὶ μ' ἄνθη τὴν ἁγίαν της εἰκόνα νὰ στολίζῃ.
Ὑπόδακρυς τὴν ἔβλεπε καὶ τῇ προσεμειδία,
Ἡ Παναγία δι' αὐτὸν ἐλέγετο Μαρία.
Κ' ἐφρόνει, ἄνθ' εἰς τὴν σεπτὴν εἰκόνα της προσφέρων,
Ὅτι λαμβάνει ἐξ αὐτῶν κ' ἡ κόρη τῶν αἰθέρων.»

Καὶ ἀλλαχοῦ:

«Ναὶ, οὐδ' ἐκείνη ἔμαθεν οὐδέποτε τίς ἦτο,
Τί δι' αὐτὴν ὑπέφερε καὶ πῶς ἀπεκαλεῖτο.
Φεῦ! ἡ ἁγία ἀρετὴ ἐπὶ τῆς γῆς δὲν θάλλει,
Οὐδ' ἔχουσιν ὀνόματα οἱ ἀληθῶς μεγάλοι!
Ὁμοίως εἰς τοὺς κυανοῦς δὲν βλέπομεν αἰθέρας
Ποτὲ μὲ ὀφθαλμὸν γυμνὸν τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀστέρας.
Εἶν' ὑπεράνω μας πολὺ, κ' ἐκ τούτοτυ ἀγνοοῦνται,
Κ' ἐκ τούτου οἱ μικρότεροι μὲ θάμβος θεωροῦνται.
Ναὶ, μέγας ὅπως ἐννοοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἐκεῖνος
Δὲν ἦτο, δὲν ἠθέλησε νὰ γείνῃ· ἦτο κρίνος
Βλαστήσας ὑπὸ τὴν σκιὰν, κ' ὑπὸ σκιὰν αὐξήσας,
Ψάλτης, ἐντός του τὄνομα ἐκείνης κελαδήσας·
Ῥύαξ ἐρήμου διαυγὴς, εἰς τὰς ἐρήμους ῥέων,
Καὶ ζέφυρος παρθενικὸς, μακρὰν τοῦ κόσμου πνέων.
Ἦτον ἀγγέλου ὄνειρον ἡ ὕπαρξίς του ὅλη,
Ἐμυροβόλει οὐρανὸν, κ' ἐκεῖνον ἀνεπόλει.
Δὲν ἔζη· ὠνειρεύετο, ῥεμβάζων ἐπλανᾶτο,
Ἀπεκοιμήθ' εἰς τὴν Ἐδὲμ, κ' ἠγέρθη ἐδῶ κάτω.»

Τὸ δεύτερον ποίημα τὸ προσηρτημένον εἰς τὸν Ἄγνωστον, καὶ ἐπιγραφόμενον «*Ἐγερτήριον*», εἶνε ὅλως πολιτικὸν, καὶ ἐπικυροῖ ἔτι μᾶλλον τὴν περὶ τοῦ ποιητοῦ τούτου κρίσιν ἡμῶν, ὅτι τὰς ἐμπνεύσεις του, τῶν ὁποίων, ὅπως εἴδομεν, εἶνε τὰ μάλιστα δεκτικὸς, ζητεῖ ὄχι εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸ ἔθνος του, ἀλλ' εἰς ξένας φιλολογίας καὶ ἱστορίας. Πῶς εἶνε δυνατὸν ὁ ποιητὴς, ὅστις ἔπλασε, κατ' εἰκόνα βέβαια ἑαυτοῦ καὶ ὁμοίωσιν, ποιητὴν, τόσον εὐαίσθητον καὶ ἁβρὸν, ποιητὴν, ὅστις ἦτο κρίνος βλαστήσας ὑπὸ τὴν σκιὰν, ῥύαξ ἐρήμου διαυγὴς, καὶ ζέφυρος παρθενικὸς, πνέων μακρὰν τοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις ἦτο ἀγγέλου ὄνειρον, καὶ ἐμυροβόλει οὐρανὸν, ποιητὴν, ὅστις πρώτην φορὰν ἐπὶ ζωῆς του ὠργίσθη, ὅτε εἶδε κυνηγὸν φονεύσαντα πτηνόν τι—φονεύσαντα πτηνὸν ἀθῷον, τὸν ἄγριον κυνηγὸν, τὸ θηρίον!—πῶς εἶναι λέγω δυνατὸν, ὁ αὐτὸς ποιητὴς νὰ ψάλλῃ ἔπειτα σφαγὰς καὶ νὰ ὀνειρεύεται αἱματοχυσίας; Ὅπως ἐκεῖ δὲν ἐνεπνέετο ἐξ ἑαυτοῦ οὐδ' ἐκ τοῦ ἔθνους του, ἀλλ' ἐκ φιλολογιῶν ξένων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὰς ἐμπνεύσεις του ἐζήτησεν εἰς ξένην ἱστορίαν, καὶ ταύτην δανείαν ἐκ δεκάτης καὶ ἑκατοστῆς ἴσως χειρός. Ἡ κατ' ἄλλον λόγον περὶ τοῦ «*Ἐγερτηρίου*», ὑποδεεστέρου πολὺ κατὰ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν τοῦ Ἀγνώστου, κρίσις ἡμῶν, εἶνε ἡ αὐτὴ

καὶ ἡ περὶ τῶν *Τάφων τῆς Ἀργολίδος*. Οὐδὲν ἴσως ἔβλαψε τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐν γένει, ἰδίως δὲ τὴν ποίησιν, ὅσον ἡ πολιτική. Η πολιτικὴ ἀπεῤῥόφησε καὶ κατεμάρανε τὰς εὐγενεστέρας δυνάμεις τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ αἱ Μοῦσαι οὐδέποτε ἔμειναν ἥσυχοι καὶ ἀνεπηρέαστοι ἀπ' αὐτῆς. Η πολιτικὴ εἶνε ἔργον καὶ μέλημα τοῦ παρόντος· ἀλλ' ὁ θέλων ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν, ἂς ἀποσκορακίσῃ μακρὰν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πολιτικήν, ἐνθυμούμενος, ὅτι αἱ Μοῦσαι εἶνε θυγατέρες τῆς Μνημοσύνης, ὅτι ὁ ποιητὴς τότε εὑρίσκει τὴν ἀλήθειαν, οὐ μόνον τὴν ἱστορικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιητικὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ὅταν διὰ τοῦ χρόνου καταντήσωσιν αὐτὰ ἀντικείμενον τῆς μνήμης, τῆς Μνημοσύνης. Τὰ πράγματα βλεπόμενα ἀπὸ τῆς περιωπῆς τοῦ παρόντος, φαίνονται θαμβὰ καὶ παραμεμορφωμένα, διότι, καθὼς ὀρθῶς παρατηρεῖ σοφοῦ ἀνδρὸς, τοῦ Ἀλεξάνδρου, σοφὸς ἀδελφὸς ὁ Γουλιέλμος Οὐμβόλδος, ὁ θέλων νὰ κρίνῃ τὸ παρὸν καὶ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅστις θέλει νὰ ἴδῃ ποῖον σχῆμα ἔχει ἡ νεφέλη, ἐν ᾧ ἵσταται ἐντὸς αὐτῆς (1). Διὰ νὰ ἴδῃ τις καὶ κρίνῃ τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν τῆς νεφέλης, πρέπει νὰ ἐξέλθῃ αὐτῆς καὶ νὰ σταθῇ εἰς ἱκανὴν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Οὕτω καὶ ὁ ποιητής· ἐὰν θέλει νὰ λατρεύσῃ τὰς Μούσας, χάριν αὐτῆς μόνον τῆς λατρείας ταύτης, ὄχι δὲ καὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰς ὡς θεραπαινίδας τοῦ παρόντος, πρὸς πολιτικὰ καὶ ἄλλα ἐγκόσμια συμφέροντα, ἂς ἐξέλθῃ τῆς πολιτικῆς νεφέλης τοῦ παρόντος, καὶ τότε ἡ λατρεία του ἔσται ἀρεστὴ καὶ εὐπρόσδεκτος εἰς τὰς θυγατέρας τῆς Μνημοσύνης.

Τοιαῦτα καθόλου εἰπεῖν τὰ τρία ταῦτα τελευταῖα ποιήματα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐξέχοντα τῶν λοιπῶν διακρίνομεν καὶ ἐπαινοῦμεν. Καὶ τὸν μὲν ποιητὴν τῶν *Ὀνύχων* ἐπαινοῦμεν διὰ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἐπιβολὴν νὰ ψάλῃ τὸν ἱερὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, τὸν δὲ ποιητὴν τοῦ *Φειδίου καὶ Περικλέους* διὰ τὸ ἐκλεκτὸν καὶ ἐπιμεμελημένον τῆς μορφῆς, τὸν δὲ ποιητὴν τοῦ *Ἀγνώστου* καὶ τοῦ *Ἐγερτηρίου*, διακρινόμενον καὶ ἐξέχοντα ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιπούς, διὰ τὴν ποιητικὴν ἔμπνευσιν, τὴν ὁποίαν ὅμως προτρέπομεν αὐτὸν νὰ ζητῇ εἰς τὴν γνησίαν καὶ ἀνόθευτον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους συνείδησιν, ὄχι εἰς τὰ ξένα καὶ τὰ ὀθνεῖα, βέβαιος ὤν, ὅτι οὕτω πράττων καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν φιλολογίαν θέλει τιμήσῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ποιήματα τοῦ τελευταίου τούτου ἐξελέγχουσι μὲν τὸν ποιητὴν πεπροικισμένον ἐκ φύσεως μὲ τὸ θεῖον δῶρον τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας, αὐτὰ ὅμως καθ' ἑαυτὰ ἔχουσι πλειοτέρας ἐλλείψεις ἢ ἀρετάς, καὶ στεροῦνται ἐν γένει τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τῆς τελειότητος, ὅστις εἶνε ἀναγκαῖος διὰ νὰ παραβληθῶσιν ὁπωσοῦν πρὸς τὰ λοιπὰ ἐν τῷ ἀκαδημαϊκῷ ἀγῶνι τούτῳ συνήθως βραβευόμενα ποιητικὰ ἔργα, διὰ τοῦτο ἡ ἐπιτροπή, εὐχομένη καὶ προτρέπουσα αὐτόν τε καὶ τοὺς λοιποὺς νὰ κατέλθωσι τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐῤῥωμενέστεροι καὶ τελειότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν μὲν ἐρετεινὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν ἀφίνει ἀβράβευτον, ἀπονέμει δὲ τὰ πρωτεῖα τῶν ἐπαίνων εἰς τὸν ποιητὴν τοῦ Ἀγνώστου.

(1) W. v. Humbeldt' s gesam. Werke, Τόμ. ά, σελ. 2.

Π. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ. Δ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.
Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.
Α. Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Α'.

Ἴδωμεν π. χ. τὸ πρῶτον ποιημάτιον τῆς συλλογῆς ταύτης, ὅπερ ἐπιγράφεται « *ἡ Καταστροφή*. »

Ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ στροφῇ ὁ ποιητὴς περιγράφει, προοιμιαζόμενος διὰ γενικῶν φράσεων, τὴν ἐν Ἄργει σφαγὴν τοῦ Κεχαγιάμβεη. Ἐν τέλει δὲ τῆς δευτέρας στροφῆς λέγει:

« Ἀλλ' ὅμως εἰς μάτην ἐδῶ δὲν ἐχύθη
Τὸ ἅγιον αἷμα τοσούτων ἀνδρείων. »

Παρκλείπομεν τὴν ῥωμαντικὴν λέξιν τοῦ συρμοῦ: *ἅγιος*, καὶ ἐρωτῶμεν διατί δὲν ἐχύθη εἰς μάτην τὸ αἷμα τοῦτο; Τὸ διότι γνωρίζει μόνον ὁ ποιητής, διότι ὁ ἀναγνώστης δὲν μανθάνει τίποτε ἐκ τοῦ ποιήματος, εἰ καὶ προϋποθέτει, καὶ εὐλόγως, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος τοῦτο μάλιστα ἔρχεται ν' ἀποδείξῃ. Καὶ ὅμως ἡ ἔννοια τοῦ διστίχου μένει ἄνευ ἀποδόσεως, ὅπερ κάκιστον.

Ἐν τῇ τρίτῃ στροφῇ ὁ ποιητὴς ἐπικαλεῖται « τὴν Μοῦσαν νὰ φέρῃ αὐτὸν νὰ θρηνήσῃ »— ποῦ;

« Ἐκεῖ, ὅπου σπεύδει τις ἄπιστος χαίρων,
Σπαράττων ἔμπρὸς καὶ ἀφίνων ὀπίσω
Ἀσπαίροντα βρέφ' εἰς ἀγκάλας μητέρων, »

καὶ προχωρεῖ ἔπειτα ὁ ποιητὴς περιγράφων ἐν ὅλῳ τῷ ποιήματι τὰς σφαγάς, ὅσας καταπράττει εἰς μίαν οἰκογένειαν ὁ ἄπιστος οὗτος, ὁ τίς. Η ἀπὸ τοῦ γενικοῦ εἰς τὸ μερικὸν μετάβασις αὕτη εἶναι ἀλλόκοτος καὶ κακόζηλος. Ἐὰν ὁ ποιητὴς ἔμελλε νὰ περιγράψῃ ὁλόκληρον τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἄργους, καθὼς καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ποιηματίου (ἡ Καταστροφή) καὶ ἡ εἴσθεσις αὐτοῦ προϋπισχνοῦνται, καλῶς· ἀλλ' ἀφ' οὗ ὁλοκλήρου τοῦ ποιηματίου τὸν μῦθον περιορίζει εἰς ἑνὸς καὶ μόνου Τούρκου, τοῦ *τινός*, τὴν ἐπίθεσιν, τότε ὅλη ἡ εἰσαγωγὴ καταντᾷ ἄσκοπος καὶ ἀνάρμοστος πάταγος λέξεων, καὶ ληκύθειος στόμ-

φος. Τότε δὲ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν διάκρισιν ὁ ποιητὴς νὰ μὴ βάλῃ τὴν Μοῦσαν εἰς τὸν κόπον νὰ καταβῇ ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ διὰ νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸν εἰς τὸ Ἄργος, χάριν τίνος; Χάριν τοῦ *τινός*. Διὰ τί δὲν ἔκαμνε τὸν κόπον ὡς τὸ Ἄργος καὶ μόνος του ὁ ποιητής; Θὰ ἐπετύγχανε κάλλιον τοῦ σκοποῦ του. «Μεγάλων, λέγει ὁ κύκνος τῶν Διρκαίων ναμάτων,

« Μεγάλων δ' ἀέθλων
Μοῖσα μεμνᾶσθαι φιλεῖ. »

Ἐρχόμεθα τώρα εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος. Εὐθὺς μετὰ τὴν πρὸς θρήνους ἐπίκλησιν τῆς Μούσης, ὁ *τίς* ἄπιστος ἀνοίγει μ' ἓν λάκτισμα τὴν θύραν. Ποίαν θύραν; Ὁ ποιητὴς δὲν δαπανᾶται εἰς περιγραφὴν περιττῶν πραγμάτων. Ἂς κοπιάσῃ καὶ ὁ ἀναγνώστης ὀλίγον, διὰ ν' ἀναπληρώσῃ τὰ διάκενα. Ὁ *τίς* ἀνοίγει τὴν θύραν—χ, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὴν—οἰκίαν βέβαια—ψ. Ὡς ἐνεφανίσθη ὁ Τοῦρκος,

« Ὡραία τις κόρη μὲ φρίκην ἐχύθη
Εἰς τῆς δυστυχοῦς της μητρὸς τὴν ἀγκάλην.
Ὠχρὰ, ὡς τὸν εἶδε, κι' αὐτὴ ἐκινήθη
Κραυγὴν ἐκ τοῦ τρόμου ἀφεῖσα μεγάλην.

—

Παιδίον δὲ, ὕδωρ εἰς γέροντα φέρον,
Ὡς λίθος ἐστάθη, ὡς ἄφωνος λίθος.
Ὡς εὔκαμπτος νέος ὠρθώθη ὁ γέρων,
Προτάττων πλατὺ πολιότριχον στῆθος. ».

Ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῆς ἐκ τῆς φρίκης σκηνῆς ταύτης τὰ μὲν θήλεα πρόσωπα φέρονται καὶ κινοῦνται κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ τὸ πιθανόν. Ἀλλὰ τῶν ἀῤῥένων ἡ διαγωγὴ εἶνε ὅλως ἀπίθανος καὶ παρὰ φύσιν. Ὁ μὲν γέρων ὀρθοῦται ὡς εὔκαμπτος νέος, ἀπολιθοῦται δὲ τὸ παιδίον, ἐν ᾧ φέρει ὕδωρ πρὸς τὸν γέροντα. Ἡ ἀξία Ὁλλανδοῦ ζωγράφου ῥωπογραφικὴ (genremässig) ὑδροφορία αὕτη τοῦ παιδίου, θὰ εἶχε λόγον ἐν πίνακι ποιητικῷ, διαφόρου ὅλως φύσεως καὶ σκοποῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης σκηνῆς, ἀποβαίνει ἀστεία σχεδὸν καὶ κωμικὴ, ὡς ἀπροσδόκητος ἔκπτωσις ἀπὸ τῆς ὑπάτης εἰς τόνους πολὺ κάτωθεν τῆς νήτης κειμένους. Εἶνε ἐπικὴ καὶ ἐποπρεπὴς ἠρεμία, ἥτις ἀντὶ τοὐλάχιστον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν γέροντα, ἐπεσωρεύθη ὅλῳ τῷ θυλάκῳ εἰς τὸ παιδίον οὕτως, ὥστε ἐν τῷ μέσῳ τῆς λοιπῆς σεμνοτάτης ῥωμαντικῆς δραματικότητος τοῦ ὅλου (Τί ἄλλο θέλετε, ἀφ' οὗ, ὅτε ἐξέρχεται ἡ κόρη αἰχμάλωτος μετὰ τῶν λοιπῶν,

« Τὰ δένδρα τὴν εἶδον καὶ κλίνουν τὰς κλῶνας,
Τὰς πτέρυγας κλείει μαζί του ἡ αὔρα.
Σιγοῦν τὰ πτηνὰ εἰς τοὺς πέριξ ῥοδῶνας,
Κ' ἡ φύσις πενθοῦσα ἐνδύεται μαῦρα. »)

ἀποβαίνει ἀληθῶς κωμικὴ διὰ τὸ ἀπομεμονωμένον καὶ ἑτερογενὲς αὐτῆς. Ἀλλὰ πλὴν τούτου ἡ ἀντίθετος αὕτη τῶν δύο προσώπων διαγωγὴ, ἡ ἀκινησία μὲν καὶ ἀπολίθωσις τοῦ παιδίου, ἡ ὡς νέου δ' εὐκαμψία τοῦ γέροντος, ἁμαρτάνει, ὡς προεῖπον, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν πιθανοῦ καὶ εἰκότος. Ὅσῳ νεώτερος τὴν ἡλικίαν εἶνε ὁ ἄνθρωπος, τόσῳ εὐκινητότερος εἶνε, καὶ τἀνάπαλιν, διὰ πλείστους μὲν ὅσους λόγους, ἰδίως δὲ καὶ σχετικῶς πρὸς τὸ προκείμενον, διότι ὁ νέος ἐν τοῖς κινδύνοις τοῖς ἐσχάτοις, ὡς ἀμαθέστερος μὲν αὐτῶν, θυμοειδέστερος δὲ, ἀπελπίζεται δυσκολώτερον, καὶ τρέπεται εὐθὺς καὶ ἄνευ πολλῆς σκέψεως πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, καὶ τὴν ἐπισφαλεστάτην· ἐν ᾧ τἀνάπαλιν ἀκριβῶς συμβαίνει περὶ τὸν γέροντα. (Παραπέμπομεν τὸν ποιητὴν πλὴν πολλῶν ἄλλων εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, ὅστις ἐζωγράφησε θαυμασίως τὴν διαφορὰν τῶν δύο τούτων ἡλικιῶν ἐν Ῥητορικῆς βιβλ. Β'., κεφ. 12 καὶ 13, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τοῦ λεγομένου.) Ἡ καταστροφὴ τῶν Σοδόμων καὶ Γομόῤῥων ἐνεποίησεν εἰς ἅπαντας φρίκην, ἀλλὰ ἡ φρίκη αὕτη δὲν ἀπελίθωσε τὰς θυγατέρας τοῦ Λὼτ, ἀλλὰ τὴν πρεσβῦτιν αὐτῶν μητέρα. (Ὁ Λὼτ ἴσως ἦτο ἄτρωτος τότε ἐκ τῆς φρίκης, ὡς ἐμπεφορημένος τῆς συνήθους αὐτῷ πανακείας.) Ὁμοίως ἀπελιθώθη καὶ ἡ εὔτεκνος ἅμα καὶ δύστεκνος μήτηρ, ἡ Νιόβη. Ἐπὶ δὲ τοῦ φερωνύμου αὐτῆς περιφήμου συμπλέγματος ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἁπάντων ἐπιφανεστάτη αὐτῆς μορφὴ, εἰ καὶ ὁλόκληρος ἡ δυστυχία τοῦ οἴκου καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀπελπισία συγκεντροῦται εἰς αὐτὴν, μένει ὅμως ἤρεμος, σχετικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ συμπλέγματος πρόσωπα, καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ πάθους δὲν ὑπερπηδᾷ ἀμούσως καὶ ἀπαιδεύτως τὰ αἰσθητικὰ ὅρια τοῦ γλυπτικοῦ, καὶ ἐν γένει τοῦ καλλιτεχνικοῦ κάλλους, ἁρμοδίως καὶ συνῳδὰ πρός τε τὰ λοιπὰ καὶ πρὸς τὸ σεμνὸν τῆς ἡλικίας αὐτῆς· ἐν ᾧ τοὐναντίον ἅπαντα τὰ περὶ αὐτὴν πρόσωπα καὶ ἰδίως τὰ τέκνα της, εἶνε πλήρη κινήσεως καὶ ζωῆς, ἁρμοδίως καὶ συνῳδὰ πρὸς τὸ θερμὸν καὶ ζέον τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας. Τῆς ἀντιθέσεως ταύτης τῶν δύο ἡλικιῶν, τῆς μὲν ἀκινήτου καὶ ἀφθόγγου καθισταμένης καὶ ἀπέλπιδος ἐκ τῆς αἰφνιδίας θέας ἢ πείρας μεγάλης τινὸς καὶ φρικώδους συμφορᾶς, τῆς δὲ εὐκινήτου καὶ ἥκιστα πρὸς τὴν ἀπελπισίαν ἐπιῤῥεποῦς, διὰ τὸ θερμὸν καὶ ζέον ἔτι αὐτῆς, ἀπόδειξις ἔστω τοῦτο μάλιστα τὸ πασίγνωστον παράδειγμα, ἔχον μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὴν σκηνὴν τῆς *Καταστροφῆς* τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ. Ὅτε, ἁλουσῶν τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν Περσῶν, εἰσῆλθε Πέρσης τις εἰς τὸν θάλαμον, ὅπου ἦτο κεκρυμμένος ὁ βασιλεὺς Κροῖσος, καὶ ὥρμησεν ἐπ' αὐτὸν μὲ γυμνὸν τὸ ξίφος, οὗτος μὲν, ὁ βασιλεὺς, ἐγένετο ἄφωνος καὶ ἀκίνητος ἐκ τῆς φρίκης καὶ ἀπελπισίας, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ἄφωνος ἐκ γενετῆς, « ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ, καθὼς διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος (α'., 85), ἔῤῥηξε φωνὴν, εἶπε δέ· Ὤνθρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον! » Καὶ ἔκτοτε ἐλύθη ἡ

γλῶσσα τοῦ παιδὸς, καὶ ἐλάλει δι' ὅλης του τῆς ζωῆς. Ἐν λοιπὸν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὁ ἀπὸ τοῦ αἰφνιδίου κινδύνου τρόμος, τὸν μὲν γέροντα καθιστᾷ ἄφωνον καὶ ἀκίνητον, ἀπολιθώνει, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἡμέτερος ποιητὴς, εἰς δὲ τὸν νέον ἐμπνέει τοιαύτην κίνησιν καὶ ζωὴν, ὥστε τοῦ λύεται ἡ ἐκ γενετῆς δεδεμένη γλῶσσα.

Ἀλλὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτῶν εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἀλήθειαν ὁ ποιητὴς δὲν ἀρκεῖται, ἀλλὰ προσθέτει καὶ νέα ἁμαρτήματα διὰ τὴν σπουδὴν αὐτοῦ νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὴν κοινὴν καὶ πεπατημένην, ἀλλὰ ἐκπλήξῃ τὸν ἀναγνώστην δι' ἀπροσδοκήτων τοῦ ἥρωός του πράξεων, αἵτινες ὅμως γίνονται ἀπροσδόκητοι οὐχὶ κατὰ φύσιν, ὅπερ ἀσπάσιον καὶ ἐπαινετὸν, ἀλλὰ παρὰ φύσιν, ὅπερ οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Ὁ Τοῦρκος σκοπεύει τὸν γέροντα,

« Καὶ ὕπτιον ῥίπτει εὐθὺς εἰς τὸ χῶμα.
Τὰς δύο του χεῖρας τὸ θῦμα σαλεύει,
Τοὺς χρόνθους του σφίγγει, ἀνοίγει τὸ στόμα. »

Ὁ γέρων λοιπὸν, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ἀλλ' ἀφ' οὗ οἱ λοιποὶ αἰχμαλωτισθέντες ἀπήχθησαν ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἐκτὸς τῆς οἰκίας, μετὰ πέντε ὅλας στροφὰς, ὁ ποιητὴς ἐνθυμεῖται πάλιν αἴφνης τὸν γέροντα, καὶ λέγει:

« Ταλαίπωρε γέρον! Ὁ βάρβαρος οὔτε
Ἓν δάκρυ δὲν ἄφησε κἂν νὰ σὲ ῥάνῃ! »

καὶ ἐν ᾧ ὁ ἀναγνώστης νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς διὰ τῶν στίχων τούτων ἠθέλησε μόνον νὰ μοιράσῃ τὰ κόλλυβα τοῦ γέροντος, αἴφνης — ὢ τοῦ θαύματος! — ὁ γέρων ἀνίσταται ἐκ νεκρῶν ὡς τεταρταῖος Λάζαρος, « λαμβάνει νέας ἐφήβου δυνάμεις, » ἐξέρχεται τῆς οἰκίας, ἁρπάζει τὸ ὅπλον τινὸς καθ' ὁδὸν εὑρεθέντος Μουσουλμάνου, τρέχει, προφθάνει τὸν ἀπάγοντα τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ Τοῦρκον, σκοπεύει αὐτὸν καὶ φονεύει. Αἱ στροφαὶ, ἐν αἷς ὁ γέρων ἀναγκάζεται νὰ σταθῇ καὶ νὰ σκοπεύσῃ τὸν ἐν μέσῳ τῶν φιλτάτων του εὑρισκόμενον Τοῦρκον, ὡς ἄλλος Τέλλος, εἶνε ἐν τοῖς πλείστοις φυσικαὶ, ἀληθεῖς, καὶ ὡραῖαι.

« Πτερὰ εἰς τοὺς πόδας του θέλει νὰ δώσῃ.
Ἀνοίγει τὰ σκέλη . . . Κρυών' ἡ πληγή του! . .
Εἰς μάτην τὸν πόδα μοχθεῖ νὰ κινήσῃ,
Εἰς μάτην σφριγᾷ ἡ γενναία ψυχή του! . . .

—

Δακρύβρεκτα βλέφαρα τώρ' ἀνυψώνει,
Καὶ δέετ' ἐνθέρμως ὁ τάλας, ἐκεῖνον
Νὰ εὕρ' εἰς τὴν πλάτην ἡ σφαῖρα· τὸ γόνυ
Λυγίζει μὲ θάῤῥος τὸ ὅπλον του τείνων.

—

Καπνὸς διεχύθη καὶ κρότος ἠκούσθη . . .
Ἀνήσυχα βλέμματα τείνει ὁ γέρων . . .
Σκιρτᾷ ὁ πρεσβύτης . . . Εἰς αἷμα ἐλούσθη
Κι' ὡς ταῦρος ὁ ἅρπαξ κυλίεται σπαίρων. » κτλ.

Ἀλλὰ αἱ ἀρεταὶ τῶν ὑστέρων στροφῶν δὲν ἐξαγοράζουσι τὰς ἁμαρτίας τῶν προτέρων, διότι τῶν τοιούτων μάλιστα μικρῶν ποιηματίων ἀνάγκη νὰ ἦνε, εἰ δυνατὸν, ἅπαντα τὰ μέρη αἰσθητικῶς ἄψογα. Ἐν τῷ μέσῳ μεγάλης μουσικῆς συμφωνίας πολλάκις παρέρχεται ἀπαρατήρητος, διὰ τῶν κοινῶν τοὐλάχιστον ἀκροατῶν τὰς ἀκοὰς, ἡ παράχορδος διαφωνία, ἀλλὰ μικροῦ ᾀσματίου, οὗτινος ὅλη ἡ ἀξία εἶνε μελῳδικὴ, καὶ διὰ τοῦτο εὔληπτος καὶ ἁπανταχόθεν καταφανὴς, καταστρέφει τὸ κάλλος καὶ μία μόνη μελῳδικὴ παραφωνία.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Β.

Ἐν σελίδι 1. « Φεύγει (ὁ ἥλιος) τοῦ Πειραιῶς », ἡ πρὸς γενικὴν σύνταξις τοῦ φεύγω εἶνε ποιητικὴ μᾶλλον καὶ ἀνάρμοστος εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, ἥτις ὑπόκειται πάντοτε ὡς βάσις εἰς τὴν σήμερον γραφομένην ἑλληνικήν.

Σελ. 3. « Κ' εἰς τὸ εὐρὺ του μέτωπον προφαίνει
Ἰδέα τις ἐνδόμυχος, λαμπρά τις
Σύλληψις. »

Τὸ *προφαίνει* εἶνε ἐσφαλμένον· ἀντ' αὐτοῦ γράφε: *προφαίνεται*. Τὸ δὲ *σύλληψις* ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲν σημαίνει ὅ,τι θέλει νὰ εἴπῃ ὁ ποιητὴς μεταφράζων τὴν γαλλικὴν λέξιν conception.

Σελ. 4. « Ἤλπιζον τὴν ἰδέαν μου νὰ σπείρω
Εἰς τὸν εὐρὺν του νόα »

Πλὴν τῆς μὴ ἐπιτυχοῦς ἐκφράσεως, καὶ τὸ *νοα* εἶναι ἀδόκιμον· ἀντ' αὐτοῦ γράφε *νοῦν*.

Αὐτόθι. « Πᾶς ἥρως ζῶν τὰ μίση των ἐκτρέφει,
Τὸν ἀγαποῦν μόνον ἀφοῦ ἐκπνέῃ.

Ἀντὶ τοῦ ἐνεστῶτος *ἐκπνέῃ* γράφε ἀόριστον.

Σελ. 5. « Εἶναι λαμπρά . . . Πλὴν ἄλλην ὀνειρώττει
Αὐτὴν (τὴν Ἀθηνᾶν δηλ.) ὁ Περικλῆς. »

Τὸ « ὀνειρώττω ἄλλην τὴν Ἀθηνᾶν », ἐν τῇ σημασίᾳ *φαντάζομαι ἀλλέως ἢ ἀλλοίαν τὴν Ἀθηνᾶν*, εἶνε κακόζηλον. Τὸ *ὀνειρώττω* εἶνε συνήθως καὶ παρὰ τοῖς δοκίμοις ἀμετάβατον, ἐὰν δὲ ἀδοκίμως δεχθῇ ποτε αἰτιατικὴν, τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν, εἰμὴ κυριολεκτικῶς νοουμένου πάντοτε τοῦ ῥήματος.

Σελ. 6. « Ἐκεῖ, Φειδία, νὰ χαράξῃς τότε
Τὸ ὄνομά του, κτῆμα τῶν αἰώνων,
Καὶ τὸ χρυσοῦν σου ἔργον ν' ἀνορθῶται
Ὡς μέγα σύμβολον. »

Ὁ ἐνεστὼς *ἀνορθῶται* κεῖται σολοίκως. Ὁ μόνος ὀρθὸς ἐνταῦθα χρόνος τοῦ ῥήματος *ἀνορθοῦμαι* εἶνε ὁ παρακείμενος· εἰ δὲ μὴ, ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ποιητὴς ἄλλην λέξιν.

Αὐτόθ. « Καὶ τὴν ὡρίμην του μορφὴν ἠλλοίου. »

Τὸ θηλ. *ὡρίμην* βαρβαρίζει· τὸ ὀρθὸν εἶνε *ὥριμον*.

Σελ. 8. « Κ' ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τὸν βράχον
Ἀπὸ χρυσοῦ πεντήκοντα ταλάντων
Ἐπλάσθη ἡ θεά. »

Ἐδῶ ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ποιητὴς τὴν λέξιν *ἱδρύθη* ἀντὶ τοῦ: *ἐπλάσθη*, διότι βέβαια τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς δὲν *ἐπλάσθη* (ἐποιήθη, κατεσκευάσθη) *ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον*. Ἐὰν δὲ πάλιν ὁ ποιητὴς θέλῃ νὰ εἴπῃ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐπλάσθη, τότε ἂς μεταβάλῃ τὸ προθετόπτωτον: *ἐπὶ τῆς Ἀκρ. τὸν βράχον*.

Αὐτόθ. «Ὅπου θὰ πίῃ μετ' αὐτῶν ὁ προῦχων
Ὁμοῦ τῶν Ἀθηνῶν.»

Τὸ μὲν *ὁμοῦ* παρέλκει. Τὸ δὲ *προῦχων*, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀδοκίμως μόνον δύναται νὰ λεχθῇ ἐν τῷ ἑνικῷ, δὲν εἶνε καὶ ἡ ἱστορικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς ἁρμοδία ἐνταῦθα λέξις. Ἀντ' αὐτοῦ γράφε: *ἄρχων*.

Σελ. 11. Κ' ἐν μέσῳ τῆς ὁμάδος ὁ Ἰκτῖνος
Εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Παρθενῶνος
Τὸν ἅμιλον μυῶν.»

Τὸ *μυῶ τὸν ἅμιλον εἰς τὴν οἰκοδομὴν* εἶνε σόλοικον, κατὰ τὸ γαλλικόν. Τὸ μυῶ συντάσσεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρὸς διπλῆν αἰτιατικήν: μυῶ τινά τι.

Σελ. 15. «Εἶπον πολλοὶ ἐκ τῆς φαιδρᾶς συγκλήτου».

Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ *ὁμηγύρεως*, ἢ ἕτερόν τι ὅμοιον· ἀλλ' ἡ λέξις *σύγκλητος* δὲν ἔχει τοιαύτην σημασίαν. Ἡ λέξις εἶνε ἐπίθετον· ὡς δὲ θηλυκὸν οὐσιαστικὸν σημαίνει μόνον α'.) τὴν ἔκτακτον τὴν *μὴ κυρίαν* ἐκκλησίαν, β'.) τὸν Senatum τῶν Ῥωμαίων, καὶ γ'.) παρ' ἡμῖν σήμερον τὸ ἀκαδημαϊκὸν συμβούλιον.

Σελ. 17. «Τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν εὐθύμη
Ἀκτὶς θερμοῦ ζωογονεῖ ἡλίου.»

Ἀντὶ τοῦ *εὐθύμη* βαρβαρίζοντος, γράφε: *εὔθυμος*, ἐὰν ἐν γένει ἁρμόζει ἡ λέξις, καὶ δὲν πρέπει ν' ἀποσκυβαλισθῇ εἰς τοὺς ῥωμαντικούς.

Σελ. 18. «Δὲν τρέμω, Περικλῆ, διαβολέα.»

Ἡ λέξις *διαβολέα* ἀνύπαρκτος. Ἀντ' αὐτῆς γράφε: *διάβολον*.

Σελ. 22. «Καὶ τοῦ Διός τὸ ἄγαλμα τὸ θεῖον
Προσβλέπει ἐν τρυφῇ.»

Τό: *προβλέπει ἐν τρυφῇ* εἶνε νόθος ἔννοια καὶ φράσις. Μόνον τό: *ἐντρυφᾷ προσβλέπων* θὰ ἦτο ὑποφερτόν.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Γ'.

Ἐν τῇ περὶ τοῦ «*Ἀγνώστου*» σημειώσει ταύτῃ περιοριζόμεθα μόνον εἰς παρατηρήσεις τινὰς περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει ἀναγνωσθέντων τεμαχίων, διότι, ἐὰν ἐπεχειροῦμεν νὰ ἀναλύσωμεν τὸ ὅλον ποίημα, θὰ ἐχρειαζόμεθα ὁλόκληρον πραγματείαν, καὶ ταύτας καθ' ὅσον ἐπιτρέπουσι μόνον τὰ στενὰ ὅρια τῆς σημειώσεως.

Στίχ. 3. *Πᾶσα ἰδέα του παλμός.*] Ἡ ἔννοια εἶνε νόθος, καὶ ὡς τοιαύτη ἄσχημος. Μεταξὺ τοῦ παλμοῦ καὶ τῆς ἰδέας ὑπάρχει μεγίστη καὶ ἀνυπέρβλητος ἀπόστασις. Ἐν τοῖς προτέροις δυσὶ στίχοις ὁ ποιητὴς ἐφείσθη ὁπωσδήποτε τῆς λογικῆς πιθανότητος καὶ ἀληθείας, ἥτις κατεσπαράχθη ἐν τῷ τρίτῳ τούτῳ στίχῳ λακπατηθεῖσα ὑπὸ τὴν σιδηρᾶν ὁπλὴν τοῦ ἀχαλινώτου Πηγάσου.

Στίχ. 6. *Αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἐκεῖνος.*] Ἡ ἑτέρα τῶν δύο πρώτων λέξεων παρέλκει. Τὸ ὀρθὸν εἶναι ἤ: *αὐτὸς ἐκεῖνος*, ἤ: *ἐκεῖνος ὁ ἴδιος*. Ἀφίνω ὅτι ἐν γένει ἡ ἔννοια, ὅπως ἐξεφράσθη, φαίνεται βεβιασμένη.

Στίχ. 7. Ἀπὸ οὐδένα *ποιητὴς* ποτὲ δὲν ἐκαλεῖτο.] Ἢ τὸ *ποτὲ* ἦτο κάλλιον νὰ λείψῃ, ἢ ὁ παρατατικὸς *ἐκαλεῖτο* νὰ γίνῃ ἀόριστος.

Στίχ 9. Ἡ Μοῦσα ἐλησμόνησεν ἓν τέκνον της ἀφρόνως.] Αἱ Μοῦσαι ἦσαν καὶ μένουσι διὰ παντὸς παρθένοι ἀπειρόγαμοι, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἔχουσι τέκνα, ἀλλὰ μόνον θεράποντας, λάτρεις, ἱερεῖς κτλ. Τὸ δὲ *ἀφρόνως* δὲν ἔχει κανὲν νόημα· ἤ, ἂν ἔχῃ, τότε ἡ ἀλαζονεία καὶ οἴησις τοῦ Ἀγνώστου

Sublimi ferit sidera verdice!

Στίχ. 10. Κ' ἔγεινε Μοῦσα δι' αὐτὸν ὁ ἔρως καὶ ὁ πόνος] Θὰ ἐδέχετο εὐκολώτερον ἡ φαντασία τοῦ ἀναγνώστου τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἐὰν ὁ ἔρως καὶ ὁ πόνος ἐδανείζοντο τὸ θηλυκὸν γένος τῆς μητρυιᾶς Μούσης: οἷον τὸ ἀγάπη, ὀδύνη, καὶ εἴ τι ἄλλο ὅμοιον.

Στ. 12. Τὰς εἶδε μόνον ὁ Θεὸς καὶ μόνον ἡ ψυχή του] Καὶ τοῦτο βεβιασμένον.

Στ. 13. Καὶ τὸ *ἐπρόφερε* ἐνταῦθα ὁμοίως βεβιασμένον καὶ ἀνάρμοστον, εἰ καὶ τὸ σφάλμα τοῦτο καὶ πάντα τὰ ὅμοια προέρχονται ἀναγκαίως ἐκ τῆς κακῆς καὶ σκολιᾶς διευθύνσεως, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὴν φαντασίαν του ὁ ποιητὴς, ἀφήσας αὐτὴν ἐντελῶς ἀδάμαστον, ἀχαλίνωτον καὶ ἀνάγωγον.

Στ. 15. Τό: *καὶ ἱερεῖς μεγάλοι* δὲν ἔχει κανένα λόγον, δι' ἡμᾶς δηλ. τοὺς ἀναγνώστας.

Στ. 16. Καλλιτέρα σύνταξις θὰ ἀνεδείκνυεν εὔμορφον τὴν ἰδέαν.

Στ. 19. Πόσας ἐντός του ἔγραψαν ποιήσεις οἱ παλμοί του.] Στίχος-ὑπερρωμαντικός! τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὴ τῶν ἀκράτων ῥωμαντικῶν γάλλων ἡ γλῶσσα ἀμφιβάλλω ἂν ἤθελέ ποτε πολιτογραφήσῃ εἰς τὸ κράτος της. Ἀλλ' ἡ ὑγιὴς καὶ ἀμόλυντος ἐκ τῆς ξενικῆς ἐπιδημίας καὶ ἀκραιφνὴς καὶ εὐγενὴς μείνασα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, κρίσις, καὶ καλλιαισθησία ἀποκρούουσι ταῦτα πάντα ὡς παράμουσα καὶ παροίνια. Ἡ δὲ λέξις: *ποιήσεις* δὲν εἶνε βεβαιότατα ἄνθος τοῦ ἑλληνικοῦ Παρνασοῦ. Εἶνε ἡ ἑρμαφρόδιτος τοῦ συρμοῦ λέξις, ἥτις δὲν σημαίνει οὔτε *ποίησις* οὔτε *ποίημα*, ἀλλὰ σημαίνει — καὶ τί δὲν σημαίνει; Τὰ πάντα. Εἶνε ἡ μυριοσήμαντος poësie τῶν γάλλων ῥωμαντικῶν ποιητῶν, ἥτις ἐνσαρκωθεῖσα καὶ ἐνανθρωπήσασα ἀνέλαβεν εἰς χεῖράς της τὰς ἡνίας τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, καὶ ὡδήγησεν αὐτὸ, ὅπου τὸ ὡδήγησε.

Στ. 20. Πόσας ᾐσθάνθη ὑψηλὰς ἰδέας ἡ ψυχή του.]

Ἡ *ψυχὴ* δὲν *αἰσθάνεται ἰδέας*, οὔτε ὑψηλὰς οὔτε ταπεινάς. Καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ ἡ λογικὴ πρέπει νὰ καταπατηθῶσιν ἢ νὰ ἀγνοηθῶσιν ἐντελῶς, διὰ νὰ γραφῇ τοιοῦτος στίχος !

Στ. 21. Ἂς ἴσως δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ οὐδ' ὁ Βύρων!] Πρὸς τί τὸ μετριόφρον ἐκεῖνο: *ἴσως;* — Ἂν ἐγνώριζε ποίαν δεινὴν ἀπάτην πάσχει ὁ Ἄγνωστος! Ἡ μόνη πρὸς τὸν Βύρωνα' ὁμοιότης του εἶνε ἡ ὑποχονδρία καὶ ἡ παραδοξολογία. Ἄλλως πόση καὶ ποία διαφορά! Δὲν εἶνε εὔκολον, μὰ τὰς Μούσας, ὅπως φαίνεται νομίζων ὁ ἡμέτερος ποιητής, νὰ γίνῃ τις Βύρων, διότι ἔγινεν ὑποχονδριακὸς καὶ παραδοξολόγος. Οὐδαμῶς. Ἂς μὴ πλανῶνται οἱ νέοι ἡμῶν ποιηταὶ τὴν δεινὴν ταύτην πλάνην! Ναί, ὁ Βύρων ἦτο ὑποχονδριακὸς καὶ παραδοξολόγος· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὁ Βύρων ἦτο ἄγγλος λόρδος, καὶ εἶχε μυριάδας πολλὰς λιτρῶν στερλινῶν — Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὴν οἰκονομολογίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν εἶνε ἀνίκανος νὰ ἐννοήσῃ ὁ Βυρωνομανὴς μέν, ἀλλὰ ἐντελῶς ἀνάργυρος καὶ αἰθεροτραφὴς ἑλληνικὴ *ποίησις*. Τί ἔχουσι νὰ κάμωσιν αἱ στερλῖναι μὲ τὴν ποίησιν; θὰ εἴπωσί τινες, ἐνιστάμενοι μετ' ἀγανακτήσεως. Ἡ ἔνστασις στηρίζεται ἐπὶ ἐσφαλμένων ἰδεῶν· ἀλλὰ τὴν δέχομαι πρὸς στιγμήν, καὶ μεταβαίνω εἰς τὴν καθαρὰν ποιητικὴν κριτικήν. Ὁ Βύρων ἦτο ὑποχονδριακός, κατεπάτησεν οὐ μόνον πᾶσαν ἰδέαν κοινὴν καὶ οὕτως εἰπεῖν καθεστηκυῖαν ἐν τῇ θρησκείᾳ, τῇ ἠθικῇ, κτλ., ἀλλὰ κατεπάτησε καὶ αὐτὴν τὴν λογικήν· καταπατήσας ὅμως τὴν λογικήν, ἀντικατέστησεν αὐτὴν δι' ἑτέρας, τῆς λογικῆς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς σοφιστείας τοῦ πάθους. Καὶ ἡ σοφιστεία αὕτη, ἡ διαλεκτικὴ αὕτη σοφιστεία τοῦ πάθους τοῦ ποιητοῦ εἶνε τοιαύτη, ὥστε οἱ πτωχοὶ ἡμεῖς ἀναγνῶσται ἀναπειθόμεθα καὶ παρασυρόμεθα. Καὶ ἄλλως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γίνῃ, διότι ἡμεῖς μὲν εἴμεθα ἄδολοι καὶ πτωχοὶ τῷ πνεύματι θνητοί, ἐκεῖνος δὲ σοφιστὴς δαιμόνιος, Ἑωσφόρος! Ἀλλ' ἡ σοφιστεία αὕτη τῆς ὑποχονδρίας καὶ παραδοξολογίας εἶνε οὐδαμῶς εὐκατόρθωτον πρᾶγμα. Διὰ ν' ἀνακαλύψῃ τις τὰ τεχνάσματα τῆς σοφιστείας, πρέπει πρῶτον νὰ γνωρίσῃ κατὰ βάθος τὰ μυστήρια τῆς λογικῆς, καὶ νὰ γυμνασθῇ μεγάλως εἰς αὐτήν· τῆς δὲ ποιητικῆς λογικῆς τὰ μυστήρια μανθάνει καὶ γυμνάζεταί τις εἰς αὐτὰ διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς μελέτης τῶν μεγάλων ποιητῶν, καὶ ἰδίως τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, εἰς δὲ τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ποιητῶν ἐνέκυψεν ὁ Βύρων μεθ' ὅλης τῆς ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις συνήθους γραμματικῆς καὶ αἰσθητικῆς ἀκριβολογίας καὶ λεπτολογίας, ὅπως καὶ ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ βιογραφικῶν εἰδήσεων γνωρίζομεν, καὶ ἐκ τῶν ποιημάτων του ἀσφαλέστατα δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ. Εἰς δὲ τὴν γλῶσσαν ποίας μελέτας ἔκαμεν ὁ Βύρων; Τὰς ἀρίστας καὶ βαθυτάτας· τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐξήντλησεν ὁ Βύρων μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης αὐτῆς ἰκμάδος, καθὼς ὁμολογοῦσιν ἅπαντες οἱ περὶ αὐτοῦ κριτικοί, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ποιητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τελειότητότητος. Καὶ τοῦτο εἶνε ἴδιον παντὸς μεγάλου ποιητοῦ ἢ συγγραφέως. Ἀριστοτέχναι δὲ περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν λογικὴν (διότι ἀμφότερα ταῦτα ἐκπηγάζουσιν ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς), ἀνεδείχθησαν αὐτοὶ μάλιστα οἱ ὑποχονδριακοὶ καὶ παραδοξολόγοι παντὸς εἴδους καὶ πάσης χροιᾶς ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, ὁ Βύρων, ὁ Ῥουσσώ, ἡ George Sand, ὁ Fallmerayer, κλπ. Ἅπαντες οὗτοι μεταβιβάζουσι τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸν χιμαιρικὸν καὶ ψευδῆ των κόσμον, διὰ τριχίνης οὕτως εἰπεῖν γεφύρας. Ἡ τριχίνη αὕτη γέφυρα εἶνε τὰ λαμβανόμενα (les prémisses), τὰ ὁποῖα, ὅταν ἀναπεισθεὶς τις ἅπαξ ἀποδεχθῇ, δὲν δύναται ἔπειτα νὰ μὴ συναποδεχθῇ καὶ τὸ συμπέρασμα, δὲν δύναται νὰ μὴ μεταβῇ καὶ κλεισθῇ εἰς τὸν κλωβὸν τοῦ ψευδοῦς ἐκείνου κόσμου. Ἀλλὰ πόσον ἱδρῶτα χέουσιν ὅμως μέχρις οὗ διὰ μυρίων σοφισμάτων τοῦ πάθους, διὰ μυρίων ἀποκρύφων θελγήτρων τῆς γλώσσης, ὑποβαστάζοντες τὸν ἀναγνώστην κατορθώσωσι νὰ διαβιβάσωσιν αὐτὸν διὰ τῆς τριχίνης γεφύρας. Καὶ πάντοτε σχεδὸν τὸ κατορθώνουσιν· ἀλλ' αὐτοί, οἱ ἀριστοτέχναι αὐτοὶ τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῆς γλώσσης. Ἄριστος θαυματοποιὸς εἶνε ὁ εἰδὼς ἁπάσας τὰς πηγὰς καὶ τὰ μέσα τῆς ὀπτικῆς ἀπάτης, ἀλλὰ τὰ μέσα ταῦτα καὶ πλειότερα καὶ κάλλιον αὐτὰ εἰδὼς κατέχει, ὅστις ἐπίσταται τὰς ἀληθείας τῆς ὀπτικῆς. Ἐάν, διὰ νὰ γίνῃ τις ἐν γένει ἀγαθὸς ποιητής, εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ κατὰ βάθος τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φύσιν, ἔτι ἀναγκαιότερον καθίσταται τοῦτο εἰς τὸν θέλοντα νὰ γίνῃ θαυματοποιὸς τῆς ποιήσεως, νὰ μεταγγίσῃ εἰς κεφαλὰς ὑγιεῖς καὶ καρδίας ἀδιαφθόρους αἰσθητικῶς, ὁποία ἡ ὑγιὴς μερὶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὴν ποιητικὴν ὑποχονδρίαν καὶ παραδοξολογίαν.

Στίχ. 21. Ἀλλὰ ἐκεῖνος τῶν θνητῶν τὸν ἔπαινον οἰκτείρων.] Ἡ λέξις θνητῶν δὲν ἔχει νόημα, ἢ ἂν ἔχῃ, ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸν στίχον τοῦ Ὀρατίου. Μέχρι τοῦδε οἱ ποιηταὶ εἶνε καὶ λογίζονται καὶ αὐτοὶ θνητοί, ὅπως ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνθρωποι, οὐδ' ἐθεωρήθησάν ποτε παρά τινος ὡς θεοὶ ἢ ἡμίθεοι, οὐδὲ κἂν ὡς ἅγιοι. — Ὁμοίως καὶ ἡ λέξις *οἰκτείρω* ἀνήκει καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ῥωμαντικὴν φρασεολογίαν, ἥτις εἶναι αὐτὴ ἀξία οἰκτιρμοῦ. — Καὶ ἀντὶ τοῦ: *ἔπαινος* κάλλιον θὰ ἦτο τό: *θαυμασμοῦ. Ὀλιγωρῶν* (ἢ *ἀδιαφορῶν περὶ*) *τοῦ θαυμασμοῦ τῶν ἀνθρώπων*, θὰ ἦτο ἡ ἁρμοδία φράσις, ἥτις ὅμως

διὰ τοὺς ὑπεῤῥωμαντικοὺς ποιητάς—τὸ γνωρίζω—εἶνε λίαν πεζή.

Εἰς τὸ δεύτερον τεμάχιον.

Στίχ. 2. Ἐντὸς δρυμόνων σκοτεινῶν ἐζήτει τὴν Μαρίαν.] Οὔτε ἦτο ἐκεῖ ἡ Μαρία, οὔτε τὴν ἐζήτει ὁ ποιητὴς ἐκεῖ, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἐκεῖ δὲν ἦτο. Καὶ ὅμως τὴν ἐζήτει, ἁπλῶς χάριν τῆς εὐχαριστήσεως νὰ ζητῇ τὴν Μαρίαν· τὴν ἐζήτει par poësie!

Στίχ. 3 καὶ 4.

« Ἐστέναζεν εἰς τῆς δρυὸς τοὺς κλάδους ὑποκάτω,
Καὶ τὴν βαθεῖαν σιωπὴν ὡς ᾆσμα ἠκραᾶτο. »

Καθὼς πολλαχοῦ τοῦ Ἀγνώστου, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὁ ποιητὴς συλλαμβάνει μὲν καὶ ἐγκυμονεῖ εὐτυχεῖς καὶ ὡραίας ποιητικὰς ἰδέας καὶ στοχασμούς, ἀλλ' οἱ στοχασμοί του μετὰ τὸν τοκετὸν εἶνε πάντοτε σχεδὸν δυστυχεῖς, τὰ γεννώμενα παιδία οὐδέποτε σχεδὸν εἶνε ἄρτια καὶ ὑγιᾶ. Ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ, ὅτι, ὅπως ἅπασα ἡ φύσις, οὕτω καὶ τὰ δένδρα ἔχουσι τὴν συμβολικήν των, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κατέχῃ καλῶς πᾶς μὲν ποιητής, ἰδίως δὲ ὁ καυχώμενος ὅτι « μὴ ταπεινώσας ποτὲ μέχρι τῶν βιβλίων τὸ ὄμμα, » ἓν καὶ μόνον ἀλάνθαστον καὶ ἱερὸν βιβλίον ἀνεγίνωσκε, « τὴν φύσιν τὴν εὐρεῖαν. » Οἱ δὲ κλάδοι τῆς δρυὸς εἶνε ὅλως ἀνάρμοστος καὶ παράχορδος ἀφετηρία τῶν ἑπομένων περὶ τῆς σιωπῆς ποιητικῶν στοχασμῶν. Ἡ δρῦς εἶνε, εἴπερ τι καὶ ἄλλο δένδρον, ἥκιστα ἁρμόδιον εἰς τὸ νὰ προστατεύσῃ ὑπὸ τὴν σκέπην της τὴν *ποίησιν* τῆς σιωπῆς. Οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες, εἰ καὶ δὲν ἐξέφρασαν αὐτὸ καθόλου εἰπεῖν ἐν τῇ ποιήσει, ὅπως οἱ νεώτεροι, ἀλλ' εἶχον ὅμως πολλῷ βαθύτερον καὶ δαιμονιώτερον τὸ τῆς φύσεως αἴσθημα, καὶ ἐξέφρασαν αὐτὸ θαυμασίως ἐν τῇ ποιητικῇ αὐτῶν θρησκείᾳ, μεταξὺ τῶν ὀλίγων φυσικῶν ἀντικειμένων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπέδιδον ὅπως τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν, οὕτω καὶ θεσπεσίαν τινα, δαιμονίαν φωνήν, ἦτο καὶ δρῦς. Παραλείπω τὴν ἐν πλείσταις ὅσαις θρησκείαις, (θρησκείαις λέγω, διότι εἰς αὐτὰς πρέπει, καθ' ἃ προεῖπον, νὰ ζητῇ τις τὸ ποιητικὸν τῆς φύσεως αἴσθημα,) δρυολατρείαν ταύτην, καὶ ἀναφέρω τοὺς στίχους μόνον τούτους τοῦ ὑψηγόρου Αἰσχύλου, περὶ τῆς Δωδωναίας δρυὸς (Προμ. 831—32.)

« Μαντεῖα θῶκός τ' ἐστὶ Θεσπρωτοῦ Διός,
Τέρας τ' ἄπιστον αἱ π ρ ο σ ή γ ο ρ ο ι δ ρ ύ ε ς,
Ὑφ' ὧν σὺ λαμπρῶς κοὐδὲν αἰνικτηρίως
Π ρ ο σ η γ ο ρ ε ύ θ η ς ἡ Διὸς κλεινὴ δάμαρ. »

Ἡ δρῦς λοιπὸν εἶνε τὰ μάλιστα προσήγορον καὶ *φωνητικὸν* δένδρον, ἥκιστα ἄρα ἐπιτήδειον νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ἀναγνώστου τὸ αἴσθημα τῆς σιωπῆς, ὅπερ εἶνε ἀναγκαῖον νὰ προϋποτεθῇ ὡς ἀφετηρία τῶν ἑπομένων ποιητικῶν περὶ τῆς φύσεως στοχασμῶν.

Στ. 5. Τὴν σιωπήν! Ἀλλ' ἡ σιγὴ ἔχει φωνάς;] Ὁ ἀπαίδευτος στιχουργὸς ἠδίκησε τὸν ποιητήν. Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἔκφρασις ἀπελείφθη πολὺ ὀπίσω τῆς ἐννοίας, ἣν μαντεύομεν ὅτι ἔχει ὁ ποιητής, ὅπερ συμβαίνει ἁπανταχοῦ σχεδὸν τοῦ ποιήματος τούτου.

Στ. 9. Ναί, ἤκουε τὴν σιωπήν, ἀκίνητος ὡς φάσμα.] Διατί ἀκίνητος ὡς φάσμα; Τὸ φάσμα ὅπως εἶνε εὐμεταβολώτατον, οὕτως εἶνε καὶ εὐκινητότατον. Ἔπειτα διατί ἐν γένει *ὡς φάσμα;*

Στ. 10. Τὸ πρῶτον κ' ἔσχατον αὐτὸ τῆς οἰκουμένης ᾆσμα.] Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως *ᾆσμα* εἶνε πολὺ δυνατὴ καὶ ἔντονος, ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν ἐννοιῶν, ἀλλ' ἔστω. Ἡ λέξις ὅμως *οἰκουμένη* καταστρέφει ὅλον τὸ ποιητικὸν κάλλος τοῦ στοχασμοῦ, ὅσον ἀφῆκεν ἀνέπαφον ἡ ἄλλη ἀκαταστασία τῆς λογικῆς καὶ τῆς γλώσσης. Ἀντὶ τοῦ: *οἰκουμένης* ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ: τῆς πλάσεως, ἢ ἄλλην τινὰ ὁμοίαν λέξιν.

Στ. 11. Μὲ σύννοιαν τοῦ ποταμοῦ τὸ κάλλος ἐθεώρει] Ὁ ποταμὸς δὲν ἔχει *κάλλος*· ἡ λέξις *κάλλος* δὲν εἶναι ἡ ἐκφράζουσα ὅτι ἤθελεν ἴσως νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής. Πρὸς ἀποφυγὴν μακρηγορίας ἀποφεύγομεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ διατί.

Στ: 14. Εὐώδη ἄνθη τῶν ἀγρῶν εἰς τὄνομα Ἐκείνης.] Ἡ *εἰς τὄνομα Ἐκείνης* συναγωγὴ αὕτη εὐωδῶν ἀνθέων, εἶνε ἰδέα ἀδελφὴ καὶ αὐτοκασίγνητος τῆς ἐν στίχ. 2 τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου, καὶ αὐτὴ καθαρὰ poësie, καὶ οὐδὲν πλέον.

Στ. 15. Εὐώδεις στίχοι τοῦ θεοῦ, πνοὴ τοῦ Αἰωνίου!] Ὁ στίχος οὗτος εἶνε ἄξιος τῆς Μαχαβαράτας· ἡ ἔννοιά του εἶνε οἷον προϊὸν χονδροειδοῦς Ἰνδικοῦ πανθεϊσμοῦ. Ὁ ποιητὴς παύει πλέον διὰ τοῦ στίχου τούτου νὰ ἦνε Εὐρωπαῖος ποιητής, καὶ γίνεται Ἀσιάτης. — « Εἴσθε ἀνίκανοι νὰ μὲ ἐννοήσητε! » φανταζόμεθα ἐπιφωνοῦντα ἐν ἀγανακτήσει τὸν ποιητήν, « εἴσθε ἀνίκανοι νὰ ἐννοήσητε τὴν θείαν μέθην, τὴν θείαν μανίαν τοῦ ποιητοῦ! » Ἐννοοῦμεν τὴν ἀδημονίαν ταύτην καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ἂς πασχίσῃ καὶ αὐτὸς νὰ ἐννοήσῃ ἡμᾶς, καὶ ἐννοῶν ἡμᾶς νὰ ἐννοήσῃ ἑαυτόν.—Ναί, ἅπαντες οἱ ποιηταὶ μεθύσκονται τὴν μέθην, καὶ μαίνονται τὴν μανίαν τὴν ἀπὸ τῆς ποιήσεως. Ἀλλ' ἄλλη ἡ ποιητικὴ μανία καὶ μέθη τοῦ Ἀσιανοῦ Καλιδδασσᾶ π. χ. τοῦ Τζελαλεδδὶν—Ῥουμὶ, τοῦ Χαφὶς κλπ., καὶ ἄλλη ἡ τοῦ Εὐρωπαίου Πινδάρου, Dante, Göthe, κλπ. Τοῦ Εὐρωπαίου ἡ ποιητικὴ μέθη εἶνε εὔκοσμός τις πάντοτε καὶ εὔμουσος, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Ἀσιανοῦ ὀλίγον τι μόνον διαφέρει τῆς ἀληθινῆς μέθης, τῆς ἀπὸ τοῦ οἴνου. Ὅπως ὁ ἀπὸ τοῦ οἴνου μεμεθυσμένος ἀποβάλλει πλέον τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐκτὸς ἑαυτοῦ πραγμάτων, καὶ τῶν διαφόρων ἑαυτοῦ πρὸς ἐκεῖνα, καὶ ἐκείνων πρὸς ἄλληλα σχέσεων, καὶ « ὁ οὐρανὸς »

κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν « τοῦ φαίνεται σφονδύλι », ὅμοιόν τι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ποιητικῇ μέθῃ τοῦ Ἀσιανοῦ. Τὰ πάντα συγχέονται ἐν τῇ φαντασίᾳ του, καὶ τὰ πάντα δανείζονται τὴν φύσιν καὶ τὴν μορφὴν πάντων. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε συμβαίνει ἐν τῇ ποιητικῇ μέθῃ τοῦ Εὐρωπαίου. Αἴτιον δὲ τούτου εἶνε τὸ ἑξῆς, ὅτι ὁ μὲν Ἀσιανὸς φύσει τε καὶ θέσει ἦτο καὶ εἶνε ἀπαίδευτος καὶ ἀμαθής, ἥκιστα ἐπιστάμενος ἑαυτόν, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὰ κατ' ἄμφω ἀντικείμενα, ἐν ᾧ τοὐναντίον συμβαίνει εἰς τὸν Εὐρωπαῖον. Ἀλλὰ μὴν ὅσῳ ἀπαιδευτότερος εἶνέ τις καὶ ἀμαθέστερος, τόσῳ μᾶλλον ὁ κόσμος, ὅ,τε φυσικὸς καὶ ὁ κατ' ἄνθρωπον, εἶνε ἁπλοῦς, στοιχειώδης, καὶ περιοριζόμενος εἰς ἐλαχίστας τινὰς συγκεχυμένας γνώσεις ἢ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας καὶ ἡ ἐλαφρὰ πνοὴ τῆς ποιητικῆς μέθης εἶνε ἱκανὴ νὰ συγχέῃ εἰς κρᾶμα, εἰς κυκεῶνα ἄκριτον καὶ ἀδιάφορον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν καθ' αὐτὸ βάσιν τῆς ποιήσεως τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Ἡ ποίησις αὕτη ἀρέσκει μὲν καὶ ὑπεραρέσκει εἰς τοὺς Ἀσιανούς, ἀλλ' εἰς τοὺς Εὐρωπαίους φαίνεται κακόζηλος μόνον καὶ κακόρεκτος τῆς φαντασίας ἀκολασία καὶ ἀνεμοκοπία. Καὶ ὁ Εὐρωπαῖος ἐν τῇ ποιητικῇ του μέθῃ συγχέει διάφορα πράγματα, ἀλλ' εὑρίσκει πάντοτε ὅμως μίαν τινὰ αὐτῶν κοινὴν σχέσιν ἢ ὄψιν· καὶ περὶ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτης ἀναφαίνεται καὶ διαλάμπει ὅλη ἡ ἀγχίνοια καὶ τὸ δαιμόνιον τοῦ ποιητοῦ. Ἀλλὰ μὴν ποία κοινὴ ὄψις ἢ σχέσις εἶνε δυνατόν ποτε νὰ εὑρεθῇ μεταξὺ τῶν ἀνθέων καὶ τῶν στίχων τοῦ θεοῦ, ἢ μεταξὺ τῶν ἀνθέων καὶ τῆς πνοῆς τοῦ Αἰωνίου; Ὁ θεός, ὁ χριστιανικὸς θεὸς τῶν Εὐρωπαίων οὐδέποτε ἔγραψε στίχους, οὐδὲ δύναται νὰ φαντασθῇ ὁ χριστιανός, καὶ ἐν γένει ὁ Εὐρωπαῖος, τὰ ἄνθη ὡς πνοὴν ἢ πνεῦμα Θεοῦ. Μόνοι οἱ Ἀσιανοὶ θὰ ἐνόουν κάλλιστα τὸν στίχον τοῦτον. Π. χ. τὸν ἔρωτα οἱ Ἄραβες ὀνομάζουσι *στίχον τοῦ Κορανίου*, στίχον ἄρα τοῦ Θεοῦ. Ὁμοίως τὰ χείλη οἱ Ἄραβες ὀνομάζουσι *πνεῦμα Θεοῦ*=πνοὴν τοῦ Αἰωνίου. Ἀλλὰ τὰ χείλη ὁ Ἄραψ ποιητὴς ὀνομάζει ἐν τῇ μέθῃ του καὶ Μεσσίαν, ἐνσώματον ζωήν, πνεῦμα ζωῆς, ἰατρόν, Σελσεμπὶλ (πηγὰς παραδείσου), καθαρὸν ὕδωρ, καθαρώτατον οἶνον, κρατῆρα τῆς καλλονῆς, μεταλλεῖον λυχνιτῶν, λυχνίτας, ἔκλειγμα, κατάπλασμα, θηριακήν, λευκὸν ὄνυχα, δροσερὰ φυτά, σορβέτιον, σακχάρινον πλακούντιον, δίστιχον τῆς Χάριτος, σάκχαρ κρυσταλλωτὸν (κάνδιον), ἠώ, Κάνωπον, νουμηνίαν κτλ. (ἴδε πολλὰ παραδείγματα ἐν τοῖς διαφόροις συγγράμμασι τοῦ Hammer). Πάντα ταῦτα, πλὴν ὀλιγίστων τινῶν, οὐδέποτε εἶνε δυνατὸν νὰ τύχωσι τῆς σφραγῖδος τοῦ Εὐρωπαίου Ἀπόλλωνος. Εἶνε παραληρήματα ἀκολάστου καὶ ἀχαλινώτου φαντασίας Ἀσιανοῦ ἀμαθοῦς καὶ ἀπαιδεύτου. Ἂς μελετήσῃ ὁ ποιητὴς σπουδαίως καὶ ἐμβριθῶς ἑαυτὸν καὶ τὸν κόσμον, καὶ ἂς παύσῃ ἐκλαμβάνων καὶ ἕκαστον παίγνιον τῆς φαντασίας του ὡς ἔμπνευσιν τῶν Μουσῶν.

Στ. 18. Ἐπόθει νέος νὰ σβεσθῇ εὐώδης ὡς τὰ μύρα.] Ὁ ποιητὴς ἀπεμακρύνθη χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἀπὸ τοῦ ποιητικοῦ κόσμου τῆς ἐρημίας εἰς τὸν πεζὸν κόσμον τῶν κοινωνιῶν, ἀπὸ τῶν εὐωδῶν ἀνθέων εἰς τὰ τεχνητὰ καὶ παρασκευαστὰ μύρα, καὶ τοῦτο διότι τὰ πάντα παρ' αὐτῷ εἶνε κυκεών. Ἄλλο εὐωδία καὶ ἄρωμα, καὶ ἄλλο μύρον· ἐκεῖνα εἶνε προϊόντα τῆς φύσεως, τοῦτο τῆς τέχνης. Προφανέστατα δὲ ἀντίκειται εἰς τοὺς ποιητικοὺς σκοποὺς τοῦ ποιητοῦ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐπεθύμει ν' ἀποθάνῃ *εὐώδης ὡς τὰ μύρα*, ἀλλὰ *καθὼς ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων*, ἢ τοὐλάχιστον *εὐώδης ὡς τὰ ἀρώματα*.

Στ. 19. Καὶ ν' ἀναβῇ 'τὸν οὐρανὸν μὲ ἄνθη εἰς τὴν χεῖρα.] Γογγορισμός. Ἐὰν ὅμως ὁ ποιητὴς ἐφείδετο τοῦ στίχου, ἔπρεπε νὰ τὸν οἰκονομήσῃ ἀλλέως, καὶ νὰ τῷ δώσῃ ἄλλην ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ σειρᾷ τῶν νοημάτων θέσιν.

Στ. 24—27. Ὑπόδακρυς . . . . κ' ἡ κόρη τῶν αἰθέρων.] « Ὑπόδακρυς τὴν ἔβλεπε καὶ τῇ προσεμειδία, » τίς τίνα; Ὁ ποιητὴς τὴν Παναγίαν! Ὅ,τι καὶ ἂν θέλῃ νὰ εἴπῃ ὁ ἑπόμενος στίχος « Ἡ Παναγία δι' αὐτὸν ἐλέγετο Μαρία », ὁ 24 στίχος καταφέρεται ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ, ὅπου προσπαθεῖ ὁ ποιητὴς νὰ κρατήσῃ ἐδῶ αὐτόν, εἰς τὸ γελοῖον. Ὁ ποιητὴς θέλων νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν ἀσέβειαν ταύτην, ὀχυροῦται ὄπισθεν τῶν ἑπομένων στίχων: « Ἀσέβεια, κτλ. » Ναί, ἀσέβεια εἶνε ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων, ἀλλ' εἶνε ἀσέβεια ὄχι τόσον εἰς τὰς ἰδέας τοῦ χριστιανοῦ, ὅσον εἰς τοὺς αἰωνίους καὶ ἀπαραβάτους αἰσθητικοὺς νόμους τοῦ καλοῦ. Οἱ στίχοι οὗτοι εἶνε ὄχι ἀσεβεῖς, ἀλλὰ μιαροί, ὅπως ἤθελεν εἴπῃ ὁ Ἀριστοτέλης, αἰσθητικῶς δηλ. μιαροί. Ὁ ποιητὴς λέγει ὅτι ὁ προσμειδιῶν οὗτος εἰς τὴν Παναγίαν ἄγνωστος ποιητὴς ἦτο *μέγας*. Τῷ συμβουλεύομεν, ἐὰν τῷόντι θέλῃ νὰ γίνῃ ὁ ποιητής του μέγας, πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ θέσῃ ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του, τὸ ῥητὸν τοῦτο *μεγάλου* ἀνδρός, τοῦ Ναπολέοντος:

Du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas!

Εἰς τὸ τρίτον τεμάχιον συντομίας χάριν, πρῶτον μὲν ὑπενθυμίζομεν ἐν γένει καὶ πάλιν τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος· ἔπειτα φέρομεν τὴν ἑξῆς μόνον παρατήρησιν εἰς τοὺς Στ. 14—22: Ἦτο κρίνος . . . κ' ἠγέρθη ἐδῶ κάτω.] Ὁ τελευταῖος τῆς περικοπῆς ταύτης στίχος εἶνε ἐκ τῶν ὀλίγων ἀδαμάντων τοῦ ποιήματος. Κατὰ τὴν συνήθειάν του ὅμως ὁ ποιητὴς δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν θέσῃ ὅπου καὶ ὅπως ἔπρεπε. Πρὸς τί αἱ ἀλλεπάλληλοι προηγούμεναι παρομοιώσεις καὶ μεταφοραί; Δὲν ἐννοεῖ ὁ ποιητής, ὅτι ἀφ' οὗ κατασωτεύσῃ καὶ ἐξαντλήσῃ ἐν οὐ δέοντι τὰς ὀπτικὰς

δυνάμεις τοῦ ἀναγνώστου μὲ τὸ πολύχρωμον καὶ πολυποίκιλον τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκείνων εἰκόνων φῶς, ἀπαμβλύνει ἐπὶ τέλους τὴν ὅρασιν αὐτοῦ, καὶ καθιστᾷ αὐτὴν ἀνίκανον νὰ ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ τὸ φῶς τοῦ ἀδάμαντος; Τί θὰ ἔλεγέ τις περὶ ζωγράφου, ὅστις ἀντὶ νὰ συγκεντρώσῃ οἰκονομῶν τὸ φῶς εἰς ἓν σημεῖον, τὸ κυριώτατον, τοῦ πίνακός του, διέχυνεν αὐτὸ ἀσώτως καὶ ἀδιαφόρως ὅπου τύχῃ; Ὅτι ἀγνοεῖ καὶ τοὺς στοιχειωδεστάτους κανόνας τῆς ζωγραφικῆς συνθέσεως.

Τὴν περὶ τοῦ Ἀγνώστου σημείωσιν ταύτην ἐξετείναμεν εἰς μερικωτέραν καὶ λεπτομερεστέραν τῶν ἀναγνωσθέντων τεμαχίων σχολίασιν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐξ αὐτῶν, καὶ ὀλίγων, θέλει ὠφεληθῇ ὁ ποιητὴς, ὅστις, καθὼς ὁ ἴδιος λέγει πολλαχοῦ τοῦ Ἐγερτηρίου, εἶνε νέος.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΡΙΑΝ

Τελετῶν τοῦ Γάμου.

ὑπὸ

ΑΙΜΥΛΙΑΣ ΜΑΡΟΥΤΖΗ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλ. 314)

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα, περὶ τοῦ ἀῤῥαβῶνος.—Ἀλλ' ἕως ἐδῶ δὲν τελειόνουσι τὰ βάσανα τοῦ γαμβροῦ· νέαι δυσκολίαι καὶ νέα ἐμπόδια εὑρίσκουσιν οἱ γονεῖς, ὅπως προσδιορίσωσι τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου· ἕνα μῆνα πρότερον εἶναι ὑπόχρεως ὁ γαμβρὸς νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης, τοῦτο δὲ ἐπισήμως, δηλαδὴ διὰ τῶν στενωτέρων συγγενῶν του, τῶν ἱερέων καὶ τῶν προκρίτων τοῦ θρησκεύματός του, πρέπει νὰ πέμψῃ πρὸς αὐτοὺς νέαν πρεσβείαν, καὶ τότε δὴ τότε οἱ γονεῖς, ὡς βασιλεῖς μέλλοντες νὰ παραχωρήσωσιν ἢ παραιτηθῶσι τῶν στεμμάτων των, μυρίας εὑρίσκουσι δυσκολίας, προφασιζόμενοι, ὅτι, ἂν ἐγνώριζον ὅτι τόσον ταχέως θὰ ἀπολέσωσιν ἐκ τῶν κόλπων των τὸ τέκνον τῆς στοργῆς των, ποτὲ δὲν θὰ συγκατένευον, ὅτι τὰ ἐνδύματα τῆς νύμφης δὲν εἶναι ἕτοιμα, καὶ ἄλλα παρόμοια, καὶ ἐννοεῖται μὲν ὅτι τοῦτο εἶναι κομψῆς Κωμῳδίας τρόπος, ἀλλὰ τί γίνεται, ἄν ποτε θελήσῃ τις ν' ἀντιλέξῃ πρὸς τούτους; ἀπαντῶσιν ὡς οἱ Βρεττανοί·

Ainsi faisaient nos pères et nous les immitons.

Ἐπὶ τέλους συγκατανεύουσι νὰ προσδιορίσωσι τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐπαύριον ὁ γαμβρὸς εἶναι ὑπόχρεως νὰ πέμψῃ πρὸς τὴν νύμφην κιβώτιον διὰ τὰ φορέματα της, τὸ ὁποῖον συνήθως εἶναι ἐκ καρυοξύλου ἀξίας τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα δραχμῶν καὶ ἓν ζεῦγος ξυλίνων ὑποποδίων ἢ Κοθόρνων πεποικιλμένων δι' ἐλεφαντοκοκκάλων ἀξίας εἴκοσι περίπου δραχμῶν ἢ καὶ πλειότερον κατὰ τὴν περιουσίαν τοῦ γαμβροῦ.

Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον, ἡ νύμφη χρεωστεῖ νὰ φέρῃ τὰ παλαιότερα ἐνδύματά της· ἀνυπόδητος καὶ λυσίκομος σχεδὸν περιφέρεται ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, καὶ τοῦτο, λέγουσιν, ὅπως λάμψῃ ἀκολούθως τὸ κάλλος της ἐν στολισμοῖς καὶ κοσμήμασιν· τρεῖς δὲ ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου αἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης προσκαλοῦσι τὰς τοῦ γαμβροῦ εἰς γεῦμα, μετὰ τὸ ὁποῖον μόναι αἱ τοῦ γαμβροῦ λαμβάνουσι τὴν νύμφην καὶ μεταβαίνουσι μετ' αὐτῆς εἰς τὸν λουτρὸν, ὅπου, ἀφοῦ τὴν πλύνωσι καὶ τὴν καλλωπίσωσι εἰς ὅλον ἐν γένει τὸ σῶμα διὰ γελοίων καὶ τραγελαφικῶν βαφῶν καὶ εἰκόνων, τὴν ἐνδύουσι ἀπὸ τὸ ὑποκάμισον μέχρι τῶν σανδαλίων διὰ ξένων φορεμάτων καὶ τὴν καταφορτώνουσι διὰ χρυσῶν στολισμάτων, ἅτινα ἅπαντα ἐπίσης εἶναι ξένα, οὕτω δὲ τὴν φέρουσιν εἰς τὴν πατρικήν της οἰκίαν.

Τὴν δ' ἑσπέραν μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης καὶ φέρουσιν ἐκεῖθεν τὸ κιβώτιόν της, ὅπερ (ἐν παρόδῳ λεχθήτω) πρέπει νὰ μείνῃ κλειστὸν ὀκτὼ ὅλας ἡμέρας, καθ' ἃς ἡ νύμφη φέρει ξένα ἐνδύματα καὶ στολίδια· ἐπὶ δὲ τοῦ κιβωτίου θέτουσι τοὺς κοθόρνους τῆς νύμφης, ἓν ζεῦγος προσκεφαλαίων ἓν κτένιον καὶ ἓν κάτοπτρον. Ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα μετακομισθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἀρχίζουσι παννύχια τὰ ᾄσματα καὶ οἱ χοροὶ, μόνον τὴν Κυριακὴν τὸ πρωῒ παύοντα, ὅτε ὁ γαμβρὸς μεταβαίνει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελεῖται ὁ γάμος. Ἡ δὲ νύμφη μεταβαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνωδευμένη ὑπὸ πλήθους γυναικῶν καὶ ἐν χορδαῖς καὶ τυμπάνοις, πολλάκις δὲ καὶ ἔφιππος μέχρι τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ· ὡς δὲ ἡ συνήθεια ἐν γένει εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς, αἱ γυναῖκες βαδίζουσι καθ' ὁδὸν ἐσκεπασμέναι ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν διὰ λευκῆς σινδόνος καὶ τὸ πρόσωπον διὰ μανδυλίου Calem-Kiar *(καλεμκερίου)· ἐπὶ τοῦ μανδυλίου τούτου ἡ νύμφη φέρει ἐρυθρὰν σκέπην πρὸς διάκρισιν.*

Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων ἐπικρατεῖ ἡ ἑπομένη βαρβαροτάτη συνήθεια. Ἡ νύμφη πρέπει νὰ προσποιηθῇ ὅτι δὲν θέλει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ κρυφθῇ εἰς μέρος τι ἀπόκεντρον, ὅπου ταχέως ἢ ἀργὰ εὑρίσκεται, τότε δὲ τὴν σύρουσι διὰ τῆς βίας καὶ πλῆθος ῥαβδισμῶν πίπτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος αὐτῆς, ἡ δὲ ἀθλία

εἶναι ἠναγκασμένη νὰ σιωπᾷ, καὶ ὄχι μόνον νὰ σιωπᾷ, ἀλλὰ πάντοτε νὰ προσποιῆται ὅτι δὲν θέλει νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ προχωρῇ βραδύτατα, ἐν ᾧ οἱ προεστῶτες τοῦ χωρίου ὁλονὲν τὴν τύπτουσιν ἀνηλεῶς· μὴ δὲ νομίσητε τοῦτο φαντασίας κύημα, τὸ εἶδον εἰς τὸ χωρίον Ῥάμαν, εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς ἑνὸς τῶν προεστώτων, ἰδίοις ὀφθαλμοῖς.

Πρὸ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη ὀφείλουσι νὰ μεταλάβωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων, μετὰ ταῦτα δὲ φέρονται ἐμπρὸς τῶν Ἁγίων Θυρῶν ὅπου τελεῖται ὁ γάμος.

Ἓν μόνον ζεῦγος στεφάνων, ὅπερ μένει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, χρησιμεύουσιν ἐν γένει δι' ὅλους, ἐπειδὴ δὲ πολλάκις εἶναι συνήθεια πέντε ἢ ἓξ ζεύγη νὰ στέφωνται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ διὰ μιᾶς μόνης ἱερουργίας, οἱ στέφανοι μεταφέρονται ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ζεῦγος.

Μετὰ τὸ ἱερὸν μυστήριον ἡ νύμφη ματαφέρεται ὑπὸ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν πατρικήν της οἰκίαν, ὁ δὲ γαμβρὸς συνοδεύεται ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἡ νύμφη δι' ὅλης τῆς ἡμέρας δεχομένη τὰς ἐπισκέψεις τῶν γυναικῶν χρεωστεῖ νὰ κρατῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστοὺς, ὅπερ ἐξηγοῦσιν ἐδῶ ὡς σημεῖον παρθενίας καὶ αἰδοῦς, εἰς δὲ τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ δίδεται γεῦμα καὶ χορὸς, μεθ' ὃ οἱ φίλοι του τὸν περιφέρουσι δι' ὅλης τῆς πόλεως κρατοῦντα μακρὰν καπνοσύριγγα, τοῦτο δὲ διαρκεῖ μέχρι τῆς ἑσπέρας ὅτε τὸν φέρουσιν εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς τῶν προκρίτων καὶ τὸν ἐνδύουσι δι' ἱματίων χρυσοϋφάντων, ἐπειδὴ δὲ ταῦτα εἶναι βαρύτιμα οἱ πλουσιώτεροι τὰ δανείζουσιν εἰς τοὺς πτωχοτέρους. Ἐκεῖθεν μεταβαίνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου χρεωστεῖ νὰ περιμείνῃ τὴν νύμφην, τὴν ὁποίαν τῷ φέρουν αἱ συγγενεῖς του, σημειωτέον δὲ ἐδῶ ὅτι θεωρεῖται ὡς ἀτιμία εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς νύμφης νὰ συνοδευθῇ αὕτη ὑπὸ τῶν ἰδικῶν της συγγενῶν. Ἅμα εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν, ὁ γαμβρὸς λαμβάνει τὴν χεῖρά της καὶ τῇ δίδει δυνατὸν κτύπημα διὰ νὰ μάθῃ, λέγουσι, νὰ τὸν ὑπακούῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν ὑπεροχήν του. Ἐπὶ δὲ τῆς θύρας κολλῶσι προζύμιον καὶ ἓν φύλλον δένδρου πράσινον, ὅπως αὐξήσῃ ὁ οἶκος καὶ ἦναι πάντοτε ἀνθηρὸς, κατόπιν ὁ νυμφίος ἀφαιρεῖ τὸ σκεπάζον τὸ πρόσωπον τῆς νύμφης μανδύλιον καὶ τότε πρῶτον βλέπει τὴν δι' ὅλης τῆς ζωῆς σύντροφόν του, καὶ ἀρχίζουν τὰ ᾄσματα τῶν γυναικῶν, ὧν οὐδεμίαν δύναμαι νὰ σᾶς δώσω ἰδέαν, καθόσον ἡ πλέον ἐντελὴς μετάφρασις δὲν ἀρκεῖ ἵνα ἐξηγήσῃ τὴν ἔννοιαν των· ἡ νύμφη παρομοιάζεται πρὸς δορκάδα, πρὸς τὴν σελήνην, τὸν ἥλιον, τὰ ἐνδύματά της πρὸς τὰς νεφέλας εὐδίας πρωΐας καὶ ὅσα ἄλλα ἡ ἀραβικὴ φαντασία δύναται νὰ γεννήσῃ. Ἑκάστη δὲ στροφὴ φέρει εἰς ἐπῳδὴν Νὺξ ὦ νὺξ καὶ ἡ ἐπῳδὴ αὕτη ἐκτείνεται εἰς τὸ ἐπάπειρον. Τραγῳδουσῶν τῶν γυναικῶν, ἡ νύμφη, κρατοῦσα εἰς ἑκάστην τῶν χειρῶν λαμπάδα, ἐπὶ κοθόρνων χορεύει εἶδός τι χοροῦ ἀνεξηγήτου, καὶ οἱ περιεστῶτες χειροκροτοῦσι, ὅσαι δὲ ἐκ τῶν παρευρισκομένων γυναικῶν εἶναι νύμφαι ἑνὸς ἔτους, ὑποβάλλονται εἰς τὸν αὐτὸν χορὸν, κατόπιν δὲ ἀναχωροῦσιν ὅλοι, ἐκτὸς τῶν σχετικῶν, καὶ παρατίθεται τράπεζα τοῖς νυμφίοις· ἡ πρώτη δὲ αὕτη φορὰ εἶναι ἐκ τῶν εὐαρίθμων καθ' ἃς ἡ γυνὴ συντρώγει μετὰ τοῦ ἀνδρός της, διότι εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Συρίαν, καὶ ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὴν πολιτισθεῖσαν Βηρυτὸν, οἱ ἄνδρες ἐσθίουσι μόνοι αἱ δὲ γυναῖκες πρέπει νὰ εὐχαριστῶνται εἰς τὰ λείψανα τῆς τραπέζης τῶν συζύγων ἢ ἀδελφῶν των.

Τὴν ἐπαύριον ὁ γαμβρὸς δίδει γεῦμα εἰς τοὺς φίλους του, εἰς παρακείμενον δὲ θάλαμον ἡ νύμφη κάθηται μόνη καὶ ἕκαστος τῶν προσκληθέντων χρεωστεῖ νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ τὴν χαιρετίσῃ, δίδων εἰς αὐτὴν ἀπὸ πέντε ἕως πεντήκοντα δραχμὰς, τὰς ὁποίας λαμβάνει ἡ νύμφη καὶ ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ δόσαντος· τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὅπερ θέλει φανῇ γελοῖον ἴσως εἰς τὰ ἡμέτερα ἤθη, γίνεται ἐνταῦθα μεγάλης ὠφελείας πρόξενον, καθόσον τὰ χρήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἀναβαίνουσι πολλάκις εἰς πέντε ἢ καὶ δέκα χιλιάδας γροσίων, μένουσιν εἰς τὴν νύμφην διὰ τὰς ἀνάγκας της, καθόσον, ὡς εἴπομεν, οὐδὲν φέρει ἐκ τοῦ πατρικοῦ της οἴκου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χρήματα ταῦτα δίδονται εἰς χρυσᾶ τουρκικὰ εἰκοσάρια τὸ μεγαλήτερον μέρος φέρει ἡ γυνὴ εἰς τὰς πλεξίδας καὶ τὸν λαιμόν της.—

Σημειωτέον ὅτι τὸ νὰ λαμβάνῃ χρήματα ἡ νύμφη δὲν βλάπτει καθόλου τὴν περιφιλαυτίαν της καθόσον ὁ σύζυγός της πρὶν νυμφευθῇ ἢ μετὰ τὴν νύμφευσίν του ἔδωκεν ἢ χρεωστεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὰς γυναῖκας ὅλων τῶν δοσάντων ἴσον ποσὸν ὅταν ὑπανδρευθῶσι· τὰ δὲ χρήματα ταῦτα διδόμενα κατ' ὀλίγον καὶ εἰς διαφόρους ἐποχὰς δὲν τῷ φέρουν καμμίαν δυσκολίαν.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ὁ πενθερὸς προσκαλεῖ εἰς γεῦμα τὸν γαμβρὸν καὶ τοὺς συγγενεῖς του, ἐνώπιον δὲ τοῦ γαμβροῦ δὲν παρατίθενται εἰμὴ μόνον ἐλαῖαι καὶ μέλι, αἱ ἐλαῖαι σημεῖον αὐξήσεως καὶ τὸ μέλι φιλίας.

Μετὰ δύο μῆνας οἱ γονεῖς ἐπισκέπτονται τὴν νεόνυμφον καὶ τῇ προσφέρουν δῶρα τινα ἀνάλογα τῆς περιουσίας των, τὴν ἐπίσκεψιν δὲ ταύτην χρεωστεῖ ἡ νεόνυμφος νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ τότε πρῶτον ἀρχίζει νὰ ἐξέρχεται τῆς

οἰκίας δι' ἐπισκέψεις, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ πρῶτον ἔτος σπανιώτατα.

Τοιαῦται εἶναι αἱ συνήθειαι τῶν χριστιανικῶν γάμων καθ' ὅλην τὴν Συρίαν, μικραὶ δὲ διαφοραὶ ὑπάρχουσιν εἰς ἀπομεμακρυσμένα τινὰ χωρία, αἵτινες δὲν εἶναι ἄξιαι λόγου.

ΣΚΗΝΑΙ ΕΝ ΓΕΩΡΓΙΑι. (*)

('Εκ τοῦ Γερμανικοῦ.)

Α'.

Τῇ 13 Ἰουλίου 185.. ἡμέρᾳ Παρασκευῇ ἐξέπνευσεν ἐν τῷ ἐν Τίφλιδι μεγάρῳ του ὁ πρίγκηψ Δημήτριος Δομέντης.

Ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν ἰατρὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξιχνιάσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου, διέταξεν ὅμως νὰ ἐπισπευθῇ ἡ κηδεία ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος. Πάντες ἐξεπλάγησαν ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ ταύτῃ καὶ προώρῳ ἀποβιώσει, διότι ὁ πρίγκηψ ἦγε μόλις τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας του ἔτος, καὶ πάντες ἐλυποῦντο καὶ αὐτὸν καὶ τὸ ἐν τοῖς σπαργάνοις ἔτι εὑρισκόμενον θυγάτριόν του καὶ ἐθρήνουν τὴν τύχην τῆς εἰκοσαετοῦς συζύγου του, τῆς πριγκηπίσσης Μαρίας. Καὶ οἱ μὲν ὑπηρέται τῆς οἰκίας συνδιελέγοντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ περὶ τοῦ θλιβεροῦ τούτου συμβάντος, αἱ δὲ ὑπηρέτριαι ἄφθονα ἔχυνον δάκρυα. Ἐν τοσούτῳ ἡ νέα χήρα, γονυπετὴς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας, ἐστέναζε καὶ ὠδύρετο γοερῶς, ἔσχιζε τὸν πολυτελῆ αὐτῆς πέπλον καὶ διὰ τῆς μακρᾶς καὶ μελαίνης κόμης της ἐξήραινε τὰ δάκρυά της. Αἴφνης ἐζήτησε πένθιμα ἐνδύματα καὶ βοηθουμένη ὑπὸ τῆς θεραπαινίδος της Σαλώμης ἐφόρεσεν ἔνδυμα μέλαν μὲ λευκὸν παρύφασμα. Ἔξω φρενῶν ὑπὸ τῆς βαθείας θλίψεώς της, ὡρκίσθη νὰ πορευθῇ ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας καθ' ἑκάστην παρασκευὴν γυμνόπους μέχρι τοῦ τάφου τοῦ συζύγου της, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πένθους νὰ μὴ φάγῃ κρέας καὶ νὰ ἐνδύσῃ τὴν θυγατέρα της μέχρι τοῦ ὀγδόου της ἔτους μὲ ἐρυθρᾶ φορέματα. Ἡ θαλαμηπόλος τὴν ἤκουε καὶ ἐσιώπα· ὅταν ὅμως ἡ χήρα ἐζήτησε ψαλίδα, ὅπως ἐκκόψῃ τοὺς ὡραίους αὐτῆς πλοκάμους, οἵτινες ἔδιδον ἰδιαιτέραν τινὰ χάριν εἰς τὸ φυσικόν της κάλλος, τὴν ἐμπόδισεν ἡ Σαλώμη, λέγουσα, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ παρ' αὐτῆς τοσαύτας θυσίας. Ἡ πριγκήπισσα δὲν ἐπέμεινε καὶ δακρυῤῥοοῦσα ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πιστῆς θεραπαινίδος.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Ἐμμανουὴλ, ὁ ἀδελφὸς τῆς χήρας ἦτο ἐνησχολημένος εἰς τὴν θλιβερὰν προετοιμασίαν τῆς κηδείας· παρήγγειλε τὴν νεκρικὴν λάρνακα, τὰς λαμπάδας, τὴν νεκρώσιμον ἅμαξαν, τὴν μουσικὴν καὶ τὰς μυρολόγους. Τὸ ἑσπέρας ἐξετέθη τὸ πτῶμα τοῦ πρίγκηπος, κεκοσμημένον διὰ πλουσιωτάτης στολῆς, ἐπὶ τῆς νεκρικῆς τραπέζης. Εἰς τὸ φῶς τῶν καιομένων λαμπάδων ἔστιλβον τὰ πολύτιμα τοῦ ἀποθανόντος ὅπλα. Ἐπανειλημμέναι κατεβάλλοντο προσπάθειαι ἵνα τῷ κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλ' οὗτοι ἠνοίγοντο πάλιν ἀφ' ἑαυτῶν, ψυχροὶ ὅμως καὶ ἀκίνητοι. Ἐὰν ἡ ὄψις τοῦ νεκροῦ ἦτο ὀλιγώτερον ὠχρὰ, ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ ὅτι ὁ πρίγκηψ κοιμᾶται ὕπνον βαθὺν, διότι ὁ θάνατος οὐδαμῶς εἶχε παραμορφώσει τὴν ἤρεμον τοῦ προσώπου του καλλονήν.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον δὲ ὅλοι οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκοιμῶντο, ἐκτὸς τῶν φυλάκων τοῦ πτώματος καὶ τῶν δύο θεραπόντων, οἵτινες, ταπεινῇ τῇ φωνῇ συνδιελέγοντο ἐν τῷ προδόμῳ καθήμενοι.

— Ἐπίστευές ποτε, Βασίλη, ὅτι ὁ πρίγκηψ ἤθελεν ἀποθάνει τόσον ταχέως;

— Ἡ Παναγία νὰ μᾶς φυλάττῃ! Σήμερον ἔχομεν δεκατρεῖς τοῦ μηνὸς καὶ εἶνε ἡμέρα παρασκευή.

Καὶ ἀμφότεροι ἔκαμαν δωδεκάκις τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

— Ἄκουσε, ἀδελφὲ Ἰάκωβε, δὲν ἀπορῶ ποσῶς ὅτι ὁ πρίγκηψ ἀπέθανε· κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον τὸν συνώδευσα ἀπερχόμενον νὰ προσκυνήσῃ εἰς Μκέταν· τὸ ἑσπέρας δὲ ἐπανήλθομεν εἰς Τίφλιδα. Αἴφνης ἀνέτειλεν ὄπισθεν τοῦ ὄρους ἡ σελήνη καὶ ὁ ἵππος τοῦ πρίγκηπος ἀφηνιάσας κατέῤῥιψε τὸν ἱππέα. Τότε εἶπα κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ὁ κύριός μας ἤθελε προσκυνήσει τὸ ἐρχόμενον ἔτος εἰς τὸν οὐρανόν.

— Ἢ εἰς τὴν κόλασιν, διέκοψεν αὐτὸν ὁ Ἰάκω-

(*) Ἡ Γεωργία (ἀραβιστὶ, περσιστὶ καὶ τουρκιστὶ Γούρδισταν ἤτοι δούλων χώρα) εἶναι ἐπαρχία τῆς μεσημβρινῆς εὐρωπαϊκῆς Ῥωσσίας, συνορεύουσα βορείως μὲν πρὸς τὸν Καύκασον, ὅστις τὴν χωρίζει ἀπὸ τῆς Κιρκασίας, ἀνατολικῶς δὲ πρὸς τὸν Εὔξεινον Πόντον, μεσημβρινῶς πρὸς τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὸν ποταμὸν Κοῦραν, καὶ δυτικῶς τέλος πρὸς τὸ Δάγεσταν καὶ τὸ Χερβάν. Ὁ πληθυσμός της εἶναι 210 χιλιάδων. Διασταυροῦται δὲ ὅλη ὑπὸ διακλαδώσεων τῶν καυκασίων ὀρέων καὶ περιέχει κοιλάδας τερπνὰς καὶ εὐφόρους πολύ· ὅθεν καὶ συγγραφεῖς τινες ἠθέλησαν νὰ θέσωσιν ἐνταῦθα τὸν ἐπίγειον Παράδεισον. Ῥύακες καὶ ποταμοὶ τὴν διαβρέχουσι πολλοὶ, ὧν ἐπισημότερος εἶναι ὁ Κοῦρας ποταμός. Τὸ κλίμα εἶναι θερμόν, ἡ γῆ εὐφορωτάτη καὶ κατάλληλος πρὸ πάντων εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς συκαμίνου, τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ βάμβακος. Ἀνεπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ κτηνοτροφία· μεταλλεῖα δὲ ὑπάρχουσι καὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλων μετάλλων. Οἱ κάτοικοι τῆς Γεωργίας εἶναι ἀνδρεῖοι καὶ τολμηροὶ, συνάμα ὅμως καὶ ὠμοὶ, κλέπται καὶ ἔκδοτοι εἰς τὴν μέθην. Αἱ γυναῖκες φημίζονται καθ' ὅλην τὴν ἀνατολὴν διὰ τὸ κάλλος των. Ἡ θρησκεία τῆς χώρας ταύτης εἶναι ἡ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας· ἡ δὲ γλῶσσα διαιρεῖται εἰς δύο διαλέκτους, ὧν ἡ μὲν εἶναι κοσμικὴ, ἡ δὲ ἐκκλησιαστική. Σ. Μ.

ϐος, διότι δὲν ἐκοινώνησε, καὶ εἰς τὴν νεότητά του....

— Σιώπα, εἶπεν ὁ Βασίλης, οἱ τοῖχοι οὔτε τυφλοὶ εἶναι οὔτε κωφοί.

— Καὶ ὅμως ἦτο κύριος καλὸς, συγκαταϐατικὸς, γενναιόδωρος.

— Ἔχεις δίκαιον· οὐδέποτε μᾶς ἐράπισεν ἂν καὶ πολλάκις ἐπταίομεν.

— Ναὶ, ναὶ, ἀλλὰ τὴν πριγκήπισσαν δὲν ἐμπορῶ νὰ ὑποφέρω· εἶναι ὑπερήφανος, ὑπεροπτικὴ, διότι κατάγεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους μας βασιλεῖς· μισῶ δὲ ὡς τὸν πυρετὸν τὸν πλούσιον Ἀρμένιον Βαμιρὰν, ὅστις εἶναι χειρότερος τῶν ἵππων του, καὶ λησμονεῖ ὅτι ὁ πατήρ του ἦτο τοκογλύφος· πάντοτε περὶ τὴν πριγκήπισσαν εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος οὗτος.

— Εἶδα πράγματα τὰ ὁποῖα.....

— Λέγε, Βασίλη, λέγε.

— Κρατεῖς μυστικά;

— Ἡ γλῶσσά μου νὰ γείνῃ σκορπιὸς ἂν σὲ προδώσω.

Ὁ Βασίλης ἐπλησίασε τὸ στόμα του εἰς τὸ ὠτίον τοῦ συντρόφου του.

— Καὶ εἶσαι βέϐαιος περὶ τούτου; ἠρώτησεν ὁ Ἰάκωϐος.

— Μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸ εἶδα, σὲ λέγω· ὁ κύριός μας ὑπῆγεν εἰς Τέλαν νὰ κυνηγήσῃ.

— Ὥστε δὲν εἶδε τίποτε;

— Βλέπει ὁ βούϐαλος τὰ κέρατά του;

— Ὢ! τοὺς ἀχρείους Ἀρμενίους! ἀνεϐόησεν ὁ Ἰάκωϐος ὀργίλως, δὲν ἔρχεται ἡ πανώλης ἀπὸ τὴν Περσίαν νὰ τοὺς καταστρέψῃ ὅλους!

Τοιαῦτα ἔλεγον οἱ δύο πιστοὶ ὑπηρέται τοῦ πρίγκηπος ἐν τῷ προδόμῳ τῆς νεκρικῆς αἰθούσης.

Μόλις ἐχρύσου ἡ πρώτη τῆς αὐγῆς ἀκτὶς τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τῶν καυκασίων ὀρέων, καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Δαρίας ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ ὕπνου τοὺς ὑπηρέτας, οἵτινες ἐκοιμῶντο ἐνδεδυμένοι ἐπὶ τῶν ἐνδοτέρων ἐξωστῶν. Μετά τινας προσευχὰς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, ἐναπέθεσαν οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ τὸ πτῶμα ἐντὸς τῆς λάρνακος, περὶ τὴν ὁποίαν ἐκόλλησαν μικρὰς λαμπάδας. Ὁ πρίγκηψ ἐφαίνετο πολεμιστὴς κοιμώμενος μετὰ τὴν μάχην. Καθ' ὅλην τὴν πρωΐαν ἐψάλησαν προσευχαὶ μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῆς νεκρικῆς ἁμάξης. Ἄπειρον δὲ πλῆθος λαοῦ συνωθεῖτο ἐν τοῖς δωματίοις καὶ τοῖς προδόμοις τοῦ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου, εὐγενεῖς, ἀξιωματικοί, ἔμποροι, στρατιῶται δοῦλοι καὶ ἐν γένει ἄνθρωποι διαφόρων ἐθνικοτήτων, διότι ὁ πρίγκηψ Δημήτριος ἔχαιρε παρὰ πᾶσι γενικὴν ὑπόληψιν ἀνδρὸς τολμηροῦ καὶ γενναιόφρονος.

Ἡ λάρναξ ἐτέθη ἐπὶ τῆς ἁμάξης, συρομένης ὑπὸ ἓξ μεγάλων ἵππων, τέσσαρες τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν τῆς πόλεως ἐκράτουν τὰ κράσπεδα τῆς λάρνακος, τέσσαρες δὲ ὑπηρέται ἐκράτουν τὸ σκέπασμα αὐτῆς· τὴν δὲ νεκρικὴν ἅμαξαν παρηκολούθουν ἱερεῖς, πλουσίαν φέροντες στολὴν καὶ ψάλλοντες νεκρώσιμα. Εἰς τὰς στενὰς καὶ ἀμελῶς ἐστρωμένας ὁδοὺς ἐκινεῖτο καὶ ἐσείετο τὸ κιϐώτιον ἀνὰ πᾶν βῆμα τῶν ἵππων. Ψαλείσης τέλος τῆς νεκρωσίμου τελετῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Σιὼν, τῇ μητροπόλει τῆς Τίφλιδος, διηυθύνθη ἡ κηδεία πρὸς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Πέρα.

Ἀτελεύτητος ἦτο ἡ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τελετὴ, διότι οἱ ἱερεῖς αἰσχροκερδεῖς εἰς τὸ ἄκρον, περιέμενον ἀνταμοιϐὴν πλουσίαν. Παρὰ τὸ νεκροταφεῖον κεῖται ναΐσκος, πλήρης εἰκόνων καὶ ἁγίων λειψάνων, ἔνθα μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας κλείεται ἡ λάρναξ, ἵνα παραδοθῇ εἰς τὴν γῆν. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ ἱερεῖς ἔρανον τελευταῖον τὸ πτῶμα μὲ ἁγιασμὸν καὶ ἔρριψαν ἐπ' αὐτοῦ ὀλίγον χῶμα, τὸ πλῆθος διελύθη κατεσπευσμένως, ὡς νὰ ἐπέστρεφεν ἀπὸ πανήγυρίν τινα καὶ διὰ μέσου τῶν διαφόρων μνημείων ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Ἦτο ἡ τετάρτη περίπου μ. μ. ὥρα, ὁ καύσων πνιγηρὸς καὶ νέφος κονιορτοῦ ἐπεκάθητο ἐπὶ τῆς Τίφλιδος, ὁ νεκροθάπτης, μείνας μόνος, ἐκάθησε παρὰ τὸν ἀνοικτὸν τάφον περιμένων τὴν δροσιὰν τῆς ἑσπέρας ἵνα καλύψῃ αὐτὸν διὰ τοῦ χώματος. Ἐστήριξε δὲ τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τῆς χειρὸς, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ὁ νεκροθάπτης οὗτος ὠνομάζετο Γρηγόρης, καὶ πρό τινων ἐτῶν εἶχε σώσει τὸν πρίγκηπα ἀπὸ ἀφεύκτου θανάτου ἔν τινι μετὰ τῶν Λεσγῶν συμπλοκῇ· ὁ δὲ πρίγκηψ τὸν ἀπηλευθέρωσε καὶ κατώρθωσε νὰ τὸν διορίσῃ νεκροθάπτην. Κατῴκει δ' οὗτος ξύλινον οἰκίσκον παρὰ τὸ νεκροταφεῖον καὶ ὠφελεῖτο ἀρκούντως ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του, διότι ἡ Τίφλις μαστίζεται κατ' ἔτος, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὑπὸ ἐπικινδύνων πυρετῶν. Ἀκίνητος ἐκάθητο ὁ Γρηγόρης, ἐνθυμούμενος τὸν γενναῖον αὐτοῦ κύριον, καὶ ἔϐλεπεν ἐνίοτε ἐντὸς τοῦ τάφου, ἔνθα ἔκειτο ὁ ἀνὴρ, ὃν πιστῶς τοσοῦτον εἶχεν ἀγαπήσει.

— Ἕως εἰς τὰς ὀκτὼ ἔχομεν ἡμέραν, εἶπε καθ' ἑαυτὸν καὶ ἥναψε τὸ *τζιμπουκί* του.

Ἐν Γεωργίᾳ ὁ θάνατος δὲν ἐμποιεῖ τὴν πένθιμον ἐκείνην φρίκην, ἣν ἐμποιεῖ κατὰ τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην. Ἅμα τὸ πτῶμα παραδοθῇ εἰς τὴν γῆν, ἐπιστρέφει ἕκαστος εἰς τὰς ἐργασίας του ἢ εἰς τὰς διασκεδάσεις του πάλιν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἐπανερχόμενον τὸ πλῆθος ἀπὸ κηδείαν πλημμυρεῖ τὰ οἰνοπωλεῖα, οἱ φίλοι συνέρχονται ἐν αἰθούσῃ περὶ μέγαν ἀσκὸν οἴνου, καὶ τρώγουσι χαϐιάριον, παστοὺς ἰχθύας, αὐγὰ καὶ ἄρτον, καὶ πίνουσι συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν ἤχων τῶν παραδόξων ἐγχωρίων μουσικῶν ὀργάνων.

Ἡ αὐτὴ σκηνὴ ἔλαϐε χώραν καὶ μετὰ τὴν κηδείαν τοῦ πρίγκηπος Δημητρίου ἐν τοῖς οἰνοπωλείοις τῆς Τίφλιδος· ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ γέλως καὶ αἱ φωναὶ τῶν

πινόντων ἀνεμιγνύετο πρὸς τὴν θορυβώδη μουσικὴν, συνέβαινεν ἐν τῷ νεκροταφείῳ σκηνὴ ὅλως ἀντίθετος. Ἀνακαλῶν εἰς τὴν μνήμην χρόνους παρελθόντας καὶ στηρίζων τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τῆς χειρὸς, ἔβλεπεν ὁ νεκροθάπτης σβεννύμενον κατ' ὀλίγον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ ἤκουε τὸν θόρυβον τοῦ ἐντὸς τῆς πετρώδους του κοίτης ῥέοντος Κούρα, ὅτε αἴφνης ἀνετινάχθη ὡς ἐξεγειρόμενος ἐκ βαθέως ὕπνου. Ἡ λάρναξ τοῦ πρίγκηπος εἶχε σαλεύσει ἐντὸς τοῦ τάφου. Ὁ Γρηγόρης πολλάκις εἶχεν ἀκούσει ἀτρόμητος ἐν ταῖς ἐπὶ τῶν καυκασίων ὀρέων πεισματώδεσι μάχαις τὸ σύριγμα τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν· πλὴν τώρα μόνος εὑρισκόμενος ἐν τῷ σιωπηλῷ τούτῳ τόπῳ τοῦ θανάτου, ἐνώπιον τῆς κινουμένης λάρνακος, κατελήφθη ὑπὸ δεισιδαίμονος τρόμου καὶ ἔφυγεν ὅσον ἠδύνατο ταχύτερον μακρὰν τοῦ ἀνορυχθέντος τάφου. Ὠχρὸς δὲ καὶ τρέμων ὅλως ἔφθασε μέχρι τῆς πύλης τοῦ νεκροταφείου.

Ὁ Γρηγόρης δὲν ἠπατήθη· ἡ λάρναξ ἐκινήθη τῷ ὄντι. Διότι ὁ πρίγκηψ Δημήτριος, ἐνταφιασθεὶς ζῶν, ἐξύπνησεν ἐκ τοῦ ληθάργου, εἴτε ὡς ἐκ τῶν δονήσεων τῆς νεκρικῆς ἁμάξης, εἴτε συνεπείᾳ τῆς ὑγρασίας τῆς γῆς. Μικρόν τι αἴσθημα θερμότητος ἀνεπτύχθη πρῶτον περὶ τὴν καρδίαν, καὶ εἶτα περὶ τὸν λαιμόν. Μετά τινας ὀδυνηρὰς ἀποπείρας βαθὺν ἡ καρδία ἀνέπεμψε στεναγμὸν καὶ δάκρυα ἐξέῤῥευσαν τῶν ὀφθαλμῶν. Κατ' ὀλίγον δ' ἤρχισε καὶ τοῦ νοὸς ἡ λειτουργία· ὁ δυστυχὴς πρίγκηψ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν μέσῳ τοῦ βαθέως σκότους τοῦ τάφου, χωρὶς ὅμως νὰ αἰσθανθῇ ἀκόμη τὸ φρικῶδες τῆς θέσεώς του. « Ποῦ εἶμαι, εἶπε καθ' ἑαυτόν. Ὁποῖον σκότος! Ὁποία σιωπή! Ἀλλὰ μετά τινας στιγμὰς ἐπῆλθεν ἡ βεβαιότης—βεβαιότης φρικώδης, φρικωδεστέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου, καὶ ὁ Δημήτριος ἐνόησεν ὅτι κεῖται ἐντὸς νεκρικῆς λάρνακος καὶ ὅτι εἶναι συγχρόνως καὶ ζῶν καὶ νεκρός. Τείνων τότε τοὺς μῦς καὶ διὰ τῶν ἐκλειπουσῶν αὐτοῦ δυνάμεων σείων τὴν λάρνακα ἔκρουσε τὴν πύλην τῆς ζωῆς.

Αὐτὸ λοιπὸν ἦτο ὁ ἀλλόκοτος καὶ αἰφνίδιος κρότος, ὁ τρέψας εἰς φυγὴν τὸν δεισιδαίμονα νεκροθάπτην. Ἐλθὼν μέχρι τῆς θύρας τοῦ νεκροταφείου ἐστράφη ὁ Γρηγόρης πρὸς τὰ ὀπίσω, ἵνα βεβαιωθῇ ὅτι δὲν παρακολουθεῖται ὑπὸ φαντάσματος καὶ οὐδὲν βλέπων τὸ ὕποπτον ἐνεθαῤῥύνθη ὀλίγον καὶ εἶτα προσευχηθεὶς μικρὸν ἀνέλαβεν ἐντελῶς πάλιν τὸ θάῤῥος του. Ἴσως, διενοεῖτο καθ' ἑαυτὸν, ἴσως κατέπεσε λίθος ἐπὶ τοῦ ξυλίνου καλύμματος τοῦ κιβωτίου καὶ ἐπροξένησε τὸν παράδοξον κρότον. Ἡ τελευταία αὕτη ἰδέα καθησύχασε τὸν Γρηγόρην, ὅστις ἐπέστρεψε πρὸς τὸν τάφον μὲ τράχηλον προτεταμένον καὶ μὲ βλέμμα προσηλωμένον, θέλων οὕτω ν' ἀπομακρύνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ φάσμα, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον τῷ εἶχεν ἐμποιήσει τρόμον. Τέλος ἔφθασε παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, ἐν ᾧ τὰ σκότη τῆς ἑσπέρας κατεκάλυπτον βαθμηδὸν καὶ τὰ μαυσωλεῖα, καὶ τὰς κυπαρίσσους καὶ τοὺς λιθίνους σταυρούς. Ὁ νεκροθάπτης ἐπλησίασεν, ἔτεινε τὰ ὦτα καὶ ἐνόμισε πάλιν ὅτι ἤκουσε κρότον ὑπόκωφον, ὅστις κατ' ὀλίγον ἐγίνετο ἀσθενέστερος. Ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἔφριξεν, ἀλλ' ἐνθαῤῥυνθεὶς πάλιν διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ἐπήδησεν ἐντὸς τοῦ τάφου, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ πτυαρίου ἤνοιξε μὲ χεῖρα στιβαρὰν τὸ ἐπιπολαίως προσηρτημένον σκέπασμα τῆς λάρνακος, ἐξ ἧς ἐξῆλθε στεναγμὸς καὶ ὁ ῥόγχος θνήσκοντος ἀνθρώπου.— Τώρα ἀπέθανεν, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Γρηγόρης. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶχεν οὕτως· ὁ νεκροθάπτης ἔφθασεν ἐγκαίρως, διότι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἰσδύων ἔδωκε ζωὴν εἰς τὸν λειποθυμημένον πρίγκηπα.— Καλῶς, εἶπεν ὁ σωτὴρ, ἡ καρδία πάλλει ἀκόμη, καὶ ἐγείρας τὸ σῶμα τοῦ κυρίου του τὸ κατέθεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Εἶτα δὲ τῷ ἤνοιξε τὴν στολὴν καὶ τῷ ἔτριψε τὸ στῆθος ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν ζωτικὴν θερμότητα. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πρίγκηπος ἠνεῴχθησαν ἄνευ βλέμματος καὶ τὰ χείλη ἄνευ φωνῆς.

— Θάῤῥος, πρίγκηψ! εἶπεν ὁ Γρηγόρης· ἐγὼ εἶμαι, ὁ Γρηγόρης, ὁ πιστός σου ὑπηρέτης!

Β΄.

Πρὸς εὐχερεστέραν κατάληψιν τοῦ παρόντος διηγήματος ἀνάγκη νὰ ῥίψωμεν βλέμμα ἐπὶ τῶν παρελθόντων χρόνων.

Ἐξ εὐγενοῦς καταγόμενος οἰκογενείας περιῆλθεν ὁ πρίγκηψ Δημήτριος Δομέντης, νέος, εὐειδὴς καὶ πλούσιος, τὴν Τουρκίαν, τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του, κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Καυκάσου. Ζωηρὸν εἶχε τὸ πνεῦμα, τὴν καρδίαν εἶχεν εἰλικρινῆ· αἱ δὲ συγκινήσεις καὶ ἐντυπώσεις τοῦ ποικίλου καὶ πλήρους περιπετειῶν ὁδοιπορικοῦ βίου, τὸν εἶχον ἀποσπάσει ἀπὸ τῆς φυσικῆς τοῦ γένους του ὀκνηρίας, ἦτο δὲ πρὸς τούτοις καὶ λόγιος καὶ ἐγκρατὴς διαφόρων γλωσσῶν.

Χάρις εἰς τὸν ὡραῖον αὐτῆς οὐρανὸν, εἰς τὰ τερπνά της περίχωρα καὶ εἰς τὰς ἱστορικὰς αὐτῆς ἀναμνήσεις παρέχει ἡ πόλις τῆς Τιφλίδος εἰς ξένους καὶ περιηγητὰς διαμονὴν ἀρκούντως εὐχάριστον· μακροχρόνιος ὅμως ἐν αὐτῇ διαμονὴ καθίσταται ἀφόρητος ὡς ἐκ τῆς μονοτονίας καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀντικειμένων καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν πρίγκηπα, οὗτος μὲ τὴν ζωηρὰν αὐτοῦ φαντασίαν καὶ τὸ ἄστατον τοῦ πνεύματός του ἐξῥίφθη πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὀκνηρίας εἰς τὰς ποικιλοτρόπους παραλυσίας τῆς ἀέργου νεότητος, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο πάθος παρεδόθη, τὸ ὁποῖον εἰσῆξαν οἱ Ῥῶσσοι εἰς τὴν Γεωργίαν, τὴν

χαρτοφορίαν δηλ., ἥτις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἢ μᾶλλον ἀπὸ νυκτὸς εἰς νύκτα, κατεβρόχθισε κατ' ὀλίγον ἅπασαν τὴν σημαντικὴν αὐτοῦ πατρικὴν κληρονομίαν. Βλέπων δὲ μακρόθεν ἐπερχομένην βήματι γοργῷ τὴν ἔνδειαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ οἰκονομικά του διὰ πλουσίου συνοικεσίου. Ἐνυμφεύθη λοιπὸν τὴν ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Βαγρατιδῶν καταγομένην πριγκήπισσαν Δαρίαν, ἥτις τῷ ἔφερε πλουσιωτάτην προῖκα. Πρὸς δὲ τούτοις ἡ Δαρία ἦτο μόλις δεκαπενταετὴς κόρη, τὸ λαμπρότερον ἄνθος τοῦ Καυκάσου, τὸ ῥόδον, ὡς τὴν ὠνόμαζον. Δυστυχῶς ὅμως ἐν Γεωργίᾳ οἱ γονεῖς, μέλλοντες νὰ ὑπανδρεύσωσι τὰς θυγατέρας των, δὲν λαμβάνουσι πρότερον καὶ αὐτῶν τὴν συγκατάθεσιν, καὶ ἐνταῦθα, ὡς καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ ἀπόλυτος ἄρχων, ἡ δὲ γυνὴ ὑπακούει ἐν σιωπῇ καὶ οὐδέποτε τῇ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην της.

Καὶ πρὶν ἔτι συζευχθῇ μετὰ τοῦ πρίγκηπος Δημητρίου, ἡ ὡραία Δαρία εἶχε τρωθῆ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πρὸς νέον τινὰ Ἀρμένιον, ὀνόματι Βαμιρὰν, ὅστις ἐξεπαιδεύθη ἐν Γαλλίᾳ· ὅθεν ἄφθονα καὶ πικρὰ ἔχυσε δάκρυα, ὅταν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ηὐλόγησε τοὺς γάμους της ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Σιών. Καί τοι πιστὴ πρὸς τὸν σύζυγόν της ἡ νέα νύμφη δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς καρδίας της τὸν πρῶτον ἔρωτα. Ἡ αὐταπάρνησις εἶναι τὸ θάῤῥος τεθλιμμένης καρδίας, καὶ ἡ νέα πριγκήπισσα ἦτο ἀδύνατος ὡς παιδίον.

Ἡ συκοφαντία εἶχε κηλιδώσει τὸ ἔντιμον αὐτῆς ὄνομα· φῆμαί τινες δυσάρεστοι ἔφθαναν εἰς τὰς ἀκοὰς καὶ αὐτοῦ τοῦ πρίγκηπος, ὅστις κατέπνιξε τὴν ζηλότυπον αὐτοῦ ὁρμήν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως ταύτης ἐμίσει τὴν Δαρίαν καὶ παρεδόθη εἰς τὸ ῥεῦμα τῶν διασκεδάσεων, αἵτινες τῷ εἶχον καταφάγει τὴν νεότητα. Ἡ δὲ πριγκήπισσα ἐγκαταλελειμμένη καὶ δυσθύμως τὴν ἐρημίαν της φέρουσα, διήρχετο τὰς ἡμέρας της ἐν δακρύοις καὶ στεναγμοῖς, καὶ ποτὲ μὲν ἐνεπιστεύετο τὴν θλῖψιν της εἰς τὴν ὁμογάλακτον αὐτῆς ἀδελφὴν, τὴν Σαλόμην, ποτὲ δὲ παρηγορεῖτο παίζουσα μὲ τὴν μικρὰν αὐτῆς θυγατέρα.

Ἡ Σαλόμη, νεᾶνις ὡραία καὶ φίλαυτος, ἠρέσκετο τὰ μέγιστα εἰς τὰ κοσμήματα καὶ τὰ πλούσια ἐνδύματα, καὶ ὑπὸ τῶν γενναίων δώρων τοῦ Ἀρμενίου παρακινουμένη, ὑπέθαλπε μᾶλλον ἢ διεσκέδαζε τὸν ἔρωτα τῆς κυρίας της. Διὰ μέσου αὐτῆς ἀντήλλασσον οἱ δύο ἐρωμένοι ἐπιστολάς· ἀλλὰ μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὗρεν ὁ Δημήτριος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς γυναικός του γεωργικόν τι ᾆσμα, καὶ κατελήφθη ὑπὸ τρομεροῦ προαισθήματος, τὸ ὁποῖον διεδέχθησαν ἔτι σφοδρότεραι ὑπόνοιαι.

Ὁ πρίγκηψ δὲν ἐγνώριζε μὲν τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀντιζήλου του, ἀλλὰ τὸ μυστήριον ἀνεκαλύφθη μετ' οὐ πολύ. Μεταβὰς παρὰ τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ ῥωσσικοῦ ταχυδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ ἀφήσας εἰς τὴν ἀνοικτὴν καὶ πρόθυμον αὐτοῦ παλάμην πεντήκοντα ῥούβλια τῷ εἶπε. Λάβε τὸ ἔγγραφον τοῦτο καὶ ἂν διέλθῃ διὰ τῶν χειρῶν σου ἐπιστολὴ ἔχουσα τὸν αὐτὸν γραφικὸν χαρακτῆρα, φέρε μοι ταχέως ἀμφότερα καὶ τὸ ἔγγραφον καὶ τὴν ἐπιστολὴν, καὶ θὰ λάβῃς ἄλλα πεντήκοντα ῥούβλια.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔμαθε τὰς μυστικὰς σχέσεις τῆς Δαρίας πρὸς τὸν Ἀρμένιον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ μόνον ἐξ ὄψεως ἐγνώριζεν. Ἐν γένει οἱ Γεώργιοι μισοῦσι τὰ μέγιστα τοὺς Ἀρμενίους, ὥστε σπανιώτατα εἶναι τὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων φυλῶν συνοικέσια· ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ οἱ Ἀρμένιοι μισοῦνται καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ἀπὸ τῆς Τουρκίας μέχρι τῶν Ἰνδιῶν ἕνεκα τῆς δολιότητος, αἰσχροκερδείας καὶ χαμερπείας των. Καὶ οἱ μὲν Γεώργιοι λέγουσιν· « Ἑπτὰ Ἑβραῖοι δύνανται μόλις νὰ ἐξαπατήσωσιν ἕνα Ἀρμένιον », οἱ δὲ Πέρσαι λέγουσιν· « Ὁ Κοζάκος μᾶς κλέπτει τὰ φορέματα, ὁ Ἀρμένιος ὅμως, ἐὰν ἠδύνατο, ἤθελε πωλήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ δέρμα μας. »

Ὑπὸ ἀγανακτήσεως καὶ ζηλοτύπου μανίας ὠθούμενος μετέβη ὁ Δημήτριος εἰς τὸν κοιτῶνα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ σύζυγός του ἀνεπαύετο ἐπὶ μαλακοῦ ἀνακλιντηρίου· πλησιάσας δὲ καὶ λαβὼν αὐτὴν ἀπὸ τῆς χειρός.— Γνωρίζεις τὸ γράψιμον τοῦτο ; τὴν ἠρώτησε μὲ τρέμουσαν ὑπὸ τῆς συγκινήσεως φωνήν.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ἡ Δαρία τεθορυβημένη.

Εἶτα δ' ἐκσφραγίσας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαμιρὰν, τῇ εἶπε πάλιν·—Καὶ αὐτὸ τὸ γράψιμον, τὸ γνωρίζεις ;

Καὶ διὰ τοῦ δακτύλου του ἐδείκνυε τὸ ὄνομα τοῦ Βαμιρὰν, τὸ ὁποῖον ἤστραπτεν ἐνώπιον τῆς Δαρίας ὡς μάχαιρα φονική. Ἡ γυνὴ ὠχρίασε καὶ ἐλειποθύμησεν. Ὁ δὲ πρίγκηψ σχίσας τὸν πέπλον της ἀπεσύρθη. Καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης τάταρος μουσικὸς ᾖδεν ἑκάστοτε κατὰ τὸ δεῖπνον τὸ ἐρωτικὸν ᾆσμα, τὸ ὁποῖον εἶχε πέμψει ὁ Ἀρμένιος εἰς τὴν ἐρωμένην του.

Ἕνα μῆνα μετὰ τὴν συζυγικὴν ταύτην σκηνὴν μετέβη ὁ πρίγκηψ ἔφιππος εἰς Κοτζώρ, ἔνθα εἶχεν ἔπαυλιν, ἣν προσδιώρισεν εἰς φυλακὴν τῆς γυναικός του. Ἀλλ' ἅμα ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐκδρομῆς κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐτελεύτησεν.

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἱστορία τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις κατὰ παράδοξόν τινα σύμπτωσιν ἐσώθη ἀπὸ τοῦ τάφου. Ἐν τοσούτῳ ὁ νεκροθάπτης ἔτρεμεν ὅλος πρὸς τὴν ἰδέαν ὅτι ἦτο ἔνοχος βεβηλώσεως, διότι κατά τινα θρησκευτικὴν τοῦ ὄχλου παράδοσιν, πᾶν ὅ,τι ὁ ἱερεὺς ἡγίασε καὶ ἔθαψεν ὑπὸ τὴν γῆν, πρέπει ἐκεῖ νὰ μένῃ διὰ παντός. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ πρίγκηψ

εἶχεν ἀναλάβει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ προφέρῃ ἀσυναρτήτους τινὰς συλλαβάς.

— Διατί μ' ἔφερον ἐδῶ; Ποῦ εὑρίσκομαι;

— Τὸ μανθάνεις ἔπειτα, πρίγκηψ, ἀφ' οὗ ἀναλάβῃς ἐντελῶς.

— Ἀσθενῶ λοιπόν;

— Ἔχεις μικρὸν ἀσήμαντον πυρετόν.

— Ἀλλὰ τοῦτο ἐδῶ εἶναι τὸ νεκροταφεῖον, ἀνεφώνησεν ὁ Δημήτριος μετὰ φρίκης, στρέφων περὶ ἑαυτὸν τὰ βλέμματά του. Αὐτοὶ εἶναι σταυροί! Ναί, ναί, τώρα ἐνθυμοῦμαι· λαμπάδες, μουσική, ψαλσίματα!

Μετά τινας στιγμὰς ἠρώτησεν ὁ νεκροθάπτης τὸν πρίγκηπα·

— Ποῦ ἐπιθυμεῖς νὰ σὲ μετακομίσωμεν; Εἰς τὴν οἰκίαν σου;

— Ὄχι, ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Δημήτριος. Νὰ μὲ ὁδηγήσῃς εἰς τὴν καλύβην σου, πιστέ μου Γρηγόρη, καὶ οὐδείς, ἐκτὸς σοῦ καὶ τῆς γυναικός σου, νὰ μὴ μάθῃ τὰ διατρέξαντα. Ἄκουσε καὶ τοῦτο· ἀφ' οὗ μὲ κρύψῃς ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καρφόνεις πάλιν τὴν λάρνακα καὶ τὴν θάπτεις ὡς νὰ ἤμην ἐγὼ πραγματικῶς ἐντὸς αὐτῆς τεθαμμένος.

Ὁ Γρηγόρης ἐσήκωσεν ἐπὶ τῶν στιβαρῶν του ὤμων τὸν κύριόν του καὶ τὸν μετεκόμισεν εἰς τὴν καλύβην του, ἥτις εὐτυχῶς ἔκειτο μεμονωμένη καὶ δὲν ἀπεῖχε πλέον τῶν ἑξήκοντα βημάτων ἀπὸ τοῦ τάφου.

Ὁ νεκροθάπτης ἦτο πτωχὸς καὶ ἡ ξυλίνη οἰκία του, ἥτις συνέκειτο ἐκ δύο μικρῶν δωματίων, εἶχεν ὄψιν λίαν πενιχράν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοιτῶνος ἔκαιεν ἐπὶ πασσάλου κεκαρφωμένου ἐντὸς τῆς γῆς μικρὸν στεάτινον κηρίον.

Ἐπὶ τοῦ τοίχου ἦτο προσηρτημένον δερμάτινον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (κόνδι λεγόμενον), δερμάτινος ζώνη, πυροβόλον, δύο ἐγχειρίδια, καπνοσύριγγές τινες, καὶ λύρα ἄνευ χορδῶν. Ἐπὶ μικρᾶς δὲ τραπέζης, ἥτις ἐστηρίζετο ἄλλοτε ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν, ἵσταντο πήλινά τινα ἀγγεῖα μὲ μακρὸν λαιμὸν καὶ ξύλινον πινάκιον, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο καὶ οἱ δύο σύζυγοι ὅταν ἔτρωγον. Ποτήρια δὲν ὑπῆρχον, διότι κοινὸν εἶχον ποτήριον τὴν ἀζαρπέκην (ἀγγεῖον χάλκινον).

Ἔν τινι γωνίᾳ τοῦ δωματίου τούτου ἔκειντο ἥτε σκαπάνη καὶ τὸ πτυάριον, τὰ δύο ἐργαλεῖα τοῦ νεκροθάπτου· πλησίον δὲ αὐτῶν ἤνθει ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐντὸς τεθραυσμένου ἀγγείου ἡ ἀπαραίτητος ῥοδοδέσμη, ἀπόδειξις ὅτι γυνὴ γεωργία κατῴκει τὴν πενιχρὰν ταύτην καλύβην.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ooo—

« Excursions en Roumélie et en Morée par Madame Dora D'Istria 1863. » ἤτοι· « Περιήγησις εἰς Ῥούμελην καὶ Πελοπόννησον ὑπὸ τῆς Κυρίας Δώρας Ἰστριάδος 1863. » Τόμ. Α' καὶ Β'.

Τὸ νεώτατον τοῦτο σύγγραμμα τῆς Πριγκηπίσσης Μασσάλσκη, σταλέν μοι φιλοφρόνως ὑπὸ τῆς φιλοπονησάσης αὐτὸ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐξ Ἀθηνῶν προσκαίρου ἀποδημίας μου, ἀνέγνων εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν Πτολεμαίων καὶ περὶ τὰς πυραμίδας τοῦ Χέοπος, μόλις ὑποκλέψας ἐπὶ τούτῳ τὰς ὀλίγας στιγμάς, ὅσας ὡς δῶρα μοὶ ἐπεδαψίλευσεν ἡ εὐμενὴς καὶ εὐγενὴς φιλοξενία τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Καΐρῳ ὁμογενῶν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ συγγράμματος θέλω ὁμιλήσει ἄλλοτε, διότι δὲν περιέχει ἁπλῆν ἔκθεσιν περιηγήσεως, δὲν εἶναι ἁπλοῦν ἡμερολόγιον διαλαμβάνον χρονολογίας καὶ γεγονότα μικροῦ λόγου ἄξια, ἀλλ' ἀνδρικὴ καὶ ἔλλογος καὶ τροπαιοῦχος συζήτησις, ἀνατρέπουσα προλήψεις καὶ ἀνασκευάζουσα κατηγορίας καὶ ἐξελέγχουσα συκοφαντίας, σκοπὸν ἰδίως ἐχούσας τὰς ἀνατολικὰς φυλὰς καὶ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Καὶ δὲν εἶναι μὲν πρῶτον τὸ ἀνὰ χεῖρας σύγγραμμα, ἐν ᾧ ἐμφιλοχωρεῖ ἡ σοφὴ Ῥουμανὶς εἰς τοιαύτας συζητήσεις· διότι, εἰ καὶ ἀνθηρὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ κάλλος, πολλὰ ὅμως ἄχρι τοῦ νῦν ἐφιλοπόνησε καὶ ἐξέδοτο, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας μετεφράσθησαν· ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτῷ τοῦτο ἔχουσι τὸ προτέρημα, ὅτι κεκερασμένα ὄντα ἐπιτηδείως μετὰ τῆς ἐπιχαρίτου διηγήσεως τῶν κατὰ τὴν περιήγησιν, ἑλκύουσι τὴν προσοχὴν καὶ τῶν μικρὸν ἀγαπώντων τὴν σπουδαιολογίαν. Οἱ Ἕλληνες ἰδίως εὐγνωμονοῦμεν πρὸς τὸν συγγραφέα, διότι συνηγορεῖ ὑπὲρ ἡμῶν οὐχὶ διὰ ψιλῶν λόγων, ἀλλὰ δι' ἐπιχειρημάτων ἱστορικῶν καὶ πραγμάτων καὶ ἀπροσωπολήπτου ἐρεύνης τῆς ἀληθείας.

Ὡς Ῥουμανὶς ἡ Κυρία Μασσάλσκη ἀγαπᾷ εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὴν πατρίδα αὐτῆς καὶ θερμῶς ἐπιδιώκει τὴν πρόοδον καὶ τὴν πολιτικὴν ὕπαρξιν τῶν παριστρίων ἡγεμονειῶν. Ἀλλά, γενναία καὶ φιλοδίκαιος, δὲν συμμε-

ρίζεται καὶ τὰ πάθη τῶν ἰδίων συμπολιτῶν. Οἱ Ἕλληνες, παραδείγματος χάριν, ἕνεκα τῆς διοικήσεως τῶν λεγομένων Φαναριωτῶν μισοῦνται ἀκαθέκτως ὑπὸ τῶν Ῥουμάνων· ἀξιοκατάκριτον ὅμως τοῦτο· διότι, καὶ πονηρὰ ἂν ὑποτεθῇ τῶν Φαναριωτῶν ἡ διοίκησις, τοσαῦτα ἔτη παρῆλθον ἔκτοτε καὶ τοσαύτην ἀγάπην ἐδείξαμεν πάντοτε καὶ πολιτευόμενοι καὶ γράφοντες πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τῆς Δακίας, ὥστε τὸ μῖσος διὰ παρεκτροπάς, τῶν ὁποίων ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος, εἶναι ἄντικρυς ἄδικον· ἡ ἀποσκοράκισις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς γλώσσης τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπου λατρεύεται ὁ θεῖος κήρυξ αὐτῶν, δεικνύει παραφορὰν τῆς ὁποίας τὸ ἀγενὲς ἐξελέγχει ἔτι μᾶλλον ἡ ἀνοχὴ τῶν καλουμένων βαρβάρων ἐξουσιῶν. Ἐνταῦθα, ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου γράφω τὰ ὀλίγα ταῦτα, οὐ μόνον οὐδέποτε ἀναμιγνύεται ἡ κυβέρνησις εἰς τὰ τῶν ξένων θρησκειῶν, ἀλλὰ καὶ προστατεύει αὐτάς, καὶ διευκολύνει τὴν λατρείαν, καὶ τόπους παραχωρεῖ εἰς οἰκοδομὴν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων καὶ νοσοκομείων, καὶ τὰς σημαίας ξένων ἐθνῶν βλέπει ἀτάραχος κυματιζομένας εἰς τὰς κορυφὰς τῶν καταστημάτων τούτων, καί τοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνηκόντων εἰς ἐγχωρίους. Ὁ Γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος προΐσταται τῶν καταστημάτων τῶν ὀρθοδόξων καὶ διαπραγματεύεται περὶ αὐτῶν μετὰ τῆς Ἀρχῆς. Ὅτε δὲ ὁ μακαρίτης Τοσίτσας ἐπεχείρησε νὰ ἀνεγείρῃ τὸν ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὁ μεγαλοπράγμων Μεχμὲτ Ἀλῆς ἀπήτησε νὰ γείνῃ μεγαλοπρεπής, ἄξιος τῆς μητροπόλεως τῶν Πτολεμαίων. Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, Κόπται, Λατῖνοι, Διαμαρτυρόμενοι, Μαρωνῖται καὶ ἀγνοῶ πόσαι ἄλλαι χριστιανικαὶ αἱρέσεις τελοῦσιν ἀνενόχλητοι παρὰ τὰ Τζαμία τὰς ἰδίας θρησκευτικὰς τελετάς, καὶ τοῦτο ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου.

Ἀλλ' ὑπῆρξε τῳόντι τοιαύτη τῶν Φαναριωτῶν ἡ διοίκησις, ὥστε καὶ μετὰ ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα νὰ δικαιολογήσῃ τὸν διωγμόν, ὅστις ἐκίνησεν ἐσχάτως εἰς ἀγανάκτησιν καὶ τὸν βάρβαρον κόσμον; Ὁ συγγραφεὺς τῆς Περιηγήσεως ἔχει πάντη ἀντίθετον γνώμην. « Αἱ θέσεις, λέγει, τῶν Διερμηνέων τῆς Πύλης καὶ τοῦ Ναυαρχείου, εἰς ἃς περιῆλθον οἱ Ἕλληνες, διὰ τῶν αὐτῶν τρόπων οἵτινες ἀνεβίβασαν εἰς ἀξιώματα τοὺς Macaulay, τοὺς Humboldt καὶ τοὺς Thiers, προητοίμασαν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ κυβερνήσωσι τὰς ῥουμανικὰς ἡγεμονείας, ὅτε ἡ Τουρκία ἤρχισε ν' ἀπιστῇ πρὸς τοὺς Γκίκας καὶ Βραγκοβάνους. Γρηγόριος Γκίκας ὁ Α', ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, υἱὸς τοῦ Ἀλβανοῦ Γεωργίου Α', ἐστράφη πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ ὠνομάσθη μάλιστα ὑπὸ Λεοπόλδου τοῦ Α' πρίγκηψ τοῦ Ἁγίου Κράτους (1660—1664). Ὁ Ῥουμάνος Κωνσταντῖνος Βραγκοβάνος Β', ἐκ τῶν διαδόχων ἐκείνου, ἐκαρατομήθη ὡς συνεννοούμενος μετὰ τῶν Ῥώσων (1668—1714). Μετ' αὐτὸν δὲ ὠνομάσθη τῆς Μολδαυίας ἡγεμὼν ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος, υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου (1710). Ἐξ αὐτοῦ χρονολογεῖται τὸ κράτος τῶν Φαναριωτῶν, τὸ ὁποῖον ἐνθυμοῦνται μετὰ δυσαρεσκείας οἱ Ῥουμάνοι, διότι θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς πληρεστέραν καθυπόταξιν εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ διότι φυσικὸν εἶναι νὰ προτιμῶσι τὰ ἔθνη αὐτόχθονας ἡγεμόνας. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες παρεσύροντο εἰς τὸ νὰ φροντίζωσι μᾶλλον περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ἔθνους αὐτῶν ἢ περὶ τῶν συμφερόντων τῶν «ταλαιπώρων ἡγεμονειῶν,» ὡς λέγει ὁ Ἕλλην ἱστορικὸς Ῥίζος ὁ Νερουλός. Καὶ ὅμως σπουδαιότατα πράγματα διεπράχθησαν τότε· τὰ γράμματα ἐνισχύθησαν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου, θερμοῦ τῶν Μουσῶν θιασώτου. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος συνέστησε τυπογραφεῖον καὶ σχολεῖον δημόσιον, ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο ἡ ἑλληνική, ἡ λατινικὴ καὶ ἡ σλαυωνική. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος Γ', εἰσήγαγεν εἰς τὰς ἡγεμονείας τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, τῆς κυριωτάτης ταύτης τροφῆς τῶν γεωργῶν, καὶ ἀπήλλαξε τῆς δουλείας τοὺς βλάχους χωρικοὺς καταλύσας καὶ τὴν τιμαριωτικὴν δικαιοδοσίαν. Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη καὶ ἡ παιδεία καὶ ἡ ἐμπορία προώδευσαν ἐπαισθητῶς, χάρις εἰς τὴν ἀγάπην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν. Σχέσεις ἐμπορικαὶ συνεδέθησαν μετὰ τῆς Γερμανίας, καὶ μάλιστα μετὰ τῆς Λειψίας, καὶ ἀξιώσει τῶν ἡγεμόνων μετεφράσθησαν εἰς τὴν ῥουμανικὴν ἡ Βίβλος καὶ ἡ Λειτουργία. Τὰ λύκεια τοῦ Ἰασίου καὶ τοῦ Βουκουρεστίου διωργανώθησαν μετὰ μεγίστης

ἐπιμελείας, ἐδιδάσκοντο δὲ πρὸς τῇ λατινικῇ καὶ ἑλληνικῇ, καὶ ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ ἀγαθοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου τοῦ Ζ', ὅστις συνέστησε πολυάριθμα σχολεῖα καὶ ἀναδιωργάνωσε τὰ ταχυδρομεῖα, ὁ Ἰ. Βακαρέσκος συνέταξε τὴν πρώτην ῥουμανικὴν γραμματικήν. Ἐθεμελιώθη δὲ καὶ θέατρον ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπου διεδραματίζοντο δράματα γαλλικὰ καὶ ἄλλα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφρασθέντα. Ἀλλ' οὔτε τὰ τῆς νομοθεσίας παρημελήθησαν· ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὁ Σκαρλάτος Καλλιμάχης, ὁ Ἰωάννης Καρατζᾶς καὶ ὁ Γρηγόριος Γκίκας ὑπῆρξαν οἱ νομοθέται τῶν ἡγεμονειῶν, αἵτινες καὶ σήμερον ἔτι ἀκολουθοῦσι τοὺς νόμους αὐτῶν. . . . . . .

» Καί, ταῦτα λέγουσα, σκοπὸν δὲν ἔχω νὰ δικαιολογήσω τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὰ κακουργήματα. Ὅτε τὰ ἤθη τῆς Δύσεως ἦσαν ἔτι ἄγρια καὶ θηριώδη, ὡς ἀπέδειξε τοῦτο ἐν τῇ Revue des Deux Mondes(1 δεκ. 1861) ὁ κ. Taine· ὅτε ὁ βασιλεὺς τοῦ Parc-aux-Cerfs (1) ἐμίαινε τὸν γαλλικὸν θρόνον· ὅτε Παῦλος ὁ Α' καθίστα τὸ σκῆπτρον τοῦ Μεγάλου Πέτρου παίγνιον μαινομένου παράφρονος· ὅτε Γεώργιος ὁ Γ', ἄλλος παράφρων, ἐβιάζετο τὰς ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς εἰς ἀποστασίαν· ὅτε ὁ πρίγκηψ τῆς Γάλλης, ὁ μετὰ ταῦτα Γεώργιος Δ', ἐπολιτεύετο ἀναξίως· ὅτε οἱ διάδοχοι Σουλεϊμάνου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς κατεπόντιζον τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν ἄβυσσον ἐν ᾗ κυλίεται· ὅτε ὁ παρακμάζων ἀπολυτισμὸς συνεταράσσετο, ἀχαλίνωτος· ὅτε οἱ διάδοχοι Ἐῤῥίκου τοῦ Δ', Φίλιππος ὁ τῆς Αὐρηλίας καὶ Λοδοβῖκος ὁ ΙΕ', ἐσήποντο εἰς βόρβορον ἀσελγειῶν καὶ δεσποτικῶν ὀρέξεων· ὅτε ὁ Ἑπταετὴς πόλεμος (2) ἐθυσίαζεν ὅλον ἑκατομμύριον ἀνθρώπων, ἄπορον βεβαίως θὰ ἦτο ἐὰν οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδαυίας καὶ τῆς Βλαχίας ἔμενον ἄσπιλοι. Καὶ σημειωτέον ὅτι οἱ μὲν ἡγεμόνες ἐκεῖνοι τῆς Δύσεως ἦσαν ἀνεξάρτητοι, οὗτοι δὲ ἐξηρτῶντο ἀπὸ ἐξουσίας διεφθαρμένης καὶ διαφθειρούσης. Ἐὰν τὸ ὀλέθριον τῆς Ἀσίας πνεῦμα εἰσέφρησεν εἰς τὴν καρδίαν τῶν Φαναριωτῶν, ἔμεινεν ἆρα ἀμίαντος ἄλλη τις τάξις ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην; Μήπως ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἔσωσαν ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ πνεύματος τούτου πλέον ἐκείνων; Μήπως οἱ προὔχοντες τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες τοσάκις ἔβλαψαν τὴν πατρίδα διὰ φιλαρχίας καὶ φιλοχρηματίας καὶ διαιρέσεων καὶ ἐρίδων, ἦσαν πλέον ἐκείνων ἀπηλλαγμένοι διαφθορᾶς; τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν λεηλασίαν τῆς Τριπόλεως ἐξώκειλεν εἰς τόσους φόνους καὶ τόσας κακουργίας, εἶχεν αἰσθήματα ἁγνότερα; Πάντες, ὅτε ἐξεῤῥάγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἔτους, εἶχον ἀνάγκην νὰ ἐξαγνισθῶσιν ὑπὸ τρομερᾶς πάλης, ἥτις ἔμελλεν, οὐχὶ νὰ συμπληρώσῃ, ἀλλὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἀναγέννησιν τῶν χαρακτήρων, ἀναγέννησιν βεβαίως εἰς ἄκρον ἐπώδυνον, καὶ διὰ τοῦτο ἔργον μακροῦ χρόνου. Πόσοι ἐκ τῶν μετασχόντων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν ἐλαττωμάτων τῆς καταργηθείσης τάξεως; Ὁ συνταγματικὸς Mirabeau καὶ ὁ τρομοποιὸς Danton ἦσαν τάχα ἧττον φιλήδονοι καὶ φιλοχρήματοι τῶν καρδιναλίων Rohan καὶ Brienne; Οὐδεὶς ἀπορεῖ κατὰ τὴν Δύσιν ὅτι ὁ δεσποτισμὸς ἐγκολάπτει ἀνεξάλειπτα ἴχνη εἰς τὰς καρδίας· ὁσάκις ὅμως πρόκηται περὶ Ἀνατολῆς, ἀξιοῦσιν ἄλλους ἠθικοὺς νόμους, καὶ θέλουσι τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδὰμ ὡς ἐκ θαύματος ν' ἀποφεύγωσι τὰς ἐπιῤῥοάς, αἵτινες πανταχοῦ εἶναι ὀλέθριαι . . . . » (1).

(1) Ἤτοι ἐλαφοτροφεῖον· οὕτως ἐκαλεῖτο οἴκημά τι εἰς ὃ ἐκλείσθησαν κατὰ συμβουλὴν τῆς ἐρωμένης τοῦ βασιλέως Λοδοβίκου ΙΕ' πολλαὶ νεάνιδες διαφόρων τάξεων καὶ διαφόρου ἡλικίας διὰ νὰ χρησιμεύωσιν εἰς τὰς ἀσελγεῖς τοῦ βασιλέως ὀρέξεις.

(2) Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος αἰτίαν λαβὼν τὴν ζηλοτυπίαν τῆς Αὐστρίας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἀντιζήλου δυνάμεως πρὸς βοῤῥᾶν τῆς Γερμανίας καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἁρπάσῃ πάλιν τὴν Σιλεσίαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Πρωσίας, ἥτις εἶχε καταλάβει αὐτὴν τῷ 1740. Ὁ πόλεμος οὗτος διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 1756 μέχρι τοῦ 1763 διαιρεῖται εἰς δύο περιόδους· ά) τὴν πάλην τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Φρεδερίκου τοῦ Β'. σύμμαχον ἔχοντος τὴν Ἀγγλίαν, πρὸς τὴν Αὐστρίαν, τὴν Σαξωνίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ῥωσίαν. 6'.) Τὴν κυρίως κατὰ θάλασσαν πάλην τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ἧς συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια μὲν τοῦ Καναδᾶ καὶ πολλῶν ἐν Ἰνδίᾳ ἀποικιῶν τῆς Γαλλίας καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῆς, ἡ μεγάλη δὲ αὔξησις τῆς δυνάμεως τῶν Ἄγγλων καὶ ἡ πρώτη κατοχὴ τοῦ βασιλείου τῶν Ἰνδιῶν. Παρεσύρθη δὲ ἡ Γαλλία εἰς τὸν πόλεμον ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Αὐστρίας Μαρίας Θηρεσίας, γραψάσης κολακευτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν παλλακὴν τοῦ βασιλέως Λοδοβίκου ΙΕ', τὴν κυρίαν Πομπαδούρ, ἣν ἐκάλει « καλλίστην φίλην ! ».

(1) Excursions en Roumélie et en Morée par M. Dora D'Istria. τομ. Α'. σελ. 259 καὶ καθεξῆς.

Ταῦτα καὶ ἄλλα ἔτι μαρτυρεῖ ἡ Ῥουμανὶς πριγκήπισσα περί τε τῆς διοικήσεως καὶ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν πάλαι ποτὲ διοικητῶν τῆς Δακίας Φαναριωτῶν· καὶ ἀξιόπιστος βεβαίως ἡ μαρτυρία, διότι οὔτε Φαναριώτης ἀλλ' οὔτε Ἕλλην εἶναι ὁ μαρτυρῶν. Κατὰ τὴν Κυρίαν Δώραν Ἰστριάδα πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες συνέστησαν ἐν Δακίᾳ σχολεῖα, τυπογραφίας, ἐθνικὰ θέατρα, ἐμπορικὰς σχέσεις καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς ἐνίσχυσαν, καὶ τὴν δουλείαν κατήργησαν καὶ τὴν διοίκησιν διωργάνωσαν καὶ νόμους ἐθέσπισαν, νόμους καὶ σήμερον ἔτι ἰσχύοντας. Τοὺς τοιαῦτα πράττοντας ἡγεμόνας ἡ ἱστορία κατατάττει μετὰ τῶν εὐεργετῶν τῶν ἐθνῶν· ἀγνώμονας δὲ καλεῖ τοὺς λαοὺς τοὺς παραγνωρίζοντας τὰ τοιαῦτα εὐεργετήματα.

Ἐν Καΐρῳ, τὴν 20 Ἀπριλίου 1863.

Ν. Δ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΡΙ ΤΕΡΑΤΟΣ ΓΑΛΗΣ.

Artificiosa est natura, ὡς εἶπεν ὁ Λατῖνος, ἥτις ἀπολείπουσα οὐχὶ σπανίως τὴν ὁδόν, ἣν πρὸ χιλιάδων ἐτῶν ἐχάραξε καὶ ὑπέδειξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀκολουθεῖ ἰδίαν ὅλως ἰδιόῤῥυθμον καὶ ἀκανόνιστον, οἷον ἐμπαίζουσα τοῖς ἀνθρώποις καὶ ὑποδεικνύουσα τό τε ἀσθενὲς τοῦ πνεύματος αὐτῶν καὶ καθόλου τῶν γνώσεων τῆς ὁσημέραι ἀναπτυσσομένης ἐπιστήμης. Ἐκ τούτου δὲ βλέπομεν θαυμάζοντες τὰ παντοῖα καὶ ποικίλα τέρατα λεγόμενα παρ' ἅπασι τοῖς ζώοις λογικοῖς τε καὶ ἀλόγοις, ἅτινα οὐκ ἀπεικότως ἴσως ἂν λέγοιντο τῆς φύσεως παιγνιώδεις ἐφευρέσεις. Τοιοῦτον τέρας νεογνὸν γαλῆς ἀπαντήσαντες κατ' αὐτὰς ἐν τῇ κωμοπόλει ἡμῶν Βυτίνῃ ἐξητάσαμεν ὡς οἷόν τε ἀκριβέστερον αὐτό· ἐτέχθη δὲ νεκρόν. Νομίζοντες δὲ ὅτι συντελοῦμεν κατά τι εἰς τὴν ἐπιστήμην τὸ καθ' ἡμᾶς, πέμπομεν ὑμῖν ἔκθεσιν ὧδέ πως ἔχουσαν.

Ἐξωτερικὴ τοῦ τέρατος ἔποψις.

Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶναι φυσικωτάτη, φέρουσα τοὺς δύο ὀφθαλμούς, τὰ δύο ὦτα καὶ τὰ λοιπά της μέρη· ἐπίσης δὲ ὑπάρχουσιν ἐν τάξει οἱ δύο ἐμπρόσθιοι πόδες, καὶ μέχρι μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ οὐδὲν ὑπερφυσικὸν καὶ βεβιασμένον ὑπάρχει, μόνον δ' ἐπὶ τῆς ῥάχεως φαίνεται πούς, ὃς ἀπὸ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν δέκα δακτύλων, οὓς φέρει, μαρτυρεῖ προδήλως ὅτι εἶναι συνηνωμένοι οἱ δύω ἐμπρόσθιοι πόδες ἑτέρου σώματος, ὅπερ ἐναργῶς κεχώρισται ἀπὸ τοῦ διαφράγματος πρὸς τὰ κάτω, φέρον ἕνα κοινὸν ὀμφαλικὸν λῶρον. Ἐνταῦθα διακρίνονται δύω σώματα, ὧν ἑκάτερον φέρει τοὺς δύω ὀπισθίους πόδας, τὰς κέρκους, ἕδρας καὶ αὐτία θήλεος.

Ἀνατομική.

Ἀνατεμόντες τὸ νεογνὸν τῆς γαλῆς τοῦτο, εἴδομεν τὴν μὲν κεφαλὴν πλήρη ἐγκεφάλου, τὴν δὲ καρδίαν μίαν, καλῶς ἀνεπτυγμένην, τοὺς πνεύμονας λίαν ἀτελεῖς καὶ μόλις διακρινομένους, ἐπ' ἀμφοτέρων δὲ τῶν κοιλιῶν ἧπαρ ἱκανόν, καὶ τέσσαρας νεφρούς, διπλοῦν πεπτικὸν σωλῆνα· ἦν δὲ τὸ μονοσύνθετον τοῦτο γαλίδιον θήλεος γένους, καὶ χρώματος λευκοφαίου, ταριχευθὲν δὲ ἐν τάξει ἀνεπετέθη εἰς τὸ ἡμέτερον Φαρμακεῖον, τηροῦν ἀκμάζουσαν τὴν φυσικὴν αὐτοῦ θέσιν.

Ἐν Βυτίνῃ τῇ 15 Ἀπριλίου 1863.

Ὁ Φαρμακοποιὸς Βυτίνης
Δ. Ν. ΘΕΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Χείμαρρος νέων πραγμάτων κατέῤῥευσε παραδόξως ἐν ὥρᾳ θέρους, ἀπὸ τῆς παρελθούσης πρώτης Μαΐου, καθ' ἣν ἀφήκαμεν τοὺς ἀνθρώπους ῥοδοστεφεῖς, οἰνοβρεχεῖς καὶ ἀκρομέθυσους, ἀμερίμνους καὶ ἀγροδιαίτους. Ὁποία καταφορὰ ἀλλεπαλλήλων συμβάντων! Ἐνταῦθα μὲν λύπη . . . καὶ τὴν λύπην κατεσίγασεν ἡ βαρύγδουπος τοῦ κόσμου τύρβη, ἐκεῖ δ' ἑορτὴ καὶ πανήγυρις . . . καὶ ἡ ἑορτὴ ἐλησμονήθη, τῆς πανηγύρεως ὁ ἀλαλαγμὸς ἐσβέσθη ὑπὸ τῆς στεντορείου φωνῆς τῶν καθημερινῶν χρεῶν. Τοιαῦτα τὰ ἐγκόσμια! Περιστάσεις δίκην κυμάτων ἀλλήλας διαδεχόμεναι καὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος τείνουσαι, γέροντες ὑπὸ νεογνῶν παραγκωνιζόμενοι, ἄνδρες ὑπὸ μειρακίων ὑποσκελιζόμενοι, τάφος δὲ χαίνων πρὸ τῶν ποδῶν ἁπάντων.

Διὰ τοῦτο κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἑορτάζωμεν πάντες τὸ σάββατον τῶν ψυχῶν, νὰ ἑορτάζωμεν δὲ ἐν εὐλαβείᾳ καὶ μετανοίᾳ. Καλλίστη δὲ εἶναι ἡ συνήθεια τῆς ἐπιτοπίου εἰς τὸν τάφον τῶν οἰκείων μεταβάσεως· ἡ συῤῥοὴ τῶν ζώντων παρὰ τὰ μνημεῖα τῶν ἀποθανόντων ἐνισχύει τὴν πρὸς τὸν θεὸν πίστιν καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον ἀδιαφορίαν, προσμίσγουσα τὴν καρδίαν τῶν ἐν τῇ γῇ πρὸς τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων. Διὰ τοῦτο ἐν Γαλλίᾳ τηρεῖται ἀπαραμειώτως ἡ καθιερωμένη εἰς τοὺς τεθνεῶτας ἑορτή, λαμπρὸν δὲ θέαμα παρέχουσιν αἱ νεκροπόλεις μυριαδων ἀνθρώπων ἐνώπιον μυριάδων ἰτεῶν καὶ κυπαρίσσων γονυπετούντων.

Τίς παρευρεθεὶς εἰς τὸ μνημόσυνον τῆς ἀγαθῆς καὶ ἐνχρέτου Πηνελόπης Ἀποστολοπούλου, θυγατρὸς τοῦ ἀοιδίμου Σκαρβέλη, τίς ἐκράτησεν ἑαυτοῦ, τίς καὶ ἄκων δὲν διεῤῥάγη εἰς δάκρυα, ἀκούων τοὺς ὀλοφυρμοὺς μὲν τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς, τοῦ δὲ ἱερέως μνημονεύοντος ὁλοκλήρου σειρᾶς τέκνων καταλιπόντων τὰς μητρικὰς ἀγκάλας καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀποπτάντων;

Καὶ ὅμως τὸ μνημόσυνον ἐτελείωσεν, αἱ ἅμαξαι, ὑπ' ἀελλοπόδων συρόμεναι ἵππων, ἀπήγαγον τοὺς πολυπληθεῖς φίλους τῆς ἀποθανούσης καὶ ἡ φωνὴ τοῦ κόσμου ἐπεκάλυψε τὰς οἰμωγὰς τῆς μητρός!

Τὴν ἐπιοῦσαν αὐτὴν ἐτελέσθησαν ἑορταί, καὶ μουσικαὶ ἐπαιάνισαν, καὶ γεύματα ἐδόθησαν, καὶ χοροὶ κατωρχήθησαν, ὡς, τὴν ἐπιοῦσαν τῶν ψυχῶν, ἐπῆλθον μεγάλαι ἑορταὶ καὶ ἑβδομὰς καταλύσεως καὶ πανηγύρεις. Φίλος δέ τις, τὸ νεκροταφεῖον Πειραιῶς περιελθών, ἀπὸ μελαίνης πλακὸς ἐξεκόλαψε τὸ ἑξῆς ἐπιτάφιον·

Ἐδῶ, ὦ ἄνθρωπε, ποῦ βλέπεις
Κοιμᾶται ἀναπαύεται ὁ Γιαννακὸς Τζελέπης
Ἐν μέσῳ τόπου χλοεροῦ,
Κ' ἡ σύζυγός του ἡ Φλωροῦ.
κτλ. κτλ. κτλ.

Πῶς δὲ νὰ μὴ μειδιάσωσι κἂν καὶ αὐτὰ τὰ συνεσταλμένα καὶ πενθοῦντα χείλη;

Ἀλλὰ τὴν πολύοινον, πολύξενον, πολυπάρθενον καὶ πολυπάταγον πανήγυριν τοῦ Πεντελικοῦ, τὴν πολυπάτητον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὴν ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ στερηθεῖσαν λάμψεως πανήγυριν τῶν νέων Λιοσίων, διεδέχθη σοβαρωτέρα τις εὐφροσύνη ἡ τῶν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένων.

Εἰς βάθος τριῶν μέτρων καὶ ὑπὸ τὸν λεῖον γήλοφον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀνεκαλύφθησαν τάφοι ἀρχαῖοι φέροντες ἀνάγλυφα καὶ ἐπιγραφάς, εἷς δὲ καὶ ἴχνη χρωματισμοῦ καὶ ἕτερος λείψανα ἐπιγραφῆς, οὐχὶ πλέον γλυπτῆς, ἀλλὰ διὰ χρώματος γεγραμμένης. Καὶ τὰ μὲν ἰδίως ἀρχαιολογικὰ χαίροντες χαίρουσιν ἀφιέμεθα τοῖς ἡμετέροις ἀρχαιολόγοις. Περὶ μόνου δὲ τοῦ τελευταίου ἀνορυχθέντος ἀναγλύφου ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, θεωροῦντες αὐτὸ ἔργον λαμπρὸν τέχνης, ἔστω καὶ μεταγενεστέρας. Νεανίας ἔφιππος καταῤῥίπτει ὀλόγυμνόν τι καὶ ἀσπίδα μόνην φέρον μειράκιον καὶ περὶ τὸν βραχίονα τετυλιγμένον ἔχον μανδύαν. Καὶ τοῦτο μέν, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος ἐντελῶς κεκλιμένου στηριζόμενον, τὸν δὲ δεξιὸν πόδα τεταμένον ἔχον, ἀντικρούει τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ· ὁ δ' ἱππεὺς διὰ θαυμασίου ἀγῶνος ὑπερπηδᾷ καὶ καταπατεῖ τὸν ἀντίπαλον. Τὸ ἀνάγλυφον, ἀκέραιον εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, εἶναι τεθραυσμένον εἰς δύο τεμάχια εὐκόλως συγκολλώμενα, φέρει δὲ κάτωθι τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν μεγάλοις γράμμασι γεγραμμένην·

ΔΕΞΙΛΕΩΣ ΛΥΣΑΝΙΟΣ ΘΟΡΙΚΙΟΣ
ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΠΙ ΤΕΙΣΑΝΔΡΟ ΑΡΧΟΝΤΟΣ
ΑΠΕΘΑΝΕ ΕΠ' ΕΥΒΟΛΙΔΟ
ΕΓ ΚΟΡΙΝΘΩι ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΙΠΠΕΩΝ

Γίνονται δὲ αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται ὑπὸ ἰδιωτῶν, παρέχουσαι ἐλπίδας οὐκ ὀλίγων δικῶν καὶ μακρᾶς ἀργοπορίας. Ἡ Ἁγία Τριὰς κεῖται ἐν τῷ Κεραμεικῷ· ἐκεῖ δέ, φαίνεται, ἔστησεν ὁ Σύλλας τὰς μηχανὰς πολιορκῶν τὴν πόλιν καὶ πρὸς τοῦτο ἐπέχωσε τοσοῦτον χῶμα.

Ἡ δὲ ἐκπολιορκηθεῖσα πόλις, τὸ τοσάκις ἐρημωθὲν καὶ ἀνάστατον γενόμενον ἄστυ, περιεβλήθη καὶ πάλιν ἔνδυμα χαρᾶς καὶ ἐπὶ τρία ὁλόκληρα ἡμερονύκτια ἑώρτασε τὴν ἀπὸ τοσούτων, ἀλλ' εὐτυχῶς ὀλιγοχρονίων, δεινῶν ἐλευθέρωσίν του καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ στέμματος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Πρὸς τί ν' ἀναφέρωμεν δοξολογίας, παρελάσεις στρατιωτικάς, μουσικοὺς παιᾶνας, φωταψίας, οἰκίας σημαιοστολίστους, χαρὰν ἐπιλάμπουσαν καὶ διαφόρως μορφάζουσαν ἁπάντων τὰ πρόσωπα; Μόνοι οἱ ἰδόντες τοὺς πρό τινος ἀλλεπαλλήλους ἐν Ἑλλάδι νεωτερισμοὺς καὶ τὸ πολυστασίαστον τῆς πρωτευούσης ἠδυνήθησαν νὰ καταμετρήσωσι τὴν ἄμετρον ἀγαλλίασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Σύλλογος δ' ἀξιωματικῶν, τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἐθνοφυλακῆς, καταδειπνήσας καὶ ἀκρατισθεὶς καὶ κυλικηγορήσας ἐν εὐθυμίᾳ καὶ ἑορτάσιμον ἀνάψας πῦρ, ἐπέστεψε μουσικευόμενος τὴν ἐθνικὴν περιχάρειαν.

Μιᾷ δ' ἡμέρᾳ ὕστερον, *ἐκ τῆς ἡδείας ἀκοῆς* τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου *διαχυθέντες* οἱ τοῦ τετάρτου τάγματος τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἔστησαν δι' ἐράνου παρὰ τὸ Θησεῖον καλὸν τρόπαιον, ὑπὸ σημαιῶν περιστεφὲς καὶ δαφνοστόλιστον καὶ διαφόρους φέρον ἐπιγραφάς· περιέζωσαν δὲ καὶ τὸν ναὸν διὰ πυρίνου ζώνης, καί, ἐμπήξαντες πυρσούς, ἔτερψαν τὸ πολὺ πλῆθος διὰ καλῆς μουσικῆς, διελύθησαν δὲ βαθείας ἤδη τῆς νυκτός.

Αὐτὴν ἐκείνην τὴν νύκτα συμπεριεχόρευον οἱ φιλορχησταὶ ἐν τῇ ἐν Πειραιεῖ ἐλλιμενιζούσῃ ἰταλικῇ ναυαρχίδι καὶ κατὰ θάλασσαν *πρὸς αὐλοὺς ἐσκίρτων εὐρύθμως* ὑφ' ἡδονῆς, τὸ τοῦ Εὐριπίδου ὑπερβάντες

γᾶ πᾶσα χορεύσει.

Προσεκάλει δὲ εἰς τὸν χορὸν ὁ ναύαρχος Οὐάκκας ἐκ Νεαπόλεως ἕλκων τὸ γένος καὶ πρῶτος, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας ἀγωνιζομένους προσαγαγὼν τὸ ναυτικὸν τοῦ πεπτωκότος βασιλέως τῶν δύο Σικελιῶν.

Ἀναβῶμεν νῦν πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅθεν μετ' ὀ-

λίγον ἐπ' ἀτμαμάξης θὰ καταβαίνωμεν εἰς Πειραιᾶ, καὶ ἀναδράμωμεν εἰς παρελθούσας ἡμέρας· οὔτε δάφνη, οὔτε ἐλαία, οὔτε σέλινον, οὔτε λεύκη ἔστεψεν ἐφέτος ποιητικόν τι μέτωπον τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ λόγος ἁπλούστατος· ἡ πολιτικὴ παρεισέδυ καὶ εἰς τὴν ποίησιν· καὶ ἐδηλητηριάσθη ἡ ποίησις· καὶ, ἀντὶ δάφνης καὶ χιλιοδράχμου βραβείου, ἀντιδότου χρήζει τῆς αὐστηρότητος. Τοῦτο δ' ἐγένετο, ὡς βλέπουσιν οἱ ἀναγνῶσται ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ εἰσηγητοῦ. Δὲν λέγομεν τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ φιλολογικοῦ ἀγῶνος· οἱ ἀληθεῖς φιλολόγοι, ὡς καὶ οἱ ἀληθεῖς ποιηταὶ, ἀδιαφοροῦσι πρὸς τὰς ἐγκοσμίους ἀηδίας· εὐτυχῶς δ' εὑρέθησάν τινες μὴ παραμελήσαντες τὰ γράμματα ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς, δι' ὃ καὶ ἐβραβεύθησαν.

Ἡ ἐσωτερικὴ διασκευὴ τῆς παρὰ τὴν Μητρόπολιν Παναγίας Γοργοπίκου ἐτελείωσεν· ἐγένετο δὲ μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας. Τὸ *Τέμπλον* ἐστήθη ἐξ ἐπιχρύσου ξύλου, ὡς τὸ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, εἰκόνες δὲ καλαὶ ἐτέθησαν. Παραλείπομεν τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ σχεδίου· ἐν μιᾷ λέξει τὸ ἐκκλησίδιον τοῦτο ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς εἶναι μικρὸν ἀριστούργημα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης. Ἀλλ' ἐξεδόθη ἐσχάτως σοφωτάτη ἐπιστολὴ *περὶ Φραγκίσκου τοῦ Κόκκου*, ἥτις ἀναφέρει, ἐν παρόδῳ καὶ παραδείγματος χάριν, ὅτι ὁ τὰ πάντα θέλων νὰ *ἐκφραγκίσῃ* Buchon ἠπατήθη καὶ περὶ τοῦ Καθολικοῦ λέγων, ὅτι εἶναι κτίσμα τῆς φραγκικῆς δυναστείας· καὶ τοῦτο μὲν κατ' οὐδὲν προσπαθοῦμεν ν' ἀναιρέσωμεν· ἀλλ' ἰδοὺ τί λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς Κύριος Σοφ. Οἰκονόμος· «οἷον τὸν παρὰ τῇ νῦν μητροπόλει ναΐσκον τοῦ Σωτῆρος (ὃν κακῶς ὀνομάζει Καθολικὸν τῶν Ἀθηνῶν, ὡς τὰ τοῦ Βιλλαρδουΐνου φέροντα οἰκόσημα)» καὶ τοῦτο ἰδίως θέλομεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ὁ παρὰ τῇ νῦν μητροπόλει ναΐσκος λέγεται τῷ ὄντι *Καθολικὸν* καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς *Παναγίας Γοργοπίκου*, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ ὁ πρὸ ὀλίγου περὶ Ἀθηνῶν γράψας Κύριος Ἐρνέστος Βρετὼν, τὴν αὐτὴν ἐπιφέρει περὶ τοῦ ἐκκλησιδίου γνώμην, λέγων ὅτι δὲν ὀνομάζεται Καθολικόν.

Ὁ Κ. Βρετὼν τίθησι τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἀδριανοῦ παρὰ τὴν « περίεργον ἐκκλησίαν *Παναγίαν Γοργοπίκου*, ἧς πλησίον περατοῦται, λέγει, κατ' αὐτὰς ἡ νέα μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν καθιερωθεῖσα εἰς τὸν Σωτῆρα.» Ἐν σημειώσει δὲ προστίθησιν· «Ἡ ἐκκλησία αὕτη περιγράφεται ἡμαρτημένως ἐν τοῖς *Ἀρχαίοις* καὶ *νέοις Μνημείοις* τοῖς τυπωθεῖσι ὑπὸ τὴν ἐφορείαν τοῦ Κ. J. Gailhabaud, ὀνομαζομένη *Καθολικὸν*, μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ Καθολικὸν, κείμενον κατὰ τὴν ὁδὸν Αἰόλου, κατηδαφίσθη πρὸ πολλοῦ καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς πλατείας τῆς καλουμένης *Πλατεῖα Παντελεήμονος*. » (Ἴδε Ἐρνέστου Βρετὼν Athènes, σελ. 242 σημ. 4.)



Μαγειρεῖον ἐν στρατοπέδῳ.

Διότι καὶ ἐν τῷ ἄτλαντι τοῦ Buchon *Καθολικὸν* λέγεται ἡ ἐζωγραφημένη ἐκκλησία, αὐτὴ ἡ παρὰ τὴν μητρόπολιν καὶ σήμερον σωζομένη, καὶ ἐκ τῆς συμπαραβολῆς τοῦ Σπὸν καὶ τοῦ Ξαβερίου Σκροφάνιδος καταφαίνεται ὅτι ἡ *Παναγία Γοργοπίκου* καὶ τὸ *Καθολικὸν* μία καὶ ἡ αὐτὴ εἰσὶν ἐκκλησία.

Ἄλλως τε ὅτε Σπὸν καὶ ὁ Χάνδλερ καὶ ὁ Σκρόφανις λέγουσι τὸ Καθολικὸν μητρόπολιν τῶν Ἀ-

θηνῶν· ὁ δὲ τελευταῖος ἀναφέρει καὶ τὰ *ζωδιακὰ σημεῖα*· τὸ δὲ παρὰ τὴν νέαν μητρόπολιν ἐκκλησίδιον ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἀναντιῤῥήτως ἡ μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Couchaud μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ εἰκονογραφία καταδεικνύει.

Ἐν τούτοις ἐξετράπημεν καὶ πάλιν εἰς ἀρχαιολογικά· πολλοὶ δὲ τῶν ἀναγνωστῶν προτιμῶσι βεβαίως νὰ ἀκούωσι περὶ πραγμάτων νεωτέρων. Ἀλλὰ περὶ τίνος πλέον νὰ ὁμιλήσωμεν;--Περὶ ἀερίου;--Γνωρίζετε καλλιώτερον ἐμοῦ ὅτι πρό τινος εἰσήχθη εἰς διάφορα καταστήματα τῶν Ἀθηνῶν, οἷον ζαχαροπωλεῖα, κουρεῖα, καφφενεῖα καὶ μαγειρεῖα. — Περὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῆς ἐθνοφυλακῆς; — Οὐδὲν καινόν. Μεταξὺ λόγων μόνον θὰ τολμήσω νὰ ἀναγγείλω ὑμῖν νέαν ἐφεύρεσιν στρατιωτικοῦ μαγειρείου ἐκτεθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν ἐπιθεωρήσει.

Πρό τινων μηνῶν ἐγένετο ἐν Οὐϊμβλεδῶνι τῆς Ἀγγλίας ἐπιθεώρησις στρατιωτική, ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Κανταβριγίας. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται εἰς 12,000 συμποσούμενοι, ἐξετέλεσαν ἀσκήσεις καὶ ἑλιγμοὺς θαυμασίους. Ἐν δὲ τῇ ἐπιθεωρήσει παρετηρήθησαν στρατιωτικά τινα μαγειρεῖα ἐκ τοῦ προχείρου ἐστημένα καὶ χρησιμεύοντα πρὸς διαπέρασιν ποταμῶν κλ.

Τὰ μαγειρεῖα ταῦτα συγκροτοῦνται ἐκ μακρᾶς σειρᾶς σωλήνων, εὐκόλως πρὸς ἀλλήλους συνδεομένων. Ἐπὶ τῶν σωλήνων τούτων τοποθετοῦσι σανίδας, οὕτω δὲ τὸ ἰκρίωμα ἐπιπλέει καὶ δύναται νὰ βαστάσῃ ἀνθρώπους τινάς.

Θέλετε νὰ ἀντιγράψω ἐπιστολὴν κυκλοφοροῦσαν πρό τινος ἐν Ἀθήναις ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα καὶ ἀπὸ στόματος ἀνδρικοῦ εἰς ἀνδρικὰ ὦτα ἀφιπταμένην;... Ἀδύνατον . . . Οὐδὲν λοιπὸν ἄλλο ἢ ν' ἀναγγείλω εἰς μὲν τὰς μουσουργοὺς ἡμῶν νεάνιδας τὸν θάνατον τοῦ μεγίστου τοῦ κλειδοκυμβάλου διδασκάλου Αἰμυλίου Prudent . . . εἰς δὲ τοὺς ἀρχαίους μαθητὰς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ὅτι γίνεται ἐνταῦθα συνεισφορὰ ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως μνημείου εἰς τὸν μέγαν φιλέλληνα Γυίλφορδ· ἧς ὁ ἐλάχιστος ὅρος εἶναι δραχμαὶ εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατόν . . . .

Σ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΟΥΝΙΟΥ 1, 1863.

—ooo—

Τρία ἀλλεπάλληλα τηλεγραφήματα ἐκόμισαν ἡμῖν τρεῖς ἀλλεπαλλήλους καὶ ὁριστικὰς τέλος εἰδήσεις. Τὸ μὲν πρῶτον ὅτι τὸ στέμμα ἐγένετο ἐπισήμως δεκτὸν ἐν Δανίᾳ, τὸ δεύτερον ὅτι τὸ περὶ τῆς Ἑπτανήσου πρωτόκολλον ὑπεγράφη τὴν 24/5 Ἰουνίου καὶ τὸ τρίτον ὅτι ἐτελέσθη ἐπίσημος καὶ λαμπρὰ τελετὴ ἐν Κοπεγχάγῃ διὰ τὴν παραδοχὴν τοῦ στέμματος.

* * *

Τὸ αὐτὸ σάββατον, καθ' ὃ ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ ἐν Κοπεγχάγῃ, ἐδοξολόγει καὶ ἡ Ἑλλὰς τὸν Θεὸν ὅτι τῇ ἔστειλε τέλος πάντων βασιλέα· καὶ μετὰ τὴν δοξολογίαν ἐγένετο παρέλασις τῆς Ἐθνοφυλακῆς καὶ τοῦ στρατοῦ, προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως.

* * *

Ἡ «Κλειὼ» περιέχει τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Δανίας πρὸς τοὺς ἐν Κοπεγχάγῃ πρέσβεις ἡμῶν ἔχουσαν ὡς ἑξῆς·

« Εἰλικρινῶς ὑπὸ χαρᾶς πεπληρωμένος, δύναμαι νὰ σᾶς ἀναγγείλω προκαταρκτικῶς, κύριοι, ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ σεβαστὸς ἡγεμών μου, σενεννοηθεὶς μετὰ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ τῆς Δανίας, ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ, ἐπ' ὀνόματι τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου Γεωργίου, τὸ στέμμα, εἰς ὃ ἐκάλεσαν αὐτὸν αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ ψῆφοι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

» Πεπεισμένη δὲ ἀκλονήτως ὅτι ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου εἶναι πρᾶξις μεγίστης σημασίας διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ Α. Μ. ἔκρινεν ὅτι ὤφειλε νὰ θέσῃ τὴν παραχώρησιν τῶν Ἰονίων νήσων *ὡς ὅρον ἀπαραίτητον τῆς ἀποδοχῆς τοῦ στέμματος*. Αἱ τρεῖς προστάτιδες δυνάμεις, συνηγμέναι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Λονδίνῳ, ἀνεγνώρισαν τὴν ἀξίαν τῶν σκέψεων τούτων, καὶ ἡ Μ. Βρετανία ἐδείχθη εὐδιάθετος νὰ παραιτηθῇ χάριν τῆς Ἑλλάδος τῆς προστασίας, ἣν ἤσκησεν ἐπὶ τῶν νήσων μέχρι τοῦδε, ὑποβάλλουσα τὴν παραχώρησιν εἰς ὅρους, οἵτινες ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θέλουσι βραδύνει νὰ πραγματωθῶσιν.

» Ἑπομένως ὁ ἐν Λονδίνῳ πρέσβυς τῆς Α. Μ. παρηγγέλθη νὰ κηρύξῃ εἰς τὴν Σύνοδον, ὅτι ὁ βασιλεὺς δέχεται ἐν ὀνόματι τῆς Α. Β. Υ. τὸ στέμμα, ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ὅτι ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου πράγματι τελεσθήσεται ἐν μέλλοντι λίαν προσεχεῖ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ προηγηθῇ αὕτη τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πρίγκηπος εἰς τὴν Ἑλλάδα.

» Ἔσπευσα ν' ἀνακοινώσω ὑμῖν ἀπὸ τοῦδε τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ προσθέτω ὅτι θέλετε λάβει περαιτέρω θετικὴν εἰδοποίησιν, ὁρίζουσαν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θέλετε γίνει δεκτοὶ πρὸς τὴν πανηγυρικὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς σας παρὰ τῇ Α. Μ. καὶ λάβει τὴν αὐθεντικὴν ἀπάντησιν τοῦ βασιλέως ».

Προσέθηκε δ' ἔπειτα διὰ ζώσης κατὰ τὴν «Κλειὼ» ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ μᾶλλον *βεβαίως*, θὰ

γίνῃ τὸ σάββατον ἡ ἐπίσημος τελετὴ τῆς παρουσιάσεως.

* * *

Ἐν τῇ Ἀγγλικῇ βουλῇ ἐλέχθησαν πάλιν πολλὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ ὑπὲρ Ἑλλάδος.

* * *

Εἰς τὴν Συνέλευσιν προετάθησαν προγραφαὶ καὶ καθαιρέσεις ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Διωρίσθη δὲ παρ' αὐτῆς ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου.

* * *

Καὶ πάλιν κλόνος ὑπουργείου. Αἱ δ' ἐφημερίδες ἀναγγέλλουσι πόλεμον σφοδρὸν ἐπικρεμάμενον.

* * *

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἐξελέχθη ὁ τίμιος πολίτης καὶ καθηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς δ.καίου Κύριος Διομήδης Κυριακοῦ. Ἀντιπρόεδροι δὲ οἱ Κ. Κ. Ἰ. Καραγιαννόπουλος, Ἰ. Μεσσηνέζης καὶ Σπυρίδων Ἀντωνιάδης.

* * *

Ἐν Παρισίοις ἐπέτυχεν ἡ ἀντιπολιτευομένη μερὶς κατὰ τὰς ἐκλογάς. Ἀλλ' ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Γαλλίας ἐπέτυχον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ κυβερνητικοὶ ὑποψήφιοι.

* * *

Ἐν Ἀμερικῇ πόλεμος ἀδιάλλακτος καὶ μάχαι αἱματηρόταται ἄνευ ἀποτελέσματος.

* * *

Ἐν δὲ Δακίᾳ ὁ καταδιωγμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναφλεγμαίνει. Καθ' ἑαυτῶν παρασκευάζουσι τὰ βέλη οἱ Δάκες.

* * *

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἔλαβε παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν·

Κοπεγχάγῃ τῇ 21 Μαΐου (2 Ἰουνίου) 1863.

Κύριε Ὑπουργέ!

Ἐτηλεγραφήσαμεν ὑμῖν χθὲς τὴν εὐχάριστον ἀγγελίαν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ στέμματος, ἣν ἐγγράφως ἐκοινοποίησεν ἡμῖν ὁ Κ. Χάλλ. Σπεύδομεν ἤδη νὰ σᾶς διαβιβάσωμεν ἀντίγραφον τῆς ἀπὸ 20 Μαΐου (1 Ἰουνίου) διακοινώσεως τῆς ἐξοχότητός του, (Ἴδε ἀνωτ.) ἐν ᾗ θέλετε παρατηρήσει ὅτι γίνεται μνεία μόνον περὶ τῆς παραχωρήσεως τῆς Ἑπτανήσου, ὡς ὅρου ἀνυπερβλήτου πρὸς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στέμματος· θέλετε δὲ ἐπίσης παρατηρήσει ὅτι αἱ εὐεργέτιδες δυνάμεις ἀνεγνώρισαν τὸ ἀναγκαῖον καὶ σπουδαῖον τοῦ ὅρου τούτου, ἡ δε μεγάλη Βρετανία ἐδείχθη λίαν διατεθειμένη εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἐπ' αὐτῶν προστασίας αὐτῆς ὑποβάλλουσα τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτην εἴς τινας ὅρους, οἵτινες κατὰ τὴν πεποίθησιν τοῦ Κ. Χάλλ ταχέως ἐξομαλυνθήσονται.

Ἐν τῇ ἀποστελλομένῃ διακοινώσει θέλετε ἐπίσης παρατηρήσει ὅτι ἡ πραγματικὴ παραχώρησις τῶν νήσων θέλει προηγηθῇ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ βασιλέως διὰ τὴν Ἑλλάδα. Παρετηρήσαμεν ζωηρότατα τὴν ἀνάγκην τῆς ταχίστης εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταβάσεως τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ὁ Κ. Χάλλ παρετήρησεν ἡμῖν ὅτι ὀφείλομεν νὰ μὴ ἐπιμένωμεν πολὺ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο πρὸ τῆς παραδοχῆς τοῦ στέμματος, διότι ἐπιμονὴ τοιαύτη ἤθελε γεννήσει νέας ἴσως δυσκολίας. Ἐξέφρασε δὲ ἡμῖν τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, ὅτι μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ στέμματος αὐτὰ τὰ πράγματα θέλουσιν ὑπαγορεύσει τὴν ταχεῖαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετάβασιν τοῦ ἡγεμόνος. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι αὕτη δὲν θέλει ἐπὶ πολὺ βραδύνει, διότι, καθ' ἃς ἔχομεν πληροφορίας, ἡ τοῦ νέου βασιλέως confirmation (ὁμολογία), ἥτις ἔμελλε νὰ γίνῃ τὸν Σεπτέμβριον, ἄρχεται ἅμα μετὰ τὴν ἀποδοχήν.

Τὸ Σάββατον 25 Μαΐου (6 Ἰουνίου) ἐλπίζομεν νὰ παρουσιάσωμεν ἐπισήμως τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως. Σήμερον διεβιβάσαμεν εἰς τὸν ὑπουργὸν Κ. Χάλλ τὰ σχέδια τῶν προσφωνήσεων πρός τε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας καὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἐν ὀνόματι μὲν τῆς ἐπιτροπῆς θέλει ὁμιλήσει ἑλληνιστὶ ὁ ναύαρχος Κ. Κανάρης, αἱ δὲ ἀντιφωνήσεις θέλουσι λεχθῇ δανιστί. Ὡς ἐπληροφορήθημεν δὲ εἰς τὴν ἐπίσημον τελετὴν τῆς 25 Μαΐου (5 Ἰουνίου) θέλουσι παρευρεθῇ καὶ οἱ ἐν Κοπενάγῃ πρέσβεις τῶν τριῶν εὐεργετίδων δυνάμεων. Ἀντίγραφα τῶν προσφωνήσεων καὶ ἀντιφωνήσεων θέλομεν πέμψει ἡμῖν διὰ τοῦ προσεχοῦς ταχυδρομείου. Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ στέμματος σκοπεύομεν ν' ἀναχωρήσωμεν.

Μολονότι θεωροῦμεν περιττόν, οὐχ ἧττον ἡ τήρησις τῆς τάξεως, προσθέτομεν, πρέπει νὰ ἦναι τὸ περιφρόντιστον μέλημα τῆς τε ἐθνικῆς συνελεύσεως, τῆς κυβερνήσεως καὶ ἁπάντων τῶν πολιτῶν, διότι ἐσμὲν πεπεισμένοι ὅτι ἡ ἑδραίωσις τῆς ἡσυχίας θέλει ἐπιταχύνει τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως· πᾶς δὲ ὅστις ἤθελεν ἀποπειραθῇ νὰ διαταράξῃ τὴν τάξιν ἤθελε προσβάλλει μεγάλα τῆς πατρίδος συμφέροντα.

Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ διακοινώσητε τὸ περιεχόμενον τῆς παρούσης μας εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν.

Δέχθητε, κύριε ὑπουργέ, τὴν διαβεβαίωσιν τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μας.

Κ. ΚΑΝΑΡΗΣ,
Θ. Α. ΖΑΙΜΗΣ,
Δ. ΓΡΙΒΑΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΝΕΙΛΟΥ ΠΗΓΑΙ. Ἄδεται ἀπό τινος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὅτι ἀνεκαλύφθησαν τέλος πάντων τοῦ ποταμοῦ Νείλου αἱ πηγαὶ ὑπὸ δύο ἄγγλων Speake καὶ Grant ὀνομαζομένων. Λεπτομέρειαι περὶ τούτου δὲν εἶναι γνωσταὶ, διότι οἱ εὑρόντες, καὶ ὡς βραχυλόγοι καὶ ὡς μόνην τὴν πάτριον γλῶσσαν γινώσκοντες, ὀλίγα λέγουσιν· ἐκ τῶν συντόμων ὅμως αὐτῶν ἀποκρίσεων προκύπτει ὅτι ὁ Νεῖλος πηγάζει ἐξ εὐρυτάτης λίμνης παρὰ τὴν Κοντογύρην, πέντε ὡς ἔγγιστα μοίρας ἀπέχουσαν τοῦ Ἰσημερινοῦ κατὰ τὸ προσάρκτιον ἡμισφαίριον.

Οἱ κύριοι οὗτοι διηγοῦνται τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τὰς ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας, καὶ μάλιστα ὅτι κατακαλύπτονται ὑπὸ ἐλεφαντίνων ὀστῶν. Πιθανὸν ἡ Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν περαιτέρω ἔρευναν, διότι ὁ ἀντιβασιλεὺς Ἰσμαὴλ Πασᾶς εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ἡγεμόνων, οἵτινες καὶ μεριμνῶσι καὶ ἐργάζονται ὑπέρ τε τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς εὐδαιμονίας τῆς πατρίδος αὐτῶν.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΩΝ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑι. Ἡ Ἀγγλία καταναλίσκει μέγα ποσὸν πορτογαλλίων, καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῶν καρπῶν τούτων αὐξάνει τόσον, ὥστε, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Ἀγγλίᾳ γενομένην στατιστικὴν, εἰσήχθησαν κατὰ τὸ 1861, 4,000,000 Bushels, ὅπερ ἐστὶ ἓν Ἀγγλικὸν μέτρον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέτρον τοῦτο καλούμενον Bushel ἐμπεριέχει ἑξακόσια πεντήκοντα πορτογάλλια, ἕπεται ὅτι κατηναλώθησαν κατὰ τὸ 1861, 650,000,000 καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο πλησιάζει κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις ἐντὸς ὀλίγου νὰ διπλασιασθῇ. Ὡς πρὸς τὰς χώρας ἐξ ὧν οἱ καρποὶ οὗτοι μεταφέρονται, ἐξάγεται ἐκ τῆς αὐτῆς στατιστικῆς τὸ ἀκόλουθον. Ἐκ τῆς Πορτουγαλλίας εἰσήχθησαν Bushels 480,480 ἐκ τῶν Ἀσορῶν νήσων 627,709, καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι τὰ καλήτερα, τὰ λεγόμενα πορτουγάλλια τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ, καὶ ἕνεκα τούτου τὰ πολυτιμότερα. Ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰσήχθησαν 158,674, ἐκ τῆς Σικελίας 140,983. Ἐξ ἄλλων χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅμως ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀναφέρεται, εἰσήχθησαν 8,584 Bushels. Διατί ἆρά γε νὰ μὴ εἰσαχθῶσι πορτουγάλλια τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀγγλίαν, καὶ νὰ εἰσέλθῃ τοιουτοτρόπως σημαντικὸν κέρδος εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους.

Τὰ πορτουγάλλια ὀνομάζονται Orange, καὶ ἡ λέξις αὕτη παράγεται ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως Aurantium ὅπερ ἐστὶ χρυσόμηλον. Ἡ λέξις αὕτη ἐτυμολογεῖται κατὰ τὸν διάσημον Lassens ἐξ ἀρχαίας Ἰνδικῆς λέξεως Nagaranga ὅπερ σημαίνει χαρὰ, ἡδονὴ τῶν Ἐλεφάντων, διότι οἱ Ἐλέφαντες ὑπεραγαπῶσι τοὺς καρποὺς τούτους. Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης κατάγεται τὸ ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ καρποῦ τούτου Narandsh, τὸ Πορτουγαλλικὸν καὶ Ἰσπανικὸν Naranza, Laranza καὶ τέλος τὸ Γαλλικὸν Orange.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΤΟ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗι ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ. — Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας ὑπάρχουσι νῦν 560 ἰατροί, 179 χειροῦργοι, καὶ 912 μαῖαι. Ἐξ αὐτῶν οἱ 93 ἰατροὶ, 13 χειροῦργοι καὶ 9 μαῖαι μισθοδοτοῦνται παρὰ τοῦ δημοσίου· 92 ἰατροὶ, 32 χειροῦργοι καὶ 14 μαῖαι μισθοδοτοῦνται ὑπὸ διαφόρων καταστημάτων· οἱ δὲ λοιποὶ 375 ἰατροὶ, 134 χειροῦργοι καὶ 890 μαῖαι ζῶσιν ἐκ τυχηρῶν εἰσοδημάτων. Ἀναλογοῦσι δὲ εἷς ἰατρὸς ἐπὶ 947 κατοίκων, 1 χειροῦργος ἐπὶ 2961 κατοίκων καὶ μία μαία ἐπὶ 291 γυναικῶν.

ΡΟΔΟΧΡΟΕΣ ΟΔΟΝΤΕΣ. — Ἐσχάτως ὁ ἐν Βιέννῃ ἰατροκαθηγητὴς Κ. Μόρτζ Χείδερ ἐπεσκέπτετο δύω δίδυμα κοράσια, ἀμφότερα ἔχοντα ἐκ γενετῆς ῥοδόχροας ὀδόντας, οἱ ὁποῖοι καὶ μετὰ τὴν πτῶσίν των ἀνεφύησαν πάλιν τοῦ αὐτοῦ χρώματος.

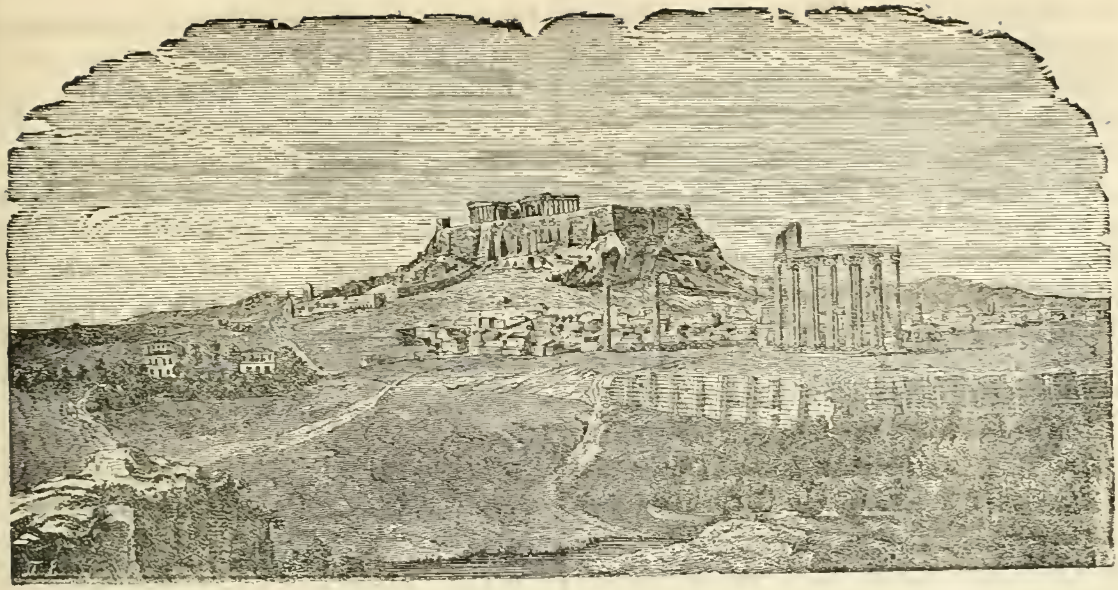
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ. Ἡ ἱστορία ἀναφέρει περί τινος παιδίου ἀνευρεθέντος εἰς τὰ δάση τῆς Λιθουανίας, τὸ ὁποῖον στηριζόμενον ἐπὶ τῶν τεσσάρων, ὡς τὰ τετράποδα, ἄρθρων, μετὰ δυσκολίας ζωγρηθὲν, συνείθισε νὰ περιπατῇ ἐπὶ μόνων τῶν ποδῶν καὶ νὰ προφέρῃ ἐνάρθρους τινὰς φωνάς. Ὅμοιόν τι συνέβη καὶ εἰς Aveyron τῆς Γαλλίας. Ὁ δὲ Βοεράδιος λέγει ὅτι ἐν Ὀλλανδίᾳ εὑρέθη μεταξὺ ποίμνης ἀγρίων αἰγῶν νεανίας συζῶν μετ' αὐτῶν καὶ τὸ βάδισμα καὶ τὴν φωνὴν αὐτῶν μιμούμενος. Τοὺς τοιούτους ἐξέλαβόν τινες ὡς φύσει ἀγρίους ἀνθρώπους· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος φύσει ἐστὶ κοινωνικὸς, καὶ οἱ τοιοῦτοι εἰσὶ συνήθως βρέφη ἀπολεσθέντα καὶ περιωρισμένου πνεύματος, ἢ ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι idiots, τὰ ὁποῖα οὐχὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ αὐτῶν νοὸς προσλαμβάνουσι τὰ ἤθη τῶν μεθ' ὧν ἀνατρέφονται ζώων.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΓΡΙΦΟΣ.



Ἡ λύσις ἐν τῷ ἑπομένῳ φυλλαδίῳ.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 318.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΣΑΝΣΚΡΙΤΙΚΗΣ ΛΕΞΕΩΣ ΤΑΠ.

Κύριε Συντάκτα !

Η ἀκόλουθος παραβολὴ τοῦ ῥήματος τῆς Σανσκρίτης tap, καίω, πρὸς τὰ ὅμοια ῥήματα ξένων γλωσσῶν, πιθανὸν νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς πολλοὺς ἀναγνώστας τοῦ ὠφελιμωτάτου περιοδικοῦ σας.

तप tap.

Ἰδοὺ πῶς ἑρμηνεύει τὸ Σανσκριτικὸν τοῦτο ῥῆμα ὁ Westergaard-(Radices L. Sanscritae 1841). 1. urere, calefacere, torrere, δηλ. καίω, θερμαίνω, φρύγω· καὶ μεταφ. cruciare, angere, δηλ. βασανίζω, ἄγχω.

Πληρέστερος εἶναι ὁ Bopp, (Glossarium Sanscritum 1847) tap, calefacere, urere, θερμαίνω καίω, καὶ μεταφορ. dolore afficere, vexare, λυποῦμαι ταλαιπωροῦμαι, cruciare, vexare, βασανίζω, ταλαιπωρῶ, Se ipsum castigare, corpus suum vexare, ἐμαυτὸν βασανίζω, τὸ σῶμά μου ταλαιπωρῶ.

Ὁ Wilson (Dictionary in Sanscrit and English 1832) λέγει τὰ ἑξῆς· Tap, to heat or be hot, to burn; (hence figuratively) to suffer mental or bodily pain. To have pre-eminent or super human power.—To bear or inflict pain, anguish, heat, distress, etc. To be sorrowful, to repent. δηλ. θερμαίνω, ἢ εἶμαι θερμὸς, καίω·— ὅθεν μεταφορικῶς ὑποφέρω ψυχικὸν ἢ σωματικὸν πόνον. Ἔχω ἔξοχον, ἢ ὑπεράνθρωπον δύναμιν. Ὑποφέρω ἢ προξενῶ πόνον, στενοχωρίαν, θέρμην, ταλαιπωρίαν κτλ. Λυποῦμαι, μετανοῶ.

Ἔρχομαι τέλος εἰς τὸ Sanskrit Wörterbuch— τῶν Otto Böhtlingk καὶ Rudolph Roth. St-Petersburg 1859. Ἰδοὺ ὅσα περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ταύτης, ἔγραψαν οἱ συγγραφεῖς οὗτοι· tap — Wärme von sich geben, warm sein, scheinen (von der Sonne)— 2 Erwärmen, erhitzen, ghühend machen: bescheinen (von der Sonne) — Schmerz empfindem, leiden Schmerzen, quälen, peinigen, betrüben, beschädigen. δηλ. θερμαίνω ἀφ' ἑαυτοῦ, εἶμαι θερμὸς, λάμπω, (ἀπὸ τὸν ἥλιον). 2 θερμαίνω, καίω, πυρακτόνω, λάμπω (ἀπὸ τὸν ἥλιον), ταλαιπωροῦμαι, θλίβομαι, ταλαιπωρῶ, βασανίζω, στενοχωροῦμαι, βλάπτω.

Ἐκ τῶν πολλῶν τούτων ἑρμηνειῶν, δύω κυρίως εἶναι, αἵτινες ἐπισύρουν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώ-

στου. Πρώτη, καίω, θερμαίνω, δευτέρα, ταλαιπωροῦμαι, βασανίζομαι. Ἀμφοτέρας ταύτας, παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ ἔχῃ κατὰ νοῦν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἑπομένων.

Πρὶν ἀναζητήσω τὴν λέξιν ταύτην εἰς τὴν ἡμετέραν ἑλληνικὴν, καλὸν εἶναι νὰ ζητήσωμεν αὐτὴν, εἰς τὰς συγγενεῖς διαλέκτους. Τοιουτοτρόπως βαδίζοντες, καλήτερα θὰ σαφηνίζωμεν τὴν συγγένειαν πολλῶν λέξεων, καὶ καλήτερα θὰ ἐννοήσωμεν αὐτὴν ὅσοι τοὐλάχιστον εἴμεθα ἄπειροι τοιούτων μελετῶν.

Τὴν αὐτὴν ῥίζαν ἐφύλαξεν ἡ ἀρχαία γλῶσσα τῶν Περσῶν· ἡ Ζένδ—tap—κατὰ τὸν Bopp, ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τῆς Σανσκριτικῆς—lucere—urere, vexare— δηλ. λάμπω, καίω, βασανίζω· ἔχει καὶ τὸ ἐπίθετον tafnu—urens—καίων. Συγγενεύει μετὰ τοῦ Σανσκριτικοῦ ἐπιθέτου tapanas, πᾶς ὁ θερμαίνων ἢ φλογίζων. Τῆς γλώσσης ταύτης ὀλίγιστα συγγράμματα διεσώθησαν, διὸ καὶ ὀλίγας τοιαύτας λέξεις ἔχει. Ἀρκεῖ νὰ μάθωμεν, ὅτι τὴν ἐφύλαξεν ἀναλλοίωτον.

Πλουσιωτέρα εἰς λέξεις τοιαύτας εἶναι ἡ Περσική. Ἀπαντῶμεν πρῶτον, τὴν ῥίζαν تاب tab, —ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ Περσικὴ ἐσχημάτισε δύο ῥήματα —tabiden, και taften, ἀμφότερα σημαίνοντα καίω, θερμαίνω. Ἰδοὺ αἱ σημασίαι τῆς λέξεως tab· περίεργος καὶ λίαν διδακτικὴ εἶναι ἡ παραβολὴ, πρὸς τὰς ἄνω ἑρμηνείας τῆς Σανσκριτικῆς tap. Τὰς ἑρμηνείας ταύτας ἀντιγράφω ἀπὸ τοῦ Vullers Lexicon Persico-Latinum Etymologicum 1855. Tab, Splendor, nitor cuiusvis rei lucentis, ut solis stellae, lucernae, etc, Ardor aestus, λάμψις, στιλπνότης παντὸς πράγματος λάμποντος, ὡς τοῦ ἡλίου, ἄστρου, λαμπάδος κτλ. Θέρμη, καῦσις.—Res quaevis lucida, ardens. Πᾶν πρᾶγμα λάμπον, καῖον. Inde ferrum ardens ὅθεν σίδηρος πυρακ-ούμενος. — potestas, Potentia, δύναμις ἰσχύς.—Rotatio, tortus, curvatura, funis comae. δηλ.: κυκλοφορία, στροφὴ, κυρτότης, σχοινίον,κόμη—Afflictio, dolor, formina, θλίψις, πόνος, πόνοι τῶν ἐντέρων.

Ἀναφέρω καί τινας ἄλλας λέξεις Περσικὰς λίαν περιέργους, tabkhané.—Domus, in qua sunt vapores et fornax.—Domus magna aestiva, οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀτμοὶ καὶ κάμινος. — Οἰκία μεγάλη θερινή.—Tabestan, θέρος, ὁ καιρὸς τῆς θέρμης. Tabish—splendor, lux, λαμπρότης, φῶς.—Tabe τηγάνιον. Ὅπου λοιπὸν ἀπαντῶμεν τὴν λέξιν tab, εἰς τὴν Περσικὴν γλῶσσαν, δὲν ἀπατώμεθα ἑρμηνεύοντες αὐτὴν διὰ τῆς ἡμετέρας, φῶς, πῦρ. Περιττὸν ν' ἀναφέρω τὰς πολυαρίθμους λέξεις αὐτὰς, παγκοίνους εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην.

Ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐκ τῆς διεξοδικῆς ἑρμηνείας τῆς Tab, ἔχομεν τὴν αὐτὴν σημασίαν τῆς Σανσκρίτης (1) —καίω, θλίβω.

Ἔχομεν, καί τινας ἄλλας λέξεις περσικὰς, σαφηνιζούσας τινὰς τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Ταύτας ἐν συντόμῳ ἀναφέρω. Π. teb,— febris — aestus febrilis— πυρετὸς— θέρμη πυρετώδης— teb zedé febri correptus, κρατούμενος ἀπὸ πυρετὸν—Tapas (Σ. tapas) castigatio, cruciatus corporis, qui fit minimum edendo et dormiendo castimonia, devotio, δηλ. σωφρονισμὸς, βασανισμὸς τοῦ σώματος, γινόμενος ἀπὸ ὀλίγην τροφὴν, καὶ ὀλίγον ὕπνον· ἁγνότης, εὐλάβεια. Τὰς αὐτὰς ἑρμηνείας δίδουν οἱ Ἰνδοὶ τῆς λέξεώς των tapas.

Τὴν λέξιν tab ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τὰς κοινὰς περσικὰς mah—tab, (mah—σελήνη) λάμψις τῆς σελήνης af—tab, (af ἥλιος) λάμψις τοῦ ἡλίου.

Ἀρκοῦν τὰ ὀλίγα ταῦτα νὰ καταδείξωσι τὴν συγγένειαν τῶν λέξεων τούτων, εἰς τὰς δύω διαλέκτους, τὴν Σανσκριτικὴν καὶ τὴν Περσικήν.

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὴν Λατινικὴν, ὅπου συχνότατα ἀπαντῶμεν τὴν ῥίζαν ταύτην. Πρὶν ὅμως προβῶ περαιτέρω λέγω, ὅτι πᾶσα γλῶσσα λαμβάνουσα νέαν λέξιν παρὰ γείτονος ἄλλης, σχηματίζει αὐτὴν κατ' ἴδιον τρόπον. Ἡ Ἑλληνικὴ παρὰ τὸ τέφρα, ἐσχημάτισε τεφρίζω, τεφρόω, ῥήματα ὅλως Ἑλληνικά. Μὴ περιμένει ὁ μελετῶν τὰ τοιαῦτα νὰ ἀνεύρῃ εἰς μίαν γλῶσσαν τ' αὐτὰ σχήματα τῆς ἄλλης. Ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἡ ῥίζα, καὶ τὰ μετατρεπόμενα σύμφωνα νὰ ἦναι συγγενῆ. Καθὼς ἡ τροπὴ τοῦ π εἰς φ, τοῦ Λατινικοῦ b εἰς β, τοῦ τ εἰς θ, κτλ:

Ἡ Λατινικὴ μεταχειρίζεται κατακόρως τὴν ῥίζαν ταύτην τὴν Σανσκριτικήν. Tepeo, καὶ Tepesco, θερμαίνομαι, χλιαίνομαι. Cor tepens amore, δηλ. Καρδία θερμὴ ἀπὸ ἔρωτα. Tepidus θερμὸς, χλιαρὸς, εἶναι ἀπαράλλακτον τὸ Σανσκριτικὸν ἐπίθετον, tapitas θερμὸς, καιόμενος. Cubiculum hieme tepidissimum, δωμάτιον θερμότατον τὸν χειμῶνα. Tepido, εἶναι ἄλλο ῥῆμα μεταβατικὸν, θερμαίνω, ζεσταίνω, ὅθεν καὶ tepidarium, τοῦ Βιτρουβίου, δωμάτιον θερμὸν λουτροῦ. Ὁ Βιτρούβιος, διακρίνει τὸ tepidarium, ἀπὸ τὸ caldarium, λέγων — unum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium, et ita collocanda, uti ex tepidario in caldarium κτλ. (Vitr. Cap. 10). Ταύτην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως χλιαρὸς ἐφύλαξαν καὶ αἱ Λα-

(1) Ἡ τουρκικὴ λέξις tabout, φέρετρον, σημειουμένη εἴς τινα λεξικὰ ὡς ἀραβικὴ, εἰς ἄλλα δὲ ὡς περσικὴ, μὲ φαίνεται περσικὴ, ἔχουσα τὴν παραγωγήν της ἐκ τοῦ tab,— θερμαίνω, καίω, ἐνταφιάζω. Εἶναι ἄρα συγγενὴς ταύτης, καὶ ἡ τουρκικὴ tabie, καννονοστοιχία; Πρὸς τούτοις καὶ ἡ τουρκικὴ tap-mak— προσκυνῶ, λατρεύω, — λείψανα τῆς πυρολατρείας τῶν ἀρχαίων.

τινικαὶ διάλεκτοι, ἤτοι ἡ Γαλλικὴ, Ἰταλικὴ, κτλ. Ἔχομεν προσέτι tepor, χλίανσις, καὶ ἐκ ταύτης teporo, χλιαίνω, teporus, θερμὸς, tepefacio χλιαίνω, καθὼς τοῦ Κικέρωνος, Sol tepefaciat.

Σημειόνω εἰς τὴν σειρὰν ταύτην τῶν Λατινικῶν λέξεων, λέξιν ἄλλην λίαν περίεργον, τῆς ὁποίας ἡ ἐτυμολογία μὲ φαίνεται ὅτι ἀσαφῶς ἐξηγεῖται, ἢ μᾶλλον παράγεται εἰς τὰ Λεξικά.

Ἡ λέξις αὐτη εἶναι ἡ κοινὴ tabes, γνωστὴ εἰς τοὺς ἰατρούς. Συγγενὲς εἶναι καὶ τὸ ῥῆμα labeo, tabesco, τήκομαι, μαραίνομαι καὶ tabidus ὁ βαθμηδὸν μαραινόμενος. Tabum, ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τῆς tabes. Ἰδοὺ τῶν Λατινικῶν Λεξικῶν ἡ ἑρμηνεία τῆς λέξεως ταύτης. Tabes—(tabeo) βαθμιαῖος μαρασμὸς παντὸς πράγματος ἢ σώματος, διὰ τήξεως, σήψεως, νόσου κτλ. Ἐμπορεῖ νὰ ἑρμηνευθῇ τῆξις, φθορὰ, σῆψις, μαρασμὸς, κτλ. Τὴν λέξιν ταύτην ἀναφέρω εἰς τὸ Σανσκριτικὸν ῥῆμα tap, καὶ εἰς τὴν γνωστὴν λέξιν tapas, σημαίνουσαν θέρμην, καὶ τὸν μαρασμὸν τοῦ σώματος, προξενούμενον ἀπὸ πολυήμερον ἀσιτίαν καὶ ἀϋπνίαν, γινομένην πρὸς χάριν τῶν Ἰνδικῶν θεῶν. Ἐσήμαινε καὶ μαρασμὸν, καὶ τὴν φθορὰν τὴν προξενουμένην ἀπὸ φλόγα καὶ καῦσιν. Ἕνεκα τῶν πολλῶν τούτων βασάνων, ἡ λέξις tapas, παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, ἐσήμαινε τὸν ἀσκητὴν καὶ ἐρημίτην. Ἡ Λατινικὴ ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ λέξις αὕτη καὶ εἰς τὴν Περσικήν. Ζέστη, μαρασμὸς, πόνος. Ὅθεν tabes, εἶναι ὁ σωματικὸς μαρασμὸς προξενούμενος ἀπὸ πυρετὸν (tap, tab) ὁ ἡμέτερος *ἑκτικὸς πυρετός*. Οἱ ἰατροὶ οἱ Λατῖνοι, λέγουν tabes pulmonica, coeliaca, mesenterica. Φρονῶ ὅτι ἡ συνήθης ἐτυμολογία τῆς λέξεως ταύτης, παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς τήκω, εἶναι ἐσφαλμένη.

Ἐπειδὴ οἱ πλειότεροι ἀναγνῶσται εἶναι ἄμοιροι τοιούτων μελετῶν, συστήνω εἰς τοὺς ἐρευνῶντας τὰ τοιαῦτα νὰ ἐνθυμῶνται ὅτι πᾶσα ῥηματικὴ πρωτότυπος ῥίζα ἔχει μίαν καὶ μόνην σημασίαν. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις δὲν ἀναφαίνεται εἰς τὰ λεξικὰ, ὁ ἀναγνώστης ἀνάγκη νὰ τὴν μάθῃ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως συγγραφέων καὶ τῆς παραβολῆς συγγενῶν λέξεων. Αἱ σχέσεις αἱ ὁραταὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου ἐγέννησαν τὰ ῥήματα, διὰ τῶν ῥημάτων διερμηνεύθησαν μετέπειτα αἱ σχέσεις τοῦ νοὸς καὶ τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου. Αὗται εἶναι αἱ λεγόμεναι μεταφορικαὶ σημασίαι τῶν ῥημάτων, καὶ αἱ ἀντιφατικαὶ ἑρμηνεῖαι τῶν λεξικογράφων ἐκ τούτων ὡσεπιτοπολὺ πηγάζουν. Ὅταν π. χ. εἰς τὰ λεξικὰ εὑρίσκῃ τις τὰ παράγωγα τοῦ ῥήματος tap, καίω, σημαίνοντα, δροσίζω, παγόνω, ἐκπλήττεται. Πᾶν τὸ καιόμενον φθείρεται καὶ ξηραίνεται· ὅθεν ἐπὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς ἐφαρμοζόμενον τὸ ῥῆμα, ἐννοεῖ ὅτι τὰ πάθη ἐμαράνθησαν, ἐκρύωσαν. Πᾶν ἔμψυχον καιόμενον, ἢ ὑπερβολικὰ θερμαινόμενον πονεῖ· ὅθεν tap, πονῶ, νοσῶ, καὶ ἐκ τούτου ἡ σημασία τῆς Περσικῆς tab, πόνοι, στρόφοι τῶν ἐντέρων, καὶ tabes τῶν Ῥωμαίων, φθορὰ προξενουμένη παρὰ τοῦ πυρὸς, πυρετοῦ. Ὅθεν πάλιν ἀπὸ τὸ πονῶ ἐγὼ, προέρχεται τὸ προξενῶ πόνους εἰς ἄλλον, βασανίζω, στρέφω μὲ βίαν, torquere τῶν Ῥωμαίων, tormina, πόνοι τῶν ἐντέρων. Ἐκ τούτου καὶ ἡ γνωστὴ Περσικὴ tab, σημαίνει ὄχι μόνον καίω, ἀλλὰ στρέφω μὲ βίαν, πόνον, καὶ ἑπομένως σχοινίον καὶ κλωστὴν, διότι ταῦτα στρέφονται (1). Εἰς ἡμᾶς, καίω, σημαίνει μεταφορικῶς πονῶ· π. χ. Ἔκαυσε τὴν καρδίαν της, πόσον μ' ἔκαυσε· καὶ ἡ δημώδης φράσις, ἡ καϊμένη, ἡ πονεμένη.

Ἡ Γαλλικὴ λέγει tiède—χλιαρὸς, ἢ κατὰ τὰ λεξικὰ qui est entre le chaud et le froid, tiédeur, χλιαρότης. Ἐκ τοῦ ῥήματος τούτου ἐσχημάτισαν ἄλλο, τὸ attiédir, χλιαίνω ὅ,τι ἦτο θερμόν. Tiédir, ἐξ ἄλλου μέρους σημαίνει, χλιαίνω ὅ,τι ἦτο ψυχρὸν

Ἡ Ἰταλικὴ, ἔχει τὰς αὐτὰς σημασίας τῆς Λατινικῆς—tepido, tepidersa, κτλ. χλιαίνω—Τὰς αὐτὰς σημασίας ἔχει καὶ ἡ Ἀγγλικὴ tepid, χλιαρός.

Ἐκ τῆς Σανσκριτικῆς tap παράγει ὁ Bopp τὴν Λατινικὴν tempus, ad hanc radicem etiam traxerim (Lat.) tempus, quod primitive fervidum anni tempus significaverit, deinde tempus in universum κτλ. δηλ. Εἰς τὴν ῥίζαν ταύτην ἀνάγω τὴν Λατ. tempus (καιρὸς), ἡ ὁποία τὸ πάλαι ἐσήμαινε τὴν θερμὴν ὥραν τοῦ ἔτους, ἔπειτα τὸν καιρὸν γενικῶς.

Ἡ Σλαβονικὴ ἔχει Tépl' καὶ téplin θερμὸς, teploshà θερμότης, teplyéu, θερμαίνομαι καὶ ἄλλο ῥῆμα topliù, τήκω, λύω, ἀπαραλλάκτως καθὼς ἡ σημασία τῆς Λατινικῆς tabes καὶ tabum, τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ἀνέφερα.

Πιθανὸν νὰ μ' ἐβαρύνθη ὁ ἀναγνώστης σαφηνίζοντα τὰ ξένα. Κάλλιον ἐννοεῖ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἡμετέραν λέξεων· ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης κάλλιον πείθεται περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἄνω ἑρμηνειῶν, ὅταν διὰ μιᾶς παραβάλῃ τὴν συγγένειαν τῆς περιέργου ταύτης λέξεως εὑρισκομένης εἰς τόσα ἔθνη, πρὸ αἰώνων χωρισθέντα ἀπ' ἀλλήλων. Δὲν ἀνέφερα ἄλλων διαλέκτων ἑρμηνείας, διὰ νὰ μὴν φανῶ καὶ περιττολόγος.

Ἔρχομαι λοιπὸν εἰς τὰ ἡμέτερα, διότι μᾶς ἐνδιαφέρουν πλειότερα τῶν ξένων, καὶ διότι ἡ ἑρμηνεία τῆς ῥίζης ταύτης σαφηνίζει λέξεις τινὰς, αἵτινες διὰ τοιαύτης μελέτης καλήτερον ἐννοοῦνται. Πρὸς τού-

(1) Οἱ Ἀτσίγγανοι tav, ἐκ τοῦ Περσικοῦ lab, λέγουν τὴν κλωστήν.

τοις μᾶς ἐνθυμίζει καὶ ἔθιμά τινα, λησμονηθέντα ἀπὸ τοὺς πατέρας μας.

Ἡ Σανσκριτικὴ ῥίζα Tap, εὑρίσκεται κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὅλων τῶν λογίων εἰς τὴν Ἑλληνικήν.—Θάπ-τω (Τάπτω). Ἰδοὺ τῶν Λεξικογράφων αἱ ἑρμηνεῖαι·

(Κοῦμας) Θάπτω (1) — ἐνταφιάζω τὸν νεκρόν· κατ' ἀρχὰς τοὺς ἔκαιαν. (Βυζάντιος) Θάπτω — Βάλλω εἰς τὸν τάφον νεκρὸν, ἐνταφιάζω. (N. Theil. Diction.d'Homère) Θάπτω—Ensevelir un corps mort, c. a. d. 1o le bruler,—2o enterrer les ossements recueillis, les déposer dans la tombe.

Εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς μελετήσαντας τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν ἱστορίαν τῶν Ἰνδῶν, ὅτι τὸ πάλαι ἔκαιαν τοὺς νεκρούς των, καὶ μετὰ τῶν πτωμάτων συνεκαίοντο καὶ αἱ ἐπιζῶσαι σύζυγοι. Τῶν καιομένων συζύγων τοὺς πόνους καὶ τὰς οἰμωγὰς, ἐκώφεναν αἱ σάλπιγγες καὶ τὰ τύμπανα τῶν παρευρισκομένων. Τὴν συνήθειαν ταύτην, μέχρι σήμερον κοινὴν εἰς μέρη τινὰ τῆς Ἰνδίας, ζητεῖ νὰ ἐμποδίσῃ ἡ Ἀγγλικὴ Ἀρχή. Ἐκ τῆς συνηθείας ταύτης προῆλθεν ἡ σημασία τῆς Ἰνδικῆς λέξεως (tap καίω), θάπτω τὸν νεκρόν.

Ὁ Ὅμηρος, τὸν ὁποῖον συχνὰ θέλω ἀναφέρει, σαφέστατα μεταχειρίζεται τὴν λέξιν ἀντὶ καίειν. Διηγεῖται εἰς τὴν Ὀδύσσειαν ὅτι ἔστειλεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἑταίρους νὰ φέρωσι τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Ἐλπήνορος.

Φοιτροὺς δ' αἶψα ταμόντες, ἔθ' ἀκροτάτη προέχ' ἀκτὴ
Θάπτομεν ἀχνύμενοι, θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες.
Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ἐκάη, καὶ τεύχεα νεκροῦ, κτλ.
Μ. στιχ. 10.

Ὁ Clarke (Homeri Odyssea Græce et Latine 1815) μεταφράζει — θάπτομεν ἀχνύμενοι — sepeliebamus dolentes· διότι δὲν ἐννόησε τὴν σημασίαν τῆς λέξεως· ἔπρεπε νὰ γράψῃ cremamus dolentes. Εἰς τὸ αὐτὸ λάθος πίπτει καὶ ὁ Voss (Homers Odyssee übersetzt von Johann Heinrich Voss. Wien, 1816) μεταφράζων τὸ θάπτομεν bestatteten—(Γαλλ. enterrer, ensevelir). Ἡ ἀληθὴς σημασία τῆς λέξεως ἐδῶ, εἶναι καίομεν, καθὼς ὁ Ὅμηρος ὁ ἴδιος τὸ ἐννοεῖ, λέγων εἰς τὸν ἀκόλουθον στίχον· « Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρὸς τ' ἐκάη. »

Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ εἰς τὴν Ἰλιάδα Φ. 322.

Αὐτοῦ οἱ καὶ σῆμα τετεύξεται, οὐδέ τι μιν χρεὼ
Ἔσται τυμβοχοῆς, ὅτε μιν θάπτωσιν Ἀχαιοί.

Εἰς ἄλλα μέρη τῶν ποιημάτων του ὁ Ὅμηρος μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα, καθὼς οἱ μετέπειτα Ἕλληνες. Χώνω νεκρὸν εἰς τὴν γῆν. Ἐνταφιάζω — λατ. Sepelio—γαλ. enterrer· καθὼς,

Πρώτη δὲ ψυχὴ Ἐλπήνορος ἦλθεν ἑταίρου
Οὐ γάρ πω ἐτέθαπτο ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης.
Ὀδ. Λ. 52.

Περίεργος εἶναι τῆς λέξεως ταύτης ἡ Ὁμηρικὴ, ἢ μᾶλλον Σανσκριτικὴ σημασία. Μανθάνομεν ὅτι ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Ὁμήρου οἱ Ἕλληνες ἔκαιαν τοὺς νεκρούς των· ἀπὸ τὸν ἀναζητοῦντα τοὺς πρώτους πατέρας τῶν Ἑλλήνων, τὸ ἔθος τοῦτο κοινὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰνδῶν, δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ.

Ἡ μετοχὴ τῆς Σανσκριτικῆς ῥίζης tap, εἶναι taptas — θερμὸς, φλογισμένος, κεκαυμένος. Ἐκ ταύτης ἡ Ἑλληνικὴ, θαπτὸς, καὶ μετὰ τοῦ ἀρνητικοῦ ἄ-θαπτος.—(Ἰλ. Χ. 386).

Κεῖται πὰρ νήεσσι νέκυς ἄκλαυστος ἄθαπτος.
Πάκτροκλος
Σῶμα γὰρ ἐν μεγάρῳ Κίρκης κατελείπομεν ἡμεῖς
Ἄκλαυστον καὶ ἄθαπτον.
Ὀδυσ. Λ. 53.

Τὴν Σανσκριτικὴν λέξιν ataptas, ἐξηγεῖ ὁ Wilson. Cool, not heated, δροσερὸς, μὴ θερμανθείς. (1).

Ἔρχομαι τώρα εἰς ἐξήγησιν τινῶν λέξεων συγγενῶν τοῦ θάπτω. Τάφος εἶναι ἡ Σανσκ. tapus, (Wilson) Fire, the sun, πῦρ, ὁ ἥλιος. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ὠνόμαζαν οἱ Ἕλληνες τὸν ἐμπρησμὸν τῶν πτωμάτων, καὶ ἐπομένως τὸν τόπον ὅπου ἀκολούθως ἐνταφίαζαν τὰ πτώματα. Ἰδοὺ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ (Oxonii 1848). Τάφος, παρὰ τὸ θήπω, τὸ ἐκπλήττομαι, ὁ δεύτερος ἀόριστος, ἔθαπον, καὶ ἐξ αὐτοῦ τάφος, ὅπου ἀποτίθεται τὰ λείψανα, ἢ παρὰ τὸ θῶ, οὗ παράγωγον θάπτω· καὶ τροπῇ τοῦ θ εἰς τὸ τ καὶ τοῦ π εἰς φ· περιττὸν γὰρ τὸ τ ἐν τῷ ῥήματι. Ἐτυμολόγεῖται δὲ οἱονεὶ φλάθοπός τις ὤν, παρὰ τὸ φλῶν τοὺς τεθαμμένους, ἢ παρὰ τὸ ἐκεῖσε κεῖσθαι τὸν τεθνεῶτα.» Ἡ ἐτυμολογία αὕτη εἶναι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ. (Λειψία 1808). Τάφος κατὰ τὸν Φώτιον (Λειψία 1808) ἐλέγετο καὶ τὸ παρὰ τοῖς θύταις σημεῖον. Ἐλέγετο προσέτι καὶ τὸ περίδειπνον.

Ἤτοι ὁ τὸν κτείνας δαίνυ τάφον Ἀργείοισιν
Ὀδ. Γ. 309.

Ὁ Σχολιαστὴς (εἰς τὸν Ἀπολ. Σοφιστ. Λεξικὸν Παρ. 1773) λέγει « Τάφον, τὸ περίδειπνον τὸ ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι παρασκευαζόμενον. Οἱ Κύπριοι καὶ τὸν φόνον τάφον καλοῦσι. » Τὸ περίδειπνον τοῦτο εἶναι ἡ ἡμετέρα *μακαρία*. Ὁ Clarke μεταφράζει τὸ ἐκ τοῦ Ὁμήρου—dedit cœnam sepulchra-

(1) Δαλῶν ἡμέραν τινα μετὰ τοῦ καλοῦ μου φίλου Κ. Αὐγουστίνου Κ. Ἀγελάστου, ἔμαθα ὅτι εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν τῶν μεσημβρινῶν Γάλλων (Langue provençale) tapa, σημαίνει θάπτω. Ἡ Γαλλικὴ ἐλησμόνησε τὴν λέξιν ταύτην, μεταχειριζομένη τὸ enterrer, ensevelir.

(1) Οἱ Ἀτσίγγανοι, γλῶσσαν τῆς Ἰνδίας λαλοῦντες, καλοῦν τὸν ἄρτον—tatto, — ἐκ τοῦ taptas, — θερμὸς, ζεστὸς, ἐψημένος.

lem Argivis. — Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ταφήϊον (Ὀδ. Β. 99) «Λαέρτῃ ἥρωϊ ταφήϊον.»

Εὐκόλως ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι οἱ Ἕλληνες, παύσαντες νὰ καίωσι τὰ πτώματά των, ἐφύλαξαν τὸ ῥῆμα τοῦτο καίω (θάπ-τω) καὶ τὰ παράγωγά του, διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν πτωμάτων ἐντὸς τῆς γῆς, ὅθεν τάφος ἔγινε λάκκος. Ἐκ τούτου καὶ τὰ πολυπληθῆ ἀκόλουθα Ἑλληνικὰ ὀνόματα, τάφρος (Μ. Ἐτυμ.) σημαίνει τὸ περὶ τὸ τεῖχος ὄρυγμα.

Ἔκτοσθεν δὲ βαθεῖαν ὀρύξομεν ἐγγύθι τάφρον.

Ἰλ. Η. 341.

Μετὰ τῆς ἀπὸ, καὶ τοῦ αἴρω, τὸ κουφίζω, γίνεται ἀφαιρῶ. Ἐξ αὐτοῦ ἄφαιρος καὶ συγκοπῇ ἄφρος· καὶ προσθέσει τοῦ τ τάφρος· παρὰ τὸ ἀφαιρεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ τὸ χῶμα.

Ταφρεῦσαι—σκάψαι, ὀρύξαι (Ι. Ζωναρᾶ Λ. Λειψίᾳ 1808.) Θάψαι—κατορύξαι. (Ἡσυχίου Λειψίᾳ 1792). Τέφρα εἶναι τὸ καιόμενον. Ἰδοὺ τῶν Λεξικογράφων αἱ ἑρμηνεῖαι.

Τέφρα, παρὰ τὸ τύφω, τὸ καίω, ἡ κεκαυμένη σποδιά. (Μ. Ἐτυμ).

Τέφραν καὶ σποδὸν λέγουν Ἀττικοὶ (Φωτίου Λεξ. συναγωγὴ) Τέφρα (Σουΐδας) ἡ κόνις. Τεφρῶσαι, καὶ παροιμία, «μὴ τὴν τέφραν φεύγων, εἰς ἀνθρακιὰν πέσῃς» (Τεφρὸν, σποδιὸν, (Ἡσυχ. Τέφρα, κονία, τέφρη (Ἰδ).

Ταῦτα νομίζω ἀρκοῦν νὰ πληροφορήσωσι τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ἡ γλῶσσα μας φυλάττει τὸ ῥῆμα tap τῆς Σανσκρίτης, καθὼς ὅλαι αἱ Ἰνδευρωπαϊκαί. Διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης πληροφορεῖται πόσον ἐλανθάνοντο οἱ ἀρχαιότεροι ἐτυμολόγοι εἰς τὰς ἑρμηνείας τοιούτων λέξεων, τινὰς τῶν ὁποίων κατέγραψα χάριν τῶν ἀναγνωστῶν.

Ταῦτα ὅλα μὲ πείθουν νὰ εἴπω, ὅτι ἔχομεν καὶ τινας ἄλλας λέξεις, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς τὰ παράγωγα τῆς ῥίζης ταύτης tap.

Ταπεινός. Ὅλοι γνωρίζομεν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης. Ἰδοὺ ἡ αὐτὴ λέξις εἰς τὰ Σανσκριτικὰ λεξικά. Tapanas—Θερμαίνων, καίων, βασανιζόμενος, ἀσκητεύων, κατανυκτικός. Εἰς ἡμᾶς ἡ λέξις αὕτη ἐφύλαξε τὴν μεταφορικὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος tap, καίω, βασανίζομαι, ταπεινοῦμαι. Ἰδοὺ τοῦ Ζωναρᾶ, καὶ τοῦ Μ. Ἐτυμολόγικοῦ αἱ ἑρμηνεῖαι· Ταπεινὸς, ὡς ἀπὸ τὸ ὄνος ὀνεινὸς, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ ἔδαφος ἐδαφεινὸς, καὶ ἀποβολῇ τοῦ ε καὶ τροπῇ τοῦ δ εἰς τ καὶ τοῦ φ εἰς π ταπεινός· ἢ παρὰ τὸ δάπεδον δαπειδεινὸς, ἢ παρὰ τὸ πατῶ γίνεται πάτος, οἱονεὶ ὁ πατούμενος· καὶ ἐκεῖθεν πατεινὸς, ἢ παρὰ τὸ τάπης τάπητος ταπειτηνὸς, καὶ κατὰ συγκοπήν.

Ἄλλοι ἐμοῦ ἀγχινούστεροι, ἃς ἐκλέξωσι τὴν ἀληθῆ τῆς λέξεως ταύτης ἑρμηνείαν. Ἐγὼ ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ, τί ἐννοοῦν οἱ γράφοντες τὰ τοιαῦτα.

Ἄλλη λέξις, τὴν ὁποίαν πιθανὸν ἀκόλουθοι ἔρευναι νὰ κατατάξωσιν εἰς τὰς συγγενεῖς λέξεις τοῦ ῥήματος tap, εἶναι ὁ τάπης τάπητος. Ἡ Περσικὴ ἔχει tebesteh— τάπης κροσσωτός. Πιθανὸν τὸ Σανσκριτικὸν ὄνομα tepat, θέρμη, ταπείνωσις ἐγέννησε τὸ ἡμέτερον τάπη (τ) ς— τάπητος, (1), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγίνοντο αἱ προσευχαὶ, καθὼς μέχρι σήμερον ὀνομάζομεν τοὺς μικροὺς τάπητας (ἐπεύχια) πεύκια, διότι ἐπὶ τούτων προσεύχονται.

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἢ μᾶλλον εἰκασίας, ἀκόλουθοι ἔρευναι ἐλπίζω πλειότερον νὰ σαφηνίσωσι. Ἐκ τούτων πληροφορεῖται ὁ ἀναγνώστης, πόσον φωτίζεται ἡ φιλολογία, καὶ συγχρόνως ἡ ἱστορία, διὰ τῆς παραβολῆς λέξεων, συγγενῶν εἰς τὰς γλώσσας τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης.

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ S. Chardon de la Rochette, *περὶ τῆς*

ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΔΙΑΘΗΚΗΣ,

ἧς μέμνηται Δείναρχος ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ κατὰ Δημοσθένους λόγῳ αὐτοῦ (2).

Ἐπιθυμεῖς, φίλτατε, ἵνα ἐπὶ μᾶλλον ἀναπτύξω τὴν πρό τινος καιροῦ δηλωθεῖσάν σοι ἰδέαν μου περὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἱερᾶς βίβλου, ἣν ὁ Δείναρχος, μόνος ἐκ τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων μνημονεύων αὐτῆς, ἀποκαλεῖ *Διαθήκην*. Ἀνέβαλον δὲ μέχρι τοῦδε νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἐπιθυμίαν σου ταύτην διὰ μόνον τὸν

(1) Ἰδοὺ ἡ ἐτυμολογία τοῦ Μ. Ἐτυμ— Τάπητες, Ἐπιβόλαια, ἢ στρώματα. Ἐτυμολογεῖ δὲ αὐτὸ Εὐρίων παρὰ τὸ θάλπω, θάλπης, καὶ μεταθέσει τοῦ θ εἰς τ, καὶ ἀποβολῇ τοῦ κ. τάπης, ἢ δάπης καὶ τάπης· ἢ παρὰ τὸ θάπτω, θάφης καὶ τάπης, ἢ παρὰ τὸ πατῶ, πάτης καὶ τάπης.

(2) Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολὴ εὑρισκομένη ἐν τῷ γαλλικῷ συγγράμματι Mélanges de M. Chardon de la Rochette, μετεφράσθη πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐν ἐλλογίμοις διαπρέποντος Κ. Ι. Ν. Βαλέττα, ἄλλοτε μὲν διευθύντοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἐν Ἑρμουπόλει,νῦν δὲ θεραπεύοντος τὰς ἑλληνικὰς μούσας ἐν Λονδίνῳ. Ἀγνοοῦντες ἐὰν μεταφρασθεῖσα ὑπ' ἄλλου ἐδημοσιεύθη ἤδη, ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ καταστήσωμεν γνωστότερον τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ πατριάρχου τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας. Εἰ δὲ καὶ δὲν φέρει ἡμερομηνίαν, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν εἶναι νεωτέρα τοῦ 1812 ἔτους, διότι τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Chardon ταύτην ἔχει τὴν χρονολογίαν.

Σ. Π.

λόγον, ὅτι ἐνησχολημένος εἰς ἄλλας ἐργασίας δὲν εἶχον τὴν προσήκουσαν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐμβλέψω εἰς ἔρευναν τοῦ πράγματος, ἄλλως τε καὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς τοῦτο βοηθημάτων ἐστερημένος. Δὲν ἀγνοεῖς, ἀγαπητὲ φίλε, ὅτι, ἐὰν δὲν εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν μου τὴν ὑμετέραν βιβλιοθήκην, πρὸ πολλοῦ ἤθελον ἀπομάθειν καὶ ὅσα ἔμαθον Ἑλληνικὰ, γενόμενος, οὕτως εἰπεῖν, Ἕλλην ἀφηλληνισμένος (un Grec dégrecisé). Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, θέλω ἀναπτύξειν, ἐφ᾽ ὅσον αἱ περιστάσεις ἐπιτρέπουσι, τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἰδέαν μου, ἣν σοι προσφέρω ὡς ἁπλῆν εἰκασίαν. Δύνασαι δὲ νὰ μεταχειρισθῇς αὐτὴν κατ᾽ ἀρέσκειαν, ἐὰν αἱ ἀποδείξεις, ἐφ᾽ ὧν στηρίζεται, καθιστῶσιν αὐτὴν πιθανωτέραν ἢ πρότερον.

Τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τοσούτῳ μᾶλλον ἐστι περίεργον, ὅσῳ παρὰ τὸν Δείναρχον, ὡς προεῖπον, οὐδεὶς ἄλλος συγγραφεὺς ἀναφέρει τοιοῦτον ὄνομα, καὶ διότι τὸ ὄνομα τοῦτο (Διαθήκη) ἐμφαίνει προσέγγισίν τινα πρὸς τὰς ἱερὰς βίβλους τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Χριστιανῶν, ὁμοίως διακρινομένας διὰ τοῦ ὀνόματος *Διαθήκη*.

Ἡ Ἱστορία ἀναφέρει καὶ τὸν Δημοσθένην ὡς ἕνα τῶν δωροδοκηθέντων ὑπὸ τοῦ Ἁρπάλου, ὅστις καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας, διέσπειρεν ἀφειδῶς χρήματα, ὅπως ἀπολαύσῃ τῆς προστασίας δημαγωγῶν τινων, ὡς καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καταγγελθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἰς ὃν ὁ Δῆμος εἶχεν ἐπιτρέψειν τὴν ἀναζήτησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἁρπάλου δωροδοκηθέντων, καὶ κατηγορούμενος ὑπὸ τοῦ Δεινάρχου, ὁ Δημοσθένης οὐδὲν ἄλλο εἶχε πρὸς ἀποφυγὴν μέσον, ἢ τὸ νὰ προσβάλῃ τὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου καταγγελίαν ὡς συκοφαντικήν. Ταύτης λοιπὸν τῆς ἀντεγκλήσεως γενομένης, ὁ κατήγορος αὐτοῦ Δείναρχος, ἐκφωνῶν τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον δικανικὸν λόγον, ὅστις εὐτυχῶς διεσώθη μέχρις ἡμῶν, εἶπε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς· « Ἢ ποῖ νῦν
» ἐλθὼν ὁ Δῆμος, ἢ τίσι προστάξας ζητεῖν περὶ τῶν
» ἀφανῶν καὶ μεγάλων ἀδικημάτων, εὕροι τὴν ἀ-
» λήθειαν ; Τὸ μὲν γὰρ συνέδριον, τὸ πρότερον δο-
» κοῦν εἶναι πιστὸν, σὺ καταλύεις, ὁ δημοτικὸς εἶναι
» φάσκων· ᾧ τὴν τῶν σωμάτων φυλακὴν ὁ Δῆμος
» παρακαταθήκην ἔδωκεν (1)· ᾧ τὴν πολιτείαν καὶ
» δημοκρατίαν πολλάκις ἐγκεχείρικεν· ὃ διαπεφύλαχε
» τὸ σὸν σῶμα, τοῦ βλασφημεῖν περὶ αὐτοῦ μέλ-
» λοντος, πολλάκις (ὡς σὺ φῂς) ἐπιβουλευθέν· ὃ φυ-
» λάσσει τὰς *ἀποῤῥήτους διαθήκας*, ἐν αἷς τὰ τῆς
» πόλεως σωτήρια κεῖται (1).

Τοιοῦτον ἐστι τὸ περίφημον κείμενον, ἐν ᾧ μόνῳ ἀναφέρεται ἡ *ἀπόῤῥητος διαθήκη* τῶν Ἀθηναίων. Παρατρέχω μὲν τὴν περὶ τούτου εἰκασίαν τοῦ Οὐολφίου, διορθοῦντος τὸ «διαθήκας» διὰ τοῦ « θήκας, » καὶ ἐννοοῦντος διὰ τῆς τελευταίας ταύτης λέξεως τὰ κάνεα (κάνιστρα), ἃ ἔφερον αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ὁ Ῥεΐσκιος δὲ ὁμολογήσας κατὰ πρῶτον, ὅτι δὲν ἐννοεῖ ὅ,τι δηλοῖ ὁ Δείναρχος διὰ τῆς λέξεως *διαθήκη*, ἐπιφέρει, ὅτι πιθανὸν νὰ ὀνομάζῃ οὕτω τὴν συλλογὴν τῶν χρησμῶν τοῦ Βάκιδος καὶ Ἀμφιλύτου, ἢ ἄλλου τινὸς ἀρχαίου μάντεως, χρησμῶν προμηνυόντων ἀγαθὰ ἢ κακὰ εἰς τὴν δημοκρατίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐὰν ἐξεπλήρου, ἢ κατεφρόνει τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα· προστίθησι δὲ, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο, ὡς φέρον τὸ ὄνομα, ὅπερ οἱ Χριστιανοὶ καθιέρωσαν εἰς τὰς ἱερὰς αὐτῶν βίβλους, φαίνεται ἔχον τοιαύτην παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἱερότητα, οἵαν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὰ βιβλία τῶν Σιβυλλῶν.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν περὶ Ἑλλήνων φιλοσοφικῶν ἐρευνῶν (Recherches philosophiques sur les Grecs) ἀναφέρει ὁμοίως περὶ τῆς ἀποῤῥήτου ταύτης *διαθήκης* (2). Ἀλλ᾽ εἴτε δι᾽ ἀπροσεξίαν εἴτε δι᾽ ἄγνοιαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, λέγει, ὅτι ὁ Δείναρχος κατηγορεῖ τὸν Δημοσθένην ὡς ἀσεβήσαντα πρὸς τὴν ἀπόῤῥητον ταύτην βίβλον· ὅπερ οὐδόλως ὑπάρχει ἐν τῷ προεκτεθέντι χωρίῳ τοῦ ῥήτορος, παρεκτὸς ἂν ὁ Πώβιος (Pauw) ἐθεώρησε τὴν πρὸς τὸν Ἄρειον Πάγον ἀσέβειαν τοῦ Δημοσθένους ἀντανακλῶσαν τρόπον τινὰ ἐπὶ τῆς ἀποῤῥήτου *διαθήκης*, ὡς ἐμπεπιστευμένης ἐκείνῳ. Φρονεῖ δὲ καὶ οὗτος, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ τῶν Σιβυλλῶν· ἀλλὰ, καθὼς προείπομεν, τοῦτο πρῶτος εἴκασεν ὁ Ῥεΐσκιος, ὃν ἀναφέρει κατόπιν ἔν τινι σημειώσει ὁ Πώβιος, μεμφόμενος αὐτὸν, ὡς εἰπόντα, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο ἦτο παρακατατεθειμένον ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ. Ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται ἔτι μᾶλλον ὅ,τι ἀνωτέρω εἶπον περὶ τοῦ συγγραφέως τούτου· τουτέστιν, ὅτι μετ᾽ ἐλαχίστης προσοχῆς ἀνέγνω, ἢ οὐδόλως ἐνόησε τὸ χωρίον τοῦ Δεινάρχου· διότι ὁ Ῥεΐσκιος ἀναφέρει τὴν περίστασιν ταύτην, ὡς ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ ῥήτορος, ὅστις καθαρῶς λέγει, ὅτι ἡ φύλαξις τῆς *διαθήκης* ἦτο ἐμπεπιστευμένη τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ « ὃ φυλάσσει τὰς *ἀποῤῥήτους διαθήκας*, ἐν αἷς τὰ τῆς πόλεως σωτήρια κεῖται. » Ὁ Πώβιος λέγει τελευταῖον, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο ἀπέβλεπε τὴν λα-

(1) Γνωστὸν, ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος ἐδίκαζεν ἰδίως τὰς φονικὰς δίκας (Λυσ. Τ. Α΄. σελ. 24. ἔκδ. Αὐγήρου). Λόγου δὲ πάρεργον παρατηρητέον, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν περὶ Ἑλλήνων φιλοσοφικῶν ἐρευνῶν (Τομ. Β΄. σελ. 36) πλανᾶται διισχυριζόμενος, ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος οὐδέποτε περὶ θρησκευτικῶν ἐφρόντιζε. Τοὐναντίον δείκνυται ἔκ τε τοῦ Δημοσθένους (κατὰ Νεαίρ. Τόμ. Β΄, σελ. 1372. ἔκδ. Ῥεϊσκίου) καὶ ἐξ ὧν ὁ Πλούταρχος (περὶ τῶν ἀρεσκ. τοῖς φιλοσ. βιβλ. Α΄. κεφ. 7) λέγει περὶ Εὐριπίδου.

(1) Δείναρχ. κατὰ Δημοσθ. Τόμ. Δ΄, σελ. 8, ἔκδ. Ῥεϊσκίου.

(2) Τόμ. β΄ σελ. 205 καὶ ἐφεξῆς.

τρεῖαν τῆς Δήμητρος, καὶ ὅτι αἱ διὰ κληρώσεως ἐκλεγόμεναι γυναῖκες ἐκ τῶν 170 Δήμων τῆς Ἀττικῆς, ἔφερον αὐτὸ κατ᾽ ἔτος εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Μυστηρίων.

Ἐξετάσωμεν ἤδη μέχρι τίνος φαίνεται πιθανὴ ἡ εἰκασία αὕτη. Τὸ κατ᾽ ἐμὲ, τόσῳ μᾶλλον ἀπίθανον νομίζω, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο τῶν Νόμων (διότι οὕτως ὠνόμαζον αὐτὸ), ὅπερ αἱ γυναῖκες ἔφερον ἐπὶ κεφαλῆς ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν θεσμοφορίων (1), εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Δεινάρχου καλούμενον *διαθῆκαι*, ὅσῳ τὸ τελευταῖον τοῦτο κατατεθειμένον ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ ἀπέβλεπε μόνον τὴν τύχην τῆς Πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν· τὸ δὲ βιβλίον, ὅπερ ἔφερον αἱ θεσμοφοριάζουσαι γυναῖκες, ὁποῖον ἂν ὑποτεθῇ τὸ ἐν αὐτῷ περιεχόμενον, ἔπρεπε πιθανώτατα νὰ ὑπάρχῃ εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας καὶ Σικελίας, ἐν αἷς ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐπανηγυρίζετο. Τούτοις δὲ προσθετέον, ὅτι τὰ ἀφορῶντα τὴν ἑορτὴν τῶν θεσμοφορίων ἦσαν γνωστὰ εἰς μόνας τὰς γυναῖκας, αἵτινες, μόνου ἐξαιρουμένου τοῦ ἱερέως, ὅστις παρελαμβάνετο ὡς ἱερουργὸς, εἰς οὐδένα ἄλλον ἄνδρα ἐπέτρεπον νὰ παρευρεθῇ (2)· καὶ ὅτι, ἐνῷ πολλοὶ πολλάκις ἀναφέρουσι περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης, οὐδεὶς ἀποδίδει τὸ ὄνομα *διαθήκη* εἰς τὸ βιβλίον τῶν Νόμων, ὅπερ ἀπετέλει ἕνα τῶν κυριωτέρων τῆς ἑορτῆς κόσμων. Συμπεραίνεται ἄρα, ὅτι αἱ *ἀπόῤῥητοι διαθῆκαι*, περὶ ὧν λέγει ὁ Δείναρχος, ἦσαν βιβλίον, ἢ τοὐλάχιστον παράδοσις, ἀφορῶσα ἰδίως τοὺς Ἀθηναίους καὶ περιέχουσα τὰς τύχας τῆς πολιτείας αὐτῶν.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο καθίστησι πιθανωτέραν τὴν εἰκασίαν τοῦ Ῥεϊσκίου, ὅστις θεωρεῖ τὸ βιβλίον τοῦτο ὡς συλλογὴν τοῦ Βάκιδος καὶ τοῦ Ἀμφιλύτου (3). Ἐξ ὅσων λέγει ὁ Ἀριστοφάνης, οἱ χρησμοὶ αὐτῶν φαίνονται κυρίως ἀποβλέποντες τὴν ἐσωτερικὴν τῶν Ἀθηνῶν διοίκησιν, καὶ τὰς μεταβολὰς τῆς Κυβερνήσεως αὐτῶν ὡς πρὸς τοὺς δημαγωγοὺς, οἵτινες διεδέχοντο ἀλλήλους, καὶ ἀλληλεπαλλήλως εἷλκυον τὴν ἀγάπην τοῦ Δήμου, συνελκύοντες μετὰ τῆς ἀγάπης καὶ τὰς προσόδους αὐτοῦ. Ὁμοίως δὲ ἀπέβλεπον τὰς πολιτικὰς σχέσεις τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς ἀντιζήλους, καὶ πολλάκις ἐχθροὺς αὐτῶν, Σπαρτιάτας. Καὶ ὅμως, δὲν παραδέχομαι τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Ῥεϊσκίου· διότι, ἐὰν οἱ χρησμοὶ τοῦ Βάκιδος διετηροῦντο ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ ὡς ἱερὸν καὶ ἀπόῤῥητον βιβλίον, ὁ Ἀριστοφάνης, καίπερ πολλῆς οὔσης τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς σκηνῆς, δὲν ἤθελε τολμήσειν νὰ παραστήσῃ ἐπ᾽ αὐτῆς ὡς ἀπατεῶνα αὐτὸν τὸν Βάκιν (1), εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς χρησμοὺς ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν τοσαύτην ἀπέδιδε σημαντικότητα. Παρεκτὸς δὲ τούτου, καί τοι πολλάκις ἀναφέρει τοὺς χρησμοὺς τούτους, οὐδαμοῦ ὀνομάζει αὐτοὺς *Διαθήκας*.

Νομίζω λοιπὸν, ὅτι τὸ προκείμενον ζήτημα ἤθελε λάβειν πιθανωτάτην τὴν λύσιν, ἐάν τις ἐδύνατο ν᾽ ἀνακαλύψῃ που ἄνθρωπον, ὅστις ἀποθνήσκων νὰ ἐνεπιστεύθῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ θέλησιν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ σωτηρία τῆς πόλεως ταύτης ἐξήρτηται ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως αὐτῆς, καὶ μάλιστα νὰ παρήγγειλεν αὐστηρῶς ὅπως διατηρηθῇ ἀπόῤῥητος ἡ θέλησις αὐτοῦ. Ἐὰν που εὑρεθῶσιν αἱ περιστάσεις αὗται συνημμέναι, ἐκεῖθεν μόνον δύναται νὰ προκύψῃ ἀληθῶς *ἀπόῤῥητος Διαθήκη, ἐξ ἧς εὐλόγως ἤθελεν ἐξαρτᾶσθαι ἡ σωτηρία τῆς τῶν Ἀθηνῶν δημοκρατίας*, οἵαν περιγράφει αὐτὴν ὁ Δείναρχος λέγων· « Τὰς ἀποῤῥήτους διαθήκας, ἐν αἷς τὰ τῆς πόλεως σωτήρια κεῖται ».

Ἅπασαι λοιπὸν αἱ περιστάσεις αὗται τόσῳ καθαρῶς ἐκτίθενται ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τοῦ Σοφοκλέους « Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ », ὥστε πρέπει νὰ ὑποτεθῇ τις λίαν προκατειλημμένος ὅπως μὴ ἐννοήσῃ, ὅτι ἐν αὐτῷ ὁ ποιητὴς ἀναφέρει *Διαθήκην*, οὕτως εἰπεῖν, ἣν κατέλιπεν ὁ Οἰδίπους ἐπ᾽ ἀγαθῷ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἀτυχὴς οὗτος Ἡγεμὼν πλανώμενος μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, καὶ κατὰ τύχην ἀφικόμενος μετὰ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς Ἀντιγόνης εἰς τὸν Κολωνὸν, δῆμον τῆς Ἀττικῆς, παρ᾽ ᾧ ἔκειτο δάσος ἱερὸν τῶν Εὐμενίδων, ἀνεμνήσθη, ὅτι χρησμός τις εἶχε προειπεῖν αὐτῷ, ὅτι ἔμελλε νὰ τελευτήσῃ παρά τινι τόπῳ, ἱερῷ τῶν θεῶν τούτων, καὶ ὅτι ἤθελε καταστήσειν εὐτυχῆ τὴν χώραν, ἐν ᾗ ἤθελε ταφῆ. Μετεκαλέσατο λοιπὸν ἐκεῖ τὸν τότε βασιλεύοντα τῶν Ἀθηνῶν Θησέα, καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ, ὅτι ἦλθε νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἀποτρόπαιον μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον καὶ ἄθλιον, ἀλλὰ πολλῆς ὠφελείας αἴτιον ἐσόμενον αὐτῷ (2)· καὶ παρεκάλεσε νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὸν, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ νὰ ἀπαγάγωσιν αὐτὸν βιαίως εἰς Θήβας, ὅθεν ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων ἀπεδιώχθη. Ὁ δὲ Θησεὺς, ἐκπεπληγμένος διὰ τὴν ἀντίφασιν ταύτην, ἠρώτησεν αὐτὸν, διὰ τί φοβεῖται μὴ διὰ βίας ἀπαχθῇ ὅθεν ἐδιώχθη· καὶ ὁ Οἰδίπους ἀπεκρίνατο, ὅτι οἱ Θηβαῖοι εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ πράξωσι τοῦτο κατά τινα χρησμὸν, προειπόντα αὐτοῖς, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατέχοντες τὸ σῶμα αὐτοῦ θέλουσι καταστάθῇ λίαν ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ αὐτῶν. Εἰπόντος δὲ

(1) Meurs: Græc: feriat: L. IV.

(2) Meurs: ἔνθα ἀνωτέρω, καὶ Ἀριστοφ: θεσμοφ: 635 καὶ 1161.

(3) Ἀγνοῶ, διὰ τί ὁ Πώδιος ὀνομάζει αὐτὸν Ἀντίφυλον.

(1) Ἀριστοφ. Ἱπ. 129 καὶ 1001. — Εἰρήν. 1071 καὶ ἑξ.

(2) Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 577 καὶ ἑξῆς.

τοῦ Θησέως, ὅτι ὑπῆρχεν εἰρήνη τοῖς Ἀθηναίοις καὶ Θηβαίοις, ὁ Οἰδίπους λέγει πρὸς αὐτὸν τάδε·

ὦ φίλτατ' Αἰγέως παῖ, μόνοις οὐ γίγνεται
θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε·
τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς (1), φθίνει δὲ σώματος·
θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία
καὶ πνεῦμα ταὐτὸν οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσι
φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.
τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
τὰ τερπνὰ πικρὰ γίγνεται, καὖθις φίλα.
καὶ ταῖσι Θήβαις εἰ τανῦν εὐημερεῖ
καλῶς τὰ πρὸς σέ, μυρίας ὁ μυρίος
χρόνος τεκνοῦται νύκτας ἡμέρας τ' ἰών,
ἐν αἷς τὰ νῦν ξύμφωνα δεξιώματα
ἐν δορὶ διασκεδῶσιν ἐκ σμικροῦ λόγου·
ἵν' οὑμὸς εὕδων καὶ κεκρυμμένος νέκυς
ψυχρός ποτ' αὐτῶν θερμὸν αἷμα πίεται,
εἰ Ζεὺς ἔτι Ζεύς, χὠ Διὸς Φοῖβος σαφής.
ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τἀκίνητ' ἔπη·
ἔα μ' ἐν οἷσιν ἠρξάμην, τὸ σὸν μόνον
πιστὸν φυλάσσων· κοὔποτ' Οἰδίπουν ἐρεῖς
ἀχρεῖον οἰκητῆρα δέξασθαι τόπων
τῶν ἐνθάδ', εἴπερ μὴ θεοὶ ψεύσουσί με.

Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ, ὅστις ἐστὶν ἓν τῶν ὡραιοτάτων χωρίων τῆς τραγῳδίας ἐκείνης, ὁ Θησεὺς συγκατατίθεται νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Οἰδίποδα κατὰ τοῦ Κρέοντος, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἐλθών, καὶ ἀποτυχὼν νὰ πείσῃ αὐτόν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτὸν διὰ βίας εἰς Θήβας. Μόλις δὲ ὁ Θησεὺς ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἀφοῦ ἀπέκρουσε τοῦ Κρέοντος τὴν βιαίαν προαίρεσιν, καὶ ὁ Οἰδίπους ἐννοήσας προσεγγίζοντα τὸν θάνατον, ἐσπευσμένως μετακαλεῖται αὐτόν, καὶ ἡ ἀνησυχία αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς ἀνησυχίαν πατρὸς ἀποθνήσκοντος, ὅστις αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γράψῃ τὴν ἑαυτοῦ διαθήκην, μετακαλεῖται σπουδαίως τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὅπως ἀκούσῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ θέλησιν. Ἰδοὺ αὐτολεξεὶ πῶς ἀναφέρεται τοῦτο ἐν τῇ προμνησθείσῃ τοῦ Σοφοκλέους τραγῳδίᾳ (1486 καὶ ἐφ.)

Οἰδ. Ἆρ' ἐγγὺς ἀνήρ; ἆρ' ἔτ' ἐμψύχου, τέκνα,
κιχήσεταί μου καὶ κατορθοῦντος φρένα;
Ἀντιγ. Τί δ' ἂν θέλοις τὸ πιστὸν ἐμφῦναι φρενί;
Οἰδ. Ἀνθ' ὧν ἔπασχον εὖ, τελεσφόρον χάριν
δοῦναί σφιν, ἥνπερ τυγχάνων ὑπεσχόμην.

Ἐν τούτῳ δ' ὁ Θησεὺς πάρεστι· καὶ τότε ὁ Οἰδίπους πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγει πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς·

Ἐγὼ διδάξω τέκνον Αἰγέως ἅ σοι
γήρως ἄλυπα τῇδε κείσεται πόλει.
χῶρον μὲν αὐτὸς αὐτίκ' ἐξηγήσομαι,
ἄθικτος ἡγητῆρος, οὗ με χρὴ θανεῖν.
Τοῦτον δὲ φράζε μή ποτ' ἀνθρώπων τινί,
μήθ' οὗ κέκευθε, μήτ' ἐν οἷς κεῖται τόποις·
ὥς σοι πρὸ πολλῶν ἀσπίδων ἀλκὴν ὅδε
δορός τ' ἐπακτοῦ γειτόνων ἀεὶ τιθῇ·
ἃ δ' ἐξάγιστα, μηδὲ κινεῖται λόγῳ,
αὐτὸς μαθήσῃ, κεῖσ' ὅταν μόλῃς, μόνος·
ὡς οὔτ' ἂν ἀστῶν τῶνδ' ἂν ἐξείποιμί τῳ,
οὔτ' ἂν τέκνοισι τοῖς ἐμοῖς, στέργων ὅμως,
ἀλλ' αὐτὸς ἀεὶ σῷζε, χὤταν εἰς τέλος
τοῦ ζῆν ἀφικνῇ, τῷ προφερτάτῳ μόνῳ
σήμαιν'· ὁ δ' αἰεὶ τῷ 'πιόντι δεικνύτω.
χ' οὕτως ἀδῇον τήνδ' ἐνοικήσεις πόλιν
σπαρτῶν ἀπ' ἀνδρῶν . . . .

Ἔπειτα δὲ φθὰς εἰς τὸν πεπρωμένον τόπον ὁ Οἰδίπους, τὰς μὲν θυγατέρας αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς συνακολουθήσαντας ἀποπέμπει· τὸν δὲ Θησέα μόνον κρατεῖ παρ' ἑαυτῷ, ὅπως ἴδῃ τὸν θάνατον, δι' οὗ ἀπέθανε, καὶ τὸν προωρισμένον τόπον, ὅστις ἠνοίχθη, ἵνα περιλάβῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ.

Καθ' ὅλην ταύτην τὴν διήγησιν μόνον τὸ ὄνομα *Διαθήκη* δὲν λέγεται ῥητῶς· ἀλλὰ σαφέστατα δεικνύεται, ὅτι ὁ Οἰδίπους συνδέει μετὰ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καὶ πάσας τὰς ἐξ αὐτοῦ προσδοκωμένας ὠφελείας, ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ

---

(1) Οὕτω μὲν ἔχει τὸ κείμενον, ὅπερ καὶ κατ' ἀκριβολογίαν δύναταί τις ἀμετάβλητον τηρῆσαι· εἰκάζω ὅμως, ὅτι ἡ ἀρχαία γραφὴ εἶχεν οὕτως

φθίνει μὲν ΊΣ ΨΥΧΗΣ, φθίνει δὲ σώματος.

ὁ Σοφοκλῆς δὲν προτίθεται νὰ σχηματίσῃ ἐνταῦθα ἀντίθεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐκφράσῃ τὸ δόγμα τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ὅτι ἡ ψυχὴ συναύξεται καὶ συγγηράσκει μετὰ τοῦ σώματος· « αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ εἰς τὰ πράγματα πάντα ἀπαμβλύνονται » (Ἡροδ. Γ', 134). Ὁ δὲ σοφὸς τοῦ Ἡροδότου μεταφραστὴς παρατίθησιν ἐνταῦθα τοὺς στίχους ἐκείνους τοῦ Λουκρετίου (βιβλ. Α', 446), οὓς ὁ Γράγγιος ἑρμηνεύει οὕτω πως·

« Πρὸς τούτοις βλέπομεν αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) γεννωμένην μετὰ τοῦ σώματος, αὐξανομένην δὲ καὶ συγγηράσκουσαν μετ' αὐτοῦ. Τὸ βρέφος ἔχει σῶμα ἀδύνατον καὶ βῆμα ἐπισφαλές· ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ αἱ ἰδέαι δὲν εἶναι σταθερώτεραι. Ἡ πρόοδος τῆς ἡλικίας ἐνισχύουσα τὰ μέλη τοῦ σώματος, ὡριμοποιεῖ ἐνταυτῷ τὴν νοητικότητα, καὶ αὐξάνει τὴν ἰσχὺν τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' ὅταν ἀκολούθως ἡ πρόοδος τῶν ἐτῶν κάμψῃ τὸ σῶμα, ἀμβλύνῃ τὰ ὄργανα καὶ ἐξαντλήσῃ τὰς δυνάμεις, ἡ κρίσις παραφέρεται, καὶ τὸ πνεῦμα τραυλίζει, ὡς καὶ ἡ γλῶσσα· καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὅλα τὰ ἐλατήρια τῆς μηχανῆς συνεκλείπουσιν. » Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ εἶπε πρὸ τοῦ Λουκρετίου « Ἔστι γάρ, ὥσπερ σώματος, καὶ διανοίας γῆρας » (περὶ Δημοκρ. Β'. 9.)· καὶ τοῦτο τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ μέρος εἶχε πιθανῶς πρὸ ὀφθαλμῶν εἷς τῶν Ὁμήρου Σχολιαστῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Βιλλοισῶνος ἐκδοθέντων, ὅτε ἐξηγῶν τὸν 115ον τοῦ ΙΑ'. Βιβλίου τῆς Ἰλιάδος ἔλεγεν, ὅτι « Ἀριστοτέλης καὶ Ἀντίπατρος ὁ ἰατρὸς συναύξεσθαι φασὶ τῷ σώματι τὴν ψυχήν, καὶ συμμειοῦσθαι πάλιν. »

Ταῦτα πάντα παρέθηκα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἰδέας μου ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ προκειμένου στίχου τοῦ Σοφοκλέους, ὃν ὁ Βιργίλιος φαίνεται μιμούμενος ἐν τῷ λέγειν·

Omnia fert aetas, animum quoque . . . . .

ὅπερ ὁ Γρεσσέτιος χαριέντως μετέφρασε·

Ma mémoire s' éteint: tout s' éteint avec l' âge.

τηρήση ὁ Θησεὺς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἀπόῤῥητον τὸν τόπον τῆς ταφῆς του, μήποτε ἀφαιρέσωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες ἦσαν θανάσιμοι ἐχθροὶ αὐτοῦ. Ἐν ἑνὶ λόγῳ διὰ τῆς πράξεως ταύτης ὁ Οἰδίπους ἀπεκλήρωσε τρόπον τινὰ τοὺς συμπολίτας καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ κατέλιπεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων διαθήκην τοιαύτην, οἵαν ἐννοοῦσιν οἱ Νομικοὶ διὰ τοῦ ἑξῆς ὁρισμοῦ. Διαθήκη ἐστὶ « Σαφὴς δήλωσις τῆς θελήσεως τοῦ ἀποθανόντος περὶ μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῶν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καταλειπομένων κτημάτων, καὶ περὶ παντὸς, ὅ,τι μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπιθυμεῖ γενέσθαι.» (1)

Τούτου τεθέντος, ἄλλο τι ζήτημα ἀναφαίνεται φυσικῷ τῷ λόγῳ. Πῶς ἡ προφορικὴ αὕτη παράδοσις, ἡ *διαθήκη* τοῦ Οἰδίποδος μετεβιβάσθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἔπειτα εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου, τοῦ τελευταίου τῶν Ἀθηνῶν βασιλέως; διότι γνωστὸν ὑπάρχει, ὅτι ὁ Θησεὺς ἐδολοφονήθη ἐν τῇ νήσῳ Σκύρῳ ὑπὸ τοῦ Λυκομήδους, καὶ ὅτι ὁ Κόδρος ἑκουσίως παρεδόθη εἰς θάνατον ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος.— Ἐξ ὅλης τῆς γενναίας τοῦ Θησέως διαγωγῆς πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι, πρὶν ἢ ἐξέλθη τῶν Ἀθηνῶν, ἐνεπιστεύθη τὸ μυστικὸν εἰς τὸν ἐπίδοξον διάδοχον αὐτοῦ· ὁ δὲ Κόδρος, πρὶν ἢ ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἑκούσιον θάνατον διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐνεπιστεύθη αὐτὸ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, συγκείμενον, ὡς γνωστὸν, ἐκ τῶν ἐναρετωτάτων πολιτῶν, καὶ τοσαύτης ἀπολαύοντα ἀγαθῆς ὑπολήψεως ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὥστε νὰ πιστεύωσι γενικῶς, ὅτι καὶ θεοὺς ἐδίκασέ ποτε τὸ Δικαστήριον τοῦτο.

Πρὸς ταῦτα δυνατὸν ν' ἀντιτάξῃ τις, ὅτι ὅλη αὕτη ἡ περὶ Οἰδίποδος διήγησις εἶναι μῦθος, ὃν μετεχειρίσθη ὁ Σοφοκλῆς, ὅπως εὐαρεστήσῃ τοῖς Ἀθηναίοις, οἵτινες μετὰ πολλῆς ἀπληστίας συνέλεγον καὶ διετήρουν ὅ,τι διέθρυπτε τὴν ἑαυτῶν ματαιοφροσύνην, καὶ ὡς ἱερὸν τόπον ἐλάτρευον τὸν Κολωνὸν, ὅπου ἐδόξαζον ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ μῦθος οὗτος. Ἀναντιῤῥήτως μῦθος εἶναι ἡ διήγησις αὕτη, ἢ τοὐλάχιστον παράδοσις, τοσούτῳ μᾶλλον ἀβέβαιος, ὅσῳ ὑπάρχουσιν οἱ ἀντιλέγοντες, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἀπεβίωσεν ἐν Θήβαις (2)· καὶ ἑπομένως ἡ διαθήκη αὐτοῦ δὲν εἶναι μᾶλλον ἀξιόπιστος τοῦ Κορανίου. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀληθείας τοῦ γεγονότος· ἀρκεῖ μόνον νὰ γινώσκωμεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον αὐτὸ, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα μυθολογήματα, καὶ ὅτι εἶχον μέγα συμφέρον εἰς τὸ νὰ πιστεύωσιν αὐτό. Οὕτως ἡ δίκη τοῦ Ἄρεως ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ τοσαῦτα ἄλλα θαύματα, ἀρχαιότερα ἢ σύγχρονα τῇ ἀρχῇ τῆς δημοκρατίας αὐτῶν, καὶ πρὸ πάντων ἡ περὶ αὐτοχθονισμοῦ ἰδέα αὐτῶν, ἐνομίζοντο παρ' αὐτοῖς τοσούτῳ μᾶλλον ἀξιόπιστα, ὅσῳ ἐκολάκευον τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν, καὶ ἀπετέλουν μέρος τῆς θρησκείας αὐτῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν, φίλτατε, ὅσα περὶ τοῦ προκειμένου ἔχω σοι εἰπεῖν. Ἐπαναλαμβάνω δὲ, ὅτι ἁπλῆν εἰκασίαν μου ὑποβάλλω εἰς τὴν κρίσιν Σοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν, τῶν περὶ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐπιμελῶς ἀσχολουμένων. Ὅ,τι δὲ θεωρῶ καθαρὰν ἀλήθειαν, καὶ οὐχὶ εἰκασίαν, εἶναι τὸ ἑξῆς· ὅτι ὁ μὲν Δείναρχος ἀναφέρει *Διαθήκην ἀπόῤῥητον*, φυλαττομένην ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἀναφέρει ὁμοίως *πρᾶξιν ἀπόῤῥητον*, ἐνεργηθεῖσαν μεταξὺ τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἔχουσαν πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διαθήκης.

ΚΟΡΑΗΣ.

(1) Expressa declaratio voluntatis defuncti de translatione dominii rerum post mortem suam relictarum, et de eo quod praeterea post mortem suam fieri velit. — Baumeister, philosoph. Definit. Part II, p. 175.

(2) Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Σοφοκλέους (Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 91) λέγει, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἀπεβίωσεν ἐν Θήβαις, καὶ ὅτι κατὰ πρῶτον μὲν ἐτάφη ἔν τινι χωρίῳ τῆς Βοιωτίας, ἔπειτα δὲ μετηνέχθη ἀλλαχοῦ. Ἡ παράδοσις αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. ψ, 679), ὅτι ὁ Ἡγεμὼν οὗτος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι.

ΣΚΗΝΑΙ ΕΝ ΓΕΩΡΓΙΑ.

(*Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ.*)

(Τέλος. Ἴδε φυλλ. 317.)

Γ΄.

Ἅμα ἐχάραξεν ἠγέρθη ὁ Γρηγόρης, ἔτριψε τοὺς ὀφθαλμούς του, ἔστριψε τὸν μύστακά του καὶ ἐτίναξε τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς του. Ὁ δὲ πρίγκηψ Δημήτριος, τοῦ ὁποίου ἡ ἤρεμος καὶ τακτικὴ ἀναπνοὴ ἐδήλου τὴν ἀνάῤῥωσίν του, ἐκοιμᾶτο ἔτι, ὅταν ὁ πιστὸς νεκροθάπτης ἀπῆλθε βήματι ταχεῖ εἰς τὴν ἀγοράν, ἵν' ἀγοράσῃ διὰ τὸν πρίγκηπα χαβιάριον, αὐγὰ, κρέας καὶ οἶνον. Ὁ πτωχὸς νεκροθάπτης εἶχε κάμει οἰκονομίας τινὰς, αἵτινες ἠλαττοῦντο μὲν καθ' ἑκάστην ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς του δίψης, ἀλλ' εὐτυχῶς ἐσώζοντο ἀκόμη διακόσια ἀβάζια. (1)

Πρὸς τούτοις ἦτο καὶ ἐλπὶς ὅτι, ἐξαντληθέντος τοῦ μικροῦ τούτου θησαυροῦ, ἤθελεν εἰσρεύσει εἰς τὸ δερμάτινον πουγγίον τοῦ πτωχοῦ γέροντος γενναῖόν τι φιλοδώρημα τοῦ πρίγκηπος. — Ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἀγορᾶς εὗρεν ὁ Γρηγόρης τὸν πρίγκηπα ἔξυπνον καὶ στηριζόμενον μετὰ κόπου ἐπὶ τῆς σκληρᾶς

(1) Τὸ ἀβάζιον εἶναι νόμισμα ἔχον ἀξίαν 85 περίπου λεπτῶν. Σ. τ. Μ.

στρωμνῆς του. — Ἐδῶ εἶμαι, Γρηγόρη, ἐλθὲ πλησίον μου καὶ ἀκροάσθητί μου μετὰ προσοχῆς. Ἔχεις χρήματα;

— Διακόσια ἀβάζια· πλὴν ἡ χρονιὰ εἶναι καλή, ὁ πυρετὸς εὐνοϊκός, καὶ —

— Καλά, σπεῦσε τώρα εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἀγόρασέ μου, ὡς νὰ ἦτο διὰ σέ, διότι ἔχομεν τὸ αὐτὸ ἀνάστημα, μίαν ὁλόκληρον ἐνδυμασίαν μεγγρηλίου χωρικοῦ. Ὁ ἀδελφός σου δὲν κατοικεῖ μικρὰν καλύβην ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ Γόρι ὁδοῦ;

— Μάλιστα.

— Εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ μὲ κρύψῃ ἐπί τινα χρόνον;

— Βεβαιότατα.

— Γενναίως θὰ τὸν ἀνταμείψω, καὶ ἐλπίζω τάχιστα. Ὅσον διὰ σὲ θὰ σοὶ ἀγοράσω ἓν ὡραῖον ἐργαστήριον τῆς ἐκλογῆς σου εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ὁδοῦ Γολοβίνου.

— Ὦ κύριέ μου!

— Μὴ μὲ διακόπτῃς. Μίαν ἑβδομάδα θὰ μείνω ἀκόμη ἐδῶ, ἵν' ἀναλάβω ἐντελῶς, διότι φοβοῦμαι ὅτι αἱ δυνάμεις μου δὲν μοὶ ἐπιτρέπουσιν ἀκόμη νὰ κάμω τεσσαράκοντα βέρστια ἔφιππος. Καθ' ἑκάστην θὰ μὲ πληροφορῇς περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ πόλει καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς συζύγου μου. Σοὶ δίδω τὴν ἄδειαν νὰ κάμῃς τὸν κατάσκοπον καὶ ὠτακουστήν.

Μὲ τὰ διακόσια ἀβάζια ἐντὸς τοῦ πουγγίου του διῆλθεν ὁ νεκροθάπτης τὰς ἀπεράντους τῆς πόλεως ὁδοὺς πρὸς ἀγορὰν τῆς παρὰ τοῦ πρίγκηπος διαταχθείσης ἐνδυμασίας. Βήμασι κατεσπευσμένοις διέβαινεν ἔμπροσθεν τῶν οἰνοπωλείων, ἐν οἷς συνείθιζεν ἄλλοτε νὰ σβύνῃ τὴν δίψαν του· ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἤκουε τοὺς χλευασμοὺς τῶν συναπαντώντων αὐτὸν φίλων καὶ γνωρίμων. Πλὴν ἀδιάφορος πρὸς ὅλα ἐξηκολούθει ὁ Γρηγόρης τὴς πορείαν του. Μετὰ παρέλευσιν δὲ μιᾶς ὥρας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ πρίγκηπος.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐκάθητο ὁ Γρηγόρης ὑπὸ τὴν σκιὰν κυπαρίσσου παρὰ τὴν θύραν τῆς οἰκίας καὶ ἐπέβλεπεν ὡς ἡγεμών, τὸ βασίλειόν του, τὸ νεκροταφεῖον. Αἴφνης εἶδε γυναῖκα κεκαλυμμένην ὑπὸ μακροῦ πέπλου, ἥτις ἤρχετο ἐκ τῆς πόλεως· ἐγνώρισε δὲ ἀμέσως τὴν χήραν πριγκήπισσαν, καὶ μειδίαμα σαρκαστικὸν ἔστεψε τὰ χείλη του. Καὶ πραγματικῶς ἦτο ἡ Δαρία, ἥτις κατὰ τὸ ἔθιμον ἤρχετο νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ στενάξῃ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀποθανόντος συζύγου. Ὁ Γρηγόρης ἠγέρθη, ἐγύμνωσε τὴν κεφαλήν του τῇ ἔδειξε τὴν θέσιν τοῦ τάφου καὶ ἀπεσύρθη. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν του εἰδοποίησε περὶ τῶν διατρεχόντων τὸν πρίγκηπα, ὅστις προχωρήσας μετὰ κόπου πολλοῦ μέχρι τῆς θύρας, εἶδεν ἐντεῦθεν ἀόρατος τὴν γυναῖκα, ἣν ἠγάπησέ ποτε καὶ ἥτις τοσοῦτον αἰσχρῶς τὸν ἐξηπάτησεν.

Ἡ πριγκήπισσα παρακολουθεῖτο ὑπὸ τῆς πιστῆς θαλαμηπόλου, τῆς Σαλόμης, ἥτις ἐκράτει μικρὸν κοράσιον, ἐνδεδυμένον φόρεμα ἐρυθροῦν καὶ ἔχον τὴν κόμην πεπλεγμένην εἰς ἑπτὰ βοστρύχους. Ἡ ὑπηρέτρια κατέθεσεν ἐπὶ τῆς γῆς παρὰ τὴν μητέρα τὸ βρέφος, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἀθωότητί του ἤρχισεν ἀμέσως νὰ παίζῃ μὲ τοὺς χάλικας, τοὺς καλύπτοντας τὸν τάφον τοὺς πατρός. Ἡ Δαρία ἐγονάτισε, προσηυχήθη, ἔκλαυσε καὶ ἐκτύπα τὸ στῆθός της, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔπαλλε καρδία ὅλως ἀσύμφωνος πρὸς τὴν προσπεποιημένην ὁρμὴν τῆς ἀπελπισίας της. Ἡ Σαλόμη ἐμιμεῖτο σχεδὸν καθ' ὅλα τὴν κυρίαν της, τὸ δὲ βρέφος προσέβλεπεν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μετ' ἀπορίας τὰς δύο γυναῖκας. Κομψότατα ἐφόρει ἡ Δαρία τὰ πένθιμά της ἐνδύματα· τὸ ἀνημμένον αὐτῆς περίζωσμα, τὸ πλούσιον αὐτῆς διάδημα, ὁ πέπλος της καὶ οἱ μέλανες πλόκαμοι τὴν παρίστων ὡς τὴν θεὰν τοῦ πένθους.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ της ἐδέχετο ἡ Δαρία πολλὰς ἐπισκέψεις φίλων καὶ συγγενῶν. Ἅμα δ' ἐξυμνεῖτο προτέρημά τι ἢ ἀρετή τις τοῦ συζύγου της, ἐστέναζε καὶ ὠδύρετο· μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ διάλογος μετέβαινεν εἰς ἀσήμαντα ἀντικείμενα, μηδεμίαν πρὸς τὸν ἀποθανόντα σχέσιν ἔχοντα.

Ἐπὶ δύο παρασκευὰς ἐπεσκέφθη ἡ Δαρία τὸ νεκροταφεῖον ἐπαναλαμβάνουσα τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ὀδυρμούς της, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐστήθη ἐπὶ τοῦ τάφου λίθινον μνημεῖον ἄκομψον καὶ βαναύσως εἰργασμένον. Ὁ δὲ πρίγκηψ πληροφορούμενος πάντοτε ὑπὸ τοῦ Γρηγόρη περὶ τῶν συμβαινόντων ἔβοσκε τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὴν θέαν τῆς ἀληθοῦς ἢ προσπεποιημένης θλίψεως τῆς γυναικός του καὶ ἀμφιβάλλων τὶ νὰ πιστεύσῃ ἐταλαντεύετο ἔτι μεταξὺ ἐκδικήσεως καὶ συγχωρήσεως.

Τέλος δὲ ἀναῤῥώσας ἐντελῶς καὶ ἔνδυμα μιγγρηλίου χωρικοῦ φορῶν ἐγκατέλιπεν ὁ πρίγκηψ ἐν θυελλώδει νυκτὶ τὴν Τίφλιδα, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ πιστοῦ νεκροθάπτου. Μόλις ἐχάραζεν ὅτε ἔφθανον οἱ δύο ὁδοιπόροι εἰς τὴν καλύβην τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γρηγόρη, Δάτου, ὅστις τὸν περιέμενεν.

— Πρίγκηψ, εἶπεν ὁ χωρικὸς λαμβάνων μὲ σέβας τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου τοῦ Δημητρίου.

— Δάτε, ἀπήντησεν ὁ πρίγκηψ, ἐδῶ δὲν εἶμαι πλέον πρίγκηψ, ἀλλὰ πτωχὸς μιγγρήλιος χωρικός, ὃν θὰ ὀνομάζῃς Νασκίδαν καὶ θὰ μεταχειρίζηται ὡς ὅμοιόν σου. Ἀνάγκη δὲν εἶναι νὰ μάθῃς τὴν αἰτίαν τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου. Ὅθεν ὁ Νασκίδας θὰ τρώγῃ εἰς τὴν οἰκίαν σου καὶ θὰ πίνῃ ἐκ τοῦ οἴνου σου.

Πλήρης χαρᾶς ἠσπάσθη ὁ Δάτος τὴν χεῖρα τοῦ πρίγκηπος. Ἐὰν τὰ χωρία τῆς Γεωργίας ἦναι ἐλεεινὰ καὶ πτωχά, ἔτι ἐλεεινοτέρα καὶ πτωχοτέρα εἶναι μία μεμονωμένη καλύβη. Ἡ καλύβη αὕτη εἶναι συνήθως ταπεινὴ καὶ κατὰ τὰ δύο τρίτα τεθαμμένη ἐντὸς τῆς γῆς. Ἡ στέγη εἶναι ἐπίπεδος, καὶ ἐπ' αὐτῆς τὴν μὲν ἡμέραν κάθηνται οἱ χωρικοί, τὴν δὲ νύκτα κοιμῶνται, ὥστε ὁ χωρικὸς τῆς Γεωργίας μᾶλλον ἐπὶ τῆς οἰκίας του ζῇ ἢ ἐντὸς αὐτῆς. Ἐσωτερικῶς δὲ ἡ καλύβη οὔτε τραπέζας περιέχει οὔτε σκαμνία, ἀλλὰ μόνον ὀλίγα τινὰ σκεύη καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὴν εὐρεῖαν ἑστίαν, τὸν φίλον τοῦτον τῆς καλύβης.

Τοιαύτη ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἡ οἰκία, ἥτις ἤνοιξε φιλόξενον θύραν εἰς τὸν πρίγκηπα. Ὁ Δημήτριος, ἅμα εἰσελθών, ἐχαιρέτισε τὴν οἰκοδέσποιναν, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸν παρουσίασεν ὁ Δάτος, εἰπών·— Γυναῖκα, αὐτὸς εἶναι ὁ Ναυσκίδας, ἕνας ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς συντρόφους μου· εἶναι τολμηρὸς ὡς σπάθη, κυνηγὸς ὡς ἀετὸς καὶ ὀκνηρὸς ὡς Μιγγρέλιος, ὁποῖος καὶ εἶναι.

Ὁ Δημήτριος ἐπρομηθεύθη πυρίτιδα καὶ μόλυβδον καὶ ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ δίκαννον τοῦ Γρηγόρη πυροβόλον. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐκάθησεν, ἔφαγε μὲ μεγάλην ὄρεξιν, ἀνεπαύθη ὀλίγον καὶ ἔπειτα λαβὼν τὸ ὅπλον ἐξῆλθεν εἰς τὸ κυνήγιον, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Δάτου.

Δύο ὁλόκληροι ἑβδομάδες παρῆλθον. Τέλος ἔφθασε καὶ ὁ Γρηγόρης κεκοπιασμένος καὶ δρομαῖος, ἐχαιρέτισε τὸν ἀδελφόν του καὶ ἀπεκαλύφθη ἐνώπιον τοῦ πρίγκηπος.

— Σκεπάσου, Γρηγόρη, τῷ εἶπεν οὗτος. Τί συνέβη;

— Τὴν παρελθοῦσαν παρασκευὴν ἡ πριγκήπισσα δὲν ἐπεσκέφθη τὸν τάφον σου, ἀλλ' ἔστειλεν ὡς ἀντιπρόσωπόν της τὴν γραῖαν Σοφίαν, τὴν τροφόν σου, ἥτις ἐφαίνετο πολὺ λυπημένη καὶ ἐκράτει στέφανον νεκρικὸν εἰς τὴν χεῖρα.

— Ἄλλο τίποτε, Γρηγόρη;

Ἄλλο τίποτε; — Ὄχι δά, ξερὰ ψάρια, πυρίτιδα καὶ μόλυβδον.

— Ταχέως μὲ λησμονεῖ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Δημήτριος· διενοούμην νὰ τὴν συγχωρήσω, ἀλλ' ἐὰν ἀγαπᾷ ἀκόμη τὸν αἰσχρὸν ἐκεῖνον Βαμιρὰν, τότε μὰ τὴν Παναγίαν! αἷμα θὰ ῥεύσῃ!

Δ'.

Ὁ Γρηγόρης πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τῶν φίλων του παρῃτήσε τὸν οἶνον, φαινόμενον σπανιώτατον εἰς τὴν χώραν ταύτην. Οὐδέποτε ἐπεσκέπτετο πλέον τὰ οἰνοπωλεῖα, καὶ σύννους καὶ σιωπηλὸς περιεφέρετο πολλάκις τῆς ἡμέρας περὶ τὴν μητρόπολιν, ἣν ἄλλοτε ἅπαξ ἴσως τοῦ ἔτους ἐπεσκέπτετο μόνον. Ἐφαίνετο δὲ εἰς τὰς κυριωτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως μὲ ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν καὶ κρατῶν κομβολόγιον, τὸ ὁποῖον μηχανικῶς διὰ τῶν χειρῶν του ἔπαιζε. Πιστὸς ὅμως πάντοτε εἰς τὸν πρίγκηπα μετέβαινε συχνὰ εἰς τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν οἰκίαν κομίζων τροφὰς καὶ νέα.

Καὶ ὑπὸ τὸν στίλβοντα τῆς Ἀνατολῆς οὐρανὸν καὶ ὑπὸ τὴν ὁμιχλώδη τῶν βορείων χωρῶν ἀτμοσφαῖραν θεραπεύει ὁ χρόνος κατ' ὀλίγον ὅλας τὰς ψυχικὰς λύπας, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ βλαστάνει ἡ λήθη ταχύτερον ἢ ὁ χόρτος ἐπὶ τῶν τάφων.

Ἡ Δαρία μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἑβδομάδων ἀπὸ τῆς χηρείας της παρετήρησεν ὅτι τὰ δάκρυα ἐπηρέαζον τὸ κάλλος της· ὅθεν καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἔχυνεν αὐτὰ φειδωλότερον.

Πεπροικισμένος μὲ τὴν φυσικὴν τῶν Ἀρμενίων δολιότητα ἐνόησεν ὁ Βαμιρὰν, ὅτι φρόνιμον ἦτο νὰ μὴ προσπαθήσῃ νὰ καταπνίξῃ ἀμέσως ἐν ἀρχῇ τὴν λύπην τῆς χήρας· διὸ οὔτε τῇ ἔγραψε, οὔτε τὴν ἔβλεπε, οὐδ' ἐζήτει νὰ τὴν ἀπαντήσῃ. Ἅμα ὅμως ὑπέθεσεν ὅτι ἡ θλίψις ἀπώλεσε πλέον τὴν δύναμίν της, ἐνεφανίσθη πάλιν ἐνώπιον τῆς Δαρίας.

Τὰς ἐπισκέψεις διεδέχθησαν ἐπιστολαὶ καὶ μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἀποσυρθείσης τῆς Σαλόμης ἐκ τοῦ δωματίου, συνέβη νὰ ψαύσῃ κατὰ τύχην ἡ χεὶρ τῆς Δαρίας τὴν χεῖρά του. Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ Σαλόμη ἔλαβε δῶρον πλουσιώτατον. Οἱ κάτοικοι τῆς Τίφλιδος, μικροί τε καὶ μεγάλοι, φύσει ὀκνηροί, ἐνασχολοῦνται εἰς ξένας πάντοτε ὑποθέσεις. Ὅθεν πανταχοῦ ἐσχολιάζοντο αἱ περιποιήσεις τοῦ Βαμιρὰν, καὶ οἱ μὲν Ἀρμένιοι ἦσαν δυσηρεστημένοι, οἱ δὲ Γεώργιοι κατηγανακτημένοι, βλέποντες Ἀρμένιον δρέποντα τὸ λαμπρότερον τοῦ κήπου των ῥόδον. Αὐτὸς νὰ ὑψώσῃ τὸ βλέμμα του πρὸς πριγκήπισσαν ἐκ βασιλικοῦ γένους, ἔλεγον οὗτοι· αὐτὸς, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ἦτο μεταπράτης παλαιῶν καρφίων!

Ἐν τοσούτῳ παρήρχοντο αἱ ἑβδομάδες, οἱ μῆνες, καὶ ὁ πρίγκηψ Δημήτριος κατετήκετο βραδέως καὶ μονοτόνως ἐντὸς τοῦ καταφυγίου του. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεφέρετο εἰς τὰ ὄρη κυνηγῶν· ἀφ' οὗ ὅμως ἀπῆλθον τὸ φθινόπωρον, αἱ βροχαί, ἀφ' οὗ ἡ χιὼν κατεκάλυψε τὸν χειμῶνα τὴν πεδιάδα, περιορίσθη κατ' ἀνάγκην καὶ ὁ πρίγκηψ εἰς τὴν μονοτονίαν καὶ ἐρημίαν τῆς καλύβης. Κατὰ τὰς παγετώδεις μόνον ἡμέρας ἐκυνήγει ἀλώπεκας καὶ λύκους, ὧν γέμουσι τῆς Γεωργίας τὰ ὄρη.

Ὁ χειμὼν διπλασιάζει τὴν ἔνδειαν τοῦ χωρικοῦ ἐν Γεωργίᾳ, τοῦ ὁποίου ἡ φυσικὴ ὀκνηρία ἀντιπαραθέτει εἰς τὴν θλίψιν τῆς πενίας δύναμιν ἀεργίας, ἥτις ἀποδεικνύει τὸ ἤπιον καὶ μαλακὸν τοῦ χαρακτῆρός του.

Ὡς ἦτο ἑπόμενον, ὁ Δάτος καὶ ἡ γυνή του δὲν ἦσαν εὐχάριστοι σύντροφοι διὰ τὸν Δημήτριον, οὐδὲ

ἠδύναντο νὰ λησμονήσωσί ποτε μὲ ὅλας τὰς παρατηρήσεις τοῦ πρίγκηπος, ὅτι ὁ μιγγρέλιος χωρικὸς δὲν ἦτο ὅμοιός των. Ὅθεν ὁ Δημήτριος ἔζη βίον μονότονον, πλήρη ἔχων τὸν νοῦν του μαύρων λογισμῶν. Ἅμα ἤκουεν ἢ κρότον ἁμάξης ἢ ἵππου καλπάζοντος βῆμα ἔσπευδε νὰ πληροφορηθῇ μὴ ἦτο ὁ Γρηγόρης.

Οὗτος δ' αἴφνης ἔφθασε κατὰ τὸν Μάρτιον ἐν μέσῳ ῥαγδαιοτάτης βροχῆς βεβρεγμένος μέχρις ὀστέων. Ὁ Δημήτριος ἔτρεξεν εἰς προϋπάντησίν του καὶ ἔμαθε παρ' αὐτοῦ, ὅτι ὁ Βαμιρὰν ἐπεσκέπτετο καθ' ἑκάστην τὴν Δαρίαν καὶ σκοπὸν εἶχε ν' ἀρνηθῇ ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἀρμένιον δόγμα.

— Καλά, ἀπήντησεν ὁ πρίγκηψ μὲ τρέμουσαν φωνήν, σ' εὐχαριστῶ. Ἐλθὲ τώρα νὰ θερμανθῇς.

Πέντε μῆνες παρῆλθον. Ἡ Δαρία ἀπέβαλε τὰ πένθιμα φορέματα, καὶ οἱ χλευασμοὶ καὶ αἱ συκοφαντίαι τῶν κατοίκων τῆς Τίφλιδος εἶχον ἐξαντληθῆ. Πάλιν ἐνεφανίζετο ἡ πριγκήπισσα εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς τῶν προκρίτων συναναστροφάς, πάλιν ἐπεσκέπτετο τοὺς εὐγενεῖς τοῦ τόπου, ὅτε αἴφνης ὅλαι αἱ διαδοθεῖσαι φῆμαι ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ ἐπαναλαμβάνωνται καθ' ὅλην τὴν πόλιν. Ἡ πριγκήπισσα Δαρία ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ στεφανωθῇ τὸν Ἀρμένιον Βαμιράν. Ὁποία σκανδαλώδης διαγωγή! Χήρα πριγκήπισσα νὰ ὑπανδρευθῇ Ἀρμένιον καὶ μάλιστα ἀρνησίθρησκον!

Συνηθροισμένοι ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Ἐριβάνης ἐλησμόνουν οἱ Ἀρμένιοι τὰς ἐμπορικάς των ὑποθέσεις, καταρώμενοι μυριοτρόπως τὸν ἀρνησίθρησκον Βαμιράν, ἐν ᾧ οἱ Γεώργιοι ἐλυποῦντο βλέποντες, ὅτι εὐρωπαϊκαὶ ἰδέαι ἔμελλον νὰ ἐμβολιασθῶσιν εἰς τὸ πανάρχαιον γενεαλογικόν των δένδρον.

Ὁ πρίγκηψ Δημήτριος ἔμαθε παρὰ τοῦ Γρηγόρη τὴν διὰ τὸν γάμον ὁρισθεῖσαν ἡμέραν, καὶ τῷ εἶπε μειδιῶν. Γρηγόρη, τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔχω ἀνάγκην πολλὰ πρωῒ ἑνὸς ἵππου. Μόνος θὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἔνθα νὰ μὲ περιμένῃς. Ἐκεῖ θὰ κόψω τὸν βαθύν μου πώγωνα καὶ θὰ φορέσω τὴν στολήν, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχον ἐνταφιασθῆ. Καιρὸς πλέον νὰ γείνω πάλιν πρίγκηψ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου κατὰ τὴν ἕκτην τῆς ἑσπέρας ὥραν συνωθοῦντο οἱ εὐγενεῖς τῆς Τίφλιδος εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς αἰθούσας τῆς πριγκηπίσσης Δαρίας. Εἰς τὴν λάμψιν τῶν εὐόσμων λαμπάδων ἔστιλβον οἱ ἀδάμαντες καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι· ὑπηρέται προσέφερον ἐντὸς ἀργυρῶν δίσκων ὀπώρας τῆς Περσίας, τουρκικὰ γλυκύσματα διαφόρων εἰδῶν, οἶνον καὶ ἄλλα ποτά· μουσικοὶ ἔπαιζον ἐθνικὰ ᾄσματα εἰς τιμὴν τῆς νύμφης, ἧς ἐξυμνοῦντο αἱ ἀρεταὶ καὶ τὸ κάλλος. Αἱ κυρίαι, πολυτελέστατα ἐνδεδυμέναι, ὡμοίαζον κῆπον κεκοσμημένον διὰ ποικιλοχρόων ἀνθέων. Ἡ Δαρία ἐφόρει λευκὸν μεταξωτὸν φόρεμα μὲ ῥοδόχροα κοσμήματα· πολυτελὴς πέπλος ἔπιπτεν ἐπὶ τῶν ὤμων της καὶ ἐπηύξανε τὴν ὡραιότητα τῶν πλοκάμων της, ὧν ἡ ἄκρα ἔψαυε τὸν πλούσιον τῆς αἰθούσης περσικὸν τάπητα.

Τὸ διάδημά της συνέκειτο ἐξ ἀδαμάντων καὶ περιεῖχεν ἐν τῷ μέσῳ ἀνεκτίμητον ἀμέθυστον, ὅστις, κληροδότημα ἐκ τῶν πολυτίμων λίθων τῶν Βογρατιδῶν, ἐλέγετο ὅτι εὑρέθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀραρὰτ καὶ περιέκλειεν ἐν ἑαυτῷ σταγόνα διαφανεστάτην, ἥτις ἐθεωρεῖτο τὸ πρῶτον δάκρυ τῆς Εὔας. Νεᾶνις, ἐνθουσιασθεῖσα ὑπὸ τῆς μουσικῆς, ἐχόρευσεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπεράντου αἰθούσης γεωργικὸν χορόν. Αἱ κινήσεις της ἦσαν κατ' ἀρχὰς σεμναὶ καὶ ἤρεμοι, τὰ βλέμματά της ἐστραμμένα πρὸς τὴν γῆν, ἔπειτα δὲ τὰ ὕψωνε κατ' ὀλίγον καὶ παρεδίδετο εἰς ὅλην τὴν ζέσιν τοῦ ἐνθουσιαστικοῦ χοροῦ. Οἱ δὲ ἄνδρες συνώδευον τὴν μουσικὴν χειροκροτοῦντες. Τέλος ἔπαυσεν ὁ χορὸς καὶ τάταρος ἀοιδὸς κρούων τὴν λύραν του ἔψαλεν ἐπιθαλάμιον, ἐν ᾧ ἐξετίθετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ χαρὰ τῶν νεονύμφων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀπελπισία τῶν ἀγάμων.

Ἦτο ἡ ἑβδόμη τῆς ἑσπέρας ὥρας. Οἱ κώδωνες τῆς μητροπόλεως ἀνήγγελλον ἤδη τὴν ἔλευσιν τοῦ ἱερέως, ὅστις κατὰ τὸ ἔθιμον τοῦ τόπου ὤφειλε νὰ εὐλογήσῃ τὴν νύμφην ἐν τῇ οἰκίᾳ της, πρὶν τελεσθῇ μετὰ πομπῆς ἡ τελετὴ τοῦ γάμου ἐν τῇ μητροπόλει. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἔσπευσεν ὁ πρίγκηψ Δημήτριος δι' ἀποκέντρων ὁδῶν πρὸς τὴν οἰκίαν του, κάτωχρος μὲν ὡς νεκρὸς, πλὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἥσυχος. Εἰσεπήδησε δὲ ἀπὸ τοῦ τείχους τῆς αὐλῆς, ἔνθα Μουρσὶκ, ὁ πιστός του κύων τὸν ὑπεδέχθη σείων τὴν οὐράν. Καλύψας τὸ πρόσωπόν του διῆλθεν ὁ πρίγκηψ διὰ μέσου τῶν ὑπηρετῶν, οἵτινες ἢ δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν ἢ τὸν ἐξέλαβον ὡς ἕνα ἐκ τῶν προσκεκλημένων. Βήματι στερεῷ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν καθ' ἣν στιγμὴν εἰσήρχετο καὶ ὁ ἱερεὺς, καὶ κρατῶν τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους ἐστάθη ἔμπροσθεν τῆς συζύγου του χωρὶς ν' ἀφαιρέσῃ τὸ κόνδι· στεντορείᾳ δὲ τῇ φωνῇ ἀνεβόησεν. «Ἐγώ εἰμι, ὁ Δημήτριος Δομέντης!» Ἡ πριγκήπισσα, καταθορυβηθεῖσα ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας καὶ ἀπροσδοκήτου ἐμφανίσεως τοῦ ἀνδρὸς, ὃν πρὸ πολλοῦ ἐνόμιζε νεκρὸν, ἐλειποθύμησε καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἔκπληκτοι καὶ ἔντρομοι ἔδραμον οἱ προσκεκλημένοι πρὸς τὰς ἐξόδους. Ἡ Δαρία ἔπνεε τὰ λοίσθια. Ὁ Δημήτριος δὲ μὲ βλέμμα, ἄσπονδον ἐμφαῖνον μῖσος, ἐστράφη πρὸς τὸν Βαμιρὰν καὶ τῷ εἶπε ψυχρῶς.

— Βαμιράν, ὁ γάμος ἐτελείωσε!

Γενναίως ἀντημείφθη ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Γρηγόρη, ὅστις παραιτήσας σκαπάνην καὶ

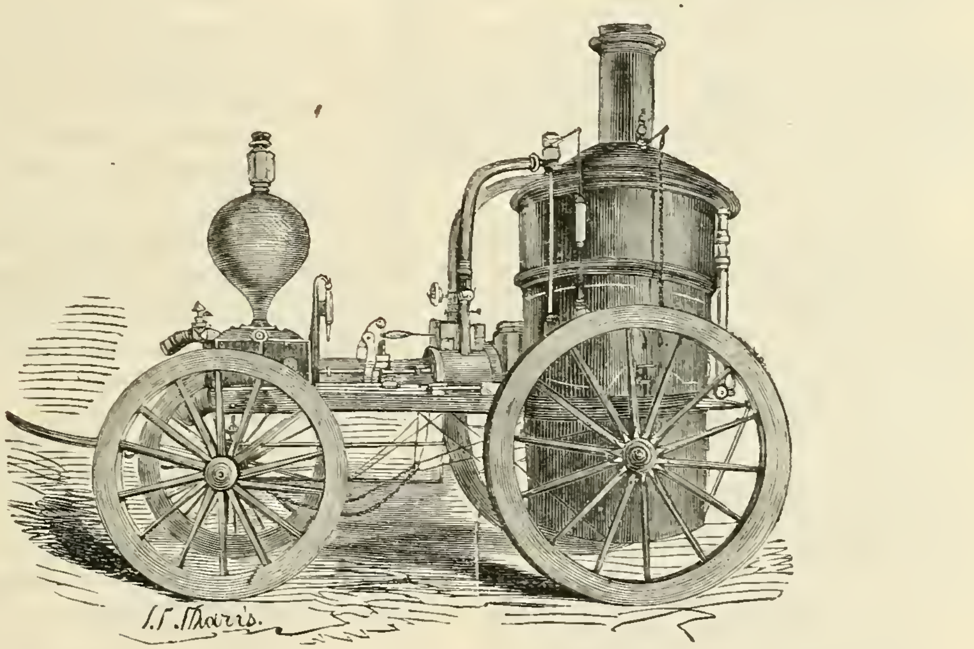
πτυαριον ἔγεινεν ἰδιοκτήτης πλουσίου ἐργαστηρίου. Ὁ Δάδος καλλιεργεῖ ἐν εἰρήνῃ τὸ μικρόν του κτῆμα. Ὁ Βαμιράν, ψυχῇ τε καὶ σώματι Ἀρμένιος, ἐπιδίδεται καθ' ἑκάστην εἰς νέας ἐπιχειρήσεις καὶ αὐξάνει τὴν περιουσίαν του. Τέλος δὲ ὁ πρίγκηψ Δημήτριος ἀποδημεῖ ἐν Εὐρώπῃ. Ι. Π.

ΝΕΑ ΑΤΜΟΚΙΝΗΤΟΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΗ ΑΝΤΛΙΑ.

—ooo—

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1861 ἐγένοντο ἔν τινι πλατείᾳ τοῦ Καΐρου πειράματα ἐπιτυχῆ ἀτμοκινήτου πυροσβεστικῆς ἀντλίας νεωστὶ ἐξ Ἀμερικῆς εἰσαχθείσης. Ἡ θέρμανσις ἤρχισε τὴν 2αν ὥραν καὶ 30 λεπτά, 5 δὲ μόνον λεπτὰ ἤρκεσαν καὶ ἡ μηχανὴ ἀνέδωκε μέχρι 2,075 λιτρῶν ὕδατος καθ' ἕκαστον λεπτὸν δι' ἑνὸς σωλῆνος καὶ διὰ πιέσεως 120 λιβρῶν.

Τεσσάρων σωλήνων τεθέντων εἰς ἐνέργειαν, ἡ μηχανὴ ἐνήργησεν ὡς τέσσαρες κοιναὶ ἀντλίαι συνηνωμέναι. Ἤντλει δὲ τὸ ὕδωρ δι' ἑνὸς μόνου σωλῆνος ἔκ τινος λεκάνης ὑπὸ τὴν Πλατεῖαν. Οἱ κρουνοὶ τοῦ ὕδατος οἱ κατακαθέτως ἀναῤῥιφθέντες πρὸς τὸν ἐν τῇ πλατείᾳ ἱστόν, ὑπερέβησαν κατὰ δύο μέτρα τὴν κορυφήν του, διευθυνθέντες δὲ πρὸς τὸ θόλωμα τοῦ θεάτρου ἔφθασαν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἄκραν τοῦ κεραυναγωγοῦ. Διευθύνετο δὲ τὸ πείραμα ὑφ' ἑνὸς τῶν ἐφευρετῶν Κυρίου Leed. Τὴν ἐπιοῦσαν ἐδοκιμάσθη ἡ μηχανὴ εἰς τὴν πυρκαϊὰν τοῦ καταστήματος τοῦ ἀερίου τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑταιρίας, ὅπου θαυμάσια ἔφερεν ἀποτελέσματα, χρηστὰς περὶ ἑαυτῆς παρασχοῦσα ἐλπίδας.



Νέα ἀτμοκίνητος πυροσβεστικὴ ἀντλία.

ΠΕΡΙ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ

ΓΡΙΦΩΝ, ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΑΝΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

κ. τ. λ. *

Carminibus quæro miserarum oblivia rerum.

Αἴνιγμα.

Ἡ ἐν ἀορίστοις καὶ σκοτεινοῖς ῥήμασι περιγραφὴ ἢ ὁρισμὸς οἱουδήποτε πράγματος, οὗ δηλαδὴ ἡ φύσις δὲν ὑποδεικνύεται σαφῶς ἀλλ' ἀμυδρῶς πως, ἀφιεμένης οὕτω τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγχίνοιαν τοῦ ἀκροατοῦ, καλεῖται *αἴνιγμα* (γαλλ. énigme). Ἑπομένως, ἐνῷ ἐν τῷ φιλοσοφικῷ ὁρισμῷ ἀπαιτεῖται ὥστε ἕκαστον τῶν τοῦ ὁριζομένου πράγματος γνωρισμάτων νὰ ὑπάρχῃ σαφῶς καὶ προσφυῶς ὑποδειγμένον καὶ διακεκριμένον, ἐν τῷ αἰνίγματι τοὐναντίον τὰ τοῦ περιγραφομένου πράγματος γνωρίσματα δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν, ἢ τοὐλάχιστον νὰ φαίνωνται ὅτι ἔχουσι, τὴν ἄμεσον ταύτην σχέσιν, μάλιστα ἀνάγκη πᾶσα νὰ παριστῶσιν εἰς τὸν νοῦν σχέσεις μὴ συμφωνούσας ἀλλήλαις ἢ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντιθέτους. Αἱ δὲ ἀμφίβολοι αὗται σχέσεις, καὶ ἀντίθετοι ἰδέαι ἀποτελοῦσι τὴν οὕτως εἰπεῖν οὐσίαν τοῦ αἰνίγματος, καὶ καθιστῶσιν αὐτό, ὡς εἴρηται, διάφορον τοῦ φιλοσοφικοῦ ὁρισμοῦ. Ὅθεν ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος συνίσταται εἰς τὴν ἐξομάλυνσιν τῆς ὑπαρχούσης ἀμφιλογίας καὶ ἐξήγησιν τῆς ἀντιφάσεως· διὸ ὀφείλομεν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς λύσεως νὰ ἐξετάζωμεν ἐπ' ἀκριβὲς τὰς πρὸς ἀλλήλας ἀναφορὰς τῶν διαφόρων τοῦ αἰνίγματος λέξεων, καὶ νὰ ἐρευνῶμεν αὐτὰς ὑπὸ πάσας τὰς σημασίας

αὐτῶν, μὴ παραλείποντες μηδὲ τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τούτων ἐπὶ τοῦ ὑποκρυπτομένου πράγματος. Τούτων δὲ ἐξερευνηθέντων ἅπαξ, ἡ περιγραφὴ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πράγματος, ἡ πρότερον φαινομένη ἀτελὴς καὶ σκοτεινὴ, ἀποδεικνύεται ἀκριβεστάτη καὶ ἀρκούντως αὐτῷ ἁρμόζουσα. Ὅθεν ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον γίνεται ὅτι τὸ αἴνιγμα σύγκειται ἐξ ὁρισμοῦ ἢ περιγραφῆς ἁρμοζούσης μὲν πρὸς ἓν καὶ μόνον ἀντικείμενον, παριστώσης δὲ κατὰ τὸ φαινόμενον, ἕτερόν τι πάντη διάφορον αὐτοῦ. Τοιοῦτο π. χ. εἶναι τὸ ἑξῆς γαλλικὸν αἴνιγμα·

J' ai vu, j' en suis témoin croyable,
Un jeune enfant, armé d' un fer vainqueur,
Le bandeau sur ses yeux, tenter l' assaut d' un cœur
Aussi peu sensible qu' aimable.
Bientôt après, le front élevé dans le airs,
L' enfant tout fier de sa victoire,
D' une voix triomphante en célébrait la gloire,
Et sembl it pour témoin vouloir tout l' univers.

ὅπου ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀναφερομένων στίχων νομίζει τις ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὑπαινίττεται τὸν *Ἔρωτα*, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀκολούθων στίχων σαφηνίζεται ἡ ἀμφιβολία αὕτη.

Quel est donc cet enfant dont j' admirais l'audace?
Ce n' était pas l' Amour. Cela vous embarasse.

Ἐκ τούτων βλέπει τις ὅτι ἡ περιγραφὴ αὕτη ἐφαρμόζεται κάλλιστα εἰς τὸν *ἑστιοκόρον* (ramoneur). Τοῦ' ὅθπερ δὲ καθιστᾷ τερπνοτέραν τὴν ἔκπληξιν εἶναι ἡ μεταξὺ *Ἔρωτος* καὶ *ἑστιοκόρου* τοσαύτη ὁμοιότης, ὥστε νὰ ἐκλαμβάνῃ τις ἐκεῖνον ἀντὶ τούτου.

Ὡραῖον εἶναι ὡσαύτως καὶ τὸ ἑξῆς ἰταλικὸν αἴνιγμα, ὃ μάλιστα ἀποτελεῖ καὶ μικρόν τι ποιημάτιον, Sonetto ἰταλιστὶ καλούμενον·

Stillatevi il cervel pur per lambicco
Per saper donde la mia origin viene:
Io son un tal che sto con chi mi tiene,
Nè torno mai da lui come da lui mi spicco.
Per luoghi imfami punto io non mi ficco,
Che alla mia dignità non si conviene.
Chi m' ha perduto è privo d' ogni bene,
Sia nobile o plebeo, povero o ricco.
Cerca l' uomo per me sol titoli e gradi;
Nasce per me talor qualche quistione;
Fansi per me le paci e i parentadi.
Senza me il mondo andrebbe in perdizione,
Sarian le selve pari alle cittadi;
Eppur altro io non son che un oppinione.

δηλαδὴ, onore.

Σημειωτέον δὲ καὶ τὸ ἑξῆς εὐφυέστατον δημοτικὸν αἴνιγμα·

Ποιὸ εἶν' ἐκεῖνο τὸ πουλὶ ὁποῦ γεννᾷ 'πτὴ μύτη,
Πῶχει πτερὰ καὶ δὲν πετᾷ, καὶ ὁπῶχει μαῦρο σπῆτι;
Τρεῖς τὸ κρατοῦν ὄντας γεννᾷ, μ' ἀλήθεια πρῶτα πίνει·
Μαῦρα τὰ κάνει τὰ πουλιὰ καὶ ὀπίσω του τ' ἀφίνει.
Σὲ ἄσπρο πάτο τὰ γεννᾷ, καὶ ἀνθρωπινὰ μιλοῦσι,
Ἄλλοι τ' ἀκοῦν ὄντας μιλοῦν καὶ ἄλλοι δὲν τὰ 'γρικοῦσι.

δηλ. τὸ ἐκ πτεροῦ κονδύλιον δι' οὗ γράφομεν.

Τὸ αἴνιγμα καθίσταται ἡμαρτημένον ἐὰν ἦναι πολὺ σαφὲς καθότι ἀφαιρεῖ τὴν εὐχαρίστησιν τῆς λύσεως· τοιοῦτον π. χ. εἶναι τὸ ἀκόλουθον γαλλικὸν αἴνιγμα, τὸ κατὰ πάντα τὰ λοιπὰ ἀξιολόγως συντεταγμένον·

Je ne sais rien. J' existe cependant.
Les lieux les plus cachés sont les lieux que j' habite ;
Le sage me connaît et la folle m' évite.
Personne ne me voit ; jamais on ne m' entend.
Du sort qui m' a fait naître
La rigoureuse loi
Veut que je cesse d' être
Dès qu' on parle de moi.

ἐν ᾧ ἀμέσως φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὑπαινίττεται τὴν *σιωπήν*.

Λογόγριφος.

Ὁ *λογόγριφος* (γαλλ. logogriphe) ἀποτελεῖ εἶδός τι αἰνίγματος δηλοῦντος οὐχὶ πρᾶγμα ἀλλὰ λέξιν παριστανομένην διὰ τῆς περιγραφῆς ἢ μᾶλλον ἀναλύσεως αὐτῆς ταύτης. Ἐπομένως σύγκειται τρόπον τινὰ ἐκ σειρᾶς αἰνιγμάτων, ἐξ ὧν τὸ μὲν παριστᾷ ὁλόκληρον τὴν λέξιν, ἤτοι ὡς λέγουσι τὸ *σῶμα* ἢ *ὅλον*, τὰ δὲ τὰ διάφορα μέρη, ἢ ὡς λέγουσι *μέλη* τῆς αὐτῆς λέξεως, τουτέστι τὰς διαφόρους συλλαβὰς ἢ γράμματα ἐξ ὧν σύγκειται ἡ προκειμένη λέξις.

Ἄξιος δὲ σημειώσεως εἶναι ὁ ἐφεξῆς τοῦ γάλλου ποιητοῦ Dufresny λογόγριφος.

Sans user de pouvoir magique,
Mon corps, entier en France, a deux tiers en Afrique,
Ma tête n' a jamais rien entrepris en vain.
Sans elle, en moi tout est divin.
Je suis assez propre au rustique,
Quand on me veut ôter le cœur,
Qu' a vu plus d' une fois renaître le lecteur.
Mon nom bouleversé, dangereux voisinage
Au Gascon imprudent peut causer le naufrage.

Ὁ λογόγριφος οὗτος ὑπαινίττεται τὴν γαλλικὴν λέξιν orange, σημαίνουσαν πόλιν τῆς Γαλλίας. Τὰ δὲ *δύω τρίτα* (tiers) αὐτῆς ἀποτελοῦσι τὴν λέξιν Oran, δηλ. πόλιν τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ *κεφαλὴ* (tête) φέρει τὴν λέξιν or· καὶ ἀφαιρέσει τῆς λέξεως ἢ συλλαβῆς or, γίνεται ἡ λέξις ange. Ἡ καρδία (cœur) ἀποτελεῖ τὴν λέξιν an, καὶ ἀφαιρέσει ταύτης γίνεται ἡ λέξις orge. Ἡ δὲ ἀναγραμματικὴ μετάθεσις τῶν ἀποτελούντων τὴν λέξιν Orange στοιχείων καθίσταται Garone (ἀντὶ Garonne, κατὰ ποιητικὴν ἄδειαν), δηλ. ὁ τῆς Γασκωνίας ποταμός.

Ἀξιόλογοι εἶναι ὡσαύτως καὶ οἱ ἐφεξῆς λατινικοὶ λογόγριφοι·

Α'.

Cortice sub gelido reserant mea viscera flammam.
A capite ad calcem resecare ex ordine membra.
Si libeat, varias assumam ex ordine formas:
Spissa viatori jam nunc protenditur umbras ;

Nunc defendo bonos et amo terrere nocentes,
Mox intrare vieto; sum deuus denique et unus
Unica si desit mihi cauda, silere jubebo.

δηλ. silex, ἡ ὁποία λέξις διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀφαιρέσεων ἑνὸς στοιχείου καθίσταται ilex, lex, ex, x καὶ sile.

Β΄.

Sume caput, curram; ventrem conjuge, volabo;
Adde pedes, comedes; et sine ventre bibes.

δηλ. Mus—ca—tum— ἤτοι Mus, musca, muscatum, mustum.

Οὐχ ἧττον ἀξιόλογος εἶναι καὶ ὁ ἑπόμενος τοῦ ἰταλοῦ ποιητοῦ Μόντη λογόγριφος·

Senza il capo il mio tutto risana
Chi è attaccato da febbre terzana.
Senza il ventre raccoglie tra fasco
Il fanciullo al momento che nasce.
Senza il piede la donna richiama
Al lavor, che il suo sesso più brama.
E completo una stanza t' addita
Che a talun più dell' altre è gradita.

δηλ. Cucina, ἤτοι cina, cuna, cuci.

Ἰδοὺ καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φωνήν·

Ἀνὴρ θνητὸς ἀγέννητος, ἔτ' εἶμαι θὰ γνωρίσῃς,
Τὰ δύω τελευταῖά μου ἐὰν ἀποχωρίσῃς·
Καὶ εἰς τὰ παιγνιόχαρτα μ' εὑρίσκεις ἐν τῷ ἅμα,
Τὸ πρῶτον μου καὶ ἔσχατον ἂν ἀφαιρέσῃς γράμμα.
Εἰς σκότος βλέπεις κρύπτομαι, καὶ ὅμως μάθε ὅτι
Ἐὰν τεθῶ, προδίδομαι ἐν ἀκαρεῖ 'ς τὰ σκότη.

δηλ. *ἀδάμας*.

Εἰς τὴν τῶν λογογρίφων κατηγορίαν ὑπάγεται καὶ ὁ ἑξῆς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς ἀποσταλεὶς ὑπό τινος λογίου πρός τινα φίλον του λατινικὸς στίχος·

Mito tibi navem, prora puppisque carentem.

τουτέστιν Navem, καὶ ἀφαιρέσει τοῦ ἀρχικοῦ N (puppisque) καὶ τελικοῦ m (prora) μένει ave, *χαῖρε* (*).

Λεξίγριφος.

Ὁ *λεξίγριφος* (charade) διαφέρει τοῦ λογογρίφου, ὡς μὴ ἀναλυομένης ἐν αὐτῷ, καθὼς εἰς τὸν λογόγριφον, τῆς συνιστώσης αὐτὸν λέξεως εἰς τὰς ἐξ ὧν σύγκειται συλλαβὰς ἢ γράμματα, ἀλλ' εἰς ἄλλας λέξεις ἢ συλλαβάς, ὧν ἑκάστη φέρει ἰδίαν τινὰ σημασίαν. Ἑπομένως μόνον αἱ λέξεις αἱ δυνάμεναι νὰ διαιρεθῶσιν εἰς ἄλλας λέξεις ἐμποροῦν ν' ἀποτελέσωσι λεξίγριφον. Ἑκάστη δὲ τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὸν λεξίγριφον λέξεων λαμβάνει ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν ὡς μέλος τῆς τὸν λεξίγριφον ἀποτελούσης λέξεως, τῆς ὡς ἐκ τούτου καλουμένης *ὅλον*· διὸ καλοῦνται *πρῶτον*, *δεύτερον*, *τρίτον* κτλ. σχετικῶς πρὸς τὴν εἰς τὸ ὅλον σειρὰν αὐτῶν. Καὶ ἐπειδή, ὡς εἴρηται, ἑκάστη αὐτῶν ἔχει ἰδίαν σημασίαν, οὕτως ἑκάστη ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ χωριστὸν αἴνιγμα· ὥστε ὁ λεξίγριφος ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, τόσα αἰνίγματα, ὅσος ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων αὐτοῦ, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς κυρίας τῆς ἀπαρτιζούσης τὸ *ὅλον*.

Ἔστωσαν δὲ πρὸς παράδειγμα οἱ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς λέξεως ver-tu δύο ἑπόμενοι ἀξιόλογοι λεξίγριφοι, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Gentil Bernard.

Α΄.

Mon p r e m i e r de teut temps excita les dégoûts.
Mon s e c o n d est cent fois plus aimable que vous.
Quant a mon t o u t, dont vous êtes l' image,
Tout haut j' en fais l' éloge, et tout bas j' en enrage.

Β΄.

Mon p r e m i e r est cruel, quand il est solitaire;
Mon s e c o n d, moins honnête est plus tendre que vous.
Mon t o u t, à votre cœur, dès l' enfance a su plaire,
Et parmi vos attraits, est le plus beau de tous.

Ἀξιόλογος εἶναι ὡσαύτως καὶ ὁ ἑξῆς ἰταλικὸς λεξίγριφος ὅστις μάλιστα ἀποτελεῖ Sonetto·

Vieni Dameta; con gli amici a gara
Gusta il p r i m i e r cui verità risponde,
E nella gioja che fra noi diffonde
Fine abbia omai la tua contesa amara.
Vieni ed ammira la celeste e rara
Virtù del tuo s e c o n d o, e in queste sponde
Ove amor sue delizie in sen trasfonde
Dalla sua fede a ben' amare impara.
Ve' come rago increspa il ruscelletto
All' aura lieve del notturno gelo!
Come alegra ogni pianta, ogni fioretto!
Deh! volgi un sguardo allo stellato velo
E se nobil desio t' infiamma il petto
Mira l' i n ti e r chiaro splendente in cielo.

Δηλ. Bere-nice.

Σημειωτέος καὶ ὁ ἑξῆς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φωνὴν λεξίγριφος τοῦ Βηλαρᾶ.

Τὸ π ρ ῶ τ ό ν μου δὲν δέχεται ἀρχὴ καιροῦ καὶ τέλος·
Ἐστὸ δ ε ύ τ ε ρ ό ν μου νιοθεται κι' ὁρίζει καθε μέλος.
Τ' ἀ κ έ ρ ι ο μ' εἶναι ὄνομα ὁποῦ καθένας στρέγει·
Νὰ τὸ χαρῇ στὸ δεύτερο ἔσο τὸ πρῶτο λέγει.

Δηλ. Παντα—ζῆς.

Οἱ Γάλλοι καλοῦσι Charade en action τὸν λεξί-

(*) Ἐὰν τὰ διάφορα τοῦ λογογρίφου μέλη σχηματίζωνται ἐκ τῆς μεταθέσεως τῶν στοιχείων τῆς λέξεως τῆς ἀποτελούσης τὸν λογόγριφον, τότε ὁ οὕτως ἀπαρτισθεὶς λογόγριφος καλεῖται ἀ ν α γ ρ α μ μ α τ ι κ ό ς (logogriphe anagrammatique). Μία λέξις οὕτως ἀναγραμματιζομένη δύναται νὰ παραγάγῃ πλείστας ἄλλας· οὕτω π. χ. ἐκ της λέξεως Ἀ μ ο ρ γ ό ς σχηματίζονται αἱ Ἄργος, ἀργός, γάμος, γρᾶσος, γραός, γόος, ρᾶ, ράγος, ρόος, ἄγοος, ἄγορος, ἄγος, ἀγός, ἀγρός, ἄμορος, ἄμος, ἀμὸς, γάρ, γόμος, μόγος, μόρα, μόρος, ὄα, ὄαρ, ὁμὰς, ὁμός, ὅρα, ὀργάς, ἕρμα, ἕρμος, ὅρος, ὀρὸς, ὀραός, σᾶ, σάργος, κ. λ. καὶ κατὰ ποιητικὴν ἄδειαν Σ ά μ ο· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι σχηματισμοὶ εἰσὶν ἡμαρτημένοι, διότι εἰς οὐδεμίαν πτῶσιν τὸ Σ ά μ ο ς λαμβάνει τὴν κατάληξιν Σ ά μ ο. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ λεξιγρίφων· ὅθεν παρὰ κανόνας διήρεσαν τὴν λέξιν Ν α π ο λ έ ω ν εἰς Ν ά π ο—λ έ ω ν.

γρῖφον τὸν παριστανόμενον οὐχὶ διὰ γραμμάτων καὶ λόγων, ἀλλὰ διὰ μιμικῶν σχημάτων.

Καλοῦσι δὲ Rébus, εἰκονογραφίας, σχήματα ἢ στοιχεῖα παριστῶντα, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς θέσεως, ἀριθμοῦ ἢ σειρᾶς αὐτῶν, λέξεις δυναμένας ν' ἀπαρτίσωσι μίαν τινὰ φράσιν. Οὕτω κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐδημοσιεύθη ἐν Γαλλίᾳ Rébus, συγκείμενον ἐκ διαφόρων ἀστέρων ἀνομοίου μεγέθους· ἐν δὲ τῷ δίσκῳ τοῦ μεγαλητέρου τῶν ἀστέρων τούτων ἐμπεριείχετο ὁ χάρτης τῆς Γαλλίας· ἐξηγεῖτο δέ· La France est dans le plus grand des astres (δηλ. désastre).

Οὕτως ἐπὶ τῆς θύρας οὐ λίαν ἐντίμου οἰκίας ποιητής τις ἀνέγραψε τάδε·

tu eu tu ;
mal tu mal ;
pas ny pas ;

τουτέστιν. Où entre tu ; tu entre mal ; n' y entre pas (*).

Ἐπίγραμμα.

Τὸ *ἐπίγραμμα* (épigramme) παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτον ἁπλῆ τις εὔστοχος ἐπιγραφὴ, ἥτις ἐνεγράφετο ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων, ἐπιτυμβίων λίθων, ἀνδριάντων, κ. λ. καὶ ὡς τοιοῦτον ἔστω πρὸς παράδειγμα τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα, τὸ κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐγχαραχθὲν ὑπὸ τῆς Λαΐδος ἐπὶ τοῦ κατόπτρου αὐτῆς, ὅτε κατὰ τὴν παρηλικιότητά της ἀνέθηκεν αὐτὸ τῇ Ἀφροδίτῃ.

Ἡ σοβαρὸν γελάσασα καθ' Ἑλλάδος ἡ τῶν ἐραστῶν
  Ἑσμὸν ἐνὶ προθύροις Λαῒς ἔχουσα νέων,
Τῇ Παφίῃ τὸ κάτοπτρον· ἐπεὶ τοίη μὲν ὁρᾶσθαι
  Οὐκ ἐθέλω, οἵη δ' ἦν, πάρην οὐ δύναμαι.

Ἰδοὺ καὶ κατὰ τὸν Αὐσόνιον ἡ λατινικὴ αὐτοῦ μετάφρασις·

Lais annus Veneri speculum dico ; dignum habeat se
  Aeterna aeternum forma ministerium.
At mihi nullus in hoc usus, quia cernere talem,
  Qualis sum, nolo ; qualis eram, nequeo.

Ἰδοὺ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Βολταίρου γαλλικὴ αὐτοῦ μετάφρασις·

Je le donne à Vénus, puisqu' elle est toujours belle ;
  Il redouble trop mes ennuis.
Je ne saurais me voir en ce miroir fidèle,
  Ni telle que j' étais, ni telle que je suis.

Ἰδοὺ καὶ ἡ παρὰ Βεττινέλλου ἰταλικὴ μετάφρασις.

(*) Οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς καλοῦσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδιαφόρως ὅλα ταῦτα τὰ εἴδη τοῦ αἰνίγματος διὰ τῆς ὀνομασίας, αἴνιγμα, γρῖφος, λογόγριφος, λεξίγριφος, δηλοῦντες οὕτως οἱονδήποτε τῶν ἀναφερομένων εἰδῶν· ἀλλὰ τοῦτο προξενεῖ σύγχυσιν καὶ ἑπομένως ἀντίκειται εἰς τὴν φιλοσοφικὴν τῆς γλώσσης ἀκρίβειαν.

Il suo specchio a Ciprigna offre la vecchia
  Laide dicendo: in lui beltà immortale
  Degnamente si specchia:
  Nullo è per me, che in lui vedermi quale
  Or io son, non mi cale
  Ne quale un giorno io fui
  Posso mirarmi in lui.

Οἱ νεώτεροι ὅμως καλοῦσιν *ἐπίγραμμα* πᾶν σύντομον εὔστοχον ἢ μὲ σατυρικὸν ἅλας γεγραμμένον ποιημάτιον· ἔστωσαν δὲ πρὸς παράδειγμα τὰ ἑξῆς.

Ἐν τῷ πρώτῳ, τῷ λατινικῷ, δίδεται ὁ ὁρισμὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐπιγράμματος.

Omne epigramma sit instar apis ; sit aculeus illi,
Sint sua mella, et sit corporis exigui.

Τοῦτο μεταφράζει ὁ Βεττινέλλης ἰταλιστὶ οὕτω·

Qual apè ogni epigramma
Suo pungol abbia acuto,
Di dolce mel sua drama,
E corpiciuol minuto.

Ὁ δὲ γάλλος Boileau μεταφέρει αὐτὸ ὡς ἐφεξῆς ἐν τῇ ποιητικῇ αὐτοῦ τέχνῃ.

L' epigramme plus libre en son tour plus borné
N' est souvent qu' un bon mot de deux rimes orné.

Τὸ ἑξῆς εἶναι τοῦ Μαρτιάλου·

Semper pauper eris, si pauper es Æmiliane ;
  Datur opus nullis nunc, nisi divitibus.

Τὸ δ' ἑπόμενον τοῦ γάλλου Cailly·

Dis-je quelque chose assez belle ?
L' Antiquité toute en cervelle
Me dit: je l' ai dit avant toi.
C' est une plaisante donzelle ;
Que ne venait elle après moi !
J' aurais dit la chose avant elle. (*)

Τοῦτο δὲ μεταφράζει ὁ Βεττινέλλης ἰταλιστὶ ὡς ἀκολούθως·

Detto o pensier felice
Se a scriver vengo mai,
L' Antichità mi dice
A me rubato l' hai:
Rispondo, hai tu bel dire,
E perchè, mia signora
Dopo me non venire
Che di te prima io l' avrei detto allora !

Σημειωτέον καὶ τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον δίστιχον.

Ci-gît ma femme, oh ! qu' elle est bien
  Pour son repos et pour le mien (**).

(*) Ἴδε τὸ αὐτὸ ἄλλως εἰς τὸ 300 φυλλάδιον τοῦ ΙΓ'. τόμου τῆς Πανδώρας, σ. 291. Σ. Π.

(**) Ὁ ἀοίδιμος Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλὸς ἐξῆγε καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν εὐφυεστάτων ἐπιγραμμάτων· ἰδοὺ ὀλίγα ἅτινα ἀπὸ μνήμης παραδίδομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας.

Εἰς ἀμαθῆ ἰατρόν.

Αὐτὸς ὁποῦ τἀνθρώπινον δολοφονοῦσε γένος
Ὁ ἰατρὸς Γεώργιος ἐδῶ εἶναι θαμμένος.
Φυλάξου μὴν τὸν δέχεσαι 'στὸν ᾅδην, Περσεφόνη,
Εἶν' ἱκανὸς καὶ τοὺς νεκροὺς νὰ 'ξαναθανατώνῃ.

Ἀνάγραμμα.

Τὸ ἀνάγραμμα (anagramme) γίνεται διὰ τῆς μεταθέσεως τῶν στοιχείων μιᾶς τινος λέξεως ἢ φράσεως πρὸς σχηματισμὸν ἄλλης τινος λέξεως ἢ φράσεως. Ἦτο δὲ τοῦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, μάλιστα ἐπὶ Πτολεμαίων ὁ Λυκόφρων ὁ ἀκμάσας κατὰ τὸ 280 ἔτος π. Χ. ἐποίησε τὸ ἑξῆς ἀνάγραμμα μετατρέψας τὸ ὄνομα *Πτολεμαῖος* εἰς τὴν φράσιν *ἀπὸ μέλιτος*, καὶ τὸ ὄνομα τῆς συζύγου τοῦ Πτολεμαίου *Ἀρσινόη* εἰς *ἴον Ἥρας*. Διάφορα ἄλλα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀξιόλογα ἀναγράμματα ἐγένοντο καὶ ἰδίως πρὸς τιμὴν βασιλέων τινῶν. Οὕτω τὸ Louis XIII, roi de France et de Navarre, ἀνεγραμματίσθη, Roi très-rare, estime dieu de la fauconnerie. Τὸ ὄνομα τῆς τοῦ Λοδοβίκου ΙΔ'. συζύγου Marie-Thérèse d' Autriche, ἀνεγραμματίσθη, Mariée au roi très-chrétien. Τὸ τῆς φίλης τοῦ Καρόλου Θ'. Marie Touche ἀνεγραμματίσθη, je charme tout. Ὁ δὲ Πολωνὸς Σαβλόγσκης ἀνεγραμμάτισε πρὸς τιμὴν τοῦ Στανισλάου βασιλέως τῆς Πολωνίας τὸ ἐπίθετον αὐτοῦ Leczinski, ἤτοι τὸ λατινικὸν Domus Lescinia εἰς τὰς ἑξῆς πέντε φράσεις δηλ. Ades incolumis; omnis es lucida; mane sidus loci; sis columna Dei; I seande solium. Ἀποθανούσης δὲ πρό τινων ἐτῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ τῆς ὑπὲρ πατρίδος ὑπερμαχούσης νεάνιδος Policarpea Salavarrieta, ἀνεγραμματίσθη τ' ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν ἑξῆς ἰσπανικὴν ἔκφρασιν, iace por salvare la patria· οὕτω λέγουσιν καὶ οἱ Ἰταλοὶ danno ἀναγραμματίζοντες τὴν λέξιν donna.

Ὑπῆρξε δὲ ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ βασιλεῖς καὶ μεγιστᾶνες κατεγίνοντο καὶ ἐφρόντιζον πολὺ πρὸς ἀναγραμματισμὸν τῶν ἰδίων ὀνομάτων, φρονοῦντες ὅτι οἱ εὔστοχοι ἀναγραμματισμοὶ καθίσταντο καλοὶ τῆς τύχης αὐτῶν οἰωνοί. Ὅθεν ὁ ἀκμάσας κατὰ τὸ 1588 ἔτος Γάλλος Daurat ἐκέρδησεν ἀρκετὰ χρήματα ἀναγραμματίζων τὰ τῶν μεγιστάνων ὀνόματα· ὁ δὲ βασιλεὺς Λοδοβῖκος ΙΓ'. ἀντήμειψεν ἀδρῶς δικηγόρον τινὰ σχηματίσαντα 500 ἀναγράμματα ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐτοῦ βασιλέως. Καὶ ὁ Bachet συνέταξε ποίημα ἐπιγραφόμενον Anagrammeana καὶ συγκείμενον ἐκ 1200 στίχων, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἓν χωριστὸν ἀνάγραμμα.

Παράγραμμα.

Τὸ παράγραμμα (calembour) σχηματίζομεν μεταχειριζόμενοι λέξεις εἰς διπλῆν σημασίαν ἐκλαμβανομένας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διστάζῃ ὀλίγον τι ὁ ἀκροατὴς ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς αὐτῶν σημασίας· οὕτω χ. π. λέγοντες.

Vidi mustelam in orientem, sub arbore sedentem.

Ὁ ἀκροατὴς δύναται νὰ ἐκλάβῃ τὸ vidi mustelam, ἀντὶ τοῦ vidimus telam.

Λίαν εὔστοχον παράγραμμα εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς τοῦ ῥωμαίου ποιητοῦ Ναιβίου ἐπὶ τῆς ἐπωνυμίας τῆς ὑπατικῆς οἰκογενείας Metellus τῆς καὶ κατὰ λέξιν σημαινούσης *ἀχθοφόρος*.

Fato Metelli Romae fiunt consules.

οὐχ ἧττον δὲ εὔστοχος καὶ ἡ τοῦ Μετέλλου ἔμμετρος ὡσαύτως ἀπάντησις·

Dabunt malum Metelli Nævio poetæ.

Εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, ὡς εἰς μηδεμίαν ἄλλην, ἀπαντῶνται πλεῖστα εὐφυέστατα παραγράμματα.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΕΝ ΔΑΚΙᾼ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ.

Πολλάκις *ἐξ οἰκείων τὰ βέλη* κατὰ τὴν παροιμίαν. Καθὼς ἄλλοτέ ποτε οἱ σοφισταὶ τῶν Ἀθηνῶν ἐδικαιολόγουν τὴν τυραννίαν καὶ τὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδρομὰς τῶν Περσῶν ἀναιρούμενοι ἐπιτηδείως ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, οὕτω καὶ σήμερον εὑρέθησάν τινες Ἕλληνες, ἀμαθεῖς ἢ ἡμιμαθεῖς, μὴ γινώσκοντες, μηδὲ κατανοοῦντες τὰ αἴτια καὶ τὸν σκοπὸν τῆς κατακραυγῆς τῶν λεγομένων Βουλγάρων κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, καὶ τῶν Δάκων, τῶν λεγομένων Ῥουμάνων, (Βλάχων δηλαδὴ καὶ Μολδαβῶν) κατὰ τῶν ἐν αὐτοῖς Ἑλληνικῶν μοναστηρίων καὶ μετοχίων, ἀλλ' ὅμως δικαιολογοῦντες ὁπωσδήποτε τὴν κατακραυγὴν αὐτήν, χάριν ἰδίου τινὸς συμφέροντος, ἢ κατ' ἐπίδειξιν τυφλῆς φιλοδικαιοσύνης. Ἡ δικαιοσύνη οὐδέποτε τυφλόνεται, ὡς ἡ τύχη.

Οἱ τοιοῦτοι Ἕλληνες κρίνουσιν ἴσως ἄχρι νῦν τὴν πολυθρύλλητον ταύτην ὑπόθεσιν τῶν ἐν Δακίᾳ Ἑλ-

---

Εἰς ἀδδηφάγον.

Ῥαζῆς ὁ πηγαδόστομος τῶν τραπεζῶν ὁ γλάρος
Ἀφοῦ τὸν κόσμον ἔχαψεν τὸν ἔχαψεν ὁ Χάρος.

Εἰς ἀδόκιμον μεταφραστὴν τοῦ Ῥακίνα.

Μουρούζης ὁ Ἀλέξανδρος μετέφρασε Ῥακῖνον
Αὐτὸν ἐκεῖνος, ἢ αὐτὸς μετέφρασεν ἐκεῖνον;

Εἰς Ἰωάννην Κωλέττην.

Τὸν δόλῳ ἠδὲ βίῃ αἰρόμενον Ἑλλάδος ἄρχειν
Ἔκδικος ἐνσκήψας μάρψε μόρος Κωλέττην.
Ἡ δ' Ἑλλὰς στονόεσσα ὑπὸ μήνιδος, οὐχ ὑπὸ πένθους,
Αὐτὸν ἔδει, ἔφη, πρὸ τριῶν ἤδη θανεῖν ἐτέων.

ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

ληνικῶν Μοναστηρίων, ἀκούοντες μόνον τοὺς καταχραυγάζοντας ἰδιοτελῶς, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ἀπολογουμένους καλογήρους, ὅπερ ἐναντίον τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τοῦ δικαίου, τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον παραγγέλλει νὰ μὴ κρίνῃ ὁ χριστιανός ποτε, πρὶν ἀκούσῃ καλῶς καὶ ἀπαθῶς ἀμφότερα τὰ διαφερόμενα μέρη. Ἀπηντήσαμεν κατὰ καιρούς τινας λεγομένους Ἕλληνας, συνηγοροῦντας μετὰ τῆς ἀνθελληνικῆς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Δάκων συμμορίας ἀλόγως καὶ ἀσκόπως, καὶ προκατειλημμένους ὄντας κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν κλήρου, γενικῶς εἴτ' ἐξ ἀσεβοῦς καὶ κακοήθους καὶ ἀδικωτάτης ἀκρισίας περὶ τὰ τοιαῦτα, εἴτ' ἐξ ἀθρήσκων καὶ ξενικῶν ἀναγνώσεων καὶ συναναστροφῶν, εἴτε τέλος ἐκ τῆς Καΐρικῆς ἑτεροδιδασκαλίας, καὶ οὕτω προδοτικῶς παρέχοντας ὅπλα τοῖς ἐναντίοις κατὰ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν ἐκκλησίας καὶ ἐθνότητος. Τοὺς λόγους καὶ τὸ παράδειγμα τοιούτων Ἑλληνίσκων προβάλλουσι καθ' ἡμῶν πάντοτε οἱ ὀλίγοι καὶ ἀσυγχώρητοι μισέλληνες καὶ μισορθόδοξοι τῶν ἀδελφῶν Δάκων, ὡς καὶ τῶν Βουλγάρων. Τί παράδοξον, ἐὰν εὑρέθησαν καὶ ἐν τῇ Δακίᾳ τοιοῦτοι Ἑλληνίσκοι, ἐγκρίνοντες τὰς πράξεις πάσας τῆς συμμορίας τοῦ Τέλου καὶ τοῦ Βολιάκου; Τί παράδοξον, ἐὰν καὶ αὐτοὶ οἱ διευθύνοντες τὰ ἐν Δακίᾳ ἑλληνικὰ προξενεῖα συμφωνῶσι πλαγίως μετὰ τῶν μωροπανούργων τοῦ ἑλληνισμοῦ διωκτῶν κατ' ἄγνοιάν τινα καὶ ἰδιοτέλειαν; Ἡμεῖς τοὐλάχιστον μετὰ λύπης εἴδομεν κατὰ καιροὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνίδια μάταια καὶ θρασύστομα ἐκ Πελοποννήσου καὶ ὅθεν ἄλλοθεν, κακῶς ἀντιπροσωπεύοντα τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ μὴ σεβόμενα, ὅσον ἐχρεώστουν, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερὸν κλῆρον τοῦ ἔθνους, διότι τοῦτο ἔμαθον, ὡς φαίνεται, καὶ πολλάκις θαυμάζοντα προθύμως τὴν ἱερὰν τῶν Ὀθωμανῶν σατραπῶν διοίκησιν.

Ἐξ ὅσων ἠκούσαμεν ἀμφοτέρωθεν καὶ καθ' ὅσον κρίνομεν τὰ περὶ Δακίας μακρόθεν, σημειοῦμεν αὖθις τ' ἀκόλουθα, πρὸς γνῶσιν τοῦ Πανελληνίου καὶ τῶν ἀδελφῶν Δάκων, ὅσοι ἀγαπῶντες τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ σεβόμενοι τὸν Χριστὸν, ἀπέχουσι τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῶν σοφωτάτων ὀπαδῶν τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ, τοῦ Σαινσιμωνισμοῦ καὶ τοῦ Καΐρισμοῦ.

Κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, καθ' οὓς ὑπάρχει καὶ διοικεῖται ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τὰ προσφερόμενα τῷ Θεῷ οὐδέποτε ἀπαλλοτριοῦνται διοικούμενα ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Ἐν πρώτοις λοιπὸν οὐδὲν ἔχει δικαίωμα ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Δακίᾳ μοναστηρίων καὶ μετοχίων οἱωνδήποτε, εἴτε Ἑλληνικῶν, εἴτε Βουλγαρικῶν ἢ Μολδαβικῶν. Ἀνέκαθεν ἡ Δακία, ὡς εἴπομεν πολλάκις, εἶχεν αἷμα πολὺ ἑλληνικόν. Φαίνεται δὲ ὅτι κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀρκτώων καὶ ἀσιανῶν βαρβάρων εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Μικρασίαν ἐπὶ τοῦ λεγομένου μεσαιῶνος, οἱ Ἕλληνες κληρικοὶ θαμίζοντες εἰς τὴν Δακίαν μᾶλλον τῶν λαϊκῶν, διέσωσαν καὶ συνετήρησαν δραστικῶς οὐ μόνον τὴν χριστιανικὴν καὶ ὀρθόδοξον πίστιν διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτονομίαν τοῦ τόπου, εἰσάγοντες διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἐθίμων μικρόν τινα ἐξευγενισμὸν, ἐξ οὗ καὶ δύναμις καὶ φήμη τις. Ἡ Βλαχία τότε καὶ ἡ Μολδαβία, καταπατούμεναι καὶ καταστρεφόμεναι συνεχῶς ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, ὑπῆρχον ἠρημωμέναι σχεδὸν, καὶ μόνον ὁ ἑλληνισμὸς κυρίως ἐκ Βυζαντίου καὶ διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς ἐκκλησίας διετήρει ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἰκμάδα τινὰ καὶ ζωήν. Τί παράδοξον λοιπὸν, ἂν οἱ Δάκοι καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν φιλόχριστοι ὄντες καὶ αἰσθανόμενοι τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συγγένειαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μετ' αὐτῶν φιλικῆς σχέσεως, ἀφιέρωσαν κατὰ καιροὺς καὶ αὐτοί τινα κτήματα εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐκεῖ μοναστήρια καὶ μετόχια, ὑπάρχοντα ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων καὶ συντηρούμενα ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, οὐ μόνον τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν;

Τὰ ἐν Δακίᾳ ἑλληνικὰ μοναστήρια καὶ μετόχια εἶχον ἤδη ὕπαρξιν καὶ κτῆσιν ἐκεῖ πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἡγεμονιῶν. Ὁ πρῶτος ἐν αὐταῖς ἡγεμὼν ὑπῆρξεν Ἕλλην τις ὀνόματι Δρακούλης, ἡγεμονεύσας ὀλίγον χρόνον. Ἀκολούθως δὲ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκυρίευσαν αὐτὰς, καθὼς καὶ τὴν Οὐγγαρίαν προσκαίρως, καὶ μόνον ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος διέσωσε τὰς χώρας ταύτας ἀπὸ γενικῆς αἰχμαλωσίας καὶ καταστροφῆς, προβάλλων τοῖς Ὀθωμανοῖς κατὰ τὸ ἀληθὲς, ὅτι πᾶσα σχεδὸν ἡ γῆ τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας ἀνήκει εἰς τὰ μοναστήρια καὶ μετόχια τοῦ Ἁγίου Τάφου, τοῦ Ἁγίου Ὄρους κλ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐσέβοντο ἐξ ἀνάγκης τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερὸν κλῆρον τῶν Ἑλλήνων ἢ Γραικῶν ἢ Ῥωμαίων Βυζαντίων, οὐχὶ βέβαια χάριν τῶν ὀλίγων καὶ ἀνισχύρων ἐντοπίων κατοίκων τῆς φίλης Δακίας, οἵτινες σήμερον αὐξηθέντες διὰ τῆς ἑλληνικῆς συνδρομῆς, ὀφείλουσι μᾶλλον πρὸς τὸ ἴδιον ἑαυτῶν συμφέρον εὐγνωμοσύνην τινὰ καὶ περιποίησιν, οὐχὶ ἀποστροφὴν καὶ διωγμὸν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ γλώσσης τόσον ἀκαίρως καὶ ἀστόχως.

Ἀφιέρωσαν βέβαια καὶ οἱ Δάκοι καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν Γκίκαι, Καντεμίραι καὶ Βραγκοβάνοι γαίας τινὰς εἰς τὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια καὶ μετόχια, τὰ ὁποῖα πρὸς τὸ ὑπάρχειν καὶ πλουτεῖν οὐδεμίαν εἶχον χρείαν τῶν τοιούτων ἀφιερωμάτων. Οἱ Ἕλληνες κληρικοὶ καλλιεργήσαντες αὐτὰς ἰδίοις ἀναλώμασι καὶ μόχθοις, ὠφελήθησαν καὶ ὠφέλησαν τὸν τόπον. Μέχρι σήμερον οἱ Ἕλληνες κληρικοὶ διατηροῦσιν ἐν τοῖς σχολείοις πολλοὺς ὑποτρόφους μαθητὰς, μισθοῦσι

διδασκάλους τῶν Δάκων, ἐλεοῦσι καθ' ἑκάστην πολλὰς δακικὰς οἰκογενείας καὶ πρῶτοι αὐτοὶ συνέστησαν ἐν τῇ Δακίᾳ νοσοκομεῖα καὶ ὀρφανοτροφεῖα, διατηρούμενα καὶ βοηθούμενα ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν μοναστηρίων. Τέλος ἀπό τινων ἐτῶν τὰ μοναστήρια ταῦτα παραχωροῦσι καὶ μέρος τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ τόπου ἐξουσίαν, ὅπερ ἀσυγχώρητον κατὰ τοὺς κανόνας. Τί πλέον ζητοῦσι παρὰ τῶν μοναστηρίων αὐτῶν οἱ περὶ τὸν Βολιάκον καὶ τὸν Τέλον ἄθρησκοι καὶ ἀδικώτατοι ψευδοπολιτικοί ; Ὁλόκληρον τὸ εἰσόδημα τῶν ἡμετέρων καταστημάτων, ἵνα ἐντρυφῶσιν αὐτοὶ ἐν πάσῃ παραλυσίᾳ καὶ ἀναισχυντίᾳ, συμποσιάζοντες καὶ περιγελῶντες τὴν Ἑλλάδα, τὴν Εὐρώπην καὶ πάντα τὸν χριστιανισμόν ;

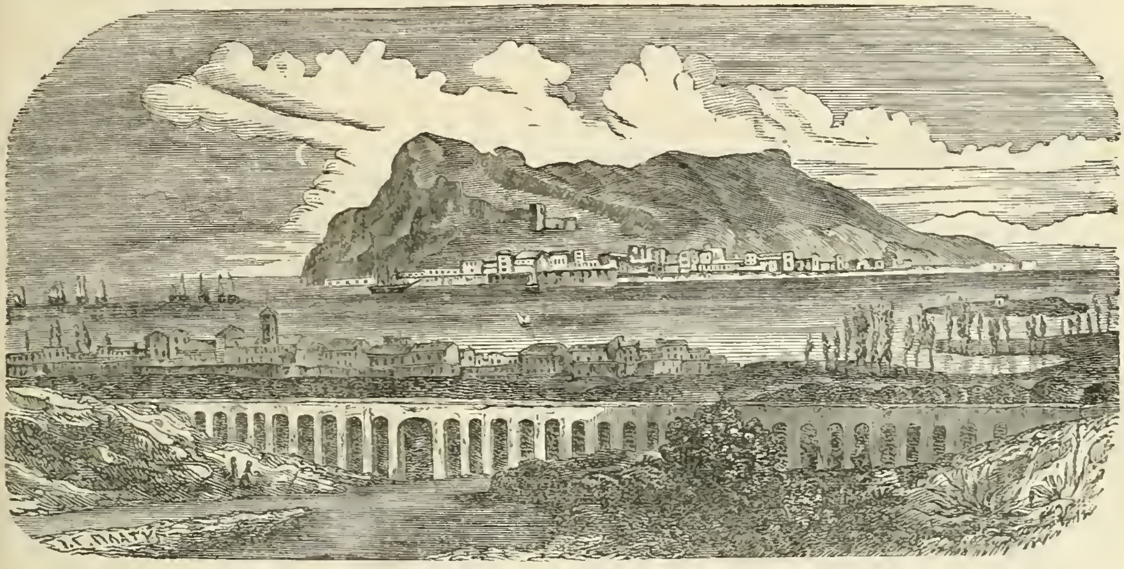
Προβάλλουσιν ὅμως, ὅτι οἱ Ἕλληνες κληρικοὶ κατασπαταλῶσι τὸ εἰσόδημα τῶν μοναστηρίων. Κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἠδύνατο ἡ Κυβέρνησις τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας νὰ γνωστοποιῇ τὰς καταχρήσεις τῶν καλογήρων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἐπανόρθωσιν. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Τέλον ζητοῦσι καταστροφὴν τῶν μοναστηρίων, τῆς ὀρθοδοξίας, τῆς χριστιανικῆς πίστεως, οὐχὶ κανονικὴν ἐπανόρθωσιν. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ αἱ καταχρήσεις ἐπίτηδες αὐξάνονται καὶ κηρύττονται δι' ἄλλον σκοπόν.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ.

ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΚΑΛΠΗΣ.

Δὲν πρόκειται βεβαίως ἐνταῦθα περὶ τῆς συνήθους εἰς τὰ ἡμέτερα στόματα *ἀῤῥήκτου κάλπης* οὔτε περὶ βουλευτικῶν ἢ δημοτικῶν ἐκλογῶν, περὶ ἐπεμβάσεων, καλπονοθεύσεων καὶ ὅσων ἄλλων κακῶν ἀκούομεν καθ' ἡμέραν πληρούμενον τὸν ἀέρα.

Κάλπη ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ἡ νῦν καλουμένη Γιβραλτάρη (*Γιβὲλ ἐλ Ταρὶκ* ἀραβιστὶ), πόλις τῆς ἰσπανικῆς χερσονήσου παρὰ τὰ Γάδειρα κειμένη ἐπ' ἀκρωτηρίου, κλειδὸς τῆς Μεσογείου θαλάσσης, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν κατεχόντων αὐτὴν Ἄγγλων ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ θεωρουμένη. Περὶ ταύτης δὲ, καὶ οὐχὶ περὶ τῆς ἄλλης κάλπης, θέλομεν εἴπει ὀλίγα τινὰ, τὴν εὐκαιρίαν λαμβάνοντες ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἰονίων νήσων, ἐξ ἧς πολλὰ ἐν ἀρχῇ ἤλπισαν καὶ οἱ Ἱσπανοί.



Γιβραλτάρη.

Ἡ Κάλπη συνείχετο ἄλλοτε πρὸς τὴν Ἀφρικὴν καὶ κατὰ τὰ μυθολογούμενα ὁ Ἡρακλῆς ἐχώρισε τὰ ὄρη Ἀβύλην καὶ Κάλπην ἀνοίξας εἰς τὰ ὕδατα δίοδον καὶ δοὺς εἰς ἐκεῖνα τὸ ὄνομα *Ἡράκλειοι στῆλαι*. Ἐθεωροῦντο δὲ αἱ Ἡράκλειοι στῆλαι ἡ τελευταία ἐσχατιὰ τῆς γῆς πρὸς δυσμάς.

Μετωνομάσθη δὲ ἡ Κάλπη Γιβραλτάρη ἀπὸ τοῦ πρώτου στρατηγοῦ τοῦ ὁδηγήσαντος τοὺς Μαύρους εἰς Ἱσπανίαν, ὀνομαζομένου Ταρὶκ—*Γιβὲλ ἐλ Ταρὶκ*, ὄρος τοῦ Ταρὶκ—ἢ ἀπὸ τοῦ *Τεϊρ* πτηνοῦ—ὄρος τοῦ πτηνοῦ.—Κεῖται μὲν ἐν τῇ Οὐανδαλιτίᾳ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἱσπανίας, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καταλαβοῦσαν τὸ ἀκρωτήριον καὶ τὴν πόλιν τῷ 1704, κατὰ τὸν *πόλεμον τῆς διαδοχῆς τῆς Ἱσπανίας*. Ἡ συνθήκη τῆς Ὑτρέχτης ἐπεκύρωσεν αὐτῇ τὴν κατοχήν. Καὶ δαπανᾷ μὲν πάμπολλα ἡ Βρεταννία πρὸς διατήρησιν τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, ἀλλὰ δεσπόζει δι' αὐτῆς ὁλοκλήρου τῆς Μεσογείου· διότι οὐ μόνον εὔθετος εἶναι ἀλλὰ καὶ εὐλίμενος ὁ βράχος, καὶ βαθύτατα σπήλαια περιέχει χρησιμώτατα εἰς τὴν ἐκεῖ φρουράν. Εἰς αὐτὰ ταῦτα ἀποβλέπουσα ἡ Γαλλία ἐπεχείρησε πολλάκις, συμ-

μαχούσης καὶ τῆς ἀδικουμένης Ἱσπανίας, νὰ κυριεύσῃ τὴν Γιβραλτάρην ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ τῷ 1727 καὶ τῷ 1779 καὶ τῷ 1782. Κατά τινα τῶν ἐφόδων τούτων οἱ Ἱσπανοὶ τοσοῦτον ἀνδρείως ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρώας γῆς, ὥστε καὶ παρ' ὀλίγον ἐξεπόρθησαν τὴν πόλιν, ἀναβάντες νύκτωρ μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς· ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι ἐξυπνήσαντες κατεβίβασαν ἐκεῖθεν αὐτοὺς ταχύτερον ἢ ὅσον ἀνέβησαν.

Σ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΡΤΟΚΑΡΠΟΥ.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς περιηγήσεως τῆς Αὐστριακῆς φρεγάττας Novara ἀρυόμεθα τὴν ἀκόλουθον περιγραφὴν τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν τοῦ ἀρτοκάρπου. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος *ἀρτόκαρπος*, καταφαίνεται τὸ ὠφέλιμον τοῦ δένδρου τούτου, διὰ τοὺς κατοίκους τῶν τροπικῶν· διότι ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἀντικαθιστᾷ παρὰ τοῖς κατοίκοις τῶν μερῶν ἐκείνων τὸν ἄρτον, καὶ ποικίλως κατασκευαζόμενος χρησιμεύει πρὸς ποικίλα φαγητά, ὡς παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι τὰ γαιόμηλα καὶ τὰ σιτηρά. Ὁ ἀρτόκαρπος εἶναι πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Otaheïti ἡ κυριωτέρα τροφή. Οἱ καρποὶ οὗτοι ὁμοιάζουσι τοὺς πέπονας, ἔχουσι μέγεθος κεφαλῆς καὶ ζυγίζουσι 3 μέχρι 5 λιτρῶν. Ἀφοῦ ὡριμάσωσιν ἀποφλοιοῦνται, διακόπτονται εἰς μικρότερα τμήματα καὶ συμμεμιγμένα μετὰ τῶν φύλλων τῶν βανανῶν ἐγχέονται εἰς ἐπίτηδες κατωρυγμένους λάκκους, σκεπάζονται ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῶς διὰ φύλλων τῶν βανανῶν, καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως βάρους συνθλίβονται. Μετ' οὐ πολὺ ἄρχεταί τις ζύμωσις καὶ οἱ καρποὶ μεταβάλλονται δι' αὐτῆς εἰς τυρώδη τινὰ μάζαν, ὁμοιάζουσαν πρόσφατον τυρόν. Ἡ αἰτία τῆς διατηρήσεως τῶν ἀρτοκάρπων στηρίζεται εἴς τινα ἀρχαίαν παράδοσιν γνωστὴν παρὰ τῷ λαῷ, ὅτι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων κατεστράφησαν ὑπό τινος ἰσχυρᾶς λαίλαπος ἅπαντα τὰ δένδρα τοῦ ἀρτοκάρπου, καὶ συνεπείᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν δένδρων τούτων ἐπῆλθε μεγίστη ἔλλειψις τροφίμων, πεῖνα καὶ γενικὴ τῶν κατοίκων δυστυχία· ὥστε πρὸς ἀποφυγὴν ὁμοίου δυστυχήματος διετάχθη ὑπὸ τῶν θεῶν αὐτῶν ἡ τῶν ὠφελίμων τούτων καρπῶν διατήρησις. Κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον δύνανται νὰ διατηρηθῶσιν οἱ καρποὶ διά τινας χρόνους εἰς ἐδώδιμον κατάστασιν, καὶ ἂν καὶ προσλαμβάνουσιν ὑπόξινόν τινα γεῦσιν καὶ ἀηδῆ ὀσμήν, οὐχ ἧττον ὅμως ἐξαχθέντες ἐκ τῆς γῆς θεωροῦνται ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς ὑγιὴς καὶ θρεπτικὴ τροφή. Οἱ καθαρισθέντες καὶ ζυμωθέντες καρποὶ ἑψήνονται εἰς τοὺς κλιβάνους ἢ μεταξὺ θερμῶν λίθων, καὶ τοιοῦτοι πλακοῦντες τρώγονται ἀντὶ ἄρτου. Ἐκτὸς ταύτης τῆς κυριωτέρας τροφῆς τρώγονται παρὰ τοῖς κατοίκοις τῶν Μολουκικῶν νήσων οἱ καρποὶ διαφόρων φοινίκων, ὁ σακχαροκάλαμος, ἀγριοπεριστεραί, χελῶναι, ἰχθῦς καί τινα εἴδη θαλασσίων ἀγγουρίων, ἅτινα τρώγονται εἰς πρόσφατον κατάστασιν. Πρὸς ἀρωματισμὸν τῶν φαγητῶν τούτων προστίθεται ἡ ῥίζα τῆς ζιγκιβέριος (Zingiber) καθὼς καὶ ἡ κροκόῤῥιζα curcuma, ἥτις ὡσαύτως χρησιμεύει πρὸς κίτρινον χρωματισμὸν τοῦ δέρματος καὶ τῶν παρὰ τῶν κατοίκων κατασκευαζομένων ὑφασμάτων τῶν καλουμένων Nankin.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΔΙΚΑΝΙΚΑ.

—οοο—

Μὴ ἐξιππασθῇ, παρακαλῶ, ὁ ἀναγνώστης τοιαύτην βλέπων ἐπιγραφὴν καὶ μὴ ἐκλάβῃ τὸν γράψαντα αὐτὴν ὡς σκοπὸν ἔχοντα περισσότερόν τι τοῦ δέοντος νὰ λαλῇ. Ἡ λέξις *δικανικὸς* σημαίνει μὲν τὸν φλύαρον, τὸν στωμύλον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λουκιανὸς τὸ ἐνύπνιόν του ἀποκαλεῖ *δικανικόν*, ἐκτεταμένον, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων *φορτικὸν* λέγει τὸν *δικανικόν*, ἀλλὰ—Primo: Ὁ ἐπιχειρῶν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν δικανικῶν τούτων δὲν εἶναι δικηγόρος· *πᾶς δὲ μὴ δικηγόρος σύντομος σχετικῶς*.— Secundo: καὶ δικηγόρος ἂν γίνῃ . . . τὴν δικάσιμον μόνον ἡμέραν καὶ (πρὸς χάριν τῶν ἀναγνωστῶν) ἐν ταῖς δικογραφίαις μόνον θὰ μακρολογῇ. — Ἔπειτα ἡ λέξις *δικανικὸς* σημαίνει καὶ τὸν *ἀκριβολόγον*· γνωρίζετε δὲ τὴν διττὴν τῆς λέξεως ταύτης σημασίαν. *Ἀκριβολόγος* ὁ ἀκριβῶς διηγούμενος, καὶ *ἀκριβολόγος* ὁ φειδωλὸς εἰς τοὺς λόγους του. Τοιοῦτόν τι περίπου θὰ λέγῃ τὸ λεξικὸν—ἀδιάφορον τίνος λεξικογράφου.

Ἀλλὰ τὰ λεξικὰ δὲν λέγουσι πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἂν ὑπὸ Ἀκαδημίας συντάσσωνται· καί, ὡς ἀνθρώπινον ἔργον, τὸ ὑπὸ τῆς μελλούσης παρεπανεπιστημείου ἀκαδημίας ἡμῶν συνταχθησόμενον λεξικὸν θὰ περιέχῃ, θεοῦ εὐδοκοῦντος, οὐκ ὀλίγας ἁμαρτάδας. Ἰδοὺ π. χ. πῶς τὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας λεξικόν, στραγγιστικὴ τῶν λέξεων πέτρα, ἰδοὺ πῶς ὁρίζει τὸν *Βάτραχον*. GRENOUILLE.s.f. petit animal quadrupède et ovipare qui vit ordinairement dans les marais. Καὶ ὁ Γαζῆς· «*Βάτραχος*· ζωάριόν τι ἀμφίβιον ἐν ταῖς λίμναις καὶ ποταμοῖς διατρίβον.» Καὶ ὅμως ἄλλως ἔκρινε τὸ ἐφετεῖον τῶν Παρισίων. Ὁ βάτραχος, κατ' αὐτό, *εἶναι ἰχθύς*. Καὶ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι μικρόν· δὲν εἶναι ἁπλῶς θεωρητικὸν καὶ φυσιολογικόν, δὲν ἔκρινε τὸ ἐφετεῖον μεταξὺ τῆς ἀφω—

νίας τῶν ἰχθύων καὶ τῆς μουσομανίας τῶν βατράχων, δὲν εἶπεν ὡς ὁ Χαιρεφῶν (1)· *Τί ποτ' ἄρ' ἐστὶ τὸ φθεγγόμενον ζῶον; ἄφθογγα γὰρ δὴ τάγε καθ' ὕδατος διαιτώμενα.*— Ἐὰν ὁ βάτραχος ἦναι ζωάριον ἀμφίβιον, φλύαρον καὶ φιλόλογον, τότε ἐπιτρέπεται ἀδιακρίτως εἰς ὅντινα δήποτε καὶ εἰς οἱανδήποτε ἐποχὴν νὰ ἀγρεύσῃ αὐτόν·—ἐὰν ὅμως ἦναι ἰχθύς, τότε παραβλέπουσι τὴν ἀδολεσχίαν αὐτοῦ καὶ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ ἀγρεύῃ καὶ πωλῇ βατράχους, ἐν ὥρᾳ καθ' ἣν ἡ ἁλιεία εἶναι ἐν τοῖς ποταμοῖς ἀπηγορευμένη, εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ καταβροχθίζῃ βατράχους ἐν ὥρᾳ καθ' ἣν ζῶντες αὐξάνουσι τὸ βατράχειον γένος.

Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς λοιπὸν βάτραχος καὶ ἰχθὺς δικαστικῶς εἰσιν ἀδελφοί, νόθοι μὲν ἀλλ' ἀνεγνωρισμένοι, οὗτος μὲν σοβαρὸς καὶ ἐχεμύθης, ἐκεῖνος δὲ ἀκριτόμυθος καὶ φλύαρος· οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον! Μήπως καὶ εἰς λογικῶν ζώων ἀδελφικὰς συνωρίδας δὲν ἀπαντῶνται μεγάλαι διαφοραί;

Ἀλλὰ καὶ τὸ κυνήγιον εἰς ὡρισμένας μόνον ὥρας τοῦ ἔτους εἶναι συγκεχωρημένον. Καὶ ὅμως ἂν ὁ ξενοδόχος, ἀντὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ πρὸς ἡδεῖαν τροφοδότησιν τῶν φοιτητῶν τοῦ ξενοδοχείου του, τὸ μεταχειρισθῇ εἰς πειράματα προάγοντα καὶ τελειοποιοῦντα τὴν μαγειρικὴν ἐπιστήμην, δὲν τιμωρεῖται ἢ τοὐλάχιστον μετριάζεται ἡ ποινή· διότι τὸ ἐκ τοῦ θανάτου τῶν ζώων προσγενόμενον δυσπλήρωτον κενὸν ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῆς μεγάλης προόδου τῆς κοιλιοδούλου ἐπιστήμης. Τοῦτο δ' ἀπέδειξεν ἐφέτος οὐχὶ πλέον τὸ ἐφετεῖον ἀλλὰ τὸ πρωτοδικεῖον τῆς αὐτῆς πόλεως. Πανδοχεύς τις κατεμηνύθη ὡς μεταχειριζόμενος κρέας σεσηπὸς καὶ πωλῶν κυνήγιον ἐν ὥρᾳ ἀπηγορευμένῃ. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου θέματος κατεδικάσθη εἰς πεντήκοντα φράγκων πρόστιμον· ἐπὶ τοῦ δευτέρου ὅμως ὁ ἔμπειρος καρυκοποιὸς δὲν ἔδειξεν ὀλιγωτέραν περὶ τοὺς λόγους ἐμπειρίαν. — « Δὲν ἐπώλει οὐδὲ παρεσκεύαζε τὸ κυνήγιον διὰ τὴν τράπεζαν τοῦ ξενοδοχείου, τὸ διετήρει ἁπλῶς εἰς τὴν χιόνα διὰ νὰ ἐκτελέσῃ πείραμα μεγάλως ἐνδιαφέρον εἰς τοὺς εὐνίσθητον ἔχοντας τὴν ὑπερῴαν, πῶς νὰ διατηρήσῃ, δηλαδὴ περισσότερον τὰ προϊόντα τῆς θήρας.» Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἀνακάλυψις παρασκευασίας τινὸς μαγειρικῆς ὠφελεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀσυγκρίτως περισσότερον τῆς ἀνακαλύψεως πλανήτου τινὸς ἢ κομήτου. Τοιαύτη τοὐλάχιστον εἶναι ἡ γνώμη τοῦ σοφοῦ μαγειροδιδασκάλου καὶ ἐφευρέτου τῶν φερωνύμων γλυκυσμάτων Σαβαρίνου.

Ἡ δικαιολόγησις αὕτη τοῦ πανδοχέως ἐνθυμίζει εἰς τὸν γράφοντα περιέργον τινα ἀποδεκάτωσιν γενομένην εἴς τινα τῶν παρὰ τὸν Ἅγιον Σάββαν σταθμῶν. Ἐπεστρέφομεν ἀπὸ ἐπιτοπίου εἰσηγήσεως ὑπὸ τὰ δένδρα καὶ ἐν ταῖς ἀμπέλοις τοῦ ἐλαιῶνος τῶν Ἀθηνῶν κατατρίψαντες τὴν ἡμέραν καὶ καταμετρήσαντες τῇ βοηθείᾳ πραγματογνωμόνων τριῶν διάφορα κτήματα κατ' ἐντολὴν τοῦ δικαστηρίου. Κατέβημεν ἀπὸ τῆς ἁμάξης καὶ ἐσταθμεύσαμεν παρὰ τὸν Ἅγιον Σάββαν διὰ νὰ ἀναψύξωμεν τὸν κεκοπιακότα νοῦν καὶ τὰ βεβαρημένα μέλη δι' αἴθοπος καφφὲ καὶ δροσεροῦ ὕδατος. Ἐνῷ δ' ἡτοιμαζόμεθα πρὸς ἀναχώρησιν πάλιν, παρετήρησέ τις ἡμῶν σωρὸν κυνηγίου ἀπὸ τῶν ῥαμφῶν κρεμαμένου, καὶ πλησιάσας ἠρώτησε τὸν καφφεπώλην πόσου τὸ ἐπώλει. Οὗτος δ' ἀπεκρίθη ὅτι αἱ τρυγόνες δὲν ἐπωλοῦντο, ἀλλ' ἀνῆκον εἰς νέους κυνηγοὺς τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες ἐξῆλθον καὶ πάλιν εἰς θήραν, ἐπιστρέφοντες δὲ ἔμελλον νὰ λάβωσι τὰς τρυγόνας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὀνόματα ἦσαν γνωστὰ εἰς τὸν πραγματογνώμονα, ἔλαβε τρία ζεύγη τρυγόνων καὶ ἀνεχώρησεν εἰπών. « Ὀνομάζομαι * * * οἱ κυνηγοὶ εἶναι φίλοι μου, τοῖς λέγεις τὸ ὄνομά μου. » Δὲν ἐνόησεν ὅμως τὰ σχήματα ἄλλου ὄπισθεν ἱσταμένου, ὅστις ἐνθυμηθεὶς ὅτι τὸ κυνήγιον ἦτο ἀπηγορευμένον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τῷ ἔνευε νὰ ἐπάρῃ περισσότερα ζεύγη, μὴ φοβούμενος ἀντίστασιν παρὰ τοῦ καφφεπώλου. Καὶ τῷ ὄντι αἱ τρυγόνες ἐκεῖναι εἶχον κύριον τὸν καφφεπώλην· ἐπειδὴ δ' ἐφοβήθη μὴ καταγγελθῇ, ἐφεῦρε τὸν μῦθον ὅλον. Οὕτω δὲ κατελίπομεν τὸν καταπράσινον ἐλαιῶνα.

Τὸ εὐχάριστον ὅμως καὶ τῆς ὁράσεως ἀναπαυτικὸν χρῶμα τοῦ ἐλαιῶνος, τὸ χρῶμα τῆς ἐλπίδος, τῶν βατράχων καὶ τῆς Τραπέζης, δὲν ἀρέσκει εἰς ὅλους. Ὁ *δεῖνα* ἰδιοκτήτης τὸ ἀποστρέφεται καὶ διὰ τοῦτο ἔβαψε τὴν οἰκίαν του διὰ δρυΐνου χρώματος· ἀλλ' ἰδοὺ ἐνοικιαστὴς τῶν ἐργαστηρίων ὀπωροπώλης βάφει πράσινα τὰ ξύλινα ἔμπροσθεν τοῦ ἐργαστηρίου του καὶ ὁ ἰδιοκτήτης μανεὶς ἐνάγει τὸν ταλαίπωρον Ὁλλανδὸν ὀπωροπώλην Βὰν Βλότακ.— Ἀπειλεῖται λοιπὸν καὶ πάλιν διαίρεσις εἰς *πρασίνους* καὶ *γαλαζίους*;— Ἐν τούτοις ἀναμένεται ἀνυπομόνως ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου, διότι δι' αὐτῆς θὰ ὁρισθῇ ἂν ὁ ἐνοικιαστὴς ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ μεταχρωματίζῃ τὸ ἐργαστήριόν του, ἢ ἂν ὁ ἰδιοκτήτης ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτῇ παρὰ τῶν ἐνοικιαστῶν νὰ παραδέχωνται ἓν καὶ τὸ αὐτὸ χρῶμα. Καὶ ὁ μὲν Βὰν Βλότακ, ὁ τοῦ πρασίνου ὑπερασπιστής, βόσκεται ὑπὸ πολλῶν καὶ χλωρῶν ἐλπίδων· ἡμεῖς δέ, τοῦ πρασίνου φίλοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐχθροὶ τοῦ γαλαζίου, ὡς εἰς τὸ ἀνδρικὸν φῦλον ἀνήκοντες, περαίνομεν τὴν μακρὰν διήγησιν διὰ τῶν ἑξῆς·

Ὑπαρχούσης ποτὲ δίκης περί τινος πλοίου καὶ εὑρισκομένης εἰς τὴν τοῦ ἐφετείου περίοδον, ὁ πρόεδρος τῶν ἐφετῶν ἠρώτησε τὸν πλοίαρχον ποῖον ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ σκάφους.

— Τὴ Σεμέλη, ἀπεκρίθη ὁ ἀλβανίζων πλοίαρχος.

(1) Λουκιανοῦ Ἀλκυών, 1.

— Πῶς τί μὲ μέλει; ἀνέκραξεν ἀπορήσας ὁ πρόεδρος. Καὶ, τρὶς τὸ αὐτὸ ἐπαναλαβόντος τοῦ κυβερνήτου, ἐθυμοῦτο, ὅτε παρεισελθὼν εὐτυχῶς ὁ πληρεξούσιος ἔσωσε τὸν πελάτην, λύσας ἀμφοτέρων τὴν ἀπορίαν.

Ἓν μαγειρεῖον ἀρκεῖ βεβαίως εἰς μίαν οἰκίαν· δύο δὲ μαγειρεῖα οὐ μόνον πλεονάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἀπειλεῖται ὑπὸ παντελοῦς καταστροφῆς. Τοῦτο ἔπαθεν οἰκία τις, ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ μαγειρείου καὶ ἕτερον ἔχουσα ἐν τῷ πλυντηρίῳ. Καὶ ὁ μὲν ἐνάγων ἰδιοκτήτης διατείνεται ὅτι τὸ μαγειρεῖον ἦτο ἐστημένον εἰς τὸ πλυντήριον· ἦν δὲ γαλλικὸν ἔχον τρεῖς ὀπὰς καὶ ἀξίας 300 δραχμῶν· καὶ μετὰ ταῦτα εὑρέθη κατερριμμένον εἰς τὸν ξυλῶνα καὶ τεθραυσμένον· ὁ δ᾽ ἐναγόμενος ἐνοικιαστὴς φέρει μάρτυρας περὶ τοῦ ἐναντίου, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ ἀγγλικόν τι μεστὸν χάριτος ζεῦγος διὰ διερμηνέως ἐκφράζον ὅσα γινώσκει. Τὸ μαγειρεῖον, κατὰ τούτους, ἦτο ἤδη σύντριμμα καὶ ἐφαίνετο ἄχρηστον, εἰδοποιήθη δὲ περὶ τούτου ὁ ἰδιοκτήτης, ὅστις ἠρνήθη νὰ ἐπάρῃ αὐτὸ ἐκεῖθεν κτλ. Τὸ δὲ δικαστήριον τῶν ἐνταῦθα πρωτοδικῶν θ᾽ ἀποφασίσῃ μετ᾽ οὐ πολύ.

ΦΑΝΟΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΟΥΝΙΟΥ 15, 1863.

—ooo—

Εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς θρόνος ἐγένετο ἐπισήμως δεκτὸς ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Α΄. ἀλλὰ πότε θέλει ἔλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ βασιλεύς; Ἐὰν ἐνικήθησαν αἱ περὶ τὴν παραδοχὴν δυσκολίαι, δὲν παρῆλθεν ὅμως καὶ ὁ καιρὸς ὅσος ἀπαιτεῖται εἰς ἐκπλήρωσιν διατυπώσεών τινων. Ὁ βασιλεύς, παραδείγματος χάριν, τῆς Δανίας ἐδήλωσεν ἐπισήμως ὅτι ὅρος ἀπαραίτητος εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στέμματος εἶναι ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Ἀλλ᾽ ὅπως γίνῃ ἡ ἕνωσις αὕτη ἀπαιτοῦνται κατὰ τὸ ἄρ. 1 τοῦ ἀπὸ 5 Ἰουνίου 1863 πρωτοκόλλου δύο τινά· ἡ συναίνεσις τῆς Ἰονίου Βουλῆς καὶ ἡ συγκατάθεσις τῶν Αὐλῶν Αὐστρίας, Γαλλίας, Πρωσίας καὶ Ῥωσίας. Καὶ διὰ μὲν τὴν συγκρότησιν τῆς Βουλῆς τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας διετάχθησαν, ὡς μανθάνομεν, νέαι ἐκλογαί, τῶν δὲ τεσσάρων δυνάμεων ἡ γνώμη δὲν ἠκούσθη εἰσέτι.

Πλὴν τούτου ὑπάρχει καὶ ἄλλη δυσκολία· θὰ ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄνευ χρημάτων; Ναὶ μὲν ἀποκαθισταμένης ἐκ νέου τῆς τάξεως θ᾽ ἀποτίωνται ἀπροφασίστως οἱ φόροι· ὑποθέτομεν μάλιστα ὅτι καὶ θ᾽ αὐξήσωσιν· ἀλλ᾽ ἵνα ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις αὕτη εἶναι ἀναπόφευκτος ἀνάγκη ἀργυρίου. Καὶ στρατὸς καὶ στόλος καὶ δικαιοσύνη καὶ παιδεία, σύμπασα ἐν γένει ἡ διοίκησις, νοσοῦσι τόσον ἐπὶ τὸ χεῖρον καθ᾽ ἑκάστην βαίνουσαν, διότι κυρίως ἔχομεν ἔλλειψιν χρημάτων. Ἀνάγκη ἄρα καθ᾽ ἡμᾶς ν᾽ ἀρθῇ τὸ ταχύτερον καὶ αὕτη ἡ δυσκολία διὰ νέου δανείου.

* * *

Ἡ Συνέλευσις συνεζήτησεν ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς συνεδριάσεις τὰ περὶ τῆς γνωστῆς ἀποζημιώσεως τοῦ Γάλλου Soulié. Ἐγένετο δ᾽ ἐπὶ τέλους δεκτὴ ἡ πρότασις, νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὸν ἑξήκοντα χιλ. δραχμῶν λόγῳ ἀποζημιώσεως.

* * *

Τρία Πρωτόκολλα ὑπεγράφησαν ἐσχάτως ἐν Λονδίνῳ περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων· διὰ μὲν τοῦ πρώτου προσεκλήθη ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας νὰ μετάσχῃ τῶν διασκέψεων· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου κατεδείχθη ἡ ἄρνησις τοῦ ἡγεμόνος τούτου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς τακτοποιήσεως τῶν τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, καὶ διὰ τοῦ τρίτου, τοῦ ὑπογραφέντος τὴν 5 Ἰουνίου (Ἑ. Ν.) ἀναγνωρίζεται ὁ ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων βασιλεὺς Γεώργιος.

Ἰδοὺ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔγγραφον, ὃ ἐρανιζόμεθα ἐκ τῆς *Ἐλπίδος*.

« Παρόντες οἱ πληρεξούσιοι τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ῥωσσίας καὶ Δανιμαρκίας.

» Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ῥωσσίας ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην νὰ ὁρίσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς τὸν τρόπον νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ κυβέρνησιν σύμφωνον μὲ τὰς ἀρχὰς τῶν ὁποίων τὸ ἀπαραβίαστον καθιερώθη διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 27 Μαΐου χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρήνης, συνῆλθον εἰς συνεδρίασιν διὰ νὰ ἀποφασίσωσι περὶ τῶν ἐκ συμφώνου ληφθησομένων μέτρων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν εὐχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦ καλοῦντος εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος τὸν πρίγκηπα Γουλιέλμον τῆς Δανιμαρκίας. Διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον οἱ πληρεξούσιοι ἀπεφάσισαν συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τῶν αὐλῶν των, νὰ προσκαλέσωσι τὸν ὑπουργὸν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς διασκέψεις των.

» Ὁ πληρεξούσιος τῆς Δανιμαρκίας ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν ταύτην, λαβὼν ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐντολὴν τῆς αὐλῆς του.

» Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ πρώτου γραμματ. τῆς Α. Μ. εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις, οἱ πληρεξούσιοι ἀνέγνωσαν α΄. τὸ ψήφισμα τῆς 18]30 Μαρτίου 1863 διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἀνηγόρευσε τὸν πρίγκηπα Γουλιέλμον δευτερότοκον υἱὸν τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ τῆς Δανιμαρκίας συν-

ταγματικὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὸν τίτλον Γεώργιος Α'. Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων.

» β'. Τὴν κοινοποίησιν τῆς 4 Ἰουνίου δι' ἧς ὁ ὑπουργὸς τῆς Δανιμαρκίας, πεπιστευμένος παρὰ τῇ Α. Βρετανικῇ Μεγαλειότητι, κοινοποιεῖ ὅτι συμφώνως μὲ τὴν αὐτοῦ Β. Υ. τὸν πρίγκηπα Χριστιανὸν ἐνεργοῦντα ὡς κηδεμόνα τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ του τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ Γουλιέλμου Φερδινάνδου Ἀδόλφου Γεωργίου, ὄντος ἀνηλίκου, ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας ἀποδέχεται διὰ τὸν πρίγκηπα Χριστιανὸν Γουλιέλμον Φερδινάνδον Ἀδόλφον Γεώργιον, τὴν διαδοχικὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅμως ὅρον ὅτι αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι θέλουν πραγματικῶς ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Ἑλλ. βασιλείου.

» Διελθόντες μετ' ἐπιστασίας τὰ ἔγγραφα ταῦτα τὰ ὁποῖα προσαρτῶνται εἰς τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Α. καὶ Β, οἱ πληρεξούσιοι τῆς Γαλλίας, τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Ῥωσσίας ἐδήλωσαν τὴν συναίνεσιν τῶν αὐλῶν αὐτῶν εἰς τὰ ἔγγραφα δυνάμει τῶν ὁποίων ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος τῆς Δανιμαρκίας καλεῖται, συναινούσης τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ, εἰς τὸν Ἑλλ. θρόνον ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Γεωργίου Α'. βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.

» Ἐπιθυμοῦντες νὰ εὐκολύνωσι τὴν πραγματοποίησιν τῶν εὐχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους αἱ αὐλαὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Ῥωσσίας ἔδωκαν ἐντολὴν εἰς τοὺς πρεσβευτάς των νὰ προβῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς ἀποφάσεις·

» α'. Ὁ πρῶτος γραμματεὺς τῆς Α. Βρετανικῆς Μεγαλειότητος ἐδήλωσεν ὅτι ἂν ἡ ἕνωσις τῶν Ἰονίων Νήσων βεβαιωθῇ ὡς οὖσα σύμφωνος μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ Ἰονικοῦ κοινοβουλίου καὶ τύχῃ τῆς συναινέσεως τῶν αὐλῶν τῆς Αὐστρίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ῥωσσίας, ἡ Α. Βρ. Μ. θέλει συστήσει εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑπτανήσου νὰ προσδιορίσῃ αὐτὴ ἐτησίως δεκακισχιλίας λίρας στερλίνας πρὸς αὔξησιν τῆς βασιλικῆς χορηγήσεως τῆς Α. Μ. Γεωργίου τοῦ Α'. Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.

» β'. Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Γαλλίας, τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Ῥωσσίας ἐδήλωσαν ὅτι ἑκάστη τῶν τριῶν αὐλῶν εἶναι εὐδιάθετος ν' ἀφήσῃ πρὸς χάριν τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου τετρακισχιλίας λίρας ἐκ τοῦ ποσοῦ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον τὸ ταμεῖον τῆς Ἑλλάδος ὑπεχρεώθη νὰ πληρόνῃ ἐτησίως εἰς ἑκάστην αὐτῶν, συμφώνως μὲ τὰς προτάσεις τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν τῶν τριῶν δυνάμεων, τὰς παραδεκτὰς γενομένας ὑπὸ τῆς Ἑλλ. κυβερνήσεως, μὲ τὴν συναίνεσιν τῶν βουλῶν κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1860.

» Ἐννοεῖται δὲ ὅτι αἱ τρεῖς αὗται ποσότητες ἀποτελοῦσαι δώδεκα χιλιάδας λιρῶν στερλινῶν κατ' ἔτος, θέλουν εἶσθαι προσδιωρισμέναι διὰ τὴν προσωπικὴν προίκησιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἐκτὸς τῆς βασιλικῆς χορηγήσεως τῆς προσδιωρισμένης διὰ τῶν νόμων τῆς ἐπικρατείας.

» γ'. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑλλ. συντάγματος τὰς ἀναγνωρισθείσας διὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρωτοκόλλου τῆς 20 Νοεμβρίου 1852 καὶ προκηρυχθείσας διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τῆς 18]30 Μαρτίου 1863, οἱ νόμιμοι διάδοχοι τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β'. θέλουν πρεσβεύει τὸ δόγμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

» δ'. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ στέμμα τῆς Δανιμαρκίας δὲν θέλουν ἑνωθῇ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

» ε'. Οἱ πληρεξούσιοι ἐπιφυλάσσουσιν εἰς τὰς αὐλάς των τὸ δικαίωμα νὰ μεταβάλωσι τὰ ἀνωτέρω εἰς μίαν σύμβασιν.

» ς'. Αἱ αὐλαὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Μ. Βρετ. καὶ τῆς Ῥωσσίας θέλουν μεταχειρισθῆ τὴν ἐπιῤῥοήν των ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος ὡς βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος Α'. ὑφ' ὅλων τῶν ἡγεμόνων, μεθ' ὧν ἔχουν φιλικὰς σχέσεις.

» Γενομένων τῶν ἀποφάσεων τούτων τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι πρωτοκόλλῳ, οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν αὐτό.

»Ὁ Βαρῶνος ΓΡΩΣ, ΡΟΥΣΕΛ, ΒΡΟΥΝΩΦ, ΒΙΛΛΕ.

«(Ἐπιφυλασσομένης τῆς ἐπικυρώσεως.)»

«*Παράρτημα Β'. τοῦ τρίτου πρωτοκόλλου τῶν συνεδριάσεων τῆς 5 Ἰουνίου τοῦ 1863.*

Πρεσβεία τῆς Δανιμαρκίας

Λονδίνον 4 Ἰουνίου 1863.

» Ὁ ὑποφαινόμενος, ἔκτακτος ἀποσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας, ἔχει τὴν τιμὴν νὰ δηλώσῃ κατὰ συνέπειαν τῶν διαταγῶν τῆς κυβερνήσεώς του καὶ ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ τῆς Δανιμαρκίας, ἐνεργοῦντος ὡς κηδεμόνος τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ του τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ Γουλιέλμου Φερδινάνδου Ἀδόλφου Γεωργίου, ἀνηλίκου, ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας δέχεται ὑπὲρ τοῦ πρίγκηπος τούτου τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς Ἑλλ. συνελεύσεως τῆς 18]30 Μαρτίου τρ. ε. Πλὴν ἡ ἀποδοχὴ αὕτη ἐγένετο μὲ τὴν προσδοκίαν καὶ ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον ὅτι αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι θέλουν πραγματικῶς ἑνωθῇ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

» ΤΥΡΒΕΝ ΒΙΛΛΕ. »

* * *

Οἱ Ναυπλιεῖς δὲν ἐδέχθησαν τὸν νεωστὶ διορισθέντα Νομάρχην.

Τῆς Πολωνίας ἡ ἐπανάστασις διαρκεῖ· ἡ Εὐρώπη συνταράσσεται, καὶ ἡ Ῥωσία εἶναι ὁ ἀποπομπαῖος τράγος αὐτῆς· ἀλλ' ἄχρις ὥρας ὁ πάταγος ὅλος περιωρίσθη εἰς διπλωματικὰ ἔγγραφα.

* * *

Ἡ εἰς Δανιμαρκίαν ἀποσταλεῖσα ἐπιτροπὴ ἐπανῆλθεν εὐτυχῶς εἰς Ἀθήνας, φέρουσα χαρᾶς εὐαγγέλια· φέρει δὲ, καὶ τὴν ἑξῆς αὐτόγραφον τοῦ Βασιλέως ἡμῶν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐθνικὴν Συνέλευσιν.

* * *

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

« *Κύριοι*,

» Ὑπακούων εἰς τῆς καρδίας μου τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν, ἐνόμισα προσῆκον νὰ συνοδεύσω διὰ προσωπικοῦ μαρτυρίου τῶν ἐμῶν αἰσθημάτων τὸ διάγγελμα, δι' οὗ ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ἀποδέχεται τὸ στέμμα ὅπερ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος μοὶ προσήνεγκε.

» Θέλω μεταβῆ εἰς τὴν νέαν πατρίδα μου μετ' ἀγαλλιάσεως, ἵν' ἀποδείξω ὑμῖν ὅτι ἀπὸ τοῦδε μόνον καθῆκον ἀναγνωρίζω τὸ νὰ ζήσω καὶ ἀποθάνω ὡς ἀγαθὸς Ἕλλην ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Ἔχω δὲ τὴν πεποίθησιν, κύριοι, ὅτι διὰ τῆς ὑμετέρας συνδρομῆς, διὰ τῆς φιλίας τῶν Δυνάμεων, πρὸ πάντων δὲ καὶ ἰδίως διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος, ἅτινα ἔσονται ἀεὶ καὶ παντοῦ ἡμέτερα, θέλουσιν εὐοδωθῆ πρὸς ὠφέλειαν αὐτῆς.

» Νομίζομαι εὐτυχὴς καὶ ὑπερήφανος, κύριοι, δυνάμενος νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς διὰ τῆς φωνῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ χρηστῶν πατριωτῶν, οἵτινες, κληθέντες ὑπὸ τῆς ἐμπιστοσύνης ὑμῶν, ἦλθον ἐνταῦθα, μακρὰν τῆς πατρίδος, ἵνα μὲ χαιρετίσωσι πρῶτον ὡς τὸν ὑμέτερον βασιλέα. Οὗτοι θέλουσι βεβαιώσει ὑμᾶς ὅτι εὗρόν με ἔμπλεων συμπαθείας διὰ τὴν πατρίδα μου, καὶ ὅτι ἐνθέρμως ἐπιθυμῶ νὰ μεταβῶ τάχιστα ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν.

» Δέχθητέ με, κύριοι, μετὰ τῆς ἐμπιστοσύνης ἐκείνης ἥτις κυριεύει τὴν καρδίαν μου ὑπὲρ ὑμῶν καὶ διδάξατέ με νὰ ἐργασθῶ μεθ' ὑμῶν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τῆς ὡραίας πατρίδος μου, τὴν ὁποίαν εἴθε νὰ προστατεύσῃ ὁ Παντοδύναμος.

» ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'.

Ἐν Κοπενάγῃ τῇ 11 *Ἰουνίου* 1863. »

* * *

Ἐν Λονδίνῳ συνεστήθη *φιλελληνικὸς Σύλλογος*, μέλη τοῦ ὁποίου καταγράφονται καθ' ἡμέραν ἱκανοὶ σημαντικοὶ ἄγγλοι.

* * *

Παραδοθείσης τῆς Πουέβλας εἰς τοὺς Γάλλους δι' ἔλλειψιν τροφῶν, ὁ στρατὸς τοῦ αὐτοκράτορος ἀπῆλθεν εἰς κατάκτησιν καὶ τῆς πρωτευούσης τοῦ Μεξικανικοῦ κράτους. Οἱ ἐν Πουέβλῃ πρὶν ἢ παραπαραδοθῶσιν ἀνέτρεψαν καὶ ὀχυρώματα καὶ ἀποθήκας πολεμικῶν ἐφοδίων· εἶναι δὲ περὶ τὰς 16,000

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΒΙΒΛΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΑΙ. —Ἀπὸ τοῦ 1803 ἔτους μέχρι τοῦ 1843 διένειμον αἱ βιβλικαὶ ἑταιρίαι ὑπὲρ τὰ 12 ἑκατομμύρια ἀντιτύπων τῆς Γραφῆς μεταφρασμένων εἰς 48 γλώσσας.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.—Ἡ ἀγγλικὴ νομολογία (reports of cases) ἀπετέλει κατὰ τὸ ἔτος 1858, 350 τόμους εἰς φύλλον, καὶ κατ' ἔτος συμπληροῦται ἐξ 8 τόμων. Τούτου ἕνεκα οἱ δικηγόροι ἔχουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ μεγίστην ὠφέλειαν. Ὁ διάσημος Σαμουὴλ Ῥομίλλυος ἐκέρδιζε κατ' ἔτος ὑπὲρ τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον δραχμῶν. Οἱ δὲ μισθοὶ τῶν δικαστῶν μετὰ τῶν ἐπιμισθίων (fees allowance) φθάνουσιν ἀπὸ 400 εἰς 400,000 λιρῶν. Ὁ Λόρδος Γραμματεὺς ἔχει μισθὸν ἐτήσιον 100,000 λιρῶν στερλ. ἀλλὰ μὲ τὰς ἀποδοχὰς ἀπολαμβάνει 4—500,000 λιρῶν. στερλ.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ.

—οοο—

Α'.

Τὸ πρῶτον μέρος μου δηλοῖ πάντοτ' ἀμφιβολίαν,
Τὸ δεύτερόν μου ἐθνικὸν ἓν ὄνομα ὑπάρχει.
Τῆς γῆς τὰ βάθη τ' ὅλον μου ἔχει ὡς κατοικίαν,
Ἂν ἐκβληθοῦν τὰ σπλάγχνα του βεβαίως τότε ἄρχει.

Β'.

Εἰς δύο ἂν τὸ σῶμά μου ἐπιτυχῶς χωρίσῃς
Τὸ πρῶτόν μου ὡς μέταλλον ἀμέσως θὰ γνωρίσῃς.
Ἐντὸς τῶν βιβλιοθηκῶν τὸ δεύτερον ζητοῦσι
Τὸ δ' ὅλον μου εἰς τοὺς ναοὺς μὲ σέβας προσκυνοῦσι.
(Ἡ λύσις εἰς τὸ ἑπόμενον φυλλάδιον.)

Γ. Μ. ΒΑΝΙΕΡΗΣ.

—οοο—

(Λύσις τοῦ ἐν τῷ 317 φύλλῳ γρίφου.)

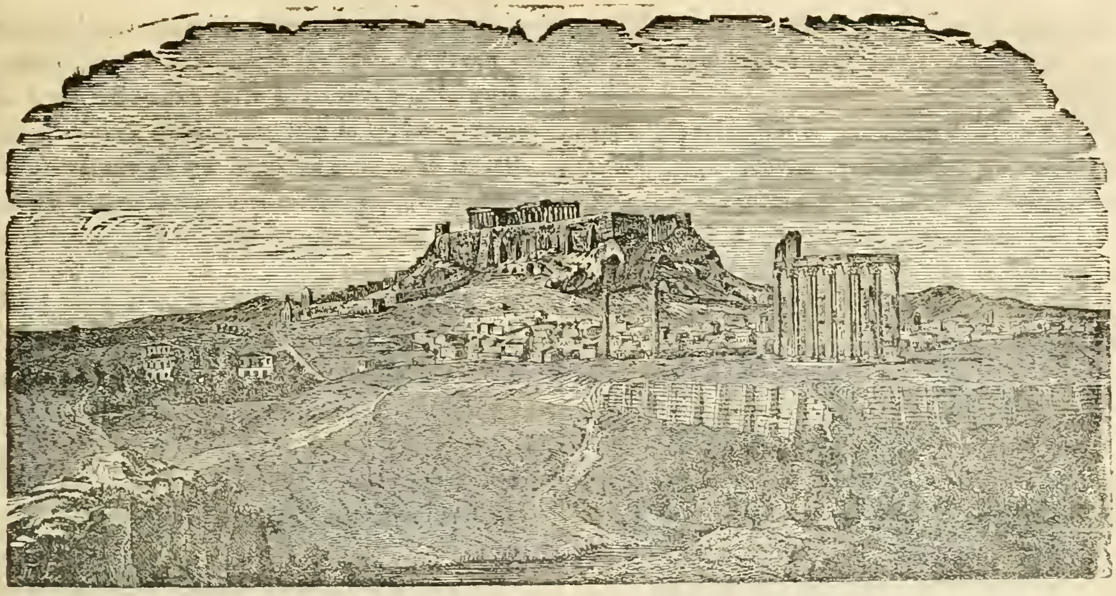
Πᾶν μέτρον ἄριστον.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 316— 1ης *Ἰουνίου.*

—οοο—

Σελ. 118. στήλ. ά. στίχ. 21, ἀντὶ ὁμηγήρεως γρ. ὁμηγύρεως.
» » » » » 32, ἀντὶ βιαδολέα γρ. διαβολέα.
» 129. στήλ. ά. στίχ. 15, » αὐτῶν γρ. αὐτοῦ.
» 130 ἐν ταῖς σημειώσ. παρελήφθη τὸ Σημ. Πανδ.
» 131. στήλ. β'. στίχ. 24 ἀντὶ ἀκρομέθυσους γρ. ἀκρομεθύσου.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 319.



ΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑι.

—ooo—

Οἱ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ μαγνητισταὶ θέλουσιν ἀπορήσει ἀκούοντες ὅτι οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν μαγνητίζουσι σχεδὸν πάντοτε ὅπως καὶ ἐκεῖνοι. Ἐνταῦθα, ἐάν τις ἀσθενήσῃ ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ, μουσουλμάνος ἢ καὶ χριστιανὸς, καταφεύγει εἰς τὸν μαγνητισμὸν, ὅςτις καλεῖται παρὰ μὲν τῶν Τούρκων *ὀκουδμὰκ* ἤτοι *ἀνάγνωσις*, παρὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων *ἀγοτὲλ* ἢ προσευχή. Ἰδοὺ ἐν συντόμῳ πῶς γίνεται ὁ μαγνητισμός·

Κάθηται ἢ σχεδὸν ἐξαπλόνεται ἐπὶ θρανίου ὁ πάσχων· ἀπέναντι δὲ ἢ πλησίον αὐτοῦ κάθηται ὁ μαγνητιστὴς ψιθυρίζων εὐχάς. Ἀνάγκη δὲ νὰ μένῃ σιωπηλὸς καὶ ἥσυχος ὁ πάσχων ἐφ' ὅσον ἀναγινώσκει ὁ μαγνητιστὴς, διότι ἄλλως ἐξασθενεῖ ἡ δύναμις τοῦ γοήτρου.

Μετὰ ταῦτα ὁ μαγνητιστὴς τείνει τὴν μίαν ἢ μᾶλλον καὶ τὰς δύο χεῖρας ἀνοικτὰς πρὸς τὸν πάσχοντα, ἅπτεται τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν ὤμων αὐτοῦ, καὶ καταβιβάζει μικρὸν κατὰ μικρὸν αὐτὰς, τρίβων ἐλαφρῶς ὅλον τὸ σῶμα μέχρι ποδῶν.

Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ἀπαράλλακτος ὁ τῆς Εὐρώπης· ὁ λαὸς ὅμως ἀγνοεῖ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ δύναμιν.

Ἐὰν ὁ πάσχων πονῇ που, ὁ μαγνητιστὴς ἀφίνει πλειότερον τὰς χεῖρας εἰς τὸ ἀλγοῦν μέρος. Ἐν γένει δὲ ἡ μαγνήτισις διαρκεῖ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας, καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐνίοτε τρεῖς ἢ ἑπτὰ ἡμέρας κατὰ συνέχειαν.

Μαγνητίζουσι δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες· προτιμῶνται ὅμως αἱ γραῖαι.

Ἐκ τῶν χριστιανῶν, αἱ ἐπισκεφθεῖσαι τὸν Ἅγιον Τάφον καὶ ἐγγίσασαι τὸ μνῆμα τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦνται ὡς δραστηριώτερον ἐνεργοῦσαι. Τὸ *ὀκουδμὰκ* μετέρχονται ὡς ἄλλο ἐπάγγελμα, παραδίδουσαι αὐτὸ καὶ εἰς τὰς οἰκογενείας των.

Αἱ ἐπαφαὶ γίνονται πολλαχῶς· καὶ συνήθως μὲν μαγνητίζουσι κενὰς ἔχοντες τὰς χεῖρας· ὁσάκις ὅμως ἡ νόσος εἶναι βαρεῖα, κρατοῦσιν ἀνὰ χεῖρας διάφορα πράγματα, οἷον κριθήν, ἅλας, βελόνην καὶ τὰ τοιαῦτα. Οἱ χριστιανοὶ μαγνητισταὶ κρατοῦσι πολλάκις κομβολόγια ἐκ τοῦ Ἁγίου Τάφου· ἄλλοι δὲ μαγνητίζουσι μὲ μάχαιραν, τὴν ὁποίαν ἀποθέτουσι μετὰ ταῦτα ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας εἰς μέρος μυστικὸν ἢ ὄπισθεν τῆς θύρας, τὴν λεπίδα ἔχουσαν πρὸς τὰ κάτω. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀποθέσεως δὲν εἶναι ἴσως ἄσκοπος, καθόσον πρόκειται νὰ διαῤῥεύσῃ τὸ συσσωρευθὲν μαγνητικὸν ὑγρόν. Ἔχουσιν ἄρα οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν γνῶσιν οὐ μόνον τοῦ ζωϊκοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ μεταλλικοῦ μαγνητισμοῦ.

Πολλάκις οἱ μαγνητίζοντες χασμῶνται ἐνῷ ἐνεργοῦσιν ἢ καὶ ναυτιῶσιν. ἐνίοτε δὲ καὶ ἐμέσσουσι. Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τὸ *ὀκουδμὰκ* προξενεῖ ἐνίοτε ἐσωτερικοὺς ἐρεθισμούς, τοὺς ὁποίους αἰσθάνονται καὶ οἱ μαγνητισταί.

Πολλοὶ πιστεύουσιν εἰς τὴν Τουρκίαν ὅτι ἐθεραπεύθησαν διὰ τοῦ *ὀκουδμάκ*.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ ὅλοι οἱ μαγικοὶ τρόποι ὅσους βλέπομεν καθ' ἑκάστην ἐνταῦθα, ἐξηγοῦνται μόνον ὑπὸ τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ, ὅστις παρεδόθη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καὶ περιέχει μυστήρια τὰ ὁποῖα θέλουσι βεβαίως διαλευκανθῇ ὑπὸ τῶν ἀναλαβόντων νὰ ἀνεύρωσι τὴν ἀλήθειαν.

Ἡμεῖς δέ, οἵτινες ἐγεννήθημεν καὶ ἀνετράφημεν εἰς τὴν Ἀσίαν, θέλομεν προσπαθήσει νὰ ἀνασύρωμεν ὁπωσοῦν τὸ παραπέτασμα τὸ ὁποῖον κρύπτει πολλὰ περίεργα μὴ ἐννοηθέντα ἄχρις ὥρας, καὶ διὰ τοῦτο ὡς μωρίας ἀποκυήματα στιγματιζόμενα. Βεβαιοῦμεν δὲ ὅτι τὸ *ὀκουδμὰκ* εἶναι αὐτὸς ὁ ζωϊκὸς μαγνητισμὸς τῆς Εὐρώπης. Ἄρα δὲν ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλ' ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸ ἀμνημονεύτων αἰώνων.

Εἶναι δυσκολώτατον νὰ περιγραφῇ ὁ τρόπος τοῦ *ὀκουδμάκ*, διότι δυστυχῶς ἐνεργεῖται ὑπ' ἀνθρώπων πάντη ἀμαθῶν καὶ ἀγραμμάτων. Ἐλπίζω ὅμως νὰ ἑρμηνεύσω αὐτὸν μετά τινος σαφηνείας, ὥστε νὰ ἐννοήσωσιν αὐτὸν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενοι.

Πρέπει δὲ νὰ εἴπω ἐξ ἀρχῆς ὅτι εἰς τὴν Ἀνατολὴν οἱ τρόποι τῆς μαγνητίσεως διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἴσως ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν ἑκάστου τόπου.

Ὁ τρόπος τὸν ὁποῖον θέλω περιγράψει εἶναι ὁ τῶν ἐν Σμύρνῃ Ἀρμενίων.

Δύο τρόπους παρετήρησα ὅτι μεταχειρίζονται αἱ μαγνητίζουσαι Ἀρμένισι· τὸν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν καὶ τὸν διὰ μόνης τῆς δεξιᾶς.

Καθ' ὅσον δὲ μαγνητίζουσι ψιθυρίζουσι καὶ εὐχάς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ εὐχαὶ αὗται δὲν εἶναι ὅμοιαι δι' ὅλα τὰ νοσήματα. Ἑκάστη γυνὴ εὔχεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καὶ ἔχει φράσεις εἰς αὐτὴν μόνην γνωστάς, ἰδιαζούσας εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα νόσημα.

Πρὸς πλειοτέραν κατάληψιν παραθέτομεν τέσσαρας εἰκόνας, παριστώσας τὰς τέσσαρας κυριωτέρας θέσεις τοῦ *ὀκουδμάκ*.

Ὁ τρόπος τοῦ μαγνητίζειν τῶν Εὐρωπαίων καὶ ὁ τρόπος τῶν Ἀσιατικῶν εἶναι, ὡς ἐκ τῶν εἰκόνων τούτων φαίνεται, ἀπαράλλακτοι.



Μαγνήτισις καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν.

α'. θέσις. Ἡ γυνὴ κάθηται ἀντικρὺ τοῦ μαγνητιζομένου, οὗτος δὲ θέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων της. Μετὰ ταῦτα ἡ μαγνητίζουσα ἀνυψοῖ τὴν δεξιὰν ἐν ᾗ κρατεῖ κομβολόγιον εὐλογηθέν, σφραγίζει διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τὸ πρόσωπον τοῦ μαγνητιζομένου, καὶ ἀνοίγουσα τὰς χεῖρας τείνει αὐτὰς παρὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἔπειτα περιφέρει τρὶς τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σώματος ἁπτομένη αὐτοῦ καὶ τρίβουσα μέχρι γονάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι ποδῶν·

ταύτην δὲ τὴν πρᾶξιν ἐπαναλαμβάνει τρὶς καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχεως.



կին Նշօթող اوقويان قاري

β΄. θέσις. Μετὰ τὰς μεγάλας ταύτας ἐπαφὰς, φέρει τὰς χεῖρας ἡ μαγνητίζουσα εἰς τοὺς ἁρμοὺς τῶν βραχιόνων, τῶν γονάτων καὶ τῶν ποδῶν· δὲν τρίβει δὲ ἀλλὰ σφίγγει καὶ ζυμόνει αὐτούς. Μετὰ ταῦτα θέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ μαγνητιζομένου καὶ τρίβει ἐλαφρῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ὀφρῦς μὲ τοὺς δύο της ἀντίχειρας.



կին Նշօթող اوقويان قاري

γ΄. θέσις. Μετὰ τὰς ἐπαφὰς καὶ παρατριβὰς ταύτας ἡ μαγνητίζουσα θέτει τὴν μὲν δεξιὰν εἰς τὸ ἐπιγάστριον, τὴν δ' ἀριστερὰν περιφέρει εἰς τὸ σῶμα καὶ τοὺς βραχίονας, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ὅπως καὶ κατὰ τὴν πρώτην θέσιν, ἐγγίζουσα δηλαδὴ τὸ σῶμα καὶ τρίβουσα αὐτὸ μέχρι γονάτων καὶ καθεξῆς.

δ΄. θέσις. Ἡ μαγνητίζουσα θέτει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μαγνητιζομένου καὶ περιφέρει τὴν δεξιὰν τρὶς ὄπισθεν τοῦ σώματός του, ἀρ-



կին Նշօթող اوقويان قاري

χομένη ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ διατρέχουσα τὸ ἱερὸν ὀστοῦν.

Μαγνήτισις διὰ μόνης τῆς δεξιᾶς

α΄. θέσις. Ἡ μαγνητίζουσα κάθηται πλησίον τοῦ μαγνητιζομένου, καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν δεξιὰν κομβολόγιον περιφέρει αὐτὴν ὀλίγον τι ταχύτερον χωρὶς ὅμως νὰ τρίψῃ ἢ νὰ ἐγγίσῃ αὐτόν. Ἡ διεύθυνσις τῆς χειρὸς γίνεται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ ἐπιγάστριον καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ στήθους εἰς τὸ ἄλλο, σταυροειδῶς.

β΄. θέσις. Ἡ μαγνητίζουσα περιφέρει τὴν χεῖρα κατὰ μῆκος τοῦ βραχίονος καὶ τρίβει αὐτόν· καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνει τὴν σταυροειδῆ κίνησιν τῆς δεξιᾶς.

Μετὰ ταῦτα φυσᾷ μακρόθεν τὸ στῆθος καὶ τὸ σῶμα ἐν γένει· ἀλλὰ τὸ φύσημα πρέπει νὰ φθάσῃ ψυχρόν (1).

Παρατηρήσεις.

Μετὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προσθέσω παρατηρήσεις τινάς.

Οἱ μαγνητίζοντες εἰς τὴν Ἀνατολὴν διαφέρουσιν ὀλίγον εἴτε κατὰ τὰς θέσεις, εἴτε κατὰ τὴν κίνησιν τῶν χειρῶν. Ἐν γένει ὅμως ὁ τρόπος εἶναι ὁμοιόμορφος, αἱ δὲ μαγνητίζουσαι μεταχειρίζονται πολλοὺς τρόπους δι' ἕκαστον εἶδος νοσήματος. Ὁ δεύτερος τρόπος, παραδείγματος χάριν, τὸν ὁποῖον περιέγραψα γίνεται μᾶλλον διὰ τὰ νοσήματα τῆς καρδίας καὶ τὰ πνευστικὰ ὄργανα, ὁ δὲ πρῶτος διὰ τοὺς ῥευματισμούς, κτλ.

Πλὴν τούτου δι' ἕκαστον νόσημα ὑπάρχει ἰδιαι-

(1) Παρετήρησα πρὸς τούτοις ὅτι μετὰ πᾶσαν ἐπαφὴν, καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους, ἡ γυνὴ τείνει τὴν χεῖρα πρὸς τὸν τοῖχον καὶ τὴν ἀφίνει νὰ πέσῃ βαρεῖα.

τέρα γυνή· διὸ σπανίως εὑρίσκεις γυναῖκα ἀναλαμβάνουσαν νὰ θεραπεύσῃ ὅλα τὰ νοσήματα διὰ τοῦ μαγνητισμοῦ.

Γνωρίζω πολλὰς ἐξ αὐτῶν· ἡ μία εἶναι γνωστὴ ὡς θεραπεύουσα τὰ νευρικὰ καὶ τοὺς ῥευματισμούς, ἡ δὲ ἄλλη τὰς πληγὰς καὶ καθεξῆς.

Σήμερον ὑπάρχει εἰς τὴν Σμύρνην γραῖα Ἀρμενία μαγνητίζουσα, καὶ ἐκ τούτου μόνον ποριζομένη τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἔχει δὲ τοιοῦτο ὄνομα διὰ τὴν ἄπταιστον ἐνέργειαν τῶν τρόπων αὐτῆς, ὥστε δὲν μένει ποτὲ ἥσυχος· ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας καλεῖται εἰς οἰκίας ὅπως μαγνητίζῃ ἀῤῥώστους.

Συνδιελέχθην ἐσχάτως μετ' αὐτῆς, καὶ ἰδοὺ ὡς ἔγγιστα ἡ ὁμιλία ἡμῶν·

— Ποία εἶναι, ἠρώτησα ἡ ἀρχὴ τῆς *ἀγοθέλης*, καὶ διὰ τί κάμνεις σχήματα μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς βραχίονάς σου, ὅταν κάθησαι πλησίον τοῦ ἀῤῥώστου;

— Δὲν ἠξεύρω, ἀπεκρίθη μὲ ἀδιαφορίαν· οἱ πρόγονοί μου ἔκαμναν τὸ ἴδιον, καὶ ἐγὼ τὸ ἔμαθα ἀπὸ τὴν πενθεράν μου.

— Πόσοι τρόποι μαγνητισμοῦ εἶναι;

— Μαγνητίζουν καὶ μὲ τὴν μίαν καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας. Ἐγὼ μαγνητίζω μὲ τὴν μίαν, οἱ δὲ ἄῤῥωστοι μὲ λέγουν ὅτι ἔχω τὴν χεῖραν *σεβεδλί* (1)· ἀμέσως ἀρχίζω καὶ μαγνητίζω μὲ *σέδκ* (2) ἔχουσα τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ ἐπιτύχω.

— Αἰσθάνεσαί τι ὅταν μαγνητίζῃς;

— Μάλιστα· ὅταν μαγνητίζω *τραβῶ* τοὺς πόνους τοῦ ἀῤῥώστου (3).

Ἡ μετάδοσις αὕτη τοῦ νοσήματος, τὴν ὁποίαν βεβαιοῦσιν ὅλαι αἱ μαγνητίζουσαι ὅσας ἐγνώρισα, μοὶ φαίνεται ἀξία τῆς προσοχῆς τῶν περὶ τὴν ἐπιστήμην ἀσχολουμένων· διότι ἀποδεικνύει ὅτι τὸ *ὀκουδμάκ*, καί τοι παρεφθαρμένον, μεταδίδει τὸ ῥευστὸν τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὴν μαγνητίζουσαν (4).

Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ζώων μαγνητισταί. Ἡ γραῖα, περὶ ἧς ὡμίλησα ἀνωτέρω, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ πενθερά της ἐμαγνήτιζεν ἵππους πάσχοντας *ναζάρ*.

Δοξάζουσι δὲ ἐν γένει εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὅτι γυνὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ διδάξῃ εἰς γυναῖκα τὸ μαγνητίζειν οὔτε ἀνὴρ εἰς ἄνδρα, ἀλλ' ἀνὴρ εἰς γυναῖκα καὶ γυνὴ εἰς ἄνδρα· λέγουσι δὲ αἱ γραῖαι ὅτι ἡ κατήχησις δὲν γίνεται διὰ μόνης τῆς διδασκαλίας τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐπαφῶν, ἀλλὰ πρέπει ἀφεύκτως μετὰ τὸ τέλος τῆς κατηχήσεως νὰ σφίγξῃ ὁ κατηχῶν τὴν χεῖρα τοῦ κατηχουμένου· τότε μόνον μεταδίδεται ἡ δύναμις τοῦ μαγνητισμοῦ· ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι ἐπιστημονική.

Ἀλλὰ διά τί προτιμῶνται αἱ γραῖαι; Ἴσως ἡ ἱστορία ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην. Ὡς γνωστόν, τὸ μαγνητίζειν ἐπηγγέλλοντο πάλαι μόνοι οἱ ἱερεῖς δηλαδὴ οἱ πρεσβῦται· καί, ὡς φαίνεται, ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἐδιδάσκετο εἰς τοὺς οἰκογενειάρχας διὰ τὸν φόβον μὴ καταχρασθῶσιν αὐτὴν οἱ νέοι (1).

Ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἀριθμὸν ὅλων τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν ὅσοι μαγνητίζουσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἶμαι βέβαιος ὅτι νέος μαγνητικὸς κόσμος θ' ἀνεκαλύπτετο εἰς τὴν Εὐρώπην.

Εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ λαοῦ οἱ ἰατροὶ εἶναι δερβίσιδες καὶ γυναῖκες μαγνητίζουσαι· ἀλλ' ἀφοῦ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἰσήχθη ὁπωσοῦν εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἢ ἦλθον ἰατροί, ἡ *ἀγοθέλη* δὲν ἀπολαύει πλέον τῆς πρώτης φήμης, ἡ δὲ νέα γενεὰ καταφρονεῖ τὰς μαγνητιζούσας ὡς μωρὰς γοητρίας καὶ τὴν *ἀγοθέλην* ὡς καθαρὰν δεισιδαιμονίαν.

Αἱ ἀρμένιαι γυναῖκες περὶ ὧν ὡμίλησα εἶναι ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ· οἱ πεπολιτισμένοι Ἀρμένιοι προστρέχουσιν εἰς ἰατρούς, καὶ περιφρονοῦντες τὸν μαγνητισμόν, ἂν καὶ δὲν ἐννοοῦσιν αὐτόν, προσπαθοῦσι νὰ ἐξαφανίσωσι τὰς δημώδεις δοξασίας. Ὁ μαγνητισμὸς καὶ ὁ πνευματισμὸς (spiritualisme) προσβάλλονται θανασίμως πανταχόθεν ὑπὸ τῶν λεγομένων πεπολιτισμένων, ἀλλὰ δὲν κατεβλήθησαν ὁλοτελῶς. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ φρονῶ ὅτι θέλουσιν ἀναγεννηθῇ καὶ πάλιν, οὐχὶ μεταξὺ τῶν ἀμαθῶν, ἀλλ' αὐτῶν ἐκείνων οἵτινες σήμερον καταδιώκουσιν αὐτούς. Ὁ Κ. Ε. Rossi, μέλος τῆς ἐν Παρισίοις ἑταιρίας τοῦ Μαγνητισμοῦ, ἀποδεικνύει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰατρούς, ὅτι ὁ μαγνητισμὸς δὲν εἶναι, ὡς ὑποθέτουσι, φαντασιοκοπία, ἀλλ' ἐπιστήμη ὠφελιμωτάτη καὶ ὡραία.

Ἐν Σμύρνῃ τὴν 1 Φεβρουαρίου 1863.

C. Constant

μέλος τῆς ἐν Παρισίοις ἀσιατικῆς ἑταιρίας.

(1) Λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα « ἔχει λόγον. » Ἀλλὰ παρὰ τοῖς μαγνητισταῖς ἀλλάζει σημασίαν καὶ ἐννοεῖ ὅτι « ἡ χεὶρ ἔχει ἰδιαιτέραν ἐνέργειαν. »

(2) Λέξις ἀραβικὴ σημαίνουσα πίστιν, ἐλπίδα

(3) Ἡ μαγνητίζουσα γυνὴ τῆς ὁποίας τὰς ἀνωτέρω τέσσαρας θέσεις ἐρωτογράφησα μ' ἐβεβαίωσεν, ὅτι πλησιάζουσα τὸν ἄῤῥωστον «ἐνόει διὰ τῶν παθαινομένων ὀφθαλμῶν της» ἐὰν ἔχῃ πόνους ἢ οὔ. Τῆς γυναικὸς ταύτης οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν γαλανοί.

(4) Φαίνεται ἔτι, ἵνα μὴ ἀποῤῥοφήσωσι τὸ ῥευστὸν τοῦ ἀῤῥώστου αἱ μαγνητίζουσαι ἀφίνουσιν, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, τὰς χεῖράς των πρὸς τὸν τοῖχον μετὰ πᾶσαν ἐπαφήν, ἀποβάλλουσαι οὕτω τὸ ὑγρόν.

(1) Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ εὐλογία πατρὸς ἢ πρεσβύτου ἐθεωρεῖτο δραστικωτάτη. Ἡ φύσις δὲ ἐδίδαξεν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ θέτῃ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἄλλου χάριν εὐλογίας.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

περὶ τοῦ ἀοιδίμου ἐπισκόπου Εὐβοίας Νεοφύτου.

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Φύλλα, Κωμόπολιν τῆς Χαλκίδος, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1780 ἔτους ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν καὶ τιμίων· ἀπορφανισθεὶς δὲ τοῦ πατρὸς ἐνῷ ἦν ἔτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς, ἀνετράφη παρ' αὐτῆς καὶ καθωδηγήθη εἰς πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτὸν χρήσιμον εἰς τὴν κοινωνίαν. Κλίσιν ἔχων εἰς τὰ γράμματα, κατεγίνετο ἀνενδότως εἰς αὐτὰ, καὶ διὰ νὰ διδάσκεται ἐν ἀνέσει μακρὰν τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν, ἢ μᾶλλον διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στάδιον ὃ ἐξελέξατο ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, τὸν μοναχικὸν λέγω βίον, μετέβη μόλις δεκατριετὴς εἰς τὴν ἐπὶ Ἀντιβασιλείας διαλυθεῖσαν πλησιόχωρον Μονὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅπου δεχθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα, μετωνομάσθη Νεόφυτος, διότι πρὶν ἐκαλεῖτο Νικόλαος. Ἐκεῖ διδασκόμενος καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν καλλίφωνος ὢν εἶχεν ἔμφυτον κλίσιν, διέμεινε μέχρι τοῦ ἐπιόντος ἔτους, ὅτε ἀκόλουθος γενόμενος Ἱεροθέου τινὸς, κατὰ τοὺς μὲν Ἀρχιερέως, κατὰ τοὺς δὲ Πρωτοσυγγέλλου, ἀπεφάσισε ν' ἀποδημήσῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα. Τῆς ἀποφάσεως ταύτης δὲν ἴσχυσαν νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν οὔτε τὰ δάκρυα τῆς μητρὸς, ἥτις αὐτὸν μόνον εἶχε προστάτην καὶ παρήγορον εἰς τὴν χηρείαν της, οὔτ' αἱ παρακλήσεις τῶν λοιπῶν συγγενῶν καὶ φίλων, ἀλλ' ἐμμένων εἰς τὸν ὁποῖον συνέλαβε σκοπὸν, ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ διετέλεσεν ὑπηρετῶν τὸν Μητροπολίτην ὡς Ἱεροδιάκονος, χειροτονηθεὶς παρ' αὐτοῦ. αὐτόθι δὲ σχετισθεὶς μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Ἄρτης Πορφυρίου, μεταβάντος ἐκεῖ δι' ὑποθέσεις του, τὸν παρηκολούθησεν εἰς τὴν Ἄρταν, ὅπου διέμεινεν, ὡς Ἀρχιδιάκονος, καὶ κατόπιν ὡς Πρωτοσύγγελος. Ἀνεπλήρωσε δὲ πολλάκις τὸν Ἀρχιερέα ἀπελθόντα διὰ σπουδαίας τῆς ἐκκλησίας ὑποθέσεις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ συστηθεὶς παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, προήχθη κατὰ τὸ 1813 ἔτος εἰς τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, χειροτονηθεὶς Ἐπίσκοπος Μελιτουπόλεως· τὸ δὲ 1817 ἔτος διεδέχθη τὸν ἐπίσκοπον Καρύστου ἀποβιώσαντα, καὶ μεταβὰς εἰς τὴν Χαλκίδα, καθῆκον ἐξεπλήρωσε πρώτιστον ἵν' ἀπελθὼν εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας του, τὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τελέσῃ πρώτην ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν καὶ μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποβιώσαντος Ἡγουμένου καὶ πρώτου γέροντός του.

Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Καρυστίας, τὴν ὁποίαν ἐποίμανε τέσσαρα περίπου ἔτη, ἦτο πατὴρ μεταξὺ τέκνων, εὐεργέτης τῶν πασχόντων καὶ μέχρι κινδύνου ἔνθερμος προστάτης τῶν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας πιεζομένων χριστιανῶν· διὰ τῆς διαγωγῆς δὲ ταύτης εἵλκυσε τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πάντων, καὶ μάλιστα τοῦ τότε κρατοῦντος Ὀμέρ-βεη, τοῦ καὶ Πασσᾶ κατόπιν ἀναδειχθέντος.

Ἤδη φῆμαι ὑπόκωφοι προηγοῦντο τῆς τρομερᾶς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· ἤδη ἡ ἑταιρία τῶν φιλικῶν διέδιδε τὰ μεγαλουργὰ σχέδιά της εἰς ἅπασαν τὴν ἑλληνίδα φυλήν. Τὰ τῆς ἑταιρίας ταύτης μεμυημένος ὁ Ἐπίσκοπος Καρύστου ἔρριπτεν ὅπου καὶ ὅπως αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον τῆς ἐλευθερίας τὸν σπόρον, ἐνισχύων ὡς λειτουργὸς τοῦ ὑψίστου τὴν πρὸς τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα πίστιν καὶ ἀγάπην, καὶ συμβουλεύων τοὺς πιστοὺς εἰς τήρησιν τῆς ἀπαιτουμένης ἐχεμυθίας μέχρις οὗ φθάσῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Εἰ καὶ ὑπ' ὄψιν εἶχε πάντοτε τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων», ἀπεφάσισεν ὅμως, χάριν τοῦ γενικοῦ τῆς πατρίδος συμφέροντος, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, καθόσον προέβλεπεν ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇ ἐπὶ τέλους νὰ διαφύγῃ τὴν ἄγρυπνον τοῦ Ὀμὲρ προσοχὴν καὶ θὰ διακινδυνεύσῃ τὸ πᾶν· οὕτω δὲ ἀποφασίσας παρὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου 1821 ν' ἀπομακρυνθῇ, καὶ προδιαθέσας τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος, κἀκεῖθεν εἰς διάφορα τῆς Μικρασίας μέρη πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀποστολικῶν αὐτοῦ καθηκόντων. Εὑρίσκετο δὲ ἐν Σάμῳ ὅτε ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη. Εὐπειθὴς εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος ἔσπευσε, καταλιπὼν τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου, ὡς περιττὸν πλέον, νὰ μεταβῇ εἰς τὰς νήσους Ἄνδρον καὶ Τῆνον πρὸς στρατολογίαν· ἐν Τήνῳ δ' ὢν ἔτι ἔλαβε τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν τῶν προκρίτων τῆς Κύμης.

« Τὴν ὑμετέραν Θεοφιλεστάτην εἰλικρίνειαν προσκυνοῦμεν 23 Ἰουλίου 1821 Κούμη

» Μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ αἰδεσιμ. Παππᾶ Κυρ.
» Μανουὴλ καὶ Οἰκονόμου καὶ τοῦ διδασκάλου μας
» Κὺρ Γαλακτίου ἐμάθαμεν, ὅτι ἡ Θεοφιλία της ἔ-
» χει ἑτοίμους ἄνδρας πρὸς βοήθειαν τοῦ γένους.
» Λοιπὸν ἐπαῤῥησιάσαμεν μὲ κοινὴν γνώμην καὶ ἐξ-
» αποστέλλομεν τὸν Καπετὰν Δημήτρι νὰ τῆς δώ-
» σῃ τὴν εἴδησιν ὁποῦ νὰ πιάσῃς δύο ἢ τρεῖς Μαρ-
» τίγους, ὁμοῦ καὶ τὸν ἐδικόν μας Καπ. Δημήτρη,
» ὁποῦ νὰ μπαρκάρῃς ἀμέσως τὰ στρατεύματα,
» νὰ εὔγῃς εἰς τὴν Κούμην· ὄχι καὶ δὲν ἀκολουθή-
» σει καιρὸς, ξεμπαρκάρου εἰς τὸ Ἀλιβέρου, καὶ οἱ
» ἐδικοί μας ὅλοι σήμερις ὁποῦ σᾶς γράφουμεν εὑ-
» ρίσκονται εἰς Κριζᾶ, μάλιστα ἔδοσαν καὶ δύο
» τράκους, καὶ τοὺς ἐπῆρεν ἡ κατάρα σας, καὶ τοὺς

» ἐπήραμεν καὶ ὅλα τὰ σιτάρια καὶ τὰ ἐμπάζομεν
» εἰς τὸν τόπον μας, ὁμοίως καὶ γελάδια καὶ γί-
» δια, μάλιστα ἐπίασαν καὶ ζωντανοὺς Τούρκους.
» Χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ νὰ μὴν ἀργοπορήσῃς τώρα
» ὁποῦ εὑρίσκεται (1) εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀθήνας, τυχὸν
» ὁποῦ νὰ ξεκόψῃ διὰ τὴν Κάρυστον, νὰ τὸν ἁρπά-
» ξωμεν εἰς τὸν δρόμον . . . καὶ ὅταν ἔρθῃς ἡ Θεο-
» φιλία σου ἐδῶ, συμμαζόνομεν ὅλα τὰ χωριὰ, καὶ
» καταβάλλουν τὸ ἀνάλογόν τους, καὶ οἰκονομοῦν-
» ται τὰ ἔξοδα.. μάλιστα ὡς καθὼς ἔχετε τὴν
» ἰσχὺν, κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Ὑψηλάντου....
» Τῆς ὑμετέρας Θεοφιλεστάτης ἀγάπης δοῦλοι
» καὶ πνευματικοὶ υἱοὶ, ἅπαντες οἱ χριστιανοὶ τῆς
» Κούμης, μικροὶ καὶ μεγάλοι προσκυνοῦμεν. »

Τὸ ἔγγραφον τοῦ Ὑψηλάντου, περὶ οὗ ἀνωτέρω διέλαβεν ἡ ἐπιστολὴ τῶν Προκρίτων τῆς Κύμης, εἶναι τὸ ἑξῆς·

« Φιλογενέστατοι Προεστῶτες καὶ πάντες οἱ
κάτοικοι τῆς Εὐρίπου καὶ Καρύστου!
» Ἀκούετε καὶ βλέπετε ὀφθαλμοφανῶς τὸν ἀ-
» γῶνα τοῦ Γένους, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἐλευθερίαν
» τῆς οὐρανίου ἡμῶν Πίστεως καὶ τὰ πολιτικά
» του δικαιώματα. Ἐμβήκατε καὶ σεῖς ὡς μέλη τοῦ
» Γένους εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα· ἐμάθατε πρὸ
» πολλοῦ ὅτι ὁ γενικὸς Ἀρχιστράτηγος τοῦ ἔθνους
» προχωρεῖ θριαμβευτικῶς μὲ πολλὰς χιλιάδας·
» ἐμάθετε ὅτι καὶ ἐγὼ ἀποσταλεὶς εἰς τὰ μέρη
» ταῦτα τῆς Ἑλλάδος πληρεξούσιος Ἀρχιστράτη-
» γος, ἦλθον νὰ συναγωνισθῶ ὑπὲρ τοῦ Γένους μου.
» Πρέπει λοιπὸν ὅλοι, χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν
» λαϊκοῦ, ἢ ἐκκλησιαστικοῦ, ὅλοι νὰ συνδράμετε
» προθύμως, διὰ νὰ κατατροπώσωμεν ταχύτερα
» τὸν τύραννον. Ὅσοι μὲν ἔχετε δύναμιν χρημα-
» τικὴν, ἢ ἀπὸ προϊόντα γῆς συνισταμένην, νὰ βο-
» ηθῆτε τοὺς μὴ ἔχοντας, οὗτοι δὲ πάλιν νὰ λαμ-
» βάνωσιν ὅπλα κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Σᾶς
» στέλλω τὸ παρὸν διὰ τοῦ ἁγίου Καρύστου, καὶ
» νὰ φιλοτιμηθῆτε μὲ ὁμόνοιαν καὶ ἐνθουσιασμὸν
» νὰ συνελευθερώσετε Εὔριπον καὶ Κάρυστον, χω-
» ρὶς νὰ δείχνῃ κανεὶς ἀμέλειαν, ἢ ἀδιαφορίαν, δι-
» ότι ὁ τοιοῦτος θέλει κατακρίνεται καὶ παιδεύε-
» ται ὡς ἀντίχριστος καὶ τῆς Πατρίδος προδότης.
» Εὐχόμενος ἅπασιν ὑγείαν, ὁμόνοιαν καὶ νίκην
» λαμπρὰν κατὰ τῶν πολεμίων, μένω.

» Βέρβενα τὴν 25 Ἰουνίου 1821.

» Ὁ πατριώτης

» Δημήτριος Ὑψηλάντης πληρεξούσιος. »

Ἐκ Τήνου μεταβὰς εἰς Ἐρέτριαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου 1821, ἐναύλωσεν ἀντὶ 16 χιλ. γροσίων τὸ ἐκεῖ εὑρεθὲν πλοῖον, γολέτταν, τοῦ ἐξ Ὕδρας πλοιάρχου Γ. Δ. Νέγκα, διὰ νὰ παραπλέῃ τὰ παράλια τῆς Εὐβοίας, καὶ παρευρίσκεται ὅπου ἡ ἀνάγκη τὸ ἀπαιτεῖ, κατὰ τὸ περὶ τούτου συμφωνητικόν· διατάξας δὲ τὰ τῆς ἐκστρατείας, ἀπῆλθεν αὐτοπροσώπως εἰς τὰ πέριξ τῆς Καρύστου, ἀλλ' ἔπιε τὸ πρῶτον τῆς πικρίας ποτήριον ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἐματαίωσεν ἡ ἐσπευσμένη μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ ἐμφάνισις τοῦ Ὀμὲρ βέη, εἰδοποιηθέντος διὰ προδοσίας ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἦν τότε μετὰ τοῦ Ὀμὲρ-Βρυόνη· δὲν ἀπηύδησεν ὅμως, ἀλλ' ἐπικαλεσθεὶς τὴν συνδρομὴν τῆς Διοικήσεως, ἐζήτησε στρατιωτικὸν Ἀρχηγὸν, καὶ τοιοῦτος ἐστάλη ὁ ἔνδοξος γόνος τῆς Μαυρομιχαλικῆς οἰκογενείας Ἠλίας Μαυρομιχάλης μετὰ τοῦ θείου του Κυριακούλη. Τότε ἦτον ἀνάγκη καὶ πλοίου μεγάλου, διὰ νὰ παραπλέῃ τὰ παράλια τῆς Εὐβοίας· πρόθυμος δὲ ὁ Καρύστου μετέβη πρὸς τοῦτο εἰς Ὕδραν, παρέλαβε μ' ἑκατὸν ἄνδρας τὸ πλοῖον τοῦ Ἰω. Καραβέλλα, Αἰνίτου, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν Κέαν, παρέλαβεν ἐκεῖθεν ἑτέρους στρατιώτας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Βάσου Μαυροβουνιώτου· εἰς τὴν Ἐρέτριαν δὲ, ὅπου ἀκολούθως ἀπεβιβάσθη, συνεννοήθη καὶ μετὰ τοῦ συμπατριώτου αὐτοῦ Ν. Κριεζώτου, τοῦ καὶ Βυριώτου, τότε πρῶτον ἐλθόντος ἐκ τῆς Μικρασίας ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανοῦ Ἰσούφ-Ἀγᾶ, πατρὸς τοῦ ῥηθέντος Ὀμέρ-βεη. Τοσαύτην εἰς τὴν δευτέραν ταύτην ἐκσρατείαν κατέβαλε προσπάθειαν, ὥστε κατώρθωσε νὰ προσκληθῶσι καὶ αἱ κοινότητες τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἵν' ἀποστείλωσιν εἰς Εὔβοιαν στρατιώτας. Περὶ τούτου γράφων ἐκ Σαλαμῖνος τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1821 ὁ Δ. Ὑψηλάντης πρὸς τοὺς Ἐφόρους καὶ τοὺς Προεστῶτας τῶν νήσων, προσέθετε τὰ ἑξῆς· « Οἱ στρατιῶται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἀξίων
» καὶ ἐμπείρων Καπετανέων, ἐκστρατευσάντων εἰς
» Κάρυστον, θέλουν εὑρεῖ τὸν θεοφιλέστατον ἅγιον
» Καρύστου Κ. Νεόφυτον, ὃν ἡμεῖς ἐδιωρίσαμεν ἀρ-
» χηγὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν. . . »

Ἐπελθούσης ἀποτυχίας καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, καθ' ἣν περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1822 ἔτους ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου, βραδύτερον ἐλθὼν ἀπεμακρύνθη παραδόξως, ὁ δὲ ἥρως τῆς Σπάρτης Ἠλίας Μαυρομιχάλης ἔπεσεν ἀνδρείως μαχόμενος ἔκτινος ἐρειπίου ἀνεμομύλου, ὅπου ἐκλείσθη μετὰ ἑπτὰ Σπαρτιατῶν, ὁ Ἐπίσκοπος Νεόφυτος ἀκλόνητος εἰς τὴν πρὸς Θεὸν πίστιν, σταθερὸς εἰς τὰς ἀποφάσεις του καὶ ἄκκαμπτος εἰς τὰς δυστυχίας, δὲν ἀπηλπίσθη, ἀλλὰ μεταβὰς εἰς τὸ Ἄργος, ὅπου ἡ Διοίκησις, ἐνήργησε ν' ἀποφασισθῇ καὶ τρίτη κατὰ τῆς Καρύστου ἐκστρατεία, νὰ διορισθῇ δὲ πεντα-

(1) Περὶ τοῦ ὀθωμανοῦ Ὀμὲρ-Βέη ὁ λόγος.

κοσίαρχος καὶ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς αὐτῆς ὁ Ν. Κριεζώτης, ὁ ὑπὸ τ' ὄνομα Βυριώτης γνωστὸς τότε. Τὰ περὶ τούτου ἔγγραφα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς·

Α) ἀριθ. 2,329 « Ὁ Μινίστρος τοῦ Πολέμου πρὸς » τὸν πεντακοσίαρχον Νικόλαον Βυριώτην.

» Ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις σεβαστὴν αὐτῆς ἐπιταγὴν » ἐξέδωκε σήμερον ὑπ' ἀριθ. 2892, ἐν ᾗ προβιβά- » ζεσαι εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πεντακοσιάρχου.... » θέλεις ἔχει ὡς μέντορα, ὁδηγὸν καὶ σύμβουλον » τῶν ὑπὲρ πατρίδος κινημάτων σου τὸν φιλογενέ- » στατον καὶ ἀληθῆ ποιμένα, τὸν τῆς ἐπαρχίας » Καρύστου ἐπίσκοπον Κ. Νεόφυτον, συναγωνιζό- » μενον διαπαντὸς καὶ εὐκολύνοντα τὰς δυσκολίας » σου πρὸς τὸν λαὸν, μεθ' οὗ θέλετε στρατολογή- » σει καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ... Ἐν Ἄργει τὴν 25 » Ἰουνίου 1822 »

Β) ἀριθ. 572. « Ὁ Μινίστρος τῆς Θρησκείας

» Πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ν. Εὐβοίας

« Ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις διώρισε καὶ εἰς τὴν τρί- » την ἐκστρατείαν τῆς Καρύστου τὸν Θεοφιλέστα- » τον Ἐπίσκοπον τῆς ἐπαρχίας ταύτης Κ. Νεόφυτον, » τὸν ὁποῖον προτρέπεσθε ἵνα ὡς τέκνα πνευματικὰ » ὑποδεχθῆτε ἐν πάσῃ πραότητι καὶ ὑπακοῇ...

» Ἐν Ἄργει τὴν 27 Ἰουνίου 1822. »

Γ) « Φιλογενέστατοι Ἔφοροι καὶ γενναῖοι Καπετανaῖοι Ἀθηνῶν!

» Ἐπειδὴ ὁ Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Καρύστου » μοὶ παρέστησε τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῆς «βοη- » θείας διὰ τὴν Κάρυστον, σᾶς παρακαλῶ νὰ τὸν » συνδράμετε εἰς τοῦτο.

» Ἐν τῇ Φανερωμένῃ τῆς Σαλαμῖνος τῇ 13 Αὐγούστου 1822.

» Ὁ Πατριώτης Δ. Ὑψηλάντης. »

Δ) « Θεοφιλέστατε Κύριε Νεόφυτε.

» Τὸ κατὰ τὴν 4 τοῦ τρέχοντος σεσημειωμένον » γράμμα της ἔλαβον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀναγνοὺς, » τὴν εἶδον ὄντως ψυχὴν γενναιόφρονα καὶ ὑπέρμα- » χον. Γνωρίζει ἀκριβῶς τὴν λύπην μου ὅτι περι- » στάσεις δειναὶ δὲν ἐπέτρεψαν τοῦ ν' ἀποσταλῇ » καὶ ἐκεῖσε βοήθεια στρατιωτική· ἡ Θεοφιλία της » ὅμως ἐνεργοῦσα ὅλα τὰ δυνατὰ, ἂς διαφυλάττῃ » ἀσφαλεῖς τὰς ἐκεῖ θέσεις, διὰ νὰ μὴν εἰσχωρήσῃ » (μὴ γένοιτο!) ὁ ἐχθρὸς, ἕως οὗ καὶ αἱ μεταβαλ- » λόμεναι περιστάσεις συγχωρήσωσι καὶ τὴν ἐκεῖσε » βοήθειαν....

» Μένω δι' εὐχῶν της

» Ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1822.

» Ὁ πατριώτης Δ. Ὑψηλάντης. »

Ε) « Θεοφιλέστατε Κύριε Νεόφυτε!

» Ἀναγνοὺς τὸ ἀπὸ 30 τοῦ παρελθόντος ἐχάρην » πληροφορηθεὶς τὴν ἀγαθὴν ὑγείαν της.... Λυ- » ποῦμαι ὅτι ἀναχωρῶν εἰς Πελοπόννησον, δὲν εὑ- » ρίσκομαι εἰς εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἀνταμωθῶ μετὰ » τῆς Θεοφιλίας της· μόλον τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω » ὅτι θέλει εἶναι μαζῆ μου πάντοτε, ἐὰν μοι γράφῃ » συνεχῶς...

» Μένω δι' εὐχῶν της

» Ἐκ τῆς Φανερωμένης Σαλαμῖνος

» τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1822.

» Ὁ πατριώτης Δ. Ὑψηλάντης »

ϛ) « Θεοφιλέστατε Κύριε Νεόφυτε.

» Ἡ ἐκ τῆς συστηθησομένης Συνελεύσεως εὐτα- » ξία εἰς τὰ πράγματα, ἀναμφιβόλως παραδέχεται » καὶ ἐκεῖνα τὰ τῆς Εὐρίπου, καὶ ἡ Εὔριπος θέλει » λάβει τὴν ἀπαιτουμένην διόρθωσιν καὶ ἀποκατά- » στασιν τῶν πραγμάτων της ἀπὸ τὴν ποθητὴν » αὐτὴν ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ ὑπο- » μείνετε ἔτι καιρὸν μικρὸν, εἰς τὴν Συνέλευσιν ἀ- » φορῶντες. Ἐπικαλεσθῆτε τὴν κατὰ τοσοῦτον και- » ρὸν ὑπομονήν σας.

» Ἐκ Τριπολιτσᾶς

» τὴν 22 Νοεμβρίου 1822.

» Ὁ πατριώτης Δ. Ὑψηλάντης »

Ζ) « Θεοφιλέστατε Κύριε Νεόφυτε,

» Ἀνέγνων τὴν ἀπὸ τῆς κή τοῦ παρελθόντος » καὶ τὰς δύο τῆς ε' καὶ ζ' τοῦ παρόντος εὐχετι- » κάς μοι ἐπιστολάς της.... Ἀμοιβαία λύπη μοὶ » ἐπῆλθε διὰ τὰ ἐν αὐταῖς γεγραμμένα περὶ τῶν » ἐν τῇ Εὐρίπῳ διατρεχόντων.... χρεία ὑπομο- » νῆς μέχρις ἐθνικῆς Συνελεύσεως, καὶ ὁ καιρὸς αὐ- » τῆς ἐπλησίασε. Διὰ τοῦτο περιμένεται καὶ ἡ » Θεοφιλία της εἰς τὸ Ναύπλιον τῇ ά. τοῦ ἐρχομέ- » νου, ὅπου μέλλει νὰ συγκροτηθῇ ἡ νέα ἐθνικὴ » Συνέλευσις.....

» Μένω

» Ἐκ Τριπολιτσᾶς Ὁ πατριώτης Δ. Ὑψηλάντης.

» τὴν 22 Δεκεμβρίου 1822. »

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τῆς τρίτης ταύτης ἐκστρατείας, προελθούσης δυστυχῶς ἐκ στρατιωτικῶν ἀσυμφωνιῶν καὶ διενέξεων, ὁ Καρύστου ἀπελπισθεὶς πλέον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς μερικῆς πατρίδος του, οὐχ ἧττον ὅμως θεωρῶν ἑαυτὸν ἀφιερωμένον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινῆς πατρίδος, ἀνέλαβε τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον· διετέλεσε δὲ ὁτὲ μὲν ὡς βουλευτὴς καὶ πληρεξούσιος εἰς διαφόρους ἐθνοσυνελεύ-

σεις, ἄλλοτε δὲ ὡς ἔξαρχος τῆς Ἑλ. Ἐκκλησίας, καὶ ἄλλοτε ὡς φροντιστὴς στρατευμάτων καὶ μέλος ἐπιτροπῶν διαφόρων εἰς στρατολογικὰς ἀπογραφάς. Τὰ περὶ τούτου ἔγγραφα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς·

Α) ἀριθ. 1095.

« Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Θρησκείας

» Πρὸς τὸν Πανιερώτατον ἅγιον Καρύστου Κ. Νεόφυτον.

» Ἡ Διοίκησις γνωρίσασα χρήσιμον τὴν πανιερότητά σου εἰς τοὺς παρούσας τῆς πατρίδος περιστάσεις διά τε τὰ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν προτερήματά σου, καὶ τὴν ἐν ἔργοις καὶ λόγοις δύναμιν καὶ δραστηριότητα, ἐξελέξατο καὶ ἐψήφισεν ἔξαρχον πρὸς πάσας τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας νήσους, ἵνα περιελθὼν ταύτας θεωρήσῃς ἐν συνέσει πνευματικῇ τὰ κατὰ μέρος τῶν ἐν αὐταῖς Μητροπολιτῶν, Ἐπισκόπων, ἱερέων καὶ ἱερομονάχων, ἐξιχνιάσῃς πάντας τοὺς λογαριασμοὺς τῶν Μοναστηρίων τούς τε πάλαι καὶ νῦν, καὶ διευθύνῃς τὰ πάντα ἐπὶ τὸ δέον . . . .

» Τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1823 ἐν Τριπόλει

» Ὁ ὑπουργὸς τῆς θρησκείας

» Ἀνδρούσης Ἰωσήφ.

» Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

« Δανιὴλ Γεωργόπουλος. »

Β) « Συνελθόντες οἱ ὑπογεγραμμένοι κατὰ τὸν § ὑπ' ἀριθ. 17 τοῦ νόμου, καὶ συνδιασκεφθέντες περὶ ἐκλογῆς παραστάτου τῆς πατρίδος μας Καρύστου διὰ τὴν τρίτην περίοδον τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος, κοινῇ γνώμῃ καὶ ψήφῳ ἐξελεξάμεθα τὸν Πανιερώτατον ἅγιον Καρύστου Κ. Νεόφυτον, ἰσόψηφον τοῖς λοιποῖς μέλεσι τοῦ Σ. Βουλευτικοῦ σώματος καὶ ἰσοδύναμον· ἐδόθη δὲ τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐνυπόγραφον τῆς ἐκλογῆς ἔγγραφον πρὸς τὸν εἰρημένον κυριάρχην μας ἅγιον Καρύστου, διὰ νὰ παῤῥησιασθῇ ὡς τοιοῦτος, καὶ δυνάμει αὐτοῦ νὰ εἰσέλθῃ ὡς τοῦ Σ. Βουλευτικοῦ σώματος μέλος αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τρίτης περιόδου.

» Ἐν Ἀθήναις τῇ πρώτῃ Ὀκτωβρίου 1824. »

(Ἕπονται 59 ὑπογραφαὶ διαφόρων ἐκ Καρυστίας πολιτῶν.)

» Ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ.

(Τ. Σ.) » Ὁ Β. Γραμματεὺς τοῦ Βουλευτικοῦ.

» Ἀνδρέας Παπαδόπουλος. »

Γ) « ἀριθ. 12,714 Τὸ ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

» Πρὸς τὸν Πανιερώτατον ἅγιον Καρύστου Κ. Νεόφυτον.

» Ἐλήφθη ἡ ἀπὸ 23 τοῦ παρελθόντος ἀναφορά σας, καὶ εἶδε μ' εὐχαρίστησίν της ἡ Διοίκησις ὅσα ἀναφέρετε περὶ τῆς καλῆς ἐκβάσεως τῆς στρατολογίας τῆς ἀπογραφικῆς εἰς τὴν νῆσον τῆς Αἰγίνης. Ὁ συνταγματάρχης Κ. Φαβιέρος ἐξεκίνησεν ἤδη μὲ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ τακτικοῦ δι' ἐκεῖνα τὰ μέρη, καὶ ἐπομένως θέλει εὐκολυνθῇ κατὰ πάντα ἡ στρατολογία . . . ὅσους δὲ στρατολογεῖτε ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας θέλετε τοὺς διευθύνει πρὸς τὸν ἴδιον συνταγματάρχην Κ. Φαβιέρον μὲ ἀκριβῆ κατάλογον. Μὴ παύετε νὰ εἰδοποιῆτε συνεχῶς τὴν Διοίκησιν περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὴν ἀναγκαίαν ταύτην ὑπόθεσιν τῆς ἀποστολῆς σας, καθὼς καὶ περὶ τῶν πρακτικῶν σας.

» Τῇ 28 Σεπτεμβρίου 1825 ἐν Ναυπλίῳ.

» Γκίκας Μπότασης Ἀντιπρόεδρος

» Ἀναγνώστης Σπηλιωτάκης

» Κωνστ. Μαυρομιχάλης

» Ἰωάννης Κωλέττης

» Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

» Α. Μαυροκορδάτος. »

Δ) « Ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε τὰ ὅπλα εἰς ἀνάκτησιν τῶν ἱερῶν της δικαιωμάτων καὶ σύστασιν τῆς πολιτικῆς της ὑπάρξεως, ἔγραψε καὶ τὸν ὀργανικόν της Νόμον, τὸν ὁποῖον καὶ ἡ Α' ἐθνικὴ συνέλευσις τῆς Ἐπιδαύρου καὶ ἡ β'. τοῦ Ἄστρους ἀπεδέχθη καὶ ἐκύρωσεν ὡς προσωρινόν, καὶ προσωρινὸν τὸν ὠνόμασεν, ἐπειδὴ τοιαύτη ἦτον τότε ἡ περίστασις τοῦ ἔθνους, καὶ τὸ ἔθνος μὲ αὐτὸν τὸν προσωρινὸν Νόμον διοικήθη ἔκτοτε ἕως τώρα καὶ ὁλοένα διοικεῖται· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ σημερινή μας περίστασις δὲν εἶναι τοιαύτη, ὁποία πρότερον ἦτον, καὶ ἀφεύκτως ἀπαιτεῖται πολιτικὴ μεταβολὴ καὶ σύστασις σταθεροῦ καὶ παντοτινοῦ Πολιτεύματος διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους, καὶ ἐπειδὴ εἰς ἀπόλαυσιν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου καλοῦ εἶναι τῆς πρώτης ἀνάγκης καὶ νὰ συγκαταταχθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῆς φωτισμένης Εὐρώπης, κατὰ τὰς αὐτὰς συνταγματικὰς βάσεις κρίνομεν ἀναγκαιότατον νὰ μοναρχηθῇ ἡ Ἑλλάς, καὶ νὰ μοναρχηθῇ *συνταγματικῶς* ἐκλέγουσα μεταξὺ τῶν βασιλικῶν, ἢ λαμπρῶν οἰκογενειῶν τῆς Εὐρώπης, ὑποκείμενον ἄξιον τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος· καὶ εἰς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς τῆς κοινῆς μας θελήσεως ἐνομάζομεν καὶ συσταίνομεν διὰ τοῦ παρόντος μας ἐπίτροπον τῶν δύο Ἐπαρχιῶν μας Εὐρίπου καὶ Καρύστου τὸν Παραστάτην καὶ πατριώτην μας ἅγιον Καρύστου Κύριον Νεόφυτον δίδοντες εἰς αὐτὸν ὅλην τὴν εἰς αὐτὸ τὸ μέγιστον

» ἔργον ἀπαιτουμένην ἐκ μέρους μας πληρεξουσιό-
» τητα.

» Ἐν Σαλαμῖνι τῇ 22 Μαΐου 1825 »

(Ἕπονται 222 ὑπογραφαί.)

Ε) « Οἱ ὑπογεγραμμένοι κοινῇ γνώμῃ καὶ ψήφῳ ἐξελεξάμεθα κατὰ τὸν νόμον Παραστάτην τῆς πατρίδος μας Εὐρίπου διὰ τὴν τετάρτην περίοδον τῆς Βουλῆς τὸν Πανιερώτατον ἅγιον Καρύστου Κ. Νεόφυτον, ὅστις δυνάμει τοῦ παρόντος θέλει εἰσέλθῃ εἰς τὸν χῶρον τῆς Βουλῆς καὶ συνεδριάζει καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης περιόδου.

» Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 25 Αὐγούστου 1827. »

(Ἕπονται 95 ὑπογραφαί.)

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος, ὁ Καρύστου Νεόφυτος δὲν ἐζήτησεν ἀμοιβὰς τῶν ἀγώνων αὐτοῦ, ἢ ἀποζημιώσεις τῶν χρηματικῶν θυσιῶν του, οὐκ εὐκαταφρονήτων, κατὰ τὰς ἀποδείξεις τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου· ἱκανὴν δὲ νομίζων δι' ἑαυτὸν ἀμοιβὴν τὴν γλυκεῖαν πεποίθησιν ὅτι ἐξεπλήρωσε τὰ πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα καθήκοντά του, ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον, καὶ διορισθεὶς τὸ πρῶτον μὲν ἐπὶ Κυβερνήτου τοποτηρητὴς εἰς τὴν τότε χηρεύουσαν ἐπισκοπὴν τῶν Κυκλάδων, ἕδρα τῆς ὁποίας ἦτον ἡ πατρίς μου Μύκονος, εἶτα δ' ἐπὶ ἀντιβασιλείας, ἤτοι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1833 ἔτους, Ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας Φωκίδος, εὐηρέστησεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τῶν μερῶν ἐκείνων οἱ κάτοικοι μετ' εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ ἀναφέρουσιν ἔτι τ' ὄνομα τοιούτου πνευματικοῦ πατρὸς καὶ ποιμένος. Τὸ 1837 ἔτος διωρίσθη μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου, τὸ δὲ 1842 Ἐπίσκοπος Εὐβοίας, καὶ μετ' ὀλίγους μῆνας ἔκτοτε, ἤτοι κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀποβιώσαντος τοῦ προέδρου τῆς Συνόδου, τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Ἀργολίδος Κυρίλλου, προεβιβάσθη εἰς τὴν θέσιν ταύτην· διετέλεσε δὲ Πρόεδρος τῆς Συνόδου ἐπὶ ὀκταετίαν, μέχρι τοῦ 1850 ἔτους, ὅτε κατὰ τὸν νέον περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Νόμον (τὸν ἱερὸν Τόμον) ἦλθεν αὐτοδικαίως εἰς τὴν προεδρείαν τῆς Συνόδου ὁ Μητροπολίτης τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλὰ καὶ τότε ὁ μακαρίτης ὑποβιβασθείς, ἤτοι μείνας τρίτον κατὰ τὰ πρεσβεῖα τοῦ διορισμοῦ μέλος τῆς Συνόδου, οὐχ ἧττον ἐξηκολούθησε διαμένων ἐν ταπεινότητι καὶ μετριοφροσύνῃ, καὶ παρέχων τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν ἀπαιτουμένην συνδρομήν. Ἐνταῦθα δύναμαι ν' ἀναφέρω γεγονὸς, ὅπερ τιμᾷ τὴν μνήμην του διὰ τὴν μετριοπάθειαν καὶ ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ. Ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα, ὡς λαβὼν γνῶσιν τοῦ γεγονότος ἐντὸς τῆς ἐνταῦθα οἰκίας μου, ὅπου ὁ μακαρίτης διέμενε προσκαίρως, ὅτι προκειμένου περὶ διορισμοῦ προέδρου τῆς Συνόδου, ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ι. Ῥίζος, θεωρῶν αὐτὸν ἱκανὸν καὶ κατάλληλον, ἐκοπίασε πολὺ νὰ τὸν πείσῃ, ἀρνούμενον μετ' ἐπιμονῆς καὶ ἀνυποκρίτως νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν, καὶ προβάλλοντα τὴν ἀνικανότητά του εἰς τοιοῦτον μέγα καὶ ὑψηλὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀξίωμα· ἐδέησε δὲ νὰ περεμβῇ καὶ νὰ καταπείσῃ αὐτὸν μετὰ πολλὰς ἡμέρας ὁ ἀοίδιμος Θ. Φαρμακίδης, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐξηντλήθησαν πολλῶν ἄλλων προσπάθειαι. Τοσοῦτον ἀπεῖχε τῶν ἐπιδείξεων, ἐν μετριότητι καὶ ταπεινοφροσύνῃ διάγων, ὥστε συνέβη πολλάκις νὰ ἐκληφθῇ παρ' ἄλλων ἐντὸς τῆς ἐνταῦθα κατοικίας του ὡς ἁπλοῦς κληρικός. Διάφοροι ἐκ τῶν ἔξωθεν ἐρχομένων ἀπαντῶντες αὐτὸν ἢ εἰς τὸν ἐξώστην, ἢ εἰς τὸν διάδρομον τῆς οἰκίας του, τὸν παρεκάλουν νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Συνόδου, εἴτε διὰ νὰ ζητήσωσιν ἐξοικονόμησιν, ὅπερ ἀκαταπαύστως ἐγίνετο, εἴτε διὰ νὰ συστήσωσιν ὑποθέσεις των, ὑπ' ὄψιν τῆς Συνόδου κειμένας. Ἐπιλήψει με ὁ χρόνος διηγούμενον περὶ τῶν ἀγαθοεργιῶν αὐτοῦ εἰς πάσχοντα πρόσωπα, καὶ κυρίως εἰς καταστήματα φιλανθρωπικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναλόγως τῶν χρηματικῶν του μέσων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ δανείων προσέφερεν εὐχαρίστως τὸν ὀβολόν του, οἷον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἐφοίτα ὁσάκις ἠδύνατο πρὸς ἀκρόασιν θεολογικοῦ τινος μαθήματος, εἰς τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν ἑταιρίαν, τῆς ὁποίας ἦν μέλος ἀπὸ τοῦ 1837 ἔτους, κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 360 Δίπλωμα, εἰς τὸ Τυφλοκομεῖον κλπ., εἰς δυστυχεῖς οἰκογενειάρχας, εἰς ὅσους μάλιστα εἶχον ἀνάγκην νὰ ὑπανδρεύσωσι κόρας, εἰς πτωχοὺς μαθητὰς φοιτῶντας εἰς διάφορα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, καὶ κυρίως εἰς τὴν Ῥιζάρειον Σχολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ἐνήργησε καὶ κατώρθωσε νὰ σταλῶσιν ὑπότροφοι ἐκ διαφόρων ἱερῶν Μονῶν τῆς ἐπικρατείας. Ἐκτὸς τούτων, καὶ εἰς τὰ λουτρὰ Αἰδηψοῦ, ὅπου πρὶν ὑπέφερον οἱ προσεχόμενοι ὡς ἐν ὑπαίθρῳ ἐκτεθειμένοι, μήτε καλύβης κἂν ὑπαρχούσης πρὸς ἀνάπαυσιν, μήτε δεξαμενῆς, ἀλλὰ βορβορώδους λάκκου, κἀκεῖ λέγω ἡ ἀγαθοεργία τοῦ Εὐβοίας συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον. Πρὸ 15 περίπου ἐτῶν ἀνήγειρεν ἰδίαις δαπάναις δωμάτιά τινα καὶ κατεσκεύασε δεξαμενὴν, διὰ συμβολαίου δ' ἐδωρήσατο τὰ δικαιώματά του εἰς τὸν Δῆμον τῶν Αἰδηψίων, ὑποχρεωθέντα νὰ λαμβάνῃ παρ' ἑκάστου ἐκ τῶν πασχόντων ἀνὰ ἡμίσειαν μόνον δραχμὴν τὴν ἡμέραν, καὶ νὰ δαπανᾷ τὸ πλεονάζον τῶν εἰσοδημάτων εἰς ἐπιδιορθώσεις καὶ προσαυξήσεις τοῦ καταστήματος. Τὴν συνδρομήν του δὲν ἠρνήθη καὶ πρὸς διαφόρους πτωχοὺς μὲν, ἀλλ' ἐντίμους νέους ἐκ τῶν εἰς διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη ἀπελθόντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτῶν, δὲν ἐφείσθη δὲ χρη-

μάτων καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν δύο πρὸς μητρὸς ἀνεψιῶν αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν, εἰς τὴν εὐμενῆ συνδρομὴν τῆς ὁποίας πολλὰ ἔγγραφα καὶ οὐκ ὀλίγας εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου ὀφείλομεν. Τοσοῦτον δὲ ἀξιοπρεπῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς διῆγεν ὁ μακαρίτης, ὥστε προκειμένης ἀποτίσεως δανείων ληφθέντων ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος παρ' αὐτοῦ, ὡς ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ Καρυστίας ἐκστρατειῶν, ἐθεώρησεν ἀναξιοπρεπὲς τὸ δικάζεσθαι ἢ τὸ παρενοχλεῖν τὴν κυβέρνησιν δι' ἀπαιτήσεις τοιαύτας, ἅς περ ἐν ἀνάγκῃ ἐδύνατο καὶ νὰ συμψηφίσῃ δι' ὁμολογιῶν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου· τούτου δ' ἕνεκα ἐπλήρωσεν ἐξ ἰδίων, καὶ ἱκανοποίησεν ἐντελῶς ἅπαντας.

Τοιαῦται πράξεις τιμῶσαι τὴν μνήμην αὐτοῦ δικαιολογοῦσι καὶ τὴν ἄκραν πενίαν του, ἕνεκα τῆς ὁποίας οὐδὲ τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς του εὑρέθησαν, ἀλλ' ἐκ δανείων ἐγένοντο τὴν 11 Ἀπριλίου 1851 (Τρίτην τῆς Διακαινησίμου), καθ' ἣν ἀπεβίωσεν ἐν Χαλκίδι ἐκ χρονίας νόσου, ἠπατίτιδος, καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἀφήσας λύπην ἀπαρηγόρητον καὶ μνήμην ἀνεξάλειπτον « Ἀπαθανὼν δίκαιος, λέγει ὁ σοφὸς Σολομών, ἔλιπε μετάμελον. »

Ἀξιοσημείωτά τινα τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου καὶ τοῦ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ του ἀναφέρονται παρὰ διαφόρων ἀξιοπίστων, τουτέστιν· ὅτε τὴν 28 Μαρτίου τοῦ 1851 ἔτους (14 ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ) ὅτε δεινῶς πάσχων μετεφέρετο ἐπὶ ἐθνικοῦ ἀτμοπλοίου ἐκ Πειραιῶς εἰς τὴν Χαλκίδα, ἅμα πληροφορηθεὶς ὅτι παρέπλεον τὴν Ἐρέτριαν, ἐζήτησε μετ' ἐπιμονῆς καὶ τὸν ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· συγκεκινημένος δὲ καὶ δακρύων εἶπε πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν οἰκείους (οἷον τὸν τότε Ἀκαρνανίας, νῦν δ' Ἀθηνῶν Μητροπολίτην καὶ πρόεδρον τῆς Ι. Συνόδου Κ. Θεόφιλον, τὸν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, τὸν καὶ μέλος τῆς αὐτῆς Συνόδου Κ. Καλλίνικον, καὶ τὸν ἰατρὸν Κ. Σπ. Καλογερόπουλον, οἵτινες τὸν συνώδευον), ὅτι πρὸ τριάκοντα ἐτῶν περιεπλανᾶτο μετὰ τῶν γενναίων συμπατριωτῶν του εἰς τὰ παράλια καὶ τὰ ὄρη ἐκεῖνα, ἅπερ κατέδειξεν, ἐνεργῶν κατὰ δύναμιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς δούλης πατρίδος καὶ ἀνάκτησιν τῶν ἱερῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων αὐτῆς, καὶ ὅτι χαρᾶς δάκρυα τὸν περιβρέχουσιν ἤδη εἰς τὸ τέρμα τῆς ζωῆς του διερχόμενον τὰ αὐτὰ μέρη, φαιδρὰ καὶ ὡραῖα διὰ τὴν ἁγίαν ἐλευθερίαν, ἥτις δὲν εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἔργον, ἀλλὰ δῶρον τοῦ οὐρανοῦ. Τὴν ἑσπέραν τοῦ μεγάλου Σαββάτου (8 Ἀπριλίου 1851) τρεῖς περίπου πρὸ τῆς ἀποβιώσεως του ἡμέρας, ἀπήτησε καὶ κατώρθωσε, τῶν ἰατρῶν του ἐναντιουμένων, νὰ μεταφερθῇ εἰς ἕτερον τῆς κατοικίας του δωμάτιον, προσβλέπον εἰς τὴν ὁδόν, ὅθεν ἔμελλε νὰ διέλθῃ ὁ Ἐπιτάφιος· κατακλιθεὶς δ' ἐπὶ ἀνακλίντρου, ἀνωρθώθη καθ' ἣν στιγμὴν διήρχετο ἡ λιτανεία, καὶ γονυπετήσας προσεκύνησεν εὐλαβῶς καὶ εἶπε· « Τετέλεσται! μετ' οὐ πολὺ ὁ νεκρός μου θὰ διέλθῃ τὴν αὐτὴν ὁδόν ». Τότε δ' ἐρωτηθεὶς παρά τινος τῶν οἰκείων (προσπαθήσαντος νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς ἄλλο ἀντικείμενον, διὰ νὰ τὸν καθησυχάσῃ), τίνος ἕνεκα τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχωρήσεώς των κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐκρέμασεν εἰς τὸ στῆθός του μόνον τὸ ἀργυροῦν ἐθνόσημον, ἐνῷ ἔχει καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ λαιμοῦ, ἤτοι τὸ παράσημον τῶν ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος; ἀπήντησεν ἀταράχως « Διότι τότε ἦτον ἡ 25 Μαρ» τίου, ἡμέρα ἐθνικῆς ἑορτῆς, καὶ τὸ ἐθνόσημον » τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος εἶναι ἀνώτερον καὶ τιμιώτερον » ὅλων τῶν ἡγεμονικῶν παρασήμων ».

Δικαίως λοιπὸν ἀνηρτήθησαν αἱ εἰκόνες τοῦ μακαρίτου καὶ εἰς τὸ βουλευτήριον (ἀποτεφρωθὲν ἤδη) καὶ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Δημαρχείου τῆς Χαλκίδος, καὶ ἀξιεπαίνως ἔπραξεν ὁ Καθηγητὴς Κ. Φίλ. Ἰωάννου, συντάξας μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπὶ τῇ αἰτήσει μου κατάλληλον ἐπιτύμβιον, ὅπερ ἐπὶ τῆς καλυπτούσης τὰ ὀστᾶ του πλακὸς χαραχθέν, ὡς ἔχει ἀντιγεγραμμένον κατωτέρω, χαρακτηρίζει τὸν πρόμαχον τῆς Πίστεως καὶ Πατρίδος ὁπλίτην καὶ ἱεράρχην· ἐγὼ δ' ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας γνωρίσας καὶ ἐκτιμήσας αὐτόν, ἀποδίδω εἰς τὴν μνήμην του μικρὸν φόρον μεγάλου σεβασμοῦ διὰ τῆς ἐξιστορήσεως μέρους τῶν ἀρετῶν του.

Ἔζησεν ἔτη 71.
Ἀρχιεράτευσεν ἔτη 98.
Διετέλεσε μέλος τῆς Ι. Συνόδου ἔτη 6.
Πρόεδρος αὐτῆς ἔτη 8.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 11 Ἀπριλίου 1863.

Γ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ.

Ἐπιτύμβιον τοῦ Ἐπισκόπου Εὐβοίας.

« Σταυρὸν δεξιτερῇ ἀπρόσμαχον ὅπλον ἀείρας
Ἤγαγεν Ἑλλήνων στῖφε' ἐπ' ἀντιπάλους·
» Καὶ σφιν ἐνὶ στέρνοις μένος ἔμβαλεν ἶφι μάχεσθαι
Ἀμφ' ἱερῶν ἐδέων, ἀμφὶ πάτρης τε φίλης,
» Νεόφυτος θεόφρων, ἱεράρχης πρόσθε Καρύστου,
Ἤπειτ' Εὐβοίης, καὶ Συνόδου πρόεδρος.
» Ζήλῳ γὰρ θ' ὁσίῳ, Μακαβαίοις ἠύτ' ἐκείνοις,
Ἔζεσεν οἱ θεσμῶν θυμὸς ὑπὲρ πατρίων,
» Βάρβαρον εἰσαθρέοντι καθυβρίζοντα τύραννον
Καὶ Χριστοῦ νομίμων καὶ βροτέης θέμιδος.
» Λυγρῇ δ' ὀψὲ δαμεὶς νούσῳ λίπεν ἐνθάδε σῶμα
Αἰθέριος τ' ἀμπτὰς χῶρον ἔδη μακάρων.

Ἐγεννήθη μὲν ἐν Φύλλοις τῆς Εὐβοίας ἔτει αψπ'.
Ἐτελεύτησε δ' ἐν Χαλκίδι ἔτει αωνα' μηνὶ ἀπριλίῳ

ΚΑΡΜΕΝΣΙΤΑ.

(Ἐπεισόδιον τοῦ Μεξικανικοῦ πολέμου.)

Τὴν 3 Ἀπριλίου τοῦ 1862 ἔτους σῶμα Γαλλικοῦ στρατοῦ συνώδευεν ἐφόδια πολέμου ἐκ τῆς Ζεγερίας. Καθ' ὁδὸν δὲ Μεξικανοὶ γουερίλεροι ὁρμήσαντες κατ' αὐτῶν ἀφῄρεσαν ἀριθμόν τινα ἡμιόνων· ἀλλ' οἱ Γάλλοι, ἂν καὶ ἐξηντλημένοι ἐκ τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν κόπων ἐπιπόνου πορείας, διεσκόρπισαν αὐτέσως τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐξηκολούθησαν προχωροῦντες.

Δύο δὲ ἢ τρεῖς ὥρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων νέα κόρη, φέρουσα τὸ γραφικὸν ἔνδυμα τοῦ τόπου, περιήρχετο βραδέως εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ παρατηροῦσα ἀλληλοδιαδόχως τὰ πτώματα τῶν Μεξικανῶν ἐστέναζε στεναγμὸν ἀνακουφίζοντα τὴν καρδίαν της ὁσάκις οἱ ὀφθαλμοί της ἀπήντων πρόσωπον ἄγνωστον. Φαίνεται δὲ ὅτι δὲν εὗρε μεταξὺ τῶν θυμάτων ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο μὴν ἀπαντήσῃ· διότι, ἀφ' οὗ ἐξέτασε καὶ τὸ τελευταῖον πτῶμα, ἀνύψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ὡς εὐχαριστοῦσα τὴν θείαν πρόνοιαν.

Ἦτο τῳόντι ὡραιότατον πλάσμα· εἶχε κατάμαυρον κόμην, ὀφθαλμοὺς λαμπροὺς καὶ μεγάλους, τῶν ὁποίων τὸ σκεπτικὸν καὶ σοβαρὸν βλέμμα ἐξηκόντιζε φλόγας. Τὸ ζωηρὸν χρῶμα τῶν χειλέων της ἀνεδείκνυεν ἔτι πλέον τὴν λευκότητα τῶν ὀδόντων της. Οἱ δὲ ὦμοι της, ὀλίγον προσβεβλημένοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἦσαν θαυμασίως κατεσκευασμένοι καὶ ἐφαίνοντο μαρμάρινοι.

Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Κάρμεν Βαλδόζα ἀνεχώρει παρετήρησεν, ἑκατὸν σχεδὸν βήματα μακρὰν τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἴχνη πάλης κινήσαντα τὴν προσοχήν της. Ἀκολουθήσασα δὲ αὐτὰ ἔφθασε πλησίον δένδρων, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἔκειντο τέσσαρα πτώματα. Τὰ τρία ἔφερον τὸ Μεξικανικὸν ἔνδυμα· ἡ Κάρμεν ἔδραμεν ἀμέσως πρὸς αὐτά. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ αὐτῶν τὰ πρόσωπα τῇ ἦσαν ἄγνωστα, διότι, ὅτε ἀνωρθώθη, ἡ ἀνησυχία ἥτις εἶχε ζωγραφηθῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ πρόσωπόν της δὲν ὑπῆρχε πλέον.

Καθησυχάσασα, ἤρχισε νὰ παρατηρῇ μετὰ μεγίστης περιεργείας τὸ τέταρτον πτῶμα τὸ ὁποῖον ἔφερε στολὴν ζουάβου.

Ἡ φήμη τῶν ἀνδρείων τούτων στρατιωτῶν εἶχεν ἤδη διαδοθῆ εἰς τὰς Μεξικανικὰς χώρας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἀλήθειαν εἶχον προστεθῆ καὶ πολλαὶ ὑπερβολαί, Κύριος οἶδε ὁποῖαι ἱστορίαι ἐλέγοντο περὶ ζουάβων.

Ἐξ ὅσων εἶχεν ἀκούσει ἡ Κάρμεν ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας της, ἐπερίμενε νὰ ἴδῃ πρόσωπον ἄγριον, μὲ μεγίστην γενειάδα, καὶ ἔχον σατανικόν τι. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου οἱ ὀφθαλμοί της ἔβλεπον μὲ ἀπορίαν πρόσωπον κανονικόν, ἑλκύον ἔτι πλέον τὴν συμπάθειαν διὰ τὴν ὠχρότητά του, τοῦ ὁποίου οἱ χαρίεντες χαρακτῆρες εἶχον ὅλην τὴν ἀνθηρότητα τῆς νεότητος.

Ἐνῷ δὲ παραδοθεῖσα εἰς λογισμοὺς παρετήρει τὸ πτῶμα, ὁ νομιζόμενος νεκρὸς ἐκινήθη ἐλαφρῶς. Ἡ Κάρμεν περίφοβος ἀνεσκίρτησε καὶ ἠθέλησε νὰ ἀναχωρήσῃ· ἀλλ' ἐστάθη εὐθύς.

— Νερόν! ἐψιθύρισεν ὁ πληγωμένος μὲ φωνὴν ἀδύνατον.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὡμίλησε γαλλιστί, δὲν ἐνόησεν ἡ Κάρμεν καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος.

Ὁ ζουάβος εἰπὼν δὶς ἢ τρὶς τὴν αὐτὴν λέξιν ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ βλέμμα του ἔπεσεν ἐπὶ τῆς νέας κόρης, ἥτις ἵστατο ἀκίνητος ὀλίγα βήματα μακράν. Χωρὶς νὰ παύσῃ ἀτενίζων αὐτὴν ὁ Γάλλος ἐπροσπάθησε νὰ ἐννοήσῃ ποῦ εὑρίσκετο καὶ εἶπε τέλος ἰσπανιστί·

— Νερόν! Ἡ δὲ Κάρμεν ἀνασκιρτήσασα ἐπροχώρησε πρὸς τὸν πληγωμένον· ἀλλ' ἐστάθη πάλιν.

— Εἶσαι Ἰσπανός; ἠρώτησεν.

— Εἶμαι Γάλλος· διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δός με νὰ πίω.

—Σκύλλε αἱρετικέ! πῶς τολμᾷς νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεόν;

—Εἶμαι καλὸς χριστιανὸς ὅσον καὶ σύ, ἀπεκρίθη ὁ πληγωμένος, καὶ καλλίτερος μάλιστα ἀπὸ σέ· διότι ἂν ἔβλεπα ἐμπρός μου ἐχθρὸν ἐκπνέοντα δὲν θὰ ἐδίσταζα νὰ τῷ δώσω τὸ νερόν μου.

—Ὁ Θεὸς σᾶς παιδεύει, διότι ἐφέρετε ταραχὰς καὶ δυστυχίας εἰς τὸν τόπον μου.

—Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ὁμιλῶμεν πολιτικά, καλή μου κόρη, εἶπεν ὁ ζουάβος, οὗ τινος τὰ ὠχρὰ χείλη διέσχισε μειδίαμα. Εἶμαι πληγωμένος καὶ ἀποθνήσκω ἀπὸ δίψαν. Νὰ μὲ ἀφήνῃς νὰ ὑποφέρω τόσον δι' ὀλίγον νερὸν δὲν εἶναι οὔτε χριστιανικὸν οὔτε ἴδιον γυναικός.

Καὶ ἀφήσας νὰ καταπέσῃ πάλιν ἡ μετὰ κόπου ἐγερθεῖσα κεφαλή του ἐσιώπησεν.

Ἡ Κάρμεν, πάντοτε σιωπηλή, τὸν παρετήρησεν ἔτι ἐπὶ ὀλίγας στιγμάς. Βεβαίως ἄπειρον πλῆθος σκέψεων συνεκρούσθη εἰς τὴν κεφαλήν της.

Αἴφνης ἐπλησίασεν εἰς τὸν ζουάβον, ἔλαβε τὸ ἀγγεῖον τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἔδραμεν εἰς βρύσιν κειμένην πεντακόσια ἢ ἑξακόσια βήματα μακράν.

Μετ' ὀλίγον δὲ ἐπιστρέψασα καὶ προσφέρασα εἰς τὸν στρατιώτην τὸ νερὸν εἶπε·

— Πίε!

Οὗτος δὲ ἐπροσπάθησε νὰ ἀνασηκωθῇ· ἀλλὰ ὁ

σάκκος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο ὠλίσθησεν ὑπὸ τὴν χεῖρά του, καὶ ἡ κεφαλή του κατέπεσε βαρέως εἰς τὸ ἔδαφος.

Ὁ κτύπος ἀντήχησεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς νέας Κάρμεν.

— Παναγία μου! ἐψιθύρισεν ἀνεγείρασα τὴν κεφαλὴν τοῦ πληγωμένου καὶ στηρίξασα αὐτὴν ἐπὶ τῶν γονάτων της ἐνόσω ἔπινεν.

Ἀφ᾽ οὗ κατέπιεν ὀλίγους σταλαγμοὺς ὁ Γάλλος ἐστάθη, ἀνεστέναξε καὶ εἶπεν·

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἀνταμείψῃ διὰ τὴν καλωσύνην σου, ὡραία μου Μεξικανή!

Καὶ ἰδὼν πλησίον τῆς κεφαλῆς του τὰς ἀνθηρὰς παρειὰς τῆς νέας ἐπέθεσε τὰ χείλη του ἐπ᾽ αὐτῶν.

Ἡ δὲ Κάρμεν ἀνασκιρτήσασα ὡς ἂν ἐδήχθη ὑπὸ ὄφεως, ἀνέκραξεν ὀργίλως, μὲ ὀφθαλμοὺς φλογισμένους καὶ μὲ πρόσωπον κατακόκκινον,

— Κύριε!

Τὸ κίνημά της ἐγένετο τόσον βίαιον, ὥστε ἡ κόμη της ἐλύθη καὶ ἐχύθη ἐπὶ τῶν ὤμων της. Ἡ κεφαλὴ τοῦ πληγωμένου στερηθεῖσα αἴφνης τοῦ στηρίγματός της, κατέπεσε πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς. Εἴτε ἕνεκα τοῦ κτυπήματος, εἴτε ἕνεκα τοῦ ὕδατος τὸ ὁποῖον ἔπιεν, ὁ ζουάβος ἔμεινε πάλιν ἀναίσθητος. Ἡ δὲ Κάρμεν, ἰδοῦσα ὅτι δὲν ἤνοιγε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔκυψεν ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας του διὰ νὰ ἴδῃ ἐὰν ἀνέπνεε.

— Ταλαίπωρε νέε! ἐψιθύρισε.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἡ χεὶρ τοῦ στρατιώτου ἔπεσεν ἐπὶ τῆς ἰδικῆς της καὶ τὴν ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς καρδίας του.

Ἐπειδὴ δὲ εἶχε πάντοτε τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστοὺς καὶ οὔτε ἐπροσπάθει νὰ κρατήσῃ τὴν χεῖρα τῆς νέας, αὕτη δὲν τὴν ἀπέσυρεν. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας του, οἵτινες ἐκτύπουν τακτικῶς ἐπὶ τῆς χειρός της, ἐπροξένησαν ἀλλόκοτον ἐντύπωσιν εἰς τὴν Κάρμεν· τῇ ἐφάνη ὅτι ἡ καρδία αὕτη ἀντήχει εἰς τὴν ἰδικήν της καὶ ἐπετάχυνε τοὺς παλμούς της.

Κατακόκκινος καὶ πλήρης συγκινήσεως ἀπέσυρε τὴν χεῖρα της. Ὁ δὲ πληγωμένος ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἂν καὶ ἡ κόμη του εἶχε σχεδὸν τὸ αὐτὸ κατάμαυρον χρῶμα τῆς νέας Μεξικανῆς, οἱ ὀφθαλμοί του ὅμως ἦσαν γαλανοὶ καὶ ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἐδιπλασίαζε τὴν ἔκφρασίν των. Τὸ βλέμμα του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀόριστον καὶ ἀναποφάσιστον, προσηλώθη πάλιν ἐπὶ τῆς ὡραίας Μεξικανῆς, ἐκφράζον ζωηρότατον θαυμασμόν.

— Θεέ μου! πόσον ὡραία εἶσαι! ἐψιθύρισε θαυμάζων τὴν λαμπρὰν καὶ κατάμαυρον κόμην της, ἥτις ὡς κάλυμμα ἐσκέπαζε τὸ πρόσωπον τῆς νέας καὶ ἔπιπτε μέχρι τῶν ποδῶν της.

Ἡ νέα κόρη ἠρυθρίασε καὶ σπεύδουσα ἀνεσήκωσε τὴν κόμην της, καὶ τὴν ἐκάρφωσε μὲ τὸ μεγάλον ἱσπανικὸν κτένιόν της.

Ἐκεῖνος δὲ διὰ νὰ τὴν ἴδῃ βεβαίως καλήτερα, ἠθέλησε νὰ ἐγερθῇ, ἀλλὰ μόλις κατώρθωσε νὰ καθήσῃ.

Ἐνῷ δὲ ἡ νέα διώρθωσε τὰς τελευταίας πλεξίδας τῆς κεφαλῆς της, συνήντησε τὸ λαμπρὸν καὶ γλυκὺ βλέμμα τοῦ Γάλλου· μετὰ μικρὰν δὲ σιωπὴν τὸν ἠρώτησε·

— Τί θὰ γίνῃς τόρα;

— Ἓν ἀπὸ τὰ τρία ἀπεκρίθη ὑπομειδιῶν· ἢ θ᾽ ἀποθάνω ἐδῶ ἀπὸ τὴν πληγήν μου, ἢ θὰ μὲ τουφεκίσουν οἱ συμπατριῶταί σου, ἢ θὰ μὲ κάμουν αἰχμάλωτον.

— Δὲν κάμνουν αἰχμαλώτους, ἐψιθύρισεν ἡ Κάρμεν.

— Διάβολε! λοιπὸν δὲν μὲ μένουν εἰμὴ δύο.

Ἐγένετο δὲ καὶ πάλιν σιωπή· αἴφνης δὲ ἠρώτησεν ἡ Κάρμεν.

— Πῶς ἠξεύρεις Ἱσπανικά;

— Διότι εἶμαι ἀπὸ τὸ Βεάρν, δηλαδὴ ἀπὸ τόπον γειτονικὸν τῆς Ἱσπανίας.

— Ἆ!.. καὶ ἔχεις ἀκόμη τοὺς γονεῖς σου;

— Μόνον τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφήν μου.

— Ταλαίπωροι γυναῖκες! ἐψιθύρισεν ἡ Κάρμεν.

Ὁ δὲ Γάλλος θέσας τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν του δὲν ἀπεκρίθη.

— Ἀλλά, διατί νὰ φέρουν τὸν πόλεμον εἰς τὸν τόπον μου; ἐξηκολούθησεν ἀποκρινομένη προδήλως εἰς σκέψιν ἀναφυεῖσαν εἰς τὴν κεφαλήν της.

Ὁ δὲ στρατιώτης, προσπαθήσας νὰ τῇ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Γαλλία εἶχε στείλει τὸν στρατόν της εἰς τὴν Μεξικήν, ὄχι διὰ νὰ τὴν κυριεύσῃ ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ζυγὸν καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἀξίαν νὰ συγκροτήσῃ ἡ ἰδία ἐλευθέρως κυβέρνησιν στερεάν, παρετήρησε μετ᾽ ὀλίγον ὅτι ἀντὶ νὰ τὴν πείσῃ τὴν ἠρέθιζεν ἐναντίον του.

— Ἐὰν νομίζῃς, εἶπε μετά τινος πικρίας, ὅτι τριάκοντα ἓξ ὡρῶν νηστεία καὶ τρεῖς πληγαὶ κατασταίνουν τὸν ἄνθρωπον εὐδιάθετον διὰ νὰ ὁμιλῇ πολιτικά, πολὺ λανθάνεσαι, ὡραία μου κόρη.

— Πεινᾷς;

— Βεβαιότατα.

— Βέβαια ἐγὼ δὲν θὰ θρέψω τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος μου.

— Πολὺ καλά, ἀπεκρίθη ὁ ζουάβος ὑπερηφάνως· κράτησε τὰ τρόφιμά σου· ἠξεύρω ν᾽ ἀποθάνω ὡς στρατιώτης.

Καὶ στηρίξας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ σάκκου του ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἡ Κάρμεν ἀπεμακρύνθη. Μετὰ μικρὸν ὅμως ἐπέστρεψε πρὸς τὸν πληγωμένον.

Ἡ φιλανθρωπία εἶχε νικήσει.

— Διὰ τὴν ἀγάπην τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς σου θὰ σὲ σώσω, εἶπε πρὸς τὸν στρατιώτην.

— Ἐγνώριζα ὅτι ὡς οὖσα τόσον ὡραία δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ μὴν ἦσαι καὶ καλή, ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον τῆς νέας κόρης κυψάσης ἐπ' αὐτοῦ.

— Δὲν πρέπει νὰ μείνῃς ἐδῶ, εἶπεν ἡ νέα. Ὁ πρῶτος ὅστις θὰ περάσῃ ἀπ' ἐδῶ θὰ σὲ φονεύσῃ χωρὶς νὰ σὲ λυπηθῇ.

— Γνωρίζεις κανένα τρόπον νὰ μὲ σώσῃς;

— Πεντήκοντα βήματα ἀπ' ἐδῶ, εἶναι εἶδος σπηλαίου, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς ἄσυλον εἰς τοὺς συμπατριώτας μου εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος. Ἐκεῖ τοὐλάχιστον θὰ εἶσαι προφυλαγμένος ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν διαβατῶν.

— Τὸ δύσκολον εἶναι πῶς νὰ ὑπάγω, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος δοκιμάσας μετὰ κόπου νὰ σηκωθῇ.

Ἀλλὰ μὲ ὅλην τὴν γενναιότητά του, τοσαύτη ἔκφρασις πόνου ἐζωγραφήθη ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ὥστε ἡ Κάρμεν δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ περισσότερον. Καὶ λαβοῦσα αὐτὸν εἰς τοὺς ῥωμαλεωτάτους βραχίονάς της, τὸν ἐβοήθησε νὰ ἐγερθῇ. Μετὰ ταῦτα τῷ ἔδοσε τὸ ὅπλον του διὰ νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ ῥάβδου. Καὶ ὅμως μὲ ὅλην τὴν βοήθειαν τοῦ βραχίονος αὐτῆς καὶ τοῦ ὅπλου, μόλις ἐντὸς ἡμισείας ὥρας ἔφθασεν εἰς τὸν σπήλαιον, τὸ ἀπέχον μόνον πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα βήματα· ἅμα δὲ φθάσας ἐκεῖ ἔπεσεν ἀναίσθητος κατὰ γῆς.

Ὅτε δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, ἡ Κάρμεν γονατισμένη πλησίον του ἐπεριποιεῖτο τὴν πληγὴν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ τοῦ ὤμου, καθὼς καὶ τὰς δύο ἄλλας, μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος. Εἰς τὴν Μεξικὴν αἱ πληγαὶ αἱ γινόμεναι ἀπὸ ξίφη εἶναι συχνόταται, καὶ διὰ τοῦτο ὅλαι αἱ γυναῖκες εἶναι συνειθισμέναι νὰ τὰς ἰατρεύωσι.

— Πόσας πληγὰς ἔχεις; ἠρώτησε παρατηροῦσα καὶ ἄλλα ἀρχαιότερα σημεῖα.

— Ἑπτά.

— Εἶσαι λοιπὸν γενναῖος.

— Ὄχι δά! ὅλοι οἱ σύντροφοί μου κάμνουν ὅ,τι κ' ἐγώ. Γνωρίζω μάλιστα τινὰς ἐξ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι ἔχουν καὶ τριάκοντα πληγάς.

— Πεινᾷς; δὲν εἶναι ἀληθινά;

— Ὄχι τόσον. Ἡ θέρμη ἔκοψε τὴν ὄρεξίν μου.

Ἡ νέα λαβοῦσα τότε τὴν χεῖρά του παρετήρησε τὸν σφιγμόν του.

Ὁ ζουάβος ἥρπασε τὴν ἄλλην χεῖρα τῆς νέας καὶ τὴν ἐπλησίασεν εἰς τὰ χείλη του. Ἡ δὲ Κάρμεν, ἂν καὶ ἔκαμε κίνημα ἀνυπομονησίας, δὲν ἀφῆκεν ὅμως τὴν φορὰν ταύτην τὴν χεῖρά του· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐγερθεῖσα, καὶ ἀτενίσασα σιωπηλῶς τὸν νέον Γάλλον, ἀνεχώρησε χωρὶς νὰ προφέρῃ οὔτε λέξιν.

Ὁ Λαμβέρτος Δαρὶζ, οὕτως ὠνομάζετο ὁ τραυματίας, ἦτον υἱὸς διδασκάλου τῶν περιχώρων τοῦ Lazun εἰς τὰ κάτω Πυρηναῖα. Ἀλλὰ ὀλίγην διάθεσιν ἔχων ν' ἀκολουθήσῃ τὸ πατρικὸν στάδιον καὶ ἐγρήγορα βαρυνθεὶς τὸν βίον τοῦ γραφέως εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα, κατεγράφη στρατιώτης εἰκοσαετὴς ἔτι ὤν. Μετὰ παρέλευσιν δὲ μόλις τεσσάρων ἐτῶν ἀπέκτησε διὰ τῆς ἀνδρείας του βαθμὸν λοχίου καὶ στρατιωτικὸν παράσημον. Οἱ ἀνώτεροί του τὸν ἠγάπων πολὺ διὰ τὴν γενναιότητα, τὴν τάξιν καὶ τὸ καλὸν ἐξωτερικόν του. Οἱ δὲ σύντροφοί του τὸν ἠγάπων διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειάν του. Ζωηρός, πνευματώδης καὶ εὔμορφος ὡς οἱ πλεῖστοι νέοι τῆς πατρίδος του, εἶχε συνήθως βλέμμα λαμπρὸν καὶ ἀγχίνοιαν· ἀλλὰ τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον εἶχε στερηθῇ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὸν εἶχεν ἀδυνατίσει καθ' ὅλα. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Κάρμεν ἔπεσεν εἰς εἶδος ληθαργίας, καὶ μόνον ὅτε μετά τινας ὥρας ἐπέστρεψεν ἐξύπνησεν ἀκούσας τὴν φωνήν της. Ἡ νέα κόρη ἐφαίνετο ὅτι εἶχε τρέξει πολύ, διότι ὁ ἱδρὼς ἔῤῥεεν ἄφθονος ἀπὸ τὸ μέτωπόν της, ἐνῷ οἱ κατοικοῦντες εἰς θερμότατα κλίματα σπανίως ἱδρόνουσιν. Ἔφερε δὲ εἰς τὸν πληγωμένον ῥακίον, ὀλίγον ἄρτον ἐξ ἀραβοσίτου, ῥίζας καὶ ὀπωρικά.

Ὁ Λαμβέρτος ἠθέλησε νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ, ἀλλ' ἡ νέα τῷ ἔνευσε νὰ σιωπήσῃ.

Ἐφαίνετο μελαγχολική, ἀνήσυχος καὶ δυσαρεστημένη διὰ τὸν ἑαυτόν της. Ἐνῷ δὲ ὁ Λαμβέρτος ἔτρωγεν, ἐκείνη ἵστατο εἴς τινα γωνίαν τοῦ σπηλαίου, δέκα βήματα μακρὰν· καὶ μὲ ὅλας του τὰς παρακλήσεις δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν φέρῃ πλησίον του. Ἀπεκρίνετο μόνον εἰς τὰς ἐρωτήσεις του διὰ ξηρῶν καὶ λακωνικῶν λέξεων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως δὲν ἀπεκρίνετο διόλου.

Ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον εἶχε θέσει τὸ δροσερὸν ὕδωρ πλησίον τοῦ Λαμβέρτου· ἀλλ' οὗτος ἐπροσποιεῖτο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ φθάσῃ. Τότε ἡ Κάρμεν μετά τινα δισταγμόν, ἐπλησίασε καὶ λαβοῦσα τὸ ὕδωρ τὸ προσέφερεν εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὴν χεῖρά της, αὕτη ὀργισθεῖσα ἀπεμακρύνθη καὶ ἐκτύπησε σχεδὸν τὸν Γάλλον κατὰ πρόσωπον.

— Πόσον κακὴ εἶσαι!

Ἐκείνη δὲ ἀτενίσασα αὐτὸν σιωπηλῶς ἐξῆλθεν ὑπερηφάνως χωρὶς οὔτε λέξιν νὰ προφέρῃ.

— Περίεργον πλάσμα! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Λαμβέρτος ἀκούων τὸν ἦχον τῶν βημάτων τῆς ἀναχωρήσεως. Ἀδιάφορον· εἶναι ὡραιοτάτη καὶ πιστεύω ὅτι εἶναι καλλιτέρα ἢ ὅσον θέλει νὰ φαίνεται. Τί μαλλιά· τί ὀφθαλμοί!

Θέσας δὲ τὸν σάκκον ὑπὸ τὴν κεφαλήν του καὶ ἐξαπλώσας τὸ πάσχον σῶμά του κατὰ γῆς, ἀπεκοιμήθη μετ' ὀλίγον, ἂν καὶ ἡ θέρμη τὸν κατέτηκεν.

Ὁ δὸν Χριστοβὰλ Βαλδόσας, ὁ πατὴρ τῆς Κάρμεν, κατῴκει εἰς μικρὰν ἐξοχὴν κειμένην ἡμίσειαν λεύγαν μακρὰν τοῦ σπηλαίου, ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Λαμβέρτος Δαρίζ. Εἶχε λάβει μέρος ἐνεργητικώτατον εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, καὶ τὸ ὄνομα μόνον τῶν Ἰσπανῶν ἤναπτε τὴν ὀργήν του. Ἀλλὰ δὲν ἠγάπα οὔτε τοὺς Ἄγγλους· διότι ἐθεώρει αὐτοὺς καθὸ αἱρετικοὺς ὡς ἀληθεῖς κακούργους.

Ὅσον δὲ διὰ τοὺς Γάλλους, ἀφ' ἧς τοὺς εἶδεν ἀποβάντας εἰς τὴν Μεξικὴν μετὰ τῶν Ἰσπανῶν καὶ Ἄγγλων, τοὺς ἐμίσει ἐπίσης· τὸν εἶχον καταπείσει ὅτι ἤρχοντο νὰ κυριεύσωσι τὴν πατρίδα του καὶ νὰ τὴν θέσωσι πάλιν ὑπὸ ξένον ζυγὸν, τὸν Ἰσπανικόν· ἡ ἰδέα αὕτη τὸν ἔκαμνε νὰ μισῇ θανασίμως τοὺς Γάλλους στρατιώτας· ὢν δὲ πολὺ ἡλικιωμένος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τῶν νομιζομένων ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του, ἔστειλε τὸν υἱόν του Ἐστευὰν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Μεξικανοῦ στρατηγοῦ Ζαραγόσα. Κατὰ προτροπὴν δὲ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀῤῥαβωνιστικὸς τῆς Κάρμεν, Κύριλλος-Ματορὰλ, ἠκολούθησε τὸν μέλλοντα γυναικάδελφόν του.

Ὅθεν δὲν ἔμενον πλέον εἰς τὴν οἰκίαν εἰμὴ μόνον ὁ δὸν Χριστοβὰλ, ἡ Κάρμεν καί τινες ὑπηρέται, διότι παίζων χαρτία εἶχε χάσει ὅλην σχεδὸν τὴν περιουσίαν του. Ἴσως δὲ καὶ θὰ κατεστρέφετο ἐντελῶς ἀπὸ τὴν χαρτοφορίαν καὶ τὰς παρεκτροπὰς, ἂν πρὸ ὀλίγου χρόνου δὲν ἀνελάμβανεν ἡ Κάρμεν τὴν διοίκησιν τῆς οἰκίας.

Εὐκόλως ἐννοεῖ τις πόσον ἐπάλαιε καθ' ἑκάστην ἡ νέα ἐναντίον γέροντος βιαίου, ὁποῖος ἦτον ὁ δὸν Χριστοβάλ. Διότι ἂν καὶ λατρεύων τὴν κόρην του καὶ δικαιόνων αὐτὴν ὅτε ἦτον ἀτάραχος, ὠργίζετο ὅμως ἐναντίον της καὶ κατὰ τὴν παραμικροτέραν παρατήρησιν. Δὶς ἢ τρὶς ὀλίγον ἔλλειψε νὰ τὴν φονεύσῃ ἐν τῇ ὀργῇ του, καὶ ἡ νέα Κάρμεν ἔφερεν ἀκόμη ἐπὶ τοῦ μετώπου της σημεῖον σπαθιᾶς, τὴν ὁποίαν τῇ εἶχε καταφέρει ὁ πατήρ της, ὅτε ἡμέραν τινὰ ἠθέλησε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ κτυπηθῇ μετὰ φίλου ἐπίσης ἐξημμένου ἀπὸ οἰνοπνεύματα.

Ὁ Ἐστευὰν, ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, ἦτο σχεδὸν θυμώδης ὅσον καὶ ὁ πατήρ του· εἶχε δὲ καὶ τὴν αὐτὴν ἀνδρείαν, τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν εἰς τὸν λόγον ὡς καὶ ὁ γέρων *ἴδαλγος*. Ἠγαπᾶτο διὰ τοῦτο πολὺ εἰς τὸν τόπον του.

Κατά τινας πληροφορίας, τὰς ὁποίας χάριν συντομίας δὲν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ἡ Κάρμεν ὑπέθετεν ὅτι ὁ ἀδελφός της εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν συμπλοκὴν περὶ ἧς ὡμιλήσαμεν, καὶ ἕνεκα τούτου τὴν ἴδομεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Οὖσα ἐμπαθὴς ὅσον καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀδελφός της, συνεκέντρωνεν εἰς τὴν καρδίαν της τὴν φλόγα ἥτις ἐνίοτε ἐπροδίδετο διὰ τῶν μεγάλων της ὀφθαλμῶν.

Τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν της Κύριλλον Ματορὰν ἠγάπα μετρίως ἢ μᾶλλον ἠδιαφόρει δι' αὐτόν· ἀφ' οὗ ὅμως κατὰ προτροπήν της ἔλαβε τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, συνέλαβεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγαθὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν ἐξελάμβανεν ἀντὶ ἔρωτος.

Ζῶσα πάντοτε μόνη, μὴ ἀναγινώσκουσα ποτὲ καὶ μὴ γνωρίζουσα τὸν κόσμον εἰμὴ ἐκ τῶν διηγήσεων τοῦ πατρός της καί τινων ἄλλων γερόντων Μεξικανῶν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἐκ τῶν παραλόγων διηγήσεων τῶν χωρικῶν, εἶχεν ἐσφαλμένας ἰδέας περὶ πολλῶν πραγμάτων.

Ὅθεν ἀντὶ νὰ θεωρῇ ὡς ἐκπλήρωσιν ἱεροῦ καθήκοντος τὴν πρὸς τὸν Γάλλον στρατιώτην φιλάνθρωπον πρᾶξίν της, ἐμέμφετο ἐνίοτε τὴν προθυμίαν της, διότι τὸν ἐθεώρει ὡς ἐχθρὸν τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας της. Ἅμα δὲ ἐλθοῦσα εἰς τὸν κοιτῶνά της ἐγονάτισε πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας καὶ εἶπε·

— Παναγία μου! φώτισέ με τί νὰ κάμω!

Ὅτε ἐξύπνησε τὴν ἐπιοῦσαν, πρῶτος ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἐσυλλογίσθη ἦτον ὁ πληγωμένος. Ἂν καὶ τὸ μόνον πρὸς αὐτὸν αἴσθημά της ἦτον ἡ συμπάθεια, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται αἱ γυναῖκες πρὸς τοὺς πάσχοντας, ἡ ζωή της ὅμως ἦτον τόσον μονότονος, ὥστε καὶ τὸ παραμικρότερον ἔκτακτον συμβὰν εἵλκυεν ὅλην τὴν προσοχήν της.

Ἐνῷ δὲ ἐσκέπτετο ἂν ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ πλησίον τοῦ στρατιώτου, ἡτοίμαζε κρυφίως τρόφιμα διὰ τὸν πληγωμένον. Καὶ τοῦτο μὲν ἦτο εὔκολον, διότι ἦτο οἰκοδέσποινα· ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ νὰ ἀργήσῃ νὰ ἐπανέλθῃ χωρὶς νὰ ἐξυπνίσῃ τὴν περιέργειαν τοῦ πατρός της; Καὶ μὲν δὲν ἐπέβλεπε τὰ βήματα τῆς θυγατρός του, διότι τὴν ἐγνώριζε καλῶς· ἀλλὰ δὲν ἦτο φρόνιμον νὰ τρέχῃ τὸ ἑσπέρας νέα μόνη, ἐνῷ τόσοι πολεμισταὶ διέτρεχον τὰ χωρία.

Ἡ Κάρμεν τὸ ἐγίνωσκε καλῶς καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε μεθ' ἑαυτῆς τὴν μάχαιράν της καὶ τὴν ἔκρυψεν ὑπὸ τὸ φόρεμά της πρὶν ἀναχωρήσῃ. Ἤργησεν ὀλίγον νὰ ἀποφασίσῃ ἂν πρέπῃ νὰ ὑπάγῃ, ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ ἀπεφάσισεν ἔδραμε χωρὶς νὰ σταθῇ εἰς τὸ ἄσυλον τοῦ προστατευομένου της.

Ὅτε ἔφθασεν οὗτος ἐκοιμᾶτο ἀκόμη· ἐξύπνησε δὲ μόνον ἀκούσας κινούμενα τὰ κλαδία τὰ ὁποῖα ἔκλειον τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου, καὶ ὑπεδέχθη τὴν ὡραίαν προστάτιδά του μὲ χαρὰν εὐγνώμονα. Ἀλλ' ἡ νέα ἐφάνη μελαγχολικωτέρα καὶ σοβαρωτέρα τῆς προτεραίας. Τὸν ἐπεριποιήθη μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος καὶ προσοχῆς· ὅτε ὅμως οὗτος ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τὴν χεῖρά της ἀνηγέρθη μετὰ σπουδῆς.

— Μάθε, κύριε, εἶπε μὲ ἦθος ὡργισμένον, ὅτι ὁ τρόπος σου μὲ δυσαρεστεῖ. Κάμνω τὸ χρέος μου ὡς χριστιανὴ σώζουσα τὴν ζωὴν χριστιανοῦ, ἀλλὰ μισῶ καὶ σὲ καὶ τὸ ἔθνος σου.

Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἠθέλησε νὰ δικαιολογηθῇ, ἀλλ' ἡ νέα δὲν τὸν ἤκουσεν.

— Ἔλα, ἐπανέλαβεν ἡ κόρη, ἔχεις ἀκόμη μίαν πληγὴν τὴν ὁποίαν δὲν παρετήρησα. Ὑποσχέθητί με ὅτι δὲν θὰ ἐγγίσῃς τὴν χεῖρά μου, ὅτι δὲν θὰ μὲ ὁμιλήσῃς καὶ τότε ἐξακολουθῶ τὸ ἔργον μου.

Ὁ Λαμβέρτος προσβεβλημένος διότι ἠναγκάζετο νὰ δέχεται περιποιήσεις γινομένας μὲ τόσην δυσαρέσκειαν δὲν ἀπεκρίθη.

— Δὲν θέλεις λοιπὸν νὰ μὲ δώσῃς τὸν λόγον σου! ἠρώτησεν ἀποροῦσα ἡ Κάρμεν.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Γάλλος.

Ἡ κόρη ἐδίστασεν ὀλίγον· μετὰ ταῦτα δὲ ἀφήσασα ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ Λαμβέρτου τὰ πανία, τὸν ξαντὸν καὶ τὰ βάλσαμα τὰ ὁποῖα εἶχε φέρει, ἀνεχώρησεν ὑπερηφάνως.

— Τόσον χειρότερα, ἐψιθύρισε φιλοσοφικῶς ὁ Λαμβέρτος περιποιούμενος μόνος τὴν πληγήν του· ἡ νοσοκόμος μου εἶναι παραπολὺ ὑπερήφανος. Δὲν θέλω νὰ μὲ μεταχειρίζεται ὡς σκύλλον τὸν ὁποῖον τρέφουν καὶ δὲν ποτίζουν, ἐπρόσθεσε παρατηρήσας ὅτι ἡ Κάρμεν εἶχεν ἀναχωρήσει χωρὶς νὰ γεμίσῃ τὸ ἀγγεῖον. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε πάντοτε θέρμην, ἡ στέρησις ὕδατος τῷ ἦτο δεινοτάτη.

Τὴν ἐπαύριον ἡ Κάρμεν ἔφθασεν ἐνωρίτερα, κατακόκκινος ὡς ἂν εἶχε τρέξῃ. Ἅμα δὲ εἰσελθοῦσα ἐγέμισε τὸ ἀγγεῖον μὲ ὕδωρ τὸ ὁποῖον εἶχε φέρει ἐντὸς ἀσκοῦ. Ὁ ζουάβος ἔπιε καὶ ἐδρόσισε τὸν κατακαιόμενον λάρυγγά του.

— Ἐλησμόνησα χθὲς τὸ ἀγγεῖον, εἶπεν ἡ νέα μὲ φωνὴν ὀλιγώτερον ψυχρὰν ἢ τὴν παρελθοῦσαν· θὰ ὑπέφερες πολὺ ἀπὸ δίψαν.

— Ναί, ἀπεκρίθη.

Ἀδυνατήσας ἕνεκα τοῦ αἵματος τὸ ὁποῖον εἶχε χάσει ὡς καὶ ἕνεκα τοῦ πυρετοῦ, ὁ ταλαίπωρος εὑρίσκετο εἰς στιγμὰς εὐθυμίας, καθ' ἃς τὰ πάντα μᾶς φαίνονται ἀδιάφορα. Πλὴν τούτου ὅσον ὡραιοτέραν καὶ θελκτικωτέραν εὕρισκε τὴν Κάρμεν, τόσον ἐλυπεῖτο διὰ τὴν καταφρονητικὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν τῷ ἐδείκνυε. Διὸ ὅτε ἤρχισε νὰ περιποιῆται τὰ πληγάς του δὲν ἐκινήθη διόλου διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὸ ἔργον της.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησε μὲ ἀνησυχίαν ἡ νέα· μήπως εἶσαι πλέον ἀσθενής;

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ ζουάβος.

— Διατί λοιπὸν δὲν μὲ δίδεις τὸν βραχίονά σου;

— Διατί; .... Ἄκουσε, πρέπει νὰ σὲ ὁμιλήσω καθαρά· ἡ βοήθειά σου μὲ ταπεινόνει ἀφοῦ μὲ τὴν προσφέρεις μὲ τόσην δυσαρέσκειαν. Αἱ γυναῖκες τοῦ τόπου μου ἀγαποῦν τὴν πατρίδα των ὅσον καὶ σύ, κυρία· ἀλλ' ὅταν πρόκειται νὰ περιποιηθοῦν πληγωμένον, καὶ ἐχθρός των ἂν ἦναι, καὶ σκύλλος ἀκόμη, ἠξεύρουν καὶ εὑρίσκουν μίαν καλὴν λέξιν, ἕνα γλυκὺ μειδίαμα, τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν τὸν ἄῤῥωστον ὅσον καὶ ὅλα τὰ βάλσαμα.

Ἡ φωνὴ τοῦ νέου ἐφάνη ἀντηχήσασα εἰς τὴν καρδίαν τῆς Κάρμεν. Χαμηλώσασα δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ ἦθος τεταραγμένον ἔμεινεν ἐπὶ μικρὸν ἀκίνητος καὶ σιωπηλή.

— Δὲν θέλω νὰ μὲ σφίγξῃς τὸ χέρι μου ὡς χθές, εἶπε τέλος πάντων.

— Καλά, ἀπεκρίθη, ἀλλὰ νὰ μὴν ἦσαι πλέον τόσον ἀγρία ὡς χθές. Μὲ ἔχωνες τὸν ξαντὸν ἔχουσα τὸ ἦθος ὡς ἂν ἦτον μάχαιρα.

Ὡμίλει δὲ τόσον ἀστείως ὥστε ἡ Κάρμεν ἐμειδίασεν.

— Ἰδοὺ τί φυσιογνωμίαν ζητῶ, ἐπανέλαβε μειδιῶν καὶ αὐτός. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεσαι ὡραιοτέρα.

Αὕτη δὲ ἀνύψωσε χωρὶς νὰ ὀργισθῇ τοὺς ὤμους της, καὶ ἤρχισε νὰ βλέπῃ τὰς πληγὰς τοῦ Γάλλου. Δὶς ἢ τρὶς ὑψώσασα μηχανικῶς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπήντησε τὸ γλυκὺ καὶ εὐγνῶμον βλέμμα τοῦ Λαμβέρτου. Ὅτε δὲ ἐτελείωσε τὸ ἔργον, ἔθεσε πλησίον του τὰς τροφὰς ἃς εἶχε φέρει καὶ ἡτοιμάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ.

— Ἀκόμη μίαν στιγμήν, σὲ παρακαλῶ, τῇ εἶπε· εἶναι τόσον λυπηρὸν νὰ τρώγῃ τις μόνος! μάλιστα εἶμαι τόσον ἀνεπιτήδειος!

Ἐκάθησε λοιπὸν πάλιν ἡ νέα· ὁ δὲ Λαμβέρτος ἤρχισε νὰ τρώγῃ.

— Ἤθελα νὰ σὲ φέρω τι καλήτερον, ἐψιθύρισεν ἡ νέα κόρη, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Μεξικανοὶ ζῶμεν μὲ ὀλίγα καὶ τὰ τρόφιμά μας δὲν εἶναι ἄφθονα.

— Ἆ; δὲν μὲ μέλει· ἔχω μόνον νὰ σὲ προτείνω μίαν συμφωνίαν.

— Ποίαν;

— Νὰ μὲ φέρῃς αὔριον ὀλιγώτερα ὀπωρικὰ καὶ περισσότερα μειδιάματα.

— Θὰ ἦναι ὅμως ὀλιγώτερον θρεπτικά, ἀπεκρίθη παρασυρθεῖσα ὑπὸ τῆς ζωηρότητος τοῦ νέου.

— Ναί, ἀλλὰ θὰ εἶναι καὶ πλέον ἐνδυναμωτικά.

Συνειθισμένη οὖσα εἰς τὴν ἔμφασιν τῶν Μεξικανῶν νέων, οἵτινες ὁμιλοῦν εἰς τὰς ὡραίας ὡς ἥρωες ἱπποτικῶν μυθιστορημάτων, ἡ Κάρμεν δὲν ἐνόει τὸν χαρίεντα τρόπον τοῦ Λαμβέρτου. Ἡ φαιδρότης ὅμως αὐτῆς δὲν ὑπῆρξεν ἀνωφελής, διότι ἰσοστάθμησεν ὀλίγον τὸ καθ' ὑπερβολὴν ἐκφραστικὸν ἦθος τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ δὲν ἐφόβισε τὴν ὡραίαν Μεξικανήν. Χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἔμεινε μετ' αὐτοῦ περισσότερον ἢ ἄλ-

λοτε. Διὸ ὅτε ὁ ἦχος τῶν κωδώνων τῆς ἐκκλησίας ἐνθύμισεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἦτον ὀγδόη ὥρα ἀνεσκίρτησε.

— Παναγία μου! ἀνεφώνησε λαβοῦσα τὸ μικρὸν καλάθιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχε θέσει τὰ τρόφιμα.

— Ὑγιαίνετε! κυρία, εἶπεν ὁ Λαμβέρτος. Ἦσουν καλὴ ὡς ἄγγελος σήμερον. Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ καὶ σὲ καὶ τὴν οἰκογένειάν σου, καὶ νὰ μὲ ἀξιώσῃ νὰ σὲ δείξω μίαν ἡμέραν ὅλην τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ἡ καρδία μου!

— Αὔριον θὰ σὲ ἰδῶ πάλιν! εἶπε ἐκείνη μετά τινας συγκινήσεως.

Καὶ ἀνεχώρησε τρέχουσα.

Ὁ Λαμβέρτος ἐπλησίασε τὸ οὖς ἐπὶ τῆς γῆς διὰ ν' ἀκούσῃ περισσότερον καιρὸν τὸν ἦχον τῶν βημάτων της. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐπῆλθεν ἄκρα σιωπή.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ooo—

Ὑπόμνημα περὶ τοῦ Γραικικοῦ νοσοκομείου τῶν Ἑπτὰ Πύργων. Συνέγραψεν Α. Γ. Πασπάτης ἰατρός, μέλος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰατρικοῦ Συλλόγου. Ἐν Ἀθήναις 1862.

—

Τῷ διευθυντῇ τῆς Πανδώρας.

Εὐχαριστῶ τε καὶ διὰ σοῦ εὐχαριστῶ τὸν φίλον Κ. Πασπάτην διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ συγγράμματός του. Μονάζων σχεδὸν εἰς πόλιν πάλαι μὲν *Εὐδαίμονα Ἰουλίαν* (Felix Julia) ὀνομασθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων διὰ τὸ εὔφορον τῆς γῆς καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ ὁρίζοντος καὶ τοῦ κλίματος τὸ εὐκραὲς καὶ τὸ τερπνότατον τῆς τοποθεσίας, νῦν δὲ οὐ μικρὸν παρεμφέρουσαν διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὴν στενότητα τῶν ὁδῶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἷα ζωηρότατα περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Κ. Πασπάτη, ἐνετρύφησα ὁλόκληρον ἡμέραν ἐν τῇ ἀναγνώσει τοῦ σταλέντος μοι βιβλίου, πολλὴν πορισθεὶς τὴν ὠφέλειαν. Ἐνθυμεῖσαι ἴσως ὅτι, ὅτε τὸ παρελθὸν θέρος διέτριψα δύο περίπου μῆνας εἰς τὴν βασιλίδα ἐκείνην τῶν πόλεων, ψυχαγωγούμενος ὑπὸ τῆς ἀπαραμίλλου φύσεως ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ τῆς εὐμενοῦς προσομιλίας εὐαρίθμων τινῶν φίλων, ἀνέγνων περικοπάς τινας τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγράμματος, χειρογράφου ἔτι ὄντος, οὗ τινος τὸ σπουδαῖον καὶ ἐπωφελὲς προανήγγειλον ἔκτοτε ἰχνογραφῶν ἀναμνήσεις (*). Ἀλλὰ καὶ σήμερον, φοβούμενος μή ποτε ἀναγινώσκων τις τὴν ἐπιγραφὴν νομίσῃ ὅτι εἰς μόνους τοὺς περὶ τὴν ἰατρικὴν ἀσχολουμένους καὶ ἰδίως τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀσκληπιάδας διαφέρει, γινώσκων ἄλλως τε ὅτι δὲν τάσσονται μετὰ τῶν ἐνθερμοτέρων φιλαναγνωστῶν οἱ καθ' ἡμᾶς τῶν Ἑλλήνων παῖδες, παρακαλῶ σε νὰ ἀναγγείλῃς ἐκ νέου τὸ σύγγραμμα δημοσιεύων, ἂν ἐγκρίνῃς, καὶ τὴν παροῦσαν. Καὶ ἐν γένει μὲν ἐπεθύμουν νὰ ἀνεγίνωσκον ἐνίοτε οἱ ὁμογενεῖς καὶ ἰατρικάς τινας πραγματείας, δὲν λέγω ὅλως ἐπιστημονικάς, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων αἵτινες, ὡς τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Πασπάτη, διδάσκουσι τέρπουσαι πῶς νὰ ῥυθμίζωμεν τὰ τῆς διαίτης ἡμῶν τε καὶ τῶν οἰκογενειῶν ἡμῶν· *χάριν προφυλάξεως τῆς ὑγείας.* Ἐνθυμεῖσαι ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον « τὴν ἰατρικὴν τέχνην οὐ μόνον θεραπευτικὴν τῶν νοσούντων ἀλλὰ καὶ φυλακτικὴν τῆς ὑγείας εἶναι. » Ἰδίως ὅμως ἀναγκαιοτάτη φαίνεταί μοι ἡ μελέτη τοῦ *Ὑπομνήματος*, διότι δὲν διδάσκει ἁπλῶς εἰς τὸν ἐπιστήμονα τὰς αἰτίας, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας τῶν νοσημάτων, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκζητοῦντα τὸν πολιτισμὸν καθοδηγεῖ πῶς ν' ἀποφεύγῃ ἢ μᾶλλον πῶς νὰ προλαμβάνῃ τὰ νοσήματα ταῦτα. Σημείωσαι δὲ ὅτι πολιτισμὸν δὲν ἐννοῶ, ὡς πολλάκις ἔγραψα καὶ ὡς οὐδέποτε θέλω ἀπαυδήσει ἐπαναλαμβάνων, τὸ ξενοφώνως λαλεῖν καὶ περικόμψως ἐνδύεσθαι καὶ ἀπομιμεῖσθαι ἀντὶ τῶν ἀρετῶν τὰ αἴσχη τῶν ξένων ἱστοριῶν· ἀλλὰ τὸ κρᾶμα τῶν ἀρετῶν ἐκείνων ἃς καὶ οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἠξίουν εἰς κατάρτισιν ἀνδρὸς ἀληθῶς ἐλευθέρου καὶ πολίτου χρησίμου, ἤτοι τὴν καλλιέργειαν τοῦ νοὸς διὰ σώφρονος καὶ συνετῆς διδασκαλίας, τὴν ἐν χρηστότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐκπαίδευσιν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν διὰ καταλλήλου διαίτης εὐεξίαν τοῦ σώματος. Τοιαύτη καὶ τοῦ Κ. Πασπάτη ἡ γνώμη. «Μεταξὺ, λέγει, ἡμῶν τῶν Γραικῶν, πολὺ ἐπεθύμουν νὰ γίνεται συχνότερα λόγος περὶ διαίτης καὶ καθαριότητος· ἡ περὶ τῶν τοιούτων ἄγνοια ἡμῶν εἶναι ἀσύγγνωστος. Ἐνῷ ἄλλοτε οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφρόντιζον νὰ ἐνισχύωσι τὸ σῶμα καὶ νὰ καλλωπίζωσιν αὐτὸ διὰ παντοίων γυμνασμάτων καὶ ἀθλήσεων, ἡμεῖς ἀμεριμνοῦμεν κακῶς ἐνδιαιτώμενοι καὶ κάκιστα τρεφόμενοι. Ἐνῷ εἰς τὰ συμπόσια αὐτῶν, πρώτιστον μέλημα ἦσαν πάντα τὰ ἀφορῶντα

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἰδοὺ τί ἔγραφε τότε ὁ ἐπιστέλλων τὰ ἀνωτέρω· « Ὁ ἰατρὸς Α. Γ. Πασπάτης, γνωστὸς τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Πανδώρας διὰ τὰς περὶ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας μελέτας αὐτοῦ, ἐκδίδει ἔσον οὔπω βιβλίον περὶ τοῦ Γραικικοῦ μὲν νοσοκομείου ἐπιγραφόμενον, περιεργοτάτας ὅμως περιέχον εἰδήσεις περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κτλ. κτλ.» Ὅρα Πανδ. τόμ. ιγ'. σελ. 235.

τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν καὶ τὰ πρώτιστα στοιχεῖα ὑγιοῦς τροφῆς... Ἂν προτέρα πολυχρόνιος ἀμάθεια καὶ νωθρότης ἐσκότιζε τὸν νοῦν καὶ ἐξενεύριζε τὰ σώματά μας, σήμερον καλήτερα διδασκόμενοι ἂς φροντίζωμεν πάντα τὰ συντείνοντα εἰς ὑγιεστέραν τροφὴν καὶ πλειοτέραν καθαριότητα τῶν πόλεών μας. Ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι πρώτιστον μέλημα τῶν ἰατρῶν, καὶ οἱ ἄμοιροι τῆς ἰατρικῆς ἰδιῶται, σκεπτόμενοι τὰ μαθήματα ταῦτα, ὠφελοῦν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους ἐργάτας»(1).

Εἰς τοῦτο ἐν γένει τὸ ἀντικείμενον περιστρέφεται ἡ ὅλη συγγραφή. Τοσούτῳ δὲ ἀναπόφευκτον εἰς τὴν ὑγείαν καὶ ἑπομένως εἰς τὴν εὐζωΐαν τῶν ἀνθρώπων θεωρεῖ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν κατάλληλον δίαιταν, ὥστε οὐ μόνον νὰ ἐνδιατρίψῃ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἀναγκάζεται εἰς τὰ αὐτά. Ἀποτείνεται δὲ καὶ πρὸς ἰατροὺς καὶ πρὸς ἰδιώτας καὶ πρὸς κυβερνήσεις· τούτων μάλιστα τὸ χρέος εἶναι πολὺ ἀνώτερον καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν ἰατρῶν· διότι, ὁ μὲν ἰατρὸς καθοδηγεῖ καὶ παραγγέλλει, ὁ δὲ ἰδιώτης ἐκτελεῖ τὰς παραγγελίας ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· ἀλλὰ περὶ τῶν πλατειῶν, τῶν ὁδῶν, τῶν ὀχετῶν, τοῦ ὕδατος, τῆς καθαριότητος τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, τίς ἄλλος πλὴν τῆς ἐξουσίας δύναται νὰ φροντίσῃ; « Τί ἄρα, ἐπιφωνεῖ, παρακινεῖ τοὺς εὐρωπαίους νὰ κατεδαφίζωσι τ' ἀρχαῖα καὶ ἀνήλια τμήματα τῶν πόλεων, νὰ μεγαλύνωσι τὰς εὐρυχώρους πλατείας καὶ νὰ πλατύνωσι τὰς ὁδούς; Δὲν εἶναι μόνος ὁ καλλωπισμός... εἶναι ἡ μέριμνα περὶ τῆς εὐζωΐας τῶν πολιτῶν, κτλ » (2).

» Καὶ βεβαίως δὲν εἶναι μόνον ὁ καλλωπισμός· κατὰ τὴν διευθέτησιν τῶν πόλεων πρῶτον πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὁ βουληφόρος ἀνὴρ, « ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, » τὴν *ὑγείαν* τῶν πολιτῶν, δεύτερον τὴν *εὐκολίαν* καὶ τρίτον τὸν *καλλωπισμόν*. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια αὕτη παρεγνωρίσθη δυστυχῶς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τῆς πλέον τῆς Τουρκίας εὐρωπαΐζούσης, καὶ μεγαλαυχούσης μάλιστα ὅτι εὐρωπαΐζει, Ἑλλάδος. Αἱ πλέον πολυάνθρωποι καὶ πλέον χρήσιμοι συνοικίαι παρημελήθησαν· παντοειδεῖς ἀκαθαρσίαι σήπονται σεσωρευμέναι εἰς στενὰς ὁδοὺς καὶ πλατείας, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν δυσωδίαν διασκορπίζει καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν ἀδιακόπως ὁ ἀὴρ, ἐνῷ ὁ ὀβολὸς τοῦ φορολογουμένου πτωχοῦ ἐδαπανήθη *πρὸς τὸ θεαθῆναι*.

Εἰ καὶ αὐταπόδεικτος εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν περιεχομένων ἐν τῷ *Ὑπομνήματι*, ὁ συγγραφεὺς ὅμως ἵνα ἐξαλείψῃ καὶ τοὺς τελευταίους δισταγμοὺς τῶν κατὰ παράδοσιν ἀκολουθούντων σύστημα διαίτης ὀλέθριον, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἐπικουρίαν ἀηττήτων συμμάχων, λεπτομερεστάτους λέγω ἀριθμητικοὺς πίνακας, τοὺς ὁποίους συνέταξε μετὰ μακροὺς καὶ πολλοὺς κόπους. Ἐν αὐτοῖς βλέπομεν καὶ ἀριθμὸν νοσούντων καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ πατρίδας καὶ θανάτους καὶ ἰάσεις· καὶ ὁ μετερχόμενος ἐπάγγελμά τι, ὁ ῥάπτης φέρ' εἰπεῖν, ὁ ἁλιεὺς, ὁ ὑδροφόρος, ὁ κονιατὴς, μανθάνει τί ἔβλαψε τοὺς ὁμοτέχνους αὐτοῦ, καὶ πῶς διαιτώμενος θέλει ἀποφύγει τὰ παθήματα ἐκείνων.

Ἀλλὰ μὴ νομίσῃ τις ὅτι μόνον ἰατρικὴν ἔχει τὴν ἀξίαν τὸ ἀνὰ χεῖρας πόνημα· ἡ ἱστορικὴ, εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον τὸν ἀνιατρολόγητον, εἶναι πολυτιμοτέρα· διότι ἐν αὐτῷ μανθάνομεν ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγχωρίων, Ἀνατολιτῶν, Ρουμελιωτῶν, Ἑπτανησίων, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν καὶ ἄλλων. « Ὁ καφεπώλης, παραδείγματος χάριν, εἶναι πολλάκις καὶ κουρεὺς καὶ φλεβοτόμος καὶ ὀδοντοϊατρός. Πελώριος κλυστὴρ, φιάλαι πλήρεις βδελλῶν, κοσμήματα ἐξ ὀδόντων εἰς τὴν θύραν του, εἶναι τὰ ἀρίδηλα τεκμήρια τῆς πολυτεχνίας τοῦ ἀνδρός....» (1). Οὐαὶ τῷ ταλαιπώρῳ οὗτινος αἱ φλέβες ἢ ἄλλο τι μέλος τοῦ σώματος πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἱπποκράτους τούτου!

« Ῥυπαρώτερα πολὺ εἶναι τὰ ἀρτοποιεῖα τῶν Ἀλβανῶν· ἐντὸς τῶν ἄνω δωματίων ὅπου οἱ ἐργάται συγκοιμῶνται, ἀπορεῖ ὁ εἰσερχόμενος μὴ βλέπων μήτ' ἀνακλιντῆρας, μήτε κλίνας πρὸς κατάκλισιν τῶν πολυέργων ἐργατῶν· τάπητες χονδροὶ, ῥυπαροὶ, κάκοσμοι, χρησιμεύουν ὡς καλύμματα καὶ στρώματα. Ἐπὶ τούτων τὴν ἡμέραν συγκάθηνται καὶ ἐπὶ τούτων τὴν νύκτα κατακλίνονται· τὰ αὐτὰ ἐνδύματα φέρουν πάντοτε, ζωΰφια παντὸς εἴδους συμβιοῦν εἰς τὰ ῥυπαρὰ ταῦτα δωμάτια, ὅπου εἰς ὅλας τὰς ὀπὰς εἰσεχώρησεν ἡ ἄλευρος. Παντοῦ στίγματα ἐλαίου, παντοῦ τὰ ἄπλυτα ἀγγεῖα τῆς ἡμερησίας αὐτῶν τροφῆς » ... (2). « Ὅλοι οἱ ἀρτοποιοὶ οὗτοι εἶναι ὑψηλοὶ, ἰσχνοὶ καὶ ἄχροες. Καθὼς οἱ συντεχνῖται Χῖοι, οὕτω καὶ αὐτοὶ περιφέρονται εἰς τὰς ὁδοὺς, πωλοῦντες τοῦ φούρνου τὸν ἄρτον. Ὅπου κτίριον μὲ πολυαρίθμους ἐργάτας, ἐκεῖ μὲ τὸ τρισκέλιον καὶ τὸν πλατὺν πίνακα ἀναφαίνεται ὁ ἀλβανὸς ἀρτοπώλης. Ὅπου συνάθροισις λαοῦ ἢ πανήγυρις, ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἄρτου καὶ κολλικίων στέκεται ὁ Ἀλβανὸς ἀμέριμνος καὶ ἀμέτοχος τῆς εὐφροσύνης τοῦ λαοῦ. Ῥωμαλεώτερος καὶ καρτερικώτερος τοῦ Χίου, ὁ Ἀλβανὸς δὲν φοβεῖται οὔτε βροχὴν, οὔτε χιόνα· ἀξιέπαινος ἡ καρτερία τοιούτων ἀνδρῶν. Τίς ποτε ἔχασε τὸν ἀλβανὸν ἀρτοπώλην ἕνεκα βροχῆς ἢ ψύχους; τίς δὲν ἐθαύμασε τὴν ὑπομονήν του, τὸ ἑσπέρας ψυχροῦ χειμῶνος, ὅταν στεκόμενος εἰς γω-

(1) Ὑπόμν. περὶ τοῦ Γραικ. νοσοκομείου σελ. ιγ'.
(2) Αὐτ. σελ. ή.

(1) Αὐτ. σελ. 148. (2) Αὐτ. σελ. 188.

νίαν τινὰ τοῦ δρόμου, ὑπὸ ἐξώστην ἢ γείσωμα, ἐπερίμενε ν' ἀποπωλήσῃ τὸν ὕστερον ἄρτον καὶ τὸ ὕστερον κολλίκιον » (1);

Μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβείας καὶ τῆς αὐτῆς γραφικῆς χάριτος ἐξεικονίζεται καὶ τῶν λοιπῶν χειρωνακτῶν καὶ βιομηχάνων ὁ βίος. « Οἱ κτίσται, Μακεδόνες καὶ Ἠπειρῶται, γινώσκουσι τὸ χαράσσειν τὴν ἰδίαν ὑπογραφὴν καί τινας ἀριθμοὺς καὶ εἶναι φίλεργοι, οἰκονόμοι καὶ ἐγκρατέστατοι. Δυστυχέστερον καὶ πενέστερον βίον οὐδεμία ἄλλη συντεχνία διάγει. Ἀγροῖκος καὶ ἀφιλόδοξος, ἐργάτης ἀρχίζει ἐργάτης γηράσκει, καὶ οὐδεμία φιλοτιμία τὸν κεντᾷ νὰ προοδεύσῃ εἰς ἐπικερδέστερον ἄλλο ἔργον » (2). « Οἱ ποιμένες (Βούλγαροι) ἐρχόμενοι εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐξίστανται διότι δὲν εἶδον ποτὲ κλίνην. Τινὲς ζητοῦν νὰ μάθωσι τίνα τρόπον πρέπει νὰ κατακλιθῶσι· θέτουν τὸ προσκέφαλον ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ὡς κάλυμμα περιτυλίσσουν τὴν κεφαλὴν μὲ τὰς σινδόνας. Τὸ δὲ ἐπάπλωμα περιστρέφουν γύρω εἰς τὸ σῶμά των ὡς ἐπενδύτην, κατὰ τὴν πατροπαράδοτον συνήθειάν των εἰς τὰς καλύβας καὶ τὰ ἀγροκήπια. Νωθροὶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἰατροῦ μὲ χαίνοντα στόματα καὶ ἄσημα ὄμματα ἀκροάζονται μὴ γνωρίζοντες τί ν' ἀποκριθῶσιν. Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἰατροῦ ἂν ἡ κεφαλή των πονῇ ἢ ἡ γλῶσσα εἶναι ξηρά, πολλοὶ κινοῦν μὲ βίαν τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ τὰ δάκτυλά των σύρουν ἔξω τὴν γλῶσσαν. Ἄλλοι εἰς τὴν ἀνάῤῥωσίν των παραπονούμενοι μὲ τὸν λευκὸν ἄρτον, τὸν ὁποῖον καλοῦν ἀνούσιον βάμβακα, καὶ τὸν ἀηδῆ τοῦ κρέατος ζωμόν, ζητοῦν ἐπιμόνως τὸν συνήθη μέλανα ἄρτον μετ' ἐλαιῶν καὶ κρομμύων » (3).

Τοῦ ἀνατολίτου παντοπώλου ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία εἶναι οὐδὲν ἧττον περίεργοι. Χρηστοηθέστατοι εἰς ἄκρον ἐμπορεύονται καὶ εἰς αὐτὰς τῶν Ὀθωμανῶν τὰς συνοικίας, « τὰ δὲ ἐργαστήριά των εἶναι πολλάκις ἡ λέσχη τῶν γειτόνων, ὅπου ἀφόβως συνδιαλέγονται, ἐνῷ ὄρθιος καὶ μετὰ χειρῶν σταυρωμένων τακτικῶς ἀκροάζεται ὁ παντοπώλης . . . Τὸ μελανοδοχεῖόν του καὶ ὁ ἄφθαρτός του κάλαμος, αἰωνίως περιφέρονται εἰς τὰς οἰκογενείας δι' ἐπιστολὴν ἢ συνταγὴν ἰατροῦ » . . . . (4).

Ἐπεθύμουν νὰ ἐρανισθῶ καὶ ἄλλα παρὰ τοῦ *Ὑπομνήματος* ἵνα καταδείξω ἔτι μᾶλλον τὴν διπλῆν ἀξίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ πολὺ ἤθελον ὑπερβῆ τὰ ὅρια τῆς ἐπιστολῆς, προσθέτω μόνον ὅτι ἄλλος πλὴν ἰατροῦ, καὶ ἰατροῦ παρατηρητικοῦ καὶ ἐμβριθοῦς ὡς ὁ Κ. Πασπάτης, ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰσχωρήσαντος καὶ εἰς τὰ πενιχρότερα τῶν καταγωγίων τῆς ἀπεράντου ἐκείνης πόλεως, ἦτο ἀδύνατον νὰ φέρῃ εἰς φῶς τοιαύτας περιεργοτάτας καὶ διδακτικωτάτας εἰδήσεις.

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι πολλοὶ ἐξ ἡμῶν μεταρσιολογοῦντες καὶ εἰς συζητήσεις πολιτικὰς ἀναπτερούμενοι μειδιῶσι μετὰ περιφρονήσεως πρὸς τὰ τοιαῦτα, καὶ ταπεινὰ καὶ ἕωλα καὶ κενόσπουδα ἀποκαλοῦσιν. Ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς καλὸν ἴσως νὰ ὑπενθυμίσω τί ἐδόξαζον δύο μεγάλοι συγγραφεῖς, ὁ εἷς πρὸ χιλίων ὀκτακοσίων καὶ ὁ ἕτερος πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀκμάσαντες· ὁ πρῶτος ἀνῆκεν εἰς τὸ τότε σοφώτερον ἔθνος τῆς γῆς, εἰς ὃ καὶ ἡμεῖς καυχώμεθα ὅτι ἀνήκομεν, καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὸ σήμερον ἰσχυρότερον, πρακτικώτερον καὶ πλουσιώτερον ἔθνος τῆς ὑφηλίου.

« Πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιά τις ἔμφασιν ἤθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι ». Τοῦτο εἶπε συγγραφεύς τις ἕλλην ὀνομαζόμενος Πλούταρχος.

Ἰδοὺ δὲ τί εἶπε καὶ ὁ ἄλλος, πλατύτερον ἑρμηνεύσας τὴν ἰδέαν τοῦ ἕλληνος φιλοσόφου· ὁ ἄλλος οὗτος ὠνομάζετο Μακώλαι καὶ ἦτο Ἄγγλος.

« Οἱ καταγινόμενοι περὶ τὴν ἔρευναν τῶν προόδων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν τεχνῶν, εὐγνωμονοῦσι βεβαίως πρὸς τὸν μετριόφρονα ἱστορικὸν τὸν ἀναγράφοντα ἤθη καὶ ἔθιμα τοπικά· ἴσως δὲ καὶ εὔχονται ὅπως οἱ ἀξιοῦντες ὄνομα μεγάλου ἱστοριογράφου, συντέμνοντες ἐνίοτε τὰς διηγήσεις τῶν στρατιωτικῶν ἐξελιγμῶν ἢ τῶν πολιτικῶν σκευωριῶν, ζωγραφῶσι τὴν ὄψιν τῶν αἰθουσῶν καὶ τῶν κοιτώνων τῶν πατέρων ἡμῶν » (1).

Ἀλλ' ἐῶν χαίρειν τοὺς οὐρανοβάμονας, προτρέπω ἰδίως τοὺς μεριμνῶντας περὶ τῆς ὑγείας ἑαυτῶν καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς νὰ ἀναγνώσωσι τὸ *Ὑπόμνημα*· προτρέπω δὲ κατ' ἐξαίρεσιν τοὺς διαπύρους τοῦ ἀργυρίου ἐραστάς, πρὸς οὓς πολλάκις καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀποτείνεται· διότι οὗτοι, φειδόμενοι νὰ δαπανῶσιν εἰς ὑγιᾶ τροφὴν καὶ κατοικίαν, ἀναγκάζονται νὰ δαπανῶσιν εἰς ἰατροὺς ἀναλίσκοντες συγχρόνως καὶ τὴν ὑγείαν αὐτῶν.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς τίνα τῶν ἀρχαίων ἀνέγνων ὅτι παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς Ἀρμενίας Τίγρητα ἐγεννᾶτο ἄλλοτε (ἂν καὶ σήμερον γεννᾶται ἀγνοῶ) « βοτάνη κριθῇ παρόμοιος ἀγρία, ἣν οἱ ἐγχώριοι θερμαίνοντες ἐν ἐλαίῳ καὶ ἀλειφόμενοι οὐδέποτε ἐνόσουν μέχρι τῆς ἀνάγκης τοῦ θανάτου.»

Ὁμοίαν τῇ βοτάνῃ τοῦ Τίγρητος ἀξίωσιν δὲν ἔχει βεβαίως τὸ *Ὑπόμνημα*· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν ἀκολουθήσοντα τὰ ἐν αὐτῷ παραγγέλματα, διπλασίως σωτήριος θέλει ἀποβῆ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ συγγράμματος, εἴς τε τὴν ὑγείαν καὶ εἰς τὸν κορβανᾶν αὐτοῦ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν θέλει ἀπο-

(1) Ὑπόμν. σελ. 189.
(2) Αὐτ. 235. (3) Αὐτ. 250. (4) Αὐτ. 288.

(1) Macaulay, the history of England. τόμ. Α'. Κεφ. Γ'.

ζή σωτήριος καὶ εἰς τὸν ἰατρὸν συγγραφέα, διότι πλουτίζων τοὺς ἄλλους δι' ὑγείας καταδικάζει εἰς φθίσιν τὸ ἴδιον βαλάντιον. Ἔῤῥωσο.

Ἐν Βηρυτῷ, τὴν 20 Μαΐου 1863.

Ν. Δ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΟΥΛΙΟΥ 1, 1863.

—ooo—

Ἀξιοθρήνητα συνέβησαν κατὰ τὸ τελευταῖον τριτημόριον τοῦ παρελθόντος μηνὸς εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἂν ταῦτα συνέβαινον πρὸ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ βασιλέως, θὰ ἦσαν μὲν πάντοτε ἀξιοκατάκριτα, ἀλλὰ τοὐλάχιστον θὰ ἐδικαιολογοῦντο ὑπὸ τῆς ἀναρχίας· μετὰ τὴν παραδοχὴν ὅμως τοῦ στέμματος, ἡ ἀναρχία, καὶ μακρὰν ὄντος τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, δὲν εἶχε λόγον ὑπάρξεως· πάντες ἀνεγνώρισαν ἀνεξαιρέτως τὸν βασιλέα καὶ πάντες ἤνοιξαν προθύμως τὰς ἀγκάλας ἵνα ὑποδεχθῶσιν αὐτόν. Καὶ στυγερὸς μὲν πάντοτε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος· τρομερὸν νὰ χύνῃ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ αἷμα· ἀλλ' ἐὰν εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῇ ὡς γινόμενος ἕνεκα ἀρχῶν, ποία ἡ ἀρχὴ δι' ἣν ἐγένετο ὁ τελευταῖος τῶν Ἀθηνῶν; Ἐγένετο τάχα ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ πρώην ἡγεμόνος; ὑπὲρ ἢ κατὰ δημοκρατίας; ὑπὲρ ἢ κατὰ συντάγματος; ὑπὲρ ἢ κατὰ κοινοκτημοσύνης; ἑνὶ λόγῳ ὑπὲρ ἢ κατὰ πολιτικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς ἢ κοινωνικῆς τινος δοξασίας ἔστω καὶ ἐπουσιώδους; οὐχί! μυριάκις οὐχί! Διατί λοιπὸν ἐγένετο; Ἐγένετο ὑπὲρ κατακτήσεως τῆς ἐξουσίας, καὶ κατακτήσεως ὅλως προσκαίρου, καὶ ἐγένετο ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων οἵτινες ἀνέτρεψαν ὡς δημοβόρον τὴν δυναστείαν τοῦ Ὄθωνος.

Εὐτυχῶς σήμερον ὅτε γράφομεν ὁ μέγας κλύδων ἐκόπασε· τὸ φάσμα ὅμως τῆς ἐμφυλίου πάλης σείεται ἔτι καθῃμαγμένον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν· μητέρες κλαίουσιν υἱοὺς καὶ ἀδελφαὶ ἀδελφοὺς καὶ γυναῖκες συζύγους. Πῶς δὲ θέλει ἐξηγηθῇ εἰς τὴν Δανίαν; Ἀλλ' ἂς ἐλπίσωμεν καὶ πάλιν καὶ ἂς εὐχηθῶμεν πρὸς Θεὸν μήποτε εἴπωμεν μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ὅτι « αἱ ἐλπίδες εἰσὶν ἐγρηγορότος ἐνύπνιον! »

Κατὰ τὴν ἀπαισίαν ταύτην πάλην ἡ Ἐθνοφυλακὴ τῆς πρωτευούσης ἦτο ὁ φύλαξ ἄγγελος τῶν πολιτῶν· ἀπέδωκε δὲ πρὸ πάντων δύο μεγίστας ὑπηρεσίας οὐχὶ πλέον εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀλλ' εἰς τὸ ἔθνος· α', συνήθροισε τοὺς διεσκορπισμένους καὶ ὀῤῥωδοῦντας πληρεξουσίους καὶ κατώρθωσε τὴν συνεδρίασιν καθ' ἣν διωρίσθη Κυβέρνησις, καὶ β', ἀναλαβοῦσα προθύμως νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ἔργα τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς, τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς ἀστυνομίας, διευκόλυνε τὴν ἀναχώρησιν τῶν στρατευμάτων καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ ἀρχηγείου τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς διευθύνσεως τῆς ἀστυνομίας. Ἐκ τούτων δὲ κρίνοντες δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἐθνοσωτήριος θὰ ὑπάρξῃ καὶ τοῦ λοιποῦ ἡ διαγωγὴ αὐτῆς· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀνάγκη ν' ἀπέχῃ αὐστηρῶς πάσης μεροληψίας, καὶ ὁδηγὸν μόνον νὰ ἔχῃ τὸν νόμον, τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἀληθῆ δόξαν τῆς πατρίδος.

Αἱ ἐφημερίδες ἐξιστόρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον τὰ ὀδυνηρὰ συμβάντα· ἡμεῖς δὲ ἐπαναλαμβάνομεν τὰ διατρέξαντα ὁδηγὸν ἔχοντες κατὰ προτίμησιν τὸν *Φιλόλαον*, ὡς διηγούμενον αὐτὰ ἐν εἴδει ἡμερολογίου, καὶ διὰ τοῦτο πληροφοροῦντα ἀκριβέστερον τὸν ἀναγνώστην.

Ὡς εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ ἡ Συνέλευσις ἐνέκρινε τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ Γάλλου Soulié, ἐγκρίνασα βεβαίως οὕτω καὶ τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς πρακτικὰ τῆς κυβερνήσεως, καθόσον μάλιστα ἀπέῤῥιψε καὶ τὰς τροπολογίας, αἵτινες εἶχον ὑποβληθῆ καθαπτόμεναι τῆς διαγωγῆς τοῦ ὑπουργείου. Καὶ ὅμως ἀνενεώθη μετὰ μίαν ἡμέραν πάλη σφοδρὰ κατ' αὐτοῦ ἕνεκα αὐτῆς ταύτης τῆς ἀποζημιώσεως. Ἡ πάλη ἐξηκολούθησεν ἀκάθεκτος ἐπί τινας ἡμέρας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀπεῤῥίφθη ἡ κατηγορία καὶ ἐθριάμβευσε τὸ ὑπουργεῖον. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἶχε παραιτηθῆ ὁ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργὸς καὶ ἀνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Κ. Κορωναίου. Ἐλέγετο δὲ ὅτι ἅμα μετὰ τὴν νίκην ἔμελλον νὰ παραιτηθῶσι καὶ οἱ λοιποί, ἀλλ' ἡ φήμη ἦτο ψευδής.

« Ἰδοὺ κατὰ τὸν *Φιλόλαον* τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

» *Τρίτη*. 18 Ἰουνίου, *ὥρᾳ* 1 Μ. Μ. Φήμη διέτρεχεν ὅτι ἡ ληστρικὴ συμμορία τοῦ Κυριάκου, ἡ τραπεῖσα εἰς τὸν ληστρικὸν βίον πρὸ δύο ἡμερῶν, πολιορκεῖται στενῶς ἐν τῇ θέσει *Σταυρὸς* πρὸς βοῤῥᾶν τοῦ Ὑμηττοῦ.

» *Ὥρᾳ* 4. Ἄλλη φήμη διέτρεχε τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ὅτι ὁ λήσταρχος συνελήφθη καὶ προσάγεται εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Τῷ ὄντι περὶ ὥραν 5 παραδοθεὶς εἰς τὴν πολιορκοῦσαν αὐτὸν στρατιωτικὴν δύναμιν, τοὺς χωροφύλακας, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἔλθῃ ἔνοπλος, *ἀφίχθη* μέχρι τῆς Μονῆς τῶν Ἀσωμάτων, ὅπου ἐζήτησε νὰ ὑδρεύσῃ καὶ ἀναπαυθῇ ὀλίγον· αἴφνης δὲ καταλαμβάνει τὰ πλησίον κελλία καὶ προτείνει ὅπλα κατὰ τῆς συνοδίας· οἱ χωροφύλακες ἰδόντες ταῦτα ἔπραξαν τὰ ἴδια. Ἐν τῷ μεταξὺ καλεῖται τὸ πλησίον ἐδρεῦον τάγμα τοῦ Λεωτσάκου νὰ πολιορκήσῃ τὸ μέρος, ὅπως καταναγκάσῃ τοὺς κεκλεισμένους νὰ παραδοθοῦν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐστάλη πρὸς αὐτοὺς εἷς ἀνθυπασπιστής, ὅστις ἐπιστρέφων εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ, οὗτος δὲ μετὰ τοῦ Κ. Στρατιωτι-

κοῦ διοικητοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ εἰπὼν ὅτι, ἂς ἀφεθῇ ἡ ὑπόθεσις εἰς αὐτὸν καὶ ὑπόσχεται νὰ τοὺς παραδώσῃ. Ὁ ὑπουργὸς ἀπήντησεν ὅτι ὑπαρχούσης κυβερνήσεως καὶ ὑπουργοῦ, ὀφείλει νὰ μὴ ἀναμιγνύηται παντάπασιν εἰς ξένα καθήκοντα. Μετ᾽ ὀλίγον μετέβη ὁ ἴδιος, ἀνεκρίθη, συλλαμβάνεται καὶ ἀπάγεται πάραυτα εἰς τὸν ἐν Πειραιεῖ ἐλλιμενισμένον ἀτμοδρόμωνα. Ὁ Κ. Κωροναῖος παραγγέλλει τὸν διοικητὴν τοῦ πυροβολικοῦ νὰ διατάξῃ νὰ μεταβοῦν δύο πυροβόλα διὰ νὰ προσβάλλουν τοὺς κεκλεισμένους. Λέγεται ὅτι ὁ Κ. Διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ συνήνεσε καὶ ἀπεστάλησαν δύο τοιαῦτα. Τὸ τάγμα ὅμως τοῦ Λεωτσάκου μαθὸν τὴν σύλληψίν του ἐπαναστατεῖ, συλλαμβάνει τὰ πυροβόλα, καὶ μετ᾽ ὀλίγον συλλαμβάνει καὶ δύο ὑπουργοὺς τὸν Κ. Κουμουνδοῦρον καὶ Καλλιφρονᾶν, οἵτινες μετέβησαν ἐκεῖσε νὰ καταπραΰνουν καὶ μαλακύνωσιν εἰρηνικῶς τοὺς στρατιώτας.

»9 *ὥρα τῆς νυκτός*. Τὰ πεζικὰ τάγματα, τὸ ἱππικὸν, ἡ διλοχία τῶν πυροσβεστῶν παρατάττονται ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ συντάγματος, ὡς καὶ τὸ τάγμα τῆς Ἐθνοφυλακῆς τῆς συνοικίας τῆς Πλάκας. Προσκαλεῖται τὸ πυροβολικὸν νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κ. Π. Κωροναίου, ἀλλ᾽ ἀρνεῖται. Ἐνταῦθα συνωθοῦνται πλῆθος πολιτῶν, μέρος τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλοι πολῖται.

»12 *ὥρα*. Παραλαμβάνεται ὑπὸ πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ πληρεξουσίων ἡ μουσικὴ καὶ παιανίζουσα μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Δ. Βούλγαρη, ὅπου εἷς λαβὼν τὸν λόγον ἀναγγέλλει τὰ γεγονότα καὶ τὸν κηρύττει ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ, ὡς τὸν μόνον ἄξιον νὰ διοικήσῃ τὸ σκάφος τῆς πολιτείας μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Γεωργίου. Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ Κ. Βούλγαρης οὕτως· «Ἐπαινῶ τὸν πατριωτισμόν σας καὶ ἐπικροτῶ εἰς τὰ εὐγενῆ αἰσθήματά σας. Εἶμαι ὁ μόνος ὅστις ἐκοπίασα ὑπὲρ τῆς νέας μεταβολῆς τῶν πραγμάτων καὶ εἶμαι ἤδη ἕτοιμος νὰ χύσω καὶ τὴν τελευταίαν ῥανίδα τοῦ αἵματός μου ὑπὲρ τῆς πατρίδος». Οἱ παρόντες ἐχειροκρότησαν εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Κ. Βούλγαρη.

» 2 *ὥρα τῆς νυκτός*. Ὁ Ἀρτέμης Μίχου μετὰ 100 χωροφυλάκων ἐξέρχεται τοῦ στρατῶνος τοῦ πυροβολικοῦ καὶ συναντᾶται ἔμπροσθεν τῆς πρωτοφυλακῆς μετὰ τοῦ Κ. Κωροναίου, συνοδευομένου ὑπὸ δυνάμεως μόλις 30 στρατιωτῶν. Ὁ Κωροναῖος τοὺς διατάττει νὰ ὀπισθοπορήσουν, ἀλλ᾽ αὐτοὶ ἀντέστησαν καὶ ἐπυροβόλησαν· τότε ἤρχισεν ἑκατέρωθεν ὁ πυροβολισμός. Ὁ μὲν Μίχου ἐπιστρέφει εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ δὲ Κωροναῖος εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος. Ἑκάτερα τὰ μέρη ἑτοιμάζονται εἰς πόλεμον.

» 3 *ὥρα*. Ἄρχεται δυνατώτερος ὁ πυροβολισμός. Καὶ τὰ μὲν εὑρισκόμενα σώματα ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος τοποθετοῦνται ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ὄθωνος, ὁ δὲ Κωροναῖος καταλαμβάνει τὴν πλατεῖαν τῆς Ἐλευθερίας μετὰ τῶν ταγμάτων τοῦ πεζικοῦ. Οἱ Πεδινοὶ ὀχυροῦνται ἐντὸς τοῦ στρατῶνος τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν οἰκιῶν Κούπα, Πλατὺ, Γιαννοπούλου καὶ πολλῶν ἄλλων κύκλῳ, προσβάλλουν τὰ ἀνάκτορα διὰ 4 πυροβόλων ἐστημένων εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν. Ἐπιτροπὴ δὲ τῶν πληρεξουσίων μετέβη πρὸς κατάπαυσιν τῆς αἱματοχυσίας, καὶ ἓν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς (τῶν Κ. Μωραϊτίνη, Σκαραμαγκᾶ καὶ Μεσσηνέζη) ἤτοι ὁ Κ. Μεσσηνέζης πληγώνεται ἐλαφρῶς περὶ τὸν βουβῶνα. Ἡ πόλις καταλαμβάνεται ὑπὸ τρόμου καὶ φρίκης. Τὸ πῦρ διήρκεσεν ἐπὶ μίαν ὥραν· ἀκολούθως ἐγένετο ἀνακωχή. Πολλοὶ πληγωμένοι καὶ φονευμένοι ἑκατέρωθεν ἕως 50, ἐν οἷς καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Κανάρης, ὅστις ἐπληγώθη καιρίως περὶ τὴν γαστέρα ἐκ τοῦ ἐνεδρεύοντος ἀποσπάσματος τοῦ Κυριάκου παρὰ τῷ ἀνακτορικῷ Φαρμακείῳ, καθ᾽ ἣν ὥραν εἶχεν ἐξέλθει τῶν Ἀνακτόρων καὶ εἶχεν ὁρμήσει κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Λεωτσάκον.

»*Τετάρτη*, 6 *πρωϊνῇ ὥρα*. Οἱ πληρεξούσιοι προσκαλοῦνται πανταχόθεν νὰ συνέλθουν καὶ συνέρχονται μέχρι 75, ἤτοι 50 ἐκ τῶν Πεδινῶν καὶ 25 ἐκ τῶν Ὀρεινῶν. Οἱ παρόντες ἀναθέτουν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Πρόεδρον· ἐπιτροπὴ πέμπεται ἐπὶ τούτῳ ν᾽ ἀναγγείλῃ εἰς τὰ διαμαχόμενα μέρη τὸ ψήφισμα τῶν 75 Πληρεξουσίων. Οἱ Ὀρεινοὶ ἀπέκρουσαν αὐτὴν εἰπόντες ὅτι δὲν τὴν ἀναγνωρίζουν καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦν ἡ Συνέλευσις ν᾽ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μητρόπολιν, διὰ νὰ μὴ ἐπηρεάζηται ὑπὸ τοῦ περικυκλοῦντος αὐτὴν πυροβολικοῦ καὶ ἄλλου στρατοῦ, καὶ εἶναι ἕτοιμοι νὰ δεχθοῦν προθύμως τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνελεύσεως. Ὁ ὑπολοχαγὸς Κανάρης ἐνταφιάζεται ἄνευ πομπῆς· καὶ καθ᾽ ὁδὸν πυροβολεῖται τὸ λείψανον ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ἀντιπάλων του. Ὢ πόσον ἀνίεροι καὶ φρικώδεις εἶναι οἱ πόλεμοι ἀδελφῶν κατὰ ἀδελφῶν!! Ἐρρέθη καὶ ἦτο βέβαιον ὅτι ὁ πρίγκηψ Ναπολέων εἶχε μετὰ τῆς συζύγου του καταπλεύσει εἰς Πειραιᾶ περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς Τρίτης· καὶ ἡ μὲν σύζυγός του μετέβη εἰς τοῦ Κ. Βουρβὲ, αὐτὸς δὲ περὶ τὸ μεσονύκτιον, πανσελήνου οὔσης τῆς νυκτὸς, περιῆλθε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὰς διαφόρους θέσεις τῶν διαμαχομένων, συνοδευόμενος ὑπὸ Γάλλων ἀξιωματικῶν, φερόντων εἰς χεῖρας των ῥεβόλβερ.

» Ἀνακωχὴ δι᾽ ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ περιπολίαι τῆς ἐθνοφυλακῆς.

»*Πέμπτη*, ὥρᾳ 10 1]2. Ἄδεται ὅτι ἀφεύκτως θὰ συναφθῇ μάχη πεισματώδης· ὅτι ὁ Δημήτριος Γρίβας κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ὅτι ὁ Πᾶνος Κο-

ρωναῖος, ὡς ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν, προσεκάλεσε τὸ τάγμα τῆς Χαλκίδος, τὸν μοίραρχον Βακάλογλουν καὶ ἄλλα ἀποσπάσματα νὰ μεταβοῦν παραυτα πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἐῤῥέθη ἐν τῇ πόλει ὅτι καὶ ἔκτακτος ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ, ἀλλ' ἀπέφυγε νὰ μεταβῇ ἄνω. Φόνοι ἄπειροι κατὰ τὰς ὁδοὺς εἴτε πρὸς διασκέδασιν, εἴτε καὶ πρὸς ἐκδίκησιν. Ἐθνοφύλακες ἐφόνευον χωροφύλακας καὶ κλητῆρας, καὶ τἀνάπαλιν. Ἀπόσπασμα πυροσβεστῶν ἐκ 5 ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν τάξεών των, μετέβη εἰς τὸν παρὰ τὸ πυροβολικὸν στρατῶνα του, φονεύει ἕνα πυροβολιστὴν καὶ ἕνα χωροφύλακα καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου ἐπανέρχεται εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ Κορωναῖος εἶχε μεταβῇ εἰς τὴν Λέσχην τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἐθνοφυλακῆς μετ' ἀποσπάσματος ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ ὅπου ἐγένετο συνεδρίασις· μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτῆς πορεύεται τὴν Αἰολικὴν ὁδὸν ἐν ζητωκραυγαῖς, ἀλλ' ἔμπροσθεν τῆς Τραπέζης πυροβολεῖται ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων αἰφνιδίως, ὅτε καὶ ἀποσύρεται καὶ ὀχυροῦται εἰς τὸ Βαρβακεῖον, καὶ ἄλλα ἐγγὺς μέρη. Κατ' αὐτοῦ ὁρμοῦν χωροφύλακες, στρατιῶται τοῦ Λεωτσάκου καὶ ἄλλοι τῆς ἀντιθέτου μερίδος. Ἄρχεται δυνατὸς πυροβολισμός. Δύω πυροβόλα πεδινὰ καὶ δύω ὀρεινὰ ἐσπευσμένως καταβαίνουν εἰς τὸ μέρος τοῦτο καὶ ἄρχονται τοῦ πυρὸς κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Κορωναῖον. Ἀναγγέλλεται ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κορωναίου τὸ γεγονός. Ὅθεν παραχρῆμα σημαίνει ἡ σάλπιγξ εἰς τὰ ὅπλα, ἑτοιμάζεται ἰσχυρὰ δύναμις καὶ ἐπιτίθεται κατ' αὐτῶν. Φονικωτάτη μάχη συνάπτεται ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς *Ὁμονοίας*, καθ' ἣν πίπτουν ἑκατέρωθεν πολλοί, μέχρις οὗ ὑποχωροῦν οἱ *Πεδινοί* καταδιώκονται πρὸς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῆς Νεαπόλεως, φονεύονται πολλοὶ καὶ μάλιστα πυροβολισταί. Ἀριθμοῦν μέχρι 80 τοὺς φονευμένους καὶ πληγωμένους. Οἱ *Πεδινοὶ* ὁλονὲν ὑποχωροῦν. Οἱ *Ὀρεινοὶ* στένουν δύω πυροβόλα εἰς τὸ Γεράνι καὶ πυροβολοῦν κατὰ τῆς Τραπέζης καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Σίμου, ὅπου ἦσαν κεκλεισμένοι ἀντίπαλοι.

» 12 *ὥρα*. Ἡ μάχη ἐξακολουθεῖ βιαίως· διότι πανταχόθεν συνέῤῥευσε στρατὸς καὶ δύναμις ἱκανή. Πολλοὶ φονεύονται. Ἡ Συνέλευσις, ἥτις προσεπάθει νὰ συνέλθῃ, διαλύεται.

» 3 *ὥρα* Μ. Μ. Ὁ Σμόλεντζ (υἱὸς) παραλαβὼν ὀρεινὸν πυροβόλον μεταβαίνει ὄπισθεν τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς τὴν γωνίαν τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, καὶ ῥίπτει 7 βολὰς κατὰ τοῦ Βαρβακείου. Μετὰ ταῦτα ἀναβαίνει εἰς τὸ Σχιστὸ καὶ ἐνταῦθεν ῥίπτει ἄλλας 4.

» 4 *ὥρα*. Ἐξακολουθεῖ ἡ μάχη. Φονευμένοι καὶ πληγωμένοι ἐντὸς κάῤῥου μεταφέρονται εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου καὶ Πανεπιστημίου. Ὁ Βουῤῥὲ ἐφ' ἁμάξης μεταβαίνει εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν. Λόγος ἐῤῥέθη περὶ κατοχῆς ξενικοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ὁ Κ. Σκάρλετ ἀντέτεινεν εἰς τοῦτο· διότι, εἶπεν, ἡ ὑπόθεσις εἶναι ὅλως οἰκογενειακὴ καὶ αἱ Δυνάμεις δὲν ἔχουν κανὲν δικαίωμα ἐπεμβάσεως. Ἡ μάχη ἐν τοσούτῳ ἐξακολουθεῖ μὲ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν μεταξὺ Ὀρεινῶν καὶ Πεδινῶν, καὶ φαίνεται κλίνουσα ὑπὲρ τῶν πρώτων.

» 5 *ὥρα*. Συνάπτεται τρίτη μάχη εἰς Πλάκα μεταξὺ Ὀρεινῶν καὶ Πεδινῶν. Ὁ Γρίβας ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς ἐπιούσης εἶχε καταλάβει τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ὅλην τὴν γραμμὴν μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· ὠχυρώθη δὲ ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ τῶν ὀλίγων Ὀρεινῶν, μετενεγκὼν καὶ πυροβόλα ἐκ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ἀτμοδρόμονος καὶ ναύτας.

» 6 *ὥρα*. Ἀνακωχή. Μεταβαίνει ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῆς Ἐθνοφυλακῆς προτείνουσα ἀνακωχήν, ἥτις ἐγένετο δεκτή, καὶ ἐδόθη ἔγγραφος περὶ τούτου ὑπόσχεσις. Ἡ ἀνακωχὴ παρετείνετο μέχρι τῆς 10 ὥρας τῆς ἐπιούσης.

» 6 1|2. Οἱ Πρέσβεις συνῆλθον, καὶ ἐζήτησαν ἀνακωχὴν 48 ὡρῶν. Ὁ Πρόεδρος κοινοποιεῖ τοῦτο εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη.

» *Νὺξ τῆς Πέμπτης πρὸς τὴν Παρασκευήν*. Ἡ φύσις ἐπανέστη. Ἄνεμος θυελλώδης ἔπνευσεν εἰς τὸν ὁρίζοντα μέχρι τῆς 12 τῆς νυκτὸς ὥρας. Ἡ πόλις ἥσυχος διῆλθε τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα. Ὀλίγαι λεηλασίαι καὶ διαρπαγαὶ ἐγένοντο, ὡς ἡ οἰκία τοῦ Κ. Λασκαρίδου ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ στέμματος καὶ ἄλλα μέρη, ὅθεν ἀφῃρέθησαν χρήματα καὶ πράγματα.

» *Παρασκευή*. 21 Ἰουνίου 9 ὥρα. Ἀναγινώσκεται τοιχοκολλημένη ἡ προκήρυξις τῶν ΚΚ. Πρέσβεων, περὶ ἧς ἐῤῥέθη ὄπισθεν, ἔχουσα οὕτω·

« *Ἐνώπιον ἐμφυλίου πολέμου, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου πολὺ ἐχύθη αἷμα εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης ταύτης, πολέμου ὅστις δὲν δικαιολογεῖται ἀπὸ κανὲν συμφέρον τῆς πατρίδος τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὑποφαινόμενοι ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας, συγκινούμενοι ἐκ τῶν δεινῶν, ἅτινα ἐπέστη μέχρι τοῦδε, καὶ δύναται νὰ ὑποφέρῃ ἐπὶ χρόνον ἀκόμη λαὸς ἀνυπεράσπιστος, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπιφέρωσι τὴν παῦσιν τῆς χύσεως τοῦ αἵματος, ἐπιφορτίζουσι τοὺς πρώτους γραμματεῖς αὐτῶν, τοὺς κυρίους Δεζουφρουά, Ῥουμπὸλ καὶ Κρατσέφσκη νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαμαχομένων καὶ νὰ καλέσωσιν αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τῶν προστατίδων δυνάμεων εἰς ἀνακωχὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὡρῶν. Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις θέλει μεταχειρισθῇ ὅλας τὰς δυνάμεις αὐτῆς, καὶ θέλει λάβει τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἐπάνοδον τῆς κοινῆς ἀσφαλείας.*

« Οἱ ὑποφαινόμενοι ἔχουσι τὴν δικαίαν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀπόπειρα αὕτη θέλει ληφθῇ ὑπ' ὄψιν μετὰ σοβαρότητος· οὔτε θέλουν νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τὸ ἐναντίον, διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο μερῶν θέλουσιν ὑποχρεώσει αὐτοὺς διὰ τῆς ἀρνήσεώς των ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, καὶ νὰ καλέσωσιν ἐν αὐτοῖς τοὺς ὑπηκόους των, ἐγκαταλείποντες τὸν τόπον τοῦτον εἰς τὴν δυστυχῆ αὐτοῦ τύχην καὶ εἰς τὸν ἀσεβῆ πόλεμον, ὅστις χύνει ἐπὶ δύο ἤδη ἡμέρας καὶ νύκτας τὸ αἷμα.

ΒΟΥΡΕ, ΣΚΑΡΛΕΤ, ΒΛΟΥΔΩΦ.

» Ὅτι ἀκριβὴς ἡ μετάφρασις. Ἀθήνησι, τῇ 21 Ἰουνίου 1863.

Ὁ πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως.
ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

» Ἐνεκρίθη ἵνα ἡ Συνέλευσις συνεδριάσῃ ἐν τῷ Βαρβακείῳ, ὅπως διατελῇ ἀνεπηρέαστος, ἀφοῦ προηγουμένως κενωθῇ ἡ Τράπεζα τῶν χωροφυλάκων, ὅπως τῷ ὄντι ἐκενώθη καὶ κατελήφθη ὑπὸ ἐθνοφυλακῆς 150 *ἀνδρῶν.*

» 11 *ὥρα.* Διεδόθη ὅτι τὸ τάγμα τῆς Χαλκίδος ἀφίχθη ἐπὶ τῆς Παράλου ἐν Πειραιεῖ, καὶ ὅτι ἀμέσως ἡνώθη μετὰ τοῦ Γρίβα καὶ Κορωναίου. Τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο ἀληθές.

» 1 *ὥρα.* Φρουρὰ Ῥωσσικὴ, μὲ σημαίαν προπορευομένην Ῥωσσικὴν, διέβη ἔμπροσθεν τῆς Συνελεύσεως καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν.

» 1 1]2 *ὥρα.* Ἐθνοφύλακες μέχρις 150 διέβαινον ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως καὶ ἀπῆλθον πρὸς συνοδείαν τῶν Πληρεξουσίων (ὄντων συνηθροισμένων ἐνταῦθα), εἰς τὸ νέον κατάστημα τῆς συνεδριάσεως, τὸ Βαρβακεῖον.

» 2 *ὥρα.* Οὐχί! οἱ ἐθνοφύλακες μετέβαινον διὰ νὰ φρουρήσωσι τὴν Συνέλευσιν· τὸ δὲ ἀπόσπασμα τῶν στρατιωτῶν Ῥώσσων μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν καὶ ἑνωθὲν μεθ' ἑτέρου Γαλλικοῦ ἐξ 9 ἀνδρῶν καὶ Ἀγγλικοῦ ἐκ 19, τὸ ὅλον ἐκ 37 ἀνδρῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων προΐστατο λοχαγὸς ἀξιωματικὸς καὶ προεπορεύετο σημαιοφόρος, μετέβη εἰς τὴν τράπεζαν, ἔμπηξε τὰς σημαίας ἐπὶ τοῦ ἐξώστου καὶ κατέλαβεν αὐτήν.

» 3 *ὥρα.* Οἱ Ὀρεινοὶ συνεδριάζουν ἐν τῷ Βαρβακείῳ οἱ δὲ Πεδινοὶ ἐν τῷ καταστήματι τῆς Συνελεύσεως. Οὔτε οἱ πρῶτοι μετέβαινον εἰς τοὺς δευτέρους, οὔτε οἱ δεύτεροι εἰς τοὺς πρώτους. Ἡ κατάστασις αὕτη παρεῖχε φόβους τρομεροὺς περὶ ἐπαναλήψεως τοῦ ἀσεβοῦς ἐμφυλίου πολέμου.

» 4 *ὥρα.* Ἐπιτροπὴ ἐστάλη ὑπὸ τῶν Πεδινῶν ἵνα ἀναγγείλῃ τὸν ἑξῆς συμβιβασμόν· νὰ συνέλθουν δηλονότι ἐπιτροπαὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν καὶ, ὅ,τι αὗται ἀποφασίσουν, νὰ παραδεχθοῦν τὰ μέρη. Τὴν ἐπιτροπὴν δέχονται οἱ Ὀρεινοὶ, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παυθῇ ὁ Παππαδιαμαντόπουλος καὶ νὰ καταργηθῇ ἡ Ἀστυνομία καὶ χωροφυλακή. Οἱ Πρέσβεις τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων ἀνακοινόνουν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τὴν ἑξῆς μεγάλης σοβαρότητος καὶ μεγάλης σημασίας διακοίνωσιν. Ἀναγνώσατε αὐτὴν μετὰ προσοχῆς!

« Οἱ ὑπογεγραμένοι Πρεσβευταὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ῥωσσίας δὲν ἠδύναντο νὰ μένωσιν ἀδιάφοροι θεαταὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅστις πρὸ ὀλίγου καθημάτωνε τὴν Πρωτεύουσαν ταύτην· ἔπρεπε πρὸ πάντων νὰ ἐμποδίσουν τὴν χύσιν τοῦ αἵματος, καὶ σεμνύνονται ὅτι ἐπέτυχον νὰ κατορθώσουν ἀνακωχὴν τῶν ὅπλων, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὰ καθήκοντα τὰ ὁποῖα αἱ περιστάσεις ἐπιβάλλουν εἰς τὸν πατριωτισμὸν αὐτῆς, δύναται νὰ σκεφθῇ περὶ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ τὸ κοινὸν συμφέρον.

» Οἱ ὑπογεγραμμένοι, ἐνεργοῦντες διὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν παρὰ τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν διαμαχομένων δύο μερῶν, ἐξεπλήρωσαν μόνον πρῶτόν τι καθῆκον, ὑπολείπεται δὲ εἰς αὐτοὺς τὸ καθῆκον τοῦ νὰ ἐκφρασθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν μὲ γλῶσσαν, τῆς ὁποίας ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ζωηρὰ συμπάθεια αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ ἐλαττώσῃ τὴν δικαίαν αὐστηρότητα, διότι δὲν διστάζουν νὰ διαβεβαιώσουν, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην των ἡ φρίκη τοῦ ἀδελφοκτόνου πολέμου, τὸν ὁποῖον αἱ προσπάθειαί των ἐμπόδισαν ἤδη, δὲν ἔχει τὴν δικαιολόγησίν της οὐδὲ εἰς ἐκεῖνα τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, τὰ κακῶς ἐννοούμενα, τὰ ὁποῖα συχνάκις ὥπλισαν τὰ μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, τὰ μὲν κατὰ τῶν δέ· ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουν (οἱ ὑπογεγραμμένοι διακηρύττουν μεγαλοφώνως ὅτι τοιαύτη εἶναι ἡ ὁμόφωνος πεποίθησίς των), ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουν λέγομεν, εἰμὴ ἔνοχοι φιλοδοξίαι, τῶν ὁποίων οὐδὲν ἀποκρύπτει τὴν βαθεῖαν ἀθλιότητα, καὶ αἱ ὁποῖαι διαφιλονεικοῦν ἐφήμερον ἐξουσίαν μὲ τὸν κίνδυνον τὸ νὰ ῥίψουν τὸ ἔθνος ὁλόκληρον εἰς ἄβυσσον, ὅπου δύναται νὰ καταποντισθοῦν αἱ τύχαι του.

» Εἰς πολλὰς περιστάσεις τοῦ ὑπὲρ αὐτονομίας πολέμου αἱ Ἐθνικαὶ Συνελεύσεις ἀπέτρεψαν μεγάλους κινδύνους διὰ μεγάλων ἀποφάσεων, διὰ θυσιῶν ὑπερηφανίας πολυτιμοτέρων καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Τὰ μέλη τῆς ἐνεστώσης Συνελεύσεως ἂς ἐμπνευσθῶσιν ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις ταύτας καὶ ἀπὸ τὰ παραδείγματα ταῦτα τῶν πατέρων των, οἵτινες πολλάκις ἐδέησε νὰ ἀντλήσωσιν ἀπὸ τὸν ἔσχα-

τον κίνδυνον, τὸν ὁποῖον τὰ πάθη των ἐδημιούργησαν, τὴν δύναμιν τοῦ νὰ τὸν ἀποτρέψωσι καὶ τὸ θάῤῥος τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν ἀποφασιστικῶς εἰς ἐκείνας τὰς ἡσύχους καὶ γαληνιαίας χώρας, ὅπου ὁ πατριωτισμὸς μόνος βασιλεύει καὶ ἐμπνέει τὴν αὐταπάρνησιν τὴν σώζουσαν τὰς ἐπικρατείας.

» Κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας ἐνδόξου πολέμου, τὰς ὁποίας οἱ ὑποφαινόμενοι ὑπαινίττονται, προέκειτο νὰ ἀποθάνῃ ἡ Ἑλλὰς ἢ νὰ λάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν αὐτονόμων ἐθνῶν. Ἡ κρίσις, τὴν ὁποίαν διέρχεται σήμερον, εἶναι ἐπίσης κινδυνώδης πρὸς αὐτήν. Δυναστεία νέα, τὴν ὁποίαν περιβάλλει ἐκ τῶν προτέρων ἡ εὐμένεια τῶν προστατίδων Δυνάμεων, δύναται ἀκόμη νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ τὰς εὐχὰς τῆς Ἑλλάδος· οἱ Ἰόνιοι Νῆσοι δὲν προσηρτήθησαν εἰσέτι εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Βασιλείου τοῦ ἀνιδρυθέντος κατὰ τὸ 1832, καὶ πλέον τούτου ἴσως, ἡ Ἑλλὰς πρόκειται νὰ προσελκύσῃ ἢ ἀπολέσῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς Εὐρώπης. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ζωτικὰ συμφέροντα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ Πρεσβευταὶ τῶν προστατίδων Δυνάμεων συμβουλεύουσι νὰ θυσιάσετε τὰς διχονοίας σας, τὰ μίση σας καὶ τὰς φιλοδοξίας σας.

» Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἔλαβε γνῶσιν τῆς διακοινώσεως τῆς ἐγχειρισθείσης ὑπὸ τῶν ὑπογεγραμμένων εἰς τοὺς πρώτους γραμματεῖς τῶν πρεσβειῶν των, καὶ ἥτις ἔπρεπε νὰ τοῖς χρησιμεύσῃ ὡς συστατικὴ παρὰ τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν διαμαχομένων μερῶν· ἡ διακοίνωσις αὕτη τελευτᾷ διὰ παραγράφου, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον θεωροῦν χρέος των νὰ ὑπομνήσωσιν οἱ ὑποφαινόμενοι· διότι ἐὰν εἰς τοὺς προηγουμένους παραγράφους τῆς παρούσης ἐπροσπάθησαν νὰ ἀνακαλέσωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ αἴσθημα τῶν ἰδίων αὐτῶν χρεῶν πρὸς ἑαυτούς, πρὸς τὴν πατρίδα των, πρὸς τὰς προστάτιδας Δυνάμεις, πρὸς τὸν Βασιλέα, τὸν ὁποῖον ἀνηγόρευσαν, καὶ πρὸς τὴν γνώμην ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, οἱ ὑπογεγραμμένοι δὲν ἠδύναντο νὰ λησμονήσουν, ὅτι ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἀναπόφευκτον προσωπικὸν καθῆκον νὰ ἐκπληρώσουν, ἤτοι νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς συμπατριώτας των ἀπὸ τοὺς κινδύνους ἀποτροπαίου πολέμου, ὅστις δύναται νὰ ἀπολήξῃ διὰ τῆς λεηλασίας τῆς Πρωτευούσης. Οἱ ὑπογεγραμμένοι δὲν ἠδύναντο οὐχ ἧττον νὰ λησμονήσωσιν, ὅτι ἡ περὶ τῆς ἀξιοπρεπείας των φροντὶς τοῖς ἀπαγορεύει νὰ καθιερώσωσι τρόπον τινὰ διὰ τῆς παρουσίας των τὰς φρίκας πολέμου, ὅστις δὲν ἔχει αἰτίαν δικαιολογημένην.

» Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀνανεοῦν λοιπὸν εἰς τὸν Κ. Πρόεδρον τῆς Συνελεύσεως τὴν διακήρυξιν, ὅτι ἐὰν ἐντὸς τῶν 48 ὡρῶν τῆς ἀνακωχῆς τῶν ὅπλων αἱ ἐχθροπραξίαι ἀρχίσωσιν ἐκ νέου, θέλουν ἀποσυρθῇ εἰς τὰ πλοῖα των· ἐκεῖ θέλουν προσκαλέσει τοὺς συμπατριώτας των, καὶ θέλουν διακόψει πᾶσαν σχέσιν μὲ χώραν, ὅπου ἐγένετο τόσον ἐλεεινὴ χρῆσις τῆς ἀνδρείας, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ ἀληθὴς πατριωτισμὸς φαίνεται ἐξορισθεὶς διὰ παντός.

» Οἱ ὑπογεγραμμένοι προσφέρουσιν εἰς τὸν Κ. Πρόεδρον τῆς Συνελεύσεως τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἄκρας αὐτῶν ὑπολήψεως.

»Ἀθῆναι 21 Ἰουνίου (3 Ἰουλίου) 1863.

» ΒΟΥΡΕ, ΣΚΑΡΛΕΤ, ΒΛΟΥΔΩΦ. »

» 7 *ὥρα* Οἱ Πεδινοὶ ἐξέρχονται τοῦ καταστήματος τῆς Συνελεύσεως καὶ ἀπέρχονται εἰς τὸ Βαρβάκειον, εἰς τοὺς Ὀρεινούς. Τὸ κοινὸν μετ' ἀνησυχίας περιμένει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνδιασκέψεως.

» 10 *ὥρα*. Ἀκούονται φωναί, *Ζήτω ἡ Ἐθνοσυνέλευσις*. Ἐν ἀκαρεῖ διαδίδεται καθ' ὅλην τὴν πόλιν ὅτι συνεβιβάσθησαν καὶ ὅτι διωρίσθη τὸ ἑξῆς ὑπουργεῖον. Ῥοῦφος Πρόεδρος, Ἀθ. Γκολφῖνος Πετμεζᾶς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, Κλήμακας τῶν Στρατιωτικῶν, Μπουμπούλης τῶν Ναυτικῶν (ὅλοι Ὀρεινοί), Πέτρος Μαυρομιχάλης τῆς Δικαιοσύνης, Νικολόπουλος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν (καὶ οἱ δύω Πεδινοί), Καλλιγᾶς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Κεχαγιᾶς τῶν Οἰκονομικῶν (καὶ οἱ δύο Ἐκλεκτικοί). Ὁ λαὸς ἠγαλλίασεν ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ καὶ ὠσφράνθη μεγάλην ἡδονήν. Ἡ Συνέλευσις πρὸς τούτοις ἀπεφήνατο διὰ ψηφίσματος αὐτῆς νὰ καταργηθῇ τὸ Στρατιωτικὸν διοικητήριον καὶ τὸ ἀρχηγεῖον τῆς χωροφυλακῆς, νὰ καταργηθῇ ἡ Διοικητικὴ Ἀστυνομία καὶ νὰ συγχωνευθοῦν εἰς τὰ ὑπουργεῖα τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν· ἔτι δὲ ὅλος ὁ στρατὸς τῆς πρωτευούσης νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτῆς. »

* * *

Ἡ ἀρίθμησις κατ' ὄνομα τῶν ἐπαρχιῶν αἵτινες περιῆλθον εἰς κατάστασιν ἔκρυθμον εἶναι δυσχερής. Τόσον προὐχώρησε τὸ κακόν. Ἡ Μεσσηνία ὅμως καὶ ἡ Λακωνία ἔχουσι σήμερον τὰ πρωτεῖα· καὶ εἰς μὲν τὰς ἐπαρχίας τοῦ πρώτου ἐκ τῶν Νομῶν τούτων οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μὲ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας καὶ ὁ ἐχθρὸς φονεύει ὅπου εὕρει τὸν ἐχθρόν του. Πολλὰ χωρία τῆς Μεσσηνίας καὶ πολλαὶ ὀχυραὶ θέσεις μετεβλήθησαν εἰς φρούρια. Εἰς τὴν Λακωνίαν ὅμως αἱ μάχαι καὶ αἱ συμπλοκαὶ συνάπτονται ἐκ τοῦ συστάδην καὶ τέκνα τῆς πατρίδος πίπτουσιν ὑπὸ θανατηφόρους σφαίρας ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ἔχομεν ἐνώπιόν μας τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς μεγάλης Πατρίδος ἢ πολεμοῦμεν εἰς τὴν Κλείσοβαν καὶ τὸ Βαλτέτζι καὶ διὰ τοῦτο σφαζόμεθα!

Λάκωνες ἐκ τῶν ἔνδον τῆς Μάνης, περὶ τὰς δύο χιλιάδας, συγκεντρωθέντες καὶ ὁπλισθέντες ἐξῆλθον

νὰ κατακτήσωσι καὶ διαρπάσωσι τὰς γείτονας ἐπαρχίας. Ἡ Ἐπίδαυρος Λιμηρὰ ἔπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τολμηρᾶς ταύτης στρατιᾶς, ἥτις προέβη μέχρι τῶν θυρῶν τῆς Σπάρτης. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τῶν δήμων της, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡ μικρὰ δημόσιος δύναμις, οἱ πάντες περὶ τοὺς 1200 ἐξῆλθον νὰ πολεμήσωσι καὶ ἀναχαιτίσωσι τὴν πρόοδον τῶν ἐπιδρομέων. Συνηντήθησαν λοιπὸν καὶ συνεκρότησαν τέσσαρας συμπλοκὰς εἰς τὰ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Γυθείου κείμενα χωρία, ἤτοι δύο μὲν εἰς τὴν Στεφανιὰν, ἐν αἷς ἐπεκράτησαν οἱ ἐπιδρομεῖς Λάκωνες, μίαν εἰς Λεβέτζοβα καθ' ἣν ἡττήθησαν, καὶ μίαν τετάρτην εἰς Σκάλαν καθ' ἣν ἐπεκράτησαν αὖθις, ἀλλ' ἐφονεύθη ὁ ἀρχηγός των Δημητρακαράκος.

» Μέχρις ἐνταῦθα φθάνουσιν αἱ νεώτεραι εἰδήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφονεύθησαν ἑκατέρωθεν πολλοὶ ἄνθρωποι. Μετὰ δὲ τὴν μάχην τῆς Σκάλας τὰ ἀντίμαχα μέρη μένουσιν ἐστρατοπεδευμένα εἰς θέσεις καὶ χωρία ἅτινα ἕκαστον κατέχουσιν, ἕτοιμα νὰ ἔλθωσιν εἰς νεωτέρας συμπλοκάς. *(Μέριμνα.)*

* *

Αἱ νεώτεραι εἰδήσεις ἐκ Λακωνίας εἶναι ἄξιαι μείζονος λύπης. Τὸ ἔνοπλον σμῆνος τῶν Μανιατῶν φαίνεται ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, αἱ δὲ οἰκογένειαι τῆς πόλεως ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκίας των καὶ διεσπάρησαν ὅπου ἑκάστη εἶδεν ὅτι δύναται νὰ εὕρῃ ἄσυλον καὶ σωτηρίαν. » *(Μέριμνα.)*

* *

Ἐν Ἀγρινίῳ συνέβησαν τὰ ἑξῆς, ὡς γράφει τὴν 18 Ἰουνίου ἡ ἐν Μεσολογγίῳ ἐκδιδομένη ἐφημερίς·

« Πολῖταί τινες συνευθυμοῦντες περιῆλθον εἰς συμπλοκὴν, καθ' ἣν ἐφονεύθη εἷς. Προσκληθεῖσα δὲ ἡ ἐθνοφυλακὴ εἰς τὰ ὅπλα, παρέστη διῃρημένη εἰς δύο στρατόπεδα, ἐξ ἑνὸς οἱ ἠπειροσουλιῶται καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ Βραχωρῖται, ἀρξάμενοι τοῦ πυροβολισμοῦ, διαρκέσαντος ἐπὶ 4 ὥρας. Ἐν ὅλοις δὲ ἀλληλοκτονήθησαν δύο καὶ ἐπληγώθησαν πέντε. Λεηλασία τῆς πόλεως δὲν ἐγένετο, ὡς διεδόθη, ἀλλὰ μόνον τὸ πλουσιώτατον ἐμπορικὸν κατάστημα ἑνὸς Ἑβραίου διηρπάγη. Υ. Γ. Εἰσέτι ἐξακολουθοῦσι τὰ ἐν Ἀγρινίῳ καὶ ἡ διατάραξις δὲν ἔπαυσε. »

* *

Καὶ ἄλλα πλοῖα Ἀγγλικὰ κατέπλευσαν εἰς Πειραιᾶ, ὁδηγούμενα ὑπὸ ναυάρχου.

* *

Ἡ ἐφημερὶς *Ἀρκαδία* γράφει τὰ ἑξῆς·

« Τὰ Λακωνικὰ ἀξιοθρήνητα· φόνοι, ἐμπρησμοὶ, λεηλασίαι, καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο φαντασθῇ τις κακόν· τὰ δὲ Μεσσηνιακὰ οἰκτρότατα· παραλείποντες τοὺς κατὰ μέρη φόνους, τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰς λῃστείας ἐκθέτομεν τοῦτο μόνον. Κοκέβης τις δήμαρχος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυπαρισσίας ἐπαύθη ἐπαναστατικῷ δικαιώματι· ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοί του μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν παῦσίν του ἐπέπεσαν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν του, ἐνέπρησαν τὰς οἰκίας του μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων, κατέστρεψαν ἅπασαν τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του, ἔσφαξαν τὰ ζῶά του, ἐφόνευσαν συγγενεῖς του τινὰς καὶ ἠτίμασαν τὴν οἰκογένειάν του. Οὗτος καταδιωκόμενος ἐκρύβη, καὶ ἐπὶ τέλους κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας ζητῶν προστασίαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἀπέτυχε. Δανεισθεὶς δὲ παρὰ τῆς Τραπέζης χρήματα καὶ στρατολογήσας ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τοὺς 400, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἀντιπάλων του διαπράττων φόνους, ἐμπρησμοὺς, καταστροφὰς κτημάτων καὶ ὅσα ἄλλα κατ' αὐτοῦ οἱ ἐναντίοι του διέπραξαν. »

Λύσις τῶν ἐν τῷ προλαβόντι φυλλαδίῳ

Αἰνιγμάτων.

Α'.

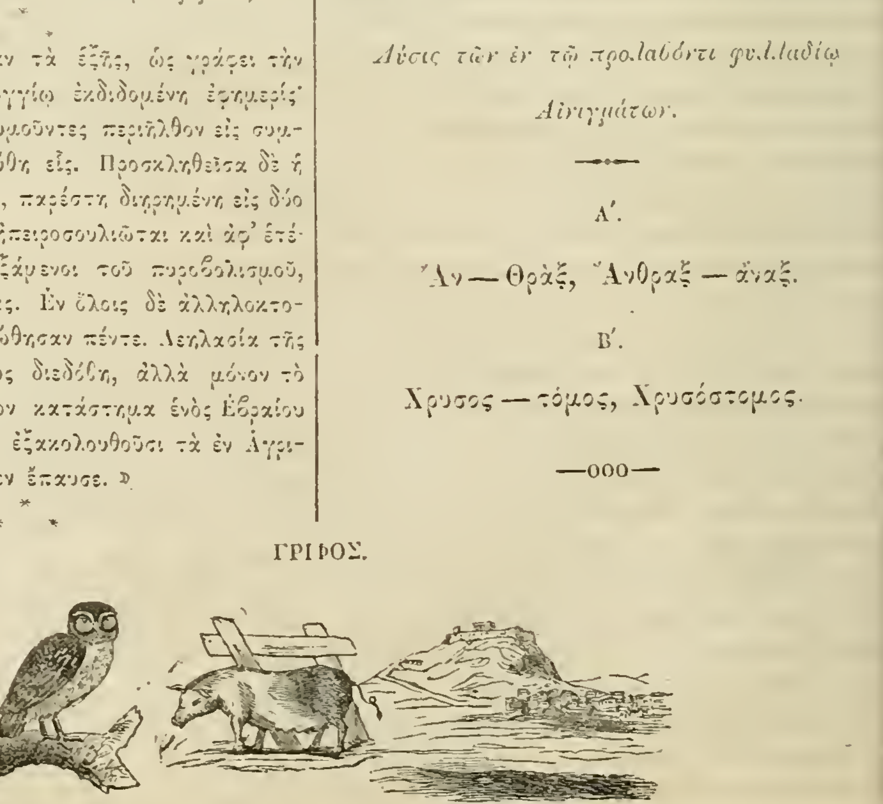
Ἂν — Θρὰξ, Ἄνθραξ — ἄναξ.

Β'.

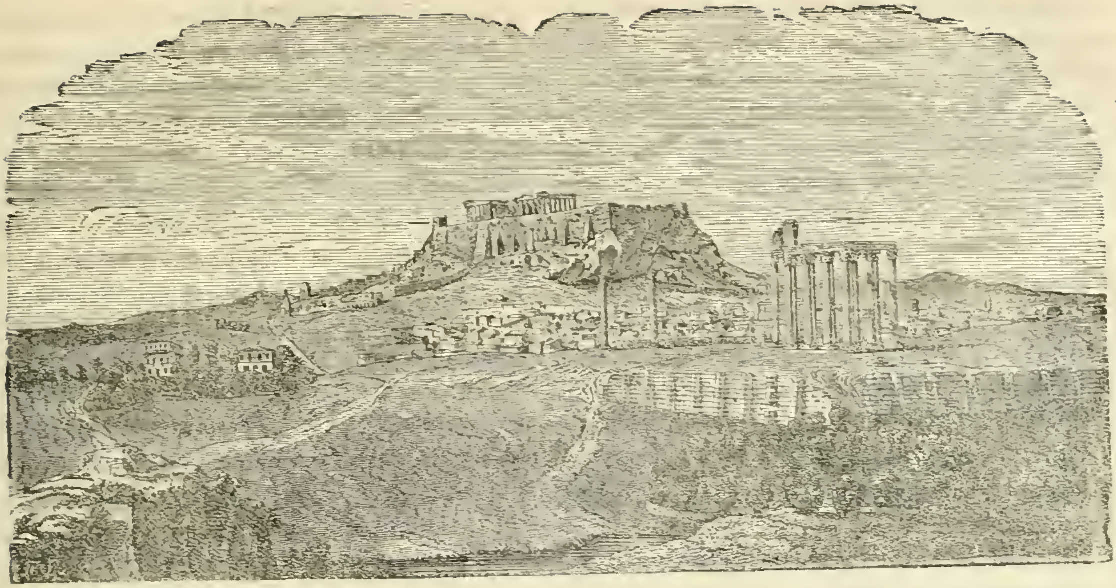
Χρυσος — τόμος, Χρυσόστομος.

—ooo—

ΓΡΙΦΟΣ.



Ἡ λύσις ἐν τῷ ἑπομένῳ φυλλαδίῳ



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 320.

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΦΡΕΔΕΡΙΚΟΥ ΤΟΥ Ζ', ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ.



Φρεδερῖκος Ζ'. βασ. Δανίας.

Ὁ βασιλεὺς Φρεδερῖκος, οὗ ἡ εἰκὼν παρατίθεται, εἶν' εὐειδὴς τὴν ὄψιν, μᾶλλον εὐτραφὴς τὸ σῶμα, κανονικῶς διαπεπλασμένος, μετρίου ἀναστήματος, χαρίεις καὶ εὐπροσήγορος, γλυκὺς τοὺς τρόπους καὶ τὸ βλέμμα, ἀγχίνους καὶ φιλόμουσος, πρὸ πάντων δὲ εἰλικρινῶς εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὸν λαὸν ἀφωσιωμένος. Διὸ παραδεχθεὶς ὡς σύμβολον ἐν τοῖς παρασήμοις αὐτοῦ τὸ ῥητὸν τοῦτο· « l' amour du peuple ma force, » ἐξεβαίωσε διὰ τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ, ὅτι οὐ μόνον λόγῳ, ὡς πολλοὶ ἄλλοι βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ αἰσθήματι καὶ ἔργῳ ἀγαπᾷ τὸν λαόν· τούτου ἕνεκα κατέστη τὸ εἴδωλον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λατρείας τοῦ δανικοῦ λαοῦ. Εἶναι δὲ υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Η', γεννηθεὶς τὴν 6 Ὀκτωβρίου τοῦ 1808 ἔτους. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐπεσκέφθη διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη· ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1826 μέχρι τοῦ 1828 περιῆλθε τὴν Γερμανίαν, Ἑλβετίαν, Ἰταλίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Ἐν Γενεύῃ, ὅπου διέτριψεν ἱκανὸν χρόνον, ἐσπούδασε τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας· εἶτα ἀφιερώθη εἰς τὰ ναυτικὰ καὶ ἠκολούθησε τὸ ναυτικὸν στάδιον, προχειρισθεὶς καὶ ὑποναύαρχος καὶ διορισθεὶς ἐπίτροπος ἐν τῷ δανικῷ ναυαρχείῳ. Ἐν ἔτει 1834 ἀπῆλθεν εἰς Ἰσλανδίαν, ὅπου οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡγεμόνων εἶχε πώποτε μεταβῆ· ἐκεῖ δὲ διατρίψας πέντε ὅλους μῆνας ἐνησχολήθη εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσικῶν προϊόντων τῆς ἀξιοπεριέργου ἐκείνης νήσου, ἅμα δὲ καὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας βορείου γλώσσης, ἐξ ἧς παράγεται ἡ νῦν δανική. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξελέχθη μέλος τῆς ἐν Κοπεγχάγῃ Βασιλικῆς Ἑταιρίας τῶν Ἀρχαιολόγων τῆς Ἄρκτου, καὶ δι' ἐκδόσεων ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς αὐτῆς

Ἑταιρίας, ἀπέδειξεν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα καὶ τὴν φιλομάθειαν. Διὸ τὸ 1841 ἔτος, τὴν 30 τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, ἐξελέχθη παμψηφεὶ πρόεδρος τῆς αὐτῆς Ἑταιρίας ἣν ἔκτοτε διευθύνει μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου καὶ ἰδιαζούσης δεξιότητος, ὡς μάλιστα καταφαίνεται ἐν ταῖς ἐνιαυσίαις γενικαῖς συνεδριάσεσιν, ὧν περίληψις δημοσιεύεται κατ' ἔτος διὰ τῆς *Πανδώρας*, καὶ ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδιδομένων ὑπ' αὐτοῦ διατριβῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς αὐτῆς Ἑταιρίας. Τὸ 1844 ἔτος μετέβη εἰς Σκωτίαν καὶ τὰς Κασσιτερείους νήσους (Feroënnes), τὰς ἄλλοτε ὑποτελεῖς τοῦ δανικοῦ θρόνου. Τὸ 1846 ἐπιβὰς εἰς πλοῖον τοῦ βασιλικοῦ δανικοῦ ναυτικοῦ, μετέβη πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐπεσκέφθη διάφορα μέρη τῆς χώρας ἐκείνης, ἰδίως δὲ τὴν ὡραίαν νῆσον Μαδέραν· προὐτίθετο, δὲ ὡς εἶπε πρὸς ἓν τῶν μελῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς, νὰ εἰσπλεύσῃ καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν μουσοτρόφον Ἑλλάδα· ἀλλ' ἕνεκα σπουδαίων ὑποθέσεων ἠναγκάσθη ν' ἀποβιβασθῇ εἰς Γάδειρα, κἀκεῖθεν δὲ διελθὼν διὰ τῆς Ἀνδαλουσίας, Γυαδαλκιβίρου καὶ Σιβιλίας ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια. Τὴν 20 Ἰανουαρίου 1848, ἀποβιώσαντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀνηγορεύθη βασιλεύς, καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἔνευσεν αὐτοπροαιρέτως ν' ἀπεκδυθῇ τῆς ἀπολύτου τοῦ μονάρχου ἐξουσίας καὶ νὰ παραχωρήσῃ συνταγματικοὺς θεσμοὺς τοῖς φιλτάτοις αὐτοῦ ὑπηκόοις· οὐδὲν ἧττον οἱ κάτοικοι τῶν Γερμανικῶν χωρῶν Ὁλστεΰνου καὶ Λουνεμβούργου, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὰς παραχωρήσεις ταύτας, ἢ μᾶλλον κινούμενοι, ὡς πρὸ πολλοῦ ἐφαίνετο, ὑπὸ ἐθνικῆς ἀντιζηλίας κατὰ τῶν τὴν δανικὴν γλῶσσαν ὁμιλούντων λαῶν, καὶ προσέτι ὑπὸ τῆς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἀναφανείσης ἁπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐπαναστατικῆς τάσεως, ἠγέρθησαν κατὰ τοῦ ἀρίστου τούτου βασιλέως, καὶ ὑποβοηθούμενοι ὑπὸ τῆς Πρωσσίας καὶ ἄλλων γερμανικῶν ἐπικρατειῶν εἰσέβαλον, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δουκὸς Αὐγουστεμβούργου, εἰς τὴν δανικὴν χερσόνησον· ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἀνδρείως ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ γενναίου δανικοῦ στρατοῦ ἀπεχώρησαν μετὰ μάχας αἱματηράς, καὶ ἰδίως τὰς ἐν Φριδερικίᾳ καὶ Ἰστέδῃ· φειδόμενος ὅμως ὁ φιλάνθρωπος οὗτος βασιλεὺς τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος, συγκατένευσεν εἰς συνομολόγησιν εἰρήνης μετὰ τῶν πολεμίων καὶ τῆς λοιπῆς Γερμανίας, τῇ ἐγγυήσει τῶν μεγάλων τῆς Εὐρώπης Δυνάμεων.

Ἐπειδὴ δὲ καί τοι ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ νυμφευθεὶς δὲν ἐτεκνοποίησε, τὴν 31 Ἰουλίου 1853 ἀνηγορεύθη, δυνάμει τοῦ περὶ διαδοχῆς τοῦ δανικοῦ θρόνου ἰσχύοντος νόμου, διάδοχος ὁ ὑπηρετήσας ἐν τῷ δανικῷ στρατῷ κατὰ τὰς προμνησθείσας μάχας πρίγκηψ Χριστιανὸς ὁ ἐκ Σλεσβίγου-Ὁλστεΰνου-Γλυκσβούργου, ὅστις τὴν 26 Μαΐου 1842 ἔτους εἶχε νυμφευθῆ τὴν πρὸς πατρὸς ἀδελφιδῆν τοῦ μνησθέντος βασιλέως Φρεδερίκου, τὴν καὶ ἡγεμονόπαιδα τῆς Δανίας Ἀλοϊζίαν, πριγκήπισσαν Ἕσσης, γεννηθεῖσαν τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1817.

Ἰδοὺ ἐν συντόμῳ καὶ ὁ γενεαλογικὸς αὐτῶν πίναξ.

Χριστιανὸς Θ'. Βασιλεὺς Δανίας	Καρλότα ἡγεμονόπαις Δανίας, νυμφευθεῖσα μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Λαγγραβίου Ἕσσης.
Φρεδερῖκος Ζ'. ὁ νῦν Βασιλεὺς Δανίας	Ἀλοϊζία νυμφευθεῖσα μετὰ τοῦ Χριστιανοῦ υἱοῦ Φρεδερίκου-Γουλιέλμου Δουκὸς Σλεσβιγίου-Ὁλστεΰνου-Γλυκσβούργου καὶ Ἀλοϊζίας πριγκηπίσσης Ἕσσης.

1. Φρεδερῖκος, γεννηθεὶς τὴν 3 Ἰουνίου 1843.
2. Ἀλεξάνδρα γεννηθεῖσα τὴν 1 Δεκεμβρίου 1844, ἡ πρὸ μικροῦ ὑπανδρευθεῖσα τὸν διάδοχον τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου.
3. Χριστιανὸς Γουλιέλμος Ἀδόλφος Γεώργιος γεννηθεὶς τὴν 24 Δεκεμβρίου 1845, ὁ ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων.
4. Μαρία Δάγμαρα γεννηθεῖσα τὴν 26 Νοεμβρ. 1847.
5. Θηρεσία Ἄννα » » 29 Σεπτεμβρ. 1853.
6. Βαλδημάρος » » 27 Ὀκτωβρ. 1858.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ

καὶ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΡΑΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ,

συνταχθεῖσαι ὑπὸ Διονυσίου Λιγαρδάτου.

ἐν Ληξουρίῳ Κεφαλληνίας.

(*Ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν Παραδόσεων τοῦ Σχολικοῦ ἔτους* 1860-61. *τοῦ Κυρ. Θ. Καρούσου.*)

—ooo—

Ὁ Εὐριπίδης ἀρύεται τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἑκάβης ἀπὸ τὴν τῆς Τρωάδος ἐκπόρθησιν, συνδυάζων ἐντεῦθεν δύο πράξεις, τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως θυσίαν τῆς Πολυξένης, καὶ τὴν τῆς Ἑκάβης ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Πολυμήστορος τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν, φονέως τοῦ υἱοῦ της Πολυδώρου· ὅθεν ὄχι μόνον ἡ πρᾶξις τοῦ δράματος εἶναι διπλῆ, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος ἔνθα αἱ πράξεις διαδραματίζονται, δὲν εἶναι μόνον ἡ Τροία, ἀλλὰ καὶ ἡ Θρακικὴ Χερρόνησος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ τόπου θέλομεν μετὰ ταῦτα διαλάβειν,

περὶ δὲ τῆς συνάψεως τῶν δύο πράξεων τινὲς κατηγοροῦσι τὸν ποιητὴν ἀναφέροντες τὸν κανόνα, ὅτι εἰς πᾶν δρᾶμα, ὀφείλει νὰ ἦναι μία ἡ πρᾶξις· ἀλλ' ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἀποκλείει τὴν ποικιλίαν τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ μάλιστα πρέπει νὰ θεωρῆται ἄριστον τὸ δρᾶμα ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον διάφοροι περιστάσεις τοιουτοτρόπως πρὸς ἀλλήλας συγκιρνῶνται, ὥστε τείνουσι πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ τῆς Ἑκάβης, ἔνθα τὰ διάφορα αὐτοῦ μέρη τοσοῦτον στενὰ συνδέονται, ὥστε ἐὰν ἀφῃρεῖτο ἓν τούτων, τὸ δρᾶμα τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀτελές. Ἵνα δ' ἔτι μᾶλλον κατανοήσωμεν τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ, θέλομεν ἐφεξῆς ἐκθέσει τὴν ὑπόθεσιν.

Προλογίζεται τὸ εἴδωλον τοῦ Πολυδώρου, ὅστις πρὸ τριῶν ἡμερῶν φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πολυμήστορος τοῦ ξενοδόχου του, ὅπως σφετερισθῇ τοὺς θησαυρούς του, καὶ ῥιφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, διηγεῖται ὅτι εἰσηκούσθη παρὰ τῶν καταχθονίων θεῶν, ἵνα ἐμπεσὼν εἰς τὰς χεῖρας τῆς μητρός του τύχῃ ταφῆς, ὅτι δὲ ἡ μήτηρ του Ἑκάβη ἦλθεν ἐκ τῆς Τροίας μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Χεῤῥόνησον, τὸ βασίλειον τοῦ Πολυμήστορος, διαμένοντος ἐνταῦθα, διότι εἶχε φανῆν ἐπὶ τοῦ τάφου του ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπαιτῶν ὡς γέρας τὸν φόνον τῆς Πολυξένης. Κατόπιν ἡ Ἑκάβη προβαίνουσα, διηγεῖται ἀπαίσιόν τι ὄνειρον, ἐξ οὗ προαισθάνεται δυστύχημά τι εἰς τὸν Πολύδωρον καὶ τὴν Πολυξένην, καὶ ἐνῷ διηγεῖται ταῦτα προέρχεται χορὸς Τρῳάδων, φέρων τὴν ἀγγελίαν ὅτι ἐθεσπίσθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως σφαγίασις τῆς Πολυξένης. Ἐντεῦθεν ἄρχονται οἱ θρῆνοι τῆς Ἑκάβης, προσκληθεῖσα δὲ ἡ Πολυξένη καὶ μαθοῦσα τὸ θέσπισμα θρηνεῖ καὶ αὐτὴ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ γῆρας τῆς ἐγκαταλειφθησομένης μητρός της, ἢ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς συμφοράν. Ἐν τοσούτῳ δ' ἔρχεται ὁ Ὀδυσσεὺς ταχθεὶς ὅπως ἐκπληρώσῃ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατοῦ, καὶ ὑπαγάγῃ τὴν παρθένον, ὃν ἡ Ἑκάβη ἀναμνήσασα ὅ,τι ἄλλοτε τοῦ εἶχε σώσειν τὴν ζωὴν, ὅτε ἐστάλη πρέσβυς εἰς Τρῳάδα, πειρᾶται νὰ τὸν συγκινήσῃ δι' ἐνθέρμων δεήσεων ὅπως μὴ ἀποσπάσῃ τὴν θυγατέρα της ἐκ τῶν μητρικῶν κόλπων, καὶ πείσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν Ἀχιλλέα ἄλλο θῦμα· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀντέτεινεν ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἀνὴρ ἄριστος δὲν δύναται νὰ στερηθῇ τοῦ γέρατος τούτου, ἡ Ἑκάβη προτρέπει τὴν θυγατέρα της νὰ προσθέσῃ καὶ αὐτὴ τὰς ἱκεσίας της· ἀλλ' ἡ Πολυξένη δείκνυται τοσοῦτον γενναία καὶ καρτερόψυχος, ὥστε τὸν μὲν θάνατον θεωρεῖ ὡς λιμένα, εἰς ὃν προσορμίζεται μετὰ σφοδροτάτην τρικυμίαν τῆς μάχης καὶ ἀπαλλάττεται τῆς αἰσχρᾶς δουλείας, τὴν δὲ μητέρα της παραμυθεῖται ὅτι δὲν μέλλει νὰ πάθῃ οὐδὲν ἀνάξιον τῆς προτέρας της τύχης, ὥστε ἄν τις ἀποβλέψῃ εἴς τε τὴν νεότητα καὶ τὸ κάλλος της, δὲν δύναται νὰ μὴ θρηνήσῃ αὐτὴν ἀπερχομένην καὶ μετὰ πολλῆς στοργῆς καὶ λύπης ἀποχαιρετῶσαν τὴν μητέρα της.

Μετὰ τὸ ᾆσμα τοῦ χοροῦ δι' οὗ οὗτος προεικάζεται τὰ μέλλοντα κακὰ τῆς δουλικῆς του καταστάσεως προσέρχεται ὁ Ταλθύβιος ὁ κήρυξ, ἀγγέλων ὅτι ἡ Πολυξένη ἀπ' αὐτῆς τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου ἔδειξε τοσοῦτον θαυμαστὴν καρτεροψυχίαν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Νεοπτόλεμος, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν φόνον, τὴν ἐθυσίασε διστάζων καὶ ἄκων, καὶ οἱ παρόντες Ἕλληνες στρατιῶται προενόησαν ὅπως πάσα τιμὴ προσφερθῇ εἰς τὴν ἀποθανοῦσαν. Ἡ ἀγγελία αὕτη ἐνεποίησεν εἰς τὴν μητέρα ἀνακούφισίν τινα, ἥτις ἐπαινέσασα τὴν ἀρετὴν τῆς θυγατρός της ἐξαιτεῖται ὅπως τῆς παραχωρηθῇ τὸ πτῶμα της, καὶ ἐπιμεληθῇ τὰ περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ της· ἅμα δ' ἀποστείλασα τὴν θεράπαιναν ἵνα φέρῃ ὕδωρ ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς λοῦσιν τοῦ νεκροῦ, ἀπέρχεται καὶ αὐτὴ ἵνα παρασκευάσῃ τὸν ἐπικήδειον στολισμόν. Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ ἄλλο τοῦ δράματος μέρος, ὅπερ, ὡς εἴπομεν, ἀποβαίνει ἀναγκαιότατον, διότι ἡ τραγῳδία δεν πρέπει νὰ περιέχῃ ὡς ὕλην της ἄκρατον συμφορὰν, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις νὰ ἦναι τοιαύτη, ὥστε ὁπωσοῦν νὰ ἱλαρύνῃ τὴν ψυχὴν κατεσπαραγμένην οὖσαν ὑπὸ τοῦ πόνου καὶ τοῦ οἴκτου· ἄλλως δὲ ἐλήφθη πρόνοια ἐν τῷ προλόγῳ ὅπως ἐκεῖνο ὅπερ εἶχεν ἀναγγείλειν ὁ Πολύδωρος ὅτι ἔμελλε νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν θεράπαιναν ἵνα τύχῃ ταφῆς, ἀναγκαίως ἐκράτει εἰς περιέργειαν τοὺς θεατὰς, αὐτόπτας γενομένους τῆς βαθείας θλίψεως τῆς Ἑκάβης, ἥτις ἕνεκα τοῦ ἀσθενοῦς γηρατείου της δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἀνθέξῃ εἰς νέα δυστυχήματα. Φέρει δὲ ἡ θεράπαινα τὸ πτῶμα τοῦ Πολυδώρου, συμβεβηκὸς ὅπερ καίτοι ἅπαντας ἐξέπληξεν, ἔλαβεν ὅμως ἀλλοίαν ἔκβασιν, ἢ οἵαν προσεδόκων ὡς πιθανήν· διότι ὁ ἀρχιστράτηγος Ἀγαμέμνων ἔρχεται πρὸς τὴν Ἑκάβην, θαυμάζων διατί ἐπὶ τοσοῦτον ἐβράδυνε νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ὅθεν προτρέπει αὐτὴν νὰ ἐπισπεύσῃ τοῦτον ἡ Ἑκάβη μετὰ βραχύν τινα δισταγμὸν καθικετεύει νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτῆς ὅπως ἐκδικηθῇ τὸν Πολυμήστορα διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της. Εἰσακουσθεῖσα λοιπὸν προσκαλεῖ τὸν Πολυμήστορα μετὰ τῶν τέκνων του, ὅπως τῷ διακοινώσῃ σπουδαῖόν τι ἀντικείμενον, ὑπισχνουμένη αὐτῷ μετὰ τὴν ἔλευσίν του νὰ τῷ παραδώσῃ θησαυρὸν κεκρυμμένον. Τούτου δὲ τοῦ ἀνθρώπου τὴν βδελυρὰν φιλοχρηματίαν τοσοῦτον ἐπιτυχῶς παρέστησεν ὁ ποιητὴς, ὥστε ἀναγκαίως ηὐξήθη ἡ ὀργὴ τῶν θεατῶν καὶ ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἐπικειμένην ἐκδίκησιν. Εἰσελθόντος δὲ εἰς τὴν σκηνὴν μόνου ἄνευ δορυφόρων ἀκούονται παρευθὺς μεγάλαι κραυγαὶ, ὅθεν μετ' ὀλίγον ἐξελθοῦσα ἡ Ἑκα

βη ἐπιβεβαιοῖ ὅπερ ὑπώπτευεν ὁ ἐκ γυναικῶν συγκείμενος χορὸς, εἰκάζων ὅτι ἐξετελέσθη τὸ σχέδιον τῆς βασιλίσσης, τοῦ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Πολυμήστορα, τυφλώσασα αὐτὸν καὶ ἀποσφάξασα τὰ τέκνα του.

Κατόπιν παρίσταται ὁ Πολυμήστωρ ἐλεεινὸς τὴν θέαν· ὁτὲ μὲν ὀργίζεται, ὁτὲ δὲ θρηνεῖ, καὶ ἄλλοτε ἐξαιτεῖται βοήθειαν· τέλος δὲ προσέρχεται ὁ Ἀγαμέμνων, πρὸ τοῦ ὁποίου συζητεῖται ἡ ὑπόθεσις, καὶ κατακρίνεται ὁ Πολυμήστωρ. Ἡ καταστροφὴ αὕτη τοῦ δράματος φέρει ὡς ἀποτέλεσμα ὅπως ἐάν τις προλαβόντως περιέπιπτεν εἰς ἀθυμίαν βλέπων τοσαύτας συμφορὰς τῶν Πριαμιδῶν. καὶ τὴν σκληροτάτην ἐξόντωσιν ἁπάσης τῆς οἰκογενείας, νῦν ἀναλαμβάνῃ θάῤῥος, ἀναλογιζόμενος ὅτι οὐδὲ εἰς τὰς ἐσχάτας δυστυχίας δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζηταί τις, καὶ ὅτι ὁ ἀδικῶν δὲν ὑπεκφεύγει ἐπὶ τέλους τὴν θείαν Νέμεσιν.

Ἁρμόζει δ᾽ ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰς ἐν τέλει τοῦ δράματος προῤῥήσεις τοῦ Πολυμήστορος μέλλοντος νὰ ἀποθάνῃ, ὅστις ἐν εἴδει μάντεως προλέγει τὴν μετατροπὴν τῆς Ἑκάβης εἰς κύνα, καὶ τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἡ ἐπίνοια δὲ αὕτη τοῦ ποιητοῦ ἁρμόζει τὰ μάλιστα εἰς τὸ πένθιμον ἐκεῖνο καὶ μελαγχολικὸν εἶδος τῆς τραγῳδίας, εἰς ὃ ἀρέσκεται ὁ Εὐριπίδης. Ὡσαύτως καὶ παρ᾽ Ὁμήρῳ ὁ ψυχοῤῥαγῶν Ἕκτωρ προλέγει τὸν θάνατον εἰς τὸν Ἀχιλλέα ἐν μέσῳ τοῦ θριάμβου του, Ἰλ. Χ. στιχ. 355, χωρίον ὅπερ ἀναφέρει καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης βιβλίον 18 Κεφ. Α., διά τῶν λέξεων τούτων «Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καί τινες ἕτεροι τῶν παλαιῶν φυσικῶν ἀπεφήναντο τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχειν ἀθανάτους, ἀκολούθως δὲ τῷ δόγματι τούτῳ καὶ προγινώσκειν αὐτὰς τὰ μέλλοντα, καθ᾽ ὃν ἂν καιρὸν ἐν τῇ τελευτῇ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν ποιῶνται, τούτοις δ᾽ ἔοικε συμφωνεῖν ὁ ποιητὴς Ὅμηρος, παρεισάγων τὸν Ἕκτορα κατὰ τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, προλέγοντα τῷ Ἀχιλλεῖ τὸν μέλλοντα συντόμως αὐτῷ συνακολουθήσειν θάνατον.»

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον προλέγει καὶ ὁ Σωκράτης καταδικασθεὶς εἰς θάνατον. Πλάτωνος Ἀπολογία. «Τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησμῳδῆσαι, ὦ καταψηφισάμενοί μου· καὶ γάρ εἰμι ἤδη ἐνταῦθα, ἐν ᾧ μάλιστ᾽ ἄνθρωποι χρησμῳδοῦσιν ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι.» Ὅθεν τὴν δοξασίαν ταύτην εὐστόχως μετεχειρίσθη ὁ Εὐριπίδης, διότι ὅστις ἐχάρη βλέπων τὴν Ἑκάβην ὁπωσοῦν παρηγορηθεῖσαν ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων δυστυχιῶν, ἢ ἐμνήσθη τὴν κατὰ τοῦ Πολυμήστορος ἀπόφασιν τοῦ κραταιοῦ Ἀγαμέμνονος, πόσην φρίκην μέλλει νὰ ἠσθάνθῃ, ἀναλογιζόμενος τὸν μέλλοντα χρόνον, καθ᾽ ὃν ἡ μὲν γηραιὰ βασίλισσα, ἐξαντλήσασα πᾶν εἶδος συμφορᾶς, ὤφειλεν ἐπὶ τέλους νὰ μεταμορφωθῇ εἰς κύνα, ὁ δὲ ἄναξ ἀνδρῶν καὶ νικητὴς Ἀγαμέμνων νὰ ὑποστῇ ἀξιοδάκρυτον θάνατον διὰ τῶν μηχανοῤῥαφημάτων τῆς συζύγου του. Δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τις τὴν ἀξιολογότητα τοῦ δράματος τούτου, ἐν ᾧ θαυμασίως συγκιρνῶνται τοσαῦτα πάθη, ὁ φόβος, ὁ θαυμασμὸς, τὸ μῖσος καὶ τὸ ἔλεος.

Ἀλλ᾽ ἡ σύνδεσις ἐκείνη τῶν δύο πράξεων παρήγαγεν, ὡς φαίνεται, τὸ ἄτοπον τοῦτο, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ τεθῇ ἡ σκηνὴ εἰς τὴν Θρᾳκικὴν χεῤῥόνησον, καὶ εἰς τὴν Τροίαν. Καὶ καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὴν Χεῤῥόνησον ἐξάγεται ἔκ τε τοῦ στίχου 33, καὶ ἐξ ἑτέρων χωρίων τοῦ αὐτοῦ δράματος. Ἐν δὲ τῇ Τρῳάδι ἐτελέσθη ἡ θυσία τῆς Πολυξένης, διότι καί τοι εἰκάζουσι τινὲς, ὅτι ἐν Χεῤῥονήσῳ ἀνηγέρθη κενοτάφιον τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτελέσθη ἡ θυσία, τῆς εἰκασίας ταύτης οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος ἀνευρίσκεται. Ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Χεῤῥονήσου εἰς τὴν Τροίαν. Δύο δέ τινα συντείνουσιν ὅπως οἱ θεαταὶ ἀγνοῶσι τὴν μεταβολὴν ταύτην τοῦ τόπου· πρῶτον ὅτι ἡ θυσία δὲν ἐκτελεῖται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ γινώσκεται μόνον ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ κήρυκος· δεύτερον δὲ ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπιμελῶς προφυλάττεται νὰ μνημονεύσῃ τὸν τόπον τοῦ τάφου, ἵνα οἱ ἀκούοντες μὴ στρέψωσι τὴν προσοχήν των εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Περὶ τούτου ἐπραγματεύθη ὁ Ἑρμᾶνος εἰς τὰς σημειώσεις ἐν τῷ στίχῳ 33 καί τοι ἀπαντῶνται χωρία, ἔνθα ὁ ποιητὴς φαίνεται ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ του ἐγκατέλιπε τὴν προφύλαξιν ταύτην, διότι τὰ παρὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος λεγόμενα στιχ. 1111 καὶ ἐφεξῆς

«Εἰ δὲ μὴ Φρυγῶν
Πύργους πεσόντας ᾖσμεν Ἑλλήνων δορὶ
Φόβον παρέσχ᾽ ἂν οὐ μέσως ὅδε κτύπος.»

δὲν ἁρμόζουσιν εἰμὴ ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ τῆς Τροίας καὶ ἐν τοῖς περιχώροις τῆς ἁλωθείσης πόλεως.

Οἱ Σχολιασταὶ δὲν παρετήρησαν ἄλλην τινὰ δυσκολίαν ἀναφυομένην ἐὰν παραβάλῃ τις τοὺς στίχους τούτους ἐκ τοῦ Προλόγου·

«Ὁ Πηλέως γὰρ παῖς ὑπὲρ τύμβου φανεὶς
Κατέσχ᾽ Ἀχιλλεὺς πᾶν στράτευμ᾽ Ἑλληνικὸν
πρὸς οἶκον εὐθύνοντας ἐναλίαν πλάτην
Αἰτεῖ δ᾽ ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν Πολυξένην
Τύμβῳ φίλον πρόσφαγμα καὶ γέρας λαβεῖν»

μετὰ τῶν ὑπὸ τῆς Ἑκάβης ἐκφωνουμένων στιχ. 94. 97.

«Ἦλθ᾽ ὑπὲρ ἄκρας τύμβου κορυφᾶς
Φάντασμ᾽ Ἀχιλλέως.
Ἤδη δὲ γέρας τῶν πολυμόχθων
Τινὰ Τρωϊάδων»

Ἑκάτερα τὰ χωρία ταῦτα διαφέρουσιν ἀπ᾽ ἀλλήλων, διότι εἰς μὲν τὸ πρῶτον λέγεται ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς

ήτησεν ὀνομαστὴν τὴν Πολυξένην, εἰς δὲ τὸ δεύτερον οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τῆς Πολυξένης, ἀλλ' ἀναφέρεται μόνον, ὅτι ἤτησέ τινα τῶν Τρωϊάδων· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀντικείμενον θίγει ἐν τοῖς στίχοις 112—117, καὶ ἐν τοῖς στίχ. 304—305· ἀλλ' οὐδὲν βέβαιον δύναται ἐκ τούτων νὰ ἐξαχθῇ. Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ δρᾶμα ποίαν γνώμην νὰ ἠκολούθησεν ὁ Εὐριπίδης τεκμαιρόμεθα ἐκ πολλῶν δεδομένων· ὁ διὰ τὸ ἐνύπνιον φόβος τῆς Ἑκάβης, ἡ ἀγγελία τοῦ χοροῦ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀποφάσεως, τέλος δὲ ἡ πλήρης ἀμοιβαίου πόνου καὶ δακρύων συνδιάλεξις τῆς μητρὸς μετὰ τῆς θυγατρὸς, πάντα ταῦτα ἤθελον εἶσθαι εἰς ἄκρον γελοιώδη, ἐὰν σαφῶς ἐγινώσκετο ποῖον θῦμα ἤτησεν ὁ Ἀχιλλεύς. Τί λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν; ἆράγε ὅτι εἰς τοσοῦτον βραχὺ διάλειμμα ἐπελάθετο ὁ Εὐριπίδης, ὅ,τι ἔγραψεν ἐν τῷ Προλόγῳ καὶ ὅτι αἴφνης προέκυψεν ἡ διαφορὰ αὕτη; Τοῦτο δὲν φαίνεται πιθανὸν, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν μήπως εἰς τὰ χωρία ταῦτα εἶναι μεγαλητέρα τῶν λέξεων ἢ διαφωνία, ἢ ἡ τῶν πραγμάτων, διότι ὁ Ἀχιλλεὺς οὐδὲν ἕτερον ἐκτὸς ἀπήτησεν, εἰμὴ νὰ θυσιασθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου του Τρῳάς τις αἰχμάλωτος. Οὐδὲν ἄρα τὸ κωλύον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Πολύδωρος ἐξηγῶν τὴν θέλησιν ἐκείνου εἶπεν ὅτι ἤτησε τὴν Πολυξένην· ὅπερ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐξετέλεσαν ἀποβλέψαντες παρευθὺς εἰς τὴν Πολυξένην, ἥτις καὶ ἐχρημάτισέ ποτε μελλόνυμφος τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ ἦτον ὄντως ἀξία τοιούτου ἥρωος. Ἐντεῦθεν δὲν εἶναι παράδοξον ἂν ἡ Ἑκάβη ἐνθυμήθη μόνον τοὺ λόγους τοῦ Ἀχιλλέως μηδόλως διανοηθεῖσα τὸν φόνον τῆς θυγατρός της, καί τοι, ὡς φαίνεται, συνέλαβε περὶ τούτου τινὰ ὑπόνοιαν, διότι εἶναι ἴδιον τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων νὰ μὴ ἦναι πολὺ ὀξυδερκεῖς εἰς ἀπευκταῖα.

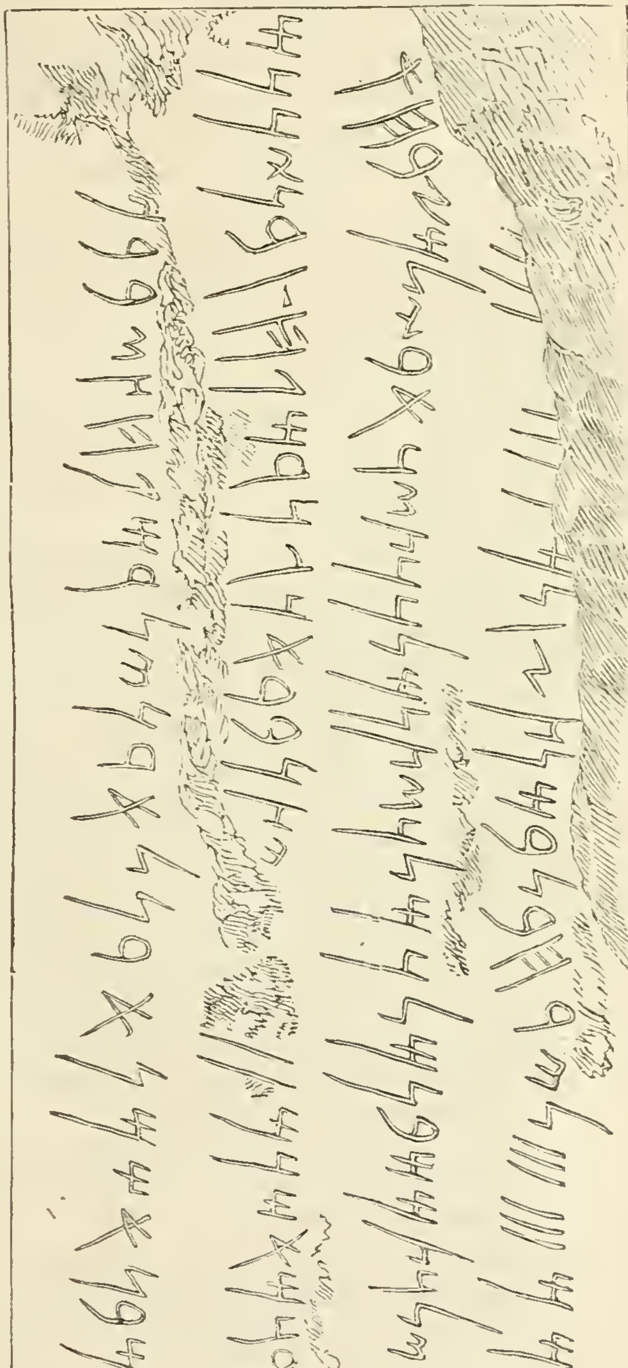
(Ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΦΟΙΝΙΚΙΚΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΕΝ ΚΥΠΡΩι.

(Ἐκ τῶν Transactions of the Royal Society of Literature).

—ooo—

« Τὸ ἀκόλουθον μικρὸν φυλλάδιον σύγκειται ἐξ ἀποσπασμάτων περιέργων τινῶν ἐπιστολῶν, αἵτινες ἐγράφησαν πρὸς τὸν συνάδελφόν μου Κάρολον Νιοῦτον, ἔφορον τῶν Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, ὑπὸ τοῦ Κ. Δημητρίου Πιερίδου, Ἕλληνος κατοικοῦντος εἰς Λάρνακα τῆς Κύπρου. Ὁ Κ. Πιερίδης διατείνεται ὅτι ἐξετάζων ἔγγραφά τινα ἀφορῶντα τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κύπρου, ἀπήντησε δύο ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἀναγομένας εἰς τοὺς Πτολεμαίους, τὰς ὁποίας ἀντέγραψεν ὅτε περιηγεῖτο τὴν νῆσον ταύτην μετὰ τοῦ ἐσχάτως ἀποβιώσαντος ἄγγλου πλοιάρχου Γρέϊβς. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εὑρέθησαν ὀκτὼ μίλια πρὸς δυσμὰς τῆς Λεμησσοῦ, πλησίον τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου Κουρίου, ἐπὶ λίθων οἵτινες, ὡς φαίνεται, ἀπετέλουν μέρος τοῦ ναοῦ τοῦ ἀφιερωμένου εἰς Ἀπόλλωνα τὸν Ὑλάτην, ὀνομασθέντα



οὕτως ἐκ τῆς πόλεως Ὕλης, ὅπου ὁ ναὸς οὗτος εἶχεν ἐγερθῇ. Ἡ δὲ θέσις αὕτη ἔτι καὶ νῦν ὀνομάζεται « Ἀπόλλωνα » ὑπὸ τῶν πέριξ κατοίκων. Ὁ Τζέτζης λέγει περὶ τῆς Ὕλης τὸ ἑξῆς· *Ὕλη πόλις Κύπρου*

ἐν ᾗ *Ἀπόλλων τιμᾶται Ὑλάτης*, ὡς παρατηρεῖται ἐν τοῖς *Κυπριακοῖς* τοῦ Κ. Ἀθ. Α. Σακελλαρίου.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη τῶν δύο τούτων ἐπιγραφῶν ἐδημοσιεύθη ἤδη εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ἡ δὲ δευτέρα εἶναι περιεργοτάτη, διότι ἐγράφη πρὸς τιμὴν Πτολεμαίου τοῦ Εὐπάτορος, βασιλέως μόλις ἀναφερομένου ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ἂν καὶ, κατὰ περίεργον σύμπτωσιν, τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀναφέρεται εἰς ἐπιγραφήν τινα τῆς Πάφου, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ Corp. Inscript. τοῦ Βοικχίου, Νº 2618.

ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ ΘΕΟΝ ΕΥΠΑΤΟΡΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ.

Ὁ Βοίκχιος πρῶτος δημοσιεύσας τὴν ἐπιγραφὴν τῷ 1821, ἐφρόνει ὅτι τὸ *θεὸν Εὐπάτορα* ἀναφέρεται εἰς Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην Β'. ἀλλ' ἔκτοτε ἤλλαξε γνώμην καὶ πιστεύει, ὡς καὶ ὁ Κ. Πιερίδης, ὅτι υἱὸς Πτολεμαίου ς' τοῦ Φιλομήτορος, εἶναι ὁ ἀναφερόμενος. Ὁ Κ. Champollion Figeac συμφωνεῖ μετ' αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Letronne καὶ τοῦ St-Martin (Eclairc. sur le Contrat de Ptolemaïs, p. XXV.).

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ Κ. Sharpe ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς Αἰγύπτου» εἶπεν ἤδη ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλομήτορος, ἡ χήρα αὐτοῦ Κλεοπάτρα καί τινες τῶν προκρίτων τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, «πιθανώτατα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πτολεμαίου Εὐπάτορος.». (Τόμ. 1 σελὶς 393, δ'. ἔκδοσις. 1859.)

Ἡ βασιλεία ὅμως τοῦ νέου τούτου δὲν διήρκεσε πολὺ, διότι ὁ Εὐεργέτης, λησμονήσας ὅτι ἐχρεώστει τὴν ἰδίαν ζωὴν εἰς τὸν Φιλομήτορα, ἐφόνευσεν αὐτὸν τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἀδελφῆς αὐτοῦ καὶ χήρας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀσμένως λοιπὸν θέλει μάθει ὁ Κ. Sharpe ὅτι ἡ εἰκασία αὐτοῦ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ὄχι μόνον διεδέχθη τὸν πατέρα εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀλλὰ καὶ ἀνηγορεύθη εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐβεβαιώθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημείων.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἔχουσιν ὡς ἕπεται·

Ἀριθ. Α'. Σύγκειται ἐκ δύο λίθων κανονικῶς τετμημένων, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει μῆκος μὲν δύο καὶ ἡμίσεως ποδῶν, πλάτος δὲ ἑνός·

ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ [ΘΕΟΝ ΦΙ] ΛΟΜΗΤΟΡΑ ΤΟΝ ΕΓ (sic) ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛ[*ισσης*] ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΘΕΩΝ ΕΠΙΦΑΝΩΝ.

Ἀριθ. β'. Εἷς μόνος λίθος, δύο ποδῶν καὶ ἐννέα δακτύλων·

ΒΑΣΙΔΕΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ ΘΕΟΝ ΕΥΠΑΤΟΡΑ ΤΟΝ ΕΓ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑ ΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΘΕΩΝ ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΩΝ.

Ὁ Κ. Πιερίδης εὐτύχησε πρὸς τούτοις νὰ γίνῃ κάτοχος μιᾶς τῶν δύο φοινικικῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἐσχάτως εὑρεθεισῶν ἐν Κύπρῳ· ἡ δὲ ἄλλη, ἥτις ἔπεσεν εἰς χεῖρας Γάλλου περιηγητοῦ, εἶναι ὀλιγώτερον τελεία, εἰ καὶ ἐκτενεστέρα. Ἡ τοῦ Κ. Πιερίδου εὑρέθη τὸ τελευταῖον φθινόπωρον ἐν Λάρνακι· σύγκειται δὲ, ὡς *φαίνεται ἐν τῇ προηγουμένῃ σελίδι*, ἐκ τεσσάρων γραμμῶν καὶ εἶναι ὀλίγιστα βεβλαμμένη· τὸ τέλος μόνον τῆς πρώτης γραμμῆς ἐλλείπει. Ἡ τοῦ Γάλλου συνέκειτο ἐξ ἑπτὰ γραμμῶν, τὴν σήμερον ἀδιακρίτων. Καὶ αἱ δύο εἶναι ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Μαλὲκ-Ἰκὰν, βασιλέως τοῦ Κιτίου (πόλεως, ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Λάρνακα.) Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Κ. Πιερίδου ἀναφέρεται ὁ Θάμας υἱὸς τοῦ Μαλὲκ-Ἰτὰν βασιλέως τοῦ Κιτίου. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλο τι ὄνομα τὸ τοῦ Ἰκὰν Σαλὲμ, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπήντησα ἀλλαχοῦ, ἐκτὸς ἐπὶ μιᾶς Καρχηδονικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Κ. Δάβις, τὴν ὁποίαν ἐκδίδω διὰ τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον.

Η ΚΑΡΑΤΟΜΗΘΕΙΣΑ ΜΑΡΙΑ. (1)

Τὴν 7 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1587, οἱ δύο Κόμητες ἀφίκοντο εἰς Totheringay (2), καὶ ζητήσαντες ἄδειαν νὰ προσέλθωσιν ἐνώπιον τῆς βασιλίσσης, ἀνέγνων τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, καὶ ἐνετείλαντο αὐτῇ νὰ ἑτοιμασθῇ διὰ τὴν ποινὴν, μέλλουσαν νὰ ἐνεργηθῇ τὴν ἐπιοῦσαν. Ἡ δὲ Μαρία, ἀκούσασα αὐτοὺς ἀταράχως, ἐσφραγίσθη διὰ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἶπεν· «εἶναι ἀναξία τῆς οὐρανίας μακαριότητος ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἥτις δυσανασχετεῖ, διότι τὸ σῶμα μέλλει νὰ ὑποστῇ τὴν ὑπὸ τοῦ δημίου κατενεχθησομένην πληγήν· καίτοι δὲ δὲν προσεδόκων ὅτι ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ἤθελε δώσει τὸ πρῶτον παράδειγμα τῆς παραβιάσεως τοῦ ἱεροῦ προσώπου μιᾶς ἡγεμονίδος, ἀγογγύστως ὅμως ὑποτάσσομαι εἰς τὰς βουλὰς τῆς θείας Προνοίας.» Καὶ ἐπιθεῖσα τὴν χεῖρα

(1) Μαρία Stuart βασίλισσα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Σκωτίας, θυγάτηρ Ἰακώβου τοῦ Ε'. καὶ Μαρίας τῆς Λορένης, γεννηθεῖσα τὸ 1542 συνεζεύχθη εἰς γάμον μετὰ τοῦ Φραγκίσκου Β'. βασιλέως τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου τοῦ ἡγεμόνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σκωτίαν, ἥτις τότε ὑπέκειτο εἰς πολυειδεῖς ταραχὰς, διεγερθείσας ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἀναγκασθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὑπέστη 18 ἐτῶν φυλάκισιν καὶ ἐπὶ τέλους ἐκαρατομήθη τὸ ἔτος 1587.

(2) Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἔνθα σώζονται μέχρι τοῦδε ἐρείπια τοῦ φρουρίου ἐν ᾧ ἡ Μαρία Stuart φυλακισθεῖσα ἐθανατώθη.

ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τυχούσης παρ' αὐτῇ, μεθ' ὅρκου διεμαρτυρήθη ὅτι ἦτον ἀθῶα τῆς συνωμοσίας τῆς ὑπὸ τοῦ Babington κατὰ τῆς Ἐλισάβετ (1) ἐξυφανθείσης.

Τότε δὲ μνείαν ἐποιήσατο τῆς ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἐλισάβετ ἐπιστολῇ περιεχομένης αἰτήσεως, εἰς ἣν οὐδεμίαν ἔλαβεν ἀποχρῶσαν ἀπάντησιν. Ἐνθέρμως καθικέτευσεν αὐτοὺς νὰ ἐπιτρέψωσι κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τὸν πνευματικόν της νὰ παρασταθῇ αὐτήν, καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ πρὸς παραμυθίαν της τὰ τελευταῖα θρησκευτικὰ καθήκοντα. Ἀλλ' ὡς καὶ ταύτην τὴν χάριν, ἥτις συνήθως παραχωρεῖται καὶ τῷ φαυλοτάτῳ ἐγκληματίᾳ, ἀποτόμως ἀπεποιήθησαν.

Οἱ θεράποντές της, διακούσης τῆς συνδιαλέξεως, ἀνελύοντο εἰς δάκρυα· καί τοι δὲ συστελλόμενοι διὰ τὴν τῶν δύο κομήτων παρουσίαν, δυσκόλως ὅμως κατέπνιγον τὴν λύπην των· ἀλλὰ μόλις ὁ Kent καὶ ὁ Shreusburg ἀπεμακρύνθησαν, καὶ δραμόντες πρὸς τὴν δέσποινάν των, ἐξεῤῥήγνυντο εἰς περιπαθεστάτας ἐκφράσεις ἀγάπης καὶ θλίψεως. Ἡ Μαρία ὅμως, οὐ μόνον πλήρη ἀταραξίαν ἐτήρησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπεπειράθη νὰ καταστείλῃ τὸ ὑπέρμετρον αὐτῆς ἄλγος. Καὶ γονυπετήσασα μεθ' ὅλων τῶν περὶ αὐτὴν εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν ὅτι ἤδη προσεγγίζει εἰς τὸ τέρμα τῶν δεινῶν της, καὶ ἐδέετο ὅπως ἐνισχυθῇ ἵνα ὑπομείνῃ καὶ τὸν θάνατον μετὰ θάῤῥους καὶ ἀξιοπρεπείας. Κατεγίνετο τὸ πλεῖστον τῆς ἑσπέρας εἰς διάταξιν τῶν κοσμικῶν της ὑποθέσεων. Ἔγραψεν ἰδιοχείρως τὴν διαθήκην της· τὰ χρήματα, τὰ κειμήλια καὶ τὰ ἐνδύματά της διένειμε τοῖς ὑπηρέταις κατὰ τὸν βαθμὸν ἢ τὰς ἐκδουλεύσεις των. Ἔγραψε δὲ δύο συντόμους ἐπιστολάς, τὴν μὲν πρὸς τὸν τῆς Γαλλίας βασιλέα, τὴν δὲ πρὸς τὸν Δοῦκα τοῦ Guise (2), πλήρεις τρυφερῶν μὲν ἀλλὰ μεγαθύμων αἰσθημάτων, συνιστῶσα τὴν μὲν ψυχήν της ταῖς δεήσεσιν αὐτῶν, τοὺς δὲ τεθλιμμένους αὐτῆς ὑπηρέτας τῇ προστασίᾳ των. Ἐν καιρῷ δείπνου ἔφαγε μετρίως κατὰ τὸ σύνηθες, συνδιελέχθη δὲ οὐ μόνον ἀταράχως, ἀλλὰ καὶ εὐθύμως· προέπιεν εἰς ὑγείαν ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὑπηρετῶν της καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτῶν συγγνώμην ἄν ποτε παρέλιπέ τι τῶν πρὸς αὐτοὺς καθηκόντων. Τὴν συνήθη ὥραν κατακλιθεῖσα ἐκοιμήθη ὀλίγον· τὸ δὲ πρωῒ ἀπεχώρισεν εἰς τὸ δωμάτιόν της, καὶ κατέτριψεν ἱκανὴν ὥραν προσευχομένη. Περὶ δὲ τὴν 8 ὥραν ὁ μέγας Sheriff καὶ οἱ ἀξιωματικοί του εἰσελθόντες εὗρον αὐτὴν εἰσέτι γονυπετῆ παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον. Παρευθὺς ἀνηγέρθη καὶ μὲ σεμνοπρεπὲς ἦθος καὶ ὄψιν ἀπτόητον καὶ φαιδράν, προεχώρησεν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἐπερειδομένη ἐπὶ τῶν δύω ἀκολούθων της. Ἐφόρει πένθιμον, ἀλλὰ κομψὴν καὶ λαμπρὰν στολήν. Ἐγκόλπιον ἐκρέματο δι' ἁλύσεως περὶ τὸν τράχηλον καὶ κομβολόγιον περὶ τὴν ζώνην της· ἔφερε δὲ εἰς τὰς χεῖρας σταυρὸν ἐλεφάντινον.

Οἱ δύω κόμητες ὑπὸ διαφόρων εὐγενῶν τῆς ὁμόρου κομητείας παρακολουθούμενοι, ὑπεδέξαντο αὐτὴν κάτω τῆς κλίμακος· ἐπετράπη δὲ τῷ Σὶρ Ἀνδρέα Μέλβιλ, τῷ θαλαμηπόλῳ της, ἀποχωρισθέντι αὐτῆς πρό τινων ἑβδομάδων, νὰ τῇ προσφέρῃ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν· ἰδὼν δὲ τὴν δέσποιναν ἣν περιπαθῶς ἠγάπα ἐν τοιαύτῃ θέσει, ἔχυσε κρουνηδὸν δάκρυα· ἐνῷ δὲ ὠδύρετο καὶ ἐλεεινολόγει τὴν τύχην του, διότι προωρίσθη νὰ φέρῃ εἰς τὴν Σκωτίαν τὴν ἀγγελίαν τοσοῦτον θλιβεροῦ συμβάντος, ἐκείνη ἀπεκρίθη, μὴ ὀλοφύρου, ἀγαθὲ Μέλβιλ, διότι σήμερον ἔχεις μᾶλλον αἰτίαν νὰ χαίρῃς. Σήμερον θέλεις ἰδεῖν τὴν Μαρίαν Stuart ἀπαλλαττομένην πάσης μερίμνης, καὶ ἐπιτυγχάνουσαν τέλος εἰς τὰ δεινοπαθήματά της, οἷον αὐτὴ πρὸ πολλοῦ προσεδόκα. Μαρτύρησον ὅτι ἀποθνήσκω σταθερὰ εἰς τὴν θρησκείαν μου, πιστὴ πρὸς τὴν Σκωτίαν, καὶ ἀμετάτρεπτος εἰς τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀγάπην μου. Σύστησόν με εἰς τὸν υἱόν μου, εἰπὲ αὐτῷ ὅτι οὐδὲν ἔπραξα ἀνάξιον τοῦ βασιλείου, τῆς τιμῆς ἢ τῶν δικαιωμάτων του· εἴθε δὲ ὁ Θεὸς συγχωρήσοι ἅπαντας τοὺς τὸ αἷμά μου δωρεὰν διψήσαντας! »

Μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ ἐπιμόνου αἰτήσεως κατέπεισε τοὺς δύω κόμητας νὰ ἐπιτρέψωσι τῷ Μέλβιλ, μετὰ τριῶν θεραπόντων καὶ δύω θεραπαινίδων, νὰ τὴν συνοδεύσωσιν εἰς τὴν λαιμητόμον, στηθεῖσαν ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους, εἰς τὴν ἰδίαν αἴθουσαν ἔνθα εἶχε δικασθῆ, καὶ κεκαλυμμένην μέλανι ὑφάσματι. Ἀνέβη εὐθαρσῶς τὰς βαθμίδας καὶ μετ' ἀναλλοιώτου ὄψεως παρετήρησεν ἅπασαν τὴν τοῦ θανάτου παρασκευήν· σφραγισθεῖσα δὲ διὰ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς καθέδρας. Ὁ Beal ἀνέγνω στεντορείᾳ τῇ φωνῇ τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν ἡ Μαρία ἠκροάσθη μὲ ἀδιαφορίαν, ἀλλαχοῦ ἔχουσα τὸν νοῦν. Τότε δὲ ὁ δέκανος τοῦ Πετρεμβούργου ἤρξατο εὐσεβῆ λόγον συνᾴδοντα τῇ παρούσῃ αὐτῆς καταστάσει, καὶ προσήνεγκε τῷ Θεῷ παρακλήσεις ὑπὲρ αὐτῆς· ἡ δὲ διεμαρτύρετο ὅτι δὲν ἠδύνατο εὐσυνειδότως ν' ἀκροασθῇ τὸ πρῶτον, οὐδὲ νὰ συμμερισθῇ τὸ δεύτερον· καὶ γονυπετήσασα προσηύχετο λατινιστί. Ἀφοῦ δὲ ὁ δέκανος ἐτελείωσε τὰς εὐχάς του, γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ καὶ ἀγγλιστὶ ἐσύστησε τῷ Θεῷ τὴν ἀθλίαν τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, καὶ ηὔξατο τῷ μὲν υἱῷ αὐτῆς εὐημερίαν, τῇ δὲ ἀδελφῇ

(1) Ἐλισάβετ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας θυγάτηρ Ἐῤῥίκου τοῦ Η' καὶ τῆς Ἄννης Βολένης, γεννηθεῖσα τὸ 1533. Ἀναβᾶσα εἰς τὸν θρόνον τὸ 1558, ἐβασίλευσεν ἐνδόξως. Ὁ θάνατος τῆς Μαρίας Stuart εἶναι κηλὶς ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν Ἐλισάβετ. Ἐτελεύτησε δὲ τὸ 1603.

(2) Ὁ Δοὺξ τῆς Guise μητρικὸς θεῖος τῆς Μαρίας Stuart.

Ἐλισάβετ μακροβιότητα καὶ εἰρηνικὴν βασιλείαν· Διεδήλωσεν ὅτι προσεδόκα ἔλεος μόνον παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, παρὰ τοὺς πόδας τῆς εἰκόνος τοῦ ὁποίου ἔκουσα χέει τὸ αἷμά της. Ἀνυψώσασα δὲ καὶ ἀσπασαμένη τὸν Σταυρὸν προσεφώνησε ταῦτα· « Καθὼς οἱ βραχίονές σου, ὦ Ἰησοῦ, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐξετάθησαν, οὕτως εἰς τὰς ἀνοικτὰς τῆς εὐσπλαγχνίας σου ἀγκάλας δέχθητί με, καὶ ἐπιλάθου τῶν ἁμαρτιῶν μου ». Καὶ ἀφελοῦσα τὴν καλύπτραν καὶ τὸν ἐπενδύτην, παρεσκευάσθη εἰς θάνατον. Τινὰ δὲ τῶν δημίων σκαιῶς πειραθέντα νὰ τὴν βοηθήσῃ, ἠρέμα ἀνεχαίτισε καὶ εἶπε μειδιῶσα, ὅτι δὲν συνείθισε ν' ἀποδύηται ἐνώπιον τοσούτων θεατῶν, οὐδὲ νὰ ὑπηρετῆται ὑπὸ τοιούτων δούλων. Μετὰ γαληνίου ἀλλὰ ἀδιασείστου καρτεροψυχίας ἔθηκε τὸν λαιμὸν ἐπὶ τῆς λαιμητόμου· καὶ ἐνῷ ὁ εἷς τῶν δημίων ἐκράτει τὰς χεῖράς της, ὁ ἕτερος κατὰ τὴν δευτέραν πληγὴν ἀπέτεμε τὴν κεφαλήν της, ἥτις πεσοῦσα ἀπεκάλυψε τὰς ἤδη ὑπὸ τῶν μεριμνῶν καὶ θλίψεων λευκανθείσας τρίχας της. Ὁ δήμιος ἀνέλαβεν αὐτὴν εἰσέτι αἱμοσταγῆ, καὶ ἀναβοήσαντος τοῦ δεκάνου « Οὕτως ἀπολεσθήτωσαν πάντες οἱ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ πολέμιοι, » μόνος ὁ κόμης Kent ἀνταπεκρίθη Ἀμήν· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν θεατῶν διετέλουν σιωπῶντες καὶ μεστοὶ δακρύων, μηδὲν ἕτερον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν αἰσθανόμενοι πλὴν οἴκτου καὶ θαυμασμοῦ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.)

Ἐν Παλαιῷ Κεφαλληνίας.

Ν. ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ.

ΚΑΡΜΕΝΣΙΤΑ.

(Ἐπεισόδιον τοῦ Μεξικανικοῦ πολέμου.)

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 319.)

Τὸ σπήλαιον ἢ μᾶλλον τὸ ὑπόγειον ὅπου κατῴκει ὁ τραυματίας, ἦτο χωρητικὸν διακοσίων ἢ τριακοσίων ἀνδρῶν. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον δύο μεταπράται, οἵτινες εἶχον καταφύγῃ ἐκεῖ διὰ νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τὴν θυελλώδη νύκτα, εἶχον δολοφονηθῆ ἀπανθρώπως. Ἐλέγετο δὲ ὅτι τὰ φαντάσματα αὐτῶν ἐφαίνοντο τὴν νύκτα εἰς τὸ ὑπόγειον, καὶ ἕνεκα τούτου οἱ προληπτικοὶ κάτοικοι τῶν περιχώρων ἐπροσπάθουν νὰ μὴ διέρχωνται πλησίον τοῦ σπηλαίου τῆς *Μονέρτας*.

Η εἴσοδος ἦτον οὕτω πως διατεθειμένη, ὥστε ἐν ἀνάγκῃ ἐδύναντο νὰ ἀνάψωσι φῶς εἴς τινα μέρη χωρὶς νὰ φαίνεται ἔξωθεν· τὰ μέρη ταῦτα ἦσαν σκοτεινὰ καὶ κατὰ τὰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας τῆς ἡμέρας.

Διὰ περισσοτέραν ἀσφάλειαν ἡ Κάρμεν εἶχεν ὁδηγήσει τὸν Λαμβέρτον εἰς τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ σκοτεινότερον. Κατὰ τὰς ὥρας τοῦ γεύματος καὶ ὅτε ἡ Κάρμεν ἦτο πλησίον του, ἤναπτε μικρὸν φανὸν, τοῦ ὁποίου τὸ τρέμον φῶς ἐφώτιζεν ἀμυδρῶς τοὺς δύο νέους.

Ὁλόκληρον σχεδὸν ἑβδομάδα ὁ Λαμβέρτος ἔπασχεν ἀλληλοδιαδόχως πυρετὸν καὶ λήθαργον· μία τῶν πληγῶν ἦτον ἀρκετὰ βαθεῖα, ἀλλ' εὐτυχῶς εἶχε κρᾶσιν δυνατήν. Δυστυχῶς ὅμως ἂν καὶ ἐκαλητέρευεν, ἡ πληγὴ τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸν πόδα τὸν κατεδίκαζεν εἰς ἀκινησίαν.

Ἀφοῦ παρῆλθεν ὁ δυνατὸς πυρετὸς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ λήθαργος, ὁ Λαμβέρτος ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται... Αἱ ὧραι τῷ ἐφαίνοντο ἀτελεύτητοι, καὶ μόναι εὐάρεστοι στιγμαὶ τῆς ἡμέρας ἦσαν ἐκεῖναι καθ' ἃς ἔβλεπε τὴν ὡραίαν Μεξικανήν. Μόνον περὶ αὐτῆς ἐσκέπτετο ἀπὸ τὸ πρωῒ μέχρι τῆς ἑσπέρας, καὶ ὅτε ἀνεχώρει ἀπεκοιμᾶτο αὐτὴν ἔχων κατὰ νοῦν.

Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὴν ἠγάπησε.

Ναὶ μὲν δὲν ἔπαθε τὸ πάθημα τοῦτο κατὰ πρῶτον· ἀλλ' ᾐσθάνθη ὅτι ὁ ἔρως αὐτὸς δὲν ὡμοίαζε καθόλου τοὺς ἄλλους, τοὺς ὁποίους εἶχεν αἰσθανθῆ ἕως τότε.

— Δὲν εἶναι λόγια· τὴν ἀγαπῶ μὲ τὰ σωστά μου, ἐψιθύριζε συχνά· ἀλλ' ἆρά γε μὲ ἀγαπᾷ καὶ αὐτὴ ἢ μὲ μισεῖ; Διάβολε! εὐχαρίστως ἔδιδα δέκα χρόνους τῆς ζωῆς μου διὰ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν.

Ἀλλὰ μήπως τὴν ἐγνώριζε καὶ ἡ Κάρμεν; Ἴσως οὔτε ἐνθυμήθη ποτὲ τὴν κατάστασιν τῆς καρδίας της· ἐφαίνετο μάλιστα ὅτι τὸ ἀπέφευγεν.

Ὑπὸ τὸ κράτος νέου αἰσθήματος ὁ χαρακτήρ της ἤλλαξεν ὁλοτελῶς. Κατατηκομένη ἀπὸ ἀδιακόπους λογισμοὺς, τοὺς ὁποίους μάτην ἐπροσπάθει ν' ἀποβάλῃ, ἔγεινε σκεπτικὴ, νευρικὴ καὶ εὐερέθιστος· μὲ τὸ παραμικρὸν ἔχανε τὴν ὑπομονήν της. Καὶ ὅμως κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν ᾐσθάνετο ἑαυτὴν εὐτυχῆ. Ἐνίοτε ἐνόμιζεν ὅτι νέα ζωὴ τὴν ἐζωογόνει. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθῇ ἢ χωρὶς νὰ τὸ ὁμολογῇ εἰς ἑαυτὴν, ὅλη της ἡ ζωὴ περιωρίζετο εἰς τὰς στιγμὰς τὰς ὁποίας ἐπέρα πλησίον τοῦ νέου Γάλλου.

Καθ' ἑκάστην ἀπεφάσιζε νὰ στείλῃ ἄλλον εἰς τὸ σπήλαιον, ἀλλ' οὐδεὶς τῇ ἐφαίνετο ἀρκετὰ βέβαιος διὰ νὰ τῷ ἐμπιστευθῇ τὴν φροντίδα ταύτην.

Δύο ὥρας πρὶν ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν ἀγγαρείαν της, ὅπως τὴν ὠνόμαζεν, δὲν ἐδύνατο νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν της. Αἱ στιγμαὶ τῇ ἐφαίνοντο ὧραι.

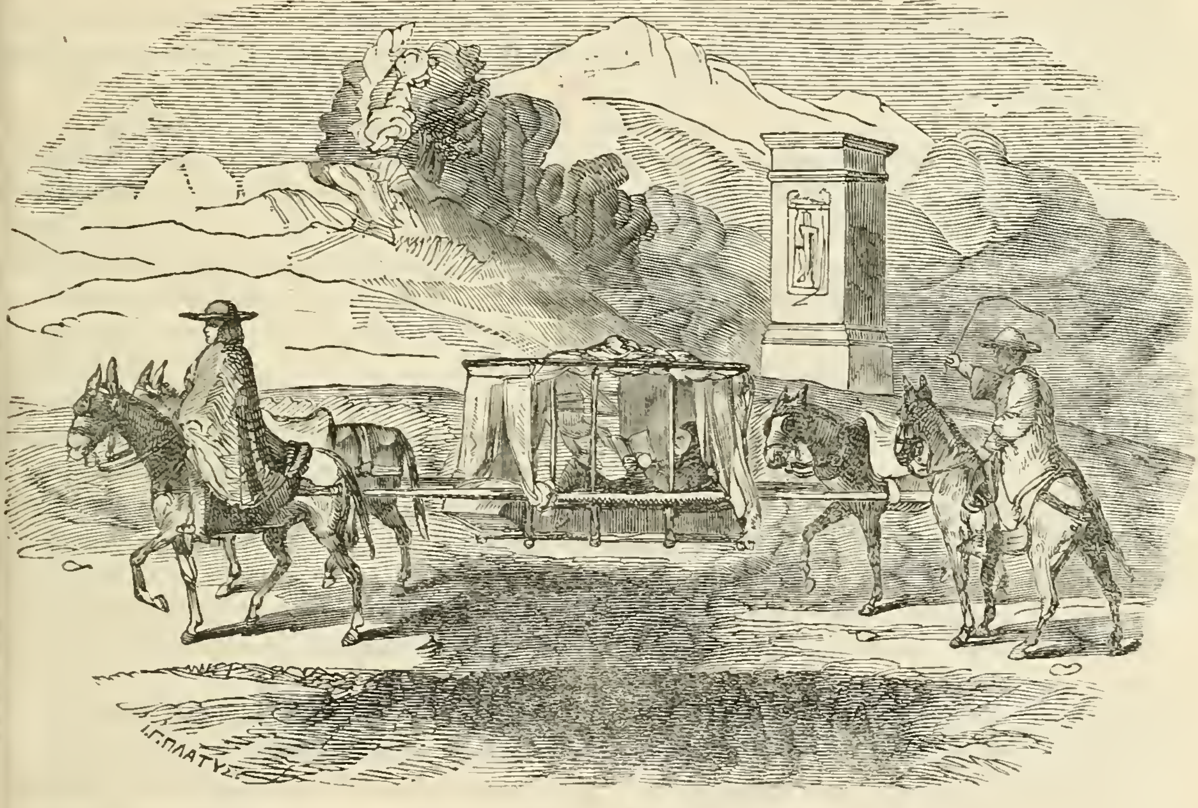
Ἂν καὶ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν εὕρισκε πρόφασιν ν' ἀναχωρήσῃ πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας, ἐνόμιζεν ὅμως πάντοτε ὅτι δὲν θὰ φθάσῃ ἐγκαίρως. Ὅθεν ἔτρεχε μὲ

ὅλην της τὴν δύναμιν ἕως ὅτου ἐπλησίαζεν εἰς τὸ σπήλαιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ἦτον ἀκόμη ἡμέρα καὶ ὅτι δὲν ἦτο φρόνιμον νὰ εἰσέλθῃ, ἠναγκάζετο νὰ περιέρχεται ἡμίσειαν ὥραν πολλάκις δὲ καὶ περιπλέον, καταρωμένη τὸν ἥλιον διότι ἠργοπόρει νὰ δύσῃ, καὶ φοβουμένη μήπως συνέβη τις ἀταξία εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἀστέρος τῆς ἡμέρας.

Συγχρόνως ἐμέμφετο ἑαυτὴν διὰ τὴν σπουδήν της. Φοβουμένη δὲ μήπως ὁ Γάλλος συλλάβῃ τινὰ ὑποψίαν, ἐπροσποιεῖτο ἦθος σοβαρὸν καὶ ψυχρόν. Διὰ νὰ δικαιωθῇ δὲ εἰς τοὺς ἰδίους της ὀφθαλμούς, ἐπροσπάθει νὰ λέγῃ δυσάρεστα εἰς τὸν νέον ζουάβον, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει μὲν πάντοτε ὡς ἐχθρὸν τῆς Ὀριζάβα, ὅτι κατεστράφησαν καθ' ὁδὸν, καὶ ὅτι ἔμελλον ν' ἀναχωρήσωσι διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν Μεξικήν.

Ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἀνήγγειλεν εὐχαρίστως εἰς τὴν κόρην του τὴν καλὴν ταύτην εἴδησιν, ἂν καὶ κατὰ πρῶτον ἤκουσεν αὐτὴν μετά τινος δισταγμοῦ, διότι τοιαῦται διεδίδοντο συχνὰ, χωρὶς ὅμως νὰ σαλεύωσιν οἱ Γάλλοι ἀπὸ τὴν θέσιν των.

Ὁ πρῶτος λογισμὸς τῆς Κάρμεν ὑπῆρξεν ὀδυνηρός· διότι ἐσυλλογίσθη τὴν ἀναχώρησιν τοῦ νέου Γάλλου· ἀλλ' ἐνθυμηθεῖσα εὐθὺς τὸν ἀδελφὸν, τὸν μνηστῆρα καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος της, ᾐσθάνθη τοιαύτην μετάνοιαν, ὥστε ἠρυθρίασε καὶ ἐμέμφθη τὴν ἀδυναμίαν της.



Τρόπος ὁδοιπορίας εν Μεξικῇ.

πατρίδος της, τὴν ἐπέπληττεν ὅμως ἡ καρδία της ὅτι μετεχειρίζετο ὡς φίλον.

Ὁ δὲ Λαμβέρτος, καὶ διὰ τὴν θέσιν, καὶ διὰ τὸν ἔρωτα, καὶ διὰ τὰς ἀτελευτήτους ὥρας τῆς αἰχμαλωσίας του ἔγινεν εἰς ἄκρον εὐερέθιστος. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ἡ φαινομένη ἀδιαφορία τῆς Κάρμεν τὸν ἠρέθιζεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων χαρακτήρων προήρχοντο ζωηρόταται σκηναὶ, αἵτινες θὰ ἐπροξένουν γέλωτα εἰς ἀδιάφορον θεατήν.

Ἡμέραν τινὰ διεδόθη ὅτι ἐνικήθη ὁ γαλλικὸς στρατός· ἐλέγετο δὲ ὅτι οἱ Γάλλοι ἐδιώχθησαν ἀπὸ

— Μὰ τὸν Θεόν! ἀνέκραξεν ὁ δὸν Χριστοβὰλ, θέλω νὰ ἑορτάσω τὸ εὐτυχὲς τοῦτο συμβάν. Δός με, Καρμενσίτα, κρασὶ καὶ ῥακί. Μπάρμπα Φίλιππε, ἔλα νὰ πίωμεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Μεξικοῦ.

— Ἂς πίωμεν, ἀπεκρίθη ὁ δὸν Φίλιππος, γέρων πολεμιστὴς τῶν περιχώρων, ὅστις ὑπῆρξεν ἄλλοτε σύντροφος τοῦ περιφήμου Μορένα.

Ἡ Κάρμεν ἥτις δὲν ἐνεπιστεύετο (καὶ δικαίως) εἰς οὐδένα τὰ κλειδία τοῦ ὑπογείου, ὑπήκουσεν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός της. Καὶ θέσασα μὲ τὴν ὡραίαν της χεῖρα ἐπὶ τῆς ξυλίνης τραπέζης δύο φιάλας ἔκαμεν ἓν βῆμα διὰ ν' ἀποσυρθῇ.

— Πίε πρῶτον μὲ ἡμᾶς, τῇ εἶπεν ὁ πατήρ της, δοὺς πρὸς αὐτὴν ποτήριον οἴνου.

— Εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ἡ νέα.

— Σὲ λέγω νὰ πίῃς, ἐπανέλαβεν ὁ γέρων. Ἔλα! Πίε εἰς τὸν θάνατον τῶν Γάλλων καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Μεξικῆς!

Ἡ Μεξικανὴ ἐπλησίασε τὸ ποτήριον εἰς τὰ χείλη της, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ καταπίῃ.

— Ποῦ πηγαίνεις; ἠρώτησε μηχανικῶς ὁ πατήρ της, ἰδὼν αὐτὴν ἀναχωροῦσαν.

— Σᾶς ἀφίνω νὰ ὁμιλήσετε διὰ τὰς ἐκστρατείας σας, ἀπεκρίθη ἡ νέα.

— Διάβολε! ἀνέκραξεν ὁ δὸν Φίλιππος, δὲν θὰ μᾶς λείψουν ἀντικείμενα. Ὅταν ὑπῆρξέ τις, ὡς ἐγὼ, σύντροφος τοῦ Μορένα!....

Καὶ ἤρχισαν νὰ διηγῶνται τὰ ἀνδραγαθήματά των· πρὸ πολλοῦ δὲ εἶχον τελειώσει αἱ δύο φιάλαι καὶ αὐτοὶ διηγοῦντο ἀκόμη.

Ὁ γέρων πολεμιστὴς ἐζήτησεν εἰς μάτην καὶ ἄλλον οἶνον καὶ ῥακίον, διότι ἡ Κάρμεν εἶχε κρατήσει τὸ κλειδίον. Ὀργισθεὶς λοιπὸν διέταξε νὰ ὑπάγωσι δύο ἄνθρωποι εἰς ἀναζήτησίν της· καὶ ἀπὸ τὴν ὀργήν του ἔσπασε τὴν θύραν τοῦ ὑπογείου.

Ἐξελθοῦσα τοῦ δωματίου τοῦ πατρός της ἡ Κάρμεν κατέβη εἰς τὸ ἱπποστάσιον καὶ διέταξε νὰ ἑτοιμάσωσι τὸν ἵππον τὸν ὁποῖον συνήθως ἀνέβαινε, διότι εἰς τὴν Μεξικὴν αἱ γυναῖκες τῶν καλητέρων τάξεων ἐξέρχονται πάντοτε ἢ ἔφιπποι, ἢ ἐφ' ἁμάξης.

— Ποῦ πηγαίνεις, Καρμενσίτα; ἠρώτησεν ἄλλη τις νέα ἐξερχομένη ἀπὸ δωμάτιόν τι τῆς οἰκίας.

Ἡ νέα αὕτη ἦτο ἡ ὡραία Μανουελίτα, ἐγγονὴ τοῦ δὸν Φιλίππου, ἥτις εἶχεν ἔλθει μετὰ τοῦ πατρός της διὰ νὰ περάσῃ ἡμέρας τινὰς εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χριστοβάλ.

Ἡ Κάρμεν συνέστειλεν ἀκούσα τὰς ὡραίας ὀφρῦς της. Ἂν καὶ ἀγάπα πολὺ τὴν Μανουελίταν, ἡ ὥρα ὅμως τῆς καθημερινῆς ἐπισκέψεώς της εἰς τὸ σπήλαιον εἶχε φθάσει καὶ ἡ παρουσία της τὴν ἐστενοχώρει.

— Θὰ ἐπιστρέψω ἐντὸς ὀλίγου, ἀπεκρίθη ἡ Κάρμεν.

— Πλὴν ποῦ πηγαίνεις;

— Δύο βήματα μακράν.

— Θὰ σὲ συνοδεύσω.

— Τὸ ἄλογόν σου εἶναι κουρασμένον.

— Θὰ λάβω ἕνα τοῦ πατρός του.

— Εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον.

— Μπά! Δὲν φοβοῦμαι τὰ ἄγρια ἄλογα.

— Ὁ ἀδελφός μου δὲν θὰ μὲ συγχωρήσῃ ποτὲ ἂν σὲ συμβῇ δυστύχημα, ἐπανέλαβεν ἡ Κάρμεν ἀνασύρασα τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου της. Ἀληθινά· ἂν θέλῃς νὰ ἀναγνώσῃς τὸ τελευταῖον γράμμα του, λάβε το.

Καὶ ἐνεχείρισε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀδελφοῦ της εἰς τὴν Μανουελίταν, ἥτις ἔσπευσε νὰ τὴν ἀναγνώσῃ· διότι ὁ Ἐστεβὰν ἦτον ὁ ἀγαπητὸς τῆς ἐγγονῆς τοῦ δὸν Φιλίππου.

Ἐνῷ δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ γράμματος τοῦ μνηστῆρός της, ἡ Κάρμεν ἐκινήθη διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ.

— Ἐλησμόνησα νὰ σ' ἐρωτήσω, εἶπεν ἡ Μανουελίτα, ἂν ἠξεύρῃς ὅτι οἱ Γάλλοι θὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Μεξικήν.

— Τὸ γνωρίζω.

— Φαντάσου ὅτι προχθὲς ἔλαβα τρία γράμματα φίλων μου ἀπὸ τὴν Βέρα Κρούζ, εἰς τὰ ὁποῖα μὲ ὁμιλοῦν πολὺ δι' αὐτοὺς τοὺς Γάλλους.

— Ἀλήθεια!

— Δὲν τὰ ἔδειξα εἰς τὸν πατέρα μου, διότι θὰ ἐθύμωνε καὶ ἐναντίον μου καὶ ἐναντίον τῶν φίλων μου.

— Καὶ τί σὲ γράφουν;

— Μὲ λέγουν ὅτι οἱ Γάλλοι δὲν ἦλθαν διὰ νὰ μᾶς ὑποδουλώσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ ῥίψουν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Juarez, καὶ ν' ἀφίσουν τὸ ἔθνος ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἀρχηγόν του. Αἱ φίλαι μου λέγουν ὅτι οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ εἶναι πολλὰ ἀξιαγάπητοι καὶ ὅτι χορεύουν ὡραῖα· ἀλλὰ, προσθέτουν, ὅτι εἶναι πολλὰ ἄστατοι καὶ γελοῦν δι' ὅλα, καὶ δι' αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἔρωτα. Φαίνεται ὅτι ἕνας τῶν λοχαγῶν εἶχε προτείνει εἰς τὴν Δολορὲς Μανασιὰλ νὰ τὴν κλέψῃ· αὐτὴ δὲ δὲν τὸν εἶπεν ὄχι, διότι ἦτον ὡραῖος καὶ ἀξιαγάπητος· ἐκεῖνος ὅμως ἀνεχώρησε χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ πλέον τίποτε. Δὲν εἶναι διόλου ἱπποτικὸν αὐτό.

Ὑπηρέτης τις ἐλθὼν νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Κάρμεν διά τινα οἰκιακὴν ἀνάγκην, τὴν ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν πολυλογίαν τῆς Μανουελίτας.

Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἔλαβε ταχέως τὰ τρόφιμα τοῦ Λαμβέρτου, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸ ἱπποστάσιον φροντίσασα νὰ μὴ τὴν ἴδῃ ἡ Μανουελίτα· καὶ ἀναπηδήσασα εἰς τὸν ἵππον της ἀνεχώρησε δρομαίως.

Συχνὰ ἐπήγαινε πεζῇ εἰς τὸ σπήλαιον ἂν καὶ ἔκειτο μακράν. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἶχεν ἀργοπορήσει, ᾐσθάνετο μεγίστην ἀνυπομονησίαν.

Μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ᾐσθάνθη ζωηρότερον ἢ ἄλλοτε τὴν ἀντίδρασιν, ἥτις προήρχετο ἐκ τῆς πάλης τῶν δύο ἐναντίων αἰσθημάτων. Ἠρυθρίασε διὰ τὴν ἀνυπομονησίαν, τὴν ταραχὴν καὶ τὴν λύπην μὲ τὴν ὁποίαν ἔμαθε τὴν προσεχῆ ἀναχώρησιν τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος της. Φοβουμένη μήπως ὁ Λαμβέρτος ἀναγνώσῃ εἰς τὴν καρδίαν της τὸ τόσον τρυφερὸν αἴσθημα, τὸ ὁποῖον οὔτε εἰς τὸν ἑαυτόν της δὲν ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ, ἐπροσποιήθη πρόσωπον ψυχρότατον καὶ φωνὴν τραχεῖαν. Ἐνόμιζεν ὅτι

ἕκαστος ταχὺς παλμὸς τῆς καρδίας της θὰ ἐπροδίδετο εἰς τὸ πρόσωπόν της.

— Τέλος πάντων ἦλθες! ἀνέκραξε χαίρων ὁ πληγωμένος.

Ἀλλ' ἐκείνη ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ, ἀπέβαλε τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου καὶ τὸν ἔφερεν εἴς τινα γωνίαν τοῦ σπηλαίου, ἥτις ἐχρησίμευεν ἀντὶ ἱπποστασίου εἰς τοὺς Μεξικανοὺς πολεμιστάς.

Ἀφοῦ δὲ ἔδωκεν ἀραβόσιτον εἰς τὸν ἵππον της ἐπλησίασεν εἰς τὸν Λαμβέρτον, καὶ ἔθεσεν ἢ μᾶλλον ἔῤῥιψεν ἔμπροσθέν του τὰ τρόφιμα, εἰποῦσα μὲ ὁρμήν·

— Ἰδού, φάγε καὶ πίε.

Ἡ ἀσυνήθης αὐτὴ τραχύτης, ἥτις δὲν ἦτο σύμφωνος μετὰ τὴν γλυκύτητα τῆς φωνῆς, μὲ τὴν ὁποίαν τῷ ὡμίλει πρό τινος ἡ Κάρμεν, προσέβαλε τὸν νέον Γάλλον.

— Τί τρέχει; ἠρώτησε.

— Τρέχει ὅτι οἱ Γάλλοι ἐνικήθησαν καὶ ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὴν Μεξικήν, ἀπεκρίθη ἡ Κάρμεν μὲ τὴν ἀνεπιτηδείαν ὁρμὴν ἀνθρώπου, ὅστις θέλει νὰ ἀνατρέψῃ διὰ μιᾶς τὸ ἐμπόδιον, τὸ ὁποῖον δὲν αἰσθάνεται τὴν γενναιότητα ν' ἀποκρούσῃ καὶ δευτέραν φοράν.

— Δὲν εἶναι ἀληθινόν! ἀνέκραξεν ὁ ζουάβος σείσας τὴν κεφαλήν.

— Ὁ πατήρ μου ἔλαβε τὴν εἴδησιν.

— Εἶναι ψευδής. Τὸ νὰ νικηθοῦν τὰ στρατεύματά μας, τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα ἀπὸ τὰ ἰδικά σας, δὲν εἶναι ἀδύνατον, ἂν καὶ δὲν τὸ πιστεύω· ἀλλὰ νὰ διωχθοῦν, ποτέ, ποτέ! Ὅλοι οἱ σύντροφοί μου θὰ φονευθοῦν πρῶτα!.... Καὶ ἐγώ, ἐγώ, ἂν καὶ εἶμαι πληγωμένος, ἀνίκανος νὰ κάμω βῆμα, θὰ ἐσυρόμην ὡς φείδι διὰ νὰ κτυπήσω, παρὰ νὰ ἀτιμάσω τὴν σημαίαν μας.

Εἶπε καὶ ἐπροσπάθησε νὰ ἐγερθῇ· ἀλλ' ὅτε ἠθέλησε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ πληγωμένου ποδός, αἱ δυνάμεις του τὸν ἐγκατέλιπον καὶ κατέπεσεν. Ἡ νέα ἐκινήθη διὰ νὰ δράμῃ πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἀνεχαίτισε τὴν ὁρμήν της καὶ ἐστάθη ἀκίνητος. Ἡ συνολκὴ τῶν χειρῶν της, τὰς ὁποίας ἔσφιγγε σπασμωδῶς, ἐπρόδιδε τί ὑπέφερεν εἰς πᾶν ὀδυνηρὸν κίνημα τοῦ πληγωμένου.

Πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ὁ Λαμβέρτος ἐπερίμενε μὲ ἀνυπομονησίαν παιδίου καὶ ἐραστοῦ τὴν ἄφιξιν τῆς ὡραίας του προστάτιδος. Οἱ λόγοι ὅμως αὐτῆς, τοὺς ὁποίους διόλου δὲν ἐπερίμενεν, ὑπῆρξαν ὡς ὕδωρ παγωμένον ἐπὶ κεφαλῆς ζεούσης.

Ἐκάθησε μετὰ κόπου, στηρίζων τοὺς ὤμους ἐπὶ τοῦ τοίχου, καὶ στηρίξας τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς χεῖράς του ἔμεινεν ἀκίνητος ὅσον καὶ ἡ νέα, ἥτις ἵστατο ὀρθία ὀλίγα βήματα μακράν του.

Ἐπειδὴ δὲ εἶχε τὸ πρόσωπον μεταξὺ τῶν χειρῶν του δὲν τὴν ἔβλεπεν· ἡ Κάρμεν ὅμως ὠφελουμένη ἐκ τούτου τὸν ἠτένιζε. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐβυθίσθη σιωπηλὴ εἰς σκέψεις, αἵτινες ἐμετρίασαν τὸν ἐρεθισμὸν καὶ ἐμάλλαξαν τὴν καρδίαν της.

— Δὲν τρώγεις; ἠρώτησε τέλος πάντων μὲ φωνὴν γλυκυτέραν.

Ἐκεῖνος δὲ ἀνένευσε χωρὶς νὰ τὴν ἴδῃ.

— Δὲν πεινᾷς; ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγας στιγμάς.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη.

— Φάγε τοὐλάχιστον ἀπ' αὐτό, εἶπεν ἡ Κάρμεν.

Τὸ φαγητὸν τὸ ὁποῖον ἰδίως προσέφερεν εἰς τὸν Γάλλον, τὸ εἶχεν ἑτοιμάσει ἡ ἰδία μετὰ μεγίστης προσοχῆς, καὶ ἔχαιρε συλλογιζομένη ὅτι θὰ τὸν ἴδῃ τρώγοντα· ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολλάκις ἀνεξήγητος, διότι πολὺ πλέον προσβάλλεται ἀπὸ εὐτελεῖς λύπας ἢ ἀπὸ μεγάλας· οὕτω καὶ ἡ Κάρμεν ἦτο καταλυπημένη διότι ὁ Λαμβέρτος δὲν ἤγγιζε τὸ φαγητόν της.

— Εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ὁ Λαμβέρτος.

— Ἐγὼ τὸ ἑτοίμασα, ἐψιθύρισε.

— Δός το εἰς κανένα Μεξικανόν, εἶπεν ὁ Λαμβέρτος μὲ τὸν βίαιον ἐκεῖνον τρόπον, τὸν ὁποῖον αἱ γυναῖκες μόνον εἰς τοὺς ἐραστάς των συγχωροῦσιν.

— Εἶσαι θυμωμένος μὲ ἐμέ; ἐξηκολούθησε μὲ φωνήν, ἥτις ἐναντίον τῆς τοῦ Λαμβέρτου ἤρχισε νὰ ἦναι γλυκυτέρα.

— Θυμωμένος; ὄχι· δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα· ἀλλὰ μ' ἐλύπησες πολύ.

— Ἔπρεπε νὰ μὴ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν;

— Δὲν μ' ἐλύπησεν ἡ εἴδησις, διότι δὲν τὴν πιστεύω, ἀλλ' ὁ φαιδρὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μὲ τὴν ἔδωκες.

— Δὲν εἶναι τὸ χρέος Μεξικανῆς νὰ χαίρεται διὰ τὸν θρίαμβον τῶν συμπατριωτῶν της;

— Πρὶν εἶσαι Μεξικανὴ εἶσαι γυνή, καὶ ἡ γυναικεία σου καρδία ἔπρεπε νὰ σὲ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶναι γενναῖον νὰ προσβάλῃς ἄνθρωπον, ὅστις εἶναι οὕτως εἰπεῖν αἰχμάλωτός σου, τὸν ὁποῖον ἡ εὐγνωμοσύνη ἐμποδίζει νὰ σὲ ἀποκριθῇ.

Συγκινηθεῖσα ἀπὸ τὸ γλυκὺ καὶ τεθλιμμένον ὕφος μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Γάλλος ἐπρόφερε τὰς λέξεις, αἵτινες ἀντήχουν τόσον πολὺ εἰς τὴν καρδίαν της, ἡ κόρη τοῦ Χριστοβὰλ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν νέον στρατιώτην.

— Ἔσφαλα, εἶπε, συγχώρησέ με!

Ὁ δὲ Γάλλος λαβὼν τὴν χεῖρα τῆς Μεξικανῆς τὴν ἔφερε σιωπηλῶς εἰς τὰ χείλη του· ἀλλ' ἡ καρδία τοῦ ταλαιπώρου ἦτον ἀκόμη τεθλιμμένη· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐτόλμα νὰ εἴπῃ τὴν αἰτίαν, ἐξηκολούθει φαινόμενος σκεπτικός.

— Τόρα θὰ φάγῃς; ἠρώτησεν ἡ νέα μὲ ἐξδια-

σμένην χαράν. Ἄρχισε γρήγορα, διότι ἄλλως θὰ πιστεύσω ὅτι εἶσαι ἀκόμη ὠργισμένος.

Καὶ ὁ μὲν ζουάβος ὑπήκουσε μειδιάσας, ἡ δὲ Κάρμεν εὐτυχὴς οὖσα διότι εὕρηκε πρόφασιν νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ, τῷ προσέφερεν ἀλληλοδιαδόχως ὅ,τι εἶχεν ἀνάγκην, μὲ τὴν ἰδιαιτέραν χαρὰν ἐκείνην τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται αἱ γυναῖκες φροντίζουσαι περὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀγαπῶσι. Λησμονήσασα τὸν πατέρα της, τὴν Μανουελίταν καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους ἡ μακρὰ ἀπουσία της ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ, δὲν ἐσκέπτετο ἢ τὸν Λαμβέρτον, ὅστις καὶ αὐτὸς ἠτένιζε χαίρων πᾶν κίνημα τῆς περιχαρίτου νέας· ἀλλ' ἐλανθάσθη ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς χαρᾶς, ἥτις ἐφαίνετο εἰς τὸ πρόσωπόν της.

— Φαίνεται ὅτι ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ ἀῤῥαβωνιστικός της θὰ ἐπανέλθουν, εἶπε καθ' ἑαυτόν.

— Ἂν οἱ Γάλλοι ἀναχωρήσουν δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ ὁ ἀῤῥαβωνιστικός σου; ἠρώτησεν ὁ ζουάβος.

— Βέβαια, ἀπεκρίθη ἡ Κάρμεν, ἔκθαμβος καὶ ψυχρανθεῖσα δι' αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπερίμενεν ἐκείνην τὴν στιγμήν.

— Καὶ θὰ τὸν νυμφευθῇς; ἐπανέλαβε.

— Βεβαιότατα, ἀπεκρίθη δυναμώνουσα τὴν φωνήν.

Ἠκολούθησε δὲ μικρά τις σιωπή.

— Θὰ μὲ φονεύσῃ ὅμως πρὶν σὲ νυμφευθῇ, ἀνέκραξεν ὁ Λαμβέρτος, οὗτινος ἐξεῤῥάγη ἡ ζηλοτυπία.

— Θὰ σὲ φονεύσῃ! ἐψιθύρισεν ἡ Κάρμεν φοβουμένη καὶ ἐπιθυμοῦσα ἐν ταὐτῷ τὴν ἐξομολόγησιν τὴν ὁποίαν προῃσθάνετο.

— Νομίζεις ὅτι ἠμπορῶ νὰ ζῶ καὶ νὰ σὲ βλέπω ἀνήκουσαν εἰς ἄλλον; Βέβαια, ὁ ἀῤῥαβωνιστικός σου σὲ ἀγαπᾷ, κυρία· ἀλλὰ σὲ ὁρκίζομαι ὅτι δὲν σὲ ἀγαπᾷ ὅσον ἐγώ. Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὴν απομακρύνεσαι· θὰ σὲ ἀκολουθήσω γονυπετὴς ἀφ' οὗ δὲν ἔχω δύναμιν νὰ περιπατήσω ἄλλως πως.

— Κύριε Γάλλε! . . .

— Ἆ! ἄφες με νὰ ὁμιλήσω! Εἶναι τόσος καιρὸς ἀφ' ὅτου ἡ καρδία μου ἐπιθυμεῖ νὰ σὲ εἰπῇ πόσον σὲ ἀγαπῶ. Δὶς παρ' ὀλίγον νὰ σὲ τ' ὁμολογήσω, ἀλλ' ἐφοβήθην μὴ σὲ παροργίσω. Ἄκουσε, δὲν εὑρίσκω κἂν λέξεις διὰ νὰ ἐκφράσω τί αἰσθάνομαι διὰ σέ. Ἡμέραν καὶ νύκτα σὲ συλλογίζομαι καὶ ζῶ μόνον ὅταν εἶσαι παροῦσα. Ὅταν ἀναχωρῇς μὲ φαίνεται ὅτι σβύνεται ἡ ζωή μου ὁμοῦ μὲ τὸ φῶς. Εἶμαι ὑπαξιωματικός, κυρία, ἀλλὰ μὴν ἐρυθριᾷς ὅτι σὲ ἀγαπῶ. Εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ τελευταῖος στρατιώτης γίνεται γενικὸς ἀξιωματικός. Ἔχομεν στρατάρχας οἵτινες ἤρχισαν ὡς ἐγώ. Ἆ! ἂν μὲ ἠγάπας μὲ φαίνεται ὅτι θὰ κατώρθωνα νὰ γίνω ἄξιός σου. Ἐγνώριζα ὅτι σὲ ἠγάπων, ἀλλὰ ποτέ, δόνα Κάρμεν, δὲν τὸ ᾐσθάνθην ὅσον σήμερον. Ὅτε μὲ ἀνήγγειλες ὅτι ὁ στρατός μας θ' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸν τόπον σου, ὅταν εἶδα μὲ πόσην χαρὰν ἔβλεπες τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ, ὑπέφερα τόσον! Ναί, σὲ ὁρκίζομαι ὅτι ἡ σφαῖρα ἡ ὁποία ἐπλήγωσε τὸ στῆθός μου, δὲν μ' ἔκαμε νὰ ὑποφέρω τόσον! Ν' ἀναχωρήσω! νὰ μὴ σὲ βλέπω πλέον! νὰ μὴ σὲ ἀκούω, Κάρμεν! Ὄχι, ὄχι προτιμῶ ν' ἀποθάνω ἐδῶ!

Ἡ Κάρμεν παράφορος ἤκουε τοὺς περιπαθεῖς τούτους λόγους, καλύπτουσα διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸ πρόσωπόν της, καὶ προσπαθοῦσα ἀσθενῶς ν' ἀποσύρῃ τὴν ἄλλην, τὴν ὁποίαν ἐκράτει ὁ τραυματίας.

Αἴφνης βροντώδης χρεμετισμὸς ἤχησεν εἰς τὸ ὑπόγειον καὶ κατετάραξε τοὺς δύο νέους. Ἡ Κάρμεν ἠγέρθη εὐθὺς καὶ ἔδραμε πρὸς τὸν ἵππον της.

— Σιώπα, Πιστέ μου, σιώπα! ἐψιθύρισε χαϊδεύουσα τὸν λαιμόν του.

Τὸ ἔξυπνον ζῶον ἐφάνη ὅτι ἐνόησε τί εἶπεν ἡ κυρία του, διότι ἔπαυσε νὰ χρεμετίζῃ. Οἱ ὀφθαλμοὶ ὅμως καὶ τὰ ὦτά του, πάντοτε διευθυνόμενα πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος, ἀνήγγελλόν τι ἀσύνηθες.

Ἡ Κάρμεν πλησιάσασα εἰς τὴν θύραν παρετήρησε τὴν ἐξοχήν, τὴν ὁποίαν ἐλάμπρυνον εἰσέτι οἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ δύοντος ἡλίου. Εἶδε δὲ οὐχὶ πολὺ μακρὰν τρεῖς ἱππεῖς, οἵτινες διήρχοντο ὁμιλοῦντες.

Ἦσαν δὲ οὗτοι τρεῖς ἄνθρωποι τῆς ἐξοχῆς, τοὺς ὁποίους ὁ δὸν Χριστοβὰλ εἶχε στείλει εἰς ἀναζήτησιν τῆς θυγατρός του. Ἀντὶ ὅμως νὰ χωρισθῶσιν, ὅπως καὶ ἦτο φυσικόν, διὰ νὰ ἐρευνήσωσιν ἕκαστος εἰς χωριστὴν ὁδόν, ἐπροτίμησαν νὰ ὑπάγωσιν ὁμοῦ εἰς τὸ καπηλεῖον, ὅπου τὸ πρωῒ εἶχον ῥοφήσει ἀρκετὰ κρασοβόλια.

Τούτων τοὺς ἵππους αἰσθανθεὶς μακρόθεν ὁ Πιστὸς τοὺς ἐχαιρέτισε χρεμετίσας.

Ἡ θέα τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἐπανέφερεν εἰς τὴν μνήμην τῆς νέας Μεξικανῆς τὸν πατέρα, τὴν πατρίδα, τὸν ἀδελφὸν καὶ τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν της, ἐν ἑνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι οἱ ἐμπαθεῖς λόγοι τοῦ Λαμβέρτου τὴν εἶχον κάμει νὰ λησμονήσῃ. Ἐντρεπομένη δὲ διὰ τὴν ἐξομολόγησιν, ἥτις παρ' ὀλίγον θὰ τὴν διέφευγε, μετέβη ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο. Ἡτοιμάσθη δὲ νὰ ἀναχωρήσῃ χωρὶς κἂν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν νέον Γάλλον, ὅστις ἐσύρετο πλησίον της, καὶ τὴν παρεκάλει νὰ τὸν εὐεργετήσῃ μένουσα ἔτι ὀλίγας στιγμὰς μετ' αὐτοῦ. Ἦτο δὲ ὁ δυστυχὴς τόσον μᾶλλον ἀπηλπισμένος, ὅσον ἐπίστευεν ὅτι ἡ νέα εἶχεν ὀργισθῆ ἐναντίον του, καὶ ἐφοβεῖτο μὴ δὲν ἐπιστρέψῃ πλέον.

— Θὰ ἐπανέλθῃς αὔριον; ἔ; ἠρώτησε μὲ φωνὴν ἱκετευτικήν.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη, ποτέ!

Τότε ἰδέα, ἥτις μόνον εἰς κεφαλὴν ἐρώντων ἔρχεται, κατέβη εἰς τὴν τοῦ Λαμβέρτου.

— Εἶναι ἴσως ὁ ἀῤῥαβωνιστικός σου αὐτός, ὁ ὁ-

ποῖος ἔρχεται ἀπ᾽ ἐκεῖ, εἶπε, καὶ διὰ τοῦτο βιάζεσαι νὰ μὲ ἀφήσῃς.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ἡ νέα κόρη, ἥτις ᾐσθάνετο ὅτι ἡ καρδία της τὴν ὤθει πρὸς τὰς ἀγκάλας τοῦ Λαμβέρτου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεθύμει νὰ συναθροίσῃ ὅλας της τὰς δυνάμεις, ὅπως θέσῃ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Γάλλου ἀνυπέρβλητον φραγμόν.

—Μὰ τὸν διάβολον! ἀνέκραξεν ὁ ζουάβος παράφρων ἐκ ζηλοτυπίας καὶ ἔρωτος· ποτὲ ἐνόσω ζῶ, ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν θὰ σ᾽ ἐναγκαλισθῇ.

Καὶ πιασθεὶς ἀπὸ τοὺς κλάδους καὶ τοὺς λίθους, οἵτινες ἐχρησίμευον ἀντὶ φραγμοῦ εἰς τὴν θύραν κατώρθωσε νὰ ἐγερθῇ, καὶ ἤρχισε νὰ κράζῃ τοὺς Μεξικανοὺς μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν.

— Τί κάμεις; ἀνέκραξεν ἡ Κάρμεν ὁρμήσασα ἔμπροσθέν του.

— Τοὺς φωνάζω!

— Θὰ σὲ φονεύσουν.

— Θὰ τὸ ἴδωμεν.

— Εἶναι τρεῖς καὶ εἶσαι ἕνας καὶ πληγωμένος.

— Τόσῳ καλλίτερα· ἂς μὲ φονεύσουν. Τὸ προτιμῶ παρὰ νὰ ζῶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἀνήκεις εἰς ἄλλον.

Καὶ ἐξηκολούθησε νὰ φωνάζῃ δυνατώτερα. Εὐτυχῶς ὅμως ἡ ἀσθενὴς φωνή του δὲν ἔφθανε μακράν.

— Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σιώπα! ἔλεγεν ἡ Κάρμεν, σφαλοῦσα τὸ στόμα του διὰ τῶν χειρῶν της.

Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος εἶχε χάσῃ τὰς φρένας καὶ ἐξηκολούθει κράζων. Ἡ Κάρμεν ἐδάγκανε τὰς χεῖράς της ἀπὸ ἀπελπισίαν. Τέλος φαίνεται ὅτι εἷς τῶν Μεξικανῶν ἤκουσέ τι, διότι ἐσταμάτησεν, ἀνωρθώθη ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ παρετήρησε γύρω. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Κάρμεν καὶ ὁ Λαμβέρτος ἐκρύπτοντο ἀπὸ τὴν σκιὰν τῶν τοίχων τοῦ σπηλαίου, δὲν ἐδυνήθη εὐτυχῶς νὰ τοὺς ἴδῃ.

Ἡ Κάρμεν ἰδοῦσα ὅτι ὁ Λαμβέρτος ἡτοιμάζετο νὰ κράξῃ καὶ πάλιν δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατηθῇ, ἀλλ᾽ εἶπε·

— Σιώπα! Σὲ ἀγαπῶ! καὶ ἔκλεισε τὸ στόμα τοῦ πληγωμένου μὲ τὰ χείλη της.

— Μὲ ἀγαπᾷς! ἀνεφώνησε τρέμων ἐκ συγκινήσεως καὶ μὴ τολμῶν νὰ πιστεύσῃ ἀκόμη τὴν εὐτυχίαν του. Μὲ ἀγαπᾷς! ἀληθινά;

— Ναὶ, σὲ ἀγαπῶ περισσότερον ἀπὸ τὴν ζωήν μου, περισσότερον ἀπὸ τὸν πατέρα μου, περισσότερον ἀπὸ τὸν τόπον μου!... Σὲ ἀγαπῶ τέλος πάντων! Ἀλλὰ, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! σιώπα, διότι μὲ σκοτόνεις!

Ὁ ζουάβος ἠθέλησε νὰ τὴν καθησυχάσῃ, ἀλλ᾽ ἐκείνη παράφρων ἀπὸ τὸν τρόμον της δὲν ἤκουε τίποτε.

— Ὄχι, εἶπεν, ὄχι, δὲν θέλω ν᾽ ἀκούσω τίποτε ἐνόσῳ σὲ βλέπω οὕτως ἐκτεθειμένον. Ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ σπήλαιον, σὲ τὸ παρακαλῶ, φίλε μου. Στηρίξου ἐπάνω μου.

Ἐναγκαλισθεὶς δὲ αὐτὴν καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ὤμου της, ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος τοῦ σπηλαίου ὅπου ἐκάθητο συνήθως.

Ὅτε δὲ ἦλθεν εἰς τὸ κραββάτιόν του, τὸ ἐκ ξηρῶν κλάδων συγκείμενον, ἐγονυπέτησεν ἔμπροσθεν τῆς Κάρμεν καὶ οἱ μεγάλοι καὶ σκεπτικοὶ ὀφθαλμοί του τὴν ἠτένιζον περιπαθέστατα. Λαβὼν δὲ καὶ τὰς δύο χεῖράς της τὰς ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του μετὰ τοσαύτης ἀγάπης, εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ, ὥστε ἡ καρδία τῆς Κάρμεν συνεταράχθη.

— Σὲ ἔβλαψεν ὁ δρόμος, φίλε μου, ἠρώτησεν ἡ ὡραία Μεξικανὴ, ἥτις ᾐσθάνθη ὅτι οἱ βραχίονες τοῦ Λαμβέρτου ἐσπαράττοντο ὁσάκις ἐπάτει τὸν πόδα κατὰ γῆς.

— Ἤμην τόσον εὐτυχὴς ὥστε δὲν ᾐσθάνθην τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ νέος. Μὲ ἀγαπᾷς;

— Μὲ ὅλην μου τὴν ψυχήν! ἐψιθύρισεν ἡ νέα μὲ φωνὴν βραδεῖαν, ἥτις ἡρμήνευεν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς πρὸ τόσου καιροῦ κρυπτομένης ἀγάπης της.

— Καὶ σὺ, Λαμβέρτε, σύ;

— Ἂν σὲ ἀγαπῶ, ἐγώ! ἐπεφώνησεν ὁ Γάλλος, ἂν σὲ ἀγαπῶ!

Ἀλλὰ διατί νὰ ἐπαναλάβωμεν τί τῇ εἶπε. Τὸ νὰ ζητήσῃ τις νὰ διηγηθῇ διάλογον ἐρωμένων, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἤθελε νὰ παραστήσῃ τὴν μουσικὴν τοῦ Μοζὰρ ἢ τοῦ Ῥοσίνη, ἐπαναλαμβάνων μόνον τὰς λέξεις.

Μετὰ τὰς πρώτας ἐξηγήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦν πάντοτε τὴν πρώτην ἐξομολόγησιν, ἡ Κάρμεν ἠγέρθη.

— Ἀπὸ τόρα! ἀνεφώνησε περίλυπος ὁ Λαμβέρτος.

— Θ᾽ ἀνησυχοῦν διὰ τὴν ἀπουσίαν μου, ἀπεκρίθη μετὰ γλυκύτητος ἡ Κάρμεν. Εἶμαι βεβαία ὅτι ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς ἔφιπποι τοὺς ὁποίους εἴδαμεν ἤρχοντο ἀπὸ τὴν οἰκίαν μου. Πρέπει νὰ ἐπιστρέψω πρὸ αὐτῶν. Ἄφες με νὰ ἀναχωρήσω.

Ὁ δὲ νέος ζουάβος ἐναγκαλισθεὶς αὐτὴν δὲν τὴν ἄφινε.

— Διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἔλθω αὔριον, πρέπει νὰ μὲ ἀφήσῃς, τῷ εἶπεν ἡ νέα.

Καὶ ὁ Γάλλος ἀνοίξας τὰς ἀγκάλας του τὴν ἀφῆκεν.

Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν ἵππον, ἐστράφη μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν Λαμβέρτον, καὶ σφίγξασα περιπαθῶς τὴν χεῖρά του ἀνεφώνησε·

— Παναγία μου! ἂν εἶμαι ἔνοχος ἀγαπῶσα ξένον, ἐμὲ μόνον τιμώρησε.

Καὶ ἀναπηδήσασα ἀμέσως εἰς τὸν Πιστὸν ἀνεχώ-

ρησεν ἔκδρομος. Ἐντὸς δέ τινων λεπτῶν ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου εὗρε τὸν πατέρα καὶ τοὺς συντρόφους του οἰνοβαρεῖς καὶ μαινομένους ἐναντίον της. Ἡ Κάρμεν ἔδωκέ τινας ἐξηγήσεις καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὸν θάλαμόν της. Δυστυχῶς ὅμως ἡ Μανουελίτα, ἐπιθυμοῦσα νὰ μάθῃ ποῦ ἔλειπε τόσην ὥραν ἡ συντρόφισσά της, τὴν κατεσκόπευεν. Ἀλλ' ἡ Κάρμεν, μὴ θέλουσα νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς κανένα τὸ μυστικόν της, ἔπλασεν ὁλόκληρον ἱστορίαν· ὡς μὴ ἔχουσα ὅμως τὴν συνήθειαν τοῦ ψεύδους, δὲν τὸ κατώρθωσε πολλὰ ἐπιτηδείως.

Ἐπεθύμει ἡ ταλαίπωρος νὰ μείνῃ μόνη διὰ νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς λογισμούς της· δυστυχῶς ὅμως ἐκοιμᾶτο εἰς τὸν αὐτὸν κοιτῶνα καὶ ἡ Μανουελίτα, ἥτις, μαντεύουσα τὸ μυστήριον τῆς φίλης της, ἔδιδεν ἀδιακόπως ἀφορμὴν εἰς ὁμιλίαν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐλθὼν ὁ ὕπνος ἐκοίμισε καὶ τὴν φλυαρίαν τῆς Μανουελίτας.

Ἡ δὲ Κάρμεν, ὠφελουμένη ἀπὸ τὸ σκότος ἀνεκάθησεν ὅλην σχεδὸν τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην της, ἀναπολοῦσα τὸν Λαμβέρτον καὶ τοὺς λόγους του. Τὴν ἐπιοῦσαν, ὁ μὲν δὸν Χριστοβὰλ εἶχε λησμονήσει καὶ τὸν θυμόν του καὶ τὸ αἴτιον αὐτοῦ· ἡ Μανουελίτα ὅμως δὲν ἐλησμόνησε τίποτε.

Ἡ νέα αὕτη εἶχε διατρίψει καιρόν τινα τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Βαλδόζα· ἡ Κάρμεν εἶχε τότε τὴν καρδίαν της ἐλευθέραν, καὶ ἂν καὶ ἦτο πάντοτε σοβαρωτέρα τῆς Μανουελίτας, συνεμερίζετο ὅμως τὰς κλίσεις τῆς φίλης της πρὸς τὸν χορὸν, τὴν μουσικὴν καὶ ὅλας τὰς διασκεδάσεις τούτου τοῦ εἴδους. Δὲν ἐχρειάζετο νὰ τὴν παρακαλέσῃ τις πολὺ διὰ νὰ συνοδεύσῃ τὴν φίλην της εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τὰς διασκεδάσεις τῶν πέριξ χωρίων. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν δὲ καὶ αἱ δύο διηγοῦντο ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην τὰ συμβεβηκότα τῆς ἡμέρας καὶ τοὺς προσηνεῖς λόγους τῶν *καβαλλιέρων*.

Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἡ Κάρμεν μετεβλήθη ὅλως διόλου. Ὅλα ἐχάθησαν διὰ αὐτὴν ἐνώπιον ἑνὸς ὀνόματος, τὸ τοῦ Λαμβέρτου. Οὖσα πολλὰ ζηλότυπος, τῇ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἔπραττεν ἔγκλημα πρὸς τὸν ταλαίπωρον πληγωμένον ἂν ἐλάμβανε μέρος εἰς διασκεδάσεις, τῶν ὁποίων οὗτος δὲν συμμετεῖχε. Πλὴν τούτου δὲν ἐδύνατο νὰ μείνῃ ὁλόκληρον ἡμέραν χωρὶς νὰ τὸν ἰδῇ. Ὅτε ἡμέραν τινὰ ἠναγκάσθη νὰ συνοδεύσῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν φίλην της εἴς τινα τῶν γειτόνων των, ἦτον ἀπηλπισμένη. Ἐπειδὴ δὲ εὐτυχῶς εἶχε λάβει μεθ' ἑαυτῆς τὸ ἐθνικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς *ρεβόζο*, ἔκλαιε μεταξὺ τῶν πτυχῶν του λέγουσα ὅτι πάσχει δυνατὸν πονοκέφαλον.

Ὁ πατήρ της ἔβλεπεν ὅτι ὁ τόσον ὁμαλὸς χαρακτὴρ τῆς Κάρμεν εἶχε μεταβληθῆ· ἀλλ' εὐτυχῶς τὸ ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀῤῥαβωνιστικοῦ της Κυρίλλου.

Τοιαύτη ὑπῆρξε καὶ ἡ πρώτη ἰδέα τῆς Μανουελίτας· πλὴν δὲν ἠργοπόρησε νὰ ἐννοήσῃ τὸ σφάλμα της, καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὰς μυστηριώδεις ἀπουσίας τῆς φίλης της.

Μετὰ πέντε ἢ ἓξ ἡμέρας ἡ Κάρμεν ἐνόησεν, ὅτι ἂν ἤθελε νὰ ἐξακουλουθήσῃ τὰς ἐπισκέψεις της εἰς τὸ σπήλαιον, χωρὶς νὰ διεγείρῃ τὰς ὑποψίας τοῦ πατρός της, ἔπρεπε νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν Μανουελίταν. Ὁ δὸν Χριστοβὰλ εἶχε τωόντι παρατηρήσει δὶς ἢ τρὶς, ὅτι ἡ κόρη του ἐξήρχετο ἄνευ τῆς φίλης της· καὶ ἂν καὶ δὲν εἶχε προσάψει εἰς τοῦτο καμμίαν σημαντικότητα ἡ Κάρμεν ὅμως ἐφοβεῖτο μήπως ἐπὶ τέλους τὸ καταλάβῃ.

Πλὴν τούτου ἡ Μανουελίτα ἀπεκρίνετο πάντοτε *δὲν ἠξεύρω*, εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις τοῦ δὸν Χριστοβὰλ, ὥστε πρὸ πολλοῦ ἡ δυσπιστία τοῦ Μεξικανοῦ ἔπρεπε νὰ ἐξεγερθῇ.

Τρεῖς αἰτίαι εἶχον μέχρι τοῦδε ἐμποδίσει τὴν ἐκμυστήρευσιν τῆς Κάρμεν εἰς τὴν φίλην της.

Πρῶτον ἐφοβεῖτο τὴν ὀργὴν, τὴν ὁποίαν θὰ ᾐσθάνετο ἡ Μανουελίτα μανθάνουσα τὸν ἔρωτά της πρὸς τὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος· δεύτερον δὲ ἐφοβεῖτο μήπως ἡ ἀπερισκεψία τῆς νέας κόρης ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὸν πληγωμένον· καὶ τέλος ἦτο εἰς ἄκρον ζηλότυπος, καὶ ἐπειδὴ ἠγάπα τὸν Λαμβέρτον, δὲν ἐδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι ἄλλη γυνὴ θὰ τὸν ἔβλεπε χωρὶς νὰ τὸν ἀγαπήσῃ καὶ αὐτή.

Εἶχε μὲν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν τιμὴν τοῦ νέου ἀλλ' ἡ φήμη τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Γάλλοι εἰς τὴν Βέρα Κροὺζ τὴν ἐτρόμαζε πολύ.

Ἑσπέραν τινὰ, μὴ δυνηθεῖσα νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ σπήλαιον, διότι ὁ πατήρ της τὴν εἶχεν ἀναγκάσει νὰ συντροφεύσῃ τὴν Μανουελίταν εἰς χορόν τινα τῶν περιχώρων, ἡ Μανουελίτα τὴν ἤκουσε κλαίουσαν εἰς τὴν κλίνην της. Νομίσασα δὲ ἢ μᾶλλον προσποιηθεῖσα ὅτι ἐπίστευεν ὅτι ἡ φίλη της ἔπασχε, τὴν ἠσπάσθη καὶ τὴν ἠρώτησε τί ἔχει. Τότε ἡ Κάρμεν συγκινηθεῖσα ἀπὸ τὰ χαϊδεύματα καὶ τοὺς τρυφεροὺς λόγους τῆς Μανουελίτης, τῇ ὡμολόγησε τὰ πάντα.

— Γάλλον! ἀνέκραξεν ἡ Μανουελίτα.

— Τὸν ἀγαπῶ!

— Καὶ τὸν Κύριλλον, τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν σου;

— Ἀγαπῶ τὸν Λαμβέρτον!

— Καὶ τὸν ἀδελφόν σου, τὸν πατέρα σου;

— Ἀγαπῶ τὸν Λαμβέρτον.

Τί ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς τοιαύτην ἀπόκρισιν; ἡ Μανουελίτα ἦτο γυνὴ καὶ τὸ ἐνόει κάλλιστα. Μετὰ μίαν στιγμὴν συνοικειωθεῖσα μετὰ τῆς ἰδέας ταύτης, ἤκουε μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὰ ὄνειρα τῆς νέας

της φίλης. Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ νέα κόρη δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν νὰ ἴδῃ τὸν ὡραῖον ζουάβον, ἂν καὶ τρόμος προληπτικὸς ἀνεχαίτιζε τὴν περιέργειάν της.

— Θὰ ὑπάγωμεν νὰ τὸν ἴδωμεν αὔριον μαζῆ, τῇ εἶπεν ἡ Κάρμεν.

Τὴν ἐπαύριον, τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως, ἡ Κάρμεν αἰσθανθεῖσα ζηλοτυπίαν, ὁποίαν μόνον τῶν ἡλιοκαῶν τόπων αἱ γυναῖκες αἰσθάνονται, εἶπεν εἰς τὴν φίλην της·

— Ἄκουσε, Μανουελίτα, πρέπει νὰ μὲ ὁρκισθῇς εἰς τοῦτον τὸν σταυρὸν ὅτι δὲν θὰ προσπαθήσῃς νὰ μὲ ἀφαιρέσῃς τὴν καρδίαν τοῦ Λαμβέρτου.

— Σὲ τὸ ὁρκίζομαι! εἶπεν ἡ Μανουελίτα, πολὺ ὀλιγώτερον ἀπορήσασα διὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην παράκλησιν, ἢ ὅσον θὰ ἐξεπλήττετο μία Εὐρωπαία.

— Ὁρκίσου ὅτι ἂν τυχὸν σὲ ἀγαπήσῃ θὰ μὲ τὸ εἰπῇς.

— Ἠξεύρεις καλῶς ὅτι ἀγαπῶ τὸν ἀδελφόν σου Ἐστεβάν, εἶπεν ἡ Μανουελίτα.

— Δὲν πειράζει, ὁρκίσου.

— Ἂς ἦναι, ὁρκίζομαι, ἀπεκρίθη ἡ Μανουελίτα ἀνυψώσασα τοὺς ὤμους.

Ἡ Κάρμεν ἴσως εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπιβάλῃ καὶ νέους ὅρους εἰς τὴν φίλην της, ὅτε τὰς διέκοψεν ὁ πατὴρ τῆς Μανουελίτας· αὗται δέ, μὴ ἐπιθυμοῦσαι νὰ μείνωσιν εἰς τὴν οἰκίαν περισσότερον, ἔσπευσαν νὰ ἀναχωρήσωσιν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ 1821 ΕΤΟΥΣ.

Ὁ Κ. Σπυρίδων Ζαμπέλιος, πλὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ συγγραφῶν, αἵτινες μένουσιν ἔτι ἀνέκδοτοι, καὶ τῶν πολυτίμων ἱστορικῶν εἰδήσεων ὅσας ἐπορίσθη περιερχόμενος τὴν Ἑσπερίαν καὶ ἀνασκαλεύων ἐπιμελῶς ἅμα δὲ καὶ μετὰ πολλῆς κρίσεως δημοσίους τε καὶ ἰδιωτικὰς βιβλιοθήκας, ἔχει καὶ ἄλλον ἱστορικὸν πλοῦτον μεγίστης ἀξίας· χειρογράφους λέγομεν ἐξιστορήσεις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἔτους. Συγγραφεῖς δὲ τῶν ἐξιστορήσεων τούτων ὑπῆρξαν μάρτυρες αὐτόπται Ἕλληνές τε καὶ φιλέλληνες, τῶν ὁποίων ἡ περὶ πραγμάτων καὶ προσώπων γνώμη εἶναι τὰ μάλιστα περίεργος, καθόσον ἐνίοτε διὰ τῶν διδομένων τεκμηρίων ἀνατρέπονται παραδεδεγμέναι καὶ τεθεμελιωμέναι ἤδη δόξαι.

Καὶ πότε μὲν θέλει κατορθώσει ὁ Κ. Ζαμπέλιος νὰ ἐκδώσῃ ταῦτα, ἀγνοοῦμεν· διότι ἀνάγκη καὶ νὰ ἀναγνωσθῶσι μετ' ἐπιστασίας καὶ νὰ σχολιασθῶσιν ἴσως· καὶ διότι πρὸς τούτοις ἀνάγκη καὶ δαπάνης οὐ σμικρᾶς· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἡμεῖς ἐσπεύσαμεν νὰ παρέξωμεν αὐτῷ τὰς εὐκολίας, ὅσας δύναται νὰ προσφέρῃ ἡ *Πανδώρα* εἰς τὰ ἐθνωφελῆ ἔργα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πολιτικοὶ κλύδωνες, καί τοι ἐνίοτε παρασκευάζοντες γαλήνην καρποφόρον καὶ διαρκῆ, συνήθως ὅμως μαραίνουσιν ἢ καὶ καιρίως τραυματίζουσι τὴν φιλολογίαν, τὰ χειρόγραφα μένουσιν ἄχρις ὥρας ἀνεξερεύνητα. Ἓν μικρὸν μόνον καὶ μικρᾶς ἀξίας, διότι δὲν περιέχει κρίσεις ἀλλ' ἁπλῶς μόνον εἰδήσεις, καὶ ταύτας οὐχὶ πάντη ἀγνώστους, ἐπέτρεψε νὰ ἐκδώσωμεν εἰς φῶς· γίνεται δὲ ἐν αὐτῷ λόγος περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάντων κατὰ τοὺς πρώτους πέντε μῆνας τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ γράφων, ἄνθρωπος ἀμαθής, ὡς φαίνεται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐλλείψεως πάσης ὀρθογραφίας, βεβαιοῖ ὅτι ὑπῆρξεν αὐτόπτης. Ἐκ τοῦ ὕφους δὲ εἰκάζομεν ὅτι θὰ ἦτο Ἑπτανήσιος· διότι λέγει *πρίντζιπα* καὶ *προκλαμαζιόνες* καὶ *πόπολον* καὶ *κουβέρνο κριμηνάλε* καὶ *σταμπιλίτοι* καὶ ἄλλας τοιαύτας λέξεις, ἀγνώστους εἰς τὸν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικὸν λαόν.

Εἴπομεν ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἐχόντων πολλὴν τὴν ἀξίαν· ἀλλ' εἰς τὸν ἱστοριογράφον ἀναγκαῖαι καὶ αὗται αἱ ἱστορικαὶ παρονυχίδες. Καθὼς τοῦ ἀρχαιολόγου τὴν ἀμηχανίαν, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντος τεθραυσμένον μάρμαρον, θεραπεύει ἐνίοτε καὶ μικροῦ τεμαχίου ἀνεύρεσις, οὕτω καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τὴν γραφίδα χειραγωγοῦσι πολλάκις καὶ εὐτελεῖς σημειώσεις· ἄλλως τε τὸ ἀνὰ χεῖρας χειρόγραφον ἔχει τὸ προτέρημα τῆς καθ' ἡμέραν ἐξιστορήσεως τῶν συμβάντων. Τοιαῦτα ἡμερολόγια διαλευκαίνουσιν ἐνίοτε ἀσαφῆ μέρη ἢ καὶ συμπληροῦσιν ἐλλείψεις τῆς ἱστορίας, ὡς ἐγένετο διὰ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Ν. Βαρβάρου, περὶ οὗ διεξοδικώτερον ἔγραψεν ἡ *Πανδώρα*, εἰς τὴν τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἰδοὺ τὸ ἔγγραφον, κατὰ τὴν τύπωσιν τοῦ ὁποίου ἐτηρήθη ἡ γραφὴ τοῦ πρωτοτύπου·

1821 *Μαρτίου 8 ἤρχησεν ἡ ταραχὴ εἰς Κωνσταντινούπολιν σημειώσεις ὅσα ἠκολούθησαν, καὶ ὅσους ἐφώνευσαν ἕως Αὐγούστ: Α': εὑρισκόμουν αὐτοῦ.*

Τὸν φλεβάριον μῆνα εἰς τὰς 28: εὔθασεν εἴδησις ἀπὸ Ἰμπραΐλα τέσσεραις ὥραις μακρὰν ἀπὸ Γαλάτζι, γράφοντας, ὅτι αὐτοῦ εἰς Γαλάτζη οἱ Γραικοὶ ἀποστάτησαν κατὰ Τουρκῶν καὶ ἐθανάτωσαν ἀρκετούς. Ἡ Πόρτα ἔκραξεν εὐθὺς τοὺς Καποῦ Κεχαγιάδες τοῦ Αὐθέντου, δηλαδὴ τοῦ Πρίντζιπα τῆς Μολδαβίας, ὁ Μεγαλήτερος ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον ἀδελφὸς τοῦ Πρίντζιπε τῆς Μολδαβίας ὀνομαζόμενος Νικόλαος, ἐπαξ-

ῥησιάσθηκαν εἰς τὸν Ῥεΐζ: Ἐφέντη εἰς τὸν Μινίστρον τῶν Ἐξωτέρικῶν ὑποθέσεων, ἐρωτᾶ αὐτοὺς δὲν σᾶς γράφει ὁ Αὐθέντης σας περὶ τοῦ Γαλατζίου, δὲν ἠξεύρωμεν οὔτε μᾶς γράφει, ἡμεῖς ἔχομεν εἴδησιν ὅτι εἰς Γαλάτζι οἱ Γκιαούριδες ἐφώνευσαν τοὺς εὑρισκομένους τούρκους ἀπεκρίθη ὁ Νικόλαος ὅτι αὐτοῦ δὲν ἀπολύπουν οἱ μαχαις ἀναμεταξύ τους καθ' ὅτι ἀκολουθοῦν ἐξαιτίας τῶν γυναικῶν.

Τὸ Γαλάτζι εἶναι σκάλα τῆς Μολδαβίας, οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶναι σταμπιλίτοι μόνον ταξιδεύουν τὰ καράβιά τους καὶ φορτώνουν σιτάρια.— Ἀπόκρησις τὸν Καπικεχάγιον, καὶ ἀνεχάρησαν εἰς τοὺς οἰκούς των, εὐποιεῖ κατοικούσαν εἰς τὸν βοσφορον, φθάνει εἰς τὴν πρώτην Μαρτίου φθάνει Κουργιέρης τοῦ Πρίντζιπα εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς λέγει ἀμέσως νὰ ἀναχωρήσεται ἀπὸ τὴν Καπιτάλε, καθ' ὅτι εὔθασεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψιλάντης καὶ ἔχομεν πόλεμον κατὰ τοὺς Τούρκους ἐνοούμενος καὶ ἡ Ῥουσσία αὐτὴ ἀμέσως ἐμβῆκαν εἰς τὰ πλοῖα διὰ τὴν Ὀδέσσαν, καὶ ἄφησαν τοὺς οἴκους των δίχως νὰ πάρουν μαζύτους τὰ πολύτιμα πράγματά τους· οἱ δὲ Τοῦρκοι τοὺς ἐνόμιζαν, ὅτι εὑρίκονται εἰς τοὺς οἴκους τους.

Εἰς τὰς Β'': μαρτίου ἔστειλεν ἡ Πόρτα εἰς τοὺς οἴκους τους νὰ τοὺς πιάση ὅταν ἔμαθον καὶ εἰς Γιάσι τὴν ἀποστασίαν, καὶ κατέβασμα τοῦ Ὑψιλάντε, ἄρχησαν νὰ τοὺς ἐγυρεύουν εἰς ταῖς Καμπάνιαις, ἕως ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἔφυγαν διὰ τὴν Ῥουσσίαν. Εἰς τὰς: 8: μαρτίου ἐβούλωσαν τοὺς οἴκους τους, δήλαδὴ τὰ κομφισκάρισαν εὐθὺς, οἱ Τοῦρκοι φόβος μεγας, ὅτι πολεμον ἔχουν, ἡ Ῥωσσια (*) φωνάζει τὸν Μινίστρον Στρογονὸφ, λέγοντας πῶς ἐπάτησεν, ἡ Ῥωσσία τοὺς τόπους μας, ἀπεκρίθη ὅτι εἴδησιν δὲν ἔχει οὔτε Πολεμον, πῶς ἄφησεν τὸν Ὑψιλάντη, αὐτὸς εἶναι Ἀποστάτης, καὶ ὄχι ἡ Ῥουσία τὸν ἔστειλεν, ἀλλ' οὔτε ἀναγκη ἔχει ἡ Ῥουσσία ἀπὸ τοιούτα ἄρματα, καθ' ὅτι ἔχομεν ἕνα μιλιούνη Μπαγιονέταις διὰ νὰ πολεμήσωμεν κάθε ἐχθρὸν, φιλονικῶντας περὶ τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἔτζι ἀναχώρησεν εἰς τὸ Παλάτι του, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐκαλέσθη τὸ ἴδιον, ἀπεκρίθη εἰς αὐτούς· ὁ δὲ Σουλτάνος εὐθὺς ἔδωσεν προκλαματζιόνε εἰς τὸ Ποπολον λέγοντας· Μουσουλμάνοι κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα ὁποῦ οἱ Γκιαούριδες ἔχουν Πασχαν, ἐσυνομίλησαν αὐτὴν τὴν ἡμέραν νὰ δώσουν φωτιὰν εἰς τάν Ἀσίαν ἄντικρι εἰς τὸ Βιζάντιον ἐνομαζόμενον χρυσόπολη στοχαζόμενοι ὅτι ἔχομεν νὰ περάσωμεν αὐτοῦ διὰ νὰ σβύσωμεν τὴν Πυρκαϊὰν, καὶ ἀμέσως νὰ βάλλουν καὶ εἰς τὸ Βιζάντιον, καὶ ἔπειτα νὰ βάλουν σπαθὶ διὰ νὰ μᾶς πάρουν τὸν θρόνον· λοιπὸν ἀφορεσμένος κακὰ τυραμένος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔχει νὰ παρέβη τὴν προσταγήν μου ἀμέσως, μικροὶ, μεγάλοι, γέροντες καὶ νέοι νὰ ἁρματωθεῖται, καὶ προσεχεται, νύκτα καὶ ἡμέρα, εὐθυς ἀλαλαγμὸς μέγας τρέχοντας οἱ Τοῦρκοι νὰ ἀγοράζουν ἄρματα ἀπὸ τὸ Παζάρη, ἄρχησαν λοιπὸν ἡμέρα καὶ νύκτα, νὰ ῥίχνουν πιστολίαις τόσον καὶ ἔμπροσθεν εἰς τὸν σουλτάνον εἰς τῶν γραικῶν τὰ ὀσπήτια, τρόμος καὶ φόβος, ἐγκαστρωμέναις ἀποβάλθησαν, Γραῖες καὶ Νέαις ἐτρελάθησαν τὴν ἐξαφνηκὴν Πατάλιαν εἰς τὰ σπήτια καὶ πολεμοῦν μὲ τὸν ἀέραν, ὁποῦ πλέον ἔφθασαν τοῦρκος νὰ ξοδεύη δύω καὶ τρία γρόσια καὶ ἄρχησαν νὰ φωνάζουν, ὅτι ἐφτοχίναμαι ῥίχνοντας Πιστόλαις, ἐβιάσθη τὸ κουβέρνον νὰ τοὺς δίδη παρούτια καὶ βόλια, ἐτότε ἄρχησαν οἱ Τοῦρκοι μέσα εἰς τὸν δρομον νὰ γδύνουν τοὺς Γραικοὺς ἁρπάζοντας τὰ γρόσιά τους, ἔβαλαν χέρη καὶ εἰς τὰ ἐργαστήριά τους φόβος οἱ χριστιανοὶ ἄρχησαν νά σφαλοῦν τὰ μαγάζιά τους, ἡ δὲ προσταγὴ τοῦ κουβέρνου Κριμινάλε, ὅποιος δὲν ἀνοίγει τὸ ἐργαστήρι του, τῇ δὲ παρασκευὴ ἕνδεκα μαρτίου, συνέλευσις τὸ Μινιστέριον νὰ γίνῃ ἀπόφασις τοῦ σουλτάνου δηλαδὴ νὰ δώσῃ ὁ Μουφτὴς φετφὰ ἔνγραφον κατὰ τῆς θρησκείας τους, ὅτι νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸν ῥαγιὰν, ὁ δὲ σεϊσλάμης, ὁ λεγόμενος Μουφτὴς, καὶ κιεχαγάμπεις δὲν ἔδωσαν τὴν γνώμην τους, καὶ ἐθύμωσεν ὁ σουλτάνος καὶ ἀμέσως τοὺς ἐξόρισεν, τὸν Μουφτὴν τουριζαντὲ, καὶ τὸν Κιεχαγιάμπεϊν. εἰς τὰς: 18: τοῦ ἰδίου μηνὸς ἀποκεφαλισεν τοὺς κάτωθεν.

1''. τὸν Μποστένικον Νικόλαον σκαναβήν.

1'. τὸν Γαμβρόν του Μιχαὴλ χάτμανον, ὅςτις ἐχρημάτησε Δραγουμάνος τοῦ στόλου εἰς τοὺς 1815.

1'' τὸν Μέγαν Λογοθέτην τῆς μεγάλης Εκκλησίας θεοδοράκη Νερουλὸν γυναικάδελφον τοῦ σκαναβη, ὅςτις καὶ αὐτὸς ἐχρημάτισεν δραγουμάνος τοῦ στόλου εἰς τοὺς: 1807

1''. τὸν υἱὸν τοῦ φωτινοῦ Ἀλέκον, ὅςτις εἶχεν φθάσει ἀπὸ Ἰάση διὰ νὰ προχωρέσῃ εἰς τὸν καλιμάχην Πρίντζιπα σκαρλάτον· τὴν ὥραν ὁποῦ τὸν ἐπήγαιναν νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν ἐξεφώνηζεν, Γραικοὶ πάρτε παράδειγμα ἀπὸ ἐμένα τὸν ἀθῶον.

1''. τὸν Πραγματευτὴν Δημητράκην τζελίκην, καὶ ἔγραψεν ἡ σετένζα, ὅτι αὐτὸς ἤτουν νὰν γίνῃ Καπετάν Πασᾶς.

1'' τὸν Κοργιέρην τοῦ Πρίντζιπα Μιχαὴλ σούτζου.

4''. Χριστιανοὺς ἀγνωρίστους.

——

10''.

ἄρχησεν καὶ τὸ Πόπολον οἱ Τοῦρκοι νὰ σκοτώνουν εἰς τοὺς δρόμους διὰ ὑπεργούστον, ἄρχησαν οἱ γραικοὶ νὰ φυλάγωνται, καθως καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι, καὶ οἱ Δραγουμανέοι τῶν Μινίστρων, νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ πᾶν εἰς τὴν Πόρταν. Ἐξορίζουν τὸν δραγουμάνον

(*) Κατὰ λάθος ἀντὶ, ἡ Τουρκία. Σ. Π.

Καλιμάχην εἰς τὴν Ἀσίαν. Καραούλη εἰς ὅλην τὴν φαμηλιαν τοῦ Πρίντζιπα Καλιμαχη. Ἐν ᾧ τὸν ἔκαμαν Πρίντζιπα τῆς Βλαχίας, καὶ ἐπρόσμενεν νὰ τελειώσῃ τὸ Κονγρέσον, ἀναμεταξὺ Ῥουσσίας, καθότι ἦτον καὶ αὐτὸς διωρισμενος ἀπὸ τὸν σουλτάνον, πάλιν Προσταγὴν τοῦ σουλτάνου νὰ πατοῦν τὰ ὀσπήτια συνάζουν τὰ ἅρματα βία μεγάλη. τὸ Πόπολον δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸ ἔργον του νύκτα καὶ ἡμέρα πιστόλες ἐπαραπονέθηκαν οἱ σουλτάνες, δηλαδὴ ἡ γυναίκαις του ὅτι τρομάζουν τὴν Νύκτα ἀπὸ βροντὰς καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ κοιμηθοῦν· ὁ δὲ σουλτάνος ἐξορίζει τὸν Βεζύρη ὀνομαζόμενον Μουσὰ Πασά, φέρνουν τὸν σαχὴν Πασὰν βλέποντας αὐτὸς νύκτα καὶ ἡμέρα τὴν ἀταξίαν τοῦ Πόπολου λέγει τοῦ σουλτάνου, αὐτὸ δὲν εἶναι καλὸν εἰς τὴν Καπητάλε, καὶ ἀμέσως προστάζει ὅτι εὐθὺς νὰ ξαρματωθοῦν καὶ ὅποιον πιάσουν μὲ ἅρματα κρέμασμα, εἰς τρεῖς ἡμέρας ὅλοι ἀξαρμάτωτοι ἡσυχιὰ μεγάλη. Προσταγὴ οἱ Γραικοὶ νὰ καθίσουν εἰς τὰ μαγαζία τους. τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐξορίζει τὸν Βεζύρην αὐτὸν· φέρνει τὸν αἱμοβόρον Μουσὰ Πασά, ἁρματώνουνται οἱ Τοῦρκοι, ἄρχησαν τὰ πρῶτα καὶ χειρότερα· ἀφορεσμὸς τοῦ σουλτάνου πρὸς τοὺς Τούρκους, ὅτι ὅποιος τοῦρκος, ἔχει φίλον Γραικὸν εἴτε πραγματευτὴν καὶ ὅτι ἄλλος νὰ μὴν ἤθελεν τὸν διαυθεντεύσῃ μόνον οὔτε καλιμέρα· ἄλλην Προσταγὴν πάλιν νὰ καταγράψουν ὅλους τοὺς Γραικοὺς πόσαις φαμήλιαις πόσοι Νέοι καὶ τὶ ἐπιστήμης, καὶ νὰ δώσῃ ἕνας τοῦ ἄλλου ἐγκύησιν διὰ τὸ ὑποκείμενόν του καὶ Προσταγὴν τὸν Μέγαν Δραγουμάνον Πεϊζανδὲ Κωστάκη Μουρούζη νὰ τὸν κάμῃ μίαν καταγραφὴν ἐκτεταμένην, πόσοι πραγματευταὶ κατὰ ὄνομα, καὶ ποίας ἡ Πατρὶς καὶ ποῦ Νεγοτζιάρουν, πόσοι ἄρχοντες τῶν φαναριωτῶν, καὶ πόσοι ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι καὶ πόσοι ἔχουν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς καὶ ποίοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐταξίδευσαν τὴν Εὐρώπην καὶ ὅσοι εἶχαν συναναστροφαῖς μὲ τοὺς Εὐρωπαίους καὶ τί Προκομένοι εὑρίσκονται ἀπὸ Γραικοὺς εἰς τὴν Καπηταλε καὶ ἔτζι ἡ Προσταγή του ἐτελείωσεν καὶ τοῦ τὸ ἐπάϊσαν, ἔχοντάς το ἐμπρός του καθημερινῶς ἄρχησεν εἰς εὐχαρίστησιν τὸν μεγαν δραγουμάνον. ἀπριλίου : 5 : τὴν εὐδομάδα τὴν μεγάλην ὁποῦ θὰ κάμωμεν Πάσχα τὸν ἀποκεφαλίζει.

1″. τὸν μέγαν Δραγουμάνον Μπεϊζανδε Κωστάκη Μουρούζη.

1″. τὸν τζιρὰ ἀντωνάκη Πραγματευτὴν ὁποῦ εἶχεν νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸ κουβέρνον: 200: χλ: γρ:

1″. τὸν υἱὸν τοῦ Στεφανάκη καὶ αὐτὸς νὰ λάβῃ τζίρκα: 150: χιλ.

1″. τὸν Παπαριγόπουλον Πραγματευτὴν ἐν καταστάσει ὑπὲρ τοῦ Μιλιουνίου

1″. τὸν Πάνον Παναγιωτάκη ἄνθρωπον τοῦ Σούτζου.

1″. τὸν τζορπανογλου ἀπὸ σκούταριν, καὶ αὐτὸς μεγάλην Κατάστασιν, διὰ νὰ τὸν πάρουν τὰ ὑποστατικά του.

4: Ἰδριότες

6: μπακάλιδες.

4: σουσλιζιδες, λεγόμενοι, ὁποῦ φέρνουν τὰ νερὰ ἀπὸ μακρὺ μέρος· ἀρχιτέκτονοι ἐπὶ λόγου ὅτι ἤθελαν νὰ φαρμακήσουν τὰ νερά.

1″. τὸν Πρίντζιπα Μιχαηλ χαντζερλὴν ὅστις ἐχρημάτισεν Μέγα Δραγουμάνος τοῦ στόλου εἰς τοὺς 1808:

1″: τὸν Ἄγαν ἀλέξανδρον ῥάλην ὅστις ἐχρημάτισεν σαρτζεταφὲρ εἰς τὸ Παρίσι εἰς τοὺς: 1800

1″. τὸν Μπαχάρνικον Θεωδωράκην ἀπὸ Θεραπιά.

1″. τὸν Μπαχάρνικον δερακτζίμπασι ἀπὸ ἀρσανάν.

4″. Πτωχοὺς

28.

Προσταγὴν εἰς τὸ Ποπολον τοὺς Τούρκους νὰ μὴν θανατώνουν αὐτοὶ καὶ αὐτὸς θέλει ἀπὸ ὀλίγους τοὺς θυσιάσει, καθημερινῶς, ὁ σουλτάνος ἄνοιγεν τὸν κατάλογον, καὶ ἐδιάλεγεν ἀπὸ μέσα προστάζοντας νὰ τοὺς θανατώσουν.

Εἰς τάς: 10: ἀπριλλίου τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα μηνοῦν τὸν Πατριάρχην νὰ παρρησιασθῇ εἰς τὴν Πόρτα φθάνοντας συνάζονται τὸ Μινιστέριον τῶν Τουρκῶν ἐξετάζοντάς τον, ὅτι ἐσὺ πῶς δὲν μᾶς ἔδωσες εἴδησιν διὰ τὴν ἑταιρίαν αὐτὴν, ἀπεκρίθη ὅτι εἴδησιν δὲν εἶχα περὶ τοῦ πράγματος αὐτουνοῦ, ἐσὺ πρέπει νὰ εἶχες εἴδησιν, ἀποκρίθη, ὅτι τὸν σκοπόν σας ἐγνώρισα ὅτι ἔχεται διὰ νὰ μὲ θανατώσεται ἀποφασίσεται καὶ μὴν μὲ τυρανεῖται, καθ' ὅτι εἶμαι τῆς ἡλικίας: 77: χρονῶν, καὶ ἕως σήμερον δὲν ἐγνώρισα καμμίαν ἡμέραν τῆς Ζωῆς μου τὴν χαράν. αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόκρησις. ἀμέσως τὸν ἔδεσαν τὰ χέρια ὀπισθεν, καὶ φορένοντάς τον καὶ ἕνα φορεμα ἀποπάνωθέν του διὰ νὰ μὴν φαίνουνται πῶς εἶναι τά χέριά του δεμενα, καὶ ἔζτι τὸν ἤφεραν περιπατῶντας μισὴν ὥραν ἐμπρὸς εἰς τὴν Μητρόπολιν, καὶ ἀμέσως τὸν πέρασαν τὴν θηλιὰν εἰς τὸν λαιμὸν, οἱ δὲ Τοῦρκοι, ἦτον περισσότεροι ἀπὸ τέσσαραις χιλιάδες. νὰ μὴν τύχῃ οἱ Γραικοὶ καὶ τὸν πάρουν. ἐκείνη ἡ ἡμέρα ὁ τρόμος καὶ ὁ φόβος ποῖος νὰ Πρωτοκριφθῇ μόνον οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐπερίπεζαν αὐτὸν μετὰ τρεῖς ὥραις ἀπέρασεν ὁ σουλτάνος, ινκόνητος νὰ ἰδῇ αὐτὸν ἴδιον ἐκρέμασαν, καὶ ἔλαβεν μεγάλην εὐχαρίστησιν τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ πάσχα.

ἀπριλλίου : 10:

1″. τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον.

1″. τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἐφέσου.

1″. τὸν ἀρχιεπίσκοπον Νικομηδείας.

1″. τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἀγχιαλου.

4″. Καλλογιέρους
Β″. πτωχοὺς
4″. ἐρχομένων ἀπὸ ἀνδριανούπολιν

——

15

Τὴν τρίτην ἡμέραν οἱ Ἑβραῖοι ἔδωσαν τὸν τζελάτι γρ: 800: καὶ τοὺς ἔδωσεν τὸ σῶμα αὐτὸς διὰ κατεσχύνη, οἱ ὁποῖοι Ἑβραῖοι τὸν ἐτραβοῦσαν ἀπὸ τὸν λαιμὸν μέσα εἰς τοὺς δρόμους φωνάζοντες, ἄς κατέβη ὁ Χριστός σου νὰ σὲ ἀναστήση περιπέζοντας, ἔπειτα τὸν ἔριξαν εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν συνήθειαν, δένοντας Πέτραις διὰ νὰ βουλήση, ὁποῖος ἔπλεεν εἰς ὄψιν τῆς θαλάσσης τέσσερες ἡμέραις. Ἕνα Καράβη Ἰωνικον ἐστέκετο εἰς τὸ Γαλατὰ, καὶ ἐπρόσεχε διὰ τὸ σῶματου, καθ' ὅτι δὲν ἦτον μον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα σώματα πλυθὺς, καὶ ἔτζι ἐγνώρισεν τὸ σῶμα τοῦ Πατριάρχου, ἐφοβοῦντο καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ μὴν τὸν ἰδοῦν καὶ πρὸς τὸ ἑσπέρας τὸν ἔβαλλεν εἰς τὸ Καράβη, καθημενος τζίρκα ἡμέραις δεκα ἕως νὰ τὸν κάμη καιρὸς διὰ νὰ φύγη διὰ Ὀδέσσαν, ἔπειτα ἔφθασεν εἰς Ὀδέσσαν, καὶ ἔστειλεν εἴδησιν ὁ Γουβερνατόρος εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας, καὶ ἦλθεν ὄρδινον νὰ τὸν ἐνταφιάσουν μὲ παράταξιν μάλιστα τὸν ἔστειλεν καὶ τρία Ὄρδινα, τὰ δὲ καράβια ὁποῦ εὑρίσκοντο εἰς Ὀδέσσαν ἔριξαν πλῆθος κανόνια. μετὰ μερικαῖς ἡμέραις εὔθασεν εἴδησις εἰς τὴν πόλιν, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Πατριάρχου τὸ ἐπῆγαν εἰς Ὀδέσσαν, καὶ ἡ Ῥωσσία τοῦ ἔκαμεν αὐτὴν τὴν Παράταξιν, ὁ δὲ σουλτάνος ἐθύμωσεν καὶ ἐπρόσταξεν νὰ θανατώσουν τὸν τζελάτη, διατὶ νὰ μὴν δέση μεγάλαις Πέτραις διὰ νὰ βουλήση εἰς τὸν Πάτον τῆς θαλάσσης εἰς τὰς :17: τοῦ ἰδίου μηνος.

1″. τὸν Αρχιεπισκοπον Κλαυδιου Πολεως εἰς τὸ μέγα ῥεῦμα.
1″. τὸν Πάνον Μαυροκορδάτον
1″. τὸν σπαθάρην δημητράκην Χαντζερλὴν
1″. τὸν Πάνον Χαντζαρλὴν Νικόλαον ἀδελφὸν τοῦ Πρίντζιπα ἔφυγεν εἰς Ῥωσσίαν καὶ εγλύτωσεν μόνον ἀπὸ τὴν φαμηλίαν αὐτος, ἡλικίας αὐτὸς ὁποῦ ἐκρέμασαν, χρονῶν εὐδομήκοντα.
1″. τὸν μεγαν λογοθέτην στεφανάκη Μαυρογιαννην.
1″. τὸν φρίδερικον σπετζιάρην ὑπήκοος Αὐστριακὸς μὲ τὸ νὰ ευρέθη μία γραφὴ ῥεκουμαντατζιόνα πρὸς τοῦ φωτινοῦ τὸ υἱον ἐστελνεν ὁ Πατὴρ του
4″. πτωχοὺς Χριστιανοὺς
Β″. Μπακάλιδες
6″. Ῥουμελιῶται
8″ καλογερους

——

22

Αὐτοὺς τοὺς ευγενεῖς ὅλους καὶ ἀρχιεπισκόπους εὑρίσκοντον εἰς φυλακὴν καὶ τοὺς ἐτιμώρησεν δηλαδὴ μεγάλης παιδείας διὰ νὰ μαρτυρήσουν ἄν ἠξευραν την Ἑταιρίαν αὐτὴν, εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἐρχουντον ἕνα Καράβη μὲ νιδριότες καὶ ψαριανοὺς διὰ τὴν φλότα τὴν Τουρκικη διὰ ματροζοι τὸ ὁποιον καθε χρόνον ἐπρεπεν ἀπὸ τὰ τρία Νησιά. ἕως: 1500 νὰ ἔρχουνται νὰ ἐμβαίνουν εἰς τὴν φλόταν Ματροζοι φθάνοντας ἔμπροσθεν εἰς τὴν Τρωάδα τοὺς ἀντάμωσαν δύω καράβια Εὐρωπαϊκὰ καὶ τοὺς ἐρωτοῦν ποῦ πηγαίνεται, τὸν Πατριάρχην σας τὸν ἐκρέμασαν καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐπίστρεψαν εἰς τὰ Νησιά τους απο αὐτὰ τὰ Νησια δὲν ἤθελον μὲ κανένα τροπον νὰ συμφωνίσουν μὲ τὴν Ἑταιριαν τῆς βλαχομπογδανίας· καθὼς καὶ ὁ Μωρεας τὴν ἰδίαν γνώμην. Ἔστειλεν πασὰν ὁ σουλτάνος εἰς τὸν Μωρέαν νὰ συνάξη τ' ἄρματα. Εὐθὺς εἰς τὴν Πάτρα τὰ ἔδωσαν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ, ὁ Πασᾶς εὐθὺς ἔβαλλεν σπαθὶ καὶ ἔστειλεν ἕνα καραβη φορτωμένο κεφάλια εἰς τὸν σουλτάνον, βλέποντας καὶ ὁ ἐπίλοιπος Μωρεας, καὶ τὰ Νησιὰ τὸν σκοπον τους ἀπεστάτησαν. Εὐθὺς ὁποῦ τὸ ἔμαθεν ὁ σουλτάνος, ἐπρόσταξεν ἡ ἀρμάδα νὰ εὔγη· καὶ ὁποῦ ἤθελεν σταθῆ εὐθὺς σπαθὶ, καθὼς καὶ τὸ φερμανη του, ὅτι οἱ Μουσουλμάνοι νὰ σκλαβώσουν νὰ ἁρπάξουν· ἡ δὲ εἰς τὸν Μωρέαν μόνον παιδιὰ ἑπτὰ χρονῶν διὰ σκλαβάκια, ἡ δὲ τοὺς ἐπιλοίπους σπαθὶ ἔγραφεν τὸ χάτι. Ἐπρόσταξεν πάλιν καταγραφὴ νὰ γέννη μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, πόσοι Γραικοι Νεοι καὶ Γέροντες εὑρίσκονται, τὸν ἔρχεται εἴδησις ὅτι τὸν ἔκαψαν ἕνα Ντελίνη εἰς τὴν Σάμον ἔγινεν ὄφις κατὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἄλλαξεν τὸν Καπεταν Πασά λεγόμενον Ἀπτοὺλ Πασᾶ, διατὶ δὲν ἐπῆγεν μὲ τὴν φλόταν μαζύ.

Ἀπριλλίου: 19: Προστάζει νὰ κρεμάσουν.

4″. Παπάδες ἀρχιμανδρῖται.
1″. τὸν γραμματικὸν τοῦ Γεώργη Χριστοδούλου Καλαμενιον.
1″. τὸν ἀνεψιόν του Νικολαον ὑπήκοος Ἀγγλικός.
6″. πτωχοὺς Χριστιανούς.
9′. σουσλτζίδες αὐτοὶ ὁποῦ παραστέκονται εἰς ταῖς βρύσαις τῆς Πολεως.
4″. κοργιάριδες τῆς Μολδοβλαχιας.

——

25

κομπλότο οἱ Τούρκοι κατὰ τοὺς Χριστιανοὺς μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅτι νὰ βάλλουν σπαθὶ ἕνα ἑσπέρας τὸ μανθανουν οἱ Χριστιανοι φόβος μέγας. πάλιν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους πλεον
εἶπαν ἄν κάμωμαι αὐτὸ τὰ καράβια τὰ Εὐρωπεῖκα εὑρισκονται εἰς Γαλατὰ τζίρκα: 600: ὕστερον αὐτὰ ἠμποροῦν μὲ τὰ κανονια νὰ μᾶς κτυπήσουν, καὶ ἔτζι ἐμεταβλήθη πάλιν ὁ σκοπός τους ἄλλον δὲν ἔκαμαν εἰμὴ εἰς τὸν δρομον νὰ σκοτώνουν νὰ ἁρπαζουν ἀπὸ μαγαζιὰ τῶν Γραικῶν. εἰς ἕναν Τούρκον ὁποῦ ἀπο-

θανεν τοῦ ἦδραν: 300: πήχ: τζοχιες ἁρπαγὴν ὁποῦ ἔκαμεν.

εἰς τάς: 23:

1″. τὸν χαντζὶ Βασιλη Πραγματευτην ἀπὸ τὰ τάουλα.
1″. τὸν Στρατὴν Πετροκοκκυνον
1″. τὸν χαντζι Γιάννην φερμελετζὶν
1″. τὸν Ἀλέξανδρον φερμελετζίν.
1″. τὸν Νικόλαον φερμελετζὶν
1″. τὸν χαντζὶ σταμάτην φερμελετζὶν
1″. τὸν Μπουγουρτζίμπασι τοῦ ἀρσενὰ
8″. πτωχοὺς ἀγνωρίστους
6″. μπακάλιδες
6″. καικτζίδες τοῦ Καπικιεχαγιά
6″. καλογιέρους
7″. πτωχοὺς
1″. τὸν δουλον τοῦ Μανιατμπεῖ

——

41

εἰς τάς: 24.

1″. τὸν ἀρχιτέκτωνα τοῦ Ἀρσενὰ λεγομενον κομικνὸν τὸν ἐχρεωστοῦσεν ὁ Ἀρσενάς: 150: χιλ. γρ.
1″. τὸν δευτερον ἀρχιτέκτωνα τοῦ ἀρσενὰ
8″. Νυδριότες ἐδούλευαν εἰς τὸν ἀρσενὰν
6″. πτωχοὺς ἀγνωρίστους
4″. καλογιέρους
6″. βουτουράδες·

——

26″.

εἰς τάς: 26:

τὴν νύκταν εἰς τὸ Σταυροδρόμειον εἰς ἕνα σπῆτι ἤκουσαν ἕνας τους φωνεὺς καὶ τρέχει εἰς τὸν ἀρσανὰν καὶ λέγει τοῦ Πασά, ὅτι οἱ γκικουράδες, ἀπὸ τὸ Σταυροδρόμη ἀπεστάτησαν καὶ ἐπῆραν ταῖς Μπαταρίαις εἰς τὸν τοπχανὰν. ἄλλος τοῦρκος ἔτρεξεν εἰς τὸν τοπχανὰν λεγοντας οἱ Γκιαούριδες ἀπὸ Σταυροδρόμη ἐπατρονάρισαν τὸν ἀρσενὰν ἄρχησαν νὰ κτυποῦν εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν ἰδίων Τουρκῶν νὰ δυνουν ἴδισι νὰ συκοθοῦν θρυνος αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τῶν Τουρκῶν στὰ ἅρματα οἱ Τοῦρκοι τρέχουν διὰ τὸ Σταυροδρόμη τοῦ Ἀρσενὰ ἐπίστευαν πῶς πῆραν ταῖς Μπαταριαις τοῦ τοπχανὰ οἱ Τοῦρκοι ἐπίστεβαν πῶς ἐπῆραν τὸν Ἀρσενάν. θόρυβος μεγας, τρέχει ὁ Τοπτζίμπασις τρέχει ὁ Πασᾶς, καὶ πλῆθος Τουρκῶν μὲ τὰ σπαθιὰ εἰς τὰ χέρια βλέπομεν ἀπὸ τὰ παράθυρα ἀπελπίσθημεν καὶ ἄρχησαν μὲ σκοπὸν νὰ βάλλουν φωτιά, οἱ δὲ τοπτζίμπασις καὶ Πασᾶς τους ἐφώναζαν ἀκόμα μὴν βαζεται φυλαχθῆται νὰ ἰδοῦμαι τὸ ὄντι ἔτζι εἶναι εἰς τὸν δρομον φιλονικείαις αὐτοί, ἔπειτα σὰν ἐβεβαιώθηκαν ἔπαυσεν τό μαθαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Βιζάντιον θέλουν ἀπεράσουν καὶ αὐτοὶ καὶ ἔτρεξαν καὶ τοὺς εἶπαν ψεῦμα εἶναι καὶ ἔτζι βοήθεια τοῦ θεοῦ ἐγλυτώσαμεν, ἡ δὲ ἀπερνοῦσεν καὶ αὐτὴ μέγαν κακὸν καὶ εἰς τοὺς Γραικούς, καὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, καθ' ὅτι ἐπροσπάθησαν νὰ εὕρουν αἰτίαν μόνον διὰ τὸ Σταυροδρόμη μὲ τὸ νὰ ἐφώναζεν ὅτι οἱ Ευρωπαῖοι ἔχουν ἄσπρα πολλὰ καὶ νὰ τὸ καύσωμεν.

Ἀπριλλίου: 27

1″. τὸν Βαρελτζίμπασι τοῦ Ἀρσενά.
8″. Ἀρχιτέκτωνας τειχοκτίσται.
12″. Ἀρχιτέκτωνες σουσλτζίδες.
1″. τὸν τουφεκτζίμπασι τοῦ Καρατζᾶ
3″. σεϊσιδες τῶν Καπικιεχαγιάδων
1″. Ἀρχιμανδρίτην.
4″. ἀπο θεραπιά.
7″. Πτωχούς.
6″. Σκλαβούνους.

——

43″.

Ἀπριλλίου: 30:

1″. τὸν Κασπαρην σαράφην.
1″. τὸν υἱόν του.
1″. τὸν Κύριλλον Πρώην Πατριάρχην εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν.
1″. τὸν Πρωτοσυγγελον.
12″. Παπάδες.
16″. Πρωτογέροντες.

——

32

Τὸ δὲ στράτευμα ὁποῦ ἑτοιμάσθη διὰ νὰ πάη διὰ τὴν Βλαχομπογδανίαν, δὲν ἠθέλησεν διὰ νὰ ἐμβαρκαρισθοῦν ἀπὸ τὸ Βιζάντιον εὐθὺς εἰς τὰ καράβια ἀλλὰ εἰς μικρὰ πλεῖα νὰ πὰν ἕως λεγόμενον Φανακράκη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἔμβουν εἰς τὰ μεγάλα, τὰ δὲ μικρὰ ὀνομάζονται καΐκια, καθ' ὅτι ἀπὸ δέκα περισσοτεροι δὲν χωροῦν. ἡ Πόρτα ἐκατάλαβεν τὸν σκοπόν τους ἠθέλησεν νὰ τοὺς ἐμποδίση, καὶ αὐτοὶ ἀπεκρίθησαν ὅλο τὸ Μινιστέριον τὸ ἀπερνοῦμεν ἀπὸ τὸ σπαθί μας. καὶ ἄρχησαν νὰ κάμουν θρῆνος κατὰ τοὺς Γραικοὺς καὶ Εὐρωπαίους, ἡ Πόρτα ἐθεώρει αὐτὰ τὰ φερσίματά τους, ὁ δὲ Βαρὼν Στρογονὸφ ἐκατοικοῦσεν εἰς τὸ Μπουγιουκτερέ. τὸν ἐμήνησεν ἡ Πόρτα νὰ κατέβη εἰς τὸ Σταυροδρόμη ἕως νὰ ἀπεράσουν τὰ στρατεύματα νὰ μὴν κάμουν κανένα Πάσον, καὶ ἔτζι ἐκατέβη, ἄρχησαν νὰ πηγαίνουν διὰ τὸ Φανακράκη μέσα εἰς τὸν βόσφορον ῥιχνοντας πιστολιαῖς εἰς τὰ ὀσπήτια ὁποῦ εὑρισκονταν καταγιαλα δὲν ἄφησαν γιαλιὰ εἰς κανένα ὀσπῆτι. κατεκρέμησαν τὰ σπήτια ἐσκότωσαν Χριστιανοὺς δύω Κορίτζια τρέχοντας νὰ σφαλίσουν τὰ παράθυρα τὰ ξύλινα ἔμειναν καὶ τὰ δύω σκοτομενα τρέχει καὶ ἡ Μητέρα νὰ ἰδῆ τὰ κορίτζιά της ἔμεινεν καὶ αὐτὴ θανατομένη. δύω καράβια Ιμπεριάλικα εὑρέθησαν οἱ Ματρόζοι καὶ ἐμάζωναν τὰ πανιά, ἔτρεξαν ἐπάνω τους καὶ ἐσκότωσαν

πέντε, καὶ ἀπὸ τόσον ὕψος τὸ ξάρτιον νὰ πέσουν κάτω καὶ εἰς ἕνα Ινγκλεζικον τρεῖς καὶ εἰς ἕνα Γκενοβέζικον τέσσερες, καὶ εἰς ἕνα Ἰωνικὸν τρεῖς, ὡσὰν τὰ πουλιὰ εἰς τὰ δένδρα τοὺς ἔριχναν κάτω, φθάνοντας εἰς τὸν Μπουγιουκτερὲν ἔτρεξαν εἰς τὰ ὀσπήτια ἀτιμῶντας Νέαις καὶ γυνέκιες, ἐμβῆκαν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ φονδόν ὁποῖος εἰς δούλευσιν τῆς Ῥουσσίας τὸν πῆραν επτάμισι χιλιάδες γρόσια εγκρέμησαν τὴν Ἐκκλησιαν ἔσκυσαν ἅρπαξαν τῆς Ἐκκλησίας τὰ σκέβη καὶ ἔτζι αναχώρησαν. μανθάνων ὁ Βαρὼν Στρογονὸφ τό πάσον πρὸς τὸν φοντὸν ῥαπορτάρει εἰς τὴν Πόρταν, τί εἶναι αὐτά. τὰ δικά μας στρατεύματα τοιούτα εἶναι.

Μαΐου: 6:

1″. τὸν Μπεϊζανδὲ Νικολακη Μουρούζη, Δραγουμάμάνος τοῦ στολου.

8″. Νιδριῶται εὑρίσκοντον Ματρόζοι εἰς τὸν Ἀρσανὰν

8″. Ῥουμελιῶται ἐν καταστασει.

6″. Καλογιέρους Πσκομενέστατοι.

7″. Ἀρχιτέκτωνες τυχοκτύστες.

6″. Μπακάλιδες Μωραΐταις ἐν καταστάσει

Μαΐου: 11.

1″. τὸν Δημητράκην Σκαναβὴν γαμβρὸν τοῦ Παπαριγόπουλου.

1″. τὸν υἱὸν τοῦ Παπαριγόπουλου.

6″. Μπακάλιδες Μωραΐται.

6″. Συρπους Πραγματευταί.

4″. Βοσκοὶ ὁποῦ φυλαγουν τὰ Προβατα.

6″. Πραγματευταὶ ἀπὸ τὴν νικομηδίαν

4″. Ἀρχιτέκτωνες τῶν ὀσπιτίων.

——

28″.

Μαΐου: 26:

8″. Μωραΐται Πραγματευταί.

6″. Καλογιέρους.

7″. Ἠπειρῶτια.

5″. πτωχοὺς ἀγνωρίστους.

7″. Ιμπεριαλους τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὸ δανούπιον τοὺς πῆραν ἀπὸ ἕνα καράβη Ιμπεριάλικον καὶ δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ τοὺς γλυτώση ὁ ούτερνούντζιος.

——

33

Προστάζει ὁ σουλτάνος ὅτι νὰ πιάσουν ἀπὸ τοὺς ξένους ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ Βυζάντιον ὅσους ἠμποροῦν τρεχουν οἱ Τοῦρκοι σπάνουν μαγαζιὰ εργαστήρια. Ἐσύναξαν :700: τοὺς ὁποίους τοὺς ἔβαλαν εἰς τὰ πλοῖα διὰ νὰ τοὺς ἀπεράσουν εἰς τὴν Ἀσίαν νὰ τοὺς βάλλουν εἰς τὰ κάστρα, ἐπρεπεν νὰ ἰσαστουν καὶ νὰ βλέπεται τὸ θρῆνος, ἡμεῖς ἐθεωρούσαμαι, τοὺς ἔστειλαν διὰ ἐξορίαν. Ἕνα καράβη Ιμπεριάλικον ἐστέκονταν εἰς τὸ Βιζάντιον ἀνοιχτὰ ἐτράβιξαν τὴν ἄνκωρα διὰ νὰ φύγη καὶ εὑρέθησαν εἰς ανκουράν του :28: πνιγμένοι δεμένοι ἕνας τοῦ ἄλλου ἀπὸ τὸ χέρι.

Μαΐου :28:

1″. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σωζοπολεως

1″. τὸν Μυριοφύτου ἀρχιεπισκοπος.

1″. τὸν Γανσου καὶ χώρας αρχιεπ.

8″. Καλογιέρους

9″. Μπακάλιδες Μωραΐται.

8″. Πτωχούς.

6″. τεχνίται ὁποῦ φέρνουν τὸ νερόν.

12″. φερμενοι ἀπὸ τὸν Εχγίαλον

——

46″.

τὴν βραδιὰν αὐτὴν ἐφώναξαν φωτιὰ διὰ νὰ ἰδοῦν τί πάσον θὰ κάμουν οἱ Γραικοὶ Ιουνιου :2: Προσταγὴ τοῦ Σουλτάνου νὰ πιάσουν ὅσους ἀπὸ τοὺς ξένους ἠμποροῦν τεχνίται νὰ τοὺς περάσουν διὰ τὴν Ἀσίαν θρῦνος εἰς τοὺς Γραικοὺς τρέχουν οἱ Τοῦρκοι ἐσύναξαν .900. τοὺς ὁποίους ἔβαλαν εἰς τὰ πλοῖα ἕως τὴν σήμερον οὔτε ἠκούσθηκαν τί ἔγιναν.

68″. παιδία μὲ βίαν οἱ Τοῦρκοι τὰ ἐτούρκησαν, δηλαδὴ εἰς ὅσα σπήτια ἤξευραν ὁποῦ εὑρίσκονταν εὔμορφοι Νέοι, ὁ θρῖνος τῶν γωναίων των ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὸ διάστημα, τὸ κουβέρνο εσιόπαινε. Ιουνιου :3: ἔρθασαν εἰς τὸν Μπουγιουκτερὲ, δύω κουρβέτα πολεμικὰ Ῥούσσικα· καὶ ἐστάθησαν ἔμπροσθεν εἰς τὸ Παλάτι τοῦ Βαρὼν Στρογονὸφ εἰς τὸ Μπουγιουκτερέ. Ἡ Πόρτα συνχιστικε· τί θέλουν ἐρωτοῦν τὸν Μινίστρον, τοὺς ἀποκρίθη μὲ αὐτα ἔχω νὰ ἀναχωρήσω ἐὰν δὲν τελειώση ἡ εἰρήνη μας. ἡ Πόρτα τοῦ λέγει ὅτι τὰ τρατάταμας δὲν ἔχωμεν Πολεμικά σας καράβια νὰ ἐμβαίνουν στὰ κάστρα μας εἰς τὴν αὐτὴν περίστασιν δὲν θεωροῦνται συμφωνίαις ἔγιναν κάμποσαις φιλονικίαις μὲ τὴν Πόρταν ἀπέρασεν ὁ Μινιστρος, διὰ τὸν Μπουγιουκτερέ. ἡ Πόρτα ἐνόμισεν ὅτι θὰ φύγη κρυφίως καὶ ἔστειλεν καραούλια καὶ Προσταγὴν εἰς τὰ Κάστρα νὰ μὴν ἀφήσουν τὰ αὐτὰ καράβια νὰ φύγουν, τὸ ὁποῖον τὸ ἔμαθεν ὁ Μινίστρος

Ιουνιου :4

1″. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Δέρκον

1″. τόν Ἀρχ. τουρνόβου

1″. τὸν Ἀρχ. Θεσσαλίας

1″. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀνδριανουπόλεως.

6″. μπακάλιδες ἀρβανῖται.

7″. Ἀρχιτέκτωνας τειχοκτίστας.

6″. Κασάπιδες.

5″. τοῦ Νεροῦ ἀρχιτέκτωνας.

2″. ἀπὸ τὴν Νικομηδίαν.

1″. τὸν Πάνο φιλόδωρον.

1″. τὸν σερτάρη Ιωάννη.

8″. Ἠπειρῶται τεχνίται

4″. τὸν Μπαγχάρνικον τοῦ Μουρούζη.
7″. Καλογιέρους.

———

48″.

Τὴν αὐτὴν βραδιὰν ἐφώναζαν, εἰς τὸ Σταυροδρόμι εἰς ὅλους τοὺς δρόμους φωτιὰ οἱ Τοῦρκοι διὰ νὰ δοκιμάσουν πάλιν τοὺς Γραικοὺς, τὸ δὲ πρωὶ ἐπάϊσαν εἰς τὰ ταουλα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ λόγου ὅτι ἔχουν ἅρματα κρυμένα εἰς τὸ ἀλτάρι, καὶ ἐκρέμησαν, καὶ ἄνοιξαν καὶ τὰ μνημούρια καὶ δὲν ηὗραν μονον κόκαλα, ἐγκρέμησαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Γενεὶ Μαχαλὰ ἔκαψαν καὶ τὸ Παλουκλὴ καὶ τὸ ἐσκέπασαν ὁποῦ δὲν φαίνεται Πέτρα. Ἔγινεν ἔπειτα ἕνα κομπλότο ἀπὸ Τούρκους Νέους ἀπὸ χρονῶν 15: καὶ :20: Ἔχοντας καὶ Ἑβραίους μαζύ των μὲ σημαίες εἰς τὸ χέρι, φωνάζοντες Προσταγὴ τοῦ σουλτάνου νὰ κόψουν τὸν Ῥαγιὰν τρέχοντες εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἐπάϊσαν εἰς τὴν Παναγίαν, εγρύσκεπη δὲν ἄφησαν ἄλλο μόνον τείχους· τὸν Ἅγιον Νικόλαον εἰς τὸ τζουπελὴ ἐπάϊσαν καὶ στοὺς σιλιβριποὺς εἰς Ἐτερνέκαπη, τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸ Μουχλιὸν τὸ δὲ βλαχσεράϊ ἐκκλησία τὴν ἔκαμαν γῆς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὰ Ἔξη Μάρμαρα του ἄδες κιωΐ, καὶ τὸν Ἅγιον Ιωάννη τὸ Μετοχι τὸ αγιοταφίτικον.

Ἐπάτησαν τὸ Πατριαρχεῖον ἔφυγεν ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὸ παράθυρον, ἐσκότωσαν ἕναν Ἀρχιμανδρίτην τὴν δὲ ἐκκλησίαν Πατριαρχεῖον δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν ἀνοίξουν, αὐταῖς ὅλαις ἡ ἐκκλησίαις εἶναι μὲ σιδερενιαις Πόρτες εἰς αὐτὰς τὰς ἐκκλησίας τὰς ἰκόνας εἰς τὸ Παλτὰ τὰ σκέβη εἰς τὰ τζουβάλια, τοὺς Πολυελαίους κομάτια, οἱ δὲ Ἑβραῖοι εἶχαν τζουβάλια καὶ ἐσκυζαν τὰ Εὐαγγέλια καὶ ἄλλα βιβλία καὶ τὰ ἐφόρτωνουνταν, τὰ ὁποῖα ἐμεταχειρίζονταν εἰς χρύσιν πραγμέντων εἰς τὰς ἡμέρας αὐτὰς εἰς τὰ χριστιανικὰ τὰ ὁσπήτια γΐαλη δὲν ἄφησαν, οἱ δὲ Ἑβραῖοι καὶ αὐτοὶ μὲ ταῖς Πέτραις Περιπέζοντας τοὺς χριστιανοὺς πολλοὺς ἐτύφλωσαν πολλοὺς ἐσκότωσαν θρύνος μέγας, πολαῖς γκαστρωμένες ἀποβάλθησαν τὰς δὲ ἄλλας ἐκκλησίας μὲ δόσιν γρόσια εἰς τοὺς Γιανιτζάρους ἐδιαυθέντευσαν, οἱ δὲ Τοῦρκοι ὁποῦ ἔβλεπαν τὰ παιδιά τους καὶ ἔκαμαν αὐτὰ τὰ ἐδιδαν κουράγιον ἀλαλαγμὸς καὶ θρῦνος καὶ τὸ κουβέρνο ἐσιώπα εἰς ὅλα αὐτὰ οἱ Ἑβραῖοι ἐφώναζαν ἀποστάται Γραικοὶ τοῦ σουλτάνου καὶ ἄπειραις ὑβρισίαις.

Ιουνίου 13″.

4′. Μπαρμπέριδες.
8″. Ἠπειρῶται.
6″. Πτωχούς.
8″. καλογιέρους
8″. αρχιτέκτωνας τειχοκτίσταί
6″. Κατασίδες
9″. Μωραῖται πραγματευταί.

———

19″.

Εἴδησις τοῦ Αιβαλιου οἱ Τοῦρκοι ἐκατέβηκαν ἀπὸ τὴν ἀσίαν βαζοντες σπαθὶ καὶ σκλαβώνοντας καὶ φωτιά· καὶ ἀπέρασαν ἀπὸ τὸ σπαθί· 8000: χ. καὶ ἐσκλάβωσαν Νέαις, καὶ Νέους περίπου ἀπὸ 12000: χλ. καὶ ἔφεραν εἰς τὴν Πόλιν πουλῶντας τὰ κοριτζια προς :25: γρ: καὶ παιδία τὸ ἴδιον. αὐτὰ ἔκαμαν καὶ εἰς τὴν Κασάντραν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ

τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θλίψεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Πολλάκις ἐγένετο λόγος ἐν τῇ *Πανδώρᾳ* περὶ ἀεροστάτων, περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, περὶ ἀεροπορίας ἐν γένει, περὶ εὑρέσεως πηδαλίου τοῦ ἀεροστάτου κτλ. ἀλλ' οὐδέποτε ἐγένετο καὶ περὶ τῶν συμπτωμάτων ἅτινα παρουσιάζονται ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀφοῦ φθάσῃ ὁ ἀεροναύτης εἰς ὕψος 10, 12, 25, 20, χιλ. ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Γνωστὸν ὅτι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι βαρὺς, ἐλαστικώτατος, σταθμίσεως καὶ συνθλίψεως ἐπιδεκτικός. Ὅσον ὑψηλότερα ἀναβαίνομεν, τόσον περισσότερον μειοῦται ἡ πυκνότης αὐτοῦ, ἢ τόσον ἀραιότεραι γίνονται αἱ στιβάδες τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ ἀραιότης τῶν ἄνω στιβάδων τῆς ἀτμοσφαίρας ἀπεδείχθη διὰ τοῦ βαρομέτρου καὶ διά τινων δοκιμῶν τῶν ἀεροναυτῶν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥίνας τῶν ὁποίων ἐξῆλθεν αἷμα, ἢ καὶ ἤνοιξαν αἱ φλέβες τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἕνεκα τῆς μειωθείσης θλίψεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν. Διὰ τοῦ βαρομέτρου ἀπεδείχθη ὅτι ἄνθρωπος μετρίου ἀναστήματος θλίβεται ἀπὸ ἀτμοσφαίραν, ζυγίζουσαν 25,000 περίπου λίτρας· ἐπειδὴ δὲ τελευταῖον δύο ῥιψοκίνδυνοι ἀεροναῦται ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνυψώθησαν μέχρις ὕψους 20,000—22,000 ποδῶν, δυνάμενοι νὰ σημειώσωσι τὰ συμπτώματα ἅτινα παρουσιάσθησαν, νομίζω διδακτικὸν νὰ διακοινώσω ἐν συντόμῳ ταῦτα.

Glaisher καὶ Coxwall εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἀεροναυτῶν. Ἡ δὲ ἀνύψωσις τοῦ ἀεροστάτου ἐγένετο εἰς Tugdon ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀφοῦ ἔφθασαν εἰς ὕψος 14,000 ποδῶν ηὔξησαν οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας ἀπὸ 76 εἰς 98. Στενοχωρία μεγάλη τοὺς κατέλαβε· τὰ χείλη καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν ἔλαβον κυανίζουσαν χροιάν. Οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας ἀμφοτέρων ηὔξησαν ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἐξωγκώθησαν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες των. Ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς ὕψος 20,000 ποδῶν,

ὁ ἕτερος αὐτῶν ἔχασε τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεως ὥστε δὲν διέκρινε τὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ βαρομέτρου. Ὅτε δὲ ἀνυψώθησαν ἔτι πλέον, καὶ ὁ ἄλλος ἀεροναύτης ἠδυνάτει νὰ σηκώσῃ τὴν χεῖρα, διότι παραλυτικὴ κατάστασις κατέλαβεν ὅλους τοὺς μῦς· ὅτε ἠθέλησε νὰ καταβιβάσῃ τὸ βαρόμετρον ἐκ τοῦ μέρους ὅπου ἦτο ἀνηρτημένον, ἔπεσεν ἡ κεφαλή του ὡς παρελελυμένη ἀπὸ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ σώματος, καὶ τέλος ἐστράφη πρὸς τὰ ὄπισθεν. Διηγεῖται ὅτι τὸ σῶμά του ἦτον ἐντελῶς νεναρκωμένον καὶ ἐνόμιζεν ὅτι δὲν εἶχεν μέλη. Ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ δὲν ἠδυνήθη· ἐστερήθη δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς ὥραν τὴν αἴσθησιν τῆς ὁράσεως. Καὶ ὅμως τὸ πνεῦμα ἐνήργει ἐλευθέρως, διότι ἐπροσπάθησε νὰ σημειώσῃ τὰ συμπτώματα ταῦτα. Δὲν ἐνθυμεῖτο ἐὰν ἤκουεν εἰσέτι, ἐντελὴς δὲ ἀσφυξία ἐπέκειτο. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν καὶ φόβον προὐξένησεν εἰς ἀμφοτέρους ἡ νεκρικὴ ἡσυχία κατὰ τὸ μέγιστον ἐκεῖνο ὕψος. Ἐπὶ τρία ἢ τέσσαρα λεπτὰ οὐδὲν ᾐσθάνοντο. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὴν θέλησίν του πρὸς τὸν ἕτερον· αἱ χεῖρές των ἦσαν ἐντελῶς παραλελυμέναι, καὶ ὅμως οὐδεμίαν αἱμοῤῥαγίαν ἔπαθον. Ὁ Coxwell ἠθέλησε νὰ ἀνοίξῃ τὴν βαλβίδα τοῦ ἀεροστάτου, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε διότι εἶχε τὰς χεῖρας παραλελυμένας. Τέλος δὲ προβλέπων τὸν θάνατον ἐβιάσθη διὰ τῶν ὀδόντων καὶ διὰ κινήσεως τῆς κεφαλῆς του νὰ σύρῃ τὸ σχοινίον τῆς βαλβίδος, ἥτις ἐντελῶς ἠνοίχθη· καὶ οὕτως κατωρθώθη ἡ κατάβασις τῆς σφαίρας.

Τὰ ἐκτεθέντα λίαν περίεργα καὶ ἐπικίνδυνα συμπτώματα δὲν ἐπήνεγκον κακὰς συνεπείας ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀεροναυτῶν· διότι μετὰ τὴν εὐτυχῆ κατάβασιν αὐτῶν ἠδυνήθησαν τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰ καὶ ἀτονισμένοι νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸν περίπατον.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΙΔΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ.

(Κατὰ Béranger.)

1824.

Ἔρχεται τὸ φθινόπωρον καὶ τὰ ὑγρὰ πτερά του
Νέα μοὶ φέρουν βάσανα καὶ νέας δυστυχίας·
Φεῦ! πάσχοντος καὶ ἀσθενοῦς, πτωχοῦ καὶ ἀδυνάτου
Τῆς πάλαι μου μαραίνονται τὰ ἄνθη εὐθυμίας.
Νὰ φύγω θέλω πνιγηρὰν πόλιν καὶ ἀποφράδα,
Ὑπὸ ὡραῖον οὐρανὸν ἐπιθυμῶ νὰ ζήσω.
Παιδίον ἔτι ὄνειρον ἔβλεπον τὴν Ἑλλάδα·
Θέλω τὸν βίον μου ἐκεῖ, ἐκεῖ νὰ καταλύσω.

—

Δὲν θέλω τὴν μετάφρασιν ἐγὼ τῆς Ἰλιάδος·
Ἕλλην ὑπῆρξα· ἀληθῆ λέγει ὁ Πυθαγόρας (1).
Μητέρα εἶχον ἔνδοξον, τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος,
Εἰς τοῦ Σωκράτους δὲ παρῆν τὰς τελευταίας ὥρας.
Πολλάκις ἐθαύμασα τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου,
Πολλάκις δὲ παρ' Ἰλισσὸν μ' ἔτυχε νὰ καθήσω,
Ἐγεύθην δὲ μεθ' ἡδονῆς μέλιττος Ὑμηττείου·
Θέλω τὸν βίον μου ἐκεῖ, ἐκεῖ νὰ καταλύσω.

—

Ὦ, εἴθε λαμπρὸς ἥλιος, ἡμέραν μόνον μίαν,
Τὴν πάσχουσαν καρδίαν μου, ὢ εἴθε νὰ θερμάνῃ!
Μακρὰν ἀκούω κράζουσαν, ναί! τὴν ἐλευθερίαν·
« Ἐλθὲ! ὦ! Σπεῦσον! νικητὴς Θρασύβουλος ἐφάνη! »
Ἄγωμεν! Ἀποπλέωμεν! λύσατε τὰ ἱστία.
Θάλασσα, ἱκετεύω σε, δός μοι νὰ εὐπλοήσω,
Ἐπίτρεψον νὰ ἐπιδῶ τὰ Ἀττικὰ πεδία·
Θέλω τὸν βίον μου ἐκεῖ, ἐκεῖ νὰ καταλύσω.

—

Ἐπίσης εἶν' ὁ οὐρανὸς γλυκὺς τῆς Ἰταλίας,
Ἀλλ' ἀμαυροῖ τὸ κάλλος του ἡ δουλικὴ νεφέλη·
Πλεύσατε, ναῦται, πλεύσατε εἰς ἄλλας παραλίας,
Ὅπου καὶ πάλιν καθαρὰ ἡμέρα ἀνατέλλει.
Ὦ παταγοῦντα κύματα! ἐξηραμμένοι βράχοι!
Ὦ ἔδαφος περικλυτόν! μέλλω νὰ σὲ πατήσω·
Ἐπὶ τῆς παραλίας σου ἡ τυραννὶς στενάχει.
Θέλω ἐκεῖ τὸν βίον μου, ἐκεῖ νὰ καταλύσω.

—

Ξενίσατε τὸν βάρβαρον, ὦ Ἀττικαὶ παρθένοι·
Μή με ἀποθαῤῥύνετε φθάντα εἰς τὸν λιμένα,
Ὅτι ἀφῆκα δι' ὑμᾶς τὰ πάτρια τεμένη,
Ὅπως βαρὺν ὑπὸ ζυγὸν μὴ κύπτω τὸν αὐχένα.
Τὴν δὲ φυγάδα λύραν μου σώσατε τοῦ δειλαίου,
Καί, ἂν μ' αὐτὴν τὸν οἶκτόν σας ὑπὲρ ἐμοῦ κινήσω,
Ὦ! μίξατε τὴν κόνιν μου μετὰ τῆς τοῦ Τυρταίου·
Ἦλθον ἐδῶ τὸν βίον μου, ἐδῶ νὰ καταλύσω.

Μ. Λ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΟΥΛΙΟΥ 15, 1863.

Ἀναχωρησάντων ἐκ τῆς πρωτευούσης τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ δράματος τοῦ Ἰουνίου, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως, τὴν γενομένην γνωστὴν τοῖς ἀναγνώσταις τὴν 1 τοῦ μεσοῦντος, ἡ ἐθνοφυλακὴ Ἀθηνῶν ἀνέλαβε τριπλᾶ καθήκοντα· τὴν φρούρησιν, λέγομεν, τῶν δημοσίων καταστημάτων, τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἀστυνομίαν· ἐκτελεῖ δηλαδὴ καθήκοντα στρατιωτῶν, χωροφυλάκων καὶ ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων, καὶ ἐκτελεῖ ταῦτα μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ φρονήσεως. Τὸ πρόσωπον τῆς πόλεως, καί τοι ἐρημωθείσης διὰ τὴν ἀναχώρησιν δισχιλίων καὶ ἐπέκεινα στρατιωτῶν καὶ τὴν ἀποδημίαν, εἴτε ἕνεκα φόβου εἴτε ἕνεκα τοῦ θερινοῦ καύσωνος,

(1) Ἐννοεῖ τὰ περὶ μετεμψυχώσεως.

πολλῶν οἰκογενειῶν, κατέστη ἱλαρώτερον ἢ πρίν. Ἀλλ' ἡ ἐθνοφυλακὴ δὲν ἔχει δυστυχῶς ἀρχηγόν· καὶ ἀρχηγὸν λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, χάριν φιλοδοξίας ὀνομαζόμενον, ἀλλὰ φροντίζοντα περὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς, καὶ ποδηγετοῦντα αὐτὴν εἰς τὸ ἀληθὲς καθῆκον. Κατὰ τὰς ἀποφράδας ἐκείνας τοῦ Ἰουνίου ἡμέρας, εἴδομεν αὐτὴν ἔχουσαν μὲν διάπυρον ζῆλον ὑπὲρ τῆς τάξεως, ἀλλὰ πολλάκις παραλυομένους τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς δι' ἔλλειψιν ὁδηγίας καὶ συγκεντρώσεως τῶν ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργειῶν.

* * *

Εἰδήσεις ἐκ Δανίας ἐλθοῦσαι βεβαιοῦσιν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἀναχωρεῖ ἐκεῖθεν εἰς Ἑλλάδα περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου.

* * *

Ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου διελύθη καὶ συνεκλήθη νέα, ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἑνώσεως.

* * *

Τὰ ἀνάκτορα ἐκηρύχθησαν δημόσια ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως.

* * *

Ἡ ἐθνικὴ Συνέλευσις παρεδέχθη νόμον δι' οὗ καθιστᾷ εἰς τὰ πολιτικὰ αὐτῶν δικαιώματα τοὺς πρὸ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως καταδικασθέντας ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασιν. Εἰς τούτους δὲ συμπεριλαμβάνονται, κατὰ τὰς δοθείσας ἐξηγήσεις, καὶ οἱ συνομόσαντες νὰ δολοφονήσωσι τὸν τότε βασιλέα καὶ ὁ δολοφόνος αὐτὸς τῆς βασιλίσσης. Τὸ καθ' ἡμᾶς, τολμηρὰ ἡ ἀπόφασις· διότι εἴπερ ποτε σήμερον, ὅτε περιμένομεν βασιλέα, ἀνάγκη νὰ φανῇ αὐστηρὸν τὸ ἔθνος πρὸς τὴν βασιλοκτονίαν. Καὶ ἡ Γαλλία ἀπεδίωξεν ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δύο ἡγεμόνας, οὐδένα ὅμως τῶν δολοφόνων αὐτῶν ἀπεθέωσεν. Ἐξέστημεν δὲ πῶς ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ ἄνευ οὐδεμιᾶς συζητήσεως, χωρὶς οὔτε κἂν μία φωνὴ ν' ἀκουσθῇ κατ' αὐτῆς, οὐδ' ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπὶ συνέσει καὶ μετριοπαθείᾳ γαυριώσης Κοιλίας. Καὶ ὅμως γινώσκομεν ὅτι μεταξὺ τῶν πληρεξουσίων ὑπάρχουσι πολλοὶ συμμερίζόμενοι τὴν γνώμην ἡμῶν· διὸ λαμβάνομεν τὸ θάῤῥος νὰ ὑπενθυμίσωμεν αὐτοῖς ἀξιώματά τινα ἀρχαίων καὶ νεωτέρων δημοσιογράφων.

« Ἴδωμεν γὰρ εἰ τοὺς δειλοὺς οἷόν τε δικαίους εἶναι· τοὺς γὰρ ἐναντίως ἔχοντας τούτοις, τοὺς θρασεῖς, ἀδίκους ὄντας εὑρίσκομεν διὰ τὸ πρὸς βίαν τὰ πολλὰ ποιεῖν. *Δειλία τοίνυν ἐστὶ διαφθορὰ δόξης ἐννόμου δεινῶν τε πέρι καὶ μή· ἢ ἄγνοια δεινῶν τε καὶ οὐ δεινῶν καὶ οὐδετέρων. Πῶς ἂν οὖν οἱ δόξαις διεφθαρμέναις καὶ παρανόμοις συζῶντες εἶεν ἂν δίκαιοι ;* »

(Ἱεροκλ. περὶ δικαιοσ.)

« Celui qui agit, qui parle, exerce un droit; celui qui se tait est infidèle à un devoir. Les hommes qui se déchargent du présent, parce qu'ils ont la prudence de se taire, seront seuls responsables de l'avenir, parce qu'ils n'auront pas eu le courage de parler (1). »

(J. P. Pagès.)

« L'assentiment de la majorité ne suffit nullement dans tous les cas pour légitimer ses actes; il en existe que rien ne peut sanctionner. Lorsqu'une autorité quelconque commet des actes pareils, il importe peu de quelle source elle se dise émanée, il importe peu qu'elle se nomme nation ou individu. Elle serait la nation entière, moins le citoyen qu'elle opprime, qu'elle n'en serait plus légitime » (2).

(B. Constant.)

* * *

Ἡ *Φωνὴ τῶν Ἐπαρχιῶν*, ἐφημερὶς ἐν Τριπόλει ἐκδιδομένη, γράφει τὴν 6 τοῦ μεσοῦντος τὰ ἑξῆς·

« Αἱ λῃστεῖαι, οἱ φόνοι, αἱ ἁρπαγαί, αἱ κλοπαὶ ὑπερεπλεόνασαν εἰς τὸν νομόν μας πρό τινος. Οἱ Ἁγιοπετρῖται ἀφῄρεσαν κοπὴν προβάτων τῶν Καστριτῶν, οὗτοι αὐτοδυνάμως ἀνήρπασαν ἀγέλην ὅλην βοῶν. Οἱ Ῥεζιῶται ἀφῄρεσαν ποίμνην τῶν Στενιωτῶν, οὗτοι τὸ αὐτὸ ἔπραξαν εἰς τοὺς Ῥεζιώτας· καὶ ἐφονεύθη εἷς καὶ ἐπληγώθη ἕτερος. Οἱ Ἀλωνιστιῶται ἥρπασαν πρόβατα τῶν Ῥενιωτῶν καὶ ἁρπάζουσι καθ' ἑκάστην ὅ,τι εὕρωσιν ἀπὸ διάφορα ἄλλα χωρία. Οἱ Φωνιῶται ἤγειραν πόλεμον κατ' αὐτῶν καὶ ἀπαύστως συγκρούσεις, πληγώσεις κλ. λαμβάνουσι χώραν. Τὰ τοιαῦτα γενικώτερα εἰσὶν εἰς Γορτυνίαν καὶ Μεγαλόπολιν, ἐν αἷς καταργήσεις δημοτικῶν ἀρχῶν ἐγένοντο, πολιορκίαι, ἁρπαγαὶ ζώων, κλοπαὶ πραγμάτων καὶ πολλὰ ἄλλα κακά, τὰ ὁποῖα μόνη στρατιωτικὴ δύναμις καὶ ποινικὴ αὐστηρότης δύναται νὰ καταστείλῃ. »

Προστίθησι δὲ καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον·

« Αἱ ἐπαρχίαι Γορτυνίας, Μεγαλοπόλεως, Κυνουρίας καὶ ἐν μέρει καὶ ἡ τῆς Μαντινείας, ἀφίνονται ἀπροστάτευτοι ἀπέναντι τῶν κακοποιῶν, οἵτινες κατελύμανον τὸν τόπον, καταστρέψαντες περιουσίας

(1) « Ὁ μὲν πράττων ἢ ὁ ὁμιλῶν ἐνεργεῖ δικαίωμα, ὁ δὲ σιωπῶν προδίδει καθῆκον. Οἱ ἀποφορτιζόμενοι τὸ ἐνεστώς, ὡς ἔχοντες τὴν φρόνησιν νὰ σιωπῶσι, μόνοι αὐτοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὸ μέλλον, διότι δὲν εἶχον τὸ θάῤῥος νὰ ὁμιλήσωσιν. »

(2) Ἡ συναίνεσις τῆς πλειοψηφίας οὐδόλως ἀρκεῖ πάντοτε ὅπως περιβάλῃ διὰ νομιμότητος τὰς πράξεις αὐτῆς· διότι ὑπάρχουσι πράξεις τὰς ὁποίας οὐδὲν ἰσχύει νὰ νομιμοποιήσῃ. Ὅταν τις ὁποιαδήποτε ἀρχὴ πράττῃ τοιαύτας πράξεις, ἀδιάφορον πόθεν ἐκπορεύεται, ἀδιάφορον ἂν ὀνομάζεται ἔθνος ἢ πρόσωπον. Καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος ἂν καθιερώσῃ αὐτάς, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου πολίτου, τοῦ παρ' αὐτῆς ἀδικουμένου, πάλιν δὲν εἶναι νόμιμοι. »

καὶ ζωὰς, καὶ ὑπὲρ τὸ δέον προχωροῦντες εἰς ἀποσύνθεσιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ἢ προκαλοῦντες ἐμφύλιον πόλεμον.»

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ. Κατ' αὐτὰς ἐγένοντο εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ῥώμης ἄξιαι πολλοῦ λόγου ἀνακαλύψεις. Ἰδιωτική τις ἑταιρία συνεστήθη διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐπὶ γηπέδου κεκαλυμμένου ὑπὸ ἐρειπίων, ἔνθα πιστεύεται ἐν γένει ὅτι ἔκειτο ἡ villa Caesarum θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τῆς Λιβίας ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Οὐηΐων, ἐπὶ θέσεως ἐπαγωγοῦ καὶ παρεχούσης μίαν τῶν ὡραιοτάτων ἀπόψεων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐξοχῆς. Κατ' ἀρχὰς ἀνεκαλύφθησαν διάφορα τεμάχια μωσαϊκοῦ ἐπ' αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, πολλοὶ σωλῆνες μολύβδινοι, φέροντες τὸ ὄνομα τοῦ Τιβερίου Καίσαρος καὶ τρεῖς ὡραῖαι Ῥωμαϊκαὶ προτομαὶ, ὧν ἡ μὲν ἀπεικονίζει τὸν Σεπτίμιον Σεβῆρον, ἡ δὲ, γυναῖκα ἀναγομένην εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὡς ἐκ τῆς διαθέσεως τῆς κόμης καταφαίνεται, ἡ δὲ τρίτη παρίστησι νεανίαν ἀνήκοντα πιθανῶς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν. Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται, ὡς καὶ αἱ τῶν δωματίων τῶν ἐχόντων τοίχους κεκαλυμμένους ὑπὸ ζωγραφιῶν ζωηρότατα ἐχουσῶν τὰ χρώματα, τῶν ὁποίων ὅμως τεμάχια μόνον σώζονται, διήγειραν ἐλπίδας, κατ' οὐδὲν σφαλείσας. Τὴν 20 Ἀπριλίου εὑρέθη ἄγαλμα ὑπερφυσικοῦ μεγέθους καὶ εἰς τὸ εἶδός του ἐκ τῶν ὡραιοτάτων καὶ ἀξιολογωτάτων τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσι. Παρίστησι τὸν αὐτοκράτορα Αὔγουστον εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν· ἔχει δὲ τὸν δεξιὸν βραχίονα τεθραυσμένον, ὡς καὶ τὸ κατώτερον μέρος τῶν κνημῶν· ἀλλὰ τὰ τεμάχια ὑπάρχουσιν ἀκέραια καὶ μένει μόνον νὰ συγκολληθῶσι. Σιδήρωμα δὲ μεῖναν ἐν τῷ βραχίονι καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ κνήμῃ ἐμφαίνει ὅτι ἡ συντριβὴ εἶναι ἀρχαία. Ἡ κεφαλὴ δὲν συνέχεται πρὸς τοὺς ὤμους, μετὰ δὲ τοῦ ἐπιλοίπου σώματος τοσοῦτον καλῶς συντηρεῖται, ὥστε οὐδ' αὐτὴ ἡ ἄκρα τῆς ῥινὸς τὴν ὁποίαν στεροῦνται καὶ τὰ ὡραιότατα ἀρχαῖα ἀγάλματα, ἐλλείπει. Ὁ ἡγεμὼν, γυμνὸς τήν τε κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, φορεῖ, πλὴν θώρακος κεκοσμημένου ὑπὸ θαυμασίων γλυφῶν, τήβεννον καὶ ἐλαφρὸν ἄλλο ἔνδυμα, εἶδος πλατείας ζώνης (écharpe) μὴ καλυπτούσης τὸ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, μικρὸν δὲ μόνον μέρος ὄπισθεν σκεπαζούσης. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἔφερε σκῆπτρον πιθανῶς ἐν μετάλλου. Ἴχνη δὲ χρώματος φαίνονται ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, τῶν ὁποίων τὰ κράσπεδα εἶναι γλαυκά. Ἡ ἐργασία τοῦ τε σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ θώρακος εἶναι ὡραιοτάτη καὶ λεπτοτάτη.

(*Ἐκ τῆς* Correspondance Littéraire.)

ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΠΥΡΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ. Τὰ δυστυχήματα ὅσα πολλάκις συνέβησαν εἰς γυναῖκας ἐκ τῆς πυρπολήσεως τῶν λεπτῶν αὐτῶν ἐνδυμάτων, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς σκέψεις καὶ πειράματα διασήμων χημικῶν τῆς Εὐρώπης, ἐπιθυμούντων νὰ εὕρωσι τρόπον ἱκανὸν νὰ προλαμβάνῃ τὰ δυστυχήματα ταῦτα. Κατὰ στατιστικόν τινα πίνακα ἐκδοθέντα ἐσχάτως, ἐκάησαν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους εἰς μόνην τὴν Ἀγγλίαν 436 ἄνθρωποι. Ἡ Βασίλισσα αὐτὴ, αἰσθανθεῖσα τὴν ἀνάγκην τῆς προλήψεως τοιούτου κακοῦ, προέτρεψεν ἐμπείρους ἄνδρας εἰς τοῦτο. Μετὰ πολλὰς δὲ δοκιμασίας φαίνεται ὅτι ἐλύθη ἐπὶ τέλους τὸ ζήτημα, ἐφευρεθέντων ἀκαύστων ἐνδυμάτων.

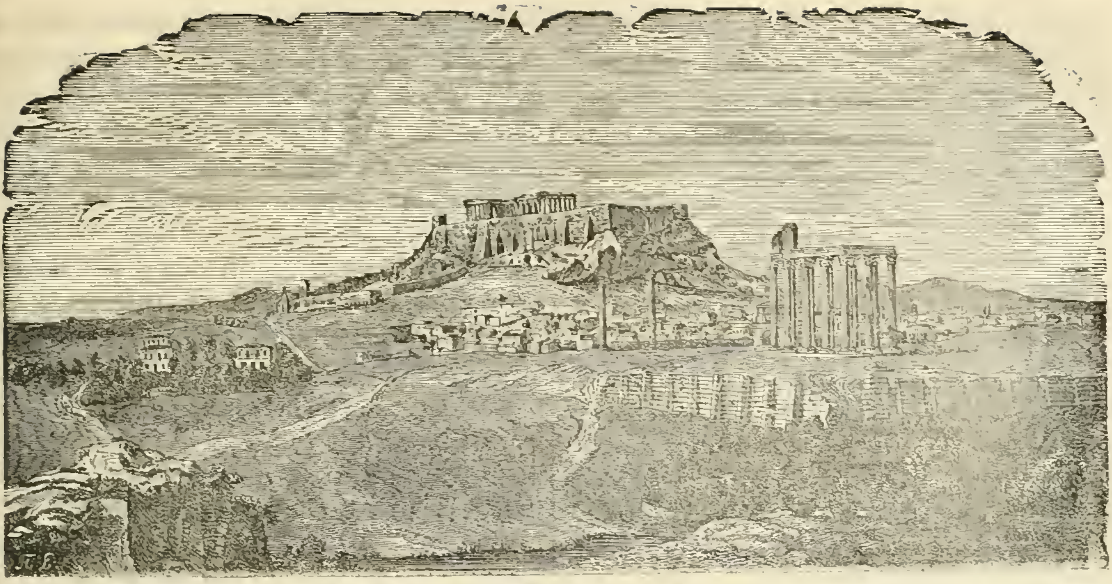
Τοιαῦτα δὲ ἄκαυστα βαμβακερὰ καὶ μαλλωτὰ ὑφάσματα, καλούμενα Tarlatans, Mousselines, πωλοῦνται πανταχοῦ σήμερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν· τὰ δὲ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας παρασκευάζονται εἰς τὸ βασιλικὸν πλυντήριον εἰς Richmond κατὰ τὴν ἀκόλουθον μέθοδον. Τὸ ἅλας ὅπερ ἀποκαθιστάνει τὰ φορέματα δύσκαυστα ἢ ἄκαυστα, εἶναι ἡ βολφραμικὴ ἀμμωνία καὶ τὸ βολφραμικὸν νίτρον, διαλελυμένα εἰς 6—10 μέρη ὕδατος. Τὰ δὲ ὑφάσματα ἢ φορέματα, λευκὰ ἢ κεχρωματισμένα, βρέχονται καλῶς διὰ τοῦ εἰρημένου διαλύματος, ἐκθλίβονται καὶ μετὰ ταῦτα στεγνοῦνται διὰ θερμοῦ σιδήρου. Ἡ ὠφέλιμος αὕτη σκευασία πωλεῖται ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ladys life preserver «φύλαξ τῆς ζωῆς τῶν κυριῶν». Τὰ ἔξοδα διὰ τὴν προπαρασκευὴν 5—10 φορεμάτων ὑπολογίζονται εἰς περίπου ἓν τάλληρον, ἔξοδον βεβαίως πάντη ἀσήμαντον ὡς πρὸς τὴν μεγίστην ὠφέλειαν. Τὰ διὰ τοῦ διαλύματος προπαρασκευασθέντα φορέματα ἐὰν ποτε ἐγγίσωσιν εἰς πῦρ δὲν ἀναφλέγονται, ἀλλὰ τὸ πολὺ ἡμικαίονται μὴ μεταδίδοντα φλόγα πρὸς τὰ πλησίον ἐνδύματα, ὥστε τὸ ἡμικαὲς μέρος εὐκολώτατα ἀποσβέννυται. Εὐχῆς ἔργον εἶναι νὰ εἰσαχθῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ χρῆσις τοῦ ἅλατος τούτου.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 319 φυλλαδίῳ γρίφου.

Γλαῦξ εἰς Ἀθήνας.

—o—



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 321.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗι ΔΥΣΕΙ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ νεωτέρα κοινωνία.

—ooo—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἀρχαὶ τοῦ φιλολογικοῦ βίου τῆς Κυρίας Στάελ.

Ἡ Κ. **Germaine** Νέκερ εἶδε τὸ φῶς εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ γυναῖκες διέπρεπον καὶ περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ περὶ τὴν φιλολογίαν, μετέχουσαι ἀσμένως τοῦ νέου βίου ὅστις ἐζωογόνει τὴν Γαλλίαν, καὶ τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς τῆς φερούσης αὐτὴν πρὸς μέλλον ἄγνωστον. Μεταξὺ δὲ τῶν γυναικῶν τούτων ἡ ἐπιτηδειότερον παρασκευασθεῖσα ὅπως ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς ἀναγεννήσεως ταύτης ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ ΙΔ' Λοδοβίκου. Καὶ μὲν δὲν εἶχε τὸ κάλλος τῆς Κ. Ῥολλάνδ, οὔτε τὴν δραστηριότητα τῆς Κ. Κονδορσέ· εἶχεν ὅμως ὅσον ἐνδέχεται λαμπρὸν τὸ δῶρον τοῦ λόγου, δῶρον μεγίστην ἰσχὺν παρέχον τότε καὶ « σχεδὸν ἀνήκουστον » (1). Καὶ σημειωτέον ὅτι δὲν εἶχε μόνην ταύτην τὴν ἀρετήν· διότι, μόλις ἀρεῖσα τὴν παιδικὴν ἡλικίαν κατέλαβεν ἐπίσημον θέσιν μεταξὺ τῶν τότε φιλολόγων (2). Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς ἐκαλλιέργει τὰς προώρους ταύτας κλήσεις τῆς θυγατρὸς, καθὰ διαθρυπτούσας μάλιστα τὴν φιλαυτίαν αὐτοῦ. Οἱ περὶ αὐτὸν ἐπιφανεῖς ἄνδρες, οἷοι Θωμᾶς, καὶ Μαρμοντὲλ, καὶ Ῥαϋνὰλ (3) καὶ Γρὶμ, ἐθαύμαζον τὰς εὐγενεῖς ῥοπὰς καὶ τὰς εὐδοκίμους ἀρχὰς τῆς Κ. Νέκερ. Ὁ ὁμόθυμος δὲ οὗτος ἐνθουσιασμὸς συνετέλει δραστηρίως εἰς τὴν ἔξαψιν τῆς φαντασίας κόρης ἐπὶ τοσοῦτον ζωηρᾶς « ὥστε ἡ θέα ἀνδρῶν ὀνομαστῶν ἐγέννα παλμοὺς εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς (4) ». Ὀλίγοι νέοι ἔλαχον τοσούτων πολυτίμων ἀφορμῶν πρὸς ἀνάπτυξιν· αὐτὸς ὁ Κ. Νέκερ ἦτο πολλὰ πεπαιδευμένος καὶ ἐπιτηδειότατος νὰ ἐνεργήσῃ σωτηρίαν ἐπιῤῥοήν· « ἀπεκάλυπτεν, ἔλεγεν ἡ Κ. Στάελ, πᾶσάν μου προσποίησιν, καὶ μὲ

(1) Mme Necker de Saussure. Notice, p. cclxvii.

(2) Ὅρα Lettres sur les écrits et le caractère de J. J. Rousseau.

(3) Ἐξήτησε περὶ τῆς νέας Νέκερ διὰ τὴν Περὶ τῶν δύο Ἰνδιῶν φιλοσοφ. αὐτοῦ ἱστορίαν τεμάχιον περὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἐν Ναμνήταις ψηφίσματος.

(4) Τοῦτο λέγει ὁ Κ. de Sévélinges.

συνείθισε νὰ πιστεύω ὅτι εὐκόλως ἔβλεπον πάντες τὶ συνέβαινεν ἐντὸς τῆς καρδίας μου. » Ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι τοῦ Νέκερ ἔσπευδον νὰ χειραγωγῶσι τὸν νεαρὸν συγγραφέα, δαψιλεύοντες συγχρόνως αὐτῷ ἀποδείξεις σεβασμοῦ.

« Ἡ Ζουλμὲ ἔχει μόνον εἴκοσιν ἐτῶν ἡλικίαν, καὶ εἶναι ἡ ἐνδοξοτέρα ἱέρεια τοῦ Ἀπόλλωνος.

» Ἐκ τοῦ μέσου τῶν νέων τούτων ἱερειῶν προβαίνει αἴφνης μία· ἡ καρδία μου θὰ ἐνθυμῆται αὐτὴν διὰ παντός. Οἱ μεγάλοι μέλανες αὐτῆς ὀφθαλμοὶ ἐξήστραπτον μεγαλοφυΐαν, ἡ μελαντέρα αὐτῆς κόμη ἔπιπτε βοστρυχώδης καὶ κυματίζουσα ἐπὶ τῶν ὤμων της, καὶ ἐνόμιζες ὅτι ἦτο ἀνωτέρα τοῦ φύλου αὐτῆς. Οὕτω πως ἔπρεπε νὰ ζωγραφῆται ἢ ἡ Μοῦσα τῆς ποιήσεως, ἢ ἡ Κλειώ, ἢ ἡ Μελπομένη. Ἰδοὺ αὐτή, ἰδοὺ αὐτή, ἀνέκραξαν ὅτε ἐφάνη, καὶ πλέον δὲν ἀνέπνεον. (1) ».

Ταῦτα ἀναγινώσκοντες δὲν προαισθανόμεθα τὴν *Κόριννα*ν ψάλλουσαν εἰς τὸ Καπιτώλιον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀρχαίας Αὐσωνίας;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Αἱ γυναῖκες τοῦ ΙΖ΄ καὶ τοῦ ΙΗ΄. αἰῶνος.

Ἡ Κ. Σεβινιὲ, Μαιντενὸν καὶ Δασιέ.

Καὶ ὅμως μεταξὺ τῶν ποικίλων τούτων ἐπιῤῥοῶν, ἡ διανοητικὴ ἀρετὴ τῆς Κ. Στάελ δὲν ἀνεπτύχθη ἴσως μεθ᾽ ἱκανῆς ἐλευθερίας· ἀνάγκη πρόωρος τοῦ γράφειν κατέστειλε τὴν ἀνεξάρτητον ὁρμὴν τοῦ πνεύματος αὐτῆς· ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ τὰς ἰδέας της ἐν καιρῷ καθ᾽ ὃν καὶ οἱ ἰσχυρότεροι νόες μόλις μελετῶσι τὰ ζητήματα εἰς ἃ μέλλουσι νὰ ἐγκύψωσιν (2). Ὅθεν μὴ ἔχουσα ἔτι ἰδέας ἀποχρώντως ἰδίας, ἐδέχθη ἀβασανίστως μέρος τῶν δοξασιῶν τοῦ Ῥουσὼ ὁμοῦ μετὰ τῶν πλείστων ἐλλείψεων τοῦ μεγάλου τούτου συγγραφέως. Ἐνόμισε δὲ τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν ἐλβετικὸν ὕφος αὐτοῦ τοσοῦτον ἀτελές, ὥστε πολλάκις ἐλησμόνησε τὰ δικαιώματα τοῦ φυσικοῦ καὶ τῆς χάριτος, τῶν δύο τούτων ἀρετῶν, αἵτινες ὑπεραρέσκουσιν εἰς τὰς γυναῖκας. Καὶ δυσκόλως τῷ ὄντι θὰ ἐξηγεῖτο ἡ μετοχὴ αὐτῶν εἰς τὰ τῆς φιλολογίας, ἐὰν δὲν ἐπεχείρουν πρὸ πάντων νὰ ζωγραφήσωσιν ἑαυτάς, ἀποκαλύπτουσαι αὐτομάτως ἓν τῶν ἀξιολογωτέρων μερῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Πόθεν ἄρα ἡ τοσαύτη ἐπαγωγὸς δύναμις τῶν ἐπιστολῶν τῆς Κ. Σεβινιὲ καὶ τῆς Κ. Maintenon; Ἐκ τούτου, ὅτι εὑρίσκομεν αὐτὰς συγγραφεῖς μέν, οὐχὶ δὲ καὶ λογίας, ἀπαραλλάκτους εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτῶν. Ἀνὰ πᾶσαν γραμμὴν τῆς Κ. Σεβινιὲ βλέπομεν μεγάλην κυρίαν εἰλικρινῆ εἰς τὰς ἀριστοκρατικὰς αὐτῆς ἀξιώσεις καὶ εἰς τὰς ἀσθενείας ὅσας ἀποκτῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ, προθύμην νὰ συνάγῃ πάσας τὰς σκανδαλώδεις ἱστορίας, ὅσας ἐνόμιζε καταλλήλους νὰ ἀναδείξωσιν, ὡς ἡ σκιὰ ἐν ταῖς γραφαῖς, τὴν ἀρετὴν αὐτῆς. Ἡ δὲ Κ. Μαιντενὸν, θετικώτερον ἔχουσα νοῦν, ἐπιδίδεται ὅλη συνήθως εἰς σπουδαιοτάτας σκέψεις, ὡς γυνὴ τὴν ὁποίαν ἔκτακτα συμβεβηκότα ἀνέμιξαν εἰς μεγάλας ὑποθέσεις· ἥτις ὁμιλεῖ μὲν μετὰ σπουδαιότητος, διότι φύσει εἶναι σπουδαία, περὶ μεγαλητέρων δὲ φροντίζουσα δὲν καταγίνεται εἰς τὴν διήγησιν τοῦ θανάτου τοῦ Βάτελ ἢ εἰς ὑποδοχὴν « ἐν τῷ πύργῳ αὐτῆς ὅλης τῆς Βρετανίας. » Τὸ φυσικὸν τοῦτο ὕφος, ἡ ἀληθὴς αὐτὴ ἔκφρασις ἀπαντᾶται εἰς πάσας σχεδὸν τὰς γυναῖκας τῆς ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κ. Δασιέ, ἥτις ἔγραψεν ὡς οἱ σοφοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, οἷον ὁ Βαῦλος καὶ Ῥιχ. Σίμων καὶ Huet, ἕνα μόνον σκοπὸν ἔχουσα κατὰ νοῦν, πῶς νὰ ἑρμηνεύσῃ πιστότατα τὰ ἑλληνικὰ κείμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ις΄.

Δελφίνα.

Ἀλλὰ τὴν ΙΗ΄ ἑκατονταετηρίδα αἱ γυναῖκες ἐδανείσθησαν δυστυχῶς παρὰ τῶν βιβλίων καὶ τῶν συναναστροφῶν τὸ ἐπιδεικτικὸν πνεῦμα τῶν χρόνων ἐκείνων. Καὶ αὐτὴ ἡ Κ. Στάελ δὲν ἔμεινε πάντη ἀπηλλαγμένη τῆς ἀσθενείας ταύτης ἐπὶ τῆς πρώτης περιόδου τοῦ φιλολογικοῦ αὐτῆς βίου, ἤτοι πρὸ τῆς ἐξορίας αὐτῆς (1). Καὶ αὐτὴ ἡ *Δελφίνα*, δημοσιευθεῖσα τὸ 1802 ἔτος, εἶναι κατ᾽ ἐμὲ ἔργον ὑπὲρ τὸ δέον ἐπαινεθέν, ἄμοιρον καὶ πάθους καὶ ἀφελείας. Ὀλίγαι σελίδες τῆς Ἰνδιάνης καὶ τῆς Βαλεντίνης εἶναι ἀνώτεραι ὅλου τοῦ μυθιστορήματος τῆς Κ. Στάελ· τὰ πρόσωπα τῆς *Δελφίνης* οὔτε ζῶσιν οὔτ᾽ ἐνεργοῦσι· τὰ αἰσθήματα αὐτῶν ἔχουσι τὴν νωθρότητα τῶν πράξεων των. Καὶ ὅμως μαντεύει τις ἀναγινώσκων αὐτὸ τὸν μέλλοντα συγγραφέα τῆς *Κορίννης* καὶ τῆς *Γερμανίας*. Ἐὰν ὁ Λεόντιος δὲν ἑλκύῃ τὴν συμπάθειαν, ἐὰν ὁ Λεβενσεῖ εἶναι μονότονος ἤ-

(1) Τὴν εἰκόνα ταύτην, συντεθεῖσαν ὑπό τινος λογίου, ἐτήρησεν ἡ Κ. Νέκερ de Saussure.

(2) Δὲν πρέπει ν᾽ ἀπορήσωμεν ἂν εἰς τὰς περὶ τοῦ Ἰ. Ἰ. Ῥουσὼ ἐπιστολάς της δὲν ἐνόησε πάντοτε τὰς ἰδέας τοῦ φιλοσόφου τὸν ὁποῖον θαυμάζει.

(1) Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνέγνω τὰ ἑξῆς· Lettres sur les écrits et le caractère de J. J. Rousseau,—Réflexion sur le procès de la Reine,—Réflexions sur la paix 1794,—Reflexions sur la paix intérieure.—Essai sur les fictions,—De l'influence des passions sur le bonheur des individus et des nations, 1796, καὶ De la littérature considérée dans ses rapports avec les institutions sociales, 1800.

θολόγος, ἡ Δελφίνα εἶναι πρόσωπον εὐτυχῶς πεπλασμένον καὶ συμπαθητικὸν, καὶ «εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀγαπήσῃ τις τὴν γενναίαν αὐτὴν ψυχὴν ἥτις ζῇ ὅπως ἀγαπᾷ καὶ ἀφοσιοῦται. Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ αὐτὸς διὰ τοῦ στόματος τῆς Δελφίνης· ἡ ὑπόθεσις ἦτο πλαστὴ ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ οὐχί. » (1).

Δὲν πρέπει ν' ἀπορῶμεν εὑρίσκοντες εἰς τὴν Δελφίναν « ποικίλον πνεῦμα » (2). Ἡ Κ. Στάελ. ἐναντία τῶν ἐνθουσιωδῶν τάσεων τῆς ὁμιλίας της, δὲν ἦτο ἄμοιρος « δηκτικοῦ » (3) οἴστρου· ἡ εἰκὼν αὐλικοῦ τινος τὴν ὁποίαν παραθέτω δίδει ἰδέαν τῆς πρὸς τὴν εἰρωνίαν εὐφυΐας της. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονήσωμεν ὅτι πλῆθος Ἰακωβίνων, αἱματοφύρτων ἔτι ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, ἐκολάκευον ποταπώτατα τὸν πρῶτον ὕπατον, καὶ προσηγόρευον δουλικῶς τὴν αὐλὴν αὐτοκρατορίας, ἥτις ἐφαίνετο ὅτι ἔμελλε νὰ ἦναι αἰωνία.

« Συνδιελεγόμην μετά τινος Ἰσπανοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχον ἰδεῖ ἅπαξ ἢ δὶς, καὶ ὅστις μοὶ εἶχε φανῆ εὐγενὴς, πεπαιδευμένος ἀλλ' ὁπωσοῦν σκώπτης· τὸν ἠρώτησα ἐὰν ἐγνώριζε τὸν δοῦκα Μενδόνης. Πολλὰ ὀλίγον, μοὶ ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἠξεύρω ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἰσπανίας, σεβόμενος ὅσον αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν . . . Εἶναι περιεργότατον νὰ τὸν ἴδῃ τις προσαγορεύοντα ὑπουργόν· οἱ ὦμοί του κύπτουσιν ἅμα ὡς ἴδῃ αὐτὸν μετὰ μεγίστης ταχύτητος καὶ μετὰ δραστηριότητος ὅλως γελοίας· καὶ ὅταν ἀνυψοῦται, τὸν παρατηρεῖ μὲ ἦθος τόσον ὑποχρεωτικὸν, τόσον φιλικὸν καὶ τόσον εὐμενὲς, ὥστε δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἀληθῶς ἠγάπησε πάντας τοὺς ἀπὸ τριακονταετίας ἰσχύοντας ἐν τῇ ἱσπανικῇ αὐλῇ· ἀλλ' ἡ ὁμιλία αὐτοῦ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον περίεργος· ἀρχίζει φράσεις τοιαύτας ὁποίας ν' ἀποτελειώσῃ ὁ ὑπουργὸς, καὶ τελειόνει ἐκείνας τὰς ὁποίας ὁ ὑπουργὸς ἤρχισε. Ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ ὁμιλία τοῦ ὑπουργοῦ, ὁ δοὺξ τῆς Μενδόνης συντροφεύει αὐτὴν δι' ἐπιχαρίτων μειδιαμάτων καὶ διὰ λόγων ἐπιδοκιμαστικῶν, οἵτινες ὁμοιάζουσιν ἀδιάκοπον ἴσον, μονότονον μὲν πρὸς τοὺς ἀκούοντας, πιθανώτατα ὅμως εὐάρεστον εἰς τὸν κολακευόμενον. Ὅταν δὲ εὑρίσκῃ εὐκαιρίαν ὅπως μεμφθῇ τὸν ὑπουργὸν διότι δὲν φροντίζει περὶ τῆς ὑγείας του κοπιῶν καθ' ὑπερβολὴν, πρέπει νὰ ἴδῃ τις μετὰ πόσης ζέσεως ἐκθέτει τὰς ἐπικινδύνους αὐτὰς ἀληθείας, θὰ ἐνόμιζέ τις ἀκούων τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, ὅτι καταφρονεῖ πάντα κίνδυνον ὅπως ἀναπαύσῃ τὴν συνείδησίν του· ποικίλλων δὲ τὴν κολακείαν καταλείπει ἐνίοτε τὸ ταπεινὸν ὕφος καὶ ἀναλαμβάνει ἄλλο, ἔνθερμον καὶ τραχύ. Δὲν εἶναι κακὸς ἄνθρωπος· προτιμᾷ νὰ μὴ πράττῃ τὸ κακὸν καὶ μόνον χάριν συμφέροντος τὸ ἀποφασίζει. Ἔχει οὕτως εἰπεῖν τὴν ἀθωότητα τῆς δουλοφροσύνης· δὲν φαντάζεται ὅτι ὑπάρχει ἄλλη ἠθικὴ, ἄλλη τιμὴ ἐν τῷ κόσμῳ πλὴν τῆς ἐπιτυχίας παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ· ὑπολαμβάνει παράφρονα, ἴσως δὲ καὶ κακοήθη πάντα μὴ πολιτευόμενον ὡς αὐτός. Ἐάν τις τῶν οἰκείων του στερηθῇ τῆς εὐνοίας τῆς αὐλῆς, ἀμέσως παύει πᾶσαν μετ' αὐτοῦ σχέσιν, οὐδεμίαν δίδει διὰ τοῦτο ἐξήγησιν, ὡς ἂν ἦτο φυσικὴ ἡ διαγωγή του αὐτή. Ἐὰν δέ τις τὸν ἐρωτήσῃ ἂν τὸν εἶδεν, ἀποκρίνεται· — ἠξεύρετε ὅτι εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις δὲν ἠμπόρεσα . . . καὶ διακόπτει τὸν λόγον του συστέλλει τὰς ὀφρῦς, τὸ ὁποῖον σημαίνει πάντοτε τὸ πόσον εὐλαβεῖται τὴν δυσμένειαν τοῦ κυρίου . . . ἀλλ' ἂν ὁ ἐρωτῶν δὲν ἐννοήσῃ τὸ ἦθός του, ὁ τόνος τῆς φωνῆς του γίνεται ἐντονώτερος καὶ λέγει τὰ δουλικὰ αἴτια τῆς διαγωγῆς του μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφελείας μεθ' ἧς ὁ τίμιος ἄνθρωπος διηγεῖται διὰ τί ἔπαυσε νὰ βλέπῃ φίλον ὃν δὲν τιμᾷ πλέον. Καὶ δὲν τιμᾷ μὲν αὐτὸν ἡ αὐλὴ τῆς Ἰσπανίας, ἀναθέτει ὅμως αὐτῷ πάντοτε σπουδαιότατον ἔργον· διότι οἱ ἐν τοῖς πράγμασι καταφρονοῦσι μὲν τοὺς κόλακας, ἀλλὰ δὲν προτιμῶσι τοὺς γενναίους ἄνδρας· διὸ οἱ κόλακες ἐπιτυγχάνουσιν ἀείποτε, οὐχὶ ὡς ἄλλοτε εὐδοκιμοῦντες περὶ τὸ ἀπατᾷν, ἀλλὰ γινόμενοι πειθήνιοι, τὸ ὁποῖον ἀρέσκει πάντοτε εἰς τὴν ἐξουσίαν » (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ τῆς φιλολογίας. — Ἕλληνες, Λατῖνοι καὶ τελειοποίησις.

Ἡ Δελφίνα εἶναι ἔργον ἠθολόγου μὴ εὑρόντος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ καὶ ζητοῦντος αὐτὴν μετὰ πλείονος ζήλου ἢ σταθερότητος· ἡ πολυμάθεια τῆς Κ. Στάελ ἦτο τότε πολλὰ ἀτελὴς, ἂν πρέπῃ νὰ κρίνωμεν ἐκ τοῦ περὶ φιλολογίας συγγράμματός της. Προτίμα παραδείγματος χάριν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλλάδος τὴν ῥωμαϊκὴν φιλολογίαν.

Καὶ ὅμως εἶναι δύσκολον νὰ θέσωμεν εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν τὸ μιμητικὸν πνεῦμα τῆς Ῥώμης καὶ τὸν ποικίλον, ἰσχυρὸν καὶ πρωτότυπον νοῦν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τῆς Ῥώμης ἀνωτέρα ἡ

(1) Vinet, Littérature française au XIX siècle.

(2) Αὐτ.

(3) Mme. Necker p. CCLVII. Ἡ ἠπία Κ. Νέκερ λυπεῖται διὰ τὴν δηκτικότητα δι' ἧς ἡ συγγενὴς αὐτῆς ἐξήραινεν ὡς διὰ πνοῆς θανάτου πάντα τὰ ἄνθη του βίου καὶ φέρουσα τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας, κατέστρεφε τὰ αἰσθήματα καὶ τὸ θέλγητρον τῶν ποθεινοτέρων σχέσεων. » Ἀλλ' αἱ συμπαθητικώτεραι καὶ αἱ φιλικώτεραι ψυχαὶ δύνανται ν' ἀποφύγωσι τὴν γενναίαν ὀργὴν, ἣν ἐμπνέει ἐνίοτε ἡ θέα τῆς ἀθεραπεύτου δουλοφροσύνης τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους τὰ φῶτα καὶ ἡ ἀγωγὴ αὐτῶν ἔπρεπε νὰ προφυλάξωσιν ἀπὸ τοιαύτης ἐξευτελίσεως !

(1) Delphine, 1re partie, Lettre X.

Ἑλλάς· διότι οὐδεμία χώρα δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτὴν, τίς λαὸς ἐγέννησέ ποτε ἐποποιὸν ὡς τὸν Ὅμηρον, καὶ τραγικὸν ὡς τὸν Αἰσχύλον, τὸν Σοφοκλῆ καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἢ λυρικὸν ὡς τὸν Πίνδαρον ἢ κωμικὸν ὡς τὸν Μένανδρον ἢ τὸν Ἀριστοφάνην, ἢ βουκολικὸν ὡς τὸν Θεόκριτον, ἢ ἱστορικὸν ὡς τὸν Θουκυδίδην, ἢ φιλόσοφον ὡς τὸν Σωκράτην, τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλην, ἢ ῥήτορα ὡς τὸν Δημοσθένην, ἢ διαλογικὸν ὡς τὸν Λουκιανὸν, ἢ βιογράφον ὡς τὸν Πλούταρχον, ἢ μυστικὸν θεολόγον ὡς τὸν Πρόκλῆ, ἢ σατυρικὸν ὡς τὸν Ἀρχίλοχον, ἢ ποιητὴν ὡς τὸν Ἀνακρέοντα, ἢ ἐλεγειοποιὸν ὡς τὸν Σιμωνίδην; Ἀλλὰ καὶ περὶ τεχνῶν ἂν προέκειτο δὲν ἦτο δύσκολον ν' ἀποδειχθῇ ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ σφάλμα τῆς Κ. Στάελ προήρχετο ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἐφαρμογῆς ἀρχῆς ὑψηλῆς, ἅμα δὲ καὶ ἀναμφισβητήτου, τῆς θεωρίας, λέγω, τοῦ τελείου περὶ ἧς ὡμίλει μετὰ πεποιθήσεως καὶ εὐγλωττίας·— «ἢ ὁ νοῦς, ἔλεγεν, εἶναι ματαία δύναμις, ἢ οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ τείνωσι πάντοτε πρὸς νέας προόδους ὑπερβαινούσας τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ζῶσιν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ καταδικασθῇ ὁ νοῦς νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἔχων ὀλιγωτέρας ἐλπίδας καὶ πλείονας πόθους· ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἀμοιρῶν τότε μέλλοντος, ἤθελε πέσει εἰς οἰκτροτάτην ἐξευτέλισιν» (1). Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος προοδεύει πάντοτε, προσέθετεν ἡ Κ. Στάελ, ἕπεται ὅτι ἡ λατινικὴ φιλολογία εἶναι ἀνωτέρα τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ κανονικὴν πρόοδον, ἀπὸ τῆς φιλολογικῆς καὶ τεχνολογικῆς. Κατὰ τὴν ἐμὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὁ παρὼν αἰὼν εἶναι ἐν γένει ἀνώτερος πάντων τῶν προηγηθέντων. Ποτὲ, ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐποχῆς τῆς ἱστορίας, αἱ ἰδέαι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας δὲν ἐπεκράτησαν ὅσον σήμερον· τὸ γεγονὸς τοῦτο οὐδεὶς τῶν ἐπιστημόνως μελετησάντων τὰ παρελθόντα δύναται ν' ἀρνηθῇ. Μόνη ἡ ἀμάθεια δύναται νὰ πιστεύῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ «καλοῦ καιροῦ.» Πάντες οἱ ἀληθῶς πεφωτισμένοι δοξάζουσιν ὅτι «οἱ χρόνοι τῆς πίστεως» ἦσαν ὁ θρίαμβος τῆς βίας καὶ τῆς ἐπιβουλῆς καθ' ὅλας τὰς ὄψεις. Συγκεχωρημένον εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων θησαυρὸς καὶ μεγαλεῖον ἦσαν αἱ καταχρήσεις, νὰ ἐπιποθῶσι τὸν ἀρχαῖον κοινωνικὸν ὀργανισμόν· οἱ λαοὶ ὅμως οἱ συντρίψαντες αὐτὰ δὲν θέλουσιν ἀπατηθῇ πώποτε, διότι ἐξακολουθοῦσι ν' ἀποτροπιάζωνται τὸ ἀρχαῖον σύστημα. Καί τινες μὲν λέγουσιν ὅτι αὕτη εἶναι πρόληψις, ἀναμφίβολον ὅμως ὅτι εἶναι ἀνάμνησις· τὰ ἔθνη δὲν λησμονοῦσι ταχέως τὰ παθήματα καὶ τὰς ἀνομίας τῶν ὁποίων ἐγένοντο θύματα. Καὶ μὲν οἱ ἐναντίοι τῆς τελειότητος στηλιτεύουσι μετὰ πλείστης ὅσης εὐφυΐας, τὰς ἀσθενείας τὰ συμπτώματα καὶ τὰ αἴσχη τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὅπως ἐπιχύσωσιν ἀπελπισίαν εἰς τὰς ἡμετέρας καρδίας διὰ τὸ μέλλον· «ἀλλὰ, ὡς ἀξιολόγως ἔλεγεν ἡ Κ. Στάελ, πρέπει νὰ νικήσωμεν τὴν ἀθυμίαν εἰς ἣν ἐνίοτε ὑποπίπτει τὸ δημόσιον πνεῦμα, ὅτε τὰς κρίσεις ἡμῶν κανονίζουσι φόβοι ἢ ὑπολογισμοὶ ἀλλότριοι τῇ ἀναλλοιώτῳ φύσει τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν . . . Πρέπει ν' ἀποδιώκωμεν τὰς περὶ ἡμᾶς κυκλοφορούσας ἰδέας, αἵτινες εἶναι ἡ μεταφυσική, οὕτως εἰπεῖν, ἀντιπροσώπευσις προσωπικῶν τινων συμφερόντων· πρέπει ἢ νὰ προηγώμεθα τοῦ δημοτικοῦ κύματος ἢ νὰ μένωμεν κατόπιν αὐτοῦ· σὲ φθάνει, σὲ περᾷ, σὲ καταλείπει, ἀλλ' ἡ αἰώνιος ἀλήθεια μένει μετὰ σοῦ (1).»

(1) De la littérature, μέρ. β', κεφ. α'.

(1) Αὐτ.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ

καὶ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΡΑΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ.

συνταχθεῖσαι ὑπὸ Διονυσίου Λιναρδάτου.

ἐν Ληξουρίῳ Κεφαλληνίας.

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 320.)

Ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη ἐν Σαλαμῖνι κατά τινας μὲν τὸ 486 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, κατ' ἄλλους δὲ τὸ 480. Παραδεχόμενοι τὴν χρονίαν ταύτην παρατηροῦμεν παράδοξον σύμπτωσιν γεγονότων· διότι κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου κατετροπώθη ἐν Σαλαμῖνι, ὁ Αἰσχύλος ἐμάχετο γενναίως κατὰ τῶν Περσῶν, ὁ Σοφοκλῆς ὡδήγει τὸν χορὸν τῶν νεανίσκων ἐκείνων οἵτινες ἦσαν τεταγμένοι νὰ ψάλωσι τὸν παιᾶνα τῆς νίκης πέριξ εἰς τὰ τρόπαια τῆς πατρίδος, ὁ δ' Εὐριπίδης ἐγεννᾶτο, ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἦτον ἀρκούντως παράδοξος καθ' ἑαυτὴν ἡ συνδρομὴ αὕτη τῶν περιστάσεων, τινὲς δισχυρίζονται ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη οὐχὶ μόνον κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀξιομνημονεύτου ναυμαχίας, ἀλλὰ κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὴν γνώμην ταύτην, διότι οὐδόλως μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἐξακρίβωσις τῆς γενεθλίου ἡμέρας του. Πατὴρ αὐτοῦ ἦτο Μενέξαρχός τις, περὶ οὗ ἄλλο τι δὲν γινώσκομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, εἰμὴ ὅτι ἦτον ἐξ ἐκείνων τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ὅτε ὁ Πέρσης ἔμελλε

νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διεσώθησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅτι δὲ ἡ μήτηρ του ἦν ἐκ ποταποῦ γένους τοῦτο μαρτυρεῖ Ἀριστοφάνης ὁ ἀμείλικτος ἐχθρός του, ἀποκαλῶν αὐτὴν λαχανοπωλήτριαν. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ὁ πατήρ του δὲν ἦτον ὅλως ἄπορος ἐνῷ βλέπομεν τὸν Εὐριπίδην τυχόντα τοιαύτης ἀγωγῆς, οἵας δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ υἱὸς πένητος, ὁ πατήρ του διενοεῖτο νὰ τὸν ἀναδείξῃ ἀθλητήν, καὶ εἰς τὰς σωμασκίας ταύτας, αἵτινες κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐφείλκυον τὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ, ἤθελεν ἴσως πολὺ ἐπιδώσειν, καθόσον μάλιστα ἦτον εὐειδὴς καὶ εὔρωστος, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀναπτυσσομένης τῆς διανοίας του ἐγκατέλιπε τὴν παλαίστραν ἵνα ἐπασχοληθῇ εἰς εὐγενέστερα παιδεύματα. Ἄπληστος ὢν δόξης ἐπεδόθη πρῶτον, εἰς τὴν ζωγραφίαν, ἀλλὰ μετὰ βραχὺν χρόνον ἀπαρεσκόμενος καὶ εἰς ταύτην ἐσπούδασε τὴν ῥητορικήν, πλὴν πρωΐμως ἐννοήσας ὅτι οὐδέποτε ἤθελεν ἀποβῆν δεινὸς ῥήτωρ ἐνέκυψεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, διδαχθεὶς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Ἀναξαγόρου, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους.

Ἀνέβη δὲ ὡς φαίνεται ἐπὶ τὸν ὀκρίβαντα τὸ εἰκοστὸν ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀλλὰ μόνον 40 ἔτη ὑστερώτερον ἔλαβε τὸ βραβεῖον ἐν τῷ διαγωνίσματι. Εἰς τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ τούτου ἀπαντᾶται ἀντίφασις ὄντως παράδοξος· διότι ἐκ πλείστων μαρτυριῶν ἐξάγεται ὅτι ἐνῷ αὐτὸς ἤρεσκεν εἰς τὸ πλῆθος μάλιστα ἁπάντων τῶν ἀρχαίων τραγικῶν, ἠξιώθη ὅμως ὀλιγωτέρων στεφάνων, καθόσον ἀναγινώσκομεν ὅτι μόνον πεντάκις ἐβραβεύθη ἐπὶ τῶν ἀνταγωνιστῶν του, καίτοι κατ' ἄλλους μὲν ἀνέγραψεν 92, κατ' ἄλλους δὲ 75 δράματα· πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦν ἄστατος, ἰδιότροπος μεροληπτικός, ὅστις πολλάκις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δράματος διέκοπτε διὰ τοῦ θορύβου τὴν παράστασιν, καὶ τῳόντι συνέβη εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅπερ παντοῦ καὶ πάντοτε, προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ γίνωνται μᾶλλον ἀπαιτητικοί, ἀψίκοροι, καὶ τοῦτο ἴσως ἐχρημάτισεν ἓν τῶν πρωτίστων αἰτίων τῆς παρακμῆς τοῦ δράματος.

Δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἡδύνετο πολὺ διὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διατριβήν του, διασυρόμενος ἔνθεν μέν, ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν, ἔνθεν δὲ ὑπὸ τῶν θεωρούντων τὰς πατρίους παραδόσεις ὡς τὸ Παλλάδιον τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, δακτυλοδεικτούμενος ὡς ἄθεος καὶ ὀπαδὸς ὀλεθρίων διδασκαλιῶν, οὐδὲ τὸ ὡραῖον φῦλον μέλλει νὰ ἔβλεπε μὲ ἀδιάφορον ὄμμα ποιητήν, ὅστις ἐξήμεσε κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοσαύτας λοιδορίας, ὥστε ἐπωνομάσθη μισογύνης. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἐγκαταλιπὼν τὰς Ἀθήνας μετέβη εἰς τὴν αὐλὴν Ἀρχελάου τοῦ βασιλέως ἐκείνου τῆς Μακεδονίας, ὅστις τοσοῦτον μεγαλοπρεπῶς ἐπροστάτευε καὶ περιέθαλπε τοὺς μεγάλους νόας. Ἀλλ' ἐὰν ἀπεφάσισε νὰ ἀποδημήσῃ εἴτε ἕνεκα τῶν προμνησθεισῶν δυσαρεσκειῶν, εἴτε ἕνεκα τῆς ἀπιστίας τῶν δύο γυναικῶν του, ἅς τινας ταὐτοχρόνως εἶχεν, ὡς μετά τινος περιορισμοῦ τὸ ἐπέτρεπον οἱ Ἀθηναϊκοὶ νόμοι, εἴτε ἕνεκα τῶν γενναίων φιλοδωρημάτων τοῦ Ἀρχελάου, τοῦτο δὲν δυνάμεθα θετικῶς νὰ προσδιορίσωμεν εἰς ἔλλειψιν ὁριστικοῦ κύρους.

Λέγουσί τινες ὅτι αἱ γυναῖκες τῆς Μακεδονίας προσηνέχθησαν πρὸς τὸν Εὐριπίδην, ὡς τὸ πάλαι αἱ Βάκχαι πρὸς τὸν Ὀρφέα, κατασπαράξασαι αὐτὸν ἵνα τὸν ἐκδικηθῶσι διὰ τοὺς κατ' αὐτῶν ἐν ταῖς τραγῳδίαις του ἐκτοξευθέντας σαρκασμοὺς καὶ σκώμματα· ἀλλὰ τοιαύτη διήγησις ἀποδείκνυται ὅλως σαθρὰ, καὶ ἀνυπόστατος, ἐνῷ αἱ τραγῳδίαι τοῦ ποιητοῦ ἦσαν, ἐξαιρουμένης τῆς αὐλῆς, σχεδὸν ἄγνωστοι εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡμιβάρβαρον, ἐνῷ σχεδὸν ἁπάσας εἶχε συγγράψειν ὁ ποιητής, ὅτε διέτριβεν ἐν Ἀθήναις, ἐνῷ ἐπὶ τέλους ἦτον ἑβδομηκοντούτης καὶ ἐπέκεινα. Οἱ δὲ λέγουσιν ὅτι ἐπιστρέφων ποτὲ ἀπὸ τοῦ δείπνου τοῦ βασιλέως κατεσπαράχθη ὑπὸ τῶν κυνῶν. Τὸ μόνον δὲ ὅπερ θετικῶς γνωρίζομεν εἶναι ὅτι μετὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἄφιξίν του ἔζησε δύο ἔτη ἀποθανὼν εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν, ἓξ μῆνας περίπου πρὸ τοῦ Σοφοκλέους, ὅτι ὁ Ἀρχέλαος ἀνήγειρεν εἰς τιμήν του παρὰ τῇ Πέλλῃ μεγαλοπρεπὲς μαυσωλεῖον, καὶ ὅτι διετήρησε τὰ ὀστᾶ του ἀπέναντι τῶν ἐπιμόνων αἰτήσεων τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἀκολούθως τῷ ἀνήγειρον κενοτάφιον παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ τοῦ ἄστεως εἰς τὸν Πειραιᾶ ἄγουσαν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Παυσανίας, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁποίου τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο εἰσέτι ἐσώζετο.

Μεταβαίνομεν δὲ ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ χαρακτῆρός του, καὶ τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ πνεύματος.

Ὁ Εὐριπίδης ἦν φύσει ἀνὴρ σπουδαίου χαρακτῆρος ῥέπων πρὸς τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν τῆς φύσεως τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Παραβαλλόμενος πρὸς τὸν εὔθυμον Σοφοκλέα ἐκαλεῖτο στρυφνὸς καὶ μισόγελως, εἶχε μὲν ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἐποχῆς του, καὶ εἶχε ποτισθῆν μὲ τὰς ἰδέας τοῦ Ἀναξαγόρου ὡς πρὸς ἀντικείμενα ἀφορῶντα καθόλου τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, καθὼς ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν εἶχεν ὁπωσοῦν προσοικειωθῆν γνώμας τινὰς τῶν σοφιστῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ Σωκρατικὴ φιλοσοφία ἔσχε μεγίστην ὑπεροχὴν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ. Ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τίνος ἕνεκεν ἐνῷ εἶχε τοιαύτας ῥοπὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν τραγικὴν ποίησιν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη κατέστη ἔργον του, καὶ διὰ τούτου μόνου τοῦ μέσου διεκοίνου τὰ ἐξαγόμενα τῶν σκέψεών του. Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ὅμως τῶν μυθικῶν παραδόσεων, ἅς τινας οἱ τρα-

γικοὶ ποιηταὶ εἶχον ἐκλέξειν ὡς ὕλην τῶν ὑποθέσεών των διέφερε παντάπασι τοῦτε Αἰσχύλου, θεωροῦντος αὐτὰς ὡς τὰ ὑψηλὰ ἀποτελέσματα τῆς προνοίας, καὶ τοῦ Σοφοκλέους εὑρίσκοντος εἰς αὐτὰς βαθεῖαν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης δὲν ἠδύνατο νὰ συναρμολογήσῃ τὰς φιλοσοφικάς του πεποιθήσεις, καθόσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος σχέσιν του μὲ τὸ ἐμπεριεχόμενον ἐκείνου τῶν παραδόσεων, οὐδὲ νὰ παραδράμῃ τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἀναγκάζεται νὰ ἐμπίπτῃ εἰς πολεμικήν τινα συζήτησιν μὲ αὐτὸ τὸ ὑλικὸν καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις τὰς ὁποίας ἐπραγματεύετο. Ἀκολουθεῖ δ' ὡς πρὸς τοῦτο δύο δρόμους, ὁτὲ μὲν ἀποῤῥίπτει ὡς ψευδῆ τὰ μυθικὰ ἐκεῖνα διηγήματα, ἅτινα ἀντίκεινται εἰς τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ καθαρωτέρας ἐννοίας, ὁτὲ δὲ παραδέχεται μὲν τὰς παραδόσεις ὡς ἀληθεῖς, ἀλλ' ἀγωνίζεται νὰ παραστήσῃ ὡς εὐτελεῖς καὶ ἀξιοκαταφρονήτους τοὺς χαρακτῆρας ἐκείνους, καὶ τὰς πράξεις αἵτινες ἐν ταῖς παραδόσεσι παριστάνοντο ὡς μεγάλαι καὶ γενναῖαι. Ὅθεν τὰ δύο προσφιλῆ θέματα τοῦ Εὐριπίδου εἰσὶ τὸ νὰ παριστάνῃ τὴν μὲν Ἑλένην ὡς ἑταίραν, ἣν ὁ Ὅμηρος ἐπιτηδείως ἀπέναντι ὅλων της τῶν ἐλλειμμάτων περιέβαλε μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ ἐρασμιότητος, τὸν δὲ Μενέλαον ὡς εὐήθη ὅστις ἀντὶ ν' ἀποπέμψῃ τὴν ἄπιστον σύζυγόν του ἐνέβαλε τοσούτους ἥρωας εἰς συμφορὰς καὶ κινδύνους, καὶ μάλιστα νὰ ψέγῃ τὴν πρᾶξιν τοῦ Ὀρέστου, ὡς ἔγκλημα εἰς ὃ ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου· ἐνῷ ὁ Αἰσχύλος ἠγωνίσθη νὰ τὴν παραστήσῃ ὡς ἀπαραίτητον καίτοι τρομεράν.

Καίτοι ὁ Εὐριπίδης, καθὸ φιλόσοφος, ἠδύνατο νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἄνοιαν τοῦ νὰ πιστεύωσι καὶ νὰ θεωρῶσιν ὡς ἱερὰς πλείστας ἐξ ἐκείνων τῶν παραδόσεων, φαίνεται ὅμως ὁπωσοῦν παράδοξον ὅτι ἀπρὶξ ἀντείχετο τούτων τῶν μυθικῶν ὑποθέσεων, καὶ δὲν ἀπεπειράθη νὰ ἐπινοήσῃ ἀντ' αὐτῶν ἄλλας ἰδέας. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Εὐριπίδης μεταχειρίζεται τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις ἵνα δι' αὐτῶν παριστάνῃ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐποχῆς. Ὅθεν εἶναι ὀρθὴ ἡ διάκρισις ἣν ὁ Σοφοκλῆς, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἔθετε μεταξὺ τῶν χαρακτήρων τῶν ἰδίων αὐτοῦ δραμάτων, καὶ τῶν τοῦ Εὐριπίδου, λέγων ὅτι αὐτὸς μὲν παρίστανε τοὺς ἀνθρώπους ὁποῖοι ὤφειλον νὰ ἦναι, ὁ δ' Εὐριπίδης ὁποῖοι εἶναι· διότι ἐνῷ τὰ πρόσωπα τοῦ Σοφοκλέους ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς εὐγενές τι καὶ μεγαλοπρεπὲς, ἀπ' ἐναντίας ὁ Εὐριπίδης ἀπογυμνόνει τὰ ἰδικά του ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἰδανικὸν μεγαλεῖον ὅπερ προσῆκεν εἰς αὐτὰ καθὸ Ἥρωας καὶ Ἡρωΐδας, καὶ τὰ παριστάνει μὲ ὅλα τὰ εὐτελῆ πάθη καὶ ἀδυναμίας τῶν συγχρόνων του χαρακτηριστικὰ ἅτινα πολλάκις σφόδρα ἀντίκεινται εἰς τοὺς σεμνοὺς λόγους καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίδειξιν, ἥτις εἶναι ἀναγκαία εἰς τὰς τραγῳδίας. Ἅπαντες οἱ χαρακτῆρες τοῦ Εὐριπίδου κέκτηνται τὴν στωμυλίαν ἐκείνην καὶ δεινότητα τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς του, καὶ τὴν σφοδρότητα ἐκείνην τοῦ πάθους, ἥτις ἤρχισε τώρα καθ' ἑκάστην ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ν' ἀποκαλύπτηται χωρὶς νὰ περιστέλληται πλέον ἐντὸς τῶν ὅρων τῆς ἠθικότητος. Ἅπαντες ἔχουσιν ἔξοχον κλίσιν πρὸς τὸ συζητεῖν, ἑπομένως δὲ καιροφυλακτοῦσι πότε νὰ ἐκθέσωσι τὰς δοξασίας των περὶ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἐκτὸς τούτου ἐνδιατρίβουσι μετὰ πλείστης ὅσης ἀκριβείας εἰς *πράγματα οἰκεῖα, οἷς χρώμεθ' οἷς ξύνεσμεν*, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη, καθὼς ὅτε ἡ Μήδεια παραπονεῖται λεπτομερῶς περὶ τῆς ἀθλίας τύχης τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀναγκάζονται νὰ ἀποτίωσι χρηματικὸν ποσὸν ὡς προῖκα, ἢ ν' ἀγοράζωσι δεσπότην τοῦ ἑαυτοῦ των· καὶ ὅτε ἡ Ἑρμιόνη ἐν τῇ Ἀνδρομάχῃ λέγει ὅτι ὁ φρόνιμος ἀνὴρ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐπισκέπτωνται τὴν σύζυγόν του ξέναι γυναῖκες, διότι διαφθείρουσι τὸν νοῦν της μὲ τὰς κακὰς ὁμιλίας των. Ὁ Εὐριπίδης μέλλει νὰ ἐμελέτησε κατὰ βάθος τὸν γυναικεῖον χαρακτῆρα. Ἅπασαι σχεδὸν αἱ τραγῳδίαι του γέμουσι ζωηρῶν εἰκόνων καὶ εὐφυῶν παρατηρήσεων, ὡς πρὸς τὸν βίον καὶ τὰ ἤθη τῶν γυναικῶν. Τὰ ἔργα τοῦ πάθους, αἱ τολμηραὶ ἐπιχειρήσεις, τὰ δόλια τεχνάσματα, συνήθως πηγάζουσιν ἐκ τῶν γυναικείων χαρακτήρων, καὶ οἱ ἄνδρες πολλάκις διαδραματίζουσιν ὑποτεταγμένον δευτερεῦον πρόσωπον εἰς τὴν ἐκτέλεσίν των. Εὐκόλως ἐννοεῖ τις πόσον ἔμελλε νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς συμπολίτας του ὁ νεωτερισμὸς οὗτος τοῦ Εὐριπίδου ἐκφέροντος τὰς γυναῖκας ἐκτὸς τοῦ γυναικωνίτου, ἔνθα πρότερον ἐν Ἀθήναις διῃτῶντο ἀποκεχωρισμέναι τῶν ἀνδρῶν. Ἄλλως δὲ ὁ Εὐριπίδης παρεισάγει ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ παῖδας συχνότερα ἢ οἱ προκάτοχοί του ἴσως ἔπραττε τοῦτο διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δι' ὃν οἱ ἐγκαλούμενοι ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων διὰ βαρύτατα ἐγκλήματα παρεισῆγον τοὺς παῖδάς των ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ὅπως συγκινήσωσι τὰς καρδίας των διὰ τῆς θέας τῶν ἀθώων τούτων ὄντων.

Τοὺς παρεισάγει δ' εἰς περιστάσεις ἐν αἷς οὗτοι ἔμελλον νὰ συγκινήσωσι τὴν καρδίαν τῶν μεταξὺ τῶν θεατῶν παρευρισκομένων γονέων, καίτοι σπανίως παρεισήγοντο ὡς λαλοῦντες ἢ ᾄδοντες, διότι τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ μέσον τι ὀχληρόν.

Προσέτι δ' ὁ Εὐριπίδης δράττεται τῆς εὐκαιρίας τοῦ νὰ θίγῃ τὰ κοινὰ πράγματα, ἵνα δίδῃ βαρύτατα εἰς τὰς περὶ πολιτικῶν πραγμάτων δοξασίας του, εἴτε ὑπὲρ, εἴτε κατά.

Καταφέρεται κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πλήθους, μάλιστα δὲ ὅτε τοῦτο συνίστατο κυρίως ἀπὸ ναύτας, τοὺς τοσοῦτον πολυαρίθμους ἐν Ἀθήναις, (ἡ *ναυτικὴ ἀναρχία* ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἑκάβῃ στίχ. 611, καὶ πάλιν ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἐν Αὐλίδι στίχ. 919). Ἐπιτίθεται αὐστηρῶς κατὰ δημαγωγῶν οἵτινες διὰ τῆς ἀχαλινώτου αὐθαδίας των, παρώθουν τὸν λαὸν εἰς ἀπώλειαν. Δὲν φαίνεται ὅμως ἀφ' ἑτέρου φίλος τῶν ἀριστοκρατῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ παριστάνει ὡς καθαρὰν παραφροσύνην τὴν ἔπαρσίν των διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν εὐγένειαν. Ὅτε δὲ ἐκφράζει σαφέστερον τὸ πολιτικόν του δόγμα, πιστεύει ὅτι ἡ εὐημερία τῆς πόλεως καὶ ἡ συντήρησις τῆς εὐταξίας, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μέσης τάξεως τῶν πολιτῶν. (Τριῶν δὲ μοιρῶν, ἡ ἐν μέσῳ σώζει πόλιν.) Ὁ Εὐριπίδης ἔχει εἰδικὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς γεωργούς, οἵτινες ἰδίαις χερσὶν ἐργάζονται τὴν γῆν· θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς τοὺς ἀληθεῖς πατριώτας, καὶ προστάτας τῆς πόλεως, (*Περὶ τῶν αὐτουργῶν*, ἰδὲ Ἠλέκτραν στ. 389, καὶ Ὀρέστην 911). Ὅθεν δυνάμεθα νὰ συλλέξωμεν ἐκ τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου γνωμικὰ διὰ πᾶσαν κατάστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, διότι ὁ Εὐριπίδης συνειθίζει νὰ λαμβάνῃ γενικὴν καὶ ἀφῃρημένον ἔποψιν ἁπασῶν τῶν σχέσεων τῶν πραγμάτων. Μετὰ τοσαύτης ἀδείας μεταχειρίζεται τὸν διάλογον καὶ τοσοῦτον αὐθαιρέτως τὸν ἐπεκτείνει, ὥστε τὸν ἐφαρμόζει καὶ εἰς ἐμμέσους ποιητικὰς ἐπικρίσεις, ἅς τινας ἀπευθύνει κατὰ τῶν προκατόχων του, μάλιστα δὲ κατὰ τοῦ Αἰσχύλου. Καίτοι σύγχρονος καὶ ἀντίζηλος τοῦ Σοφοκλέους, οὐδέποτε ὅμως φαίνεται ἐχθρικῶς διακείμενος πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Αἰσχύλον, οὗτινος τοὺς τρόπους περιφρονεῖ ὡς ἀγροίκους καὶ ἀμορφώτους, ἐπειδὴ ὁ μὲν Αἰσχύλος ἦτον ὁ ὑπέρμαχος τῶν ἀρχαίων ἀγαθῶν Ἀθηναίων τῶν πολεμησάντων ἐν Μαραθῶνι, ὁ δ' Εὐριπίδης ὁ ἥρως τῆς μεταγενεστέρας νεολαίας, ἐξησκημένης οὔσης εἰς σοφίσματα καὶ ῥητορικὰς μελέτας.

Εἰς ταύτας τὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδεῶν ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ Εὐριπίδου, ἐπισυνάπτομεν καὶ ἄλλας τινὰς περὶ τῆς *μορφῆς των*, ἢ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς διατάξεως, ἀφ' ὅσον ἐντεῦθεν γίνεται καταφανὲς ὅτι αὕτη στενῶς συνδέεται μὲ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐπραγματεύετο τὰς ὑποθέσεις. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τῶν τραγῳδιῶν του ὑπάρχουσι δύο στοιχεῖα ὅλως εἰς αὐτὸν ἰδιάζοντα, ὁ *Πρόλογος* καὶ ὁ *ἐκ μηχανῆς θεός*. Εἰς μὲν τὸν Πρόλογον πρόσωπόν τι θεὸς ἢ ἥρως προλογίζει τίς ἐστι, πῶς προβαίνει ἡ πρᾶξις, τί συνέβη μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καὶ προσέτι ἐὰν ὁ Προλογίζων ἦναι Θεός, ποίαν ἔκβασιν μέλλει νὰ λάβῃ ἡ ὑπόθεσις. Ὁ ἀπροκαταλήπτως κρίνων ἀναγκάζεται νὰ θεωρήσῃ τοὺς Προλόγους τούτους, ὡς ὀπισθοδρομικὸν βῆμα ἔκτινος ἐντελεστέρας μορφῆς εἰς ἄλλην ἀτελεστέραν. Εἶναι βέβαια εὐκολώτερον νὰ παριστάνῃ ὁ ποιητὴς τὸ πρᾶγμα διὰ τοιούτων ἀπεσπασμένων διηγήσεων, ἢ διὰ συνεντεύξεων καὶ διαλόγων προερχομένων ἐξ αὐτῆς τῆς δραματικῆς πράξεως. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Εὐριπίδης συνῃσθάνθη ἴσως τὸ ἔλλειμμα τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἀπεπειράθη νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἐν τῇ Μηδείᾳ Πρόλογον, ἥτις ἐστὶν ἓν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῶν σωζομένων δραμάτων του. Ἡ τροφὸς τῆς Μηδείας ἐξιστορήσασα τὴν σκληρὰν τύχην τῆς Δεσποίνης της, λέγει, ὅτι τοσοῦτον δυσφορεῖ ἕνεκα τῆς Μηδείας, ὥστε κατέχεται ὑπὸ ζωηρᾶς ἐπιθυμίας νὰ ἐκφράσῃ ἐνώπιον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὴν κακοδαιμονίαν τῆς Δεσποίνης της. Ἄλλως δὲ τοσοῦτον πολύπλοκοι εἶναι αἱ θέσεις ἐν αἷς ὁ Εὐριπίδης παριστάνει τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὑποκειμένων του, ἵνα λαμβάνῃ τὸ ἐνδόσιμον τοῦ ν' ἀναπτύσσῃ ἐντελῶς ποικιλίαν παθῶν καὶ διαθέσεων, ὥστε δυσκόλως ἠδύνατο νὰ τοὺς καταστήσῃ ἄλλως πως καταληπτοὺς εἰς τοὺς θεατάς, εἰμὴ διὰ τῆς ἐμπεριστατωμένης διηγήσεως, καὶ μάλιστα ἐνῷ ὁ Εὐριπίδης αὐθαιρέτως πραγματευόμενος τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἀλλοιοῖ τὰς ὑποθέσεις παριστάνων αὐτὰς μὲ τρόπον καινοφανῆ καὶ ἀήθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἕως τότε εἶχον συνειθίσει νὰ τὰς ἀκούωσιν ἐκτιθεμένας παρὰ τῶν προγενεστέρων ποιητῶν μὲ τρόπον διάφορον.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐκ μηχανῆς θεόν, ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου διὰ τὸ τέλος τοῦ δράματος, ὡς ὁ Πρόλογος διὰ τὴν ἀρχήν. Εἶναι σύμπτωμα ὅτι ἡ δραματικὴ πρᾶξις εἶχεν ἤδη ἀπολέσειν τὴν ἀρχὴν τῆς φυσικῆς της ἀναπτύξεως, καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀποτελῇ ἀποχρώντως ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς μέσων ἀλληλουχίαν τινὰ τῆς ἀρχῆς, τοῦ μέσου καὶ τοῦ τέλους. Ὁ ποιητὴς ἀφοῦ διὰ τοῦ Προλόγου εἶχε σημειώσει τὴν θέσιν ἥτις ἐπηρέαζε τὰ πάθη τοῦ πρωταγωνιστοῦ, καὶ ἀπετέλει καὶ ἐπέφερεν ἀντιθέτους ἐνεργείας, εἰσῆγε πᾶν εἶδος περιπλοκῶν αἵτινες καθίστανον τὴν ἀντίθεσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σφοδροτέραν, καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ηὔξανον τὴν ἐνέργειαν τῶν παθῶν, ἕωσοῦ τέλος πάντων δυσκόλως εὕρισκε τρόπον ὥστε νὰ φέρῃ τὰς ἐμπαθεῖς πράξεις τῶν χαρακτήρων εἰς ὁριστικὸν τέλος, εἴτε τοῦτο εἶναι ἀποφασιστικὴ νίκη ἑνὸς τῶν διαμαχομένων μερῶν, εἴτε εἰρήνη καὶ συμβιβασμὸς τῶν συγκρουομένων συμφερόντων. Ἐνταῦθα Θεός τις ἐμφανίζεται εἰς τὸ στερέωμα ἐκ μηχανῆς ἀρτώμενος, ἀναγγέλλει τὰ θεσπίσματα τῆς εἱμαρμένης, καὶ θέτει εἰρηνικὸν πέρας εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέστη τολμηρότερος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοιαύτης λύσεως. Τὰ πρῶτά του δράματα τελειόνουσιν ἄνευ θεοῦ ἐκ μηχανῆς, κατό-

πιν ἕπονται δράματα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις διεξάγεται εἰς πέρας ὑπ' αὐτῶν τῶν προσώπων, εἰσαγομένης μόνον τῆς θεότητος ἵνα απομακρύνῃ δισταγμόν τινα ὑπολειπόμενον καὶ καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα τῶν τυχὸν δυσηρεστημένων, καὶ μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ σταδίου του μεταχειρίσθη κατὰ κόρον τὸν θεὸν ἐκ μηχανῆς, ὅπως διακόψῃ τὸν πολύπλοκον δεσμὸν, ὅστις ἄλλως θὰ ἦτον ἀδιάλυτος. (Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὸν Ὀρέστην. Προσέτι δὲ ἀπαντῶμεν τὸν θεὸν ἐκ μηχανῆς εἰς τὸν Ἱππόλυτον, τὸν Ἴωνα, τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταυρίδι, τὰς Ἱκέτιδας, τὴν Ἀνδρομάχην, τὴν Ἑλένην, τὴν Ἠλέκτραν, καὶ τὰς Βάκχας). Ὁ ποιητὴς ἐδοκίμασε νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἀνεπαρκὲς, ὅπερ ὁ ἐκ μηχανῆς θεὸς ἠδύνατο νὰ ἐμποιήσῃ εἰς τοὺς θεατὰς, ἀποπειρώμενος νὰ τέρπῃ τὸ σωματικὸν ὄμμα πολλάκις εἰσήγαγε τὸ θεῖον μὲ τρόπον ὥστε νὰ ἐκπλήξῃ ἢ νὰ ἐκφοβήσῃ τὸν θεατὴν, παραστήσας αὐτὸ εἰς ὅλον του τὸ μεγαλεῖον καὶ δύναμιν, καὶ περικυκλώσας αὐτὸ μὲ δίσκον φωτός.

Ἔτι δὲ καὶ ἡ θέσις τοῦ χοροῦ οὐσιωδῶς διεστράφη διὰ τῶν ἀλλοιώσεων ἅς τινας ὁ Εὐριπίδης ἐπήνεγκεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τῆς τραγωδίας. Τὸ κύριον ἔργον τοῦ χοροῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μεσιτεύῃ, νὰ νουθετῇ, καὶ νὰ κατευνάζῃ τὰ διαφερόμενα μέρη, ἅτινα ἐπηρεάζονται ὑπὸ διαφόρων πλευρῶν τοῦ πράγματος, καὶ φαίνονται τοὐλάχιστον πρὸς καιρὸν νὰ ἔχωσιν ἑκάτερα ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δίκαιον. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ χοροῦ εἶναι τὸ νὰ εἰσάγῃ εἶδός τι ἰσοῤῥοπίας εἰς τὰς ἀνωμαλίας τῆς πράξεως. Ὁ χορὸς ἐκπληροῖ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ὀλίγιστα ἐκ τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, καθόλου δ' εἰπεῖν ὀλίγον ἁρμόζει εἰς τοσοῦτον ἀξιοπρεπῆ θέσιν. Ὁ Εὐριπίδης συνειθίζει νὰ παριστάνῃ τὸν χορὸν ὡς τὸν ἔμπιστον καὶ συνεργὸν τοῦ ὑπὸ τοῦ πάθους κατεχομένου προσώπου· ὁ χορὸς δέχεται τὰς ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος του ὑπαγορευομένας προτάσεις μάλιστα δὲ καὶ μεθ' ὅρκου ὑποχρεοῦται νὰ τὰς τηρήσῃ μυστικὰς, εἰς τρόπον ὥστε καίτοι ἐπιθυμῶν νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐξ αὐτῶν πηγαζούσας κακὰς συνεπείας, δὲν εἶναι ὅμως ἐλεύθερος καὶ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, (Οὕτω π. χ. ἐν τῷ Ἱππολ. στ. 904). Ὅθεν ὁ χορὸς τοιουτοτρόπως σχετιζόμενος πρὸς τοὺς ὑποκριτὰς σπανίως ἐκφέρει κρίσεις ἐχούσας κῦρος καὶ βαρύτητα, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ περιστείλῃ τὰ ἀχαλίνωτα ἐκείνων πάθη· ἐν γένει δὲ πληροῖ τὰ διαλείμματα τῆς πράξεως, ἔνθα ᾄδει, διὰ λυρικοῦ τόνου διηγούμενος συμβάντα προγενέστερα, ἀλλ' ὁπωσοῦν σχετιζόμενα πρὸς τὴν τοῦ δράματος ὑπόθεσιν. Πολλὰ τῶν χορικῶν ᾀσμάτων τοῦ Εὐριπίδου εἶναι περιγραφαὶ τοῦ ἐπὶ Τροίαν ἀποπλεύσαντος Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καὶ τῆς τρομερᾶς κατεδαφίσεως ἐκείνης τῆς πόλεως. Εἰς τὰς Φοινίσσας, τῶν ὁποίων ὑπόθεσις εἶναι ἡ ἐν Θήβαις μεταξὺ Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνείκους ἔρις, τὰ χορικὰ ᾄσματα ἐκθέτουσιν ἅπαντα τὰ καταπληκτικὰ καὶ οἰκτρὰ διηγήματα ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν τοῦ Κάδμου οἰκογένειαν.

Ἡ τραγῳδία ὅμως τοῦ Εὐριπίδου δὲν ἀπώλεσε διὰ τοῦτο τὸ λυρικὸν αὐτῆς στοιχεῖον, ὅπερ μετετέθη ἐκ τοῦ χοροῦ εἰς τοὺς ὑποκριτάς. Τὰ ᾄσματα τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς προσώπων ἀπαρτίζουσι σημαντικὸν μέρος τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Εὐριπίδου, μάλιστα δὲ αἱ διεξοδικαὶ μονῳδίαι, ἐν αἷς ἓν ἐκ τῶν κυρίων προσώπων ἑρμηνεύει τὰς συγκινήσεις, ἢ τὰς θλίψεις του διὰ παθητικῶν ἐκφράσεων. Αἱ μονῳδίαι αὗται ἀπετέλουν τὰ λαμπρότατα μέρη τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου. Κηφισοφῶν ὁ πρωταγωνιστής του, ὅστις ἦτον στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τοῦ ποιητοῦ, ἀνέπτυσσεν ὅλην του τὴν ἱκανότητα εἰς αὐτάς. Ἀλλὰ διὰ τοῦ Εὐριπίδου τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἀπώλεσεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Ὅθεν αἱ περιγραφαὶ αὗται τοῦ πόνου, τῆς λύπης, καὶ τῆς ἀπελπισίας ἐξέπεσον εἰς εὐτελὲς ἄθυρμα λέξεων καὶ μελῳδιῶν, ἐν αἷς αἱ βραχεῖαι περίοδοι, αἱ ἐρωτήσεις καὶ τὰ ἐπιφωνήματα, αἱ συχναὶ ἐπαναλήψεις, ἡ παράθεσις ὁμοιοκαταλήκτων λέξεων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα τεχνουργήματα, καίτοι ἐμποιοῦντα ἐξωτερικόν τι θέλγητρον, δὲν ἠδύνατο ὅμως ν' ἀναπληρώσωσι τὸ κενὸν τοῦ σημαινομένου. Τὸν εἰς ταῦτα τὰ μέρη τῶν ὑστερωτέρων δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου ἐπικρατοῦντα ἀσθενῆ καὶ ἐπιτετηδευμένον τόνον, ὁ Ἀριστοφάνης ὄχι μόνον αὐτὸς συνῃσθάνθη, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸν κατέστησε πρόδηλον διὰ μέσου τῶν Παρῳδιῶν του.

Τὸ ὕφος τοῦ Εὐριπίδου ἐν τοῖς διαλογικοῖς μέρεσι δὲν διακρίνεται ἀπὸ τὸν τότε συνήθη τρόπον τοῦ ἀγορεύειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Ἡ ἐνάργεια, ἡ εὐκολία, καὶ ἡ ἐνεργητικὴ ἐπιδεξιότης τούτου τοῦ ὕφους ἀπετέλει μεγίστην ἐντύπωσιν. Ὁ Ἀριστοφάνης ὅστις ὠνειδίζετο ὅτι ἠρύσθη πολλὰ παρὰ τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου κατὰ τοῦ ὁποίου ἐμμόνως κατεφέρετο, ὁμολογεῖ ὅτι μεταχειρίσθη τὸ στρογγύλον τοῦ λόγου τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλὰ προστίθησι σαρκαστικῶς ὅτι ποιεῖ τὰ νοήματα ὀλιγώτερον ἀγοραῖα ἢ ἐκεῖνος, (Ἱπ. στ. 18 *χρῶμαι γὰρ αὐτοῦ τοῦ στόματος τῷ στρογγύλῳ. Τοὺς νοῦς δ' ἀγοραίους ἧττον ἢ 'κεῖνος ποιῶ*). Ὁ Ἀριστοτέλης παρατηρεῖ (Ῥητορ. Βιβλ. Γ'. Αρ. 2 Κεφ. Β'. §. 5) ὅτι ὁ Εὐριπίδης πρῶτος ἐνεποίησε ποιητικὴν ἀπάτην, δανειζόμενος τὰς φράσεις του ἐκ τῆς κοινῆς γλώσσης· ὅτι οἱ ἀκροαταί του δὲν εἶχον ἀνάγκην ὅπως ἀπατῶνται νὰ μεταφέρωνται εἰς ξένον κόσμον, πολλῷ ἀνώτερον ἑαυτῶν, ἀλλ' ἔμενον ἐν Ἀθήναις ἐν μέσῳ τῶν Ἀθηναίων ῥητόρων καὶ φιλοσόφων. Ὁ Εὐ-

ριπίδης άναντιῤῥήτως άπέδειξε πρῶτος ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν δύναμιν ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ δημοσίου πνεύματος ἡ εὔροια τοῦ ὕφους συμπαρασύρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὸν ἀκροατὴν διὰ μέσου τῶν ἁρμονικῶν του περιόδων, μάλιστα δὲ δι' αὐτῆς ἐνήργησε καὶ ἀντίδρασίν τινα κατὰ τοῦ Σοφοκλέους. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Εὐριπίδης κατεχράσθη τῆς εὐροίας ταύτης καὶ οἱ χαρακτῆρές του ἐνίοτε φαίνονται ἀδόλεσχοι οὐχ ἧττον ἢ εὔγλωττοι· ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης πολλάκις ἐπιποθεῖ τὴν ὑγιεστέραν τροφὴν τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων, τὴν χορηγουμένην ὑπὸ τοῦ ὕφους τοῦ Σοφοκλέους, ὅπερ καίτοι δυσκολώτερον, εἶναι ὅμως ἐνταῦθα ἐκφραστικώτερον. Ὁ Εὐριπίδης τοσοῦτον καταβιβάζεται εἰς τὸν κοινὸν βίον, ὥστε μεταχειρίζεται λέξεις ὑψηλοτέρας σημασίας κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἣν εἶχον ἐν τῇ συνήθει δημώδει γλώσσῃ. (Οὕτω μεταχειρίσθη τὴν λέξιν *σεμνὸς* ὡς ταὐτόσημον τοῦ ὑπερήφανος, ἀλαζὼν, Μήδ. 219. Ἱππολ. 93, 1056. *Παλαιότης*, ὡς ταὐτόσημον τοῦ Εὐήθεια, Παραφροσύνη. Ἑλ. στ. 1066.) Τέλος πάντων σημειωτέον ὅτι εἰς τὸν Εὐριπίδην ἀπαντῶμεν ἴχνη παρεκτροπῆς τινος ἐκ τῶν κανόνων τῆς γλώσσης του. Εἰς τὰ λυρικὰ μέρη μεταχειρίζεται σχηματισμοὺς, καὶ εἰς τὸν διάλογον συνθέτους λέξεις ἀντιβαινούσας εἰς τὴν βάσιμον ἀναλογίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ εἶναι ἴσως ὁ πρῶτος ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ὅστις διὰ τοῦτο εἶναι ἐπιλήψιμος.

Ἐν Παλαιῷ Κεφαλληνίας, τῇ 1 Ἀπριλίου 1863

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΙΝΑΡΔΑΤΟΣ.

ΚΑΡΜΕΝΣΙΤΑ.

(Ἐπεισόδιον τοῦ Μεξικανικοῦ πολέμου.)

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 319 καὶ 320).

Ὁ ὅρκος τὸν ὁποῖον ἔκαμεν ἡ Μανουελίτα τὴν δυσηρέστει περισσότερον ἢ ὅσον ἤθελε νὰ τὸ ὁμολογήσῃ, διότι ἦτο πολλὰ φιλάρεσκος. Ἂν καὶ ἦτο πολὺ εὔμορφον τὸ ἔξυπνον πρόσωπόν της, δὲν ἐδύνατο ὅμως νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν λαμπρὰν ὡραιότητα τῆς Κάρμεν. Ποσάκις εἶδε τοὺς πιστοτέρους λάτρας της νὰ τὴν ἐγκαταλείπωσι, διὰ νὰ ὑπάγωσι νὰ καῶσιν ἀπὸ τὰς φλόγας τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν τῆς Κάρμεν! Καὶ ὅσον ὀλιγώτερον ἡ Κάρμεν ὑπερηφανεύετο διὰ τοῦτο, τόσον περισσότερον ἡ Μανουελίτα ἐλυπεῖτο βλέπουσα αὐτὴν δεχομένην μετὰ τοσαύτης ἀδιαφορίας φιλοφροσύνας, τὰς ὁποίας ἐκείνη ἐπεπόθει, ὄχι ἀπὸ ἀγάπην ἀλλ' ἀπὸ φιλαυτίαν.

Ναὶ μὲν ἡ Μανουελίτα δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν φίλην της τὴν καρδίαν τοῦ Γάλλου, τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι ἠγάπα τόσον περιπαθῶς, ἀλλὰ, εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας της, δὲν θὰ ἐλυπεῖτο ἂν κατώρθωνε νὰ ἀνησυχήσῃ ὀλίγον καὶ αὐτὴ τὴν φίλην της.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ σπήλαιον ἐδίστασεν ὀλίγον ἡ Κάρμεν. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρῃ εὔσχημόν τινα πρόφασιν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εὐθὺς εἰς τὴν οἰκίαν της, βεβαίως θὰ ἐπανέφερε τὴν Μανουελίταν. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργὰ, καὶ ἡ ζηλότυπος Μεξικανὴ περιωρίσθη ν' ἀπαιτήσῃ μόνον ἀπὸ τὴν φίλην της τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ὅρκου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη κάμει. Μετὰ τὴν νέαν ταύτην διατύπωσιν, εἰς ἣν συγκατετέθη γελῶσα ἡ Μανουελίτα, εἰσῆλθον καὶ αἱ δύο εἰς τὸ ὑπόγειον.

Ἡ Κάρμεν εἶχεν ὁμιλήσει πολλάκις εἰς τὸν Λαμβέρτον περὶ τῆς Μανουελίτας, τῷ εἶχε μάλιστα εἰπεῖ ὅτι ἴσως θὰ ἠναγκάζετο νὰ τὴν φέρῃ μαζῆ της, διὰ νὰ μὴ ἐξυπνίσῃ τὰς ὑποψίας τοῦ πατρός της.

Ἡ δὲ Μανουελίτα ἐγνώριζε τοὺς ζουάβους ἀπὸ τὴν φήμην μόνον, τὴν ὁποίαν εἶχον μεταξὺ τῶν Μεξικανῶν, οἵτινες τοὺς παρίστανον ὡς ἀγρίους διψῶντας αἷμα. Ἂν καὶ ἡ Κάρμεν τῇ εἶχε περιγράψει τὸν νέον διὰ ζωηρῶν χρωμάτων, αὐτὴ ὅμως δὲν ἠπόρησεν ὀλίγον, ὅτε εἶδεν ὅτι ὁ τρομερὸς ζουάβος ἦτο πολλὰ εὔμορφος νέος, ἔχων γλυκεῖς καὶ ἐκφραστικοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ ἀδελφὸς τῆς Κάρμεν Ἐστευὰν, ἦτο βεβαίως ὡραῖος νέος· εἰς τὴν Γαλλίαν μάλιστα ἡ μαύρη του κόμη, οἱ φλογεροὶ ὀφθαλμοί του, τὸ μεγάλον ἀνάστημά του καὶ οἱ κατάλευκοι ὀδόντες του θὰ ἔσυρον τὴν προσοχὴν ὅλων τῶν γυναικῶν, καὶ θὰ ἐθαυμάζετο ἀναμφιβόλως πολὺ περισσότερον τοῦ Λαμβέρτου. Ἀλλ' ἡ Μανουελίτα ἐγνώριζεν εἰς τὰ περίχωρα ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα *καβαλλιέρους*, ὡραίους ὅσον σχεδὸν καὶ ὁ Ἐστευὰν, καὶ ὁμοιάζοντας περίπου αὐτόν. Ὁ Λαμβέρτος ἀπ' ἐναντίας δὲν ὡμοίαζε κανένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους εἶχεν ἰδῆ. Εἶχε τὸ διπλοῦν θέλγητρον τοῦ μοναδικοῦ καὶ τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ· πλὴν τούτου ἡ ἐπικίνδυνος θέσις, αἱ πληγαὶ καὶ ἡ ἀνδρία του, αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ζουάβου, ὅλα ταῦτα ἔδιδον αὐτῷ ῥωμαντικόν τινα χαρακτῆρα. Ἄλλως τε τίποτε δὲν εἶναι τόσον κολλητικὸν εἰς τὰς γυναῖκας ὅσον ὁ θαυμασμός. Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν κωφός τις κατώρθωνε νὰ ἀγαπηθῇ ὑπὸ δύο γυναικῶν μεταξὺ ἕξ, αἱ λοιπαὶ τέσσαρες θὰ ἐτρελλαίνοντο δι' αὐτὸν ἐντὸς ἑνὸς μηνός.

Ἡ Μανουελίτα ἤρεσε τόσῳ μᾶλλον τὸν Γάλλον καθόσον τῇ ἐδείχθη πολλὰ εὐμενής. Ἡ νέα ἦτον εὔθυμος, ὁμιλητικὴ καὶ εἰς ἄκρον περίεργος δι' ὅλα τὰ τῶν Παρισίων, τοῦ παραδείσου, λέγω, τούτου τὸν ὁποῖον ὀνειρεύονται ὅλαι αἱ γυναῖκες τοῦ κόσμου. Ὁ

δὲ Λαμβέρτος, εὐχαριστούμενος νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς πατρίδος του καὶ ν' ἀκούεται μετὰ τοσαύτης προσοχῆς ἀπὸ δύο ὡραίας, διηγεῖτο μὲ ἄπειρον πνεῦμα, καὶ μὲ τὴν ζωηρότητα τῶν χειρονομιῶν καὶ τῆς φυσιογνωμίας ἥτις ἰδιάζει εἰς τοὺς Βεαρνούς. Ἡ Κάρμεν τὸν ἤκουε σιωπῶσα, κρατοῦσα τὴν χεῖρά του καὶ ἀτενίζουσα αὐτὸν· ὁλοκλήρους ὥρας ἐδύνατο νὰ μείνῃ οὕτω πως χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ· ἡ Μανουελίτα ὅμως ὡμίλει καὶ διὰ τὰς δύο καὶ ἐξηκολούθει τὰς ἐρωτήσεις της.

Μετ' ὀλίγον τὸ πρόσωπον τῆς Κάρμεν ἐσκυθρώπασε, καὶ πολλάκις συνέστειλε τὰς ὡραίας ὀφρῦς της.

— Εἶναι καιρὸς ν' ἀναχωρήσωμεν, Μανουελίτα, εἶπε μετὰ φωνῆς ὀλίγον ἠλλοιωμένης.

Ἰδὼν ὅμως ὅτι αὕτη δὲν τῷ ἀπεκρίθη, ἀνεσήκωσεν ἐλαφρῶς τὸ *ρεβόζον*, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπόν της, καὶ εἶδεν ὅτι δάκρυα ἔῤῥεον ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς ὡραίας Μεξικανῆς.

— Τί ἔχεις; ἀνέκραξε, Κάρμεν, φιλτάτη μου, διατί αὐτὰ τὰ δάκρυα;

— Διότι δὲν μὲ ἀγαπᾷς πλέον, ἐψιθύρισε καταπνίγουσα τὰ δάκρυά της.

— Ἐγώ!... Σὲ ἀγαπῶ ὡς πάντοτε, εἶσαι ὁ μόνος λογισμός μου. Ἔλα, Κάρμεν, τὸ γνωρίζεις, ἐπρόσθεσε, ἀποσπάσας τὰς χεῖρας ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ ἀναγκάσας αὐτὴν νὰ τὸν ἴδῃ. Ἀφ' οὗ δὲν μὲ πιστεύεις, κύτταξε τὰ μάτιά μου, καὶ ὕστερα εἰπὲ ὅτι δὲν σὲ ἀγαπῶ.



Κληρικοὶ μεξικανοὶ ἐν ὁδοιπορίᾳ.

Καὶ τὸ βλέμμα της ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μείνῃ ὀλίγον μόνη μὲ τὸν Λαμβέρτον. Δυστυχῶς ὅμως ἡ Μανουελίτα δὲν ἐνόησεν, ἀλλ' ἐξηκολούθει τὴν ὁμιλίαν της. Ἡ δὲ Κάρμεν ἐγένετο ἔτι σκυθρωποτέρα καὶ ἡ χείρ της ἔτρεμε. Τέλος δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατήσῃ πλέον τὴν ἀνυπομονησίαν καὶ τὴν ζηλοτυπίαν της καὶ εἶπε·

— Μανουελίτα, πρέπει νὰ ὁμιλήσω ἰδιαιτέρως τὸν Λαμβέρτον, ἄφησέ μας ὀλίγον.

Μὴ ὢν συνειθισμένος εἰς τὰ Μεξικανικὰ ἤθη ὁ Λαμβέρτος, ἐμειδίασε διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴν τῆς Κάρμεν· ἡ δὲ Μανουελίτα, ἂν καὶ δυσηρεστήθη ὀλίγον, τὸ ἐθεώρησε πολλὰ φυσικὸν καὶ ἀπεμακρύνθη ὀλίγα βήματα.

— Σὲ ἐνόησε τέλος πάντων ἡ φίλη σου, εἶπεν ὁ Γάλλος, ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τῆς Κάρμεν.

Αὕτη δὲ ἀτενίσασα αὐτὸν ὀλίγον σιωπηλῶς ἐψιθύρισεν·

— Εἶμαι τρελλή! ἀγαπητέ μου. Εἶμαι ζηλότυπος, πολὺ ζηλότυπος· ὅταν πρὸ ὀλίγου ἐπεριποιεῖσο τὴν Μανουελίταν ἐνόμισα ὅτι ἀποθνήσκω.

— Τί λέγεις, φιλτάτη μου; ἀπεκρίθη ὁ ζουάβος· ὅταν μία κυρία σὲ ἐρωτᾷ, εἶναι τοὐλάχιστον εὐγενὲς ν' ἀπαντήσῃς, καὶ μάλιστα ὅταν ἦναι φίλη ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷς.

— Καὶ διατί;

— Διότι δὲν ἐπεθύμουσα νὰ κατακρίνῃ τὴν ἐκλογήν σου καὶ νὰ σὲ ὁμιλήσῃ ἐναντίον μου.

Ἡ δὲ Κάρμεν ἀνυψώσασα ὀλίγον τοὺς ὤμους εἶπε·

— Τόρα πλέον ἀφ' οὗ σὲ ἀγαπῶ, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἂν μὲ ὁμιλήσῃ ἐναντίον σου, ἐγὼ δὲν θὰ σὲ ἀγαπήσω ὀλιγώτερον. Ἄκουσε· σεῖς οἱ Γάλλοι, μὲ ὅ-

λην τὴν εὐγένειαν καὶ τοὺς τρόπους σας, δὲν ἠξεύρετε νὰ ἀγαπᾶτε.

— Οἱ Μεξικανοὶ σύζυγοι σᾶς τὰ λέγουν αὐτά; εἶπεν ὁ Λαμβέρτος γελῶν.

— Πῶς, οἱ σύζυγοι; ἐψιθύρισεν ἡ Κάρμεν λαβοῦσα τὸ σοβαρόν της ἦθος.

Ὁ δὲ Λαμβέρτος διὰ λέξεων τρυφερῶν καὶ περιπαθῶν, τὰς ὁποίας εὕρισκεν ἄνευ κόπου διότι τὴν ἠγάπα ἀληθῶς, τὴν ἔπεισε περὶ τῆς ἀγάπης του.

— Ἂν τολμᾷς, ἐπρόσθεσεν ἐπὶ τέλους, εἰπὲ ἀκόμη ὅτι οἱ Γάλλοι δὲν ἠξεύρουν ν' ἀγαπήσουν.

Ἡ δὲ Κάρμεν ἀπεκρίθη σιγαλά·

— Ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις εἰς ὅλα.

Εὐτυχὴς καὶ καθησυχάσασα ᾐσθάνθη τύψιν συνειδήσεως διὰ τὴν ἀδικίαν της πρὸς τὴν Μανουελίταν. Ὅθεν δραμοῦσα πρὸς τὴν φίλην της τὴν ἐνηγκαλίσθη, καὶ καταφιλοῦσα αὐτὴν εἶπεν·

— Ἂν ἤξευρες πόσον μὲ ἀγαπᾷ καὶ πόσον εὐτυχὴς εἶμαι!

Ἡ δὲ Μανουελίτα ἔδειξε πολλὴν ψυχρότητα. Ἂν καὶ ἐπροσπάθει νὰ ἐκφράσῃ εἰς τὴν Κάρμεν πόσον συνῃσθάνετο τὴν εὐτυχίαν της, χρεωστοῦμεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ συμπάθειά της δὲν ἐξεφράζετο πολλὰ ἐνθέρμως. Ἀποχαιρετίσασα δὲ τὸν Λαμβέρτον, τὸν ὁποῖον ἐμέμφετο ὀλίγον διότι ἦτο τόσον ἀφωσιωμένος εἰς τὴν Κάρμεν, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς φίλης της.

Ἀφοῦ ἡ Μανουελίτα ἐγνώρισε τὸν Λαμβέρτον, ἡ Κάρμεν τῇ ὡμίλει πάντοτε περὶ αὐτοῦ. Εἴπομεν ἤδη ὅτι ἡ Μανουελίτα ἦτον φιλάρεσκος· ἀλλ' εἶναι αληθὲς ὅτι πολλαὶ νέαι θὰ ἐνέδιδον εἰς τὴν αὐτὴν ἀδυναμίαν, καὶ θὰ ᾐσθάνοντο καθ' ἑκάστην περισσοτέραν συμπάθειαν διὰ τὸν τραυματίαν, περὶ τοῦ ὁποίου ἀδιακόπως θὰ ταῖς ὡμίλουν. Καὶ μὲν δὲν τὸ ἀπεδείκνυεν, ἀλλὰ καὶ ἡ προσποίησις αὐτὴ ἦτο μαρτυρία τοῦ ἀτόπου αἰσθήματός της. Οὖσα ἤδη ζηλότυπος πρὸς τὴν Κάρμεν, κατήντησεν ἐπὶ τέλους νὰ αἰσθάνεται κατὰ τῆς φίλης της μῖσος γυναικεῖον τοσούτῳ μᾶλλον βαθὺ καὶ σφοδρὸν, ὅσῳ δὲν εἶναι δίκαιον.

Ἂν καὶ ἐπροσποιεῖτο ὅτι συνώδευε μετὰ δυσαρεσκείας τὴν Κάρμεν, κατώρθωνεν ὅμως ἐπιτηδείως νὰ πηγαίνῃ πάντοτε μετ' αὐτῆς. Ὅτε δὲ ἡ Κάρμεν ἀνεχώρει μόνη, ἡ Μανουελίτα τοσοῦτον ὠργίζετο, ὥστε δὶς ἢ τρὶς παρ' ὀλίγον αἱ ἀπαντήσεις της νὰ μάθωσιν εἰς τὸν δὸν Χριστοβὰλ τὴν ἀλήθειαν. Ἐξ ἄλλου μέρους, ὅτε συνώδευε τὴν Κάρμεν καὶ ἔβλεπε πόσον περιπαθῶς τὴν ἐπεριποιεῖτο ὁ Λαμβέρτος, ᾐσθάνετο φρικτὴν διάθεσιν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ σπήλαιον καὶ νὰ φωνάξῃ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον θὰ ἔβλεπε, διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν Γάλλον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀντιζήλου της.

Καὶ ἡ Κάρμεν ὅμως ἔκλαιεν ὀλίγον· διότι ἅμα ὁ Λαμβέρτος ἐγίνετο ζωηρότερος ὁμιλῶν μετὰ τῆς Μανουελίτας, ἅμα οἱ ὀφθαλμοί των συνηντῶντο, ἅμα ἐνόμιζεν ὅτι ἐλησμονήθη μίαν στιγμὴν, ἡ ζηλοτυπία της ἐξήπτετο καὶ λαμβάνουσα τὴν χεῖρα τοῦ Λαμβέρτου τῷ ὡμίλει σιγαλὰ, τὸν ἐβίαζε νὰ τὴν ἀτενίσῃ καὶ τέλος εὕρισκε τρόπον νὰ ἀνενθυμίσῃ εἰς τὴν Μανουελίταν ὅτι ὁ ζουάβος ἀνῆκεν ὅλος εἰς αὐτήν. Ὁ δὲ Γάλλος ἐγέλα τότε ὑψώνων ἐλαφρῶς τοὺς ὤμους· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Καρμενσίτα ἐπὶ τέλους ἐγέλα διὰ τὴν ζηλοτυπίαν της καὶ ἐφίλει τὴν Μανουελίταν, ὡς ἂν τῇ ἐζήτει συγχώρησιν. Καὶ ἐμειδία μὲν καὶ ἡ Μανουελίτα, ᾐσθάνετο ὅμως ἐνδομύχως πολλὴν ὀργὴν, καὶ δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν νὰ ἐκδικηθῇ.

Ἐπειδὴ ἡ κατοικία τοῦ δὸν Φιλίππου ἔκειτο εἰς τὸν δρόμον τῶν Γάλλων τὸν μεταξὺ Βέρα Κρούζ, καὶ Ὀριζάβα, δὲν ἐτόλμα διὰ τὴν δυστυχίαν τῆς Κάρμεν, νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τῆς ἐγγονῆς του, καὶ ἕνεκα τούτου διήρκει περισσότερον ἡ διατριβή του εἰς τοῦ Βαλδόζα. Ὁ δὲ δὸν Χριστοβὰλ, ἂν καὶ δὲν εἶχε μεγάλην κατάστασιν, ἦτον ὅμως πολλὰ φιλόξενος· πλὴν τούτου ἡ συντροφία τοῦ ἀρχαίου πολεμιστοῦ τῷ ἦτο πολύτιμος, ἀπόντος μάλιστα τοῦ Ἐστεβάν. Πρὸ πολλοῦ ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἐστερεῖτο εἰδήσεων τοῦ υἱοῦ του, καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια ἀνησύχει πολὺ, καθόσον μάλιστα ὁ Κύριλλος εἶχε γράψει, ὅτι πρὸ ἑνὸς μηνὸς δεν εἶχε μάθει τίποτε περὶ τοῦ μέλλοντος γυναικαδέλφου του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριλλος ὑπέσχετο νὰ ἐπιστρέψῃ ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χριστοβὰλ., τὸν ἐπερίμεναν μετὰ μεγίστης ἀνυπομονησίας.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι τὸν *ἐπερίμεναν* δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἡ Κάρμεν δὲν κατεριθμεῖτο μετὰ τῶν ἄλλων· διότι ἡ ταλαίπωρος μετὰ φρίκης ἐσυλλογίζετο τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ μνηστῆρός της.

Δὲν εἶχεν ὅμως τὴν παραμικροτέραν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀποφάσεώς της· διότι ὅταν Μεξικανή τις δώσῃ τὴν καρδίαν της, σπανίως· δὲν θυσιάζει τὰ πάντα δι' ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ.

Ἂν καὶ ἠγάπα πολὺ τὸν πατέρα της, ἦτον ὅμως ἀποφασισμένη ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Λαμβέρτον, ἅμα οὗτος ᾐσθάνετο ἑαυτὸν ὑγιῆ διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του.

Ἡμέραν τινα ἐλθοῦσα μόνη εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Μουέρτης, εὗρε τὸν Λαμβέρτον κρύπτοντα εἰς τὸν στρατιωτικόν του σάκκον χαρτοφυλάκιον. Ἔχουσα δὲ τὴν συνήθη τῶν γυναικῶν περιέργειαν, αἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ γνωρίζωσιν ὅλα ὅσα ἀφορῶσιν ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀγαπῶσιν, ἐπλησίασε καὶ ἠθέλησε νὰ τὸ ἁρπάσῃ. Ἀλλ' ὁ ζουάβος, θέλων νὰ πειράξῃ την ὡραίαν καὶ σοβαρὰν Μεξικανὴν, ἐπροσποιήθη ὅτι τὸ ἔκρυπτε μετὰ ταχύτητος. Ἡ νέα τὸν ἠτένισε μὲ ἀπορίαν, καὶ νομίσασα ὅτι τὸ ἔκαμε σπουδαίως ἀνεστέναξε βαθέως καὶ τὸ πρόσωπόν της ἐσκυθρώπασε.

— Τρελλή! εἶπε γελῶν ὁ Λαμβέρτος· πάρε το.

Καὶ τῇ ἐνεχείρισε τὸ χαρτοφυλάκιον. Ἐκείνη δὲ, εὐχαριστήσασα αὐτὸν διὰ φλογεροῦ βλέμματος, ἤρχισε νὰ τὸ φυλλολογῇ, καὶ μετ' ὀλίγον εὗρηκε φωτογραφίαν παριστάνουσαν νέαν δέκα ὀκτὼ ἕως εἴκοσιν ἐτῶν.

— Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀῤῥαβωνιστική μου, εἶπεν ἀδιαφόρως ὁ Γάλλος.

Ἡ Κάρμεν ὠχρίασε καὶ οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοί της ἠτένισαν μὲ τοιαύτην ἔκφρασιν τοὺς τοῦ Λαμβέρτου, ὥστε οὗτος συνενικήθη καὶ ἐναγκαλισθεὶς τὴν τρέμουσαν νέαν εἶπε·

— Παιδί! εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς ἀδελφῆς μου· ἰδὲ πόσον μὲ ὁμοιάζει. Δὲν εἶχα καὶ δὲν θὰ ἔχω ποτὲ ἄλλην ἀῤῥαβωνιστικὴν ἀπὸ σὲ, ἀγαπητή μου Καρμενσίτα· ἀστειευόμην.

Ἐκείνη δὲ σείσασα τὴν κεφαλὴν, ἔῤῥιψεν ἐπάνω του τοὺς ὡραίους της ὀφθαλμοὺς, δακρυσμένους ἀκόμη, καὶ εἶπε·

— Διὰ τοιαῦτα πράγματα νὰ μὴν ἀστειεύεσαι ποτέ· διότι κύτταξε τί συμβαίνει.

Καὶ βαλοῦσα τὴν χεῖρα τοῦ Λαμβέρτου εἰς τὴν καρδίαν της, ἔδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἔπαλλε μὲ ἄπειρον ὁρμήν. Οὗτος δὲ ταραχθεὶς ἐγονάτισε καὶ τὴν ἐζήτει συγχώρησιν· ἡ δὲ Κάρμεν μειδιῶσα τὸν ἀνεσήκωσε καὶ εἶπε·

— Τώρα εὐχαριστοῦμαι, διότι ἐπείσθης πόσον σὲ ἀγαπῶ.

Ἀφ' οὗ δὲ καθησύχασεν, ἤρχισεν ἐκ νέου νὰ φυλλολογῇ τὸ χαρτοφυλάκιον.

— Τί εἶναι αὐτὸ τὸ νομισματόσημον; ἠρώτησε δείξασα χρυσοῦν Μεξικανικὸν ἀριστεῖον.

— Αὐτὸ, ἀπεκρίθη ὁ Λαμβέρτος, τὸ ηὗρα ἐπάνω εἰς ἕνα Μεξικανὸν τὸν ὁποῖον ἐφόνευσα.

— Πῶς;

— Ἐπηγαίναμεν ἀπὸ τὸ Ὀριζάβα ἐναντίον ἀποσπάσματος ἐρχομένου ἀπὸ Βέρα Κρούζ. Ἐπροχώρουν ἐκ τῶν πρώτων μὲ ἄλλους ζουάβους τοῦ λόχου μου. Εἰς τὸ χωρίον ἦσαν καμμία ἑκατοστὴ στρατιῶταί σας, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐπερίμεναν καὶ μᾶς ἐπυροβόλησαν ἀπὸ ὅλας τὰς οἰκίας. Τότε ἠναγκάσθημεν νὰ κάμωμεν ἔφοδον. Ἐγὼ ἔφθασα πρῶτος εἰς ἕνα μεγάλον θάλαμον ὅπου ἦσαν τρεῖς Μεξικανοὶ, δύο ὀρθοὶ καὶ ὁ τρίτος καθήμενος. Ὁ ἕνας μὲ ἐσημάδευσε μὲ τὸ τουφέκι του, ἐγὼ δὲ ὥρμησα ἀμέσως ἐπάνω του καὶ ἔμπηξα τὴν λόγχην μου εἰς τὸ στῆθός του. Ὁ ἄλλος, ἂν καὶ πληγωμένος, εἶχε μόνον τὸ ξίφος του· καὶ ὅμως ἐπέπεσε γενναίως ἐπάνω μου.

Ἐντοσούτῳ ἤκουσα τοὺς ζουάβους ἀναβαίνοντας· καὶ ἐπειδὴ ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας, οἱ σύντροφοί μου ἦσαν μανιώδεις καὶ θὰ ἐφόνευον βεβαίως τὸν γενναῖον Μεξικανόν.

— Φύγε εὐθὺς, εἶπα εἰς αὐτὸν χαμηλώσας τὸ πυροβόλον μου καὶ δακτυλοδεικτήσας παράθυρον πρὸς τὸν κῆπον. Κατ' ἀρχὰς ἐδίσταζεν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ θόρυβος τῶν ἀναβαινόντων τὸν κατέπεισεν.

— Εὐχαριστῶ, ζουάβε, μὲ εἶπε, καὶ ἐπήδησε κάτω, ἐνῷ ἐμπόδιζα τοὺς συντρόφους μου θέλοντας νὰ τρέξουν κατόπιν του.

— Καὶ οἱ δύο ἄλλοι; ἠρώτησεν ἡ Κάρμεν.

— Ὤ! οἱ δύο ἄλλοι! . . . ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐσούβλιστα ἀπέθανε, καὶ καλά. Ἐπάνω του ηὗρα αὐτὸ τὸ νομισματόσημον. Ὁ δὲ τρίτος τὸν ὁποῖον ἐνομίζαμεν ὁμοίως σκοτωμένον, ἔζη ἀκόμη καὶ ἔπασχε χωρὶς νὰ παραπονῆται οὔτε νὰ ζητῇ τίποτε. Ἕνας σύντροφός μου, τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφὸς εἶχε φονευθεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἦτον τόσον θυμωμένος ὥστε ἤθελε νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἦτον ὅμως κρίμα, διότι ἦτον ὡραῖος νέος καὶ εἶχε τὸ βλέμμα ὑπερήφανον καὶ τολμηρόν· ἐστάθηκα εἰς τὴν μέσην, καὶ ἐπειδὴ ὁ σύντροφός μου ἐπέμενεν ἔδωκα καὶ ἐπῆρα μερικαῖς σπαθιαῖς. Αὐτὸς μ' ἐπλήγωσεν ὀλίγον εἰς τὸ χέρι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν πλάτην. Ἔπειτα μᾶς ἔκαμαν καὶ ἐφιλήθημεν καὶ ἐλησμονήθησαν ὅλα. Ὅταν τὸν μετέφεραν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐνῷ συγχρόνως μετέφεραν καὶ τὸν Μεξικανόν μου, ἐσύστησα τοῦτον εἰς ἐκεῖνον· τὸν ἐσύστησα δὲ καὶ εἰς τὸν χειροῦργον ὁ ὁποῖος εἶναι συντοπίτης μου. Αὐτοὶ ὑπῆγαν εἰς Ὀριζάβα καὶ ἐγὼ ἠκολούθησα τὸν δρόμον μου διὰ νὰ ἔλθω νὰ πληγωθῶ ἐδῶ κοντὰ, καὶ νὰ γίνω θεότρελλος διὰ τὴν ὡραιοτέραν καὶ καλλιτέραν τῶν γυναικῶν τῆς Μεξικῆς.

— Εἶσαι ἀνδρεῖος καὶ γενναῖος, εἶπεν ἡ Καρμενσίτα· ἰδοὺ ἕνα φίλημα διότι ἔσωσες τὸν πρῶτον, ἰδοὺ καὶ ἄλλο διότι ἔσωσες καὶ τὸν δεύτερον.

— Πόσον λυποῦμαι τώρα ὅτι δὲν ἔσωσα ὁλόκληρον σύνταγμα! ἀνέκραξεν ὁ Λαμβέρτος... Θ' ἀναχωρήσῃς ἀπὸ τώρα; ἠρώτησεν ἰδὼν τὴν Κάρμεν ἀνασηκωθεῖσαν.

— Ναὶ, βιάζομαι νὰ ἐπιστρέψω.

— Μήπως ὑπωπτεύθη τίποτε ὁ πατήρ σου;

— Ἴσως, διότι σήμερον ὅταν ἀνέβαινα εἰς τὸ ἄλογόν μου μ' ἐκύτταξε μὲ ἀλλόκοτον ἦθος. Πλὴν τούτου ἔχω προαίσθημα τὸ ὁποῖον μὲ λυπεῖ πολύ.

Πρὶν δὲ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ σπήλαιον παρετήρησε καλῶς τὰ πέριξ, καὶ εἶδε μακρὰν ἱππεῖς οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο τρέχοντες· πρῶτος δὲ ἦτον ὁ πατήρ της.

Ὁ πατήρ μου, ἀνέκραξε, φαίνεται, ὅτι διευθύνεται ἐδῶ.... ναί.... ναί... σιωπή! σιωπή, Πιστὲ, ἐψιθύρισε θλίψασα μὲ τὰς δύο της χεῖρας τοὺς ῥώθωνας τοῦ ἵππου της, ὁ ὁποῖος προῃσθάνετο ἤδη τοὺς συντρόφους του.

Μετ' ὀλίγον ἐπείσθη ὅτι ὁ δὸν Χριστοβὰλ διευθύνετο τωόντι πρὸς τὸ σπήλαιον. Ἐνίοτε ἐστέκετο

καὶ ἄφινε τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου· οὗτος δὲ ἔσειε τὴν κεφαλὴν καὶ ὠσφραίνετο τὸν ἀέρα· μετὰ ταῦτα χρεμετίζων περιχαρῶς ἠκολούθει τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον εἶχε πατήσει ὁ σύντροφός του.

— Πρέπει, εἶπε τρέμουσα ἡ Κάρμεν πρὸς τὸν Γάλλον, νὰ κρυφθῇς εἰς τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου.

—Νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἔρχεται ἐδῶ ὁ πατήρ σου;

— Εἶμαι βεβαία· τὸ ἄλογόν του ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τοῦ ἐδικοῦ μου· εἴμεθα χαμένοι. Ἂς ἤξευρα ποῖος μᾶς ἐπρόδωκε. Πῶς νὰ σὲ σώσω; Ὁ πατήρ μου ἐντοσούτῳ μὲ φαίνεται ἀναποφάσιστος . . . ἀφίνει καὶ τὸν ὁδηγεῖ τὸ ἄλογόν του . . . Ἂν ἦτον βέβαιος ὅτι θὰ μ' εὕρῃ ἐδῶ, θὰ ἤρχετο κατ' εὐθεῖαν . . . . Τίς ἠξεύρει; ἴσως ζητεῖ ἐμὲ μόνην. Ἀλλὰ πῶς νὰ δικαιολογήσω τὸν ἐρχομόν μου ἐδῶ; Ἄκουσε, ἠξεύρεις ποῦ εἶναι τὸ κρυφὸν μέρος τὸ ὁποῖον σὲ ἔδειξα. Πήγαινε νὰ κρυφθῇς ἐκεῖ ἀμέσως· ἐγὼ δὲ θὰ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα μου. Σὲ ἀγαπῶ μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν, ὑγίαινε, φίλε μου!

Εἶπε καὶ ἀνέβη εἰς τὸν ἵππον της. Ὠφεληθεῖσα δὲ ἀπὸ μικρὰν εὐκαιρίαν καθ' ἣν ὁ πατήρ της καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐπρόσεχον ἀλλοῦ, ἐξῆλθε τρέχουσα ἀπὸ τὸ σπήλαιον καὶ διευθύνθη πρὸς αὐτούς.

— Πόθεν ἔρχεσαι καὶ τί ἔκαμνες εἰς τὸ σπήλαιον; ἠρώτησεν ὁ δὸν Χριστοβάλ.

— Ἐπήγαινα εἰς τὸν περίπατον, ἀπεκρίθη· καθ' ὁδὸν ἀπήντησα τινὰς κλέπτας οἱ ὁποῖοι μὲ κατεδίωξαν, ἐγὼ δὲ ἔτρεξα εἰς τὴν οἰκίαν μας. Ἐπειδὴ δὲ ἔφραξαν τὸν δρόμον μου, κατώρθωσα καὶ κατέφυγα εἰς τὸ σπήλαιον.

Εἰς τοὺς περισσοτέρους τόπους, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Μεξικὴν, εἶναι δύσκολον νὰ γίνῃ πόλεμος χωρὶς νὰ ἀναμιχθῶσι καὶ τυχοδιῶκται διὰ νὰ κλέψωσι. Δὲν ἦτο λοιπὸν ἀπίθανος ἡ ἐφεύρεσις τῆς Κάρμεν· ὁ δὲ δὸν Χριστοβὰλ τόσον εὐκολώτερον ἐπίστευσεν αὐτὴν, ὅσον συνείθιζε νὰ ἐμπιστεύεται εἰς τὴν κόρην του ἂν καὶ αἰωνίως τὴν ἐμάλλονεν. Ἄλλως τε τὴν ὥραν ἐκείνην κατείχετο ἀπὸ λογισμὸν, τὸν ὁποῖον ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὴν Κάρμεν. Ἡ δόνα Ἑλένη, θεία καὶ ἀνάδοχος τῆς Κάρμεν, ἥτις τὴν ἐχρησίμευσε καὶ ἀντὶ μητρὸς μετὰ τὸν θάνατον τῆς δόνας Βαλδόζας, εἶχεν ἀσθενήσει βαρέως. Εἶχον δὲ στείλει τρεῖς ἱππεῖς εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χριστοβὰλ μὲ γράμμα πρὸς τὴν Κάρμεν, τὸ ὁποῖον τὴν παρεκάλει νὰ δράμῃ εἰς τὴν πάσχουσαν. Καθ' ἃ τῇ εἶπον οἱ ἀπεσταλμένοι, ἡ Κάρμεν ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσῃ εὐθὺς, ἂν ἤθελε νὰ προφθάσῃ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν τῆς ἀναδόχου της.

Πρὸ τριῶν μηνῶν ἡ Κάρμεν εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰ πάντα ἄνευ οὐδενὸς δισταγμοῦ, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν γραῖαν θείαν της· ἀλλ' ἀπὸ τότε νέον αἴσθημα, τὸ σφοδρότερον πάντων, εἶχε κυριεύσει τὴν ψυχήν της.

— Ν' ἀφήσω τὸν Λαμβέρτον! εἶπε καθ' ἑαυτὴν μετ' ἀπελπισίας.

Αἰσθανομένη ἀληθῆ τύψιν συνειδήσεως διὰ τὸν δισταγμόν της, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ, καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ εὐθὺς, ὅπως τὴν διέταξεν ὁ πατήρ της, ὅς τις ἠγάπα τὴν γυναικαδέλφην του ὅσον ἡ φίλαυτος φύσις του τῷ ἐσυγχώρει· πλὴν τούτου πολὺ ἐνδιεφέρετο εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς ἀγαθῆς γραίας, ἥτις δὲν εἶχε μὲν τέκνα, εἶχεν ὅμως κτήματα. Αὐτὴ εἶχε συντελέσει κατα μέγα μέρος εἰς τὸν γάμον τῆς Καρμενσίτας μὲ τὸν Κύριλλον, ὅστις ἦτον ἀνεψιός της ὄχι ὅμως καὶ τοῦ Χριστοβὰλ συγγενής. Ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ κατάστασις τῆς δόνας Ἑλένης θὰ περιήρχετο εἰς τὸν μέλλοντα σύζυγον, καὶ ὁ δὸν Χριστοβὰλ δὲν ἤθελε νὰ τὴν χάσῃ. Διὰ τοῦτο μόλις ἀφῆκεν εἰς τὴν κόρην του ἀρκετὸν καιρὸν διὰ νὰ ἑτοιμασθῇ. Αἱ παρακλήσεις τῆς Κάρμεν ν' ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπαύριον, κατώρθωσαν μόνον νὰ ἐξυπνίσωσι τὰς ὑποψίας του, καὶ διὰ τοῦτο δὲν τὴν ἀφῆκεν οὔτε στιγμὴν ἐλευθέραν.

Μόλις ἐδυνήθη ἡ ταλαίπωρος νὰ γράψῃ ὀλίγας λέξεις εἰς τὸν Λαμβέρτον καὶ νὰ τὰς δώσῃ εἰς τὴν Μανουελίταν, κλαίουσα καὶ παρακαλοῦσα αὐτὴν νὰ προσέχῃ τὸν προσφιλῆ πληγωμένον. Ἠθέλησε νὰ ἀνανεώσῃ ἐνώπιον τῆς Παναγίας τὸν ὅρκον ὅστις καθησύχαζε τὴν ζηλοτυπίαν της· ἀλλ' ἡ Μανουελίτα κατώρθωσε νὰ τὸν ἀργοπορήσῃ τόσον, ὥστε ὅταν ἔφθασεν ὁ δὸν Χριστοβὰλ πλήρης ἀνυπομονησίας, δὲν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιορκήσῃ καὶ πάλιν.

Καὶ ἀληθῶς θὰ ἐπιώρκει διότι ἐσκέπτετο ἤδη, ἀπούσης τῆς Κάρμεν, νὰ τῇ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ ξένου.

Ὁ πάππος της εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν δὸν Χριστοβὰλ νὰ ἐπιτηρῇ τὰς ἐργασίας τῆς ἐξοχῆς μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του, ὥστε ἡ Μανουελίτα εἶχεν ὅλην της τὴν ἐλευθερίαν· τὴν ἐπαύριον τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Κάρμεν ἔτρεξεν εἰς τὸ σπήλαιον.

— Ἐπεθύμουν νὰ ἤξευρα τί γράφει ἡ Κάρμεν εἰς τὸν Λαμβέρτον, ἐψιθύρισεν ἡ Μανουελίτα. Ἂν ὑπώπτευα ὅτι τὸν γράφει κακόν τι ἐναντίον μου! . . .

Πρὶν δὲ βεβαιωθῇ περὶ τούτου ἐγύρισε καὶ ἐξαναγύρισε τόσον καλὰ τὸ γράμμα, ὥστε κατώρθωσε νὰ τὸ ἀνοίξῃ καὶ πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ σπήλαιον τὸ εἶχεν ἤδη ἀναγνώσει. Εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν εἶχεν ἄδικον νὰ ὑποπτευθῇ ὅτι ἡ Κάρμεν θὰ ἔγραφεν εἰς τὸν Λαμβέρτον, νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῆς φίλης της· διότι ἡ ἐπιστολὴ τῆς Κάρμεν ἐδείκνυεν ὀλίγην ἀνησυχίαν ὡς πρὸς τὴν Μανουελίταν, καὶ παρεκάλει τὸν νέον Γάλλον νὰ μὴ φαίνεται ὑπὲρ τὸ δέον φιλόφρων πρὸς τὴν ἐγγονὴν τοῦ δὸν Φιλίππου, *ἥτις ἦτο πολλὰ φιλάρεσκος, καὶ βεβαίως δὲν θὰ τὸν ἠγάπα τόσον ὅσον ἡ ταλαίπωρος Κάρμεν.*

Ἡ φράσις αὕτη παρώργισε τὴν Μανουελίταν, καὶ τῇ ἐφάνη ὅτι ἦτον ἀρκετὴ δικαιολογία πάσης ἐκδικήσεως ἐκ μέρους της.

— Ἆ! εἶμαι φιλάρεσκος! ἐψιθύρισε, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀγαπήσω! Οὕτω μὲ ἀνταμείβει διὰ τὴν καλλοσύνην καὶ τὴν αὐταπάρνησίν μου!...

Ἀφ' οὗ δὲ ἔπεισεν ἑαυτὴν ὅτι ἡ Κάρμεν εἶχεν ὅλας τὰς δυνατὰς ἐλλείψεις, ἔσχισε τὴν ἐπιστολὴν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον. Διῆλθε τὸν Ῥουβίκωνα, διότι εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Κάρμεν καὶ ἴσως πρὸ αὐτῆς, ἡ ἀνάληψις τῆς ἐπιστολῆς θὰ ἐπέφερεν ἐξηγήσεις, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ ἡ Μανουελίτα.

Ἀλλὰ δικαίως λέγεται ὅτι τὸ πρῶτον μόνον βῆμα εἶναι δύσκολον, καὶ ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μᾶς ὁδηγεῖ εἰς ἄλλα κακά.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Μανουελίτα ἤρχισε σειρὰν ψευμάτων, τὰ ὁποῖα ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀρνηθῇ μετὰ ταῦτα, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ὡμολόγει τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πρῶτον εἶπεν εἰς τὸν Λαμβέρτον ὅτι ἡ Κάρμεν ἀνεχώρησε χωρὶς νὰ τῷ γράψῃ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἤθελε νὰ τὸ πιστεύσῃ, τῷ εἶπεν ὅτι ἡ φίλη της θὰ ἔλλειπε ὀλίγας ἡμέρας μόνον, καὶ ὡμίλησε περὶ τῆς ἀσθενείας τῆς δόνας Ἑλένης ὡς περὶ μικρᾶς κακοδιαθεσίας, ἥτις ἠνάγκασε τὴν Κάρμεν εἰς τὸ ταξείδιον τοῦτο.

Ἐξ ἄλλου δὲ μέρους, ὡμίλει συχνὰ διὰ τὴν συγγένειαν τοῦ Κυρίλλου Ματορὰλ, τοῦ ἀῤῥαβωνιστικοῦ τῆς Κάρμεν, ὡς καὶ διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς καλῆς γραίας, διὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ τῆς ἀνεψιᾶς της.

Ὁ Λαμβέρτος μεγάλως ἐλυπήθη διὰ τὴν σιωπὴν τῆς Κάρμεν· δὲν ἐδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι δὲν εὗρε καιρὸν νὰ τῷ γράψῃ δύο λέξεις. Ἀλλ' εἶχε τοσαύτην ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτὴν, ὥστε οἱ ἐπιτήδειοι καὶ ἐπίβουλοι λόγοι τὴν Μανουελίτας δὲν τῷ ἐνέπνευσαν ὅλην τὴν ζηλοτυπίαν τὴν ὁποίαν ἐκείνη ἤλπιζεν.

Ἡ Μανουελίτα ὅμως ἐξηκολούθει μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς καὶ δεξιότητος τὸ διπλοῦν ἔργον της, τὸ νὰ ἀρέσῃ δηλαδὴ εἰς τὸν Λαμβέρτον, καὶ νὰ τὸν κατορθώσῃ νὰ πιστεύσῃ τὴν ἀπιστίαν τῆς Κάρμεν.

Ἦτο νέα, εὔμορφος καὶ ἐπεθύμει νὰ ἀρέσῃ. Ἐπεριποιεῖτο μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὸν τραυματίαν, καὶ οὗτος ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον εὐγνώμων, ὅσον ἐπίστευε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἐχρεώστει τὰ πάντα εἰς τὴν φιλίαν μόνην. Ἐκ τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν τῆς ἡμέρας τὰς δέκα ἐπέρα κοιμώμενος, καὶ τὰς περισσοτέρας ἄλλας ἐβαρύνετο τρομερά. Ἐννοεῖται λοιπὸν εὐκόλως πόσον εὐχαριστεῖτο ὅτε ἔφθανεν ἡ Μεξικανή.

Ναὶ μὲν ἦτο τίμιος νέος καὶ ἠγάπα εἰλικρινῶς τὴν Κάρμεν, δὲν ἦτο ὅμως ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν ἐκείνων φύσεων, αἵτινες ἐννοοῦσι τὴν πίστιν ὅπως αἱ πλεῖσται τῶν γυναικῶν, αἵτινες θεωροῦσιν ἔγκλημα καὶ ἓν μόνον βλέμμα καὶ ἕνα μόνον λογισμὸν ἀποτεινόμενον εἰς ἄλλον παρὰ τὸν ἀγαπώμενον. Ἔβλεπεν ὅτι ἡ Μανουελίτα εὐχαριστεῖτο μένουσα πλησίον του, καὶ κολακευόμενος ὅτι ἐπέσυρε τὴν συμπάθειαν τῆς ὡραίας ταύτης νέας, ἐδείκνυεν ἐρασμίαν συμπεριφορὰν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς μὲν ἐξελάμβανεν ὡς ἁπλῆν εὐγένειαν, ἡ Κάρμεν ὅμως ἤθελε θεωρήσει μὲ βλέμμα ἧττον συγκαταβατικόν.

Ἐνίοτε, καί τοι πολλὴν ἐμπιστοσύνην ἔχων πρὸς τὴν Κάρμεν, ἐταράττετο ἀπὸ τὰ δυσάρεστα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐφρόντιζεν ἡ Μανουελίτα νὰ καταδεικνύῃ, ἐνῷ ἐφαίνετο ὅτι ὑπερασπίζετο τὴν φίλην της. Ἐκυριεύετο ἀπὸ ζηλοτυπίαν καὶ ὀργὴν, καὶ διὰ τοῦτο ἐφέρετο τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐρωτικῶς πρὸς τὴν Μανουελίταν· ἂν καὶ μετὰ ταῦτα, ἐπανερχομένης τῆς ἀταραξίας του, μετενόει ὅτι ἐφέρθη οὕτω πως χωρὶς νὰ ἔχῃ δείγματα ἀπιστίας τῆς Κάρμεν. Ἀλλ' ἀτυχῶς περίστασίς τις ἐπελθοῦσα ἔδωκε πολλὴν βαρύτητα εἰς τοὺς ἐπιβούλους λόγους τῆς Μανουελίτας.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΔΥΟ ΗΜΕΡΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

Ὑπὸ φίλου προσκληθεὶς κτηματίου, ἀπεφάσισα νὰ καταλίπω τὴν τεττιγώδη πολιτικὴν τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος, ἵν' ἀναψύξω τὰς ὑπὸ κονιορτοῦ, καύσωνος καὶ ἐν τῷ πλήθει ἐρημίας ἀπεξηραμμένας καὶ τετριμμένας καὶ σχεδὸν διεῤῥωγυίας ἰδέας μου, ἀπαλλαχθῶ δὲ, ἐπὶ μίαν τοὐλάχιστον ἡμέραν, τοῦ ἀπαύστου βόμβου τῶν ἐν τῷ ἄστει ἱερεμιάδων καὶ εὐεργετήσω ἄλλως τὰ ταλαίπωρα τῶν ὤτων μου τύμπανα, ἀφ' οὗ ἀδύνατον νὰ χαλαρώσῃ τις τὰς χορδὰς τοῦ κακοήχου ὀργάνου τῶν ἡμετέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν.

Καὶ τοῦ μὲν φίλου κονιορτοῦ μόνον εἰς τὸν δικαίως τὴν τοῦ *ψυχικοῦ* ἐπωνυμίαν φέροντα σταθμὸν ἀπηλλάγημεν, τοῦ δὲ καύσωνος ἐν Ἀμαρουσίῳ, ἀπὸ δὲ τῆς πολυανθρώπου ἐρημίας εἰς τὴν ἀληθῆ εὐθὺς ἅμα παραλλάξαντες τὰ Ἀνάκτορα μετεπέσαμεν. Ἀλλὰ τῶν πολιτικῶν ὁμιλιῶν πότε ἠλευθερώθημεν; — Ἡ ἀδιάκοπος ὑποψία μήπως ἐμπέσωμεν εἰς χεῖρας λῃστῶν, καὶ *οἰκείων* μάλιστα, ἀνεξίτηλον παρεῖχεν ἡμῖν καὶ φοβερὸν τὸ φάντασμα ἀνδρὸς διὰ λῃστρικῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὸν πολιτικὸν βίον εἰσελάσαντος, ἐν τῇ μονῇ τῶν *Ἀσωμάτων* τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν *σωματώσαντος*, καὶ ἀνέξαινε τὰ αἱμοῤῥαγῆ καὶ

μήπω συνουλωθέντα ἠθικὰ ἕλκη, τὰ ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν συσσωρευθέντα. Καὶ εἰς Ἀμαρούσιον δὲ καὶ εἰς Κηφισιὰν ἐλθόντας τοῦτο πρῶτον ἠρώτησαν ἡμᾶς, πῶς ἔχουσι τὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἂν ἦναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ κατασκηνώσωσιν ἐπὶ τοῦ Πεντελικοῦ, οἱ δὲ Γάλλοι παρὰ τὸν Δαφναῖον Ἀπόλλωνα, ὅπου κεῖνται οἱ συμπολῖται αὐτῶν δοῦκες τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ εἰς ταύτας μὲν τὰς ἐρωτήσεις δύσκολον βεβαίως ἦτο εἰς ἄνθρωπον μὴ διπλωμάτην νὰ ἀπαντήσῃ· οὐδὲν δὲ παράδοξον ἄν, ἐν ταῖς πρώταις ἃς ἀνταπετείνομεν εἰς τοὺς Κηφισιεῖς ἐτάξαμεν τὴν περὶ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ συμπεριφορᾶς τοῦ φεύγοντος τὰς Ἀθήνας στρατοῦ. — Ὅπλα μὲν ἐπωλήθησαν πάμπολλα, καὶ ἐνδύματα δὲ καὶ ἀποσκευαὶ καὶ ὑποδήματα καινουργῆ, τῶν δὲ κήπων τὰ λάχανα κατεπατήθησαν, αἱ ὀπῶραι, εἴτε ἄωροι εἴτε ὥριμοι, ἀπεκόπησαν, καί τινες οἰκίαι ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ χωρίου ἀπόντων ἐπὶ ἀπειλῇ βίας ἠνεῴχθησαν ὑπ' ἀνδρῶν βασιλικὰς φερομένων τιμὰς καὶ ἀναπαύσεις· ὁ ὑπὸ στρατιωτῶν ἄλλοτε κομψότατα διασκευασθεὶς στρατὼν, αὐτὸς μὲν μόνην τὴν κατάληξιν ἐτήρησεν, εἰς κοπρῶνα μεταβληθείς, ἡρακλείων χειρῶν δεόμενον, τὸ δὲ πρὸ αὐτοῦ κηπάριον, τῇ ἐπιμελείᾳ στρατιωτῶν μέχρι τοῦδε συντηρούμενον, εἰς χέρσον κατεπατήθη γῆν. Δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς πόσα βοσκήματα ἠρπάγησαν ἀπό τε τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐν Κηφισιᾷ, τοῦτο ὅμως παρὰ τῶν χωρικῶν ἀκούσας δύναμαι νὰ βεβαιώσω, ὅτι ἂν δύο ἔτι ἡμέρας ἔμενον ἐκεῖ οἱ φύλακες τῆς τάξεως, οἱ ἐκ τῶν περιχώρων σκοπὸν ἔθεντο καὶ βουλὴν ἐβάλοντο νὰ περικυκλώσωσι τὸ χωρίον, καί, ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ βοηθούμενοι, πρῶτον μὲν ν' ἁρπάσωσι νύκτωρ τὰ κανόνια, πρᾶγμα εὔκολον διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱκανῶν φυλάκων, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς διεσκορπισμένους ἐπήλυδας νὰ ἀποδιώξωσιν.

Ἀλλ' εὐτυχῶς ἄλλως ἔδοξε τῷ Διΐ καὶ μετά τινας φιλονεικίας, ταπεινούσας πάντοτε τὸν τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἐνώπιον τῶν *ταπεινῶν*, μετά τινας συνομιλίας ἁπλῶν στρατιωτῶν πρὸς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς ἐμφαινούσας τὴν ὑπάρχουσαν πειθαρχίαν, ἀπηλλάγη τῶν ἀκρίδων (οὕτως ὠνόμασαν αὐτοὺς οἱ χωρικοὶ) ἀπηλλάγη τῶν ἀκρίδων ἡ πατρὶς τοῦ Μενάνδρου, καὶ οἱ γεωργοὶ ἔκυψαν πάλιν πρὸς τὴν γῆν καὶ ἀνεκίνησαν τὸ πεπατημένον χῶμα τῶν κήπων καὶ ἐξήλειψαν ἀπὸ τῶν δένδρων πᾶν ἴχνος ἐπιθέσεως χειρῶν ἀλλοτρίων.

Ὡς λοιπὸν κάλλιστα βλέπει ὁ ἀναγνώστης, καὶ ἐν χωρίῳ, ὅπου, ὁμολογητέον, εὐχαρίστως διέτριψα δύο ἡμέρας, ἐμετριάσθη ἡ εὐχαρίστησις ὑπὸ τῶν πολιτικολογιῶν, νεφύδρια δέ τινα πολιτικῶν ἐφημερίδων ἐπεσκίασαν πρὸς ὥραν, δὶς ἢ τρὶς κατὰ τὰς δύο ἡμέρας ἐλθόντα, τὸν ἀνέφελον καὶ δρόσου καταπομπὸν οὐρανὸν τοῦ θελκτικοῦ χωρίου.

Τίς δὲν ἀνέβη δὶς τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους εἰς Κηφισιὰν, καὶ πόσαι γυναῖκες δὲν ἔκρυψαν ἐκεῖ τὰ πλεῖονα *καλοκαίρια* τοῦ ἐν Ἑλλάδι βίου των, κυλιόμεναι εἰς τὸν χόρτον τοῦ μαγικοῦ τῶν Νυμφῶν Σπηλαίου καὶ ἀκούουσαι τὸ γλυκὺ κελάρυσμα τοῦ διὰ πολυτρίχων χόρτων καταπίπτοντος ὕδατος! Πόσοι δὲν ἔβρεξαν τοὺς πόδας εἰς τὰς μικρὰς λίμνας,

καλῇ ὑπὸ πλατανίστῳ ὅθεν ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ (*).

Ἀλλὰ ποῦ ἡ πάλαι ἐκείνη λαμπρότης τῶν μερῶν τούτων, ποῦ οἱ τῶν ξένων πρέσβεων χοροί, ποῦ τὰ γεύματα, ποῦ τὸ πλῆθος, ποῦ ἡ ἀμέριμνος κατὰ ἀνδρογόνους συμμορίας ὀχηλασία, ποῦ τῆς πλατάνου ἡ δόξα; Τὰ πάντα ἔρημα ἀφ' ὅτου, εἰς τὰς πολιτικὰς ἡδονὰς πανοικεὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπιδοθέντες, ἐγκατελίπομεν καὶ αὐτὴν τὴν ψυχοσωτήριον ἀγροτικὴν δίαιταν.

Πόσον ἐζήλευσα πάντοτε τὸν βίον τοῦ ἐκεῖ παροικοῦντος Ἑλβετοῦ καὶ πόσον ἐταλάνισα τοὺς ἀθλίους ἡμᾶς, παραβάλλων τὴν θρησκευτικὴν τῶν λοιπῶν Εὐρωπαίων συνήθειαν τῆς εἰς τὴν ἐξοχὴν χάριν ὑγείας καὶ ψυχικῆς ὠφελείας μεταβάσεως, εἰς ἐξοχὴν ὅμως ὅπου δὲν κατατρώγουσι τὴν ἡμέραν ἄεργοι, ἀλλὰ τὸν μὴ καθιερωμένον εἰς περιπάτους καὶ ἐκδρομὰς χρόνον καταναλίσκουσιν εἰς ἀνάγνωσιν ὠφέλιμον καὶ τερπνὴν, εἰς μουσικὴν ἄσκησιν καὶ εἰς παντὸς ἄλλου εἴδους ἐργασίαν! Ἐμακάρισα δὲ καὶ προσφιλῆ τινα Ἕλληνα ὅτι, εἷς τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀλίγων, ἐνόησε τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἀποστολὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ, αὐτὸς, μόνος, ἄνευ ξένης βοηθείας, ἐνεφύσησε ζωὴν εἰς τὸ χωρίον, ἐλαιοτριβεῖον μὲν ἄριστον συγκροτήσας, οἴνους δὲ καλοὺς κατασκευάσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην, παρ' ἧς μάλιστα καὶ ἐβραβεύθη ἐσχάτως.

Τὸ κτῆμα, εἰς ὃ καταδαπανᾷ ὠφελῶν τὴν πατρίδα τὸν ἐκ τῆς πολιτικῆς ὑπηρεσίας ὑπολειπόμενον χρόνον, ὄνομα ἔχει τοῖς πᾶσι γνωστὸν *Κεφαλάριον*, ὕδωρ δὲ διαυγές. Καὶ καὶ μὲν καὶ ἄλλοτε δι' ὑδρομύλου παρεῖχεν εὐκολίας τινὰς εἰς τοὺς Κηφισιεῖς, ἀλλ' ἀπό τινων ἤδη ἐτῶν ἐγένετο ἐκεῖ ἀληθὴς ἀγροτικὴ ἔπαυλις (ferme). Ἔνθεν μὲν ἀχυρῶνες καὶ σταῦλοι προσφέρουσιν εἰς τὰς ὄψεις σου θέαμα καλὸν οὐχὶ ἰσχνῶν καὶ τεταλαιπωρημένων, ὡς συνήθως ἐν Ἀττικῇ, ἀλλὰ παχυτέρων βοῶν, μόσχοι δὲ οὓς ὁ χρόνος, (ὡς εὐλόγως ἐκ τῆς σωματικῆς αὐτῶν εὐεξίας δύναταί τις νὰ κρίνῃ,) *εἴσει βόας γενέσθαι*, παίζουσι παρὰ τὰς πόρτεις. Ἐκεῖθεν δὲ δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ, ὑδρόμυλος κροτεῖ ἀεννάως ἄλευρα ἐξερευγόμενος, καὶ ἐλαιῶν πιεστήρια, καὶ ἕλικες καὶ

(*) Ἰλιάδ. Β στίχ. 307.

τροχοί, ἑκατέρωθεν δὲ ἀποθῆκαι οἴνου καὶ πέραν *λίθοι, ξύλα, κέραμοι ἀτάκτως ἐῤῥιμμένα* καὶ σκελετὸς θολωτῆς ὑπογείου οἰναποθήκης, νῦν ὑπ' ἐμπείρων μαστόρων κτιζομένης, ποῤῥωτέρω δὲ *ὕδωρ καλὸν ὑπεκπροῤῥέει* παρὰ μονῆρες ἐκκλησίδιον, καὶ ἐν αὐτῷ φοινικοπάρῃοι γυναῖκες, ἀληθὲς Κηφισιάδων κάλλος δεικνύουσαι, λευκαίνουσιν ἀκάματοι, ὡς ἡ βασιλόπαις Ναυσικάα τὰς ἐσθῆτας.

. . . . ταὶ δ' ἀπ' ἀπήνης
εἵματα χερσὶν ἕλοντο καὶ ἐσφόρεον μέλαν ὕδωρ
στεῖβον δ' ἐν βόθροισι θοῶς ἔριδα προφέρουσαι.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πλῦνάν τε κάθηράν τε ῥύπα πάντα
ἑξείης πέτασαν . . . . (*).

Κατωτέρω δὲ βοῶν ἀγέλαι εἰσέρχονται εἰς τὰ νηρὰ μέχρις ἀστραγάλου καὶ μυζῶσιν ἄριστον ὕδωρ. Αἱ δ' ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου συνθλῶνται ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ τοῦ *Κοκκιναρᾶ* χώματος καὶ ἀντανακλῶσιν ἐπὶ τῶν πρασίνων καὶ *εὐπετάλων ῥοβῶν* τῶν ἀμπέλων τοῦ Κεφαλαρίου, αἵτινες καταβαίνουσι μέχρι τοῦ ὑπ' ἀνθηροῦ κήπου καὶ ὑψηλῶν κυπαρίσσων περιβεβλημένου ναϊδίου, ἐν ᾧ κατ' ἔτος ὑμνεῖται τὸν Αὔγουστον ἡ Θεομήτωρ Μαρία.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῆς ἠρέμου καὶ ἁρμονικῆς ταύτης ἐρημίας, λυπηραὶ σκέψεις κατακυριεύουσί σου τὸν νοῦν. Ἀγνοῶ τί εἰς ἄλλους συμβαίνει· ἀλλ' ἐγώ, ὁσάκις ἀνέβην τὸν λόφον τῶν Μουσῶν ἢ ἐκάθισα εἰς τοῦ Φιλοπάππου τὸ μνῆμα, ὁσάκις εὑρέθην ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς τῆς Κηφισιᾶς ἐξοχῆς, ἔκλαυσα τὴν τύχην τῆς κακοδαίμονος Ἑλλάδος, ἀδιακόπως ἀπὸ ταλαιπωριῶν εἰς ταλαιπωρίας μεταπιπτούσης καὶ δι' ὀλίγων ἁμαρτίας αὐτῆς μόνης τιμωρουμένης! Παρήτησα τὰ ἐγκόσμια τότε καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου ἀπέτεινα τὴν φαντασίαν εἰς τοὺς παναρχαίους χρόνους, εἰς τὸ μέγα τῶν Ἀθηνῶν κλέος, καὶ θαυμάζων τοὺς προγόνους, ἐπαιρόμενος ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν τιμῶμαι, ἔκλαυσα! ἔκλαυσα πάντοτε! ἀναμνησθεὶς ὅτι, ἐν ᾧ ἐκληρονομήσαμεν τὴν αὐτὴν φύσιν, μόνα τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν ἐμιμήθημεν· ἔκλαυσα! ἔκλαυσα πάντοτε! διότι εὐθὺς ὡς ὁ νοῦς μου *ἐνόησεν*, οὐδὲν ἄλλο ἤκουσα ἢ μομφὰς καὶ φθόνου δηλητήρια δήγματα καὶ στάσεις καὶ ἐμφυλίους ἔριδας, ἀδιακόπως ἐντεινόμενα, ἀπαύστως αὐξάνοντα, ἀοράτως καταμαράναντα τὸ παρὸν τῆς Ἑλλάδος, κηλιδώσαντα δὲ τὸ παρελθόν, καὶ τὸ μέλλον διὰ νεφῶν καὶ μελανίας συγκαλύψαντα.

Εἰς τοιαύτην μελαγχολίαν παρεδιδόμην δύο ὁλοκλήρους ἡμέρας ὑπὸ μόνης τῆς τοῦ καλοῦ δείπνου εὐθυμίας διακοπτομένην, μελαγχολίαν ἀγαπητήν, καί τοι κατασυντρίβουσαν ἐνίοτε τὴν νεανικήν μου καρδίαν, ἀγαπητὴν ὅμως διότι, πολλῷ τῆς ἀηδίας διαφέρουσα, μοὶ ἐπέτρεψε νὰ ἴδω κατακείμενόν τινα σπόρον ἐλπίδος ἐν τῷ χωρίῳ καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ ἐλπίσω καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὅλης.

(*) Ὀδυσ. Ζ. στίχ. 90—94.

Εἰς τὸν παλαιὸν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης πύργον συναθροίζονται καθ' ἑκάστην περὶ τὰ τριάκοντα παιδία καί, ὑπὸ νεάνιδος ἐκ τοῦ Ἀρσακείου διδασκαλίσσης παιδευόμενα, ἀναγινώσκουσι καθ' ἡμέραν ῥητὸν ἐπὶ τοῦ τοίχου γεγραμμένον, τὸν φόβον μόνου τοῦ θεοῦ διδάσκον, τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς σέβας, τὴν πρὸς τὸν ἄρχοντα τιμήν, τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης διεῖδον ἀκτῖνά τινα ἐλπίδος καὶ ἐκεῖθεν ἤλπισα τὸν ἐξιλασμὸν τοῦ Κυρίου, οὗτινος καθ' ἡμέραν φιλοτιμούμεθα, ἡμεῖς οἱ νέοι μάλιστα, πῶς νὰ παραβῶμεν τὰς ἐντολάς, πρὸς αὐτὸν μὲν ἀσεβοῦντες, τοὺς δὲ γονεῖς ὑβρίζοντες, τῶν γερόντων κατορχούμενοι καὶ τὸν πλησίον φθονοῦντες. —Καὶ ὅμως τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀμελεῖται ὑπ' αὐτῶν μάλιστα τῶν ἄμεσον τὸ συμφέρον ἐχόντων, ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐν Κηφισιᾷ κτηματιῶν!

Κατέλιπον ἄκων τὸν χλοερὸν λόφον, τὴν πλάτανον, τοὺς κήπους εἰς οὓς κατέτριψα τὴν νεανικήν μου ἡλικίαν, τὸν ἐπὶ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τάφον προσφιλοῦς συγγενοῦς, καὶ ὑπὸ τῆς ἁρμονίας τῆς φύσεως μεθυσθεὶς ἐνόμισα καθ' ὁδὸν ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐβασίλευεν ἡ αὐτὴ ἁρμονία. Ἀλλὰ φεῦ! μόλις ἐξελθόντων τοῦ Ἀμαρουσίου προσέβαλεν εἰς τὰς ὄψεις ἡμῶν ἄφθονος καπνὸς ἐκ δύο δασῶν ἐκθρώσκων, καπνὸς οὗτινος τὸ πῦρ δὲν ἀνήφθη βεβαίως ἐκ τύχης! Καὶ ἐξυπνίσθη πάλιν ὁ νοῦς μου, καὶ ἀνεμνήσθην πάλιν τῆς καταστάσεως ἡμῶν, καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας πεπεισμένος ὅτι μετὰ τοῦ ἡλίου *ἐβασίλευσε* τῷ ὄντι καὶ τῆς Ἑλλάδος ἡ ἁρμονία . . . . .

Σ.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΚΟΠΕΝΑΓΗ. (*)

Βασιλ. ἑταιρίαν τῶν Ἀρχαιολόγων τῆς Ἄρκτου.

Τὴν 31 Μαΐου 1863, ἐτελέσθη ἐν Κοπενάγῃ, ἐν τοῖς Χριστιανοβουργείοις ἀνακτόροις, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Μ. τοῦ φιλομούσου Βασιλέως τῆς Δανίας Φρεδερίκου τοῦ Ζ', ἡ ἐνιαύσιος γενικὴ συνεδρίασις τῆς Βασιλ. ἑταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς ἄρκτου.

Ἀρξαμένης δὲ τῆς συνεδριάσεως ἀνέγνω ὁ πολυμαθὴς αὐτῆς γραμματεύς, ὁ καὶ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας Κ. Κάρολος Ῥάφνος, ἔκθεσιν ἐν ᾗ ἀνέφε-

(*) Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ Copenhague μεταφράζομεν συνήθως Κοπενάγη καὶ Κοπεγχάγη· ἀλλὰ διατί νὰ μὴ λέγωμεν Κ ο π ε ν ά β η κατὰ τὴν δανικὴν γραφὴν Copenhave ;

ρεν ἐν συντόμῳ τὰς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πράξεις τῆς ἑταιρίας. Μετὰ ταῦτα προσήγαγε τῇ σοφῇ ὁμηγύρει τὰ διάφορα συγγράμματα, τὰ ἐπιμελείᾳ ἢ δαπάνῃ τῆς ἑταιρίας ἐκδοθέντα τῷ αὐτῷ ἔτει· σημειωτέον δ' ἐκ τούτων λεξικὸν τῆς ἀρχαίας ἀρκτῴας γλώσσης, δανιστὶ μεθερμηνευθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰσλανδοῦ Κ. Ἐῤῥίκου Ἰώσονος, συμπράξει καὶ τοῦ Κ. Γυγγλαύγου Θώρδσονος.

Μετὰ ταῦτα ἡ Α. Μ. ὁ Σεβαστὸς βασιλεὺς καὶ πρόεδρος, προσεκάλεσε τὸν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων νὰ ὑποβάλῃ τῇ ἐντίμῳ ὁμηγύρει τὰ διαγράμματα τῶν ἀνασκαφῶν, τῶν ἐνεργηθεισῶν ἐσχάτως ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τῆς Α. Μ. ἐν τοῖς Ἰελλιγγείοις λόφοις.

Εἶτα ὑπεβλήθη τῇ ὁμηγύρει ἀντίτυπον τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀλτόνῃ καθηγητοῦ Κ. Λύχτου γερμανικῆς μεταφράσεως τῆς περὶ *Προδόμων Γιγάντων* ἀξιολόγου διατριβῆς τοῦ Μεγ. βασιλέως, ἧς τὴν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μετάφρασιν ἐδημοσίευσε πρὸ πολλοῦ ἤδη ἡ *Πανδώρα*.

Ὁ ἔφορος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Κ. Κ. Φ. Χέρβστος περιέγραψε διάφορα σπάνια νομίσματα κατὰ πλεῖστον μέρος ἀγγλοσαξωνικά, εὑρεθέντα ἐσχάτως ἔν τινι πολυανδρίῳ τῶν Κασσιτερίδων νήσων.

Ὁ δὲ Κ. Κ. Φ. Ῥεσεμβέργος ὑπέβαλε διατριβὴν πραγματευομένην περὶ τῶν ἐν Ἄρκτῳ σωζομένων ἡρωϊκῶν παραδόσεων τῶν Καρολιδῶν ἢ Καρολοβιγγίων.

Ἡ Α. Μ. ὁ Σεβαστὸς βασιλεύς τε καὶ πρόεδρος ἐποιήσατο λόγον περί τινων ἀρχαιοτήτων ἄρτι ἀνευρεθεισῶν ἔν τινι τάφῳ κειμένῳ παρὰ τὸν ἐν Φλωνδέρῃ τῆς Ἰουτλανδίας ναόν. Ἀκολούθως εὐηρεστήθη νὰ προσαγάγῃ τῇ σοφῇ ὁμηγύρει πλεῖστα ἀρχαῖα ἀντικείμενα, δι' ὧν ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Φρεδενσβούργου τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ μουσεῖον.

Ὁ δὲ ἔφορος τοῦ μουσείου τῶν τῆς Ἄρκτου ἀρχαιοτήτων Κ. Θώμσενος παρουσίασε διάφορα ἄλλα ἀρχαῖα ἀντικείμενα.

Ὑπεβλήθη δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Χελσιγγλάνδῃ ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς Κ. Λανδγρένου, ἔκθεσις τῶν πράξεων αὐτῆς, καὶ γραμματικὴ τῆς Δελσβικῆς (Delsbo) διαλέκτου.

Ἐπὶ τέλους ἐψηφίσθησαν ὡς μέλη τῆς ἑταιρίας διάφοροι ἔξοχοι διαφόρων μερῶν ἄνδρες, σὺν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς καὶ πρωθυπουργὸς τῆς ἐν Βαρβαρίᾳ ἡγεμονείας τῆς Τύνιδος Κ. Κερεδὴν - Βὲν - Χασέμης.

Οὕτω διελύθη ἡ συνεδρίασις μετὰ ζωηροτάτων ἐπευφημιῶν ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ μακροβιότητος τοῦ τρισεβάστου καὶ φιλομούσου Προέδρου αὐτῆς, τοῦ καὶ κλεινοῦ βασιλέως ΦΡΕΔΕΡΙΚΟΥ τοῦ Ζ', οὗ τὰ ἀγαθὰ καὶ φιλελληνικὰ αἰσθήματα διαλπίζουσιν οἱ ἐκ Κοπενάγης ἐσχάτως ἐπανελθόντες συμπολῖται ἡμῶν.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ooo—

Θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας στοιχεῖα, ὑπὸ Π. Βραΐλα Ἀρμένη, καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίῳ ἀκαδημίᾳ. Ἐν Κερκύρᾳ 1863.

Τῷ διευθυντῇ τῆς Πανδώρας.

Ἐκ τῶν τριῶν βιβλίων ἅτινα, πεμφθέντα μοι εὐγενῶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἀπέστειλάς μοι πρὸς βιβλιογραφίαν, τρίτον ἀφῆκα τὸ τοῦ Κ. Βραΐλα, εἰ καὶ πρῶτον ἐμελέτησα αὐτό· ἀλλ' αἰτῶν παρ' ἐμοῦ ἐπιστημονικὴν κρίσιν φιλοσοφικοῦ πονήματος, οἷον μάλιστα τὸ προκείμενον, Ἀρκαδίαν αἰτεῖς. Ἐλησμόνησας λοιπὸν τί ἔλεγον οἱ περὶ τὴν Στοάν; « Ἄλλως θεωρεῖται ὑπὸ τεχνίτου εἰκὼν καὶ ἄλλως ὑπὸ ἀτέχνου ». Κριτῶν τεχνιτῶν ἔτυχεν ἄλλοτε ὁ Κ. Βραΐλας τῶν ἐπιφανεστάτων κατὰ τὴν Ἑσπερίαν (*), καὶ τοιούτους βεβαίως ἀξιοῖ καὶ τὸ νέον αὐτοῦ σύγγραμμα· τὸ κατ' ἐμὲ, ὅσον ἀνεγίνωσκον αὐτὸ, τόσῳ πλέον ἐπειθόμην περὶ τῆς ἀναρμοδιότητός μου. Δὲν ἤθελον ἄρα τολμήσει οὔτε λέξιν νὰ εἴπω περὶ αὐτοῦ, ἂν δὲν ᾐσθανόμην διαθρυπτομένην τὴν ἐθνικήν μου φιλαυτίαν, ὅτι μεταξὺ τῶν τόσων ἐφημέρων γεννημάτων τῆς διανοίας, ὅσα ἀναφύονται κατὰ τὴν Ἑλλάδα οὐχὶ πάντοτε πρὸς ὠφέλειαν ἢ δόξαν αὐτῆς, ἀναλάμπουσιν ἐνίοτε καὶ ἔργα γενναῖα, καὶ ἂν δὲν ἐφρόνουν καθῆκόν μου νὰ καλέσω τὴν προσοχὴν τῶν ὁμογενῶν εἰς συγγραφὴν ἐπιτηδειοτάτην νὰ πηδαλιουχήσῃ ἡμᾶς, ὡς ἀστὴρ φαεινὸς, εἰς τὸ ὀρθῶς συλλογίζεσθαι, εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἠθικήν. Μὴ δὲ νομίσῃς ὅτι ἀσκόπως πρώτην ἔταξα τὴν ῥυθμίζουσαν τὸ συλλογίζεσθαι ἀρετὴν τοῦ συγγράμματος· ὁ Χρύσιππος ἔλεγεν ὅτι « τὰ πάθη ἐκκρούουσι τὸν λογισμόν. » Ἕπεται ἄρα ὅτι ἐκκρουομένου ὑπὸ τῶν παθῶν τοῦ λογισμοῦ, ἐκκρούονται καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἠθική, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐνθρονίζονται ἡ ἀδικία, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ κακοήθεια. Καὶ πότε ἄλλοτε πλέον τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὁ ἡμέτερος λαὸς εἶχεν ἀνάγκην τοιούτου ὁδηγοῦ;

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἐν τῇ Γαλλικῇ ἀκαδημίᾳ τῶν πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν, εἰς ἣν ὑπεβλήθη ὑπό τινος τῶν μελῶν αὐτῆς ἔκθεσις περὶ τοῦ «Δοκιμίου περὶ πρώτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν» τοῦ Κ. Βραΐλα. Τὴν ἔκθεσιν ταύτην ὅρα ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Πανδώρας, ἐν σελ. 45.

Μηδεὶς παρακαλῶ ξενισθῇ ὅτι εἰς τὰ περὶ φιλοσοφίας ἀναμιγνύω τὸν λαόν· διότι τοῦ Κ. Βράϊλα τὸ φιλοσοφικὸν πόνημα ἐγράφη κυρίως « ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς κείμενον εἰς τοὺς διδασκομένους ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν παιδευτηρίοις. » Ἐπειδὴ δὲ τοῦ λαοῦ παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι καὶ ζῶντα ὑποδείγματα ὑπάρχουσιν οἱ διδασκόμενοι ἐκεῖνοι, ἀνάγκη πρὸς τῇ σπουδῇ τῶν γραμμάτων, καὶ πρὸ αὐτῆς μάλιστα, νὰ ὑπάρξῃ καὶ τῆς γνησίας φιλοσοφίας ἡ σπουδή· ἡ ἀνάγκη δὲ αὕτη εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ὅπου, ὡς ἐν Ἑλλάδι, οἱ ἄρχοντες ἐξέρχονται ἐκ τῶν κόλπων τοῦ λαοῦ· ὅτι δὲ εἶναι ἀναπόφευκτος, ἔχε εἰς ἀπόδειξιν αὐτὴν τὴν σημερινὴν ἡμῶν πολιτικὴν κατάστασιν. Ὡς ἀξίωμα μαθηματικὸν διαθρυλλεῖται παρὰ πάντων, ὁσάκις μάλιστα διαδραματίζωνται ἀπαίσια, ὅτι ἄριστος μὲν τῆς Ἑλλάδος ὁ λαὸς, πονηροὶ δὲ μόνοι οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ· ἀλλὰ ποῖοι οἱ ἄρχοντες οὗτοι ; Τοῦρκοι ἢ Βαυαροί ; Κοτζαμπάσιδες ἢ Φαναριῶται ; Κόμητες ἢ Πρίγκηπες ; Ἀριστοκρατίαν οὔτε εἴχομεν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη, οὔτε μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀπεκτήσαμεν· εἴχομεν δὲ καὶ ἔχομεν μόνον λαόν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ λαὸς εἶναι, ὡς ἀξιοῦμεν, ἄριστος, διατί οἱ ἐκ τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ προκύπτοντες γίνονται πονηροί ; Διατί ; διότι ἡ ἐκπαίδευσις αὐτῶν ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει πάντη ἀνάγωγος καὶ ἀφιλόσοφος. Πρὸς τί τὰ σχολεῖα καὶ τὰ πανεπιστήμια ἄνευ χρηστῆς ἀγωγῆς ; « Μᾶλλον δ' ἔτι δέδοικα, λέγει ὁ θεῖος Πλάτων, τοὺς ἡμμένους μὲν αὐτῶν τούτων τῶν μαθημάτων, *κακῶς δ' ἡμμένους*· οὐδαμοῦ γὰρ δεινὸν, οὐδὲ σφοδρὸν ἀπειρία τῶν πάντων, οὐδὲ μέγιστον κακὸν, ἀλλ' ἡ πολυπειρία καὶ πολυμαθία *μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίγνεται πολὺ μείζων ζημία.* »

Ἐπεθύμουν νὰ εἶχον ἐνταῦθα πρόχειρα βιβλία, ἵν' ἀντιγράψω ὁλόκληρον τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου, δι' ἧς προσεκάλει παρ' αὐτῷ τὸν φιλόσοφον Ζήνωνα, καὶ τὴν θαυμασιωτέραν τούτου ἀπάντησιν· δὲν ἐλησμόνησα ὅμως δύο ἀξιομνημονεύτους περικοπάς. « Σὺ οὖν, ἔγραφεν ὁ Ἀντίγονος, πειράθητι ἐκ παντὸς τρόπου συμμῖξαι μοι, διειληφὼς τοῦτο, διότι οὐχ ἑνὸς ἐμοῦ παιδευτὴς ἔσῃ, πάντων δὲ Μακεδόνων συλλήβδην· ὁ *γὰρ τὸν τῆς Μακεδονίας ἄρχοντα καὶ παιδεύων καὶ ἄγων ἐπὶ τὰ κατὰ ἀρετὴν, φανερὸς ἐστι καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους παρασκευάζειν πρὸς εὐανδρίαν.* »

Ἰδοὺ δὲ τί ἀπεκρίθη εἰς ταῦτα ὁ φιλόσοφος· « Ἀποδέχομαί σου τὴν φιλομάθειαν, καθόσον τῆς ἀληθινῆς καὶ εἰς ὄνησιν τεινούσης, *ἀλλ' οὐχὶ τῆς δημώδους καὶ εἰς διαστροφὴν ἠθῶν ἀντέχη παιδείας· ὁ γὰρ φιλοσοφίας ὀρεγόμενος*, ἐκκλίνων δὲ τὴν πολυθρύλλητον ἡδονὴν, ἥ τινων θηλύνει νέων ψυχὰς, φανερὸς εἰ οὐ μόνον φύσει πρὸς εὐγένειαν κλίνων ἀλλὰ καὶ προαιρέσει. »

Τοῦ ἀναγώγου λοιπὸν καὶ ἀφιλοσόφου λαοῦ τὴν φιλοσοφικὴν ἤγουν τὴν χρηστὴν ἀγωγὴν σκοπὸν ἔχει τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Βράϊλα, ὡς αὐτὴν ἐσκόπουν καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Ζήνων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λαὸς αὐτὸς μέλλει νὰ ἄρξῃ καὶ τοῦ ἔθνους, ὁ συγγραφεὺς ἔκρινεν ἐπάναγκες νὰ ποδηγετήσῃ αὐτὸν καὶ πρὸς πάντα σχεδὸν τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν κοινωνίαν, τὴν πολιτείαν, τὴν θρησκείαν, τὴν ἠθικὴν, τὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν ἱστορίαν, ἐφ' ὧν ἔχει ἄμεσον ἐπιῤῥοὴν ἡ φιλοσοφία.

Ὡμολόγησα ἤδη ἐμαυτὸν ἀνεπιτήδειον νὰ ἀνακρίνω τὸ ἀνὰ χεῖρας σύγγραμμα· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι συντεταγμένον μετὰ σπανίας μεθόδου καὶ εὐκρινείας, τοσαύτην ἐκαρπώθην ἐξ αὐτοῦ καὶ ὠφέλειαν καὶ τέρψιν, ὥστε κνήθομαι νὰ καταδείξω κἂν τὴν τάξιν ἣν ἠκολούθησεν ὁ σοφὸς συγγραφεύς.

Τὸ σύγγραμμα διαιρεῖται εἰς δύο βιβλία· τὸ πρῶτον « *θεωρία τῆς νοήσεως ἢ νοολογία* » ἐπιγραφόμενον, ὑποδιαιρεῖται εἰς μέρη τέσσαρα, καὶ περιστρέφεται εἰς τὰ ἀντικείμενα, ὅσα συνήθως περιλαμβάνουσιν ἡ λεγομένη *ψυχολογία* καὶ ἡ *λογική*. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος πραγματεύεται περὶ τῆς κυρίως ψυχολογίας, τὸ δὲ δεύτερον περὶ τῆς λογικῆς, ὑποδιαιρουμένης εἰς δοκιμαστικὴν, εὑρετικὴν καὶ ἀποδεικτικήν· τὸ τρίτον περὶ καλολογίας καὶ τὸ τέταρτον περὶ θεοσοφίας.

Τὸ δεύτερον βιβλίον περιέχει *θεωρίαν τῆς πράξεως ἢ ἀγαθολογίαν*, καὶ διαιρεῖται εἰς μέρη τρία, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἠθικὴν, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου, εἰς τὸ ἰδιωτικὸν, τὸ δημόσιον καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον, καὶ τὸ τρίτον εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἱστορίας.

Ταῦτα δὲ πάντα, ἅτινα κεφαλαιωδῶς μόνον ἐσημείωσα, μετὰ πλείστης μὲν σαφηνείας καὶ γλαφυρότητος ἐκτιθέμενα, ἀναλυόμενα δὲ μετ' ἀγχινοίας οὐ τῆς τυχούσης, καταντῶσιν εἰς συμπεράσματα ἀκαταγώνιστον μαρτυροῦντα κρίσιν. Καὶ μὲν αἱ θεωρίαι, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς ὁμολογεῖ, δὲν ἀνήκουσι πᾶσαι εἰς αὐτόν· διότι « οὐδεμία ἐπιστήμη εἶναι προϊὸν μιᾶς μόνης διανοίας· ἡ δὲ φιλοσοφία εἶναι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην γέννημα τῶν αἰώνων καὶ ἀπαύγασμα τῶν δαιμονιωτέρων πνευμάτων ὅσα ανεφάνησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ· » ἀλλ' ἔχει ἀφθόνους καὶ τὰς ἰδίας δόξας, ὥστε ὁ ἔρανος ὃν συνεισέφερεν εἰς τὸν ἀρχαιόπλουτον, ὡς λέγει, θησαυρὸν τῆς φιλοσοφικῆς μαθήσεως, δὲν εἶναι εὐτελὴς ὅσον μετριοφρονῶν διατείνεται.

Λυποῦμαι ὅτι διὰ τὴν ἀλληλουχίαν καὶ τὸν στενὸν σύνδεσμον τῶν κεφαλαίων, μοὶ εἶναι δύσκολον ν' ἀποσπάσω ὅσα ἐπεθύμουν ἐξ αὐτῶν χάριν τοῦ

ἀναγνώστου. Ὁ συγγραφεὺς, ὀργῶν πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς φιλοσοφίας εἰς θετικὴν ἐπιστήμην, μέθοδον ἔχει τὴν τῆς ἐπαγωγῆς, ὅπως ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐννοῶ αὐτὴν, ἤτοι τὸν τρόπον ἐκεῖνον τοῦ συλλογίζεσθαι καθ' ὃν τὰ ἑπόμενα ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἐκ τῶν προηγουμένων, συμπλέκονται μετ' αὐτῶν καὶ οὔτε δύνανται νὰ ὑπάρξωσι μόνα. Ἰδοὺ πόθεν ἡ δυσκολία μου· ἠναγκάσθην δὲ νὰ δώσω τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, διότι πεπαιδευμένος τις μοναχὸς, ἐκ τῶν ἐν τῇ Μονῇ ὅθεν σοὶ γράφω, μὲ ἐβεβαίου πρὸ μικροῦ ὅτι διαλεκτικός τις ἄραψ ἀξιοῖ ὅτι διὰ τῆς ἐπαγωγῆς συνάγομεν πράγματα μερικὰ, ὅπως πορισθῶμεν γενικὸν κανόνα, ἐφαρμοστέον εἴς τινα τάξιν ὄντων. Πλὴν τούτου, εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπαγωγῆς διαφωνοῦσιν, ὡς δὲν ἀγνοεῖς, καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι φιλόσοφοι· ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἔλεγεν αὐτὴν ὁδὸν ἄγουσαν ἀπὸ τῶν μερικῶν εἰς τὰ γενικά· ὁ δὲ Κικέρων, γράφει αὐτὴν παραγωγὴν, ἢ ἀναλογίαν, φέρουσαν ἡμᾶς ἀπὸ πολλῶν συνηρμοσμένων κεφαλαίων ὅπῃ βούληται, καὶ ὁ Βολταῖρος ἐθεώρει ταὐτοσήμαντον τῷ συμπεράσματι.

Ἀλλὰ καταλείπων τὰς ἐμὰς κρίσεις, προτιμῶ νὰ παραθέσω δύο τοῦ συγγράμματος κεφάλαια, τὸ *περὶ ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας* καὶ τὸ *περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος*, εὐελπιστῶν ὅτι δὲν θέλουσιν ἀναγνωσθῆ ἐπὶ ματαίῳ, εἴποτε τύχωσιν ἀναγνώστου εὐφυοῦς, δὲν λέγω τὸν νοῦν, ἀλλὰ τὴν συνείδησιν.

« Περὶ ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας.

» § 300. Εἴδομεν ἄχρι τοῦδε, ὅτι πάντα τὰ καθήκοντα συνδέονται πρὸς ἄλληλα οὕτω πως, ὥστε τὸ ἓν ἐξ ἀνάγκης προηγεῖται τοῦ ἄλλου καὶ προϋποτίθεται ὑπὸ τοῦ ἄλλου, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐκπλήρωσις τῶν πρώτων προετοιμάζει καὶ εὐκολύνει διαδοχικῶς τὴν τῶν ἄλλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἀνωτάτων, τῶν πρὸς Θεὸν, συμπληροῖ τὴν ἐκτέλεσιν πάντων τῶν κατωτέρων. Ἡ μεγάλη αὕτη ἑνότης, ἥτις ὑπάρχει ἐν τοῖς ἠθικοῖς, ὡς ἐν τοῖς νοητοῖς, εὐκολύνει καὶ τὴν περὶ ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας τελευταίαν ταύτην ζήτησιν, δι' ἧς συμπληροῦται καὶ ἀνακεφαλαιοῦται πᾶσα ἡ ἠθικὴ θεωρία.

» § 301. Ἡ ἀρετὴ, κατὰ μὲν τὴν γενικωτέραν αὐτῆς σημασίαν, εἶναι ἡ ἐπιτηδειότης παντὸς πράγματος πρός τινα σκοπόν. Ἐπὶ δὲ ἠθικῶν, ὁ ἀρχαιότερος αὐτῆς ὁρισμὸς εἶναι καὶ ὁ ἀκριβέστερος, καθ' ὃν ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἕξις τοῦ δέοντος ἢ τοῦ ἀγαθοῦ. Ὥστε ἀρετὴ δὲν εἶναι μία μόνη πρᾶξις ἀγαθὴ ἢ ὀλίγαι, ἀλλὰ πολλαὶ, καὶ ἐὰν οὐχὶ πᾶσαι, τοὐλάχιστον αἱ πλεῖσται. Εἶναι λοιπὸν ἡ ἀρετὴ ἡ ὅσῳ τὸ δυνατὸν πλήρης ἐκτέλεσις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἡ ἐκπλήρωσις, δηλαδὴ, ὅλων τῶν καθηκόντων. Ἀλλ' ἡ ἀρετὴ, καί τοι μία οὐσιωδῶς καὶ γενικῶς, ἔχει διάφορα εἴδη· καὶ καθὼς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν καθηκόντων ἀντιστοιχεῖ ἡ πλήρης καὶ ἐν γένει ἀρετὴ, ὡσαύτως αἱ εἰδικαὶ ἀρεταὶ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ διάφορα καθήκοντα. Ἐκ τούτου λύονται ἀφ' ἑαυτῶν τὰ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς εἰδικῆς φύσεως, τῆς σχετικῆς σημαντικότητος καὶ τῆς κατατάξεως τῶν ἀρετῶν ζητήματα.

» § 302 Καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις διάφορα περὶ τούτων συστήματα ὑπάρχουσιν. Ἐν γένει ὅμως τέσσαρες ἀναγνωρίζονται κύριαι ἢ ἀρχικαὶ ἀρεταὶ, ἡ δύναμις ἢ ἀνδρία, ἡ φρόνησις, ἡ ἐγκράτεια ἢ σωφροσύνη, καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὴν παρ' αὐτοῖς ψυχολογικὴν θεωρίαν. Οἱ δὲ θεολόγοι προσέθηκαν εἰς ταύτας κατὰ τὸν μεσαιῶνα τὰς τρεῖς θεολογικὰς λεγομένας ἀρετὰς, τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλπίδα· καὶ οἱ νεώτεροι ἄλλοι ἄλλως κατέταξαν αὐτὰς συμφώνως πρὸς τὰ διάφορα ἠθικὰ αὐτῶν συστήματα. Ὀφείλομεν δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ ἐκθέσωμεν τὴν ἡμετέραν κατάταξιν οὐ μόνον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας, ἀλλὰ καὶ ὡς μέθοδον ἠθικῆς τελειοποιήσεως, καθ' ὅσον διὰ τῆς ἐλλόγου καὶ ἀκριβοῦς κατατάξεως τῶν ἀρετῶν οὐ μόνον ἡ σχέσις ἐμφαίνεται καὶ ἡ ἑνότης καὶ ἁρμονία αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπ' ἀλλήλων βοήθεια, καὶ ἡ εὐκολωτέρα τάξις τῆς διαδοχικῆς αὐτῶν ἀποκτήσεως.

» § 303. Μετὰ τὰ προεκτεθέντα ἡ κατάταξις αὕτη δὲν εἶναι δύσκολος, διότι ὅσα τὰ καθήκοντα, τόσαι καὶ αἱ ἀρεταί. Ἐὰν λοιπὸν πρῶτον καθῆκον εἶναι, καθ' ἃ εἴπομεν ἐν § 283, ἡ ἠθικὴ κυριότης, πρὸς τὸ καθῆκον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ ἀρετὴ, ἣν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἠθικὴν ἐγκράτειαν, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸ ἠθικὸν κράτος ἑαυτοῦ, πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ διοικῶν καὶ διευθύνων πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον καθῆκον, καθ' ὃ ὀφείλομεν νὰ διατηρῶμεν τὸ σῶμα πρὸς χρῆσιν τοῦ πνεύματος, ὑποτάσσοντες αὐτὸ εἰς τὸ πνεῦμα, ἀντιστοιχεῖ ἡ σωφροσύνη, δι' ἧς τὰς σαρκικὰς ὀρέξεις μετριάζοντες ὑποβάλλομεν εἰς τὸ καθῆκον. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τρίτον, ὅπερ εἶναι ἡ κατὰ τὴν νόησιν ζήτησις τῆς ἀληθείας, ἡ ἐν πᾶσι καὶ κατὰ πάντα φιλαλήθεια, ἥτις γίνεται ἔρεισμα πάσης ἠθικότητος. Τὸ τέταρτον καθῆκον ἐπιβάλλει τὴν ἀποκοπὴν τῶν δυσμενῶν παθῶν, τὴν μετρίασιν καὶ συναρμολόγησιν τῶν εὐμενῶν πρὸς ἄρσιν τῶν ἐκ τῶν παθῶν ἐγειρομένων κατὰ τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας προσκομμάτων, καὶ πρὸς τὸ καθῆκον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ ἡ μετριοπάθεια. Καὶ αὗται μὲν εἶναι αἱ ἀτομικαὶ ἀρεταὶ ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς ἃ ἔχομεν καθήκοντα πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῆς σταθερᾶς ἐκπληρώσεως αὐτῶν προκύπτουσαι. Αἱ δὲ κοινωνικαὶ, ὅσαι, δηλαδὴ, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους καθήκοντα, εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς ὃ ἔχομεν καθῆκον νὰ σεβώμεθα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων καὶ τὰς ἀναγκαίας καὶ νομίμους αὐτῆς ἀναπτύξεις, καὶ ἡ ἀγάπη, δι' ἧς ἡ ἀμοιβαία βοήθεια καὶ εὐποιία. Τελευταῖον, πρὸς ὃ ἔχομεν καθῆκον πρὸς τὸν Θεὸν νὰ μελετῶμεν αὐτὸν καὶ τοὺς νόμους του, καὶ νὰ προσφέρωμεν αὐτῷ σέβας καὶ ἀγάπην ἀπεριόριστον, ἀντιστοιχεῖ ἡ θρησκευτικὴ ἀρετὴ, ἡ εὐσέβεια, ἐξ ἧς ἐξωτερικὴ λατρεία καὶ τὰ ἰδιαίτερα ταύτης καθήκοντα. Εἰς τὰς ἑπτὰ ταύτας ἀρετὰς, ἤτοι, τὴν ἠθικὴν ἐγκράτειαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν φιλαλήθειαν, τὴν μετριοπάθειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐσέβειαν δυνατὸν ν' ἀναγάγωμεν πάσας τὰς ἄλλας, καὶ εὔκολον νὰ κατατάξωμεν ὡσαύτως τὰς πρὸς αὐτὰς ἐναντίας κακίας. Ἐὰν δὲ θελήσωμεν πάσας τὰς ἀρετὰς ν' ἀναγάγωμεν εἰς ἔτι μικρότερον ἀριθμὸν, εὔκολον ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἀνάγονται πᾶσαι εἰς μίαν καὶ μόνην, τὴν εὐσέβειαν. Τῷ ὄντι, ἡ μία τῶν ἀρετῶν τούτων προϋποθέτει τὴν ἄλλην. Ἐὰν πρῶτον δὲν ἔχωμεν τὴν ἠθικὴν ἡμῶν αὐτῶν κυριότητα, οὐδεμίαν ἄλλην ἀρετὴν δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν. Ἐὰν δὲ ἀκολούθως δὲν ὑποτάσσωμεν τὸ σῶμα εἰς τὸ πνεῦμα, τοῦτο δὲν δύναται οὔτε ν' ἀπολάβῃ τὴν πρέπουσαν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς, οὔτε τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ στοιχεῖον νὰ ῥυθμίσῃ πρὸς ἠθικὴν ἐνέργειαν. Καὶ μόνον ἀφ' οὗ ταῦτα κατορθώσωμεν, δυνάμεθα νὰ εἴμεθα δίκαιοι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ διὰ τῆς δικαιοσύνης νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην. Τέλος, διὰ τούτων ἁπάντων καὶ διὰ τῆς ἀδιαῤῥή-

κτου σχέσεως ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἠθικοῦ νόμου καὶ τοῦ θείου νομοθέτου, ἀνυψούμεθα ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἥτις ἐπομένως προϋποθέτει, συγκεφαλαιοῖ ἐν ἑαυτῇ καὶ συμπληροῖ πάσας τὰς προηγουμένας. Καὶ ἐὰν οὗτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἀναγωγῆς τῶν ἀρετῶν, φανερὸν ἔτι αὕτη εἶναι καὶ ἡ τάξις τῆς ἀποκτήσεως αὐτῶν, καὶ ἡ βάσις τῆς ἠθικῆς ἀσκήσεως.

» § 304 Ἀποτέλεσμα τῆς πλήρους καὶ τελείας ἀρετῆς εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἡ εὐδαιμονία, ἥτις ἠδύνατο μάλιστα νὰ ὁρισθῇ, συνείδησις τῆς ἀρετῆς. Ἡ ἐξάσκησις ὅλων τῶν δυνάμεων, τῶν τε σωματικῶν καὶ νοητικῶν καὶ ἠθικῶν, κατὰ τὸν πρὸς ὃν ὅρον αὐτῶν, παράγει ἡδονὴν καθαράν, ἀληθῆ, πλήρη, μόνιμον καὶ ἀναφαίρετον, ὥστε ἠθικῶς ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀχώριστος τῆς εὐδαιμονίας. Ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ οὐχὶ σπανίως εἰς τὴν ἀρετὴν ἕπεται ἡ δυστυχία, καὶ ἐνίοτε εἶναι ἀχώριστος αὐτῆς. Τοῦτο ἐξηγεῖται, διότι ὁ ἐνάρετος δὲν διαθέτει οὔτε τὸν τόπον οὔτε τὸν χρόνον οὔτε τὴν κοινωνίαν ἐν οἷς προώρισται νὰ ζήσῃ, οὔτε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δύναται νὰ μεταβάλῃ, οὔτε τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀτελειῶν ὅλως νὰ ἀπαλλαχθῇ, ἀλλὰ μόνον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐνέργειαν διαθέτει καὶ τὴν ἰδίαν προαίρεσιν· ὥστε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν δύναται νὰ ἦναι πάντοτε εὐδαίμων, ἀλλὰ νὰ γίνῃ ἄξιος εὐδαιμονίας. Καὶ ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν παραλογίας καὶ ἀντιφάσεις ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τούτου ἡ ἀθανασία καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἠθικῆς τάξεως ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ κόσμος οὗτος εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ τελειοποιεῖται βαθμηδὸν διὰ τῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐφαρμογῆς καὶ πραγματοποιήσεως τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Καὶ ὡς μὲν πρὸς τὸ ἄτομον, ἡ ἐφαρμογὴ αὕτη γίνεται διὰ τῆς ἠθικῆς, ἥτις διδάσκει τὰ ἀτομικὰ καθήκοντα· ὡς δὲ τὰς πρὸς κοινωνίας, διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ δικαίου, ὡς θέλομεν ἴδει ἐν τοῖς ἑπομένοις. »

« *Περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος.*

» § 338. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἐλευθερία τοῦ σώματος, ἀλλὰ παρὰ ταύτην ὑπάρχει καὶ ἡ τοῦ πνεύματος, τῆς διανοίας καὶ τῆς ἐκφράσεως. Τὸ δὲ πνεῦμα εἶναι φύσει ἐλεύθερον, ἀδούλωτον, ἀτυράννητον καὶ ἀκατάβλητον. Ὡσαύτως, ἡ ἔκφρασις ἥ τε διὰ τοῦ προφορικοῦ καὶ ἡ διὰ τοῦ ὁπωσδήποτε γραφομένου λόγου, εἶναι μέχρι τινὸς φύσει ἀπαραβίαστος. Ἡ περὶ ἧς πρόκειται ἐλευθερία δὲν εἶναι λοιπὸν εἰμὴ ἡ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἰδίων ἐννοιῶν καὶ αἰσθημάτων διὰ τοῦ λόγου, διὰ τῆς γραφῆς, διὰ τοῦ τύπου, διὰ θεατρικῶν παραστάσεων, δι' εἰκόνων, σημείων καὶ συμβόλων. Εἶναι δὲ ἡ ἐλευθερία αὕτη νόμιμος, ὡς πᾶσα ἄλλη καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, καὶ ἀνωτέρα τῶν ἄλλων, ὅσον τὸ πνεῦμα εἶναι ἀνώτερον τοῦ σώματος καὶ τοῦ κτήματος. Φύσει νόμιμος καὶ ἀναμφισβήτητος, δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἀμφιβολίας καὶ συζητήσεως εἰμὴ ἕνεκεν ἱστορικῶν λόγων. Καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις, ἐν τοῖς δεσποτικοῖς πολιτεύμασι συνεξέλιπεν ἡ ἐλευθερία αὕτη μετὰ πάσης ἄλλης, ἐν δὲ τοῖς ἐλευθέροις, οὐδεμία ἠδύνατο νὰ ἐγερθῇ περὶ αὐτῆς ἀμφιβολία, ἕνεκα τῆς ἄκρας τοῦ βίου δημοσιότητος καὶ τῆς ἐπεμβάσεως ὅλων τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς κυριαρχικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις. Κατὰ δὲ τὸν μεσαιῶνα, τὰ φῶτα ἦσαν προνόμιον ὀλίγων, καὶ ἔλειπεν, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ὕλη τῆς ἐλευθερίας ταύτης. Ὅτε δὲ ἀνεγεννήθησαν τὰ γράμματα, καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ ιε. αἰῶνος ἐφευρέθη ὁ τύπος, ἐπεκράτει καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἡ ἀπόλυτος μοναρχία καὶ ὁ δεσποτισμός· ἐντεῦθεν ἡ λογοκρισία, καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς νέα κατάκτησις τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἐλευθεροτυπία. Ἡ λογοκρισία εἶναι τερατῶδες προνόμιον, διότι ἀποδίδει εἰς ἀτελῆ ὄντα τὸ ἀλάνθαστον τοῦ Θεοῦ, προκαλεῖ αὐτὰς τὰς καταχρήσεις, καθ' ὧν δῆθεν ἐξασκεῖται, ὑποθάλπει τὸ στασιαστικὸν πνεῦμα, καταπιέζει τὴν παντοίαν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας, βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ αὐτὰς τὰς κυβερνήσεις ὑπὲρ ὧν ἐνεργεῖ, καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιχειρεῖ τὸ ἀδύνατον, διότι τὸ πνεῦμα, φύσει ἀεικίνητον, τάχιον ἢ βράδιον κατὰ παντὸς ἀντιστασσομένου προσκόμματος θριαμβεύει. Ἀφαιρουμένης δὲ τῆς λογοκρισίας, μένει ἡ ἐλευθερία αὕτη αὐταπόδεικτος· εἶναι δὲ σημαντικωτέρα πασῶν, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς πάντα τὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα ῥυθμίζονται εὐπρεπῶς, ὡς διὰ τοῦ λόγου ῥυθμίζεται ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος τῆς διανοίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ γραμματολογικὴ αὐτῆς ὠφέλεια εἶναι πρόδηλος, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς θεωρουμένη, ἐὰν ἦναι σύμφωνος πρὸς τὴν δικαιοσύνην, δὲν δύναται νὰ ἀποβῇ ἐπιβλαβὴς οὔτε πρὸς τὴν κοινωνίαν οὔτε πρὸς τὴν πολιτείαν· καὶ ἡ πεῖρα ἤδη ἀπέδειξεν, ὅτι διὰ ἔμφρονος χρήσεως αὐτῆς καὶ ὁ λαὸς καὶ ἡ κυβέρνησις ἐξ ἴσου ὠφελοῦνται, καὶ μόνη ἀρκεῖ πρὸς ἀπόκτησιν πασῶν τῶν ἄλλων. Ἐνεργεῖται διὰ δύο μέσων, διὰ τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐφημερίδων. Καὶ τὸ μὲν βιβλίον ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων ἀναφαινόμενον, διά τε τὴν ἐν αὐτῷ πραγματείαν καὶ τὸν ὄγκον καὶ τὴν δαπάνην, μόνον ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐνεργεῖ. Ἡ δὲ ἐφημερὶς εἶναι γέννημα τῶν νεωτέρων χρόνων, διότι οἱ ἀρχαῖοι καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ τύπου καὶ διὰ τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῶν ἐλευθέρων κοινωνιῶν καὶ διὰ τὸ ὕπαιθρον τοῦ πολιτικοῦ βίου, οὐδὲ νὰ συλλάβωσιν ἠδύναντο τοιοῦτο εἶδος δημοσιότητος. Σήμερον δὲ κατέστη γενικὴ καὶ ἡμερησία ἀγόρευσις, ἐκφράζουσα τὸν κοινωνικὸν λόγον, τὴν κοινὴν γνώμην, διευθύνουσα αὐτὴν καὶ διδάσκουσα, συμβουλεύουσα καὶ ἐπικρίνουσα τὰς δημοσίας ἀρχάς· καὶ κατὰ μὲν τὴν ἔκτασιν, ἐκτείνεται μέχρι τῶν περάτων τοῦ κόσμου, κατὰ δὲ τὴν ταχύτητα, διατρέχει ἐν ἀκαρεῖ ἀπέραντα διαστήματα, καὶ κατὰ τὴν δραστηριότητα, εἶναι ὁ ἰσχυρότερος μοχλὸς τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται τὸ ὕψος, ἡ εὐγενὴς ἀποστολὴ καὶ ἡ μεγίστη εὐθύνη τοῦ ἐφημεριδογραφικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐκ τούτων δὲ καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν καταχρήσεων αὐτοῦ καὶ τὰ πολλὰ περὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθεροτυπίας ζητήματα.

» § 339. Ἔχει ὅρια καὶ ἡ ἐλευθερία αὕτη, ὡς πᾶσα ἄλλη, εἶναι δὲ ταῦτα αὐτὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἀτόμων καὶ τῆς κοινωνίας, ἣν ἀντιπροσωπεύει ἡ πολιτεία. Ἕκαστον ἄτομον ἔχει περὶ ἑαυτό, ὡς εἴδομεν (§ 293), νόμιμον κύκλον ἐνεργείας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αἱ ἀναγκαῖαι τῆς ἐλευθερίας ἀναπτύξεις ἐξασκοῦνται ὡς δικαιώματα. Καὶ μολονότι ὁ τύπος δὲν δύναται ἀμέσως νὰ προσβάλῃ οὔτε τὸ πρόσωπον οὔτε τὸ κτῆμα, δύναται ὅμως νὰ βλάψῃ ἕτερα στοιχεῖα τῆς προσωπικῆς ἐκείνης ἀκεραιότητος, ἣν συνιστῶσι τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ διάφορα δικαιώματα τοῦ ἀτόμου· δύναται νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς ἠθικότητος, τῆς ὑπολήψεως τῶν πολιτῶν, δι' ὕβρεως, συκοφαντίας, δυσφημίας, καὶ ἐμμέσως νὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν τιμήν, τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν. Ἔχει ἐπομένως ἡ πολιτεία καθῆκον περιορισμοῦ, ἀπαγορεύσεως, τιμωρίας τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαπραττομένων ἀδικημάτων. Οὐχ ἧττον δὲ τοῦ ἀτόμου, ἔχει καὶ ἡ πολιτεία δικαιώματα, ἅτινα δύναται νὰ προσβάλῃ ἡ ἐλευθεροτυπία· δύσκολος δὲ εἶναι ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοιούτων ἀδικημάτων, δύσκολον νὰ προσδιορισθῇ μέχρι τίνος δύναται νὰ ἐκταθῇ ἡ συζήτησις τῶν δημοσίων. Ἡ ἐπίκρισις τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν θεσμοθε-

σιῶν, τῶν νόμων, τῆς ἐνεργείας τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς κυβερνήσεως, ταῦτα πρέπει νὰ ἐπιτρέπωνται, διότι ἄλλως πρὸς οὐδὲν ἡ ἐλευθεροτυπία. Ἀλλ' ἡ ἐπίκρισις μεταβάλλεται εἰς ἀδίκημα, ὅταν προσβάλλωνται τὰ δικαιώματα τῆς κοινωνίας, ἡ ἐνέργεια τῶν θεσμῶν καὶ τῶν νόμων, τὸ σέβας πρὸς τὰς ἀρχάς. Ἡ δὲ περὶ τούτων κρίσις ὑφίσταται εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς προαιρέσεως, εἰς τὴν ἠθικὴν ἐκτίμησιν τῶν λέξεων καὶ ἐκφράσεων καὶ τῶν ἐνδεχομένων αὐτῶν συνεπειῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ κρίσις αὕτη εἶναι δύσκολος καὶ λίαν ἐπικίνδυνος, εἰ μὴ ὀρθή, διὰ τοῦτο δύο εἰδῶν ἐγγυήσεις ἐπενόησαν οἱ νομοθέται, τὰς μὲν, προληπτικάς, τὰς δὲ, κατασταλτικάς. Δυνάμει τῶν πρώτων, ἀπαιτοῦσι πρόσωπον ἀτομικῶς ὑπεύθυνον τῆς ἐκδόσεως τοῦ φύλλου, ἐνήλικον, ἰθαγενὲς καὶ προκαταβάλλον χρηματικόν τι ποσόν. Καὶ οὕτως ἡ ἐφημερὶς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἔργον τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ κοινωνικῆς μερίδος μᾶλλον ἢ ἧττον σημαντικῆς, συναισθανομένης τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ καθῆκον νὰ ἐγείρῃ βῆμα λογικῶν συζητήσεων πρὸς διηνεκῆ ἀγόρευσιν. Καὶ μολονότι τινὲς τῶν δημοσιολόγων θεωροῦσιν ὡς ἄδικον τὸν ὅρον τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου, διότι ἀπὸ τοῦ ἐνόχου μεταφέρει τὴν εὐθύνην εἰς τὸν ἀθῶον, καὶ ἐνθαῤῥύνει τὰς καταχρήσεις, εἰς τὴν παῤῥησίαν καὶ εὐτολμίαν ἀντικαθιστῶν τὴν ἐπίβουλον ὑπουλότητα καὶ τὴν δειλίαν, οὐχ ἧττον τὸ ἄτοπον τοῦτο φαίνεται ἀναπόφευκτον, διότι καὶ ἡ προσωπικὴ ὑπογραφὴ τῶν ἄρθρων δύναται νὰ καλύψῃ τοιαύτην ἀδικίαν, ἧς δύσκολος ἡ ἀνακάλυψις, ἡ δὲ ποινὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν πλήττει τὸ πρόσωπον εἰμὴ διὰ τῆς ἠθικῆς ἀποδοκιμασίας, καὶ πλαγίως διὰ τῶν προστίμων. Περὶ δὲ τῶν κατασταλτικῶν, σπουδαῖα ἐγείρονται ζητήματα καὶ ὡς πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀδικήματος καὶ ὡς πρὸς τὴν τιμωροῦσαν ἀρχήν. Καὶ τὸ μὲν ἀδίκημα δύο ἔχει ἀπαραίτητα στοιχεῖα, τὸ ὑλικόν, τὴν δημοσίευσιν, καὶ τὸ ἠθικόν, τὴν προαίρεσιν· καὶ ἐὰν ἡ ἐκδήλωσις τοῦ πρώτου εἶναι εὔκολος, οὐχ οὕτως ἡ περὶ τοῦ δευτέρου κρίσις, καθὸ ἐκ μυρίων περιστάσεων ἐξαρτωμένη καὶ ἐκ πολλῶν ὁμοῦ προσωπικῶν καὶ πραγματικῶν στοιχείων, ἅτινα δὲν δύναται ὁ νομοθέτης νὰ ὁρίσῃ ἐκ τῶν προτέρων. Διὰ τοῦτο προτιμοτέρα τοῦ ὁρισμοῦ εἶναι ἡ διὰ τοῦ ἁπλοῦ ὀνόματος ἔνδειξις τῆς ἀξιοποίνου πράξεως. Ἡ δὲ δικάζουσα καὶ τιμωροῦσα ἀρχὴ πρέπει διὰ αὐτὸ τοῦτο νὰ συνδυάζῃ ἐν ἑαυτῇ ὑψηλὰ προσόντα νοημοσύνης καὶ ἠθικότητος, καὶ νὰ ἦναι ὅλως ἀνεξάρτητος τοῦ τε λαοῦ καὶ τῆς κυβερνήσεως, νὰ ἦναι, δηλαδή, ἡ καθαρωτέρα ἔκφρασις τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως, ἥτις μόνη δύναται νὰ κρίνῃ τὴν διὰ τοῦ τύπου ἔκφρασιν τοῦ κοινοῦ λόγου. Τὰ προσόντα ταῦτα ἐν γένει ἔχει τὸ λεγόμενον ὁρκοδικεῖον, περὶ οὗ κατωτέρω. »

Περαίνων τὴν ἐπιστολήν μου ἐκφράζω τὴν εὐχὴν ὅπως ἴδω τὰ *Στοιχεῖα τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας* εἰσαγόμενα εἰς τὰ Γυμνάσια τῆς Ἑλλάδος. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ὀρθόδοξος χριστιανός, καὶ αἱ δόξαι αὐτοῦ εἶναι δόξαι ἀνδρὸς πεφωτισμένου, ἐλευθέρου ἐνθεομανίας ἅμα καὶ ἀπιστίας· ἕνεκα ταύτης πρὸ πάντων τῆς ἀρετῆς τοῦ συγγράμματος θεωρῶ αὐτὸ κατάλληλον νὰ παραδοθῇ, διὰ καταλλήλων ὅμως ἑρμηνευτῶν, εἰς τὴν νεολαίαν, ἐκτὸς ἐὰν κριθῇ πρέπον νὰ ἐξορισθῇ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων παιδευτηρίων, ὡς ἐξωρίσθη καὶ ἀπὸ τοῦ πανεπιστημίου, ἡ φιλοσοφία. Καὶ ὅμως οἱ πρόγονοι ἡμῶν καὶ νόμους κατεπάτουν χάριν αὐτῆς. Ἐνθυμεῖσαι ἴσως ὅτι οἱ Αἰγινῆται, ἄσπονδοι τῶν Ἀθηναίων ἐχθροί, εἶχον θεσπίσει νόμον νὰ θανατώσωσιν « *ἄκριτον*, » ὅπως ἀκρίτους προγράφουσι καὶ οἱ παρ' ἡμῖν νομοθέται, «τὸν πρῶτον ἐπιβάντα τῇ νήσῳ Ἀθηναῖον. » Τίς δὲ νομίζεις ὅτι ἐπέβη πρῶτος; ὁ πνευματέμφορος Πλάτων ἐρχόμενος ἐκ Σικελίας! Ἐνῷ δὲ ἀπήγετο εἰς θάνατον ἀγνοούντων τῶν Αἰγινητῶν τίς ἦτο, διαβάτης τις οἰκτείρας τὸν ἄνθρωπον εἶπε *κατὰ παιδιὰν*, ἤτοι ἀστειευόμενος, ὅτι ἦτο φιλόσοφος, καὶ εὐθὺς, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης μαρτυρίας, ἀπελύθη ἐναντίον τοῦ νόμου. Τίνες ἄρα οἱ ἐκτιμῶντες ὀρθότερον τὰ ἐκ τῆς φιλοσοφίας ἀγαθά; οἱ ἀπολύοντες ἢ οἱ ἀπολλύντες τοὺς φιλοσόφους;

Συγχαίρω δὲ ἀπὸ καρδίας τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι ὅτι τοιούτους ἔχει συγγραφεῖς· τιμῶντες αὐτοὺς καὶ ἀποδίδοντες αὐτοῖς δικαιοσύνην καὶ ἀνώτεροι ἡμῶν ἂν ὦσι, καὶ εἰς τὰς ἐναντίας ἡμῖν τάξεις ἂν τάσσωνται, καὶ ἄλλα παρ' ἡμᾶς ἂν φρονῶσι, τιμῶμεν τὴν ἡμετέραν πατρίδα. Μή σοι φανῇ παράδοξον ὅτι καταπαύω τὸν λόγον διὰ τῆς ἀποστροφῆς ταύτης, διότι ἀπό τινος οὔτε πρὸς τὴν ἀρετήν, οὔτε πρὸς τὴν ἱκανότητα οὔτε πρὸς τὰς ὑπηρεσίας ὁμολογεῖται σέβας, πάντα δὲ κατακρίνονται καὶ ἐκφαυλίζονται, πράγματά τε καὶ πρόσωπα. Ἀλλ' ὁ πάντα ἐκφαυλίζων λησμονεῖ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπον, ὅτι ἐκφαυλίζει καὶ ἑαυτὸν καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα ὑπὲρ ἧς φαίνεται ἀμυνόμενος, καὶ ὅτι διὰ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ ὑποστηρίζει καὶ δικαιολογεῖ τὰς κατὰ τοῦ ἰδίου ἔθνους κατηγορίας. Ἄλλως τε αἱ ἐμπαθεῖς παραφοραὶ καὶ τῆς συκοφαντίας ὁ ἰὸς καὶ τοῦ φθόνου τὰ βέλη, καταπτύονται καὶ ἐπὶ τέλους ἐξατμίζονται ὡς πομφόλυξ καὶ ὡς μόλυβδος ἀπαμβλύνονται, ἐνῷ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σοφίας τὰ ἔργα, ὡς τὸ τοῦ Κ. Βράϊλα, μένουσιν ἐσαεὶ κτῆμα τῇ πατρίδι. Ἔῤῥωσο.

Ἐν τῇ Μονῇ Καρμήλου, τῇ 23 Μαΐου 1863.

Ν. Δ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ψυχὴ γεννητὴ ἐν Ἀθήναις! Οἱ μὲν λούονται εἰς τὴν Μουνυχίαν, οἱ δὲ *ὠφελοῦνται* ἐκ τῆς ἐν Αἰγίνῃ διατριβῆς. Ὁ *δεῖνα* δεκατίζει τὰς ἀμπέλους τοῦ Καίρου... ἐν Ἄνδρῳ, ἡ *δεῖνα* καίεται εἰς τὴν Κέρκυραν, λόγῳ ἀλλαγῆς ἀέρος· ἄλλος μεταβαίνει εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἔχουσαν γλυκερὸν καὶ δροσερὸν τὸ θέρος, καὶ ἄλλος εἰς τὰς Ἡγεμονείας, χάριν ἀλλαγῆς... καταστάσεως, καὶ διὰ ν' ἀσφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν ἔντιμον ὕπαρξιν, δαπάνῃ ῥουμουνικῆς τινος νύμφης.

Μόνοι λοιπὸν ἡμεῖς οἱ ἐν Ἀθήναις μένοντες καταπίνομεν τὸν λευκὸν κονιορτὸν τοῦ λευκοῦ θέρους·

Τοῦ δὲ θέρευς φρύγοντος, ἐγὼ τόσον μελεδαίνω.

Μόνοι ἡμεῖς δεν ἀναγόμεθα ἐπὶ λέμβων εἰς ἁλιείαν, προτιμῶντες ἐξ ἀνάγκης τοῦ παρὰ τὸν Πειραιᾶ Κανθάρου τὰ ἐν Ἀθήναις σφαίρας κυλίοντα ζωάρια, οὔτε ἄγκιστρα, οὔτε καθετὰς, οὔτε γρίπους εἰς τοὺς ἰχθῦς βάλλοντες, καρίδας ἀπαναινόμενοι, τοὺς γρίφους δὲ μόνον εἰς λύσιν προτείνοντες. Ἡμεῖς μόνοι κατεδικάσθημεν, ἀντὶ ναυτικῶν περιπάτων καὶ παραιγιαλίων δείπνων νὰ περιφερώμεθα εἰς ἀγυιὰς καὶ πλατείας, πόλεως ἧς τὰ μὲν δένδρα καταξηραίνονται δι' ἔλλειψιν ὕδατος, αἱ δὲ ὁδοὶ κόνεως γέμουσι, καί τινα μέρη ἀναπέμπουσιν ὀσμὴν εὐωδίας δικαιοῦσαν τὸ ὄνομα τῶν ἄλλοτε ἐν Σμύρνῃ ὑπαρχόντων *σωτηρίων*, διότι καὶ παρὰ τὴν Ποικίλην Στοὰν καὶ παρὰ τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην, ἰδίως δὲ παρὰ τὸ γυμνάσιον τοῦ Πτολεμαίου (ἢ ὅπως ἄλλως θέλει τις νὰ τ' ὀνομάσῃ καὶ ἐν πολλοῖς γηπέδοις

πᾶν τὸ βροτῶν σπατάλημα καὶ ἡ πολύολβος ἐδωδὴ
ἐνθάδε κρινομένη τὴν πρὶν ὄλεσσε χάριν.

Παραιτήσας λοιπὸν τὸ Σολώνειον καὶ τοὺς εἰς τὰς τραπέζας αὐτοῦ παρακαθημένους ὑπουργοὺς, πρώην ὑπουργοὺς, πληρεξουσίους καὶ πρώην βουλευτὰς, παραιτήσας καὶ τὸ Λαρτεῖον εἰς τοὺς φοιτητὰς αὐτοῦ ἵν' ἀποσοβήσωσιν αὐτοὶ

μυιάων ἀδινάων ἔθνεα πολλὰ,

διαλεγόμενοι περὶ ὑπουργείων, ὀροπεδίων, κοιλιοδουλίας καὶ μονομαχιῶν (διότι τοιαῦται κατήντησαν αἱ διασκεδάσεις τῶν Ἀθηνῶν), παραιτήσας, λέγω, πάντα ταῦτα, ἐλθὲ, φίλε, καταβῶμεν εἰς Πειραιᾶ ἵν' ἀναπνεύσωμεν πνεῦμα θαλάσσιον—ἑπομένως πνεῦμα μεστὸν ἅλατος—τέρποντες δὲ τὴν ὅρασιν ἡδύνωμεν ἐν ταὐτῷ καὶ τὰς ἀκοὰς ἐπὶ τῆς *Τερψιθέας*. Ναὶ μὲν τὰ παγωτὰ τοῦ Σωσάννα δὲν παρασκευάζονται κατὰ τοὺς *σολωνείους* νόμους, ναὶ μὲν χρήζουσι *δρακοντείου στομάχου* τινὰ τῶν γλυκυσμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ πόσα ἄλλα πλεονεκτήματα ἀπαντῶμεν αὐτοῦ! — Ἰδοὺ ἡ Ἑλένη, ὑπερήφανος καὶ ἀδιάφορος πρὸς τοὺς θαυμαστὰς τοῦ κάλλους της, πιστεύει ὅτι ἐγεννήθη διὰ νὰ θαυμάζηται καὶ νομίζει ὅτι ἔχει καρδίαν ἄτρωτον. — Ἐκεῖθεν προκύπτει ἡ ἑλικῶπις Ἀσπασία, σαγηνεύουσα πάντας, ἡ φιλάρεσκος! διὰ τῶν βλεμμάτων. — Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνη. παρ' αὐτὴν βαδίζει ἡ καλλωπίστρια Ἐρατὼ, νομίζουσα ὅτι ὁ καλλωπισμὸς εἶναι φιλοκαλία, ἡ δὲ φιλοκαλία κάλλος... καὶ ὅμως ἔχει κάτοπτρον! — Τίς εἶναι ἐκείνη ἡ μετὰ γάλλων ἀξιωματικῶν ζωηρῶς συνομιλοῦσα; Σὲ γνωρίζω, Ἀναστασία·

Ἀναστάτωσες τὸ πᾶν
μὲ τ' ἀβέβαιόν σου ἂν·
ἄφες το· καὶ θὰ φανῇς
ἀστασία· προφανής.

Ἀλλὰ τὸ μὲν κάλλος αὐτῶν καὶ τὴν πληθὺν

. . . . . *οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω*
οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι δέκα δὲ στόματ' εἶεν
φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκειον δέ μοι ἦτορ ἐνείη·

διότι αἱ Μοῦσαι, αἵτινες μόναι θὰ ἐδύναντο νὰ μὲ βοηθήσωσιν εἰς τοῦτο, δὲν ἔχουσι πλέον τὰ Ὀλύμπια δώματα, ὡς ἐπὶ Ὁμήρου. Τοῦτο ὅμως δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι ὁ Πειραιεὺς ἐφέτος ἔχει τὴν χάριν ἐκείνην τῶν θαλασσίων πόλεων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ὅταν τὸ ἑσπέρας ἡ σελήνη ἀργυροῖ τὴν γαληνιαίαν ἐπιφάνειαν τῆς Μουνυχίας, ὅταν γάλλοι, ἄγγλοι, γερμανοὶ ἢ ἰταλοὶ μουσικοὶ παίζωσι τεμάχια τῆς **Favorita**, τοῦ **Fra-Diavolo**, τῆς **Muette de Portici**, τοῦ **Guillaume Tell**, τῶν **Huguenots**, ἐνθυμοῦμαι τότε τὰ λουτρὰ τοῦ **Dieppe** ἐν Νορμανδίᾳ καὶ τὴν ὀρχήστραν τῆς λέσχης αὐτῶν. Δὲν εἶναι ἆρά γε δυνατὸν νὰ γίνῃ τοιαύτη λέσχη ἐπὶ τῆς Τερψιθέας, ἔχουσα, πλὴν τοῦ ἀναγνωστηρίου, καὶ αἴθουσαν χοροῦ, σφαιριστήριον, ἐξώστην καὶ μουσικὴν ἢ ὀρχήστραν ἰδίαν;— Τοῦτο ἐλπίζομεν θέλει ἐννοήσει ἡ ἑταιρία ἡ τὸ προσεχὲς ἔτος μέλλουσα νὰ κατασκευάσῃ εἰς τὸ Ἁλίπεδον λουτρὰ κατὰ τὸν γαλλικὸν τρόπον, καὶ τότε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν βλέπομεν διὰ τί θὰ προτιμῶνται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων αἱ τῶν ξένων παραθαλάσσιαι πόλεις, ἀφ' οὗ πλησιέστερον αὐτῶν θὰ εὑρίσκωσι τὰς διασκεδάσεις τοῦ Πειραιῶς. Αἱ διασκεδάσεις, ἡ εὐθυμία εἶναι εἴπερ ποτὲ ἀναγκαῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα· μαραινόμεθα ὑπὸ τῶν σκέψεων καὶ τῆς ἀδιακόπου πολιτικῆς τύρβης· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὑποφαινόμενος ἐκήρυξα πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ τῆς πολιτικῆς. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ξένοι ὅταν διασκεδάζωσι, ὡς εἰς τὸν καλῶς δειπνοῦντα συμβαίνει, ἐκφέρουσιν εὐμενεστέρας ὑπὲρ ἡμῶν τὰς κρίσεις. Ὀφείλομεν νὰ μὴ ὦμεν ἄγριοι, μισάνθρωποι, ἀλλὰ φιλάνθρωποι, ἤτοι εὐπροσήγοροι, εὐαπάντητοι. Τοῦτο εἶναι οὐ μόνον ὠφέλιμον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ἰδίως εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀναγκαιότατον, εἶναι μάλιστα καθῆκον.

Ὁ δοὺξ τοῦ **Richelieu** καὶ μέχρις ἀπονενοημένων πράξεων ἔφθασεν ὅπως καταστήσῃ εὔθυμον τὴν αὐλὴν τοῦ ΙΕ' Λουδοβίκου, περὶ μόνης τῆς γυναικός του μεριμνῶντος κατὰ τὰ δέκα πρῶτα τῆς βασιλείας του ἔτη, καὶ τὸν πνευματικὸν αὐτὸν τῆς βασιλίσσης μετεχειρίσθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, πνευματικὸν τῷ ὄντι εὐσυνείδητον! Ἡμεῖς δὲν ζητοῦμεν τὰς διασκεδάσεις ἐκείνας τὰς παραλόγους καὶ αἰσχράς· νομίζομεν ἀναγκαίαν πᾶσαν τιμίαν καὶ μεμετρημένην ἡδονὴν, καὶ, ἀποκρούοντες τὸν τρόπον δι' οὗ ἐκεῖνος κατώρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ τὰς κακὰς ἡδονὰς, εὐχόμεθα ὅπως αἱ καλαὶ εἰσαχθῶσι καὶ πάλιν παρ' ἡμῖν

καὶ ἀναπτερώσωσι τὸν βεβαρημένον ἡμῶν νοῦν. Ἀρκοῦσιν, ἀρκοῦσι τὰ σοβαρά· διασκεδάσεις θέλομεν, ἀνάγνωσιν, μουσικὴν, ἐκδρομὰς, γυμνάσια, θέατρα, διασκεδάσεις τερπνὰς, ἠθικὰς καὶ ὠφελίμους, εἰς ἃς ὡς οὐδένες ἄλλοι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐπεδίδοντο. Προσέχοντες ἀδιακόπως τὸν νοῦν εἰς σοβαρὰς ἀηδίας οὐδὲν ἄλλο γινόμεθα ἢ σχολαστικοὶ, ἀηδεῖς, ἄλαλοι, σκεπτικοὶ, κυφοὶ, δυσειδεῖς, ἐν ᾧ ἂν εἰς τὴν ἐργασίαν ἀναμίξωμεν καί τινας ἐλαφροτέρους περισπασμοὺς, τότε ἐκείνη μὲν καθίσταται τερπνοτέρα, ἡμεῖς δὲ, ὡς οἱ πρόγονοι, φαιδροὶ, ἀγαθοὶ, προσηνεῖς, εὐχάριστοι, ὁμιλητικοὶ, εὐθυτενεῖς .... εὔμορφοι. Τὸ τελευταῖον τοὐλάχιστον τοῦτο πλεονέκτημα πρέπει νὰ πείσῃ πάντας ν' ἀποτινάξωσι τὴν φαινομένην μὲν ἀλλὰ ψευδῆ σπουδαιολογίαν.

Εἰς τί ὠφελεῖ ὅτι καθ' ἡμέραν διδασκόμεθα ἢ νομίζομεν ὅτι διδασκόμεθα τὸ καλόν; Προχθὲς ἔτι, οὐχὶ πρὸ πολλοῦ, συνεβούλευέ τις τῶν καθ' ἡμᾶς δημοσιογράφων νὰ κρημνισθῇ ἡ Καπνικαρέα, ὡς περιττὴ, διότι ὑπάρχουσι πολλαὶ ἄλλαι βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι καὶ διότι κλείει τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ· οἱ δὲ ξένοι θὰ ἐλεεινολογήσωσι διὰ τοῦτο τὴν Ἑλλάδα. —Δι' ἄλλα ἐλεεινολογοῦσι τὴν Ἑλλάδα οἱ ξένοι, δι' αὐτὰ δὲ τὴν ἐπαινοῦσι, ὅταν τὰ ἐκτιμᾷ. — Τί δ' ἂν εἴποι τις περὶ τοῦ συμβουλεύοντος νὰ κρημνισθῇ ὁ ναὸς τῆς Αἰγίνης διότι ἔχομεν τὸν Παρθενῶνα, ἢ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους διότι ὑπάρχει τὸ τοῦ Θρασύλλου; Ἐν Παρισίοις διατηροῦσι τῷ ὄντι θρησκευτικῶς τὰ ἐρείπια τῶν Θερμῶν Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου καί τοι ἀθλίως ἐκτισμένων, ἡμεῖς δὲ θέλομεν νὰ κρημνίσωμεν τὴν Καπνικαρέαν, ἐκκλησίαν περίεργον μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις βυζαντινῶν! Δὲν ἀρκεῖ ὅτι κατεδαφίσθη ἀλόγως καὶ ὑπὸ ἀφιλοκάλων ἀρχῶν ἡ ὡραία τῶν Ταξιαρχῶν ἐκκλησία καὶ τόσα ἄλλα τοῦ μεσαιωνικοῦ βίου μνημεῖα! Ἂν δὲν εἶναι πολυδάπανον, ἂς μεταφέρωσιν αὐτὴν ἀλλαχοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀριθμοῦντες τὰς πέτρας, ἂς τὴν μεταφέρωσιν, ἀπηλλαγμένην τῶν προσθηκῶν, πρὸς βοῤῥᾶν τῆς Μητροπόλεως, ὥς τι πάρισον τοῦ Καθολικοῦ, πρὸς συμμετρίαν· ἀλλὰ νὰ τὴν κρημνίσωμεν! Καὶ τί θέλουσιν εἴπει οἱ ἐν Εὐρώπῃ σοφοὶ, οἱ περὶ βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν τοσάκις γράψαντες, οἱ τοσάκις θαυμάσαντες αὐτάς!—«Ἀλλὰ, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, τί νὰ καταστρέψωμεν, ἀφ' οὗ δάση πλέον δὲν ὑπάρχουσι;»

Εἰς τοῦτο πειθόμεθα. Σ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1, 1863.

—ooo—

Πρέσβυς τῆς Δανίας ἦλθεν ἐν Ἀθήναις ὁ Κ. Βρέστρουπ, πρεσβύτης τὴν ἡλικίαν.

* * *

Ἰδοὺ ἐν συνόψει τί ἀξιοσημείωτον εἶπε κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Συνελεύσεως τῆς 13 τοῦ παρελθόντος μηνὸς, ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς Κ. Α. Πετμεζᾶς.

«Ἡ κατάστασις τῶν ἐπαρχιῶν εἶναι οἰκτρά· αἱ ἀρχαὶ λαμβάνουσι μὲν διαταγὰς, δὲν ὑπακούουσιν ὅμως· στρατιωτικὴν δύναμιν δὲν ἔχει ἡ κυβέρνησις· ὁ λαὸς γογγύζει καὶ τὴν ἐλεεινὴν ταύτην κατάστασιν πάντες ἀποδίδουσιν εἰς τὴν Συνέλευσιν. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν διστάζω νὰ εἴπω, ὅτι διὰ τῆς διαγωγῆς ἡμῶν δικαιολογοῦμεν τὰς κατακραυγὰς ταύτας· διότι ἀντὶ νὰ χρησιμεύσωμεν εἰς τὸν λαὸν ὡς παράδειγμα φιλοπατρίας καὶ ἀνοχῆς, παρεκτρεπόμεθα εἰς διχονοίας καὶ ἔριδας.»

Ἐπειδὴ δέ τις τῶν πληρεξουσίων εἶπεν ὅτι ὁ ὑπουργὸς ἐξυβρίζει τὴν Συνέλευσιν, οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι εἶπε τὴν ἀλήθειαν γυμνὴν, καὶ ὅτι οἱ πληρεξούσιοι κατασκοτίζουσιν αὐτὸν δι' ἀεννάων αἰτήσεων. «Ἐκ τῶν πεντήκοντα, εἶπε, πληρεξουσίων τοὺς ὁποίους βλέπω καθ' ἑκάστην, μόλις δύο μοὶ ὁμιλοῦσι περὶ δημοσίων συμφερόντων, οἱ δὲ ἄλλοι τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἀπαιτοῦσι διορισμοὺς καὶ παύσεις ὑπαλλήλων.»

Ἄλλος πληρεξούσιος, ἐκ τῶν πολιτικῶν φίλων τοῦ ὑπουργοῦ, ὀργισθεὶς εἶπε· «λοιπὸν μᾶς ἐξυβρίζεις!»

Καὶ ὁ ὑπουργός· «Θέλετε νὰ μάθετε, Κύριοι, διὰ τί ὁ προαγορεύσας μὲ προσβάλλει τόσον ἀποτόμως; διότι ἀπήτησε νὰ διορίσω ἔπαρχον τὸν *μπακάλην* ἀδελφόν του, καὶ ἀπεποιήθην.»

Καὶ ἐξ οἰκείων μὲν τὰ βέλη, ἀξιότιμος δὲ ὁ ὑπουργὸς ὁ μετὰ παῤῥησίας εἰπὼν τὴν ἀλήθειαν.

* *

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἐξελέχθη ὁ Κ. Λ. Μωραΐτίνης. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην τὸ *ὄρος* καὶ τὸ *πεδίον*, φιλιωθέντα ἀλλήλοις καὶ γενόμενα *ὀροπέδιον*, συνεψήφισαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ Στράβωνα ὀροπέδιόν ἐστι τὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους πεδίον, ἄρα τὸ *πεδίον* τῆς Συνελεύσεως ἐκαββαλίκευσε τὸ *ὄρος* αὐτῆς.

* * *

Τὰ περὶ τὰς Ἀθήνας δάση ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν κατακαίονται.

* * *

Κατά τινα ἔκθεσιν τοῦ ὑπὸ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ πρὸς τὴν Συνέλευσιν, τὸ δημόσιον ταμεῖον ὤφειλε νὰ πληρώσῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ λήξαντος Ἰουλίου, 10,700,000 δραχμῶν· καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ χρέος τοῦτο ἦτο μόνον τὸ *ἀπαιτητὸν* ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἐκείνης.

* * *

Εἰς Ὕδραν συνέβησαν σπουδαῖαι ταραχαὶ, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐστάλησαν καὶ στρατὸς καὶ ἀνακριταὶ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργός· ἀλλ' οὐδὲν

κατωρθώθη διὰ τῶν κυβερνητικῶν τούτων διατάξεων· εἰς τὸν στρατὸν μάλιστα οὔτ' ἐπετράπη παρὰ τῶν ἐγχωρίων νὰ ἀποβῇ. Ἐγένοντο δὲ αἱ ταραχαὶ ἕνεκα τοῦ Δημάρχου, τὸν ὁποῖον ἡ ἰσχυροτέρα μερὶς δὲν ἤθελεν. Ἐπὶ τέλους, δυνάμει κανονοβολῶν, ἠναγκάσθη ὁ δήμαρχος νὰ ἐξέλθῃ τῆς νήσου μετὰ τῶν περὶ αὐτόν.

* * *

Κατὰ πρότασιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, γενομένην συμφώνως πρὸς τοὺς Κανονισμούς, ἐπαύθη ὁ πατριάρχης Ἰωακείμ. Ἡ ἔκθεσις, δι' ἧς γίνεται ἡ πρότασις, ὁμιλεῖ ἐν γένει περὶ παρεκτροπῶν τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος· ἀλλ' εἰς τοιαύτας μάλιστα περιστάσεις πρέπει τὰ κεφάλαια τῆς κατηγορίας νὰ διαγράφωνται ἀκριβῶς καὶ ὡρισμένως.

* * *

Οἱ Γάλλοι εἰσῆλθον καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μεξικῆς· ἐγένοντο δὲ δεκτοὶ ὡς σωτῆρες.

* * *

Τὰ τῆς μεσιτείας τῶν μεγάλων δυνάμεων ὑπὲρ τῆς Πολωνίας περιπλέκονται μέν, ἀλλὰ κατὰ τὰ φαινόμενα δὲν θ' ἀπολήξωσιν εἰς πόλεμον. Περιπλέκονται δὲ ἕνεκα τῆς ἀπαντήσεως τῆς Ῥωσίας εἰς τὰς διακοινώσεις τῶν δυνάμεων τούτων. Αἱ δυνάμεις, ἀφορμὴν λαμβάνουσαι τὴν ἐν Βιέννῃ συνθήκην τοῦ 1815 ἔτους, ἀξιοῦσι νὰ ἐπεμβῶσιν εἰς τὰ τῆς Πολωνίας· ἡ Ῥωσία ὅμως ἀποκρούει τὴν ἀξίωσιν.

* * *

Ἡ Δακικὴ ἐξουσία ἐξακολουθεῖ δημεύουσα τὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια. Ἐπειδὴ δέ τινα ἐξ αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅστις, πτωχὸς ὤν, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων ἐκείνων συντηρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, μαθὼν τοῦτο ὁ ἀντιβασιλεὺς Ἰσμαὴλ πασᾶς, ἐδωρήσατο τῷ θρόνῳ τούτῳ γαίας ἀποφερούσας τριάκοντα χιλιάδων δραχμῶν εἰσόδημα κατ' ἔτος, πρὸς ταύταις δὲ καὶ μισθὸν ἐτήσιον τῷ πατριάρχῃ. Καὶ τοῦτο δεῖγμα τῆς μεγαλοδωρίας καὶ ἀνεξιθρησκείας τῶν ἀπογόνων τοῦ μεγαλοπράγμονος Μεχμὲτ Ἀλῆ.

* * *

Ἡ ἐφημερὶς *Μέριμνα* ἔγραψεν ὅτι ὁ Κ. Στ. Ν. Δραγούμης, ἀξιωματικὸς τῆς ἀθηναίας ἐθνοφυλακῆς, ὡμίλησεν *ἐν τῷ Συλλόγῳ τῶν ἀξιωματικῶν* περὶ ποσότητός τινος χρηματικῆς δωρηθείσης παρὰ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μεγαλεμπόρου Κ. Ι. Ἀντωνιάδου εἰς ἐνδυμασίαν καὶ ἐξοπλισμὸν τῆς ἐθνοφυλακῆς ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο ὅπως ἐδημοσίευσεν ἡ ἐφημερὶς ἐκείνη, ἐγένετο ἡ ἑξῆς ἀπάντησις.

Ἀθῆναι τὴν 21 Ἰουλίου 1863.

Κύριε Συντάκτα τῆς Μερίμνης.

Τοσούτῳ περισκεπτικὴ μοὶ ἐφάνη πάντοτε ἡ *Μέριμνα* εἰς τὰς εἰδήσεις ἃς δημοσιεύει, ὥστε ἠπόρησα πολὺ πῶς ἀνεξετάστως κατεχώρισεν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 336 φύλλῳ ὅσα περὶ ἐμοῦ λέγει, διότι ὅλα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, μηδὲ ἰῶτα ἐξαιρουμένου, εἶναι ψευδῆ. Τοῦτο δὲ μαρτυροῦσιν εὐτυχῶς τὰ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου οὐδέποτε, πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀνωτέρω φύλλου, ὡμίλησα περὶ τῶν δωρηθεισῶν ὑπὸ τοῦ Κ. Ι. Ἀντωνιάδου 500 λιρῶν.

Εἶχον τῷ ὄντι σκοπὸν νὰ ὁμιλήσω, ἀλλὰ τί νὰ εἴπω; Οὐχὶ ὅτι ὁ Κ. Βούλγαρης, ἢ ἄλλος τις ὁποιοσδήποτε ἐσφετερίσθη, ἄπαγε! τὰ χρήματα, ἀλλὰ νὰ προτρέψω τοὺς συναδέλφους μου νὰ ζητήσωσιν αὐτὰ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, διότι κατὰ τὴν ἀπὸ 3 Δεκεβρίου 1862 ἐπιστολὴν τοῦ δωρητοῦ, τὰ χρήματα δὲν προσηνέχθησαν εἰς τὰς γενικὰς τοῦ Κράτους ἀνάγκας, ὡς ἐσημειώθησαν ἐν τῷ δημοσιευθέντι πίνακι, ἀλλ' εἰς *ἐνδυμασίαν καὶ ἐξοπλισμὸν τῆς ἐθνοφυλακῆς τῆς πρωτευούσης* ῥητῶς. Τὴν πρότασιν δὲ ταύτην ἐνόμιζον, ὡς καὶ νῦν ἔτι νομίζω, χρέος μου νὰ ὑποβάλω, διότι καὶ ὡς δημότης Ἀθηνῶν καὶ ὡς ἀξιωματικὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς, εἶμαι μάρτυς τῆς ἀπορίας καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος τούτου.

Τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην παρακαλῶ, Κ. Συντάκτα, νὰ δημοσιεύσητε, οὐ μόνον χάριν δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ διότι, φρονῶ, οἱ φιλοπάτριδες δημοσιογράφοι ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀποθαῤῥύνωσι δι' ἀδικαιολογήτων κατακρίσεων τοὺς προσπαθοῦντας μὲν νὰ ἐκπληρώσωσι τὰ χρέη αὐτῶν, εἰς μηδὲν δὲ ἄλλο ἀποβλέποντας. Δέξασθε, κτλ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

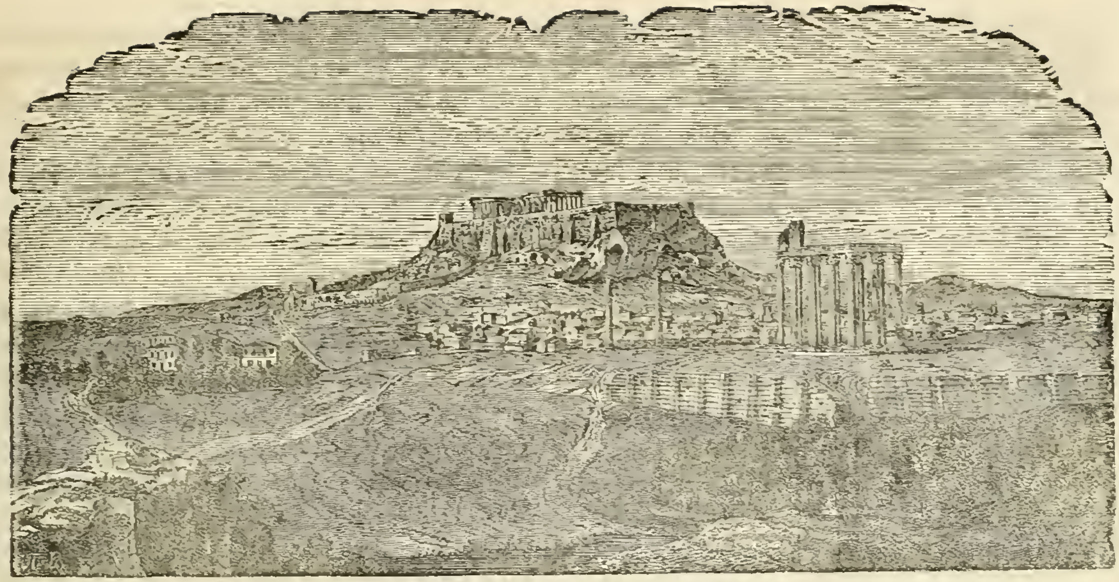
ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΑΙ. — Αἱ κερδοσκοπικαὶ τῶν Ἄγγλων ἐπιχειρήσεις εἰσὶν ἄξιαι θαυμασμοῦ. Μέχρι 1,200 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν ὑπολογίζεται ἡ δαπάνη ἡ γενομένη εἰς σιδηροδρόμους μέχρι τοῦ ἔτους 1844. Μόνον αἱ δύω ἑταιρίαι, αἱ δι' ἀερίου φωτίζουσαι τὴν πόλιν τοῦ Λονδίνου, κατέθεσαν ὡς κεφάλαιον 45 ἑκατομμύρια λιρῶν ς. Ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι τοῦ 1858 ἔτους κατεσκευάσθησαν 836 ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια, καὶ 30,052 ἱστιοφόρα πλοῖα.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ

ΓΡΙΦΟΣ.





ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 322.

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ἐν τῇ ἀνατροφῇ,

ΥΠΟ Κ. ΛΕΥΚΑΔΙΤΟΥ.

Ἐὰν ὑπάρχωσι λόγοι δι' οὓς τὰ περιοδικὰ συγγράμματα εἶναι τὰ μάλιστα ἐπωφελῆ εἰς πᾶσαν ὁπωσοῦν πολιτισμένην κοινωνίαν, ὁ πρώτιστος πάντων εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀνατροφῆς· διότι πραγματευόμενα συνήθως περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου, καὶ εἰσχωροῦντα κατὰ μικρὸν εἰς τὰς οἰκογενείας, φωτίζουσι βαθμηδὸν τοὺς γονεῖς ὡς πρὸς τὸ πρώτιστον τῶν καθηκόντων αὐτῶν· οὗτοι δε προλαμβάνοντες τὸ κακὸν εἰς τὴν πηγήν του, ἢ ἀνασπῶντες αὐτὸ ἅμα ἀναφυόμενον, παρασκευάζουσιν εἰς τὰ ἔθνη τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ εὐδαιμονίας.

Ἀλλ' ἐνῷ ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ γνῶσις καὶ ἐφαρμογὴ τῆς ἀληθείας φαίνεται οὕτω πως εὔκολος, πράγματι ὅμως εἶναι δυσκολωτάτη· διότι, ἵνα ἐπενεργήσῃ τις ἐπιτυχῶς ἐπὶ τοῦ πλείστου καὶ ἀπαιδεύτου μέρους τῆς κοινωνίας, πρέπει πρὸ πάντων νὰ πολεμήσῃ τὴν ἀμάθειαν, ἥτις εἶναι ἡ ἀσθένεια ἐκείνη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ περιέχουσα ἐν ἑαυτῇ πάσας τὰς ἄλλας· καὶ ἐνῷ διαιωνίζουσα τὰς προλήψεις τὰ πάντα διαστρέφει καὶ παραλύει, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι κατὰ πολλὰ δυσπολέμητος, διότι ἔχει τὴν φρικτὴν δύναμιν τοῦ νὰ ὑπερασπίζηται ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ νὰ εὑρίσκῃ ἐν ἑαυτῇ ἀποχρῶντα λόγον τῆς διαρκείας της (α). Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν μᾶλλον πεφωτισμένων, οἵτινες ἔχουσι γνῶσιν τῆς ἀνατροφῆς, πόσα λάθη, πόσαι ἀδυναμίαι, πόσαι προλήψεις ἀναφύονται, ἵνα ἐλαττώσωσιν ἢ καταστρέψωσι παντάπασιν τὴν ὠφέλειαν τῆς ἐλευθερίου ἀνατροφῆς! Εἰς τὰς οἰκογενείας, εἰς τὰ σχολεῖα, πόσα προσκόμματα παρουσιάζονται, ἵνα παραλύσωσι τὸ δύσκολον τοῦτο ἔργον, ἀφ' οὗ μέλλει νὰ προέλθῃ ἄνθρωπος ἄξιος τοῦ καιροῦ του καὶ τῆς πατρίδος του! Διό, γνωρίζων τις τοὺς πολυειδεῖς τούτους κινδύνους, καὶ ὅσους εὐτύχησαν νὰ τοὺς διαφύγωσι, δὲν εἶναι παράξενον ἐὰν θαυμάζῃ περὶ τοῦ ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεκτῶν.

Ἀλλ' ὁπωσδήποτε μὴ δειλιάζωμεν ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδέαν τοῦ ὅ,τι μένει ἀκόμη εἰς ἡμᾶς νὰ πράξωμεν, μὴ λησμονῶμεν ὅ,τι ἔγεινεν ἤδη· ὁσημέραι αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν, ἀφοῦ ἡ ἑστία τῶν φώτων ἐτέθη εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, ὡς εἰς τὴν φυσικὴν ἕδραν της· ἀφοῦ ἑκάστη ὁπωσοῦν εὔπορος οἰκογένεια προθυμεῖται, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερή-

(α) Αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστι χαλεπὸν ἀμαθία, τὸ μὴ ὄντα καλὸν κἀγαθὸν μηδὲ φρόνιμον δοκεῖν αὐτῷ εἶναι ἱκανόν· οὔκουν ἐπιθυμεῖ ὁ μὴ οἰόμενος ἐνδεὴς εἶναι οὗ ἂν μὴ οἴηται ἐπιδεῖσθαι. (Πλάτ. Συμπ. § κγ'.)

ματος αὐτῆς, ν' ἀναδείξῃ ἕνα πεφωτισμένον πολίτην.

Εἰς τὰς οἰκογενείας ταύτας συμφέρει τὰ μέγιστα νὰ ὑποδείξῃ τις τὸ μέρος των εἰς τὴν ἀνατροφήν· καθ' ὅσον δὲν πρέπει νὰ θεωρῶσιν αὗται τὰ τέκνα των ὡς ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν των, ἀλλ' ἐκτελοῦσι τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὀνόματός των, ὅπερ προθυμοῦνται νὰ διατηρήσωσιν ἔντιμον· πρὸς τὴν πατρίδα, εἰς ἣν χρεωστοῦσι πεφωτισμένους πολίτας· πρὸς τὸν Θεὸν, παρ' οὗ ἔλαβον παῖδας, ἵνα προσφέρωσιν αὐτῷ τιμίους καὶ ἐναρέτους ἄνδρας. Πλὴν ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ ἱεροῦ τούτου καθήκοντος ἐλλείπει αὐταῖς μᾶλλον ἢ ὁ τρόπος τοῦ νὰ τὸ ἐκτελέσωσι.

Τούτου ἕνεκα, ἐνδίδοντες εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τῆς κλήσεως ἡμῶν, τολμῶμεν ἵνα, μετὰ πολυχρόνιον πεῖραν, ἐκθέσωμεν σκέψεις τινὰς ὡς πρὸς τὴν σωτήριον ἐπενέργειαν τῶν γονέων εἰς τὴν ἀνατροφὴν, προτιθέμενοι μᾶλλον ἵνα ἐμπνεύσωμεν αὐτοῖς τὴν ἔνθερμον ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ συνεργῶσιν ἀνενδότως εἰς αὐτὴν, καὶ νὰ τοῖς ὑποδείξωμεν ἐν περιλήψει τὰ μέσα, δι' ὧν δύνανται νὰ πράττωσι τοῦτο μετ' ἐπιτυχίας, παρὰ νὰ τοῖς διδάξωμεν τὰ ἄπειρα αὐτῶν πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των καθήκοντα.

Διαιροῦμεν λοιπὸν τὰς παρατηρήσεις μας εἰς πέντε κεφάλαια· ά. Περὶ ἀνατροφῆς ἐν γένει. β'. Περὶ δημοσίου καὶ περὶ ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς. γ'. Περὶ νοερᾶς ἀναπτύξεως. δ'. Περὶ ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς. έ. Περὶ ἀνατροφῆς τοῦ χαρακτῆρος καὶ περὶ ἀνατροφῆς τοῦ σώματος.

Ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ εὐγενεστέρου τῶν πλασμάτων, ἐν ᾧ βλέπομεν ζῶσαν τὴν θείαν εἰκόνα· ἐνῷ πρόκειται περὶ τῆς τιμῆς, περὶ τῆς εὐημερίας τῶν οἰκογενειῶν, περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν νομιμωτέρων δεσμῶν, οἵτινες δύνανταί ποτε νὰ συνενώσωσι τοὺς ἀνθρώπους, περὶ τοῦ μέλλοντος τούτου τοῦ νοήμονος καὶ γενναίου ἔθνους, τοῦ ὁποίου τὰ ἴδια δυστυχήματα δεν ὑπῆρξαν ποτὲ ἄνευ δόξης, ἐναπόκειται ἤδη, μετὰ τὴν ὡς ἐκ θαύματος ἀνάστασιν αὐτοῦ εἰς τὴν παροῦσαν γενεὰν, τὸ μέγα καθῆκον τοῦ νὰ διατηρήσῃ πρὸ πάντων διὰ τῆς ὀρθῆς ἀνατροφῆς τὴν τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ ἀνατροφῆς ἐν γένει.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ προϊὸν τῆς ἀνατροφῆς του (l'homme est le produit de son éducation), εἶπέ τις τῶν νεωτέρων σοφῶν (*), ὀρθότατα ἀποφαινόμενος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἁπλῶς τὸ προϊὸν τῶν ὑπερφυῶν δυνάμεων ἃς ὁ Δημιουργὸς ἐνέθεσεν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ τὸ προϊὸν τῆς καλλιεργείας των. Τῷ ὄντι, φυτὰ καὶ ζῶα ζῶσιν ἢ κινοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εἰς ἣν ἐξῆλθον ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Δημιουργοῦ, κατὰ πάντα ὅμοια μὲ ἐκεῖνα ἀφ' ὧν ἐγεννήθησαν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης ζῇ ὡς αὐτὰ καὶ κινεῖται, ἀλλὰ μὲ κίνησιν ἐσωτερικὴν, ἥτις ἀκαταπαύστως μεταβάλλει αὐτὸν, καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τῶν πατέρων του· ἀποκτᾷ καθ' ἡμέραν νέας γνώσεις, καὶ τὰς διατηρεῖ, δηλ. μανθάνει. Ἐκτὸς τούτου, δύναται νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὰς γνώσεις του, ἀπαλλάσσων αὐτοὺς τοῦ κόπου τοῦ νὰ τὰς ἐρανίζωνται μόνοι, δηλ. διδάσκει. Μανθάνειν! Διδάσκειν! ὑπάρχουσιν ἄρα εἰς ἀνθρωπίνην γλῶσσαν δύο λέξεις, ἀνακεφαλαιοῦσαι μᾶλλον τὸ θεῖον τῆς πνευματικῆς του δυνάμεως μυστήριον.

Τί εἶναι λοιπὸν ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα αἰσθανόμενον τῶν ἐννοιῶν τούτων τὴν δύναμιν; — εἶναι ὁ κληρονόμος οὐχὶ μόνον τῶν κτημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς του, καὶ τῆς σοφίας ἁπάσης ἣν ἐκεῖνος ἐδυνήθη νὰ συνάξῃ καθ' ὅλον τὸν βίον του. Ὁ νεκρὸς οὗτος πλοῦτος ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ βραχύνῃ εἰς τὸν υἱὸν τὸν δρόμον, ὃν ὁ πατήρ του διέτρεξε, περιλαμβάνων τὰς γνώσεις τοῦ πατρὸς, καὶ ὅσας οὗτος παρέλαβε παρὰ τῶν προγόνων του. Ταύτην τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν, ἀνωτέραν τῆς ἄλλης, ὁ πατὴρ χρεωστεῖ εἰς τὰ τέκνα του· ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἦναι πλουσία, εἰς ταύτην μόνην δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαύηται. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ νοὸς τότε μόνον εἶναι τελεία καὶ ἐπιτυχὴς, ὅταν ἐμβάλλῃ τὴν ὄρεξιν τοῦ ἐπιθυμεῖν τι περισσότερον. Ἀπὸ τοῦ δείπνου τούτου πρέπει νὰ ἐξέρχηταί τις οὐχὶ χορτασμένος, ἀλλ' ἀχόρταγος.

Πλὴν ἡ νοερὰ ἀνάπτυξις πρέπει νὰ προβαίνῃ βαθμηδὸν, ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος τῆς νεαρᾶς ἀντιληπτικῆς δυνάμεως, ἥτις εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ζωῆς, διὰ τὴν ἀτέλειαν τῆς φύσεως ἡμῶν, εἶναι ἀσθενὴς καὶ περιωρισμένη. Διὸ, νὰ μὴ ἐπιβαρύνηται τὸ πνεῦμα τοῦ παιδός· νὰ μὴ ἐκφοβίζηται πρὸ πάντων· νὰ ἐμπνέηται βαθμηδὸν πρὸς αὐτὸν ὁ ἔρως τῆς μαθήσεως, καὶ νὰ ἑλκύηται μὲ τὴν ὑπερφυῆ ἡδονὴν τῶν γνώσεων, εἶναι ἐκ τῶν πρωτίστων μερῶν τῆς νοερᾶς ἀναπτύξεως.

Ἀλλ' ἡ νοερὰ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι τὸ μόνον μέρος τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου· ἡ ἠθικὴ ἀνατροφὴ εἶναι ἀχώριστος ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐπιστηρίζεται. Πλὴν ὑπάρχουσιν ἠθολόγοι τινὲς θιασῶται τῶν ἀρχῶν των, οἵτινες θεωροῦσιν αὐτὰς ἀντιθέτους φρονοῦντες ὅτι, ὅσον ἀφ' ἑνὸς κερδίζει διὰ τῶν γνώσεων ἡ νοερὰ ἀνάπτυξις, τοσοῦτον ἀφ' ἑτέρου χάνει ἡ ἠθικότης. Λάθος μέγα ὑβριστικὸν τῆς λογικῆς ἡμῶν φύσεως. Δὲν γνωρίζομεν ἀπ' ἐναντίας, ὅτι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ἀγαθὸν, ἑνούμενα καὶ συγχεόμενα, ἀμοι-

(*) Rollin, Traité des études.

βαίως ὑποστηρίζονται; ὅτι τὰ σφάλματα ἡμῶν προέρχονται ἀπὸ ψευδεῖς καὶ ἐσφαλμένους ὑπολογισμοὺς κακῶς ἐννοουμένου συμφέροντος; ἐνῷ ὅ,τι ὀρθὸν κερδίζει ὁ νοῦς εἶναι πάντοτε πρὸς ὄφελος τῆς καρδίας. Ἂς εἴπωμεν λοιπὸν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν ὅ,τι μεγάλοι νόες εἶπον διὰ τὴν θρησκείαν, ὅτι ὀλίγαι γνώσεις μᾶς ἀπομακρύνουσιν ἀπ' αὐτῆς· πολλαὶ γνώσεις μᾶς προσελκύουσι.

Μολοντοῦτο τὸ ἀνθρώπινον γένος ἤθελεν εἶσθαι ἐλεεινόν, ἐὰν δὲν ἐδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν εἰ μὴ διὰ τῆς καλλιεργείας τῆς διανοίας του! ἐὰν δὲν ἦτο δυνατὸν εἰ μὴ εἰς τοὺς σοφοὺς νὰ ἦναι τίμιοι! Κατ' εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν ὑπάρχει ἀριστοκρατία εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ. Ὑπάρχει καὶ ἄλλος δρόμος εὐκολώτερος καὶ ἀσφαλέστερος ἀνοικτὸς εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ δρόμος οὗτος εἶναι αἱ καλαὶ νουθεσίαι, καὶ πρὸ πάντων τὰ καλὰ παραδείγματα, εἶναι τὰ καλὰ βιβλία, καὶ πρὸ πάντων οἱ καλοὶ διδάσκαλοι, ἐν ἑνὶ λόγῳ εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀνατροφή.

Τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς ταύτης εἶναι σημαντικώτατον ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι καλός; εἶναι τὸ κόσμημα τῆς φύσεως· φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν. Εἶναι μέτριος; τὰ πάντα μαραίνονται ἐκ τῆς ἀργίας του· τὰ πάντα καταβιβάζονται ἐνώπιον τῆς ἀπειροκαλίας του. Εἶναι κακός; δὲν ὑπάρχει μάστιξ αὐτοῦ φρικτοτέρα· διότι τὸ κακόν, ὅπερ γνωρίζει νὰ πράξῃ, εἶναι ὀλεθριώτατον καὶ διαρκέστατον.

Ἡ ἠθικὴ ἀνατροφὴ λοιπὸν πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ ἀφοπλίζῃ τοὺς κακούς, οἵτινες εἶναι σπάνιοι, καὶ νὰ ἐμψυχόνῃ εἰς τὸ καλὸν τὰς μετρίας φύσεις, αἵτινες εἶναι ἄπειροι. Πρέπει νὰ μεταχειρίζηται διὰ νὰ τὰς ἐξευγενίσῃ τὰ εὐφυέστερα μαθήματα, τὰ σωτηριωδέστερα παραδείγματα, καὶ κυρίως τὴν παντοδύναμον ἐπιῤῥοὴν τῆς ἕξεως. Πρέπει νὰ ἦναι φιλόδοξος εἰς τὰς παραδόσεις της· νὰ ζητῇ πολὺ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὀλίγον. Νὰ μὴ θεωρῇ μηδεμίαν νουθεσίαν ὑπὲρ τὸ δέον ἰσχυράν· κανὲν παράδειγμα ὑπὲρ τὸ δέον σοβαρόν. Νὰ προετοιμάζῃ τὰς τρυφερὰς τῶν νέων ψυχὰς κατὰ τῶν πειρασμῶν τῆς ζωῆς, οἵτινες θὰ ἀφαιρέσουν πολὺ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς των. Ἕνεκα τῶν πειρασμῶν τούτων πρέπει νὰ ζῶσι περικυκλωμέναι ἀφ' ὅ,τι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπέκτησε σπουδαιότερον, ἀφ' ὅ,τι ἐπενόησε γενναιότερον καὶ εὐγενέστερον. Νὰ συνειθίζῃ αὐτὰς νὰ ἀναπνέωσιν εἰς ταύτας τὰς καθαρὰς χώρας, ἀνυψούμεναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἀνωτάτω, ἵνα μὴ ἴδῃ αὐτὰς ἐκπεσούσας κατωτάτω. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀσθένεια τῆς φύσεως ἡμῶν, ὥστε πρέπει πάντοτε νὰ τείνωμεν εἰς τὸ νὰ σχηματίσωμεν ἥρωας, ἐὰν θέλωμεν νὰ μορφώσωμεν ἁπλῶς τιμίους ἄνδρας.

Ἀλλὰ δὲν ἐξαρκεῖ νὰ ἦναί τις ἀγαθὸς καὶ πεφωτισμένος. Τὸν λείπει ἀκόμη τι, ἐάν, σκεπτόμενος τὰ μεγάλα ψυχολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ζητήματα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμά του θορυβεῖται, καὶ ἡ ψυχή του συγκινεῖται μὴ δυναμένη νὰ τὰ ἐννοήσῃ, δὲν βλέπῃ τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον, ὅπερ, ἀποκρύπτον αὐτῷ τὴν εἴσοδον καὶ ἔξοδον τούτου τοῦ κόσμου, τὸν περικυκλώνει πανταχόθεν καὶ τὸν πολιορκεῖ· ἐὰν δὲ θεωρῇ ἑαυτὸν στηριζόμενον εἰς τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ χειρὸς βοηθητικῆς καὶ παντοδυνάμου, τότε ἐξυψοῦται μᾶλλον ἀντὶ νὰ καταβιβάζηται· εἶναι εὐτυχέστερος χωρὶς νὰ θυσιάσῃ μηδὲν τοῦ λογικοῦ του· ἱλαρώτερος χωρὶς νὰ χάσῃ μηδὲν τῆς δυνάμεώς του· περιπατεῖ τότε εἰς τὸν κόσμον μὲ βῆμα σταθερὸν καὶ σιδαρόν· ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ καθήκοντος, νομίζων ὅτι ποτὲ δὲν πράττει ἀρκετὰ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του· οὐχὶ μὲ τὴν ἐγωϊστικὴν ἐλπίδα τῆς ἀμοιβῆς, ἀλλὰ πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς συνειδήσεώς του καὶ πρὸς πλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του, μετρῶν πάντοτε τὰς πράξεις του μ' ἐκείνην τὴν ἄπειρον τελειότητα, ἥτις στηρίζει καὶ θερμαίνει τοὺς στοχασμούς του.

Ἐπὶ τέλους αὕτη ἡ διανοητικὴ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀνατροφὴ πρέπει, εἰς τὸ σύνολον αὐτῆς, ν' ἁρμόζῃ εἰς τὸν καιρὸν καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀνατρεφομένου· διότι, ἀφ' οὗ ὁ ἄνθρωπος προώρισται νὰ μὴ ζῇ μόνος, ἀλλὰ μετὰ τῶν συγχρόνων του ἐν τῷ κόσμῳ, πρέπει νὰ γνωρίζῃ αὐτοὺς πρὸ τοῦ νὰ τοὺς ἴδῃ· νὰ τοὺς ἐννοῇ πρὸ τοῦ νὰ τοῖς ὁμιλήσῃ. Μὴν ἀγωνισθῇς λοιπὸν νὰ μορφώσῃς ἄνθρωπον ἄλλης ἐποχῆς· ἄνθρωπον ξένον τῆς πατρίδος του. Δὸς εἰς τὸν μαθητήν σου φῶτα, ἀρετήν, εὐσέβειαν, ὧν νὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ κατάλληλον χρῆσιν ἄνευ χλευασμοῦ καὶ ἄνευ κινδύνου, διὰ νὰ μὴ δύναται νὰ σὲ κατακρίνῃ, ὅταν ζωὴ δυσάρεστος διαδεχθῇ ἐν αὐτῷ νεότητα πλήρη ὀνειροπολημάτων. Ἄφες ν' ἀναπνέῃ τὸν ἀέρα ὅστις μᾶς περικυκλόνει, ἀλλ' ἀπομάκρυνον, ὅσον δύνασαι, τὴν μεμιασμένην ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν ἥτις, κατὰ τὸν θεῖον Πλάτωνα, τρέφουσα κατὰ μικρὸν τὸν νοῦν μὲ τὰς εἰκόνας τῆς κακίας, ἀποταμιεύει ἀνεπαισθήτως κακὸν μέγα εἰς τὰς ἀθώας ψυχὰς τῶν νέων. (*).

Ἀλλ' ὅλα ταῦτα τῆς ἀνατροφῆς τὰ πλεονεκτή-

(*) Ἵνα μὴ ἐν κακίας εἰκόσι τρεφόμενοι ἡμῖν οἱ φύλακες ὥσπερ ἐν κακῇ βοτάνῃ, πολλὰ ἑκάστης ἡμέρας κατὰ σμικρὸν ἀπὸ πολλῶν δρεπόμενοί τε καὶ νεμόμενοι, ἕν τι ξυνιστάντες λανθάνωσι κακὸν μέγα ἐν τῇ αὐτῶν ψυχῇ. Ἀλλ' ἐκείνους ζητητέον τοὺς δημιουργούς, τοὺς εὐφυῶς δυναμένους ἰχνεύειν τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ εὐσχήμονος φύσιν, ἵν' ὥσπερ ἐν ὑγιεινῷ τόπῳ οἰκοῦντες οἱ νέοι ὠφελῶνται ἀπὸ παντός, ὁπόθεν ἂν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων ἢ πρὸς ὄψιν ἢ πρὸς ἀκοήν τι προσβάλῃ, ὥσπερ αὔρα φέρουσα ἀπὸ χρηστῶν τόπων ὑγίειαν, καὶ εὐθὺς ἐκ παίδων λανθάνῃ εἰς ὁμοιότητά τε καὶ φιλίαν καὶ ξυμφωνίαν τῷ καλῷ λόγῳ ἄγουσα. (Πλάτ. Πολιτ. Βιβλ. γ'.)

ματα δύνανται ἀκόμη ν' ἀποβῶσιν ἄκαρπα, ἐὰν δὲν ἐφρόντισας νὰ μεταδώσῃς πρὸς τὸν λαβόντα αὐτὰ τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ τὰ καταστήσῃ ἐπωφελῆ πρός ἑαυτόν τε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. Ὑπάρχει τι ἐσωτερικὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅπερ δυσκόλως γνωρίζεται, ἢ γνωρίζεται μόνον καθ' ὅσον φαίνεται· διὸ πάντες κρινόμεθα ἀπὸ τῆς διαγωγῆς μας. Ἀλλὰ τίς εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἄνισος ἐκείνη δύναμις, δι' ἧς δύο ἄνθρωποι λαβόντες τὴν αὐτὴν ἀνατροφὴν λαμβάνουσι τύχην τοσούτῳ διάφορον ἐν τῷ κόσμῳ; Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γνωρίζουσι καὶ ἀγαπῶσιν ἐπίσης τὸ καλόν· πλὴν ὁ εἷς ἐνδίδει, καὶ ὁ ἄλλος ἐπιμένει πολὺ χρόνον· ἐνῷ ἄλλος τις ἐπιμένει μέχρι τέλους. Παρὰ τούτῳ ἡ ἀρετὴ εἶναι αὐστηρὰ ἀλλ' εὐλόγιστος· παρ' ἐκείνῳ ἀξιέραστος ἀλλὰ σταθερά, καὶ ἐπιτυγχάνει μετὰ χάριτος τοὺς μεγαλειτέρους θριάμβους. Εἶναι ὁ χαρακτὴρ τὸ αἴτιον τῆς τοσαύτης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁ προορισμὸς τῆς φύσεως ἡμῶν, εἰς ὃν δυσκόλως ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ ἐπενεργήσῃ.

Ὑπάρχει ὅμως μυστήριόν τι εἰς ἀνθρώπους λαβόντας τὸ σπάνιον πλεονέκτημα τῆς ἀνατροφῆς εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε μεταμορφόνουσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· καὶ τὸ θαυμαστότερον, ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη διαρκεῖ μέχρι τέλους. Ὁ ἐξημερωθεὶς λέων ἀναλαμβάνει πολλάκις τὴν ἰδίαν φύσιν του κατασπαράσσων τοὺς κυρίους του· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐπενέργεια αὕτη εἶναι γονιμωτέρα· ὥστε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος χρεωστεῖ βεβαίως τὸ μεγαλεῖόν του οὐχὶ τόσον εἰς τὴν εὐφυΐαν του, ὅσον εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπενέργειαν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἡ ἀνατροφὴ λοιπὸν τοῦ χαρακτῆρος πρέπει νὰ προηγῆται πασῶν τῶν ἄλλων· πρέπει νὰ συνοδεύῃ καὶ ἀκολουθῇ αὐτάς, διότι καὶ αἱ ἄλλαι ἄνευ αὐτῆς ὑποκείμεναι εἰς τὴν ἀντενέργειαν αὐτοῦ χάνουσι τὴν δύναμίν των.

Ὁ Ρουσσὼ ἐξέφρασε μεγάλην ἀλήθειαν εἰπών, ὅτι τὸ ὄχι πρὸς τὸν παῖδα πρέπει νὰ ἦναι ἰσχυρὸν ὡς τοῖχος χαλκοῦς, ὃν κατ' οὐδένα τρόπον οὗτος νὰ μὴ δύναται νὰ κλονήσῃ· ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ συγκινώμεθα παντάπασιν ἀπὸ τὰ δάκρυα αὐτοῦ, ἀγωνιζομένου ἵνα ὑποταχθῶσιν εἰς τὰς ἰδιοτροπίας του ὅσους τὸν περικυκλοῦσιν. Ἐνῷ δὲ μετὰ ταῦτα, ἡ θέλησις αὐτοῦ θ' ἀπαντήσῃ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἄκαμπτον θέλησιν τῆς φύσεως, τὴν σιωπηλὴν τῶν πραγμάτων ἀντίστασιν καὶ τὴν ἀόρατον τοῦ Θεοῦ χεῖρα, πρέπει νὰ προετοιμάζηται εἰς τὰ ἐμπόδια ταῦτα· ἵνα μάθῃ νὰ τὰ ὑπερνικᾷ ὅταν δύναται· νὰ τὰ ἀποτρέπῃ ὅταν πρέπῃ· νὰ μὴν ἀπελπίζηται ὁσάκις ἦναι ἀδύνατον νὰ τὰ ὑπερνικήσῃ· διότι ἀδύνατος χαρακτὴρ κάμνει συνήθως τὸν τίμιον ἄνθρωπον παίγνιον τῶν κακῶν, καὶ τὴν ζωήν του ἐλεεινὴν καὶ σκανδαλώδη.

Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μόνον ψυχὴν ἔχει καὶ σῶμα, καὶ οὐαὶ εἰς ἐκεῖνον ὅστις τὸ παραμελήσει. Ἀσθένειαι, ἀδυναμία αἰώνιος, ἀδράνεια τῆς ψυχῆς εἶναι τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς παραμελήσεως ταύτης. Πλὴν μὴ νομίζωμεν ὅτι ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς πηγάζουσι τὰ δεινὰ ταῦτα· πηγάζουσι μᾶλλον ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν ἀληθῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ αὗται ἐκπληροῦνται· ὥστε ἀντὶ νὰ καταστήσωσι τὴν ζωὴν εὔκολον καὶ δραστηρίαν, ἐπιφέρουσι τὴν χαύνωσιν καὶ τὸν μικροπρεπῆ φόβον τοῦ θανάτου· πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ὅτι ἐχάσαμεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης φράσεως τῶν προγόνων μας «νοῦς ὑγιὴς ἐν ὑγιεῖ σώματι.» Αἱ πολυειδεῖς περιποιήσεις τοῦ σώματος, αἱ ἀντικαταστήσασαι παρ' ἡμῖν τὴν νευρώδη ἀνατροφὴν τῶν ἀρχαίων, προκαλοῦν τὰς ἀσθενείας ἀντὶ νὰ τὰς προλαμβάνωσιν. Αἱ προσπάθειαι ἄρα ἡμῶν πρὸς καλλωπισμὸν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδὸς μὴ τείνωσι πρὸς ἀσχημίαν τοῦ σώματός του. Στεροῦντες αὐτὸν τῆς ὑγείας του, τί δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν αὐτῷ ἀντάξιον τῆς ἀνεκτιμήτου φαιδρότητός του;

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἡ ἀνατροφὴ τοῦ σώματος ἀποκαθίσταται σπουδαιοτάτη· εἶναι δ' εὐρυθμία τις τῶν κινήσεων αὐτοῦ καὶ ἡ χάρις τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐν ᾗ ἀναγινώσκεται ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὄχι, δὲν εἶναι ἀδιάφορον νὰ σηκόνῃ τις ὑπὲρ τὸ δέον ἢ νὰ χαμηλόνῃ τὴν κεφαλήν· νὰ ἔχῃ γλυκὺ βλέμμα δι' οὗ ἐμφαίνεται ὡραία ψυχή· ἢ ὀφθαλμοὺς συνειθισμένους νὰ ὑποφεύγωσι τιμίου ἀνδρὸς τὴν ὄψιν· ἢ βάδισμα ἀλαζονικὸν ἢ δουλικόν, παρὰ τὸ ἀνῆκον εἰς ἄνδρα ἐλεύθερον ἐν μέσῳ τῶν ὁμοίων του ἀνθρώπων. Τὸ πλεονέκτημα χαρίεντος ἐξωτερικοῦ προλαμβάνει εἰς ὠφέλειαν ἡμῶν τοὺς τιμίους ἄνδρας, ἕως οὗ τοὐλάχιστον ἐπαληθεύσωσιν ἢ ψεύσωσιν εἰς ἡμᾶς τὸ καλὸν προγνωστικὸν τοῦτο. Ἐξασφάλισον λοιπὸν εἰς τὸν μαθητήν σου, καθ' ὅσον δύνασαι, τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα τοῦ πρώτου κινήματος τούτου, ὅπερ ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν ἑλκύει πρὸς ἡμᾶς ἐκείνους ἐκ τῶν ὁμοίων μας, οἵτινες ὑπερέχουσι διά τε τῆς εὐαισθησίας των καὶ τοῦ ἐξευγενισμοῦ των.

Ἰδοὺ ἐν περιλήψει τὰ ἀντικείμενα ἅ τινα, κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰς τοῦτο τὸ εἶδος ἐξοχωτέρων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν, ἀπαρτίζουσι τὴν σημασίαν τῆς λέξεως *ἀνατροφή*, περὶ ὧν ἀκολούθως θέλομεν πραγματευθῆ ἐν περιλήψει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ δημοσίου καὶ περὶ ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς.

Ζήτημα πρὸ πολλοῦ ἀνεφύη μεταξὺ τῶν σοφῶν τίς ἡ ἐντελεστέρα ἀνατροφή, ἡ δημοσίᾳ ἢ ἡ κατ' οἶκον διδομένη.

Μετὰ πολλὰς σοβαρὰς συζητήσεις τῶν μὲν ὑπὲρ τῆς μιᾶς τῶν δὲ ὑπὲρ τῆς ἄλλης ἀποφαινομένων, ἐπὶ τέλους ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἑκάστη αὐτῶν καθ' ἑαυτὴν λαμβανομένη εἶναι ἀνεπαρκὴς πρὸς ἐντελῆ μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ἡ μὲν δημοσία ἀνατροφὴ, καί τοι ὑπερέχει τῆς ἄλλης ὡς πρὸς τὴν ἱκανότητα τῶν διδασκάλων, οὓς διὰ διαρκῶν ἀμοιβῶν καὶ δι' ἐξόχου ὑπολήψεως ἑλκύει πρὸς ἑαυτήν· τούτων δὲ ἡ κατ' ἔτος διαδοχικὴ μετάβασις εἰς τὰς κλάσεις τῶν μαθητῶν, ἀποφεύγουσα τὴν μονοτονίαν, θέλγει αὐτούς· καὶ ὡς ἐκ τοῦ νεωτερισμοῦ καὶ τῆς περιεργείας τοὺς ἐξυπνίζει, διεγείρουσα τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ τὸν ἔρωτα τῆς μαθήσεως· ἔχει μεγαλειτέραν ἔκτασιν μαθημάτων καὶ μάλιστα τῶν ἐπιστημονικῶν· δύναται ὡς ἐκ τῆς πληθύος τῶν μαθητῶν νὰ διεγείρῃ τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἅμιλλαν, ἥτις εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς μαθήσεως· ἐνθουσιῶσα καὶ ὑποστηρίζουσα διὰ τῆς πολυαρίθμου ἀκροάσεως καὶ αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους των. Ἀλλ' ἡ κατ' οἶκον ἀνατροφὴ, καί τοι ἐλλιπὴς καθ' ὅλα ταῦτα τῆς δημοσίας τὰ πλεονεκτήματα, ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν ἄμεσον τῆς οἰκογενείας συνδρομὴν, τὴν παντοδύναμον πατρικὴν καὶ μητρικὴν φωνὴν ὁμιλοῦσαν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν καρδίαν, ἣν οὐδεμία ἄλλη δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ, ἅμα δὲ καὶ μεγαλειτέραν τῆς ἠθικῆς τοῦ παιδὸς ἀσφάλειαν ἐκ τῆς ἐπιῤῥοῆς πολλῶν ἐντυπώσεων, ἃς οὐδεμία ἐπαγρύπνησις δύναται ἐν τοῖς κοινοβίοις νὰ ἐμποδίσῃ. Διὸ οἱ σοφώτεροι ἄνδρες συμφωνοῦσι τὴν σήμερον, ὅτι μόνον ἐκ τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ ἐκ τῆς συνδρομῆς ἀμφοτέρων δύναται νὰ προκύψῃ ἀνατροφὴ, κατὰ πάντα σύμφωνος μὲ τὸν μέγαν ἐν τῷ κόσμῳ προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκ τούτου παρὰ τοῖς πεφωτισμένοις ἔθνεσιν, ὅπου ἡ δημοσία ἀνατροφὴ εἶναι ἐντελῶς διωργανισμένη, οἱ παῖδες ἐν γένει λαμβάνουσι τὸν πνευματικὸν αὐτῶν ἄρτον ἐν τοῖς δημοσίοις ἐκπαιδευτικοῖς καταστήμασιν, οἱ δὲ γονεῖς προσφέρουσιν ἐξωτερικῶς τὴν ἄοκνον αὐτῶν συνδρομὴν ὅπου ἀπαιτεῖται.

Ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ περὶ Ἑλλήνων ὁ λόγος, οἵτινες ἐξ ἀνάγκης, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μάλιστα, προτιμῶσι τὴν κατ' οἶκον ἀνατροφὴν, παρατηροῦμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπαίτησις φυσικωτέρα ἐκείνης ἣν ἔχει πᾶς φρόνιμος καὶ ἀγαθὸς πατὴρ, νὰ διευθύνῃ αὐτὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων του· ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ ἀπάτη πλέον ἐπικίνδυνος ἐκείνης καθ' ἣν οὗτος θεωρεῖ ἑαυτὸν ἱκανὸν ἵνα πράττῃ τοῦτο· ἔπειτα παρατηρῶν τὰς πολυειδεῖς ἐλλείψεις αὐτῶν καὶ συνήθως τὴν παράλυσίν των, μηδ' ὑποπτευόμενος ὅτι ἐξ αὐτοῦ πηγάζει τὸ κακὸν, ν' ἀγανακτῇ κατ' αὐτῶν ἢ καὶ κατὰ τῶν διδασκάλων των!

Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ πρῶτον ὡς πρὸς τὰ τέκνα του· ποίαν ἐνοχὴν δύναται νὰ ἔχωσι τὰ ἄθῳα ταῦτα καὶ ἀπερίσκεπτα ὄντα ἐξαγοραζόμενα, ὡς εἶναι φυσικὸν, τὸν καιρόν των πρὸς τὸ συμφέρον των; ἐλησμόνησεν ἆρά γε ὅτι ταῦτα ἀναπνέουσι διὰ τῆς πνοῆς του, ζωοποιοῦνται διὰ τῆς ζωοποιήσεώς του, ἑπομένως πᾶσα ἀντίστασις ἐκ μέρους των εἶναι ἀδύνατος; ἡ δὲ ἐνίοτε φαινομένη αὐτῶν ἀντίστασις δὲν εἶναι εἰ μὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν γονέων των· διότι μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν δοκιμὴν, ἰδόντα ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνουσι, καὶ ὅτι μάλιστα ἡ ἀντίστασις ἀποβαίνει πρὸς βλάβην των, ὑποκύπτουσιν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν γενικὸν νόμον τοῦ ἀδυνάτου πρὸς τὸν ἰσχυρότερον. Ἠσθάνθη ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ δημιουργὸς κατέστησεν αὐτὸν κατὰ πάντα ὑπεύθυνον ἐν ὅσῳ τὸ λογικόν των δὲν ἔχει ἰσχὺν, ἔθεσεν ἐπίτηδες εἰς χεῖράς του τὸ παντοδύναμον τοῦτο ὅπλον τῆς ἐξαρτήσεως, ἐπὶ σκοπῷ μόνον καὶ μόνον νὰ διευθύνῃ αὐτὰ καὶ ἀκουσίως των εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τάξεως, τῆς πειθαρχίας, καὶ τῆς ὀρθῆς αὐτῶν ἐκπαιδεύσεως; Τοσούτῳ δὲ εἶναι προφανέστατον, ὅτι ὁ Πλάστης ἔθεσεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο ὅπλον διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνατροφῆς, ὥστε τὸ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζώων ἅτινα, οὐδεμίαν ἔχοντα ἀνάγκην αὐτῆς, δύνανται νὰ προμηθεύωνται ἀφ' ἑαυτῶν, ἐντὸς ὀλίγου ἀφοῦ γεννηθῶσι, τὰ μέσα τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως, ἀπὸ τῶν παρακειμένων ἀκενώτων θησαυρῶν τῆς φύσεως, ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ ἐφ' ἱκανὸν διάστημα χρόνου, καὶ καθ' αὐτὸ ὅτε ἔχει τὴν μεγαλειτέραν ἀνάγκην τῆς ἀνατροφῆς, νὰ ἐπαρκῇ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς πολυειδεῖς αὐτοῦ ἀνάγκας· ἑπομένως ἑκὼν ἄκων ὑποχρεοῦται ν' ἀσπάζηται τὴν χεῖρα τοῦ τροφοδότου του. Παραπονούμενος δὲ περὶ τῶν ἐλαττωμάτων των, δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ παραπονῆται γεωργὸς, διότι ἀνεφύησαν ἄκανθαι εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ ὃν ἀφῆκεν ἀκαλλιέργητον, ἢ ναύκληρος διότι ἔπεσεν ἐπὶ τῶν σκοπέλων ἀφήσας ἀπὸ τῆς χειρός του τὸ πηδάλιον; Καὶ εἶναι τῷόντι ἀπίστευτον, ὅτι τὸ φίλτρον ὅπερ ὁ Πλάστης ἐνέθεσεν εἰς τὴν καρδίαν του πρὸς συντήρησιν τῶν ἀσθενῶν ἐκείνων πλασμάτων, καὶ ὅπερ συνήθως εἶναι τὸ αἴτιον τῆς ὀλεθρίας συγκαταβάσεώς του, τὸ μετατρέπει ὡς μὴ ὤφελεν, εἰς μέσον τῆς δυστυχίας των!

Εἰς μάτην δὲ θέλει προφασισθῆ, ὡς ἀπειρόκαλοί τινες προφασίζονται, ὅτι ὁ νεώτερος ἐξευγενισμὸς ἀπαγορεύει εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοὺς ῥαβδισμοὺς καὶ τὴν βίαν· διότι, ἐὰν ὁ νεώτερος ἐξευγενισμὸς ἄριστα ποιῶν, προκειμένου λόγου περὶ λογικῶν ὄντων, ἀπηγόρευσε τὴν ῥάβδον ὡς δουλικὸν ὅπλον, ὑπέδειξεν ὅμως τόσας ἄλλας τιμωρίας εὐγενεστέρας καὶ ἰσχυροτέρας, δι' ὧν οἱ παῖδες ἐπανάγονται εὐκόλως εἰς τὸ καθῆκόν των. Τοιαῦται εἶναι αἱ μετὰ λόγου ἐπιπλήξεις· αἱ μετὰ ἢ ἄνευ περιορισμῶν πολυειδεῖς στερήσεις διασκεδάσεων, περιποιήσεων, ἀναπαύσεων καὶ

τροφῶν. Ἐπιτυχὼν δὲ ἅπαξ τὸ ἀπεριόριστον σέβας καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν διευθύνουσαν αὐτὰ σωτήριον ἐξουσίαν, ἄνευ τῶν ὁποίων εἰς μάτην πλανᾶταί τις ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ νὰ δώσῃ ἀνατροφὴν εἰς τὰ τέκνα του, δύναται τότε νὰ ἐπενεργῇ ἐπιτυχῶς δι' ὅλων τῶν ἐνδείξεων τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τρυφερότητος εἰς τὴν τρυφερὰν καὶ ἀθώαν ἐκείνην ἡλικίαν, τὴν μόνην ἐπιδεκτικὴν ἵνα συλλάβῃ καὶ ἐπαυξήσῃ πάσας τὰς ἐπινοίας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐὰν ἀπεδείχθη, νομίζομεν, ὅτι ἡ μὴ ἐπιτυχία τῆς ἀνατροφῆς καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἄτοπα δὲν πηγάζουσιν ἐκ τῶν παίδων, ἀλλ' ἐκ τῆς μὴ ὀρθῆς τῶν γονέων διευθύνσεως, ἂς ἴδωμεν δεύτερον ἐὰν οὗτοι τοὐλάχιστον ὀρθῶς καὶ δικαίως μέμφωνται τοὺς διδασκάλους των.

Οἱ ἀγέρωχοι Ῥωμαῖοι ἵνα τηρῶσι, φαίνεται, εἰς τὰ πνεύματα τῶν νέων ἀνεπηρεάστους τὰς τυραννικὰς αὐτῶν ἀρχὰς παρελάμβανον ὡς παιδαγωγοὺς τῶν παίδων των δούλους. Τοιοῦτον ἔχομεν παράδειγμα τὸ τοῦ περιφήμου Κάτωνος, ὅστις μ' ὅλας τὰς ἀπεράντους φροντίδας τῆς θέσεώς του, ὡς Ὕπατος καὶ Τιμητὴς τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης, κατεγίνετο αὐτὸς παραδίδων μαθήματα εἰς τὸν υἱόν του, καὶ ἀντιγράφων αὐτῷ ἰδιοχείρως μὲ μεγάλα γράμματα τῆς ἱστορίας τοὺς πίνακας (*). Ἀλλ' ὁ ἐξευγενισμὸς τῶν νεωτέρων αἰώνων κατιδὼν ἀπ' ἐναντίας, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῶν διδασκάλων εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων εἰς πᾶσαν κοινωνίαν, καθ' ὅσον προτίθεται τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας ἐν ᾗ πᾶσα ἡ τιμὴ καὶ ἡ μέλλουσα δόξα παντὸς ἔθνους ἐναπόκειται· κατιδὼν, ὅτι πᾶσα ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς ὑπολήψεως ἣν οἱ νέοι συλλάβωσι περὶ τῶν διδασκάλων των—ὑπόληψιν ἣν δὲν δύνανται ἄλλως ἀπειρόκαλοι παῖδες νὰ συλλάβωσιν, εἰ μὴ διὰ τῆς πρὸς τούτους ἐνδείξεως τοῦ σεβασμοῦ τῶν γονέων των,— ὡς ἐκ τούτου, λέγομεν, ὁ νεώτερος ἐξευγενισμὸς θεωρεῖ τοὺς διδασκάλους, ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοσυστάτων μελῶν τῆς κοινωνίας. Τῳόντι αἱ δύο ἱερώταται ἐξουσίαι, ἥ τε πατρικὴ καὶ ἡ τῶν διδασκάλων συμβοηθοῦνται ἀμοιβαίως καὶ ἐνισχύονται. Οἱ μὲν νοήμονες γονεῖς, διὰ τῶν ἐνδείξεων τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῶν καὶ ὑπολήψεως, ἐνισχύουσι τὴν ἠθικὴν ἐκείνων βαρύτητα, ἵνα ἐπενεργῇ ἐπιτυχῶς ἐπὶ τῶν εὐαισθήτων ψυχῶν τῶν νέων· οἱ δὲ διδάσκαλοι δεικνύουσι τούτοις τὰ ἄπειρα πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν ὀφειλόμενα καθήκοντα· ἄλλως συνεξασθενοῦσι καὶ συνεκπίπτουσιν. Εἶναι ἄρα προφανὲς, ὅτι ἡ ἐξουσία τῶν διδασκάλων ἐν τῇ ἀνατροφῇ δὲν ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐνισχυομένη μὲν εἶναι παντοδύναμος, μὴ ἐνισχυομένη δὲ ἀνεπαισθήτως ἐκπίπτει καὶ μηδενίζεται. Ὡς ἐκ τούτου μεγίστην προσοχὴν πρέπει νὰ καταβάλλωσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων οἱ γονεῖς, ἀφοῦ ὅμως τοὺς προσλάβωσι πρέπει δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ τοὺς ὑποστηρίζωσιν. Ἐπιμένομεν δὲ εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν εἶναι σπάνιον ν' ἀκούσῃ τις παρ' ἡμῖν ἄφρονάς τινας ἢ μᾶλλον ὅλως ἠλιθίους γονεῖς, καὶ τούτους οὐχὶ κοινοὺς ἀνθρώπους, ἐπικρίνοντας ἢ καὶ ἐμπαίζοντας τοὺς ὁποίους προσέλαβον διδασκάλους ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν τέκνων των.

Ὁ Ῥουσσῶ, κατιδὼν τὴν μεγάλην ταύτην ἐν τῇ ἀνατροφῇ ἀλήθειαν, ἐμβριθέστατα τῳόντι ἐκφράζεται λέγων, ὅτι ἐνῷ οἱ γονεῖς εἶναι οἱ καθ' αὐτὸ διδάσκαλοι τῶν τέκνων των, καὶ ἐξ ἀνάγκης μόνον παραλαμβάνουσι διδασκάλους, ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ θεωρῶσιν αὐτοὺς οὐχὶ μισθωτοὺς ἀλλὰ φίλους των (*).

Τῳόντι, πόσον μεγάλη διαφορὰ νὰ ἐργάζηταί τις ἐν τῇ ἀνατροφῇ ὡς μισθωτὸς ἢ ὡς φίλος! Ὁ ἔχων μικρὰν ἰδέαν αὐτῆς καταλαμβάνει, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὠφελήσῃ τις οὐσιωδῶς νέον τινὰ, εἰ μὴ εἰσχωρῶν διὰ τῶν τρυφερῶν τῆς ἀγάπης αἰσθημάτων εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καρδίας του· ὅπερ δὲν εἶναι δεδομένον εἰ μὴ εἰς τοὺς γονεῖς ἢ εἰς τοὺς καθ' αὐτὸ ἄλλους πατέρας, τοὺς διδασκάλους των· ὁ δὲ μισθωτὸς, ἐργαζόμενος δι' ὑλικὸν σκοπὸν, εἶναι ἀνάξιος τοιούτου κολακευτικοῦ ὀνόματος.

Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ καὶ ἔφρων τῶν γονέων διεύθυνσις, ἡ ἱκανότης καὶ προθυμία τῶν διδασκάλων δὲν ἐξαρκοῦν. Πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νοερᾶς ἀναπτύξεως προσαπαιτεῖται καὶ ἡ ἄμεσος τοῦ παιδὸς συνδρομή. Ὁποία ἀπάτη νὰ νομίζῃ τις, ὅτι τὸ μέγα ἔργον τῆς νοερᾶς ἐκπαιδεύσεως δύναται νὰ τελεσθῇ ἄνευ τῆς

(*) Καί τοι χαρίεντα δοῦλον εἶχε γραμματιστὴν, ὄνομα Χίλωνα, πολλοὺς διδάσκοντα παῖδας. Οὐκ ἠξίου δὲ τὸν υἱὸν, ὥς φησιν αὐτὸς, ὑπὸ δούλου κακῶς ἀκούειν, ἢ τοῦ ὠτὸς ἀνατείνεσθαι, μανθάνοντα βράδιον· οὐδέ γε μαθήματος τηλικούτου τῷ δούλῳ χάριν ὀφείλειν. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἦν γραμματιστὴς, αὐτὸς δὲ νομοδιδάκτης, αὐτὸς δὲ γυμναστής . . . . Καὶ τὰς ἱστορίας δὲ συγγράψαι φησὶν αὐτὸς ἰδίᾳ χειρὶ καὶ μεγάλοις γράμμασιν, ὅπως οἴκοθεν ὑπάρχῃ τῷ παιδὶ πρὸς ἐμπειρίαν τῶν παλαιῶν καὶ πατρίων ὠφελεῖσθαι. Τὰ δ' αἰσχρὰ τῶν ῥημάτων οὐχ ἧττον εὐλαβεῖσθαι τοῦ παιδὸς παρόντος, ἢ τῶν ἱερῶν παρθένων, ἃς Ἑστιάδας καλοῦσι. (Πλούτ. ἐν βίῳ Κάτωνος.)

(*) Mais que fait cet homme riche, ce père de famille si affairé, et forcé selon lui de laisser ses enfants à l' abandon ! Il paye un autre homme pour remplir ces soins qui lui sont à charge. Ame vénale ! crois tu donner à ton fils un autre père avec de l' argent ? Ne t'y trompe point ; ce n' est pas même un maître que tu lui donnes, c' est un valet. Il en formerá bientôt un second. Il y a des métiers si nobles, qu' on ne peut les faire pour de l' argent sans se montrer indigne de les faire: tel est celui de l' homme de guerre: tel est celui de l' instituteur. Qui donc élèvera mon enfant ? Je te l' ai déjà dit, toi-même. Je ne le peux. Tu ne le peux ? fais-toi donc un ami. Je ne vois point d' autre ressource. (Rousseau, Emile.)

δραστηρίας τοῦ παιδὸς συνδρομῆς· καὶ ὅτι οὗτος θέλει προθυμεῖται νὰ συνεργάζηται ἐν αὐτῇ πρὸ τοῦ νὰ λάβῃ τὴν ὄρεξιν! ὡς πρὸς τοῦτο δὲ καταφαίνεται κυρίως ἡ ὑπεροχὴ τῆς δημοσίας ἀνατροφῆς καὶ ἡ μεγίστη αὐτῆς δύναμις, ἣν ὁ προτιμῶν τὴν κατ' οἶκον ἀνατροφὴν κατεδικάσθη ἑκουσίως νὰ παραιτήσῃ.

Ὑπάρχει εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τάσις τις φυσική, ἥτις μᾶς ὑποχρεοῖ νὰ συγκρινώμεθα μετὰ τῶν ὁμοίων μας· αὕτη ἡ ἰσχυρὰ κλίσις τῆς καρδίας ἡμῶν μᾶς ἐμποδίζει νὰ μένωμεν ἑκουσίως ἐκείνων κατώτεροι. Ἡ δὲ κοινωνία λαμβάνει μεγίστην ὠφέλειαν ἐκ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἀνησυχίας, ἥτις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς μυρίων ἀγαθῶν προαγωγοῦ ἁμίλλης. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀντὶ νὰ καταβιβάζηται ἀπὸ τῆς εὐγενοῦς ταύτης λύπης, ἀποκαθιστᾷ τὴν μὲν ὑποταγὴν ἀνυπόφορον, τὴν δὲ ἰσότητα ἐπιθυμητήν, καὶ στρέφει πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τοὺς στοχασμούς της. Ὡς ἐκ τούτου τὰ φρόνιμα ἔθνη περιθάλπουσι πάντοτε τὸ εὐγενὲς τοῦτο αἴσθημα, ὅπερ εἶναι ἀχώριστον τῆς δόξης των καὶ τῆς προαγωγῆς των· διότι ἠξεύρουσιν, ὅτι ποτὲ ἓν ἔθνος δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητον ἐν ᾧ πολλοὶ γνωρίζουσι τὸν ἀνήσυχον ὕπνον τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅστις, ἐρωτώμενος διὰ τί μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην φαίνεται τοσοῦτον σύννους καὶ σκυθρωπὸς, ἔλεγε· « δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμῶμαι τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον. »

Τῷόντι, ἡ ἐνέργεια τοῦ νοὸς καὶ ἡ δραστηριότης, ἀμφότεραι ἀναπόφευκτοι πρὸς καλλιέργειαν ἡμῶν αὐτῶν, εὑρίσκουσιν εἰς τὰς πολυπληθεῖς συναθροίσεις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὤθησίν τινα, ἣν ἄλλως οὐδὲν δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ. Αἱ ἀντιζηλίαι τῶν μαθητῶν ἐρεθιζόμεναι ὑπὸ συμβάντων τυχαίων· ποικιλλόμεναι διὰ τῆς προσθήκης νέων διαμίλλων· στηριζόμεναι ὑπὸ τῆς προσοχῆς πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου, δὲν ἀφίνουσι καμμίαν ἐργασίαν ἀνωφελῆ· καμμίαν ἀμέλειαν ἄνευ κινδύνου. Τὰ πάντα τότε ἐνδιαφέρουσι διότι τὰ πάντα λογίζονται. Καὶ αὐταὶ αἱ διασκεδάσεις των, ἐν αἷς οἱ καρποὶ τῆς σπουδῆς προσθέτουν ἐνίοτε τὴν τέρψιν των, ἀναλαμβάνουσι τι θελκτικόν· καὶ ἐν ᾧ τις δυσκόλως ἤθελε τὴν ἀγαπήσει ὡς σπουδήν, ἑλκύεται πρὸς αὐτὴν καθ' ὅσον φαιδρύνει τὰς νεανικὰς αὐτῶν τέρψεις.

Ὅσοι δὲ κρίνουσι τὴν ἅμιλλαν περιττὴν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδὸς, θέλουν δυνηθῆ ἆρά γε νὰ τὴν ἀποκλείσωσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς ζωῆς του; Ἐὰν αὕτη ἀρχίσῃ ἐν καιρῷ εἰς τὴν πρώτην νεανικὴν ἡλικίαν, ὅτε ὅλα τὰ πάθη ἀναμιγνύονται μετὰ τῆς φυσικῆς των ἁπλότητος, εἶναι πιθανώτερον νὰ διαμείνῃ καθαρὰ καθ' ὅλον τὸν βίον. Ἀλλ' ἐπερχομένη βραδέως ἄνευ προηγουμένης πείρας, ὅτε δὲν ὑποθάλπεται ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐπιτυχίας, ἐπιλαμβάνεται τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ βυθίζεται εἰς τὸν φθόνον, ὅστις εἶναι πάθος τῶν ψυχῶν, αἵτινες μὴ δυνάμεναι πλέον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν εὐγενῆ ἅμιλλαν τοῦ καλοῦ, ἀντὶ νὰ ὑποφέρωσι τὴν λύπην των διὰ πῶν ἄλλων τὴν ὑπεροχὴν χωρὶς νὰ διαφθαρῶσιν, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτῶν εἶναι καταδικασμέναι νὰ ὑποκύπτωσιν εἰς τὴν κακίαν.

Ἡ εὐγενὴς τῷόντι ἅμιλλα ἐνριζουμένη πρωΐμως εἰς τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν, καὶ διεγείρουσα τὴν ὄρεξιν τοῦ καλοῦ δύναται νὰ φθάσῃ εἰς ὅ,τι ὑπάρχει τιμιώτερον καὶ σπουδαιότερον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐκτὸς τοῦ κόσμου. Διαφέρει πολὺ τῆς Φαρισαϊκῆς ἐκείνης ἐπάρσεως καθ' ἣν τις θεωρεῖ ἑαυτὸν ἁγιώτερον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁμοιάζει ἀπ' ἐναντίας τὸν ταπεινὸν ἐκεῖνον μιμητὴν τοῦ Ἰησοῦ ἁγίως θλιβόμενον, καθ' ὅσον θεωρεῖ ἑαυτὸν μᾶλλον ἀπέχοντα τοῦ ἀδελφοῦ του ἀπὸ τὸ τέλειον πρωτότυπον τῆς γενναιότητος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σοφίας.

Ἑπομένως ἐν τῇ ἀνατροφῇ καὶ ἐν γένει εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ σπουδάζῃ τις τὰς τάσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἵνα, ὠφελούμενος ἀπ' αὐτῶν, ὠθῇ αὐτὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν, διότι δὲν εἶναι πολὺ πλουσία ὥστε νὰ δύναται νὰ παραλείψῃ τι.

Ἡ δὲ ἠθικὴ ἀνατροφὴ τοσούτῳ μᾶλλον θὰ ἦναι ἐντελής, ὅσῳ κάλλιον προητοίμασε τὸν νέον διὰ τὸν κόσμον. Πρέπει λοιπὸν οὗτος νὰ γνωρίζῃ τὰ σφάλματα ἐν μικρῷ ἀπὸ τῶν σφαλμάτων τῆς νεανικῆς ἡλικίας· καὶ τὰ σπέρματα τῶν παθῶν ἀπὸ τὰς κακὰς αὐτῶν συνεπείας. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ἐξαρκεῖ ἡ γαλήνη τῆς οἰκογενείας· ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς μεγάλης ἀνθρωπίνης οἰκογενείας· ὥστε ἡ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην μετάβασις νὰ μὴ ἐπιφέρῃ κινδύνους. Διὸ ἡ ἐν μικρῷ γνῶσις τοῦ κακοῦ πρὸς σταθερὰν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι οὐχ ἧττον ἀναγκαία. Νὰ βλέπῃ τὰς ποικίλας νεανικὰς ἀδυναμίας, τὴν ἁπλοϊκὴν αὐτῶν ὁρμὴν, καὶ τὰς αὐτῶν συνεπείας, εἶναι δι' αὐτὸν ἓν ἐκ τῶν ζωηροτέρων ἠθικῶν μαθημάτων. Ἐκ τούτου διδάσκεται τὴν μεγάλην διαφορὰν μεταξὺ τοῦ παραμεληθέντος καὶ τοῦ ἐκτελεσθέντος καθήκοντος· τὴν ὡς ἐκ τούτου ἀνεκτίμητον χάριν τῆς δημοσίου ὑπολήψεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιμονῆς διὰ τῆς ἐσχάτης τοῦ ἑαυτοῦ του βίας, ἵνα μὴ τὴν χάσῃ, ἐντὸς τοῦ μικροῦ ἐκείνου κόσμου, κατὰ τοῦτο ὑπερέχοντος τοῦ ἰδικοῦ μας, ὅτι τὰ σφάλματα δύνανται νὰ διορθωθῶσιν.

Ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ χαρακτῆρος πολὺ ἤθελεν ἀπατηθῆ τις νομίζων, ὅτι μακρὰν τῶν περισπασμῶν τῆς δημοσίου ἀνατροφῆς, αὕτη ἐπιτυγχάνει εὐκολώτερον ἐντὸς τῆς οἰκιακῆς εἰρήνης. Ἡ οἰκογένεια δύναται βεβαίως νὰ ἐξασκῇ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ παιδὸς τὴν σωτήριον ἐπιῤῥοήν της· ἀλλ' ἡ ἐπιῤῥοὴ αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἡ μόνη· πρέπει

μᾶλλον νὰ ἐπέρχηται ἐν καιρῷ, ἵνα καταπραΰνῃ τοὺς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν πειρασμῶν προερχομένους ἐρεθισμοὺς τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ ἀναπόφευκτος οὗτος ἀναβρασμὸς, ὅστις ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐκταθῇ ἐξωτερικῶς, βάλλων τὸ παιδίον εἰς πάλην μετὰ τῶν ἄλλων καὶ μὲ τὴν σιωπηλὴν τῆς πειθαρχίας ἀντίστασιν, συστελλόμενος διαχέεται ἐντὸς τῆς οἰκογενείας, ὅπου ὅλα τὰ σφάλματα εἶναι βαρύτερα, ὅπου προσβάλλονται τὰ ἱερώτερα αἰσθήματα, τὰ ἱερώτερα χρέη. Εἶναι ἴδιον τῆς φύσεως τοῦ παιδὸς νὰ ἦναι εἰς ἄπαυστον κίνησιν καὶ εἰς ἄπαυστον πάλην· ἀλλὰ μὴ τὸ συνειθίσῃς νὰ ἔρχηται εἰς συχνὰς συγκρούσεις μετὰ τοῦ πατρός του. Τήρησον διὰ τὰς σημαντικὰς περιστάσεις τὴν σοβαρὰν ἐξουσίαν ταύτην, αἱ συχναὶ δοκιμασίαι πολὺ καταβιβάζουσι καὶ ἐξασθενοῦσιν· Αὕτη δὲν σοὶ εἶναι πάντοτε ἀναγκαία· θὰ σοὶ ἦναι μίαν ἡμέραν ἀπαραίτητος, καὶ θὰ τὴν εὕρῃς τοσούτῳ μᾶλλον ἰσχυρὰν ὅσῳ ἔκαμες σπανιωτέραν αὐτῆς χρῆσιν.

Ἐπὶ τέλους ἓν τῶν μεγαλειτέρων ἀτόπων τῆς ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς εἶναι, ὅτι ὁ κατὰ μόνας ἀνατρεφόμενος λαμβάνει μεγάλην ἰδέαν τοῦ ἑαυτοῦ του. Βλέπων τοσούτους ἐνασχολουμένους ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰς ἀποκλειστικὰς φροντίδας αἵτινες τῷ ἀπονέμονται, θεωρεῖ ἑαυτὸν τὸ κέντρον τοῦ κόσμου. Πολλαὶ δοκιμασίαι ἀπαιτοῦνται ἔπειτα διὰ νὰ τὸν κάμωσι νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ κόσμος δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸν μόνον, ἀλλ' ὅτι εἰς αὐτὸν κατέχει ἐλάχιστον μέρος· αὗται βραδέως ἐπέρχονται· ἔσονται δι' αὐτὸν πικρόταται, καὶ τείνουσαι μᾶλλον νὰ τὸν ἀναδείξωσι γελοῖον.

Ἐκτὸς τούτου θεωρῶν πέριξ αὐτοῦ δὲν βλέπει εἰ μὴ δεσπότας καὶ δούλους, ἀλλὰ πλησίον του οὐδένα. Τὸ νὰ δεσπόζῃ τις καὶ νὰ ὑποτάσσηται δὲν σχηματίζουσι βεβαίως ὅλον τὸν ἄνθρωπον· καὶ εἶναι πολὺ μακρὰν τῆς τελειότητος ὁ μὴ γνωρίζων τὴν δύναμιν τῆς ἰσότητος ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ. Ζῶμεν εἰς καιρὸν καθ' ὃν ὁ μὴ γνωρίζων νὰ ζῇ μετὰ τῶν ὁμοίων του δὲν γνωρίζει νὰ ζῇ μὲ κανένα. Αὕτη ἡ ὀλεθρία ἄγνοια τῆς ἰσότητος, αὕτη ἡ τάσις εἰς τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἄλλου, αἵτινες εἶναι συγχρόνως αἱ μάστιγες τῆς ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαυξάνουσιν ὅσῳ περισσότεραι προσπάθειαι καταβάλλονται ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως καὶ τελειοποιήσεώς του.

Ἀλλ' αὕτη ἡ ἰδία προσοχὴ, αὗται αἱ ἴδιαι προσπάθειαι δύνανται ἐξ ἄλλου νὰ καταβάλλωνται χωρὶς νὰ ταράττωσι τὴν ψυχήν του, ἐὰν τὰς συμμερίζηται μετὰ τῶν ἄλλων· ἐὰν ἀναμεμιγμένος εἰς τὸ πλῆθος λαμβάνῃ τὸ μέρος τὸ ὁποῖον τὸν ἀνήκει· Ἐξυψοῦται τότε μέχρι τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ὅπερ εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἰδικοῦ του. Δυνάμεθα τότε ν' ἀφοσιωθῶμεν εἰς αὐτὸν ἄνευ οὐδενὸς κινδύνου. Αὐτὸς γνωρίζει τὸ κενὸν ὅπερ ἀφίνει εἰς τὴν κλάσιν του, καὶ μανθάνει οὕτω πόσον ἀξίζει μόνος εἰς τὸν κόσμον.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΚΑΡΜΕΝΣΙΤΑ.

(*Ἐπεισόδιον τοῦ Μεξικανικοῦ πολέμου.*)

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 319, 320 καὶ 321).

Ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ἀφεὶς τὴν Κάρμεν πλησίον τῆς δόνας Ἑλένης πασχούσης πάντοτε δεινῶς, καὶ ἔφερεν εἰς τὴν Μανουελίταν μακρὰν ἐπιστολὴν τῆς φίλης της.

Τὸ γράμμα αὐτὸ ἐμπεριεῖχε δύο ἄλλα· τὸ ἓν πρὸς τὸν Λαμβέρτον, καὶ τὸ ἄλλο ὅλως ἐμπιστευτικὸν, πρὸς τὴν Μανουελίταν. Τὸ δὲ πρῶτον, τὸ ἐσωκλεῖον τὰ δύο ταῦτα ἦτο καὶ αὐτὸ διὰ τὴν Μανουελίταν γραφὲν οὕτω πως, ὥστε, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ δὸν Χριστοβὰλ καὶ τοῦ δὸν Φιλίππου.

Ἐννοεῖται ὅτι εἰς αὐτὸ δὲν ἀνέφερε τίποτε ἡ Κάρμεν οὔτε περὶ τοῦ πληγωμένου οὔτε περὶ τοῦ σπηλαίου. Διὰ νὰ κατορθώσῃ μάλιστα νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς προσεχοῦς ἐπιστροφῆς της, προσέθηκεν εἰς τὸ τέλος ταῦτα.

« Ἐμάθαμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριλλος θὰ λάβῃ ἴσως ἄδειαν ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ πατρός μου. Φαντάζεσαι, φιλτάτη μου Μανουελίτα, πόσον ἀνυπόμονος εἶμαι νὰ ἐπιστρέψω κλ. »

Ἡ Μανουελίτα ἔτρεξεν εὐθὺς εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν Λαμβέρτον τὸ τελευταῖον τοῦτο γράμμα, τὸ ὁποῖον τόσον συνέτρεχε τοὺς δολίους σκοπούς της.

Τὴν πρώτην στιγμὴν ὁ Λαμβέρτος ᾐσθάνθη τόσον μεγάλην καὶ σκληρὰν λύπην ὥστε ἐκτύπα τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ βράχου ὡς ἂν ἤθελε νὰ σπάσῃ τὸ μέτωπόν του. Ἡ δὲ Μανουελίτα ἐναγκαλισθεῖσα αὐτὸν τὸν παρεκάλει νὰ ἡσυχάσῃ καὶ ἔδραξε τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὴν ἀγάπην της.

Ὁ Λαμβέρτος, εὐχαριστήσας τὴν Μανουελίταν, ὡρκίσθη νὰ λησμονήσῃ τὴν ἄπιστον Κάρμεν. Καὶ κατανικήσας τὴν συγκίνησίν του, ἔδειξεν ὀλίγας στιγμὰς τοιαύτην διάθεσιν, σχεδὸν εὐθυμίαν, ὥστε θὰ ἐπίστευέ τις ὅτι εἶχεν ἰατρευθῇ ἐντελῶς, ἂν δὲν ἔβλεπε συχνὰ ὅτι αἱ ὀφρῦς του συνεστέλλοντο καὶ ἐπρόδιδον τοὺς ἐσωτερικοὺς σπαραγμούς του. Ὅτε δὲ ἔμεινε μόνος, ἀπέβαλε τὴν προσωπίδα τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ὀδύρεται.

Ὅλην τὴν νύκτα ἐκυκλοφόρουν εἰς τὴν κεφαλήν

του αἱ πλέον ἀνόητοι ἰδέαι καὶ ἐσκέπτετο πῶς ν' ἀποθάνῃ τραγικώτερον. Συλλογιζόμενος ὅμως τί τῷ εἶπεν ἡ Μανουελίτα, εὗρε πλῆθος ἀντιφάσεων καὶ ἀπιθανοτήτων.

Ὅτε δὲ ἐπανῆλθεν ἡ Μανουελίτα, τὴν ἠρώτησε καὶ πάλιν, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν ἐπιτηδειότητα. Ἐπρόσεξε δὲ νὰ μὴ κάμῃ ὅλας τὰς ἐρωτήσεις ἐν ταὐτῷ ὥστε νὰ μὴ ὁμοιάζωσιν ἀνάκρισιν. Ἀλλὰ μ' ὅλην ταύτην τὴν δεξιότητα τοῦ Βεαρνοῦ, ἡ Μανουελίτα ἦτο γυνή, καὶ ὡς εἶναι ἑπόμενον πολὺ ἐπιδεξιωτέρα αὐτοῦ. Ὅθεν ἐφάνη εἰς ἄκρον προσεκτικὴ καὶ ὁ Λαμβέρτος δὲν ἔμαθε πολλά.

Γνωρίζουσα τὸν χαρακτῆρα τῆς Κάρμεν καὶ τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν Λαμβέρτον, ἡ Μανουελίτα ἐφοβεῖτο πάντοτε ὅτι θὰ ἐγκατέλειπε τὰ πάντα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς θείας της καὶ θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν πατέρα της χωρὶς διόλου νὰ περιμένεται. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παρουσία της θὰ ἀνέτρεπεν εὐθὺς ὅλα τὰ ἐπιτήδεια σχέδιά της, ἔζη εἰς ἀδιάκοπον ἀγωνίαν. Ἐν τοσούτῳ, ἐπειδὴ ὁ Λαμβέρτος ἦτο πολὺ καλήτερα, καὶ δὲν ἐσκέπτετο ἄλλο παρὰ πῶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ τάγμα του, ἡ Μανουελίτα τὸν ἐβίαζε μὲ ὅλα της τὰ δυνατά. Ἂν καὶ πάσχων ἀκόμη πολὺ δὲν ἐδύνατο νὰ ἱππεύσῃ, ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν τῆς νέας καὶ ἔγραψεν εἰς τοὺς συντρόφους του νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ περὶ τῆς θέσεώς του, καὶ νὰ τοὺς παρακαλέσῃ νὰ κάμωσι πάντα τρόπον νὰ τὸν ἐλευθερώσωσιν. Ἡ δὲ Μανουελίτα ἀνέλαβε νὰ εὕρῃ ἄνθρωπον ὅστις, δυνάμει ὀλίγων χρημάτων, νὰ φέρῃ τὴν ἐπιστολὴν εἰς Ὀριζάβαν.

Ἐνῷ δὲ οὗτος ἔγραφε μὲ τὸ μολυβδοκόνδυλον ἐπὶ φύλλου τὸ ὁποῖον ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ χαρτοφυλάκιόν του, ἡ Μανουελίτα, μὲ τὴν αὐτὴν περιέργειαν τῆς Κάρμεν, ἠθέλησε νὰ ἰδῇ τί ἐμπεριεῖχε τὸ χαρτοφυλάκιον. Ἀφ' οὗ δὲ εἶδε τὴν εἰκόνα ἔλαβε τὸ νομισματόσημον τὸ ὁποῖον ὁ Λαμβέρτος, ὡς εἴπομεν, εἶχεν εὕρει ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Μεξικανοῦ τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε.

— Παναγία μου! ἀνέκραξεν ὠχριάσασα, ποῦ ηὗρες αὐτὸ τὸ νομισματόσημον;

Ἐνῷ δὲ ὁ Λαμβέρτος διηγεῖτο τὸ περιστατικὸν τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν, ἡ Μανουελίτα τὸν ἤκουε κρύπτουσα τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς χεῖράς της.

— Ταλαίπωρε, ταλαίπωρε Ἐστεβάν! εἶπε τέλος πάντων ἀνυψώσασα τὰ ὄμματα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ κινοῦσα τὰς χεῖρας σπασμωδῶς καὶ μετ' ἀπελπισίας.

— Ἐστεβάν! ἀνέκραξεν ὁ Λαμβέρτος, ὁ ἀδελφὸς τῆς Κάρμεν;

— Ὁ ἴδιος. Ὦ Θεέ μου! Θεέ μου!

— Εἶναι ἀδύνατον! ἡ Κάρμεν εἶδεν αὐτὸ τὸ νομισματόσημον καὶ δὲν ....

— Ἠγνόει ὅτι ἦτον ἐδικόν του. Ἐγὼ τοῦ τὸ ἔδοσα ὅταν ἦλθε νὰ μᾶς ἰδῇ ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Σαραγόζαν. Ὁ πάππος μου μὲ τὸ εἶχε χαρίσει ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Μεξικόν. Ἰδού, κύτταξέ το· ἔχει καὶ τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖά μου Μ. Κ., τὰ ὁποῖα εἶχε χαράξει μὲ τὸ μαχαίριόν του, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ ἰδικά του, Ε. Β. Ἔλεγε πάντοτε ὅτι θὰ τὰ ἑνώσῃ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου μας. Ἆ ταλαίπωρε, ταλαίπωρε Ἐστεβάν!

Καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ μὲ λύπην, ἥτις δὲν ἦτο προσποιημένη.

Ὁ Λαμβέρτος παρετήρησε τὸ νομισματόσημον, καὶ εἶδε τῷ ὄντι τὰ ἀρχικὰ γράμματα περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἡ Μανουελίτα.

— Ὁ ἀδελφός της! ὁ ἀδελφὸς τῆς Κάρμεν! ἐψιθύρισεν ἀπηλπισμένος ὁ ταλαίπωρος νέος· ἐφόνευσα τὸν ἀδελφόν της!

Καὶ ἦτο τόσον ἀπηλπισμένος ὥστε ἡ Μανουελίτα, ζωογονηθεῖσα ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας, ἤρχισε πρώτη νὰ τὸν παρηγορῇ.

Ἂν καὶ ἠγάπα τὸν Λαμβέρτον (ἀγνοοῦμεν ἂν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τοῦτο δι' αἴσθημα τὸ ὁποῖον ὑπηγόρευε μᾶλλον ἡ ὑπερηφάνεια), ἡ Μανουελίτα δὲν εἶχε τὴν γενναιότητα νὰ μολύνῃ τόσον ταχέως τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ταλαιπώρου Ἐστεβάν. Ὅθεν ἀπεσύρθη ἐνωρὶς ἐγκαταλείψασα τὸν ζουάβον εἰς τοὺς ὀδυνηροὺς του λογισμούς.

Ἀφ' ὅτου ὁ Λαμβέρτος ἐπίστευεν ὅτι ἡ Κάρμεν τὸν ἐπρόδοσε, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του. Δυστυχῶς ὅμως ἦτο τόσον ἀδύνατος, ὥστε μόνη ἡ Μανουελίτα ἀνέλαβεν ὅλας τὰς προετοιμασίας, δηλαδὴ νὰ εὕρῃ ἵππους μὲ χαλινοὺς καὶ ἐφίππεια, τρόφιμα καί, τὸ δυσκολώτερον, πιστὸν ὁδηγόν.

Πρωΐαν τινὰ ἐνῷ ὡμίλει μετά τινος, εἶδεν αἴφνης ἱππέα τρέχοντα δρομαίως καὶ κεντοῦντα τὸν κεκοπιακότα ἵππον του.

— Κύριλλε! ἀνέκραξεν ἡ Μανουελίτα ἀναγνωρίσασα τὸν ἀρραβωνιστικὸν τῆς Κάρμεν.

— Ποῦ εἶναι ἡ δόνα Κάρμεν; ἠρώτησεν ὁ νέος χαιρετίσας τὴν Μανουελίταν.

— Εἶναι εἰς τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας της δόνας Ἑλένης.

— Δὲν εἶναι, διότι ἀπ' ἐκεῖ ἔρχομαι· ἀπεκρίθη ὁ Κύριλλος. Ἡ Κάρμεν εἶχεν ἀναχωρήσει ὀλίγας ὥρας πρὸ ἐμοῦ.

— Μόνη;

— Μὲ ἕνα ἱππέα μόνον.

— Ἡ θεία σου εἶναι λοιπὸν καλήτερα;

— Ὀλίγον καλήτερα. Πλὴν πῶς εἶναι ὁ δὸν Χριστοβάλ;

— Κάλλιστα.

— Πῶς, κάλλιστα! Ἡ Κάρμεν εἶπεν εἰς τὴν θείαν μου ὅτι ἠναγκάζετο νὰ ἀναχωρήσῃ, διότι ὁ πατήρ της ἠσθένησε βαρέως.

— Ποτὲ δὲν ἦτον τόσον καλά.

— Καὶ ἡ Κάρμεν δὲν ἦλθεν;

— Ὄχι· πῶς γίνεται νὰ μὴ τὴν ἀπαντήσῃς εἰς τὸν δρόμον.

— Ὀλίγον ἀφ' οὗ ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας μου, ἐμβῆκα, διὰ νὰ φθάσω ταχύτερα, εἰς ἕνα τρομερὸν δρόμον πλάγιον, ὁ ὁποῖος εἶναι κοίτη χειμάῤῥου. Κερδίζει τις οὕτω πῶς δύο σχεδὸν ὥρας· ἀλλὰ ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν μεγάλον δρόμον. Μήπως τὴν ἐπέρασα; Μήπως τὴν συνέλαβαν λῃσταὶ ἢ οἱ ἀναθεματισμένοι ἐκεῖνοι Γάλλοι;

— Οἱ Γάλλοι δὲν πηγαίνουν ἀπ' ἐκεῖ· ἀλλὰ τόρα ὑπάρχουν πλῆθος λῃστῶν εἰς τὰ ἐξοχάς.

Ἐνῷ δὲ ὡμίλει ἡ Μανουελίτα ἔδωκεν εἰς ἕνα ὑπηρέτην τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου της.

— Ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἐξῆλθε πρὸ δύο ὡρῶν, τῇ εἶπεν ὑπηρέτης τις, μὲ τὸν δὸν Φίλιππον.

— Καὶ πότε θὰ ἐπιστρέψουν;

— Τὴν νύκτα βεβαίως.

Ὁ Κύριλλος ἀνεθεμάτισε τὴν ὥραν.

— Μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνω εἰς αὐτὴν τὴν ἀνησυχίαν, εἶπε· πρέπει νὰ ὑπάγω εἰς ἀναζήτησιν τῆς Κάρμεν. Φέρετέ με ἓν ἄλογον.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγεν ὀλίγον δίπυρον καὶ ἀνεγαργάρισε δύο ἢ τρία ποτήρια οἴνου, ἀνεχώρησε δρομαίως.

Ἐννοεῖται πόσον ἐθορυβήθη ἡ Μανουελίτα μαθοῦσα τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Κάρμεν· ἔμεινεν ἐμβρόντητος· καὶ ἀφοῦ συνῆλθεν ὀλίγον ἔτρεξεν εἰς τὸ σπήλαιον· ἀλλὰ μὲ ὅλας της τὰς προσπαθείας, ἡ συγκίνησίς της ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε τὴν ἐνόησεν εὐθὺς ὁ νέος Γάλλος.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησε.

— Τίποτε, ἀπεκρίθη προσπαθοῦσα νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀταραξίαν της· ἀλλὰ μὴ δυνηθεῖσα εὗρεν ἐπιτήδειον τρόπον δικαιολογίας.

— Ναὶ, εἶπε, εἶμαι πολλὰ τεταραγμένη διὰ δύο εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἤκουσα, καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ σὲ λυπήσουν πολύ.

— Τί τρέχει;

— Πρῶτον μὲν μεξικανικὸς στρατὸς ἔρχεται νὰ ἐγκατασταθῇ ἐδῶ αὔριον ἢ αὐτὴν τὴν νύκτα.

— Διάβολε! Ὕστερα;

— Καλὰ λοιπὸν, ἀφ' οὗ πρέπει νὰ σὲ εἰπῶ τὰ πάντα, μάθε ὅτι ἡ Κάρμεν ὑπανδρεύθη τὸν Κύριλλον.

Ἡ δευτέρα αὕτη εἴδησις ἦτο τρομερὰ, τρομερωτέρα βεβαίως ἢ ὅσον ὑπέθετεν ἡ Μανουελίτα. Ὁ ταλαίπωρος ζουάβος ὠχρίασε καὶ ἔμεινε στιγμάς τινας ἀδυνατῶν νὰ ὁμιλήσῃ.

— Τὴν ἀγαπᾷς πάντοτε, ἐψιθύρισεν ἡ Μανουελίτα μετὰ πικρίας.

— Βέβαια, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος μετὰ βαθυτάτης λύπης. Συγχώρησέ με, Μανουελίτα, ἡ ἀγάπη σου δι' ἐμὲ ἤξιζε καλητέραν τύχην· ἀλλὰ, τὸ γνωρίζεις, δὲν εἶναί τις κύριος τῆς καρδίας του.

— Ἡ Κάρμεν σὲ ἠπάτησε, σὲ ἐγέλασε, καὶ τὴν ἀγαπᾷς ἀκόμη!

— Δὲν πιστεύω ὅτι μὲ ἐγέλασεν, ἀπεκρίθη ὁ νέος· πιστεύω ὅτι μὲ ἠγάπησεν ὀλίγον καιρόν. Ἀργότερα, ἄλλος ἔρως, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε λησμονήσει, θὰ ἀνέλαβε τὰ δικαιώματά του. Ἦτον καλὴ καὶ ἀφωσιωμένη εἰς ἐμὲ, καὶ ἂν καὶ εἶμαι δυστυχέστατος, δὲν ἠμπορῶ νὰ καταρασθῶ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἠγάπησα τόσον!

— Καὶ τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷς ἀκόμη, εἶπεν ἡ νέα.

— Μανουελίτα!

— Ἐνῷ ἐγὼ τὰ πάντα θυσιάζω διὰ σέ.... Ἆ! εἶσαι ἀγνώμων.

Καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

Ὁ Λαμβέρτος ἐγονυπέτησεν ἔμπροσθέν της, τὴν ὡρκίσθη ὅτι δὲν ἀγαπᾷ πλέον τὴν Κάρμεν, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ τὴν παρηγορήσῃ. Ἡ δὲ Μανουελίτα καθησυχάσασα ἀπὸ τὰ δείγματα ταῦτα τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Λαμβέρτου, ἤρχισε νὰ τακτοποιῇ τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς των.

Βεβαίως ὁ ἥρως μας δὲν ἦτο πρότυπον τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἧττον ὅμως ἦτο τίμιος νέος. Ἂν καὶ ἦτον ὠργισμένος ἐναντίον τῆς Κάρμεν, ᾐσθάνετο ὅμως ὅτι τὴν ἠγάπα ἀκόμη, καὶ θὰ εἶχε τύψιν συνειδήσεως νὰ νυμφευθῇ τὴν Μανουελίταν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε μόνον αἴσθημα εὐγνωμοσύνης, ἅμα δὲ καὶ τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο τῆς συμπαθείας, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει πάντοτε νέα καὶ εὔμορφος κόρη.

Ἀλλα ὅμως ᾐσθάνετο πρὸς τὴν Κάρμεν· ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη του ἦτο τόσῳ σταθερὰ καὶ τόσῳ βαθεῖα, ὥστε ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀντικαταστήσῃ ὅλους τοὺς δεσμοὺς τοὺς ὁποίους αὐτὴ θὰ ἐθυσίαζε διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Καὶ ἂν καὶ τῷ ἦτο πολὺ δυσάρεστον, ὡμολόγησεν ὅμως μὲ γενναιότητα μέρος τῆς ἀληθείας εἰς τὴν Μανουελίταν.

— Μανουελίτα, τῇ εἶπεν, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσίς σου πρὸς ἐμὲ μὲ ἔκαμαν εὐγνώμονα διὰ βίου· ἀλλὰ θὰ ἤμην ἀνάξιος αὐτῶν ἂν δὲ σ' ἔλεγα τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Δίδω τὴν ζωήν μου διὰ νὰ σὲ σώσω, διὰ νὰ σὲ ἰδῶ εὐτυχῆ, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐκριζώσω ἀπὸ τὴν καρδίαν μου τὴν Κάρμεν. Θὰ προσπαθήσω νὰ σὲ ἀγαπήσω ὅσον τὸ ἀξίζεις· ἀλλὰ ἄνθρωπος μὲ καρδίαν δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ὑπόσχεται περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ. Πρὶν ἀφήσῃς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους σου, συλλογίσου καλά. Ἴσως εἶναι προτιμότερον νὰ φύγω μόνος. Ἂν ἡ

ἀγάπη σου ἐξακολουθῇ καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, ἂν θέλῃς νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ εὕρῃς, θὰ κατορθώσω νὰ μάθω τὰ περὶ σοῦ καὶ νὰ σὲ φέρω πλησίον μου.

Ἡ τιμιότης αὕτη τοῦ ζουάβου δὲν ἤρεσεν εἰς τὴν Μανουελίταν, ἥτις ἤρχισε πάλιν νὰ παραπονῆται διὰ τὴν ἀδιαφορίαν του· καὶ μόλις κατώρθωσεν ὁ ταλαίπωρος νὰ τὴν παρηγορήσῃ ἐκ νέου.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε καιρὸν νὰ ἑτοιμασθῇ ἐκείνη, καὶ ἡ παρουσία της ἐδύνατο νὰ βλάψῃ τὸν ζουάβον, ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἀναχωρήσῃ μόνος. Ἀλλὰ τῇ ὑπεσχέθη ὅτι ἅμα φθάσῃ θὰ στείλῃ νὰ τὴν φέρῃ. Ἀφοῦ δὲ ἔγιναν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀποφάσεις, ἤρχισαν αἱ προετοιμασίαι διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ Λαμβέρτος τὴν προσεχῆ νύκτα.

Χάρις εἰς τὴν Μανουελίταν ὁ Λαμβέρτος εἶχε μεγάλον ἐπενδύτην, φόρεμα μεξικανοῦ ἱππέως, ἵππον μὲ χαλινοὺς καὶ μὲ μάχαιραν. Τρόφιμα δέ τινα ἦσαν ἐντὸς σάκκου ἐκ δέρματος τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται εἰς τὴν Μεξικήν.

Ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἀπεφασίσθησαν ἡ Μανουελίτα ἀπεχαιρέτισε τὸν Λαμβέρτον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, παρακαλοῦσα ἐνδομύχως μὴ τύχῃ καὶ φθάσῃ ἡ Κάρμεν πρὸ τῆς ἐπιούσης.

Δυστυχῶς ὅμως μόλις εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν οἰκίαν πρὸς ἑνὸς τετάρτου, ὅτε ἤκουσε βήματα πολλῶν ἵππων. Ἐξελθοῦσα δὲ εἶδε τὴν Κάρμεν συνοδευομένην ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου καί τινων ἄλλων ἱππέων.

Ἡ Κάρμεν ἔδραμεν εὐθὺς πρὸς τὴν Μανουελίταν καὶ ἐψιθύρισε μετ' ἀγωνίας.

— Καὶ ὁ Λαμβέρτος;

Ἡ Μανουελίτα ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ.

— Ὡμίλησε λοιπόν, ἐπανέλαβεν ἡ Κάρμεν ἐν ἀγωνίᾳ, βλέπεις ὅτι ἀποθνήσκω ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν μου.

— Ἀνεχώρησεν, εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἡ ἄπιστος Μεξικανή.

— Ἀνεχώρησεν!... ἐνῷ ἐγὼ ἤμην ἀποῦσα!... χωρὶς νὰ μὲ περιμένῃ, χωρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃ!... Μανουελίτα!

— Σὲ εἶπα τὴν ἀλήθειαν. Ηὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του καὶ ἔφυγεν.

Ἡ Κάρμεν τὴν ἠτένισε μετὰ προσοχῆς.

— Ἔλα, τῇ εἶπε.

Καὶ ὁδηγήσασα αὐτὴν εἰς τὸ δωμάτιόν της τὴν ἔφερεν ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν ἤδη.

— Εἰπέ με ὅλα, ἐψιθύρισεν, ὅλα· ἀλλὰ πρίν, ὁρκίσου ἔμπροσθεν τῆς Παναγίας ὅτι θὰ μὲ εἴπῃς τὴν ἀλήθειαν.

— Εἶσαι παραπολὺ ταραγμένη, ἀπεκρίθη ἡ Μανουελίτα μὴ τολμῶσα νὰ ἐπιορκήσῃ καὶ δεύτερον· αὔριον.

— Ὄχι, ὄχι, σήμερον, τώρα ἀμέσως. Ἂν μὲ ἀφήσῃς νὰ ὑποφέρω αὐτὸ τὸ βάσανον ἕως αὔριον θὰ τρελλαθῶ. Εἰπέ με, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

— Καλὰ λοιπόν, εἶπεν ἡ Μανουελίτα. Ὁ Λαμβέρτος, ὅστις ἀφ' οὗ ἔφυγες ἔγινε γρήγορα καλά, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐβγαίνῃ ἀπὸ τὸ σπήλαιον τὴν νύκτα. Ἔμαθε, δὲν ἠξεύρω πῶς, ὅτι στρατὸς γαλλικὸς ἔμελλε νὰ διέλθῃ ἀπ' ἐδῶ καί...

Ἡ Κάρμεν τὴν διέκοψε θέσασα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ βραχίονός της.

— Δὲν ἔκαμες τὸν ὅρκον τὸν ὁποῖον σὲ ἐζήτησα, τῇ εἶπεν.

— Εἰς τί χρησιμεύει ὁ ὅρκος; Τί σὲ ἐνδιαφέρει...

— Ἂν λέγῃς τὴν ἀλήθειαν, τί σὲ πειράζει νὰ τὸν κάμῃς.

— Ἡ δυσπιστία σου πρὸς ἐμέ....

— Σιωπή! ἀνέκραξεν ἡ Κάρμεν, ὁ πατήρ μου.

Καὶ τῷόντι ἠκούσθησαν τὰ βήματα τοῦ δὸν Χριστοβὰλ καὶ ἀντήχησεν ὁ κρότος τῶν μακρῶν πτερνιστήρων του. Μόλις ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν ἐκδρομήν του ἠπόρησε μεγάλως μαθὼν τὴν αἰφνιδίαν ἐπάνοδον τῆς θυγατρός του.

— Διατί ἄφησες τὴν δόνα Ἑλένην ἀφ' οὗ δὲν ἦτον ἀκόμη καλά; ἠρώτησεν.

— Ἦτον καλήτερα, πάτερ μου.

— Δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν στερήσῃς τόσον γρήγορα τὰς περιποιήσεις σου.

— Ἤκουσα ἐκεῖ ὅτι οἱ Γάλλοι εἶχαν καταστρέψει τὰ πάντα ἐδῶ, καὶ ὅτι ἔκαυσαν τὴν ἐξοχήν μας· ἐφοβήθην καὶ διὰ τοῦτο ἔτρεξα νὰ ἔλθω.

— Ἆ! ἐψιθύρισεν ὁ γέρων βλέπων ἀσκαρδαμυκτὶ τὴν Κάρμεν, ἥτις ἠρυθρία καὶ ἐτραύλιζε, διότι ἐμίσει τὸ ψεῦδος. Πιστεύω ὅτι ἡ εὐχαρίστησις νὰ ἴδῃς κάποιον νέον τῆς γνωριμίας μας σὲ ἔκαμε νὰ ἐπιστρέψῃς.

— Τί ἐννοεῖς, πάτερ μου; εἶπεν ἡ Κάρμεν μὲ τρέμουσαν φωνήν.

— Τυχαίως βέβαια ἔφθασες ἐν ταὐτῷ μὲ τὸν Κύριλλον, δὲν εἶναι ἀλήθεια;... Χά! χά!

Ἡ Κάρμεν ἠρυθρίασε, διότι ἡ διπλῆ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ᾐσθάνθη ἦτο ζωηροτάτη.

— Θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου αὔριον, ἐπανέλαβεν ὁ δὸν Χριστοβάλ. Τώρα πρέπει νὰ δειπνήσωμεν.

— Συγχώρησέ με, πάτερ μου, νὰ μὴ ἔλθω εἰς τὸ δεῖπνον, εἶπεν ἡ Κάρμεν. Εἶμαι ἀφανισμένη ἀπὸ τὸν κόπον καὶ ἔχω ἀνάγκην ἀναπαύσεως.

Ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἐπεθύμει πολὺ νὰ προεδρεύσῃ τὸ δεῖπνον ἡ κόρη του, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παράκλησίν της. Κατέβη μόνον μετὰ τῆς Μανουελίτας, ἥτις ἔχαιρε διότι ἐλευθερώθη οὕτως ἀπὸ δύσκολον ἐξέτασιν.

Μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ δὸν Χριστοβὰλ διὰ

νὰ διασκεδάσῃ τοὺς φίλους του, τὸ δεῖπνον δὲν ἦτο πολλὰ ζωηρόν. Ἡ Μανουελίτα ἦτον ἀνήσυχος καὶ σκεπτικὴ ὡς καὶ ὁ Κύριλλος.

Ἡ ὑποδοχὴ τῆς Κάρμεν πρὸς τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν της ὑπῆρξε ψυχροτάτη. Σιωπῶσα ἤκουσε τοὺς ἐρωτικοὺς λόγους του καὶ ἀπεκρίνετο μόνον εἰς τὰς ἐρωτήσεις του δι' ἀπαντήσεων ἀορίστων. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ εἶπεν ὅτι τὴν ἐπαύριον εἶχέ τι μυστικὸν νὰ τῷ ἐκμυστηρευθῇ, καὶ ὅτι ἕως ἐκείνην τὴν ὥραν τὸν παρεκάλει νὰ μὴν ἀναφέρῃ τίποτε εἰς τὸν πατέρα της μήτε περὶ γάμου, μήτε περὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἔφυγεν ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας της. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι ὁ ταλαίπωρος νέος, ὅστις ἠγάπα εἰλικρινῶς τὴν ὡραίαν Μεξικανὴν, εἶχε δίκαιον νὰ ἀνησυχῇ.

— Μὰ τὸν Θεὸν! ἀνέκραξεν ὁ δὸν Χριστοβὰλ εἰς τὸ τέλος τοῦ δείπνου· εἴμεθα ὅλοι σκυθρωποὶ ὡς αἱρετικοί. Ὀλίγον παλαιὸν κρασὶ ἴσως ἐπαναφέρει τὴν εὐθυμίαν μας· ἀλλὰ ποῦ νὰ εὑρίσκεται; Ὑποθέτω ὅτι ἡ Κάρμεν τὸ ἐκλείδωσεν εἰς τὸ μικρὸν ὑπόγειον. Δὸν Φίλιππε, ἐπρόσθεσε στραφεὶς πρὸς τὸν πάππον τῆς Μανουελίτας, τώρα ὅτε ἡ κόρη μου ἐπέστρεψε θὰ ἔχωμεν τοὐλάχιστον τὸ κλειδί. Πήγαινε νὰ τὸ ζητήσῃς, Μανουελίτα.

— Κοιμᾶται, ἀπεκρίθη ἡ νέα, καὶ θὰ ἦναι . . . .

— Δὲν πειράζει πήγαινε, εἶπεν ὑπολαβὼν, ὁ γέρων. Θὰ ξανακοιμηθῇ.

Ὁ Κύριλλος καὶ ὁ δὸν Φίλιππος τὸν παρεκάλεσαν νὰ μὴν ἐξυπνίσῃ τὴν Κάρμεν· ἀλλ' ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἦτο πεισματωδέστερος καὶ ἡμιόνου· ὅθεν καλέσας τὴν ὑπηρέτιδα τὴν ἔστειλεν εἰς τὴν Κάρμεν.

— Ἡ κυρία δὲν εἶναι εἰς τὸν θάλαμόν της, εἶπεν ἐπανελθοῦσα μετ' ὀλίγον.

Ὁ Δὸν Χριστοβὰλ ἐνόμισεν ὅτι ἡ ὑπηρέτις δὲν εἶδε καλὰ καὶ τὴν ἔστειλεν ἐκ νέου· ἀλλ' ἐπιστρέψασα ἔφερε τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν.

— Τί σημαίνει αὐτό; ἀνέκραξεν ὁ Χριστοβὰλ συστέλλων τὰς ὀφρῦς.

Καὶ ἀνέβη μόνος εἰς τὸ δωμάτιον τῆς νέας. Ἀλλ' ἡ Κάρμεν ἦτον ἀποῦσα καὶ ἡ κλίνη της ἀπείρακτος.

— Θὰ ἐπῆγεν εἰς τὸ σπήλαιον, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἔντρομος ἡ Μανουελίτα· ἐὰν ὁ Λαμβέρτος καὶ αὐτὴ ἐξηγηθοῦν εἶμαι χαμένη.

Ἐνῷ δὲ ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἀνήσυχος καὶ ὠργισμένος ἠρεύνα τὰ δωμάτια καὶ τὰ πέριξ διὰ νὰ εὕρῃ τὴν κόρην του, ἡ Μανουελίτα ἐπλησίασε τὸν Κύριλλον.

— Πήγαινε τὸν δρόμον, τῷ εἶπεν, ὅστις φέρει ἀπὸ τὴν γέφυραν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ ἀραβοσίτου· καὶ πρὸ πάντων πρόσεξε μὴν εἰπῇς ποτὲ ὅτι ἐγὼ σὲ εἶπα νὰ ὑπάγῃς ἀπ' ἐκεῖ.

Καὶ ὁ μὲν Κύριλλος ἔδραμε πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἡ δὲ Μανουελίτα ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ ἔσπευδε νὰ προετοιμασθῇ ὅπως ἀναχωρήσῃ κρυφίως ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν, ἂν ἡ ἐξήγησις μεταξὺ τοῦ Λαμβέρτου καὶ τῆς Κάρμεν ἐλάμβανε χώραν ὡς τὸ ἐφοβεῖτο.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ὁ Κύριλλος ἀπήντησε τὴν Κάρμεν ἐπιστρέφουσαν.

— Σὲ ζητοῦμεν παντοῦ, τῇ εἶπεν· ὁ πατήρ σου εἶναι καταθυμωμένος. Ἐνόμιζεν ὅτι κοιμᾶσαι. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι τοιαύτην ὥραν;

— Λυπήσου με, μή μ' ἐρωτᾷς τίποτε, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν ἱκετευτικήν. Ἔχασα τὸν νοῦν μου.

— Εἰπὲ καλήτερα ὅτι φοβεῖσαι νὰ εἰπῇς τὴν ἀλήθειαν! ἀνέκραξεν ὁ ἀῤῥαβωνιστικός της.

— Ἴσως, ἐψιθύρισεν ἡ νέα.

— Πλὴν θὰ τὰ μάθω ὅλα! ἀνέκραξεν ὁ Κύριλλος ὀργίλως. Καὶ τότε σὲ ὁρκίζομαι, ἀλλοίμονον εἰς σὲ καὶ εἰς ἐκεῖνον διὰ τὸν ὁποῖον μὲ ἀπατᾷς!.

— Εἶναι πλέον μακρὰν τῆς ὀργῆς σου, εἶπεν ἡ Κάρμεν μὲ φωνὴν τεταραγμένην.

— Εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια! μὲ ἀπατοῦσες;

— Ὄχι, Κύριλλε, ποτὲ δὲν εἶχα τὴν ἰδέαν νὰ σὲ ἀπατήσω. Εἶχα ἀπόφασιν νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν ἅμα σὲ ἰδῶ, καὶ θὰ σὲ τὴν ἔλεγα κύριον ὅπως σὲ τὸ ὑπεσχέθην· σήμερον πάσχω τόσον!

— Καὶ ἄλλη πρόφασις, εἶπεν ὁ νέος ὠργισμένος πάντοτε· ἐκεῖνον ὅμως εἶχες ἀρκετὴν δύναμιν διὰ νὰ ὑπάγῃς νὰ τὸν ἰδῇς.

— Ἀλλοίμονον! εἶπεν ἡ ταλαίπωρος, μή με ἐπιπλήττεις διὰ τὸ σφάλμα μου· ὁ ἴδιος μὲ ἐτιμώρησεν ἀρκετά.

— Ὁ ἴδιος; ποῖος εἶναι αὐτός; θέλω νὰ μάθω τὸ ὄνομά του, θέλω νὰ τὰ μάθω ὅλα.

— Ὅλα θὰ τὰ μάθῃς, Κύριλλε, ἐκτὸς τοῦ ὀνόματός του· ἐλπίζω ὅτι ὁ Θεὸς θὰ μὲ προσκαλέσῃ γρήγορα νὰ ὑπάγω πρὸς αὐτὸν, καὶ δὲν θέλω ν' ἀποθάνω μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐχύθη ἐξ αἰτίας μου ἐδικόν σου ἢ ἐδικόν του αἷμα.

— Τὸ ἐδικόν του, διότι ὅσον διὰ τὸ ἐδικόν μου..

— Ἀπατᾶσαι, Κύριλλε· πιστεύω ὅτι ἔχεις γενναίαν καὶ εὐγενῆ ψυχὴν καὶ σὲ ἀγαπῶ ὡς ἀδελφή.

— Ὡς ἀδελφή! . . . Ὤ! ὁ ἄνθρωπος αὐτός! . . Ἔλα, εἰπέ με, ὁμίλησε λοιπόν! . . .

— Καὶ ὁ πατήρ μου, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ὁ ὁποῖος μὲ ζητεῖ;

— Δὲν πειράζει, θὰ περιμένουν. Ἀρκετὰ ἐπερίμενα ἐγὼ ἀπόψε. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὁμίλησε, Κάρμεν, ὁμίλησε.

Ἡ δὲ νέα ἀνεστέναξεν ἰδοῦσα τὸ καταβεβλημένον πρόσωπον τοῦ Κυρίλλου καὶ στηρίξασα ἐπὶ κορμοῦ δένδρου τὸ ἄθλιον σῶμά της, τὸ ὁποῖον ἦτον ἀφανισμένον ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ταραχὴν, διηγήθη εἰς

τὸν Μεξικανὸν τὴν συνάντησιν, τὸν ἐρωτᾷ της διὰ τὸν Λαμβέρτον καὶ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον εἶχε νὰ τὸν νυμφευθῇ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Γάλλων.

— Λοιπὸν διὰ νὰ τὸν ἰδῇς ἔφυγες τόσον ἀπροσδοκήτως ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας σου, εἶπεν ὁ Κύριλλος παίζων μὲ τὴν λαβὴν τῆς μαχαίρας του.

— Τὸ ὁμολογῶ. Ἅμα ἔφθασα, ἡ πρώτη μου φροντὶς ἦτον νὰ μάθω ἀπὸ τὴν Μανουελίταν τί γίνεται, καὶ αὐτὴ μὲ εἶπεν ὅτι ἀνεχώρησεν.

— Ἀνεχώρησε!

— Ναὶ, ἀνεχώρησεν, ἔφυγε χωρὶς νὰ μὲ περιμένῃ, χωρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃ, χωρὶς κἂν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ γράμματά μου.

— Τόσον καλήτερα! ἀνέκραξεν ὁ Μεξικανὸς μὲ ἀγρίαν χαρὰν, τόσον καλήτερα! Θὰ μάθῃς νὰ προτιμᾷς αὐτοὺς τοὺς κατηραμένους ξένους ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας σου, θὰ μάθῃς νὰ καταφρονῇς καρδίαν ἡ ὁποία σὲ λατρεύει, διὰ νὰ ἀγαπήσῃς τὸν τυχόντα εὐρωπαῖον, ὅστις σ' ἐγκαταλείπει καὶ ὁ ὁποῖος θὰ γελᾷ διὰ σὲ μὲ τὰς γυναῖκας τοῦ τόπου του.

— Ἂν τοῦτο ἐλαφρύνῃ τὴν λύπην σου, ἐπίπληξέ με, Κύριλλε, εἶπεν ἡ δυστυχὴς νέα. Εἶμαι ἀξία ὅλων σου τῶν ἐπιπλήξεων καὶ ὅλου σου τοῦ γέλωτος· πλὴν βλέπεις ὅτι κτυπᾷς πτῶμα.

Ἡ ταλαίπωρος κόρη ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν· ὁ Κύριλλος τὸ ἐνόησεν ἀπὸ τὴν φωνήν της, φωνὴν θνησκούσης, καὶ μὲ ὅλην του τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ὀργὴν κατελυπήθη τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο πλάσμα.

Ἡ Κάρμεν ἠθέλησε νὰ ἐγερθῇ καὶ νὰ περιπατήσῃ διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν της· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ κόπου, τῆς ἀϋπνίας καὶ τῆς μεγάλης λύπης ἐκλονήθη εὐθύς. Ὁ δὲ Κύριλλος ἰδὼν ὅτι θὰ ἔπιπτε τὴν ὑπεστήριξεν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙ ΥΑΛΟΥΡΓΙΑΣ.

Εἶχεν ἄλλοτε συστηθῆ ἐν Ἑλλάδι, ἐν Πειραιεῖ νομίζομεν, *ἑταιρία ὑαλουργίας*, ἀλλ' ὡς ἡ τῆς σακχάρεως, ὡς πολλαὶ ἄλλαι, ἐν τῷ γεννᾶσθαι κατεστράφη, καὶ τὴν σήμερον ἔτι ἔξωθεν λαμβάνομεν καὶ τὰς κοτύλας, καὶ τῶν παραθύρων τὰ ὑαλία, καὶ τὰ ποτήρια, καὶ τὰς φιάλας τοῦ οἴνου, ἐν ᾧ καὶ παραθύρων καὶ φανῶν ὑαλία κατασυντρίβονται πολλὰ καὶ ἡ Ἑλλὰς παράγει οἶνον πολὺν, ἀνάγκην φιαλῶν ἔχοντα. Ἀλλ' εἰς τὸ ἑξῆς δὲν εἶναι ἆρά γε δυνατὸν νὰ εἰσαγάγωμεν, ἔστω καὶ δυσκόλως, τὴν βιομηχανίαν αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς εἰσήχθη ἡ ἁμαξοπηγία, ἡ κραββατοπηγία, ἡ μεταξουργία, ἡ χαρτοποιΐα, ἡ βυρσοδεψική, ἡ σαπωνοποιΐα καὶ ἡ κτενοποιΐα; Τοῦτο οὐδαμῶς ἀδύνατον κρίνομεν, ἂν εἰς ἱκανὰ κεφάλαια προστεθῶσι καὶ ἐνέργειαι ἀνένδοτοι, καὶ διοίκησις φρόνιμος καὶ θέλησις ἰσχυρά. Ἐντὸς δέ τινων ἐτῶν ἡ Ἑλλὰς θέλει ἴσως δυνηθῆ νὰ ἐπαρκέσῃ αὐτὴ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς κοινῆς παρ' ἡμῖν ὑάλου.

Ὑπὸ ταύτης βουκολούμενοι τῆς ἐλπίδος δημοσιεύομεν ἐνταῦθα συντομωτάτας τινὰς εἰδήσεις περὶ ὑαλουργίας. Πρώτην ἀναφέρομεν τὴν *φιαλουργίαν*.



Κοτυλουργοί.

Ἡ κατασκευὴ τῶν φιαλῶν διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη· τὴν παρασκευὴν τῶν χωνευτηρίων, τὴν ἵδρυσιν τῶν κλιβάνων, τὸν τρόπον τῆς θερμάνσεως, τὴν σύνθεσιν τῶν ὑλῶν καὶ τὴν κυρίως κατασκευήν, ἥτις ὑποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρας περιόδους· τὸν *γόμον*, τὴν *χώνευσιν*, τὴν *ψύχρανσιν*, καθ' ἣν αἱ ὗλαι συμπυκνοῦνται κατὰ τάξιν, κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀραιότητος καὶ καθ' ὁμογένειαν, καὶ τὴν *ἐπεξεργασίαν*, ἀπαιτοῦσαν δι' ἕκαστον χωνευτήριον ἕνα φυσητήν, ἕνα βοηθὸν καὶ ἕνα παῖδα. Ἡ ἐργασία αὕτη, φύσει ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς δια τὴν μεγάλην θέρμην, κατέστη πρό τινος, χάρις εἰς τελειοποιήσεις τινάς, ἧττον ἐπικίνδυνος καὶ διαρκής.

Κεχρωματισμένων ὑαλίων ὑπάρχουσι δύο εἴδη· πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ ἀνάγκη μεγάλης περὶ τὴν σύνθεσιν προσοχῆς· καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶδος, *ὕαλος μεμαζημένη* ὀνομαζόμενον, ἔχει τὸ χρῶμα ἐξ ἴσου διακεχυμένον κατὰ τὸ ὑαλῶδες μέρος καὶ μένει διαφανές. Τὸ δὲ δεύτερον, *διπλῆ ὕαλος* καλούμενον, σύγκειται ἐκ δύο ὑαλίων συναρμοζομένων ἐντελῶς καὶ στερεῶς συνενουμένων. Τὸ πάχος τοῦ κεχρωματισμένου στρώματος πρέπει νὰ ἦναι ὁμαλὸν καὶ τὰ δύο ὑαλία δὲν πρέπει νὰ διαφωνῶσιν. Αἱ δὲ συνθέσεις εἰσὶ διάφοροι· οὕτω πρὸς κατασκευὴν κιτρίνου ὑαλίου μεταχειρίζονται τὴν αἰθάλην.

Ἡ κατασκευὴ τῶν κυλινδρικῶν ὑάλων ἀπαιτεῖ τὴν προπαρασκευὴν τῆς μίλτου· αἱ δὲ τέσσαρες ἄνω περίοδοι, αἱ εἰς τὰς φιάλας ἀναγκαῖαι, ἀπαιτοῦνται καὶ ἐνταῦθα. Μετὰ τὴν χώνευσιν, τὰ κυλινδροειδῆ ὑάλια ἐκτείνονται καὶ σχηματίζουσι πλάκας.

Χρησιμεύουσι δ' ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν κεχρωματισμένων ὑαλίων εἰς ζωγραφίαν, εἰς σημεῖα σιδηροδρόμων, εἰς φάρους, εἰς διακοσμήσεις κτιρίων κτλ.

Ἡ κατασκευὴ τῶν λευκῶν ὑαλίων εἶναι αὐτὴ ἡ τῶν κεχρωματισμένων πρὶν ἢ ἡ μίλτος ἐξαπλωθῇ ἐπ' αὐτῶν.

Ἐν δὲ τῇ *κοτυλουργίᾳ*, εἰ καὶ κατεβλήθησαν μεγάλαι προσπάθειαι, μάλιστα διὰ τὴν φαρμακευτικὴν χρῆσιν τῶν κοτυλῶν, δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσωσιν τὴν τοῦ κρυστάλλου λευκότητα, ἀλλ' ἔχουσι πρασινωπὸν τὸ χρῶμα.

Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παρίστησι τοὺς ἐργάτας φυσῶντας τὰς κοτύλας.

Σ.

ΠΟΛΩΝΙΚΑ.

Εἴπομεν καὶ ἄλλοτε, ὅτι ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Πολωνικοῦ βασιλείου, (ἐννοουμένου κατὰ τὰ ὅρια τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν τοῦ 1815 καὶ οὐχὶ μετὰ τῶν αὐτόχρημα Ῥωσσικῶν ἐπαρχιῶν, ἐὰν μάλιστα ἐπιτύχῃ τὸ βασίλειον αὐτὸ ἡγεμόνα Ὀρθόδοξον, ἢ Διαμαρτυρόμενον, ἕνα συγγενῆ, λόγου χάριν, τοῦ βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου, ἢ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ), οὐδέποτε ὅμως νοστιμευόμεθα καὶ τὴν ἀνέγερσιν νέου τινὸς Βατικάνου ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐξ οὗ κινδυνεύει πάλιν αὐτὸ τὸ βασίλειον προσβάλλον τοὺς Διαμαρτυρομένους, τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας. Τὸ Βατικάνον, ἰσχῦον ἐν Βαρσοβίᾳ, ἠδίκει καὶ κατεδίωκε τοὺς Διαμαρτυρομένους καὶ Ὀρθοδόξους καὶ Ἰσραηλίτας ὑπηκόους τοῦ κράτους, μέχρις οὗ ἐπέφερε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Ῥωσσίας καὶ τὸν διαμελισμόν, προταθέντα κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς ὁμοδόξου Αὐστρίας, κατ' ἔχθραν ἴσως πρὸς τὴν Γαλλίαν, πρὸς ἣν ἔκλινον πάντοτε οἱ Πολωνοί. Σήμερον τὸ Πολωνικὸν βασίλειον, περιέχον πλείονας ὀρθοδόξους καὶ διαμαρτυρομένους χριστιανοὺς ἢ ἄλλοτε, ἔσεται ἡσυχώτερον καὶ εὐτυχέστερον, ἐάν, ἡ βασιλικὴ αὐτοῦ οἰκογένεια, οὖσα ὀρθόδοξος ἢ διαμαρτυρομένη, διατηρῇ ἐν αὐτῷ πιστῶς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν τῶν ὑπηκόων ἐλευθερίαν, ὅπερ οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ καὶ οὐδαμῶς ὑποφέρει, ὡς πασίγνωστον, ἡ τοῦ Βατικάνου πολιτική. Ἂν οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Αὐστριακοὶ καὶ νῦν οἱ Ἰταλοὶ ἀφίνωσιν ἐλευθερίαν τινὰ εἰς τὰς ἄλλας θρησκείας, τοῦτο γίνεται παρὰ γνώμην τοῦ ἁγίου Βατικάνου, τὸ ὁποῖον καταρώμενον πάντοτε τὰ παρήκοα τεκνία, ἐξ ἀνάγκης ὑποφέρει προσκαίρως τὰς παρεκτροπὰς αὐτῶν, μέχρις οὗ ὁ πρίγκηψ τῶν ἀποστόλων, ὁ Πέτρος, καθαρίσῃ καὶ ἀκονήσῃ πάλιν τὴν σκωριασμένην μάχαιραν κατὰ τῶν ἀλλοπίστων. Οἱ Βενετοί, βιαζόμενοί ποτε διὰ πολέμου ὑπὸ τῆς Παπικῆς πολιτικῆς, ἵνα καταδιώξωσι δραστικώτερον τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐν Πελοποννήσῳ, Κρήτῃ καὶ ὅπου ἀλλοῦ ἴσχυον, ἐσκέφθησαν ἵνα ἑνωθῶσι μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦτο ἐσωφρόνισε προσκαίρως τὸν τότε πατριάρχην τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. Τὸ αὐτὸ ἐσκέφθησαν ἄλλοτε καὶ οἱ Παρισινοὶ καὶ οἱ Βιενναῖοι.

Ὁ νῦν μακαριώτατος Πάπας παραπονεῖται τώρα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας δι' ὅσους τάχα πάσχουσι διωγμοὺς ἐν Πολωνίᾳ ἡ Παπικὴ ἐκκλησία καὶ ὁ Παπικὸς κλῆρος. Παράδοξον καὶ ἀστεῖον τὸ παράπονον ἐκ τόπου, ὅπου εἰρήνης οὔσης, οἱ ἑτερόδοξοι χριστιανοὶ ἀποθνήσκοντες, καταδικάζονται εἰς ἀταφίαν, καὶ ὅπου ζῶντες μένουσιν ἀλειτούργητοι, μὴ συγχωρουμένων ὑπὸ τοῦ Βατικάνου τῶν ἑτεροδόξων ἐκκλησιῶν. Ὁ ἐν εἰρήνῃ ἀδικῶν μέμφεται τὸν ἐν πολέμῳ ἀδικοῦντα! Οἱ θρησκομανεῖς Καρδινάλιοι καὶ σοφοὶ ὄντες, λέγουσι θρησκομανῆ καὶ ἀξιοκατάκριτον ἐχθρὸν τὸν Ῥῶσσον πολεμοῦντα τὴν Πολωνικὴν ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία ὑποκινηθεῖσα προώρως, ἢ παρακαίρως ὑπὸ τοῦ θρησκομανοῦς κλήρου τῆς Ῥώμης

καὶ ὑπὸ τῆς ἀθρήσκου μερίδος τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων καὶ ἄλλων Εὐρωπαίων, ἀδικεῖ τοὺς Πολωνοὺς χωρικοὺς πολλάκις ὅσον καὶ τοὺς Ῥώσσους. Κοινή τις παροιμία Ἑλληνικὴ λέγει· *εἶπεν ὁ γάδαρος τὸν πετεινὸν κεφάλαν*. Θρησκομανέστατοι ἀπεδείχθησαν σχεδὸν πάντοτε οἱ μακαριώτατοι πατριάρχαι τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς Καρδινάλιοι καὶ οἱ λαϊκοί, ὅσοι τυφλοὶ ὀπαδοὶ αὐτῶν, καὶ οἱ νῦν πάσχοντες Πολωνοί. Οἱ δὲ Ῥῶσσοι καὶ πρότερον, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, εἰσὶ πράγματι πολὺ ἀνεκτικώτεροι πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας καὶ τ' ἄλλα χριστιανικὰ δόγματα, παρ' ὅσον ἐδείχθησαν ποτὲ οἱ Παπικοί. Ἂν οἱ Ῥῶσσοι ἀπεδίωξαν ἐνίοτε ἱερεῖς Λατίνους τοῦτο προῆλθεν ἐκ τούτου, ὅτι ἡ Ῥώμη ἐνεργεῖ πάντοτε διὰ τῶν μισσιοναρίων καὶ παντοίων πανουργιῶν προσηλυτισμὸν καὶ πολιτικὰ σκάνδαλα ἐπὶ τῶν ἀπαιδευτοτέρων τοῦ κράτους ὑπηκόων ὀρθοδόξων, καὶ ταῦτα ἐναντίον τῶν νόμων τῆς ἐπικρατείας. Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ἐν τῇ Ῥωσσικῇ ἐπικρατείᾳ πάσῃ ἔχουσιν οἱ Λατῖνοι μεγάλην θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὅτι πολλαχοῦ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες ἔκτισαν Λατινικὰς ἐκκλησίας πρὸς χάριν αὐτῶν; Ἐρωτῶμεν πόσας ὑπὲρ τῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησίας καὶ ποῦ ἔκτισαν οἱ Καρδινάλιοι καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἡγεμόνες; Ἀλλ' ἐὰν ἔσφαλαν ποτὲ ὀλίγον τί καὶ κατὰ τοῦτο οἱ Ῥῶσσοι, δηλαδὴ κατὰ τὴν θρησκευτικὴν τῶν ἑτεροδόξων ἐλευθερίαν πρὸς τοὺς μὴ ἀγαπῶντας καὶ μὴ σεβομένους αὐτήν, τοῦτο ἔπραξαν βέβαια οὐχὶ ὡς μαθηταὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς μαθηταὶ τῆς Δύσεως, παρ' ἧς ἔχουσι καὶ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς τίτλους καὶ τὸ δεσποτικὸν σύστημα. Η Καθολικὴ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἡ καὶ Ἀνατολικὴ καὶ Ἑλληνικὴ λεγομένη, οὔτε θρησκευτικόν, οὔτε πολιτικὸν δεσποτισμὸν ἐπιδέχεται, πρεσβεύουσα τὴν δύναμιν τοῦ λόγου καὶ τοῦ θείου κηρύγματος. Ἂν ὁ Ῥῶσσος ἔχῃ καὶ μεταχειρίζεται ἐνίοτε ἄλλας ἰδέας, τοῦτο ἀποδοτέον δικαίως εἰς τὴν Παπικὴν Δύσιν, ἐξ ἧς λαμβάνει πολλὰ μαθήματα, οὐχὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀνατολήν, πολὺ ἀπέχουσαν τῶν τοιούτων μαθημάτων καὶ ποιοῦσαν τὸν Ῥωσσικὸν δεσποτισμὸν ὁπωσοῦν καὶ μετριώτερον καὶ σωφρονέστερον καὶ ἀνεκτότερον.

Ὁ μακαριώτατος Πάπας παραπονεῖται δι' ὅσα πάσχουσι νῦν πολεμοῦντες οἱ ἄλλοτε ἀδικοῦντες τὴν Ῥωσσίαν Πολωνοί. Λησμονεῖ τὸ Βατικάνον ὅσα ἔπραξε καὶ πράττει ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλοῦ. Μέχρι νῦν οἱ ἐν Νεαπόλει καὶ Σικελίᾳ Ἕλληνες στεροῦνται τὰς ἁρπαγείσας ἐκκλησίας αὐτῶν. Λησμονεῖ καὶ ὅτι ἔστι δίκης ὀφθαλμὸς ὡς τὰ πανθ' ὁρᾷ.

Οὐδέποτε δικαιολογοῦμεν οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς τὸν ὁμόδοξον Ῥῶσσον, ἐὰν κατὰ τὰ παπικὰ μαθήματα μεταχειρίζεται καὶ αὐτὸς ἐνίοτε πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ ἐχθροὺς αὐτοῦ Πολωνοὺς ἐπαναστατοῦντας τὴν βίαν, τὸν δόλον, τὸν σκληρὸν διωγμόν. Ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε δικαιολογοῦμεν τοὺς Πολωνοὺς καὶ τὸ Βατικάνον δι' ὅσα ἔπραξαν καὶ κράττουσι πρὸς τὸν Ῥῶσσον, πρὸς τοὺς χωρικοὺς τῶν Πολωνῶν καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς συνθήκας οἱ Ῥῶσσοι, ἔχοντες τὸ Πολωνικὸν βασίλειον ὑποκείμενον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν αὐτῶν, ἄφιναν ἐν αὐτῷ πλείονα ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, παρ' ὅσην παρεχώρουν εἰς τὴν Γαλλικίαν καὶ τὴν Κρακοβίαν οἱ Αὐστριακοί, ὄντες καὶ ὁμόδοξοι. Ἐκ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας ταύτης ἐνθαῤῥυνθέντες οἱ Πολωνοὶ πρὸ 30 ἤδη ἐτῶν, ἐπαναστατοῦσιν ἔχοντες καὶ κρυφίας ὑποσχέσεις παρὰ τῶν ἡμετέρων φίλων Γάλλων. Οἱ Ῥῶσσοι καταβαλόντες τὴν ἐπανάστασιν διὰ πολλῆς αἱματοχυσίας, προσεφέρθησαν αὐστηρῶς πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸν κλῆρον ἐνίοτε, ὡς αἰτίους τοῦ κακοῦ, οὐχὶ πρὸς τὸν λαόν, ὅστις πλουτῶν ὑπὸ τὴν Ῥωσσικὴν διοίκησιν καὶ πράγματι ἀπολαμβάνων πλείονα ἐλευθερίαν, παρ' ὅσην εἶχεν ὡς ἐκ τῶν Πολωνῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, μένει πλέον εὐχαριστημένος καὶ ἡσυχάζων ὑπὸ τὴν Ῥωσσικὴν ἐξουσίαν.

Σήμερον οἱ θρῆσκοι τῶν Πολωνῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ λογίων καὶ οἱ ἄθρησκοι δημοκράται τῶν ἄλλων ὁμοδόξων Εὐρωπαίων, ἴσως δὲ καὶ τινὲς Ἕλληνες, πολεμοῦσι τὴν Ῥωσσίαν, διατί; Πρὸς ἐλευθέρωσιν τάχα μόνον τοῦ Πολωνικοῦ βασιλείου κατὰ τὰ τεθέντα ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν ὅρια καὶ χάριν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τῶν ὑπηκόων πάντων ἀνεξαιρέτως; Οὐχὶ βέβαια. Οἱ Πολωνοὶ ἔμενον ἀκίνητοι ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τότε ἦτο καιρὸς ἐπιτήδειος πρὸς ἐπανάστασιν, ἂν ὄντως εἶχον μεγάλας καὶ γενικὰς αἰτίας δυσαρεσκείας, καὶ οὐχὶ ὁπότε ὁ νῦν αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Β', ἐλευθερώσας τοὺς δούλους, παρεχώρει ἐκ νέου τοῖς Πολωνοῖς ἀληθῆ αὐτονομίαν βαθμηδόν, μέχρις οὗ ἀφίσῃ, ὡς ὑπεσχέθη ἰδιαιτέρως, πάντη αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον τὸ Πολωνικὸν βασίλειον, ἐπέκεινα καὶ αὐτῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ κυβερνώμενον εἰς τὸ ἑξῆς ὑπὸ ἡγεμόνος Ὀρθοδόξου. Οἱ πολλοὶ τῶν Πολωνῶν στέργουσι τοῦτο, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ κληρικοὶ τοῦ Βατικάνου καὶ οἱ θρῆσκοι τῶν φίλων Γάλλων καὶ τῶν Ἰρλανδῶν. Οὗτοι θέλουσι μετὰ τοῦ Πολωνικοῦ Βασιλείου τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν καὶ ἐπαρχίας δέκα τῆς Ῥωσσίας, περιεχομένας ἐν τῇ Λιθουανίᾳ, τῇ Λευκῇ λεγομένῃ Ῥωσσίᾳ καὶ τῇ Οὐκρανίᾳ, καὶ περιεχούσας ἓξ ἑκατομμύρια Ῥώσσων Ὀρθοδόξων, δύο ἑκατομμύρια ἄλλων Ὀρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων, ἓν ἑκατομμύριον Ἰσραηλιτῶν καὶ

ἓν μόνον ἑκατομμύριον Πολωνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ προκρίνουσι τὴν Ῥωσσικὴν διοίκησιν. Ἄλλως θέλουσι τὸν διαμελισμὸν τῆς Ῥωσσίας καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν πολλῶν καὶ ἀνεκτικῶν Ὀρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων Χριστιανῶν καὶ τῶν αὐτόθι Ἰσραηλιτῶν εἰς τοὺς φανατικοὺς τοῦ Βατικάνου ὀπαδοὺς καὶ τοῦ Γεζουϊτικοῦ τάγματος, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐτάραξε καὶ τὴν Πολωνίαν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον ὅλον κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν ταῖς Ῥωσσικαῖς ἐπαρχίαις, ταῖς ἀπαιτουμέναις ὑπὸ τῶν Πολωνῶν ἐπαναστατῶν ἀσυγκαταβάτως, ὑπάρχει καὶ ἡ τοῦ Κιέβου, ὅπου ἐβαπτίσθη καὶ ἐτάφη ὁ ἅγιος τῶν Ῥώσσων ἡγεμὼν Βλαδίμηρος, καὶ ὅτι ἅμα ὑποταχθῶσιν αὐτοῖς αἱ ἀπαιτούμεναι Ῥωσσικαὶ ἐπαρχίαι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὀλιγαρχικῶν Πολωνῶν Λατίνων φρονοῦσι τὴν ἐκ νέου ὑποδούλωσιν τῶν ἐν αὐταῖς ὀρθοδόξων χωρικῶν, λυπούμενοι πολὺ σήμερον, ὅτι ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν, ὡς καὶ τοὺς Λατίνους χωρικοὺς, ὁ νῦν ἔνδοξος τῶν Ῥώσσων αὐτοκράτωρ, φρονῶν τὴν τελείαν τῆς Πολωνίας ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ ἡγεμόνα Ὀρθόδοξον, ὡς πληροφορούμεθα παρὰ τῶν εἰδημόνων.

Θαυμάζομεν λοιπὸν, καὶ πολὺ, πῶς οἱ φιλελεύθεροι τῶν φίλων Γάλλων καὶ Ἰταλῶν, καί τοι πάσχοντες τόσα καὶ τόσα ἐκ τῆς γνωστῆς τοῦ Βατικάνου πολιτικῆς, (ἡ ὁποία, ἐὰν εἶχε τὴν δύναμιν, ἤθελε καταδικάσει αὐτοὺς προθύμως εἰς ἐμπρησμὸν ὁλοσώμους), ἐγκρίνουσι τόσον θερμῶς τὴν Πολωνικὴν ταύτην ἐπανάστασιν, καὶ ὅσας βίας καὶ ἁρπαγὰς λῃστρικὰς καὶ φόνους καὶ ἐμπρησμοὺς καὶ ἀπάτας μεταχειρίζεται πρὸς Πολωνοὺς, ὅσοι ἐναντιόνονται πρὸς αὐτὴν ἢ μένουσιν οὐδέτεροι. Συγχωροῦντες τὰ κακὰ ταῦτα, διατί καταδικάζουσι τόσον αὐστηρῶς τὰς Ῥωσσικὰς βαρβαρότητας, αὐξάνοντες καὶ μεγεθύνοντες αὐτὰς συστηματικῶς; Οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ὑπέφεραν τὸν Ὄθωνα, ἑτερόδοξον ὄντα, καὶ ἀπέβαλον αὐτὸν οὐχὶ διὰ τὴν θρησκείαν, (ὡς εἶπον τινὲς τῶν Βαυαρῶν καὶ τῶν ἄλλων Λατίνων, κρίνοντες τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀφ' ἑαυτῶν), ἀλλὰ δι' ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα αἴτια. Διατί σήμερον οἱ ἑτερόδοξοι ἀποδεικνύουσι τόσην δυσμένειαν πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν; Ἐλησμόνησαν τάχα ἐντελῶς ἐκεῖνα τὰ χρυσᾶ λόγια τοῦ Πετράρχου, ὅστις κληρικὸς ὢν τοῦ Βατικάνου καὶ στεφανωθεὶς ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὡς συγγραφεὺς διακεκριμένος, εἶπε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα περὶ τῆς Παπικῆς Ῥώμης, ἀγανακτῶν δικαίως καθὸ φιλαλήθης καὶ φιλάνθρωπος ἀνήρ;

Fontana di dolori, albergo d' ira,
Scuola d' errori e tempio d' eresia,
Già Roma, or Babilonia falsa eria
Per cui tanto si piagne e si sospira,
O fucina d' inganni o prigion dira,
Ove il ben more, e il mal si nutre e cria . . . . .

Ἐρωτῶμεν τοὺς φίλους ἡμῶν σοφοὺς καὶ φιλελευθέρους τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, εἴτε Λατίνους, εἴτε Διαμαρτυρομένους, εἴτ' Ἰσραηλίτας, μεθ' ὧν ἡμεῖς συμπράττομεν πάντοτε προθυμότατα, ὁσάκις πρόκειταί τι δίκαιον καὶ καλὸν πρὸς τὴν ἀνθωπότητα· *τί ὄφελος τάχα ἔχει ὁ κόσμος, ἐὰν ἐν τῇ Πολωνίᾳ ὑποδουλωθῇ ὁ Ὀρθόδοξος, ὁ Διαμαρτυρόμενος καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς*, νικῶντος ἐν αὐτῇ τοῦ Γεζουϊτισμοῦ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς συνδρομῆς τῶν Ἄγγλων, τῶν Γάλλων, τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Αὐστριακῶν; Οἱ Πολωνοὶ ἀνεγειρόμενοι ἐνώπιον τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τῶν Ὀρθοδόξων, ὡς ἀντίπαλοι, καὶ ἔχοντες χρείαν τῆς Ῥώμης, ἔσονται βεβαίως μᾶλλον ἢ ἧττον κατὰ τὰς περιστάσεις πολέμιοι τῶν ἄλλων θρησκειῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τάχα τοῦ παπισμοῦ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ ὁδηγίας τοῦ σοφωτάτου Βατικάνου. Ἰδοὺ νέα πηγὴ ταραχῶν καὶ ἀλληλομαχιῶν τῆς Εὐρώπης, μεθ' ἃς ἐπὶ τέλους ἡμεῖς προβλέπομεν ἐπέμβασιν αὖθις τῶν Διαμαρτυρομένων Γερμανῶν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων Ῥώσσων, ἐὰν μὴ προλαβῇ τὰς ἀλληλομαχίας ταύτας ἡ μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Βυζαντίου πιθανὴ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, προλεγομένη ὑπὸ τῆς ἀποκαλύψεως κατὰ τὰς σοφὰς ἑρμηνείας τοῦ Καρλάϊλ καὶ ἄλλων συγγραφέων Βρεττανῶν. Ὅ,τι ἐῤῥέθη ὑπὸ τῶν φιλανθρώπων περὶ τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν γενικῶς, ἁρμόζει καθ' ἡμᾶς καὶ ἐπί τινων ὁπωσοῦν παππικῶν λαῶν, ὅτι δηλαδὴ συμφέρει αὐτοῖς, ὡς καὶ τοῖς ἀλλοθρήσκοις λαοῖς, τὸ διοικεῖσθαι ὑπὸ Χριστιανῶν ἡγεμόνων, Ὀρθοδόξων ἢ Διαμαρτυρομένων ἢ ἄλλων καὶ διὰ νόμων ἀποῤῥεόντων ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, οὐχὶ ἐκ τοῦ Κορανίου. Τότε οἱ μωαμεθανικοὶ λαοὶ καὶ οἱ θρῆσκοι τῶν παπικῶν λαῶν, ὠφελοῦνται πράγματι, ἡσυχάζοντες ἐξ ἀνάγκης καὶ γινόμενοι δικαιότεροι πρός τε τοὺς ἑτεροδόξους καὶ τοὺς ἀλλοθρήσκους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἀλλήλους. Τὸ ἀναγκαῖον μάθημα τῆς πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἀνεκτικῆς καὶ φιλοδικαίας καὶ ἀδελφικῆς συγκοινωνίας μανθάνουσιν οἱ τοιοῦτοι λαοὶ παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων χριστιανῶν, οὐχὶ ἐκ τοῦ Κορανίου, οὐχὶ ἐκ τοῦ Βατικάνου, διδακτηρίων βίας, ἁρπαγῆς καὶ ἀπάτης.

Τούτων οὕτως ἐχόντων θαυμάζομεν ἔτι πλέον διὰ τίνας λόγους φιλανθρωπικοὺς καὶ πολιτικοὺς, ἀγνώστους ἡμῖν, συμπάσχουσι τόσον μετὰ τῆς Πολωνικῆς ταύτης ἐπαναστάσεως οὐχὶ μόνον πολλοὶ τῶν φιλελευθέρων καὶ ὁμοδόξων Εὐρωπαίων, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Διαμαρτυρομένων Εὐρωπαίων καὶ τινὲς ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, Σλάβοι, Δάκοι κ.τ.λ. Ὑπὲρ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τάχα πολιτισμοῦ; Ἀλλὰ πολιτισμὸς ἐν ἀνθρώποις ἄνευ δικαιοσύνης καὶ ἁρμονίας ἀδελφικῆς οὔτε συνιστᾶται πραγματικῶς οὔτε συν-

τηρεῖται διαρκῶς. Διὰ φόβον τάχα τινὰ ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς Ῥωσσικῆς ἐπικρατείας; ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐπικρατείας ἀπεδείχθη πολλάκις, ὡς ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, ἀδυναμία καὶ ὀλιγόνοια, οὐχὶ δύναμις καὶ περίνοια. Μεγάλη, μεγίστη ὑπῆρξε ποτὲ καὶ ἡ Περσικὴ ἐπικράτεια, κυριευθεῖσα ταχέως ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀλίγων Ἑλλήνων. Μεγάλη καὶ νῦν ὑπάρχει ἡ Ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια, πάσχουσα καὶ κινδυνεύουσα οὐ μόνον ἐκ τῆς δυσνομίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους τούτου, ἐὰν μὴ προλαμβάνουσα τὸ ἄφευκτον τέλος, παραχωρήσῃ φιλικῶς καὶ οἰκειοθελῶς πρὸς μὲν τοὺς Ἕλληνας τὴν Κρήτην καὶ ἄλλα τινὰ μέρη, ἐξ ὧν ζημιόνεται πολλαχῶς, πρὸς δὲ τοὺς Ἀρμενίους τινὰ τοὐλάχιστον μέρη τῆς παλαιᾶς Ἀρμενίας, καὶ τὴν Ἀραβίαν πρὸς τοὺς Ἄραβας. Ἡ Ῥωσσία νοήσασα, ὡς φαίνεται, πόσον συμφέρει αὐτῇ ὁ χωρισμὸς τινῶν λαῶν, φρονεῖ, ὡς λέγεται θετικῶς, οὐ μόνον τὴν τελείαν τοῦ Πολωνικοῦ βασιλείου ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ τὸν ἄνωθι ἐκτεθέντα ὅρον, τὸν ἀσφαλίζοντα τὰ φυσικὰ δικαιώματα τῶν Ὀρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων καὶ Ἰσραηλιτῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὀρθοδόξου βασιλείου τῆς Γεωργίας καὶ τὴν σύστασιν αὐτονόμου τινὸς κράτους κατὰ τὸν εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν ὑπὸ ἡγεμόνα χριστιανόν, ἀνήκοντα πιθανῶς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν γενεάν.

Καθ' ἡμᾶς οὐδένα κίνδυνον ἔχουσι ποτὲ ἡ Ἑσπερία Εὐρώπη καὶ τὰ προσνότια τοῦ Ἴστρου καὶ τοῦ Εὐξείνου ὡς ἐκ τῆς Ῥωσσικῆς δυνάμεως, ἰσχυρᾶς οὔσης ὁπωσοῦν πρὸς ἄμυναν, οὐχὶ πρὸς ἐπίθεσιν. Ἐξ ἐναντίας πάσχουσι καὶ κινδυνεύουσι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν πᾶσαι αἱ ἄλλαι χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι καὶ αἱ ἄλλαι θρησκεῖαι ὡς ἐκ τοῦ Παπισμοῦ, ὄντος φύσει θρησκομανοῦς καὶ καταδιωκτικοῦ ὡς ὁ Μωαμεθανισμὸς, καὶ ἀπαιτοῦντος ὑπερηφάνως τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν τῶν ἑτεροδόξων Χριστιανῶν καὶ τῶν ἀλλοθρήσκων πάντων. Ἡ παράλογος ἀπαίτησις αὕτη ἀκριβῶς τραχύνει ἐνίοτε τοὺς ἑτεροδόξους Χριστιανοὺς κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἐπειδὴ ὁ Ἑλληνισμὸς, ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμὸς, ζητεῖ λόγον, ἀποκρούων εὐτόλμως καὶ γενναίως τὴν βίαν ὅθεν ἂν προέρχεται, καὶ ἀποστρεφόμενος τὸν δόλον καὶ τὸ ψεῦδος, συνήθη μέσα τῆς παππικῆς προπαγάντας. Αὐτὸς ὁ Μωαμεθανισμὸς ἀποκρούει θερμῶς τὸν Παπισμόν.

Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἑλλὰς καὶ ὁ λοιπὸς κόσμος ὠφελοῦσι πολὺ πλέον τοὺς Πολωνοὺς, μὴ ἐπεμβαίνοντες εἰς τὴν νῦν ἐν Πολωνίᾳ πάλην δύω σχεδὸν ὁμοφύλων λαῶν, μαχομένων ἀσπόνδως διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ δόγματος. Ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ, γινομένῃ ἀμφοτέρωθεν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ σκληρότητος ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, μάχεται κυρίως ὁ μισαλλόδοξος καὶ καταδιωκτικὸς καὶ ὑπερήφανος παπισμὸς πρὸς τὴν ἀνεκτικὴν καὶ φιλοδικαιοτέραν καὶ ταπεινὴν ὀρθοδοξίαν. Τί κερδαίνει ἡ φίλη Βρεττανία ἐκ τῆς νίκης τοῦ Βατικάνου; Νέας ἀναμφιβόλως θρησκευτικὰς προσβολὰς καὶ ἄλλας πολιτικὰς ζημίας, ἐπειδὴ μάλιστα πρὸ πολλοῦ οἱ Γεζουῖται κηρύττουσι κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ὅτι ὅσονούπω καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ πᾶσα ἡ Ἀνατολὴ ὑποτάσσονται καὶ προσκυνοῦσι τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην τῆς Ῥώμης, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τῆς φίλης Γαλλίας πάσῃ δυνάμει, καὶ ὅτι τότε γίνεται πράγματι παγκρατὴς κυριάρχης τῆς ὑδρογείου σφαίρας καὶ θεὸς ὁρατὸς ὁ μακάριος τοῦ παραδείσου κλειδοκράτωρ, διάδοχος ὢν τοῦ πρίγκηπος τῶν ἀποστόλων καὶ ἑπομένως ἐπίτροπος τοῦ θεοῦ ἐπὶ γῆς. Τότε βέβαια ὁ παντοδύναμος αὐτὸς Πατριάρχης καίει πάλιν ὅσα βιβλία θέλει καὶ ὅσους αἱρετικοὺς εὑρίσκει προχείρους, ὑπεύθυνος ὢν ἐνώπιον τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς μόνου, ὡς οἱ Καλίφαι.

Ὁ γράφων ταῦτα κατὰ φιλοδίκαιον καὶ φιλάνθρωπον αἴσθημα ἔχει οὐκ ὀλίγους γνωρίμους καὶ φίλους δυτικοὺς, ἀνήκοντας εἰς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν, τῶν ὁποίων τὴν σχέσιν ἐνίοτε προτιμᾷ, μὴ ἐγκρίνων ὅμως τὰ δόγματα, τοὺς προσηλυτικοὺς τρόπους καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παποκρατίας. Διοικήσας ἄλλοτε μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ οὐκ ὀλίγους δυτικοὺς, εὐχαρίστησε τούτους πρὸ πάντων κατὰ πάντα, τιμῶν τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν ὑπὲρ τὸ διοικητικὸν καθῆκον, καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ἐνίοτε ἄνευ ζημίας τινὸς τῶν ὀρθοδόξων συμπολιτῶν καὶ διατηρῶν εὐχάριστον σχέσιν μετὰ τοῦ λατινικοῦ κλήρου. Οὐδεμίαν ἔχει λοιπὸν διάθεσιν τοῦ ἀδικῆσαι κατ' οὐδὲν τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν ἀλήθειαν μόνον ἐρευνᾷ καὶ συνιστᾷ ταῖς πᾶσι κατὰ τὸ φιλανθρωπικὸν καὶ τὸ χριστιανικὸν καθῆκον, ἐπειδὴ ἀλήθειαν ἐκήρυξεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀλήθειαν ζητεῖ πάντοτε ἡ φιλοσοφία. Οἱ πιστοὶ τοῦ Βατικάνου ὀπαδοὶ πιστεύουσιν, ὡς οἱ Μωαμεθανοὶ, ἐκ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν εὐγένειαν καὶ δικαιοσύνην πρὸς αὐτοὺς, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καθ' ἡμᾶς οἱ ἐπεμβαίνοντες εἰς τὰ Πολωνικὰ, οἵας δήποτε θρησκείας ἄνθρωποι, ὀφείλουσι δικαιοσύνην καὶ πρὸς τοὺς Ῥώσσους, οὐχὶ μόνον πρὸς τοὺς Πολωνούς.

Ἐν Πειραιεῖ 27 Ἰουλίου 1863.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ

Σμύρνης ἀντιπρόσωπος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ.

Τὸν βίον τοῦ περικλεοῦς τούτου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου ἔγραψεν ἄλλοτε ἐν ἐκτάσει ὁ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου Καθηγητὴς Κ. Πέτρος Παπαῤῥηγόπουλος (*). Ἐπειδὴ δὲ περιῆλθεν ἐσχάτως εἰς χεῖρας ἡμῶν καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, ἐνομίσαμεν καθῆκον νὰ ἐκδώσωμεν καὶ ταύτην, μιμηθέντες καὶ αὐτὰς τοῦ πρωτοτύπου τὰς ἀτελείας. Ὁρμηθεὶς ἐκ μικρῶν, διότι ἱπποκόμος ἦτο τὸ κατ' ἀρχάς, ἀνέβη εἰς τὸ ὕπατον τῶν ἀξιωμάτων· διὰ σπανίας δὲ συνέσεως καὶ καρτερίας καὶ ἐμπειρίας «ἐπαγίωσεν, ὡς λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ, ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις τὴν θρησκευτικὴν ἑνότητα, ἐκύρωσεν ὁριστικῶς τὴν ἐξελληνισθεῖσαν νομοθεσίαν καὶ προήγαγεν ἐν γένει τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα τοῦ νέου χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ συντελέσαντα βραδύτερον ἐν μὲν ταῖς ἡμέραις τῆς δουλείας καὶ τοῦ διωγμοῦ εἰς τὴν διατήρησιν, ἐν δὲ τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.»

Τοιαῦτα μεγάλα διεπράξατο ὁ ἀληθῶς μέγας ἐκεῖνος ἀνήρ· καὶ πότε διεπράξατο αὐτά; Ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τί λέγει ὁ βιογράφος· «Ἡ ἀθέμιτος τῆς δημοσίας περιουσίας διαχείρισις καὶ ἡ κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς διαφορὰς ἐκ προσωποληψίας παρανομία τῶν λειτουργῶν τῆς δικαιοσύνης εἰσὶ τὰ φοβερώτερα τῶν νοσημάτων πάσης πολιτείας. Οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἀσφαλέστερον τὴν παρακμὴν καὶ προμηνύει ἀληθέστερον τὴν πτῶσιν· καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι ἐλαττοῦνται οἱ πόροι τοῦ κράτους ἢ ἀδικοῦνται οἱ πενέστεροι τῶν πολιτῶν· τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα εἰσὶ μικροῦ λόγου ἄξια ὡς πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν νοσημάτων ἐκείνων θᾶττον ἢ βράδιον παραγομένην κοινὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ δίκαιον δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἔρεισμα τῆς πολιτείας, καὶ ὅτι πᾶς πολίτης μὴ εὑρίσκων προστασίαν παρὰ τῇ ἐκπροσωπευούσῃ τὴν κοινὴν βούλησιν ἀρχῇ, ὀφείλει νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, αἵτινες παρὰ μὲν τῷ πλουσίῳ καὶ ἰσχυρῷ εἰσὶν ἡ δωροδοκία καὶ αἱ ἀπειλαί, παρὰ δὲ τῷ πένητι καὶ ἀδυνάτῳ ὁ δόλος. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, μαραίνοντα πᾶν γενναῖον αἴσθημα ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἐνισχύοντα τὸ τῆς ἰδιοτελείας ἐλάττωμα, παραδίδουσι τὴν πολιτείαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑλικῶς ἰσχυροτέρου, καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν ἀνίκανον νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτῆς.

» Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς βυζαντινῆς πολιτείας κατὰ τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ Βασιλείου· ἡ διαφθορὰ εἶχεν εἰσδύσει πανταχοῦ, τὰ δημόσια λειτουργήματα ἐπωλοῦντο εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, θεωρούμενα οὐχὶ ὡς βάρη ἐπιβαλλόμενα εἰς τοὺς ἱκανοὺς νὰ φέρωσιν αὐτά, ἀλλ' ὡς κερδοσκοπικαὶ ἐπιχειρήσεις, διότι οὔτε ἐπιστήμη οὔτε χρηστότης ἀπῃτεῖτο ἵνα διέπῃ τις τὴν τύχην τῶν συμπολιτῶν. Τούτου ἕνεκεν ὁ Βασίλειος ἐπέστησε πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν φόρων καὶ τῆς δικαιοσύνης».

Καὶ γνωστὰ μὲν τὰ νομοθετικὰ ἔργα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου· ἀξιοσημείωτος ὅμως πρὸ πάντων ἡ περὶ τὴν απονομὴν τῆς δικαιοσύνης ἀνένδοτος αὐτοῦ προσπάθεια. Πάντες οἱ νόμοι καὶ πάντα τὰ θεσπίσματα αὐτοῦ σκοπὸν εἶχον τὴν προστασίαν τῶν πτωχῶν κατὰ τῶν πιεζόντων αὐτοὺς πλουσίων, τὴν ἐκλογὴν δικαστῶν οὐ μόνον ἐπιστημόνων ἀλλὰ καὶ χρηστῶν καὶ τιμίων, καὶ τὴν τιμωρίαν πάσης δωροδοκίας· ἀλλὰ καὶ αὐτοπροσώπως πολλάκις ὁ Βασίλειος παρευρίσκετο εἰς τὰ δικαστήρια. Εἰ δὲ καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καθιερωμέναι ἦσαν αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ «ὅπερ ἀρέσει τῷ βασιλεῖ νόμος ἐστὶ» καὶ «ὁ βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται,», αὐτὸς καθιέρωσεν ἄλλας, τὰς ἑξῆς· «νόμος ἐστὶ βασιλεὺς βασιλέων,» καὶ «ὁ βασιλεύς, καθὸ ἀντιπρόσωπος τῆς κοινῆς βουλήσεως, ὑπόκειται εἰς τὸ ἐκδικεῖν καὶ τηρεῖν τοὺς νόμους.»

Τοσαύτη δὲ ἡ κατὰ τῶν καταχρήσεων πρόνοια τοῦ Βασιλείου, ὥστε πολλάκις ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ ἐπαναλαμβάνονται οἱ ὁρισμοὶ οὗτοι· «Καθαραῖς χερσὶν ἅπαντα πράττειν.» — Φυλάττειν τοὺς ὑπηκόους πανταχόθεν ἀνεπηρεάστους, οὐδοτιοῦν παρ' οὐδενὸς αὐτῶν κομιζομένους»(τοὺς ἄρχοντας), καὶ ἀπαγορεύει αὐστηρῶς τὰς ἀθεμίτους καὶ βιαίας εἰσπράξεις λέγων ὅτι, «διὰ παρουσίαν ἀξιωματικῶν ἢ στρατιωτῶν ἀδικοῦνται οἱ πένητες.»

Καὶ σημειωτέον ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι, καὶ αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἦσαν λόγοι κενοί, δὲν ἐξεδίδοντο καθὼς οἱ ἡμέτεροι σήμερον ὅπως ἐξογκῶσι τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως· ἐξ ἐναντίας ἐνηργοῦντο, καὶ ἐνεργούμενοι μετ' αὐστηρότητος ἔφερον καίριον ἀποτέλεσμα «Μετά τινα χρόνον, λέγει ὁ Κ. Παπαῤῥηγόπουλος, τὰ παράπονα καὶ οἱ γογγυσμοί, οἱ ἀποτελοῦντες ἄλλοτε τὴν συνήθη γλῶσσαν τῶν κατοίκων τοῦ κράτους, ἔπαυσαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὅτε ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν κατῆλθεν ὁ Βασίλειος κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὸ δικαστήριον «πρὸς τὴν τοῦ ἀδικουμένου ἐκδίκησιν», μὴ εὑρὼν τινα ἐγκαλοῦντα, ὑπώπτευσε μήπως ἐμποδίζοντο ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων οἱ ἀδικούμενοι νὰ προσέλθωσιν· ὅθεν ἀπέστειλέ τινας τῶν πιστῶν αὐτοῦ διὰ νὰ ἐρευνήσωσιν ὁποία ἡ ὡς πρὸς τὴν διανομὴν καὶ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων κατάστασις τῶν ὑπηκόων· οἱ δὲ ἀπόστολοι οὗτοι μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν ὑπέστρεψαν

(*) Ὅρα Πανδ. τόμ. Ε', σελ. 106.

εἰπόντες, ὅτι ἀληθῶς οὐδένα εὗρον κατὰ τοῦτο παραπονούμενον. Τότε ἐδάκρυσεν ὁ γενναῖος ἀνὴρ καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν παντοδυναμίαν ἀπέδωκε τὴν εὐτυχῆ ταύτην μεταβολήν.»

Προήγαγε δὲ καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν βιομηχανίαν, καὶ στρατὸν καὶ στόλον συνεκρότησεν ἀξιόμαχον, καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος κατεπολέμησεν εὐδοκίμως ἀνακτήσας τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν τοῦ Κράτους. «Τοσοῦτον δὲ ἐ-



Βασίλειος ὁ Μακεδών.

πιτηδείως, λέγει ὁ βιογράφος, ἐκαλλιεργήθη ἐπὶ τοῦ Βασιλείου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ τὸ ἀειθαλὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δένδρον, ὥστε οὔτε ἡ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΒ΄ ἑκατονταετηρίδος ἀνωμαλία καὶ ἀσθένεια τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, οὔτε αἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀδιάλειπτοι κατ᾽ αὐτοῦ προσβολαὶ τοῦ ὁσημέραι ἐξογκουμένου μωαμεθανικοῦ χειμάῤῥου, οὔτε τέλος ἡ κατὰ τὴν ΙΕ΄ ἑκατονταετηρίδα κατάλυσις τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἡ μακρὰ τῶν νενικημένων δουλεία, ἴσχυσαν νὰ μαράνωσι τὸ δένδρον ἐκεῖνο, ἀλλ᾽ ἀνέδωκε πάλιν κλάδους γενναίους καὶ ἀμφιλαφεῖς. »

Εἴθε τοὺς κλάδους τούτους νὰ καλλιεργήσῃ ὅπως καὶ ὁ Βασίλειος, πρὸς δόξαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος, Γεώργιος ὁ Α΄, ὡς πάντες ἐλπίζομεν καὶ πιστεύομεν!

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ.

—ooo—

Περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1859 ἔτους πολλοὶ τῶν ἐν Ἀθήναις ὁμογενῶν, ἐν οἷς διέπρεπον καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ πολιτείᾳ, οἷοι ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, Δημ. Βούλγαρης, Χ. Περῤαιβός, Δ. Χρηστίδης, στρατηγὸς Μαμούρης καὶ ἄλλοι, συνῆλθον περὶ τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος ἵνα ξενίσωσιν ἐν συμποσίῳ Γάλλον φιλέλληνα, τιμῶντες αὐτὸν καὶ ὡς ἀντιπρόσωπον τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος φίλων, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶχε κατὰ πολὺ ἐλαττωθῇ ἀπὸ τοῦ 1854 καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ. Μετὰ τῶν ἄλλων δὲ δαιτυμόνων ἦτο καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης, ὅστις καίτοι πάσχων δὲν ἀπεποιήθη, ἀλλ᾽ ἔσπευσε νὰ συνεισφέρῃ τὸ γηραιὸν ἀξίωμα τοῦ ἰδίου ὀνόματος. Ἀπὸ τῶν χειλέων ὅμως αὐτοῦ, τοῦ συνήθως ἀγαπῶντος τοὺς λόγους, σπανίως ἐξήρχετο φωνή, καὶ ὁ πάλαι γοργὸς αὐτοῦ ὀφθαλμὸς περιεστρέφετο βραδύς, καὶ περίλυπος ἠτένιζε τοὺς κεκλημένους. Βλέπω, εἶπον αὐτῷ, ὅτι ἀπαισίους ἔχεις σήμερον τοὺς λογισμούς. — Δὲν ἦλθον, ἀπεκρίθη, ἵνα δείξω μόνον πρὸς ξένους εὐεργέτας εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ καὶ ἵνα συμπαρευρεθῶ τὸ τελευταῖον μετ᾽ ἀρχαίων συναγωνιστῶν καὶ φίλων . . . μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ζήσω πολύ.— Καὶ ὅμως, ἐπανέλαβον ταραχθεὶς μὲν ἀλλὰ μειδιάσας ὅπως διασκεδάσω τὴν ἀθυμίαν τοῦ φίλου, πιθανὸν νὰ γράψῃς πρῶτος τὴν νεκρολογίαν μου. — Αὐτὸς δὲ θλίψας μου τὴν δεξιὰν φιλικῶς· — Τὴν μὲν νεκρολογίαν ἐμοῦ ἔγραψας, εἶπε, σὺ πρὸ πολλοῦ, δι᾽ ὃ καὶ σ᾽ εὐχαριστῶ (1), σ᾽ ἐνθυμίζω δὲ ὅτι περὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη εἶμαι πρεσβύτερός σου.

Καὶ ἐπεθύμουν μὲν νὰ μὴ χύσω δάκρυ ἐπὶ τοῦ νε-

(1) Ἠνίττετο τὰ ὀλίγα ὅσα, ἰχνογραφῶν τὰ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν μερίδων, ἔγραφον ἐν τῷ Spectateur de l'Orient. « La Minerve, ἔλεγον, s'honore de son rang d'ancienneté; la date de sa naissance remonte aux événements de 1831, auxquels elle a pris une part active. Son rédacteur a embrassé de bonne heure quelques principes de conduite politique, dont rien n'a pu le détacher jusqu'ici. Peu bienveillant envers les autres partis, il n'admet aucun compromis, aucune alliance avec eux. On croirait en lisant ses articles qu'il eût accepté le martyre, s'il eût pu sauver de son sang la constitution. » Ὅρα φυλλάδ. τῆς 25 Μαρτίου (6 Ἀπριλίου) 1855.

κροῦ ἀρχαίου πατρικοῦ φίλου, ἀλλὰ πῶς ν' ἀντιπαλαίσω πρὸς ἀδυσώπητον νόμον τῆς φύσεως; Ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης εἶχεν, ὡς εἶπεν, ἡλικίαν πολὺ τῆς ἐμῆς ἀνωτέραν, πρὸς ταύτῃ δὲ καὶ ἠθικὰ παθήματα, ἅτινα πολὺ πρὶν ἤθελον φέρει εἰς τὸν τάφον πάντα μὴ τεθωρακισμένον διὰ τῆς στωϊκῆς ἐκείνου καρτερίας καὶ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἵνα ἐκπληρώσῃ καθῆκον.

Τῶν δύο τούτων αὐτοῦ ἀρετῶν τὰ σπέρματα ἐγνώρισα μειράκιον ἔτι ὤν, ὅτε ἐμπορευόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατελίμπανε συνεχῶς τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, ἵν' ἀπελθὼν συσκεφθῇ μετ' ἄλλων ἑταίρων τὰ περὶ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Ἐνθυμοῦμαι αὐτὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐρχόμενον τὸ θέρος καθ' ἑβδομάδα εἰς τὴν νῆσον Χάλκην. Ἐκεῖ, ὑπὸ πτελαίας κελαρυζούσας καὶ θαλερὰς, συναθροιζόμενοι δέκα ἢ δώδεκα συνωμόται ὡς ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει, ὅπου τὸ πάλαι ὁ νομοθέτης τῶν Ῥωμαίων συνδιητᾶτο τῇ Ἠγερίᾳ δαίμονι, συνεζήτουν περιπαθῶς τὰ τῆς συνδρομῆς, ἣν ἡ πατρὶς ἑκάστου ἐδύνατο νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸν ἀγῶνα. Καὶ αὐτὸς μὲν ὡς Κρὴς περιέγραφε τὴν φιλοπατρίαν τῶν Κρητῶν, τὸ ἀνένδοτον καὶ καρτερικὸν τῶν Σφακιανῶν καὶ τὸ ὀρεινὸν καὶ δυσπρόσιτον πολλῶν τῆς νήσου μερῶν· ὁ δ' ἐκ Ζακύνθου ἐπίσκοπος Ἐδέσσης ἐξύμνει τὸ φιλοπόλεμον καὶ γενναῖον τῶν ἰδίων συμπατριωτῶν· ὁ Πλέσσος ἐβεβαίου ὅτι προμαχὼν καὶ ἀκρόπολις τῆς παλαιούσης Ἑλλάδος ἔμελλε ν' ἀναδειχθῇ ἡ Ἤπειρος· ὁ ἡγούμενος τῆς Ἁγίας Τριάδος, οὗ τινος δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα, ἐξιστόρει τὸν περισκεπτικὸν μὲν ἀλλ' ἀκαταγώνιστον χαρακτῆρα τῶν Πελοποννησίων· ὁ Χῖος τὴν καταγωγὴν Στέφανος Κανέλλος, ὁ πολυμαθέστατος οὗτος τῶν συντακτῶν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, ὁ πολλὰ ἔτη καταναλώσας ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ χάριν σπουδῆς, καὶ μετ' ἐπιστασίας μελετήσας τὰ τῶν πολιτευμάτων αὐτῆς, ἀνακαλῶν ὅλως ἔνθους τὴν δόξαν τῶν προγόνων, ἀνέφλεγε τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν περιεστώτων, καὶ ἐξέθετεν ἐκ προκαταβολῆς γνώμας περὶ κυβερνήσεως τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος· ὁ ἐκ Μακεδονίας πατήρ μου, ἀνηλεεῖς τῶν κρατούντων ἐχθροὺς καὶ ἀκαταμαχήτους τοῦ Σταυροῦ στρατιώτας ἔλεγε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἄλλοι ἄλλα ἀξιοῦντες ἐτέλουν ἕκαστος φόρον σπουδῆς φλογερᾶς πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἐπέστεφον δὲ τὰς μακρὰς μὲν ἀλλ' ἀθορύβους καὶ ἀνεπιπλάστους καὶ ἁπλοϊκὰς συζητήσεις, οὐχὶ πάταγος λέξεων ἢ λοιδωριῶν συρφετὸς, ἀλλ' οἱ φθόγγοι τῆς εὐκελάδου τοῦ Κανέλλου κιθάρας καὶ ὁ προσφιλὴς αὐτοῦ Θούρειος «*Τί καρτερεῖτε;*»

Ἐκ τῶν μακαρίων ἐκείνων παρασκευαστῶν καὶ μαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας οὐδεὶς ὑπάρχει σήμερον. Ὅτε ἐξεῤῥάγη ἡ ἐπανάστασις, οἱ μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν, οἱ δὲ εὐτυχήσαντες νὰ φύγωσι τὴν μάχαιραν τῶν δημίων, κατέβησαν εἰς τὸν τάφον πονοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ ἄλλοι πλούσιοι μὲν ἐπὶ Τουρκίας, καταντήσαντες δὲ νὰ στερῶνται καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἐπὶ ἐλευθερίας, οὐδέποτε ἐγόγγυσαν, ἀλλὰ καὶ χαίροντες ἀνεπόλουν ὅτι σφάγια αὐτοὶ γενόμενοι ἔσωσαν ἀπὸ τῆς σφαγῆς τὴν πατρίδα.

Ναὶ μὲν, τελευταῖος τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συνεταίρων ἀποθανὼν ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης, δὲν κατέλιπε λιμώττοντας τοὺς περὶ αὐτόν· ἀλλὰ μεθ' ὁποίων μόχθων καὶ πόνων καὶ μεθ' ὁπόσης πρὸ πάντων καρτερίας κατεσκευάσατο μικρὰν περιουσίαν! Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ περιγράψω τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ ἀνδρός· ἀλλ' ὀφείλω οὐχὶ τόσον πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ, ὅσον χάριν διδασκαλίας ἡμῶν τῶν ἐπιζώντων, καὶ μάλιστα τῶν νεωτέρων, νὰ καταδείξω κυριωτάτους τινὰς χαρακτῆρας, ἱκανοὺς νὰ ἑρμηνεύσωσιν ὁλόκληρον τὸ ἦθος τοῦ ἀοιδίμου.

Ἐν Κρήτῃ ὢν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὠνομάσθη *πρωτογραμματεὺς τῆς Καγκελλαρίας*, ἡγεμονεύοντος ἐν τῇ νήσῳ τοῦ δυσωνύμου Ἀφεντουλιέφ· λέγω δὲ ἡγεμονεύοντα τὸν Ἀφεντουλιέφ, διότι πρὶν ἢ συνδεθῶσι διὰ κοινῆς κυβερνητικῆς ἐνεργείας τὰ ἀποστατήσαντα μέρη, ἐκυβερνᾶτο ἕκαστον δι' ἰδίων θεσμῶν καὶ νόμων. Διὸ ἐν μὲν Πελοποννήσῳ ἐπεκράτει ἡ Γερουσία, ἐν δὲ τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι τὸ ἀπέραντον καὶ πολυμιγὲς σύνταγμα τοῦ Νέγρη, ἐν δὲ τῇ δυτικῇ τὸ πρακτικώτερον τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἐν τῇ Κρήτῃ πρῶτον μὲν τὸ τοῦ Ἀφεντουλιὲφ, εἶτα τὸ ὑπὸ Στ. Κανέλλου συνταχθὲν καὶ ὑπὸ ἐπιτροπῆς κυρωθὲν τοῦ ἁρμοστοῦ Ἐμμαν. Τουμπάζη.

Μετὰ τὸν ἐθνικὸν ὅμως σύνδεσμον ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης ἐστάλη εἰς Πελοπόννησον ἀντιπρόσωπος Κρήτης, καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλεσεν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Συνελεύσεις καὶ τὰς Βουλάς. Καὶ παιδείας μὲν ἦτο μετρίως ἡμμένος· ἐλάχιστος ὅμως ἦν τότε τῶν πεπαιδευμένων ἀντιπροσώπων ὁ ἀριθμός· ἔῤῥεπε δὲ καὶ φύσει πρὸς τὴν διαλεκτικήν· ὅθεν μετὰ Τρικούπην καὶ Ζωγράφον τρίτος αὐτὸς ἐδακτυλοδεικτεῖτο ῥήτωρ. Καὶ ναὶ μὲν ἐκ τοῦ στόματος τούτου καὶ τῶν ἄλλων ῥητόρων δὲν ἐξήρχετο ἡ ἀκαταδάμαστος καὶ ἐπαγωγὸς λογικὴ τοῦ Γκυζῶ, τοῦ Ῥῶσελ, τοῦ Βεῤῥιὲ ἢ τοῦ Βρουμ, ναὶ μὲν εἰς τὰς δημηγορίας αὐτῶν δὲν ἀνευρίσκοντο οὔτε τοῦ Φιλαγγιέρου, οὔτε τοῦ Μοντεσκίου, οὔτε τοῦ Βένθαμ τὰ ἀπροσμάχητα ἐπιχειρήματα· ἀλλ' ἀφελὴς ἦτο ἡ ῥητορεία, τὰ δὲ ζητήματα ἐλύοντο καὶ ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον ἢ σήμερον, ὅτε ἐπικίνδυνοι θεωρίαι καὶ ἀλαζόνες στόμφακες μαστίζουσι τὸ πρόσωπον τῆς ἡμετέρας χώρας.

Ἐπειδὴ δὲ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπον (1), ἡ εὐστάθεια τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ παρεξέκλινε μέχρις ἰσχυρογνωμοσύνης καὶ ἀδιάλλακτον καθίστη αὐτὸν πρὸς τὰς δοξασίας τῶν ἄλλων, οὐδέποτε συγκατετέθη νἀρθῇ τῶν δημοσίων ἄλλως ἢ ὡς βουλευτὴς, φοβούμενος μήποτε βιασθῇ μισθοφορῶν νὰ κάμψῃ τὸν αὐχένα. Ὅθεν, ὅτε ἐλθόντος τοῦ Κυβερνήτου προσηνέχθησαν αὐτῷ ὑπουργήματα ἐκ τῶν ὑπάτων, ἀπεποιήθη ἐπιμόνως αὐτά· καὶ ἀπεποιήθη αὐτὰ ὅτε *ἐλιμοκτονεῖτο*. Τί δὲ ἔπραξεν ἵνα κερδήσῃ τὸν ἄρτον αὐτοῦ; Περιζωσθεὶς χειρώνακτος λέντιον καὶ ἔχων ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ μήτρας, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μέταλλον τετηγμένον, κατεσκεύασε τὰ δύσμορφα ἐκεῖνα στοιχεῖα, ἅτινα ἔμελλον νὰ συμπήξωσι μετ' ὀλίγον τὰς ἀξέστους σελίδας τῆς προκατόχου τῆς *Ἀθηνᾶς Ἠοῦς*. Ἐρχόμενος καθ' ἑκάστην εἴς τι παρὰ τὸ ἐν Ναυπλίᾳ Κυβερνεῖον πενιχρὸν ἐργαστήριον, ἐθαύμαζον αὐτὸν καταγινόμενον μετ' ἀνεκφράστου ἱλαρότητος εἰς τὸ βάναυσον ἔργον, πολλάκις δὲ καὶ καταλιμπάνοντα τὸ μέταλλον ἵνα φέρῃ μᾶζαν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. Αὕτη ἡ πρώτη καὶ ἀξιότιμος κρηπὶς τῆς περιουσίας τοῦ Ἐμ. Ἀντωνιάδου. Ποσάκις ἐξηκοντίσθησαν καὶ κατ' αὐτοῦ τὰ βέλη τοῦ φθόνου! διότι ὁ Ἕλλην ἀγαπᾷ, εὐαγγελικώτερον ἴσως, μόνους τοὺς ἀξίους οἰκτιρμοῦ, ἤτοι τοὺς πεινῶντας καὶ γυμνητεύοντας· ἀλλ' ὁ ἀείμνηστος παρηγορεῖτο λέγων ὅτι οὐδένα ἀφῆκεν ἀσυκοφάντητον ὁ φθόνος. « Χρὴ δὲ οὐ μόνον πᾶσι κορυδαλοῖς λόφον ἐγγίγνεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην, » ἔλεγεν ὁ Σιμωνίδης.

Τοιοῦτος ὢν τὸν χαρακτῆρα ὥρμησεν ἀκάθεκτος πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν τοῦ 1831 ἔτους καὶ μετέσχε τῆς κατὰ Κυβερνήτου ἀνταρσίας· ἀλλ' εἰ καὶ οὐδέποτε ὡμολόγησε μεταμέλειαν, βέβαιον ὅμως ὅτι ἔκτοτε ἀντεπολιτεύετο μὲν ἐκ συστήματος, δολοφονίαν δὲ τῆς πατρίδος ἐλογίζετο τὰς ἐπαναστάσεις. Ὅτε τὸ 1843 παρεσκευάζετο ἡ 3 Σεπτεμβρίου, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ὑπὲρ συντάγματος συνωμοσίας, ὁ Μεταξᾶς, ὁ Λόντος καὶ ὁ Ζωγράφος, ἀναπόφευκτον ἐθεώρησαν νὰ προσλάβωσι καὶ τοῦ γνωστοτέρου ὀργάνου τῆς λεγομένης ἀγγλικῆς πολιτικῆς τὸ στήριγμα· ἀλλα καὶ οἱ τρεῖς, γινώσκοντες πόσον ἀπεστρέφετο τὰς ἐπαναστάσεις, ἀπεπειράθησαν μὲν νὰ σαγηνεύσωσιν αὐτὸν, ἠναγκάσθησαν ὅμως νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸ τῆς ἀνενδότου αὐτοῦ ἀρνήσεως. Τὸ ἔργον τότε ἀνετέθη εἰς τὸν γράφοντα ταῦτα ὡς εἰς οἰκεῖον αὐτοῦ· ἀλλ' ἐγὼ, μηδόλως ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἀπαντήσεως, ἀνέλαβον ἁπλῶς τὴν σύνταξιν τῆς *Ἀθηνᾶς*, διαδεχθεὶς τὸν μακαρίτην Βέλλιον. Κατὰ τὰς μακρὰς καὶ καθημερινὰς ἡμῶν συνδιαλέξεις, ἔλεγον πολλάκις αὐτῷ περὶ ἐκδηλώσεώς τινος ὑπὲρ ἁπλῆς μεταπολιτεύσεως, ὡς τὰ pronunciamento τῶν Ἱσπανῶν· ἀλλ' αὐτὸς μὲ ἀντέκρουε πάντοτε ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἡ ἐκδήλωσις ἤθελεν ἀφεύκτως παρεκτραπῇ εἰς στάσιν. Εἰ δὲ καὶ ὑποπτεύων ἴσως τὰς διαθέσεις μου ἐπεθεώρει μετ' αὐστηρότητος ὅσα ἔγραφον, δὲν κατωρθώσαμεν μέχρι τέλους νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τῶν ἐνόχων τῆς εἰσαγγελίας· τὸ δὲ κίνημα ἔμαθεν ὅτε ἐξεῤῥάγη, καὶ τότε ἐνηγκαλίσθη αὐτό.

Πάντες ἐνθυμούμεθα τὸν φλογερὸν ἐκεῖνον πυρετὸν, τὸν καταλαβόντα ἐν ἔτει 1854 σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ Ταινάρου μέχρις Ἀκτίου, ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς δούλης Ἑλλάδος· πάντες ἐνθυμούμεθα πῶς σφριγῶντες καὶ φριμασσόμενοι ἀνεσείομεν τὸ λάβαρον τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ πῶς ἄγρυπνοι παρεφυλάσσομεν καὶ τὰ δεκαετῆ ἡμῶν τέκνα ὀργῶντα πρὸς σταυροφορίαν. Μόνος ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης ἐπικρατέστερον ἔχων τῆς καρδίας τὸν νοῦν, κατέκρινε θαῤῥαλέως ὡς ἄκαιρον τὸ κίνημα· μόνος αὐτὸς προέλεγε τὴν ἀποτυχίαν, καὶ ὡς ἄλλος Ἱερεμίας ἐθρήνει τὰς ἐπικειμένας συμφορὰς τῆς Ἑλλάδος. Καί ποτε κακισθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ὅτι μόνος δὲν μετεῖχε τοῦ κοινοῦ ὀργασμοῦ, « τί δεῖ φρονεῖν, ἀπεκρίθη, ἐν πολλοῖς μεμηνόσι; » — Καὶ εἶχε δίκαιον· διότι ὁ πόθος τῆς πατρίδος ἐξαίρει τὰς φρένας ἐκείνων μάλιστα, οἵτινες μὴ ἔχοντες ἐκζητοῦσι πατρίδα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πυρετὸς ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν κατοχὴν, τὸ δὲ ἀλλοῖον τοῦ Ἀντωνιάδου φρόνημα εἵλκυσε κατ' αὐτοῦ τὴν δυσμένειαν καὶ τῶν εἰς τὰ ξένα ὁμογενῶν, καὶ πολλοὶ τῶν συνδρομητῶν τῆς *Ἀθηνᾶς* παρῃτήθησαν, αὐτὸς γράφων μοι ἐκ Βερολίνου τὴν 21 Ἰουλίου 1856 ἔλεγε πρὸς τοῖς ἄλλοις· « ἡ διαγωγὴ, ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ ὑπόληψίς μου εἶναι ἀπρόσβλητοι, ἀρκεῖ ὅτι ἡ ἔκβασις μὲ ἐδικαίωσε. »

Τοιοῦτος, θερμὸς μὲν τῆς πατρίδος φίλος, εὐθὺς δὲ τὴν κρίσιν ἐφάνη ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης κατὰ τὰς κυρίας περιστάσεις τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἀλλὰ θερμὸς ὢν τῆς πατρίδος φίλος καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημοκρατικὰς πρεσβεύσας ἀρχὰς δὲν ἦτο, ὡς πολλοὶ ἄλλοι, καὶ δημοκόλαξ· ἐξ ἐναντίας καθῆκον ἐνόμιζε, καὶ ἐνόμιζεν αὐτὸ ὀρθῶς, νὰ στηλιτεύῃ δημοσίᾳ τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς, τιμωρίαν τοῦτο ὑπολαμβάνων, ὡς καὶ οἱ Ἄγγλοι, ἱκανὴν νὰ φέρῃ διόρθωσιν.

Ἀλλὰ τὰ παθήματα τῆς νεότητος εἶναι, ἔλεγέ τις τῶν Βρετανῶν, ἄλλαι συναλλαγματικαὶ, τῆς ἀποτίσεως τῶν ὁποίων ἡ προθεσμία ἔρχεται μετὰ τὰ πεντήκοντα ἔτη· τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἐμ. Ἀντωνιάδην· φύσει μὲν ἦτο εὔρωστος· ἀλλ' αἱ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ταλαιπωρίαι, οἱ μετὰ ταῦτα ἀδιάκοποι μόχθοι καὶ τὰ οἰκειακὰ δυστυχήματα διετάραξαν καιρίως τὴν ὑγείαν αὐτοῦ. Ὅθεν τὴν 1 τοῦ μεσοῦντος περὶ

(1) Ὅρα τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν.

τὸ μεσονύκτιον ἀπεβίωσε μετὰ μακρὰν καὶ πολυώδυνον νόσον, τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων.

Ὡς καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ ὑπὸ δουλείαν γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες, οὕτω καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο ἄμοιρος ἐλαττωμάτων· ἠγάπα πρὸ πάντων νὰ ἐλέγχῃ ἐνίοτε διὰ τῆς *Ἀθηνᾶς* καὶ τοὺς πολιτικοὺς αὐτοῦ φίλους, ὑπερβαίνων ἐν γνώσει τὸ μέτρον τῆς δικαιοσύνης· ἔπραττε δὲ τοῦτο, ὡς πολλάκις μοὶ εἶπεν, ἵνα δεικνύῃ πόσον ἦτο ἀμέτοχος φατριασμοῦ καὶ κομμάτων. Ἀλλ' αἱ ἀναπόσπαστοι ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐλλείψεις, δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐπισκιάσωσι τὴν διαφέρουσαν αὐτοῦ φιλοπατρίαν, οὐδὲ νὰ ἐξαλείψωσι τὰς ἀξίας λόγου ὑπηρεσίας, ἃς καὶ βουλευόμενος καὶ δημοσιογραφῶν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπένειμε τῇ πατρίδι.

Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 15, 1863.

—οοο—

Ἐκ τῶν τριῶν παρατιθεμένων ἐγγράφων, ἐκδοθέντων ἐν Κοπενάγῃ, τὸ μὲν πρῶτον ἐστάλη ὑπὸ τοῦ κόμητος Σπόννεκ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἡμετέρας κυβερνήσεως, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Μ. βασιλέως πρὸς τὴν Συνέλευσιν καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν δανοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τοὺς εἰς τὰ ξένα πρέσβεις τῆς Δανίας. Καὶ ἐκ τῶν τριῶν δὲ ἐξάγεται ὅτι ἡ Α. Μ. θέλει μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα λυθέντος τοῦ ἰονίου ζητήματος, καθόσον μάλιστα προετράπη καὶ ὑπὸ τῶν φίλων Δυνάμεων νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναχώρησιν Αὐτῆς. Λέγεται δὲ ὅτι θὰ πανηγυρισθῇ ἡ εἰς Ἀθήνας βασιλικὴ κάθοδος περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου.

Α'. Ὁ κόμης Σπόννεκ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

« *Κύριε Πρόεδρε.*

» Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπεφόρτισε τὸν ὑποφαινόμενον νὰ ἐκφράσῃ Ὑμῖν τὴν εὐγνωμοσύνην Αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἐπιστολῇ τῇ φερούσῃ ἡμερομηνίαν 26 Ἰουνίου [8 Ἰουλίου] 1863, δι' ἧς ἡ Υ. Ἐξ. καθυπέβαλε τῇ Α. Μ. τήν τε ἀπάντησιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως πρὸς τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἡ Α. Μ. ἀπηύθυνεν αὐτῇ, καὶ τὸ ψήφισμα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, δι' οὗ αὕτη ἀνεκήρυξεν ἐνήλικα τὴν Α. Μ.

» Ἡ Α. Μ. διαβιβάζει Ὑμῖν δι' ἐμοῦ τὴν παράκλησιν, Κύριε Πρόεδρε, ἵνα, εὐαρεστούμενοι, διαβιβάσητε τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τὸ συνημμένον Βασιλικὸν Διάγγελμα, γεγραμμένον ἑλληνιστὶ καὶ ὑπογεγραμμένον τῇ ἰδίᾳ Αὐτῆς χειρί. Διὰ τοῦ Διαγγέλματος τούτου ἡ Α. Μ. ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας Αὐτῆς διὰ τὴν νέαν ταύτην ἔνδειξιν τῆς πρὸς Αὐτὴν ἐμπιστοσύνης τῆς Συνελεύσεως. Ἡ Α. Μ. ἀνέγνω λίαν ἀσμένως τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς Υ. Ἐξ., ὅτι μετὰ τὰς ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις διαδραματισθείσας τοσοῦτον λυπηρὰς σκηνάς, ἀποκατέστη καὶ αὖθις ἡ ἡσυχία. Ἐκ τοῦ συνημμένου Βασιλικοῦ Διαγγέλματος ἡ Υμ. Ἐξ. θέλει μάθει, Κύριε Πρόεδρε, τὰς προθέσεις τῆς Α. Μ. καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνον τῆς ἐνταῦθα ἀναχωρήσεως Αὐτῆς, ὁρισθέντα κατὰ σχέσιν πρὸς ἀνωτέρους πολιτικοὺς λόγους.

» Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μὲ ἐπεφόρτισε προσέτι, Κύριε Πρόεδρε, νὰ Σᾶς προσθέσω ὅτι, ὅπως κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας Αὐτοῦ ἡ Α. Μ. ἔχει πᾶσαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν σύμπνοιαν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, οὕτως εἶναι ἐπίσης πεπεισμένη, ὅτι ἡ Κυβέρνησις, ἐκ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῆς καὶ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντός της θέλει ἀρυσθῇ τὴν εὐστάθειαν καὶ τὸ ἀπαιτούμενον θάῤῥος, ὅπως καταστείλῃ δραστηρίως πᾶσαν ἐγκληματικὴν ἀπόπειραν κατὰ τῆς ἐννόμου ἐξουσίας, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ ἡ ἐθνοφυλακή, πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τῆς Α. Μ., ἀπέδειξεν αὐτὴν ἐντελῶς ἀξίαν τοῦ ὀνόματος ὅπερ φέρει.

» *Ἐν Κοπενάγῃ*, 30[18 *Ἰουλίου* 1863.

» Κόμης ΣΠΟΝΝΕΚ.»

Β'. Διάγγελμα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν Ἐθ. Συνέλευσιν.

« *Εὐχαριστῶ τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει, ὅτι εὐηρεστήθη ἵνα μὲ τιμήσῃ δι' ἑτέρου δείγματος ἐμπιστοσύνης, ἀνακηρύττουσά με ἐνήλικα ἐξ μῆνας πρὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένου χρόνου.*

» *Θέλω προσπαθήσει ἵνα ἀποδειχθῶ ἄξιος τῆς τοιαύτης ἐμπιστοσύνης. Πάντες οἱ πόθοι μου μὲ ἕλκουσι πρὸς τὴν νέαν πατρίδα μου, καὶ ἅμα τὸ ἀφορῶν τὴν ἕνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων ζήτημα ἐπιτρέψῃ, θέλω ἀναχωρήσει ἐντεῦθεν μεταβαίνων εἰς τὴν Ἑλλάδα.*

» *Ἐντούτῳ δὲ ἡ πατρὶς πέποιθεν εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ εἰς τὴν ὁμόνοιαν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως.*

» *Ἐν Κοπενάγῃ* 18[30 *Ἰουλίου* 1863.

» ΓΕΩΡΓΙΟΣ. »

Γ'. Ἐγκύκλιος τοῦ Δανοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τοὺς εἰς τὰ ξένα Δανοὺς πρέσβεις.

« *Κύριε! Πολλαὶ ἐφημερίδες διέδοσαν τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ νέος Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἐζήτησε δῆθεν τὴν κατοχὴν τοῦ τόπου ὑπὸ ξενικοῦ στρατοῦ, ἐπὶ λόγῳ ὅτι τὰ τελευταῖα συμβάντα τῶν Ἀθηνῶν δὲν τῷ ἐπέτρεπον νὰ μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα*

ἄνευ τοιαύτης προστασίας. Αἱ τρεῖς προστάτιδες Δυνάμεις γινώσκουν ἀληθῶς, κάλλιον παντὸς ἄλλου, πόση πίστις δύναται νὰ δοθῇ εἰς τὴν φήμην ταύτην, ἥτις θεωρεῖ ὡς γεγονὸς τετελεσμένον τὸ ἀνωτέρω μέτρον· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Γεώργιος θεωρεῖ σπουδαῖον ἵνα μὴ μείνῃ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ἐπὶ τῶν διαθέσεών του ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καὶ ἵνα μὴ δοθῇ μηδεμία πίστις εἰς τὰ διαδοθέντα, οὔτε ἀκόμη ὡς δυνάμενα ἀργότερον νὰ λάβωσι χώραν.

» Ὅθεν ἡ Αὐτοῦ Ἑλληνικὴ Μεγαλειότης ἐζητήσατο τὴν μεσολάβησίν μου ἵνα διαλύσω πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου. Οὔτε ὁ βασιλεὺς οὔτε ὁ σεβ. πατήρ του συνέλαβον πρὸς στιγμὴν κἂν τὴν ἰδέαν νὰ ζητήσουν οὔτε νὰ ἐπιθυμήσουν ξενικὴν στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀμφότεροι ἐξ ἐναντίας εἰσὶ πεπεισμένοι περὶ τῆς ἀνάγκης, ἵνα ἅμα ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τῶν Ἰονίων νήσων τὸ ἐπιτρέψῃ, ἀποδείξωσι διὰ πραγμάτων, ὅτι ὁ νέος βασιλεὺς ἔχει πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν λαὸν, ὅστις τὸν ἐξέλεξε βασιλέα του, καὶ ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος ἄνευ τῆς συνδρομῆς ξενικοῦ στρατοῦ, νὰ μὴ ὀπισθοδρομήσῃ ἐνώπιον μηδεμιᾶς δυσχερείας, ἐνώπιον μηδενὸς κινδύνου, δυναμένου νὰ ἐνυπάρχῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ἅτινα ἀνεδέχθη.

» Σᾶς παρακαλῶ, Κύριε, νὰ ποιήσητε χρῆσιν τῶν ἀνωτέρω πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν συναδέλφων σας ὑμετέρας συνδιαλέξεις. ΧΑΛΛ».

Ἡ Συνέλευσις ἀπένειμε τῷ Μεγαλειοτάτῳ βασιλεῖ Γεωργίῳ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος· ἰδοὺ δὲ τί περὶ τούτου λέγει ἡ Ἐλπὶς, ἅτινα καὶ ἡμεῖς νομίζομεν ὀρθά. Ἐπὶ ἀντιβασιλείας ἐπολεμήσαμεν τὸ ἐφ' ἡμῖν τὴν εἰς Ἕλληνας ἀπονομὴν παρασήμων· ἀλλὰ καὶ ξένοι καὶ ὁμογενεῖς ἔδωκαν τὴν ἀπάντησιν, ἣν ὅμως πώποτε δὲν ἐνοήσαμεν, ὅτι τὰ παράσημα εἶναι ἀναγκαῖον τῆς βασιλείας προσόν.

« Ἡ Συνέλευσις παρεδέχθη τὴν ἐπὶ τῶν παρασήμων τοῦ Σωτῆρος μεταβολὴν ἣν προέτεινεν ἡ Ἐπιτροπή· ἀντὶ τῆς προτομῆς τοῦ πεπτωκότος Βασιλέως θέλει φέρει τὸ παράσημον εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, ὥστε διετήρησε τὸ παράσημον τοῦτο καὶ διὰ τὸ μέλλον χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ οὐδεμίαν παρατήρησιν ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴν αὐτοῦ. Ἡ Συνέλευσις περιέπεσεν εἰς σολοικισμὸν παράδοξον· ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν τροποποίησιν τῆς εἰκόνος ἐπικαλεῖται τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως· ἄρα παραδέχεται ὅτι τὸ παράσημον τοῦ Σωτῆρος δὲν νομοθετεῖται ὑπὸ αὐτῆς, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς νομοθετηθὲν ἤδη ὑπὸ τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως· ἀλλ' ἡ Συνέλευσις αὕτη εἶπε ῥητῶς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ψηφίσματός της ὅτι ἐπιθυμεῖ, διὰ τῆς συστάσεως καὶ ἀπονομῆς τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος, νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της πρὸς τοὺς ναυάρχους τῶν συμμάχων Δυνάμεων, πρὸς τὴν Γαλλικὴν στρατιὰν καὶ τὸν περίδοξον αὐτῆς Ἀρχηγὸν, πρὸς τοὺς τόσον ἀξιοτίμους φιλέλληνας τῶν δύω ἡμισφαιρίων, οἵτινες ἔδοσαν ὑπὲρ αὐτοῦ τοσαῦτα δείγματα γενναιοτάτης μεγαλοδωρίας καὶ τελειοτάτης ἀφοσιώσεως », καὶ ἑπομένως ἐν τῷ διατακτικῷ τοῦ ψηφίσματος μέρει ἡ ἀπονομὴ τοῦ παρασήμου ὁρίζεται διὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα ἄτομα.

» Κατὰ τὴν ἐν Ἄργει Συνελεύσει συζήτησιν τοῦ ψηφίσματος τούτου, διάφοροι εἶχον ἐγερθῆ ζητήσαντες νὰ δοθῇ τὸ παράσημον καὶ εἰς τοὺς ὑπηρετήσαντας τὴν πατρίδα πολίτας Ἕλληνας· ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη ἵνα γίνωσιν ἰδιαίτεραι συνδιασκέψεις περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἀκουσθῇ καὶ ἡ συμβουλὴ τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου· οὗτος ἐσυμβούλευσε πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλου νὰ γίνῃ πρᾶξις, δι' ἧς νὰ μὴ ἐπεκταθῇ κατὰ τὸ παρὸν ἡ ἀπονομὴ τοῦ παρασήμου πέραν τῶν διαγεγραμμένων ἐν τῷ ψηφίσματι ὁρίων. Μετὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην προσετέθη εἰς τὸ ψήφισμα ἄρθρον συμπληρωτικὸν τὸ ἑξῆς·

« Τὰ παράσημα τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος θέλει φέρει πρὸς τὸ παρὸν μόνος ὁ Κυβερνήτης· θέλουσι δὲ δοθῇ ὡς βραβεῖον εἰς τοὺς ἀξίως ὑπηρετήσαντας τὴν πατρίδα πολίτας κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἢ ἄλλως συνεισενεγκόντας εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἀνόρθωσιν, τότε ὅταν τεθῇ καὶ ἐπικυρωθῇ παρὰ τῆς Ἐθν. Συνελεύσεως νόμος ὁριστικὸς περὶ τούτου, κανονίζων τὴν βαθμολογίαν κτλ »

» Τὸ συμπληρωτικὸν τοῦτο ἄρθρον ἦτο ἀξιόλογον μέσον ὑπεκφυγῆς· ἡ Συνέλευσις διελύθη, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενον νόμον δὲν ἐξέδωκεν, ὥστε τὸ ψήφισμα ἔμεινεν ἀποκλειστικῶς ἀφορῶν τοὺς ἀλλοεθνεῖς καὶ ὄχι τοὺς πολίτας Ἕλληνας· ἄλλως τε καὶ νόμος ἂν ἐξεδίδετο, τὸ ψήφισμα ὥρισε πρὸς ποίους ἤθελεν ἀπονεμηθῇ τὸ παράσημον δηλαδὴ πρὸς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνισθέντας, ἢ ἄλλως τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἐπανόρθωσιν συντρέξαντας, ὥστε ἡ ἔννοια τοῦ συμπληρωτικοῦ ἄρθρου ἀποβλέπει τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, τὴν πρὸ τοῦ ψηφίσματος ἐποχὴν, καὶ ὄχι τὴν μετ' αὐτήν.

» Ἡ Ἀντιβασιλεία παραβιάσασα τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνικῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως ἐξέδωκε τὸ περὶ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος διάταγμα· ἂν ἡ ἐν Ἀθήναις Συνέλευσις ἐννόει τὴν καὶ διὰ τὸ μέλλον ἰσχὺν αὐτοῦ τοῦ τελευταίου δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃ τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως, τὸ ὁποῖον ἀντίκειται ἐκ διαμέτρου εἰς τὸ διάταγμα τῆς Ἀντιβασιλείας».

*
* *

Τέλος πάντων διελύθη ἡ ἐν Κερκύρᾳ Βουλὴ καὶ νέα ἄλλη συνεκλήθη ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἑνώσεως. Καὶ βλασφημία μὲν θὰ ἦτο εἴ τις ποτὲ καὶ ὑποψίαν συνελάμβανεν ὅτι ὁμόψηφος δὲν θὰ εἶναι ἡ ὑπὲρ αὐτῆς εὐχὴ τῶν ἀδελφῶν Ἑπτανησίων· πάλλομεν ὅμως ὑπὸ ἀνυπομονησίας, ἕως οὗ ἀσπασθῶμεν αὐτοὺς καὶ ὡς μέλη τῆς αὐτῆς πολιτείας.

*
* *

Ὁ πρέσβυς τῆς Δανίας μετέβη εἰς Κέρκυραν.

*
* *

Ὁ στρατηγὸς Καλλέργης στέλλεται παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὅπως συνοδεύσῃ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν βασιλέα.

*
* *

Οἱ Μεξικανοὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα αὐτῶν τὸν ἀρχιδοῦκα Μαξιμιλιανὸν τῆς Αὐστρίας· ἀλλ' ἄγνωστον ἐὰν ἐδέχθη.

*
* *

Ὁ πρὶν μὲν βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος νῦν δὲ τῶν Ἑλλήνων μετεφράζετο γαλλιστὶ roi de Grèce ἢ roi des Grecs· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐξέφρασε πρὸς τὰς τρεῖς δυνάμεις τὴν ἐπιθυμίαν νὰ λέγεται καὶ γαλλιστὶ, κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐθν. Συνελεύσεως, roi des Hellènes. Ἡ ἐπιθυμία εἰσηκούσθη, καὶ, ὡς λέγεται, ἐγένετο ἐπὶ τούτῳ πρωτόκολλον.

*
* *

Ὡς πρὸς τὰ Πολωνικὰ αἱ τρεῖς δυνάμεις, ἤτοι ἡ Ἀγγλία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γαλλία, συνεκέρασαν, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, τὸν οἶνον αὐτῶν μετὰ τὴν ἔντονον καὶ ἀξιοπρεπῆ ἀπάντησιν τῆς Ῥωσσίας. Δὲν πρόκειται λόγος περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Πολωνῶν, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦμεν ὡς καὶ πάντων τῶν δούλων ἐθνῶν· ἀλλ' ἡ ἐπέμβασις τῶν δυνάμεων τούτων ἦτο τοιαύτη, ὁποίαν βεβαίως δὲν θὰ ἐδέχοντο ἂν ἐγίνετο παρ' ἄλλων πρὸς αὐτάς. Ὁπωσδήποτε, καὶ πρὶν εἴπομεν καὶ σήμερον λέγομεν, ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ὅλως ἀπίθανος.

*
* *

Ἡ *Παλιγγενεσία* γράφει τὴν 7 τοῦ μεσοῦντος ταῦτα·

« Καθ' ἑκάστην ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς πρωτευούσης ὅτι καθ' ὅλον τὸ κράτος ἐπικρατεῖ τάξις καὶ ἡσυχία· ἀλλ' ὅσον συνετὸν καὶ ἐπιθυμητὸν εἶναι νὰ ἐπικρατῇ τάξις καὶ ἡσυχία, ἐπὶ τοσοῦτον δυστυχῶς ἀπέχομεν τῆς ἀληθείας. Διεσπαρμένοι φαυλόβιοι κατὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ ὑποθαλπόμενοι ὑπὸ πολιτικῶν φατριαστῶν διαπράττουσι τὰ αἴσχιστα. Οἱ φόνοι, αἱ κλοπαὶ, αἱ ἁρπαγαὶ καὶ αἱ λῃστεῖαι δὲν ἐξέλιπον ἀπὸ πολλὰς ἐπαρχίας».

*
* *

Ὁ Morning Post (ἐφημερὶς τοῦ Λ. Πάλμερστων) λέγει ὅτι ἡ βραδύτης εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ νέου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος προῆλθεν ἐκ πολλῶν δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ὑπερβῶσιν αἱ δυνάμεις. Βεβαιοῖ δὲ ὅτι « θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ θέλει ἔχει ὁ βασιλεὺς, τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.» Προστίθησι δὲ καὶ ταῦτα· « Οἱ ὑπήκοοι τοῦ Ὄθωνος παρεπονοῦντο ἐπὶ πολὺν χρόνον ὅτι δὲν ἐδοκιμάσθησάν ποτε· διὰ τοῦτο ὁ νέος βασιλεὺς ἔδειξεν ὅτι θέλει νὰ δοκιμάσῃ αὐτούς. » Παραλείποντες ὅσα ἀπὸ τῆς 11 Ὀκτωβρίου διαδραματίζονται ἐν Ἑλλάδι, ὅτε κυβερνῶσιν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, εὐχόμεθα πρὸς Θεὸν ἀπὸ μέσης καρδίας ν' ἀποδείξῃ ἡ ὑπὸ τὸν Γεώργιον δοκιμὴ ὅτι δίκαια ἦσαν τὰ παράπονα ἡμῶν. »

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΓΑΛΛΙΚΑΙ. Ἡ *Μικρὰ Ἐφημερὶς* (Petit Journal) τῶν Παρισίων ἀριθμεῖ 609 ἐφημερίδας ἐν Παρισίοις, ὡς ἑξῆς ὑποδιαιρουμένας·

« Πολιτικαὶ ἐφημερίδες 22.—Ἐφημερίδες τῆς ἐκπαιδεύσεως 17. — Ἐφημερίδες ἰατρικαὶ 40. — Στρατιωτικαὶ 10. — Ναυτικαὶ 10. — Γεωργικαὶ 30. — Κηπουρικαὶ 8. — Ἐπιστημονικαὶ 24. — Θεάτρων καὶ καλλιτεχνίας 32. —Ἱστορίας καὶ γεωγραφίας 12. — Ἀρχιτεκτονικαὶ καὶ μηχανικαὶ 27. — Οἰκονομολογικαὶ 15. — Τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων 31. — Φιλολογικαὶ 74. —Τοῦ συρμοῦ 66. — Θήρας, ἁλιείας κτλ. 10. — Βιογραφικαὶ 18. — Νομικαὶ 40. — Ἐκκλησιαστικαὶ καθολικαὶ 62. — Διαμαρτυρόμεναι ἐκκλησιαστικαὶ 18. — Ἰσραηλιτικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ 3.»

Παρ' ἡμῖν δὲ τὰ 9/10 τῶν ἐφημερίδων εἰσὶ πολιτικαί. . . . καὶ *φιλολογικαί*.

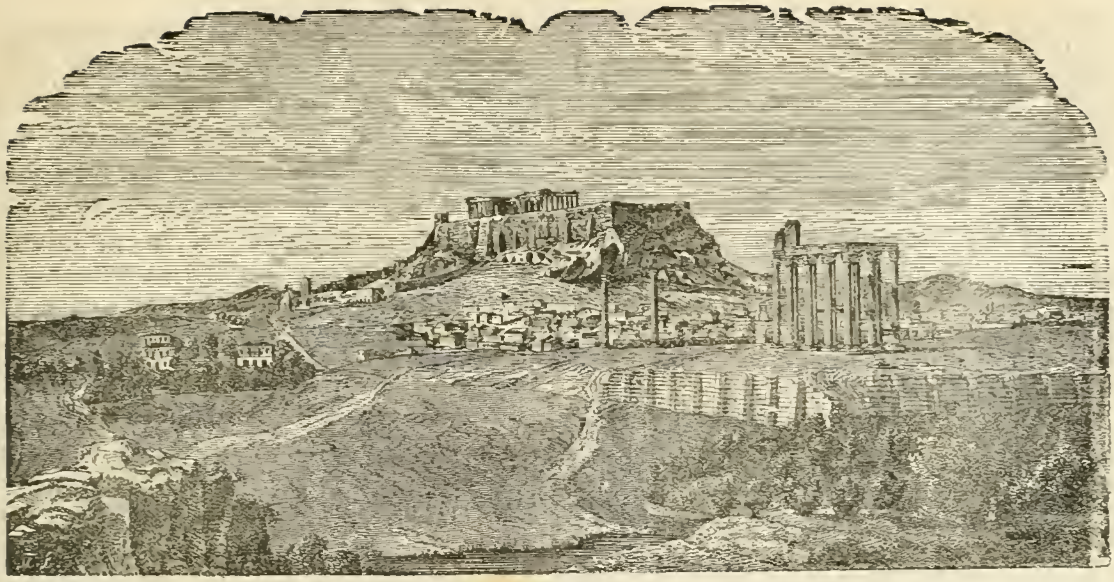
ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐγὼ πέρνω καὶ λαμβάνω ἐγὼ δίδω καὶ κρατῶ,
Σχεδὸν πάντοτε κινοῦμαι, ὅμως δὲν περιπατῶ.
Ἐγὼ φαίνομαι πολλάκις ἄσπλαγχνος, ἀνηλεής,
Πλὴν καὶ τοὺς πτωχοὺς πρὸ πάντων δι' ἐμοῦ τοὺς ἐλεεῖς.
Ἐγὼ σφάζω, ἐγὼ σχίζω, ἐγὼ κτίζω καὶ χαλνῶ,
Ἐγὼ χρήματα συνάζω καὶ ἐγὼ τὰ δαπανῶ.
Ἐγὼ συλλαμβάνω κλέπτας, ἐγὼ δένω τοὺς τρελλοὺς,
Εἰς τὰς μάχας ἐγὼ δίδω θάνατον εἰς τοὺς πολλούς.
Δὲν ἀκούω οὔτε βλέπω, φίλε, τὸ παραμικρὸν
Ἀλλ' αἰσθάνομαι ἐν τούτοις τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν.
Ἂν εἰπῇς πῶς εἶμαι ζῶον νὰ μὲ εὕρῃς μὴ θαρρῇς
Μολονότι ἂν μὲ κόψῃς στάζω αἷμα . . . . ἀπορεῖς ! ;
Μὴ τὸν νοῦν σου, ἀναγνῶστα, ἀλλαχοῦ περιπλανᾷς,
Πανταχοῦ σὲ συνοδεύω καὶ εἰς πάντας μ' ἀπαντᾷς

ΓΡΗΓ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 321 φυλλαδίῳ γρίφου.

Ἔρως φρένας πλέκει.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 323.

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ἐν τῇ ἀνατροφῇ,

ΥΠΟ Κ. ΛΕΥΚΑΔΙΤΟΥ.

(Συνέχεια Ἴδε φυλλάδ. 322.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ μέρος τῶν γονέων εἰς τὴν νοερὰν ἀνατροφήν.

Ὅ,τι γίνεται εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνατροφὴν, ὡς εἴπομεν προλαβόντως εἰς τὸ β'. κεφάλαιον, συμβαίνει συνήθως καὶ εἰς τὴν νοεράν. Πατήρ τις π. χ. ῥίπτων τὸν υἱόν του εἴς τι δημόσιον σχολεῖον, νομίζει ὅτι δὲν ἔχει ἄλλο καθῆκον, εἰ μὴ νὰ χορηγῇ κατ' ἔτος τοὺς προσδιωρισμένους μισθούς. Ἔπειτα ἐὰν ὁ υἱός του ἔμεινεν ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος, ἀνάξιος ἐπαγγέλματος ἐλευθερίου, ἀπαλλασσόμενος τῶν ἰδίων χρεῶν του, μέμφεται τὸ σχολεῖον ἀπαράλλακτα ὡς οἱ ἐγκάτοικοι χωρίου τινὸς, οἵτινες παραμελήσαντες νὰ καθαρίσωσι τὰ ὀνοστάσια καὶ τὰ προαύλιά των, κατηγοροῦσι τὴν πολιτικὴν ἀστυνομίαν διὰ τὴν ἐκ τοῦ του θανατηφόρον ἐπὶ τῶν ζώων των καὶ ἐφ' ἑαυτῶν προελθοῦσαν ἐπιδημίαν.

Ὄχι, ἡ δημοσία ἀνατροφὴ δὲν ἔγεινε διὰ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς γονεῖς ἀπὸ τοῦ πρωτίστου τῶν καθηκόντων των, ἀλλ' ἵνα βοηθήσῃ αὐτοὺς νὰ τὴν φέρωσιν εἰς πέρας εὐκολώτερον. Εἶναι βεβαίως μεγίστη βοήθεια ἐκείνη, ἥτις ἐξασφαλίζει εἰς τὰ τέκνα των τὴν προσοχὴν πολλῶν πεφωτισμένων ἀνδρῶν, τὴν τακτικὴν ἐργασίαν, τὸ εὐεργέτημα τοῦ κοινοῦ βίου, πλεονεκτήματα ἀνεκτίμητα μὴ συμβιβαζόμενα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' ἔχοντα ἀνάγκην τῆς ἐξωτερικῆς τῶν γονέων συνδρομῆς, ἵνα μὴ ἀποβῶσιν ὅλως ἄκαρπα καὶ ἐπικίνδυνα.

Ἡ δημοσία ἀνατροφὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς θαυματουργὸς μηχανὴ, παραλαμβάνουσα παῖδας, ἵν' ἀποδώσῃ ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ λάβωμεν ἡμεῖς ἄλλον κόπον εἰμὴ νὰ τοὺς παραδώσωμεν καὶ νὰ τοὺς παραλάβωμεν· ἢ ὡς στρατὼν παραλαμβάνων νεοσυλλέκτους, ἵν' ἀποδώσῃ στρατιώτας. Αἱ χαμερπεῖς αὗται προλήψεις αἵτινες δυστυχῶς ἐπικρατοῦσι παρ' ἡμῖν, οὐ μόνον εἶναι πάντῃ ἀνάξιαι τῆς ὀρθῆς κρίσεως πεφωτισμένου ἔθνους, ἀλλὰ συντείνουσιν ἐν ταὐτῷ πρὸς ἐξαχρείωσίν του, διὰ τὴν ἐκ τούτου ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀπονάρκωσιν τῆς νοήμονος καὶ φιλομαθοῦς ἡμῶν νεολαίας.

Ὅσον ἀτελὲς καὶ ἂν ἦναι σύστημά τι δημοσίας ἀνατροφῆς, οἱ γονεῖς δύνανται πολὺ νὰ ἐλαττώσωσι τὰς ἐλλείψεις του, καὶ ν' ἀναπτύξωσι τὰς ὠφελείας του· καὶ ὅσον ἐντελὲς καὶ ἂν ἦναι, ἔχει πάντοτε ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς των. Τίς π. χ. ἐὰν μὴ οἱ γονεῖς, πρέπει νὰ ἐξετάζῃ τὴν κλῆσιν τοῦ παιδὸς, ἵν' ἀνακαλύπτῃ τὴν ἀληθῆ τάσιν τῆς

ψυχῆς του, ἵν' ἀπαλλάσσῃ αὐτὸν ἐν καιρῷ ἀπὸ κόπων, οἵτινες ἐπὶ τέλους θέλουσι μείνει ὅλως ἄκαρποι; νὰ διακρίνῃ εἰς τὰς ἐργασίας του τὴν πραγματικὴν ἀνικανότητα αὐτοῦ ἀπὸ τὴν προσωρινὴν ἀηδίαν, τὴν φανερὰν ἀνυποταξίαν ἀπὸ τὰς πεισματικὰς ἀντιστάσεις, νὰ ἐπιμένῃ ἢ νὰ ἐνδίδῃ ἐν καιρῷ, νὰ διακρίνῃ τὰς παραλόγους ἀπὸ τὰς νομίμους ἀπαιτήσεις του, προετοιμάζων αὐτὸν βαθμηδὸν εἰς τὴν πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ θυσίαν τῶν ὀρέξεών του; Αὗται εἶναι αἱ πρῶται φροντίδες τοῦ γονέως εἰς τὴν νοερὰν ἀνατροφήν.

Ἀφοῦ δ' αὕτη ἀρχίσῃ, πρέπει νὰ τὴν παρακολουθῇ διὰ νὰ μανθάνῃ, ἐὰν ὁ νέος λαμβάνῃ ἐνεργητικὸν μέρος, ἢ εἶναι μόνον ἁπλοῦν ὄργανον εἰς τὰς χεῖρας τῶν διδασκάλων του. Σοὶ τὸ λέγει αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἡ φυσικὴ κλίσις τοῦ παιδὸς εἶναι νὰ ὁμιλῇ ἀπαύστως εἰς τοὺς γονεῖς περὶ τοῦ σχολείου του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραπονούμενος, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ μεγαλειτέρα λαμβάνεται φροντὶς περὶ τῆς βελτιώσεώς του. Νὰ τῷ ἐπιβάλωσι σιωπὴν, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ μὴ θέλωσι νὰ μάθωσιν ὅ,τι περισσότερον τοῖς συμφέρει. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸν ὑποφέρωσι· καὶ, ὠφελούμενοι ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ ἐπενεργῶσι διὰ συμβουλῶν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις τί γίνεται παρ' ἡμῖν; Ὑπάρχουσι γονεῖς, καὶ δυστυχῶς οὗτοι εἶνα. οὐχὶ ὀλίγοι, ὄντες τόσον ὀλίγον ἐπιδεκτικοὶ νὰ κρίνωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς διδασκάλους, ὥστε παρακολουθοῦν τὰς διαθέσεις τοῦ παιδός των, εὐχαριστούμενοι μὲν, ἐὰν οὗτος ἦναι εὐχαριστημένος, δυσαρεστούμενοι δὲ, ἐὰν ἦναι δυσαρεστημένος· ἐνῷ κατὰ φυσικὸν λόγον συμβαίνει τὸ ἐναντίον· διότι εὐχαριστεῖται μὲν ὁ παῖς, ὅταν παραμελούμενος ἀφίνεται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν παραλόγων ὀρέξεών του, δυσαρεστεῖται δὲ, ἐκτὸς σπανιωτάτων τινῶν παίδων ὄντων ἀγγέλων μᾶλλον ἢ ἀνθρώπων, ὅταν ἡ αὐστηρὰ καὶ ἄκαμπτος πειθαρχία, πολεμοῦσα τὰς κακὰς αὐτοῦ τάσεις καὶ ἕξεις, ῥυθμίζει αὐτὸν πρὸς τὸν κανόνα τοῦ καθήκοντος· ὥστε οἱ τοιοῦτοι γονεῖς εὐχαριστοῦνται ὅταν πρέπῃ νὰ ἦναι τὰ μάλιστα δυσαρεστημένοι καὶ δυσαρεστοῦνται ὅταν πρέπῃ νὰ ἦναι τὰ μάλιστα εὐχαριστημένοι. Ἐκ τούτου δίδοντες αὐτῷ ἀκρόασιν παραπονουμένῳ, ἀρχίζουν νὰ δυσαρεστῶνται κατὰ τῶν διδασκάλων του, καὶ ἐπὶ τέλους ἀποσύρουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σχολείου!

Ἡ ἀπερίσκεπτος αὕτη τῶν γονέων διαγωγὴ, ἄδικος καθ' ἑαυτὴν, διὰ τὰ ἀποτελέσματά της εἶναι ὀλεθριωτάτη. Καταστρέφει ῥιζηδὸν τὸν παῖδα· νοερῶς μὲν, διότι ἀρχίσας ἤδη ν' ἀναπτύσσηται δι' ἑνὸς συστήματος, ὁ νοῦς του, ὡς ἐκ τῆς μεταβολῆς, συγχέεται καὶ ἀποτυφλοῦται· ἠθικῶς δὲ, διότι ἅμα ὡς ἐννοήσῃ ἅπαξ τὴν ἀδυναμίαν τῶν γονέων του εὐκόλως ἐνδίδουσαν εἰς τοὺς παραλογισμούς του, δὲν ὑπάρχει μέσον ὅπερ νὰ μὴ μεταχειρίζηται διὰ νὰ τοὺς ἀπατᾷ πρὸς ἰδίαν καταστροφήν του. Οἱ γονεῖς ἀποκαθίστανται ἔνοχοι μεγίστης ἀχαριστίας· διότι ἐὰν ἐσκέπτοντο, διὰ μίαν στιγμὴν, τοὺς ἀμέτρους κόπους τῶν εὐσυνειδήτων διδασκάλων καὶ τὴν μεγίστην τοῦ ἑαυτοῦ των θυσίαν, ἐκτὸς τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν, ἤθελον τοῖς ἐκφράζει καὶ μεγίστην εὐχαριστίαν. Καταστρέφει τὰ σχολεῖα καὶ διαφθείρει τοὺς διδασκάλους· διότι γνωρίσαντες ἅπαξ ὅτι, διὰ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ δι' ἐντίμου διαγωνισμοῦ δὲν δύνανται νὰ ἑλκύσωσι τοὺς γονεῖς, ὡς ἐκ τῶν ἀναγκῶν των καταφεύγουσιν, ὡς μὴ ὤφειλεν, εἰς τὴν ῥᾳδιουργίαν.

Ἐνῷ λοιπὸν ἀφ' ἑνὸς εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ἀπὸ τῆς καλῆς ἐκλογῆς τῶν διδασκάλων καὶ τῶν σχολείων ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀνατροφῆς, ἡ ἀστασία ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ ἀπροσεξία τῶν γονέων, ἐξακριβούντων τὴν ἀλήθειαν εἰς τοσοῦτον δυσδιάκριτα πράγματα, ν' ἀπονέμωσι τὴν ὀφειλομένην ἀμοιβὴν καὶ τὸν ἔπαινον ὅπου ἀπαιτεῖται, ἔβαλον καὶ βάλλουσιν εἰς κίνδυνον τὰ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἀνατροφῆς περιμενόμενα μέγιστα συμφέροντα τῆς πατρίδος· καθ' ὅσον ὀλίγοι ὑπάρχουσιν ἄνδρες τὴν σήμερον μὲ τοιαύτην αὐταπάρνησιν, ὥστε νὰ μένωσι μέχρι τέλους ἀκλόνητοι εἰς τὸ καθῆκόν των καὶ μὲ τὴν ἰδίαν καταστροφήν των.

Δὲν εἶναι πάρεργον ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τινὰ νουνεχοῦς καὶ γενναίου ἀνδρὸς πρᾶξιν, ἀφορῶσαν τὴν νοερὰν ἀνατροφὴν, ἣν ἀναφέρει ὁ τοῦ Αἰμυλίου Συγγραφεὺς διὰ νὰ δείξῃ πῶς προώδευσαν καὶ πῶς προοδεύουσι τὰ φῶτα καὶ ἡ ἀνατροφὴ ἐν τῇ πεφωτισμένῃ Εὐρώπῃ.

Λόρδος τις Ἄγγλος, λέγει, ἀνέθεσε τὴν ἀνατροφὴν τοῦ δεκαετοῦς τέκνου του εἴς τινα διδάσκαλον τῆς ἐμπιστοσύνης του. Μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἐπιστρέψας τις φίλος αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας, καὶ ἐρωτήσας αὐτὸν τὰ περὶ τοῦ παιδὸς ἤκουσεν ὅτι δὲν γνωρίζει, διότι ζῇ παρὰ τῷ διδασκάλῳ του· ὅθεν προσεκάλεσε νὰ ὑπάγωσι μαζῆ διὰ νὰ τὸν ἐξετάσῃ ἐπὶ παρουσίᾳ του. Τούτου δὲ δεχθέντος εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν, ἐπορεύθησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ σχολεῖον ὅπου εὗρον τοὺς παῖδας διασκεδάζοντας μὲ χαρτίνους ἀετοὺς (cerfs-volants). Προσελθὼν λοιπὸν ἠρώτησε τὸ παιδίον ποῦ εἶναι ὁ ἀετὸς τοῦ ὁποίου ἐκεῖσε τὴν σκιὰν ἔβλεπον; Αὐτὸ δὲ ἄνευ ἀναβολῆς ἀπεκρίθη « εἰς τὴν μεγάλην ὁδόν », ἐννοῆσαν τὸ ἄπειρον μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς διάστημα. Ὁ φίλος εἶπε τότε πρὸς τὸν πατέρα ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλων ἐξετάσεων, διότι ἡ ἀπάντησις τοῦ παιδὸς δεικνύει ἱκανὴν τοῦ νοός του ἀνάπτυξιν, καὶ ὅτι ὁ διδάσκαλος ἄριστα τὸ χρέος του ἐξεπλήρωσεν. Ὁ πα-

τὴρ τότε χωρὶς νὰ εἴπῃ τι ἐπανελθὼν οἴκαδε ἔγραψε πρὸς τὸν διδάσκαλον εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν, διορίσας αὐτῷ καὶ ἁδρὰν διὰ βίου σύνταξιν.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἤθελε φανῆ τῳόντι παράδοξον ὅτι ἀπὸ μιᾶς μόνης ἀπαντήσεως ὁ νουνεχὴς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἔκρινε τὴν πρόοδον τοῦ παιδὸς ἣν καὶ τοσοῦτον ἐξετίμησεν.

Ἀλλὰ δὲν θέλει φανῆ δι' ὅλου παράδοξον ἐὰν παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ νοερὰ πρόοδος δὲν συνίσταται εἰς τὴν ψιττακηδὸν ἀποστήθισιν διαφόρων μαθημάτων, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν μαθημάτων βάσιμον τοῦ νοὸς ἀνάπτυξιν, καὶ εἰς τὴν γύμνασιν τῆς κρίσεως ἀναφαινομένην εἰς τὰς ἀπαντήσεις. Ὀρθότατα λοιπὸν ἔκρινεν ὅτι ἡ ἀπάντησις ὑπέθετε τὴν τοῦ νοὸς ἀνάπτυξιν, καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὕτη, τὴν μυστηριώδη ἐκείνην τέχνην τοῦ διδασκάλου εἰς ὀλίγους γνωστὴν, δι' ἧς βαθμηδὸν οὗτος ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς διανοίας τοῦ παιδὸς, χορηγῶν αὐτῇ τὸ ἀνάλογον μέτρον τῆς νοερᾶς τροφῆς διὰ τῶν καταλλήλων μαθημάτων· ἀπαράλλακτα ὡς τὸ ἄνθος ἐν τῷ φυτῷ, ὅπερ διὰ μετρίου ὕδατος ζωογονεῖται καὶ ἀναπτύσσεται, ἀλλ' ὀλίγον τι αὐξανομένης ἢ ἐλαττουμένης τῆς δόσεως ἐπέρχεται μάρανσις.

Ἄλλη ἀπάτη οὐχ ἧττον ὀλεθρία, εἰς ἣν πολλοὶ τῶν γονέων ὑποπίπτουσιν, εἶναι νὰ κρίνωσι τοὺς διδασκάλους ἀπὸ τῆς μὴ προόδου τῶν τέκνων των, ἀποδίδοντες αὐτὴν εἰς τὴν τῶν διδασκάλων ἀνικανότητα. Ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο ἡ οὐρανία τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλία προσλαμβάνουσα τὴν ἀπάτην θαυμασίως ἐκφράζεται.

Ὁ σπείρων ἔσπειρεν ἀλλ' ὁ σπόρος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς πέτρας δηλ. εἰς νοῦν ἄγονον, καὶ μὴ εὑρὼν ἰκμάδα δηλ. ἀντιληπτικὸν ἱκανὸν, ἐξηράνθη. Ἔσπειρεν, ἀλλὰ τὰ πετεινὰ δηλ. αἱ προλήψεις, καὶ ἡ εἰς τὸν νοῦν τοῦ παιδὸς ἐπικρατοῦσα καὶ ἀποτυφλοῦσα αὐτὸν ἔπαρσις περὶ εὐγενείας καὶ πλούτου, κατέφαγον αὐτόν. Ἔσπειρεν, ἀλλ' ἀναφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι, δηλ. αἱ φθοροποιαὶ ἐντυπώσεις, τὰ κακὰ τῶν περὶ αὐτὸν παραδείγματα, ἡ ὀκνηρία, ἡ μαλθακότης αἱ κακαὶ ἕξεις τῆς πρώτης ἀνατροφῆς, οἱ ἀναφυόμενοι καὶ μὴ ἐγκαίρως ἀπελαυνόμενοι περὶ τὰ αἰσχρὰ ῥεμβασμοί, καὶ ἡ ἐξ ἀμαθείας ἢ κακῆς μεθόδου τῶν παιδαγωγῶν διαστροφὴ τοῦ νοὸς κατέπνιξαν αὐτόν. Ὅθεν καὶ αἱ τῶν διδασκάλων προσπάθειαι, ὁσάκις μάλιστα δὲν παραχωρεῖται αὐτοῖς ὁ ἀπαιτούμενος ὑλικὸς καιρὸς, μένουσιν ἄκαρποι. Οἱ γονεῖς ἄρα δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐξακριβόνωσι τὴν ἀλήθειαν εἰ μὴ εἰς τὸν γενικὸν τῶν ἐξετάσεων διαγωνισμὸν, διότι ἐὰν οὐδεὶς ἐν αὐταῖς ἀνεδείχθη ἱκανὸς, τότε ἡ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν διευθυντῶν ἀνικανότης καταφαίνεται προφανέστατα. Ἀλλ' ἐὰν μεταξὺ δέκα, εἴκοσι, τριάκοντα μαθητῶν, εἷς δύο τρεῖς ἱκανοὶ ἀνεδείχθησαν, αὐτοὶ καὶ μόνοι εἶναι ἀποχρῶσα αὐτῶν ἱκανοποίησις.

Μετὰ ταῦτα μὴ ἐπισπεύδωμεν, μὴ ἐμπιστευώμεθα πολὺ, καὶ μὴ διστάζωμεν πολὺ περὶ τῆς ἐπιτυχίας. — Κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ νοερᾷ ἀνατροφῇ τὸ πρῶτον μέρος κατέχει ἡ μελέτη καὶ ἡ μνήμη. Τὸ ἔργον τῆς κρίσεως ἐπέρχεται ὕστερον. Περίμενον λοιπὸν τὴν ὥραν, ἐπενεργῶν διὰ συχνῶν προτροπῶν ἐπὶ τῆς τρυφερᾶς ἐκείνης ἀντιλήψεως, ἥτις ἀκόμη δὲν εὗρε τὴν ὁδόν της. Ἐκτὸς δὲ τῶν βιβλίων τῆς κλάσεως προμήθευσον αὐτῷ πρὸς ἐντελῆ τῶν μαθημάτων κατάληψιν, οὐ μόνον ὅσα βιβλία μὲ ταῦτα ἔχουσι σχέσιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα συντείνουσι πρὸς τέρψιν· διότι, μὴ ἔχων ν' ἀναγινώσκῃ καλὰ, θέλει ἀναγινώσκει κακὰ καὶ ὀλέθρια, μ' ὅλας τὰς λαμβανομένας προφυλάξεις. Ὁ καταλληλότερος τρόπος τοῦ ν' ἀποκλείσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν αἰσχρῶν μυθιστορημάτων, τῶν κωμῳδιῶν, τῶν ἀσέμνων ᾀσμάτων εἶναι νὰ πολλαπλασιάσωμεν καὶ εὐκολύνωμεν αὐτοῖς τὰς τερπνὰς, ὠφελίμους καὶ θελκτικὰς ἀναγνώσεις. Τοιαῦτα εἶναι περιηγήσεις, βιογραφίαι, ἀπομνημονεύματα, συγγράμματα κριτικῆς φιλολογίας, σπουδαὶ περὶ ἀρχαιότητος καὶ ὅ,τι ὑπάρχει καλὸν μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν βιβλίων.

Ἐκτὸς τῶν βιβλίων πρέπει, διὰ τῆς συναναστροφῆς τιμίων καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, ὁ παῖς ἐκτὸς τοῦ γυμνασίου νὰ γνωρίζῃ τὸν καιρόν του καὶ τὸν τόπον του· διότι ὑπάρχουσι πράγματα, ἅτινα πρέπει νὰ μανθάνῃ χωρὶς νὰ τὰ σπουδάζῃ. Ταῦτα πρέπει νὰ εἰσχωρῶσι μέχρις αὐτοῦ μὲ τὸν ὁποῖον ἀναπνέει ἀέρα. Τοιαῦτα εἶναι ἡ ἐν γνώσει πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν ἀφοσίωσις, ἡ γνῶσις τῶν μεγάλων συμβάντων τῆς συγχρόνου ἱστορίας, τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν νόμων μας, τῶν πολιτικῶν ἡμῶν θεσμῶν, τῶν τύπων τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῶν ἐγγυήσεων αἵτινες προστατεύουσι τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὴν ζωήν μας. Ταῦτα πρέπει νὰ γνωρίζῃ διὰ τῆς ἐπαφῆς τῶν γονέων καὶ τοῦ κόσμου.

Πρέπει οἱ γονεῖς νὰ δεικνύωσιν εἰς τοὺς παῖδας τὰ στοιχεῖα τῶν ὁποίων σπουδάζουσιν ἐπιστημῶν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς βιομηχανίας· νὰ προσκαλῶσιν ὅλας τὰς τέχνας εἰς βοήθειαν τοῦ γυμνασίου, ἵνα διεγείρωσιν ἐν αὐτοῖς τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, εἰς βοήθειαν δὲ τῶν μαθημάτων, τὸ Μουσεῖον, ἵνα ἀνασταίνωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ἱστορίαν μὲ τὴν ὄψιν τῶν μνημείων· νὰ μεταβάλλωσιν, εἰ δυνατὸν, τινὰς ἐκ τῶν διακοπῶν των εἰς περιηγήσεις, ἵνα λαμβάνωσι γνῶσιν τῆς ποικιλίας τοῦ κόσμου, τῶν ἠθῶν τῶν γειτόνων μας, τοῦ μεγαλείου τοῦ πολιτισμοῦ, μὴ ἔχοντος ὅρια, καὶ ἐξηγουμένου διὰ τῆς τῶν ἐθνῶν μεγαλοφυΐας. Ἐὰν δὲ πάντες δὲν δύνανται νὰ προσφέρωσιν εἰς τὰ τέκνα των τὸ μέγα εὐερ-

γέτημα τοῦτο, νὰ ἐπαγρυπνῶσι τοὐλάχιστον ὥστε νὰ λάβωσι σοβαρὰν γνῶσιν τῆς ἱστορίας, ἥτις ἐξοικειοῖ αὐτοὺς μὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ μὲ τοὺς ἐξοχωτέρους ἄνδρας τῶν κλασικῶν αἰώνων· νὰ μὴ ἀφίνωσι νὰ παραμελῆται ἐν αὐτοῖς ἡ γνῶσις των νεωτέρων γλωσσῶν ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ. Δὲν ἐξαρκεῖ νὰ γνωρίζωσι τὴν γραμματικὴν, πρέπει νὰ ἀνοίγωσιν αὐτοῖς τὴν φιλολογίαν. Ἐὰν δὲ φοβῶνται νὰ ἐπιβαρύνωσιν αὐτοὺς μὲ τὴν σπουδὴν πολλῶν γλωσσῶν, τοὐλάχιστον νὰ ἐξοικειῶσιν αὐτοῖς δύο ἐκ τῶν ἀναγκαιοτέρων.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς τὰς γλώσσας, καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν νεωτέρων ἐθνῶν, πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος μεγαλειτέραν ἔκτασιν καὶ μεγαλείτερον βάθος. Ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλλην. καὶ Λατιν. γλώσσης δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνεται ὡς σκοπὸς, ἀλλ' ὡς μέσον πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχαιότητος, πρέπει δὲ νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν ἀρχαίων, ὡς ἡ ἱστορία ἐμβαθύνει εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν πράξεων αὐτῶν.

Ἡ σύστασις τῶν Ἐπικρατειῶν, αἱ πρῶται φιλοσοφικαὶ ἔρευναι, τὰ πρῶτα τῆς πολιτικῆς δοκίμια, αἱ συμπτώσεις τῶν μεγαλειτέρων πολέμων, δύο θαυμάσιαι φιλολογίαι εἶναι τὸ διδακτικώτατον θέαμα, ὅπερ παρουσιάζει ἡ ἀρχαιότης εἰς νέον ἐγκύπτοντα ἐν αὐτῇ, ἵν' ἀρύσηται τὴν ἐπιστήμην τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς μεγαλοφυΐας. Ὅσοι δὲ δι' οἰκογενειακοὺς ὑπολογισμοὺς ἢ διὰ νὰ ὑπερπηδήσωσι τάχιον εἰς ὑψηλοτέρας θεωρίας, ἐπισπεύδουσιν εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην, ὑφίστανται ζημίαν ἀνυπολόγιστον. Οὗτοι, μὴ γενόμενοι θεαταὶ τῶν σκηνῶν τῆς φρικτῆς πάλης τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῆς καταχρήσεως τῆς δυνάμεως, τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ πλούτου, ὅτε ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τῆς νηπιώδους ἔφθασεν εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, θὰ συνταράσσωνται εὐκολώτερον εἰς τὰ ἐπερχόμενα δυστυχήματα· θὰ ἐκπλήττωνται εἰς τὰς περιπετείας τῆς τύχης· αἱ σοβαραὶ ἰδέαι τοῦ νόμου, τῆς πατρίδος, τοῦ καθήκοντος δὲν θὰ ἦναι παρ' αὐτοῖς ἀρκετὰ ἰσχυραὶ, εἴτε διότι δὲν ἐξυπνίζουσι μεγάλας ἀναμνήσεις, εἴτε μᾶλλον διότι ἐλλείπει αὐτοῖς ἡ μετὰ τῶν μεγάλων πνευμάτων καὶ μετὰ τῶν μεγάλων χαρακτήρων ἐξοικείωσις, ἡ ἀνεπαισθήτως ἀποκαθιστῶσα τὴν ψυχὴν ἐπιδεκτικωτέραν νὰ συλλαμβάνῃ εὐγενεῖς ἰδέας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὸ μέρος τῶν γονέων εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀνατροφήν.

§ ά.

Περὶ ἠθικῆς ἀνατροφῆς.

Παραδεχόμενοι τὴν ἀρχὴν ἣν πρὸ πολλοῦ οἱ ἔξοχοι τῶν ἠθολόγων ἀνέπτυξαν καὶ ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κρᾶμα μεγαλείων καὶ ἀθλιοτήτων τείνων δὲ εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἐκτὸς ἐκτρωμάτων τινῶν τῆς φύσεως, εἶναι ἐπιδεκτικὸς μεγίστης βελτιώσεως καὶ προόδου, ἀποφαινόμεθα μετὰ τοῦ ἠθικωτάτου τῶν προγόνων ἡμῶν φιλοσόφου Πλουτάρχου, ὅτι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου κεφάλαιον εἶναι ἀγωγὴ σπουδαία καὶ νόμιμος παιδεία (*).

Ἀλλ' ἡ σπουδαία αὐτὴ ἀγωγὴ καὶ ἡ νόμιμος παιδεία, ἡ τοσοῦτον εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου συντείνουσα, ἀπαύγασμα οὖσα τῆς κοινωνίας ἧς ὁ ἄνθρωπος ἀπαρτίζει μέλος, δὲν εὐοδοῦται βεβαίως πώποτε ἐὰν ἕκαστος, ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ συμφέροντα ἐνασχολούμενος, περιμένῃ πᾶν ἀγαθὸν ἀπὸ τῆς ἐπενεργείας τῶν νόμων, καὶ ἀπὸ τῆς γενικῆς δυνάμεως τῆς κοινωνίας· ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐὰν ἕκαστος, ἐντὸς τῆς μικρᾶς σφαίρας του ὀρθῶς κυβερνώμενος, ἀγωνίζηται ν' ἀναδείξῃ ἑαυτὸν πάντοτε καλλίτερον, ἀναδεικνύων καλλιτέρους καὶ ὅσους τὸν περικυκλοῦσιν. Ἐδῶ ὑπάρχει ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς τῶν ἐθνῶν ἀναγεννήσεως. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἔλεγέ τις νουνεχὴς ἀνὴρ, ἐὰν εἰς τὸ πρῶτον ἐργαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ἐμβῶ, δὲν μὲ ζητήσουν εἰ μὴ τὴν δικαίαν περίπου τιμὴν τοῦ εἴδους τὸ ὁποῖον θέλω ν' ἀγοράσω, ἤθελα θεωρήσει τὸν τόπον μου ὅτι ἔκαμε μεγαλειτέραν ἠθικὴν πρόοδον, παρὰ ἐὰν παρεδέχετο ὅλας τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν τὰς θεσμοθεσίας.

Ἐκ τούτου ἡ ἠθικὴ ἀνατροφὴ, ὅλως πρακτικὴ οὖσα, ἡ ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις διδομένη, καθ' ἑαυτὴν ἀτελὴς, ἔχει ἀνάγκην τῆς τῶν γονέων ἐπιῤῥοῆς πρὸς τελειοποίησίν της. Ἡ ἰσότης, τὸ δίκαιον, τὸ καθῆκον διδάσκονται βεβαίως κάλλιον εἰς τὸ γυμνάσιον, παρὰ εἰς τὴν οἰκιακὴν ἑστίαν. Ἡ πειθαρχία, ἡ ἐξ ἴσου διανομὴ τῶν ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν, ἡ προστασία τῶν δικαιωμάτων ἑκάστου τῶν μαθητῶν, καὶ ἡ ἰσότης τῶν σχέσεων ἐμπνέουσι μεγάλην ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης.

Πλὴν ὅλα ταῦτα εἶναι μόνον τὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς· ἀλλ' αἱ γλυκεῖαι ἀρεταὶ δι' ὧν αὕτη τελειοποιεῖται δὲν διδάσκονται ἐν τοῖς γυμνασίοις. Ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀμοιβαία ἐπιείκεια εἶναι ἄγνωστοι ἐκεῖσε. Ἡ συμπάθεια δὲν ἐπέρχεται πρὸς ἐξευγενισμὸν τῆς ὑλικῆς δυνάμεως, καὶ εἰς προστασίαν τῆς ἀδυναμίας· ἡ δὲ ἀποκλειστικὴ ὑπεράσπισις τῶν δικαιωμάτων ἑκάστου ἐμπνέει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ γυμνασίου ἴδιόν τι τῆς σκληρότητος τοῦ πολιτισμοῦ

(*) Συνελὼν τοίνυν ἐγώ φημι, καὶ χρησμολογεῖν μᾶλλον ἢ παραινεῖν δόξαιμ' ἂν, ὅτι εἰκότως, ἓν πρῶτον μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον, ἀγωγὴ σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι· καὶ ταῦτα φορὰ καὶ συνεργὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν φημί. (Πλούταρ. -περὶ παίδων ἀγωγῆς).

τῶν ἀρχαίων. Διὸ ἡ οἰκογένεια ἄριστα ἐν τῇ ἠθικῇ ἀνατροφῇ ἐκπληρώσει τὴν ἐντολήν της ἐπενεργοῦσα διὰ τοῦ πατρικοῦ καὶ μητρικοῦ φίλτρου· ἀφοῦ πρῶτον δι' αὐστηρᾶς πειθαρχίας ἐπέτυχε τὴν ὑποταγὴν καὶ τὸ σέβας. Τῳόντι δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὁδὸς διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς ταύτην τὴν νεανικὴν καὶ εὐαίσθητον καρδίαν, εἰς ἣν τίποτε δὲν εἰσχωρεῖ ἐὰν δὲν ἀνοίξῃ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης.

Ὁ περιορισμὸς τοῦ γυμνασίου ὅπου ὁ παῖς πρέπει νὰ μάθῃ νὰ ὑποφέρῃ χωρὶς νὰ παραπονῆται, νὰ σιωπᾷ χωρὶς νὰ καταπείθηται, νὰ ὑποτάσσηται χωρὶς νὰ ἀντιτείνῃ· αἱ μονότονοι αὐτοῦ ἡδοναί, καὶ ἡ ἐκ τούτων ἀναπόφευκτος ἀηδία, παρασταίνουσιν εἰς τὴν φαντασίαν του τὴν οἰκογένειαν ἔτι μᾶλλον ἐπιθυμητήν, καὶ τὴν εἴσοδον ἐν αὐτῇ ὡς ἡμέραν εὐφροσύνης. Ἐκ τούτου ὠφελούμενος δίδαξον αὐτῷ πρὸ πάντων τρία πράγματα· ὅτι ὁ κόσμος ἐπιβάλλει εἰς πάντα ἄνθρωπον τὴν ἐργασίαν ὑπὸ ποινὰς τῶν ἰδικῶν του ἔτι σκληροτέρας· ὅτι τὸ καθῆκον ἑκάστου δὲν βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος, ἀλλ' εἶναι ὅλως ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ τῶν ἄλλων· ὅτι ἡ τύχη, ἢ ἄλλως ἡ Πρόνοια, ἔχει μέγα μέρος εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ κρίσεις ἀνεξερευνήτους.

Μία τῶν φυσικωτέρων προλήψεων αὐτοῦ εἶναι νὰ θεωρῇ τὴν ἐργασίαν ὡς δυσάρεστον ἀνάγκην τῆς νεανικῆς ἡλικίας, ἀφ' ἧς αἱ ἄλλαι εἶναι ἀπηλλαγμέναι· ὅτι ἐπομένως ἐξερχόμενος τοῦ γυμνασίου φθάνει εἰς τὸ τέρμα τῶν ἐργασιῶν του. Κάμε τον λοιπὸν νὰ αἰσθανθῇ τὴν γενικὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐργασίας, ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων θέσεων μέχρι τῆς ἐπιπόνου ἐργασίας τοῦ ἐμπόρου, τείνοντος εἰς τὴν εὐζωΐαν καὶ τῆς τοῦ τεχνίτου παλαίοντος καθ' ἑκάστην κατὰ τῆς πείνης. Οὗτος εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος τοῦ νὰ καταστήσῃς τὸ μέρος του ἐλαφρότερον, διὰ νὰ τὸ ἀναδεχθῇ μετὰ προθυμίας. Ἂς σὲ βλέπῃ συχνάκις ἐνασχολημένον σπουδαίως πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων σου· κουρασμένον μὲν ἀλλ' ἔτι καταταδιωκόμενον ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐργασίας. Βάλλε πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς σκληροτάτας δοκιμασίας, ἃς οἱ νόμοι τοῦ κόσμου ἐπιβάλλουσιν εἰς τὴν παραμέλησιν τοῦ καθήκοντος, καὶ τὰ πικρὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀκνηρίας. Ἂς καταλάβῃ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἐλέγχων τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς δημοσίου ἀτιμίας· μεταξὺ τῆς συστελλομένης ὀφρύος καὶ τοῦ ὑψουμένου δακτύλου τοῦ καθηγητοῦ καὶ τῶν μαστίγων τῆς πτωχείας. Τοῦτο τὸ μέγα καὶ αὐστηρὸν μάθημα θέλει τῷ ἐμπνεύσει δικαιοτέραν ἐκτίμησιν τῶν νομιζομένων του ἀθλιοτήτων. Θέλει ἀναγνωρίσει τότε εἰς τὰ γράμματα οὐχὶ πλέον τὸ βάρος τῆς νεότητος, ἀλλὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸ ἐντρύφημα τῆς ζωῆς. Μὴ νομίσῃς δὲ ὅτι ἀρκεῖ δι' ἁπλῶν λόγων καὶ διὰ παραδειγμάτων ψυχρῶν νὰ τὸν διδάξῃς τὰς μεγάλας ταύτας ἀληθείας. Εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην δὲν ὑπάρχουσαν ἰδέαι ἰσχυραὶ ἄνευ ζωηρῶν εἰκόνων. Ἂς βοηθῇ μαζῇ σου τοὺς πτωχούς, ἂς συνειθίσῃ νὰ τοὺς γνωρίζῃ. Φέρε τον εἰς τοὺς γηραιοὺς ἐργάτας τοῦ ἀρότρου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου, ἵν' ἀναμιγνύῃ τὰς σκέψεις μὲ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ μάθημα μὲ τὴν εὐεργεσίαν.

Πρὸ τοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κόσμον κάμε τον νὰ ἐννοήσῃ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος, καὶ αὐτὴ ἡ πρόθυμος ἐργασία δὲν εἶναι πάντοτε ἐπιτυχεῖς. Ἂς ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν δυστυχῆ τιμιότητα πολλῶν· τὴν ἄκαρπον δραστηριότητα πολλῶν ἄλλων· τὴν ἀπαίτησιν τῶν νομιμωτέρων ἱκανοποιήσεων ἀποβαίνουσαν πολλάκις αὐτοῖς γελοίαν· ὅτι πολλαὶ ἀδικίαι δικαιοῦνται ἀπὸ τῆς καλῆς των ἐκβάσεως· ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀρετὴ δὲν θριαμβεύουσι πάντοτε ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ὅτι τοῦτο μάλιστα τὰς ἀποκαθιστᾷ ἀξιεράστους καὶ σεβαστὰς ἐξυψόνον τὴν ἀνεκτίμητον αὐτῶν ἀξίαν, καθ' ὅσον, καὶ μὴ θριαμβεύουσαι, καταριθμοῦσιν εἰς τὴν μερίδα των τοὺς μεγαλειτέρους ἄνδρας ὅλων τῶν αἰώνων.

Μετὰ ταῦτα μετρίασον τὴν ἀπελπισίαν, ἥτις φυσικῶς γεννᾶται εἰς τὴν ἀθώαν ψυχήν του ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῶν πικρῶν τούτων μαθημάτων, διὰ τῆς γνώσεως τοῦ τί δύναται καὶ τί δὲν δύναται ἡ τύχη. Ὅστις θὰ πλεύσῃ ταύτην τὴν θάλασσαν πρέπει νὰ ἴδῃ μακρόθεν τὰς τρικυμίας· ἀλλὰ πρέπει συγχρόνως νὰ γνωρίζῃ τὴν δύναμιν τῶν κυμάτων, ἅτινα δὲν δύνανται ποτὲ νὰ σαλεύσωσι τὴν παραλίαν. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν πραγμάτων ἅτινα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀστασίαν τῆς τύχης, θέλει τὸν κάμει ἔτι μᾶλλον νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν μεγάλην ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν ἅτινα φοβοῦνται τὴν προσβολήν της. Τοιαῦται εἶναι αἱ ὑπερφυεῖς νοεραὶ ἡδοναί· ἡ εὐχαρίστησις τῆς συνειδήσεως, ἥτις μένει καθ' ἑαυτὴν ἥσυχος ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐξωτερικῶς κυμαίνονται καὶ εἶναι εἰς ἀστασίαν· πρὸ πάντων δὲ ἡ τιμή, ἥτις παράγουσα πολλάκις τὰ αὐτὰ τῆς ἀρετῆς ἀποτελέσματα ὑποστηρίζει τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν.

Καθ' ὅσον δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ παιδὸς φωτιζόμενον ἐπαίρεται, πολέμησον ἐν αὐτῷ τὴν οἴησιν, σύντροφον πολὺ ἐπικίνδυνον τῆς πρωΐμως ἀναπτυσσομένης διανοίας. Ἀλλὰ μὴ τὴν προσβάλλῃς ποτὲ κατὰ πρόσωπον, διότι, ὑποχρεῶν αὐτὴν νὰ συσταλῇ πρὸ τοῦ νὰ πεισθῇ περὶ τοῦ μηδενός της, ἐπαυξάνεις ἔτι μᾶλλον τὴν δύναμίν της. Θέλεις τὴν καταστρέψει ῥιζηδὸν πλησιάζων αὐτὸν συχνάκις μὲ ἄλλα πνεύματα πολὺ ἀνώτερα αὐτοῦ, μεθ' ὧν συγκρινόμενος ὑποχρεοῦται νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπαιρομένῳ διὰ τοὺς θριάμβους του ἐν τῷ γυμνασίῳ καὶ πολλάκις εἰδημονεστέρῳ τοῦ πατρός του, ἔκθεσον αὐτῷ τὰ στενώτατα ὅρια τῶν νεανικῶν του σπουδῶν ἀπέναντι τῶν ἐκτεταμένων ὁρίων τῆς ἐπιστήμης. Θὰ ἐπανέλθῃ τοσούτῳ μετριοφρονέστερος,

ὅσῳ μᾶλλον αἱ παρατηρήσεις σου τυχαίως ἐπερχόμεναι δὲν φαίνονται προητοιμασμέναι. Μὴ ἐξαγάγῃς καμμίαν συνέπειαν· ἄφες νὰ γείνῃ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ σύγκρισις ἀφ' ἧς θὰ προέλθῃ ἡ μετριοφροσύνη.

Πρὸς τούτοις μὴ γείνῃς σύντροφος αὐτοῦ· μὴ ἀφεθῇς εἰς τὴν οἰκειότητά του. Θέλεις μετανοήσει ὕστερον, ὅτε θέλων ν' ἀναλάβῃς ἀνωφελῶς ἐξουσίαν ἤδη γενομένην ἀναγκαίαν, δὲν θέλεις δυνηθῇ πλέον νὰ στηρίξῃς αὐτὴν εἰς τὸ σέβας. Ἡ ἐξουσία ἡ μὴ προερχομένη ἀπὸ ἠθικὴν ὑπεροχὴν καὶ ἀπὸ πεποίθησιν εἶναι ἐν ἄλλαις λέξεσι βία· καὶ τὸ σέβας εἰς ὅ,τι δὲν εἶναι σεβαστὸν εἶναι ὑποκρισία. Καταπείσθητι λοιπὸν, ὅτι τὸ μόνον μέσον τοῦ νὰ γείνῃς παρὰ τοῖς παισὶ σεβαστὸς, εἶναι νὰ μὴ παύσῃς μίαν στιγμὴν τοῦ νὰ φαίνεσαι αὐτοῖς τοιοῦτος.

Ἡ ἀποτυχία ἢ μᾶλλον ἡ καταστροφὴ τῆς ἀνατροφῆς πηγάζει πολλάκις ἐκ τοῦ ὅτι, οἱ γονεῖς δὲν φυλάττουσιν ἐνώπιον τῶν παίδων τὴν ἀπαιτουμένην σεμνότητα εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὰς ὁμιλίας. Λησμονοῦν τὴν δύναμιν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης φράσεως « μεγίστη αἰδὼς ὀφείλεται τοῖς παισὶ, maxima debetur puero reverentia. » Νομίζουν τὸ πολὺ ὅτι ἐξεπλήρωσαν τὸ χρέος των προσέχοντες νὰ καθαρίζωσι τὰς ὁμιλίας των ἀπὸ αἰσχρολογίας. Δὲν σκέπτονται πλέον περὶ τῆς παρουσίας των, καυχώμενοι περὶ τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τῆς ἀπληστίας των, τῶν δολοπλοκιῶν καὶ τῆς αἰσχροκερδείας. Ἐκθέτουν ἐνώπιον αὐτῶν ὑποθέσεις χείρονας τῆς αὐτῶν ἀκολασίας.

Ἔμποροι, ὅσοι διὰ πλαγίων ὁδῶν σπεύδετε ν' αὐξήσητε τὴν κατάστασίν σας· οἰκονόμοι, ὅσοι μεταχειρίζεσθε τὴν ἀπάτην εἰς τὴν διαχείρησίν σας· νομικοὶ, ὅσοι πρὸς τὸ συμφέρον σας καὶ διὰ φιλοδόξους σκοποὺς πωλεῖτε τὴν δικαιοσύνην, καὶ οἵτινες θέλετε νὰ μορφώσητε παῖδας καλλιτέρους σας, μὴ καταστρέφετε τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων σας ἀφίνοντες αὐτοὺς νὰ σᾶς γνωρίζωσιν· ἂς ἀμφιβάλλωσι μᾶλλον μεταξὺ τὴν τιμιότητος τῶν λόγων σας καὶ τῆς δημοσίου φήμης. Κάμετε νὰ σᾶς ἀγνοῶσι διὰ νὰ σᾶς σέβωνται. Ἐὰν σᾶς γνωρίσωσιν εἶναι φυσικὸν ὅτι θέλουν σᾶς ὁμοιάσει· καὶ ἡ διαφθορά των δὲν θὰ σᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν κατάκρισίν των. Εἴτε ἀνθέξωσιν εἴτε ὑποκύψωσιν εἰς τὸ παράδειγμά σας, τὸ ἀποτέλεσμα θέλει εἶσθαι πάντοτε τὸ αὐτὸ· θὰ σᾶς καταφρονοῦν χωρὶς νὰ σᾶς ὁμοιάζωσιν, ἢ θὰ σᾶς μιμοῦνται καταφρονοῦντες ὑμᾶς. Ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ δὲν θὰ ἐκφύγητε τὴν ζωροτέραν λύπην ἀφ' ὅσας δύνανται νὰ προσβάλωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον· θέλετε ζήσει ἀρκετὰ διὰ νὰ ἴδητε τοὺς υἱούς σας ἐντρεπομένους εἰς τὴν διαγωγήν σας. Κρατήσατε ἑαυτοὺς καὶ τοὺς φίλους σας ἐνώπιόν των, κρύπτοντες τὴν συνείδησίν σας. Εἶναι βεβαίως δυσάρεστος ἀνάγκη ἐκείνη ἥτις μεταβάλλει τὴν οἰκιακὴν ἑστίαν εἰς θέατρον, καὶ τὸν οἰκιακὸν βίον εἰς ἐπιτήδευσιν ὑποκρισίας· ἀλλ' ἡ ὑπόκρισις αὕτη εἶναι ὠφέλιμος, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν τὴν χρεωστεῖτε.

Ἓν ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων μέσων τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς εἶναι ἡ τοῦ θείου τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης αἰσθήματος καλλιέργεια καὶ ἡ ἕξις πρὸς τὸ ἀγαθοεργεῖν. Ἀλλ' οἱαδήποτε εὐεργεσία εἶναι ἀτελὴς, μόνον σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀνακούφισιν τοῦ δυστυχοῦς, παραμελοῦσα τὴν βελτίωσιν τοῦ εὐεργετοῦντος. Εἰς τὸ διπλοῦν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγαθὸν, τῆς ἀνακουφίσεως τῶν δεινῶν τινος, καὶ τῆς ἐξυψώσεως τῆς ψυχῆς τινος ἄλλου συνίσταται τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀγαθοεργίας, ἀποκαθιστῶν αὐτὴν πρωτίστην ἀρετὴν εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνατροφὴν τῆς νεολαίας. Ἐπομένως αὕτη χάνει τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας της, καὶ τὴν μεγαλειτέραν αὐτῆς δύναμιν, ἐὰν οὐδεμία ὑπάρχῃ προσέγγισις μεταξὺ εὐεργετοῦντος καὶ εὐεργετουμένου. Ὡς ἐκ τούτου ἦτον εὐχῆς ἔργον νὰ εἰσαχθῇ καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γυμνάσια σύστημά τι ἀγαθοεργίας κατὰ μίμησιν τινῶν τῆς Γαλλίας γυμνασίων.

Ταμεῖόν τι νὰ δέχηται παρὰ τῶν μαθητῶν μικρόν τινα φόρον ἀνὰ πᾶσαν ἑβδομάδα. Τοῦτο νὰ διαχειρίζηται ὑπὸ ἐπιτροπῆς μαθητῶν ἐκλεγομένης διὰ κλήρων καὶ συχνάκις ἀνανεουμένης. Αἱ αἰτήσεις τῶν πτωχῶν νὰ διευθύνωνται πρὸς αὐτὴν ἐγγράφως καὶ λεπτομερῶς. Ἡ ἐξέλεγξις τῆς λυπηρᾶς μὲν ἀλλὰ διδακτικῆς ταύτης ἀλληλογραφίας, νὰ τὴν ἐνασχολῇ μίαν ὥραν τὴν ἑβδομάδα. Ἐρχομένης τῆς Κυριακῆς, ἕκαστον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς νὰ λαμβάνῃ τὸ μέρος του ἐκ τῶν ἐγκριθεισῶν ἐπισκέψεων, ἵνα προσφέρῃ τὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς, ἰδὸν ἰδίοις ὄμμασι τὴν δυστυχίαν, ἧς ἐξετάζον τὰς αἰτίας ν' ἀναζητῇ τὴν θεραπείαν.

Ἀλλ' ἐὰν οἱ ἔμφρονες γονεῖς, φιλότιμοι διὰ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους των, θέλουν νὰ ἐξυψώσωσι τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα μὲ οἵαν πρέπει εἰς τὸν αἰῶνά μας καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εὐφυΐαν ἀνατροφὴν, ἀπὸ τρεῖς μεγάλους ἐχθροὺς, ἀνεπαισθήτως ἐπιφέροντας ὅσην δὲν λογίζονται φθορὰν εἰς τὰ τρυφερὰς ψυχὰς τῶν παίδων, πρέπει πρωΐμως νὰ τοὺς προφυλάξωσιν· ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πλούτου, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγυρτίαν πολλῶν διδασκάλων.

Α'. Ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν (luxe) ἧς ἡ ὑπερβολὴ, ἐὰν καὶ εἰς τὸν τέλειον ἄνθρωπον ἦναι παρεκτροπὴ, ἀλλ' εἰς τοὺς παῖδας καὶ εἰς τὰ κοράσια εἶναι ἀφόρητος· διότι, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων ἀτόπων, ἑλκύουσα τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς, εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ματαίους καλλωπισμοὺς τοῦ σώματος, ἀποσπᾷ ὅλως αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου· διὸ ὁ μὲν

νοῦς αὐτῶν μένει συνήθως ἀκαλλιέργητος, ἡ δὲ καρδία των δὲν ἐμπνέεται ὑπὸ εὐγενεστέρων αἰσθημάτων· συνειθίζοντα δὲ νὰ δίδωσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ νὰ κρίνωσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ, συμβαίνει νὰ πάθωσιν ὅ,τι ἔπαθεν ἡ Μεγαρικὴ ἐκείνη γυνή, ἥτις σπεύδουσα νὰ προετοιμάσῃ δεῖπνον διὰ τὸν ἔνδοξον τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας στρατηγόν, καὶ διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς ἐνδυμασίας του ἐκλαβοῦσα αὐτόν, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀνδρὸς παρουσιασθέντα, ὥς τινα τῶν ὑπηρετῶν του, τὸν προσεκάλεσε νὰ τῆς σχίσῃ ξύλα. (*) Παντοῦ εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον, ὅπου ἐννοοῦσι τὸν ἐξευγενισμὸν κάλλιον ἡμῶν, αἱ νεάνιδες ἐνδύονται μὲ μεγαλειτέραν ἁπλότητα προτιμῶσαι εἰς τὰς συναναστροφὰς τὸ ἁπλούστερον λευκὸν ἔνδυμα σύμβολον τῆς ἁγνότητός των. Αἱ Ἑλληνίδες ἄρα νεάνιδες, εἰς ὧν τὰς κυανολαμπεῖς φλέβας ῥέει τὸ ἁγνόν, τὸ εὐγενὲς ἑλληνικὸν αἷμα, ἐννοήσασαι τὴν ἀξιοπρέπειαν μεθ' ἧς περιβάλλει αὐτὰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, ἂς καλλιεργήσωσι τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὰ γενναῖα τῆς ψυχῆς των αἰσθήματα, δι' ὧν ἐξ ἅπαντος μέλλουν νὰ διακριθῶσι καὶ νὰ ὑπερέχωσι, διαγράφουσαι καὶ οὐχὶ ἀπομιμούμεναι ἐν τῇ ἁπλότητι καὶ ἀφελείᾳ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν τοὺς τύπους τοῦ καλοῦ καὶ σεμνοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ ἐπιπολάζοντος ἐπιπλάστου ἐξευγενισμοῦ. Ἡ Σαπφὼ καὶ ἡ Κόριννα ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Ἑλικῶνος πρὸς αὐτὰς ἐπιβλέπουσιν, ἵν' ἀκούσωσι τὴν γλυκυτάτην ἁρμονίαν τῶν ἐμπνεύσεων τῆς μούσης των!

Β'. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πλούτου. Οἱ Ἕλληνες θιασῶται τῆς ἀρετῆς τιμῶσιν αὐτὴν ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκηται. Ἡ μὲν ἀριστοκρατία τῆς γεννήσεως καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ τῶν δημοσίων θέσεων εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἐξευγενισμοῦ, διὰ τὴν ἰδέαν ἣν δύναται νὰ προσάπτῃ ἐν ἑαυτῇ· ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πλούτου εἶναι ἀναντιῤῥήτως ἡ πλέον ὀλεθρία καὶ ἀποτρόπαιος, οὔτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ πρὸ τοῦ νὰ μηδενίσῃ πᾶσαν ἠθικὴν ἀρχήν· διότι τὸ εἰς τὴν ἀξίαν καὶ ἀρετὴν ὀφειλόμενον σέβας ἀπονέμει εἰς τὰ χρήματα, καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ἐπίσης, εἰς ὅλα τὰ μέσα ἅτινα ὁ ἄνθρωπος μεταχειρίζεται διὰ νὰ τ' ἀποκτήσῃ. Ἐκτὸς τούτου τὰ πλούτη τῶν μὲν εἰς ἓν ἔθνος δὲν αὐξάνουσιν, εἰ μὴ καθ' ὅσον οἱ ἄλλοι πτωχεύουσιν. Ὁ λαὸς διαιρεῖται τότε εἰς δύο κλάσεις ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους· ἡ μὲν πλημμυροῦσα ἀγαθῶν καὶ ἀπολαύσεων, μισητὴ διὰ τὴν ἀλαζονείαν της καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἰσχύος της· ἡ δὲ πενομένη, καταθλιβομένη, ἀδύνατος, μισοῦσα τοὺς πλουσίους πρὸς οὓς ὅμως εἶναι εὐδιάθετος νὰ πωλῆται. Τοιαύτη κατάστασις ἐγρήγορα ἢ ἀργὰ ὠθεῖ καὶ αὐτὰ τὰ μεγάλα κράτη εἰς τὴν καταστροφήν των, ὡς ἡ ἀλάνθαστος ἀλήθεια τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνῶν τὸ ἀπέδειξε, δίδουσα τὸ σοβαρὸν τοῦτο μάθημα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἓν μικρὸν φιλελεύθερον κράτος, ἐν ᾧ ἡ πρωτίστη συνθήκη τῆς ὑπάρξεώς του συνίσταται εἰς τὴν ἑνότητα τῶν αἰσθημάτων συμφερόντων καὶ ἀπολαύσεων, εἰς τὴν ἀτομικὴν αὐταπάρνησιν, εἰς τὴν πρὸς τοὺς νόμους ὑποταγὴν καὶ εἰς τὸ πρὸς τὴν ἀρετὴν σέβας.

Γ'. Ἀπὸ τὴν ἀγυρτίαν (charlatanisme) πολλῶν διδασκάλων. Αὕτη ἐνεργοῦσα ἐν τῷ σκότει, καὶ ὑπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν γονέων ἐμπορευομένη τὴν ἀνατροφὴν εἶναι οὐχ ἧττον ὀλεθρία· ὁ πολύτιμος χρόνος τῆς σπουδῆς παρέρχεται· ἡ φθορὰ τοῦ νοὸς εἶναι ἀνυπολόγιστος· χρήματα ἐξοδεύονται ἄφθονα, ἀλλ' οὐδὲ ῥανὶς οὐρανίας δρόσου ὑγραίνει τὸ γόνιμον τῆς Ἑλληνικῆς ἀγχινοίας τέμενος. Πλὴν αὕτη καταπολεμεῖται εὐκόλως, ἐὰν μόνον ὑποχρεωθῇ νὰ παρουσιάζηται εἰς τὸ φῶς. Πατήρ τις ἄρα παραλαμβάνων διδάσκαλόν τινα, πρωτίστην ὑποχρέωσιν πρέπει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς αὐτὸν νὰ παρουσιάζῃ τοὺς παῖδας καθ' ἑξαμηνίαν εἰς ἐξετάσεις, ἐν αἷς οἱ γονεῖς πρέπει νὰ παρευρίσκωνται μετά τινος τῶν μᾶλλον πεφωτισμένων φίλων των. Εἰς τὰς ἐξετάσεις ταύτας οἱ διδάσκαλοι δὲν πρέπει νὰ ἐρωτῶσι πρῶτοι τοὺς μαθητάς των, διότι ἡ ἀγυρτία ἀνευρίσκει εὐκόλως τὰ μέσα τοῦ ν' ἀναδεικνύῃ τοὺς εὐηθεστέρους τῶν μαθητῶν της ἀριστεύοντας· τότε δ' ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. Ἀπ' ἐναντίας οἱ διδάσκαλοι νὰ ἐκθέτωσι μόνον τὰ μαθήματα, ἅτινα οἱ παῖδες ἐσπούδασαν· οἱ παρευρισκόμενοι νὰ ἀπευθύνωσιν ἐπ' αὐτῶν ἐρωτήσεις· ἐκεῖνοι δὲ ἐπιλαμβανόμενοι τῶν ἐρωτήσεων νὰ βοηθῶσι τοὺς παῖδας διὰ ν' ἀποκρίνωνται ἐὰν ἠξεύρωσιν· οὕτω δι' ὀλίγων ἐρωτήσεων, ἐξαγομένης τῆς δικαιούσης τοὺς ἱκανοὺς καὶ εὐσυνειδήτους διδασκάλους ἀληθείας, ἀναδεικνύεται συγχρόνως τῶν μαθητῶν ἡ ἀληθὴς πρόοδος. Εἰς δὲ τὰς ἐξετάσεις τῶν γυμνασίων ἡ παρουσία τῶν γονέων εἶναι τοσοῦτον ἀπαραίτητος, ὥστε, οὐ μόνον διατρίβοντες εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ἀλλὰ καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐὰν πρόκηται νὰ διατρέξωσι, πρέπει νὰ παρευρίσκωνται μετά τινος νοήμονος καὶ ἐνδιαφερομένου φίλου των, ἵν' ἀπευθύνωσιν ἐρωτήσεις, βέβαιοι ὄντες ὅτι, ἡ παρουσία των οὐ μόνον θέλει διεγείρει εἰς τοὺς νέους τὸν ζῆλον τῆς

(*) Τὴν δὲ τῆς ξένης τῆς Μεγαρικῆς ἄγνοιαν συμβῆναι λέγουσι δι' εὐκολίαν τινὰ καὶ ἀφέλειαν αὐτοῦ. Πυνθανομένη γὰρ ἔρχεσθαι πρὸς αὐτοὺς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν ἐθορυβεῖτο, παρασκευάζουσα δεῖπνον, οὐ παρόντος κατὰ τύχην τοῦ ἀνδρός. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ Φιλοποίμενος εἰσελθόντος, χλαμύδιον εὐτελὲς ἔχοντος, οἰομένη τινὰ τῶν ὑπηρετῶν εἶναι καὶ προδρόμων, παρεκάλει τῆς διακονίας συνεφάψασθαι. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἀποῤῥίψας τὴν χλαμύδα τῶν ξύλων ἔσχιζεν· ὁ δὲ ξένος εἰσελθών, καὶ θεασάμενος· τί τοῦτο, ἔφη, Φιλοποίμην; Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη δωρίζων ἐκεῖνος, ἢ κακῆς ὄψεως δίκας δίδωμι; (Πλουτ. Φιλοποιμ.)

σπουδῆς, ἀλλ' ἐκριζώσει συγχρόνως τὴν ἀγυρτίαν ἀπὸ τῆς ἀνατροφῆς τῆς νεολαίας.

Προκειμένου λόγου περὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνατροφῆς στρέφομεν ἤδη τὴν προσοχήν μας πρὸς ἐκείνους ἐκ τῶν νέων, οἵτινες εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν ἀποστέλλονται νὰ ἐκπαιδευθῶσιν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀναφέροντες τὴν γνώμην τοῦ ἐξόχου ἐκείνου ἀνδρὸς, τοῦ ἐγκαλλωπίσματος τῆς Ἰονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ τελευταίου θύματος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναφέρω ἄνευ μεγίστου πόθου καὶ θαυμασμοῦ, τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις γράφων πρὸς τὸν σοφὸν Μουστοξείδην ἀποκρίνεται, ὅτι οἱ νέοι οὗτοι χαμένοι θέλουν εἶσθαι διὰ τὴν πατρίδα των. (*)

Πρὸς ἀποφυγὴν ἄρα τοῦ πραγματικοῦ τούτου κινδύνου δύο τινὰ ἀπαιτοῦνται. Οἱ ἐν τῇ πεφωτισμένῃ Εὐρώπῃ πρὸς ἐκπαίδευσιν ἀποστελλόμενοι νέοι νὰ ἔχωσι πρῶτον βάσιμον ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀνατροφὴν, διότι ἄλλως εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν ξένων ἰδεῶν, καὶ εἰς τῶν ξένων τὰ παραδείγματα. Θεωροῦντες ἐν τούτοις τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τὴν φιλοσοφικὴν ἔποψιν ὡς ἠθικὸν ὂν, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ βούλησις αὐτοῦ καί τοι πάντη ἐλευθέρα, ἐπηρεάζεται ὅμως τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν εὐαρέστων ἢ δυσαρέστων συναισθημάτων, ἅτινα ἐνέθεσεν αὐτῷ ὁ δημιουργὸς πρὸς συντήρησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως. Κατὰ τοῦτο δὲ διαφέρει τῶν ἀλόγων, καθ' ὅσον εἰς τῆς ἐξάσκησιν τοῦ αὐτεξουσίου αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀρέξεών του θηρεύει τὴν ἡδονὴν, καθ' ὅσον μόνον εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ ἀγαθὸν· καὶ οὐ μόνον δὲν ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς ἐπενεργούσης εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ὕλης καὶ ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τῆς ὑλικῆς τοῦ σώματος φύσεως, ἀλλ' ἀντιβαίνει κατ' εὐθεῖαν εἰς αὐτὰς, καὶ ἀποφασίζει μάλιστα πολλάκις νὰ καταστρέψῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὕπαρξιν πρὸς ἐπιτυχίαν ἠθικοῦ τινος σκοποῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀκαταμάχητος αὕτη ἰσχὺς, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἀνυψοῦται εἰς τὴν ἀνωτάτην σφαῖραν τῶν λογικῶν καὶ αὔλων ὄντων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διασκεπτικῆς αὐτοῦ νοήσεως, καὶ τῆς μεγάλης τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν ἀντικειμένων πείρας, ὁ δὲ νέος καὶ πείρας καὶ κρίσεως ἄμοιρος δὲν δύναται ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, ἰδοὺ διὰ τί ἔχει ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῶν βοηθημάτων τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐκπηγαζουσῶν ἀρχῶν, ὁ μᾶλλον πεφωτισμένος ἄνθρωπος εἶναι ὡραῖον φυτὸν κεκοσμημένον μὲ ἄνθη μόνον, γῆ φέρουσα ἀρώματα ἀλλὰ στερεὰν τροφὴν καὶ ἄρτον οὐδένα. Ὁποίαν δὲ προσοχὴν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἀνατροφῆς πρέπει νὰ καταβάλλωμεν, καὶ τί δυνάμεθα, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἐκ τούτου νὰ ἐπιτύχωμεν ἡ δαμασίμβροτος Σπάρτη τὸ ἀπέδειξε· διὰ τίνος ἄλλου μέσου ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοσαύτην μετριοπάθειαν, τοσοῦτον σέβας πρὸς τοὺς νόμους, τοσαύτην αὐταπάρνησιν, τοσοῦτον ἡρωϊσμὸν, τοσαύτην ἀφοσίωσιν εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ τέλος τὴν θυσίαν τῆς ἰδίας ζωῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰμὴ δι' αὐτῆς!

Μέλλοντες δὲ νὰ σπουδάσωσιν ἐπιστήμας πρέπει δεύτερον νὰ ἦναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένοι διὰ τῶν ἀπαιτουμένων προκαταρκτικῶν γνώσεων. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἡ αἰώνιος ἡ ἀναλλοίωτος ἀλήθεια, ἧς ἡ γνῶσις πληροῖ μὲν τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀνεκφράστου ἀγαλλιάσεως, ἀλλ' ὁ προσερχόμενος εἰς τὸν θεῖον τῆς ἐπιστήμης βωμὸν πρέπει νὰ ἔχῃ καρδίαν καθαρὰν καὶ νοῦν ἐξησκημένον εἰς τὸ συλλογίζεσθαι· ἄλλως, ὅταν ἀτενίζῃ εἰς τὸ λαμπρὸν τῆς ἐπιστήμης φῶς μὲ νοῦν ἄμορφον καὶ ἀνίδεον, συμβαίνει εἰς αὐτὸν ὅ,τι συμβαίνει εἰς ἀδυνάτους ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ τηλαυγέστατον τοῦ ἡλίου φῶς ἐνατενίζοντας.

Ἐπὶ τέλους, ὁ γλαφυρώτατος καὶ ἀμίμητος Πλάτων, εἰσάγων τὸν Σωκράτην διαλεγόμενον μετὰ Δημοδόκου τινὸς προτρέποντος αὐτὸν ἵνα παραλάβῃ ὡς μαθητὴν τὸν υἱόν του Θεάγην, ὁ Σωκράτης τὸν λέγει, ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ διατρίβοντες ὠφελοῦνται, ἀλλ' ἐκεῖνοι λαμβάνουσι ταχεῖαν βεβαίαν, καὶ μόνιμον ὠφέλειαν οὓς συμβοηθεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις (α).

(*) Ἀγαπητέ μου Μουστοξείδη!

..... Τὰ παιδία μας οὕτως ἐκεῖσε κείμενα ὁποίας καὶ ἂν ἀπολαμβάνωσι φροντίδας παρὰ τῶν φιλανθρώπων προστατῶν, κινδυνεύουσιν ὅμως νὰ ἐκστραφῶσι τῆς οἰκείας φύσεως, χάνοντα βαθμηδὸν καὶ τὴν αἴσθησιν τῶν θρησκευτικῶν χρεῶν των, καὶ τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης των, καὶ τὴν μνήμην τῶν ἐφεστίων καὶ ἰδιογενῶν ἠθῶν. Ἀπεσπασμένα πρωΐμως ἀπὸ τὴν ὄντως πατρίδα, ἆρά γε δὲν θέλουσιν ἀναπλάσει ἐν ἑαυτοῖς πατρίδα τινὰ ἰδανικὴν, κατὰ τὸν τύπον τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἤρχησαν πρῶτον νὰ σκέπτωνται; Ἀνδρωθέντες δὲ, ἐπιστρέψουσιν ἆρα εἰς τὰς πατρώας αὐτῶν ἑστίας, Καὶ ἐπιστρέψαντες, ἔσονται ἆρα πολῖται ὠφέλιμοι; Ἀπεκρίθη πρὸς ταῦτα ἡ πεῖρα, καὶ ἀποκρίνεται καθ' ἑκάστην ὅτι, παραδεδομένοι οἱ νέοι οὗτοι μόνον εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τῶν ξένων τὰ παραδείγματα, χαμένοι θέλουν εἶσθαι διὰ τὴν πατρίδα των· καὶ οὐδ' ἄλλου τόπου τὴν σήμερον θέλουν γείνει χρήσιμον ἀπόκτημα, ἀλλὰ καὶ τούτου γενομένου τὸ ὄνειδος τῆς ἐξεθνώσεώς των εἰς τὴν Ἑλλάδα θέλει πέσει .... Εἰπέ με ὡς ἔγγιστα πόσα χρειάζονται ἐν Ἑνετίᾳ ἢ Τεργέστῃ πρὸς περιποίησιν δώδεκα παίδων, τοποθετουμένων εἰς σπουδαστήριόν τι προσωρινὸν, ἐπίτηδες διωργανισμένον ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας. Αὐτὸ θέλει δίδει εἰς τὰ παιδία ἄνευ γονέων, ἢ ἔσα γονέων ἐνδεῶν, ἐνδυμασίαν, τροφὴν καὶ διδασκάλους τῆς πίστεως αὐτῶν, τῆς γλώσσης των, καλλιγραφίας, στοιχείων Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας.

Ἰω. Καποδίστριας.

(α) Ταῦτα δὴ πάντα εἴρηκά σοι, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη τοῦ δαιμονίου καὶ εἰς τὰς συνουσίας τῶν μετ' ἐμοῦ συνδιατρι-

Τῷόντι, ἡ θεσπεσία αὕτη τοῦ θείου Σωκράτους παρατήρησις εἶναι ἀληθής! Ἐὰν ἡ ὀρθὴ ἀνατροφὴ, ἡ ἀναδείξασα ἀείποτε τοὺς ἀληθῶς ἀξίους καὶ μεγάλους ἄνδρας ἦναι ἡ πλέον ἀνεκτίμητος δωρεὰ ἀφ' ὅσας γονεύς τις δύναται νὰ λάβῃ παρὰ Θεοῦ, ἄρα διὰ πάσης ἀγαθοεργίας πρέπει νὰ προθυμῆται ἵν' ἀναδειχθῇ ταύτης ἄξιος.

Περαίνομεν τὰς ὀλίγας περὶ ἠθικῆς ἀνατροφῆς σκέψεις μας μὲ σπουδαιοτάτην τινὰ παρατήρησιν, ἣν μεταξὺ ἄλλων ὁ Ἑλβετὸς φιλόσοφος ἐμβριθῶς ἐξέφρασεν. Ἐν ὅσῳ αἱ νεάνιδες δὲν προετοιμάζωνται οὐχὶ ἐπιπολαίως καὶ μὲ βάμμα τι ἀνατροφῆς, ἀλλὰ διὰ τοιαύτης νοερᾶς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀγωγῆς ὥστε νὰ ἦναι ἱκαναὶ νὰ θέτωσιν αὐταὶ πρῶται τὰ θεμέλια αὐτῶν εἰς τὰ μέλλοντα τέκνα των, πᾶσα ἀνατροφὴ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ πᾶσαι αἱ μετὰ ταῦτα προσπάθειαι ἡμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποβαίνουσιν ἀτελεσφόρητοι (*).

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΟΥΡΓΙΩΝ.

Πρό τινος καιροῦ ἐγένετο λόγος ἐν τῇ Ἐθν. Συνελεύσει νὰ δίδωνται αἱ δημόσιοι ὑπουργίαι διὰ διαγωνισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀνέγνωμεν ἄρθρον τῶν Times οὐχὶ ἐπὶ κενῶν ῥημάτων, ἀλλ' ἐπὶ πραγμάτων θεμελιούμενον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἄγγλων, ἐλογίσθημεν ὠφέλιμον νὰ καταστήσωμεν αὐτὸ γνωστὸν πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα διατρίβοντας, ὅπως ἔχοντες ὁδηγὸν τὴν γνώμην καὶ ἄλλων ἐμπειροτέρων, βαδίσωσιν ἀσφαλέστερον εἰς τὰς κρίσεις ἢ τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν.

« Ὁ διαγωνισμὸς εἰς ἀπόκτησιν ὑπουργίας εἶναι ἐφεύρεσις τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἀλλ' ἡ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων δὲν εἶναι σύμφωνος οὔτε ὡς πρὸς τὴν ὠφέλειαν, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν ἥτις συμφέρει νὰ δοθῇ αὐτῷ. Ὁ μὲν Κ. Ἔννεσυ φρονεῖ ὅτι σκοπὸς τοῦ διαγωνισμοῦ εἶναι νὰ κατασταθῶσι πρὸς πάντας προσιταὶ αἱ ὑπουργίαι, νὰ χορηγηθῇ εἴς τε τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν μάθησιν εὐκαιρία νὰ δειχθῶσι, ν' ἀνταμειφθῇ ἡ ἀξία, νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἐργασία καὶ νὰ ἐξαλειφθῶσι τὸ ἐκ τῶν διακρίσεων μῖσος καὶ ὁ ἐκ τῶν προτιμήσεων φθόνος. Ὁ δὲ Κ. Β. Κόχραν τὸν μὲν διαγωνισμὸν θεωρεῖ ἀγοραῖον, προτιμᾷ ὅμως εὐσυνείδητον δοκιμασίαν ἐν εἴδει ἐπισήμου ἐξετάσεως, ἀντικείμενον ἔχουσαν πρακτικὰς γνώσεις. Ὁ Κ. Γλάστων, θετικώτερον σκεπτόμενος, νομίζει ὅτι διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ οἱ μὲν ὑπουργοὶ σώζονται ἀπὸ ἀπαιτήσεων, αἱ δὲ δημόσιοι θέσεις δὲν γίνονται ἀνικάνων καταφύγιον, ὅτι οἱ ἐκδιώκοντες αὐτὰς ἀναγκάζονται νὰ προετοιμάζωνται, καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς διοικήσεως ἐκλέγοντες ἐν γνώσει ἀποφεύγουσι τὴν βίαν.

» Κατὰ δὲ τὸν Κ. Ἄνλεϋ ὁ διαγωνισμὸς πράγματι καταντᾷ ὑπόθεσις χρημάτων καὶ ἐπιτηδείας παρασκευῆς. Ὁ Λόρδος Πάλμερστων φρονεῖ ἄδικον νὰ παρορμᾶται ὁλόκληρος στρατὸς εἰς πάλην, ἐξ ἧς εἷς μόνος θέλει ἐξέλθει νικητής. Πλὴν τούτου, δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι ὑπεύθυνος πρὸς τὸ Κράτος διὰ τοὺς διορισμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δίδεται αὐτῇ πᾶσα ἐλευθερία περὶ τὴν ἐκλογήν. Ὁ διαγωνισμὸς, ἄνευ ὁρίων ἢ ἄνευ χαλινοῦ, ἐξαφανίζει τὴν εὐθύνην τῶν ὑπουργῶν καὶ ζημιοῖ τήν τε κυβέρνησιν καὶ τὸ ἔθνος.

» Καὶ ναὶ μὲν πάντα τὰ συμφέροντα ταῦτα σεβαστά· καὶ φυσικὴ εἶναι, ἀξία μάλιστα τῆς ἡμετέρας συγκαταβάσεως, ἡ ἐπιθυμία νὰ ἴδῃ τις υἱὸν, ἀδελφὸν ἢ φίλον κατέχοντα εὔσχημον θέσιν· ἀλλὰ πρόκειται περὶ ἀρχῆς, πρόκειται περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τὸ ἔθνος. Εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ ἔχῃ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ τμῆμα ἐμπείρους ἅμα δὲ καὶ τιμίους λειτουργούς· ἡ ἀνάγκη δὲ αὕτη εἶναι ἀνάγκη τοῦ ὑπουργοῦ· διότι ἔχει καὶ ἔργα νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ τὸ δημόσιον νὰ εὐχαριστήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἴδιον τῆς τιμῆς καὶ καθῆκον αὐτοῦ εἶναι νὰ μὴ διαστραφῇ διοικοῦντος αὐτοῦ ἡ ὑπηρεσία. Εἶναι πρὸς τούτοις ἀναπόφευκτον οὐ μόνον εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὠφέλειαν τοῦ Κράτους νὰ τηρῇ ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῆς μερίδος εἰς ἣν ἀνήκει, ν' ἀπολαύῃ τῆς φιλίας τῶν ὑπερασπιζόντων αὐτὸν, νὰ δικαιοῖ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ νὰ δεικνύῃ εὐγνωμοσύνην τιμῶν τὰς συστάσεις αὐτῶν. Πάντα

βόντων τὸ ἅπαν δύναται· πολλοῖς μὲν γὰρ ἐναντιοῦται, καὶ οὐκ ἔστι τούτοις ὠφεληθῆναι μετ' ἐμοῦ διατρίβουσιν, ὥστε οὐχ οἷόν τέ μοι τούτοις συνδιατρίβειν· πολλοῖς δὲ συνεῖναι μὲν οὐ διακωλύει, ὠφελοῦνται δὲ οὐδὲν συνόντες· οἷς δ' ἂν συλλάβηται τῆς συνουσίας ἡ τοῦ δαιμονίου δύναμις, οὗτοί εἰσιν ὧν καὶ σὺ ᾔσθησαι. Ταχὺ γὰρ παραχρῆμα ἐπιδιδόασιν καὶ τούτων αὖ τῶν ἐπιδιδόντων οἱ μὲν καὶ βέβαιον ἔχουσι καὶ παραμόνιμον τὴν ὠφέλειαν· πολλοὶ δὲ ὅσον ἂν μετ' ἐμοῦ χρόνον ὦσι, θαυμάσιον ἐπιδιδόασιν, ἐπειδὰν δέ μοι ἀπόσχωνται, πάλιν οὐδὲν διαφέρουσιν ὁτουοῦν. . . . . . . Ἔστιν οὖν, ὦ Θέαγες, τοιαύτη ἡ ἡμετέρα συνουσία· ἐὰν μὲν τῷ Θεῷ φίλον ᾖ, πάνυ πολὺ ἐπιδώσεις καὶ ταχὺ, εἰ δὲ μὴ, οὔ· (Πλάτ. Θεάγης 9. ιβ'.).

(*) C'est à toi que je m' adresse tendre et prévoyante mère qui sus t'écarter de la grande route, et garantir l'arbrisseau naissant du choc des opinions humaines! Cultive, arrose la jeune plante avant qu'elle meure, ses fruits feront un jour tes délices. Forme de bonne heure une enceinte autour de l'âme de ton enfant, un autre en peut marquer le circuit, mais toi seule y dois poser la barrière (Rousseau, Emile).

ταῦτα τοσοῦτον εἶναι προφανῆ ὥστε δὲν ἐπιδέχονται συζήτησιν. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ δίδωνται αἱ ὑπηρεσίαι ἀπολύτως διὰ διαγωνισμοῦ, ἐξελέγχεται πάντη ἄμοιρος καὶ κρίσεως καὶ πείρας· διότι οὐ μόνον ἡ μάθησις ἢ ἡ εὐφυΐα δὲν εἶναι τὰ ἰσχυρότερα τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἀσθενείας ἔχουσιν. Αἱ ὑπουργίαι, κατὰ πάντας σχεδὸν τοὺς κλάδους, ἀπαιτοῦσιν ἄλλας ἰδιότητας πλὴν ἐκείνων δι' ὧν μαθητής τις λαμβάνει πλείονας τοῦ συμμαθητοῦ καλοὺς ἢ κακοὺς βαθμούς.

» Ὁ δημόσιος λειτουργὸς πρέπει νὰ εἶναι δραστήριος, ταχύς, φιλόπονος, ἱκανὸς νὰ ἐφιστᾷ εἰς τὰ δεδομένα ἀντικείμενα πᾶσαν τὴν προσοχὴν καὶ πάντας τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ. Πρέπει νὰ εἶναι ἱκανὸς καὶ νὰ ὑποτάσσεται καὶ νὰ διοικῇ, νὰ εἶναι εὐκοινώνητος, προσηνής, ἀξιοπρεπής, εὐγενής, γενναῖος, τίμιος καὶ εὐυπόληπτος. Ἔχομεν δὲ τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῶμεν παρ' αὐτοῦ εὐπρεπῆ τάξιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀνύψωσιν τῆς ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως ὑπολήψεως καὶ ὑποστήριξιν τῶν φίλων καὶ τῶν κατωτέρων αὐτοῦ. Οὔτε ἀτόπους τρόπους πρέπει νὰ ἔχῃ, οὔτε δύσκολον χαρακτῆρα, οὔτε φυσικὰς ἀσχημίας. Ἐὰν καὶ μιᾶς τῶν ἰδιοτήτων τούτων στερῆται, δὲν εἶναι κατάλληλος λειτουργός, πᾶσα δὲ ἡ μάθησις αὐτοῦ καθίσταται ματαία.

» Ὁ νέος ὁ ὢν μὲν φιλόσοφος ἢ μαθηματικός, οὐδὲν δὲ ἄλλο, δὲν εἶναι οὔτε εὐσχήμος σύντροφος, οὔτε μέτριος ὑπηρέτης.

» Διατί λοιπὸν νὰ βιάζεται ἡ κυβέρνησις νὰ παραδέχεται κατὰ τοὺς διορισμοὺς ἀρχήν, ἥτις εἰς ὅ,τι ἄλλο καὶ ἂν ἐφαρμοσθῇ καθίσταται ἀδύνατος καὶ γελοία; Μήπως διὰ διαγωνισμοῦ ζητῶσιν οἱ ἄνδρες γυναῖκας καὶ αἱ γυναῖκες ἄνδρας; Τοὺς ὑπηρέτας, τοὺς γραμματεῖς, τοὺς γραφεῖς, τοὺς ἐπιστάτας, τοὺς ἀγροφύλακας διὰ διαγωνισμοῦ προσλαμβάνομεν; Διὰ διαγωνισμοῦ ἐκλέγομεν τοὺς φίλους, καὶ διὰ διαγωνισμοῦ ἐκλέγονται οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ βουλευταί; Ἐξ ἐναντίας κατὰ πάσας ταύτας τὰς περιστάσεις λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν λόγους, τῶν ὁποίων οὐδὲ μνεία γίνεται ἢ εἶναι ἀνάγκη νὰ γείνῃ κατὰ τὸν διαγωνισμόν.

» Ἡ οἰκοδέσποινα λαμβάνουσα ὑπηρέτην, δὲν ἐξετάζει ἂν ἀναγινώσκῃ ἢ γράφῃ, ἀλλ' ἂν εἶναι εὐπρόσωπος. Ὁ κτηματίας ἐκλέγων ἐπιστάτην φροντίζει νὰ μάθῃ ἂν ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ ὑποχρεοῖ τοὺς ἐνοικιαστὰς εἰς τὴν τακτικὴν ἀπότισιν τῶν ὀφειλομένων· προτιμᾷ δὲ καὶ σοφοῦ ἀλλὰ κακοπληρωτοῦ γεωπόνου, γεωργὸν ἀμαθῆ ἀλλὰ καλοπληρωτήν. Καὶ σημαίνει μὲν πολὺ ἡ ἐπιστήμη, καὶ εἰς τὸν ἔχοντα αὐτὴν χρησιμεύει ὡς ἀπόδειξις ἰσχύος καὶ ἐνεργείας· ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ πᾶν· διὰ τοῦτο πρὸς τῇ λευκῇ ψήφῳ τοῦ διαγωνισμοῦ, ἀνάγκη ν' ἀπαιτῶνται καὶ ἄλλαι ἐγγυήσεις παρὰ τῶν ὑποψηφίων. »

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

—ooo—

« Πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιά τις
» ἔκφρασιν ἤθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι. »

(Πλούτ.)

« Yet was I born where men are proud to be,
» Not without a cause ; . . . .
» Perhaps I lov 'd it well, and should I lay
» My ashes in a soil which is not mine,
» My spirit shall resume it, if we may,
» Unbodied, choose a Sanctuary. »

(Childe Harold, canto IV·)

Τὴν 12 Μαρτίου 1863 ἀνεχώρησα ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τὴν 19 ἀπέβην εἰς Ἀλεξάνδρειαν διελθὼν διὰ Σύρας καὶ Σμύρνης. Ἡ θάλασσα, χειμέριος τὸ κατ' ἀρχάς, ἐγένετο ἀμείλιχος κατὰ τὸ μεταξὺ Ῥόδου καὶ Αἰγύπτου πολυκύμαντον πέλαγος, πολυκύμαντον ἴσως διότι συῤῥέουσι κατὰ Στράβωνα εἰς αὐτὸ καὶ δύο ἕτερα, τὸ τοῦ Ἰσικοῦ κόλπου καὶ τὸ Παμφύλιον. Τοσούτῳ δὲ ἐκορυφώθη ὁ σάλος, ὥστε ἐκ τῶν τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐπιβατῶν, οἵτινες παρεκαθήσαμεν τὴν πρώτην ἑσπέραν εἰς τὴν τράπεζαν, τριῶν μόνον ὁ στόμαχος ἐπέζησεν εἰς τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην· καὶ ἐκ τῶν τριῶν τούτων, οἱ μὲν δύο ἤμεθα Ἑλλήνων παῖδες, ὁ δὲ τρίτος πατρὸς μὲν Ἄγγλου ἐλέγετο, μητρὸς δὲ Ἑλληνίδος ὡμολογεῖτο γόνος. Ἐκ πάντων δὲ τῶν περὶ ἡμᾶς κοιτωνίσκων ἐξήρχοντο ἀδιακόπως

Ἆ! ἆ! πολυστόνων ἰαχαὶ γόων,

καὶ περὶ τὰς τριταλαίνας ἡμῶν ἀκοὰς ἀντήχει συμμιγὴς καὶ δύσφημος ἡ ὠρυγὴ τοῦ παθήματος τοῦ Ὁμήρου, ὅτε ἀναβαίνων τὸ πορθμεῖον τοῦ Χάρωνος διέσχιζε τοῦ Κωκύτου τὸ ῥεῦμα. Ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ, (Ἕλληνα ἐφημεριδογράφον ἐννοῶ,) ἤθελε σπεύσει νὰ πλέξῃ ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἀρειμανίους τῶν Ἑλλήνων στομάχους, καὶ νὰ πορισθῇ μεγαλαυχῶν τὸ μεγαλοπρεπὲς συμπέρασμα ὅτι, τοιαύτην ἔχοντες ἀρετήν, οὐ μόνον εἰς ἀναιμάκτους ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνεμέτους ἀερομαχίας ὁρμῶμεν ἀκάθεκτοι· ἐγὼ ὅμως, ἀναπολῶν ταπεινότερα, ὁσάκις τὸ κῦμα καχλάζον ἁπαλότερον δὲν ἀνέτρεπε μετὰ τοῦ σώματος καὶ τοῦ ἐγκεφάλου τὰς ἐνεργείας, ἀνεζήτουν πόθεν ἆρα κατὰ τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς μου θαλασσοπορίας, σπανίως ὑπεμειδίασέ μοι ἡ Ἀμφιτρίτη, καὶ διὰ τί ἐπὶ τέσσα-

ρας καὶ ἔτι πρὸς δεκάδας ἐτῶν, πολλάκις μὲν ἐκινδύνευσα κατὰ θάλασσαν, σχεδὸν δὲ πάντοτε ἐπάλαισα πρὸς τρικυμίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ ἀσπονδότεραι τῶν ἰδεῶν ἐνασμενίζονται νὰ προτείνωσιν ἀλλήλαις λόγους διαλλαγῆς, ἀνεπτερώθην ἀκινδύνως ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκείνην, ἕως οὗ πολλὰ μὲν ἀγωνισθεὶς νὰ συγκλώσω, μηδὲν δὲ βέβαιον ἢ εὐλογοφανὲς καρπωθεὶς, κατεστάλαξα εἰς τὸ πεζότερον τῶν συμπερασμάτων, ὅτι εἰς τὴν τύχην ἀποδοτέον πάντα.

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα ἀσυνάρτητα συνεπιέζοντο ἐντὸς τῆς κλυδωνιζομένης κεφαλῆς μου, ὅτε προσελθὼν ὁ Ἀγγλέλλην, ὅστις ἐγίνωσκε κάλλιστα τὴν ἡμετέραν, τήν τε καθομιλουμένην καὶ τὴν ἀρχαίαν, μὲ ἠρώτησεν ἂν μὲ ἐπείραζεν ἡ θάλασσα. Ἐγὼ δὲ διψῶν τὴν ὥραν ἐκείνην φλυαρίαν, διότι τὸ πάθος τοῦτο πανταχοῦ καὶ πάντοτε παρακολουθεῖ ἀδυσώπητον τὸν Ἕλληνα, διηγήθην αὐτῷ τὰς σκέψεις καὶ τὸ συμπέρασμά μου.

— Καὶ ὀνομάζεις αὐτὸ, ἀνεφώνησε, πεζότατον! Τοιαύτη ὅμως δὲν εἶναι ἡ ἐμὴ πεποίθησις.

Ἐπειδὴ δὲ ἐμειδίασα·

— Εἶσαι καὶ σὺ, προσέθετο μετά τινος τόνου, ὡς ὅλοι σου οἱ ὁμογενεῖς· χωρὶς νὰ παρατηρήσετε καλῶς καὶ χωρὶς καλῶς νὰ σκεφθῆτε, ἀποφασίζετε. Ἐγὼ ὅμως, στηριζόμενος εἰς πολυετῆ πεῖραν, πρεσβεύω μετὰ πάντων τῶν αἰώνων καὶ μετὰ τῶν σοφῶν πάντων τῶν ἐθνῶν τὴν τύχην. Λησμονεῖς λοιπὸν ὅτι τὴν πίστιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τὴν τύχην δὲν ἴσχυσε νὰ διασείσῃ οὐδ' αὐτὸς ὁ χριστιανισμός;

— Ἀλλὰ, τί ἐστι τύχη; ἠρώτησα οὐχὶ πλέον μειδιῶν.

— Ἀφιλόσοφος ἡ ἐρώτησις, οὔτ' ἐπερίμενα αὐτὴν παρ' ἀπογόνου τοῦ Πλάτωνος. Τί ἔλεγες πρὸ ὀλίγου; ἔλεγες ὅτι ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν κατὰ θάλασσαν πολυετῶν σου ταξειδίων ὑπῆρξε δυστυχής.

— Μάλιστα.

— Τὰ ταξείδια αὐτὰ ἐγένοντο ὅλα ἐν καιρῷ χειμῶνος;

— Τὰ πλεῖστα ἐν καιρῷ θέρους.

— Ἐφρόντισες ἄρα νὰ ἐκλέξῃς καιρὸν ἁρμόδιον εἰς πλοῦν, ἴσως δὲ καὶ καλὰ πλοῖα.

— Ἐννοεῖται.

— Καὶ ὅμως ἠστόχησες· ἠστόχησες δὲ ὄχι ἕνεκα ἐλλείψεως προνοίας.

— Ὄχι βέβαια.

— Ἄρα, ἐπειδὴ καὶ ἐσκέφθης, καὶ καλὸν καιρὸν ἐφρόντισες νὰ ἐκλέξῃς, καὶ εἰς καλὰ πλοῖα ἐπέβης, καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη κατ' οὐδὲν σὲ ὠφέλησεν ἡ τόση πρόνοια ἀλλὰ πάντοτε ἔπαθες, ἕπεται ὅτι τὸ ὂν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σὺ μὲν ὀνομάζεις πεζὸν, ἐγὼ δὲ ὕπατον, σὲ κατεδίωξεν ἐκ συστήματος, ἐλλόγως ἢ ἀλόγως, δικαίως ἢ ἀδίκως δὲν ἐξετάζω.

— Ἀλλὰ καὶ πάλιν σ' ἐρωτῶ, ποῖον αὐτὸ τὸ ὄν; πῶς ἀποδεικνύεται;

— Καὶ ἐγὼ πάλιν σὲ λέγω ὅτι ἀφιλόσοφος ἡ ἐρώτησις. Δὲν ἔμαθες ὅτε ἐδιδάσκεσο τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς λογικῆς, ὅτι δὲν ἀποδεικνύονται πάντα δι' ἐξωτερικῶν λόγων καὶ παρατηρήσεων; Πλὴν τούτου, πῶς θέλεις νὰ ὁρίσω ἐγὼ ὅ,τι δὲν ὥρισαν οἱ αἰῶνες; Ἠξεύρω μόνον ὅτι τὰ δύο σοφώτερα ἔθνη τῆς ἀρχαιότητος, οἱ πρόγονοί σου καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ἐδογμάτιζον ὅτι « τύχη τὰ θνητῶν καὶ οὐκ εὐβουλία, » καὶ « vitam regit fortuna non sapientia. » Οἱ πρῶτοι μάλιστα ἔλεγον καὶ ἄλλο πολὺ δεινότερον καὶ ἀπελπιστικώτερον· « θέλω, ἔλεγον, τύχης σταλαγμὸν καὶ οὐ φρενῶν πίθον, » ἤτοι προτιμοτέρα ῥανὶς τύχης καὶ κρουνῶν σοφίας καὶ συνέσεως.

— Ἀπόφθεγμα, ὑπέλαβον ἐγὼ, εἴπερ ποτὲ ἀνηλεῶς κυρωθὲν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πεφωτισμένον, ὡς ὀνομάζεται, αἰῶνα. Ἀλλὰ τί ἐστι τύχη;

— Τί ἐστι χολέρα; ἠρώτησε μετὰ σπουδῆς ὁ συμπλωτήρ μου.

— Νόσος.

— Εὖγε τῆς εὐφυΐας! ἀνεφώνησεν ἐκεῖνος ἀνακαγχάσας· καὶ τίς ἀγνοεῖ ὅτι εἶναι νόσος; ἀλλ' ὁποίου εἴδους; πόθεν γεννᾶται; διὰ τί πολλάκις ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ θαλάμου, τοὺς μὲν πατάζει ἀσπλάγχνως, τοὺς δὲ σέβεται;

— Ἤκουσα ἰατροὺς λέγοντας ὅτι εἶναι ἀόρατόν τι ἄτομον περιπλανώμενον εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, τὸ ὁποῖον ἐπικάθηται εἰς ὅντινα ἐκλέξει. . . .

— Ὁμοίως, ὑπέλαβεν ὁ Ἀγγλέλλην, ἀόρατόν τι ἄτομον εἶναι καὶ ἡ τύχη, ἡ ὁποία οὐ μόνον κάθηται, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἀναποσπάστως προσκολλᾶται ὡς ἄλλος κρότων (τσιμοῦρι) εἰς τὴν ῥάχιν σου.

— Ὤ! ὤ!

— Ναὶ, ναὶ, κύριε, μὴ γελᾷς· ἐὰν ὁ κρότων σ' εὐνοῇ, καὶ πέτρας ἂν πιάσῃς, καθὼς λέγομεν, γίνονται μάλαγμα· μάρτυς ὁ Πολυκράτης· ἐὰν ὅμως δὲν σὲ νοστιμεύεται, εἰς μάτην καὶ κόποι καὶ φρόνησις καὶ ἀρετή! Μήπως δὲν εἶπον καὶ τοῦτο οἱ πρόγονοί σου;

« Τύχην ἔχεις, ἄνθρωπε, μὴ μάτην τρέχῃς·
» εἰδ' οὐκ ἔχεις κάθευδε μὴ κενῶς πόνει. »

Τῆς εὐνοίας λοιπὸν ἢ τῆς δυσμενείας ἡ σταθερότης ἀποδεικνύει ὅτι ὁ κρότων αὐτὸς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν τύχην, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ἡ πανευγενεία σου γελᾷ, ἔχει, δὲν διστάζω νὰ τὸ κηρύξω, σκόπιμον, λελογισμένην, συστηματικὴν ἐνέργειαν. Ἐξήγησον ἄλλως, ἂν ἠμπορῇς, τὴν ἀδιάκοπον καταφορὰν τῆς τύχης ἐναντίον σου κατὰ τὰ τεσσαρα-

κονταέτη σου ταξείδια . . . Καὶ ἀξιομακάριστος εἶσαι ἂν ἔχῃς αὐτὴν ἐχθρὰν εἰς μόνην τὴν θάλασσαν!

Χριστιανικὰς ἔχων νηπιόθεν τὰς πεποιθήσεις καὶ πιστεύων μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι οὔτε στρουθίου κίνησις λανθάνει τὸν Θεὸν, οὐδὲ φύλλον δένδρου πίπτει ἄνευ τῆς θελήσεως αὐτοῦ, δὲν κατεβλήθην ὑπὸ τοῦ φιλοσοφικοῦ σωρείτου τοῦ νέου φίλου μου· ὁμολογῶ ὅμως ὅτι νεοφανεῖς τινες λογισμοὶ ἐγεννήθησαν ἐν ἐμοί. Κατὰ τοὺς σοφοὺς, οὐδὲν γίνεται ἐν τῷ κόσμῳ ἄνευ λόγου καὶ τέλους· ἀλλὰ μὴ δὲν ἔχῃ καὶ ὁ λαὸς τὴν φιλοσοφίαν αὐτοῦ; Μόλις εἶπεν ὁ Μένανδρος «ταὐτόματον ἡμῶν καλλίω βουλεύεται», καὶ ἀμέσως ὁ στίχος ἐγένετο ἀναφαίρετον τοῦ λαοῦ κτῆμα. Μεταδίδεται λοιπὸν ἡ πλάνη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν, καὶ ἀντὶ νὰ ἐξασθενήσῃ καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ ἐνισχύεται καὶ διατηρεῖται ἀκμαία καὶ ἀδιάσειστος; Καὶ ὁ Χαιρωνεὺς ἦτο φιλόσοφος, καὶ φιλόσοφος ἄμοιρος προλήψεων· καὶ ὅμως, διηγούμενος τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ τοῦ Τιμολέοντος ἐπιβουλῆς τοῦ Ἱκέτου, θαυμάζει «τῆς τύχης τὴν εὐμηχανίαν ὡς δι' ἑτέρων ἕτερα κινοῦσα καὶ συνάγουσα πάντα πόῤῥωθεν καὶ συγκαταπλέκουσα τοῖς πλεῖστα διαφέρειν δοκοῦσι, καὶ μηδὲν ἔχειν πρὸς ἄλληλα κοινὸν, ἀεὶ τοῖς ἀλλήλων χρῆται καὶ τέλεσι καὶ ἀρχαῖς.»

Τοιαῦτα συγκατεπλέκοντο καὶ ἐντὸς τῆς ἐμῆς κεφαλῆς, ὅτε ᾐσθάνθην τὸ σκάφος ὀλιγώτερον σαλευόμενον.

— Ἰδοὺ, ἀνεφώνησα, ἰδοὺ ἡ τύχη ἤρχισε νὰ ἐξευμενίζεται καὶ ἡ τρικυμία κοπάζει.

— Κοπάζει, ἀπεκρίθη μυκτηρίζων με ὁ θερμὸς τῆς τύχης ὀπαδὸς, οὐχὶ χάριν σοῦ, ἀλλὰ διότι πλησιάζομεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν . . . Ἀλλ' ἂς τ' ἀφήσωμεν αὐτὰ ἀφοῦ εἶσαι ἄπιστος καὶ ἂς ἀναβῶμεν εἰς τὸ κατάστρωμα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναβάντες οὐδὲν εἴδομεν·

— Ποῦ εἶναι, ἠρώτησα, ἡ Ἀλεξάνδρεια;

— Τῆς Ἀλεξανδρείας ἡ ἀκτὴ, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, εἶναι χαμηλοτάτη, καὶ μόλις ὅταν φθάσωμεν δέκα ἢ δώδεκα μίλια μακρὰν αὐτῆς θὰ τὴν διακρίνωμεν. Περίμεινε ὀλίγον.

Ἦτο τότε ὀγδόη ὥρα τῆς πρωΐας· ὁ οὐρανὸς ἐξήστραπτεν ὡς ὁ τῆς Ἀττικῆς, ἡ θάλασσα γαληνιῶσα καθόσον προεχωροῦμεν, ἐλαμπύριζε φαιδρὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἡ ἀπὸ τῆς γῆς αὔρα ἔπνεε γλυκεῖα καὶ δροσερά. Μακρὰν πρὸς τὸν ὁρίζοντα ἐξετείνετο ἀπέραντος λευκὴ νεφέλη ἢ μᾶλλον ὁμίχλη, καὶ μετὰ μικρὸν διεκρίναμεν δι' αὐτῆς, οὐχὶ τὴν ἀκτὴν, ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὑψηλότερα κτίρια, τὴν στήλην τοῦ Πομπηΐου, τὸν φάρον, τὰ φρούρια καὶ τὰ παλάτια τοῦ ἀντιβασιλέως. Ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ αἱ ὕφαλοι καὶ δύσπορος ὁ εἴσπλους, ἦλθεν ἐξ Ἀλεξανδρείας ἄραψ ναυαγωγὸς, ὅστις ἔφερεν ἐπιτηδείως τὸ ἀτμόπλοιον εἰς τὸν λιμένα. Καθόσον δὲ προεβαίνομεν, διεκρίνομεν τοὺς ἱστοὺς τῶν ἀπειραρίθμων πλοίων, τὸν ὀβελίσκον, τὰς οἰκίας καὶ μικρὸν ἄλσος ὑψικόμων φοινίκων.

Ἀλλὰ παράδοξος τῆς φαντασίας ἡ δύναμις, ὅταν μάλιστα καταφλέγωσιν αὐτὴν τῆς πατρίδος οἱ πόθοι! Εἰ καὶ πρῶτον τότε ἐπεσκεπτόμην τὴν Αἴγυπτον καὶ πολλὴν ἔχω συνήθως τὴν περιέργειαν, παρέβλεψα ὅμως καὶ πόλιν καὶ παλάτια καὶ φάρον καὶ πλοίων δάση, καὶ στρέφων τὸ βλέμμα εἰς τὴν περὶ ἐμὲ θάλασσαν ἀνεζήτουν τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη. Ὅτε δὲ εἰσεπλέομεν διὰ τοῦ στενοῦ πόρου ᾐσθανόμην πάλλουσαν ὑπὸ χαρᾶς τὴν καρδίαν μου, ὅτι πατῶ τὰ ἴχνη τοῦ τολμητίου ἐκείνου, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι κατόπιν μου ἤκουον σχίζοντα τὴν θάλασσαν τὰ πυρπολικὰ τοῦ Μπούτη καὶ τοῦ Θεοφάνους, καὶ μετ' αὐτὰ ἀκαθέκτους ὁρμῶντας τὸν Κριεζῆ καὶ τὸν Τουμπάζην. Ἰδοὺ ὁ Κανάρης ἀνυψώσας σημαίαν ῥωσικὴν, παραλαμβάνει τὸν ἄραβα ναυαγωγὸν καὶ ὁρμᾷ κατὰ πέντε φρεγατῶν. . . . Ὁ ἄνεμος πνέει δυστυχῶς ἀντίπρωρος καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ στραφῇ κατὰ μόνης τῆς ναυαρχίδος . . . ὁ ἄνεμος κοπάζει καὶ ὁ Κανάρης κυμαίνεται ἀσκόπως μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν. . . . ὁ ἄνεμος πνέει δεξιὸς καὶ ὁ Κανάρης ῥίπτεται πρὸς τὰ πλοῖα τὰ πρὸ τῶν παλατίων τοῦ σατράπου. Ὁ ἥρως τῆς Χίου κόπτει μόνος διὰ μαχαίρας τὸ σχοινίον τῆς ξένης σημαίας καὶ ὑπερηφάνως ἀναπετᾷ τὴν ἐθνικὴν . . . Ἰδοὺ ἁρπάζει δαυλὸν πυριφλεγῆ . . . ἰδοὺ σπινθῆρες λαμποκοποῦσιν . . . Ὁ ἥρως καὶ τὸ πλήρωμα καταβαίνουσιν ἀπὸ τῆς πρύμνης εἰς τὴν λέμβον. . . Ἀλλὰ φεῦ! πρῶτον σήμερον ἀστοχεῖ ὁ ἀτρόμητος τοῦ Κανάρη βραχίων! τὸ πυρπολικὸν ἀναλίσκεται ἐπὶ ματαίῳ!

Ἀπὸ τῆς τερπνοτάτης ταύτης ὀπτασίας μόλις μ' ἐξήγειρε τῆς ἀγκύρας ὁ κρότος. Ἀλλὰ καὶ ἐνόσῳ διέτριψα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, περιερχόμενος καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἑσπέραν εἰς τὴν παραλίαν, ἠτένιζον περιπαθῶς τὸ πέλαγος, καὶ ἀναβαίνων εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐποχὴν, ἐνησμενιζόμην νὰ συμπληρῶ τὸ ἀνδραγάθημα τοῦ Κανάρη· τὸ πυρπολικὸν μετέδιδε λάβρον τὸ πῦρ εἰς τὸν ἐχθρικὸν στόλον, καὶ ἀπὸ τοῦ στόλου μετεδίδετο εἰς τὰ παλάτια· ὁ Τουμπάζης καὶ ὁ Κριεζῆς ὡς πτηνὰ ἐπήδων εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐκυρίευον τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰς γυναῖκας τοῦ χαρεμίου, καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐβίαζον τὸν Ἰμπραΐμην νὰ παύσῃ μολύνων τῆς Πελοποννήσου τὸ ἔδαφος (1).

(1) Ἡ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐκστρατεία ἤρξατο τὴν 24 Ἰουλίου, ἀναχωρησάντων ἐξ Ὕδρας δύο πλοίων καὶ τριῶν πυρπολικῶν, τούτων μὲν ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Κανάρη, τοῦ Ἐμ. Μπούτη καὶ τοῦ Ἀντ. Θεοφάνους, ἐκείνων δὲ ὑπὸ τοῦ Ἐμ. Τουμπάζη καὶ τοῦ Ἀντ. Κριεζῆ. Ἀρχηγὸς δὲ τῆς

Ἀποβὰς δὲ εἰς τὴν ξηρὰν, παρὰ τὸ Τελωνεῖον, εὑρέθην μεταξὺ πλήθους ἀνθρώπων, ὀχημάτων καὶ ὀναρίων. Ἡ πρώτη ὄψις ἀνήγγελλε μεγάλην ἐμπορικὴν πόλιν· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἵστατο ἀκίνητον, ὡς πρὸ τῆς *Ὡραίας Ἑλλάδος*, ἀναμένον μάννα ἐξ οὐρανοῦ, ἢ γλωσσοστροφοῦν περὶ πολιτικῶν, ἢ σκῶπτον τοὺς διαβάτας, ἢ ἀεροβατοῦν πρὸς πράγματα τῶν ὁποίων οὐδὲ τὰς λέξεις ἐννοεῖ, ἀλλ' ἔστελλε καὶ ἐδέχετο ἐμπορεύματα, καὶ διεπραγματεύετο, καὶ συνηλλάσσετο, καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὑλικῆς ἐκείνης εὐημερίας, ἥτις ἀναπόφευκτον ἔχει παρακολούθημα τὴν διανοητικὴν ἐπίδοσιν καὶ τὴν ἑδραίαν τοῦ ἤθους κατασκευήν. Οἱ ὁδηγοῦντες τὰ ὑποζύγια καὶ τὰς ἁμάξας ὡμίλουν πλὴν τῆς ἰδίας γλώσσης καὶ τὴν γαλλικήν. «Ἐδῶ σᾶς ἀναμένω, Κύριε », μοὶ εἶπέ ποτε δεκαπενταετὴς περίπου ὀνηλάτης. Τὸ Τελωνεῖον καὶ τὰ λοιπὰ καταστήματα εἶναι κατεσκευασμένα κατὰ τὸν γαλλικὸν ῥυθμὸν καὶ γαλλικὰς ἔχουσι τὰς προγραφάς· ἅμαξαι δὲ πολύθρανοι, ἀνήκουσαι εἰς τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τούτων φέρουσαι τὰ ὀνόματα, περιμένουσιν ὡς ἐν Εὐρώπῃ τοὺς ξένους.

Εἰς μίαν τούτων ἀναβὰς καὶ ἐγὼ διέβην κατὰ πρῶτον δι' ἀῤῥύθμων ὁδῶν, καὶ μετ' ὀλίγον ἦλθον εἰς μεγαλοπρεπεστάτην πλατεῖαν. Καταβὰς δὲ εἰς τὸ Peninsular and Oriental hotel, προέβην ἀμέσως εἰς τὸ παράθυρον ἵνα θαυμάσω τὴν πλατεῖαν ἐκείνην. Καὶ εἶναι τῳόντι ἀξιοθαύμαστος· διότι μῆκος μὲν ἔχουσα τετρακοσίων, πλάτος δὲ ὀγδοήκοντα καὶ ἐπέκεινα μέτρων, καὶ πρὸς τὰς ἄκρας δύο εὐρυτάτας δεξαμενάς, περικυκλοῦται ὑπὸ δένδρων εὐθαλῶν, περὶ τὰ ὁποῖα ὑψοῦνται μεγάλαι οἰκοδομαὶ καὶ κυματίζονται πολλαὶ προξενείων σημαῖαι. Μεταξὺ δὲ τῶν δένδρων καὶ τῶν οἰκιῶν ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσιν ἀδιακόπως ἅμαξαι, ἵπποι, κάμηλοι, ὄνοι, ἱππεῖς καὶ πεζοί.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως ἔχει τὴν ὄψιν ὅλως εὐρωπαϊκήν· γαλλικαὶ καὶ ἐνταῦθα εἶναι τῶν ἐργαστηρίων αἱ προγραφαὶ, γαλλικὸς τῶν οἰκιῶν ὁ ῥυθμὸς, γαλλικὰ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ πάντα γαλλικά· νομίζω ὅτι εὑρίσκομαι ἐν Μασσαλίᾳ. Αἱ πρὸς τὰ ἄνω ὁδοὶ φαίνονται πλατεῖαι, ἰσόπεδοι καὶ εὐθεῖαι. Οἱ ἄνδρες, πάντες σχεδὸν φέρουσιν ἔνδυμα εὐρωπαϊκόν, ἡ *κρινολίνα* δεσπόζει καὶ ἐνταῦθα ὡς ἄλλη αὐτοκράτειρα καὶ οἱ ἀναβαίνοντες μέχρις ἐμοῦ ψιθυρισμοὶ γαλλικήν, ἑλληνικὴν καὶ ἰταλικὴν ἔχουσι τὴν ἀπήχησιν. Καὶ ἡ Σμύρνη ὅθεν ἠρχόμην εἶναι πολυάνθρωπος πόλις, καὶ αὐτῆς οἱ κάτοικοι μιμοῦνται εὐδοκίμως τὴν δίαιταν καὶ τοὺς τρόπους τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν· ἀλλὰ στενοὶ καὶ σκολιοὶ οἱ δρόμοι, βασανιστήριον τῶν ποδῶν τὸ ἔδαφος· οὔτε πλατεῖαν ἔχει, οὔτε κἂν τόπον πρὸς περίπατον.

Τακτοποιήσας μετὰ σπουδῆς τὰ τῆς ἐλαφρᾶς μου ἀποσκευῆς, κατέβην εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ ἤρχισα νὰ περιπλανῶμαι ἀκούων καὶ περιεργαζόμενος· καὶ περιπλανώμενος ἀνέβαινον κατὰ διάνοιαν εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἑλληνικὴ ὑπῆρξεν ἡ πόλις ἐκείνη. Ἕλλην, ὁ δαιμονιώτερος τῶν στρατιωτικῶν, ἅμα δὲ καὶ μεγαλοφυέστερος τῶν πολιτικῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐθεμελίωσεν αὐτήν· τὴν ἑλληνικὴν ἐλάλουν καὶ ἔγραφον καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς δικαστηρίοις· ἑλληνικὴ ὑπῆρξεν ἡ περιώνυμος Ἀλεξανδρινὴ σχολή· αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι ἦσαν ἑλληνικαὶ καὶ ἑλληνικὴ ἦτο ἡ δημόσιος λατρεία. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς εἶχε τὸ κοῦφον καὶ φιλοτάραχον τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος· ἀγαπῶν ὡς καὶ οἱ Ἕλληνες τὰς μεταβολὰς ὕψωσε πολλάκις καὶ ἐπὶ Πτολεμαίων καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας· κατὰ μίαν δὲ τῶν στάσεων τούτων, τὴν ἐπὶ Καίσαρος, ἐκάη ἡ περίφημος βιβλιοθήκη. « Ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, λέγει ὁ ἐπιφανέστερος τῶν νεωτέρων αὐτοῦ ἱστοριογράφων διηγούμενος τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν, ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦν τι ὑψηλότερον τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς ὑποταγῆς. Τὰ ἔθνη τὰ ὑπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς περσικῆς δεσποτείας καταθλιβόμενα, ὤφειλον νῦν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ν' ἀναπνεύσωσιν ἐλευθέρως, ἀνακτῶντα τὴν καταπιεσθεῖσαν συνείδησιν τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως, ὅπως κατορθωθῇ εὐχερέστερον ἡ μεγάλη ἰδέα τοῦ Ἀλεξάνδρου, περὶ τελείας τινὸς συγκράσεως τῶν δύο μέχρι τοῦδε ἐχθρικῶς πρὸς ἄλληλα διακειμένων στοιχείων, τοῦ ἑλληνικοῦ δηλονότι καὶ τοῦ ἀσιατικοῦ . . . Ὅπως δὲ ἐν μέρει μὲν συνδεθῇ αὖθις ἡ Αἴγυπτος μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου καὶ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ νέον, ζωογόνον πνεῦμα τῶν ἐθνῶν, μεθ' ὧν ἔμελλεν ἡ χώρα νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν διὰ τῆς ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας, ἐν μέρει δὲ ὅπως ἀποκτήσῃ ὁ μὲν ἑλληνισμὸς σταθερόν τι σημεῖον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀλλοτρίων τούτων φυλῶν, ἃς ὁ Ἀλέξανδρος ἤθελε μετ' αὐτοῦ νὰ συγχωνεύσῃ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου κυριαρχία ἐπίκαιρόν τι ἀφορμητήριον ἐν τῇ μεσογείῳ

ἐκστρατείας ἦτο ὁ Ἐμ. Τουμπάζης, ὅστις εἶχε κατασκευάσει ἐπὶ τούτῳ ἐν Σαλαμῖνι τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη. Πλὴν τῆς ταχύτητος, τὸ πυρπολικὸν τοῦτο εἶχεν, ὡς φαίνεται, καὶ τὴν ὄψιν ὡραίαν· διότι τὸ Ἐκτελεστικὸν, ἐπιστεῖλαν τὴν 4 Ἰουνίου 1825 εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Τουμπάζην, ἔλεγε καὶ ταῦτα· « Ὁσάκις οἱ παραστάται τοῦ ἔθνους ῥίπτουν τὰ ὄμματα εἰς αὐτὴν (τὴν εἰκόνα τοῦ πλοίου), ἐνῷ θαυμάζουν τὴν τέχνην τῆς γραφῆς καὶ τῆς κατασκευῆς τὴν ἐντέλειαν, ἐπαινοῦν καὶ τὸν πατριωτισμόν σου καὶ τὴν προθυμίαν σου νὰ ὠφελῇς τὴν πατρίδα. » Πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἐξ Ὕδρας ἀναχώρησιν, ἤτοι τὴν 29 Ἰουλίου, ἐκαίετο πρὸ τῶν παλατίων τοῦ ἀντιβασιλέως τὸ πυρπολικὸν τοῦ ψαριανοῦ ἥρωος. Ὅρα τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Ἐμ. Τουμπάζη καταχωρισθὲν ἐν τῷ Η' τόμῳ τῆς Πανδώρας ἐν σελ. 324.

θαλάσση, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ νέαν τινὰ καὶ μεγάλην παραλίαν πόλιν . . . Ἀποβὰς δ' ἐνταῦθα ἐπείσθη ἰδίοις ὄμμασιν, ὁπόσον ἦν ἡ θέσις αὕτη κατάλληλος πρὸς θεμελίωσιν πόλεως, ἥ τις ἔμελλε νὰ κατασταθῇ τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Καὶ ἀληθῶς, εὐθὺς μετὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς νέας Ἀλεξανδρείας, ἄπειρον ἐν αὐτῇ πλῆθος ἀνθρώπων συνεσωρεύθη· αἱ Ἰνδίαι καὶ ἡ Εὐρώπη διὰ τοῦ ἐμπορίου τῆς νέας πόλεως ἐκοινώνησαν πρὸς ἀλλήλας· ἐν αὐτῇ ἦν τοῦ λοιποῦ τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου· αὕτη ἐγένετο πατρὶς γῆ πάσης παιδεύσεως καὶ πάσης φιλολογίας τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων· καὶ αὕτη ἔμεινε μέχρι τῆς σήμερον τὸ λαμπρότατον καὶ διαρκέστατον μνημεῖον τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου » (1).

Τοιαῦτα ἀναπολῶν, τοιαῦτα διαθρύπτοντα τὴν ἑλληνικὴν ματαιότητα, τὴν ἀγαπῶσαν νὰ φυσιᾷ διὰ προαιωνίους μεγαλουργίας καὶ ἀρετάς, κατέβην αἴφνης εἰς ταπεινότερα μὲν ἀλλ' ὑπαρκτικὰ οὐχὶ ῥήματα ἀλλὰ πράγματα, ἀληθῆ προξενοῦντα χαρὰν πρὸς τὸν ἐπισκεπτόμενον κατὰ πρῶτον μάλιστα ξένην χώραν· διότι τραπεὶς πρὸς δεξιά, εἰσῆλθον εἰς μικρὰν πλαγίαν ὁδὸν, καὶ ἐπὶ στιλπνῶν πινακίδων ἀνέγνων κεχαραγμένα κατὰ σειρὰν τὰ νεώτερα ἑλληνικὰ ὀνόματα . . . « Μάξιμος, Δαμιανὸς, Νικολόπουλος, Γεωργαλᾶς, Μαυρογορδάτος, Ῥοδοκανάκης, Ῥάλλης » καὶ ἄλλα. Ἐλθὼν δὲ καί τις ἄγνωστος μὲ προσηγόρευσε κατ' ὄνομα ἑλληνιστὶ, καὶ μοὶ ἔδειξεν εὐγενῶς τὰς περὶ τὴν πλατεῖαν μεγαλοπρεπεῖς οἰκίας τῶν τριῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ὀνομαστοτέρων Ἑλλήνων τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῦ Τοσίτσα, τοῦ Δ' Ἀναστάση καὶ τοῦ κόμητος Στεφάνου Τζιτζίνια, τοῦ μόνου ἐπιζῶντος· μοὶ εἶπε δὲ ὅτι αἱ μὲν τῶν δύο πρώτων ἐπωλήθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, τὴν δὲ τρίτην κατοικεῖ ὁ ἰδιοκτήτης.

Δύο ὁλοκλήρους ὥρας κατέτριψα περιερχόμενος μετὰ τοῦ ἀγνώστου· καὶ ἀνακαλῶν εἰς τὴν μνήμην ὅσας ἄλλοτε ἀνέγνων περιγραφὰς, ἠπόρουν πῶς ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν μετεβλήθη ἡ Ἀλεξάνδρεια εἰς πόλιν κατ' οὐδὲ διαφέρουσαν τῶν εὐρωπαϊκῶν. Ὅτε δὲ ἐξέφρασα πρὸς τὸν φιλόξενον συνοδοιπόρον τὴν ἀπορίαν μου, αὐτὸς μειδιάσας ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ μεταμόρφωσις διὰ τὴν ὁποίαν ἐθαύμαζον, καθὼς καὶ πολλαὶ ἄλλαι δι' ἃς θέλω θαυμάσει, ἐγένοντο διότι ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς δὲν εἶχε σύνταγμα. Ἐπειδὴ δὲ στρέψας τὸ βλέμμα εἶδον αὐτὸν ὁπωσοῦν βλοσυρῶς, αὐτὸς γενόμενος σοβαρώτερος·

— Διστάζεις, εἶπε, κύριε, νὰ πιστεύσῃς ὅ,τι λέγω; . . . Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ σὲ πείσωσι πρὸ πολλοῦ τὰ γινόμενα ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ. Ἔτη ὁλόκληρα ἠγωνίζετο ὁ ταλαίπωρος Φίλιππος νὰ κατασκευάσῃ σιδηροδρόμους καὶ νὰ κρημνίσῃ τὰς σεσαθρωμένας οἰκοδομὰς, αἵ τινες παρακείμεναι εἰς τὸν Κεραμεικὸν καὶ τὸ Λοῦβρον, ἠσχήμιζον τὰ περικαλλῆ ταῦτα παλάτια· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ συμφωνήσωσι τὰ συμφέροντα ἀγνοῶ πόσων ἑκατοντάδων βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν· πρὶν μάλιστα κατορθώσωσι νὰ συμφωνήσωσιν, ἔπρεπε νὰ γλωσσοκοπήσωσι, Κύριος οἶδε πόσας ἑβδομάδας καὶ πόσους μῆνας, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶσιν ἕνεκα ξύλων καὶ πετρῶν, ὡς οἱ πρώην γερουσιασταὶ τῆς Ἑλλάδος, τὰς θεωρίας τοῦ Βένθαμ καὶ τοῦ Μιττερμάγερ (1). Ἦλθεν ὅμως ὁ καλός σου Ναπολέων καὶ ῥίψας τὸ σύνταγμα ἔῤῥιψε καὶ τὰς σαθρὰς οἰκοδομὰς καὶ, τὸ σπουδαιότερον, ἐνῷ πρὶν ἔχοντες σύνταγμα οἱ Γάλλοι κατέτριβον πέντε ἡμέρας μεταξὺ Παρισίων καὶ Μασσαλίας, σήμερον, ἄνευ συντάγματος, ἡ ὁδοιπορία διαρκεῖ δεκαοκτὼ μόνον ὥρας. Εἰς τὴν πατρίδα μου ἔχομεν μίαν παροιμίαν ἡ ὁποία λέγει ὅτι « τὰ πολλὰ λόγια εἶναι πτώχια, » καὶ ὡς δὲν ἀγνοεῖς, κύριε, αἱ παροιμίαι εἶναι τὸ ἀλάνθαστον συμπέρασμα τῆς πείρας τῶν αἰώνων. Φαντάσθητι ἂν εἶχε Βουλὰς Φελλάχων ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἓξ Ἄραβες συμπιεζόμενοι τοσοῦτον ἐφωνοκόπουν καὶ ἐχειρονόμουν ἐρίζοντες, ὥστε οὔτε τί ἔλεγεν ὁ συνοδοιπόρος μου ἤκουον πλέον. Τοιούτου εἴδους ἔριδας πολλάκις τῆς ἡμέρας βλέπεις ἐν Αἰγύπτῳ. Τὰ βλέμματα τῶν Ἀράβων ἐξακοντίζουσι τότε φλόγας· οἱ λάρυγγες ἐξερεύγονται χειμάῤῥους ἀνάρθρων λέξεων καὶ οἱ μελανωποὶ καὶ νευρώδεις βραχίονες ἐπιτείνονται εἰς πυγμαχίαν· καὶ ὅμως, ἀξιοσημείωτον τοῦτο, τοσοῦτον εἶναι φειδωλοὶ, ὥστε οὐδέποτε ἀποφασίζουσι νὰ φιλοδωρήσῃ ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν ῥάχιν δι' ἑνὸς κἂν γρονθοκοπήματος.

— Ἀκούεις, εἶπεν ὁ συνοδοιπόρος μου, πῶς φωνοκοποῦσιν; Αὐτοὶ θὰ ἦσαν οἱ βουλευταὶ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ.

— Ἀλλὰ, κύριε, ἀπεκρίθην ἐντόνως, δὲν εἶναι ὅλοι Φελλάχαι. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν . . . . .

---

(1) Ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ Δρώϋζεν ὑπὸ Κ. Φρεαρίτου, σελ. 218.

(1) Κατά τινα πολύκροτον συζήτησιν γενομένην ἐν τῇ Γερουσίᾳ ὀλίγον πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ βασιλέως, γερουσιασταὶ ἀμαθεῖς, ἀγνοοῦντες νὰ χαράξωσι καὶ αὐτὴν αὐτῶν τὴν ὑπογραφὴν, ἐπεκαλοῦντο τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βένθαμ καὶ τοῦ Μιττερμάγερ, ὀνομάζοντες αὐτοὺς ἐν τῇ ῥύμῃ τῆς πατριωτικῆς αὐτῶν εὐγλωττίας Β έ ν τ λ α μ καὶ Λ ι ν δ ε ρ μ ά γ ε ρ. Δὲν προέβλεπον ὅμως οἱ φλογεροὶ ἐκεῖνοι πατριῶται ὅτι ἡ πτῶσις τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν κατεπολέμουν κτυποῦντες ἀκρίτως ἀριστερᾷ καὶ δεξιᾷ, ἤθελε παρασύρει ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτῆς καὶ τὰς ἑπτακοσίας κωδωνιστὰς δραχμὰς, ἃς ἐμέτρει ἐκ προκαταβολῆς κατὰ μῆνα πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὸ Κεντρικὸν ταμεῖον, καὶ τὰς ἐξοικονομήσεις ὅσας ἐλάμβανον πρὸς τῷ μισθῷ.

— Ἐννοῶ, κύριε, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος τί θὰ εἴπῃς, καὶ ζητῶ συγχώρησιν ὅτι διακόπτω τὸν λόγον σου· ἀλλὰ δός μοι τὴν ἄδειαν νὰ μὴ ἀποκριθῶ· ἂς σοὶ ἀποκριθῶσι τὰ πρακτικὰ τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως.



Διώρυξ Μαχμουδιέ.

« Καιρὸς παντὶ πράγματι, » καὶ « οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον, » ἔλεγον σοφώτατα οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι· ἀλλ' ἡμεῖς, τὰ μὲν σοφὰ αὐτῶν παραγγέλματα ἔχομεν ἀείποτε μεγαλοῤῥημονοῦντες διὰ στόματος, οὐδέποτε ὅμως καὶ ἐκτελοῦμεν αὐτά.

— Ἀπορῶ, κύριε, εἶπον, πῶς τόσον νέος (ἐφαίνετο ἔχων ὡς εἰκοσιπέντε ἐτῶν ἡλικίαν) ἔχεις ἰδέας τόσον πεπαλαιωμένας.

— Καὶ ἐγώ, κύριε, ἀπεκρίθη, ἐσπούδασα τέσσαρα σχεδὸν ἔτη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὰ νομικά· καὶ ἐγὼ ἐφόρεσα σίφνειον πῖλον· καὶ ἐγὼ ἐσύριξα εἰς τὰ θεωρεῖα τῆς Βουλῆς τοὺς ὑπουργούς· καὶ ἐγὼ ἔγραψα συκοφαντίας καὶ ὕβρεις διὰ τῶν ἐφημερίδων· καὶ ἐγὼ συναπεστάτησα μετ' ἄλλων τὴν 11 Ὀκτωβρίου· καὶ ταῦτα πάντα διότι δὲν μ' ἔστειλεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ ὑπουργός. Ὅτε ὅμως ἔκοψαν καὶ τὴν ὑποτροφίαν μου, εἰ καὶ ἐπαναστάτου, καὶ δὲν εἶχον οὔτε κἂν ἄρτον ν' ἀγοράσω . . . τότε;

— Τί ἔκαμες τότε;

— Τί ἔκαμα; ὅ,τι ἔκαμνα πρὸ τῆς 11 Ὀκτω-

βρίου· ἐσύριξα, ἐσυκοφάντησα, ὕβρισα καὶ ἐπὶ τέλους ἐπανεστάτησα τὸν Φεβρουάριον. Ὁ στόμαχός μου ὅμως ἔμενε καὶ πάλιν κενός· καὶ ἄνευ τῶν ἀληθῶς πατρικῶν προτροπῶν τοῦ σεβαστοῦ μου καθηγητοῦ Κ. Κ. Α, θὰ ἐσύριζα, θὰ ἐσυκοφάντουν, θὰ ὕβριζα καὶ θὰ ἐπείνων ἀκόμη. Ὁ Θεὸς ὅμως ἢ μᾶλλον ἡ πεῖνα, μ' ἐφώτισε καὶ ἦλθα ἐδῶ, ὅπου εὐτύχησα νὰ εὕρω ἔργον ἀντὶ εἴκοσι λιρῶν κατὰ μῆνα, πρὸς ταύταις δὲ καὶ τροφὴν καὶ κατοικίαν ἀνέξοδον. Ἔχω δὲ ἐνίοτε καὶ τυχηρά· καὶ, ὡς βλέπεις, εἶμαι ἐνδεδυμένος ὅπως οὐδ' οἱ ὑπουργοὶ εἰς Ἀθήνας. Μ' ἐμέμφθης, κύριε, πρὸ ὀλίγου λαλήσαντα περὶ συντάγματος ὅτι ἔχω πεπαλαιωμένας ἰδέας· ἀλλὰ τί ἐςι σύνταγμα; ἐγγύησις ἐλευθερίας. Ἰδὲ ὅμως τί συμβαίνει ἐδῶ ὅπου δὲν ὑπάρχει σύνταγμα· αἱ φυλακαὶ εἶναι κεναί· τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα ἄγνωστα· τὰ ἰδιωτικὰ σπάνια· τὰ δικαστήρια ἀργοῦσι· δικηγόροι δὲν ὑπάρχουσιν· ἡ ἀσφάλεια ὅπως οὐδαμοῦ· τὰ τῶν δήμων ὅλως ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, καὶ ἡ λεγομένη προσωπικὴ ἐλευθερία ἀπολαύει ὅσου σεβασμοῦ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Δὲν ἠξεύρω πόσαι ἰταλικαὶ καὶ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἐκδίδονται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· λέγεις, γράφεις ὅ,τι θέλεις, οὔτε σ' ἐνθυμεῖται ἂν ὑπάρχῃς ἡ κυβέρνησις. Οἱ φόροι ἀποτίονται ἄνευ βίας, ἄνευ μηνυτόρων καὶ ποινητόρων, οὐδὲν κώλυμα ἀπαντᾷς εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐπαγγέλματός σου καὶ, τὸ πάντων οὐσιωδέστατον, τὰ θυλάκιά σου ἔχουσι τρύπας, ὄχι ἕνεκα ἐλλείψεως ὡς ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἕνεκα ἀφθονίας νομισμάτων. Θέλεις νὰ μάθῃς ὑπὸ τίνων γίνονται ἀξιόποινοι πράξεις καὶ χάριν τίνων παραβιάζεται ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία; ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων καὶ χάριν τῶν Εὐρωπαίων.

— Φρονῶ, κύριε, εἶπον, ὅτι, λέγων περὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας εἰς Αἴγυπτον, ὁμιλεῖς παίζων. Ἐδῶ προσωπικὴ ἐλευθερία! ἐδῶ ὅπου διακόσιαι καὶ ἐπέκεινα χιλιάδες Φελλάχων εἰργάσθησαν διὰ τῆς βίας εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Μαχμουδιὲ, καὶ ὅπου ἑξήκοντα ἄλλαι χιλιάδες διὰ τῆς βίας ἐργάζονται εἰς τὸ Σουέζ!

— Καὶ μήπως ἡ αὐτὴ βία δὲν ὑπάρχῃ καὶ εἰς τὰ πλέον ἐλεύθερα κράτη τῆς Εὐρώπης;

— Τί λέγεις, κύριε! ἀνέκραξα διαμαρτυρηθεὶς διὰ τοῦ ἤθους μου. Εἰς τὴν Εὐρώπην βία!

— Ἡ ἰδία καὶ ἀπαράλλακτος· ὅταν *μὴ θέλοντας* κατατάττωσι τοὺς ἐλευθέρους πολίτας εἰς τὸν στρατὸν, δὲν εἶναι βία;

— Σόφισμα! ἐπεφώνησα καγχάσας· ἡ στρατολογία γίνεται μὲν διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ χάριν τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Κράτους.

— Καὶ μήπως οἱ διὰ τῆς βίας ἐργασθέντες εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Μαχμουδιὲ, καὶ οἱ διὰ τῆς βίας ἐργαζόμενοι εἰς τὸ Σουὲζ δὲν εἰργάσθησαν καὶ δὲν ἐργάζονται διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Αἰγύπτου; Καὶ, τὸ σημαντικώτερον, ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν ἀπέβλεπε καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς μόνην τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ἔχοντα πρὸς αὐτὴν σχέσεις. Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Μαχμουδιὲ ἡ Ἀλεξάνδρεια μόλις εἶχε δέκα χιλιάδας κατοίκων· καὶ σήμερον, μετ' ὀλίγα μόνον ἔτη, ἠξεύρεις πόσους ἔχει; ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας. Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Μαχμουδιὲ καὶ ἄνθρωποι καὶ ἐμπορεύματα περιείρχοντο μεταξὺ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἡμέρας καὶ νύκτας ὁλοκλήρους, καὶ ὀλίγην εἶχον ἀσφάλειαν· ἀλλὰ σήμερον μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν οὐδὲ μύτις ἀνθρώπου αἱματώθη ποτὲ, οὐδὲ λεπτὸν χάνεται· τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἐμπόριον τοῦ κόσμου ὅλου ἑκατονταπλασιάσθη, καὶ ὅταν ἀνοιχθῇ ἡ διώρυξ τοῦ Σουὲζ καὶ μεγαλεῖον καὶ ἀσφάλεια καὶ εὐτυχία θ' ἀναπτυχθῶσιν ἔτι μᾶλλον. Ποία λοιπὸν, παρακαλῶ βία φέρει ἐθνωφελέστερα, *φιλανθρωπότερα* ἀποτελέσματα; ἡ πολλὰ ἔτη διαρκοῦσα βία τῆς Εὐρώπης, ἢ ἡ πάντη πρόσκαιρος βία τῆς Αἰγύπτου; Νομίζω ὅτι τὸ σόφισμα δὲν εἶναι ἐδικόν μου.

Καὶ ταῦτα λέγοντος μετὰ πολλῆς εὐστροφίας γλώσσης τοῦ συνοδοιπόρου μου, κατεβαίνομεν πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον, διότι ἡ μεσημβρία εἶχε παρέλθει, καὶ ὁ στόμαχός μου ἔπασχεν ἤδη τὸ μετὰ τὴν 11 Ὀκτωβρίου πάθημα τοῦ νέου φίλου μου. Ὅτε δὲ διασχίζοντες κατὰ μῆκος τὴν πλατεῖαν ἐφθάσαμεν πλησίον τοῦ γαλλικοῦ προξενείου, εἴδομεν ἐντὸς ὁδοῦ φερούσης πρὸς τὴν θάλασσαν περὶ τοὺς εἴκοσιν Ἄραβας, καθημένους κυκλοτερῶς κατὰ γῆς καὶ τρώγοντας ἄρτον, ἅλας καὶ κύμινον, καὶ εὐθυμοῦντας καὶ καγχάζοντας καὶ ὁμοθυμαδὸν ψάλλοντας, ἐνίοτε δὲ καὶ κροταλοῦντας τὰς παλάμας· ὡμοίαζε δὲ κατὰ πολὺ ὁ ἦχος τὸν ἡμέτερον πλάγιον πρῶτον.

— Εἶναι σήμερον ἑορτή; ἠρώτησα.

— Ὄχι· ἀλλ' οἱ Ἄραβες συνειθίζουσι νὰ τραγῳδῶσι καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις τοῦ βίου αὐτῶν· καὶ τρώγοντες καὶ ἐργαζόμενοι καὶ περιπατοῦντες καὶ νύμφην καὶ γαμβρὸν συνοδεύοντες καὶ νεκρὸν προπέμποντες τραγῳδοῦσι.

— Διὰ τοῦτο, εἶπον διαστείλας χλευαστικῶς τὰς δύο ἄκρας τῶν χειλέων μου, θαυμάζεις τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν.

— Μὴ ἀστειεύεσαι κύριε· ἡ ὑλικὴ εὐημερία συνεπιφέρει ἀφεύκτως καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν χρηστότητα τῶν ἠθῶν. Τί ἦσαν οἱ Ἄγγλοι ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β'; αἴσχιστοι· καὶ διὰ τί; διότι ἦσαν πτωχοί· καὶ πότε ἔγειναν ὅ,τι εἶναι σήμερον; ἀφοῦ ἐπλούτησαν. Ἢ μήπως νομίζῃς ὅτι ὅταν ἐπανέλθω εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ ὑβρίζω καὶ θὰ ἐπαναστατῶ ὅπως πρότινων μηνῶν; τότε, χάρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, δὲν θὰ ἔχω ἀνάγκην οὔτε νὰ μὲ στείλωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, οὔτε χρημάτων. Πίστευσον ὅτι δὲν θὰ μεί-



Ο ΝΕΙΛΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

νῶσι καὶ οἱ Ἄραβες εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν.

Ἐν τοσούτῳ γυναῖκες δύο, ὑδρίας φέρουσαι ἐπὶ κεφαλῆς, ἐλθοῦσαι ἔδιδον ὕδωρ πρὸς τοὺς εὐθυμοῦντας αὐτῶν συμπολίτας. Τῶν ὑδροφόρων τούτων τὸ σχῆμα εἶναι περίεργον, οὐδὲ δύναμαι νὰ ἐξεικονίσω (*) κάλλιον, ἢ δανειζόμενος τὴν περὶ τῶν γυναικῶν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Παιονίας περιγραφὴν τοῦ Αἰλιανοῦ. « Τῇ μὲν κεφαλῇ, λέγει ἐν τῇ περὶ ζώων ἱστορίᾳ, φέρουσιν ὑδρίαν μεστὴν ὕδατος, καὶ τὸν αὐχένα ἀνέστησαν, ὥστε αὐταῖς βαδιζούσαις, ἄτρεπτόν τε καὶ ἀκλινῆ διαμένειν τὴν ὑδρίαν· ἐξαρτήσασαι δὲ τοῦ κόλπου θηλάζουσι τὰ βρέφη, καὶ εἰς τὸν βραχίονα τὸν ῥυτῆρα ἐνάψασαι τὸν τοῦ γήμαντος ἵππον εἰς ἀρδείαν ἄγουσι, καὶ ταῖς χερσὶ νήθουσι λίνον. » Φέρουσι δὲ αἱ Αἰγύπτιαι ἕνα μόνον χιτῶνα, βαθὺν τὸ χρῶμα καὶ σχιστὸν ἐν μέσῳ τοῦ στήθους· τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὸ λοιπὸν πρόσωπον, πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν, καλύπτονται οὐχὶ διὰ *γιασμακίων*, ὡς κατὰ τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ διὰ μακροῦ τεμαχίου πανίου, ὁμοίου πρὸς τὸ ἔνδυμα καὶ συναπτομένου μετὰ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τῆς ῥινὸς διὰ κυλίνδρου ἐκ μετάλλου, πανίου ἢ καλάμου. Τοιαύτας γυναῖκας ἀπαντῶν πολλὰς καθ' ἑκάστην, ἠπόρουν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀμυγδαλοειδὲς ἅμα δὲ καὶ τὴν λάμψιν τῶν ὀφθαλμῶν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον μετὰ ταῦτα, ἡ τέχνη βοηθεῖ δαψιλῶς τὴν φύσιν· διότι ἐμβάπτουσαι εἰς στίμμι (antimoine) μακρὰν βελόνην, ἀλείφουσι τὰ βλέφαρα καὶ τὰς ὀφρῦς· καὶ ἐκ τούτου τό τε μέγεθος καὶ ἡ λάμψις.

Ἀποχαιρετίσας τὸν πρὸ δύω μὲν μηνῶν πειναλέον καὶ φιλελεύθερον ἐπαναστάτην, νῦν δὲ κεκορεσμένον καὶ ἀπολυτόφρονα ἑλληνόπαιδα, ἀνέβην εἰς τὸ ξενοδοχεῖον· μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἐπεσκέφθην τὸν Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος Κ. Κ. Χαραλάμπην, ὅστις μὲ ὡδήγησεν εὐγενῶς ἐπ' ὀχήματος εἰς τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ ἐντὸς αὐτῆς περίεργα. Πρὸ τῆς ἁμάξης ἔτρεχε δρομαῖος νεανίας ἄραψ, λευκὰ ἐνδεδυμένος καὶ ἀνὰ χεῖρας ἔχων μάστιγα· ἡ συνήθεια δὲ αὕτη ἐπεκράτησε, φαίνεται, ἀφότου αἱ ὁδοὶ ἦσαν στεναί, καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ προειδοποιῶνται ἵν' ἀποχωρῶσιν οἱ διαβάται· καὶ τοῦτο γίνεται προφανὲς ἐν Καΐρῳ, ὅπου οἱ δρόμοι δὲν εἶναι πλατεῖς ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Τὰ περίεργα ταῦτα εἶναι λίαν εὐάριθμα σήμερον, διότι πᾶσα ἐκείνη ἡ λαμπρότης τῆς χλαμυδοειδοῦς πόλεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ᾤχετο· καὶ μουσεῖα καὶ τεμένη καὶ Σεραπεῖον καὶ ἱπποδρόμιον καὶ βιβλιοθήκας καὶ πληθὺν λουτρῶν, πάντα, πλὴν δύο ἢ τριῶν μνημείων, κατέστρεψαν αἱ κατακτήσεις, ἡ βαρβαρότης καὶ ἡ ἀντίχριστος τῶν χριστιανῶν ἐνθεομανία. Τοιαύτη δὲ καὶ τοσαύτη ἡ πάλαι τῆς Ἀλεξανδρείας μεγαλοπρέπεια, ὥστε καθὼς ἡ Κωνσταντινούπολις οὕτω καὶ αὐτὴ ὠνομάζετο κατ' ἐξοχὴν *Πόλις*, καὶ *βασιλὶς τῶν πόλεων*. Ἰδοὺ πῶς ἐν ὀλίγοις ἐξεικονίζει αὐτὴν ὁ Ἀχιλλεὺς Τάτιος, συγγραφεὺς τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος· « Τριῶν πλεύσαντες ἡμερῶν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἤλθομεν. Ἀνιόντι δέ μοι κατὰ τὰς ἡλίου καλουμένας πύλας, συνηστράπτο εὐθὺς τῆς πόλεως ἀστράπτον τὸ κάλλος, καί μου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐγέμισεν ἡδονῆς· στάθμη μὲν κιόνων ὄρθιος ἑκατέρωθεν ἐκ τῶν ἡλίου πυλῶν εἰς τὰς σελήνης πύλας· οὗτοι γὰρ τῆς πόλεως οἱ πυλωροί· ἐν μέσῳ δὲ τῶν κιόνων, τῆς πόλεως τὸ πεδίον. Ὁδὸς δὲ διὰ τοῦ πεδίου πολλή, καὶ ἔνδημος ἀποδημία. Ὀλίγους δὲ τῆς πόλεως σταδίους προελθών, ἦλθον εἰς τὸν ἐπώνυμον Ἀλεξάνδρου τόπον. Εἶδον δὲ ἐντεῦθεν ἄλλην πόλιν, καὶ σχιζόμενον ταύτῃ τὸ κάλλος· ὅσος γὰρ κιόνων ὄρχατος εἰς τὴν εὐθυωρίαν, τοσοῦτος ἕτερος εἰς τὰ ἐγκάρσια. Ἐγὼ δὲ μερίζων τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς πάσας τὰς ἀγυιάς, θεατὴς ἀκόρεστος ἤμην, καὶ τὸ κάλλος ὅλως οὐκ ἐξήρκουν ἰδεῖν. »

Καὶ μετὰ διακόσια δὲ ἔτη ἔκτοτε, ἤτοι τὸ 640, ὅτε ἐκυρίευσαν οἱ Ἄραβες τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὁ Ἀμροὺ ἔγραφε ταῦτα πρὸς τὸν Καλίφην· « Μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψω τὰ πλούτη καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς· ἀρκεῖ νὰ εἴπω ὅτι περιέχει 4,000 παλατίων, 4, 000 λουτρῶν, 400 θέατρα καὶ τόπους εὐθυμίας, 12,000 ὀψοπωλεῖα καὶ 40,000 ὑποτελῶν Ἰουδαίων. »

Ἀλλὰ καὶ πληθυσμὸν κατοίκων εἶχε πολὺν ὁ Διόδωρος Σικελιώτης, ὅτις ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὀλίγα ἔτη πρὸ Χριστοῦ, βεβαιοῖ ὅτι κατῳκεῖτο ὑπὸ 300, 000 πολιτῶν· ἐὰν δὲ λάβωμεν ὡς κανόνα τὰς Ἀθήνας, ὅπου τῶν δούλων ὁ ἀριθμὸς ἦτο καὶ ἀνώτερος τοῦ τῶν ἐλευθέρων, οἱ ὅλοι κάτοικοι ἦσαν ἑξακόσιαι περίπου χιλιάδες· τινὲς δὲ καὶ μέχρις 900,000 ἀναβιβάζουσιν αὐτούς. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε, βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἔτασσον τὴν Ἀλεξάνδρειαν δευτέραν μετὰ τὴν Ῥώμην. Ὁ τόσος ὅμως πληθυσμὸς ἠλαττώθη ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκπορθήσεων καὶ ἀνταρσιῶν, καὶ ὅτε τὸ 1805 ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς ἐγένετο διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου, μόλις περὶ τὰς ἓξ χιλιάδας ἦσαν τῆς Ἀλεξανδρείας οἱ κάτοικοι. Σήμερον ὅμως ἔχει, ὡς πάντες ἀξιοῦσιν, ὑπὲρ τὰς 150,000, χάρις εἰς τὰς εὐκολίας ὅσας ἐχορήγησε τῇ ἐμπορίᾳ ὁ μεγαλοπράγμων ἐκεῖνος Μακεδών, τὸν ὁποῖον δεύτε-

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἀκριβεστέρα γίνεται ἡ παράστασις διὰ τῆς σμίλης καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ἐζητήσαμεν ἰχνογραφήματα ἐνδυμάτων, τοποθεσιῶν, ζώων καὶ ἄλλων ἔκ τε Αἰγύπτου καὶ Συρίας. Ἀλλ' ἡ ξυλογράφησις καὶ ἐκτύπωσις κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐγένετο ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν τοῦ Νείλου, ἀπαιτεῖ δαπάνην εἰς ἣν δὲν ἐπαρκεῖ ἡ Πανδώρα, ἕνεκα τῆς μὴ ἐγκαίρου ἀποτίσεως τῶν συνδρομῶν. Χάριν δὲ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ συνδρομητῶν, οἵτινες ἀπέτισαν ἐξ ἀρχῆς μετὰ πολλῆς προθυμίας τὴν ὀφειλὴν αὐτῶν, θέλομεν δημοσιεύσει καί τινας ἄλλας. Πρόδηλον ἄρα ὅτι οἱ ἄνευ λόγου καθυστεροῦντες δὲν ζημιοῦσι μόνον ἡμᾶς ἀλλὰ καὶ ἑαυτούς.

ρον θεμελιωτὴν τῆς Ἀλεξανδρείας ἂν ὀνομάσωμεν δὲν σφάλλομεν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν διώρυγα Μαχμουδιὲ καὶ τὸν σιδηρόδρομον, δι' ὧν συνηνώθη ἡ ἄνω Αἴγυπτος μετὰ τῆς Μεσογείου. Ἡ διῶρυξ αὕτη ὑπῆρχε καὶ πάλαι, καὶ ὠνομάζετο τῆς Κλεοπάτρας· ἀλλ' ἐγκαταλειφθεῖσα κατήντησεν ἄπλευστος. Ἀνεκαινίσθη δὲ ἐντὸς μηνῶν ἕξ, ἐργασθέντων πρὸς τοῦτο τριακοσίων δεκατριῶν χιλιάδων Φελλάχων, ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων, ἐξ ὧν ἀπέθανον οὐκ ὀλίγοι. Ἀναντίῤῥητον δὲ ὅτι τάχιστα καὶ θέλει διπλασιασθῇ τῶν Ἀλεξανδρέων ὁ ἀριθμὸς, οὐ μόνον διότι κατὰ τὸν γεωγράφον, « τῆς Αἰγύπτου πάσης μόνος ἐστὶν ὁ τόπος οὗτος πρὸς ἄμφω πεφυκὼς εὖ, τά τε ἐκ θαλάττης διὰ τὸ εὐλίμενον καὶ τὰ ἐκ τῆς χώρας, ὅτι πάντα εὐμαρῶς ὁ ποταμὸς πορθμεύει, συνάγει τε εἰς τοιοῦτο χωρίον, *ὅπερ μέγιστον ἐμπορεῖον τῆς οἰκουμένης ἐστίν*, » ἀλλὰ καὶ διότι εὐφορωτάτη τῆς Αἰγύπτου ἡ γῆ καὶ μεγίστη ἡ ἐλευθερία, μεγίστη δὲ καὶ ἡ προστασία ὧν ἀπολαύουσιν οἱ ἐμπορευόμενοι κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ κλίμα τῆς πόλεως εὐκραέστατον. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν εἶχον καὶ ἔτι ἔχουσι τὴν ἰδέαν ὅτι φλογερὸν τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ θέρος· ἀπορῶ δὲ πόθεν ἡ ἐσφαλμένη αὕτη δόξα· διότι ὁ Στράβων πρὸ χιλίων ἐννεακοσίων σχεδὸν ἐτῶν ἔλεγε τὰ ἐναντία. « Πρὸς δὲ τῷ πλούτῳ τῶν καταγομένων ἑκατέρωσε εἴς τε τὸν κατὰ θάλατταν λιμένα καὶ εἰς τὸν λιμναῖον, καὶ τὸ *εὐάερον* ἄξιον σημειώσεώς ἐστιν· ὃ καὶ αὐτὸ συμβαίνει διὰ τὸ ἀμφίκλυστον καὶ τὸ εὔκαιρον τῆς ἀναβάσεως τοῦ Νείλου. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι πόλεις αἱ ἐπὶ λιμνῶν ἱδρυμέναι βαρεῖς καὶ πνιγώδεις ἔχουσι τοὺς ἀέρας ἐν τοῖς καύμασι τοῦ θέρους· ἐπὶ γὰρ τοῖς χείλεσιν αἱ λίμναι τελματοῦνται διὰ τὴν ἐκ τῶν ἡλίων ἀναθυμίασιν· βορβορώδους οὖν ἀναφερομένης τοσαύτης ἰκμάδος, νοσώδης ὁ ἀὴρ ἕλκεται, καὶ λοιμικῶν κατάρχει παθῶν. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ, τοῦ θέρους ἀρχομένου, πληρούμενος ὁ Νεῖλος πληροῖ καὶ τὴν λίμνην, καὶ οὐδὲν ἐᾷ τελματῶδες, τὸ τὴν ἀναφορὰν ποιῆσον μοχθηρόν· τότε δὲ καὶ οἱ ἐτησίαι πνέουσιν ἐκ τῶν βορείων καὶ τοῦ τοσούτου πελάγους, *ὥστε κάλλιστα τοῦ θέρους Ἀλεξανδρεῖς διάγουσιν.* » Ὁ Κ. Sabatier, ὅστις πολλὰ ἔτη διέτριψε καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον κατῴκησεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, *οὐδέποτε* τὸ θερμόμετρον ἀνέβη ὅσον ἐν Ἀθήναις. Δύο μόνον μῆνας τοῦ ἔτους, τὸν Αὔγουστον καὶ τὸν Σεπτέμβριον, ἐπιτείνεται οὐχὶ ὁ καύσων ἀλλ' ἡ ὑγρασία, καὶ καθίστησι δύσφορον τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβήν· ἔχει ὅμως περὶ αὐτὴν τερπνὰς ἐξοχὰς, οἷον τὸ Ῥάμλι, ὅπου ἀναψύχονται οἱ θέλοντες καὶ οἱ δυνάμενοι.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀρχαίων μνημείων ἐπεσκέφθην τὴν ἡμέραν ἐκείνην μετὰ τοῦ Κ. Χαραλάμπους τὴν στήλην τοῦ Πομπηΐου, κορίνθιον ἔχουσαν τὸν ῥυθμὸν, καὶ τὸν ὀβελίσκον, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων τὴν διώρυγα, περὶ ἧς ἔλεγον πρὸ μικροῦ, καὶ τὸν κῆπον τοῦ πρώην ἀντιβασιλέως Σαΐτ πασᾶ, τὸν φέροντα ἔτι τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἰδιοκτήτου Παστρέ.

Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπον καὶ ὡς μαρτυρεῖ τοῦ Πλουτάρχου ἡ ῥῆσις, τὴν ὁποίαν ἐχάραξα ἐν κεφαλίδι τῶν ὁδοιπορικῶν τούτων ἀναμνήσεων, αἱ παροδικαί μου σκιαγραφίαι σκοπὸν κυρίως ἔχουσι τὴν ἰχνογράφησιν τῶν πρώτων ἐντυπώσεων, τῶν περὶ τὰ ἔθιμα μάλιστα καὶ τὰ ἤθη, ἐκείνων ἰδίως ὅσαι διὰ τὸ εὐτελὲς ἴσως αὐτῶν διέφυγον τὴν ὀξυδέρκειαν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος περιηγητῶν, παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ μὴ ἀπαιτῇ παρ' ἐμοῦ ἀκριβολόγους περιγραφὰς ἀρχαίων. Ἄλλως τε πολλοὶ πολλάκις ἔγραψαν περὶ τούτων, ἐρευνήσαντες ἐπιστημονικῶς καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐποχὴν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς κατασκευῆς. Καὶ μὲν πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν οἱ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ κατὰ τοὺς ἀντίποδας ἐνόμιζον κειμένην τὴν Ἀνατολήν· ἀλλ' ἔκτοτε παντὸς ἔθνους σοφοί τε καὶ ἄσοφοι ὥρμησαν πρὸς αὐτὴν, καὶ τοσοῦτον ἀκάθεκτοι, ὥστε θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἐξαντληθέντος τοῦ εὐρωπαίου πολιτισμοῦ, καταφεύγουσιν εἰς τὴν γηραιὰν τοῦ ἡλίου γῆν, ἵνα ποτισθῶσι τρόπους ἀναγεννήσεως καὶ σωτηρίας ἐλπίδας. Ὁ πατριάρχης τῆς γερμανικῆς φιλολογίας Gœthe ἐλυπεῖτο ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἀνατολήν· εὐτυχέστεροι δὲ τούτου ὁ Chateaubriand, ὁ Lamartine, ὁ Byron καὶ ἄλλοι μετὰ ταῦτα περιῆλθον πολλὰ μέρη αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ μὲν, παραφερόμενοι ὑπὸ οἴστρου ποιητικοῦ καὶ μεταρσιούμενοι εἰς τὰ νέφη ὑπὸ τοῦ πηγάσου τῆς ἀκολάστου αὐτῶν φαντασίας, οἱ δὲ ἀβασανίστως πιστεύοντες ὅ,τι ἐλέγετο αὐτοῖς, ἢ συνέγραψαν ᾠδὰς καὶ εἰδύλλια, ἢ ἔπλεξαν μύθους. Τοῦ Lamartine ἰδίως ἡ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν πολύτομος περιήγησις εἶναι ἄλλη Χαλιμᾶ. Καὶ ὅτε εἶδον ἐν Συρίᾳ τὰς γυναῖκας καλυπτούσας καθ' ὁδὸν, πλὴν τῶν Ἑβραΐδων, *ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον, μηδ' αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν ἐξαιρουμένων*, ἵνα μὴ ἴδωσιν αὐτὰς οἱ ἄνδρες, ἐθαύμασα τὸ μέγεθος τοῦ ψεύδους τοῦ πρώην κυβερνήτου τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, εἰπόντος ὅτι εἶδε νεάνιδας ἐνδυομένας ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ μίαν μάλιστα μόνον χιτῶνα ἔχουσαν, ὡς ἡ προμήτωρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὴν μακρὰν αὐτῆς κόμην!

Διὰ τί δὲ ἡ στήλη τοῦ Πομπηΐου φέρει τὴν κλῆσιν ταύτην οὐδεὶς γινώσκει· ὁ Sir Gardner Wilkinson, ὅστις πολλὰ ἔτη διατρίψας καὶ μετ' ἐπιστασίας μελετήσας τὰ τῆς Αἰγύπτου, ἔγραψε δύο πολλοῦ λόγου ἄξια συγγράμματα περὶ αὐτῆς, ἀνέγνω ἐπὶ τῆς στήλης μετὰ τοῦ Κ. Salt καὶ ἐξέδοτο τὴν ἑξῆς δυσανάγνωστον ἐπιγραφὴν, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ ἐκείνης καὶ Πομπηΐου.

ΤΟΝ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
ΤΟΝ ΠΟΛΙΟΥΧΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑC
ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΝ ΤΟΝ ΑΝΙΚΗΤΟΝ
ΠΟΥΒΛΙΟC ΕΠΑΡΧΟC ΑΙΓΥΠΤΟΥ
ΕΠΑΓΑΘΩ

Τὸ *ἐπ᾽ἀγαθῷ* μόνον δὲν ἀναγινώσκεται εὐκρινῶς, διότι οἱ περιηγηταὶ, ἐπιθυμοῦντες νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν αἰωνιότητα τὴν ἰδίαν μνήμην, διαφθείρουσιν οἱ ἱερόσυλοι καὶ τὰ ἀρχαῖα γράμματα, ἐπιχαράσσοντες τὰ πολλάκις ἄσημα αὐτῶν ὀνόματα. Υποθέτει δὲ ὁ Κ. Wilkinson ὅτι ἀνηγέρθη ἡ στήλη πρὸς τιμὴν τοῦ Διοκλητιανοῦ, καταβαλόντος τὴν ὀκτάμηνον ἐπανάστασιν τοῦ Ἀχιλλᾶ (296 μ. Χ.), ὅτε μυριάδες Ἀλεξανδρέων ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον (1).

Ὁ δὲ ὀβελίσκος ὀνομάζεται *βελόνη τῆς Κλεοπάτρας*· ἀλλὰ ποίας δὲν λέγει ἡ παράδοσις, διότι πολλαὶ ἐκλέισαν τὴν Αἴγυπτον. Η λεπτοφυὴς αὕτη τῆς Κλεοπάτρας βελόνη, ἥτις ἔχει ὕψος μὲν 70, διάμετρον δὲ πρὸς τὴν βάσιν ὀκτὼ περίπου ποδῶν, μοὶ ἀνενθύμισε τὸν Γύλλιβερ, ὅτε δραπετεύσας εἰς Βλεφουσκοῦ συνελήφθη καὶ ἀπῃωρήθη εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ δύο μόνον δακτύλων γίγαντος, τὸ ἀνάστημα ἔχοντος ἴσον ὑπερνεφεῖ κωδωνοστασίῳ, ἢ ὅτε πεσὼν ἐντὸς πινακίου περιέχοντος γάλα παρ᾽ ὀλίγον ἐπνίγετο, ἢ ὅτε μονοετὲς βρέφος ἥρπασε τὸν ταλαίπωρον ὡς κούκλαν καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχωσεν εἰς τὸ στόμα ἵνα παίξῃ. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ Γύλλιβερ εἶχεν ἓξ ποδῶν ὕψος. Ὁποῖον ἄρα θὰ ἦτο τὸ τῆς Κλεοπάτρας καὶ ὁποία ἡ δύναμις αὐτῆς, ὅτε ἐκέντει ἢ ἔῤῥαπτε τοιαύτην ἔχουσα ἀνὰ χεῖρας βελόνην!

Παρὰ τὸν ὀβελίσκον τοῦτον κεῖται καὶ ἕτερος, ἀλλὰ κεχωσμένος, τὸν ὁποῖον ἐδωρήσατο μὲν τοῖς Ἄγγλοις ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς, ἐνόμισαν ὅμως περιττὸν νὰ μετακομίσωσιν ἀπὸ τῆς φωταυγοῦς Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν ζοφερὰν αὐτῶν μητρόπολιν. Ἵσταντο δὲ καὶ οἱ δύο, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος, πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Καίσαρος· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν καλύπτεται καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν ὑπὸ ἱερογλυφικῶν.

— Εἰς τί ἐχρησίμευον οἱ ὀβελίσκοι; μὲ ἠρώτησέ τις πρεσβύτης μὲν τὴν ἡλικίαν, ζωηρὸς δὲ τὴν ὄψιν μίαν τῶν ἡμερῶν, ἰδών με περιεργαζόμενον τὴν βελόνην τῆς Κλεοπάτρας, καὶ ἐκλαβών με, φαίνεται, ἀντὶ ἀρχαιολόγου.

Τί δὲ ν᾽ ἀποκριθῶ πρὸς τὸν φιλάρχαιον ἐκεῖνον, ἐνῷ ἤμην κατὰ τὰ περὶ ὀβελίσκων ὅσον καὶ αὐτὸς σοφός; Συνέστειλα ὀλίγον διδακτορικῶς τὰς ὀφρῦς, ἐξώγκωσα τὰ χείλη, ἐδίστασα, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισα νὰ εἴπω αὐτῷ, ὡς πρὸς ἄλλον ἀνακριτὴν, ὅλην τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν.

(1) Modern Egypt and Thebes, etc, by Sir Gardner Wilkinson, in tuo volumes. —London 1843.

— Φίλε μου, ἀπεκρίθην, εἰς τί ἐχρησίμευον οἱ ὀβελίσκοι καὶ διὰ τί κατεσκευάζοντο οὐδεὶς γνωρίζει μέχρι τῆς σήμερον, οὔτε αὐτοὶ οἱ σοφώτεροι τῶν ἀρχαιολόγων. Συμπεραίνουν μόνον. . . .

— Συμπεραίνουν! ἀνεφώνησεν ὑπολαβὼν καὶ μειδιάσας μειδίαμα ἐμφαῖνον χλεύην καὶ ὑποψίαν, ὅτι δὲν ἤμην ἀνώτερος αὐτοῦ περὶ τὴν ἀρχαιολογικὴν μάθησιν.

— Ναὶ, κύριε, ἐπανέλαβον ἐντόνως· μὴ διστάζεις νὰ πιστεύσῃς ὅτι οὐδεὶς γνωρίζει πρὸς τί ἐγίνοντο οἱ ὀβελίσκοι.

— Παράδοξον! εἶπε δυσπιστῶν πάντοτε· μὲ τὸν νοῦν ηὗραν τὸν Θεὸν, καὶ μὲ τὸν νοῦν ἀνεκάλυψαν τὴν Ἀμερικήν· καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ εὕρουν τόσον ἐθνῶν σοφοὶ τί σημαίνει ἡ ἀναστήλωσις μιᾶς πέτρας! Εἶναι προσκύνημα; εἶναι στολισμός; εἶναι σύμβολον; εἶναι τρόπαιον; κἄτι ἀπ᾽ αὐτὰ θὰ εἶναι. Τί γράφουν τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν;

— Τοῦτο εἶναι ἴσια ἴσια τὸ κακὸν, ἀπεκρίθην, ὅτι τὰ σωζόμενα βιβλία δὲν γράφουσι τίποτε βέβαιον· τὰ μὲν λέγουσιν ὅτι ἐχάραττον ἐπ᾽ αὐτῶν τὴν ἑρμηνείαν τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς φιλοσοφίας τῶν Αἰγυπτίων· τὰ δὲ ὑποθέτουσιν ὅτι ἦσαν ἔμβλημα θρησκευτικῆς ἰδέας, ἀλλὰ μεταφυσικῆς, ἥτις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ καταλληλοτέρου σχήματος, καὶ ἄλλα ἄλλα.

— Καὶ τὰ νέα;

— Τὰ νέα ἀναμασῶνται τὰ παλαιά.

— Σὺ δὲ, ὁ ὁποῖος στέκεσαι τόσην ὥραν καὶ παρατηρεῖς, ποίας ἰδέας εἶσαι;

— Ἐγώ!

— Ναὶ σύ· δὲν εἶσαι προκομμένος; Σὲ εἶδα καὶ ἄλλοτε ἐδῶ· ἐκτὸς μόνον ἂν ὅλοι οἱ προκομμένοι ὁμοιάζουν τὸν διδάσκαλον τῶν παιδίων μου, ὁ ὁποῖος πρὸ δεκαπέντε χρόνων καταγίνεται νὰ εὕρῃ τί εἶναι τὸ *μενοῦνγε* τοῦ κατὰ Λουκᾶν, πιστεύων ἀξίαν βαθυτέρας μελέτης τὴν τρισύλλαβον αὐτὴν λέξιν, παρὰ τὴν ὑψηλὴν καὶ χονδρὴν βελόνην τῆς Κλεοπάτρας.

Ὁμολογῶ ὅτι ἡ παρομοίωσις τοῦ εὐφυοῦς πρεσβύτου ἐκέντησε τὴν φιλαυτίαν μου· δέν μοι ἤρεσκε παραπολὺ νὰ συγκριθῶ πρὸς τὸν πολυχρόνιον ἐρευνητὴν τοῦ ἀσυνδέτου συνδέσμου.

— Ὅταν ἐμβαίνῃς, ἠρώτησα, εἰς ἐκκλησίαν ὑψηλὸν ἔχουσαν θόλον, μεγάλας διαστάσεις καὶ ὡραίας εἰκόνας, αἰσθάνεσαί τι;

— Ἐννοεῖται, ἀνέκραξε μετὰ σπουδῆς ὁ φίλος τῶν ὀβελίσκων· αἰσθάνομαι ἀνυψούμενον τὸν νοῦν μου· μὲ κυριεύει ὅλον αἴσθημα εὐλαβείας καὶ κατανύξεως· μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν πατῶ εἰς τὴν γῆν, ὅτι ἀποσπᾶται ἡ ψυχή μου ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια καὶ λησμονῶ τὰ ἀνθρώπινα πάθη· εἰς ἕνα λόγον ἐνώπιον τοῦ ὑψηλοῦ ἐκείνου θόλου κατανοῶ τὸ μεγαλεῖον καὶ

τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐδικήν μου σμικρότητα καὶ ἀδυναμίαν· τότε νομίζω ὅτι γίνομαι καλήτερος.

— Αὐτὰ θὰ ᾐσθάνοντο καὶ οἱ βλέποντες τὸν παλαιὸν καιρὸν τοὺς ὀβελίσκους, καὶ δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν θὰ ἀνηγείροντο. Τὸ ὕψος, τὰ μυστηριώδη σύμβολα, τὸ ἀκέραιον καὶ ὀγκῶδες τοῦ λίθου, αἱ ὁμαλαὶ καὶ ἀδιάκοποι αὐτοῦ γραμμαί, ἡ κομψότης τῆς ἐργασίας, ὅλα ταῦτα θὰ συνετέλουν εἰς τὸ νὰ γεννήσωσι τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα γεννᾷ καὶ εἰς σὲ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησία. Φρονῶ μάλιστα ὅτι θὰ ἀνεπτύσσοντο καὶ πολὺ ἰσχυρότερα κατὰ τοὺς θεοκρατικοὺς καὶ δεισιδαίμονας ἐκείνους χρόνους εἰς τὰς ψυχὰς τῶν λατρευόντων τὴν Ἶσιδα.

— Ἰδοὺ ὅτι ἤξεύρεις τί σημαίνουν οἱ ὀβελίσκοι· διὰ τί δὲν μὲ τὸ ἔλεγες τόσην ὥραν;

— Διὰ τί; . . . ἐπανέλαβον καὶ ἐσιώπησα. Δὲν ἠθέλησα ν' ἀποκριθῶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἐρωτῶν ὑπῆρξε διδάσκαλός μου· διότι εἴτε ὀρθὴ εἴτε μὴ ἡ ἐξήγησις, μοὶ ἐνεπνεύσθη τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ ἐξομοιωθῶ πρὸς τὸν λογιώτατον διδάσκαλον τῶν τέκνων αὐτοῦ.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ὁ Κ. Χαραλάμπης μὲ ὡδήγησεν εἰς τοῦ Πατριάρχου, τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ καὶ εἰς τὸ παλάτιον τὸ ὀνομαζόμενον, ἀγνοῶ διὰ τί, Ῥὰς ἐ τὶν, ἢ ἀκρωτήριον τῆς συκῆς.

Ὁ Πατριάρχης Ἰάκωβος ἐκ Πάτμου, περὶ οὗ ἴσως λάβω ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσω καὶ ἄλλοτε, ἔχει τὸ ἦθος κόσμιον, τὴν γλῶσσαν εὐφραδῆ, τὸν λόγον πειστικὸν καὶ ἐμβριθῆ τὴν σκέψιν. Κατοικεῖ δὲ ἐν ἀπηρχαιωμένῃ μονῇ, τῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἥτις κατ' αὐτὸν, ἦτο ναὸς εἰδώλων, μετασκευασθεὶς ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου εἰς ἐκκλησίαν. Καὶ ἀπόδειξις μὲν περὶ τούτου οὐδεμία ὑπάρχει, δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανος ἡ παράδοσις· διότι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου ἀνεσκάφη ὁ ναὸς καὶ παρεδόθη τῷ πυρὶ τὸ παμμέγιστον ἄγαλμα τοῦ Σεράπιδος. Πιστεύει πρὸς τούτοις ὁ Πατριάρχης ὅτι οἱ Κόπται κατέχουσιν ἀρχαῖα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, ἅτινα κρύπτουσιν ἐπιμελῶς· ἀλλ' ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς μὲ ἐβεβαίωσεν ἐξ ἐναντίας, ὅτι γενομένων πολλάκις ἐπίτηδες ἐρευνῶν, ἀπεδείχθη ὅτι τοιαῦτα χειρόγραφα δὲν σώζονται.

Ὁ ὑπουργὸς οὗτος, χριστιανὸς τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων αἰχμαλωτευθεὶς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος, ἀνήκει εἰς τὴν ἐν Μεσολογγίῳ οἰκογένειαν τῶν Γαλανῶν. Εἶναι δὲ προσηνὴς τοὺς τρόπους καὶ εὐσυμπερίφορος. Καλέσας ἐκ Μεσολογγίου τοὺς γονεῖς καὶ ἄλλους συγγενεῖς αὐτοῦ ἐτίμησε καὶ περιέθαλψε, καὶ, καθ' ἃ ἤκουσα, δὲν λησμονεῖ τοὺς πτωχοὺς τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ.

Ἀπὸ τοῦ ὑπουργοῦ μετέβημεν εἰς τὸ παλάτιον, ὅπερ παρεσκευάζετο μετὰ μεγίστης σπουδῆς διὰ τὸν περιμενόμενον Σουλτάνον. Ἡ ἔλευσις τοῦ Σουλτάνου ἐθεωρεῖτο πρᾶγμα μέγα, διότι μετὰ τὸν κατακτητὴν τῆς Ἀλεξανδρείας ὁ Ἀπτοὺλ Ἀζὴζ πρῶτος ἔμελλε νὰ πατήσῃ τῆς Αἰγύπτου τὸ ἔδαφος. Πανταχοῦ ἐγίνοντο προετοιμασίαι διὰ φωτοχυσίαν, καὶ τοῦ παλατίου αἱ κλίμακες ὑπενέδιδον εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀναβαινόντων καὶ καταβαινόντων. Καὶ οἱ μὲν ἔφερον ἔπιπλα, οἱ δὲ κατεγίνοντο εἰς τακτοποίησιν τῶν ὑπαρχόντων, ἄλλοι ἔῤῥαπτον τάπητας καὶ ἄλλοι ἐκαθάριζον τὰ λουτρά. Ἐκ δὲ τῶν ὑπηρετούντων οἱ πλεῖστοι προσηγόρευον ἡμᾶς ἑλληνιστὶ, διότι, κατὰ παράδοσιν ἀπὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἐν Μακεδονίᾳ γεννηθέντος καὶ ἀγαπῶντος τοὺς Ἕλληνας, τούτους προτιμῶσι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ.

Τὸ παλάτιον ᾠκοδόμηται κατὰ τὸν τουρκικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ῥυθμόν· οἱ θάλαμοι εἶναι εὐρύτατοι, οἱ διάδρομοι ἀπέραντοι καὶ ἀμέτρητος τῶν παραθύρων ὁ ἀριθμός· ἀλλὰ καὶ ἡ πολυτέλεια ἀπερίγραπτος, πολυτέλεια συνεζευγμένη πολυτελεστέρᾳ ἀπειροκαλίᾳ. Ἰδοὺ αἴθουσα πλούσια ἔχουσα ἀνάκλιντρα καὶ τάπητας μαλακοὺς καὶ ὡρολόγια πολύτιμα καὶ πολυελαίους ἀκτινοβόλους, τῆς ὁποίας ὅμως αἱ θύραι ὡσεὶ βεβαρημέναι ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἑτοιμάζονται νὰ πλαγιάσωσι, συμπαρασύρουσαι ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καὶ τὰ κλεῖθρα αὐτῶν, ὅμοια πρὸς τὰ χαλκευόμενα ὑπὸ τῶν Ἀτσιγγάνων τῆς ἡμετέρας Τριπόλεως. Ἰδοὺ ἑτέρα, τὰ παραπετάσματα ἔχουσα περίχρυσα καὶ χρυσοϋφάντους τοὺς κροσσοὺς καὶ ὑπερμεγέθη τὰ κάτοπτρα, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ ὀροφὴ, ὡς σκελετὸς θνησιμαίου καταβροχθισθέντος ὑπὸ σαρκοβόρων ὀρνέων, ἐπιτρέπει εὐμενῶς εἰς τὰ βλέμματά σου νὰ διαβῶσιν ἐλεύθερα καὶ πέραν αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ τῶν χρωμάτων τὴν μίξιν ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς, δύνασαι ἀκόπως νὰ μελετήσῃς ἐντὸς ἑνὸς μόνου θαλάμου, ὅπου γλαυκὰ παραπετάσματα καὶ κίτρινοι ταινίαι καὶ περιπόρφυροι καθέδραι καὶ πράσινα ἀνάκλιντρα καὶ τάπητες παρδαλωτοὶ καὶ ποικιλοβαφεῖς ὀροφαὶ, τοῖχοί τε καὶ παράθυρα κατασπαράττουσι τοὺς ὀφθαλμούς σου.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπεσκέφθην τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τὰ σχολεῖα τῶν ὁμογενῶν, θεμελιωθέντα καὶ ταῦτα καὶ ἐκείνην τῇ δαψιλεῖ δαπάνῃ τοῦ ἐν φιλογενεστάτοις φιλογενεστάτου Μ. Τοσίτσα.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι μὲν εὐρύχωρος, ὑπὲρ τὸ δέον ὅμως ὑψηλὴ, ὥστε οὔτε τῶν ἱερουργούντων, οὔτε τῶν ψαλτῶν ἡ φωνὴ φθάνει εὐδιάκριτος μέχρι τῶν ἱσταμένων πρὸς τὸν νάρθηκα· ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἄτεχνος· αἱ πλάκες συνηρμόσθησαν κακῶς καὶ πολλαχοῦ τὸ ἔδαφος φαίνεται ἀνώμαλον.

Τὰ δὲ σχολεῖα εἶναι τρία· τὸ Σχολαρχεῖον, τρεῖς ἔχον τάξεις, τέσσαρας διδασκάλους, ὧν ὁ εἷς τῆς ἱ-

ταλικῆς, καὶ 45 μαθητάς· τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν τῶν ἀῤῥένων, δύο ἔχον διδασκάλους καὶ 203 μαθητάς, καὶ τὸ τῶν κορασίων, δύο ἔχον διδασκαλίσσας καὶ 167 μαθητρίας. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἰδιωτικὸν ἀλληλοδιδακτικὸν εἰς ὃ φοιτῶσιν 65 μαθηταί.

Προΐσταται δὲ τῶν σχολείων τῆς Κοινότητος ὁ ἡμέτερος Κ. Κ. Τύμπας, σπουδάσας ὡς γνωστὸν εὐδοκίμως κατὰ τὴν Ἑσπερίαν καὶ εὐδοκίμως διδάξας ἐν Ἑλλάδι, ἀνὴρ εὖ μάλα λόγιος, ἅμα δὲ καὶ χρηστὸς τὰ ἤθη καὶ σεμνὸς τοὺς τρόπους.

Ἐγνώρισα δὲ καὶ πολλοὺς τῶν ὁμογενῶν κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας, τοὺς μὲν ἐπισκεφθεὶς κατ' οἶκον, τοὺς δὲ ἰδὼν ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ, καὶ ἄλλοις ἐντυχὼν παρὰ τοῖς ΚΚ. Ι. Ἀντωνιάδῃ, Β. Γεωργαλᾷ καὶ Μ. Μαύρῳ, πρὸς οὓς ὀφείλω τὰ πρωτόλεια φιλοφρονεστάτης ξενίας. Ἀλλὰ περὶ τῆς φιλογενείας τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν θέλω ὁμιλήσει ἐπανερχόμενος ἐκ Καΐρου, ὅπου προσκληθεὶς παρὰ τοῦ Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος μεταβαίνω μετ' αὐτοῦ ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

—ooo—

Ἐν τῇ ἀριστερᾷ στήλῃ τῆς 269 σελίδος (στίχ. 15) παρελείφθησάν τινες λέξεις· διορθωθήτω λοιπὸν ἡ φράσις ὡς ἑξῆς· « ὡμίλουν πλὴν τῆς ἰδίας γλώσσης καὶ τὴν γαλλικήν, καὶ τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν καὶ αὐτὴν τὴν ἑλληνικήν. »

ΚΑΡΜΕΝΣΙΤΑ.

(Ἐπεισόδιον τοῦ Μεξικανικοῦ πολέμου.)

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 319, 320, 321 καὶ 322.)

Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἄνθρωπός τις σκεπασμένος μὲ μακρὸν ἐπενδύτην ἐξῆλθεν ἀπὸ μικρὸν δάσος, εἴκοσι σχεδὸν βήματα ἀπέχον, καὶ ἐπροχώρησε πρὸς αὐτούς· ἐβάδιζε δὲ μετὰ κόπου καὶ ἀργά.

— Βλέπω, εἶπε μὲ φωνὴν τρέμουσαν καὶ ὑπόκωφον, ὅτι δὲν μὲ ἠπάτησαν ὅλως διόλου. Ἡ ὡραία Κάρμεν καὶ ὁ σύζυγός της θὰ μὲ συγχωρήσουν.

— Λαμβέρτε! ἀνέκραξεν ἡ Κάρμεν δραμοῦσα πρὸς τὸν Γάλλον· Λαμβέρτε, σὺ εἶσαι!

Ἂν καὶ ᾐσθάνθη ὁ Λαμβέρτος ἑαυτὸν συγκινηθέντα ὑπὸ τῆς ἐγκαρδίου φωνῆς τῆς νέας, ἐδίσταζεν ἀκόμη νὰ περιπτυχθῇ ἐκείνην, ἥτις κατὰ πάντα τὰ φαινόμενα ἦτον ἄπιστος.

— Ὁ γάμος περὶ τοῦ ὁποίου μὲ ὡμίλησεν ἡ Μανουελίτα; . . . . ἐψιθύρισεν ὁ νέος.

— Σὲ ἐγέλασεν. Εἰς ἐμὲ εἶπεν ὅτι ἀνεχώρησες χωρὶς νὰ μὲ περιμείνῃς! Ἆ! τὸ ἤξευρα ὅτι ἦτον ἀδύνατον. Θ' ἀπέθνησκα! Σὲ ἀγαπῶ τόσον! Λαμβέρτε, εἰπέ με καὶ σὺ ὅτι μὲ ἀγαπᾷς πάντοτε! Ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς καὶ σὲ εἶμαι πιστή.

— Καὶ ἐγὼ σὲ ἀγαπῶ! ἀνέκραξεν ὁ ζουάβος. Δὲν θέλω νὰ μάθω τίποτε. Ἡ Μανουελίτα ἐψεύσθη, εἶμαι βέβαιος. Ἀφοῦ μὲ ἀγαπᾷς πάντοτε θὰ φύγωμεν ἀπόψε.

— Ἀφοῦ πρῶτον μὲ φονεύσῃς, εἶπεν ὁ Κύριλλος προχωρήσας.

— Ποῖος εἶναι αὐτός; ἠρώτησεν ὁ Λαμβέρτος.

— Ὁ Κύριλλος, εἶπεν ἡ Κάρμεν σιγαλά. Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἀγάπην μας ἄφες με νὰ τὸν ὁμιλήσω. Κύριλλε, φίλε μου, ἐξηκολούθησε στραφεῖσα πρὸς τὸν νέον Μεξικανὸν, σὲ . . . .

— Φθάνει, εἶπεν ὁ Κύριλλος ἀπωθήσας αὐτὴν μὲ ὁρμήν. Ὅταν σὲ εἶδα πρὸ ὀλίγου μόνην καὶ δυστυχῆ, ἐλησμόνησα τὴν ἀγανάκτησίν μου· ἀλλὰ καμμία δύναμις εἰς τὸν κόσμον δὲν θὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ τιμωρήσω τὸν ἀντεραστήν μου.

— Εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σας, κύριε, εἶπεν ὁ Λαμβέρτος, ῥίψας τὴν μανδύαν του διὰ νὰ ἔχῃ ἐλεύθερον τὸν βραχίονα.

— Εἶναι πληγωμένος! ἀνέκραξεν ἡ Κάρμεν ῥιφθεῖσα μεταξὺ τῶν δύο νέων· Κύριλλε, ἡ γενναιότης σου. . . . .

— Μὲ συγχωρεῖς, εἶπεν ὁ Λαμβέρτος ἐντόνως, ἐνόσῳ ὁ Γάλλος ἠμπορεῖ νὰ σταθῇ ὄρθιος, ἔχει καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ εἰς πάντα ἐχθρόν.

— Ὁ Ζουάβος! εἶπεν ὁ Κύριλλος ὅστις εἶχεν εἶχεν ἤδη ἀνασύρει τὸ ξίφος του . . . . Καὶ τωόντι αὐτὴ ἡ φωνή, αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά. . . . . Δὲν ἦσουν πρὸ ἑνὸς μηνὸς εἰς τὴν μάχην τῆς Πουέβλας τοῦ Μεσκαλάν;

— Μάλιστα, κύριε.

— Δὲν ἐμβῆκες πρῶτος εἰς μίαν *ποζάδαν*;

— Ὅπου ηὗρα τρεῖς Μεξικανούς.

— Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐμὲ καὶ μὲ ἔσωσες τὴν ζωήν.

—Μπά! εἶπεν ὁ Λαμβέρτος· ἦτον σύμπτωσις τοῦ πολέμου. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ἔσωσα τὴν ζωήν σου, ἀλλὰ σ' ἐπῆρα καὶ τὴν ἀῤῥαβωνιστικήν σου, ὥστε εἴμεθα ἴσα· καὶ ἠμπορεῖς χωρὶς κανένα δισταγμὸν νὰ μονομαχήσῃς μ' ἐμέ.

— Λυποῦμαι διότι εἶσαι πληγωμένος, εἶπε διστάζων ὁ Κύριλλος.

— Τόσον καλήτερα διὰ σέ· δὲν θὰ ὑποχωρήσω, εἶπεν ὁ ζουάβος. Προσοχή!

— Λαμβέρτε! ἀνέκραξεν ἡ ταλαίπωρος Κάρμεν κρεμασθεῖσα εἰς τὸν βραχίονα τοῦ ζουάβου, δὲν μὲ λυπεῖσαι λοιπόν! ἂν σὲ φονεύσῃ, ἀποθνήσκω!

— Ταλαίπωρε ἄγγελε! ἀπεκρίθη ὁ Λαμβέρτος,

ἠστόχασε. Ἡ καρδία μου αἰσθάνεται καὶ πολὺ τὴν λύπην σου, ἀλλὰ δὲν εἶναι πρέπον ν' ἀγαπᾷς ἕνα δειλόν· καὶ διὰ νὰ σὲ προσφέρω τὸ ὄνομά μου, πρέπει νὰ ὑπερασπισθῶ σήμερον τὴν τιμήν του.

— Ἔλα, ἂς τελειώσωμεν, ἐψιθύρισεν ὁ Κύριλλος, τοῦ ὁποίου τὴν αἱμοσταγῆ πληγὴν ἀνέξαιναν οἱ τρυφεροὶ αὐτοὶ λόγοι.

Μόλις δὲ διεσταύρωσαν τὰ ξίφη, καὶ πλῆθος Μεξικανῶν ἀκούσαντες τὰς φωνάς των ἔδραμον πρὸς αὐτούς. Καὶ τὸν μὲν Κύριλλον ἀναγνωρίσαντες εὐθὺς τὸν ἀφῆκαν· ἀλλ' ὁ Λαμβέρτος παλαίων πρὸς τοὺς ἐπιτεθέντας κατ' αὐτοῦ, ἔσχισε τὰ μεξικανικὰ ἐνδύματα τὰ ὁποῖα ἐφόρει καὶ ἐφάνη ἡ ὑπ' αὐτὰ στολὴ τοῦ ζουάβου.

— Γάλλος, ζουάβος! θάνατος! θάνατος! ἀνέκραξαν οἱ Μεξικανοὶ ὡς φρενόληπτοι.

Ἐνῷ δὲ ἡ Κάρμεν καὶ ὁ Κύριλλος ἐπροσπάθουν ματαίως νὰ σώσωσι τὸν Λαμβέρτον, ἔφθασαν ὁ δὸν Χριστοβὰλ καὶ ὁ δὸν Φίλιππος.

Ἡ Κάρμεν ἔξω φρενῶν, ἐγονυπέτησεν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός της, παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ σώσῃ τὸν Λαμβέρτον.

— Εἶναι σύζυγός μου, εἶπεν, ὁρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι ἂν τὸν σκοτώσουν, θὰ σκοτωθῶ καὶ ἐγὼ εὐθύς.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριλλος, καταπνίξας τὸ αἴσθημα τῆς ζηλοτυπίας καὶ τῆς ὀργῆς, καὶ ὑπακούων μόνον εἰς τὴν φωνὴν τῆς εὐγνωμοσύνης, ἥνωσε τὰς παρακλήσεις του μὲ τὰς τῆς ὡραίας Μεξικανῆς.

Ὁ γέρων Χριστοβὰλ τοὺς διέταξε νὰ σιωπήσωσι καὶ δὲν ἠργοπόρησε ν' ἀποφασίσῃ ὅτι ὁ αἰχμάλωτος ἔπρεπε νὰ τουφεκισθῇ, διότι ὑπωπτεύετο ὅτι ἦτο κατάσκοπος ἕνεκα τοῦ μεξικανικοῦ ἐνδύματος, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐπὶ τῆς στολῆς του. Ὅτε δὲ ἐσκάλισαν τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ζουάβου, εὗρον τὴν φωτογραφίαν τῆς ἀδελφῆς του, δύο γράμματα οἰκογενειακὰ καὶ τὸ μεξικανικὸν ἀριστεῖον.



Ὄρος Ὀριζάβα.

— Θὰ ἦναι βεβαίως αὐτὸ σημεῖον ἀναγνωρίσεως κἀνενὸς Μεξικανοῦ προδότου τῆς πατρίδος του, εἶπεν ὁ δὸν Χριστοβὰλ, ἐξετάζων μετὰ προσοχῆς τὸ ἀριστεῖον.

— Ἀπὸ ποῦ τὸ ἔχεις; ἠρώτησεν.

Ὁ δὲ Λαμβέρτος, ὅστις ὑπερήφανος ὢν δὲν ἐφοβεῖτο ποτὲ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅτε ἀκόμη θὰ τῷ ἐπέφερε κίνδυνον·

— Τὸ ἐπῆρα, ἀπεκρίθη, ἀπὸ ἕνα γουεριλλέρον.

— Τὸ ἔκλεψες βέβαια ἀπὸ νεκρὸν, εἶπεν ὁ δὸν Φίλιππος παρατηρήσας καὶ αὐτὸς τὸ ἀριστεῖον.

— Ἐξ ἐναντίας ἦτον ἀρκετὰ ζωντανὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὸ εἶχε, καὶ ἀπόδειξις εἶναι ὅτι μὲ ἐτουφέ-

κισε καὶ τὸ βόλι ἤγγισεν ὀλίγον τὸ πρόσωπόν μου.

— Καὶ σὺ τότε τὸν ἐφόνευσες;

— Ἤμουν μόνος ἐναντίων τριῶν. Ἐρωτήσατε τοῦτον τὸν *καβαλιέρον*, ἐπρόσθεσε δείξας τὸν Κύριλλον. Ἀνταπεκρίθην εἰς ἐκεῖνον ὅστις μὲ ἐκτύπησε καὶ τὸν ἐφόνευσα. Αὐτὰ εἶναι τὰ δικαιώματα τοῦ πολέμου.

— Μὰ τὸν Θεόν! ἀνέκραξεν ὁ δὸν Φίλιππος, ἀναγνωρίζω αὐτὸ τὸ ἀριστεῖον! Ἐγὼ τὸ ἔφερα ἀπὸ τὸ Μεξικὸν διὰ τὴν Μανουελίταν. Αὐτὴ δὲ, μὲ τὴν ἄδειάν μου, τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν της Ἐστεβὰν, τὸν υἱόν σου δὸν Χριστοβάλ. Ἰδοὺ, ἰδὲ τὰ ὀνόματά των τὰ ὁποῖα ὁ Ἐστεβὰν ἐχάραξεν ἔμπροσθέν μου.

— Θεέ μου! εὐσπλαγχνίσου μας! ἐψιθύρισεν ἡ Κάρμεν.

Ὅτε ἤκουσαν ὅτι ὁ ζουάβος εἶχε φονεύσει τὸν Ἐστεβὰν, ὅστις ἐλατρεύετο ὑπὸ πάντων, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐξοχῆς τοῦ Χριστοβὰλ ἤρχησαν νὰ ὑβρίζωσι καὶ ν' ἀπειλῶσιν αὐτόν. Ὁ δὲ δὸν Χριστοβὰλ ἦτον ἀληθῶς παράφρων ἀπὸ τὴν ὀργήν του.

Ἀπώθησε τὴν Κάρμεν, ἥτις ἐσύρετο εἰς τὰ γόνατά του, ἀπεμάκρυνε τὸν Κύριλλον μετὰ τοῦ αὐτοῦ βιαίου τρόπου καὶ λαβὼν τὴν μάχαιράν του ἔτρεξε νὰ τὴν ἐμβάψῃ εἰς τὸ αἷμα ἐκείνου ὁ ὁποῖος εἶχε φονεύσει τὸν υἱόν του.

— Ὄχι, ὄχι, ἀνέκραξέ τις ἐκ τῶν περιεστώτων, ὁ κατάσκοπος αὐτὸς, ὁ δολοφόνος τοῦ φιλτάτου μας Ἐστεβὰν δὲν πρέπει ν' ἀποθάνῃ τόσον ἔντιμον θάνατον. Πρέπει νὰ τὸν κρεμάσωμεν.

Ἡ ἀγρία αὕτη πρότασις ἐγένετο δεκτὴ παρ' ὅλων μετὰ μεγίστης χαρᾶς, καὶ ἤρχησαν νὰ προετοιμάζωσι τὸ μαρτύριον τοῦ ταλαιπώρου Γάλλου.

Ὁ Λαμβέρτος ὅμως, συλλογιζόμενος μᾶλλον ὅτι εἶχε φονεύσει τὸν ἀδελφὸν τῆς Κάρμεν ἢ τὸν ἰδικόν του θάνατον, ἐπροσπάθει νὰ ἴδῃ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν αἱ ἄλλαι γυναῖκες ἔσυρον εἰς τὴν οἰκίαν της. Τὸν δὲ Κύριλλον, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχε προσπαθήσει νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν ζουάβον, τὸν ἔδεσαν ἐπί τινος δένδρου καὶ παρ' ὀλίγον νὰ χάσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ζωὴν διὰ τὰς γενναίας του προσπαθείας. Ἐν τοσούτῳ ἑτοιμάσαντες ἐπέρασαν σχοινίον περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ Λαμβέρτου, ὅστις κατέβαλε πᾶσαν δύναμιν διὰ νὰ ἀποχαιρετίσῃ τὴν Κάρμεν τὸ τελευταῖον. Πέντε ἢ ἓξ Μεξικανοὶ ἀνεσήκωσαν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων των, καὶ ἄλλος δέσας τὸ σχοινίον τῆς ἀγχόνης εἰς τὸν στερεότερον κλάδον δένδρου, ἔκραξεν·

— Ἕτοιμος!

Οἱ δὲ ἄλλοι ἀφῆκαν τὸν ζουάβον, ὅστις ἐκρεμάσθη εἰς τὸν ἀέρα.

Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἱππεύς τις, τὸν ὁποῖον ἕνεκα τῆς μεγάλης ταραχῆς δὲν εἶχον παρατηρήσει, ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης. Μεταξὺ τῶν φανῶν καὶ τῶν ῥητινωδῶν κλάδων οἱ ὁποῖοι ἐφώτιζον τὴν πένθιμον ταύτην σκηνὴν, εἶχεν ἰδεῖ μακρόθεν τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον ἐκινεῖτο εἰς τὸν ἀέρα. Ὅτε δὲ ἐπλησίασεν ἐκέντησε μὲ ὁρμὴν τὸν ἵππον, καὶ φθὰς ὡς ἀστραπὴ μεταξὺ τῶν Μεξικανῶν ἀπέκοψε διὰ τοῦ ξίφους του τὸ σχοινίον.

Οἱ δὲ Μεξικανοὶ ἀφῆκαν φωνὴν φρίκης καὶ δέκα μάχαιραι ὑψώθησαν εὐθὺς κατὰ τοῦ ἱππέως.

— Πῶς, οὕτω μὲ ὑποδέχεσθε! ἀνέκραξε ῥίψας τὸν ἐπενδύτην καὶ τὸν πῖλον ὅστις ἔκρυπτε τὸ πρόσωπόν του.

— Ὁ Δὸν Ἐστεβάν! ἀνέκραξαν οἱ Μεξικανοί.

— Ὁ υἱός μου! ἀνεφώνησε καὶ ὁ Χριστοβὰλ, καὶ ὥρμησεν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Ἀλλ' ὁ Ἐστεβὰν κύψας πρὸς τὸ σῶμα τοῦ Λαμβέρτου καὶ βαλὼν τὸ ὠτίον πλησίον τοῦ στήθους του ἐφρόντιζε μόνον περὶ τοῦ ζουάβου. Ἡ δὲ Κάρμεν κατορθώσασα νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐριννύων, μεταξὺ τῆς γενικῆς συγκινήσεως τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ἡ αἰφνιδία παρουσία τοῦ ἀδελφοῦ της, ὥρμησε καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν Λαμβέρτον.

— Σὲ εὐχαριστῶ, Θεέ μου! Ἡ καρδία του πάλλει ἀκόμη καὶ ἔφθασα ἐγκαίρως, ἀνέκραξεν ὁ νέος Βαλδέζος . . . . Ἀργότερα, φίλοι μου, ἀργότερα, ἐπρόσθεσε, στραφεὶς πρὸς ὅλους οἵτινες ἤθελον νὰ τὸν χαιρετίσωσι. Πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ σώσω τὸν ἀνδρεῖον αὐτὸν στρατιώτην.

— Διατί ὑπερασπίζεται τόσον τὴν ζωὴν ἑνὸς ἐχθροῦ σου; ἠρώτησεν ὁ πατήρ του.

— Ἑνὸς φίλου μου, εἰπὲ καλλίτερα. Σὲ ὁρκίζομαι ὅτι ἂν ὁ ζουάβος ἐφονεύετο, θὰ ἐπέστρεφα εὐθὺς εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Γάλλων καὶ θὰ τοὺς ἔλεγα νὰ μὲ φονεύσουν διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν.

— Τί ἐννοεῖς;

— Κάρμεν! ἐψιθύρισεν ὁ Λαμβέρτος τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον βλέμμα ἀπήντησε τὸ ἐδικόν της.

— Λαμβέρτε μου! ἀπεκρίθη ἡ ταλαίπωρος κόρη, ἥτις μὲ μόνην ταύτην τὴν λέξιν ἡρμήνευσεν ὅλην τὴν ἀγωνίαν, ὅλην τὴν εὐτυχίαν καὶ ὅλην τὴν ἀγάπην της.

Ἂν καὶ ὁ Ἐστεβὰν ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν γειτόνων καὶ τῶν ὑπηρετῶν του, τὸ κατὰ τῶν Γάλλων μῖσος ἦτο τόσον ζωηρὸν ἕνεκα τῶν ψευδῶν εἰδήσεων, ὥστε ἐδίσταζον ἀκόμη νὰ ἀφήσωσι τὸ θῦμά των.

— Φίλοι μου, εἶπεν ὁ Ἐστεβὰν, χρεωστῶ τὴν ζωὴν εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Μὲ ηὗρεν ἐκπνέοντα εἰς τὴν μάχην τοῦ Μεσκαλὰν καὶ ἀντὶ νὰ μὲ ἐκδικηθῇ διὰ τὸν θάνατον τῶν συντρόφων του τοὺς ὁποίους ἐφονεύσαμεν, μὲ ἔδωκε νερὸν, μὲ ἔφερεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ μὲ ἐσύστησεν εἰς τοὺς συντρόφους του, ὡς καὶ εἰς τὸν χειροῦργον ὅστις ἦτον φίλος καὶ συμπατριώτης του. Οἱ Γάλλοι μ' ἐπεριποιήθησαν ὡς ἂν

ἤμην ἰδικός των καὶ ἀφ' οὗ ἰατρεύθην ηὗρα παντοῦ εὐγενεῖς καρδίας αἱ ὁποῖαι ἐπροσπάθουν νὰ μὲ ὑπηρετήσουν καὶ νὰ καταστήσουν εὐάρεστον τὴν αἰχμαλωσίαν μου. Τέλος πάντων μὲ ἀφῆκαν, ἐμπιστευθέντες εἰς μόνον τὸν λόγον μου νὰ ἔλθω ἐδῶ καὶ νὰ διαπραγματευθῶ ἀνταλλαγὴν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ προστάτου μου. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι φονεύοντες αὐτὸν μὲ καταδικάζετε εἰς θάνατον.

Ἐνῷ δὲ ὡμίλει οὕτω πρὸς τοὺς τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα ἀνθρώπους οἵτινες τὸν περιεστοίχιζον, ὑπηρέται τινὲς ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου ἔφεραν εἰς τὴν οἰκίαν τὸν Λαμβέρτον, ὅστις εἶχε μὲν ἐντελῶς ἀνκλάβει τὰς αἰσθήσεις του, ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο ἀκόμη νὰ περιπατήσῃ. Ἡ Κάρμεν τὸν ἠκολούθει κρατοῦσα τὴν χεῖρά του καὶ περιθάλπουσα αὐτὸν διὰ τοῦ φλογεροῦ βλέμματός της.

Ὁ δὲ δὸν Χριστοβὰλ, συλλογιζόμενος μόνον τὸν Ἐστεβὰν, δὲν τὸν ἄφινεν οὐδὲ λεπτὸν καὶ ἠτένιζε μετ' ἀγαλλιάσεως τὸν υἱὸν, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε χάσει διὰ παντός. Ἐνῷ δὲ περιεπάτει τὸν ἠρώτα ἀδιακόπως.

— Πῶς λοιπὸν ηὕραμεν ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀριστεῖον τὸ ὁποῖον σὲ εἶχε δώσει ἡ Μανουελίτα; Ἠξεύρεις ὅτι ἡ Μανουελίτα εἶναι ἐδῶ;

— Ὁ πάππος της μὲ τὸ εἶπε. Πόσον εὐτυχὴς εἶμαι νὰ τὴν ἰδῶ καὶ πάλιν.

— Πλὴν δὲν μὲ εἶπες διὰ τὸ ἀριστεῖον.

— Ὅταν μία γαλλικὴ σφαῖρα μ' ἐπλήγωσεν εἰς τὸ στῆθος ἐνόμισα ὅτι ἤμην χαμένος. Ἔδωκα λοιπὸν τὸ αἱματωμένον ἀριστεῖον εἰς ἕνα φίλον μου ὅστις ἦτον πλησίον μου καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὴν Μανουελίταν μὲ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν μου. Ἀλλ' ὁ ταλαίπωρος νέος ἐφονεύθη μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὸν Λαμβέρτον, ὁ ὁποῖος μὲ ἔσωσε στιγμάς τινας μετὰ ταῦτα, ἐμποδίσας τὰ ὅπλα τῶν συντρόφων του, τὰ ὁποῖα ἦσαν σηκωμένα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου.

— Πῶς ἔμαθαν οἱ Γάλλοι ὅτι αὐτὸς ὁ ζουάβος ἦτον αἰχμάλωτός μας ἐδῶ; Ἡμεῖς μόλις τώρα τὸν συνελάβαμεν.

— Ἦτο κρυμμένος πρὸ ἑνὸς μηνὸς εἰς τὸ σπήλαιον τῆς *Μουέρτας*. Προχθὲς ἱππεύς τις ἔφερεν εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον γράμμα τοῦ Λαμβέρτου διὰ τοὺς συντρόφους του. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ὑπολήπτονται καὶ τὸν ἀγαποῦν πολὺ οἱ ἀρχηγοί του, ἠρώτησαν ἐμὲ ὁ ὁποῖος γνωρίζω τὸν τόπον, τί ἔπρεπε νὰ κάμουν διὰ νὰ τὸν σώσουν. Τέλος πάντων ἀπεφάσισαν νὰ μὲ στείλουν νὰ σᾶς προτείνω ἀνταλλαγήν.

— Καλά! εἶπεν ὁ γέρων Χριστοβὰλ συστέλλων τὰς ὀφρῦς. Ἀλλ' ἐὰν συγκατατεθῶ εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν πῶς νὰ ἐκδικηθῶ τὴν τιμήν μας.

— Τί ἐννοεῖς;

— Λέγω ὅτι ἡ ἀδελφή σου ἀγαπᾷ αὐτὸν τὸν Γάλλον, ὅτι τὸ εἶπεν ἔμπροσθεν ὅλου τοῦ κόσμου σήμερον, καὶ ὅτι θέλει νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ νὰ τὸν νυμφευθῇ.

Ἐνταῦθα ἐπῆλθε μικρὰ σιωπή· ὁ Ἐστεβὰν ἐγένετο σκεπτικὸς καὶ ἐδίσταζε νὰ ἀπαντήσῃ.

— Περὶ τούτου, εἶπε τέλος πάντων, αὔριον ὁμιλοῦμεν. Ἄφες με πρῶτον νὰ ὁμιλήσω μὲ τὴν Κάρμεν. Ἔχεις ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμὲ καὶ δὲν πιστεύω νὰ φοβῆσαι νὰ μὲ ἀναθέσῃς τὴν φροντίδα τῆς τιμῆς τῆς οἰκογενείας μας.

— Ἦσουν πάντοτε τὸ καύχημα καὶ ἡ χαρὰ τοῦ πατρός σου, Ἐστεβάν; καὶ συγκατατίθεμαι εἰς ὅ,τι ζητεῖς, πλὴν ἂν ἤξευρες πόσον τὸ μεξικανικόν μου αἷμα βράζει ὅταν βλέπω αὐτὸν τὸν Γάλλον!

Ὁ Ἐστεβὰν, ὁ ὁποῖος εἶχε μάθει πολλὰ πράγματα καὶ χάσει πολλὰς προλήψεις κατὰ τὴν διαμονήν του εἰς Ὀριζάβαν, ἐπροσπάθησε ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν πατέρα του πόσον ἡ μεξικανικὴ κυβέρνησις τοὺς ἠπάτα ὡς πρὸς τοὺς σκοποὺς τῶν Γάλλων· ἀλλ' ὁ ἀρχαῖος στρατιώτης τῆς ἀνεξαρτησίας εἶχε τὴν ἰδέαν του καὶ δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τὴν ἀφήσῃ. Ὁ δὲ Ἐστεβὰν διὰ νὰ μὴ τὸν παροργίσῃ περισσότερον, ἐγκατέλιπε τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ὁμιλίαν.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν ἐξοχὴν ὁ Ἐστεβὰν ἐφρόντισε μόνος νὰ περιποιηθῶσι καλῶς τὸν Λαμβέρτον, ὅστις ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις του ὡμίλει μὲ τὸν εὐγενῆ Μεξικανόν.

— Ἐστεβάν! ἀνέκραξεν ἡ Κάρμεν ἐναγκαλισθεῖσα τὸν ἀδελφόν της, ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἀνταμείψῃ! Χωρὶς σὲ θὰ ἀπέθνησκα μὲ αὐτόν Ἀδελφέ μου, καλέ μου Ἐστεβάν, πόσον σὲ ἀγαπῶ!

Καὶ ἔῤῥευσαν ἐλευθέρως τὰ δάκρυά της. Στηρίξασα δὲ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ἀδελφοῦ της ἔκλαυσε τόσον, ὥστε καὶ αὐτὸς δὲν ἠργοπόρησε νὰ συγκινηθῇ.

— Τὸν ἀγαπᾷς λοιπὸν πολὺ, Κάρμεν; τῇ εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

— Περισσότερον ἀπὸ τὴν ζωήν μου, περισσότερον ἀπὸ τὴν ψυχήν μου! ἀπεκρίθη ἡ νέα ἐντόνως.

— Καὶ θέλεις νὰ τὸν νυμφευθῇς, νὰ τὸν ἀκολουθήσῃς;

— Ἀφ' οὗ τὸν ἀγαπῶ!

— Και νομίζεις, εἶσαι βεβαία ὅτι ἐκεῖνος, ἀφ' οὗ ἐπιστρέψει μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του, θὰ φυλάξῃ τὴν ὑπόσχεσίν του;

Ἡ Κάρμεν ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔῤῥιψε βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ της πλῆρες εὐγενοῦς ἐμπιστοσύνης.

—Κύτταξέ τον, εἶπεν εἰς τὸν Ἐστεβὰν δεικνύουσα τὴν καθαρὰν καὶ εὐγενῆ φυσιογνωμίαν τοῦ νέου Γάλλου.

— Θαΐδῶμεν, ἐψιθύρισεν ὁ Ἐστεβὰν νικηθεὶς σχεδὸν ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀδελφῆς του. Πῶς δὲν εἶδα ἀκόμη τὴν Μανουελίταν; ἠρώτησε μετ' ὀλίγον ὁ νέος Μεξικανός. Ἐν τοσούτῳ εἶναι ἐδῶ.

Ἡ δὲ Κάρμεν ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς· ἔπρεπε βέβαια νὰ μάθῃ ὁ Ἐστεβὰν τὴν σκληρὰν ἀλήθειαν περὶ τῆς ἀῤῥαβωνιστικῆς του· ἀλλ' ἡ Κάρμεν δὲν ἐδύνατο νὰ ἀνταμείψῃ τὴν καλωσύνην τοῦ ἀδελφοῦ της διὰ τῆς λυπηρᾶς διηγήσεως τῆς διαγωγῆς τῆς ἀρχαίας φίλης του.

Ἀνησυχῶν δὲ διὰ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς διακεκομένας φράσεις τῆς ἀδελφῆς του, ἐξῆλθε τοῦ δωματίου καὶ ὑπῆγεν εἰς ἀναζήτησιν τῆς Μανουελίτας. Μεγάλως ὅμως ἠπόρησεν ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἡ ἀῤῥαβωνιστική του ἀνεχώρησε τὴν νύκτα μετὰ τοῦ πάππου της χωρὶς ν' ἀποχαιρετίσῃ κανένα. Ἐπανελθὼν δὲ τεταραγμένος εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ἡ Κάρμεν περιεποιεῖτο τὸν θησαυρόν της, ἤρχισε νὰ τὴν ἐρωτᾷ, καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ τῷ διηγηθῇ ὅ,τι ὁ Λαμβέρτος τῇ εἶπε περὶ τῆς κακῆς καὶ ἀπίστου διαγωγῆς τῆς Μανουελίτας. Ἂν καὶ ὁ ζουάβος μεγάλως ἐμετρίασε τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν ἐξέθεσε πολὺ τὴν Μανουελίταν, ὁ Ἐστεβὰν ὅμως ἤκουσεν ἀρκετά, ὥστε ἐπείσθη περὶ τῆς διπλῆς προδοσίας τῆς μνηστῆς του. Εὐτυχῶς ὅμως ἔμαθε ταῦτα ὅτε ἦτο βεβαρημένος ὑπὸ τόσων ἄλλων ἀσχολιῶν, ὥστε τῷ ἔκαμαν ὀλιγωτέραν ἐντύπωσιν ἢ ἂν τὰ ἐμάνθανεν εἰς ἄλλας περιστάσεις.

Ἡ ἐπαύριον ὑπῆρξεν ἡμέρα πλήρης συγκινήσεως. Ὁ δὸν Χριστοβὰλ δὲν ἤθελε νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης του μετὰ Γάλλου, καὶ αὐτὸς ὁ Ἐστεβὰν μετὰ λύπης ἐνέδιδεν εἰς τὰς παρακλήσεις τῆς Κάρμεν. Αὕτη δέ, ὠχρά, κατηφὴς καὶ σιωπηλὴ ἀπεκρίνετο εἰς ὅλας τὰς δυσκολίας λέγουσα·

— Ἀφ' οὗ ἀγαπῶ τὸν Λαμβέρτον, θὰ τὸν ἀκολουθήσω.

Ὅτε δὲ διεδόθη εἰς τὰ περίχωρα ὅτι Γάλλος ἀξιωματικὸς εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ δὸν Χριστοβάλ, πολλοὶ ἀρχαῖοι πολεμισταὶ καὶ ἄλλοι ἱππεῖς ἔδραμον ἐκεῖ μὲ σκοποὺς ὄχι πολλὰ εὐμενεῖς πρὸς τὸν αἰχμάλωτον. Ὁ δὲ Ἐστεβάν, φοβούμενος μήπως συμβῇ τι ἀπευκταῖον, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ νυκτὸς μετὰ τοῦ μέλλοντος γαμβροῦ του. Μὲ ὅλας δὲ τὰς παρακλήσεις του νὰ μείνῃ ἡ Κάρμεν εἰς τοῦ πατρός της καὶ νὰ ἔλθῃ αὐτὸς νὰ τὴν ζητήσῃ τὴν ἐπιοῦσαν, ἡ νέα ἐπέμενε νὰ ἀναχωρήσῃ μετ' αὐτοῦ. Ἐφοβεῖτο ἡ ταλαίπωρος νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν της καὶ τὸν ἠκολούθησεν. Ὁ δὲ δὸν Χριστοβάλ, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ φανῇ εἰς τοὺς συμπατριώτας του ὅτι συγκατετέθη νὰ συγγενεύσῃ μὲ ἐχθρὸν τῆς πατρίδος του, ἐπροσποιήθη ὅτι ἠγνόει τὴν ἀναχώρησιν τῶν τέκνων του καὶ τοῦ αἰχμαλώτου.

Χάρις εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἐστεβὰν καὶ τοῦ Κυρίλλου, ὅστις ἠθέλησε νὰ συντροφεύσῃ τὸν ἀντεραστήν του, ὁ Λαμβέρτος ἔφθασε χωρὶς νὰ συμβῇ τίποτε ἕως εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν τῶν Γάλλων. Ἐκεῖ ὁ Κύριλλος ἀπεχαιρέτισε τὸν Γάλλον καὶ τὴν Καρμενσίταν. Μετὰ βαθείας δὲ συγκινήσεως ἀπεχωρίσθησαν καὶ ὁ νέος ζουάβος καὶ ἡ νέα κόρη ἀπὸ τὸν ἔντιμον Μεξικανόν, εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὁποίου ὑπερίσχυσεν ἡ φωνὴ τῆς εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τὰς συμβουλὰς τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ζηλοτυπίας.

Ὁ δὲ Ἐστεβὰν ὑπῆγεν ἕως εἰς Ὀριζάβα, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ γάμου τῆς ἀδελφῆς του. Καὶ ἀφ' οὗ ἠσπάσθη τοὺς νεονύμφους ἐπέστρεψεν εἰς τοῦ πατρός του, βεβαιώσας ὅμως τοὺς φίλους του ζουάβους ὅτι ποτὲ πλέον δὲν θὰ ἐπολέμει ἐναντίον τῶν Γάλλων. Εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν πληγῶν καὶ τῆς ἀνδρείας του ὁ Λαμβέρτος ἔγινεν ὑπολοχαγός, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου του ἐφόρεσε πρώτην φορὰν τὰ σημεῖα τοῦ βαθμοῦ του.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΒΙΩΝ.

ΔΙΚΑΝΙΚΑ.

—ooo—

Αἰκίαι καὶ τραύματα ἑκούσια, ἐπενεγκόντα τὸν θάνατον στρατιωτικοῦ τινος, ἀλλ' ἄνευ προθέσεως. — Πλαστογραφία καὶ κλοπὴ διὰ τηλεγραφημάτων, καὶ περὶ τοῦ πῶς ἀγοράζει τις δωρεὰν τρόφιμα.— Ὑπουργὸς καὶ ταμίας.— Τυποκλοπία φιλοσοφική. — Ποῦ εὑρίσκονται οἱ ἀπαγωγεῖς τῶν δύο περιφήμων γυναικῶν τοῦ ἱπποδρομίου τοῦ Σουλιὲ μετὰ τὴν ἀπότισιν τῆς ἀποζημιώσεως.— Δὶς συγχωρεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ, δὶς δ' ἐξαμαρτεῖν γυναικὸς σοφῆς.—Πῶς ἡ ἀνάκρισις δὲν ἀπολήγει πάντοτε κατὰ τοῦ ἀνακρινομένου.

—

Πρᾶγμα σπάνιον ἐν Γαλλίᾳ — οὐχὶ δὲ καὶ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης— στρατιῶται ἠτάκτησαν ἐν σώματι, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιτεθέντες κατὰ πολιτῶν. Παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην d'Angély, ἑσπέραν τινὰ ἑορτῆς συνεπλάκησαν στρατιῶται πρὸς χωρικοὺς περὶ τὴν ἑνδεκάτην, καὶ *θωρακοφόρος* τις (cuirassier) Γοῦ καλούμενος, μὴ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν συστρατιωτῶν ὡς ἐνδεδυμένος πολιτικά, ἐπληγώθη θανατηφόρως. Συνελήφθησαν λοιπὸν οἱ αἴτιοι τοῦ θανάτου στρατιῶται καὶ κατηγοροῦνται ὅτι ἄνευ προθέσεως ἐφόνευσαν τὸν θωρακοφόρον Γού. Οἱ κατηγορούμενοι ἀρνοῦνται τοῦτο, ἐκ μόνης τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ἀποθανόντος συντρόφου των συγκινούμενοι, λέγοντες δὲ ὅτι αὐτοὶ δὲν τὸν ἐφόνευσαν, οὔτ' ἐξ ἀπροσεξίας. Ἐν τούτοις οἱ μὲν πολιτικοὶ μάρτυρες

διατείνονται ὅτι ἔπταιον οἱ στρατιῶται, οἱ δὲ στρατιωτικοὶ μάρτυρες ῥίπτουσιν ὅλα εἰς τὴν ῥάχιν τῶν χωρικῶν, ὡς εὐκόλως ἐννοεῖται. Ἐπιτιμήσαντος δὲ τοῦ προέδρου τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου, ὅτι πάντες ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσιν εἰς τὰς οἰκίας τὸν ἀποθνήσκοντα στρατιώτην, τὸ συμβούλιον διασκεφθὲν ἐξέδοτο ἀθωωτικὴν ἀπόφασιν. Αἰτία τῆς συμπλοκῆς ὑπῆρξεν ἀπόγονός τις τῆς Εὔας.

Ἀθωωτικὴν ψῆφον ἔδωκαν δυστυχῶς οἱ ἔνορκοι ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν ἑπομένην ὑπόθεσιν. Οἱ ἀδελφοὶ Στέφανος καὶ Μάρτυρος Τερμυκερτιτχιάγκ ἐμπορεύονται μέταξαν, βαμβάκια καὶ μαλλία, διαμένοντες ὁ μὲν ἐν Τίφλιδι, ὁ δὲ ἐν Παρισίοις. Τὴν 27 Ἀπριλίου (ε. ν.) ὁ Στέφανος ἔλαβεν εἰς Τίφλιδα δύο τηλεγραφήματα ἐκ Παρισίων φέροντα τὴν ὑπογραφὴν Μάρτυρος· καὶ τὸ μὲν πρῶτον, σταλὲν τὸ πρωὶ περιεῖχε τὰ ἑξῆς· « Μαλλίων καὶ βαμβακίων μεγάλη ἔκπτωσις· μετάξης ὕψωσις· ἔλαβον δύο δέματα μαλλίων. Κακὴ ὥρα. » Τὸ δ' ἕτερον σταλὲν αὐθημερὸν τὸ ἑσπέρας ἔλεγε· « Πρωϊνὸν τηλεγράφημα ἄκυρον· περίμενε γράμμα. »—Τὴν 14 Μαΐου (ε. ν.) ὁ Μάρτυρος λαμβάνει γράμμα τοῦ Στεφάνου ἀναγγέλλον τὴν λῆψιν τῶν τηλεγραφημάτων καὶ ζητοῦν ἐξηγήσεις, διότι τὸν ἐνέβαλον εἰς μεγάλην ἀπορίαν. Ὁ Μάρτυρος θαυμάζει πῶς ἔφθασαν τηλεγραφήματα ἐν ᾧ αὐτὸς δὲν ἔστειλε, καὶ καταγγέλλει τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν εἰσαγγελίαν. Ἐκ δὲ τῆς ἀνακρίσεως προκύπτει ὅτι οἱ μεσῖται Κρὶγ καὶ Βέρελ ἀνταποκριταὶ τοῦ ἀντιπάλου τῶν ἀδελφῶν ἐμπόρου τῆς Τίφλιδος Νάδιρωφ, ἦσαν οἱ τηλεγραφήσαντες. Καὶ ἀμφότεροι μὲν ὁμολογοῦσι τὴν πρᾶξιν λέγοντες ὅτι δὲν ἐγνώριζον τὸ ἐπιλήψιμον αὐτῆς· ὁ δὲ Βέρελ, προστίθησιν ὅτι αὐτὸς ἔστειλε τὸ δεύτερον τηλεγράφημα, μεταμεληθεὶς διὰ τὴν κακὴν τῆς πρωΐας πρᾶξιν. Ἀλλὰ παράδοξος ἡ μεταμέλεια! διότι τὸ δεύτερον τηλεγράφημα περιέστελλε τὴν ἐμπορικὴν ἐνέργειαν τοῦ Στεφάνου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἤτοι μέχρι τῆς λήψεως ἐπιστολῆς. Καὶ ὅμως ἠθωώθησαν ὑπὸ τῶν ἐνόρκων!

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον τηλεγραφικὸν κατόρθωμα.

Ὁ ὀψοπώλης Κύριος Boulanger - Lequien, ἔχων κατάστημα εἰς τὴν ὁδὸν Τικετόννην, λαμβάνει γράμμα ἐκ Κλερμὸν Φεῤῥὰν, φέρων ὑπογραφὴν *Βερσὰκ, υἱὸς πρωτότοκος*, ξενοδόχος. Δι' αὐτοῦ ζητοῦνται δώδεκα ἀτταγεῖς (saumons) καὶ ὀκτὼ *γάλοι* μεθ' ὕδνων (truffés) (*) ἂν δὲ δὲν ἦναι πολὺ ἀκριβοὶ, δώδεκα, πρὸς τούτοις δὲ καὶ διάφορα ὄσπρια, λαχανικὰ, ὀπῶραι κτλ.

Ἡ παραγγελία ἐξετελέσθη ἀκριβῶς. Τῇ δ' ἐπιούσῃ φθάνει τηλεγράφημα λέγον ὅτι ὁ Βερσὰκ εἶχε μέγα γεῦμα. Ἐπῄνει πολὺ τὴν πρώτην ἀποστολήν. Ἐζήτει δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἀκριβώτερα τῶν πρώτων, καὶ εἰδοποίει τὸν ἔμπορον νὰ ἐκδώσῃ ἐπ' αὐτοῦ συλλαγματικὴν διὰ νὰ πληρωθῇ, καὶ ὥριζεν ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς ἀποστολῆς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου.

Μετὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, τηλεγραφήματα καὶ ἐπιστολαὶ ἀλλεπάλληλοι καὶ συχναὶ ἐστάλησαν, μέχρις οὗ ὁ ἔμπορος ἐπείσθη ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Βερσὰκ ἦτο ὁ ἐπιτηδειότατος τῶν κλεπτῶν.

Ἐν τῷ ποινικῷ τμήματι τοῦ ἀττικοῦ πρωτοδικείου ἐδικάσθησαν κατ' αὐτὰς δύο περίεργοι δίκαι. — Ἡ μὲν, μεταξὺ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ πρώην ὑποταμίου Κυρίου Τομαροπούλου καταδικασθέντος πρῶτον μὲν ἐρήμην εἰς τριῶν μηνῶν φυλάκισιν, ὕστερον δὲ κατ' ἀνακοπὴν εἰς δύο μηνῶν, ἐπὶ ἐξυβρίσει κατὰ τοῦ δημοσίου τῆς πατρίδος λειτουργοῦ.(*)— Ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ ἑλληνιστοῦ καὶ πρώην καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας Κυρίου Φιλίππου Ἰωάννου καί τινος τυποκλόπου καταδικασθέντος ἐρήμην εἰς 2,000 δραχμῶν ἀποζημίωσιν πρὸς τῇ κατασχέσει τῶν ἀντιτύπων· ὁ δὲ τυπογράφος Εἰρηνίδης ἀπελύθη τῆς κατηγορίας.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἐπληρώθησαν 10,000 δραχμῶν εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ἱπποφορβοῦ Σουλιὲ κατ' αἴτησιν τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας. Ἀλλ' οἱ κατηγορούμενοι ἐπὶ ἀπαγωγῇ καὶ βιασμῷ τῶν γυναικῶν τοῦ ἱπποδρομίου ποῦ εὑρίσκονται; — Ἐν Σύρᾳ, ἀπεκρίθη ὁ ἐν τῷ λεωφορείῳ πλησίον μου καθήμενος, τὸν ὁποῖον ἠρώτησέ τις τῶν συνοδοιπορούντων.

— Πῶς! ἀπελύθησαν;

— Ἐξ ἐναντίας εὑρίσκονται εἰς καλλιτέρας φυλακάς· μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας δικάζονται ὑπὸ τοῦ κακουργοδικείου. . .

— Καὶ διατί ἐν Σύρᾳ καὶ ὄχι ἐδῶ; ὑπέλαβεν ὁ ἐρωτήσας, μὴ καταγινόμενος, φαίνεται, πολὺ εἰς τὰ τῶν δικαστηρίων, ἀφ' οὗ ἐν Ἀθήναις ἐκακούργησαν;

— Ἡ παρατήρησις ὀρθὴ, κύριε· ἀλλ' ὡς εἰξεύρετε ἡ Σύρα ὑπάγεται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν.

— Καί . . .

— Καὶ, κατὰ τὸν νόμον, τὸ κακουργοδικεῖον δὲν συγκροτεῖται πάντοτε ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ Ἐφετείου, ἀλλὰ καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ . . . Διὰ τοῦτο μὲ βλέπετε εἰς τὸ λεωφορεῖον, ἀναχωρῶ ἀπόψε εἰς Σύραν ὡς μάρτυς ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως.

— Χαίρω πολὺ, κύριε, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὸ νομικὸν μάθημα . . . Ἐπλήρωσε τὸ ἔθνος χρήματα, τί ἆρά γε θὰ πληρώσωσιν οἱ ἔνοχοι;

(*) Ἐδώδιμα πολυτελέστατα, λουκούλλεια καὶ ἀκριβώτατα. Ἀγοράζεις πολλάκις γάλον οὕτω παρεσκευασμένος ἀντὶ 100 καὶ 200 φράγκων.

(*) Ἀπελύθη ἀποφάσει τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἐνταῦθα ὁ διάλογος ἔπαυσεν ὑψώσαντος ὀλίγον τοῦ γείτονός μου τοὺς ὤμους. Ἐγὼ δ' ἀνοίξας γαλλικήν τινα ἐφημερίδα τῶν δικαστηρίων ἀνεγίνωσκον ὀλίγον προσέχων, ὅτε τὸ βλέμμα μου ἔπεσεν ἐπὶ περιέργου διηγήσεως, ἀναμνησάσης με τὰ ὑπὸ τοῦ Σικελιώτου Διοδώρου γραφέντα. « Περὶ δὲ φυλακῆς γάμων, λέγει, καὶ σωφροσύνης γυναικῶν νομοθετεῖν οὔτε μεῖζον οὔτ' ἔλαττον οὐδὲν ἐπεχείρησαν (οἱ Ῥωμαῖοι), *ἀλλ' ὡς ἀδυνάτου πράγματος ἀπέστησαν.*» Τὴν γνώμην ταύτην πρέπει νὰ ἔχῃ πρό τινος καὶ ὁ ταλαίπωρος ἁμαξηλάτης, οὗτινος διηγοῦμαι σήμερον, κατὰ τὴν ἐφημερίδα ἐκείνην, τὰ ἀτυχήματα.

Τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον ἁμαξηλάτης τις τῶν παρισιανῶν λεωφορείων — πρὸς τὰ ὁποῖα (ἐν παρενθέσει) εἴθε νὰ ὡμοίαζον καὶ τὰ ἡμέτερα! — καταθέτων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου περὶ τῆς κακῆς διαγωγῆς τῆς γυναικός του, σχέσεις *φιλότητος καὶ εὐνῆς* μετά τινος ἄλλου, συγκατηγορουμένου, ἐχούσης, καὶ ἐρωτώμενος ἂν ἐπιμένῃ εἰς τὴν μήνυσίν του, ἀπεκρίθη, βλέπων τὴν γυναῖκά του· « Ἐπιμένω ἂν δὲν ἐπιμένῃ εἰς τὴν αἰσχρὰν πρὸς ἐμὲ διαγωγήν της. » Ἡ δὲ γυνὴ ἐσιώπα. « Μὲ τὸ ὑπόσχεσαι; ἐπανέλαβεν ὁ ἀγαθὸς σύζυγος· ἂν μὲ τὸ ὑπόσχεσαι σὲ ἀπαλλάττω ἀπὸ τὴν φυλακήν. » Σιγὴ βαθεῖα.

Ὁ Πρόεδρος. Νὰ τελειώνωμεν λοιπόν! Παραιτεῖσαι, ναὶ ἢ ὄχι;

Μηνυτής. Ναὶ καὶ ὄχι, καθὼς λέγω, ἂν μὲ ὑποσχεθῇ.

Πρόεδρος. Δὲν ὑπόσχεται τίποτε, σιωπᾷ.

Μηνυτής. Θὰ μὲ εἰπῆτε τώρα· *ὁ σιωπῶν ὁμολογεῖ.*

Ὁ Πρόεδρος. Παραιτεῖσαι;

Μηνυτής. (Πρὸς τὴν γυναῖκά του.) Ἂς ἦναι ῥιψοκινδυνεύω. (Πρὸς τὸ δικαστήριον.) Τὴν κρατῶ. (Πρὸς τὴν γυναῖκα.) Ἀλλ' ἂν ἐξαναρχίσῃς . . .

Ἑπομένως ἀμφότεροι οἱ κατηγορούμενοι ἀπελύθησαν.

Ἀλλ' ἐκείνη δὲν εἶχεν ὑποσχεθῆ· ἐκ τούτου δὲ νέα μήνυσις ἐνώπιον τοῦ αὐτοῦ ποινικοῦ τμήματος τοῦ δικαστηρίου. Οἱ αὐτοὶ κατηγορούμενοι, ὁ αὐτός. . . σύζυγος.

Ὁ Πρόεδρος ἐρωτᾷ, ὡς ἔθος, τὸν ἄνδρα « ἐπιμένεις; »

Μηνυτής. Ὢ! τώρα δά, ναὶ, ἐπιμένω, καὶ πολύ! Τὴν πρώτην φορὰν τὴν ἐσυγχώρησα, ἐλπίζων νὰ τῇ χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς μάθημα· ὅμως εἰς τοῦτο μόνον ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ νὰ μὲ παίξουν καὶ οἱ δύο καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ βλέπωνται παρὰ τὸν νόμον· μάλιστα αὐτὸς, ὁ Ἐρρῖκος, μὲ εἶπεν, ὅτι ἂν τὸν βάλω εἰς τὸ *Μαζὰς* (*) θὰ μὲ σκοτώσῃ ἢ αὐτὸς ἢ δι' ἄλλου, καὶ ὁρμήσας ἐπάνω μου διὰ νὰ μὲ κτυπήσῃ ἔσπασε τὴν ῥάβδον του εἰς τὸν βραχίονα ἑνὸς γείτονος, ὁ ὁποῖος ἔδραμεν εἰς βοήθειάν μου καὶ τὸν συνέλαβε.

Πρόεδρος (πρὸς τὴν κατηγορουμένην) Πῶς, ὁ σύζυγός σου σὲ συγχωρεῖ τὴν πρώτην φορὰν καὶ ἐξακολουθεῖς νὰ ζῇς αἰσχρῶς;

Ἡ κατηγορουμένη σιωπᾷ.

Ὁ κατηγορούμενος ἀρνεῖται.

Τὸ δὲ δικαστήριον, αὐστηρῶς ἀλλὰ δικαίως κρῖναν, καταδικάζει τὴν μὲν γυναῖκα εἰς ὀκτὼ μηνῶν φυλάκισιν, τὸν δὲ κατηγορούμενον εἰς ἑνὸς ἔτους.

Δι' ἀρχὴν ἀνακρίσεως γενομένην ἕνεκα καταθέσεών τινων, κοινῆς φήμης καὶ καταγγελίας δύο Ἄγγλων ὑπηκόων, προστιθέασι δέ τινες καὶ ἕνεκα ἀγγλικῆς διακοινώσεως, ὁ ἀνακριτὴς Ἀθηνῶν Συμεὼν Λυκούργης ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης. Ἂν καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ξένους ὑπηκόους πληρώσωμεν κἀμμίαν ἀποζημίωσιν δὲν εἶναι παράδοξον. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι παρ' ἡμῖν πρό τινος ὁ μὲν τὰ καθήκοντα ἐκτελῶν καταδικάζεται, ὁ δὲ τὰ μὴ καθήκοντα τελῶν ἐπαινεῖται καὶ προάγεται. Ἡ ἀπόφασις ὅμως ἡ παύουσα τὸν ἀνακριτὴν τίνα καταδικάζει;

Ἐν Πειραιεῖ, τῇ 15 *Αὐγούστου* 1863.

ΦΑΝΟΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1, 1863.

—ooo—

Πλὴν τῆς σπουδαιοτάτης τῶν εἰδήσεων ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησεν ἤδη ἐκ Δανίας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἐπανερχόμενος εἰς Κοπενάγην ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ χθὲς ἵνα μεταβῇ εἰς Ἀθήνας διὰ Βελγίου, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, οὐδεμίαν ἄλλην ἀξίαν λόγου ἔχομεν νὰ διακοινώσωμεν· διότι ἡ μὲν Συνέλευσις πρὸ πολλοῦ μεταβληθεῖσα εἰς ἀπέλευσιν μόλις προχθὲς ἤρχισε νὰ συνεδριάζῃ, ἡ δὲ κατάστασις τοῦ τόπου ἡ αὐτὴ, ὁποία καὶ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τελευταίου φυλλαδίου. Ἀλλὰ πιθανὸν νὰ ἐρωτήσῃ τις « ὁποία ἦτο τότε; » Εἰς ταῦτα ἀποροῦμεν τί ν' ἀποκριθῶμεν· διότι αἱ μὲν τῶν ἐφημερίδων λέγουσιν αὐτὴν ἀρίστην, αἱ δὲ ἀξιοῦσι τὸ ἐναντίον. Ἡμεῖς δὲ λέγοντες ὅτι οἱ μὲν φόροι δὲν ἀποτίονται, ὁ δὲ στρατὸς πολιτεύεται ὅπως θέλει, ἡ δικαιοσύνη δὲν ἔχει ἰσχὺν, αἱ δημόσιοι καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ καταφρονοῦνται, ἡ λῃστεία ἀναπτύσσεται, ἡ αὐτοδικία κορυφοῦται καὶ τὰ πάθη ἐκτραχηλίζονται ἀχαλίνω-

---

(*) Περίφημος καὶ ὡραία φυλακὴ τῶν Παρισίων.

τα, ἀφίνομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην ν' ἀποφασίσῃ μόνος ποῦ κεῖται ἡ ἀλήθεια.

* * *

Ἀνηγγείλαμεν ἄλλοτε ὅτι ὁ ἐν Πετρουπόλει φιλογενέστατος Κ. Βερναρδάκης προέτεινε τῇ Ἑλ. Κυβερνήσει ν' ἀνεγερθῇ ἀναλώμασιν αὐτοῦ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον· ἀπεφασίσθη δὲ ἐσχάτως ἡ οἰκοδομὴ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως.

* * *

Οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας, πλὴν τοῦ τῆς Πρωσίας ἀποποιηθέντος, συνῆλθον εἰς Φραγκοφόρτην ὅπως μεταῤῥυθμίσωσιν ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον τὸ κοινὸν σύνταγμα τῆς Γερμανίας. Προεκάλεσε δὲ τὴν σύνοδον πρῶτος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ὅστις καὶ ὑπέβαλε τὸ σχέδιον τῆς μεταῤῥυθμίσεως. Τὸ σχέδιον τοῦτο κρίνομεν περιττὸν νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν τοῖς ἀναγνώσταις, θέλομεν ὅμως δημοσιεύσει αὐτὸ ἐγκριθὲν ἤδη ὅταν δημοσιευθῇ ἐντελές. Τοῦτο λέγομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅτι, καθ' ἡμᾶς εἶναι πολύπλοκον, τουτέστι δὲν ἔχει τὴν ἁπλότητα ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν εἰς τὰ συντάγματα τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἀποποιηθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς Φραγκοφόρτην, δὲν ἀποδοκιμάζει, λέγει, τὴν μεταῤῥύθμισιν, ἀλλὰ θέλει πρὸ τῆς ἐν συνελεύσει συζητήσεως τοῦ σχεδίου, νὰ συζητηθῇ ἰδίως ὑφ' ἑκάστης τῶν γερμανικῶν κυβερνήσεων. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήτησε νὰ βοηθῇ τὴν Αὐστρίαν ἡ Γερμανία ὁσάκις τις ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὴν ἐπαρχιῶν ἐπαναστατήσῃ, ἡ Πρωσία δὲν θέλει νὰ παραδεχθῇ τοιαύτην αἴτησιν. Καὶ ὅμως ἐγένετο καὶ ἄνευ αὐτῆς δεκτή.

* * *

Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς *Πανδώρας* γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἐν Σύρᾳ οἰκοτροφείου τοῦ Καθηγητοῦ Κ. Ν. Πετρῆ καὶ περὶ τῶν ὅρων καθ' οὓς δέχεται ὑποτρόφους. Περὶ τῆς ἀξιολογότητος τοῦ καταστήματος τούτου ὡμιλήσαμεν πολλάκις ἄλλοτε· ἀλλὰ σήμερον δὲν διστάζομεν νὰ συστήσωμεν αὐτὸ θερμῶς πρὸς τοὺς ἐκτὸς μάλιστα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁμογενεῖς· διότι ἐν αὐτῷ δὲν γίνεται φροντὶς περὶ ἐκμαθήσεως μόνον γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ περὶ χρηστότητος τοῦ ἤθους καὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς ψυχῆς. Εἰς τοῦτο μάλιστα ὁ Κ. Ν. Πετρῆς καταβάλλει μεγίστην ἐπιμέλειαν, χρηστοήθης ὢν αὐτὸς καὶ σεμνόβιος.

* * *

Ἐκ τῶν τριῶν ὑποψηφίων, διωρίσθη ὡς εἰκὸς Πρύτανις ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὁ τὰς πλειοτέρας ψήφους λαβὼν Κ. Κ. Φρεαρίτης, ἀρχαῖος τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητὴς ἐκ τῶν τὰ μάλιστα διακρινομένων ἐπὶ παιδείᾳ.

* * *

Ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ κατεδαφισθῇ ὁ ἐν Ἀθήναις ναὸς τῆς Καπνικαρέας καὶ νὰ ἀνοικοδομηθῇ ἀλλαχοῦ· ἡ δὲ *Εὐνομία* ἀναγγέλλουσα τοῦτο προστίθησι τὰ ἑξῆς·

« Ἀπεφασίσθη νὰ κατεδαφισθῇ ἡ Καπνικαρέα, καὶ ἐκ τῶν λίθων αὐτῆς ν' ἀνοικοδομηθῇ ἄλλη ἀπαράλλακτος. Τοῦ ὅτι ἀφῆκαν τὸ περίεργον τοῦτο ἐκκλησίδιον ἐν αὐτῷ τῷ μέσῳ τῆς νεοχαράκτου ὁδοῦ τοῦ Ἑρμοῦ, ἄνευ κἂν εὐρείας τινὸς πλατείας περὶ αὐτὸ, ἦτον ἡ μεγίστη τῶν ἀνοησιῶν τῶν ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες πρῶτοι ἐῤῥυμοτόμουν τὰς Ἀθήνας, καὶ ἴσως αἱ νέαι ἀνάγκαι ἀναπόφευκτον κατέστησαν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ κρημνισθῇ τὸ ἀρχαιότατον τοῦτο χριστιανικὸν λείψανον· ἀλλ' ἡ ἰδέα τοῦ ν' ἀνοικοδομηθῇ ἀλλαχοῦ ἀπαράλλακτα, μᾶς φέρει πως κατὰ νοῦν τὸν Μόμμιον ἀπαιτοῦντα παρὰ τῶν στρατιωτῶν νὰ τῷ κατασκευάσωσι νέαν τὴν εἰκόνα περιφήμου ζωγράφου, ἣν εἶχον καταστρέψει ἐξ ἀβελτηρίας. Τοῦ σεβαστοῦ μνημείου τὸ κυριώτερον, τὸ μόνον ἴσως προσὸν, εἶναι ἡ ἀρχαιότης· ἔπρεπεν ἴσως νὰ μὴ καταστραφῇ· ἀλλ' ἀφοῦ ἅπαξ καταστραφῇ αἰωνία του ἡ μνήμη. Καὶ τοῦτο ἴσως δὲν ἦτον ἐκ τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων, ὥστε ν' ἀποφασισθῇ εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πραγμάτων. »

* * *

Ἡ Πολωνικὴ ἐπανάστασις ἂν δὲν ἀπέθανε βεβαίως πνέει τὰ λοίσθια, ἀφότου μάλιστα ἐξέλιπεν ἡ ἐλπὶς τῆς ὑπὲρ αὐτῆς σταυροφορίας. Συνιστῶμεν δὲ εἰς τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν τὸ περὶ Πολωνίας τοῦτο ἄρθρον τῶν Times·

« Κινδυνεύομεν ν' ἀποκτήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν Λονδίνῳ δευτέραν Βαρσοβίαν. Οἱ Πολωνοὶ καὶ οἱ φίλοι αὐτῶν, πρόεδρον ἔχοντες τὸν Σὶρ J. Shelley, συγκροτήσαντες συνέλευσιν τὴν 22 Ἰουλίου, ἐζήτησαν νὰ δεχθῇ αὐτοὺς ὁ Λόρδος Ῥῶσσελ.

» Ἡ φιλοπολωνικὴ ἐπιτροπὴ ἀντιπροσώπευεν ἰδίως τοὺς χειρώνακτας τοῦ Λονδίνου, ἤτοι τοὺς σανδαλοποιούς, τοὺς λεπτουργούς, τοὺς ῥάπτας καὶ τοὺς κτίστας· εἰ δὲ καὶ εἴμεθα βαθύτατα πεπεισμένοι ὅτι τὰ δεκαεννέα εἰκοστὰ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν κλάσιν ταύτην ἀγαπῶσι τοὺς Πολωνοὺς καὶ μισοῦσι τοὺς Ῥώσους πολὺ πλέον ἐγκαρδίως ἢ ὅσον ἡμεῖς, ὑποθέτομεν ὅμως ὅτι ἐὰν ὁ Λόρδος Ῥῶσσελ προέτεινεν εἰς τοὺς σανδαλοποιούς, τοὺς λεπτουργούς, τοὺς ῥάπτας καὶ τοὺς κτίστας τοῦ Λονδίνου ν' ἀφήσωσι τὰ καλαπόδια, τὰς ῥυκάνας, τὰς βελόνας καὶ τὰ μύστρια αὐτῶν ὅπως τρέξωσι διὰ τῆς Πρωσίας εἰς βοήθειαν τῆς Βαρσοβίας, ὅτι, λέγομεν, θὰ παρουσιάζοντο εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἀπογραφῆς πολὺ ὀλιγώτεροι τῶν παρουσιασθέντων εἰς τὴν ἀνωτέρω Συνέλευσιν. Δὲν θὰ συνηθροίζοντο ἄρα ἱκανοὶ ὅπως πολεμήσωσιν ἐν Πολωνίᾳ

ῥωσικὸν στρατὸν ἐκ 250,000 ἀνδρῶν συγκείμενον, καὶ ἐξ ἄλλων τόσων ἐπικούρων. Εἰς τὸν στρατὸν τοῦτον δὲν συμπεριλαμβάνομεν τὸν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσίας· διὸ δὲν ἀποροῦμεν ὅτι ὁ λόρδος Ῥῶσελ ἀπεποιήθη εὐγενῶς νὰ δεχθῇ τὴν ἐπιτροπήν.

» Ἡ Συνέλευσις ἐπεκαλέσθη καὶ ἡμῶν καὶ πάσης τῆς Ἀγγλίας τὴν συνδρομήν. Ἐπειδὴ δὲ ἀγαπῶμεν ἀληθῶς τοὺς Πολωνούς, καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἴδωμεν ἀνατελούσας αἰσίας ἡμέρας χάριν τοῦ ἀτυχοῦς τούτου λαοῦ, ἐλπίζομεν ὅτι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ φίλοι αὐτῶν, θέλουσι σκεφθῆ κατὰ πόσον ἡ ἐπιθυμία αὕτη εἶναι ἐφικτή.

» Ὁ Σὶρ J. Shelley προέδρευε τὴν συνέλευσιν τὴν 10/22 τοῦ παρόντος μηνὸς, καὶ ἴσως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἦτο ὁ συνετώτερος καὶ ὁ νοημονέστερος τῶν Ἄγγλων. Συγκατανεύει λοιπὸν ὁ ἔντιμος βαρονέτος νὰ σχεδιάσῃ τὰ περὶ τῆς ἐκστρατείας, εἰς ἣν προτρέπει δημοσίᾳ καὶ ἐπισήμως τὴν κυβέρνησιν τῆς βασιλίσσης; Θέλει νὰ μᾶς εἴπῃ πόσος ἀριθμὸς στρατιωτῶν ἀπαιτεῖται, καὶ ποῖος τῆς ἐκστρατείας ὁ σκοπὸς, καὶ ποίαν ὁδὸν πρέπει νὰ διατρέξῃ, καὶ τί νὰ γείνῃ ἐὰν ἡ Πρωσία δὲν ἐπιτρέψῃ νὰ διαβῶμεν διὰ τῆς χώρας αὐτῆς;

» Ἴσως ὁ βαρονέτος ἐπιθυμεῖ νὰ ὑπάγωμεν κατ' εὐθεῖαν εἰς Κρονστάδ· τούτου δοθέντος πρέπει, νομίζομεν, νὰ ὑποβάλῃ πρότασιν, ὅπως μάθῃ τὸ δημόσιον ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅτι πόλεμος πρὸς τὴν Ῥωσίαν δὲν εἶναι πρᾶγμα μικρόν.

» Πολλοὶ ἀξιοῦσιν ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν τῆς Ἀμερικῆς, θέλομεν περιέλθει εἰς πόλεμον πρὸς τὰς Ὁμοσπόνδους πολιτείας· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ῥωσία καὶ αἱ Πολιτεῖαι ἦσαν ἀνέκαθεν κάλλισται φίλαι, οὐδεμία ἡ ἀμφιβολία ὅτι συμφέρον ἑαυτῶν θὰ νομίσωσι νὰ προσβάλωσιν ἡμᾶς ἐκ συμφώνου. Ἀλλ' ὁ Σὶρ J. Shelley καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ χειρώνακτες ἀνελογίσθησαν τάχα τὴν δυνατὴν ταύτην περίστασιν, καὶ μέχρι τίνος βαθμοῦ θὰ ἐξωγκοῦντο αἱ δαπάναι τῆς Ἀγγλίας;

» Λέγομεν λοιπὸν πρὸς τοὺς κυρίους τούτους, ὅτι αἱ ἰδέαι αὐτῶν εἶναι πάντη φαντασιώδεις. Ἐὰν ἡ Ἀγγλία, καί τοι τηροῦσα διὰ μιᾶς μόνης χειρονομίας τὴν Ἰρλανδίαν εἰς ὑποταγὴν, ἀπορεῖ τί νὰ πράξῃ διὰ τὸν ἐξηπατημένον καὶ δυστυχῆ ταύτης λαὸν, τί θέλετε νὰ πράξῃ διὰ τοὺς Πολωνοὺς, διεσκορπισμένους ὄντας εἰς ἀπέραντον χώραν, 1,400 μίλια μακρὰν αὐτῆς;

» Καὶ δὲν ἀποροῦμεν μόνον ἡμεῖς διὰ τοὺς Πολωνοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Πολωνοὶ δι' ἑαυτούς. Ἡ ἱστορία αὐτῶν παριστᾷ φυλὴν ἀσύνδετον, μὴ ἔχουσαν χώραν ὡρισμένην, ἄνευ δυναστείας, ἄνευ πολιτεύματος, ἄνευ λαοῦ πλὴν δούλων, ἄνευ θρησκείας, ἄνευ πολιτικῆς, ἄνευ ἐμπορίας, ἄνευ τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ἄνευ προόδου ἀγωγῆς, ἄνευ νόμων πλὴν μόνου τοῦ χάρτου τῶν προνομίων τοῦ ὑπογραφομένου ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ὅταν ἐκλέγεται, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἄνευ οὐδενὸς ἐξ ἐκείνων ἅτινα συνιστῶσιν ἀληθὲς ἔθνος. Ἡ Πολωνία ὑπῆρξε πάντοτε λέξις κενὴ ὡς ἡ Ταρταρία καὶ Βαρβαρία.

» Ἡ σύμπηξις τῆς Γερμανίας εἶναι εὐκολωτέρα. Ἐὰν ἡ Ἀγγλία θυσιάσῃ ἑκατὸν χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ ἑκατὸν ἄλλας λιρῶν, καὶ ἐὰν ἡ Γαλλία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσία βοηθήσωσιν αὐτὴν, ἴσως κατορθώσῃ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Πολωνούς. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τῶν Ῥώσων ἑκατὸν χιλιάδας εὐγενῶν Πολωνῶν, πρέπει νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ ἀπὸ τούτων τὸν πολωνικὸν λαὸν ὅντινα ἐθεώρησαν ἀείποτε ὡς κτῆνος.

» Ἐὰν δὲ πλὴν τοῦ σχεδίου τῆς ἐκστρατείας ὁ Σὶρ J. Shelley σπεύσῃ νὰ διακοινώσῃ ἡμῖν καὶ τί προβλέπει καὶ τί ἐλπίζει διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀπηλπισμένης Πολωνίας, θέλομεν καὶ ἡμεῖς συζητήσει ἐκ νέου τὸ ἀντικείμενον, καὶ θέλομεν χαρῆ ἐὰν οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀποδειχθῶσι καὶ πλέον εὐάρεστοι καὶ ἧττον ἀπελπιστικοί. »

ΕΙΚΩΝ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΙΛΛΙΚΑ.

Εἰκὼν τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Σπυρίδωνος Πίλλικα δὲν σώζεται, οὔτε κἂν ἐν φωτογραφίᾳ. Καὶ μὲν τῶν σοφῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν προτιμότερον νὰ μεταδίδωνται εἰς τοὺς μεταγενεστέρους αἱ εἰκόνες τῆς διανοίας καὶ τῆς ἀρετῆς, παραμυθητικὴ ὅμως εἶναι πρός τε τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους ἡ θέα τῶν χαρακτήρων προσώπου ἀσπαστοῦ. Τὴν παραμυθίαν ταύτην ἐπεχείρησε νὰ χορηγήσῃ πρὸς ἡμᾶς ὁ ἐκ Κεφαλληνίας ἄριστος ζωγράφος Κ. Μινιάτης, ὅστις πρὸ ἐτῶν διαμένων ἐν Φλωρεντίᾳ, τιμᾷ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ὡς καλλιτέχνης καὶ ὡς φιλόπατρις· τούτων δὲ τῶν προτερημάτων ἀπόδειξιν δίδει καὶ πρὸς ἡμᾶς σήμερον, ζωγραφήσας αὐθορμήτως καὶ ἀποστείλας πρός τε τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς φίλους τοῦ μακαρίτου τὸ ὁμοίωμα αὐτοῦ. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ Κ. Μινιάτης οὐδέποτε εἶδε τὸν ἀποθανόντα· μόνον δὲ πρωτότυπον εἶχε τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ νεκροῦ καί τινα φωτογραφίαν μετὰ θάνατον γενομένην. Καὶ ὅμως νέαν ἀπόδειξιν τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ ἔδωκεν ἀποδιώξας οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ ζωγραφηθέντος προσώπου τὸν θάνατον καὶ ἀντικαταστήσας τὴν ζωήν. Τοῦτο δὲ ἔτι μᾶλλον εἶναι ἄξιον σημειώσεως, καθόσον τὸ εἶδος τῆς νόσου εἶχεν ἀλλοιώσει τὸ πρόσωπον τοῦ μακαρίτου, καὶ τραχύνει τοὺς γλυκεῖς καὶ εὐγενεῖς αὐτοῦ χαρακτῆρας. Ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι τὴν ἔλλειψιν ταύτην θέλει ἀναπληρώσει ἡ ἀθάνατος ἐξεικό-

νησις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ εὐφυΐας, τὴν ὁποίαν θέλομεν ἀνεύρει εἰς τὴν προσεχῶς ἐκδοθησομένην σειρὰν τῶν μαθημάτων αὐτοῦ· διότι, καθόσον ἐπληροφορήθημεν, τὰ περὶ εὐθύνης καὶ καταλογισμοῦ δόγματα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς γνωστοτέρων συγγραφέων τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀνευρίσκονται εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ. Κατ' ἔτος ἐτελειοποίει καὶ σχεδὸν μετεσκεύαζεν αὐτό.

Ὁπωσδήποτε εὐγνωμονοῦμεν πρὸς τὸν Κ. Μινιάτην διὰ τὸ γενναῖον δῶρον τὸ ὁποῖον ἀπέστειλε πρὸς τοὺς φίλους τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ. Δὲν εἶναι δὲ ἄκαιρον ἐὰν ἀναγγείλωμεν πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, ὅτι ὁ ἔμπειρος οὗτος καλλιτέχνης κατασκευάζει μεγάλην εἰκόνα παριστῶσαν τὰς γυναῖκας ἐκείνας τοῦ Σουλίου, αἵτινες καταπίπτουσιν εἰς βαθὺ βάραθρον τοῦ Ζαλόγγου ὅπως ἀποφύγωσι τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην εἰκόνα προετοιμάζει κατὰ παραγγελίαν Ἄγγλου τινὸς, τὴν τοῦ Μάρκου Μπότζαρη, λαμβάνοντος τὸ ξίφος ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐπισκόπου. Ἡ ἐκκλησία, κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Ἄγγλου, γέμει πλήθους ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων διάφορον φερόντων ἔνδυμα. Καλλιτέχνης τις τῶν ἐν Ἀθήναις φρονεῖ ὅτι ὁ Κ. Μινιάτης, ἔχων τὴν τύχην νὰ κατοικῇ ἐν Φλωρεντίᾳ, ὠφέλιμον καὶ ὡραῖον ἔργον ἤθελε πράξει, ἐὰν ἐζωγράφει Λαυρέντιον τὸν μεγαλοπρεπῆ δεχόμενον τοὺς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρόσφυγας, τῶν ὁποίων σχεδὸν ὅλων αἱ εἰκόνες σώζονται ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Τυρρηνίας. Τὸ καθ' ἡμᾶς εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν τὸν ἄξιον τοῦτον ὁμογενῆ καταλείποντα τὰς Ἀθήνας τῶν Μεδίκων καὶ τιμῶντα διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τὰς Ἀθήνας τοῦ Περικλέους.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΟΔΟΝΤΑ ΑΝΤΙ ΟΔΟΝΤΟΣ. Ἡ *μίςς* W . . . . . . πλουσία Ἀγγλὶς, ἑβδομηκοντούτις ἤδη κατοικοῦσα τὴν Νίκαιαν ἀπὸ ὀκτὼ ἐτῶν, ἐγένετο πρό τινων ἡμερῶν θῦμα ἀξιοδακρύτου συμβάντος· μόνην συντροφίαν ἔχει ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ κατοικεῖ μίαν ὑπηρέτιδα καὶ δύο σκύλους, τοὺς ὁποίους ἐδίδαξε, φοβουμένη φαίνεται τοὺς κλέπτας, ἐδίδαξε νὰ ὑλακτῶσι κατὰ τῶν κακὴν μορφὴν ἐχόντων. Ἡ ἀξιοσέβαστος παρθένος φέρει συνήθως τριάκοντα δύο ὀδόντας θαυμασίους· λέγομεν δὲ *συνήθως*, διότι ὄντες τεχνητοὶ ἀφαιροῦνται τὴν νύκτα. Ἀλλ' ὅταν τὸ πρωῒ ἀμελῇ νὰ ἐξαναβάλῃ αὐτοὺς, τόσον παραλλάσσει τὸ πρόσωπόν της ὥστε οἱ κύνες της ἀρνοῦνται νὰ τὴν ἀναγνωρίσωσι καὶ ὑλακτοῦσι κατ' αὐτῆς. Κατὰ δυστυχίαν πρωΐαν τινὰ κατέβη εἰς τὴν αὐλὴν της ἐπιλαθομένη τῶν ὀδόντων, οἱ δὲ σκύλοι παραγνωρίζοντες αὐτὴν ὁρμῶσι καὶ δάκνουσι σκληρῶς, εἰ καὶ ἐρρήγνυε σπαραγματώδεις κραυγάς. Εὐτυχῶς πολλοὶ διαβάται καὶ γείτονες συνδραμόντες ἠλευθέρωσαν κακῶς ἔχουσαν τὴν γραῖαν ἀπὸ τῶν ὀδόντων τῶν ὑπὲρ τὸν δέον ἀγρύπνων φυλάκων της. Ταῦτα γράφουσιν αἱ ἐφημερίδες τῆς Νικαίας, προστιθεῖσαι ὅτι εὐτυχῶς αἱ πληγαὶ δὲν εἶναι βαθεῖαι.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΦΙΛΟΣΚΟΠΕΥΤΡΙΑΙ. Ἐφέτος, λέγει ἡ *Σφαῖρα* τοῦ Λονδίνου, μετὰ τὰ πυρὰ τῶν ἐθελοντῶν τῆς Βριστόλης, πολλαὶ κυρίαι διηγωνίσθησαν περὶ τοῦ βραβείου. Ὁ σκοπὸς ἦν τεθειμένος εἰς 100 βημάτων ἀπόστασιν· αἱ δὲ γυναῖκες ἐπυροβόλησαν διὰ πρωσικῶν ὅπλων. Ἔλαβον δὲ τὰ βραβεῖα αἱ Κυρίαι Giles (mistress) καὶ Λευκὴ Δάκερ (miss).

ΠΑΓΟΣ. Ἐν Εὐρώπῃ, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὁ πάγος ὑπὸ μόνων τῶν πλουσίων τάξεων καταναλίσκεται, εἰς τὴν πολυτέλειαν κατατασσόμενος· ἐν Ἀμερικῇ ὅμως κατηριθμήθη μεταξὺ τῶν πραγμάτων τῆς πρώτης ἀνάγκης, μάλιστα διὰ τοὺς μακροὺς πλόας καὶ πρὸς διατήρησιν τῶν ἐνδοδίμων.

Ἡ τιμὴ τοῦ πάγου ἀλλάσσει κατὰ τὴν μᾶλλον ἢ ἧττον ἄφθονον συγκομιδήν. Πάντοτε ὅμως εἶναι μετρία.

Στέλλεται δὲ πάγος καὶ εἰς τὰς νοτείους χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀριθμοῦνται τὴν σήμερον πολλαὶ ἑταιρίαι πάγου ἐν Βοστόνῃ· τὸ πρωῒ δὲν βλέπεις ἄλλο εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀμερικῆς ἢ ἁμάξας πάγου καὶ τοὺς πωλητὰς κατατιθέντας εἰς τὴν θύραν τῶν πελατῶν δύο ἢ πλείονα τεμάχια κατὰ τὴν παραγγελίαν.

Ἀπὸ τοῦ 1832 τὸ ἐμπόριον τοῦτο ἀνεπτύχθη θαυμασίως. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐπεβιβάσθησαν εἰς πλοῖα πρὸς ἐξαγωγὴν 4,352 τόννοι μόνον· ἀλλὰ τὸ 1845, 156, 540 τόννοι, ὧν αἱ 100,000 περίπου ἐστάλησαν εἰς τὰς Νοτίους ἐπαρχίας τῆς Ὁμοσπονδίας.

Τῷ 1847 ἡ πόλις τῆς Βοστόνης κατηνάλωσε 25,000 τόννους.

Τῷ 1854 ἡ κατανάλωσις ἔφθασεν εἰς 60,000.

Εἰς τὰ περίχωρα τῆς Νεοεβοράκου συγκομίζονται κατ' ἔτος 280,000 εἰς 300,000 τόννων, χρησιμεύοντες σχεδὸν ὅλοι εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ. Αἱ κυριώτεραι ἀποθῆκαι τῶν πάγων κεῖνται εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Ῥοκλάνδης παραγούσης αὐτῆς μόνης 100,000 τόννων.

Τῷ 1854 ἐλογίζοντο 7 ἑκατομμύρια δολλαρίων ὑποκείμενα εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τοῦ ἐμπορίου τούτου καὶ 100,000 ἄνθρωποι καταγινόμενοι εἰς τὰς διαφόρους ἐργασίας αὐτοῦ.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΒΙΓΚΙΟΥ. Ποῦ καὶ πῶς ἀπέθανεν Λεονάρδος ὁ Βίγκιος; Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ ὁ σοφώτερος ἱστορικὸς ἀπεκρίνετο· ἐν

Fontainebleau καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις Φραγκίσκου τοῦ Α. Σήμερον ὅμως τί ἀνακαλύπτεται; — Ἡ *Κεντρικὴ Γαλλία* ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρά τινος μέλους τῆς ἀρχαιολογικῆς τῆς Γαλλίας εταιρίας, τοῦ Κυρίου Βερνιῶ Ῥομανιέζη, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς·

« *Αὐρηλία, τῇ 8 Ἰουλίου* 1863.

» Κύριε Συντάκτα.

» Ἡ πλάνη καὶ ἰδίως οἱ ἱστορικοὶ μῦθοι εὐκόλως διαδίδονται καὶ δυσκολώτατα καταστρέφονται.

» Οὕτω λέγουσιν ὅτι Λεονάρδος ὁ Βίγκιος ἀπέθανεν ἐν Fontainebleau εἰς τὰς ἀγκάλας Φραγκίσκου τοῦ Α', καὶ ζωγράφοι καὶ ποιηταὶ ἐξέθηκαν τὴν ἀνύπαρκτον ταύτην σκηνήν.

» Πρῶτος ἐπολέμησα τὸν μῦθον τοῦτον καὶ σχεδὸν περιῆλθον εἰς ἔριδας, διότι εἶπον καὶ ἔγραψα ὅτι ὁ Λεονάρδος κατῴκησε τὴν Ἀμβακίαν (Amboise), εἶχεν ἐκεῖ ἐργαστήριον, ἀπέθανεν ἐκεῖ καὶ ἐτάφη ἐκεῖ πιθανώτατα ἀπόντος τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου τοῦ Α'. Εἶχον ἠρυσμένας τὰς εἰδήσεις ταύτας τῇ φροντίδι τοῦ Κυρίου Καρτιέρου, ἑνὸς τῶν ἱδρυτῶν τῆς *Νομισματολογικῆς ἐφημερίδος* (Revue numismatique), εἰς ἣν συνειργαζόμην πλησίον ἡλικιωμένων παρθένων κατοικουσῶν παλαιὸν πυργίδιον Clou ἢ Cloud καλούμενον, ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Ἀμβακίας. Εἶχον λοιπὸν τότε συμφέρον νὰ λάβω ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς γενομένης ποτὲ ἀποστολῆς εἰς τὴν πόλιν τῆς Αὐρηλίας ἐν ὀνόματι Φραγκίσκου τοῦ Α', σημαίας ἀξίας λόγου ἐξ Ἀμβακίας προερχομένης, ἐν ᾗ ἐνόμιζόν τινες ὅτι ἀνεγνώριζον τὴν ἐργασίαν Λεονάρδου τοῦ Βιγκίου, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Κύριος Ingres.

» Τῷ 1809 παρὼν ἐν Loches εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ μνημείου τοῦ Saint-Florentin καὶ ἐτήρησα καλῶς τὴν ἀνάμνησιν πέτρας ἐπιταφίου μακρᾶς καὶ φερούσης ἐγκεκολαμμένους μέλανας χαρακτῆρας ἀνδρός, ἄνευ ἐπιγραφῆς, ἀλλ' ἔχοντος ἐπί τε τῆς κεφαλῆς καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας σαλαμάνδρας, ἐξ οὗ εἰκάσθη ὅτι ἦτο μνημεῖον ἀξιωματικοῦ τινος τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου· ἄλλως τε τὰ ὀστᾶ ἦσαν ἀνδρὸς τελείου.

» Σήμερον μ' ἔρχεται νὰ πιστεύσω ὅτι τὸ μνῆμα τοῦτο ἦτο Λεονάρδου τοῦ Βιγκίου, οὗ τινος ἡ πέτρα ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ μετὰ ταῦτα παρὰ τὴν καταβάθραν τοῦ μεγάλου πύργου τῆς Ἀμβακίας, ὅπου πολλάκις εἶδον αὐτήν.

» Ἤδη ὁ Κύριος Touchard-Lafosse (Loire historique) εἶχεν ἀναμνήσει ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀμβακίας τοιχογραφίαι τοῦ Λεονάρδου· καὶ ἐγὼ δὲ ἀνεγνώρισα λείψανα τοιχογραφιῶν αὐτοῦ εἰς ἓν τῶν ἄνω δωμάτων τοῦ μικροῦ πύργου τοῦ Clou.

» Ἀλλ' οὔτε ὁ Κύριος Καρτιέρος οὔτ' ἐγὼ ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν τότε παρὰ τῶν γραιῶν παρθένων τῶν κατοικουσῶν τὴν οἰκίαν ἐκείνην, τὴν κοινοποίησιν τῶν τίτλων τῆς κυριότητος αὐτῆς οὓς ἐπιμόνως ἠρνοῦντο, ἀγνοῶ διατί.

» Ὁ Κύριος Ἀρσένιος Houssaye ἀνεκάλυψε πρὸ ὀλίγου τὴν διαθήκην τοῦ Λεονάρδου, γενομένην τῇ 28 Ἀπριλίου 1519 ἐν Ἀμβακίᾳ ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου Berseau ἐννέα ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, δι' ἧς ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταφῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Saint-Florentin.

» Τὰ πράγματα ταῦτα συντρέχουσιν εἰς στήριξιν τῆς γνώμης μου, ἄλλοτε διαφιλονεικηθείσης, καὶ εἰς καταστροφὴν τῆς διηγήσεως ὅτι ὁ μέγας ζωγράφος ἀπέθανεν ἐν Fontainebleau. Ἀναμφιβόλως ὁ Κύριος Ἀρσένιος Houssaye θέλει δημοσιεύσει τὴν διαθήκην τοῦ Λεονάρδου καὶ ἐκθέσει λεπτομερῶς τὰς ἀνασκαφὰς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πεφραγμένου κτήματος Lucé, ἐνῷ πιθανῶς ἀπέθανεν ὁ Λεονάρδος.

» Ἰδοὺ λοιπὸν μία ἔτι ἱστορικὴ πλάνη γνωρίζεται καὶ καταστρέφεται· δὲν εἶναι ἡ μόνη ἣν κατεπολέμησα νικηφόρος, διότι ἀπέδειξα ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ᾠκοδόμησεν ὁ Primatice τὸ Chambord καὶ ὅτι οὐδέποτε ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Α'. ἐτάφη εἰς Ἅγιον Βενέδικτον τῷ 1108 φορῶν ἔνδυμα μοναχικόν.

» Βερνιῶ-Ῥομανιέζη.
» Μέλος τῆς αὐτοκρ. ἑταιρίας
τῶν Ἀρχ. τῆς Γαλλίας. »

ΠΟΙΗΣΕΙΣ.

ΙΤΕΑ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΗΣ
ΑΣΠΑΣΙΑΣ Π. ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ,

μεταστάσης τῇ 11 Ἰουνίου 1863.

Ὁ πατήρ της

Α'.

Χρυσῆ ἀχτίδα τοῦ Παραδείσου
Ἦτο, παιδάκι μου, ἡ μορφήσου
Κι' ἕνα χαμόγελον θεϊκόν.
Οὐρανογέννητη εἶχες χάρι,
Καὶ τῆς ψυχῆς μου ἦσουν φεγγάρι
Καὶ φῶς τῆς μάνας σου μαγικόν.

Τώρ' ἄλλου κόσμου δίδεις τὸ φῶς σου!
Ἀλλ' εἰς ἐμένα ὁ θάνατός σου
Ἅπλωσε σάβανον σκοτεινόν!
Κ' εἰς ὅλα βλέπω πυκνὴ μαυρίλλα,
Μαῦρα τὰ ἄνθη, μαῦρα τὰ φύλλα,
Καὶ μαῦρον βλέπω τὸν οὐρανόν.

Τρανταφυλλοῦλα δροσονδυμένη,
Ἰτέα ἔγινες δακρυσμένη,
Κ' ἔγιν' ὁ πόθος πόνος πικρός!
Ἀλλ' εἰς τοῦ πόνου τὸν μαῦρον Ἅδη
Λάμπει, ὡς ἄστρον εἰς τὸ σκοτάδι,
Αὐτὴ ἡ δέησις τῆς μητρός.

« Δέξου, παρθένα μου Παναγία,
« Σ' τὴν ἀγκαλιά σου τὴν Ἀσπασία,
» Καὶ κοίμιζέ την μ' ἕνα φιλί!....
» Ὅταν δὲ τύχῃ νὰ ἐξυπνήσῃ
» Κι' ἐμὲ τὴ δύστυχη σοῦ ζητήσῃ,
» Λέγε της μάννα σου εἶσαι Σύ... »

Β'.

Ἐμπρὸς τῆς Θεομήτορος ἦτο γονατισμένη
Ἡ μαύρη μάννα κι' ἔλεγε τὴ δέησι ἐκείνη.
Δύο ἡμέρας ἥσυχας ἀπέρασ' ἡ θλιμμένη,
Ὅταν τὴν τρίτη τὴν αὐγὴ πετιέτ' ἀπὸ τὴν κλίνη,

Γεμάτη ἀναγάλλιασι, ὅλη χαρὰ γεμάτη,
Μὲ ταῖς ἀγκάλαις ἀνοιχταῖς σὰ ν' ἀγκαλιάση κάτι....
Τρέχει.... κι' ἀρχίζει νὰ 'μιλῇ μ' ἕνα γλυκὸ καμάρι,
—Καλῶς το τὸ παιδάκι μου....—κι' ἔκλειε τὴν ἀγκαλιά της
Μ' ἀνάερα φιλήματα.... —Καλῶς το τὸ φεγγάρι,
Καλῶς τὸν ἥλιο τῆς ψυχῆς...—κι' ἔρριχνε τὴ ματιά της,
Ὡς νὰ εὐχαρίστα τὸν Θεὸν, πῶς ἔχει τέτοια χάρι!...
—Ὄνειρο Χάρου ἐπροχθὲς μ' ἐτρόμαξε, παιδί μου,
Κι' ἔδερνε ἡ ψυχήμου
Μ' ἐσένα, Ἀσπασία!...—
Ἀκοῦν τ' ὡραῖο ὄνομα καὶ τρέχουν δυὸ παιδία,
Μὲ τὴ χαρὰ περίχυτη 'ς τὴν ὄψι, εἰς τὴ μορφή τους,
Νὰ ἰδοῦν τὴν ἀδελφή τους!....
Τὸ 'να τὴ μάννα ἐρωτᾷ, καὶ τ' ἄλλο ἐμὲ, ποῦ μενει
Ἡ ἀδελφὴ κρυμμένη;...
Κι' ἔτρεχαν 'δῶ ἔτρεχαν 'κεῖ, ... νὰ πιάσουν τοὺς ἐφάνη
Τοῦ ὄνειρου τὴ πλάνη!....
—Δύστυχη μάννα! σὲ πλανᾷ ὡραία ὀπτασία,
Καὶ ἐπλανήθησαν μὲ σὲ τ' ἀθῶα μας παιδία.
Ξύπνα νὰ ἰδῇς πῶς τρέχουνε ς' τὸ σπῆτι μοναχά τους
Χωρὶς τὴ συντροφιά τους!....
Ὄχι δὲν ἦτον ὄνειρο! τὴν εἶδα πεθαμένη
Ἐδῶθε τὴν περάσανε ἀνθοπεριχυμένη.
Καὶ μέσα εἰς τὰ λούλουδα ἔρριψα κι' ἐγὼ δύο
Τὸ 'να ἐσὲ τ' ἄλλο ἐμὲ λαχταριστὸ σημεῖο!...
Θυμήσου ἐκείνη τὴ βραδιὰ, τὴν τρομερὴ, καὶ κρύα
Ἀπὸ τοῦ Χάρου τὴν πνοή.... τ' ἀγκάλιασμα τὸ θεῖα
Θυμήσου, ὁποῦ ἔλεγε μ' αὐτὸ «Ἀθανασία»
Καὶ τότε βλέπεις ἐὰν ζῇ μ' ἐμᾶς ἡ Ἀσπασία!...
Ὄχι δὲν ἦτον ὄνειρο!...καὶ τώρα μ' ἀγγελούδια
Ὑμνολογεῖ τὸν Ὕψιστο μ' ἁρμονικὰ τραγούδια»...
Αὐτὰ τὰ λόγια ἤκουε τὰ μαυροδακρυσμένα
Ἀκίνητη 'σὰν ἄγαλμα, μὲ μάτια στηλωμένα...
Ὅταν φωνάζῃ ἔξαφνα, «ἄ! ναὶ ἦτον ἀπάτη.»
Καὶ ἤρχισε πολύδακρυς ὀδύνη νὰ σπαράττη
Τὴν δυστυχῆ μητέρα.
Καὶ ἀπὸ τάφον εἰς Ἐδὲμ, ὁ νοῦς της διεπέρα!...

Γ'.

Εἰς τὴν νύκτα κατέβης τοῦ βίου,
Θεία τέρψις καρδίας καὶ νοῦ,
Κ' ἦσουν ἄρωμα ῥόδου ἁγνοῦ
Ποῦ ἀνοίγει αὐγὴν Ἀπριλίου.

———

Τώρα ἔρημος τάφος μὲ σύρει,
Καὶ τὸ στῆθος δακρύων πληρῶ,
Ὅπου ἄλλοτε εἶχε λαμπρὸ
Ἡ ἀγάπη μὲ σὲ πανηγῦρι.

———

Χειμὼν ἔγιν' ἡ ἤσυχος αὔρα,
Κ' ἡ στοργὴ ἦτο πόνου τροφή!...
Τῶν ἀγγέλων χρυσῆ ἀδελφὴ
Δρόσιζέ μας τῆς λύπης τὴ λαύρα.

———

Μὲ τῶν ἄστρων τὸ θεῖο στεφάνι,
Τῆς ψυχῆς μας θεότης μικρὰ,
Εἰς τὸν ὕπνον μας πέτα φαιδρὰ,
Καὶ ἂς ἦναι τὰ ὄνειρα πλάνη.

—ooo—

ΜΝΗΣΤΗ ΘΡΗΝΟΥΣΑ.

———

Εἰς στάδιον μέγα μεγάλων ἀγώνων
Ἐνθέρμως τὴν δόξαν ποθῶν τῆς πατρίδος
Ἀπῆλθες καὶ μαύρων ἀνάπλεων πόνων
Μ' ἀφῆκες καὶ ἔρημον πάσης ἐλπίδος.

———

Μαραίνομαι μόνη ὢ! μόνη ἡ τλήμων
Μακράν σου καὶ δάκρυα πύρινα χύνω
Καὶ μέχρι πυθμένος φιάλην πενθίμων
Μεστὴν λογισμῶν ἡ ταλαίπωρος πίνω.

———

Ἀρὰ τῆς πικρᾶς μου καρδίας τὸ βάθος
Λυποῦσα διέστειλε κάτωχρα χείλη
Ὁπότε μοι εἶπες μὲ ὕψιστον πάθος!
«Εἰς μάχην ὑπάγω, προλείπω σε, φίλη!»

———

Καὶ ἔκφρων ἐγὼ ἐκ τὸ πάλλον σου στῆθος
Τὸ σῶμά μου ἔκλινα καὶ ἡ ἀθλία
Ὁπότε ἠγέρθην μὲ ἄπελπι ἦθος;
Ὦ! ἦτο μακρὰν ἡ μορφή σου ἡ θεία.

———

Καὶ στόνον θρηνώδη ἐκ βάθους καρδίας
Ἀφῆκα καὶ μαῦραι μητέρες δακρύων
Ἐγένοντο οἱ ὀφθαλμοί μου καὶ κρύας
Ὀδύνης μ' ἐμάστιξε δρέπανον κρύον.
Ὁμοῦ πλανωμένων ἡμῶν ἀμερίμνως
Εἰς σύσκια δάση ἀρτέως ἐδόνει
Εὐστόμου πτηνοῦ τὰς καρδίας ὁ ὕμνος,
Πλὴν τώρα θρηνῶ καὶ μαραίνομαι μόνη.

———

Φεῦ! Πρότερον πλήρεις χαρᾶς ὑπερτάτης
Ἐψάλλομεν ὕμνους ἐρώτων ἐντόνως
Ὑπὸ τὴν σκιὰν καλλιφύλλου ἐλάτης
Καὶ τώρα μαστίζει με ὕψιστος πόνος.

———

Μακράν σου εἰς τάφον εὑρὸν τεθαμμένη
Ὀδύνης καὶ πόνων θὰ στένω βαρέως;
Καὶ σοῦ τὴν ἐπάνοδον θέλω προσμένη
Καὶ εἴθε ἡ τλήμων νὰ σ' ἴδω ταχέως.

———

Ἀλλ' ἂν εἰς τῆς μάχης τὸ μέγα πεδίον
Μαχόμενος πέσῃς ὑπὲρ τῆς πατρίδος,
Ὁ θάνατος τέρμα εἰς ῥεῦμα δακρύων
Ἂς θέσῃ ἁρπάζων με πλήρη ἐλπίδος.

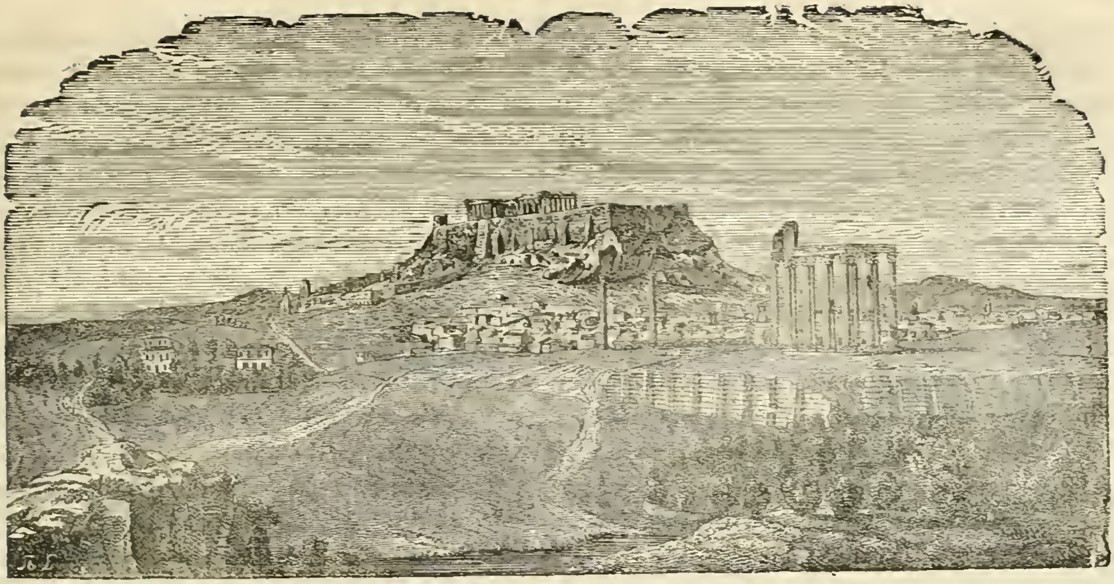
Ν.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 322 φυλλαδίῳ αἰνίγματος.

Χεὶρ

ΓΡΙΦΟΣ.





ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 324.

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ἐν τῇ ἀνατροφῇ,

ΥΠΟ Κ. ΛΕΥΚΑΔΙΤΟΥ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 322, 323.)

—000—

§ β'.

Τὸ μέρος τῶν γονέων εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀνατροφήν.

Ψαύοντες τὴν θρησκευτικὴν ἀνατροφὴν ἀχώριστον τῆς ἠθικῆς οὖσαν, περιοριζόμεθα νὰ δώσωμεν μόνον νύξιν τινὰ περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ αἱ τρυφεραὶ τῶν νέων ψυχαὶ, προγυμναζόμεναι εἰς τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον, ἀναδειχθήσονται ἀληθεῖς λάτρεις τοῦ χριστιανισμοῦ, περὶ οὗ, ἀναβαίνοντες ἀπὸ τοῦ ἀποτελέσματος εἰς τὴν αἰτίαν, δυνάμεθα πλέον ἀναντιῤῥήτως νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶναι ἐπωφελὴς καὶ σωτήριος, οὐχὶ διότι πηγάζει παρὰ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι πηγάζει παρὰ Θεοῦ, διότι ἀπεδείχθη ἐπωφελὴς καὶ σωτήριος εἰς τὸν κόσμον.

Ἐν τῇ κατ' οἶκον ἀνατροφῇ, ἡ εὐσεβεστέρα οἰκογένεια δὲν δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὰ τέκνα της εἰ μὴ ἀτελῆ θρησκευτικὴν ἀγωγήν· διότι, καίτοι ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς ἐξασφαλίζονται ἀπὸ πάσης ἑτεροδόξου διδασκαλίας, ἀνατρέφονται ὅμως ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπιῤῥοὴν μιᾶς μόνης θρησκείας ἐν πλήρει τῶν ἄλλων ἀγνοίᾳ· ἑπομένως ἡ ἀνεξιθρησκεία θὰ ἦναι εἰς αὐτὰ ἄγνωστος. Δὲν ἐννοοῦμεν τὴν ἐξωτερικὴν ἐκείνην ἀνεξιθρησκείαν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς δύναται σήμερον νὰ ἐξαιρεθῇ, σεβόμενος τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς συνειδήσεως τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ἐκείνην τὴν ἠθικὴν ἀνοχὴν, ἥτις, μὴ καταντῶσα εἰς ἀδιαφορίαν, εἶναι καρπὸς ψυχῆς καλῶς ἀνατεθραμμένης, εὐγενὲς αἴσθημα μὴ διδασκόμενον ὑπ' οὐδεμιᾶς θεωρίας, στηριζόμενον δὲ ἐπὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀγάπης, ἐφ' ὅλων τῶν γενναίων αἰσθημάτων ἐκπηγάζει ἐν τῇ ἀνατροφῇ, ὡς καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀπὸ τῆς προσεγγίσεως θρησκειῶν διαφόρων!

Ἡ δὲ δημοσία ἀνατροφὴ, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῆς οἰκογενείας, δὲν δύναται μόνη νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον ἄνευ κινδύνου. Αἱ ἀθῶαι τῶν νέων ψυχαὶ εἶναι ἐν γένει φύσει θρησκευτικαί. Ἀλλ' ὑπάρχουσί τινες καίτοι σπανιώταται ὀλίγον εὐδιάθετοι πρὸς τὴν θρησκείαν· καθ' ὅσον, φαίνεται, ἐλλείπει αὐτοῖς ἡ ἐσωτερικὴ ἐκείνη διάθεσις ἣν ἡ Ὀρθόδοξος πίστις ὀνομάζει χάριν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἂς ἐπαγρυπνῇ τῇ ἠθικῇ των ἀνατροφῇ, ἂς τηρήσῃ τὴν ἀθωότητα τῆς καρδίας των, ἀλλ' ἂς μὴ ἐπιβάλλῃ αὐτοῖς ἀνωφελῆ βίαν, ὀλεθρίαν εἰς τὸ ἀντιληπτικὸν καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα. Ἡ θρησκευτικὴ πεποίθησις

εἶναί τι ἀνεξήγητον· εἶναί τι θεῖον· ἀναπτυσσομένη μὲν καὶ ἐνισχυομένη δι' ὀρθῆς καὶ πεφωτισμένης διδασκαλίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἀνεπίδεκτος βίας. Οἱ γονεῖς τότε πρέπει εἰς τὴν ἀνοχὴν τοῦ γυμνασίου νὰ προσθέτωσι τὴν σωτήριον ἐπιῤῥοήν των. Ἡ θρησκευτικὴ πεποίθησις φθάνει οὕτως εἰς τὴν ἐντέλειάν της, διότι διὰ τῶν μητρικῶν ἐμπνεύσεων πίστις εἰλικρινὴς συνδέεται μὲ τὴν τῆς συνειδήσεως ἐλευθερίαν. Μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι πρὸς τὴν θρησκείαν μὴ ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς δὲν λαμβάνουσιν ἀντιπάθειαν, καὶ δύνανται νὰ ἀφοσιωθῶσιν εἰς αὐτὴν ἔκ τινος συμπτώσεως, ἢ διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν διαθέσεων τοῦ πνεύματός των, εἰς τὴν ἡλικίαν μάλιστα καθ' ἣν αἱ ἀποφάσεις τοῦ πνεύματος εἶναι διαρκέστεραι καὶ μᾶλλον πεφωτισμέναι.

Καλλιεργῶν τὴν τρυφερὰν τοῦ παιδὸς ψυχὴν μὴ λησμονῇς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀντιληπτικοῦ του· ὅτι τινὲς δύσκολοι τῆς θρησκείας ὄψεις ἀπαιτοῦσιν ὥριμον νοῦν καὶ μᾶλλον ἐπιδεκτικὸν ὑψηλοτέρων θεωριῶν. Κατ' ἀρχὰς ὁδήγει αὐτὸν διὰ τῶν γλυκυτέρων τῆς καρδίας αἰσθημάτων διὰ τῶν εὐαρεστοτέρων εἰκόνων, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῶν εὐκάμπτων μητρικῶν περιπτύξεων. Ἕνωνε τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας μὲ τὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, μὲ τὸ σέβας πρὸς τὴν ἀδυναμίαν. Ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς παῖδας μὲ μεγάλην εὐγλωττίαν. Ἡ μήτηρ τοῦ Χριστοῦ κερδίζει εὐκόλως τὴν καρδίαν τοῦ παιδὸς πρὸ ὀλίγου ἐξελθόντος ἀπὸ τὰς μητρικὰς ἀγκάλας. Ὁ παράδεισος εἶναι γλυκεῖα τροφὴ εἰς ταύτας τὰς χαριέσσας φαντασίας, ἀφ' ὧν οἱ περισπασμοὶ τῆς ζωῆς δὲν ἀφήρεσαν ἀκόμη τὴν ὄρεξιν τοῦ νὰ θέλγωνται ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ νὰ ἐντρυφῶσιν.

Εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἡλικίαν ἡ εὐσέβεια τοῦ παιδὸς δὲν ἐλαττοῦται εἰ μὴ ὑπὸ δευτέρου λόγου αἰτίων, ἅτινα πρέπει νὰ προλαμβάνωμεν· οἷον, ὑπὸ τῆς ἐκ τῶν πολὺ ἐκτεταμένων τελετῶν προερχομένης ἀπαυδήσεως καὶ ὑπὸ ὑπερβολικῆς αὐστηρότητος· ἀλλὰ καθ' ὅσον τὸ πνεῦμά του καλλιεργούμενον γίνεται ἐπιδεκτικώτερον, πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὴν θρησκείαν ὅλην αὐτῆς τὴν δύναμιν, ἐνισχύοντες τὴν θρησκευτικὴν πεποίθησιν διὰ τῶν θελγήτρων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ἐπαγγελλομένων αὐτῆς τὴν διδασκαλίαν· διότι ἡ ἐπιτυχία τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ κυρίως ἀπὸ τούτου ἐξαρτᾶται. Ἡ περίεργος τοῦ παιδὸς ἀντίληψις συνειθισμένη εἰς τὰς θελκτικωτέρας σπουδάς, εἰς τοὺς καλλιτέρους τρόπους τοῦ συλλογίζεσθαι καὶ τοῦ ἀποδεικνύειν, εἶναι τότε πλέον ἀπαιτητικὴ πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ὁδηγούς της, ἀφ' ὅτι θὰ ἦναι ὕστερον μεταξὺ τῶν παθῶν καὶ τοῦ βίου. Κανὲν δῶρον τῆς φύσεως, καμμία καλλιέργεια δὲν εἶναι ἀνωφελὴς εἰς ἄνθρωπον ἐπιφορτισμένον νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κατασταίνῃ εὐάρεστον εἰς τὴν νεολαίαν τὴν θρησκείαν. Ἀπαιτεῖται εὐσέβεια πεφωτισμένη, πολλὴ ἐπιστήμη, πολλὴ ἑτοιμότης πνεύματος, μεγάλη ὀρθὴ κρίσις, γλυκύτης εὐάρεστος ἄνευ ἀδυναμίας καὶ ἄνευ κολακείας· καθ' ὅσον εἰς τοὺς παῖδας εἶναι πολλὴ ὕποπτα τὰ παράκαιρα δείγματα ὑπερβολικῆς τρυφερότητος καὶ συμπαθείας. Ὡς πρὸς τὴν ἔμφασιν τῆς ἐπαγγελίας, αὕτη κινοῦσα τὰ βίαια αἰσθήματα εὑρίσκοντα τροφὴν ἐν τῷ βίῳ ἑλκύει τὸν τέλειον ἄνδρα εἰς τὴν θρησκείαν, ἀλλ' ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτῆς τοὺς παῖδας ὧν τὸ πνεῦμα εἶναι ἐν ἠρεμίᾳ.

Ἐπὶ τέλους φρόντισον ἵνα ἡ θρησκεία ἀναδεικνύῃ διὰ τῶν ἔργων τοὺς ὡραιοτέρους καρπούς της. Ἡ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς ἀνατρεφομένη ψυχή, ἂς διακρίνηται πρὸ πάντων διὰ τῆς ἐξιδιασμένης αὐτῆς γλυκύτητος, καὶ τῆς γαλήνης τῆς ἀρετῆς της· ἂς ἀγνοῇ τὸ μῖσος, καὶ ἂς ἀγαπᾷ πάντοτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἀνθρώποις· ἂς στολίζῃ τὴν εὐσέβειάν της μὲ ὑπομονὴν καὶ ἂς στηρίζῃ αὐτὴν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. Οὗτοι εἶναι οἱ γνήσιοι καρποὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν θρησκείας.

Τῷόντι ἐὰν ἐπιβλέψωμεν εἰς ὅσα ἀκαταλόγιστα ἀγαθὰ ἐπέφερεν αὕτη εἰς τὸν κόσμον, ἀναφανεῖσα καθ' αὐτὸ εἰς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπότης φθάσασα εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς διαφθορᾶς ἐπαπειλεῖτο ὑπὸ γενικοῦ ναυαγίου, θέλομεν πεισθῆ ὅτι αὕτη εἶναι ὁ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀποκαλυφθεὶς πολυτιμότατος θησαυρός, ἐπενεργοῦσα δραστηρίως, καίτοι ὀλίγον ἐπαισθητῶς, ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν λαῶν· ἥτις, ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ ὁ ἀσεβὴς θεωρῶν αὐτὴν ὡς πρόληψιν, εἶναι ἡ βάσις τῆς δημοσίας ἠθικῆς, διότι, ἐνισχύουσα τὴν δύναμιν τῶν νόμων, ἀποτρέπει ἀπὸ τῶν ἀθεμίτων πράξεων αἵτινες ἐκφεύγουσι τὸν τοῦ νομοθέτου ὀφθαλμὸν καὶ τὸν βραχίονα τῆς δικαιοσύνης, ἀνακουφίζουσα διὰ παρηγοριῶν καὶ ἐλπίδων τὸ ἐπίπονον ἄχθος τῆς ζωῆς! Διὸ πᾶς ἄνθρωπος προικισμένος μὲ νοῦν καὶ αἴσθημα πιστεύει εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἧς ἔχει ἐν ἑαυτῷ τι προαίσθημα.

Αὕτη στηριζομένη ἐπὶ τῆς φιλανθρωπίας τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὑπομονῆς, κηρύττουσα πάντα τὰ καθήκοντα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αἰωνίων ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν, ἐνθουσιάζει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν εἰς τὴν ἀρετήν· ἡμερόνει τὸν χαρακτῆρα τῶν λαῶν· προετοιμάζει τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἠθικὴν τελειότητα· καὶ ἐπιφέρει τὴν εὐδαιμονίαν ἧς ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ κοινονικῷ βίῳ εἶναι ἐπιδεκτικός.

Αὕτη ἐξυψώσασα βαθμηδὸν τὸ πνεῦμα διὰ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος, συνέτριψε τὰς ἁλύσεις τοῦ δε-

σποτισμοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας δουλείας, ἥτις πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀνθρωπότητος εἶχε καταβιβάσει εἰς τὴν κατάστασιν τῶν κτηνῶν· προδιαθέτουσα τὸ πνεῦμα ἵν' ἀπολαμβάνῃ τῶν γλυκέων ναμάτων τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐντὸς τῶν δεσμῶν!

Αὕτη ἐν τῷ πυκνῷ τοῦ μεσαιῶνος σκότῳ, γενομένη ὁ λύχνος τοῦ φωτὸς εἰς τὰ τότε τὴν Εὐρώπην πλημμυρίσαντα βάρβαρα ἔθνη, καὶ ἐν μέσῳ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων καὶ τῶν καταστροφῶν ἐντὸς τῶν Μοναστηρίων της διασώσασα, ὡς ἀπὸ δευτέρου κατακλυσμοῦ, τὴν ἑστίαν τῶν ἐπιστημῶν τὰς τέχνας καὶ τὴν γεωργίαν, ἔθεσεν οὕτω τὰ θεμέλια τῆς ἀναγεννήσεως τῶν φώτων ἐπὶ τῆς ἤδη καταπιπτούσης σεσαθρωμένης τῶν Γραικο-Ῥωμαίων οἰκοδομῆς, γενομένη τὸ κέντρον τῆς Χριστιανικῆς Εὐρωπαϊκῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ νεωτέρου ἐξευγενισμοῦ.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἡμᾶς τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος θρησκεία ἡμῶν, ἡ τοσοῦτον τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν αἱρέσεων ὑπερέχουσα, εἶναι ἡ πρώτη θυγάτηρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐγκαυχωμένη εἰς τὰ πρωτότυπα τῶν ἀρετῶν τῶν μεγάλων της ἁγίων; ὅτι εἰς Ἑλληνικὴν φωνὴν καὶ ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὁ κορυφαῖος τῶν Θεολόγων τὸ « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, » ὅπου ἄλλοτε ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν ὁ κορυφαῖος τῶν Ποιητῶν τὸ « Μῆνιν ἄειδε, » ἐξεφώνησεν; ὅτι ἡ σωστικὴ αὕτη κιβωτὸς διέσωσε τὸ ἔθνος ἀπὸ τοῦ προφανοῦς αὐτοῦ ναυαγίου; τίς σεμνυνόμενος σήμερον, παρελθόντος τοῦ κινδύνου, εἰς τὴν ἐπίζηλον ἐπωνυμίαν τοῦ Ἕλληνος ἀναπολοῦσαν ἡμῖν τοσοῦτον θελκτικὰς ἀναμνήσεις, δὲν ἤθελε φέρει ἄνευ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου του μέχρι τῆς σήμερον τὸ δουλικὸν στίγμα ῥαγιάς, ἢ ἄλλο ἔτι αἰσχρότερον; Ὁ μὴ σεβόμενος ἄρα ἐν πεποιθήσει αὐτὴν εἶναι ἀγνωμονέστατος πρὸς τὴν σώτειραν τῆς πατρίδος ὡς πρὸς τὸ παρελθὸν, ἀντιπολιτικώτατος ὡς πρὸς τὸ μέλλον. Διότι ὡς πρὸς τὸ παρελθὸν, ἐν διαστήματι τεσσάρων αἰώνων θέσασα αὕτη μεσότοιχον ἀδιάῤῥηκτον μεταξὺ Εὐαγγελίου καὶ Κορανίου, οὐ μόνον ἐμπόδισε τὴν διὰ τῶν δολιωτέρων μέσων καὶ βιαίας καταπιέσεως ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ ἐνεργουμένην συγχώνευσιν δεσποτῶν καὶ δεσποζομένων, ἣν οὗτος ἐντελῶς ἐπέτυχεν ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ, ἀλλὰ διετήρησεν ἐν ταὐτῷ τὴν ἠθικὴν δύναμιν τοῦ ἔθνους, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ γενναῖα τῆς ἐλευθερίας αἰσθήματα, ἅ τινα ἐπὶ τέλους ἐπέφερον τὴν ἀπολύτρωσίν του! Ὡς πρὸς τὸ μέλλον, ὁ ἀγνοῶν παντάπασι τὴν διασκευὴν καὶ λύσιν τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ δράματος, δύναται ν' ἀμφιβάλῃ ὅτι, τοῦ Βανδάλου Ἰβραχὴμ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἄνευ ἀντιστάσεως καταστρέφοντος πλέον τοὺς καρποὺς καὶ τὰ εἰς ἀεὶ ἀξιομνημόνευτα ἆθλα τῆς ἀνίσου ἑπταετοῦς πάλης, καὶ ἤδη στεναγμοὶ γοεροὶ καὶ ποταμοὶ αἱμάτων ἔμελλον φεῦ! νὰ ματαιωθῶσι, θεία χεὶρ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα; ἄρα διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως· εὐγνωμονοῦντες τῷ Ὑψίστῳ καὶ ταῖς τρισὶν εὐεργέτισι μεγάλαις δυνάμεσιν, αἵτινες καί τοι ἀργὰ ἐν ὥρᾳ τοῦ περὶ τῶν ὅλων κινδύνου προέλαβον τὸν ἐπικείμενον ὄλεθρον· ζηλοῦντες ἐν τῇ θρησκευτικῇ ἀνατροφῇ τὸν νέον Εὐριπίδην τῆς ἐνδόξου Γαλλίας Ῥακίναν, ὅστις γράφων πρὸς τὸν υἱόν του ἀναδειχθέντα οὐχ ἧττον ποιητὴν τοῦ πατρός του ἐφάμιλλον τῷ ἔλεγεν, ὅτι ἡ μεγαλειτέρα εὐτυχία ἣν δύναται νὰ τῷ εὐχηθῇ εἶναι, νὰ τὸν βλέπῃ φοβούμενον τὸν Θεὸν καὶ ἀφοσιούμενον εἰς τὴν αὐτοῦ λατρείαν (*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

§ α'.

Τὸ μέρος τῶν γονέων εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ χαρακτῆρος

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐκ τοῦ χαρακτῆρος πηγάζει ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς τοσαύτης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ ἰσχυρὰ ἐπιῤῥοή του τοὺς ἀποκαθιστᾷ εὐτυχεῖς, ἢ δυστυχεῖς, ἐπιζητήτους ἢ ἀποφευκτέους ὑπὸ τῶν ὁμοίων των, ἀνεξαρτήτως τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ πνεύματός των, τῶν προτερημάτων τῆς καρδίας των καὶ τῶν περιπετειῶν τῆς τύχης των. Μολονότι ἡ φύσις ἔχει ὡς ἐκ τούτου ἐφ' ἡμῶν μεγάλην ἰσχὺν, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀνατροφὴ τοῦ χαρακτῆρος. Ἡ πρώτη αὕτη αἰτία τῶν πράξεων ἡμῶν ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν ἄλλων αἰτίων· μεταβάλλεται διὰ τῆς ἕξεως, καὶ διὰ τῶν αἰσθημάτων τῶν ὅσων μᾶς περικυκλοῦσιν, εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ζωῆς μάλιστα.

Ἡ ζωὴ τοῦ γυμνασίου χωρὶς ν' ἀλλοιώσῃ τὴν ἀνεξάλειπτον διαφορὰν ἣν ἡ φύσις ἔθεσε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀναπτύσσει ἐν γένει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδὸς τὰ στοιχεῖα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὑποχρεωμένος νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνάπαυσίν του, γνωρίζει ὅτι ἡ ἰσότης καταστρέφεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἰδίας του ἐνεργείας. Ἡ δ' ἔλλειψις ἰδιαιτέρας ὑπερασπίσεως ἀπέναντι τῶν δυσκολιῶν τοῦ συνήθους τοῦ μαθητοῦ βίου, εἶναι ἀξιόλογος προπαρασκευὴ εἰς τὴν ἀπαιτουμένην δραστηριότητα ἐν τῇ ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ. Ἀλλὰ συγχρόνως πρέπει νὰ πεισθῇ, ὅτι ἡ δύναμίς

(*) Je ne saurais m'empêcher de vous dire, mon cher fils, que je suis très-content de tout ce que votre mère m'a écrit de vous. Je vois par ses lettres que vous êtes fort attaché à bien faire, mais sur tout que vous craignez Dieu, et que vous prenez du plaisir à le servir. C'est la plus grande satisfaction que je puisse recevoir, et en même temps la meilleure fortune que je vous puisse souhaiter; j'espère que plus vous irez en avant plus vous trouverez, qu'il n'y a de véritable bonheur que celui-là. (Racine.)

του αὐξάνει ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἑκούσιον πειθαρχίαν. Διὸ αὕτη ἐπαγρυπνοῦσα ἐκ τοῦ πλησίον ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὰς σχέσεις τῶν μαθητῶν, καὶ μὴ περιμένουσα τὰς διαμαρτυρήσεις τοῦ κατεπιεσθέντος καὶ προσβληθέντος, θέλει εἶσθαι ἄκαμπτος καὶ ἰσχυρὰ, ἕως οὗ ἐξορίσῃ ἀπὸ τοῦ γυμνασίου τὴν μοναρχίαν, καὶ ἐξαλείψῃ ἀνεπιστρεπτεὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ὑλικῆς δυνάμεως, τὰς προσβολὰς καὶ τὰς ὕβρεις, ἀφίνουσα τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ προτερήματα τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας.

Ἀλλ' εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ χαρακτῆρος ἐν τῷ γυμνασίῳ, ὁ παῖς εἶναι συνήθως ἀγέρωχος καὶ πρὸ πάντων ἀπαιτητικὸς πρὸς ὅλους. Ἀπαιτεῖ πολὺ ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων του, πολὺ ἀπὸ τῶν ὁμοίων καὶ πολὺ ἀπὸ τῶν κατωτέρων του. Κριτὴς αὐστηρὸς τῶν διδασκάλων του, κριτὴς ἀνυπόμονος τῶν ἐλαττωμάτων τῶν συμμαθητῶν του, εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐχαριστηθῇ ἀπὸ τῶν φροντίδων τῶν τροφέων καὶ ὑπηρετῶν του. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀπαίτησις συνοδευομένη μὲ φυσικήν τινα τραχύτητα, ἣν αἱ ἐπιπλήξεις καὶ αἱ τιμωρίαι δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ ὑπερνικήσωσι, περιμένουσι τὴν διόρθωσίν των ἀπὸ τῆς ἐπαφῆς τοῦ κόσμου καὶ τῆς οἰκογενείας.

Ἑπομένως τὸ κυριώτερον ταύτης καθῆκον εἶναι νὰ διδάξῃ τὸν παῖδα νὰ ὑποφέρῃ μὲ πρᾳότητα τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, διὰ τῆς πάντοτε παρούσης συναισθήσεως τῶν ἰδίων του ἐλαττωμάτων, καὶ διά τινος ὑψηλοτέρας ὄψεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Τοῦτο θέλει ἐπιτύχει εὐκολώτερον κάμνουσα αὐτὸν προσεκτικὸν ν' ἀνακαλύπτῃ, διὰ παραδειγμάτων μᾶλλον ἢ διὰ λόγων, τὴν συνήθως συγχωρητέαν αἰτίαν τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ πλησίον· ὅτι δηλαδὴ παρὰ τούτῳ δυστυχήματα, ἐν οἷς ἀναξίως ὑπέπεσεν ηὔξησαν τὴν δυσπιστίαν, καὶ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ πνεύματός του· παρ' ἐκείνῳ μεγάλη τις εὐτυχία ἐπέφερεν ὀχληρὰν ἀρέσκειαν τοῦ ἑαυτοῦ του· παρ' ἄλλῳ τινὶ ἡ συναναστροφὴ μετὰ πεπαιδευμένων καὶ νουνεχῶν ἀνδρῶν ἐνέπνευσε τὴν ἀδικαιολόγητον ἀπαίτησιν ὅτι τοῖς ὁμοιάζει· ἡ ζωὴ πολύπειρος, τὴν ἕξιν τῶν μακρῶν διηγήσεων· ἡ πεῖρα διὰ πικρῶν δοκιμασιῶν ἀποκτηθεῖσα, τὴν κατάχρησιν τῶν γνωμικῶν καὶ φορτικήν τινα γνῶσιν. Ὁ μὴ γνωρίζων τὴν ἀνθρωπότητα θορυβεῖται καὶ παραπονεῖται εὐκόλως· ἀλλὰ τοσούτῳ μᾶλλον θὰ ἦναι συγκαταβατικὸς ὅσῳ κάλλιον γνωρίζει τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων. Ἂς ἐπεκτείνῃ τὴν συγκατάβασιν τοῦ μαθητοῦ ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν του· οὗτος πρέπει νὰ ἐντρέπηται νὰ τοὺς θέλῃ καλλιτέρους ἀφ' ὅσον αὐτὸς δὲν εἶναι· ἀπαιτῶν ὑπ' ἀνθρώπων ἀπαιδεύτων προτερήματα, ἅτινα αὐτὸς δὲν ἀπέκτησε διὰ τῆς παιδείας.

Θέλει συγχωρεῖ καὶ ὑποφέρει ἔτι μᾶλλον τὰ τῶν ἄλλων ἐλαττώματα, ἐὰν συνειθίζῃ νὰ τὰ συγκρίνῃ μὲ τὰς ἀρετάς των, σχηματίζων μεταξὺ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων των ἓν εἶδος ἰσοῤῥοπίας. Τοιαῦται σκέψεις θέλουν τὸν ἐκπλήττει, εἰδοποιοῦσαι αὐτὸν ὅτι χάνει πολὺ καὶ πράττει μεγάλην ἀδικίαν ἀπομακρυνόμενος ἀπό τινων ἀνθρώπων διά τινα ἐλαττώματά των· ὅτι πολλὰ τούτων, φαινόμενα πολὺ δυσάρεστα, εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς τιμιότητός των, ἅτινα οἱ κακοὶ γνωρίζουν νὰ ὑποκρύπτωσι καὶ νὰ τροποποιῶσιν, ὅτι ἡ ὑπερτάτη τέχνη τῶν τιμίων ἀνθρώπων συνίσταται, εἰς τὸ νὰ μαντεύῃ ὁ εἷς τὸν ἄλλον διὰ τῶν ἐλαττωμάτων του καὶ νὰ ὑποφέρωσιν ἀλλήλους.

Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς ὁδὸς πρὸς τὴν ὑπομονὴν καὶ πρὸς τὴν πρᾳότητα εἶναι, νὰ τὸν κάμῃ ν' ἀναλογίζηται μετὰ πεποιθήσεως πόσον ὀλίγης ἀξίας εἶναι τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος χάνει συνήθως τὴν ἀνεκτίμητον γαλήνην τῆς ψυχῆς του, καὶ τὴν γλυκεῖαν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς του. Ἐρεθιζόμεθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕνεκα τυχαίων συμβάντων ἀλλὰ συχνῶν, ἕνεκα ἐλλείψεων ἐλαφρῶν ἀλλ' ἀναποφεύκτων, δι' ἃς ἐπέρχεται ἀνυπομονησία τις ἀκατάπαυστος ἀλλὰ πάντοτε ἀνωφελὴς, ἥτις μᾶς ἐνοχλεῖ καὶ ἀφαιρεῖ τὴν ἐσωτερικήν μας εἰρήνην. Δὲν εἶναι λοιπὸν αὗται αἱ δυσάρεστοι περιπτώσεις τῆς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων αἵτινες ἀνυψοῦνται μέχρις ἡμῶν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἡμεῖς οἵτινες ἀρεσκόμεθα νὰ καταβαίνωμεν μέχρις ἐκείνων ζητοῦντες τὴν ἀνησυχίαν τῆς ψυχῆς μας.

Ἀρχαῖός τις σοφὸς ὀρθότατα τῳόντι παρετήρησεν ὅτι αἱ καθημεριναὶ ἀνησυχίαι μας καὶ οἱ κατὰ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἄλλων ἰσχυρισμοί μας, κατὰ μέρος λαμβανόμενοι καὶ εἰς τὸν καιρόν των φαίνονται σπουδαῖοι, ἀλλ' εἰς τὸ σύνολον αὐτῶν καὶ μακρόθεν θεωρούμενοι μηδενίζονται· ἐνῷ δὲ ἀναλογιζόμενοι ἐπιμόνως ἕκαστον αὐτῶν συνταρασσόμεθα, ἐὰν ἀργότερα ἐπιβλέψωμεν ἐπ' αὐτῶν τὰ πάντα ἐκλείπουσιν, ἢ μᾶλλον τὰ πάντα συγχέονται εἰς τὴν ἀόριστον ἀνάμνησιν τῶν ἀηδιῶν μας.

Ἡ εὐγενὴς συμπεριφορὰ (politesse) εἶναι ὁ κομψὸς τρόπος τῆς ὑπομονῆς καὶ πρᾳότητος ἣν χρεωστοῦμεν ἀλλήλοις. Ἡ τιμὴ ἥτις εἶναι εἰς τὸν ἠθικὸν κύκλον ὅ,τι τὸ αἴσθημα τῆς ἰδίας ἡμῶν συντηρήσεως εἶναι εἰς τὸν φυσικὸν, ἔχει τὴν εὐγενῆ συμπεριφορὰν ὡς φυλακτήριον καὶ σκέπην. Αὕτη διαχέει πέριξ ἡμῶν προφυλακτικήν τινα ἀτμοσφαῖραν δεσμεύουσαν τὰς παραφορὰς μας, ἀπέναντι τῶν ἐρεθισμῶν τῶν ἄλλων. Διὰ νὰ τὴν διασχίσωμεν καὶ διὰ νὰ τὴν ὑπερβῶμεν, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταστρέψωμεν τὴν ἰσχὺν τῆς ἕξεως· εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιβάλωμεν ἑαυτοῖς βίαν ἀνωτέραν τῆς συστηματικῆς ἡμῶν σκέψεως, καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἰρήνης. Ποσάκις ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων μας

ἔδωσεν ἀπὸ τῶν ἄλλων τὰς παραφορὰς καὶ ἀπὸ ἡμᾶς αὐτούς, δεσμεύσασα διὰ τῆς συνηθείας καὶ διὰ τῆς γλυκείας ἀνάγκης τῆς ἕξεως, ὅ,τι ὑπάρχει δεσποτικὸν καὶ βίαιον εἰς τὸ βάθος πάσης ἀνθρωπίνης καρδίας!

Πρὸς τούτοις θέλεις κάμει τοὺς παῖδας νὰ αἰσθανθῶσι τὴν χάριν καὶ τὴν ὠφέλειαν τῆς εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς, δίδων πρὸς αὐτοὺς νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι αὕτη δὲν χρησιμεύει μόνον νὰ κοσμῇ τὰς συναναστροφὰς, ἀλλ' ἐν ταυτῷ νὰ εἰρηνοποιῇ τὴν κοινωνίαν· νὰ ἐξευγενίζῃ τὸν δημόσιον βίον καὶ τὰ ἐλευθέρια ἡμῶν ἔργα· ὅτι δὲν ἐξαρκεῖ νὰ ἦναι εὐγενεῖς πρὸς τοὺς διδασκάλους των ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς συμμαθητάς των· σεβόμενοι μόνον τοὺς διδασκάλους εἶναι ὡς νὰ μὴ σέβωνται οὐδένα, διότι πολλάκις πράττουσι τοῦτο ἐξ ἀνάγκης· ἀλλ' ἅπαξ εὐγενεῖς μεταξύ των θέλουν εἶσθαι τοιοῦτοι διὰ πάντοτε καὶ πρὸς πάντας.

Ἡ ἔλλογος ἀμφισβήτησις ζωοποιεῖται συνήθως διὰ τῆς εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς, καὶ εἰς τὸ σέβας τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας εἶναι ἡ βάσις καὶ δύναμίς της. Συζήτησις ἐπὶ σοβαρῶν ἀντικειμένων μετ' εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς, εἶναι τῳόντι ἡ λαμπροτέρα μαρτυρία τοῦ πολιτισμοῦ ἀληθῶς ἐξευγενισμένου καὶ ἐλευθέρου ἔθνους.

Ἐπειδὴ ἡ εὐγενὴς συμπεριφορὰ γεννᾶται ἀπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, πρέπει παντοῦ νὰ τὴν σέβηται καὶ νὰ ἦναι ὁμοία πρὸς πάντας· ἀναγνωρίζουσα δι' ὅλων τῶν φάσεων αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος τὴν εἰκόνα. Ὑπάρχει τέχνη πλέον ἀξιομίσητος ἐκείνης, ἥτις μᾶς ὑπαγορεύει νὰ χρωματίζωμεν τὴν συμπεριφορὰν ἡμῶν, ἀποδίδοντες αὐτὴν κατὰ τοὺς βαθμοὺς καὶ τὰ πλούτη; Πολλὰ ὀλίγον ἐννοοῦμεν αὐτὴν ἐὰν φαινώμεθα εὐγενέστεροι πρὸς ἐκείνους παρ' ὧν ἐλπίζομεν ἢ παρ' ὧν φοβούμεθά τι, παρὰ πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἔχουσί τι νὰ ἐλπίζωσι παρ' ἡμῶν ἢ νὰ φοβῶνται. Πεφωτισμένος νοῦς καὶ ψυχὴ τῳόντι ἀγαθὴ καὶ γενναία ἀποστρέφεται τὸν ἀγενῆ τοῦτον ὑπολογισμὸν, εἰς ὃν ἐν τοσούτῳ ἀνάγονται αἱ βαθμολογίαι τῶν εὐγενῶν ἡμῶν τρόπων. Πρὸς ποῖον δὲν χρεωστοῦμεν εὐγενῆ συμπεριφορὰν; τὴν χρεωστοῦμεν πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους οὓς δικαίως κατακρίνομεν· πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους οὓς προσβάλλομεν ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου.

Πλὴν διὰ ν' ἀπαιτήσῃ τις ἀπὸ τοῦ παιδὸς τὴν ἀληθῶς εὐγενῆ συμπεριφορὰν, πρέπει νὰ περιμείνῃ νὰ ἦναι ἱκανὸς νὰ καταλάβῃ τὴν ἔννοιαν αὐτῆς καὶ τὴν ἀξίαν. Ἄωρος εὐγένεια, ἣν πολλάκις οἱ γονεῖς καὶ τὰ γυμνάσια ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτοῦ, ὑποχρεοῦντες αὐτὸν νὰ ὁμοιάζῃ τοὺς τελείους ἄνδρας, οὐ μόνον εἶναι πιθηκισμὸς πολὺ γελοῖος ἀλλ' ἐν ταυτῷ πολὺ ἐπικίνδυνος, διότι ὁ παῖς γινόμενος φιλάρεσκος δὲν ἀνυψοῦται ποτὲ μέχρι τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀληθοῦς εὐγενείας. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν παίδων παρ' οἷς ἡ ἀπερίσκεπτος καὶ σκληρὰ ματαιότης τῶν οἰκογενειῶν διαφθείρει τὸν καρπὸν ἐν τῷ ἄνθει, ὁ διὰ βεβιασμένων τρόπων ἀνατρεφόμενος παῖς δὲν εἶναι ὁ μόνος ἄξιος ἐλέους.

Ἄλλη τις ἔλλειψις κρίσεως παρακινεῖ συχνάκις τοὺς γονεῖς νὰ προσβάλλωσι κατὰ πρόσωπον τὴν αἰδήμονα τοῦ παιδὸς δειλίαν, ἵνα τὸν ἀπογυμνώσωσιν αὐτῆς διὰ τῆς βίας. Αὕτη ἡ ἐπίσπευσις δὲν εἶναι ἄνευ κινδύνου· καθ' ὅσον συγχέοντες δύο διαφόρους αἰτίας τῆς δειλίας τοῦ παιδὸς, ἐπαυξάνουσι πολλάκις ὅ,τι θέλουν νὰ διορθώσωσιν. Ὑπάρχει τις ἀξιέραστος δειλία γέννημα εἰλικρινοῦς μετριοφροσύνης, προερχομένη ἀπὸ σέβας πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ἀπὸ ὑπερβολικὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀδυναμίας· μεταδίδουσα εἰς πάντας τοὺς λόγους καὶ εἰς πάσας τὰς πράξεις ἡμῶν πλήρη χάριτος ἀνησυχίαν. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις δειλία προερχομένη ἀπὸ ὑπερηφάνειαν ὕποπτον, καὶ ἀπὸ ὑπερβολικὴν προσοχὴν τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀξιοπρεπείας. Φοβούμεθα νὰ μὴ μᾶς ἐννοήσωσι κακῶς καὶ οὕτω πως νὰ μᾶς κρίνωσι· προφυλαττόμεθα νὰ μὴ δώσωμεν λαβὴν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ μᾶς κατακρίνωσι, καὶ σιωπῶμεν δι' ὑπερηφάνειαν ὡς ἄλλοι ὁμιλοῦσι διὰ ματαιοφροσύνην. Οὐδεμία τῶν δειλιῶν τούτων εἶναι ἐπικίνδυνος, ἐὰν πολεμοῦντες αὐτὰς δὲν ἀναμιγνύωμεν τὴν ἀποδειλίασιν ἢ τὴν πικρίαν· ἐὰν τὰς ἀφίνωμεν μετὰ πραότητος εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ καιροῦ καὶ τῆς πείρας.

§ β'.

Τὸ μέρος τῶν γονέων εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ σώματος.

Εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο μέρος τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδὸς οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἡ μεσολάβησις αὐτῶν εἶναι πρὸ πάντων ἀπαραίτητος καὶ ἀναγκαία. Δὲν ὑπάρχει γύμνασις ἀρκετὰ θελκτικὴ καὶ δραστηρία, ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἰσορροπίαν εἰς τὸ νεαρὸν τοῦτο σῶμα, κουρασμένον ἐκ τῆς ὅλως ἀντιθέτου εἰς τὴν φύσιν του ἀκινησίας, καὶ ἐκνευρισμένον ἀπὸ τοῦ ἀκαταπαύστου τοῦ πνεύματός του ἀγῶνος. Αἱ φροντίδες τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων ἐπέρχονται συνήθως πολὺ ἀργὰ, ὅτε ὁ παῖς ἔκδοτος εἰς τὴν κακὴν ἕξιν, δὲν ἔχει πλέον ὄρεξιν εἰς τὰς ἀσκήσεις τὰς μόνας δυναμένας νὰ τὸν θεραπεύσωσι καὶ νὰ σώσουν. Ἡ φυσικὴ ἀδράνεια, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προερχομένη ῥαθυμία εἶναι οἱ ἀληθεῖς διαφθορεῖς τῆς νεολαίας μας, δι' ἣν δὲν ὑπάρχουν τὰ ἐλατήρια ἐκεῖνα, ἅτινα τοσοῦτον ἐπενήργουν ἐπὶ τῆς νεολαίας τῶν ἀρχαίων προγόνων μας καὶ τῶν Ῥωμαίων. Αὗται εἶναι αἱ λυπηραὶ αἰτίαι αἱ μαραίνουσαι τὴν ὑγείαν καὶ τὴν φαντασίαν τοσούτων νέων· αἱ ἀφαιροῦσαι αὐτοῖς πρώϊμα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς καὶ τὸν τοῦ καλοῦ πόθον.

Ἡ φυσικωτέρα τῶν ἀσκήσεων ὁ περίπατος εἶναι, ὡς φαίνεται, ἡ προτιμοτέρα ἐν τοῖς γυμνασίοις· ἀλλὰ λησμονοῦν, ὅτι ὁ περίπατος χωρὶς σκοποῦ τινος θελκτικοῦ καὶ μεταλλαγῆς ἁρμοδίας εἶναι πολὺ ὀχληρὸς εἰς τοὺς παῖδας. Νὰ ὑπάγωσι τακτικῶς εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ ἀπὸ τὸν αὐτὸν δρόμον· νὰ ἐπιστρέφωσιν εἰς τὴν προσδιωρισμένην ὥραν, μετά τινα στάσιν ὡρισμένην, εἶναι διὰ τοὺς παῖδας οὕτω μονότονον, ὥστε πολλοὶ αὐτῶν εὑρίσκουσι πλέον εὐχάριστον ἀνάγνωσίν τινα, διστάζοντες μεταξὺ τοῦ περιπάτου καὶ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ γυμνασίου. Ὁ περίπατος τῶν παίδων ἀπ' ἐναντίας πρέπει νὰ ὁμοιάζῃ μὲ διασκέδασιν ἐξοχῆς, καὶ ἡ οἰκογένεια πρέπει νὰ τὸν ἀναπληροῖ ἐν ἐλλείψει τοῦ γυμνασίου. Δὲν ὑπάρχει δάσος τοσοῦτον ἀδιάβατον, δρόμος τοσοῦτον δύσβατος, ἐξοχὴ τοσοῦτον μακρυνὴ, ἱκανὰ νὰ κουράσωσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ μαθητοῦ, διασκεδάζοντος εἰς τόπον εὐάρεστον σὺν οἷς εὐαρεστεῖται νέοις.

Τὰς πλέον εὐχαρίστους διακοπὰς περνοῦν ἐντὸς τῶν ὡραιοτέρων τόπων, καὶ πρὸ πάντων ἐντὸς τῶν πλέον ἀκαλλιεργήτων καὶ ἀγρίων. Τὸ γυμνάσιον, ἡ πόλις, ὁ περιορισμὸς ἂς λησμονῶνται πρὸς ὥραν, ἂς ἀντικασταίνηται ὁ καθαρὸς ἀὴρ, οἱ μακροὶ δρόμοι, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐλευθερία, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδεὶς εἶναι εὐτυχὴς οὔτε ὑπάρχει τι εὐάρεστον ἐν τῷ κόσμῳ. Δι' ὅλου μέριμνα περὶ ἐνδυμασίας· δι' ὅλου ἐπιπλήξεις δυσάρεστοι περὶ στολισμῶν (toilette)· δι' ὅλου δυσαρέσκειαι περὶ φορεμάτων διεφθαρμένων ἢ ἐσχισμένων· ἂς προτιμῶνται τὰ μὴ φθειρόμενα καὶ εὐώνητα. Μὴ φαρμακεύητε τὰς ἀθώας τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἡδονὰς, διὰ τῶν βασάνων τῆς πολυτελείας. Οἱ παῖδες εὑρίσκουσι τότε ὀλιγώτερον δυσάρεστα τὰ τείχη τοῦ γυμνασίου, ἀφ' οὗ ἀπομακρύνονται αἱ σκιαὶ τῆς φύσεως καὶ ἡ εἰκὼν τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπαγρύπνει εἰς τὴν τακτικὴν ἀπόλαυσιν τῶν ψυχρῶν λουτρῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ γυμνασίου. Οἱ μαθηταὶ ἂς γνωρίζωσι τὸν δρόμον τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ποταμοῦ ὡς τὸν τῆς κλάσεώς των. Ἀλλὰ μὴ λησμονῇς ἐν ταὐτῷ ὅτι ὅσῳ γρηγορώτερα μάθουν νὰ κολυμβοῦν, τόσῳ μᾶλλον ἐπιθυμοῦν τὴν ἀπόλαυσίν των. Ἀναβαίνων τις καὶ κινούμενος ἐπὶ τοῦ ὕδατος αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν, εἰς ἣν οἱ παῖδες εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον εὐαίσθητοι, ὅσῳ εἶναι ἀπηλλαγμένη φόβου, καὶ αὐξάνει διὰ τῆς ἁμίλλης. Μανθάνοντες νὰ κολυμβῶσι νομίζουν ὅτι ἀπέκτησαν νέαν αἴσθησιν, οὖσαν δι' αὐτοὺς πηγὴν νέων ἡδονῶν, αἵτινες ἐπαυξάνουσιν ὡς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι διὰ τῆς ἐλευθερίας. Ὁ περίβολος τότε τοῦ λουτροῦ τοὺς στενοχωρεῖ, περιστέλλων τὴν δραστηριότητα καὶ ἀνακούφισίν των. Ἀνήκει τότε εἰς τοὺς γονεῖς νὰ τοῖς δώσωσι τὴν ἐλευθερίαν ταύτην κάμνοντες αὐτὴν ἀβλαβῆ. Νὰ κολυμβοῦν λάμποντος τοῦ ἡλίου, ν' ἀκολουθοῦν πλοιάριόν τι, νὰ διώκωσιν ἢ νὰ διαφεύγωσιν ἀλλήλους, νὰ προσέρχωνται εἴς τινα βράχον ἐκβαίνοντες ἀπὸ τοῦ ὕδατος διὰ νὰ βουτήσωσι πάλιν, δροσίζει τὸ νεαρὸν αὐτῶν αἷμα, καὶ ἐπαυξάνων τὴν ὄρεξιν καὶ τὸν ὕπνον, ἐνισχύει τὸν διοργανισμὸν καὶ προλαμβάνει πολλὰς ἀσθενείας.

Ἡ γυμναστικὴ ὠφέλιμος καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ κανονισμένη ὡς κλάσις ἐν εἴδει ἐργασίας, μὴ ἔχουσα μήτε τὰ ἐλατήρια μήτε τὰ θέλγητρα τῆς γυμναστικῆς τῶν ἀρχαίων, παρέχει πρόσκαιρον ἑλκυστικόν.

Ἡ ξιφομαχία (escrime) ἴσως σωτήριος, ἐὰν δὲν ἀφήσῃ τις νὰ ἐνισχύωνται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδὸς αἱ ἰδέαι τῆς πάλης καὶ τῆς κυριαρχίας, αἵτινες συνήθως τὴν παρακολουθοῦσιν. Αὕτη ὑπερέχει ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ν' ἀναπτύσσῃ τὸ σῶμα, καὶ νὰ τὸ καλλωπίζῃ, παρέχουσα δύναμιν καὶ εὐκαμψίαν μὲ τὴν διηνεκῆ ἰδέαν τοῦ κινδύνου, μὲ τὴν ἕξιν τῆς ἀποφυγῆς τοῦ σιδήρου ἑτοίμου πάντοτε νὰ κτυπᾷ, ἐμπνέουσα τὴν καταφρόνησιν τοῦ θανάτου εἰς τὸ εὖ ζῆν τοσοῦτον ἀναγκαίαν.

Ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις γύμνασις ἀνατεθειμένη ὅλως εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἡ ἱππασία (équitation) εἶναι μία τῶν φυσικωτέρων, ὑγιεινοτέρων καὶ ὠφελιμωτέρων ἀσκήσεων, δυναμένη μόνη ν' ἀντισταθμίζῃ τὴν ἐκ τῆς νοερᾶς ἐργασίας προερχομένην φθορὰν, πολεμοῦσα τοῦ σώματος τὴν χαύνωσιν καὶ ἐπιφέρουσα διάχυσιν εἰς τὸ πνεῦμα. Ὅσον φυσιολόγοι τινὲς καὶ ἂν ἐγκωμίασαν τὸν ἵππον, οἱ ἔπαινοί των εἶναι πάντοτε κατώτεροι τῆς ἀξιολόγου φύσεως τοῦ εὐγενοῦς τούτου ζώου, μὴ ἐκπιεζομένου ὑπὸ ὑπερβολικοῦ κόπου, καὶ ὑπὸ τῶν γελοίων πρὸς καλλωπισμόν του περιποιήσεων.

Τὰ πάντα εἶναι ἡδονικὰ καὶ ὠφέλιμα εἰς τὴν ἔλλογον χρῆσιν τοῦ ἵππου. Μᾶς ἀνυψοῖ τινας πόδας ἀπὸ τῆς γῆς δίδων μεγαλειτέραν ἔκτασιν εἰς τὴν φαντασίαν καὶ ὅρασίν μας. Ἡ κίνησις αὐτοῦ ταυτιζομένη μὲ τὴν ἰδικήν μας μᾶς θερμαίνει καὶ μᾶς ἐμψυχόνει· δίδει εἰς τὸ αἷμα κίνησιν ταχυτέραν ἐπαυξάνουσα τὸ αἴσθημα τῆς ζωῆς. Ἐὰν καλπάζων ἐπιταχύνῃ τὸ βῆμα, ἡ ζωηρὰ διαδοχὴ τῶν εἰκόνων καὶ ἡ ταχεῖα μεταβολὴ παράγουσιν ἐν ἡμῖν ἁρπαγήν τινα ἀμιγῆ παντὸς κόπου· ἐὰν προβαίνῃ κατὰ τὸν συνήθη τρόπον του ἐν τῇ σιωπῇ τινος δάσους, μᾶς ἐξυπνεῖ τὰ θέλγητρα τῶν σκέψεων, καὶ πλανώμεθα ὑπὸ τοῦ ἡσύχου βαδίσματός του, καὶ ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ ἤχου τῶν βημάτων του.

Δύο αἴτια (ἐκτὸς τοῦ κινδύνου ὃν ἡ μητρικὴ τρυφερότης μεγαλύνει ὑπερ τὸ δέον καὶ μικραὶ προφυλάξεις δύνανται νὰ τὸν ἀπομακρύνωσι) δυσκολεύουσι συνήθως τοὺς γονεῖς νὰ συγχωρῶσιν εἰς τὸν νέον τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἵππου· ὁ φόβος τῆς πολυτελείας

καὶ τῆς δαπάνης· ὁ φόβος πρὸ πάντων μὴ παρασυρθῇ εἰς συναναστροφὰς νέων κακοήθων· μεγαλύνουσι τὸν πρῶτον κίνδυνον, μὴ χωρίζοντες ἀπὸ τῆς χρήσεως τοῦ ἵππου τὴν ἰδέαν τῆς πολυτελείας καὶ τῶν ἐξόδων μὴ οὖσαν παντάπασιν ἀπ' αὐτῆς ἀχώριστον· ὁ δεύτερος φόβος εἶναι δυστυχῶς μᾶλλον δικαιολογημένος· ἀλλὰ καὶ οὗτος εὐκόλως δύναται νὰ ἐκλείψῃ. Εἶναι ἀληθέστατον ὅτι ὁ ἵππος κατέστη τὸ προνόμιον οὐχὶ τοσούτῳ ἐντίμων διασκεδάσεων, καὶ ἓν εἶδος συμπληρώματος τῆς ἀμαθείας. Ἀλλὰ θέλων τις ἐκ τούτου νὰ κατηγορήσῃ τοὺς ἵππους εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐκλάβῃ τὰ ἀποτελέσματα ἀντὶ τῆς αἰτίας. Ἐὰν ὁ νέος ἱππεύων συχνάζῃ μόνον τοὺς δημοσίου περιπάτους· ἐὰν ἐπιστρέφῃ μετὰ εἴκοσι βήματα ἵνα διατρέξῃ τὸν αὐτὸν δρόμον· ἐὰν χοροπατῇ χωρὶς νὰ προχωρῇ ἵνα ἐπιδείξῃ τὰς χάριτάς του πέριξ ὀχήματός τινος κυριῶν συμπορευομένων, μὴ ἀποδίδωμεν εἰς τὸν ἵππον ταύτην τὴν κακὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, ταύτην τὴν γελοίαν ἐπίδειξιν. Οἱ ἵπποι δὲν κάμνουσι τοὺς μωροὺς καὶ αὐταρέσκους, ἀλλ' οἱ μωροὶ καὶ αὐτάρεσκοι μᾶλλον ἐκθέτουσι τοὺς ἵππους. — Ἕλκυσον λοιπὸν τὸν μαθητήν σου μὲ τὰ θέλγητρα τῶν ὡραιοτέρων περιπάτων, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν δίωξιν εὐαρέστου τινὸς σκοποῦ, ἵνα φεύγῃ τὸ λυπηρὸν ἐκεῖνο θέαμα τῆς ἀνθρωπίνης μωρίας. Ἂς ἀγαπᾷ τὰ ὀχήματα καὶ τοὺς ἵππους οὐχὶ ὡς ὁ Νέρων εἰς τὸ ἱπποδρόμιον τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ὡς σεμνὸς καὶ νοήμων ἄνθρωπος. Ἂς λαμβάνῃ μᾶλλον ὡς ὑπόδειγμα τὸν χωρικὸν νέον καλπάζοντα ἄνευ χαλινοῦ καὶ ἄνευ ἐφιππίου· ἀδιάφορον ἐὰν δὲν ἦναι κομψὸς ἱππεύς, μένων ἀκλόνητος καὶ ἀκούραστος ἐπὶ τοῦ ἵππου του. ἀδιάφορον ἐὰν δὲν ἠξεύρῃ νὰ κρατῇ κομψῶς τὴν μάστιγά του, συνειθίζων ἐν περιπτώσει ἀνάγκης καὶ ἐν ἡμέρᾳ κινδύνου νὰ μὴ ἐνοχλῆται ὑπὸ τοῦ ξίφους του.

Ἦτον εὐχῆς ἔργον, κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Ῥουσσῶ, (ἀλλὰ πῶς νὰ τολμήσωμεν νὰ τὸ εἴπωμεν μετὰ τοσαύτας χλευαστικὰς ἀντιῤῥήσεις;) ἐάν, ὠφελούμενοι ἀπὸ τὸ εἰς τοὺς παῖδας παρατηρούμενον ἔνστικτον καὶ ἀπὸ τὴν εὐφυῆ αὐτῶν δραστηριότητα, παρεδίδομεν αὐτοῖς, ἐν εἴδει διασκεδάσεως, τὰ στοιχεῖα μηχανικῆς τινος τέχνης, ἣν τινὲς ἐξ αὐτῶν δύνανται μετὰ ταῦτα κατ' ἀρέσκειαν ν' ἀναπτύξωσιν. Ἡ ζωηρὰ καὶ εἰλικρινὴς ἡδονὴ ἣν δοκιμάζουσι κατασκευάζοντες ἢ ἐπισκευάζοντες αὐτοὶ παίγνιόν τι, εἶναι οὐχὶ εὐκαταφρόνητος εἰδοποίησις τῆς φύσεως ἣν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν καὶ νὰ παρακολουθῶμεν. Ἡ τέχνη τοῦ ξυλουργοῦ, τοῦ τορνευτοῦ, τοῦ χαλκογράφου, καὶ πολλαὶ ἄλλαι γυμνάζουσιν ἐπωφελῶς τὰς νεαρὰς αὐτῶν χεῖρας, προδιαθέτουσαι ἐν αὐτοῖς τὰ εὐγενῆ ἐκεῖνα αἰσθήματα, ἅτινα πρέπει νὰ δεικνύωσι πρὸς ὅσους ἐκ τῶν ὁμοίων των ζῶσιν ἀπὸ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν των. Μικρὰ τυπογραφία ἤθελεν εἶσθαι ἐπίσης μεταξὺ τῶν παιγνίων τοῦ παιδὸς κατάλληλος διασκέδασις, δίδουσα αὐτῷ, μετά τινος γνώσεως τῆς εὐγενεστέρας τῶν μηχανικῶν ἐργασιῶν, ἐπωφελὲς προαίσθημα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ λόγου.

—ooo—

Συμπληρώσαντες, καθ' ὅσον αἱ ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις μᾶς ἐσυγχώρησαν, τὰς βραχείας ταύτας περὶ ἀνατροφῆς σκέψεις ἐν αἷς οὐδεμία οὐσιώδης λεπτομέρεια παρελείφθη, -ἔχομεν πλήρη πεποίθησιν ὅτι, ἐάν, μετὰ τὴν βαθεῖαν τοῦ μεσαιῶνος νύκτα, ὅτε αἱ πρῶται μειδιῶσαι ἀκτῖνες τοῦ λυκαυγοῦς ἀνήγγειλον τὴν ἀναγέννησιν τῶν φώτων εἰς τὰ ἔθνη τῆς δύσεως, ἡ Ἑλλάς, πρὸς ἐξάλειψιν βέβαια τῶν ἀρχαίων της ἁμαρτημάτων, ἐδεσμεύθη μὲ βαρείας ἀλύσεις, ἑπομένως ἐκεῖνα μὴ ἔχοντα τὸν φυσικὸν αὐτῶν ἀνταγωνιστὴν ἔλαβον τὴν ὑπεροχήν, ἡ ὡς ἐκ θαύματος ἀπολύτρωσις αὐτῆς δεικνύει ὅτι ὁ Ὕψιστος κήδεται εἰσέτι τῆς Ἑλλάδος. Ποῖον ἄρα καθῆκον εἰς ἡμᾶς ἐπιβάλλεται σήμερον; Νὰ τεθῶμεν ἐξ ἅπαντος εἰς ἅμιλλαν. Ἡ πρόοδος καὶ τὰ φῶτα ἔπεσον ἆρά γε παρ' ἐκείνοις στιγμιαίως ἐξ οὐρανοῦ; Οὐχί, οὐχί. Αὕτη εἶναι ἔργον τῆς φρονήσεως τῆς μετριοφροσύνης, τῆς ὁμονοίας (α), τῆς εὐνομίας, τῆς δραστηρίας συνδρομῆς καὶ ἁμίλλης πρὸς τὸ καλόν, καὶ κυρίως τῆς ἰσχυρᾶς ἐπιῤῥοῆς τῶν κατὰ καιρὸν ἀναφαινομένων ἐξόχων καὶ μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνα ὡς ἀγγέλους σωτῆρας ἐτίμησαν καὶ ἐδόξασαν. Νὰ τεθῶμεν εἰς ἅμιλλαν ἀχώριστοι ἀπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ ἐλευθερίας, τῶν δύο μητέρων τῶν καλῶν αἵτινες, ἐν βραχεῖ χρόνου διαστήματι καὶ μὲ ἐλάχιστα μέσα ἀναλόγως τῶν ἰδικῶν μας διὰ τῶν ἐμπνεύσεων τῆς μεγαλοφυΐας, τοσαῦτα θαυμάσια παρήγαγον ἀποτελέσματα εἰς τὸν ἔνδοξον τῆς Ἑλλάδος αἰῶνα, καὶ ἔτι περισσότερα ἤθελον παραγάγει, ἐὰν πρωΐμως δὲν ὑπέκυπτον εἰς τὴν καταστρεπτικὴν ἐπενέργειαν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς τυραννίας· ἀτενίζοντες εἰς τὸ ἀπαράμιλλον κάλλος τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἀρετῆς, μὴ ἀνεχώμεθα πλέον τὸν ἀγέρωχον Ἄγγλον, τὸν πεφωτισμένον Γάλλον, τὸν βαθύνουν Γερμανὸν μεγαλαυχοῦντας ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῇ πολιτικῇ των συνέσει, ἣν ἀεννάως ἀπὸ τῶν ἀμιμήτων συγγραφέων τῆς Ἑλλάδος ἀρύονται. Ἐρα-

(α) Ἐν τᾷ (Κορίνθῳ) γὰρ Εὐνομία ναίει, κασίγνηταί τε, βάθρον
πολίων ἀσφαλές,
Δίκα καὶ ὁμότροπος Εἰράνα. ταμίαι
ἄνδρασι πλούτου,
Χρύσεαι παῖδες εὐβούλου Θέμιτος.
(Πίνδ. Ὀλυμπ. ιγ'. στιχ. 6)
Φιλόφρον Ἁσυχία Δίκας,
ὦ μεγιστόπολι θύγατερ.
(Πυθ. η. 1.)

νιζόμενοι μὲν ὅ,τι ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς καλὸν, ἀλλὰ, καθὸ Ἕλληνες, ἀποφεύγοντες, ὅσον γίνεται τὰς παρεκτροπάς των. Ἀπὸ τῶν κλεινῶν τῆς Ἑλλάδος Βουλῶν ἂς ἀντηχήσῃ πέραν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Ἀκροκεραυνίων ἡ φωνὴ τοῦ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἀμιγὴς παντὸς χαμερποῦς κομματισμοῦ καὶ ἀτομικῶν συμφερόντων. Ἂς ἀτενίζωσιν ὁμοθυμαδὸν ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ εἰς τὸ εἴδωλον τῶν γλυκυτέρων καὶ νομιμωτέρων ἐφέσεων πάσης Ἑλληνικῆς ψυχῆς, τὴν Ἁγίαν Σοφίαν· ἂς μὴ ἀναῤῥιπίζωσι θεοστυγεῖς φλόγας, θυούσας πολύτιμον αἷμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς σπουδαρχίας καὶ τῆς ἔριδος, ἂς ῥυθμίζωσιν, ἐν τῇ συνέσει αὐτῶν ὡς πατέρες τοῦ ἔθνους τὴν ἠθικὴν καὶ νοερὰν μόρφωσιν τοῦ ἔθνους τούτου καὶ ἂς προετοιμάζωσιν αὐτὸ ἀπέναντι τοῦ μεγάλου σταδίου ὅπερ ἀνοιχθήσεται αὐτῷ παρὰ τῆς Προνοίας.

Ἐὰν ἄρα τινὲς τῶν γονέων ἐννοήσωσι κάλλιον τὴν σπουδαιότητα τοῦ μέρους των ἐν τῇ ἀνατροφῇ, ἀναγνώσαντες τὰς σκέψεις ταύτας οὐχὶ ἐν παρέργῳ καὶ πρὸς διασκέδασιν, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς σπουδάσαντες τὰ καθ' ἕκαστα ἐν τῷ συνόλῳ ἵνα ἐφαρμόσωσιν αὐτὰς, καθὸ σκέψεις οὐχὶ τῶν ἐλαχίστων ἡμῶν, ἀλλὰ τῶν ἐξοχωτέρων καὶ ἐμβριθεστέρων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Ῥολλίνου, τοῦ Ῥακίνα, τοῦ Ῥουσῶ, τοῦ Σατωβρίαν, τοῦ Καποδιστρίου. Ἐὰν οἱ Διευθυνταὶ τῆς δημοσίας ἀνατροφῆς ἐκτιμήσωσιν ὅσον πρέπει τὴν ὑψηλήν των ἀποστολὴν, ἀφ' ἧς ἡ τύχη τοῦ ἔθνους των καὶ ἡ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἐξαρτᾶται, εἰσαγάγωσι δὲ καί τινας ἀναγκαίας μεταῤῥυθμίσεις· ἐὰν ἐκ τῆς ἐλλόγου συνδρομῆς ἀμφοτέρων ἐξέλθωσί τινες ἀγαθοὶ καί τινες πεφωτισμένοι πολῖται, τὸ πονημάτιον τοῦτο δὲν ἐγράφη πάντη ἀνωφελῶς χάριν τῆς νεολαίας, ἧς ἡ ἐπ' ἀγαθῷ πρόοδος ἐπησχόλησε πάντας τοὺς στοχασμοὺς καὶ πάσας τὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς μας.

Ἐν Ὀδησσῷ.

Ο ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ ΤΟΥ ΤΑΓΓΟΥΙΚ

καὶ ἡ μύτη

ΑΛΗ ΤΟΥ ΕΠΑΙΤΟΥ.

(Ἐκ τῶν τοῦ P. J. Stahl [Hetzel].)

Α'.

Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγουΐκ ἠδύνατο νὰ λογισθῇ ὡς καλὸς ἡγεμών. Ἀπόλυτος ὢν μονάρχης, εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐφ' ὅλων τῶν ὑπηκόων του· μόλις μετὰ μακρὰ διαστήματα χρόνου ἐῤῥάβδιζε δωδεκάδας τινὰς αὐτῶν· ἀπῄτει μάλιστα διὰ νὰ αἰτιολογήσῃ τὴν ὀργὴν ταύτην σοβαρόν τινα λόγον· κακὴν χώνευσιν, κακὴν νύκτα, ἀσήμαντόν τι ἐμπόδιον ἐν τῷ βίῳ του.

Οἱ βαθύνοες ἄνδρες τοῦ κράτους του ἐσυμπέραναν ἐκ τούτου ὅτι, ἂν ἀνετρέφετο ὡς ὁ τυχὼν, δηλαδὴ μακρὰν τοῦ θρόνου καὶ τῶν κολάκων τῆς παντοδυναμίας του, δὲν θὰ ἦτο χειρότερος οὐδενὸς ἄλλου.

Εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι ὁ μέγας αὐτὸς ἡγεμὼν εἶχεν ἐνίοτε φαντασίας τινὰς καλλοσύνης, καὶ ὅτι τοῦτο ἤρκει εἰς τὴν δόξαν του καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ του.

Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγουΐκ ἦτο διεξάδελφος τῶν περιφήμων Σουλτάνων τῆς *Χαλιμᾶς*. Εἶχε δὲ κἄτι ἐκ τῆς ἀφελείας αὐτῶν.

Ἐν συντόμῳ λοιπὸν λέγομεν ὅτι ὡς οἱ πρόγονοί του, ὅταν ἐβαρύνετο τὴν αὐλήν του, ἐνεδύετο ὁποιονδήποτε ἔνδυμα καὶ ἔτρεχεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ βεζύρου του (τὸν ὁποῖον δὲν εὐχαρίστουν πάντοτε οἱ περίπατοι αὐτοὶ), ἔτρεχεν ἄγνωστος (incognito) εἰς ἀναζήτησιν διασκεδάσεων εἰς τοὺς δρόμους τῆς πρωτευούσης του.

Ἂν δὲ κατώρθωνε νὰ συλλάβῃ εἰς τὸν ἀέρα τὰ *ἔπεα πτερόεντα* δύο ἢ τριῶν κεχηναίων νὰ ῥίψῃ λαθραῖον βλέμμα εἰς ἓν ἢ δύο ἐργαστήρια καὶ νὰ ἀναμιχθῇ ὀλίγον εἰς πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν τὸν ἀπέβλεπον διόλου, τίποτε δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ τὸν μεταπείσῃ ὅτι ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὰ μυστήρια τῆς ἐπικρατείας του. Τὰς ἡμέρας ἐκείνας, Σιδίβεης ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας του, ἔπρεπε νὰ προφυλάττηται. Ὁ Σουλτάνος, ὁ κύριός του, τὸν ἔφερε γρήγορα εἰς τὴν θέσιν του καὶ αὐτὸν καὶ τὰς ἐκθέσεις του. Οἱ εὐφυέστεροι μόνον καταφρονητικὸν μειδίαμα ἐλάμβανον παρ' αὐτοῦ. Εἶχε βεβαίως ἰδεῖ πολὺ περισσότερα καὶ καλλίτερα.

Β'.

Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ὁ μέγας αὐτὸς μονάρχης ἐπεριπάτει εἰς ἓν ἐκ τῶν ὀλιγώτερον εὐνοουμένων τμημάτων τῆς πρωτευούσης, εἶδεν ἕνα δυστυχῆ ἐπαίτην, ὅστις βαρυνθεὶς νὰ ζητῇ χωρὶς ἐπιτυχίαν, εἶχε πέσει πλησίον εἰς ἕνα τοῖχον.

Τί ἔκαμνεν ἐκεῖ ὁ ταλαίπωρος δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μαντεύσωμεν. Ἐπεκαλεῖτο μάρτυρα τὸν οὐρανὸν ὅτι ἡ καρδία τῶν πασάδων δυσκολώτερον τῶν πέτρων μαλακύνεται καὶ παῤῥησίᾳ κατεδείκνυεν ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐπαίτου δὲν ἀξίζει εἰς Ταγγουΐκ ὅσον τὸ τοῦ Σουλτάνου.

Καὶ ὅμως ὁ ἐπαίτης ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἐχθρὸς τῆς κοινωνίας· ἀλλὰ ἡ πεῖνα καὶ τοὺς πραοτέρους ἀπελπίζει. Διώκει, ὡς λέγεται, τοὺς λύκους ἐκ τοῦ δά-

σους· ὑποθέτω δὲ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ πρόβατα θὰ ἐξήρχοντο μανιώδη, ἂν δὲν εὕρισκον ἐκεῖ βοσκήν. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, οἱ πτωχοὶ εἶναι πρὸ πάντων ἐχθροὶ τῆς δυστυχίας των.

Ὁ καλὸς Σουλτάνος ἐξεπλάγη ὑπὸ τῆς ἐζωγραφημένης εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου ἀπελπισίας, καὶ ὑπὸ τῆς φανερᾶς δυστυχίας τὴν ὁποίαν ἀπεκάλυπτον καὶ ἡ ἰσχνότης του καὶ ἡ ἐλεεινὴ κατάστασις τοῦ ἐκθωρισμένου βουρνουζίου τὸ ὁποῖον τὸν ἐκάλυπτε.

« Ἰδοὺ εἷς ὑπήκοός μου, εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸν βεζύρην του, ὁ ὁποῖος δὲν φαίνεται πεπεισμένος ὅτι ὅλα βαδίζουν θαυμάσια εἰς τὸν καλλίτερον τῶν κόσμων, ὅπως σὺ προσπαθεῖς καθ' ἡμέραν νὰ μὲ πείσῃς.

— Πᾶ! ἀπεκρίθη ὁ βεζύρης, κανεὶς ἀμελὴς ὁ ὁποῖος προτιμᾷ νὰ ζητῇ παρὰ νὰ ἐργάζεται!

— Εἶσαι βέβαιος, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, καὶ πιστεύεις ὅτι εἰς βασίλειον τόσον θαυμασίως κυβερνώμενον ὅσον τὸ ἰδικόν μου, εἰμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ ὂν τόσον ἐστερημένον ὑπερηφανείας, ὥστε νὰ προτιμᾷ τὴν ἐπαιτείαν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν;

— Ἂν δὲν ἦναι ἀμελής, ἀπεκρίθη ὁ βεζύρης, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἤρεσκε τὸ σοβαρὸν ὕφος τῆς συνομιλίας, εἶναι τοὐλάχιστον μέθυσος. Αὐτὴ δὲ ἡ κοκκίνη μύτη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὠχροῦ ἐκείνου προσώπου τὸ ἀποδεικνύει κάλλιστα.

— Κύριε μεγάλε μου βεζύρη, ὑπέλαβεν ὁ Σουλτάνος, μ' ἔλεγες σήμερον τὸ πρωῒ ἀκόμη ὅτι ὁ ἔσχατος τῶν ὑπηκόων μου δὲν τολμᾷ ποτε ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του παρὰ διὰ να εὐλογήσῃ τὸν οὐρανὸν διότι τὸν ἔδωκε μονάρχην ὡς ἐμὲ, καὶ δὲν θὰ δυσχυρισθῇς, πιστεύω, ὅτι οἱ ὀδυρμοὶ τοῦ ἐπαίτου αὐτοῦ ὁμοιάζουν *ὡσανά*!

— Τί σημαίνει τὸ μεμονωμένον παράπονον ἑνὸς μεθύσου, χωνεύοντος τὸ κρασί του εἰς τὴν γωνίαν ἑνὸς δρόμου, ἀπεκρίθη ὁ βεζύρης, παραβαλλόμενον πρὸς τὴν ἐνθουσιώδη σιωπὴν ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους;...

— Εἰξεύρω πόσον ἀξίζει ἡ πήχυ τῆς σιωπῆς αὐτῆς, εἶπεν ὁ Σουλτάνος ξηρῶς· μ' ἐφάνη εὐχάριστος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας μου, ἀλλ' ἀρχίζει νὰ μὲ ἐρεθίζῃ. Δὲν ἔγραψαν κάπου ὅτι ἡ σιωπὴ τῶν λαῶν εἶναι μάθημα τῶν βασιλέων;

— Ἆ! Μεγαλειότατε, πῶς κάμνεις τὴν τιμὴν εἰς τὸν λόγον ἑνὸς Γάλλου νὰ τὸν ἀναφέρῃς κἄν; θὰ παραβάλῃς αὐτὸν τὸν φλύαρον λαὸν, ὁ ὁποῖος εὑρίσκει τρόπον νὰ ὁμιλῇ καὶ ἐν ᾧ σιωπᾷ, πρὸς τὸν εὐγενῆ λαὸν τοῦ Ταγγοὺκ, τοῦ ὁποίου ὅλη ἡ χαρὰ εἶναι ἡ σιωπή;

— Ὅλα αὐτὰ καλὰ καὶ ἅγια, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, ἀλλὰ μ' ἐνδιαφέρει νὰ μάθω ἂν τὸ παράπονον αὐτοῦ τοῦ πτωχοῦ ἦναι παράπονον μεθύσου ἢ ἀνθρώπου παρὰ πολὺ νηστεύσαντος καὶ τολμῶντος νὰ ἦναι δυσηρεστημένος γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ. Μὰ τὸν Ἀλλὰχ, ἂν ὁ ἐπαίτης αὐτὸς δὲν ἔχῃ τὴν μύτην κοκκίνην, κακὸν τῆς κεφαλῆς του! »

Γ'.

Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγοὺκ δὲν ἦτο, ὡς βλέπομεν, εὐαπάτητος. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο μύωψ ἔλαβε τὰ ὀμματοϋάλιά του καὶ προσεπάθησε νὰ βεβαιωθῇ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς περὶ τῆς ἀληθείας τῆς κατηγορίας, τὴν ὁποίαν ὁ βεζύρης του ἐτόλμα νὰ ἐκφράσῃ κατὰ τῆς ῥινὸς ἑνὸς τῶν ὑπηκόων του.

Ἀλλὰ ματαίως. Ἔτυχεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν νὰ διακόψῃ ὁ ἐπαίτης τοὺς ὀδυρμούς του διὰ νὰ ξέσῃ τὴν μύτην του. Θὰ παρέβλεπα δὲ αὐτὴν τὴν λεπτομέρειαν, ἂν δὲν ἐνδιέφερεν εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην.

« Ἂς περιμένωμεν, » εἶπεν ὁ μεγάθυμος ἡγεμών.

Ἡ ὑπομονὴ ἑνὸς Σουλτάνου ἔχει ὅρια. Μετά τινα λεπτὰ, ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγοὺκ ἀνέλαβε τὰ ὀμματοϋάλιά του.

« Μὰ τὸν Ἀλλάχ! αὐτὸ εἶναι δυσάρεστον· ὁ ἄθλιος αὐτὸς δὲν ἐτελείωσε τὸ ξύσιμον τῆς μύτης του.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ βεζύρης, ἂς ἀφήσωμεν αὐτὸν τὸν ἐπαίτην καὶ τὴν μύτην του· τὰ πολύτιμα βλέμματα τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἔχουν καλλιτέρας ἐνασχολήσεις παρὰ νὰ καταβαίνωσιν εἰς τοιαύτας παρατηρήσεις.

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Σουλτάνος, δὲν θὰ εἰποῦν ὅτι μίαν φορὰν εἰς τὴν ζωήν μου ἠθέλησα νὰ θεωρήσω τὴν μύτην ἑνὸς πτωχοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν τὸ κατώρθωσα.

Ἓν τέταρτον τῆς ὥρας παρῆλθε κατὰ τὸ ὁποῖον τρὶς ἔλαβεν, ἀνέλαβε καὶ ἀφῆκε τὰ ὀμματοϋάλια μετ' ἐπιμονῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ἱστορία θὰ θαυμάσῃ, καὶ τρὶς οἱ ἀγῶνές του ἔμειναν ἀνωφελεῖς. Ἡ ἀδιάκριτος χεὶρ τοῦ ἐπαίτου ἐγίνετο πάντοτε ἐμπόδιον τῆς ὀπτικῆς ἀκτῖνος τοῦ ἡγεμόνος του, ὡς νὰ τὸ ἔκαμνεν ἐπίτηδες.

« Φῶς ἐπουράνιον, εἶπεν ὁ Βεζύρης, φοβούμενος μήπως ἡ μικρὰ ἀποτυχία τοῦ κυρίου του ἐλάμβανε μεγάλας διαστάσεις, καταδέξου νὰ ἀρκεσθῇς εἰς τοὺς λόγους τοῦ δούλου σου· ἡ μύτη τοῦ ἀθλίου αὐτοῦ εἶναι κοκκίνη ὡς δαυκίον.

— Εἰξεύρω ἀπὸ τὸν πατέρα μου, ἀπήντησεν ὁ Σουλτάνος διὰ βραχείας φωνῆς, ὅτι ὁ ἡγεμὼν ὀφείλει νὰ βλέπῃ ὅλα μόνος του. Θὰ ἴδω τὴν μύτην αὐτοῦ τοῦ ἐπαίτου ἢ δὲν ὑπάρχει Κοράνι. Αὐτὸ θέλω νὰ μάθω, καὶ νὰ τὸ μάθω εὐθὺς, ὄχι μόνον ἂν ὁ ταλαίπωρος αὐτὸς ἔχῃ τὴν μύτην κοκκίνην, ὡς τολμᾷς νὰ διατείνεσαι, ἀλλ' ἀκόμη καὶ διατί εἶναι κοκκίνη.

— Ἂν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης καταδέχεται νὰ μὲ τὸ διατάξῃ, ἀπεκρίθη ὁ ὑπουργὸς, τρέμων μή-

πως ἐμπλεχθῇ εἰς τὴν λύσιν τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ προβλήματος, πηγαίνω νὰ τὸ μάθω ἀπὸ αὐτὸν τὸν δυστυχῆ.

— Τῷ ὄντι, εἶπεν ὁ Σουλτάνος; . . . Ἀλλὰ ὄχι!»

Καὶ ἐπειδὴ ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγουϊκ δὲν εἶχεν ἔλλειψιν θελήσεως ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τῆς δόξης του, κατεδέχθη νὰ διασκελίσῃ αὐτὸς τὸ ρυάκιον τὸ ὁποῖον διεχώριζε τὸ ἱερόν του πρόσωπον ἀπὸ τὸ τοῦ ἐπαίτου Ἀλῆ.

Ὁ δὲ Ἀλῆς, ὅλως εἰς τὸ ἔργον του προσέχων, δὲν τὸν εἶδεν ἐρχόμενον.

« Κατηραμέναι μυῖαι, ἀνέκραζε, λυσσασμέναι μυῖαι, δὲν περιμένετε τοὐλάχιστον νὰ ἀποθάνω ἐντελῶς; »

Ὁ Σουλτάνος, ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀλῆ, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ τρελλοῦ ἐκείνου γέλωτος διὰ τὸν ὁποῖον καὶ Σουλτάνοι καὶ θεοὶ λησμονοῦσι τὸ ἴδιον αὐτῶν μεγαλεῖον.

Ὅταν ὁ μονάρχης γελᾷ τὸ χρέος τοῦ ὑπουργοῦ του εἶναι νὰ πράττῃ τὸ αὐτό. Ὁ Βεζύρης ἠκολούθησεν ἀφόβως τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου του· θὰ ἐγέλα δυνατώτερον, ἂν ἠδύνατο.

Ἐν τούτοις διαβάται τινὲς, εἰς οὓς ἀνεμίχθησαν μετ' ὀλίγον στῖφος μαθητῶν ἐξερχομένων τοῦ σχολείου, ἐστάθησαν ἔμπροσθεν τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Βεζύρου του. Βλέποντες δὲ δύο ἀνθρώπους, μεγαλοπρεπὲς ἔχοντας πρόσωπον, παραδεδομένους εἰς τόσην εὐθυμίαν ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ νὰ γελῶσι. Ὁ κολλητικὸς αὐτὸς γέλως ἐκυρίευσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁλόκληρον τὸ τμῆμα καὶ μετὰ τὸ τμῆμα ὁλόκληρον τὴν πόλιν, ἥτις δὲν ἔμαθε ποτὲ διὰ τί ὑπῆρξε τόσον εὔθυμος.

Μόνος ὁ ἐπαίτης δὲν ἐγέλασε.

Ἡ ῥὶς αὐτοῦ τριφθεῖσα παρὰ πολὺ, ἔλαμπεν εἰς τὸν ἥλιον, ὡς φλὸξ, καὶ ὅλαι αἱ μυῖαι τῆς πόλεως, προσελκυσθεῖσαι ὑπὸ τῆς λάμψεως, ἐστρέφοντο περὶ αὐτήν.

« Μὰ τὸ γένειόν μου, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Σουλτάνος, ὁ ἐπαίτης αὐτὸς μ' ἐνδιαφέρει καὶ ἀφ' οὗ μὲ ἔκαμε νὰ περάσω εὐχαρίστως ἓν τέταρτον τῆς ὥρας εἶναι δίκαιον ν' ἀνταμειφθῇ. »

Βαδίσας λοιπὸν κατ' εὐθεῖαν πρὸς αὐτὸν, τῷ ἔδωκε τὸ ῥιπίδιόν του, προσκαλέσας αὐτὸν νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὡς μυιαστήριον.

« Εὐχαριστῶ πολὺ, ἐνδοξότατε, εἶπεν ὁ ἐπαίτης, ἡ βοήθειά σου ἔρχεται ἐν καιρῷ· ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἐτρελλαινόμην. Δὲν θὰ ἐπίστευα ποτὲ ὅτι κέντημα μυίας ἐπὶ καύματος τοῦ ἡλίου ἦτο δυνατὸν νὰ φανῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον χειρότερον τῆς πείνης, τῆς δίψης καὶ τῆς μεγαλειτέρας ἐνδείας.

— Ὁ θεὸς εἶναι μέγας, εἶπεν ὁ Σουλτάνος· ἠθέλησε νὰ σὲ διδάξῃ ὅτι εἷς πόνος διώκει τὸν ἄλλον.

— Ἐνδοξότατε, εἶπεν ὁ ἐπαίτης, θὰ ἐνόμιζα μᾶλλον ὅτι τὸ μόνον ἰατρικὸν τοῦ κακοῦ εἶναι τὸ καλόν. »

Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῆς, ἡ ἀπάντησις αὐτὴ δὲν δυσηρέστησε πολὺ τὸν Σουλτάνον.

« — Μὴ ἀπελπίζεσαι, ἀπεκρίθη εἰς τὸν ἐπαίτην μετὰ θελκτικῆς ἀγαθότητος. Βλέπω εὐχαρίστως ὅτι ὁ βεκίλος μου ὁ ὁποῖος γελᾷ ἐκεῖ πέραν ὡς βλὰξ, χωρὶς νὰ εἰξεύρῃ τί τὸν περιμένει, σὲ εἶχε συκοφαντήσει. Ὑπεστήριζε πρὸ ὀλίγου ὅτι τὸ κρασὶ σοῦ εἶχε κοκκινίσει τὴν μύτην.

— Τὸ κρασὶ, ἀπεκρίθη ὁ ἐπαίτης, τὸ κρασί! Ὁ φίλος σου ἐμπαίζει τῇ δυστυχίᾳ μου, ἐνδοξότατε. Ἐὰν δὲν ἠναγκαζόμην νὰ πωλήσω τὴν *ὀμβρέλλαν* μου διὰ νὰ ἀγοράσω τὸ τελευταῖόν μου κομμάτιον ψωμίου, ἡ μύτη μου θὰ ἦτο ὡς ἡ εἰδική σου καὶ ἡ εἰδική του. Κρασὶ ποτὲ δὲν ἐπλησίασε τὰ χείλη τοῦ Ἀλῆ, καὶ ὅταν εἶχε μάλιστα καλὰ χέρια καὶ ἐπορίζετο ἐντίμως τὸν βίον του· εἶμαι ἀληθὴς πιστὸς, ἐνδοξότατε! ἀλλὰ ἡ τύχη ἡμῶν τῶν πτωχῶν ὅταν ἡ ἐργασία . . . . »

Ὁ Ἀλῆς, νομίζω παρ' ὀλίγον νὰ εἴπῃ τι τὸ ὁποῖον ὁ Σουλτάνος θὰ ἐξελάμβανεν ὡς ἀνοησίαν. Ἀλλ' εὐτυχής τις περίστασις τὸν ἐμπόδισε νὰ τελειώσῃ τὴν φράσιν του καὶ νὰ χαλάσῃ τὴν ὑπόθεσίν του· μυῖα αὐθαδεστέρα τῶν ἄλλων, ὠφελήθη ἐκ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν, διὰ ν' ἀποκριθῇ εἰς τὸν Σουλτάνον, εἶχε παύσει νὰ μεταχειρίζεται τὸ ῥιπίδιον, καὶ ὁρμήσασα ἐξαίφνης ἐπὶ τῆς ῥινός του τὸν ἐκέντησε τόσον τρομερὰ, ὥστε συνέπτυξεν εἰς ἓν μόνον ὅλα του τὰ πάθη.

Ὁ ταλαίπωρος μόλις ἐπρόφθασε ν' ἀφήσῃ νὰ πέσῃ τὸ ῥιπίδιον καὶ λαμβάνων τὴν μύτην του διὰ τῶν δύο χειρῶν μετὰ νέας μανίας, ἐφαίνετο ὡς ἂν ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐκριζώσῃ.

« Φίλε μου, εἶπεν ὁ φρόνιμος Σουλτάνος, ὅσον περισσότερον ξύεσαι, τόσον περισσότερον θὰ σὲ τρώγῃ ἡ μύτη σου. Ἂν θέλῃς νὰ μὲ πιστεύσῃς, βάλε τὰς χεῖράς σου εἰς τὸν κόλπον σου, σκέψου περὶ ἄλλων πραγμάτων, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ πόνος σου θὰ καταπραϋνθῇ.

— Εἶναι εὔκολον νὰ τὸ λέγῃς ἐνδοξότατε, ἀνέκραξεν ὁ ἐπαίτης ἔξω ἑαυτοῦ· ἀλλ' ἂν ἠδυνάμεθα νὰ ἀλλάξωμεν μύτας διὰ πέντε μόνον λεπτὰ, θὰ ἤλλαζες γνώμην.

— Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀλλὰχ, ὁ ἄνθρωπος δύναται ὅ,τι θέλει, καὶ δὲν θὰ μὲ πείσῃς ὅτι ἂν ἤθελες σταθερῶς δὲν θὰ κατώρθωνες ν' ἀφήσῃς εἰς τὴν μύτην σου ὀλίγην ἀνάπαυσιν. »

Ὁ βεζύρης εἶχε πλησιάσει ὀλίγον κατ' ὀλίγον· εἶχε πάντοτε πρεσβεύσει ὅτι, τὸ συμφέρον τοῦ κυρίου του ἦτο νὰ μὴ ἐμβαίνῃ εἰς τὰ ὦτά του κἀνεὶς λόγος

χωρὶς αὐτὸς νὰ δύναται νὰ τὸν ἐξελέγχῃ, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν ὁμιλίαν, ὅταν, ἰδὼν αἰφνιδίαν ἀστραπὴν διασχίσασαν τὸ βλέμμα τοῦ Σουλτάνου, ὑπέθεσεν ὅτι ἡ στιγμὴ δὲν θὰ ἦτο κατάλληλος.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἡγεμὼν καὶ κύριός του συνέλαβεν ἰδέαν τινὰ ἐξ ἐκείνων αἵτινες εἰς μόνον τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς ὁποίους ὅλα εἶναι προσιτὰ δύνανται νὰ καταβῶσιν.

Κρυφία προαίσθησις ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἀτυχῆ βεζύρην ὅτι ἦτο πιθανὸν νὰ μετεμελεῖτο μίαν ἡμέραν διότι κατηγόρησε τὴν μύτην ἑνὸς ἀέργου φελλάχου.

Δ'.

Δὲν ἠπατᾶτο.

Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγουὶκ, στραφεὶς πρὸς τὸν ἐπαίτην εἶπεν·

« Σ' ἀρέσει, Ἀλῆ, ν' ἀνταλλάξῃς τὰ πενιχρὰ ῥάκη τὰ ὁποῖα σὲ σκεπάζουν μὲ καλὰ ἐνδύματα, καὶ τὴν πεῖναν μὲ τὴν ἀφθονίαν; Δὲν θὰ ἐχαίρεσο νὰ ἔχῃς κατοικίαν τὸ παλάτιον αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου, νὰ ἦσαι ἐκεῖ ὡς εἰς τὴν οἰκίαν σου, καὶ νὰ διαχειρίζεσαι τόσα χρυσᾶ νομίσματα ὅσα θὰ σ' ἐχρειάζοντο διὰ νὰ ἦσαι πλούσιος μεταξὺ τῶν πλουσιωτάτων; Ὅλα αὐτὰ εἰμπορεῖς νὰ τὰ ἀπολαύσῃς εὐθύς.

— Ἆ! Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ ἐπαίτης ἐκπεπληγμένος, διότι ἀνεγνώρισεν ὅτι μόνος ὁ Σουλτάνος ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τοιαῦτα πράγματα. Ἆ! Μεγαλειότατε, τί πρέπει νὰ κάμω διὰ νὰ ἀξιωθῶ τόσον θαυμασίαν ἀλλαγὴν τῆς μοίρας μου; Ὁμίλησε· τίποτε, ὄχι, τίποτε δὲν μὲ εἶναι ἀδύνατον διὰ νὰ γίνω ἄξιος τῆς καλλοσύνης σου! »

Καὶ, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας του ἤγγιζε τὸ μέτωπον εἰς τὸ χῶμα, καὶ ἐφίλει κλαίων τοὺς κροσσοὺς τοῦ ἐνδύματος τοῦ σεβαστοῦ του κυρίου.

« Τίποτε, καὶ ὀλιγώτερον παρὰ τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ Σουλτάνος. Πρέπει νὰ μὲ ὑποσχεθῇς κἄτι καὶ νὰ τηρήσῃς τὴν ὑπόσχεσίν σου. Ἀλλὰ εἴξευρε καλὰ, ἂν τὴν παραβῇς ποτὲ, ἡ συνείδησις θὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ σὲ παλουκώσω. Μισῶ τοὺς ἐπιόρκους, καὶ δυστυχῶς τίποτε δὲν εἶναι σπανιώτερον ἐδῶ κάτω ὅσον ὅρκος καλῶς τηρούμενος.

— Ὑπόσχομαι, ὑπόσχομαι, ἀπεκρίθη πάλλων ὑπὸ συγκινήσεως ὁ Ἀλῆς. Ὀρκίζομαι ὅ,τι θέλει ἡ Μεγαλειότης σου. Νὰ μὴ πεινῶ, νὰ μὴ διψῶ, μήτε νὰ ζεσταίνωμαι, μήτε νὰ κρυόνω πολὺ, νὰ γνωρίσω τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου, νὰ λησμονήσω τὰς ταλαιπωρίας του, νὰ αἰσθανθῶ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐμένειαν ἐπιστρέφουσαν πάλιν εἰς τὴν καρδίαν μου, νὰ ζήσω τέλος πάντων καὶ ν' ἀποθάνω χωρὶς νὰ καταρῶμαι τὴν ὕπαρξίν μου, χωρὶς ν' ἀναγκάζωμαι νὰ βλασφημῶ ὡς ἐβλασφήμησα συχνότατα, ἆ! Μεγαλειότατε, τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ εἶναι ἀνεκτίμητα δι' ἐμέ. Εἰπέ με τί καταδέχεσαι νὰ ἀπαιτήσῃς ἀπ' ἐμὲ, καὶ ἐκ προοιμίων ὑπογράφω.

— Ἀπαιτῶ παρὰ σοῦ, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, νὰ ὑποσχεθῇς, ἀπὸ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἦσαι ξένος μου ὅτι δὲν θὰ σκεφθῇς περὶ τῆς μύτης σου, ὡς ἂν μὴ εἶχες ποτὲ μύτην καὶ μόνον μετὰ ἓξ μῆνας ὁλοκλήρους θὰ φέρῃς εἰς αὐτὴν τὴν χεῖρά σου . . . .

— Τοῦτο μόνον; εἶπεν ὁ ἐπαίτης. Εὐθὺς, Μεγαλειότατε, τὸ συμβόλαιον ἔγινε. Πῶς! δὲν ἔχεις ἄλλους ὅρους νὰ ἐπιβάλῃς εἰς τὸν δοῦλόν σου; Τόσον ὀλίγον μόνον, διὰ τίποτε, διότι δὲν εἶναι τίποτε, εἶναι παιγνίδι αὐτὸ τὸ ὁποῖον μὲ ζητεῖς! Ἐγὼ πτωχὸς ἀποθνήσκων εἰς τὴν δυστυχίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκομαι, ἐγὼ πτωχὸς ὁ ὁποῖος δὲν ἔφαγε ποτὲ παρὰ τὸ ἥμισυ τῆς πείνας του, θὰ εἶμαι μετ' ὀλίγον ἄνθρωπος χορτασμένος, τυχηρὸς, εὐτυχής....

— Βέβαια, ἀπεκρίθη ὁ Σουλτάνος, καὶ προσθέτω μάλιστα, εἶπε προσβλέπων τὸν βεζύρην του μετὰ μειδιάματος, τὸ ὁποῖον ἐπήξεν εἰς τὰς φλέβας του ὅλον τὸ αἷμα τοῦ ταλαιπώρου ὑπουργοῦ, προσθέτω ὅτι ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ πολὺ τὴν καθαριότητα εἰς τὴν αὐλήν μου καὶ θὰ δυσαρεστοῦμαι νὰ βλέπω παρημελημένην μύτην, ὁ βεζύρης μου τὸν ὁποῖον βλέπεις θὰ ἔχῃ τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν νὰ σοῦ κρατῇ τὸ πρόσωπον καθαρόν· καθὲν σφάλμα ἀπαιτεῖ τιμωρίαν· σὲ ἐσυκοφάντησεν, αὐτὸ θα ἦναι ἡ τιμωρία του.

— Πῶς, Μεγαλειότατε, ἀνέκραξεν ὁ Βεζύρης, ἐγὼ, ἐγὼ ὁ ἴδιος;

— Εἶπα, ἀπεκρίθη ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγουὶκ μὲ ὕφος μὴ ἐπιτρέπον ἀπάντησιν.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλῆς ἀναστηθεὶς ἐπήδα ὑπὸ χαρᾶς.

« Τὴν μύτην μου! ἐκραύγαζε· ἀλλὰ μὲ μέλει δι' αὐτὴν ὅσον καὶ διὰ τὸ πρῶτόν μου ζευγάρι *παπουτσίων*. Ὀρκίζομαι μὰ τὸν Μωάμεθ νὰ μὴ τὴν ἐγγίσω ἐν ὅσῳ ζῶ· ἓξ μῆνας δὲν εἶναι ἀρκετόν . . . . »

Δύο ὥρας μετὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην συνομιλίαν, ὁ ἐπαίτης Ἀλῆς κατεῖχε ἓν τῶν ὡραιοτέρων δωμάτων τοῦ παλατίου.

Ἡ μεταμόρφωσις ἦτο ἐντελής· τὸν ἔλουσαν καὶ τὸν ἐμύρωσαν, τοῦ ἐβοστρύχισαν τὸ γένειον, ἐμύριζεν καλὰ, ἦτο θαυμάσιος.

Κεκαλυμμένος ὑπὸ λαμπρῶν χρυσοϋφάντων καὶ μεταξίνων ἐνδυμάτων, εἶχε τόσῳ μεγαλοπρεπὲς ὕφος, τῇ ἀληθείᾳ, ἂν καὶ εἶχε τὴν ῥῖνα ἐρυθρὰν, ὥστε οἱ αὐλικοὶ ἠρώτων ἀλλήλους κρυφίως τίς νὰ ἦτο τάχα ὁ ἐπίσημος αὐτὸς ἄνθρωπος. Οἱ τὰ πάντα γινώσκοντες ἐβεβαίωσαν ὅτι ἦτο μονάρχης εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Σουλτάνου. Ὅταν εἶδον ὅτι εἰς τὸ παραμικρότερόν του νεῦμα ὁ ἀλαζὼν βεζύρης ἐπλησίαζεν αὐτὸν, εἴτε διὰ νὰ πλύνῃ τὴν μύτην του μὲ μολόχας ἄνθη, εἴτε διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ταπεινὴν ὑπη-

ρεσίαν, τὴν ὁποίαν εἰξεύρομεν, κανεὶς πλέον δὲν ἀμφίβαλλε.

Ε΄.

Ὅλα ἐβάδιζον κατ' εὐχὴν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας, καὶ ἐπίστευες ὅτι ὁ Ἀλῆς εἶχεν εὕρει τὴν εὐτυχίαν. Ἔπλεεν εἰς τὴν χαράν· ἔπινεν, ἔτρωγε καὶ ἐκοιμᾶτο ὡς ἄνθρωπος ὅστις νομίζει ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τῶν τριῶν τούτων καθηκόντων περιλαμβάνει ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους εὐτυχίας. Τὴν δευτέραν ἑβδομάδα λησμονήσας ὀλίγον αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπέλαυσε τὴν θέαν τῶν περὶ αὐτὸν θαυμασίων. Παρετήρει, ἐξήταζεν, ἐθαύμαζε, κατέκρινε μάλιστα, καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ἡ μικροτέρα του διασκέδασις. Δὲν ἦτο ἄνθρωπος ἄμοιρος ὀρθοῦ λόγου ὁ Ἀλῆς· ἡ δυστυχία εἶναι σχολεῖον ὠφελοῦν ὅσους δὲν φονεύει. Συνέβαινεν ἐνίοτε εἰς τὸν Ἀλῆν, κατὰ τὰς συνεντεύξεις εἰς τὰς ὁποίας τὸν προσεκάλει ὁ κύριός του, νὰ τὸν ἐκπλήττῃ διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν παρατηρήσεών του. Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα τῆς αὐλῆς, μετὰ τὸ πρῶτον θάμβος, ἐδείχθησαν εἰς αὐτὸν μετὰ παραδόξου εὐκρινείας. Εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον κοινὴ πλάνη τὸ νὰ νομίζῃ τις ὅτι τὰ φαινόμενα ἀπατῶσιν ἐπὶ πολὺ τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους. Εἶναι εὐκολώτερον νὰ μετρήσῃ τις ὀρθῶς τὰ πράγματα ἀπὸ κάτω ἐπάνω ἢ ἀπὸ ἐπάνω κάτω, διότι ὀλιγώτερον ὑπόκειται εἰς τὴν ζάλην. Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ταγγουὲκ ἐθαύμαζε.

« Ποῖος σ' ἔμαθεν ὅλα αὐτὰ ἔλεγεν ἐνίοτε εἰς τὸν Ἀλῆν.

— Εἶναι τάχα ἐπιστήμη νὰ βλέπῃ κανεὶς ὅ,τι βλέπει; ἀπεκρίνετο ὁ ἐπαίτης. Ὅλοι οἱ περὶ σέ, ἐξαιρουμένων δύο ἢ τριῶν, μίαν μόνην ἰδέαν ἔχουν· πῶς νὰ διατηρήσουν τὴν θέσιν των καὶ πῶς νὰ ἀντλοῦν ἀπὸ τὸ ταμεῖόν σου. Τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσον ἁπλοῦν ὥστε καὶ δι' ἕνα τυφλὸν εἶναι φανερόν. Διατί ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος θέλεις νὰ καταγίνεται περισσότερον εἰς τὰς ὑποθέσεις σου ἢ εἰς τὰς ἰδικάς του; Στούππωσε τὰ αὐτιά σου, γύρισε τὴν ῥάχιν εἰς τὴν αὐλήν σου, ἰδὲ ἀπὸ τὰ παράθυρά σου μεταξὺ τοῦ πλήθους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον κινεῖται ὑπὸ τοὺς ἐξώστας σου περᾷ καὶ ξαναπερᾷ ἡ ἀλήθεια. Τί ἔχει νὰ κάμῃ εἰς τοὺς τάπητάς σου; Νομίζεις ὅτι οἱ κύριοι αὐτοὶ θὰ τὴν ἄφηναν νὰ τρέξῃ μὲ τὸ ἔνδυμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀρκεῖται;

— Οἱ πτωχοὶ σκέπτονται, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ Σουλτάνος, καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ πτωχοί! »

Αἱ δύο αὗται ἀνακαλύψεις τὸν καθίστων πολὺ σκεπτικόν.

Σ.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΤΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ.

Ὁ αἰδεσιμώτατος ἀρχιμανδρίτης Εὐγένιος ὁ Ξηροποταμηνός, ἔξαρχος ἄλλοτε τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνου, κληρικὸς οὐ μόνον πολλὴν φιλογένειαν ἀλλὰ καὶ παιδείαν ἐκκλησιαστικήν τε καὶ θύραθεν ἔχων, συνέστησε τρία ἱστορικὰ διαγωνίσματα, ὁρίσας εἰς ἀμοιβὴν ἑκάστου ἀνὰ 2100 δραχμάς. Τὸν ὁρισμὸν δὲ τῶν θεμάτων καὶ τὴν κρίσιν τῶν συγγραφῶν ἀνέθετο εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικὸν Σύλλογον, περὶ οὗ εἴπομεν ἄλλοτε ὀλίγα πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Πανδώρας*. Δημοσιεύοντες τήν τε ἐπιστολὴν τοῦ φιλογενεστάτου ἀρχιμανδρίτου καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν θεμάτων, συγχαίρομεν ἀπὸ καρδίας τῷ ἀγωνοθέτῃ, ὅτι ἀληθῆ εὐεργεσίαν ἀπέδωκε τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι, ἐκλέξας τρόπον ἐκ τῶν φερόντων ἀσφαλέστερον εἰς τὴν ἐπίδοσιν αὐτῆς. Θαυμάζομεν πρὸς τούτοις αὐτὸν ὅτι εἰ μὴ πρῶτος, μετὰ τῶν πρώτων ὅμως καὶ εὐαρίθμων κληρικῶν ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ καθῆκον τῆς διαδόσεως τῶν φώτων, ἀπόκειται πρὸ πάντων εἰς τοὺς θεράποντας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ὡς πολλάκις εἴπομεν, τὰ σχολεῖα μόνα δὲν ἀρκοῦσιν εἰς τὸν φωτισμὸν τῶν ἐθνῶν· ἀνάγκη ἀναπόφευκτος νὰ συνυπάρχωσι καὶ ὠφέλιμοι συγγραφαί, τῶν ὁποίων ἡ δημοσίευσις νὰ ἐνισχύεται, ὅπως ἐνισχύεται καὶ τῶν σχολείων ἡ διατήρησις. Οἱ εὐτυχήσαντες νὰ ἔχωσι πρὸς τῇ ἀγάπῃ τῆς πατρίδος καὶ περιουσίαν, ἂς μιμηθῶσι τὸν σεβάσμιον ἀρχιμανδρίτην, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν διὰ συγγραφῶν διάδοσιν τῶν φώτων· ἂς μιμηθῶσι τὰς βιβλικὰς ἑταιρίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, αἵτινες ἐκζητοῦσι τὸν φωτισμὸν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐπιτυγχάνουσιν αὐτὸν διὰ δαψιλεστάτης διανομῆς βιβλίων. Τοῦτ' αὐτὸ συνιστῶμεν καὶ εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, οὗ τινος ἡ σωτήριος ἐνέργεια ἐπὶ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς θέλει ἀποβῆ δραστηριωτέρα, ἐὰν δὲν περιορίζῃ τὰ κοινωφελῆ αὐτοῦ ἔργα ἐντὸς τῆς αἰθούσης τῆς ὁμηγύρεως.

Ἰδοὺ τὰ ἔγγραφα·

Πρὸς τὸν Κ. Ἡρακλῆ Βασιάδην, Πρόεδρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Κύριε Πρόεδρε!

Εὐτυχήσας νὰ παραστῶ ἐν τῇ ἐπετείῳ πανηγύρει τῶν πρὸ διετίας περίπου συγκροτηθέντων Συλλόγων, Φιλολογικοῦ τε καὶ Ἰατρικοῦ, καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς καταμαθήσας τί δύνανται νὰ κατορθώσωσι παραπλήσιοι Σύλλογοι, κρατυνόμενοι καὶ ὁσημέραι προαγόμενοι, συνησθάνθην τὸ καθῆκον, ὅπερ

πᾶς ὁμογενὴς, καὶ ἰδίως ὁ κληρικὸς, ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ πρὸς ἐμψύχωσιν τοιούτων κοινωφελῶν καὶ ἐπομένως θεαρέστων ἔργων.

Ἐπὶ πολὺ τοίνυν σκεφθεὶς κατὰ τί δύναμαι νὰ συντελέσω καὶ τὸ ἐπ' ἐμοὶ, ἐστοχάσθην τέλος νὰ θέσω ἓν διαγώνισμα εἰς τὸν ὑμέτερον Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὅπερ καὶ ἀπεφάσισα.

Τὸ ἀγωνοθέτημα τίθεται διὰ 3 ἔτη, ὅ ἐστι διὰ 3 βραβεύσεις, ἕκαστον δὲ βραβεῖον προσδιορίζω εἰς 150 φλωρία Ὁλλανδικὰ δι' ἕκαστον βραβευθησόμενον πόνημα.

Θέμα ἑκάστου πονήματος ἐπιθυμῶ νὰ ὑπάρχῃ ἡ τοπογραφία ἐπαρχίας τινὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας, τουτέστιν ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἱστορίας, γεωγραφίας, ἐθνογραφίας, στατιστικῆς, νομισματολογίας, κλπ. Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τούτου, ὡς καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐπαρχιῶν, ἀφίημι εἰς τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐντίμου Συλλόγου, μόνην παράκλησιν ἐπιφέρων τοῦ νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν προδιορισθησομένων ἐπαρχιῶν καὶ ἡ ἰδιαιτέρα μου πατρὶς Θεσσαλία.

Τὸ τιθέμενον βραβεῖον θέλει λαμβάνει ὁ συγγραφεὺς τοῦ πονήματος, ὅπερ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τούτῳ τοῦ Συλλόγου θέλει κρίνει βραβεύσεως ἄξιον. Ὅταν δὲ παρ' ἐλπίδα οὐδὲν πόνημα ἤθελε κριθῇ βραβεύσεως ἄξιον, τότε νὰ παρατείνηται τὸ βραβεῖον εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην καθυποβάλλω πρὸς ὑμᾶς, Κ. Πρόεδρε, δι' ὑμῶν δὲ καὶ πρὸς τὰ ἔντιμα μέλη τοῦ Συλλόγου, φρονῶν ὅτι ἔσται δεκτὴ, μὴ παρατηρουμένου τοῦ σμικροῦ τῆς προσφορᾶς· διότι πέποιθα ὅτι αὕτη ἔσται οὐ μόνον ἐκπλήρωσις καθήκοντος ἐκ μέρους μου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ χρησιμεύσω ὡς διεγερτήριον πολλῶν ἄλλων ὁμογενῶν καὶ συναδέλφων μου, ὧν τὰ αἰσθήματα καὶ τὸ φιλόμουσον εἰσὶν ἀναμφιβόλως ἐφάμιλλα τῇ ἀφνειᾷ αὐτῶν περιουσίᾳ, καὶ ἐπομένως ἔξει ὁ Σύλλογος προσφορὰς δαψιλεστέρας.

Ἀναγκαζόμενος ὅμως ν' ἀπέλθω εἰς Ἅγιον Ὄρος, κατὰ πρόσκλησιν τῆς ἱερᾶς μου Μονῆς, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ παρευρεθῶ ἐν τῇ περὶ τούτου συνεδριάσει τοῦ ἐντίμου Συλλόγου, ἀποκαθιστῶ ἐπίτροπόν μου τὸν φίλτατόν μοι Κ. Πέτρον Ζάνον, Ἐπιτετραμμένον τῆς Ἑλλάδος, ὅπως μ' ἀντιπροσωπεύσῃ παρὰ τῷ Συλλόγῳ, καὶ συζητήσας μετ' αὐτοῦ συναποφασίσῃ τὰ δέοντα γενέσθαι. Πρὸς τὸν ἴδιον ἐνεχείρισα καὶ συνάλλαγμά μου ἐξ 150 φλωρίων, πληρωτέον τὴν ά. τοῦ προσεχοῦς Νοεμβρίου, ὅπως, ἐγκαίρως συναχθὲν, κατατεθῇ ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ Συλλόγου, καὶ χρησιμεύσῃ διὰ τὸ ά. βραβεῖον, ἐὰν ἡ πρότασίς μου ἐγκριθῇ.

Πρὸς ὑμᾶς δὲ, Κ. Πρόεδρε, ἀπονέμω τὰ εὐχαριστήριά μου, ὡς θέσαντά με εἰς θέσιν νὰ κάμω χρῆσιν τῆς ἀρχαίας ὑμῶν φιλίας τοῦ νὰ γενῆτε ὁ διερμηνεὺς τῶν αἰσθημάτων μου παρὰ τῷ ἐντίμῳ Συλλόγῳ, ὅν περ ἀπὸ καρδίας ἀσπάζομαι.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 4 Ἰουλίου 1863.

Ἀρχιμανδρίτης
ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΗΝΟΣ.

—ο—

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

Θέμα τοῦ Α' ἔτους. «Περιγραφὴ Θεσσαλίας», βραβευθησόμενον τῇ τελευταίᾳ Κυριακῇ Ἀπριλίου 1865.

Θέμα τοῦ Β' ἔτους. «Περιγραφὴ Μακεδονίας», βραβευθησόμενον τῇ τελευταίᾳ Κυριακῇ Ἀπριλίου 1866.

Θέμα τοῦ Γ' ἔτους. «Περιγραφὴ Θράκης» (ἐξαιρουμένης τῆς Κωνσταντινουπόλεως), βραβευθησόμενον τῇ τελευταίᾳ Κυριακῇ Ἀπριλίου 1867.

Βραβεῖον ἑκάστου θέματος ἀνὰ 150 φλωρία Ὁλλανδικά.

Περιεχόμενα ἑκάστου θέματος.

Ἱστορικαὶ πηγαὶ, γενικαὶ καὶ εἰδικαὶ (βιβλιογραφία ἀρχαία καὶ νέα, μνημεῖα κλπ.).

Γεωγραφία φυσικὴ καὶ πολιτικὴ (ἀρχαία καὶ νέα) — Δρομολόγιον (ἀρχαῖον καὶ νέον) — Εἰδικαὶ τοπογραφίαι τῶν ἱστορικωτέρων θέσεων — Πολιτικαὶ καὶ Ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις τῆς χώρας — Στατιστικὴ ἐθνολογία — Κατάλογος συγκριτικὸς τῶν ἀρχαίων καὶ νέων τοπικῶν ὀνομάτων.

Ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἄχρι τῆς σήμερον, πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ, καὶ ἀκριβὴς, εἰ δυνατὸν, ἐξιστόρησις τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τοῦ χριστιανισμοῦ — Ἀρχαιολογία (ἐπιγραφικὴ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐπιγραφῶν, νομισματικὴ κλπ). — Θρησκεία (λατρεία καὶ ἑορταὶ ἀρχαῖαι καὶ νέαι, καὶ σύγκρισις αὐτῶν). — Γράμματα, ἐπιστῆμαι, τέχναι, γεωργία καὶ ἐμπόριον — Ἤθη καὶ ἔθη — Παραδόσεις — Γλῶσσα (γλωσσάριον, δημοτικὰ ᾄσματα, μῦθοι, παροιμίαι). Νόμοι γραπτοὶ καὶ ἄγραφοι, καὶ ἰδίως οἱ περὶ τὴν ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν, καὶ εἴ τι ἐγχώριον — Κτιτορικὰ μοναστηρίων καὶ μητροπόλεων — Βιβλιοθῆκαι, χειρόγραφα — Βιογραφία τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν — Χρονολογικοὶ πίνακες.

Ὅροι.

1) Αἱ πραγματεῖαι ἑκάστου ἔτους, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἢ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ὀρθῶς καὶ εὐαναγνώστως γεγραμμέναι, δέον ν' ἀποστέλλωνται ἐνσφρά-

γιστοι τῷ Γ. Γραμματεῖ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς ά. Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους· ἤτοι 4 μῆνας πρὸ τῆς ἀνωτέρω εἰς βράβευσιν ὁρισθείσης προθεσμίας.

2) Οἱ γράφοντες ὀφείλουσιν ἑκάστοτε νὰ σημειῶσιν ἀκριβῶς τὰ χωρία τῶν συγγραφέων, ἀφ' ὧν ἀρύονταί τι.

3) Ἑκάστη τῶν ἀνωτέρω ὁριζομένων πραγματειῶν δέον νὰ φέρῃ ἐπὶ κεφαλίδος ἐπίσημον ῥητὸν, γεγραμμένον καὶ ἐπὶ ἐπισυνημμένου δελτίου ἐνσφραγίστου, φέροντος ἔσωθεν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως.

4) Ἐπιτροπὴ, ὁριζομένη παρὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατὰ Ἰανουάριον ἑκάστου ἔτους, ἐπιφέρει τὴν ἐφ' ἑκάστου ποιήματος κρίσιν αὐτῆς ἐν ἐκθέσει, ἀναγινωσκομένῃ ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῶν Συλλόγων, ἤτοι τὴν τελευταίαν Κυριακὴν Ἀπριλίου ἑκάστου ἔτους, ὅτε καὶ βραβεύεται τὸ ἀριστεῦσαν ποίημα.

5) Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οὐδὲν ποίημα ἤθελε κριθῇ βραβεύσιμον, παρατείνεται τὸ θέμα εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 30 Ἰουνίου 1863.

Ὁ Πρόεδρος
ΠΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεύς.
Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ.

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 323.)

Τὴν πρωΐαν τῆς 22 Μαρτίου, περὶ τὴν ὀγδόην καὶ ἡμίσειαν ὥραν, ἀπήλθομεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου. Οἱ σιδηρόδρομοι, πρὸς τοὺς ἰδόντας αὐτοὺς ἐν Εὐρώπῃ, οὐδὲν ἔχουσι τὸ καινοφανές· ἀλλ' ὁ τῆς Αἰγύπτου δὲν εἶναι ἀνάξιος περιεργείας διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐπιβατῶν. Ἡμεῖς τοὐλάχιστον οἱ ἐν Ἀθήναις, οἵτινες, ὀλιγωρήσαντες παντὸς ἄλλου τρόπου φέροντος πρὸς τὴν πρόοδον, προετιμήσαμεν νὰ ζῶμεν μεταξὺ ἀτμοσφαίρας μεμολυσμένης ὑπὸ χαρτίων ἀποφορᾶς καὶ δυσωδίας κακομηχάνων ἐρίδων, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν πλατυνομένην τὴν καρδίαν, ὁσάκις βλέπωμεν τὴν πρόνοιαν τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἰδιωτῶν μαρτυρούσας, ὅτι δὲν κεῖται ἡ εὐδαιμονία ἐν ῥωπογραφίαις καὶ λαλιαῖς. Ἀκόρεστος λοιπὸν παρετήρουν τοὺς ὄχλους συμπιεζομένους καὶ ὡς πορθητὰς εἰσβάλλοντας εἰς τὰς ἁμάξας, τὰς τῆς τρίτης μάλιστα τάξεως. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τῆς τάξεως ταύτης εἶναι ἑκατέρωθεν ἀνοικταὶ, ἀκωλύτως περιέφερον τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τοὺς ἐπιβάτας, οἵτινες, ἐστοιβασμένοι ὡς πάλλαι βάμβακος, ἐκάπνιζον, ἔτρωγον, ἔπινον, ἐφωνοκόπουν ἢ ἐσιώπων κατηφεῖς. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔνδυμα ἦτο ποικίλον, διότι ἦσαν Ἄραβες, Τοῦρκοι, Πέρσαι, Σύροι, Ἀβυσσινοί, Αἰθίοπες καὶ ἄλλοι ἀνήκοντες εἰς τὰς παντοίας φυλὰς τῆς Ἀφρικῆς. Σπανιώτατα δὲ ἀπαντᾷ μεταξὺ τῶν ἐν τῇ τρίτῃ τάξει καὶ εὐρωπαίους, διότι προτιμῶσι τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν.

Τῶν δὲ δύο ἄλλων τάξεων αἱ ἅμαξαι εἶναι καὶ πλατεῖαι καὶ καθαραὶ, ὀλίγον διαφέρουσαι ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν· οἱ δ' ἐπιστατοῦντες εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ἕλληνες καὶ Ἰταλοί. Ὅτε παρουσιάσθη ὁ Γενικὸς πρόξενος προπορευομένου τοῦ ῥαβδούχου *καβάση*, εὐθὺς ἠνοίγη ἡ θύρα ἁμάξης τῆς ἀνωτέρας τάξεως, καὶ εἰσελθόντες ἐκαθήσαμεν μόνοι· διότι, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ἀντιβασιλέως, οἱ πρόξενοι μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ἀπολαύουσι σιδηροδρομικῆς ἀτελείας· ἡ δὲ μεγαλοδωρία αὕτη εὐεργετεῖ πρὸ πάντων (ἐρυθριῶ λέγων τοῦτο) τὸν ἕλληνα Πρόξενον, ὅστις, ἀναγκαζόμενος νὰ μεταβαίνῃ εἰς Κάϊρον, ὅπου ἀγαπᾷ νὰ διατρίβῃ ὁ ἡγεμὼν, ἤθελε καταναλίσκει ταχέως ὁλόκληρον τὸν εὐτελῆ αὐτοῦ μισθόν.

Ἐν τοσούτῳ σημανθέντος τοῦ κώδωνος τὴν ἐννάτην ὥραν, ἐκρότησεν ἡ μηχανὴ, ἐσύριξεν ὁ ἀτμὸς καὶ ὡς δυσανασχετῶν ἐσείσθη ὁ πεντηκοντάπλεθρος δράκων, καταπιὼν ἤδη πολλὰς μὲν ἑκατοντάδας πολυποικίλων ἐπιβατῶν, πλείστας δὲ μυριάδας γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀτμάμαξαι τῆς Αἰγύπτου δὲν διατρέχουσι, κατὰ πρόνοιαν διοικητικὴν, πλέον τῶν εἰκοσιπέντε μιλίων τὴν ὥραν, περιειργαζόμην ἐν ἀνέσει τὰ μέρη δι' ὧν διεβαίνομεν· ἀλλὰ δύο τινὰ κατ' ἐξαίρεσιν εἵλκυσαν τὴν προσοχήν μου, οἱ ἀγροὶ καὶ τῶν Φελλάχων αἱ οἰκίαι. Συνειθισμένοι νὰ βλέπωμεν μικρὰς περιφερείας ἀγρῶν, μάλιστα κατὰ τὰς νήσους, ὅπου ἀρκεῖ νὰ ὀλισθήσῃ τις ἵνα εὑρεθῇ ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο *κλεῖσμα*, συμπαρασύρων ἀκόπως καὶ τὸν ἐκ λιθαρίων φραγμὸν, ἀποροῦμεν βεβαίως ὁσάκις βλέπωμεν ἀπέραντα πελάγη γῆς ἀποτελοῦντα ἓν *χωράφιον*, ὅπου κυματίζονται κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ὑψηλοὶ στάχεις.

Αἱ δὲ πηλόκτιστοι τῶν Ἀράβων οἰκίαι εἶναι ἄλλαι λευκομυρμήκων τοῦ Περοῦ φωλεαὶ, εὐτελέστεραι μάλιστα· διότι ἐκεῖναι, εἰ καὶ κατοικοῦνται ὑπὸ μυρμήκων ἴσων τὸ μέγεθος πρὸς τέταρτον δακτύλου, ἔχουσιν ὅμως ὕψος δώδεκα ποδῶν, ἐνῷ αἱ τῶν Φελλάχων μόλις ἔχουσιν ὀκτὼ ἢ δέκα. Καὶ σημειωτέον ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, εἶναι ὑψηλοί. Εἶναι δὲ καὶ μικρόταται, μικρότεραι πολλάκις καὶ τῶν ἡμετέρων ὀρνιθώνων. Καὶ ὅμως ζῶσι σεσωρευμένοι ἢ μᾶλλον συμπεφυρμένοι ἐν αὐταῖς

ἄνθρωποί τε καὶ κτήνη, ἵνα σωθῶσι βεβαίως κατὰ τὴν Γραφήν. Τὰ βρέφη ῥυπαρά, ῥυπαρώτερα καὶ χοίρων, πεπηγυῖαν ἔχοντα περὶ τὰ βλέφαρα παχεῖαν λίμνην, οὐδέποτε νίπτονται ὑπὸ τῶν γονέων, εἰ καὶ ῥέει πρὸ τῶν καλυβῶν ὁ ποταμός, ἵνα μὴ βασκανθῶσι. Καὶ ἀγνοῶ μὲν ἂν ἀγαπῶσι τὴν καθαριότητα αἱ ἀνώτεραι τάξεις, ἐξ ὅσων ὅμως εἶδον συμπεραίνω ὅτι δὲν τάσσεται ὡς ἐν Εὐρώπῃ μεταξὺ τῶν ἀρετῶν. Ἔσφαλεν ἄρα ὁ Niebuhr εἰπὼν ὅτι οἱ Ἄραβες εἶναι εἰς ἄκρον καθάριοι, ἀπατηθεὶς ἴσως ἐκ τῶν συνεχῶν θρησκευτικῶν ἀπολούσεων. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ οὗτοι, ὡς καὶ οἱ λοιποί, τῆς Ἀνατολῆς λαοί, εἰς μὲν τὸ γράμμα τοῦ νόμου ὑποτάσσονται προθύμως, περιφρονοῦσιν ὅμως τὸ πνεῦμα.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Μαρεία ἢ Μαρεῶτις λίμνη, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν ἐκ δεξιῶν μόλις ἐξελθόντες τῆς πόλεως, οὐχ ἧττον εἶναι περίεργος διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς. Ὁ Στράβων λέγει ὅτι ἔχει πλειόνων ἢ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν σταδίων πλάτος, μῆκος δὲ περίπου τριακοσίων. Ἐπληροῦτο δὲ διὰ πολλῶν διωρύγων ὑπὸ τοῦ Νείλου ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πλαγίων, δι' ὧν εἰσεκομίζοντο πολλὰ πλείω ἢ διὰ θαλάσσης· διὰ τοῦτο καὶ ὁ λιμναῖος λιμὴν πλουσιώτερος ὑπῆρχε τοῦ θαλασσίου. Εἶχε δὲ καὶ ὀκτὼ νήσους, καὶ πολλοὺς κατοίκους κατὰ τὰ πέριξ, καὶ οἶνον παλαισταγῆ, τὸν Μαρεώτην καλούμενον· ἀλλ' ἀποξηρανθεῖσα σχεδὸν περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐγένετο ἐκ νέου λίμνη, μὴ ἔχουσα ὅμως μήτε τὸ ἀρχαῖον βάθος μήτε τὴν ἀρχαίαν σημασίαν, ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἄγγλων πολέμου, ὅτε οὗτοι θέλοντες νὰ διακόψωσι τὴν μετὰ τοῦ Καΐρου κοινωνίαν τῶν πολιορκουμένων εἰσήγαγον τὴν θάλασσαν εἰς αὐτήν.

Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς, ἐφθάσαμεν εἰς Τάνταν. Ἡ Τάντα εἶναι πόλις ἀξία λόγου διὰ τὴν ἐμπορίαν τῶν ποικίλων τῆς Αἰγύπτου προϊόντων, περιέχουσα τριάκοντα χιλιάδας κατοίκων, ἐν οἷς καὶ ἑβδομήκοντα οἰκογενείας Ἑλλήνων, ἐχόντων ἰδίαν ἐκκλησίαν καὶ πράκτορα ἕλληνα. Τελοῦνται δὲ ἐν αὐτῇ δύο ἢ τρεῖς ἐμπορικαὶ πανηγύρεις κατ' ἔτος, εἰς ἃς συνέρχονται ἑκάστοτε ἀγορασταὶ καὶ πωληταὶ περὶ τὸ ἓν ἑκατομμύριον, οἵτινες κατασκηνοῦσιν ἐν ὑπαίθρῳ, εὐφροσύνους συντρόφους ἔχοντες μυριάδας μυιῶν.

Ἔρχονται δὲ μετὰ τῶν πωλητῶν, τῶν ἀγοραστῶν καὶ τῶν μυιῶν καὶ δερβίσαι, οἱ Ψύλλοι ἴσως τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Στράβωνος, μασσώμενοι ὄφεις, σκορπιοὺς καὶ ὑάλους, δίδοντες φίλτρα, προλέγοντες τὴν τύχην, θεραπεύοντες διὰ μαγνητισμοῦ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, ψάλλοντες καὶ χορεύοντες.

Περὶ τῶν θαυματουργῶν τούτων δερβισῶν καὶ ἐγράφησαν καὶ λέγονται πολλὰ καὶ περίεργα. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐν Καΐρῳ διατριβήν μου ὁ φίλος μου Κ. Ἰ. Κ. Μ., ἀνὴρ ἐλεύθερος προλήψεων, μοὶ διηγήθη οὐκ ὀλίγα περὶ αὐτῶν, καὶ ἰδίως περὶ τυφλοῦ τινος Κάλχαντος, διάγοντος βίον ἀληθοῦς ἀσκητοῦ, ὅς τις καθήμενος ἐν σπηλαίῳ χρησμοδοτεῖ. Δυστυχῶς ὅμως δὲν κατώρθωσα νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτόν, διότι τοῦ χρυσοῦ μὴ ἔχοντος ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ νέου τούτου Φωκίωνος, δέχεται τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον αὐτοῦ ὁσάκις μόνον ἐμφορῆται θείου πνεύματος. Περὶ τοῦ μάντεως ἴσως τούτου, νέου ἔτι ὄντος, ἢ περί τινος ἄλλου ἔγραψαν πρό τινων ἐτῶν ὁ Γάλλος Α. Λαβὸρδ καὶ ὁ Ἄγγλος Οὐ. Λάν. Βεβαίως πρὸς τοὺς πολλοὺς μυστήρια ὑπεράνθρωπα φαίνονται τὰ παρὰ τῶν μάγων πραττόμενα ἢ λεγόμενα· ἀλλὰ πρὸς τοὺς ὁπωσοῦν μυηθέντας τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας εἶναι εὐεξήγητα. Πάντες δὲ ἐννοοῦμεν σήμερον ὅτι, πρὶν ἢ ἐπιστήσωμεν ἢ ἀποδώσωμεν τὰ θαύματα ταῦτα εἰς δύναμιν ἐκτὸς τοῦ κόσμου τούτου, ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ μελετήσωμεν αὐτά. Μήπως τὰ ἄγνωστα δὲν εἶναι ἔτι καὶ νῦν πλείονα τῶν γνωστῶν, καὶ μήπως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν ἀνακαλύπτῃ καθ' ἑκάστην πράγματα ἄγνωστα;

Ἰδοὺ χάριν περιεργείας ἓν τῶν θαυμάτων, ἅτινα διηγεῖται ὁ Γάλλος περιηγητής, ἐπικυρούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου·

« Ἤμην, λέγει ὁ Κ. Λαβὸρδ, πρὸ πολλῶν μηνῶν ἐν Καΐρῳ (1827), ὅτε τις φίλος μου Ἄγγλος μὲ εἰδοποίησεν ὅτι ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μάντις, μέλλων νὰ ἐνεργήσῃ μαγικὴν πρᾶξιν τὰ μάλιστα ὑπερφυᾶ. Εἰ δὲ καὶ ὀλίγον ἐπίστευον τὴν ἀσιατικὴν μαγείαν ἐδέχθην ὅμως τὴν πρόσκλησιν. Ἄνθρωπός τις μεγαλόσωμος καὶ ὡραῖος, φέρων κεφαλοδέσμιον πράσινον καὶ *μπινίσιον* τοῦ αὐτοῦ χρώματος, εἰσῆλθε μετὰ μικρὸν εἰς τὸ δωμάτιον· εἶχε δὲ τὸ ἦθος σοβαρὸν μὲν ἀλλὰ γλυκύ, καὶ τὸ βλέμμα ζωηρόν, ὀξὺ καὶ καταπληκτικόν. Ὡμίλει δὲ μετὰ πολλῆς ἀφελείας περὶ παντὸς πράγματος καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ. Ἐν τοσούτῳ προσῆλθον δύο παιδία ἐφ' ὧν ἔμελλε νὰ ἐνεργήσῃ.

» Πάντες παρετάχθημεν κυκλοτερῶς περὶ τὸν μάγον καθήσαντα πλησίον τοῦ ἑτέρου τῶν παιδίων, λαβόντα τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἀτενίζοντα αὐτὸ ἀσκαρδαμυκτί. Τὸ ἑνδεκαετὲς τοῦτο παιδίον ἦτο τέκνον εὐρωπαίου, ἀνατραφὲν ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ ὁμιλοῦν καθαρῶς τὴν ἀραβικήν. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοβήθη ὅτε εἶδε τὸν Ἀχμέτην λαβόντα γραφίδα ἀνὰ χεῖρας, « Μὴ φοβεῖσαι, τέκνον μου, εἶπεν ὁ μάντις· θὰ γράψω λέξεις τινὰς ἐντὸς τῆς παλάμης σου, καὶ μετὰ ταῦτα θὰ ἴδῃς αὐτάς· ἰδοὺ ὅλη ἡ ὑπόθεσις. » Καὶ τὸ μὲν παιδίον ἡσύχασεν, ὁ δὲ Ἄραψ διέγραψεν ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τετράγωνον συμπεπλεγμένον μετ' ἀλλοκότων

στοιχείων καὶ χαρακτήρων, ἔχυσε μετὰ ταῦτα ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς πηκτὴν μελάνην, καὶ προσέταξε τὸ παιδίον νὰ ἴδῃ ἐν αὐτῇ τὸ ἴδιον πρόσωπον· τὸ δὲ παιδίον ἀπεκρίθη ὅτι ἔβλεπεν αὐτό. Εἶτα ὁ μάγος ἐζήτησε πύραυνον, καὶ χύσας μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐντὸς αὐτοῦ διάφορα φάρμακα, εἶπεν εἰς τὸ παιδίον νὰ ἴδῃ καὶ δεύτερον εἰς τὴν παλάμην, καὶ ἅμα ἰδὸν τοῦρκον στρατιώτην σαροῦντα πλατεῖαν νὰ ἀναγγείλῃ αὐτό. Τὸ παιδίον ἔνευσε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ φάρμακα ἐσπινθήριζον, ἐνῷ ὁ μάντις πρῶτον μὲν ταπεινῇ εἶτα γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ, ἀπήγγειλέ τινας λέξεις ἃς μόλις ἠκούσαμεν.

» Τὸ παιδίον ἐξηκολούθει ἐμβλέπων εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὁ καπνὸς τῶν φαρμάκων ἀνυψοῦτο διαδίδων ὀξεῖαν καὶ εὐώδη ὀσμὴν καὶ ὁ μάγος, σοβαροπρόσωπος καὶ ἀνάλγητος, ἐφαίνετο καλῶν διὰ τῆς φωνῆς, ἥ τις ἐγένετο τραχεῖα καὶ θορυβώδης, φάντασμα τὸ ὁποῖον ἐβράδυνε νὰ φανῇ. Αἴφνης δὲ τὸ παιδίον ἀνυψῶσαν τὴν κεφαλὴν εἶπε κραυγάζον καὶ ὀλοφυρόμενον ὅτι εἶδε πρᾶγμα φρικῶδες καὶ ὅτι δὲν ἤθελε πλέον νὰ ἴδῃ· ἦτο σχεδὸν ἔξω φρενῶν. Ὁ Ἀχμὲτ ὅμως δὲν ἠπόρησεν, ἀλλ' εἶπε· « Τὸ παιδίον ἐφοβήθη· ἄφετε αὐτό· ἐὰν βιάσωμεν νὰ ἴδῃ θὰ καταπλήξωμεν ἐπικινδύνως τὴν φαντασίαν αὐτοῦ. » Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθε μικρὸς Ἄραψ, μηδέποτε ἰδὼν τὸν μάγον. Ἔδωκε δὲ ἀφόβως τὴν χεῖρα, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶδε μετ' ὀλίγον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς ἐβλέπομεν ἐκ τοῦ πλαγίου κλονούμενον ἐντὸς τῆς μελάνης. Ὁ ἀρωματικὸς καπνὸς ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ διαδίδεται πυκνὸς, καὶ αἱ εὐχαὶ, ποτὲ μὲν ψαλλόμεναι μονοτόνως, ποτὲ δὲ προφερόμεναι ἐντονώτερον καὶ ἄλλοτε ταπεινότερον, καθίστων συντονωτέραν τὴν προσοχὴν τοῦ παιδίου.

» — Ἦλθεν! ἀνέκραξεν ἐπὶ τέλους ὁ νέος Ἄραψ, καὶ πάντες παρετηρήσαμεν τὴν ζωηρότητα, μεθ' ἧς ἔστησε τὸ βλέμμα εἰς τὸ κέντρον τῶν μαγικῶν σημείων.

» — Τί φορεῖ; ἠρώτησεν ὁ μάγος.

» — Κόκκινον ἔνδυμα χρυσοκέντητον, πράσινον κεφαλοδέσμιον καὶ πιστόλια εἰς τὴν ζώνην.

» — Καὶ τί κάμνει;

» — Σαρόνει πλατεῖαν ἔμπροσθεν μεγαλοπρεπεστάτης καὶ ὡραίας σκηνῆς, ἡ ὁποία ἔχει πρασίνας καὶ κοκκίνας σειρὰς καὶ χρυσᾶς σφαίρας εἰς τὴν κορυφήν.

» — Καὶ τώρα ποῖος ἔρχεται;

» — Ὁ Σουλτάνος μὲ ὅλην του τὴν συνοδίαν· πόσον εἶναι ὡραῖος!

» Καὶ ἐβλέπομεν τὸ παιδίον παρατηροῦν μετὰ προσοχῆς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ὅπως ἴδῃ κάλλιον.

» — Τί χρῶμα ἔχει τὸ ἄλογόν του;

» — Ἄσπρον, καὶ πτερὰ εἰς τὴν κεφαλήν.

» — Καὶ ὁ Σουλτάνος;

» — Γένειον μαῦρον καὶ πράσινον *μπινίσι*.

» Εἶτα περιέγραψε τὴν συνοδίαν τοῦ Σουλτάνου μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας, ὥστε δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι ἔβλεπεν ὅσα διηγεῖτο. »

Εἰς ταῦτα δὲ προστίθησιν ὁ Κ. Λαβὸρδ καὶ ἄλλα οὐχ ἧττον περίεργα· λέγει, παραδείγματος χάριν, ὅτι τὸ παιδίον ἐρωτώμενον ὑπὸ τῶν περιεστώτων ἀπεκρίνετο ὅτι ποτὲ μὲν ἔβλεπε τὸν Σεκσπὴρ, ποτὲ δὲ ἄγγλους ἀξιωματικοὺς, καὶ ἄλλοτε πρόσωπα ζῶντα, ἅτινα ἐξεικόνιζε μετὰ πολλῆς λεπτομερείας.

Καταπληχθεὶς ἐκ τούτων ὁ Γάλλος περιηγητὴς, ἠθέλησε νὰ μάθῃ πόθεν ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου· διὸ προσέφερεν αὐτῷ χρήματα, ὑποσχεθεὶς μεθ' ὅρκου νὰ μὴ φανερώσῃ ποτὲ τὸ μυστικόν. «Ὁ Ἀχμὲτ συνήνεσε, λέγει ὁ Κ. Λαβὸρδ, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ εἶχε διδαχθῇ ὑπὸ δύο ὀνομαστῶν *σεΐχων*.» Μεταξὺ δὲ πολλῶν ὀνομάτων καὶ γελοίων συνταγῶν, ἀνεκάλυψα εἰδήσεις φυσικῆς καί τινας ἄλλας ἀναγομένας εἰς τὸν μαγνητισμὸν, τῶν ὁποίων τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ὕπαρξιν οὐδ' ὑπωπτευόμην. « Ἔχω πρὸς τούτοις τὴν δύναμιν, ἔλεγεν ὁ μάγος, ν' ἀποκοιμίζω ἀμέσως ὅποιον θέλω, νὰ ῥίπτω αὐτὸν κατὰ γῆς ὥστε νὰ κυλίεται καὶ νὰ λυσσᾷ, καὶ νὰ βιάζω αὐτὸν ν' ἀποκρίνεται, μεταξὺ τοῦ παροξυσμοῦ, εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου καὶ νὰ μοὶ ἀποκαλύπτῃ τὰ μυστικὰ αὐτοῦ. Καθίζω αὐτὸν ἐπὶ θρανίου καὶ ἐνεργῶν περὶ τὸν καθήμενον χειρονομίας τινὰς ἀποκοιμίζω αὐτόν· δὲν κλείει ὅμως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλλὰ ὁμιλεῖ καὶ χειρονομεῖ ὡς ἂν ἦτο ἔξυπνος. » Καὶ ταῦτα λέγων ὁ μάγος ἐχειρονόμει ὡς οἱ ἡμέτεροι μαγνητισταί. »

Ὁ Κ. Λαβὸρδ μαθὼν τὸ μυστικὸν τῆς παλάμης, οὗ τινος κύριαι βάσεις ἦσαν ἡ διαχάραξις τῶν σημείων καὶ τὰ τρία φάρμακα, ἅ τινα δὲν ὀνομάζει ἵνα μὴ ἀθετήσῃ τὸν δοθέντα ὅρκον, βεβαιοῖ ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει γοητεία, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς πολλάκις ἐπανέλαβε τὸ φαινόμενον θαῦμα μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας.

Ἕτερος περιηγητὴς Γάλλος διηγεῖται πῶς δερβίσης ἐκ τῶν λεγομένων *βαγιούμηδων* ἐβάσκαινεν ὄφεις, ἐχίδνας καὶ σκορπίους, πῶς κατεπράϋνεν ἢ ἠρέθιζεν αὐτοὺς, καὶ πῶς συρίζων ποικιλοτρόπως εἷλκυε πρὸς ἑαυτὸν ὡς διὰ μαγνήτου τὰ ἑρπετὰ ταῦτα μεταξὺ πεδιάδος. Προστίθησι δὲ ὁ περιηγητὴς ὅτι δυνάμει χρυσοῦ ὁ δερβίσης συνήνεσε νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὸ μυστήριον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑποβληθῇ εἰς διατύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἀπεστρέφετο καὶ αὐτὸς ὁ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρως, ἦτο δηλαδὴ ἀνάγκη ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα ἵνα πτύσῃ ἐντὸς αὐτοῦ ὁ

κατηχητὴς, προετίμησε νὰ μείνῃ ἄγευστος καὶ τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ σιέλου.

Διαβάντες μακρὰν καὶ ὡραίαν σιδηρότευκτον γέφυραν καὶ καταβάντες εἰς ξενοδοχεῖον ὅπου ἐκορέσθημεν μὲν συγγευθέντες μετὰ σωρείας Ἄγγλων καὶ Ἀγγλίδων ἐρχομένων ἐξ Ἰνδιῶν, ἀπεκορέσαμεν δὲ τὸ ἑλληνικὸν ἡμῶν βαλάντιον, ἐπέβημεν ἐκ νέου εἰς τὰς ἁμάξας. Καθόσον δὲ ἀνηρχόμεθα πρὸς τὸ Κάϊρον ἀνελίσσετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀνθηροτάτη ὡς τὸ πάλαι καὶ ἀχανὴς

« ἡ λιπαρὴ Αἴγυπτος ἀεὶ σταχύεσσι βρύουσα, »

καὶ ὡς πάλαι βαρεῖαι διέσχιζον αἱ ὁλκάδες τὰ κύματα τοῦ

« Νείλου πυροφόροιο πολυσχιδέος ποταμοῖο· »

σειραὶ δὲ φορτηγῶν ἁμαξῶν κατέβαινον ἀλληλοδιαδόχως φέρουσαι ὅσα γεννᾷ ἡ προνομιοῦχος ἐκείνη γῆ, καὶ σῖτον καὶ βάμβακα καὶ ἀραβόσιτον καὶ ὄσπρια καὶ καφὲν καὶ ἄλλα ὅσα.

οὔτις τόσα φύει, ὅσα χθαμαλὸς Αἴγυπτος. »

Ἀλλὰ ποῦ καὶ αἱ πάλαι πολυάνθρωποι ἐκεῖναι πόλεις καὶ κῶμαι ; ποῦ ἡ καλλιγύναιξ πόλις τῶν Γυναικῶν; ποῦ οἱ εὐσεβεῖς πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης νομοὶ, ὁ Μωμεμφίτης λέγω καὶ ὁ Γυναικοπολίτης ; Πλὴν τῆς λατρείας τῆς θεᾶς ταύτης, ἀκμαζούσης ἤδη καὶ νῦν ἐν Αἰγύπτῳ, οὐδὲν ἴχνος ἐκείνων σώζεται. Φαίνεται δὲ ὅτι οὐ μόνον ἡ γῆ ἀλλὰ καὶ τὸ ὡραῖον φῦλον τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν γόνιμον, καὶ ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τοῦ Ὀρφέως ἡ θεὰ τοῦ κάλλους

« Αἰγύπτου κατεῖχεν ἱερῆς γονιμώδεα λοῦτρα, »

ὡς ψάλλει αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητὴς ὑμνολογῶν τὴν Ἀφροδίτην. Ὁ Ἀριστοτέλης μάλιστα ἱστορεῖ ὅτι καὶ τετράδυμα καὶ πεντάδυμα ἐγέννων αἱ Αἰγύπτιαι. Τῆς εὐφορίας δὲ ταύτης ψηλαφητὴν ἔχει καὶ σήμερον τὴν ἀπόδειξιν ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ *μυστικὸν* μουσεῖον τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀξιολόγου φίλου μου Κ. Α. Καρυδιᾶ. Ἀλλὰ καὶ πόλις ὑπῆρχεν, ἡ Μένδης, ὅπου τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἐξεῤῥήγνυτο ἅμιλλα περὶ τὴν λατρείαν τῆς Κύπριδος, ὥστε καὶ εἰς τράγους ἐπετρέπετο νὰ προσφέρωσι θυμίαμα εὔοσμον πρὸς τὰς κυρίας. Πῶς δὲ προσεφέρετο *οὔ μοι ἥδιόν ἐστι λέγειν*· οἱ περίεργοι ἂς ἀναγνώσωσιν, ἂν δὲν βαρύνωνται, τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Πίνδαρον.

Περὶ τὴν τετάρτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐφθάσαμεν εἰς Κάϊρον, καὶ μετὰ κόπου διασχίσαντες τὰ ἐν τῷ σταθμῷ πλήθη ἀνέβημεν εἰς ἅμαξαν, καὶ διαβάντες τὴν *Οὐσβεκίαν* ἢ *Ἐσβεκίαν* κατελύσαμεν εἰς τὸ παρ' αὐτὴν ξενοδοχεῖον τὸ καλούμενον Hôtel d'Orient. Ἡ *Ἐσβεκία* εἶναι τὸ boulevard τῆς μητροπόλεως τῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾧ ἀδιακόπως συμπιέζονται ἐγχώριοι καὶ ξένοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄνθρωποι καὶ κτήνη, ὀχήματα καὶ κάμηλοι, ἵπποι καὶ ὄνοι. Τῶν ὄνων μάλιστα ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τὸν τῶν λοιπῶν, διότι μικρὸν ἔχοντες τὸ σῶμα, κομψὸν τὸν τράχηλον, λευκὸν ἢ μέλαν τὸ δέρμα, μαλακὸν τὸ ἐφίππειον καὶ τὸ βῆμα ταχύτατον, ὅλως ἀνόμοιοι καὶ κατὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἐν εὐρώπῃ βραδύποδας καὶ νωθροὺς αὐτῶν συναδέλφους, εὐεργετοῦσι τοὺς περιφερομένους εἰς τὴν ἀχανῆ καὶ λαβυρίνθειον ἐκείνην πόλιν, μεταφέροντες αὐτοὺς ἐπὶ μικρῷ μισθῷ, καὶ εἰσχωροῦντες εὐκόλως εἰς τὰς στενοτάτας καὶ σκολιὰς ὁδοὺς, ὅπου εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβῇ τις ἐποχούμενος, πολλάκις δὲ οὔτε ἐφ' ἵππου. Ἀναβαινούσας δὲ ὄνους ἀπαντᾷς συνεχῶς καὶ κυρίας, φερούσας πῖλον εὐρωπαϊκὸν καὶ πλατύγυρον *κρινολίναν*, καὶ καλπαζούσας ὑπερηφάνως ὡς ἂν διέβαινον ἔφιπποι ὑπὸ τὰς δεδροστοιχίας τῶν ἐν Παρισίοις Ἠλυσίων πεδίων. Ἀπορῶ δὲ πῶς δὲν ἐγένοντο ἄχρι τῆς σήμερον δεκτὰ τὰ εὐεργετικὰ ταῦτα ὑποζύγια, ἅ τινα ἔχουσι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ προτέρημα νὰ ὀγκῶνται σπανίως, ἐν εὐρώπῃ, καὶ μάλιστα ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου οἱ ὄνοι, πλεονεκτοῦντες καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀπολαύουσιν ἀτελείας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄξιον σημειώσεως, ὅτι κείρονται συνεχῶς ὡς πρόβατα καθ' ὅλον τὸ σῶμα δι' ὑπερμεγέθους ψαλίδος.

Τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς *Ἐσβεκίας*, τὸ χρησιμεῦον σήμερον εἰς περίπατον, κατεκλύζετο ἕως πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Νείλου· ἀλλ' ὁ περὶ πάντων μεριμνῶν Μεχμὲτ Ἀλῆς ἀπεξήρανεν αὐτὸ, καὶ κατεκόσμησε διὰ δημοσίων κήπων, ἐν οἷς θάλλουσι παμμέγιστα καὶ πολυειδῆ δένδρα. Παρὰ δὲ τὴν ὁδὸν κεῖνται κατὰ σειρὰν καφενεῖα, ὅπου παιανίζουσι καθ' ἑσπέραν τουρκικαί τε καὶ εὐρωπαϊκαὶ μουσικαὶ, τὰς ὁποίας διαδέχονται τὴν νύκτα ἄλλαι ὑπ' εὐρωπαίων αὐλητρίδων συγκροτούμεναι· τὸ κυριώτερον δὲ τῶν καφενείων τούτων ἀνήκει εἰς Ἕλληνα, ὅς τις δίδει μὲν, ὡς ἔμαθον, ὑπέρογκον ἐνοίκιον, ἀμείβεται δὲ πλουσιοπαρόχως.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἶχε ψαλῆ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ τοῦ Καΐρου δοξολογία ἕνεκα τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου· τὸ δ' ἑσπέρας ἐπισκεφθέντες τὸν πρόξενον τῆς Ἑλλάδος Κ. Σπανόπουλον, εὕρομεν παρ' αὐτῷ καὶ ἄλλους ὁμογενεῖς συνεορτάζοντας.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, περὶ τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς πρωΐας, μετέβην μετὰ τοῦ Κ. Χαραλάμπους, κατὰ πρότασιν αὐτοῦ, εἰς τοῦ Ἀντιβασιλέως· δέχεται δὲ ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς, εἰ καὶ ἀληθὴς ἡγεμὼν, τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν ἄνευ προειδοποιήσεως καὶ συνήθως πρὸ μεσημβρίας. Ὅτε εἰσήλθομεν εἰς τὸν θάλαμον αὐτοῦ ἵστατο ὄρθιος· δοὺς δὲ τὴν δεξιὰν τῷ Γ. προξένῳ ἔτεινεν αὐτὴν μετὰ τὴν σύστασιν καὶ πρὸς ἐμέ. Καὶ καθήσας παρεκάλεσε καὶ ἡμᾶς νὰ καθήσωμεν πλησίον αὐτοῦ· εὐθὺς δὲ τρεῖς ὑπηρέται εἰσελθόντες προσέφε-

ρον συγχρόνως αὐτῷ τε καὶ ἡμῖν *τσιμπούκια* ἀδαμαντοκολλήτους ἔχοντα τοὺς *ἰμαμέθας*. Μικρὸς τὸ σῶμα καὶ βραχὺς τὸν τράχηλον, ἔχει ὅμως τὸ ἦθος ἀξιοπρεπὲς καὶ ἡγεμονικὸν τὸ βλέμμα, τοὺς δὲ τρόπους εὐγενεῖς καὶ φιλόφρονας· ὁμιλῶν δὲ γαλλιστὶ ἐκθέτει ἀπροσκόπτως τὰς ἰδέας αὐτοῦ μετὰ πολλῆς τάξεως καὶ σαφηνείας, καὶ μετ᾽ εὐμενοῦς προσοχῆς ἀκροάζεται τὰς ἀπαντήσεις σου. Διαμείναντες ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν μετ᾽ αὐτοῦ πολλὰ περὶ πολλῶν εἴπομεν ἢ μᾶλλον ἀφήκαμεν αὐτῷ νὰ εἴπῃ, διότι τὸ κατ᾽ ἐμὲ προέκρινον ν᾽ ἀκούω αὐτὸν λέγοντα. Κατ᾽ ἄλλην δὲ ἄλλοτε γενομένην διεξοδικωτέραν συνδιάλεξιν, καθ᾽ ἣν παντοίας ἔδιδον νύξεις, εὗρον αὐτὸν ἔχοντα ἰδέας εὐκρινεῖς καὶ ὀρθὰς περί τε γεωργίας, καὶ καταλλήλου συστήματος ἀρδεύσεως, καὶ ἐμπορίας, καὶ διοικήσεως καὶ περὶ δήμων. Συμπεσόντος δὲ λόγου περὶ δικαιοσύνης, ὑπομειδιάσας μὲ ἠρώτησεν ἂν ἐννοῶ καὶ ἐγὼ τὴν δικαιοσύνην ὅπως οἱ ἐν Αἰγύπτῳ εὐρωπαῖοι. Ἐπειδὴ δὲ ἐφάνην ἀπορῶν, — Ἓν πρόσφατον, ἐπανέλαβε, παράδειγμα θέλει λύσει, Κύριε, τὴν ἀπορίαν σου. Χθὲς ὁ ἡνίοχος καὶ ὁ θυρωρὸς προξένου τινὸς ἐρίσαντες ἐντὸς τῆς αὐλῆς τοῦ προξενείου ἔκριναν, πρέπον νὰ φιλοδωρήσωσιν ἀλλήλους καὶ διὰ γρονθοκοπημάτων· τί δὲ προέκυψεν ; ἐπειδὴ ὁ μὲν θυρωρὸς εἶναι ὑπήκοος αἰγύπτιος, ὁ δὲ ἡνίοχος ξένος, ὁ πρόξενος τοῦ ἡνιόχου ζητεῖ ἀποζημίωσιν παρὰ τῆς κυβερνήσεως, διότι εἷς ὑπήκοος αὐτῆς ἀντέκρουσεν ἀμυνόμενος τὸν ξένον προστατευόμενον.

— Καὶ τί ἔχει νὰ κάμῃ εἰς τοῦτο ἡ κυβέρνησις : ἠρώτησα.

— Καὶ ἐγὼ σ᾽ ἐρωτῶ, Κύριε, τί ἔχει νὰ κάμῃ ἡ κυβέρνησις ; Καὶ ὅμως τοιαύτας ἀπαιτήσεις αἰωνίως ἔχομεν παρὰ τῶν εὐρωπαίων. Ἰδοὺ ὁ πρόξενός σου, καὶ αὐτὸς, ὡς εἰλικρινὴς, ἂς σὲ πληροφορήσῃ.

Ὅτε δὲ μετά τινας ἡμέρας ἔλεγον ταῦτα τῷ Κ. Sabatier, αὐτὸς μοὶ διηγήθη ἄλλο πολὺ ἀστειότερον.—Ὅτε ἤμην, εἶπε, γενικὸς πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα, Γάλλος τις ὑπέβαλεν ἀναφορὰν δι᾽ ἧς ἀπήτει ἀποζημίωσιν παρὰ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως, διότι ἔπεσεν εἰς τὸν ποταμὸν ἱπποπόταμος ἀνήκων αὐτῷ.

— Καὶ πῶς δικαιολόγει, ἠρώτησα, τὴν αἴτησιν;

— Ὁ Γάλλος, ἀγοράσας παρ᾽ Αἰγυπτίου ἱπποπόταμον ἐντὸς κλωβοῦ, μετεκόμιζεν αὐτὸν διὰ τοῦ Νείλου εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀμφίβιον κινηθὲν μεθ᾽ ὁρμῆς ἀνέτρεψε τὸν κλωβὸν καὶ πεσὸν εἰς τὸν ποταμὸν κατεποντίσθη, ὁ Γάλλος ἐνῆγε τὴν αἰγυπτιακὴν κυβέρνησιν, ὡς μὴ φροντίσασαν νὰ διδάξῃ τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς νὰ μὴ κλείωσιν ἐντὸς κλωβῶν τοὺς ἱπποποτάμους.

— Γελοῖον, ἀνεφώνησα καγχάσας, τὸ πρᾶγμα !

— Γελοιωδέστατον, ἐπανέλαβεν ὁ Κ. Sabatier, καὶ ὅμως ἀληθέστατον.

— Καὶ τί ἔγινε μετὰ ταῦτα ;

— Εὔκολον νὰ τὸ ἐννοήσῃς· ἔστειλα τὸν Γάλλον νὰ ψαρεύσῃ τὸν ἱπποπόταμόν του· καὶ ἐπειδὴ ἐπιμένων ἐπανήρχετο, διέταξα ν᾽ ἀποβληθῇ.

Περὶ τῶν τοιούτων ἀποζημιώσεων, ἐξ ὧν πολλοὶ καὶ ἐπλούτησαν, θέλω ὁμιλήσει ἄλλοτε.

Ὅτε δὲ ἠγέρθημεν νὰ ἀναχωρήσωμεν ἠγέρθη καὶ ὁ ἀντιβασιλεὺς, ἔδωκεν ἐκ νέου ἑκάστῳ ἡμῶν τὴν δεξιὰν καὶ προέπεμψεν ἡμᾶς μέχρι τοῦ μέσου τῆς αἰθούσης. Ἐνῷ δὲ ἐξηρχόμην καλέσας με κατ᾽ ὄνομα, — « Ἐλπίζω, εἶπε, Κύριε, ὅτι δὲν θ᾽ ἀναχωρήσῃς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, χωρὶς νὰ μοὶ προξενήσῃς ἐκ νέου τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ ἴδῃς. »

Ἀπὸ τοῦ θαλάμου τοῦ ἀντιβασιλέως μετέβημεν εἰς αἴθουσαν τοῦ αὐτοῦ παλατίου, πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ῥαγοὺπ πασᾶ, ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἐπιστηθίου τοῦ ἡγεμόνος· ὁ Ῥαγοὺπ πασᾶς, Πελοποννήσιος ἐκ Πατρῶν, ὁμιλεῖ εὐκόλως τὴν ἑλληνικὴν, καὶ ἑλληνικοὺς ἔχει τοὺς τρόπους· ἓν μόνον τέκνον ἔχων παρέδωκε, βρέφος ἔτι, τῷ ἡμετέρῳ ἰατρῷ Νερούτσῳ ἵνα ἀναθρέψῃ αὐτό.

Ὅτε δὲ ἐξήλθομεν τοῦ παλατίου, παρεκάλεσα τὸν Κ. Χαραλάμπην ν᾽ἀποπέμψῃ τὴν ἅμαξαν, ὅπως περιέλθωμεν πεζοὶ τὴν πόλιν. Τὸ Κάϊρον δὲν εἶναι ὁποῖον περιγράφεται πομπωδῶς ὑπὸ τῶν Ἀσιανῶν· καὶ ἐὰν δὲν σφάλλῃ τις συμπεραίνων ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ ἐρειπίων, φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχαία πόλις ἦτο ἀνωτέρα τῆς καθ᾽ ἡμᾶς· ἀλλ᾽ ὁπωσδήποτε καὶ ἡ νεωτέρα εἶναι ἀξία περιεργείας. Ναὶ μὲν τὰ παλάτια τῶν καλιφῶν καὶ τὰ λοιπὰ μνημεῖα δὲν σώζονται πλέον, σώζονται ὅμως ἀρχαῖαί τινες συνοικίαι, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ κοσμήματα μαρτυροῦσιν ὅτι ἐκείνη ἦτο ἡ βασιλὶς τῆς Ἀνατολῆς. Μικροτέρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιέχει τριακοσίας ὡς ἔγγιστα χιλιάδας κατοίκων, οἰκίας ὅμως ὑψηλοτέρας καὶ ὁδοὺς πολὺ στενοτέρας τῶν τῆς πρωτευούσης τῶν Σουλτάνων. Τοσούτῳ δὲ στεναὶ πολλαὶ τῶν ὁδῶν, ὥστε εἴς τινας αὐτῶν *μόλις* εἰσχωρεῖ ὁ διαβάτης· ἐὰν δὲ τύχῃ πολύσαρκος ἢ ἐὰν ἀνήκῃ εἰς τὸ κρινολινοφόρον φῦλον, εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβῇ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξῶσται τοσοῦτον ἐγγίζονται ἑκατέρωθεν, ὥστε καὶ ν᾽ ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους δύνανται οἱ ἐπ᾽ αὐτοῖς χωρὶς οὔτε νὰ νεύσωσι τὰς κεφαλάς. Οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν εἶναι ὀγκώδεις καὶ οἱ πρόδομοι πολλοὶ καὶ ἀπέραντοι· ἑνὶ λόγῳ τὰ πάντα διατάσσονται οὕτως ὥστε ν᾽ ἀποδιώκεται ὁ ἥλιος, ὃς τις ἐχθρὸς ἄσπονδος θεωρεῖται κατὰ τὸ φλογερὸν ἐκεῖνο κλίμα· ἀλλὰ καὶ οἱ δρόμοι καταβρέχονται συνεχῶς χάριν δρόσου.

Αἱ πλατύτεραι τῶν ὁδῶν εἶναι δύο· πρωτεύει δὲ

ἡ καλουμένη *Μούσκη*, τὴν ὁποίαν μυρμηκιὰν μᾶλλον ἤθελον ὀνομάσει, τοσοῦτον τὸ ἐν αὐτῇ συμπιεζόμενον πλῆθος! Πολλάκις συνέβη νὰ μείνω ὁλόκληρα τῆς ὥρας λεπτὰ συνεπτυγμένος καὶ ἀκίνητος παρὰ τοῖχον, ἕως οὗ κατορθωθῇ νὰ διαῤῥεύσῃ ἐπὶ μικρὸν ὁ βαθυκύμων καὶ παλινδίνητος χείμαῤῥος τῶν διαβατῶν, ὑδροφόρων τε καὶ ἀχθοφόρων καὶ καμήλων καὶ ἁμαξῶν καὶ ἱππέων καὶ πωλητῶν καὶ ἄλλων. Αἱ φωναὶ τότε, *ὅα! ὅα!* (βάρδα) σὲ ἐκκωφοῦσι, καὶ σκοτοδινιῶν ὁ ξένος καὶ ἀσυνήθης μόλις ἐξέρχεται ἀκινδύνως.

Ταύτην διαβαίνων τὴν *δολιχὴν καὶ ἀργαλέην ὁδὸν*, ἵνα εἴπω καθομηρίζων, ἀνέγνων ἐπὶ τῆς ὀφρύος πεπαλαιωμένου ἐργαστηρίου κεφαλαίοις γράμμασι κεχαραγμένην τὴν ἑλληνικὴν ταύτην προγραφὴν, «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ», καὶ ἐθαύμασα τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου Ἕλληνος, ὅς τις διὰ τῶν ἀναιμάκτων, κατά τινας δὲ καὶ ὀρεκτικῶν, ὅπλων τοῦ παντοπωλείου αὐτοῦ, καὶ μέχρι Μέμφιδος ἐξέτεινε τῆς φιλτάτης πατρίδος τὰ ὅρια.

Ἴσως μὲ μεμφθῇ ὁ ἀναγνώστης ὡς ὑπερβάλλουσαν ἔχοντα τὴν ἐθνικὴν φιλαυτίαν, ἐὰν ὁμολογήσω ὅτι ὅπου καὶ ἂν ἀπέλθω ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, σπεύδω νὰ ἐπισκεφθῶ πρῶτον κατὰ προτίμησιν ὅ,τι ἑλληνικόν· τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως οὐδὲν ἄλλο εἶδος φιλαυτίας ἧττον ἀξιοκατάκριτον· διότι γλυκὺ, γλυκύτατον εἰς τὴν ξένην ὅ,τι ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην σου τὴν πατρίδα. Ὅ,τι ἐντὸς αὐτῆς παρορᾷς ὡς εὐτελὲς, ἐκτὸς αὐτῆς φαίνεταί σοι ἄξιον λόγου. Καὶ ἐὰν ἐμόχθησας, ἐὰν ἔπαθες, ἐὰν ἐπείνασες, ἐὰν ἀπέθανον οἰκεῖοι καὶ συγγενεῖς σου ὑπὲρ αὐτῆς, ἄῤῥητος καθίσταται τῆς ἀναμνήσεως ἡ γλυκύτης. Ναὶ μὲν φιλτάτη πρὸς πᾶσαν εὐγενῆ καρδίαν ἡ πατρίς· ἀλλὰ πάλλει ποτὲ τοῦ τέκνου ἡ καρδία ὑπὲρ τῆς μητρὸς ὅσον ἡ τῆς μητρὸς ὑπὲρ τοῦ τέκνου; Ὁ μέγας βασιλεὺς τιμῶν τὴν ἀρετὴν τῶν Λακώνων ἐκείνων, οἵτινες ἦλθον εἰς Περσίαν ἵνα ὑπόσχωσι δίκας ὑπὲρ τῶν θανατωθέντων κηρύκων, ἠξίου αὐτοὺς νὰ μείνωσι παρ' αὐτῷ· ἀλλ' οἱ μοχθήσαντες Λάκωνες, διότι μόνον ὁδοιποροῦντες ἐμόχθησαν, ἀπεκρίθησαν· «Καὶ πῶς ἂν δυναίμεθα τοιαύτην πατρίδα καταλιπεῖν, ὑπὲρ ἧς τοσαύτην ὁδὸν ἤλθομεν ἀποθανούμενοι;»

Συγγνωστέος ἄρα καὶ ἐγὼ ἐὰν καταλείπων τὰ τῆς πόλεως, μεταβαίνω εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Πατριαρχείων, τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Σιναίου καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἀπόντος, ὡς εἴδομεν, τοῦ Πατριάρχου, ὑπεδέχθη ἡμᾶς ὁ ἐξ Ἠπείρου σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Πενταπόλεως Κ. Χρύσανθος, σεβάσμιος τῷόντι ἱεράρχης, εὐπροσήγορος τοὺς τρόπους καὶ θερμὸν σώζων τὸν πόθον τῆς πατρίδος· μετὰ πολλῆς δὲ προθυμίας ἐπέδειξεν ἡμῖν τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τιμωμένην ἐκκλησίαν, τὴν βιβλιοθήκην καὶ ὅ,τι ἄλλο περίεργον.

Καὶ ἡ μὲν ἐκκλησία εἶναι νεόκτιστος καὶ εὐρύχωρος· ἡ δὲ βιβλιοθήκη, πλὴν τῶν ἐντύπων βιβλίων, ὧν τινα ἀνάγονται εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας, περιέχει καὶ περὶ τὰς πέντε ἑκατοντάδας χειρογράφων, τῶν πλείστων ἐκκλησιαστικῶν. Εἶδον ὅμως μεταξὺ αὐτῶν καί τινα τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων, οὐχὶ ἀρχαιότερα, κατ' ἐμὲ, τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, ἐνῷ τὰ ἐκκλησιαστικὰ, καὶ μάλιστα τὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἀναβαίνουσι καὶ μέχρι τῆς ΙΑ'. Φυλάσσονται δὲ πάντα ἐπιμελῶς καὶ καθαρῶς ἐντὸς βιβλιοθηκῶν.

Ἐν δὲ τῇ αἰθούσῃ τῆς ὑποδοχῆς κρέμανται ἐπὶ τοῦ τοίχου δύο εἰκόνες μετρίου μεγέθους, παριστῶσαι προτομὰς δύο κάλλιστα ἐζωγραφημένας ἐπὶ ὀρειχάλκου, τῶν ὁποίων τὰ χρώματα διατηροῦνται ἐπίσης κάλλιστα. Καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐξεικονίζεται ἀνὴρ ἀσκεπὴς, φέρων γένειον, ἐγκόλπιον, πάπυρον, μανδύαν, περιλαίμιον ὀρθὸν ὡς ἐπὶ Λοδοβίκου ΙΔ', καὶ παράσημον ἐκ δεξιῶν προσόμοιον λειρίῳ. Ἔχει δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν ἐπιγραφὴν λατινικὴν λέγουσαν ταῦτα·

«W. G. W. Jacobus aetatis suae anno 46. nativitatis Christus 1637.»

Ἡ δὲ δευτέρα παριστᾷ γενειοφόρον ἐπίσης ἀσκεπῆ, εὐλογοῦντα διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἔχοντα βιβλίον. Τὸ περιλαίμιον αὐτοῦ εἶναι λευκὸν καὶ οὐχὶ ἀνωρθωμένον ὡς τὸ τοῦ ἑτέρου· περὶ δὲ τὴν κεφαλὴν ἀναγινώσκονται ἑλληνιστί τε καὶ λατινιστὶ τὰ ἑξῆς·

«Μ. . . . . νης Κρητόπουλος
» ὁ ἐκ . . . . ας τῆς Μακεδονίας
» 38
» . . . . . . ωτηρίῳ 1637.»

Τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἶναι τὰ μὲν συντετμημένα, τὰ δὲ συγκεκολλημένα, ὡς τὰ πάλαι ἐν χρήσει ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βιβλίοις· αἱ δὲ ἐξαλειφθεῖσαι λέξεις ἀναπληροῦνται εὐκόλως διὰ τῆς λατινικῆς ἐπιγραφῆς·

«Metrophanes Critopulus ex Beribaca Macedonnaea aetatis suae anno 38. nativitatis Chrystus 1637.»

Ὀλίγον δὲ παρακάτω ἀναγινώσκεται καὶ ἡ ἑξῆς ῥῆσις, ἑλληνιστὶ μόνον γεγραμμένη·

«*Μηδὲν κατὰ τῆς συνειδήσεως.*»

Ἐν δὲ τῷ Γραφείῳ τῶν Πατριαρχείων ὑπάρχει μεγάλη εἰκὼν ἐπὶ πανίου, παριστῶσα διὰ χρωμάτων τὴν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν τῆς Θεοτόκου· ἡ Παναγία, καθημένη ἐπὶ πέτρας, ἔχει ἐξηπλωμένον ἀνὰ χεῖρας

τὸν Ἰησοῦν καὶ προσβλέπει αὐτὸν γλυκύτατα, ἐνῷ ὁ Ἰωσήφ, στηρίζων τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ ὄνου τὴν κεφαλὴν κύπτοντος πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχων ῥάβδον, ἀτενίζει ὡσαύτως ἱλαρώτατα τὸ παιδίον. Ὄπισθεν δὲ φαίνονται φοίνικες καὶ πυραμίδες.

Ἡ γραφὴ μαρτυρεῖ δεξιὰν ζωγράφου χεῖρα· πλὴν δέ τινων ἀλλοιώσεων διατηρεῖται ἐν γένει καλῶς.

Ἀπὸ δὲ τῶν Πατριαρχείων μετέβημεν εἰς τὴν Μητρόπολιν τοῦ Σιναίου, ὅπου εὕρομεν καὶ αὐτὸν τὸν μητροπολίτην, ἱεράρχην πεπαιδευμένον κόσμιον, ἔχοντα τὸ ἦθος, εὐφραδῆ τὸν λόγον καὶ εὐκρινῆ τὴν ἀφήγησιν.

Ἡ δὲ ἐκκλησία, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνακαινισθεῖσα, εἶναι μικρὰ καὶ πενιχρά. Κειμένη μεταξὺ ἀραβικῶν συνοικιῶν οὔτε ἠνοίγετο σχεδὸν πρὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ· σπανίως δὲ καὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἐτελεῖτο ἐν αὐτῇ πρὸ τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου ἡ θεία λειτουργία, διότι ἐνθεομανεστάτη ἦτο ἡ πρὶν ἐποχή. Καὶ αὐτοὶ οἱ πρόξενοι καὶ αὐταὶ τῶν προξένων αἱ γυναῖκες, ὁσάκις ἐξήρχοντο τῆς οἰκίας ἐφόρουν ἔνδυμα ἀραβικόν· ἀλλ' ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως, ἣν ἐκεῖνος ἐθεμελίωσεν, ἡ ἐνθεομανία κατετροπώθη, καὶ μᾶλλον τῶν εὐρωπαίων τὸ θράσος φαίνεται ἄξιον περιστολῆς σήμερον.

Κατὰ τὸν μητροπολίτην, τὰ ἀξιολογώτερα τῶν χειρογράφων φυλάσσονται ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σινᾶ· ἔχει ὅμως καὶ ἡ ἐν Καΐρῳ οὐκ ὀλίγα, τὰ πλεῖστα ὡς εἰκὸς ἐκκλησιαστικά, ἅτινα πάντα διατηροῦνται ἐπιμελῶς ἐν βιβλιοθήκαις. Μεταξὺ δὲ τούτων ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ μικρὸν Τετραευάγγελον, τὸ περιέχον δίκην προλόγου *ὁλόκληρον* τὸ Ψαλτήριον ἐν *ἑπτὰ* φύλλοις ἀντιγεγραμμένον! Ὁποία ματαία χρόνου σπατάλη! Περιέχει δὲ καὶ εἰκόνας μετὰ χρωμάτων καὶ χρυσοῦ, ὧν τινες εἶναι ἐπιτηδείως ἐζωγραφημέναι, καὶ μάλιστα ἡ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, ἡ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, φέροντος ἁλουργίδα καὶ γαριβάλδειον πῖλον ἁλουργοβαφῆ, ἡ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου, λευκὸν ἔχοντος πῖλον καὶ ὑψηλὸν ὡς αἱ τουρκικαὶ *μπερέται*, καὶ ἡ τῆς προσκυνήσεως τῶν Μάγων.

Τὸ Τετραευάγγελον τοῦτο ἐγράφη, ὥς που σημειοῦται ἐν αὐτῷ, τὸ ,ςψν' (6750) ἀπὸ Ἀδάμ, ἤτοι πρὸ 621 ἐτῶν ἀπὸ Χριστοῦ, διότι σήμερον ἄγομεν τὸ 7371 ἀπὸ κτίσεως κόσμου· ἄρα ἐγράφη μὲν τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα, ἀλλὰ δεκαοκτὼ ἔτη πρὸ τοῦ 1260, ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἀνακτήσας αὐτὴν Μιχαήλ, καὶ ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα πρὸ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Ε', (ἐὰν οὗτος ἦναι ὁ ἐξεικονιζόμενος), λαβόντος ἀνὰ χεῖρας τὰ σκῆπτρα τὸ 1341. Ἢ λοιπὸν ἡ χρονολογία δὲν εἶναι ἀληθής, ἢ αἱ εἰκόνες τῶν δύο αὐτοκρατόρων, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, προσετέθησαν μετὰ ταῦτα.

Κατ' ἄλλην δέ τινα σημείωσιν, ἀνῆκε τὸ κατ' ἀρχὰς τῷ *μισὲρ Ζωρζῇ Πετροκοκκίνῳ*, ὅςτις τὴν 14 Νοεμβρίου 1781 ἐδωρήσατο αὐτὸ ἐν Χίῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Σιναίου Κυρίλλῳ· προστίθησι δὲ καὶ αὐτὸς ὅτι εἶχε γραφῆ « τὸ ,ςψν' ἀπὸ Ἀδάμ, ἤτοι πρὸ 541 ἐτῶν. »

. Εἶδον δὲ καὶ δύο ἀντίγραφα τοῦ περιφήμου *φιρμανίου*, δι' οὗ ἐπεκύρωσε τῇ γιγαντείᾳ αὐτοῦ παλάμῃ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ τὰ δικαιώματα τῆς ἱερᾶς τοῦ Σινᾶ Μονῆς.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐν Καΐρῳ ἀξιολογωτέρων καταστημάτων τῶν Ὀρθοδόξων, τάσσονται δια τὴν ἐξ αὐτῶν κοινὴν ὠφέλειαν, τὰ ἐκπαιδευτικὰ τοῦ Κ. Ῥαφαὴλ Ἄμπετ. Ὁ Ῥαφαὴλ Ἄμπετ, Αἰγύπτιος τὴν πατρίδα καὶ ὀρθόδοξος τὸ δόγμα, ὀλίγας μόνον λέξεις ἑλληνικὰς τραυλίζων, ἀλλ' ἐγκρατέστατος τῆς ἀραβικῆς, κατεσκεύασεν ἑαυτῷ διὰ τῆς ἐμπορίας μεγίστην περιουσίαν. Ἀσπασθεὶς δ' ἐξ ἀρχῆς τὸν ἄγαμον βίον, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἔχων τέκνα, ἀνεδείχθη πατήρ, καὶ πατὴρ μάλιστα φιλοστοργότατος, τῶν τέκνων τῶν ἄλλων· διότι, ἀνεγείρας δαψιλεστάτῃ δαπάνῃ εὐρύτατον καὶ ὡραιότατον οἰκοδόμημα, κατέστησεν ἐν αὐτῷ ὀκτὼ διδασκάλους διδάσκοντας τὴν ἀλληλοδιδακτικήν, τὴν ἑλληνικήν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀραβικήν, πρὸς ταύταις δὲ καὶ πάντα τὰ μαθήματα, ὅσων ἀκροῶνται οἱ μαθηταὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἑλληνικοῖς σχολείοις. Πάντες δὲ οἱ διδάσκαλοι, πλὴν τοῦ τῆς ἀραβικῆς, εἶναι Ἕλληνες, ὧν προΐσταται ὁ ἡμέτερος Κ. Π. Βιολέτης, ἀνὴρ λόγιος καὶ ζηλωτής. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μαθηταί, Ἕλληνές τε καὶ μή, οὐδένα τελοῦσι μισθόν, ὁλόκληρος ἡ δαπάνη τῆς διατηρήσεως τῆς *Ἀμπετείου Σχολῆς*, ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος, καταβάλλεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεμελιωτοῦ.

Ἄξιον δὲ πρὸ πάντων σημειώσεως ὅτι εἰ καὶ Αἰγύπτιος, εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὅμως γλῶσσαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τοὺς ἕλληνας διδασκάλους ἀπέδωκε τὰ πρωτεῖα, θελήσας μάλιστα καὶ εἰς τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τὴν προστασίαν νὰ ἀναθέσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Σχολῆς· ἀλλ' ἀπαντήσας προσκόμματα, ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν τοῦ ῥωσικοῦ προξενείου, ἥτις καὶ ἐχορηγήθη προθύμως. Τοσαύτη δὲ ἡ πρόνοια τοῦ φιλανθρωποτάτου τούτου ἀνδρὸς ὑπὲρ τῆς ἐπιδόσεως τῆς σχολῆς, ὥςτε καθήμενος, ὡς πολλάκις εἶδον κατὰ τὴν δευτέραν ἐν Καΐρῳ διατριβήν μου, μετὰ τῶν διδασκάλων καὶ ἄλλων εἰδημόνων ἐν τῇ εὐρυχώρῳ τοῦ καταστήματος αὐλῇ, συσκέπτεται περὶ βελτιώσεων.

Καὶ ὅμως, τίς πιστεύει ὅτι ἐνῷ διεσκορπίζοντο ἀδιακρίτως τὰ ἑλληνικὰ παράσημα, τοῦ εὐεργέτου

τούτου τῆς ἐν Καΐρῳ ἑλληνικῆς κοινότητος, τοῦ ξένου μὲν ἀλλ' ἑλληνικωτάτην ἔχοντος τὴν καρδίαν, οὐδ' ἐμνήσθη ἡ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις!

Τὸ κατ' ἐμὲ, συγχαίρω ἐμαυτῷ ὅτι ἔλαβον ἀφορμὴν ν' ἀποτίσω, ὡς Ἕλλην, ἐλάχιστον φόρον γράφων τὰ ὀλίγα ταῦτα καὶ δημοσιεύων τὸ ἀσπαστὸν αὐτοῦ ὁμοίωμα (1).

Ἔχει δὲ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινότης σχολεῖα, ἤτοι παρθεναγωγεῖον καὶ ἀῤῥένων ἑλληνικὸν καὶ ἀλληλοδιδακτικὸν, διευθυνόμενα ταῦτα μὲν ὑπὸ τοῦ Κ. Βασιλειάδου, ἐκεῖνο δὲ ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ. Καὶ εἰς μὲν τὸ παρθεναγωγεῖον ἐφοίτων ἑβδομήκοντα κοράσια Ἑλλήνων, Ἑβραίων καὶ ἄλλων ἑτεροεθνῶν, εἰς δὲ τὸ τῶν ἀῤῥένων ἀλληλοδιδακτικὸν ἑβδομήκοντα πέντε καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν δεκατέσσαρες. Ὑπαρχούσης ὅμως τῆς Ἀμπετείου Σχολῆς, φρονῶ πολυτέλειαν τὴν διατήρησιν τούτων, πλὴν τοῦ παρθεναγωγείου.

Διελθόντες δ' ἐκ νέου ἀτραποὺς καὶ στενωποὺς ἐπανήλθομεν εἰς Ἐσβεκίαν. Ἐνταῦθα Ἄραψ καθήμενος κατὰ γῆς ἐν μέσῳ ἄλλων καθημένων καὶ ἱσταμένων κυκλοτερῶς, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ ἔχων τετράγωνον καὶ μονόχορδον λίραν παραδόξου σχήματος, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τόξον, ἀπήγγελλε πολλὰ καὶ ἀλλεπάλληλα ἀραβιστὶ καὶ σχεδὸν ᾄδων, καὶ ἀπέξεεν ἐν τῷ μεταξὺ τραχύτατα διὰ τοῦ τόξου τὴν χορδήν. Ἦτο δὲ, ὡς μοὶ εἶπον, *μετάλης* διηγούμενος παραμύθια, καὶ ἐπαυξάνων χάριν τῶν ἀραβικῶν ὠτίων τὴν γοητείαν τοῦ μύθου διὰ τῆς γοητείας τῆς μουσικῆς (2).

Ἐκεῖ πλησίον ἕτερος Ἄραψ καθήμενος ὡς καὶ ὁ μυθολόγος ἀλλὰ γονυπετὴς, εἶχε παρ' αὐτῷ ξυράφιον καὶ λεκάνην, καὶ κατασαπωνίζων τὸ πρόσωπον τῶν προσερχομένων καὶ γονυπετούντων ἀντικρὺ αὐτοῦ ἐξύριζεν αὐτοὺς καὶ ἔκειρε τὴν κόμην.

Ἄλλος δὲ πάλιν ὁδηγῶν σκύλον, πίθηκα καὶ ὄνον καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχων μάστιγα, ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ ἐπαναλαμβάνωσιν ἀηδῆ τινα καὶ ἄτεχνα γυμνάσματα. Καὶ κεχηνότες ἔβλεπον αὐτὰ οἱ Ἄραβες, ὅμοιοι πρὸς τοὺς κεχηναίους τῶν Παρισίων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ θαυμάζουσι τοιαῦτα οὐχὶ πλέον περίεργα.

Τὸ δ' ἑσπέρας μετέβην μόνος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου· τὴν ὥραν ἐκείνην δύων ὁ ἥλιος ἐφαίνετο καταφλέγων τὴν πεδιάδα· τὸ ῥεῦμα ἐμορμύριζε μόλις κυλιόμενον καὶ κάμηλοι ἐβόσκοντο ἢ καὶ ἀνεμηρυκῶντο καθήμεναι. Στηριχθεὶς δὲ ἐπὶ φοίνικος καὶ περιφέρων μελαγχολικὸν τὸ βλέμμα, προσήλωσα ἐπὶ τέλους αὐτὸ καὶ εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα, τὸ ἀργὸν καὶ ἀδρανὲς βάδισμα καὶ τὸν μακρὸν τράχηλον τῶν ἀβραμιαίων ἐκείνων ζώων, ποτὲ μὲν κυρτούμενον πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἄλλοτε ἐκτεινόμενον πρὸς τὰ ἄνω, ὅτε περίεργον ἀλλ' ἀνάλγητον ἔχοντα τὸν ὀφθαλμὸν παρατηροῦσι τὰ πέριξ. Καὶ ἄκουσα ἀνέβη ἡ φαντασία μου εἰς τὰ πρῶτα ἔτη, τὰ ἔτη τῆς νηπιότητος τοῦ κόσμου, εἰς τοὺς ποιμένας βασιλεῖς, εἰς τὰς σκηνὰς αὐτῶν, εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς αὐτῶν θησαυροὺς καὶ εἰς τὴν ἔρημον ἐν ᾗ κατῴκουν ἢ ἐπλανῶντο. Ἠθέλησα δὲ καὶ νὰ ἐξαγνισθῶ ἐντὸς τῶν ἱερῶν ὑδάτων τοῦ πατριάρχου ποταμοῦ· ἀλλ' ἐνθυμηθεὶς ὅτι κατὰ μὲν Στράβωνα βρύει ἰχθύων, χαρακτῆρα ἴδιον ἐχόντων καὶ ἐπιχώριον, κατά τινα δὲ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν (1), τῶν ἰχθύων τις τούτων ἔχει τὴν παράδοξον ἰδιότητα νὰ μεταβάλῃ εἰς γυναῖκας τοὺς λουομένους, καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ μετατεθῶ, ἐν ὥρᾳ ἐπαναστάσεως, ἀπὸ τῶν ἀρειμανίων ταγμάτων τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς ἀπολέμους φάλαγγας τοῦ ἀσθενοῦς φύλου, ἀνέλαβον μετὰ σπουδῆς τὸν χιτῶνα.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

---

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Μὴ χαραχθὲν ἐντελῶς θέλει δημοσιευθῆ προσεχῶς.

(2) Περὶ τῶν ἀσιανῶν μυθολόγων καὶ περὶ τῆς σημασίας τῶν μύθων ἔγραψα τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Πανδώρας. Ἴδε Τόμ. Α'. σελ. 69.

(1) Voyage du Sieur Paul Lucas fait par ordre du roi, etc. 1712.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

—ooo—

Θεωρητικῆς καὶ Πρακτικῆς Φιλοσοφίας Στοιχεῖα ὑπὸ Π. ΒΡΑΙΛΑ ΑΡΜΕΝΗ, Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ ἐν Κερκύρᾳ 1862.

—

Ὁσάκις ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ φιλολογικοῦ ἡμῶν ὁρίζοντος ἐπιστημονικὸν ἢ γραμματολογικὸν πόνημα, ἀποκύημα ἀνδρικῆς μελέτης καὶ ἐμβριθοῦς σκέψεως, φιλοτίμως αὐτὸ ἀποδεχόμεθα ἐκλαμβάνοντες τὴν ἐμφάνισίν του ὡς πιστὸν σύμβολον τῆς τοῦ ἔθνους διανοητικῆς καλλιεργείας καὶ ἐκπολιτεύσεως. Εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ ταύτην κατατάττοντες καὶ τὸ ἐσχάτως δημοσιευθὲν πολλοῦ λόγου ἄξιον πόνημα τοῦ ἐν τῷ πανελληνίῳ γνωστοῦ Κ. Βραΐλα, τοσούτῳ προθυμότερον ὀφείλομεν ἵνα ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς τῆς καρδίας μας προσενέγκωμεν αὐτῷ σμύρναν καὶ χρυσὸν ἀκραιφνοῦς εὐγνωμοσύνης, ὅσῳ μᾶλλον ἀναγνωρίζομεν αὐτὸ ὡς ἑωθινὸν ἀστέρα προεξαγγέλλοντα ἡμῖν ὅτι τὸ ζωογόνον φῶς τῆς φιλοσοφίας, ὅπερ ἄλλοτε ἀνέφλεξε τὴν ἑλληνικὴν διάνοιαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀ-

ριστοτέλους, θέλει καὶ πάλιν ἀνατείλειν ἐπὶ τῆς κλασικῆς ταύτης γῆς θαλπνότερον καὶ διαυγέστερον, νέαν προσκτώμενον λαμπηδόνα διὰ τῆς ἐπενεργείας καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος.

Ἐπιχειροῦντες οὖν τὴν ἐπίκρισιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας πονήματος, δι' οὗ ἐναγκαλιζόμενος ὁ συγγραφεὺς ἅπαντας τοὺς κλάδους τῶν φιλοσοφικῶν γνώσεων, τείνει ὅπως παράσχῃ αὐτοῖς συστηματισμὸν καὶ ὀργανικὴν ἑνότητα, πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ συστήματος, ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν ὀλίγα τινὰ περί τε τῆς ἐν αὐτῷ ἐπικρατούσης μεθόδου καὶ περὶ τῶν κυριωδεστέρων βάσεων, ἐφ' ὧν ἐπερείδεται ἡ τοῦ ὅλου οἰκονομία καὶ διάταξις.

Ὅτι δὲ καθόλου μὲν εἰς πᾶν εἶδος γνώσεων, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεθόδου, ἤτοι ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ νοῦς προβαίνει εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ζήτησιν καὶ ἀνεύρεσιν, ὅτι ἡ μέθοδος εἶναι ἡ ζωτικὴ δύναμις καὶ ὁ σφυγμὸς τῆς ἐπιστήμης, αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς γινώσκων καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀποφαίνεται ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, ὅτι ἡ μόνη βεβαία καὶ ἀσφαλὴς μέθοδος εἶναι ἡ ψυχολογική, ἤτοι ἡ ἐσωτερικὴ παρατήρησις ἢ ἡ συνείδησις· διότι μόνη, ὡς νομίζει, ἡ συνείδησις δύναται νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ πάσης τοῦ πνεύματος ἐνεργείας, ταὐτίζουσα ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀντικείμενον καὶ τὸ ὑποκείμενον τῆς γνώσεως, ἔχει κῦρος ἴδιον καὶ ἀναφαίρετον, ἐνάργειαν ἀκαταμάχητον καὶ βεβαιότητα ἀδιάσειστον· ἐντεῦθεν ἄρα συνάγει τοὺς ἐφεξῆς κανόνας τῆς μεθόδου ταύτης· α'. τὴν μετὰ προσοχῆς παρατήρησιν τῶν φαινομένων· β'. τὴν διαίρεσιν τῶν στοιχείων αὐτῶν· γ'. τὴν τάξιν κατὰ τὴν παρατήρησιν αὐτῶν διὰ τῆς ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἁπλῶν καὶ γνωστῶν εἰς τὰ μᾶλλον ἄγνωστα προόδου· δ'. τὴν ἐντελῆ αὐτῶν ἀπαρίθμησιν· ε'. τέλος τὴν συνένωσιν τῶν στοιχείων ἑκάστου φαινομένου καὶ αὐτῶν τῶν φαινομένων εἴς τι ὅλον, εἴς τινα ἑνότητα.

Ἀλλ' εἶναι ἆρά γε ἀποχρῶσα ἡ θεωρία αὕτη; δύναται ἆρά γε διὰ τῆς ψυχολογικῆς μεθόδου ν' ἀνεγερθῇ ἀσφαλῶς τὸ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης οἰκοδόμημα; Ἰδοὺ τὸ ἀναφυόμενον ζήτημα, εἰς ὃ πρόκειται νῦν ν' ἀπαντήσωμεν. Καὶ κατὰ πρῶτον εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ἡ παρατήρησις εἶναι ὁ ἄφευκτος ὅρος, εἶναι ἡ ἀναγκαία προκάταρξις εἰς ἀκριβῆ τοῦ ἀντικειμένου διάγνωσιν, εἰς ἀπόκτησιν ὀρθῶν καὶ βασίμων γνώσεων· εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ἡ μελέτη τῆς φύσεως ἐτράπη τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἔλαβον μεγίστην ἐπίδοσιν ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ νοῦς, ἀποτινάξας τὸν ζυγὸν τῶν προλήψεων καὶ τῶν ὑποθέσεων, ἤρξατο νὰ γίνεται δοῦλος καὶ διερμηνεὺς τῆς φύσεως, ὑποβάλλων τὰ πάντα εἰς πλήρη καὶ ἀπροκατάληπτον παρατήρησιν, εἰς ἐπανειλημμένα καὶ ἀλάνθαστα πειράματα.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ μέθοδος αὕτη μετὰ τῶν συμπληρωμάτων αὐτῆς τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τῆς γενικεύσεως ἐξαρκῇ εἰς τὴν τῶν φυσικῶν ἀληθειῶν ἀνίχνευσιν, τοῦτο πηγάζει ἐκ τῆς εἰδικότητος τοῦ ἀντικειμένου περὶ ὃ ἀσχολεῖται ὁ φυσιοδίφης· διότι ἔργον τούτου εἶναι νὰ διακρίνῃ τὴν ποικιλίαν τῶν αἰσθητικῶν φαινομένων, νὰ τὰ ἁπλουστεύῃ, νὰ τὰ διαιρῇ εἰς τάξεις κατὰ τοὺς ἰδιάζοντας αὐτοῖς χαρακτῆρας, καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ τὰ ἀνάγῃ εἰς γενικούς τινας τύπους καλουμένους νόμους τῆς φύσεως· ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασιν ἀντικείμενον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐμπειρικῶν γεγονότων. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ πεῖρα, πῶς προϋπάρχει ἀπέναντι τῆς διανοίας, τί τὸ κινοῦν τὴν διάνοιαν νὰ θέτῃ τι ὡς ἐξωτερικὸν, ὡς ἕτερον ἑαυτῆς, τί τὸ κῦρος καὶ ἡ ἀξία τῶν ἰδίων αὐτῆς κατηγοριῶν, ἢ διανοητικῶν τρόπων δι' ὧν κατευθύνει τὰς ἐργασίας της ἀντιλαμβάνεται καὶ διανοεῖται, ἀναλύει καὶ συνθέτει, χωρίζει καὶ ἑνόνει ταῦτα πάντα, ἅτινα ὡς πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας προϋποτίθενται ὡς δεδομένα καὶ ὁμολογούμενα, ἀπεναντίας ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἥ τις ὀφείλει νὰ ὁρμᾶται ἐξ *ἀνυποθέτων*, ἀνάγκη νὰ προταθῶσιν ὡς κύρια ζητήματα καὶ νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν προσήκουσαν βάσανον καὶ ἔρευναν. Πλὴν οὐδὲν ἀποτελεσματικὸν ἐξαγόμενον θέλει προκύψειν ἐνόσῳ εἰς τὴν λύσιν αὐτῶν ἐφαρμόζεται μόνη ἡ λεγομένη ψυχολογικὴ μέθοδος, μόνη ἡ ἁπλῆ ἐσωτερικὴ παρατήρησις ἅμα ὑπερβῇ τὴν πεῖραν, ἅμα ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κύκλου τῶν φαινομένων, δείκνυται ἀνεπαρκὴς καὶ ἀτελεσφόρητος εἰς προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν νοημάτων ἀπὸ τῶν ἁπλουστέρων καὶ μᾶλλον ἀφῃρημένων ἐπὶ τὰ πολυπλοκώτερα καὶ μᾶλλον συγκεκριμένα καὶ εἰς βαθμικὴν ἀνακάλυψιν τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως καὶ τοῦ λόγου τῆς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο μετατροπῆς καὶ μεταβάσεως.

Ἡ φιλοσοφία δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ προϋποθέσεων οὐδέν τι πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὡς ὁμολογούμενον, οὐδεμία κοινῶς παραδεδεγμένη διάκρισις δύναται νὰ ἔχῃ δι' αὐτὴν κῦρος, οἷαί εἰσιν αἱ διακρίσεις μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης, μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ ἀνάγκης, μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου, μεταξὺ ἐγὼ καὶ οὐκ ἐγὼ, μεταξὺ συνειδήσεως καὶ αἰσθήσεως· διότι τὰ πάντα μέλλουσιν οὕτως εἰπεῖν νὰ νομιμοποιηθῶσι διὰ τῆς ἐπιστήμης, τὰ πάντα ὀφείλουσι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ ὑπερτάτου φιλοσοφικοῦ λόγου, ὅστις φέρων ὡς σύμβολον τὸ Καρτεσιανὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα, *νοῶ ἄρα ὑπάρχω*, συμπαρακολουθεῖ αὐτὸ τὸ νοεῖν παρὰ πάντα τὸν πλοῦτον, παρὰ πᾶσαν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπεριεχομένου του. Τοῦτο δὲ διατηρούμενον ἀμιγὲς πάσης ὑποκειμενικῆς δοξασίας, παντὸς αὐθαιρέτου συνδυασμοῦ καὶ

εἰκοτολογίας, ἀφίνεται αὐτὸ ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ διοργανοῦται καὶ νὰ ἐξάγῃ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ προσδιορισμούς· διότι τὸ νοεῖν, καί τοι κατὰ τὰς πρώτας ἀρχάς του παρίσταται ἀφῃρημένον καὶ ἀπροσδιόριστον, ἐμπερικλείει ὅμως ἐν ἑαυτῷ τὸν σπόρον, ἐξ οὗ βαθμηδὸν διαμορφοῦται καὶ προάγεται τὸ ζωογόνον δένδρον τῆς γνώσεως.

Ἐντεῦθεν ἄρα ἕπεται ὅτι καὶ ἡ μέθοδος ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι ὁμοφυὴς πρὸς τὸ ἀντικείμενόν της, ἐκπηγάζουσα ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως, ἢ ἄλλως ἡ μέθοδος εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ κίνησις καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν νοημάτων, ἅτινα κατὰ πρῶτον θέτονται ὡς ἀποκλειστικὰ ἀλλήλων, ὡς διακεκριμένα καὶ ἀντίθετα, οἷον τὸ ἓν καὶ τὰ πολλά, τὸ ὂν καὶ τὸ μὴ ὄν, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον, ἡ οὐσία καὶ τὰ φαινόμενα, τὸ πρᾶγμα καὶ αἱ ἰδιότητες. Ἀλλ' αἱ διακρίσεις αὗται καὶ ἀντιθέσεις δὲν ἵστανται πεπηγυῖαι καὶ ἀμετακίνητοι, ἀλλὰ δυνάμει τῆς ἐνεργείας τοῦ νοὸς ἀφαιροῦνται καθὸ μονομερεῖς προσδιορισμοὶ καὶ μετατρέπονται εἰς ἀλλήλας ὡς π. χ. τὸ ἓν γίνεται πολλά, καὶ τὰ πολλὰ ἓν καὶ τὰ λοιπά· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ δεύτερον στάδιον τῆς μεθόδου. Τὸ τρίτον δὲ καὶ τὸ τελευταῖον (ὅπερ δυσχερέστερον) εἶναι ἡ σύνθεσις τῶν ἀντιθέτων προσδιορισμῶν εἰς ὑψηλοτέραν ἑνότητα, ἥτις καθὸ τοιαύτη εἶναι συγκεκριμένη καὶ συνέχει εἰς ἓν ἑκάτερα τὰ ἀντίθετα. Ἀλλὰ ταῦτα εἰρήσθωσαν ὡς ἐν παρόδῳ πρὸς ἁπλῆν νύξιν περὶ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφικῆς μεθόδου, ἤτοι περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλουμένης *Διαλεκτικῆς*. Ἵνα δὲ σταθμίσωμεν δεόντως τὴν ἀποτελεσματικὴν αὐτῆς δύναμιν, ἀνάγκη ν' ἀποταθῶμεν εἰς τοὺς ἐρευνῶντας αὐτὴν καὶ καλλιεργήσαντας, ἀνάγκη νὰ τὴν σπουδάσωμεν, πρός τε τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς καὶ τὰς συνεπείας, εἰς τοὺς δαιμονίους ἐκείνους νόας τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη, οἵτινες ἐπιτηδείως φιλοπονήσαντες καὶ ἐπεξεργασθέντες τὸ τεράστιον τοῦτο ὄργανον, ἀνώρυξαν ἐκ τῶν βάθρων τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως, ἀκένωτον θησαυρὸν νοημάτων, ἐπῳκοδόμησαν δι' αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην καὶ προήγαγον αὐτὴν εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῆς τελειότητος, ὅπερ ἐφελκύει εἰς ἑαυτὸ τὸν παγκόσμιον θαυμασμὸν καὶ ἔκπληξιν.

Ἐν δὲ τῇ εἰσαγωγῇ τῆς πραγματείας του ὁ συγγραφεύς, ἐκτὸς τῶν περὶ ψυχολογικῆς μεθόδου σκέψεών του, ὁρίζων συνάμα τὴν φιλοσοφίαν ὡς ἐπιστήμην τῆς νοήσεως καὶ τῆς πράξεως, ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς διαίρεσιν καὶ διακλάδωσιν. Καὶ εἰς μὲν τὴν θεωρίαν τῆς νοήσεως κατατάττει τὴν *Δυναμολογίαν* ἢ *ψυχολογίαν*, *τὴν Ἀληθολογίαν* ἢ *Λογικήν*, καὶ τὴν *Καλολογίαν* ἢ *Αἰσθητικήν*, εἰς δὲ τὴν τῆς πράξεως τὴν *Ἀγαθολογίαν*, ἥτις θεωρουμένη κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς πράξεως, ὑποδιαιρεῖται εἰς τὴν κυρίως *ἠθικὴν* λεγομένην, τὴν *φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου* καὶ τὴν *φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας*. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ νοήσεως καὶ πράξεως εὑρίσκεται ἀνωτάτη τις ἔννοια, ἥτις εἶναι τὸ ὕψιστον τῆς νοήσεως ἀντικείμενον καὶ πρέπει νὰ ἦναι ὁ πρὸς ὃν ὅρος τῆς πράξεως, ἐντεῦθεν ἀναγκάζεται νὰ παρεμβάλῃ μεταξὺ Καλολογίας καὶ Ἀγαθολογίας ἄλλην τινὰ ἐπιστήμην, τὴν συνήθως *Θεοσοφίαν* ἢ *Φυσικὴν Θεολογίαν* ὀνομαζομένην.

Λαμβάνοντες δὲ τὸ ἐνδόσιμον ἐκ τῆς κατατάξεως ταύτης ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, τὰς εὐρείας ἐπόψεις τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐνορῶν τὰς ἐν τῇ ἀρχικῇ ἰδέᾳ τῆς ἐπιστήμης ἐμπεριεχομένας διακρίσεις καὶ διαιρῶν αὐτὴν εἰς τὰ οἰκεῖα μέρη της, ἐναγκαλίζεται ἅπαντα διά τινος καθολικῆς ἐρεύνης, καὶ περιληπτικῶς ἐκθέτων τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ τὰ κυριώτερα γνωρίσματα, δι' ὧν ἕκαστος κλάδος διακρίνεται ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἀποπειρᾶται ἐνταυτῷ ὅπως ἀνιχνεύων καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀναφορὰν καὶ σύνθεσιν, φέρῃ αὐτοὺς εἰς ὅλον τι συστηματικὸν καὶ εὔρυθμον.

Ἀνάγκη ὅμως ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἵνα ἀπαρτισθῇ πλήρης ἡ σειρὰ τῶν μελῶν τῆς διαιρέσεως, ἵνα διεξαχθῶσι κανονικῶς τὰ διάφορα μέρη τῆς ἐπιστήμης, ὤφειλον νὰ προσληφθῶσι καὶ ἄλλοι τρεῖς κλάδοι ἐπίσης οὐσιώδεις καὶ ἀπαραίτητοι. Ἐκ τούτων δὲ πρῶτος εἶναι ὁ τῆς *Ἀνθρωπολογίας*, ἥτις ἐξετάζει τὸν ἄνθρωπον οὐχὶ ὡς πνεῦμα, ὡς ἐγώ, διότι τοῦτο εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἐφεξῆς ἑπομένου κλάδου τῆς ψυχολογίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πνευματολογίας, ἀλλ' ὡς *ψυχὴν* ἔχουσαν τὴν βάσιν τῆς ὑπάρξεώς της ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ, ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, ἥτις ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ εἶναι ὁ ἀπαραίτητος τῆς ψυχῆς ὅρος. Βέβαια ἀντικείμενον ἀμφοτέρων τούτων τῶν κλάδων τῆς φιλοσοφίας εἶναι τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπολογίᾳ θεωρεῖται ἡ ἐκ τῆς φύσεως ἐξάρτησίς του· ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ αἱ ζωϊκαὶ αὐτοῦ λειτουργίαι λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καθ' ὅσον ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τῶν καταστάσεων καὶ ἀλλοιώσεων τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἢ καθ' ὅσον τὸ πνεῦμα εὑρίσκεται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν καὶ ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ἐνταῦθα ἄρα ἀνάγονται τὰ διάφορα εἴδη τῶν αἰσθημάτων, τῶν ὁρμῶν, τῶν παθήσεων, αἱ διακρίσεις τῆς ἡλικίας, τοῦ φύλου καὶ τῶν κράσεων· τὰ φαινόμενα τῆς ἐγρηγόρσεως, τοῦ ὕπνου, τῶν ὀνείρων, τοῦ ὑπνοβατισμοῦ καὶ ζωικοῦ μαγνητισμοῦ, καὶ ὅσα ἄλλα παραπλήσια ἀναφέρονται εἰς τὴν *ψυχικὴν* τοῦ πνεύματος κατάστασιν.

Δεύτερος δὲ κλάδος ἀπαιτούμενος εἰς πλήρη φι-

λοσοφικοῦ συστήματος διοργάνωσιν, εἶναι ἡ *φιλοσοφία τῆς φύσεως*, ἧς τινος τοὺς πρώτους σπόρους εὑρίσκομεν εἰς τὸν Τίμαιον τοῦ Πλάτωνος. Καὶ τῷ ὄντι ἡ φύσις, καί τοι παριστανομένη ὡς τὸ *ἕτερον* τοῦ πνεύματος, ὡς ὁ ἀντίθετος πόλος τῆς νοήσεως, τηρεῖ ὅμως καὶ αὐτὴ ἐν μέσῳ τῆς ἀπείρου ποικιλίας τῶν φαινομένων καὶ τῶν ἀλλοιώσεων τάξιν τινὰ καὶ ὁμοιόμορφον ἐνέργειαν, ἔχει καὶ αὐτὴ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἱστορικήν της ἀνάπτυξιν. Αἱ κατηγορίαι τοῦ πνεύματος, ὡς π. χ. χρόνος, τόπος, ποιὸν, ποσὸν, δύναμις, ὕλη, ἕλξις, ὤθησις, οὐσία, συμμετρία, ὁμοιότης, σχέσις, μέσα, σκοπὸς, κ. τ. λ. ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως. Τὴν δὲ ἀλήθειαν ταύτην ὑπαινιττόμενος καὶ ὁ συγγραφεὺς ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὅτι, « καὶ αὐτῆς τῆς ὑλικῆς φύσεως δὲν » δυνάμεθα νὰ λάβωμεν γνῶσιν εἰμὴ διὰ τῶν νοη- » τικῶν μας δυνάμεων, καθὼς διὰ τῶν δυνάμεων » τούτων συλλαμβάνομεν καὶ τὰς καθαρὰς ἐκείνας » ἐννοίας τοῦ ποσοῦ, τῆς μονάδος τοῦ χρόνου, τοῦ » τόπου, αἵτινες ὑπάγονται εἰς τὰς λεγομένας Μα- » θηματικὰς ἐπιστήμας, ὥστε εὐκόλως κατανοοῦμεν » ὅτι αἱ φυσικομαθηματικαὶ γνώσεις ὑπάγονται εἰς » τὴν φιλοσοφίαν καθὸ παρέχουσαν εἰς αὐτὰς τὰ » ἀντικείμενα ὅσα μελετῶσι, καὶ τὴν μέθοδον δι' » ἧς ἡ μελέτη αὕτη δύναται νὰ προαχθῇ ἐπὶ τὸ » τελειότερον ». Ἡ νόησις ἄρα ἐνυπάρχει καὶ εἰς τὴν φύσιν, εἰ καὶ ὑπὸ ἀλλοίαν μορφὴν τὴν τῆς *ἐξωτερικότητος*, καθὸ μὴ συνειδυῖα ἑαυτὴν ἀλλὰ, κατὰ τὴν Σχελιγγιανὴν ἔκφρασιν οὖσα ἀπολελιθωμένη βαθμηδὸν δὲ προβαίνουσα ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι τῆς ὑψίστης βαθμίδος καὶ διερχομένη διὰ πάντων τῶν φαινομένων τοῦ μηχανικοῦ, τοῦ χημικοῦ καὶ τοῦ φυτικοῦ κόσμου, καταντᾷ εἰς τὸν ζωϊκὸν, ὅστις εἶναι ὁ λόγος καὶ τὸ τέλος τῆς ὅλης φυσικῆς ὑπάρξεως, καὶ ἡ ἀφετηρία ἐξ ἧς ἄρχεται ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης τῆς φύσεως προκύπτει, ὅτι αἱ διάφοροι αὐτῆς σφαῖραι δὲν κεῖνται μονήρεις καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀσυνάρτητοι, ἀλλ' εἶναι διαδοχικαὶ στιγμαὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας, ὧν ἡ ἑπομένη ἑκάστοτε ἐμπεριέχει ἐν τῇ ἐμβρυώδει αὐτῆς καταστάσει τὰς ἰδιότητας τῆς προηγουμένης, ἀνάγκη πᾶσα ὁ φιλόσοφος νὰ παρακολουθήσῃ τὰ διάφορα ταῦτα στάδια τῆς ἀναπτύξεως, τὴν διαλεκτικὴν ταύτην κίνησιν τῆς φύσεως μέχρι τοῦ τελικοῦ αὐτῆς σκοποῦ, μέχρι τῆς ἰδέας τῆς ζωϊκότητος, ἥτις μέλλει νὰ χρησιμεύσῃ αὐτῷ ὡς ἐπαναβαθμὸς, ὅπως ἐκ ταύτης προβῇ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ πνεύματος.

Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἅμα ἀπαλλαγῇ τῆς τῶν παθῶν εὐτελείας καὶ μηδαμινότητος, ἅμα λυθῇ τῶν δεσμῶν τοῦ πεπερασμένου τούτου καὶ φθαρτοῦ βίου, ἀνυψούμενον εἰς τὸ ἄπειρον, εἰς τὸ ἀπόλυτον, ἐξωτερικεύεται ὑπὸ τριπλῆν μορφὴν καὶ ἀποκαλύπτεται ὡς τοιοῦτον εἰς τρεῖς μεγάλας σφαίρας, τὴν τῆς καλλιτεχνίας, τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας. Αὗται εἶναι τρεῖς φύσεις ἀντανακλῶσαι ἑκάστη κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῆς πρίσμα τὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι συναποτελοῦσι τριάδα ἀχώριστον, ὅτι εἰς πᾶσαν μεγάλην ἱστορικὴν ἐποχὴν ἡ ἐμφάνισις τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν συνεπάγει μεθ' ἑαυτῆς τάχιον ἢ βράδιον καὶ τὴν τῶν ἄλλων δύο. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀνὰ χεῖρας φιλοσοφικοῦ συστήματος εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ πρώτου βιβλίου, ἔνθα ἐκθέτει τὰς γονίμους θεωρίας του περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς καλλιτεχνίας, ὀξέως διορῶν τὴν μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς θρησκείας ἀδιάῤῥηκτον συνάφειαν, « ἡ καλλιτεχνία, λέγει » (σελ. 150), ἐκφράζει τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνωτάτην » ἀλήθειαν, ἥτις εἶναι ἡ θρησκευτικὴ, ὡς τοῦτο πα- » ρατηροῦμεν καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν » τῆς καλλιτεχνίας ». Ὅθεν καθίσταται ἀπορίας ἄξιον, πῶς οὗτος ὅστις μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ἐφιλοσόφησε περὶ καλλιτεχνίας ἑνὸς τῶν ἀξιολογωτέρων φιλοσοφικῶν κλάδων, πῶς δὲν καθιέρωσεν ὀλίγας σελίδας τοῦ συγγράμματός του καὶ εἰς τὴν μετ' ἐκείνης ἀδιασπάστως συζευγνυομένην φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας, κλάδον οὐδενὸς ἑτέρου ὑποδεέστερον κατά τε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σημαντικότητα τοῦ ἐμπεριεχομένου, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν ἐν ἑαυτῷ ἀποκάλυψιν τοῦ ἀπολύτου πνεύματος, ἢ εἰς τὴν διὰ τῆς πίστεως ἀνάτασιν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλ' ἐν τῇ πίστει τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα, μηδέπω ἔχον καθαρὰν καὶ διακεκριμένην συνείδησιν ἑαυτοῦ, μηδέπω νοοῦν αὐτὸ ἑαυτὸ, καλύπτεται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ αἰσθήματος, τοῦ συμβολισμοῦ καὶ τῶν εἰκονικῶν παραστάσεων. Πρόκειται λοιπὸν διὰ τῆς ἐπιστήμης ν' ἀρθῇ τὸ κάλυμμα τοῦτο, καὶ νὰ ἐξαχθῇ εἰς φῶς εἰλικρινὲς καὶ καθαρὸν τὸ ἐμπεριεχόμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἰδέας, πρόκειται νὰ γένῃ καταληπτὸν ὅτι δὲν εἶναι οὐσιωδῶς δύο λόγοι, ἢ δύο πνεύματα, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον ἀλλήλοις ἀντίθετα, ἀλλ' ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὄχι τι ὑπερκόσμιον, ἀλλὰ τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ ἐν πᾶσι τοῖς πνεύμασι, πρόκειται τέλος πάντων, ὡς ἐν τῇ Καλλιτεχνίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ, νὰ παρακολουθήσῃ τις τὰ διάφορα ταύτης διαβήματα, ἅτινα δὲν εἶναι εἰμὴ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτελεῖς ἀπόπειραι, εἰμὴ προπαρασκευαὶ καὶ προοδοποιήσεις εἰς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἐσχάτου καὶ τελικοῦ διαβήματος, εἰς ἐμφάνισιν τοῦ χριστιανισμοῦ, τῆς πλήρους ἀποκαλύψεως τοῦ ἀπολύτου πνεύματος.

Ἀλλ' ἐὰν μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας σκέψεις ἐπὶ τῆς μεθόδου τοῦ ὅλου συστήματος, καὶ τῆς διαιρέσεως τῶν μερῶν του, μεταβαίνωμεν εἰς εἰδικὴν ἑνὸς

ἑκάστου τούτων ἔκθεσιν, ἠθέλαμεν ἴσως ἀναγκασθῆν νὰ περιπέσωμεν εἰς λεπτομερείας δυσαναλόγους πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ὅρια τῆς παρούσης διατριβῆς. Ὅθεν τρεπόμενοι τὴν ἐπιτομωτέραν ὁδὸν περιοριζόμεθα εἰς δύο μόνους τοὺς οὐσιωδεστέρους κλάδους, τὴν *ψυχολογίαν* καὶ τὴν *ἠθικήν*· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον δικαιούμεθα εἰς τοῦτο, ἐφ᾽ ὅσον ἡ μὲν ψυχολογία ὄχι μόνον κατὰ τὴν προεκτεθεῖσαν ψυχολογικὴν μέθοδον θεωρεῖται ὡς ἡ κρηπὶς καὶ ἡ ὑπόστασις πάντων τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ οὐσιωδῶς εἶναι τὸ πᾶν, εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοὐλάχιστον τοῦ θεωρητικοῦ μέρους τοῦ συστήματος· διότι, ναὶ μὲν ὁ συγγραφεὺς πιστεύει ὅτι πραγματεύεται καὶ περὶ Θεοῦ καὶ περὶ κόσμου, καθὸ ἀντικειμένων χωριστῶν καὶ ἀνεξαρτήτων τοῦ νοοῦντος αὐτὰ ὑποκειμένου, ἀλλὰ κυρίως δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κύκλου τῆς ὑποκειμενικότητος, ὃν εἰς ἑαυτὸν διέγραψε, δὲν δύναται νὰ διεκφύγῃ τὸ ἀμφίβληστρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καταδικάζεται ὑπό τε τῆς μεθόδου καὶ τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως ἀδιεξόδως νὰ περιστρέφεται. Ἡ δὲ ἠθικὴ ἐμπεριέχει ἅπασαν τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, διότι ἥ τε φιλοσοφία τοῦ δικαίου καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας, τὰ δύο λοιπὰ μέρη τῆς ἀγαθολογίας, δὲν ἐκλαμβάνονται ἄλλως πως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰμὴ ὡς μείζων ἐπέκτασις τῆς ἠθικῆς, καθ᾽ ὅσον ἡ μὲν εἶναι ἡ θεωρία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἠθικοῦ νόμου εἰς τὴν κοινωνίαν, ἡ δὲ ἐξετάζει τὸν ἠθικὸν νόμον ἐφαρμοζόμενον οὐχὶ πλέον εἰς τὸ ἄτομον ἢ τὴν κοινωνίαν ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὁ συγγραφεὺς ὁρίζων τὴν ψυχολογίαν ὡς τὴν μελέτην τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ πνεύματος, ἀνευρίσκει ἀναγκαίους τινὰς καὶ καθολικοὺς προσδιορισμοὺς αὐτοῦ, οὓς ἀποκαλεῖ πρώτας ἐννοίας ἢ χαρακτῆρας τοῦ *πνεύματος* ἢ τῆς *ψυχῆς*. Τοιοῦτοι δὲ εἶναι τρεῖς, ἡ *ἑνότης* ἡ *ταυτότης* καὶ ἡ *αὐτενέργεια* ἢ *ἡ προσωπικὴ ἀρχή*, οἵτινες συνιστῶσι τὴν *ὑπόστασιν* τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐκείνην δηλ. τὴν ἀρχὴν, ἐξ ἧς ἀποῤῥέει ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἡ διὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τελουμένη. Τὸ δὲ σύνολον τῶν δυνάμεων τούτων εἶναι τὸ *εἶδος* ἢ ἡ *μορφὴ*, δι᾽ ἧς ἡ ὑπόστασις δηλοῦται καὶ ἐξωτερικεύεται. Ἄρα μεταξὺ ὑποστάσεως καὶ μορφῆς ὑπάρχει προφανῶς ἀδιάῤῥηκτος σχέσις, συνδέουσα αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας. Εἰς δὲ ταύτας τὰς πρώτας ἐννοίας τῆς ὑποστάσεως τῆς μορφῆς καὶ τῆς σχέσεως, προσθέτοντες καὶ δύο ἄλλας ἐπίσης καθολικὰς καὶ ἀναγκαίας, τὴν τοῦ *τόπου* καὶ τοῦ *χρόνου*, αἵτινες διὰ τοῦ λόγου ἡμῖν ἀποκαλύπτονται, ἔχομεν, λέγει, τὴν ἀρχικὴν καὶ ἁπλουστέραν ἔννοιαν τοῦ ἡμετέρου ὄντος.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπαρίθμησιν τούτων τῶν ἐμφύτων ἐν ἡμῖν καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐννοιῶν μεταβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν νοητικῶν δυνάμεων, ὧν πρώτην θεωρῶν τὴν αἴσθησιν διεξέρχεται κατόπιν πάσας τὰς ἄλλας ὅσαι ἐκείνην προϋποθέτουσιν, οἷαί εἰσιν ἡ προσοχὴ, ἡ ἀφαίρεσις, ἡ σύζευξις, ἡ μνήμη καὶ ἡ φαντασία, ἐν αἷς προστίθεται καὶ ἡ ἕξις, οὐχὶ ὡς ἰδιαιτέρα δύναμις, ἀλλ᾽ ὡς δεκτικότης τῶν δυνάμεων, αὐξανομένης τῆς ἰσχύος αὐτῶν διὰ τῆς παρατάσεως καὶ ἐπαναλήψεως τῶν ἰδίων ἔργων. Ἐπὶ τέλους δὲ ἀνακεφαλαιῶν τὰς προεκτεθείσας θεωρίας του καταντᾷ εἰς τὸ τελικὸν τοῦτο συμπέρασμα τῆς ψυχολογίας ὁρίζων τὴν ψυχὴν λογικὴν ὑπόστασιν, μίαν, ταὐτούσιον, αὐτενεργὸν, ἔχουσαν συνείδησιν ἑαυτῆς καὶ δι᾽ ἰδίων δυνάμεων νοοῦσαν τὰ ἄλλα ὄντα. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου λύεται ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, λέγει, τὸ ζήτημα περὶ ἀΰλου ἢ ὑλικῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, ἐνῷ ἡ ὕλη οὐ μόνον δὲν ἔχει τοιούτους χαρακτῆρας, ἀλλὰ τοὺς ἐναντίους. Ἐν τέλει δὲ ἐπιλαμβάνεται καὶ τῶν ζητημάτων περὶ ὕπνου, ἐνυπνίων καὶ περὶ διαλέκτου. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς φιλοσοφίας περιγράφονται, διευκρινοῦνται καὶ προσδιορίζονται τὰ κυριώτερα τῶν διαφόρων ψυχολογικῶν φαινομένων, ὅσα ὄντως ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν παρατήρησιν. Ὁ συγγραφεὺς διαιρῶν αὐτὰ εἰς διακεκριμένας κλάσεις, κατὰ τοὺς διὰ τῆς ἀναλύσεως ἀνακαλυφθέντας ἐν αὐτοῖς ὁμοειδεῖς χαρακτῆρας, ὑποθέτει δι᾽ ἑκάστην τούτων τῶν κλάσεων εἰδικὴν δύναμιν, ὥστε ἀπαριθμεῖ τοσαύτας δυνάμεις ὅσαι εἶναι αἱ διάφοροι κλάσεις, ἐν αἷς τὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα κατατάττονται. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ αἱ κλάσεις αὗται ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἐπόψεως καθ᾽ ἣν ἕκαστοι θεωροῦσι τὰ φαινόμενα ταῦτα, διαφωνοῦντες πρὸς ἀλλήλους ὡς πρὸς τὰ διακριτικὰ αὐτῶν γνωρίσματα, ἕπεται ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ψυχικῶν δυνάμεων συμμεταβάλλεται κατὰ τὰ διάφορα ψυχολογικὰ συστήματα, ὁτὲ μὲν συστελλόμενος ὁτὲ δὲ ἐπεκτεινόμενος, οἷον ἡ φαντασία κατ᾽ ἄλλους μὲν ἀνάγεται εἰς τὴν μνήμην, κατ᾽ ἄλλους δὲ διακρίνεται ὡς χωριστὴ δύναμις, ἢ ἡ ἀντίληψις ὁτὲ μὲν συνταυτίζεται μετὰ τῆς αἰσθήσεως, ὁτὲ δὲ ἀποτελεῖ ἐνυπόστατον δύναμιν· ἢ ἡ ἀφαίρεσις καὶ ἡ γενίκευσις ὁτὲ μὲν διαζευγνύονται ἀπ᾽ ἀλλήλων, ὁτὲ δὲ θεωροῦνται ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις, ἢ καὶ συναμφότεραι ἐκλαμβάνονται ὡς ἁπλῆ τροπολογία ἄλλης τινὸς δυνάμεως. Ὅθεν αἱ διαφωνίαι αὗται τῶν ψυχολόγων ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων μᾶς ὑπομιμνήσκουσι τὰς ἄλλοτε διενέξεις τῶν γραμματικῶν, ἀμφισβητούντων ἂν αἱ ὀνοματικαὶ κλίσεις πρέπῃ νὰ ἦναι τρεῖς, ἢ πέντε, ἢ δέκα, ἢ ἂν τὰ ῥήματα προσφυέστερον ὑπάγωνται εἰς δύο ἢ τρεῖς, ἢ καὶ πλείονας συζυγίας. Προσθετέον δὲ τούτοις ὅτι δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς δυνατὸν νὰ νοήσωμεν πῶς τὸ πνεῦμα ἑνιαῖον ὂν, ἁπλοῦν καὶ ἀ-

διαίρετον, συντίθεται ὅμως ἐνταυτῷ ἐκ πολλαπλῶν δυνάμεων συνυπαρχουσῶν ἐν τῇ ἑνότητι, ὧν ἔνιαι οὐ μόνον ἁπλῶς διαφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀντίκεινται πρὸς ἀλλήλας, οἷον ὁ λόγος καὶ ἡ αἴσθησις. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἐπικρατεῖ μεγίστη διαφωνία καὶ ἀστάθεια καὶ ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, διότι οἱ μὲν προτάττουσι τὴν αἴσθησιν ὡς τὴν κυριωδεστέραν πασῶν, ἐξ ἧς αἱ λοιπαὶ παρέπονται, οἱ δὲ τὴν προσοχὴν, οἱ δὲ τὸν λόγον, ἄλλοι δὲ ἄλλας.

Καθόλου δὲ σημειωτέον ὅτι ὁ τρόπος καθ' ὃν συνήθως πραγματεύονται τὸν κλάδον τοῦτον τῆς φιλοσοφίας εἶναι παντάπασιν ἐμπειρικὸς καὶ αὐθαίρετος, διότι λαμβάνονται τὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα οἷα ἀμέσως εὑρίσκονται εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν, διαιροῦνται εἰς κλάσεις κατά τινας ἐν αὐτοῖς παρατηρηθείσας ἀναλογίας ἢ ὁμοιότητας κατόπιν δὲ πρὸς ἐξήγησιν αὐτῶν ἐπινοοῦνται δυνάμεις ἢ αἰτίαι παραγωγικαὶ τῶν φαινομένων ἐκείνων, αἵτινες ὅμως οὐσιωδῶς ἐξηγοῦσι τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ αὐτοῦ· διότι λέγοντες ὅτι αἰσθανόμεθα ἢ κρίνομεν, ἐπειδὴ ἔχομεν τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι ἢ κρίνειν, ὁμοιάζομεν τὸν ἰατρὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἀφ' ἑνὸς μὲν διετείνετο ὅτι τὸ ὄπιον φέρει τὴν ἀπονάρκωσιν, ἐπειδὴ ἔχει ναρκωτικὴν δύναμιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν ὅτι ἔχει ναρκωτικὴν δύναμιν, ἐπειδὴ φέρει τὴν ἀπονάρκωσιν.

Ὅπως οὖν ἀπονεμηθῇ καὶ εἰς τὸ μάθημα τοῦτο τῆς ψυχολογίας ἡ προσήκουσα ἐπιστημονικὴ ἀξία, ὅπως συναριθμηθῇ μετὰ τῆς ὅλης φιλοσοφικῆς σειρᾶς, ὅπως γνωσθῶσιν ἀκριβῶς ἡ φύσις, τὰ ὅρια καὶ τὸ ἀντικείμενόν του, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐνδιατρίβωμεν εἰς ἐπιπόλαιόν τινα ἀπαρίθμησιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἢ εἰς ἁπλῆν περιγραφὴν τῶν φαινομένων τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ἀλλ' ἀνάγκη εἰσδύοντες ἔτι βαθύτερον νὰ προσδιορίσωμεν τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκβλαστήσεως μέχρι τοῦ τελικοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ οὗ ἕνεκα τῆς προοδευτικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν λοιπὸν ταύτην πρέπει πρῶτον μὲν νὰ θεωρηθῇ ὡς *φυσικὸν ἄτομον*, ὡς ἑνότης σώματος καὶ ψυχῆς, ἐφ' ὅσον ἡ ψυχὴ εἶναι ὁ ἔμμονος σκοπὸς (ἡ ἐντελέχεια) ὁ ἐξωτερικευόμενος καὶ πραγματοποιούμενος διὰ τοῦ σώματος ἤτοι δι' ἑνὸς συστήματος ὀργάνων, ἅτινα καί τοι πολλαπλᾶ καὶ ποικίλα, συνιστῶσιν ὅμως μίαν ἑνότητα συντείνοντα ἅπαντα εἰς τὴν τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς πραγματίωσιν· δεύτερον δὲ ὡς ἐγὼ ὡς *ὑποκείμενον*, ὁπότε ὑψούμενον ὑπεράνω τῆς ζωϊκῆς καταστάσεως τίθεται εἰς ἀνωτέραν περιωπὴν γενικότητος, δι' ἧς ἁπάσας τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς παθήσεις ἀναφέρει εἰς αὐτό· *ἐγὼ εἰμὶ ὁρῶν, ἀκούων, ἁπτόμενος*, κ. τ. λ. Καὶ τῷόντι τὸ ἐγὼ εἶναι ἡ ἐγρήγορσις τοῦ πνεύματος ἐκ τῆς ὀνειρωττούσης φυσικῆς του καταστάσεως· ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκων ἤδη ὡς ἄτομον εἰσέρχεται εἰς βίον πνευματικὸν καὶ ἀθάνατον, διότι ἐνταῦθα ἐξαφανίζονται πλέον οἱ *φυσικοὶ* προσδιορισμοὶ, αἱ ἐνέργειαι καὶ ἀντενέργειαι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐσωτερικεύονται καὶ καθίστανται ἀναπαλλοτρίωτος ἰδιοκτησία τοῦ πνεύματος. Τὸ πνεῦμα δὲν προσδιορίζεται πλέον ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, ὡς ἔχον τοιάν δε κρᾶσιν, τοιάν δε ἡλικίαν, τοιά δε φυσικὰ ἰδιώματα ἢ ὡς ἀνῆκον εἰς τοιόν δε φῦλον ἢ γένος, ἀλλ' αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ προσδιορίζεται· εἶναι συνειδὸς ἑαυτοῦ καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν κόσμον του. Ναὶ μὲν ἀναφέρεται πρός τε τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ ἀντικείμενα, καὶ πρὸς τὰ ὅμοιά του ὑποκείμενα, ἅτινα δι' αὐτὸ τοῦτο εἶναι ἐπίσης ὡς πρὸς αὐτὸ ἀντικείμενα, ἀλλὰ πρόκειται νὰ ὑπερνικήσῃ τὸν ἐξωτερικὸν τοῦτον κόσμον, πρόκειται ν' ἀφαιρέσῃ τὰ ὅρια ταύτης τῆς ἀντικειμενικότητος. Ὅθεν τρίτον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς *πρόσωπον*, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς ἐνεργείας του, διὰ τῆς ἀντιλήψεως, τῆς φαντασίας, τῆς νοήσεως καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ λόγου, ἀνευρίσκει ἑαυτὸ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἑπομένως δὲ λύον τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀντικειμενικότητος ἀντίθεσιν ἐπαναστρέφει εἰς ἑαυτὸ καὶ ἀποκτᾷ τὴν βεβαιότητα ὅτι τὸ ἀντικείμενον δὲν εἶναι ἀλλότριον ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅτι εἶναι ὀστοῦν ἐκ τοῦ ὀστοῦ καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός του· ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασι, τὸ ἐγὼ ὅσῳ ἐῤῥωμενέστερον ζωοποιεῖται ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος, τοσούτῳ μᾶλλον ὑψοῦται εἰς προσωπικότητα· διότι ὁ θεὸς εἶναι ὁ παρέχων τὴν ζωὴν τοῦ πνεύματος, κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον, deus est qui nos personat. Τὸν δὲ ἀκρότατον τοῦτον σκοπὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀνελίττει κατὰ βάθος ὁ μεγαλοφυὴς ἐκεῖνος φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ 12ον βιβλίον τῆς μεταφυσικῆς του, ἔνθα ἐξετάζων τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τοῦ πνευματικοῦ βίου προσδιορίζει αὐτὸν ὡς τὸ ἀπαύγασμα τοῦ θεοῦ, ὅστις *αὐτὸν νοεῖ, εἴπερ ἔστι τὸ κράτιστον, καὶ ἔστιν ἡ νόησις νοήσεως νόησις*. (Μετ. 12, 9.).

Οὕτω λοιπὸν σπουδαζομένη ἡ ψυχολογία, οὐχὶ μόνον ἀποβαίνει πραγματικὸς δακτύλιος τῆς φιλοσοφικῆς ἁλύσεως, οὐχὶ μόνον δείκνυται ὡς τὸ μεθόριον καὶ ἡ γέφυρα μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης τῆς φύσεως καὶ τῆς τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ καθὸ *προπαίδεια θεωρητικῶς* μὲν συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς στόμωσιν καὶ ἰσχυροποίησιν τῆς διανοίας, διότι ἀποκαλύπτει τὰς ἐνεργείας καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς ἐξ ὧν ἀποῤῥέουσι τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν, ἑπομένως δὲ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, *πρακτικῶς* δὲ ἀποκαθαίρει τὴν καρδίαν ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τῶν

παθῶν καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ θερμαίνουσα τὴν καρδίαν μὲ πᾶν ὅ,τι ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν προςβιβάζει ἐκ τῶν φθαρτῶν καὶ προςκαίρων εἰς τὸ ἀπόλυτον καὶ αἰδιον.

Ἀλλὰ ἐπιτιθέντες πέρας εἰς τὰς ψυχολογικὰς ταύτας ἐρεύνας, αἵτινες τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀμυήτοις ὄζουσιν ὑπερβατισμοῦ καὶ σχολαστικότητος, μεταβαίνομεν εἰς τὸ πρῶτον καὶ κύριον μέρος τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ἤτοι εἰς τὴν ἠθικὴν, ἧς ἡ μελέτη ἀποβαίνει τοσούτῳ μᾶλλον περισπούδαστος, ὅσῳ ἡ χρεία αὐτῆς δείκνυται ἐνδελεχεστάτη καὶ κοινοτάτη τοῖς πᾶσι, μάλιστα δὲ ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι τοῖς τρεπομένοις ἤδη νέαν φάσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΣΧΕΣΕΙΣ

μεταξὺ τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων καὶ τῆς τῶν νέων Ἀράβων.

—οοο—

Ὁ πρό τινων μηνῶν ἀποθανὼν Ὁράτιος Βερνὲ, ἐν τοῖς ἀρίστοις τῆς Γαλλίας ζωγράφοις, ἀνέγνω πρό τινων ἐτῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων σοφὸν ἔργον περὶ τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων. Παρατιθέμενοι τὴν εἰκόνα τοῦ ζωγράφου τούτου ἅμα δε καί τινα τῶν πινάκων αὐτοῦ, *Ὁ Καλὸς Σαμαρίτης*, δι' οὗ ἐζήτει νὰ ἀποδείξῃ τὴν σχέσιν τῶν ἀρχαίων ἑβραϊκῶν ἐνδυμάτων πρὸς τὰ νῦν Ἀραβικὰ, κρείττονα πάσης βιογραφίας ἐκρίναμεν τὴν δημοσίευσιν τοῦ λόγου τοῦ πεπαιδευμένου ἐκείνου ζωγράφου.

—

Διατρέχων τὰ τρία μέρη τοῦ παλαιοῦ κόσμου, τὴν Βίβλον ἀνὰ χεῖρας, ἐξεπλάγην πρὸς τὴν σημερινὴν ὕπαρξιν τῶν ἠθῶν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν πατέρων. Εὗρον αὐτὴν ἐν χώραις ἐν αἷς οἱ Ἄραβες ἐτήρησαν τὰς παλαιὰς αὐτῶν παραδόσεις, καὶ ἔτι πανταχοῦ, ὅπου οἱ Ἑβραῖοι, ἀπὸ τῆς ἐξώσεως αὐτῶν ἐκ τῆς γενεθλίου χώρας ὑπὸ τοῦ Τίτου, διέδωκαν τὰ αὐτὰ ἤθη πλὴν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ταλμοὺδ, ἣν εἰσήγαγον εἰς τὸν πρῶτον αὐτῶν ὀργανισμόν. Ἡ πρώτη ἀποκάλυψις ἐγένετό μοι ἐν Ἀλγερίᾳ ἡμέραν τινὰ, καθ' ἣν ἐν ἐκστρατείᾳ κατά τινων φυλῶν τῶν περιχώρων τῆς Βόνης ἀνεγίνωσκον ἐν τῇ σκηνῇ μου τὰ τῆς Ῥεβέκκας παρὰ τὴν πηγὴν, φερούσης τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ ἀφινούσης αὐτὴν να ὀλισθήσῃ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, ὅπως δώσῃ νὰ πίῃ εἰς τὸν Ἐλιέζερ. Ἡ κίνησις αὕτη ἐφάνη μοι δύσκολος πρὸς κατάληψιν· ἤγειρα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τί εἶδον; . . . Νέαν γυναῖκα δίδουσαν ὕδωρ εἰς ἕνα στρατιώτην καὶ παριστᾶσαν ἀκριβῶς τὴν πρᾶξιν ἣν προσεπάθουν νὰ ἐννοήσω. Ἔκτοτε ἐκυριεύθην ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐκτείνω ὅσον οἷόν τε τὰς μεταξὺ τῆς Γραφῆς καὶ τῶν τὴν σήμερον παρὰ τοσούτοις λαοῖς, κατὰ παράδοσιν καὶ οὐχὶ κατὰ νεωτερισμὸν ζῶσιν, ὑπαρχόντων ἠθῶν παραβολάς. Κατώρθωσα λοιπὸν νὰ συλλέξω σειρὰν παρατηρήσεων, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη λεπτολογῆται ἐνταῦθα. Ἵνα δὲ μὴ καταχρήσωμαι ταῖς στιγμαῖς τῆς Ἀκαδημίας, περὶ ὀλίγων μόνον θέλω ὁμιλήσει, στηρίζων αὐτὰς ἐπὶ ἄλλης παρὰ τὴν ἐμὴν δόξης· θέλω δὲ ἐπιφέρει σοφὰ ἐνδείγματα ἠρυσμένα ἐν τῷ δὸν Κολμέτῳ, τῷ δόκτορι Σχάου κτλ. Τέλος αἱ ὑλικαὶ ἀποδείξεις, ἃς συνέλεξα, φυσικὰ πράγματα, ἰχνογραφίαι εὐσυνειδότως τελεσθεῖσαι, πρὸς ὃν προετιθέμην σκοπὸν, θέλουσιν ἔλθει εἰς ἐνίσχυσιν τῶν παρατηρήσεών μου.

Ὡς δεῖγμα ἐκτίθημι τῇ Ἀκαδημίᾳ πίνακα παριστάντα τὴν ἀπὸ Ἱεριχοῦς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἄγουσαν ἐν ᾗ παρεισήγαγον τὴν παραβολὴν τοῦ καλοῦ Σαμαρίτου. Τὸ σχῆμα ὅλον εἶναι σημερινόν· καὶ ὅμως οὐδὲν νέον, διότι πάντα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ μέχρις ἡμῶν διασωθέντα μνημεῖα.

Πρὸ πολλοῦ μάτην ἀγωνίζομαι ἵνα συνεθίσω τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς νεωτερισμὸν ἐπαναφέροντα εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅς τις, μὴ μεταβάλλων τὴν ποίησιν τῆς Γραφῆς, προσφέρει μάλιστα αὐτῇ νέαν βοήθειαν. Ἐννοῶ κάλλιστα τὴν ἀποτυχίαν μου αὐτὴν μέχρι τοῦδε· ἡ πρὸς τὴν τέχνην ῥοπή μου δὲν δύναται ἴσως, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, νὰ δώσῃ αὐθεντικὸν κῦρος εἰς τὰς παρατηρήσεις μου. Οἱ ἀγῶνές μου λοιπὸν ἔμειναν, οὕτως εἰπεῖν, ἀνωφελεῖς ἐναντίον ἀνταγωνιστῶν, οὓς αἱ σοφαὶ μελέται ἔφερον πρὸς τὰ ἀνώτερα στρώματα τοῦ λεγομένου *ἱστορικοῦ* εἴδους. Οὐχ ἧττον ὅμως ἐπιμένω θεωρῶν ἀβασίμους τὰς ἀντικρούσεις, αἵ τινες στηρίζονται ἐπὶ μόνου τοῦ παραδείγματος τῶν μεγάλων διδασκάλων, καὶ, ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ἔτι μικροτέραν ἰσχὺν ἀποδίδωμι εἰς τὰς τῶν ἐφημερίδων καὶ ἰδίως εἰς ἓν ἄρθρον τοῦ Κ. Λενορμὰν, ἀρχαιολόγου, μέλους τῆς Ἀκαδημίας, ἐρωτῶντός με διατί *ἐξαραβίζω* τὴν Βίβλον (*).

Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν θεωρήσω ἀντίκρουσιν ἤ τις δὲν ἐμβαθύνει εἰς τὸ ζήτημα, τοῦτο μόνον βλέπω, ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς συνηθείας, καὶ ἐρωτῶ διατί τὰ ἀντικείμενα τῆς ἑβραϊκῆς ἱστορίας δὲν δύνανται τάχα

(*) Ὁ Βερνὲ κακῶς εἶχεν ἀκούσει τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Καρόλου Λενορμὰν γραφέντα, διότι οὗτος συνετάσσετο μάλιστα τῇ γνώμῃ τοῦ ζωγράφου· ἐπειδὴ δὲ ὁ μακαρίτης Κάρολος Λενορμὰν παρετήρησεν αὐτῷ ὅτι ἐσφαλμένως κατέκρινεν αὐτὸν ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Τεχνῶν, ὁ Ὁράτιος Βερνὲ, ἁρπάσας φύλλον χάρτου λευκοῦ, ὑπέγραψεν ὑποκάτω καὶ δοὺς αὐτὸ τῷ ἀρχαιολόγῳ εἶπεν· « ἰδού! ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χάρτου γράψον ὁποίαν ἀνόρθωσιν καὶ ἂν θέλῃς· τὴν παραδέχομαι καὶ ἐκ προοιμίων τὴν ὑπογράφω. » Σ. Μ.

νὰ ὑποστῶσι τὰς ἄλλας μεταβολάς, ἃς καὶ τὰ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Ἐνταῦθα παρακαλῶ τὴν Ἀκαδημίαν νὰ ἀκούσῃ ἀποσπάσματά τινα ἐπιστολῶν ἐκ Συρίας πρός τινα μαθητήν μου γραφεισῶν ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν τόπων αὐτῶν οὓς ἐπέρων.

« Κατελίπομεν τὴν Αἴγυπτον ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Ἀναγνοὺς καλῶς τὴν Βίβλον μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς ἀφρικανικαῖς ἡμῶν κτήσεσιν Ἀράβων, ἐκτιμήσας πάσας τὰς παρατηρήσεις του δόκτορος Σχάου ἐπὶ τῆς συγγενείας τῆς πάντοτε ὑπαρχούσης μεταξὺ τῶν νέων κατοίκων τῆς ἐρήμου καὶ τῶν πατριαρχῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ τῶν τόπων αὐτῶν, ὅπου τόσα συνέβησαν, ὅπου ὁ Μωϋσῆς, ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Μωάμεθ κατέπληξαν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, διὰ παντὸς τρόπου ἐξάραντες τὴν φαντασίαν. Μετὰ συγκινήσεως πατεῖς τὸ ἔδαφος τοῦτο καὶ ἀπορῶ πῶς ποιηταί τινες ἔμειναν τόσον ψυχροὶ πρὸς τὴν ζωηρὰν θέαν τῶν ἀναμνήσεων πασῶν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Συγγνώμην ἐχέτωσαν ἂν ἐκ μετριοφροσύνης οὐδὲν ἐπανέλαβον τῶν ὑπὸ τῆς Βίβλου κάλλιστα ἐξηγουμένων. Σὺ δὲ ὁ ἀναγνοὺς αὐτὴν ἐνταῦθα ἐξεπλάγης βεβαίως ἰδὼν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς· ὁμολόγησον ὅτι φαίνεται γραφεῖσα σήμερον, εἰς τοσοῦτο διετηρήθησαν αἱ παραδόσεις αὐτῆς! Ὅσος ὅμως καὶ ἂν ᾖ ὁ ἐνθουσιασμός μου, τοσοῦτον αἰσθάνομαι τὴν ἀδυναμίαν τοῦ καλάμου μου, ὥστε δὲν τολμῶ νὰ σοὶ γράψω ὅ,τι αἰσθάνωμαι. Μένω λοιπὸν εἰς τὴν γραφικήν μου εἰδικότητα καὶ μεταξὺ τῶν παρατηρήσεών μου μόνας ἐκείνας διακοινῶ σοι, ὅσαι ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν τέχνην ἀμφοτέρων.

» Ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος καὶ οὕτως εἰπεῖν μέχρις οὗ ὁ Δαυΐδ ἐλθὼν ἐξώρυξεν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος τὸν τρόπον τοῦ ζωγραφεῖν τοὺς ἥρωάς του, οἱ περιφημότατοι τῶν τεχνιτῶν, μικροῦ λογιζόμενοι τὴν ἀλήθειαν, περὶ ἧς μόνοι οἱ ἀρχαιολόγοι ἐφρόντιζον, ἠρκοῦντο ἀρυόμενοι ἀντικείμενα ἱστορικά, χωρὶς τῶν συνηθειῶν, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ μάλιστα τῶν ἐνδυμάτων τῶν ἡρώων αὐτῶν. Αὐτὸς ὁ Ῥαφαῆλος ἐκάλυπτε τὸν Ἀλκιβιάδην διὰ περικεφαλαίας φαντασιώδους· ὁ Πουσσῖνος ὥπλιζε τὸν Ῥωμύλον διὰ θώρακος βυζαντινοῦ, ὁ Λεβρῦνος ἐπετίθει φενάκην λουδοβίκειον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου κτλ. Τὴν σήμερον, ἀγαπητέ μοι Μοντφόρτε, συγχωρεῖται εἰς τὸν ἔσχατον τῶν ζωγράφων νὰ παραστήσῃ τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Καίσαρα κλπ. ἄλλως ἢ ὡς παρελάβομεν



Ὁράτιος Βερνέ.

αὐτὸν ὑπὸ τῆς γνώσεως τῆς ἀρχαιότητος; Οὐχί λοιπὸν ἰδοὺ ἡ ἀποστολὴ ἣν ὀφείλομεν νὰ ἐκπληρώσωμεν· νὰ φωτίσωμεν τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι ζωγραφήσοντας ἀντικείμενα τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης. Πρέπει νὰ εἴπωμεν, νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ νὰ ἀναπτύξωμεν ὅτι οἱ Ἄραβες εἶναι οἱ κληρονόμοι τῶν ἑβραϊκῶν ἐθίμων. Ὁ Πουσσῖνος, εἴπερ τις ἄλλος, ἐνόησε τοῦτο διδοὺς τοῖς Ἑβραίοις οὓς ἐζωγράφει ἀνατολικὸν χαρακτῆρα. Τί δὲ, ἂν ὡς ἡμεῖς ἔζη μεταξὺ τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Ἰακώβ; διότι Ἰβραχὴμ, Ἰακοὺβ, Ἰουσοὺφ οὐδέν εἰσιν εἰμὴ πατριάρχαι, τὴν αὐτὴν φιλοξενίαν τελοῦντες, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τρόπους καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν σκηνὴν, ὡς περιγράφεται ἐν τῷ Λευϊτικῷ περὶ τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης. Καθ' ἑκάστην, ἀγαπητέ μοι φίλε, ἀκούω λεγόμενον ἐν ταῖς σχολαῖς ἡμῶν ὅτι ὁ Ῥαφαῆλος, ὁ Μιχ. Ἄγγελος καὶ οἱ πρόδρομοι αὐτῶν ἐτελειοποίησαν ὅλα καὶ ὅτι μόνον μίμησις ὑπολείπεται ἡμῖν. Ἐνταῦθα ἐξομολογοῦμαι· μισῶ τὴν γερμανικὴν μανίαν τὴν ἀνατρέχουσαν εἰς τὸν Κιμαβούαν . . . μικροῦ δέον ἀποσκορακίζει τὸ ἥμισυ τῶν χρωμάτων τῆς πυξίδος, ἵνα γένηται ὀλίγον ἀγριωτέρα. Ὁ Ingres, ὁ ἄξιος ζηλωτὴς τῆς σχολῆς τοῦ Ῥαφαήλου, ἐζωγράφησε τάχα τὸν Ὅμηρον παίζοντα τετράχορδον (violon) ὡς τὸ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ τοῦ Παρνασσοῦ; Οὐχί ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀριστουργήματος ἐκείνου τοῦ μεγάλου διδασκάλου ἀκολουθήσας αὐτῷ εἰς τὰς πλάνας. Διατί νὰ διστάσωμεν νὰ προκαλέσωμεν νέας μελέτας ἐπὶ πράγματος ὅπερ θέλει φέρει ταῖς τέχναις οὐχὶ νεωτερισμὸν (révolution), ἀλλ' ἀληθῆ ἐπικουρίαν, παρέχον αὐταῖς τοὺς τρόπους νὰ παραστήσωσι τοσαῦτα καλὰ ἀντικείμενα ὑπὸ νέαν ὄψιν καὶ σύμφωνον τῇ ἀληθείᾳ;

» Χθὲς, φθάνων εἰς Κατιὲ, ἤθελον νὰ σὲ εἶχα ἐκεῖ πλησίον τοῦ φρέατος ἐκείνου ὅπου ὅλαι τῶν Ἀράβων ἐκεῖναι αἱ θυγατέρες ἔρχονται τὸ ἑσπέρας πρὸς ὕδρευσιν. Ἦσαν αἱ θυγατέρες τοῦ Βαθουὴλ, ἡ Ῥεβέκκα καὶ αἱ σύντροφοι αὐτῆς. Δὲν ἤμην πλέον ὁ ἄνθρωπος τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Λαζάρου(*) βλέπων αὐτὰς πληρούσας τὰς λαγύνους, ἔπειτα τὰς σκάφας ὅπως ὁ ὁδοιπόρος καὶ τὸ ὑποζύγιον εὕρωσιν ἀναψυχήν. Ἐκεῖ εἴπερ ποτὲ ἠδυνήθημεν νὰ παρατηρήσωμεν. Κατὰ πρῶτον, ἀπὸ τῆς ἐκ Καΐρου ἀναχωρήσεως ἡμῶν, ἠδυνάμεθα νὰ πλυθῶμεν μὴ φειδόμενοι ὕδατος· ἤμεθα σχεδὸν ὡς ὁ πρῶτος ἡμῶν πατὴρ ἐνδεδυμένοι· ἐξ ἀνάγκης δὲ ἐκρύπτομεν τὸ λευκὸν ἡμῶν σῶμα ὄπισθεν μικροῦ τοίχου, μόνον τὰς κεκαυμένας κεφαλὰς ἀποκαλύπτοντος καὶ τὸ ἐξυρημένον κρανίον. Ἡ ταπεινότης τῆς ἡμετέρας θέσεως ἀπεδίωκε πᾶσαν ἀνησυχίαν ἀπὸ τῶν ὡραίων ἐκείνων κοπελλῶν. Παρεδίδοντο εἰς ὁμιλίαν τόσον ζωηρὰν, ὥστε ὑπέθεσα ὅτι ὡμίλουν περὶ τῶν γραολογιῶν τῆς φυλῆς των. Ἀδιάφορον· συνετέλουν ὅπως δήποτε θαυμάσιον πίνακα τῶν ἠθῶν τῶν ἐν τῇ Γραφῇ περιγραφομένων. Ἦτο ἀληθὴς ὁ πίναξ ἐκεῖνος, ἄνευ συστήματος, ἄνευ φιλοκαλίας σχολικῆς . . . . . Ὁ οὐρανὸς ἦτο γλαυκὸς, ἡ ἄμμος κιτρίνη, τὸ αἷμα ἐκυκλοφόρει ὑπὸ τὸ χαλκοῦν δέρμα τῶν βραχιόνων ἐκείνων, οἵτινες ἀνεσήκουν τὰς βαρείας λαγύνους ἵνα ῥίψωσιν αὐτὰς ἐπὶ τοῦ ὤμου. Πόσων τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ νέον τοῦτο θέαμα μὲ ἐνέπλησε λογισμῶν! Ἐπανελθὼν εἰς τὴν σκηνήν μου δὲν ἠδυνάμην νὰ κοιμηθῶ, τοσοῦτον ἐβασανίζετο ἡ φαντασία μου· συνήνου ὅλα τὰ ἀριστουργήματα ἅ τινα ἐνεθυμεῖτο. Ἐθαύμαζον εἰς πόσον ὕψους ὁ μεγάλος διδάσκαλος εἶχε φθάσει καὶ ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν· ἀλλὰ διατί λοιπὸν δὲν παύονται λέγοντες ἡμῖν, ὅταν ὦμεν μαθηταὶ, ὅτι τὸ ὕφος τοῦ ὕφους ἀντιβαίνει πρὸς τὴν ἀκριβεστάτην παράστασιν τῶν πραγμάτων; Οὐδὲν εὐγενέστερον τῆς σκηνῆς ἣν εἶδον. Ἡ δὲ ἐνέργεια, ἣν ἀπέδιδον αὐτῇ ἀνατρέχων δύο χιλιάδας ἐτῶν πρὸς τὰ ὀπίσω, κατ' οὐδὲν παρήλλαττε τὸ σχῆμα. » Σ.

(*Ἕπεται τὸ τέλος.*)

(*) Ὁδὸς τῶν Παρισίων.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ὁ ποικιλογράφος τολμᾷ νὰ ἀπευθύνῃ τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἑξῆς Κυρίους καὶ τὰς ἑξῆς Κυρίας.

« Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1863.

—o—

» Ἀγαπητοί μοι Κύριοι,

» Σεβασταί μοι Κυρίαι,

» Ὁ τυπογράφος, ὅστις συνήθως ἔχει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἐπιτηρῇ τὴν κατάταξιν καὶ τὴν στοιχειοθέτησιν τῆς ὕλης, ἔτυχε νὰ ζητήσῃ μικρὰν ἀναψυχὴν εἰς Σῦραν. Κατὰ κακὴν δέ μου τύχην ἀφῆκε τὴν ἐπιτήρησιν εἰς ἔμπειρον μὲν ἐργάτην, ἀλλ' ὅστις κατὰ μέρος πάντα θεὶς αὐρίζει, ἤτοι, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἀναβάλλει εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα· — θα ἔλεγον θησαυρίζει, ἂν δεν πρόκειτο περὶ γραμμάτων. — Διὰ τοῦτο εἴσθε νήστεις, ἀγαπητοί μου ἀναγνῶσται, καὶ διὰ τοῦτο τὸ πρόσωπον ὑμῶν ὁμοιάζει τῷ τοῦ πεινῶντος εἰς ὃν ὁ μάγειρος ἐξαίφνης ἀναγγέλλει ὅτι ὁ ζωμὸς ἐκάη. Καὶ δὲν ἔχω μὲν τὴν ἀξίωσιν ὅτι τὰ ποικίλα μου, τὰ ἀγαπητά μου ποικίλα! εἰσὶν ἀπαραίτητα ὡς ἡ θρεπτικὴ τοῦ ὑμετέρου ζωμοῦ δύναμις, ἀλλ' οὔτε ἁλμυροὺς ὡς αὐτὸν κρίνω τοὺς ἐμοὺς λόγους, μάλιστα ἂν ὁ μάγειρος ὑμῶν τύχῃ καὶ ἀλατταποθηκάριος ἐνταὐτῷ τῆς ὑμετέρας οἰκίας· ἐπειδὴ ὅμως ἀπαιτῶ πάντοτε, καὶ πεινῆς ἐὰν στερῶμαι, νὰ ἀριστῶ ἢ νὰ δειπνῶ τὴν ὡρισμένην ὥραν, διὰ τοῦτο, ἑπόμενος τῷ εὐαγγελικῷ ῥητῷ « ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς » ἐξαιτοῦμαι τὴν ὑμετέραν παρὰ τοῦ τυπογράφου συγγνώμην διὰ τὸν πιέσαντα ὑμᾶς λιμόν.

Τολμῶ δὲ νὰ προσφέρω ὑμῖν ἐπὶ πίνακος, οὐχὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ταλαιπώρου τυπογράφου — δὲν θὰ θελήσετε αὐτὴν — ἀλλὰ τὰ γεγηρακότα ποικίλα τῆς ά. Σεπτεμβρίου, ἀφ' οὗ πρῶτον εἰδοποιήσω ὑμᾶς ὅτι ἔκτοτε καὶ ἤστραψε καὶ ἔβρεξε καὶ ἐβρόντησε καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ ἐπῆλθον εἰς τὸν Ἀττικὸν κόσμον — ἐξαιρουμένου τοῦ τῶν γυναικῶν, — ἐλπίζων ὅτι, ἀβλαβῆ ὡς ὁ ἕωλος ἄρτος, δὲν θέλουσι συνταράξει τὸν ὑμέτερον στόμαχον ὡς τὰ ἕωλα ᾠά· συγγνώμη δὲ μοι ἔστω διὰ τὴν κακοφωνίαν.

Ταῦτα καὶ μένω

Ταπεινότατος θεράπων, Κύριοι,
Ἐλάχιστος θαυμαστὴς, Κυρίαι,
Σ.

—ooo—

ΠΟΙΚΙΛΑ ΤΗΣ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὸν βοῤῥᾶν διεδέχθη ἐμβάτης σφοδρὸς συναγείρας τὴν παμπαλαίαν τῆς Ἀττικῆς κόνιν κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ταλαιπώρων κατοίκων καὶ τυφλῶν τὰ εἰς Πειραιᾶ καταβαίνοντα λογικά τε καὶ ἄλογα ζῶα· τοῦτον δὲ νηνεμία καύσωνος πολλοῦ πάροχος. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ καιροῦ ὑπέκλεψε τῷ Πειραιεῖ τὸ ἥμισυ τῶν μετοίκων Ἀθηναίων, εἰς δὲ τὰ γυναικεῖα λουτρὰ δὲν βλέπεις, ὡς κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα, μακρὰν σειρὰν γυναικῶν ἀνυπομόνως ἔξωθεν περιμενουσῶν. Περὶ τῶν λουτρομανῶν τούτων τῆς Εὔας ἀπογόνων δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἐντελῶς ὅ,τι ὁ Albéric Second λέγει περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ λουομένων· « Ἂν θέλῃς, λέγει, νὰ τηρήσῃς τὴν ἀπάτην αὐτὴν (νὰ νομίζῃς δηλαδὴ ὅτι ὅλαι ὅσας ἀπαντᾷς εἶναι ὡραῖαι) μὴ τὰς ἐξανίδῃς τὴν ὥραν τοῦ λουτροῦ, διότι ἄν τινες ἐξέλθωσι τῆς δοκιμασίας νικηφόροι, μέγας ἀριθμὸς δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ ὑποστῇ αὐτήν. Οἱ πόδες, ὑπὲρ τὸ δέον περισφιγχθέντες εἰς τὰ μικρὰ ὑποδημάτια τῆς Σταχτοπητοῦς, κηλιδοῦνται ὑπὸ πλακῶν κοκκίνων· εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι οἱ πόδες ἐκεῖνοι διατηροῦσιν ἀρρήκτως σχέσεις μετὰ τῶν ποδιατρῶν.

» Τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον κόσυμβον μαλλίων, τὸν ὁποῖον ἐθαύμασες κυμαινόμενον ἐπὶ ἀλαβαστρίνου τραχήλου καὶ ἐγκεκλεισμένον ἐν δικτύῳ μεταξίνῳ, φρονίμως κατέθεσαν αὐτὸν καὶ τὸν ἀφῆκαν εἰς τὴν σκηνὴν ὅπου ἐκδύονται. Οἱ δὲ μάλλινοι σάκκοι, ὅπου αἱ φιλόλουτροι συγκατατίθενται νὰ φυλακίσωσι τὰς χάριτάς των, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἔχουσι λυπηρὰν ἀσχημίαν. — Ἡ Κυρία Lafarge διηγεῖται ἐν ταῖς *Ὥραις φυλακῆς* ὅτι κατεδίκασεν ἑαυτὴν νὰ μένῃ κατακεκλεισμένη ἐπὶ ἓξ μῆνας, ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνδυθῇ τὸ κανονισμένον ἔνδυμα τῆς φυλακῆς. Ἐγὼ εἶδον τὰς δεσμώτιδας τοῦ Montpellier καὶ τὰς εὑρίσκω πολὺ καλλίτερον ἐνδεδυμένας παρὰ τὰς πλείστας τῶν τοῦ συρμοῦ γυναικῶν, ὅταν ἀπέρχωνται εἰς τὴν θάλασσαν.

» Ἐνδεδυμέναι τοσοῦτον ἀλλοκότως καὶ αὐταὶ αἱ ὡραιότεραι Ἀφροδῖται τῶν ἀρίστων τεχνιτῶν γίνονται φόβητρα ἱκανὰ νὰ πτοήσωσι τοὺς σπουργίτους κατὰ τὴν ὥραν τῶν κερασίων. »

Καὶ ὅμως ἡμεῖς προτρέπομεν τὰς Ἑλληνίδας νὰ ἀγοράσωσι τοιαῦτα ἐνδύματα λουτροῦ, διότι καθ' ἡμᾶς αὐτὰ μὲν δὲν ἀσχημίζουσι πολὺ τὰς μὴ ἀσχήμους, ἡ δὲ ἀτημέλητος κατάστασις, εἰς ἣν εὑρίσκονται νῦν αἱ λουόμεναι ἐν Μουνυχίᾳ, βλάπτει βεβαίως τὰ ἤθη τῶν ἔξωθεν ἐπὶ λέμβων εἰσερχομένων Ἄγγλων. Ἡ Ἀφροδίτη τοῦ Πραξιτέλους, καὶ ἔνδυμα λουτροῦ ἂν φορῇ, πάντοτ' Ἀφροδίτη θὰ λέγηται, ἡ ἄσχημος ὅμως, ἡ ἄσχημος * * *, καὶ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Ἀφροδίτης τῶν Μεδίκων ἐὰν δειχθῇ, οὔτε φύσιν θ' ἀλλάξῃ οὔτε ὄψιν· ἂν δὲ περιβληθῇ ἔνδυμα λουτροῦ, τοὐλάχιστον καλύπτει διὰ τῆς Αἰδοῦς τὴν Ἀσχημίαν.

Τρεῖς ἀστερίσκοι, * * *, τοῦτο ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θέλει θεωρηθῆ ὡς ὄνομα· ἄν ὅμως πᾶσαι αἱ Ἑλληνίδες τῶν νομῶν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος κτλ. κτλ, ἂν πᾶσαι αἱ *Γραικίδες* τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης κτλ. κτλ, πᾶσαι αἱ Ἀχαιΐδες τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, πᾶσαι αἱ Δαναΐδες τῆς Ἑπτανήσου ἐκλάβωσι καὶ τοῦτο ὡς ὕβριν, τότε ὤ! τότε! . . . θὰ εὑρεθῶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Figaro:—pourvu que je ne parle en mes écrits ni de l'autorité, ni du culte, ni de la politique, ni de la morale, ni des gens en place, ni des corps en crédit, ni de l'Opéra, ni des autres spectacles, ni de personne qui tienne à quelque chose, je puis tout imprimer librement, sous l'inspection de deux ou trois censeurs (*). Καὶ ἀφ' οὗ εἴπω ταῦτα θὰ ὑπάγω ὡς αὐτὸς . . . νὰ κουρεύω, ὄχι νὰ κουρεύωμαι.

Ἔχω ἆρά γε τὸ δικαίωμα παρὰ τῶν δύο ἢ τριῶν λογοκριτῶν μου νὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Τερψιθέας παιανιζουσῶν μουσικῶν; — Παρετήρησα ὅτι ἀρίστη πασῶν εἶναι ἡ αὐστριακὴ, κατὰ δεύτερον λόγον ἐπιτυγχάνει ἡ ἰταλικὴ, ἔπειτα ἡ γαλλικὴ καὶ τελευταία ἡ ἀγγλική. Πᾶσαι δ' εὐγενῶς φερόμεναι πρῶτον παιανίζουσι τὸν ἑλληνικὸν θούρειον « Μαύρη νύκτα 'στὰ βουνὰ » ἔπειτα τὸν τῶν λοιπῶν δυνάμεων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ῥωσίας, Ἰταλίας, Δανίας καὶ Αὐστρίας, τελευταῖον δὲ τὸν ἴδιον ἑαυτῶν, πλὴν τῆς ἀγγλικῆς, πάντοτε προτασσούσης τὸν ἀγ-

(*) Le mariage de Figaro. Πρᾶξις Ε'. Σκηνὴ Γ'. «Φθάνει νὰ μὴ ὁμιλῶ εἰς τὰ γραφόμενα ὑπ' ἐμοῦ μήτε περὶ ἀρχῆς, μήτε περὶ θρησκείας, μήτε περὶ πολιτικῶν, μήτε περὶ ἠθικῆς, μήτε περὶ ὑπαλλήλων, μήτε περὶ μέγα δυναμένων σωμάτων, μήτε περὶ τοῦ Μελοδράματος, μήτε περὶ τῶν λοιπῶν θεαμάτων, μήτε περὶ κἀνενὸς ἀνθρώπου συνδεομένου πρὸς κἀνὲν πρᾶγμα, δύναμαι νὰ τυπόνω πάντα ἐλευθέρως, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν δύο ἢ τριῶν λογοκριτῶν. »

γλικὸν ὕμνον καὶ ὕστατον ἐπιταττούσης τὸν ἑλληνικόν. Καὶ ὅμως οἱ παριστάμενοι τοὺς μὲν Γάλλους, Ἰταλοὺς καὶ Αὐστριακοὺς οὐδέποτε ἐχειροκρότησαν, τοὺς δ' Ἄγγλους ἑκάστοτε χειροκροτοῦσι. Τοιοῦτος ὁ κόσμος! Ὁ ἄνεμος πνέει τὴν σήμερον πρὸς τὴν Ἀγγλίαν . . . ἂν ἠδύνατο τοὐλάχιστον νὰ συμπαρασύρῃ πρὸς τὰ ἀγγλικὰ ὦτα τὰς παραφωνίας τῆς ἀγγλικῆς μουσικῆς! — Τίς ἡ ἀνάγκη, εἴποιεν ἄν τινες, εὐκόλως τὰς ὑποφέρομεν δι' ἀγάπην τῆς Ἀγγλίας.

Τὴν αὐτὴν ἀγάπην δὲν ἐφαίνετο τρέφων πρὸς τοὺς Ἄγγλους μουσικός τις ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅστις στολὴν ὁδοιπορίας φέρων καὶ ἡμιμεθής, γερμανὸς δὲ τὸ γένος, κατέβαινε πρό τινος εἰς Πειραιᾶ ἵν' ἐπιβῇ μετὰ τῆς σάλπιγγος εἰς τὸν ἀτμοδρόμωνα — τὸ ὄνομα περιττόν, διότι ἕνα μόνον ἀτμοδρόμωνα ἔχομεν — ἀναχωροῦντα εἰς Γαλλίαν· διότι ἀδιακόπως στρέφων τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ νῶτα τοῦ παρὰ τὸν ἁμαξηλάτην καθημένου Ἄγγλου, ὁτὲ μὲν τῷ ἐδείκνυεν ἐκφραστικώτατα τὴν πυγμήν, ὁτὲ δ' ἐνέπαιζεν αὐτῷ προσαρμόζων τὸν ἀντίχειρα τῆς δεξιᾶς ἐπὶ τοῦ ὠτίτου τῆς ἀριστερᾶς, καὶ τὸν ἀντίχειρα ταύτης ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς ῥινός του.

Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ μουσικῆς καὶ μουσικῶν, ἐντὸς τοῦ προκειμένου ἐμμένομεν ἂν καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ *Υἱοῦ τοῦ Δημίου* λαλήσωμεν. Ὁ Κύριος Ἀλ. Καντακουζηνὸς, τοῦ διδασκάλου τοῦ Ἔθνους Κούμα υἱωνὸς, ὑπ' ἀρίστους ὑπόσχεται οἰωνοὺς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Καθαρίσας ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἤχων τὴν ἑλληνικὴν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας μουσικὴν, ἐφήρμοσε τὴν τετραφωνίαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῆς Ὀδησσοῦ ἐκκλησίαν· καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν εὐμούσων τῆς πόλεως ἐκείνης κατοίκων, ἐπέτυχεν οὐκ ὀλίγον. Κρίνας δὲ τοὺς καιροὺς ἁρμοδίους, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως εἰσαγάγῃ καὶ παρ' ἡμῖν τὴν τετραφωνίαν καὶ ἀποσκορακίσῃ τὸ ἔῤῥινον καὶ γαρύον τῶν ψαλτῶν. Ἀλλ' ἀμφιβάλλομεν ἂν θὰ ἐπιτύχῃ· διότι ἡμεῖς ὑπερεντείνοντες ἐν οἷς οὐ δεῖ τὸν πρὸς τὰ πάτρια ζῆλον, νομίζομεν ὅτι νεωτερίζομεν καὶ ἐκφραγκιζόμεθα ἂν καθαρίσωμεν τὴν μουσικὴν ἡμῶν ἀπὸ τῶν ἐπεισάκτων βαρβαροφωνιῶν. Κατὰ τοῦτο ὁμοιάζομεν πρὸς τοὺς Κινέζους.

Ὀλίγοι εἶδον καὶ ὀλίγοι γνωρίζουσιν ὅτι ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως ἔν τινι ἀρχαίῳ φρέατι καθαριζομένῳ κατὰ τὴν Ἀλωπεκῆν, παρὰ τοὺς Ἀγγελοκήπους, εἰδώλιον τῆς Ἀφροδίτης ὑποτιθέμενον, ὑποδεούσης τοῖς μαστοῖς τὸν ἱμερόεντα κεστόν. Καὶ τὸ μὲν ἀγαλμάτιον χαλκοῦν, ἀρίστης ἐργασίας, ἀκέραιον δὲ καθ' ὅλα καὶ ἥκιστα σχεδὸν τετριμμένον, ἵσταται ἄνευ ἄλλου στηρίγματος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς, ἂν ἐπὶ βάσεως λείας σταθῇ· τοσούτῳ καλῶς ἐσταθμίσθη! Ἔχει δὲ τὸ κάλλος ἑλληνικὸν καὶ ἄξιον τοῦ ὀνόματος ὅπερ δίδοται τῇ γυναικί. Ὁ δὲ κεστὸς, τόπον corset ἢ ceinture régente παρὰ ταῖς ἀρχαίαις καλλωπιστρίαις ἐπέχων, (καὶ διὰ τοῦτο προτείνομεν τὴν λέξιν αὐτὴν ἀντὶ τοῦ ξένου *κορσέ*) διπλοῦς ἢ τριπλοῦς τυλίσσεται περὶ τὸ σῶμα. Ὁ κύριος τοῦ ἀγαλματίου τούτου, Σπυρίδων Παυλίδης, ἀνὴρ φιλόκαλος, παρήγγειλεν ἐκμαγεῖα γύψινα αὐτοῦ· ἐλπίζομεν λοιπὸν ὅτι προσεχῶς θέλομεν δυνηθῇ νὰ παραδώσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν τὸ νέον τοῦτο σχῆμα τῆς ὀλογύμνου θεᾶς τοῦ ἔρωτος μετ' ἰδίας περὶ Ἀγγελοκήπων πραγματείας.

Ἐν τούτοις διὰ τί εἰς μέγα μέρος τοῦ ἀττικοῦ πληθυσμοῦ, διὰ τί εἰς τῶν νεωτέρων, εἰς τῶν μειρακίων πάντων τὰ πρόσωπα ἐπανθεῖ ἡ κατήφεια; Μήπως ἐπεπλήχθησαν ὑπὸ τῶν γονέων, μήπως ἡττήθησαν εἰς τοὺς βόλους καὶ τὴν ἀποδιδρασκίνδα (κρυπτὸν), μήπως δὲν ἐπετράπη αὐτοῖς νὰ ὀνηλατήσωσι, μήπως; . . . . Οὐδὲν τούτων . . . . . Ἔφθασεν ὁ Σεπτέμβριος καὶ τὰ σχολεῖα δὲν ἐκάησαν κατὰ τὰς παύσεις, τὰ βιβλία ὅλα δὲν ἐφαγώθησαν ὑπὸ τῶν σκωλήκων, ὑπάρχουσιν ἀκόμη καὶ Κορομηλᾶ τυπογραφεῖον καὶ Γενναδίου γραμματικαὶ καὶ Ἀσωπίου συντακτικὰ, καὶ ἕλληνες συγγραφεῖς, καὶ πρώτη καὶ δευτέρα κλίσις καὶ εἰς *μι* ῥήματα· καὶ ἐν ὅσῳ ὑπάρχωσι, καθ' ἕκαστον Σεπτέμβριον ζαβλακωμένα (*) πολλὰ πρόσωπα θὰ βλέπωμεν.—Ἀνήγγειλαν ἤδη τὴν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων κατὰ τὴν 1 Σεπτεμβρίου οἱ ἀναρίθμητοι τῶν ἐκπαιδευτηρίων διευθυνταὶ κ' ἐφέτος δεν κερδαίνομεν ὡς ἄλλοτε τὰς τρεῖς πρώτας τοῦ Σεπτεμβρίου ἡμέρας, τελευταίαν τῶν παύσεων παρηγορίαν, διότι ἡ 3 Σεπτεμβρίου ἐπεσκιάσθη ὑπὸ σοβαρωτέρων πραγμάτων!

Ἠκούσατε βεβαίως ἀρκετὰ καὶ συνοικέσια καὶ διαζύγια καὶ πρὸς συνοικέσιον διαζύγια. — Μετέβητε βεβαίως οἱ *ὁπωσδήποτε* πάσχοντες εἰς Τῆνον καὶ ἰάθητε οἱ ἡμίσεις τοὐλάχιστον, οἱ ἠθικῶς πάσχοντες.—Ἡλιάσθητε τὴν 23 Αὐγούστου ἐν Σαλαμῖνι.—Δὲν ἐτιμήσατε τὴν πανήγυριν τῆς *Χελιδονοῦς*, . . . διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων—γράφε λῃστῶν.—Ἐφηνόμεναι, πατεῖτε πρὸς τὰ Πατήσια, καλαὶ Ἀτθίδες, καὶ ἐκεῖθεν, ἀντὶ νὰ θαυμάσητε τὴν φύσιν, ἀναπολεῖτε τοὺς χοροὺς τοῦ χειμῶνος . . . — Ἀλλ' αὐτὰ διὰ τί τὰ λέγω, ἀφ' οὗ τὰ γνωρίζετε; Καὶ τὰ συνοικέσια θὰ συνδεθῶσι καὶ τὰ διαζύγια θὰ τελειωθῶσι καὶ ἡ Τῆνος δὲν θὰ καταποντισθῇ ἕως τοῦ χρόνου καὶ ἡ Σαλαμὶς δὲν θὰ ἀναδώσῃ ὡς ἐκ θαύματος δένδρα πυκνόσκια καὶ οἱ λῃσταὶ θὰ ἐκλίπωσιν ἀφικνουμένου τοῦ βασιλέως καὶ, κατὰ χαρίεσσαν ἀντίθεσιν, θὰ σεισθῶσι πάλιν αἱ ἐπισκευαζόμεναι αἴθουσαι τῶν ἀνακτόρων ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν . . . ὀρχηστῶν. Σ.

(*) Ἑλληνικωτάτη ἡ λέξις ἐκ τοῦ ζα καὶ τοῦ βλάξ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 15, 1863.

—οοο—

Ὁ βασιλεὺς μετέβη ἐκ Δανίας εἰς Πετρούπολιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ῥωσιῶν, τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν προστατῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὡς μανθάνομεν δὲ ἐκ τηλεγραφήματος ἐγένετο αὐτῷ ἐπισημοτάτη ὑποδοχή.

* * *

Ὡς εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ, ἡ Συνέλευσις ἐπανέλαβε τέλος πάντων τὰς ἐργασίας αὐτῆς· ὑπεβλήθησαν δὲ αὐτῇ νομοσχέδιά τινα, οἷον περὶ βασιλικῆς χορηγίας, περὶ βελτιώσεως τοῦ κλήρου κ.τ.λ. Καθῄρεσε δὲ συγχρόνως τοὺς ἀξιωματικοὺς Τσίρον καὶ Χρυσοβέργην, ἐπὶ λόγῳ ὅτι κακῶς ἐφέρθησαν ἐν Κύθνῳ, ὅπου εἶχον σταλεῖ κατὰ τῶν ἀνταρτῶν. Ἐπειδὴ δέ τινες τῶν πληρεξουσίων ἦλθον εἰς λόγους σφοδρούς, ἐγένοντο καὶ μονομαχίαι· ἀλλὰ παραδόξως ὑπάρχουσί τινες πιστεύοντες ἔτι καὶ σήμερον τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ μεσαιῶνος, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν μονομαχιῶν εἶναι *δίκη ἢ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ*.

* * *

Ἀπὸ τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1862 μέχρι τέλους Αὐγούστου 1863 τουτέστιν ἐν τῷ διαστήματι δέκα ὡς ἔγγιστα μηνῶν, ἡ δημοτικὴ παιδεία προώδευσε γιγαντιαίοις βήμασι· διότι οἱ 757 δημοδιδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος μετετέθησαν 1289, ἤτοι χιλίας διακοσίας ὀγδοήκοντα ἐννέα φοράς!

* * *

Ἡ *Παλιγγενεσία* τῆς 12 Σεπτεμβρίου περιέχει εἴδησιν ἐκ τριάκοντα τεσσάρων γραμμῶν συγκειμένην καὶ τετυπωμένην μικροῖς στοιχείοις, ἀναγγέλλουσαν μεταθέσεις, προβιβασμοὺς καὶ ὑποβιβασμοὺς διδασκάλων. Κάτωθεν δὲ αὐτῆς ὑπάρχει καὶ σημείωσις ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι ἐκ 33 ἀναχωρησάντων ἐσχάτως ἐξ Ἀθηνῶν οἱ 18 εἶναι διδάσκαλοι. Σφάλλουσι δὲ οἱ λέγοντες ὅτι βλάπτουσιν αἱ τόσαι τῶν διδασκάλων μεταθέσεις· ἐξ ἐναντίας ὠφελοῦσι, καὶ πολύ, διότι κερδαίνει καὶ ἡ ἀτμοπλοϊκὴ ἑταιρία κερδαίνουσι καὶ οἱ ἀγωγιᾶται.

* * *

Κατ' ἀπόφασιν δικαστικὴν ἐτουφεκίσθησαν δύο στρατιῶται κακουργήσαντες πρό τινων μηνῶν.

* * *

Λέγεται ὅτι τὸ ὑπουργεῖον κλονεῖται, καὶ ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τούτου συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων μερίδων τῆς Συνελεύσεως.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΝΕΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ. Φωτογράφος τις ἄγγλος, λέγει ἡ *Κοινὴ Σωτηρία* τοῦ Λουγδούνου, ὁ Κύριος Βάρνερ, διενοήθη νὰ ἐξεικονίσῃ διὰ κολλωδίου τὸν ὀφθαλμὸν βοὸς ὥραις ὀλίγαις μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἐν ᾧ δὲ ἐξέταζε τὴν εἰκόνα διὰ τοῦ μικροσκοπίου, διέκρινε κάλλιστα ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τὰς γραμμὰς τοῦ λιθοστρώτου σφαγείου, τελευταίου ἀντικειμένου προσβαλόντος τῇ ὄψει τοῦ ζώου, ἐν ᾧ ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὴν σφύραν τοῦ κρεωπώλου. Τὸ πείραμα τοῦτο ἐπιτυγχάνει τόσῳ μᾶλλον, κατὰ τὸν Κ. Βάρνερ, ὅσῳ ταχύτερον μετὰ τὸν θάνατον γίνεται. Ἐὰν λοιπὸν φωτογραφηθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου δολοφονηθέντος, ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου, φαίνεται διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἀντανακλωμένη ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος ἡ εἰκὼν τοῦ τελευταίου ἀντικειμένου ὅπερ ἐφάνη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ θύματος. Κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν ἐκείνην στιγμὴν καὶ τὰ βλέμματα καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ προσβαλλομένου ὁρμεμφύτως πρὸς τὸν φονέα στρέφονται.

Ἰδοὺ λοιπὸν νέα καὶ ἀξία λόγου ἐφαρμογὴ τῆς φωτογραφίας, τοσοῦτον καὶ μέχρι τοῦδε τῇ δικαιοσύνῃ συνδραμούσης.

ΛΟΓΟΓΡΙΦΟΣ.

—ο—

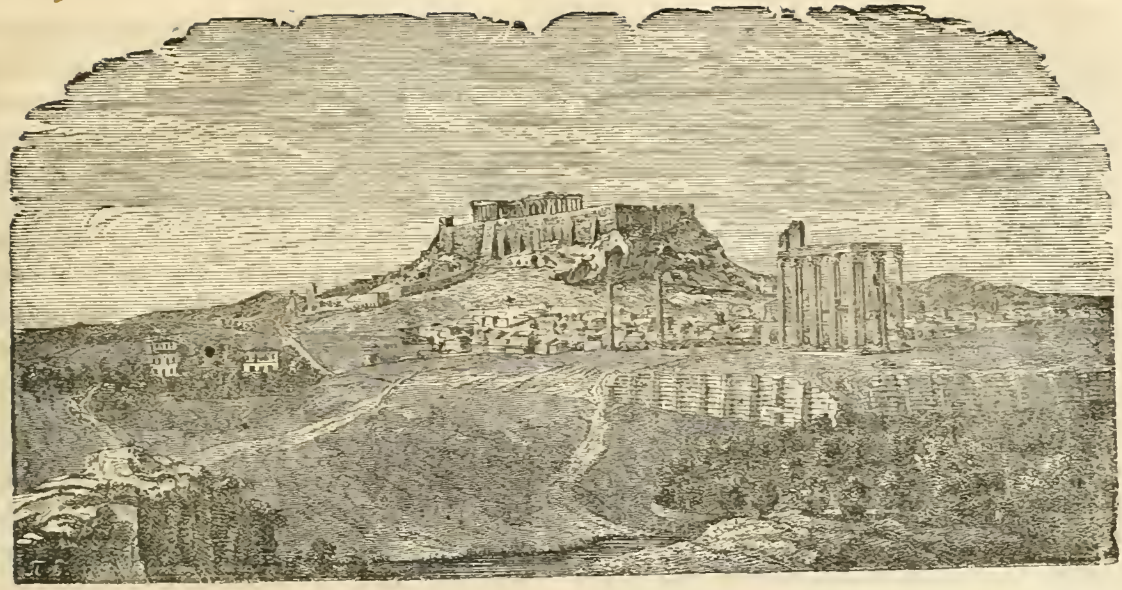
Πέντε γράμματα λαμβάνω ἀντὶ κεφαλῶν Ἐγώ
Τί δὲ γίνομαι μὲ ταῦτα, πρόσεξον σοὶ ἐξηγῶ.
Μὲ τὸ πρῶτον ἀνταμείβω τῶν ἀνδρῶν τὰς ἀρετὰς
Καὶ πολλάκις ὡς βραβεῖον δίδομαι 'ς τοὺς νικητάς.
Μὲ τὸ δεύτερον μὲ βλέπεις ἔνδυμα ἁπλοϊκὸν
Εἰς τοὺς πρώτους τῶν ἀνθρώπων, κ' εἰς τοὺς πλείστους τῶν βοσκῶν.
Μὲ τὸ τρίτον ἀπαντῶμαι εἰς τοὺς Ταύρους σ' τὰς Ἀλκάς
Καὶ ἡ Ἔλαφος μὲ ἔχει καὶ ὁ Βοῦς καὶ ἡ Δορκάς.
Μὲ τὸ τέταρτον ὑπάρχω τέλος πάντων ἐπὶ γῆς.
Καὶ εἰς τοῦτο ἂν προσέξῃς, χωρὶς ἄλλο μ' ἐξηγεῖς.
Μὲ τὸ πέμπτον δὲ μὲ φεύγουν ἅπαντες ὡς τρομερὸν
Φρίκην ἐμποιῶ καὶ εἶμαι ἄγριον καὶ φοβερόν

ΓΡΗΓ. Μ. ΒΑΝΙΕΡΗΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 323 φυλλαδίῳ γρίφου.

Ἔχε ὑπομονήν.

—ο—



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 325.

ΟΜΗΡΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ὑπὸ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΑΖΗ

Διδ. τῆς ἑλλ. γλώσσης ἐν τῷ Λυκείῳ Κεφαλληνίας.

Ὅπως σχηματίσωμεν ὅσον ἔνεστι καθαρὰν ἰδέαν τῆς Ὁμηρικῆς θεωρίας περὶ τῆς ψυχικῆς ζωῆς καὶ τῆς πρὸς τὴν σωματικὴν σχέσεώς της, πρέπει πρῶτον νὰ ἐννοήσωμεν τὸν Ὁμηρικὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ὁλοκληρίαν του, καὶ κατόπιν νὰ ἐξετάσωμεν τὰς εἰδικὰς αὐτοῦ καταστάσεις τὰς ἐν τῷ ζῆν καὶ μετὰ τὸν θάνατον, ὅθεν προκύπτουσιν αἱ ἐφεξῆς *θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς Ὁμηρικῆς ψυχολογίας.*

Α'. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος, ὁ *αὐτὸς* εἶναι κατὰ τὸν Ὅμηρον πάντοτε μόνον τὸ σῶμα. — Οὕτω βλέπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰλιάδος ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς, προπέμψας τὰς *ψυχὰς* τῶν ἡρώων εἰς τὸν ᾅδην, *αὐτοὺς* κατέστησε σπαράγματα τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων. Ὁ Ὀδυσσεὺς θύων παρὰ τῇ εἰσόδῳ τοῦ ᾅδου παρετήρησε τὸ *εἴδωλον* τοῦ Ἡρακλέους, *αὐτὸς* ὅμως ἦτον εἰς τὸν κύκλον τῶν θεῶν (Ὀδυσ. Λ. 600.). Τὸ *εἴδωλον* λοιπὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἤτοι τὸ φάσμα του εἶναι κάτω εἰς τὸν ᾅδην, ὡς τὰ *εἴδωλα* ὅλων τῶν ἀποθανόντων, *αὐτὸς* ὅμως ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ γίνῃ θεὸς, ἐπομένως δὲ ὁ ἀληθὴς Ἡρακλῆς, *αὐτὸς*, διατρίβει ἄνθρωπος εἰς τὸν Ὄλυμπον παρὰ τοῖς Θεοῖς.

Β'. Ἐνῷ ζῇ ὁ ἄνθρωπος ἀναδείκνυται διπλῆ τις ἀρχή· πρώτη ἡ τῆς ζωϊκότητος, *ἡ ψυχή*, ἥτις παραιτοῦσα τὸν ἄνθρωπον ἀποθνήσκοντα, περιπλανᾶται εἰς τὸν ᾅδην· ἡ δευτέρα, ἡ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, *φρένες καὶ θυμός.*

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ζωϊκότητος, τῆς *ψυχῆς*, θέλομεν λαλήσειν κατωτέρω εἰς τὸ Γ'. ἐνταῦθα δὲ ἐγγύτερον περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν δοξασίαν, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος εἶναι μὲν, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, τὸ σῶμα· ἀλλὰ διὰ τὰς ἰδιαιτέρας πνευματικὰς δεξιότητας, τὰς τάσεις, τὰς ὀρέξεις κ.τ.λ. ἀπῃτοῦντο ὅροι τινὲς καὶ ὑποστάσεις, ἐπομένως δὲ ἐπενοήθη ἰδιάζουσά τις ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς παριστανομένη ὥς τι διπλοῦν, τὸ μὲν σωματικὸν τὸ δὲ ἀσώματον.

Ἡ σωματικὴ ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι αἱ *φρένες*, ὡς δείκνυται ἐκ τῶν ἑπομένων δοξασιῶν του.— Αἱ ἐνέργειαι τοῦ πνεύματος, τῆς διανοίας, τῆς αἰσθήσεως, τῆς βουλήσεως ἔχουσιν εἰς τὰς φρένας τὴν ἕδραν των.—(Ἰλ. Α. 362. Β. 211. Ε. 493. Ζ. 355. Η. 360. Ν. 121.—) Αἱ εἰς τὰ ζῶα ἀποδιδόμεναι ἰδιότητες, αἵτινες ἀναλογοῦσι μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἔχουσι καὶ αὐταὶ τὴν ὑπόστασίν των εἰς τὰς φρένας, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνήρτηνται, ὡς τοῦτο ἐφαρμόζεται π. χ.

(Ἰλ. Δ. 245) ἐπὶ τῶν ἐλάφων, καὶ (Ἰλ. Ρ.) ἐπὶ τῶν λεόντων. — Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα ἀποδίδονται πνευματικαὶ ἐνέργειαι ἐν αἷς ὑποτίθενται φρένες, ὡς ἀναφέρει ὁ ποιητὴς ἐν Ἰλ. Σ. 419· περὶ τῶν χρυσῶν ἀμφιπόλων, καὶ ἐν Ὀδυσ. Θ. 556 περὶ τῶν νοημόνων πλοίων (α). — 2ον) Ἡ ἀσώματος, ἡ πνευματικὴ ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι ὁ *θυμός*· οὗτος παρίσταται ὡς ὑπόστασις τῶν πνευματικῶν ἐνεργειῶν, ὥστε διὰ τοῦ θυμοῦ, ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον αἰσθάνεται, ὀρέγεται, ὀργίζεται, ἀγαπᾷ, ἀλλὰ καὶ γινώσκει, νοεῖ, κρίνει, ὡς διὰ τοῦ θυμοῦ συνήθως χαρακτηρίζεται τὸ *στῆθος*· ὁ *θυμὸς* εἶναι ἡ διὰ τῆς σωματικῆς ὑποστάσεως τῶν φρενῶν, γινομένη πνευματικὴ ἐνέργεια· ἐπομένως πρέπει *φρένες* καὶ *θυμὸς* νὰ παραλληλίζωνται, καὶ δὲν δύναται τὸ ἓν νὰ ἐννοηθῇ ἄνευ τοῦ ἑτέρου. Εἰς τὸν *θυμόν*, ὡς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, πρέπει προσέτι νὰ ἔχωσι τὴν ῥίζαν των καὶ αἱ εἰδικαὶ τάσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς, αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις, αὗται δὲ εἶναι *μένος* καὶ νοῦς. Τὸ *μένος* διττῶς ἐξωτερικεύεται· ποτὲ μὲν εἶναι ἡ ἐπιθυμία τινός, ἡ ἐνεργητικὴ βούλησις, ποτὲ δὲ τὸ πάθος, ἡ ἀνδρία, ἡ ὀργή (Ἰλ. Ε. 470 Η. 358. Ζ. 457). Ὁ νοῦς εἶναι ἡ διανοητικὴ ἐνέργεια, ἡ καθ' αὑτὸ ἐνέργεια τοῦ νοεῖν, ὡσαύτως δὲ εἶναι τὸ ἦθος, τὸ φρόνημα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἡ ἰδέα ἡ ἐγγύτερον προσδιοριζομένη ὡς σχέδιον, βούλευμα (Ὀδ. Ι. 3. Δ. 177. Ε. 190. — Ζ. 121. Κ. 329.) Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ *μένος* καὶ ὁ *νοῦς* εἶναι οἱ δύο πρώτιστοι συντελεσταὶ τοῦ *θυμοῦ*, οὗτος δὲ ἔχει τὴν σωματικὴν αὑτοῦ ὑπόστασιν εἰς τὰς *φρένας*, ἕπεται ὅτι καὶ τὸ *μένος* καὶ ὁ *νοῦς* ἐπερείδονται ἐπὶ τῶν φρενῶν, ὡς τοῦ σωματικοῦ αὐτῶν ὅρου.

Γ'. Ἐκ τῶν προεκτεθέντων γίνεται κατάδηλον ὅτι ἅπασα ἡ πνευματικὴ ζωὴ βασίζεται ἐπὶ τῶν φρενῶν, τῆς ὑλικῆς ἢ σωματικῆς ὑποστάσεως. Μηδενιζομένων λοιπὸν τῶν φρενῶν διὰ τοῦ θανάτου, καὶ μηκέτι ζωογονουμένων διὰ τῆς *ψυχῆς*, ἀπόλλυται καὶ ἡ πνευματικὴ τοῦ ἀνθρώπου ζωή· ἡ *ψυχὴ* μόνον ἐναπολείπεται καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὸν ᾅδην γίνεται εἴδωλον. Ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἀφίσταται τῆς ζωῆς, ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείπει τὸ σῶμα, κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν δοξασίαν, εἴτε διὰ τοῦ στόματος εἴτε διὰ τῆς πληγῆς. « Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐπιστρέφει πλέον, ἀφ' οὗ διέλθῃ τὸ περίφραγμα τῶν ὀδόντων. » (Ἰλ. Ι. 409.) Ὁ Σαρπιδὼν πίπτει διὰ τοῦ δόρατος τοῦ Πατρόκλου, ἐξέλκοντος τὸ δόρυ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ πεσόντος, καὶ οὕτως « ἐξέλκει ἐνταὐτῷ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν αἰχμὴν τοῦ ἔγχους. » (Ἰλ. Π. 505.) Καταλιποῦσα δὲ ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα, τρέχει πρὸς τὸν κάτω κόσμον, τὸν ᾅδην, τὸν τόπον τῆς διατριβῆς τῶν ἀποθανόντων, ὅπερ ὅμως δὲν ἐπιτυγχάνει πρὶν ἢ ἐνταφιασθῇ τὸ σῶμα, ἄλλως μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης περιπλανᾶται εἰς τὰς πύλας τοῦ ᾅδου. (Ἰλ. Ψ. 71. Ὀδ. Λ. 51.) Εἰς τὸν κάτω κόσμον διαμένει ἡ *ψυχή*· ψυχὴν δὲ ἐννοεῖ ὁ Ὅμηρος τὴν ἀναπνοὴν ὡς ὅρον τῆς ζωῆς, οὐδὲ χρῆται ποτὲ αὐτῇ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν σημασίαν τοῦ πνεύματος· ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωϊκότητος. Ἡ ψυχὴ διαμένει, ὡς εἴπομεν, εἰς τὸν ᾅδην καὶ ὄχι τὸ πνεῦμα, ὅπερ ὁ Ὅμηρος οὐδέποτε ἀναγνωρίζει ὥς τι αὐθύπαρκτον, ἀφῃρημένον, καὶ ἡ περὶ τῆς ζωῆς δοξασία αὐτοῦ εἶναι τοσοῦτον ὑλική, ὥστε οἱ ἐν τῷ Ἅδῃ νεκροὶ στεροῦνται κατ' αὐτὸν τῆς χρήσεως πνευματικῶν δυνάμεων, διὰ τὸν λόγον μόνον ὅτι δὲν ἔχουσι σῶμα, καὶ πρέπει πρῶτον νὰ πίωσιν αἷμα, διότι μὲ ταύτην μόνην τὴν σωματικὴν ἐνίσχυσιν καὶ ζωογόνησιν συνδέονται αἱ πνευματικαὶ δεξιότητες, περὶ ὧν κατωτέρω θέλομεν διαλάβειν, αἱ πνευματικαὶ ἐνέργειαι· δὲν ἐμφανίζονται εἰμὴ ὡς ἰδιότητες καὶ δυνάμεις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, αἵτινες ζῶσι μετὰ τοῦ σώματος καὶ τὸ ἐγκαταλείπουσι μετὰ θάνατον καὶ παύουσιν ὡς αὐτὴ ἡ ζωή. Οὐδέποτε εἶχε τοσοῦτον προχωρήσειν ἡ σκέψις, ὥστε νὰ θεωρῇ τὴν ψυχὴν ὡς διαρκοῦσαν αὐθύπαρκτον μετὰ θάνατον, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς διαρκείας πίστις ἐπεστηρίζετο μόνον ἐπὶ αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων. Ἡ λέξις *ψυχή*, παραγομένη ἀπὸ τὸ *ψύχω* (πνέω, φυσῶ, ἀναπνέω,) σημαίνει πρῶτον τὴν ἀναπνοήν, τὸν ἀέρα, ὅνπερ εἰσπνέομεν καὶ ἐκπνέομεν, καὶ ἡ ἔννοια αὕτη κεῖται ὡς βάσις εἰς ὅλας τὰς σημασίας τῆς λέξεως ταύτης εἰς τὴν Ὁμηρικὴν γλῶσσαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πνοὴ εἶναι ὁ εἰς ὁρατὸς ὅρος τῆς ζωῆς, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων, ἔχει τὴν ἕδραν της εἰς τὸ στῆθος μετὰ τῆς δευτέρας ζωϊκῆς ἀρχῆς, τοῦ αἵματος, διὰ τοῦτο βαθμηδὸν ἡ λέξις αὕτη ἔλαβε τὴν συγγενῆ σημασίαν τῆς ζωῆς, χωρὶς ὅμως καθὸ τοιαύτη ν' ἀποβάλῃ τὴν τῆς πνοῆς. Ἐκ τῶν προτεθέντων λοιπὸν ἕπεται, ὅτι ἡ *Ὁμηρικὴ* ψυχή, ἡ ὑλικὴ ζωϊκὴ ἀρχή, βασίζεται ἐπὶ τῆς πνοῆς καὶ τοῦ αἵματος. Τὴν ψυχὴν ταύτην λοιπόν, ἣν ἐπὶ τῆς γῆς γινώσκομεν ὡς ἀέρα ἢ ζωϊκὴν ἀρχήν, ἀπαντῶμεν καὶ μετὰ θάνατον εἰς τὸν ᾅδην, καὶ μέλλει νὰ ἦναι ἡ αὐτή, διότι περὶ αὐτῆς ῥητῶς λέγεται, ὅτι πορεύεται εἰς τὸν ᾅδην· οὕτω π. χ. λέγεται (ἐν τῇ Ἰλιάδι Κ. 330·) τὸ αἷμα πολλῶν Ἀχαιῶν ἔρρευσεν εἰς τὸν Σκάμανδρον ποταμόν, αἱ δὲ ψυχαὶ αὐτῶν κατῆλθον εἰς τὸν ᾅδην. Ἡ ψυχὴ λοιπόν, καὶ ὄχι τὸ πνεῦμα, διαρκεῖ, καὶ ἡ δοξασία αὕτη ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἀντίληψιν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος θνήσκῃ ἀπὸ αὐτόματον θάνατον, ἡ ἐγκαταλείπουσα αὐτὸν πνοὴ φαίνεται εἰς τὴν αἴσθησιν ὡς αἰτία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θα-

(α) Ὄφρα σε τῇ πέμπωσι τιτυσκόμεναι φρεσὶ νῆες.

νάτου, οἰχομένης αὐτῆς, ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος ἐναπομένουσιν· αὐτὴ μόνη ἀπέρχεται, ἐπομένως δὲ δύναται νὰ ἦναι ἐν τῷ ᾅδῃ, ἔνθα θέλει διαρκεῖν, διότι εἶναι ἡ αἰτία τῆς ζωῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ ἐκρεύσῃ καὶ διά τινος θανατηφόρου πληγῆς, καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην φαίνεται εἰς τὴν αἴσθησιν, ὅτι διά τινος ὀπῆς ἐκφεύγει ἡ ζωϊκὴ ἀρχή. Ὅθεν ἐὰν ἡ *ψυχὴ* διαρκῇ εἰς τὸν ᾅδην, ἀναφύεται ἤδη τὸ ζήτημα, πῶς πρέπει νὰ ἐννοῶμεν τὸν τρόπον τῆς διαρκείας της. Εἰς τοῦτο μᾶς ὁδηγεῖ ἡ συχνάκις ἀπαντωμένη λέξις *εἴδωλον*· *ψυχὴ* καὶ *εἴδωλον* εἶναι λέξις ταὐτόσημος, τὸ *εἴδωλον* εἶναι ἁπλῶς ἡ ἐξήγησις τῆς ἐν ᾅδου εὑρισκομένης *ψυχῆς*, τὰ ἄθλια ὄντα τὰ μεταξὺ ἀνυπαρξίας καὶ ὑπάρξεως κείμενα, ἀλλὰ κινούμενα σχεδὸν ἀναίσθητα, ὡς εἰς ὀνειρώττουσαν κατάστασιν, ἥτις ὅμως δὲν τοῖς ἀφαιρεῖ τὴν ἐπιδεκτικότητα τοῦ νὰ αἰσθάνωνται λύπην διὰ τὴν διαμονήν των, καὶ τοῦ νὰ ἀναπολῶσι μὲ θλῖψιν των τὴν ἐν τῷ κόσμῳ παρελθοῦσαν εὐδαιμονίαν των· ἐντεῦθεν πάντοτε μνημονεύεται ὁ θάνατος μετ' ἀθυμίας καὶ φόβου, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ κατοικία τοῦ ᾅδου. Ὁ Ἀχιλλεὺς λέγει ἐν (Ὀδυσ. Λ. 489,) ὅτι ἐπροτίμα μᾶλλον νὰ θητεύῃ εἰς πτωχόν τινα ἄνθρωπον παρὰ νὰ ἄρχῃ εἰς τὸ βασίλειον τῶν σκιῶν· καὶ αὐτοὶ οἱ οὐράνιοι θεοὶ ἀποστρέφονται τὸν ᾅδην (Ἰλ. Υ. 64). Ἀλλ' ἡ κατάστασις αὕτη τοῦ Μηδενισμοῦ παρίσταται αὐτοῖς μόνον σχετικῶς πρὸς τοὺς ζῶντας· διότι ἄλλως μεταξὺ αὐτῶν κάλλιστα συνεννοοῦνται, συνδιαλέγονται καὶ συγκοινωνοῦσι τὰ αἰσθήματά των· λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰ συμβάντα τοῦ ἄνω κόσμου, καὶ πληροφοροῦνται παρὰ τῶν νεηλύδων μάλιστα τὰ περὶ τῶν οἰκογενειῶν των (Ὀδ. Ω) χαίρουσι τιμώμενοι, καὶ αἰσθάνονται τὸν πόνον καὶ τὸ ὄνειδος τῆς τιμωρίας. — Ἡ δὲ φύσις τῶν εἰδώλων τούτων προσδιορίζεται ἔτι ἀκριβέστερον διὰ τοῦ εναερίου καὶ σκιώδους, ὅπερ ὁ Ὅμηρος ἀπονέμει εἰς τὰς ἐν ᾅδου ζώσας ψυχάς. Ὅτε ὁ Ἀχιλλεὺς ἤθελε νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν μορφὴν τοῦ Πατρόκλου, τὴν εἰς αὐτὸν ἐμφανισθεῖσαν ἐκ τῶν καταχθονίων, αὐτὴ ᾤχετο πάλιν εἰς τὸν ᾅδην ὡς καπνός. (Ἰλ. Ι. 100.) Τρὶς ἤθελεν ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν *ψυχὴν* τῆς ἀποθανούσης μητρός του, καὶ τρὶς τοῦ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας ὡς σκιὰ καὶ ὄνειρον (Ὀδυσ. Λ. 207).

Εἴδομεν προσέτι ἄλλην τινὰ ἰδιότητα τῶν εἰδώλων, ὅτι στεροῦνται φρενῶν καὶ συνειδήσεως, τοῦτο δὲ ἐξηγεῖται ὡς ἐφεξῆς. Οἱ δύο πρώτιστοι ὅροι τῆς ζωῆς, οὓς γνωρίζει ἡ ὁμηρικὴ ἐποχή, εἶναι ἡ ἀναπνοὴ καὶ τὸ αἷμα ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἕδρα ὑποτίθεται εἰς τὸ στῆθος· μετὰ θάνατον ἡ ψυχὴ ὑπάγει εἰς τὸν Ἅδην, τὸ δὲ αἷμα μένει εἰς τὸ σῶμα, ἢ χύνεται ἔκ τινος πληγῆς εἰς τὴν γῆν. Ἐπομένως αἱ σκιαὶ τῶν νεκ[...] στεροῦνται τοῦ αἵματος καὶ ἡ ζωή των εἶναι ἐξ[...] είας, διότι ἐναπομένει μόνον ὁ εἷς ὅρος αὐτῆς, ἡ ἀν[...]οή, ἡ ψυχή· τὸ αἷμα ἐκλείπει· ἐπομένως δὲ οὐδὲν [...]ματικὸν ἔχουσι· μετὰ τοῦ σωματικοῦ λαμβάνουσι [...]άλιν φρένας, ὅταν πίνωσιν αἷμα, ὅταν τοῦτο π[...]τίθεται εἰς τὴν ψυχήν. Ἡ ψυχὴ τοῦ μάντεως Τειρ[...]ου ἠδυνήθη τότε μόνον νὰ προμαντεύσῃ, ἀφοῦ ἔπιεν αἷμα (Ὀδυσ. Λ. 96.)· ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος τότε μόνον ἀναγνωρίζει τὸν Ὀδυσσέα ἀφοῦ ἔπιεν αἷμα (Ὀδυσ. Λ. 387). Τέλος δὲ, σημειωτέον ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθανόντων λαμβάνουσιν εἰς τὸν ᾅδην ὁλοσχερῶς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν καὶ τὸ σχῆμα τῆς προτέρας αὐτῶν ὑπάρξεως· ὁ Πάτροκλος ἐμφανίζεται εἰς τὸν φίλον του ἀκριβῶς ὡς ἔτι ἔζη, ὅμοιος τὸ μέγεθος, τὰ ὄμματα, τὴν φωνὴν καὶ τὰ ἐνδύματα (Ἰλ. Ψ. 65)· ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἅδου προσέφερε θυσίας, ἐπλησίασαν εἰς τὸ αἷμα διάφοροι σκιαὶ, ἐμφανισθεῖσαι εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν μορφήν· νέοι, γέροντες, ἄνδρες πληγωμένοι, ὁ Ὀδυσσεὺς ἀναγνωρίζει εὐθὺς τὴν μητέρα του, τὸν Αἴαντα, τὸν Ἀχιλλέα κ. τ. λ. (Ὀδ. Λ. 29). — Ὁ λόγος τῆς πίστεως ταύτης, βασίζεται πάλιν εἰς πάντη αἰσθητικὴν δοξασίαν, διότι ἄλλως πως δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ζωῆς εἰμὴ ὡς ἐξακολούθησιν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως· ἐπομένως ἐὰν μέρος τι τοῦ ἀνθρώπου μέλλῃ νὰ διατηρῆται, πρέπει νὰ ἦναι ἐν τύπῳ, καὶ νὰ ἔχῃ μορφὴν καὶ τύπον ἀνθρώπινον, ὡσαύτως δ' ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς πρὸς τὰς πνευματικὰς ἰδιότητας, τὰ πάθη, τὰ αἰσθήματα, καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἀναφέρεται εἰς τὴν ζωήν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε προεκτεθέντων συνάγομεν τὸ ἑξῆς *σχῆμα*, ὅπερ ἐμπεριέχει τὴν ὅλην *Ὁμηρικὴν ψυχολογίαν*. Ὁ ἄνθρωπος *αὐτὸς* ἔχει δύο ἀρχὰς τὴν ζωϊκὴν καὶ τὴν πνευματικήν. 1) Ἡ *ἀρχὴ* τῆς ζωϊκότητος *ά*) διαρκούσης μὲν τῆς ζωῆς εἶναι *ψυχή* (ἀναπνοὴ καὶ αἷμα), *β'* μετὰ θάνατον δὲ διατηρεῖται εἰς τὸν ᾅδην ὡς *εἴδωλον*. 2) Ἡ ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι *ά*) σωματικὴ ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, *φρένες*· *β'*) ἀσώματος ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, *θυμὸς*, καὶ αἱ δύο αὐτοῦ κυριώτεραι ἐξωτερικεύσεις, *μένος* καὶ *νοῦς*.

Ἡ ψυχικὴ ζωὴ τῶν τότε ἀνθρώπων ἐμπεριλαμβάνει τὰς *προαισθήσεις* καὶ τὴν *προφητικὴν δύναμιν* τῶν ψυχοῤῥαγούντων. *ά*) Τῶν προαισθήσεων ἀπαντῶμεν σαφέστατα ἴχνη. Ὁ Ἀγαμέμνων ἐν Ἰλιάδι Δ. 163 ἐκφράζει τινὰ προαίσθησιν τῆς ἀπωλείας τῆς Τρῳάδος καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο προαισθάνεται καὶ ὁ Ἕκτωρ (Ἰλ. Ζ 447) ἔτι τὸν ἴδιον αὐτοῦ θάνατον, καὶ τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς συζύγου του. *β'*) Ἡ πίστις εἰς προφητικήν τινα δύναμιν τῶν *ψυχοῤῥαγούντων*, ἥτις ἀνήκει σχεδὸν

εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰν ὅλους τοὺς λαοὺς, διαδηλοῦται καθαρώτατα παρ' Ὁμήρῳ (1).

Ὁ Πάτροκλος θνήσκων προλέγει εἰς τὸν Ἕκτορα τὸν θάνατόν του, καὶ ὁ Ἕκτωρ εἰς τὸν Ἀχιλλέα (Ἰλ. Π. 851, Χ. 358). Ὁ Εὐστάθιος καὶ οἱ Σχολιασταὶ εἰς ἐξήγησιν τῶν χωρίων τούτων ἐπιστηρίζονται μάλιστα εἰς τὴν γνώμην, ἣν ὁ Σωκράτης ἐκθέτει παρὰ Πλάτωνι (Ἀπολ. Σωκρ.)· ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποθνήσκοντος ἔχει προφητικὴν δύναμιν, καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀκολουθοῦντες τὴν γενικὴν αὐτῶν τάσιν, ἀνεῦρον τὴν πηγὴν τοῦ φαινομένου τούτου εἰς ἀνωτέραν τινὰ ἐπιῤῥοὴν τῆς *Μαγείας* καὶ τῆς *Μαντικῆς*, τῆς ὁποίας ἡμεῖς πλέον δὲν ἀναγκαιοῦμεν εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Φυσιολογίας καὶ τῆς Ψυχολογίας, διότι ὑπάρχει ἡμῖν πρόχειρος φυσική τις ἐξήγησις τῆς ὁποίας προτάττομεν τὴν καθολικὴν ταύτην ἀρχὴν, ὅτι ἅπασαι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις ἐξωτερικεύονται μόνον διὰ τοῦ ὑλικοῦ, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς κανονικότητος τούτου ἐξαρτᾶται καὶ ἡ κανονικότης ἐκείνων. Ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τὴν ἱκανότητα, συνδυάζουσα τὸ ἐνεστὼς μετὰ τοῦ παρελθόντος, νὰ συμπεραίνῃ τὸ μέλλον, εἶναι ἀναντίῤῥητον, ἀλλ' ἡ ἱκανότης αὕτη δύναται ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ἄλλαι ψυχικαὶ δυνάμεις διὰ τοῦ σωματικοῦ, τῆς ὕλης, τοῦ ὀργανισμοῦ, νὰ ἐμποδισθῇ εἰς τὴν ἐλευθέραν αὐτῆς ἐξωτερίκευσιν, ὡς ἀπεναντίας διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ὑλικοῦ τούτου ἐμποδίου, νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀπρόσκοπος αὐτῆς φανέρωσις. Εἰς διασάφησιν δὲ τῶν λεχθέντων, συντείνει καὶ ἡ συχνάκις γενομένη παρατήρησις εἰς πάσχοντας πολὺν χρόνον φρενοληψίαν, ὅτι πολλάκις ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου των ἀνέδειξαν ἀτάραχον ψυχικὴν ζωὴν (2), ὅπερ ἐξηγεῖται ὡς ἐφεξῆς. Ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου συμβαίνει πάντοτε βαθμηδὸν δηλ. τὰ διάφορα συστήματα σβύνονται τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, καὶ ἐνῷ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν ἤδη τέθνηκε, δύνανται νὰ ἐξακολουθῶσιν εἰσέτι εἰς τὸ ἄλλο ἐνέργειαι. Συμβαίνει λοιπὸν πολλάκις ὅτι, ἔνθα ὑποτίθεται θάνατος, δὲν ὑπάρχει εἰσέτι γενικὸς, διότι ἐνῷ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ μυωνικὴ κίνησις καὶ ἡ ἀναπνοὴ παύουσι, τὸ φυσικὸν σύστημα διατελεῖ εἰσέτι ἐνεργοῦν, ὅθεν ἐξηγεῖται διατί εἰς τὸ λείψανον ἐνδέχεται εἰσέτι νὰ ἐκφύωνται τρίχες καὶ νὰ ἐξέρχηται ἱδρὼς κ. τ. λ. Καθ' ἣν στιγμὴν λοιπὸν ἡ ζωὴ σβύνεται εἰς σύστημά τι, λαμβάνουσιν εἰσέτι χώραν εἰς αὐτὸ, πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνῃ ὁλοτελῶς, ἐρεθισμοὶ, δι' ὧν δύνανται μάλιστα νὰ ἐκτοπισθῶσιν αἱ ὑλικαὶ ἀνωμαλίαι, αἵτινες μέχρι τοῦδε εἶχον ἐμποδίσει τὰς ἐλευθέρας κανονικὰς ἐξωτερικεύσεις τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας, εἰς τρόπον ὥστε τώρα αὐτὴ, ἂν καὶ ἐπὶ βραχύ τι χρόνου διάστημα, δύναται νὰ φανῇ πάλιν ὡς κανονικῶς ἐξωτερικευομένη. Ἀναλόγως μὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς φρενοληψίας ἐξηγεῖται καὶ ἡ προφητικὴ δύναμις τῶν ἀποθνησκόντων, ἥτις δὲν εἶναι καινή τις, προκύπτουσα μόνον πρὸ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ προϋπάρχουσα μὲν, ἐμποδιζομένη ὅμως εἰς τὴν ἀνάπτυξίν της ὑπὸ τῆς ὕλης τοῦ ὀργανισμοῦ (3). Αὕτη ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα δύναμις τῆς ψυχῆς τοῦ νὰ δύναται συνδυάζουσα τὸ ἐνεστὼς μετὰ τοῦ παρελθόντος νὰ συμπεραίνῃ τὸ μέλλον, δὲν εἶναι βέβαια διαρκούσης τῆς ζωῆς σπάνιόν τι φαινόμενον, καὶ χαρακτηρίζει τὸν ἔμφρονα, ὅστις δύναται νὰ κάμῃ τινὰ πρόγνωσιν, καὶ εἰς πολλοὺς ἤθελε δεικνύεσθαι κατωτέρα, ὡς διάφοροι ἄλλαι ψυχικαὶ ἐνέργειαι, ἐὰν δὲν ἐπεσκοτίζετο ὑπὸ τῆς ὕλης· ἐνδέχεται καὶ αὐτὴ ἡ δύναμις, ἂν καὶ στιγμιαίως μέχρις οὗ ὑποκύψῃ εἰς τὴν γενικὴν μεταμόρφωσιν, νὰ ἐνεργῇ ὀξύτερον, καὶ τότε παρίσταται ὡς προφητικὴ δύναμις. Ἂν καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη τοῦ νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν βραχὺν πρὸ τοῦ θανάτου φωτισμὸν τῆς ψυχῆς ἐνδέχεται νὰ φανῇ εἰς πολλοὺς ὡς ὑπόθεσις, ἡ φυσιολογία ὅμως καὶ ἡ ψυχαγωγία οὐδεμίαν ἄλλην δύνανται νὰ δώσωσιν ἐξήγησιν. Ὁ θάνατος βέβαια εἰσέτι δὲν ἀπεκάλυψεν εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ εἰς τὴν γνῶσίν μας ὅλα αὐτοῦ τὰ μυστήρια, εἶναι ὅμως σαφεστάτη ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ψυχῆς· καὶ αὐτὴ ἡ ὄψις τοῦ ἀποθνήσκοντος πληροῦται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καθαρᾶς τινος ἀνδρίας καὶ γαλήνης, ὠχρά τις εἰκὼν τῆς ψυχικῆς εἰρήνης ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ νεκροῦ προσώπου, τοῦ ὁποίου τὰ σχήματα εἰσέτι φαίνονται ὅτι λαλοῦσι πρὸς ἡμᾶς.

Ἡ ἐν ὕπνῳ ψυχικὴ ζωὴ, τὸ *ὄνειρον*, ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν ποιητῶν κατά τινα εἰδικὸν τρόπον. Ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲν ἠδύναντο νὰ νοήσωσι τὰ ὀνείρατα ὡς τὸ ἐξαγόμενον μιᾶς ἐν τῷ ὕπνῳ συνεχιζομένης ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, διὰ τοῦτο ἐπίστευον

---

(1) Ὁ Ἰακὼβ μέλλων νὰ ἀποθάνῃ ἐκάλεσε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ εἶπε· «συνάχθητε ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν τί ἀπαντήσει ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν» (Γεν. Μωϋσέως ΜΘ'. 1. — Ὁ Ξενοφῶν ἐν Κύρου Παιδείᾳ (βιβλίον Η'. 47) παριστάνει τὸν ἀποθνήσκοντα Κῦρον λέγοντα. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐμφαίνεται κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου θειοτέρα, καὶ προβλέπει τὰ μέλλοντα.

(2) Παρετηρήθη γυνή τις, ἥτις πρὸ δύο ἐτῶν ἦτο μανιακὴ, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου της ἦλθεν ἐντελῶς εἰς τὰς φρένας της. Ἀμβλόνους τις ἐπὶ πολὺν χρόνον ἵστατο ἀκίνητος εἴς τινα θέσιν, ἀλλ' ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του κατέστη φρενήρης.

(3) Ὁ Πλούταρχος λέγει· «δὲν εἶναι πιθανὸν, ὅτι παρὰ τῷ θανάτῳ ἡ ψυχὴ ἀποκτᾷ νέαν τινὰ δύναμιν, ἣν πρότερον ἐστερεῖτο, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ὁ ἄνθρωπος κέκτηται πάντοτε τὴν δύναμιν ταύτην, ἀλλ' ἐπισκοτισμένην καὶ ὑπὸ τοῦ σώματος ἐμποδιζομένην, τότε δὲ μόνον δύναται ἡ ψυχὴ νὰ τὴν ἐξασκῇ, ὅταν τὰ σωματικὰ δεσμὰ ἄρχωνται διαλυόμενα καὶ ὅταν αὕτη δὲν καταπιέζεται ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν φθαρτῶν μελῶν καὶ τῆς σαπρότητος τῶν χυμῶν.»

ὅτι τὰ ὀνείρατα προήρχοντο παρὰ τῶν θεῶν καὶ ὅτι ἦσαν αὐτῶν δῶρα (1). Ἡ ὀνειρώττουσα ζωὴ εἶναι κατὰ τὴν δοξασίαν τοῦ ποιητοῦ ἡ σφαῖρα, ἐν ᾗ καταπαυούσης τῆς φυσικῆς δυνάμεως τοῦ γιγνώσκειν, δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψίν της θεία τις συγκοινωνία. Τὰ ἐνύπνια, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ παραχθῶσιν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ βουλήσεως, πόθεν ἄλλοθεν μέλλει νὰ προέρχωνται εἰμὴ θεόθεν; Οὕτω λέγει ὁ Ποιητὴς ἐν Α. 63· « ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. » Ἡ συγκοινωνία αὕτη τῶν θεῶν μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ ὕπνῳ γίνεται διττῶς, ἢ ὁ θεὸς πλάττει τὸ ὄνειρον καὶ τὸ ἐξαποστέλλει πρὸς τὸν κοιμώμενον, ἢ αὐτὸς οὗτος ἐμφανίζεται κατ' ὄναρ εἰς τὸν κοιμώμενον. Οὐδὲ εἶναι ὀρθὸν νὰ παραδεχθῇ τις ἴδιόν τινα θεὸν τῶν ὀνείρων, διότι τοιούτου θεοῦ ὁ Ὅμηρος δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν ἰδέαν, διότι τὰ ἀναγκαιοῦντα ὀνείρατα δὲν ζητοῦνται παρά τινος ταμίου αὐτῶν, ἀλλ' ἕκαστος θεὸς θὰ τὰ ἔχῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του (2). Ὁ Ζεύς, ἐξ οὗ μάλιστα προέρχονται, ἔχει ἑτοίμην μορφήν τινα ὀνειράτων, καὶ δίδει εἰς αὐτὴν ἐπὶ βραχύ τι χρόνου φαινομενικὴν ζωήν· διότι τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τοῦ ὁμηρικοῦ ὀνείρατος, ὅτι εἶναι μὲν αὐτὸ πραγματικόν τι, σωματικόν, ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχον, ἀλλὰ στιγμιαῖον, ἐν αὐτῷ τῷ ὕπνῳ, διότι μετὰ τοῦ ὕπνου παρέρχεται καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ ὀνείρατος. Διὰ τοιούτων λοιπὸν ὀνειράτων τὸ θεῖον συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ ὕπνῳ· τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων· ὅπερ καθαρώτατα δεικνύεται εἰς τὸ ἐφεξῆς.

Ὁ Ζεὺς πλάττει ὄνειρον ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ Νέστορος καὶ τὸ διατάττει νὰ τρέξῃ εἰς τὸν καθεύδοντα Ἀγαμένονα καὶ νὰ τὸν παρακινήσῃ ὅπως ὁδηγήσῃ εἰς μάχην τοὺς Ἀχαιούς· τὸ ὄνειρον ἐλθὸν ἵσταται ὑπεράνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὅτι εἶναι ἄγγελος τοῦ Διός, ὅστις τὸν διατάττει νὰ παρατάξῃ εἰς μάχην τὸν στρατόν του, καὶ τὸν προτρέπει ἐνταυτῷ νὰ ἔχῃ τοῦτο βαθέως ἐγκεχαραγμένον εἰς τὴν ψυχήν του, διὰ νὰ μὴ τὸ λησμονήσῃ ἀφοῦ ἐξυπνήσῃ. Ὁ Ἀγαμέμνων ἐξεγερθεὶς συγκαλεῖ τοὺς βουληφόρους ἄνδρας τοῦ στρατοῦ· διακοινοῖ αὐτοῖς ὅτι θεῖον ὄνειρον τοῦ ἐφάνη ἐν τῷ ὕπνῳ φέρον εἰς αὐτὸν τοῦτο τὸ πρόσταγμα (Ἰλ. Β. 6). Ἡ Ἀθηνᾶ πλάττει μορφήν τινα ὁμοίαν μὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς Πηνελόπης, ἥτις φέρει εἰς ταύτην κατ' ὄναρ τὴν παρηγορίαν, ὅτι ὁ Τηλέμαχος θέλει εὐτυχῶς ἐπιστρέψει εἰς τὴν πατρίδα (Ὀδυσ. Δ. 795). Ἄλλοτε ὅμως ὁ θεὸς δὲν πλάττει οὐδὲν χωριστὸν ὄνειρον, ἀλλὰ παρίσταται αὐτὸς ὁ ἴδιος ὑπὸ ξένην μορφὴν πρὸς τὸν καθεύδοντα, τοῦ ὁμιλεῖ, καὶ γίνεται αὐτὸς ὄνειρον. Οὕτως ἔρχεται ἡ Ἀθηνᾶ πρὸς τὴν καθεύδουσαν Ναυσικάαν ὑπὸ τὸ σχῆμα τῆς ὁμήλικος φίλης της, καὶ προτρέπει αὐτὴν νὰ ἑτοιμασθῇ εἰς γάμον (Ὀδ. Ζ. 15). Εἰς οἱανδήποτε λοιπὸν περίπτωσιν τὸ ὄνειρον οὐδέποτε ἐμφανίζεται ὡς τὸ ἐξαγόμενον τῆς ἰδίας ψυχικῆς ἐνεργείας τοῦ καθεύδοντος, ὁποῖον πραγματικῶς εἶναι, ἀλλὰ πάντοτε ὥς τι ἐξωτερικόν, ἐκτὸς τοῦ καθεύδοντος πραγματικῶς ὑφιστάμενον, εἴτε αὐτὸ πλάττεται ὑπὸ τῆς θεότητος καὶ ἐξαποστέλλεται πρὸς τὸν καθεύδοντα, εἴτε αὐτὴ ἡ θεότης μεταμορφουμένη ἐμφανίζεται κατ' ὄναρ εἰς αὐτόν.

Καθὼς δὲ οἱ θεοὶ πολλάκις ἐξαπατῶσι τοὺς ἀνθρώπους ἐγρηγορότας, ὡσαύτως καὶ καθεύδοντας διὰ τῶν ὀνειράτων. Τοιοῦτον ἦτο τὸ προμνησθὲν ὄνειρον, ὅπερ ὁ Ζεὺς ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα ἵνα τὸν ἀπατήσῃ. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐφεξῆς λόγοι τῆς Πηνελόπης· « Εἶναι δύο πύλαι τῶν ὀνειράτων, ἡ μὲν ἐλεφαντίνη, ἡ δὲ κερατίνη. Τὰ ἐκ τῆς ἐλεφαντίνης ἐξερχόμενα ἀπατῶσι τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ ψεύδους· τὰ δὲ ἐκ τῆς κερατίνης προσημαίνουσιν ἀληθῆ (Ὀδ. Ι. 560)». Τὸ χωρίον τοῦτο διαφόρως ἐξηγεῖται· οἱ μὲν πλεῖστοι ἐκλαμβάνουσι τὴν σημασίαν ἐκ τῆς ἰδιότητος τῆς ὕλης, ὅτι τὸ μὲν κέρας εἶναι διαφανές, τὸ δὲ ἐλεφάντινον ὀστοῦν εἶναι μὲν στιλπνόν, δὲν διαπερᾷ ὅμως αὐτὸ ἡ ὅρασις· προσφυεστέρα φαίνεται ἡ ἐξήγησις τοῦ Εὐσταθίου, καθ' ἣν ὑπόκειται παρονομασία τις μεταξὺ τοῦ *ἐλέφας* (ἐλεφάντινον ὀστοῦν) καὶ τοῦ *ἐλεφαίρεσθαι* (ἀπατᾶν) καὶ πάλιν μεταξὺ τοῦ *κέρας* (κέρατον) καὶ τοῦ κραίνω (ἐκπληροῦν), ἑπομένως δὲ ἐκ μὲν τῆς κερατίνης πύλης ἐξέρχονται τὰ ἀληθῆ ὀνείρατα, τὰ ἐκπληρωθησόμενα, ἐκ δὲ τῆς ἐλεφαντίνης τὰ ἀνεκπλήρωτα, τὰ ἀπατηλά. Οἱαδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἦναι ἡ ἐξήγησις, ἔγκειται πάντοτε εἰς τοὺς προμνησθέντας λόγους τῆς Πηνελόπης ἀλήθειά τις περὶ τῆς διπλῆς φύσεως τῶν ὀνείρων, ἣν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἐγνώρισε μὲν ἐμπειρικῶς, δὲν ἠδυνήθη ὅμως καὶ νὰ ἐξηγήσῃ

---

(1) Ἡ πίστις αὕτη εἶναι ἀρχαιοτέρα τῶν ὁμηρικῶν χρόνων· ἐν τῇ Γενέσ. κεφ. Κ. 3. ἀπαντᾶται· «Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβιμέλεχ ἐν ὕπνῳ τὴν νύκτα, καὶ εἶπεν αὐτῷ.» Ὡσαύτως Βασιλ. Α'. Κ. ΚΗ'. «Καὶ ἐπηρώτησε Σαοὺλ διὰ Κυρίου, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ Κύριος ἐν τοῖς ἐνυπνίοις, καὶ ἐν τοῖς δήλοις, καὶ ἐν τοῖς προφήταις·» ὁ Ἰὼβ παραπονεῖται Κεφ. Ζ'. 13. « Ὅταν στοχάζωμαι, ὅτι θέλει μὲ παρηγορήσει ἡ κλίνη μου, σὺ ὁ Θεὸς μὲ φοβίζεις δι' ἐνυπνίων. » — Ἐντεῦθεν παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι καὶ ὁ ναὸς τῶν ἀσθενούντων· ὅπου ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὕπνῳ τοῦ ἀσθενοῦς ἀπεκάλυπτε τὴν θεραπείαν του. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ἀπαντῶμεν τὴν πίστιν ταύτην ἐν τοῖς ἐνυπνίοις εἰς διαφόρους λαοὺς ὡς π. χ. εἰς τοὺς ἀγρίους τῆς Ἀμερικῆς, τοὺς Ἰνδοὺς κ.τ.λ.

(2) Οὕτω κακῶς μεταφράζεται ὑπό τινων τὸ χωρίον ἐν Ἰλιάδι Β. 56 «ἦλθεν εἰς τὸν ὕπνον μου ὁ θεὸς ὁ Ὄνειρος·» ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἐννοῆται· « ἦλθεν εἰς τὸν ὕπνον μου θεῖον ὄνειρον. »

φυσικῶς, περὶ ἧς ἐξέστω ἡμῖν δοῦναι τὴν ἐφεξῆς ψυχολογικὴν ἐξήγησιν. Ἐξετάζοντες τὴν σημασίαν τῶν ὀνειράτων ὑπὸ τὴν ψυχολογικὴν ἔποψιν, δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ τὰ ἐκλάβωμεν εἰμὴ ὡς τὸ ἐξαγόμενον τῆς καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ ἐξακολουθούσης ἐνεργείας τῆς ψυχῆς. Ἐντεῦθεν πᾶν ὄνειρον ἔχει τινὰ ἔννοιαν καὶ σημασίαν, καὶ ἐὰν εἰς τοῦτο ἀντιτείνῃ τις, ὅτι πολλάκις παρίστανται ἡμῖν ὀνείρατα ἄτοπα, τοῦτο εἶναι μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον, διότι μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ὕπνου ἔγερσιν ἐνθυμούμεθα μόνον μοναδικά τινα ἀσυνάρτητα ἀποσπάσματα τοῦ ὅλου ὀνείρου, ἅπερ εἰκότως, προσπαθούντων ἡμῶν νὰ τὰ συνθέσωμεν παρέχουσί τι ἀλλόκοτον ἀπαραλλάκτως καθὼς μεμονωμέναι προτάσεις ἀποσπασθεῖσαι ἐκ διαφόρων χωρίων συγγράμματός τινος λογικῶς ἐπεξειργασμένου καὶ ὁμοῦ συντεθεῖσαι οὐδεμίαν προσφέρουσιν ἔννοιαν. Ὅθεν ἐὰν διατελῇ ἐνεργοῦσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ὕπνῳ (1), ἀνάγκη νὰ γίνεται ἡ ἐνέργεια αὕτη κατά τινα τρόπον ἰδιάζοντα εἰς τὴν ἀτομικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἑπομένως δὲ δίδεται διπλῆ τις φύσις, διπλῆ σημασία τῶν ὀνειράτων. Ὅταν ἡ ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἦναι ἀτάραχος καὶ ἀπολαύῃ καθαρᾶς φρονήσεως, οὐδὲ ἐνοχλῆται ὁ ὕπνος ὑπό τινων σωματικῶν ἀνωμαλιῶν, τότε τὰ ὀνείρατα φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀληθείας (2).

Ὅταν ὅμως ἡ ψυχικὴ ζωὴ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐγρηγόρσεως (ἑπομένως δὲ καὶ τοῦ ὕπνου) ἦναι ἄτακτος καὶ ἀκανόνιστος, ἢ ὁ ὕπνος ἐνοχλῆται δι' ἀνωμάλων σωματικῶν καταστάσεων, τότε παριστάνονται καὶ ὀνείρατα, ἅτινα στερούμενα τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ συνδυασμοῦ, ἀνήκουσιν εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Αὕτη λοιπὸν ἡ ἀποδειχθεῖσα διπλῆ φύσις τῶν ὀνειράτων παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρω σημειωθέντας λόγους τῆς Πηνελόπης. — Ὅτι δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἐζήτουν ἐξήγησιν τῶν ὀνειράτων ἦτο φυσικὴ χρεία· οὕτως ἡ Πηνελόπη παρακαλεῖ τὸν Ὀδυσσέα ὅστις τῇ ἐφαίνετο εἰσέτι ξένος νὰ τῇ ἐξηγήσῃ ὄνειρόν τι (Ὀδυσ. Ι. 535), καὶ ὁ Εὐρυδάμας καλεῖται (ἐν Ἰλ. Ε. 149) ὀνειροπόλος γέρων. — Ὅτι δὲ ἡ ὀνειροκρισία δὲν πρέπει νὰ κατατάττηται εἰς τὴν *Μαντικήν*, τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τῆς Ἰλ. Α. 62, ἔνθα ὁ *Μάντις* καὶ ὁ *ὀνειροπόλος* ἀπ' ἀλλήλων διακρίνονται· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Ἀχιλλεὺς ἐποτρύνει τὸν Ἀγαμέμνονα, ἕνεκα τοῦ λιμοῦ, τοῦ μαστίζοντος τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, νὰ συμβουλευθῇ τινὰ *μάντιν*, ἢ ἱερέα ἢ καὶ *ὀνειροπόλον*, εἰκάζεται ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη ἐθεώρει τὸν ὀνειροπόλον ὑποδεέστερον τοῦ μάντεως καὶ τοῦ ἱερέως.

Εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ῥηθέντα περὶ τῶν προαισθήσεων καὶ τῶν ὀνειράτων προσθέτομεν καὶ περὶ τῆς *Μαγείας* καὶ τοῦ *Ζωϊκοῦ Μαγνητισμοῦ*. Ἐπειδὴ εἰς τὴν *Μαγείαν* τῶν ἀρχαίων ἐκεῖναι μόνον αἱ δυνάμεις τῆς ζωῆς ἐνήργουν, αἵτινες μετὰ ταῦτα διὰ τῆς Μεσμερικῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Ζωϊκοῦ Μαγνητισμοῦ κατέστησαν ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς γνώσεως, ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι τὴν Μαγείαν καὶ τὸν Μαγνητισμὸν, ἀμφότερα ἀπαντώμενα εἰς τὰ Ὁμηρικὰ Ποιήματα, θέλομεν συνάμα τὰ ἐκθέσειν. Καθόλου ἐμφανίζονται ἐνταῦθα ἔνστικτα αἰσθήματα, ἔνστικτος μαντεία, συμπαθητικὴ καὶ ἀντιπαθητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐσωτερικὴ φωνὴ, καί τις συναίσθησις τῆς φύσεως καὶ μετὰ τῶν δυνάμεων αὐτῆς· ὅθεν δύναται ὅλος ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ὀνομασθῇ ζωηρὰ μαγεία, διότι εἰς αὐτὸν παρατηρεῖται μαγική τις συναίσθησις τῆς φύσεως, ἔνθα ἐξασκεῖ μεγάλην ἐπιῤῥοιαν ἡ φαντασία, ὡς τὸ μέσον δι' οὗ ὁ Ἕλλην ἐσυγκοινωνοῦσε μάλιστα μὲ τὴν φύσιν· ὑπάρχει τι ἐνδόμυχον αἴσθημα τῶν μυστικῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, ὅπερ προσπαθεῖ νὰ ἐξωτερικευθῇ πρὸς ἀνακούφισιν, χωρὶς ὅμως νὰ μετατραπῇ εἰς καθαρὰν συνείδησιν ἢ ἀμοιβαίαν σχέσιν μεταξὺ τοῦ αἰσθήματος τούτου καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Ἐντεῦθεν βλέπομεν τὴν μαγείαν ἀναπτυχθεῖσαν κυρίως κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου, καθ' ἣν εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα ἡ δύναμις τοῦ ἐξηγεῖν τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιῤῥοιαν τῶν πολλαπλῶν τῆς φύσεως δυνάμεων, ἐνῷ μὲ τὴν ὁσημέραι ἐπὶ μᾶλλον ἀναπτυσσομένην πρόοδον εἰς τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως καὶ τῆς σχέσεως τῶν δυνάμεών της πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν, ἐλαττοῦται ἡ μαγικὴ θεωρία, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀντικαθίσταται ἡ φυσικὴ ἐξήγησις. Ὅθεν κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν ἐποχὴν εἶναι καθαρὰ τὰ ἴχνη μιᾶς μαγικῆς θεωρίας, εἰς ἣν ὑπεβάλλετο ὄχι μόνον ἡ ἐνέργεια τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' ἐκείνους

---

(1) Τὸ ὄνειρον, ὅπερ διέταξε τὸν Ἀγαμέμνονα καθεύδοντα νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς τὴν μάχην, ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐν τῷ ὕπνῳ ψυχικῆς του ἐνεργείας ἐφ' ἑνὸς ἀντικειμένου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοσάκις εἶχε σκεφθῇ ἐγρηγορώς· ὡσαύτως δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὄνειρον ὅπερ παρηγόρησε τὴν Πηνελόπην καθεύδουσαν μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Τηλέμαχος ἔμελλεν ὅσον οὔπω νὰ ἐπιστρέψῃ· ὡσαύτως δὲ ἐξηγοῦνται καὶ τὰ ἄλλα ὀνείρατα. Ὅτι ὁ Παῤῥάσιος ἐζωγράφησε τὸν Ἡρακλέα κατὰ τὸ εἶδος ὅπερ ἐνεφανίσθη αὐτῷ κατ' ὄναρ, τοῦτο γίνεται καταληπτὸν, ἐὰν στοχασθῶμεν ὅτι ὁ ζωγράφος οὗτος, τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς διευθύνετο εἰς τὸ πῶς νὰ κατασκευάσῃ τὴν ζωγραφίαν τοῦ θεοῦ τούτου, εἶχε καὶ εἰς τὸν ὕπνον του παροῦσαν τὴν μορφὴν τοῦ θεοῦ.

(2) Ὅτι εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀποκαλύπτονται ἀλήθειαι, αἵτινες ἐνίοτε μένουσιν εἰς αὐτὸν ἐγρηγορότα κεκαλυμμέναι, τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τῆς ἱστορίας καὶ δυνάμεθα ὁριστικῶς ν' ἀποφανθῶμεν, ὅτι ἐὰν ἐγινώσκοντο πάντοτε αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιῤῥοιαι αἱ ἐπὶ τῶν ὀνειράτων ἐπενεργοῦσαι, ἐὰν ἑκάστοτε ἐγίνετο ἀκριβὴς ἡ ἀνάμνησις τῆς ὀνειρείου ἱστορίας, καὶ ἀείποτε ἐνοεῖτο ἡ γλῶσσα τοῦ ὀνείρου, ἤθελε λαμβάνειν τις πολλάκις διδασκαλίαν ἐκ τῶν ὀνειράτων.

τοὺς χρόνους ἀνεξήγητον ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας ἑνὸς ἀνθρώπου, ἢ μᾶλλον τοῦ πνεύματος, τῆς βουλήσεώς του, ἐπὶ ἄλλου τινὸς ἀνθρώπου. Οὕτω π. χ. ἐν (Ὀδ. Ι. 457), οἱ παῖδες τοῦ Αὐτολύκου καταπαύουσι διὰ τῆς ἐπαοιδῆς τὸ ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ Ὀδυσσέως ῥέον αἷμα. Διὰ τῆς ἐπαοιδῆς πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν μαγικόν τι ᾆσμα διὰ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, καὶ τὸ προμνησθὲν χωρίον ὑπαινίττεται τὴν πίστιν εἰς τὴν μαγικὴν δύναμιν τῆς φωνῆς. Ἡ φωνή, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ᾠδὴ εἶναι τὸ ἄμεσον ὄργανον τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ συχνάκις ἀπαντῶνται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἡ δι' ἐμπαθοῦς βουλήσεως ἐκφραζομένη λέξις ἔχει ἐν ἑαυτῇ μαγικὴν δύναμιν(1). Ἰδιαιτέρως δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸν *ζωϊκὸν Μαγνητισμὸν* ἀπαντῶμεν καθαρὰ ἴχνη, καὶ μάλιστα εἰς τὴν συμβολικὴν χεῖρα, καθὸ ὄργανον τῆς μαγνητικῆς ματαδόσεως. Ἐντεῦθεν ἕπεται τὸ διὰ τῆς χειρὸς χάϊδευμα, πρὸς πνευματικὴν καθησύχασιν καὶ καταπραΰνσιν. Ἡ Θέτις χαϊδεύει διὰ τῆς χειρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀχιλλέα ὀργιζόμενον διὰ νὰ καταπραΰνῃ (Ἰλ. Α. 361). Ὁ Ἕκτωρ παρηγορῶν τὴν σύζυγόν του θρηνοῦσαν τὴν χαϊδεύει διὰ τῆς χειρὸς (Ἰλιαδ. Ζ. 485.) καὶ ἡ Διώνη τὴν Ἀφροδίτην πληγωθεῖσαν (Ἰλ. Ε. 372). Ἡ λέξις καταῤῥέζω (χαϊδεύω μὲ τὴν χεῖρα ἄνωθεν εἰς τὰ κάτω), ἣν ὁ ποιητὴς χρῆται ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις εἶναι ταυτόσημος μὲ τὸ καθησυχάζειν, καταπραΰνειν, καὶ ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ δημώδης πίστις ἀποδίδει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην χεῖρα τοιαύτην δύναμιν, ὁποίαν προϋποθέτει ἡ Μαγνητικὴ ἐνέργεια, καὶ ὅτι τὴν ἄνωθεν ἐπὶ τὰ κάτω διεύθυνσιν ταύτης τῆς κινήσεως θεωρεῖ ὡς ἀναγκαίαν πρὸς παραγωγὴν τῆς ἐνεργείας ταύτης, ὅπερ ἔγκειται καὶ αὐτὸ εἰς τοὺς νόμους τῆς μαγνητικῆς κινήσεως. Ἂν καὶ δὲν πρέπει νὰ δισχυριζώμεθα, ὅτι ὑπάρχει τότε ἐπιστημονικὴ γνῶσις τούτου τοῦ ἀντικειμένου, δὲν δυνάμεθα ὅμως ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἐνταῦθα παρατηρεῖται ἡ εἰς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους κοινὴ τάσις ἡ προερχομένη ἐξ αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ αἰσθήματος τοῦ νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ἐν αὐτοῖς ὑπνώττουσαν ὀργανικὴν δύναμιν πρὸς παραμυθίαν καὶ καταπραΰνσιν τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης. καὶ διὰ τοῦτο ἡ Θέτις χαϊδεύει τὸν παρωργισμένον Ἀχιλλέα προσπαθοῦσα νὰ τὸν καθησυχάσῃ πρὸ τοῦ ἀκόμη μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ὀργῆς του. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἀπαντῶμεν πάλιν ἀνάλογόν τι ὡς εἰς τὴν μαγείαν, συναίσθησιν τινὰ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνυπαρχούσης φυσικῆς δυνάμεως. — Τὸ σύμβολον τῆς τε μαγικῆς καὶ μαγνητικῆς δυνάμεως παρίσταται πανταχοῦ, ἡ ῥάβδος ἔνθα ἐμφανίζονται τὰ ἀποτελέσματα ἀμφοτέρων τούτων τῶν δυνάμεων. Ἡ Κίρκη ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσέως νὰ πίωσι τὸ βλαβερὸν αὐτῆς φάρμακον, τοὺς μεταβάλλει εἰς χοίρους, ἐπιψαύουσα αὐτοὺς διὰ τῆς ῥάβδου της, καὶ πάλιν διὰ τῆς αὐτῆς ἀναλαμβάνουσι τὴν ἀνθρωπίνην των μορφήν. (Οδ. Κ. 238. 388.) Διὰ τῆς ῥάβδου ἐπιψαύει ἡ Ἀθηνᾶ τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν μεταβάλλει εἰς γέροντα (Οδυσ. Ν. 429). Ὁ Ἑρμῆς διὰ τῆς ῥάβδου κλείει τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγείρει τοὺς καθεύδοντας (Ἰλ. Ω. 343). Ὁ Ποσειδῶν πλήξας μὲ τὴν ῥάβδον του τοὺς ἥρωας, τοὺς ἐνέπλησεν ἀνδρίας καὶ κατέστησεν ἐλαφρὰ τὰ μέλη των (Ἰλ. Ν. 53).

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων λοιπὸν γίνεται καταφανὲς ὁποίαν ἔννοιαν εἶχον κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους περὶ ψυχῆς καὶ τῶν διαφόρων αὐτῆς ἐνεργειῶν. Αὕτη δὲ ἡ μελέτη ἐπεκτεινομένη καθόλου ἐπὶ τῆς τότε ὁλικῆς ἐποπτείας τοῦ τε ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου, ἀποβαίνει κατ' ἐξοχὴν λυσιτελὴς πρὸς ἀκριβῆ στάθμισιν τῆς σημασίας τῶν ὅρων, οἷς χρῆται ὁ ποιητής· ἄλλως ἐφαρμόζοντες εἰς αὐτὸν τὸν ἡμέτερον τρόπον τοῦ νοεῖν καὶ σκέπτεσθαι τρέχομεν κίνδυνον νὰ ἀποδίδωμεν αὐτῷ ἰδέας καὶ νοήματα πάντη ἀλλότρια καὶ ἑτεροφυῆ πρός τε τὸν βαθμὸν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πρώτης ἐκείνης ἡλικίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

ΟΙΚΙΑΚΑΙ

Βιβλιοθῆκαι, Λέσχαι, Θέατρα.

Συνιστῶμεν πᾶσι τῆς Ἕλλησι τὰς *οἰκιακὰς βιβλιοθήκας*. Ἀντὶ τῶν ματαίων καὶ περιττῶν καὶ πολυτελῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν, δι' ὧν οἱ ξενόζηλοι καὶ ἄσωτοι τῶν ὁμογενῶν στολίζουσιν ἀσυμμέτρως τὰς οἰκίας καὶ τοὺς κοιτῶνας αὐτῶν, εὐλογώτερον ἐντιμότερον, ὠφελιμώτερον καὶ εὐπρεπέστερον ἦτο βεβαίως, ἐὰν ἐστόλιζον τὴν οἰκίαν, ἑαυτοὺς καὶ τὴν οἰκογένειαν διά τινος *βιβλιοθήκης οἰκιακῆς*. Πολλοὶ Ἑλληνίσκοι μιμοῦνται πιθηκικῶς τὰ κακὰ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης, ἤγουν τὴν ματαίαν καὶ ἀνωφελῆ πολυτέλειαν, (ἡ ὁποία ἐκεῖ δικαιολογεῖται ὁπωσοῦν ὡς βοηθοῦσα τὰς τέχνας, τὰς ὁποίας ἡμεῖς στερούμεθα ἐδῶ, ὄντες καὶ ὀλιγοχρήματοι κ' ἐστερημένοι

(1) Ἡ ἐπῳδὴ ἀποδεικνύει ἐπίσης ὡς οἱονδήποτε ἄλλο δημῶδες φάρμακον τὴν ἰαματικὴν ἐνέργειαν τῆς πίστεως, διότι εἰς πάντας συγκεχυμένον τι αἴσθημα ὑπαγορεύει ὅτι ἡ λέξις καὶ ἡ φωνὴ μυστηριωδῶς καὶ θαυμασίως διαιρεῖται καὶ ἵσταται ὡς μεθόριον μεταξὺ τῆς φύσεως καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ πνεύματος. Πόσον ἐναργῶς δεικνύεται τὸ παιδικὸν ἦθος τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦτο, ὅτι αὐτὸς ἐν καιρῷ λύπης καὶ πληγῶν ἀκροάζεται μετὰ προσοχῆς τὴν ἐπῳδήν, ὡς ὁ παῖς ὅστις τραυματισθεὶς τὸν δάκτυλον παύει τοῦ νὰ κλαίῃ, ἅμα εἰς τὸν ἐπίδεσμον τῆς πληγῆς προστίθεται καὶ μικρά τις ῥῆσις.

πολλῶν ἀναγκαίων γνώσεων καὶ σχέσεων), καὶ τὴν βαρβαρικὴν τρυφὴν καὶ τὴν κτηνώδη ἡδυπάθειαν, μὴ προσέχοντες, ὅσον δεῖ, καὶ ὅσον ἁρμόζει, πρὸς τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, τὸ φίλεργον δηλαδὴ καὶ φερέπονον καὶ τὸν πνευματικὸν βίον καὶ τὴν φιλοδικαίαν καὶ φιλόφρονα καὶ εὔτακτον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους συμπεριφοράν, μεθ' ἧς συμπράττοντες ἑταιρικῶς ἐκεῖνοι ἐπιχειροῦσιν ἐπιτυχῶς μεγάλα ἔργα καὶ ὠφελοῦνται χρηματικῶς καὶ ἰσχύουσι καὶ δοξάζονται. Οἱ προπάτορες ἡμῶν ζῶντες λιτῶς καὶ ὀλιγαρκῶς πολὺ φυσικώτερον καὶ ἀπαύστως ἐργαζόμενοι, γυμναζόμενοι, διδασκόμενοι, διδάσκοντες, συγγράφοντες, ἀγωνιζόμενοι, ἦσαν πολὺ ὑγιέστεροι, εὐῤῥωστότεροι, ἀνδρειότεροι, ἀλυπότεροι καὶ μακροβιώτεροι τῶν νεωτέρων, καὶ οὕτω κατέλιπον μνήμην ἑαυτῶν ἀθάνατον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις, ζῶντες καὶ εὐτυχέστεροι ἐν πλείονι ὑγείᾳ, καὶ χαρᾷ παρ' ὅσην ἔχομεν ἡμεῖς σήμερον δι' ἄλλων συστημάτων. Καί τοι μὴ ἔχοντες τὸ μέγα τῆς τυπογραφίας βοήθημα, πολλοὶ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, εἶχον οἰκιακὰς βιβλιοθήκας καὶ συνέγραφον, πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες βιβλία ἐν μεγάλῃ τιμῇ, καὶ τοποθετοῦντες καὶ φυλάττοντες αὐτὰ ὡς πολύτιμα κοσμήματα. Ἐρωτῶμεν τοὺς νῦν Ἕλληνας καὶ τὰς νῦν Ἑλληνίδας, πόσοι καὶ πόσαι γράφουσι βιβλία χρήσιμα, πόσοι καὶ πόσαι ἀγοράζουσι βιβλία καλὰ καὶ ἀναγκαῖα, πόσοι καὶ πόσαι τιμῶσι τὰ βιβλία, ὡς στολίδια κάλλιστα ἑαυτῶν καὶ τῶν τέκνων, συνιστῶντες οὕτω τὰς ἀναγκαίας οἰκιακὰς βιβλιοθήκας κατὰ τὸ εὐγενὲς παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν νῦν Εὐρωπαίων; Ἐπισκέψου τὰς πόλεις Βυζάντιον, Προῦσαν, Κυδωνίας, Βηρυτόν, Ἀλεξάνδρειαν, Θεσσαλονίκην, Ἰωάννινα, Βιτώλια, Βάρναν, Ἀδριανούπολιν, Φιλιππούπολιν, Λάρισσαν, Πάτρας, Κύπρον καὶ τὴν Κρήτην καὶ παρατήρησε πόσα βιβλία περιέχουσιν αἱ οἰκίαι τῶν αὐτόθι πλουσίων ὁμογενῶν, γέμουσαι ὅμως ἐπίπλων ἄλλων περιττῶν καὶ πολλῶν φορεμάτων καὶ ποικίλων ποτῶν καὶ παντοίων τῆς τραπέζης καὶ τοῦ μαγειρείου σκευῶν, τουτέστι τῶν πρὸς βίον ἀπολαυστικόν, βαρβαρικόν, ἀγενῆ ἐπιτηδείων μέσων, βίον ἐν ἑνὶ λόγῳ μὴ χριστιανικόν, μὴ ἑλληνικόν, μὴ ἀνθρώπινον. Οὐδὲν λέγομεν κατὰ τὸ παρὸν περὶ Σμύρνης, Ἀθηνῶν, Σύρου καὶ ἄλλων τινῶν πόλεων τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, ὡς καὶ τῆς Ἑπτανήσου, διότι αὐτοῦ εὑρίσκεις τινὰς βιβλιοθήκας οἰκιακὰς καὶ βιβλία τινὰ πρόχειρα ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐν ταῖς αἰθούσαις καὶ τοῖς ἰδιαιτέροις δωματίοις. Μὴ ἔχοντες καὶ μὴ ἀγοράζοντες τ' ἀναγκαῖα βιβλία πῶς ζητοῦμεν καὶ πόθεν προσδοκῶμεν τὴν μάθησιν τὴν χρηστὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων καὶ τὴν ἀπαιτουμένην πρόοδον κατὰ πάντα καὶ τὴν ποθουμένην ἀγαθὴν τύχην. Ἔθνος ἄνευ συγγραμμάτων φιλολογικῶν, ἐπιστημονικῶν, τεχνικῶν, οὔτε συνιστᾶται στερεῶς, οὔτε προοδεύει, οὔτε τύχην βεβαίαν ἔχει, οὔτε τιμᾶται παρὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν· ἀλλὰ τίς κοπιάζει, ἵνα σπουδάσας καλῶς, συγγράψῃ ποτὲ χρήσιμόν τι βιβλίον οἱονδήποτε, μὴ ἔχων χρήματα πρὸς ἔκδοσιν αὐτοῦ, καὶ ὅταν ἐκδόσας τὸ βιβλίον, οὐδένες, ἢ ὀλίγιστοι ἀγοράζουσιν αὐτό, προτιμῶντες τὰ πολυτελῆ ξύλα, λιθάρια, ὑφάσματα, κρέατα, λάχανα, καρυκεύματα, ποτὰ καὶ ἄλλα ἀσωτεύματα, καὶ ἀρκούμενοι ἐνίοτε εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἀσέμνων καὶ ἀηδῶν μυθιστορημάτων, ἢ τὴν θεωρίαν εἰκονογραφιῶν ἀπρεπῶν, αἰσχρῶν, ἢ ἀνωφελῶν; Διὰ τούτους καὶ τοὺς τοιούτους λόγους παρακινοῦμεν αὖθις τοὺς ἡμετέρους παντοῦ, μάλιστα δὲ τοὺς εὐκαταστάτους καὶ πλουσίους, ἵνα συνιστῶσι καὶ διατηρῶσιν ἐπιμελῶς τὰς οἰκιακὰς βιβλιοθήκας, ὡς ἀναγκαιότατα καὶ ὡραιότατα ἔπιπλα καὶ κοσμήματα τῶν καλῶν καὶ εὐϋπολήπτων οἰκογενειῶν, θεωροῦντες πάντα τ' ἄλλα ἔπιπλα πολὺ κατώτερα καὶ ἀχρηστότερα τοῦ βιβλίου, διότι ἐκεῖνα κατ' οὐδὲν ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ πολλάκις βλάπτουσι τὸν νοῦν τῶν ἀγαπώντων αὐτὰ ὑπὲρ τὸ δέον, τὰ δὲ χρήσιμα βιβλία πάντοτε καὶ πολλαχῶς ὠφελοῦσι καὶ τιμῶσι τοὺς ἔχοντας καὶ περιποιουμένους αὐτά.

Σημειώσαντες ἀνωτέρω ἱκανὰ πρὸς τοὺς νοῦν καὶ ἐμπειρίαν ἔχοντας ὁμογενεῖς περὶ οἰκιακῶν βιβλιοθηκῶν καὶ βιβλίων, ἐρχόμεθα εἰς τὸ δεύτερον θέμα, τὰς Λέσχας.

Ἡ λέξις λέσχη παράγεται ἐκ τοῦ λέγειν, οὐχὶ ἐκ τοῦ παίζειν ἢ τοῦ χορεύειν· ἀλλ' ὅμως πολλαχοῦ αἱ ἀναγκαῖαι λέσχαι κατήντησαν περιττὰ καὶ ζημιώδη πρακτήρια καὶ χορευτήρια πρὸς εὐχαρίστησιν τινῶν γερόντων καὶ πολλῶν νέων, φροντιζόντων ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἀναρμόστως περὶ χαρτοπαιγνίων, σφαιριστηρίων καὶ χορῶν καὶ ᾀσμάτων καὶ ἐρωτικῶν ὁμιλιῶν. Αἱ λέσχαι τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐχρησίμευον πρὸ πάντων πρὸς πολιτικὴν καθοδηγίαν τοῦ λαοῦ. Σήμερον αἱ λέσχαι ἀναγκαιοῦσι πολὺ καὶ χρησιμεύουσιν ἐν ἡμῖν τότε μόνον, ὅταν, συνιστώμεναι κατὰ τρόπον οἰκονομικὸν καὶ εὔχρηστον πρὸς τὰ πολλὰ καὶ κρείττονα τῆς κοινωνίας μέλη, περιέχωσι βιβλιοθήκην καλήν, σφαίρας, χάρτας γεωγραφικούς, περιοδικά τινα συγγράμματα καὶ τινὰς ἐφημερίδας πολιτικὰς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, καὶ ὅταν ἐν ταῖς λέσχαις γίνεται ὑπὸ τῶν μετόχων συνερχομένων τακτικῶς ἱκανὸς λόγος περὶ τῶν νεωτέρων εἰδήσεων τοῦ κόσμου καὶ τῶν πολιτικῶν ἀντικειμένων οἱωνδήποτε καὶ σύσκεψις ὥριμος περὶ ὠφελείας τινὸς τοῦ κοινοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἡ λέσχη καὶ προτροπὴ πρὸς ἀγαθοεργίαν τινὰ καὶ διευκρίνησις πολλῶν ἐσφαλμένων ἰδεῶν, πληροφοριῶν καὶ φημῶν.

Οὕτως ἡ λέσχη συμβάλλει πολὺ πρὸς γνῶσιν τῆς ἀληθείας, πρὸς σύστασιν τοῦ δικαίου, πρὸς παντοίαν κοινωφέλειαν καὶ τὴν ἀναγκαίαν εὐταξίαν καὶ ὑπόληψιν τῆς κοινότητος, ὅπου συνιστᾶται. Ἡ Λέσχη τότε ἐπέχει τόπον πνυκὸς, ἢ βουλευτηρίου. Λέσχας λοιπὸν καὶ Συλλόγους χρειάζεται πανταχοῦ τὸ ἔθνος, ὡς τι μέσον ἀναγκαιότατον καὶ δραστικὸν προόδου ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς. Λέσχας χρειάζεται τὸ ἔθνος ἐν Πειραιεῖ, Σπάρτῃ, Μεσολογγίῳ, Χαλκίδι, Λαμίᾳ, Λαρίσσῃ, Ἄρτᾳ, Ἰωαννίνοις, Θεσσαλονίκῃ, Βιτωλίοις, Δυῤῥαχίῳ, Σκόδρᾳ, Ἀργυροκάστρῳ, Ἀχρίδι, Καστορίᾳ, Σκοπίᾳ, Σοφίᾳ, Φιλιππουπόλει, καὶ Ἀδριανουπόλει, Αἴνῳ, Βάρνᾳ, Αἰγύσσῳ (Τούλσα), Σιλιστρίᾳ, Γεωργίῳ (Γιουργέβῳ), Καλλιπόλει, Ἀβύδῳ, Προύσῃ, Νικομηδείᾳ, Ἡρακλείᾳ, Σινώπῃ, Τραπεζοῦντι, Καισαρείᾳ, Νεαπόλει, (Νεβσεχὲρ) τῆς Καππαδοκίας, Ἀγκύρᾳ, Κοτυαίῳ, Περγάμῳ, Ἀδραμυττίῳ, Κυδωνίαις, Μιτυλήνῃ, Φωκαίᾳ, Μαγνησίᾳ, Θυατείροις, Ἐφέσῳ, Τράλλῃ, Λαοδικείᾳ, Μεγίστῃ, Κάσῳ, Σάμῳ, Χίῳ, Πάτμῳ, Σύμῃ, Ἀτταλείᾳ, Ταρσῷ, Βηρυτῷ, Ἱεροσολύμοις, Ἀλεξανδρείᾳ, Καΐρῳ, Μασσαλίᾳ καὶ ὅπου ἀλλοῦ. Ἡ ἐν ταῖς Λέσχαις γινομένη ὡραία καὶ τακτικὴ συναναστροφὴ τῶν κρειττόνων τῆς κοινωνίας μελῶν ἐστιν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μεγάλη εὐχαρίστησις καὶ πλήρης καὶ ὠφέλιμος διασκέδασις τῶν συνερχομένων. Ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς λέσχαις πάσαις, μάλιστα δὲ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς ἐθνικῆς ὁλομελείας, ἁρμόζουσι καὶ λόγοι τινὲς ἅπαξ, ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος, σύντομοι καὶ πρακτικοὶ περὶ ἀντικειμένων φιλολογικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, ἐπιστημονικῶν, ἱστορικο-γεωγραφικῶν, ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν ὑπὸ τῶν λογιωτέρων καὶ ἐμπειροτέρων ὁμογενῶν, μετόχων, ἢ μὴ μετόχων. Ἐν ἑκάστῃ λέσχῃ Ἑλληνικῇ ἁρμόζουσι καὶ τρία κουτία, ἓν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως δωρεὰν ὠφελίμων ἀναγνώσεων εἰς τὸν κοινὸν λαὸν, ἄλλο ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν καὶ πτωχῶν παιδίων καὶ ἄλλο ὑπὲρ τῶν ἀπόρων μαθητῶν καὶ διδασκάλων. Εἰς δὲ τὰ κουτία ταῦτα εἰσέρχονται αἵ τε προαιρετικαὶ ἑκάστοτε συνδρομαὶ τῶν μετόχων καὶ ἄλλων προσώπων καὶ τὰ ἐπιβαλλόμενα διὰ τὰς παραβάσεις τοῦ κανονισμοῦ πρόστιμα, καὶ ὅσα στοιχήματα γίνονται ἐν τῇ λέσχῃ ἐνώπιον τῶν ἐφόρων, οἵτινες εἰσπράττουσιν αὐτὰ ὑπὲρ τοῦ κουτίου ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου γίνεται τὸ στοίχημα. Εἰς τὰ κουτία ταῦτα συνέρχονται καὶ τὰ ἔξωθεν ὑπὸ τῶν προαιρουμένων ἀποφασιζόμενα πρόστιμα ἢ στοιχήματα. Οὕτως αἱ λέσχαι ὠφελοῦνται καὶ τιμῶνται ὠφελοῦσαι καὶ τιμῶσαι τούς τε μετόχους καὶ τὰς κοινότητας καὶ τὸ ἔθνος. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μελετήματα καὶ σχεδιάσματα ἁρμόζουσι καὶ χρησιμεύουσι πανταχοῦ καὶ πάντοτε, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς νέας θεοσδότου ἐν ἡμῖν βασιλείας, ἐξ ἧς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δι' ἧς προσδοκᾷ ἡ πατρὶς καὶ ἡ Εὐρώπη παρὰ τῶν ἐμπειροτέρων καὶ γενναιοτέρων Ἑλλήνων πᾶσαν βελτίωσιν καὶ πρόοδον τῆς νῦν τοῦ ἔθνους ἀνωμάλου καὶ ἡμιβαρβάρου καὶ καχεκτικῆς καταστάσεως, περιεχούσης ὅμως καὶ ἱκανὰ στοιχεῖα πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀποκατάστασιν βαθμηδὸν μεγάλου καὶ ἀξιολόγου λαοῦ, ἐὰν ἡμεῖς σήμερον προβλέπωμεν καὶ ἐνεργῶμεν ἐγκαίρως τὰ δέοντα μετὰ συμπνοίας σταθερᾶς καὶ ἀδελφικῆς. Καιρὸς σήμερον ὑπέρποτε, ἵνα πᾶς Ἕλλην θεωρῇ, ὡς ἱερὸν καὶ εὐάρεστον καθῆκον τὸ δαπανᾷν κατὰ τὸν κοινὸν λόγον μέρος τοῦ νοῦ, τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ βαλαντίου εἰς ἔργα καὶ μελετήματα ἐθνικῆς βεβαίως ὠφελείας καὶ τιμῆς.

Τὰ θέατρα ὠφελοῦσιν ἢ βλάπτουσι κατὰ τοὺς τόπους καὶ κατὰ τὸ σύστημα. Θέατρα ἑλληνικὰ, ἔστωσαν καὶ μικρὰ καὶ ἀτελέστερα, χρησιμεύουσιν ἐν Κερκύρᾳ, Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ, Ἰωαννίνοις, Ἀχρίδι, Σκόδρᾳ, Πάτραις, Τριπόλει, Καλάμαις, Ναυπλίᾳ, Ὕδρᾳ, Κρήτῃ, Κύπρῳ, Ἀτταλείᾳ, Καισαρείᾳ, Ἀγκύρᾳ, Προύσῃ, Βάρνῃ, Ἀδριανουπόλει, Φιλιππουπόλει, Σέῤῥαις, Θεσσαλονίκῃ, Βιτωλίοις, Σοφίᾳ, Μιτυλήνῃ, Χίῳ, Σάμῳ, Ἑρμουπόλει κτλ. ἐὰν ὅμως ἠθοποιῶσι καλῶς τὸν λαὸν, παριστανομένων ἐν αὐτοῖς πάντοτε δραμάτων ἐκλεκτῶν καὶ διδακτικῶν ἐν γλώσσῃ ἑλληνικῇ διωρθωμένῃ. Ἀλλ' ὅταν παριστάνωνται ἐν τοῖς θεάτροις δράματα, ἢ μελοδράματα κακῶς μεταφρασμένα καὶ ἄσεμνα καὶ ἠθοφθόρα πρὸς ἡδονὴν ἁπλῶς καὶ διασκέδασιν, ἢ ἁρμονίαι μουσικαὶ ξενικαὶ, τοιαῦτα θέατρα τότε κλείονται προτιμότερον, ὡς περιττὰ, ἢ βλαβερά. Τὰ θέατρα ἐπενοήθησαν ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων οὐχὶ ἁπλῶς πρὸς διασκέδασιν καὶ τρυφὴν, ἀλλὰ πρὸς εὔστοχον τοῦ λαοῦ καθοδηγίαν καὶ ἠθοποίησιν. Τὰ θέατρα βλάπτουσι τοὺς νῦν Ἕλληνας, ἐὰν παριστάνωσι μελοδράματα ἢ ἄλλα δράματα ξένα καὶ κακοήθη, ὡς γίνεται πολλάκις. Ὁ ἑλληνισμὸς κατὰ τὰς νῦν αὐτοῦ περιστάσεις τότε μόνον καθ' ἡμᾶς ὠφελεῖται ὁπωσοῦν ἐκ τῶν θεάτρων, ὅταν παριστάνωνται ἐν αὐτοῖς δράματα ἑλληνικὰ ἐκλεκτὰ κατά τε γλῶσσαν καὶ κατὰ τὸν ἠθικὸν σκοπὸν, οἷα τὰ τοῦ μακαρίτου Ζαμπελίου καὶ ἄλλα.

Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ διόρθωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης ἐντὸς τῶν τόπων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν περιφερείας, ὅπου ἡ γλῶσσα ἔπαθε πολλὰ διωκομένη, παργκωνισμένη, ἢ διαφθαρεῖσα, χρησιμεύουσι πολὺ θεατρικαί τινες συντροφίαι ἑλληνικαὶ, παριστάνουσαι πανταχοῦ δράματα ἑλληνικὰ, τὰ πλεῖστα κωμικὰ τὸ κατ' ἀρχὰς, καὶ ᾄσματα τῆς νεωτέρας γλώσσης ποικίλα καθὼς καὶ ἄλλα ποιήματα παντοῖα καὶ βιβλία ἱστορικὰ καὶ ἐφημερίδες κτλ.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ.

Ο ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ ΤΟΥ ΤΑΓΓΟΥΙΚ

καὶ ἡ μύτη

ΑΛΗ ΤΟΥ ΕΠΑΙΤΟΥ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 324.)

Ε΄.

« Ἄκουσε, εἶπε μίαν ἡμέραν ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν Ἀλῆ. Παρεκάλεσα πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ σιωπήσουν . . . Σὲ παρακαλῶ, σέ, νὰ ὁμιλήσῃς. Ὁμίλει ὅσον θέλεις· λέγε με τὴν ἀλήθειαν καθ' αὐτὸ ὅπως τὴν σκέπτεσαι· ἀλλὰ μόνον εἰς ἐμὲ λέγε την καὶ χαμηλά. Δὲν εἶναι καλὸν νὰ τὴν ἀκούσωσιν ἄλλοι. »

Ὁ Σουλτάνος ἦτο εἰλικρινής. Ὁ Ἀλῆς δὲν ἐσυστάλη καὶ εἰς τοῦτο ἐφάνη ἁπλοϊκὸς πολύ, ὡς δὲν ἤργησε νὰ ἐννοήσῃ.

Μετὰ συζήτησιν τακτικήν, καθ' ἣν καὶ ὁ εἷς καὶ ὁ ἄλλος ἐξήφθησαν, ὁ ἐπαίτης εἶπε τὴν τολμηρὰν γνώμην ὅτι συμφέρει εἰς τὴν ὑγείαν ἑνὸς Κράτους νὰ ὑπάρχῃ ἐνίοτε χαρὰ καὶ εἰς ἄλλο παρὰ τὴν αὐλὴν μέρος καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς νὰ μὴ ἦναι παραπολὺ δυσηρεστημένος. Ὁ δὲ Σουλτάνος ἀπήντησε διὰ φράσεως συνήθους εἰς τοὺς θρόνους, ἀφ' ὅτου ὑπάρχουν θρόνοι, τριφθείσης ἐπὶ τῶν χειλέων τῶν Σουλτάνων ὅλων, ἀφ' ὅτου ὑπάρχουν Σουλτάνοι. Ἐννοῶ τὴν περίφημον φράσιν· « Τὸ Κράτος εἶμ' ἐγώ ! » ἥ τις θὰ φανῇ μυθολογικὴ ἢ ἀνόητος εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

« Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς, τὸ Κράτος δὲν εἶσαι σύ, καὶ ἡ ἀπόδειξις ὅτι ὅταν ἀποθάνῃς τὸ Κράτος δὲν θὰ συναποθάνῃ. Λέγω περισσότερον ἀκόμη, ἂν ἐβασίλευσες κακῶς, θὰ γίνῃ καλλίτερα.»

Ὁ Ἀλῆς δὲν παρετήρησεν ὅτι ὁ Σουλτάνος εἶχεν ὠχριάσει ἀκούσας τὴν ὑπερβολὴν αὐτὴν καὶ ἐξακολουθῶν προσέθηκε·

« Διότι τέλος πάντων ἂν δὲν ὑπῆρχον πλέον Σουλτάνοι θὰ ὑπῆρχον ἀκόμη λαοί· ἐν ᾧ ἂν δὲν ὑπῆρχον πλέον λαοὶ δὲν θὰ ὑπῆρχον ἀκόμη Σουλτάνοι. »

Πρὸς τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ Ἀλῆ θὰ ἔφριττον αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ταγγουὶκ ἂν δὲν ἦτο φαλακρός.

« Κύριε Ἀλῆ, εἶπεν, ἂν ἄλλο ἀπὸ τὸ εἰδικόν μου αὐτὶ ἤκουε τοὺς λόγους αὐτοὺς θὰ σὲ ἔπνιγα εὐθύς.»

Ὁ Ἀλῆς τὸ ἤκουσε μίαν φορὰν διὰ πάντα, ἀλλ' ἡ αὐλὴ δὲν εἶχε πλέον δι' αὐτὸν τὸ αὐτὸ θέλγητρον. Ἤρχισε νὰ ἐννοῇ ὅτι δὲν ἦτο μᾶλλον κύριος τῆς γλώσσης του ἢ τῆς ῥινός του. Ἀντὶ νὰ τρέχῃ εἰς προϋπάντησιν τοῦ Σουλτάνου ὡς συνείθιζεν, ἐφρόντισε νὰ τὸν ἀποφεύγῃ καὶ ἐνόμισεν ὅτι παρετήρησεν ὅτι καὶ ὁ κύριός του αὐτὸς δὲν ἔσπευδεν εἰς ἀναζήτησίν του.

Οἱ αὐλικοί του εἶχον μάθει τέλος παρὰ τοῦ βεζύρου τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀλῆ καὶ ἐλύσσων διότι εἶχον μεταξύ των τὸν ἐπαίτην ἐκεῖνον. Τοῦτο ὅμως δὲν τοὺς ἐμπόδιζε νὰ τὸν χαιρετῶσι ταπεινότατα· ὁ εὐνοούμενος ἄνθρωπος εἶναι πάντοτε μέγας. Ὁ καλὸς Ἀλῆς δὲν ἦτο ὑπερήφανος καὶ ἀνταπέδιδε τὴν εὐγένειάν των· ἀλλ' ᾐσθάνετο μεγάλην στενοχωρίαν μεταξὺ τῶν ψευδῶν ἐκείνων φίλων.

Νομίζω δὲ ὅτι κατ' ἐκείνην περίπου τὴν ἐποχὴν ἤρχισε νὰ ποθῇ τὸν καιρὸν τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑπὲρ τὸ δέον κατηγορήσει, ὅτε ἐγευμάτιζε μὲ ἓν κρομμύδιον ὠμόν, φλυαρῶν εὐχαρίστως μὲ δυστυχεῖς ἀνθρώπους ἴσους του.

ϛ΄.

Ἐν τούτοις ἡ ὑγεία του ἐστερεώθη· ἡ μύτη του ἐκκοκκινίσασα καὶ ἐκφουσκώσασα ἔλαβεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ φυσικὸν χρῶμα καὶ τὴν φυσικὴν διεύθυνσιν· αἱ δυνάμεις του ἐπανῆλθον καὶ ᾐσθάνετο γενναίαν ἀνάγκην νὰ τὰς μεταχειρισθῇ καλά.

Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ἦτο εἰς καλὴν διάθεσιν, εὑρέθη μύτην μὲ μύτην πρὸς τὸν Σουλτάνον. Ν' ἀποφύγῃ τὴν συναπάντησιν ἦτο ἀδύνατον· ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰ πλάγια ταπεινούμενος ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, διὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ περάσῃ· ἀλλ' ὁ Σουλτάνος ἐστάθη ἐνώπιόν του μειδιῶν. Ἡ θύελλα εἶχε διασκεδασθῇ.

« Πῶς ! Κύριε Ἀλῆ, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, μὲ ἀποφεύγεις.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς, ἐπεθύμουν ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ φύγω αὐτὸς ἐμαυτόν ! Αἰσθάνομαι ὅτι ἡ ἀργία δὲν ἀξίζει τίποτε δι' ἐμέ, δὲν ἀξίζει περισσότερον δι' ἐμὲ παρὰ διὰ τοὺς ἄλλους. Περιέπαιζα τοὺς αὐλικούς σου καὶ ἔσφαλα· διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀγροικότερος πάντων. Δὲν χρησιμεύω εἰς κανένα καὶ εἰς τίποτε· τοὐλάχιστον ἐκεῖνοι προσπαθοῦν νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν ἑαυτόν των. Ἐπιθυμῶ νὰ ἐργασθῶ καὶ νὰ κερδήσω τὸν ἄρτον τὸν ὁποῖον ἡ Μεγαλειότης Σου μὲ δίδει. Ἂς πριονίσω ξύλα, Μεγαλειότατε, ἂς μετακομίζω βάρη, κατάστησέ με ὠφέλιμον, ἐπίβαλέ με κανὲν σοβαρὸν ἔργον, ἢ θὰ γίνω καὶ ἐγὼ μετ' ὀλίγον κακὸς ὡς καθ' εἷς ἄλλος.

— Ἔργον, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, ἀλλ' ἔχεις ἕν, φίλε μου Ἀλῆ· μήπως τὸ ἐλησμόνησες ;

— Ὄχι, εἶπεν ὁ Ἀλῆς· ἡ Μεγαλειότης σου ἠρκέσθη εἰς τὸν λόγον μου, ὅταν ἐγὼ μόνον αὐτὸν εἶχα νὰ σὲ δώσω· ἀναμφιβόλως θὰ τὸν φυλάξω. Ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος, Μεγαλειότατε, ἐὰν μένω πιστὸς εἰς τὸν λόγον μου ; ποῖον ὠφελεῖ τὸ νὰ περῶ τὴν ζωήν μου τηρῶν ἀνόητον ὅρκον ;

— Κύριε Ἀλῆ, ἀπεκρίθη ὁ Σουλτάνος, φιλονεικεῖς μὲ τὸ καθῆκόν σου. Φοβοῦμαι μήπως, ὅσον ἐλαφρὸν

καὶ ἂν σὲ φαίνεται εἶσαι ἀκόμη πολὺ κατώτερος αὐτοῦ. Δὲν θὰ ἀρνηθῇς, βεβαίως, ὑποθέτω, ὅτι ἐλευθέρως ὑπεσχέθης.

— Ἀλλοίμονον! λέγεις ἀλήθειαν, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς ἀπηλπισμένος.

— Φύλαξε λοιπὸν τὴν ὑπόσχεσίν σου, ὑπέλαβεν ὁ Σουλτάνος, καὶ συλλογίσου τί σὲ περιμένει ἂν σὲ κατέβαινε νὰ τὴν ἀθετήσῃς. »

Καὶ ὁ Σουλτάνος ἀνεχώρησε.

« Τί ἀνόητον ὅρκον, τί ὅρκον ἠλιθίου ἔκαμα! ἀνέκραξεν ὁ Ἀλῆς, μείνας μόνος· πρέπει νὰ ἤμην εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν διὰ νὰ μὴ ἀποστραφῶ ἀπὸ τόσον τρομερὰν ἀνοησίαν! Ὡραία, μὰ τὴν ἀλήθειαν, φιλοτιμία ἀπὸ τὴν ὁποίαν κρέμαται ἡ ζωή μου! »

Ζʹ.

Ὀκτὼ ἡμέραι εἶχον παρέλθει μόλις καὶ ἡ ἱλαρότης τοῦ Ἀλῆ ἠφανίσθη ἐντελῶς. Οὐδὲν διεσκέδαζε πλέον τὸ πνεῦμά του. Ὅλαι του αἱ σκέψεις ἐμαραίνοντο, ἡ θέσις του τῷ ἐφάνη μετ' ὀλίγον ἀνυπόφορος. Μετὰ πολλὰς δὲ σκέψεις, ἐνόμισε τέλος ὅτι εὗρε τὴν κυρίαν αἰτίαν τῆς κατακυριευούσης αὐτὸν μελαγχολίας. Ἡ θέα τοῦ βεζύρου κατὰ πόδας ἀκολουθοῦντος αὐτῷ ἕνεκα τῆς ὑπηρεσίας του εἶχε καταντήσει ἰδίως μισητὴ εἰς αὐτόν. Ὁ Ἀλῆς μετὰ μανίας τινὸς ἔβλεπε τὸν γέροντα πλησιάζοντα πρὸς αὐτόν, ὅταν ἦτο ἀνάγκη, καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας ἐκράτει ἑαυτοῦ· ὁ δὲ βεζύρης πάλιν φρυάσσων ὑπέμενε τὴν μοῖράν του. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ὑπῆρχεν ἴσον μῖσος, ἀπέραντον, μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων ὄντων, ἅτινα ἡ φαντασιοκοπία τοῦ κυρίου των ὑπεδούλωσε πρὸς ἄλληλα.

Δὲν εἰξεύρω ἂν ὁ βεζύρης εἶχε φύσει τὴν χεῖρα βαρεῖαν, ἢ ἂν σκληρῶς ἀντεκδικούμενος ἔσφιγγε πλέον τοῦ δέοντος τὴν ῥῖνα, ἧς ἀνωτέρα θέλησις τὸν εἶχε καταστήσει ὑπηρέτην, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Ἀλῆς καταντήσας ἄγριος, ἂν καὶ ἦτο πρᾶος, θὰ τὸν ἐφόνευεν ἀνηλεῶς, ἂν ἡ σκέψις μόνη ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον.

« Ἆ! Μεγαλειότατατε, εἶπεν ὁ Ἀλῆς μετά τινα δοκιμασίαν, καθ' ἣν ἡ ὑπομονὴ παρ' ὀλίγον τὸν διέφυγε, ἆ! Μεγαλειότατε, ἔσο γενναῖος· τηρῶ τὸν ὅρκον μου ἑκατὸν χρόνους ἂν τὸ προστάττῃς, ἀλλὰ διάταξε νὰ μὲ σφογγίζῃ ἄλλος τὴν μύτην, διότι ὁ βεζύρης σου ἔχει σιδηρᾶ δάκτυλα. »

Ὁ δὲ Σουλτάνος ἀπεκρίθη εἰς τὴν παράκλησιν ταύτην διὰ βλέμματος τόσον ἀσπόνδου καὶ τόσον σκωπτικοῦ, ὥστε ὁ Ἀλῆς ἀπεφάσισε τὸ πᾶν νὰ ὑπομείνῃ μᾶλλον ἢ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν δέησίν του. Ἐὰν ἐπρόκειτο μόνον περὶ θανάτου δὲν θὰ ὑπεχώρει ἴσως· ἀλλ' ἂν ἀπέθνησκε ἐνίκα ἡ καταφρόνησις τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην πίστιν. Διὰ νὰ καταδαμάσῃ τὴν καταφρόνησιν ταύτην διὰ νὰ τὴν κατανικήσῃ ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ μέχρι τέλους καὶ νὰ σιωπήσῃ· ἐν συντόμῳ ἔπρεπε νὰ ἐκπληρώσῃ ὁλόκληρον τὴν ὑπόσχεσίν του. Ὁ Ἀλῆς ἀπεφάσισε νὰ καταβάλῃ τὸν ἡρωϊκὸν τοῦτον ἀγῶνα.

« Ὀλίγοι μῆνες, ἔλεγεν, ἐμβλέπων εἰς τὸ κακοδαιμόν του παρελθόν, ὀλίγοι μῆνες, καὶ ὀδύνης ἔστω· γρήγορα περνοῦν! »

Ὁ ταλαίπωρος Ἀλῆς ἐλησμόνει ὅτι ἂν τὰ ἔτη ἦναι βραχέα, τὰ λεπτὰ εἶναι μακρά· μάλιστα δὲ ἠγνόει πόσον τρομερὰν καταστρεπτικὴν δύναμιν ἔχει μία ἔμμονος ἰδέα κατὰ τῆς ἰσχυροτάτης θελήσεως εἰς ἀνθρωπίνην κεφαλήν.

Πεπεισμένος ὢν ἔτι ὅτι ἡ συνάφεια τοῦ βεζύρου ἦτο τὸ μεγαλείτερον ἐμπόδιον εἰς τὸν θρίαμβόν του, ἠρκέσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγῃ πᾶν πρᾶγμα δυνάμενον νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς μεταξὺ τῆς ῥινός του καὶ τοῦ ἐχθροῦ του ἐνδεχομένας προσεγγίσεις. Ἀπέφευγε τὸν καύσωνα καὶ τὸ ψῦχος, ὡς ἄλλοι ἤθελον ἀποφύγει τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ· ἐφοβεῖτο ὡς τρελλὸς τὰ ῥεύματα τοῦ ἀέρος. Θὰ ἐπροτίμα νὰ σπάσῃ τὸν πόδα του παρὰ νὰ ἀποκτήσῃ καταῤῥοήν.

Ηʹ.

Ὁ πανοῦργος βεζύρης εὐκόλως κατενόησε τὸ αἴτιον τῶν φόβων τοῦ Ἀλῆ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγέλασεν, ἀλλ' αἱ προφυλάξεις τοῦ θύματός του δὲν ἐσύμφερον εἰς ἄνθρωπον διὰ μόνης τῆς πτώσεώς του δυνάμενον νὰ ἐλευθερωθῇ. Ὅθεν καθ' ἡμέραν ὁ βεζύρης ἔστηνε παγίδας κατὰ τοῦ ταλαιπώρου Ἀλῆ. Ὁ δολερὸς γέρων εἶχεν ἀνακαλύψει εἰς τὰ ἔγγραφα τῆς ἀστυνομίας, τὰ ὁποῖα πάντοτε παρέχουν ἀφθόνους, ὡς γνωστόν, πληροφορίας καὶ πολυτίμους, ὅτι τὸ μικρὸν τοῦ Ἀλῆ ἁμάρτημα ἦτο ἄλλοτε ὁ *ταμβάκος*. Ἅμα μαθὼν τὸ σοβαρὸν τοῦτο μυστικόν, ἤλλαξεν, ἵνα τὸν ἀπατήσῃ καλλίτερον, τρόπους πρὸς αὐτόν. Ἀντὶ αὐθάδους καὶ τραχέως, ἐγένετο γλυκύς, ταπεινός, φιλόφρων καὶ ἡμέραν τινά, καθ' ἣν περιεπάτει μετὰ τοῦ Ἀλῆ, εἰς τὸ ἑξῆς μὴ δυσπιστοῦντος, τῷ ἔτεινε μὲ τὸν ἀθωότερον τρόπον *ταμβακέραν* πλήρη λεπτοῦ καὶ εὐώδους ταμβάκου, λέγων·

« Πίνεις; εἶναι νωπός. »

Ἤδη δὲ ὁ ἀντίχειρ καὶ λιχανὸς τοῦ Ἀλῆ εἶχον εἰσδύσει εἰς τὴν μεθυστικὴν κόνιν, ἤδη ἡ χείρ του ἦτο εἰς τὸ μέσον τοῦ πρὸς τὴν μύτην του δρόμου, ὅτε αἴφνης ἐπανέρχεται ἡ μνήμη του καὶ κατανοεῖ εἰς ὁποίαν μυσαρὰν ἐνέδραν παρ' ὀλίγον ἐνέπιπτεν.

Ἡ ἀγανάκτησίς του ὑπῆρξε μεγίστη. Διὰ χειρονομίας ταχυτέρας σκέψεως ἐπέταξεν εἰς τὸν ἀέρα τὴν ταμβακέραν τοῦ πειρασμοῦ. Κατὰ δὲ θείαν τιμωρίαν μέγα μέρος τοῦ ἐμπεριεχομένου εἰσῆλθεν εἰς τοὺς

ὀφθαλμοὺς τοῦ κακούργου. Ὁ βεζύρης τυφλωθεὶς ἐτράπη εἰς φυγὴν κραυγάζων μανιωδῶς καὶ ὑπὸ τοῦ πόνου, προσκόπτων εἰς ὅλα τὰ ἔπιπλα καὶ καταῤῥίπτων κατα τὴν διάβασίν του ὅλας τὰς τραπέζας καὶ τὰς καταφόρτους ὑπὸ φιλοτεχνημάτων πολὺ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀγαπωμένων ὠτίδας (consoles).

Ἡ σκηνὴ αὕτη συνέβαινεν εἴς τινα αἴθουσαν ὑποδοχῆς γείτονα τῶν ἰδιαιτέρων δωμάτων. Ὁ δὲ Σουλτάνος τοῦ Ταγγουὶκ ἀκούσας τὴν ταραχὴν ἐφάνη εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, δι' ἧς ὁ βεζύρης ἔτρεχε μαινόμενος καὶ κραυγάζων· « Νερόν! νερόν! » καὶ παρ' ὀλίγον ἐῤῥίφθη κάτω ὑπὸ τῆς συγκρούσεως.

Ὁ δὲ βεζύρης ἀπηλπισμένος ὅτε ἐγνώρισε τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου του ἐῤῥίφθη εἰς τὰ γόνατά του.

« Ἄθλιε, εἶπεν ὁ Σουλτανος ὅταν ἔμαθε τὰ διατρέξαντα, δὲν δύναμαι ἐγὼ, ὁ Ἀλῆς ἂς σὲ δώσῃ χάριν. Τῷ χαρίζω τὴν ζωήν σου· ἂς διατάξῃ περὶ τῆς τύχης σου!

— Διατάττω εἶπεν ὁ Ἀλῆς νὰ φέρουν μίαν λεκάνην γεμάτην νερὸν κρύον εἰς τὸν κακὸν αὐτὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ δροσίσῃ τὰ ὀμμάτιά του. »

Ἡ λαμπρὰ αὕτη πρᾶξις κατέκτησε πάντων τὰς καρδίας ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ, ἐξαιρουμένου ἴσως μόνου τοῦ ἐνόχου. Διότι ἡ δυστυχία τῶν κακοήθων ὄντων εἶναι ὅτι δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀξίαν τῆς ἀγαθότητος.

Ὁ Ἀλῆς ἐσώθη· ἀλλὰ διὰ πόσον καιρόν;

Θ'.

Βλέπων πῶς μικροῦ δέον ἐλησμόνησε τὸν ὅρκον του, ὁ Ἀλῆς δὲν ἡσύχαζε πλέον. Ἡ δυσκολία τοῦ ἔργου του ἤρχιζε νὰ καταφαίνεται εἰς αὐτὸν ἐν ὅλῃ της τῇ ἀηδίᾳ. Φοβούμενος τὰς ὁρμὰς τοῦ ὕπνου, κατήντησεν, ἕνεκα φόβου συγκινητικοῦ καὶ γελοίου ἐνταυτῷ νὰ μὴ τολμᾷ πλέον νὰ κοιμηθῇ πρὶν ἢ βάλῃ πρόσθετον ῥῖνα. Τὸ συμβὰν τῆς ταμβακέρας τὸν ἐδίδαξεν ὅτι ὁ κίνδυνος δὲν ὑπῆρχε μόνον τὴν νύκτα καὶ ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἠδύνατο νὰ πταίσῃ. Ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα ἐσοφίζετο νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ προφυλαχθῇ κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς. Ἡ ἀδιάκοπος ἐπιτήρησις ἥτις καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἐκράτει δεδεμένον τόν τε νοῦν καὶ τὰς χεῖράς του, ἥτις τὸν ἠνάγκαζε νὰ συγκεντρώνῃ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος, οὗ τινος τὸ παιδαριῶδες καὶ μάταιον ηὔξανε τὴν ἀηδίαν, ἐγένετο εἰς αὐτὸν τὸ πλέον ἀνυπόφορον μαρτύριον. Οὐδὲν δὲ προτιμότερον εὗρε διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ δώσῃ ὀλίγην ἀνάπαυσιν εἰς τὸ πνεῦμά του, ἢ νὰ δένῃ τὰς χεῖράς του ὄπισθεν· διότι τὸ νὰ φέρῃ ψευδῆ μύτην τὴν ἡμέραν εἰς αὐλὴν, ὅπου αἱ συμπτώσεις γέλωτος ἦσαν τόσον σπάνιαι, ὥστε δὲν τὰς ἄφηναν νὰ περάσωσιν, οὔτε νὰ τὸ συλλογισθῇ ἠδύνατο. Τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο μέσον ἐπέτυχεν ὑλικῶς· ἀλλ' ὁ νοῦς του ἔμεινεν ἐλεύθερος . . . . Τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν δέσῃ! Εἰς τὸ ἑξῆς μίαν μόνον ἐπιθυμίαν, ἕνα λογισμὸν, μίαν ἀνάγκην εἶχε, νὰ ἐγγίξῃ τὴν μύτην του! νὰ βεβαιωθῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅτι ἡ μύτη ἦτο εἰς τὴν θέσιν της πάντοτε! Ἦτο ἡ ἐνόχλησις ἑκάστου λεπτοῦ τῆς ὥρας! Νὰ συνδέσῃ πάλιν, τῇ βοηθείᾳ τῶν δακτύλων του καὶ ἐλευθέρως, σχέσιν μετὰ τοῦ ἐνταυτῷ παρόντος καὶ ἀπόντος μέλους τοῦ ὑποκειμένου του τῷ ἐφαίνετο ἡ μόνη ζηλωτὴ εὐτυχία, τὸ μόνον δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀπαλλοτριώνῃ. Ἐξέπεμπε στεναγμοὺς ἀκουομένους εἰς τὰς ἀπωτέρας τοῦ παλατίου γωνίας καὶ ἐμποιοῦντας χαρὰν εἰς τὸν Σουλτάνον.

Εἰς τὴν κατοχὴν ταύτην τῆς ὑπάξεώς του ὁλοκλήρου ὑπὸ μιᾶς μόνης σκέψεως δὲν ὑπῆρχεν ἰατρικόν. Μάτην ὁ Ἀλῆς διήρχετο ὥρας ὁλοκλήρους ἀντικρὺ τοῦ κατόπτρου του παρατηρῶν τὸ ὄργανον ὅπερ προπετῶς ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποκόψῃ, οὕτως εἰπεῖν, ἀφ' ἑαυτοῦ· μάτην οἱ ὀφθαλμοί του λάμποντες ὑπὸ ἀλλοκότου ἐπιθυμίας ἔλεγον αὐτῷ· « Τὴν βλέπω, εἶναι πάντοτε ἐκεῖ δὲν ἐπέταξεν· » ἡ θέα τῆς ῥινός του ἐπηύξανε μᾶλλον τὸν πόθον του. Τὴν φυσικὴν φαγοῦραν ὑπὸ τῆς ὁποίαν τόσον ὑπέφερεν ἄλλοτε διεδέχθη εἶδος ἠθικῆς φαγούρας ἑκατοντάκις ζωηροτέρας, ἀνυποφορωτέρας καὶ τυραννικωτέρας.

Δὲν εἶχον ἀκόμη παρέλθη ἓξ ἑβδομάδες ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δοκιμασίας καὶ ἤδη εἶχε χάσει τὴν ὄρεξιν καὶ τὸν ὕπνον, ἡ δὲ κεφαλή του ἔγεμεν ὀνείρων καὶ ἐν ᾧ ἦτο ἔξυπνος. Πόσαις φοραῖς καταληφθεὶς ὑπὸ ζάλης δὲν ὠνειρεύθη ὅτι ἡ μύτη του τὸν ἐγκατέλειπε κράζουσα· « Ἀχάριστε, σ' ἐγκαταλείπω! »

Ἠσθάνετο περίφοβος ἑαυτὸν γενόμενον κακόν· « ἂς καταῤῥεύσῃ αὐτὸ τὸ παλάτι, διενοεῖτο, καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπιά του ἂς ἀφανισθῶσι μετ' ἐμοῦ ὅλοι οἱ μάρτυρες τῆς ταπεινώσεώς μου! » Ὅταν δ' ὁ βεζύρης ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, ἁπλοῦς καὶ ἐλεεινὸς πλέον, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν συνήθη ὑπηρεσίαν, ἔῤῥιπτε κατ' αὐτοῦ ἄγριά τινα βλέμματα· « Νομίζεις τὸν ἑαυτόν σου ἀξιολύπητον, ἄθλιε! τῷ ἐκραύγαζε, καὶ δὲν γνωρίζεις ὅτι εὐτυχία δι' ἐμὲ θὰ ἦτο ἂν ἤμην εἰς τὴν θέσιν σου· παραπονεῖσαι, σὺ ὁ ὁποῖος γεύεσαι τὴν ἀνέκφραστον ἡδονὴν νὰ ἐγγίζῃς τὴ μύτη μου καὶ νὰ ἐγγίζῃς τ' εἰδικῇ σου ὅσαις φοραῖς σὲ καταιβαίνει ἡ φαντασία, σὺ εἰς τὸν ὁποῖον ὅλον σου τὸ σῶμα ἀνήκει, ὅστις δὲν παρεχώρησες, δὲν ἐπρόδωκες τίποτε, δὲν ἀπηρνήθης τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου· ἀλλ' ὡμολόγησε λοιπὸν, ἀχρεῖε, ὅτι ἡ τύχη σου εἶναι ἀπὸ κατυφὲν, ἀπὸ μετάξι! »

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἐφόβιζεν αὐτὸν περισσότερον, τόσον μέγα ἦτο ἔτι τότε τὸ πρὸς τὸν ἀνώτατον

βαθμὸν σέβας, εἶναι ὅτι ἐν τῇ παραφροσύνῃ του κατήντησε νὰ διαφιλονεικῇ ἐν ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα τοῦ μονάρχου νὰ τὸν ἐπιβάλῃ τόσον τερατώδη συμφωνίαν· « Ἐνόμισα ὅτι ἦτο καλὸς, αὐτὸς ὁ βάρβαρος, αὐτὸς ὁ ἐστεμμένος τρελλὸς, ἔλεγε περὶ τοῦ Σουλτάνου, αὐτὸς ὁ ἐφευρέτης ἀνωφελῶν βασάνων, αὐτὸς ὁ δήμιος, ὁ ταπεινώσας καὶ αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον τοῦ μαρτυρίου καὶ καταστήσας αὐτὸ γελοῖον. Ἆ! ἡ καρδία του ἔχει τριπλοῦν χαλύβδινον θώρακα.»

Τὸ θάῤῥος τοῦ πρώην ἐπαίτου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπομείνει καρτερικῶς ὅλας τὰς ἐλλόγους ταλαιπωρίας, ὑπενέδιδεν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης καὶ ἀδικαιολογήτου δυστυχίας.

Ι΄.

Μετὰ τρομερὰν νύκτα, πλήρη φαντασμάτων, πλήρη σκοτεινῆς ἀπελπισίας, πλήρη φανταστικοῦ γέλωτος, πρὸς παραφροσύνην παραπλησίων καὶ προδρόμων αὐτῆς, ὥρμησε τὸ πρωῒ ὠχρὸς καὶ ἀπηλπισμένος εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Σουλτάνου.

« Ἔσο γενναῖος! εἶπεν εἰς αὐτὸν, ἢ χάρισαί με τὸν ὅρκον, ἢ κόψε μου τὴν κεφαλὴν πρὶν ἐπιορκήσω.»

Ὁ Σουλτάνος εἶχε κοιμηθῆ καλῶς.

« Ἔλα, ἔλα, εἶπε μειδιῶν πρὸς τὸν Ἀλῆν, καταπραΰνσου, ταλαίπωρέ μου Ἀλῆ, μετ' ὀλίγους μῆνας θὰ μὲ εὐλογῇς· ἡ εὐχή σου θὰ πληρωθῇ, θὰ ἦσαι ἐλεύθερος ὡς ὁ ἀὴρ, θὰ ἦσαι πλούσιος διὰ παντὸς καὶ ἡ ὑφήλιος θὰ λέγῃ διὰ σὲ, ὅστις ἐφάνης ἄξιος νὰ νικήσῃς τὸν ἑαυτόν σου, ὅτι εἶσαι ὁ ἰσχυρὸς τῶν ἰσχυρῶν. Ἔχε λοιπὸν ὑπομονὴν, ἀποδίωξε τὴν ἰδέαν ἥτις σὲ στενοχωρεῖ! Εἰς τὴν θέσιν σου θὰ διεσκέδαζα τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς μῆνας. Τίποτε δὲν σ' ἀρνοῦμαι ἐκτὸς αὐτοῦ τὸ ὁποῖον μὲ ζητεῖς. Μὴ στενοχωρῆσαι λοιπόν· τὸ ἥμισυ τῆς δοκιμασίας σου συμπληροῦται μετ' ὀλίγον, τί διάβολον! τὸ ἐπίλοιπον θὰ περάσῃ ὡς ὁ ἀήρ.

— Πρὸ τοῦ τέλους, ἀπήντησεν ὁ Ἀλῆς, θὰ ἀποθάνω ἢ θὰ λυσσάσω.

— Πᾶ! εἶπεν ὁ Σουλτάνος, θὰ συνειθίσῃς, φίλε μου. Εἰξεύρεις ὅτι θὰ σὲ ἐλευθερώσω ἀπὸ κακὸν ἐλάττωμα! Νὰ ξύσῃς τὴν μύτην σου, οὐφ! μὰ τὸν Ἀλλάχ! τὴν ἀπαγόρευσιν τὴν ὁποίαν σ' ἔκαμα μὲ ἔρχεται ἐνίοτε ὄρεξις νὰ τὴν κάμω εἰς ὅλους μου τοὺς ὑπηκόους.

— Δὲν σὲ τὸ συμβουλεύω, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς. Μετὰ ἕνα μῆνα ὁ λαός σου ἐξηγριωμένος θὰ σὲ ἀφήρει καὶ τὸν θρόνον καὶ τὴν ζωήν. Οἱ λαοὶ εἶναι ὑπομονητικοὶ καὶ δυνατοὶ, εἰμπορεῖς νὰ τοὺς φορτώσῃς παρὰ πολὺ, νὰ τοὺς συντρίψῃς ὑπὸ τὸ βάρος· ἀλλὰ νὰ τοὺς περιπαίξῃς ἀτιμωρητὶ ποτέ!

— Τὸ κάτω, κάτω τῆς γραφῆς, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, ὅταν βαρυνθῇς, Ἀλῆ, εἰπέ το μόνον· εἰξεύρεις τί σ' ὑπεσχέθην.

ΙΑ΄.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἐπαίτου Ἀλῆ εἶχε πλέον γίνει γνωστή. Ἀπὸ τὴν αὐλὴν διεδόθη εἰς τὴν πόλιν. Αἱ ἐφημερίδες (ὑπῆρχον χειρόγραφοι κυκλοφοροῦσαι κρυφίως ἐν Ταγγουΐα), αἱ ἐφημερίδες αἵτινες εἶχον ἐντελῆ ἐλευθερίαν νὰ εὑρίσκωσιν ὅλα καλὰ, διηγήθησαν κωμικῶς τὴν ὑπόθεσιν. Οἱ δὲ Ταγγουϊκαῖοι ἐγέλασαν, εὑρόντες τὴν ἰδέαν τοῦ Σουλτάνου πολὺ παράδοξον. « Ὁ Σουλτάνος μας, εἶπον οἱ χρονογράφοι (chroniqueurs) τῶν ἐφημερίδων, ὁ Σουλτάνος μας εἶναι πολὺ εὐτράπελος. » « Εἶναι φιλόσοφος, εἶπον τὰ σοβαρὰ φύλλα· ἐδῶ ὑποκάτω κρύπτεται σκέψις τῆς ὁποίας τὸ βάθος δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ ἀνακαλυφθῇ. — Ὁπωσδήποτε εἶναι νόστιμον, ἔλεγον καὶ οἱ κεχηναῖοι (badauds). »

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἐφαίδρυνε κυρίως τὸ πρᾶγμα ἦτο τὸ πρόσωπον τοῦ βεζύρου· « Καλὰ τὴν ἔπαθεν ἔλεγον ὅλοι· δὲν τὸ ἔκλεψεν αὐτό. Ἦτο αὐθάδης, σκληρὸς, ἀηδής. Ὁ Σουλτάνος ἐτιμώρησε τὴν αὐθάδειάν του, τὸν κατέστησεν ἀνίκανον νὰ ἦναι σκληρὸς, ἐτελειοποίησε τὴν ἀηδίαν του· ὅλον κέρδος εἶναι.»

Αἱ γελοιογραφίαι ἔβριθον ἐπὶ τῆς ῥινὸς τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ βεζύρου πρὸς αὐτήν. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐγεννᾶτο ἡμίσεια δωδεκὰς, συνοδευομένη ὑπὸ εἴδους δελτίου κωμικοῦ τῆς ὑγείας τοῦ Ἀλῆ, τῶν σχημάτων τοῦ Ἀλῆ, καὶ αὐτῶν τῶν μορφασμῶν αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ βεζύρου ἐνώπιόν του εἰς τὰς ποικίλας θέσεις τὰς ὁποίας ἀπῄτει ἡ τιμωρία του.

Τὰ στοιχήματα ἤρχισαν.

« Ὁ Ἀλῆς θὰ φυλάξῃ τὸν ὅρκον του, ἔλεγον οἱ μέν· τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσον ακατόρθωτον!

— Δὲν θὰ τὸν φυλάξῃ, ἔλεγον οἱ δέ· διότι δὲν εἶναι τόσον εὔκολον ὅσον φαίνεται! »

Μεγάλαι ποσότητες ἐτέθησαν ἑκατέρωθεν.

Ἡ καλουμένη δοκιμασία τοῦ Ἀλῆ ἦτο τοῦ συρμοῦ. Αἱ οἰκίαι ἦσαν πλήρεις ἀνδρῶν σοβαρῶν, γυναικῶν αὐστηρῶν, προκαλουμένων ἀλλήλους νὰ ὑπομείνωσιν αὐτήν· οἱ μὲν ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, οἱ δ' ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα καὶ τοῦτο ἐπὶ μεγάλοις στοιχήμασιν. Ἡ μανία ἦτο γενική. Δὲν ἔβλεπες παρὰ ἀνθρώπους καταγινομένους εἰς τὴν μύτην των ἢ εἰς τὴν μύτην τοῦ γείτονός των. Κανεὶς δὲ, ὁμολογητέον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀλῆ, κανεὶς δὲν εἰμπόρεσε νὰ περάσῃ τὴν δοκιμασίαν τῶν ὀκτὼ ἡμερῶν.

Ὁ Σουλτάνος ἔτριβε τὰς χεῖράς του.

« Ἐν ᾧ ὁ λαός μου διασκεδάζει διὰ τόσον μικρὸν πρᾶγμα, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, δὲν σκέπτεται περὶ ἄλλου πράγματος. Τί καλὴν ἰδέαν εἶχα! »

Ἀλλὰ πρᾶγμα παράδοξον! Ἐξαντλήσαντες ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντληθῇ ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐθυμίας, ἤρχισαν αἴφνης νὰ θεωρῶσιν αὐτὴν ὑπ' ἄλλην ἔποψιν. Ἀφ' οὗ ἐφάνη καλὴ, ἡ ἀστειότης, ἐφάνη τέλος ὅπερ ἦτο δηλαδὴ ματαία ἢ βάρβαρος· ἀφ' οὗ ἐγέλασαν δυνατὰ τὸν Ἀλῆ ἤρχισαν ταπεινῇ τῇ φωνῇ νὰ τὸν λυπῶνται. «Νὰ ζητῇ τόσον μεγάλην πληρωμὴν δι' ὀλίγον καλὸν εἶναι ὡς νὰ μὴ ἔκαμνε καλόν· » ἔλεγον εἰς τὸ οὖς ὁ εἷς τοῦ ἄλλου. Καί· «ὁ Ἀλῆς δὲν ἀποθνήσκει τῆς πείνης· καὶ τί σημαίνει ἀφ' οὗ δεν ἔχῃ πλέον ὄρεξιν, ἀφ' οὗ ζῇ ζωὴν χειροτέραν τοῦ θανάτου! Ἡ κοιλία δὲν εἶναι τὸ πᾶν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον,· ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῇ μόνον μὲ ψωμί! »

Ἡ τελευταία συνέντευξις τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ κυρίου του, ἐκείνη καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος κατέδειξεν ὡς ἁπλῆν ὄρεξιν νὰ θέσῃ εἰς τὴν αὐτὴν δίαιταν μὲ τὴν μύτην τοῦ Ἀλῆ τὰς ῥῖνας ὅλων τῶν ὑπηκόων του, ἡ συνέντευξις ἐκείνη εἶχεν ἀκουσθῆ ὑπό τινος ὑπηρέτου παρηγγελμένου ὑπὸ ἐφημεριδογράφου νὰ ὠτακουστῇ πρὸς μεγαλειτέραν ὠφέλειαν τῆς ἐφημερίδος του. Ὁ ἐφημεριδογράφος εὑρὼν τὴν ἀποκάλυψιν δυσχερῆ καὶ δυσδημοσίευτον εἰς τὰ πλάνητα φύλλα τοῦ τόπου, ἔσπευσεν εὐθὺς νὰ τὴν ἐκκενώσῃ εἴς τινα ξένην ἐφημερίδα. Αὕτη δὲ ἐτόλμησε ν' ἀναῤῥίψῃ τὸ νέον. Ἐν τούτοις τὰ φύλλα ἐμποδισθέντα εἰς τὰ μεθόρια κατεσχέθησαν εὐλαβέστατα. Ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ κατάσχωσι πρέπει κἄποιος νὰ τὰ ἀνέγνωσε. Αὐτὸς ὁ κἄποιος ὡμίλησε περὶ τούτου εἰς τὴν γυναῖκά του, ἡ σύζυγός του εἰς μίαν φίλην της, ἡ φίλη εἶχεν ἕνα ἐξάδελφον. ὁ ἐξάδελφος δὲν ἦτο ἐχεμυθής· ἐν συντόμῳ τὸ πρᾶγμα ἐμαθητεύθη εἰς τὰ χαρέμια καὶ τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖτο ἴσως ἡ ταχεῖα μεταβολὴ τῆς κοινῆς γνώμης ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὅλοι οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν ταὐτῷ ἠνοίχθησαν. Εἶδος γενικῆς φρικιάσεως διέδραμεν ἐν μιᾷ στιγμῇ οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ βασιλείου· «τέλος πάντων τί εἶναι ὁ Ἀλῆς; ἐλέγετο ταπεινῶς· ἡμεῖς, τὸ σύμβολόν μας, ὁ λαὸς προσωποποιημένος. Ἡ ἱστορία τῆς μύτης του εἶναι ἱστορία τῆς γλώσσης μας. Ὅπως ἠθέλησαν νὰ ἰατρεύσουν τὴν φαγοῦράν του, ἠθέλησαν νὰ ἰατρεύσουν καὶ τὴν εἰδικήν μας . . . καὶ νὰ τὸν περιγελῶμεν; εἶναι ὡς νὰ περιγελῶμεν ἡμᾶς αὐτούς! . . . . »

ΙΒ΄.

Αἱ γελοιογραφίαι μετετράπησαν εἰς σοβαρά. Ἀντὶ τοῦ Ἀλῆ κωμικοῦ, ἐρεθίζοντος τὴν χαρὰν τῶν διαβατῶν ἐπὶ τῶν ὑαλίων τῶν ἐμπόρων εἰκόνων καὶ τῶν βιβλιοπωλῶν, εἶδον ἡμέραν τινὰ εἰς τὰ αὐτὰ ὑαλία θαυμάσιον Ἀλῆν καὶ ἀξιολύπητον ἐν ταὐτῷ καὶ περὶ τὴν κεφαλήν του ἀκτῖνα μάρτυρος. Ἡ ζωγραφία αὕτη εἶχε συναθροίσει σωροὺς θεατῶν σιωπηλῶν ἥτινες τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐγέλων.

Ἑσπέραν τινὰ ὁ Σουλτάνος περιπατῶν, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, εὑρέθη ἔκπληκτος μύτην μὲ μύτην μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀλῆ τόσον ποιητικῶς ζωγραφημένον. Αἱ πρότεραι εἰκόνες τὸν εἶχον διασκεδάσει, ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀλῆ ὡς θύματος παριστωμένου, τοῦ Ἀλῆ ὡραίου ὑπὸ ὀδύνης, ὑπομονῆς καὶ ὀργῆς συγκεντρωμένων, παρώργισαν αὐτὸν τόσον ὅσον ποτὲ Σουλτάνος δὲν ὠργίσθη.

Ἐπιστρέφει εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ· μετὰ ταχυτάτην καὶ συντομωτάτην ἀνάκρισιν χώνει εἰς τὸ βαθύτερον ὑπόγειον τὸν ὑπηρέτην ὅστις ἤκουσε ὅ,τι δὲν ἀπετείνετο εἰς τὸ αὐτίον του· παύει τὸν ὑψηλὸν ὑπάλληλον τὸν ἔχοντα χρέος νὰ ἐξελέγχῃ τὰς εἰκόνας τῶν ὁποίων ἡ κυκλοφορία ἐπετρέπετο, στέλλει εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐν ταὐτῷ σπείρας κλητήρων καὶ χωροφυλάκων μὲ τὴν διαταγὴν νὰ ἁρπάσωσιν ἀνυπερθέτως ἀπὸ τὰ ὑαλία καὶ ἀπὸ παντοῦ τὰς εἰκόνας τοῦ Ἀλῆ. Ὅλα αὐτὰ εἰς μίαν στιγμήν.

Δύο δὲ ὥρας ἔπειτα ὅλα εἶχαν ἐκτελεσθῆ.

ΙΓ΄.

Ἀλλὰ καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτην ἑκατὸν χιλιάδες ἀνθρώπων τῶν ὁποίων τὸ χρέος ἦτο νὰ κεῖνται εἰς τὴν κλίνην των, περιεκύκλονε τὰς κιγκλίδας τοῦ παλατίου, καὶ, τὸ παραδοξότερον, ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ἑκατοντακισχιλίων τούτων Ταγγουϊκαίων, τόσον συνεσταλμένων συνήθως, ἐξήρχετο τρομερὰ κραυγή. Τὸ μέγα τοῦτο καὶ πυκνὸν πλῆθος ἐκραύγαζε ὡς μία φωνὴ—μίαν μόνην κραυγὴν ἀδιακόπως ἐπαναλαμβανομένην· «Τὸν Ἀλῆ! θέλομεν νὰ ἴδωμεν τὸν Ἀλῆ! τὸν Ἀλῆ εἰς τὸν ἐξώστην, τὸν Ἀλῆ ἐλεύθερον καὶ ἐγγίζοντα εἰς τὴν μύτην του ὅσον θέλῃ . . . . . . »

Ἡ πόλις ἦτο φωταγωγημένη ὡς πυρκαϊά· ὑπῆρχον δᾶδες εἰς ὅλων τὰς χεῖρας.

« Ἀπὸ ποῦ ἐξέρχεται αὐτὸς ὁ διαβολολαὸς; εἶπεν ὁ Σουλτάνος συγκεκινημένος εἰς ἄκρον, καὶ τί εἶναι ὅλον αὐτό;

— Αὐτὸ, μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Ἀλῆς, εἶναι τὸ κῦμα ἀναβαῖνον, ἡ θάλασσα ἐξογκουμένη, ὁ ὠκεανὸς ἐκχειλίζων.

— Ἐκχειλίζων! εἶπεν ὁ Σουλτάνος· καὶ διατί;

— Τὸ ἀγγεῖον ὑπερεπληρώθη, εἶπεν ὁ Ἀλῆς· ἐγὼ εἶμαι μία ῥανὶς ὕδατος.

— Ἀλῆ ὁ λαὸς σὲ ζητεῖ, ἂν σὲ στείλω πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ παραθύρου;

— Ἐμπρὸς, Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Ἀλῆς· ἔχω

τὰς χεῖρας δεμένας, καὶ ἐλευθέρας δὲ ἂν τὰς εἶχα δὲν θὰ ἀντέτεινα. Δὲν ἐλησμόνησα ὅτι ἀνήκω εἰς σέ.»

Ὁ Σουλτάνος ἐσιώπησε.

Ἐν τούτοις ὁ ἐξωτερικὸς θόρυβος ηὔξανε, ηὔξανεν ἀκόμη, ηὔξανεν ἀπαύστως· ἦτο ἡ βραγχαλέα ἅμα καὶ ὑπόκωφος ἰαχὴ τοῦ κύματος ἐφορμῶντος κατὰ τοῦ κύματος καὶ ἡ ἔκρηξις μυρίων θυελλῶν.

« Αὐτὸς ὁ λαὸς ἐσιώπα τόσον καλὰ χθές! εἶπεν ὁ Σουλτάνος μὲ φωνὴν ἣν προσεπάθει νὰ καταστήσῃ ἀτάραχον.

— Ὑπὲρ τὸ δέον καλά, Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Ἀλῆς.

— Σήμερον, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, μυκᾶται. . . .

— Χθὲς, Μεγαλειότατε, θὰ ἠρκεῖτο νὰ ὁμιλήσῃ, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς.

— Υἱὲ τοῦ Προφήτου, εἶπεν ὁ λοχαγὸς τῶν σωματοφυλάκων περίφοβος, σπάνουν τὰς πύλας! τετέλεσται· γυναῖκες, παιδία ὅλοι ἀνακατόνονται. Ἀ! Μεγαλειότατε, αὐτὸς ὁ ἄθλιος ἐπαίτης μόνος δύναται νὰ μᾶς σώσῃ. Ἀκούεις· « Ἀλῆ! Ἀλῆ! θέλομεν τὸν Ἀλῆ! »

ΙΔ'.

Ὁ Σουλτάνος δὲν ἦτο βλάξ. Ἄλλο πρᾶγμα βεβαίως θὰ τὸν ἤρεσκε καλλίτερα· καὶ ὅμως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασίν του.

« Ἀγαπητέ μου Ἀλῆ, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν φίλον του τὸν ἐπαίτην τί νὰ κάμω;

— Τίποτε, σχεδὸν τίποτε, εἶπεν ὁ Ἀλῆς, ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ ὁποίου διῆλθε ἐλαφρὸν καὶ μελαγχολικὸν μειδίαμα, νὰ μοῦ λύσῃς σὺ αὐτὸς τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ἐξώστου· νὰ μὲ ἐπιτρέψῃς νὰ σφογγίσω τὴν μύτην μου ἐνώπιον τῶν καλῶν αὐτῶν ἀνθρώπων χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ μεγάλου σου βεζύρου, καὶ νὰ λύσῃς καὶ αὐτῶν τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μὲ τὰ σωστά σου!

— Τῇ ἀληθείᾳ, εἶπεν ὁ Σουλτάνος, δείξας τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅτι ἦτο μέγας φιλόσοφος, ἴσως ἔχῃς δίκαιον, διότι βλέπω ὅτι ἔχουν φαγοῦραν.»

('Ἐκ τῆς Ἐφ. τῶν Συζητήσεων τῆς 5 καὶ 6 Αὐγούστου.)

Σ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

(Τέλος. Ἴδε φυλλ. 324.)

Ὁ Συγγραφεὺς ἀρχόμενος διαιρεῖ τὴν ἠθικὴν εἰς τρία μέρη· τὸ μὲν διαλαμβάνον περὶ τῶν ἐλατηρίων τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τὸ δὲ περὶ τοῦ ὑποχρεωτικοῦ αὐτῶν σκοποῦ ἢ τοῦ νόμου αὐτῶν, καὶ τὸ τρίτον, περὶ τῶν καθ' ἕκαστα καθηκόντων. Καὶ ὡς ἐλατήρια τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων εἶναι κατ' αὐτὸν τρία· πρῶτον μὲν, *ἀκουσία τις ὁρμὴ* ἢ *κλίσις* πρός τινας ἐνεργείας ἀφορῶσας εἴς τε τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ, εἴτε τὴν κίνησιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ τὰς ῥοπὰς πρός τινα ἔργα καὶ τέχνας καὶ ἐπιστήμας, εἴτε τέλος τὰ ἔμφυτα ἐκεῖνα ἠθικὰ αἰσθήματα, οἷα ἡ πατρικὴ καὶ μητρικὴ στοργὴ, ἡ συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια, κ. τ. λ. Ταῦτα δὲ καλοῦνται *ἐνστίγματα* σωματικά, νοητικὰ καὶ ἠθικά. Δεύτερον δὲ ἐλατήριον εἶναι τὰ *πάθη*, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἐκ τῆς ἀγάπης πηγάζοντα λέγονται εὐμενῆ, τὰ δ' ἐκ τοῦ μίσους δυσμενῆ· διαφέρουσι δὲ τοῦ ἐνστίγματος, καθ' ὅσον ἀφίνουσι περισσοτέραν χώραν εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν θέλησιν. Τρίτον δὲ εἶναι ὁ *ἐγωϊσμός*, ὅστις δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ προσπάθεια πρὸς ἀπολαυὴν τῶν μέσων τῶν δυναμένων νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἡμετέρας ἀνάγκας, διευθυνομένη ὑπὸ τῆς κρίσεως καὶ τοῦ λόγου καὶ περιοριζομένη εἰς μόνην τὴν ἀτομικὴν ἡμῶν ὠφέλειαν. Τέταρτον δὲ καὶ εὐγενέστερον τῶν ἄλλων ἐλατήριον εἶναι ἡ *ἠθικότης*, ἢ ὁ *ἠθικὸς νόμος*, ὅτις πηγάζων ἐκ τοῦ λόγου θέτει ὡς σκοπὸν τῶν ἡμετέρων πράξεων τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐκ τούτου ἡ ἔννοια τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ ἔννοια τοῦ καθήκοντος, ἡ ἠθικὴ ὑποχρέωσις. Ἀλλ' ἐὰν δὲν θέλωμεν, λέγει, νὰ παραδεχθῶμεν ἀντίφασιν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς θείας προνοίας, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ πάντων τῶν ἐλατηρίων σύμπνοια, συναρμολογουμένων πρὸς ἄλληλα διὰ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον, ὅπερ γίνεται διὰ τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ἠθικοῦ νόμου προϋποθέτει τὴν ἐλευθερίαν, ὁ Συγγραφεὺς ἀνευρίσκει ταύτην εἰς τὸ τρίτον ἐκ τῶν τεσσάρων σταδίων ἑκάστης πράξεως, ἅτινά εἰσιν ἡ σύλληψις, ἡ διάσκεψις, ἡ ἀπόφασις καὶ ἡ ἐκτέλεσις· διότι μόνη ἡ ἀπόφασις εἶναι ἐκλογὴ μεταξὺ πράξεως καὶ ἀπραξίας, ἢ μεταξὺ διαφόρων πράξεων, καὶ ἡ ἐκλογὴ αὕτη γίνεται ἐλευθέρως.

Ἀλλὰ τί τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἠθικοῦ νόμου καὶ τῆς ἠθικότητος; Ἡ ἠθικότης, ἀποκρίνεται, τείνει πρός τι τέλος ἀνώτερον τοῦ ἐνστίγματος, τοῦ πάθους καὶ τοῦ συμφέροντος, πρός τι ὅπερ ὀνομάζομεν ἀγαθὸν πραγματοποιούμενον διὰ τῆς ἐλευθερίας, τὸ δὲ ἀνώτερον τοῦτο τέλος τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ εἰμὴ ὑπὸ τοῦ πρακτικοῦ λόγου, τοῦ παρέχοντος ἡμῖν τὴν ἀρχὴν τῆς τελειότητος, ἐξ ἧς τοῦτο μόνον τὸ περιεχόμενον ἐξάγεται· *Πράττε τὸ σὸν τέλος*· ἢ ἐπειδὴ ὁ νόμος οὗτος εἶναι καθολικὸς, ἡ πλήρης αὐτοῦ διατύπωσις εἶναι· πράττε τὸ τέλος σου πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῆς φύσεως συνδυαζόμενον καὶ συναρμολογούμενον. Τέλος δὲ ἢ ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως, ἤτοι τοῦ πνευ-

ματος. Ἐνταῦθα λοιπὸν παρενείρει ὁλόκληρον κεφάλαιον εἰς ἐπίμετρον τῶν ἐν τῇ ψυχολογίᾳ ῥηθέντων περὶ φύσεως τῆς ψυχῆς, ὅπως συστήσῃ ὁριστικώτερον τὴν αὐλότητα καὶ ἀθανασίαν τοῦ πνεύματος· ἑπομένως δὲ συμπεραίνει ὅτι τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πνεύματος εἰς ὃ τὸ σῶμα ὑποτάσσεται καὶ αἱ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ τέλους τούτου ἀναγκαῖαι πράξεις εἶναι τὰ λεγόμενα καθήκοντα, ἅτινα κατατασσόμενα καθ' ἣν ἔχουσι σχέσιν πρὸς ἃ ἀφορῶσιν ὑποκείμενα, διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς τὰ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τὰ πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐκθέσας δὲ κατὰ πλάτος τίνα τὰ καθήκοντα τὰ ἀναφερόμενα εἰς ἑκάστην τῶν τριῶν τούτων τάξεων, ἐπιφέρει ἐντέλει σκέψεις τινὰς περὶ ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας· παραδεχόμενος τὸν τῶν ἀρχαίων ὁρισμὸν ὅτι ἀρετὴ εἶναι ἡ ἕξις τοῦ ἀγαθοῦ, συμπεραίνει ἐντεῦθεν ὅτι οὐσιωδῶς καὶ γενικῶς εἶναι μία, διότι εἶναι ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν πλήρης ἐκτέλεσις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἡ ἐκπλήρωσις δηλ. ὅλων τῶν καθηκόντων. Ἀλλὰ καί τοι μία, ἔχει διάφορα εἴδη ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ διάφορα καθήκοντα. Ὅθεν πρὸς μὲν τὰ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καθήκοντα ἀντιστοιχοῦσιν ἡ ἠθικὴ ἐγκράτεια, ἡ σωφροσύνη, ἡ φιλαλήθεια καὶ ἡ μετριοπάθεια. Καὶ αὗται μὲν εἶναι αἱ ἀτομικαὶ ἀρεταί. Πρὸς δὲ τὰ εἰς τοὺς ἄλλους καθήκοντα ἀντιστοιχοῦσιν αἱ κοινωνικαί, ἤτοι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη. Πρὸς δὲ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καθῆκον, ἡ θρησκευτικὴ ἀρετή, ἡ εὐσέβεια, ἐξ ἧς ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία καὶ τὰ ἰδιαίτερα ταύτης καθήκοντα. Ἐὰν δὲ θελήσωμεν, προσθέτει, ν' ἀναγάγωμεν πάσας τὰς ἀρετὰς εἰς ἔτι μικρότερον ἀριθμόν, εὔκολον ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἀνάγονται πᾶσαι εἰς μίαν καὶ μόνην, τὴν εὐσέβειαν, ἥτις συγκεφαλαιοῖ ἐν ἑαυτῇ καὶ συμπληροῖ πάσας τὰς προηγουμένας. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς πλήρους καὶ τελείας ἀρετῆς εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἡ εὐδαιμονία, ἥτις δύναται μάλιστα νὰ ὁρισθῇ συνείδησις τῆς ἀρετῆς.

Ἐν δὲ τῷ κόσμῳ τούτῳ καθὼς τὸ ἄτομον τελειοποιεῖται διὰ τῆς ἠθικῆς, τῆς διδασκούσης τὰ ἀτομικά, οὕτω καὶ αἱ κοινωνίαι διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ δικαίου, ἥτις καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι εἰμὴ ἡ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐφαρμογὴ τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Ὅθεν μετὰ τὴν ἠθικὴν ἕπεται ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου. ταύτην δὲ πάλιν διαδέχεται ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἡ θεωρία δηλ. τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐφαρμοζομένου οὐχὶ πλέον εἰς τὰ ἄτομα, ἢ τὴν κοινωνίαν ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν ἀνθρωπότητα. Οὕτω λοιπὸν συμπληροῦται ἡ ἀγαθολογία ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἠθικῆς, προχωροῦσα διὰ τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου καὶ τελευτῶσα εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας.

Ἡ ἠθικὴ εἶναι βεβαίως εἷς τῶν μᾶλλον ἐπεξειργασμένων κλάδων τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Κ. Βραΐλα, πλείστας ἀξιολόγους ἐπόψεις περιέχουσα. Ἀλλὰ τὸ ἔξοχον αὐτῆς πλεονέκτημα εἶναι ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς θρησκευτικότητος· διότι ἐν τῇ ὑψίστῃ ἐκείνῃ ἐννοίᾳ τοῦ θείου ἔγκειται ὁ ἔσχατος λόγος τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως. Εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης περιωρισμένης βουλήσεως μετὰ τῆς θείας ἐνυπάρχει ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἠθικότητος, ἐνῷ ὁ πεποιθὼς εἰς μόνας τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις, ὁ πιστεύων ὅτι δύναται νὰ καταστῇ ἀφ' ἑαυτοῦ ἠθικὸς καὶ ἐνάρετος ἄνευ ὑπερτέρας τινὸς ἀντιλήψεως ἄνευ τῆς πρὸς τὸ θεῖον διηνεκοῦς ἀνατάσεως τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας, ἐξελέγχεται αὐτόχρημα μοχθῶν ἀγῶνα Σισύφειον· διότι ἡ ἔμπνευσις ἥτις μᾶς ὑψόνει ὑπεράνω τῆς συνήθους ἡμῶν καταστάσεως, ἥτις φέρουσα ἡμᾶς εἰς λήθην τοῦ ἑαυτοῦ μας μᾶς πληροῖ μεγάλης τινὸς ἰδέας, εἶναι ἡ μόνη πηγὴ ἠθικῆς προαγωγῆς καὶ τελειοποιήσεως. Ὅθεν ἡ ζωτικὴ δύναμις τῆς θρησκείας, τὸ φρόνημα τῆς μετὰ τοῦ θείου συνδιαλλαγῆς καθίσταται ὁ μοχλὸς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς ἠθικότητος. Καὶ ὁ συγγραφεὺς οὖν εἰκονικώτατα ἐκφράζει τὴν ἀλήθειαν ταύτην λέγων, ὅτι διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὸν Θεὸν καθηκόντων ἐνισχυόμεθα εἰς τὴν ἐκ» πλήρωσιν πάντων τῶν ἄλλων καὶ φωτίζεται ἄ» νωθεν ἡ ψυχὴ ἀνατείνουσα πρὸς τὴν οὐράνιον ἐ» κείνην χώραν, ἥτις εἶναι ἡ ἀληθὴς αὐτῆς πατρίς. » Καὶ τῷόντι ὁ μελετῶν τὸν θεὸν μελετᾷ τὸ ἀλη» θές, τὸ καλόν, τὸ ἀγαθὸν ἐν τῇ πηγῇ αὐτῶν καὶ » κατὰ τὸ πλήρωμα τῆς τελείας αὐτῶν φύσεως καὶ » ὑποθέσεως » (Ἠθ. σελ. 267).

Ἀλλ' ἐὰν ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ θείου εἰσέδυεν εἰς τὸ θεωρητικὸν αὐτῆς σημαινόμενον, ἐὰν ἀφαιρῶν ἐξ αὐτῆς πᾶσαν αἰσθητικὴν καὶ φαντασιώδη παράστασιν τὴν μετέτρεπεν εἰς καθαρὰν μεταφυσικὴν ἔννοιαν, θὰ προέβαινεν ἀσφαλέστερον καὶ ἐπιστημονικώτερον εἰς διεξαγωγὴν τοῦ ἠθικοῦ ζητήματος. Ἐξηγούμεθα.

Ἐὰν προσέξωμεν εἰς τὸν ἐν ἡμῖν ἐνυπάρχοντα δυϊσμὸν μεταξὺ τῆς γενικῆς καὶ ἀτομικῆς βουλήσεως ὃν πολυτρόπως ὁ κοινὸς νοῦς κατὰ καιροὺς ἐξέφρασεν, εἴτε θρησκευτικῶς *βλέπω ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου*, εἴτε ποιητικῶς, vedo il miglior e al peggior m' appiglio, θέλομεν εὐκόλως κατανοήσειν ὅτι ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἐρείδεται τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἐν τοῖς βάθεσι τῆς οὐσίας μας ἀποκαλυπτομένη βουλητικὴ δύναμις ἥτις ὑπερνικᾷ τὴν ἀτομικὴν βούλησιν καὶ τὸν ἐγωϊσμόν, δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς ἀτομικῆς ἡμῶν φύσεως. Ἀνάγκη ν' ἀναγνωρισθῇ ἐνταῦθα τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κατ' ἐξοχὴν ὑπερανθρώ-

πινον, ἡ παρουσία τῆς ἀϊδίου, μιᾶς καὶ ἑνωτικῆς βουλήσεως ἐν τῇ διηνεκεῖ πάλῃ καὶ διχοστασίᾳ τῶν ἀτομικῶν βουλήσεων. Ἀλλ' ἡ καθαγιάζουσα ἐκείνη βούλησις εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐπαλήθευσις τῆς ἐν ἡμῖν θείας βουλήσεως· διότι ὁπότε ἡμεῖς προχωροῦντες εἰς τὴν γνῶσιν καταντῶμεν εἴς τι ἐν ἡμῖν ἀρχικὸν καὶ ἀΐδιον, ἐκεῖ εἶναι ἡ οὐράνιος χώρα, ἐκεῖ ὑφιστάμεθα τὴν τοῦ θείου ἐπίῤῥοιαν. Ὅθεν ἰδοὺ τί ἐννοοῦσαμεν εἰπόντες ὀλίγον ἀνωτέρω ὅτι ἡ δύναμις τῆς θρησκείας καθίσταται ὁ μοχλὸς τῆς ἠθικότητος.

Τεθείσης λοιπὸν τῆς διακρίσεως ταύτης μεταξὺ τῆς γενικῆς καὶ ἀτομικῆς βουλήσεως, ἕπονται πλεῖσται ἀλληλένδετοι θεωρίαι ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν ἐνταῦθα μόνον ὀλίγας τινάς, ὅσαι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἡμῖν εἰς ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν ἠθικολογικῶν πορισμάτων τῆς ἀνὰ χεῖρας πραγματείας τοῦ Κ. Βράϊλα.

Καὶ πρῶτον παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀρχικὴ αὕτη καὶ οὐσιώδης τοῦ ἀνθρώπου βούλησις, ἡ ὑψουμένη ὑπεράνω τῶν ἐνστιγμάτων καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἔχει ὡς ἀντικείμενόν της καθολικόν τινα σκοπόν, ὃν πᾶς τις κυρίως βούλεται ἢ ὀφείλει νὰ βούλεται, διότι δὲν προτίθεται αὐτὸν ἡ ἀτομικότης καθὸ τοιαύτη, ἀλλ' ἡ ὑπερτέρα βούλησις ἁπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Οὗτος δὲ ὁ καθολικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς διατυπόνει μὲν ὑπὸ τὸ προστακτικὸν *πράττε τὸ τέλος σου*, ἤτοι πράττε σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν τοῦ πνεύματός σου, ἀλλὰ δὲν προσδιορίζει συνάμα καὶ τίνες εἰσὶν αἱ σφαῖραι τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ, τίνες εἰσὶν αἱ κύριαι ἐξωτερικεύσεις τῆς οὐσιώδους βουλήσεως ἢ αἱ καλούμεναι *πραγματικαὶ ἰδέαι*, αἵτινες διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς τελειοποιήσεως τοῦ ἀτόμου πραγματοποιοῦσιν ἀείποτε ἐντελέστερον τὴν οὐσίαν ἐκείνης τῆς θεμελιώδους βουλήσεως. Ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, οὖσα τὸ πρῶτον ἀφῃρημένη καὶ ἀπροσδιόριστος, ἀποκτᾷ διὰ τῶν πρακτικῶν ἰδεῶν ὅλως ὡρισμένον καὶ πολλαχῶς διωργανωμένον ἐμπεριεχόμενον. Πρὸς εὐχερεστέραν δὲ κατάληψιν τοῦ συστήματος τῶν πρακτικῶν τούτων ἰδεῶν, ἀνάγκη προηγουμένως νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ *ἄτομον* καὶ ἡ *κοινωνία* εἶναι δύο ὑπάρξεις ἀπ' ἀλλήλων ἀναπόσπαστοι· οὐδεμία τούτων πρέπει νὰ θεωρηθῇ προγενεστέρα τῆς ἄλλης, οὐδεμία δύναται νὰ ἐννοηθῇ καθ' ἑαυτὴν ὡς αὐθύπαρκτος ἀρχὴ τῆς ἑτέρας ἐκ ταύτης παραγομένης· ἑπομένως δὲ οὐδεμία τούτων τῶν ὑπάρξεων δύναται νὰ λάβῃ ἐπίδοσιν καὶ τελειότητα ἄνευ τῆς ἑτέρας. Τὸ ἄτομον ἀναπτύσσεται τοσοῦτον ποικιλώτερα καὶ πλουσιώτερα, ὅσῳ τελειοτέρα καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ κοινωνία ἐν ᾗ ζῇ. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ἐκ τῆς τελειότητος ἑκάστου ἀτόμου προοδεύει καὶ τελειοποιεῖται ἡ κοινωνία. Ἐκ τούτων λοιπὸν γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ ἴση ἀπαίτησις ἁπάντων πρὸς ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εἶναι ἡ ῥίζα τῆς *ἰδέας τοῦ δικαίου*. Ἀλλὰ τὰ ἄτομα συμπληροῦνται ἀμοιβαίως, συνέχονται πρὸς ἄλληλα διὰ μιᾶς ἀδιαῤῥήκτου ἑνότητος· αὕτη δὲ ἐξωτερικεύεται εἰς δραστικὴν κοινότητα, εἰς ἀμοιβαίαν συμπλήρωσιν, ἐμφανιζομένη εἰς ἅπαντας ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς *ἀγάπη*, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς τάσις πρὸς διηνεκῆ *τελειοποίησιν*· αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἰδέα τῆς *ἀμοιβαίας συμπληρώσεως*, ἢ τῆς *συμπληρωτικῆς ἀμοιβαιότητος*. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδέα αὕτη ἔχει τὸν λόγον της εἰς ἄλλην τινὰ ὑπερτέραν ἑνότητα, ἐξ ἧς παγιοῦται καὶ ἐνισχύεται τὸ ἠθικὸν φρόνημα, αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἰδέα τῆς μετὰ τοῦ *θείου ἑνώσεως*, ἐφ' ἧς, ὡς ἀνωτέρω ἐῤῥέθη, πᾶσα ἠθικότης στηρίζεται. Ὅθεν *ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου*, *ἡ τῆς συμπληρωτικῆς ἀμοιβαιότητος* καὶ *ἡ τῆς μετὰ τοῦ θείου ἑνώσεως*, ἰδοὺ αἱ τρεῖς ἰδέαι, αἱ συναπαρτίζουσαι τὸ συγκεκριμένον ἐμπεριεχόμενον τοῦ ἀγαθοῦ, ἰδοὺ τὸ τριπλοῦν ἀντικείμενον τῆς οὐσιώδους βουλήσεως, ἰδοὺ αἱ τρεῖς σφαῖραι, ὧν ἡ συστηματικὴ ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην ἠθικὴν ἐπιστήμην.

Ὅθεν τὰ ὅρια τῆς διακρίσεως, ἅτινα θέτει ὁ συγγραφεὺς μεταξὺ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου, δισχυριζόμενος ὅτι ἡ μὲν ἀφορᾷ τὸ ἄτομον, ἡ δὲ τὴν κοινωνίαν, εὐκόλως συγχέονται καὶ συνταράσσονται, καθ' ὅσον ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου εἶναι ἡ ἔκθεσις τῶν ἀναγκαιούντων ὅρων πρὸς τελείαν ὕπαρξιν τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἑπομένως εἶναι ἡ μᾶλλον ἀφῃρημένη, ἡ κατωτάτη βαθμὶς τῆς ἠθικῆς ὑποβεβηκυῖα εἰς ἄλλην ἀνωτέραν, τὴν τῆς συμπληρωτικῆς ἀμοιβαιότητος, ἥτις καὶ αὐτὴ ὑπόκειται εἰς τὸν ἀκρότατον ἠθικὸν σκοπὸν τῆς εἰς τὸ θεῖον ἀφοσιώσεως. Καὶ μὲν αἱ τρεῖς αὗται ἰδέαι ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν πραγματείαν τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἀναμὶξ καὶ σποραδικῶς, ἄνευ συστηματισμοῦ καὶ διοργανώσεως· καὶ ἡ ἐπιστήμη συνίσταται εἰς τὸν τῶν ἰδεῶν συστηματισμὸν καὶ διοργάνωσιν.

Δεύτερον δὲ δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ διακρίνεται ἁπλῶς ἡ οὐσιώδης καὶ γενικὴ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν καὶ ἄμεσον βούλησιν, ἀλλὰ πρέπει προσέτι νὰ σπουδασθῇ ἀπὸ τὸν ἔσχατον αὐτῆς βαθμὸν μέχρι τοῦ ἀνωτάτου, ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασιν εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωσθῇ ἡ ἠθικὴ βούλησις εἰς τὴν γένεσιν καὶ εἰς τὰ διαδοχικὰ στάδια τῆς μορφώσεώς της. Τὴν ἀνάγκην δὲ ταύτην συναισθανόμενος καὶ ὁ συγγραφεὺς διεξέρχεται τὰ τέσσαρα προμνησθέντα ἐλατήρια τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· τοὺς δὲ ἀνθρωπίνους χαρακτῆρας προσδιορίζει διὰ τῆς ὑπεροχῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἐλατηρίων ἐκείνων, οἵτινες ἑπομένως κατ' αὐτὸν εἶναι ἢ ἐνστιγματικοί, ἢ ἐμπαθεῖς, ἢ ἰδιοτελεῖς, ἢ ἠ-

θικοί. Ἀλλὰ τίς ἡ φύσις τῶν διαφόρων τούτων ἐλατηρίων, ἢ τῶν καθ' ἡμᾶς σταδίων τῆς ἠθικῆς βουλήσεως, τίς ἡ μεταξὺ τούτων ἀναγκαία συνάφεια, καὶ τίς ἡ ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο προοδευτικὴ μετάβασις, μέχρις οὗ ἐπιτευχθῇ τὸ ἀκρότατον τέρμα τῆς ἠθικότητος, ταῦτα πάντα εἶναι ζητήματα, ἅτινα δὲν δύναται νὰ ὑπεκφύγῃ ὁ ἠθικολόγος ὁ διερχόμενος διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς μετὰ λόγου ἀποδείξεως.

Ἀληθινὰ ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰ ἐνστίγματα δὲν ἐμπεριλαμβάνει μόνον τὰ σωματικά, ἀλλὰ καὶ τὰ διανοητικὰ καὶ τὰ ἠθικά, ὤφειλεν ὅμως νὰ τὰ θεωρήσῃ ὁποῖα οὐσιωδῶς εἶναι, ὡς τὰς πρώτας ἐξωτερικεύσεις τῆς βουλήσεως, ἐπομένως δὲ καὶ αὐτῶν τῶν πρακτικῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ὑπὸ μορφὴν αἰσθήματος καὶ τάσεως. Ἐνταῦθα *πνευματικαὶ* τάσεις οὐχ ἧττον ἢ *αἰσθητικαὶ* ἐνεργοῦσι παράλληλοι. Τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἧττον ἢ τὸ κακὸν κεῖνται σύμμικτα ἐν τῇ ταραχώδει ταύτῃ καταστάσει τοῦ ἐνστίγματος. Ὅθεν ἐπίσης ἀληθεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι *φύσει ἀγαθός*, δηλ. ἡ οὐσία τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἰδεῶν ἐνυπάρχει αὐτῷ, ὡς τοὐναντίον ὅτι εἶναι *φύσει κακός*· διότι ἐνταῦθα ἀναφύονται αἱ ἀτομικαὶ ἐπιθυμίαι καὶ αἱ ἰδιοτέλειαι. Ὅθεν ἐν τῷ ἐνστίγματι ὁ ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει, ὁτὲ μὲν ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ ἑκάστοτε ἀναφυομένου προσωπικοῦ συμφέροντος, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τῶν αὐθορμήτως ἐκδηλουμένων ἠθικῶν τάσεων. Ἀλλὰ καί τοι ὁ ἄνθρωπος προϋπάρχει ὅλος εἰς τὸ ἔνστιγμα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς τάσεως, ἡ βούλησις ὅμως δὲν ἐνεργεῖ ἀκόμη ἐν ταύτῃ τῇ καταστάσει μὲ τρόπον ἀνεπτυγμένον καὶ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἰδιάζοντα· ἐνεργεῖ ἀστάτως, συγκεχυμένως, ἀμφιταλαντευομένη μεταξὺ ἀντιθέτων ὁρμῶν καὶ τάσεων. Ὅθεν ἀνυψουμένη ὑπεράνω τούτων, προτίθεται τότε σκοπὸν ἔμμονον συνοδεύουσα τοῦτον διὰ τῆς διανοίας καὶ τῆς κρίσεως. Οὗτος δὲ ὁ τρόπος τοῦ βούλεσθαι λέγεται χαρακτήρ. Ὅθεν ὁ χαρακτὴρ εἶναι *πνεῦμα διανοούμενον, βουλόμενον καὶ πρᾶττον κατά τινα σκοπόν*, πρὸς ὃν σταθμίζων τὰς τάσεις, ἂν μὲν εὑρίσκῃ ταύτας συμμέτρους πρὸς ἐκεῖνον, τὰς ἀποδέχεται, ἄλλως δὲ τὰς ἀποδοκιμάζει. Μετὰ τὰ ἐνστίγματα λοιπὸν οἱ χαρακτῆρες εἶναι τὸ δεύτερον στάδιον τῆς ἠθικῆς βουλήσεως, ἐπομένως δὲ οἱ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀναφερόμενοι *ἐνστιγματικοὶ χαρακτῆρες* εἶναι ἀνύπαρκτοι, διότι οἱ δύο οὗτοι ὅροι, ἔνστιγμα καὶ χαρακτήρ, εἶναι ἀσυμβίβαστοι καθὸ πρὸς ἀλλήλους ἀντικείμενοι.

Ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἡ αὐτὴ πάντοτε καὶ ἀναλλοίωτος κατάστασις τοῦ ἀτόμου, διότι τοῦτο ἐξ οἰκείας αὐτοῦ δυνάμεως ὑπερβάλλον τὸ ἔνστιγμα, ἀδιακόπως προχωρεῖ εἰς τὸ ὕψος καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ χαρακτῆρος. Ἐπομένως δὲ ὁ χαρακτὴρ εἶναι ἀεννάως προοδευτικὸς καὶ τελειοποιήσιμος. Ἔργον λοιπὸν τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης εἶναι νὰ δείξῃ τίνι τρόπον ὁ χαρακτὴρ τελειοποιεῖται καὶ διαπλάττεται, ἐφ' ὅσον ἡ βούλησις προσαποκτᾷ ἐν ἑαυτῇ μείζονα ἐνδόμυχον εὐστάθειαν καὶ ἑδραιότητα, ἐφ' ὅσον ἐμπνέεται ὑπὸ τῶν πρακτικῶν ἰδεῶν ἠθικεύουσα τὸ ἐμπεριεχόμενον τοῦ ἐνστίγματος. Ὅθεν τὰ διάφορα βήματα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀτομικοῦ χαρακτῆρος προσδιορίζονται, κατὰ τὸν τελικὸν αὐτοῦ σκοπόν, ὅστις παραλαμβάνεται ἐκ τῶν τριῶν πρακτικῶν ἰδεῶν· διότι ἢ ὁ σκοπὸς οὗτος εἶναι ἡ συντήρησις καὶ ἐλευθέρα ἀνάπτυξις ἡμῶν αὐτῶν, σκοπὸς ἠθικῶς δικαιολογούμενος, καθ' ὅσον χρησιμεύει ὡς ὅρος τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἠθικότητος, ἢ ὁ χαρακτὴρ προτίθεται ὡς τελικὸν σκοπὸν οὐχὶ ἑαυτόν, ἀλλ' *ἕτερόν τι*, πρὸς ὃ ἀφοσιοῦται (ὡς ἡ μήτηρ πρὸς τὰ τέκνα της, ὁ ἐπιστήμων πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς, ὁ πολίτης πρὸς τὴν πατρίδα, κ. τ. λ.)· καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἰδέα τῆς συμπληρωτικῆς ἀμοιβαιότητος· ἢ τέλος ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀκρότης τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος, ἐφ' ὅσον εἰς πᾶσαν ἰδιαιτέραν πρόθεσιν, εἰς πᾶσαν προσφερομένην εὐκαιρίαν τείνει τις πάντοτε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μιᾶς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὁ μοναδικὸς καὶ ἐνταυτῷ ὁ γενικὸς τελικὸς σκοπὸς τῆς βουλήσεως καὶ τῶν πράξεών της. Ἡ πεπερασμένη ἀνθρωπίνη βούλησις, προσπελάζουσα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον τῆς τελειότητος, δείκνυται συνταυτιζομένη μὲ τὴν ἄπειρον καὶ οὐσιώδη βούλησιν, συνδιαλλαττομένη μετὰ τῆς θεότητος.

Τρεῖς ἄρα χαρακτῆρες διακρίνονται εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν πρὸς τὴν ἠθικότητα. Ὁ μὲν πρῶτος περιστρέφεται ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν τελικῶν σκοπῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀτομικότητα, εἰς τὸ ἐγώ· ὁ δὲ δεύτερος συνίσταται εἰς τὴν αὐταπάρνησιν καὶ ἀφοσίωσιν πρός τινα ἰδιαιτέραν πλευρὰν τῆς ἠθικῆς ἰδέας, πρός τι α μονομερῆ ἠθικὸν σκοπόν· καὶ ὁ τρίτος εἰς τὴν πλήρη αὐτοῦ συμφωνίαν μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ, ὅπερ προτίθεται ὡς τὸν ἀπόλυτον σκοπὸν τῶν διανοημάτων αὐτοῦ καὶ τῶν πράξεων.

Καί τοι δὲ τὰς προεκτεθείσας περὶ τῆς ἠθικῆς βουλήσεως καὶ τῶν διαδοχικῶν αὐτῆς σταδίων θεωρίας μας ἔπρεπε νῦν νὰ συμπληρώσωμεν, ἐπιλαμβανόμενοι τό τε περὶ ἠθικῆς ἐλευθερίας ζήτημα, ὅπερ ἐξετάζεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κατόπιν τῶν ἐλατηρίων τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, καὶ τὸ μετὰ τούτου στενῶς συνδεδεμένον περὶ ὑπάρξεως τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῷ τετάρτῳ μέρει τοῦ πονήματός του τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἡ *Θεοσοφία*, ὅμως ἵνα μὴ καταστῶμεν φορτικώτεροι τοῦ δέοντος περαίνομεν τὴν διατριβὴν ταύτην ἐπιπροσθέντες

μόνον ἐνταῦθα βραχεῖάν τινα σκέψιν, εἰς ἣν ἄγει ἡμᾶς ἡ προδιατυπωθεῖσα τριχοτομία τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος, πρὸς διευκρίνησιν τῆς περὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου διδασκαλίας τοῦ συγγραφέως.

Ὁ συγγραφεὺς ὁρίζων τὸν ἠθικὸν νόμον ἠθικὴν ἀνάγκην τοῦ πράττειν τὸ ἀγαθὸν, χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς ἀναγκαῖον, καθολικὸν, ἀναλλοίωτον, ἔτι δὲ καὶ ὑποχρεωτικὸν, καθὸ νόημα καὶ βούλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁμολογοῦμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη περὶ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἐπιτάττοντος εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅτι *πρέπει* νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν, ὑποκρύπτει ὑψηλήν τινα ἀλήθειαν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐκφρασθῇ ὑπὸ μορφὴν καθαρωτέραν καὶ μᾶλλον εὔληπτον· διότι ἡ ἀρχὴ αὕτη ὀφείλει νὰ θεωρῆται ὡς τρανὴ μαρτυρία τῆς ἰδιαζούσης φύσεως τῆς ἠθικῆς ἰδέας καὶ ὡς ζωηρὰ ἐκδήλωσις τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐσιώδους βουλήσεως, ἐνῷ ὁ νόμος οὗτος ἀπαιτῶν πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὴν ἐντολήν του δεικνύει διὰ τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης, ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλ' ὅτι εἶναι θεῖόν τι ἐνυπάρχον ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ βουλήσει. Καὶ τῷόντι ἐνόσῳ ὁ ἄνθρωπος προσδιορίζεται ὑπὸ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ὁρμῶν καὶ τάσεων ἢ καὶ ἀνυψοῦται ἐκ τούτων εἰς τὰς κατωτέρας βαθμίδας τοῦ χαρακτῆρος, ἡ οὐσιώδης ἐκείνη βούλησις παρίσταται ὡς ὑπερτέρα τις θεία δύναμις, ἥτις ὑποχρεωτικῶς ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ ἀνθρώπου νὰ νικᾷ τὰς ὁρμὰς καὶ τὰ πάθη του. Ἀλλ' ἅμα τὸ ἄτομον κατορθώσῃ νὰ ἐπιβῇ ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ ἀνωτάτης βαθμίδος τοῦ χαρακτῆρος, ἅμα ἰσχύσῃ νὰ συναφθῇ ἐν τῷ ἑαυτοῦ συνειδότι εἰς μίαν ἀδιάσπαστον ἑνότητα μετὰ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ νὰ προσοικειωθῇ ὁλοσχερῶς τὸ ἐμπεριεχόμενον αὐτῆς, τότε ἐξαφανίζεται πᾶσα μορφὴ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἐντάλματος· διότι ἡ βούλησις ἐκπληροῦσα αὐτὸν κινεῖται ἐντὸς ὁμοουσίου αὐτῆς στοιχείου, ἐκτελεῖ τὸ καθῆκον οὐχὶ ὡς ἐπιβεβλημένον ὑπὸ ἀνωτέρας τινὸς δυνάμεως, ἀλλ' ἐξ ἰδίας αὐτῆς ὁρμῆς καὶ κλίσεως· ὁ ἠθικὸς νόμος, ὅστις ἐπεβάλλετο εἰς τὸ ἄτομον ὡς ἐπιταγὴ, συγχωνεύεται ἤδη καὶ συνταυτίζεται μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἡμετέρα βούλησις δὲν εἶναι πλέον ἡ ἄστατος ἐκείνη βούλησις ἡ δυϊζομένη καὶ διχοστατοῦσα πρὸς ἑαυτὴν, ἀλλ' ἡ μετ' εὐφροσύνου συνειδότος καὶ μετὰ πεφωτισμένης αὐταπαρνήσεως ἐκτελοῦσα πᾶσαν ἀγαθὴν πρᾶξιν χάριν αὐτῆς τῆς ἀγαθότητος.

Ὡς ἐν κεφαλαίῳ δ' εἰπεῖν, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ἦναι αἱ κρίσεις μας περὶ τῆς μεθόδου εἴτε περὶ τῆς διαιρέσεως τῆς ἐπιστήμης, εἴτε περὶ τῶν δύο κυριωτέρων κλάδων τοῦ φιλοσοφικοῦ τούτου συστήματος, τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς ἠθικῆς, ὑφ' οἱανδήποτε ἔποψιν καὶ ἂν κατωπτεύσαμεν ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἀρχὴν, ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν θεωρίαν τοῦ συγγραφέως, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι τὸ σύγγραμμά του καθόλου θεωρούμενον γέμει πλείστων ἀξιολόγων φιλοσοφημάτων ἱκανοποιούντων τὰς ἀνάγκας τοῦ πνεύματος, ὅτι ὑπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν ἔν τε τῇ θεωρητικῇ καὶ πρακτικῇ φιλοσοφίᾳ ἀνακινουμένων ζητημάτων ἐπισπεύδεται πάντοτε ἡ ἑνότης τοῦ σκοποῦ, ὅτι ἡ μετάβασις ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο μέρος, ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο ἀντικείμενον, γίνεται ὡς τὰ πολλὰ μὲ τρόπον φυσικὸν καὶ ἀκατανάγκαστον, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους καὶ αὐταὶ αἱ δύσβατοι χῶραι τῆς ἐπιστήμης, καὶ αὐταὶ αἱ μᾶλλον μετάρσιοι ἰδέαι καθίστανται προσιταὶ καὶ εἰς τοὺς ἀδαήμονας διὰ τῆς ἀκριβοῦς, ὁμαλῆς καὶ ἠρέμα ῥεούσης φράσεως, οἵα ἐμπρέπει μάλιστα εἰς ἐπιστημονικὰ ἀντικείμενα.

Εἴθε δὲ τὸ πόνημα τοῦ Κ. Βραΐλα χρησιμεύσῃ ὡς ζωηρὸν παράδειγμα καὶ πρὸς ἄλλους ἐκ τῶν ἡμετέρων λογίων, ἵνα συντόνως ἐγκύπτοντες εἰς τὴν μελέτην τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπιῤῥωνύωσι τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα διὰ τοιούτων θρεπτικῶν καρπῶν, ἐγγυωμένων διανοητικὴν ἰσχὺν ἅμα δὲ καὶ φρονήματος ἔξαρσιν.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ τῇ 1 Αὐγούστου 1863.

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΣ.

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

Εἰς Ἰούλιον Berger de Xivrey (*)

ὑπὸ

Βλαδιμίρου Brunet de Presle

ἐκφωνηθεὶς,

τῇ 30 *Ἰουλίου ε. ἔ.* 1863.

Κύριοι,

Ὁ πρόεδρος καὶ ὁ ἰσόβιος γραμματεὺς τοῦ τμήματος τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν καλῶν γραμμάτων τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γαλλίας, κωλυόμενοι ἐν Παρισίοις ὑπὸ σοβαροῦ καθήκοντος, λυποῦνται ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποδώσωσιν ἐνταῦθα τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὸν ἀγαπητὸν καὶ ποθητὸν συνάδελφον Κ. Berger de Xivrey. Ἐκέλευσαν δέ με ἵνα μεθερμηνεύσω τὴν γνώμην τῆς Ἀκαδημίας, τῆς δευτέρας αὐτῆς οἰκογενείας, δι' ἣν ὁ πρόωρος οὗτος θάνατος εἶναι πένθος, καὶ τὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, ἧς ὁ ἀποθανὼν ἦτο

(*) Ὁ Κ. Berger de Xivrey, ὃν εὐτυχῶς ἐγνωρίσαμεν, εἶχε φιλελληνικώτατα φρονήματα καὶ ἔγραψεν ὑπὲρ Ἑλλάδος καὶ περὶ ἑλληνικῶν ὑποθέσεων.

ὑπέφορος, καὶ τέλος ἐκείνων τῶν σοφῶν συλλόγων, οἷος ἡ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῆς παιδίας ἐφορεία, ὧν ἦν μέλος καὶ συνεργάτης δραστήριος καὶ εἰς οὓς καταλείπει, ὡς εἰς πάντας, μέγα κενὸν καὶ γενικὸν πόθον.

Ὅπως ἐκπληρώσω τὴν δυσχερῆ καὶ λυπηρὰν ταύτην ἐντολήν, ἀνάγκη νὰ ὑπερνικήσω τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ἐμαυτοῦ βαθυτάτης λύπης συγκίνησιν. Ἐὰν παρασυρθῶ ὑπὸ πασῶν τῶν αναμνήσεων τῶν περικυκλουσῶν με καθ' ὃν χρόνον στεροῦμαι παιδικοῦ φίλου, οὗ τινος ἡ ἀγάπη ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη διαρκέσασα οὐδέποτ' ἐψεύσθη, θέλω ἐπαινέσει πάντα τὰ ἐπαγωγὰ αὐτοῦ ἐν τῷ κατ' οἶκον βίῳ προτερήματα, ἅ τινα εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐγὼ ηὐτύχησα νὰ ἐκτιμήσω· τὸν εὐσεβῆ πρὸς τὴν μητέρα ἔρωτα, τὴν ζωηρὰν πρὸς τὸν ἀδελφόν, τὰς ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἀνεψιοὺς ἀγάπην, τὸν ὑπὲρ τῶν φίλων ζῆλον, τὴν εὐπροσηγορίαν, τὴν ἐνεργῆ εὐμένειαν πρὸς ὅσους ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ. Ταῦτα πάντα μαρτυροῦσι πάντες οἱ γνωρίσαντες αὐτόν, μάλιστα δὲ ὁ γαμβρὸς οὑτοσὶ ὁ τοσοῦτον ἐκείνου ἄξιος (*). Καὶ ὑμεῖς δέ, Κύριοι, εἰ καὶ ὀλίγον χρόνον ἰδόντες αὐτόν, ἐθαυμάσατε τὴν μεγάλην ἀγαθότητα, ἔξοχον τοῦ ἤθους χαρακτῆρα, ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ ἐζωγραφημένην. Ἀλλ' ὀφείλω νὰ λαλήσω περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πατρίδι ἀπωλείας, ἣν ἐπροίκισε διὰ καλλίστων ἔργων καὶ ἥτις ἀνέμενε πολλὰ παρὰ τῆς ὡρίμου ἤδη ἀλλ' ἐρρωμενεστάτης ἔτι ἱκανότητος αὐτοῦ. Ἄλλην ποτὲ ἡμέραν, φωνὴ τῆς ἐμῆς ἱκανωτέρα θέλει εἴπει τὸ ἐγκώμιον τοῦ προκειμένου νεκροῦ ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἀκαδημίας, παρόντων πάντων τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ γραμματοφίλων· ἀλλὰ παρὰ τὸ ἀνεῳγμένον καὶ μετὰ μικρὸν κλεισθησόμενον τοῦ τάφου τούτου χεῖλος, ὀλίγου λογιζόμεθα πάντα τὰ ἔργα τὰ ἐπὶ γῆς δοξάζοντα. Μόνα τὰ ἀγαθοεργήματα συνακολουθοῦσιν ἡμῖν πέραν τοῦ ἐπιγείου βίου· μεγάλη παραμυθία εἰς ἡμᾶς ἀναλογιζομένους ὅτι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ὁ ἡμέτερος φίλος προσελεύσεται φέρων τὸν τίτλον τοῦτον πρὸς τὸν πανάγαθον Κύριον, διότι καταλείπει ἐπὶ τῆς γῆς τοσαύτας εὐγνώμονας ἀναμνήσεις ὅσην καὶ δόξαν διὰ τὰς εὐρείας γνώσεις. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐργατικὸς βίος ἐπιβάλλεται ἐπ' ἴσης καθῆκον εἰς πάντα χριστιανὸν οἱασδήποτε τάξεως, ὁ δὲ προκείμενος φίλος ἐπετέλεσεν αὐτὸν ἄριστα καὶ οὐδεὶς ὑπῆρξεν ἀκριβέστερος εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν, οἷς ὑπεδύετο.

Ὁ Ἰούλιος Berger de Xivrey ἐγεννήθη ἐν Βερσαλλίαις κατὰ μῆνα Ἰούνιον τῷ 1801. Στερηθεὶς νεώτατος ἔτι τὸν πατέρα, ἀξιωματικὸν τοῦ ἱππικοῦ ἐν Ἀουστερλίτσῃ πεσόντα, εἰσήχθη εἰς τὸ τοῦ ἁγίου Κύρου Πρυτανεῖον, ὅπου τὸ ἔθνος ἔτρεφε τοὺς υἱοὺς τῶν ὑπὲρ πατρίδος θνησκόντων στρατιωτῶν. Τὴν δὲ πρώτην τοῦ νοὸς μόρφωσιν ἔλαβε παρὰ τοῦ πρὸς μητρὸς πάππου, διακεκριμένου ἰατροῦ, οὗ τινος τὴν μνήμην πάντοτε προσφιλῆ διετήρησε, παρὰ τῆς μητρός, ὠφέλιμα περὶ τῆς τῶν παίδων ἀνατροφῆς συγγραψάσης (ταλαιπώρου μητρός, κακῇ μοίρᾳ ἐπιζώσης εἰς τὴν μόνην αὐτῆς χαράν, τὸ μόνον κλέος !), τέλος δὲ παρὰ συγγενοῦς, ὄνομα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ ἔνδοξον ἔχοντος. Ὁ νεανίας καθ' ὅλας τὰς τάξεις ἐπέδωκε θαυμασίως καὶ εἰκοσαέτης μόλις κατεῖχε θέσιν διανοίγουσαν αὐτῷ ὠφέλιμον καὶ ἔντιμον στάδιον· ἀλλὰ παρῃτήθη αὐτῆς ὅπως ἐγκύψῃ ὅλος εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν πρὸς ἃς διαφερόντως ἔρρεπεν. Ἀπαρχὴ δὲ τῆς μελέτης ἐξεδόθη τῷ 1823 ἡ μετάφρασις μικροῦ τινος ἔργου τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἐνδοξοτάτου τῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐνθαρρυνθείς, ποδηγετηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρίστων παρ' ἡμῖν διδασκάλων, ὑφ' ὧν εἰκότως διεκρίθη, ἐξέτεινε μετ' οὐ πολὺ τὸν κύκλον τῶν ἰδίων σπουδῶν. Μὴ ἀπαριθμῶν πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα ἔργα, μόνην τὴν ὀκτάτομον συλλογὴν τῶν ἐπιστολῶν Ἐρρίκου τοῦ Δ' ἀναφέρω, ὡς καλλιώτερον καταδεικνύουσαν μίαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλειῶν τῆς ἡμετέρας ἱστορίας. Πᾶσαι αἱ ἐποχαὶ ἦσαν αὐτῷ γνωσταί· οὕτω δὲ ἅμα περαιωθέντος τοῦ ἰταλικοῦ πολέμου μεταξὺ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς τῶν γνωμῶν διαστάσεως, ὁ Berger ἐν ὀλίγοις ἡμερονυκτίοις ἔγραψε μεθ' ἱστορικῆς ἀπαθείας καὶ σεμνότητος συγκεφαλαίωσιν τῆς πατροπαραδότου πρὸς τὴν Ἰταλίαν πολιτείας τῆς Γαλλίας. Ἔπειτα δ' ἐπανέκαμψεν εἰς τὰς συν-

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ὁ Κύριος Guadet, συγγραφεὺς τῶν *Γιρονδίνων* καὶ ἀνεψιὸς τοῦ περιφήμου Guadet.

ἤθεις μελέτας ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν τοῦ μεσαιῶνος χειρογράφων τῶν ἐν τῇ ἐμπεπιστευμένῃ αὐτῷ πλουσίᾳ παρακαταθήκῃ. Ἐνέκυπτε δὲ ἐσχάτως εἰς συλλογὴν τῶν ἱστορικῶν μνημείων τῆς παλαιᾶς μονῆς τοῦ Saint-Sauveur, ἐν ᾧ εὑρισκόμεθα, καὶ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἔχαιρεν ἀποσύρων τὸν τῆς λήθης πέπλον.

Τοσαῦτα ἔργα, ἔν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῇ ξένῃ διακριθέντα, ἐδαψίλευσαν αὐτῷ πολλὰς τιμάς. Μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Τολώσσης, Ῥοτομάγου, Ῥέμων, Ναγκείου καὶ ἄλλων ξένων πόλεων, δόκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Τυβίγκῃ, ἱππότης τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς, τοῦ ἑλληνικοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ ἰταλικοῦ τοῦ ἁγ. Μαυρικίου, ὑπέφορος τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης καὶ νεωστὶ διορισθεὶς γραμματεὺς τοῦ Μουσείου τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, ἀπὸ τοῦ 1839 ἐκλεχθεὶς μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν, πιθανῶς αὔριον ἐκαλεῖτο εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀντιπροέδρου κατὰ τὴν ἐπίσημον συνεδρίασιν, ἐν ᾗ διανέμονται τὰ βραβεῖα καὶ ὅπου ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου αὐτοῦ θέλει ἀντηχήσει λυπηρῶς μεταξὺ τόσων φίλων.

Προσβληθεὶς τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον, μεταξὺ ἀπαύστων καὶ ἴσως ὑπερβολικῶν ἐργασιῶν ὑπὸ ὀξείας νόσου, ἦλθεν εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἣν τοσοῦτον ἠγάπησε, πρὸς ζήτησιν ἀναπαύσεως καὶ ἐπίτευξιν ἀναῤῥώσεως, ἣν αἱ ἐνδελεχεῖς φροντίδες τῶν ἀφωσιωμένων οἰκείων καὶ ἐπικουρήματα σοφὰ ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἀπέδιδον ἂν αὐτῷ ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἀναβάλωσι τὴν ὑπὸ τῆς Προνοίας ὁρισθεῖσαν ὥραν. Ὑποκύψωμεν ταπεινῶς εἰς τὰς ἀνεξερευνήτους αὐτῆς βουλάς! Ἀναπαύθητι ἐν εἰρήνῃ, ἀγαπητὲ καὶ σεβαστὲ φίλε, ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ τῆς γῆς, ἣν ἐξελέξω ὅπως διαγάγῃς ἠρέμα τὰς τελευταίας σου ἡμέρας, ὅπου εὐμενῶς ἐγένου δεκτός. Ὁμόθυμοι πόθοι, θερμαὶ εὐχαὶ προπέμπουσί σε. Δέξαι δὲ τὸν τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν τῶν ἀπόντων σου συναδέλφων, ἐκ στόματος τοῦ καυχωμένου ὅτι ὑπῆρξε μαθητής σου, μηδέποτε δὲ ἐπιλησομένου πᾶν ὅ,τι τῇ σῇ φιλίᾳ ὀφείλει.

Σ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ξένος τις, ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις παρεπιδημούντων, ἔκρινε καλὸν νὰ μεταβῇ ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἀτμοκινήτου εἰς Θεσσαλονίκην· κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦ πλοὸς ηὔξησε, φαίνεται, τὸ ἑλληνικὸν λεξιλόγιόν του διὰ νέου πλούτου λέξεων *ψωμί*, *κρασὶ* κτλ. κτλ. ἐγένετο λοιπὸν σοφώτερος τῶν πλείστων ἐν Ἀθήναις διπλωματῶν, τῶν τοσάκις ἐκφερόντων κρίσεις περὶ τῆς ἡμετέρας φιλολογίας, τοσάκις μετ' ἀλαζονείας ἀκατανοήτου καὶ αὐτὰς τὰς βαρβάρους φιλολογίας *ἃς δὲν ἀνέγνωσαν*, τῆς ἡμετέρας, *ἣν δὲν ἀνέγνωσαν*, προτιμώντων, τοσάκις μάλιστα καὶ ἀρνουμένων τὴν ὕπαρξιν ἑλληνικῆς φιλολογίας ποῦ; εἰς τὸν τόπον τοῦ Ῥίζου, τοῦ Ζαλοκώστα, τοῦ Σούτσου, τοῦ Μουστοξείδου! Ἐν τούτοις, καὶ ἐκ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Πειραιᾶ κατάπλου ὠφεληθεὶς πάλιν, ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας μεστὸς λέξεων καὶ ἑλληνομαθείας. Ἐπειδὴ δ' ὁμογενής τις αὐτοῦ φίλος ἀκούσας αὐτὸν ἐπαιρόμενον, ἠρώτησε πῶς λέγεται le pain καὶ ἀπεκρίθη *ψωμί*, πῶς δὲ le vin καὶ ἀπεκρίθη *κρασί*, ἀπαράλλακτα ὅπως ἡμεῖς ἐρωτῶμεν τὰ διετῆ παιδία πῶς λέγεται γαλλιστὶ ἡ *ῥὶς* καὶ ἀποκρίνονται le nez, ἐρωτᾷ ἄλλο δυσκολώτερον, πῶς καλεῖ τις ἑλληνιστὶ τὸ garçon τοῦ ζαχαροπωλείου ἢ τοῦ ξενοδοχείου, ἐκεῖνος δ' ἀποκρίνεται θριαμβικῶς *Παναγιώτη*.

Ὁ φίλος ἦτο εὐφυής, κατὰ τοῦτο δ' ὑπερέβαινε τὸν ὁμογενῆ του εἰς τὰς ἑλληνικὰς γνώσεις, ὅτι τρώγων συχνότερον ἐκείνου παγωτὰ εἰς τοῦ Σόλωνος ἐγνώριζε πιστὴν καὶ βεβαίαν μετάφρασιν τῆς λέξεως garçon. Προσεκάλεσε λοιπὸν τὸν σοφόν του φίλον εἰς τοῦ Σόλωνος ἵνα φάγωσι παγωτά, καὶ ὑποκριθεὶς ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καλέσῃ ἑλληνιστὶ τὸν ὑπηρέτην παρεκάλεσε τὸν σύντροφόν του νὰ φροντίσῃ περὶ τούτου. Καὶ εὐθὺς ἀκούεται βροντώδης φωνή·

— Παναγιώτη!

Ἀνέλπιστος δ' ἀπάντησις ἀντηχεῖ εὐθὺς ὡς ἐκ θαύματος.

— Ἔφθασα.

Καὶ μετ' ὀλίγον προσελθών τις τῶν ὑπηρετῶν ἠρώτησε τοὺς κυρίους τί παγωτὰ ἤθελον. Ἔκτοτε ὅλαι αἱ προσπάθειαι τοῦ προσφέροντος τὰ παγωτὰ ἵνα πείσῃ τὸν φίλον του ὅτι πρέπει νὰ λέγῃ *παιδὶ* καὶ ὄχι *Παναγιώτη*, ὑπῆρξαν ἀνωφελεῖς. Ὁ νεανίας ἦτο πεπεισμένος ἢ μᾶλλον ἀκατάπειστος.

Ὁσάκις ἀκούσῃς φωνὴν εἰς τοῦ Σόλωνος, φωνὴν ξενίζουσαν καὶ *Παναγιώτη* βατταρίζουσαν, στρέψον εὐθὺς τὴν κεφαλὴν καὶ θὰ ἴδῃς τὸν Γάλλον μου.

Εἰς τοῦ αὐτοῦ ζαχαροπλαστείου τὰς τραπέζας καθήμενος τὸ ἑσπέρας, πείθεσαι ὅτι ὁ κόσμος ἤρχισε

πάλιν νὰ εἰσρέῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὧν οἱ κάτοικοι καθ' ἡμέραν αὐξάνονται διὰ τῆς προσθήκης ἐπηλύδων ἔξωθεν ἐρχομένων ὅπως παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ βασιλέως, ὅτι ἦλθε πάλιν ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῶν ἁμαξηλατῶν, ὅτι τὰ ξενοδοχεῖα κερδαίνουσιν, εἴπερ ποτὲ, τὴν σήμερον καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀριθμός των ὑπερεπλεόνασεν. Ἡ παρὰ τὴν Καπνικαρέαν μεγάλη τοῦ Ἱεροπούλου οἰκία μετεσχηματίσθη εἰς appartements meublés ἐν μέρει, τὸ δὲ λοιπὸν εἰς ἐργαστήρια· ἐπὶ τῆς πρώτης ὀροφῆς αἱ λέξεις Modes καὶ Robes ἀναγινώσκονται τοσάκις ὅσους ἐξώστας ἔχει ἡ οἰκία. Μεταξὺ δὲ τῶν ἰσογείων ἐργαστηρίων διακρίνεται μακρόσχημος καὶ διπρόσωπος ἐπιγραφή A la ville de Copenhague. J. Marengos, tailleur.

Πόσον ταχέως ἐνεγράφη εἰς τοὺς δημοτικοὺς τῆς γλώσσης ἡμῶν καταλόγους ἡ λέξις *Κοπεγχάγη*, εἰ καὶ δυσπρόφορος! Ἐν Πειραιεῖ ἔχομεν *Ξενοδοχεῖον Κοπεγχάγης*, ἐν Ἀθήναις *Ξενοδοχεῖον Κοπεγχάγης*, *Καφφενεῖον Κοπεγχάγης*, γλύκυσμα βαρυστόμαχον *Κοπεγχάγη*, *Κουρεῖον Κοπεγχάγης*, *Ἱματιουργεῖον Κοπεγχάγης*· μόνη ἡ *ἐθνοφυλακὴ* ὑπερβαίνει τὴν *Κοπεγχάγην* εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐργαστηρίων.

Ἤκουσα προχθὲς εὐφυέστατον τετράστιχον δημοτικὸν, ἐφαρμοσθὲν ὑπό τινος τῶν ἡμετέρων ποιητῶν εἴς τινα φίλον, ὅστις, *μὴ ἐφευρὼν*, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, *τὴν πυρίτιδα* ἐξελέχθη βαθμοφόρος τῆς ἐθνοφυλακῆς· ὑποτίθεται ὅτι ὁ φίλος ὀνομάζεται Ἰωάννης·

« Ὁ Γιάννης μας τὸ ζῶ
Ὁ Γιάννης μας τὸ ζῶ
Τὸ ζῶ, τὸ ζῶ, τὸ ζῶ,
Τὸ ζώνει τὸ σπαθί. »

Δὲν εἶναι ἄξιον βραβεύσεως;

Ἐν Παρισίοις ὑπάρχουσιν ἐπαρχιώτιδες φοροῦσαι στρογγύλους πετάσους — πρᾶγμα εἰς τὰς καλὰς παρισινὰς ἀσυγχώρητον. — Ἐν Ἀθήναις δὲ πολλαὶ Κυρίαι καὶ ἡλικιωμέναι, ἵνα εὐφημότερον τὸ *γραῖαι* ἐκφράσω, φοροῦσι τοιούτου εἴδους πετάσους. Ἰδοὺ δὲ τί συμβουλεύει γαλλίς τις εἰδήσεις τοῦ συρμοῦ διδοῦσα· « Ὑπάρχουσι παρισιναὶ καὶ ἐπαρχιώτιδες, αἵτινες φέρουσι πέτασον σωματοφύλακος (mousquetaire) ἢ φιαμμίνα, ἐπὶ λευκῆς κόμης, ὅπερ λυπηρότατον εἰς τὸν θεατήν. Ὅταν φέρῃ τις στρογγύλον πῖλον ἀποδεικνύει ὅτι ἔχει ἀκόμη ἀπαιτήσεις νεότητος, διότι ὁ πῖλος οὗτος ἐνοχοποιεῖ τὰ γηραιὰς μορφὰς, καὶ τίποτε δὲν γηράσκει τὸ πρόσωπον τόσον ὅσον τὰ ψαρὰ μαλλία . . Ὁ *ζωογόνος χυμὸς* τοῦ Κ. Gargauld, boulevard de Sébastopol, 106, τιμώμενος 9 μόνον φράγκων, εἴτε ὑγρὸς, εἴτε ὡς ἀλοιφὴ ἐπιτιθέμενος εἰς τὴν κόμην δι' ὡραίου ψηκτρίου ad hoc (ἐπίτηδες) κατεσκευασμένου καὶ εὑρισκομένου παρὰ τῷ αὐτῷ ἐφευρέτῃ, ἀποδίδει εἰς τὰς τρίχας (χωρὶς νὰ τὰς βάφῃ, ἐννοεῖται) τὸ πρῶτον αὐτῶν χρῶμα. Ἑνὸς μόνου μηνὸς ὑπομονή· εἷς δὲ μὴν γρήγορα παρέρχεται! » — Ὅ,τι ὅμως καὶ ἂν λέγῃ ἡ Κυρία Alice de Savigny δὲν συμβουλεύομεν τὴν δοκιμὴν ταύτην εἰς τὰς ἐνταῦθα λελευκασμένας· πολὺ εὐκολώτερον καὶ προτιμότερον νὰ παύσωσι φοροῦσαι τοιούτου εἴδους πετάσους, οἰκονομήσωσι δ' οὕτω πρὸς τοῖς ἐννέα φράγκοις καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς τοὺς δυστήνους συζύγους.

Πρό τινος καθ' ἑσπέραν βλέπομεν, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπαιτῶν, Ἰταλοὺς περιερχομένους καὶ ἐξαιτουμένους *ὅ,τι τις προαιρῆται*, διὰ ν' ἀναπετάσωσιν ἀερόστατον μικρόν. Ἐν ᾧ δ' οἱ ἐν Ἀθήναις χάσκακες θαυμάζουσι πρὸς τοῦτο, ἐν Γαλλίᾳ ἰδοὺ τί γίνεται.

Κατεσκευάσθη ἀερόστατον ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου φωτογράφου Ναδὰρ, φέρον ὄνομα *Γίγας*, καὶ ἐξετέθη πρὸς ἐπίσκεψιν ἐπί τινας ἡμέρας. Τὸ ἀερόστατον τοῦτο, τὸ μεγαλείτερον ὅσων μέχρι τοῦδε κατεσκευάσθησαν, ἔχει ὕψος 45 μέτρων ἤτοι φθάνει περίπου εἰς τὰ τρία τέταρτα τῆς μητροπόλεως τῶν Παρισίων Notre-Dame, καὶ ἤξισεν 104,000 φράγκων· μόνος ὁ προμηθεύσας τὸ ἐκ λευκῆς μετάξης ὕφασμα, ἐπληρώθη διὰ 12,080 μέτρων 54,000 φράγκων. Ἡ λέμβος κατεσκευάσθη οἰσύϊνος, ἐν εἴδει διωρόφου οἰκίσκου μετὰ δωματίων δι' ὀγδοήκοντα ἀνθρώπους, τυπογραφίας, φωτογραφικοῦ ἐργοστασίου κτλ. κτλ. Ἡ τιμὴ τῶν θέσεων ὡρίσθη εἰς 500 φρ. καὶ ἤδη 40 ἐπιβάται ἐνεγράφησαν. Ἡ πρώτη ἀεροπορία θέλει γίνει—ἢ ἔγινεν ἴσως ἤδη— πρὸς τὴν Βάδην. Τὰ δὲ ἔξοδα τῆς κατασκευῆς δύνανται νὰ καλυφθῶσι διὰ μόνης τῆς εἰσπράξεως δικαιώματος εἰσόδου εἰς τὸν ἰδιαίτερον περίβολον τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως, ὅθεν τὸ ἀερόστατον θέλει πετασθῇ.

Ἡ θεωρία τοῦ Ναδὰρ ἐκλήθη autolocomotion aérienne, *ἐξ αὐτομάτου ἐν τῷ ἀέρι κίνησις*, ἐξετέθη δ' εἰς τοὺς πρωτίστους τῆς Γαλλίας ἐπιστήμονας ἐνώπιον πολλοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ πλήθους, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τοῦ σοφοῦ de La Landelle καὶ ἐπικυρωθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ δι' ἐμπράκτων παραδειγμάτων· διότι ἀνεπέτασε διάφορα μικρὰ ἀερόστατα, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο κατασκευασθέντα καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ὑψούμενα, ἀνασηκοῦντα δὲ διάφορα βάρη. Ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ τὰ *ἀερόστατα* καταργοῦνται ἐντελῶς καὶ ἀντικαθίστανται διὰ τῆς ἕλικος καὶ τῶν κεκλιμένων ἐπιπέδων· ἡ δὲ θεωρία δὲν εἶναι νέα· διότι τῷ 1768, δεκαπέντε ἔτη πρὸ τῆς ἀναβάσεως τῆς πρώτης *μογγολφιέρης* (ἀεροστάτου), ὁ μηχανικὸς Paucton προεῖπε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἕλικος ἐν τῇ ἀεροπορίᾳ· τὴν σήμερον δὲ τῷ ὄντι ἐφαρμόζεται.

Ἀλλὰ, μεταξὺ λόγων, σκόπιμον δὲν εἶναι τάχα νὰ ἐρωτήσωμεν πῶς ἀπέβη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων ἡ ἐφεύρεσις τοῦ εἰς Γαλλίαν ἐπὶ τούτῳ ἀποδημήσαντος ἕλληνος ἀξιωματικοῦ, ἣν ἐν συντόμῳ ἡ-



Ναυμαχία Νεοκάστρου.

κοῦσαμεν ἐκτιθεμένην καὶ ἐλπίδας ἐπιτυχίας παρέχουσαν;

Ἡ εἴδησις τῆς ψηφίσεως τῆς Ἑνώσεως ὑπὸ τῶν βουλῶν τῆς Ἑπτανήσου ἐνέπλησε χαρᾶς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν· ὅθεν ἐγένετο δοξολογία καὶ ἡ ἐθνοφυλακὴ συναθροισθεῖσα παρήλασεν ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Συνελεύσεως κραυγάζουσα *Ζήτω ἡ Ἕνωσις! Ζήτω ὁ Γεώργιος!* Ἓν μόνον πρᾶγμα ἐλύπει

πάντων τὰς καρδίας, ὅτι μετὰ τοσαῦτα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποσείσεως τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀποσείσωμεν καὶ τὴν τουρκικὴν συνήθειαν τῶν πυροβολισμῶν, συνήθειαν βάρβαρον ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, καὶ ἔτι βαρβαρωτέραν καὶ ἀπανθρωποτέραν καθισταμένην ὑφ' ἡμῶν, γεμιζόντων τὰ ὅπλα καὶ διὰ σφαιρῶν ἵνα τέρπωμεν τὰς ἀκοὰς διὰ τοῦ ἡδέως συρίγματος αὐτῶν. Τέσσαρες ἢ πέντε λέγονται οἱ φονευθέντες ἢ τραυματισθέντες· ἴσως δὲ ὁ ἀριθμὸς ἦναι ὑπερβολικός· ἀλλ' ἡ ἀγανάκτησις τῶν φρονίμων πολιτῶν ἔφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον. Δὲν ἐννοοῦσιν οἱ νήπιοι, οἱ εἰς τοιαύτην εὐθυμίαν ἐκδιδόμενοι καὶ ὑπὸ τῆς ὀσμῆς τῆς πυρίτιδος μεθυσκόμενοι, ὅτι δωρεὰν φονεύουσι καὶ ὅτι τὸ αἷμα τῶν φονευομένων πίπτει ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν; Καὶ τί ἔπταισεν ἡ οἰκογένεια ἐκείνη ἡ μέχρι χθὲς εὐτυχής, ὥστε, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι ἀγάλλονται διὰ τὸ πρῶτον βῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς τὴν ἕνωσιν, αὐτὴ νὰ πενθῇ! Δὲν εἶναι ἄδικον, δὲν εἶναι ἀνόσιον! Ἀλλ' ἂν οἱ λόγοι οὗτοι δὲν φαίνωνται ἰσχυροί, δὲν ἐντρεπόμεθα τοὐλάχιστον τοὺς ξένους; τί δὲ θέλει φρονήσει περὶ ἡμῶν ὁ νέος βασιλεύς, ὁ ἐκ χώρας ἡσύχου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διαχύσει, πρὸς φύσει πολυτάραχον λαὸν ἐρχόμενος, ἂν ἀκούσῃ ἰδίοις ὠσὶ καὶ τοῦτο τὸ κακόν!

Ἐν τούτοις παρ' ὀλίγον νὰ βρέξῃ . . . ἀλλὰ . . . . παρ' ὀλίγον. Τὴν θεομηνίαν ταύτην πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν; . . .

Καιρὸς μετανοίας.. . . .

Σ.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΝΕΟΚΑΣΤΡΟΥ.

Τὴν 8 τοῦ ἀρχομένου μηνὸς τελοῦμεν τὴν 36 ἐπετηρίδα τῆς ἐν Νεοκάστρῳ ναυμαχίας, ἥτις μετὰ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ῥωσικῆς συνθήκης καὶ τῆς εἰς Πελοπόννησον γαλλικῆς ἐκστρατείας, ἔθετο τὰ θεμέλια τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας. Καὶ ἐν μὲν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Πανδώρας κατεχωρίσαμεν ἐκτενῆ ἔκθεσιν μετὰ λεπτομεροῦς πίνακος τῆς ναυμαχίας ἐκείνης, ἐν δὲ τῷ Η', εἰκόνα παριστᾶσαν αὐτήν. Σήμερον δὲ ἐκδίδομεν καὶ ἄλλην εἰκόνα γραφεῖσαν ὑπὸ τεχνίτου παρευρεθέντος εἰς τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην μάχην.

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 323 καὶ 324.)

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, δύο ἡμέρας καὶ ἡμίσειαν διατρίψαντες ἐν Καΐρῳ, ἐπανήλθομεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπον, οὐδ' ἴχνος σχεδὸν σώζει τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος, ἀλλ' οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ σώζῃ, διότι οὐδεμία ἴσως ἄλλη πόλις ὑπέστη ὡς αὐτὴ τοσαύτας περιπετείας καὶ καταστροφάς· ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων μετέβη εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τοὺς Ἄραβας, ἀπὸ τῶν Ἀράβων εἰς τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τῶν Τούρκων εἰς τοὺς Γάλλους, ἀπὸ τῶν Γάλλων εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τοὺς Τούρκους ἐκ νέου. Πρὸς ταῖς τοσαύταις δὲ μεταβολαῖς ἐγένετο καὶ μυριάκις παρανάλωμα πυρκαϊῶν καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν καὶ ὀχλαγωγιῶν καὶ πολιορκιῶν καὶ βιαίων ἀναστατώσεων· οὐδεμίαν δὲ ἀπέφυγε τῶν συμφορῶν ὅσας φέρουσι κατόπιν αὐτῶν ἡ ἐκπόρθησις καὶ ἡ ἀνταρσία.

Καὶ λυπηρὸν μὲν ὅτι ἐξέλιπον διὰ παντὸς καὶ τὸ Σαράπιον μετὰ τοῦ κολοσσιαίου αὐτοῦ ἀγάλματος, καὶ τὸ Σῆμα, ἐν ᾧ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ ταφή, καὶ τὸ Μουσεῖον, ἡ ἑστία ἐκείνη τῆς σοφίας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τὸ Ἑπταστάδιον, τὸ συνενοῦν τὴν πόλιν μετὰ τοῦ Φάρου, καὶ τὸ Γυμνάσιον, τὸ ἔχον μείζους ἢ σταδιαίας τὰς στοὰς καὶ ἐν μέσῳ τὸ δικαστήριον καὶ τὰ ἄλση, καὶ τὸ Πάνειον, τὸ χειροποίητον καὶ στροβιλοειδὲς τοῦτο ὕψος, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἀπεσκοπεῖτο ὅλη ἡ πόλις, καὶ τὰ περικαλλῆ βασίλεια καὶ τεμένη καὶ λοιπὰ ἀναθήματα καὶ ἱερά, ὧν μεστὴ ἦτο ἡ Ἀλεξάνδρεια· λυπηρότατον ὅμως, διότι ἀδύνατον νὰ ἀνασκευασθῇ, ὅτι κατεστράφη ἡ περιώνυμος ἐκείνη βιβλιοθήκη, ἡ περιέχουσα ἑπτακοσίας χιλιάδας τόμων, ἐν οἷς βεβαίως καὶ ἀριστουργήματα σοφίας καὶ ἐπιστήμης.

Τῆς βιβλιοθήκης ταύτης πρῶτος θεμελιωτὴς ὑπῆρξε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἢ Λάγος, ὁ βασιλεύσας ἐν Αἰγύπτῳ ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μακεδόνος κατακτητοῦ. Πιστὸς ἐκτελεστὴς τῆς μεγαλοφυοῦς ἰδέας τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, καθ' ἣν ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔπρεπε νὰ καταστῇ, ὡς εἴδομεν, νέον κέντρον ἑλληνικοῦ βίου καὶ γέφυρα πολιτισμοῦ συζευγνύουσα τὴν Ἀσίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης, προσέλαβε πρὸς τῇ ἐμπορίᾳ καὶ ἄλλον σύμμαχον ἀκαταμάχητον, τὴν ἑλληνικήν, λέγω, σοφίαν καὶ γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν ἡ ἵδρυσις τοῦ μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης, τῆς ὁποίας τὸν πλοῦτον ἐπηύξησαν οἱ διάδοχοι τοῦ Πτολεμαίου. Φρονῶ δὲ ὅτι τὴν προαίρεσιν ταύτην τῶν Λαγιδῶν ἐπεβοήθησε δραστηρίως καὶ ὁ αἰγυπτιακὸς πάπυρος. Ὡς γνωστὸν ὁ πάπυρος φύε-

ται ἄφθονος ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ δὲ Στράβων, ἀπαριθμῶν τὰ ἰδιάζοντα αὐτῇ προϊόντα, τάσσει μετὰ τῶν πρώτων καὶ τὴν βίβλον ἢ βύβλον. Φυσικὸν ἄρα ὅτι διὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς ὕλης ἐπολυπλασιάζοντο εὐκολώτερον ἢ ἀλλαχοῦ τὰ βιβλία. Ἀλλ' εἶχε τῷ ὄντι ἡ ἀλεξανδρινὴ βιβλιοθήκη τὸν ὑπέρογκον ἐκεῖνον ἀριθμὸν, καὶ ἂν εἶχεν αὐτὸν, ἦσαν τάχα διάφορα διαφόρων συγγράμματα, ἢ μὴ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀντίγραφα τῶν αὐτῶν; Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐὰν πρέπει νὰ συμπεράνω ἐκ τῆς ἀμφιβολίας, ἥτις καὶ σήμερον ἔτι ἐπικρατεῖ περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἀριθμοῦ τῶν βιβλίων τῶν μεγάλων βιβλιοθηκῶν, καὶ περὶ τῆς ἐν αὐταῖς συσσωρεύσεως πολλῶν ἀντιτύπων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι ὡς καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις οὕτω καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους ὑπῆρξεν ἔλλειψις ἀκριβείας περὶ τοὺς ὑπολογισμούς.

Περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, τὸ 1790 ἔτος, ἐπιστεύετο κοινῶς καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἡ ἐν Παρισίοις βασιλικὴ βιβλιοθήκη περιεῖχε 350,400 ἢ καὶ 500 χιλιάδας βιβλίων· καὶ ὅμως, γενομένης εὐσυνειδήτου καταμετρήσεως ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, τὸ 1791, εὑρέθησαν μόνον 153,000. Ὁ Γεώργιος Γ' εἶχε δωρήσει πρὸς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην, καὶ πάντες διεβεβαίουν ὅτι συνέκειτο ἐκ 200,000 τόμων· ἀλλ' ἀπεδείχθη πρό τινων ἐτῶν ὅτι ἦσαν 65,000 μόνον. Καὶ ἐν Ἐνετίᾳ δὲ πάγκοινος ὑπῆρχε δόξα ὅτι ἡ Μαρκιανὴ βιβλιοθήκη περιεῖχεν 150,000 τόμων· ἀλλὰ τὸ 1835, ἂν δὲν λανθάνωμαι, ὁ ἔφορος αὐτῆς διεβεβαίου ὅτι δὲν ὑπερέβαινον τὰς 60,000 μετὰ τῶν χειρογράφων. Τοιαῦται ὑπερβολαὶ λέγονται καὶ διὰ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ὀξφόρδης, τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἄλλας.

Ἀλλὰ τί πρὸς ἡμᾶς ἡ πληθὺς τῶν βιβλίων, ἀφοῦ δὲν ἀρκῇ νὰ μαρτυρήσῃ καὶ περὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν; Ἡ δημοσία καὶ πανεπιστημιακὴ βιβλιοθήκη τῶν Ἀθηνῶν δύναται νὰ καταταχθῇ, διὰ τοὺς ὄγκους τῶν ἐν αὐτῇ τόμων, μετὰ τῶν πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης βιβλιοθηκῶν· ἀλλὰ ποία ἡ ἀξία τῶν τόμων τούτων; Πολλάκις ἐλάχιστος χειρογράφων ἢ ἄλλων σπανίων καὶ ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων ἀριθμὸς, ὑπερτερεῖ κατά τε τὴν ὑλικὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν μυριάδας τόμων ἀκρίτως σεσωρευμένων. Ἐνίοτε μάλιστα, διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὰς περὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἤθη ἀλλοιώσεις, οὔτε ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τιμᾶται ὅσον ἄλλοτε. Σήμερον, φερ' εἰπεῖν, μικρὸν ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς τὰ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἅ τινα ὅμως διὰ πολλῶν χρημάτων καὶ θυσιῶν συνήγειρον καὶ ἐθησαύριζον οἱ πρὸ ἡμῶν· τί δὲ ἀναζητοῦμεν περιπαθῶς; τὰ χειρόγραφα τῶν ἀντιγραφέων τοῦ μεσαιῶνος.

Τὸ κατ' ἐμὲ, φρονῶ ὑπερβολικὴν τὴν περὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης ἐπικρατοῦσαν δόξαν, καὶ ἰδοὺ ποῖοι κυρίως οἱ λόγοι μου. Ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων τέσσαρα ἦσαν τὰ ἔθνη τὰ ἔχοντα φιλολογίαν· οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἱστορία περιωρίζετο εἰς ὀλίγας ἑκατονταετηρίδας, καὶ τῆς γῆς μόλις τὸ ἕκτον μέρος ἦτο γνωστὸν, καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἔκειντο ἔτι ἐντὸς σπαργάνων, πρόδηλον ὅτι οἱ τότε συγγραφεῖς ἐστεροῦντο τῶν τριῶν ἀνεξαντλήτων πηγῶν, ἀφ' ὧν ἀρύονται δαψιλῆ νάματα οἱ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Πλὴν τούτου, αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν, πολλάκις δὲ καὶ τῶν πόλεων τοῦ αὐτοῦ κράτους ὀλίγαι σχέσεις, ἡ δυσκολία τῆς συγκοινωνίας, ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας κατὰ τὰς ὁδοιπορίας, ταῦτα καὶ ἄλλα συνέτρεχον εἰς περιορισμὸν τοῦ ἀχανοῦς σταδίου, ὅπερ διατρέχει σήμερον ἐλεύθερος ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Εἰς τὰς δυσκολίας δὲ ταύτας ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι καὶ ἡ τῆς ὕλης ἐφ' ἧς ἔγραφον καὶ ἡ βραδύτης τῆς γραφῆς, αἵ τινες ὡσαύτως ἐκώλυον τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν συγγραμμάτων· ἀλλὰ καὶ ὁ βάρβαρος τρόπος, καθ' ὃν ἐγίνετο τότε ὁ πόλεμος, ἔχων ἀείποτε συμμάχους τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν πυρκαϊὰν, δὲν συνετέλει ὀλίγον εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν βιβλίων. Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου παραδείγματος χάριν οὐκ ὀλίγα συνεγράφησαν· καὶ ὅμως ἐλάχιστος ὁ ἀριθμὸς τῶν μέχρις Αὐγούστου καὶ Τραϊανοῦ περιελθόντων πονημάτων. Ἐκ τούτων πάντων προκύπτει ὅτι καὶ τῶν συγγραφέων ὁ ἀριθμὸς ἦτο μικρὸς, καὶ τὰ βιβλία ὀλίγα, καὶ αἱ ὑποθέσεις αὐτῶν περιωρισμέναι, ἅμα δὲ καὶ ἐλλειπεῖς τῆς καθ' ἡμᾶς ποικιλίας.

Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον μίαν μόνην βιβλιοθήκην, καὶ ταύτην προσιτὴν εἰς μόνους τοὺς Λευΐτας καὶ τοὺς φυλάρχας. Ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ, ὡς ἱστορικοί τινες ἀξιοῦσιν, ὑπῆρχον βιβλιοθῆκαι δώδεκα αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ· ἀλλ' ἡ μόνη, περὶ ἧς σώζονται ἀναμφισβήτητοι μαρτυρίαι, εἶναι ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ Ἑλλὰς, εἰ καὶ σοφωτέρα τῶν ἄλλων ἐθνῶν, οὐδέποτε συνεκρότησε βιβλιοθήκας· γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ μὲν Σπαρτιᾶται οὐδέποτε ἀπέκτησαν βιβλία. ἡ δὲ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Πεισιστράτου συστηθεῖσα ἦτο ἐλαχίστου λόγου ἀξία. Ἡ Ῥώμη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου αὐτῆς εἶχε μόνον ἀρχεῖα καὶ ἱερὰ βιβλία· καὶ μόνον ὅτε περιέφερε πανταχοῦ τῆς γῆς τὰ νικηφόρα αὐτῆς ὅπλα, συνήθροισεν ἀλληλοδιαδόχως βιβλίων θησαυροὺς, δι' ὧν συνέστησαν βιβλιοθήκας οἱ πλουσιώτεροι τῶν Ῥωμαίων, ὁ Παῦλος Αἰμύλιος, ὁ Σύλλας, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ Οὐάῤῥων, ὁ Λούκουλλος, ὁ Κικέρων, ὁ Ἀττικὸς, ὁ Πλίνιος, ὁ Τραϊανὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι μεγιστᾶνες καὶ ἡγεμόνες.

Ἀλλ' ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο τῆς ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης ἡ σημασία κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν

ἀξίαν τῶν βιβλίων, βέβαιον ὅτι μεμερισμένη οὖσα εἰς δύο, ἐν τῷ Σαραπίῳ καὶ τῷ Μουσείῳ, κατεκάη, αὕτη μὲν ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος, ὅτε περιῆλθεν οὗτος εἰς βαρὺν καὶ δυσμεταχείριστον πόλεμον πρὸς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀχιλλᾶν καὶ κινδυνεύων «ἠναγκάσθη, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, διὰ πυρὸς ἀπώσασθαι τὸν κίνδυνον, ὃ καὶ τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην ἐκ τῶν νεωρίων ἐπινεμόμενον διέφθειρεν,» ἐκείνη δὲ ἐπὶ τοῦ ἄραβος κατακτητοῦ Ἀμρού. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐν τῷ Μουσείῳ ἐγένετο κατὰ τύχην παρανάλωμα τῶν φλογῶν, ἡ ἐν τῷ Σαραπίῳ παρεδόθη ἑκουσίως τῷ πυρὶ ὑπὸ τοῦ Ἀμροῦ, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ καλίφου Ὀμάρ. Ἰωάννης ὁ Γραμματικός, ὁ τελευταῖος τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀμμωνίου, παρεμβὰς τότε παρεκάλεσε θερμῶς νὰ μὴ ἐκτελεσθῇ ἡ βανδαλικὴ αὕτη πρᾶξις· ἀλλ' ὁ βάρβαρος καλίφης ἀπεκρίθη τάδε. «Εἰ μὲν τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων συμφωνοῦσι πρὸς τὸ Βιβλίον τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀνωφελῆ καὶ ἑπομένως περιττὸν νὰ διατηρηθῶσιν· εἰ δὲ ἐξ ἐναντίας δὲν συμφωνοῦσι, φανερὸν ὅτι εἶναι ἐπιβλαβῆ καὶ πρέπει νὰ καταστραφῶσιν.» Ἐξετελέσθη δὲ κατὰ γράμμα τὸ θηριῶδες πρόσταγμα, καὶ ἐπὶ ἓξ μῆνας ἐθερμαίνοντο διὰ τῶν βιβλίων τοῦ Σαραπίου αἱ τέσσαρες χιλιάδες τῶν λουτρῶν τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως.

Τοιαύτην ἔχουσα βιβλιοθήκην καὶ τοιαῦτα μνημεῖα ἡ Ἀλεξάνδρεια, ὑπῆρξε πυρσὸς σοφίας φαεινὸς καὶ ἐπιφανὴς τῆς ἐπιστήμης μητρόπολις, ὅτε αἱ μὲν Ἀθῆναι εἶχον παρακμάσει, ἡ δὲ Ῥώμη εἰς μόνην τὴν ἀνδρίαν ὤφειλεν ἔτι τὴν δόξαν αὐτῆς. Εὐκλείδης ὁ περιώνυμος γεωμέτρης, Θεόκριτος ὁ τῶν εἰδυλλίων ποιητής, Ἄρατος ὁ ἀστρονόμος, Καλλίμαχος ὁ ὑμνῳδός, Ἀπολλώνιος ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἀργοναυτικῶν, Μανέθων ὁ ἱστορικὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι σοφοὶ περιῆψαν μέγα κλέος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Καὶ μετὰ Χριστὸν δὲ, μέχρι τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος, ἤνθει τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης ἡ σχολή· ὁ Σέξτος, ὁ Λουκιανός, ὁ Ἀθήναιος, ὁ ἀστρονόμος Πτολεμαῖος, ὁ πατὴρ τῆς ἀλγέβρης Διοφάντης, ἡ φιλόσοφος ἐκείνη Ὑπατία τῆς σχολῆς ταύτης ὑπῆρξαν ἀγλάϊσμα· ἀλλὰ καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας οἱ φωστῆρες Κλήμης καὶ Ἀθανάσιος ὁ Μέγας καὶ Κύριλλος καὶ Ὠριγένης καὶ ἄλλοι αὐτῆς ἐγένοντο ὀπαδοί.

Τὸ κλέος τοῦτο τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας δὲν εἶναι ἴσως δύσκολον νὰ ἀνανεωθῇ, οὐχὶ ἀμέσως διὰ τῆς παιδείας, περὶ ἧς οὔτε ἡ ἐξουσία οὔτε οἱ αὐτόχθονες μεριμνῶσιν, ἀλλὰ δι' ἄλλου τινὸς ὀργάνου, ἐκ τῶν δραστικωτάτων ἀναντιῤῥήτως, τοῦ ὀργάνου τῆς ἐμπορίας· διότι ἡ ἐμπορία, συνδέουσα καὶ συνεξοικειοῦσα τὰ ἔθνη διὰ καθημερινῶν συναλλαγῶν, μεταφυτεύει ἀπὸ τῶν πλέον πεπολιτισμένων εἰς τὰς ἀκαλλιεργήτους ἢ ἐκβαρβαρωθείσας χώρας, τοὺς τρόπους δι' ὧν γεννᾶται, προάγεται καὶ κραταιοῦται ὁ πολιτισμός. Ὁ πλοῦτος γεννᾷ τὴν ἀνάγκην τῆς εὐζωΐας, ἡ εὐζωΐα γεννᾷ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγωγῆς καὶ ἡ ἀγωγὴ ἐξευγενίζουσα τὰς καρδίας, ἐξαίρουσα τὸ φρόνημα καὶ πλατύνουσα τὴν σφαῖραν τῶν ἰδεῶν, φέρει ἡμᾶς ἀκατασχέτως εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν τρόπων, δι' ὧν ἐμεγαλύνθησαν τὰ ἔθνη, ἅ τινα σπεύδομεν νὰ μιμηθῶμεν. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ὁδὸς, τὴν ὁποίαν διέτρεξαν πόλεις ἀκμάσασαι καὶ ἀκμάζουσαι. Τὸ Λίβερπουλ, ἡ καθ' ἡμᾶς πολυπληθὴς καὶ πολυτάλαντος αὕτη πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἡ ἁμιλλωμένη πρὸς τὸ Λονδῖνον κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἐμπορίας, αὐτὴ τῆς ὁποίας αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις ἐξακοντίζονται, οὕτως εἰπεῖν, καὶ μέχρι τῶν ἀπωτάτων τῆς οἰκουμένης μερῶν, οὐδ' ἐλάχιστον ποσὸν φόρου (140 ἢ 150 δρ.) εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀποτίσῃ πρὸ 300 ἐτῶν· «Ῥίψον ἱλαρὸν βλέμμα, ἔγραφον οἱ κάτοικοι τοῦ Λιβερποὺλ δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Ἐλισάβετ, ἐπὶ τῆς πενεστάτης ταύτης πόλεως (poor decayed town)». Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς ἐποχὴν τοσοῦτον ἀπέχουσαν ἀφ' ἡμῶν; τὸ 1700 εἶχε 5,000 κατοίκων, τὸ 1830, 165,000 καὶ σήμερον, μετὰ τριάκοντα τρία ἔτη, καὶ πλέον τῶν 300,000. Ἡ Ἀλεξάνδρεια μάλιστα ὑπῆρξε κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τοῦ Λίβερπουλ προοδευτικωτέρα· διότι ἐντὸς ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος εἰκοσιπεντάκις ηὔξησεν ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Ἀλλ' ὑπάρχουσί τινες ἀξιοῦντες ὅτι, ἐπειδὴ ὁ μὲν πληθυσμὸς τῆς Ἀλεξανδρείας σύγκειται κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ καὶ περιπλέον ἐξ Ἑλλήνων, Ἰταλῶν, Γάλλων, Ἄγγλων, ἑνὶ λόγῳ ἑτεροχθόνων, ἡ δὲ θρησκεία τῶν αὐτοχθόνων ἀποκρούει τὴν πρόοδον, ὁ πολιτισμὸς δὲν θέλει ὑπερβῇ τὸ ὅριον τὸ χωρίζον τούτους ἐκείνων. Τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως δὲν συμφωνῶ, καὶ τὴν γνώμην μου ὑποστηρίζω καὶ πάλιν διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς ἀγγλικῆς ἐκείνης πόλεως. Τῆς πόλεως ταύτης τὰ πρῶτα βήματα πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐγένοντο τὴν ΙΓ' καὶ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ξένοι, Γάλλοι, φεύγοντες τὴν τυραννίαν τοῦ δουκὸς τῆς Ἄλβης, καὶ τὴν αἱμοσταγῆ μάχαιραν τοῦ καθολικισμοῦ, τοῦ ἀνακαλέσαντος τὸ ἐν Ναμνήταις ψήφισμα, συνέῤῥευσαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἰδίας πατρίδος. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οἱ εὐπορώτεροι τῶν κατοίκων τοῦ Λίβερπουλ, ὡς οἱ ἐνδεέστεροι τῶν καθ' ἡμᾶς Φελλάχων, ἐθεώρουν ἑαυτοὺς μακαρίους, ὁσάκις εἶχον λεπτὸν στρῶμα μεστὸν μαλλίου, ἢ προσκεφάλαιον ἐξ ἀχύρων ἢ πινάκια καὶ περόνας ἐκ κασσιτέρου. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ Ἀλεξάνδρεια πλεονεκτεῖ, καθὸ παραλία πόλις, πολλῶν ἄλλων λιμένων κατὰ τὴν σταθερότητα τῆς ἐμπορίας αὐτῆς. Ὡς γνωστὸν, μεταξὺ πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸ πλέον τῶν ἄλλων ὑποκείμενον εἰς μεταβολὰς εἶναι

τὸ τῆς ναυτικῆς ἐμπορίας, καὶ τοῦτο διότι οἱ μὲν τόποι ὅθεν παραλαμβάνονται τὰ ἐμπορεύματα καὶ ὅπου μετακομίζονται ἀλλάσσονται συνεχῶς, οἱ δὲ λιμένες ἐν γένει δὲν ἔχουσιν ἰδίαν ὕπαρξιν καὶ ἰδίας δυνάμεις, ἀλλὰ δανείζονται αὐτὰς ἔξωθεν. Ἰδοὺ διὰ τί ἐμπορικαὶ πόλεις, ἀκμάσασαι τὸ πάλαι καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὡς ἡ Τύρος, ἡ Καρχηδὼν, ἡ Γένουα, ἡ Ἐνετία, ἡ Μελίτη, καὶ ἄλλαι, τοσοῦτον παρήκμασαν σήμερον. Ὅπου ὅμως ἡ βιομηχανία, ὡς ἐν Λίβερπουλ, ἢ ἡ γεωργία, ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, παράγουσι προϊόντα ἀναγκαῖα πολλάκις δὲ καὶ ἀναπόφευκτα εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, τοὺς λιμένας τῶν μερῶν ἐκείνων δὲν ἀπειλεῖ παρακμή.

Ἀλλ' οὐδ' ἡ θρησκεία μοὶ φαίνεται ἀποκρούουσα τὴν εἰσβολὴν τοῦ πολιτισμοῦ· ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, μωαμεθανοὶ ἦσαν καὶ οἱ Ἄραβες τῆς Ἰσπανίας, καὶ τῆς Περσίας οἱ σάχαι, καὶ οἱ καλίφαι τῆς Βαγδάτης· μωαμεθανοὶ ἦσαν οἱ Ἀβασίδαι, οἱ καθιδρύσαντες καὶ σχολεῖα, καὶ πανεπιστήμια, καὶ τιμήσαντες τοὺς πρὸς αὐτοὺς καταφυγόντας τοῦ Βυζαντίου σοφοὺς, καὶ μεταφράσαντες ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἄλλων γλωσσῶν τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλην καὶ πλεῖστα τῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν συντελούντων συγγραμμάτων. Εὐγένεια, κομψότης τρόπων, φιλοξενία ἐπεκράτουν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν μωαμεθανῶν ἐκείνων ἡγεμόνων. Διὰ τί ἄρα καὶ σήμερον ἐν Αἰγύπτῳ, ἐὰν μάλιστα οἱ διάδοχοι τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἐξακολουθήσωσι πατοῦντες τὰ ἴχνη τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς δυναστείας αὐτῶν, δὲν θέλει ἀναλάμψει ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀρχαίων χρόνων; Ἡ ἐνθεομανία, τὸ ἰσχυρότατον τοῦτο τῶν ἐμποδίων, ἐκλείπει βαθμηδὸν καὶ, πρᾶγμα ἀνήκουστον ἐν Τουρκίᾳ, αἱ ὑπηρέτιδες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ χριστιανικῶν οἰκιῶν πρεσβεύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, καὶ γυμναὶ τὸ πρόσωπον παρουσιάζονται εἰς πάντας, καὶ ὑπηρετοῦσιν εἰς τὰς τραπέζας καὶ προσφέρουσι πρὸς τοὺς ξένους γλύκυσμα καὶ καφέν. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἀγάμων χριστιανῶν οἰκίας, μεταξὺ αὐτῆς τῆς θεοβλαβοῦς μητροπόλεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ἐν Καΐρῳ, εἶδον γυναῖκας τοῦ Κορανίου ὀπαδούς. Ναὶ μὲν ἀδύνατον νὰ γείνῃ διὰ μιᾶς ἡ ἀλλοίωσις, διότι ἡ ἐνθεομανία, εἰ καὶ ἀσθενὴς, θέλει ἐξακολουθήσει παλαίουσα πρὸς τὸν ξένον πολιτισμόν· ἀλλ' οὗτος θέλει ἐπὶ τέλους θριαμβεύσει, καὶ θριαμβεύσει πρὸ πάντων διότι ἡ Αἴγυπτος, ὡς προεῖδεν ὁ ἀληθῶς μέγας τῆς Ἀλεξανδρείας θεμελιωτὴς, εἶναι ἡ ἐκ φύσεως ὡρισμένη ὁδὸς πρὸς τὴν μετάβασιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν.

Κατὰ τὸν Πολύβιον, ἐπισκεφθέντα τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ Εὐεργέτου τοῦ Φύσκωνος, τρία ἦσαν τὰ ἐκεῖ γένη, τὸ ἐπιχώριον, ὀξὺ καὶ πολιτικὸν, τὸ μισθοφορικὸν, πολὺ καὶ ἀνάγωγον, καὶ τὸ τῶν Ἀλεξανδρέων συγκείμενον ἐκ μιγάδων, Ἑλλήνων ἀνέκαθεν καὶ μεμνημένων τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθους. Εἰς τρία ἴσως δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς σήμερον νὰ διαιρέσωμεν ἐν γένει τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ· εἰς ἐγχωρίους, ὡς καὶ τὸ πάλαι εὐφυεῖς, εἰς ἀπομίσθους στρατιώτας, Ἀλβανοὺς Τούρκους καὶ Μακεδόνας, καὶ εἰς μιγάδας, μεθ' ὧν τακτέοι ἐν τοῖς πρώτοις οἱ Ἕλληνες. Τῶν μιγάδων δὲ τούτων κύριον ἔργον εἶναι ἡ ἐμπορία.

Ὅτε ἔφθασα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, πλὴν τῶν δύο ἀξιολόγων ἀδελφῶν Νεγρεπόντε, τοὺς ὁποίους ὅμως εἶχον γνωρίσει ἄλλοτε βρέφη, καὶ τοῦ Κ. Κ. Μαργαρίτου, ἀρχαίου δημοσίου λειτουργοῦ καὶ ἐμπόρου ἐν Ἀθήναις, ἀκμαῖον σώζοντος τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ ὡς πάντες ἡμεῖς συγχωροῦντος ἢ μετριάζοντος, ὁσάκις εὑρισκώμεθα μακρὰν τῆς χώρας ὑπὲρ ἧς ἐπάθομεν, καὶ αὐτὰς αὐτῆς τὰς παρεκτροπὰς, πάντες οἱ λοιποὶ ὁμογενεῖς ἔμποροι μοὶ ἦσαν ἄγνωστοι. Ἀλλ' ὁ Κ. Sabatier μ' ἐξοικείωσεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας μετ' αὐτῶν εἰπών μοι ταῦτα· « Οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες τιμῶσι τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα διὰ τῆς ἐμπειρίας, τῆς τιμιότητος, τῆς φιλοπατρίας, τοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ πλούτου. »

Καὶ πάντοτε μὲν ἤθελεν ἐμπλήσει χαρᾶς, σήμερον ὅμως πρὸ πάντων, ὅτε τὰ ἐμφύλια πάθη ἐξευτελίζουσι τὴν πατρίδα, εἰς ἄκρον παραμυθεῖ πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν ἡ μαρτυρία αὕτη, ἐξερχομένη ἐκ τοῦ στόματος ξένου. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διατριβῆς μου, οὐ μόνον ἐπείσθην περὶ τῆς ἀληθείας τῆς μαρτυρίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης προστίθημι εἰς τὰς ἀρετὰς ἐκείνας τὴν τῆς φιλοξενίας, διότι οὐδαμοῦ ἔτυχον τοιαύτης καὶ τοσοῦτον εὐμενοῦς καὶ φιλόφρονος δεξιώσεως ὡς ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ πάντων τῶν ὁμογενῶν.

Εἰ δὲ καὶ κύριον ἔργον ἔχουσι τὴν ἐμπορίαν, δὲν καταπυκνοῦσιν ὅμως τὰς ὁμιλίας, ὡς πέρυσιν ἔλεγον περὶ τῶν ἐμπόρων ἄλλης τινος μεγαλοπόλεως, δι' αἰωνίων *λιρῶν καὶ κονσολιδὲ καὶ σεχιμίων*· ἄρα καὶ ὁ μὴ ὀπαδὸς, ὡς ἐγὼ, τοῦ Κερδώου, δύναται νὰ συμβιώσῃ ἱκανὸν χρόνον μετ' αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐπιποθήσῃ τοὺς ὑψιπέτεις ῥήτορας τῆς ἀθηναίας κοινωνίας· διότι καὶ περὶ πολλῶν ἔχουσιν εἰδήσεις, καὶ τὴν κρίσιν ὀρθὴν καὶ ἐπὶ πραγμάτων στηριζομένην, καὶ τοὺς τρόπους εὐγενεῖς, καὶ τὴν ἡμετέραν λαλοῦσιν, ὃ καὶ ἀξιοσημείωτον, ὅπως οἱ κάτοικοι τῆς ἑλληνικῆς μητροπόλεως. Πολλάκις ἐν ἑσπεριναῖς συναναστροφαῖς, προεδρευομέναις μετὰ πολλῆς χάριτος ὑπὸ τῆς Κ. Β. Γεωργαλᾶ ἢ τῆς Κ. Ἰ. Ἀντωνιάδου ἢ τῆς Κ. Τύμπα, κατέτριψα εὐφροσύνως ὥρας ὁλοκλήρους μεταξὺ τῶν οἰκοδεσποτῶν καὶ τῶν Κυρίων Ἀντ. Νικολοπούλου, Θ. Ῥάλλη, Π. καὶ Δ. Μαυρογορδάτων, Θεοδ. Ῥοδοκανάκη, Ἰω. Δημη-

τρίου, Σ. Κωνσταντινίδου, Α. Πρίγκου, Ἐλ. Ῥηγάδου, Δ. Πάπου, Ῥήγα Ἰωαννίδου, Κ. Χριστοδούλου καὶ ἄλλων, οἵ τινες διά τε τοῦ λόγου καὶ τῆς συμπεριφορᾶς ἤθελον τιμήσει πᾶσαν ὁμήγυριν. Ἡ Κ. Μ. Μαύρου, καίτοι γεννηθεῖσα καὶ ἀνατραφεῖσα ἐν Αἰγύπτῳ, ὁμιλεῖ τὴν ἑλληνικὴν μετ᾽ ἀξιοθαυμάστου καθαρότητος.

Ἀλλὰ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλληνικὴν κοινότητα τιμῶσι καὶ ἄλλοι μὴ μετερχόμενοι τὴν ἐμπορίαν· ὁ ἰατρὸς Νεροῦτσος, οὗ τινος πολλὰς καὶ σοφὰς πραγματείας ἀνέγνωμεν ἐν τῇ *Πανδώρᾳ*, καὶ ὅς τις παρασκευάζει εἰς ἔκδοσιν λεξικὸν τῶν ἱερογλυφικῶν. ὁ Μιχαὴλ Ἰακ. Ῥίζος, κληρονόμος τῆς εὐφυΐας, τῆς περὶ τοὺς λόγους χάριτος καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ἀειποθήτου αὐτοῦ πατρὸς, ὁ ἰατρὸς Οἰκονομόπουλος, ὁ πρῶτος μετὰ τοῦ Κυρίου Φερενδίνου ἐκδοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλληνικὴν ἐφημερίδα, τὴν *Αἴγυπτον*, οἱ δικηγόροι Μινότος, Βαλωτᾶς, Μαρσέλος, οἱ ἰατροὶ Κολονέλος, Δικαῖος, Καλλιάρχης, ὁ ἀρχιτέκτων Τράϊμπερ καὶ ἄλλοι, ἐκπροσωποῦσι κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην τῶν Φαραὼ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Ἀξίαν δὲ μνήμης θεωρῶ πρὸ πάντων τὴν φιλογένειαν τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν. Ὁ μακαρίτης Τοσίτσας, ὡς εἶπον ἤδη, ἀνήγειρεν ἰδίᾳ ἀδροτάτῃ δαπάνῃ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, τὰ ἀπαρτίζοντα τὸν πυρῆνα τῆς λεγομένης Ἑλληναιγυπτιακῆς Κοινότητος. Ὅπως δὲ ἐξασφαλίσῃ ἔτι μᾶλλον τὰ δικαιώματα καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἐφρόντισε νὰ καταχωρισθῇ ἐν τῷ *Θεμελιώδει Κανονισμῷ* ἐπίτηδες ἄρθρον, τὸ 17, δι᾽ οὗ ὑπαγάγει αὐτὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου. Ἀπὸ τοῦ 1854, ὅτε ἐψηφίσθη ὁ *Κανονισμὸς*, μέχρι πρὸ δύο ἐτῶν, οὐδέποτε ἀμφεσβητήθη ἡ διάταξις αὕτη, καὶ ἐπὶ τῶν καταστημάτων ἀνυψοῦτο, ὡς καὶ σήμερον ἀνυψοῦται, ἡ ἑλληνικὴ σημαία· ἀλλ᾽ ἔκτοτε ἐγεννήθησαν διχογνωμίαι καὶ διαιρέσεις, εἰς ὧν τὴν δείνωσιν συνέτρεξαν οὐκ ὀλίγον καὶ τῶν πληρεξουσίων αἱ ἐκλογαὶ, καὶ ὅτε μετέβην εἰς Αἴγυπτον ἐπεκράτει ἡ ἰδέα ὅτι προσπάθειαι ἐγίνοντο νὰ ὑπεξαιρεθῶσι τὰ καταστήματα ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ἡμετέρου προξενείου. Ἐγὼ ὅμως, ξένος καὶ ἀπροσωπόληπτος διαβάτης, ζηλωτὴς μὲν ἔνθερμος τοῦ ἑλληνισμοῦ, τιμῶν δὲ εἰλικρινῶς τὴν φιλογένειαν ὅπου καὶ ἂν ἀπαντῶ αὐτὴν, συνδιαλεχθεὶς πολλάκις μετὰ τῶν διχονοούντων καὶ μετὰ τοῦ Πατριάρχου, ἐπείσθην ὅτι παρεξηγήσεις μᾶλλον καὶ φιλοτιμίαι καὶ ὑπερβάλλων ζῆλος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀδεξία ἐνέργεια, ὑπῆρξαν ἀφορμὴ τῆς πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀποτροπαίου διαιρέσεως, διότι πάντες ἑκατέρωθεν ἀπέκρουον ὡς ὀλεθρίαν τὴν ἰδέαν ἐκείνην. Διὸ καὶ ὑπερίσχυσεν ἐπὶ τέλους ἡ πρὸς τὰ κοινὰ ἀγάπη, καὶ πρώτη ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Κοινότητος, ἧ τις προεδρεύετο ὑπὸ τοῦ Γεν. τῆς Ἑλλάδος προξένου, δίδουσα ἀπόδειξιν συνέσεως καὶ μετριοπαθείας, ἀπεχώρησεν ὅπως ἐκλεχθῇ ἑτέρα.

Ἄλλο παράδειγμα φιλογενείας εἶναι καὶ ἡ προθυμία μεθ᾽ ἧς οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνέδραμον τὴν σύστασιν τῆς ἐθνοφυλακῆς, πρῶτοι τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἀποστείλαντες χρήματα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Κ. Ἰ. Ἀντωνιάδης προσέφερεν ἐπὶ τούτῳ περὶ τὰς δεκαπέντε χιλιάδας δραχμῶν, οἱ ΚΚ. Ῥοδοκανάκης, Μαῦρος, Γεωργαλᾶς ἀνὰ ἓξ περίπου χιλιάδας καὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων δὲν ἐνθυμοῦμαι δυστυχῶς τὰ ὀνόματα.

Ὁ Κ. Μάρκος Μαῦρος, Μυκόνιος τὴν πατρίδα, ἐκ μικρῶν ὁρμηθεὶς καὶ διὰ τοῦτο ἐπαίνων ἄξιος, κατεσκεύασεν ἑαυτῷ διὰ πολλῆς δραστηριότητος καὶ ἐμπειρίας ἀξίαν λόγου περιουσίαν. Ἐξακολουθῶν δὲ νὰ ἀγαπᾷ θερμῶς τὴν πατρίδα ἀνήγειρε τὸ 1857 ἁδρᾷ δαπάνῃ ἐν Μυκόνῳ δύο σχολεῖα ἀῤῥένων καὶ κορασίων, ἅ τινα καὶ ἐδωρήσατο τῷ δήμῳ. Ἔμαθον δὲ ὅτι δὲν παύει εὐεργετῶν τὴν πατρίδα διὰ συνεισφορῶν καὶ βοηθημάτων.

Ὁ Κόμης Στέφανος Τιτζίνιας, πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν κατασταθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τιμᾷ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα διὰ τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ συμπεριφορᾶς, συντρέχων γενναίως τὰ κοινά. Ζῶν αὐτὸς μεγαλοπρεπῶς, εὐχαρίστως βλέπει καὶ τοὺς ἄλλους μετέχοντας τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτοῦ· διὸ ἀνήγειρε λαμπρὰν κοινὴν ἐκκλησίαν ἐν τῇ κατὰ Ῥάμλι ἐξοχῇ αὐτοῦ, καὶ θέατρον οἰκοδομεῖ ἐν τῇ πόλει. Ἐγνώρισα δὲ φιλοξενηθεὶς ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ συζύγου ἐν ἑτέρᾳ ἐπαύλει, τῇ κατὰ τὴν διώρυγα Μαχμουδιὲ, καὶ τοὺς ΚΚ. Κ. Νάτσιον, ἀρχαῖον τοῦ μακαρίτου Τοσίτσα ὀπαδὸν καὶ μιμητὴν τῆς φιλογενείας ἐκείνου, τὸν Κ. Κ. Κανέλλην, οὐχ ἧττον τῶν ἄλλων φίλον τῆς πατρίδος, τὸν ἐκ Κρήτης ἰατρὸν Κ. Σομαρίπαν, τὸν Κ. Τσιτσεκλῆν καὶ ἄλλους. Λυποῦμαι δὲ μὴ δυνάμενος νὰ μνημονεύσω τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς φιλογενείας πάντων τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν.

Ὡς ἀνωτέρω εἶπον, κύριον ἔργον ἔχουσιν οἱ ὁμογενεῖς τὴν ἐμπορίαν· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ δύο ἄλλοι τρόποι πλουτισμοῦ, πολὺ πολλάκις ἐπωφελέστεροι, μήτε ἐπιδεξιότητα, μήτε νοῦν ἐπιχειρηματικὸν, μήτε μόχθους ἀπαιτοῦντες, ἀλλὰ τόλμην, ἐπιμονὴν καὶ τύχην· εἶναι δὲ αἱ ἀποζημιώσεις καὶ αἱ παραγγελίαι, ἐξ ὧν πολλοὶ, μὴ Ἕλληνες πρὸ πάντων, μεγάλα ἐκαρπώθησαν κέρδη διὰ τῆς ἰσχυρᾶς προστασίας τῶν προξένων αὐτῶν.

Καὶ ὁποῖαι μὲν αἱ ἀποζημιώσεις ἔδωκα ἤδη μικρὰν ἰδέαν διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ καταποντισθέντος εἰς τὸν Νεῖλον ἱπποποτάμου καὶ τῶν ξυλοκοπηθέντων ἡνιόχου καὶ θυρωροῦ. Ἐν Καΐρῳ διατρίβων εἶδον ἐν τῇ περὶ τὴν πόλιν ἐξοχῇ, μεταξὺ ἀνθηροῦ

κήπου, λαμπρὰν καὶ μεγάλην οἰκίαν κατάκλειστον· ἐρωτήσας δὲ διὰ τί ἦτο ἀκατοίκητος ἔμαθον τὴν ἑξῆς ἱστορίαν. Ἡ οἰκία ἐκείνη ᾠκοδομήθη ὑπὸ Ἰταλοῦ, ὅς τις μετὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐζήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως νὰ κατασκευάσῃ πρὸ αὐτῆς πλατεῖαν ἁμαξιτὴν ὁδόν· ἐπειδὴ δὲ ἡ κυβέρνησις ἀπήντησεν ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς αἰτήσεως οὐ μόνον εἰς τὸ σχέδιον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δικαιοσύνην ἀντέβαινε, διότι ἔπρεπε νὰ καταστραφῶσι κῆποι εἰς ἄλλους ἀνήκοντες, ὁ Ἰταλὸς κλείσας τὴν οἰκίαν ἀπήτει ἀποζημίωσιν λέγων, ὅτι ἐὰν ἡ ἐξουσία δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ κατασκευάσῃ ὁδὸν, ὤφειλε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν οἰκοδομήν. Τρία ἔτη ἐπέμενε, καὶ ἐπὶ τέλους ἔλαβε τὴν πολυπόθητον ἀποζημίωσιν, περὶ τὸ ἓν ἢ καὶ ὑπὲρ τὸ ἓν ἑκατομμύριον φράγκων!

Τὸ δὲ ἐκ τῶν παραγγελιῶν κέρδος φαίνεται πολὺ εὐκολώτερον. Ὁ Ἀβὰζ πασᾶς ἀνέθετό ποτε εἰς Γάλλον τινὰ ἀγορὰν τεσσάρων ἢ ἓξ κατόπτρων, ἅ τινα καὶ ἐγὼ, ἀκούσας τὰ περὶ αὐτῶν θρυλλούμενα, ἔσπευσα νὰ θαυμάσω. Μετακομισθέντων δὲ ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ὁ Γάλλος ἀντίτιμον ἓν ἑκατομμύριον διακοσίας χιλιάδας φράγκων, καὶ λαβὼν ᾠκοδόμησε παλάτια, καὶ ἵππους ἔφερεν ἐξ Ἀραβίας καὶ ὀχήματα ἐκ Παρισίων, καὶ παραδείσους κατεσκεύασε, καὶ θαλαμηγοὺς (yacht) ἐναυπήγησε, καὶ ἀπὸ ταπεινοῦ καὶ εὐτελοῦς μέγας καὶ ἔνδοξος ἀνεδείχθη.

Τοιαῦτα μυθώδη καὶ ἄξια τῆς Χαλιμᾶς συμβαίνουσιν ἐν Αἰγύπτῳ. Καὶ ταῦτα βλέπων καὶ ἀκούων ἀνεκάλουν συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην ὅσα περὶ τύχης μοὶ ἔλεγεν ὁ ἀγγλέλλην· καὶ ἀπαριθμῶν τὰς μεταβολὰς ὅσων ἐγενόμην μάρτυς καὶ θῦμα ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους, ἀνεπόλουν τὸ τοῦ Ξενοφῶντος, ὅτι «καὶ ὁ Θεὸς πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους μικρούς.»

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΩΔΗ.

Ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου.

Πνέουσα τὴν θείαν αὔραν, τῆς Θεᾶς ἐλευθερίας,
Τόνισε, γλυκεῖα Μοῦσα, καὶ ἓν ᾆσμά σου φαιδρόν·
Ἕως χθὲς ἀντεκελάδεις τῆς πατρίδος θρηνῳδίας,
Ἀλλὰ σήμερον ἀγάλλου τὸν ἐλεύθερον καιρόν.
Ἦλθ' ἡ ὥρα νὰ παρέλθουν αἱ ἡμέρ' αἱ σκοτειναί
Καὶ νὰ λάμψουν πάλιν νέαι, ἔνδοξοι καὶ φαειναί.

Ὦ! ποσάκις κατηράσθην τὴν στιγμὴν τῆς γενετῆς μου
Ὅταν ἔβλεπα τὸ μέλλον ἀπὸ σύννεφο θολό!
Ἀλλὰ σήμερον ὁπότε 'λευθεροῦται ἡ πατρίς μου,
Τὸν παράφορόν μου λόγον ἐκ ψυχῆς ἀνακαλῶ.
Ὅταν ἔλεγα ἐκεῖνα ἦσαν 'μέραι σκοτειναί,
Ἀλλὰ τώρα αἱ ἡμέραι ἀνατέλλουν φαειναί.

Ἀπὸ ἔνδοξον μητέρα, ὦ πατρίς, καταγομένη,
Πρὸ πολλῶν αἰώνων ἦσουν δούλη ξένων δυνατῶν·
Καὶ ἀντὶ αὐτονομίας ἔβλεπες ὀδυρομένη
Τούρκους, Ῥώσσους, Γάλλους, Ἄγγλους, ἢ ἓν σμῆνος Ἑνετῶν!
Μαῦρα ἔφευγαν τὰ χρόνια κ' αἱ ἡμέραι σκοτειναί,
Καὶ κλαυθμοὺς σοῦ ἐχορήγουν αἱ πληγαί σου αἱ δειναί.

Ἀλλ' ὡς ἤρχισαν ν' ἀστράπτουν τὰ ἡρωϊκὰ ἐδάφη,
Καὶ ἐσκίρτησαν Μυκάλαι, Θερμοπύλαι, Μαραθών,
Καὶ εἰς αἵματα τυράννων ἡ Ἑλλὰς ἐρυθροβάφει,
Καὶ ἐτῶν τετρακοσίων ἀπετίναξε ζυγόν,
Τότε ἔτρεξες, Πατρίς μου, ἂν γεμάτ' ἀπὸ πληγαῖς,
Καὶ ἐσκόρπιζες τὸ αἷμα εἰς βουνὰ καὶ εἰς πλαγιαῖς.

Τόσα τρόπαια καὶ νίκαι ἔφερον ἐλευθερίαν,
Κ' εἰς ἐκείνην ἀνεπαύθης, ὡς εἰς δένδρον τὸ πουλί,
Ἀλλ' ἐπέπεσαν οἱ ξένοι, καὶ σ' ἀπέσπασαν μὲ βίαν,
Καὶ ἀφήρεσαν βιαίως τῆς μητρός σου τὸ φιλί!...
Ἀλλ' ἰδοὺ ποῦ τώρα πάλιν, ἡ Ἑλλὰς θὰ σὲ δεχθῇ
Καὶ σοῦ δίδει τὸ τουφέκι, καὶ σὲ ζώνει τὸ σπαθί.

Εἰς ἐλεύθερα λουλούδια, ἀεράκι, τώρα φύσα,
Τώρα ψάλλε, ἀηδόνα, τ' ᾄσματά σου τὰ λαμπρά,
Νά, ποῦ φεύγει διὰ πάντα τοῦ χειμῶνος τόση λύσσα.
Καὶ ἡ ἄνοιξις προβαίνει ἐνδυμένη μὲ χαρὰ....
Καὶ μαζῆ της ἀνατέλλουν αἱ ἡμέραι φαειναί....
Ὦ! χαρεῖτε τὴν χαράν μας, ἄστρα, γῆ καὶ οὐρανέ.

Πρὶν σὲ σφίγξῃ, ὦ Πατρίς μου, ἡ φιλόστοργος ἀγκάλη,
Προτοῦ λάβῃς τὸ τουφέκι, προτοῦ ζώσῃς τὸ σπαθί,
Τῆς μητρός σου εἰπὲ, «ἴδε, τὰ ἀρχαϊκά μου κάλλη
»Εἰς αὐτὰ ἡ παρθενία καὶ ὁ ἔρως του ἀνθεῖ·
»Δὲν τὰ ἔφθειραν τῶν ξένων δυστυχίαι περισσαί,
»Μένουν ἄσπιλα ἀκόμα ὡς τὰ ἔλαβ' ἀπὸ σέ.»

Τότε λάβε τὸ τουφέκι καὶ πορεύου ἐλευθέρα,
Εἰς τοῦ Βότζαρη τὸ μνῆμα νὰ τροχίσῃς τὸ σπαθί·
Φύλαξέ τα, ὡς νὰ ἔλθῃ ἡ εὐφρόσυνος ἡμέρα
Τὸ Βυζάντιον ν' ἀνάψῃ καὶ εἰς αἷμα νὰ σβυσθῇ...
Τώρα ῥίψε τὰς ἀκάνθας, καὶ τὴν πένθιμον στολὴν,
Καὶ μ' ἐλεύθερα λουλούδια στόλισε τὴν κεφαλήν.

Καὶ λευκὰ ἐνδεδυμένη εἴσελθε ς' τὴν ἐκκλησίαν,
Τοῦ κλεινοῦ Ἀθανασίου ν' ἀσπασθῇς τὴν δεξιάν·
Καὶ ἐκείνου ἀφοῦ λάβῃς τὴν ἁγίαν εὐλογίαν,
Ἔξελθε, μὲ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ τὴν ἱεράν,
Εἰς τοῦ Π ρ ώ τ ο υ Γ ε ω ρ γ ί ο υ τὰς ἀγκάλας νὰ ῥιφθῇς
Ἀφοῦ πίστιν εἰς τὸ ἔθνος μὲ ἐκεῖνον ὁρκισθῇς...

Πνέουσα τὴν θείαν αὔραν, τῆς Θεᾶς ἐλευθερίας,
Τόνισε, γλυκεῖα Μοῦσα, καὶ ἓν ᾆσμά σου φαιδρόν,
Ἕως χθὲς ἀντεκελάδεις τῆς Πατρίδος θρηνῳδίας,
Ἀλλὰ σήμερον ἀγάλλου τὸν ἐλεύθερον καιρόν·
Ἦλθ' ἡ ὥρα νὰ παρέλθουν αἱ ἡμέρ' αἱ σκοτειναί,
Καὶ νὰ λάμψουν πάλιν νέαι, ἔνδοξοι καὶ φαειναί.

Σκίρτα τοῦ Καποδιστρίου, ὦ ψυχὴ ἐνδοξοτάτη,
Ἔφθασε τῆς Ἑπτανήσου ἡ στιγμὴ ἡ ποθητή·
Καὶ τὴν Ἕνωσιν εὐλόγει ἐκ τῶν οὐρανῶν, Μιγιάτη,
Βούλγαρη καὶ Θεοτόκη, θείου λόγου ἀετοί·
Ἰδοὺ σήμερον πληροῦται τοῦ Ὑψίστου ἡ βουλή,
Κ' εἰς τὸ στέμμα Γ ε ω ρ γ ί ο υ γλυκοφέγγει Ἀνατολή...

Εἰς ἐλεύθερα λουλούδια, ἀεράκι, τώρα φύσα,
Τώρα ψάλλε, ἀηδόνα, τ' ἄσματά σου τὰ λαμπρά·
Νά, ποῦ φεύγει διὰ πάντα τοῦ χειμῶνος τόση λύσσα,
Καὶ ἡ ἄνοιξις προβαίνει ἐνδυμένη μὲ χαρά....
Καὶ μαζῆ της ἀνατέλλουν αἱ ἡμέραι φαειναί,
Ὦ! χαρεῖτε τὴν χαράν μας, ἄστρα, γῆ, καὶ Οὐρανέ.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1863.

Π. ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

Ὀκτωβρίου 1, 1863.

ΧΑΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ. Ἡ ἕνωσις τῆς ἀδελφῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐψηφίσθη παμψηφεὶ ὑπὸ τῆς Ἰονίου Βουλῆς ἐκλεγείσης καὶ συνελθούσης ἐπὶ τούτῳ. Ἀρχῆς καλλῆς κάλλιστον ἔσεται καὶ τὸ τέλος.

Ὁ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργὸς ὑπέβαλεν εἰς τὴν Συνέλευσιν λεπτομερῆ σημείωσιν ἐκ 34 σελίδων συγκειμένην, τῶν δαπανηθέντων ἢ διαρπαγέντων, ὡς λέγει, χρημάτων καὶ καρπῶν, κατὰ τὰς τελευταίας ἀνωμαλίας. Καὶ τὴν μὲν συνοδεύουσαν αὐτὴν ἔκθεσιν μετατυποῦμεν ἐνταῦθα χάριν τῶν μεριμνώντων περὶ τῶν δημοσίων, τὴν δὲ σημείωσιν παραλείποντες ὡς διεξοδικὴν ἀρκούμεθα νὰ καταδείξωμεν ὀλίγα τινά.

Καὶ πρῶτον ἐχάρημεν ἀληθῆ χαρὰν ἰδόντες ὅτι τὰ ὀνόματα δύο τῶν κορυφαίων ἐπαναστατῶν, τοῦ Ναυάρχου λέγομεν Κανάρη καὶ τοῦ Κ. Δημητρ. Βούλγαρη, οὔτε ἐν παρόδῳ φαίνονται ἐν τῇ σημειώσει τῶν δαπανηθέντων καὶ ἁρπαγέντων. Ἐὰν δέ, ὡς ἀγαπῶμεν νὰ πιστεύωμεν χάριν τῆς τιμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος, αἱ χεῖρες αὐτῶν ἔμειναν ἁγναὶ κατὰ τὸν πολιτικὸν σάλον τοῦ Ὀκτωβρίου, ἡ ἐν Ἑλλάδι σπανία καὶ διὰ τοῦτο ἀξία πολλῶν ἐπαίνων αὕτη ἐγκράτεια ἐξαγοράζει ἄλλα αὐτῶν ἁμαρτήματα. Ἡ ἐγκράτεια δὲ αὕτη ἀνενθυμίζει ἡμῖν μετὰ πολλοῦ πόθου τὸν ἀείμνηστον στρατηγὸν Ἀνδρέαν Λόντον, ὅς τις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς προπαρασκευῆς τοῦ κινήματος τῆς 3 Σεπτεμβρίου μέχρι τέλους τῆς Συνελεύσεως ἐδαπάνησε, *χάριν δημοσίων σκοπῶν*, περὶ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας δραχμῶν, *δανεισθεὶς* αὐτὰς χωρίς ποτε νὰ λάβῃ οὐδ' ὀβολὸν παρὰ τοῦ δημοσίου ταμείου, εἰ καὶ ὑπῆρξε παντοδύναμος μετὰ τὸ κίνημα· γνωστὸν δὲ ὅτι ἀπέθανε λιμώττων.

Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πρωτουργῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ὁ Κ. Μπ. Ῥοῦφος ἔλαβε « *πρὸς εὐόδωσιν τῆς γενομένης ἐθνεγερσίας* » καὶ « *δι' ἔξοδα τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ*, » 47,377 δραχμάς, πρὸς ταύταις δὲ καὶ 7,870 μετὰ τοῦ Κ. Ε. Δεληγεώργη δι' αἰτίαν ἥ τις, κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ὑπουργοῦ, « *δὲν ἐκτίθεται* ». Ἔλαβε δὲ καὶ 40 ἑτέρας χιλιάδας διὰ τὸν στρατηγὸν Θ. Γρίβαν καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ.

Τὰ πλεῖστα τῶν χρημάτων ἐδαπανήθησαν ἢ διηρπάγησαν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις· πρωτεύουσι δὲ πασῶν τῶν ἄλλων αἱ Πάτραι, ὧν τὸ ταμεῖον ἐπλήρωσε δραχ. 192,997· μετὰ δὲ τὰς Πάτρας ἔρχεται ἡ Ἀκαρνανία, μετὰ τὴν Ἀκαρνανίαν ἡ Κορινθία, ἡ Ναυπλία, ἡ Ἠλία, τὰ Καλάβρυτα καὶ καθεξῆς.

Ἄξιον δὲ σημειώσεως ὅτι ἡ Ἑρμούπολις, ἥ τις δὶς ἐπανεστάτησε, κατὰ δὲ τὸν ἐπαναστατικὸν ἐνθουσιασμὸν οὐδαμῶς ἐφάνη κατωτέρα τῶν Πατρῶν ἢ ἄλλης τινὸς ἐπαρχίας, οὐδὲ λεπτὸν ἔλαβεν ἐκ τοῦ δημοσίου.

Ὁπωσδήποτε, ἡ ἔκθεσις τοῦ Κ. Κεχαγιᾶ, πολλαπλῆν ἔχει τὴν ἀξίαν· πρῶτον πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἥ τις θέλει πορισθῆ ἀναμφισβήτητα συμπεράσματα περὶ τῶν προαιρέσεων τῶν ἐπαναστατῶν, δεύτερον πρὸς τὴν μετ' ὀλίγον ἱδρυθησομένην τακτικὴν ἐξουσίαν, ἥ τις ἔχει ἀνάγκην νὰ μάθῃ, οὐχὶ ἐκ στομάτων συκοφαντῶν καὶ ἐπιβούλων, ἀλλὰ ἐξ ἀποδείξεων, τὸν βαθμὸν τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀρετῆς ἑκάστου, καὶ τρίτον πρὸς τὴν ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἧς τινος ἡ ἀπόφασις περὶ τῶν δαπανηθέντων καὶ ἁρπαγέντων θέλει εἶναι ἡ λυδία λίθος τῆς μερίμνης αὐτῆς περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος. Ἡ πατρὶς δὲν σώζεται ἀθωουμένων δολοφόνων καὶ καθαιρουμένων στρατιωτικῶν, ἀλλὰ τιμωρουμένων τῶν ἁρπάγων καὶ σφετεριστῶν καὶ βραβευομένων τῶν δυναμένων μὲν νὰ σφετερισθῶσι, μὴ ἀσεβησάντων ὅμως πρὸς τὰ δημόσια.

Οἱ δὲ ὀδυρόμενοι ὅτι δὲν ἐπετράπη ὑπὸ τῶν ξένων πρέσβεων ἡ δημοσίευσις τῶν ἐγγράφων τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ἵνα ἐκτιμήσωσιν, ὡς λέγουσι, κατ' ἀξίαν τοὺς χαρακτῆρας, ἂς εὐγνωμονῶσι πρὸς τὸν Κ. Κεχαγιᾶν ὅς τις παραμυθεῖ γενναίως σήμερον αὐτούς, δαψιλεύων ἄφθονα διδόμενα ἐκτιμήσεως.

Ἰδοὺ ἡ ἔκθεσις·

Δὲν ἀγνοεῖτε, Κύριοι, ὅτι κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ἐξουσία τῶν δημοσίων ἀρχῶν περιῆλθε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς χεῖρας τοπικῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ λειτουργία ἁπάσης τῆς ὑπηρεσίας ἐξετελεῖτο κατὰ τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰς διαταγὰς τῶν ἐπιτροπῶν τούτων· ἀλλὰ καὶ ὅπου δὲν ἔπαυσαν τὰ ὄργανα τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, οὐδὲν ἧττον καὶ ταῦτα, ὡς ἐκ τοῦ ἐκτάκτου τῶν περιστάσεων, δὲν ἐνήργουν κατὰ τὰ κανονισμένα.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν περιστάσεων τούτων, ποῦ μὲν αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐπιτροπαὶ διεχειρίζοντο [αὗται μόναι καθ' ὁλοκληρίαν τὰ δημόσια ταμεῖα τοῦ Κράτους, ποῦ δὲ ὑπὸ τὰς ἀμέσους αὐτῶν παραγγελίας ἐνήργουν οἱ Ταμίαι τὰς πληρωμὰς ἐν γένει, ἀλλαχοῦ δὲ κατ' ἐντολὴν τῶν ἐπιτροπῶν διετίθεντο οἱ δημόσιοι καρποὶ τῆς ἐσοδείας τοῦ 1862, καὶ τέλος ἀνεξαρτήτως ὅλων τούτων, μὴ ὑπαρχούσης ἴσως καὶ τῆς ἀπαιτουμένης προληπτικῆς δυνάμεως, συνέβησαν καὶ

διαρπαγαὶ χρημάτων καὶ καρπῶν, ἀσχημίζουσαι τὴν ἐπανάστασιν.

Εἰς τὴν οὕτω διαχειρισθεῖσαν ἢ διατεθεῖσαν δημοσίαν περιουσίαν, ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ ἐπέλθη ἡ δέουσα τακτοποίησις· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, ἅμ' ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῶν οἰκονομικῶν, ἐθεώρησα καθῆκόν μου νὰ ἐνασχοληθῶ εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἐξακρίβωσιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν ἀναγκαίων στοιχείων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων κατήρτισα λεπτομερῆ πίνακα τῶν τε χρημάτων καὶ τῶν καρπῶν, ὅσα ἐδαπανήθησαν ἢ διηρπάγησαν, ἢ ἄλλως πως διετέθησαν.

Τὸν πίνακα τοῦτον ὑποβάλλων ὑπ' ὄψιν τῆς Συνελεύσεως, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ συνοδεύσω τοῦτον μὲ τὰς ἑπομένας παρατηρήσεις.

Α'. Ὡς πρὸς τὰ Ταμεῖα τοῦ Κράτους.

Κατὰ τὸν μνησθέντα πίνακα, τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ τῶν δημοσίων Ταμείων καὶ εἰσπρακτόρων γενομένων ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω περιστάσεις πληρωμῶν καὶ τῶν διαρπαγέντων δημοσίων χρημάτων, ἀνέρχεται εἰς δραχ. 631, 117. 77 0/0 ὑποδιαιρουμένας εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας.

1) Εἰς πληρωμὰς καὶ διαρπαγὰς πρὸ τῆς μεταβολῆς τῆς 10 Ὀκτωβρίου, περὶ ὧν κατωτέρω ῥηθήσεται Δραχ.	135,411. 41
2) Εἰς πληρωμὰς τῶν δημοσίων Ταμείων εἴτε διαχειριζομένων τῶν Ταμείων ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπιτροπῶν, εἴτε ἐντολῇ αὐτῶν, ἀπὸ τῆς 10 Ὀκτωβρίου Π. Ε. »	437,221. 63
3) Εἰς ἀφαιρέσεις ἢ διαρπαγὰς ἐκ τῶν χρημάτων τῶν δημοσίων Ταμείων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. »	46,032. 25
4) Εἰς ὁμοίας ἐκ τῶν χρημάτων τῶν εἰσπρακτόρων »	12,452. 48
Τὸ ὅλον δραχ.	631,117. 77

Β'. Ὡς πρὸς τὰς δημοσίας ἀποθήκας.

Ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν διετέθησαν καὶ διηρπάγησαν

1) Εἰς καρποὺς

20,549	κοιλὰ	σίτου
8,320	»	κριθῆς
5,059	»	σμιγοῦ
271	»	βρώμης
6,556	»	ἀραβοσίτου
44	»	καλαμβοκίου
346	»	διάφορα εἴδη ὀσπρίων,

τῶν ὁποίων ἡ κατὰ μέσον ὅρον ἀξία, ὡς ἐν τῷ πίνακι ἐμφαίνεται, ἀνέρχεται εἰς δραχμάς. 190,063,50

2) Εἰς μετρητὰ ἐκ τῶν χρημάτων τῶν ἀποθηκαρίων Δραχ. 22,735. 88

Τὸ ὅλον δραχ. 212,799,38

Συγκεφαλαιουμένων ὅλων τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν προκύπτει τὸ ἑξῆς ἀποτέλεσμα.

1) Πληρωμαὶ ἐν γένει καὶ διαρπαγαὶ χρημάτων ἀπὸ τὰ δημόσια Ταμεῖα. δραχ.	631,117 77
2) Ὅμοιαι ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν »	212,799.38
Ὁλικὸν ποσὸν δραχ.	843,917. 15

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ποσὰ ἐκεῖνα, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν Ταμείων, κατωρθώθη νὰ ἐξακριβωθῇ λεπτομερῶς, τίνα ἐξ αὐτῶν ἐπληρώθησαν ἢ διετέθησαν ὡρισμένως ἐντολῇ τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν, τίνα ἀφῃρέθησαν χωρὶς νὰ ἦνε γνωστὴ ἡ χρῆσίς των, καὶ τίνα διηρπάγησαν· ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς καρποὺς καὶ τὰς εἰσπράξεις τῶν δημοσίων ἀποθηκαρίων, δὲν ἀπέβη κατορθωτὴ ἡ ὑπὸ τὰς αὐτὰς βάσεις καθ' ὁλοκληρίαν κατάρτισις πίνακος· ἐν γένει δὲ κατεβλήθη πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν προσώπων, ἅτινα ἔλαβον ἢ διήρπασαν πᾶσαν ποσότητα χρημάτων ἢ καρπῶν.

Μεταξὺ τῶν πληρωμῶν τῶν δημοσίων Ταμείων, διακρίνονται, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, Δραχ. 135,411, ἀναγόμεναι εἰς τὴν πρὸ τῆς Ὀκτωβριανῆς μεταπολιτεύσεως ἐποχήν· ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ δώσω ἐξηγήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἡ προκειμένη ποσότης, Κύριοι, ἐκπηγάζει κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐκ τῆς Φεβρουαρινῆς ἐπαναστάσεως, ἤτοι ἐκ τοῦ ἀδικαιολογήτου ὑπολοίπου τῶν δαπανῶν τῆς ἐν Ναυπλίῳ ἐπαναστατικῆς φρουρᾶς, καὶ τῶν ἀπὸ τὸ Ταμεῖον Μαντινείας διαρπαγέντων, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐκ τῶν καταβληθέντων διαταγῇ τῆς τότε Κυβερνήσεως ἀπὸ τὰ δημόσια Ταμεῖα, τὰς παραμονὰς τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν στρατολογίας κατὰ τῆς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ὑψωθείσης σημαίας τῆς μεταβολῆς, καὶ τὰ ὁποῖα μένουσιν ὅλως ἀδικαιολόγητα μέχρι τοῦδε.

Τὰ τῆς πρώτης κατηγορίας ποσά, ἤτοι τὰ εἰς τὴν κυρίως Φεβρουαρινὴν ἐπανάστασιν ἀναγόμενα μετὰ τῶν ἐν Μαντινείᾳ διαρπαγέντων, ἀνέρχονται περίπου εἰς δραχ. 63,700

Τὰ δὲ καταβληθέντα πρὸς στρατολογίαν κατὰ τῆς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἐπαναστάσεως, ἢ διὰ ἄλλας αἰτίας, τὰς παραμονὰς τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπαναστάσεως, περίπου » 71,700, »

Τὸ ὅλον δραχ. 135.400,

Πᾶσαν δ' ἄλλην λεπτομέρειαν περὶ τῶν τοιούτων δαπανῶν τῆς πρὸ τῆς 10 Ὀκτωβρίου ἐποχῆς, θέλετε ἀπαντήσει ἐν τῷ ὑποβαλλομένῳ πίνακι, ὥστε κρίνω μάταιον νὰ ἐνδιατρίψω πλειότερον ἐνταῦθα.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ κύριον θέμα τῆς παρούσης ἐκθέσεώς μου, παρατηρῶ ὅτι τὰ προκείμενα ποσὰ ἀποτελοῦντα μέρος τῶν ὑπολοίπων τῶν Ταμείων τοῦ Κράτους, καθιστῶσιν ἰδανικὴν ἢ μᾶλλον ψευδῆ τὴν εἰς τὰ δημόσια βιβλία ἐμφαινομένην κατάστασιν τῶν Ταμείων· τὴν ἀνωμαλίαν δὲ ταύτην δὲν δύναται ἡ Κυβέρνησις ν' ἄρῃ, ὡς μὴ ἔχουσα ἁρμοδιότητα νὰ χαρακτηρίσῃ τὰ μνημονευθέντα ἀνωτέρω ποσὰ ὡς δαπάνας τῆς Ἐπικρατείας πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ περὶ τούτου ἡ Συνέλευσις.

Εἰς τὸ Σεβαστὸν ὅθεν τοῦτο Σῶμα ἀπόκειται ἔχον ὑπ' ὄψιν τὸν συνημμένον πίνακα μετὰ τῆς παρούσης ἐκθέσεως, καὶ σταθμίζον τὰς περιστάσεις μιᾶς ἑκάστης τῶν περὶ ὧν πρόκειται πληρωμῶν, ν' ἀποφασίσῃ τίνες αὐτῶν πρέπει νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς γενικὰς περὶ λογοδοσίας διατάξεις, καὶ τίνες, ὡς γενόμεναι πράγματι πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστάσεως, πρέπει νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς δημόσια ἔξοδα ἄνευ τῆς προσαγωγῆς δικαιολογητικῶν ἐγγράφων.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1863.

*
* *

Ἐν Φθιώτιδι, Μεσσηνίᾳ, Λακωνίᾳ καὶ Τριφυλλίᾳ συμβαίνουσι τρομερὰ κακουργήματα. ἀλληλομαχίαι, φόνοι, ἁρπαγαί, λῃστεῖαι, τὰ πάντα διαπράττονται ἀτιμωρητί. Κατά τινα μάλιστα ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἀνέγνωμεν ἐν τῇ *Παλιγγενεσίᾳ* τῆς 23 τοῦ λήξαντος μηνός, ἡ πόλις τῆς Κυπαρισσίας κατεστράφη κατακράτος. Ὁ ἐπιστολογράφος ἄρχεται ἐπικαλούμενος τὰ δάκρυα τοῦ προφήτου Ἱερεμίου ὑπὲρ τῆς καταστραφείσης νέας Νινευΐ, καὶ προστίθησιν ὅτι ἐὰν οὗτος « *δὲν ἐκτραγῳδήσῃ τὰς φρικώδεις ἐκεί-*

νας σκηνὰς, κάλαμος ἄλλος νὰ τὰς περιγράψῃ ἀδυνατεῖ.» Ὁ δὲ *Φάρος τῆς Ὄθρυος*, διαμαρτυρόμενος κατὰ τῶν ἐν Φθιώτιδι πραττομένων ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ, ἀποκαλεῖ αὐτὸν *ἀρειμάνιον*· ἀλλ' ἀφοῦ εἶναι *ἀρειμάνιος*, δὲν εὑρίσκει δὲ προστασίαν παρὰ τῆς ἐξουσίας, διὰ τί δὲν λαμβάνει τὰ ὅπλα κατὰ τῶν κακουργούντων;

Καὶ ταῦτα μὲν ἀληθῶς φρικώδη· ἀλλ' οὐχ ἧττον φρικώδη καὶ τὰ περὶ τῆς ἠθικῆς καταστάσεως δύο δήμων τῆς Κυπαρισσίας ἐκτραγῳδούμενα ὑπὸ τῆς *Παλιγγενεσίας*. Ἀπορίας δὲ ἄξιον εἶναι ὅτι οὐ μόνον ἡμεῖς οὐδέποτε ἠκούσαμεν περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καὶ πολλάκις διοικήσαντες αὐτὴν, ἠγνόουν ταῦτα ἄχρις ἐσχάτων.

Ἰδοὺ ἡ περὶ τούτου περικοπή·

« *Πρέπει νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τῶν δύο δήμων Δωρείου καὶ Αὐλῶνος καὶ ἰδίως τοῦ χωρίου Σουλιμᾶ διὰ νὰ κρίνῃ. Οὗτοι εἶναι ἀχρειότεροι καὶ κακουργότεροι τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἰνδῶν καὶ πλέον φρικαλέοι τῶν Δρούσων. Ὁμιλοῦν τὴν ἀλβανικὴν· λέγονται χριστιανοὶ, ἀλλὰ δὲν πρεσβεύουν τίποτε, οὐδ' ἔχουν ἰδέαν περὶ θρησκείας· δοξάζουν τὸ κακοποιὸν πνεῦμα, ἤτοι τὸν διάβολον, καὶ κάμνουν τελετὰς καὶ θυσίας ὑπὲρ αὐτοῦ. Συνέρχονται εἰς προσδιωρισμένην θέσιν δὶς τοῦ ἔτους, καὶ πρὶν φάγουν ἐξάγουν μερίδιον τοῦ διαβόλου ἓν τεμάχιον κρέατος, οἶνον καὶ ἄρτον, καὶ παρακαλοῦν αὐτὸν νὰ τὰ δεχθῇ καὶ νὰ τοὺς προστατεύσῃ. Τὰ ἀναθήματα ταῦτα κρεμνοῦν εἰς τὰ δένδρα ἀφ' ὅπου ὁ ἱερεὺς λάθρα τὰ λαμβάνει δεχόμενος τὸ πρόσωπον τοῦ διαβόλου. Ἀνταλλάσσουν εἰς γυναῖκας τὰς ἀδελφάς των καὶ ὁ πατὴρ πολλάκις λαμβάνει τὴν γυναῖκα τοῦ υἱοῦ του. Ἡ ἐκκλησία δὲν ἀναγνωρίζει τοιαῦτα συνοικέσια, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀδιαφορεῖ, ἀρκεῖ ὅτι τὸ συγχωρεῖ ὁ ἱερεὺς, πρὸς ὃν δίδουν μερίδιον ἐκ τῶν κλεπτομένων ζώων τὰ ὁποῖα φέρουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καθιέρωσαν ἀγνώστους ἁγίους, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἀφιέρωσαν εἰς δόξαν ἁγίου Ῥουσαλιοῦ (μὴ ὑπάρχοντος)· καταλύουν τὴν μεγάλην παρασκευὴν καὶ τὸ μέγα σάββατον, μεταλαμβάνουν δὲ ὡς ἀκολούθως· φορεύουν ἔγκυον κύνα καὶ μεταποιοῦν εἰς κόνιν τὰ ἔμβρυα· κατὰ δὲ τὸ πάσχα ἀναμιγνύουν αὐτὴν μεθ' ὕδατος ἐντὸς τῶν ἀγγείων τῶν σκύλων (κορίτα) καὶ ἐξ αὐτῆς σκύπτοντες πίνουν κυνηδὸν, διὰ νὰ μὴ τοὺς πιάνῃ ὁ ἀφορισμὸς καὶ τὰ δικαστήρια. Τοιαύτη εἶναι ἡ μετάληψις τῶν βαρβάρων τούτων, ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἀμηχανεῖ καὶ φρίττει. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μετέρχονται τὸ ληστρικὸν ἐπάγγελμα καὶ οὐδέποτε ἐργάζονται· κατὰ τὸ 1832 καὶ 1834 ἐγύμνωσαν τὴν πόλιν Κυπαρισσίας καὶ διήρπασαν τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου. . . . . Ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον π. ε. ἐδόθησαν ἀναφανδὸν εἰς τὸ ληστρικὸν ἐπάγγελμα. Αἱ ὁδοὶ ἐρήμωσαν καὶ ἡ συγκοινωνία· πολλὰ χωρία ἐλεηλατήθησαν· οἰκίαι ἐπυρπολήθησαν, καὶ παρθένοι ἀπήχθησαν· ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχήν.* »

*
* *

Ἡ Συνέλευσις ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ περὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἰδιαιτέρων ἐγγράφων τοῦ πρώην βασιλέως ζήτημα, ἀπεφάσισε νὰ ἀνοιχθῇ ὑπὸ εἰκοσαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἐκλεγομένης διὰ κλήρου· ἀλλ' οἱ πρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων, ὡς καὶ ὁ τῆς Δανίας, ἔγραψαν κατακρίναντες τὴν ἀπόφασιν. Καὶ ὁ μὲν τῆς Ἀγγλίας εἶπεν ὅτι ἡ δημοσίευσις τῶν ἐγγράφων τούτων εἶναι «παραβίασις ἀρχῶν ἱερῶν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, ὅτι ἀντιβαίνει εἰς τὴν τιμὴν τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν εἰς ἄλλους ὀφειλομένην δικαιοσύνην καὶ καταδικαστέα ὑπὸ τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς κοινῆς γνώμης.» Ὁ δὲ τῆς Γαλλίας *διαμαρτύρεται* κατὰ τῆς πράξεως ὡς οἰκτρᾶς καὶ περιφρονούσης ὅσα σέβονται οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ δὲ τοῦ τῆς Ῥωσσίας δὲν ἐδημοσιεύθη. Τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τί δωρεὰν ἐξευτελίζεται ἡ πατρίς, προκαλουμένης ἄνευ ἀνάγκης τῆς ἐπεμβάσεως καὶ τῆς περιφρονήσεως τῶν ξένων. Καὶ τὰ πάθη ἔχουσιν ὅρια.

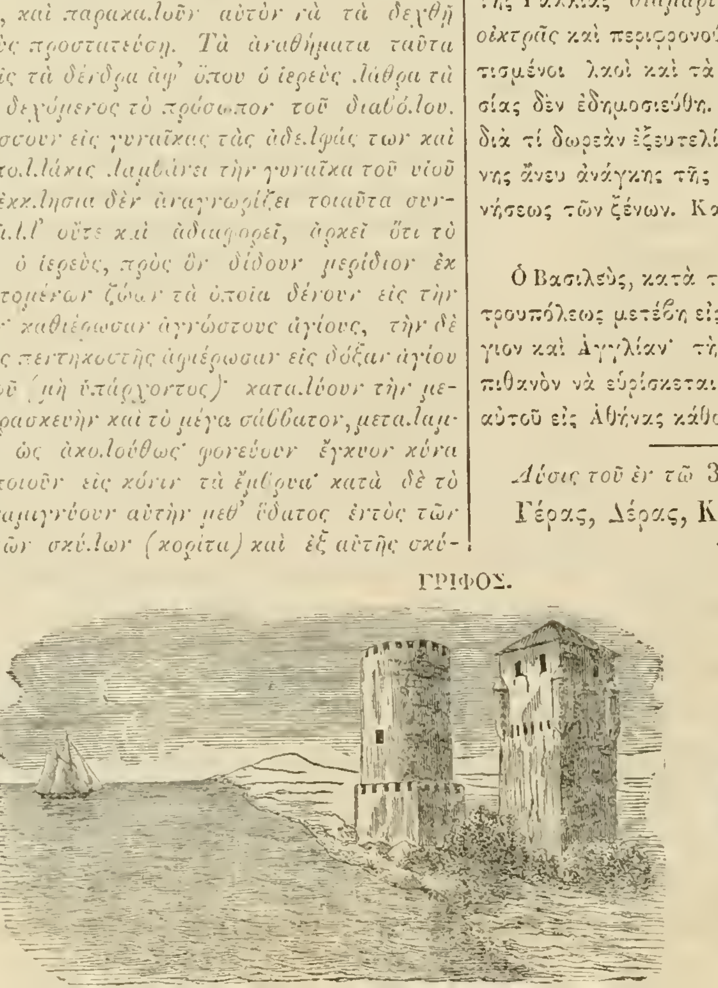
*
* *

Ὁ Βασιλεύς, κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, ἐκ Πετρουπόλεως μετέβη εἰς Γερμανίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Βέλγιον καὶ Ἀγγλίαν· τὴν ὥραν δὲ καθ' ἣν γράφομεν πιθανὸν νὰ εὑρίσκεται ἐν Γαλλίᾳ· ὥστε ἡ εὐτυχὴς αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας κάθοδος δὲν θέλει ἀργοπορήσει.

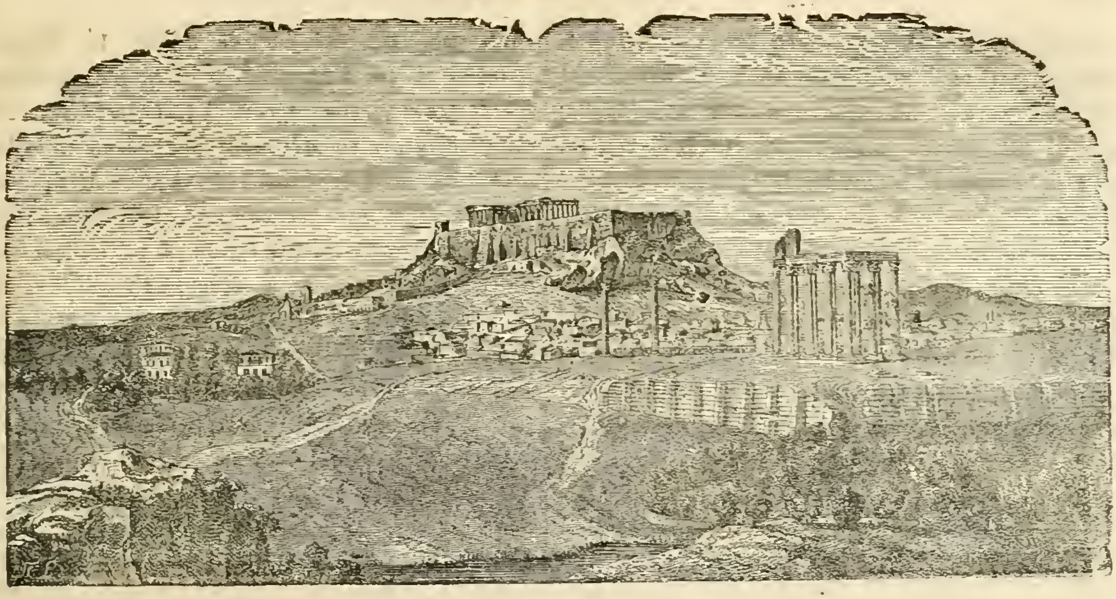
Λύσις τοῦ ἐν τῷ 324 φυλλαδίῳ λογογρίφου.
Γέρας, Δέρας, Κέρας, Πέρας, Τέρας.

—ooo—

ΓΡΙΦΟΣ.



N
ΚΑ (δὶς)
ΚΑ (δὶς)
ΚΑ (δὶς)



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 326.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ἐκ τῆς ἀνεκδότου

ΠΑΤΜΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

τοῦ Κ. Ι. Σακκελίωνος (*).

—ο—

« *Τὰ τῶν βρωμάτων ἡδέα καὶ τίμια* (φησὶν ὁ ἀπὸ Δαμασκοῦ φωστὴρ) *προτιθέμενα πολλάκις, οὐ μόνον τοὺς πεινῶντας εἰς βρῶσιν ἕλκουσιν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τοὺς ἤδη κεκορεσμένους προσερεθίζουσιν· ὥσπερ καὶ τῶν πομάτων τὰ λίαν ἡδύποτα καὶ εὐώδη, οὐ τοὺς διψῶντας μόνον, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς ἔμπαλιν πρὸς μετάληψιν θέλγουσιν· ὡσαύτως πάλιν καὶ τοὺς φιλοπλούτους, ὅταν μεγάλης περιουσίας κρατήσωσιν, ἔρως ἀεὶ ἀναγκάζει τούτους ζητεῖν ἀφορμὰς, ὅσαι καθ' ἡμέραν τὸν πλοῦτον τούτοις προσεπεκτείνουσιν* » (α). Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς κατακορεῖς ἤδη γεγονότες ἐκ τῆς προτεθειμένης ἡμῖν ποικίλης δαιτὸς, οἷα περ ἡ τῶν χειρογράφων πάντων ἀναδίφησίς τε καὶ ἀναγραφὴ, ἔτι γοῦν ὑπέκνιζον καὶ τὰ ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς Μονῆς διατηρούμενα παντοῖα ἐπίσημα ἔγγραφα, οἷον βασι-

(1) Ὁ Κ. Ι. Σακκελίων συνήγειρεν ἐν Πάτμῳ μετὰ πλήστης ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας διάφορα χειρόγραφα, ἅ τινα προτίθεται νὰ ἐκδώσῃ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « **ΠΑΤΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**, ἤτοι Ἀναγραφὴ τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον γεραρᾷ βασιλικῇ τε καὶ αὐτοκρατορικῇ Μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Θεολόγου τεθησαυρισμένων χειρογράφων τευχῶν ». Διαιρεῖ δὲ τὸ σύγγραμμα εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει τὴν κυρίως Ἀναγραφὴν τετρακοσίων ἑβδομήκοντα τὸ σύνολον τευχῶν, ἐν ᾗ περιγράφεται τὸ σχῆμα καὶ ὁ ὄγκος ἑνὸς ἑκάστου, ἡ ἡλικία αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς γραφῆς εἶδος, καὶ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ, πᾶν τὸ περιεχόμενον, μετὰ καὶ τῶν ἀναγκαίων σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων· τὸ δὲ δεύτερον, τρία Παραρτήματα. Τούτων δὲ πάλιν τὰ μὲν δύο πρότερα περιέχουσι περικοπάς τινας καὶ ἀποσπασμάτια ἐξ ἀνεκδότων τινῶν, καὶ προσέτι ὁλόκληρα ἀνέκδοτα ἱερά τε καὶ μή· τὸ δὲ τρίτον, ἅπαντα τὰ τῆς Μονῆς αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλλα, ὁρισμοὺς, λύσεις καὶ πιττάκια, ἀπὸ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου καὶ ἐφεξῆς, καὶ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων τὰ ἀρχαιότερα, καί τινα ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν βυζαντινῶν χρόνων, τὰ πάντα λίαν περίεργα, ὡς νέαν πορίζοντα ὕλην εἰς τὴν τῆς μέσης ἐποχῆς ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν. Χάριν δὲ τῶν περὶ τὰ παλαιογραφικὰ περιέργως ἐχόντων, παρασυναφθήσονται ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου καὶ ὀκτὼ ἕως δέκα λελιθογραφημένοι πίνακες περιέχοντες διάφορα ἐκμαγεῖα πανομοιότυπα, οἷον χρυσοβούλλων τε καὶ αὐτοκρατορικῶν ὑπογραφῶν καὶ ἄλλων εἰδῶν γραφῆς τῶν παλαιῶν χρόνων, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ς' μέχρι τῆς ιε' ἑκατονταετηρίδος. Ἵνα δὲ ἀποδείξωμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ προκαλέσωμεν τὴν ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ συνδρομὴν τῶν φιλομούσων συνδρομητῶν ἐκδίδομεν τὸν ἀνωτέρω πρόλογον τοῦ Γ' Παραρτήματος. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

(α) Ἰωάν. Δαμασκ. Περὶ τῶν ἐν πίστ. κεκοιμ. ά. Τόμ. Α'. σελ. 584. ἔκδ. Le Quien.

λικὰ *Χρυσόβουλλά* τε καὶ *Πιττάκια*, καὶ *Ὁρισμοὶ*, πατριαρχικά τε *Σιγίλλια* καὶ ἄλλα (β), καὶ ταῦτα, οἷά τινα μεταδόρπια προσπαραθεῖναι ἐγλιχόμεθα. Καὶ δὴ ἀνελίξαντες τὰ πάντα καὶ ἐπεξελθόντες, καὶ «*ὥσπερ ἐπιφυλλίδα μετὰ τὸν τρυγητὸν καταλελειμμένην, καὶ στάχυν μετὰ τὸν ἀμητὸν διὰ τὸ πλῆθος παρεωραμένον, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς ἐπὶ δένδροις ὀπώραν μετὰ τὴν συλλογὴν ἐκλελησμένην* » (α) ἀναλεξάμενοι τὰ ἐπισημότερα αὐτῶν ἐκδίδομεν ἐν τῷδε τῷ Παραρτήματι, ἀναβαλλόμενοι εἰς τοὐπιὸν, ἂν καὶ θεὸς διδῷ, τῶν παραλειπομένων τὴν δημοσίευσιν. Ταῦτα δ' εἰσὶ τὰ ἑξῆς, κατὰ χρονολογικὴν τεταγμένα σειράν·

Α') *Χρυσόβουλλος Λόγος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου*. Β') *Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ*. Γ') *Ὅμοιος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ*. Δ') *Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ*. Ε') *Πιττάκιον τοῦ αὐτοῦ*. ς') *Ὅμοιον τῆς Δεσποίνης μητρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τούτου*. Ζ') *Πρακτικὸν τῆς ἀναμετρήσεως τοῦ νησιδίου Μυψίας καὶ τῶν ἐν Λέρῳ προαστείων, κτλ.* Η') *Χρυσόβουλλος Λόγος τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου*. Θ') *Πιττάκιον τοῦ αὐτοῦ*. Ι') *Ὅμοιον τοῦ αὐτοῦ*. ΙΑ') *Πρακτικὸν τῆς ἀναμετρήσεως τῆς Πάτμου ὑπὸ τοῦ Ἀναγραφέως τῶν Κυκλάδων νήσων*. ΙΒ') *Χρυσόβουλλος Λόγος τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου*. ΙΓ') *Λύσις τοῦ αὐτοῦ*. ΙΔ') *Χρυσόβουλλον Σιγίλλιον Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ*. ΙΕ') *Λύσις Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ*. Ις') *Ὁμοία τοῦ αὐτοῦ*. ΙΖ') *Χρυσόβουλλος Λόγος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου*. ΙΗ') *Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ*. ΙΘ') *Λύσις Ἀλεξίου Γ' τοῦ Κομνηνοῦ*. Κ') *Χρυσόβουλλος Λόγος τοῦ αὐτοῦ*. ΚΑ') *Χρυσόβουλλον Σιγίλλιον ἀδήλου αὐτοκράτορος*. ΚΒ') *Χρυσόβουλλος Λόγος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου*. ΚΓ') *Ὁρισμὸς τοῦ αὐτοῦ*. ΚΔ') *Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ*. ΚΕ') *Ὅμοιος ἀδήλου αὐτοκράτορος*. Κς') *Χρυσόβουλλος Λόγος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου*. ΚΖ') *Ὅμοιος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου*. ΚΗ') *Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ*. ΚΘ') *Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ (α)*. Λ') *Χρυσόβουλλον Σιγίλλιον ἀδήλου αὐτοκράτορος*. ΛΑ') *Ὑπόμνημα τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Γραμματικοῦ*. ΛΒ') *Ὅμοιον Ἰωάννου τοῦ Ἀγαπητοῦ*. ΛΓ') *Ὅμοιον Λουκᾶ τοῦ Χρυσοβέργου*. ΛΔ') *Ὅμοιον Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωρειανοῦ*. ΛΕ') *Πιττάκιον τοῦ αὐτοῦ*. Λς') *Μυστικὴ Διαθήκη τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου τοῦ Λατρηνοῦ*. ΛΖ') *Κωδίκελλος* (ἐπιδιαθήκη) *τοῦ αὐτοῦ*. ΛΗ') *Ἔγγραφον ἀποτάξεως Θεοδοσίου τοῦ Καστρισίου*. ΛΘ') *Διαθήκη Θεοκτίστου Καθηγουμένου Πάτμου*. Μ') *Πρᾶξις ἀναθεωρήσεως καὶ ἐξισώσεως ὑπὸ τοῦ Ἀναθεωρητοῦ καὶ Ἐξισωτοῦ τῆς Κῶ*. ΜΑ') *Πρᾶξις ἀποκαταστάσεως ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Μελανουδίου*. ΜΒ') *Ὁμοία ὑπὸ τοῦ Ἀπογραφέως Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων* καὶ ΜΓ') *Θέσπισμα Καρόλου ς' αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας*.

Τούτων οὖν εἴκοσι καὶ πέντε μὲν, ἤτοι τὰ Β', Γ', Δ', Η', ΙΒ', ΙΔ', ΙΖ', ΙΗ', Κ', ΚΒ', ΚΔ', Κς', ΚΖ', ΚΗ, ΛΑ, ΛΒ', ΛΓ', Λς', ΛΖ', ΛΗ, ΛΘ', Μ', ΜΑ,

(β) Καὶ σημείωσαι ὅτι οὐδεμία τῶν ἄλλων Μονῶν, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, τηλικοῦτον κέκτηται πλοῦτον ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀξίων ὄντως τῆς τῶν ἐπιστημόνων μελέτης. Περιεργείας δὲ χάριν καταγράφομεν ὧδε κατὰ χρονολογικὴν τάξιν μόνα τὰ ἑτερόγλωσσα θεσπίσματα διαφόρων χριστιανῶν ἡγεμόνων, ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα συμποσούμενα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1447 καὶ ἐφεξῆς κεχρονολογημένα, ἤτοι. ά) Ἑπτὰ τῶν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ποντιφίκων, Πίου Β'. Γρηγορίου ΙΓ', Ἰννοκεντίου ΙΑ', Παύλου Ε', καὶ Οὐρβανοῦ Η'. β') Πέντε τῶν Μαγιστόρων τοῦ τάγματος τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, Λοδοβίκου Μισσάττου (Ludovicus Missatte), Πέτρου Ὠβυσσῶνος (Petrus D' Aubusson), Ἐμερίκου Ἀμβοίσου (Emericus D'Amboise), οὗ τὰ οἰκόσημα καὶ τὸ ἐπωνύμιον κεχαραγμένα εἰσὶν ὑπεράνω τῆς πρὸς δυσμὰς πύλης τοῦ ἐν Ῥόδῳ φρουρίου, κοινῶς λεγομένης σήμερον Πόρτα τοῦ Πρωτομαστόρου, ἤτοι τοῦ μεγάλου Μαγίστορος), καὶ Φαβρικίου Καῤῥέττου (Fabricius De Carrette). γ') Τέσσαρα τῶν τῆς Ἐνετίας Δουκῶν, Πασχαλίου Κικονίου (Pascalis Ciconia) καὶ Μαρίνου Γριμάνου (Marinus Grimano). δ') Τρία τῶν Μαγιστόρων τῶν τῆς Μελίτης Ἱπποτῶν Ἀλοφίου Οὐϊνnακουρτίου (Alofius De Wignacourt), Ἀντωνίου Βαταίλου (Antonio Bataille), καὶ Ῥαϋμούνδου Περέλλου Ῥοκκαφύλλου (Don Raymundus De Perellos De Roccafull)· ε) Ἓν τοῦ γενικοῦ Προνοητοῦ (Proveditore) τῆς Κρήτης Ἰακώβου Φωσκαρίνου· ς') Τρία τῶν Δουκῶν τῆς αὐτῆς νήσου, Λοδοβίκου Μέμου καὶ Μάρκου Γριμάνου· ζ') Ἓν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου Γ'. η) Δύω τῶν Βασιλέων τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξίου Μιχαηλίδου καὶ Θεοδώρου Ἀλεξιάδου. θ') Ἓν τοῦ γενικοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Κρήτης Φραγκίσκου Μωροζίνου. ἰ) Ἓ τοῦ τῆς Τοσκάνης Μ. Δουκὸς Κοσμᾶ Γ' ιά) Ἓν τοῦ Δουκὸς τῆς Σαυοΐας Βικτορίου Ἀμεδαίου Β'. ιβ') Ἓν τοῦ Ἐπισκόπου Γενούης. ιγ') Δύο τῶν Βασιλέων τῆς Ἰβηρίας (Γεωργίας) Τεμουραάζου καὶ Ἡρακλείου τοῦ τελευταίου· ιδ') Ἓν τοῦ τῆς Γερμανίας αὐτοκράτορος Καρόλου ς'· καὶ ιε) ὑπὲρ τὰ δέκα τῶν Ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Παρὰ ταῦτα δὲ διασώζει καὶ ἀμφὶ τὰ ἑκατὸν σουλτανικὰ φιρμάνια, ἀπὸ Μεχμέτου Β' τοῦ Πορθητοῦ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς αὐταρχήσαντος Ἀμπδούλ-Μεδτζίδ. Τοῖς δ' ἀνωτέρω καταλεχθεῖσι θεσπίσμασι τῶν τῆς Μελίτης ἱπποτῶν προσθετέον καὶ ἕτερον τοῦ Μαγίστορος Οὔγωνος Λουβηνσίου Βερδάλλου (Ugo di Loubens di Verdalle) τῷ 1588 ἐκδεδομένον, δι' οὗ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν τίθησι τὴν Μονήν· τοῦτο δὲ εἰ καὶ μὴ περιεσώθη, εὕρηται ὅμως δεδημοσιευμένον ἐν τῷ τοῦ Παύλου Σεβαστιανοῦ· Codice Diplomatico del sacro militare ordine Gerosolimitano· pag. 250

(α) Ἰωάν. Δαμασκ. αὐτόθ.

(α) Τὸ Χρυσόβουλλον τόδε οὐκ ἔστι μὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ Μονῇ σωζομένων, ὥσπερ μικρῷ ἔμπροσθεν ἐροῦμεν, συγκαταλέγομεν ὅμως αὐτὸ ὧδε, ἵνα συναποτελεσθῇ πλήρης ἡ σειρὰ τῶν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐπιβραβευθέντων τῇ Μονῇ Χρυσοβούλλων.

ΜΒ' καὶ ΜΓ', εἰσὶν αὐτὰ τὰ ἀρχέτυπα, ὧν μόνα τὰ ΚΒ', Κϛ', ΚΖ', ΚΗ καὶ ΜΓ', ἐπὶ περγαμηνῆς γέγραπται, τὰ δ' ἄλλα ἐπὶ βαμβακίνου χάρτου· τὰ λοιπὰ δὲ σώζονται ἐν παλαιοῖς ἀντιγράφοις. Τούτων δὲ πάλιν τὰ ὑπ' ἀριθ. Ε', ϛ', Ζ', Θ', Ι καὶ ΙΑ, περιλαμβάνονται ἐν μακρῷ τινι εἰλητῷ, ἐν ᾧ προτέτακται ἀντίγραφον τοῦ ὑπ' ἀριθ. Η Χρυσοβούλλου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἐπιπλέον ἐμφέρονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν τὰ διάφορα ὑπουργεῖα τοῦ κράτους συγκροτούντων κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον προσώπων, ἃ καὶ δημοσιεύομεν ἀπαραλλάκτως ὡς ἔχουσιν. Ἔστι δὲ γεγραμμένον τὸ εἰλητὸν τοῦτο ὑπό τινος τῶν ὑπουργικῶν νοταρίων, καθὰ ἀπὸ τοῦ τῆς γραφῆς εἴδους τεκμαιρόμεθα, συγχρόνως τῇ τῶν ἐμπεριεχομένων διατάξεων ἐκδόσει, ἐπικεκυρωμένον δὲ παρά τινος *Γεωργίου Πλεψῆ*, ὃς ἦν πάντως τῶν ἐπισήμων ἐν τέλει. Οὐκ ὀλίγα μὲν οὖν τῶν ἐκλελοιπότων ἀρχετύπων βορὰ, τὰ μὲν τοῦ χρόνου ἐγένοντο, τὰ δὲ χειρῶν ἔργον ἀδίκων. Οὕτω λ. χ. ἐν ἔτει 1806 τῶν ἐγχωρίων τις, Δημήτριος Μουρμούρης ὄνομα, ἀνὴρ κακότροπος καὶ κακεντρεχὴς, μέγα δὲ δυνάμενος παρὰ τῷ ὀθωμανῷ ἀρχιναυάρχῳ (ἐτύγχανε γὰρ ὢν τῶν ἐν ἀξιώμασιν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ στόλῳ), ἐπειδή περ οἱ τῆς Μονῆς προϊστάμενοι οὐκ ἐνεδίδοσαν εἰς ζήτημά τι αὐτοῦ ἄθεσμον, βυσσοδομεύων ἦν τὸ λοιπὸν καὶ μένεα πνέων κατ' αὐτῶν. Ὡς οὖν εὐκαιρίας ἐδράξατο, τορεύει διαβολὰς κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν ἀρχιναύαρχον, καὶ καταίρει εἰς Πάτμον συνεπαγόμενος τὸν τοῦ σατράπου *μουχουρδάρην* (σφραγιδοφύλακα) ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτῶν τινων τοῦ ναυαρχείου. Εὐθὺς δὲ εἰς τὴν Μονὴν ἀναβάντες τοὺς βρόχους περιάπτουσιν ἐπὶ τῶν ἀψίδων τοῦ νάρθηκος, ὡς τοὺς πάντας ἀπάγξοντες. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ἔφθασαν ἀποδράντες διὰ τῆς πρὸς μεσημβρίαν πυλίδος, εἰσορμῶσιν οἱ ἀλιτήριοι εἰς τὸ συνοδικὸν τῆς Μονῆς, καὶ διαῤῥήξαντες τὸ ταμεῖον τά τε χρήματα διήρπασαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀποκειμένων ἐπισήμων ἐγγράφων ἀφείλοντο. Ταχὺ μέν τοι γ' ἐκεῖνος δίκην ἐξέτισε τῶν ἀσεβῶς πεπραγμένων αὐτῷ· συλληφθεὶς γὰρ πρὸς τῶν Βρεττανῶν κατὰ Ἰκάριον, οἷς πολλὰ πρόσθεν εἴργαστο κακὰ, ἀνηρτήθη ἐν τῷ ἐπικρίῳ τοῦ πλοίου.

Ῥητέον δὲ νῦν καὶ περί τινων τῶν Χρυσοβούλλων τούτων ἰδίᾳ. Τὰ γοῦν ὑπ' ἀριθ. Α', καὶ Β', Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου οὐκ ἔχουσι μέν τι κοινὸν, ὡς ὁρᾶται, τῇ τῆς Πάτμου Μονῇ ἢ τῷ ταύτην ἱδρυσαμένῳ ὁσίῳ Χριστοδούλῳ, ἅ τε δὴ μικρῷ ἀρχαιότερα ὄντα, ἀναφέρονται δ' ὅμως ἐπὶ πραγμάτων βράδιον εἰς τὴν αὐτοῦ κυριότητα περιελθόντων ἐκ προσφορῶν καὶ ἀφιερώσεων (α). Ἔστι δὲ τὸ Α', πλέον τοῦ ἡμίσεος λελωβημένον· ἀλλ' ἡμεῖς ἀνεπληρώσαμεν τὰ λείποντα ἐξ ἀντιγράφου κεκολοβωμένου μὲν καὶ αὐτοῦ, ἰδιοχείρως ὅμως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ ὑπογραφέως γεγραμμένου. Τοῦ δὲ ὑπ' ἀριθ. Η, τὸ ἀρχέτυπον, δι' οὗ ἡ Πάτμος τῷ ὁσίῳ δεδώρητο Χριστοδούλῳ παρ' Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὐ περιεσώθη ἀκέραιον· ἔλαττον γὰρ τοῦ προτέρου ἡμίσεος λείπει μέχρι τοῦ· « *Καὶ διὰ τοῦτο τοῖς λιτοῖς τε καὶ βλαπτικοῖς προσώποις* », καθὰ καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ ὑποδείκνυμεν τόπῳ· ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ τούτου ἀντίγραφα παλαιά τε καὶ νεώτερα, ὧν, ὡσανεὶ τὸ μόνον πιστὸν, δόξαν εἶχε μέχρις ἡμῶν τὸ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου διδασκάλου Δανιὴλ τοῦ Κεραμέως ἰδιοχείρως ἀντιγεγραμμένον, ὅπερ καὶ ἐπικεκύρωτο διὰ τοῦτο παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Θεοφίλου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας τῷ 1822 ἔτει. Καὶ μὴν ὁπόσον ἐσφάλησαν τοῦ ἀληθοῦς ὅ-τε ἀντιγραφὼς καὶ ὁ τὴν κατὰ λέξιν δῆθεν ἀντιγραφὴν ἐπικεκυρωκὼς, προϊὼν δηλώσει ὁ λόγος. Τὸ μὲν οὖν ἐπισημότερον τῶν ἀντιγράφων ἁπάντων ἐστὶ τὸ ἐν τῷ εἰλητῷ περιεχόμενον, ὥσπερ ἀνωτέρω ἔφθημεν εἰπόντες, ἐξ οὗ περ ἀνεπληρώσαμεν τὰ λείποντα. Καὶ τοῦτο δὲ σημειωτέον, ὅτι τά τε τοῦ Βοτανειάτου δύο Χρυσόβουλλα καὶ τὰ τέσσαρα ἑξῆς τοῦ Ἀλεξίου εἰσὶν ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ ὑπογραφέως εἴτε *νοταρίου* (α) γεγραμμένα. Ἀπορίας ὅμως ἄξιον ὅτι ἐν δυσὶ μόνοις τῶν ἀρχετύπων τῆς συλλογῆς ἡμῶν ταύτης, ἤτοι τοῖς ὑπ' ἀρ. ΙΒ' καὶ ΙΔ', οὐκ ἐμφέρονται αἱ τῶν Αὐτοκρατόρων ὑπογραφαί· καὶ ἔπεισιν ἄρα εἰκάζειν ὅτι, καὶ διὰ μόνης τῆς τοῦ *κανικλώματος* (β) ἰδιοχείρου αὐτῶν ὑποσημασίας καὶ τῆς ἀπαιωρήσεως τῆς σφραγῖδος, εἶχον τὸ νόμιμον κῦρος τὰ τοιαῦτα. Ξένον ὡσαύτως πρὸς τὴν τῆς Πάτμου Μονὴν φαίνεται καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. ΙΗ Χρυσόβουλλον Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου· ἔνθεν τοι καὶ δύο τινὰ εἰκάζειν ἐπὶ τούτῳ ὁρμώμεθα, δηλαδὴ, ἢ ὅτι ἡ, περὶ ἧς ἐν αὐτῷ λόγος, Μονὴ τῆς Θεοτόκου προσεδέθη τῇ ἐν Πάτμῳ τὸν μετέπειτα χρόνον, ἢ ὅτι μετὰ τὸ κρατῆσαι τοὺς Τούρκους τοῦ θέματος Μυλάσης καὶ Μελανουδίου, οἱ τῇδε Μοναχοὶ τῆς ἑαυτῶν κηδόμενοι σωτηρίας μετέστησαν εἰς Πάτμον συναποφέροντες καὶ πάνθ' ὅσα εὐμετακόμιστα, οἷον βιβλία καὶ ἔγγραφα, ἄμφιά τε καὶ σκεύη καὶ λοιπά. Τὸ δ' αὖ ὑπ' ἀρ. ΚΘ' Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου, ἐν ἀντιγράφῳ μόνον σωζόμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. XLVII χειρογράφῳ τεύχει τῆς Βιενναίας βιβλιοθήκης, τῷ ἐπιγεγραμμένῳ· Patriarcharum Græcorum Sy-

(α) Βλ. ὄπισθεν ἐν Παραρτ. Β' τὴν αὐτοῦ ὑποτύπ. § ϛ-ζ'. Πρβλ. καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. Γ' Χρυσόβουλλον.

(α) Νοτάριοι, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. Η' Χρυσοβούλλῳ σημειοῦμεν, ἐλέγοντο καὶ οἱ τῶν βασιλέων ὑπογραφεῖς, οἳ καὶ ἦσαν, οἷα εἰκὸς, ἐκ τῶν ἀρίστων καλλιγράφων τε καὶ ταχυγράφων.

(β) Βλ. σημ. εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. Δ' Χρυσόβουλλον.

nodica et Diplomata, ἀνὴρ φίλος καὶ οὐδὲν ἄλλο ὅτι μὴ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν πνέων εὔκλειαν, εἶχεν ὑποδείξας ἡμῖν ἀπὸ τοῦ μυριανθοῦς κήπου τῶν ἰδίων ἀποσημειωμάτων. Σοφοκλῆς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀοιδίμου καὶ τρισμακαρίστου μεγάλου διδασκάλου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου,

Τοῦ δ' ἤτοι κλέος ἔσται ὅσον τ' ἐπικίδναται ἠώς (γ),

υἱὸς, τῆς πατρῴας σοφίας τε καὶ πολυμαθείας οὐκ ἀποδέων. Πλείστας οὖν ὀφείλομεν αὐτῷ τὰς χάριτας οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦ Χρυσοβούλλου τούτου ὑπόδειξιν, ἀλλὰ καὶ ἀνθ' ὧν ἄλλων ἀπωνάμεθα τῆς Μούσης αὐτοῦ· ἐπὶ πᾶσι γὰρ τοῖς ἐρωτήμασιν ἡμῶν καὶ ἀπορήμασιν ὡσανεὶ ἀπὸ βιβλιοθήκης ἐμψύχου διεφωτιζόμεθα παρὰ τοῦ ἀνδρός. Χάριτας ἀποδίδομεν ὡσαύτως τῷ τε μουσοτραφεῖ Δημητρίῳ Ἀλεξανδρίδῃ, τῷ ἐν Βιέννῃ περὶ τὴν τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἱερὰν ἀλειφομένῳ ἐπιστήμην, καὶ τῷ σοφῷ καθηγητῇ τοῦ αὐτόθι Πανεπιστημίου Fr. Miclosich· ὧν ὁ μὲν προφρόνως ἔσχε τοὐμὸν ἐκπληροῦν αἴτημα, ὅπερ ἦν ἡ τοῦ Χρυσοβούλλου ἀντιγραφὴ καὶ ἀποστολή· ὁ δὲ καλὸς κἀγαθὸς καθηγητὴς οἴκοθεν καὶ ἰδίᾳ χειρὶ τὴν ἀντιγραφὴν ποιῆσαι ἠξίωσε (α). Τὸ μὲν οὖν Χρυσόβουλλον τοῦτο οὐ πάνυ τι παραλλάττει τοῦ κειμένου ἑτέρου Χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, ἤτοι τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΖ', ἀλλ' ἔστιν οἷά τις δευτέρα ἔκδοσις αὐτοῦ, μετὰ πάροδον τριῶν ἐτῶν καὶ ἡμίσεος γεγονυῖα, αἰτήσει τῶν τῆς Μονῆς Μοναχῶν, ὥσπερ τεκμαιρόμεθα. Ἐν μὲν γὰρ τῷ πρεσβυτέρῳ ὁ ἀριθμὸς μόνον δεδήλωται τῶν ἐνδιαλαμβανομένων παροίκων, ἐν τούτῳ δὲ τό τε ὄνομα ἑκάστου αὐτῶν προστέθειται καί τινα ἐπιπλέον κτήματα, τῇ Μονῇ, ὡς ἔοικεν ἀφιερωθέντα ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ. Ὁ γοῦν βασιλικὸς γραμματεὺς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων πάντως ἐκεῖνο ἀντέγραψεν αὐτὸ σχεδὸν ἀπαραλλάκτως, τὰ τῶν παροίκων μόνον προσθεὶς ὀνόματα, ὥσπερ εἴρηται, καὶ τὰ μετ' αὐτοὺς σημειούμενα *Ἐσωπερίβολα* καὶ *Χωράφια*. Πλὴν ἀλλ' ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνο, συνορῶμεν ὅτι πολλὰ ἐξ ἀβλεψίας τοῦ ἀντιγραφέως παρεισέφρησαν εἰς τὸ Βιενναῖον τεῦχος πταίσματα, ὧν τὴν ὀρθὴν γραφὴν οὐκ ἐνεδοιάσαμεν αὐτικαταστῆσαι ἐν τῷ πεμφθέντι ἡμῖν ἀντιγράφῳ, καὶ οὕτω διωρθωμένον ἐκδοῦναι τὸ Χρυσόβουλλον, παρασημειωσάμενοι ἐκεῖ καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ἐπταισμένα. Περὶ δὲ τῶν ὑπ' ἀρ. ΚΑ', ΚΕ', καὶ Λ', τεταγμένων Χρυσοβούλλων ἀδήλων αὐτοκρατόρων, ἐσημειωσάμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ ἑκάστου τόπῳ τὴν ἰδίαν ἡμῶν εἰκασίαν.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους τῆς τῶν Χρυσοβούλων γραφῆς, καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Βοτανειάτου καὶ τοῦ Κομνηνοῦ, ὀλίγα ἄττα διαλαβεῖν ἀναγκαῖον ἡγούμεθα. Ὅ,τι τοίνυν συνάγομεν ἐξ ἰδίας ἡμῶν ἀντιλήψεως, ἅτε δὴ μακρὰν καὶ προστετηκυῖαν σπουδὴν πεποιημένοι περὶ αὐτὰ, συγκεφαλαιοῦται ἐν τοῖς ἑξῆς. Ὥσπερ οὖν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰθίοψι διττὰ ἦσαν γράμματα, τὰ μὲν *Βασιλικὰ*, τὰ δὲ *Δημοτικὰ* λεγόμενα, οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὡς ἔοικε, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις τῶν Βυζαντινῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ παρ' Ὀθωμανοῖς διακρατεῖ· κἀκεῖνοι γὰρ, εἰ καὶ πολλῶν εἰδῶν γραφὴν ἔχουσιν, ἀλλ' ὅμως δυσὶ χρῶνται ὡςεπιτοπολὺ, δηλονότι τοῖς ἐπικρατεστέροις, τῷ *Διβάνι* (=αὐλικὴ εἴτε βασίλειος γραφὴ) λεγομένῳ, δι' οὗ τά τε *σουλτανικὰ φιρμάνια* καὶ τὰ τῶν ὑπουργῶν τοῦ κράτους γράφονται διατάγματα, καὶ τῷ *Ῥικαὰ* (=κοινὴ γραφή). Τὸ μὲν οὖν πρῶτον εἶδος οὐ τοῖς πᾶσιν ἐστὶν εὐανάγνωστον, ὅτι μὴ μόνον τοῖς λογιωτέροις τῶν ἐν τέλει· θάτερον δὲ τὸ τῆς κοινῆς ἐστι χρήσεως. Πεισθείη δ' ἄν τις περὶ τοῦ λεγομένου ἐξ ἁπλῆς μόνον ἀντιπαρεξετάσεως τῆς τῶν χειρογράφων βίβλων γραφῆς πρὸς τὴν τῶν συγχρόνων Χρυσοβούλλων· ἐκείνας μὲν γὰρ καὶ ὁ τυχὼν εὐχερῶς ἂν ἀνέγνω μετὰ μικρὰν ἄσκησιν· ταῦτα δὲ οὐδ' αὐτὸς ὁ τῆς παλαιογραφικῆς τέχνης δαημονέστατος ἐκ τοῦ παραυτίκα διευκρινήσειε, τὸ μὲν διὰ τὸ γριφῶδες, οὕτως εἰπεῖν, καὶ σκολιὸν τῶν χαρακτήρων, ἐξ οὗπερ ὅλως ἰδιότυπος δείκνυται ἡ γραφὴ, τὸ δὲ διὰ τὸ συνεπτυγμένον, εἴτε ἐστενογραφημένον, πολλάκις δὲ καὶ συμβολικὸν τῶν λέξεων, οἷς δὴ ἐξ ἔθνους οἱ βασιλικοὶ ἐχρῶντο ταχυγράφοι. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, τὸ στοιχεῖον *ἄλφα* ὅταν

χ
μὲν ἔχῃ ὑπεράνω αὐτοῦ ἐν χῖ, οἷον: α, δηλοῖ τὴν λέξιν *Μοναχὸς* καθ' ὅλας τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ τὰς

χλ
πτώσεις, ὅταν δὲ δύο, οἷον: α, δηλοῖ τὸν πληθυντικὸν τῆς αὐτῆς λέξεως ἀριθμόν. Ἔν τισι δὲ πάλιν συνθέτοις ὀνόμασιν ἡ *πρὸ* πρόθεσις γράφεται διὰ τοῦ *ἄλφα*, ὑπεράνωθεν μὲν ἔχοντος σημεῖον ὅμοιον τῷ accent circonflexe τῶν Γάλλων, ὑποκάτωθεν δὲ

ὑφὲν, οἷον: *αεδρος· αελευσιμαῖοι· μονοασωπα·* *αντιασωπῶν* (=*πρόεδρος, προελευσιμαῖοι, μονοπρόσωπα, ἀντιπροσωπῶν*). Ὅταν δὲ τὸ *ἄλφα* ἔχῃ

(γ) Ἰλ. Η'. 451.

(α) Τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέννος χειρογράφου τεύχους ἡ ἔκδοσις ἤρξατο ἐν Βιέννῃ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1860 ὑπό τε τοῦ αὐτοῦ Fr. Miclosich καὶ τοῦ Jos. Müller καθηγητοῦ τοῦ Παταυϊανοῦ πανεπιστημίου, τοιᾷδε ἐπιγραφῇ· Acta Patriarchatus Constantinopolitani MCCCXV—MCCCCII. e codicibus manuscriptis bibliothecæ Palatinæ Vindobonensis. Τὸ ἐν λόγῳ ὅμως Χρυσόβουλλον ἅτερος αὐτῶν, ὁ Ἰ. Μύλλερος, εἶχεν ἐκδοὺς ἤδη ἐν τῷ Sitzungsber. d. k. k. Akad d. Wiss. tom. IX (1853) p. 411, ὅθεν λαβὼν ἐξέδωκε καὶ ὁ C. E. Zachar. A Lingenthal ἐν Jus Græcoroman. Pars III. Novel. constitutiones. σελ. 692. Lips. 1857.

ὑπεράνω τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀνεστραμμένον, οἷον: α, δηλοῖ τὴν λέξιν *Ἅγιος* (α). Ἔτι δὲ μᾶλλον προσεπιτείνει τὴν δυσχέρειαν τῆς ἀπταίστου καὶ ὀρθῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν καὶ ὁ τῶν τοσούτων ἐκφύλων καὶ, δὸς εἰπεῖν, ἑρμαφροδίτων ὀνομάτων φορυτὸς, οἷος ἐγκατέσπαρται μάλιστα τοῖς Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου καὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ Χρυσοβούλλοις. Ταῦτα οὖν πάντα οὐκ ἂν ἄλλως ἀναγνοίη τις ἀσφαλῶς, ἐὰν μὴ πρότερον ἐκμελετήσῃ πολλοστὸν γοῦν μέρος τῶν Βυζαντινῶν ἀρχαιολογιῶν, τοῦ ὄντως ἀδιεξιτήτου λαβυρίνθου τούτου, ὃν οὐδ' ὁ χαλκέντερος ἐκεῖνος Δουκάγγιος, καί περ πρῶτος αὐτὸς εἰσδύσας καὶ παρ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον περιδραμὼν, τέλεον μέν τοι διεξελθεῖν οὐχ οἷός τ' ἐγένετο. Καὶ ἔστωσαν τοῦ λόγου παράδειγμα τὰ ὀλίγα ταῦτα. Ἡ τῆς γενικῆς τῶν εἰς κος κτητικῶν κατάληξις δηλοῦται διά τινος σημείου ὑπεράνω αὐτῶν τεθειμένου, ὅπερ κατὰ τὸ διάφορον αὐτοῦ σχῆμα ὑποδεικνύει ὁτὲ μὲν τὸν ἑνικὸν, ὁτὲ δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν (α)· οἷον: *Προσόδ. Ἀερ. Καπν. Κωμοδρομ. Παροικιατ. Προσκυνητ. κτλ.* (=*Προσόδου· Ἀερικῶν· Καπνικῶν· Κωμοδρομικοῦ· Παροικιατικοῦ· Προσκυνητικίου*) οὕτω καὶ τά: *Χελανδ. Ἀγρ. Ζερμ. Χαρβ.* (= *Χελανδίων· ἀγραρίων· Ζερμάνων· Χαρβιῶν.*). Ὁ μὴ ἄρα ἐκ τῶν προτέρων τὰ τοιαῦτα εἰδὼς οὐχ οἷός τ' ἔσεται, ὡς ἐγῷμαι, ὀρθῶς ἀναγινώσκειν αὐτά. Διά τοι τοῦτο καὶ Δανιὴλ ἐκεῖνος ὁ Κεραμεὺς, ὡς ἔφθημεν ἤδη εἰπόντες, οὐ μόνον ἐσφαλμένως πολλὰ ἀντιγέγραφεν, ὧν δὴ καὶ παρατιθέμεθα τὰ κυριώτερα πρὸς πίστωσιν τοῦ λόγου, ἐν τέλει τοῦ ὑπ' ἀριθ. Η' Χρυσοβούλλου, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς συμβαλεῖν οὐκ εἶχε τὰ γεγραμμένα, χάσματα παραλέλοιπε. Παρὰ δὲ τὰ εἰρημένα, καὶ ἄλλη τις παρίσταται δυσκολία τῷ πράγματι, ἤτοι ἡ ἐκ τῆς συχνῆς ἀνελίξεως ἐπιγενομένης τοῖς ἐγγράφοις τούτοις λώβη· πολλαχοῦ γὰρ ἐξίτηλα ἐγένοντο τὰ γράμματα. Καὶ τοῦτο κυρίως ἐστὶ τὸ παρορμῆσαν ἡμᾶς εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, ἵνα μὴ ἄρδην ἀφανισθεῖεν. Οὐδὲν ἧττον δὲ παρέσχεν ἡμῖν πράγματα καὶ τὸ ἐν τοῖς προμετωπιδίοις τῶν ὑπ' ἀρ. Β', Γ', καὶ Δ', φερόμενον μονογράμματον σύμπλεγμα (*Μονοκονδυλία*), ὅπερ τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱονεί τι ἔμβλημα, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς περὶ τὸ καλλιγραφεῖν δεξιότητος τοῦ βασιλικοῦ ὑπογραφέως ἐδόκει ἡμῖν (α)· εἶτα μέν τοι προσεστηκότως ἐγκύψαντες διέγνωμεν ὅτι γράμματα ἦσαν. Καὶ δὴ τὸ παλαιὸν ἀναπεμπαζόμενοι ἔπος:

Παντ' ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον
Φεύγῃ τις, ὃς πρόσεστι τοῖς ζητουμένοις (β),

τέλος ἐλύσαμεν τὸν Γόρδιον αὐτὸν δεσμὸν, ὑπ' οὐδενὸς βοηθήματος ἀλλ' ἢ ὑπὸ μόνης τῆς ἀκαθέκτου ἡμῶν περιεργείας χειραγωγούμενοι· ἐν οὐδενὶ γὰρ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων κεῖται τὸ τοιοῦτον. Τοῦτο δ' ἐστὶ τό: « ✝ *Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Νικηφόρος* (ἢ Ἀλέξιος) *πιστὸς ὀρθόδοξος Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Βοτανειάτης* (ἢ Κομνηνός) ✝ »· ὅπερ, ὡς περιεχόμενον πάντως κἂν τοῖς λελωβημένην ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ὑπ' ἀρ. Α καὶ Η', προσθεῖναι δεῖν ἔγνωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ ἑκάστου τόπῳ, ἀγκύλαις περικλείσαντες. Ὅλως δὲ πάλιν ἀνόμοιον καὶ πάντη ἀλλοῖον τῆς τοῦ κειμένου γραφῆς χαρακτῆρα ἐμφαίνει ὁ παραυτίκα μετὰ τὸ μονογράμματον σύμπλεγμα ἑπόμενος στίχος οὑτοσί: « ✝ *Πᾶσιν οἷς τὸ παρὸν ἡμῶν εὐσεβὲς ἐπιδείκνυται Σιγίλλιον* ✝ »· οὗτος γὰρ καὶ μόνος ἀρχαϊκωτέρους, εἴτουν ῥωμαΐζουσι, κεχάρακται γράμμασι κἂν τοῖς τρισὶν ἀπαραλλάκτως Χρυσοβούλλοις. Τοιγαροῦν ἵνα μὴ δόξωμεν ὑπερβολῇ χρῆσθαι περὶ πάντων τῶν λεχθέντων, ἐκδίδομεν ἐν τῷ πίνακι πανομοιότυπον ἐκμαγεῖον τῆς τοῦ ὑπ' ἀρ. Η' τελευταίας παραγράφου, δηλονότι ἀπὸ τοῦ: « *Διὸ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα κτλ.* » μέχρι τέλους, σὺν τῇ ὑπογραφῇ τοῦ Ἀλεξίου, τῷ τε μονογραμμάτῳ συμπλέγματι καὶ τῷ μετ' αὐτὸ στίχῳ, ὡς εἴρηται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων αὐτοκρατόρων ὑπογραφὰς, παρ' ὧν ἀπείληφεν ἡ Μονὴ Χρυσόβουλλα, ἐν τῷ ἑξῆς πίνακι καὶ ταύτας ἐκδίδομεν πανομοιοτύπως. Εἰσὶ δ' αὗται: *α*) Ἡ τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. Β' εἰλημμένη Χρυσοβούλλου. *β*) Ἡ τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΙΗ', *γ*) ἡ τοῦ Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΒ'. *δ*) Ἡ

(α) Τοῦτο μὴ συνεὶς, ὡς ἔοικεν, ὁ σοφὸς Τάφελος (Tafel) ἐξέλαβεν ἀντὶ τοῦ Πρῶτος· καὶ ὅρα μοι τὸν Πρόλογον τῆς ἔναγχος παρ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Χρονογραφίας Θεοδοσίου Μελιτινοῦ (Monach. 1859.), ἔνθα παρατίθησιν ἀπὸ τοῦ χειρογράφου τεύχους τὸ ἑξῆς σημείωμα: « Λέων πρόεδρος καὶ δοὺξ τῶν Κιβυραιωτῶν ὁ Τζικάνδαλος καὶ οἰκεῖος ἄνθρωπος τοῦ κραταιοῦ καὶ πρώπου (!) [Γρ. ἁγίου] ἡμῶν βασιλέως ». Ὅτι δὲ Ἅγιοι προσηγορεύοντο οἱ βασιλεῖς σεσημείωταί μοι ἐν τῇ τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου ὑποτυπώσει.

(α) Οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ τὰ τοιαῦτα σημεῖα τυπογραφικοῖς ἀπεικονίσαι χαρακτῆρσιν. Ἀλλ' ὅρα τὸν ἐν τέλει πίνακα, ἐν ᾧ περιέχεται τεμάχιον τοῦ ὑπ' ἀριθ. Η' Χρυσοβούλλου πανομοιοτύπως ἐκμεμαγμένον, καὶ ἕξεις εἴδησίν τινα περὶ τῶν λεχθέντων μοι.

(α) Τοῦτ' αὐτὸ ὑπαινίττεται, ὡς ἔγωγε ὑπολαμβάνω, καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ διὰ τῶν λέξεων: « κομψεῖαι τοῦ γραφέως »· καταχωρίζουσα γὰρ ἐν τῇ αὐτῆς ἱστορίᾳ τὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς Χρυσόβουλλον, δι' οὗ ἐκεῖνος τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ τὴν αὐτοκράτορα ἀπεκληροῦτο ἀρχὴν, ὅτε ἐπὶ Ῥοβέρτον στρατεύειν ἔμελλε, φησὶν ὅτι ἐκτίθησιν αὐτὸ ὡς ἔχει, τὰς τοῦ γραφέως μόνον περιελοῦσα κομψείας ['Αλεξιάδ. Γ'. σελ. 83. Paris.].

(β) Φιλήμ. ἐν τοῖς λειψάν.

τοῦ Ἀνδρονίκου Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΤ', καὶ ε) Ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΖ'. Περὶ μὲν οὖν τοῦ εἴδους τῆς τῶν παλαιοτέρων Χρυσοβούλλων γραφῆς ἱκανὰ νομίζομεν τὰ εἰρημένα, ὅπως, εἰ μὴ καθόλου, ἀλλ' οὖν γε μικρὰν δῶσι τῷ ἀναγνώστῃ τοῦ πράγματος εἴδησιν· τὸ γὰρ πληρέστερον καὶ ἐν λεπτομερεῖ περὶ τούτου διαλαβεῖν ἰδίας ἂν ἔχρῃζε πραγματείας. Ἡ δὲ τῶν Χρυσοβούλλων τῶν κατωτέρω χρόνων γραφὴ ἁπλουστέρα τίς ἐστι καὶ εὐκρινεστέρα.

Τί εἴπωμεν δὲ περὶ τῆς παμπληθίας τῶν δυσωνύμων καὶ ποικιλομόρφων τελῶν καὶ ἀχθῶν, τῶν δίκην ὁρμαθοῦ συνειρμένων ἐν τοῖς τοῦ Βοτανειάτου καὶ τοῦ Κομνηνοῦ μάλιστα Χρυσοβούλλοις; Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν τῆς γλώσσης κρατήσωμεν ἐνταῦθα, ἀφῶμεν δὲ τῇ τῶν ἐπιστημόνων πολυϊδρίᾳ τὰ περὶ τούτων φιλοσοφώτερον ἀκριβολογήσασθαι. Κείσθω δὲ μόνον ὧδε, οἷά τις βραχεῖα προδιοίκησις, ὅτι ποτ' ἔλεξεν ὁ γεραρὸς Μουστοξύδης ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντος Χρυσοβούλλου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Πρεσβυτέρου, ἐκδεδομένου κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς ιϐ' [διόρθου δ', διὰ τὸ ταύτην συμπίπτειν τῷ τῆς φερομένης χρονολογίας ἔτει] ἰνδικτιῶνος τοῦ ,ϛωκζ' ἔτους, περὶ Ἰωαννίνων δὲ πραγματευομένου. Φησὶ τοίνυν: « *Φρίττει ὁ ἄνθρωπος ἀναλογιζόμενος τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας παρεισπράξεις δι' ὧν ἡ φιλαργυρία, ἡ ἄμετρος δαπάνη, ἡ πενία, ἐνὶ λόγῳ ἡ ἄφρων κυβέρνησις κατεπίεζε τοὺς λαούς. Τεκμήριον δὲ τὸ προκείμενον χρυσόβουλλον, καὶ πολλὰ μᾶλλον τὸ περὶ Μονεμβασίας, ἐν οἷς βλέπει τις μετ' ἐκπλήξεως τὸ πλῆθος τῶν καταλυομένων φορολογιῶν, δι' ὧν καὶ βδελυκτότερον καὶ ἐπαχθέστερον ἐγίνετο τὸ βάρος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κατεσυντρίβετο πᾶσα βιομηχανία, πᾶσα ἐνέργεια. Αἱ ἀποφοραί, αἱ ὑπηρεσίαι καὶ οἱ δασμοί, δι' ὧν ἀπανθρώπως κατετρύχοντο οἱ ὑπήκοοι, παρέχουσιν ἄφθονον ὕλην εἰς τὸν προτιθέμενον νὰ πραγματευθῇ τὰ περὶ πολιτικῆς τῶν Βυζαντινῶν οἰκονομίας* » (α). Εἰ μὲν οὖν τοιαῦτα περὶ ἐκείνου φησὶ τοῦ, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκειμένων φορολογικῶν ὀνομάτων, πολλῷ τῶν ἀνωτέρω ὀνομασθέντων Χρυσοβούλλων ἀποδέοντος, τί ἂν ἔλεγεν ὁ σοφὸς καὶ πολυΐστωρ ἀνὴρ ταῦτα ἰδών;

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ.

Διήγημα Καυκάσιον.

Α'.

Πᾶν τὸ κατὰ τοὺς παρελθόντας καιροὺς ἀποτελοῦν τὴν δόξαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀβχασίας ἀπώλετο! Οἱ ἀτρόμητοι ἱππεῖς, οἵτινες ἄλλοτε συνεκρότουν τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Ἡγεμόνος, ἐ-

---

(α) Ὅρα Ἑλληνομν. Φυλλ. Η'. σελ. 484. Σημειούσθω δέ, ὡς ἐν παρέργῳ ὁδοῦ, ὅτι ἀπορία τις ἐπιφύεται περὶ τοῦ τύπου τῆς ἐν τῷ εἰρημένῳ Χρυσοβούλλῳ ὑπογραφῆς τοῦ Ἀνδρονίκου· ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἡ ὑπογραφὴ ἔχει ὧδε· « Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος· » ἐν δὲ τῷ τῆς ἡμετέρας Μονῆς προστίθενται καὶ τρία ἄλλα ἐπιπλέον ἐπώνυμα, οἷον· « Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων Δούκας Ἄγγελος Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος » [Βλ. ἀρ. Κϛ'], ὅπως ἔχει καὶ ἐν ἄλλῳ Χρυσοβούλλῳ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος προεκδεδομένῳ ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀνθολογίᾳ [Φυλλάδ. Ἰουλίου αωλδ'. σελ. 567. Ὅρα καὶ Εὐαγγελ. Σάλπ. ἔτ. 1838. σελ. 65.], ἐξ ἀντιγράφου τοῦ αὐτοῦ Μουστοξύδου. Ἐν μόνοις δὲ τοῖς τοῦ Νεωτέρου Ἀνδρονίκου τρισὶν ἡμῶν Χρυσοβούλλοις ὁρᾶται ἡ ὑπογραφὴ ἀπαραλλάκτως, ὡς ἐν τῷ εἰρημένῳ ἔχουσα [Βλ. ἀρ. ΚΖ', ΚΗ' καὶ ΚΘ'.]. Μήποτ' ἄρα οὐ διέκρινε σαφῶς ὁ ἀνὴρ τὴν γνησίαν χρονολογίαν τοῦ ἀρχετύπου, καὶ οὕτω συγχέονται τῷ Πρεσβυτέρῳ ὁ Νεώτερος Ἀνδρόνικος;

Καὶ φημι, κἀπόφημι, κ' οὐκ ἔχω τί φῶ.

— Ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ ἐν αὐτῷ μνημονευόμενος Συργιάννης, περὶ οὗ ἄν τις ἐνσταίη, παρέτεινε καὶ μέχρι τοῦ Νεωτέρου Ἀνδρονίκου, καὶ συμπράττων μάλιστα ἦν αὐτῷ εἰς τὴν κατὰ τοῦ οἰκείου πάππου ἐπιβουλὴν [Βλ. Νικηφ. Γρηγορ. Βιβλ. Β'. η. καὶ Ἰω. Κανταχουζ. Βιβλ. Γ'. ιδ']. Καὶ τοῦτο δή, δέον μὴ παρελθεῖν ἀσημείωτον. Λόγον γὰρ ποιούμενος ὁ ἀείμνηστος ἐκδότης ἐν ταῖς εἰς τὸ εἰρημένον Χρυσόβουλλον σημειώσεσιν [Ἑλληνομν. σελ. 470 καὶ 487. σημ. 14. 44 καὶ 45] περὶ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ μετὰ τὴν λέξιν Χρυσόβουλλον ἀπαντώντων ἐρυθρῶν μονογραμμάτων εἴτε μονοκονδυλιῶν, ὑπολαμβάνει ὅτι παρενεγράφοντο ταῦτα ἰδιοχείρως παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων « εἰς ἔνδειξιν ἐπισημότητος καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ προληφθῇ ἡ πλαστογραφία. » Ἀλλ' ὅτι μὲν συμβολικῷ μονογραμμάτῳ ὄντως ἐχρῶντο οἱ αὐτοκράτορες, ὃ καὶ Κανίκλωμα ἐλέγετο, χαράσσοντες αὐτὸ μετὰ τὴν τελευταίαν λέξιν τῶν Χρυσοβούλλων, περὶ τούτου σημειοῦμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ [Ὅρ. σημ. εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. Δ' Χρυσόβουλ. Παράβαλε δὲ καὶ τὸν πίνακα τοῦ πανομοιοτύπου μετὰ τὴν τελευταίαν λέξιν· Κράτος.]· τὸ δ' ἐνταῦθα λεγόμενον οὐδὲν ἂν εἴη ἕτερον, οὔτε σύμβολον ἢ ἄλλο τι σημεῖον ἀσύμβλητον, ὅτι μὴ ἡ λέξις· Λόγος, ἣν ἰδιοχείρως παρενέγραφον οἱ αὐτοκράτορες ἐν τοῖς ἐπίτηδες ἀφειμένοις ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων κενοῖς [Ὅρα ὡσαύτως καὶ τὰ περὶ τούτου σημειούμενά μοι εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. Η' Χρυσόβ. περὶ τὰς ἀρχάς]. Κατὰ ταῦτα ἄρα ἀναπληρωτέον μοι δοκεῖ τὸ κείμενον τοῦ μνησθέντος Χρυσοβούλλου ὡς ἑξῆς· Σελ. 470. ϛ. 12. « διὰ τοῦ παρόντος Χρυσοβούλλου Λόγου »· Σελ. 487. ϛ. 8. « Χρυσοβούλλῳ Λόγῳ »· αὐτόθ. ϛ. 17. « χρυσοβούλλου Λόγου ». Σὺ δέ μοι παράβαλε καὶ τὸ ἡμέτερον ὑπ' ἀριθ. Κϛ' Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, ὅπερ εἰ καὶ βραχύτερον τοῦ ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονι ἐκδεδομένου τυγχάνει οὖ, ἀλλ' οὖν γε χρυσόβουλλος Λόγος ἀποκαλεῖται.

κεῖνοι οἱ nuker ἢ ἔφιπποι ὑπηρέται, οἱ τοιοῦτον τολμητίαι καὶ πιστοί, δὲν ὑπάρχουσι πλέον! Ἄλλοτε ὁ ὁδοιπόρος ἠδύνατο ἐν ὥρᾳ σκότους ἀφόβως τε καὶ ἀμερίμνως νὰ κατακλιθῇ ἐπί τινος τῶν δασῶν τριόδου, ἐπί τινος κρημνοῦ, ἢ καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων βαθυτάτης τινὸς ἀβύσσου. Ὁ ἄνεμος πνέων σφοδρὸς καὶ ὡσανεὶ χαριεντιζόμενος ἀπέσπα πίτυν τινὰ ἢ παμμεγέθη καὶ ὀγκώδη λίθον, ἐκσφενδονίζων αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον. Ὁ νυκτολάλος θὼς γρυλλίζων καὶ περιφερόμενος περὶ τὰ ὑπωρείας ἠκούετο. Ὁ ἀτρόμητος λῃστής, ἀκροώμενος ὡς λαγωὸς καὶ ἐν τοῖς σκότεσιν ὡς νυκτερὶς βλέπων, προὐχώρει ἀκροποδητὶ ἵνα κατασπαράξῃ τὸν ἄοπλον ὁδοιπόρον . . . . . . ὅτε αἴφνης ἡ μάχαιρα ἔφευγε ἀπὸ τῶν χειρῶν του, καὶ αὐτὸς ἐκυλίετο εἰς τὰ ἀχανῆ ἐκεῖνα τῆς ἀβύσσου βάθη! Ὁ ὁδοιπόρος ἐκοιμᾶτο ἀμερίμνως μ' ὅλους τοὺς περιζωννύοντας αὐτὸν καὶ ἐπαπειλοῦντας κινδύνους! Καὶ τίς ἐπροστάτευε τὸν ὕπνον του; Τίς διεφύλαττε τήν τε ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά του; Τίς; Ὁ πιστὸς τοῦ ἡγεμόνος σκοπός, οἱ ὀξυδερκεῖς καὶ ἄοκνοι nuker! Σήμερον δὲν θὰ ἐτόλμα πλέον νὰ κοιμηθῇ ὡς ἄλλοτε ὑπὸ τὰς σκοτεινὰς τοὺς δάσους τριόδους, διότι οἱ τοιοῦτοι ὑπηρέται δὲν φαίνονται πλέον· ἡ φυλή των ἐξέλιπεν.

Ὁ Κατὺμ, ὁ φαιδρὸς ὑπηρέτης τοῦ περιφανοῦς Νουσὶρ-Οὺμ, ἡγεμόνος τῆς Ζεβελδας, ἐπαρχίας τῆς Ἀβχασίας, ἦτον ἐκ τῶν nuker τούτων.

Στερεὸς ὡς λεπὶς ξίφους, ὡς *καραβίνα*, ὁ Κατὺμ συνώδευεν ἀείποτε τὸν κύριόν του εἰς τὰς πολεμικὰς ἐκστρατείας, εἰς τὰς τῆς φυλῆς συνελεύσεις καὶ εἰς τὴν θύραν. Ποτὲ ὁ ἡγεμὼν δὲν ἀπηρίθμει τοὺς ἵππους καὶ τὰ πρόβατά του, οὐδόλως ἐγίνωσκε τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ περιδεραίου, τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἐγχειριδίων του. Περὶ πάντων τούτων ἐφρόντιζεν ὁ Κατύμ! ὁ Κατὺμ, ἦτον ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ ἡγεμόνος χείρ.

Ἀλλ' ὁ φθόνος, ὁ ἰὸς οὗτος τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, εὑρίσκει ἀείποτε χώραν εἰς τὸ οὖς τοῦ φίλου ὡς καὶ εἰς τὸ τοῦ ἐχθροῦ!

— Αἴ! ἔλεγον ἑκάστοτε καθ' ἑαυτοὺς οἱ ἄλλοι nuker, διατί ὁ Κατὺμ ν' ἀπολαμβάνῃ παρὰ τῷ ἡγεμόνι περισσοτέραν εὔνοιαν; μήπως τὸ ξίφος του σχίζῃ τὸν λίθον ὡς τὸ χοίρινον κρέας; μήπως ἡ καραβίνα του φέρῃ εἰς κάθε βολὴν βέβαιον θάνατον; μήπως ὁ ἴδιος Σατανᾶς ἠκόνισε τὸ ξίφος του, καὶ μήπως κανεὶς ἄλλος πλὴν αὐτοῦ δὲν ἐκθέτῃ τὸ στῆθός του εἰς τὰς ἐχθρικὰς βολάς;

— Αἴ! ἀδελφοί, εἶπέ ποτε ὁ Κατὺμ ἀκούσας τὰς φθονερὰς τῶν συντρόφων του ὁμιλίας· πρὶν πυροβολήσῃ τις πρέπει νὰ σημαδεύσῃ, ἄλλως τὸ φυσέκιον εἶναι χαμένον. Πρὶν ὁμιλήσῃ τις ἀνάγκη νὰ σκεφθῇ· ἄλλως οἱ λόγοι του εἶν' ἐλαφροί· ἀλλὰ σεῖς ὁμιλεῖτε ἀπερισκέπτως· καὶ μὲ διαβάλλετε.

— Πήγαινε, Κατὺμ, κρύψε τὸ πρόσωπόν σου εἰς τὸ χῶμα! ἀνέκραξαν οἱ nuker ἐπὶ τὸ εἰρωνικώτερον.

— Δὲν συλλογίζεσθε, ἐξηκολούθησεν ὁ Κατὺμ, ὅτι ἐάν τις ἀπὸ σᾶς ὑπέπιπτεν εἰς ἔγκλημα, ὁ ἡγεμὼν ἤθελε τὸν ἀποβάλει καὶ οὕτω θὰ ἐτελείονεν ἡ συνθήκη; Ἀλλ' ἂν τυχαίως ἐγὼ καθιστάμην ἔνοχός τινος λάθους. . . τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἤθελε χρησιμεύσει ζυγός τις ἁμάξης ὡς ἰκρίωμα, καί . . . . ὥρα καλή, Κατύμ. Τοιοῦτος εἶναι ὁ κόσμος! Ὅσῳ περισσότερον ἀπολαβάνει τις τὴν εὔνοιαν τοῦ κυρίου του, τόσῳ δυσκολώτερον ἐπιτυγχάνει χάριν. Ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος ὡς σεῖς, περιπατῶ ὅπως καὶ σεῖς καὶ ὑπόκειμαι εἰς τὰ αὐτὰ λάθη. Μεταξὺ ἡμῶν ὑπάρχουσι τρεῖς παροιμίαι ἀλάνθαστοι· *Μὴν ἐμπιστεύεσαι τοὺς φίλους σου· Μὴ λέγεις μυστικὰ εἰς γυναῖκας· Μὴν υἱοθετεῖς ποτέ σου ξένον παιδίον.* Σήμερον οἱ φίλοι σὲ κολακεύουν καὶ αὔριον σὲ λακτίζουν· ὥστε ἡ πρώτη παροιμία εἶναι ἀληθής. Περὶ δὲ τῆς δευτέρας μηδόλως ἀμφιβάλλετε· ὅλοι ἐδοκιμάσετε ἴσως καὶ ἐπείσθητε· οὐδὲν δὲ εὐκολώτερον ἢ ν' ἀποδείξῃ τις τὴν ἀλήθειαν τῆς τρίτης. Ἐγὼ αὐτὸς ἔχω θετὸν υἱόν, τὸν μικρὸν Ἀσρέτον, παιδίον μὴ στερούμενον πνεύματος. Ἔφαγε τὸν ἄρτον καὶ ἔπιε τὸ γάλα μου . . . . καὶ ὅμως ἂς ἰδῇ δύο *ἀβάρας* (α), καὶ χωρὶς καμμίαν δυσκολίαν πωλεῖ τὸν θετόν του πατέρα, ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ παλαιοῦ τινος φορέματος.

— Ἔχουν καλῶς αὐτά, Κατὺμ, ἀνεφώνησεν εἷς τῶν nuker· ἀλλὰ ποία ἡ πρὸς τὴν ὁμιλίαν μας σχέσις των;

— Οὔ! ἀδελφοί . . . . . . Ὁ ἥλιος τῆς Ἀβχασίας δὲν θ' ἀνατείλῃ δεκάκις, καὶ θὰ γνωρίσετε τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν σχέσιν τῶν τριῶν τούτων παροιμιῶν· λέγετε τώρα ὅ,τι θέλετε· ἐγὼ ὅμως ἐπαναλέγω ὅτι δὲν εἶμαι καθόλου ἀνώτερός σας ἀπέναντι τῶν καθεστώτων νόμων.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἀπεχαιρετίσθησαν, καὶ ὅλοι ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια..

Παρῆλθον δύο ἡμέραι. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἡγεμὼν, ἕνεκα μεγάλων ὑποθέσεων ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ὄρος, δὲν ἐδυνήθη νὰ συμπαραλάβῃ κατὰ τὰ εἰθισμένα τὸν πιστὸν ὑπηρέτην του, ὅστις ὅμως διέμεινεν οἴκοι ἐπιτετραμμένος τὴν ἐπιστασίαν τοῦ εὐνοϊκοῦ τοῦ ἡγεμόνος ἱέρακος.

Β'.

— Τί ἔχεις σήμερον, Κατύμ; Διατί εἶναι σκεπτικὸν καὶ αὐστηρὸν τὸ ἦθός σου; Πῶς συστᾷς οὕτω

(α) Εἶδος νομίσματος τῆς Ἀβχασίας.

τὰς μελανὰς ὀφρῦς σου; ἠρώτησεν ἡ νέα του σύζυγος;

— Κ' ἐγὼ δὲν ἠξεύρω, Ἀσσάνη...... Δὲν εἶμαι ὡς ἄλλοτε...... Συλλογίζομαι........

— Συλλογίζεσαι, ὦ ἄστρον τῆς ψυχῆς μου, καὶ δὲν θέλεις νὰ μὲ καταστήσῃς συγκοινωνὸν τῶν διαλογισμῶν σου;

— Ἀσσάνη, δὲν σ' ἐμπιστεύομαι, διότι ἡ καρδία τῶν γυναικῶν ὁμοιάζει βορβορώδη χάνδακα· ἐὰν ἐμπιστευθῇς εἰς αὐτὴν μυστικόν, θὰ ἦναι ὡς νὰ ἔκρυπτες βελόνην ἐντὸς σάκκου ἀχύρων.

— Καὶ μήπως ἐφανέρωσα ποτέ μου κανέν σου μυστικόν;

— Ὄχι..... ἴσως διότι δὲν ἔλαβες τὴν περίστασιν, ψυχὴ τῆς ψυχῆς μου.

— Μὲ νομίζεις λοιπὸν ἱκανὴν νὰ φανερώσω ὅ,τι ἤθελες μοὶ ἐμπιστευθῇ;

— Καὶ διατί ὄχι, Ἀσσάνη; μήπως δὲν εἶσαι γυνή;

Προσβληθεῖσα εἰς τὸ φιλότιμον ἡ Ἀσσάνη ἔκαμε μικρὸν μορφασμὸν διὰ τῶν πορφυροχρόων χειλέων της, καὶ ἔσπευσε ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν ἀπωτάτην τῆς σκηνῆς γωνίαν βιάζουσα ἑαυτὴν νὰ δακρύσῃ.

Ὁ γέρων (ἐλησμονήσαμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Κατὺμ ἦτο γέρων) ὑπεμειδίασεν ἰδὼν τοῦτο καὶ εἶπε.

— Ἔλα δά, μὴν θυμώνῃς, τὸ μυστικὸν τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖς τόσον θερμῶς νὰ μάθῃς, ἠμπορεῖ νὰ βάλῃ εἰς κίνδυνον καὶ αὐτήν μου τὴν ζωήν.

— Καὶ μήπως τὴν ζωήν σου δὲν ἀγαπῶ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου;

— Δὲν ἀμφιβάλλω· ἀλλ' ἂν δυστυχῶς μὲ προδώσῃς.... ὥρα καλή, ταλαίπωρε Κατύμ!.....

— Ὄχι! ὄχι! ἐκραύγασεν ἡ γυνὴ πλησιάσασα τὸν σύζυγόν της. Βασίσθητι εἰς τὴν διάκρισίν μου. Θὰ διατηρήσω τὸ μυστικόν σου, μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν μὲ τὴν ὁποίαν διατηρῶ καὶ τὸ κάλλος μου.

— Λοιπὸν σ' ἐμπιστεύομαι... Ἄκουσε τί θὰ σὲ εἰπῶ.

Καὶ ἡ μὲν περίεργος Ἀσσάνη ἔτρεμεν ἀπὸ χαράν, ὁ δὲ Κατὺμ εἶπε ταῦτα.

— Χθὲς ἦλθεν εἰς τὸ δάσος ἕνας ἐξ ἐκείνων τῶν μάγων τῶν διατρεχόντων τὰ χωρία. Ὡς καλῶς γνωρίζεις τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀνθρώπων τὰ πάντα ἐπίσταται. Εἶναι ἀδύνατον νὰ τοῖς ἀποκρύψῃ τις τὸ παραμικρὸν, οὔτε τὰ χρήματα τοῦ βαλαντίου οὔτε τοὺς διαλογισμοὺς τῆς καρδίας του. Στραφεὶς δὲ πρὸς ἐμὲ εἶπε· — Κατύμ, εἶσαι ἀξιώτατος ἄνθρωπος, ἡ εὐτυχία πάντοτε σὲ παρακολουθεῖ, ἀλλ' ὁ Θεὸς σ' ἐστέρησεν ἓν πρᾶγμα!.... δὲν ἔχεις τέκνα, καὶ καλῶς ἠξεύρω πόσον ἐνθέρμως καὶ σὺ καὶ ἡ σύζυγός σου τὰ ἐπιθυμεῖτε.

— Ὦ Κατύμ! καὶ πῶς ἆρά γε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἤξευρε τόσον καλῶς ὅ,τι ἐσυλλογιζόμην; ἠρώτησεν ἡ ὡραία Ἀσσάνη.

— Δὲν σὲ εἶπα, ψυχὴ τῆς ψυχῆς μου, ὅτι εἶναι μάγος;

— Ναί! τφόντι.... καὶ μετὰ ταῦτα;

— Λοιπόν, μὲ εἶπεν, εἶσαι ἀξιότιμος ἄνθρωπος καὶ διὰ τοῦτο θέλω νὰ σὲ γίνω ὠφέλιμος, καὶ νὰ σὲ καταδείξω ἀσφαλές τι μέσον δι' οὗ ν' ἀποκτήσῃς υἱόν.

— Υἱόν! ὑπέλαβεν ἡ Ἀσσάνη. Καὶ ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν της ἤρχισε νὰ κροτῇ τὰς παλάμας. Ὦ! τί χαρά! Κατύμ, ἀγάπη μου! καὶ ποῖον εἶναι τὸ μέσον αὐτό;

— Ἰδού. — Ἀνάγκη πᾶσα, εἶπεν ὁ μάγος, νὰ ἐπιτύχῃς καλῶς ἐξημερωθέντα ἱέρακα, τὸν ὁποῖον ἀφοῦ μαδήσῃς καὶ ψήσῃς......

— Ἀναμφιβόλως ἐγὼ εἶμαι ἐκείνη ἥτις θὰ τὸν φάγω.

— Ὀρθότατα! τὸ ἐμάντευσες.

Ὁ nuker δὲν εἶχεν εἰσέτι παύσει τὴν ὁμιλίαν, ὅτε ἡ σύζυγός του πρὸς ἣν ἐπῆλθεν ἰδέα τις εἰς τὸν νοῦν, ἀνεφώνησε.

— Τὴν ηὗρα...... ἐμάντευσα πῶς νὰ εὕρωμεν τὸν ἱέρακα!....

— Σιώπα!..... σιγά, Ἀσσάνη, σιγά...... ἂν σὲ ἀκούσῃ τις, ταλαίπωρε!... Λέγεις λοιπὸν ὅτι.....

— Ἐὰν ἐλαμβάναμεν τὸν ἱέρακα τοῦ ἡγεμόνος, Κατύμ, ἀγάπη μου· ἠξεύρεις....

— Ἆ! περιστερά μου, εἶπεν ἐκεῖνος βαθέως στενάξας, τὸ ἔκαμα ἤδη!

— Τί; ἔχεις τὸν ἱέρακα! ἀληθῶς τὸν ἔχεις;

— Εἶναι καὶ μαδημένος κ' ἐψημμένος...... ὁ περιπόθητος ἐκεῖνος ἱέραξ τοῦ ἡγεμόνος.

— Ποῦ εἶναι; ποῦ εἶναι;..... ἀμέσως, Κατύμ, δός με τον νὰ τὸν καταβροχθίσω.

— Εἶναι εἰς τὴν τράπεζαν ἐκείνην περιτυλιγμένος εἰς ἓν φόρεμά σου. Ἀλλὰ σιωπή.... ἢ ἄλλως ἐχάθην!.

— Μὴ φοβοῦ. Δὲν θὰ ἐφανέρωνα τὸ μυστικὸν τοῦτο δι' ὅλον τὸν χρυσὸν τῆς οἰκουμένης. Εὐχαριστῶ, Κατύμ, εὐχαριστῶ, ἀγάπη μου, εἶπε πρὸς τὸν σύζυγον ἐνῷ οὗτος ἐξήρχετο τῆς σκηνῆς.

Μείνασα δὲ μόνη ἔρριψε πέριξ ἀμφίβολον βλέμμα ὡς νὰ ἐφοβεῖτο κατάσκοπον, ἢ ὡς νὰ ὑπωπτεύετο μήπως πετάξῃ τὸ ἐψημμένον πτηνόν. Ἔπειτα μεταβᾶσα εἰς τὸ ὑποδειχθὲν αὐτῇ μέρος, ἐκάθησε. Τὸ πρόσωπόν της ἦτο πορφυροῦν, οἱ ὀφθαλμοί της ἠκτινοβόλουν ἀπὸ χαρὰν καὶ εὐτυχίαν. Μὲ τρεμούσας χεῖρας ἐσήκωσε τὸ κάλυμμα, καὶ ἀπαισίως μειδιάσασα ἔλαβε τὸ ὀρεκτικώτατον ψητόν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀποσύρεται ἡ αὐλαία τῆς σκηνῆς καὶ παρουσιάζεται ἡ Ζουζεφία, φίλη καὶ ἀ-

μογάλακτος τῆς Ἀσσάνης. Αὕτη δὲ ὡς ἀστραπὴ ἔκρυψεν ὑπὸ τὴν ἐσθῆτα τὸν θησαυρόν της· ἀλλ' ἡ σύγχυσίς της, καὶ αἱ πρὸς τὰς συνήθεις τῆς Ζουζεφίας φιλοφρονήσεις ἀλλόκοτοι ἀπαντήσεις δὲν διέφυγον τὸ ὄμμα τῆς ἐλθούσης.

— Τί κρύπτεις ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦτο, ψυχὴ τῆς ψυχῆς μου;

— Ἐγώ; . . . . . τίποτε, καθόλου . . . . κάθησε, Ζουζεφία, καὶ διηγήσου με τί νέα λέγονται εἰς τὸ πηγάδι.

— Κανὲν νέον, φίλη Ἀσσάνη. Ἀλλὰ σὺ κάτι τι νέον ἔχεις, καὶ προσπαθεῖς νὰ μὲ τὸ κρύψῃς.

Καὶ ταῦτα λέγουσα δὲν ἀπεμάκρυνε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τὴν ἐσθῆτα.

— Δὲν εἶναι τίποτε . . . . . . ὅλως διόλου τίποτε . . .

— Ἄφες με λοιπὸν νὰ ἰδῶ . . .

— Εἶναι ἀδύνατον, φίλη Ζουζεφία· εἶναι μυστικόν . . . . τρομερόν! . . . .

— Καὶ φοβεῖσαι νὰ μὲ τὸ ἐμπιστευθῇς; Καὶ ἐγὼ λοιπὸν δὲν θὰ σὲ εἰπῶ τὰ δῶρα τὰ ὁποῖα μὲ ἔφερεν ὁ σύζυγός μου . . . . .

— Μὴ μὲ κατακρίνεις, φίλη Ζουζεφία, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ φανερώσω τὸ μυστικόν μου. Ἐὰν τὸ προδώσῃς, ὁ Κατὺμ εἶναι χαμένος . . . . Ἐννοεῖς λοιπὸν πόσον εἶναι μεγάλον.

— Καλά, καλά . . . . . μὴ μὲ τὸ εἰπεῖς . . . . . ἐγὼ ὅμως ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θὰ κρύπτω ὅ,τι καὶ ἂν ἔχω, ὡς κρύπτω τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν *γκιαούρων*.

— Ἔστω . . . . . θὰ σὲ εἰπῶ δύο λέξεις . . . . . . ἀλλ' ὄχι περισσότερον . . . . . . Εἰς τὸ κάλυμμα τοῦτο . . . . . εἶναι . . . . ἕνας ψημμένος ἱέραξ, τὸν ὁποῖον μάγος τις μ' ἐσυμβούλευσε νὰ φάγω ἐὰν θέλω νὰ τεκνοποιήσω.

— Τῇ ἀληθείᾳ!

Ἡ Ἀσσάνη ἔκαμε μὲ τὴν χαρίεσσαν κεφαλήν της καταφατικὸν νεῦμα.

— Ἀσσάνη, φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου! δός με ἓν τεμάχιον!

— Ὄχι, ὄχι, εἶναι ἀδύνατον!

— Μίαν ἔουκαν, τίποτε ἄλλο, μίαν μόνην βοῦκαν, καρδία τῆς καρδίας μου.

— Ὄχι, ὄχι, οὔτε ψυχίον.

— Ἀσσάνη, ἀγάπη μου, ἐὰν μοὶ ἔδιδες τὴν ἄκραν τῆς πτέρυγος, ἐδυνάμην νὰ γίνω καὶ ἐγὼ μήτηρ! Ὢ! καρδία τῆς καρδίας μου, δός με ἓν ψυχίον, μόνον ἓν ψυχίον.

Καὶ ἡ Ζουζεφία ἤρχισε δαψιλεύουσα μύρια ὑποκορίσματα καὶ θωπευτικώτατα ὀνόματα τῇ ὁμογαλάκτῳ αὐτῆς. Τοσοῦτον δὲ ἐπέμεινε καὶ τοσαύτην ἀγάπην ἐδείκνυε λαλοῦσα, ὥστε ἡ σύζυγος τοῦ Κατὺμ συγκινηθεῖσα, συγκατένευσε νὰ δώσῃ τὴν τόσῳ ποθητὴν ἄκραν τῆς πτέρυγος.

— Ὢ! πόσον εἶναι ὡραία! . . . . . πόσον εἶναι γλυκεῖα!

Καὶ αἱ δύο γυναῖκες ἠτένιζον ἀλλήλας.

— Πόσον θὰ μᾶς φθονήσουν αἱ φίλαι μας — ἡ Μάρκα καὶ Ζουζδεῖλα!

— Θὰ μᾶς μισήσουν . . . . ἀλλὰ σιωπή, Ζουζεφία! . . . . μὴν εἰπεῖς λόγον . . . .

— Καὶ τί ἠδύνασο νὰ ὑποθέσῃς . . . .

— Διότι πρόσεξε . . . . εἶναι ὁ εὐνοϊκὸς τοῦ ἡγεμόνος ἱέραξ.

— Ὢ! . . . ὢ! . . . Ἀσσάνη . . . . εἶναι μυστικὸν τρομερὸν . . . καὶ πῶς θὰ δικαιολογηθῇ . . .

— Αἴ! ὁ Κατὺμ θὰ εἰπῇ ὅτι ἔφυγε.

Καὶ φανταζόμεναι τὴν μέλλουσαν αὐτῶν εὐδαιμονίαν, ἡμιλλῶντο ποία πλέον τῆς ἄλλης νὰ φλυαρήσῃ. Ὁ ἱέραξ κατεβροχθίσθη μέχρι καὶ τῶν κοκκάλων καὶ μετὰ ταῦτα ἐχωρίσθησαν. Ἀλλὰ μ' ὅλας τὰς ὑποσχέσεις της, ἡ Ζουζεφία δὲν ἐδυνήθη νὰ ὑποφέρῃ τὸ βάρος τοῦ μυστικοῦ, καὶ διηγήθη τὴν εὐτυχίαν της εἰς τὴν πρώτην τυχοῦσαν φίλην, ἐπὶ ὅρῳ, ἐννοεῖται, μυστικότητος. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἡμέρας ὁ λαὸς ἀπαξάπας ἐγίνωσκε τὴν ἱστορίαν τοῦ ψηθέντος καὶ φαγωθέντος ἱέρακος.

Ἐν τοσούτῳ ὁ ἡγεμὼν ἐπιστρέφει, προσκαλεῖ τὸν Κατὺμ καὶ τὸν ἐρωτᾷ περὶ τοῦ πτηνοῦ. Ὁ δὲ nuker γονυπετῶν λέγει ταπεινῶς·

— Ὁ ἱέραξ ἐπέταξεν ἐκεῖ . . . εἰς ἐκεῖνα τὰ ὄρη . . . . ὅπου ἀφεύκτως ἔγεινε λεία τινὸς ἀετοῦ.

— Ὑπομονή! εἶπεν ὁ ἡγεμών, σήκω Κατύμ. Δὲν εἶναι τέλος πάντων μεγάλη ἡ συμφορά· εὑρίσκομεν ἄλλον.

Ἀλλ' ὁ φθόνος δὲν ἐκοιμᾶτο. Οἱ φίλοι τοῦ Κατὺμ, οἱ ἄλλοι nuker, παρουσιάσθησαν εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ τῷ ἀπεκάλυψαν τὸν δόλον, οὗ τινος ὁ Κατὺμ ἔγεινεν ἔνοχος. Ὁ Νεσοὺρ - Οὺμ ἠρώτησε τὴν Ἀσσάνην, καὶ ἐκείνη ἔρριψε τὸ σφάλμα εἰς τὸν σύζυγόν της· ὁ δὲ ἡγεμὼν ἀφρίζων ἀπὸ θυμὸν ἐπροσκάλεσε τὸν ὑπηρέτην του, καὶ εἶπεν·

— Εἰς τὸ διάστημα εἴκοσιν ἐτῶν, ἐνεπιστεύθην εἰς σὲ ὡς εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον καὶ σύ, ταλαίπωρε ὄφι, δὲν ἠσχύνθης νὰ μὲ δολιευθῇς; Τίς πλέον μὲ βεβαιοῖ ὅτι αἱ παρελθοῦσαι ἐκδουλεύσεις σου δὲν εἶχαν βάσιν τὸ ψεῦδος καὶ τὸν δόλον; Τίς μὲ πείθει ὅτι δὲν ἐπώλησες μέγαν ἀριθμὸν προβάτων μου κρυφίως; Ἑτοιμάσου ν' ἀποθάνῃς αὔριον τὴν αὐγήν, θὰ σὲ κρεμάσω πρὸς παραδειγματισμόν.

Γ'.

Ἡ ὁμὰς τῶν nuker περιεκύκλωσε τὸν Κατὺμ καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν ἔφθασαν μέχρι τοῦ δεσμω-

τηρίου, ἔνθα τὸν ἀπήγαγον ἵνα περιμείνῃ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου.

— Μὴ κλαίεις, ὦ γύναι, ἔλεγεν ὁ Κατὺμ πρὸς τὴν Ἀσσάνην, ἥτις ἀδιαλείπτως ἔκλαιεν οὐδόλως ὅμως συγκινουμένη, μὴ σχίζεις τὴν καλύπτραν σου, μὴ ἀνασπᾷς τὰς ξανθάς σου τρίχας, σὲ συγχωρῶ· γεννηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ! Ὅσον διὰ σᾶς, ὦ ἀδελφοί, ἐξηκολούθησεν ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συντρόφους του, καθήσατε παρ' ἐμοί, διότι ἔχω τι νὰ σᾶς διακοινώσω.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔθεσεν ἐπί τινος τραπέζης δύο σάκκους πλήρεις χρυσῶν νομισμάτων.

— Ἰδοὺ ὁ πλοῦτος μου ὅλος· τώρα δὲν ἔχω πλέον αὐτοῦ ἀνάγκην· θέλω νὰ τὸν διαμοιράσω εἰς ὅσους ἀγαπῶ.

Ταῦτα ἀκούσαντες συνεπιέσθησαν περὶ τὸν Κατὺμ, προσβλέποντες ἀπλήστως τὰ χρυσᾶ ἐκεῖνα νομίσματα. Ὁ δὲ γέρων nuker μειδιάσας εἰρωνικῶς ἤρχισε νὰ χωρίζῃ μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς τὸν χρυσὸν εἰς πολλὰ μέρη.

— Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ εἶναι, εἶπε, διὰ τὴν σύζυγόν μου, τοῦτο τὸ πρὸς τ' ἀριστερὰ διὰ τοὺς συντρόφους μου, τοὺς nuker τοῦ ἡγεμόνος, τὸ ἀπέναντί μου διὰ τὸν θετὸν υἱόν μου τὸν Ἀσρέτον, καὶ τοῦτο τὸ τελευταῖον καὶ περισσότερον, δι' ὅν τινα μὲ ἀπαγχονίσει.

Οἱ περιεστῶτες ἠτένιζον ἀλλήλους, ἐνῷ ὁ γέρων ἔπαιζε χαριέντως μὲ χρυσοῦν τι νόμισμα. Ἡ λάμψις τοῦ μετάλλου ἐκείνου τοὺς ἐτύφλωσε· καὶ μεταξύ των ἐψιθύριζον·

— Λοιπόν; ἂς ἴδωμεν . . . . τίς ἐξ ἡμῶν; . . . .

— Στάσου, πάτερ, ἐφώνησεν ὁ μικρὸς Ἀσρέτος παραμερίζων τοὺς nuker καὶ διακόπτων τὸν πατέρα του. Ἡμεῖς οἱ συγγενεῖς σου πρέπει τάχα ν' ἀνεχθῶμεν νὰ σ' ἀπαγχονίσῃ ξένος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ σ' ἀγαπᾷ; Ἄφες με τὸ χρυσίον, πάτερ μου, κ' ἐγὼ ἐπιχειρῶ τὰ πάντα.

— Ἰδέτε τὴν μικρὰν ἔχιδναν! ἐφώνησεν ὁ Κατύμ· τὸ ἤλπιζα.

Εἶτα λαβὼν τὸ χρυσίον μετὰ ψυχρότητος τὸ ἐπανέρριψεν εἰς τοὺς σάκκους, καὶ ἐξηκολούθησε·

— Τέλος πάντων, ἀδελφοί, νομίζω ὅτι σᾶς ἀπέδειξα καταφανέστατα τὴν ἀλήθειαν τῶν τριῶν ἐκείνων παροιμιῶν· *Μὴ ἐμπιστεύεσαι εἰς τοὺς φίλους σου*, — *Μὴ εἴπῃς μυστικὸν εἰς γυναῖκας*, — *Καὶ μὴ υἱοθετεῖς ποτὲ ξένον παιδίον*

— Ἀληθέστατον! ἀπήντησαν ὁμοφώνως οἱ nuker.

— Ἆ! ἆ! εἶπε γελῶν ὁ Κατὺμ, δὲν ἔχετε πλέον ἀφορμὴν διὰ νὰ μὲ ζηλοτυπῆτε. Ἐγὼ δὲ ἐπιστρέφω εἰς τὸν ἡγεμόνα διὰ νὰ ἐπαναλάβω τὴν ὑπηρεσίαν μου.

— Πῶς! καὶ ὁ ἱέραξ; ἀνέκραξαν ὁμοφώνως οἱ περιεστῶτες.

— Ὁ ἱέραξ ἀπολαμβάνει πλήρη ὑγείαν, κεκρυμμένος εἰς ἀσφαλέστατον μέρος . . . . . Πήγαινε νὰ εὕρῃς τὸν ἡγεμόνα, Ἀσσάνη, ἀγάπη μου, καρδία τῆς καρδίας μου, καὶ διηγήσου αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν· διότι τὸ πτηνὸν τὸ ὁποῖον ἔφαγες ἦτον ἀγριόγαλλος!

Ἐν Μιτουφίῳ τῆς Αἰγύπτου.

(Κατὰ τὸ ἰταλικόν.)

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ Σ. ΛΙΒΑΘΗΝΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΕΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΜΗ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ.

(κατὰ τὸν Ι. Δισραέλην).

Τοιοῦτον τίτλον δύναται νὰ φέρῃ σύγγραμμα μηδαμῶς ἄμοιρον περιέργου ἅμα καὶ φιλοσοφικῆς θεωρίας, ὅπερ δυνατὸν νὰ πλατύνῃ τὰς γενικὰς ἡμῶν θεωρίας περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἡμετέραν κατάληψιν περὶ ἐκείνων τῶν συμβάντων, ἅτινα εἰσὶν ἀποτεταμιευμένα εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἱστορίας. Αἱ βουλαὶ τῆς Προνοίας διευθετοῦσι τὰ ὑπὸ τὴν σελήνην πράγματα δι' ἀκατανοήτων ἡμῖν μέσων.

Λαβύρινθος ἐξαίσιος οὐχὶ χωρὶς σχεδίου!

Ἄνθρωποί τινες συνέγραψαν πρό τινος χρόνου ἱστορίαν, « ἱστορικὰς πραγματείας », ἀξιοῦντες ὅτι ἐξηγοῦσι τὸ μέγα δρᾶμα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ἐπιδεικνύοντες τὴν αὐτὴν οἰκειότητα πρὸς τὰ σχέδια τῆς θείας Προνοίας, ὁποίαν ἔχουσιν ἀρυόμενοι ἐξ ἀνθρωπίνων πηγῶν· ἕκαστος τοιοῦτος ἱστορικὸς ἀνακαλύπτει εἰς τὰ συμβάντα, ἅτινα ὄντα τὸ πρῶτον ἐναντία τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπεδίωκεν, ἀπέβησαν ἐπὶ τέλους φίλα καὶ σύμμαχα, ὅτι ἡ Πρόνοια μετεχειρίσθη ἰδίαν τινὰ καὶ εἰδικὴν ἐπέμβασιν. Ἰδοὺ πηγὴ ἀνθρωπίνης πλάνης καὶ ἀσυγγνώστου προλήψεως. Ὁ Ἰησουΐτης Μαριάνας, περίφορος ἐκ τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τοῦ βασιλείου καὶ τοῦ ἔθνους τῶν Γότθων ἐν Ἱσπανίᾳ, παρατηρεῖ ὅτι « ἐξ ἰδιαιτέρας βουλῆς τῆς Προνοίας ἐκ τῆς τέφρας τοῦ κατεστραμμένου ἔθνους ὤφειλε ν' ἀνατείλῃ *νέα τις καὶ ἁγία Ἱσπανία, ὅπως ἀποβῇ τὸ προπύργιον τῆς καθολικῆς θρησκείας.* » Ἀναμφιβόλως δὲ ἠδύνατο νὰ φέρῃ ὡς ἀπόδειξιν τῆς ὁσιότητος τῆς *ἁγίας ταύτης Ἱσπανίας* τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ ἱεροῦ Δικαστηρίου, καὶ τὸν ζοφερὸν εἰδωλολατρικὸν φανατισμὸν τοῦ τετυφλωμένου ἐκείνου λαοῦ. Ἐν τούτοις διαμαρτυρόμενός τις δὲν θέλει βεβαίως ἀποδεχθῇ τὰ φρονήματα τοῦ Ἰησουΐτου, εἰ καὶ αὐτὸς θέλει ἀποπειραθῇ ν' ἀνακαλύψῃ ἄλλας

θείας βουλὰς καὶ νὰ μεγαλοποιήσῃ τὰ ἀνθρώπινα συμβάντα ἐπὶ τὸ ὑπερφυσικώτερον. Τὸ ἔθος τοῦτο ἐπιχωριάζει παρὰ τοῖς φανατικοῖς, καὶ γινώσκομεν βιβλία ἐκδεδομένα ὑπὸ συγγραφέων ἀνακαλυψάντων « *ἰδίας προνοίας* », αἵτινες, κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν συγγραφέων, ἦσαν ἑαυτῶν μέρισμα, καὶ ἀποκαλοῦνται *ἐπιφοιτήσεις προνοίας*. Ὡς παράδειγμα αὐτῶν ἀναφέρω στενοκέφαλον καθαριστὴν, ἄνδρα ἐστερημένον πείρας, ἀλλὰ δυσχερέστατον τὴν γνώμην καὶ ἔχοντα πολλοὺς οὓς ἐθεώρει ἐχθρούς του· οὗτος συνέγραψεν ὅλα τὰ συμβάντα αὐτοῖς δυστυχήματα ὡς δῆθεν ἐξ ἐμπνεύσεως, καὶ ἐξετίμησε τὴν καταλαλιάν του ὡς ἄνωθεν προελθοῦσαν ἀράν.

Χωρὶς ν' ἀποπειραθῶμεν νὰ ἐμβατεύσωμεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς παρούσης τάξεως τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ εἰς τὸ μέγα σχέδιον τῆς τύχης ἢ τοῦ τυχαίου συμβεβηκότος, εἶναι ἱκανῶς δῆλον εἰς ἡμᾶς ὅτι πολλάκις ἐξ ἁπλοῦ συμβάντος παράγονται αἱ τύχαι ἀνθρώπων καὶ ἐθνῶν.

Περιώνυμός τις συγγραφεὺς ἐχαρακτήρισε τὴν ἧτταν τοῦ Καρόλου Β' ἐν Οὐόρσεστερ « ὡς ἓν τῶν συμβάντων ἐκείνων ἅτινα ἐκπληκτικῶς παραδειγματίζουσι κατὰ πόσον καλήτερον τὰ συμβαίνοντα διευθετοῦνται ὑπὸ τῆς Προνοίας, ἢ ἐὰν ἡ διεύθυνσις αὐτῶν κατελιμπάνετο εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν καλλίστων καὶ φρονιμωτάτων ἀνθρώπων. » Προχωρῶν δὲ δεικνύει ὅτι βασιλικὴ νίκη ὀφείλει νὰ ἔχῃ διαδόχους ἄλλας αὐστηρὰς μάχας καὶ ἄλλας διαφόρους μερίδας, καὶ ὅτι ἐμφύλιός τις πόλεμος πρέπει νὰ περιέχῃ ἐν ἑαυτῷ ἄλλον ἐμφύλιον πόλεμον. Ἓν ὅμως τῶν ἀγαθῶν τῶν προελθόντων ἐκ τῆς ἥττης τοῦ Καρόλου Β' ὑπῆρξεν, ὅτι ἀφῆκε τοὺς δημοκρατικοὺς κυρίους τῶν τριῶν βασιλείων, καὶ ἐχορήγησεν αὐτοῖς « πλήρη ἄνεσιν ὅπως συμπληρώσωσι καὶ τελειοποιήσωσι τὸ ἴδιον αὐτῶν κυβερνητικὸν οἰκοδόμημα. Τὸ πείραμα ἐγένετο, οὐδὲν ἔξωθεν παρενεβλήθη κώλυμα, καὶ τὰ πάντα ἔβαινον τακτικῶς ἀπὸ μεταβολῆς εἰς μεταβολήν. » Ἐὰν ἐν Οὐόρσεστερ ἐνίκων οἱ βασιλικοὶ, ἡ φατρία τῆς δημοκρατίας ἠδύνατο πεισματωδῶς νὰ ἐπιμένῃ ἀξιοῦσα ὅτι, ἐὰν ἡ δημοκρατία των δὲν ἀνετρέπετο, « ἡ ἐλευθέρα αὐτῶν κυβέρνησις » ἔμελλε νὰ διαχύσῃ τὴν γενικὴν αὐτῆς εὐημερίαν ἐπὶ τῶν τριῶν βασιλείων. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι πνευματώδης καὶ ἔπρεπε νὰ καταχωρίσω αὐτὴν ἀπὸ τὸν τίτλον, « Νίκη Καρόλου τοῦ Β' ἐν Οὐόρσεστερ » ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν μὴ γενομένων συμβάντων. Ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἤθελεν ἔχει λαμπρότερον τέλος, ἐὰν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ βασιλικοὶ ἐδείκνυντο ὑπέρτεροι τῶν λῃστῶν καὶ τῶν φανατικῶν τῆς δημοκρατίας. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡμέτερον ἔργον νὰ ἐρευνῶμεν τὰς ὁδοὺς τῆς Προνοίας· ἐὰν ὅμως ἡ Πρόνοια ὡδήγησε τὸν Κάρολον Β' εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας, φαίνεται ὅτι τὸν κατέλιπεν ἐκεῖ.

Ἱστορικοί τινες, δι' ἰδίους λόγους, τέρπονται ἐνίοτε διηγούμενοι συμβάντα μὴ ὑπάρξαντα. Τοιούτου εἴδους ἱστόρημα εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἔννατον βιβλίον τοῦ Λιβίου, ἔνθα, ἐν παρεκβάσει εὐφραδεστάτῃ συμπεραίνει περὶ τῶν πιθανῶν συνεπειῶν αἵτινες ἐδύναντο νὰ πηγάσωσιν ἐὰν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰσέβαλλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τινὲς τῶν ἑλλήνων συγγραφέων, ὅπως ἀναδείξωσι τοὺς Πάρθους ἴσους τοῖς Ῥωμαίοις, ὑπέθεσαν ὅτι τὸ μέγα ὄνομα τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου μονάρχου, ὅστις λέγεται μηδέποτε ἀπολέσας μάχην, ἤθελεν ἐμπνεύσει φόβον εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ περιστείλει τὴν δοξομανίαν των πρὸς τὴν τῆς οἰκουμένης ὑποταγήν. Ὁ φιλόπατρις Λίβυος ἀπαξιῶν ὅτι ἡ δόξα τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ὅπερ ποτὲ δὲν ἔπαυσε πολεμοῦν ἐπὶ ὀκτακόσια περίπου ἔτη, ἐδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ στάδιον νέου κατακτητοῦ, διαρκέσαν δέκα μόλις ἔτη, παραλληλίζει ἄνδρα πρὸς ἄνδρα, στρατηγὸν πρὸς στρατηγὸν καὶ νίκην πρὸς νίκην. Ἐν τῷ θερμουργῷ θελγήτρῳ τῆς φαντασίας του φέρει τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἰταλίαν, καλλωπίζει αὐτὸν μεθ' ὅλων τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, καὶ θαμβόνει τὴν λάμψιν των δι' ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων του. Δημηγορεῖ εἰς τὸν Μακεδονικὸν στρατὸν, ἐν ᾧ ἀγαλλόμενος δεικνύει πέντε Ῥωμαϊκοὺς στρατοὺς βαίνοντας κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν πρὸς τὰς κατακτήσεις των, καὶ μετὰ προσοχῆς ἀριθμεῖ τοὺς πολυαρίθμους συμμάχους αὐτῶν, μηδαμῶς ἀμελῶν καὶ αὐτὴν τὴν σύγκρισιν τῶν ὅπλων, καὶ τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν τῶν τε Μακεδόνων καὶ τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Λίβυος πρὸς τούτοις, ὥσπερ κυριευόμενος ὑπὸ στιγμαίου πανικοῦ φόβου κατὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπιδρομῇ αὐτοῦ, ἐκλέγει τοὺς μεγάλους στρατηγοὺς οὓς προπαρεσκεύασε πρὸς ἄμυναν, συγκρίνει ἕκαστον αὐτῶν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τελευταῖον κατευνάζει τὸν φόβον του καὶ θριαμβεύει διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὅτι οἱ μὲν Μακεδόνες εἶχον ἕνα Ἀλέξανδρον ἐνῷ οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον πολλούς. Ἡ παρέκβασις αὕτη τοῦ ἱστορικοῦ Λιβύου εἶναι ὡραῖον ὑπόδειγμα διηγήσεως συμβάντος ἀνυπάρκτου.

Οἱ Σαῤῥακηνοὶ εἰσβαλόντες ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐγένοντο τελευταῖον καὶ τῆς Ἱσπανίας κύριοι. Ὁ Εὖδος, ἀποστάτης Δοὺξ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Γουϊένης, εἶχε κατατροπωθῆ ὑπὸ τοῦ Καρόλου Μαρτέλου, ὅστις τὸ ταπεινὸν ἀλλ' ἔνδοξον τοῦτο ἐπώνυμον ἐκτήσατο ἐκ τοῦ συμβάντος, τὸ ὁποῖον θέλομεν διηγηθῆ εἰς τὸ ἀκόλουθον κεφάλαιον.

Ὁ Κάρολος Μαρτέλος ἀφῆκε τὸν Εὖδον ἀπολαύοντα τῆς εὐχαρίστου κυβερνήσεως τοῦ δουκάτου Γουϊένης, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ἔμελλε να διαχειρίζηται

αὐτὸ ὡς ὑπὸ τοῦ στέμματος ἐξαρτώμενον· ἀλλὰ τυφλωθεὶς ἀπὸ τῆς φιλοδοξίας καὶ φιλαργυρίας, ὁ Εὔδος παρεδέχθη σχέδιον ὅπερ ἔῤῥιψε τὴν χριστιανωσύνην, ὡς καὶ τὴν Εὐρώπην συνάμα, εἰς κρίσιμόν τινα κίνδυνον μηδέποτε ἔκτοτε συμβάντα. Ὑπανδρεύσας μίαν τῶν θυγατέρων του μετὰ Μωαμεθανοῦ ἐμίρου, ἤρξατο ἀσυστόλως συμφιλίωσίν τινα μετὰ τῶν Ἰσμαηλιτῶν, ἐπιποθούντων πρὸ πολλοῦ νὰ μορφώσωσι τρομερὰν τουρκικὴν ἀποικίαν ἐντὸς τῆς Γαλλίας. Ὅθεν, στρατιὰ ἐκ τετρακοσίων χιλιάδων πολεμιστῶν, ὡς οἱ σύγχρονοι διηγοῦνται χρονογράφοι, ἐφάνησαν εἰσβάλλοντες εἰς Γουϊένην, καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐγένοντο κάτοχοι ὅλης τῆς ἐπαρχίας τοῦ δουκός. Τότε ὁ Εὔδος ἀνεκάλυψε ταχέως ὁποῖον εἶδος συμμάχων προσεκάλεσεν ὅπως πραγματοποιήσωσι σχέδιον οὗ ἐντελῶς ὑπῆρξεν ἀνίκανος. Ὁ δὲ Κάρολος, μετὰ ἴσης φρονήσεως καὶ ἀνδρείας ἀπήντησε τὴν βαρεῖαν ταύτην τρικυμίαν ἐπαπειλοῦσαν τὴν καταστροφὴν ὁλοκλήρου τοῦ βασιλείου του· ἵνα δὲ ἀπομακρύνῃ τὴν πρώτην αἰτίαν τοῦ ἐθνικοῦ κινδύνου, ἐφιλιώθη μετὰ τοῦ δυσηρεστημένου δουκὸς καὶ ἀπέσπασαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας συμμαχίας. Ἀλλ' οἱ Μωαμεθανοὶ προὐχώρουν ταχέως διὰ τῆς Τουραίνης, καὶ ἀφίκοντο εἰς τὴν πόλιν Τοὺρ διὰ τοῦ ποταμοῦ Λοάρ. Ὁ Ἀβδεραμὰν, ἀρχηγὸς τῶν εἰσβαλλόντων ἐχθρῶν, προαισθανόμενος θριαμβικὴν νίκην καὶ ἐγκαυχώμενος διὰ τὸ μέγα πλῆθος τοῦ πεζικοῦ αὐτοῦ στρατεύματος, τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν καμήλων, ἐξέτεινε τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ μεγαλοπρέπειαν, καὶ διέθετεν οὕτω τὰς ἀπείρους φάλαγγάς του, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι ἐβουλεύετο νὰ περικυκλώσῃ πανταχόθεν τοὺς Γάλλους καὶ συλλάβῃ αὐτοὺς τρόπον τινὰ ἔνδον δικτύου. Ἡ ἐμφάνισις τηλικούτου στρατοῦ ἐνέπνεεν εἰς τὴν Γαλλίαν τρόμον καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια ἔκπληξιν. Ὁ δὲ Κάρολος συναθροίζων τὰς πολὺ ὑποδεεστέρας αὐτοῦ δυνάμεις, ἐβεβαίου εἰς τοὺς στρατιώτας ὅτι ἡ πατρὶς Γαλλία ἦτο ἡ μόνη τῆς γῆς ἔκτασις ἣν ἐπάτουν. Ἐκστρατεύσας λοιπὸν διέταξε νὰ κλεισθῇ ἡ Τοὺρ καὶ νὰ μὴ εἰσέλθῃ μηδεὶς Γάλλος εἰμὴ ἐὰν εἰσήρχετο νικητής, καὶ ἐφρόντισεν ὥστε ἕκαστος φυγὰς νὰ τιμωρῆται ὡς ἐχθρὸς ὑπὸ σωμάτων χωροφυλακῆς, τὰ ὁποῖα ἔθετο διὰ νὰ προσέχωσι καὶ ἐπιτηρῶσι τὰς πτέρυγας τοῦ γαλλικοῦ στρατεύματος.

Ἡ μάχη ὑπῆρξε μανιώδης. Ὁ ἐκπεπληγμένος Μωαμεθανὸς ἐθεώρει τὰ τάγματα αὐτοῦ ἡττώμενα, ἐν ᾧ μόλις ὡδήγει αὐτὰ κατὰ τῶν Γάλλων, οἵτινες κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρωσι τὴν ζωήν των ὁλοκαύτωμα εἰς τὴν μητέρα αὐτῶν πατρίδα. Ὁ δὲ Εὔδος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπιποθῶν νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ὄνειδος ὅπερ ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ, γενναῖος καὶ θερμὸς ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ προσέβαλε τοὺς νέους αὐτοῦ συμμάχους ἐκ τῶν ὄπισθεν. Τὸ στρατόπεδον τῶν Ὀθωμανῶν ἐξεβιάσθη, αἱ κραυγαὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων ἔφθασαν εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ ἐκ μέσου τῆς σφαγῆς, καὶ αὐτὸς, μεστὸς φρίκης, εἶδε τὰ τάγματά του κλονούμενα. Ὁ δὲ Κάρολος, ὅστις εἶδε τὸ φῶς τὸ διασχίζον τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων νέφος, ἐξεφώνησεν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν· « Φίλοι μου, ὁ Θεὸς ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν του, καὶ οἱ ἄπιστοι ἀπόλλυνται ! » Τὰ πλήθη τῶν ἐχθρῶν, εἰ καὶ συντετριμμένα, δὲν ἐδύναντο νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν· τάγματα συνωθούμενα ἐπέπιπτον ἐπὶ ταγμάτων, καὶ τὸ χριστιανικὸν ξίφος τὰ ἐθέριζεν. Ὁ Ἀβδεραμὰν εὑρέθη νεκρὸς εἰς σωρὸν πτωμάτων μέγαν, ἄτρωτος καὶ καταπεπιεσμένος ὑπὸ τῶν νεκρῶν ὁμοθρήσκων του.

Οἱ ἱστοριογράφοι διηγοῦνται ὅτι κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ἐφονεύθησαν τριακόσιοι καὶ ἑξήκοντα χιλιάδες Μωαμεθανῶν· πιθανῶς ὅμως ὁ τρόμος ἐνταυτῷ καὶ ἡ χαρὰ τῶν Γάλλων ἐμεγέθυνε τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Οὕτως ὁ Κάρολος ἔσωσε τὴν χώραν αὐτοῦ καὶ ἑπομένως τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐκείνου τῶν λαῶν, ὅστις ἐξεχύθη ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Πᾶς χριστιανικὸς λαὸς ἀπέδωκε τῷ Κυρίῳ δοξολογίαν καὶ ἐχαιρέτισε τὸν σωτῆρά του ὡς τὸν *Πέλεκυν* τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' οἱ Μωαμεθανοὶ δὲν ἦσαν εἰσέτι καταδεδιωγμένοι, διότι ὁ Κάρολος δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν καταδίωξίν των· ὅθεν δευτέρα τις ἐπιδρομὴ ἐνεποίει αὐτόχρημα τρόμον· στρατιὰ ἠκολούθει στρατιὰν, ὀρδαὶ ἐχθρῶν ἐπεφαίνοντο τῇ δε κἀκεῖσε τῆς χώρας καὶ μόλις, μετὰ ἱκανοῦ χρόνου διάστημα καὶ μετὰ πολλὰ ἀμφίβολα ἀποτελέσματα οἱ Σαῤῥακηνοὶ ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς Γαλλίας. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἱστορία τοῦ σημαντικωτάτου τούτου συμβάντος· τοῦτο δὲ τὸ συμβὰν ὁποῖα ἄρα ἀποτελέσματα ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ, ἐὰν ἡ τῶν Μωαμεθανῶν ἐπιδρομὴ ἀπέβαινε θριαμβική! Ἡ Ὀθωμανικὴ κυριαρχία εἶχεν ἐπικρατήσει ἐφ' ἁπάσης σχεδὸν τῆς Εὐρώπης! Ἐν τούτοις ἡ φαντασία καταπιέζεται ὑπὸ ἐκπλήξεως ὅτι ἀνακαλύπτει τί ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιδρομὴ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχεν ἐν Εὐρώπῃ οὔτε πολιτικὴ ἀποκατάστασις, οὔτε δυνάμεων ἰσοῤῥοπία ἐν κοινῷ ὁμοσπονδικῷ συνδέσμῳ! Μία μόνη μάχη καὶ μία μόνη προδοσία κατέστησε πρὸ τοῦ ἀνωτέρω συμβάντος τοὺς Μωαμεθανοὺς δεσπότας τῆς Ἱσπανίας. Βλέπομεν δὲ ὅτι τὰ αὐτὰ περίπου συμβάντα ἐπανελήφθησαν καὶ ἐν Γαλλίᾳ· καὶ ἐὰν ἡ ἡμισέληνος ἀνυψοῦτο ἄνωθεν τοῦ στρατοῦ, ὡς ἦν τοῦτο πιθανὸν νὰ συμβῇ, τὸ ἐλάχιστον τῶν δεινῶν μας ἤθελεν ἤδη εἶσθαι ὅτι ἐμέλλομεν νὰ φορῶμεν κιδάρεις, νὰ κτενίζωμεν τὸν πώγωνα ἀντὶ νὰ τὸν ξυρίζωμεν, καὶ ν' ἀποκτήσωμεν ἀρχιτεκτονικὴν

μεγαλοπρεπεστέραν τῆς ἑλληνικῆς, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως τὸ δημόσιον πνεῦμα ἔμελλε νὰ συνοικειωθῇ μετὰ τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας τοῦ ἐν Κορδύβῃ Μαυριτανικοῦ πανεπιστημίου!

Ἑτέρα τις μεγάλη μεταβολὴ ἐν τῇ νεωτέρᾳ εὐρώπῃ δὲν ἤθελεν ἴσως συμβῇ, ἐὰν τὰ προσωπικὰ αἰσθήματα τοῦ Λουθήρου δὲν παρεβιάζοντο, ἢ μᾶλλον ἐὰν τὰ προσωπικά του συμφέροντα δὲν κατεπιέζοντο. Ὁ ἱστορικὸς Γιχαρδίνης, οὗτινος τὸ φιλαληθὲς ἐστιν ἀμφιβολίας ἀνώτερον, ἐσημείωσεν ἱστορικόν τι γεγονὸς ὅπερ ἀποδεικνύει τίνι τρόπῳ ἀξιοσημείωτά τινα συμβεβηκότα, ἅπερ συνέβησαν, ἐδύναντο νὰ μὴ συμβῶσιν! Ἀντιγράφω, περιεργείας χάριν, τὸ τεμάχιον τὸ ἑξῆς ἐκ τοῦ ΙΓ΄ βιβλίου τῆς ἱστορίας του. « Ὁ δὲ Καῖσαρ (ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ ε.) ἀφ' οὗ ἔδωκεν ἀκρόασιν ἐν τῇ Διαίτῃ τῆς Οὐορματίας (Worms) εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου, καὶ διέταξε νὰ ἐξετασθῶσιν αἱ δοξασίαι αὐτοῦ παρά τινων θεολόγων, οἵτινες ἐξεφράσθησαν ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἦν ἐσφαλμένη καὶ βλαβερὰ εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἵνα εὐχαριστήσῃ τὸν Πάπαν, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς ἀργίαν. Ὁ Λούθηρος δὲ τοσοῦτον κατεπλάγη ὑπὸ τῆς καταδίκης ταύτης, ὥστε ἐὰν αἱ ὑβριστικαὶ καὶ ἀπειλητικαὶ λέξεις αἱ κατ' αὐτοῦ ἐκτοξευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Σανσίστου, ἀποστολικοῦ λεγάτου, δὲν ἔρριπτον αὐτὸν εἰς ἀπελπισίαν, πιστεύεται ὅτι εὔκολον ἦτο, ἐὰν ἐχορηγεῖτο αὐτῷ συγκατάβασίς τις, ἢ ἐδίδετο αὐτῷ ἔντιμός τις βοήθεια ἐπὶ τὸ εὐσχήμως ζῆν, νὰ κατευνασθῇ καὶ ἐν τέλει νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ θρησκευτικῶν δοξασιῶν. »

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης μαρτυρίας δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ὅτι ὁ ἀληθὴς αὐτουργὸς τῆς μεταρρυθμίσεως ἦν αὐτὸς ὁ ἀποστολικὸς λεγάτος· οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐπήνεγκον φρίκην εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου, καὶ τὴν φρίκην ταύτην παρώξυνεν ἡ ὕβρις. ἀλλ' εἰς καρδίαν ἀνδρὸς ὡς τοῦ Λουθήρου ἡ συναίσθησις τῆς προσωπικῆς ὕβρεως ἐδύνατο νὰ ἐξαλείψῃ τὴν φρίκην, καὶ ἀναντιρρήτως νὰ καταδεσπόσῃ τῆς καρδίας τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου· ὅπερ καὶ ἐγένετο!

Ὅμοιον περιστατικὸν ἐπενεχθὲν παρὰ τῶν ἡμετέρων ὑπουργῶν τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος εἰς τὸν Φραγκλῖνον, ἀναφέρεται ὅτι παρήγαγε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸν πολιτικὸν τοῦτον σοφόν. Ὅ,τι δὲ ὁ Γιχαρδίνης ἱστόρησε περὶ τοῦ Λουθήρου μαρτυρεῖ τὸ πνεῦμα τῶν ἐποχῶν. Ὁ Κάρολος Ε΄ ἦτο τόσον πεπεισμένος ὅτι ἐδύνατο νὰ καταβάλῃ τὴν Μεταρρύθμισιν διὰ τῆς καθαιρέσεως τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, ὥστε χορηγήσας εἰς τὸν Λούθηρον ἀσφαλῆ κουστωδίαν ὅπως ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ἐν Οὐορματίᾳ Σύνοδον, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ μετενόησεν ὡς ἁμαρτήσας, ὅτι ἐν ᾧ εἶχεν ἀνὰ χεῖρας τὸν Λούθηρον ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ φύγῃ· καθ' ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος καθολικὸς μονάρχης δὲν ἐφρόνει ἁμαρτίαν τὴν παραβίασιν τῆς ὑποσχέσεώς του πρὸς αἱρετικόν. Πρὸς τούτοις ἐν τῇ θρησκευτικῇ ἱστορίᾳ τὰ ἀνθρώπινα ὄργανα συνεχωρήθη νὰ ὦσιν οἱ μεγάλοι μοχλοὶ τῶν πρωτίστων αὐτῆς ἐπαναστάσεων· καὶ τὰ κυριώτερα γεγονότα τῶν παρὰ τοῖς ἔθνεσι θρησκευμάτων φαίνονται ὅτι ἐπήγασαν ἐξ ἀτομικῶν παθῶν καὶ ἐκ συγχρόνων περιστάσεων. Ὅθεν ποταπὰ μέσα παρήγαγον ἀποτελέσματα λαμπρότατα· ὅπερ ἴσως ἀποδοτέον εἰς τὴν συγκατάβασιν τῆς θείας Προνοίας.

Ὁ Κλόβις, ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ τῆς παρακμῆς τῆς εἰδωλολατρείας, ἀπεφάσισε νὰ ἑνώσῃ τὰς τέσσαρας διαφόρους ἡγεμονείας, τὰς διαιρούσας τότε τὴν Γαλλίαν, εἰς ἓν κράτος. Ἐν μέσῳ δὲ σοβαρᾶς μάχης, τῆς νίκης οὔσης ἀμφιρρόπου μεταξὺ τῶν δύω ἀντιπάλων στρατῶν, ὁ εἰδωλολάτρης βασιλεὺς ἐπεκαλέσατο τὸν θεὸν τῆς ὡραίας αὐτοῦ χριστιανῆς βασιλίσσης, καὶ ἐκέρδησε τὴν νίκην! Ὁ δὲ Ἅγ. Ῥεμῆς, μετὰ τὸ εὐτυχὲς τοῦτο συμβάν, εὐκόλως ἔπεισε τὸν Κλόβιν νὰ δεχθῇ τὸν χριστιανισμόν. Πολιτικοὶ λόγοι ἐκώλυον ἐπί τινα χρόνον τὴν ἀναφανδὸν παραδοχὴν τῆς νέας θρησκείας τοῦ Γάλλου ἡγεμόνος, ἀλλὰ τελευταῖον ἠκολούθησαν τὸν μονάρχην αὐτῶν εἰς τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα, καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου διεθρυλλήθησαν θαύματα ἀποδοθέντα εἰς τὸν Κλόβιν. Ὁ Κλόβις φανερῶς μετεχειρίσθη τὴν νέαν θρησκείαν ὡς μοχλὸν δι' οὗ ἐδυνήθη νὰ καταστρέψῃ τοὺς γειτνιάζοντας αὐτὸν μικροὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔσχε τὸν τίτλον Μέγας καίτοι κατερρυπωμένος ὑπὸ ἀπαισίων κακουργημάτων.

Παρ' ἡμῖν δὲ, ἐὰν ὁ ἀπανθρωπότατος *Ὑπερασπιστὴς τῆς Πίστεως* δὲν ἐκυριεύετο ὑπὸ βιαιοτάτων παθῶν, ὁ Προτεσταντισμὸς, τοσοῦτον ἀσθενῶς καὶ ἀτελῶς ἀρχίσας καὶ ἐξακολουθήσας, πιθανῶς δὲν ἐλύτρου ποτὲ τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τῶν παπικῶν δεσμῶν. Ἐν τούτοις, εἶναι περίεργον ὅτι, ὅτε ἡ πτῶσις καὶ καταστροφὴ τῆς Ἄννης Βωλέννης ἀπεφασίσθη, ἡ Ῥώμη μετὰ σπουδῆς παρεσκεύασεν ἐπανάκαμψίν τινα εἰς τὸν παπισμὸν ἐπὶ ὅροις λίαν κολακευτικοῖς διὰ τὸν Ἐρρῖκον τὸν Η΄. Τὸ δὲ σχέδιον τοῦτο ἀνετράπη ὑπὸ πάντη τυχαίου καὶ ἀπροόπτου περιστατικοῦ. Τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν τῆς ἀποκεφαλίσεως τῆς Ἄννης Βωλέννης ὁ τύραννος ἐνυμφεύετο τὴν διαμαρτυρομένην Ἰωάνναν Σεϋμούρ. Ὁ αἰφνίδιος οὗτος γάμος μετέτρεψε τὴν πολιτικὴν πορείαν καὶ αἱ ἐκ Ῥώμης παπικαὶ ἐπιστολαὶ ἀφίκοντο εἰς Ἀγγλίαν μίαν ἡμέραν βραδύτερον! Ἀπὸ τοιαύτης ἐπικειμένης καταστροφῆς ἐσώθη ὁ ἀγγλικὸς προτεσταντισμός!

Οἱ καθολικοὶ συγγραφεῖς κατέκριναν τὸν Φίλιππον Β΄. βασιλέα τῆς Ἱσπανίας ὡς ἀνακαλέσαντα τὸν Δοῦκα τῆς Ἄλβης ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν· διότι, κατὰ τὴν γνώμην τῶν φιλανθρώπων τούτων συγγραφέων,

τὸ ἄκαμπτον ξίφος καὶ αἱ ὁλοκαυτώσεις τοῦ αἱμοχαροῦς Δουκὸς τῆς Ἄλβης κατέβαλον βεβαίως τοὺς αἱρετικούς· διότι καὶ αἱματοδιψεῖς λέοντες δὲν ἐδύνατο νὰ πράξωσιν ὅ,τι αἱ ἀπαγχονίσεις, αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ πυραὶ τοῦ χριστιανοῦ ἐκείνου ἱσπανοῦ στρατηγοῦ! Ἐὰν δὲ ὁ μέγας στόλος τῆς Ἱσπανίας κατέπλεεν ἀσφαλῶς, ταῖς εὐλογίαις τῆς Ῥώμης, εἰς Ἀγγλίαν, ὅτε ὁ ἡμέτερος στόλος ἦν ἐνδεὴς πολεμεφοδίων, καὶ ὅτε οἱ καθολικοὶ Ἄγγλοι ἀπετέλουν ἰσχυρότατον σῶμα ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἴσως καὶ μέχρι τῆς σήμερον θὰ συνεκκλησιαζόμεθα μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Πάπα!

Ὁ Γουστάβος Ἀδόλφος, μετὰ τὰς περιφανεῖς αὐτοῦ κατακτήσεις ἐὰν δὲν κατεστρέφετο εἰς τὴν ἐν Λούτσεν μάχην, ὅπου ἡ μεγαλοψυχία του ἀπήλαυσεν ἔνδοξον νίκην, ἀναμφιβόλως θαυμασία μεταβολὴ ἤθελε συμβῇ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Εὐρώπης· ὁ προτεσταντισμὸς ἤθελεν ἰσοῤῥοπήσει, εἰμὴ ἐβάρυνεν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πλάστιγγα, πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ καθολικισμοῦ, καὶ ἡ Αὐστρία, ἐξασκήσασα εἶδός τι παγκοσμίου μοναρχίας, ἤθελεν ἴδει τοῦ ἀετοῦ της τὰς πτέρυγας κεκομμένας. Ἀλλ' ὁ Ἀντίχριστος, ὡς ὁ Γουστάβος ἐκαλεῖτο παρὰ τοῦ ἱερατείου τῆς Ἱσπανίας καὶ Ἰταλίας, ὁ σωτὴρ τοῦ προτεσταντισμοῦ, ὡς ὠνομάζετο ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σουηδίᾳ, οὗ ὁ θάνατος ἐγένετο ἀφορμὴ τόσον πολλῶν χαρμοσύνων πυρῶν μεταξὺ τῶν Καθολικῶν, ὥστε ἡ ἱσπανικὴ αὐλὴ ἐκώλυσεν αὐτὰς ἐκ φόβου μὴ ἡ καύσιμος ξυλεία ἀποβῇ σπανία εἰς τὸν ἐγγίζοντα χειμῶνα, ὁ Γουστάβιος, λέγω, ἔπεσε, καταλλήλως ἥρως μεγίστου συμβάντος μηδέποτε γενομένου!

Πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ φατρίαι ἀνεγνώρισαν ὅτι τὸ μέγα πολιτικὸν λάθος τοῦ Κρομουέλλου ὑπῆρξεν ἡ παραδοχὴ τῶν γαλλικῶν συμφερόντων ἀντὶ τῶν τῆς Ἱσπανίας· διότι ἀκριβὴς τις μετὰ τῆς Ἱσπανίας συμμαχία ἐδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσοῤῥοπίαν, νὰ προξενήσῃ τὴν ἐμπορικὴν εὐημερίαν τῆς Ἀγγλίας, καὶ πρὸ πάντων νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ὑπερέχουσαν ἐπιῤῥοὴν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Πρὶν ὁ Κρομουέλλος συντελέσῃ εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, οἱ γάλλοι Διαμαρτυρόμενοι εἶχον ἱκανὴν ἐπιῤῥοὴν ὥστε νὰ ἐξασφαλίσωσιν ὠφέλιμόν τινα συνθήκην. Τὸ ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον, ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἐθεώρει τὴν τοσοῦτον ἰσχυρὰν ἐν Γαλλίᾳ φατρίαν, ὡς ὠφέλιμον σύμμαχον· καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐξαπλώσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ προτεσταντισμοῦ, καὶ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς Ῥώμης, ἔτεινεν ἅπαξ τὴν προσοχήν του εἰς τὴν φατρίαν ταύτην, καὶ ἤρχισε νὰ συνθηκολογῇ μετά τινων ἀπεσταλμένων ἐκ Βορδιγάλλης, καὶ τὸ σχέδιον τῆς συνθήκης ταύτης ἦτο ἡ διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Διαμαρτυρομένων ἐν Γαλλίᾳ μόρφωσις δημοκρατίας ἢ ἀνεξαρτήτου τινὸς πολιτείας. Ἀλλ' ὁ Κρομουέλλος, ἁρπάσας τὴν ἀρχήν, οὐ μόνον ἀνέτρεψε τὸ σχέδιον, ἀλλὰ πιστεύεται ὅτι προὔδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν καρδινάλιον Μαζαρῖνον. Ὁποία ἄρα μεταβολὴ ἐδύνατο νὰ συμβῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, ἐὰν ὁ Κρομουέλλος ἀπεδέχετο τὰ συμφέροντα τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἐβοήθει τοὺς ἐν Γαλλίᾳ προτεστάντας εἰς τὸ νὰ συγκροτήσωσιν ἀνεξάρτητον πολιτείαν! Ἡ καθαίρεσις τοῦ ἐν Νάντῃ θεσπίσματος καὶ ἡ αὔξησις τῆς γαλλικῆς κυριαρχίας ἦσαν αἱ συνέπειαι τοῦ ὀλεθρίου τούτου ἁμαρτήματος τοῦ Κρομουέλλου. Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἐν Γαλλίᾳ Οὐγενότων, καὶ ἡ μείωσις τῆς γαλλικῆς φιλοδοξίας ἐδύναντο πιθανῶς νὰ σώσωσι τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὰς πληγὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως!

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν σημαντικὰ γεγονότα, παρ' ὀλίγον νὰ συμβῶσι, δὲν συνέβησαν, καὶ ἄλλα πάλιν συμβάντα δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τυχαίαν συγκυρίαν ἢ εἰς τὸν χαρακτῆρα προσώπου τινός. Δυνάμεθα ἑπομένως νὰ πλατύνωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρωπίνων συμβάντων, καὶ νὰ συλλέγωμεν ὠφέλιμα μαθήματα ἀναγινώσκοντες αὐτήν, ἐὰν διακόπτωμεν ἐκ διαλειμμάτων τὴν ἀνάγνωσιν καὶ θεωρῶμεν μετὰ σκέψεως *συμβάντα τινὰ ἅτινα δὲν συνέβησαν!*

[Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Χ. Α. Π.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΦΕΙΔΙΑΣ καὶ ΠΕΡΙΚΛΗΣ ὑπὸ Ἀγγέλου Σ. Βλάχου. Ἀθήνησι. Τύποις Δ. Ἀθαν. Μαυρομμάτη. 1863.

Τὸ πρὸ ἑνὸς περίπου μηνὸς ἐκδοθὲν ποιημάτιον τοῦ Κυρίου Βλάχου, ἰθαγενὲς προϊὸν ἀρχαϊκῆς μούσης καὶ γλώσσης, παράδοξον ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν ἐν μέσῳ τῆς πλημμύρας τοῦ ξενισμοῦ, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου κατέκλυσε τὸν ἀναγεννώμενον ἑλληνικὸν Παρνασσὸν καὶ ἀπεμάρανε τὰ αὐτοφυῆ αὐτοῦ ἄνθη. Ἐὰν ὁ *Περικλῆς καὶ Φειδίας* πέσῃ ὑπὸ τὰ ὄμματα ἑνὸς ἐκ τῶν τυχαίων ἐκείνων ἀναγνωστῶν, οἵτινες, συνειθίσαντες νὰ θαυμάζωσι τὸν κακῶς ἐννοούμενον ῥωμαντισμόν, ὡς μετεφυτεύθη ἐκ τῶν παγερῶν κλιμάτων τῆς δύσεως εἰς τὰ ἀστράπτοντα ἐδάφη τῆς ἀνατολῆς, στρεβλὴν καὶ σφαλερὰν ἐσχημάτισαν περὶ ποιήσεως ἰδέαν, οὐδεμίαν θέλει ἐμποιήσει ἐντύπωσιν καὶ ψυχρότης θέλει ψυχρῶς τοῦ καταγνωσθῇ. Ἂν ὅμως ἀπ' ἐναντίας λάβῃ ἀνὰ χεῖρας τὸ ὀλιγόφυλλον αὐτὸ ποίημα ἐνθουσιώδης τις λάτρις τοῦ ἀληθοῦς καλοῦ, ἐκτραφεὶς μὲ τὸ γλυκὺ γάλα τῆς ἀρχαιότητος καὶ μελετήσας τὴν ποίησιν εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ποιητῶν, οὓς ἀπεστή-

θισαν ἐν σεβασμῷ οἱ αἰῶνες, θέλει ταχέως ἐννοήσει πόση πρωτοτυπία καὶ πόση ποιητικὴ ἱκανότης διαφαίνεται ὑπὸ τὰς στροφὰς τοῦ Κ. Βλάχου.

Ὑπόθεσιν εἰς τὸ ποιημάτιον τοῦ Κ. Βλάχου παρέσχεν ἡ φιλία δύο ἐξόχων τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρῶν, ἧς μαρτύριον ἀκατάβλητον ὑψοῦται καὶ σήμερον ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν ἀκτινοβόλος ὁ Παρθενών. Τὴν σχέσιν ταύτην, γόνιμον μεγάλων ἀποτελεσμάτων, δὲν ἠμαύρωσεν ὁ ποιητής, ὡς συμβαίνει συνήθως παρ' ἡμῖν, διὰ τῆς προσθήκης τετριμμένων περιπετειῶν, ληφθεισῶν τυχαίως ἐξ οἱουδήποτε γαλλικοῦ μυθιστορήματος, οὐδὲ διὰ λυρικῶν βυρωνείων παραφορῶν, ἀνοικείων καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν καὶ εἰς τὰ πρόσωπα, ἅ τινα προὐτίθετο νὰ ζωγραφήσῃ· προσεπάθησεν ἐξ ἐναντίας, καὶ διὰ τὰς προσπαθείας αὐτὰς πολλὴν τῷ ὀφείλομεν τὴν χάριν, νὰ διασώσῃ τὴν μεγάλην του ὑπόθεσιν παρθένον ἀπὸ παντὸς ξενικοῦ ψιμμυθίου καὶ νὰ τῇ διατηρήσῃ ὅλην τὴν ἀφελῆ αὐτῆς καλλονήν. Δὲν ἐνέδυσεν εὔρωστον θεότητα τοῦ Ὀλύμπου μὲ τὰ κομψὰ ἐνδύματα μαρκησίας μεσαιωνικῆς, οὐδὲ ἐβεβήλωσε ναὸν τῆς καλῆς ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, προσθεὶς εἰς αὐτὸν ἄκομψα καὶ πολυποίκιλα κοσμήματα ῥυθμοῦ γοτθικοῦ.

Τοιούτου ὄντος τοῦ ποιήματος τοῦ Κ. Βλάχου, ἐννοεῖται πόσον εὐχερὴς ἀποβαίνει ἡ ἀνάλυσίς του, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιχειρήσωμεν δι' ὀλίγων. Ἐνῷ μίαν ἑσπέραν ὁ Φειδίας, μόλις ἐξελθὼν τοῦ θεάτρου, ἐπλανᾶτο παρὰ τὸν Ἰλισσὸν, φέρων ἐντὸς τῆς εὐρείας του διανοίας τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα ἰνδάλματα, ἅ τινα ἀργότερα ἐζωογόνησεν ἡ γλυφίς του καὶ ἐσκέπτετο διὰ πόσων ἀριστουργημάτων ἠδύνατο νὰ κοσμήσῃ τὴν πόλιν, ἐὰν ἦρχεν αὐτῆς νοῦς ἐφάμιλλος τοῦ νοός του,

. . . φαιδροῦ ἐξαίφνης νεανίου
Μορφὴ παρῆλθ' ἐνώπιόν του· ἦτο
Ὁ νέος Περικλῆς, κ' ἐκ τοῦ Λυκείου
Ἤρχετο, γυμνασθείς.

Ὁ παῖς, ὅστις προῃσθάνετο ἤδη ὅτι ἔμελλε νὰ συνδέσῃ ἀναποσπάστως τὸ ὄνομά του μὲ τὴν δόξαν τῆς πόλεως, συνομιλεῖ μετὰ τοῦ Φειδίου καὶ, μαντεύσας ἐν αὐτῷ πολύτιμον ἐργάτην τῶν μεγάλων του ὀνείρων, σχεδιάζει τοῦ Παρθενῶνος τὴν οἰκοδομὴν καὶ τῆς Παρθένου τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα. Ἔκτοτε

Πέντε παρέδραμον ὀλυμπιάδες·
Ὁ τότε νέος Περικλῆς ἠνδρώθη,
Ἀνθρώπων τὸν ἀκούουν μυριάδες
Καὶ τὴν ἀρχὴν κρατεῖ, ἣν τότ' ἐπόθει
Νὰ λάβῃ κατακτῶν.
. . . .
Ὅσα ποτὲ τοῦ Ἰλισσοῦ ἡ ὄχθη
Αὐτοῦ καὶ τοῦ Φειδίου ἠκροᾶτο
Ἔγειναν πρᾶγμα. . . .

Διότι κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν ἡ πόλις πᾶσα ἐταράττετο καὶ ὁ δῆμος ἐπλήρου τὰς ὁδοὺς καὶ ᾄσματα καὶ ἐπευφημίαι καὶ φωναὶ χαρμόσυνοι ἀντήχουν, χαιρετῶσαι τοῦ Παρθενῶνος τὴν ἀνίδρυσιν. Ὁ Περικλῆς μετὰ τὸ πέρας τῆς πανηγύρεως συναθροίζει τὸ ἄνθος τῶν Ἀθηνῶν εἰς εὔθυμον συμπόσιον, οὗ προΐσταται, ὡς εἰκὸς, ὁ Φειδίας, στενὸς ἤδη τοῦ Περικλέους φίλος. Τὰ ὄψα εἶναι πολυτελῆ καὶ ἰσοχειλεῖς οἱ κρατῆρες· τὰ κύπελλα, πλήρη οἴνου Κλαζομενῶν καὶ τὰ σκώμματα, πλήρη ἅλατος ἀττικοῦ, συγκρούονται ἠχηρῶς περὶ τὰς τραπέζας. Καὶ ὅμως ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Φειδίας δὲν συμμερίζονται τὴν γενικὴν εὐθυμίαν· ἡ προορατικὴ των διάνοια μαντεύει ὑπὸ τὴν ἐπίπλαστον γαλήνην τὴν ἐγγίζουσαν θύελλαν, διακρίνει ὑπὸ τὰ μειδιῶντα χείλη τὸν ὀδόντα ἕτοιμον νὰ δήξῃ καὶ αἰσθάνεται τὸν φθόνον μαινόμενον κατὰ τῶν δύο ἀνδρῶν, ὧν μόνον ἔγκλημα ἦν . . . ὅτι ἐδόξασαν τὰς Ἀθήνας.

Ὡσεὶ πνοὴ ἐγγίζοντος τυφῶνος,
Ἐθόλου ἤδη τὸ φαιδρόν των ὄμμα.
— Αἴ! εἶπ' ὁ Περικλῆς σιγὰ, ὁ φθόνος
Εἰσέδυ κ' εἰς τὸ ξένιόν μας δῶμα,
Φειδία· προσοχή!

Ὁ Περικλῆς δὲν ἠπατᾶτο· ὀλίγα μόλις παρῆλθον ἔτη καὶ ἡ ταπεινὴ συκοφαντία ἤρχισε νὰ ἐπιπίπτῃ κατὰ τῆς φωτεινῆς δυάδος, δηλητηριάζουσα ὅλας αὐτῆς τὰς πράξεις καὶ οἱ δύο φίλοι περιφερόμενοι εἰς τὴν Ἀγορὰν ἤκουσαν μίαν ἡμέραν δοῦλον ἀγνώμονα, ὑπηρετοῦντα τὰ σχέδια ἐχθρᾶς τοῦ Περικλέους φατρίας, νὰ καταγγέλλῃ δημοσίᾳ τὸν Φειδίαν,

Ὅτ' εἶνε τοῦ χρυσοῦ ὑπεξαιρέτης,
Ὃν εἶχε τῇ θεᾷ
Ὁ δῆμος τῇ παρθένῳ προορίσει·
Καὶ ὅτ' εἰσέτι δὲν ἐδικαιοῦτο
Τ' ὁμοίωμά του νὰ διαιωνίσῃ
Εἰς τὴν ἀσπίδα τῆς θεᾶς. . . .

Ὁ σπόρος ἐκαρποφόρησε ταχέως εἰς τὰς καρδίας τοῦ ἀστάτου πλήθους καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν εἱρκτὴν ὁ γέρων γλύπτης. Ὁ Περικλῆς σπεύδει ἐκεῖ, παρευρίσκεται εἰς τοῦ φίλου του τὴν ὀδυνηρὰν ἀγωνίαν καὶ ἐργάζεται δραστηρίως νὰ τὸν σώσῃ· ἀλλ' ὁ θάνατος ἐργάζεται δραστηριώτερον, καὶ ὅταν ἐπανέρχεται εἰς τὴν εἱρκτὴν ἀπαντᾷ ἐνώπιόν του τὸ πτῶμα τοῦ ἀθανάτου δημιουργοῦ τοῦ Παρθενῶνος.

Τὸν λιτὸν τοῦτον μῦθον ἐκόσμησεν ὁ Κ. Βλάχος διὰ τῶν θελγήτρων τοῦ ἐπιμεμελημένου καὶ κυριολεκτοῦντος ὕφους του καὶ διὰ τῆς πολυτελείας τῆς στιχουργίας του, ἣν κατέστησαν γνωστὴν τὰ προγενέστερα αὐτοῦ ἔργα. Οἱ στίχοι του, ἂν καὶ δὲν εἴμεθα ἐνθουσιώδεις θαυμασταὶ τοῦ μέτρου ὃ ἐξελέξατο, βαίνουσιν ἀπρόσκοπτοι καὶ γλαφυροὶ καὶ

εἰς τὸ τέλος ἑκάστου στίχου στίλβει πλουσία καὶ ἀπροσδόκητος ἡ ὁμοιοκαταληξία. Ὡς σπουδαίαν ἀρετὴν τοῦ *Περικλέους καὶ Φειδίου* ἠθέλομεν καταλογίσει καὶ τὴν βαθεῖαν τοῦ ποιητοῦ πολυμάθειαν, ἐὰν ἡ ἀρετὴ αὕτη δὲν ἐχώρει ἐνιαχοῦ μέχρις ἐλαττώματος. Μαγευόμενος ὁ Κ. Βλάχος ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐποχῆς, ἣν διαγράφει, τῆς ἀρίστης τῶν Ἀθηνῶν ἐποχῆς, ἐνδιατρίβει ἀκουσίως του πολλάκις εἰς περιγραφὰς μικρολόγους, αἵ τινες, καί τοι ἱστορικῶς ἀκριβεῖς, δὲν συντείνουσι κατ' οὐδὲν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ποιήματος καὶ μειοῦσι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ποίημα τοῦ Κ. Βλάχου. Προϊὸν φαντασίας σώφρονος καὶ καλλιεργημένης καὶ καλάμου ἠσκημένου καὶ δεξιοῦ, εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τῆς Εὐρώπης ἐκδιδόμενον ἤθελεν ἐπισύρει ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ ἀφθόνους ἐπαίνους, καὶ ἤθελεν ἐκτιμηθῆ ἐπαξίως. Ἐν Ἑλλάδι τὰ ἀντίτυπά του θὰ κοιμηθῶσιν ἀπαρατήρητα καὶ ἀνενόχλητα εἰς τὰ τυπογραφεῖα τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῷ ἐγγύς των θ' ἀγοράζεται εἰς τιμὴν ὑπέρογκον ἡ μυριοστὴ ἔκδοσις τῶν σολοίκων μεταφράσεων τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου Δυμᾶς καὶ τοῦ Παύλου Κόκ.

Αλ. Σ. Β.

ΣΥΛΛΟΓΗ
λέξεων φράσεων καὶ παροιμιῶν
(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 314.)

Μανίκι. Ἡ φρ. « Κάνει μανίκι », λέγεται ὅταν διὰ τῆς χειρίδος ἢ ἄλλου τινὸς σημείου ἀποχαιρετᾷ τις ἢ δίδει εἴδησιν μακρόθεν.

Μαντελίδες. Εἶδος χόρτου (χρυσάνθεμον) χρησίμου πρὸς μαγείρευσιν.

Μαντριάζω. Συναθροίζω ἢ συναγελάζω ἀνθρώπους ἢ ζῶα.

Μαρατζιασμένος ὁ παρ' ἄλλοις μαραμμένος, καὶ *Μαρατζιάζω* ῥῆμ. *Μαράζι* ὁ μαρασμός. « Τὄχει μαράζι, » τουτ. τὸ αἰσθάνεται ἢ τὸ ἐπιθυμεῖ ἐκ βάθους ψυχῆς.

Μαργόνω. Παγόνω ἐκ τοῦ ψύχους κατὰ τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας.

Μαργωμένος. Ὁ ναρκωμένος ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους, ὡς τὸ τῶν Ἰταλῶν intirizzito.

Μασσουλίδα (ἡ) ἡ μασσουμένη τροφὴ καὶ Μασσουλίζω (Machonner).

Μαρτὶ καὶ Μαρτίνη. Καλεῖται τὸ ἥμερον καὶ συμπαρακολουθοῦν πρόβατον ἢ προβατίνα. Ἴσως ἐκ τοῦ ἀρχ. Ὁμαρτῶ = παρακολουθῶ, συνοδεύω, εἶμαι ἀκόλουθός τινος.

Ματοχυλῶ καὶ *ματοκύλισμα* (ἀντὶ αἱματοκύλισμα) = Καταιματόνω. *Ἐματοκυλίσθη* = ἔμεινεν αἱματόφυρτος, ἢ ἐβουτύχθη εἰς τὸ αἷμα.

Ἐματολάφτης (ἀντὶ αἱματολάφτης) = ὁ αἱμοχαρής, ὁ διψῶν αἷμα, ὁ αἱμοβόρος παράγ. ἐκ τοῦ λάπτω-αἷμα.

Ἐματοστάτης = ὁ αἱμοστάτης. Καλεῖται εἶδος λίθου ἔχοντος τὴν ἰδιότητα νὰ σταματᾷ τὸ αἷμα.

Ματονὲς (ἀντὶ *μὰ τὸ ναὶ*) ὅρκος = μὰ τὴν ἀλήθειαν. Λέγεται καὶ ἀπ' ἀληθείας ἢ ἐπ' ἀληθείας.

Μαῦρος = ὁ καϋμένος καὶ καψερὸς παρ' ἄλλοις ὡς ἡ φρ. « Δὲν πταίει ὁ μαῦρος ».

Ματσιπέτλα (τὰ), τὰ πέριξ τοῦ δώματος τῆς οἰκίας ὑψώματα. Ἐν Ῥόδῳ λέγονται περιβάσια. Ὁ θριγκός.

Μάχομαι = προσπαθῶ νὰ κάμω τι. « Ἤντα μάχομαι ! » Τουτ. πόσον σὲ μισῶ ἢ σὲ ἀποστρέφομαι! « Πολὺ τὸ μάχομαι νὰ ἐπιτύχῃ » !

Μέγκλης καὶ μέγκλαρος = ἐπιθ. περιφρονητ. ὁ Μαγκούφης παρ' ἄλλοις.

Μελιγγούνια (τά), οἱ κώνωπες, τὰ κουνούπια. Ἐν Σάμῳ οἱ μύρμηκες.

Μελιτομακαρούνες. = Εἶδος ζυμαρικῶν ἅτινα ἀλείφονται ἢ περιχύνονται μὲ μέλι (ἐκ τοῦ ἀρχ. *μελιτύω* = ἀλείφω τι μὲ μέλι.

Μερμηδιάζω καὶ ἀναμερμηδιάζω = αἰσθάνομαι μυρμηκίασιν ἢ μουδίασμα εἰς μέλος τι τοῦ σώματος.

Μελίχλωρα = Καλοῦνται οὕτω τὰ εἰσέτι κιτρινωπὰ καὶ μὴ ἀποξηρανθέντα ὄσπρια, στάχεις κτλ. (λεξ. ἀρχαία).

Μεριάζω = Βάζω κατὰ μέρος ἢ ξεχωρίζω πράγματα ἐκ τοῦ ὅλου ἀθροίσματος. Καὶ *μερέα* (coté) « *ἀπὸ μερέας* » τουτ. ἀπὸ τὸ ὅλον μέρος.

Ἐμεροζῆ = ἀντὶ τοῦ ἡμεροζῆ. Λέγεται περὶ τοῦ ὅστις μόλις συντηρεῖται διὰ τοῦ ἡμερουσίου του πηρίσματος.

Μεροδοῦλι. Μεροκάματο, μερομίσθι (ἰδ. ἡμεροδοῦλι κτλ.)

Μερμίδι (ἐκ τοῦ ἀρχ. μέρμιθος). Γαϊτάνι, τεχρίλι.

Μερτὸς, ὁ ἔχων μικρὰς κηλῖδας εἰς τὸ σῶμα ὁμοιαζούσης τὰ *μέρτα* = μύρτα, σπόρους τῶν μυρσινῶν), ὁ φακηδωτός.

Μεσαρία (ἡ). Καλοῦνται τὰ ἐντόσθια τῶν ζώων καὶ *μισαρίες* (πληθυντ.).

Μεσόγονα, τὰ μὴ εἰσέτι ὡριμασθέντα καὶ ἀναπτυχθέντα σπαρτά, ἢ ἄλλα φυτά.

Μεσοδόκι (τό) καὶ *μισοδόκι*, ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῆς στέγης δοκὸς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἄλλων. Λέγεται καὶ *Βουρδουνάλι*.

Μεσόχοπος, ὁ μέσης ἡλικίας ἄνθρωπος. Καὶ ῥῆμα *μεσοχοπίζει* (ἐπὶ τρ. πρ.).

Μεταγγίζω, λέγεται ἐπὶ ὑγρῶν μεταφερομένων ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο ἀγγεῖον.

Μετωρίζομαι, χωρατεύω « Σοῦ μετωρίζεται καὶ μὴν πιστεύῃς» = ἀστειεύεται.

Μήγαρις καὶ Τίγαρις = μήπως· ἐπὶ ἐρωτης. λέγεται καὶ *αντίζιμος*. (ἴδε καὶ ἀπάντιμος.)

Μηνῶ = ἀντὶ μηνύω. «Τοῦ ἐμήνυσε νἄρθῃ» τὸ παρ' ἄλλοις ἔστειλε νὰ τὸν φωνάξῃ. « Μηνῶ καὶ ξαναμηνῶ νὰ ἔλθῃ.»

Μία-τζῆ-μίας (ἐπίῤ.) = ἀφ' οὗ ἅπαξ, ὡς ἡ φρ. « Μιατζημίας ὁποῦ σ' ἐγνώρισα. »

Μίας καὶ καλῆς καὶ μονομίας καὶ μεμίας (ἐπίῤ.) ἀντὶ διὰ μιᾶς, ἢ διὰ τελευταίαν φορὰν, καὶ τὸ *απομίας* = ὅλως διόλου, ὁλοτελῶς, *Μίας καὶ ἀρχῆς* ἀντὶ ἐξ ἀρχῆς.

Μιγόμι (τό) = ἡμιγόμιον, τὸ ἥμισυ τοῦ γομαρίου ἢ φορτίου συγκειμένου ἐκ δύο σακκίων. Μεταφορ. δὲ λέγεται καὶ ἡ φρ. « τὸν ἔχει *ἀταγωμίγομο* » τουτ. τὸν ἐπιβαρύνει, ἢ τοῦ εἶναι φορτίον.

Μίμεστρο. Χλευαστικῶς ὁ μῖμος, ὁ ἀπομιμούμενος τοὺς ἄλλους· ὅθεν καὶ *αναγέλαστρος*, ὁ τοὺς ἄλλους περιγελῶν.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΣΧΕΣΕΙΣ

μεταξὺ τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων καὶ τῆς τῶν νέων Ἀράβων.

(Τέλος. Ἴδε φυλ. 324.)

—ooo—

Ἐν Ἱερουσαλὴμ, τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1839.

« Ἀ ! εὑρισκόμεθα εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀγαπητέ μου φίλε, εὑρισκόμεθα εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἤδη ἔχω ἀνὰ χεῖρας εἰς Βηθλεὲμ ἐνθυμήματα διὰ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν θυγατέρα μου, ἤτοι πέτρας ἐκ τοῦ βράχου ὑφ' ὃν ὑπῆρχεν ἡ κοιτὶς, καὶ τοῦ βράχου ἐφ' οὗ ἐκάθησεν ἡ Παρθένος ὅτε οἱ Μάγοι ἦλθον εἰς προσκύνησιν τοῦ θείου παιδίου.

» Ἔλθωμεν καὶ εἰς τὴν περιήγησίν μου, ἥ τις ὡς συνήθως ὑπῆρξεν εὐτυχεστάτη καὶ γραφικωτάτη. Ἕνεκα τῶν τοῦ πολέμου περιστάσεων, μόλις ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν ὁδηγὸν πρὸς μικρόν τι χωρίον κείμενον εἰς δύο ἡμερῶν πορείαν πέραν τῆς Γάζης, γέροντα σεῖκον τοῦ ὄρους Σινᾶ, μὴ θέλοντα νὰ προχωρήσῃ ἐνδότερον τοῦ χωρίου τούτου, Δαρίου καλουμένου, διότι, ἔλεγεν, ἐνδότερον ἤθελεν ἀπαντήσει ἐχθρικὴν φυλήν. Ὁ δὲ Κ. Λινὰν πάλιν ἐβεβαίου ἡμᾶς ὅτι ἦτο ἡ βραχυτέρα ὁδὸς, καὶ ὅτι ἀπ' ἐκείνου τοῦ μέρους ἦτο εὔκολον νὰ εὕρωμεν τρόπον μεταβάσεως εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰς μιᾶς καὶ ἡμισείας ἡμέρας ἀπόστασιν κειμένην. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡμεῖς ὁδεύοντες διὰ τῆς ἐρήμου, προπεμπόμενοι ἐπὶ δύο λεύγας ὑπὸ τοῦ γάλλου προξένου καί τινων Γάλλων· ἡ ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ εἶχέ τι σοβαρὸν καὶ ἐπίσημον. Ἤμεθα μεταξὺ τῶν μνημάτων τῶν καλιφῶν ἐνώπιον τῆς ἐρήμου, μὴ ἔχοντες ἐν τῷ πελάγει ἐκείνῳ τῆς ἄμμου ἄλλην πυξίδα παρὰ τὸν νοῦν τοῦ γέροντος ἡμῶν σεΐκου, ὅς τις ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τῶν Γάλλων ἐπὶ τὴν Πτολεμαΐδα δὲν εἶχεν ἴδει τὴν χώραν ἣν ἐμέλλομεν νὰ περιέλθωμεν.

» Ἡ συνοδία ἡμῶν συνέκειτο· α') ἐξ ἑνὸς μαγείρου· β') ἐξ ἑνὸς διερμηνέως ἓν μόνον οὖς ἔχοντος, εἶδος Figaro, χειρούργου, παγγλώσσου, ἀφεύκτως ἀρνησιθρήσκου καὶ ὡς ὅλοι οἱ τοιοῦτοι φίλοι πάντων, κενοῦντος τὰ ἐν ταῖς φιάλαις ὑπολειπόμενα, τυχαίως θραύων ὅσας εἶχε κενώσει, ἄλλως τε ἀτρομήτου, ἀγαθοῦ καὶ καλῶς ἐκτελοῦντος τὸ τοῦ ὁδηγοῦ ἐπάγγελμα. Ἡ ὑπόλοιπος συνοδία συνέκειτο ἐξ ἡμῶν, ἐκ τοῦ Κυρίου Λινὰν, τοῦ προξένου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ. Τὴν ἐπιοῦσαν οὗτοι μὲν ἐτρέποντο τὴν εἰς Σουὲζ ἄγουσαν, ἡμεῖς δὲ ἐξηκολουθήσαμεν τὴν διὰ Σαλαχιὲχ πορείαν, ἑπόμενοι εἰς τὰ ἴχνη τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἀνάγκη νὰ ὑπάρχωσιν ἀναμνήσεις ὅπως εὕρῃ τις ἐνδιαφέρον εἰς τὴν κατὰ μῆκος ἐπίσκεψιν τοῦ Δέλτα, οὐδὲν ἄλλο περιέχοντος ἢ φοινίκων ἄλση, ἐνίοτε, ὅπου κατοικοῦσί τινες φελλάχοι ἐν καλύβαις, εἰς ἃς ὑπὸ φιλοικτιρμοσύνης οὔτε τοὺς χοίρους ἡμῶν ἠθέλομεν φέρει. Οἱ δύστηνοι ἐκεῖνοι ἓν μόνον προτέρημα ἔχουσι, τὸ ἐπιτηδείως κλέπτειν τοὺς ὁδοιπόρους. Διὸ ἐφροντίσαμεν ἐπιμελῶς νὰ κατακλιθῶμεν ὡς οἷόν τε μακρότερον τῶν κατῳκημένων μερῶν.

» Ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς Ἐλ Ἀρὶχ οὐδένα ἀπηντήσαμεν ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας ἢ σπεῖραν Ἀράβων ἐφίππων, οἵ τινες βεβαίως εὕρηκαν ἡμᾶς ὑπὲρ τὸ δέον πεφυλαγμένους καὶ ἠρκέσθησαν νὰ παρακολουθήσωσιν ἐπὶ δύο λεύγας περίπου. Πλησίον τῆς Ἐλ Ἀρὶχ ἡ χώρα ἔχει καὶ ὄψιν ὅλως ἰδιάζουσαν. Οὐδὲν βλέπεις ἢ λοφιὰς ἄμμου, ἐπὶ μιᾶς δὲ τούτων μικρὸν φρούριον περιεζωσμένον ὑπό τινων ἁπλῶν οἰκιῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἑκατοστὺν περίπου φοινίκων.

» Πρῶτον ἐπεσκέφθημεν τὸν διοικητὴν, παχὺν Τοῦρκον ἀλλοίθωρον, ὃν εὕρομεν καθήμενον ἐπὶ τῶν πτερνῶν του ἐν δωματίῳ ὁμοιάζοντι πολὺ ταῖς καμάραις, ἐν αἷς οἱ ἡμέτεροι χωρικοὶ ἔχουσι τοὺς πλυνούς. Παρὰ δὲ τῷ διοικητῇ ἐκάθητό τις ὁμοιάζων γραμματεὺς, ἀλλοίθωρος ἐπίσης καὶ εὐγενέστατος πρὸς ἡμᾶς ὡς καὶ ὁ κύριός του.

» Ἀπὸ τοῦ Ἐλ Ἀρὶχ μέχρι τῆς Γάζης, περιφήμου πόλεως ἧς ὁ Σαμψὼν ἀφεῖλε τὰς θύρας (οὐ μόνον δὲν ἐπανέθεσαν πάλιν αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ αἱ οἰκίαι τὴν σήμερον ἔτι δὲν κλείονται), ἡ χώρα ἀλλάσσει μορ-



Ἀγαθὸς Σαμαρείτης.

φήν· ἡ ἄμμος καλύπτεται ὑπὸ μικρῶν θάμνων, ἀπαντᾷς νῦν λίθους, ἔπειτα ποίμνια καὶ τέλος ἀκούεις ὀλίγον κρότον. Ἡ σιγὴ τῆς ἐρήμου προξενεῖ ἀπερίγραπτον ἐντύπωσιν· ἐπὶ πολὺ ζητεῖς τί ἐλλείπει εἰς τὴν ὕπαρξιν, καὶ διὰ μιᾶς ὁ ἐλάχιστος κρότος σοὶ ἀποκαλύπτει τὸ μέγα τῆς μονώσεως μυστήριον.

» Ἀπὸ τῆς Γάζης μέχρι τοῦ Δαρίου οὐδὲν ἄξιον λόγου εἰμὴ μόνον μεταβολὴ φύσεως, διότι ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὴν Συρίαν ἄλλην ἐντελῶς θέαν ἔχεις. Ἡ χώρα γίνεται ὀρεινὴ οὐχὶ ὅμως καὶ εὐφορωτέρα. Τὸ Δάριον εἶναι χωρίον ἀραβικὸν δι' οὗ μόνον συνοδίαι



Φάλαρα ἀρχαῖα.
Ἀνάγλυφον Χορσαβὰδ (Νινευΐ.)

τινες διέρχονται οὐδέποτε ὅμως καὶ μεμονωμένοι περιηγηταί. Ὁ Κ. Λινὰν εἶχε συστήσει εἰς ἡμᾶς τὸ χωρίον τοῦτο ὡς περιεργότατον. Καὶ τῷ ὄντι οὐδὲν τὸ δυνάμενον νὰ παραβληθῇ πρὸς ἐκείνην τὴν λῃστῶν φωλεάν· μακρὰ δὲ θὰ ἦτο ἡ διήγησις τῶν ὅσων ἠκούσαμεν καὶ εἴδομεν ἐκεῖ. Σοὶ ἀρκεῖ σήμερον νὰ μάθῃς ὅτι ἐμείναμεν ἐκεῖ μίαν καὶ ἡμίσειαν ἡμέραν μεταξὺ τῶν γραφικωτάτων ὅλου τοῦ κόσμου ἀνθρώπων. Ὅπως ὅμως ἀναπαυθῶμεν ἐν ἀσφαλείᾳ μικρὰ προφύλαξις ἦτο ἀναγκαία· ἐν ᾧ οἱ ἡμίσεις ἐκοιμώμεθα, οἱ ἄλλοι ἡμίσεις ἵσταντο ὡς σκοποί, τὸ πιστόλιον εἰς τὴν παλάμην καὶ τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα ἔχοντες.

» Προπληρώσαντες δὲ τὸ ἀγώγιον ἐξ καμήλων, ἃς μετὰ κόπου ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν ὅπως φέρωσιν ἡμᾶς εἰς Ἱερουσαλήμ, ἠρχίσαμεν τὴν πορείαν τὴν τρίτην τῆς πρωΐας, βαδίζοντες διὰ πετρωδῶν ὀρέων, ὁτὲ μὲν καταβαίνοντες κατακαθέτως, ὁτὲ δ' ὡσεὶ ἀναβάθραν ἀναβαίνοντες. Οἱ δὲ ὁδηγοὶ ἡμῶν ἐδείκνυον ἀνησυχίαν φαινομένην ἡμῖν παράδοξον, ἀλλ' ἐξηγηθεῖσαν μετέπειτα. Μετὰ δεκαπέντε ὡρῶν πορείαν ἐφθάσαμεν εἰς μικρὰν κοιλάδα ὅπου κατὰ τὰ ἄκρα, κεῖνται τὰ καλούμενα *ἀγγεῖα τοῦ Σολομῶντος*, ἤτοι τρεῖς μέγισται δεξαμεναί, ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμέναι καὶ παρέχουσαι ὕδωρ εἰς ἑπτὰ λευγῶν ἀπόστασιν εἰς ἁπάσας τὰς κρήνας τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὡραῖον δ' ἀραβικὸν φρούριον ὑψοῦται ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τοῦ ὄρους. Οὐδὲν φαίνεται πλέον ἀ-



Φάλαρα ἀραβικά.
(Ἰσλὺ ἐν Μαρόκῳ, 1845.)

προσδοκήτως ἀπὸ τῆς θελκτικῆς ταύτης σκηνῆς· ἀλλ' ὅ,τι συνεπλήρου θαυμασίως τὸν πίνακα ἦν στρατόπεδα ἱππικοῦ διοικούμενα ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, πορευομένου κατὰ τοῦ Δαρίου πρὸς τιμωρίαν τῶν κατοίκων αὐτοῦ, ἐνόχων μικρῶν τινων ἁμαρτημάτων, ὅτι δηλαδὴ ἐδολοφόνησάν τινας ἀξιωματικούς, ἔκλεψαν ὀγδοήκοντα βόας καὶ τεσσαράκοντα καμήλους κτλ. Οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν ἠθέλησαν νὰ ἀποχωρήσωμεν ὅσον τάχιστα, ἀλλ' ὁ διοικητὴς παρήγγειλεν ἡμῖν εὐμενῶς νὰ μὴ προχωρήσωμεν πορρωτέρω, παρακαλῶν νὰ καταλύσωμεν τὴν νύκτα παρ' αὐτῷ. Φαντάσθητι τὴν χαράν μου ὅτι εὑρισκόμην μεταξὺ τοιούτου στρατοπέδου· δόρατα πτεροκόσμητα ἐμπεπηγμένα ἐν μέσῳ τῶν ἵππων· Ἄραβες, Τοῦρκοι τῇδε κἀκεῖσε κατακείμενοι· αἱ σημαῖαι εἰς πυραμίδας πρὸ τῆς μεγάλης τοῦ ἀρχηγοῦ

σκηνῆς· συνελόντι δ' εἰπεῖν ἀληθὴς σκηνογραφία μελοδράματος. Εἰ καὶ εὐγενῶς προσεκλήθημεν, ἠπορούμεν πόθεν ἡ τόση εὐγένεια· καὶ ὅμως ἐβαδίσαμεν θαῤῥαλέως πρὸς τὸ ἀρχηγεῖον, ὅπως εὐχαριστήσωμεν διὰ τὴν μετὰ τοσαύτης εὐμενείας σταλεῖσαν πρόσκλησιν. Ὁ διοικητὴς ὑπεδέχθη ἡμᾶς εὐμενῶς, καὶ εἶπεν ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἦτο εἰς Ἱερουσαλὴμ ὅπως δεχθῇ ἡμᾶς, δὲν ἤθελε νὰ στερηθῇ τῆς γνωριμίας ἡμῶν· κατὰ προσταγὴν δ' αὐτοῦ ἐδόθη τοῖς ὑπηρέταις ἡμῶν ἓν πρόβατον καὶ ἀπήτησε νὰ δειπνήσωμεν μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ δεῖπνος ὑπῆρξεν ὅ,τι παραδοξότερον, οὐχὶ γεῦμα, ἀλλ' ἀληθὴς λεία. Μετὰ τὸ *σιμβούκιον* καὶ τὸν καφφὲν καὶ πάλιν τὸν καφφὲν καὶ τὸ *σιμβούκιον*



Αἰγυπτιακὴ ῥάβδος. Ἀραβικὴ ῥάβδος.

ἕκαστος ἐτράπη ἐπὶ τὸν ὕπνον. Ἅμα δὲ τῇ πρωΐᾳ ὑψηλός τις Ἀλβανὸς ἔφερεν ἡμῖν φρυγανίας βουτύρου, ὅπερ ὀνομάζουσι *φουτίρ* (βούτυρον), καὶ ἐξανήρχισε πάλιν ὁ καφφὲς καὶ τὸ σιμβούκιον. Ἐπεθεωρήθησαν μετὰ ταῦτα τὰ ἡμέτερα ὅπλα, τὰ πυροβόλα, τὰ πιστόλια, τὰ ξίφη πάντα παρετηρήθησαν καὶ ἐθαυμάσθησαν· ἐπειδὴ δὲ ἔπρεπε ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἦταν καλά, ἐπυροβόλησα εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα βημάτων καὶ εὐτύχησα θραύσας διὰ τῆς σφαίρας ἕνα λίθον· ἡ δὲ περίστασις αὕτη οὐδόλως ἔβλαψε τὸ σέβας, ὅπερ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἐμπνεύσει τὸ πολεμικὸν ἡμῶν σχῆμα. Ἵνα δὲ τελειώσω εὐπρεπῶς τὰ πάντα προσήνεγκον γενναίως εἰς τὸν διοικητὴν τὸ μικρὸν τηλεσκόπιόν μου, ὅπερ εὐγνωμόνως ἐδέχθη. Ἀνέβημεν πάλιν τὰ ζῶα καὶ δύο ὥρας μετὰ ταῦτα εἰσήλθομεν εἰς Βηθλεέμ. Ἰδοὺ, ἀγαπητέ μοι φίλε, πράγματα ἐν ταῖς περιοδίαις συμβαίνοντα καὶ καθιστῶντα αὐτὰς εὐφροσύνους. Μόλις παρέρχεται μία συγκίνησις, καὶ ἔρχεται ἄλλη ὅλως διάφορος.

» Φθὰς εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους τινὸς εἶδον αἴφνης τὴν Βηθλεέμ. Ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον ὄχθον ῥεύματος βαθέως, καὶ ὁ ῥοῦς τῶν ἰδεῶν μου μετεβλήθη μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὡς ἂν εἶχον κλείσει ἓν βιβλίον ὅπως ἀνοίξω ἄλλον. Ἔκτοτε δὲ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔβλεπον ποιμένας, μάγους, μικρὰ παιδία ἐσφαγμένα καὶ κοιτίδα ἀφ' ἧς ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ νομοθεσία μέλλουσα ν' ἀλλάξῃ τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου. Ἀξιοθέατον εἶναι ἀναντιῤῥήτως τὸ θέατρον ὅπου συνέβησαν μεγάλα γεγονότα· καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο καὶ πλῆρες ἐρειπίων χωρίον ἀνυψοῖ τὴν ψυχὴν πολὺ πλέον ἢ ὅσον καταπλήσσουσι τὴν ὅρασιν αἱ πυραμίδες.

» Ἐπισκεφθέντες τὸ μοναστήριον ἀνεχωρήσαμεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐφθάσαμεν ἐκεῖ δύοντος τοῦ ἡλίου· ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ μοναστήριον κατελύσαμεν ἐν αὐτῷ, ἐδειπνήσαμεν καὶ κατεκλίθημεν μετὰ δεκαοκταήμερον κακοπάθειαν εἰς ἀξιολόγους κλίνας. »

Ἡ ἀκαδημία ἤκουσε πόσον μὲ συνεκίνησεν ὁ πρὸς τὴν τέχνην ἔρως· ἐλπίζω δὲ ὅτι θέλει ἀνακαλύψει μεταξὺ τῆς περὶ τὸ γράφειν ἀνεπιτηδειότητός μου καὶ ὅλας τὰς ἐντυπώσεις ὅσας μοὶ προεξένησαν ἡ Βίβλος, ἡ θεία αὕτη ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ θαυμάσιον τοῦτο ἔργον, ὅπερ ἀμείβει πάντα τὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας.

Καὶ ὁ μὲν τόπος εἶναι βεβαίως ὁποῖος καὶ πάλαι, διότι τὰ ὄρη δὲν μετεβλήθησαν· θέλω δὲ δοκιμάσει ν' ἀποδείξω ὅτι οὔτε οἱ ἄνθρωποι ἤλλαξαν. Ναὶ μὲν ἡ φυλὴ τῶν Ἰουδαίων παρήκμασε πανταχοῦ, καὶ ἐπληρώθησαν αἱ προφητεῖαι τοῦ Ἱερεμίου· ἀλλὰ σώζεται κατὰ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου φυλή τις, οἱ Καραΐται ἢ Καραΐμαι, ἥτις φεύγουσα βεβαίως τὸν ζυγὸν τοῦ Τίτου, ἐτήρησε τὰ πατριαρχικὰ ἤθη· ἔχουσι δὲ τόσον ὡραῖον τὸν τύπον, ὥστε αὐτὸν ἠθέλησα νὰ ἐξεικονίσω. Τὸ ἔνδυμα τοῦ Σαμαρίτου, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Ἑβραίων *ἄρβα κανεφότ*, ἤτοι *τέσσαρες πτέρυγες*, ὀνομάζεται σήμερον *ἅββα*.

Ἡ ποιμενικὴ βακτηρία εἶναι ἴσως σύμβολον τῆς ἀγκυλωτῆς ῥάβδου, ἥτις καὶ σήμερον ἔτι δηλοῖ παρὰ τοῖς Ἄραψι διοίκησιν, καὶ δίδεται ἐνίοτε πρὸς ἐκείνους ὑπὲρ ὧν πρόκειται νὰ ἑλκύσωσι τὸ σέβας τῶν ἄλλων. Εὑρίσκεται δὲ πάντοτε ἀπαράλλακτος εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἡγεμόνων τῶν παριστωμένων ὑπὸ τῶν ἱερογλυφικῶν. Εἰ καὶ περὶ καλύμματος τῆς κεφαλῆς δὲν λέγει τι ἡ Βίβλος, φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκάλυπτον αὐτὴν, διότι εἶναι πιθανὸν ὅτι πολλοὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἐξυρίζοντο.

Ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Σαμψῶνος· « Ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἕξεις καὶ τέξεις υἱὸν καὶ οὐκ ἀναβήσεται σίδηρος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. » Τὸ σημερινὸν *καφιὲ* ὁμοιάζει πολὺ τὸ ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν εἰκόνων καὶ σφιγγῶν κάλυμμα. Τὰ δὲ ἐν Ἰσλὺ κυριευθέντα φάλαρα τοῦ ἵππου, ὁ χαλινὸς καὶ ὁ στηθιστὴρ, εἰσὶν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἀναγλύφων τῆς Νινευΐ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν δύο εἰκόνων ἃς ἐπίτηδες παρατίθημι.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΕΚ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ.

ὑπὸ

Γεωργίου Γώγου, ἰατροῦ.

Ἦτον ἡ 25 Ἰουλίου ὅτε μετὰ τριῶν ἄλλων συμφοιτητῶν μου Γερμανῶν, τὴν Βυρσεβούργην ἐγκαταλιπὼν, τὴν ὡραίαν καὶ εὔκαρπον πρωτεύουσαν τῆς Φραγκονίας, ἐπέβην εἰς ἁτμάμαξαν, ὅπως ἐπισκεφθῶ καὶ τὴν πολυτάλαντον πόλιν τῆς Φραγκφόρτης. Ἀπεφασίσαμεν δὲ τὸ ταξείδιον τοῦτο, τοῦτο μὲν ὅπως λάβωμεν μικράν τινα ἀναψυχὴν, τὴν βαρεῖαν καὶ δυσώδη ἀτμοσφαῖραν τοῦ τε νοσοκομείου καὶ ἀνατομείου καὶ μαιευτηρίου ἀποφεύγοντες, τοῦτο δὲ, διότι τῶν διακοπῶν ἐπερχομένων, ἐρημοῦται ἡ πόλις πᾶσα καὶ σιγὴ καταλαμβάνει αὐτὴν βαθεῖα. Ἐκ τῶν 800 φοιτητῶν τοῦ πανεπιστημίου μόλις 100 ἢ 150 εναπομένουσιν ἐντὸς τῶν ὑγρῶν τειχῶν αὐτῆς, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπέρχονται εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν ἢ ἀλλαχόθι ποθί.

Ἡ μεταξὺ Βυρσεβούργης καὶ Φραγκφόρτης ἀπόστασις εἶναι μόλις τετράωρος, παρέχει δὲ τὸ ταξείδιον τοῦτο ὄχι εὐκαταφρόνητα πρὸς θέαν. Τὰ σιγαλέα μάλιστα καὶ μαρμαίροντα ῥεῖθρα τοῦ Μοίνου ποταμοῦ (Main), τὰ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ πολυάριθμα χωρία καὶ πολίχνια, τὸ ὁτὲ μὲν ὁμαλὸν ὁτὲ δὲ ἀνώμαλον τοῦ ἐδάφους, τὰ μέχρι καὶ νῦν πολλαχοῦ διασωζόμενα προπύργια τῶν ἱπποτῶν τοῦ Μεσαιῶνος, αἱ ὑψίκομοι φηγοὶ καὶ πεῦκαι, αἵτινες πανταχόθεν περιστέφουσι τοὺς λόφους καὶ τὰς κοιλάδας, πάντα ταῦτα εὐαρεστοῦσι καὶ καταθέλγουσι τὸ ὄμμα τοῦ περιηγητοῦ. Ἀπὸ Βυρσεβούργης μέχρις Ἀσαφενβούργης, πόλεως ἐμπορικῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ κειμένης, ὡριμάζει θαυμασίως ἡ σταφυλὴ, διὰ τοῦτο δὲ καὶ περίφημος ὁ οἶνος τῆς κάτω Φραγκονίας· ἐντεῦθεν ὅμως μέχρι Φραγκφόρτης οὐδὲ ἴχνος ἀμπέλου ἀναφαίνεται. Προσέτι δὲ οὐδὲ τὰ ἄλλα καρποφόρα δένδρα ἐπιδίδουσιν ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς λεπτότητος τῆς γῆς. Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων μόλις πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς ξυλικῆς.

Ἐν μέσῳ εὐθυμίας καὶ ἱλαρότητος ἐφθάσαμεν τέλος πάντων εἰς τὸ λουτρὸν τοῦ Βιλέλμου (Wilhelmsbad), εἴκοσι μόλις λεπτὰ ἀπέχον τῆς Φραγκφόρτης. Κατ' ἐμὴν δὲ πρότασιν ἀποφασίσθη ὅπως διαμείνωμεν καὶ ἐνταῦθα ἐπί τινα χρόνον. Ἦτο δὲ 4 μ. μ.

Τὸ λουτρὸν τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ἡγεμονείαν τῆς Ἔσσης, καὶ εἶνε πολιτικῶς γνωστὸν, διότι ἐνταῦθα ἐξέδωκεν ὁ τότε ἡγεμὼν κατὰ τὸ 1831 τὸ σύνταγμα τῆς χώρας αὐτοῦ, ἔτι δὲ διότι ἐνταῦθα κατέφυγε κατὰ τὸ 1850 καὶ ὁ σήμερον διάδοχος ἐκείνου, ὅτε οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν Κ. Hassenpflug ὡς τὸν κάλλιστον καὶ τιμιώτατον ὑπουργόν. Τὸ οὕτω δὴ λουτρὸν Βιλέλμου καλούμενον δὲν εἶναι κυρίως λουτρὸν, ἀλλ' ὑπὸ κήπου περιστοιχιζόμενον μοναδικὸν καὶ πυργοειδές τι οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου τὸ ἰσόγειον ἀφιερώθη εἰς τοὺς χαρτοπαίκτας. Ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐπεσκέφθην τοῦτο ἦτο Κυριακὴ, ἀνεξάλειπτος δὲ διαμένει εἰσέτι ἡ λυπηρὰ ἐντύπωσις ἣν ἐνεποιήσατο τῇ ψυχῇ μου ἡ θέα πολλῶν δυστυχῶν ἀνθρώπων. Παρῆσαν δὲ καὶ διεκύβευον τὴν μικρὰν περιουσίαν αὐτῶν ὑπάλληλοι ἐμπορικῶν καὶ δημοσίων καταστημάτων, ἐργοστασίων ἐργάται καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐκ τῶν περιχώρων (α). Ἀλλ' ὅπερ ἐμὲ καὶ πολλοὺς Ἕλληνας εἰς θαυμασμὸν ἔφερεν δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ὀργὴν, ἦν τόδε. Πτωχός τις χειρίδων κατασκευαστὴς ἀπώλεσεν εἰς διάστημα ὀλίγης ὥρας ἅπαν τὸ μηνιαῖον αὐτοῦ εἰσόδημα. Ἦτο δὲ τόσον μεγάλη ἡ ἀδημονία καὶ ἀπελπισία αὐτοῦ, τόσον πικραὶ αἱ μεμψιμοιρίαι τῆς συζύγου αὐτοῦ κατά τε τοῦ ἄρχοντος τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἀρχιχαρτοπαίκτου, ὥστε ἔγινε μεγάλη ταραχὴ καὶ ἀστυνομικοὶ ἀμέσως προσεκλήθησαν κλητῆρες, οἵτινες καὶ ἀπέβαλον τὸ δυστυχὲς ζεῦγος ἔστω τῆς αἰθούσης!

— Ἰδοὺ ὁποία εἶνε ἡ φιλόσοφος ὑμῶν Γερμανία, εἶπον εἰς ἕνα τῶν συνοδοιπόρων μου. — Φίλε, ὑπέλαβεν οὗτος, ἡ μελετωμένη μεγάλη ἐπανάστασις τοῦ ἔθνους, ἀφοῦ πρῶτον καταστρέψῃ τοὺς πολυαρίθμους καὶ πτωχοὺς ἡγεμονίσκους, τότε θέλει βελτιώσει καὶ μεταῤῥυθμίσει τὸ πᾶν.

Ὑπὸ τοιαύτας ἐντυπώσεις ἀπήλθομεν τοῦ μικροῦ τούτου τόπου τῆς κολάσεως. Ἐχρύσοναν δὲ αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μόλις τὰ κωδωνοστάσια τῆς Φραγκφόρτης, ὅτε ἐπληροφορήθημεν ἐκ τοῦ συρίγματος τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ κώδωνος τοῦ σταθμοῦ ὅτι ἐφθάσαμεν. Ὁ σταθμὸς τῆς ἐλευθέρας ταύτης πόλεως εἶνε μὲν μέγας καὶ ἱκανῶς κομψὸς, ἀλλ' ἐντέχνως διῃρημένος. Ὁσάκις φθάνῃ ἁτμάμαξα, μάλιστα δὲ περὶ τὴν ἑσπέραν, συναθροίζεται πλῆθος πολὺ περιέργων ἔξω τοῦ περιβόλου, καὶ τὰ ὦτα

(α) Μεταξὺ τούτων διέκρινα καὶ τινας ἀξιωματικοὺς, ἐν στολῇ μάλιστα, πέριξ τῆς τραπέζης τοῦ ῥολλέτου καθημένους!

ἀλγεῖ τις τὰς κραυγὰς ἀκούων τῶν ἀπειροπληθῶν ἁμαξηλατῶν καὶ ἀχθοφόρων. Εἰς μίαν τῶν ἁμαξῶν καὶ ἡμεῖς εἰσελθόντες, διευθυνόμεθα εἰς τὸ κεντρικώτερον ξενοδοχεῖον « Τὸ ὄρος τῆς χώρας ».

Ἡ εἴσοδος τῆς πόλεως ἐν γένει προξενεῖ τῷ ξένῳ καλὴν ἐντύπωσιν ἕνεκα τῶν ὡραίων οἰκοδομημάτων καὶ εὐρυτάτων αὐτῆς δρόμων· πλήττεταί τις ὅμως καὶ δυσαρεστεῖται προχωρῶν πρὸς τὰ ἐνδότερα, βλέπων τὰς στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς, καὶ ἀναπνέων τὴν βαρεῖαν αὐτῶν ἀτμοσφαῖραν. Ἡ κεντρικωτέρα ὁδὸς τῆς κυρίως πόλεως ἔχει μῆκος μόλις ἑκατὸν βημάτων. Αἱ συνοικίαι μάλιστα τῶν Ἰουδαίων παρέχουσιν οἰκτρὸν θέαμα· περίεργον δὲ ὅτι ἐνῷ πάντες οὗτοι σχεδὸν εὐποροῦσιν, οὐδεμίαν ἐν τούτοις λαμβάνουσι πρόνοιαν περὶ βελτιώσεως ἢ καθαρισμοῦ τῶν οἰκημάτων αὐτῶν· φαίνεται ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ πρέπει παντοῦ καὶ πάντοτε νὰ ζῶσιν ἐν δυσωδίᾳ καὶ ῥυπαρότητι. Τούτου δὲ ἕνεκα πόσαι θανατηφόροι ἐπιδημίαι ἐνσκήπτουσι μεταξὺ αὐτῶν, πόσοι μαραίνονται καὶ φθισιῶσιν ἐπὶ τέλους! Γνωρίζω καλῶς ὅτι πολλὰ δημοτικὰ συμβούλια καὶ ἀστυνομίαι διαφόρων γερμανικῶν πόλεων, τοῖς ἐσύστησαν ἀραιότερον συνοικισμὸν καὶ μεγαλειτέραν καθαριότητα, ἀλλ' ὅλα εἰς μάτην!

Ἡ Φραγκφόρτη κατοικεῖται ὑπὸ 90 περίπου χιλ. κατοίκων. Ἐκ τούτων ἀριθμοῦνται Ἰουδαῖοι μὲν 20, Διαμαρτυρούμενοι δὲ μόλις 5 χιλιάδες· οἱ λοιποὶ εἶνε δυτικοί. Ἕνεκα δὲ τῆς ἐμπορικῆς καὶ κεντρικῆς θέσεως πολλαὶ ἑκατοστύες ἀνθρώπων ἐπισκέπτονται αὐτὴν καθ' ἑκάστην. Ἡ Φραγκφόρτη εἶναι, διὰ τὸ πλεῖστον τοὐλάχιστον μέρος τῆς Γερμανίας, ἡ πόλις τῶν νεωτερισμῶν καὶ εἰδήσεων, διότι αὐτὴ καὶ συγκοινωνεῖ ἀμέσως μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Οἱ νεωτερισμοὶ τῆς Γαλλίας ἐν τούτοις προτιμῶνται μᾶλλον τῶν ἐντοπίων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολλοὶ Γερμανοὶ ἐργοστασιάρχαι ἀναγκάζονται νὰ ἐπιγράφωσιν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν τὸ πολυσήμαντον « Paris ». Εἶνε δὲ παροιμιώδης ἡ ἐπιτηδειότης τῶν Φραγκφορτίων περὶ τὸ διαπραγματεύεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν τοὺς ἀγοραστάς.

Τὸ ἐμπόριον τῆς Φραγκφόρτης ἐπαυξάνει ὄχι ὀλίγον καὶ ὁ πλώϊμος ποταμὸς Μοῖνος, ὀλίγην ὥραν μακρὰν αὐτῆς εἰς τὸν βαθυδίνην Ῥῆνον ἐκβάλλων. Τὰ πέριξ τῆς πόλεως εἶνε ἐν γένει ὡραῖα. Δενδροστοιχίαι μακραὶ καὶ πυκνόφυλλοι, κῆποι περικαλλεῖς καὶ εὐανθεῖς περικοσμοῦσιν αὐτά. Οἱ εὔποροι ἐνταῦθα κατοικοῦσι τὸ θέρος ὁλόκληρον. Αἱ οἰκίαι αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον ἀνεγερθεῖσαι, παρέχουσιν ὄντως μεγαλοπρεπὲς θέαμα. Πᾶσαι περιβάλλονται ὑπὸ λαμπρῶν κήπων, καὶ πανταχόθεν βλέπει τις σκιάδας ποικιλοχρόους, καὶ πίνακας εὐκατασκευάστους ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀναπηδοῦντας. Τὸ μέγαρον μάλιστα τοῦ Rothschild ὑπερεξέχει κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὸν πλοῦτον.

Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῶν αὐτοκρατόρων ὑπάρχουσιν ὡς γνωστὸν οὐχὶ μόνον οἱ ἴδιοι αὐτῆς χωροφύλακες ἢ στρατιῶται, ἀλλὰ καὶ λόχοι ὄχι εὐάριθμοι ἐκ τῶν μεγαλειτέρων κρατῶν τῆς Ὁμοσπονδίας· διάκεινται δὲ οὗτοι πάντοτε ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους. Πρὸ δύο περίπου ἐτῶν, πάλης γενομένης μεταξὺ Πρώσσων, Βαυαρῶν καὶ Φραγκφορτίων, ἐφονεύθησαν ἐκ μὲν τῶν πρώτων πέντε, ἐκ δὲ τῶν τελευταίων ἐννέα. Τὰ ἤθη τῆς πόλεως εἶναι ἐντεῦθεν, τουτέστιν ἕνεκα τῆς στρατοκρατίας δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῆς πλησμονῆς παντοδαπῶν ἀνθρώπων, οὐχὶ τόσον αὐστηρά.

Ἀξιοθέατα παρέχει ἡ πόλις ὄχι πολλά. Ἡ λεγομένη αἴθουσα τῶν Αὐτοκρατόρων, ὁ ζωολογικὸς κῆπος, ἡ δημοσία βιβλιοθήκη, καὶ τὸ ἀνατομικόν, φυσιολογικὸν καὶ ὀρυκτολογικὸν Μουσεῖον εἰσὶ τὰ σπουδαιότερα. Ἡ αἴθουσα ὀνομάζεται οὕτω, διότι ἐνταῦθα ἐστέφοντο ἄλλοτε οἱ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ Φραγκφόρτη πόλις τῶν αὐτοκρατόρων καὶ σήμερον ἀκόμη ἐπονομάζεται. Ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης εἶναι ὅλοι οὗτοι ἐζωγραφημένοι, συνεδριάζει δὲ ἐν αὐτῇ καὶ ἡ γερουσία τῆς πόλεως μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ὁμοσπονδίας. Εἶναι δὲ τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἀρχαιότατον καὶ ἀσήμαντον τὴν κατασκευήν. Ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς ξένους συγχωρεῖται τρὶς τῆς ἑβδομάδος· ὡς ὁδηγὸς δὲ χρησιμεύει ξηρόν τι καὶ δυσειδὲς γύναιον ἀντὶ μικροῦ φιλοδωρήματος.

Ὁ ζωολογικὸς κῆπος, ἡμίσειαν ὥραν τῆς κυρίως πόλεως ἀπέχων, εἶνε μὲν εὐρύς, ἀλλὰ κακῶς διῃρημένος· ἡ κατ' εἶδος ἢ οἰκογενείας ὑποδιαίρεσις τῶν ζώων ἀτελής. Πτηνὰ ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ πολλὰ καὶ διάφορα, τετράποδα ὅμως ὀλίγα. Ἐκ τῶν ἀγρίων ἢ αἱμοβόρων ζώων εἶδον τέσσαρα ἢ πέντε μόνον εἴδη, καὶ αὐτὰ ἰσχνὰ καὶ ἄτονα. Κροκόδειλοι, καμηλοπαρδάλεις, ἐλέφαντες ὡσαύτως δὲν ὑπάρχουσιν.

Ἡ βιβλιοθήκη συνέστη ἐξ 80,000 περίπου χειρογράφων τε καὶ ἐντύπων· εἶνε ὅμως τὰ πλεῖστα γνωστὰ καὶ ἄσημα. Τὸ Μουσεῖον ὄχι τόσον εὐκαταφρόνητον διά τε τὴν ὕλην καὶ τὴν οἰκοδομήν· ἡ ὀρυκτολογικὴ μάλιστα συλλογὴ εἶνε ὄντως ὄψεως καὶ μελέτης ἀξία.

Τὸ θέατρον τῆς πόλεως λέγεται ἓν τῶν καλλίστων τῆς Γερμανίας. Ὅτε ἤμην ἐκεῖ παρεστάθη ὁ Faust, ἀλλὰ τόσον ἐπιτηδείως καὶ ζωηρῶς, ὥστε μέχρις ἐνθουσιασμοῦ ἐχειροκρότουν καὶ ἐζητοκραύγαζον οἱ παρεστῶτες. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ὀλίγοις περὶ τῆς πόλεως τῶν αὐτοκρατόρων. Ἤδη δὲ παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην ὅπως μοὶ ἀκολουθήσῃ μέχρι Βισβάδης, ἔνθα τὰ ἀξιοπεριεργότερα.

Ἡ πόλις αὐτὴ ἀπέχει τῆς Φραγκφόρτης μίαν καὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, συγκοινωνοῦσι δὲ ἀμφότεραι

διὰ τοῦ Tanus λεγομένου σιδηροδρόμου. Περὶ τὴν 11 π. μ. ὥραν εἰσήλθομεν καὶ ἡμεῖς εἰς μίαν τῶν ἁτμαμαξῶν· σημειωτέον ὅμως ὅτι εἷς τῶν συνοδοιπόρων ἡμῶν, συγγενεῖς τινες τὴν προτεραίαν εὑρὼν καὶ ὑπὸ τούτων πολλάκις προσκληθεὶς, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ παραιτηθῇ τῆς περαιτέρω περιηγήσεως τὴν ὁποίαν μόλις χθὲς ἀπεφασίσαμεν. Τὰ μεταξὺ τῶν δύο πόλεων μέρη εἶναι κάλλιστα· ἡ ἐνταῦθα ἀγαθὴ καὶ παχεῖα γῆ ἀνταμείβει ἑκατονταπλασίως τοὺς κόπους τῶν χωρικῶν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ πάντες εὐδαιμονοῦσιν.

Καθ' ὅλον τὸ ταξείδιον ἡμῶν περὶ ἰατρικῶν ζητημάτων καὶ πάλιν φιλονεικοῦντες, ἐφθάσαμεν τέλος εἰς Βισβάδην. Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ὡς γνωστὸν ἡ πρωτεύουσα τοῦ δουκάτου Νασσάου, καὶ κατατάσσεται εἰς τὰς μᾶλλον ὡραίας καὶ τερπνὰς πόλεις τῆς Γερμανίας. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ὑπερβαίνει μόλις τὰς 18000 κατοίκων· ἡ φιλοκαλία καὶ εὐρυθμία τῶν οἴκων αὐτῶν ἀμίμητος. Οἱ εὐρύτατοι, καθαρώτατοι καὶ ἀμφοτέρωθεν δενδροφυτευμένοι δρόμοι κινοῦσιν ἀληθῶς τὸν θαυμασμὸν τοῦ ξένου· τοιούτους δρόμους μόλις βλέπει τις ἐν Μονάχῳ, ἐν τοῖς προαστείοις τῆς Βιέννης ἴσως δὲ καὶ ἐν Βερολίνῳ. Ἡ Βισβάδη ὅμως φημίζεται κυρίως ἕνεκα τῶν λουτρῶν αὐτῆς.

Εἶναι δὲ ἡ πληθὺς τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὰ τόσον μεγάλη, ὥστε ἕκαστος σχεδὸν οἰκοδεσπότης δέχεται καὶ ξένους εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καί τοι ἄπειρα ὑπάρχουσι ξενοδοχεῖα. Ὁ πλοῦτος τῶν κατοίκων πηγάζει ἐντεῦθεν κατὰ μέγα μέρος. Αἱ πλειότεραι τῶν οἰκιῶν εἶναι οὕτως ᾠκοδομημέναι, ὥστε πᾶς ξένος δύναται καὶ λουτρὰ συγχρόνως νὰ λαμβάνῃ, ὃ ἐστὶ εἰς ἕκαστον μεγάλον δωμάτιον προστίθεται καὶ μικρότερός τις χῶρος, ἔνθα ἥ τε λεκάνη καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα ὑπάρχουσιν. Φέρεται δὲ τὸ πρὸς λουτρὸν ἰαματικὸν ὕδωρ ἢ διὰ σωλήνων ἀμέσως ἐκ τῆς πηγῆς ἢ διὰ λαγηνῶν.

Τὰ πέριξ τῆς πόλεως εἶνε τὰ ἐξαισιώτερα καὶ ὡραιότερα ἀφ' ὅσα ἔτυχε μέχρι τοῦδε νὰ ἴδω. Πάντες οἱ λόφοι καὶ πᾶσαι αἱ κοιλάδες παρίστανται κατάφυτοι, σχεδὸν ἐφ' ἑκάστου λόφου ἢ ὑψώματος ἀνήγειρται καὶ πύργος τις μεγαλοπρεπὴς ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν οἰκοδόμημα. Ὁ περιφημότερος ὅμως διά τε τὴν καλλιέπειαν καὶ τοποθεσίαν εἶναι ἐκεῖνος, ἐφ' οὗ κατεσκευάσθη ἡ Ρωσσικὴ ἢ κοινῶς Ἑλληνικὴ λεγομένη ἐκκλησία. Τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ᾠκοδομήσατο ὡς γνωστὸν ἡ θυγάτηρ τοῦ Μεγάλου δουκὸς τῆς Ῥωσσίας Μιχαὴλ, Σοφία νομίζω τοὔνομα, ἅμα ἀποφασίσασα τὴν μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Νασσάου σύζευξιν αὐτῆς. Μόλις ὅμως ἐπεραιώθη τὸ ἔργον καὶ ἰδοὺ ἀπέθανεν ἡ εὐλαβὴς καὶ νεαρὰ σύζυγος δυστοκίας ἕνεκεν. Ἡ θεία μυσταγωγία τελεῖται μέχρι σήμερον Ῥωσσικὴ ἐν αὐτῇ. Τὸ μέγεθος τῆς ἐκκλησίας μικρὸν μὲν ἀλλὰ κομψὸν καὶ ἀνάλογον. Ἡ περιχρυσωμένη ὀροφὴ αὐτῆς καὶ ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἀνυψούμενος βαρύτιμος σταυρὸς, μαρτυροῦσιν ἀρκούντως τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς οἰκοδομησάσης. Κεῖται δὲ τὸ ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου κατειργασμένον σῶμα αὐτῆς πλησίον τοῦ ἁγίου βήματος.

Φαίνεται ὅτι ἡ μακαρῖτις ἐπίτηδες ἐξελέξατο τὸν λόφον τοῦτον, διότι εἶναι ὁρατὸς ὄχι μόνον εἰς τὴν πόλιν ὁλόκληρον τῆς Βισβάδης, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς πέριξ πολίχνας καὶ χωρία. Οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοῦτον καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ ναὸν ἀναβλέποντες καὶ κατανυγόμενοι, δοξάζουσι τὴν δόξαν τοῦ δημιουργοῦ. Ἡ ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου θέα εἶναι, ὡς εἶπον, σπανία· ὁ εὐρὺς ὁρίζων ἀφ' ἑνὸς, αἱ ὡς τάπητες ποικιλοχρώματοι ἐκτεινόμεναι πεδιάδες, αἱ ἀπειροπληθεῖς καὶ κατάφυτοι κῶμαι, ὁ ὡς ὄφις περιστρεφόμενος γηραιὸς Ῥῆνος ἀφ' ἑτέρου, παράγουσιν ὄντως εὐάρεστον αἴσθημα, οὐδέποτε παρερχόμενον. Ἡ ὄψις πάντων τούτων συνδέει ἔτι μᾶλλον τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ πλάστου· τὸ μεγαλουργὸν καὶ παντοδύναμον αὐτοῦ καταφαίνεται πανταχόθεν.

Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἱστάμενος, καὶ ὁτὲ μὲν τῆς φύσεως ὁτὲ δὲ τοῦ φερεπόνου Γερμανοῦ τὰ ἔργα θεωρῶν, πόσον δὲν ἐλυπήθην, ἀναλογιζόμενος τὴν γυμνότητα τῆς ἡμετέρας γῆς, τὴν ἀβελτηρίαν καὶ ἀφιλοκαλίαν ἡμῶν αὐτῶν! Ὁ φιλόπονος Γερμανὸς προσπαθεῖ διὰ τῆς τέχνης ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν τῆς φύσεως, ἁμιλλῶνται ὡς εἰπεῖν φύσις καὶ τέχνη ἐν Γερμανίᾳ· παρ' ἡμῖν ὅμως ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα δυστυχῶς. Ἡμεῖς ἐλάβομεν μὲν πολλὰ παρὰ τῆς εὐεργετικῆς φύσεως, ἀλλ' ἀντὶ περιποιήσεως καταστρέφομεν μᾶλλον αὐτά· μίμησις ἢ αναπλήρωσις δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν. Ἐὰν δὲ ἔχωμεν εἰσέτι καλόν τι καὶ ὡραῖον, τοῦτο ὀφείλεται τῇ ἰδιοσυντηρήσει καὶ αὐθυπάρξει αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως. Καὶ ὅμως πόσον ἀπατῶνται οἱ εὔπιστοι Γερμανοὶ νομίζοντες, ὅτι παρ' ἡμῖν καὶ τώρα ἀκόμη ῥέει μέλι καὶ γάλα!

Εἷς τῶν συνοδοιπόρων καὶ φίλων μου ἰδών με ἀπαύστως θαυμάζοντα· — Αἴ, εἶπε, παῦσον θαυμάζων τὰ ἀτελῆ κάλλη τῆς ψυχρᾶς ἡμῶν Γερμανίας. Σὺ ὁ ἐν τῇ γῇ τῶν χαρίτων καὶ θελγήτρων γεννηθεὶς, εἶδες βεβαίως πολὺ καλλίτερα τούτων. Ἀπέναντι ἑνὸς διστίχου ὁμηρικοῦ, βραχὺ μόνον ἑλληνικὸν περιγράφοντος, θυσιάζω ἐγὼ πᾶσαν ταύτην τὴν τοποθεσίαν. Ἡ ἀγαπητή μου Ἑλλὰς εἶναι ἡ πρωτότοκος θυγάτηρ τῆς φύσεως. Ἐλθὲ λοιπὸν, καιρὸς ν' ἀπέλθωμεν. — Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἤμεθα ἐν τῇ πόλει.

Ἡ πρὸς τὰ κάτω ἄγουσα ὁδὸς κατεσκευάσθη ἅμα

τῇ ἀνεγέρσει τοῦ ναοῦ· εἶναι δὲ λίαν εὐρεῖα, στεῤῥὰ καὶ δενδρόφυτος· οἱ περιηγηταὶ ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται συνήθως ἐποχούμενοι ἢ ἐπὶ ὄνων καθήμενοι. Περίεργον ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Γερμανίας εἶδον τόσον πολλοὺς ὄνους ὡς ἐνταῦθα. Ἐν ὅλῃ τῇ Φραγκονίᾳ π. χ. ἥτις πλέον τῶν δύο ἑκατομμυρίων κατοίκων ἀριθμεῖ, ὑπάρχουσιν, ὡς θετικῶς ἐπληροφορήθην, μόλις τέσσαρα ἢ πέντε τοιαῦτα ζῶα· ἡ χρῆσις αὐτῶν καθίσταται περιττὴ, οὐχὶ ἕνεκα τοῦ κλίματος, ὥς τινες διϊσχυρίζονται, διότι τότε δὲν ἔπρεπε νὰ ζῶσι καὶ ἐν Βισβάδῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ἕνεκα τῶν πολλῶν ἁμαξῶν καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἵππων, χρησιμωτέρων ὄντων.

Δεῦτε περιγράψωμεν ἤδη τὸ κεντρικώτερον κατάστημα (Kurhaus) εἰς τὸ ὁποῖον συναθροίζονται πάντες οἱ ξένοι ἀνεξαιρέτως. Τὸ ὡραῖον τοῦτο οἰκοδόμημα ἀπέχει τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου μόλις δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἱκανὰ βήματα πρὸ τούτου ὑπάρχουσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν εὔκτιστα ἐργαστήρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ξένοι τε καὶ ἐντόπιοι πωληταὶ ἐκθέτουσι τὰ ὡραιότερα ἔργα καὶ τὰ σπανιώτερα προϊόντα· ὁ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σειρῶν χῶρος πληροῦται δασυφύλλων καστανεῶν, ὑπὸ ταύτας δὲ σταθμεύουσι καὶ αἱ ταχυκίνητοι ἅμαξαι τῆς πόλεως πρὸς μεταφορὰν τῶν βουλομένων. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἐπέρχεται ὁ κυρίως κῆπος· ἀλλὰ πόθεν ἄρξομαι καὶ ποῖ τελευτήσω τὸ κάλλος αὐτοῦ διηγούμενος; ὑπέρμετρον τὸ μῆκος καὶ εὖρος, καὶ ἀπερίγραπτος ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία αὐτοῦ. Χλόη δροσερὰ καὶ ἀκμαία οὐδέποτε ἐκλείπει· τὰ περικαλλέστερα φυτὰ καὶ δένδρα εὕρηνται ἐν αὐτῷ. Λίμναι ὑπὸ λευκῶν κύκνων καὶ ποικιλοπτέρων νησσῶν ἡσύχως ἀναταρασσόμεναι καὶ ποτάμια λαμπυρίζοντα καταγοητεύουσιν ἔτι μᾶλλον τὸν πάσχοντα ξένον. Ἑδώλια ἢ βάθρα κομψὰ πανταχοῦ ὑπάρχοντα, παρέχουσιν αὐτῷ οὐχὶ μικρὰν ἄνεσιν. Ἐφ' ἑκάστου ὑψώματος παρίσταται καὶ ὡραῖόν τι ἄγαλμα ἑλληνικῆς ἢ ῥωμαϊκῆς θεότητος. Πίδακες εὔκτιστοι εἰς ὕψος μέγα τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἀνατινάσσοντες, συντελοῦσιν ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ συνόλου.

Πόσον χαίρει καὶ ἀγαλλιᾷ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐνταῦθα! Ὁ βεβαρημένος τὴν καρδίαν ἢ τὸ πνεῦμα ἢ ὁ τὸ σῶμα πάσχων, ἀείποτε εὑρίσκει παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Νομίζετε ἴσως ὅτι ὁ φρόνιμος ἰατρὸς ἐξαποστέλλει τοὺς ἀσθενεῖς αὐτοῦ ἐδῶ πρὸς χρῆσιν μόνον τῶν λουτρῶν; ὄχι. Ἡ θέα τοσούτων ἐξαισίων ἔργων τῆς τε φύσεως καὶ τέχνης, ἡ ἀδιάκοπος κίνησις παντοδαπῶν ἀνθρώπων καὶ ἐθνικοτήτων, αἱ ἄπαυστοι μουσικαὶ ἁρμονίαι, τὸ πολυποίκιλον τῶν νεωτερισμῶν καὶ ἐνδυμάτων οἱ εὐάρεστοι καὶ τακτικοὶ περίπατοι, ἡ ἀλλαγὴ τροφῆς τε καὶ ὕδατος, καὶ ἡ ἐπί τινα χρόνον ἀπομάκρυνσις ἐκ προσώπων μονοτόνων καὶ δυσαρέστων ἴσως, αὐτὰ κυρίως καταπαύουσιν ἢ μετριάζουσι πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, αὐτὰ βελτιοῦσι τὸ θυμικὸν τοῦ πάσχοντος.

Τὸ κυρίως κατάστημα εἶναι ἀνάλογον τῷ προσχεδιασθέντι κήπῳ, ἀνάγεται δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὰ κτήματα τοῦ στέμματος. Ὅλον τὸ οἰκοδόμημα διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ χοροῦ, εἰς τὰς τέσσαρας αἰθούσας τῶν χαρτοπαιγνίων, καὶ εἰς τὰς δύο τοῦ συσσιτίου. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ολαι εἶναι ἰσόγειοι.

Ἡ αἴθουσα τοῦ χοροῦ κατέχει τὸ μέσον τοῦ καταστήματος, εἶνε δὲ τῷ ὄντι ὡραιοτάτη· μόνον ὁ μέγας πολυέλαιος, διὰ 120 σωληναρίων τὴν λάμψιν αὐτοῦ ἀναπέμπων, τιμᾶται 15,000 φιορινίων. Τὰ παραπετάσματα τῶν μεγάλων παραθύρων καὶ θυρῶν εἶναι θαυμασίως κατειργασμένα· αἱ ἕδραι καὶ οἱ ἀνακλιντῆρες συνέστησαν ἐκ πολυτίμου ξύλου καὶ βυρυτίμων ἐρυθρῶν ὑφασμάτων. Ἡ τοὺς χοροὺς συνοδεύουσα ἀξιόλογος μουσικὴ, συνέρχεται ἐπὶ τοῦ κατὰ πρόσωπον τῆς μεγάλης εἰσόδου ἰκριώματος, ὡσαύτως λαμπρῶς κατεσκευασμένου. Δίδονται δὲ δύο χοροὶ συνήθως καθ' ἑβδομάδα ἐκτὸς τῶν μουσικῶν συμφωνιῶν (Concerts).

Ὅτε ἐγὼ ἐπεσκέφθην τὸν πρῶτον χορὸν, παρευρέθησαν ἐν αὐτῷ ὑπὲρ τὰ διακόσια ζεύγη, ἐξ ἐπισήμων προσώπων τὰ πολλὰ συνεστηκότα. Θαυμάζει δέ τις βλέπων τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν γυναικῶν προπάντων· αἱ Ῥωσσίδες μάλιστα ὑπερεξεῖχον τῶν ἄλλων, αἱ Γαλλίδες ὅμως καὶ αἱ Γερμανίδες ὑπερέβαινον αὐτὰς κατά τε τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν εὐκινησίαν. Ἡ νεωτέρα θυγάτηρ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Μαξίου, ἀδελφὴ δὲ τῆς αὐτοκρατορίσσης τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως, ἦτον ἡ ψυχὴ τῆς συναναστροφῆς. Πολλοὶ τῶν παρόντων πριγκήπων, δουκῶν καὶ βαρώνων ἔκλινον τὸ γόνυ ἐνώπιον τῆς τρυφερᾶς καὶ εὐειδοῦς νεάνιδος, καὶ πάντες ἡμιλλῶντο τίς πλειότερον νὰ ἀρέσῃ αὐτῇ. Εἰρήσθω δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ εἴσοδος ὡς καὶ τὸ χορεύειν εἰς ὅλους τοὺς εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένους ξένους συγχωρεῖται· εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Γερμανίας παύει συνήθως πᾶσα ἐθιμοταξία καὶ αὐστηρὰ διάκρισις μεταξὺ εὐγενῶν καὶ μὴ τοιούτων, ἄλλως τε διότι οἱ ταῦτα ἐπισκεπτόμενοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄνθρωποι ἔντιμοι καὶ πλούσιοι.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰσήλθομεν ἐγώ τε καὶ οἱ δύο ἀπαθέστατοι συνοδοιπόροι μου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δείπνου. Ἦτο δὲ τὸ πλῆθος τῶν δειπνούντων τόσον πολὺ, ὥστε μόλις ἠδυνήθημεν νὰ καταλάβωμεν τρεῖς θέσεις. Ἐθαυμάσαμεν δὲ ἰδόντες καὶ τὰς ὑπερόγκους τιμὰς τῶν φαγητῶν. Εἷς ἐκ τῶν δύο

Γερμανῶν μου, μόλις τὴν πεῖναν αὐτοῦ καταπαύσας, ἐπλήρωσεν ὑπὲρ τὰ ὀκτὼ φιορίνια· οὐδόλως δυσηρεστήθη ὅμως διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Γερμανὸς εἰς περιοδείαν ἐξερχόμενος, δαπανᾷ ἀφειδῶς τὰ χρήματα πρὸς τροφὴν ποικίλην καὶ πόσιν ἡδύοσμον· μόνον εἰς τὸν τόπον τῆς συνήθους αὐτοῦ διαμονῆς εἶναι γλίσχρος καὶ φιλάργυρος μέχρι χαμερπείας.

Μετὰ μίαν ὡς ἔγγιστα ὥραν εἰς τὸ οἴκημα ἡμῶν φθάσαντες, παρεδόθημεν ἀμέσως εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, διότι λίαν κεκμηκότα ἦσαν τὰ μέλη ἡμῶν. Τὴν δὲ ἐπαύριον, τὴν πρωϊνὴν αὔραν τὴν πρωτίστην ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ κήπου ἀναπνεύσαντες, κατηυθύνθημεν ἔπειτα καὶ εἰς τὰς τῶν παιγνιδίων αἰθούσας.

Τὸ τρίτον τοῦτο μέρος τοῦ ὅλου καταστήματος ἔχει δύο εἰσόδους, μίαν ἀμέσως παρὰ τῇ αἰθούσῃ τῇ μεγάλῃ τοῦ χοροῦ, καὶ ἑτέραν ἐκ τῶν ὄπισθεν· πληροῦνται δὲ ἀμφότεραι ὑπὸ παχυσάρκων καὶ νυσταλέων ὑπηρετῶν, οἵτινες τῷ ἐξεταστικῷ αὐτῶν βλέμματι καταμετροῦσιν ὡς εἰπεῖν πάντας τοὺς εἰσερχομένους. Φαίνεται δὲ ὅτι πάραυτα ἐνόησαν ὅτι δὲν ἤμεθα ἐκ τῶν ἐχόντων πολλὰ χρήματα, διότι ψυχρότατα μᾶς ὑπεδέχθησαν, ἐνῷ εἰς ἄλλους, γνωστοὺς ἴσως ἐπὶ πλούτῳ καὶ διακυβεύσει, ἐφαίνοντο πρόθυμοι καὶ ὑποκλινέστατοι.

Τὰ λουτρὰ τῆς Βισβάδης δὲν ἦσαν πρότερον διὰ τοὺς χαρτοπαίκτας τόσον φοβερὰ καὶ ἐπικίνδυνα· ἀλλ' ὅτε τὸ 1857 ὁ Κ. Wellen ἀνέλαβε τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἀνασκευῆς καὶ περικοσμήσεως αὐτῶν, τότε ἀπέβησαν καὶ ταῦτα πηγὴ δεινῶν καὶ δυστυχημάτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κύριος οὗτος πληρώνει ἔκτοτε τῷ στέμματι τρὶς πλειότερα τοῦ πρότερον ἐνοικίου, ἔλαβεν ἀντὶ τούτου τὸ δικαίωμα παρὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ δουκὸς, ὅπως δέχεται ξένους ἐπὶ ἐννέα ὁλοκλήρους μῆνας.

Εἶναι δὲ καὶ αἱ αἴθουσαι αὗται, τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, ὡς εἶπον, ἀληθῶς κομψαὶ καὶ πεποικιλμέναι, ἐν τῷ μέσῳ δὲ μιᾶς ἑκάστης τούτων ὑπάρχει ᾠοειδὴς μᾶλλον καὶ μεγάλη τράπεζα, ἐφ' ἧς διακυβεύονται αἱ περιουσίαι. Εἰς τὰς δύο πρώτας παίζεται τὸ ῥολέττον (γυρίστρα, ὥς τινες μετέφρασαν), εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ἡ τριακοστὴ καὶ τεσσαρακοστή. Οἱ μεγάλοι καὶ ἐκ συστήματος χαρτοπαῖκται παίζουσι συνήθως τὴν τριακοστὴν, καὶ τεσσαρακοστὴν, ἐξαιρετικῶς μόνον ἐπισκέπτονταί τινες αὐτῶν καὶ τὸ ῥολέττον, εἰς τὸ ὁποῖον ὅμως ὀλίγον ἐνδιατρίβουσι καὶ μόνον παιδιᾶς χάριν θέτουσιν ἐνίοτε ἐπὶ ἀριθμῶν. Εἰς τὸ πρῶτον παιγνίδιον παρατηρεῖται, ὅτι τολμηροί τινες χαρτοπαῖκται, τῆς καταλλήλου περιστάσεως δραττόμενοι, δύνανται μεγάλας ποσότητας νὰ κερδίσωσιν. Ἰστέον ὅμως ὅτι μόνον ὁ πολλὰ διακυβεύων εἶνε καὶ τολμηρότερος· καὶ τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἂν ἀπολέσῃ ὁ τοιοῦτος, οὐδόλως καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀδημονίας καὶ ἀπελπισίας, ἀναμένει ψυχρῶς εὐτυχῆ τινα στιγμὴν ὅπως διπλασίως ἴσως ἀνακτήσῃ τὸ ἀπολεσθέν. Ὁ μικρὸς καὶ ἀσήμαντος χαρτοπαίκτης ἐξ ἐναντίας, ὀλίγα ἀπολέσας, ὠχριᾷ παραυτίκα καὶ τρέμει σύσσωμος· ἂν δὲ ἐπέλθῃ καὶ δι' αὐτὸν εὐτυχής τις στιγμὴ, γνωρίζει νὰ ὠφεληθῇ. Οἱ ἐπὶ τῆς τραπέζης πάμπολλοι σωροὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ τραπεζικῶν γραμματίων φέρουσιν αὐτὸν εἰς θάμβος καὶ σκοτοδινίασιν. Οἱ μικροὶ χαρτοπαῖκται συναθροίζονται διὰ τοῦτο μᾶλλον πέριξ τῆς τραπέζης τοῦ ῥολέττου, ἔνθα τὸ κέρδος πολλάκις ἀσυγκρίτως μεῖζον τῆς καταβολῆς.

Οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐνασχολούμενοι παραδέχονται κοινῶς, ὅτι ἡ μὲν τριακοστὴ καὶ τεσσαρακοστὴ καλύπτει συνήθως τὰ ἔξοδα τοῦ καταστήματος, τὸ δὲ ῥολέττον φέρει τὸ καθαρὸν κέρδος. Οἱ παίζοντες τὸ πρῶτον παιγνίδιον κερδαίνουσιν ἐνίοτε, ὡς εἶπον, σημαντικὰς ποσότητας, οἱ παίζοντες ὅμως τὸ δεύτερον θεωροῦσιν ὡς θαῦμα ἂν ἐπὶ τέλους δὲν ἀπώλεσαν ὅλον τὸ ἀργύριον αὐτῶν. Καὶ ὅμως παίζουσιν οἱ μωροὶ ἄνθρωποι!

Ἑκάστη τράπεζα ἔχει δύο ἐπιστάτας, ὧν ὁ μισθὸς ἀναβαίνει μέχρι τῶν 10—12 χιλ. φράγκων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν λουτρῶν. Οἱ λοιποὶ ὑπάλληλοι (Croupiers), ὧν κύριον ἔργον εἶναι τὸ ἀναγγέλλειν τοὺς κερδίζοντας ἀριθμοὺς, πληρώνειν καὶ συνάζειν τὰ χρήματα τῶν ἀπολεσάντων, μισθοδοτοῦνται ὀλιγώτερον. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἑκάστην τράπεζαν ἐνασχολοῦνται 6—8 καὶ ἀντικαθιστῶνται παρ' ἄλλων κατὰ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα (τὸ παίζειν διαρκεῖ 12—14 κατὰ συνέχειαν ὥρας), ἀναγκάζεται ὁ διευθυντὴς νὰ διατηρῇ ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα τοιούτους δούλους τῆς κολάσεως.

Ἡ διεύθυνσις διατηρεῖ ἐκτὸς τούτων καὶ πλήρη μουσικῶν ἑταιρίαν, μισθοδοτεῖ πλῆθος ἄλλων ὑπηρετῶν καὶ ἁμαξηλατῶν, πληρώνει ἁδροὺς χοροδιδασκάλους καὶ τραγῳδιστὰς, φροντίζει περὶ τῶν λαμπροτέρων φωταψιῶν, διατάσσει ἐκτάκτους μουσικὰς συμφωνίας καὶ κυνηγέσια, καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐπινοεῖ καὶ διαπράττει ὅπως εὐαρεστήσῃ εἰς τοὺς ξένους. Ὁ διευθυντὴς μάλιστα τῶν λουτρῶν τῆς Βάδης (περὶ τούτων καὶ τῶν ἐν Χομβούργῃ θὰ γράψω ἴσως ἄλλοτε) Κ. Bénazet, εἶνε ἐπιτηδειότατος καὶ ἐλευθεριώτατος. Καθ' ἑκάστην ἀναγγέλλουσιν αἱ ἐπισημότεραι ἐφημερίδες τῆς Εὐρώπης τὰς μεγάλας πανηγύρεις καὶ ἑορτὰς, τοὺς πολυτελεῖς χοροὺς, τὰς ὡραίας μουσικὰς ἁρμονίας καὶ θεατρικὰς παραστάσεις. Ἀφειδῶς καταβάλλει χρηματικὰς θυσίας πρὸς σύνθεσιν δραμάτων καὶ κωμῳδιῶν διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ θέατρον. Πόσον δὲ ὡραῖαι καὶ καλλωπισμέναι

αἱ αἴθουσαι τοῦ χοροῦ καὶ θεάτρου! ὀλίγοι μόνον μονάρχαι ἴσως κατέχουσι τοιαύτας· ἐξ ὅσων τοὐλάχιστον ἐγὼ εἶδον, αὗται μοὶ ἤρεσαν καλλίτερον. Ἀκούσατε δὲ καὶ τὰ θαυμασιώτερα.

Ὁ Bénazet ἀνήγειρε δι᾽ ἰδίων ἐξόδων νοσοκομεῖον, συνέστησε πρὸ πέντε ἐτῶν πέριξ τοῦ Ἰφφεζχάϊμ λαμπρὸν καὶ εὐρύτατον ἱπποδρόμιον, ἱδρύσατο πρὸς τούτοις οἶκον Θεοῦ, καὶ ἀποστέλλει κατ᾽ ἔτος ἀρκετὰς χιλιάδας φιορινίων εἰς τὰ διάφορα φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῆς Βάδης. Ἀναφέρω ὅμως ἐν παρόδῳ, ὅτι τὰ λουτρὰ τῆς πόλεως ταύτης εἶνε τὰ πλέον ἐπίῤῥοβα καὶ καταστρεπτικὰ διὰ τοὺς ξένους, ἴσα ἴσα ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐλευθεριότητος καὶ μεγαλοδωρίας τοῦ διευθυντοῦ. Οὗτος ἐξοδεύει μὲν πολλὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ διπλασίως τὰ κερδίζει· πόθεν; ἐκ τῶν ξένων αὐτῶν, διότι ἕκαστος εἰσερχόμενος εἰς τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ κατάστημα θὰ ἀναγκασθῇ καὶ νὰ φάγῃ καλῶς καὶ νὰ πίῃ καὶ νὰ παίξῃ ἐπὶ τέλους. Ἠξεύρετε τί ἐκέρδισε πέρυσιν ὁ Κ. Bénazet, ἀφοῦ πρῶτον ἐκάλυψεν ὅλα τὰ ἔξοδα αὐτοῦ; ἑξήκοντα χιλιάδας πρωσσικῶν ταλλήρων! Μὴ σᾶς φαίνεται ὅμως παράδοξον, διότι τὸν ἐπισκέπτονται κατ᾽ ἔτος 10—12 χιλ. πλουσίων ἀνθρώπων. Μεταξὺ αὐτῶν εἶνε πολλοί, οἵτινες διακυβεύουσιν ὁλοκλήρους περιουσίας. Ὁ διευθυντὴς τῆς Βισβάδης ἐκέρδισε πέρυσιν ὡσαύτως πολλὰς χιλιάδας. Μόνον τὸ τρέχον ἔτος ἦτο δι᾽ αὐτοὺς ὀλίγον κακόν, διότι ἕνεκα τῶν εὐρωπαϊκῶν ταραχῶν ὀλίγοι Ῥῶσσοι, Πολωνοί, Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι ἐπεσκέφθησαν τὰ λουτρά. Καὶ ὁ πόλεμος δὲ τῆς Ἀμερικῆς τοῖς ἐπέφερεν ὄχι ὀλίγην ζημίαν. Τὸ θαυμασιώτερον ὅμως ὅλων εἶνε τὸ ἑξῆς· ὁ Κ. Bénazet ἔλαβεν ἐσχάτως τὸν τίτλον «ἱππότου τοῦ τάγματος τῆς τιμῆς,» πολλαὶ δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ δωροδοκούμεναι ἐφημερίδες καὶ πρὸ πάντων ἡ Βελγικὴ Ἀνεξαρτησία, ἀπεκάλεσαν αὐτὸν καὶ βασιλέα τῆς Βάδης. Ὁ κληρονομικὸς ἡγεμὼν τῆς χώρας εἶνε μόνον Ἀρχιδούξ!! Ἀλλ᾽ ἐπανέλθωμεν εἰς Βισβάδην.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ καταστήματος, μάλιστα δὲ αἱ γυναῖκες, εἶνε εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνοι καὶ καταστρεπτικαὶ τῶν ἠθῶν. Ἄπορον δὲ μοὶ φαίνεται πῶς ἐν τῇ καθέδρᾳ τοῦ ἀρχηγοῦντος, ἐν μέσῳ πολυπληθῶν εὐγενῶν, ἀνωτέρων ὑπαλλήλων καὶ εὐκαταστάτων πολιτῶν, ἐν χώρᾳ ἔνθα βουλαὶ συσκέπτονται περὶ τῆς ἠθικότητος καὶ εὐημερίας τοῦ λαοῦ, συγχωροῦνται τοιαῦται συναθροίσεις ὑπόπτων καὶ κακοβίων γυναικῶν. Μεγάλη ἡ κίνησις καὶ ἰσχὺς αὐτῶν εἰς ὅλας τὰς αἰθούσας! Ἀληθὲς ὅτι καὶ εἰς ἄλλα λουτρὰ ὑπάρχουσι τοιαῦται, ἀλλ᾽ ἐκεῖναι διατηροῦσι τοὐλάχιστον ἴχνη τιμιότητος καὶ αἰδοῦς, εἶνε μᾶλλον εὐάριθμοι, καὶ ἀπέρχονται πάλιν μετά τινα καιρόν. Ἡ Βισβάδη ὅμως πολιορκεῖται ἐπὶ ἐννέα ὁλοκλήρους μῆνας ἀδιακόπως ὑπὸ τούτων· εἶνε δὲ μέχρις ἀηδίας εὐπροσήγοροι καὶ προπετεῖς. Συμπαίζουσι μετὰ τῶν ἀνδρῶν, κάθηνται πρὸ τῶν παραθύρων, ἐπὶ τῶν ἀνακλιντήρων, ἐντὸς τοῦ ἑστιατορίου, πολιορκοῦσι τὰς εἰσόδους ἁπάσας, περιφέρονται ἔνθεν κἀκεῖθεν μόναι ἢ καθ᾽ ὁμάδας ἢ ἐξέρχονται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν προβεβηκότων γυναίων, καὶ συνάπτουσι προθύμως σχέσεις μετ᾽ εὐτυχῶν χαρτοπαικτῶν καὶ ἄλλων πλουσίων ξένων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι μεταξὺ τοῦ συρφετοῦ τούτου ὑπάρχουσι καὶ πολλαί, αἵτινες ἔχουσι μὲν καλλιτέραν συμπεριφορὰν καὶ ἦθος μετριώτερον, θηρεύουσιν ὅμως πολὺ μεγαλειτέρας ποσότητας, συνομιλοῦσι κυρίως μὲ τοὺς μεγάλους καὶ πλουσιωτέρους, καὶ φαίνονται μόνον ἐν καιρῷ ἡμέρας εἴς τε τὸ κατάστημα καὶ τὸν κῆπον. Αἱ τοιαῦται εἶνε κατ᾽ ἐμὲ ἀκόμη χειρότεραι.

Ὁ νεώτερος τῶν δύο συνοδοιπόρων μου ἀπεκάλει ἐν γένει τὰς τοιαύτας γυναῖκας, βασιλίσσας τοῦ αἴσχους (Königinen der Schande)· ὁ βαθμὸς αὐτῶν ἀναγνωρίζεται ἐκ τοῦ διαδήματος τῆς ἀτιμίας, ὅπερ μέχρις ἐσχάτων ἡμερῶν φέρουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἄν ποτε εἰσέλθῃ εἰς τὸ κατάστημα συναδελφή τις αὐτῶν ἐκ τῆς πόλεως ἢ ἀλλαχόθεν, γνωστὴ ἐπὶ ἀναργυρίᾳ καὶ κακοσχημίᾳ, ἀμέσως ἀποβάλλεται ὡς ὕποπτος δῆθεν καὶ κακῆς διαγωγῆς· τὰ ἀληθῆ ὅμως ἀγγεῖα τοῦ διαβόλου οὐδὲ σαλεύουσιν· ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἡ παρουσία αὐτῶν ἀναγγέλλεται διὰ τῶν ἐφημερίδων! Ἔτι παραδοξότερον. Πολλαὶ τῶν μοχθηρῶν τούτων γυναικῶν μισθοδοτοῦνται ἀδρῶς ὑπὸ τῶν διευθυντῶν τῶν λουτρῶν. Ὁ Κ. Bénazet, ὁ *ἱππότης τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς*, εἰς Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσσίαν ἐν καιρῷ χειμῶνος ἀπερχόμενος, ἐκλέγει ὁ ἴδιος τὰς σειρῆνας τοῦ προσεχοῦς θέρους. Εἰς Βισβάδην πλεονάζουσιν αἱ Γερμανίδες καὶ Γαλλίδες, εἰς Βάδην αἱ Ῥωσσίδες καὶ Ἀγγλίδες. Νομίζετε ὅμως ἴσως ὅτι οἱ διευθυνταὶ ζαλίζονται ἀπὸ τοιαύτας μεγάλας μισθοδοσίας; ὄχι· διότι *ὅ,τι αὗται* λαμβάνουσιν ἢ ἀλλαχόθεν κερδίζουσιν ἐκ τοῦ ἐντίμου αὐτῶν ἐπαγγέλματος, ἀμέσως τὸ διακυβεύουσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Ὁ κύκλος τῶν παιζόντων συνέστη ἐκ διαφόρων καὶ πολυειδῶν ἀνθρώπων. Βασιλεῖς, πρίγκηπες, κόμητες, δοῦκες, βαρῶνοι, μαρκέσιοι, ἔμποροι, πολιτικοί, φιλόσοφοι, ἐφημεριδογράφοι, θεολόγοι, μουσικοί, τεχνῖται καὶ εἴ τινες ἄλλοι συμπαίζουσιν ἀδιακρίτως! Εἶνε δὲ ἐνίοτε τὸ πλῆθος αὐτῶν τόσον πολύ, ὥστε οὐδεμία πλέον ὑπάρχει κενὴ θέσις διὰ τοὺς λοιποὺς προσερχομένους. Οὐδεὶς θόρυβος καὶ οὐδεμία ταραχὴ ἐν τούτοις ἀκούεται μεταξὺ τοσούτων ἀνθρώπων· μόνον ὁ ἡδὺς ἦχος τοῦ χρυσίου καὶ ἡ βραγχώδης φωνὴ τῶν ἀρχιχαρτοπαικτῶν «Messieurs, faites vôtre jeu» (διότι συνήθως ἡ γαλ-

λικὴ ὡς γλῶσσα πάγκοινος ὁμιλεῖται εἰς ὅλα τὰ λουτρά), ἀντηχεῖ πέριξ τῶν τραπεζῶν. Εἰρήσθω δὲ ἤδη ὅτι ὁ ἀνώτερος ὅρος τῆς καταβολῆς ὡρίσθη ἀνέκαθεν εἰς 8500 φρ., ὁ μικρότερος εἰς ἓν πρωσσικὸν τάλληρον.

Ὁ ἁπλοῦς καὶ ἀτάραχος θεατής, ἐξετάζων τὰ πρόσωπα τῶν παρακαθημένων, ἀνακαλύπτει διάφορα χρώματα καὶ συχνοτάτας παραλλαγάς. Ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον, ἀναλόγως τοῦ κέρδους ἢ τῆς ἀπωλείας, ἀλλάσσει χιλίας φυσιογνωμίας καὶ διαθέσεις κατὰ πᾶσαν στιγμήν· ὁ ἰατρὸς ἢ ψυχολόγος δύναται κάλλιστα νὰ σπουδάσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς κολάσεως τὰς διαφ[illegible]ους καταστάσεις τῆς ψυχῆς, διαφόρων ἐξωτερικῶν ἐπιῤῥοῶν ἐπενεργουσῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνδρῶν παίζουσιν ὡς ἐν τοῖς πρότερον ἀνέφερον καὶ πολλαὶ γυναῖκες. Μεταξὺ αὐτῶν ἐδεικνύετο ἐξόχως κατὰ τὴν ἐν Βισβάδῃ τριήμερον διαμονήν μου ἡ Κόμησσα W. σύζυγος μεγάλου τινὸς διπλωμάτου, πρὸ χρόνων ὅμως ἐν διαζυγίῳ διατελοῦσα. Ἡ γυνὴ αὕτη ἦτον ἄλλοτε τόσον πλουσία καὶ εἶχε τόσον πολλὰς οἰκίας εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεως αὐτῆς, ὥστε καὶ ὁδός τις κατὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς ὠνομάσθη. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐγένοντο πᾶσαι αἱ οἰκίαι καὶ πάντα τὰ λοιπὰ κτήματα ἰδιοκτησία τῶν διαφόρων παιγνιδοτραπεζῶν, καὶ ἡ δυστυχὴς κόμησσα παίζει τώρα ἀνὰ ἓν ἀργυροῦν νόμισμα ἀντὶ κυλίνδρων χρυσοῦ. Λέγεται ὅτι πᾶν μέσον μετεχειρίσθη ὅπως ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀπεχθεστάτου τούτου πάθους, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἀπηυθύνθη καὶ πρὸς τὸν ἐπίτροπον τοῦ Χριστοῦ, ὅπως λάβῃ σωτηρίαν καὶ ἁγιασμὸν διὰ τῶν θεοπειθῶν αὐτοῦ εὐχῶν, ἀλλ' ὅλα εἰς μάτην!

Γνωρίζετε δὲ ποῖοι εἶνε κυρίως οἱ αἴτιοι τῶν κακῶν τούτων; αὐτοὶ οἱ γονεῖς καὶ κηδεμόνες. Οἱ νέοι μαρκέσιοι καὶ κόμητες καὶ βαρῶνοι, οἱ νέοι τραπεζῖται καὶ κεφαλαιοῦχοι, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν κτηματιούχων καὶ ἐμπόρων κ. τ. λ., παίζουσιν ἀσυστόλως ἐνώπιον τῶν γονέων καὶ συγγενῶν, πολλάκις δὲ καὶ συμπαίζουσι μετ' αὐτῶν. Ὄπισθεν αὐτῶν ἵσταται καὶ παρατηρεῖ, ἐνδιαφερομένη ἐννοεῖται, καὶ ἡ θυγάτηρ ἢ ἀδελφή, ἐφημερίδες δὲ γαλλικαὶ καὶ γερμανικαὶ ἀναφέρουσιν ὅτι οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ πλούσιος ἔδωκε καὶ εἰς τὴν νεαρὰν αὐτοῦ θυγατέρα γραμμάτιον τραπεζικὸν 100 ἢ 500 φράγκων, ὅπως καὶ αὐτὴ αἰσθανθῇ τὴν ἀθώαν εὐχαρίστησιν τοῦ παίζειν, ὅπως καὶ αὐτὴ δοκιμάσῃ τὴν τύχην αὐτῆς. Τοιουτοτρόπως ὅμως συνειθίζουσιν οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι εἰς τὰ χαρτοπαίγνια, ἀναπτύσσεται ἐν αὐτοῖς βαθμηδὸν τὸ πάθος καὶ ἀποβαίνουσιν ἐπὶ τέλους ἄθλιοι καὶ ἐλεεινοὶ χαρτοπαῖκται. Πόσον ἀξιέπαινοι εἶναι οἱ γονεῖς ἡμῶν, οἵτινες ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα τοὐλάχιστον φαίνονται πάντοτε αὐστηρότεροι τῶν Εὐρωπαίων!

Οἱ κατ' ἔτος αὐτοχειρισμοὶ καὶ καταστροφαὶ εἶνε συνεχέστατοι· ἀλλ' ὅπως μὴ ὁ τύπος καταβοᾷ ἐναντίον τῶν διευθυντῶν καὶ θέτῃ ἑπομένως εἰς φόβον τὸ κοινόν, καταπνίγουσιν οὗτοι διὰ χρυσοῦ τὴν σωτήριον αὐτοῦ φωνήν. Ἂν ὁ κόσμος ἐγνώριζεν ὅτι πολλοὶ νεόνυμφοι διακυβεύουσιν ὁλόκληρον τὴν προῖκα τῆς συζύγου αὐτῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ὅτι ὄχι ὀλίγοι ἔμποροι καὶ ἄλλοι χρηστοὶ πολῖται καὶ οἰκογενειάρχαι καταστρέφονται καθ' ἡμέραν, τότε ἤθελεν ἀναμφιβόλως διὰ τῆς βίας ζητήσει τὴν ἐξουδένωσιν τῶν τοιούτων καταστημάτων. Περίεργον δὲ ἀκόμη ὅτι οἱ ἀπολέσαντες, οὐδέποτε ὁμολογοῦσι τοῦτο εἰς τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς αὐτῶν. Τοῦτο ὠφελεῖ ὄχι ὀλίγον τὰς τραπέζας.

Μὴ θέλων ἵνα ὡς ἁπλοῦς θεατὴς κατέχω ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὴν αὐτὴν θέσιν, ἄλλως τε καὶ διότι οἱ ὑπηρέται παρατηροῦσι καὶ ἐμποδίζουσι τοῦτο, ἀπεφάσισα κἀγὼ ἵνα θέτω μικρόν τι ποσὸν ἐπὶ ἀριθμοῦ τινος, ἠθέλησα κἀγὼ νὰ δοκιμάσω τὴν τύχην μου· ἀλλὰ μόλις ἔθεσα τὴν χεῖρα εἰς τὸ πτωχόν μου βαλάντιον, ἰδοὺ αἴφνης παρατηρεῖται κίνησις μεγάλη καὶ θόρυβος ἐγείρεται πανταχόθεν. Ἐρωτήσας τὸν πλησίον μου τί συμβαίνει· — δὲν βλέπεις, εἶπε, τὸν περίφημον ἄνδρα ὅστις ἐκέρδισε προχθὲς ὑπὲρ τὰς διακοσίας χιλιάδας φράγκων; — Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο Ὀλλανδὸς τὸ γένος καὶ ἐκέρδισεν ἀληθῶς τὸ μέγα τοῦτο ποσόν. Ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ θέσις ἐφαίνετο μικροῦ λόγου ἀξία, ἡ φυσιογνωμία καὶ συμπεριφορὰ δὲς δ' εἰπεῖν καὶ ἡ ἐνδυμασία κοινὴ καὶ ἀνάρμοστος. Ἔφερε μὲν πληθὺν ἀδαμάντων καὶ ἄλλων πολυτίμων λίθων, ἀλλ' ὅπου καὶ ὅπως δὲν ἔπρεπε· ἔπειτα τί σημαίνουσιν οἱ ἀδάμαντες καὶ μαργαρῖται; Ὁ Ὀλλανδὸς ἐν τούτοις ἐκέρδιζε καὶ πάλιν μέχρι τινός, ἀλλ' αἴφνης ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ἡ τυφλὴ τύχη· ἐν διαστήματι ἡμισείας ὥρας ἀπώλεσε τὸ ἥμισυ τοῦ κέρδους. Πλήρης θυμοῦ λοιπὸν καὶ ἀγανακτήσεως ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης, ἐπιφυλασσόμενος διὰ τὰς μετέπειτα ὥρας· ἀλλ' ὅπως ἀργότερον ἔμαθον καὶ ἀνέγνωσα ἀπώλεσεν ὁ ἀνὴρ ὄχι μόνον τὰ ἐναπολειφθέντα, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ πωλήσῃ καὶ τοὺς ἀδάμαντας καὶ μαργαρίτας αὐτοῦ! Εὐτυχὴς τοὐλάχιστον ὅτι δὲν κατέστρεψε μεγάλην ἰδίαν περιουσίαν.

Δυστυχέστερος αὐτοῦ ἦτον ὁ πρῶτος βαρύτονος τοῦ ἐν Βιέννῃ θεάτρου, ὅστις εἰς μίαν ἡμέραν ἐξηφάνισε πᾶν ὅ,τι εἰς δύο ἔτη ἐκέρδισεν. Ἔτι δὲ δυστυχέστερος κομψευόμενός τις Γάλλος, ὅστις μετὰ τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ εἰς τὸ λουτρὸν ἐλθών, ἔμεινεν ἐντὸς ὀλίγου ἄνευ ὀβολοῦ καὶ στηρίγματος. Καὶ ὁ μὲν Γάλλος εὗρε τὸν τάφον αὐτοῦ εἰς τὰ ῥεῖθρα τοῦ Ῥήνου· ἡ δὲ ἐρωμένη συνέδεσε μετ' ὀλίγον σχέσεις μετὰ τῶν περιγραφεισῶν ἐπικινδύνων γυναικῶν τοῦ καταστήματος.

Οἱ εὐτυχέστεροι μεταξὺ πάντων τῶν χαρτοπαικτῶν ἦσαν ἀρχαῖός τις Πρῶσσος ἀξιωματικὸς καὶ μικρέμπορός τις Ἰουδαῖος. Ὁ ἀξιωματικὸς μάλιστα ἐκέρδισεν, ὡς ἐλέγετο, σημαντικὴν ποσότητα, ἀλλ' οὐδέποτε πλέον ἐφάνη εἰς τὴν τράπεζαν. Τοῦτο ἐποίησε καὶ ὁ πονηρὸς Ἰουδαῖος.

Ἀντὶ τούτων ὅμως πόσοι ἄλλοι, ὡς εἶπον, δὲν καταστρέφονται, πόσοι δὲν τελευτῶσι κακῶς τὸν βίον αὐτῶν! Μόνον εἰς Βισβάδην ἐθανατώθησαν τέσσαρες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ὁ πρῶτος ἐπνίγη ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν πρὸ τοῦ καταστήματος μεγάλην καὶ βαθεῖαν λίμνην, ὁ δεύτερος ἐθανατώθη διὰ πυροβόλου εἴς τινα γωνίαν τοῦ κήπου, ὁ τρίτος ηὐχαριστήθη νὰ εὕρῃ τὴν παρηγορίαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγχόνην ὑπὸ σκιερὰν καστανεὰν, καὶ ὁ τέταρτος ἔλαβε δηλητήριον. Πόσοι ἄλλοι δὲν περιφέρονται ἔνθεν κἀκεῖθεν εἴς τε τὴν πόλιν καὶ τὸν κῆπον κάτωχροι, ῥακενδύται γενόμενοι καὶ ἀξιοδάκρυτοι! Καὶ ὅμως ἡ κυβέρνησις ὑπομένει ὅλα ταῦτα, ἀδιαφόρως βλέπει αὐτὰ ἡ καθέδρα τοῦ ἡγεμόνος, οὐδόλως συγκινοῦνται οἱ περὶ τῆς ἠθικότητος καὶ εὐτυχίας τοῦ τόπου βουλευόμενοι! Πόσον ζηλευτὴ εἶνε ἡ λοιπὴ Γερμανία, ἀφ' ὅτου δὲν συγχωρεῖ πλέον τοιαύτης ἐδύνης καὶ συμφορᾶς καταγώγια! Πρώτη ἡ Βαυαρία ἀπηγόρευσε κατὰ τὸ 1845 τὰ εἰς τὰ λουτρὰ αὐτῆς χαρτοπαίγνια· ἀξιέπαινος κατὰ τοῦτο. Τὸ Kissingen, Brückenau κ. τ. λ. ἀπέβησαν ἤδη ἀναψυχῆς μόνον τόποι καὶ ἰάσεως.

Πρὶν ἢ δώσω πέρας εἰς τὴν διήγησιν, ἐπεθύμουν ὅπως τὰ χημικὰ συστατικὰ, ἔτι δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως ὡς καὶ τὰς ἐνδείξεις τῶν λουτρῶν τῆς Βισβάδης ἀναφέρω· ἀλλ' ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι ὀλίγοι μόνον ἰατροὶ θὰ ἀναγνώσωσιν αὐτὴν, ἀναβάλλω τοῦτο εἰς καταλληλοτέραν περίστασιν· ἄλλως τε φοβοῦμαι μὴ φανῶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀναγνώστας λίαν περιττολόγος.

Ἐγὼ δὲ καὶ οἱ δύο ἄλλοι καλοί μου συνοδοιπόροι, ἀναχωρήσαντες μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐκ τῆς πόλεως τῶν ἐντυπώσεων, ἐφθάσαμεν ἐντὸς ὀκτὼ ὡρῶν, ἄλλην ὁδὸν λαβόντες, εἰς τὴν ἥσυχον Βυρσεβούργην, ἔνθα καὶ πάλιν τὴν βαρεῖαν ἀτμοσφαῖραν τοῦ τε νοσοκομείου καὶ μαιευτηρίου ἀνεπνέομεν, τὰς νόσους σπουδάζοντες καὶ θεραπεύοντες.

Ἔγραφον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΤΙ ΔΥΝΑΤΑΙ ΤΙΣ ΝΑ ΣΚΕΦΘῌ ΕΝΩΠΙΟΝ ΣΙΝΙΚΟΥ ΑΓΓΕΙΟΥ.

Ἀγνοῶ ἐὰν συνέβη εἴς τινα τῶν ἀναγνωστριῶν τοῦ συγγράμματος ἡμῶν, προσεκτικῶς παρατηροῦσαν ἀγγεῖον τῆς Κίνας, νὰ ἐρωτήσῃ ἂν αἱ ἐπ' αὐτοῦ διακρινόμεναι ζωγραφίαι εἶναι ἀντανάκλασις πράγματος ὑπάρχοντος, ἂν ἁπλοῦν τῆς φαντασίας προϊόν· ἂν ἐκεῖναι, αἱ ὡς φάσματα σχεδὸν γυναῖκες, αἱ ὑψωμένους πλαγιόθεν ἔχουσαι τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ φοροῦσαι μακρὰν μεταξίνην ἐσθῆτα, ἂν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἱ τόσῳ παραδόξως σκυθρωποὶ καὶ γελοιωδῶς σοβαροὶ ἐζωγραφήθησαν κατὰ τὴν φύσιν ὁμοίως τοῖς ζῶσιν, ἢ μᾶλλον ἐκ φαντασιωδῶν εἰκόνων, ὡς ἐκείνας, ἃς βλέπει τις ἐνίοτε κατ' ὄναρ. Τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν συγκαταβαίνω νὰ ἴδω εἰς τὰ ἀλλόκοτα ἐκεῖνα πρόσωπα, τὰ βεβιασμένως καὶ ἀδυνάτως κινούμενα, λοξῶς δὲ βλέποντα, πλάσματα ὑπαρκτὰ, ζῶντα, σκεπτόμενα, ἐνεργοῦντα ὡς ἡμεῖς. Ὄχι, ὁ κόσμος ἐκεῖνος δὲν εἶναι κόσμος ὑπάρχων ἐν τῇ φύσει. Ὄπισθεν τῆς φαντασμαγορικῆς Κίνας τῆς πορσελλάνης ἀναμφιβόλως ὑπάρχει Κίνα ἀληθεστέρα, προικισμένη διὰ τῶν δώρων τῆς ἀγχινοίας, διὰ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ πνεύματος, πρὸς δὲ καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως τῆς τέχνης. Ἀπόδειξις τῶν λόγων ἡμῶν εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτῆς τόσῳ περιέργως συγκεκραμένη, τὰ τόσῳ χαρίεντα τεχνουργήματα, ἅπερ παράγει, οἱ γεγλυμμένοι ἐλέφαντες καὶ αἱ μαργαροκόγχαι, τὰ χρυσοχοϊκὰ ἔργα της, τὰ ἔπιπλα αὐτῆς, αἱ πορσελάναι της, καὶ τέλος πάντων τὰ φιλολογικὰ της προϊόντα, ἐν οἷς ὑπάρχουσι πολλὰ τὰ διαλάμποντα ἐξ ἀληθῶν αἰσθημάτων, καί τινα μάλιστα διακρινόμενα διὰ τὸ ποιητικὸν αὐτῶν χρῶμα καὶ τὸ πλούσιον τῆς φαντασίας.

Εἶναι ἤδη γνωστὸν, ὅτι ἡ σινικὴ γλῶσσα κατ' οὐδὲν ὁμοιάζει ἰδίωμα ζῶν ἢ νεκρὸν, ἀρχαῖον ἢ μεταγενέστερον. Συγκροτεῖται ἐκ διακοσίων δεκατεσσάρων μονοσυλλάβων λέξεων, αἵτινες εἶναι ἄκλιτοι ῥίζαι καὶ διαιροῦνται εἰς δέκα ἑπτὰ κατηγορίας, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιέχει τὰς γραφομένας διὰ μιᾶς τοῦ καλάμου γραμμῆς, ἡ δὲ δευτέρα τὰς σχηματιζομένας διὰ δύο γραμμῶν, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῆς δεκάτης ἑβδόμης καὶ τελευταίας κατηγορίας, εἰς ἣν ἀνήκουσιν αἱ διὰ δεκαεπτὰ γραμμῶν τοῦ καλάμου γεγραμμέναι ῥίζαι. Ἑκάστη τῶν διαιρέσεων τούτων ὀνομάζεται *κλεὶς* καὶ χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς εἰς τὰ ζητούμενα ἐν τῷ λεξικῷ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σημείων, ἅ τινα περιέχουσιν αἱ δεκαεπτὰ κατηγορίαι ἢ κλεῖδες, ὑπερβαίνει τὰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας. Διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ τις ἐν τῇ ἀπείρῳ ταύτῃ πλησμονῇ τῶν σημείων ἰδοὺ πῶς ἐνεργεῖ. Λάβωμεν ἐν παραδείγματι τὴν κλεῖδα *καρδιαν*. Ὑπὸ ταύτην εὑρίσκομεν πάντας τοὺς χαρακτῆρας τοὺς ἀναγκαίους ὅπως ἐκφράσωσι τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη, τὰ φίλτρα τῆς ψυχῆς, τὴν χαρὰν, τὴν θλίψιν, τὸ μῖσος, τὸν ἔρωτα, τὴν ὀργὴν κτλ. Ὑπὸ τὴν κλεῖδα *ὕδωρ*, τάττονται πάντα τὰ σημαίνοντα πηγὴν, ῥεῦμα, ῥύακα, ποτα-

μὸν, λίμνην, βάλτον, θάλασσαν κτλ. Ὑπὸ τὴν κλεῖδα *φυτὸν*, εὑρίσκονται ὅλοι οἱ χαρακτῆρες οἱ περιλαμβάνοντες τὰ εἰς τὸ φυτικὸν βασίλειον ἀνήκοντα ἀντικείμενα. Ὅθεν ἕκαστος ἐννοεῖ ὅτι πᾶσα κλεὶς ἀριθμεῖ πλείονος ἢ ἥττονος λόγου ἄξιον ἀριθμὸν τῶν ἀντικειμένων, τῶν εἰς αὐτὴν ἀναφερομένων. Οὕτως ἡ κλεὶς *φυτὸν* περιέχει χίλια τετρακόσια εἴκοσι καὶ τρία διάφορα σημεῖα· ἡ κλεὶς *ὕδωρ* χίλια τριακόσια τριάκοντα τρία. Αἱ λοιπαὶ παρέχουσι περισσοτέρας ἢ ὀλιγωτέρας. Ὅσῳ διὰ τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν, αὕτη συνίσταται ἀπὸ τετρακόσια ὀγδοήκοντα τέσσαρα μονοσύλλαβα, πάντα σχεδὸν ἀρχόμενα ἀφ' ἑνὸς φωνήεντος καὶ περιέχοντα τὰ σύμφωνα *ν* ἢ *νγ*. Ἕκαστον τούτων τῶν μονοσυλλάβων ἔχει πολλοὺς καὶ διαφόρους τόνους, ἀλλάσσοντας τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ περιγραφομένους ὑπὸ σημείων ὡσαύτως διαφόρων. Πάντα μένουσιν ἄκλιτα καὶ χρησιμεύουσιν ἐν τῷ λόγῳ ὡς οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα, ὡς ῥήματα ἢ μετοχαὶ καθ' ἣν κατέχουσι θέσιν, ἢ κατὰ τὸ μονοσύλλαβον μεθ' οὗ ἑνοῦνται. Τὰ γένη, οἱ ἀριθμοὶ, αἱ ἐγκλήσεις, οἱ χρόνοι, τὰ πρόσωπα τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων δεικνύονται ὑπ' ἄλλων μονοσυλλάβων εἴτε ἔμπροσθεν, εἴτε ὄπισθεν προστιθεμένων. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ γενικὴ τῆς λέξεως *γκαί*, φίλτρον, ἐκφέρεται προστιθεμένου μετὰ τὴν λέξιν ταύτην τοῦ μορίου *ταί*, δηλαδὴ *γκαί-ταί*· ἡ δοτικὴ τιθεμένου τοῦ μορίου *εν* ἔμπροσθεν τῆς λέξεως, ἤτοι *εν-γκαί*. Ὁ πληθυντικὸς ἐκφράζεται ἐνίοτε διὰ τῆς ἀμέσου ἐπαναλήψεως τῆς ἰδίας λέξεως· τοιουτοτρόπως λέγουσιν *ὺὶν* ὁ ἄνθρωπος· *ὺὶν-ὺὶν*, οἱ ἄνθρωποι.

Εἴπομεν, ὅτι τὰ τετρακόσια ὀγδοήκοντα τέσσαρα μονοσύλλαβα τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης ἔχουσι διαφόρους τόνους. Ὅθεν, ἐπειδὴ αἱ στροφαὶ αὗται τῆς φωνῆς δὲν εἶναι αἱ αὐταὶ εἰς ὅλας τῆς αὐτοκρατορίας τὰς ἐπαρχίας, συμβαίνει ἐνίοτε ὅτι πολλοὶ ἀνήκοντες εἰς ἀντιθέτους χώρας νὰ μὴ συνεννοῶνται ὁσάκις ἀποτείνουσιν ἀλλήλοις τὸν λόγον. Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν κοινοποιοῦσι τὴν ἰδέαν αὐτῶν χαράσσοντες διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ τῆς ἄμμου, ἢ εἰκονίζοντες ἐν τῷ αἰθέρι τὸν χαρακτῆρα ἐπὶ τοῦ τόνου οὗ τινος ἀσυμφωνοῦσιν. Ἡ γραπτὴ γλῶσσα διαιρεῖται ἐκτὸς τούτου εἰς τέσσαρας διαλέκτους· τὴν *κουὰν-γουά*, γλῶσσαν τῆς αὐτοκρατορίας, τὴν *χιὰγ-τὰν*, ἐπαρχικὴν γλῶσσαν, τὴν *βὲν-τσιὰγκ*, τῶν βιβλίων τὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν *κοὺ-βὶν* ἢ ἱερὰν γλῶσσαν.

Τὰ ὀλίγα παραδείγματα, ἅπερ ἐδώκαμεν ἐπὶ τοῦ σινικοῦ ἰδιώματος καὶ ἐπὶ τῶν γραφικῶν σημείων, ἅτινα μεταχειρίζεται, ἀρκοῦσιν ὅπως δείξωσι πόσον ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ γραφὴ εἶναι πολύπλοκοι. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν ὀλίγισται χῶραι ἐν αἷς ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων ἐνθαῤῥύνεται τόσον ὅσον ἐν Κίνᾳ· καὶ τοῦτο διότι διὰ μόνων τούτων δύναταί τις νὰ προαχθῇ εἰς τὰς ἀνωτάτας ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους, εἰς τὰς κοινωνικὰς τιμὰς καὶ ἀξίας. Ἕνεκα τούτου ἡ φιλολογία ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν τάξεων. Τὰ σχολεῖα πανταχοῦ εἶναι ἄφθονα, καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις χωρίοις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ἐνιαυσίως ἐκδιδομένων βιβλίων καταντᾷ μυθώδης· διότι, λέγεται, ὅτι καθ' ἑκάστην βλέπουσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας χίλιοι διάφοροι τόμοι. Πᾶσαι αἱ τάξεις ἀγαπῶσι τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ δύνανται πολλὰ εὐθηνὰ νὰ εὐχαριστῶσι τὴν ἐπιθυμίαν των ταύτην.

Ἡ σινικὴ φιλολογία εἶναι πλουσιωτάτη καθ' ὅλους αὐτῆς τοὺς κλάδους· μόνον τὰ ἐπὶ τῶν θετικῶν καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν συγγράμματά της εἰσὶν ἐν γένει ἐπιπόλαια. Ἔχει ἀπειραρίθμους μυθιστορίας καὶ παντὸς γένους ποιήσεις. Ὅσῳ διὰ τὸ θέατρον, τὰ ὀλίγα δράματα, ἅτινα μετεφράσθησαν εἰς τὰς δυτικὰς γλώσσας, ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ Κίνα παρήγαγε διασήμους δραματουργούς.

Ὁμιλοῦντες ἐνταῦθα περὶ μόνων τῶν ποιητικῶν προϊόντων τῆς φιλολογίας ταύτης λέγομεν, ὅτι ἔχει ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπείρους ποιήσεις ἀξιολόγους, τὰς μὲν διὰ τὸ ὕψος, τὰς δὲ διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ἀφέλειαν τοῦ αἰσθήματος. Ἀναφέρομεν τὸ μέγα ἔργον τοῦ Κομφουκίου, τοῦ ἐνδόξου ἐκπολιτιστοῦ τῆς Κίνας, ὅστις πέντε αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ συνήθροισεν εἰς ἓν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κὶγκ*, ἤτοι *ἱερὰ βιβλία*, τὰ καλλίτερα ἠθικά, ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, συλλογὴν, συμπληρωθεῖσαν ὑπὸ δευτέρας ἄλλης περιλαμβανούσης, ὑπὸ τὸν τίτλον *Σχὶκὶγκ*, πλείονα τῶν τριῶν χιλιάδων ποιημάτων καὶ ἄλλων μικρῶν ποιήσεων. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ὑπάρχουσι πολλαὶ διακρινόμεναι διὰ τὸ πρωτότυπον τοῦ εἴδους, διὰ τὴν λεπτότητα ἅμα δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθήματος. Ἀρκούμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα πέντε διηγήματα μεταφράζοντες αὐτὰ ὅσῳ τὸ δυνατὸν πιστότερον.

Α΄. Ὁ Κυνηγός.

« Ἀπήντησα τὸν μεγάλον κυνηγὸν πλησίον τοῦ ὄρους Νίου. Ὁμοῦ ἐθηρεύσαμεν, καὶ ἡ τύχη ἐφάνη ἡμῖν εὔνους. Ἰώ! Ἰώ! ἐφονεύσαμεν ὁμοῦ δύο ἐλάφους. Μεθ' ὃ μοὶ εἶπεν· «Εἶσαι ἄριστος σύντροφος.» Καὶ οὐδέποτε τίτλος μ' εὐχαρίστησε τόσον.

« Εὗρον παρὰ τὸ ὄρος Νίον τὸν ἰσχυρὸν κυνηγόν. Ὁμοῦ ἐπεριπατήσαμεν, καὶ ἐκυνηγήσαμεν ὁμοῦ, καὶ οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ ἡμᾶς. Ὑπήρξαμεν εὐτυχεῖς καταβαλόντες δύο ἀγριοχοίρους. Μεθ' ὃ μοὶ εἶπεν· «Εἶσαι θαῤῥαλέος σύντροφος.» Καὶ οὐδέποτε τέλος μοὶ ἐπροξένησε τόσην χαράν.

» Ἀπήντησα τὸν ἀνδρεῖον κυνηγὸν πλησίον τοῦ ὄρους Νίου. Καὶ ἡ θήρα μας ἠνώσε καθ' ὅλας τὰς

ἐπιθυμίας, καθ' ὅλας τὰς εὐχὰς ἡμῶν. Ὁμοῦ ἐφονεύσαμεν δύο βασιλικὰς τίγρεις. Μεθ' ὃ μοὶ εἶπεν· «Εἶσαι μαχητὴς πλήρης ἀνδρείας.» Καὶ οὐδέποτε ἔπαινος μὲ κατέστησε τόσῳ ὑπερήφανον. »

Μετὰ τὸ ᾆσμα τοῦτο τὸ παράδοξον, ἀλλὰ τὸ πλῆρες ἀφελείας, ἰδοὺ τέσσαρες μελῳδίαι ὅλως διαφόρου χαρακτῆρος, ἐν αἷς ἡ ἁβρότης τοῦ αἰσθήματος ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν ἀφέλειαν τοῦ εἴδους.

Β΄. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ μνηστῆρος.

« Δὲν ἀνέβη ἐπὶ τοῦ βράχου ἵνα ἴδῃ τὸν δρόμον, δι' οὗ θέλω ἔλθει ; Φεῦ ! πόσους κόπους εἰσέτι θὰ ὑπομείνῃ ὁ ἵππος μου, ὅπως μὲ φέρῃ πλησίον αὐτῆς ! Διὰ ν' ἀποβάλω τὰς σκέψεις μου, ἂς πίω ὀλίγον ἐκ τοῦ χρυσοῦ μου κυπέλλου, διότι ἀντὶ νὰ ἐκπλήξω τὴν μνηστήν μου σήμερον, θὰ δυνηθῶ νὰ χαιρετίσω αὐτὴν αὔριον.

» Δὲν ἀνῆλθεν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἵνα ἴδῃ, ἐὰν δὲν ἔρχομαι ἀκόμη ; Φεῦ ! διὰ τί ὁ ἵππος μου δὲν ἔχει πτέρυγας, δὲν ἔχει πτέρυγας νὰ πετάξῃ! Ἀλλ' ἡ χαρὰ τῆς ἐπιστροφῆς δὲν διεγείρει τὸ ἀναίσθητον τετράπουν. Διὰ νὰ παύσω τὴν λύπην μου, ἂς κενώσω ὀλίγον τὸ χρυσοῦν μου κύπελλον· καὶ σύ, μνηστή μου, ἐὰν δὲν μὲ βλέπῃς εἰς τὰς ἀμυδρὰς λάμψεις τῆς ἑσπέρας ἐρχόμενον, εἴθε τοὐλάχιστον νὰ αἰσθανθῇς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι πλησιάζω.

» Δὲν ἀνέβη ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ οἴκου, ἐπὶ τῆς στέγης τῆς κεκοσμημένης διὰ χαλκίνων κωδωνίσκων, ὅπως ἴδῃ ἔτι τελευταῖον ; Οἱ συστρατιῶται κοιμῶνται ἤδη ἐγγὺς τῶν ἵππων αὐτῶν τῶν πλαγιασμένων ἐπὶ τοῦ χόρτου. Ὤ ! διὰ τί δὲν δύναμαι, ὡς ἡ πτῆσις τῶν πτηνῶν, ἢ ὡς ὁ τῆς ἑσπέρας ἄνεμος, νὰ διατρέξω ταχέως τὰ πεδιάδας ! Ἀλλ' οἴμοι ! ὀφείλω νὰ ὑπομείνω. Ὅθεν κοιμήσου ἐν εἰρήνῃ, ὦ μνηστή μου. Θέλω νὰ σ' ἐξυπνίσω αὔριον κατὰ τὴν πρώτην λάμψιν τῆς ἡμέρας

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΙΚΑ.

Ὁ Ἅγιος Τάφος κατατρέχεται παρὰ τῶν ἀδελφῶν Λάκων, διότι εἶναι Γραικικὸς καὶ οὐχὶ Λακικός, κατατρέχεται καὶ παρά τινων θερμῶν τῆς Ῥώμης ὀπαδῶν ἐκ τῶν φίλων Γάλλων (παρ' ὧν ἐπροσμέναμεν καὶ προσμένομεν ἄλλα), διότι ἀνήκει τοῖς σχισματικοῖς Γραικοῖς καὶ οὐχὶ τοῖς ἁγίοις Φραγκισκάνοις καὶ Γεζουΐταις, οἵ τινες αἰωνίως ταράττουσι τὸν κόσμον, μέχρις οὗ ὑποτάξωσιν αὐτὸν τῷ ἱεροκοσμικῷ ἡγεμόνι καὶ κοσμοκράτορι, καθ' ἃς τρέφουσιν ἐλπίδας μανιωδῶς ἐνοχλοῦντες καὶ βλάπτοντες τὴν καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, πάσχουσαν διὰ ταῦτα πρὸ πολλοῦ καὶ ὀδυρομένην.

Οἱ σχισματικοὶ οὗτοι κληρικοὶ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν οὐδέποτε σωφρονίζονται μέχρις οὗ οἱ φίλοι Ἰταλοὶ ἐλευθερώσωσι τὴν Ῥώμην, συμπραττούσης εὐγενῶς εἰς τοῦτο καὶ τῆς φίλης Γαλλίας κατὰ τὸ δίκαιον καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς τε Γαλλικῆς πολιτικῆς, ὀρθῶς νοουμένης, καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ γενικῶς. Τὸ σχίσμα ἐγέννησεν ἡ Ῥώμη, ὡς πασίγνωστον.

Κατὰ τὸ 1810 ἐμπρησθεὶς ὁ ἅγιος Τάφος, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τῶν Γραικῶν, οὐδενὸς ἀντιποιουμένου τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐπὶ τῆς Γραικικῆς ταύτης κτήσεως, εἰμὴ μόνον τῶν ἀδελφῶν Ἀρμενίων, ἀγνοοῦμεν διὰ τίνων λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων. Σήμερον δὲ ἀντιποιοῦνται τὸ δικαίωμα τοῦτο οὐ μόνον οἱ Γάλλοι καὶ Ῥῶσσοι καὶ Ὀθωμανοί, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ῥώμης ἀνήσυχος Πατριάρχης, ὁ τὰς τόσας ἐξ ἀρχῆς ἀνητυχίας προξενήσας τῷ κόσμῳ.

Fontana di dolori, albergo d' ira,
Scuola d' errori e tempo d' eresia,
Gia Roma, or Babilonia falsa cria,
Per cui tanto si piagne si sospira,
O fucina d' inganno, o prigion d' ira,
Ove il ben more il mal si nutre e cria.

Φαίνεται ὅτι ὁ κόσμος δὲν προοδεύει πάντοτε εἰς τὸ βέλτιον, ὡς νομίζουσι πολλοί, ἀλλὰ καρκινικῶς καὶ εἰς τὸ χεῖρον, ἀπόδειξις δὲ τὸ Παρίσιον, ὅπου αἱ ἰδέαι τῆς θρησκευτικῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ νοὸς ἦσαν ἰσχυρότεραι καὶ ἐπικρατέστεραι πρό τινων ἐτῶν. Σήμερον τὸ Παρίσιον ἱεροκρατούμενον ὁπωσοῦν παραδόξως κατὰ κακὴν μοῖραν καὶ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν, προσβάλλει πανταχοῦ κατὰ τὸ παπικὸν σύστημα τὰς ἄλλας χριστιανικὰς ἐκκλησίας μᾶλλον ἢ ἧττον, ἰδίως δὲ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν ἑλληνισμόν, καίπερ σωζομένης πάντοτε ἐν τῇ γενναίᾳ Γαλλίᾳ μερίδος τινός, μικρᾶς πολιτικῶν φιλελευθέρων καὶ φιλελλήνων κατακρινόντων πιστῶς τὴν μισορθόδοξον καὶ ἀνθελληνικὴν γνώμην, ἀλλὰ μὴ εἰσακουομένων.

Ἂν τὸ κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἔκτιζεν αὐτὸν στερεότερον καὶ ἀσφαλέστερον πρὸ 50 ἐτῶν, ὅτε ἐκάη, δὲν εἴχομεν σήμερον τὰς ἐνοχλήσεις ταύτας παρὰ τοῦ μὲν καὶ τοῦ δέ. Πολλάκις οἱ ἡμέτεροι καὶ πάλαι καὶ νῦν ἔδειξαν οὐκ ὀλίγην ἔλλειψιν προνοίας καὶ προοικονομίας εὐστόχου ἐπὶ σπουδαιοτάτων ὑποθέσεων.

Πρὸ δύω ἤδη ἐτῶν συνεφώνησαν τὴν ἐπισκευὴν τοῦ Ἁγίου Τάφου κατὰ τὸ νῦν *ἀπαραλλάκτως* σχέδιον, (ὅπερ ἐντὸς ὅρος τῆς συμφωνίας), αἱ τρεῖς αὗται δυνάμεις, *Τουρκία*, *Ῥωσσία* καὶ *Γαλλία*, παραγκωνίζουσαι ἀδίκως καὶ παραλόγως τὸν μακαριώ-

τατον Πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων, ὅστις ὑπέσχετο πάντοτε τὴν τελείαν τοῦ ἁγίου Τάφου ἐπισκευήν. Μηχανικοὶ διωρίσθησαν ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τῶν εἰρημένων δυνάμεων, ἀλλ᾽ εἴτε παρὰ γνώμην, εἴτε κατὰ γνώμην κρυφὴν τοῦ Παρισίου, ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις Γαλλικὸς πρόξενος, προτείνων καινοτομίας ἀπαραδέκτους, ἐμπόδισεν ἕως τώρα τὴν ἐπισκευήν, καὶ ταῦτα ἐναντίον τῶν ἐπισήμων ὁδηγιῶν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Τώρα σκευωρεῖ ὁ Πάπας ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐπισκευῆς, ἀναμφιβόλως οὐχὶ δι᾽ ἄλλον τελικὸν σκοπόν, εἰμὴ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ ἴσως τὴν ἐγκαθίδρυσιν αὐτοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις, χρείας τυχούσης.

Κατὰ τὸ χριστιανικὸν καθῆκον ἡμεῖς θεωροῦντες φιλικώτερον πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, καί τοι διαφέροντας κατὰ τὸ δόγμα, καὶ μὴ ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο τὴν Παρισινὴν μισαλλοδοξίαν, οὖσαν καὶ μισελληνικὴν σήμερον τόσον παραλόγως, δεχόμεθα τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥώμης Πατριάρχην ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀδελφῶν Ἰταλῶν ἐὰν παραιτήσῃ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ δώσῃ τὰς δεούσας ἐγγυήσεις περὶ τῆς ὀφειλομένης πρὸς πάσας τὰς ἐκκλησίας ἀνοχῆς καὶ ἁρμονίας χριστιανικῆς.

Ἐννοεῖται δέ, ὅτι καὶ ἂν ἑδρεύῃ ἐν Παλαιστίνῃ ποτὲ ὁ μακαριώτατος Πάπας, οὐδὲν ἔχει δικαίωμα ἐπεμβάσεως εἰς τὰ πράγματα καὶ ἔργα τοῦ Ἱεροσολύμων κανονικοῦ Πατριάρχου καὶ τὰς κτήσεις τῆς Ὀρθοδόξου Γραικικῆς ἐκκλησίας. Οὕτως ἡσυχάζοντος αὐτοῦ πρὸ πάντων καὶ μὴ ἀδικοῦντος τὰς ἄλλας Χριστιανικὰς ἐκκλησίας, εὑρεθήσεται ποτὲ ὁ ἐπιτηδειότερος καὶ κανονικώτερος τρόπος τῆς εὐκταίας ἑνώσεως πασῶν τῶν Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ἄνευ τῶν ἀντιθέτων μέσων, βίας καὶ δόλου, ἀλλὰ διὰ τοῦ κανονικοῦ λόγου καὶ ἐπὶ τῶν εὐαγγελικῶν ἀρχῶν.

Ἐν τούτοις λέγομεν αὖθις στεντορείᾳ τῇ φωνῇ ὅτι οὔτε τοῖς Ὀθωμανοῖς, οὔτε τοῖς Ῥώσσοις, οὔτε τοῖς Γάλλοις, οὔτε τῷ τῆς Ῥώμης Ἱεροκοσμικῷ ἡγεμόνι ἀνήκει τὸ ἔργον τῆς ἐπισκευῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἀλλὰ τῷ Ἱεροσολύμων Πατριάρχῃ καὶ τῇ περὶ αὐτὸν κοινότητι, ἥτις πρὸς οὐδένα Χριστιανὸν οἱουδήποτε δόγματος καὶ οὐδένα ἄνθρωπον οἱασδήποτε φυλῆς καὶ θρησκείας ἐμποδίζει ποτὲ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ.

Ἡ κληρικὴ μερὶς τῶν φίλων Γάλλων μετὰ τῆς Ῥώμης καὶ πάντων τῶν φανατικῶν αὐτῆς ὀπαδῶν ἀδικεῖ σήμερον ἡμᾶς ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν Δακίᾳ καὶ ἀλλοῦ.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 15, 1863.

Ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν ἐπισκεφθεὶς ὡς εἴπομεν, τὰς αὐλὰς τῆς Πετρουπόλεως, τῶν Βρυξελλῶν, τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Παρισίων, καὶ τυχὼν βασιλοπρεποῦς δεξιώσεως, κατήχθη εἰς Τουλών, καὶ ἐκεῖθεν, κατὰ τὸ τελευταῖον τηλεγράφημα, ἔμελλε νὰ ἐπιβῇ πρό τινων ἡμερῶν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον ἵν᾽ ἀποπλεύσῃ εἰς Πειραιᾶ. Ὅθεν αὔριον ἢ μεθαύριον θέλουσιν ὑποδεχθῇ αἱ Ἀθῆναι τὸν Μεσίαν, τὸν ἐρχόμενον νὰ σώσῃ τὴν δύστηνον Ἑλλάδα ἀπὸ ἐπισήμων λῃστειῶν, κλοπῶν, φόνων, ἐμπρησμῶν, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς λύσσης τῶν παθῶν καὶ τῆς θεηλασίας τῶν μωρῶν καὶ δαιμονιοπλήκτων κεφαλῶν.

* * *

Ἡ Συνέλευσις ἐστέρησεν ἐπὶ δεκαετίαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοὺς πρώην ὑπουργοὺς Α. Μιαούλην, Δ. Βότσαρην, Ε. Σῖμον, Α. Κουντουριώτην, Χ. Χρηστόπουλον καὶ Μ. Ποτλῆν. Κατεδίκασε δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν φρικτοτάτην ταύτην τῶν ποινῶν, γενομένη αὐτὴ κατήγορος καὶ δικαστής, ἄνευ ἀνακρίσεως καὶ διαδικασίας. Περὶ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης ἀποφάσεως, ζημιούσης πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ὑπὲρ Ἑλλάδος δόξαν, ἐλάλησαν ἄλλοι δεόντως.

* * *

Ὁ Μ. Ποτλῆς ἄλλοτε ὑπουργός, διακεκριμένος νομομαθὴς καὶ ἀγαθὸς πολίτης, συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Κ. Γ. Ῥάλλη εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ ἔκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν συγγραφῶν, ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ. Οἱ καταδικάσαντες αὐτὸν θέλουσι χαρεῖ ὅτι ἐσώθη ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ ὑπουργοῦ λυμεῶνος· κατὰ τὴν γενικὴν ὅμως συνείδησιν, τῆς ὁποίας τὰς ὑπαγορεύσεις δὲν κατώρθωσαν ν᾽ ἀποφύγωσιν ἀναγγείλασαι τὸν θάνατόν του οὔτε αἱ θρασύτερον ὑβρίσασαι ἄλλοτε τὸν ἀποθανόντα ἐφημερίδες, ἡ πατρὶς ἀπώλεσε πολίτην οὐ μόνον πεπαιδευμένον, ἀλλὰ καὶ φιλοπάτριδα. Ὅπως δὲ μὴ παραβαίνωμεν καὶ τὰς στοιχειωδεστέρας ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης ἀνάγκη νὰ μὴ λησμονῶμεν ποτὲ ὅτι ὁ βίος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν εἶναι ὡς τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγός, οὗ τινος ἡ λύσις ἀπόκειται εἰς τὸν χρόνον. Τὸ 1844 ἔτος, τὸ ὑπουργεῖον, οὗ τινος μέλη ἦσαν ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Τρικούπης, ὁ στρατηγὸς Λόντος καὶ ὁ Ῥόδιος ἐστιγματίσθη ὡς ἀποτρόπαιον ὑπὸ τῆς τότε Βουλῆς, *ἀποστρεψάσης τὸ πρόσωπον* ἀπ᾽ αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἀπέδειξεν ὅτι, ἐάν τις ἔπρεπε ν᾽ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἔπρεπε ν᾽ ἀποστρέψωσιν αὐτὸ οἱ στιγματισθέντες ὑπουργοὶ ἀπὸ τῆς ἀνοσίου ἐκείνης Βουλῆς. Ὁ χρόνος λοιπὸν θέλει ἑρμηνεύσει καὶ τοῦ Μ. Ποτλῆ

ὡς δημοσίου λειτουργοῦ, τὰς πράξεις, πιθανώτατον δὲ, εἰμὴ βέβαιον, ὅτι ἡ ἑρμηνεία θέλει καταισχύνει τοὺς κατηγόρους καὶ συκοφάντας αὐτοῦ. [Ζῶν ὅμως ἐκεῖνος ἐγίνωσκεν ὅτι « qui sert son pays sert souvent un ingrat. »

* * *

Ὡς τῆς Δακίας οὕτω καὶ τῆς Σερβίας ἡ κυβέρνησις ἀπέβαλεν ἀπὸ τῶν σχολείων τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ βαίνουσιν ἀπό τινων ἐτῶν ἄνω ποταμῶν.

* * *

Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ διοίκησις τοῦ πυροβολικοῦ, λαβοῦσα διαταγὴν ν' ἀποστείλῃ ἐνταῦθα ἀπόσπασμα εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Βασιλέως, παρήκουσεν, ἀξιοῦσα νὰ προσκληθῇ εἰς Ἀθήνας ὁλόκληρον τὸ σῶμα.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΣΗΜΑΙΑΣ. Λαμπρότατον θέαμα παρέστη τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν (6 Ὀκτωβρίου) ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Θησείου. Τὸ Δ'. Τάγμα τῆς ἐθνοφυλακῆς Ἀθηνῶν ἐν στολῇ καὶ ἐν ὅπλοις μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ παρετάχθη ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Θησείου, ἵνα τῷ παραδοθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐν Καΐρῳ τῆς Αἰγύπτου παρεπιδημοῦντος φιλοπάτριδος ὁμογενοῦς Κυρίου Πάνου Πίσσα, ἰατροῦ καὶ υἱοῦ τοῦ ἐνδόξου προμάχου τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας στρατηγοῦ Εὐστρατίου Πίσσα, δωρηθεῖσα αὐτῷ σημαία.

Ἐν πρώτοις ὁ ἀξιότιμος λοχαγὸς Κύριος Παναγιώτης Λύτσικας, συγγενὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ εἰρημένου δωρητοῦ, παραδίδων τὴν χρυσοῖς θυσάνοις πεποικιλμένην σημαίαν καὶ ἐντὸς τοῦ θυρεοῦ ἔχουσαν ἐζωγραφημένην ἐπιδεξιώτατα τὴν εἰκόνα τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ὡς προστάτου ἁγίου τῆς συνοικίας τοῦ Δ'. Τάγματος, ἐξεφώνησεν ἐν μέσῳ βαθυτάτου ἐνθουσιασμοῦ τὰ ἑξῆς· «Κύριε Διοικητά! Λαμβάνω τὴν τιμὴν, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐν Καΐρῳ συγγενοῦς μου Κυρίου Πάνου Πίσσα, νὰ παραδώσω τὴν παροῦσαν σημαίαν, μὲ τὴν εὐχὴν τοῦ δωρητοῦ, ἵνα ἀξιωθῇ καὶ ἴδῃ ταύτην κυμαινομένην εἰς τὰς πεδιάδας τῆς δούλης Ἑλλάδος, παρακαλῶν με συγχρόνως νὰ τὸν ἐγγράψω ὡς ἁπλοῦν ἐθνοφύλακα εἰς τὸ μητρῷον τοῦ ὁποίου προΐσταμαι λόχου!»

Ὁ Διοικητὴς Κύριος Μεγαμενέας λαμβάνων τὴν σημαίαν καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἐθνοφύλακας εἶπεν· « Ὁ συμπολίτης ἡμῶν Κύριος Πάνος Πίσσας υἱὸς τοῦ ἀγωνιστοῦ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος στρατηγοῦ Πίσσα, ἀπὸ αἴσθημα φιλοπατρίας κινούμενος, δωρεῖται εἰς τὸ τάγμα τὸ ἔμβλημα τοῦτο τῆς τιμῆς.

» Δὲν ἀμφιβάλλω οὐδόλως ὅτι ἀνταποκρίνομαι εἰς τὰ αἰσθήματα ὅλων ὑμῶν, ἐκφράζων τὸν δίκαιον ἔπαινον πρὸς τὸν ἀξιότιμον δωρητὴν, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐθνοφυλακῆς εὐγενῆ μέριμναν αὐτοῦ· καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς πάντας τοὺς ὁμογενεῖς, οἵτινες ἁπανταχόθεν κατέθεσαν τὸν ὀβολόν των πρὸς καταρτισμὸν τῆς ἐθνικῆς ταύτης δυνάμεως, ἐξ ἧς ἡ πατρὶς προσδοκᾷ τὴν τήρησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ μεγαλεῖόν της »

Πληροφορούμεθα δὲ, ὅτι τὸ Δ'. Τάγμα ἐκτιμῶν προσηκόντως τὰ ἁγνὰ ὑπὲρ πατρίδος αἰσθήματα καὶ τὴν ἀτομικὴν ἀξίαν τοῦ Κυρίου Πίσσα, διὰ μὲν τῶν ἀξιωματικῶν του ἐξέφρασε τὴν πλήρη εὐαρέσκειαν ἐπὶ τῇ προσφορᾷ, διὰ δὲ πρωτοκόλλου τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν διὰ παμψηφίας ἀνηγόρευσε τὸν Κύριον Πίσσαν ἐπίτιμον λοχαγὸν τοῦ Τάγματος.

Ἡ πρᾶξις αὕτη τιμᾷ πολὺ τὸ Δ'. Τάγμα ἄλλως τε ἐγκαυχώμενον, ὅτι κέκτηται τὴν πολυτελεστέραν καὶ ὡραιοτέραν σημαίαν, ἥτις κατὰ τὴν προχθεσινὴν τελετὴν διήγειρε τὴν κοινὴν περιέργειαν τῶν θεατῶν.

*

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας εὕρημαι τῆς Ὑδρογείου
ἀπὸ τῆς νεότητός μου εἰμὶ κέντρον ἐμπορίου·
Τὸ δὲ σῶμά μου εἰς δύο μολονότι διαιρεῖται
πλὴν ἀπὸ ἑπτὰ κυρίως φίλτατέ μοι συγκροτεῖται.

ΓΡΗΓ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 325 φυλλαδίῳ Γρίφου.

Θάλασσα, πῦρ, γυνὴ, κακὰ τρία.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 324, 15 *Σεπτεμβρίου.*

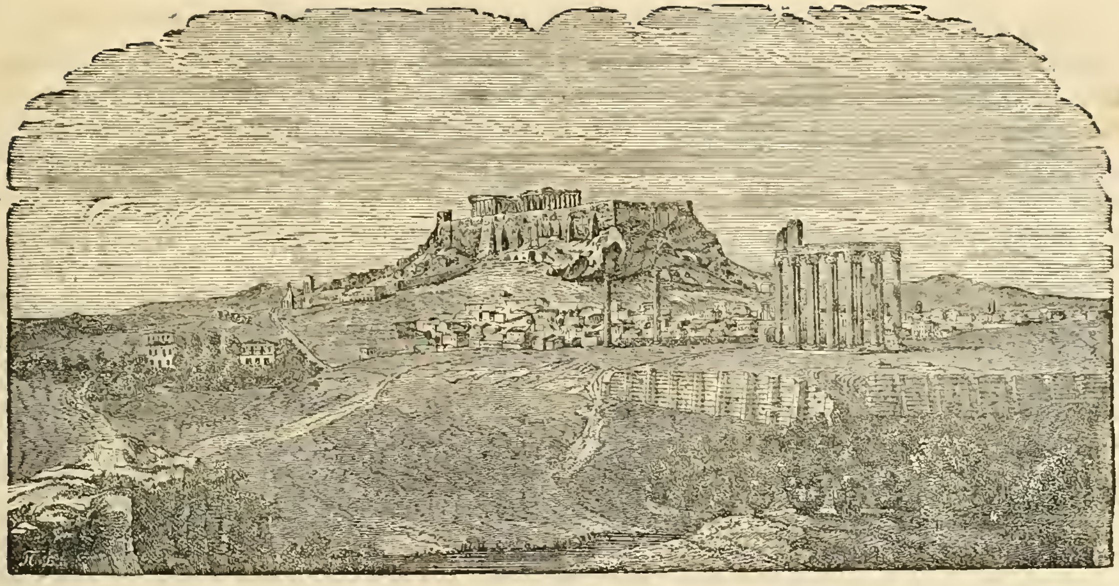
—ooo—

Σελ.	στήλ.	στίχ.	ἀντὶ	ἀνάγνωθι
316,	β'.	5	αἰσθάνωμαι	αἰσθάνομαι.
317,	α'.	27	ἀκολουθήσας	μὴ ἀκολουθήσας.
»	»	31	ἐπικουρίαν	βελτίωσιν.
»	»	37	Βαθουήλ	Ἰοθόρ.

Φυλλάδιον 325, 1 *Ὀκτωβρίου.*

Σελ.	στήλ.	στίχ.	ἀντὶ	ἀνάγνωθι
332,	β'.	15	ὑπάξεώς του	ὑπάρξεώς του.
334,	α'.	24	πλάνητα	πλανητικά
»	»	25	τοῦ τύπου	τοῦ τόπου.
»	β'.	4	ἥτινες	οἵτινες.

—ooo—



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 327.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ἐκ τῆς ἀνεκδότου

ΠΑΤΜΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

τοῦ Κ. Ἰ. Σακκελίωνος.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 324.)

Παρὰ πάντα δὲ τὰ μνημονευθέντα Χρυσόβουλλα, πλεῖσθ' ὅσα εἰσὶ καὶ τὰ κατὰ καιρούς, ἀπ' αὐτῆς που δηλονότι τῆς καθιδρύσεως τῆς Μονῆς καὶ μέχρις ἡμῶν, ἐπιβραβευθέντα αὐτῇ πατριαρχικὰ *ὑπομνήματα* εἴτε *Σιγίλλια*, τὸ αὐτοδέσποτον καὶ ἐλεύθερον αὐτῆς, καὶ ὧν ἄλλων εἶχεν ἀπολελαυκυῖα βασιλικῶν προνομιῶν, ἐπικυροῦντά τε καὶ ἑδράζοντα· ὧν τὰ ἐπισημότερα τῶν ἑξῆς εἰσὶ Πατριαρχῶν· ά) *Νικολάου τοῦ Γ'* (α). β') *Ἰωάννου τοῦ Θ'*. γ') *Λουκᾶ τοῦ Χρυσοβέργου*. δ') *Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωρειανοῦ*. έ) *Συμεῶνος τοῦ Α'*. ς') *Ἰωάσαφ τοῦ Β'*. ζ') *Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρεως*. ή) *Μελετίου Ἀλεξανδρείας τοῦ Πηγᾶ*. θ') *Διονυσίου τοῦ Δ'*. ί) *Ἱερεμίου τοῦ Γ'*. ιά) *Νεοφύτου τοῦ ς'*. ιβ') *Σωφρονίου τοῦ Β'*. ιγ') *Γρηγορίου τοῦ Ε'*. *καὶ ιδ') Γερμανοῦ τοῦ Δ'*. Ἡμεῖς μέν τοι γε πέντε μόνον ἐκδίδομεν ἐνταῦθα, τὰ τῶν τεσσάρων τουτέστιν ἀρχαιοτέρων καὶ ἀοιδίμων ἐκείνων Πατριαρχῶν, καλὸν φιλοτίμημα παραλείποντες καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς (ἐὰν μὴ ἐάσῃ τὰ τοῦ σκοποῦ ἡμῶν ἐκπερᾶναι, ὡς ἐλέγομεν ἀρχόμενοι, ἐπελθὸν τὸ χρεὼν) τὸ ποιῆσαι τὴν τῶν λειπομένων πάντων συλλογὴν καὶ τύποις ἐκδοῦναι,, ἵνα μὴ παρανάλωμα γένωνται τοῦ χρόνου. Ἐχόμενα δὲ τούτων τάττομεν καὶ τάδε· ἤτοι ὑπ' ἀριθ. Λς', τὴν *Μυστικὴν Διαθήκην τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου τοῦ Λατρηνοῦ*, τοῦ καὶ κτήτορος τῆς ἡμετέρας Μονῆς· ὑπ' ἀρ. ΛΖ', τὸν *Κωδίκελλον*, εἴ τε Ἐπιδιαθήκην, τοῦ *αὐτοῦ*· ὑπ' ἀρ. ΛΗ', τὸ *Ἔγγραφον τῆς ἀποτάξεως Θεοδοσίου τοῦ Καστρισίου*, ὃς καταλέλειπτο παρὰ τοῦ μακαρίου ἐκείνου ἀνδρὸς διάδοχος αὐτοῦ καὶ κυριάρχης τῆς Μονῆς, ἀπεσείσατο δὲ τὸ πρᾶγμα μεθύστερον, τὴν κατὰ κόσμον προελόμενος τύρβην· ὑπ' ἀρ. ΛΘ', τὴν *Διαθήκην Θεοκτίστου Καθηγουμένου Πάτμου*, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ μετ' αὐτά. Καὶ τὰ τέσσαρα δὲ ταῦτα σώζονται ἐν ἀρχετύποις, λελυμασμένοις μέν τοι γε πολλαχοῦ ὑπὸ τοῦ χρόνου· ὧν τὰ δύο πρότερα πράγματι κειμήλιον ὄντα τῆς Μονῆς, θεωρητέα ὡσανεὶ παραπληρωματικὰ μέρη τῆς ἐν τοῖς ὄπισθεν ἐκδοθείσης Ὑποτυπώσεως τοῦ ὁσίου Πατρὸς, παραδηλοῦντα τὴν

(α) Τὸ ὑπόμνημα τούτου εἰς μόνον τὸ τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου ἀναφέρεται πρόσωπον, ὅτε παρῃτήσατο τὴν προστασίαν τῶν ἐν τῷ Λάτρῳ Μοναστηρίων, καὶ ἔστιν ἑνὶ μόνον ἔτει ἀρχαιότερον τῆς κατὰ τὴν Πάτμον καθιδρύσεως τῆς Μονῆς τοῦ Θεολόγου·

ἐν τῷ τότε κατάστασιν τῆς ἀρτιπαγοῦς Μονῆς. Γέγραπται δ' ἀμφότερα ἐν Εὐρίπῳ (ἐνταῦθα γὰρ ἐτελεύτα ὁ μακάριος), καθ' ὑπαγόρευσιν μὲν, ὥς ἐστιν εἰκάζειν, τοῦ διαθέτου, χειρὶ δὲ *Γεωργίου Πρεσβυτέρου καὶ Νοταρίου Εὐρίπου τοῦ ἐκ Στροβήλου*. Ἐν τῷ *Κωδικέλλῳ* μάλιστα παρατιθέμεθα ἐν πανομοιοτύπῳ καὶ τὴν τοῦ ὁσίου ἐκείνου ἀνδρὸς ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν οὕτως ἔχουσαν· « ✝ *Χριστόδουλος ὁ ἐν Μοναχοῖς εὐτελὴς ὁ τοῦ Λάτρου οἰκείᾳ χειρὶ προέταξα καὶ ἐπέταξα* ✝ ». Τελευταῖον δὲ καὶ οἱονεὶ ἐπίμετρον τοῦ Παραρτήματος τοῦδε καὶ τῆς ὅλης ἀναγραφῆς τάττομεν ἓν μόνον ἐκ τῶν ἑτερογλώσσων, ἤτοι τὸ θέσπισμα *Καρόλου τοῦ Ϛ' Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας*, ἔγγραφον λαμπρῶς ἐν περγαμηνῇ γεγραμμένον, καὶ τῇ αὐτοκρατορικῇ πολυτελῶς κεκοσμημένον σφραγῖδι.

Τοῖς οὖν πλείστοις τῶν ἐγγράφων τούτων ὑπετάξαμεν καί τινας ἱστορικάς τε καὶ φιλολογικὰς σημειώσεις πονηθείσας ἡμῖν, οὐχ ὡς ἔδει ἢ ὡς ἠβουλόμεθα (πολλῷ γὰρ τῆς τοῦ πράγματος ἀπολειπόμεθα ἀξίας, καὶ μόνον τὸ τὸν πόνον τῷ πόθῳ συγκιρνᾷν ἀεὶ φίλον ἡμῖν ἐστιν), ἀλλ' ὅσον δυνάμεως εἴχομεν καὶ τὰ ἐνόντα ἐδίδοσαν βοηθήματα. Εἰ δ' ὁπωσδηποτοῦν ἐπλατύναμεν τὰς τοιαύτας ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Ἡ Χρυσοβούλλῳ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀλλὰ τοῦτο πρὸς ἐξήγησιν τοῦ λεκτικοῦ αὐτοῦ μέρους ἐποιήσαμεν μᾶλλον, εὖ εἰδότες ὅτι ἡ τοῦ πραγματικοῦ ἑρμηνεία μόνοις ἀπόκειται τοῖς τῆς ἐπιστήμης ἀκρέμοσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἰδίᾳ ἐμφιλοσοφοῦσι τῇ τῶν Βυζαντινῶν πολιτικῇ οἰκονομίᾳ. Καὶ μὴν, ἔστιν οὗ, καί τινα παρελείφθησαν ἡμῖν ἀνεξήγητα, μὴ δυνηθεῖσί τι ἐξιχνιάσαι περὶ αὐτῶν. Τῶν οὖν κρειττόνων ἡ εὐμένεια τά τε μὴ ὀρθῶς ἐξηγούμενα ἐπανορθώσεται πάντως καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρώσει· *ἁ γὰρ Λακεδαίμων πολλὼς ἔχει μέο κάῤῥονας*.

Λείπεται δ' ἡμῖν ἔτι προσθεῖναι καὶ περὶ τῶν προγενομένων ἐκδόσεων, ὅσον γε ἡμεῖς οἴδαμεν, ἐνίων ἐκ τῶν μνησθέντων ἐγγράφων. Τοῦ τοίνυν ὑπ' ἀριθ. Ἡ Χρυσοβούλλου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ δύο γεγόνασι συγχρόνως ἐκδόσεις ἐν ἔτει 1843· ἡ μὲν ὑπ' ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τῷ Ἀθήνησιν ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καθηγησαμένου, τοῦ Λοδοβίκου Ῥοσσίου, ἐν τῇ αὐτοῦ *Περιηγήσει τῶν κατὰ τὸ Αἰγαῖον νήσων* (α)· ἡ δὲ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Παναγιώτου καὶ Μιχαήλου Ι. Καληγᾶ, συμπολιτῶν ἡμετέρων, ἐν τῇ τὸ δεύτερον ἀνατυπωθείσῃ ἐν Ἑρμουπόλει *Ἱερᾷ Ἀκολουθίᾳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Χριστοδούλου τοῦ θαυματουργοῦ*. Ἀλλ' ἀμφότεραι, ὡς ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀποῤῥέουσαι ἀντιγράφου, ἐκείνου δὴ Δανιὴλ τοῦ Κεραμέως, περὶ οὗ φθὰς ὁ λόγος ἐδήλωσεν ἀνωτέρω, λίαν ἐσφαλμέναι εἰσί (β)· καὶ ἐν τούτῳ μόνον ἡ τοῦ Ῥοσσίου τῆς τῶν Καληγάδων ὑπερτερεῖ, ὅτι καθαρεύει ἀπὸ τοῦ συρφετοῦ τῶν εἰς ἐκείνην παρεισφρησάντων τυπογραφικῶν παροραμάτων, καὶ ὅτι ἀντιγράφων ἐκεῖνος τὸ Χρυσόβουλλον αὐτὸ ὑπ' ὄψιν εἶχεν, ὡς ἔοικε, καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐπίσημον ἀντίγραφον, περὶ οὗ διελάβομεν ἀνωτέρω· ἐνίων γὰρ ὀνομάτων ἡ γραφὴ ὀρθότερον ἔχει ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκδόσει, οἷον τὸ ἐν τοῖς ἀνωτέρω σημανθὲν στοιχεῖον τὸ δηλοῦν τὴν λέξιν *Μοναχὸς*, ὅπερ ὁ Δανιὴλ ἔγραψεν *ἀρχιμανδρίτης*, ὀρθῶς συνείκασεν ὁ Ῥόσσιος, κτλ. πλὴν μέντοιγε τοῦ ἑτέρου, τοῦ τὴν *πρὸ* πρόθεσιν δηλοῦντος, ὅπερ μὴ συνιεὶς ὁ Δανιὴλ ἐν τῇ λέξει *Πρόεδρος*, μετήνεγκεν αὐτὸ ἐν τῷ οἰκείῳ ἀντιγράφῳ ἀπαραλλάκτως, ὡς εὗρε γεγραμμένον (ὅθεν καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐκδόται· *Ἄεδρος* (!), οὐκ οἶδ' ὅπως, ἔγραψαν), ὁ δὲ Ῥόσσιος οὐκ ὀρθῶς ἀνέγνω· *Πάρεδρος*. Θαυμάζειν ὅμως ἔπεισιν ἡμῖν, ὅτι ἀνὴρ εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐν ἀρχαιολογίαις δεινὸς, οἷος ὁ Ῥόσσιος, ἐδείχθη ἑαυτοῦ ἥττων ἐν τῇ εἰδήσει γοῦν τῆς παρ' ἡμῖν τοῖς ὀρθοδόξοις Ἕλλησιν ἄνωθεν ἐπικρατούσης χρονολογίας. Λέγων γὰρ ὅτι, κατὰ τὴν παρὰ Βυζαντινοῖς συνήθη χρονολογίαν, ὁ κόσμος ἐκτίσθη 5516 ἔτη πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, συνάγει ἄρα, ὅτι τὸ ἐν τῷ ῥηθέντι Χρυσοβούλλῳ φερόμενον 6596 ἔτος τῆς κοσμογονίας συμπίπτει τῷ 1080 σωτηρίῳ, ἑνὶ δηλαδὴ ἔτει πρὸ τοῦ ἐπιληφθῆναι τὸν Ἀλέξιον τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα· καὶ λοιπὸν ἀφίησι τοῖς δεινοτέροις τῶν χρονολόγων τὴν τοιαύτην ἐπιλύσασθαι δυσκολίαν (γ). Ἀλλ' ἐσφάλη ὁ σοφὸς ἀνὴρ κατὰ ὀκτὼ ἀναχρονίσας ἔτη. Ἡ γὰρ χρονολογία, ᾗ τινι βασιλεῖς τε καὶ Πατριάρχαι, καὶ ἅπαν ἁπαξαπλῶς τῶν ὀρθοδόξων τὸ πλήρωμα κατηκολούθουν, βάσιν ἔχει τὸ 5508 ἔτος τῆς δημιουργίας, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Σωτῆρος τάσσεται γέννησις, κατὰ τοὺς Ο' δηλονότι ἑρμηνευτὰς

(α) Lud. Ross, Reisen auf den Inseln des Aegaeisch. Meeres II Band. s. 179—185. Stuttgart. 1843. Περιηγήθη δὲ τὴν Πάτμον τὸ πρῶτον κατὰ Αὔγουστον τοῦ 1841 ἔτους. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ λαβὼν μετετύπωσεν αὐτὸ ἀπαραλλάκτως καὶ ὁ C. E. Zachar. A. Lingenthal ἐν τῷ Jus Graeco-roman. Pars III Novel. constitutiones. σελ. 370.

(β) Ἴδε τὰ ἐν τέλει τοῦ Χρυσοβούλλου τούτου παρατιθέμενα ἐσφαλμένα ἀναγνώσματα τῆς τῶν ἀδελφῶν Καληγάδων ἐκδόσεως.

(γ) Lud. Ross, Reisen κτλ. σελ. 179 ὑποσημ.—Καί μοι σύγγνωθι σκιὰ τοῦ ἀναξίως ἑαυτοῦ τὸν βίον οἰκτρῶς καταστρέψαντος, ἔτι περ ταῦτα λέγοντι οὐδαμῶς ἐπῆλθε τὴν ἀνάπαυσιν ταράττειν, ἧς ἐν τῇ αἰωνίῳ ἀπολαύεις μονῇ σου, ἢ ὁπωσδήποτε τὸ σὸν ψέγειν μνημόσυνον. Ἄπαγε! Ἄλλως τε δὲ τὰ ἐνταῦθα εἰρημένα μοι ἥκιστα ἐλαττοῦσι τὴν πρός σέ μου ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην, ἀνθ' ὧν ἐκαρπωσάμην τῶν σοφῶν ἐπακροώμενός ποτε ἀρχαιολογικῶν διδαγμάτων σου.

τῆς Π. Θείας Γραφῆς· τοῦτο δὲ τεθέσπισται παρὰ τῆς ἐν Τρούλλῳ τῷ 691 ἔτει συγκροτηθείσης ς′ οἰκουμενικῆς Συνόδου (Καν. Γ′.). Ἔνθεν τοι καὶ ὀνομάζεται ἡ χρονολογία αὕτη, *Κωνσταντινουπολῖτις* καὶ *Ῥωμαϊκὴ ἐποχή*, καὶ *Πολιτικὸν ἔτος τῶν Γραικῶν* (α). Κατὰ ταῦτα ἄρα τὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Χρυσοβούλλου 6596 ἔτος συμπίπτει τῷ 1088 τῆς σωτηρίου ἐποχῆς, ὀγδόῳ δὲ τῆς Ἀλεξίου βασιλείας. Καὶ τοῦτο λοιπόν ἐστιν, ὅπερ ἐλέγομεν ἀλλαχοῦ, ὅτι ἡμῖν (τοῖς κατά τινας τῶν ξένων σοφῶν ἀγροίκοις Γραικυλλίοις) τοῖς κληρονόμοις τῆς τε πατρῴας γλώσσης καὶ τῶν ἄλλων προγονικῶν πλεονεκτημάτων φύσει προσήκει τὸ τοὺς ξένους χειραγωγεῖν ἐπὶ πάντα τὰ πάτρια, τάς τε σφαλερὰς αὐτῶν κρίσεις περὶ τῶν ἡμετέρων ἔμπης ἐπανορθοῦν, καὶ τὰ τῶν προγόνων πιστῶς ἑρμηνεύειν συγγράμματα (β)· θαυμαστὸν δ' ὅσον, ὅτι καὶ ἀνὴρ Ἕλλην, καὶ μάλιστα τῶν ἐπὶ πολυμαθείᾳ διακεκριμένων, ὁ μακαρίτης Ἰάκωβος Ῥίζος Ῥαγκαβῆς, ἀβασανίστως τε καὶ ἀνενδοιάστως μετενήνοχεν αὐταῖς λέξεσιν ἐν τῷ καλλίστῳ αὐτοῦ συγγράμματι τὸ ἐπίσημον αὐτὸ πταῖσμα τοῦ Γερμανοῦ ἀρχαιολόγου (γ).

Ὅτι δὲ καὶ ἑτέρα ἔκδοσις τινῶν τῶν ἐγγράφων τούτων πεπόνηται ἐν Παρισίοις τῷ Ἐδουάρδῳ Lebarbier, μέλει ἄλλοτε τυγχάνοντι τῆς Ἀθήνησι Γαλλικῆς Σχολῆς, τοῦτο ἔναγχος ἐπληροφορήθημεν ἐξ ἐπιστολῆς ὁμογενοῦς τινος τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ μητροπόλει τὰς σπουδὰς ποιουμένων, πεμφθείσης τῷ συντάκτῃ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος *Εὐσέβεια*, καὶ ἀνωνύμως ἐν αὐτῇ δημοσιευθείσης (δ). Καὶ ἐγινώσκομεν μὲν καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ προτέρου τὸν προτεθέντα τῷ Lebarbier σκοπόν, οὐ μόνον ὡς παρ' αὐτοῦ τούτου μαθόντες (γνωρίμως γὰρ ἔσχηκεν ἡμῖν ὁ ἀνὴρ ὅτε εἰς Πάτμον ἀφίκετο), ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν εἴρηκεν ὕστερον ὁ ὁμογενὴς τούτῳ καὶ συνόμιλος Βίκτωρ Guérin (ε), οὗ καὶ ἐν τοῖς Προλεγομένοις τοῦ Α′. Μέρους τοῦ μετὰ χεῖρας πονήματος ἐπεμνήσθημεν· ἀλλ' ὡς μὴ δυνηθέντες ἀνευρεῖν που τὴν ἄλλως λίαν περιζήτητον γενομένην ἡμῖν ἔκδοσιν ταύτην, ἣ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς τὴν Γαλλικὴν Σχολὴν τανῦν συγκροτοῦντας ἐλλογίμους ἄνδρας λανθάνουσά ἐστιν, οὐχ οἷοί τέ ἐσμεν περὶ αὐτῆς κρίνειν (ς). Τετόλμηται μέντοιγε ἡμῖν, οἱονεὶ προκαλουμένοις παρὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ὁμογενοῦς σπουδαστοῦ, ἐξειπεῖν ἀλλαχοῦ (ζ), ὡς ἐκ προανακρούσεως τοὺς ἐνδοιασμοὺς ἡμῶν περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τῆς τοῦ Lebarbier ἐκδόσεως, δι' ἄλλα τε

(α) Βλ. Κ. Κούμα Ἱστορ. Χρονολογ. σελ. 104. Ἐπιθι δὲ καὶ τὰ τῷ ἀοιδίμῳ Οἰκονόμῳ πλατύτερον περὶ τούτου ἱστορούμενα ἐν Βιβλ. Γ′. κεφ. ιέ. τοῦ Π ε ρ ὶ τ ῶ ν Ο′ Ἑ ρ μ η ν ε υ τ ῶ ν σοφωτάτου συντάγματος. Καὶ σημείωσαι ἔτι ἐπειδὴ τὸ τῶν Βυζαντινῶν ἔτος ἤρχετο ἀπὸ τῆς ά. Σεπτεμβρίου, ὥσπερ δὴ καὶ ἡ ἰνδικτιών, ἡ μεταφορὰ τοῦ τῆς δημιουργίας εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦν σωτήριον ἔτος γίνεται οὕτως. Εἰ μὲν τὸ δοθὲν τῆς δημιουργίας ἔτος φέρει μῆνα τῶν πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀφαιρετέον ἀπ' αὐτοῦ τὸ 5508, ἐν ᾧ δηλαδὴ ἡ τοῦ Σωτῆρος τάσσεται γέννησις, ὥσπερ εἴρηται ἀνωτέρω· εἰ δὲ τῶν μετὰ τὸν Αὔγουστον, ἀφαιρετέον τὸ 5509· οἱ γὰρ τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν ἔτους μῆνες Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος καὶ Δεκέμβριος τῷ 5509 προσήκουσιν.

(β) Ἴδε τὴν Π ε ρ ὶ τ ῶ ν Μ ε λ α ν τ ί ω ν σ κ ο π έ λ ω ν ἡμετέραν Διατριβὴν ἐν Ν. Πανδώρᾳ (Τόμ. ΙΓ′. Νοέμβρ. 1862. σελ. 370.)

(γ) Ἑλληνικ. Τόμ. Γ′. σελ. 377.

(δ) Ἀρ. 33. 1862. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ δὲ ταύτῃ, οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ ἀνώνυμος Σταυράκιος [Ἀριστάρχης] παρηνέχθη εἰς προώρους κρίσεις περὶ τῆς ἡμετέρας Ἀ ν α γ ρ α φ ῆ ς, λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον ἀφ' ὧν εἰρήκει ἐκ προοιμίων ὁ τῆς Ε ὐ σ ε β ε ί α ς ἐλλόγιμος συντάκτης Ἰγνάτιος Ἀρχιδιάκονος, ἀγγέλλων διὰ τοῦ ἀρ. 26 τὰ περὶ τοῦ ἐκπονουμένου ἡμῖν ἔτι ἐν τῷ τότε ἔργου. Ἀλλ' ἀπηντήσαμεν αὐτῷ εἰς τὰ καθ' ἕκαστα ἐν τῷ ἀρ. 43 τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος.

(ε) Description de l'île de Patmos etc. pag. 120.

(ς) Πῶς μὴ θαυμάσωμεν, ὅτι Γαλάται ἄνδρες, ἁβροὶ μὲν καὶ σπουδαῖοι τοὺς τρόπους, τῷ τῆς σοφίας δ' ἐπισεμνυνόμενοι ὀνόματι, οἷοι ὁ Lebarbier καὶ ὁ Guérin, καί τοι φιλοφρονεστάτης τυχόντες ἐν τῇ Μονῇ δεξιώσεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πολλὴν τήν γε νοερὰν καὶ τὴν ὑλαίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τῶν τῆς μοναστηριακῆς βιβλιοθήκης πηγῶν ἀντλήσαντες, ἀλλ' ὅμως, ὡσανεὶ τὸ ἐπορεχθὲν ἀμφοτέροις τῆς ξενίας ποτήριον ἦν πόμα ληθαῖον, ἐπελάθοντο ἑκάτερος ἀνὰ ἓν γοῦν ἔκτυπον τῶν ἰδίων πονημάτων προσενεγκεῖν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς, οἷα δὴ μνήμης ἐμπόρευμα! Ἀλλ' οὐχὶ πάντων, ὡς ἔοικεν, αἱ καρδίαι ἐξ εὐγενοῦς διαφλέγονται αἰσθήματος, ὥσπερ ἡ τοῦ Τισσενδορφίου ἐκείνου (καὶ εἰρήσθω πρὸς τιμὴν ἅμα τε καὶ μνήμην ἀΐδιον τοῦ περικλεοῦς ἀνδρός). Οὗτος γάρ, εἰ καὶ δεχήμερον μόνον ἐν τῇ Μονῇ διέτριψε περὶ φθίνοντα Ἰούνιον τοῦ 1859 ἔτους, ἀλλ' οὖν ἐδωρήσατο τῇ βιβλιοθήκῃ λόγου ἄξια βιβλία ἐκ τῶν αὐτοῦ ἐκδόσεων, καὶ ἄλλα πάλιν ἐκ Λειψίας ἔπεμψεν· ἀλλὰ καὶ οἱονεὶ κορωνίδα ἐπιθεῖναι φιλοτιμούμενος, ὑπέμνησε τὸν φιλομουσότατον Καίσαρα τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλέξανδρον Β′, μὴ ἐπιλησθῆναι καὶ τῆς Πατμιακῆς βιβλιοθήκης ἐν τῇ διανομῇ τῶν διὰ τὰς τῆς Εὐρώπης ἐπισήμους βιβλιοθήκας ἐκτυπωθέντων ἐν πανομοιοτύπῳ τριακοσίων μόνον ἐκτύπων τοῦ πάντων τῶν ἐν χειρογράφοις σωζομένων τευχῶν τῆς θείας Γραφῆς ἀρχαιοτάτου Σιναϊτικοῦ κώδηκος, ὃς πρὸ μικροῦ ἀπεθησαυρίσθη (χάρις τοῖς οὕτω κηδομένοις τῶν προγονικῶν μνημείων Σιναΐταις!) ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πετρουπόλεως. Ἡ δὲ πολυτελεστάτη καὶ βαρύτιμος αὕτη ἔκδοσις πέρυσιν ἐν Λειψίᾳ συντελεσθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ σοφοῦ Τισσενδορφίου, δαπάναις αὐτοκρατορικαῖς, κειμήλιόν ἐστιν ὄντως ἀπαράμιλλον ἐν τῇ ἱερᾷ ἐπιστήμῃ. Καὶ τοῦτο δὲ οὐ παρασιωπητέον μοι, ὅτι οὐδ' ἠξίωσεν ὅλως ὁ Guérin ἐπιμνησθῆναι κἂν ἐν τῇ οἰκείᾳ συγγραφῇ τοῦ ἡμετέρου λογίου συμπολίτου Σταύρου Πολυχρονοπούλου, ὃς ἦν ὁ χειραγωγήσας αὐτὸν ἀνὰ πάσας τὰς τοπογραφικὰς ἐρεύνας αὐτοῦ, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ἀναγομένων διδάξας, ἅπερ ἄλλως οὐκ ἄν ποτε οἷός τ' ἐγένετο οἴκοθεν αὐτὸς ἀνιχνεῦσαι. Οὕτως ἄρα χαλεπώτερον καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς σοφοῖς τὸ «Γ ν ῶ θ ι σ α υ τ ό ν».

(ζ) Ἐν Εὐσεβ. ἀρ. 43.

πολλὰ τὰ ἐκεῖ μὲν ἐπιπολαίως πως, ἐν τῷ Προλόγῳ δὲ τῷ δὲ περιληπτικώτερον εἰρημένα, καὶ διότι ὁ ἀνὴρ, ἅτε δὴ μὴ ὢν τρίβων τις περὶ τὰ παλαιογραφικὰ, καὶ τὴν ἑλληνίδα γλῶσσαν μὴ πάνυ τι εἰδὼς, οὐκ αὐτὸς ἀντέγραφεν, ἀλλὰ τῶν τῆς Μονῆς διακόνων τινὰς, περὶ τὴν τῶν χειρογράφων βίβλων μόνον ἀνάγνωσιν ὁπωσοῦν ἠσκημένους, εἶχε τοὺς αὐτῷ ἀντιγράφοντας. Περὶ τούτων δὴ πάντων ἅλις μοι λελέχθαι δοκῶ.

ΤΙ ΔΥΝΑΤΑΙ ΤΙΣ ΝΑ ΣΚΕΦΘΗ ΕΝΩΠΙΟΝ ΣΙΝΙΚΟΥ ΑΓΓΕΙΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 326.)

Γ'. Ἡ θυγάτηρ τοῦ ἁλιέως.

« Τὴν νύκτα ταύτην σφοδρὸς ἔπνευσεν ὁ ἄνεμος. Ἡ τρικυμία ἐπατάγησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ εἶδον τὰ ὕδατα πάντα τοῦ Γιάγκ-τσουκιάγκ, τοῦ κυανοῦ ποταμοῦ, πλήρη ἀφροῦ. Ἡ καρδία μου καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔπαλλεν ἐκ φόβου, διότι ἐγνώριζον, ὦ πάτερ, ὅτι ἡ *γιόγκα* σου ἔπλεε κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Χάγκ-υοῦ.

» Τὴν πρωΐαν ταύτην, ὁπόταν ἐπανῆλθεν ὁ ἥλιος ὁ λαμβάνων τὸ φῶς αὐτοῦ ὄπισθεν τῶν βράχων τοῦ Νιπὸν, κατέβην εἰς τὴν παραλίαν, καὶ ἡ θάλασσα ἦτο γαληνιαία, καὶ ὁ οὐρανὸς ἦτο αἴθριος, καὶ εὗρον ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς ἄμμου κομψὸν μαργαρῶδες ὄστρακον, καὶ κεχρωματισμένον διὰ τῶν χρωμάτων τῆς ἴριδος τοῦ θείου τόξου.

» Τρὶς ἔστρεψα ἰσχυρῶς τὸν βραχίονά μου εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἔθεσα ἔπειτα τὸ μαργαρῶδες ὄστρακον εἰς τὸ οὖς μου, καὶ προσέσχον ὅπως ἀκούσω. Καὶ ἐκ τοῦ ὀστράκου ἐξῆλθε φωνὴ γλυκεῖα, ὡς ἡ τῶν πνευμάτων τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνη μοὶ εἶπεν· « Ἡ γιόγκα του εὑρέθη εἰς μεγάλον κίνδυνον. »

» Ἔστρεψα ἔπειτα ἐκ νέου ἰσχυρῶς τὸν βραχίονα εἰς τὸν ἀέρα, καὶ πάλιν ἤκουσα ὅ,τι ἔλεγε τὸ ὄστρακον· « Οἱ ἰνδοκάλαμοι τοῦ ἱστίου του ἐθραύσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Τί ἰσχύει ἀσθενὴς γιόγκα ἐναντίον τῆς τρικυμίας; Τί ἰσχύει ἐναντίον τῶν βράχων τῆς παραλίας, ὅταν οἱ ἄνεμοι πνέωσιν ἀδέσμευτοι. »

» Ἔστρεψα καὶ τρίτον τὸν βραχίονά μου ἰσχυρῶς εἰς τὸν ἀέρα, καὶ τρίτην φορὰν ἤκουσα τὴν φωνὴν τὴν ἐξερχομένην ἐκ τοῦ μαργαρώδους ὀστράκου. Τὴν φορὰν ταύτην ἦτο ἀναμεμιγμένη μὲ στεναγμοὺς καὶ ἔλεγε· « Κλαῦσον, ὦ νεᾶνις, διότι ὁ πατήρ σου ἡσυχάζει πλησίον τῶν πνευμάτων τῆς θαλάσσης.» Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ κλαύσω ποσῶς. Θέλω ν' ἀποθάνω! »

Δ'. Τὸ μικρὸν ἄνθος.

« Παρὰ τὴν ὄχθην τῆς λίμνης τοῦ Γοὺτ-Χάγκ ἀνθοῦσι μυριάδες ἀνθέων ποικιλοτέρων τῶν πτερύγων τῶν χρυσαλλίδων, μυριάδες ἀνθέων, ὧν τὰ μὲν τὴν πρωΐαν διανοίγουσι κατὰ τὰς πρώτας τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, τὰ δὲ τὸ ἑσπέρας κατὰ τὰς πρώτας λάμψεις τῆς σελήνης, καὶ τὰ ὁποῖα ἡ σελήνη καὶ ὁ ἥλιος θεωροῦσι μετὰ τοῦ αὐτοῦ θαυμασμοῦ καὶ ἔρωτος.

» Ἤθελεν εἴπει τις, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς λίμνης τὰ πλάττει κατ' ἀρέσκειαν, τόσον εἶναι ὡραῖα καὶ ἀξιοθέατα. Τὸ κάτοπτρον τοῦ κύματος, ἐν ᾧ παρατηροῦνται, ἀντανακλᾷ ἐν χαρᾷ ἐν τῷ διαφανεῖ αὐτοῦ κρυστάλλῳ τοὺς τόσῳ χαρίεντας καὶ ποικίλους κορμούς των, καὶ τὰ μικρὰ πτηνὰ ἔρχονται ὅπως τὰ θαυμάσωσι καὶ ψάλλουσιν αὐτοῖς ᾄσματα, ἱστάμενα ἐπὶ τῶν ἐγγὺς θάμνων.

» Μεταξὺ τῶν ἐπιχαρίτων τούτων ἀνθέων, ὑπάρχει ἓν, τῶν ἄλλων μυροέντων ἀδελφῶν του χαριέστερον. Δὲν ἔχει τὰ χρώματα τὰ πλούσια τῶν πτερύγων τῶν χρυσαλλίδων. Εἶναι ἔκλευκον ὅλον, ὡς τὸ γάλα τῆς καμήλου· εἶναι ἔκλευκον, ὡς ἡ σινδόνη δι' ἧς καλύπτουσι τοὺς νεκρούς.

» Αὐτὸ λοιπὸν τοῦτο τὸ ἄνθος θέλω νὰ δρέψω, ὅπως ῥίψω ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις σκεπάζει τὸ μνῆμα, ἐν ᾧ τὸ τέκνον μου ἐκοιμήθη· θέλω ν' ἀναπνεύσῃ τὸ γλυκὺ αὐτοῦ μῦρον καὶ νὰ ἴδῃ, μεταξὺ τῶν ὠχρῶν φύλλων τοῦ μικροῦ ἄνθους, τὴν ὠχρότητα τὴν ἐπικαθημένην ἐπὶ τοῦ μετώπου μητρὸς, ἧς ὁ θάνατος ἀνήρπασε τὸ τέκνον.»

Ε'. Ὁ θάνατος τῆς περιστερᾶς.

« Ἐπιτήδειός τις πτηνοθήρας συνέλαβεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν βράχων, τῶν πλησίον τῶν Γοὺν-νὰν καὶ ἔκλεισεν ἐντὸς ὡραίου χρυσοῦ κλωβίου. Ὦ! πόσον ἦτο ὡραία ἡ περιστερὰ τῶν ὀρέων μὲ τὸν κεχρωματισμένον ὡς ἡ ἶρις λαιμόν της, μὲ τὰ πτερά της, τὸ μεταξῶδες, ὡς τὰ φύλλα ῥοδοτείου, ὅπερ πρὸ ὀλίγου διήνθησε.

» Κατὰ πᾶσαν πρωΐαν τῇ ἔφερον τὸ ὕδωρ τὸ δροσερώτερον καὶ καθαρώτερον τῶν πηγῶν τοῦ Γοὺν-νὰν, καὶ ἐδίδον αὐτῇ νὰ δάκνῃ τοὺς σπόρους τοὺς λεπτοτέρους καὶ τοὺς κάλλιον ἐκλελεγμένους. Καὶ ὅτε τῇ ὡμίλουν προσήγγιζεν εἰς τὰς κιγκλίδας τοῦ κλωβίου της ἵνα μὲ ἀκούσῃ, ὡσεὶ ἐνόει τὰς λέξεις ἃς τῇ ἔλεγον.

» Ἐφαίνετο ὅλη περιχαρὴς, διότι τῇ ὡμίλουν περὶ τῶν πλουσίων φυλλάδων, τῶν χλοαζουσῶν ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ Γοὺν-νάν. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς καθίσταντο ζωηρότεροι, καὶ ἔκρουε τὰς πτέρυγας, ὡς ἂν ἐζήτει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς χλοερὰς μοναξίας ἔνθα ἐγεννήθη, ἔνθα ἐλευθέρα ἔπαιζεν ἐπὶ τῶν ἠνθισμένων κλάδων.

» Ἐπίστρεψον, λευκὴ περιστερά, εἰς τοὺς φοίνικας τοὺς σκιάζοντας διὰ τῶν κορυφῶν των τοὺς βράχους τοῦ Ὑοὺν-νάν. — Καὶ ἤνοιξα τὸ χρυσοῦν κλωβίον, καὶ τὸ πτηνὸν ἥπλωσε τὰ πτερά του, χαρᾶς φωνὴν ἐκβάλλον, καὶ ὑψώθη ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα, ζητοῦν ποῦ νὰ διευθύνῃ τὴν πτῆσιν αὐτοῦ, ὅπως ἐπανεύρῃ τὴν φωλεάν του.

» Ἀλλὰ δὲν ἐπανίδατε τὴν λευκὴν περιστεράν, δὲν ἐπανίδατε αὐτὴν πλέον, ὦ βράχοι τοῦ Ὑοὺν-νάν. Ἱέραξ ἀπήντησεν αὐτὴν καθ' ὁδὸν καὶ συνέλαβεν εἰς τοὺς γαμψοὺς ὄνυχάς του, καὶ διεσκόρπισεν εἰς τοὺς ἀέρας τὰ πτερά του, τὰ ὡς τὰ φύλλα ῥοδοτείου μόλις διανοίξαντος μεταξώδη. Καὶ ἐγὼ ἔκτοτε δὲν παύω νὰ ἔχω ἐνδάκρεις τοὺς ὀφθαλμούς. »

Μετὰ τὰς μικρὰς ταύτας μελῳδίας, ἐν αἷς παρὰ τῷ περιέργῳ τοῦ εἴδους καὶ τῆς συνθέσεως ἐπικρατεῖ αἴσθημα ὄντως βαθὺ καὶ ποιητικόν, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ παραθέσωμεν μικρὸν τεμάχιον ἄλλου εἴδους· τὸ ᾆσμα τῆς *Μουχάν* ἢ *Στρατιώτιδος*.

Μουχὰν εἶναι τὸ ὄνομα νεάνιδος, ἥτις, βλέπουσα ἀσθενῆ τὸν ἑαυτῆς πατέρα καὶ ἀνίκανον νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ πολεμισταὶ πάντες καλοῦνται ὅπως ταχθῶσιν ὑπὸ τὰς σημαίας, ἀνεχώρησεν ἡ ἰδία μετημφιεσμένη ὡς στρατιώτης, καὶ ὑπηρέτησε δώδεκα ἔτη ἄγνωστος. Τὸ ποίημα τοῦτο, ὅπερ τινὲς ἀποδίδουσι τῇ αὐτῇ Μουχάν, συνετέθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς δυναστείας τῶν Λεάγκ, ἥτις ἐκυριάρχησε τῆς Κίνας ἀπὸ τοῦ 502 ἄχρι τοῦ 553 καθ' ἡμᾶς. Ἐλήφθη δὲ ἀπὸ τοῦ παραρτήματος τῆς *Σινικῆς Ἀνθολογίας*, δημοσιευθείσης εἰς ὀκτὼ τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ *Κάγκ-σγὶ*, δηλ. στίχοι τῆς δυναστείας τῶν Τχάγκ, ἐφ' ἧς ἤκμασαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 618 καὶ 914 οἱ ἐπισημότεροι ποιηταὶ τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἰδοὺ ἡ μετάφρασις.

« Τσί! Τσί! σούτ! σούτ! Ἡ Μουχὰν κάθηται πρὸ τῆς θύρας τοῦ οἴκου. Ἐνασχολεῖται ὑφαίνουσα τὸ λεπτὸν πανίον. Δὲν ἀκούεται ὁ θόρυβος τῆς κερκίδος, ἣν αἱ λευκαὶ αὐτῆς χεῖρες ἀντεπιστέλλονται ἀλλήλαις. Δὲν ἀκούονται εἰμὴ οἱ στεναγμοὶ οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ στήθους τῆς νέας ἐργάτιδος.

» — Νεᾶνις, τί λοιπὸν σκέπτεσαι; τίς εἶναι λοιπὸν ὁ λογισμὸς ὑφ' οὗ κατέχεσαι;

Ἡ νεᾶνις οὐδὲν σκέπτεται, οὐδεὶς λογισμὸς κατέχει αὐτήν.

» — Χθὲς εἶδον τὸ βιβλίον τῶν κατατάξεων. Ὁ Αὐτοκράτωρ συναθροίζει πολυάριθμον στρατόν. Τὸ βιβλίον τῶν κατατάξεων περιέχει δώδεκα κεφάλαια, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν κεφαλαίων εἶδον τὸ ὄνομα τοῦ πατρός μου. Ὦ ἀγαπητέ μοι πάτερ! δὲν ἔχεις υἱόν, δὲν ἔχεις γαμβρόν! Ὦ Μουχάν, δὲν ἔχεις σὺ ἀδελφὸν ἱκανὸν νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα! Θέλω ἡ ἰδία νὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἀγορὰν ὅπως ἀγοράσω ἕνα ἵππον καὶ ἓν ἐφίππιον. Θέλω ν' ἀναχωρήσω καὶ νὰ καταγραφῶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν κατατάξεων ἀντὶ τοῦ πατρός μου.

» Ἐπορεύθη εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀγοράν, καὶ ἠγόρασεν ὠκύπουν πολεμικὸν ἵππον· ὑπῆγεν εἰς τὴν δυτικὴν ἀγορὰν καὶ ἠγόρασεν ἐφίππιον, εἶτα εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἀγορὰν καὶ ἠγόρασε χαλινόν, καὶ εἰς τὴν βόρειον ἀγορὰν ἠγόρασε μαστίγιον ἐκ συμπεπλεγμένων δερματίνων λωρίων.

» Τῆς πρωΐας ἐλθούσης ἀπεχαιρέτισε τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ τὴν μητέρα λέγουσα, ὅτι ἤθελε νὰ διέλθῃ τὴν νύκτα προσευχομένη ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ. Διευθύνει ἔπειτα τὰ βήματά της πρὸς τὸν Χοάγκ-χό, καὶ δὲν ἀκούει πλέον τοὺς γονεῖς αὐτῆς κράζοντας τὸ τέκνον των. Δὲν ἀκούει εἰμὴ τοὺς ἀμυδροὺς μορμυρισμοὺς τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὴν ἐπαύριον ἀναβαίνει ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ λέγει τὸ χαῖρε εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Χοάγκ-χό. Δὲν ἀκούει πλέον τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ τὴν μητέρα καλοῦντας τὴν προσφιλῆ αὐτῶν θυγατέρα. Δὲν ἀκούει εἰμὴ τὰς ἀγρίας κραυγὰς τῶν ἱππέων τοῦ Ὑὰν-τσχιού.

» — Διέτρεξα, μαχομένη πάντοτε, διάστημα δέκα χιλιάδων λευγῶν. Μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ πτηνοῦ διῆλθον τὰς πεδιάδας καὶ ἐπέρασα τὰ ὄρη καὶ τὰς χαράδρας. Ὁ βορρᾶς ἔφερεν εἰς τὸ οὖς μου τὸν ἦχον τῶν ἑσπερινῶν κωδώνων, καὶ κατὰ τὴν νύκτα αἱ ψυχραὶ καὶ θλιβεραὶ ἀκτῖνες τῆς σελήνης ἀντανεκλάσθησαν ἐπὶ τῶν χαλκίνων ἐνδυμάτων μου.

» Ὁ στρατηγὸς τῶν ἑκατὸν μαχῶν ἔπεσε καὶ δὲν ζῇ εἰμὴ διὰ τῆς φήμης αὐτοῦ. Οἱ πολεμισταὶ πάντες ὅσους ὡδήγει εἰς τὴν νίκην ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς ἑστίας των μετὰ δέκα ἐτῶν ἀπουσίαν· ἀλλὰ πρὶν εἰσέλθωσιν ἐν τῷ οἴκῳ των, πορεύονται νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ αὐτοκράτωρ κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, τοῦ κεκοσμημένου ὑπὸ χρυσίνων πλακῶν, καὶ διανέμει ἀνταμοιβὰς εἰς τοὺς ἀνδρείους. Εἰς τούτους παρέχει τὴν μίαν ἐκ τῶν δώδεκα βαθμίδων τῆς τιμῆς, εἰς ἐκείνους ἀπὸ ἑκατὸν ἕως χιλίας οὐγγίας ἀργύρου. Ὁ αὐτοκράτωρ μ' ἐρωτᾷ τί ἐπιθυμῶ. Ἡ Μουχὰν δὲν ἐπιθυμεῖ οὐδὲ τιμάς, οὐδὲ πλοῦτη. Ζητεῖ μόνον νὰ τὴν δανείσῃ μίαν ἐκ τῶν καμήλων αὐτοῦ τρέχουσαν ἑκατὸν λεύγας τὴν ἡμέραν, ὅπως φέρῃ αὐτὴν τὸ ταχύτερον ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην.

» Μόλις ἔμαθον ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τῆς Μουχὰν τὴν ἐπιστροφὴν τῆς θυγατρὸς αὐτῶν, καὶ ἐξῆλθον τῆς πόλεως εἰς προϋπάντησιν τοῦ τέκνου των. Μόλις αἱ νέαι αὐτῆς ἀδελφαὶ ἔμαθον ὅτι ἡ πρωτότοκός των ἐπανακάμπτει, καὶ καταβαίνουσιν ἀπὸ τοῦ δωματίου των, ἐστολισμέναι μὲ τὰ πλουσιώτερα αὐτῶν κοσμήματα. Μόλις ὁ νεαρὸς ἀδελφὸς

της ἔμαθεν, ὅτι ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἐπιστρέφει, καὶ σπεύδει ν' ἀκονήσῃ τὴν μάχαιράν του, ὅπως σφάξῃ τὸ ἀρνίον τὸ διὰ τὴν ἑορτὴν προσδιορισθέν.

» — Ἡ μήτηρ μου μοὶ ἤνοιξε τὸ ἀνατολικὸν ἐνδυτήριον, καὶ μὲ ἔβαλε νὰ καθήσω ἐπὶ ἕδρας πρὸς δυσμὰς ἐστραμμένης. Ἐξεθυλήκωσε τὸν θώρακά μου καὶ μὲ ἀπεξέδυσε τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων, ὅπως αὖθις μ' ἐνδύσῃ διὰ τῶν παρθενικῶν ἐσθήτων μου. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ αἱ ἀδελφαί μου εὑρίσκοντο ἔξωθεν τῆς θύρας διορθοῦσαι τὰς λαμπρὰς των κόμας καὶ συμπλέκουσαι ἐν αὐταῖς χρυσᾶ ἄνθη.

» Φέρουσα ἔτι τὴν μακρὰν ἐσθῆτά της ἡ Μουχὰν ἐξέρχεται τοῦ δωματίου αὐτῆς καὶ πορεύεται ἵνα παρατηρήσῃ τοὺς στρατιώτας κατὰ γραμμὴν ἔτι τεταγμένους καὶ κεκαλυμμένους διὰ τῆς πολεμικῆς σκευῆς των. Βλέποντες αὐτὴν οἱ συστρατιῶται πάντες καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐκπλήξεως. Δώδεκα ἔτη ἔμεινεν εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν· ἐν διαστήματι δώδεκα ἐτῶν ἠγρύπνησε τὴν νύκτα μεταξὺ τῶν ἀκαματωτέρων· ἐπολέμησε τὴν ἡμέραν μεταξὺ τῶν ἀνδρειοτέρων, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ὑπωπτεύθη ὅτι ἡ Μουχὰν ἦτο νέα παρθένος.

» Ἀδύνατον ν' ἀναγνωρίσῃ τις τὸν λαγωὸν, εἰμὴ ἀφοῦ ἀνιχνεύσῃ αὐτόν· ἀλλ' ἀνακαλύπτεται εὐκολώτερον ἡ σύντροφός του ἐκ τῶν ἀνησύχων βλεμμάτων, ἅτινα ῥίπτει πέριξ ἑαυτῆς ζητοῦσα αὐτὸν καὶ εἰδοποιοῦσα. Ὅταν περιπατῶσιν ὁμοῦ, τίς ἤθελε δυνηθῆ νὰ διακρίνῃ τὸν ἕνα ἀπὸ τοῦ ἄλλου; »

Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν ἀναγινώσκοντες τὴν μικρὰν ταύτην ἀφήγησιν, αἴσθημα πλῆρες ἁβρότητος καὶ ποιήσεως, χρωματισμὸν ἐντελῆ, χάριν, γλαφυρότητα τοῦ λόγου, καὶ μάλιστα τέχνην συναρμογῆς καὶ συνθέσεως.

Λέγομεν δὲ πάλιν ἀδύνατον ὅτι αἱ θαμβαὶ ἐκεῖναι καὶ ἀφῃρημέναι φυσιογνωμίαι αἱ ἄνευ ἐκφράσεως, εἰς ἃς αἱ ἰχνογραφίαι τῶν σινικῶν ἀγγείων συνείθισαν ἡμᾶς, νὰ ἔχωσιν κοινόν τι μὲ τὰς διανοίας, ἐξ ὧν ἐξῆλθον τὰ ποιητικὰ δείγματα, ἅπερ τυχαίως ἐλάβομεν ἀπὸ τῆς φιλολογίας τῆς οὐρανίου αὐτοκρατορίας.

Τὰ ἔργα ταῦτα δηλοῦσιν ἀναμφιλέκτως, ἐν τοῖς φαντασμαγορικοῖς προσώποις, ἅτινα οἱ Σῖναι ζωγράφοι παρατιθέασιν μᾶλλον εἰς τὸν θαυμασμὸν ἢ εἰς τὸν περίγελων τῆς Δύσεως, πνεῦμα γνωρίζον νὰ ἐννοῇ, καρδίαν γινώσκουσαν νὰ αἰσθάνηται, πρὸς δὲ καὶ εἶδός τι ἐκφράσεως, ᾧ τινι ἀναμφιβόλως δὲν λείπει οὔτε χαρακτὴρ οὔτε χρωματισμός. Ὁ κόσμος οὗτος, ὃν δὲν γνωρίζομεν εἰμὴ ἐξ ἀδρανῶν καὶ ἐκ πάσης ἰδιότητος πνευματικῆς ζωῆς ἐστερημένων τύπων, δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἦναι ὁ κόσμος τις τῶν ἀποκρέω, ὄπισθεν οὗ τινος ὀφείλει νὰ ἦναι κόσμος ὅλως διάφορος, ἔχων τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ τῶν σκέψεων καὶ τῆς ποιήσεως, τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φαντασίας. Οἱ θησαυροὶ οὗτοι, ὧν μέρος μόνον διεῖδεν ἡ Εὐρώπη, δὲν θὰ βραδύνωσιν ὁλοκλήρως τῇ περιεργείᾳ ἡμῶν ν' ἀποκαλυφθῶσιν· διότι ἰδοὺ εἴμεθα πλησίον τῶν θυρῶν τῆς Κίνας.

Δύο μεγάλα ἔθνη, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία, πρὸ ὀλίγου μᾶς ἤνοιξαν τὰς ὁδοὺς τῆς μυστηριώδους ταύτης χώρας, ἥτις δὲν δύναται ἐπὶ πολὺ νὰ μείνῃ ἐκτὸς πάσης σχέσεως μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, μηδὲ νὰ κρατήσῃ ἑαυτὴν ἐκτὸς τοῦ ῥεύματος τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Ἀφήσωμεν τὸν χρόνον νὰ ἐργασθῇ, τοῦτον τὸν ἀκούραστον ἐργάτην, τὸν σμικρύνοντα τὰς ἀποστάσεις διὰ τοσούτων θαυμασίων ἀνακαλύψεων, τὸν κοινωνοῦντα τὰς φυλὰς διὰ τοῦ ἐμπορίου, τὸν συνδέοντα τοῖς λαοῖς τοὺς λαοὺς διὰ δεσμοῦ ἀμοιβαίων συμφερόντων, ἐν ἑνὶ λόγῳ τὸν ἐνασχολούμενον ἀδιαλείπτως νὰ συγκροτήσῃ ἐν ἀληθεῖ τινα συνόλῳ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν μεγάλην ταύτην οἰκογένειαν τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὥρα θέλει ἔλθει, μὴ ἀμφιβάλλωμεν, καθ' ἣν ἡ ἀληθὴς Κίνα, ἡ πραγματικὴ Κίνα θ' ἀποκαλυφθῇ ἡμῖν, ἀφοῦ ὑπῆρξε διὰ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν εἶδός τι Ἴσιδος, ἧς μόλις πέπλοι τινὲς ἀπεσύρθησαν. Ἡ Κίνα ἐκείνη θέλει εἶσθαι τότε ἡ Κίνα τῶν ποιητῶν, ὧν ἔργα τινὰ ὑπεδείξαμεν εἰς τὰς ἀναγνωστρίας ἡμῶν καὶ τοὺς ἀναγνώστας, καὶ ὧν ἡ ἀξία εἶναι μεγίστη.

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. Π. . .

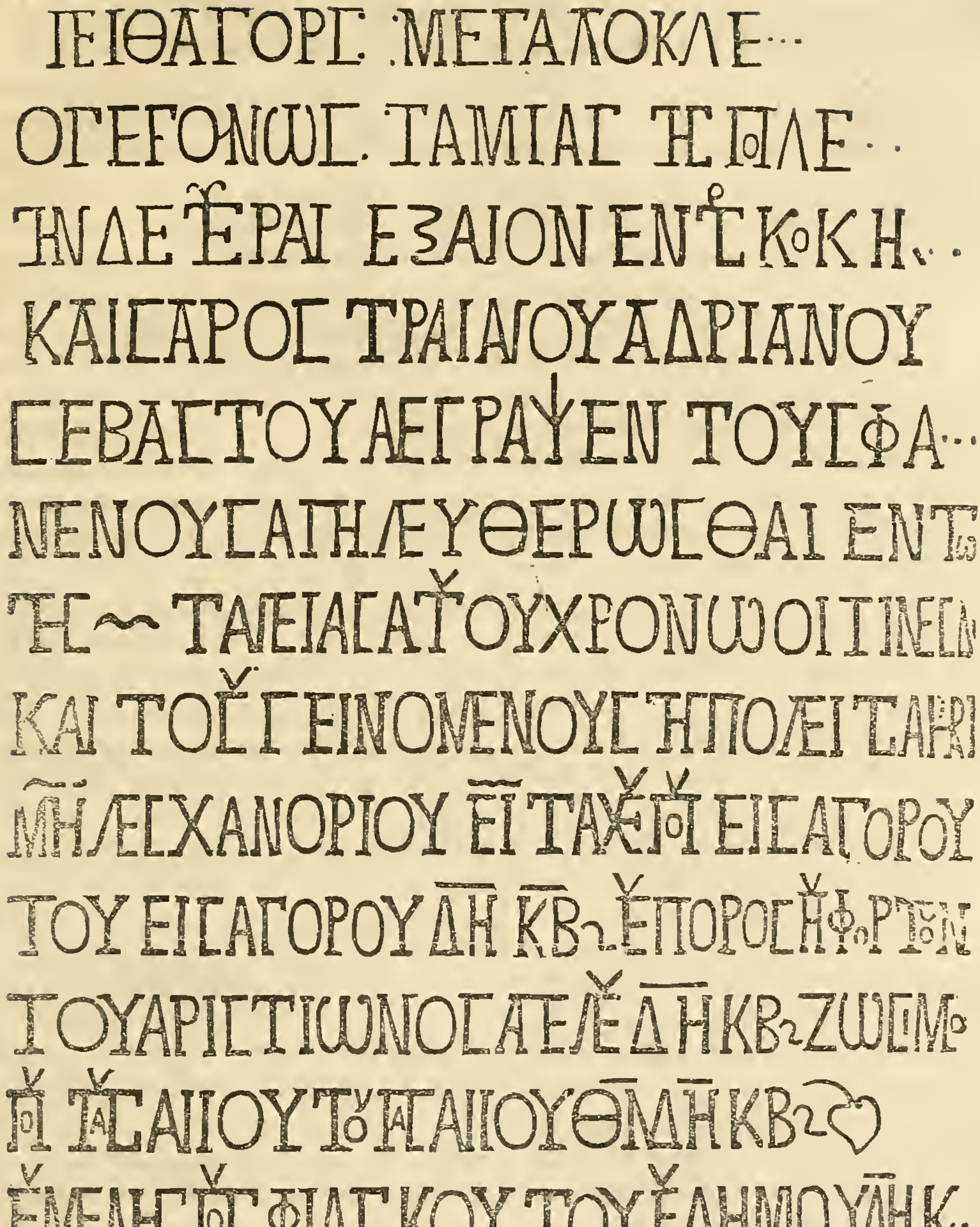
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Αἱ ἐν σελ. 391, 392 καὶ 393 ἐπιγραφαὶ, ἀμφότεραι ἀνέκδοτοι, νομίζω, εὑρίσκονται εἰς τὴν συνοικίαν Τρανὸς Μαχαλᾶς τῆς Λαρίσσης, ὅπου ἔκειτο πιθανῶς ἡ ἀρχαία Ἀκρόπολις. Καὶ ἡ μὲν πρώτη εἶναι ἐγκεχαραγμένη ἐπί τινος λίθου ἐκτισμένου παρὰ τὴν θύραν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως ἄνω τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πηνειοῦ, ἡ δὲ δευτέρα ἐπί τινος λίθου ἐπίσης ἐκτισμένου ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ἁγίου Ἀχιλλείου.

Ἐν Λαρίσσῃ, τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1862.

Α. Κ. ΒΕΡΓΑΔΗΣ.

Α'. ΕΠΙΓΡΑΦΗ.

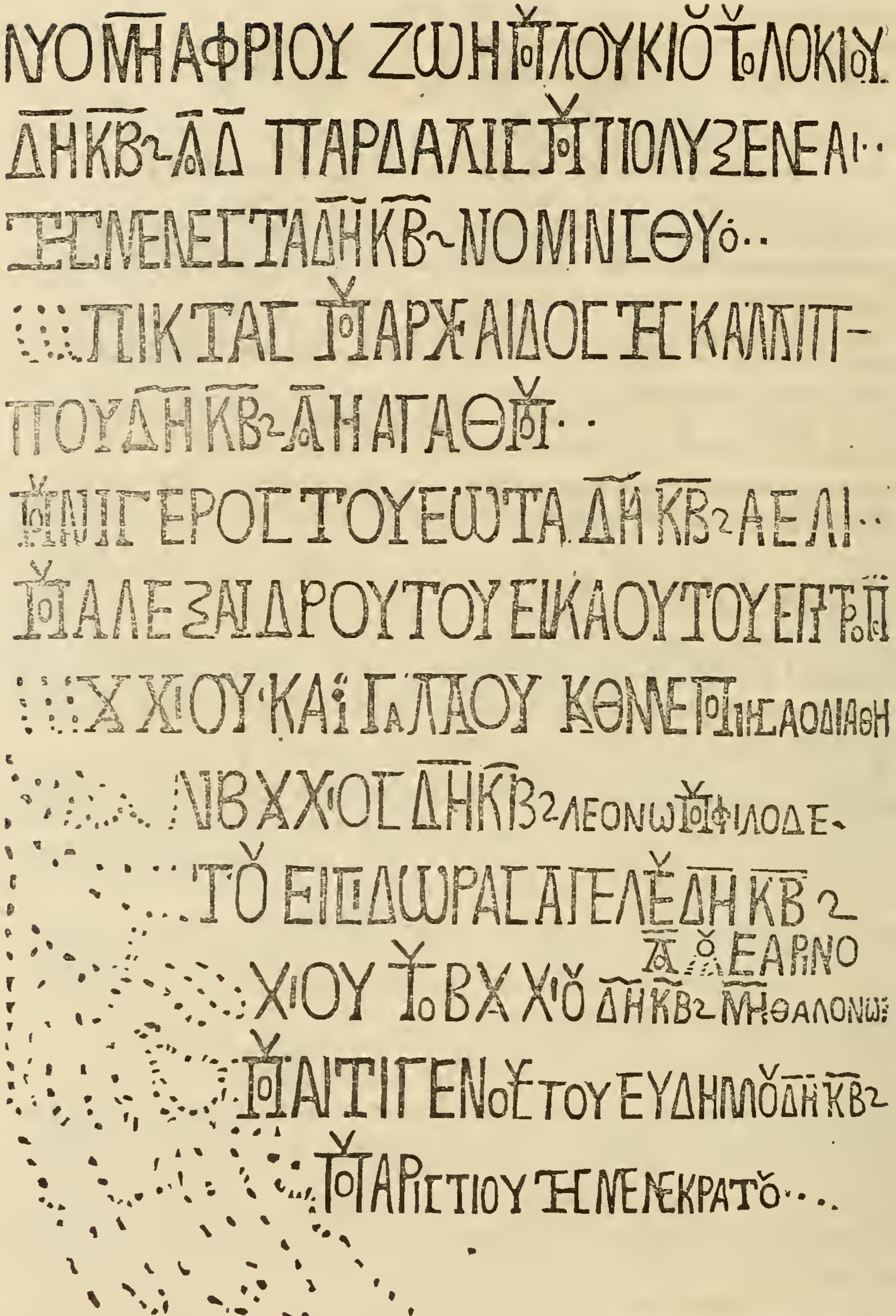


(ἀκολουθεῖ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Βίος Γ. Οὐασιγκτῶνος, πόνημα ἠθικώτατον μεταφρασθὲν μὲν ἐκ τοῦ ἀμερικανικοῦ πρωτοτύπου χάριν τῶν σχολείων καὶ τῶν οἰκογενειῶν ὑπὸ Ν. Δραγούμη, μετὰ προσθήκης εἰκονογραφιῶν, ἐκδοθὲν δὲ ἀναλώμασι τοῦ ἐν μεγαλεμπόροις φιλογενεστάτου Κ. Ἰω. Ἀντωνιάδου ἵνα διανεμηθῇ δωρεάν. Ἐκδ. Γ'. Ἀθῆναι, 1863.

Καθὼς ἡ μεμονωμένη καὶ ξηρὰ τῶν γραμματικῶν κανόνων ἐκμάθησις οὐ μόνον κόρον προξενεῖ καὶ πρὸς τὸν ἡλικίαν ἀνωτέραν τῆς παιδικῆς ἔχοντα, ἀλλὰ καὶ καθὸ στερουμένους ἀμέσου ἐφαρμογῆς ἐπιπολαίως χαράσσει αὐτοὺς εἰς τὴν μνήμην, οὕτω καὶ τὰ τῆς ἠθικῆς παραγγέλματα, ἄνευ δραματικῆς τινος πλοκῆς τὰς περιπετείας ἐχούσης ἱκανὰς νὰ ἐξεγείρωσι τὴν περιέργειαν καὶ ν' ἀπαλύνωσι τὴν καρδίαν, ὥστε νὰ ἐγκολαφθῶσι βαθύτερον ἐν αὐτῇ, ἢ ἀποβαίνουσιν ἄγονα, ἢ προάγουσι καρπὸν κατεσκλη-



κότα καὶ ἰσχνὸν, ὅμοιον πρὸς τὰς κεφαλὰς ἐκείνων, οἵ τινες, κατὰ Κοραῆν, μόνον καλὰ γραμματικὰ ἐδιδάχθησαν. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα δεν εἶναι χρεία λόγων πρὸς ἀπόδειξιν· διότι ἐὰν, ὡς ἐπεκύρωσαν οἱ αἰῶνες, τὸ παράδειγμα ἦναι ἡ ἰσχυροτέρα τῶν διδασκαλιῶν, ἐπειδὴ ἡ παράστασις τῶν ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς καθ' ὃν τρόπον λέγομεν γίνεται διὰ συνεχείας ἐπαγωγῶν παραδειγμάτων, ἕπεται ὅτι καὶ ἡ ὠφέλεια προκύπτει ἰσχυροτάτη.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἕνα μόνον τοιοῦτον τρόπον παραστάσεως, γραπτὸν ἐννοοῦμεν, εἶχον, τὸν τῶν μύθων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν βραχὺν, ἀπέριττον, ὅλως φανταστικὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀπίθανον, καὶ μόλις τῶν νηπίων διερεθίζοντα τὴν φιλοπραγμοσύνην. Η ἱστορία κυρίαν ὑπόθεσιν εἶχε τὰ στρατιωτικὰ ἔργα, ὁ δὲ ἰδιωτικὸς βίος καὶ αὐτὸς ὁ τῶν πολιτευομένων, οὐ-

Β'. ΕΠΙΓΡΑΦΗ.

ΑΓΑΘΗ
ΤΥΧΗΙ
ΠΑΡΑΛ ΤΙ ΤΙΟΥΟΝΗϹΙΜΟΥ
ΤΟΥΤΑΜΙΟΥ ΤΗϹ ΠΟΛΕΩϹ
ΤΗΝ Β̅ ΕΞΑΜΗΝΟΝ ΕΝ ϹΤΙ ΙΠΠΟ
ΚΡΑΤΙΔΗ ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΑΠΕΛΤΩΝ
ΔϹΔΩΚΟΤΩΝ ΤΟΥϹ ϹΤΑΤΗΡΑϹ
ΤΗ ΠΟΛΕΙ ΜϹΑΦΡΙΟΥΚ ΤΕΛΕϹΦΟ
ΡΟϹ ΑΓΑΘΗ ΚΑϹϹΑΝΔΡΑ ΗΡΑ
ΚΛΕΩΝ ΧΑΡΙΤΑ ϹΤΡΑΤΩΝ ΚΙ
ΟΚΟΥΝΔΑ...... . ...

δέποτε ἢ σπανίως ἐτύγχανεν ὑπομνηματιστοῦ ἐπαινέτου ἢ ἐπιτιμητοῦ. Μετὰ τὸ κήρυγμα ὅμως τοῦ Εὐαγγελίου, ζητήσαντος νὰ καταστήσῃ τερπνότερα καὶ ἑπομένως καρποφόρα τὰ παραγγέλματα τῆς ἠθικῆς διὰ παραβολῶν, ἐγεννήθη τὸ σύστημα τῆς δι' ἱστοριῶν, ἀληθῶν τε καὶ πεπλασμένων, διαδόσεως τῶν παραγγελμάτων τούτων, σύστημα διαφερόντως ἀναπτυχθὲν καὶ κρατυνθὲν παρὰ τοῖς ἀγγλοσαξωνικοῖς λαοῖς. Προέκυψε δ' ἐκ τούτου ὅτι τὰ κατ' ἰδίαν ἤθη, μορφωθέντα πρῶτον κατὰ τὰ ζῶντα παραδείγματα τῆς ἱστορίας, ἐμόρφωσαν ἀκολούθως τὰ δημόσια, καὶ πολιτεύματα συνεκροτήθησαν σύμφωνα πρὸς ἐκεῖνα καὶ διὰ τοῦτο προσφυῆ καὶ εὐάρμοστα. Ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ μάλιστα, τῷ πρωτοτύπῳ τούτῳ τῆς φιλανθρώπου κυβερνήσεως, οὔτε διὰ μιᾶς ἐγένετο, ἀλλ' οὔτε καὶ μέχρι τῆς σήμερον συνεπληρώθη τὸ πολίτευμα· διότι τὰ ἤθη, καθόσον βελτιοῦνται, ἀπαιτοῦσι νέας διατάξεις καὶ νέας τροποποιήσεις, περιττὰς πολλάκις δὲ καὶ ἐπιβλαβεῖς τὸν πρὶν χρόνον.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἧς τινος τὸ ἀναμφισβήτητον μαρτυρεῖ ἡ πολυχρόνιος ἐπιτυχία τοῦ πρὸς τὰ κοινὰ ἤθη ἁρμοζομένου ἀγγλικοῦ πολιτεύματος καὶ ἡ οἰκτρὰ ἀποτυχία τοῦ ἀπροσφυοῦς τῆς Ἑλλάδος, πρὸ αἰώνων ἐκήρυξαν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι εἰπόντες ὅτι «ὁ νόμος οὐκ ἔστιν οἷος ποιεῖν ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας», καὶ ὅτι «οὐ τὰ πράγματα πρὸς τοὺς νόμους, ἀλλ' οἱ νόμοι πρὸς τὰ πράγματα τίθενται.»

Τοιαύτην λοιπὸν πρόθεσιν μορφώσεως ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἠθῶν ἔχει τὸ ἀνὰ χεῖρας πόνημα· διότι παραλαμβάνων τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ νέου κόσμου ἐν αὐτοῖς σχεδὸν τοῖς σπαργάνοις καὶ καταλεῖπον αὐτὸν ὅτε καὶ οὗτος καταλείπει τὴν γῆν, ἀνατέμει τόν τε ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς καὶ καταδεικνύει τὰς πράξεις ἐκείνας, δι' ὧν ἐγένετο σωτὴρ καὶ κυβερνήτης καὶ διδάσκαλος τῆς πατρίδος. Καὶ παιδίου μὲν ἔτι ὄντος καταδεικνύει τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς σέβας καὶ τὴν εὐπείθειαν, τὴν πρὸς τὰ θεῖα εὐσέβειαν, τὸ φιλάληθες, τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλοδίκαιον, ἀνδρωθέντος δὲ τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους στοργήν, τὴν κατ' οἶκον εὐταξίαν καὶ ἀκρίβειαν, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν πρὸς τοὺς κατωτέρους εὐμένειαν,

καὶ κληθέντος εἰς τὰ δημόσια, στρατιωτικά τε καὶ πολιτικὰ, τὴν σύνεσιν, τὴν ἀνδρίαν, τὴν καρτερίαν, τὴν δραστηριότητα, τὴν μετριοπάθειαν, τὴν ἀπροσωποληψίαν καὶ ἐπὶ τέλους τὴν δικαιοσύνην ἐν ᾗ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι.

Τὸ πρώτιστον καὶ κυριωδέστατον τῶν μαθημάτων ὅσα ἐδιδάχθη ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ ὑπῆρξε «τὸ λέγειν πάντοτε τὴν ἀλήθειαν.»— Τοιαύτην δὲ ἀκρίβειαν διετήρει, λέγει ὁ βιογράφος, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τούτου, ὥστε ἐπ' οὐδεμιᾷ περιστάσει, εἴτε χάριν ἀστειότητος, εἴτε ὅπως ἀποφύγῃ δικαίαν τιμωρίαν ἢ ἐπίπληξιν, δὲν ἐψεύδετο· ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ, ὡς φιλαλήθους, τοσούτῳ ἦτο γνωστὸς εἰς τὸ σχολεῖον, ὥστε οἱ μαθηταὶ ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἔμελλον νὰ πιστευθῶσιν ὁσάκις λέγοντές τι προσέθετον ὅτι «*καὶ ὁ Γ. Οὐάσιγκτων λέγει αὐτό.*» — « Ἀλλὰ καὶ κατὰ πάσας τὰς διαφορὰς τῶν μαθητῶν προσεκαλεῖτο ἵνα εἴπῃ τίς εἶχε δίκαιον· αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτοῦ ἦσαν πάντοτε εὐχάριστοι.»

Ταύτην τὴν *νηπιόθεν* ἀποκτηθεῖσαν ἔνθερμον ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην θεωρεῖ ὁ βιογράφος ὡς τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῶν ἄλλων τοῦ Οὐασιγκτῶνος ἀρετῶν. Ὀρθότατα δὲ παρατηρεῖ « ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν ἀδικιῶν καὶ τῶν καταπιέσεων εἰσὶν ἀνάπτυξις τῶν κακῶν ἕξεων, ἃς ἐλάβομεν κατὰ τὴν παιδικὴν ἡμῶν ἡλικίαν. »

Ὅτε ἦτο δεκαετὴς ἀπέθανεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἡ μήτηρ, μικρὰν κεκτημένη περιουσίαν, δὲν εἶχε πῶς νὰ δώσῃ αὐτῷ ἀγωγὴν ἀνωτέραν τῆς κοινῶς διδομένης, δὲν ἐδιδάχθη ἀποχρώντως τὰς ἀρχὰς τῆς γλώσσης αὐτοῦ· ἀλλ' ὅμως ἐγκύψας μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας εἰς τὴν μελέτην, εὐδοκίμησεν ἰδίως περὶ τὰ μαθηματικά. Πεποίθησιν δὲ ἔχων ὅτι « καὶ ἡ σοφωτέρα ἀγωγὴ εἶναι ματαία ἄνευ ἐναρέτων ἀρχῶν, » συνέταξε « Κανόνας διαγωγῆς, » καθ' οὓς ἐφρόντιζε νὰ ῥυθμίζῃ τὰς ἰδίας πράξεις, φροντίζων καὶ νὰ χαλιναγωγῇ τὴν ὀξύθυμον αὐτοῦ φύσιν. Ὁ βιογράφος ἐπαναλαμβάνει τινὰς τῶν κανόνων τούτων, μεταξὺ δὲ πάντων ἄξιος σημειώσεως εἶναι ὁ ἐφεξῆς· «Φρόντιζε νὰ διατηρῇς ἄσβεστον ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸν μικρὸν ἐκεῖνον σπινθῆρα τοῦ οὐρανίου πυρὸς, τὸν καλούμενον συνείδησιν. » Τοσούτῳ δὲ βαθεῖαν εἶχε τὴν συναίσθησιν ὅτι ἀχρεῖος καὶ ἐπιβλαβὴς τῇ κοινωνίᾳ πᾶς ὁ μὴ ἀνατρέφων ἑαυτὸν ἐν χρηστοηθείᾳ, ὥστε γράφων ποτὲ πρός τινα οἰκεῖον ἔλεγεν· « Ὁ μέλλων χαρακτὴρ καὶ τὸ ὄνομά σου κρέμανται ἀπὸ τῶν ἕξεων καὶ τῶν τρόπων τῶν ἀποκτωμένων κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν σου. Πρόσεχε λοιπὸν μὴ ἀποκτήσῃς συνηθείας τεινούσας εἰς διαφθορὰν τοῦ ἤθους ἢ διαστροφὴν τῆς καρδίας σου.»

Ἐπειδὴ δὲ ἠγάπα εἰς ἄκρον τὸν ἐνεργητικὸν βίον, ἐζήτησε περὶ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ νὰ ἐπιβῇ δόκιμος εἰς ἀγγλικὸν πλοῖον. Ἰδὼν ὅμως ὅτι « ἤθελε σπαράξει τὴν καρδίαν τῆς φιλοστόργου αὐτοῦ μητρὸς, ἐνεπνεύσθη ὑπ' ἀληθοῦς πνεύματος ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐταπαρνησίας, καὶ ὑπακούων εἰς τὸ θεῖον τοῦτο λόγιον, *τίμα τὴν μητέρα σου*, παρῃτήθη τοῦ ἀγαπητοῦ σχεδίου, καὶ καθυπέταξε τὰς ἰδίας κλίσεις εἰς τὴν εὐχαρίστησιν τῆς μητρός. »

Τὸ δέκατον ἔννατον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὠνομάσθη ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ τῆς Βιργινίας· τοιαύτην δὲ σύνεσιν καὶ ἀνδρίαν ἔδειξε κατὰ τὰς πρὸς τοὺς βαρβάρους Ἰνδοὺς μάχας, ὥστε καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν ὠνομάσθη « Θεοφρούρητος καὶ μέλλων ἀρχηγὸς ἐθνῶν. »

Γνωστὸν διὰ τί ἡ Ἀμερικὴ, ἀποικία οὖσα τῆς Ἀγγλίας, ἀπέσεισε τὸν ζυγὸν τῆς μητροπόλεως· ἡ μὲν μητρόπολις ἐπέβαλε βαρεῖς φόρους εἰς τὴν ἀποικίαν, αὕτη δὲ ἠξίου ὅτι δὲν εἶχεν ἐκείνη δικαίωμα νὰ φορολογῇ ἀνθρώπους, πρὸς οὓς δὲν ἐπετρέπετο νὰ στέλλωσιν ἀντιπροτώπους εἰς τὴν Βουλήν. Ἐπειδὴ δὲ ἀνενδότου οὔσης τῆς Ἀγγλίας ἀπεφασίσθη νὰ συγκεντρωθῇ στρατὸς, « πάντων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸν Οὐασιγκτῶνα, καὶ πάντες ὁμοφώνως ἀνεκήρυξαν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον. »

Ὁ δὲ Οὐάσιγκτων ὑπακούσας εἰς τὸ ψήφισμα, δὲν ἐδίστασε νὰ ὁμολογήσῃ φόβον μήπως δὲν δικαιώσῃ τὰς προσδοκίας τῶν ἐκλογέων αὐτοῦ· « Παρακαλῶ, εἶπεν, ἕκαστον ὑμῶν νὰ ἐνθυμῆται καλῶς τοῦτο, ὃ διακηρύττω σήμερον μετὰ πάσης εἰλικρινείας, ὅτι δὲν νομίζω ἐμαυτὸν ἄξιον τῆς διοικήσεως, ἥ τις μοὶ ἀνατίθεται. » Ἀπεποιήθη δὲ καὶ πάντα μισθὸν, οὔτ' ἔλαβέ ποτε τοιοῦτον οὔτε ὡς στρατηγὸς, οὔτε ὡς πρόεδρος, ἀλλὰ καὶ « ἐδαπάνησεν ἐξ ἰδίων ἀξίαν λόγου ποσότητα.» Τοσούτῳ δὲ ἐφείδετο τῶν δημοσίων καὶ μετὰ τοσαύτης οἰκονομίας ἐφρόντιζεν αὐτὸς μόνος νὰ γίνωνται αἱ δαπάναι, ὥστε δικαίως ἐπωνομάσθη *τίμιος*.

Μακρὸν εἶναι νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἀγῶνας, μεθ' ὧν συνεκρότησε καὶ διετήρησε τὸν ςρατὸν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰς παντοειδεῖς δυσκολίας πρὸς ἃς ἐπάλαιεν ἀδιακόπως κατὰ τὸν ἑκταετῆ πόλεμον· ὀδυνηροτέρα δὲ πασῶν καὶ πλέον τῶν ἄλλων δυσκαταγώνιστος ὑπῆρξεν ἡ τῆς χρηματικῆς ἐνδείας, ἧς ἕνεκα καθίστατο ἀδύνατον νὰ συντάξῃ στρατὸν πειθαρχοῦντα καὶ ἀξιόμαχον, ἱκανὸν ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τὸν ἐξησκημένον καὶ ἐμπειροπόλεμον τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Καὶ ὅμως, διὰ μόνης τῆς καρτερίας καὶ τῆς φρονήσεως, καί τοι πεινῶντας καὶ γυμνοὺς καὶ κακῶς ὡπλισμένους καὶ ἀπολέμους, ἐνίοτε δὲ καὶ δυστροποῦντας στρατιώτας ὁδηγῶν, ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τέλους. Ἀπέδιδε δὲ πάντοτε τὴν εὐτυχῆ τοῦ πολέμου ἔκβασιν εἰς τὴν ἄνωθεν συνδρομὴν, καὶ δημοσίους εὐχαριστίας παρήγγελλε, καὶ

αὐτὸς καθ' ἑκάστην ἡρμήνευε διὰ τῆς προσευχῆς τὴν ἰδίαν εὐγνωμοσύνην· « Σύ, ἔλεγε, σὺ ὁ σώζων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σὲ ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ σου, σὺ ὑπάρχεις βοηθός. » Ὅτε δὲ λήξαντος τοῦ πολέμου ἐζήτησε νὰ καταθέσῃ τὴν ἐξουσίαν, παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως καὶ εἶπε πρὸς τοῖς ἄλλοις· « Θεωρῶ ἀπαραίτητον χρέος μου νὰ ἀναθέσω τὰ συμφέροντα τῆς φιλτάτης πατρίδος εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, καὶ τοὺς κυβερνῶντας αὐτὴν εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ σκέπην. » Ἀποχωρήσας τότε εἰς τὰ ἴδια ἔγραφε ταῦτα πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Λαφαγέτην, ὁ μέγας τοῦ νέου κόσμου πολίτης, ὁ δικαίως ἐπονομασθεὶς *πατὴρ τῆς πατρίδος*· «Ἰδοὺ ἐγὼ ἁπλοῦς πολίτης ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Ποτομάκη, ὑποκάτω ἀμπέλου καὶ ὑποκάτω συκῆς μου ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τοῦ θορύβου τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν μεριμνῶν τοῦ δημοσίου βίου. » Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕτερον φίλον ἀπέστειλε ταῦτα· « Αἰσθάνομαι σήμερον ὅ,τι καὶ ὁ κεκοπιακὼς ὁδοιπόρος, ὅς τις μετὰ μακρὸν καὶ ἐπίπονον δρόμον, καθ' ὃν φέρει βαρὺ φορτίον ἐπὶ τῶν ὤμων, ἀποβάλλει αὐτὸ φθὰς εἰς τὸ μέρος ὅπου διευθύνετο, καὶ βλέπων ἐκ τοῦ δώματος αὐτοῦ παρατηρεῖ χαίρων τὰ βάραθρα ἐξ ὧν ἐσώθη, τοὺς βορβόρους οἵτινες ἔκειντο κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ εἰς οὓς δὲν ἐνέπεσε τῇ βοηθείᾳ τοῦ Παντοδυνάμου ὁδηγοῦ καὶ διανομέως τῶν ἀνθρωπίνων συμβαμάτων.»

Κατὰ τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἐνησχολεῖτο ἐξαιρέτως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς εἰσάγων νέας μεθόδους, καὶ διδάσκων διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τοῦ λόγου τοὺς εἰς ταύτην ἐπίσης καταγινομένους. Ἐλυπεῖτο δὲ καιρίως ὁσάκις ἔβλεπε τὰ τῆς πολιτείας κακῶς φερόμενα, μάλιστα περὶ τὰς ὑποχρεώσεις, διότι τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων ἔτασσεν ἀνέκαθεν μετὰ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρετῶν. « Ἐνθυμοῦ, νέε, ἔλεγέ ποτε πρός τινα αὐτοῦ ἀνεψιόν, νὰ μὴ ὑπόσχεσαι πώποτε μήτε εὐτελὲς πρᾶγμα, οὗ τινος τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν δὲν κατεμέτρησας δεόντως. Ἀφοῦ ὅμως ὑποσχεθῇς φρόντισον παντὶ σθένει νὰ ἐκπληρώσῃς εἰ δυνατὸν τὴν ὑπόσχεσίν σου ». « Ἡ ὁδὸς τοῦ καθήκοντος, ἔγραψε μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου προτρέπων τὴν Συνέλευσιν ν' ἀποτίσῃ τὸ παρὰ τῆς Γαλλίας δάνειον, ἡ ὁδὸς τοῦ καθήκοντος κεῖται φανερὰ ἔμπροσθεν ἡμῶν. Ὡς ἔθνος ἐσμὲν δίκαιοι, ἐκπληρώσωμεν τὰς δημοσίους ὑποχρεώσεις μετὰ τῆς αὐτῆς τιμιότητος, μεθ' ἧς πρέπει νὰ ἐκπληρῶμεν καὶ τὰς ἰδιωτικάς. »

Συγκροτηθείσης συντακτικῆς συνελεύσεως, ἧς μέλος ἦτο καὶ ὁ Οὐάσιγκτων, ἐξελέχθη πρόεδρος αὐτῆς· καὶ ὅτε συνετάχθη τὸ πολίτευμα « ἅπας ὁ λαὸς ἦτο μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ὅτι ὁ ἀξιώτερος πάντων ὅπως γίνῃ πρόεδρος τῶν Ὁμοσπόνδων πολιτειῶν εἶναι ὁ Οὐάσιγκτων· » διὸ καὶ παμψηφεὶ ἐξελέχθη. Εἶχε τότε πεντήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν ἡλικίαν. Ἐπειδὴ δὲ γνωστὴ ἦτο ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, πολλοὶ φοβούμενοι ἀποποίησιν παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἐνδώσῃ· αὐτὸς δὲ γράφων πρός τινα τῶν οἰκείων ἔλεγεν· « Ἐπεθύμουν περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου μου, καταναλωθέντος σχεδὸν μεταξὺ δημοσίων μεριμνῶν, νὰ μὴ ἀνταλλάξω τὸ εἰρηνικόν μου καταφύγιον πρὸς ὠκεανὸν δυσκολιῶν, καθόσον στεροῦμαι καὶ πολιτικῆς ἐμπειρίας καὶ ἱκανότητος καὶ κλίσεως, πρὸ πάντων ἀναγκαίων εἰς τὸν κρατοῦντα τὸ πηδάλιον. Ἐννοῶ ὅτι ἐκθέτω εἰς κίνδυνον τήν τε ψῆφον τοῦ λαοῦ καὶ τὸ ἴδιόν μου ὄνομα κατὰ τοῦτον τὸν πλοῦν· ἀλλ' ὁποῖον θέλει εἶναι τὸ κέρδος, ὁ Θεὸς μόνος γινώσκει· ἀκεραιότητα καὶ σταθερότητα, ταῦτα μόνα ὑπόσχομαι. Αὗται, εἴτε μακρὸς, εἴτε σύντομος ὑπάρξῃ ὁ πλοῦς μου, δὲν θέλουσι πώποτε μ' ἐγκαταλείψει καὶ ἂν πάντες μ' ἐγκαταλείψωσι ».

Τοσοῦτῳ δὲ εὐεργετικὴ καὶ ἐθνωφελὴς ὑπῆρξεν ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ, ὥστε καὶ δεύτερον ἐξελέχθη· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου ἐπέμενον νὰ ἀναγορεύσωσι καὶ τρίτον αὐτὸν πρόεδρον αἱ πολιτεῖαι· ἀλλ' ὁ Οὐάσιγκτων ἀπεποιήθη ἀνενδότως τὴν ἐκλογήν, οὐχὶ ὡς εἶπε, « δι' ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τὴν φιλοφροσύνην τῶν πολιτῶν, ἢ δι' ἐξασθένησιν τῆς ὑπὲρ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας αὐτῶν μερίμνης, ἀλλὰ διότι ᾐσθάνετο ὅτι ἡ εὐτυχὴς κατάστασις τῶν συμφερόντων αὐτῶν ἐπιτρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὰ ἴδια. » Ἀποχωρῶν δὲ ἀπέτεινε διεξοδικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν λαόν, πλήρη συμβουλῶν, προτρέψας αὐτὸν πρὸ πάντων νὰ θεωρῶσι τὴν θρησκείαν ὡς τὸ μόνον ἀδιάσειστον στήριγμα τῆς ἐθνικῆς εὐδαιμονίας. »

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ κτῆμα αὐτοῦ, ἀνέλαβεν εὐχαρίστως τὰ πρῶτα ἔργα, ἐξεγειρόμενος πρωΐ, ἐπισκεπτόμενος πάντα τὰ μέρη τοῦ κτήματος, διατάσσων τὰ τῆς οἰκίας, φιλοξενῶν τοὺς ἐρχομένους, ἐλεῶν τοὺς πτωχούς, ἀναγινώσκων καὶ πρὸς πάντας πάντοτε λέγων ὅτι « ἐκ πάντων ὅσα φέρουσιν εἰς τὴν πολιτικὴν εὐδαιμονίαν, ἡ *θρησκεία* καὶ ἡ *ἠθικὴ* εἰσὶν ἀναπόφευκτα ὑποστηρίγματα, » ὅτι « ἐὰν δὲν μιμηθῶμεν μετὰ ταπεινότητος τὸ παράδειγμα τοῦ θείου ἀρχηγοῦ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, μὴ ἐλπίσωμεν νὰ γείνωμεν ἔθνος εὐδαῖμον, » καὶ ὅτι « καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἡ πεῖρα ἀπαγορεύουσι τὸ φρονεῖν, ὅτι ἡ ἠθικὴ δύναται νὰ ἐπικρατῇ καὶ ἄνευ τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας ».

Πολλάκις καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν πολυχρόνιον στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν αὐτοῦ βίον διεβλήθη, ὑβρίσθη καὶ ἐσυκοφαντήθη· ἀλλ' ἀτάραχος ἐξακολουθῶν τὸ καθῆκον αὐτοῦ καὶ περιφρονῶν τοὺς κρωγμοὺς τῶν ἐμπαθῶν καὶ φθονερῶν, « ὁ ἀγαθὸς πολίτης, ἔλε-

γε, παρορᾷ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς κατακρίσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγκαρτερῶν εἰς τὸ καθῆκον διατελεῖ σταθερὸς ἐν τῇ εὐθύτητι τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, προσδοκῶν τὴν θείαν ἐπιδοκιμασίαν.» — «*Ἔργα καὶ οὐχὶ λόγια*» καὶ «*ὑπὲρ Θεοῦ καὶ πατρίδος*,» ταῦτα ἦσαν τὰ σύμβολα αὐτοῦ.

Τοιαῦται ἐν γένει αἱ ἀρχαὶ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τοῦ νέου κόσμου, ἀρχαὶ χρησιμεύσασαι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἀρχαὶ προτιθέμεναι πρὸ πάντων εἰς παραδειγματισμὸν τῶν νέων οὐ μόνον τῆς Ἀμερικῆς ἀλλὰ καὶ παντὸς ἔθνους. Ἄξιος δὲ καθίσταται τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλογενὴς μεγαλέμπορος Κ. Ι. Ἀντωνιάδης, ὡς συντελῶν γενναίως εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν χώραν διὰ τῆς δωρεὰν διανομῆς τοῦ βιβλίου, τοῦ περιέχοντος τὰ σωτήρια ταῦτα παραδείγματα, ἐν καιροῖς μάλιστα καθ' οὓς τὰ ἤθη ἐξαχρειωθέντα ἔχουσιν εἴπερ ποτὲ ἀνάγκην ἐπανορθώσεως καὶ χαλινοῦ. Καταλληλότατον δὲ ἐξελέξατο τὸ ἀνὰ χεῖρας σύγγραμμα, διότι ἐνῷ τέρπει τοὺς ἀναγνώστας διδάσκων αὐτοὺς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἀμερικῆς, ἐνσταλάζει συγχρόνως εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ σωτηριωδέστατα μαθήματα χρηστότητος καὶ ἀρετῆς.

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Συνέχ. Ἴδε Φυλλ. 323—325.)

Καὶ δὲν πιστεύω μὲν μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ Ξενοφῶντος ὅτι ὁ Θεὸς χαίρει ταπεινῶν τοὺς μεγάλους, δοξάζω ὅμως μετὰ τῶν χριστιανῶν ὅτι ὡς πατὴρ τιμωρεῖ, καὶ ὅτι ἁμαρτωλοὶ ὄντες ἐκ γενετῆς ὀφείλομεν νὰ ἐξιλασκώμεθα αὐτόν. Ἀπῆλθον λοιπὸν καὶ ἐγὼ μετὰ δύο ἡμέρας, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς δόξης ταύτης ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ξένην ἀναζριπίζει (λέγω δὲ ταῦτα περὶ ἐμοῦ) τὸ αὐτὸ γλυκὺ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον γεννᾷ ἡ ἀνάμνησις τῆς πατρίδος. Κατανύγεται ἡ καρδία μου ὁσάκις εἰσερχόμενος, ἐν τόπῳ ἀλλοφύλων, εἰς ἐκκλησίαν, εὑρίσκωμαι μεταξὺ πλήθους λατρεύοντος τὸν Θεὸν ὅπως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι, καὶ ἀκούω τὰ αὐτὰ θεῖα ῥήματα καὶ ὀσφραίνωμαι τὴν αὐτὴν εὐωδίαν τοῦ θυμιάματος. Λησμονῶν τότε ἐμαυτὸν νομίζω ὅτι ἡ ἀναίμακτος τῆς θρησκείας ῥομφαία ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τῆς πατρίδος, καὶ ὡς τὰ νέφη τοῦ λιβανωτοῦ ἐξατμίζεται καὶ ὁ ἐλάχιστος κότος τατὰ τῆς πατρίδος αὐτῆς. Ἄλλως τε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔμελλε νὰ τελεσθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι τελετή, ἡ τοῦ νιπτῆρος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς πράξεως τοῦ Ἰησοῦ, λούσαντος τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν πρὸ τοῦ Πάσχα.

Ἐν μέσῳ σχεδὸν τῆς ἐκκλησίας εἶχον ἀνεγερθῆ εὐρέα ἰκρία καὶ ἐπιτεθῆ ἑκατέρωθεν δεκατρεῖς θρόνοι· δύο δὲ διάκονοι ἐνδεδυμένοι τὴν ἱερατικὴν στολὴν καὶ ἀνὰ χεῖρας ἔχοντες δικηροτρίκηρα, ἐρχόμενοι πρὸς τὴν μεγάλην πύλην, ὡδήγουν ἀνὰ δύο ἱερεῖς, φέροντας ἐπίσης στολήν, εἰς τὰ ἰκρία, ὅπου ἀναβαίνοντες ἐκάθηντο. Ὡδήγησαν δὲ οὕτω δώδεκα τοῦ Ἰησοῦ μαθητάς· ὁ τελευταῖος ὅμως οὔτε ἱερεὺς ἦτο οὔτε στολὴν ἔφερε, καθὸ ἀντιπρόσωπος τοῦ προδότου Ἰούδα, Ἑβραῖος καὶ αὐτὸς ὑπάρξας ἄλλοτε καὶ βαπτισθείς. Ὁπότε δὲ ἀνέβαινον προσηγόρευον ἀλλήλους κύπτοντες τὴν κεφαλήν. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Πατριάρχης φέρων τὴν μεγάλην στολὴν καὶ μήτραν καὶ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον ἐν τῇ δεξιᾷ, καὶ καθήσας διελέγετο πρὸς ἕκαστον τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ μετὰ ταῦτα λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτὸν καὶ χύσας ὕδωρ εἰς νιπτῆρα, ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος. Ἔπειτα προελθὼν μικρὸν προσηύξατο δεηθεὶς ἵνα παρέλθῃ εἰ δυνατὸν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον ἐκεῖνο· καὶ τρὶς ἐπανελθὼν εὗρε τοὺς μαθητὰς καθεύδοντας παρὰ τὰς συστάσεις αὐτοῦ. Ἀπεικόνισε δ' ἐν γένει εὐδοκίμως τὸν Χριστόν, διότι καὶ τὴν ὄψιν ἔχει ἀξιοπρεπῆ καὶ τὴν φωνὴν εὐηχῆ καὶ τὸ βάδισμα ἔντονον.

Ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας μετέβην χάριν περιεργείας εἰς τὴν τῶν Κοπτῶν, χριστιανῶν πρεσβευόντων τὰ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ Ἰακώβου τοῦ Σύρου, μίαν μόνην φύσιν, μίαν θέλησιν καὶ μίαν ἐνέργειαν ἀποδιδόντων τῷ Χριστῷ. Λέγεται δὲ ὅτι κατάγονται ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Ἀλλὰ καὶ πόλις *Κοπτὸς* ὑπῆρχε τὸ πάλαι, «κοινή, ὡς λέγει ὁ Στράβων, Αἰγυπτίων τε καὶ Ἀράβων.» Φημίζονται δὲ σήμερον ὡς ἄριστοι λογισταὶ καὶ γεωμέτραι, καὶ διὰ τοῦτο Κόπτας μεταχειρίζεται ἡ ἐξουσία κατά τε τὰς εἰσπράξεις τῶν φόρων καὶ τοὺς δημοσίους λογαριασμούς. Ἐὰν τὰ περὶ καταγωγῆς λεγόμενα ἔχωσιν ἀληθείας, βεβαίως ἡ περὶ τὴν μαθηματικὴν ἱκανότης μετεδόθη αὐτοῖς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, διότι ἰδοὺ τί λέγει ὁ γεωγράφος· «Ἐδέησε δὲ τῆς ἐπ' ἀκριβὲς καὶ κατὰ λεπτὸν διαιρέσεως διὰ τὰς συνεχεῖς τῶν ὅρων συγχύσεις, ἃς ὁ Νεῖλος ἀπεργάζεται κατὰ τὰς αὐξήσεις, ἀφαιρῶν καὶ προστιθείς, καὶ ἐναλλάττων τὰ σχήματα, καὶ τ' ἄλλα σημεῖα ἀποκρύπτων, οἷς διακρίνεται τό τε ἀλλότριον καὶ τὸ ἴδιον· ἀνάγκη δὲ ἀναμετρεῖσθαι πάλιν καὶ πάλιν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὴν γεωμετρίαν συστῆναί φασιν, ὡς τὴν λογιστικὴν καὶ ἀριθμητικὴν παρὰ Φοινίκων διὰ τῆς ἐμπορίας.»

Καὶ γλῶσσαν μὲν ὁμιλοῦσιν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τὴν ἀραβικήν, ἡ λειτουργία ὅμως τελεῖται κοπτιστί, ὡς κοπτικὰ εἶναι γεγραμμένα καὶ τὰ βιβλία αὐτῶν. Ἀλλὰ τί ἐστι κοπτική; ἐξ ὅσων παρετήρησα, τὰ

στοιχεῖα τοῦ κοπτικοῦ ἀλφαβήτου εἶναι, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, αὐτὰ τὰ ἡμέτερα κατά τε τὴν γραφὴν καὶ τὴν φωνήν. Οὕτω φέρ' εἰπεῖν, γράφουσι καὶ προφέρουσιν ὡς ἡμεῖς ⲐⲈⲞⲆⲰⲤⲒⲞⲨ (μετὰ ω) ⲀⲚϯⲚⲰⲞⲨ (Ἀντινόου,) ⲘⲈⲘϤⲒ, ⲠⲀⲠⲞⲤ καὶ τὰ τοιαῦτα. Γράφουσι δὲ τὸ υ ὡς τὴν ἡμετέραν δίφθογγον ȣ, καὶ ἔχουσί τινα στοιχεῖα οἷον τὰ Ϩ καὶ Ϣ καὶ Ϫ, προφερόμενα τὸ μὲν πρῶτον ὡς τὸ h, τὸ δὲ δεύτερον ὡς τὸ ch καὶ τὸ τρίτον ὡς τὸ g (κατά τε τὰς δύο τούτου φωνὰς) τῶν λατινικῶν γλωσσῶν.

Τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας ἐκάλυπτεν ἄνωθεν ἕως κάτω παραπέτασμα ἢ μᾶλλον ῥάκος πολυχρόου καὶ πολυθύρου πανίου, ναυτίαν ἐμποιοῦν διὰ τὴν ῥυπαρότητα· καὶ ὅμως ὡς ἀσθενὲς βιβλίου προοίμιον οὐδ' ἀμαυρῶς προανήγγελλε τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τοῦ ναοῦ. Φαντάσθητε κτίριον ἐπίμηκες, τετμημένον κατὰ μῆκος διὰ σκωληκοβρώτων ξύλων εἰς νάρθηκα, καθολικὸν καὶ βῆμα, τὸ ἔδαφος ἔχον ἐσκεπασμένον διὰ ψιάθου οὐχ ἧττον πεπαλαιωμένης καὶ βρωμερᾶς, καὶ τὸ εἰκονοστάσιον ἐστολισμένον δι' εἰκόνων, ὧν ἡ γραφὴ ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὰ ἐπὶ τῶν κυτίων τοῦ τεΐου σινικὰ πρόσωπα· φαντάσθητε μετὰ ταῦτα τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθημένους σταυροποδητὶ κατὰ γῆς καὶ συνομιλοῦντας καὶ γελῶντας καὶ ἐκμυζῶντας καπνοσύριγγας, ἐνῷ ἕτερος καθήμενος κεκυρτωμένος ἐπὶ βιβλίου, βρυχᾶται, μυκᾶται, ὀγκᾶται, γρυλλίζει, ὠρύεται, ἐκπέμπει πάντων τῶν τετραπόδων τὰς φωνάς, ἀλλ' οὔτε ἀναγινώσκει, οὔτε ψάλλει· φαντάσθητε πρὸς τούτοις ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος ἱερέα ῥακενδύτην, οὐλότριχα, ἄπλυτον, ἀκτένιστον, κατεσπιλωμένον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἀνὰ τὴν δεξιὰν ἔχοντα ποτήριον καὶ μεταδίδοντα τὴν θείαν κοινωνίαν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον· εἰσερχομένου εἰς τὸ βῆμα τοῦ μέλλοντος νὰ μεταλάβῃ, ὁ ἱερεὺς δάκνει πρῶτος ἄρτον, καὶ κόπτων μετὰ ταῦτα τεμάχιον εἰσάγει αὐτὸ εἰς τὸ στόμα τοῦ προσελθόντος· πιὼν δὲ ἀπὸ τοῦ μόνον οἶνον περιέχοντος ποτηρίου, ἐμβάπτει τὸν πενθηφοροῦντα λιχανὸν εἰς αὐτὸ καὶ εἰσβιβάζει μεθ' ὁρμῆς εἰς τὰ χείλη τοῦ μασσωμένου τὸν ἄρτον. Εἶτα χέων τὸν ἀπολειπόμενον οἶνον εἰς τὴν παλάμην ῥαντίζει τοὺς μεταλαβόντας, μεταλαβόντας δηλαδὴ σιέλου καὶ ῥυπαρότητος. Ἰδοὺ ὁ ναὸς καὶ ἰδοὺ ἡ θεία λειτουργία τῶν Κοπτῶν!

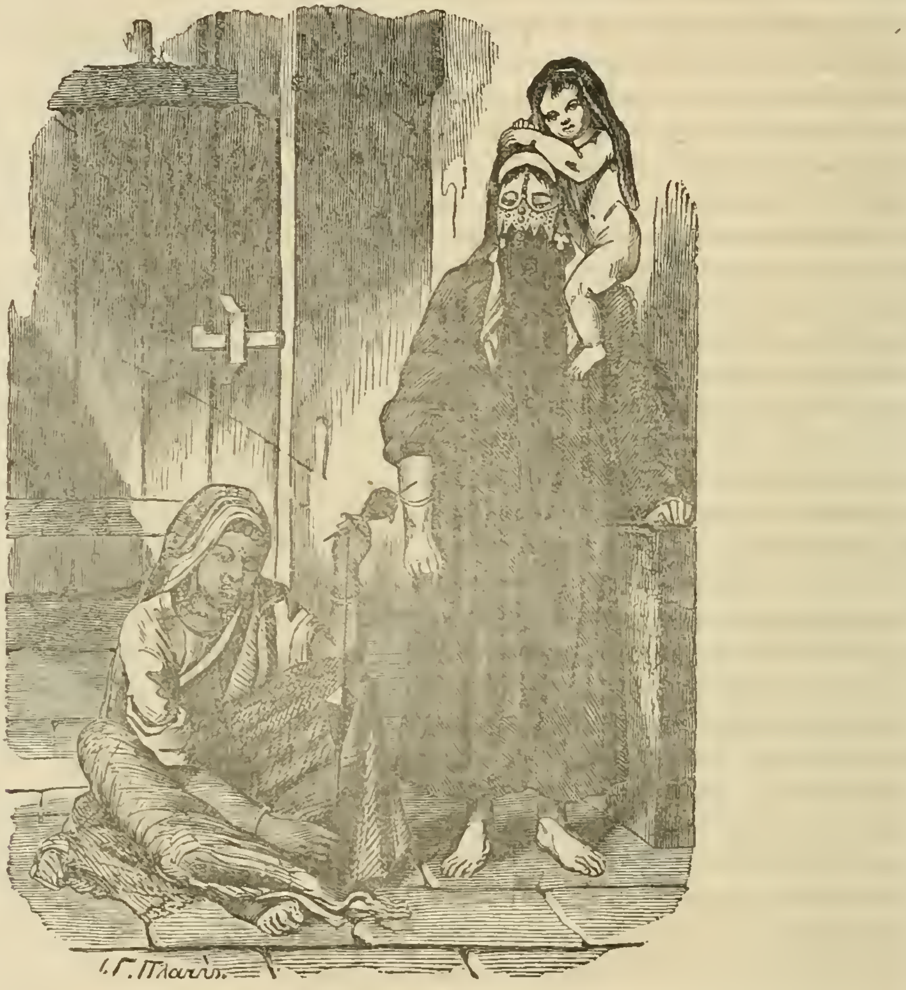
Ἐκ δεξιῶν τοῦ βήματος εἶδον προσηρτημένον παρὰ τὸν τοῖχον εἶδος μνημείου κτιστοῦ, κεκαλυμμένου ἄνωθεν δι' ἀκαθάρτου πανίου, ὅπου, ὡς λέγεται, ἐτάφη ὁ ἐν Αἰγύπτῳ κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον καὶ μαρτυρήσας ἀπόστολος Μάρκος· ὅτε δὲ ἦλθον πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα ἵνα παρατηρήσω τὸ βιβλίον, μοὶ ἔδειξεν αὐτὸ προθύμως, καὶ σεμνυνόμενος εἶπεν ὅτι τὰ στοιχεῖα εἶναι ἑλληνικά.

Καὶ ὅμως, τῆς ῥυπαρότητος κἂν πρόχειρος καὶ ἀδάπανος θεραπεία πρόκεινται τὰ ἄφθονα ὕδατα τοῦ Νείλου, ἅ τινα διυλιζόμενα διὰ δύο ἀτμοκινήτων μηχανῶν, πέντε κυβικὰ μέτρα ἀναδιδουσῶν τὴν ὥραν, διανέμονται δαψιλῆ εἰς τὴν πόλιν. Τὸ κατάστημα τοῦτο, κείμενον ἐκτὸς τῆς πόλεως, διατηρεῖται ὑπὸ τοῦ Γάλλου Cordier, ἔχει δὲ πλούσιον τὸ εἰσόδημα, διότι μόνον ἡ κυβέρνησις ἀγοράζει ὕδωρ ἀντὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν. Ὡς γνωστὸν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου εἶναι γλυκύτατον, ἐλαφρότατον καὶ ἀληθῶς ἀμβρόσιον.

Ἀλλ' ἂν οἱ Κόπται καὶ οἱ Φελλάχαι δὲν προστρέχωσιν εἰς τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ χάριν καθαριότητος, ὁμολογοῦσιν ὅμως εὐγνωμόνως τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ, καὶ λατρεύουσι μάλιστα ὡς ἄλλον θεὸν ὅπως καὶ οἱ προπάτορες αὐτῶν. Καὶ θαυμασίας δὲ καὶ ἰατρικὰς ἀρετὰς ἀπέδιδον αὐτῷ οἱ ἀρχαῖοι. «Γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ (τῷ Νείλῳ), λέγει ὁ Θρασύλλος ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς, λίθος κυάμῳ παρόμοιος, ὃν ἂν κύνες ἴδωσιν οὐχ ὑλακτοῦσι· ποιεῖ δ' ἄριστα πρὸς τοὺς δαιμονιζομένους· ἅμα γὰρ τῷ αὐτὸν προστεθῆναι ταῖς ῥισὶν ἐξέρχεται τὸ δαιμόνιον». Δυστυχῶς ὅμως τοὺς εὐεργετικοὺς τούτους λίθους ἐξηφάνισεν ὁ χρόνος· ἐὰν ἐσῴζοντο μεγάλα βεβαίως κέρδη ἤθελε πορίζεται ἐξ αὐτῶν ἡ ἐμπορία, καὶ μυριάδας ῥινῶν ἠθέλομεν ἀπαντᾷ ἐμπλαστρωμένας διὰ διπλῶν καὶ τριπλῶν ἐκ τῶν κυαμοειδῶν τούτων λιθαρίων. «Μὰ τὴν ζωὴν τοῦ καθαροῦ τούτου ποταμοῦ,» ἰδοὺ, ὡς ἤκουσα, ὁ ἱερώτερος ὅρκος τῶν καθ' ἡμᾶς Αἰγυπτίων. Καὶ ἔχουσι δίκαιον· διότι οὐ μόνον ποτίζει ἀλλὰ καὶ πιαίνει τοὺς ἀγροὺς, καὶ τὰς μεταβάσεις καὶ τὰς μεταφορὰς διευκολύνει. Γῆ ἀπέραντος καὶ ἐπιτηδεία πρὸς καλλιέργειαν, ἥλιος θερμὸς, ὕδωρ ἄφθονον, ἰδοὺ ὁ ἀνεξάντλητος πλοῦτος τῆς Αἰγύπτου· αὐξάνουσι δὲ αὐτὸν καὶ ἡ πληθὺς τῶν χειρῶν καὶ τὰ μικρὰ ἡμερομίσθια. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ μέρη εἰς ἃ δὲν φθάνει κατὰ τὰς ἀναβάσεις ὁ ποταμός· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀρχαίων, τὰ μέρη ταῦτα ἐποτίζοντο διὰ παραχωμάτων καὶ διωρύγων, μετὰ τοσαύτης μάλιστα φροντίδος, ὥστε «ἡ ἐπιμέλεια, λέγει ὁ Στράβων, πολλάκις καὶ τῆς φύσεως ἐξίσχυσεν ἐκλειπούσης·» ἀλλὰ τὸ ἔντεχνον ἐκεῖνο σύστημα τῆς ἀρδεύσεως, περὶ ὃ ἐξεῖχον οἱ Ἄραβες, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ σωζομένων ὑδραυλικῶν ἔργων, ἐξέλιπεν ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ δὲ ἐν χρήσει τρόποι εἶναι καὶ ἀτελεῖς καὶ ἀνεπαρκεῖς καὶ πολύμοχθοι· διότι ποῦ μὲν ἔχουσι παρὰ τὸν ποταμὸν *μαγγανοπήγαδα* ὡς τὰ ἡμέτερα, κινούμενα ὑπὸ βουβάλου ἢ βοὸς κεκαλυμμένους ἔχοντος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ποῦ δὲ πάλους, ἀφ' ὧν κρέμανται κάδοι δύο, τοὺς ὁποίους γεμίζων ἀλληλοδιαδόχως ἡμίγυμνος Ἄραψ μετακενοῖ εἰς αὔλακας, κατατρίβων οὕτως ὁλόκληρον ἡμέραν. Ὑπάρχουσιν

ὅμως καὶ πολλοὶ ἔχοντες ἀτμοκινήτους ἀντλίας· ὁ δὲ ἀντιβασιλεύς, μελετήσας ὡς φαίνεται καὶ μετὰ ξένων μηχανικῶν τὸ περὶ ἀρδεύσεως ζήτημα, καταγίνεται εἰς παραδοχὴν συστήματος, τὸ ὁποῖον νὰ προλαμβάνῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰς ἐπιζημίους πλημμύρας.

Αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου ὑπῆρξαν, ὡς γνωστόν, ζήτημα ἐπασχολῆσαν πολλοὺς πολλῶν αἰώνων φιλο-



Αἰγύπτιαι.

πράγμονας. Ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις ἐπεσκέφθη πρὸ δύο χιλιάδων τριακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν τὴν Αἴγυπτον, λέγει ὅτι οὐδεὶς ἐγίνωσκε τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου. Εἷς μόνος, ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱερῶν χρημάτων, εἶπεν αὐτῷ ἐν Σάϊ πόλει, ὅτι ἄβυσσος οὖσαι αἱ πηγαὶ αὗται, ῥέουσιν ἐκ τοῦ μέσου δύο ὀρέων ὀξέας ἐχόντων τὰς κορυφάς, μεταξὺ Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης, καὶ ὀνομαζομένων τὸ μὲν *Κρῶφι* τὸ δὲ *Μῶφι*· δὲν ἐπίστευσεν ὅμως ὁ ἱστορικὸς τὸν λογιώτατον, ἀλλὰ προστίθησιν ὅτι ἐφάνη αὐτῷ *παίζων*. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ τὰς δύο λέξεις *Κρῶφι* καὶ *Μῶφι* ὡς καὶ σήμερον, ὅτε ὁμιλοῦντες περὶ πραγμάτων, ἅ τινα δὲν πιστεύομεν, ἢ εἰς ἃ δὲν ἀποδίδομεν ἀξίαν, ἢ περὶ ὧν ἀστειευόμεθα, ἐπαναλαμβάνομεν τὸ ὄνομα αὐτῶν μεταβάλλοντες πάντοτε τὸ πρῶτον ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ δεύτερον στοιχεῖον εἰς μ, ἢ προστιθέμενοι τοῦτο ἐὰν ἡ λέξις ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος, οὕτω καὶ ἐπὶ Ἡροδότου. « Τί *ξύλον*, λέγομεν, καὶ τί *μύλον*; — Τί *ἄνθρωπος* καὶ τί *μάνθρωπος*; — Οὔτε *τραπέζι* ἦτον οὔτε *ματέζι* καὶ καθεξῆς. Εὑρέθησαν δὲ ἐπὶ τέλους αἱ πηγαὶ παρὰ τὸν ἰσημερινὸν πρὸς τὸ προσάρκτιον ἡμισφαίριον ὑπὸ δύο περιηγητῶν Ἄγγλων, καὶ οὕτως ἐλύθη τὸ προαιώνιον ζήτημα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀπωλέσθησαν μὲν οὐκ ὀλίγοι περίεργοι, οὐδεμιᾶς δὲ ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἡ ἀνακάλυψις.

Ὁ Νεῖλος ἐλέγετο παρὰ τῶν ἀρχαίων ἑπτάπορος καὶ ἑπτάστομος, ὡς ἑπτὰ ἔχων τὰς εἰς θάλασσαν ἐκβολάς· ἐκ τῶν ἑπτὰ δὲ τούτων στομάτων δύο ἦσαν χειροποίητα, καὶ ταῦτα μόνα σώζονται, ἐνῷ τὰ λοιπὰ ἢ ἐξηλείφθησαν ἢ ξηραίνονται ἐν ὥρᾳ θέρους· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Στράβωνος ἦσαν βραχέα καὶ ἑλώδη.

Εἰς ἓν τῶν στομάτων τούτων, τὸ Κανωβικόν, ἐσώθη Ἀλέξανδρος ὁ Πάρις μετὰ τῆς Ἑλένης φυγὼν τὴν Σπάρτην. «Ἐλθόντα εἰς τὸ Αἰγαῖον, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἐξῶσται ἄνεμοι ἐξέβαλον αὐτὸν εἰς τὰ

Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐντεῦθεν δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ ὅπως μὴ συλληφθῇ κατέφυγεν οἰκέτης εἰς τὸ παρὰ τὴν ὄχθην ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ποιήσας ἐπὶ τοῦ σώματος σημεῖά τινα ἀνέθηκεν ἑαυτὸν τῷ θεῷ. Ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, μαθόντες τὸν περὶ τοῦ ἀσύλου τούτου νόμον, κατέφυγον εἰς τὸ ἱερόν· θέλοντες δὲ νὰ βλάψωσι τὸν Πάριν κατηγόρουν αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν ἱερέων καὶ τοῦ φύλακος τοῦ λιμένος καὶ ἔλεγον τὰ περὶ τῆς ἁρπαγῆς τῆς Ἑλένης καὶ τῆς πρὸς τὸν Μενέλαον ἀδικίας.

» Ταῦτα ἀκούσας ὁ φύλαξ τοῦ λιμένος ἔστειλεν ἀμέσως εἰς Μέμφιν πρὸς τὸν βασιλέα Πρωτέα ἀγγελίαν λέγουσαν τάδε· Ἦλθε ξένος τὸ γένος Τεῦκρος, πράξας ἔργον ἀνόσιον ἐν Ἑλλάδι· διότι ἐξαπατήσας ἥρπασε τὴν γυναῖκα τοῦ φιλοξενήσαντος αὐτὸν, ἅμα δὲ καὶ πολλὰ χρήματα, ὑπὸ δὲ τῶν ἀνέμων ἀπεδιώχθη εἰς τὴν γῆν ταύτην. Τί λοιπὸν νὰ πράξωμεν; ν' ἀφήσωμεν αὐτὸν νὰ ἐκπλεύσῃ ἀβλαβὴς, ἢ ν' ἀφαιρέσωμεν ὅσα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ;

» Πρὸς ταῦτα δὲ ἀπεκρίθη ὁ Πρωτεὺς εἰπών· Τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις ἀνοσίως ἐφέρθη πρὸ τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν, συλλαβόντες φέρετε παρ' ἐμὲ ἵνα ἴδω τί θέλει εἰπεῖ.

» Ταῦτα ἀκούσας ὁ Θῶνις συλλαμβάνει τὸν Πάριν καὶ κατίσχει τὰς νῆας αὐτοῦ καὶ ἀνάγει εἰς Μέμφιν μετά τε τῆς Ἑλένης καὶ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἱκετῶν. Ὅτε δὲ εἶδεν αὐτοὺς ὁ Πρωτεὺς ἠρώτησε τὸν Ἀλέξανδρον ποῖος εἶναι καὶ πόθεν ἔρχεται; οὗτος δὲ καὶ τὸ γένος ἐδήλωσε, καὶ τῆς πατρίδος εἶπε τὸ ὄνομα, καὶ πόθεν ἔρχεται διηγήθη. Ὅτε ὅμως ἠρώτησεν ὁ Πρωτεὺς καὶ πόθεν ἔλαβε τὴν Ἑλένην, ἐκόμπιασεν *ὁ καλός σου Πάρις*, ἀπεκρίθη ἄλλ' ἀντ' ἄλλων καὶ ἔκρυψε τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' οἱ ἱκέται, καταγγείλαντες τὸ ἀδίκημα, ἤλεγχον αὐτόν. Τέλος δὲ ὁ Πρωτεὺς ἐκφαίνει τόνδε τὸν λόγον· Ἐὰν δὲν εἶχον τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀποκτείνω μηδένα τῶν ξένων, ὅσοι διωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἔρχονται εἰς τὴν ἐμὴν χώραν, ἤθελον σὲ ἀποκτείνει χάριν τοῦ Ἕλληνος πρὸς ὃν, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, φιλοξενήσαντά σε ἔπραξας



Αἰγύπτιοι.

ἀνοσιώτατον ἔργον. Καὶ δέν σοι ἤρκεσε νὰ ἐξαπατήσῃς μόνον τὴν γυναῖκα ἀλλὰ καὶ ἔκλεψας αὐτήν· καὶ οὔτε ταῦτα μόνον σοὶ ἤρκεσαν, διότι καὶ τὸν πλοῦτον ἥρπασας τοῦ φιλοξενήσαντός σε. Ἐπειδὴ δὲ δὲν θέλω ν' ἀποκτείνω τοὺς ξένους, τὴν μὲν γυναῖκα καὶ τὰ χρήματα δὲν θέλω ἐπιτρέψει νὰ παραλάβῃς, ἀλλὰ θέλω φυλάξει ἕως οὗ ἔλθῃ ἐκεῖνος καὶ ζητήσῃ αὐτά· σὲ δὲ καὶ τοὺς συμπλόους σου προστάσσω νὰ ἀναχωρήσετε ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, εἰδὲ μὴ θέλω μεταχειρισθῇ ὑμᾶς ὡς ἐχθρούς. »

Ὅτε δὲ ἐξεστράτευσαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Τρῳάδα, πέμψαντες πρέσβεις εἰς Ἴλιον ἐζήτησαν τὴν Ἑλένην καὶ τὰ χρήματα· ἀλλ' οἱ Τρῶες ὤμοσαν ὅτι καὶ ταῦτα καὶ ἐκείνη ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῷ Πρωτεῖ. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἀπιστήσαντες ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν· πεισθέντες δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν ὅτι ἀλήθειαν εἶχον εἰπεῖ οἱ Τρῶες ἀπέστειλαν τὸν Μενέλαον εἰς Αἴγυπτον.

« Ἐλθὼν δὲ οὗτος, λέγει ὁ ἱστορικὸς, εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναβὰς εἰς τὴν Μέμφιν, διηγήθη τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καὶ μεγάλης ἔτυχε φιλοξενίας, καὶ τὴν Ἑλένην ἀπέλαβε σῶαν καὶ ἀβλαβῆ, πρὸς ταύτῃ δὲ καὶ πάντα τὰ χρήματα. Καὶ ὅμως ἐφάνη ἄδικος πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους· διότι ἐναντίων πνεόντων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τῶν ἀνέμων, ἐνῷ αὐτὸς ἔσπευδε ν' ἀναχωρήσῃ, ἐμηχανεύθη πρᾶγμα ἀνόσιον, λαβὼν δύο ἐγχώρια παιδία καὶ σφάξας αὐτά. Τοῦτο μαθόντες οἱ Αἰγύπτιοι ἐμίσησαν αὐτὸν, καὶ μόλις ἐσώθη φεύγων διὰ θαλάσσης. »

Ἡ πρὸς τὸν Πάριν καὶ τὸν Μενέλαον διαγωγὴ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἡ ἀληθῶς ἀνόσιος ἀχαριστία δι' ἧς οὗτος ἤμειψε τὴν φιλοξενίαν αὐτῶν, ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸν χρόνον τοὐλάχιστον ἐκεῖνον ὁ μὲν Αἰγύπτιος λαὸς ἦτο πεπολιτισμένος, δίκαιος καὶ φιλάνθρωπος, οἱ δὲ Ἕλληνες βάρβαροι καὶ ἄδικοι.

Ἐνταῦθα συγχωρηθήτω μοι μικρὰ παρέκβασις ψυχαγωγίας χάριν, ἀφορῶσα εἰς τὴν λακωνικωτάτην ἐπιστολὴν τοῦ φύλακος τοῦ Κανωβικοῦ καὶ τὴν ἀφελεστάτην τοῦ Πρωτέως ἀπάντησιν. Ἐὰν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην προέκειτο σήμερον νὰ γράψῃ καὶ ὁ ἧττον ἀμαθὴς τῶν νομαρχῶν, ὁ τῆς Ἀττικῆς φέρ' εἰπεῖν, ἢ τῆς Ἀχαΐας, ἢ τῆς Ἀκαρνανίας, ἢ τῆς Φωκίδος, ἰδοὺ πῶς ἤθελε συντάξει αὐτήν·

« Ὁ Νομάρχης *Ἀττικοβοιωτίας* (!) ἢ *Ἀχαιοήλιδος* (!), ἢ *Αἰτωλοακαρνανίας* (!) ἢ *Φωκιδολοκρίδος* (!) πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

» Σπεύδω κατὰ χρέος νὰ ἀναγγείλω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, ὅτι τὴν . . . τοῦ λήγοντος ἐ. ἔ. ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Κανωβικοῦ κύριός τις Ἀλέξανδρος Πάρις ὀνομαζόμενος ἐκ Τροίας. Ὑποβαλόντες δὲ αὐτὸν εἰς ἐξετάσεις ἐμάθομεν μετὰ πολλῆς δυσαρεσκείας ὅτι ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Μεγαλειοτάτου βασιλέως αὐτῆς Μενελάου τοῦ Α΄, ἔπραξε πρᾶξιν ἄτιμον, τιμωρουμένην αὐστηρότατα ὑπὸ τῶν νόμων· διότι λαβὼν σχέσεις ἀθεμίτους μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ ἐξαπατήσας αὐτὴν τὴν ἥρπασεν· ἁρπάσας δὲ συγχρόνως καὶ πολλὰ πράγματα πολύτιμα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνεχώρησε λαθραίως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἄνεμος ἦτο ἐναντίος καὶ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐβιάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν μου λιμένα τοῦ Κανωβικοῦ. Τολμῶ λοιπὸν νὰ καθικετεύσω εὐσεβάστως τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα ὅπως μὲ τιμήσῃ διὰ τῶν ὑψηλῶν Αὐτῆς διαταγῶν, ὁδηγοῦσά με τί νὰ πράξω περὶ τοῦ ἐγκληματίου αὐτοῦ· νὰ τὸν ἀφήσω ν' ἀναχωρήσῃ ἀνενόχλητος, ἢ νὰ κατάσχω ὅσα φέρει μεθ' ἑαυτοῦ;

» Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποσημειωθῶ μετὰ βαθυτάτης ὑποκλίσεως, τῆς Υ. Μ. ταπεινότατος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων καὶ πιστὸς ὑπήκοος.

»Ν. Ν. »

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἀπάντησις·

« Κύριε Νομάρχα ! Ἐλάβομεν τὴν ἀναφορὰν τὴν ὁποίαν μᾶς ὑπεβάλατε τὴν .... τοῦ παρελθόντος καὶ ἀνέγνωμεν μετ' ἐπιστασίας ὅσα λέγετε περὶ τοῦ Κ. Ἀλεξάνδρου Πάριδος, ὅς τις ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐλθὼν εἰς Σπάρτην, ἥρπασε τὴν γυναῖκα καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα τοῦ φιλοξενήσαντος αὐτὸν βασιλέως Μενελάου τοῦ Α΄, καὶ ἀνεχώρησε λάθρα, ὑποπεσὼν οὕτως εἰς βαρύτατον ἔγκλημα, αὐστηρῶς τιμωρούμενον ὑπὸ τῶν νόμων. Ταῦτα λαβόντες ὑπ' ὄψιν καὶ σκεφθέντες ὡρίμως ἀπεφασίσαμεν νὰ σᾶς διατάξωμεν νὰ συλλάβετε ἀμέσως τὸν ἐγκληματίαν καὶ ν' ἀποστείλετε αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς, ἀλλὰ καλῶς συνωδευμένον ἵνα μὴ δραπετεύσῃ καθ' ὁδόν· ἀφοῦ δὲ καθυποβάλωμεν αὐτὸν ἐνταῦθα εἰς αὐστηρὰς ἀνακρίσεις, θέλομεν ἀποφασίσει τὰ δέοντα καὶ θέλομεν σᾶς εἰδοποιήσει περὶ τῶν περαιτέρω. »Α ».

Ἐκ τῆς μετριολόγου ταύτης παραφράσεως ἐξάγεται πόσον γελοίως συντάσσονται τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπίσημα ἔγγραφα. Καὶ δὲν λέγω μὲν ὅτι πρέπει καὶ σήμερον νὰ μεταχειριζώμεθα τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον λακωνισμὸν, ἀλλὰ να μὴ παραγεμίζωμεν τὰ ἔγγραφα διὰ λέξεων ἢ φράσεων περιττῶν καὶ σολοίκων. « Τὸ λακωνίζειν, ἔγραφεν πρὸς Νικόβουλον Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, οὐ τοῦτ' ἔστιν ὅπερ οἴει ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας .... *τοῖς πράγμασι κρίνων τὸ μῆκος ἀλλ' οὐ τοῖς γράμμασιν* ».

Ἀλλ' ἀφέντες τὸν κλεψίγαμον Πάριν, καὶ τὴν ἄπιστον Ἑλένην καὶ τοὺς ἀγραμμάτους νομάρχας ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ πράγματα.

Αἱ περὶ τῶν αἰγυπτιακῶν προϊόντων συναλλαγαὶ γίνονται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῆς μεγάλης διώρυγος ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ καλουμένῃ, ἀγνοῶ διὰ τί, τῶν κρομμύων, *Μινὲτ-ἐλ-Μπασάλ.* Ἐνταῦθα καθ' ἑκάστην πρωΐαν συῤῥέουσιν οἱ ἔμποροι, καὶ διὰ μεσιτῶν διατριβόντων ἐν ταπεινοῖς οἰκίσκοις πωλοῦσι καὶ ἀγοράζουσιν. Οἱ Ἄραβες δὲν ὁρίζουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τιμὴν, ἀλλ' ἀφίνουσιν εἰς τὸν ἀγοραστὴν νὰ ὁρίσῃ αὐτήν· ἕως οὗ δὲ προσφέρῃ τὴν συμφέρουσαν τῷ πωλητῇ, οὗτος ἐπιφωνεῖ ἀνὰ πᾶσαν προσφορὰν *Ἴφτα-χάλλα!* ἤτοι μὴ γένοιτο! Κεῖνται δὲ παρὰ τὴν ἀγορὰν ταύτην καὶ εὐρύταται ἀποθῆκαι, ἐν αἷς ἀποτίθενται τὰ πρὸς ἐμπορίαν, ἢ καὶ καθαρίζεται ὁ βάμβαξ ὑπὸ Φελλαχισσῶν, καὶ περιτυλίσσεται εἰς δέσμας πιεζόμενος διὰ μηχανῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βαμβακόσπορος πωλεῖται, διότι μεταφερόμενος εἰς Ἀγγλίαν μεταβάλλεται εἰς ἔλαιον.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν προϊόντων τῆς Αἰγύπτου συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἔμφρων καὶ ἰσχυρὰ κυβέρνησις τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, ὅς τις πρῶτος εἰσήγαγε τὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος· ἀλλὰ καί τοι θέλων καὶ ἀγωνισθεὶς δὲν κατώρθωσε νὰ προσλάβῃ συμβοηθὸν τὸ ἐγχώριον στοιχεῖον· διότι ἡ ἀναλγησία, ἡ ὀκνηρία καὶ αἱ καταχρήσεις τῶν ἐντοπίων ἦσαν σχεδὸν ἀκατανίκητοι· ἄπορον δὲ πῶς περιῆλθον εἰς τοιαύτην ἐξαχρείωσιν καὶ πῶς ἀπώλεσαν πᾶσαν ἰδέαν προσωπικῆς ἀξίας, ἐνῷ σώζουσιν, ὡς προεῖπον, τὴν ἀρχαίαν ὁμόνοιαν. Ὅτε τὸ πρῶτον εἶδον ἐν Καΐρῳ Ἄραβα ἀνηλεῶς τυπτόμενον ὑπὸ χριστιανοῦ, τοσοῦτον ἠγανάκτησα ὥστε παρ' ὀλίγον ἐπέπιπτον ἀκάθεκτος κατὰ τοῦ τύπτοντος· καὶ ὅμως ὁ δερόμενος, πρᾶγμα ἀπίστευτον! ἵστατο ἀκίνητος ὡς προσηλωμένος ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τοὐλάχιστον διὰ τῆς χειρὸς ν' ἀποκρούσῃ τὰς πληγὰς, χωρὶς νὰ προφυλάξῃ τὴν κεφαλὴν, χωρὶς κἂν σημεῖον πόνου ἢ ὀργῆς νὰ δείξῃ εἰς τὸ πρόσωπον. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι πάντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Εὐρωπαῖοι, καὶ Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ καὶ Ἕλληνες, ἔχουσιν ἀκλόνητον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀναπόφευκτος ἡ ἀνάγκη τοῦ δέρειν τοὺς Φελλάχους. «Καὶ ἐγὼ λυποῦμαι, μοὶ ἔλεγέ τις, ὁσάκις βιάζωμαι νὰ δείρω τοὺς ὑπηρέτας μου· ἀλλ' εἶναι τοσοῦτον ὀκνηροὶ καὶ τοσούτῳ καταχρῶνται τῆς ἀγαθότητός μου, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος διορθώσεως. Προτιμῶσι νὰ φάγωσι τόσον μόνον ὅσον νὰ μὴ ἀποθάνωσι, παρὰ νὰ ἐργασθῶσιν ὅπως βελτιώσωσι τὴν κατάστασιν αὐτῶν.»

Ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς, νομίζων ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξεγείρῃ τὸ αἴσθημα τῆς φιλοτιμίας τῶν Αἰγυπτίων, διώρισεν ἐγχωρίους διοικητὰς ἐπαρχιῶν· ὅπως δὲ διδάξῃ αὐτοὺς τὰ καθήκοντα μετέβαινε συνεχῶς εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ συνέτρωγε καὶ συνέπινε καὶ συνεκάθητο κατὰ γῆς καὶ συνεζήτει τὰ περὶ καλλιεργείας τῆς γῆς, καὶ πάντα λίθον ἐκίνει ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ σκοπούμενον· εἰς μάτην ὅμως. Ὅθεν μετὰ δοκιμασίαν πέντε ἐτῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἀρχαῖον σύστημα καὶ ν' ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν εἰς Τούρκους.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξηγηθῇ ἡ τόση ἀναισθησία; Ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευον μὲν τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, ἐπίστευον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι, ἀποθνήσκοντος τοῦ σώματος εἰσέδυεν ἐκείνη εἰς ἄλλο ζῶον, καὶ ὅτι μετὰ διεξοδικωτάτην περιήγησιν καὶ κατὰ τὰ τρία μεγάλα βασίλεια τῆς φύσεως, ἀφοῦ δηλαδὴ μετέβαινεν εἰς τὰ χερσαῖα, καὶ ἀπὸ τῶν χερσαίων εἰς τὰ θαλάσσια, καὶ ἀπὸ τῶν θαλασσίων εἰς τὰ πετεινὰ, ἐπανήρχετο εἰς σῶμα ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ περιήγησις διαρκεῖ, καθ' ἃ λέγει τῆς ἱστορίας ὁ πατὴρ, *τρισχίλια ἔτη*, φαίνεται ὅτι δὲν ἐτελείωσεν ἡ μακρὰ αὕτη περίοδος.

Βεβαιοῦται ὅμως ὅτι ἔχουσιν ἀξιολογωτάτην τινὰ ἀρετὴν, τὴν περὶ τὰς συναλλαγὰς τιμιότητα, καὶ ὅτι δανειζόμενοι χρήματα σπεύδουσι ν' ἀποδώσωσιν ἐν καιρῷ αὐτὰ χωρίς ποτε νὰ ζητηθῶσι. Δανείζονται δὲ ὑποχρεούμενοι εἰς βαρεῖς τόκους, τρία, τέσσαρα ἢ καὶ πέντε τοῖς ἑκατὸν κατὰ μῆνα. Εἶναι ἄρα οἱ δημόσιοι φόροι, συγκρινόμενοι πρὸς τοὺς διδομένους ἀλλαχοῦ, ὑπέρογκοι; Περὶ τούτου ἀκριβεῖς εἰδήσεις δὲν ἔλαβον, διότι ὡς γνωστὸν τὰ τοιαῦτα δὲν ἐτακτοποιήθησαν ἔτι ἐν Τουρκίᾳ. Ἔμαθον μόνον ὅτι ἡ γῆ διαιρεῖται εἰς ποιότητας, καὶ ὅτι κατὰ λόγον ἑκάστης ἀποτίεται καὶ ὁ φόρος. Μετρεῖται δὲ κατὰ *φιντάνια*, ὧν ἕκαστον ἰσοδυναμεῖ πρὸς τέσσαρα καὶ ἥμισυ στρέμματα ἡμέτερα. Ποιμνιακὸς φόρος δὲν ὑπάρχει, πάντα δὲ τὰ ζῶα εἶναι ἐλεύθερα τέλους· ὅταν μόνον πωλῶνται, τὸ δημόσιον εἰσπράττει ἓν γρόσιον κατὰ κεφαλήν. Τὰ δένδρα φορολογοῦνται ἰδιαιτέρως, οἰκοδομῶν φόρος ἀποτίεται ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ὁσάκις μόνον ἐνοικιάζεταί τις οἰκία, καὶ τὰ δημοτικὰ τέλη εἶναι ἄγνωστα. Ἐκ πάντων τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἐμμέσων φόρων εἰσπράττει τὸ αἰγυπτιακὸν ταμεῖον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν, αἵ τινες διαμοιραζόμεναι εἰς τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων, ἀναλογοῦσι τεσσαράκοντα πέντε πρὸς ἕκαστον. Ἐν τῇ λοιπῇ Τουρκίᾳ, καθ' ἃ ἀξιοῦσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενοι, ἀναλογοῦσιν ἑκάστῳ δεκαπέντε δραχμαὶ, ἐν τῇ Ἑλλάδι τριάκοντα συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δημοτικῶν φόρων, καὶ ἐν τῇ Γαλλίᾳ ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα πέντε. Αἱ δὲ δημόσιοι δαπάναι γίνονται μετὰ μεγίστης ἐλευθεριότητος ἢ μᾶλλον σπατάλης. Ἐπὶ τῶν δύο προκατόχων τοῦ ἐνεστῶτος ἀντιβασιλέως, τοῦ Ἀβὰζ πασᾶ καὶ Σαΐδ πασᾶ, ἐδίδοντο ἀδιακόπως αἱ ἀποζημιώσεις καὶ αἱ παραγγελίαι περὶ ὧν ὡμίλησα, εἰς ἃς κατηναλίσκοντο ὑπέρογκα ποσά. Ὁ

πρῶτος τούτων διεσκόρπιζεν ἀπερισκέπτως τὰ χρήματα εἰς ἀγορὰν ἵππων, δίδων τιμὰς μυθώδεις, διότι μετεφέροντο ἐκ τοῦ βάθους τῆς Ἀραβίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Νουμηδίας, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ γενεαλογικὸν δένδρον, ἤτοι ἀποδείξεις κεκυρωμένας καὶ πιστὰς ὅτι κατήγοντο ἀπὸ πατέρων ἐπιφανῶν. Πρόσφατος εἶναι τοῦ Σαΐδ ἡ εἰς Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν μετάβασις, ὅπου προσέφερε γεύματα, ἔχοντα χειρόμακτρα πολυτίμοις λίθοις πεποικιλμένα. Ὁ ἐνεστὼς ὅμως λέγεται ἐχθρὸς τῶν περιττῶν δαπανῶν καὶ φίλος τῆς οἰκονομίας, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πολυαγαπᾶται ὑπὸ τῶν μαθόντων νὰ πλουτῶσιν ἀπὸ τῆς ἀσωτείας τῶν προκατόχων αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ τοιαύτης οὔσης τῆς προαιρέσεως τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ, τάξις περὶ τὰς δαπάνας οὐδεμία ὑπάρχει. Κατὰ τὴν μικρὰν τοῦ σουλτάνου ἐν Αἰγύπτῳ διατριβὴν κατησωτεύθησαν μεγάλαι χρηματικαὶ ποσότητες εἰς ἀγορὰν ἐπίπλων, εἰς πυροτεχνήματα, εἰς φωτοχυσίας καὶ εἰς ἄλλας παρασκευάς. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης πλατείας κατεσκευάσθη περίπτερος ναὸς δωρικῆς τάξεως, στενάζων οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ μυριάδας λυχνιῶν· τὰ παλάτια καὶ αἱ αὐλαὶ αὐτῶν, πᾶσαι αἱ ὁδοὶ καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἦσαν κατάφωτοι· ἐνόμιζες ὅτι φλόγες πυρκαϊᾶς ἐλυμαίνοντο τὴν πόλιν. Ἑκατοντάδες ἀεροστάτων ἐσφενδονίσθησαν εἰς τοὺς ἀέρας, καὶ οἱ πίδακες τῆς μεγάλης πλατείας ἐξηκόντιζον πρὸς τὰ νέφη τοὺς καλλιχόρους αὐτῶν κρουνούς.

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ ὁ σουλτάνος ἐπεθύμησε νὰ γευθῇ εἰς κῆπον ὀλίγον ἀπέχοντα τῆς πόλεως, τὸν τοῦ Μουχαρέμπεη, παρακείμενον εἰς τὴν διώρυγα Μαχμουδιέ· ὁ κῆπος εἶναι χλοερός, εὔδενδρος καὶ ἀνθόκομος, καὶ τερπνὴ ἡ ἐν αὐτῷ χρυσόστεγος οἰκία. Ἀτμόπλοιον δὲ ἐλθὸν ἐκ τῆς πόλεως ἀπεβίβασε πολλὰς δεκάδας στρογγύλων δίσκων, μεστῶν πολυτελῶν πινακίων περιεχόντων πολυποικιλότατα ἐδέσματα. Οἱ δίσκοι ἀποβιβασθέντες μετεκομίσθησαν ὑπὸ Φελλάχων ὡς ἐν λιτανείᾳ εἰς τὸν κῆπον, ἐκεῖθεν δὲ σχεδὸν ἄθικτοι εἰς ἄλλην παρακειμένην οἰκίαν, ἐν ᾗ ἦσαν οἱ περὶ τὸν σουλτάνον ἀξιωματικοί. Τῶν ἀξιωματικῶν τούτων τὸ ἦθος καὶ τὸ ἔνδυμα ἦσαν ἀξιοσημείωτα. Πάντες ἦσαν ὑψηλοί, εὐτραφεῖς, ὡραῖοι, πάντες σχεδὸν ἔφερον ξανθὸν γένειον, καί, τὸ πλέον ἴσως ἀπροσδόκητον, πάντες εἶχον ἀξιοπρεπῆ καὶ ἡγεμονικὰ τήν τε φυσιογνωμίαν καὶ τὸ βάδισμα· τὸ δὲ ἔνδυμα αὐτῶν, ὅλως καινουργές, ἦτο πορφυροῦν μετὰ χρυσῶν ποικιλμάτων, κομψὸν καὶ οὐδόλως φορτικόν.

Μετὰ μικρὸν ἐκάθησαν καὶ αὐτοὶ περὶ τράπεζαν· ἐγὼ δὲ ὁδηγηθεὶς ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἀείποτε φιλοφρονοῦντός με Κ. Μ. Μαύρου, παρετήρουν αὐτοὺς τρώγοντας· οὔτε περόνας μετεχειρίζοντο οὔτε μαχαίρας, ἀλλ' ἁπλοῦντες συγχρόνως τὴν δεξιὰν πρὸς παρατεθὲν ἀρνίον, ἀπέσπων ἐπιτηδείως τεμάχια κρέατος, ἅ τινα ἐμβάπτοντες εἰς τὸν ζωμὸν τοῦ ἀμνοῦ ἔφερον εἰς τὰ χείλη.

Ἐμερίμνα δὲ καὶ ἐτύρβαζε περὶ αὐτῶν ὁ κύριος τῆς οἰκίας Φ. . ., Γραικὸς τὸ γένος, οὗ τινος ἡ ἱστορία, ἐξεικονίζουσα τὸν τρόπον καθ' ὃν πολλάκις ἀνυψοῦνται καὶ οἱ ταπεινότεροι ἐν Τουρκίᾳ, δὲν εἶναι ἀναξία διηγήσεως. Ὁ Φ . . . λοιπὸν οὗτος διετέλει ἕως πρό τινος χρόνου ὑπηρετῶν ἐν ἀτμοπλοίῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιβάντα τὸν νῦν ἀντιβασιλέα, ἰδιώτην ἔτι ὄντα, περιεποιήθη μετὰ πολλῆς προθυμίας θωπεύων καὶ σαίνων αὐτόν, καὶ προλαμβάνων τὰς ὀρέξεις αὐτοῦ, καὶ ἀγρύπνως προσφέρων *τσιμπούκιον* καὶ *καφέν*, ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς ἐδωρήσατο αὐτῷ ἅμα ἀναγορευθεὶς τὴν οἰκίαν ἐκείνην μετὰ πάντων τῶν πολυτελῶν ἐπίπλων καὶ μετὰ πολυτίμου ψηφιδώδους τραπέζης, ἐκ τῶν κατασκευαζομένων ἐν Τυῤῥηνίᾳ χάριν βαθυπλούτων καὶ ἡγεμόνων.

Καὶ ἔχαιρον μὲν βλέπων ὁμογενῆ πλουτοῦντα καὶ ἀνυψωθέντα καὶ ἀποκτήσαντα τοὺς τρόπους νὰ ἀναθρέψῃ ἀνθρωποπρεπέστερον τὰ τέκνα αὐτοῦ· ὁσάκις ὅμως ἔτυχε ν' ἀπαντήσω αὐτὸν ἀναβαίνοντα γαῦρον ἵππον, ἀκουσίως μοῦ ἦλθε κατὰ νοῦν ὁ στίχος οὗτος τοῦ Πτωχοπροδρόμου·

«*Βλέπεις τὸν δεῖνα, τέκνον μου, πεζὸς ἐπεριπάτει,*
»*καὶ τώρα βλέπεις γέγονε χρυσοφτερνιστηράτος.*»

Τὴν πανήγυριν τῆς ἐλεύσεως τοῦ σουλτάνου διεδέχθη μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἄλλη χριστιανική, ἡ ἑορτὴ ἑορτῶν καὶ πανήγυρις πανηγύρεων, τὸ ἡμέτερον Πάσχα. Πάντα δὲ συνέτρεχον εἰς τὸ ν' ἀποπλανῶσι τὴν φαντασίαν μου, ὥστε νὰ πιστεύω ὅτι εὑρισκόμην ἐν Ἑλλάδι· ἐκκλησιαστικαὶ τελεταί, συῤῥοὴ χριστιανῶν εἰς τὸν ναόν, ἐπισκέψεις, ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἐργασίας, ᾠὰ κόκκινα, *τσουρέκια*, εὐθυμία, ᾄσματα ἑλληνικὰ καὶ ἀδιάκοποι πυροβολήσεις, πάντα ἐμαρτύρουν ὅτι καὶ εἰς τὴν ξένην ὁ Ἕλλην δὲν ἀποδύεται τὰς ἕξεις αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅσον ἡ ἐμμονὴ εἰς τὰ πάτρια εἶναι ἀξία τιμῆς, τοσοῦτον ἀπ' ἐναντίας ἀξίαν νομίζω κατακρίσεως ὁσάκις πάτριά τινα προσβάλλωσι τὴν χρηστοήθειαν καὶ τὴν δημοσίαν τάξιν· τοσοῦτον ἀλλεπάλληλοι, τοσούτῳ πυκναὶ καὶ τοσούτῳ βροντώδεις ἦσαν αἱ διὰ *τρομπονίων* τριήμεροι πυροβολήσεις, ὥστε κατὰ πολὺ ὑπερτέρουν καὶ τοὺς ἀθρόους κρότους, οἵ τινες κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου ἔσειον τὰ θεμέλια τῆς μεθυούσης πόλεως τῆς σώφρονος Ἀθηνᾶς. «Καὶ οἱ Φράγκοι ἑορτάζουσι τὸ Πάσχα, καὶ ἡμεῖς τὸ ῥαμαζάνιον, μοὶ ἔλεγε μετά τινας ἡμέρας ἐπίσημός τις Ὀθωμανός, ἀλλὰ δὲν παρεκτρεπόμεθα εἰς τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἀταξίας ὅ-

πως ὑμεῖς. Εἰ δὲ καὶ καυχᾶσθε ὅτι εἶσθε Εὐρωπαῖοι, λησμονεῖτε τὸ στοιχειωδέστατον παράγγελμα τῆς ἠθικῆς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ταράττετε τὴν ἡσυχίαν καὶ νὰ ἐκθέτετε εἰς κίνδυνον τὴν ἀσφάλειαν ἐκείνων, οἵ τινες φιλοξενοῦσιν ὑμᾶς ἀνοίγοντες προθύμως τὰς πύλας τῶν πόλεων αὐτῶν.»

Τί δὲ ν' ἀπαντήσω εἰς ταῦτα; «Ἀρχαῖον ἔθιμον,» ἐτραύλισα.

— Καὶ τὰ ἔθιμα, ὑπέλαβεν ὁ Ὀθωμανὸς, ἁρμόζονται πρὸς τοὺς καιρούς. Τί θὰ ἔλεγες ἂν οἱ Αἰγύπτιοι, οἵ τινες ἔτι καὶ σήμερον τηροῦσιν ἀρχαιότατά τινα ἀλλὰ καὶ ἀθωότατα ἔθιμα, ἐξ ἐκείνων ἅ τινα περιγράφει ὁ ὑμέτερος Ἡρόδοτος, ὡς τὸ ᾄδειν καὶ κροτεῖν τὰς χεῖρας ἀνὰ πᾶσαν περίστασιν καὶ ἄλλα, ἐξηκολούθουν νὰ πράττωσιν ὡς ἐκεῖνοι ἐν τῷ φανερῷ ὅσα συστελλόμενοι σήμερον πράττουσιν ἐν ἀποκρύφῳ;

— Καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἔθιμα αὐτά; ἠρώτησα ἀπερισκέπτως.

Καὶ εὐθὺς ὁ Ὀθωμανὸς ἐπανέλαβε τὰς συνηθείας ὅσας περιγράφει τῆς ἱστορίας ὁ πατὴρ ἐν τῷ 35 κεφαλαίῳ τοῦ Β' βιβλίου· ἐπανέλαβε δὲ ταύτας μετὰ τοσαύτης ἀστειότητος καὶ χάριτος, ὥστε ἐκίνησεν εἰς ἄσβεστον γέλωτα τὰ χείλη μου· λυποῦμαι ὅτι καίτοι μὴ ἀπᾳδούσας πρὸς τὰ χρηστὰ ἤθη, ὡς ἀπᾳδούσας ὅμως πρὸς τὴν παραδεδεγμένην ψευδοσεμνότητα, δὲν τολμῶ νὰ διακοινώσω κἀγὼ πρὸς τοὺς φιλομειδεῖς ἀναγνώστας μου.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Σκηναὶ τοῦ ἐν Γεωργίᾳ βίου.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Ἐπισημοτάτη τῶν ἑορτῶν θεωρεῖται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ μάλιστα τὴν Γεωργίαν, τὸ Πάσχα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεγάλη τεσσαρακοστὴ εἶναι μακρὰ καὶ αὐστηρῶς τηρεῖται ἡ νηστεία, τὸ Πάσχα θεωρεῖται ἡμέρα ἀναστάσεως οὐ μόνον τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν χριστιανῶν, οἵτινες διὰ τοῦτο τὴν ὀνομάζουσιν «ἑορτὴν ἑορτῶν καὶ πανήγυριν πανηγύρεων.» Ἀπὸ τὸ μέγα Σάββατον τὰ τριάκοντα κωδωνοστάσια τῆς Τίφλιδος κλονοῦνται, καὶ διακόπτοντα τὴν νυκτερινὴν σιωπὴν φαιδρότατα ἀντιλαλοῦσιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ὄρος, καὶ ὁμοιάζουσι φωνὰς ἀναπεμπούσας μυστηριώδεις εὐχάς. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τί ᾐσθάνθην ὅτε κατὰ πρῶτον ἤκουσα τὴν συμφωνίαν αὐτήν. Ἔβλεπον καὶ κυρίους καὶ δούλους ἐξερχομένους ἀπὸ τὰς οἰκίας, καὶ πάντας τρέχοντας σωρηδὸν πρὸς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου οἱ ἱερεῖς εὐλόγουν τοὺς ἄρτους καὶ τὰ κρέατα. Ὁ εἷς ἐπλησίαζε τὸν ἄλλον φαιδρῶς μειδιῶντες, περιεπτύσσοντο ἀλλήλους καὶ ὅλοι ἐπανελάμβανον τὴν παραδεδεγμένην πρόσρησιν «Χριστὸς ἀνέστη.» Τὴν δὲ ἡμέραν τοῦ Πάσχα σφάζουσιν εἰς Τίφλιδα περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἀρνίων εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θυσιασθέντος θείου ἀμνοῦ. Αἱ τράπεζαι μένουσι διαρκῶς πλήρεις φαγητῶν εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, καὶ ἕκαστος ἐρχόμενος εἰς ἐπίσκεψιν παρακάθηται. Τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου ἄλλη τις παράδοξος καὶ βάρβαρος ἑορτὴ ἑλκύει τοὺς ἀγαθοὺς κατοίκους τῆς Γεωργίας πρὸς τὸ Ἐρυθροῦν Ὄρος πρὸς ἄρκτον τῆς Τίφλιδος. Ἀπὸ βαθέως ὄρθρου συῤῥέουσιν οἱ χωρικοὶ οἱ μὲν ἔφιπποι, φέροντες τηλεβόλον εἰς τὴν ῥάχιν καὶ ἐγχειρίδιον εἰς τὴν ζώνην, οἱ δὲ ἐπὶ *ἁραμπάδων* συρομένων ἀπὸ βουβάλους. Ὁ δὲ λαὸς φέρει μεθ' ἑαυτοῦ χοίριον κρέας ἁλατισμένον, ἀρνία ἑψητὰ, τυρίον, ἀγκούρια καὶ ἀσκοὺς πλήρεις οἴνου. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ἐκτείνεται γυμνὴ καὶ ἄδενδρος εὐρύχωρος πεδιὰς, εἰς τὴν ὁποίαν διασκορπιζόμεναι αἱ οἰκογένειαι καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος, στήνουσι ποικιλοχρόους σκηνὰς καὶ στρώνουσι τάπητας καὶ προσκεφάλαια· καὶ βάλλοντες πέδας εἰς τοὺς ἵππους ἀφίνουσιν αὐτοὺς ἐλευθέρους νὰ βόσκωσιν· αἱ δὲ κάμηλοι καὶ οἱ βούβαλοι καθήμενοι ἀναμηρυκῶνται ἐξηπλωμένοι ἡδονικῶς. Ἀφ' οὗ γίνωσιν ὅλαι αἱ ἑτοιμασίαι, ἄρχεται ἡ ἑορτὴ, ἤτοι ἡ μάχη. Τὸ πλῆθος διαιρεῖται εἰς δύο ἐχθρικὰ στρατόπεδα, ἅτινα μάχονται μετὰ σπουδαιότητος ῥίπτοντα πέτρας μὲ τὴν χεῖρα ἢ μὲ σφενδόνην. Πέριξ δὲ τῶν στρατοπέδων συγκροτοῦνται μονομαχίαι διὰ γρόνθων ἕνεκα ἀρχαίων διαφορῶν. Ἕκαστος μονομάχος φέρει εἰς τὸν μέσον δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὀγκῶδες ἀργυροῦν δακτυλίδιον, οὗτινος τὸ μὲν σχῆμα εἶναι ὄφεως, ἡ δὲ ἀνυψωμένη οὐρὰ προξενεῖ ἐνίοτε ἐπικινδύνους πληγάς. Τὸ αἷμα ῥέει ἀφθόνως καὶ σπάνιον δὲν εἶναι νὰ πέσωσι νεκροί. Ἀλλ' οἱ τραυματίαι μὴ μνησικακοῦντες πρὸς τοὺς νικητὰς, μεταβαίνουσι τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀνάπτουσι κηρίον, καὶ ἐπιθέτουσιν εἰς τὰς πληγὰς εἰκόνας ἢ ἅγια λείψανα. Πολλάκις δὲ καὶ νικηταὶ καὶ νικηθέντες, τὸ πρόσωπον ἔχοντες καθῃμαγμένον, ἐναγκαλίζονται ἀλλήλους καὶ ὁρκίζονται αἰωνίαν φιλίαν.

Αἱ θηριώδεις αὗται μάχαι, οἱ ἀλλόκοτοι οὗτοι ἀγῶνες, διαρκοῦσι δύο περίπου ὥρας καὶ τελειώνουσι διδόντος τὸ σημεῖον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἑορτῆς, ὅστις ἐκλέγεται μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ὅταν ἀκουσθῇ ἡ φωνή του ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται εὐθύς. Τὸ πλῆθος συγκροτεῖ ἀνίσους σωρούς· οἱ μὲν πλούσιοι κάθηνται ὑπὸ σκηνὰς, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπὸ πλατυτάτας σκ[illegible]

δρες καὶ γυναῖκες συσσωρεύονται περὶ χαμηλὰς τραπέζας καὶ ἄρχεται ἡ ἑορτή. Ἡ ἀνατολικὴ μουσική, θορυβώδης καὶ ζωηρὰ, ἀντηχεῖ εἰς τὸ Ἐρυθροῦν Ὄρος. Αἱ γυναῖκες, φέρουσαι τὰ ὡραιότερα αὐτῶν ἐνδύματα μὲ πόδας γυμνοὺς ἢ φοροῦσαι σανδάλια μὲ ὑψηλὰς *πτέργας*, ἀποβάλλουσι τοὺς *τσαδρὰς* αὐτῶν, ἤτοι τὸ βαμβακερὸν μαλλωτὸν ἢ μεταξωτὸν πανίον μὲ τὸ ὁποῖον καλύπτονται αἱ γυναῖκες τῆς Γεωργίας ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, καὶ δεικνύουσι πρόσωπα δροσερὰ ὡς ῥόδα. Ἡ πεδιὰς, κατακλυζομένη τότε ἀπὸ ποικίλας καὶ λαμπρὰς ἐνδυμασίας, ὁμοιάζει ἀπέραντον σιτοφόρον ἀγρὸν, μεταξὺ τῶν κινουμένων στάχεων τοῦ ὁποίου, λάμπουσι κόκκινα, κίτρινα καὶ γαλανὰ ἄνθη.

Αἱ νέαι χορεύουσιν ἠχοῦντος *ζουρνὰ* καὶ *δαιρὲ*, καὶ αἱ δημώδεις μελῳδίαι τοῦ Καυκάσου διατρέχουσι τὸν ἀέρα ὡς πυροτεχνήματα.

Ἐντοσούτῳ τὰ οἰνοφόρα ἀγγεῖα περιφέρονται ἐν ἀφθονίᾳ, καὶ οἱ ἀσκοὶ κενοῦνται μεταξὺ φωνῶν καὶ σαρκασμῶν. Οἱ ὀλιγώτερον θορυβοῦντες διηγοῦνται παραμύθια καὶ παίζουσι χαρτία, οἱ δὲ σοβαρώτεροι καπνίζουσι σιωπηλῶς μετροῦντες μηχανικῶς διὰ τῶν δακτύλων κομβολόγια. Ἐάν τις ὀνομαστὸς τραγῳδιστὴς παρευρίσκεται εἰς τὴν ἑορτὴν, συμπιέζονται περὶ αὐτὸν ἐνῷ τραγῳδεῖ μεγαλοφώνως πολεμικὸν ἢ ἐρωτικὸν ᾆσμα, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἑρμηνεύουσι πιστῶς τὴν ὑπερήφανον μελαγχολίαν, τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων τῆς Γεωργίας.

Ἰδοὺ ἓν τῶν ᾀσμάτων τούτων·

« Ὁσάκις τὴν νύκτα σκεπασμένος μὲ τὸν μανδύαν μου κοιμῶμαι χωρὶς νὰ ἐξυπνήσω μέχρι τοῦ πρωϊνοῦ ἀστέρος,

« Τρεῖς ὀπτασίαι τοῦ παραδείσου καταβαίνουσιν εἰς ἐμὲ, καὶ βλέπω εἰς τὸ ὄνειρόν μου τρεῖς θαυμασίας καλλονάς.

« Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πρώτης καλλονῆς ἐξακοντίζουσιν ἀκτῖνας, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὠχριῶσιν οἱ ἀστέρες τῆς νυκτός.

« Ὅταν ἡ δευτέρα ἀνοίξῃ τὰ βλέφαρά της, τὸ βλέμμα της διαπερᾷ ὡς βλέμμα ὄρεως.

» Ποτὲ ἡ νὺξ εἰς τὰ ὄρη δὲν εἶναι τόσον μαύρη, ὅσον τὸ βαθὺ μέλαν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς τρίτης.

» Καὶ ὅταν τὴν αὐγὴν φεύγῃ ὁ ὕπνος μου πρὶν ἔτι σηκωθῶ παρατηρῶ τὸ στερέωμα.

» Παρατηρῶ ἀκαταπαύστως καὶ ὀνειροπολῶ σιωπῶν· ἂν εἶχον χρήματα, χρήματα, θὰ κατεσκεύαζα μίαν οἰκίαν.

» Θὰ τὴν περιεκύκλουν μὲ ὑψηλοὺς τοίχους καὶ θὰ ἐκλειόμην εἰς αὐτὴν μὲ τὰς ὀπτασίας μου.

» Ἀπὸ πρωΐας εἰς πρωΐαν θὰ ἐτραγῴδουν εἰς αὐτὰς ᾄσματα, καὶ ἀπὸ αὐγῆς εἰς αὐγὴν τὰ βλέμματά μου θὰ ἐβυθίζοντο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των.»

Ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους ἡ χώρα φαίνεται ἔχουσα ἀγρίαν χάριν καὶ εἶναι πολλὰ ἀνώμαλος. Καθὼς ἓν κῦμα ἀνυψοῦται πλησίον ἄλλου κύματος ἐν καιρῷ τρικυμίας, οὕτω καὶ ἓν ὄρος διαδέχεται ἄλλο ὄρος, καὶ γοητευμένος ὁ ὀφθαλμὸς παρατηρεῖ μακρὰν θαυμασίας τοποθεσίας ἀτάκτους, καὶ φῶτα καὶ σκιὰς κινουμένας, βραχυνομένας, μηκυνομένας κατὰ τὴν θέσιν τοῦ ἡλίου ἢ τὴν κίνησιν τῶν ἐλαφρῶν καὶ λεπτῶν νεφῶν, τὰ ὁποῖα παραφέρει ὁ ἄνεμος.

Ἀπώτερον τὰ ὄρη τοῦ Καυκάσου, φέροντα αἰωνίως εἰς τὰς κορυφὰς χιόνας, δροσίζουσι τοὺς ἡλιοκαεῖς ὀφθαλμούς. Ὁ Κύρος, μορμυρίζων ὡς ἡ θάλασσα, κυλίει διὰ τῆς Τίφλιδος τὰ ἀργυρᾶ ῥεύματά του. Πρὸς μεσημβρίαν σκιαγραφεῖται κυανωπῶς τὸ ὄρος τοῦ Ἁγίου Δαβὶδ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὁμοία μὲ φωλεὰν ἀετοῦ κρέμαται ἀρχαία ἐκκλησία, κατεῤῥέουσα μὲν, ἀλλ' ἀγαπητὴ εἰς τοὺς εὐλαβεῖς. Μεταξὺ τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, αἵτινες κεῖνται ἀλλεπαλλήλως ἐπὶ λοφίσκων ἢ ἐπὶ τῶν ἀποτόμων βράχων τοῦ Κύρου, φαίνονται οἱ καταπράσινοι κῆποι, αἱ ὀξυκόρυφοι κυπάρισσοι, ἀνυψούμεναι πρὸς τὸν περιλαμπῆ οὐρανὸν, καὶ οἱ βυζαντινοὶ θόλοι τῶν λευκῶν, πρασίνων ἢ κεχρυσωμένων ἐκκλησιῶν· περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅτε τὰ βουνὰ σκιάζωνται ὑπὸ τῆς ὁμίχλης, οἱ ἑορτάζοντες ἀποχωρίζονται, ζεύγουσι τὰς βουβάλους, στρώνουσι τοὺς ἵππους καὶ φορτώνουσι τὰς καμήλους.

Καὶ οἱ μὲν ἐλθόντες ἐκ τῆς πόλεως ἀπέρχονται, μεταξὺ ἤχων πολλῶν καὶ τυμπάνων εἰς τὰς ξυλίνας καλύβας ἵνα ἐξακολουθήσωσι τὰς σπονδὰς, οἱ δὲ χωρικοὶ διασπείρονται εἰς τοὺς ἀγρούς. Τὸ ἑσπέρας ἡ Τίφλις παριστᾷ περίεργον θέαμα· ὅλα τὰ *δουκὰν* (καπηλεῖα), φωτιζόμενα ὑπὸ κηρίου ἢ ῥητίνης, ἀντηχοῦσι καὶ πάλιν ἀπὸ φωνὰς καὶ τραγῴδια. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐξωστῶν αἱ νέαι χορεύουσιν ὡς τρελλαὶ, ἐνθαῤῥυνόμεναι ἀπὸ τὰς εὐφημίας τῶν ἀνδρῶν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον τὰ φῶτα σβέννυνται, ἑκάστη θύρα κλείεται, καὶ βασιλεύει ἡ μεγαλοπρεπὴς σιωπὴ τῶν νυκτῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐλθὼν πρό τινων μηνῶν εἰς Τίφλιδα παρευρέθην εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους, φυσικωτάτην ἔχων περιέργειαν. Ἠπόρουν διὰ τὸ μίγμα τῆς γλυκύτητος καὶ τῆς βαρβαρότητος, τὸ ὁποῖον εἶδον, καὶ διετέλουν ἔτι ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἀφίνουσιν αἱ τοιαῦται σκηναὶ εἰς τὸ πνεῦμα Εὐρωπαίου, ὅτε προσεκλήθην εἰς γάμον Ἀρμενίων, ὅπου ἔμελλον νὰ παρατηρήσω τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ὑπὸ νέαν τινὰ ὄψιν. Οἱ Ἀσιανοὶ εὐκαιρίαν μόνον ζητοῦσιν ἵνα εὐθυμήσωσι, καὶ πᾶς γάμος Ἀρμενίων τελεῖται μετὰ μεγάλης μὲν πομπῆς εἰς τὰς πλουσίας οἰκογενείας, μετὰ πολυτελείας δὲ σχεδὸν εἰς τὰς πτωχάς. Περὶ τὴν

ἑβδόμην ὥραν τῆς ἑσπέρας εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν Ἀρμενίου προκρίτου ὀνομαζομένου Πιτζουρὰν, τῆς θυγατρὸς τοῦ ὁποίου Ταμάρας ἐτελοῦντο οἱ γάμοι. Πανταχοῦ ἔλαμπον εὔοσμα κηρία καὶ κατάχρυσοι λυχνίαι, οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν ἔφερον τὸ γραφικὸν ἔνδυμα τοῦ τόπου, αἱ δὲ γυναῖκες φέρουσαι πολυχρύσους στολὰς ἔλαμπον ἀπὸ πολυτίμους λίθους καὶ ἀδάμαντας. Ὁ χορὸς ἤρχισε, καὶ ἡ νύμφη (εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ ἄνδρες δὲν χορεύουσι) προχωρήσασα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου ἀπείρων θεατῶν, ἐπάτησεν ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ καὶ λεπτοῦ περσικοῦ τάπητος, νεύουσα καὶ ἀνυψοῦσα ἀλληλοδιαδόχως τοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ λεπτῆς φιλαρεσκείας· ἔπειτα, ὅτε ἠκούσθη ὁ ἦχος χαρμοσύνου μουσικῆς· ἐπήδησε καὶ ἐγύρισεν ἐλαφροτέρα καὶ δορκάδος. Θὰ ἔλεγες ὅτι ἤθελε νὰ φύγῃ καὶ νὰ προκαλέσῃ διὰ τῆς ἐῤῥύθμου φυγῆς της τὰς προσβολὰς ἀοράτου ἐραστοῦ· ἐνίοτε δὲ ἔῤῥιπτε λαθραῖα βλέμματα πρὸς τὸν μέλλοντα σύζυγόν της. Ὁ ῥυθμὸς ποτὲ μὲν ἐγίνετο ἀργότερος καὶ γλυκὺς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξεῤῥήγνυτο μετὰ νέας ὁρμῆς. Αἱ μαῦραι πλεξίδες τῆς χορευτρίας ἐκινοῦντο γύρω τοῦ μεταξωτοῦ φορέματός της, τὸ μακρὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐκυματίζετο εἰς τοὺς ὤμους της καὶ αἱ χεῖρες, ὅμοιαι μὲ δύο λευκὰ πτηνὰ, ἐστρέφοντο ἐπιχαρίτως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, φερούσης μεταξωτὸν διάδημα. Ἡ χαρὰ ἦτο ἐζωγραφημένη εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα καὶ οἱ ἄνδρες ἐχειροκρότουν θορυβωδῶς. Ὅτε ὁ χορὸς ἔπαυσεν, ἡ νέα κόρη ἐστάθη μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ παρανύμφου. Ὁ παράνυμφος ἠσπάσθη τὸ μέτωπόν της καὶ ἔνευσε πρὸς τὸν νυμφίον· εὐθὺς δὲ οὗτος πλησιάσας ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐντὸς τῆς χειρὸς τῆς Ταμάρας καὶ ἐκβαλὼν ἐκ ταύτης τὸν δακτύλιον τοῦ ἀῤῥαβῶνος, ἀντικατέστησε διὰ τοῦ συζυγικοῦ δακτυλίου. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἔφθασεν ὁ ἱερεὺς, καὶ οἱ μελλόνυμφοι, ἀφοῦ ἔλαβον τὴν εὐχήν του, διευθύνθησαν παρακολουθούμενοι ὑπὸ τῶν προσκεκλημένων εἰς τὴν γειτνιάζουσαν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐτελέσθη τὸ ἱερὸν μυστήριον τοῦ γάμου κρουομένων τῶν κωδώνων. Μετὰ μίαν ὥραν ὁ παράνυμφος, ἐπανελθὼν πρῶτος εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν θήκην μακρὰν καὶ κυρτὴν σπάθην, ἐστήριξεν αὐτὴν ἐπὶ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου, δι' ἧς διῆλθον οἱ σύζυγοι, τοὺς ὁποίους εὐχηθεὶς ἠσπάσθη. Τὸ δὲ πλῆθος ἐπανελθὸν ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν διεσκορπίσθη εἰς τὰς αἰθούσας, αἱ μὲν γυναῖκες ἐξ ἑνὸς καὶ οἱ ἄνδρες ἐξ ἄλλου μέρους. Ἡ ἑσπέρα παρῆλθε μὲ χορούς, τραγῴδια καὶ μουσικὴν, ἐνῷ τὰ γλυκύσματα καὶ τὰ ποτὰ περιεφέροντο ἀφθόνως. Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ὁμιλῶσιν ὅλαι συγχρόνως, καὶ ὁ ἦχος τῶν φωνῶν ὡμοίαζε βόμβον μελισσῶν περὶ κυψέλην, ἐνῷ οἱ ἄνδρες παίζοντες χαρτία ἐκάπνιζον κατὰ τὴν ἀσιατικὴν συνήθειαν.

Ἐκάθησα δὲ καὶ ἐγὼ εἰς τὸ βάθος τοῦ κήπου μετὰ τοῦ πρίγκηπος Ἀλεξίου Ἰβάνοβιτς, ὅστις εἶχε προσφερθῆ εὐγενῶς νὰ γίνῃ ὁδηγός μου εἰς τὴν Τίφλιδα. Ἐνῷ δὲ οἱ κλάδοι τῶν πλατάνων ἐκινοῦντο ὡς ῥιπίδια ἄνωθεν ἡμῶν,

— Φίλε μου, εἶπον εἰς τὸν Ἀλέξιον, οἱ Γεωργιανοί σας εἶναι παράδοξος λαός! Ἐδῶ μὲν τοὺς βλέπω εὐφυεῖς, γλυκεῖς καὶ χαρίεντας, προχθὲς ὅμως εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους ἐφονεύοντο μεταξύ των ὡς ἄγριοι.

— Εἶναι ἀρχαία συνήθεια τοῦ τόπου· ἀφετέ μας νὰ γινώμεθα ἄγριοι ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἔτους... Ἰδοὺ ὁ τραπεζίτης Ἰβὰν Μινάεβιτς Μιρζόεφ, ὅστις ἔρχεται νὰ παρηγορηθῇ μεταξὺ τῶν ἰάσμων διὰ τὰ χίλια ῥούβλια (4400 δραχμὰς) τὰ ὁποῖα ἔχασεν εἰς τὴν *πρεφερέντζαν*. Ἂν ἤξευρε Γαλλικὰ θὰ σὲ διηγεῖτο ἱστορίαν περιεργοτάτην· θὰ προσπαθήσω ὅμως νὰ τὸν ἀναπληρώσω.

Τὴν ἱστορίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν μοὶ διηγήθη ὁ πρίγκηψ, θὰ προσπαθήσω νὰ ἐπαναλάβω, διότι εἶναι ἀληθὴς ἐκτίμησις τοῦ χαρακτῆρος τῶν χωρικῶν τῆς Γεωργίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐνόμιζον ὅτι εὑρισκόμην, μ' ὅλην τὴν λαμπρότητα ἥ τις μὲ περιεστοίχιζε, καὶ τὸν ἦχον τῆς μουσικῆς, ὅστις ἔφθανεν, ἐν τῷ μεταξὺ τῶν εὐωδιῶν τοῦ κήπου, ποτὲ μὲν μελαγχολικὸς ἄλλοτε δὲ ζωηρός.

I.

Τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα, τῷ 185., δύο κάτοικοι τῆς Τίφλιδος, ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ, Νικόλαος καὶ Μιχαὴλ, μετέβησαν εἰς τὸ Ἐρυθρὸν Ὄρος ὅπως διαλύσωσιν ἀρχαίαν ἔριδα. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ δύο ἐκ Μιγγρελίας, ἐλεύθεροι, πρὸς τούτοις δὲ καὶ γείτονες· τρία περίπου βέρστια μακρὰν τῆς Τίφλιδος εἶχεν ἕκαστος αὐτῶν καλύβην καὶ κῆπον, χωριζόμενα διὰ φραγῆς ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ῥίζαι μηλέας ἀνέτρεψαν τὴν φραγὴν, ἦλθον εἰς λόγους· ἀλλὰ γνωρίζοντες πόσον μταιον καὶ ἐπικίνδυνον μάλιστα εἶναι νὰ ζητήσῃ τις δικαιοσύνην εἰς τόπον, ὅπου χρειάζονται δκέα τοὐλάχιστον ἔτη ἵνα ἀποφασισθῇ ἡ τύχη δένδρου, ἀπεφάσισαν νὰ δώσωσι τέλος εἰς τὴν διαφορὰν, καὶ νὰ προστρέξωσιν εἰς τὸ δικαστήριον τῆς μονομαχίας, εἰς τὴν ἀπόφασιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν ἄνευ ὀργῆς, ὡς ἂν ἐτέλουν θρησκευτικὴν πρᾶξιν, ἀπεμακρύνθησαν.

— Ἔχεις τὸ δακτυλίδιον τῆς μάχης; ἠρώτησεν ὁ Μιχαήλ.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ Νικόλαος.

— Ἂς σπεύσωμεν λοιπὸν, ἐκτὸς ἂν περιμένωμεν τὸ ἐρχόμενον ἔτος.

— Θέλεις νὰ κόψῃς τὴν μηλέαν;

— Ὄχι, ὄχι, ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ. Ὁ Θεὸς θὰ

μᾶς κρίνῃ· ἂν νικηθῶ θὰ κόψω τὴν μηλέαν, ἂν ὅμως χυθῇ τὸ αἷμά σου πρὸ τοῦ ἰδικοῦ μου, τὸ δένδρον μὲ ἀνήκει.

— Δὲν βλέπω τὸν υἱόν μου Ἡρακλῆν, εἶπεν ὁ Νικόλαος.

— Δὲν ἔχει τί νὰ κάμῃ ἐδῶ· εἶναι ἐκεῖ κάτω καὶ παίζει σφενδόνην.

Θεαταί τινες, ἀφέντες τὴν γενικὴν πάλην, ἦλθον πρὸς τοὺς δύο μονομάχους καὶ παρετήρουν αὐτούς. Πλῆθος ἱκανὸν συνεσωρεύθη περὶ τοὺς δύο Μιγγρελίους, οἵτινες ἦσαν γνωστοὶ ὡς ἀνδρεῖοι παλαισταὶ, ἰσχυροὶ καὶ ἀνένδοτοι. Τοὺς περιεγέλων μὲν, ἀλλ' οὗτοι μὴ ἀκούοντες ἔστρεφον τοὺς ὡραίους καὶ σκεπτικοὺς αὐτῶν ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἐξατμίζονται ὅλα τὰ δεινὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἀνατολῆς.

— Ἔ! Μιχαήλ! ἔκραξέ τις τῶν θεατῶν, ποῖον μάτι θὰ σὲ βγάλῃ;

— Νίκο, εἶπεν ἄλλος, ἡ μύτη σου εἶναι παραπολὺ μεγάλη καὶ καὶ πολὺ κόκκινη· μία καλὴ πληγὴ θὰ τὴν μικράνῃ ὀλίγον.

Οἱ δὲ ἀνταγωνισταὶ ἀποβαλόντες σιωπηλῶς τοὺς ἐπενδύτας, τοὺς ἔδωκαν εἰς φίλους.

— Γνωρίζω τὴν Μάρθαν, τὴν κόρην τοῦ Μιχαὴλ, εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ γυνή τις· τὴν ἀγαπᾷ ὁ Ἡρακλῆς, διότι εἶναι ὡραία ὡς τὰ ἄνθη τοῦ Ἀπριλίου· ὁ ταλαίπωρος ὅμως ἠμπορεῖ νὰ ὑπάγῃ νὰ ὑπανδρευθῇ ἀλλοῦ.

— Ἀληθινὰ, ἀπεκρίθη τις ἄλλος, καὶ τί κρῖμα! Εἶναι εἰς τὴν ὥραν της· θὰ γίνῃ δεκατεσσάρων ἐτῶν τὸ φθινόπωρον!

— Ταλαίπωρε Ἡρακλῆ!

— Λέγουν ὅτι ἦσαν ἀῤῥαβωνισμένοι.

— Πρὸ δύο σχεδὸν χρόνων.

— Δὲν μένει λοιπὸν εἰς τὸν Ἡρακλῆν παρὰ νὰ πάρῃ τὴν καρδίαν του καὶ νὰ τὴν ῥίψῃ εἰς τὸν ποταμόν.

Ἐνῷ δὲ αἱ γυναῖκες ἐσχολίαζον τὰ περὶ τῶν μονομάχων οὕτω πως, οἱ δύο ἀντίπαλοι ἡτοίμαζον τὰ ὅπλα· ἐκάλυψαν τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μὲ τεμάχιον μαλλωτοῦ ὑφάσματος ἐν εἴδει ἀσπίδος, καὶ ἔθεσαν εἰς τὸν τρίτον δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸν ὀφιοειδῆ δακτύλιον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐχαιρετίσθησαν καὶ ἀπέτειναν χαμηλῇ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴν, ὥρμησεν ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου. Ἡ μάχη ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη, ἡ δὲ ἐπιτηδειότης ἦτο ἴση ἑκατέρωθεν. Ἱδρὼς ἔῤῥεεν ἐπὶ τοῦ προσώπου των καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου τοὺς ἐτύφλωνον· μετὰ πάλην δὲ δέκα λεπτῶν ὁ Μιχαὴλ ἐπλήγωσε τὴν παρειὰν τοῦ Νικολάου, καὶ τὸ αἷμα ἐκοκκίνισε τὸ μαῦρόν του γένειον. Οἱ περίεργοι ἐχειροκρότουν· καὶ οἱ μὲν ἤθελον νὰ παύσῃ ἡ μάχη, οἱ δὲ θαυμάζοντες τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ τὴν δύναμιν τῶν μαχομένων, ἔκραζον ὅτι δὲν ἔπρεπε δύο ἀνδρεῖοι κάτοικοι τοῦ Καρθλὶ νὰ χωρισθῶσιν οὕτω πως.

— Δὲν ἀπέθανα, εἶπε σοβαρῶς ὁ Νικόλαος. Ἔλα, Μιχαὴλ, ἐμπρός!

Καὶ ἤρχισεν ἐκ νέου ἡ μονομαχία· ὅτε δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἑορτῆς ἔδωκε τὸ σημεῖον τοῦ τέλους τῆς πάλης, ὁ Μιχαὴλ ἦτο ἄνευ πληγῆς, ἐνῷ τὸ αἷμα ἔῤῥεεν ἀπὸ πέντε ἢ ἓξ πληγὰς τοῦ Νικολάου, οὗτινος ὁ ἀριστερὸς βραχίων καὶ ὁ χιτὼν ἦσαν κατεσχισμένοι.

— Ὁ Θεὸς σὲ εἰσήκουσεν, εἶπεν ὁ νικηθεὶς, ἡ μηλέα εἶναι ἰδική σου.

— Ἂς φιληθῶμεν, εἶπεν ὁ Μιχαὴλ καὶ ἂς μείνωμεν καλοὶ φίλοι.

Ἀνταλλάξαντες δὲ εὐθὺς τοὺς δακτυλίους των, ἀνεχώρησαν ὁμοῦ ἀφέντες τὸ πλῆθος νὰ φιλονεικῇ.

— Μιχαὴλ, ἠξεύρεις ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἀγαπᾷ τὴν Μάρθαν;

— Ναί· ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Θεὸς τοὺς ἥνωσε, διότι εἶναι ἀῤῥαβωνισμένοι, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ ὑπανδρευθοῦν ἐντὸς τοῦ ἔτους. Καὶ οἱ δύο ἔχομεν κατάστασιν. Καὶ βέβαια ἠμπορεῖ τις νὰ ὑπάγῃ ἀπὸ τὸ Γορὶ εἰς τὸ Βακοὺ καὶ νὰ διατρέξῃ ὅλα τὰ χωρία χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ τόσον ὡραῖον ζεῦγος. Θὰ γίνωμεν γρήγορα πάπποι, Νίκο... Ἀλλὰ πεινῶ καὶ διψῶ, ἔλα νὰ ἐξαπλωθῶμεν ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ χορτάρι· θὰ εἴμεθα καλήτερα διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἐνῷ ἐγὼ θὰ ἑτοιμάζω τὸ γεῦμα, πήγαινε σὺ νὰ πλυθῇς εἰς τὸν ποταμόν· τὸ δροσερὸν νερὸν θὰ σὲ ἰατρεύσῃ καλλίτερα ἀπὸ ὅλα τὰ διαβολικὰ ἰατρικὰ, τὰ ὁποῖα πωλοῦν οἱ Ἀρμένιοι διὰ νὰ μᾶς κλέπτουν τὰ χρήματά μας.

Ὁ Νικόλαος ἐπέστρεψεν εὐθύς. Καὶ καθήσαντες ὑπὸ μεγάλην σκιάδα, ἐσταύρωσαν τοὺς πόδας κατὰ τὴν τουρκικὴν συνήθειαν ἐπὶ ταρταρικῶν ταπήτων, καὶ γλυκὰ γλυκὰ προσέβλεπον τὰ τρόφιμα καὶ τὸν ἐξωγκωμένον ἀσκόν. Ἐγέμιζον δὲ συχνὰ ἀγγεῖον ξύλινον ὀνομαζόμενον *κούλα*, σχῆμα ἔχον κέρατος.

Ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἦτο εἰς τὸ γεῦμα, ἀλλὰ δὲν ἀνησύχησαν· συνδιελέγοντο μάλιστα εὐθύμως.

Μετὰ τὸ συμπόσιον ἥναψαν τὰς πίπας των ἐστολισμένας μὲ ἀργυρᾶς ἁλύσεις, καὶ ἐξηκολούθησαν πίνοντες, συνομιλοῦντες καὶ καπνίζοντες. Οἱ κάτοικοι τῆς Γεωργίας καπνίζουσι πολὺ καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν εὐχαρίστως τὸ περσικὸν ἀξίωμα· «Ἄνευ καπνοῦ δὲν ὑπάρχει εὐθυμία.»

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, τὸ πλῆθος ἐπανῆλθε σωρηδὸν εἰς τὴν πόλιν, προπορευομένης πολυκρότου μουσικῆς, ὁ δὲ Νικόλαος καὶ ὁ Μιχαὴλ διευθύνθησαν ὁμοῦ εἰς τὰς οἰκίας των συμφωνήσαντες νὰ συνδειπνήσωσιν οἰκογενειακῶς διὰ νὰ τελειώσῃ ἀτ-

ξιοπρεπῶς ἡ ἡμέρα. Ἡ Μάρθα ἥτις, ἕνεκα τῆς νεότητός της εἶχε μείνει εἰς τὴν οἰκίαν, γνωρίζουσα τὰ ἔθιμα, δὲν ἐκάθησεν ἄεργος· εἶχεν ἑτοιμάσει διὰ τὸν δεῖπνον ὠὰ, ἰχθῦς παστοὺς, χαβιάριον νεωπὸν καὶ γλύκυσμα ὀνομαζόμενον *τζουρτζέλαν*, κατασκευαζομένην μὲ καρύδια κοπανισμένα καὶ μὲ μέλι, τὴν ὁποίαν ὑπεραγαπῶσιν οἱ κάτοικοι τῆς Γεωργίας.

Ἐνῷ δὲ αὐτὴ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Νικολάου (ὁ Μιχαὴλ ἦτο χῆρος) ἑτοιμάζουσι τὸ δεῖπνον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἡρακλῆς βεβαίως δὲν θὰ λείψῃ, ἂς περιγράψωμεν ἐν ὀλίγοις τὰς κατοικίας τῶν δύο οἰκογενειῶν. Αἱ καλύβαι τῆς Κακετίας ἔχουσιν ἓν μόνον πάτωμα· ἡ *σακλὴ* τῶν χωρικῶν εἶναι ἀληθὴς φωλεὰ ἀσπάλακος, κειμένη κατὰ τὰ δύο τρίτα ἐντὸς τῆς γῆς.

Ἡ μιγγρελιανὴ καλύβη, ἥτις ἔχει μόνον ἰσόγειον ἐκτισμένον ἐπὶ μεγάλων στύλων ἕνεκα τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν συχνῶν βροχῶν, ὁμοιάζει τὴν κιβωτὸν τοῦ Νῶε· ζῶα καὶ ἄνθρωποι κατοικοῦσιν ὁμοῦ καὶ ζῶσι τὴν νύκτα μετὰ μεγίστης οἰκειότητος, ὥστε αἶγες, χοῖροι, πρόβατα, βόες, κλ. χωρίζονται ἀπὸ ἁπλοῦν ξύλον, καὶ δικαίως δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι κατοικίδια ζῶα, διότι ἀπαρτίζουσι μέρος τῆς οἰκογενείας. Εἰς τὸ μέσον καίει ἀδιάκοπον πῦρ ἐντὸς μεγίστης καὶ τῆς μόνης αἰθούσης, περὶ τὴν ὁποίαν κοιμῶνται οἱ κάτοικοι τῆς μιγγρελιανῆς καλύβης, ἐπὶ θρανίων χαμηλῶν καὶ μὲ χονδροὺς τάπητας κεκαλυμμένων. Ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ Νικόλαος, ἂν καὶ Μιγγρέλιοι, εἶχον παραδεχθῆ τὰ ἔθιμα τῆς Γεωργίας, μόνον τὰς θρησκευτικάς των συνηθείας εἶχον ἀποβάλει. Τὰ μικρά των κτήματα ἔκειντο παρὰ τὰς γραφικὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Οἱ κῆποι ἦσαν μεγάλοι καὶ καλῶς καλλιεργημένοι. Ἐφαίνοντο δὲ ἐκεῖθεν αἱ στέγαι τῆς Τίφλιδος ἐντὸς χρυσοειδοῦς ὁμίχλης.

Ὁ Ἡρακλῆς ἦλθεν ὀλίγον πρὸ τοῦ δείπνου, ἔχων τὸ ἦθος σκυθρωπὸν καὶ σκεπτικόν.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησεν ὁ πατήρ του.

— Ἂ! μέγα δυστύχημα ἀπειλεῖ τὴν οἰκογένειάν μας καὶ κάποιος θ᾽ ἀποθάνῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους.

— Πόσον εὔθυμος εἶσαι τῳόντι σήμερον, ἡμέραν ἑορτῆς! Τί φοβεῖσαι; δὲν γνωρίζεις ἆρά γε ὅτι ὅταν ἐγεννήθης σὲ ἐβούτησαν εἰς τὸ κρασὶ καὶ σὲ ἐκόκκισαν μὲ ἅλας διὰ νὰ σὲ δώσουν γενναιότητα καὶ δύναμιν;

— Τὸ γνωρίζω, ἀλλὰ . . . . ἰδοὺ τί συμβαίνει. Ἐπέστρεφα διαβαίνων παρὰ τὰς ὄχθας ποταμοῦ, ὅτε εἶδα μὲ τὸ φεγγάρι, ἐπρόσθεσε σφραγισθεὶς διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἑνὸς βράχου πέντε ξύλινα κοχλιάρια εἰς σχῆμα σταυροῦ, πλησίον μαύρης πέτρας. Βεβαίως θὰ πάθωμεν κανὲν δυστύχημα· εὐθὺς ἦλθεν ὁ νοῦς μου εἰς σὲ, εἰς τὴν μητέρα μου καὶ εἰς τὴν Μάρθαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέστρεψα περίλυπος.

— Ἔλα, μὴ λυπεῖσαι· μὴ διηγηθῇς τὴν ἱστορίαν σου διὰ νὰ μὴ φοβήσῃς τοὺς ἄλλους, καὶ ἔλα νὰ δειπνήσωμεν.

— Γνωρίζω ἰατρικὸν, ἐπανέλαβε ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὁ Ἡρακλῆς· θὰ πάρω τὸ δέρμα ἐχίδνης καὶ θὰ τὸ κρεμάσω εἰς τὸ στῆθός μου.

Διαρκοῦντος τοῦ δείπνου ὡμίλησαν διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν μαγικῶν τὰ ὁποῖα εἶδεν εἰς τὸν βράχον τοῦ Κύρου, μόλις ἐλησμόνησε τὴν λύπην του ὅπως διηγηθῇ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου καὶ τὰ συμβεβηκότα τῆς ἡμέρας. Ἐπὶ τέλους ἀπεχωρίσθησαν καὶ μόνον ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ Νικόλαος ἐξηκολούθησαν τρώγοντες καὶ πίνοντες, ἐπιθυμοῦντες νὰ εὕρωσι τὸν οἶνον καλλίτερον.

— Στοιχηματίζω μαζῆ σου, εἶπεν ὁ Μιχαὴλ τρώγων ᾠὸν, ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ τρώγῃς ἕνα χρόνον δώδεκα αὐγὰ σφικτὰ χωρὶς νὰ πίῃς.

— Ἀληθινὰ ὅπως μὲ ἐπλήγωσες σήμερον τὸ πρόσωπον, θὰ τὸ κάμω.

— Στοιχηματίζω ὄχι.

— Τί στοιχηματίζεις;

— Τὸ ἄσπρο μου βῶδι.

— Ἀστειεύεσαι.

— Ὅλα τὰ σταφύλια τῆς ἀμπέλου μου ἢ καὶ τὴν ἐσοδείαν τοῦ χρόνου.

— Δὲν εἶναι ἀρκετόν.

— Ἔστω! τὸ κτῆμά μου ἀντὶ τοῦ κτήματός σου.

— Τὸ παραδέχομαι, ἀνέκραξεν ὁ Νικόλαος σφίγγων τὴν χεῖρα τοῦ συντρόφου του, καὶ ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ!

Ἀφ᾽ οὗ ἔπιαν ἀκόμη ἀρκετὸν οἶνον ὤμοσαν καὶ οἱ δύο, ὁ μὲν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὁ δὲ εἰς τὸ τῆς Ἁγίας Νίνας, τῶν δύο τούτων προστατῶν τῆς Γεωργίας, νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς ἑξῆς ὅρους· ἐὰν ὁ Νικόλαος ἀπέθνησκεν ἐντὸς τοῦ ἔτους ἢ ἐγκατέλειπε τὸ στοίχημα, ὁ Μιχαὴλ νὰ λάβῃ τὸ κτῆμά του. Σημεῖον σταυροῦ ἐπεσφράγισε τὰς συμβάσεις των καὶ ἀπῆλθον καὶ οἱ δύο νὰ ἐξαπλωθῶσιν ἐπὶ τῶν σανίδων, αἵτινες ἐχρησίμευον ἀντὶ κραββάτων.

Τὴν νύκτα ὁ Νικόλαος δὲν ἐδυνήθη νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς· ἐγύριζε κ᾽ ἐξανεγύριζεν ἐπάνω εἰς τὸν τετριμμένον τάπητα, ἀναλογιζόμενος τὸ προσεχὲς εὐτύχημα ἢ δυστύχημά του. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἀπεκοιμήθη, καὶ εἶδεν ὄνειρον τὸ ὁποῖον διηγήθη τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὴν γυναῖκά του. Ἐνόμιζεν ὅτι ἤκουεν εἰς τὸν κῆπόν του νὰ κακαρίζωσιν αἱ ὄρνιθές του, αἵτινες ἐγέννησαν ἀλληλοδιαδόχως ὠὰ ἀδαμάντινα, τὰ ὁποῖα μετεβλήθησαν μετ᾽ ὀλίγον εἰς σμαράγδινα, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, χάλκινα, καὶ μετὰ ταῦτα ὅλαι αἱ ὄρνιθες ἐγέννησαν πέτρινα, καὶ

μαῦροι μικροὶ δαίμονες ἐφόνευσαν τὰς ὄρνιθας καὶ ἔῤῥιψαν τὰ λιθάρια ταῦτα ἐπὶ τοῦ σώματός του, τὸ ὁποῖον ἐτάφη ὑπὸ τὴν βροχὴν τῶν πετρῶν ὡς ἐντὸς τάφου. Περὶ τὸ λυκαυγὲς ὁ Νικόλαος ἐξύπνησε μὲ μέτωπον κάθιδρον, καὶ μὲ πνεῦμα ἀνήσυχον διὰ τὰς νυκτερινὰς ὀπτασίας· μύριαι προλήψεις ἐτάρασσον τὴν κεφαλήν του· ἀλλ' ὁ ἥλιος διεσκέδασεν ὀλίγον τοὺς φόβους του. Ἡ σύζυγός του ἀκούσασα τὸ ὄνειρον ἐσφραγίσθη διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ καὶ εἶπε·

— Πήγαινε ν' ἀνάψῃς κηρίον εἰς τὸν Ἅγιον Δαβὶδ ἢ θὰ σὲ συμβῇ δυστύχημα.

— Θὰ ὑπάγω, ἀλλὰ δὲν εἶναι τίποτε. Ἐξ ἐναντίας εἰς ἕνα χρόνον τὸ κτῆμα τοῦ Μιχαὴλ θὰ εἶναι ἰδικόν μου.

— Ἐτρελλάθης; δὲν εἶσαι ἀρκετὰ πλούσιος διὰ νὰ τὸ ἀγοράσῃς.

— Περιμάζωξε τὴν γλῶσσάν σου· ἠξεύρω τί λέγω.

— Ναὶ, ναὶ, ἐψιθύρισεν ἡ γραῖα, ὀνειρεύεσαι ἀδάμαντας, καὶ θὰ λάβῃς μόνον πέτρας. Χθὲς, ἐνῷ ἦσον εἰς τὴν ἑορτὴν αἱ Ἀτσιγκάνισσαι ἐπέρασαν ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἡ βασίλισσά των ἀφ' οὗ μ' ἐκύταξε καλὰ καλὰ μὲ εἶπεν· « Ὁ κῆπός σας εἶναι πράσινος καὶ ἀνθισμένος· ἀλλὰ τὸ ἐρχόμενον φθινόπωρον πέτραι θὰ φυτρώσουν εἰς τὰ δένδρα σου ὡς ὀπωρικὰ τῆς κολάσεως. » Πήγαινε· σὲ λέγω ν' ἀνάψῃς κηρίον εἰς τὸν Ἅγιον Δαβίδ.

Ὁ Νικόλαος φοβηθεὶς διὰ τὴν πρόῤῥησιν ταύτην δὲν ἀπήντησεν· ἔστρεψε τὴν ῥάχιν καὶ διευθύνθη εἰς τὴν καλύβην τοῦ Μιχαὴλ, ὅστις ἐκοιμᾶτο ἀκόμη.

ΒΙΩΝ.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΑΤΡΙΣ ΚΑΙ ΕΡΩΣ.

Ἐπεισόδιον τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Κλαῦσον, Μαρία μου, κλαῦσον, ἀνεφώνησέ ποτε περίλυπος νέος Ἕλλην μαχητὴς πρὸς τὴν ὡραίαν μνηστήν του. Ἡ ἡμέρα αὕτη, ἡ προορισθεῖσα ὡς ἡ εὐτυχεστέρα τῆς ὑπάρξεώς μου, εἶναι ἡ θανατηφόρος πληγὴ πάσης εὐφροσύνου ἐλπίδος μου, ἄγγελος ἀνεκφράστου συμφορᾶς καὶ πικροτάτου πένθους. Στρέψον τοὺς ὀφθαλμούς σου πρὸς τὴν νῆσον ἐκείνην, τὴν πατρίδα μου, τὰ ἀτυχῆ Ψαρᾶ! Ἰδὲ τὰ τρομερὰ ἐκεῖνα τεκμήρια τῆς πτώσεώς της ἀνυψούμενα εἰσέτι καὶ μαυροῦντα τὴν ἀτμοσφαῖραν. Οὐαὶ εἰς τὴν πατρίδα μου! οὐαὶ εἰς τὰ τέκνα της! Τὰ Ψαρᾶ δὲν ὑπάρχουσι πλέον! — Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἕλλην κατέπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος βαρύθυμος, ἐν ᾧ ἡ τρυφερὰ Μαρία, ῥίψασα τὸν χιονώδη αὐτῆς βραχίονα περὶ τὸν τράχηλόν του, προσεπάθει διὰ γλυκείας φωνῆς νὰ καταπραΰνῃ τὴν ταραχήν του. Ἀλλ' ὁ Ἕλλην ἔστρεψε σύννουν καὶ κατηφὲς βλέμμα πρὸς τὴν ἐρωμένην του· ὅτε δὲ εἶδε δάκρυα καταβρέχοντα τὰς παρειάς της καὶ τὸ ἄλγος τῆς καρδίας της ἀπεικονιζόμενον εἰς τὴν ὄψιν της, ἡ ἀγωνία αὐτοῦ ἐφαίνετο προσλαμβάνουσα νέας δυνάμεις. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔμενεν ἄφωνος, πρὸς δὲ τοὺς παρηγόρους λόγους τῆς Μαρίας ἀπήντησε διὰ μικροῦ μειδιάματος δεικνύων τὰ Ψαρᾶ! Μετὰ μακρὰν δὲ σιωπὴν ἡ Μαρία εἶπε διὰ τρεμούσης φωνῆς· — Μάρκε, ἔσο γενναῖος, ὁπλίσθητι διὰ καρτερίας χάριν ἐκείνων τοὐλάχιστον, εἰς οὓς ἡ ζωή σου εἶναι γλυκεῖα καὶ πολυτίμητος.

— Φεῦ! εἶπεν ὁ Μάρκος, ῥίπτων βλέμμα βαθυτάτης θλίψεως. Μαρία, σὺ εἶσαι πλέον τὸ μόνον προσφιλὲς ἀντικείμενον τὰ ἀπολειφθέν μοι ἐν τῷ ἀθλίῳ τούτῳ κόσμῳ!

— Τί λέγεις, Μάρκε; ἠρώτησεν ἀνησύχως ἡ τεθλιμμένη νεᾶνις.

— Τὴν θλιβερὰν, τὴν μαύρην ἀλήθειαν, ἀπήντησεν ὁ μνηστὴρ αὐτῆς ἀταράχως.

— Καὶ ὁ ἀξιοσέβαστος πατήρ σου; Καὶ οἱ ἀνδρεῖοι ἀδελφοί σου;

— Δὲν ὑπάρχουσι πλέον. Ἡ τέφρα αὐτῶν ἀνεμίχθη μετὰ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐρημωθείσης νήσου· Μαρία, εἶμαι ἤδη ἔρημος, πλάνης ἐν τῷ ταλαιπώρῳ τούτῳ κόσμῳ. Ζῶ μόνον χάριν σοῦ καὶ τῆς δίψης τῆς ἐκδικήσεως, ἥτις καταβιβρώσκει τὸ στῆθός μου. Ἡ θάλασσα πρὸ πολλοῦ ἤθελεν εἶσθαι ὁ τάφος μου· διότι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐπιζήσω πλέον μετὰ τοιαύτην σκληρὰν δοκιμασίαν καὶ ἀθλιότητα. Πρέπει ὅμως νὰ ζήσω, ἵνα θρηνήσω τὴν τύχην τῆς πατρίδος μου, νὰ ζήσω ἄνευ τῆς εὐτυχοῦς καὶ γλυκυτάτης προσηγορίας τοῦ συζύγου καὶ προστάτου, τοῦ ἀδελφοῦ καὶ φίλου σου. Φεῦ! Δὲν δύναμαι νὰ ὀνειροπολήσω εἰς τὸ ἑξῆς εὐδαιμονίαν, ἀφοῦ ἡ οἰκογένεια καὶ οἱ συμπολῖταί μου μένουσιν εἰσέτι ἄταφοι καὶ ἀνεκδίκητοι! Ὄχι· ἐν ὀνόματι τοῦ Ὑψίστου, ἀποστρέφομαι πᾶσαν τοῦ κόσμου εὐφροσύνην. Ναὶ, θέλω παραιτήσει τὰ πάντα, ὅπως ἀφιερώσω τὰς ἐπιλοίπους στιγμὰς τῆς ἀθλίας ὑπάρξεώς μου ὑπὲρ τῆς δεινοπαθούσης πατρίδος. — Ἡ Μαρία εἰς ἀπάντησιν ἔχυσε χείμαῤῥον δακρύων, ἅ τινα ἀνεκούφισαν ὁπωσοῦν τὸ βάρος τῆς καταθλιβούσης τὰ στήθη της λύπης.

Αἱ κολακευτικαὶ καὶ γλυκεῖαι ἐλπίδες, αἵτινες ἐθέρμαινον τὴν καρδίαν αὐτῆς, διεσκεδάσθησαν, καὶ ἐφαίνετο συγκεντροῦσα τὰς δυνάμεις της, ὅπως ἀνθέξῃ εἰς βίον σκληρὸν ἀντὶ τῆς εὐδαιμονίας, τὴν ὁποίαν ἤλπιζε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἡ χαρὰ τῇ ἐφαίνετο ἔγκλημα,

καὶ ἡ ἀτυχὴς νεᾶνις εὐκόλως συνησθάνθη τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιον τῆς ἀποφάσεως τοῦ μνηστῆρός της.

— Ναί! φιλτάτη Μαρία, ἐπανέλαβεν. Ἦλθον μόνον ἵνα σε ἴδω μίαν ἀκόμη φορὰν καὶ ἀποχαιρετίσω ἴσως διὰ παντός· ἔπειτα νὰ ἐπανέλθω εἰς τόπον, ὅπου ὁ πόλεμος ἀγρίως λυσσᾷ, καὶ ὅπου εἶναι ἀναγκαῖος ὁ βραχίων παντὸς Ἕλληνος. Ὦ σεβαστέ μου πάτερ, γενναῖοι ἀδελφοί, ὀμνύω εἰς τὴν ἱερὰν ὑμῶν κόνιν ὅτι οὐδέποτε θέλω ἡσυχάσει, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἀπολαύσει τὰς κοινὰς καὶ τετριμμένας τοῦ βίου τούτου τέρψεις, πρὶν ἢ ἐκδικηθῶ προσηκόντως τὸν βάρβαρον, τὸν αἱμοχαρῆ φονέα σας.

Ὁ ἀτυχὴς ἐραστὴς διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον βεβυθισμένος εἰς λύπην, ὁποίαν υἱὸς καὶ ἀδελφὸς μόνον δύναται νὰ αἰσθανθῇ.

Ἀλλ' αἱ σκιαὶ τῆς νυκτὸς ἐξετείνοντο ἤδη ἐπὶ τοὺς πλησιοχώρους βράχους. Ὁ τρικυμιώδης ῥόχθος τῆς θαλάσσης εἶχε παύσει, καὶ τοὺς γλυκεῖς ψιθυρισμοὺς τῆς γαληνιαίας ταύτης ὥρας διεδέχθη ἡ ᾠδὴ τῶν πτηνῶν καὶ τῆς νυκτὸς ἡ αὔρα συρίζουσα ἐλαφρῶς περὶ τὰ ἀκρωτήρια· ἠρεμία καὶ σιωπὴ εἶχε διαδεχθῆ τὸ σκότος καὶ τὴν φρίκην τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἦτο καιρὸς ἀναχωρήσεως. Ὁ Μάρκος ἔσφιγξε τότε εἰς τὸ πάλλον στῆθός του τὸ ἄπνουν σχεδὸν σῶμα τῆς ἀπαρηγορήτου μνηστῆς του καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησεν. Ἡ Μαρία δὲν ἐπεχείρησε ν' ἀναχαιτίσῃ τὰ βήματα αὐτοῦ, ἀλλὰ μετ' ἀγωνιώδους σιωπῆς ἔβλεπε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ δυστυχοῦς αὐτῆς φίλου.

Ὁ Μάρκος μετά τινος συνεταίρου του ἐπέβησαν εἰς μικρὸν ἀκάτιον τὸ ὁποῖον διέσχιζεν ἤδη ὁρμητικῶς τὰ ἀφρίζοντα κύματα. Ἡ Μαρία προσήλωσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰ βλέμματα καὶ κρουνὸς δακρύων ἔῤῥεον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἀλλ' αἴφνης ἐγείρεται θύελλα, ἡ λέμβος γίνεται ἄφαντος, καὶ θλίψις ἄφατος κυριεύει τὴν καρδίαν της. Προσεπάθησε νὰ ἴδῃ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ ποθεινότατον ἀντικείμενον, ἀλλ' εἰς μάτην.

Ἡ νὺξ εἶχεν ἤδη περιβάλει τὴν ἀγρίαν θάλασσαν διὰ τοῦ ζοφεροῦ αὐτῆς καλύμματος, καὶ οὐδὲν ἀντικείμενον διεκρίνετο. Οὕτω συντετριμμένη τὴν καρδίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς, ἵνα θρηνήσῃ καθ' ὅλην τὴν μακρὰν νύκτα τὴν ἀπώλειαν τῶν προσφιλεστάτων ἐλπίδων της.

Ἐν τούτοις ὁ Μάρκος βαρυαλγὴς καὶ αὐτὸς, ὡς ἡ μνηστή του ἣν ἐγκατέλιπεν, ἔσπευσε δρομαῖος εἰς Σάμον, ὅπου οἱ τολμηρότεροι τῶν συμπολιτῶν του παρεσκευάζοντο ν' ἀνανεώσωσι καὶ αὖθις τὸν πρὸς τοὺς τυράννους ἀγῶνα.

Δὲν θέλομεν ἀπαριθμήσει τὰ ἄπειρα συμβάντα ἢ μᾶλλον τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν δυστυχημάτων, ἅτινα ἐνέπλησαν τὰς ἐπιλοίπους τοῦ ἥρωος ἡμέρας. Μετὰ ποικίλας περιπετείας συνηνώθη ἐπὶ τέλους μετὰ τῶν ἡρώων ἐκείνων, οἵτινες εὐτόλμως καὶ καρτερικῶς ὑπερήσπιζον τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν κατὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην τοῦ Μεσολογγίου πολιορκίαν. Ἐκεῖ ἠγωνίσθη ἀνδρείως καὶ ἡρωϊκῶς· ὅτε δὲ ὁ ἐχθρὸς κατέλαβε τὸ φρούριον, εὑρέθη πλήρης τραυμάτων καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐκπνέων τὴν τελευταίαν πνοήν. Ἀναίσθητος μετηνέχθη εἰς πενιχρὰν ἀγροτικὴν οἰκίαν, ὅπου εὔσπλαγχνος χεὶρ ἐζήτησε νὰ παράσχῃ αὐτῷ πᾶσαν παρηγορίαν, δυναμένην νὰ καταπραΰνῃ κατά τι τὴν πικρίαν τῶν τελευταίων στιγμῶν του. Ἀλλὰ φεῦ! πᾶσα ἐλπὶς ἀναῤῥώσεως ἀπέβη ματαία. Ὁ Μάρκος ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἑβδομάδας ἐντελῶς ἀναίσθητος. Τὴν τρίτην ὁ πυρετὸς κατηυνάσθη ἐπὶ μικρὸν καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔῤῥιψε βλέμμα περὶ αὐτὸν κατηφὲς καὶ ἐταστικόν. Πόσον παράδοξον τῷ ἐφάνη, ὅτε εἶδεν ἑαυτὸν μετὰ γηραλέου Τούρκου καὶ παιδίου, ὅπερ, καί τοι φέρον τουρκικὴν ἐνδυμασίαν, ἐφαίνετο ὅμως ἐκ τοῦ ἤθους καὶ τῆς γλώσσης Ἕλλην.

Τὸ παιδίον ἐπλησίασεν εἰς τὴν κλίνην αὐτοῦ καὶ ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὰ χείλη του.

Ὁ νέος θεράπων, εἰς οὗ τὰς φιλικὰς προσπαθείας ὁ Μάρκος ὤφειλε τὰ πάντα, εἶπε τότε περιπαθῶς· «Ὁ γέρων ἐκεῖνος εἶναι κύριός μου. Ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ δὲν δύναμαι νὰ ὁμιλήσω καθαρά· διότι δὲν εἶμαι Τοῦρκος, ἀλλ' Ἕλλην τὸ γένος καὶ κάτοικος τῆς Χίου.

— Θεέ μου! ἀνέκραξεν ὁ Μάρκος συγκινηθείς, παρῆλθον ἤδη δύο ἔτη ἀφ' ὅτου εἶδον τελευταῖον τὴν πόλιν ἐκείνην· ἀλλὰ διὰ τί ἐπαναφέρεις εἰς τὴν μνήμην μου τὰς λυπηρὰς ἐκείνας ἀναμνήσεις.

Φίλε μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Μάρκος διὰ λεπτῆς φωνῆς, εἰς σὲ, ὡς Ἕλληνα, δύναμαι νὰ ἐμπιστευθῶ τὴν τελευταίαν ἀποθνήσκοντος ἀνθρώπου παραγγελίαν. Λάβε τοῦτο. Περιέχει σύστεμμα κόμης προσφιλεστάτου εἰς ἐμὲ ὄντος. Αἰσθάνομαι ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ θανάτου προσψαύει ἤδη τοῦ σώματός μου· ἀλλὰ τὰς ὀλίγας στιγμὰς, ἃς ἔχω ἵν' ἀναπνεύσω τὸν ὀδυνηρὸν τοῦτον ἀέρα, θέλω μεταχειρισθῆ, ὅπως εὐλογήσω τὴν τάλαιναν Μαρίαν μου, εὐχαριστήσω δὲ καὶ σὲ, ἀγαπητέ μου φίλε, διὰ τὰς ὑπὲρ ἐμοῦ θερμὰς προσπαθείας καὶ τοὺς ἀγῶνάς σου.»

Ταῦτα δὲ λέγων παρετήρησεν ὅτι ὁ νέος εἶχε καταβληθῆ ὑπὸ τῆς συγκινήσεως καὶ ἔκλαιε πικρῶς.

Ἐξήτασε τότε μετὰ προσοχῆς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ παιδίου. Ἡ ἔντασις τῆς λύπης καὶ εἶδός τι ἐνστίκτου φυσικοῦ ἐβοήθησε τὴν μνήμην του. Ὅτε δὲ τὸ παιδίον ἔκλαιεν ἐπὶ τῆς κλίνης του, ὁ Μάρκος ἐξέβαλεν ἀσθενῆ φωνὴν χαρᾶς καὶ ἐκπλήξεως· «Μαρία μου! Μαρία μου! εὐχαριστῶ τὸν Θεόν. Σ' ἐπαναβλέπω ἀκόμη μίαν φορὰν, πρὶν ἀποθάνω.» Καὶ ἔτεινε τὰς ἀδυνάτους χεῖράς του πρὸς τὴν ὡραίαν

μνηστήν του· ἐκείνη δὲ λαβοῦσα αὐτὰς κατέβρεξε δι' ἀφθόνων δακρύων, ἀλλὰ δὲν εἶχε δύναμιν νὰ ὁμιλήσῃ. Ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης συγκινήσεως ἀμφότεροι οὐδὲν ᾐσθάνοντο τῶν περὶ αὐτούς. Οἱ ὀφθαλμοὶ του Μάρκου εἶχον ἤδη σκοτισθῆ, τὰ χείλη ἀπέβαλλον βαθμηδὸν τὸ χρῶμα, καὶ ἡ δύναμις τοῦ λόγου ἐφαίνετο ὅτι τὸν ἐγκατέλιπεν. Ἀλλὰ μετὰ μεγάλης ἀγωνίας συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις τῆς ἀναχωρούσης ψυχῆς του, καὶ διὰ τρεμούσης φωνῆς εἶπεν· « Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογήσῃ, Μαρία μου. Μὴ ἀπελπίζου. Ἔχε τὰς ἐλπίδας σου εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Παντοδυνάμου. Ἀποθνήσκω ὑπὲρ πατρίδος. Ἡ πεποίθησις αὕτη ἂς γλυκύνῃ τὴν δριμύτητα τῆς λύπης σου. Θέλομεν καὶ πάλιν συναντηθῆ εἰς ἄλλον κόσμον, ὅπου θέλομεν μείνει ἀχώριστοι. Ὑγίαινε, ἄγγελέ μου, ὑγίαινε.» Ἡ φωνή του ἤδη ἐξέλιπε. Μικρὸς κλόνος ἐτάραξε τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἡ Μαρία ἀνέρριψεν ἰδοῦσα τὸ πτῶμα πεσὸν εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἀλλ' ὁ ἔρως ἐξενίκησε τοὺς φόβους της· ἐξέβαλε βαθὺν στεναγμὸν, λεπτὴν κραυγὴν ἀγωνίας, καὶ ἀναπαύσασα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἐραστοῦ της, ἐβυθίσθη εἰς ἐλαφρὸν ὕπνον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἐξηγέρθη.

Ἐν Λονδίνῳ, τῇ 6 Ἰουλίου 1863.

Χ. Χ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Πρὸ ἑπτὰ περίπου μηνῶν τὸ Λονδῖνον ἐδέχετο ἔνθουν τὴν ἡγεμονίδα Ἀλεξάνδραν, θυγατέρα τοῦ διαδόχου τοῦ δανικοῦ θρόνου πρίγκηπος Χριστιανοῦ, καὶ τὰ παράθυρα ἐνοικιάζοντο ἀντὶ πολλῶν λιρῶν καὶ ἐν τοῖς δρόμοις οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπες ἢ κεφαλὰς, θεωρεῖα καὶ ἔπειτα πάλιν κεφαλὰς καὶ θεωρεῖα, ἄνθη, σημαίας, οὐδὲν ἄλλο ἤκουες ἢ κραυγὰς, ἐνθουσιασμὸν, ἀνεκδιήγητον βόμβον. *Οἱ Καιροὶ* (Times), ἐφημερὶς τοῦ Λονδίνου, περιεῖχον τρὶς καὶ εἰκοσάστηλον περιγραφὴν τῆς τελετῆς καὶ τρία ἄρθρα πρὸς τιμὴν τῶν νεονύμφων· ὁ δὲ *Ἥλιος* (Sun) ἐτυπώθη διὰ γλαυκῆς μελάνης καὶ ὅλα τὰ καταστήματα ἀνεξαιρέτως ἐκλείσθησαν τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου (*).

Μετὰ ἑπτὰ περίπου μῆνας ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, πολλῷ διάφορος, πολλῷ ἀνώτερος, πολλῷ μᾶλλον παράφορος ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, δεχομένας τὸν ἀδελφὸν τῆς ἡγεμονίδος Ἀλεξάνδρας, τὸν υἱὸν τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ, τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Γεώργιον. Ἡ ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ ἄγουσα ἐμυρμήκιζεν, ἐν δὲ τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν ἄπειρον πλῆθος συνωθεῖτο ὄπισθεν τῶν ἐνόπλων φραγμῶν καὶ διέσπα τὰς τῶν ἐθνοφυλάκων τάξεις, ὡς ποταμὸς ἐκχειλίζων διασπᾷ καὶ προχώματα καὶ φραγμούς. Τὸν ἐνθουσιασμὸν δὲν ἔβλεπες μόνον ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν δαφνοστόλιστον καὶ πολύχρωμον, ἐπὶ τῶν σημαιῶν ἐπιπετώμενον, διὰ τῶν ἀνεῳγμένων παραθύρων πρὸς τὰς χρυσολαμπεῖς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας διαγελῶντα, τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐψηλάφεις, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸν ἀέρα, ὡς τρεῖς ἡμέρας πρότερον, ᾐσθάνεσο τὴν περικυκλοῦσάν σε ἀτμοσφαῖραν πνιγηρὰν ὑπὸ ἀνησυχίας. Ἀνεγεννᾶτο ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ μορφὴ ἀνενεάζετο, ἀγαλλίασις δὲ περιεχεῖτο ἐφ' ἅπαν τὸ πρόσωπον, ἐγέλασε δὲ τοῦ Ἕλληνος ἡ φίλη καρδία. Αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἑσπέραν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βασιλέως, ὁλόκληρος λόχος ἐθνοφυλάκων συνελθὼν αὐθόρμητος ἔν τινι οἰνοπωλείῳ, ὅπως ὑγράνῃ τὴν χαρὰν αὐτοῦ, κατεσκεύασε μεταξὺ ποτηρίων τὸ ἑξῆς ἀφελέστατον, ἀλλὰ καὶ πικρὸν εἰς τὰς παρῳχημένας ταλαιπωρίας ὑπαινιγμὸν περιέχον, δίστιχον·

Ὁ Βασιλεὺς μας ἔφθασε σήμερον 'ς τὴν Ἑλλάδα
Κ' ἡσύχασε τοὺς Ἕλληνας ἀπ' τὴν πολλὴ ζαλάδα.

Καὶ ἐλθόντες ἔψαλλον αὐτὸ, πρὸς *ζήτω* πολλὰ ἀναμεμιγμένον, ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ ταῦτα γράφοντος.

Μία ἀψὶς καὶ δύο τρόπαια ἐστήθησαν δαπάνῃ τοῦ δήμου καὶ τῆς ἐθνοφυλακῆς· καὶ ἡ μὲν ἀψὶς ἠγέρθη παρὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὡσεὶ πύλη εἰσόδου, πρὸς δεξιὰν τῷ εἰσερχομένῳ λοξεύουσα καὶ μεμιγμένον τὸν δωρικὸν πρὸς σινικόν τινά πως ῥυθμὸν ἔχουσα, διότι τὸ ἑκατέρωθεν βρενθυόμενον δωρικὸν περιστύλιον συνήφθη ἐν μέσῳ διὰ πύργου ποικιλορρύθμου πρὸς σινικὴν παγόδαν ἢ ἐνετικὸν πύργον ὁμοιάζοντος· τὸ δὲ ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Ὁμονοίας τρόπαιον ἱκανὴν τὴν τοῦ ἐγείραντος φιλοκαλίαν καταδεικνύει. Στήλη καλὴ ἐπὶ βάθρου καὶ βαθμίδων ἐστημένη καὶ ὑπὸ τεσσάρων ἀλληγορικῶν γυναικῶν κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας φρουρουμένη, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τέσσαρας ἀσπιδοφόρους γυναῖκας ἔχουσα καὶ ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἐστεμμένον τὸ Γ, γαστρῶν θαλλουσῶν περιφόρητος, ἐκοσμήθη καὶ διὰ μικρῶν μὲν, ἀλλὰ κομψοτάτων τροπαίων, σημαῖαι δὲ ποικιλόχροοι ἐκυμάτιζον ἐπ' αὐτοῦ παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμέναι. Περὶ δὲ τὴν πλατεῖαν καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὁδοῦ, ἱστοὶ σημαιοφόροι ὑπὸ μυρτίνων ἐγκάρπων συνδεόμενοι, ἐστόλιζον ἔτι μᾶλλον τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως.

Ἀλλὰ πῶς νὰ περιγράψῃ τις ἀξίως τὸν ἐξωτερικὸν τῶν οἰκιῶν στολισμὸν, πῶς ν' ἀπαριθμήσῃ τὰ παράθυρα, πῶς τοὺς ἐξώστας, πῶς τὰς εἰκόνας καὶ τὰς προτομὰς τοῦ εἰσερχομένου μονάρχου; Καὶ μέν τινες ἥπλωσαν ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν ἐφαπλώματα, ἄλλοι σινδόνας, τινὲς δὲ καὶ φουστανέλλας, ἀλλὰ

(*) Ἴδε φυλλάδ. 313 σελ. 15.

καὶ τοῦτο εἶχέ πως ἀττικὴν τὴν χάριν, καὶ, τοὐλάχιστον τὸν κάτωθεν βλέποντα οὐδόλως ἀηδίζε. Τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν οἰκιῶν, ἐν συνόλῳ μάλιστα ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου καθορώμενον, ἐπαγωγὸν παρίστη θέαμα ὡς πολυχρόου ταῶνος τὴν πεποικιλμένην ἐκπετάσαντος οὐράν.

Τὸ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος διπλοῦν τρόπαιον ἔκειτο ἐν εἴδει πυραμίδων, μυρσίνῃ καὶ δάφνῃ καὶ ὅπλοις παντοίοις κεκοσμημένον, ἀληθοῦς δ' ὁπλοστασίου ὄψιν ἔχον· ὄπισθεν δ' αὐτοῦ ὑψώθη ἐξώστης ἀνθοστεφὴς ἐπὶ στύλων φανῶν ἀερίου στηριζόμενος καὶ εἰς τὴν στρατιωτικὴν μουσικὴν ὡρισμένος. Ἡ ὑπὲρ τὸ κηπάριον τῶν ἀνακτόρων πλατεῖα ἐδέχθη τέλος ἀερίου σωλῆνας καὶ φανοὺς χαλκοειδεῖς. Καθ' ὅλον δὲ τῶν ὀρχάτων αὐτῆς καὶ τῆς πρὸς τὸ Ὀλυμπίειον ἀγούσης λεωφόρου τὸ μῆκος, ἐξηρτήθησαν πλῆθος χαρτίνων πολυσχήμων καὶ ποικιλοχρόων φαναρίων, ἐπαυξησάντων τὴν λαμπρότητα τῆς τριημέρου φωτοχυσίας, ἧς ἡ θέα ἦν τῷ ὄντι μαγικὴ ἅμα δὲ καὶ συγκινητική· διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἐλαχίστη καλύβη καὶ αὐτὸ τὸ ἀποκεντρώτατον οἴκημα ἀνῆψεν ἑορτάσιμον πῦρ. Πόσον ὁ λαὸς ἐδίψει βασιλέα! Πόσων δὲ τὴν ἄμετρον συγκίνησιν, ἐν ᾧ ὁ Βασιλεὺς εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν, ἐσφόδρυνεν ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνθηροῦ καὶ ἁγνοῦ ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ εὐφυΐαν ἀποπνέοντος προσώπου ἐπικεχυμένη συστολὴ καὶ συγκίνησις!

Ὡς ἐν Λονδίνῳ, οὕτω καὶ ἐν Ἀθήναις τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἐξῶσται ἐνοικιάσθησαν ἀντὶ πολλῶν δραχμῶν, ἀντὶ δὲ γλαυκῆς μελάνης, ἐπὶ γλαυκοῦ χάρτου ἐτυπώθησάν τινες ἐφημερίδες· αἱ ἅμαξαι ἦσαν καθ' αὐτὸ ἀπρόσιτοι εἰς τοὺς ἰσχνὸν τὸ βαλάντιον ἔχοντας, καὶ οἱ καταβάντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς Πειραιᾶ ἐμέτρησαν ἑκατὸν ὁλοκλήρους ἀργυρᾶς εἰς τὸν ἁμαξηλάτην. Ἡ πριγκήπισσα Ἀλεξάνδρα ἔσχε καλλίστην ἰδέαν περὶ τῶν ἀγγλικῶν πνευμόνων, ἐσμὲν ὅμως βέβαιοι ὅτι ὁ Βασιλεὺς, συμπαραβαλὼν τοὺς ἀρκτῴους τῶν Ἄγγλων πρὸς τοὺς μεσημβρινοὺς τῶν Ἑλλήνων πνεύμονας, εὗρε τούτους ἰσχυροτέρους, καθ' ὅσον μάλιστα, γευσάμενοι τῶν δεινῶν τῆς πολυαρχίας, πάντες ἀνεβοῶμεν·

> Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Εἷς κοίρανος ἔστω,
> εἷς βασιλεὺς . . . .

Τὴν τρίτην τῆς φωτοχυσίας νύκτα ἀνεῤῥίφθησαν πυροτεχνήματα πολλὰ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ὅπου πλῆθος ἄπειρον συνέῤῥευσεν, οἱ δὲ κίονες τοῦ ναοῦ θαυμάσιον παρίστασαν θέαμα καὶ γραφικώτατον ὑπὸ διαφόρων ἀλληλοδιαδόχως χρωμάτων φωτιζόμενοι. Ἐπὶ τοῦ Λυκαβηττοῦ ἐσχηματίσθη ἐπιτηδείως ἐκ πιττῶν ῥητίνης πάμμεγα στέμμα καὶ ὑπ' αὐτὸ πύρινον Γ, ἃ τινα ἀναφθέντα τὴν αὐτὴν νύκτα ἐφαίνοντο ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀποσπώμενα ὡσεὶ σέλας οὐράνιον. Μετὰ τὰ ἐν τῷ Ὀλυμπιείῳ πυροτεχνήματα, ἐφωτίσθη ἡ Ἀκρόπολις ὅλη διὰ βεγγαλικῶν φώτων· ἀλλὰ χάρις εἰς τὸν καπνὸν καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀέρος, ἀντὶ νὰ φανῇ φωτοβόλος ὁ Παρθενὼν, εἴδομεν ἄλλο θέαμα, τὴν Ἀκρόπολιν καιομένην, ὡς εἰ νέος Ξέρξης, εἰς τὴν Ἑλλάδα καταβὰς, ἐνέπρησεν αὐτήν.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι τάχα λέξεις ὅπως ἐκθέσῃ τὴν λαμπρότητα τῆς Ἀκροπόλεως καὶ αὐτὸς ὁ ὕπατος τῶν ποιητῶν καὶ αὐτὸς ὁ ποιητικώτατος τῶν πεζογράφων, ἰδὼν αὐτὴν ὑπὸ πανσελήνου νυκτὸς ἀττικῆς φωτιζομένην; — Μεταξὺ τῆς βαθείας τῆς νυκτὸς σιγῆς δὲν ἀκούεις εἰσερχόμενος εἰς τὸν Παρθενῶνα τὰ κλεῖθρα τῆς πύλης ἠχοῦντα, αὐτὴν δὲ βαρέως ἐπὶ τῶν στροφίγγων τρίζουσαν; — Διὰ τῶν κιόνων θαυμάζεις μακρὰν τὰς λαμπηδόνας τῆς θαλάσσης καὶ διὰ τῆς διανοίας πλέεις πρὸς τὴν ἀντικρὺ ἐξαπλουμένην Αἴγιναν, πρὸς τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου, σοβαρὰν σκιὰν εἰς τὸ λεῖον τῆς θαλάσσης ἔσοπτρον ἀντανακλωμένην. Αἱ Καρυάτιδες τοῦ Ἐρεχθείου οὐδέποτε ἀνέπνευσαν καθαρώτερον οὐδέποτε δροσερώτερον ἀέρα, οὕτως ὥστε ἀφεῖσαι τὸ σοβαρὸν τῆς μορφῆς νομίζεις ὅτι σ' ὑπομειδιῶσι. Ἡ ἀττικὴ Σελήνη φαίνεται τότε διερχομένη διὰ τῶν κιόνων τοῦ Παρθενῶνος, κρύπτεται ὄπισθεν αὐτῶν, ἀναφαίνεται πάλιν, καὶ ὁ ταλαίπωρος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διαβάτης, ὑπερχειλὴς αἰσθημάτων συγκεχυμένων, πρὸς ἄλληλα ῥαγδαίως συγκρουομένων, ἀναπέμπει πρὸς τὴν φίλην τοῦ Ἐνδυμίωνος ξένην μὲν ἀλλὰ θαυμασίαν ποιητικὴν ἔμπνευσιν·

> Étoile où t'en vas-tu dans cette nuit immense?
> Cherches-tu sur la rive un lit dans les roseaux?
> Où t'en vas-tu si belle, à l'heure du silence,
> Tomber comme une perle au sein profond des eaux?
> Ah! si tu dois mourir, bel astre, et si ta tête
> Va dans la vaste mer plonger ses blonds cheveux,
> Avant de nous quitter, un seul instant arrête—
> Étoile de l'amour, ne descends pas des cieux! (*)

Ἡ θεία αὕτη ποίησις, ἔτι δὲ καὶ ἡ θέσις τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ὀλυμπιείου, ἀνέμνησεν ἡμᾶς χαριεστάτην τινὰ περιγραφὴν τοῦ μέρους ὅπου σήμερον μεταξὺ νάπης λόφων κεῖνται οἱ γελῶντες τοῦ *Ἄντρου τῶν Νυμφῶν* κῆποι, ἐν οἷς παρίστησιν ὁ Πλάτων καθεζομένους τὸν Φαῖδρον καὶ τὸν Σωκράτην· «ἥ τε γὰρ πλάτανος αὕτη μάλ' ἀμφιλαφής τε καὶ ὑψηλὴ, τοῦ τε ἄγνου τὸ ὕψος καὶ τὸ σύσκιον πάγκαλον, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς ἄνθης, ὡς ἂν εὐωδέστατον παρέχοι τὸν τόπον· ἥ τε αὖ πηγὴ χαριε-

(*) Ποῦ βαίνεις, ἄστρον πάγκαλον, διὰ νυκτὸς ἀπείρου;
Μὴ κλίνην ἀνιχνεύῃς που, 'ς τῆς ὄχθης τοὺς καλάμους;
Ποῦ βαίνεις περικόσμητον, ἐν ὥρᾳ σιγῆς πλήρους,
Εἰς τὰ βαθέα ὕδατα ὡς μάργαρον νὰ πέσῃς;
Ἂν ν' ἀποθάνῃς πέπρωται, καὶ ἡ ξανθή σου κόμη
Εἰς τὴν εὐρεῖαν θάλασσαν νὰ βυθισθῇ ὀφείλῃ,
Ἔρωτος ἄστρον λαμπραυγὲς, πρὶν ἢ ἡμᾶς ἐκλίπῃς,
Μικρὸν ἐπίσχες — τ' οὐρανοῦ μὴ κάτελθε τὸ δῶμα!

στάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ῥεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος, ὥστε γε τῷ ποδὶ τεκμήρασθαι· νυμφῶν τέ τινων καὶ Ἀχελώου ἱερὸν ἀπὸ τῶν κορῶν τε καὶ ἀγαλμάτων ἔοικεν εἶναι. Εἰ δ' αὖ βούλει, τὸ εὔπνουν τοῦ τόπου ὡς ἀγαπητὸν καὶ σφόδρα ἡδύ· θέρινόν τε καὶ λιγυρὸν ὑπηχεῖ τῷ τῶν τεττίγων χορῷ. Πάντων δὲ κομψότατον τὸ τῆς πόας, ὅτι ἐν ἠρέμα προσάντει ἱκανὴ πέφυκε κατακλινέντι τὴν κεφαλὴν παγκάλως ἔχειν.» Δὲν νομίζει τις ὅτι βλέπει τὸ Ἄντρον τῶν Νυμφῶν ὅπου ἀντὶ τῆς ἀμφιλαφοῦς πλατάνου ἀνθοῦσι τὴν σήμερον εἰς σκιάδος σχῆμα δίδυμοι φιλύραι; δὲν ὀρέγεται ν' ἀναγνώσῃ τὸν Πλάτωνα ἐπὶ τῆς πόας κατακλιθείς; καὶ ἄκων δὲν ἤθελέ τις λύσει τὰ ὑποδήματα ὅπως βρέξῃ τοὺς πόδας εἰς τὸ ὑδάτιον ἐκεῖνο . . . . ἂν μὴ εἶχε παρέλθει τὸ θέρος; Σ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ.

Τὴν 28 τοῦ λήξαντος ἐγένετο ἡ ἐνιαύσιος ἐγκαθίδρυσις τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἀρχῶν, ἐνώπιον τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως, νεύσαντος νὰ τιμήσῃ διὰ τῆς παρουσίας Αὐτοῦ τὴν τελετὴν, καὶ πολλοῦ ἄλλου πλήθους ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ὡμίλησαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν καὶ οἱ δύο πρυτάνεις, ὅ τε κατατιθέμενος δηλαδὴ τὴν ἀρχὴν Κ. Π. Παπαῤῥηγόπουλος καὶ ὁ διαδεχόμενος αὐτὸν Κ. Κ. Φρεαρίτης. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου τὴν ὁμιλίαν, δι' ἧς ἔδωκε λόγον τῶν πεπραγμένων, διεξοδικωτέραν οὖσαν θέλομεν δημοσιεύσει προσεχῶς, σήμερον δὲ παρατιθέμεθα ὡς σύντομον τὴν τοῦ δευτέρου.

« Κύριοι!

» Ψήφῳ ὑμετέρᾳ καὶ ἐπινεύσει τῆς Κυβερνήσεως, ἐφ' οἷς δημοσίᾳ τὴν ἐμὴν ἐκφράζω εὐγνωμοσύνην, ἐπισήμως ἀναδεχόμενος σήμερον τὸ τῆς Πρυτανείας τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου ἀξίωμα, μετὰ τηλικαύτας πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς τῆς πατρίδος ἡμῶν ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολὰς, δὲν δύναμαι, Κύριοι, καταρχόμενος τοῦ λόγου, ἢ νὰ δοξάσω πρῶτον μεθ' ἁπάντων ὑμῶν, τὴν προστατοῦσαν τῆς Ἑλλάδος πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις τὸ τοσαυτάκις κλυδωνισθὲν ἀκάτιον τῆς πολιτείας ἡμῶν διὰ τοσούτων κινδύνων θαυμασίως ὡδήγησε πρὸς τὸν σωτήριον λιμένα, ἐν ᾧ ἤδη πάντες ἀσφαλῶς ὁρμιζόμεθα, τῆς νεαρᾶς καὶ ἀκμαίας βασιλείας τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α', νύμφην σεμνοτάτην τῇ μητρὶ Ἑλλάδι προσάγοντος τὴν ἐρατεινὴν καὶ ἀνθηρὰν πλειάδα τοῦ Ἰονίου, λαμπρὸν μελλούσης ἄλλης φερνῆς ἀῤῥαβῶνα.

Εὔδαιμον πτολίεθρον Ἀθηναίης ἀγελείης·
Πολλὰ ἰδὸν καὶ πολλὰ παθὸν καὶ πολλὰ μογῆσαν
Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι ἤματα πάντα

»Εἰς τίνα δὲ, Κύριοι, τάχα δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν λόγον φιλοσοφοῦντες τὰς τοσαύτας ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους συγκρούσεις, τὰς τοσαύτας ἡμῶν πολιτικὰς ἀλλοιώσεις καὶ τὸ τοιοῦτον μέγα τελικὸν ἀποτέλεσμα, δι' ὃ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἀγάλλονται σήμερον, ὡς εὐαγγελιζόμενον τῇ πατρίδι νέον εὐδαιμονίας καὶ δόξης στάδιον; Εἰς οὐδένα ἄλλον βεβαίως ἢ εἰς τὸν νόμον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὸ παρὸν, ὡς αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα μυστηριωδῶς μετὰ τοῦ ἀπείρου παρελθόντος συνδέεται. Ὁ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ θεώμενος τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα καλλιῤῥόου τινὸς ποταμοῦ διαῤῥέοντος εὐρύ τι καὶ μέγα πεδίον, πηγὴν αὐτοῦ μακρόθεν πιστεύει τὸν πρῶτον αὐτοῦ ἑλιγμόν. Χωροῦντι δὲ ἀνωτέρω ὁ καταῤῥάκτης, ὁ ἀπὸ τοῦ βουνοῦ κατακρημνιζόμενος τὸ αὐτὸ αἴσθημα ἐμπνέει αὐτῷ· ἀναβὰς δὲ τέλος εἰς τὰς πηγὰς, τὸ ὄρος αὐτὸ ἐξ οὗ ἀναβρύει θεωρεῖ τότε ὡς πρώτην τοῦ ὕδατος τούτου ἀρχὴν καὶ πηγήν· πλὴν σκεπτόμενος ὡριμώτερον καὶ βαθύτερον ἐννοεῖ ὅτι τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους ἤθελον ἐπὶ τέλους ἐξαντληθῆ διὰ τῆς ἀενάου ταύτης ῥοῆς. Ὑπὲρ τὸ ὄρος δὲ ἀνυψούμενος βλέπει ἄνωθεν τὰ νέφη συσσωρευόμενα καὶ καταπίπτοντα ἐπ' αὐτοῦ ὡς βροχή. Τὰ νέφη ἄρα τότε εἰσὶ δι' αὐτὸν ἡ πρώτη τοῦ ποταμοῦ ἀφορμή. Τὰ νέφη ὅμως ταῦτα ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων ἐπὶ τῶν ὀρέων σωρεύονται, καὶ ὁ ἥλιος ἐξατμίζει αὐτὸν ἐκ τῶν θαλασσῶν. Ἡ ἑλκτικὴ ἄρα τοῦ ἡλίου δύναμις εἶναι ἡ πρώτη, πλὴν ἔτι καὶ δι' αὐτὸν τὸν σοφὸν μυστηριώδης, πηγὴ τῶν ὑδάτων, καθότι ἐρωτῶμεν καὶ αὖθις τίς καὶ πόθεν αὕτη ἐν τῷ ἡλίῳ ἡ δύναμις.

»Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει, Κύριοι, καὶ εἰς τὰ μεγάλα συμβεβηκότα τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ πράξεις ἡμῶν ἐν τούτοις ὡς καὶ αἱ ἐνέργειαι εἶναι ἁπλαῖ συνέπειαι αἰτιῶν προγενεστέρων ἡμῶν καὶ ἀρχαιοτέρων, ἃς κληροδοτοῦσιν οἱ πατέρες ἡμῶν, ὡς τοσαῦτα τοῦ βίου ἡμῶν προβλήματα, ἅ τινα δέον ἵνα λυθῶσι πολλάκις διὰ μεγάλων ἀγώνων καὶ θυσιῶν.

»*Ἱδρῶτα θεοὶ τῆς ἀρετῆς προπάροιθεν ἔθηκαν.*

»Τὸ ἀγαθὸν δὲν παράγεται δυστυχῶς ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ἱστορίας διὰ μόνου τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ φύσις ἐν τῷ μέσῳ τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς ἐπιχέει ἀφθόνως ἐπὶ τῆς γῆς, μαστίζει πολλάκις αὐτὴν διὰ καταιγίδων καὶ θυελλῶν, διὰ πλημμυρῶν καὶ σεισμῶν, πιστῶν εἰκόνων τῶν τρομερῶν συμφορῶν, αἵ τινες ἐκ διαλειμμάτων ἐνσκήπτουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἡμετέρων κοινωνιῶν, ὡς ἀναγκαῖαι συνέπειαι τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἡμετέρων προγόνων καὶ πολλάκις ἡμῶν αὐτῶν.

»*Πόλεμος πατὴρ καὶ βασιλεὺς καὶ κύριος τῶν πάντων*

κατὰ Δημόκριτον· καὶ ὄντως ἐν τῷ κόσμῳ τῷ ὑλικῷ καὶ πνευματικῷ οὐδεμία ἐλευθερία ἄνευ πολέμου,

οὐδεμία εἰρήνη ἄνευ δυνάμεως, καὶ οὐδεμία ἁρμονία ἄνευ ἀντιθέσεως καὶ διαφορᾶς.

»*Ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν καὶ πάντα κατ' ἔριν γίγνεσθαι.*

»Μόνον οἱ εἰρηνικοὶ ἐκεῖνοι καὶ μέτριοι ἄνθρωποι, οὓς θερμαίνει γλυκεῖα καὶ ἱλαρὰ φιλανθρωπία ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, οὓς μᾶλλον τὰ παρόντα δεινὰ ἐκπλήσσουσι καὶ πτοοῦσιν, ἢ αἱ ἐλπίδες τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διεγείρουσι καὶ ἐξάπτουσι, τὰ μέτρια ταῦτα πνεύματα καὶ οἱ δειλοὶ χαρακτῆρες, πανταχοῦ ὅπου καθορῶσι τὴν ἔξαψιν τῶν παθῶν, τὰ ὅπλα προκληθέντα ὑπὸ τῶν ὅπλων, τὸν κεραυνὸν ἀντηχοῦντα εἰς τὸν κεραυνόν, ὀλοφύρονται καταρώμενοι τὸν πρῶτον ταράξαντα τὴν προσφιλῆ αὐτῶν ἡσυχίαν. Οὐχ οὕτως ὅμως κρίνει περὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ὁ φιλοσοφῶν περὶ ταῦτα ἀνώτερος καὶ ὑψηλότερος νοῦς· καθότι πρῶτον μὲν, Κύριοι, λαός τις ἢ ἄνθρωπος, ὃς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ οὐδέποτε συνεκρούσθη, οὐδέποτε ἐπολέμησεν, οὐδέποτε δυσάρεστόν τι καὶ ἐναντίον συνήντησεν, εἶναι τὸ πάντων τῶν ὄντων ἐλεινότατον, διότι οὐδέποτε ἔγνω αὐτὸς ἑαυτὸν, οὐδέποτε ἀνυψώθη εἰς τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ, οὐδέποτε παρέσχεν αὐτῷ ἡ τύχη, ἡ ἀείποτε τοὺς ἀρίστους προσβάλλουσα ἀφορμὴν, ἵν' ἀναπτύξῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις διανοητικάς τε καὶ ἠθικάς. Τοιοῦτος λαὸς καὶ τοιοῦτος ἄνθρωπος δὲν διαφέρει ποσῶς τῆς νεκρᾶς θαλάσσης, ἢ σαπροῦ τινος καὶ λιμνάζοντος ὕδατος· ἔτι δὲ πᾶσαι ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν αἱ προσπάθειαι, ἐκτὸς ὀλίγων μερικῶν ἐξαιρέσεων, τείνουσι πάντοτε πρὸς τὸ βέλτιον, πρός τινα τάξιν τῶν ὄντων δικαιοτέραν καὶ κρείττονα. Οὐδέποτε βεβαίως ἡ τελειότης θέλει εἶσθαι ὁ κλῆρος τῆς θνητῆς ἀνθρωπότητος, πλὴν ὁμολογητέον ὅτι ἡ τελειότης αὕτη καίτοι ἀνέφικτος, ἀποτελεῖ πάντοτε τὸ ἰδανικὸν τῶν ἀνθρωπίνων σκοπῶν καὶ προθέσεων. Ἴσως, Κύριοι, τὸ γεωμετρικὸν τοῦ ἀσυμπτώτου φαινόμενον θέλει ἐπαναλαμβάνεσθαι αἰωνίως ἐν τῷ πολιτικῷ καὶ ἠθικῷ τούτῳ κόσμῳ, πλὴν ἡ ἐλπὶς μόνη τῆς προσεγγίσεως ἀρκεῖ ἵνα ἐξάψῃ πρὸς τὸ καλὸν, τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ μέγα, τὰς εὐγενεῖς καὶ γενναίας ψυχάς. Ἄλλως δὲ καὶ ἡ παγκόσμιος ἱστορία ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ζωηροτάτων πολιτικῶν τρικυμιῶν, αἵτινες ἀπειλοῦσι τὸ σύμπαν νὰ κατακλύσωσιν, οὐδέποτε ἡ φωτεινὴ τῆς θείας προνοίας ἀκτὶς ἀπέλιπε καὶ στιγμιαίως νὰ διασχίσῃ τὸ σκότος, μακρόθεν τὴν αἰθρίαν προαναγγέλλουσα, καὶ αἰσιώτερον μέλλον τοῖς ἀνθρώποις προοιωνίζουσα. Τί δὲ ἄλλο καὶ τὰ τελευταῖα μεγάλα τῆς πατρίδος ἡμῶν γεγονότα ὁμολογοῦσιν, ἢ ὅτι τὰ πάντα ἀκαταλήπτως ἐν τῷ κόσμῳ διοικοῦνται ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης καίτοι πολλάκις φαίνεται ἐπὶ χρόνον τινὰ ὀπισθοχωροῦσα, διηνεκῶς ὅμως ἐν τῷ συνόλῳ τῆς πορείας αὐτῆς τελειοποιεῖται καὶ βαίνει εἰς τὰ πρόσω καὶ κρεῖττω;

»Ποσάκις τάχα πρὸ μικροῦ νέφη ζοφερὰ δὲν κατεκάλυψαν τὸν κοινωνικὸν ἡμῶν καὶ πολιτικὸν κυκεῶνα. Ἀλλ' ἐκ τοῦ χάους τούτου θαυμασίως ἀνέτειλεν ἄνωθεν ἡ ῥοδοδάκτυλος ἠὼς προφανοῦς τινος μέλλοντος εὐτυχεστέρου καὶ κρείττονος. Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς νῦν κυρίως ἀπόκειται, ἵνα τὰς πρώτας ταύτας ἀκτῖνας τῆς ἀνατελλούσης ἐκ νέου εὐτυχίας ἡμῶν, καταστήσωμεν εὐκλείας καὶ δόξης λαμπροτάτην ἑστίαν. Καθότι ὡς τὸ ἄτομον, φύσις καὶ ἦθος αναπτύσσουσι καὶ κατ' ἄνθρωπον τελειοῦσιν, οὕτω καὶ τὰ ἔθνη, αἱ μεγάλαι αὗται ἀτομικότητες, διὰ τῶν αὐτῶν προάγονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ μεγαλύνονται. Ἱκανότης, εὐφυΐα, τόλμη, ἀνδρεία πάντα ταῦτα ἀφθόνως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπεδαψιλεύθησαν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν. Ἤθη δὲ καὶ ἕξεις ἀγαθαὶ, προσεπιβοηθοῦσαι τὴν εὐγενῆ καὶ γενναίαν ταύτην φύσιν τοῦ ἔθνους, πᾶσαν αὐτῷ ἐπαγγέλλονται εὐημερίαν καὶ δόξαν. Εἴθε δὲ ἡ προστατοῦσα τῆς Ἑλλάδος πρόνοια τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο μάλιστα διευθύνοι πᾶσαν τῶν κυβερνώντων ἡμᾶς τὴν φροντίδα· εἴθε καὶ κατὰ τοῦτο ἀποτελέσοι ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἔθνους ἡ πᾶν ἀγαθὸν προοιωνιζομένη ἤδη ἀνθηρὰ βασιλεία τοῦ περιλήπτου ἡμῶν βασιλέως Γεωργίου, ὑπὲρ οὗ πάντες σήμερον ἀπὸ καρδίας μιᾷ φωνῇ ἀνακράζομεν «*Ζήτω ὁ Βασιλεύς!*»

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Τῷ φίλῳ Σ. Μ—ίδῃ.

Ἐκ τοῦ Ἴστρου μ' ἀκράδαντον βίαν,
Ἐν τῷ μέσῳ βαθείας νυκτὸς,
Σύντονον φέρει ἡ ναῦς νεανίαν,
Ἐκσπασθέντα ἐκ στήθους μητρός.

—

Ἐκ τῆς ἄρκτου ὁ ἄνεμος πνέει,
Καὶ τὸν πόντον βαρέως ὠθεῖ·
Μηνῶν ἕνδεκα νήπιον κλαίει,
Τὴν μητέρα του τοῦτο ποθεῖ.

—

Ἀλλ' ἡ μήτηρ νηπίου ἀκρίτου,
Ναυτιάσεως θῦμα νεκρὸν,
Κεῖται ἄχθους νηὸς νεοδμήτου,
Κεῖται ἄπνους μὲ βλέμμα στιλπνόν.

—

Καὶ πλησίον, τὸ θῦμα φυλάττων,
Ἀραψ ἵσταται μέλας ὠχρός·

Τὰς δονήσεις τῶν μαύρων κυμάτων
Δὲν αἰσθάνεται οὗτος ποσῶς.

—

Οὐδὲν τέρας τοιοῦτον ταράττει,
Οὐδ' ἀθώου νηπίου κλαυθμοί,
Δούλην οὗτος ἀπίστου φυλάττει,
Ἐντολὴν ἱερὰν ἐκπληροῖ.

—

Παρ' ἐκεῖ μετὰ βίβλον εἰς χεῖρας
Πολιὸς Ἰουδαῖος λαλεῖ
Τοῦ θανάτου πενθίμους τὰς θύρας,
Πλησιάζει μὲ βῆμα ταχύ.

—

Ἐπιμήκεις, ὡς δρῦϊνοι λύχνοι,
Ἱστοὶ δύο ταχύνουν τὸν πλοῦν,
Πηδαλίου φωτίζουν τὰ ἴχνη,
Καὶ τὸ σκάφος εἰς γῆν ὁδηγοῦν.

—

Σιγὴν τάφου τὰ πάντα σιγῶσι,
Μόνον ναῦται τινὲς γρηγοροῦν·
Ὁμιλοῦσι μεταξύ των, γελῶσι,
Τὰς θυέλλας αὐτὰς λησμονοῦν.

—

Ἡ σελήνη, Ἑκάτη ὡραία,
Ἐπιβλέπει τὰ πάντα ὠχρῶς·
Κι' ὡς νεᾶνις, ἀκόρη ἀκμαία,
Ζωὴν ἔχει καὶ ἄδολον φῶς.

—

Τρίτην ὥραν τὸ σήμαντρον κρούει,
Κι' ὁ πρωρεὺς μὲ μεγίστην χαρὰν
Ὀρειχάλκου τὸν κρότον ἀκούει,
Λησμονῶν τοὺς κινδύνους, τὸ πᾶν.

—

Καὶ τοῦ κρότου εἰσέτι βοῶντος,
Πηδαλίου ἀλλάσσ' ὁ φρουρός·
Θέαν ἄλλην λαμβάνει ὁ Πόντος,
Πνέει ζέφυρος, πνέει φαιδρός.

—

Γάμους δύο τελοῦν Ἑλληνίδων,
Οἱ τοῦ Πόντου ἀρχαῖοι θεοί·
Αὐτονόης, Νησοῦς, Νηρηΐδων,
Ἐν μεγάλῃ χαρᾷ καὶ πομπῇ.

—

Ποσειδῶν στεφανοῖ τὰς ὡραίας,
Ἀμφιτρίτη ἀσπάζετ' αὐτάς,
Τρίτων δὲ μετὰ θείας ῥομφαίας,
Συνοδεύει τὰς δύο θεάς.

—

Ἀδελφαὶ παροδεύουσ' ὀρχοῦσι,
Πλῆθος μέγα καὶ ἄλλων θεῶν,
Πίνουν νέκταρ καὶ νεκταρ ἀντλοῦσι,
Πρὸς τιμὴν τῶν ὡραίων νυμφῶν.

Ἐκ κογχύλης τῆς θείας ἐκείνης,
Ἀποβαίν' ὁ Μυκήτης θεός·
Κ' ἐπὶ ὄχθης τερπνῆς καὶ πρασίνης
Ἀνευρίσκει τὸν Δία αὐτός.

—

Πανταχοῦ ἑκατόμβαι τελοῦνται
Πρὸς τιμὴν τοῦ Ὁρκίου Διός·
Ἐκ μνημείων σκιαὶ ἀνορθοῦνται,
Ἐξ ὀρέων ἐξέρχεται φῶς.

—

Ὠχρὸν φῶς παραλίας Ἑλλήνων,
Παραλίας Βοσπόρου τερπνάς,
Πλήρεις ἴων εὐόσμων, καὶ κρίνων,
Ἀμυδρῶς πως φωτίζει αὐτάς.

—

Οἱ βυζάντιοι δόμοι τὸ σέλας,
Τὸ ἀρχαῖον τηροῦσιν αὐτοί·
Εἰ καὶ πέπλος ἐρέβους ὁ μέλας
Νὰ σκιάσῃ αὐτὸ προσπαθεῖ.

—

Μετ' ὀλίγον ἐκεῖν' αἱ ἀμμώδεις,
Παραλίαι πληροῦνται φωτός,
Καὶ ἡ νὺξ ἡ ὠχρὰ καὶ ζοφώδης
Μεταβάλλει χροιὰν ἐντελῶς.

—

Κροκοείμων ἠὼς ἐξαπλοῦται,
Ἐξαπλοῦται καθ' ὅλην τὴν γῆν·
Ἡ ἡμέρα φαιδρὰ ἐκδηλοῦται
Καὶ σιγᾷ τεθνεῶτος σιγήν.

—

Νέκταρ πάλιν ἀφθόνως ἀντλεῖται
Κατὰ θείαν τῆς Ἥβης βουλήν,
Τῆς Ἑλλάδος τὸ κλέος ὑμνεῖται
Καὶ ὑμνεῖται μὲ ζέσιν πολλήν.

—

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

—

Ἔνθους, βλέπει τὰ πάντα, θαυμάζει,
Καὶ τὸν Πλάστην ὁ νέος αἰνεῖ,
« Μέγας εἶ, ὦ Θεέ!» ἀνακράζει
« Μέγας εἶ! » χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

—

Αἱ πνοαὶ τοῦ ζεφύρου πληροῦσι
Τὸν πλωτῆρα χαρᾶς, ἡδονῆς,
Καὶ βιαίως αὐτὸν προσωθοῦσι
Πρὸς τὸν ὅρμον πατρῴας του γῆς.

(Κατὰ Μάρτιον 1863,
ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου ἡ Βιέννη.)

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΤΣΕΛΕΠΙΔΑΚΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1, 1863.

Ἔχομεν τέλος πάντων βασιλέα, οὗ τινος οἱ πρῶτοι λόγοι, τὰ πρῶτα βήματα, τὰ πρῶτα ἔργα οἰωνίζονται εὐδαίμονα τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς πατρίδος. Καὶ διὰ μὲν τῆς προκηρύξεως αὐτοῦ ὑπόσχεται νὰ βαδίσῃ ὁδὸν συνταγματικήν, νὰ σεβασθῇ τοὺς νόμους καὶ τὴν θρησκείαν ἡμῶν, νὰ γείνῃ πάντων ἐπίσης φιλόστοργος καὶ δίκαιος πατήρ, καὶ μόνον στήριγμα νὰ κατασκευάσῃ ἑαυτῷ τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων· διὰ δὲ τῶν ἔργων, ἐφάνη εὐμενής, ἀφελής, εὐλαβὴς πρὸς τὰ τῆς ἡμετέρας λατρείας, καὶ πίστιν ἔδειξε πολλὴν πρὸς τὸ ὑπήκοον αὐτοῦ, « φυλακὴν ἀσφαλεστάτην ἡγησάμενος τοῦ σώματος εἶναι τήν τε τῶν φίλων ἀρετὴν καὶ τὴν τῶν πολιτῶν εὔνοιαν καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ. »

Καὶ ἀξιομακάριστος μὲν ἡ Ἑλλὰς ὅτι ἔτυχε τοιούτου ἄρχοντος· ἀλλ' ἵνα εὐτυχήσῃ ἡ πολιτεία ἀρκοῦσι μόναι τοῦ βασιλέως αἱ ἀρεταί; « Πυθαγόρας τῶν πόλεων ἐκείνων εἶπεν ἀρίστην, τὴν ἄνδρας ἀγαθοὺς ἔχουσαν. » Ἀλλὰ καὶ ὁ Σωκράτης ἐρωτηθεὶς « ποία ἰσχυροτάτη τῶν πόλεων, » ἀπεκρίθη, « ἡ ἄνδρας ἔχουσα ἀγαθούς. »

Ἰδοὺ ἡ προκήρυξις τοῦ Βασιλέως·

ΕΛΛΗΝΕΣ!

Ἀναβαίνων τὸν θρόνον, ἐφ' ὃν μὲ ἐκάλεσεν ἡ ψῆφος ὑμῶν, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἀπευθύνω ὑμῖν λόγους τινάς.

Οὔτε δεξιότητα οὔτε νοῦν δεδοκιμασμένον φέρω εἰς ὑμᾶς· προσόντα τοιαῦτα οὐδὲ νὰ προσδοκᾶτε ἐδύνασθε ἀπὸ τῆς ἡλικίας μου. Ἀλλ' ὅμως φέρω ὑμῖν πεποίθησιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰλικρινῆ, μετὰ βαθείας πίστεως εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ταυτότητα τῆς τύχης ἐμοῦ τε καὶ ὑμῶν. Ὑπόσχομαι ὑμῖν νὰ ἀφιερώσω τὴν ζωήν μου σύμπασαν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας ὑμῶν.

Οὐ μόνον θέλω σεβασθῇ καὶ τηρήσει εὐσυνειδότως τοὺς νόμους ὑμῶν, καὶ πρὸ πάντων τὸ σύνταγμα, τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ νέου ἑλληνικοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ θέλω σεβασθῇ καὶ θέλω ἀσκηθῇ ὅπως ἀγαπῶ τοὺς θεσμοὺς ὑμῶν, τὰ ἤθη σας, τὴν γλῶσσαν ὑμῶν, πᾶν ὅ,τι ὑμεῖς αὐτοὶ λατρεύετε, ὡς ἤδη ἀγαπῶ ὑμᾶς αὐτούς.

Παρακαλέσω δὲ τοὺς ἀρίστους καὶ δεξιωτάτους τῶν παρ' ὑμῖν ἀνδρῶν, ἵνα συνταχθῶσι περὶ ἐμέ, χωρὶς νὰ ἐμβλέψωσιν εἰς προγενεστέρας πολιτικὰς διαφοράς· τῇ νοήμονι δὲ καὶ πεφωτισμένῃ συναρωγῇ αὐτῶν θέλω προσπαθήσει, ὅπως ἀναπτύξω τὰ παντοειδῆ ἀγαθὰ σπέρματα καὶ τοὺς ὑλικοὺς πόρους, οὓς περιέχει ἡ ὡραία πατρὶς ὑμῶν, πατρὶς καὶ ἐμοῦ γενομένη ἐφεξῆς.

Σκοπὸς τῆς φιλοδοξίας μου ἔσεται οὗτος, νὰ καταστήσω τὴν Ἑλλάδα, ἐφ' ὅσον ἀπ' ἐμοῦ ἐξήρτηται, πρότυπον βασιλείου ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ὁ παντοδύναμος, ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἀναδεικνύμενος, χειραγωγήσαι με ἐν ταῖς προσπαθείαις μου· εἴθε δὲ μηδέποτε ἐπιτρέψῃ, ὅπως λησμονήσω τὰς πανδήμους ὑποσχέσεις, ἃς σήμερον ἔδωκα ὑμῖν!

Ἐπὶ τούτοις, ἱκετεύω τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἵνα σκέπῃ ὑμᾶς ὑπὸ τὴν ἁγίαν καὶ σωτήριον σκέπην Αὐτοῦ.

Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τοῦ σωτηρίου ἔτους 1863.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ.

*
* *

Ὁ βασιλεὺς ἀνέθετο εἰς τὸν πληρεξούσιον Κ. Δ. Βούλγαρην τὸ καθῆκον νὰ συγκροτήσῃ ὑπουργεῖον· συνεκρότησε δὲ αὐτὸ ὡς ἑξῆς· 1. Δ. Βούλγαρης πρῶτος ὑπουργὸς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν. 2. Διαμαντόπουλος, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ναυτικῶν. 3. Π. Δηλιγιάννης ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. 4. Α. Πετσάλης ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. καὶ τῆς Παιδείας. 5. Δ. Δρόσος ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ 6. Α. Σμόλενς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν. Πάντες οὗτοι εἶναι μέλη τῆς Συνελεύσεως. Πολλοὺς ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν ἠκούσαμεν κατακρίνοντας τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο, καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι ἠπορήσαμεν μεγάλως διὰ δύο λόγους· πρῶτον διότι συνεκροτήθη κατὰ τὰ συνταγματικὰ ἔθιμα, ὑπὲρ ὧν, ὡς διασαλπίζεται τοὐλάχιστον μέχρι τῆς σήμερον, ἐγένετο ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ὀκτωβρίου, τοῦ βασιλέως ἀναθέντος εἰς πληρεξούσιον ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τὴν σύστασιν τοῦ ὑπουργείου καὶ μηδαμῶς ἀναμιχθέντος εἰς τὰ προσωπικά· καὶ δεύτερον διότι καὶ παράλογον καὶ ἄδικον εἶναι νὰ ἐπιπέσωμεν καθ' ὑπουργῶν οἵτινες μόλις ὡρκίσθησαν. Ἂς δώσωμεν αὐτοῖς καιρὸν νὰ πράξωσι, καὶ ἂν αἱ πράξεις αὐτῶν εἶναι κακαί, τότε ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ κατακρίνωμεν αὐτούς. Οὔτε πρέπει οἱ κατακρίνοντες νὰ πιστεύωσιν ὅτι μόνοι αὐτοὶ ἔλαβον παρὰ Θεοῦ φιλοπατρίαν, ἀρετήν, νοῦν καὶ ἐμπειρίαν. Εἰς ἡμᾶς ἀρκεῖ νὰ ὑπομιμνήσκωμεν πάντοτε πρὸς τὴν ἐξουσίαν ὅ,τι ἀπεκρίθη ποτὲ ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα αὐτὸν « ὁποίους δεῖ καθιστάναι εἰς τὰς ἀρχάς; » — Ἐκείνους, εἶπεν, « οἵτινες ἐκ παίδων καλῶς ἤχθησαν, καὶ εἰς ἡλικίαν ἐλθόντες μὴ γεγόνασι προδόται τῆς αὐτῶν ἡλικίας λήμματος χάριν. »

*
* *

Πρόεδρος *τῆς Συνελεύσεως ἐξελέχθη ὁ Κ. Ἰω. Μεσσηνέζης, Αὐλάρχης δὲ διωρίσθη ὁ καὶ ἄλλοτε τοιοῦτος συνταγματάρχης Σχ. Σοῦτσος.*

*
* *

Πρέσβυς ἔκτακτος ἵνα ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος στέλλεται εἰς Ἀγγλίαν ὁ Κ. Χαρίλ. Σπ. Τρικούπη, ἄλλοτε ἐπιτετραμμένος ἐν Λονδίνῳ. Ἡ πρώτη αὕτη ἐκλογὴ τιμᾷ τὸ ὑπουργεῖον.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΑΝΑΓΙΑ ΓΟΡΓΟΠΙΚΟΥ. Καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ ἄρθρῳ πέρυσι (*) καὶ τὴν 1 Ἰουνίου ἐνεστῶτος ἔτους (**), ἐγράψαμεν περὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, λέγοντες ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν διαφόρων περιηγητῶν προκύπτει ὅτι ἡ *Παναγία Γοργοπίκου* καλεῖται καὶ *Καθολικόν*. Ἀλλ' οἱ περιηγηταὶ, ἄλλοι μὲν ἐπιπολαίως γράψαντες, ἄλλοι δὲ τυφλῶς ἀντιγράψαντες ἠπατήθησαν. Ὀρθῶς ἔγραψαν ὁ Γάλλος Ernest Breton (Athènes, σελ. 242, σημ. 4) καὶ ὁ Κύριος Σοφοκλῆς Οἰκονόμος, ἐν τῇ *περὶ Φραγκίσκου τοῦ Κόκκου* ἐπιστολῇ, ὅτι τὸ *Καθολικὸν* ἔκειτο ὅπου νῦν ἡ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἡμεῖς δ' ἐσφαλμένως, ἕνεκα τῆς ἀκριβοῦς συμπαραβολῆς τῶν περιηγητῶν Chandler, Spon, X. Scrofani, Buchon, Gailhabaud καὶ Couchaud, τὴν γνώμην ἐκείνων ἀντικρούσαντες, ὁμολογοῦμεν δημοσίᾳ τὴν ἡμετέραν ἀπάτην, λαβόντες ἀξιόπιστον περὶ τούτου μαρτυρίαν τοῦ σεβαστοῦ Ἀθηναίου Σπυρίδωνος Βενιζέλου, ζῶντος μνημείου τῶν πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως χρόνων.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 326 φυλλαδίῳ αἰνίγματος.

Βασιλικὸν διάδημα 'ς τὸ μέτωπόν μου φέρω,
Αἰχμάλωτον, πλὴν εὐγενῆ, τὴν κεφαλήν μου αἴρω·
Τὸ βλέμμα μου περισκοπεῖ Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν
κάμμίαν 'στὴν ὑφήλιον δὲν ἔχω ἄλλην ἴσην.
Τοὺς πόδας μου δυὸ θαλασσῶν τὰ ὕδατα φιλοῦσι,
Ἔθνη παντοῖα, μύρια τὴν γῆν μου κατοικοῦσι.
Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι κ' Ἕλληνες, Αὐστριακοὶ καὶ Ῥῶσσοι
πρός με τὸν νοῦν των στρέφοντες, ἀντίζηλοι σκιρτῶσι.
Ἀκμαία εἰς τὴν δόξαν μου, 'ς τὴν πτῶσιν μου γενναία,
ἐγήρασα πλὴν ἔζησα καὶ εἶμαι πάλιν Νέα.
Τοῦ τελευταίου μου Μνηστοῦ Πιστοῦ ἡ ἱστορία (1)
ἐβάφη μ' αἷμα ἐρυθροῦν.... τὸν σπάραξαν θηρία...
'Σ τὴν κραταιάν μου δεξιὰν ὅταν ὁ Πλάστης θέσῃ
ῥομφαίαν,... Ἡμιτέλληνος ὅπου βρεθῇ θὰ πέσῃ.
Τέσσαρα μοὶ ἀπένειμαν ὀνόματα (2) καὶ μίαν
Ἐγκλείω εἰς τὰ στήθη μου ἀκράδαντον ΣΟΦΙΑΝ.

Γ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 326, 15 Ὀκτωβρίου.

—ooo—

Σελ.	Στήλ.	Στίχ.	Ἀντὶ	Ἀνάγνωθι
369	β'.	14.	φίλοι	φίλου
»	»	16.	θραύων	θραύοντος
371	»	14.	ἀπροσδοκήτως ἀπὸ	ἀπροσδόκητον
373	»	34.	ἔστω	ἔξω
375	ά.	4.	τινες	τινας
»	»	37.	λαγηνῶν	λαγήνων
»	»	42.	ἀνήγειρται	ἀνήγερται
»	»	44.	καλλιέπειαν	καλλιέργειαν
377	β'.	8.	γνωρίζει	δὲν γνωρίζει
»	»	38.	ἀδροὺς	ἀδρῶς
380	ά.	30.	χρημικὰ	χημικὰ

Ἐν δὲ τῷ παρόντι φυλλαδίῳ σελ. 397. στήλ. β'. στίχ. 19. ἀντὶ π ά λ ω ν ἀνάγνωθι π α σ σ ά λ ω ν.

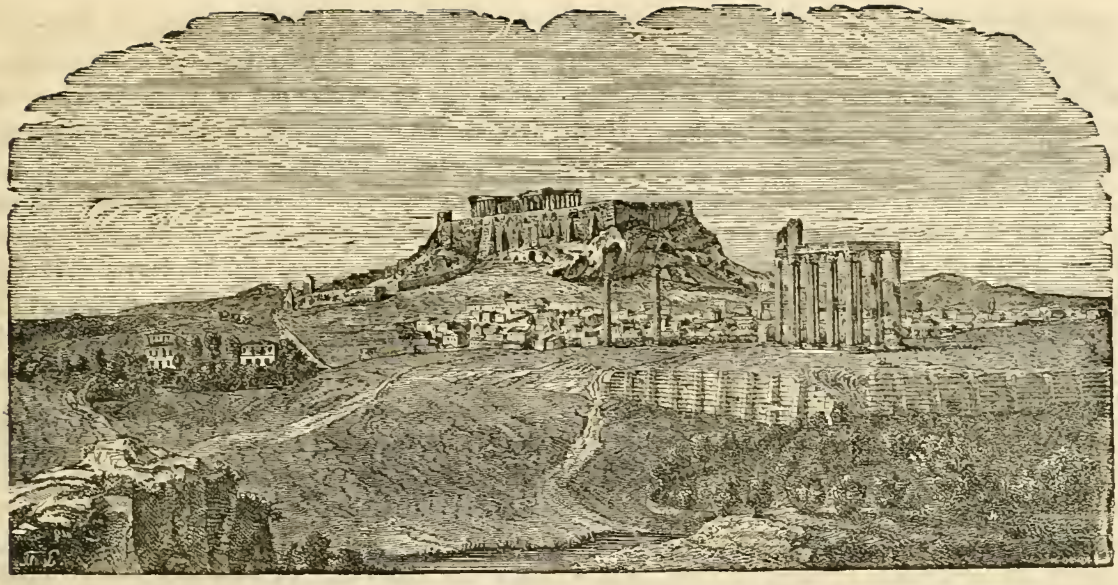
(*) Ἴδε τόμ. ΙΓ'. φυλλ. 297, σελ. 202—206.
(**) Ἴδε φυλλ. 317, σελ. 133.

(1) Ἐννοεῖται Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος τελευταῖος τῶν Αὐτοκρατόρων.

(2) Κωνσταντινούπολις, Βυζάντιον, Νέα Ῥώμη καὶ Ἑπτάλοφος.

ΓΡΙΦΟΣ.





ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 328.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗι ΔΥΣΕΙ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ νεωτέρα κοινωνία.

(Συνέχ. Ἴδε Φυλλ. 324.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Κόριννα.

Ἄδικον εἶναι νὰ κρίνωμεν τὴν Κ. Στάελ ἐκ τῶν πρώτων αὐτῆς συγγραμμάτων, διότι ἡ *Κόριννα* εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα ἐκείνων, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς φιλολογικὸν γεγονὸς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος.

Οἱ ἀπόμισθοι συγγραφεῖς, οἱ μόνοι πρὸς οὓς ἐπετρέπετο νὰ ἀνυψώσωσι φωνὴν, ἐνόμισαν ὅτι ἔπραττον ἔργον εὐάρεστον πρὸς τὸν μισθοῦντα αὐτοὺς, κατασπαράττοντες τό τε σύγγραμμα καὶ τὸν συγγραφέα. Ὁ δὲ Dussault ἀνερυθριάστως ἐδημοσίευσε διὰ τοῦ Journal de l'Empire τὴν ἀλλόκοτον ταύτην κρίσιν (1).

« Ἡ Κ. Στάελ ἠθέλησε νὰ πλουτίσῃ τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν διὰ δύο μυθιστοριῶν· ἡ πρώτη, ἡ καὶ πολὺ ἀνωτέρα, κατ' ἐμὲ, τῆς δευτέρας, δὲν εἶναι καλή. Ἴσως ἡ λογία γυνὴ, ἡ ἐκπονήσασα τὸ Traité des passions καὶ τὸ De la Littérature considérée dans ses rapports avec la morale et la politique, ἠθέλησε διὰ ποιημάτων ταπεινοτέρων νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ οἰκεῖον φῦλον, φοβουμένη μὴ ἀνυψωθῇ ὑπὲρ τὸ δέον ἀνωτέρω αὐτοῦ. Ὁ Τιβέριος ὠνόμαζε τὴν Λιβύαν « Θῆλυν Ὀδυσσέα. » Ὀλίγον μεταβληθέντος τοῦ ἐπιθέτου τούτου ἐφηρμόσθη εἰς τὴν Κ. Στάελ οὕτω πως· « Θῆλυ μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. » — « Ἡ μυθιστορία τῆς Δελφίνης, εἰ καὶ ἀθλία, εἶναι ὅμως ὀλιγώτερον ἀθλία τῆς Κορίννης. »

« Ἡ Κόριννα θριαμβεύουσα ἐλοιδορήθη κατ' ἀνωτέραν ἐπιταγήν· καὶ ἤκουσε μὲν ὁ λαὸς τὰς λοιδορίας, πιστεύσας ἴσως ὅτι εἶναι ὀρθαί .... ἐνῷ ὅμως ἐκρίνετο καὶ ἐπανεκρίνετο προέβαινεν εἰς τὸ Καπιτώλιον (2). »

Τὸ πόνημα τῆς Κ. Στάελ, τὸ ὁποῖον ὁ Κ. Vinet ὀνομάζει, καὶ δικαίως, « μνημεῖον τῆς γαλλικῆς γλώσσης » ἐπιγράφεται *Κόριννα* ἢ *'Ιταλία*. Ὁμιλεῖ δὲ κυρίως ὁ συγγραφεὺς περὶ εὐγενοῦς χώρας καὶ περὶ ἐνδόξου γυναικός (3). Ὅταν ἡ Κ. Στάελ ὁμιλῇ

(1) Ἐν διαστήματι τριάκοντα ἐτῶν ἀνήγγελλε τὰ νεοφανῆ βιβλία ἐν τῇ ἀνωτέρω ἐφημερίδι, ἥ τις φέρει σήμερον τὸν τίτλον τῶν Συζητήσεων (Journal des Dèbats).

(2) A. Vinet, Littérature franc. au XIX siècle.

(3) Τὸ ὄνομα τῆς Κορίννης ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην

περὶ τῆς δόξης τῆς ἀρχαίας Αὐσωνίας, φαίνεται ὅτι ἀρύεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ μεγαλείου καὶ τῶν παθημάτων αὐτῆς ἔμπνευσιν καθιστᾶσαν αὐτὴν κρείττονα ἑαυτῆς καὶ διπλασιάζουσαν τὴν δύναμιν τοῦ νοὸς αὐτῆς.

« Ἰταλία, ἐπιφωνεῖ ἡ Κόριννα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, κράτος τοῦ ἡλίου, Ἰταλία, κυρία τοῦ κόσμου· Ἰταλία κοιτὶς τῶν γραμμάτων, σὲ προσαγορεύω! Ποσάκις ὑπετάγη σοι τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἀπέτισε φόρους εἰς τὰ ὅπλα, τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὸν οὐρανόν σου!

» Θεὸς κατέλιπε τὸν Ὄλυμπον ὅπως καταφύγῃ εἰς Αὐσωνίαν· ἡ θέα τῆς χώρας ταύτης ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν μνήμην τὰς ἀρετὰς τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, καὶ ὁ ἄνθρωπος τοσοῦτον ὑπῆρξεν ἐν αὐτῇ εὐτυχής, ὥστε δὲν κατέκρινεν αὐτόν.

» Ἡ Ῥώμη κατέκτησε διὰ μεγαλοφυΐας τὴν οἰκουμένην καὶ ἐβασίλευσε διὰ τῆς ἐλευθερίας (1). Ὁ ῥωμαϊκὸς χαρακτὴρ ἐνετυπώθη εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἡ εἰσβολὴ τῶν βαρβάρων καταστρέψασα τὴν Ἰταλίαν ἠμαύρωσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην.

» Ἡ Ἰταλία ἀνεφάνη μετὰ τῶν θείων θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους οἱ φυγάδες Ἕλληνες ἔφερον εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς· ὁ οὐρανὸς ἀπεκάλυψεν αὐτῇ τοὺς ἰδίους νόμους· ἡ τόλμη τῶν τέκνων αὐτῆς ἀνεκάλυψε νέον ἡμισφαίριον· ὑπῆρξε καὶ πάλιν βασίλειον διὰ τοῦ σκήπτρου τοῦ νοός· ἀλλὰ τὸ ἐκ δαφνῶν τοῦτο σκῆπτρον εὗρεν ἀγνώμονας.

» Μιχαὴλ Ἄγγελε, Ῥαφαήλ, Περγολέση, Γαλιλαῖε καὶ ὑμεῖς, ἀτρόμητοι περιηγηταί, οἱ ἀπλήστως ὁρμῶντες πρὸς νέας χώρας, εἰ καὶ ἄλλας χώρας ὡραιοτέρας τῆς ὑμετέρας εἶνα ἀδύνατον νὰ χορηγήσῃ ὑμῖν ἡ φύσις, ἑνώσατε τὴν δόξαν ὑμῶν πρὸς τὴν τῶν ποιητῶν! Τεχνῖται, σοφοί, φιλόσοφοι, εἴσθε ὡς αὐτοὶ τέκνα τοῦ ἡλίου, ὅς τις ἀναπτύσσει ἀλληλοδιαδόχως τὴν φαντασίαν, ζωογονεῖ τὸν νοῦν, ἐρεθίζει τὴν ἀνδρίαν, ἀποκοιμίζει ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, καὶ φαίνεται πάντα μὲν ἐπαγγελλόμενος πάντα δὲ φέρων εἰς λήθην.

» Γνωρίζετε τὴν γῆν ἐκείνην, ὅπου ἀνθοῦσιν αἱ πορτοκαλέαι, τὰς ὁποίας αἱ ἀκτῖνες τῶν οὐρανῶν ζωογονοῦσι μετὰ πόθου; Ἠκούσατε τοὺς μελῳδικοὺς ἤχους τοὺς δοξολογοῦντας τὴν γλυκύτητα τῶν νυκτῶν; Ὠσφράνθητε τὰς εὐωδίας ταύτας, τὴν πολυτέλειαν ταύτην τοῦ τοσούτῳ διαυγοῦς καὶ τοσούτῳ θεσπεσίου ἀέρος; Ἀποκρίθητε, ξένοι, ἡ φύσις εἶναι παρ' ὑμῖν ὡραία καὶ εὐεργετική;

» Ἀλλαχοῦ, ὅταν αἱ κοινωνικαὶ συμφοραὶ ταλαιπωρῶσί τινα χώραν, οἱ λαοὶ δοξάζουσιν ὅτι παρεχώρησεν ὁ Θεός· ἐνταῦθα ὅμως αἰσθανόμεθα ἀδιακόπως τὴν προστασίαν τοῦ οὐρανοῦ, βλέπομεν ὅτι μεριμνᾷ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι νεύει νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν ὡς εὐγενὲς πλάσμα.

» Δὲν στολίζουσι τὴν φύσιν ἡμῶν μόνον στάχυες καὶ κλήματα· διότι προάγει ἀφθόνως ὑπὸ τὰ βήματα τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἑορτῆς ἡγεμόνος, πλῆθος ἀνθέων καὶ ἀνωφελῶν φυτῶν, ἅ τινα προωρισμένα ὄντα νὰ ἀρέσκωσι, δὲν ἐξευτελίζονται εἰς δουλείαν.

» Τῶν σεμνῶν ἡδονῶν, τῶν φύσει εὐγενῶν ἀπολαύει ἔθνος ἱκανὸν νὰ αἰσθανθῇ αὐτάς· ἁπλουστέρα τροφὴ ἀρκεῖ αὐτῷ· δὲν μεθύσκεται εἰς τὰς πηγὰς τοῦ οἴνου, τὸν ὁποῖον παρασκευάζει ἡ ἀφθονία· ἀγαπᾷ τὸν ἥλιον, τὴν καλλιτεχνίαν, τὰ μνημεῖα, τὴν ἀρχαίαν ἅμα δὲ καὶ ἐαρινὴν χώραν αὐτοῦ, τὰς εὐγενεῖς ἡδονὰς λαμπρᾶς κοινωνίας· τὰς βαναύσους δὲ ἡδονὰς λαοῦ ἀπλήστου ἀποστρέφεται.

» Ἐνταῦθα αἱ αἰσθήσεις συγχέονται μετὰ τῶν ἰδεῶν, ἡ ζωὴ ἀντλεῖται ὁλόκληρος ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, καὶ ἡ ψυχή, ὡς ὁ ἀὴρ κατέχει τὰ ὅρια τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα ἀναπαύεται, διότι ὁ ῥεμβασμὸς εἶναι γλυκύς· ἐὰν ἐκεῖνο ταραχθῇ, οὗτος πραΰνει· ἐὰν ἐκεῖνο ἐπιποθῇ σκοπόν τινα, οὗτος δωρεῖται αὐτῷ μυρίας χιμαίρας, καὶ ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δυναστεύωσιν αὐτό, ἡ φύσις εἶναι ἑτοίμη νὰ φιλοξενήσῃ αὐτό.

» Ἀνασκευάζει λοιπὸν ἡ φύσις πάντοτε, καὶ ἡ εὐεργετικὴ αὐτῆς χεὶρ θεραπεύει ἐκ νέου πάσας τὰς πληγάς. Ἐνταῦθα παρηγορεῖταί τις καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς πόνους τῆς καρδίας, θαυμάζων θεὸν ἀγαθότητος, κατανοῶν τὸ μυστήριον τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ. Τὰ πρόσκαιρα δυστυχήματα τοῦ ἐφημέρου ἡμῶν βίου ἐξαφανίζονται ἐντὸς τῆς γονίμου καὶ μεγαλοπρεποῦς ἀγκάλης τῆς ἀθανάτου οἰκουμένης.»

Ὅπως ἐννοήσῃ τις καλῶς τὴν θαυμασίαν ἀλήθειαν τῆς εἰκόνος ταύτης, ἀνάγκη νὰ διήγαγε πολὺν χρόνον τὸν βίον τῆς Ἰταλίας· ἀνάγκη νὰ ἐλησμόνησέ τινα ἔτη καὶ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γῆν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, καὶ νὰ ὑπετάγη εἰς τὴν εὐεργετικὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς φύσεως ἐκείνης, ἥτις κατέχει τὸ μυστήριον τοῦ πραΰνειν τὴν ἀνησυχίαν καὶ ἀποκοιμίζειν τὰς ὀδύνας.

Ὦ Ἐνετία, αἰχμάλωτος ἀλλ' ἀείποτε μεγαλοπρεπὴς βασίλισσα τῆς Ἀδριατικῆς, ποσάκις μεταξὺ ἀπαισίου καὶ ἀτελευτήτου χειμερινοῦ ζόφου, ὑπὸ ἀνήλιον οὐρανόν, μοὶ ἐπεφάνη ἡ ἀκτινοβόλος σου εἰκὼν ὡς φαιδροτάτη ὀπτασία Ποσάκις, μεταξὺ αἰωνίων πάγων ἐστέναξα ἐνθυμηθεῖσα τὰς πνοὰς τῆς ἀφρικανικῆς παραλίας, αἵτινες βυθίζουσι τὰ τέκνα σου εἰς γλυκεῖαν χαύνωσιν! Ἐντὸς τῶν μεγαλοπρεπῶν σου τειχῶν πάντα διαθέτουσι τὰς αἰσθήσεις

ἔνδοξον γυναῖκα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, πεντάκις νικήσασαν αὐτὸν τὸν Πίνδαρον κατὰ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας.

(1) Ἐὰν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, οἱ Λατινικοὶ λαοὶ ἤθελον εἶναι πλέον προκεχωρημένοι! Ἡ κατάκτησις τοῦ κόσμου συμπίπτει ἐξ ἐναντίας μετὰ τῆς παρακμῆς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐλευθερίας.

πρὸς εἰρήνην καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ῥεμβασμόν. Ποτὲ αἱ ἀκοαὶ δὲν προσβάλλονται ὑπὸ τῶν ταραχωδῶν ἐκείνων κρότων, οἵτινες καθιστῶσιν ἀνυποφόρους τὰς μεγάλας πόλεις, ὅπου ἡ ἀνάπαυσις φαίνεται ἀδύνατος. Εἰς τὰς ἀναριθμήτους σου διώρυγας αἱ γόνδολαι ἵπτανται ταχεῖαι ὡς χελιδόνες καὶ σιωπηλαὶ ὡς φαντάσματα. Οἱ λέγοντές σε μελαγχολικὴν ἀγνοοῦσι πόσον ἡ μελαγχολία σου εἶναι μεγαλοπρεπὴς καὶ σοβαρά. Ὁ μεμακρυσμένος φλοῖσβος τῶν ἀλλεπαλλήλων κυμάτων, ὁσάκις τὴν νύκτα ψιθυρίζωσι γοερῶς, ἔχει ἐπὶ τῆς μεμονωμένης ὄχθης εὐγλωττίαν πλείονα καὶ τῶν φαιδροτέρων ᾀσμάτων τῶν ἑορτῶν τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ὅταν ἀνήκῃ τις ὡς ἐγὼ, καὶ ὡς τὰ πλεῖστα τῶν τέκνων τῆς δεδουλωμένης γηραιᾶς Εὐρώπης, εἰς τόπον προαιωνίους πάσχοντα συμφορὰς, ἐννοεῖ τὴν μελαγχολίαν σου, ἱερὰ γῆ ἡρώων, ἐνδόξως φέρουσα ἔτι τὰ καθῃμαγμένα ἴχνη τῶν τελευταίων σου μαχῶν!

Ἐὰν ἡ Κ. Στάελ ἔγραφε σήμερον τὴν Κόρινναν, τὸ πόνημα αὐτῆς ἤθελεν εὕρει δύσπιστον ἴσως δὲ καὶ εἰρωνικὴν ὑποδοχήν. Δὲν εἶναι συρμὸς νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τῶν λαῶν ὅπως καὶ ὁ ἀκάθεκτος συγγραφεὺς τοῦ Candide, τοῦ Zadig καὶ τοῦ Micromégas ὡμίλει περὶ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος; Ἡ Ἑλλὰς, ἡ Ἰταλία, ἡ Ῥωμανία κλ., εὗρον λεγομένους τινὰς ἱστορικοὺς ἐπιτηδείους νὰ ἀνακαλύπτωσι τὰ ἕλκη αὐτῶν καὶ νὰ ἐκθέτωσιν αὐτὰ πρὸ δημοσίου διψῶντος *νέας ἰδέας*. Τὰ δοῦλα ἔθνη ἐγένοντο ὡς οἱ γέροντες τοῦ Μολιέρου ἀντικείμενον γενικῆς χλεύης. Ἕκαστος ἀγωνίζεται νὰ εὕρῃ ὅτι ἔχουσι ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἔλλειψιν. Ἐνῷ δὲ δεικνύουσι δουλικὴν εὐλάβειαν πρὸς τοὺς δεσπότας τῆς γῆς, τοὺς διανέμοντας σταυροὺς καὶ συντάξεις, νομίζουσι συγκεχωρημένην πᾶσαν ὕβριν κατὰ τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου τῶν λαῶν, ἀφ' ὧν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔλαβεν ἐπιφανεστάτας εὐεργεσίας. Ἡ Ἰταλία ἐγένετο ὄχλος ἄνανδρος καὶ ἄσπλαγχνος· ἡ Ἑλλὰς καταγώγιον λῃστῶν, καὶ ἡ Ῥωμανία κλεπτῶν σπήλαιον! Ἐπεθύμουν νὰ μάθω ποία χώρα δύναται ν' ἀνθέξῃ ἀτιμωρητὶ εἰς τὰς ἐφόδους τοιαύτης κρίσεως. Ἡ πατρὶς αὐτὴ τοῦ Μιραβῶ, οὗ τινος ἡ δόξα γεννᾷ τόσην ὑπερηφάνειαν παρὰ τοῖς «γενναίοις Γάλλοις» (1), δὲν ἔχει ἀσθενείας, ἀσυνεπείας καὶ αἴσχη; Μὴ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ προστεθῶσιν ὀξύτατοι σάτυραι εἰς τὰς *Περσικὰς ἐπιστολὰς* τοῦ Montesquieu;

Ναὶ μὲν δὲν πρέπει ν' ἀποκοιμίζωνται οἱ λαοὶ μεταξὺ ψευδοῦς ἀσφαλείας, οὔτε νὰ πιστεύωσιν ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσιν πρόοδον πρὸ ὀφθαλμῶν, ἢ οὐδὲν ἐλάττωμα νὰ καταπολεμήσωσιν· ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ διορθωθῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἡ ἀκάθεκτος εἰρωνεία εἶναι τάχα τρόπος κατάλληλος καὶ ἀσφαλής; Τὰ ἔθνη ὡς καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀκούουσι προθυμότερον τοὺς προτρέποντας αὐτοὺς νὰ φανῶσιν ἀξιώτεροι τοῦ παρελθόντος, ἀναμιμνήσκοντες τὸ μεγαλεῖον των πατέρων αὐτῶν. Ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν τοῦ πνεύματος, τὸ τῆς εἰρωνείας εἶναι τὸ εὐκολώτερον· διότι ἐμφιλοχωρεῖ εἰς τὰς λεπτομερείας, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀληθοῦς παιδείας, οὔτε βαθείας μελέτης, οὔτε χριστιανικῆς συμπαθείας. Ἀλλὰ τοιοῦτο δὲν ἦτο τὸ πνεῦμα τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς. Ἡ πατρὶς τοῦ Μιραβῶ καὶ τοῦ Λαφαγὲτ ἦτο ἄσυλον προσιτὸν πρὸς πάσας τὰς δυστυχίας. Αἱ ἡττηθεῖσαι καὶ καταδυναστευόμεναι ἐθνικότητες ἦσαν βέβαιαι ὅτι ἔμελλον ν' ἀγαπηθῶσι καὶ νὰ προστατευθῶσιν ἐν τῇ Γαλλίᾳ. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δὲν ἤθελον μεμφθῆ τὴν Ἀνατολὴν, ὡς δι' ἀσυγχώρητον ἔγκλημα, διὰ τὰς δεισιδαιμονίας ὅσαι ἀπαντῶνται πανταχοῦ κατὰ τὴν Δύσιν μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεπτυγμέναι. Ἐνῷ κατεγέλων ἐν Παρισίοις τῶν λῃστῶν τῆς Ἑλλάδος ὡς μετὰ ζήλου τηρούντων τὴν νηστείαν, οἱ Ἰησουῖται ἐφημέριοι τοῦ ἐν Κριμαίᾳ στρατοῦ ἐθεράπευον τοὺς τραυματίας ἀξιωματικοὺς διὰ τοῦ ὕδατος τῆς Σαλέττης ἢ ἐκρέμων εἰς τὸν λαιμὸν αὐτῶν τὸ νομισματόσημον τοῦ Κ. Ῥατισβῶν! Ἐνῷ ἔλεγον πολλὰ καὶ μεγάλα περὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐνθεομανίας, ἡ γαλλικὴ ἀκαδημία παρελάμβανεν εἰς τὰς τάξεις αὐτῆς τὸν Κ. Φαλλοῦ, τὸν ὑπερασπιστὴν τοῦ *ἁγίου* ἐκείνου Πίου τοῦ Ε', τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον ὀνομάσει Τέρας. Ἐνῷ περιέγραφον μετ' ἀγανακτήσεως τὰς ἀταξίας τῶν μοναστηρίων ἡμῶν, ἀνήγειρον κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Βαυαρῶν, τῶν Βέλγων καὶ τῶν Αὐστριακῶν, κατὰ πᾶσαν πόλιν τῆς Γαλλίας πλουσίας μονὰς χάριν τῶν μαθητῶν τοῦ Ἐσκοβὰρ, τῶν διαδόχων τοῦ φαντασιοπλήκτου d'Asisses καὶ τοῦ αἱμοβόρου Δομινίκου! Μὴ γένοιτο νὰ θεωρηθῶ ὑπερασπιστὴς ἐλαττωμάτων! ἀλλ' ἕκαστος χριστιανὸς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀνενθυμίσῃ εἰς τοὺς ἀνελεήμονος ἐπιτιμητὰς τῶν ἀσθενῶν ἢ ἐγκαταλελειμένων ἐθνῶν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Κυρίου ἡμῶν· «Ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω.»

Εἰ καὶ ἀλλοῖαί εἰσιν αἱ ἐπικρατοῦσαι ἰδέαι, τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπαινέσω τὸν ἔρωτα τῆς Κ. Στάελ πρὸς τὴν εὐγενῆ Ἰταλίαν· ἀλλὰ νὰ εἴπω καὶ ὅτι ᾐσθάνθη ὅλην αὐτῆς τὴν ποίησιν; Ἐφαρμόζω ἐξ ἐναντίας εἰς αὐτὴν, καυχωμένην ὅτι δὲν ἐγνώρισε «τὰς προλήψεις τῶν ἀγρῶν», καὶ προτιμῶσαν «τὴν αὔλακα τῆς ὁδοῦ Βὰκ», τῶν ὡραίων ὀχθῶν τοῦ Λεμὰν, τὴν παράγραφον ἐκείνην τὴν λέγουσαν ταῦτα περὶ τοῦ Ὀσβάλδου· «ἡ περὶ τῆς τέχνης φιλοκαλία αὐτοῦ δὲν εἶχεν ἔτι ἀναπτυχθῆ·

(1) Φράσις δημοτικοῦ τινος ᾄσματος τοῦ Μαυροβουνίου.

εἶχε ζήσει ἐν τῇ Γαλλίᾳ, ὅπου ἡ κοινωνία εἶναι τὸ πᾶν, καὶ ἐν Λονδίνῳ, ὅπου τὰ πολιτικὰ συμφέροντα ἐπικρατοῦσι πάντων σχεδὸν τῶν ἄλλων. Ἡ φαντασία αὐτοῦ, παραδεδομένη ὅλη εἰς λύπας, οὔτε τὰ θαυμάσια τῆς φύσεως, οὔτε τὰ ἀριστουργήματα τῶν τεχνῶν ἐτίμα (1).»

Ἀλλ' ἐὰν ἡ Ἰταλία δὲν ἀνευρίσκεται ὅλη ἐν τῇ Κορίννῃ, ἡ Κ. Στάελ εὑρίσκεται ὅμως ὁλόκληρος ἐν αὐτῇ. Ἡ *Δελφίνη* ὅμως ἐγήρασε, καὶ πολλαὶ αὐτῆς ἰδέαι περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ ἐξηλείφθησαν. Ἐν τῷ *περὶ φιλολογίας* συγγράμματι εἶχεν ἤδη διαδηλώσει εὐγλώττως ὀδυνηρὰ προαισθήματα.

« Μόλις γυνή τις, ἔλεγε, καταδειχθῇ ὡς ἔξοχος, καὶ ἐν γένει τὸ δημόσιον διαθέτεται κατ' αὐτῆς. Οἱ κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων κρίνουσι πάντοτε κατά τινας κανόνας, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιστρέφονται ἀκινδύνως. Πᾶν ὅ,τι παρεκτρέπεται ἀπὸ τοῦ συνήθους τούτου κύκλου ἀπαρέσκει ἐν πρώτοις πρὸς ἐκείνους, οἵ τινες θεωροῦσι τὰς τετριμμένας ἕξεις ὡς ἄγγελον φύλακα τῆς μετριότητος. Καὶ ἀνὴρ μὲν ἔξοχος καταπλήττει αὐτούς· γυνὴ ὅμως ἔξοχος, ὅσῳ πλέον μακρύνεται ἀπὸ τῆς πεπατημένης ὁδοῦ, τόσῳ πλέον καταπλήσσει καὶ ἐρεθίζει τὸν φθόνον. Καὶ ὅμως ἐπειδὴ ὁ διακεκριμένος ἀνὴρ ἔχει πάντοτε νὰ διατρέξῃ στάδιον, αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ δύνανται νὰ κατασταθῶσιν ὠφέλιμοι εἰς τὰ συμφέροντα ἐκείνων, οἵ τινες δὲν τιμῶσι παραπολὺ τὰ θέλγητρα τοῦ νοός. Ὁ μεγαλοφυὴς ἀνὴρ δύναται νὰ κατασταθῇ ἰσχυρὸς, καὶ διὰ τοῦτο οἱ φθονεροὶ καὶ οἱ μωροὶ δὲν ἐπιπίπτουσιν ἀκάθεκτοι κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ εὐφυὴς γυνὴ δὲν ἔχει νὰ προσφέρῃ εἰ μὴ πράγματα αὐτοῖς ἀδιάφορα, ἤτοι νέας ἰδέας ἢ αἰσθήματα ὑψηλά. Ἡ δόξα τῆς γυναικὸς ταύτης καθίσταται πρὸς αὐτοὺς φορτική. »

Ἀναπτύξασα ἐντόνως τὰς σκέψεις ταύτας προστίθησιν·

« Ὡμίλησα μόνον περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας ἀδικίας τῶν ἀνδρῶν· ἀλλὰ μὴ καὶ ἡ τῶν γυναικῶν δὲν εἶναι ἐπίφοβος ; Δὲν ἐρεθίζουσι καὶ αὐταὶ ἐν τῷ κρυπτῷ τὴν δυσμένειαν τῶν ἀνδρῶν ; Συμμαχοῦσι ποτὲ μετ' ἐνδόξου γυναικὸς ὅπως συνδράμωσιν, ὅπως ὑπερασπίσωσιν αὐτὴν, ὅπως στηρίξωσι τὰ κλονούμενα αὐτῆς βήματα » (2) ;

Αἱ μελαγχολικαὶ αὗται λέξεις δεικνύουσι μᾶλλον ἀπελπισίαν· ἡ Κόριννα ἔτι πλέον καθαρῶς βλέπει τὰ ἐγκόσμια. Ἡ Κ. Στάελ ἐμελέτησε βαθέως τοὺς ἀνθρώπους καὶ εὗρηκεν αὐτοὺς πολὺ κατωτέρους τῆς εἰκόνος, ἥν τινα εἶχε πλάσει κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη αὐτῆς. Εἶπεν ὅτι· «Ὅταν ἡ γυνὴ ἔχῃ ἀνωτέραν φύσιν, πρέπει νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ δόξης καὶ εὐτυχίας.» Καὶ ὅμως δὲν ἀπεσπάσθη ὅλως [illegible]ου ἀπὸ τῶν ὀνείρων τοῦ ἔαρος τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ [illegible] ὄνειρον τῆς « Ἱερείας τῶν Μουσῶν » δὲν εἶναι [illegible]ον τὸ τῆς Δελφίνης· θέλει νὰ ἀγαπῶσιν ἅμα δὲ καὶ νὰ ἐννοῶσιν αὐτήν. Ἡ καρδία αὐτῆς δὲν εὐχαριστεῖται ἐὰν δὲν εὐχαριστῆται καὶ τὸ πνεῦμα. Ἡ κοσμικὴ χάρις ἀπώλεσε τὸ θέλγητρον αὐτῆς. Ὁ κεκαλλιεργημένος καὶ εὐρύχωρος νοῦς (νοῦς ὡς ὁ τοῦ Ἀδόλφου) ἐμφανίζεται αὐτῇ μετὰ πάντων τῶν σιωπηλῶν μεγαλείων καὶ τῶν ἰδιαιτέρων γοήτρων αὐτοῦ. Γυνὴ πεφίνους πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἴσον αὐτῇ ὡς αἱ ἔνδοξοι ψυχαὶ τῆς Πορκίας, τῆς Κορνηλίας καὶ τῆς Ἀγριππίνης, τὰς ὁποίας ἡ Κόριννα ἐπικαλεῖται κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Μισένης.

« Τῆς καρδίας τινὲς ἀναμνήσεις, ὀνόματά τινα γυναικῶν ἀπαιτοῦσιν ἐπίσης τὰ δάκρυά σου . . . Αἱ γυναῖκες αὗται αἱ φίλαι τῶν ἡρώων εἶδον ἐξαφανιζόμενον τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον εἶχον λατρεύσει. Εἰς μάτην ἠκολούθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ ἴχνη αὐτοῦ· ἦλθεν ἡμέρα καθ' ἣν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτό. Ἡ Πορκία ἀπέκτεινεν ἑαυτήν· ἡ Κορνηλία ἐναγκαλίζεται τὴν ἱερὰν κάλπην, ἥτις δὲν ἀποκρίνεται πλέον εἰς τὰς φωνὰς αὐτῆς· ἡ Ἀγριππίνα μάτην ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐρεθίζει τὸν φονέα τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ τὰ ἀτυχῆ ταῦτα πλάσματα, πλανώμενα ὡς σκιαὶ ἐπὶ τῶν ἠρημωμένων ὀχθῶν τοῦ αἰωνίου ποταμοῦ στενάζουσιν ὅπως φθάσωσιν εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην. Μεταξὺ τῆς πολυχρονίου αὐτῶν απομονώσεως ἐρωτῶσι τὴν σιωπὴν, καὶ ζητοῦσι παρ' ὁλοκλήρου τῆς φύσεως, παρὰ τοῦ διαστέρου οὐρανοῦ, παρὰ τῆς βαθείας θαλάσσης, τὸν ἦχον προσφιλοῦς φωνῆς, ἦχον τὸν ὁποῖον δὲν ἀκούουσι πλέον.

» Ἔρως, ἀνωτάτη δύναμις τῆς καρδίας, μυστηριώδης ἐνθουσιασμὸς ἐμπεριέχων τὴν ποίησιν, τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν θρησκείαν, τί συμβαίνει ὅταν ἡ τύχη ἀποχωρίζῃ ἡμᾶς ἐκείνου ὅς τις κατεῖχε τὸ μυστήριον τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ εἶχε δώσει ἡμῖν τὴν ζωὴν τῆς καρδίας, τὸν ἐπουράνιον βίον; Τί συμβαίνει ὅταν ἡ ἀπουσία ἢ ὁ θάνατος ἀπομονῶσι γυναῖκα ἐπὶ τῆς γῆς; Νεκροῦται καὶ πίπτει. Ποσάκις οἱ περὶ ἡμᾶς οὗτοι βράχοι δὲν προσέφερον τὴν ψυχρὰν αὐτῶν ὑποστήριξιν πρὸς τὰς ἐγκαταλελειμμένας ταύτας χήρας, αἵτινες ἐστηρίζοντο πάλαι ἐπὶ τοῦ στήθους φίλου, ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἥρωος (1);

Φαίνεταί μοι ὅτι ἐνταῦθα ὁ *Ἀδόλφος* πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ ὑπομνήματος τῇ *Κορίννῃ*, καὶ ὅτι ὁ Ὀσβάλδος δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὁπωσοῦν ὑπὸ τοῦ Βενιαμὶν Κωνστάν. Καὶ τῷόντι, ἡ Κόριννα ἀναγνωρίζει τὸν Ὀσβάλδον νοῦν ἔξοχον, ψυχὴν ἐννοοῦσαν τὰς μεγάλας τύχας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀγαπῶσαν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἀνυψουμένην κατὰ

(1) Κόριννα. Βιβλ. Α', κεφ. 5.

(2) De la littérature Μέρ. Β', κεφ. 4.

(1) Κόριννα. Βιβλ. ΙΓ', κεφ. 4.

πάσας τὰς περιστάσεις ὑπεράνω τῶν χυδαίων προλήψεων. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἀτελὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε μία τις δύναμις ἀναπτύσσεται σχεδὸν πάντοτε πρὸς ζημίαν τῆς ἄλλης. Λέγω δὲ σχεδὸν πάντοτε, διότι ἡ ἱστορία παρουσιάζει θαυμασίας ἐξαιρέσεις αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν δόξαν τῆς ἡμετέρας φύσεως. Ὁ Οσβάλδος δὲν ἀνήκει εἰς τὰς ἐξαιρέσεις ταύτας. Ναὶ μὲν ἀγαπᾷ, οὐχὶ ὅμως μετ' ἐπιμονῆς· ἐνῷ ἡ Κόριννα, εἰ καὶ ἐγένετο ἔνδοξος, εἰ καὶ ἀναφλέγεται ὑπὲρ τῆς δόξης, μένει γυνή. Ἡ ἀνάπτυξις ἄρα τοῦ νοὸς δὲν ἠλάττωσε τὴν φλόγα τῆς καρδίας αὐτῆς. Δὲν ἔλεγεν αὐτὴ ἄλλοτε· « Ἡ ὕπαρξις δύο ἐν τῷ κόσμῳ καταπραΰνει πολλοὺς τρόμους! Αἱ κρίσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, φαίνονται τότε ἧττον ἐπίφοβοι (1). » Πάσχει λοιπὸν ἀφεύκτως ὡς ἀγαπηθεῖσα ἀτελῶς. Ἡ ψυχρὰ καὶ αὐστηρὰ ἀλήθεια τραυματίζει αὐτὴν καιρίως. Λυπεῖται ἐνίοτε ὅτι ὑψώθη ὑπεράνω τῶν ἄλλων γυναικῶν, καὶ ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ εὐχαριστηθῇ διὰ τῶν πεζῶν κλίσεων αἵτινες ἀρκοῦσιν εἰς τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν. Θὰ ἔλεγεν ἀδιστάκτως ὡς ὁ Μωϋσῆς συγχρόνου τινὸς ποιητοῦ· « ἄφες με νὰ κοιμηθῶ τὸν ὕπνον τῆς γῆς » (2).

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ.

Ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ῥώμην.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφὴ δεικνύει λίαν πεπατημένην ὁδόν. Πλεῖσται περιγραφαὶ τῆς Ἰταλίας ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς περιοδικοῖς τῆς Ἑλλάδος συγγράμμασιν ἀπὸ 15 ἤδη ἐτῶν. Διὰ τῆς παρούσης διατριβῆς οὐδόλως προτίθεμαι νὰ εὐρύνω τὸν κύκλον τῶν γνώσεων περὶ τῆς κλασικῆς ταύτης γῆς. Ῥίπτω μόνον ἁπλῶς ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς πρώτας περὶ Ἰταλίας ἐντυπώσεις μου, καὶ ἐὰν αὗται ἔχωσιν ἀξίαν τινά, αὕτη εἶναι ὅτι ἐγράφησαν ἐν τῷ τόπῳ περὶ οὗ πραγματεύονται, ὑπ' αὐτὴν τὴν σκιὰν τῶν μνημείων τὰ ὁποῖα περιγράφουσι.

Προτιθέμενος νὰ μεταβῶ εἰς Νεοβόρακον τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἀπεφάσισα νὰ διατρίψω ἡμέρας τινὰς εἰς Ἰταλίαν· διὸ, ἀναχωρήσας ἐκ Πειραιῶς τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1863, ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσω τὸν διάπλουν μέχρι Μασσαλίας, ἀπεβιβάσθην τὴν 9 εἰς Μεσσήνην, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰσηρχόμην εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως ἐπὶ τοῦ *Πανσιλύπου.*

Ὁ οὐρανὸς ἦτο θυελλώδης καὶ σκοτεινός, καὶ ὅλως ἀκατάλληλος ὅπως θαυμάσωμεν τὴν τοσοῦτον φημιζομένην θέαν τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν ὡραϊζουσῶν αὐτὸν νήσων. Ἡ Κάπρη καὶ ἡ Ἰσχία ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ πυκνοῦ ὀμβροφόρου νέφους, τὸ δὲ ὄρος τῆς Καστελλαμάρε εἶχε λάβει ἀγρίαν μορφήν, καὶ αὐτὸς ὁ Βεσούβιος ζηλοτύπως ἔκρυπτεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μας τὴν πυρίπνοον κορυφήν του.

Μετὰ μίαν ὥραν διηρχόμεθα ἐνώπιον τοῦ Palazzo Reale καὶ τοῦ νεωρίου τῆς Νεαπόλεως, δύω μόνα περιέχοντος πολεμικὰ πλοῖα, καὶ προβάντες ἐρρίψαμεν τὴν ἄγκυραν εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἀμέσως ἀπέβην εἰς τὴν ξηράν.

Οἱ λαζαρόνοι ἐξετίμησαν φαίνεται καὶ αὐτοὶ τὴν συνταγματικὴν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ κυβέρνησιν· διότι ἀντὶ νὰ κυλίωνται ἄεργοι εἰς τὰς ὁδούς, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγους ὀκνηροὺς εἶδον εἰς τὴν προκυμαίαν. Καὶ πάντες μὲν ἦσαν ῥωμαλέοι, φαιδροὶ καὶ ἡλιοκαεῖς, ἀλλὰ καὶ πάντες καὶ πᾶσαι εἶχον ἀφήσει, φαίνεται, τὰς ἐμβάδας αὐτῶν εἰς τῶν ὑποδηματοποιῶν τὰ ἐργαστήρια, διότι ἦσαν ἐν γένει ἀνυπόδητοι.

Αἱ ὁδοὶ τῆς Νεαπόλεως εἶναι στεναὶ καὶ, πλὴν ὀλιγίστων, ἄνευ πεζοδρομίων. Τὸ πλῆθος συνθλίβεται εἰς αὐτὰς καὶ τὸ κακὸν αὐξάνει ἕνεκα τῶν ἀπειραρίθμων ὀχημάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι προσιτὰ καὶ εἰς τοῦ πτωχοτέρου τὸ βαλάντιον. Ἀντὶ 12 γρανῶν, ἤτοι 60 λεπτῶν, δύναται νὰ μεταβῇ τις ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο τῆς πόλεως, καὶ σημειωτέον ὅτι αἱ ἀποστάσεις δὲν εἶναι μικραί. Αἱ οἰκίαι εἶναι μᾶλλον παλάτια (palazzi), κατοικούμενα συνήθως ἀπὸ 7 ἢ 8 οἰκογενείας. Εἰσέρχεταί τις δι' ὑψηλῆς πύλης εἰς αὐλὴν, πάντοτε ῥυπαρὰν καὶ ἀναβαίνει κλίμακας, ὧν ἡ καθαριότης εἶναι λίαν προβληματική. Αἱ αἴθουσαι ὅμως καὶ τὰ δωμάτια εἶναι κομψῶς ἐζωγραφημένα, καὶ πολλὰ περιέχουσιν ἀρχαίας εἰκόνας πολλοῦ λόγου ἀξίας. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους, ὑψουμένου βαθμηδὸν ἐν εἴδει ἀμφιθεάτρου, καὶ τελευτᾷ εἰς κατάφυτον λόφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ φρούριον St. Elmo, ὅπερ κατέστησαν ὀνομαστὸν οἱ τελευταῖοι δύω τῆς Νεαπόλεως βασιλεῖς, διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἐν αὐτῷ φυλακισθέντων. Ἡ πλουσιωτέρα καὶ ἐμπορικωτέρα ὁδὸς τῆς πόλεως εἶναι ἡ Toledo, βρύθουσα κομψῶν ἐργαστηρίων καὶ πλήρης ζωῆς καὶ κινήσεως· ἡ ὡραιοτέρα ὅμως εἶναι ἡ ὁδὸς Chiaja ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὴν χωρίζει μόνον ὁ τερπνότατος περίπατος τῆς Villa Reale.

Τῳόντι οὐδὲν ὡραιότερον τοῦ περιπάτου τούτου, τοῦ ὁποίου τὴν καλλονὴν ἐπαυξάνει ἡ μοναδικὴ αὐ-

---

(1) Lettres sur les écrits et le caractère de J. J. Rousseau Lettre VI.

(2) Ὁ Κ. Α. de Vigny ἠθέλησε νὰ ζωγραφήσῃ ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ τὴν ἀπομόνωσιν τῆς μεγαλοφυΐας.

του θέσις. Φαντάσθητι ἐξαπλῆν δενδροστοιχίαν ὑψικόμων δένδρων, ἐκτεινομένην καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ Chiaja, πλήρη ἀνθέων καὶ χλόης καὶ περικλειομένην ὑπὸ κομψῶν κιγκλίδων. Καθ' ὡρισμένας διαστάσεις πλῆθος ἀγαλμάτων προέχουσιν ἐκ τοῦ φυλλώματος τῶν δένδρων, καὶ διάφοροι πίδακες ψυχροῦ ὕδατος συντείνουσιν εἰς τὴν καλλονὴν τοῦ ὅλου. Ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους τὰ ὕδατα τοῦ κόλπου συντρίβονται ἐπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς τῆς villa, ἔνθα ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν παιανίζει, ἐν μέσῳ ἀναριθμήτων φώτων, ἡ μουσική· ἡ δὲ θάλασσα εἶναι κατάστικτος ἀπὸ τὰ πυρὰ τῶν ἁλιέων.

Διατρέχοντες τὴν ὁδὸν Chiaja φθάνομεν εἰς τὴν τοῦ Παυσιλύπου, τὸν ὀνομαστὸν περίπατον τῆς Νεαπόλεως. Καθ' ὅσον δὲ προχωροῦμεν ἡ ὁδὸς ὑψοῦται εἰς τὴν παραθαλασσίαν πλευρὰν τοῦ λόφου, μέχρις οὗ φθάνῃ εἰς ὕψωμα, ὅθεν κατοπτεύεται τὸ μαγευτικὸν πανόραμα τοῦ κόλπου ὅλου, οὗτινος τὸ παράλιον εἶναι κεκαλυμμένον ἀπὸ πόλεις, χωρία καὶ ἀγροκήπια. Μόλις τελειώνει ἡ Νεάπολις καὶ ἀρχίζει τὸ Portici, ἔπειτα ἡ Torre del Greco, μετὰ ταῦτα ἡ Terra Annunziata καὶ τελευταῖον ἡ Castellamare. Ὑπεράνω δὲ ὅλων τούτων ὁ Βεσούβιος ὑψοῖ τὴν κορυφήν, ὡσεὶ ἐπιβλέπων αὐτάς, καὶ ἀπορῶν διὰ τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ἐλησμόνησαν τὰ φοβερὰ τοῦ παρελθόντος μαθήματα. Τῷόντι, ἐκτὸς τῆς Καστελλαμάρε, ὅλαι αἱ λοιπαὶ πόλεις κατεστράφησαν ἀλλεπαλλήλως ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ αὐτῶν γείτονος, ἡ μὲν Torre del Greco ἐννεάκις, ἡ δὲ Portici τοσούτῳ πλησίον κεῖται τῆς ἀτυχοῦς Ἡρακλείας (Herculaneum), ὥστε ἄπορον εἶναι πῶς λησμονεῖ ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπεσκέφθην τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως, ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς Εὐρώπης, ἴσως οὐχὶ τόσον διὰ τὰς εἰκόνας τῶν μεγάλων ζωγράφων, ὅσον διὰ τὰς ἐν αὐτῷ πολυτίμους ἀρχαιότητας. Ἀλλὰ καὶ εἰκόνας πολυτίμους περιέχει, κυρίως εἰς τὴν αἴθουσαν capi d' opera, ἔνθα εὑρίσκονται ἀριστουργήματα τῶν μεγάλων ζωγράφων, καὶ πρὸ πάντων τὸ πρωτότυπον τῆς γνωστοτάτης εἰκόνος τοῦ Ῥαφαήλου, ἡ ἱερὰ οἰκογένεια (la famiglia sacra), ἧς ἀντίγραφα ἀπήντησα ἑκατοντάδας ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀμερικῇ.

Καιρὸν δὲν εἶχον νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν πολύτιμον τοῦ Μουσείου Βιβλιοθήκην, διότι ἤμην ἀνυπόμονος νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Πομπηΐαν, τὴν νεκρόπολιν ταύτην, ἥτις ἀνέζησε μετὰ μακρὸν ὕπνον δεκαοκτὼ αἰώνων. Μιᾶς ὥρας ὁδοιπορία διὰ τοῦ σιδηροδρόμου σὲ φέρει εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Προσλαβὼν λοιπὸν ὁδηγὸν καὶ ἀγοράσας διὰ δύο φράγκων τὸ προνόμιον νὰ διατρίψω ὥρας τινὰς μετὰ τῶν νεκρῶν, εἰσῆλθον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς περιφήμου νεκροπόλεως διὰ τῆς λεγομένης πύλης τῆς θαλάσσης.

Ἡ θάλασσα σήμερον εἶναι πέντε τοὐλάχιστον μίλια μακρὰν τῆς Πομπηΐας· φαίνεται ὅμως ὅτι ἄλλοτε ἔφθανε μέχρις αὐτῆς, διότι παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν πύλην εὑρέθησαν σιδηροῖ κρίκοι χρήσιμοι εἰς τὰ ἀπόγαια τῶν πλοίων, καὶ ὄγκοι σιδηρῶν σταθμῶν καὶ ἄλλα σημεῖα δεικνύοντα ὅτι αὐτόθι ὑπῆρχε τὸ τελωνεῖον. Αἱ ὁδοὶ ἐκαθαρίσθησαν ἐπιμελῶς, εἶναι δὲ λιθόστρωτοι καὶ ὄχι εὐρεῖαι· ὑπάρχουσιν ὅμως πεζοδρόμια. Εἰς ὡρισμένας ἀποστάσεις εἶναι τεθειμένοι μεταξὺ τῆς ὁδοῦ ὁριζοντίως τρεῖς λίθοι ὁμαλῆς ἐπιφανείας, ὑψούμενοι τέσσαρας δακτύλους ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, χρησιμεύοντες πρὸς τοὺς διαβάτας, ὁσάκις ἡ βροχὴ ἐπλήρου ὕδατος τὰς ὁδούς. Αἱ οἰκίαι ἄνευ ἐξαιρέσεως ἔχουσιν ἐν μὲν τῷ μέσῳ αὐλήν, ἐν ᾗ ἦτο κῆπος καὶ κρήνη, ἐντὸς δὲ περιστύλιον ἐκ κιόνων ὁτὲ μὲν χρωματισμένων, ὁτὲ δὲ οὐχί. Τὰ πρὸς ὕπνον δωμάτια ἦσαν μικρά· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν διετηρήθησαν αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων ζωγραφίαι, ἐσυμπέραινον τὴν χρῆσιν ἑκάστου. Οὕτω εἰς μὲν τὸ καλλωπιστήριον τῆς κυρίας φαίνονται Ἔρωτες καὶ Ἀφροδῖται, εἰς δὲ τὸ ἑστιατώριον ἰχθύες καὶ πτηνά. Εἰς τὴν αὐλὴν ἢ τὸν κῆπον ἑκάστης οἰκίας, ἐντὸς κοιλώματος τοῦ τοίχου ἢ σηκοῦ, ἦσαν ἀείποτε τεθειμένοι οἱ ἐφέστιοι θεοί. Αἱ οἰκίαι τῶν εὐπόρων εἶχον θύραν χωριστήν, δι' ἧς εἰσήρχοντο οἱ ὑπηρέται. Ἐν γένει δὲ καὶ ἡ μεγαλητέρα τῆς Πομπηΐας ἰδιωτικὴ οἰκία, οὐδόλως δύναται νὰ συγκριθῇ κατὰ τὸ μέγεθος μὲ τὰς νεωτέρας. Τὰ δημόσια λουτρὰ διατηροῦνται κάλλιστα, καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διαίρεσίς των ἀποδεικνύει ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐτίμων ἀδιαζόντως τὴν καθαριότητα. Οἱ ναοὶ ἦσαν εὐρύχωροι, ἕκαστος ἱερεὺς εἶχε δωμάτιον χωριστὸν νὰ ἐνδύεται, καὶ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχε κρήνη ὕδατος ἐν ᾗ ἐνίπτοντο οἱ ἱερεῖς. Τοῦ Forum σώζονται ὅλοι οἱ κίονες, καὶ πλησίον αὐτοῦ εἶναι τὸ θέατρον, οὗτινος σώζονται ἐπίσης ἡ σκηνὴ καὶ αἱ κατώτεραι βαθμίδες, ἀλλ' εἶναι πολὺ μικρόν, συγκρινόμενον πρὸς τὸ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Οἱ τάφοι διατηροῦνται κάλλιστα καὶ πλησίον αὐτῶν εὑρίσκεται ὁ περίφημος οἶκος τοῦ Διομήδους, ὁ μέγιστος τῶν ἰδιωτικῶν οἴκων τῆς Πομπηΐας. Τὰ ὑπόγεια αὐτοῦ διατηροῦνται ἀκέραια, καὶ εἰς αὐτὰ εἶχε καταφύγει ἡ πολυμελὴς οἰκογένειά του, ὅτε συνέβη ἡ τρομερὰ ἔκρηξις. Ἴχνη προφανῆ τῆς ἐκεῖ καταφυγῆς των φαίνονται εἰσέτι ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἀλλαχοῦ σκελετοὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀνεκαλύφθησαν ἀκέραιοι. Ἡ γυνὴ εἶχεν εἰς χεῖρας μικρὸν σάκκον περιέχοντα ἐργαλεῖα πρὸς ῥαφήν, καὶ ἡτοιμάζετο φαίνεται νὰ ῥίψῃ, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ πυρίνου χειμάῤῥου. Ὁ δὲ ἀνὴρ ἔκειτο πρηνὴς πλη-

σίον αὐτῆς. Αἱ ἀνασκαφαὶ προβαίνουσι δραστηρίως, ὅλον δὲ τὸ ἐκχωσθὲν μέρος, μόλις ἀποτελεῖ τὸ τέταρτον τῆς κεχωσμένης πόλεως.

Ἐκ Πομπηΐας μετέβην εἰς Καστελλαμάρε ἐφ' ἁμάξης καὶ ὄχι διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ὅπως παρατηρήσω ἐν ἀνέσει τὰ ἐνδότερα καὶ τὸν βαθμὸν τῆς καλλιεργείας. Ὡραῖοι κῆποι ἐξετείνοντο ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ καὶ μυριάδες μαύρων σταφυλῶν κρεμαμένων ἀπὸ ὑψηλὰ κλήματα ἐπερίμενον τὴν ὥραν τοῦ τρυγητοῦ. Τὰ πάντα δὲ προεμήνυον μεγάλην ἀφθονίαν, καὶ ἡ φαιδρότης τῶν χωρικῶν ἐμαρτύρει ὅτι ἦσαν εὐτυχεῖς καὶ εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὰ δαψιλῆ τῆς φύσεως δῶρα. Μετὰ μίαν ὥραν ἐπέστρεψα εἰς Νεάπολιν ὅπως ἑτοιμασθῶ εἰς ἀναχώρησιν, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Ῥώμης, τῆς αἰωνίας πόλεως, τῆς ἕδρας τοῦ Καθολικισμοῦ, τῆς Μέκκας ταύτης πρὸς τὴν ὁποίαν 140,000,000 ἀνθρώπων ἀποβλέπουσι χάριν ψυχικῆς σωτηρίας. Ναὶ μὲν ἐπεσκέφθην καὶ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν, ἀλλὰ τὸ ὄνειρόν μου ἦτο ἡ Ῥώμη, καὶ τὸ ὄνειρον τοῦτο ἐπλησίαζε νὰ πληρωθῇ.

Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν περὶ τὴν 9 τῆς πρωΐας ἀνεχώρησα εἰς Ῥώμην διὰ τοῦ σιδηροδρόμου.

Τὴν αὐτὴν εὐχάριστον ἰδέαν περὶ τῆς καλῆς καταστάσεως τῆς καλλιεργείας διατηρεῖ τις προβαίνων πρὸς βοῤῥᾶν τῆς Νεαπόλεως. Ἡ γῆ εἶναι γονιμωτάτη, τὸ ὕδωρ ἄφθονον καὶ ὁ τρόπος τῆς καλλιεργείας ἐξαίρετος. Ἡ ἀτμάμαξα, διασχίζουσα ἀδιακόπως κήπους, σὲ φέρει μετὰ μίαν ὥραν εἰς Caserta.

Ἡ Caserta εἶναι αἱ Βερσαλίαι τῆς Νεαπόλεως. Μεγαλοπρεπέστατον παλάτιον ἐγείρεται μεταξὺ πλατείας περικυκλουμένης ὑπὸ δενδροστοιχιῶν, ἀνθέων καὶ κατασκίων περιπάτων. Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τερπνοτέραν φύσιν. Τὸ παλάτιον τοῦτο, πλῆρες πολυτίμων εἰκόνων καὶ κειμηλίων, ἦτο ἡ προσφιλὴς κατοικία τοῦ πατρὸς Φραγκίσκου τοῦ Β', καὶ ἐν αὐτῷ κατέλυσε τὸν βίον ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἵλκυσε πρὸς ἑαυτὸν τὰ βλέμματα τῆς Εὐρώπης. Οὐδόλως ἐπιθυμῶν νὰ δεικνύεται εἰς τοὺς ὑπηκόους του, σπανιώτατα κατῴκει τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς πρωτευούσης του παλάτιον, ἀλλ' ἐγκεκλεισμένος ἐν Caserta, ἐδημοσίευε τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα διατάγματα κατὰ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τοῦ πολίτου, τὰ ὁποῖα τοσοῦτον κρότον ἐποίησαν ἐν Εὐρώπῃ.

Μετὰ τὴν Caserta ἐσταθμεύσαμεν εἰς τρία ἢ τέσσαρα χωρία, προβαίνοντες ἀδιακόπως πρὸς τὰ σύνορα τῆς Παπικῆς ἐπικρατείας. Ὁ σιδηρόδρομος διέρχεται διὰ καταφύτων λόφων, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ἐγείρεται τὸ Monte Casino. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τούτου καὶ ὡσεὶ κρεμάμενον ὑπὲρ τὰς κεφαλάς μας εἶν' ἐκτισμένον μεγαλοπρεπέστατον μοναστήριον τῶν Βενεδικτίνων, θεμελιωθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου.

Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὰ σύνορα, τὰ διαβατήριά μας ἐξητάσθησαν ἐπιμελῶς καὶ μετ' ὀλίγον αἱ ἅμαξαι ἐσταμάτησαν· ὑπάλληλός τις ἐσύναζεν ὅλα τὰ διαβατήρια, εἰπὼν ὅτι ἤθελον ἀποδοθῇ πρὸς ἡμᾶς εἰς τὸν προσεχῆ σταθμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐφθάσαμεν τωόντι μετ' ὀλίγα λεπτά. Ἐπί τινος θύρας ἔστιλβεν οἰκόσημον ἔχον ἐζωγραφημένας ὑπὸ τὴν γνωστὴν παπικὴν μήτραν δύο ὑπερμεγέθεις κλεῖς, σημεῖον ἀλάνθαστον ὅτι εὑρισκόμεθα ἤδη ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς Αὐτοῦ Ἁγιότητος τοῦ Πάπα Πίου τοῦ Θ'.

Μετὰ τὴν τελωνικὴν ἐπίσκεψιν ἐπανελάβομεν τὸ ταξείδιον, καὶ μετὰ τρεῖς ὥρας, ἤτοι τὴν 7 τὸ ἑσπέρας ἐφθάσαμεν εἰς Ῥώμην, ἥτις γίνεται καταφανὴς ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων τόξων ἀρχαίου ὑδραγωγείου, καὶ κατέλυσα εἰς τὸ ἀναπαυτικώτατον ξενοδοχεῖον τῆς Ἀγγλίας.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἀνέβην ἀπὸ πρωΐας εἰς τὴν πρώτην ἅμαξαν τὴν ὁποίαν ἀπήντησα, καὶ διευθύνθην εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, διελθὼν διὰ διαφόρων ὁδῶν στενῶν καὶ ἄνευ πεζοδρομίων. Ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ὑψοῦνται μεγάλα παλάτια μὲ μεγαλοπρεπεῖς εἰσόδους, φέροντα ἐπὶ τοῦ μετώπου των ἐζωγραφημένα οἰκόσημα. Τὰ παράθυρα τοῦ πρώτου πατώματος πρὸς τὴν ὁδὸν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν οἰκιῶν, ἠσφαλίζοντο ὑπὸ χονδρῶν σιδηρῶν κιγκλίδων.

Μετὰ δέκα λεπτὰ ἔφθασα εἰς ἀνοικτὸν μέρος, καὶ τερπνὸν θέαμα προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἐνώπιόν μου ὁ γηραιὸς Τίβερις ἐκύλιε τὰ βορβορώδη του ὕδατα, εἰς δὲ τὴν ἀπέναντι ὄχθην ὑψοῦτο τὸ μέγα τοῦ Ἀδριανοῦ μαυσώλιον, ὀνομαζόμενον σήμερον φρούριον τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου (St. Angelo) (1) πλῆθος Γάλλων στρατιωτῶν ἐκάθηντο παρὰ τὴν πύλην τοῦ φρουρίου, καὶ ὑπὲρ τὰς κεφαλάς των ἐκυμάτιζεν ὑπερηφάνως ἡ Γαλλικὴ τρίχροος σημαία.

Τὸ φρούριον πλησιάζει τις διερχόμενος διὰ τῆς ὁμωνύμου γεφύρας τοῦ ἁγ. Ἀγγέλου, ἧς ἡ κατασκευὴ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 136 ἔτους μ. Χ. Εἶναι δὲ ἀναμφιβόλως ἡ ὡραιοτέρα γέφυρα τῆς Ῥώμης, ὡραϊζομένη πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπὸ δέκα ἀγαλμάτων, τεθέντων κατὰ τὸν 17 αἰῶνα, καὶ παριστανόντων δέκα ἀγγέλους, φέροντας τὰ ἐργαλεῖα τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Διελθὼν μίαν ἢ δύω ἔτι ὁδοὺς, εὑρέθην αἴφνης ἐνώπιον ἀπεράντου πλατείας, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ὑψοῦτο μεγαλοπρεπῶς ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ἡ ἀλλαγὴ εἶναι τόσον μεγάλη καὶ τόσον ἀπροσδόκητος, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θέας ταύτης εἶναι ἔτι εὐαρεστότερον. Ἑκατέρωθεν τοῦ ναοῦ

(1) Ἔχον ἐπὶ τῆς κορυφῆς κολοσσιαῖον χάλκινον ἄγαλμα τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ.

ἐγείρεται τὸ μεγαλοπρεπέστατον περιστύλιον ἐλλειπτικοῦ σχήματος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας ὁ αἰγύπτιος ἐκ γρανίτου ὀβελίσκος καὶ αἱ ἑκατέρωθεν δύω χάλκιναι κρῆναι συμπληροῦσι τὴν ἀπαράμιλλον ὡραιότητα τοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου θεάματος. Ἀλλ' ἂς προχωρήσωμεν ἐν τάξει.

Ἡ πλατεῖα τοῦ ἁγίου Πέτρου ἔχει μῆκος 1075 ποδῶν, καὶ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ὧν τὸ πρῶτον ὀνομάζεται πλατεῖα Rusticucci. Μετὰ ταύτην εἰσερχόμεθα εἰς τὴν θαυμαστὴν πλατεῖαν ἐλλειπτικοῦ σχήματος, καλλωπισμένην ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Βονίνου, ἥτις θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς νεωτέρας Ῥώμης. Ἡ πλατεῖα περιτριγυρίζεται ὑπὸ κολοσσιαίου περιστυλίου Δωρικοῦ ῥυθμοῦ, συγκειμένου ἐκ τεσσάρων σειρῶν κιόνων ἑκατέρωθεν, σχηματιζόντων τρεῖς διαδρόμους, ὧν ὁ ἐν τῷ μέσῳ δύναται νὰ περιλάβῃ δύω ἁμάξας διερχομένας κατὰ μέτωπον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κιόνων εἶναι 284 καὶ τὸ ὕψος ἑκάστου 61 ποδῶν· τὸ ὅλον καλύπτεται ὑπὸ κομψοῦ δώματος, ἐπιστεφομένου ἑκατέρωθεν ὑπὸ 96 ἀγαλμάτων, παριστανόντων ἁγίους καὶ ἐχόντων 11 1/2 ποδῶν ὕψος ἕκαστον. Τέλος ἡ τρίτη πλατεῖα, ἑνουμένη μετὰ τῆς δευτέρας ταύτης διὰ κομψῆς πτέρυγος, καὶ καλλωπισμένης ὡσαύτως ὑπὸ 44 ἀγαλμάτων ἁγίων, χρησιμεύει ὡς atrium εἰς τὴν ἐκκλησίαν μεθ' ἧς ἑνώνεται ἐπὶ τέλους.

Ὁ ὀβελίσκος ὑποτίθεται ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἡλιουπόλεως, ἔνθα εἶχεν ἐγερθῆ ὑπὸ τοῦ Φερῶν, υἱοῦ τοῦ Σεσώστριος· ἀλλ' ἡ παντελὴς ἔλλειψις ἱερογλυφικῶν γεννᾷ δισταγμοὺς περὶ τῆς γνησιότητός του. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐκομίσθη εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Καλιγούλα. Καὶ μόνος μὲν ἔχει ὕψος 72, μετὰ τοῦ σταυροῦ δὲ καὶ τοῦ στηλοβάτου, 126 ποδῶν· ἀνηγέρθη δὲ τὸ 1586 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φοντάνα ἐπὶ τοῦ Πάπα Σίξτου τοῦ Ε'.

Βαίνομεν ἤδη πρὸς τὸν ἅγιον Πέτρον καὶ ὅσον προχωροῦμεν, τόσον τὸ κολοσσιαῖον τοῦ οἰκοδομήματος γίνεται καταφανέστερον. Ἀναβαίνομεν τὴν κλίμακα, στολιζομένην ἑκατέρωθεν ὑπὸ δύο ὑπερμεγέθων ἀγαλμάτων τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ φθάνομεν εἰς τὸ περίφημον ἀέτωμα τοῦ μετώπου, στηριζόμενον ὑπὸ ὀκτὼ τετραπλῶν στύλων, κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, ὧν ἕκαστος ἔχει 88 μὲν ποδῶν ὕψος, 8 δὲ ποδῶν καὶ 5 δακτύλων διάμετρον. Τὸ ἀέτωμα στολίζεται ὑπὸ 13 κολοσσιαίων ἀγαλμάτων, 17 ποδῶν ὕψους, παριστανόντων τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν μετὰ τῶν 12 ἀποστόλων, καὶ ὅπως δώσω ἰδέαν τινὰ τοῦ ὅλου, ἀρκεῖ νὰ εἴπω ὅτι ἔχει 370 ποδῶν μῆκος καὶ 149 ὕψος. Τέλος ἐγείραντες τὸ παραπέτασμα τῆς θύρας εἰσήλθομεν εἰς τὸν ναόν.

Ὤ! πόση συγκίνησις καταλαμβάνει τὸν κατὰ πρῶτον εἰσερχόμενον εἰς τὸ ἀμίμητον τοῦτο μνημεῖον τοῦ χριστιανισμοῦ! Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις ὡραιότερον, ὑψηλότερον, μεγαλοπρεπέστερον θέαμα. Ὁ νοῦς πλανᾶται ἀόριστος μεταξὺ τῶν μεγάλων αὐτοῦ διαστάσεων, καὶ ὅτε θαυμάσας πέριξ τὸν ναόν, στρέψῃς τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους, νομίζεις ὅτι βλέπεις μύρμηκας. Χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ μάρμαρον καὶ γρανίτην καὶ μωσαϊκὸν καὶ μαλαχίτην ἀπαντᾷς ἀνὰ πᾶν βῆμα, καὶ αἱ ἰδίαι συγχέονται ἐκ τῶν μυρίων ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα γοητεύουσι τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἀδυνατοῦντας νὰ προσηλωθῶσιν εἰς ἓν μόνον, ὅπως θαυμάσωσιν αὐτὸ ἐν ἀνέσει. Ὁ ναὸς ἔχει σχῆμα λατινικοῦ σταυροῦ, μῆκος 575, πλάτος 417 καὶ ὕψος 426 ποδῶν. Ἡ πρὸς κατασκευὴν δαπάνη ὑπῆρξε μυθώδης καὶ σχεδὸν ἄγνωστος· διότι μόνον μέχρι τοῦ 1693 ἔτους ὑπελογίσθη ὅτι εἶχον δαπανηθῆ 250,450,000 φράγκων!

Οὐδόλως προτίθεμαι νὰ περιγράψω ἐν λεπτομερείᾳ τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Περὶ τούτου ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα μελέτη, διότι ἀδιακόπως ἀπαντᾷς μίαν χρονολογίαν, ἐμφαίνουσαν ὁλόκληρον ἱστορίαν. Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εἴπω ὅτι ἐπὶ τῆς νῦν τοποθεσίας τοῦ Ἁγ. Πέτρου, ἦσαν ἄλλοτε οἱ κῆποι καὶ τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ Νέρωνος, ἔνθα ὁ τύραννος οὗτος ἐνήργησε τὴν ὑπὸ τοῦ Τακίτου μνημονευομένην μεγάλην σφαγὴν τῶν χριστιανῶν. Τὰ σώματά των ἐτάφησαν ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐντὸς πλησιοχώρου σπηλαίου, ὅπου ἀπετέθη μετά τινα χρόνον καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὑποστάντος καὶ αὐτοῦ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Τὸ 326 μ. Χ. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἀνήγειρεν εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ναὸν εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου τούτου, ὅτις διετηρεῖτο ὡς εἶχε μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.

Ὁ ναὸς οὗτος, ἂν καὶ ἐπεσκευάσθη πολλάκις, ἦτο ὅμως ἑτοιμόῤῥοπος ἐπὶ τοῦ Πάπα Νικολάου περὶ τὸ 1450 ἔτος· ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ δραστηριότης μεθ' ἧς οἱ Πάπαι ἐπεδίωξαν τὴν τελειοποίησιν τοῦ μεγάλου ἔργου. Ἐκ τούτων ἀναφέρω ἰδίως τὸν Παῦλον Γ', ὅστις ἀνέθετο τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ὑπερμεγέθους θόλου εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον, εἰς ὃν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ διάταξις τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος. Ὁ θόλος οὗτος ἔχει διάμετρον 130 καὶ ὕψος 166 ποδῶν, στηρίζεται δὲ ἐπὶ τεσσάρων ὀγκωδεστάτων στύλων 206 ποδῶν ὕψους, καὶ περιστοιχίζεται ὑπὸ 32 κομψοτάτων κορινθιακῶν κιόνων, σχηματιζόντων 16 θυρίδας.

Ἀλλὰ βλέπω ὅτι παρασύρομαι εἰς λεπτομερείας· τελειώνω δὲ τὰς παρατηρήσεις μου ἐπὶ τοῦ ἀμιμήτου τούτου ναοῦ, προσθέτων ἐν συνόψει ὅτι ἔχει 748 στύλους, 389 ἀγάλματα καὶ 44 θυσιαστήρια,

ἐνώπιον τῶν ὁποίων καίουσιν ἀενάως 121 λυχνίαι· μεταβῶμεν δὲ καὶ εἰς τὸ Βατικανόν.

Καταβαίνων τὸ ἀριστερὸν κυκλοτερὲς περιστύλιον τοῦ ἁγίου Πέτρου εὑρίσκεσαι πρὶν ἢ φθάσῃς εἰς τὸ ἄκρον ἐνώπιον πύλης, φυλαττομένης ὑπὸ στρατιωτῶν, παραδόξως ἐνδεδυμένων. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρουσιν ὀρειχαλκίνους περικεφαλαίας, ἀποληγούσας εἰς αἰχμήν, ὡς αἱ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, τὰ ἐνδύματά των συνίστανται ἀπὸ κιτρίνους καὶ μαύρας ταινίας ἐξ ἐριούχου, καὶ ἀντὶ προβόλων φέρουσι δόρατα καὶ λόγχας. Οὗτοί εἰσιν οἱ Ἑλβετοὶ τοῦ Πάπα, ἡ δὲ πύλη εἶναι ἡ εἴσοδος εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Βατικανοῦ.

Διὰ νὰ λάβῃ τις ἰδέαν τινὰ τοῦ ἀπεράντου τούτου κτιρίου, τὸ ὁποῖον ἐκτίζετο ἢ μᾶλλον ἐμεγεθύνετο ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν Παπῶν ἐπὶ 600 ἔτη, ἀρκοῦμαι νὰ εἴπω ὅτι περιέχει, κατὰ τὴν κοινὴν παράδοσιν, ἕνδεκα χιλιάδας δωμάτια, ἂν καὶ ὁ ἀριθμὸς οὗτος μοὶ φαίνεται ὑπερβολικός. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἔχει 208 κλίμακας, εἴκοσιν αὐλὰς, ἓν ἀπέραντον μουσεῖον, μεγαλοπρεπῆ βιβλιοθήκην, ἀχανεῖς διαδρόμους καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ ὡραιοτάτων κήπων.

Ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν εἶναι ἀνοικτὰ εἰς τὸ δημόσιον τὸ Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ, αἱ αἴθουσαι τοῦ Ῥαφαὴλ καὶ τὸ ὀνομαστὸν παρεκκλήσιον Σιξτῖνον· τὰς δ' ἐπιλοίπους τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας εἶναι ἀνοικτὴ ἡ περίφημος πινακοθήκη.

Ἀναμφιβόλως τὸ Μουσεῖον τοῦτο εἶναι τὸ πλουσιώτερον τοῦ κόσμου, διά τε τὴν πληθὺν καὶ διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῷ κειμηλίων τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον καὶ τὸ τοῦ Λούβρου εἰσὶ πεπλουτισμένα διὰ τῶν Ἀσσυριακῶν μαρμάρων, τὰ ὁποῖα ἐλλείπουσιν ἐντελῶς ἀπὸ τὸ Βατικανόν· ἀλλὰ δι' ἑλληνικὰ καὶ ῥωμαϊκὰ μάρμαρα, τὸ Βατικανὸν εἶναι τὸ πρώτιστον τοῦ κόσμου.

Εἰσελθόντες διὰ τῆς πύλης εἰς εὐρύχωρον αὐλὴν τετράγωνον, εἴδομεν ἐξ ἀριστερῶν τὴν εἴσοδον τοῦ Μουσείου, πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ κλίμαξ φέρει εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα, ὅπου κατοικεῖ ἡ Αὐτοῦ Ἁγιότης Πίος ὁ Θ', ἄνω δὲ αὐτοῦ, εἰς τὸ τρίτον, κατοικεῖ ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης.

Ἀναβάντες δύο κλίμακας εὑρέθημεν εἰς τὴν εἴσοδον ἀπεράντου στοᾶς, κεκοσμημένης ἑκατέρωθεν ὑπὸ θαυμασίων ἀγαλμάτων. Ἡ στοὰ αὕτη ὀνομάζεται *νέα πτέρυξ* (braccio nuovo), ἔχει μῆκος 210 ποδῶν, πλάτος 24 καὶ διὰ τὴν κατασκευήν της ἐδαπανήθησαν δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια φράγκων. Περιέχει δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἱκανὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου καὶ Πραξιτέλους καὶ ἄλλων τεχνιτῶν· ἐπί τινων ἐξ αὐτῶν ἀνέγνων μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως τὰς λέξεις ΜΥΡΩΝ ΕΠΟΙΗΣΕ.

Μεταξὺ ἄλλων παρετήρησα καὶ Καρυάτιδα ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ τῆς Πανδρόσου, καὶ Σιληνὸν ἀνὰ χεῖρας ἔχοντα τὸν νέον Βάκχον. Παρ' αὐτοῖς ἀρχαῖον μωσαϊκὸν, παριστᾷ τὸν Ὀδυσσέα δεδεμένον εἰς τὸν ἱστὸν τοῦ πλοίου του. Τὸ παρακείμενον ἄγαλμα τῆς Κοσμιότητος θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ὡραιοτέρων τῆς συλλογῆς, καὶ εἶναι ἀριστούργημα χάριτος καὶ ἁπλότητος, ἰδίως ὁ καλύπτων τὸ πρόσωπόν της πέπλος, ὅστις εἶναι φυσικώτατος. Ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ ὁ Πολυδεύκης, καὶ ὁ Τίτος, καὶ ὁ Κόμμοδος, υἱὸς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, καὶ ὁ Κλαύδιος.

Ἀλλ' ἡ προσοχὴ τοῦ θεατοῦ συγκεντροῦται εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐπὶ κολοσσιαίου ἀγάλματος, παριστῶντος τὸν Νεῖλον, κατακεκλιμένον μετὰ τῶν δεκαὲξ αὐτοῦ τέκνων, ἐμφαινόντων ἀλληγορικῶς τὰς δεκαὲξ αὐτοῦ διακλαδώσεις. Ἡ φυσιογνωμία του εἶναι εὔθυμος, ὁ πώγων κρέμαται ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ τὴν κεφαλὴν στεφανοῦσι στάχυες καὶ νύμφαι. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος περιέχει ποτάμια ἀντικείμενα, ἤτοι πάλην μεταξὺ κροκοδείλου καὶ ἱπποποτάμου, καὶ πλοιάρια πλήρη πυγμαίων, τῶν ὁποίων ὁ Πλίνιος ἐπαινεῖ τὴν ἀνδρίαν, ὁσάκις μάχωνται μὲ τὰ θηρία τοῦ Νείλου. Ἡ ὡραία τοῦ ἀγάλματος ἐργασία ἐμφαίνει ὅτι εἶναι ἔργον τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ.

Παρατρέχω τὰ μικροτέρου λόγου ἄξια ἀγάλματα ὡς καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν μαρμαρίνων λουτρῶν, ἐν οἷς ἐλούοντο οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες. Διάφορα ἀγάλματα τῆς Ἴσιδος, τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος εὑρίσκονται εἰς τὴν στοάν. Τοῦ πρώτου εὑρίσκεται προτομὴ, ἔργον τοῦ Φειδίου· ἑτέρα Καρυάτις ἐκ Πεντελικοῦ μαρμάρου ἑλκύει ὅλην τὴν προσοχήν. Μετὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Τραϊανοῦ ὑπάρχει ὡραία Ἄρτεμις ἀτενίζουσα γλυκύτατα τὸν Ἐνδυμίωνα. Καὶ ἐνταῦθα, μετὰ ὡραίαν προτομὴν τοῦ Εὐριπίδου, φθάνομεν ἐνώπιον θαυμασίου ἀγάλματος, παριστῶντος τὸν δαιμόνιον Δημοσθένην, ἀπαγγέλλοντα λόγον. Ἡ θέσις τοῦ σώματος εἶναι λίαν ἐπιτυχὴς καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὰ χείλη πλήρη ἐκφράσεως. Ἀπέναντι δ' αὐτοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, εὑρίσκεται ἓν τῶν σπανιωτέρων ἀγαλμάτων τῆς συλλογῆς, παριστῶν ἀθλητὴν, σπογγίζοντα τὸν ἱδρῶτα τῶν μελῶν του· τὰ πάντα μαρτυροῦσιν ἑλληνικὴν ἐργασίαν ἐποχῆς ἀκμαζούσης περὶ τὴν γλυπτικήν.

Προχωροῦμεν πάντοτε· ἐνώπιόν μας εὑρίσκεται Ἀμαζὼν, ἔπειτα προτομὴ τοῦ Πτολεμαίου, υἱοῦ τοῦ Γάλβα, καὶ παρ' αὐτῷ κομψότατον ἄγαλμα τῆς Συμπαθείας. Κατόπιν ἔρχεται ἡ Δήμητρα, θεὰ τῆς ἀφθονίας, φιλόσοφός τις Ἕλλην καὶ Ἀφροδίτη ἀναδυομένη. Ὑπὸ τοὺς πόδας μας ἀρχαῖον μωσαϊκὸν, παριστῶν τὴν Ἀρετὴν, γονιμοποιοῦσαν τὴν Φύσιν, ἐκπροσωπεῖται διὰ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος. Πλησίον

Πίου τοῦ Ζ', ἔργου τοῦ Κανόβα, ὑπάρχει ὡραῖον ἀνάγλυφον, παριστῶν τὸν πόλεμον τῶν Κενταύρων μετὰ τῶν Λαπιθῶν εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πυριθόου. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς αἰθούσης τελευτᾷ μὲ τὰ ἀγάλματα τῆς Παλλάδος, τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἐλπίδος.

Ἀλλ' ἵνα μὴ μακρηγορήσω ἐπ' ἄπειρον ἐξακολουθῶν τὴν περιγραφὴν πάντων τῶν ἀγαλμάτων, σπεύδω νὰ φθάσω εἰς τὸ τέρμα τῆς αἰθούσης, ὅπου εὑρίσκονται τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Βατικανοῦ, παραλείπων ἐντελῶς ἑκατοντάδας ἄλλων, μέγα παρεχόντων τὸ διαφέρον. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω καὶ τὸ θαυμάσιον ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους ἀναπαυομένου, ἔργον τοῦ Ἀθηναίου Ἀπολλωνίου, υἱοῦ τοῦ Νέστορος, οὔτε τὸ τοῦ Μελεάγρου, ἐκχωσθέντος ἀπὸ τὸν Ἐσλῖνον λόφον.

Τὸ πρὸ ἡμῶν πρῶτον δωμάτιον περιέχει δύο πυγμάχους τελειοτάτης ἐργασίας, ἔργον τοῦ Κανόβα. Τὸ παρακείμενον ἀνάγλυφον παριστᾷ τὸν Βάκχον, ἀνευρόντα ἐν Νάξῳ τὴν Ἀριάδνην καὶ ἕτερος σαρκοφάγος παριστᾷ ἐν ἀναγλύφῳ τὸν Ἀχιλλέα, ὑποστηρίζοντα τὴν Πενθεσίλειαν, βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων, ἣν ἐπλήγωσε καιρίως. Ποῤῥωτέρω ἵσταται τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Belvedere καὶ ἀνάγλυφον τοῦ Ἀχιλλέως ἐν τῇ μάχῃ, καθ' ἣν ἐφονεύθη ἡ Πενθεσίλεια. Μέγας δὲ σαρκοφάγος ἐξεικονίζει ἐν ἀναγλύφῳ τὰς Νηρηΐδας, φερούσας εἰς τὸν Ἀχιλλέα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου κατασκευασθέντα ὅπλα.

Φθάνομεν ἤδη εἰς τὸ διάσημον σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος, τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς γλυπτικῆς· ὁ ἱερεὺς οὗτος τοῦ Ποσειδῶνος παρίσταται καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει νὰ ἐκπνεύσῃ μετὰ τῶν δύο υἱῶν του ὑπὸ τὴν φρικτὴν θλίψιν δύο ὄφεων, τοὺς ὁποίους ἡ Ἀθηνᾶ, ἣν εἶχε παροργίσει, ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Πλίνιον, γλύπται τοῦ ἀριστουργήματος τούτου ὑπῆρξαν οἱ ἐκ Ῥόδου Ἀγήσανδρος, Πολύδωρος καὶ Ἀθηνόδωρος, καὶ φαίνεται ὅτι ἵστατο εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Τίτου, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια ἀνεκαλύφθη τὸ 1506 ἔτος. Ὁ Πλίνιος φρόνει ὅτι συνέκειτο ἐξ ἑνὸς μόνου τμήματος μαρμάρου· ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀνεκάλυψεν ὅτι συνίσταται ἐκ τριῶν.

Εἰς τὸ πλησίον δωμάτιον εἰσήλθομεν ὅπως θαυμάσωμεν τὴν ἀπαράμιλλον ὡραιότητα τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Belvedere, θεωρουμένου ὡς τὸ ἐντελέστερον προϊὸν τῆς γλυπτικῆς τῶν ἀρχαίων, διότι καὶ ἡ στάσις τοῦ σώματος εἶναι ὡραιοτάτη καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἀνεκαλύφθη περὶ τὸ Ἄκτιον τὸν ΙΕ' αἰῶνα, καὶ ὁ Πάπας Ἰούλιος ὁ Β' τὸ ἔθεσεν ὅπου σήμερον ἵσταται.

Ἂς διέλθωμεν ἐν σιωπῇ ἔτι δέκα ἢ εἴκοσιν αἰθούσας πλήρεις ἀγαλμάτων, διότι ἂν ἀναφέρωμέν τι περὶ μιᾶς ἐξ αὐτῶν, ἀδικοῦμεν τὰς ἄλλας, ἀξιούσας τὴν αὐτὴν προσοχήν, καὶ ἂς μεταβῶμεν εἰς τὸν ἀνώτερον ὄροφον· ἐγκαταλείποντες δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ ἀγάλματα, ἂς εἰσέλθωμεν εἰς τὰ λεγόμενα δώματα τοῦ Ῥαφαὴλ, ὧν οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφὴ εἰσιν ἐζωγραφημένα al fresco ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ θεωροῦνται δικαίως ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων κειμηλίων τοῦ Βατικανοῦ.

Μέγα μέρος τῶν δωματίων εἶχε ζωγραφηθῆ ὑπ' ἄλλων ζωγράφων, ὅτε ὁ Πάπας Ἰούλιος ὁ Β'. προσεκάλεσεν ἐκ Φλωρεντίας τὸν Ῥαφαὴλ καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ νὰ ζωγραφήσῃ τὴν περὶ τῆς ἁγίας Μεταλήψεως ἔριδα. Τὸ ἔργον τοῦ Ῥαφαὴλ τόσον τὸν ἐξέπληξε καὶ τὸν ηὐχαρίστησεν, ὥστε ἔπαυσε τὴν ἐργασίαν ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὸν Ῥαφαὴλ νὰ ζωγραφήσῃ μόνος τὰς αἰθούσας, αἱ ὁποῖαι εἶναι τέσσαρες τὸν ἀριθμόν.

Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν ὀνομάζεται τοῦ Κωνσταντίνου· ταύτην εἶχεν ἀρχίσει νὰ ζωγραφῇ ὁ Ῥαφαὴλ, σχεδιογραφήσας αὐτὴν πρῶτον ἐντελῶς, ὅτε ὁ θάνατος τὸν ἀφήρπασε, πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ τελειώσῃ, εἰμὴ μόνον τὰς ἐν ταῖς δύο γωνίαις εἰκόνας τῆς Ἐπιεικείας καὶ Δικαιοσύνης. Ὁ ἄξιος τοῦ Ῥαφαὴλ μαθητὴς Ἰούλιος Ῥωμάνος, ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε θεωρεῖται ἐκ τῶν πρώτων ὡραϊσμάτων τοῦ Βατικανοῦ.

Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῆς αἰθούσης παρίσταται ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καθ' ἣν στιγμὴν παροτρύνων τὸν στρατὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, εἶδεν ἐν τῷ στερεώματι τὸν Σταυρὸν καὶ τὰς λέξεις ΕΝ ΤΟΥΤΩι ΝΙΚΑ. Ἐπὶ τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς φαίνεται ὁ Κωνσταντῖνος νικῶν τὸν Μαξέντιον κατὰ τὴν προκειμένην μάχην.

Ἐπὶ τῆς τρίτης πλευρᾶς ὁ Κωνσταντῖνος δέχεται τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Πάπα Σιλβέστρου.

Τέλος ἐπὶ τῆς τετάρτης πλευρᾶς φαίνεται ἡ ὑπὸ Κωνσταντίνου ἀνάθεσις τῆς Ῥώμης εἰς τὸν Ἅγ. Σίλβεστρον, ἐνῷ ἡ ὀροφὴ καὶ τὰ εἰς τὰς γωνίας κενὰ διαστήματά εἰσιν λαμπρῶς ἐζωγραφημένα ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Ῥωμάνου καὶ Θωμᾶ Λωρέτη, παριστάνοντα τὴν ἀνύψωσιν τῆς πίστεως.

Ἡ μετὰ ταῦτα αἴθουσα ὀνομάζεται ἡ τοῦ Ἡλιοδώρου, καὶ ἐζωγραφήθη ἐπὶ σχεδιογραφημάτων τοῦ Ῥαφαὴλ, ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰουλίου Ῥωμάνου, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ τοῦ Κρεμόνου, μαθητοῦ τοῦ Κορεγίου.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου μετώπου παρίσταται ὁ Ἡλιόδωρος, διοικητὴς ἐπὶ Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος, βασιλέως τῆς Συρίας, ὅστις 176 ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἐστά-

λῃ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου ὅπως λαφυραγωγήσῃ τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ πράξῃ τὴν ἱεροσυλίαν ταύτην, ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν ἱππότην μετὰ δύο ἀγγέλων, ὡπλισμένων μὲ μάστιγας, οἵτινες μαστιγώσαντες ἐξέβαλον αὐτὸν τοῦ ναοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι μετώπου παρίσταται ὁ Πάπας Λέων, πορευόμενος πρὸς Ἄττιλαν, βασιλέα τῶν Οὔνων, ὅστις ἤρχετο νὰ λῃστεύσῃ τὴν Ῥώμην· καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ πανικοῦ φόβου ὅτε εἶδεν εἰς τὸν αἰθέρα τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον σείοντας ῥομφαίας, ἐτράπη εἰς φυγήν.

Ἐπὶ τῆς τρίτης πλευρᾶς παρίσταται τὸ ἐν Βολσένῃ γενόμενον θαῦμα. Ἱερεύς τις ἀμφιβάλλων περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Εὐχαριστίαν, εἶδεν αἷμα ἀναβλύζον καὶ πληροῦν τὸ ἅγιον Ποτήριον.

Ἐπὶ τῆς τετάρτης πλευρᾶς φαίνεται ὁ ἅγιος Πέτρος ἐν τῇ φυλακῇ, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἄγγελος τὸν ἀπαλλάττει τῶν ἁλύσεών του καὶ τὸν ὁδηγεῖ ἐκτὸς τῆς εἱρκτῆς. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀριστουργημάτων τοῦ Ῥαφαὴλ, παριστάνουσα ταὐτοχρόνως τέσσαρα διάφορα ἀποτελέσματα τοῦ φωτός, ἤτοι τὸ τοῦ ἀγγέλου ἐν τῇ φυλακῇ, τὸ τοῦ ἰδίου ἀγγέλου ἐκτὸς τῆς φυλακῆς, τὸ τῆς σελήνης καὶ τέλος τὸ φῶς λαμπάδος εἰς χεῖρας στρατιωτῶν. Ἡ ὀροφὴ τῆς αἰθούσης εἶναι ἐπίσης ἔργον τοῦ Ῥαφαήλ. Ἀλλ' ἂς μεταβῶμεν εἰς τὴν παρακειμένην αἴθουσαν, ὀνομαζομένην « τοῦ σχολείου τῶν Ἀθηνῶν ».

Δ. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Σκηναὶ τοῦ ἐν Γεωργίᾳ βίου.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 327.)

— Ἐ! Μιχαὴλ, ὁ ἥλιος πρὸ πολλοῦ περιπατεῖ ἐπάνω!

— Σὺ εἶσαι; ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος ἀνοίγων τὴν θύραν· τί με θέλεις τόσον πρωΐ;

— Ἐλησμόνησες τὸ χθεσινόν μας στοίχημα;

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Μιχαὴλ τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς του.

Εἰσῆλθον δὲ καὶ οἱ δύο εἰς τὴν καλύβην. Ἐκεῖ, παρόντος τοῦ ἀντιπάλου του ὁ Νικόλαος κατεβρόχθισε δώδεκα σφικτὰ ὠὰ, καὶ μετὰ ταῦτα, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ὀνείρου, ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν τῆς γυναικός του, ἔδραμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀνέβη τὸ στενὸν μονοπάτιον τὸ φέρον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δαβὶδ, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν τραχύτητά του ὁμοιάζει τὴν ὁδὸν τοῦ παραδείσου, καὶ ἤναψε κηρία ἔμπροσθεν τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς τοῦ διαβόλου· διότι, δὲν ὑπάρχει ἐκκλησία ἐν Γεωργίᾳ μὴ περιέχουσα ζωγραφημένην τὴν κόλασιν. Ἐρώτησε Γεωργιανὸν διατί γονατίζει καὶ παρακαλεῖ ἐνώπιον τοῦ διαβόλου, καὶ θὰ σὲ ἀποκριθῇ· « Δὲν γνωρίζει τις ἀπὸ ποῖον θὰ λάβῃ ἀνάγκην. » Ὁ Νικόλαος, ἀφ' οὗ ἠσπάσθη ὅλα τὰ ἅγια λείψανα, ἐφίλησε καὶ τὸ πέτρινον κατώφλιον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνεχώρησε τὴν καρδίαν ἔχων ἐλαφρὰν ὡς ἂν εἶχε βεβαιωθῇ διὰ τὴν θείαν προστασίαν.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀγνοῶν τὸ στοίχημα τοῦ πατρός του, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποσχεθῇ ἐπισήμως νὰ τηρήσῃ, ἔδραμεν, ἐνῷ ὁ Νικόλαος προσηύχετο, νὰ ἴδῃ τὴν Μάρθαν τὴν ὡραίαν του ἀρραβωνιστικήν. Ἐὰν ὁ ἔρως εἰς τὴν Ἀνατολὴν δὲν ἔχῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν σφοδρότητα, δὲν γνωρίζει ὅμως οὔτε τὸν φόβον οὔτε τὴν ψευδοσεμνότητα. Οἱ δύο μνηστῆρες, ὡς ἡλικιωθέντες ὁμοῦ, συνεδέοντο μεταξύ των διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἐλπίδος· ἡ Μάρθα ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς θὰ ἐγίνετο κύριός της καὶ ἦτο εὐτυχής, διότι δὲν θὰ ἔμενε κόρη, ἀλλὰ θὰ ἐνυμφεύετο ὡραῖον νέον. Ποσάκις τῇ εἶχε προσφέρει ὀπωρικὰ, βραχιόνια καὶ κεντημένα σανδάλια!

Πάντοτε δὲ ἐδέχετο τὰ δῶρα ταῦτα μὲ παιδικὴν χαράν, διότι αἱ Γεωργιαναὶ ἔχουσι μεγάλην φιλαρέσκειαν· οὖσαι μάταιαι ἀγαπῶσιν ὅ,τι τὰς στολίζει, καὶ τὸ καλήτερον δῶρον εἶναι κάτοπτρον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου θὰ διήρχοντο εὐχαρίστως ὅλην τὴν ζωήν των. Ἡ Μάρθα ἦτο γνωστὴ διὰ τὴν χάριν της, καὶ πολλοὶ Γεωργιανοὶ ἐζήλευον τὴν τύχην τοῦ εὐτυχοῦς Ἡρακλέους. Ὅτε ὁ Μιχαὴλ τοὺς ἀπήντα συνομιλοῦντας ὑπὸ τὰ δένδρα τοῦ κήπου, προσεποιεῖτο ὅτι δὲν τοὺς ἔβλεπε καὶ ἀνεχώρει. Τί πειράζει νὰ συνομιλῶσιν; ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ πατήρ. Δὲν εἶναι ἀρραβωνισμένοι; Δὲν ἀντήλλαξαν ἔμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ τὸν δακτύλιον τοῦ ἀρραβῶνος; Διὸ καὶ οἱ δύο ἀπελάμβανον ἐλευθέρως ἀδελφικὴν εὐτυχίαν, μὴ συλλογιζόμενοι ὅτι οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶναι σταθερὸν, καὶ ὅτι ἴσως ἡ δυστυχία ἤνοιξεν ἤδη ἐπάνω των τὰ κατάμαυρα πτερά της.

Ἡ σύζυγος τοῦ Νικολάου ἐφύλαττε πάντοτε εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὰ θλιβερὰ προαισθήματά της· ἀλλ' ὁ υἱὸς οὐδόλως συνεκινήθη διὰ τὸ ἀνόητον πατρικὸν στοίχημα· ἀπ' ἐναντίας, αἱ δύο οἰκογένειαι ἔζων ἐν εἰρήνῃ· οἱ ἄνδρες ἐκαλλιέργουν τὰ μικρά των ὑποστατικὰ καὶ αἱ γυναῖκες ἐφρόντιζον περὶ τῶν οἰκιακῶν. Ὁ δὲ Νικόλαος, πιστὸς εἰς τὸν ὅρκον του ἔτρωγεν ἑκάστην πρωΐαν ἐνώπιον τοῦ γείτονός του, τὰ σφικτὰ ὠά. Αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, μετὰ ταῦτα οἱ μῆνες καὶ ἐπὶ τέλους ἔφθασε τὸ φθι-

νόπωρον. Ἂν καὶ ἐν Γεωργίᾳ ἡ καλλιτέρα ἐποχὴ εἶναι τὸ φθινόπωρον, φέρει ὅμως μεθ' ἑαυτοῦ τὴν θέρμην καὶ στειρεύει σχεδὸν ὅλα τὰ ὕδατα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται νοσώδεις ἀναθυμιάσεις· αἱ ἀκαθαρσίαι τῆς ἀσιατικῆς πόλεως ξηραινόμεναι, τότε ὑπὸ καυστικοῦ ἡλίου διασπείρουσιν ἀποφοράν. Οἱ δὲ πτωχοί, ἀδύνατοι ὄντες ἐκ τῆς κακῆς τροφῆς, δὲν δύνανται ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ἐπιδημίαν, ἥ τις, ὅλα τὰ ἔτη, ἀνοίγει τόσους τάφους εἰς τὸ κοιμητήριον.

Ἐνῷ δὲ ὁ καιρὸς ἐπροχώρει, ὁ Νικόλαος ἐφαίνετο πλέον λυπημένος καὶ πλέον καταβεβλημένος· ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἠγάπα πλέον τίποτε, οὔτε τὸν κῆπον του οὐδὲ τὸν οἶνον τῆς Κακετίας. Τὸν ἔβλεπον συνεχῶς καθήμενον εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας του, μὲ τὴν πίπαν του ἐσβεσμένην, σιωπηλόν, τὸ βλέμμα ἔχοντα σκεπτικόν, ὡς ἂν εἶχε καταβληθῆ τὸ σῶμά του ὑπὸ τύψεως συνειδήσεως. Ὁ ταλαίπωρος ὅμως δὲν εἶχεν ἄλλο ἔγκλημα νὰ ἐνθυμηθῇ ἢ τὴν παρελθοῦσαν ἀκρασίαν του.

Ἐν τοσούτῳ οἱ διαβάται τὸν περιεγέλων.

— Τὸ πρόσωπον τοῦ Νικολάου, ἐψιθύριζεν ὁ εἷς, εἶναι ὠχρὸν ὡς λεμόνι τῆς Τραπεζοῦντος.

— Ὠχρόν! ἐπανελάμβανεν ἄλλος, εἰπὲ μᾶλλον ὅτι εἶναι πλέον πράσινον ἀπὸ τὰς ἐλαίας τοῦ κήπου του.

Καὶ ὁ Νικόλαος ἤκουε μὲν ταῦτα ἀλλὰ δὲν κατεδέχετο ν' ἀπαντήσῃ, οὐδὲ κἂν νὰ ἀνυψώσῃ τὴν κεφαλήν. Ἐνίοτε διὰ νὰ ἐνασχολήσῃ τὰς ἐνεργητικὰς χεῖράς του ἔκλωθεν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς καλύβης του(1).

— Δὲν κλώθει χρυσόν, ἔλεγε κακή τις γλῶσσα.

— Ὁ κλώστης του θὰ γίνῃ γρήγορα κηρίον, ἂν ἐξακολουθῇ τοιουτοτρόπως.

— Νικόλαε, ἠρώτα αὐτὸν φίλος, μήπως εἶσαι ἀσθενής;

— Ὄχι, ἀπεκρίνετο συντόμως καὶ ἔσειε τὴν κεφαλήν. Καὶ πάντοτε ἔδιδε τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν εἰς τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν.

Εἰς μάτην ἡ σύζυγος καὶ ὁ υἱός του ἀπηλπίζοντο διότι ἔμενε πάντοτε ὁ αὐτός.

Ματαίως ἡ Μάρθα, τὴν ὁποίαν ἠγάπα πολὺ καὶ εἶχεν ἤδη ἐλθοῦσαν εἰς τὸν κόσμον, τὸν περιεποιεῖτο καὶ ἐπροσπάθει νὰ τὸν διασκεδάσῃ.

— Θέλεις νὰ σὲ τραγουδήσω ἓν ὡραῖον ταρταρικὸν τραγοῦδι; ἠρώτα.

— Ὄχι;

— Νὰ σγουράνω τὸ *κουδί* σου (πῖλος ἀπὸ τρίχαν ἀρνίου) θέλεις;

— Ὄχι.

— Πήγαινε εἰς τὸ κυνῆγι, θὰ διασκεδάσῃς.

— Ὄχι.

Ἐνίοτε ὁ Ἡρακλῆς τὸν ἔφερε μὲ τὴν βίαν εἰς τὴν Τίφλιδα, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς μηνός, τρία *βέρστια* κατήντων πολὺ μεγάλος περίπατος εἰς αὐτόν. Ἡ ἰσχνότης του ἐγένετο καθ' ἡμέραν καταφανεστέρα, καὶ νήματά τινα ἀργυρᾶ ἀνεφαίνοντο εἰς τὸ κατάμαυρον γένειόν του. Ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἡ μήτηρ του κατατεθλιμμένοι ἐκάλεσαν ἀρμένιον ἰατρόν, ὅς τις εἶπεν ὅτι ἡ ἀσθένεια ἢ πυρετὸς ἢ ἄλλο τι ἦτο. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν ἐννόησε τὴν ἀσθένειαν· ἀλλ' ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἑκάστην πρωΐαν ὁ Νικόλαος κατέπινε δώδεκα ᾠὰ ἑψημένα ὑπὸ τὴν στάκτην, ἀνετριχίασε καὶ εἶπεν ὅτι ἡ τροφὴ αὕτη ἦτο θανάσιμος.

Μάτην παρεκάλουν τὸν πεισματώδη Μιγγρελιανὸν ὁ υἱός, ἡ σύζυγος καὶ ὁ ἰατρὸς νὰ παύσῃ τὴν ὀλεθρίαν ταύτην τροφήν.

Ὁ ἀσθενὴς ἠρνεῖτο λέγων ὅτι δὲν ἤθελε νὰ στερηθῇ τὴν οἰκίαν του. Καὶ αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ τῷ προέτεινε νὰ διαλύσωσι τὸ στοίχημα, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠρνήθη.

— Τὸ ὡρκίσθην, ἀνέκραξε, προτιμῶ ν' ἀποθάνω παρὰ ν' ἀθετήσω τὸν ὅρκον μου.

— Σὲ ἀπολύω, εἶπεν ὁ Μιχαήλ, ἐνῷ ἡ θυγάτηρ του ἔκλαιε.

— Σὺ μὲν μὲ ἀπολύεις, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ὁ Θεός;

Ὁ ἰατρὸς ἐπανήρχετο καθ' ἡμέραν καὶ καθ' ἡμέραν τὸ κακὸν ηὔξανεν.

— Ὦ! ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ἡρακλῆς, τὸ ἤξευρα· τὰ κατηραμένα ἐκεῖνα ξύλινα κοχλιάρια, τὰ ὁποῖα εἶδα τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα εἰς ἕνα βράχον τοῦ ποταμοῦ, προανήγγειλαν δυστυχήματα· καὶ ἰδοὺ ἡ τύχη κτυπᾷ τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ γραῖα ἀνεπόλει τὰς προλήψεις τῆς πατρίδος της καὶ ἐσυλλογίζετο τὴν πρόῤῥησιν τῆς Ατσιγκάνας.

— Ἰδού, ἔλεγεν, οἱ κόρακες, οἱ ὁποῖοι διασχίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὰς ἀπαισίας φωνάς των! Ἰδοὺ ὁ θάνατος ἐπὶ τῶν μαύρων πτερῶν των.

Ἐπὶ τέλους ὁ Νικόλαος ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην καὶ ἀπέθανεν· ἡ οἰκία ἐπενθηφόρησεν. Ὁ δὲ Μιχαὴλ μετὰ πολλῆς γενναιότητος εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Νικολάου, ὅτι τὸν ἄφινε τὴν πατρικὴν οἰκίαν.

— Εἶν' ἰδική σου, ἀπεκρίθη ὁ Ἡρακλῆς, κράτησέ την. Σέβομαι τὴν θέλησιν καὶ τὸν ὅρκον τοῦ πατρός μου.

Πρέπει νὰ ζήσῃ τις εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ λάβῃ ὀρθὴν ἰδέαν τῶν θρήνων, τῶν κλαυθμῶν καὶ τῶν ὀδυρμῶν οἵτινες περιστοιχίζουσι τὸν νεκρόν. Ἅπαντες οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἀποθανόντος συνέρχονται καὶ ἐκφράζουσι ζωηροτάτην λύπην. Ἡ γυνὴ τοῦ Νικολάου ἐμάδει τὴν κόμην της, καὶ συχνὰ

(1) Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι πολλὰ κοινὴ εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς Γεωργίας.

συχνὰ ὠρύετο ὡς ἂν ἐκρημνίζετο ἡ καλύβη· ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἀφίνων τρομερὰς κραυγὰς ἔκρουεν ἀδιακόπως τὸ στῆθός του. Τὴν ἐπαύριον στολίσαντες τὸ σῶμα τοῦ Νικολάου, τὸ ἔθεσαν μὲ πρόσωπον ἀσκεπὲς ἐντὸς ποικιλοβαφοῦς ξυλοκραββάτου, καὶ τὸ ἔφεραν εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Τὸ κοιμητήριον ἀντήχησε φωνὰς καὶ κλαυθμούς· δέκα ἢ δώδεκα ἄνθρωποι, οἵτινες εἶχον ὁδηγήσει τὸ φέρετρον εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεως, γονυπετήσαντες, ἔκλαιον τὸν ἀποθανόντα, ὡς λέγουσιν οἱ Γεωργιανοί.

Αἱ γυναῖκες ἀπέσπων τὴν κόμην, ἔτυπτον τὸ πρόσωπον καὶ κατέσχιζον τὸ στῆθός των, λέγοντες μεγαλοφώνως τοὺς ἐπαίνους τοῦ ἀποθανόντος. Καὶ ἄλλαι μὲν ἤρχιζον χαμηλῇ τῇ φωνῇ καὶ ἔφθανον ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους ἐρωτῶσαι τὸν νεκρόν· « Διατί μᾶς ἀφῆκες ; » ἄλλαι δὲ ἐπανελάμβανον ὅλαι ὁμοῦ τὰ αὐτὰ ἐτύπτοντο καὶ ἐπρόσθετον νέους ἐπαίνους εἰς τὸν πένθιμον πανηγυρικόν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλῶν ἀνδρῶν τὰ στήθη ἐξήρχοντο φωναὶ ἀπελπισίας, ἐν ᾧ ἐκτύπουν τὸν λαιμόν των μὲ μεγάλας μάστιγας ἐκ δέρματος. Ὁ Ἡρακλῆς ἀνεμίγνυε τὴν ἀληθῆ του λύπην εἰς τὴν πένθιμον ταύτην κωμῳδίαν, καὶ ὅτε ἐκλείσθη ὁ τάφος καὶ οἱ περιεστῶτες ἀνεχώρησαν, ὁ νέος μείνας μόνος, γονυπέτησεν ἐπὶ τῆς γῆς ἥτις ἐσκέπαζε τὸ λείψανον τοῦ πατρός του, καὶ προσευχηθεὶς ἔκλαυσε καὶ ἐψιθύρισε τοὺς ἀπειλικοὺς τούτους λόγους·

— Ὦ πάτερ μου, σὲ ἐφόνευσε, ἀλλὰ θὰ σὲ ἐκδικηθῶ !

II.

Ἐξεγερθεὶς δὲ τοῦ κοιμητηρίου δὲν ᾐσθάνθη ἑαυτὸν ἀρκετὰ δυνατὸν διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ εὐθὺς τὴν μητέρα του καὶ νὰ τὴν παρηγορήσῃ· ἀλλὰ καθήσας ἐπὶ μνήματος πλησίον τῆς ὁδοῦ, ἔθλιβε διὰ τῆς συνεσταλμένης χειρός του τὸ *κιντζάλ* του.

— Θὰ τὸν φονεύσω ! ἐπανέλαβε μὲ ὑπόκωφον φωνήν.

Πλὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἡσυχία, ἥτις ἀκολουθεῖ τὰς μεγάλας λύπας, τὸν κατέβαλεν. Ἐλησμονήθη ὀνειροπολῶν καὶ δι' ἑνὸς βλέμματος κατεμέτρησεν ὅλας τὰς εὐτυχίας, τὰς ὁποίας ἐστερήθη ἐν μιᾷ στιγμῇ. Τί τὸν ἔμελεν ἡ πτωχεία ; Ἀλλὰ ἡ γραῖα μήτηρ του, τὴν ὁποίαν ἐσέβετο ! ἀλλ' ἡ Μάρθα, τὴν ὁποίαν τόσον περιπαθῶς ἠγάπα ! Ἡ δυστυχία διὰ μιᾶς, ἀπέκοψε καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ ὀπωρικὰ ἐκ τοῦ δένδρου τοῦ βίου του. Δὲν ἔκλαιε πλέον· οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν ξηροί, καταφλογισμένοι, ἀλλὰ τὰ δάκρυα ἐπλημμύρουν τὴν καρδίαν του. Βυθισμένος δὲ εἰς τὸν λήθαργον τοῦτον, ὅς τις εἶναι ἀναπόφευκτος συνέπεια μεγάλης ὀδύνης, ἔμεινεν ἀκίνητος μέχρι περίπου τῆς ἑσπέρας, ὅτε ἀναψυχθεὶς ὑπὸ τῆς δρόσου ἠγέρθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἥ τις δὲν ἦτο πλέον ἰδική του καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ φύγῃ ὡς δοῦλος.

Εἰς τὴν ἐπιστροφήν του εὗρε κλεισμένην τὴν καλύβην τοῦ Μιχαὴλ, ὅς τις αἰσχυνόμενος εἶχεν ἀποσυρθῆ φεύγων διπλῆν δυστυχίαν. Ὁ Ἡρακλῆς ἀσπασθεὶς τὴν μητέρα του, ἥ τις προσηύχετο ἐνώπιον τῆς Παναγίας ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ Νικολάου, τῇ εἶπε·

— Μάννα, πήγαινε νὰ κοιμηθῇς· ἐγὼ θὰ ὑπάγω εἰς τὸν κῆπον νὰ μυρίσω τελευταίαν φορὰν τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα ἄνθη, τὰ ὁποῖα ἀπὸ σήμερον ἀνήκουν εἰς ἄλλον. Μὴ φοβεῖσαι, μάννα μου, εἶμαι ἐδῶ καὶ ἔχω καρδίαν. Καλὴν νύκτα, πήγαινε νὰ κοιμηθῇς. αὔριον θὰ ἰδῶμεν.

Καὶ ἡ μὲν γραῖα ὑπήκουσεν, ὁ δὲ υἱὸς ὑπῆγεν εἰς τὸν κῆπον.

Ἡ νὺξ ἔχει θαυμάσια βάλσαμα διὰ τὰς ψυχικὰς πληγάς· ὁ Ἡρακλῆς ᾐσθάνθη ἑαυτὸν ὀλίγον ζωογονηθέντα ὑπὸ τῆς ὠχρᾶς ἐκείνης φθινοπωρινῆς ἑσπέρας. Μόλις εἶχε πλανηθῆ ἡμίσειαν ὥραν εἰς τὰ μονοπάτια τοῦ σκοτεινοῦ κήπου, ὅτε ἤκουσε γλυκεῖαν φωνήν, φωνὴν νέας κόρης, ψιθυρίζουσαν τὸ ὄνομά του· ἀνατριχιάσας δὲ, ἤκουσε πάλιν· καὶ ἡ αὐτὴ φωνὴ ἐπανέλαβεν·

— Ἡρακλῆ !

— Μάρθα ! ἀνέκραξε σφίγγων εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν νέαν ἀῤῥαβωνιστικήν του. Σὲ εὐχαριστῶ ! . . . Πλὴν ὅλα εἶναι χαμένα !

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ἡ κόρη, σὲ ἀγαπῶ !

— Τί νὰ γίνῃ ; Εἶμαι πτωχὸς καὶ ὁ πατήρ σου θὰ σὲ κρατήσῃ δι' ἄλλον.

— Ποτέ ! ὁ Θεὸς ἥνωσε τὰς χεῖρας καὶ τὰς καρδίας μας· δὲν θ' ἀποδώσω τὸ δακτυλίδιον τοῦτο τοῦ ἀῤῥαβῶνός μου παρὰ εἰς αὐτόν.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἡ Μάρθα, γυμνοὺς ἔχουσα τοὺς πόδας εἰσήρχετο εἰς τὴν καλύβην τοῦ Μιχαήλ. Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Ἡρακλῆς ἔκρουσε τὴν θύραν τοῦ γείτονός του.

— Ὑγίαινε, Μιχαὴλ ! τῷ εἶπε. Δὲν ἔχω πλέον ἀῤῥαβωνιστικήν, ἀναχωρῶ ! Ἰδικός σου εἶναι ὁ οἶκός μας, ὁ κῆπός μας, ὅλα, ἐκτὸς τῶν ἐνδυμάτων, τοῦ τουφεκίου καὶ τοῦ *κιντζάλ* μου.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατοικίαν τοῦ Νικολάου, ἐξῆλθε μετ' ὀλίγον καὶ κλαίων ἀπεμακρύνθη μετὰ τῆς μητρός του. Ἡ γραῖα ἐπεριπάτει σιωπῶσα καὶ κατατεθλιμμένη. Εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρόμου, ὅστις τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν Τίφλιδα, ἔστρεψαν καὶ οἱ δύο τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν φιλτάτην των κατοικίαν, καταπράσινον φαινομένην μακρόθεν, ὅπου εἶχον διέλθει τόσον εὐτυχεῖς χρόνους. Καὶ ἡ μὲν γραῖα ἐθρήνει, ὁ δὲ υἱός, διὰ νὰ κρύψῃ τὰ δάκρυά του, κατεβίβασεν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ κάλυμμα τῆς κεφα-

λῆς καὶ ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς μητρός του, τῆς ὁποίας τὰ τρέμοντα γόνατα ἐλυγίζοντο καθ' ἕκαστον βῆμα. Σκεπασμένην οὖσαν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν διὰ τοῦ *τσαδρά*, ὅστις ἦτο περιτριγυρισμένος ὑπὸ μαύρων ταινιῶν εἰς δεῖγμα πένθους, τὴν ἐξελάμβανέ τις ὡς σύμβολον λύπης καὶ ἐξορίας.

Μετὰ μικρὸν ἀλλ' ἐπίπονον δρόμον ἔφθασαν εἰς τὴν Τίφλιδα, καὶ ὁ Ἡρακλῆς διευθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰβὰν Μιρζσὲρ, τοῦ τοκιστοῦ περὶ τοῦ ὁποίου μοὶ ὡμίλησεν ὁ πρίγκηψ Ἀλέξιος Ἰβάνοβιτς, τοῦ πλουσιωτέρου καὶ γενναιοτέρου Ἀρμενίου τῆς Γεωργίας. Διηγηθεὶς δὲ εἰς αὐτὸν τὰ δυστυχήματά του ἔλαβε τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν·

— Διὰ νὰ εὐλογήσῃ ὁ Θεὸς τὰ τέκνα καὶ τὴν οἰκογένειάν μου, ἂς δεχθῇ ἡ μήτηρ σου ὑπὸ τὴν στέγην μου τὴν φιλοξενίαν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ἅλατος! Σὺ δὲ εἶσαι νέος καὶ δυνατὸς, ὥστε εἰμπορεῖς νὰ ἐργάζεσαι ἢ ἐδῶ ἢ εἰς ἓν τῶν χωρίων μου. Ἔκλεξε. Ἐννοῶ τὴν λύπην σου καὶ σὲ δίδω ὀκτὼ ἡμέρας διὰ νὰ κλαύσῃς τὸν πατέρα σου.

Διαταγαὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς ὑπηρέτας νὰ μεταχειρίζωνται τὴν χήραν τοῦ Νικολάου μὲ ὅλον τὸ σέβας, τὸ ἀνῆκον εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ δυστύχημά της· ὁ δὲ Ἡρακλῆς, ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τοῦ Μιρζσὲρ, ἐξῆλθεν ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ περὶ τὰ μέσα τῆς ἡμέρας. Βαδίσας δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἔφθασεν εἰς τὴν προτέραν κατοικίαν του ἵνα ἴδῃ τὴν μνηστήν του· ἀλλὰ παρατηρήσας ὅτι ὁ Μιχαὴλ εὑρίσκετο εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, ἤλλαξε δρόμον καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Τίφλιδα, δεχόμενος καθ' ὁδὸν τὰς συλλυπητηρίους εὐχὰς τῶν γνωρίμων του, αἵτινες ἀντὶ νὰ τὸν παρηγορήσωσι τὸν ἐρέθιζον.

Εἰς τὴν Γεωργίαν αἱ γυναῖκες ἀναπτύσσονται ἐνωρὶς, διὸ καὶ νυμφεύονται περὶ τὸ ἑνδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας των· ἀλλὰ καὶ μαραίνονται ἐνωρὶς, ὡς τὰ λαμπρὰ ἄνθη τῆς Ἀσίας, τὰ ὁποῖα ἀποθνήσκουσι ταχέως ὑπὸ τὰ ἀδυσώπητα βέλη τοῦ ἡλίου. Αἱ σύζυγοι τῆς Γεωργίας καὶ ἂν ἔχωσι τέκνα εἶναι ἀπαρηγόρητοι, ὅταν στερῶνται τὸν σύζυγον, τὸν κύριόν των, ὅστις διὰ τοῦ πλούτου προμηθεύει εἰς αὐτὰς τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου, ἢ διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τὴν ἄνεσιν.

Ὁ θάνατος τοῦ Νικολάου, πρὸ πάντων μετὰ τὸ παράδοξον συμβεβηκός του, ἀφῆκε πάμπτωχον τὴν χήραν του, ἥτις ἔπασχε τρώγουσα τὸν πικρὸν ἄρτον τοῦ ξένου. Ἐντὸς δὲ ὀλίγου ἀπέθανε καὶ αὐτὴ, καὶ ἡ καρδία τοῦ Ἡρακλέους ἐνεπλήσθη νέας ἀγανακτήσεως· ὅθεν λησμονήσας καὶ αὐτὸν τὸν πρὸς τὴν Μάρθαν ἔρωτά του, καταφρονῶν τὰ σκώμματα τῶν συντρόφων του, ὡρκίσθη νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Μιχαὴλ ὅστις ἤνοιξε τόσους τάφους περὶ αὐτόν.

Ἑσπέραν τινὰ καθήμενος ἐπὶ λοφίσκου πλησίον τῆς Τίφλιδος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐστραμμένους πρὸς τὴν δύσιν, ἐδείπνει εἰς τὸ ὕπαιθρον· ἔδακνε μέγα τεμάχιον μαύρου ἄρτου τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν δεξιὰν, ἐνῷ εἰς τὴν ἀριστερὰν εἶχε ῥόδον τὸ ὁποῖον ἐμύριζε καθ' ἑκάστην δακνιὰν, ὡς ἂν ἤθελε νὰ ποικίλῃ τὸ λιτὸν γεῦμά του.

Ἐσυλλογίζετο δὲ τὴν Μάρθαν, τοὺς ἀποθανόντας γονεῖς του καὶ τὸν Μιχαήλ. Ἂν καὶ εἶχον παρέλθει ὁλόκληροι μῆνες, ἡ υἱικὴ ὅμως στοργὴ κατεσίγαζε τὸν ἔρωτά του. Ἀνυπόμονος δὲ ὢν νὰ ἐκδικηθῇ ἔβλεπεν ἀλληλοδιαδόχως μὲ ἄγριον βλέμμα τὸ πυροβόλον καὶ τὴν μάχαιράν του. Ἀλλὰ τὸν ἐφόβιζεν ἡ ἀγχόνη· πρὸς τούτοις δὲ ἐφοβεῖτο, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ συμπατριῶταί του, τὴν κόλασιν.

Ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸ δεῖπνον ἐδίψησε, καὶ λύσας τὸν ἵππον του ἐμέτρησε τὰ χρήματα ὅσα εἶχεν εἰς τὸν δερμάτινον σάκκον του καὶ ὑπῆγε νὰ δροσίσῃ τὴν δίψαν του εἰς κρασοπωλεῖον ὀνομαζόμενον τὸ *Δουκὰν τῶν δακρύων*, ὅπου οἱ ἀποχωριζόμενοι φίλοι συνεθίζουσι νὰ βρέχωσι τοὺς ἀποχαιρετισμούς των. Ζητήσας δὲ οἶνον ἐκάθησεν ἐπὶ μικροῦ σκαμνίου, ἥναψε τὴν πίπαν του καὶ ἤκουε τὰς συνομιλίας τῶν πινόντων, παρατηρῶν τὰς πετώσας χελιδόνας. Καὶ εἷς μὲν ἐξ αὐτῶν διηγεῖτο ὅτι ὁ κύριός του τὸν ἐκτύπησε μὲ τὸ πλατὺ μέρος τῆς σπάθης του ἐνῷ ἦτο εἰς τὸν μεγάλον δρόμον, ἐρωτήσας αὐτὸν ἂν ὁ δρόμος ἦτο ἰδικός του, ἄλλος δὲ παρεπονεῖτο διὰ τὴν αὔξησιν τῆς οἰκογενείας του· αὐτὸς ἐπῄνει τὴν ὡραιότητα τῶν στάχεων, οἵτινες εἶχον σχεδὸν ὡριμάσει, καὶ ἄλλος ἔπλεκε στεφάνους διὰ τὸν ἵππον του, ὅς τις εἶχεν ἀφηνιάσει τὴν παρελθοῦσαν. Ἡ ὁμιλία κατήντησε ζωηροτέρα καὶ μετὰ πολλὰς φλυαρίας, ἐγένετο ἐνδιαφέρουσα καὶ εἰς τὸν νέον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἐγνώριζεν. Ὡμίλουν δὲ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μιχαὴλ, περί τινος ὡραίου Βερλινέρη, καὶ περί τινος πρίγκηπος πλουσιωτάτου, Νουρὰν, οἵτινες ἐκαυχῶντο ὅτι θ' ἀποκτήσωσιν ὁ μὲν διὰ δόλου, ὁ δὲ διὰ χρημάτων τὴν μνηστὴν τοῦ Ἡρακλέους. Μετὰ ταῦτα δὲ ὡμίλησαν περὶ ἄλλων πραγμάτων.

— Ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους, εἶπεν ὁ τελευταῖον ἐλθών. Θὰ ἔλθῃς, Ἰβάν;

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ χωρικὸς, ἡ σύζυγός μου εἶναι ἀσθενὴς καὶ θὰ μένω εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Ὁ καλὸς Ἰβὰν, ἐπανέλαβεν ὁ ἄλλος, θὰ ἐμβῇ εἰς τὸν παράδεισον διὰ τοῦ ἀργυροῦ δακτυλιδίου, τὸ ὁποῖον φέρει εἰς τὸν δάκτυλον.

Ὁ δὲ Ἡρακλῆς, πληρώσας ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ κρασοπωλεῖον καὶ ἐπήδησεν εἰς τὸν ἵππον του.

— Εὐχαριστῶ, Θεέ μου! ἀνέκραξε χαϊδεύων τὴν χαίτην τοῦ ἵππου του. Θὰ ἐκδικήσω τὸν πατέρα μου. Θὰ νυμφευθῶ τὴν Μάρθαν, καὶ ὁ Μιχαὴλ θὰ

μὲ ἀποδώσῃ τὴν κληρονομίαν μου ἢ θ' ἀποθάνω!

Ποία ἆρά γε ἦτο ἡ αἰφνίδιος ἰδέα, ἥ τις ἔφερε τὸ μειδίαμα ὡς ἐκ θαύματος εἰς τὰ χείλη τοῦ Ἡρακλέους καὶ διὰ τί ᾐσθάνθη ἀνακουφισθεῖσαν τὴν καρδίαν του; Εἶχεν ἆρά γε σκοπὸν νὰ κλέψῃ τὴν μνηστήν του καὶ νὰ φύγῃ μετ' αὐτῆς εἰς χωρίον τι τοῦ Καυκάσου;

— Κακοὺρ, ἔλεγεν εἰς τὸν ἵππον του, ὅλα θὰ ὑπάγουν καλὰ ἂν ὁ Θεὸς μᾶς προστατεύῃ!

Καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Τίφλιδα ἡσυχώτερος. Σταματήσας δὲ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, πλησίον καπηλείου, ἐῤῥόφησε καὶ νέον ἀγγεῖον οἴνου.

— Πόσον εὔθυμος εἶσαι σήμερον, Ἡρακλῆ! τῷ ἔλεγον οἱ φίλοι του· μήπως ἀνεστήθη ὁ πατήρ σου; Μήπως θὰ ὑπανδρευθῇς τὴν Μάρθαν;

Οἱ ἀστεϊσμοὶ οὗτοι ἐκέντουν τὴν καρδίαν του ὡς ἄκανθες· ἀλλὰ μόλις ὁ καθαρὸς ἀὴρ τῆς ἑσπέρας ἐφύσησε τὸ πρόσωπόν του καὶ κατεπραΰνθη ὁπωσοῦν. Δὲν ὑπάρχει λύπη, τὴν ὁποίαν ἀσιανὴ νὺξ νὰ μὴ καταπραΰνῃ· διότι τίς δύναται ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν γλυκεῖαν ἐπιῤῥοὴν τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης φύσεως; Ἡ σελήνη λάμπει καὶ μειδιᾷ μεταξὺ τοῦ διαφανοῦς καὶ γλαυκοῦ οὐρανοῦ· τὸ στερέωμα ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ ἀστέρας, οἵ τινες φαίνονται μεγαλήτεροι τῶν τῆς Εὐρώπης· νομίζει τις ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅτι εἶναι πλησιέστερον τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ἔρωτος. Ὁ Ἡρακλῆς ἐλθὼν εἰς τὴν κατοικίαν του ἀργὰ, ἐξηπλώθη ἐπὶ ἑνὸς τῶν ἐσωτερικῶν ἐξωστῶν καὶ ὄνειρα χρυσᾶ ἐνέπλησαν ἡδονῆς τὸν ὕπνον του.

Τὴν ἐπαύριον, πολλὰ πρωΐ, ἐφόρεσε τὸν πῖλον, τὴν ἀργυρᾶν ζώνην του καὶ ἐλαφρὸς ὡς εὐτυχὴς ἄνθρωπος, διευθύνθη πρὸς τὴν ἀρχαίαν κατοικίαν τοῦ Νικολάου. — Καθ' ὁδὸν, ἐνῷ διήρχετο πλησίον τοῦ κοιμητηρίου, ὅπου ἀνεπαύετο ὁ πατήρ του, τὸ μέτωπόν του συνωφρυώθη, ἐσφραγίσθη μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ἔμελλε λοιπὸν νὰ ἴδῃ τὴν Μάρθαν, τὴν φιλτάτην του Μάρθαν! Πόσον ἡ καρδία του ἔπαλλε! Πρώτην ταύτην τὴν χαρὰν ἔμελλε νὰ αἰσθανθῇ μετὰ τόσον καιρόν. Μόλις δὲ ἔκρουσε τὴν θύραν τοῦ Μιχαὴλ καὶ εὐθὺς ἔδραμεν ἡ Μάρθα νὰ ἀνοίξῃ.

— Ἦλθες! τῷ εἶπεν ἡ νέα.

— Ποῦ εἶναι ὁ πατήρ σου;

— Κλαδεύει τὰ δένδρα εἰς τὸν κῆπον.

— Θὰ ὑπάγω νὰ τὸν εὕρω· ἔχω νὰ τὸν ὁμιλήσω.

— Τοὐλάχιστον μὴ μαλλώσετε πάλιν.

— Ἔσο ἥσυχος.

Ὅτε ὁ Μιχαὴλ εἶδε μακρόθεν τὸν υἱὸν τοῦ Νικολάου ἔτρεξε πρὸς αὐτόν.

— Καλὴ ἡμέρα, Μιχαήλ.

— Θέλεις νὰ πίῃς μαζή μου ὀλίγον κρασὶ διὰ νὰ δροσισθῇς;

— Εὐχαρίστως, ἀπεκρίθη ὁ νέος σφίγγων τὴν χεῖρα του· μετὰ ταῦτα θὰ ὁμιλήσωμεν.

Ὁ Μιχαὴλ εὐχαριστήθη ἰδὼν ὅτι ὁ νέος δὲν ἐμνησικάκει πλέον. Εἰσελθόντες λοιπὸν εἰς τὴν καλύβην ἐκάθησαν πλησίον χαμηλῆς τραπέζης, ὅπου ἡ Μάρθα ἔθεσε μαῦρον ἄρτον, τυρίον, κρόμμυα καὶ οἶνον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὡμίλησαν περὶ πραγμάτων ἀδιαφόρων, μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Ἡρακλῆς διακόψας βιαίως τὴν ὁμιλίαν εἶπεν·

Εὑρισκόμεθα εἰς τὴν μεγάλην ἑβδομάδα.

— Ἆ! ἔρχεσαι βεβαίως τὴν παραμονὴν τῆς μεγάλης Πέμπτης διὰ νὰ καύσωμεν μαζὴ τοὺς διαβόλους μας;

Τὴν ἑσπέραν τῆς μεγάλης Πέμπτης εἰς τὴν Γεωργίαν, οἱ χριστιανοὶ ἀνάπτουσι πυρὰ μὲ ἄχυρα εἰς τοὺς δρόμους ἢ εἰς τὰς αὐλάς των διὰ νὰ ἐψήσωσι τὸν διάβολον, ὅστις, ὡς λέγουσιν, ἐψήνει τοὺς ἄλλους· γυναῖκες δὲ καὶ παιδία χορεύουσι περὶ τὰς φλόγας διὰ νὰ καθαρισθῶσιν ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἁμαρτήματά των, ἐνῷ οἱ ἄνδρες πυροβολοῦσι.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Σατανᾶς φοβούμενος καταφεύγει εἰς παρακείμενον ὄρος, ἀλλ' ἐπανέρχεται εἰς τὴν πόλιν τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους, καὶ αἱ γραῖαι βεβαιοῦσιν ὅτι μεθύσκεται πίνων μὲ τοὺς χωρικοὺς καὶ παίζων φλογέραν.

— Καλὰ, ἐπρόσθεσεν ὁ Μιχαὴλ, ἅμα νυκτώσῃ θὰ ψήσωμεν τὰς ἁμαρτίας μας ὅλου τοῦ χρόνου.

— Δὲν ἦλθα δι' αὐτὸ, ἐπανέλαβεν ὁ νέος, ἀλλ' ἦλθα νὰ σὲ ζητήσω νὰ ἀνανεώσωμεν τὸ στοίχημα τὸ ὁποῖον ἔχασα τὸν παρελθόντα χρόνον.

— Τί ἐννοεῖς μὲ αὐτό;

— Μετὰ πέντε ἡμέρας εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους· σὲ προσκαλῶ λοιπὸν εἰς μονομαχίαν.

— Μήπως ἐτρελλάθης; εἶμαι ὑψηλότερός σου μίαν σπιθαμὴν καὶ περισσότερον, καὶ ἔχω δύναμιν βουβάλου· θὰ σὲ ῥίψω κάτω μὲ τὸ πρῶτον κτύπημα. Ὄχι, ὄχι, δὲν θέλω νὰ φονεύσω ὅλην τὴν οἰκογένειάν σου. Δὲν εἶναι σφάλμα μου ἂν ὁ Νικόλαος ἀπέθανεν· ἦτον πεισματάρης.

— Πρέπει νὰ γίνῃ, εἶπεν ὁ Ἡρακλῆς, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐφλογίσθησαν ἀπὸ ὀργήν. Γνωρίζεις τί λέγουν περὶ σοῦ εἰς τὴν πόλιν; Ὁ Βερλινέρης καὶ ὁ πρίγκηψ Νουρὰν εἶναι ἀντερασταὶ διὰ τὴν Μάρθαν τὴν ἀῤῥαβωνιστικήν μου, καὶ ὁ χρυσὸς τοῦ πρίγκηπος . . . . .

— Διατί αὐταὶ αἱ ὕβρεις; ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ. Ἠγνόουν ὅ,τι μὲ εἶπες. Καλὰ λοιπὸν θὰ μονομαχήσωμεν πλὴν τί νὰ στοιχηματίσωμεν; Δὲν ἔχεις παρὰ τοὺς δύο σου βραχίονας καὶ τὴν νεότητά σου καὶ αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν.

— Δὲν σημαίνει! εἶμαι ἐλεύθερος· σὲ προσφέρω

τὴν ἐλευθερίαν μου, ἂν χάσω· ἐὰν ὅμως κερδήσω ἀπαιτῶ τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός μου καὶ τὴν ἰδικήν σου.

— Ἔστω· ἀλλὰ ἔβαλες στοίχημα ζώου, φίλε μου! μὲ τὴν ἡσυχίαν σου! Θὰ συντροφεύσω τὴν κηδείαν σου καὶ θὰ δώσω λειτουργίας διὰ τὴν ψυχήν σου.

Διὰ νὰ ἐπισφραγίσωσι δὲ τὴν συμφωνίαν ἐπρόφεραν ὅρκους ἐπισήμους λαβόντες μάρτυρας ὁ μὲν εἷς τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ, ὁ δὲ ἄλλος τὴν ἁγίαν Μάρθαν.

— Δειλιᾷς; ἠρώτησεν ὁ Μιχαήλ.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ νέος καὶ ἀπεμακρύνθη χωρὶς ν' ἀποχαιρετίσῃ τὴν Μάρθαν, ἥτις εἶχεν ἀκούσῃ τὰ πάντα καὶ ἔκλαιεν εἰς γωνίαν τινα τοῦ κήπου. Ἀληθῶς ὁ Μιχαὴλ ἐδέχετο μὲ δυσαρέσκειαν τὸ στοίχημα τοῦτο· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου, ἔχαιρε καθ' ὁδὸν διὰ τὴν ἀπόφασίν του, ἂν καὶ ἐνόει κάλλιστα ὅτι ἔτρεχε κίνδυνον παλαίων μὲ τὸν γιγαντιαῖον ἀντίπαλόν του νὰ χάσῃ τὴν ἐλευθερίαν, τὸν ἔρωτα, ἴσως δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του.

Φοβούμενος δὲ τοὺς κακοὺς οἰωνοὺς δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν καλύβην, οὔτε τὴν μεγάλην Πέμπτην οὔτε τὴν μεγάλην Παρασκευήν. Τὸ Σάββατον ὅμως ἔδραμεν ἔφιππος.

Ἡ Μάρθα, νομίζουσα τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἡρακλέους ἀναπόφευκτον, ἐμαράνθη, καὶ οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοί της ἔχασαν ἐντὸς δύο νυκτῶν ἀϋπνίας καὶ δακρύων τὴν συνήθη των λαμπρότητα. Ἐφάνη ὅμως ἐρασμία, τρυφερὰ καὶ σχεδὸν φαιδρὰ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου τὴν ἐπλησίασε διὰ νὰ μὴ τὴν ἐκφοβίσῃ δι' οὐδενὸς προαισθήματος. Ὁ νέος ἐνόησεν εὐθὺς ὅτι ἠγαπᾶτο καὶ ἐμειδίασε διὰ τὴν μωράν του ἀνησυχίαν. Καὶ ὅμως δὲν ἐδύνατο νὰ ἀπολαύσῃ τὴν Μάρθαν εἰμὴ γινόμενος πλούσιος, καὶ ἀναλαμβάνων δι' ἐντίμου πάλης τὸ κτῆμά του. Ἐνέμεινε λοιπὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἀφῆκε τὸν πατέρα τῆς Μάρθας, διὰ νὰ συναντηθῶσι τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους.

Ἀναχωρῶν δὲ ἔῤῥιψε βλέμμα ἀγάπης πρὸς τὴν Μάρθαν, καὶ καθ' ὁδὸν παρατηρήσας τὸν μαῦρον σταυρὸν τοῦ κοιμητηρίου προσευχήθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρός του.

Ὁ δὲ Μιχαὴλ ἔβλεπε φρίσσων παρερχομένας τὰς ὥρας καὶ πλησιάζουσαν τὴν ἡμέραν τῆς μονομαχίας. Ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἐτιμώρει διὰ τὴν σκληρότητά του πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Νικολάου, καὶ διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν συνείδησίν του ἔταξεν ἐάν ποτε ἐνίκα νὰ ὑπάγῃ πεζὸς, μὲ πόδας γυμνοὺς καὶ κεφαλὴν ἀσκεπῆ, εἰς τὸ περίφημον μοναστήριον τοῦ Μαρτκόπι (1), καὶ νὰ δίδῃ εἰς τοὺς μοναχοὺς τριάκοντα ὀκάδας κηρίου ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη.

(1) Ἐθεμελιώθη τὴν Ε'. ἑκατονταετηρίδα 22 βέρστια μακρὰν τῆς Τίφλιδος.

Τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα ὁ ἥλιος ἐχρύσωσε τὰς λευκὰς καὶ πρασίνους στέγας τῆς Τίφλιδος. Πανταχοῦ ἀντήχουν φωναὶ χαρᾶς καὶ τόνοι μουσικῆς, καὶ ὁ λαὸς φορῶν τὸ γραφικὸν ἔνδυμά του, συνέῤῥεεν εἰς τὴν πανήγυριν, τὴν ὁποίαν περιεγράψαμεν. Δοθέντος τοῦ σημείου, οἱ δύο μονομάχοι ἡτοιμάσθησαν καὶ πλῆθος πολὺ περιεκύκλωσεν αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν εἷς τῶν ἀθλητῶν ἦτο νέος καὶ βραχὺς τὸ ἀνάστημα, ὁ δὲ ἄλλος ἀκμαῖος καὶ ὑψηλὸς, ἡ ἔκβασις τῆς πάλης δὲν ἦτο ἀμφίβολος. Ὁ νέος κάτωχρος ὑπὸ ὀργῆς ἠμύνετο ἐπιτηδείως, καὶ μετὰ πολλῆς δεξιότητος ἀπέφευγε τὰς τρομερὰς πληγὰς τοῦ Μιχαήλ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐτραυματίσθη ἐπὶ τέλους τρὶς, τὸ ἐπευφημοῦν πλῆθος ἀπήτησε νὰ ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον. Μετὰ μικρὰν δὲ ἀνακωχὴν ἐπανελήφθη ἡ μονομαχία, καὶ μετ' ὀλίγον ἀθρόα φωνὴ ἀνήγγειλε τὸ τέλος αὐτῆς. Ὁ Ἡρακλῆς ἵστατο εὐθὺς καὶ ὑπερήφανος, χωρὶς κἂν νὰ αἱματωθῇ, ἔμπροσθεν τοῦ καταπεσόντος ἀντιπάλου του, καὶ ψιθυρίζων ηὐχαρίστει τὸν Θεὸν λέγων·

— Σὲ ἱκανοποίησα, πάτερ μου!

Μετὰ ταῦτα ἐβοήθησε τὸν Μιχαὴλ νὰ σηκωθῇ καὶ μετεκόμισαν τὸν κολοσσὸν ἐφ' ἁμάξης εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ἀφ' οὗ ἐθεραπεύθησαν αἱ ἀκίνδυνοι πληγαὶ τοῦ Μιχαὴλ, ὁ Ἡρακλῆς μετέβη εἰς τὴν καλύβην αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ μὲν Μιχαὴλ ἦτο σκυθρωπὸς καὶ οὔτε ἀνταπέδωκε τὸν χαιρετισμὸν τοῦ νικητοῦ, ἡ δὲ Μάρθα ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς.

— Λοιπὸν, Μιχαὴλ, πῶς εἶσαι; ἠρώτησεν εὐθύμως ὁ Ἡρακλῆς. Δὲν εἶσαι εὐχαριστημένος σήμερον. Ἆ! ἆ! Ἰδοὺ, ἔχεις τὰς χεῖρας κενὰς ὡς τὸ βαλάντιον πρίγκηπος τῆς Κακετίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ μνησίκακος Μιγγρελιανὸς ἐσιώπα ὁλονὲν, ὁ Ἡρακλῆς ἐξηκολούθει νὰ τὸν σκώπτῃ.

— Θέλεις λοιπὸν καὶ σὺ τώρα νὰ γίνῃς δοῦλός μου; Οἱ δύο ἐκεῖνοι μικροὶ κῆποι, τοὺς ὁποίους εἶχες τὴν καλωσύνην νὰ περιποιῆσαι ἕνα χρόνον, πόσον εἶναι ὡραῖοι, καταπράσινοι, μὲ ἄνθη, μὲ καρποὺς καὶ μὲ χειμωνικὰ ὀρεκτικώτατα!

Ἐν τοσούτῳ ἡ Μάρθα ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καλύβης.

— Ἄκουσε, πατέρα μου, ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου, ἂς ὁμιλήσωμεν μὲ τὰ σωστά μας καὶ ὡς καλοὶ φίλοι, χωρὶς θυμόν. Ἠξεύρεις ὅτι ἀγαπῶ τὴν κόρην σου καὶ ἡ ἀγάπη μου σὲ σῴζει ἀπὸ τὴν πτωχείαν.

— Τί σημαίνει; . . .

— Ἐγὼ λαμβάνω τὴν πατρικήν μου κληρονομίαν· σὺ κράτησε τὸν κῆπον καὶ τὴν οἰκίαν σου καὶ δός με τὴν Μάρθαν.

Ἡ μικρὰ θύρα τῆς καλύβης ἠνεώχθη. Ἀκτὶς χα-



ΡΑΦΑΗΛ ΑΜΠΕΤ

ρᾶς ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μιχαὴλ, ὅς τις ἔκραξε μεγαλοφώνως· — Μάρθα! Μάρθα! — Ἡ θύρα ἠνοίχθη ὁλόκληρος καὶ ἡ κόρη τοῦ Μιχαὴλ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἡρακλέους.

Καὶ ἐμνησικάκει μὲν ὀλίγον ὁ Μιχαὴλ, ἔτεινεν ὅμως φιλικῶς τὴν δεξιὰν πρὸς τὸν γαμβρόν του.

— Μάρθα! ἀνεφώνησε, διὰ νὰ ἑορτάσωμεν τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἡμέραν, πήγαινε νὰ φέρῃς μίαν κανάταν μὲ κρασί.

Ἡ δὲ νέα χαίρουσα ἔφερε τὸ θεῖον ποτὸν, καὶ ἐνῷ οἱ διαλλαγέντες ἐχθροὶ ἐῤῥόφουν οἶνον τῆς Κακετίας, αὐτὴ ἐτραγῴδησε τὸ ἑξῆς ᾆσμα τῶν *τριῶν ἱππέων*·

« Ἡ Σαμίλα εἶδε νὰ ὡριμάσωσι δεκαπεντάκις τὰ μῆλα· εἶναι ὡραία ὡς ῥόδον, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει τὴν αὐγήν.

« Ὅλοι οἱ νέοι τῶν περιχώρων τὴν ἐζήτουν, ἀλλὰ ὁ ἄγριος πατὴρ ὡρκίσθη ὅτι δὲν θὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ.

« Τὴν ἔκλεισε, τὴν ὡραίαν κόρην, εἰς τὸν ὑψηλότερον πύργον τῆς ἐξοχῆς του, ἐκτισμένον ἐπὶ ἀπροσίτου ὄρους, ἄνω ἀποτόμου βράχου.

« Νύκτα καὶ ἡμέραν ἔκλαιεν ἡ Σαμίλα καὶ ἔβλεπε διὰ στενοῦ παραθύρου ἐὰν ἔρχωνται νὰ τὴν ἐλευθερώσωσιν.

« Ἐπέρα τὴν δεξιὰν διὰ τοῦ παραθύρου καὶ ἐτάραττεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ λευκὸν καὶ ὑγρὸν ἀπὸ δάκρυα μανδύλιόν της.

« Μίαν πρωΐαν διέβη ἱππεὺς ἀναβαίνων μαῦρον ἵππον, ἐλαφρότερον καὶ λεοπάρδου, ὀνομαζόμενον *Σιγδιδρὲ*, ἤτοι πλοῦτον.

« Ἐβύθισε τὸν ἀργυροῦν πτερνιστῆρα εἰς τὴν πλευράν του, καὶ ὁ ἵππος ἐπήδησεν ἕως εἰς τὸ πρῶτον παράθυρον τοῦ πύργου.

« Τὴν ἐπιοῦσαν ἦλθεν ἄλλος ἱππεὺς, μὲ ἄλογον ψαρὸν ὀνομαζόμενον *Σιμχβεκερὲ* ἤτοι κάλλος.

« Καὶ πετάσας ἔφθασεν ἕως εἰς τὸ δεύτερον παράθυρον· ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἔφυγε κατησχυμένος πρὸς τὴν κοιλάδα.

« Ἡ Σαμίλα ἔκλαυσε δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἀλλὰ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου ἔφθασε τρίτος ἱππεὺς, ἀναβαίνων λευκὸν ἵππον, ὀνομαζόμενον *Σικδαρούζη*, τουτέστιν ἔρωτα.

« Ἡ νέα κατέπιε τὰ δάκρυά της, ἐμειδίασε μακρόθεν πρὸς τὸν ἱππέα, ἔσεισε τὸν μακρὸν πέπλον της καὶ ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὰς δύο χεῖρας.

« Ὁ λευκὸς ἵππος ἀνεπήδησεν ὡς ἂν εἶχε πτερὰ, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ τρίτον παράθυρον τοῦ πύργου.

« Ἡ Σαμίλα ἀφῆκε φωνὴν χαρᾶς, ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἱππέως, ὅστις παρέλαβεν αὐτὴν δοὺς ζωηρότατον φίλημα.

« Καὶ ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐξοχήν του ὅπου τὴν ἐνυμφεύθη· ὁ δὲ ἔρως ἔκαμεν ὅ,τι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ κάμωσι τὰ πλοῦτη καὶ τὸ κάλλος. »

Ὁ Ἡρακλῆς ἐννοήσας τὴν σημασίαν τοῦ ᾄσματος ἐνηγκαλίσθη ἐκ νέου τὴν Μάρθαν μειδιάσας τρυφερῶς.

Ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι νεωτάτη. Τὴν 2 Σεπτεμβρίου 1860 συνεταξείδευσα μετὰ τῶν προσκυνητῶν, τῶν ἐπισκεπτομένων κατ' ἔτος τὴν μεγάλην μητρόπολιν τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τῆς Γεωργίας, κειμένην εἰκοσιὲξ βέρστια μακρὰν τῆς Τίφλιδος, ἀλλὰ σήμερον οὖσαν ἀσήμαντον χωρίον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄρχοντες καὶ χωρικοὶ, συῤῥέουσιν ὁμοθυμαδὸν εἰς τὴν παρακμάσασαν πόλιν. Περιεργείᾳ φερόμενος εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ πρίγκηπος Ἀλεξίου Ἰβάνοβιτς. Ἡ ἐκκλησία μεγαλοπρεπῶς φωτιζομένη ἐκενοῦτο καὶ ἐπληροῦτο ἀδιακόπως. Οἱ προσκυνηταὶ ἐλθόντες ἐκ τῶν πέριξ, οἱ μὲν ἐφ' ἁμάξης ἢ ἐφ' ἵππου, οἱ δὲ πεζοὶ μὲ κεφαλὴν γυμνὴν καὶ ἄλλοι γονυπετεῖς ἐντὸς τοῦ κονιορτοῦ, συνέῤῥεον εἰς τὸν ναὸν, προσηύχοντο, ἔκαιον κηρία ἐνώπιον τῶν ἁγίων λειψάνων, ἔκαμνον τάξίματα καὶ ἠσπάζοντο εὐλαβῶς τὰς πλάκας. Μεταξὺ δὲ τοῦ πλήθους παρετήρησα νέον καὶ νέαν ἐξαισίας ὡραιότητος, οἵ τινες γονυπετεῖς ἐκτύπουν τὸ ἔδαφος μὲ τὸ μέτωπον καὶ ἔδιδον σημεῖα ἐνθερμοτάτης εὐλαβείας. Ὅτε δὲ εἶπον εἰς τὸν σύντροφόν μου πόσον μὲ ἤρεσκεν ἡ φυσιογνωμία τῶν νέων ἐκείνων, — Εἶναι ἀπεκρίθη ὁ Ἡρακλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου, καὶ ἡ Μάρθα τὸ ὡραιότερον ἄνθος τῆς Γεωργίας.

ΒΙΩΝ.

ΓΡΑΙΚΟΡΩΜΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ,

ἐξ δημοσιευόμενα νῦν τὸ πρῶτον κατὰ τὰ χειρόγραφα τῶν ἐν ταῖς δημοσίαις καὶ ἰδιωτικαῖς βιβλιοθήκαις Ἀθηνῶν, Βρυξελλῶν, Κοπενάγης, Γενούης, Γενεύης, Μεδιολάνων, Μονάχου, Νεαπόλεως, Νάξου, Παυίας, Θήρας, Ταυρίνου, Ἑνετίας, Βερώνης, Βιέννης καὶ Ζακύνθου, μετὰ σημειώσεων καὶ ἑρμηνειῶν, ὑπὸ Καρόλου Ὅπφ (1).

Ἡ σταυροφορία τῶν Γάλλων, Ἑνετῶν, Φλαμανδῶν καὶ Γερμανῶν, ἡ ἀνατρέψασα τὸ 1204 ἔτος

---

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. ὁ Κ. Κ. Ὅπφ εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος οὗ τινος τὴν ἀξιόλογον περὶ Καρύστου πραγματείαν (1205—1470) ἐδημοσιεύσαμεν τὸ 1855 ἐν τῷ ϛ' τόμῳ τῆς Πανδώρας, σελ. 36. καὶ ἐπ. Γεννηθεὶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1832 ἔτους, ἔχει σήμερον ἡλικίαν ἑνὸς καὶ τριάκοντα ἐτῶν· καὶ ὅμως πόσα σπουδαῖα συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσε! Διδαχθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ πατρὸς πεπαιδευμένου καὶ μάλιστα ἑλληνιστοῦ, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, πρὸ πάντων τὰς ἱστορικὰ ς, εἰς ἄλλα τῆς Γερμανίας πανεπιστήμια, ἀσχοληθεὶς εἰς διαφώτισιν ἰδίως τῶν σπουδαιοτέρων ἐποχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ μέσου αἰῶνος, ἤτοι τῆς περιόδου τῆς φραγκοϊταλικῆς κυριαρχίας εἰς ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ τουρκικὴ κατάκτησις. Ἐμελέτησε δὲ ἐπὶ τούτῳ τὰ σωζόμενα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπισκεφθεὶς πολλάκις

τὸν δεσποτικὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ἀποτελεῖ ἀξιολογώτατον ἐπεισόδιον τῆς ἱστορίας τοῦ μεσαιῶνος. Καὶ μὲν τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱδρυθὲν φραγκικὸν κράτος κατελύθη τὸ 1261 ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων, κατὰ τὴν λοιπὴν ὅμως Ἑλλάδα οἱ θεσμοί, τὰ ἔθιμα καὶ οἱ νόμοι, οὓς εἰσήγαγε τὸ ἄνθος τῶν ἱπποτῶν τῆς Ἑσπερίας, ἐτηρήθησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, καὶ τηροῦνται ἔτι καὶ σήμερον ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ταῖς κατακτηθείσαις τὸ 1566 ἔτος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου οἱ μὲν ἱππόται τῆς Ἑλλάδος ἐφημίζοντο οἱ ἄριστοι τῆς οἰκουμένης. ἐν δὲ τῇ αὐλῇ τῶν Ἀθηναίων δουκῶν ἐλαλεῖτο ἡ γαλλικὴ ὅπως καὶ ἐν Παρισίοις, καὶ ὁ Πάπας Ὀνώριος ἐκάλει τὴν Ἑλλάδα Νέαν Γαλλίαν· ἀλλ' ἡ χώρα καὶ ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπετάγησαν εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ ῥωμαϊκοῦ τιμαριωτισμοῦ, οὗ τινος τὰ ἴχνη ἀνευρίσκονται ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐν τοῖς ἀξιολόγοις ἐρειπίοις τῶν φραγκικῶν φρουρίων τῆς Γλαρέντσης, τῶν Πατρῶν, τῆς Ναυπάκτου, τῆς Βοδονίτσης, τῆς Καρυταίνης καὶ τόσων ἄλλων, παρακειμένων εἰς τὰ σεβάσμια λείψανα τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Αὐτοὶ οἱ Βυζάντιοι, ἀνακτήσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἀπεδέξαντο τοὺς τιμαριωτικοὺς θεσμοὺς τῆς Δύσεως. Ἀλλὰ δὲν μετεφυτεύθη μόνον τὸ τιμαριωτικὸν στοιχεῖον, στοιχεῖον ἀναντιῤῥήτως ἐπικρατές, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Ἑσπερίων κατακτητῶν· διότι μεταξὺ τῶν λειψάνων τοῦ ἕλληνος πολιτισμοῦ διαδραματίζεται καὶ οὐσιῶδές τι μέρος τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν ῥωμαϊκῶν λαῶν. Καὶ ἐνῷ ἐν Ἐπιδαύρῳ Λιμηρᾷ, ἥ τις διέσωσε ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πόλιν δημοτικὰς ἐλευθερίας, οἱ ἕλληνες προύχοντες ἁμιλλώμενοι πρὸς τοὺς ἰταλοὺς, ἤριζον περὶ ἐξουσίας, ἡ μὲν Χίος ὑπετάσσετο εἰς ἑταιρίαν γενουηνσίων ἐμπόρων, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς Θήβας ἡ μεγάλη τῶν Καταλάνων ἑταιρία εἰσήγαγε τοὺς νόμους τῆς Βάρκης καὶ αἱ Πάτραι ὑπήγοντο εἰς τὸν πάπαν. Αἱ ἐμπορικαὶ πολιτεῖαι τῆς Ἰταλίας, ὧν τὴν ἱστορίαν οὐδεὶς ἀγνοῶν τὰ τῆς Ἑλλάδος τοῦ μέσου αἰῶνος ἐννοεῖ, ὀφείλουσι τὴν κατὰ θάλασσαν δύναμιν καὶ τὴν παγκόσμιον ἐπισημότητα αὐτῶν εἰς τὰς ἀποικίας ὅσας κατέστησαν ἐν Ἑλλάδι, διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτικῶν τῆς Ἰταλίας ἐπικληθείσας δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ δεξιὰν χεῖρα τῶν πόλεων αὐτῶν. Ἕνεκα δὲ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων, ἡ καλλιτεχνία καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἀνατολῆς μετεδόθησαν καὶ εἰς τὴν Δύσιν, εἰσαγαγοῦσαι τὰς ἱπποτικὰς αὐτῆς παραδόσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν· καὶ οὕτω μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1453 ἔτους τὰ λείψανα τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος ἐσώθησαν πρὸς ὄφελος τῆς εὐρώπης καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

» Δημοσιεύσας ἄχρι τοῦδε πολλὰς μονογραφίας περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐπιχειρῶ σήμερον νὰ συγγράψω κριτικὴν καὶ λεπτομερῆ ἱστορίαν τοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἑλληνορωμαϊσμοῦ ἀπὸ τοῦ 1200 μέχρι τοῦ 1566 ἔτους· θέλω δὲ φροντίσει νὰ διαφωτίσω διὰ νέων ἐγγράφων τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας ὅπερ θεωρεῖται ἔτι καὶ σήμερον σκοτεινότατον. Ἐπειδὴ δὲ τῇ δαψιλῇ συνδρομῇ τῆς πρωσικῆς κυβερνήσεως ἐπεσκέφθην ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς δημοσίους καὶ ἰδιωτικὰς βιβλιοθήκας τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀντέγραψα οἴκοι τὰ χειρόγραφα πολλῶν τῆς εὐρώπης βιβλιοθηκῶν, συνέλεξα μέγαν ἀριθμὸν διπλωμάτων καὶ σπουδαιοτάτων ἀνεκδότων χρονικῶν· τὰ χρονικὰ δὲ ταῦτα ἅ τινα δὲν ἀφορῶσιν εἰς μόνην τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας τῆς Εὐρώπης χώρας, ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸ τοῦ Μαρίνου Σανούδου, οὗ τινος μέρος ἀναγόμενον εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας ἐδημοσίευσα τὸ 1862 ἐν Νεαπόλει, τὰ χρονικὰ λέγω ταῦτα ἅ τινα ἐνδιαφέρουσιν ἰδίως τοὺς φιλολόγους, οἷον τὸ τοῦ Ῥοβέρτου Κλαρὺ, ἀρχαιότατον πεζογραφικὸν μνημεῖον τῶν γαλλικῶν γραμμάτων, θέλουσι πληρώσει χάσμα ἐπαισθητὸν πρὸς πάντας τῆς εὐρώπης τοὺς σοφοὺς, καὶ ἀποτελέσει ἀναπόφευκτον παράρτημα τῆς ἱστορίας ἣν μέλλω νὰ ἐκδώσω. Πλὴν τούτου θέλουσι χρησιμεύσει καὶ ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐν Βιέννῃ τελευταίας ἐκδόσεως τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν. Οἱ βυζαντινοὶ, ὁποῖοι ἐδημοσιεύθησαν, διηγοῦνται μὲν πολλὰ περὶ τῶν δυστυχιῶν καὶ τῶν θεολογικῶν ἐρίδων τοῦ Βυζαντίου, σιωπῶσιν ὅμως περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· ὁ μόνος δὲ συγγραφεὺς ὁ πραγματευθεὶς περὶ τῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος συγκεχυμένως μὲν ἀλλὰ μετὰ πλείονος ἀκριβείας, ὁ Χαλκοκονδύλης, ὀλίγον καθίσταται χρήσιμος διὰ τὸ πλῆθος τῶν σφαλμάτων καὶ τὴν ἔλλειψιν λεπτομερῶν σχολείων. Μάτην ἀναζη-

---

τῇ συνδρομῇ τῆς πρωσικῆς κυβερνήσεως διαφόρους διαφόρων ἐπικρατειῶν δημοσίους καὶ ἰδιωτικὰς βιβλιοθήκας, μὴ ἀμελήσας μηδ' αὐτὰς τὰς πενιχρὰς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Τοιαύτην δὲ ἐπιμέλειαν καταβάλλει ὁ σοφὸς οὗτος καθηγητὴς καὶ τοσαύτην ὀξυδέρκειαν ἔχει περὶ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ τῶν ἐλαχίστων εἰδήσεων ὅσαι συντείνουσιν εἰς τὴν ἀκριβεστέραν κατάρτισιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὥστε καὶ ὅσα ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι παρορῶμεν εἴτε ἐξ ἀμελείας εἴτε ἐξ ἀμαθείας, αὐτὸς συνέλεξεν ὡς χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα.

Ὁ Κ. Ὅπφ διατελεῖ σήμερον καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς ἐν Πομερανίᾳ Greifswald. Ἐκ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἄξια ἰδιαιτέρας μνήμης εἶναι τὰ ἑξῆς· De historiae Ducat. Athen. fontibus (1855). Karystos, Andros, Venetobyzantinische Analecten, Historisch-genealogischer atlas (1859) καὶ ἄλλαι ἀξιόλογοι πραγματεῖαι, δημοσιευθεῖσαι ἐν περιοδικοῖς συγγράμμασι. Καθῆκον δὲ νομίζομεν νὰ ποιήσωμεν μνείαν καὶ τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνδρὸς, ὃν εὐτυχήσαντες ἐγνωρίσαμεν τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἐν Ἀθήναις.

τοῦμεν μεταξὺ τῶν ἄλλων τόμων τοῦ « Corpus scriptorum historiæ Byzantinæ », ἀκριβεῖς εἰδήσεις ἢ ἰδιαίτερα χρονικὰ περὶ τῆς δυτικῆς κυριαρχίας. Ἰδοὺ διὰ τί τὰ παρ' ἡμῶν ἐκδιδόμενα οὐ μόνον ἐπωφελὲς παράρτημα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς πολυτόμου ταύτης συλλογῆς ὑπάρχουσι. Τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Buchon ἀνακαλυφθὲν καὶ ἐκδοθὲν ἑλληνιστί τε καὶ γαλλιστὶ χρονικὸν τοῦ Μωρέως, οὗ τινος ἰταλικὴ μετάφρασις κεῖται εἰσέτι ἀνέκδοτος ἐν Ἐνετίᾳ, δὲν ἀνετυπώθη ἐν Βιέννῃ· τόσῳ δὲ μᾶλλον θεωρεῖται ἀναγκαία δευτέρα ἔκδοσις, ὅσῳ δὲν συνωδεύθη τὸ πρῶτον καὶ διὰ τῶν κριτικῶν ἐκείνων ἐπιστασιῶν, ὅσας ἀπαιτοῦσι τὰ τοιαῦτα συγγράμματα Ἄλλως τε τοῦτο εἶναι τὸ μόνον μνημεῖον τῆς δυτικῆς ἐποχῆς, τὸ τυπωθὲν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων, διότι οἱ κύριοι Tafel, Thomas, Miklosich καὶ Müller ἠσχολήθησαν εἰς μέρος τῶν διπλωμάτων, ἄλλων μὲν ἐνετικῶν καὶ ἄλλων ἐν γλώσσῃ ἑλληνικῇ.

» Τὰ χρονικά, ἅ τινα σκοποῦμεν νὰ δημοσιεύσωμεν, εἰσὶ πάντα σχεδὸν ἀνέκδοτα· διότι καὶ τὰ ἐκδοθέντα ὀλίγα, διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἐκδόσεων ἢ τὴν δυσκολίαν τῆς διαλέκτου εἰσὶν ἄγνωστα τοῖς σοφοῖς. Σημειώσεις δὲ ἀκριβεῖς, πηγὴν ἔχουσαι τὰ ἀνέκδοτα διπλώματα ὅσα συνέλεξα, θέλουσι παρατεθῆ εἰς τὰ κείμενα, συντεταγμέναι ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πρωτοτύπων, πλὴν τῶν ἑλληνικῶν, εἰς ἃ παρατεθήσονται μεταφράσεις καὶ σημειώσεις λατινιστί, καὶ τῶν ῥωσικῶν καὶ ἀρμενικῶν λατινιστὶ μόνον ἐκδοθησομένων. Αἱ δὲ διασαφήσεις ὅσας ἀπαιτεῖ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ ἡ εἰσαγωγὴ δημοσιευθήσονται γαλλιστί.

» Ἰδοὺ τὰ κατὰ πρῶτον ἐκδοθησόμενα·

1. Excerpta de expeditionibus sacris ex Haytonis principis Coricensis chronico Armeniorum lingua scripto (χειρόγραφον).
2. La division de la terre de oultremer et des choses qui y sont. χειρ.
3. Robert de Clary, La prise de Constantinople. χειρ.
4. Excerpta de Constantinopoli occupata et rebus graeco-romanensibus ex Chronico Novgorodensi aliisque fontibus Rossicis.
5. Istoria del Regno di Romania sive Regno di Morea composta per Marin Sanudo ne la lingua latina ed in questo manoscritto ridotta nell' idioma italiano in quattro parti. (χειρόγρ.).
6. Marini Sanuti Fragmentum de Constantinopoli a Palaeologo occupata. (χειρόγρ.)
7. Insulae Aegei maris. — Quibus praeponitur dominus dux (Venetiarum) in scribendo, et qui se praeponunt duci. De Romania.
8. Marii Philelphi Amyridos sive de vita rebusque gestis invictissimi Regis Imperatoris Mahometi II. libri IV. (χειρόγρ.).
9. Antonii Lusci Carmen de excidio Constantinopolis et bello Turcis inferendo. (χειρόγρ.).
10. Excerpta de rebus in Graecia gestis e Stephani Magni Annalibus Venetis 1205—1497. (χειρόγραφον).
11. Commissio Andreae Barbari, Jacobi Michaelis, Joannis Aymi et Lucae Troni provisorum et syndicorum Romaniae. 19. Aprilis 1408. (χειρόγρ.).
12. Giunta di sei capitoli alle Assisie di Romania. (χειρόγρ.)
13. Dépenses faites à l'occasion des nòces de Philippe de Savoye et d'Isabelle de Villehardouin princesse de la Morée, le 12 février 1301; d'après le journal du clerc Guichard. (χειρόγρ.).
14. Excerpta de ducibus Athenarum ex libro msc.: βιβλίον ἱστορικὸν περιέχον διαφόρους ἱστορίας. (χειρόγρ.)
15. De rebus Argorum et Neapolis Romaniae.
16. Ἀντωνίου τοῦ Καλοσυνᾶ ἰατροῦ φυσικοῦ προοίμιον καὶ εἰς τὸν βίον τοῦ Χαλκοκονδύλου (χειρόγρ.).
17. Γεωργίου τοῦ Γεμιστοῦ Μονῳδία ἐπὶ τῇ Δεσποίνῃ.
18. Epirotica, c'est-à-dire:
a) Chronicon Epiri ex capitulo CLXXIV. libri rarissimi cui titulus est: Τὸ παρὸν βιβλίον εἶναι ἡ παλαιά τε καὶ νέα διαθήκη ἤτοι τὸ Ἄνθος καὶ ἀναγκαῖον αὐτῆς. Venetiis. 1536. 8.
b) Emendanda in Epirotica Corpori scriptorum historiae Byzantinae Bonnensi inserta.
c) Pacta Joanninae et alia documenta.
d) Catalogues des gouverneurs vénitiens de l'Epire. (χειρόγρ.).
19. Giovanni Musacchi, Despota dell' Epiro, Breve memoria de nostra casa Musacchi. 1510. (χειρόγρ.).
20. Estratto dalla storia inedita di Zante, scritta da Nicolò Serra. (χειρόγρ.).
21. Fragmenta chronici graeci monasterii Sti. Theodori in insula Cythera siti. (χειρόγρ.).
22. Alberi dei duchi dell' Arcipelago, dei Maonesi di Chios dei signori di Andros et delle principali famiglie feudatarie dell' Arcipelago, dei Delenda Sirigo, d' Argenta, da Corogna et altre. (χειρόγρ.).
23. Catalogues documentés des gouverneurs vénitiens de l' Eubée et des iles de l' Archipel. (χειρόγρ.).
24. Leonardi Chiensis De Lesbo a Turcis anno 1462 occupata epistola Pio II. papae missa, (χειρόγρ.), — καὶ ἄλλα.

Κ. ΟΠΦ.

ΔΑΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον διευθυντὴν τῆς Πανδώρας.

Ἡ Ἑλλὰς συνεδέθη ἤδη μετὰ τῆς Δανίας διὰ τοῦ προσφιλεστέρου καὶ ἱερωτέρου τῶν συνδέσμων. Γένος ἀγλαὸς τῆς ἐν αὐτῇ βασιλευούσης δυναστείας ἀνέβη, θείᾳ συνάρσει, ἐπὶ τὸν ἑλληνικὸν θρόνον, τὸ δὲ πολυπαθὲς ἡμῶν ἔθνος, προώρισται νὰ ἴδῃ ἀνατέλλουσαν νέαν αὐγὴν εὐημερίας, εὐνομίας καὶ δόξης.

Ἄλλοι ἁρμοδιώτεροι ἐμοῦ καταστήσουσι γνωστοὺς τοῖς Ἕλλησι τοὺς ἐπιστημονικούς, πολιτικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς, ὧν πλουτεῖ ἡ Δανία, ἧς ἡ πρωτεύουσα Κοπεγχάγη δικαίως προσαγορεύεται αἱ Ἀθῆναι τῆς Ἄρκτου. Τὸ κατ' ἐμὲ ἀρκοῦμαι νὰ μεταδώσω τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ ἀξιολόγου ὑμῶν περιοδικοῦ συγγράματος διηγήματά τινα Δανικά, ἐξελληνίζων αὐτὰ ἐκ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ γνωστοῦ Γάλλου λογίου Xavier Marmier.

Τὰ διηγήματα ταῦτα ἀπήνθισεν ὁ μεταφραστὴς ἐκ δύο συλλογῶν, ἐκδοθεισῶν ἐν Κοπεγχάγῃ τὸ 1853 καὶ ἐπιγραφόμενα « Διηγήματα νέα καὶ παλαιὰ (δανιστὶ, Noveller gamle og nye) καὶ « Νέα Διηγήματα (Nye Fortaellinger), ἀποδιδόμενα δὲ εἰς τὸν Κ. Λ. Ἑϊβέργον (L. Heiberg) ἕνα τῶν ἀφελεστέρων καὶ δημοτικωτέρων συγγραφέων καὶ δραματοποιῶν τῆς Δανίας, κατατττόμενον μετὰ τῶν ἐξίσου περιφανῶν λογογράφων Oehlenschlanger, Andersen, Ingemann, Hauch, Bleecher, καὶ τῶν ποιητῶν Palladun, Müller καὶ Winther.

Δὲν εἶναι ἀπὸ σκοποῦ νὰ σημειώσω ἐνταῦθα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀρχαιοτέρων σοφῶν, οἷον τοῦ Τυχοβράχη κλπ, καὶ τὸν διάσημον γεωγράφον Μαλτεβρούν, ὅστις, Δανὸς τὸ γένος, ἠναγκάσθη νὰ πολιτογραφηθῇ ἐν Γαλλίᾳ καὶ νὰ προικίσῃ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλολογίαν αὐτῆς διὰ τοῦ γνωστοῦ συγγράμματός του.

Τὰ ἐξελληνιζόμενα νῦν Δανικὰ διηγήματα « Ἡ μικρὰ Καρίνα, Μία ἱστορία καθημερινή, Αἱ κινδυνώδεις ἀτραποί, » εἰσὶν οὐ μόνον πλήρη χάριτος καὶ διαφέροντος, ἀλλ', ὅπερ καὶ τὸ κάλλιστον, ἠθικώτατα. Διό, δὲν ἐδίστασα νὰ προσφέρω αὐτὰ ὡς ἀνάγνωσμα ἄξιον εἰς τοὺς συνδρομητὰς ὑμῶν, προτάττων τὴν παροῦσαν ἐν εἴδει προλόγου καὶ ἀρχόμενος προσεχῶς τῆς δημοσιεύσεως ἀπὸ τοῦ διηγήματος Ἡ Μικρὰ Καρίνα.

Ἐν Ἄρτῃ, τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1863.

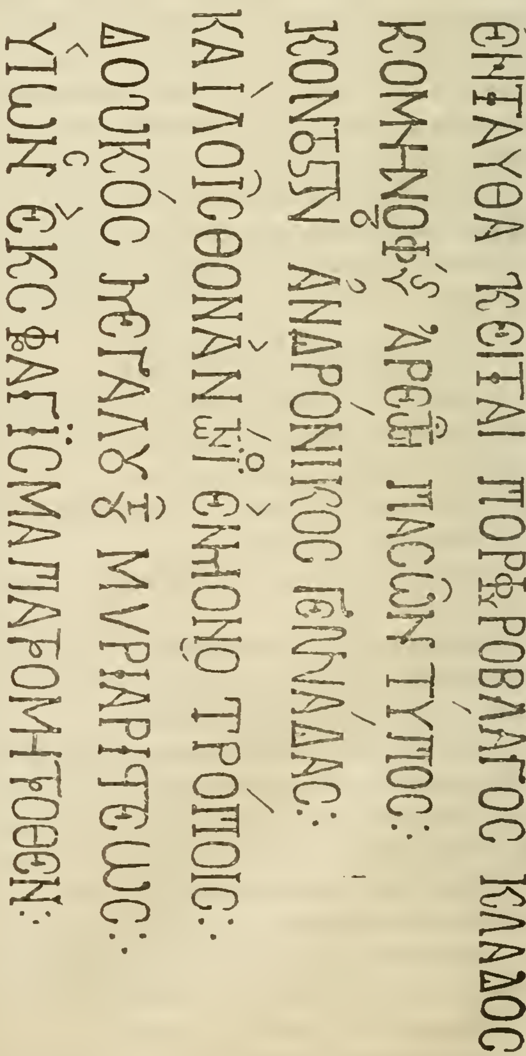
Ὁ ὑμέτερος

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΩΠ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

—οοο—

Ἡ παρατιθεμένη ἐπιγραφὴ ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε ἐν Προύσῃ τῆς Βιθυνίας προξένου τῆς Ἑλλάδος Κ. Φοίβου. Ἀντέγραψε δὲ αὐτὴν ἐκ τετριμμένης πλακὸς κειμένης ἐν τῷ ναῷ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀβερκίου, ἐν τῷ χωρίῳ Κουρσουνλοῦ (Ἐλεγμῶν) τῆς Προύσης. Ἐξυλογραφήθησαν δὲ μόναι αἱ πρῶται ἓξ γραμμαί, ὅπως γίνῃ γνωστὸν τὸ εἶδος τῶν γραμμάτων. Ἐκ τοῦ σημειουμένου ἔτους 6717, προκύπτει ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα.



Ἰδοὺ ὁλόκληρος αὐτή·

Ἐνταῦθα κεῖται πορφυρόβλαστος κλάδος ⁝·
κομνηνοφυὴς ἀρετῶν πασῶν τύπος ⁝·
κοντόσταυλος Ἀνδρόνικος γεννάδας ⁝·
καὶ λοῖσθον Ἀντώνιον ἐν μονοτρόποις ⁝·
Δουκὸς μεγάλου τοῦ Μυριαριστέως ⁝·
υἱῶν ἐκσφράγισμα πατρομητρόθεν ⁝·
μυριονίκων πρὸ γενῶν βασιλέων ⁝·
οἱ γοῦν ὁρῶντες τὴν σορὸν τοῦ κειμένου ⁝·
εὔχεσθε τούτῳ πρὸς ψυχῆς σωτηρίαν ⁝·
τὴν δωδεκάτην εὗρεν ἰνδικτιῶνος τέλος ⁝·
τὴν εἰκάδα τρίτην τε Φεβρουαρίου ⁝·
ἐτῶν τρεχούσης ἑξάκις χιλιάδος ⁝·
ἑπτακοσίων καὶ δέκα σὺν ἑπτάδι ⁝·

Κοντόσταυλος ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὁ ναύαρχος, κατά τινας δὲ καὶ Δρουγγάριος.

ΠΤΩΜΑΤΑ ΕΝ ΠΟΜΠΗΙΑι ΑΝΕΥΡΕΘΕΝΤΑ.

(Ἐκ τῆς Illustration.)

Πρὸς τὸν διευθυντήν.

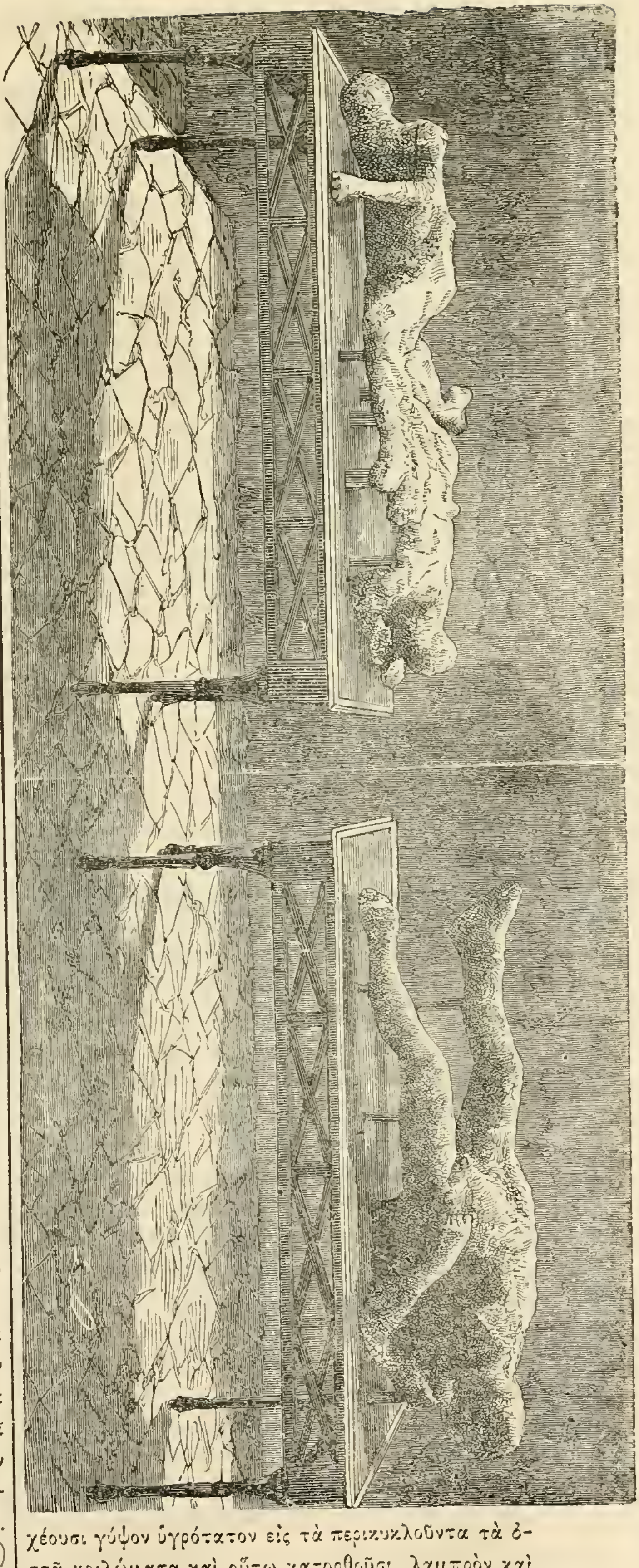
Γινώσκετε ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Πομπηΐας ἐξακολουθοῦσι πάντοτε καὶ καθ᾽ ἑκάστην ἀναφαίνονται νέα καὶ ἀξιολογώτατα ἀποτελέσματα. Οὐ μόνον πολύτιμα πράγματα, ἔργα καλλιτεχνικά, ἐργαλεῖα καθημερινῆς χρήσεως, οἰκίαι ἀνακαλύπτονται, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι, κάτοικοι τῆς πόλεως καταποντισθέντες ὑπὸ τὸν χείμαῤῥον ἐκεῖνον τῆς ὑγρᾶς σποδοῦ τῆς οὕτως εἰπεῖν ἐκμαξάσης τὴν πόλιν ἅπασαν.

Ἤδη τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως κατεῖχε τεμάχιον τοιαύτης τέῤῥας *ὑπὸ τοῦ χρόνου στεῤῥωθὲν* ἐν ᾧ ὁ τύπος στήθους γυναικὸς νέας ἔτι φαίνεται θαυμασίως ἐντετυπωμένος· ἐλυποῦντο δὲ ὅτι ὁσάκις αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυπτον ἀνθρώπων λείψανα δὲν ἐδύναντο νὰ τηρήσωσι τοὺς τύπους ἐκείνους διασπωμένους πρὸς τὴν ἐλαχίστην μετακίνησιν.

Εἰς τὸ ἑξῆς οὐδὲν τῶν πολυτίμων τούτων λειψάνων ἀπολεσθήσεται· ἰδοὺ αἱ φωτογραφίαι τῶν ἐκμαγμάτων τριῶν ἐκ τῶν τεσσάρων νεωστὶ ἀνακαλυφθέντων σωμάτων, (1) ἅ τινα ἐξεκολάφθησαν δι᾽ ἁπλουστάτου τρόπου.

Ὅταν εἰς τὰς ἀνασκαφάς, ἐξ ὧν ἡ κόνις καὶ τὰ τρίμματα παντὸς εἴδους ἀφαιροῦνται κατ᾽ ὀλίγον καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς, ἀπαντῶνται λείψανα ἀνθρώπινα παρέχοντα τὴν ὑποψίαν ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ σκελετὸς καὶ ἐμφαίνοντα ποῦ κεῖται, καταβρέχουσιν ἐπιμελῶς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς γῆς δι᾽ ὑγροῦ στεῤῥοποιοῦντος αὐτὸ (πιθανῶς διὰ silicate ἀσβέστου).

Τούτου γενομένου, διὰ τρυπῶν καθέτου (sonde) χέουσι γύψον ὑγρότατον εἰς τὰ περικυκλοῦντα τὰ ὀστᾶ κοιλώματα καὶ οὕτω κατορθοῦσι λαμπρὸν καὶ πολύτιμον ἔκγμαγμα, διότι, τοῦ γύψου ἀντικαθιστάντος τὰς σάρκας καὶ τὰ ἐνδύματα, ὁ σκελετὸς



(1) Τοῦ τετάρτου τὸ ἐκμαγεῖον δὲν ἦτο ἔτι τετελειωμένον κατὰ τὴν ἐν Πομπηΐᾳ διατριβήν μου.

περιβάλλεται νέον περικάλυμμα καὶ τὸ ἀνθρώπινον ὂν ἀναφαίνεται ἐκ νέου εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν.

Οἱ κάτοικοι οὗτοι εὑρέθησαν ἐν τῷ ἀνατολικῷ μέρει τῆς πόλεως πρὸς τὸ Καστελλαμάρε, ἔν τινι δρομίσκῳ ἐξερχομένῳ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀφθονίας, (Abondanza) (α). Ὑποτίθεται δ' ὅτι ἐπανελθόντες μετὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς καταστροφῆς, ἴσως ὅπως παραλάβωσι πολύτιμά τινα πράγματα, κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ χειμάῤῥου τῆς τέφρας.

Αἱ γυμναὶ κνῆμαι καὶ τὰ πρὸς τὸ μέσον τοῦ σώματος ἀνασεσυρμένα ἐνδύματα, ὁ ἀνέχων αὐτὰ βραχίων, ὁ ἕτερος βραχίων τεταμένος, ἡ χεὶρ συνεσπασμένη, ἔκφρασις πόνου δεινοῦ ἐπὶ τῶν προσώπων (μάλιστα εἰς ἓν τῶν ἐκμαγείων), πάντα ἐμφαίνουσι καλῶς καὶ τὴν φυγὴν καὶ τὸ τρομερὸν τέλος τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων. Τοῦτο ὑπάρχει καταπληκτικώτατον πάντων ἐν Πομπηΐα, ὄν, οὕτως εἰπεῖν, συμπλήρωμα τῆς τρομοποιοῦ ἐντυπώσεως ἣν αἰσθάνεται ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν κεκοιμημένην ταύτην πόλιν.

A. Anastasi.

(α) Περὶ τῶν πτωμάτων τούτων ἐγράφη ἐν ἐκτάσει ἐν τῇ Πανδώρᾳ τὴν παρελθοῦσαν 15 Μαΐου ἐν σελίδι 102· ἐν παρόδῳ δὲ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς διασώσεως τοῦ τύπου τῶν πτωμάτων. Σ. Μ.

ΝΙΚΑΙΑ.

Ἡ παλαιὰ καὶ ἀξιόλογος αὕτη πόλις Ἑλληνὶς τῆς Βιθυνίας ἐγέννησέ ποτε τὸν περίφημον Ἀστρονόμον Ὕπαρχον, τὸν μεγάλον Ἱστορικὸν Δίωνα Κάσσιον καὶ ἄλλους ἐνδόξους ἄνδρας. Ἀκμάζουσα δὲ μετὰ τὴν αὔξησιν μάλιστα τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ Κωνσταντίνου ἔλαβε τὴν τιμήν, ὅτι ἐν αὐτῇ συνεκροτήθη ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ τῶν Χριστιανῶν Σύνοδος ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου καὶ ἁγιωτάτου τῶν Χριστιανῶν αὐτοκρατόρων. Πρὸ τῆς Συνόδου ταύτης ἐγένετο ἄλλη ἐν Ἱεροσολύμοις μερικωτέρα, ζώντων ἔτι τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων, τῶν λεγομένων Σελγουκίδων, εἰς τὴν Μικρασίαν, ἢ Ἑῴαν Ἑλλάδα, ἡ Νίκαια, ὠχυρωμένη οὖσα, ἀντέστη ἐπιτυχῶς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσεν εἰς χεῖρας αὐτῶν. Μετά τινα χρόνον ὅμως ἀνακτήσαντες αὐτὴν οἱ ἡμέτεροι αὐτοκράτορες, ἐθεώρουν ὥς τι προπύργιον τοῦ Βοσπόρου πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σουλτάνων τοῦ Ἰκονίου καὶ ἀκολούθως τὰς τῶν διαδεχθέντων αὐτοὺς Ὀθωμανῶν, οἵτινες τέλος ἐκυρίευσαν αὐτὴν διὰ τοῦ δόλου.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου μετὰ τὴν δολίαν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατονταετηρίδος, ἡ Νίκαια ὑπῆρξε καὶ προσωρινὴ πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ Βυζαντίου ἐν διαστήματι πεντήκοντα ἐτῶν. Αὐτοῦ εἶχον προσκαίρως τὸν θρόνον οἱ αὐτοκράτορες Θεόδωρος Λάσκαρης, Ἰωάννης Βατάκης καὶ Μανουὴλ Παλαιολόγος, μέχρις οὗ ὁ Στρατηγόπουλος μετ' ὀλίγων Ἑλλήνων ἐπελθὼν ἔξαφνα κατὰ περίστασιν, ἠλευθέρωσε τὴν ἐθνικὴν πρωτεύουσαν θαυμασίως καὶ ἀνελπίστως.

Ἡ Νίκαια κεῖται παρὰ τὴν λίμνην Ἀσκανίαν, καὶ ὅτε οἱ Σταυροφόροι ἦλθον εἰς πολιορκίαν αὐτῆς, κατεχομένης ὑπὸ τῶν Σελγουκίδων Τούρκων, μετέφερον ἀπὸ τῆς Προποντίδος εἰς τὴν λίμνην τ' ἀναγκαῖα πλοῖα κατὰ γνώμην καὶ συνδρομὴν τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν, οἵτινες καὶ ἄλλοτε πρό τινων ἑκατονταετηρίδων μετέφερον στόλον τινὰ Ἑλληνικὸν ἐκ μικροτέρων πλοίων διὰ τοῦ ἰσθμοῦ ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου εἰς τὸν Κορινθιακόν, κατὰ τῶν λεηλατούντων τὰ παράλια τούτου Σαρακηνῶν Μωαμεθανῶν.

Ἡ πόλις Νίκαια ἔχει ἔκπαλαι μητροπολίτην καὶ ὡς 400 οἰκογενείας χριστιανικὰς καὶ οὐκ ὀλίγα πέριξ χωρία χριστιανικά. Σώζεται δὲ καὶ τὸ παλαιὸν τεῖχος αὐτῆς ἠρειπωμένον κατὰ μέγα μέρος. Εὐκταία δὲ διὰ τὴν καλὴν θέσιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐμπορίαν ἡ ἀναγκαία ἐκπαίδευσις καὶ πρόοδος τῆς ἀξιολόγου ταύτης πόλεως.

Ἐσχάτως ἡ ἐξουσία ἐπισκευάσασα τὰ αὐτόθι μωαμεθανικὰ προσκυνήματα, διώρθωσεν ὀλίγον καὶ τὸ ῥεῖθρον τοῦ πλησίον ποταμοῦ, ἐξ οὗ ὁ τόπος ἐγίνετο νοσωδέστερος, καὶ ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν ἑνὸς ἀτμόπλου ἐντὸς τῆς λίμνης. Κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς εὑρέθησαν Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ καί τινα ἀρχαῖα. Ταῦτα σημειοῦμεν ἐκ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων. Πληρεστέρας δὲ εἰδήσεις περὶ τοῦ τόπου τούτου ἂς δώσωσιν ἄλλοι.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ.

ΡΑΦΑΗΛ ΑΜΠΕΤ.

—oooo—

Ἡ ἐν παραρτήματι εἰκὼν παριστᾷ τὸν Κ. Ῥαφαὴλ Ἄμπετ, τὸν ἱδρυτὴν τῶν ἐν Καίρῳ Σχολείων, περὶ ὧν ἐγράψαμεν ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 15 Σεπτεμβρίου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 15, 1863.

Η Συνέλευσις απεφάσισε·

α'— Να καταργηθώσιν οί από 1 Φεβρουαρίου 1863 δοθέντες παρά τον νόμον στρατιωτικοί βαθμοί εις απλούς πολίτας.

β'— Ν' ακυρωθώσιν αί απομαχικαί συντάξεις, όσαι μετά την επανάστασιν του Όκτωβρίου εδόθησαν εις τους υπηρέτας και άλλους οπαδούς των επαναστατών και των πληρεξουσίων. Αί συντάξεις αύται είχον αναβή από 60,000 *κατ' έτος*, εις 80,000 *δραχ. κατά μήνα.*

γ'.— Οί υπεράριθμοι αξιωματικοί του στρατού να τεθώσιν εις αργίαν.

* * *

Ο διευθυντής του ημετέρου αστεροσκοπείου ανεκάλυψεν νέον πλανήτην και νέον κομήτην.

* * *

Υπασπισταί του Βασιλέως διωρίσθησαν οί ΚΚ. Δημ. Ν. Μπότσαρης και ό ναυτικός Σταματέλος· διαγγελεύς δε ό Κ. Γ. Α. Μαυρομιχάλης.

* * *

Απεβίωσεν ό βασιλεύς της Δανίας Φρεδερίκος και διεδέχθη αυτόν ό πατήρ του ημετέρου βασιλέως.

* * *

Διωρίσθησαν παρά τω βασιλεί πρέσβεις της Αγγλίας και της Γαλλίας οί μέχρι τούδε ΚΚ. Σκάρλετ και Βουρέ. Αξιοσημείωτοι δε είναι και των δύο οί λόγοι ότε παρουσίασαν προς την Α. Μ. τα έγγραφα αυτών· ό του πρέσβεως μάλιστα της Γαλλίας είναι αληθές πρόγραμμα. Μεταξύ δε των άλλων συμβουλών όσας εν ονόματι του αυτοκράτορος δίδει προς την Ελλάδα, διακρίνεται ή εξής· « Να καταστραφή το επαρχιακόν πνεύμα, το οποίον είναι τελεία άρνησις της αληθούς φιλοπατρίας, να ζητηθή ή σύμπραξις πάντων των Ελλήνων άνευ διακρίσεως καταγωγής ή κόμματος, » κτλ. Φαίνεται ότι και ή Γαλλία φρονεί ολεθρίαν εις τα συμφέροντα της Ελλάδος την διαίρεσιν ημών εις αυτόχθονας και ετερόχθονας.

* * *

Προς επιτροπήν τινα της Συνελεύσεως παρουσιασθείσαν εσχάτως εις τον βασιλέα, ή Α. Μ. είπεν ότι χάριν της τιμής αυτής πρέπει να ανατραπή το ψήφισμα το εκδοθέν κατά του υπουργείου Μιαούλη, διότι σύμπασα ή Ευρώπη ηγανάκτησε κατά τοιαύτης ανόμου πράξεως, προστριβούσης δωρεάν αίσχος εις το ελληνικόν έθνος.

* * *

Ο αυτοκράτωρ της Γαλλίας προσκαλεί τους ηγεμόνας της Ευρώπης εν Παρισίοις εις Συμβούλιον, όπως αποφασίσωσι περί διαφόρων ζητημάτων, καθόσον μάλιστα θεωρεί μη ισχυούσας πλέον τας συνθήκας του 1815 έτους.

* * *

Ιατρός τις εν Ευρώπη βεβαιοί ότι ή υδροφοβία ή λύσσα θεραπεύεται διά τουρκικών λουτρών, εγκαίρως όμως γινομένων· λέγει δε ότι την πρώτην ημέραν ή θεραπεία είναι βεβαία.

* * *

Λέγεται κατ' αυτάς ότι ή περί Επτανήσου συνθήκη υπεγράφη, και ότι εν αυτή αποφασίζονται δύο τινά· α'— ή κατεδάφισις των φρουρίων και β'— ή διά παντός ουδετέρωσις (neutralité) των νήσων. Ουδετέρωσιν δε εννοούσιν, εάν πρέπη να συμπεράνωμεν εκ των επικρατειών της Ευρώπης, οίον της Ελβετίας, της Ολλανδίας και του Βελγίου εις ας εφηρμόσθη όμοιος όρος, την εν καιρώ πολέμου απαλλαγήν αυτής από πάσης ξενικής κατοχής. Η είδησις αύτη εθορύβησε το κοινόν· νομίζομεν όμως ότι πρέπει να περιμείνωμεν ακριβεστέρας πληροφορίας, καθόσον μάλιστα ό ημέτερος πρέσβυς δεν είχε φθάσει εις Λονδίνον ότε, ως λέγεται, υπεγράφη ή προκειμένη συνθήκη.

* * *

Η *Παλιγγενεσία* της 12 του μεσούντος γράφει τα εξής· « Λέγεται ότι το προεδρείον της Συνελεύσεως διέταξε να αναδαψαλισθώσιν όλοι οί πληρεξούσιοι, διότι ή νόσος Ευλογία δεν εξέλιπεν. » Αξιέπαινος ή πρόνοια του προεδρείου.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ. Την 15 του παρελθόντος Σεπτεμβρίου ομιλούντες περί της συστάσεως των διαγωνισμάτων του φιλογενεστάτου αρχιμανδρίτου Κ. Ευγενίου του Ξηροποταμινού, προετρέπομεν τους μεν ευπόρους των ομογενών να μιμηθώσι το ευγενές εκείνου παράδειγμα, τον δε εν Κωνσταντινουπόλει φιλολογικόν Σύλλογον να συντελή ενεργητικώτερον εις την διάδοσιν των φώτων, διανέμων βιβλία και δημοσιεύων τα ίδια αυτού έργα διά του τύπου. Καθ' ά δε αναγγέλλουσιν αί εσχάτως ελθούσαι εκ της μεγαλοπόλεως εκείνης εφημερίδες, την προτροπήν ημών ταύτην προέλαβεν ή φιλογένεια των εκεί φιλομουσών· διότι οί μεν Κύριοι Χρ. Β. Ζωγράφος και Ι. Ζαρίφης προσέφερον, ό μεν πρώτος υπέρ τας 3500 δραχμάς εις αμοιβήν του συγγράψοντος τοπογραφίαν της Ηπείρου και την έκδοσιν περιοδικού συγγράμματος του φιλολογικού Συλλόγου, ό δε δεύτερος 2300 δραχ. εις αγοράν βιβλίων διά την βιβλιοθήκην του Συλλόγου τούτου· ό δε Σύλλογος επεχείρησε την έκδοσιν περιοδικού, ού

τινος τὸ πρῶτον φυλλάδιον περιέχει ἀξίας λόγου πραγματείας.

ΥΒΡΙΣΤΙΚΟΝ ΤΑΛΛΗΡΟΝ. Ἐπωλήθη ἐσχάτως ἐν τῷ δημοπρατηρίῳ τῶν Παρισίων (hôtel Drouot) παράδοξον ἀργυροῦν νόμισμα εἰς μεγίστην τιμὴν, ἤτοι τάλληρον κοπὲν ἐν Βρεσλαυΐᾳ τῷ 1751. Μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Νομισματοκοπείου τῆς πόλεως ταύτης, ὑπῆρχέ τις Αὐστριακὸς, ὅς τις ὑπὸ μίσους πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας Φρεδερῖκον τὸν Β', ὃν ἐμέμφετο ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῆς Σιλεσίας, ἐσοφίσθη νὰ ἐκδικηθῇ τὸν μονάρχην ἐκεῖνον ὡς ἑξῆς· ἐν τῷ λογίῳ διῄρεσε τὰς λέξεις Ein Reichsthaler (*ἓν τάλληρον τοῦ βασιλέως*) οὑτωσί· Ein Reich Stahler, τουτέστιν *Ἔκλεψεν ἓν βασίλειον*. Τὰ ὑβριστικὰ ταῦτα τάλληρα ἐχωνεύθησαν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ βασιλέως· διαφυγόντα ὅμως τὴν προγραφήν τινα τούτων διατηροῦνται ὑπὸ τῶν νομισματολόγων.

ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ. Ὁ Willis ἐν τῷ Pencillings by the way 1833, (τόμ. Β', σελ. 61) λέγει ὅτι, « αἱ ὀκτακόσιαι σύζυγοι καὶ γυναῖκες τοῦ σουλτάνου ἔχουσι πεντακοσίους μαγείρους καὶ δαπανῶσι 2500 λίτρας σάκχαρος καθ' ἑκάστην· οἱ δὲ Times τῆς 30 Μαΐου 1863, ὁμιλοῦντες περί τινος λόγου τοῦ βουλευτοῦ Κ. Β. Κόχραν, προστίθενται ταῦτα· « Εἴχεν ἀνὰ χεῖρας περιεργοτάτην σημείωσιν, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῶν ἐσχάτως δημοσιευθέντων τουρκικῶν λογαριασμῶν, τῶν γενομένων τὸν Ἰούνιον τοῦ 1859 ἔτους. Κατ' αὐτὰς αἱ προσωπικαὶ δαπάναι τοῦ σουλτάνου, πλὴν τῆς ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ διακοσίων χιλιάδων λιρῶν ἀνακτορικῆς χορηγίας, ἥ τις σημειοῦται χωριστὰ, ἀναβαίνουσιν εἰς 9,600,000 λίρας, εἰς ποσὸν δηλαδὴ ἴσον σχεδὸν πρὸς πάντα τὰ ἔσοδα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Περίεργοι δὲ εἶναι λεπτομέρειαί τινες τῶν δαπανῶν τούτων.

Ἔξοδα μαγειρείου, λίραι κατὰ μῆνα	24,000
Χορηγίαι πρὸς 36 συζύγους τοῦ Σουλτάνου	70,000
Δαπάναι 1780 ἄλλων γυναικῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸ αὐτοκρ. παλάτιον	18,000
Δαπάναι 2000 θυρωρῶν, ὑπηρετῶν κλ.	15,000
Δαπάναι εὐνούχων	7,000
Συντάξεις διδόμεναι εἰς νέας γυναῖκας ἐξελθούσας τοῦ παλατίου	80,000

Αἱ ἀνωτέρω δαπάναι γίνονται κατὰ μῆνα.

ΔΑΠΑΝΑΙ ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ. Ἰδοὺ καὶ τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας αἱ δαπάναι, ὡς σημειοῦνται εἰς τὸ Liverpool Financial Referen association 1851 (σελ. 2).

Ἀνακτορικὴ χορηγία κατ' ἔτος λίραι 385,000.

Δαπανῶνται δὲ ὡς ἑξῆς·

Ἰδιαίτερον ταμεῖον τῆς βασιλίσσης λίραι		60,000
Ὑπηρεσία τοῦ λόρδου ἀρχιθαλαμηπόλου	»	66,499
» τοῦ λόρδου αὐλάρχου	»	36,382
» τοῦ ἀρχιπποκόμου	»	27,650
» τῆς ἱματιοφύλακος	»	750
Λογαριασμὸς ἐμπόρων διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιθαλαμηπόλου	»	42,000
» τοῦ αὐλάρχου	»	86,000
» τοῦ ἀρχιπποκόμου	»	39,500
» τῆς ἱματιοφύλακος	»	5,000
Ἐλέη, δῶρα κτλ.		
Βασιλικὰ δῶρα καὶ ἰδιαίτεραι ὑπηρεσίαι		7,000
Ἐλεημοσύναι κλ.	»	4,200
Ἀπρόβλεπτοι δαπάναι	»	8,040
Τὸ ὅλον . . .	»	385,000

ΕΛΛΗΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ. Πληροφορούμεθα μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ὅτι πολλοὶ τῶν εἰς Παρισίους σπουδαζόντων διαφόρους ἐπιστήμας Ἑλλήνων διεκρίθησαν κατὰ τὰς δημοσίας αὐτῶν ἐξετάσεις, ἀποδόντες οὕτω μεγάλην τιμὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, καὶ μεγάλως ἐπίσης ὑποσχόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν τῆς φίλης πατρίδος ἐπιστημονικὴν πρόοδον. Περιοριζόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ ὄνομα τοῦ φαρμακοποιοῦ Κ. Ἀριστείδου Βουσάκη, ὅστις ἐπὶ τετραετίαν ὅλην εἰς Παρισίους σπουδάζων μετὰ μεγίστου ζήλου καὶ προθυμίας θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς τὴν *Χημείαν ἰδίως*, τόσον εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Πανεπιστήμιον (Sorbonne), καθὼς καὶ τὴν εἰς φαρμακευτικὴν σχολὴν καὶ τὰ ἰδιαίτερα καὶ δημόσια χημεῖα, ὑπέστη κατὰ τὸ τέλος τοῦ θερινοῦ τούτου ἑξαμήνου τὰς νενομισμένας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον δοκιμασίας καὶ ἠξιώθη πτυχίου πρώτου τῆς χημείας (Licencié ès Chimie) μὲ τὸν ἀνώτερον βαθμὸν *λίαν καλῶς* (extrêmement satisfait). Ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι ὁ Κ. Α. Βουσάκης ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς θέλει πληρώσει τὸ ὑπάρχον κενὸν εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῶν ἐπιστημῶν, καὶ διὰ τῶν γνώσεών του θέλει κατασταθῇ χρήσιμος εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος. Α.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

—o—

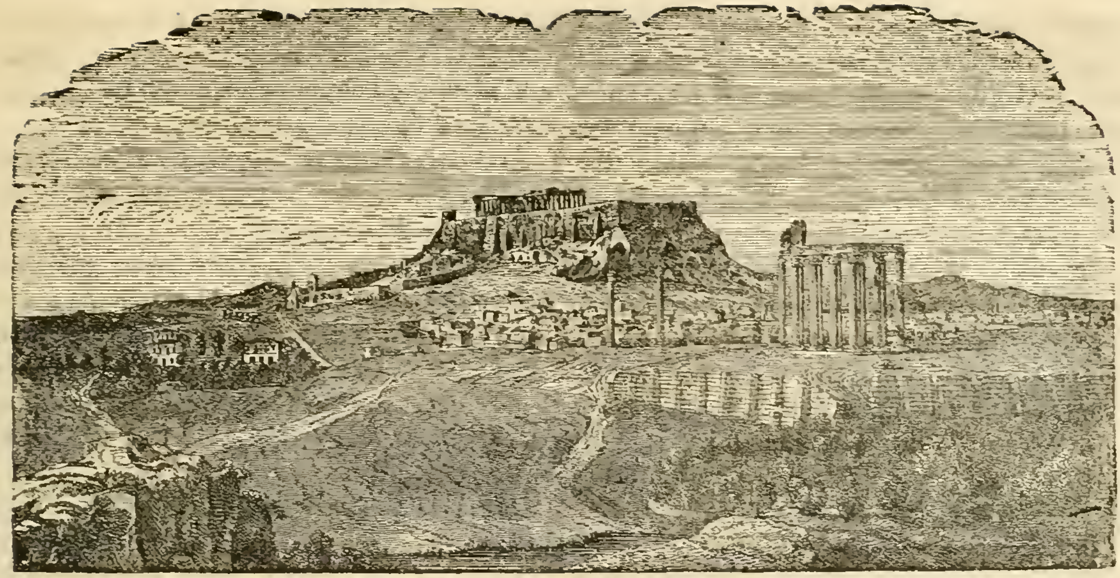
Ἡ λέξις μου τρισύλλαβος οὖσα πτηνὸν σημαίνει,
Τὰ πρῶτα δυό μου ἂν κοποῦν, ἥρως εἰς τἄλλα μένει.

ΓΡΗΓ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 327 φυλλαδίῳ γρίφου.

Ὡς Μεσσίας ὁ Γεώργιος ἀναμενόμενος
ὑγιὴς ἀπέβη (*).

(*) Παρατηρητέον ὅτι εἰς τοὺς γρίφους οὐδέποτε τηρεῖται οὔτε ὁ τονισμὸς οὔτε ἡ ὀρθογραφία.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 329.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ

ΜΕΛΕΤΗ

περὶ τῶν αἰτίων δι' ἃ ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς δὲν παρήγαγε νομοδιδασκάλους.

—oooo—

Ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ οἱ Ἕλληνες πάντες τοὺς ἀρχαίους λαοὺς ὑπερέβησαν, ἐν μιᾷ δὲ καὶ μόνῃ οἱ Ῥωμαῖοι κρείττονες τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο. Τούτου ὁμολογηθέντος, ἐξεταστέον τίνων ἕνεκα λόγων ἡ Ἑλλὰς καθυστέρησε τῆς Ῥώμης κατὰ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην.

Πρῶτον τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν τὸ Ἑλληνικὸν ἐσχεδίασε νομοθεσίαν δημοσίαν καὶ κοσμικήν. Τὰς τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων, τὰς τῶν Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν καὶ Μήδων καὶ εἴ τινος ἄλλου γένους ἀρχαίου νομοθεσίας ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' ἐκ τῶν σποράδην καὶ ἐν μόνοις τοῖς ἱστορικοῖς περισωθέντων ἡμῖν νομοθετημάτων αὐτῶν, ὡς καὶ ἐκ τῶν νόμων τοῦ Μανοῦ διὰ τὴν Ἰνδικήν, καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Σινικῆς συγγραφῶν, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἑβραίων, ἀδιστάκτως πειθόμεθα ὅτι πάντες οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ ἐθεοκρατοῦντο, οἱ δὲ ἱερεῖς παροχεῖς τῶν νόμων, διερμηνεῖς τῶν βουλῶν τοῦ θείου, καὶ διανομεῖς τῆς δικαιοσύνης πρὸς τὸν λαὸν ἐν ἀδύτοις κατέκρυπτον τοῦ νόμου τὰς ῥήτρας, τὸ νομοθετεῖν καὶ δικάζειν, ἤτοι τὸ *ἄρχειν* τῆς ἱερατικῆς αὐτῶν τάξεως ἰδιάζον προνόμιον ἔχοντες, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς θειοτέραν ἔχειν τὴν ἀπὸ τοῦ ναοῦ γενεὰν ἐδίδασκον τοὺς λαούς (α).

Τὸ μεγαλοφυὲς ὅμως τῶν Ἑλλήνων γένος ταχέως διεχώρισε τοὺς ἱερεῖς τοῦ θείου τῶν ἱερέων τῆς δικαιοσύνης. Πρῶτον τοῦτο ἐσύστησε τὰ δικαστήρια πρῶτον καὶ καθιέρωσε τὴν *ἰσότητα* ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τὴν ἕδραν τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἐν τῷ

(α) Κατὰ τὴν πρώτην καὶ ἀρχέτυπον τῶν κοινωνιῶν σύστασιν τὸ θ ε ῖ ο ν παρίσταται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀρτιγενοῦς πολιτείας ὡς ὁ ἐκδικητὴς τῶν λυμαινομένων τὴν κοινὴν σύμπνοιαν καὶ ἁρμονίαν ἐφ' ᾧ ἡ θρησκεία τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν ἑαυτῇ συνάπτει καὶ οἱονεὶ ἀποῤῥοφᾷ πάσας τὰς περὶ ἠ θ ι κ ῆ ς ἰδέας, τὸ δὲ δίκαιον ἁπλοῦν εἶναι τῆς θρησκείας παράρτημα. Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν κοινωνίᾳ ὁ μὲν θ ε ὸ ς νομοθέτης, οἱ δ' ἱερεῖς ἅ τε ἱεροφάνται τῶν τοῦ θείου νομοθετημάτων οἱ λειτουργοί. Καὶ εἰ μέν, ὡς παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς, οἱ ἱερεῖς διαπαντὸς τὸν λαὸν ἐν ἀμαθείᾳ συντηρήσουσι, διαπαντὸς καὶ ἄρξουσιν, εἰ δὲ τοὐναντίον ἡ κοινωνία τινάξασα τὸν ζυγὸν τῆς ἱεροκρατίας ἄρξεται νὰ διακρίνῃ τὴν θρησκείαν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, τὸ Κ ρ ά τ ο ς ἐξελεύσεται τῶν θρησκευτικῶν σπαργάνων, εἰς τὰς ἰδίας δ' αὐτοῦ μόνον δυνάμεις ἰδίαν κτήσεται ὕπαρξιν, ὕπαρξιν ἥτις ὅσῳ μᾶλλον φωτίζεται καὶ πολιτίζεται ἡ κοινωνία, τοσούτῳ καὶ τῆς θρησκείας διακρίνεται καὶ τείνει νὰ γίνῃ ὁ ἀνταγωνιστὴς ἐκείνης, καὶ ἀπὸ ἀρχομένου τὸ πρὶν ἄρχων

μέσῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ μετέφερεν. Ἀλλ' οὐδ' ἱκανὸν ἤθελεν εἶσθαι τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἂν μὴ γραπτὴν εἶχε τὴν νομοθεσίαν, αὐτὸς δ' ὁ λαὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς τῶν νόμων τύπους γινώσκων (β), ἐτίθετο εἰς θέσιν νὰ ἐπικρίνῃ, ἠθικῶς τοὐλάχιστον, ἂν οἱ δικασταὶ καλῶς τὸν νόμον ἡρμήνευσαν καὶ ἐφήρμοσαν.

Ταχυτάτοις βήμασιν ἡ ἐλευθερία προέβαινεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἀνεπτύσσετο ὡς φυτὸν κάλλιστα θάλλει ἐν τῇ κυρίως αὐτοῦ πατρίδι. Ὅθεν ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν ἤδη χρόνων εὑρίσκομεν συστημένα ἐν Ἑλλάδι τὰ δικαστήρια, ἅπερ ὁ τῆς πόλεως βασιλεὺς προέδρευε, παρέδρους ἔχων τοὺς *γέροντας* (γ), οἵτινες ποῦ μὲν ὡς ἄρχοντες τῆς φρατρίας ἕδρευον, ποῦ δ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐξελέγοντο.

« Δώδεκα δὲ κατὰ δῆμον ἀριπρεπέες βασιλῆες
» Ἀρχοὶ κραίνουσι, τρισκαιδέκατος δ' ἐγὼ αὐτός (δ)· »

ὁ δ' ὄχλος παριστάμενος τῷ συνεδρίῳ ἐλευθέρως τὴν ἐπιδοκιμασίαν ἢ ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ περὶ τῶν πεπραγμένων ἐξέφραζεν. Οἱ γέροντες οὗτοι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους τούτους χρόνους ὅτ' ἄγνωστος ἦν ἡ γραφὴ καὶ θετικὴ δὲν ὑπῆρχε νομοθεσία, ἐδίκαζον κατ' *αἶσαν* (ad bonum et aequum), ἐφ' ᾧ καὶ αἰσυμνήτας ὁ Ὅμηρος αὐτοὺς καλεῖ (ζ).

Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἀσαφῶν γνώσεων ἃς περὶ τῶν ἡρωϊκῶν ἔχομεν χρόνων, καταλείπομεν αὐτοὺς ἵνα τῶν ἱστορικῶν ἐπιληφθῶμεν.

Παλαίτατος τῶν Ἑλλήνων νομοθετῶν φημίζεται ὁ Μίνως (η), ἀλλ' ἡ τούτου νομοθεσία ὡς καὶ ἡ κατὰ τρεῖς τοὐλάχιστον ἀπὸ τούτου αἰῶνας μεταγενεστέρα νομοθεσία τοῦ Λυκούργου (θ) ἦσαν διατάξεις ἄγραπτοι, ἐκ παραδόσεως καὶ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ ῥυθμοῦ ἐντυπούμεναι, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν ῥητρῶν ὄνομα ἔλαχον (ι).

Γραπτοὺς δὲ νόμους πρῶτος ὁ Χαρώνδας συνέγραψεν ὑπὲρ τῶν Θουρίων (κ). Ζάλευκος δὲ, ὁ τούτου ἐπὶ ἕνα, ὡς εἰκάζομεν, αἰῶνα μεταγενέστερος, ἐνομοθέτησε τοῖς Λοκροῖς (λ). Ἐπαινοῦνται πολὺ ὑπὸ

τοῦ ναοῦ νὰ γείνῃ· ὡς δὲ τὸ πρὶν τὸ Κράτος συνείχετο ἐν τῷ ναῷ, οὕτως ἡ ἐκκλησία νὰ ὑποτάσσηται τοῦ λοιποῦ τῷ Κράτει. Ἀλλὰ καὶ τοῦ δικαίου τὸ ἐξωτερικὸν μεταβάλλεται εἶδος· διὰ τοῦ συμβόλου ἐνεφανίζετο ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐφ' ὅσον οἱ ἱερεῖς διεχειρίζοντο αὐτό, διὰ τοῦ λόγου διαδηλωθήσεται ἐν τῇ προωδευμένῃ καὶ ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν δεσμῶν ἐλευθέρᾳ κοινωνίᾳ. Ὅρα δὲ τὰ περὶ τούτου ἐκτενέστερα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ περὶ τοῦ συνταγματ. δικαίου πραγματείᾳ ἐν σελ. 34 καὶ ἑπ.

(β) Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐν Ῥώμῃ, ἀφοῦ οἱ συγκλητικοὶ ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου νὰ δημοσιεύσωσι τὴν μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐν τοῖς ἀδύτοις κατάκρυπτον νομοθεσίαν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐδημοσίευσαν τὴν δωδεκάδελτον, κατώρθωσαν ὅμως νὰ κρατήσωσι μυστικὴν τὴν τῶν τύπων ἐπιστήμην, ἤτοι τὴν δικονομίαν, καὶ οὕτω πλαγίως αὖθις ἔμειναν κύριοι τῆς νομοθεσίας· ὅτε δ' ὁ Φλάβιος ὑπεξήρεσε τὸ μυστικὸν μεγίστη ὑπῆρξε τῶν συγκλητικῶν ἡ θλῖψις. « Flavius jus in pontificum (τῶν ἱερέων) penetralibus re» positum evulgavit, fastosque circa forum in albo propo» suit, ut quanto lege agi posset sciretur quod factum patrum » tantopere displicuit, ut omnes prae dolore abjecerint » annulos, quod custodiam juris, quam patres ex jure gentium » (ἤτοι τῶν πατριῶν αὐτῶν) suam esse contendebant, rese» rasset, et fas promulgatione fastorum plebi prostitu» isset. Vico, de univers. juris, uno principio et fine » uno. Πρβ. καὶ Cicero, pro Murena II. Σημειωτέα ἡ λέξις prostituisset· ἐκπόρνευσις ἄρα ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν ἱερέων ἡ δημοσίευσις τῶν δικονομικῶν τύπων. Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις ἱκανῶς χαρακτηρίζουσι πάσας τὰς ἱεροκρατικὰς κοινωνίας.

(γ) Τὸ γέρων ἐνταῦθα παράγεται ἀπὸ τοῦ γέρας (βραβεῖον), καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ γῆρας. ἐφ' ᾧ παρ' Ὁμήρῳ γερούσιος οἶνος ὁ πάντων ἔξοχος καὶ τοῖς προὔχουσι διδόμενος λέγεται. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Διομήδης καὶ Αἴας καὶ ἄλλοι νέοι τὴν ἡλικίαν μετὰ τῶν γερόντων συγκαταλέγονται. Ἰλιάδος, Β. 404.

(δ) Ὀδυσσείας Θ. 390.

(ε) Ἰλιάδος Β, 334, 394. Ὀδυσσείας Γ, 150 καὶ ἀλλαχοῦ.

(ζ) Ἀριστοτέλ. πολιτ. Γ, θ § 5 καὶ Δ, η § 2. Βεβαίως ὅμως προϋπῆρχε τὸ ἔθιμον (coutume), ἐφ' ᾧ καὶ τὸ κατ' αἶσαν δικάζειν προσφυῶς νομίζομεν σημαίνεται διὰ τοῦ juger d' après la coutume.

Ταῦτα δ' εὑρίσκομεν κατά τε τὸν μεσαιῶνα καὶ πρὸ τοῦ μεσαιῶνος ἔτι κατὰ τὴν βάρβαρον τῆς Εὐρώπης ἐποχήν. « Eliguntur in iisdem conciliis et principes qui jura per pagos » reddant. Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul » et auctoritas adsunt. » Tacitus, de morib. Germ. Καὶ ταῦτα μὲν ἂν ὁμόφυλοι οἱ διαφερόμενοι ἦσαν, ἂν δ' ἑκάτερος εἰς ἄλλην ὑπήγετο φυλὴν καὶ νομοθεσίαν (ἐπειδὴ οἱ νόμοι ἦσαν πάντες προσωπικοὶ) καὶ τὸ δικαστήριον συνεκροτεῖτο ἐκ δικαστῶν τοῦ ἡμίσεως αὐτῶν ἀριθμοῦ ἐξ ἑκάστης φυλῆς λαμβανομένου, ὁ δ' ἀδικῶν δὲν ἠδύνατο νὰ καταδικασθῇ εἰμὴ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας τοὺς νόμους « Eos Francos, » Romanos, Burgundiones, recto tramite secundum legem et » consuetudinem eorum reges. Marculphi, formulae. Ὅρα καὶ Poncelet, précis de l' histoire du droit civil en France p. 29.

(η) Περὶ Μίνωος καὶ τῆς πολιτείας τῶν Κρητῶν, ὅρα Schoemann, antiquitates juris publici graecorum σελ. 149. καὶ ἑπομ.

(θ) Περὶ δὲ Λυκούργου, ὅρα Ἡρόδοτον, Α, § 63. Θουκυδίδην, Α, § 18. Πλούταρχον, ἐν βίῳ Λυκούργου καὶ Schoemann, loc. cit. σελ. 120.

(ι) Ἡ σύνταξις τῶν ῥητρῶν ἐπιῤῥωνύει τὴν προεκτεθεῖσαν γνώμην ἡμῶν, ὅτι δημοσία ἦν πᾶσα τῆς Ἑλλάδος νομοθεσία, οὐδέποτε δ' οὐδαμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς οἱ νόμοι ἐν ἱερατικοῖς κατεκρύβησαν ἀδύτοις ὡς παρά τε τοῖς ἀνατολικοῖς ἔθνεσι, τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ Τυῤῥηνοῖς καὶ ἄλλοις.

(κ) Πολλοὶ δὲ ἐν οἷς καὶ ὁ Mueller (dior. götting. 1834. σελ. 292) νομίζουσιν ὅτι ὁ Ζάλευκος πρὸ τοῦ Χαρώνδου ἔγραψεν, ὁ δὲ Nitzschius τὸ ἀρνεῖται (de hist. Homeri I σελ. 59.) Περὶ μὲν Ζαλεύκου ὅρα Bentleii opusc. τὸν Heyne, opusc. Academ. Tom. II, σελ. 2—73 τὸν Pastoret, hist. de la législ. τόμ. 10, σελ. 307· περὶ δὲ τοῦ Χαρώνδου τὸν αὐτὸν Βεντλεῖον σελ. 854, τὸν Heyne 76—120 καὶ 157—170 καὶ τὸν Pastoret, σελ 380 καὶ ἑπομ.

(λ) Ἡ Ἀθηνᾶ, λέγουσιν οἱ ἀρχαῖοι, ὑπηγόρευσε τῷ Ζαλεύκῳ οὓς ἔδωκε τοῖς Λοκροῖς νόμους.

τῶν ἀρχαίων οἱ νόμοι οὓς οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες ἔθεντο, μάλιστα δ' οἱ τοῦ Ζαλεύκου, ὃν πολλοὶ καὶ ἐν τοῖς μαθηταῖς τοῦ Πυθαγόρου ἀναγράφουσιν. Ἀμφοτέρων δὲ τούτων ἐπ' ὀλίγον ἐπιγενέστερος ὑπῆρξεν ὁ Δράκων, οὗπερ οἱ αὐστηροί, καί, ὡς ἐμφαντικώτατα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐχαρακτηρίσθησαν, δι' αἵματος γραφέντες νόμοι, ἐκάλεσαν ἀρωγὸν τὸν Σόλωνα (μ).

Ὁ Σόλων περίδοξος διὰ τὸ γένος καὶ τὴν σοφίαν, πεπροικισμένος μ' εὐφυΐαν, και τὰς ἑαυτοῦ γνώσεις διὰ τῶν περιηγήσεων κατά τε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν τελειοποιήσας, πρὸς δὲ καὶ ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς πείρας, ἥτις τὰς ἀτελείας τῆς Δρακοντείου νομοθεσίας κατέδειξεν, ὑπετύπωσε τοὺς νόμους ἐκείνους, οἵτινες εἰς τηλικοῦτον προήγαγον τοὺς Ἀθηναίους κλέος, καὶ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν ἀκολούθων αἰώνων ἐθαυμάσθησαν. Πρόμαχον, καὶ οἱονεὶ φρουρὸν τῆς ἑαυτοῦ νομοθεσίας ἔταξεν ὁ Σόλων τὸν Ἄρειον Πάγον, ᾧ καὶ τὴν μεγίστην περιεποιήσατο ἰσχύν· δυστυχῶς ὅμως ὁ Περικλῆς, μήπω ἀρχοντεύσας, τούτου δ' ἕνεκεν οὐδ' ἐν τοῖς Ἀρειοπαγίταις ἐγγραφεὶς (ν), τὴν δὲ μεγίστην ἐν Ἀθήναις καταλαβὼν ἰσχύν, τὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου κῦρος ἐμείωσε, τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὸ μεῖζον μέρος ἀποδοὺς τῷ λαῷ. Οὕτω δ' ἐκ βάθρων τὸ τῶν Ἀθηναίων πολίτευμα ἀνατρέψας, τὴν πτῶσιν τῆς δημοκρατίας ἐτάχυνε (ξ). Μόνος κύριος τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἔμενεν ὁ λαός, μόνον δὲ πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι μέσον ἡ εὐγλωττία, διότι ὁ εὐάγωγος καὶ εὐτράπελος ὑπὲρ πάντα δέ ποτε λαὸν ἄλλον λαχὼν ὑπὸ τῆς φύσεως τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ δῆμος οὗτος κατεκηλοῦτο διὰ τῆς ῥητορείας (ο). Οὐδὲν ἄρα παράδοξον ἂν οἱ μεγάλοι τῶν Ἀθηνῶν πολιτικοὶ ὑπῆρξαν συνάμα καὶ διασημότατοι ῥήτορες, οἷοι ὁ Περικλῆς, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Δημοσθένης, ὁ Αἰσχίνης, ὁ Λυσίας, ὁ Φωκίων καὶ ἄλλοι πολλοί. Πρὸς τὸ βῆμα πάντες πᾶσαν τὴν ἑαυτῶν ἔδιδον προσοχήν, πάσῃ δὲ μελέτῃ ἠσχολοῦντο περὶ τὸ καλῶς λέγειν, ὁ δὲ πρακτικὸς βίος οὐδαμῶς ἄφινε τοῖς πολιτικοῖς ἀνδράσι σχολὴν πρὸς τὸν θεωρητικόν. Τότε δὲ καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ αἱρέσεις ἤρξαντο μορφοῦσθαι, ἑκάστη δ' αὐτῶν δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπεζήτει τὴν ἀλήθειαν, ἣν τὰ πρὸ αὐτῶν φιλοσοφήματα εἶχον ἐπὶ μᾶλλον κατασκιάσει, διότι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Πυθαγόρου, τὰ ἄτομα τοῦ Ἀναξαγόρου, τὸ ὕδωρ τοῦ Θάλητος ἦσαν αἰνίγματα μᾶλλον παρὰ φιλοσοφία (π). Πρῶτος ὁ δαιμόνιος Σωκράτης ἀπὸ τῶν νεφῶν κατήγαγε τὰ πνεύματα πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀργῶν καὶ σχολαίων συζητήσεων μετέστρεψε πρὸς τὴν σπουδὴν τοῦ ἀνθρώπου (ρ). Ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία τότ' ἔσχε τὴν γένεσιν, τότε δὴ τὸ πρῶτον ἐφάνησαν ἄνθρωποι τὸν ἄνθρωπον μελετῶντες (σ)· ἱκανῶς δ' ἀποδεδειγμένον ἐστίν, ὅτι ἡ νομικὴ ἐπιστήμη ἁπλῶς, ὡς εἰπεῖν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἡ πραγματοποίησις εἶναι, διότι ἡ μὲν ἠθικὴ διδάσκει τὸ πῶς δεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τοὺς αὐτῷ ὁμοίους πολιτεύεσθαι, ἡ δὲ νομικὴ τὰ καθέκαστα τῶν ἠθικῶν παραγγελμάτων ἐρευνῶσα, εἰς τὴν πολιτείαν μετάγει, νόμους δ' αὐτὰ ποιεῖ, καὶ τῇ πολιτικῇ ἰσχύϊ περιβάλλουσα κυροῖ. Ὅθεν νόμος ἐστὶ τὸ θετικὸν τῆς ἠθικῆς κῦρος, ὡς ὀρθῶς ὥριζεν αὐτὸν ὁ Χρύσιππος (τ).

Αἱ φιλοσοφικαὶ αἱρέσεις ἕνεκεν ἧς ἀπελάμβανον ἐλευθερίας πάντα ἐξήτασαν, πάντα δ' ὥρισαν, τῆς δ' Ἑλλάδος περιελθούσης οὕτως εἰς τὸ τέρμα τῆς περὶ τὸν ἠθικὸν ἄνθρωπον σπουδῆς (υ), εὐκόλως ἠδύνατό τις εἰκάσαι ὅτι ἡ πρᾶξις ἤθελε παρακολουθήσει τῇ θεωρίᾳ· τοὐναντίον ὅμως συνέβη, διότι ἡ μὲν ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ εὐδοκίμησαν, ἡ δὲ περὶ τὴν ἰδίως λεγομένην νομικὴν ἔρευνα καθυστέρησε. Τίνος ἕνεκα; τοῦτο τῆς παρούσης μελέτης ὁ σκοπός.

Δύο κυρίως εἰσὶ καθ' ἡμᾶς τὰ αἴτια δι' ἃ ἡ Ἑλλὰς δὲν εὐδοκίμησε περὶ τὰ νομικά, ταῦτα δ' εἰσὶν ἡ ἔλλειψις ἑνότητος καὶ τὸ ῥητορικὸν βῆμα, διότι τὸ μὲν πάντων τὴν πᾶσαν πρὸς τὰ πολιτικὰ ἔσυρε προσοχήν, ἀπέσπα δ' ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν, ἡ δέ, κρατοῦσα κατακερματισμένον τὸ Ἑλληνικὸν γένος εἰς ἀπείρους μικρὰς πολιτείας, ὧν ἑκάστη ἰδίαν εἶχε νομοθεσίαν

(μ) Περὶ Δράκοντος καὶ Σόλωνος ὅρα Πλούταρχον ἐν βίῳ Σόλωνος, Σουΐδαν ἐν λέξει Δράκων, Schoemann σελ. 170, Pastoret, législ. des Athéniens, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν Samuel Potitus, Meursius, Petter καὶ πλείστους ἄλλους περὶ τῆς Ἀττικῆς νομοθεσίας κάλλιστα συγγράψαντας.

(ν) Πλούταρχος, ἐν βίῳ Περικλέους.

(ξ) Ὅρα τὰ περὶ τούτου ὡς κάλλιστα εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Sismondi, Etudes sur les constit. des peuples libres pag 237, 241—244, 272.

(ο) Πᾶσι τοῖς Ἕλλησι γνωστά εἰσι τὰ κατὰ τῆς Ἀθήνησι δημοκρατίας σκώμματα τοῦ Ἀριστοφάνους.

(π) Ὅρα Πλούταρχον περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις Βιβλ. Α. καὶ Β.

(ρ) « Ἐπὶ Σωκράτους δὲ τοῦτο μὲν (ἡ πολιτικὴ) ηὐξήθη, τὸ δὲ ζητεῖν τὰ περὶ φύσεως ἔληξε· πρὸς δὲ τὴν χρήσιμον ἀρετὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀπέκλιναν οἱ φιλοσοφοῦντες. » Ἀριστοτέλ. περὶ ζώων μορ. Α. § 1.

(σ) Τοῦτο δέ, διότι ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ, μέρη τῆς αὐτῆς οὖσαι ἐπιστήμης, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἡ μὲν ὡς τὸ θεωρητικὸν, ἡ δ' ὡς πρακτικὸν αὐτῆς μέρος.

(τ) « Ὁ νόμος πάντων ἐστὶ βασιλεὺς θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Δεῖ δὲ αὐτὸν προστάτην τε εἶναι τῶν καλῶν καὶ τῶν αἰσχρῶν, καὶ ἄρχοντα καὶ ἡγεμόνα· καὶ κατὰ τοῦτο κανόνα τε εἶναι δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ τῶν φύσει πολιτικῶν ζώων προστακτικὸν μὲν ὧν ποιητέον, ἀπαγορευτικὸν δὲ ὧν οὐ ποιητέον. » Χρύσιππος ἐν Πανδέκτ. Α. 3, 2.

(υ) Πάντες οἱ νεώτεροι ὁμολογοῦσιν ὅτι ὑπερέβησαν μὲν τοὺς ἀρχαίους περὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, περὶ τὴν φιλοσοφίαν ὅμως ἀπελείφθησαν ἐκείνων.

καὶ ἴδια συμφέροντα, ἀπέτρεπε τὰ ἔξοχα πνεύματα τοῦ ἀσχολεῖσθαι περὶ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων. Ἡ Ἑλλὰς ἐφιλοσόφει καὶ φιλοσοφοῦσα ἐξήρετο πρὸς τὰ ἄκρα ὕψη τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης, οἱ νόμοι καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος, τὰ πολιτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, τὰ ὀλίγα καὶ ἠκρωτηριασμένα λείψανα τῶν Πυθαγορείων βεβαιοῦσι τοὺς λόγους ἡμῶν, διότι καὶ σήμερον οἱ περὶ τὸ δημόσιον δίκαιον ἀσχολούμενοι πλεῖστ' ἀπὸ τούτων ἀρύονται καὶ κάλλιστα διδάγματα (φ). Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔσχεν εἰς τὴν περὶ τὸ ἀστυκὸν δίκαιον σπουδὴν, διότι ἡ περὶ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον μελέτη, οὐ μόνον στερεῖται τὸ ἐπαγωγὸν ὅπερ παρομαρτεῖ τῷ δημοσίῳ δικαίῳ, ἀλλ' εἶναι ἑκάστοτε ἀνάλογος τῇ ὑπὸ τοῦ ἀστυκοῦ νόμου διεπομένῃ πολιτείᾳ. Ἔστωσαν ὡς παράδειγμα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ λόγου ἡμῶν τὰ τῶν μεγάλων νομοδιδασκάλων Κουϊατίου, Ποθιέρου, Δομάτου, Βυγκαιρσοικίου καὶ ἄλλων ἔργα, ὧν τὰ μὲν περὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον πονήματα περίπυστά εἰσι, τὰ δὲ περὶ τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον (droit coutumier) τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν τῆς Αὐρηλιανῆς, ἢ τῆς Βουργουνδίας, ἢ τῆς Ἀουερνίας, ἢ τινος τῆς Ὀλλανδίας συμπολιτείας, ὡς ὀλίγον ἔχοντα τὸ ἐνδιαφέρον ὑπ' οὐδενὸς μελετῶνται.

Οὐδέποτ' ἡ Ἑλλὰς ἔτυχε τῆς ἀναγκαίας ἑνότητος, ἐν μιᾷ δὲ καὶ μόνῃ ἐποχῇ ἐπεφάνη αὕτη, ἀλλ' ἀμέσως καὶ διεκόπη. Ὁ Φίλιππος διὰ μακρῶν παρεσκεύασε τὰ πρὸς τὸ συμπῆξαι ἑνιαίαν ἑλληνικὴν μοναρχίαν μέσα, ἡ δὲ στιβαρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου δεξιὰ ἦν ἡ μόνη εὔτονος ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπὸν καὶ περάνῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὸ εὐστόχως ἀρξάμενον ἔργον. Νέος καὶ φιλόσοφος, τὴν δὲ καρδίαν ἐξόχως Ἕλλην ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος, ὅθεν δικαίως ἠδύνατο ὁ κόσμος μεγάλα νὰ προσδοκᾷ ἂν ὁ μέγας ὄντως ἀνὴρ οὗτος ἐπέζη μακροὺς χρόνους μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους τῶν Περσῶν, διότι τὴν πρὸς τὴν στρατιωτικὴν δόξαν κλίσιν τοῦ νέου ἀνδρὸς ἤθελε διαδεχθῇ τοῦ φιλοσόφου καὶ Ἕλληνος ἡ ἀνδρικὴ σκέψις περὶ παγιώσεως ἑνιαίου Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ὁ Στράβων (χ), καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ, ἐνόμισαν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἐξ Ἰνδιῶν ἐπάνοδον ἐσκόπει νὰ στήσῃ τὸν θρόνον τῆς μοναρχίας ἔν τινι τῆς Ἀραβίας τόπῳ, ἄλλοι δ' εἶπον τὴν Βαβυλῶνα (ψ), καὶ ἄλλοι τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἡμεῖς ὅμως νομίζομεν ὅτι ὁ μεγαλόνους οὗτος ἀνὴ, ὁ τοσοῦτον ἐπιτυχὴς περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν θέσεων, ὁ δι' ἑνὸς μόνου βλέμματος κατανοήσας ὁποίας ἐμπορικῆς ἀξίας ἤθελεν εἶσθαι πόλις παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, ὁ τὴν Βαβυλῶνα λιμένα εὐρύχωρον καταστήσας, ὁ τοσαύτας ἐπὶ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Βακτριανῆς πόλεις ἱδρυσάμενος ἐν εὐθέταις θέσεσιν, ὡς σταθμούς τινας στρατιωτικοὺς καὶ ὡς πυρσοὺς τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὁ πρὸς τὴν Σκυθίαν προσβλέπων καὶ τῶν πρώτων ὑπ' αὐτοῦ δαμασθέντων Ἰλλυριῶν καὶ Τριβαλλῶν καὶ Σκυθῶν μὴ ἐπιλανθανόμενος, ὁ τὴν Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὡς δούλας θέλων (ω), ἐν οὐδενὶ δὲ καιρῷ τὸ Ἑλληνικὸν ἀποτιθέμενος ὄνομα καὶ φρόνημα, ἤθελε πάντως ἐκλέξει τὴν πασῶν τῶν θέσεων εὐθετωτάτην πρός τε τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ ὅλου Κράτους, ἐν ἄλλοις λόγοις ἤθελε προλάβει τὸν Κωνσταντῖνον περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βυζαντίου (αα).

(φ) Πόσα δὲ καὶ τῶν πρόμων αὐτῶν ἀπώλοντο, οἷον τοῦ Πλάτωνος ὁ Ἀτλαντικός, τοῦ Ἀριστοτέλους τὰ ἐκ τῶν νόμων Πλάτωνος, τὰ ἐκ τῆς πολιτείας τοῦ αὐτοῦ, περὶ βασιλείας, περὶ ἀποίκων, πολιτικῆς ἀκροάσεως βιβλία ὀκτώ, περὶ δικαίων, β, νόμος συστατικός, περὶ νόμων δ. μάλιστα δὲ τὸ κάλλιστον τὸ περὶ πολιτειῶν ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοτέλης κατέγραψε 158 πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος τὰ πολιτεύματα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σωκρατικοὶ Κρίτων καὶ Σίμων περὶ πολιτικῆς καὶ νόμων ἔγραψαν, καὶ ὁ Θεόφραστος περὶ νόμων μὲν βιβλία δέκα, περὶ δὲ πολιτικῶν ἐθῶν τέσσαρα, περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας, καὶ ἕτερον περὶ τυραννίδος, καὶ ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος περὶ τῆς Ἀθήνησι νομοθεσίας βιβλία πέντε, περὶ δὲ τῶν Ἀθήνησι πολιτῶν, καὶ περὶ δημαγωγίας, καὶ περὶ πολιτικῆς ἀνὰ δύο, καὶ περὶ νόμων· καὶ ὁ Ἀντισθένης περὶ νόμου καὶ περὶ πολιτειῶν, περὶ ἐλευθερίας καὶ δουλείας, ὡς καὶ πάντες οἱ Πυθαγόρειοι καὶ οἱ στωϊκοὶ πάντες. πᾶς δ' οὗτος ὁ πλοῦτος ἴσως διὰ μιᾶς ἀπώλετο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Πτολεμαίων ὑπὸ τοῦ Ὀμὰρ ὅστις ἐζημίωσε τὴν τὴν Ἑλλάδα πολὺ πλέον ἢ Μωάμεθ ὁ Β, ὁ τὸν ζυγὸν ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῆς ἐπιθείς.

Ἂν δ' ἀναλογισθῶμεν ὅτι καὶ ὁ τῆς Ῥωμαϊκῆς περὶ τὸ ἀστικὸν δίκαιον σοφίας πλοῦτος παρ' ὀλίγον ν' ἀπολεσθῇ, ἂν μὴ ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1135 διαρπαγῆς τῆς Ἀμάλφης περιεσώζετο τὸ μόνον ὑπάρχον ἀρχαῖον χειρόγραφον τῶν Πανδεκτῶν, θέλομεν δώσει χάριτας μὲ τῇ τύχῃ τῇ πλουτισάσῃ ἡμᾶς δι' αὐτῶν, ὡς Ἕλληνες δὲ λυπηθῇ διότι γλισχρὰ πρὸς ἡμᾶς ἐδείχθη τοσοῦτον ἐθνικὸν ἡμῶν περὶ τὰ νομικὰ πλοῦτον καταστρέψασα.

(χ) Στράβων, βιβ. ΙΣΤ' περὶ τὸ τέλος « Τῆς δὲ τῶν Ἀράβων εὐδαιμονίας καὶ Ἀλέξανδρον ἄν τις ποιήσαιτο μάρτυρα τὸν διανοηθέντα, ὥς φασι, καὶ βασίλειον αὐτὴν ποιήσασθαι μετὰ τὴν ἐξ Ἰνδῶν ἐπάνοδον. »

(ψ) Montesquieu, de l' esprit des lois XXI, 8· καὶ Goldsmith, history of Greece ch. XIV.

(ω) Ὁ Ἀλέξανδρος ἦν μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὡς δ' οὗτος κἀκεῖνος ἐδόξαζεν ὅτι « Βαρβάρων δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός, ὡς ταὐτὸ φύσει βάρβαρον καὶ δοῦλον ὂν καὶ ὅτι εἰσὶ φύσει τινὲς οἱ μὲν ἐλεύθεροι, οἱ δὲ δοῦλοι, οἷς καὶ συμφέρει τὸ δουλεύειν καὶ δίκαιόν ἐστι. » Ἀριστοτέλ. πολιτ. Α, α § 5 καὶ Α, β § 15.

(αα) Γνωστότατος τῇ ἀρχαιότητι ὁ χρησμὸς τοῦ Πυθίου πρὸς τοὺς κτίσαντας τὸ Βυζάντιον μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Μεγαρέων τῆς Χαλκηδόνος κτίσιν. « ποιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν, » τυφλοὺς τοὺς Χαλκηδονίους καλῶν ὅτι πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἔχοντες τὴν εὔθετον τοῦ Βυζαντίου θέσιν πρὸς οἴκησιν προὐτίμησαν τὴν Χαλκηδόνα. (Στράβ. Ζ § 2 σελ. 320). Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως, καὶ τοι πολιτογραφηθεὶς ὑπὸ τῶν Μεγαρέων, τυφλὸς δὲν ἦτο.

Ἂν τὸ Βυζάντιον ἐγίνετο τὸ πολιτικὸν κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν ἐποχῇ καθ᾿ ἣν πᾶσαι αἱ φιλοσοφικαὶ αἱρέσεις εἶχον φθάσει εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον ὅπερ ποτὲ ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ ὁ φιλοσοφῶν νοῦς, αἱ δὲ τέχναι ἤνθουν, καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχε σχηματισθῆ ὁριστικῶς καὶ οἱονεὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀπογαιότητα αὐτῆς καὶ διέτρεχε τὴν οἰκουμένην εἴτε ὡς ἀκόλουθος τοῖς θριάμβοις τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἴτε ὡς διδάσκαλος τῶν βαρβάρων (ββ), τότε ἡ ἑνότης τῆς πολιτείας πάντως ἤθελε προκαλέσει τὸ ἑνιαῖον τῆς νομοθεσίας (γγ), τοῦτο δὲ κύκλον μείζονα ἤθελε δώσει εἰς τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα, καὶ μᾶλλον ἐπαγωγὸς ὡς ἐκ τούτου ἤθελε γενῇ ἡ περὶ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον σπουδὴ, τὸ δὲ ὁμοειδὲς τῆς νομοθεσίας, συμβοηθουσῶν τῆς τε διαδιδομένης τῶν Ἑλλήνων θρησκείας καὶ τῆς γλώσσης (δδ), ἤθελε καταστήσει διὰ τοῦ χρόνου ὁμογενὲς καὶ τὸ Κράτος (εε).

Διὰ τὴν δυστυχίαν ὅμως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐπιστήμης ὁ μέγας ἀνὴρ ἐτελεύτησε νέος, τὸ δὲ Κράτος αὐτοῦ διεμελίσθη μεταξὺ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ (διότι ὁ νόμιμος ἐκ τῆς Ῥοξάνης υἱός του οὔτ᾿ ἐπέζησε πολὺ, οὔτ᾿ ἂν ἐπέζη ἠδύνατο ἴσως νὰ συσφίγξῃ τοὺς δεσμοὺς ἐκείνους, οὓς μόλις εἶχε συνάψει ἡ ἰσχυρὰ τοῦ πατρός του χείρ)· ἡ μάχη τῆς Ἴψου κατέστρεψεν ὅ,τι ἔπραξε μέγα ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

Μόλις λοιπὸν εἴδομεν ἐπιτέλλουσαν τὴν ἑνότητα καὶ ἀμέσως εἴδομεν αὐτὴν καταδύσασαν. Αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀντιόχειαν, αἱ τραγῳδίαι τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Αἰσχύλου ἐδιδάσκοντο ἐν τῇ Βακτριανῇ, τῇ Ἀρμενίᾳ καὶ τῇ Ἰνδικῇ, ἀλλ᾿ οὐδὲν νέον παρήχθη, διότι ἡ ἑστία ἐχωρίσθη, διότι αἱ Ἀθῆναι ἐσίγησαν, ὁ δὲ Θεὸς μόνῃ τῇ Εὐρώπῃ ἐδωρήσατο τὸ δικαίωμα τοῦ κρατεῖν τὸν πυρσὸν τῆς σοφίας.

Οἱ δορυκτήτορες οὐδόλως ἀγαπῶσι τὴν ἐλευθερίαν (ζζ)· ὅθεν ἂν ἐπέζη ὁ Ἀλέξανδρος ἤθελε σιγάσει καὶ τὸ βῆμα, ὅπερ ἄλλως τε δουλωθείσης τῆς πόλεως τῆς ῥητορείας δὲν ἐξέπεμπε πλέον τὰς ἰσχυρὰς τοῦ Δημοσθένους ἰδέας, ἀλλ᾿ ἐγίνετο βάθρον πρὸς τὸ ἀνακυκᾷν τοῦ ὄχλου τὰ πάθη καὶ ἐξορίζειν τὸν Φωκίωνα. Σιγήσαντος λοιπὸν τοῦ βήματος, οἱ διακεκριμένοι ἄνδρες, οἱ εὐφυεῖς νόες ἤθελον στρέψει πᾶσαν αὐτῶν τὴν μελέτην πρὸς μόρφωσιν τῆς μόνης καὶ ἐν δουλείᾳ τιμωμένης ἀρετῆς, τῆς δικαιοσύνης. Τῶν δὲ ἰδιωτῶν πᾶσαι αἱ φροντίδες ἤθελον στραφῆ πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἰδίων ὑποθέσεων, τὸ δ᾿ ἐμπόριον ἐκτανθῆ καὶ τὰ συναλλάγματα ἤθελον διαδηλωθῆ ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῶν φάσεις καθ᾿ ἃς παρουσιάζονται ἐν κοινωνίᾳ ἀκμαζούσῃ. Ἡ δ᾿ Ἑλλὰς βεβαρημένη τὴν ἣν τότε εἶχεν ἐλευθερίαν, ἥτις πρὸς οὐδὲν ἄλλο συνετέλει εἰμὴ νὰ παρασκευάζῃ τὴν ταπείνωσιν αὐτῆς καὶ καταστήσῃ εὐχερεστέραν τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων δούλωσίν της, ἤθελε συνταχθῆ προθυμότερον, βεβαίως δὲ μετὰ πολὺ μείζονος αὐτῇ ὠφελείας, ὑπὸ τὰ Ἑλληνικὰ σκῆπτρα ἐνδόξου τέκνου της (ηη).

(ββ) Οὕτω δύο καὶ πλέον μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον αἰῶνας ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ εὕρισκεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων τῆς Ἑλβετίας ὀρέων « In castris Helvetiorum tabulae repertae sunt, l i t t e r i s g r a e c i s confectae et ad Caesarem relatae ; quibus in tabulis ratio confecta erat, qui numerus domo exisset eorum qui arma ferre possent. » C a e s a r. bell gall. I, 29 ὅρα καὶ Dureau de la Malle, écon. polit. des Romains. T· I. p. 220.

(γγ) Ἄξιόν ἐστι σημειώσεως ὅτι πάντες οἱ μεγάλοι δορυκτήτορες συνέλαβον τὴν περὶ ὁμοειδοῦς νομοθεσίας ἰδέαν· οὕτως ὁ μὲν Καῖσαρ κατὰ τοῦ Σουετωνίου τὴν μαρτυρίαν (Sueton. Caesar c. 44), jus civile ad certum modum redigere, atque immensa diffusaque legum copia optima quaeque et necessaria in parcissimos confere Libros. » Ὁ δὲ τῶν Ἀνατολικο-Γότθων βασιλεὺς Θ ε ο δ ω ρ ῖ χ ο ς συνέταξε τὸ ἑαυτοῦ ἔδικτον ἀληθῆ κώδηκα νόμων διὰ τὸ κράτος του (ὅρα G i r a u d hist. du Dr. Rom. p. 391, καὶ Γίββωνα ἐν τῷ Ζ΄. τόμῳ τῆς περὶ παρακμῆς τοῦ Ῥωμ. κράτ. ἱστορίας του.) Κ ά ρ ο λ ο ς δ᾿ ὁ μέγας (Charlemagne) συνέταξε τὰ Capitularia, καὶ Θ ε ο δ ό σ ι ο ς ὁ μέγας, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς τοὺς ἑαυτῶν κώδηκας καὶ τὰς νεαρὰς, καὶ ὁ Λέων, μέγας καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ἐποχήν του ἀνὴρ, συνέλεξε τὸ κείμενον τῶν βασιλικῶν, τέλος δὲ ὁ Α΄ Ναπολέων διέταξε καὶ συνετάχθη ὁμοειδὴς νομοθεσία διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ ἀπ᾿ αὐτῆς πάντα τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη ἀρύονται τὴν σοφίαν τῶν νόμων Μετὰ τοσαῦτα παραδείγματα δὲν δικαιούμεθα ἆρά γε ἂν βεβαιώσωμεν, ὅτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἤθελε καὶ κατὰ τοῦτο τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πληϊάδος ταύτης τῶν μεγάλων νομοθετῶν καὶ ἀναμορφωτῶν τῶν ἐπικρατειῶν των; Ἐκ φύσεως οἱ ἔξοχοι νόες φέρονται πρὸς τὴν ἑνότητα, θέλομεν μετ᾿ ὀλίγον ἰδεῖ ὅτι καὶ ὁ Λεϊβνίτιος καὶ ὁ Βάκων τὴν αὐτὴν ἐξέφρασαν εὐχήν.

(δδ) « Tout peuple conquérant qui impose sa religion impose aussi sa langue, et absorbe dans son unité la nation qu'il a soumise; mais si le peuple conquérant n'impose que sa langue, tôt ou tard le peuple vaincu reparaitra. » V i l l e m a i n moyen-âge : XV leçon.

(εε) Κάλλιστα περὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔκρινεν ὁ M o n t e s q u i e u Esprit des lois, X, 14. XXI, 8. XXX, 24 καὶ ἀλλαχοῦ.

(ζζ) Octave avait pacifié l' éloquence comme tout le reste. Plus de ces grands débats, sources d' émotions fécondes et variées pour le talent oratoire . . . A défaut de dignes sujets, on déploya sur les plus minces toutes les richesses et toutes les subtilités du talent. E g g e r, examen crit. des hist. anciens de la vie et du règne d' Auguste, ch. IV p. 141. Τί δ᾿ ἄλλο τὸ ἰδιωτικὸν προάγει δίκαιον εἰμὴ ἡ τῆς μεγαλοφυΐας περὶ τὰ μικρὰ ἐνασχόλησις ;

(ηη) Ἡ κατὰ τὸ 1789 ἐπαναστᾶσα Γαλλία παρίσταται πρὸς μελέτην. Ἡ λαῖλαψ τῆς ὀχλοκρατίας κατέστρεψε πάντα τὸν πολιτικὸν αὐτῆς διάκοσμον, χεὶρ ἰσχυρὰ ὅμως δὲν ἄφησε τὰ ἐρείπια νὰ μένωσι τοιαῦτα, ἀλλ᾿ ἐκ τούτων ἀνήγειρε μέγα καὶ λαμπρὸν οἰκοδόμημα. Ἐν τῷ χωνευτηρίῳ τῆς ἐπαναστάσεως συνεχύθησαν αἱ ἀρχαῖαι ἀντιπάθειαι τῶν Γαλλικῶν ἐπαρχιῶν, ἡ ἀείμνηστος νὺξ τῆς 4 Αὐγούστου

Ἀλλ᾽ ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου πάσας τὰς ἑλληνικὰς συνέθαψεν ἐλπίδας, ἡ δ᾽ ἐν βαρβάρῳ χώρᾳ κηδεία του προοιωνίζετο τὴν δύσποτμον μοῖραν, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι τὴν ἐκβαρβάρωσιν τῆς κοιτίδος ταύτης τοῦ ὡραίου, τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐλευθερία ἐσίγησεν, ἀλλ᾽ ἡ δόξα οὐδόλως ἔμεινεν αὐτῇ εἰς παραμυθίαν. Σελευκῖδαι, Πτολεμαῖοι, Ἀντίπατροι καὶ ἄλλοι δυνάσται, Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ διῃρημένοι καὶ ἀλλήλοις ἢ πολεμοῦντες ἢ ἐρίζοντες, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς εἰς τὸ δουλωθῆναι ὑπὸ τῶν Σκηπιόνων, καὶ τῶν Γλαβριόνων, καὶ τῶν Μουκίων, αἱ δὲ Ἀθῆναι ἱεροσυλήθησαν ὑπὸ τοῦ Σύλλα. Ἡ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἐποχὴ ὑπῆρξε στεῖρα κατὰ μεγάλους ἄνδρας· ὁ Πολύβιος, ὁ Ζήνων, καὶ ὁ ἔσχατος τῶν μεγάλων Ἑλλήνων, ὁ Φιλοποίμην, ἰδοὺ τὰ μόνα τρία πρόσωπα εἰς ἃ μετὰ συμπαθείας ἀναπαύεται ὁ τὸν μακρὸν αἰῶνα ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων δουλώσεως τῆς Ἑλλάδος μελετῶν. Μετὰ τοῦ τελευταίου καταπίπτει ἡ σκηνὴ, τὸ δρᾶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου περαιοῦται ἐν τῇ οἰκτρᾷ καταστροφῇ τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τοῦ πτώματος τῆς ὁποίας ἐρίπτεται ὁ ἀετὸς τῆς Ῥώμης, ἀετὸς ὅμως ὅστις ἔμελλε νὰ πέσῃ τραυματίας μὲν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Φάρσαλον, νεκρὸς δὲ παρὰ τὴν ναῦν τοῦ Αὐγούστου εἰς τὸ Ἄκτιον. Παράδοξος μετεωρισμὸς τῆς τύχης! ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ ἡ Ῥώμη χαλκευομένας τὰς ἰδίας της ἁλύσεις ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγενῶς ὑπ᾽ αὐτῆς καὶ ἐπιβούλως δουλωθείσης μητρὸς τῶν φώτων.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 323—327.)

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν διήμερον ἐν Καΐρῳ διατριβήν μου, ἐπέλιπέ με ὁ χρόνος νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ περιεργότερα, ἠναγκάσθην νὰ ἐπανέλθω ἐκεῖ τὴν 10 Ἀπριλίου. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ὅτε κατὰ πρῶτον ἀνέβην εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἄῤῥητον εὐλαβείας αἴσθημα μ᾽ ἐκυρίευσεν αἴφνης ὅλον, καὶ ἐφοβούμην μὴ πατῶν ἐντονώτερον τὸν πόδα πατήσω ἱερόν τι λείψανον. Πολλάκις, ἐνῷ περιεφερόμην κατὰ τὴν Πνύκα, ἀνεχαιτίζοντο αὐθορμήτως καὶ τὸ βῆμα καὶ ἡ πνοή μου ὅπως ἀκούσω τὴν μελίῤῥυτον τοῦ φιλοπάτριδος ῥήτορος φωνὴν, ἢ ἐνῷ ἐκαθήμην μεταξὺ σιωπῆς ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν, ἐξηκοντίζοντό μου ἀτενῆ τὰ βλέμματα πρὸς τὸν Σαρωνικὸν ἵνα θαυμάσωσι τὰς διακοσίας τριήρεις, ἐφ᾽ αἷς ἐσεμνύνετο ὡς ἐπὶ μεγίστῃ πόλει τῶν Ἑλληνίδων τοῦ Μιλτιάδου ὁ ἐφάμιλλος. Ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν εὐσεβῶν φιλοπαιγμόνων τὸν ἀριθμὸν ηὔξησα, κατακυλισθεὶς ἐκ τοῦ ὀλισθηροῦ ἐκείνου βράχου, οὗ τινος τὴν ἐπιφάνειαν ἐλέαιναν ἑκατοστύες γενεῶν καὶ μυριάδες ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον κατέλιπεν ὀρφανὸν ἡ κενοσπουδὴς τῶν νεωτέρων Ἀθηναίων φιλοπραγμοσύνη, ἡ ἀνηλεῶς καταπνίγουσα καὶ τὴν ἀθωοτέραν τῶν τέρψεων.

Ὅμοιον αἴσθημα κατέλαβέ με καὶ ὅτε πρό τινων ἡμερῶν καὶ σήμερον ἀνέβην εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ Σεσώστριος. Αἱ ἀναμνήσεις μάλιστα ἐνταῦθα συῤῥέουσιν εἰμὴ λαμπρότεραι, βεβαίως ὅμως πολυπληθέστεραι καὶ ποικιλότεραι. Ἐνταῦθα, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀνέλαμψε περιθαλπὴς ὁ πυρσὸς ὁ διασκορπίσας ἀκτῖνας ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, πυρσὸς ἀφοῦ ἐδανείσθη ἄφθονον φῶς καὶ αὐτὴ τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἡ μήτηρ. Ἐν Αἰγύπτῳ ἐνεπνεύσθη ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Ὀρφεὺς, τῆς Αἰγύπτου τοὺς νόμους ἐμελέτησαν ὁ Σόλων καὶ ὁ Λυκοῦργος, εἰς τὰ βάθη τῆς αἰγυπτίας φιλοσοφίας εἰσέδυσαν ὁ Θάλης, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Πυθαγόρας, αἱ τέχναι τῆς Αἰγύπτου ἠκόνισαν τὴν σμίλην τοῦ Δαιδάλου καὶ τοῦ Μελάμποδος, εἰς τοῦ αἰγυπτίου Νείλου τὰ ὕδατα κατέβησαν οἱ πατέρες τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ « σχεδὸν πάντων τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. » Ἡ Ἰουδαία, ἡ Ἑλλὰς, ἡ Περσία, ἡ Ῥώμη, ὁ νεώτερος κόσμος εἰς Αἴγυπτον ἀπέστειλαν τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν ἰδίων πολιτῶν, τὸν Μωϋσῆν, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Καμβύσην, τὸν Καίσαρα, τὸν Σαλαδῖνον, τὸν Ναπολέοντα· τὴν Αἴγυπτον καθηγίασεν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ διεδραματίσθησαν διὰ σταυροφοριῶν καὶ μαρτύρων καὶ ἐνθέρμων τῆς νέας θρησκείας διδασκάλων καὶ ὀπαδῶν ἔργα ὑποστηρίξαντα διαφερόντως τὴν θρησκείαν αὐτήν. Ὁποίων καὶ ὁπόσων ἀναμνήσεων συῤῥοή! Ἰδοὺ οἱ φοίνικες τῆς Γραφῆς, ἰδοὺ αἱ κάμηλοι τοῦ Ἀβραὰμ, ἰδοὺ αἱ βάρεις τοῦ Ἡροδότου, ἰδοὺ Ῥεβέκκα δροσίζουσα στόμα διψῶντος, ἰδοὺ τὸ δένδρον ὑφ᾽ ὃ ἐκάθησεν ἡ Παναγία, ἰδοὺ ἡ

1789 κατέβαλε τὸν θεμέλιον λίθον, ὁ δὲ Ναπολέων ἐπέθετο τὴν στέγην. Ἡ Γαλλικὴ φιλολογία ἦν πλουσία· ὁ δὲ ΙΗ. αἰὼν καὶ οἱ τολμηροὶ αὐτοῦ καινοτόμοι ἔν τε φιλοσοφίᾳ καὶ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ ἀνεζωπύρησαν τὸ ἀποσβῦνον πῦρ τῆς Γαλλικῆς εὐφυΐας, οἱ δ᾽ ἄνδρες πρὸς οὓς ὁ Ναπολέων διεπιστεύθη τὴν σύνταξιν τῶν νόμων ἦσαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Domat καὶ Pothier, οἱ διάδοχοι τοῦ Lhopital καὶ D' Aguesseau. Ὁ Tronchet, ὁ Bigot de Préameneu, ὁ Portalis καὶ ὁ Treilhard ἀνεδείχθησαν ὄντως ἄξιοι τῆς μεγάλης ἐντολῆς ἧς ἠξιώθησαν. Ἡ πτῶσις ὅμως τοῦ Ναπολέοντος ἀνώρθωσε τὸ βῆμα, ὁ δὲ Dupin ἤθελε γενῇ ὁ Παπινιανὸς τῆς Γαλλίας ἂν μὴ τὰς ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ βήματος ἐθήρευε δάφνας. Ὁ Troplong, ὁ Toullier, καὶ ἄλλοι μακρὰν τῆς πολιτικῆς τύρβης μείναντες προεξάρχουσι τὴν σήμερον κατὰ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην.

πανάρχαιος αἰγυπτία συκάμινος « ἡ ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπικαρπίων φέρουσα τὸν καρπόν, » ἰδοὺ ἡ ἔρημος, ἰδοὺ ἡ ἄμμος! Καὶ σοφίας καὶ θρησκείας καὶ δικαιοσύνης καὶ πλούτου καὶ ἐμπορίας καὶ κατακτήσεως καὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς ἐνθυμήσεις δεικνύουσι πρὸς τὸν Ἕλληνα τὰς πρὸς τὴν Αἴγυπτον πολλὰς σχέσεις τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Πανταχοῦ ἐν αὐτῇ εὑρίσκει ὁ Ἕλλην

« Tongues in the trees, books in the running brooks,
Sermons in stone, and good in every thing. »

Οἱ πρόγονοι ἡμῶν εὐλαβοῦντο τὴν Αἴγυπτον ὡς μητέρα θρησκείας, σοφίας καὶ τεχνῶν ἅμα δὲ καὶ τύπον ἀγαθῆς κυβερνήσεως, καὶ σέβας ἔτρεφον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς δυνάμεως. Ἀπὸ δὲ Ἡροδότου καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ Ἑκαταίου τοῦ ἐκ Μιλήτου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, πάντες οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν Αἴγυπτον περιέγραψαν ἐνθουσιῶντες τὰ ἀνεξάντλητα αὐτῆς θαυμάσια. Ἔτι καὶ κατα τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐγίνετο λόγος περὶ τῶν πυραμίδων, ὡς ἄλλων πυλῶν χώρας περιεχούσης τεράστια· οἱ δὲ νεώτεροι περιηγηταὶ ἐξέστησαν ἰδόντες τὰ παρὰ τὸν Νεῖλον ἐρείπια, ὡς ὀστᾶ ἀγνώστων πόλεων κείμενα. Ἡ γεωργία, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν παραδεδεγμένην δόξαν ἐπενοήθη τὸ πρῶτον ἐν Αἰγύπτῳ·

« Primus aratra manu solerti fecit Osiris
» Et teneram ferro sollicitavit humum, »

οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῆς ἄροτρον ἀντὶ σκήπτρου ἔφερον ἀνὰ χεῖρας. Ὅτε ἡ ἱστορία ἤρξατο νὰ διαφωτίζῃ τὴν πρώτην τοῦ κόσμου ἡλικίαν, εὗρε τὴν Αἴγυπτον ἔχουσαν ἤδη τὴν τριπλῆν δόξαν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἐνῷ ἡ Εὐρώπη κατῳκεῖτο ἔτι ὑπὸ ἀγρίων πλανήτων καὶ γυμνῶν, ἐνῷ κατὰ τὰ ἀχανῆ τῆς Ἀσίας κράτη ἐνηπίαζον αἱ κοινωνίαι, ἐκείνη ὑπὸ τὸ σκῆπτρον ἰσχυρῶν μοναρχῶν προέκοπτε καὶ ἤκμαζεν. Ἡδυνομένη ἅμα δὲ καὶ διδασκομένη ἤκουεν ἡ Ἑλλὰς κατὰ τοὺς Ὀλυμπικκοὺς ἀγῶνας τὰς περὶ Αἰγύπτου διηγήσεις τοῦ ἀκριβολόγου ἱστορικοῦ, ὅς τις συνήρμοσεν ἐπιτηδείως τὰ θαυμάσια τῆς φύσεως μετὰ τῶν νόμων, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν ἠθῶν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Ποταμοί, τῶν ὁποίων τὰς πηγὰς οὐδέποτε εἶδε θνητοῦ ὀφθαλμὸς, ὀάσεις, ὅπου ἐπικρατεῖ αἰώνιον ἔαρ, ὄρη, τὰς κορυφὰς κρύπτοντα μεταξὺ νεφελῶν, ὑπόπτεροι δράκοντες καὶ ἄλλα θηρία, κατοικοῦντα τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς τούτοις δὲ καὶ προαιωνία ἀρχαιότης δυναστειῶν, καὶ θεσμοὶ καὶ ἕξεις παράδοξοι, καὶ μυστηριώδης θρησκεία, καὶ κολοσσιαῖα μνημεῖα, καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοί, πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα ἐξυφασμένα διὰ τῆς ἀφελοῦς ἀλλ' ἐπαγωγοτάτης γραφίδος τοῦ Ἡροδότου, ἐξῆπτον τὴν φαντασίαν καὶ ἠρέθιζον τὸν θαυμασμὸν τῶν ἡμετέρων προγόνων.

Ἀλλὰ πῶς τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι θεσμοί, πῶς τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἀρχαιότης, δὲν περιέσωσαν τὰ κυριώτατα κἂν τῶν ἐθνικῶν γνωρισμάτων; Καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπέστη μυρίας ἀλλοιώσεις καὶ ἀνατροπὰς, καὶ εἰς αὐτὴν εἰσέβαλον καὶ ἐν αὐτῇ ἐδυνάστευσαν ἔθνη ξένα καὶ ἀλλόγλωσσα· καὶ ὅμως ἡ γλῶσσα ἐπέπλευσεν ἐπὶ τῶν μεγάλων κατακλυσμῶν, καὶ ἐπέπλευσε τηροῦσα τὸν καθόλου αὐτῆς χαρακτῆρα, ὡς ἐπὶ Ἡροδότου καὶ Ξενοφῶντος. Αἱ δύο περὶ Πάριδος ἐπιστολαί, τὰς ὁποίας ἐπίτηδες παρεθέμην ὁμιλῶν περὶ Νείλου, πλὴν μικρῶν τινων περὶ λέξεις μεταβολῶν, ἔμειναν κατὰ τὴν ὕφην ὁποῖαι ἐγράφησαν πρὸ εἰκοσιτριῶν καὶ ἐπέκεινα ἴσως ἑκατονταετηρίδων. Καὶ μέχρι μὲν τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν χρήσει ἦτο, ὡς ἐν γένει πιστεύεται, ἡ Κοπτική· μετὰ ταῦτα δὲ ἐπεκράτησεν ἡ Ἀραβική, ἥτις σήμερον παρὰ πάντων ἐν γένει τῶν Αἰγυπτίων καὶ γράφεται καὶ ὁμιλεῖται. Ἀλλ', ὡς καὶ προηγουμένως ἠρώτησα, τίνες ἦσαν οἱ Κόπται καὶ ὁποία ἡ γλῶσσα αὐτῶν; Πολλοὶ ἀξιοῦσι τοὺς Κόπτας ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ἐπιμιγέντας μετὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Θρᾳκῶν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ· ἐκ τούτου καὶ τὸ ἀλφάβητον ὁμοιάζει, ὡς προϋπέδειξα, πρὸς τὸ ἡμέτερον. Φρονοῦσι δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ἀλλοίωσις αὕτη ἐπεβλήθη ὑπὸ τῶν χριστιανικοῦ ἱερατείου, θελήσαντος ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ λαοῦ πᾶν ἀναμιμνῆσκον τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν.

Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καταγωγὴ τῶν Κοπτῶν, πλὴν τῆς περὶ τὰ μαθηματικὰ πατροπαραδότου ἀρετῆς, περὶ ἧς προωμίλησα, φαίνεταί μοι προσμαρτυροῦσα καὶ ἡ ὄψις αὐτῶν· διότι, πάντη ἀνόμοιοι ὄντες κατά τε τὴν χροιὰν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ προσώπου καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὅλου σώματος πρὸς τοὺς μουσουλμάνους Αἰγυπτίους, ὁμοιάζουσιν ἀξιοσημειώτως πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς σαρκοφάγους, ὡς ἰδίως παρετήρησα ἐπισκεφθεὶς τὰς πυραμίδας καὶ τὰς ἄλλας περὶ αὐτὰς ἀρχαιότητας. Φοροῦσι δὲ οἱ Κόπται κάνδυν ἀσιατικὸν, καὶ ὡς ὅπλον ἔχουσι μετάλλινον μελανοδοχεῖον κατὰ τὴν ζώνην.

Ὡδηγήθην δὲ εἰς τὰς πυραμίδας ὑπὸ δύο φιλοφρόνων καὶ φιλογενῶν συμπολιτῶν, τῶν Κυρίων Κωνσταντίνου Κλέσση καὶ Ἰω. Σταυρίδου ἐμπορευομένων ἐν Καΐρῳ. Ὁ δεύτερος τούτων μάλιστα, γόνος καὶ μαθητὴς τῆς Ἑρμουπόλεως Σύρου, καί τοι ὀλίγον γνωρίσας με ἄλλοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιμείνας παρέλαβέ με εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφιλοξένησέ με, ἐφάμιλλον ἔχων τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ σύζυγον. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἐν Καΐρῳ ὁμογενῶν ἔτυχον φιλικῆς δεξιώσεως, καὶ εὐ-

χαρίστως ἀναπολῶ τὴν πρός με εὐμένειαν τοῦ Κ. Ῥαφαὴλ Ἄμπετ, περὶ τῆς φιλομουσίας τοῦ ὁποίου προωμίλησα, καὶ τῶν Κυρίων Γ. Κοκκιλάνη, Γ. Ἀβέρωφ, Γρηγ. Σωτήρη, γενναίως συντελοῦντος εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Κοριτσᾷ σχολείων, Ν. Χαριλάου, Ι. Κασσαβέτου, Νικ. Γρόλλου, Κ. Πιταρίδου, ἀνεψιοῦ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμωνύμου ἐμπόρου ἐκ τῶν εὐϋποληπτοτέρων, Ι. Μινέτα καὶ ἄλλων (*). Εἰ δὲ καὶ ἐν γένει οἱ νεώτεροι τῶν ἐμπόρων ἐγένοντο κατὰ τὴν παιδείαν ἀνώτεροι τῶν πατέρων αὐτῶν, νομίζω ὅμως ἀξίας ἰδίας σημειώσεως τὴν γλαφυρότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν, μεθ' ὧν γράφουσι τὴν ἡμετέραν ὁ Κ. Ν. Γρόλλος καὶ ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φραγκῖσκος, ὁ ἑλληνικωτάτην ἔχων τὴν καρδίαν.

Ἀπὸ Ἡροδότου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων πολλοὶ πολλὰ ἔγραψαν περὶ τῶν πυραμίδων, καὶ τοσαῦτα μάλιστα, ὥστε ἄν ποτε καταβῇ εἴς τινος νεωτέρου Χέοπος ἢ Χεφρῆνος τὴν κεφαλὴν νὰ ἐπισωρεύσῃ τὰ περὶ αὐτῶν συγγράμματα ὡς λίθους συννόμους, θέλει ἀνεγείρει πυραμίδα οὐχὶ τῶν ἄλλων μικροτέραν. Τί δὲ ἐμάθομεν ἐξ ὅλων αὐτῶν; ἐμάθομεν ὅτι οὐδὲν ἐμάθομεν! Οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Μέμφιδος, ἀγνοοῦντες τὰ μετὰ θάνατον, κατεσκεύασαν ἀντὶ τάφων παλάτια μεγάλα καὶ στερεά, ὅπως ἀναπνέωσιν εὐκολώτερον αἱ ψυχαί, καὶ ὅπως προφυλάττεται εἰς αἰῶνας ὁ ἐπιτάφιος αὐτῶν ὕπνος ἀπὸ τῶν τυμβωρύχων καὶ τῶν κατακτητῶν. Ἡ ἰδέα αὕτη δὲν φαίνεται στερουμένη πιθανότητος, διότι ὁ λαὸς τῆς Αἰγύπτου κατέτριβε τὸν βίον καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς συμποσίοις περὶ θανάτου σκεπτόμενος. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ὅτι ἐνῷ ἐγεύοντο περιέφερον ἄνδρα νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον, καὶ δεικνύοντες ἑκάστῳ τῶν συμποτῶν ἔλεγον· Ἐς τοῦτον ὁρέων πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος· » ὁ δὲ Λουκιανὸς (1) εἶδεν Αἰγύπτιον, ὅστις « ξηράνας τὸν νεκρὸν ξύνδειπνον καὶ ξυμπότην ἐποιήσατο.» Οἱ δὲ ἀξιοῦσιν ὅτι ἐκτίσθησαν ὡς ἄλλοι φραγμοὶ ἐναντίον τῆς εἰσβολῆς τῆς ἄμμου, ὅταν ὁ τρομερὸς τῆς ἐρήμου ἄνεμος ἀναρπάζῃ αὐτήν. Ἄλλοι πάλιν διισχυρίζονται ὅτι ἐχρησίμευον εἰς δοκιμασίαν τῶν συζητούντων τὴν ἀλήθειαν, τῶν Οἰδιπόδων οὕτως εἰπεῖν τοῦ αἰνίγματος τοῦ κόσμου, ἱσταμένων ὡς σημεῖα ἐρωτηματικὰ πρὸ τῆς Σφιγγός. Ὁ Diderot ἐπίστευεν ὅτι ἦσαν πίνακες, ἐφ' ὧν ἐχαράσσοντο οἱ νόμοι καὶ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα, ὅπως μένωσιν εἰς αἰῶνας· ἕτερός τις εἶπεν ὅτι ὑπὸ τὴν ὀγκωδεστέραν ἐτάφη ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἄλλοι προτείνουσι θεωρίαν, ἥ τις τοὐλάχιστον ἔχει τὸ προτέρημα, ὅτι ἀποδίδει πρόθεσιν κοινωφελῆ εἰς τοὺς ἀνεγείραντας τὰς πυραμίδας. Ὑποθέτουσιν οὗτοι τὰς πυραμίδας κεφάλαια λελιθωμένα ἐσαεὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. *Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου*, ἰδού, λέγουσιν, ὁ αἰώνιος νόμος τῆς φύσεως. Ἵνα μὴ λησμονῶσι λοιπὸν αὐτὸν οἱ ὀκνηροί, οἱ ἄεργοι, οἱ φυγόπονοι, ἀνάγκη νὰ λαμβάνωσι μαθήματα παρὰ τῶν κολοσσῶν αὐτῶν, κηρυττόντων μεγαλοφώνως ὅτι χεῖρες ἀνθρώπων ἐλατόμησαν, μετεκόμισαν, ἐμετεώρισαν καὶ εἰς ὄρη μετέβαλον σωροὺς λίθων· καὶ ταῦτα πάντα μετὰ μεγίστου κόπου, ὑπὸ φλογερόν, ἀνέφελον, ἄνομβρον οὐρανὸν καὶ ὑπὸ ἐργατῶν ἀμειβομένων ἀντὶ μισθοῦ διὰ σκορόδων καὶ κρομμύων.

Καὶ ἐγὼ μὲν ὅλως ἀμύητος τὰ ἀρχαιολογικὰ οὐδεμίαν τῶν γνωμῶν τούτων παραδέχομαι· κλίνω ὅμως πρὸς τὴν πρώτην, συμφωνοῦσαν καὶ πρὸς τὴν τοῦ Ἡροδότου λέγοντος νεκρῶν θήκας τὰς πυραμίδας· διότι ἔκ τινος εὐρυτάτου καὶ βαθυτάτου παρ' αὐτὰς μαυσωλείου, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου κεῖται σαρκοφάγος ἀνθρωποειδής, ἐξάγεται τὸ πιθανὸν συμπέρασμα, ὅτι τοιαύτην τινὰ περὶ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς ἰδέαν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι.

Τῶν πυραμίδων τὸ ὑπερνεφὲς σχῆμα εἴχομεν θαυμάσει τὴν προτεραίαν μακρόθεν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Καΐρου· σήμερον δὲ μετέβημεν ἐφ' ἁμάξης εἰς Βουλάκ, ἢ τὸ ἀρχαῖον Κάϊρον, κείμενον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐμβάντες εἰς σκαφίδιον συμπλέουσαν ἔχοντες ὁλκάδα, ἐφ' ἧς ἐπελάγιζον ἑκατοντάκις τότε ἴσως δὲ καὶ περιπλέον τὰ μακάρια ὑποζύγια, τὰ μέλλοντα νὰ βαστάσωσιν ἡμᾶς μέχρι τῆς αἰωνίου κατοικίας τοῦ Χέοπος καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ, μετέβημεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Μετὰ μίαν δὲ καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐφθάσαμεν πρὸ τῶν τριῶν κολοσσιαίων ἐκείνων μνημείων, ὑψηλότερον τῶν ὁποίων οὐδὲν ἀνήγειρεν ἄχρις ὥρας ἡ ἀρχιτεκτονική. Νὰ περι-

(*) Οἱ ἐκ τῆς Ἑσπερίας, γράφοντες περιηγήσεις συνειθίζουσι ν' ἀναφέρωσι κύρια ὀνόματα, φιλίας ἢ συμπαθείας ἕνεκεν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Οὕτω καὶ τὸ ἐμὸν ὄνομα ἀνέγνων ἀναφερόμενον ὑπὸ ξένων περιηγητῶν, ἅπαξ ἢ δὶς ἐντυχόντων μοι. Τοῦτ' αὐτὸ πράττω καὶ ἐγὼ ἀπὸ πολλοῦ, δι' ἄλλον ὅμως σκοπόν, τὸν ἑξῆς· οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἀντιποιούμεθα, μεταξὺ πάντων τῶν ὁμογενῶν, τὸ μονοπώλιον τῆς προόδου· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν Σμύρνῃ, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν Συρίᾳ, καὶ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ ἀπήντησα ὁμογενεῖς, ἀπήντησα καὶ τὴν αὐτὴν ἅμιλλαν, εἰλικρινεστέραν δὲ φιλοπατρίαν, ἐνόμισα καθῆκον νὰ καταδείξω αὐτάς, φέρων εἰς ὑποστήριξιν τοῦ λόγου μου ὀνόματά τινα ἐξ ἐκείνων οὓς εὐτύχησα νὰ γνωρίσω· τοῦτο δὲ οὔτε προτίμησιν, οὔτε προσωποληψίαν, οὔτε ἄλλο τι σημαίνει· ἐξ ἐναντίας ἡ ἐπίκλησις καὶ ἄλλων ἐπίσης ἀξιοτίμων ὀνομάτων ἤθελε χρησιμεύσει εἰς μείζονα ἐπικύρωσιν τῶν λεγομένων. Διαμαρτύρομαι ἄρα κατὰ πάσης ἄλλης ἑρμηνείας.

(1) Περὶ πένθους.

γράψω τὴν συγκίνησίν μου; ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες σχεδὸν οἱ ἐπισκεφθέντες τὰς πυραμίδας ἐξιστόρησαν πόσον συνεκινήθη ἡ καρδία αὐτῶν, κινδυνεύει ὁ μεταγενέστερος περιηγητὴς νὰ ἀντιγράψῃ ἀκουσίως τοὺς προηγηθέντας. Καὶ δὲν σὲ καταπλήσσει μόνον τὸ μεγαλεῖον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχαιότης, καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπεσκέφθησαν αὐτὰς καὶ τῶν μεγάλων ἔργων, ὅσα περὶ αὐτὰς ἐτελέσθησαν. Μελαγχολία σὲ κυριεύει πατοῦντα τὸ ἔδαφος, ὅπερ ἐπάτησε πρὸ σοῦ ὁ Ἕλλην καὶ ὁ Ῥωμαῖος, ὁ Πέρσης καὶ ὁ Ἄραψ, ὁ Βρετανὸς καὶ ὁ Γαλάτης, καὶ μεταξὺ τῆς βαθείας σιωπῆς τῆς ἐρήμου, νομίζεις πλήττοντα τὰς ἀκοάς σου τὸν ἑορτάσιμον ἦχον τῶν σαλπίγγων τῶν ἱερῶν τελετῶν, ἢ τὸν φρικτοβόαν καὶ πολεμόκλονον τοῦ Σεσώστριος, τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν Μαμελούκων.

Διατρίψας ὥρας τινὰς ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πυραμίδων, ἂν καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἠξίουν « ταύτας ὑψηλὰς οὔσας μὴ παρέχεσθαι σκιὰν » (α), περιῆλθον δὶς καὶ τρὶς τὰ εὐρύτατα αὐτῶν βάθρα· ἠθέλησα δὲ καὶ νὰ ἀναβῶ εἰς τὴν κορυφὴν, οὐχὶ κυρίως ἁπλῆς περιεργείας ἕνεκα, ἀλλ' ἵνα θαυμάσω ἐγγύτερον τὰ πλέον τεράστια μνημεῖα τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος καὶ ἀλαζονείας. Ἄλλως τε, ὡς μοὶ ἔλεγε φίλος μετεωρισθεὶς εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τῶν πυραμίδων, ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτῆς τὸ βλέμμα θαυμάζει διακοπτομένην κατὰ μῆκος ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, καὶ τερπόμενον βυθίζεται εἰς ἀχανῆ πελάγη γῆς μέχρι Λιβύης καὶ Ἀραβίας. Ἀνέβην λοιπὸν τοὺς τρεῖς ἢ τέσσαρας πρώτους ἀναβαθμούς· ἀλλὰ πῶς νὰ προχωρήσω; Οἱ ἀναβαθμοὶ ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων τοσοῦτον, ὥστε διασκελιζόμενος ὅλως ἐγὼ ὁ ἐξ περίπου ποδῶν ὕψος ἔχων, καὶ ἀνασυρόμενος ὑπὸ δύο προπορευομένων Βεδουΐνων, ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ τρίτου ὑποβασταζόμενος, ὡς παριστᾷ ἡ ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι εἰκὼν, μόλις κατώρθουν νὰ πατήσω τὸν ἀνώτερον. Ἐπειδὴ δὲ φύσει ἀποτροπιάζομαι τὸ παρ' ἄλλων ἐξαρτᾶσθαι, καὶ ἐπικινδύνως συνταράσσομαι ὅλος καὶ μόνον κατὰ νοῦν φέρων ὅτι στεροῦμαι τῆς ἰδίας θελήσεως, κατέβην σπεύδων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὔτε ἐντὸς τῶν πυραμίδων εἰσῆλθον. Ἀλλὰ καὶ τοῦ σμήνους τῶν ὁδηγῶν μου Βεδουΐνων ἡ ἐπίβουλος χειραγωγία μὲ ἀπέτρεψε· διότι, ἱστάμενοι ἀκίνητοι κατὰ πᾶσαν δευτέραν ἢ τρίτην βαθμίδα, ἢ κατὰ πᾶν ὁπωσοῦν ἐπικίνδυνον μέρος, ζητοῦσι παρὰ σοῦ ἐπιμόνως νέαν χρηματικὴν ἀμοιβήν. Καὶ ἵνα σὲ δελεάσωσι, τραυλίζουσι λέξεις καὶ ῥήσεις ἀγγλικὰς, γαλλικὰς, ἰταλικὰς καὶ ἑλληνικὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωταγωνιστεῖ τὸ «du haut de ces pyramides quarante siècles vous contemplent.

(α) Λουκιαν. Τόξ. ἢ Φιλία.

Φρονῶ ὅμως ὅτι ἡ ἐμφαντικὴ αὕτη τοῦ Ναπολέοντος ῥητορεία δὲν περιέχει ἀκριβῶς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν· διότι ἰδοὺ τί λέγει ὁ πρῶτος γράψας περὶ πυραμίδων, ὁ Ἡρόδοτος·

« Μετὰ τὸν Ῥαμψινίτην ἐβασίλευσεν ὁ Χέοψ (β), ὅστις περιῆλθεν εἰς πᾶσαν κακότητα· διότι κλείσας πάντας τοὺς ναοὺς καὶ ἀπαγορεύσας τὰς θυσίας, προσέταξε τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ἐργάζωνται ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ τοὺς μὲν ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ἀράβιον ὄρος ἵνα κόπτωσι λίθους, ἕλκωσιν αὐτοὺς μέχρι Νείλου καὶ ἐπιβιβάζωσιν εἰς πλοῖα· ἄλλοις δὲ παρήγγειλε νὰ παραλαμβάνωσι καὶ μεταφέρωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος. Ἠσχολοῦντο δὲ εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ἑκατὸν χιλιάδες ἀνθρώπων κατὰ τριμηνίαν μεταλλασσομένων. Δέκα ἔτη κατέτριψεν ὁ λαὸς εἰς κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ δι' ἧς μετεκομίζοντο οἱ λίθοι· εἶναι δὲ ἡ ὁδὸς αὕτη, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἔργον οὐχὶ κατώτερον τῆς πυραμίδος· διότι μῆκος μὲν ἔχει σταδίων πέντε, πλάτος δὲ ὀργυιῶν δέκα, καὶ κατεσκεύασται ἐκ λίθου ξεστοῦ μετὰ ζώων ἐγγεγλυμμένων. Κατὰ τὰ δέκα δὲ ταῦτα ἔτη ἐγένοντο καὶ ὁ λόφος ἐφ' οὗ αἱ πυραμίδες, καὶ τὰ ὑπὸ γῆν οἰκήματα, καὶ ἡ νῆσος ἐφ' ἧς οἱ τάφοι, ἥν τινα κατεσκεύασεν εἰσαγαγὼν τὸν Νεῖλον διὰ διώρυγος. Εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς πυραμίδος κατηναλώθησαν εἴκοσιν ἔτη· εἶναι δὲ τετράγωνος, καὶ ἔχει πανταχόθεν μέτωπον ὀκτὼ πλέθρων ἕκαστον καὶ ὕψος ἴσον, ἐκ λίθου ξεστοῦ ἀξιολόγως ἡρμοσμένου· οὐδεὶς δὲ τῶν λίθων εἶναι ἐλάσσων τῶν τριάκοντα ποδῶν. »

Ἡ πυραμὶς αὕτη εἶναι ἡ πρώτη οἰκοδομηθεῖσα ἐπὶ τοῦ λόφου ἐκείνου, καὶ ἡ μείζων τῶν εἰκονιζομένων ἐν τῷ παραρτωμένῳ σχεδιογραφήματι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χέοψ ἤκμαζε 1180 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, ἕπεται ὅτι σήμερον μόνον ἔχει ἡλικίαν τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, καὶ ὅτι οὔτε τριάκοντα αἰῶνες ἠτένιζον ἄνωθεν τῶν πυραμίδων τοὺς Γάλλους τοῦ Ναπολέοντος. Ὑποθέτων ὅτι εὐχαρίστως θέλει ἀκούσει ὁ ἀναγνώστης καὶ τῶν δύω ἄλλων ἀξιολογωτέρων τὴν ἱστορίαν, ἐπαναλαμβάνω ὅσα καὶ περὶ αὐτῶν λέγει ὁ Ἡρόδοτος.

« Ἀποθανόντα δὲ τὸν Χέοπα μετὰ βασιλείαν, ὡς λέγεται, ἐτῶν πεντήκοντα, διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς Χεφρὴν, ὅστις καὶ αὐτὸς μετεχειρίζετο τοὺς τρόπους τοῦ προκατόχου καὶ ᾠκοδόμησε πυραμίδα, μικροτέραν ὅμως κατὰ τὰ μέτρα, ἅτινα ἐμετρήσαμεν καὶ

(β) Ὁ Διόδωρος, ὅστις ἤκμασε περὶ τὰ 500 ἔτη μετὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὀνομάζει τὸν κτίτορα τῆς πυραμίδος ταύτης Χέμμιν Μεμφίτην· διαφωνεῖ δὲ καὶ περί τινα ἄλλα, πρὸς τούτοις δὲ καὶ περὶ τὴν ἡλικίαν τῆς πυραμίδος, λέγων αὐτὴν, ὡς ἤκουσε, πρεσβυτέραν· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἀξιοῦσιν ὅτι αἱ πυραμίδες ἐκτίσθησαν πρὸ 5,500 ἐτῶν.

ἡμεῖς· οὔτε δὲ οἰκήματα ἔχει ὑπὸ γῆν, οὔτε διῶρυξ ἐκ τοῦ Νείλου εἰσρέει ὡς εἰς τὴν ἑτέραν ὅπου, ἐπὶ τῆς περιῤῥεομένης ὑπὸ ὕδατος νήσου κεῖται ὁ Χέοψ. Ὁ πρῶτος δόμος ἐγένετο ἐκ λίθου αἰθιοπικοῦ ποικίλου . . . καὶ ἀμφότεραι κεῖνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου ὑψηλοῦ εἰς ἑκατὸν πόδας. Ἔλεγον δὲ ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ Χεφρὴν ἓξ καὶ πεντήκοντα ἔτη.

» Μετὰ δὲ τὸν Χεφρῆνα ἐβασίλευσεν ὁ Μυκερῖνος, υἱὸς τοῦ Χέοπος, ὅς τις ἀποδοκιμάσας τὰς πράξεις τοῦ πατρὸς ἤνοιξε τοὺς ναούς, καὶ πρὸς τὸν τυραννούμενον λαὸν ἐπέτρεψεν ἔργα καὶ θυσίας, καὶ δικαιοτάτας κρίσεις ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς ἀπένειμε· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ὑπεραγαπῶσιν αὐτόν. . . . . Κατέλιπε δὲ καὶ οὗτος πυραμίδα τα-



Ἀνάβασις εἰς τὰς Πυραμίδας.

» Ἐπὶ ἓξ λοιπὸν καὶ ἑκατὸν ἔτη οἱ Αἰγύπτιοι ὑπέφερον πᾶσαν κακότητα, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οἱ κεκλεισμένοι αὐτῶν ναοὶ δὲν ἠνοίγησαν. Τόσον δὲ μῖσος ἔχουσι κατὰ τῶν δύο ἐκείνων οἱ Αἰγύπτιοι, ὥστε οὔτε τὸ ὄνομα αὐτῶν προφέρουσι· διὰ τοῦτο καὶ τὰς πυραμίδας καλοῦσι τοῦ ποιμένος Φιλίτιος, ὅς τις ἔβοσκεν ἐκεῖ κτήνη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

τράγωνον πολλῷ μὲν ἐλάσσονα τῆς τοῦ πατρός, κατὰ τὸ ἥμισυ δὲ ἐκ λίθου αἰθιοπικοῦ. Ναὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων τινὲς λέγουσιν ὅτι κατεσκευάσθη ὑπὸ τῆς ἑταίρας Ῥοδώπιος· ἀλλ' ἀγνοοῦσι τὰ περὶ αὐτῆς· διότι πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ κτίσῃ τοιαύτην πυραμίδα, ἐνῷ ἐχρειάζοντο ἀναρίθμητοι χιλιάδες ταλάντων, καὶ ἐνῷ ἤκμαζε πολλὰ ἔτη μετὰ ταῦτα, ἐπὶ

'Αμάσιος; » Περὶ τῆς τρίτης ταύτης πυραμίδος ἰδοὺ τί διηγεῖται ὁ Στράβων·

«Λέγεται, γράφει ἐν τῷ ΙΖ' βιβλίῳ, ὅτι τὴν πυραμίδα ταύτην κατεσκεύασαν ἀντὶ τάφου τῇ Δωρίχᾳ οἱ ἐρασταὶ αὐτῆς, ὡς διηγεῖται ἡ τῶν μελῶν ποιήτρια Σαπφὼ, ἢ τῇ Ῥοδόπιδι ὡς ἄλλοι ἀξιοῦσι. Μυθεύουσι δὲ ὅτι ἐνῷ ἐλούετο καταβὰς ἀετὸς ἥρπασεν ἓν τῶν ὑποδημάτων αὐτῆς, καὶ μετακομίσας εἰς Μέμφιν ἔῤῥιψεν αὐτὸ εἰς τὸν κόλπον τοῦ βασιλέως δικάζοντος ἐν ὑπαίθρῳ. Ὁ βασιλεὺς θαυμάσας διὰ τὸ παράδοξον αὐτὸ ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ὡραιότητα τοῦ ὑποδήματος, ἔπεμψεν εἰς ἀναζήτησιν τῆς γυναικός· καὶ εὑρὼν ἐνυμφεύθη αὐτήν· μετὰ δὲ θάνατον ἔτυχε τοῦ τάφου ἐκείνου. »

Ἰδοὺ δὲ καὶ πῶς, καθ' Ἡρόδοτον, κατεσκευάσθη τοῦ Χέοπος ἡ πυραμίς· «Ἐκτίσθη, λέγει, κλιμακωτὴ, μεταφερομένων κάτωθεν τῶν λίθων διὰ μικρῶν ξυλίνων μηχανῶν εἰς τὴν πρώτην σειράν. Ἐνταῦθα δὲ ἵνα τεθῇ ὁ λίθος ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἐτίθετο εἰς ἑτέραν μηχανὴν ἑστῶσαν ἐπὶ τῆς πρώτης σειρᾶς, καὶ ἀπὸ ταύτης ἀνεσύρετο ἐπ' ἄλλης μηχανῆς εἰς τὴν δευτέραν σειράν· διότι ὅσαι σειραὶ ἀναβαθμῶν ἦσαν, τοσαῦται ἦσαν καὶ αἱ μηχαναί· ἴσως δὲ ἦτο καὶ μία ἀλλὰ στερεὰ, μεταφερομένη ἀπὸ σειρᾶς εἰς σειρὰν ὅπως ἀνυψώσῃ τὸν λίθον. Λέγω δὲ καὶ τοὺς δύο τρόπους ὡς ἤκουσα αὐτούς. Καὶ πρῶτον ἐτελειοποίησαν τὰ ἀνώτατα μέρη, εἶτα τὰ ἑπόμενα καὶ τελευταῖον τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ κατωτάτω, χαράξαντες διὰ γραμμάτων αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι ὅσα ἐδαπανήθησαν εἰς ῥαφανίδας καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα διὰ τοὺς ἐργάτας. Ἐδαπανήθησαν δὲ, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ ἑρμηνεύσας τὰ γράμματα, χίλια ἑξακόσια τάλαντα ἀργυρίου (ἓξ ἑκατομμύρια δραχμῶν). Καὶ ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθὲς πόσα ἆρά γε κατηναλώθησαν εἰς σίδηρον, εἰς τροφὴν καὶ εἰς ἐνδύματα καθ' ὅλον τὸ προειρημένον διάστημα, πρὸς τούτῳ δὲ καὶ καθ' ὅλον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἔκοπτον καὶ μετέφερον τοὺς λίθους καὶ κατειργάζοντο τὰ ὑπόγεια; »

Ἀξίαν σημειώσεως νομίζω τὴν σχέσιν τὴν μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἀντιμισθίας τῶν ἀρχαίων, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰγυπτίων ἐργατῶν. Ὁ Χέοψ μετεχειρίσθη μυριάδας ἀνδρῶν εἰς οἰκοδομὴν τῆς πυραμίδος· μυριάδας ἀνδρῶν μετεχειρίσθη καὶ ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς εἰς κατασκευὴν τοῦ Μαχμουδιὲ καὶ μεταχειρίζονται σήμερον εἰς τὴν διώρυγα τῆς Ἀρσινόης. Τροφὴν εἶχον ἐκεῖνοι λιτοτάτην, «κυλλήστιας ἐσθίοντες, τὰς δὲ κριθὰς εἰς ποτὸν καταλέοντες» (α), τροφὴν λιτοτάτην καὶ τὴν αὐτὴν μάλιστα ἔχουσι καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, πίττας τρώγοντες καὶ *μποζὰν* πίνοντες. Μισθὸς ἐδίδετο ἐκείνοις ἐκ κρομμύων καὶ σκορόδων καὶ ῥαφανίδων· μισθὸς δίδεται καὶ σήμερον ναὶ μὲν ἐκ κερματίων, ἀλλ' οὐχ ἧττον εὐτελής. Μία μόνη, ἀλλὰ σπουδαιοτάτη ὑπάρχει ἡ ἑξῆς διαφορά· ἐνῷ τὰ ἀρχαῖα ἔργα ἦσαν ἄγονα εἰ καὶ μεγαλοπρεπῆ, τὰ καθ' ἡμᾶς φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἑνοῦντα τὸ μεγαλεῖον τῷ ὠφελίμῳ. Παρατηρητέον δὲ καὶ τὴν πρὸς τὰ κρόμμυα καὶ τὰ συνάδελφα αὐτῶν φυτὰ ἀγάπην. Ἐντεῦθεν ἴσως καὶ ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ *Ἀγορὰ τῶν κρομμύων*, περὶ ἧς εἶπον πρὸς τὸν ἀναγνώστην.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν καὶ πάντων τῶν Αἰγυπτίων τὰ δεῖπνα ἐπίσης λιτά· φαίνεται μάλιστα ἔκ τινος παραδείγματος περισωθέντος ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ὅτι παρεσκευάζοντο καὶ τῶν Ἀσιανῶν πολυτελέστερα· διότι ἐπιστρατευσάντων ποτὲ τῶν Αἰγυπτίων ἐπὶ Ὦχον τὸν Περσῶν βασιλέα, καὶ νικηθέντων, καὶ αἰχμαλώτου γενομένου τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ὁ τῶν Περσῶν προσεφέρθη φιλανθρώπως πρὸς τὸν ἀτυχῆ μονάρχην καλέσας μάλιστα καὶ εἰς γεῦμα. Εἰ δὲ καὶ λαμπρὰ ἦτο ἡ προετοιμασία, ὁ Αἰγύπτιος κατεγέλα τοῦ Πέρσου ὡς εὐτελῶς διαιτωμένου. Ἂν θέλῃς, εἶπε πρὸς τὸν Πέρσην, νὰ μάθῃς πῶς τρώγουσιν οἱ εὐδαίμονες βασιλεῖς, ἐπίτρεψον εἰς τοὺς ἐμοὺς μαγείρους νὰ παρασκευάσωσιν αἰγύπτιον δεῖπνον. Καὶ παρασκευασθὲν τοσοῦτον ἔτερψε τὸν Ὦχον, ὥστε εἶπε πρὸς τὸν αἰχμάλωτον·—Κακὸν κακῶς σε νὰ ἐξολοθρεύσωσιν οἱ θεοί! διότι ἀφοῦ εἶχες τοιαῦτα δεῖπνα, πρὸς τί ἐζήτεις τὰ εὐτελέστερα (β);

Ἀλλὰ μὴ μόνον οἱ τὰ εὐτελέστερα ἐκζητοῦντες αἰχμαλωτεύωνται; Πολλάκις τιμωροῦνται καὶ οἱ τὰ πλουσιώτερα ἐπιδιώκοντες, μάρτυς ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Δαμαλᾶ, ὅς τις ἐπιθυμήσας ὀγκωδεστέρους ἰχθεῖς συνελήφθη ὑπὸ Ἀφρικανῶν, καὶ κατεδικάσθη εἰς τὰ ἔργα, δι' ἃ θρηνολογεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἑξῆς ἐλεγείου·

« *Πίσκοπος τοῦ Δαμαλᾶ,*
» *μήτε νοῦ μήτε μυαλά.*
» *Τὰ λιανὰ δὲν ἤθελες,*
» *τὰ μεγάλα γύρευες.*
» *Τράβα τὸ χειρόμυλο,*
» *κούνιε τ' Ἀραπόπουλο* » (γ).

Περιερχόμενον τὰς πυραμίδας ἔδωκαν πρὸς ἐμὲ οἱ Βεδουῖνοι λαβόντες ἀπὸ τῆς γῆς περίεργα λιθάρια. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀπαράλλακτα ὅπως περιγράφονται πρὸ δεκαεννέα ἑκατονταετηρίδων ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, προτιμῶ νὰ ἐπαναλάβω τὰ λόγια αὐτοῦ. « Δὲν πρέπει δὲ, λέγει, νὰ παραλείψω ἓν τῶν

(α) Ἀθήν. Βιβλ. Γ'. 13 καὶ 67. Ὅρα καὶ Ἡρόδ.

(β) Ἀθήν. Βιβλ. Δ'. 33.

(γ) Chandler, Travels in Asia Minor, etc.

περὶ τὰς πυραμίδας παραδόξων· πελεκωμένων τῶν λίθων ἔμειναν πρὸ τῶν πυραμίδων σωροὶ τεμαχίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ψήγματα φακοειδῆ κατά τε τὸν τύπον καὶ τὸ μέγεθος· τινὰ μάλιστα φαίνονται ὡς ἀπολεπισθέντα (ξεφλουδισμένα). Λέγεται δὲ ὅτι εἶναι λείψανα τῆς τροφῆς τῶν ἐργατῶν ἀπολιθωθέντα, ὃ καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον, διότι καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχει λόφος μεστὸς ψήφων φακοειδῶν ἐκ λίθου πωρείας. Τὴν αὐτὴν ἀπορίαν συλλαμβάνει τις καὶ διὰ τὰς θαλασσίας καὶ ποταμίας ψήφους, εἰ καὶ ἐνδέχεται νὰ σχηματίζωνται οὕτω ὑπὸ τῆς κινήσεως τοῦ ῥεύματος· ἀλλὰ περὶ τῶν προκειμένων ψήφων δὲν ὑπάρχει ὁ αὐτὸς λόγος.»

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Στράβων· ἐγὼ δὲ τολμῶ νὰ ὑποθέσω ὅτι καθώς, κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, αἱ θαλάσσιαι καὶ ποτάμιαι ψῆφοι σχηματίζονται διὰ τῆς κινήσεως τοῦ ὕδατος, οὕτω πιθανὸν νὰ σχηματίζωνται καὶ αἱ περὶ τὰς πυραμίδας ὁσάκις ὁ Νεῖλος κατακλύζῃ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἔχουσι δὲ ὡς ἔγγιστα αἱ ψῆφοι αὗται μέγεθος καὶ ὄγκον πενταλέπτου, καὶ εἶναι ἐξ ἑνὸς μέρους ἔμπλεοι κύκλων, ὁμοίων πρὸς τοὺς τῆς θαλάσσης ὅτε ῥίπτεται πέτρα ἐν αὐτῇ.

Ἐπεθύμουν νὰ προσθέσω καὶ διὰ τί ὠνομάσθησαν πυραμίδες· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὰ καὶ ἀνυπόστατα ἐξεφέθησαν περὶ ἑλληνικῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ἀρκοῦμαι νὰ εἴπω ὅτι εἶναι αἰγυπτιακόν.

Κατὰ τὴν γελοίαν τῶν περιηγητῶν συνήθειαν, ὄχλοι ὀνομάτων καταφορτίζουσι τῶν πυραμίδων τὰς πλευράς. Ὁ δὲ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἐχάραξε κεφαλαίοις γράμμασιν ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς μεγάλης πρὸς τῷ ἰδίῳ ὀνόματι καὶ τὰ ἑξῆς· «Ζήτω τὸ σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ὅσον καὶ αἱ πυραμίδες.» «Θὰ ἔγραψεν ὁ Σοῦτσος αὐτά, μοὶ εἶπέ τις τῶν περὶ ἐμέ, τὸ 1843, ὅτε ὅλοι ἤμεθα ἐνθουσιασμένοι διὰ τὸ νέον πολίτευμα· ἀλλ' ἐὰν τὸ σύνταγμα εἶναι διδάσκαλος ἐπιορκίας, ἁρπαγῆς, δολοφονίας, συκοφαντίας, φθόνου καὶ ἀκολασίας, ἐξέρξέτω διὰ παντός. Ποσάκις τοιαῦτα βλέπων διαπραττόμενα ἐν ὀνόματι τοῦ συντάγματος, ἀνέκραξα μετὰ τῆς Κ. Ῥολάνδ· «Μεγάλαι αἱ ἐν ὀνόματί σου γινόμεναι ἀνοσιουργίαι, ὦ ἐλευθερία!» Μοὶ ἔλεγε δὲ ταῦτα ὁ φιλόπατρις συμπολίτης πρὸ τῶν ἀποφράδων τοῦ Ἰουνίου ἡμερῶν, πρὶν ἔτι οἱ εὐσεβεῖς τοῦ συντάγματος ὀπαδοὶ ῥοφήσωσιν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν καὶ συνεργατῶν τὸ αἷμα.

Ἀπὸ τῶν πυραμίδων οἱ Βεδουῖνοι ὡδήγησαν ἡμᾶς εἰς ἐρείπια, βάθρα ἴσως ἄλλων ἐξαφανισθέντων κολοσσῶν. Καταβὰς δὲ εἰς αὐτά, κεχωσμένα ἐντὸς τῆς ἄμμου, μετέβην ἀπὸ προδόμου εἰς πρόδομον καὶ ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἴθουσαν, καὶ ἐθαύμασα τὴν ἐξαισίαν διατήρησιν τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων γλυφῶν. Ἄνθρωποι, βόες, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, τράπεζαι, ἵπποι, κλῖναι, ἀνακλιντήρια, ἀγγεῖα παντοειδῆ, πλοῖα, ὅπλα, βιωτικαὶ σκηναί, πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα μετὰ τοσαύτης ζωηρότητος ἐξεικονίζονται, ὥστε νομίζεις ὅτι πρὸ μικροῦ ἀφῆκεν αὐτὰ τοῦ γλύπτου καὶ τοῦ ζωγράφου ἡ χείρ. Ἀξιοθαύμαστος δὲ πρὸ πάντων ἡ ἀνθηρότης τῆς βαφῆς, καὶ μάλιστα τοῦ ἐπικρατοῦντος κεραμοειδοῦς χρώματος, ἡλικίαν ἔχοντος καὶ πλέον ἴσως τῶν τριῶν χιλιάδων ἐτῶν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων τούτων μετέβημεν εἰς ἄλλου εἴδους ἐρείπια, τοῦ ὑπὸ τοῦ Κ. Mariette πρό τινων ἐτῶν ἀνακαλυφθέντος ναοῦ. Ἐνταῦθα ὅμως οὔτε γλυφαί, οὔτε γραφαί, ἀλλὰ πορφυρίτου λίθου ὑπερμεγέθεις ὄγκοι σὲ καταπλήττουσι. Καθέτως ἱστάμενοι, ἀκέραιοι, ἀλύμαντοι, στιλπνοί, ἀντανακλῶντες καὶ αὐτήν σου τὴν ὄψιν, ἔχουσιν ἄλλους κειμένους ἐπ' αὐτῶν ὁριζοντείως, καὶ σχηματίζουσι τοίχους καὶ διαιρέσεις αἰθουσῶν καὶ προδόμων.

Μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθημεν τὴν περίφημον Σφίγγα. Ὁ Παυσανίας, κακίζων δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνα, περιγράψαντα ξένα μνημεῖα μετὰ πλείονος ἀκριβείας ἢ τὰ ἑλληνικά, προστίθησιν· «Ἕλληνες δὲ ἄρα εἰσὶ δεινοὶ τὰ ὑπερόρια ἐν θαύματι τίθεσθαι μείζονι ἢ τὰ οἰκεῖα.» Ἀλλ' εἶχεν ἄδικον ὁ φιλόπατρις γεωγράφος· διότι, ἐὰν τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο θαυμασιώτερα διὰ τὴν τέχνην, τὰ αἰγυπτιακὰ παρίστανται καταπληκτικώτατα διά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἰδέαν. Ἡ Σφίγξ, παραδείγματος χάριν, τῆς Μέμφιδος, δὲν ἐλαξεύθη ἐπὶ μικροῦ ἢ μεγάλου μαρμάρου τῆς Πάρου ἢ τῆς Πεντέλης, ἀλλ' ἐπὶ γιγαντείου μονολίθου βράχου, ῥιφθέντος μονήρους ὑπὸ τῆς φύσεως μεταξὺ πεδιάδος ψαμμώδους καὶ ἀχανοῦς· καὶ καθὼς οὐδὲν μνημεῖον ἀνάλογον πρὸς τὰς πυραμίδας, οὕτω καὶ οὐδὲν ἄγαλμα ἀνάλογον πρὸς αὐτὴν ἐξειργάσθη ποτὲ ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ τίς συνέλαβε τὴν ἰδέαν; Ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Στράβων οὐδ' ἀναφέρουσι τὴν Σφίγγα ταύτην, νομίζω δὲ ὅτι καὶ ὁ Πλίνιος σιωπᾷ. Εἶναι ἄρα μεταγενεστέρα; τὸ κατ' ἐμέ, ὁμολογήσας τὴν περὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀμάθειάν μου, οὐδὲν συμπεραίνω. Ἀνέγνων μόνον ὅτι, ὅτε πρό τινων ἐτῶν, κεχωσμένην κατὰ μέγα μέρος οὖσαν ἐντὸς τῆς ἄμμου περιεκάθαρον αὐτήν, ἀνεκάλυψαν κεχαραγμένην ἐπὶ τῶν προσθίων ποδῶν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

» Σὸν δέμας ἔκπαγλον τεῦξαν θεοὶ αἰὲν ἐόντες
φεισάμενοι χώρας πυρίδα μαζομένης·
Εἰς μέσον εὐθύναντες ἀρουραίοιο τραπέζης,
Νήσου πετραίης ψάμμου ἀπωσάμενοι·
Γείτονα πυραμίδων τοίην θέσαν εἰσοράασθαι,
Οὐ τὴν Οἰδιπόδαο βροτοκτόνον, ὡς ἐπὶ Θήβαις,
Τῇ δὲ θεᾷ Λητοῖ πρόσπολον ἁγνοτάτην,
(Εὖ μάλα) τηροῦσαν πεποθημένον ἐσθλὸν ἄνακτα,
Γαίης αἰγυπτίοιο σεβάσμιον ἡγητῆρα,

Οὐράνιον μέγαν αὐτομέδοντα (θεοῖσιν ὅμαιμον),
Εἴκελον Ἡφαίστῳ, μεγαλήτορα (θυμολέοντα),
Ἄλκιμον ἐν πολέμῳ, καὶ ἐράσμιον ἐν πολιήταις)
Γαῖαν ἀθυρῶσσθαι (πάσαις θαλίαισι κέλοντα).

Ἀῤῥιανός.

Πλὴν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀνεκαλύφθησαν πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Σφιγγὸς καὶ βωμὸς καὶ ἄλλα τινὰ σημεῖα, δεικνύοντα ὅτι ἐγίνοντο πρὸ αὐτῆς θυσίαι· τινὲς δε λέγουσιν ὅτι καὶ σύριγγες φέρουσαι εἰς τὰ ἐντόσθια αὐτῆς καὶ ἀπ' αὐτῆς πρός τινα τῶν πυραμίδων ὑπάρχουσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἄμμος κατέκλυσεν ἐκ νέου τὰ ἐκχωσθέντα, οὐδὲν εἶδον. Ἀνέβην ὅμως μετὰ τῶν συνοδοιπόρων ἐπὶ τοῦ τέρατος, καὶ καθήσαντες ἐπὶ τοῦ τραχήλου ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς κεφαλῆς, ἡτοιμάσθημεν νὰ στήσωμεν τράπεζαν ὅπως παραμυθήσωμεν τὸν στόμαχον ἡμῶν· ἀλλὰ διὰ τὸν σφοδρότατον ἄνεμον ἠναγκάσθημεν νὰ καταβῶμεν.

Ἤκουσα δὲ καὶ τὸ ἑξῆς ἀπόκρυφον ἀνέκδοτον, μὴ ἀναφερόμενον μὲν παρὰ τῶν δύο συγγραφέων, τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Στράβωνος, οὓς μόνους ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, κατάλληλον ὅμως νὰ δείξῃ τὸ τεράστιον τοῦ χειμαιρίου ἐκείνου θηρίου. Πρὸς κατασκευὴν ἑκατέρου τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, λέγει τὸ ἀνέκδοτον, διωρίσθη ἀνὰ εἷς γλύπτης. Ὁ τοῦ δεξιοῦ διέπρεπε μὲν ἐπὶ ἐμπειρίᾳ μεταξὺ τῶν αἰγυπτίων ἑρμογλύφων, ἀλλ' ἦτο πτωχός. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ ἐργασίαν εἴκοσιν ἑβδομάδων ηὔξησαν εὐτυχῶς τὸν μισθὸν αὐτοῦ, ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ σύζυγον τὴν νέαν Ζαφεῖραν, μελαγχροινὴν μὲν ἀλλ' ὡραίαν. Οἱ γονεῖς αὐτῆς, ζητήσαντες πληροφορίας περὶ τοῦ ὀφθαλμογλύπτου, ἔμαθον ὅτι ἐκέρδαινε δεκαπέντε κρόμμυα καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσους χοίνικας κυάμων τὴν ἑβδομάδα. Χαίροντες λοιπὸν ὅτι εὗρον γαμβρὸν εὔπορον συγκατετέθησαν, καὶ ἡ καλὴ Ζαφεῖρα ἐγένετο σύζυγος τοῦ πλουσιωτέρου τῶν νέων, ὅσοι ἐστέναζον διὰ νύμφας καθ' ἅπασαν τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Σφιγγός. Αἱ γυναῖκες ἐμακάριζον τὴν νεόνυμφον λέγουσαι· « Τί εὐτυχὲς ἀνδρόγυνον! Οἱ Φαραὼ ὑπεσχέθησαν ν' αὐξάνωσι κατὰ πᾶσαν σελήνην τὸν μισθὸν τοῦ γαμβροῦ, προστέτοντες ἀνὰ δεκαπέντε κρόμμυα καὶ ἕνα χοίνικα κυάμων. Τοῦ ἀριστεροῦ ὅμως ὀφθαλμοῦ ὁ γλύπτης δὲν θὰ εὐτυχήσῃ ἐπίσης, διότι εἶναι ἀνεπιτήδειος· καὶ, τὸ χειρότερον, κινδυνεύει νὰ μείνῃ μονόφθαλμος ἡ Σφίγξ. »

Τὸ ἐργαστήριον τοῦ νεονύμφου γλύπτου, βασταζόμενον ὑπὸ τεσσαράκοντα στύλων, ἔκειτο ἑκατὸν πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, πλησίον τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν βαθμίδας ἔχον. Πλὴν δὲ τῆς αἰθούσης, ὅπου ἐγίνοντο αἱ ἐργασίαι, εἶχε καὶ ἓξ θαλάμους διὰ κατοικίαν. Ἐνταῦθα ἔφερεν ὁ γλύπτης καὶ τὴν νέαν αὐτοῦ σύζυγον. Ὁ δὲ Φαραὼ ὅς τις, εἰ καὶ τύραννος, ἦτο ὅμως ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἤρχετο ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ ἀναχωρῶν ἔδιδε πρὸς τὴν νέαν πλουσίας ἀποδείξεις ἡγεμονικῆς τῳόντι ἐλευθεριότητος, δαψιλεύων αὐτῇ χοίνικα νίτρου, τρεῖς μηλοπέπονας ἢ χειμωνικὰ, εἴκοσι σκόροδα, καὶ ἄλλα τινὰ νωγαλίσματα ἢ *γλυκοέδια* ὁμοίας φύσεως.

Δικαίως λοιπὸν ἐθεωρεῖτο εὐδαίμων ὁ γλύπτης· εἶχε σταθερὰν ἐργασίαν, τὴν ἐργασίαν τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐφ' ὅρου ζωῆς· εἶχεν ὡραίαν γυναῖκα· εἶχεν οἰκίαν δωρεάν· εἶχε τακτικὸν εἰσόδημα κρομμύων· εἶχε τὰ μεγαλοπρεπῆ δῶρα καὶ ἀπέλαυε τὴν εὔνοιαν τοῦ Φαραώ. Ἀλλ' ὑπῆρξέ ποτε εὐτυχία ἐντελὴς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; Ὁ πυῤῥογενὴς Τυφὼν (σημειωτέον ὅτι οἱ ἔχοντες κοκκίνας τὰς τρίχας ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων κακοὶ, διὰ τοῦτο, λέγει ὁ Διόδωρος, ἐθυσιάζοντο ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ὀσίριδος), ὁ Τυφὼν λέγω ἐξῆψε τὸν φθόνον τοῦ γλύπτου τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ, ὅς τις, ἄγαμος ὢν, διῆγεν ὡς πάντες οἱ ἄγαμοι ζωὴν οἰκτράν. Καθ' ἑκάστην νύκτα, ἐν καιρῷ μάλιστα τῆς ἀναβάσεως τοῦ Νείλου, ἐπιβαίνων εἰς σκαφίδιον ἤρχετο κωπηλατῶν ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν, ὑπὸ τὸν κοιτῶνα τοῦ εὐδαίμονος ἀνδρογύνου, καὶ ἐξεκώφει αὐτοὺς παίζων ἐλεεινῶς κιθάραν. Εἴκοσιν ἔτη διήρκεσαν αἱ ὠτοκόποι μελῳδίαι. Καὶ ὁ μὲν σύζυγος τῆς Ζαφείρας, φύσει ἀγαθὸς, οὐδὲν ἔλεγεν· ὁ υἱὸς ὅμως αὐτοῦ, εἰκοσαέτης ἤδη, φύσει ὀξύθυμος, ἔπεσέ τινα τῶν νυκτῶν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κολυμβῶν κατέφθασε τὸν ψάλτην καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Ἀμφιτρίτης. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Φαραὼ, ἰδὼν ὅτι ἀνελήφθη ὁ τεχνίτης καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ προχωροῦσαν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ τὴν ἐργασίαν, ὠνόμασεν ἀντ' ἐκείνου τὸν υἱὸν τοῦ γλύπτου τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁρίσας καὶ ἀξιόλογον ἀντιμισθίαν.

Κατεσκευάσθησαν τέλος πάντων ἀμφότεροι οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ οἱ τεχνῖται ἀπέθανον μεγαλυνόμενοι ὅτι ἤθελον μείνει ἀκέραια εἰς αἰῶνας τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἀλλὰ μὴ σέβεταί τι ὁ ἄνθρωπος; Ὁ Καμβύσης ἀκούσας, λέγει ὁ Ἀθήναιος (α), ὅτι αἱ Αἰγύπτιαι διαφέρουσι, περιττὸν νὰ μάθωμεν κατὰ τί, τῶν ἄλλων γυναικῶν, ἔπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα Ἄμασιν αἰτῶν πρὸς γάμον τὴν μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Ὁ Ἄμασις ὅμως φοβηθεὶς μήπως ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ δεν λάβῃ γυναικὸς τιμὴν, ἔστειλεν ἄλλην ἀντ' αὐτῆς. Ὅτε ὅμως ἔμαθε τὴν ἀπάτην ὁ Καμβύσης, ἐπεχείρησε στρατείαν εἰς Αἴγυπτον, καὶ στρατοπεδευσάμενος παρὰ τὴν Σφίγγα προσέταξε καὶ ἀνώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν « ἀκοῇ γράφω, » μὴ πολυτι-

(α) Βιβλ. ΙΓ', 9, 10. Ὅρα καὶ Ἡρόδ. Βιβλ. Γ', 1.

στεύων, ὡς καὶ ὁ Ἡρόδοτος, τὰ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενα· πλὴν δὲ τῶν ὀφθαλμῶν οὐδ' ἡ ῥὶς τῆς Σφιγγὸς ἔμεινεν ἀλώβητος, ὡς φαίνεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι.

Ἀπὸ τῆς ἀΰλου τροφῆς, τῆς ζωογονούσης δυστυχῶς μόνον τὸ πνεῦμα, μετέβημεν εἰς τὴν ὑλικήν, καθήσαντες ὑπὸ ὑψικόμους φοίνικας, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ ἐπτερυγίζοντο τερψιθύμως ὑπὸ τῶν πνοῶν τοῦ ἀνέμου, κατ' ἐξαίρεσιν δροσερῶν τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ χρόνου. Καὶ μὲν τὸ γεῦμα, εἰ καὶ αἰγύπτιον, δὲν ἦτο ὡς τὸ παρασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αἰγυπτίου μονάρχου χάριν τοῦ Ὤχου· εἶχεν ὅμως ἄφθονον τὴν θυμηδίαν, τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν φιλοφροσύνην.

οὕτω σχηματίζεται ξηρά. Ἡ Ῥόδος δὲ αὕτη, περιτετειχισμένη οὖσα πανταχόθεν (δι' ὃ ἅμ' ἀποβάντες ἀναβαίνομεν εἰς αὐτὴν διὰ λιθίνης κλίμακος), ὑπῆρχε καὶ ὅτε ἡ Αἴγυπτος ὑπήγετο εἰς τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου· δικαίως δὲ ὀνομάζεται Ῥόδος, διότι οὐ μόνον πλημμυρεῖ ῥόδων, ἀλλὰ καὶ τερπνοτάτην ἔχει τὴν θέαν. Κειμένη ἐν μέσῳ τοῦ πορθμοῦ, περιῤῥέεται πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ῥείθρου, καὶ ἀναψύχεται ὑπὸ γλυκυτάτων ζεφύρων καὶ βαθὺν ἔχει τὸν ὁρίζοντα. Ἀλλὰ καὶ ὁποία οὐράνιος γαλήνη! Ἐνταῦθα, ἐντὸς τούτου τοῦ θαλάμου τοῦ κειμένου ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀρωματιζομένου ὑπ' ἀνθέων, ἐδυνάμην να ἐγκαταβιώσω, παρήγορον ἔχων μικρὰν



Σφίγξ.

Τὰ ὑποζύγια ἡμῶν ἔβοσκον ἐκεῖ πλησίον, οἱ δὲ ὁδηγοὶ καθήμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὄνων, κατεβρόχθιζον χανδὸν ὅ,τι ἐδίδομεν πρὸς αὐτούς, καὶ περιπαθῶς ἔκρυπτον τὰ περισσεύματα μεταξὺ τοῦ χιτῶνος καὶ τῆς πλευρᾶς.

Ἱππεύσαντες δ' ἐκ νέου ἐπανήλθομεν ἐκεῖ ὅπου εἴχομεν ἀποβῆ, καὶ μετέβημεν διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν νησίδα *Ῥόδον*, ἐν ᾗ κεῖται τὸ Νειλομέτριον. Ἡ βλάστησις οὕτως εἰπεῖν νέων νησιδίων ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ δὲν εἶναι σπανία· διότι ὁ Νεῖλος, καθὰ λέγει καὶ ὁ γεωγράφος, ἀφαιρεῖ καὶ προστίθησι καὶ ἐναλλάττει τὰ σχήματα· ἄμμος σωρεύεται ἐπ' ἄμμου καὶ ξύλον ἐπὶ ξύλου καὶ χάλυξ ἐπὶ χάλυκος, καὶ

βιβλιοθήκην, τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κῦμα!

Καὶ πάλαι μὲν πολλὰ ἦσαν τὰ νειλομέτρια ἢ φρέατα, ἐν οἷς ἐσημειοῦντο αἱ ἀναβάσεις τοῦ Νείλου, αἱ μέγισται, αἱ ἐλάχισται καὶ αἱ μέσαι, διότι τὸ ἐν αὐτοῖς ὕδωρ συνανέβαινε καὶ συνεταπεινοῦτο μετὰ τοῦ ποταμοῦ· σήμερον ὅμως σώζεται μόνον τὸ ἐπὶ τῆς Ῥόδου. Εἶναι δὲ κτίριον ὀκτάγωνον, περικλεῖον εὐρεῖαν καὶ βαθεῖαν δεξαμενήν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἀνεγείρεται στύλος, χρησιμεύων ἀντὶ κλίμακος δεικνυούσης δι' ἀριθμῶν καὶ σημείων τὰς ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις τοῦ ὕδατος. Περὶ τὰς πλευρὰς τοῦ κτιρίου ἐχαράχθησαν ῥητὰ ἐκ τοῦ Κορανίου διὰ κουφικῶν ἤτοι παναρχαίων ἀραβικῶν στοιχείων. Καὶ ἐπειδὴ

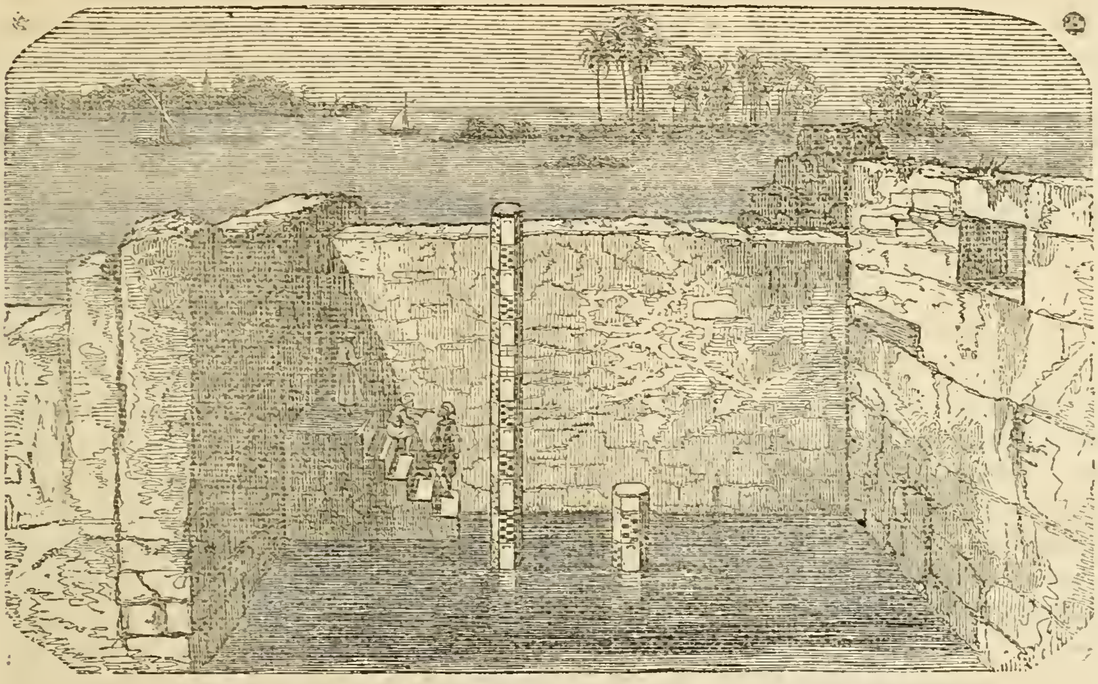
ὅτε ἐπεσκέφθην αὐτὸ, τὸ ὕδωρ μόλις ἔβρεχε τὸν πυθμένα, κατέβην διὰ πολυβαθμίου πετρίνης κλίμακος. Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν εἰ καὶ ἀτελὴς δίδει μικράν τινα ἰδέαν τοῦ μνημείου τούτου, ὅπερ στεγάζεται σήμερον ὑπὸ θόλου.

Κατὰ τὴν ἀραβικὴν παράδοσιν ἐν τῷ νησιδίῳ τούτῳ εὑρέθη ὁ Μωϋσῆς.

Τὰς μετὰ ταῦτα ἡμέρας ἐπεσκέφθην τὰ λοιπὰ περίεργα τῆς πόλεως, οἷον τὸ λεγόμενον τοῦ Ἰωσὴφ φρέαρ, τὴν ἀκρόπολιν, τζαμία τινὰ, τοὺς δύο περιφήμους κήπους, τὸν τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς Σούβρας, τὸ Μουσεῖον, τὰ ὑφαντικὰ καταστήματα καὶ εἴ τι ἄλλο ἄξιον λόγου.

περὶ Μέμφιν καὶ Σακκάραν πυραμίδας, καὶ τὸ Δέλτα, καὶ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν ἀχανῆ πεδιάδα.

Ἔχει δὲ καὶ ἄλλο τι περίεργον ἡ ἀκρόπολις· ὁ Κ. Ν. Γρόλλος καὶ ὁ Κ. Ι. Σταυρίδης, οἵτινες εὐγενῶς μὲ συνώδευον, μοὶ ἔδειξαν ὑψηλὸν μέρος τοῦ τείχους, ὅθεν ἐπήδησεν ἔφιππος ὁ Μαμελοῦκος Ἐμὶν βέης. Γνωστὸν ὅτι οἱ Μαμελοῦκοι, ἤτοι δοῦλοι ἐκ Κιρκασίας καὶ Μιγγρελίας ἀγορασθέντες τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ τῶν σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐνισχυθέντες μετὰ ταῦτα κατά τε τὴν δύναμιν καὶ τὸν ἀριθμὸν δι' ἰδιαιτέρου τινος στρατιωτικοῦ δεσμοῦ, κατέστησαν ἰσχυροὶ καὶ ἐπίφοβοι καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκυβέρνησαν τὴν Αἴγυπτον· ἀλλὰ καί τοι καταδιωχθέντες



Νειλομέτριον.

Τὸ φρέαρ τοῦ Ἰωσὴφ κεῖται κατὰ τὴν ἀκρόπολιν ἐντὸς βράχου, καὶ εἶναι βαθὺ περὶ τοὺς 260 πόδας· ἀναβιβάζεται δὲ τὸ ὕδωρ διὰ *μαγγάνων* περιστρεφομένου τοῦ τροχοῦ ὑπὸ ὑποζυγίων οὐχὶ περὶ τὸ στόμιον, ἀλλὰ περὶ τὸν πυθμένα τοῦ φρέατος. Κατέβην δὲ καὶ εἰς αὐτὸ διὰ τῆς παρακειμένης ἑλικοειδοῦς κλίμακος.

Ἡ ἀκρόπολις περιέχει μέγα τζαμίον κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, παλάτιον, ὁπλοθήκην, κῆπον καὶ ἄλλα· ὑπὲρ πάντα ὅμως ταῦτα εἵλκυσε τὴν προσοχήν μου ὁ ἀπέραντος ἅμα δὲ καὶ θαυμάσιος ὁρίζων τῆς ἀκροπόλεως. Ἐκεῖθεν βλέπεις τὴν πόλιν ὅλην ὡραϊζομένην ὑπὸ ἀπείρων *μιναρέθων*, τῶν ὁποίων τὸ σχῆμα διαφέρει τῶν κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, τούτων μὲν κομψοτέρων, ἐκείνων δὲ ὀγκωδεστέρων, καὶ τὸ βλέμμα σου βυθίζεται ἐκστατικὸν εἰς τὰς

ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σουλτάνων, δὲν ἔπαυσαν τηροῦντες ἱκανὴν ἐπιῤῥοὴν, καὶ ἀνέλαβον ἐπὶ τέλους ὅλην σχεδὸν τὴν ἀρχαίαν δύναμιν· καὶ τοσούτῳ κατέστησαν ἰσχυροὶ, ὥστε ὁ πολύμητις Μεχμὲτ Ἀλῆς, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτοὺς ἀλλὰ μὴ τολμῶν ἀναφανδὸν, ἐπενόησεν ἐπίβουλον σχέδιον· συνεκάλεσε, λέγω, αὐτοὺς εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐπί τινι προφάσει, καὶ προστάξας νὰ κλεισθῶσιν αἱ πύλαι κατέστρεψεν αὐτοὺς διὰ τῶν ἀλβανῶν στρατιωτῶν. Τότε ὁ Ἐμὶν βέης κατεπήδησεν ἔφιππος ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ἐπάλξεων καὶ κατώρθωσε νὰ σωθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς ὅμοιον σχεδὸν ἅλμα παρ' ὀλίγον ἐπεδιδόμην καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν ἐμῶν συγκατοίκων τὴν 11 τοῦ μηνὸς, ὅτε περὶ τὸ μεσονύκτιον βοὴ βαθεῖα ὡς ἀθρόοι βουβάλων μυκηθμοὶ προανήγγειλε σεισμὸν

στυγερόν. Εὑρισκόμεθα τὴν ὥραν ἐκείνην ἐντὸς εὐρείας αἰθούσης νεοδμήτου οἰκίας, καὶ ἐβλέπομεν ἑκατέρωθεν τοὺς τοίχους πλαγιάζοντας καὶ ἀνορθουμένους· τρεῖς κλόνοι, ὁ εἷς τοῦ ἄλλου σφοδρότερος, ἔσεισαν περὶ τὸ ἓν ὡς ἔγγιστα λεπτὸν ὁριζοντείως τὰ θεμέλια τῆς πόλεως. Καὶ ἐπληρώθη τὸ τοῦ Ἡσαΐου· « Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης καὶ ἥξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσεται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. » Ὁ σεισμὸς οὗτος ἐστέρησε στέγης καὶ τροφῆς τοὺς κατοίκους τῆς Ῥόδου. Οἱ δὲ Ἄραβες, οἵτινες δοξάζουσι τὴν γῆν καθημένην ἐπὶ κέρατος βοός, ἔλεγον ὅτι καταπονηθέντος ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ βαστάζοντος κέρατος, ὁ βοῦς ἐτίναξεν αὐτὴν εἰς τὸ ἕτερον. Τοιαύτην λέγουσιν οἱ Ἄραβες τὴν αἰτίαν τῶν σεισμῶν· τὴν δὲ μᾶλλον ἢ ἧττον σφοδρότητα αὐτῶν, ἀποδίδουσιν εἰς τὸ μᾶλλον ἢ ἧτον ζωηρὸν τίναγμα.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ.

Ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ῥώμην.

(Συνέχ. Ἴδε Φυλλ. 321.)

Τὸ σχολεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἢ μᾶλλον τὸ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων θεωρεῖται ἀριστούργημα τοῦ ἀθανάτου Ῥαφαὴλ. Ὁ τόπος τῆς σκηνῆς εἶναι ὡραῖον περιστύλιον πολυτελοῦς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μεταξὺ τῶν τεσσάρων πρώτων βαθμίδων φαίνονται ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, εὐκόλως ἀναγνωριζόμενοι ἐκ τοῦ σοβαροῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς αὐτῶν ἤθους. Ἐκ δεξιῶν ἵσταται ὁ Σωκράτης, διαλεγόμενος μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἐν τῷ μέσῳ δ' ἐπὶ τῆς δευτέρας βαθμίδος, εἶναι ἐξηπλωμένος ὁ Διογένης, ἀνὰ χεῖρας ἔχων βιβλίον καὶ πίθον παρ' αὐτῷ. Πορρωτέρω ὁ Πυθαγόρας γράφει ἐπὶ βιβλίου, καθήμενος καὶ περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Ὁ μέγας ζωγράφος ἐνετύπωσεν ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τινῶν ἐκ τῶν σοφῶν, τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν διασημοτέρων τοῦ αἰῶνός του. Οὕτω παραδ. χάριν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἀρχιμήδου, ὅστις κεκυφὼς ἐπὶ χάρτου, σχεδιάζει ἑξάγωνον διάγραμμα διὰ τοῦ διαβήτου, ἀναγνωρίζει τις τὸν περίφημον ἀρχιτέκτονα καὶ συγγενῆ τοῦ Ῥαφαὴλ Lazari. Ὁ νεανίας, ὁ ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους, εἶναι ὁ Rovere, Δοὺξ τοῦ Ὀρβίνου καὶ ἀνεψιὸς Ἰουλίου τοῦ Β'. Ὁ ἔχων τὸ ἓν γόνυ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ παρατηρῶν αὐτὸν μετὰ προσοχῆς εἶναι ὁ Φριδερῖκος Δοὺξ τῆς Μάντουας· τὰ πρὸς τὰ δεξιὰ δύο πρόσωπα ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Ζωροάστρου, ἔχοντα σφαῖραν εἰς χεῖρας, παριστῶσι τὸν Περουγῖνον καὶ Ῥαφαὴλ τὸν μαθητήν του. Ἡ θαυμασία αὕτη εἰκὼν περιέχει 52 πρόσωπα, τὰ ὁποῖα τῷόντι εἰσὶν ἀληθὴς σχολὴ τῆς ζωγραφικῆς.

Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν παριστᾷ τὴν ἔριδα περὶ τῆς θείας Μεταλήψεως· εἶναι ἡ πρώτη ζωγραφία (fresco) τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Ῥαφαὴλ εἰς ταύτας τὰς αἰθούσας, θεωρουμένη ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τοῦ δαιμονίου τούτου ζωγράφου, κατά τε τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν χρωματισμόν. Μεταξὺ τῆς εἰκόνος ὑψοῦται θυσιαστήριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ ἥλιος μετὰ τῆς θείας Μεταλήψεως. Εἰς τοὺς ἀέρας ἡ Ἁγία Τριάς, ἡ Ἁγία Παρθένος καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· ἐφ' ἑκατέρων τῶν πλευρῶν εἰσὶν οἱ τέσσαρες διδάκτορες τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας μετ' ἄλλων ἁγίων, συζητούντων τὸ ἀκατάληπτον τοῦτο μυστήριον.

Ἡ τρίτη εἰκὼν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὸ παράθυρον εἶναι ἐπίσης τοῦ Ῥαφαὴλ, παριστῶσα τὸν Παρνασσὸν καὶ τὰς ἐννέα Μούσας, περιπατούσας ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς, ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν τὸν Ἀπόλλωνα, παίζοντα τὴν λύραν. Εἰς διάφορα μέρη τοῦ ὄρους εἰσὶ διεσκορπισμένοι διάφοροι ποιηταὶ ἔκ τε τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων, ἤτοι ὁ Ὅμηρος, ἡ Σαπφὼ, ὁ Ὁράτιος, ὁ Βιργίλιος, ὁ Ὀβίδιος, ὁ Δάντης, ὁ Βοκάκκιος κλπ.

Ἡ ὑπεράνω τοῦ παραθύρου τετάρτη εἰκὼν τοῦ Ῥαφαὴλ, παριστᾷ τὴν Δικαιοσύνην ὑπὸ σύμβολον τῶν τριῶν Ἀρετῶν, τουτέστι τῆς Φρονήσεως, τῆς Σωφροσύνης καὶ τῆς Δυνάμεως. Ὁ θόλος τῆς αἰθούσης ταύτης, ἔργον ὡσαύτως τοῦ Ῥαφαὴλ, ἔχει ἐννέα εἰκόνας. Ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχουσιν ἄγγελοι, ὑποστηρίζοντες τὰ ἐμβλήματα τῆς ἐκκλησίας, αἱ δὲ πέριξ τέσσαρες εἰκόνες παριστῶσι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν θεολογίαν καὶ τὴν ποίησιν. Αἱ πλησίον αὐτοῦ τέσσαρες ᾠοειδεῖς εἰκόνες παριστῶσι τὴν τύχην, τὴν κρίσιν τοῦ Σολομῶντος, τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν δελεαζομένους ὑπὸ τοῦ ὄφεως, καὶ τέλος τὸν Μαρσύαν ἐκδερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Μένει ἡ περιγραφὴ τῆς τετάρτης αἰθούσης, ὀνομαζομένης « τῆς πυρκαϊᾶς τῆς Κωμοπόλεως, » ἐκ τῆς ἀμιμήτου ζωγραφίας τοῦ Ῥαφαὴλ, ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν τῆς αἰθούσης ταύτης. Παριστᾷ τὴν κατὰ τὸ 847 ἔτος μ. Χ. ἐπὶ Λέοντος τοῦ Δ'. συμβᾶσαν πυρκαϊὰν ἐν τῇ κώμῃ Santo Spirito, καὶ φαίνεται ὅτι ἐνταῦθα ὁ ἀθάνατος ζωγράφος ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς ποιητικῆς περιγραφῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Βιργίλιος ἔκαμε περὶ τῆς πυρκαϊᾶς τῆς Τρωάδος, ζωγραφήσας μεταξὺ τῶν ἄλλων, σύμπλεγμα μεγάλως ὁμοιάζον τὸν Αἰνείαν, φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν Ἀγχίσην καὶ ἀκολουθούμενον ἀπὸ Κρέουσαν τὴν γυναῖκά του. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἐζωγραφήθη ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Ῥωμάνον, τὸ δ' ἐπίλοιπον εἶναι ἔργον τοῦ Ῥαφαὴλ.

Ἡ ἐπὶ τοῦ παραθύρου εἰκὼν παριστᾷ τὴν ἀπολογίαν Λέοντος τοῦ Γ. ἐνώπιον τοῦ Καρολομάγνου,

τῶν Καρδιναλίων καὶ Ἀρχιεπισκόπων. Ἡ ἐπὶ τῆς τρίτης πλευρᾶς παριστᾷ τὴν εἰκόνα Λέοντος τοῦ Δ.΄ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐν Ὠστίᾳ, τέλος ἡ τετάρτη παριστᾷ τὴν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου στέψιν τοῦ Καρολομάγνου ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γ΄.

Τὴν περιγραφὴν τῶν τεσσάρων τούτων αἰθουσῶν, περιεχουσῶν ἀριστουργήματα ἐφελκύοντα ἀπὸ περάτων τῆς γῆς πάντας τοὺς ἐραστὰς τῆς τέχνης καὶ τοῦ ὡραίου, ἐξέθηκα ὅσον ἠδυνήθην διὰ βραχέων, διότι πολλὰ ὑπολείπονται εἰσέτι πρὶν ἐξέλθωμεν τοῦ Βατικανοῦ. Ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐν τῷ θαυμασίῳ τούτῳ οἰκοδομήματι ἀπαντῶνται ἀντικείμενα θαυμασμοῦ ἄξια περιγραφῆς, τὰ ὁποῖα ὅμως εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ διέλθωμεν ἐν σιωπῇ· διότι ἄλλως ἡ ἐπιστολή μου ἤθελε καταλάβει καὶ ὁλοκλήρου ἔτους φυλλάδια τῆς φίλης *Πανδώρας*.

Ἀλλὰ τὸ Βατικανὸν δὲν περιέχει ὅλην τὴν Ῥώμην. Ἡ αἰωνία πόλις, ἡ ἕδρα τῶν Καισάρων περιέχει ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος μεγαλείου· τινὰ τῶν μνημείων τούτων ἀδύνατον νὰ παρατρέξωμεν· ὅθεν ἂς περιέλθωμεν ὀλίγον ἔτι τὸ Βατικανὸν, ὅπως ἐπισκεφθῶμεν τὸ παρεκκλήσιον Σιξτῖνον, ἕτερον λαμπρότατον μνημεῖον τῆς Ῥώμης διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ζωγραφίας τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἰδίως ὅμως διὰ τὴν ἀπαράμιλλον εἰκόνα τῆς *Δευτέρας Παρουσίας*.

Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο ὠνομάσθη ἐκ τοῦ Πάπα Σίξτου τοῦ Δ΄, ὅστις τὸ ᾠκοδόμησε διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Πιντέλη, καὶ ἤρχισε νὰ τὸ ζωγραφίζῃ διὰ τοῦ ζωγράφου Φιλίππη, ὅστις εἶχεν ἤδη ζωγραφίσει μέρος τῆς πλευρᾶς τῆς εἰσόδου.

Ἀλλ' εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον ὑπελείπετο ἡ δόξα νὰ καταστήσῃ τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο ὀνομαστὸν διὰ τὰς ἐν τῷ θόλῳ καὶ τῇ κατὰ μέτωπον πλευρᾷ θαυμασίους ζωγραφίας, γενομένας κατὰ διαταγὴν Παύλου τοῦ Γ΄, ὧν ἡ ὀνομαστοτέρα εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἡ τῆς *Δευτέρας Παρουσίας*.

Ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς τῆς εἰκόνος, ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω, παρίσταται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν ἁπάσῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλειότητι, ἀπειλῶν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ ἔχων ἐκ δεξιῶν τὴν μητέρα πεφοβισμένην καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον παρακαλοῦσαν καὶ τρέμουσαν. Ἑκατέρωθεν συνθλίβονται οἱ Ἀπόστολοι καὶ πλῆθος ἁγίων, ἐνῷ ἄγγελοι ἱστάμενοι φέρουσιν ὡς ἐν θριάμβῳ τὰ σύμβολα τῶν Ἁγίων Παθῶν. Εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος πλησίον τῆς γῆς, φαίνονται οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι τῆς Ἀποκαλύψεως, οἵτινες προσκαλοῦσι διὰ σαλπίγγων τοὺς τεθνεῶτας εἰς τὸ φοβερὸν κριτήριον. Οἱ νεκροὶ ἀνίστανται, καί τινες αὐτῶν εἶναι ἐντελεῖς σκελετοὶ, ὀστᾶ μόνον ἔχοντες· ἕτεροι τηροῦσι καὶ μέρος τῆς σαρκὸς, ἄλλοι ἐνεδύθησαν ἤδη ἐξ ὁλοκλήρου τὴν σάρκα καὶ φαίνονται ὅπως ἦσαν πρότερον, καὶ τέλος ἄλλοι κάμνουσιν ὑπερανθρώπους προσπαθείας ὅπως ἐξέλθωσι τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς. Οὐκ ὀλίγον συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ δώσωσι περισσοτέραν ζωὴν εἰς τὴν εἰκόνα οἱ ἄγγελοι, βοηθοῦντες τοὺς ἐκλεκτοὺς ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐνῷ οἱ δαίμονες σύρουσιν εἰς τὸν ᾅδην τοὺς ἁμαρτωλοὺς, οἵτινες ἀνθίστανται πεισματωδῶς. Τέλος ὅπως ἡ σύνθεσις τῶν εἰκόνων γίνῃ πλήρης, ὁ περικλεὴς ζωγράφος προσέθηκε τὸν Χάρωνα, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Δάντου, πληροῦντα τὸ πορθμεῖον μὲ καταδικασμένους, ὅπως τοὺς μεταφέρῃ εἰς τὸν ᾅδην.

Πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς εἰκόνος ταύτης ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἐδαπάνησε τρία ἔτη, κατατρίψας τρία ἄλλα εἰς ἑτοιμασίαν τοῦ σχεδίου. Ἀλλ' ἐζωγράφισεν, ὡς εἴπομεν, καὶ τὸν θόλον ἐντὸς 22 μόνον μηνῶν, διαιρέσας αὐτὸν εἰς ἐννέα τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων παριστᾷ διάφορα χωρία τῆς Γενέσεως, οἷον τὴν δημιουργίαν, τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν παράδεισον, τὸν φόνον τοῦ Ἄβελ κτλ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ παρατηρήσῃ τις μετὰ προσοχῆς τὰς ἀπαραμίλλους ταύτας γραφὰς, καὶ νὰ μὴ θαυμάσῃ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ διασήμου ζωγράφου, τοῦ ὁποίου μόνον τὰ δύω ταῦτα ἔργα ἤρκουν ν' ἀπαθανατίσωσι τὸ ὄνομα.

Οἱ κῆποι τοῦ Βατικανοῦ θεωροῦνται ὡραῖοι, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι οὐδόλως δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τοὺς τῶν Βερσαλλιῶν ἐν Γαλλίᾳ. Διάφοροι πίνακες ὕδατος ὑπάρχουσιν, ὧν ὁ κυριώτερος ἔχει σχῆμα πλοίου, ἐξ ὀρειχάλκου, μὲ τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰς κεραίας ἐντελεῖς. Ὁ κηπουρὸς ἀφίνει μετ' ὀλίγον τὸ ὕδωρ νὰ ὁρμήσῃ, καὶ εὐθὺς λεπταὶ γραμμαὶ ὕδατος ἀλλομένου σχηματίζουσιν ὅλα τοῦ πλοίου τὰ σχοινία, ἐνῷ τὰ τηλεβόλα του ἐξερεύγονται ὕδωρ ἀντὶ σφαιρῶν.

Ἀλλὰ καιρὸς νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ Βατικανοῦ, παραλείποντες τὴν περιγραφὴν τῆς τε πινακοθήκης, πλήρους ἀριστουργημάτων, τινὰ τῶν ὁποίων ἁρπαγέντα ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Α΄. ἀπεδόθησαν μετὰ τὴν πτῶσίν του, καὶ τῆς βιβλιοθήκης, περιεχούσης πολύτιμα χειρόγραφα. Ἡ ἅμαξα διέβη ἐκ νέου τὴν γέφυραν τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἀνέβαινον ὕψωμα, καλυπτόμενον ὑπὸ ἀρχαίων κτιρίων μεγαλοπρεποῦς θέας, ἐχόντων μεταξὺ αὐλὴν, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὁποίας ὑψοῦτο χάλκινος ἔφιππος ἀνδριὰς, τὸν ὁποῖον εὐκόλως ἀνεγνώρισα ὡς τὸν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Ἤμην ἐνώπιον τοῦ Καπιτωλίου!

Ὦ πόσαι ἀναμνήσεις μοὶ ἐπῆλθον ὅτε ἤκουσα τὸ μαγευτικὸν τοῦτο ὄνομα! Παρετήρουν μετ' εὐλαβείας τὰ περὶ ἐμὲ σεβαστὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα τοσοῦτον γλαφυρῶς περιέγραψεν ἡ Κυρία Στάελ καὶ ὁ Ἄγγλος Βούλουερ.

Ἀλλὰ τὸ σημερινὸν Καπιτώλιον δὲν εἶναι ὡς τὸ

ἀρχαῖον. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίνου λόφου κτιρίων εἰσὶ μεταγενέστερα· ἀλλὰ διατηρεῖται καὶ μέγα μέρος τῶν ἀρχαίων, κυρίως ἡ πρόσοψις τοῦ παλατίου τῆς Γερουσίας, κτισθέντος ὑπὸ Πάπα Βονιφατίου τοῦ Θ', ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου Tabularium. Ἐνώπιον τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ κλίμακος ὑπάρχει κρήνη κεκαλλωπισμένη ὑπὸ κολοσσιαίων ἀγαλμάτων ἐκ Παρίου λίθου, παριστανόντων τὴν Ἀθηνᾶν, τὸν Νεῖλον καὶ τὸν Τίβεριν. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων καὶ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λόφου ναοῦ τοῦ Σεράπιδος. Ἡ ἀπέραντος τοῦ παλατίου τούτου αἴθουσα εἶναι ἐστολισμένη δι' ἀγαλμάτων, ὧν τὰ κυριώτερα θεωροῦνται τὰ τῶν Παπῶν Παύλου Γ'. καὶ Γρηγορίου τοῦ Γ'. ὡς καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, Καρόλου τοῦ Ἀνζιοῦ, ὅστις κατὰ τὸν Γ'. αἰῶνα ἦν Γερουσιαστὴς τῆς Ῥώμης. Τὸ 1830 ἤνοιξαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ταρπηΐου βράχου μίαν εἴσοδον διὰ τὰ γραφεῖα τῆς πόλεως, ἃ τινα συνήγαγον ἐκεῖ, ἀπέναντι τῆς ὁποίας εἶναι ἡ εἴσοδος τοῦ Tabularium, ὀνομασθέντος ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ χαλκίνων τραπεζῶν, αἵτινες περιεῖχον τὰ Senatus Consulta καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ λαοῦ, τὰς συνθήκας εἰρήνης καὶ συμμαχίας καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα. Ὁ Κόϊντος Λουτάτιος Κάτουλος, ὕπατος τῆς Ῥώμης τὸ 676, καὶ διάδοχος τῆς δικτατορίας τοῦ Σύλλα, κατεσκεύασε τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κτίριον, τὸ ὁποῖον ἐπυρπολήθη μὲν κατά τινα διαμάχην μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Βιτελίου καὶ Οὐεσπασιανοῦ, ἀνῳκοδομήθη δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου.

Ἡ αὐλὴ τοῦ Καπιτωλίου σχηματίζει ἀκριβὲς τετράγωνον, τοῦ ὁποίου ὁ κυριώτερος στολισμὸς εἶναι ὁ χάλκινος ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, περὶ οὗ εἶπον ἀνωτέρω. Ὁ ἀνδριὰς οὗτος, ὅστις ἦν τὸ πάλαι κεχρυσωμένος, ἔκειτο πρὶν πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, μετεκομίσθη δὲ ἐνταῦθα ἐπὶ Πάπα Παύλου τοῦ Γ'. καὶ θεωρεῖται πολύτιμος, διότι εἶναι ὁ μόνος ἔφιππος ἀνδριάς, ὅστις διεσώθη ἐκ τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. Παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς αὐλῆς δύω ὡραῖοι λέοντες ἐκ μελανοῦ γρανίτου, ἐξερεύγονται ὕδωρ πίπτον εἰς δεξαμενὰς τεθειμένας ὑποκάτω. Εἰς τὸ ὕψωμα δὲ τῆς αὐλῆς ὑπάρχουσι δύω κολοσσιαῖα ἀγάλματα τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκους μετὰ τῶν ἵππων των, ἐκ πεντελησίου λίθου. Παρ' αὐτοῖς κεῖνται δύω μαρμάρινα τρόπαια, ὀνομαζόμενα τοῦ Μαρίου· ἡ γλυφή των ἐμφαίνει μᾶλλον τὴν ἐποχὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς αὐλῆς ταύτης ἱστάμενός τις, ἔχει κατὰ μέτωπον τὸ παλάτιον τῆς Γερουσίας, μετὰ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ κωδωνοστασίου, ἐξ ἀριστερῶν μὲν τὸ λεγόμενον μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου, ἐκ δεξιῶν δὲ τὸ Παλάτιον τῶν Συντηρητικῶν.

Μακρὸν ἤθελεν εἶσθαι ν' ἀπαριθμήσω τὰ ἐν τοῖς δύω τούτοις οἰκοδομήμασιν ἀριστουργήματα τῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς. Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εἴπω ὅτι γέμουσι πολυτίμων εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα μεταγενεστέρας ἐποχῆς καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπάρχουσι θαυμάσια ἔργα τοῦ Κανόβα. Τούτων μέγα μέρος εὑρίσκονται εἰς τὴν λεγομένην προτομοθήκην, ἐν ᾗ ἀπὸ δύω αἰώνων θέτουσι τὰς προτομὰς τῶν μεγάλων τῆς Ἰταλίας ἀνδρῶν, πολιτικῶν ζωγράφων, ἐπισήμων κτλ.

Ἐπὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τοῦ κτιρίου τούτου ἦν τὸ πάλαι ἡ ἀκρόπολις τῆς Ῥώμης, κατέχουσα τὴν κορυφὴν τοῦ περιφήμου Ταρπηΐου βράχου, οὗ τινος μέρος φαίνεται καὶ σήμερον ἐξ ἱκανοῦ ὕψους. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τὰ χώματα τῶν ἀνασκαφῶν ὕψωσαν τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος, τοὐλάχιστον 40 πόδας, καὶ ὅτι τμήματα τοῦ βράχου κατέπεσαν. Ἀπὸ τοῦ βράχου τούτου ἐκρήμνιζον τοὺς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς πατρίδος.

Δ. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΤΩ; ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ; ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

Ἀξιότιμε φίλε! Μετ' ἀγαλλιάσεως εἶδον καὶ ἐγὼ καὶ μετ' ἐμοῦ πάντες οἱ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐπιθυμοῦντες ἀναγγελλομένην ἐν τῇ *Πανδώρᾳ* τὴν φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐν μεγαλεμπόροις φιλογενεστάτου Κ. Ἰωάννου Ἀντωνιάδου γενομένην ἔκδοσιν τοῦ βίου τοῦ Οὐασιγκτῶνος, *ὅπως διανεμηθῇ δωρεάν.*

Ἡ γενναιότης τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς τὴν ἐποχὴν τῶν Ζωσιμάδων καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς, οἵ τινες ἐν καιροῖς ζοφωδεστέροις ζῶντες ἐγίνωσκον κάλλιον ἡμῶν τῶν νῦν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλογενείᾳ σεμνυνομένων διὰ τίνων μέσων δύναται τὸ ἔθνος ἡμῶν νὰ καταστῇ βέλτιον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Τότε καὶ σχολεῖα καθίδρυον καὶ συνετήρουν οἱ πλούσιοι τῶν ὁμογενῶν, καὶ τοὺς πεπαιδευμένους τοῦ ἔθνους ἐνεθάῤῥυνον, καὶ εἰς ἐκδόσεις βιβλίων ἁδρῶς συνεισέφερον καὶ δωρεὰν διένεμον αὐτὰ τοῖς δεομένοις, καὶ πᾶν τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἐποίουν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας, ἀφ' ἧς καὶ δι' ἧς μόνης ἠλπίζετο ἡ ἀνάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Βιβλίον τι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις μελέτης ἄξιον, ἡ *Νεοελληνικὴ Φιλολογία* τοῦ Κ. Ἀνδρέου Βρετοῦ, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς διαγνωστικὸν οὐ μόνον τῆς ἀπὸ τῆς δουλώσεως τῶν Ἑλλήνων διανοη-

τικῆς καταστάσεως καὶ προόδου αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς βαθμιαίας αὐξήσεως τῆς φιλογενείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ὄψιν διελθὼν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύγγραμμα εὗρον ὅτι κατὰ μὲν τὴν ΙΕ' καὶ Ιϛ' ἑκατονταετηρίδα, ἐποχὴν ἀμαθείας καὶ ζόφου, ἐκ τῶν 74 ἐκδοθέντων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ φιλολογικῶν, τρία μόλις ἐξεδόθησαν δαπάναις φιλογενῶν· κατὰ δὲ τὴν ΙΖ' ἐκ τῶν 132 μόνον 13· κατὰ δὲ τὴν ΙΗ' ἐκ τῶν 476, τὰ 129, ὧν 77 ἐκκλησιαστικά· κατὰ δὲ τὰ 32 ἔτη τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος ἐκ τῶν 596 συγγραμμάτων, τὰ 128 ἐξεδόθησαν ἀναλώμασιν ὁμογενῶν πλουσίων. Τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι οὔτε ἡ ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Κοραῆ, οὔτε τὰ σοφὰ καὶ ποικίλα πονήματα τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως καὶ τοῦ Θεοτόκη ἤθελον ἰδεῖ τὸ φῶς τοῦ τύπου ἄνευ τῆς γενναίας συνδρομῆς τῶν ἀειμνήστων καὶ φιλογενεστάτων Ζωσιμάδων; Τριάκοντα ὅλα συγγράμματα πολύτομα καὶ ὀγκώδη ἀναφέρονται ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Κ. Βρετοῦ ἐκδοθέντα δαπάναις τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος, καὶ τούτων πολλὰ ὅπως διανεμηθῶσι δωρεάν· δεκαπέντε ὅμοια ταῖς τῶν ἀδελφῶν Δαρβάρεων, καὶ τοσαῦτα ἕτερα ταῖς τοῦ Πολυζώη Λαμπανιτζιώτου. Καὶ κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν 1278 ἑλληνικῶν βιβλίων, θρησκευτικῶν, φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν, ἅ τινα ἐν διαφόροις τυπογραφείοις τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας καὶ ἐπέκεινα ἐξετυπώθησαν, τὰ 270, ἤτοι ὑπὲρ τὸ ἕκτον ἐξεδόθησαν δαπάναις φιλογενῶν ἀνδρῶν ἢ κοινοτήτων.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἡ φιλολογία αὐτοῦ κατὰ τὰς τρεῖς ἐπομένας δεκαετηρίδας τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος, τοῦτ' ἔστι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ νέου ἑλληνικοῦ βασιλείου, ἔκαμε γιγαντιαίας προόδους εἶναι ἡλίου φαεινότερον· ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὸ τριακονταετὲς αὐτὸ διάστημα ἐδημοσιεύθη ἀριθμὸς συγγραμμάτων διπλάσιος τῶν ἄχρι τότε προεκδοθέντων. Δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκ παραλλήλου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμπροέβη καὶ ἡ σπουδὴ καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν μεγαλοπλούτων ὁμογενῶν πρὸς κρείττονα προκοπὴν τοῦ λαοῦ καὶ πρακτικωτέραν ὠφέλειαν αὐτοῦ.

Λαμπρὰ καὶ ἐπίζηλα τὰ ἔργα τοῦ Σίνα, καὶ Βερναρδάκη, καὶ Ἀρσάκη, καὶ τῶν Ῥιζαρῶν καὶ τῶν λοιπῶν μεγαλοφρόνων ἀνδρῶν, οἵτινες κατεκόσμησαν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου διὰ μεγαλοπρεπῶν ἱδρυμάτων· ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν δύναται νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτῶν, καὶ ἐντεῦθεν ν' ἀρυσθῇ τὴν ἁρμόζουσαν αὐτῷ πόσιν καὶ βρῶσιν. Ἡ προκαταρκτικὴ καὶ μεσαία ἐκπαίδευσις, αὕτη εἶναι τὸ θρεπτικὸν μάννα τοῦ λαοῦ, ταύτης τὴν ἀνάγκην ἐπαισθάνεται διαφερόντως, καὶ ταύτην κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ ὀφείλουσιν ἀφθόνως νὰ διαδίδωσι καὶ καθιστῶσιν ἐφικτὴν τοῖς βουλομένοις οἱ εἰλικρινῶς ἐπιθυμοῦντες καὶ ἄνευ τινὸς πατάγου τὴν ἀληθινὴν μόρφωσιν πάσης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Δραστήριον δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέσον εἶναι καὶ δημοσίευσις βιβλίων δημωφελῶν τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ τῶν ὀλβίων ὁμογενῶν, καὶ ὄχι δι' ἀγγελιῶν, ἃς ἐπὶ δίσκου θέτοντες περιφέρουσι μεταξὺ τοῦ λαοῦ ζητοῦντες τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ ἐκδόται, ἔτι δὲ καὶ ἡ δωρεὰν διανομὴ αὐτῶν εἰς τὸν καθ' ἁπάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας φιλομαθῆ μὲν πλὴν πένητα λαόν! Τοῦτο βεβαίως συνειδὼς καὶ ὁ φιλογενὴς Κ. Ἰωάννης Ἀντωνιάδης συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ βίου τοῦ μεγάλου πολίτου, ἐξόχου στρατηγοῦ καὶ τελείου ἀνθρώπου τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Οὐασιγκτῶνος. Ἴσον δὲ τὴν ἀξίαν ἔργον εἶναι καὶ τὸ τοῦ φιλογενεστάτου καὶ γνησίου Ἕλληνος Κ. Α. Μανάκη, ὅς τις εἰς πολλὰς κοινότητας τῆς ἔξω Ἑλλάδος ἐδωρήσατο πολλὰ βιβλία χρήσιμα εἰς μελέτην καὶ διδασκαλίαν. Εὐχῆς δὲ ἔργον τὸ παράδειγμα τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ τῶν τοιούτων νὰ εὕρῃ μιμητὰς ἅπαντας τοὺς μεγαλοπλούτους ὁμογενεῖς, ὅπως ὅσον ἔνεστι τάχιον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξομοιωθῇ πρὸς τὰ μᾶλλον εὐπαίδευτα καὶ πεπολιτισμένα ἔθνη τοῦ κόσμου.

Τὰς σκέψεις ταύτας ἐνήγειρέ μοι ἡ ἀγγελία τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Γ'. ἐκδόσεως τοῦ βίου τοῦ Οὐασιγκτῶνος, ὧν τὴν χρῆσιν ἐπιτρέπω ὑμῖν ἐν ἁπάσῃ τῇ φιλικῇ ἐλευθερίᾳ.

Ἐν Λέσβῳ, τῇ 9 Νοεμβρίου 1863.

Ὁ ὑμέτερος φίλος

Γ. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Καὶ πάλιν κομήτης· — καὶ πάλιν Μασσαλία. καὶ πάλιν Ἀθῆναι! Τίς ἀνεκάλυψε πρῶτος τὸν κομήτην ὁ Γ. Τέμπελ ἢ ὁ Ἰ. Σμίδτ; ἡ Μασσαλία ἢ αἱ Ἀθῆναι; — Πολὺ φοβούμεθα μήπως πάλιν ἀμερικανὸς ἀστρονόμος, ὡς πέρυσιν εἰς τὸ μέσον παρελθών, ἀφέληται ἐκ νέου τὴν δόξαν τῆς *προτεραιότητος* ἀπὸ τῶν Εὐρωπαίων.

Ὁ Κύριος Γ. Τέμπελ ἔγραψεν εἰς τὸν *Σημαφόρον τῆς Μασσαλίας* ὅτι ἀνεκάλυψε νέον κομήτην τηλεσκοπικόν, 9° 62′ 44″ εὐθείας ἀναβάσεως καὶ 31° 7′ βορείου ἀποκλίσεως. Ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἐφάνη αὐτῷ αὐξάνων τήν τε εὐθεῖαν ἀνάβασιν καὶ τὴν ἀπόκλισιν καὶ δεικνύων ἴχνος μικρᾶς κόμης.

Ἡ δ' *Ἐφημερὶς τοῦ Ἀμβιανοῦ* (Amiens) λέγει ὅτι τὴν 3/15 Ὀκτωβρίου κατὰ τὴν 10 καὶ 1/2 ὥραν παρετηρήθη κομήτης, οὗ τινος ἡ μὲν κόμη ἔχει μῆκος φαινόμενον 2 μέτρων, ὁ δὲ πυρὴν σχηματίζει μετὰ τοῦ ὁρίζοντος ὀρθὴν γωνίαν 50 περίπου μοιρῶν.

Αἱ τῶν ἐν Ἀθήναις ὅμως ἀνακαλύψεων λεπτομέρειαι μένουσιν ἡμῖν ἕως ὥρας ἄγνωστοι, κακῇ μοίρᾳ, μέχρις οὗ καὶ πάλιν, ὡς καὶ πέρυσιν, ξένη ἐφημερὶς κοπιάσῃ νὰ στείλῃ ἡμῖν ἐξ Ἀθηνῶν εἰδήσεις.

Ἀνεκάλυψε δ' ὁ φιλόπονος διευθυντὴς τοῦ Ἀττικοῦ ἀστεροσκοπείου καὶ μικρὸν πλανήτην καὶ διὰ τοῦτο ἄξιος πολλοῦ ἐπαίνου.

Ὁ χειμὼν κατῆλθε φοβερὸς καὶ ἐπισείων τὴν χιονώδη αὐτοῦ λοφιὰν, καὶ ὁ Αἴολος ἔλυσε τοὺς ἀσκούς του, ἐλευκάνθη δὲ ἡ κόμη τῶν ἀττικῶν ὀρέων· ὁ ἥλιος κρυβεὶς ἐπί τινας ἡμέρας ἀνεφάνη πάλιν λαμπρὸς ἀλλ' οὐχὶ καὶ παρὰ πολὺ θαλπτήριος· οἱ σαλεπιτοπῶλαι ταράσσουσι καὶ πάλιν ἀπὸ πρωΐας τὴν ἥσυχον τῆς Ἀθηνᾶς πόλιν· ἐν ταῖς οἰκίαις οὐδὲν ἄλλο ἀκούεις, μάλιστα μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος πυρκαϊὰν, ἢ τὸν κρότον τῆς βολίδος τοῦ ἑστιοκόρου διὰ τῶν καπνοδόχων καταπιπτούσης, ἐν δὲ ταῖς ἑστίαις τὸ λαμπετόον πῦρ σίζει πρὸ ἡμερῶν ἤδη. Ἐπιφαίνονται ἀπὸ τοῦδε ἰόχροοι ῥῖνες καὶ ῥινόπεπλοι (cache nez) κατακαλύπτουσι τὰς ἀπὸ τοῦ παθήματος τούτου φυλαττομένας· καθ' ὁδὸν δὲν βλέπεις κατὰ τὸν Musset ἢ κοκκίνας ῥῖνας καὶ ἰοχρόους παρειὰς (des nez rouges et des joues violettes)· ὅσα μαλλωτὰ τῶν χειρῶν περικαλύμματα (manchon) δὲν κατέφαγον οἱ σῆτες, κρύπτουσι πάλιν τὰς χειμερινὰς χεῖρας τῶν γυναικῶν, κύριος οἶδεν, ὑπὸ πόσων χειμέθλων κατακεκαλυμμένας, φεῦ! Πόσαι κατάραι κατὰ τοῦ χειμῶνος, ὅταν μάλιστα πένθος ἀνέλπιστον ἀναβάλλῃ τὰς ἀναμενομένας νυκτερινὰς τέρψεις! Μόνον τὸν περίπατον ἔχομεν, καὶ τοῦτον πάλιν ἐκεῖνοι μόνον ὅσοι « ὅταν ξηρότατος ἄνεμος κόπτῃ τὰ αὐτία των, λέγουσι *τί ὡραῖον ψῦχος!* ὡς ἂν ἔλεγέ τις *τί ὡραῖος στηθοκατάῤῥους!* » Κατὰ δὲ τὸν Βολταῖρον ὁ περίπατος εἶναι *ἡ καλλίστη τῶν ἀναλίτων τέρψεων.*

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξέλθῃ τις εἰς περίπατον ἀνάγκη καὶ καθαριότητος κατὰ τὰς ὁδούς· εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἡ ὁδοποιΐα καὶ ἐν Ἑλλάδι προοδεύει μόνον οὐχὶ γιγαντιαίοις βήμασι. — Ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ πλὴν τοῦ macadam — τὸ ὁποῖον δὲν ἐνθυμοῦμαι πῶς ἐκάλουν, ὡς ἤκουσα προχθὲς, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες — ἐν Παρισίοις π. χ. ἐστρώθησαν δρόμοι δι' ἀσφάλτου, ἄλλοι δὲ, οἷος ὁ παρὰ τὴν Γενικὴν τῆς Γαλλίας Τράπεζαν διερχόμενος διὰ ῥινισμάτων σιδήρου, οὕτως ὥστε οἱ διαβάται καὶ τὴν λάσπην ἀποφεύγουσι καὶ ἀπὸ τοῦ ὀχληροῦ κρότου λυτροῦνται. — Ἐν Ἀθήναις δὲ, μέχρι μὲν προχθὲς ἕνεκα τῆς παραδόξου ξηρασίας ἡ ἐπιδιόρθωσις τῶν ὁδῶν ἐφαίνετο ἀδύνατος, ἀλλ' ἅμα καταπεσόντος δὶς ἢ τρὶς ῥαγδαίου ὑετοῦ δραστήριοι ἀρχαὶ ἔσπευσαν εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τούτου· δυστυχῶς ὅμως λίθους σπανίως βρέχει ὁ οὐρανὸς, καὶ ἐφέτος τὸ σπάνιον τοῦτο δὲν ἐγένετο, ὥστε αἱ δραστήριοι ἐκεῖναι ἀρχαὶ ἠναγκάσθησαν (ἀνάγκῃ δὲ καὶ θεοὶ πείθονται) ἠναγκάσθησαν, λέγω, νὰ καταφύγωσιν εἰς ἐφευρέσεις, ἀξίας ἰδιαιτέρου τινὸς λόγου. Ἡ ὁδὸς τῆς Ἀθηνᾶς, π. χ. ἡ καθ' ἁπάσας τοῦ χρόνου τὰς ὥρας ἀδιάβατος καὶ ἀφόρητος ὁδὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ εἰς τηλικαύτην προωρισμένη λαμπρότητα, καὶ ἡ ἑκατοντάδα χιλιάδων δραχμῶν εἰς τὸν δῆμον κατ' ἔτος τελοῦσα Ἀγορὰ ἐστρώθησαν — ὅπου ἐστρώθησαν — διὰ τῆς ἀσβέστου τῶν παλαιῶν τοίχων τῶν ἐν Ἀθήναις οἰκιῶν εἰς μικροὺς σωροὺς ἀνὰ πᾶν βῆμα ῥιφθείσης· οὕτω δὲ, δι' ἁπλῶν μόνων ἐξόδων μετακομίσεως ἐπὶ καρουχίων, τοῦ μὲν κονιορτοῦ, πρᾶγμα παράδοξον τῷ ὄντι! ἀπηλλάγημεν ἐντελῶς κατὰ τὰς βροχερὰς ἡμέρας, ἡ δὲ λαοπόθητος λάσπη ἐπηυξήθη διὰ τῆς προσθήκης τῆς ἀσβέστου, δικαίως τὴν ἐπωνυμίαν λαοφθόρος λαβοῦσης, ἀφ' οὗ πάντων τῶν ἐπ' αὐτῆς διαβάντων οὐδὲν ὑπόδημα ἀντέστη, ἀλλὰ πάντα ἐφθάρησαν,

ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι βροτοῖσιν.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῆς ἀσβέστου ἐξεμεταλλεύθη, φαίνεται, ἡ μέριμνα τοῦ δήμου τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν Ἀθηνῶν στακτοθήκην ἐκ τούτου δὲ προῆλθεν, ὡς εἰκὸς, ἡ προφανὴς καὶ μεγάλη οἰκονομικὴ τροπὴ, ἣν χαίνοντες ἀνεμένομεν. Χάριτας μάλιστα ἀποδοτέον τῇ ἀρχῇ ὅτι τὴν στάκτην εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔῤῥιψεν. Εὐτυχεῖς Ἀθῆναι!

Ἐπεσκέφθημεν ἐσχάτως τὴν Ποικίλην Στοὰν, ὁδηγοῦντες ἐκεῖ ξένους περιηγητὰς, καὶ παρετηρήσαμεν χαίροντες ὅτι ἀπατῶνται οἱ λέγοντες τὴν Ἀττικὴν λεπτόγεων· χλόη ἐπράσισεν ἐπ' αὐτὰς τὰς ἐνεπιγράφους στήλας καὶ αὐτὰ τὰ ἀνάγλυφα. ἀφ' ὧν πρότερον ἡ βροχὴ, ὡς τὰς τῶν ἀγρῶν αὔλακας, ἐξήλειψε τὰ ἐγκεχαραγμένα γράμματα· καὶ δικαίως· μὴ γὰρ ἐχρησίμευον ἀφ' οὗ πρὸ ἐτῶν πολλῶν ἀντεγράφησαν καὶ ἐτυπώθησαν; πῶς δὲ θὰ ἐχώρουν εἰς τὸ μέλλον Μουσεῖον ὅλα τὰ ὑπάρχοντα μάρμαρα; Δι' αὐτὸ τοῦτο ἐνεφυτεύθησαν παρὰ τὸ Θησεῖον ἀνάγλυφα καλὰ, στῆλαι, ἐπιγραφαὶ ἀρχαιόταται, ἐλευσίνιά τε καὶ πεντελήσια μάρμαρα, ἵνα λειανθῶσιν μὲν ὑπὸ τῆς προστριβῆς τῶν μελῶν τῶν καθεζομένων ἐπ' αὐτὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἐπηρείας τῆς βροχῆς καὶ τῆς χαλάζης, ἔπειτα δὲ χρησιμεύσωσιν εἰς ἀνέγερσιν Μουσείου ἢ Ἀκαδημίας.

Τίς τολμᾷ τὴν σήμερον ν' ἀποκαλέσῃ τοὺς ὑπαλληλίσκους ὑπαλλήλους; — Ἡ κακόρεκτος αὕτη λέ-

ξις ἀπέπτη εὐτυχῶς εἰς κόρακας ἅμα τῇ ἐπαναστάσει, καὶ ἀντικατεστάθη διὰ τῆς λέξεως *λειτουργός*. Εἷς λοιπὸν πρώην μὲν ὑπάλληλος νῦν δὲ λειτουργὸς ἠρωτήθη καθ' ὁδὸν *ποῦ ὑπάγει*.

— Νὰ λειτουργήσω ἀπήντησε.

— Νὰ λειτουργήσῃς! ὑπέλαβεν ὁ ἄλλος, ἀλλὰ δὲν ἀφῆκες ἀκόμη γένεια, δὲν εἶσαι ἱερεύς...

— Καὶ πῶς, διέκοψεν ὁ εὐφυὴς λειτουργὸς, μόνον οἱ ἀγράμματοι ἔχουν, νομίζεις, τὸ δικαίωμα τοῦ λειτουργεῖν; ... καὶ οἱ γραμματεῖς;

Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἀνέμνησέ με ἕτερον πρό τινων ἡμερῶν λεχθὲν λογοπαίγνιον. Ὑπεστήριζέ τις καθ' ὑπερβολὴν καὶ παιδιᾶς χάριν τὴν γνώμην « *ἴδιον δὲ γυναικὸς τὸ οἰκουρεῖν καὶ ἔνδον μένειν*,» προστιθεὶς ὅτι ἡ γυνὴ ἐγεννήθη διὰ νὰ ζῇ μόνη κτλ. ἄλλος δ' ἀντέκοψεν αὐτὸν λέγων· « ἀπατᾶσαι· ἡ γυνὴ ἐγεννήθη διὰ νὰ ζῇ μὲ τὸν ἄνδρα της, δὲν ἐγεννήθη διὰ νὰ ζῇ μόνη. »

Προσθετέον δ' ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἡ μετὰ θάνατον παρὰ τὸν ἄνδρα ταφὴ τῆς γυναικὸς ἔχει τι τὸ παθητικόν· πόσον συνενικήθην ὅτε πρό τινων ἡμερῶν, ἐπισκεπτόμενος τὰς εὐοδουμένας τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀνασκαφὰς, ἀνέγνων ἐπὶ δύω παρακειμένων ἀλλήλοις πλακῶν τὰ ὀνόματα ΚΗΦΙΣΟΔΩΡΟΣ καὶ ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΗ· ὁλόκληρον μῦθον ἔπλασα κατὰ φαντασίαν, ὁλόκληρον ἱστορίαν μᾶλλον, ἰδὼν τὴν δίδυμον ἐκείνην πλάκα, ἱστορίαν καταλήγουσαν εἰς τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς διὰ τὸν πόθον τοῦ φονευθέντος συζύγου, καὶ πόσον ἐδικαίωσα τὸ τοσάκις ἀδίκως καὶ ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν γυναικομαστίγων κατηγορηθὲν καὶ συκοφαντηθὲν θῆλυ γένος!

Ἐν τούτοις αἱ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀνασκαφαὶ πλησιάζουσιν εἰς τὸ τέλος, ἀφ' οὗ ἐν αὐταῖς παντὸς εἴδους πράγματα εὑρέθησαν· ἱππεῖς, πεζοὶ, τοξόται, ναυβάται, ταῦροι, λέοντες, κύνες. Αἱ ἐκ τούτων ὅμως ἀνασκαφεῖσαι δίκαι πότε θὰ τελειωθῶσιν;

Πλὴν τῶν ἄλλων ἀνεκαλύφθη καὶ λαμπρὸν εἴδωλον Ἁρπυίας, ἄριστα εἰργασμένον, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλώβητον· διότι ἡ μὲν κεφαλὴ, τὸ στῆθος, αἱ πτέρυγες καὶ τὰ νῶτα διατηροῦνται ἐντελῶς, μόνοι δὲ οἱ πτηνοῦ πόδες καὶ ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν, τῆς δ' ἄλλης οἱ δάκτυλοί εἰσι τεθραυσμένοι. Τὴν κεφαλὴν ἐκείνην ὅταν ἴδῃ τις ἀνακράζει· Ὢ οἵα κεφαλή! καὶ πρέπει νὰ ἦτο μακάριος ὁ Φινεὺς ἂν τοιαῦται Ἅρπυιαι ἀφήρουν ἀπὸ τῆς φάρυγγος αὐτοῦ τὴν τροφήν.

Ἐν τῷ θεάτρῳ παρεστάθη ὑπὸ διαφόρων νέων ἡ καὶ πέρυσιν παρασταθεῖσα *Παραμονὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως*, ἀλλὰ πολλῷ ἐπιτηδειότερον. Μεταξὺ πάντων τῶν ὑποκριτῶν διεκρίναμεν τὸν πενθηροφοροῦντα νησιώτην, ὅστις φαίνεται ἄνθρωπος κλίσιν πολλὴν πρὸς τὴν καλὴν τέχνην τοῦ θεάτρου ἔχων καὶ ἀποφεύγων φύσει τὴν διηνεκῆ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἔμφασιν. Καὶ πέρυσιν ἐγράψαμέν τινας παρατηρήσεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραστάσεως ἅς τινας εἰσέτι δὲν εἴδομεν ἐφαρμοσθείσας· εὐχαρίστως ὅμως παρετηρήσαμεν τὸν Φλῶρον ἔχοντα κάπως ἁρμοδιωτέραν τῆς πέρυσιν στολὴν καὶ ἐπιτηδειότερον ὑποκρινόμενον· τὸν πατέρα τῆς Δάφνης ἐπαινοῦμεν καὶ πάλιν διὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἀταραξίαν καὶ ἀκατάφορον ὁμιλίαν· τὴν δὲ θυγατέρα αὐτοῦ ψέγομεν ὡς ἐκ στήθους ἀπαγγέλλουσαν μάθημα, ὡς μωρὸν παιδίον. Ἐν γένει δὲ πάντες οἱ ὑποκριταὶ ὑπὲρ τὸ δέον διαψιλεύουσι τὰς χειρονομίας ἐπιλανθανόμενοι τῶν λόγων τοῦ σοφοῦ Χίλωνος· «*μὴ λέγων τὴν χεῖρα κίνει· μανικὸν γάρ.*» Ἀλλὰ φέρε εἴπωμεν καί τινας περὶ τοῦ πεπαιδευμένου συγγραφέως λέξεις· τὸ πόνημα αὐτοῦ εὐχαρίστως καὶ ἀκόπως ἀναγινώσκεται διότι καὶ στίχων ἀδάμαντας περιέχει καὶ ἰδεῶν μαργαρίτας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἁρμοζόμενον ἀναγκαῖον ἦτο νὰ ἀποψαλισθῇ, οἱ πολλοὶ μονόλογοι νὰ συντμηθῶσι, οἱ μακροὶ ἐν χορῷ διάλογοι νὰ περιονυχισθῶσι, καὶ τότε τῇ ἀληθείᾳ οὐδὲν εὐχαριστότερον ἐν τῷ νέῳ τῆς Ἑλλάδος θεάτρῳ ἠδυνάμεθα ν' ἀκούσωμεν· ἀλλὰ τὸ ἔργον μακρὸν ὂν καὶ δύσ, κυρίως δ' ἐν αἴσθημα, πραγματευόμενον καταντᾷ οὐχὶ μὲν ὀχληρὸν ἀλλὰ κοπιῶδες εἰς τὸν ἀκροατὴν διότι γίνονται πολλαὶ ἐπαναλήψεις· ἂν παραδείγματος χάριν τὸν ὡραῖον στίχον, τὴν γλαφυρὰν ἰδέαν·

Ἀγάπην ἂν δὲν δύνασαι,
Ὦ! δός με, δός με μῖσος

ἤκουέ τις ἐπαναλαμβανομένην πεντάκις ἢ ἑξάκις καθ' ὅλον τὸ δρᾶμα, δὲν ἤθελε πλέον ἔχει τὴν αὐτὴν ἐπαγωγὸν καὶ συγκινητικὴν δύναμιν. Οὕτω καὶ αἱ περὶ πατρίδος ἰδέαι πολλάκις ἐπαναληφθεῖσαι δὲν διεγείρουσιν ἔπειτα τὸν πρῶτον ἐνθουσιασμὸν καὶ τέλος παύουσιν συγκινοῦσαι τοὺς ἀκούοντας. Καὶ ταῦτα μὲν ταπεινῶς εἰς τὸν συγγραφέα παρατηροῦμεν.

Κατηγοροῦμεν δὲ καὶ πάλιν τοὺς καταδρομεῖς τοῦ θεάτρου ἐν Ἑλλάδι, θεάτρου μάλιστα ἑλληνικοῦ, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ἄνθρωποι, βλέποντες τὴν καθ' ἡμέραν εἰς ἀνοσιουργήματα σπατάλην τοῦ δημοσίου πλούτου, εἰς τὰ τοῦ θεάτρου μόνον θεωροῦσι τὴν οἰκονομίαν ἀναγκαίαν, δυνατὴν καὶ πατριωτικήν. Καὶ δυνάμει τίνος συμφέροντος τῆς πολιτείας ἀποτίονται κατὰ μῆνα τόσοι μισθοὶ, παρὰ τὰ συνταγματικὰ ἔθιμα πάντων τῶν ἐθνῶν, ἅτινα κηρύττομεν ὅτι μιμούμεθα; εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἢ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ εἰς τὸ Βέλγιον πληρόνονται οἱ βουλευταί; καὶ ὅμως καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὸ Βέλγιον αἱ κυβερνήσεις δίδουσι χρήματα πρὸς συντήρησιν θεάτρων· καὶ, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἐκ τῶν θεάτρων πολὺ περισσότερον ὠφελεῖται ὁ λαὸς ἢ ἐκ τῶν ἀδιακόπων πολιτικῶν μεμψιμοιριῶν καὶ ὕβρεων καὶ

πομπωδῶν λόγων. Διότι θέατρον καλῶς συντηρούμενον καὶ καλῶς ἐπιτηρούμενον καὶ εἰς τὰ ἤθη ὠφελεῖ καὶ τὴν γλῶσσαν διδάσκει καὶ τὰς μουσικὰς τοῦ λαοῦ γνώσεις αὐξάνει· ἄνευ δὲ τῆς μουσικῆς, γνωστὸν εἰς ἡμᾶς τοὐλάχιστον, ὅτι τελεία ἀνατροφὴ παρ' οὐδενὶ λαῷ ὑπάρχει.— Στεροῦμεν δὲ καὶ νεανίαν βασιλέα τὴν μόνην ἑσπερινὴν σχολὴν, ἀφ' οὗ ἡμέραν ὅλην πολιτικὴν χολὴν ποτίσωμεν αὐτόν. Ἀλλὰ . . . φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Σ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΤΟ ΑΣΥΛΟΝ.

Ὀλίγον πρὶν ὁ Ἥλιος ψυχρὸν τὸ βλέμμα ῥίψας
ἐπὶ τῆς γῆς, κατέδυσε, τὸ πρόσωπόν του κρύψας
ὀπίσω εἰς τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖ.
τὸν δ' ἀστροφόρον πέπλον της ἤδη ἠρέμ' ἐκτείνει
ἡ νὺξ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ὅπου γλαυκὴ Σελήνη
μετὰ τῶν ἄλλων ἄστρων ἐκπέμπει φῶς γλυκύ.

—

Σιγὴ βαθεῖα πανταχοῦ ἐν τῇ γηΐνῃ σφαίρᾳ·
ὁρμὴ ἀνέμου οὐδενὸς ταράττει τὸν αἰθέρα,
κι' ὁ πρὶν λυσσώδης πόντος κοιμᾶται κ' ἠρεμεῖ,
καὶ μόνον ψιθυρίζουσα ἡ τοῦ Ζεφύρου αὖρα
ὑπνωτικὴ ἀκούεται εἰς τὰ βουνὰ τὰ μαῦρα,
κι' ὁ φλοῖσβος, ὅπου κῦμα μικρὸν παλινδρομεῖ.

—

Ὕπνος γλυκὺς κατέλαβε κ' ἀνθρώπους καὶ στοιχεῖα
πελάγη πολυκύμαντα, καὶ πόλεις καὶ χωρία,
καὶ ἄγρια θηρία, καὶ ζῶα καὶ πτηνά.
ἐνῷ αἱ σφαῖραι ἄγρυπνοι τὸν δρόμον των προσέχουν
κι' ἀλλήλαις ἁμιλλώμεναι ἐντὸς τοῦ χάους τρέχουν
καὶ λάμπουσιν εἰς νῶτα τοῦ πόντου γαληνά.

—

Ὦ ὕπνε, ὦ παρήγορε τῶν δυστυχῶν ἀνθρώπων,
πτερυγοφόρος ἵπτασαι, καὶ ἐπὶ τῶν προσώπων
φυσῶν ἡδέως κλείεις ἡμῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς
καὶ τώρα μόνον λησμονεῖ ὁ πένης τὴν πενίαν,
καὶ σφίγγουσα τὸ τέκνον της ἡ χήρα τὴν ἀνίαν
ἀφίνει τῶν παθῶν της καὶ τοὺς ὀλολυγμούς.

—

Πλὴν τί ἐγὼ πανέρημος ἐπὶ ἀναύδων βράχων,
ὡς φάσμα περιφέρομαι τῶν πρὶν πολυταράχων
χρεῶν φευγὼν τὴν ὄψιν; τί θέλω; τί ζητῶ;
ὅ,τι ζητεῖ ὁ δυστυχὴς ἐντὸς τοῦ πλοίου ναύτης
ὁρῶν μεταβαλλόμενον γαλήνης ἐκ τοιαύτης
εἰς σάλον μανιώδη τὸ πέλαγος αὐτό.

—

Ὅ,τι ζητεῖ, ὅ,τι ποθεῖ παπταίνων εἰς τὸ ὄρος,
ἀκούων τὸν πολύῤῥοιζον Βοῤῥᾶν ὁ ὁδοιπόρος
καὶ βλέπων νεφῶν μαύρων φρικώδεις σκοτασμούς.
Ἢ ὅ,τι τὸ πετοῦν πτηνὸν ζητεῖ εἰς τοὺς αἰθέρας,
ὁπόταν βλέπῃ ἀστραπὰς ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας,
κι' ἀκούῃ εἰς τὰς νεφέλας βρασμοὺς καὶ γογγυσμούς.

—

Κ' ἐμὲ περικυκλόνουσι μεγάλαι τρικυμίαι,
κι' ὡς θυελλώδη σύννεφα γογγύζουν δυστυχίαι,
κ' ἡ τάλαινα ψυχή μου ποῦ νὰ στραφῇ ἀγνοεῖ.
διότι εἰς τὸν παιδικὸν καιρόν μου τὸν ἀθῶον
οὐδέποτε ἐγνώρισα τὴν λύπην καὶ τὸν γόον.
Πλὴν ἔφυγες ζωή μου, ἀγγελικὴ ζωή!

—

Καὶ τώρα, ποῦ καταφυγὴν ὁ ἄθλιος εὑρήσω;
Ὦ! πῶς ἐκείνην τὴν ζωὴν τὴν θείαν ἀποκτήσω;
Πῶς, οἴμοι! διαφύγω αὐτὰς τὰς ἐριννῦς;
Εἰς σᾶς, ὦ βράχοι, ὦ ἀκταὶ, ὦ ἄλση, ὦ κοιλάδες
νὰ εὕρω ἦλθον ἄσυλον· ἐδῶ αἱ μυριάδες
ἀνίαι ἴσως παύσουν ἐμοῦ αἱ ἀπηνεῖς.

—

Πόσον τερπνὸς, πόσον γλυκὺς ἀὴρ ἐνταῦθα πνέει!
ὤ! πόσον μὲ ἡδύνουσιν οἱ φλοῖσβοι οἱ ἀκταῖοι,
κ' ἡ ἄκρα σιγὴ, ἥτις ἐδῶ ἐπικρατεῖ.
Μακρὰν τῆς τύρβης πόλεων λοιπὸν ἂς φύγω πλέον.
ἡ εὐτυχία μου ἐδῶ, ἐδῶ ἐπὶ ὡραίων
τερπνῶν ἡσύχων τόπων νὰ μένω ἀπαιτεῖ.

—

Ἐκεῖ ἐντὸς τῶν πόλεων οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων
κυλίονται θηρεύοντες τὸν πλοῦτον μετὰ κόπων
τὸν αἴτιον τῆς λύπης καὶ τῶν δυστυχιῶν.
Πλὴν οἱ τυφλοὶ δὲν παύονται θηρεύοντές τον μᾶλλον
οὐδ' ἐκ τῶν πόνων κάμπτονται ὀλίγον τῶν μεγάλων.
Φεῦ! πάντες τοῦτον μόνον λατρεύουν ὡς Θεόν!

—

Καὶ τί λοιπὸν προσκλαίεσθε διὰ τὴν δυστυχίαν,
ἐν ᾧ σεῖς εἶσθε αἴτιοι; ἂν θέλητ' εὐτυχίαν,
τότ' ἄφετε τὰς πόλεις καὶ τρέξατε ἐδῶ·
Ἡ φύσις ἐδῶ δείκνυται μὲ ὅλα της τὰ κάλλη,
ἡ ἐξοχὴ φιλόξενος οὐδένα ἀποβάλλει·
ἐδῶ τὴν εὐτυχίαν βεβαίως θὰ ἰδῶ.

—

Ἐκ τῆς αὐγῆς ἀκούει τις εὐφώνους ἀηδόνας,
κι' ὅλα τὰ γένη τῶν πτηνῶν εἰς τοὺς τῶν δένδρων [κλῶνας,
εἰς φύλλα καὶ εἰς χλόην τὴν δρόσον θεωρεῖ,
καὶ εἰς τὴν θάλασσαν γλαυκὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου
παιζούσας βλέπει τὴν αὐγὴν μετὰ φωτὸς μυρίου.
Ἐδῶ λοιπὸν ἐλθέτω ὁ θέλων νὰ χαρῇ.

Ἐν Βάρνῃ

Γ.....

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1, 1863.

—ooo—

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀσθενήσας ἀπέθετο πρὸς καιρὸν τὸ χαρτοφυλάκιον· λέγεται δὲ ὅτι τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ ἐπιτείνει σφοδρῶς ἡ ἀδυναμία νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα διὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ στρατοῦ. Κατὰ πρότασιν αὐτοῦ διωρίσθησαν ἀξιωματικοὶ κατά τε τὰ φρούρια καὶ τὰ στρατιωτικὰ σώματα· καὶ ὅμως τὰ διατάγματα, καί τοι φέροντα τὴν βασιλικὴν ὑπογραφὴν, δὲν ἐξετελέσθησαν. Περιττὸν νὰ καταδείξωμεν, διότι οἴκοθεν ἐννοεῖται, πόσον ἐκ τούτου κλονεῖται ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ εἰς ἀθυμίαν ὑποπίπτει τὸ κοινόν. Ἡ δυσπιστία, ἐξαφανισθεῖσα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς εὐτυχοῦς ἐλεύσεως τοῦ Βασιλέως, ἀναγεννᾶται, κατὰ δὲ τὰς ἐπαρχίας ζωογονεῖται αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα τῆς ἀταξίας, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησεν ἔτος ὁλόκληρον. Ἀναγεννᾶται δὲ δυστυχῶς καὶ ἡ λῃστεία, ἥτις, ὡς λέγεται, ἐπιπολάζει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πέριξ τῆς πρωτευούσης.

*
* *

Ὁ Κ. Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆς καὶ ὁ Κ. Γ. Ῥάλλης ἐκλεχθέντες ὑπὸ τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ Φιλιππουπόλει Ἑλλήνων ἀντιπρόσωποι αὐτῶν, ἀπεῤῥίφθησαν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως, καὶ ἀντ' αὐτῶν διωρίσθη ὑπ' αὐτῆς ἄλλος οὔτε τὰς ἡμίσεις ψήφους τῶν πρώτων λαχών. Ἐὰν ἡ Συνέλευσις ἠκύρου τὴν ἐκλογὴν, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο μὲν πάντοτε ἄνομον, ἀλλὰ τοὐλάχιστον θὰ περιεβάλλετο δι' εὐσχήμου τινος τύπου. Πότε δὲ ἐγένοντο ταῦτα; μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως καὶ μετὰ τὴν κατανυκτικωτάτην ἐκείνην προκήρυξιν ἐν ᾗ ἐλέγετο, ὅτι « θέλει παρακαλέσει τοὺς ἀρίστους καὶ δεξιωτάτους τῶν Ἑλλήνων ἵνα συνταχθῶσι περὶ αὐτὸν, *χωρὶς νὰ ἐμβλέψωσιν εἰς προγενεστέρας πολιτικὰς διαφοράς.* » Ὡραία τῳόντι ἀπάντησις εἰς τὴν ἀληθῶς βασιλικὴν καὶ ἀληθῶς ἑλληνικὴν ἐκείνην ἔφεσιν! Ποῖον δὲ τὸ ἔγκλημα τῶν δύο ἀποβλήτων; τὸ ἔγκλημα αὐτῶν εἶναι δεινὸν, μέγιστον! εἶναι καθηγηταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου πρὸ ἀπείρων ἐτῶν, εὐεργετοῦσιν εἴπερ τις ἄλλος τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν διὰ διδασκαλίας καὶ συγγραμμάτων, συγγραμμάτων καὶ διδασκαλίας οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων, καὶ διέπρεψαν ὡς ἀνώτατοι λειτουργοί. Ἀλλ' εὐχόμεθα νὰ εἴπωμέν ποτε ὡς ὁ Σπαρτιάτης ἐκεῖνος, ὅτι ἡ πατρὶς ἔχει ἄλλους πολλῷ κάῤῥονας τῶν ἀποβληθέντων!

*
* *

Μεταξὺ τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ νέου ὑπουργείου παύσεων καὶ μεταθέσεων, ἐλυπήθημεν ἰδίως διὰ δύο, οὐχὶ χάριν τῶν προσώπων ἀλλὰ χάριν τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας· ἐννοοῦμεν δὲ τὴν μετάθεσιν τοῦ Κ. Σωτηροπούλου, γεν. γραμματέως τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ τοῦ Κ. Α. Κοντοσταύλου, τμηματάρχου τοῦ τῆς Παιδείας. Ὁ μὲν πρῶτος ἀνήκει εἰς τὸν ἐλάχιστον ἀριθμὸν τῶν δημοσίων λειτουργῶν, οἵτινες μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας ἐμελέτησαν κλάδον τινὰ τῆς ὑπηρεσίας, εἰργάσθησαν εὐσυνειδήτως καὶ συνέγραψαν περὶ αὐτοῦ· ἔγραψε δὲ ὁ Κ. Σωτηρόπουλος πραγματείας περὶ τῶν οἰκονομικῶν πολλοῦ λόγου ἀξίας· ὁ δὲ δεύτερος, ὁ Κ. Ἀ. Κοντόσταυλος, ἀνήκει εἰς τὸν ἐλάχιστον ἐπίσης ἀριθμὸν τῶν δημοσίων λειτουργῶν οἵτινες, πρὸς τῇ ἐπιστημονικῇ παιδείᾳ, κέκτηνται καὶ σπανίαν χρηστότητα ἠθῶν, μετριοπάθειαν, μετριοφροσύνην καὶ ἀνεξαρτησίαν φρονήματος, στηριζομένην ἐπὶ ὑλικῆς ἀνεξαρτησίας. Εἴθε καὶ περὶ αὐτοῦ νὰ εἴπῃ ἡ πατρὶς ὅτι ἔχει ἄλλους κρείττονας!

*
* *

Κατὰ τῆς καταδιώξεως τῆς ἐν Ἀκαρνανίᾳ λῃστείας ἐστάλησαν δυνάμεις ἔκτακτοι, καὶ οὕτω ἀναγεννῶνται τὰ ἀπαίσια μεταβατικά.

*
* *

Διεξοδικὴ καὶ ἔνθερμος συζήτησις συνετάραξε τὴν Ἐθν. Συνέλευσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἡ περὶ τῶν λειβαδίων· ἐννοοῦμεν δὲ λειβάδια ἐν Ἑλλάδι, τὰ μέρη ἐκεῖνα εἰς ἃ βόσκονται ποίμνια καθ' ὡρισμένας ὥρας τοῦ ἔτους. Πρὸ τοῦ 1833 τὸ δημόσιον δὲν ἀνεμιγνύετο εἰς τὰ λειβάδια ταῦτα· ἀλλ' ἔκτοτε ἐκηρύχθησαν ἀνήκοντα εἰς αὐτὸ πάντα, ὅσων οἱ κάτοχοι δὲν ἔφερον τακτικὸν ἰδιοκτησίας ἔγγραφον τῆς Ὀθωμανικῆς ἀρχῆς. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐγέννησε πολλὰ παράπονα, οὐχὶ πάντοτε ἄδικα, τὰ ὁποῖα ηὐξήθησαν διαφερόντως μετὰ τὴν καθίδρυσιν τοῦ συντάγματος· διότι οἱ διανέμοντες εἰς τοποθέτησιν ποιμνίων τὰ λειβάδια, μετεχειρίζοντο αὐτὰ εἰς τρόπον οὐ μόνον ἀργυρολογίας, καὶ ἀργυρολογίας ἀξιολόγου, διότι ὅπως μὴ πάθωσι τὰ ποίμνια δι' ἔλλειψιν βοσκῆς, ἐδίδοντο ἁδραὶ ποσότητες, ἀλλὰ καὶ ψηφοθηρίας. Εὐκόλως λοιπὸν ἐννοεῖται διὰ τί τοσοῦτον διήρκεσε καὶ τοσοῦτον ἐνεφύσησέ τινας πανελληνίου ἐνθουσιασμοῦ ἡ περὶ λειβαδίων συζήτησις. Καὶ τὸ μὲν ὑπουργεῖον ἐπέμεινε νὰ θεωρηθῶσιν ἐθνικὰ πάντα τὰ οὕτω διακρινόμενα μέχρι τοῦ τελευταίου ἔτους, οἱ ἀντίπαλοι ὅμως αὐτοῦ ἠξίουν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1833 κατάστασιν· ὑπερίσχυσαν δὲ οἱ δεύτεροι ἀντιτάξαντες 110 ψήφους πρὸς 84.

*
* *

Ἡ περὶ κατεδαφίσεως τῶν φρουρίων τῆς Κερκύρας καὶ περὶ οὐδετερότητος τῆς Ἑπτανήσου εἴδησις, τὴν ὁποίαν ὡς ἀμφίβολον διεκοινώσαμεν τὴν 15 τοῦ λήξαντος, ἐπεκυρώθη, καὶ ἐδημοσιεύθησαν μάλιστα ἄρθρα τινὰ ἀνήκοντα, κατὰ τὴν ἀξίωσιν πολλῶν, εἰς τὴν συνθήκην. Καὶ ἡ μὲν ἀπόφασις αὕτη τῶν Δυνάμεων φαίνεται βεβαία, ἐπισήμως ὅμως οὐδὲν

ἄχρις ὥρας ἀνηγγέλθη πρὸς τὴν Κυβέρνησιν· ἡ δὲ κοινὴ γνώμη ἀποκρούει καὶ τοὺς δύο τούτους ὅρους καὶ ὡς προσβλητικοὺς καὶ ὡς ματαίους. Ὁ δεύτερος μάλιστα, ὁ τῆς οὐδετερότητος, οὐ μόνον περιττὸς εἶναι μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου, ἀλλὰ καὶ πρωτοφανής· διότι περίεργος εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ ἔθνους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ διατάσσῃ τὰ περὶ ἑνὸς μέρους τῆς χώρας αὐτοῦ ὅπως διατάσσει καὶ τὰ περὶ τῶν λοιπῶν. Ἀλλὰ τί ν' ἀντιτάξωμεν, ἀδύνατοι ἡμεῖς, πρὸς τοὺς δυνατούς; «Οὐκ ἂν εἴη ἀτείχιστος πόλις, ἥ τις ἀνδράσι, καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται.»

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΚΑΛΛΙΦΟΡΝΙΑ. — Πρὸ 300 περίπου ἐτῶν κατῴκουν οἱ Ἱσπανοὶ τὴν χώραν ταύτην χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἐξόρυξιν τῶν χρυσωρυχείων καίτοι γνωρίζοντες ἐκ παραδόσεως ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ πλῆθος μεταλλείων· μόλις δὲ μετῴκησαν οἱ Ἀγγλοσάξωνες καὶ εὐθὺς ἔπραξαν ὅ,τι ἐκεῖνοι ἠμέλησαν. Ἡ χρυσοφόρος αὕτη χώρα ἔχει ἔκτασιν 300 κατὰ μῆκος μιλίων, καὶ 30—40 κατὰ πλάτος· παράγει δὲ 16—18 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν χρυσίου κατ' ἔτος. Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἑκάστην πρὸς ἀνεύρεσιν χρυσοῦ ἐργαζομένων ἀναβαίνει εἰς 100,000, ἕπεται ὅτι ἐν διαστήματι ἑνὸς ἔτους δὲν ἀνασκάπτει πλέον τῶν εἴκοσι τετραγωνικῶν μιλίων. Ἄρα ἀπαιτοῦνται ἓξ ἑκατονταετηρίδες πρὸς ἀνασκαφὴν τῆς γῆς ἐξαιρουμένης τῆς ὀρεινῆς χώρας.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΡΩΣΣΙΑΣ. — Ἐν ἔτει 1689 ἐπὶ Πέτρου τοῦ μεγάλου ἡ Ῥωσσία περιεῖχεν ἑκατομμύρια κατοίκων 16.

Τῷ 1762, ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β'. 25.

Τῷ 1796, κατὰ τὸν θάνατον αὐτῆς. 33.

Τῷ 1850, ἐπὶ Νικολάου. 66.

Καὶ τῷ 1863. 68.

ΠΟΡΘΜΕΙΑ ΤΗΣ ΒΑΛΤΙΚΗΣ. — Τὰ πορθμεῖα τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης παρεχώρησεν πρὸς τὴν Δανίαν ἡ Βιενναία Σύνοδος τοῦ 1815 εἰς ἀποζημίωσιν τῆς πρὸς τὴν Σουηδίαν παραχωρηθείσης Νορβηγίας Τῷ 1844 εἰσέπλευσαν εἰς τὴν βαλτικὴν θάλασσαν 4,465 Ἀγγλικὰ πλοῖα, 3, 788 Σουηδικά, 2,979, Πρωσσικά, 2,005 Γερμανικά, 1,267 Ὀλλανδικά, 767, Ῥωσσικά, 302 Γαλλικά, κλ. Τὰ δὲ εἰσπραχθέντα τέλει ἀνέβησαν εἰς ἓξ ἑκατομμύρια φράγκων.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ. — Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπάρχουσιν 21,000 Μαρωνῖται, οὐνῖται 9,000, Γραικοὶ 7,000, Δροῦσοι 7,000, Ὀθωμανοὶ 2,300, Ἑβραῖοι 80· τὸ ὅλον. 46,580.

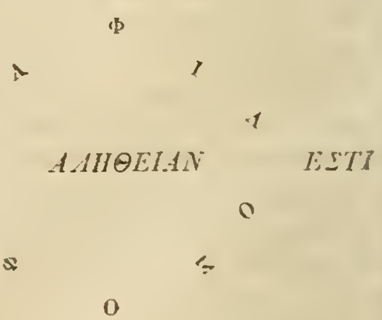
ΠΟΙΝΙΚΑΙ ΔΙΚΑΙ. — Τὸ 1834, διεξήχθησαν ἐν Γαλλίᾳ 6,932 ποινικαὶ δίκαι, τὸ 1840, 8,226, Τὸ 1841 ἠριθμεῖτο εἷς ὑπόδικος πρὸς 4,374 κατοίκοις, ἐνῷ ἐν Βελγίῳ ἠριθμεῖτο εἷς πρὸς 9,925 κατοίκοις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος (1862) ὑπῆρχον ἐν Γερμανίᾳ 21 πανεπιστήμια, ἐν οἷς ἐδίδασκον τὰς ἰατρικὰς ἐπιστήμας 264 καθηγηταί, ἐδιδάσκοντο δὲ 3,047 μαθηταί, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν ἀργίᾳ διατελέσαντος πανεπιστημείου τῆς Πράγκης.

	Πανεπιστήμια	*ἀριθ. καθηγητ.*	*ἀριθμὸς μαθητῶν.*
1.	Βιέννης.	28.	579.
2.	Πράγγης.	22.	
3.	Βερολίνου.	21.	323.
4.	Λειψίας.	20.	230.
5.	Μονάχου.	18.	244.
6.	Τουβιγγίας.	14.	105.
7.	Βυρσβούργου.	14.	289.
8.	Γοτθίγγης.	13.	166.
9.	Βώννης.	12.	119.
10.	Χειλδελβέργης.	11.	96.
11.	Κενισβέργης.	10.	104.
12.	Ἰένης.	10.	51.
13.	Γρεϊσβόλδης.	10.	167.
14.	Φριβούργου.	10.	44.
15.	Γιεσσένης.	9.	152.
16.	Ἐρλάγγης.	8.	83.
17.	Μαρβούργου.	8.	61.
18.	Ἅλλης.	7.	45.
19.	Ῥωστόκου.	7.	32.
20.	Βρεσλαύου.	6.	119.
21.	Κιέλου.	6.	38.

Ι. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

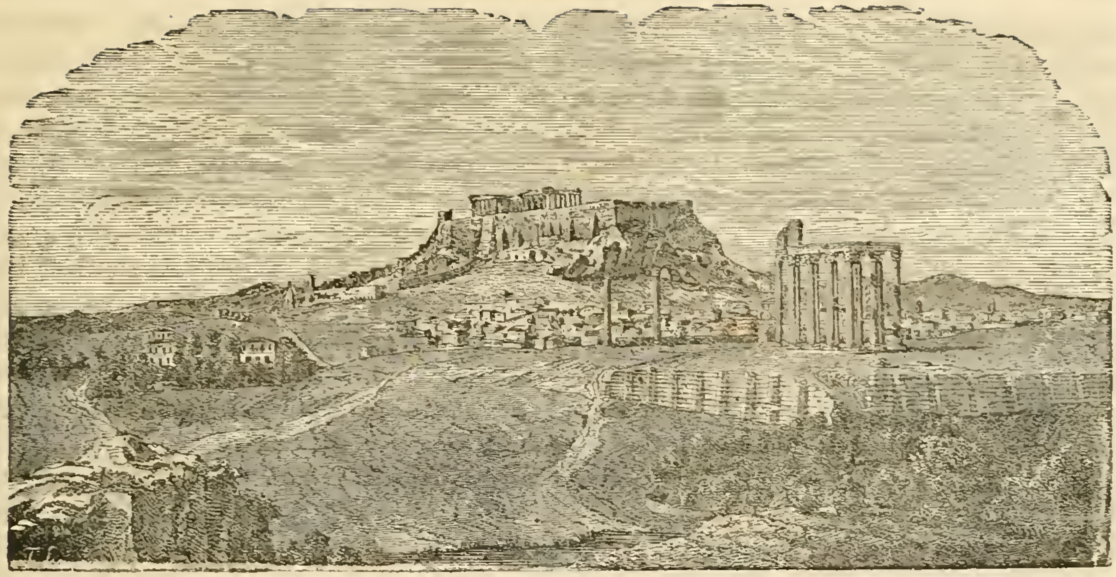
ΓΡΙΦΟΣ.



Λύσις τοῦ ἐν τῷ 328 φυλλαδίῳ Αἰνίγματος.

Ἀλέκτωρ.

—οooo—



Π Α Ν Δ Ω Ρ Α.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 330.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ

ΜΕΛΕΤΗ

περὶ τῶν αἰτίων δι' ἃ ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς δὲν παρήγαγε νομοδιδασκάλους.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 329.)

Αἱ Ἀθῆναι πόλις Ῥωμαϊκὴ ἐγένοντο τὸ παιδαγωγεῖον τῶν Ῥωμαίων νεανίσκων, οἵτινες εὐγνωμοσύνην βεβαίως ἀποτίοντες τοῖς διδασκάλοις αὐτῶν Ἕλλησι Γραικύλους ἀπεκάλουν αὐτούς. Τεταπεινωμένη καὶ ἐξουθενημένη ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο πλέον νὰ παραγάγῃ τι εὐγενὲς καὶ γενναῖον; κολακεύειν καὶ ἐπὶ κενῷ ῥητορεύειν, ἰδοὺ τί ἐδίδασκεν ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ Ῥωμαίων, διότι καθ' Ὅμηρον

« Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
« Ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.

Δεῦρο νῦν ἐξετάσωμεν ἂν τὰ ἐμποδὼν τῇ Ἑλλάδι γενόμενα αἴτια πρὸς παραγωγὴν μεγάλων νομοδιδασκάλων δὲν ὑπῆρξαν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἂν ἐν αὐτῇ μηδόλως ὑπάρξαντα, ἐγένοντο ὠφελείας πρόξενα, ὡς ἤθελον γενῇ καὶ τῇ Ἑλλάδι.

Προεξάρχουσι τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, καθ' ἃ εἴρηται, ἡ φιλολογία καὶ ἡ φιλοσοφία, αὗται εἶχον φθάσει ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον ἐπὶ τοῦ αἰῶνος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου· ἂν ἐμορφοῦτο τότε καὶ Κράτος ἑνιαῖον, ἡ ἐπιστήμη τῆς νομοθεσίας ἤθελε τελειοποιηθῇ (θθ), ἀλλ' ἔλλειψεν ἡ ἑνότης καὶ πάντα ἐματαιώθησαν. Φέρ' ἴδωμεν πῶς εἶχον ταῦτα ἐπὶ Αὐγούστου ἐν Ῥώμῃ.

Φιλολογίαν πρωτότυπον οὐδέποτ' ἔσχεν ἡ Ῥώμη· ὡς δ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Schoell (ιι), ἡ φιλολογία τῶν Λατίνων ἁπλῶς ἐστι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀπομίμησις (κκ), ὅθεν εὑρίσκονται μὲν ἐν αὐτῇ ὡραῖα ἀπομιμήματα ἐξαισίων Ἑλληνικῶν πρωτοτύπων (λλ),

(θθ) Ὡς τοῦτο δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων καὶ ἐκ τῶν περισωθέντων ἡμῖν δικανικῶν λόγων τῶν ῥητόρων, ὧν αἱ ἀγορεύσεις εἰσὶ πολὺ τῶν ὁμοίων τοῦ Κικέρωνος ἀγορεύσεων σπουδαιότεραι καὶ παρέσχον κάλλιστον τοῖς ἀρχαιολογοῦσι βοήθημα πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν διατάξεων τῶν Ἀθηναϊκῶν νόμων, ἐν ᾧ οἱ τοῦ Κικέρωνος λόγοι, εἰ μόνοι περιεσώζοντο, ἥκιστα ἤθελον συντελέσει πρὸς ἀνασύνθεσιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

(ιι) Schoell, Abrégé de l'hist. de la littérat. Romaine. t. I.

(κκ) Ὅρα καὶ Giraud, hist. du Droit Romain, p. 176.

(λλ) Οὐδ' ἡ Κίρκη, οὐδ' ἡ ἀποπλάνησις, οὐδ' ἡ εἰς ᾅδου κάθοδος ἔλειψαν ἀπὸ τὴν Αἰνειάδα, διότι ὑπῆρχον ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ· τὰ δὲ Βουκολικὰ τοῦ Οὐϊργιλίου ἀποπνέουσι τὰς καλλονὰς τοῦ Θεοκρίτου· ὁ δ' Ὁράτιος, καί τοι Ὁράτιος, δὲν ἔφθασεν ὅμως τὸν Πίνδαρον εἰς τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν, οὐδ' ore rotundo ῥέει ἀπ' ἐκείνου ἡ ποίησις ὡς ἐν τῷ μεγάλῳ τῆς Βοιωτίας ἀοιδῷ.

ἀλλὰ πάντοτε ὡς ἀντίγραφα ἐκείνων λογίζονται. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ τῶν Λατίνων ποιητῶν ἔμπνευσις δύναται νὰ παραβληθῇ μᾶλλον πρὸς πῦρ διὰ τριβῆς ἐξαφθὲν, παρὰ ὑπὸ τὴν τῶν Μουσῶν ἔμπνευσιν ἐλλάμψαν.

Ἀλλ' οὐδὲ φιλοσοφίας ἰδίας πατέρες ἐγένοντό ποτε οἱ Ῥωμαῖοι· μιμηταὶ καὶ ἀκόλουθοι καὶ κατὰ τοῦτο τῶν Ἑλλήνων, διήκουον οἱ νεώτεροι τῶν ἐξ Ἑλλάδος πρὸς αὐτοὺς μεταναστευόντων φιλοσόφων, μηδόλως προσέχοντες τὸν νοῦν ταῖς ἀραῖς τοῦ Κάτωνος καὶ ἄλλων γερόντων, οἵτινες ἠπείλουν τῆς Ῥώμης πτῶσιν εἰ προσεῖχε τὸ οὖς ταῖς τῶν Γραικύλων διδασκαλίαις (μμ), καὶ προσεγυμνάζοντο ποιεῖν (νν) καὶ γράφειν (ξξ) ἑλληνιστὶ, ὡς πλειόνων δυνάμενοι τυχεῖν ἀναγνωστῶν.

Καὶ περιπατητικοί, καὶ ἀκαδημαϊκοί, καὶ ἐπικούρειοι καὶ ὡς εἰπεῖν άπασῶν τῶν φιλοσοφικῶν αἱρέσεων διδάσκαλοι ἦλθον ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ῥώμην, ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ τούτων ἢ οὐδόλως ἢ μικρὸν ἥρμοζον τῷ χαρακτῆρι τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες σοβαροὶ μᾶλλον παρὰ εὐθεῖς, πρακτικοὶ καὶ οὐχὶ θεωρητικοὶ, φίλοι μὲν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ταῖς ἀρχαίαις αὐτῶν ἱστορικαῖς παραδόσεσι προσέχοντες, οὐδαμῶς ἠδύναντο εὑρεῖν ἐν ταῖς φιλοσοφικαῖς ταύταις σχολαῖς ὅ,τι ἐζήτουν, ἤτοι τὴν μὲν ἀρετὴν ὡς πρῶτον λόγον, τὴν δ' ἐνεργητικότητα ὡς χρέος ὑπὸ τῆς ἀρετῆς ἐπιβαλλόμενον. Ὁ στωϊκὸς Παναίτιος μετέβη εἰς Ῥώμην, τὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων πνεῦμα ἦν ἐκ φύσεως καὶ ἐκ καταγωγῆς προδιατεθειμένον εἰς ὑποδοχὴν τῶν ἀπὸ τῆς στοᾶς δογμάτων. Ζῆν συμφώνως τῇ φύσει (*ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν*), ἦν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βάσις, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ σύμβολον τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας, ζῆν δ' οὕτως, ἦν τὸ μηδὲν ἐναντίον καὶ ἀσυμφώνως πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐνῷ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ φιλοσοφικαὶ αἱρέσεις ὡς ἀρχὴν εἶχον τὸ ἀπέχειν τοῦ πολιτεύεσθαι, ἡ στωϊκὴ πρὸς τοῦτο μάλιστα τὸν φιλόσοφον ἐκάλει, διότι μόνος ὁ φιλόσοφος, κατὰ τοὺς στωϊκοὺς, ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ καὶ διακρίνῃ τὸ κατ' ἀρετὴν πολίτευμα. διαγνοὺς δ' αὐτὸ ὤφειλε πολιτεύεσθαι, ἵνα μὴ ἀποδιοπομπούμενος τὰ πολιτικὰ δώσῃ τῇ κακίᾳ τὰ μέσα πρὸς τὸ κατάρξαι τοῦ λαοῦ.

(μμ) Πλούταρχος ἐν Κάτωνος βίῳ.

(νν) « Nam si quis minorem gloriae fructum ex graecis versibus percipit quam ex latinis vehementer errat, propter ea quod Graeca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus, exiguis sane continentur. » Cicero pro Archia poeta, c. X.

(ξξ) Οὕτως ὁ φιλοδοξότατος Κικέρων συγγράψας λατινιστὶ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν, οὐδόλως ἐλογίσατο τοῦτο ἱκανὸν πρὸς τὴν ἰδίαν δόξαν· ὅθεν καὶ ἑλληνιστὶ αὐτὸς αὐτὴν μετέφρασεν, ὁ πανδαμάτωρ ὅμως χρόνος ὡσανεὶ ἐπισκώπτων αὐτοῦ ἀμφοτέρας κατέστρεψεν.

Αἱ ἀρχαὶ αὗται τῆς Στοᾶς, ὡς εἰκὸς, ἤρεσκον τοῖς Ῥωμαίοις, διότι καὶ κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν παραδόσεις ἡ ἀρετὴ ἦν τὸ ἄκρως ἀγαθὸν, χρέος δὲ τοῦ σοφοῦ ἡ περὶ ταύτην σπουδὴ, καὶ ἡ τῆς θεωρίας εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ἐφαρμογὴ, ἤτοι ἡ κυβέρνησις τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων πρὸς τὸ εὖ εἶναι τοῦ λαοῦ. Ἡ αἵρεσις αὕτη ἤρεσκε τοῖς ἀπὸ γένους συγκλητικοῦ, ἅ τε καλοῦσα αὐτοὺς πρὸς τὰς τιμὰς, οὐδ' ἀπήρεσκε τῷ λαῷ, ἅ τε καὶ τούτου δυναμένου τυχεῖν τῶν ἴσων καὶ μεταλαβεῖν τῆς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀριστοκρατίας ταύτης, ἀσπαστὴ δὲ τοῖς πᾶσιν ἐγίνετο διὰ τὸ ἐπιεικὲς τῶν ἑαυτῆς δογμάτων, διότι καί τοι ἐκάλει τοὺς ἑαυτῆς μύστας πρὸς τὸ ἄρχειν, ἐκάλει αὐτοὺς οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ (οο).

Ἡ φιλοσοφία αὕτη ἀκριβὴς περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων (ππ), σπουδάζουσα τὴν διάλεκτον οὐχὶ ἀργῶς καὶ πρὸς τὸ σοφιστεύεσθαι, ὡς ἡ ἐριστικὴ αἵρεσις, ἀλλὰ διὰ τὴν καταλληλοτέραν καὶ ἀκριβεστέραν τῶν ἐννοιῶν ἔκθεσιν, ἐγέννησε, προήγαγε καὶ ἐτελειοποίησε τὴν νομικὴν γλῶσσαν τοσοῦτον, ὥστ' ἀδύνατόν ποτε ἄλλη τις διάλεκτος νὰ φθάσῃ τὴν κατὰ τοῦτο ἐντέλειαν τῆς λατινικῆς.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι ξένη φιλολογία καὶ ξένη φιλοσοφία κρατοῦσι τῆς κοσμοκρατούσης Ῥώμης, ἡ δ' ὑπὸ τῶν ξένων Ἑλλήνων εὐγενὴς αὕτη κατάκτησις τοῦ Λατίου ποσῶς δὲν θέλει μείνει ἄγονος καὶ στεῖρα. Πατήσασα ῥωμαϊκὸν ἔδαφος ἤθελεν ἴσως ἀπολήξει εἰς μικρὰ, εἰ μὴ εὕρισκεν ἐν αὐτῷ τὸ ἀναγκαιότατον πρὸς ζωογόνησιν στοιχεῖον, τὴν *ἑνότητα*. Τὴν στωϊκὴν αἵρεσιν τὸ πρῶτον ἐμφανισθεῖσαν ἐνεκολπώθησαν οἱ ἔξοχοι νέες, διότι ἐκάλει αὐτοὺς πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι καὶ μόνους ἀνέγραφεν ἱκανοὺς, πρὸς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο χρέος, ἀλλ' ἐπῆλθεν ὁ βαρὺς τῆς δουλείας αἰὼν, οἱ Τιβέριοι, οἱ Νέρωνες, οἱ Καλιγοῦλαι παρηγκώνισαν τοὺς ἀγαθοὺς θωπεύοντες τὰ πλήθη, ἅτινα *ἄρτῳ μόνῳ καὶ θεάμασιν* (panem et circenses) ἠρκοῦντο, τότε παραμυθία τὰ σωτήρια τοῦ

(οο) Ἠπατᾶτο ἆρά γε ὁ στωϊκισμός ; οὐχὶ βεβαίως, καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη διὰ τῶν προσηλυτισθέντων ὑπ' αὐτοῦ, τοιοῦτοι δ' ὑπῆρξαν οἱ πλεῖστοι καὶ διασημότατοι τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἐν πάσῃ τῇ ἑαυτῶν πολιτείᾳ συμφωνότατοι πρὸς τὰς ἀρχὰς ἃς ἠσπάσθησαν ἐδείχθησαν· πάντες μὲν οἱ νομοδιδάσκαλοι ἦσαν στωϊκοὶ (ὅρα Cuiatii observ. XXVI, 40. Merili observ. I, 8. Brunquell p. 14. Heineccii hist. §. 123. Gravina de ortu et progres. jur. civ. c. XLIV.) Ἐν πολιτικοῖς δὲ καὶ φιλοσόφοις οἱ βέλτιστοι Βροῦτος, καὶ Κικέρων, καὶ Σενέκας, καὶ Θρασέας, καὶ Τάκιτος, καὶ οἱ Ἀντωνῖνοι καὶ ὁ μέγας ἀληθῶς Μάρκος Αὐρήλιος, μεθ' οὗ ἡ αἵρεσις καὶ παρεκάθησε τῷ αὐτοκρατορικῷ θρόνῳ (Montesquieu, espr. des lois XXIV, 10 καὶ grand. et décad. des Rom. ch. 16). Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς σκοποῦμεν ἐν ἰδίᾳ μελέτῃ νὰ διαπραγματευθῶμεν περὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῆς στωϊκῆς αἱρέσεως πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

στωϊκισμοῦ ἐγένοντο δόγματα, ἅ τε διδάσκοντα *αὐτάρκη εἶναι τὴν ἀρετήν*· τὸ πολιτεύεσθαι περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Πάλλα, τοῦ Ναρκίσσου καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων αἰσχρῶν ἀπελευθέρων, ὁ φόρος ἐσίγα, τὸ πρὸ τῶν ἐμβόλων βῆμα ἀνετράπη· ἡ φιλοσοφία λοιπὸν καταστραφείσης τῆς ἐλευθερίας (ρρ) καὶ μὴ δυναμένη νὰ βελτιώσῃ τοὺς ἄρχοντας ἐδέησε νὰ στρέψῃ πρὸς ἄλλα τὸν σκοπὸν αὐτῆς, εὗρε δ' εὐγενὲς αὐτῇ μέλημα καὶ γενναῖον τὸ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἐφαρμόσαι τὰς τῆς φιλοσοφίας ἀρχάς· τοὐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῶν νομοδιδασκάλων, τοὐντεῦθεν ἡ πραγματοποίησις τοῦ περὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς Ῥώμης χρησμοῦ τοῦ ποιητοῦ,

Excudent alii spirantia mollius aera:
Credo etiam vivos ducant de marmore vultus.
Tu regere imperio populos, Romane memento;
Hae tibi erunt artes.

Καὶ ὄντως εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιστήμην ἢ τέχνην τοσοῦτον ἐπέδωκαν οἱ Ῥωμαῖοι ὅσον εἰς τὴν *νομικήν*, κατ' αὐτὴν δ' ἄρχουσιν ἁπάντων τῶν ἐθνῶν (σσ).

Ἡ εἰσέλευσις τῶν στωϊκῶν φιλοσοφημάτων (ττ) ἐγένετο ἐν Ῥώμῃ περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Κάτωνος, δηλαδὴ ὅτε ἡ δημοκρατία ταχυτάτοις ἀπέκλινε βήμασιν, ὅτε ὁ Κικέρων μόνος ἐν τῷ φόρῳ ἔβλεπε τὸ ἐπιφαινόμενον τῆς τυραννίας τέρας καὶ ἐζήτει νὰ ἑνώσῃ πάσας τοῦ δήμου τὰς δυνάμεις κατ' αὐτοῦ ὅπως σώσῃ τὴν ἐλευθερίαν· ὁ εὐγλωττότατος καὶ δεινότατος τῶν ῥωμαίων ῥητόρων, εἶναι καὶ ὁ τελευταῖος τῶν ἐλευθέρως ἀγορευσάντων ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς δημοκρατουμένης Ῥώμης· ἡ ἐλευθερία δι' αὐτοῦ ἐξέφερε τοὺς τελευταίους λόγους της, ὁ δὲ Κικέρων ἀποχωρήσας εἰς Τούσκουλον ἐν τῷ φιλοσοφεῖν παρεμυθεῖτο συγγράφων τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ πονήματα καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ὑπατείας τὴν ἱστορίαν, ὑπεδείκνυε δὲ τοῖς μετ' αὐτὸν ὁποῖον τὸ ἐπιμένον ἄσυλον τῷ ἰδόντι τὴν δῄωσιν τῶν ἐλευθεριῶν τῆς ἰδίας πατρίδος (υυ), ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εὗρεν αὐτὸν τοῦ θηλυμανοῦς Ἀντωνίου ἡ προγραφὴ, ὡς μετὰ τρεῖς περίπου αἰῶνας κατέλαβε τὸν μέγιστον τῶν ῥωμαίων νομοδιδασκάλων Αἰμίλιον Παπινιανὸν τὸ πατροκτόνον τοῦ Καρακάλλα ξιφίδιον, διότι ἡ δικαία τοῦ διδασκάλου του γλῶσσα δὲν ἠθέλησε νὰ μολυνθῇ ἀπολογουμένη ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοκτόνου.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν Κικέρωνος καὶ Παπινιανοῦ περικλείεται ἡ ἐνδοξοτάτη ἐποχὴ τῶν νομοδιδασκάλων τῆς Ῥώμης. Ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις αἰῶσιν εὑρίσκομεν ὅ,τι δέον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἑνότης ὑπάρχει καὶ ἡ Ῥώμη κυριαρχεῖ, τὰ δ' ἔθνη καί τοι οὐδόλως ἐξεβιάζοντο ὅπως δεχθῶσι τῆς δορυκτήτορος τοὺς νόμους, ὅμως ὅπως κολακεύσωσιν αὐτὴν ἀπεδέχοντο τὴν νομοθεσίαν τῆς μητροπόλεως, τὸ δὲ δημοτικὸν (municipium) αὐτῆς πολίτευμα εἰσέγραφον ὡς ἴδιον αὐτῶν νόμον (φφ). Ἀφοῦ ἡ θεὰ ἐλευθερία ἀπεχαιρέτισε τὰ ἔθνη ταῦτα, ἐνόμισαν ὅτι *οἱονεὶ ἐλεύθερα* ἐγίνοντο ἂν κατὰ τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἐπολιτεύοντο νόμους, πλὴν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ ψυχρὸν καὶ ἄναυδον, καὶ ἀληθῶς εἴδωλον ἔμενεν ἡ θεὰ ἐλευθερία καὶ οἱ δημώδεις αὐτῆς θεσμοί.

Ἡ δὲ ῥητορεία ἐδεσμεύθη, ἡ σοβαρὰ καὶ ἀρχαία τῆς Ῥώμης Σύγκλητος ἐπληρώθη ὑπὸ ξένων, γνωστὴ δ' ἡ εὐφυὴς τοῦ Ῥωμαίου ἐκείνου σάτυρα «ἀπαγορεύεται τοῖς πολίταις δεικνύειν τοῖς συγκλητικοῖς τὴν ὁδὸν τοῦ βουλευτηρίου» (χχ).

Ἀλλὰ τὰ συντελέσαντα θαυμασίως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἐπεῤῥώσθησαν διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ· ἡ ἁγία αὕτη θρησκεία, ἡ καὶ τοὺς διώκτας αὐτῆς σαγηνεύουσα (ψψ), τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐνετύπωσε τὰ θεῖα αὐτῆς δόγματα εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ὥστε οἱ νομοδιδάσκαλοι τοὺς χριστιανοὺς διώκοντες, ἄκοντες ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν ἐχριστιάνιζον (ωω).

Ἐντελῶς, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἑνότης

(ππ) Ὡς ἀρχὴν πάσης ἐπιστήμης τὸ καλῶς τῶν ὀνομάτων ἐπίστασθαι, μάλα ὀρθῶς ἐδογμάτιζον οἱ Στωϊκοί.

(ρρ) « Nunc et fortunae gravissimo percussus vulnere, et administratione Reipublicae liberatus doloris medicinam a philosoophia peto. » Cicero, acad. quest. I, 11.

(σσ) « Romani in omni genere Graecis cedunt. Ab iis philosophiam, medicinam, studia mathematica m u t u o sumpserunt, de suo vix quicquam magni momenti adjecerunt, in u n a j u r i s p r u d e n t i a regnant; hujus etsi s e m i n a a Graecis acceperint, inde tamen excitarunt amplissimum pulcherrimumque, eaque in re una, omnes populos, quod constet vicerunt » L e i b n i t z, de crem. scient. IV.

(ττ) « Le stoïcisme s' incorpora tellement au droit Romain qu' on peut dire, en se servant d' une expression juridique, qu' ils forment un tout indivisible. » L e r m i n i e r philos. du Dr. καὶ G i r a u d, hist. du Dr. Rom. p. 191.

(υυ) Ὅρα ἀνωτέρω σημείωσιν ρρ.

(φφ) Περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν ὑπηκόων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὅρα τὸν G i r a u d hist. du Dr. Rom. p. 216 καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ N a u d e t, des changem. opérés dans l' administ. de l' empire Rom. t. I. p. 23.

(χχ) M i c h e l e t, hist. du Dr. Rom. t. II p. 271. L e r m i n i e r, cours d' hist. des législ. comp. II leç. γ. 27.

(ψψ) Μάρκος ὁ Αὐρήλιος, καὶ αὐτὸς ἔτι Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης, ἠρνοῦντο καὶ ἐδίωκον τὸν Χριστιανισμὸν, ἀλλὰ τὰ συγγράμματα αὐτῶν θαυμάζονται, καὶ ἡ πολιτεία αὐτῶν ἐπαινεῖται εἰς αἰῶνας αἰώνων, διότι ἐνετυπώθησαν ἐν αὐτοῖς τῆς θείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας αἱ ἄγνωστοι τὸ πρὶν ἀρχαί.

(ωω) Τοῦτο θαυμασίως ἀπέδειξεν ὁ T r o p l o n g ἐν τῷ de l' influence du christian. sur le droit civil des Romains πολυμαθεστάτῳ αὐτοῦ πονήματι, ὅπερ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετήνεγκε γλῶσσαν μετὰ γλαφυρότητος καὶ διὰ πολλῶν ἰδίων διαπλουτίσας σημειώσεων ὁ φίλος ἡμῶν Κ. Βασ. Κ. Νικολόπουλος.

τοῦ Κράτους καὶ τῆς νομοθεσίας τὸ ἐνιαῖον, ὡς καὶ τὸ ἵστασθαι μακρὰν τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων, συντελοῦσι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς περὶ τὰς νομικὰς μελέτας ἐπιδόσεως ἑνὸς ἔθνους, ὅπερ τὰ δύο ἄλλα κέκτηται προσόντα, ἤτοι φιλολογίαν πλουσίαν καὶ φιλοσοφίαν ὑγιᾶ. Ἀλλ' ἐνισχύσωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν καὶ διὰ νεωτέρων παραδειγμάτων.

Ἔπεσεν ἡ Ῥώμη, διεμελίσθη ἡ Ἰταλία ἕρμαιον γενομένη τῶν Γότθων καὶ Ἐρούλων καὶ Οὔνων, καὶ μετ' αὐτοὺς τῶν Γάλλων, καὶ Γερμανῶν, καὶ Σαρακηνῶν, καὶ Ἱσπανῶν· Πάπας ἀφ' ἑνὸς καὶ αὐτοκράτωρ ἀφ' ἑτέρου, ἔνθεν Γέλφοι, ἑτέρωθεν Γιβελῖνοι, ἐδῶ Λευκοὶ, ἐκεῖ Μέλανες, πᾶσα πόλις καὶ δύο τοὐλάχιστον φατρίαι, τὴν Ἰταλίαν κατεβαρβάρουν· πολλὰ τῶν κατακτητῶν αὐτῆς βάρβαρα νομοθετήματα ἐπεβλήθησαν αὐτῇ, ἀλλὰ δεχομένη αὐτὰ τοῖς ἔδιδε νέαν μορφὴν, καὶ τῶν βαρβάρων τὰ ἔθιμα ἐν Ἰταλίᾳ λεληθότως ἐξερωμαΐζοντο ὑπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἀπὸ δὲ τῆς Ἰταλίας βαθμηδὸν ἐξηπλοῦτο ἡ ῥωμαϊκὴ νομοθεσία ἐφ' ἁπάσης τῆς Εὐρώπης, ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ὑπερβορείων χωρῶν, τῶν τέως ἀσυγκοινωνήτων πρὸς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Τὰ δὲ πνεύματα κυρίως δὲν ἐτράπησαν πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν νόμων εἰμὴ περὶ τὸν ΙΒ' αἰῶνα· ὁ Ἰρνέριος πρῶτος, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Ἀκκούρσιος καὶ ὁ Βάρτολος, ἤρξαντο μελετᾷν τὰ σοφὰ τῆς ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας κείμενα, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καθ' οὓς ὁ Δάντης ἔκλαιε διὰ τὴν δούλωσιν τῆς Ἰταλίας καὶ ὁ Πετράρχης διὰ τὴν ταπείνωσίν της, ὁ δὲ Βοκάκιος διαιώνιζεν ἐν ἀθανάτῳ καλλιεπείᾳ τὸν Ἀττικὸν πολιτισμὸν τῆς Τυῤῥηνίας. Ἀλλ' ὅ,τι ἡ ψυχαγωγία τῶν καλογραμματικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἦν πρὸς τὴν φιλολογίαν, τοῦτο οἱ ψυχαγωγηταὶ (glossateurs) τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν ὑψηλὴν θεωρίαν τῶν νόμων, διότι ἔλειπεν ἡ λαμπὰς τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, ἡ γνῶσις δηλονότι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος συγγραμμάτων. Ἡ δούλωσις τῆς Ἑλλάδος μεσοῦντος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος συνέπεσε σύγχρονος τῇ εὑρέσει τῆς τυπογραφίας· Βησσαρίωνες, Γαζῆς, Λασκάρεις, Χαλκοκονδύλαι καὶ λοιποὶ ἔνδοξοι τοῦ Βυζαντίου φυγάδες, καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν Δύσιν ἀπόστολοι, μετέφερον τὸν περισωθέντα τῆς ἀρχαιότητος πλοῦτον, ὡς δὲ πρὸ ἑκκαίδεκα αἰώνων ἡ Ἑλλὰς τὸ πρῶτον ταπεινωθεῖσα εἶχε πλάσει διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας αὐτῆς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, οὕτω καὶ αὖθις ἡ Ἑλλὰς τὸ δεύτερον δουλωθεῖσα μετέδιδε τῶν σοφῶν συγγραμμάτων αὐτῆς πρὸς τοὺς ἑσπερίους λαοὺς, καὶ ἀνεζωπύρου τὸν πρὸς τὰ καλὰ ἔρωτα (ααα). Ἡ Ἰταλία πρώτη ὑπεδέχθη τοὺς φυγάδας τῆς τουρκικῆς βαρβαρότητος. Ἄγγελος Πολιτιανὸς, Πῖκος ὁ ἐκ Μιρανδόλης, ὁ Ἀλκιάτης, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι διάσημοι γενόμενοι τῆς Ἰταλίας ἄνδρες ἐπεδόθησαν μετὰ πόθου εἰλικρινοῦς εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀναδυομένης, οὕτως εἰπεῖν, ἀρχαιότητος, ἐμορφώθη τότε φιλοσοφία καὶ φιλολογία Ἰταλικὴ, καὶ ἡ σπουδὴ τῶν νόμων παρηκολούθησεν. Ἡ σπουδὴ τῆς Ἱστορίας μυρία τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διεφώτισε μέρη, ἅπερ ἡ ἀμάθεια τῶν ψυχαγωγητῶν κατεσκότισε διὰ μωρᾶς καὶ γελοίας πολλάκις ἑρμηνείας.

Ὁ Ἰταλὸς Ἀλκιάτης μετέδωκε τῇ Γαλλίᾳ τὰ πρῶτα ζώπυρα, ἡ δὲ σχολὴ αὐτοῦ προώδευεν αἰσίως, μετὰ πεντεκαίδεκα δ' ἀπὸ τῆς ἐν Γαλλίᾳ διαμονῆς τοῦ Ἀλκιάτου ἔτη δαιμόνιός τις νέος ἤρχετο ἐν Τολόζῃ τοῦ ἐνδόξου σταδίου του (βββ)· ὁ νέος οὗτος ὁ μέγας ἦν Κουιάτιος. Τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐγκρατέστατος, νοῦς δὲ εὐθὺς καὶ κρίσις βαθεῖα προσέλαβε βοηθοὺς τὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν, τῷ δὲ πυρσῷ τῆς ἱστορίας χρώμενος διεφώτιζε τοὺς νόμους τῆς Ῥώμης. Ἀρκεῖ ἵνα μνησθῶμέν τινων τῶν μαθητῶν τοῦ Κουιατίου ὅπως ἐξ ὀνομάτων καταδειχθῇ ὁποία δι' αὐτοῦ ἐγένετο πρόοδος εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νόμων, τίς δὲ τῶν καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης γευσάμενος δὲν ἤκουσε περὶ τῶν δύο Pithou, καὶ Amariton, καὶ Labitte, καὶ Loisel, καὶ Gyfanius, καὶ Roediger, καὶ Haloander Spikermann, καὶ Janus a Costa, καὶ Cragius, καὶ Merula, καὶ Lamoignon, καὶ La Martillière, καὶ τοῦ ἱστορικοῦ de Thou, καὶ τοῦ πάππου τοῦ Bossuet; Τίς δ' ἀγνοεῖ τὰ ἔργα τοῦ Dumoulin, καὶ Donneau, καὶ Gui-Coquille, καὶ

(ααα) Ὁ Ἀργυρόπουλος ἀκούσας ἐν Ῥώμῃ διατρίβων περὶ τῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μεγάλων προόδων τοῦ Ῥαυγλινείου, ἀνέκραξε μετὰ χαρᾶς πρὸς πόνον πατριωτικὸν μεμιγμένης « τοιγαροῦν καὶ τὰς Ἄλπεις ἡμῶν ἐξοικισθέντων ὑπερέπτη ἡ Ἑλλάς. » Τοιαῦτά τινα ἐξεφώνησεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ὁ Ῥόδιος Ἀπολλώνιος τὸν Κικέρωνα θωπεύων ἀκούσας αὐτοῦ ἑλληνιστὶ ῥητορικὴν μελέτην ἀναγινώσκοντος· «Σὲ μὲν, ὦ Κικέρων, ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῆς δ' Ἑλλάδος οἰκτείρω τὴν τύχην ὁρῶν ἃ μόνα τῶν καλῶν ἡμῖν ὑπελείπετο, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγενόμενα, παιδείαν τε καὶ λόγον. » Πλούταρχ. ἐν Κικέρωνος βίῳ, καὶ Κ. Οἰκονόμος περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς ἐν σελ. 756.

(βββ) Ἀλλ' ὁποία πολλάκις τῶν συγχρόνων ἡ τύφλωσις καὶ κακία! Τῷ Κουιατίῳ αἰτοῦντι νὰ διδάξῃ ἐν Τολόζῃ ἠρνοῦντο οἱ νέοι Ἀβδηρῖται τῆς πόλεως ταύτης σοφοὶ τὴν ἕδραν, προὐτίμων δ' αὐτοῦ ἀμαθέστατόν τινα Στέφ. Φορκαδὲλ ὀνόματι, περὶ οὗ ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς. « Grâce à on ne sait quel mauvais génie des Toulousains la demande de Cujas fut réjetée, et on lui préféra Etienne Forcadel, espèce de fou, très peu capable d' enseigner » Berriat St. Prix hist. du Dr. Rom. p. 482. Πόσα ἄλλα Πανεπιστήμια καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τὴν τῶν Τολοσαίων ἀβελτηρίαν ἢ πάσχουσιν ἢ ἀπομιμοῦνται!

Domat καὶ Pothier; Τοιαῦτα ὀνόματα οὔτ' ἐπαίνων, οὔτε σχολίων χρήζουσιν.

Ἡ Γαλλία ἦν ὑπὲρ τὴν Ἰταλίαν ἐπιτηδεία πρὸς καλλιέργειαν τοῦ δικαίου, διότι ἐνῷ ἡ Ἰταλία κατεσπαράττετο ὑπὸ ἐμφυλίων σπαραγμῶν καταχρωμένη τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἡ πάλαι Ἑλλὰς ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων, καὶ διηρημένη εἰς πλῆθος μικρῶν πολιτειῶν, αἵτινες ὡς κληρουχίαι τοῖς νόθοις τέκνοις τῶν Παπῶν διενέμοντο, ἡ Γαλλία ἐνδοξότερον ὥδευε δρόμον. Ἡ φοβερὰ τοῦ ἑνδεκάτου Λουδοβίκου χεὶρ συνῆπτε τοὺς δεσμοὺς τῶν ἀρθρώσεων τῆς Γαλλικῆς μοναρχίας, ἐταπείνου τοὺς τιμαριώτας ἄρχοντας καὶ σεβαστότερον τὸ στέμμα ἐποίει συμμαχοῦσα πρὸς τοὺς λαούς, οἱ ξένοι ἀπεβάλλοντο, ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Καρόλου τοῦ Ζ'. ἡ Παρθένος τῆς Αὐρηλιανῆς (Jeanne d' Arc), ὁ Dunois καὶ ὁ Penthièvre ἠλευθέρωσαν τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ ζυγοῦ. Ἑνότης καὶ ὀργασμὸς πρὸς τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, κατασίγασις δὲ τοῦ πολιτικοῦ βήματος, ἰδοὺ ἡ κατάστασις τῆς Γαλλίας περὶ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα, ἓν μόνον βῆμα ἦτο ἐλεύθερον, τὸ δικαστικόν, ἐκεῖνο δὲ καὶ ἐδοξάσθη. Ὅ,τι λοιπὸν ἐν Ῥώμῃ συνέτεινε πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ δικαίου, τοῦτο καὶ ἐν Γαλλίᾳ συνετέλεσεν, ἤτοι *ἑνότης* καὶ *μοναρχία*.

Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ τοὐναντίον, ἑνότης κἀκεῖ ὑπῆρξε καὶ φιλολογία καὶ φιλοσοφία, καὶ εἴτι ἄλλο καλόν, ἀλλὰ τὸ πολιτικὸν βῆμα ἔδωκε μὲν γένεσιν πρὸς τὰς ἐλευθερίας τοῦ πολίτου, ἐδίδαξε τὸν ἄνθρωπον πῶς δεῖ συγκιρνᾷν τὴν ἐλευθερίαν μετὰ τῆς τάξεως, παρήγαγε τὸ κατὰ σύνταγμα πολίτευμα, τὸν βέλτιστον τοῦτον τοῦ πολιτεύματος τύπον, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον καθυστέρησε, διότι τὸ βῆμα, ὡς καὶ ἐν τῇ πάλαι Ἑλλάδι, ἐμποδὼν ἐγένετο εἰς τὴν μόρφωσιν μεγάλων νομοδιδασκάλων.

Ἡ δ' Ὀλλανδία τῷ Αὐστρο-Ἱσπανικῷ οἴκῳ δουλεύουσα ἔσχε τὸν Γρότιον, καὶ τὸν Voet καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους, ἐλευθερωθεῖσα δὲ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐτράπη· ὁ δὲ διασημότατος τῶν νομικῶν αὐτῆς ἀνδρῶν ὁ Bynkershoek διὰ τὰ περὶ τὸ δίκαιον τῶν Ἐθνῶν πονήματά του φημίζεται μᾶλλον, ἢ διὰ τὰ ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου τῶν Ῥωμαίων.

Ἡ δὲ Γερμανία μέχρι μὲν τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κυρίως εἰπεῖν νομικοὺς διασήμους ὀλίγους παρήγαγεν, ἀλλ' ἔσχε τὸν Λεϊβνίτιον καὶ τὸν Κάντιον, τὸν Schiller καὶ τὸν Goethe καὶ τὸν Klopstock, οἵτινες ἐγένοντο οἱ πρόδρομοι τῶν Niebuhr, καὶ Savigny καὶ τῆς πληΐάδος τῶν ἄλλων ἐνδόξων νομοδιδασκάλων, δι' ὧν ἡ Γερμανικὴ σχολὴ περὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον πρωτεύει. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι καὶ ἐν Γερμανίᾳ τὸ δίκαιον ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις ἀναπτύσσεται ὡς ἀνεπτύχθη ἐν Ῥώμῃ, ὡς προώδευσεν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ ἐν Γερμανίᾳ φιλολογία καὶ φιλοσοφία τ' ἀπαραίτητα ταῦτα τοῦ δικαίου βοηθήματα ὑπάρχουσιν, ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ ἑνότης τῆς νομοθεσίας, ἤτοι τὸ κολοσσιαῖον τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων μνημεῖον ὅπερ κατάρχει, ἡ δὲ σχολὴ τοῦ Σαβιγνῆ νικᾷ τὴν τοῦ Thibaud ζητοῦσαν νέον γενικὸν κώδηκα κοινὸν διὰ τὰ Γερμανικὰ Κράτη (γγγ), μέχρι τινὸς δὲ ὑπάρχει καὶ ἡ πολιτικὴ ἑνότης διὰ τὸν συνδέοντα τὰ διάφορα τῆς Γερμανίας Κράτη ἰσχυρὸν ὁμοσπονδικὸν δεσμόν, τέλος δέ, κἀκεῖ ἡ πολιτικὴ οὐδαμῶς διαταράττει τῶν φιλοσόφων νομικῶν τὰς μελέτας.

Ἀλλὰ καιρὸς ἵνα περάνωμεν τὴν παροῦσαν ἡμῶν μελέτην, ἐν εὐθυτέρῳ δὲ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἴσως διαπραγματευθῶμεν ἀκριβέστερον τὸ ζήτημα τοῦτο. Ὀλίγα μὲν ταῦτα, ἀλλὰ καί τοι τοσαῦτα μόνον, πείσουσιν ὅτι ἂν ἡ Ἑλλὰς μετεσχηματίζετο εἰς ἐνιαῖον Κράτος ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, οὐδαμῶς ἤθελεν ὑστερήσει κατὰ μεγάλους νομοδιδασκάλους, εἴτε ὡς πρὸς τὴν Ῥώμην, εἴτε ὡς πρὸς οἱονδήποτε ἄλλο ἔθνος. Ὁ Κικέρων, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, εἰ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος ἢ τοῦ Καρακάλλα ἐγεννᾶτο ἤθελεν ἀναμφιβόλως φημίζεσθαι ὡς ἐφάμιλλος τοῦ Γαΐου, καὶ Οὐλπιανοῦ, καὶ Παπινιανοῦ, ἀλλὰ γεννηθεὶς ἐν ἐλευθέρᾳ ἔτι πολιτείᾳ τὸ ἐλεύθερον βῆμα πάσας αὐτοῦ τὰς μελέτας ἐφείλκυσε καὶ ἀνέδειξεν αὐτὸν ὡς τὸν πρόμον τῶν τῆς Ῥώμης ῥητόρων, ἐνῷ κατὰ ἕνα αἰῶνα ἐπιγενέστερος ἤθελε γνωσθῆ ὡς εἷς τῶν μεγάλων τοῦ κόσμου νομοδιδασκάλων.

Ποία λοιπὸν μένει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Δημοσθένης, ὁ Αἰσχύνης, ὁ Λυσίας, ὁ Λυκοῦργος, καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι Ἕλληνες ῥήτορες καὶ φιλόσοφοι εἴ περ ἐγεννῶντο ἐν πολιτείᾳ μείζονι καὶ στερουμένῃ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ βήματος ἤθελον ἀναδειχθῆ μεγάλοι νομοδιδάσκαλοι, ὡς ἐν πόλει ἐλευθέρᾳ καὶ δήμῳ αὐταρχοῦντι διέπρεψαν ὡς διάσημοι ῥήτορες;

Ἴσως σφάλλομεν περὶ τὴν γνώμην ἡμῶν, ἀλλ' ἂν τοιοῦτόν τι συμβαίνῃ ἡμῖν ὁμολογητέον, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἐν ταῖς αὐταῖς τῆς Ῥώμης, καὶ Γαλλίας, καὶ Γερμανίας περιστάσεσιν εὑρεθεῖσα, δὲν ἤθελεν ὑστερήσει καὶ τῆς Ῥώμης, καὶ τῆς Γαλλίας, καὶ τῆς Γερμανίας κατὰ τὴν ἐπιστήμην τῶν νόμων· τοῦτο

(γγγ) Ἡ περὶ τούτου ἰδέα ἀνήκει τῷ Λεϊβνιτίῳ, ὅστις ἔγραφε τὰ ἑξῆς. « Cogitavi aliquando si jurisconsulti celebres Germaniae studia communicarent posse aliquid confici, » quod postea domini non difficulter comprobarent »· καὶ ἀκολούθως. « Aliquando velut tabulas quasdam brevissimarum legum concipi animo, ad speciem decemviralium romanarum in » quibus simul eluceret aequitas et comprehensio, omni casuum » varietate per rationem amplitudines tamquam indagine cintas. » etc. Ὅρα καὶ Βάκωνα de justit. univers. sive de fontibus juris.

δὲ οὐ μόνον δοκεῖ ἡμῖν ἀπᾷδον πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ ἀσύμφωνον πρὸς τὴν ἱστορίαν φιλοσοφικῶς ἐξεταζόμενον, ἀλλὰ καὶ *ἀδύνατον*.

ΕΛΕΩ: ΘΕΟΥ.

Κατάκοροί τινες νεωτερισταὶ, μεστοὶ χαρᾶς διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ λογίου *Ἐλέῳ Θεοῦ*, συμβουλεύουσι δογματικῶς καὶ τοῖς πατριάρχαις τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τὴν ἀποσκοράκισιν αὐτοῦ. Καὶ ἀπήντησε μὲν εὐφυῶς αὐτοῖς ἡ ἐνταῦθα ἐκδιδομένη πολιτικὴ ἐφημερὶς ἡ *Ἐλπὶς*, συνελόντες ὅμως καὶ ἡμεῖς ὀλίγας λέγομεν λέξεις.

Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ νεωτερισταὶ ἐκεῖνοι παραδέχονται *τοὐλάχιστον* τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ· τούτου δοθέντος, ἡ θέλησις τοῦ παναγάθου, τοῦ δικαίου, τοῦ πανσόφου ὄντος, τοῦ παντεπόπτου πλάστου τῶν ἀνθρώπων, εἶναι καὶ θέλησις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἂν τὸ *Φωνὴ λαοῦ φωνὴ Θεοῦ* ἦναι ἀληθὲς, πόσῳ ἀληθέστερον φαίνεται τὸ *φωνὴ Θεοῦ φωνὴ λαοῦ*; Ἆρα ὅταν τις βασιλεύῃ *ἐλέῳ Θεοῦ* βασιλεύει καὶ *ἐλέῳ λαοῦ*· παρῆλθεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καθ' ὃν οἱ βασιλεῖς διὰ τῆς παρεξηγήσεως τοῦ λογίου τούτου ἠδύναντο νὰ βλάψωσι τοὺς λαούς. — Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὸν λεκτικὸν συλλογισμόν.

« Ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ, λέγει ὁ διάσημος Λαφερρίερος, ὑπάρχει ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν κοινωνίᾳ θεμελιώδης ἀρχὴ, ἐξ ἧς πηγάζουσιν ἥ τε συντάττουσα καὶ ἡ συνταττομένη ἐξουσία· ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ἐξουσία· ὅ,τι καὶ ἂν γένῃ, ἐν ὠργανισμένῃ κοινωνίᾳ ὑπάρχουσιν ἀείποτε δύο ἀναγκαῖα πράγματα, ἡ κοινωνία αὐτὴ καὶ ἡ κυβερνῶσα αὐτὴν ἐξουσία. Ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ ἀρχὴ, ἡ συνοικειουμένη τῇ κοινωνίᾳ· ἡ δὲ κοινωνία ἀνακύπτει ἀπὸ τῆς παθητικῆς καὶ συνήθους αὐτῇ καταστάσεως, ὅπως ἀναγορεύσῃ ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους ἢ δυναστείας τινὸς καὶ ἐκλέξῃ τὰ ὄργανα τῶν εὐχῶν αὐτῆς· ἀλλ' ἡ ἐξουσία καθ' ἑαυτὴν ἢ ἡ ἰδέα τῆς ἐξουσίας εἶναί τι ἀνώτερον καὶ αὐτῆς τῆς κοινωνίας· εἶναι *ἡ ἰδέα ἡ ἄνωθεν καταβαίνουσα πρὸς σωτηρίαν τῆς κοινωνίας*. « Οὐδὲν ὑπάρχει ἁρμοστότερον τῷ δικαίῳ καὶ τῇ φύσει ἢ ἡ ἐξουσία, ἔλεγε θαυμασίως ὁ Κικέρων ἐν τῇ *Περὶ νόμων* πραγματείᾳ. Ἡ οἰκογένεια, ἡ πόλις, τὸ ἔθνος, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀδύνατον νὰ ὑπάρξωσιν ἄνευ αὐτῆς· ἡ δὲ φύσις τῶν πραγμάτων καὶ ὁ κόσμος εἰσὶν αὐτῇ ὑποτεταγμένα, *διότι ὑπακούουσι τῷ Θεῷ*. » — Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μοναρχίᾳ οἱ πατέρες ἡμῶν ἔδωκαν εἰς τὴν ἐξουσίαν θείαν πηγὴν, ἐπίστευσαν εἰς τὸ *θεῖον δίκαιον*. Ἀλλ' ἀνάγκη μεγάλης προσοχῆς· δύο εἰσὶ τὰ ἐν τῇ δοξασίᾳ ταύτῃ· τὸ δίκαιον προσπεφυκὸς εἴς τινα ἄνθρωπον, εἴς τινα οἰκογένειαν, εἴς τι γένος, τοῦτο δ' ἔχει τὰς ῥίζας ἐν τῇ γῇ, διότι ἀντέχεται τοῦ ἀσθενοῦς καὶ θνητοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδέα τῆς *ἐξουσίας*, ἀφαιρουμένου τοῦ δεῖνος ἀνθρώπου ἢ τῆς δεῖνος δυναστείας· καὶ ἡ ἔννοια αὕτη αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, διακεκριμένης ἀπὸ τῆς κοινωνίας, *εἶναι τῷ ὄντι ἰδέα θεία, ἧς ἄνευ ἀδύνατος καθίσταται πᾶσα κοινωνία*, καὶ ἣν ὁ Ἅγιος Παῦλος ὥρισε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἐμβριθείας εἰπὼν ὅτι ἡ ἐξουσία πηγάζει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, *οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ*. — Τὴν οὐσιώδη ταύτην πρὸς σωτηρίαν τῆς κοινωνίας ἰδέαν, τὴν ἀρχέγονον ταύτην ἔννοιαν, τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τοῦ βίου τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πηγάζουσαν, ὀλεθρίως κατέσκαψεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου. Καὶ ἡ κοινωνία τῷ ὄντι ἐν Γαλλίᾳ δὲν ἀπώλεσε μόνον τὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' ὅπερ καὶ χειρότερον, καὶ αὐτὸ τὸ πρὸς τὴν ἐξουσίαν σέβας καὶ αὐτὴν ταύτης τὴν ἔννοιαν. »

Οὐκ ἔστι, λοιπὸν, ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν· ἔστωσαν δὲ βέβαιοι οἱ ἐχθροὶ τοῦ λογίου *Ἐλέῳ Θεοῦ* ὅτι οὐδεπώποτε ὁ *ἐλεῶν* τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ λαοῦ καὶ δωρούμενος αὐτῷ θρόνον, αὐτὸς ὁ ὑπὲρ πάντας δίκαιος, παρ' ᾧ οὐκ ἔστι προσωποληψία, οὐδεπώποτε ἀδικήσει τὸ ἔθνος, διότι, ἐπαναλαμβάνομεν, *ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ θέλησις τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ φωνὴ τοῦ λαοῦ καὶ θέλησις τοῦ Θεοῦ* (*).

Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἀρχαιότεται κοινωνίαι, αὐταὶ αἱ ἐθνικαὶ κοινωνίαι, ἃς εὐχῆς ἔργον ἂν ἐμιμούμεθα εἰς τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐξουσίαν σέβας, αὐταὶ ἐκεῖναι αἱ κοινωνίαι πῶς λέγουσι περὶ τοῦ βασιλεως;

. . . . Εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
σκῆπτρον τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ.

Ποῦ κατηντήσαμεν! οἱ εἰδωλολάτραι τῶν χριστιανῶν χριστιανικώτεροι!

Ἄλλως τε, πῶς ἐν τῇ καθημερινῇ ὁμιλίᾳ λέγομεν;— Ὑγιαίνω, *χάριτι θείᾳ* ἢ *χάρις τῷ Θεῷ* (grâce à Dieu), —Ἀναχωρῶ αὔριον, *Θεοῦ θέλοντος, Θεοῦ διδόντος, Θεοῦ εὐδοκοῦντος*. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ ἡμεῖς οἱ ἄσημοι καὶ ταπεινοὶ καθ' ἡμέραν καὶ ἀσυλλογίστως, λέγομεν, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄρχοντα ἢ τὸν πατριάρχην, τὸν ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἢ τοῦ ποιμνίου μεριμνῶντα, νὰ ἐγγράψῃ ἐπὶ τῆς κεφαλίδος τῶν νόμων ἢ τῶν διαταγμάτων; Παράδοξον, μὰ τὴν ἀλήθειαν,

---

(*) « Ὑπάρχει κυριαρχία ἀνωτέρα τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἡ κυριαρχία τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία εἶναι σχετική· εἶναι θέλησις φύσει ὑποτεταγμένη καὶ ὀφείλουσα νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὸν φυσικὸν καὶ θεῖον νόμον. » **Laferrière. Droit public et administratif. Livre I. chap. II.**

ὁ ἄνθρωπος! — Καὶ πῶς ὁ πρῶτος θιασώτης καὶ πράκτωρ τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ, τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, πῶς ὁ Ναπολέων ἐγγράφεται ἐπὶ τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων; *Ναπολέων* ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΗι ΕΘΝΙΚΗι ΘΕΛΗΣΕΙ *αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων*.—Προσθέσατε, τὴν ἐθνικὴν θέλησιν, ἀλλὰ μὴ ἀφαιρῆτε ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ ἐκλεκτοῦ τοῦ ἔθνους, ἀπὸ τοῦ ποιμένος τῶν χριστιανῶν, τὸν *οἶκτον*, τὴν *χάριν*, τὸν *ἔλεον* τοῦ παντοδυνάμου, τοῦ μόνου σοφοῦ! τὸν οἶκτον, τὴν χάριν, τὸν ἔλεον, ἅτινα καθ' ἡμέραν παρ' αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἐξαιτούμεθα!

Ἄνθρωποι, « μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν εἰς τὸ δοκιμάζειν τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. »

Σ.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Κ. Π. Βράϊλα Ἀρμένη Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῇ ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἰονίων Νήσων, ὃ ἐπιγράφεται

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.

Ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν τοῦ Νοεμβρίου 1863, σελ. 317.

Ὁ Κ. Βαρθελεμὺς Σαινθιλαῖρος. Ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς τὴν προσοχὴν τῆς ἀκαδημίας περὶ τῶν ἔργων τοῦ Κ. Βράϊλα Ἀρμένη, Καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Κερκύρας (ἐν ταῖς Ἰονίαις Νήσοις). Ὁ νέος τόμος ὃν πρὸ μικροῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Βράϊλας προορίζεται εἰς τὰς Σχολάς, καὶ εἶναι τρόπον τινὰ ἐγχειρίδιον τῆς ὅλης ἐπιστήμης τιθέμενον εἰς χεῖρας τῶν μαθητευόντων. Τὰ τοιούτου εἴδους βιβλία, ἐμβριθῆ ἅμα καὶ χρήσιμα, εἶναι πάντοτε δυσχερέστατα, διότι πρέπει νὰ συνενώσῃ τις ἐν αὐτοῖς πολλώτατα καὶ λίαν διάφορα προσόντα, πρέπει νὰ ἦναι σαφὴς καὶ σύντομος ἄνευ πολλοῦ βάθους, ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ ἦναι πλήρης καὶ ὄχι ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτεταμένη, οὐδὲν δύναταί τις νὰ ἀναπτύξῃ εἰς αὐτά, καὶ οὐχ ἧττον τὰ πάντα ὀφείλει νὰ εἴπῃ. Ὁ Κ. Βράϊλας συνῃσθάνθη ἐντελέστατα τὰς δυσκολίας ταύτας, ὡς τὸ ἀποδεικνύει τὸ προοίμιον αὐτοῦ πλῆρες ὀρθονοίας καὶ μετριοφροσύνης, καὶ δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι λίαν ἐπιτυχῶς ὑπερενίκησεν αὐτάς. Τὸ σχέδιον ὅπερ ἔμελλε νὰ ἐκτελέσῃ, ἦτο πολὺ ἐκτεταμένον, καὶ κατώρθωσε νὰ τὸ περιστείλῃ ἐντὸς πεντακοσίων σχεδὸν σελίδων.

Ἰδοὺ ποία ἡ γενικὴ τάξις, ἣν ἠκολούθησεν ὁ Κ. Βράϊλας.

Ὁρίζει κατὰ πρῶτον τὴν φιλοσοφίαν, ἥτις εἶναι, κατ' αὐτόν, ἡ ἐπιστήμη τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν νόμων τῆς νοήσεως καὶ τῆς πράξεως· ἔπειτα ἐνδεικνύει τὰ διάφορα μέρη, ἐξ ὧν ἡ ἐπιστήμη αὕτη συνίσταται, καὶ διαιρεῖ αὐτὴν εἰς δύο μεγάλα τμήματα ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὁρισμοῦ λαμβανόμενα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ ἀποτελοῦν τὸ πρῶτον βιβλίον, περιλαμβάνει τὴν ἀνάλυσιν τῆς νοήσεως, τουτέστι, ψυχολογίαν, λογικήν, καλολογίαν καὶ θεοσοφίαν· τὸ δὲ δεύτερον περιλαμβάνει τὴν θεωρίαν τῆς πράξεως ἢ τοῦ ἀγαθοῦ, διαιρουμένην εἰς ἠθικήν, φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου, ἰδιωτικοῦ, δημοσίου καὶ διεθνοῦς, καὶ φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας.

Τοιαῦται αἱ κυριώτεραι ὑποθέσεις, ἃς διαδοχικῶς ἐπραγματεύθη ὁ Κ. Βράϊλας, καὶ εἰς ἃς ἠδυνήθη νὰ δώσῃ ἄνευ πολυλογίας καὶ ἰσχνότητος, τὸ ἀληθὲς μέτρον, οὗ ἦταν ἐπιδεκτικαί. Ἕκαστον τῶν μεγάλων τούτων ζητημάτων φυσικῶς ὑποδιαιρεῖται εἰς πλεῖστα ἕτερα δευτερεύοντα, ἅτινα πάντα ἐκτίθενται ἐν τάξει καὶ μετὰ σπανίας καθαρότητος. Αἱ ἀνακεφαλαιώσεις αὗται ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωσιν, ὅταν δὲν ἦναι τὸ ἐξαγόμενον πολλῶν εὐρυτέρων καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένων μελετῶν. Τοῦτο ἔπραξε τῳόντι ὁ Κ. Βράϊλας, συμπυκνώσας εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, σχετικῶς ὄχι πολὺ ὀγκῶδες, πάντα τὰ συμπεράσματα πολυετοῦς παραδόσεως. Δὲν εἶναι ἀκριβῶς τὰ μαθήματα αὐτοῦ ἀλλ' ἡ οὐσία καὶ οἱονεὶ αἱ βάσεις αὐτῶν.

Ἐπιθυμῶ δὲ πρὸ πάντων νὰ παρατηρήσω εἰς τὴν ἀκαδημίαν, ὅτι ἡ μέθοδος τοῦ Κ. Βράϊλα εἶναι ἀρίστη, καὶ δὲν δύναται εἰμὴ νὰ συντείνῃ λίαν ἐπιτυχῶς εἰς μόρφωσιν τῶν πνευμάτων τῶν νέων, πρὸς οὓς ἀποτείνεται. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ ψυχολογική, ἡ μόνη ἣν δύναται ν' ἀκολουθήσῃ ἡ φρόνιμος καὶ ἔλλογος φιλοσοφία ἀπὸ Καρτεσίου, καὶ ἥτις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας βαίνουσα εἰς τὰ ἴχνη τῆς Σκωτικῆς Σχολῆς, ἀνεκαίνισεν ὅλην τὴν ἐπιστήμην. Ὁ Κ. Βράϊλας δὲν ἠδυνήθη εἰς ἐγχειρίδιον ἐξ ἀνάγκης συνοπτικώτατον νὰ παραθέσῃ τὰς μαρτυρίας ἐφ' ὧν στηρίζεται, οὐδὲ νὰ συζητήσῃ τὰ ἐναντία πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ συστήματα. Ἀλλ' ἐπαισθητὴ εἶναι ἐν ὅλῳ τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ πνευματισμοῦ, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Καθηγητὴς Κερκύρας συνάπτεται πλαγίως πρὸς τὴν κίνησιν, ἐξ ἧς ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνος προῆλθεν ἡ ὠφέλεια καὶ ἡ τιμὴ τῆς Γαλλικῆς φιλοσοφίας.

Ὑπὸ τὴν ὄψιν ταύτην πρὸ πάντων συνιστῶ τὸ

πόνημα αὐτοῦ εἰς τὴν εὔνοιαν καὶ τιμὴν τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας. Περίεργον εἶναι νὰ βλέπῃ τις τὴν φιλοσοφίαν ἀναγεννωμένην ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς καὶ οἱονεὶ τὴν προστασίαν τοῦ Γαλλικοῦ πνεύματος. Ἐρανιζομένη παρ' ἡμῶν ἡ Ἑλλάς, σεβαστὴ μήτηρ πάσης ἐπιστήμης ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Δύσει, ἀναλαμβάνει τρόπον τινὰ τὸ ἴδιον κτῆμα. Καὶ ἐὰν τι δυνάμεθα ἡμεῖς σήμερον νὰ τῇ διαβιβάσωμεν καὶ ἀποδώσωμεν, τοῦτο γίνεται διότι ἄλλοτε τὸ πᾶν ἐλάβομεν παρ' αὐτῆς· ἄνευ τῆς Ἑλλάδος, μικρὰ πιθανότης ὑπάρχει, ὅτι ἠθέλομεν εἶσθαι σήμερον πᾶν ὅ,τι εἴμεθα, καὶ πρέπει νὰ χαίρωμεν, δυνάμενοι τώρα ν' ἀναπέμπωμεν πρὸς αὐτὴν τινας τῶν ἀκτίνων, ἃς ἐλάβομεν παρ' αὐτῆς ἀναμέσον τόσων αἰώνων. Οὐδέποτε θέλομεν ἐξοφλήσει τὸ χρέος μας ὅ,τι καὶ ἂν κάμωμεν, ἀλλ' αἰσία περίπτωσις μετὰ τόσας περιπετείας ἐὰν ἐπαναφέρωμεν φῶτα τινὰ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἐξ οὗ πᾶν φῶς καὶ πᾶσα νοημοσύνη προῆλθε.

Προσθέτω ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Βράϊλα εἶναι ἱκανὸν νὰ μᾶς δώσῃ πολλὰ καλὴν ἰδέαν τῶν ἐν Ἑλλάδι φιλοσοφικῶν μελετῶν. Εἰς αὐτὰ τὰ ἡμέτερα Σχολεῖα ἡ παράδοσις δὲν εἶναι οὔτε ὑψηλοτέρα οὔτε ὑγιεστέρα, καὶ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο, ὅπερ προωρίσθη εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Κερκύρας, ἤθελε πολὺ καλὰ ἁρμόζει εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων. Διὰ τῆς γενναίας καὶ ἐπιδεξίου πράξεως, ἣν πρὸ μικροῦ ἔκαμεν ἡ Μεγάλη Βρεττανία, αἱ Ἰόνιαι Νῆσοι χωρισθεῖσαι ἐπὶ μικρὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, θέλουσι μετ' οὐ πολὺ συνενωθῆ μετ' αὐτῆς, ἀφ' οὗ τὸ ἐπεθύμησαν, Αἱ Ἀθῆναι λοιπὸν θέλουσιν εἶσθαι ἡ κοινὴ πρωτεύουσα, καὶ ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν ἐνταῦθα εὐχήν τινα, πιστεύομεν ὅτι ἐν Ἀθήναις πρὸ πάντων, ἡ παράδοσις τοῦ Κ. Βράϊλα ἠδύνατο νὰ ἦναι ἐπωφελὴς καὶ γόνιμος. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἐν Κερκύρᾳ, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἤθελε κατασταθῇ τοιαύτη εἰς ὑψηλότερον θέατρον.

Περαίνων τὸν λόγον, θέλω ἐνθυμίσει τῇ Ἀκαδημίᾳ, ὅτι τῇ παρουσίασα πρὸ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν τὸ πρῶτον Σύγγραμμα τοῦ Κ. Βράϊλα, ἐπιγραφόμενον *Δοκίμιον περὶ πρώτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν*, Κερκύρᾳ 1851. Ἡ ἀκαδημία δύναται νὰ ἴδῃ ὅτι ἡ δραστηριότης τοῦ Κ. Βράϊλα δὲν ἐχαλαρώθη, καὶ ὅτι ἐπροσπάθησε νὰ προσθέσῃ νέα δικαιώματα εἰς ὅσα πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀπέκτησε (*).

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Κ. Βράϊλα ἐδημοσίευσεν ἡ Πανδώρα δύο βιβλιοκρισίας (ὅρα φυλλάδ. 1 Αὐγ. 15 Σεπτεμβ. καὶ 1 Ὀκτωβρ. 1863). Χαίρομεν δὲ σήμερον βλέποντες ὅτι ἡ αὐτὴ ἐπιδοκιμασία ἀπαγγέλλεται καὶ μεταξὺ τοῦ σοφωτάτου τῆς Γαλλίας συλλόγου.

ΙΣΤΟΡΙΑ τῆς ΣΙΒΥΛΛΗΣ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Octave Feuillet*)*

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ.

Α΄.

ΟΙ ΦΕΡΙΑΙ.

Ὡραία τις ἡμέρα τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέλος. Ἡ μικρὰ καὶ εὐπαγὴς ἐκκλησία τῶν Φερίων, ἡ ἐπιστέφουσα τὴν στρογγύλην κορυφὴν ἀποῤῥῶγος βράχου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς νορμανδικῆς χερσονήσου, ἔσειε τοὺς δύο ἰσχνοτόνους κώδωνας ἐν ῥυθμῷ ἀγαλλιάσεως. Πλῆθος δέ, τὰ κυριακὰ ἐνδύματα ἐνδεδυμένον, διασπαρὲν ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἐβόμβει ἐν τῷ κοιμητηρίῳ· ἐδέχθη μετὰ ψιθυρισμοῦ εὐχαριστήσεως τὴν ἐμφάνισιν νορμανδῆς τροφοῦ ἐν μεγάλῃ στολῇ, ἥτις ἐπιφανεῖσα σχεδὸν εὐθὺς ἐπὶ τῆς φλιᾶς τῆς πύλης, ἐκίνει ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν μεγάλων πτερύγων τοῦ καλύμματός της βρέφος τετυλιγμένον εἰς πλούσια σπάργανα βαπτίσματος. Τὸ πλῆθος διεσπάσθη ἐνώπιον τοῦ σοβαροῦ τούτου προσώπου, ὅπερ κατεδέχετο ἐνίοτε νὰ διακόπτῃ τὸ θριαμβικόν του βάδισμα ὅπως ὑψώσῃ ὀλίγον πρὸς χάριν τῶν συγκεκινημένων γυναικαρίων τὸν πέπλον τοῦ βρέφους. Τὴν τροφὸν ἠκολούθουν δύο ὑπηρέται μέλαιναν στολὴν ἐνδεδυμένοι, πεφορτισμένοι βαρεῖς σάκκους, ἐπισύροντας ἰδίως τὴν προσοχὴν τοῦ ὀλιγώτερον αἰσθηματικοῦ μέρους τοῦ κοινοῦ. Αἴφνης ὁ ἐφημέριος, φορῶν ἔτι τὸ ἐπιτραχήλιον, ἐξῆλθε τῆς ἐκκλησίας περίφροντις καὶ ἀπέτεινέ τινας λέξεις εἰς τοὺς ὑπηρέτας, οἵτινες ἀπεχώρησαν ἐσπευσμένως συμπαρασύροντες κατόπιν τὸ πλῆθος. Ὀλίγας στιγμὰς μετέπειτα ὁ ἐφημέριος, ἀνὴρ ῥωμαλέος, ἤδη ὥριμος καὶ ἀποπνέων τιμίαν ἀγαθότητα, εὑρίσκετο μόνος ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ μικροῦ κοιμητηρίου καὶ ἠκούοντο μακρὰν, ἀναμεμιγμέναι πρὸς τὸν συγκεχυμένον τῶν κυμάτων ῥόχθον ἐπὶ τῆς παραλίας, αἱ κραυγαὶ τῶν παιδίων ἐριζόντων ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν μέρους τῆς χέρσου περὶ τῶν συνήθων φιλοδωρημάτων. Ἐν ταὐτῷ ἔπαυσε ν' ἀντηχῇ ὁ ἑορτάσιμος κώδων τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ ἁπλῆ αὐτῆς ἀρχιτεκτονικὴ ἐπανέλαβεν ἐν τῇ ἐρημίᾳ τὸν αὐστηρὸν καὶ μελαγχολικὸν χαρακτῆρα ὃν ὁ Ὠκεανὸς φαίνεται ἀντανακλῶν ἐπὶ παντὸς γείτονος πράγματος. Ὄπισθεν τῶν μεγάλων δασῶν τῶν καλυπτόντων τὸν ὁρίζοντα πρὸς τὴν γῆν καὶ ἀκολουθούντων εἰς ἀπέραντον ἔκτασιν, παραλλήλως πρὸς τὴν ἀκτὴν, τοὺς κυματοειδεῖς λόφους, ὁ ἥλιος κατέβαινεν ἐν

δόξῃ, διατρυπῶν διὰ μυρίων χρυσῶν βελῶν τὴν παχεῖαν κόμην τοῦ φυλλώματος· αἱ πλάγιαι ἀκτῖνες αὐτοῦ ὠλίσθαινον ἔτι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου καὶ ἐνέλαμπον τὰ ὑαλία τῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ δὲν ἔφθανον μέχρι τῆς θαλάσσης, ἧς τὸ γλαυκοῦν χρῶμα ἐσκοτίζετο ἐξαίφνης.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ θύρα τῆς ἐκκλησίας ἀνεῴχθη, γέρων δέ τις καὶ γραῖα κυρία, ἀμφότεροι ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ὀλίγον ἰσχνοῦ, ἔχοντες εὐγενεστάτην ὄψιν καὶ γλυκεῖαν ἀξιοπρέπειαν, κατέβησαν βραδέως τὰς βαθμίδας τοῦ προνάου προεχώρησαν πρὸς δύο πλάκας λευκοῦ μαρμάρου συνεζευγμένας καὶ ἐγονυπέτησαν πλησίον ἀλλήλων. Ὁ δ' ἐφημέριος ἐγονυπέτησεν ὀλίγα βήματα ὄπισθεν αὐτῶν.

Μετά τινα λεπτά, ὁ γέρων κύριος ἀνωρθώθη· ἤγγισεν εἰς τὸν ὦμον τῆς γραίας κυρίας, ἥτις προσηύχετο ἔχουσα τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς χεῖρας.

— Πηγαίνωμεν, Λουΐζα! εἶπεν ἡσύχως.

Ἐκείνη ἠγέρθη εὐθύς, τὸν παρετήρησε, καὶ οἱ πλήρεις δακρύων ὀφθαλμοί της ὑπεμειδίασαν εἰς αὐτόν. Οὗτος δὲ τὴν εἵλκυσε πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐπέθηκε τὰ συγκεκινημένα χείλη του ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ καὶ καθαροῦ μετώπου ὅπερ τῷ ἔτεινε. Ὁ ἐφημέριος ἐπλησίασε.

— Κύριε μαρκήσιε, εἶπε μετά τινος συστολῆς, κύριος ἔδωκε κύριος ἀφήρεσε· τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἴη εὐλογημένον.

Ὁ γέρων ἐστέναξε, ἐστύλωσε πρὸς στιγμὴν τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔπειτα ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀποκαλυφθείς·

— Ναί, πάτερ μου, ἀπεκρίθη, εἴη εὐλογημένον!

Καὶ λαβὼν τὸν βραχίονα τῆς γραίας ἐξῆλθε μετ' αὐτῆς ἐκ τοῦ κοιμητηρίου.

Ἡμίσειαν ὥραν μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ ἡ νὺξ ἐξηπλοῦτο ἐντελῶς, ἅμαξα τρέχουσα ἄνευ κρότου ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς γῆς σκοτεινῆς τινος δενδροστοιχίας, ἐπανέφερεν εἰς τὴν ἔπαυλιν τῶν Φερίων τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας φερωνύμου οἰκογενείας, τοὺς δύο πάππους, τοὺς ὁποίους εἴδομεν κεκλιμένους ἐπὶ τῶν δύο μνημείων, καὶ τὴν γλαυκώπιδα ὀρφανὴν ἥτις ἔλαβε πρὸ ὀλίγου βαπτισθεῖσα τὰ ὀνόματα Συβύλλα Ἄννα, ὀνόματα πατροπαράδοτα πρὸ αἰώνων εἰς τὴν οἰκογένειάν της.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μόλις εἶχε παρέλθει ἓν ἔτος ἀφ' ὅτου ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία τῶν Φερίων ἀπώλεσαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς ὀλίγων ἡμερῶν διάστημα τὴν νύμφην των Ἰουλίαν de Vergnes, πλάσμα ἀγγελικὸν μόλις ζῆσαν πλησίον των τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον ὅπως λατρευθῇ καὶ κλαυσθῇ, καὶ τὸν μονογενῆ υἱόν των Χριστιανόν, κόμητα τῶν Φερίων, νεανίαν σοβαρόν, γλυκὺν καὶ τρυφερόν, ὃν σπασμὸς ὀδύνης κατεκεραύνωσε. Δὲν εἶναι σπάνιον τὴν σήμερον, ἐποχὴν ἀσθενοῦς εὐαισθησίας καὶ μαλθακῶν δοξασιῶν, τοιαῦτα δυστυχήματα νὰ καθιστῶσι τοὺς προσβαλλομένους ὑπ' αὐτῶν εἰς ἀπελπισίαν. Ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία τῶν Φερίων διέφυγον τὴν ἠθικὴν ταύτην καταστροφήν· καὶ ὅμως εἶχον ἀμφότεροι καρδίας φύσει ἁβρὰς μέχρις ἀδυναμίας καὶ αἰσθανθείσας τὴν ὀδύνην καθ' ἅπασαν αὐτῆς τὴν ἀπαράβλητον σκληρότητα· ἀλλ' ὑπεστηρίχθησαν διὰ τῆς πίστεως, βοηθουμένης ὑπὸ ἀμοιβαίας ἀγάπης ἣν τὰ ἔτη εἶχον ἐπὶ μᾶλλον ἐξαγνίσει, καὶ τέλος διὰ τοῦ αἰσθήματος τοῦ καθήκοντος ὅπερ ὑπελείπετο αὐτοῖς παρὰ τὸν λίκνον τὸν ἐκ τάφου προκύψαντα.

Β'.

ΟΙ ΒΩΜΕΝΙΛ.

Γείτων τις ἐν τῇ ἐξοχῇ, καλουμένη Κυρία δὲ Βωμενίλ, ἐπέτυχεν ἐν τῇ καταστροφῇ τῇ κατασυντριψάσῃ τὴν οἰκογένειαν τῶν Φερίων, εὐτυχῆ περίστασιν νὰ ἐξασκήσῃ τὰ πλεονεκτήματα, ἅτινα αὐτὴ εἰς ἑαυτὴν ἀνεγνώριζε, πλεονεκτήματα παρηγόρου. Γνωστὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ χειρούργου ἐκείνου ὅστις ἐκολόβου τοὺς διαβάτας διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ ὑπογείου του, διὰ νὰ ἔχῃ πελάτας. Ὑπάρχουσι γυναῖκες πεπροικισμέναι διὰ τοῦ χαρακτῆρος τούτου καὶ μάλιστα ὑπάρχουσι πολλαί. Ἡ κυρία δὲ Βωμενίλ, λαμπρὸν δεῖγμα τοῦ εἴδους τούτου, ᾐσθάνετο τοιαύτην ἀνάγκην νὰ δαψιλεύσῃ τοὺς ἐν τῷ στήθει της ἐναποτεταμιευμένους ὑπὸ τῆς φύσεως θησαυροὺς ἐλεημοσύνης, ὥστε ἔπρεπε νὰ εὐγνωμονῇ τις κάπως πρὸς αὐτὴν διότι ἀνέμενε, καὶ δὲν ἐπεκαλεῖτο, τὰ δυστυχήματα τοῦ πλησίον αὐτῆς. Εἰς ἄνθρωπον ἐμπνεόμενον ὑπὸ ἀφοσιώσεως τοσοῦτον ἐνεργοῦ, τοκετὸς δυσχερὴς καὶ δύο θάνατοι σχεδὸν αἰφνίδιοι διαδεχόμενοι ἀλλήλους ὑπὸ τὴν στέγην φίλου ἐν διαστήματι δεκαπέντε ἡμερῶν, ὑπῆρξαν τριπλῆ ἑορτὴ καὶ πλουσιώτατον δεῖπνον. Ἅμα ἀκούσασα τοὺς πρώτους πόνους τῆς κομήσσης ἡ διακριτικὴ αὕτη ματρόνα ἐφάνη δρομαίως συντρέχουσα πρὸς τὴν ἔπαυλιν τῶν Φερίων, τὰ θυλάκια πλήρη ἔχουσα ἰατρικῶν. Εἰς τὸ στοιχεῖόν της ἐντελῶς πλέουσα δὲν ἔπαυσε, κατὰ τὰς δεκαπέντε ἐκείνας ὀλεθρίους ἡμέρας, συμβουλεύουσα, παραμυθοῦσα, κραυγάζουσα καὶ συνταρασσομένη ὡς λάρος ἐν ὥρᾳ τρικυμίας· τοῦτο δὲ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἦναι ἀνωφελὴς καὶ μάλιστα ἐνοχλητική. Τοιαῦται παραφοραὶ παρὰ ξένης προερχόμεναι διεφώνουν ἄντικρυς πρὸς τὴν γαλήνην τῶν δύο γερόντων, ἐφ' ὧν κατέπιπτεν ὅλον τὸ βάρος τῶν φοβερῶν ἐκείνων δοκιμασιῶν καὶ οἵτινες ἀποφεύγοντες ὅσον τὸ δυνατὸν τοὺς θεατάς, ἔκρυπτον τὰ δάκρυά των μετὰ τῆς ἰδιαζούσης εἰς τὰς ὑψηλόφρονας ψυχὰς αἰδοῦς. Δι' ὃ καὶ βαθέως ἠγανάκτησεν ἡ κυρία Βωμενίλ. Ἡμέρας δὲ

τινας μετὰ ταῦτα, περὶ τὸ τέλος ἑνὸς ἐκ τῶν γιγαντιαίων καὶ παχυλῶν ἐκείνων δείπνων τῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας ἰδιαζόντων ἐξέφραζε τὴν γνώμην της περὶ τούτου ἐνώπιον τῶν συνδαιτυμόνων, εἰς τὸ σύνηθες αὐτῇ ταπεινὸν ὕφος, τὸ ὁποῖον ἐπιτραπήτω εἰς ἡμᾶς νὰ μεταφέρωμεν.

— Τετέλεσται, ἔλεγεν, αὐτοὶ οἱ Φερίαι δὲν ἔχουν καρδίαν... αὐτὸ μὲ ἐφάνη πάντοτε... τώρα εἶμαι βεβαία... Μόνον ὑπερήφανοι εἶναι! Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἂν ἐγὼ δὲν ὑπήγαινα ἐκεῖ, πιστεύω ὅτι ὅλα θὰ ἐπερνοῦσαν ξηρὰ, ξηρὰ, καθὼς λέγουν... Καὶ, μὰ τὴν πίστιν μου, ἂν δὲν ἐπρόκειτο μόνον διὰ τὰς εὐχαριστήσεις τὰς ὁποίας ἔλαβα, θὰ ἦτο καλλίτερον ἂν οἰκονόμουν τὰ μανδήλιά μου καί τὰ καϋμένα μου τὰ 'μμάτια· ... ἀλλὰ ἢ ἔχει κανεὶς καρδίαν ἢ δὲν ἔχει... Ἄλλως τε ὅ,τι κάμνω εἶναι διὰ τὸν Θεὸν, ὁ ὁποῖος βλέπει ὅλα καὶ ἀναγινώσκει εἰς τὰς καρδίας· δὲν ἔχω δίκαιον, πάτερ ἅγιε; Πίε ὀλίγον, ἀγαπητέ μου· ἀββᾶ.... Ἐμπρὸς θὰ πίῃς, ἐφημέριε!... ἓν μικρὸν ποτηράκι ἀπὸ τὸ καλόν μου ῥοσολάκι;.. Δὲν ἔχομεν ὑπόγεια τῆς Χαλιμᾶς καθὼς αὐτοί· ἀλλ' ὅ,τι ἔχομεν τὸ προσφέρομεν ἀπὸ καρδίας... καὶ δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα. Ἐμπρὸς καὶ ἄλλο ἕν! Τώρα τὸ ἐγέμισα· θὰ τὸ πίῃς... Πρέπει νὰ διορθωθῇς, ἀββᾶ... Σὲ εἶδα παρὰ πολὺ συγκινημένον εἰς τὰς δύο τελετάς... Ἔκλαιες εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν ὡς δρόσος τῆς αὐγῆς... Ἀλήθεια, τὸ σκέπασμα τῆς ἁγίας τραπέζης σου προσδεῖει γιγαντιαίοις βήμασι καὶ θὰ ἦτον βεβαίως τελειωμένον ἂν δὲν εἴχομεν ὅλην αὐτὴν τὴν ἀνησυχίαν... Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποστηριζώμεθα μεταξύ μας, τί νὰ γίνῃ.... Ἡ ζωὴ εἶναι κοιλὰς κλαυθμῶνος, καθὼς εἰξεύρεις... Ἄλλως τε ἐρωτῶ διὰ τί τάχα νὰ δεικνυώμεθα πλέον λυπημένοι ἀπὸ τοὺς Φερίας, οἱ ὁποῖοι τῇ ἀληθείᾳ μὲ ἐξέπληξαν... Ἀλλὰ, τί τὰ λέγομεν, ἡ θεία Πρόνοια εἰξεύρει τί κάμνει... Αὐτὴ ἡ ταλαίπωρος Ἰουλία εἶχε βεβαίως προτερήματα, ἀλλ' ἦτο μία μικρὰ παρισινὴ κοράσια, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἦτο παράξενον ἂν κάμμίαν ἡμέραν ἐμπέρδευε τὰ πενθερικά της, μάλιστα καθὼς εἶχε ἄνδρα τὸν Χριστιανόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο, ἄξιος νὰ δαμάσῃ μίαν γυναῖκα μὲ ὅλον του τὸ μεγάλον ἦθος... Ἦτον καλὴ νέα, δὲν λέγω τὸ ἐναντίον, ἀλλ' ἀλαζὼν ὡς ὁ ταώς, ἀληθὴς Φερία ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορυφὴν... καὶ ἐδῶ τῷ ὄντι εἰμπορεῖ τις νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, ἐφημέριε· ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται!

Ταῦτα εἰποῦσα ἡ κυρία Βωμενὶλ ἐσφόγγισε μετριοφρόνως τὰ λεπτά της χείλη σκιαζόμενα ὑπὸ μυστακίου σχεδὸν ἀνδρικοῦ, ἐφ' οὗ τὸ καλόν της ῥοσολάκι εἶχε καταθέσει παχύ τι βερνίκωμα.

Ὅσον κακὴν ἰδέαν καὶ ἂν ἔδωκεν ἡ φλυαρία αὕτη τοῦ παναθλίου περὶ πνεύματός της, ἡ κυρία Βωμενὶλ, ἥτις προδήλως ἦτο ἀνόητος, δὲν ἦτο διόλου ἠλιθία. Εἶδος κοινῆς πονηρίας, ἐγκαθισταμένης θαυμασίως εἰς τοὺς στενοτάτους τῶν ἐγκεφάλων καὶ δυναμένης νὰ ἐνισχυθῇ δι' ἀγενεστάτων αἰσθημάτων ἀνεμιγνύετο ἐν αὐτῇ πρὸς ἐπίμονον θέλησιν καὶ καθίστα αὐτὴν ἰσχυρὰν κεφαλὴν, καθὼς λέγουσι, πεπροικισμένην μὲ ἱκανότητα περὶ τὰς ὑποθέσεις. Κόρη μικροῦ εὐγενοῦς ἐπαρχιώτου καταφορτισμένου ὑπὸ τέκνων ἐφαίνετο προωρισμένη, ὡς αὐτὴ ἐκείνη θὰ ἔλεγε, νὰ περιποιῆται τὴν ἁγίαν Αἰκατερίνην, προστάτιδα τῶν παρθένων μαρτύρων, ὅταν φρόνιμός τις φίλη ὑπέδειξε θῦμα εἰς τὴν ἀπελπισίαν της τίμιόν τινα εὐγενῆ γείτονος χωρίου, ὀνομαζόμενον Κ. δὲ Βωμενὶλ, πλούσιον καὶ ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας καταγόμενον, ἀλλὰ πτωχὸν τῷ πνεύματι μέχρι βλακείας. Εἶπε καθ' ἑαυτὴν ὅτι θὰ νυμφευθῇ τὸν ἠλίθιον ἐκεῖνον καὶ πρὸς δόξαν της τὸν ἐνύμφεύθη. Ὁ δὲ κύριος δὲ Βωμενὶλ, ὅστις μακρὰν ἀπεῖχε τοῦ νὰ ἔχῃ τὴν περὶ τὰς ὑποθέσεις ἱκανότητα τῆς γυναικός του, δὲν ἔπραξεν ὅμως ἀνάξιον ἔργον δοὺς τὸ ὄνομά του εἰς τὴν κυρίαν Δεροζαὶ, διότι αὕτη ἀνέλαβεν ἐνεργῶς τὴν διεύθυνσιν περιουσίας ἐστενοχωρημένης, ἣν ἐπανέφερε καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ εἰς καλὴν κατάστασιν. Ὁ κύριος δὲ Βωμενὶλ ἠδυνήθη εἰς τὸ ἑξῆς ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ νὰ παραδίδεται εἰς τὴν γλυκεῖαν ὑπνωδίαν ἥτις κατεῖχε τὸ συνηθέστερον τὰ διαλείμματα τῶν γευμάτων του· τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τὸ μυστηριῶδες τοῦτο πνεῦμα ἐφαίνετο θεωροῦν τὸν βίον ὡς τὸ περιεργότερον τοῦ κόσμου πρᾶγμα, γελῶν διὰ πᾶν πρᾶγμα καὶ διὰ τίποτε. Ἄλλως τε ἦτο ἄφωνος ὡς ἰχθὺς ἐκτὸς ὅταν ἔβλεπε κἀνὲν ὄνειρον, διότι εἶχε μανίαν νὰ διηγῆται τὰ ὄνειρατά του. Ἐνίοτε τῷ συνέβαινε νὰ ὀνειρευθῇ ὅτι ἦτο ταῦρος· τοῦτο δὲ τὸν ἔθελγεν, ἄγνωστον διὰ τί, καὶ ἀσμένως τὸ διηγεῖτο εἰς τοὺς ὁμοτραπέζους του.

Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Βωμενὶλ δὲν ἐτεκνοποίησαν, καὶ ὁμολογητέον ὅτι οὐδὲν τὸ ἐκ τούτου ἀπελπιστικὸν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα· πρὸς δὲ τοὺς συγγενεῖς τῆς κυρίας Βωμενὶλ ἡ περίστασις αὕτη ὑπῆρξεν ἐκ τῶν εὐτυχεστάτων· εἷς ἀδελφός της, Θεόδωρος Δεροζαὶ, ὅστις κατώρθωσε νὰ τὸν ὀνομάζωσιν ἱππότην δίδων οὕτως εἰς ἑαυτὸν ὕφος εὐγενείας, δὲν ἤργησε νὰ στήσῃ τοὺς ἐφεστίους του θεοὺς εἰς τὸν πύργον τῶν Βωμενὶλ. Ἦτο δὲ ἀνὴρ ὥριμος ἤδη, ἔχων ῥῖνα μεγάλην καὶ μικροὺς ὀφθαλμοὺς, εὐφορίαν ἁλατισμένων ἀστεϊσμῶν πρὸς οὓς εὐχαρίστως ἠρυθρίων αἱ κυρίαι κατὰ τὸ ὀπωρικόν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἑβδομάδος ἦτο ἀλληλοδιαδόχως ὁ τρόμος καὶ τὸ εἴδωλον τῶν ὑπηρετίδων τῆς γειτονείας καὶ ἔψαλλε τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἦλθεν ἔπειτα μία ἐξαδέλφη,

Κωνσταντία Δεροζαὶ, γραῦς στίφρος (γεγηρακυῖα παρθένος) παχεῖα, φιλομειδὴς καὶ ὑπηρετικὴ, ἣν ἡ Κυρία Βωμενὶλ ἐχρησιμοποίησεν ἄνευ μέτρου εἰς τὰς ἐσωτερικὰς τῆς οἰκίας ἐργασίας· ἔπειτα τέλος μία ἀνεψιὰ, Κλοτίλδη Δεροζαὶ, ἧς ὁ πατὴρ εἶχε πρὸ μικροῦ πέσει ἐν Ἀφρικῇ, ὡραία κόρη μελαγχρὴς, θυμώδης, φαντασιοκόπος, παραχαϊδευμένη καὶ τρομερὰ προαγγέλλουσα.

— Παρατήρησε, πάτερ ἅγιε, ἔλεγε πάλιν ἡ κυρία Βωμενὶλ εἰς τὸν ἱερέα της, συνήθη τῶν σκέψεών της μύστην, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ὁποίου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, λεχθήτω πρὸς δικαίωσιν τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, ἀσθενῆ μόνον τινὰ καὶ βεβιασμένην ἐπιδοκιμασίαν ἐλάμβανε· παρατήρησε, μόνον τὰ χαϊδευμένα παιδία προκόπτουν· πάντοτε τὸ παρετήρησα. Τί χρησιμεύει νὰ δυσαρεστῶμεν αὐτὰ τα ἀγαπητὰ ὄντα; Ἀρκετὰ θὰ δυσαρεστηθοῦν εἰς αὐτὸν τὸν βίον, τὰ ταλαίπωρα! Ἄλλως τε, δὲν δεικνύομεν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος ἀγρυπνεῖ ἐπ' αὐτῶν... Εἰξεύρω ὅτι δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ γνώμη τῶν Φερίων, καὶ δὲν στέλλονται νὰ μὲ τὸ ὑποδεικνύουν διὰ τὴν Κλοτίλδην, ὡς ἂν ἡ ἀγαπητὴ κόρη ἠμπορῇ νὰ μᾶς μεμφθῇ ποτε ὅτι τὴν ἐχαϊδεύσαμεν, ἐν ᾧ, ἐξ ἐναντίας, τρέφει πρὸς τὸν Κ. δὲ Βωμενὶλ καὶ πρὸς ἐμὲ ἀγάπην καὶ σέβας, τὰ ὁποῖα δυσκόλως εἰμπορεῖ κἀνεὶς νὰ φαντασθῇ... Ἀλήθεια, ἀγαπητή μου Κλοτίλδη;

Ἡ δὲ κυρία Κλοτίλδη, ἥτις εἶχε τότε ἡλικίαν ἑπτὰ ἕως ὀκτὼ ἐτῶν, ἤκουε τοὺς λόγους τούτους ἔχουσα ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καὶ καθημένη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου ξύλου μιᾶς ἕδρας, ἐμήκυνε πρὸς ἀπάντησιν τὴν ῥοδίνην της γλῶσσαν μεταξὺ τῶν ὀξέων ὀδόντων της.

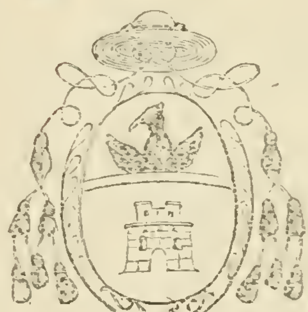
— Ὡραία μου τρελλή! ἀπεκρίθη ἀθορύβητος ἡ κυρία Βωμενίλ· πόση φυσικὴ εἰλικρίνεια! Θὰ ἴδωμεν τί θὰ κάμουν τὴν Σιβύλλαν των οἱ Φερίαι μὲ ὅλην των τὴν ὑποκριτικὴν ἀνατροφήν... Καὶ αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν ὄνομα τὸ ὁποῖον τῇ ἔδωκαν δὲν εἶναι περίφημος οἰωνός! Ἔπειτα ἡ ὑπερηφάνεια τοῖς τὸ ἐνέπνευσε... Ἐνθυμήσου καλὰ ὅ,τι θὰ σὲ εἰπῶ, πάτερ μου, θὰ τὴν κάμουν γύναιον φιλάρεσκον καθὼς τὴν μακαρίτριαν μητέρα της!

Πάντες βεβαίως θ' ἀπορήσωσι πῶς γυνὴ ἔχουσα τὸν χαρακτῆρα τῆς Κυρίας Βωμενὶλ καὶ δορυφόρους οἰκογένειαν παρομοίαν, ἐγίνετο δεκτὴ ὡς φίλη εἰς οἰκίαν ὡς ἡ τῶν Φερίων, ὅπου ἐκυρίευε φυσικὴ φιλοκαλία, καὶ πατροπαράδοτος κομψότης καὶ εὐγένεια ἠθῶν συγκροτοῦσα ὅμιλον εὐπρεπέστατον· ἀλλ' ἓν τῶν κυριωτάτων ἀτόπων τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ ἐξοχικοῦ βίου εἶναι νὰ ὑποκύπτῃ τις μᾶλλον εἰς σχέσεις ἢ νὰ ἐκλέγῃ αὐτάς. Ἄλλως τε ἡ κυρία Βωμενὶλ, ἥτις, ἂν καὶ ἐδείκνυε καταφρόνησιν, ἐθεώρει ὅμως ἀνεκτίμητον τὴν πρὸς τοὺς μεγαλειτέρους εὐγενεῖς τῆς χώρας οἰκειότητα, εἶχεν ἀρκετὸν νοῦν διὰ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς συγγενεῖς της καὶ νὰ τηρῇ καὶ αὐτὴ ἐνώπιον τῶν κυρίων τῆς ἐπαύλεως τῶν Φερίων, ἰδιαιτέραν τινὰ συστολὴν ὕφους ἐν τῇ ὁμιλίᾳ. Πρὸς τοῦτο ἐξηντλεῖτο ἀπέναντι αὐτῶν εἰς ὑπηρετικὰς φιλοφρονήσεις, δι' ὧν οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς δεδεμένους. Ἡ φυσικὴ τέλος ἐπιείκεια τῶν τιμίων ἀνθρώπων καὶ ἡ ὀλεθρία ἀνάγκη συντρόφου δευτέρου εἰς τὸ σφαιριστήριον καὶ τετάρτου συμπαίκτορος εἰς τὸ *βίστ*, παίγνια εἰς ἃ εὐχαριστεῖτο μὲν ὁ γέρων μαρκήσιος, ὁ δὲ ἱππότης Θεόδωρος ἐθριάμβευεν, ἐξηγοῦσι τὸν παράλογον σύνδεσμον στοιχείων τοσούτων ἀντιθέτων. *(Ἕπεται συνέχεια).*

ΟΙΚΟΣΗΜΑ.

—οοο—

Τὸ ὑπὸ στοιχ. Α. οἰκόσημον ἀνήκει τῇ ἐκ Γενούης οἰκογενείᾳ Ἰουστινιάνη (Giustiniani). Οἱ Ἰουστινιᾶναι διεκρίθησαν οὐ μόνον εἰς πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ὑπουργήματα τῆς Γενουησίου πολιτείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμ-



Α.

ματα αὐτὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, χρηματίσαντες πολλάκις Καρδινάλιοι, Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι, καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τῶν μερῶν ἡμῶν



Β.

τὰς Δυτικὰς Ἐπισκοπάς. Ὑπῆρξαν δὲ καὶ Αὐθένται τῆς νήσου Χίου. Τὸ παρατιθέμενον οἰκόσημον φέρει ἀρχιερατικὸν πῖλον.

Τὸ δὲ ὑπὸ στοιχ. Β. ἀνήκει τῇ ἐν Μήλῳ οἰκογενείᾳ Βρὲστ (Brest), τῇ ἐκ τῆς ὁμωνύμου γαλλικῆς πόλεως καταγομένῃ.

I. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

Εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου Μιχαὴλ Ποτλῆ, ἐκφωνηθεὶς Ἀθήνησι, τῇ ά Δεκεμβρίου 1863, ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Λυκούργου, Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ (*).

«Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας.»

(Ἰακώβ. Γ, 13.)

Φοβερὸν μὲν, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ, φοβερὸν μὲν παρίσταται εἰς τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐγκοσμίου ἀνθρώπου τὴν ἀσθένειαν ὁ θάνατος πάντοτε, ἀλλ' ἔτι φοβερώτερον γίνεται, ὅταν ὁ τὴν θέαν ἀθέατος καὶ σκυθρωπὸς οὗτος τοῦ κόσμου τῆς ἁμαρτίας δυνάστης, αἰφνίδιος εἰς τὰς κοινωνίας ἐπιδημῶν, καὶ ἀόρατος καὶ ἀψοφητὶ εἰς τὰς οἰκίας παρεισδυόμενος, δὲν συναγείρῃ τὴν νεκρικὴν αὐτοῦ συνοδίαν ἐκ τῶν ὡρίμων ἤδη πρὸς τὴν ἀμετάκλητον καὶ ἀνεπίστρεπτον ὁδοιπορίαν, ἀλλ' ἐκλέξῃ ὡς θῦμά του ἢ πατέρα ἀκμαῖον ἔτι, ἐξ οὗ ἀπεκδέχεται τὸν ἐπιούσιον αὐτῆς ἄρτον ἄπορος καὶ πολυμελὴς οἰκογένεια· ἢ ὀρφανίσῃ τέκνα νεαρὰ τοῦ φιλοστόργου βλέμματος καὶ τοῦ ποθεινοῦ κόλπου φιλτάτης μητρός· ἢ, μηδὲν αἰδεσθεὶς τὰς ἀνημμένας ἔτι τοῦ ὑμεναίου λαμπάδας καὶ τὸν ἀμάραντον καὶ θάλλοντα νυμφικὸν στέφανον, εἰς ζεῦγος παρενολισθήσας νεκρὸν καὶ ἀγαπημένον, ἀποχωρίσῃ σύζυγον συζύγου· ἢ, ἐλθὼν ἐνώπιον μητρὸς φερούσης ἐν ἀγκάλαις πολυέραστον τέκνον, ἐπιθέσῃ ἀπηνῶς τὴν πελιδνήν του παλάμην ἐπὶ τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ μαρανθὲν ἐξαίφνης ἐκταθῇ ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρὸς, πτῶμα νεκρὸν καὶ ἄπνουν τὸ πρὸ μικροῦ μειδιῶν καὶ πλῆρες ζωῆς καὶ θελγήτρων πλάσμα! Τότε ἡ οἰκία ἅπασα πληροῦται κλαυθμῶν καὶ γόων καὶ ὀδυρμῶν καὶ ἀπελπισίας! Καὶ ὅμως οἱ ἐπικήδειοι οὗτοι κλαυθμοὶ καὶ τὰ δάκρυα, εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων περιοριζόμενα, ἀπολείπονται τῆς γενικῆς κατηφείας καὶ θλίψεως ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας, ὅταν τῆς Μοίρας ὁ βάσκανος ὀφθαλμὸς προσηλωθῇ εἰς ἐκλεκτόν τινα τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ θανατηφόρος πληγὴ στερήσῃ τὴν πατρίδα ἢ τὸ ξίφος καὶ τὸν βραχίονα, ἢ τὸν κάλαμον καὶ τὴν εὐγλωττίαν, ἢ τὴν ἐκλεκτὴν καὶ πεφωτισμένην διάνοιαν ἑνὸς τῶν ἐξόχων υἱῶν της. Τότε πρώτη καὶ πλειότερον τῶν συγγενῶν πενθεῖ ἡ πατρίς· διότι πρώτη καὶ πλειότερον αὐτῶν τὴν ἐκ τοῦ τοιούτου θανάτου στέρησιν καὶ ἐξασθένησιν ἐκείνη αἰσθάνεται.

Τοιοῦτο γενικὸν πένθος ἐπένθησαν ἅπαντες, οἱ εἰδότες τιμᾷν ἀρετὴν, ὅτε ἔναγχος ἡ θλιβερὰ φήμη ἠκούσθη, ὅτι ὁ ἔμπειρος ἐπιστήμων, ὁ σοφὸς Καθηγητὴς, ὁ ἔξοχος νομομαθὴς, ὁ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων βαθύνους ἀκριβαστὴς, ὁ δόκιμος καὶ μετριόφρων πολιτικὸς, ὁ φιλόπατρις Ἕλλην, ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀνεξίκακος καὶ πρᾶος χριστιανὸς, ὁ ἀοίδιμος Μιχαὴλ ὁ Ποτλῆς ἐξέπνευσεν ἐν Βιέννῃ, μόλις τὸ νά, ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων, μακρὰν τῶν συγγενῶν του καὶ τῶν οἰκείων, ξένος καὶ ἐξόριστος ἐν ξένῃ χώρα, θῦμα ἤδη ἀπηυδηκὸς καὶ ἀποκεκαρτερηκὸς τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἀναξιοπαθημάτων. Τοιοῦτο πένθος ἐπένθησε καὶ ἡ πατρὶς, οὐχὶ ἡ πατρὶς ἡ ἐνταῦθά που πέριξ οἰκοῦσα ἐντὸς ὑλικοῦ καὶ χειροποιήτου σκηνώματος, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἡ οἰκοῦσα εἰς πᾶσαν εὐγενῆ ψυχὴν, εἰς πᾶσαν γενναίαν ἑλληνικὴν καρδίαν. Τοιοῦτο πένθος πενθήσαντες καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, οἱ φίλοι καὶ γνώριμοι τοῦ μακαρίτου, κατ' ἰδίαν ἕκαστος ἐν τοῖς ἀδύτοις τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ ἐν τῷ ἀχειροποιήτῳ αὐτῆς τεμένει τὰ εἰκότα πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς εὐσεβήσαντες, συνήλθομεν σήμερον καὶ εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ναὸν, ἵνα μετὰ τῶν τεθλιμμένων συγγενῶν καὶ οἰκείων δημοτελῶς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐκτελέσωμεν, καὶ συναναπέμψωμεν εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν κυριεύοντα ζωῆς καὶ θανάτου ὑπὲρ τῆς αἰωνίας αὐτοῦ ἀναπαύσεως.

Εἰς ἐμὲ δὲ ἀπέκειτο προσέτι καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς θλιβερᾶς ταύτης διακονίας, τὴν ὁποίαν ἱερόν μοι ἐπέβαλεν εὐγνώμονος φιλίας καθῆκον. Καὶ παρίσταμαι λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἄμβωνος, μέλλων, ὁ σμικρὸς ἐν λόγοις ἐγὼ, νὰ συλλέξω ἐκ τοῦ πρώην εὐανθοῦς καὶ εὐώδους τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς κήπου, τὸν ὁποῖον ἀνεμοστρόβιλος σφοδρὸς, αἰφνίδιος ἐπιπνεύσας, ἠρήμωσε καὶ κατέστρεψε, νὰ συλλέξω μετὰ χειρὸς εὐσεβοῦς τὰ κατὰ γῆς τῇδε κά-

---

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Μετὰ τὸν λόγον τοῦ χρυσοῤῥήμονος ἀρχιμανδρίτου θέλομεν δημοσιεύσει καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Κ. Ἐμ. Κοκκίνου ἐκφωνηθέντα, ὡς συμπλήρωμα οὕτως εἰπεῖν τῆς βιογραφίας τοῦ ἀειποθήτου Μ. Ποτλῆ. Ὁ Μ. Ποτλῆς ὑπῆρξεν ἐν Ἑλλάδι ἐκ τῶν ἐπιστημονικωτέρων ἀνδρῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐδημοσίευσε δὲ καὶ διὰ τῆς Πανδώρας πραγματείας τινάς. Καθῆκον ἄρα τῆς μὲν Πανδώρας νὰ θρηνήσῃ τὸν θάνατον τοιούτου ἀνδρὸς, τῶν δὲ ἀναγνωστῶν νὰ ἐκτιμήσωσιν ἔτι μᾶλλον, ἀναγινώσκοντες τοὺς δύο λόγους, τὰς ἀρετὰς τοῦ προώρως ἀποθανόντος πρὸς ζημίαν τῆς πατρίδος.

κεῖσε διεσκορπισμένα ἄνθη, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ πλέξω, ὅπως ἂν δυνηθῶ, τὸν ἐπιτάφιον αὐτοῦ στέφανον. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς στεφανηφορίας, εἰ καὶ ἐξ ἀδεξίων μὲν χειρῶν, ἐξ ἐρήμου δὲ, φεῦ! τοῦ κήπου παρεσκευασμένης, θέλει ὅμως δειχθῇ, ἐλπίζω· α) ὅτι οὗτος μάλιστα ὁ ἀείμνηστος εἶχε τὴν ἀληθινὴν σοφίαν καὶ β) ὅτι τὴν σοφίαν ταύτην ἀπέδειξε διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ. « *Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας.* »

Α'.

Ὁ μακαρίτης Μιχαὴλ Ποτλῆς ἦτο ἀληθὴς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων. Πόσον κοινὴ κατήντησε παρ' ἡμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ἡ σοφία καὶ ἡ μάθησις. Καὶ ὅμως πόσον σπανία καὶ δυσεύρετος κατέστη καὶ ὁσημέραι καθίσταται ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ μάθησις, ἡ ἀληθὴς παιδεία. Ὡσανεὶ εἶχεν ἐμβλέψῃ μετὰ φθονεροῦ βλέμματος καὶ εἰς τοῦτο τὸ μόνον ἴσως τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος καλὸν ὁ βάσκανος αὐτῆς δαίμων! Τίς δὲν ἐγνώρισεν ἢ τίς δὲν ἤκουσεν ἐγκωμιαζομένην τὴν ἱερὰν μάθησιν τοσούτων τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας λειτουργῶν, καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν διδασκαλίαις καὶ ἐν συγγράμμασι ἀγήρατον μνήμην καταλιπόντων; Τίς δὲν ἐγνώρισεν ἢ δὲν ἤκουσεν ἐγκωμιαζομένους τοὺς εὐφραδεῖς ἑλληνιστὰς, τοὺς σοφοὺς συγγραφεῖς, τοὺς λογίους καὶ πολυμαθεῖς καθηγητὰς καὶ ἐπιστήμονας, ὅσοι ἁπανταχόθεν συνέδραμον εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην ἑστίαν τοῦ πανελληνίου γένους καὶ πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς βασιλείας καὶ μετ' αὐτήν. Καὶ ὅμως ἅπαντες οὗτοι, μέχρις εὐαριθμοτάτων ἀκόμη γεραρῶν λειψάνων, ἀπεχαιρέτισαν τὴν γηΐνην ταύτην, καὶ μετέστησαν εἰς τὴν οὐρανίαν πατρίδα, ἀπ' ἐκείνου μάλιστα τοῦ χρόνου, ἀφ' ὅτου ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἡ ἡμιμάθεια καὶ ἡ σύντροφος αὐτῆς ἀγυρτεία καὶ ἡ ἀναίδεια, ὑποστηριζομένη καὶ ἐνθαῤῥυνομένη καὶ ὑπὸ τῶν πονηρῶν τῆς πολιτείας, ἤρξατο καταῤῥυπαίνουσα καὶ ἐκκαπηλεύουσα τὰ γράμματα καὶ τὴν παιδείαν. Ἔκτοτε *ἐδόθησαν τὰ ἅγια τοῖς κυσίν.* Ἔκτοτε τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς σκοποὶ αὐτοτελεῖς καὶ αὐθύπαρκτοι, ἀλλ' ὡς μέσα πορισμοῦ εἰς τούτους, ψωμισμοῦ εἰς ἐκείνους, ἢ ὡς γέφυραι ἐγκοσμίων τιμῶν καὶ διακρίσεων καὶ πολιτικῆς προαγωγῆς. Καὶ ἔκτοτε κατέκλυσαν τὰ τεμένη τῶν Μουσῶν ὄχι οἱ θεράποντες αὐτῶν καὶ οἱ ἐρασταὶ, ἀλλ' οἱ βιασταί. Τοιοῦτος βιαστὴς τῶν Μουσῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης δὲν ὑπῆρξεν, ἄπαγε! καὶ ὁ ἀοίδιμος Μιχαὴλ Ποτλῆς, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, ἔνθερμος αὐτῶν ἀπὸ παιδὸς μέχρις ἐσχάτων θεράπων καὶ ἐραστής. Ἀρξάμενος ἐκ τῶν κατωτάτων σχολείων τῆς Βιέννης, ὅπου ἐγεννήθη ἐκ πατρὸς εὐπόρου, μεταβάντος ἐκεῖσε ἐξ Ἀχρίδος τῆς Μακεδονίας ἐπ' ἐμπορίᾳ, καὶ προβιβασθεὶς ἕως εἰς τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτήριον, ἐξεπαιδεύθη μεθ' ὅλης τῆς ἀκριβείας καὶ αὐστηρότητος, μεθ' ἧς ἐκπαιδεύονται οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίως τῆς Γερμανίας. Καὶ κυρίως μὲν ἐσπούδασε περὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου, καὶ ταύτης ἔφερε δίπλωμα. Ἀλλ' ἡ ἔμφυτος αὐτῷ φιλομάθεια, συνεπικούρους ἔχουσα καὶ πολλὰ ἄλλα φυσικὰ τοῦ πνεύματος χαρίσματα, ἰδίως νοὸς ἐμβρίθειαν, βαθύνοιαν, ὀξύτητα κρίσεως καὶ μνήμην μετὰ τοῦ πιστοῦ ἅμα καὶ πολυδέγμονα, ἐστενοχωρεῖτο πλέον ἐντὸς τῶν στενῶν ἀποβάντων δι' αὐτὸν ὁρίων τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ ἐπιστήμης, ἣν ὀλίγιστοι τῶν παρ' ἡμῖν κατέχουσιν, ὅσον ἐκεῖνος, καὶ ὡς μέλισσα φιλόπονος μεθίπτατο καὶ εἰς ἄλλων ἐπιστημῶν χλοεροὺς καὶ εὐανθεῖς λειμῶνας, καὶ ἠνθολόγει καὶ ἐξ αὐτῶν πᾶν ὅ,τι χρήσιμον εἰς ἐπιστημονικὴν συγκομιδήν. Ἐντεῦθεν γνώσεων ποικίλων ἐπλούτει, ἰδίως θεολογικῶν καὶ φιλολογικῶν. Ἐγκρατὴς οὐ μόνον τῶν κλασικῶν γλωσσῶν καὶ τῆς γερμανικῆς, ἐν ᾗ ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰταλικῆς καὶ γαλλικῆς καὶ αὐτῆς ἐν μέρει τῆς ἀραβικῆς καὶ τουρκικῆς, ἐθαύμαζέ τις τὸν ἄνδρα καὶ ὁσάκις ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἢ ἐν τοῖς δικηγορικοῖς συμβουλίοις ἀνέπτυσσε ζήτημά τι νομικὸν, καὶ ὁσάκις ἐν κύκλῳ λογίων ἐλάλει μετὰ πάσης ἀκριβείας περὶ φιλολογικοῦ ἢ θεολογικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς οἵου δήποτε ζητήματος καὶ ἀντικειμένου. Τὴν σοφίαν καὶ ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ πολυμάθειαν καὶ ἐμβρίθειαν ἐξετίμησαν ἐπαξίως καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι, ὅσοι ἐγνώρισαν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἄνδρα. Ὅτε πρὸ εἴκοσι περίπου μηνῶν εἰσήγαγον πρὸς αὐτὸν, ὑπουργὸν ἔτι ὄντα, τὸν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας καθηγητὴν Φίσχερον, ἄνδρα σοφὸν καὶ φιλελληνικώτατον, συγγραφέα διεξοδικοῦ καὶ λίαν εὐνοϊκοῦ πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνος πονήματος περὶ Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς μία τῶν ἀρίστων πηγῶν τῶν περὶ τῆς ἡμετέρας πατρίδος εἰδήσεων τῶν ἀλλογενῶν, μετὰ ποίου θαυμασμοῦ, καὶ μετὰ ποίας χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ὁ ξένος περιηγητὴς εἶπε πρὸς ἐμὲ, ὅτε ἐξήλθομεν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ μακαρίτου· « *Ὁ ὑπουργὸς οὗτος τιμᾷ τὴν Ἑλλάδα. Καλλιτέρους τοῦ Ποτλῆ ὑπουργοὺς οὐδ' ἡμεῖς ἔχομεν ἐν Γερμανίᾳ.* » Ἐν ἔτει 1855 διωρίσθη τακτικὸς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητὴς τοῦ ἐκκλ. δικαίου, οὗτινος ὅμως ὀλίγα μόνον μαθήματα ἐδίδαξε· διότι ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ διορισθεὶς ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς παραδόσεις του. Δυστυχῶς ὁ ἐντεῦθεν καὶ ἐξ ἄλλων λόγων πολύφροντις καὶ μεμεριμνημένος αὐτοῦ βίος δὲν τῷ ἀφῆκε καιρὸν ἱκανὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ ἔργον τι ἄξιον τῆς πολυμαθείας του. Ἐκτὸς τῆς σπουδαιοτάτης

συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἀστυκοῦ νόμου καὶ πολυαρίθμων νομοσχεδίων, ὧν τὰ μὲν ἐπί τε τῆς ὑπουργίας του καὶ ἄλλοτε συνταχθέντα ἐπεψηφίσθησαν ὑπὸ τῶν Βουλῶν, τὰ δὲ ἀπόκεινται ἀκόμη ἐν τοῖς γραφείοις τῶν ὑπουργείων, συνεξέδωκε μετὰ τοῦ φίλου καὶ συναδέλφου, τοῦ καθηγητοῦ Γεωργίου Ῥάλλη, τοὺς ἑλληνικοὺς κώδικας καὶ τὸ ἑξάτομον σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διακοπέντων μόνον τοῦ ἐκκλ. δικαίου μαθημάτων, ὅσα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐδίδαξε, καὶ τὰ ὁποῖα φέρονται λελιθογραφημένα, δύναταί τις νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα καὶ ἐμβρίθειαν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὁποίους κατέβαλεν ἀτρύτους πόνους εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐξακρίβωσιν τοῦ δικαίου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας· πόνους, οἵτινες, φεῦ! συγκατεχώσθησαν ἤδη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν τάφον! Τοιουτοτρόπως τὸ πνεῦμα ἡμῶν, αὐτὸς ὁ οὐράνιος σπινθὴρ, αὐτὴ ἡ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Αἰωνίου πνοὴ, εἶναι συνδεδεμένον μετὰ σαρκίου ἀκροσφαλοῦς καὶ σαθροῦ, τὸ ὁποῖον, εἴτε γηράσκον, εἴτ' ἐξασθενοῦν ὁπωσδήποτε ἄλλως, καταπίπτει τέλος καὶ καταστρέφεται. Ἐν δὲ τῇ καταστροφῇ συναπόλλυται καὶ πᾶν ὅ,τι προσεκτήσατο καλὸν ἐκ μακρᾶς καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης καὶ δι' ἀτρύτων κόπων καὶ μόχθων, χωρὶς νὰ ἦναι δυνατὸν νὰ μεταδοθῇ εἰς ἄλλον εἴτε ὡς κληρονόμημα εἴτε ὡς δῶρον.

Β'.

Ἀλλὰ σοφία ἄνευ ἀρετῆς οὐδὲν ὠφελεῖ. Καὶ ἡ ἀληθὴς σοφία ἐνδείκνυται ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις· « *Τίς ἐστι σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας.* » Ἀλλ' εἶχεν ἆρά γε ὁ ἀοίδιμος Μιχαὴλ Ποτλῆς τὴν ἀρετὴν συμπάρεδρον ἀξίαν τῆς σοφίας αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐνάρετον ταύτην σοφίαν ἐνεδείξατο ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ; Καὶ τί ἄλλο ὑπῆρξεν ὁλόκληρος τοῦ ἀνδρὸς ὁ βίος ἢ ἐπισφράγισις τοῦ ἱεροῦ τούτου λογίου τοῦ Ἀποστόλου;

Τίς ἄλλος ἔσχε πλειότερον παρ' αὐτὸν τὴν τοιαύτην σοφίαν, τὴν σοφίαν ἐκείνην, ἣν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ὀνομάζει « *ἁγνὴν, εἰρηνικὴν, ἐπιεικῆ, εὐπειθῆ, μεστὴν ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτον καὶ ἀνυπόκριτον.* »; Ὦ ὑμεῖς, ὅσοι ἐγνωρίσατε ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἄνδρα, ὑμεῖς μόνοι εἴδετε καὶ ἐγνωρίσατε, ὁποῖον κάλλος ἠθικὸν ἀρετῆς καὶ ἀγαθότητος ἐξήστραπτεν ἡ μακαρία ἐκείνη ψυχή. Ὑμεῖς μόνοι ἠδυνήθητε νὰ θαυμάσητε τὸ εὐγενὲς καὶ ἁγνὸν καὶ ἄδολον τῶν αἰσθημάτων, τὸ προσηνὲς καὶ εὐπροσήγορον τῶν τρόπων, τὸ κόσμιον ἅμα καὶ μειλίχιον τῆς συμπεριφορᾶς πρὸς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως, καὶ ἴσους καὶ ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους, τὸ ἐλεῆμον καὶ εὐσυμπάθητον τῆς προαιρέσεως, τὸ ἐν ταῖς ποικίλαις τοῦ βίου περιπετείαις ὁμαλὸν καὶ ἀτάραχον καὶ ἐπιεικὲς τοῦ ἤθους, τοῦ χαρακτῆρος τὸ πρᾷον καὶ χριστιανικὸν καὶ ἀνεξίκακον, τὴν πλήρη ἑνὶ λόγῳ ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος, ἀῤῥήτου ἀγαθότητος αὐτοῦ καρδίαν! Ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισε, δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ εἰμὴ τοῦ δημοσίου ἀνδρὸς τὴν ἐμβριθῆ νοημοσύνην, τὴν ἀμφιλαφῆ πολυμάθειαν, τὴν ἀληθινὴν σοφίαν. Ἀλλ' ὑμεῖς — ὅσον εὐρεῖα καὶ ἀπέραντος καὶ σπανία καὶ ἂν ἦτο αὐτοῦ ἡ σοφία καὶ ἡ μάθησις, ἐὰν προεβάλλετο εἰς ὑμᾶς ν' ἀπονείμητε εἰς αὐτὸν ἕνα καὶ μόνον, ἢ τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς σοφίας τὸν στέφανον, ἠθέλετε πάντως διστάσῃ, καὶ ἡ χεὶρ ὑμῶν ἤθελε μείνῃ τρέμουσα καὶ μετέωρος, καὶ ἀντὶ ἑνὸς ἠθέλετε ἀπαιτήσῃ καὶ ἀπονείμῃ διπλοῦν τὸν στέφανον· διότι ἡ σοφία αὐτοῦ ἕνα καὶ μόνον εἶχεν ἰσόῤῥοπον ἀντίπαλον, ἕνα καὶ μόνον ὅρον, ἓν καὶ μόνον μέτρον, τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ.

Τοιοῦτος δε ὢν ὁ ἀείμνηστος, καὶ τοιαύτας κατέχων ἀρετὰς, οὐδέποτε μετεχειρίσθη αὐτὰς ἐπ' ἰδιωφελείᾳ, ἀλλ' ἀείποτε ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πλησίον. Διὰ τοῦτο καὶ ἄκρα ἦτο ἡ ἐν τοσαύτῃ καὶ τηλικαύτῃ πλημμύρᾳ ὑλομανοῦς κερδαλεοφροσύνης γενναιότης αὐτοῦ καὶ ἀφιλοκέρδεια· οὐδέποτε ἐν οὐδενὶ αὐτοῦ ἔργῳ ἐπεδίωξε τὸ κέρδος. Συνεβουλεύετό τις αὐτῷ; ἀφειδῶς συνεβούλευεν, οὐδὲν οὔτε ἀπαιτῶν οὔτε λαμβάνων. Καὶ, ἐν ᾧ αἱ περὶ νομικῶν ζητημάτων ἐπὶ ποδὸς καὶ ἐξ ὑπογύου διδόμεναι παντὶ τῷ ἐρωτῶντι δικηγορικαὶ αὐτοῦ γνῶμαι καὶ συμβουλαὶ μετεβάλλοντο εἰς χρυσὸν πολλάκις εἰς τὰς χεῖρας ἄλλων, αὐτὸς οὐδέποτε ἔστρεψε βλέμμα φθόνου ἢ ἐπιθυμίας πρὸς τὰς χρυσᾶς ἐκείνας τῶν πτερόεντων λόγων μεταμορφώσεις. Ὁ πελάτης ἐπεδίδου αὐτῷ ἀμοιβήν τινα; ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦτο, οὐδέποτε αὐτὸς τὴν ἀπεποιεῖτο· ἐλάμβανεν εὐχαρίστως ὅ,τι ἐδίδοτο, οὐδέποτε ἐξετάζων, ἂν τὸ ποσὸν ἦτο πολὺ ἢ ὀλίγον. Αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ ἀφιλοκέρδεια ἐκόσμει τὸν ἄνδρα καὶ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας καὶ ὅτε κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὔτ' ἐκ φιλοδοξίας οὔτ' ἐκ φιλοκερδείας ἀγόμενος. Φέρων ἐφόδια ἐπιστημονικῆς ἱκανότητος σπάνια, καὶ δυνάμενος νὰ διαλάμψῃ παρὰ τοῖς ξένοις, δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ μένῃ μακρὰν τῆς κοινῆς πατρίδος, ἀλλὰ φλεγόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις δὲν ἐγκατέλιπεν αὐτὸν οὐδὲ κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ, χολῆς καὶ πικρίας μεστὰς, ἡμέρας (α), ἀπεχωρίσθη καὶ συγγενῶν καὶ οἰκείων καὶ φίλων καὶ γνωρίμων· ἀπεχαιρέτισε πάσας

(α) « Ὁποιαδήποτε θέσις καὶ ἂν μοι προταθῇ ἐνταῦθα, (ἔγραφεν ὁ μακαρίτης ἔν τινι ἀπὸ 7 Φεβρουαρ. ε. ε. ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ) ἔστω καὶ ἡ ὑψηλοτέρα, θέλω τὴν ἀποποιηθῇ· διότι γνωρίζετε, ὅτι προτιμῶ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ κάθε ἄλλον τόπον. Δι' αὐτὴν ἐθυσίασα σχεδὸν τὸ πᾶν, καὶ τώρα εἰς τὸ τέλος τοῦ σταδίου μου νὰ ἀλλάξω δρόμον! »

τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ἀναπαύσεις καὶ ἡδονὰς, ὅσας παρέχει ὁ ἐν Εὐρώπῃ ἄνετος βίος· ἀπεχαιρέτισε τὴν λαμπρὰν πόλιν, ἐν ᾗ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἀνετράφη καὶ ἔζησε, καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν οὐδεμίαν ἄνεσιν καὶ ἀνάπαυσιν παρέχουσαν, ἀλλ' ἀρεστὴν ὅμως, ἀλλὰ προσφιλεστάτην Ἑλλάδα, ὄχι εἰς τὴν ξένην, ἀλλ' εἰς τὴν πατρίδα, νομίσας, — καὶ ὀρθῶς καὶ καλῶς ἐνόμισεν — ὅτι ὀφείλει νὰ συνεισφέρῃ ὅπερ δι' ἀτρύτων ἐκ παιδὸς μόχθων καὶ ἁδρῶν δαπανῶν εἶχε κερδίσῃ πολύτιμον τάλαντον. Κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1837 ἔτος, καὶ μετριοπαθὴς, ὡς ἦτο, καὶ μετριόφρων, ἐδέξατο μετὰ χαρᾶς τὴν ταπεινὴν θέσιν ἁπλοῦ δικαστοῦ, μετ' οὐ πολὺ δὲ προήχθη καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Ἐκεῖθεν δὲ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις λαβοῦσα ἀφορμὴν νὰ γνωρίσῃ καὶ ἐκτιμήσῃ τὴν σπανίαν ἱκανότητα καὶ τὰς σπανίας ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν τοῦ Ὑπουργοῦ.

Ὁ Ποτλῆς βλέπων τὸ δυσχερὲς τῶν πολιτικῶν περιστάσεων, ὅτε τὸ δεύτερον προσεκλήθη εἰς τὴν ἀνωτάτην ὑπηρεσίαν, πρωθυπουργοῦντος τοῦ συνετοῦ Ἀθανασίου Μιαούλη, ἐπανειλημμένως ἀπεποιήθη, προαισθανόμενος ὅτι τὸ μέλλον πολιτικόν του στάδιον ἤθελεν ἦναι ὄχι μετὰ ῥόδων ἀλλὰ μετὰ ἀκανθῶν ἐστρωμμένον. Ἀλλ' ἀναλαβὼν ὅμως ἅπαξ τὸ σπουδαιότατον καὶ δυσχερέστατον καθῆκον, ἐξεπλήρωσεν αὐτὸ μετὰ τῆς ἐμφύτου εἰς αὐτὸν ἄκρας καὶ θρησκευτικῆς εὐσυνειδησίας καὶ τιμιότητος. Τῆς θερμοκρασίας τῆς πολιτικῆς ἀτμοσφαίρας ἡ ἰσοῤῥοπία εἶχεν ἀνατραπῆ πρὸ πολλοῦ. Νέφη ζοφερὰ ἤρξαντο συμπυκνούμενα τῇδε κἀκεῖσε τοῦ ὁρίζοντος, καὶ ἡ τρικυμία ἐπέκειτο ἐπαπειλοῦσα νὰ καταποντίσῃ καὶ κυβερνήτας καὶ πηδάλια καὶ πηδαλιούχους, αὔτανδρον τὸ σκάφος τῆς πολιτείας. Ὁ Ποτλῆς προαισθανόμενος καὶ προβλέπων τὴν τρικυμίαν, φοβούμενος δὲ μὴ, ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τῆς πολιτείας σταθείσης, δὲν ἐξαρκέσῃ αὐτὸς δι' ἀσθένειαν εἰς ὁλόκληρον καὶ πλήρη τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν, ἔδωκεν ἐπανειλημμένως τὴν παραίτησίν του· ἀλλὰ, θερμῶς παρακληθεὶς, ἐνέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του. Ἐνέσκηψεν ἡ θύελλα, καὶ ἐπῆλθεν ἡ τρικυμία, καὶ ὁ περὶ τῶν ὅλων κίνδυνος καὶ ὁ περὶ τῶν ὅλων φόβος συνέστειλε τὰς πτυχὰς τῆς καρδίας παντὸς Ἕλληνος. Καὶ νὺξ ζοφερὰ ἀμηχανίας καὶ φόβου ἐπεχύθη ἐπὶ τὴν ὄψιν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ δὲ σκάφος τῆς πολιτείας ποῦ; Πελαγωθὲν ἠφανίσθη εἰς τῆς ζοφερᾶς καὶ τρικυμιώδους νυκτὸς τὸ σκότος, καὶ μόλις ἐκ διαλειμμάτων αἰφνίδιον σέλας ἀνακαλύπτει αὐτὸ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὓς περιδεεῖς καὶ μετὰ συνεσταλμένης καρδίας ἱστάμεθα ἀτενίζοντες μακρὰν εἰς τὸ ζοφερὸν καὶ τρικυμιῶδες πέλαγος. Μετὰ δὲ ταῦτα; Πῶς ἐν τῇ ὀξυτάτῃ ἐκείνῃ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀκμῇ ἐπολιτεύθη αὐτός τε καὶ οἱ συνάδελφοί του, καὶ πῶς ἐκυβέρνησαν μέχρι τέλους τὸ δεινῶς κλυδωνιζόμενον σκάφος τῆς πολιτείας, τοῦτο θέλει δικάσῃ ποτὲ ἡ ἀδέκαστος ἱστορία. Τοῦτο δὲ μόνον λέγομεν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐνταῦθα, ὅτι ὁλόκληρος ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ βίος ἦτο πιστὴ καὶ εὔορκος ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος.

Ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς ὑπάρχει καὶ ἓν δοκιμαστήριον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οἱ πειρασμοί· οἱ πειρασμοὶ, οἵτινες πάντοτε καὶ ἁπανταχόθεν περικυκλοῦσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ κατὰ τῶν ὁποίων, ὅπως θριαμβεύσῃ ἡ ἀρετὴ, ἔχει ἀνάγκην δευτέρας ἀρετῆς, τῆς ὑπομονῆς. Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος λέγει· «*Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς*» (α). Τοιοῦτοι πειρασμοὶ περιεκύκλωσαν ἁπανταχόθεν καὶ τὸν μακαρίτην Ποτλῆν. Καὶ ὅμως ἥκιστα ἥψαντο αὐτοῦ· διότι, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ἐφόρει καὶ αὐτὸς θώρακα σιδηροῦν καρτερίας. Ἀλλ' ὅσῳ ἀνεκτικώτερος καὶ ὑπομονητικώτερος ἀπεδεικνύετο ἐν τοῖς παθήμασιν, τοσούτῳ μᾶλλον ἐξηγριοῦτο κατ' αὐτοῦ ἡ λύσσα καὶ ἡ μανία τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ὅσῳ ὀλιγώτερον παρὰ τοὺς ἄλλους ἐφοβοῦντο νὰ πάθωσί τι ἐξ αὐτοῦ, τοσούτῳ συχνότεραι ἀπέβαινον αἱ κατ' αὐτοῦ, τοῦ ξένου αὐτοῦ καὶ ἀδυνάτου καὶ ἀπροστατεύτου, λυσσώδεις ἐπιθέσεις καὶ αἰκισμοὶ, καὶ τοσούτῳ πλειοτέρων ὕβρεων καὶ βωμολοχιῶν βόρβορον συνεκίνα ἐκ τῶν ἀγυιῶν καὶ συνεσώρευε κατ' αὐτοῦ ὁ ὄχλος τῶν ὀψιμαθῶν καὶ ἀγοραίων καταδιωκτῶν του.

Ἀλλὰ καὶ πεπτωκὼς ἤδη πολιτικῶς μετὰ τὴν μεταβολὴν καὶ οὐχ ἧττον ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ἀναξιοπαθῶν, δὲν ἔτυχεν οὐδὲ τότε κἂν συμπαθείας τινὸς καὶ ἐκτιμήσεως παρ' ὧν ἔδει, ἀλλ' ὡς ῥάκος περιττὸν ἐξεβλήθη καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου, οὗτινος ἦτο πολύτιμος κόσμος καὶ καύχημα. Οὕτως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ μὲν ἀρετὴ ἀτιμάζεται καὶ πολεμεῖται καὶ καταδιώκεται, ἡ δὲ κακία τιμᾶται καὶ βραβεύεται καὶ προκόπτει. «*Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ* (ὡς λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος) *διωχθήσονται. Πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσι..... πλανῶντες καὶ πλανώμενοι*» (β). Βλέπων δὲ τὴν καταφορὰν οὐδαμῶς ὑφιεμένην ἀλλ' ὁσημέραι ἐπιτεινομένην, ἠναγκάσθη, τέλος, νὰ ἐγκαταλίπῃ καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα, καὶ ν' ἀναχωρήσῃ μακρὰν, ὡς ὁ Ἰακὼβ, φεύγων τὴν ὀργὴν τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ ἀδελφῶν.

Ταῦτα δὲ πάντα— ἴδετε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, καὶ θαυμάσατε τὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς —

(α) Ἰακώβ. Α, 12.
(β) Β. Τιμοθ. Γ, 13.

ταῦτα πάντα ὑπέμεινε μέχρι τέλους ἀτάραχος καὶ ἀόργητος. Οὐδέποτε ἐν ἅπασι τούτοις κατ' οὐδενὸς ἐμνησικάκησεν· οὐδέποτε κατ' οὐδενὸς ἠγανάκτησεν· οὐδείς ποτε ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ στόματός του λόγος βαρὺς, ἢ ψυχρὸς κατὰ τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ πάντοτε ηὐλόγει αὐτήν· πάντοτε ηὔχετο ὑπὲρ αὐτῆς. Καὶ, ὅτε ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου, δὲν ἐλυπεῖτο τόσον, ὅτι ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων κατέλυε τὸν βίον ἐν ξένῃ γῇ, μακρὰν τῶν συγγενῶν, τῶν οἰκείων, τῶν φίλων, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὴν τελείαν τῆς πατρίδος ἀποκατάστασιν, νὰ ἴδῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ νέου Βασιλέως. Ναὶ, τοσαύτη εἶναι ἡ δύναμις τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Αὐτὴ κατευνάζει τὸ πῦρ τῶν παθῶν· παρέχει ἀνάπαυσιν καὶ γαλήνην εἰς τὴν καρδίαν, ὅταν νέφη πυκνὰ κατακαλύψωσι τοῦ βίου ἡμῶν τὸν ὁρίζοντα· καὶ ὅταν τὰ κύματα τῆς θλίψεως ἄγρια προσαράσσωσι καθ' ἡμῶν, αὐτὴ ὁπλίζουσα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας ἐνσταλάζει βάλσαμον παραμυθίας εἰς τὴν ὀδυνωμένην καὶ ἀλγοῦσαν ἡμῶν ψυχὴν, καὶ ἐμπνέει εἰς αὐτὴν τὸ θάῤῥος καὶ τὴν ἐλπίδα· ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ ἀληθὴς ἀγάπη κατασκευάζει ἐν ἡμῖν εἰρήνης ναὸν, ὁποίαν δήποτε καὶ ἂν ἤθελε λάβῃ ὁ ἐξωτερικὸς ἡμῶν βίος μορφήν.

Οὕτω δὲ δοκιμασθέντα ἐν πειρασμοῖς καὶ ταλαιπωρηθέντα τὸν ἀείμνηστον ἐκάλεσε τέλος πρὸς ἑαυτὸν ὁ πολυεύσπλαγχνος καὶ οἰκτίρμων Κύριος, κατὰ θείαν πάντως ἑαυτοῦ οἰκονομίαν καὶ πρόνοιαν. Ἐξηνέχθη ψῆφος καὶ κατ' αὐτοῦ, ὡς καὶ κατ' ἄλλων, στεροῦσα τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι, ἀνθρωπίνως κρίνοντες, ἐψηφίσαντο οὕτως, ἐπειπόντες ἴσως καὶ οὗτοι· «*Ἐνεδρεύσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι*» (α). Ἀλλὰ ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς δικαιοκρίτης Θεὸς ἄλλην ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ ἐξήνεγκε ψῆφον περὶ αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐπιγείου Βασιλείας, ἐξ ἧς ἐξεβλήθη, ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐλεήσας καὶ ἐξ ἀγάπης εἰς τὴν οὐράνιον αὐτοῦ βασιλείαν, τὴν ἀνώλεθρον καὶ ἀτελεύτητον. «*Ἀγάπησιν αἰώνιον ἠγάπησά σε· διὰ τοῦτο εἵλκυσά σε εἰς οἰκτείρημα*» (β). Ὁ δὲ ἐκλιπὼν τὸ πολυπαθὲς καὶ τεταλαιπωρημένον γήϊνον σκῆνος, ἀνῆλθε τὴν πρὸς τὰ ἄνω ὁδὸν, καὶ, εἰς τὴν στενὴν πύλην καταντήσας, ἐφώνησεν. «*Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ*»(γ).—*Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης*. Ἀπηύδησα καὶ ἀπεκαρτέρησα ζῶν. Ἀνυπόφορητον βάρος εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς γῆς βίος, καὶ διηνεκὴς, ἄνευ ἀνέσεως, ἄνευ ἀναπαύσεως, μόχθος καὶ ταλαιπωρία. Εἰρήνην ἐπικαλεῖται ἡ καρδία μου, καὶ ἀνάπαυσιν ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή μου. *Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης*. Τὴν δικαιοσύνην ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου ἐκ νεότητός μου, καὶ τὸν νόμον ἐπείνασεν ἡ καρδία μου. Ὅλος ὁ βίος μου ἀφιερώθη εἰς τὸν νόμον, καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἐκ τῶν χειρῶν ἐμοῦ ἑκατοντάδες ἐψωμίσθησαν νόμον, καὶ χιλιάδες ἐνεδύθησαν δικαιοσύνην. Δι' ὅλου μου τοῦ βίου ἐστήριξα τὸν νόμον, καὶ διένειμα τὴν δικαιοσύνην εἰς τὴν πατρίδα μου. Ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἡ πατρὶς ἠρνήθη τὸν νόμον, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν δικαιοσύνην. Ἐμὲ ἡ πατρὶς ἠτίμασεν ἄνευ δίκης, καὶ κατεδίκασεν ἄνευ ἀπολογίας. Δὲν βλασφημῶ, δὲν καταρῶμαι τὸ ὄνομά της. Ἀλλ' αἱ πηγαὶ, αἱ στεῖραι μέχρι τοῦδε πηγαὶ τῶν δακρύων ῥηγνύονται ἤδη, καὶ δὲν ἀντέχω πλέον· ἀνάγκην ἔχω δακρύων. Θέλω νὰ πέσω εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου τῆς θείας δικαιοσύνης, καὶ νὰ κλαύσω, καὶ νὰ ἐξομολογηθῶ εἰς τὸν Κύριόν μου. «*Εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ.*» Ἂν ἥμαρτον εἰς ἀνθρώπινόν τινα νόμον, ἂν προέδωκα τὴν πατρίδα μου, ἂν κατεπάτησα τὸν πρὸς αὐτὴν ὅρκον μου, ἄς με ἀποβάλῃ μακρὰν αὐτοῦ· ἀλλ' ἂν εἰς οὐδένα ἐξήμαρτον ἀνθρώπινον νόμον, ἂν οὐδέποτε προέδωκα τὴν πατρίδα μου, ἂν οὐδέποτε κατεπάτησα τὸν πρὸς αὐτὴν ὅρκον μου, ἄφετε, ὦ οὐράνιαι σεῖς δυνάμεις, ἄφετε τὴν δυστυχῆ ψυχὴν, ἥτις ἐζήτησε μάτην ἐπὶ τῆς γῆς τὴν δικαιοσύνην, ἄφετε νὰ εἰσέλθῃ καὶ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τοὺς κόλπους τῆς θείας εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς θείας δικαιοσύνης. *Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης*. Εἶναι ἀνηλεὴς, ἄσπλαγχνος καὶ σκληρὸς ὁ κόσμος. Ἡ καρδία μου εἶχεν ἀνάγκην ἀγάπης. Ἀλλὰ ποῦ εὗρεν ἡ καρδιά μου τὴν ἀγάπην! Διὰ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀγάπης ἐνηγκαλίσθην τὸν κόσμον, καὶ μετέδωκα, ὅσον ἦτο δυνατὸν εἰς ἄνθρωπον ἁμαρτωλὸν καὶ ἀτελῆ, εἰς πολλοὺς ἐκ τῆς ἀγαθότητος ταύτης καὶ τῆς ἀγάπης. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι μοὶ ἀνταπέδωκαν ἀντὶ τῆς ἀγαθότητος χολὴν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγάπης. Ἄφετε, ὦ οὐράνιαι σεῖς δυνάμεις, ἄφετε τὴν ταλαίπωρον ψυχὴν, ἥτις μάτην ἐζήτησεν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀγάπην, ἄφετε νὰ εἰσέλθῃ καὶ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τοὺς κόλπους τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ τῆς θείας ἀγάπης. Καὶ αἱ πύλαι τῆς δικαιοσύνης ἠνεῴχθησαν, καὶ εἰσῆλθεν ἡ ψυχὴ, φοροῦσα τὴν *λευκὴν στολὴν* τῶν δικαίων.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, δὲν ἐπιχειρῶ νὰ εἴπω τι περὶ τῆς ψήφου τῆς κατενεχθείσης κατά τε τοῦ μακαρίτου Ποτλῆ καὶ κατ' ἄλλων. Ὡς κῆρυξ ὅμως τοῦ Εὐαγγελίου δύναμαι νὰ εἴπω ἀπὸ τῆς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο βῆμα ὑψηλοτέρας ταύτης καθέδρας, ἐξ ἧς ἐξαγγέλλονται *ῥήματα ζωῆς αἰωνίου*, ὅτι ὁ χριστιανὸς οὐδέποτε πρέπει νὰ παρασύρηται ἄφετος

(α) Σοφ. Σολομ. Β, 12.
(β) Ἱερεμ. ΛΗ, 3.
(γ) Ψαλμ. ΡΙΖ, 19.

καὶ ἀχαλίνωτος ἐκ τῶν διακατεχόντων τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀγρίων παθῶν. Τὰ πάθη οὐδὲν ἄλλο μαρτυροῦσιν ἢ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρόσκειται ἔτι εἰς τὰ τοῦ κόσμου· ὅτι δὲν ἐσταύρωσεν ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, οὐδ' ἀνύψωσε τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὁ χριστιανὸς οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐδὲν βέβαιον ὑπάρχει, ἀλλὰ τὰ πάντα εἰσὶ πρόσκαιρα καὶ φθαρτά· ὅτι οὐδὲν ἄλλο σωτηρίας ἐφόδιον ἔχει νὰ συμπαραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν αἰωνιότητα παρὰ μόνον τὰ ἐκ τῆς εἰς τὸν Κύριον θερμῆς πίστεως ἀγαθὰ αὐτοῦ ἔργα· οὐδὲ πρέπει νὰ λησμονῇ ποτε ὁ χριστιανὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου· « *Οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν*(α).» Καί· « *Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει* (β). » Ἀλλοίμονον εἰς τὰς κοινωνίας ἐκείνας, ἀλλοίμονον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες εἰς Χριστὸν βαπτισθέντες καὶ χριστιανοὶ καλούμενοι, παραβαίνουσιν ἔπειτα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ ἐκτραχηλίζονται εἰς ἔργα καὶ πράξεις πονηρὰς καὶ ἀδίκους, πικροὺς καρποὺς τῆς ἐκ τῶν παθῶν καὶ τοῦ μίσους φαρμακευθείσης αὐτῶν καρδίας· οἵτινες τέμνουσιν ἄλλας σκολιὰς ὁδοὺς, ἐκκλινούσας ἀπὸ τῆς εὐθείας, τῆς ἀγούσης εἰς ἐκείνην τὴν οὐρανίαν πόλιν, τὴν πόλιν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, πολιτευόμενοι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ πάθη τῆς πεπωρωμένης αὐτῶν καρδίας, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ! Οἱ τοιοῦτοι ὄχι μόνον δὲν μένουσιν ἀτιμώρητοι μέχρι τέλους, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ βαρεῖα θέλει πέσῃ μίαν ἡμέραν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ἐὰν μὴ, ἐγκαίρως μετανοήσαντες, καὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀδικίας ἐπιστρέψαντες εἰς τρίβους δικαιοσύνης, προσδράμωσιν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἐπικαλεσθῶσι τὸ ἔλεος τῆς θείας αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας. Ἂν αἱ καταστροφαὶ καὶ ἐρημώσεις πόλεων, ἡ παρακμὴ τῶν ἐθνῶν, αἱ πτώσεις δυναστειῶν, αἱ θρόνων ἀνατροπαὶ, καὶ ἅπασαι αἱ καθ' ἑκάστην συμβαίνουσαι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δυστυχίαι καὶ συμφοραὶ δὲν πείθωσιν αὐτοὺς περὶ τῆς ματαιότητος τοῦ προσκαίρου τούτου βίου, μηδ' ἀναγκάζωσιν αὐτοὺς νὰ κατανοήσωσι τὸν ἀληθῆ των προορισμὸν, καὶ νὰ συνέλθωσιν, αὐτὸς ὁ καθ' ἑκάστην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν συμβαίνων θάνατος ἂς πείσῃ αὐτούς· ἂς πείσῃ αὐτοὺς ὁ καθ' ἑκάστην ἀνοιγόμενος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ματαιότητα τάφος. Ναὶ, εἰς τὸν τάφον μετὰ τοῦ σώματος συνθάπτονται καὶ συγκαταχώννυνται καὶ δόξα καὶ πλοῦτος καὶ ἀξιώματα καὶ τιμαί. Καὶ οὐδὲν μένει ἐκτὸς αὐτοῦ, οὐδὲν σώζεται ἀπὸ τοῦ παμφάγου αὐτοῦ χάσματος, εἰμὴ μόνη ἡ ἀρετή. Ἔπραξας ἔργα ἀγαθά; ταῦτα δὲν κατακαλύπτονται ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ τάφου, δὲν ἐξαφανίζονται ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διαμένουσιν ἐν αὐτῇ εὐλογούμενα καὶ εὐφημούμενα εἰς γενεὰς γενεῶν. Ἐπορεύθης κατὰ τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; ὄχι μόνον σὺ, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημόσυνόν σου μετ' ἤχου ἀπολεσθήσεται. « *Ὁ κόσμος παράγεται καὶ αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.* »

Ἀλλὰ Σὺ, Κύριε, Σὺ ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν, Σὺ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης χρῖσον τὰς καρδίας πάντων ἡμῶν διὰ τοῦ χρίσματος τῆς ἀγάπης. Ἐξαπόστειλον ἐξ ἁγίου Σου κατοικητηρίου εἰς πάντας ἡμᾶς πνεῦμα εἰρήνης καὶ ὁμονοίας. Ἐξάλειψον ἀπὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν πᾶν πάθος, πᾶν μῖσος, πᾶσαν μνησικακίαν. Συνέτισον τὰς φρένας ἡμῶν εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Ὀμμάτωσον τὴν διάνοιαν ἡμῶν, ἵνα ἀφέντες τὴν ὁδὸν τῆς πλάνης καὶ ἀπωλείας, ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ὁδὸν, τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν αἰωνίαν τὴν μέλλουσαν πόλιν. Στεφάνωσον, ὁ κυριεύων ζωῆς καὶ θανάτου, ὃν ἐκάλεσας εἰς τὴν Βασιλείαν σου πιστὸν δοῦλον Μιχαὴλ, τῷ στεφάνῳ τῆς αἰωνίας ζωῆς, καὶ κατάταξον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων. Τοὺς δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ξένου καὶ φυγοπάτριδος, ἐν ξένῃ γῇ τελευτήσαντος, εὐσεβοφρόνως κηδεύσαντας, εὐλόγησον, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἵνα εὐθηνῶσι καὶ προκόπτωσιν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν (β). Παραμύθησον τοὺς ἀπορφανισθέντας οἰκείους καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ, καὶ παράλαβε αὐτοὺς ὑπὸ τὴν θείαν σου προστασίαν. Τήρησον δὲ τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀγήρατον καὶ ἀκμαίαν ἐν ἡμῖν, καὶ ἀνάδειξον ἐν τῷ χριστεπωνύμῳ σου ἔθνει ἄνδρας, ὡς αὐτὸς, πλήρεις σοφίας καὶ συνέσεως, καὶ πορευομένους ἐν τοῖς δικαιώμασί Σου.

(α) Ἑβρ. ΙΓ, 14. (β) Φιλιπ. Γ, 20.

(α) Α, Ἰωάν. Β, 17.

(β) Ἐνταῦθα ἐννοοῦνται οἱ ἐν Βιέννῃ ὁμογενεῖς· ἰδίως ὁ φιλογενέστατος καὶ πάντ' ἄριστος Βαρῶνος Κ. Σίνας, ὅστις πλείστων τε τιμῶν τὸν ἀοίδιμον ἄνδρα ἠξίωσε, καὶ πολυειδῶς περιεποιήθη καὶ περιέθαλψεν ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτοῦ συμφορᾷ, καὶ ἀσθενοῦντι δὲ πᾶσαν ἄνεσιν παρέσχετο, καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐκήδευσε τελευτήσαντα, παραπλησίως πρὸς τὴν πλουσίαν ἐκείνην γυναῖκα, τὴν Μεγαρικὴν, τὴν ἐνταφιάσασαν τὰ ὀστᾶ τοῦ ἐναρέτου Φωκίωνος.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ.

Πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Πανδώρας.

Ἐν Πτολεμαΐδι, 25 Ἰουλίου 1863.

Τὰ κοινὰ καινῶς
τὰ καινὰ κοινῶς.

Κατὰ περίεργον σύμπτωσιν, ὅτε περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου τὸ ὑπ' ἀριθ. 318 φυλλάδιον τῆς *Πανδώρας*, τὸ περιέχον ὀλίγα τινὰ περὶ Κάλπης, εἶχον ἀνὰ χεῖρας τετράδιόν τι τῆς μακαρίτιδος συζύγου μου Αἰμυλίας, (ἧς ἄρθρα ἐδημοσιεύσατε ἄλλοτε), ὅπερ ἡ ἰδία ἐπέγραψεν *Ἄτακτος ὕλη περὶ συγγενείας ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν γλωσσῶν*, καὶ παρετήρουν τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως *Γιβραλτάρ*, ἣν εὗρον σύμφωνον μὲ τὴν ὑμετέραν γνώμην.

Τῆς συγκυρίας δὲ ταύτης δραττόμενος ἐνθαῤῥύνομαι νὰ πέμψω ὑμῖν ἀποσπάσματά τινα ἐκ τοῦ ῥηθέντος τετραδίου, ὅπως γίνῃ καταφανέστερος ὁ ἀνδρικὸς νοῦς τῆς προώρως ἁρπαγείσης ὑπὸ τοῦ Χάρωνος πεπαιδευμένης ἐκείνης νέας. Δέχθητε κ.τ.λ.

Ε. Θ. ΜΑΡΟΥΤΖΗΣ.

Gebel ἢ Ghibel ἀραβιστὶ τὸ ὄρος· ἐκ τούτου Γιβλαλτὰρ ἢ Γιβραλτάρ. = Ghibel-el-Tarik ἢ ὄρος τοῦ Ταρὴκ, ἀρχηγοῦ τῶν Ἀράβων κατὰ τὸ 713, ὅτε οὗτοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Μέχρι τοῦδε πολλὰ ὀνόματα θέσεων καὶ τιτλοφόρων σώζονται εἰς τὴν Ἱσπανίαν, δεικνύοντα τὰ ἴχνη τῆς μακρᾶς διαμονῆς τῶν Ἀράβων.

Ἡ μεταξὺ τῆς Ἱσπανικῆς καὶ Ἀραβικῆς γλώσσης συγγένεια εἶναι εἰς πολλὰ καὶ διάφορα ἀξιοπαρατήρητος. Μέγα μέρος τῆς μεγαλοπρεπείας, εὐκαμψίας, πλουσιότητος καὶ γλυκύτητος τῆς Ἀραβικῆς διωχετεύθη εἰς τὴν Ἱσπανικὴν, καὶ ἀποκατέστησεν αὐτὴν μεγαλοπρεπεστάτην μεταξὺ τῶν δυτικῶν γλωσσῶν.

Ἐνταῦθα σημειωθήτω καὶ ἡ μεταξὺ των ἀναλογία ὡς πρὸς τὴν προφορὰν καὶ τὰ σημεῖα. Εἰς τὴν Ἱσπανικὴν λ. χ. ὑπάρχει ἴδιον ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων δυτικῶν γλωσσῶν τὸ Ñ ἢ N. contide ὡς εἰς τὴν λέξιν Mañana· ἀλλ' ἡ περισπωμένη αὕτη δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἡ Medda ἢ Wesla (~) τῶν Ἀράβων, οἵτινες ποιοῦσιν ἀνάλογον χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ σημείου·

Γάδειρα. Ὁ Εὐστάθιος εἰς τὰς σημειώσεις του, Διονυσίου οἰκουμένης περιήγησις, V. 65 σελ. 456, ὑποθέτει παραγομένην τὴν λέξιν ἐκ τοῦ Γῆς δεῖρα· ἀλλὰ δὲν εἶναι πολὺ πιθανωτέρα ἡ παραγωγὴ ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ Γάδαρ ἢ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Γδαρ = περίφραγμα;

Chiffre. Ἀριθμὸς γαλλιστὶ καὶ συνθηματικὸν γράψιμον. Ἀραβιστὶ *Σέφερ* σημαίνει δὲ ἡ λέξις καθ' ἑαυτὴν κενόν. Τὸ ῥῆμα chiffrer. Ὁμοίως καὶ παρὰ τοῖς Ἄραψι=γράφω συμβολικῶς. Ἐκτὸς τοῦ Freïtag καὶ ἄλλων λεξικογράφων ἀπήντησα τὴν ἐξήγησιν ταύτην καὶ εἰς τὸ Edinburg Revew τόμ. XVIII ὡς ἀκολουθεῖ· Cipher = emty or void, this term came afterwards to express in general any secret mark. While the verb cipher means to compute with figures, the phrase to write in cipher still signifies the concealing a communication render private and concerted symbols.

Ray ἀραβιστὶ = ποιμὴν καὶ ποιμαίνω. Φυλάττει δὲ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ray, ὅπερ ἐπίσης ῥῆμα καὶ ὄνομα σημαίνει ποιμὴν καὶ ποιμαίνω. Εἰς τὴν Γραφὴν ἀπαντᾶται συχνὰ ἀντὶ τοῦ βασιλεὺς καὶ ποιμήν. Ψαλμ. Δαβ. 78. —Ὁ Κύριος ὁμιλῶν περὶ τοῦ Κύρου λέγει· « οὗτός ἐστιν ὁ ἐμὸς ποιμήν. »

Παρὰ τοῖς Ἄραψι ποιηταῖς καὶ ἰδίως τῷ Φάρδῃ ἀπαντᾶται συχνότατα τὸ Ray = ποιμὴν ἀντὶ τοῦ βασιλεύς. Ἡ αὐτὴ δὲ ἀναλογία καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι ποιηταῖς. Ἆρα τὰ Rex, Re, Roi, Royal εἰς τὰς δυτικὰς γλώσσας φαίνονται ἔχοντα τὴν ῥίζαν ἐκ τοῦ εἰρημένου Ray ἑβραϊκοῦ ἢ Ἀραβικοῦ.

Adonai Ἑβραϊστὶ=Κύριος. Ἐκ τούτου τὸ Odin ἢ Woden τῆς γοτθικῆς θεότητος.

Ἄμιρ ἢ *Ἐμίρ* ἀραβιστὶ=Κύριος ἐκ τοῦ ῥήματος ἄμερ = προστάζω. — Ὁ Σέλδων παράγει αὐτὸ ἐκ τοῦ Χαλδαϊκοῦ Ἀμρ = διοικῶ, προσθέσει δὲ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως ἅλς = θάλασσα, κατασκευάζει τὴν λέξιν Amiral = θαλάσσης διοικητής. = Ναύαρχος.

Vezir. Τὴν ἀραβικὴν ταύτην λέξιν εἶδον εἰς Ἰταλικόν τι περιοδικὸν, ὡς παραγομένην ἐκ τοῦ vice-re. Τοῦ Γεσσενίου ἡ παραγωγὴ μὲ πείθει περισσότερον· ἰδοὺ αὕτη. Vezir ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ῥήματος Ouazer=φέρω, ἐπιφορτίζομαι. Παράβαλε μὲ τὴν λέξιν Bajulus, ἣν μεταχειρίζονται οἱ τοῦ μεσαιῶνος συγγραφεῖς, ἀντὶ τοῦ βασιλικὸς ἐπιτετραμμένος.

Εὑρίσκω δὲ μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὸ σημερινὸν Chargé d' affaires. Ἑβραϊστὶ ἡ αὐτὴ λέξις Ouezir σημαίνει ἐπιφορτισμένον μὲ ἁμαρτίας. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔχει ἀνάλογον ἔκφρασιν εἰς τὴν Β΄ πρὸς Τιμόθεον· *Σεσωρευμένα ἁμαρτίαις*.

Naï εἰς ἀρχαίαν ἀραβικὴν ῥίζαν= κατοικῶ. Ἐκ τούτου τὸ Ἑλληνικὸν Ναίω = κατοικῶ καὶ ναὸς = οἶκος Θεοῦ.

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ.

Μεταξὺ τῶν φρικωδεστέρων ἅμα δὲ καὶ περιεργοτέρων πειραμάτων, τῶν ὑπὸ τῶν λεγομένων θαυματουργῶν παριστωμένων ἐν τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην θεάτροις, τάσσεται τὸ τοῦ πυρὸς, περὶ τοῦ ὁποίου φέρε εἴπωμεν ὀλίγα τινά. Καὶ πολλοὶ μὲν βυθίζοντες τὰς χεῖρας εἰς χύτρας, ἐν αἷς βράζουσι μέταλλα, ἀνέλκουσιν ἐκ τούτων χωρὶς νὰ δείξωσιν ὅτι αἰσθάνονται ὀδύνην· ἄλλοι δὲ τολμηρότεροι τρέχουσι γυμνόποδες ἐπὶ πεπυρακτωμένου σιδήρου, οὗτινος ἡ θερμότης εἶναι 3—4,000 βαθμῶν, σχίζουσι μὲ τὰς χεῖρας τὸν ἐκ κλιβάνου ἐκρέοντα σίδηρον, ἢ ἐπιθέτουσιν εἰς τοὺς βραχίονας, τὰς κνήμας, τὰς παρειὰς καὶ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν πεπυρακτωμένας ῥάβδους σιδήρου.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐπικινδύνων τούτων πειραμάτων πολλοὶ πολλάκις ἐπιστήμονες ἠσχολήθησαν· λέγοντες δὲ ἡμεῖς ὀλίγα περὶ αὐτῶν ἐκ τῶν παρατηρήσεων διασήμων φυσικῶν, ἀξιοῦμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν μόνην τὴν περιέργειαν τῶν ἀναγνωστῶν· διότι ἡ δοκιμασία εἶναι τοσοῦτον ἐπικίνδυνος, ὥστε ἐὰν ὁ δοκιμάζων δὲν περιτειχισθῇ οὕτως εἰπεῖν καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων προφυλάξεων, γίνεται ἐν ἀκαρεῖ παρανάλωμα τοῦ πυρός.

Ἐὰν οἱ δάκτυλοι τῆς χειρὸς βραχῶσιν ἐντὸς ὕδατος, καὶ βραχέντες βυθισθῶσιν εἰς τακέντα μόλυβδον, αἰσθάνεταί τις ἁπλῶς θερμότητα ζέοντος ὕδατος. Ἐὰν δὲ βραχῶσιν ἐντὸς οἰνοπνεύματος αἰσθάνεται μάλιστα ψῦχος· σχεδὸν δὲ οὐδεμίαν θερμότητα αἰσθάνεται ἐὰν οἱ δάκτυλοι βραχῶσιν ἐντὸς μίγματος ἐξ οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος. Ἀλλ' ἵνα μὴ πάθωσι διόλου οἱ δάκτυλοι ἐμβαπτόμενοι εἰς τὸν τακέντα μόλυβδον, ὀφείλει ὁ ἐκτελῶν τὸ πείραμα ν' ἀποσύρῃ πρὸ τῆς ἐμβάψεως ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μολύβδου, τὴν ὑπὸ τῆς τήξεως σχηματισθεῖσαν σκωρίαν· καὶ τότε δύναται νὰ ἐμβάψῃ θαῤῥαλέως τοὺς ἤδη βραχέντας δακτύλους. Ἐὰν δέ τις θέλῃ νὰ ἐκβάλῃ τὸν τακέντα σίδηρον διὰ τῆς χειρὸς ἐκ τῆς διαπύρου χύτρας, ἢ νὰ διασχίσῃ μὲ τὴν χεῖρα τὸν ἐκ τοῦ κλιβάνου ἐκρέοντα σίδηρον, ἔχοντος, ὡς εἴπομεν, τριῶν ἢ καὶ τεσσάρων χιλιάδων βαθμῶν θερμότητα, ὀφείλει νὰ τρίψῃ τὴν χεῖρα μετὰ ξηροῦ σάπωνος, ἕως οὗ κατασταθῇ ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ὁμαλωτάτη, καὶ νὰ βρέξῃ αὐτὴν μετὰ διαλύματος ἀμμωνιακοῦ ἅλατος κεκορεσμένου ὑπὸ θειώδους ὀξέως, ἢ ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ μετὰ ψυχροῦ ὕδατος.

Πρὸ πάντων ὅμως ἀπαιτεῖται να εἶναι ὁ θαυματουργὸς ἀτρόμητος καὶ εἰς ἄκρον τολμητίας· πεποίθησιν δὲ ἔχων εἰς τὴν ἐπιτυχίαν νὰ ἐμβάψῃ τὴν προετοιμασθεῖσαν χεῖρα μετὰ μετρίας ταχύτητος εἰς τὸν ῥέοντα σίδηρον.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΑΣΜΑΤΙΑ.

—o—

Ἡ πρώτη Ἀπριλίου 1863.

[Ἡμέρα καθ' ἣν ἐμάθομεν τηλεγραφικῶς τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Συνελεύσεως ἐκλογὴν Γεωργίου τοῦ Α'.]

Δὲν ἦτο ἄκουσμα πλαστὸν τῆς πρώτης Ἀπριλίου,
Δὲν ἦτο τηλεγράφημα καὶ τοῦτο ὁμοιάζον
Τὰ ὅσα τῶν διπλωματῶν ὁ κάλαμος, χλευάζων
Τὰς τόσας προσδοκίας μας, νὰ διαδίδ' ἠξίου·

Ἀλλ' ἦτο ἄχθους ὕφεσις καὶ ἄλγους ἐγκαρδίου
Καὶ φώνημα παρήγορον λαοῦ ὅστις βαστάζων
Τῆς δόξης του τὸ ἔρεισμα νὰ πέσῃ πλησιάζον,
Ἀνεῦρε νέον στήριγμα τοῦ εὐγενοῦς κτιρίου.

Πατρὶς φιλτάτη, σήμερον ὑπάρχεις φαιδροτέρα,
Ἐλπίζουσα ὅτι τιμὴν θὰ σὲ περιποιήσῃ
Ὁ ἄναξ ὃν ἐξέλεξες καὶ θέλεις ἐνθρονίσει.

Λαμπρὰ, ὦ νέε ἡγεμὼν θὰ ἀνατείλ' ἡμέρα,
Καθ' ἣν ἡ νέα κ' εὐγενὴς πατρίς σου θέλει λύσει
Καὶ τὴν δεσμίαν χεῖρά της διὰ νὰ σ' εὐλογήσῃ!

Μάντσεστερ, 4 Ἀπριλίου 1863.

—o—

Ἡ ἕκτη Ἰουνίου 1863.

[Ἡμέρα τῆς ἐπισήμου παραδόσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στέμματος ὑπὸ Γεωργίου Α'. Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.]

ΤΩι Κ. ΚΑΝΑΡΗι.

Εἰς ταύτην τὴν ἱστορικὴν ἡμέραν σου δικαίως
«Νῦν ἀπολύεις, Δέσποτα, τὸν δοῦλόν σου,» ἐφώνεις
Ἐνώπιον τοῦ ἐκλεκτοῦ τοῦ ἔθνους βασιλέως·
Ἡ γηραιὰ καρδία σου ἐσκίρτα· εὐδαιμόνεις.

Ὁπόταν πίπτῃ ἔνδοξος μαχόμενος γενναίως
Ὑπὲρ πατρίδος, εὐτυχὴς ὁ ἥρως. Ὑπὸ μόνης
Θείας χειρὸς διασωθεὶς ἐπέζησες· τὸ κλέος
Μὲ μεῖζόν τι εὐτύχημα, Κανάρη, συνενόνεις.

Ἡ χείρ σου νέα τῶν ἐχθρῶν τοὺς στόλους ἐπυρπόλει,
Κ' ἡ ἀνεγειρομένη σου Πατρὶς ἐκ τῆς δουλείας
Σ' ηὐλόγει, ναῦτα ἔμπλεε ἀρχαϊκῆς ἀνδρίας!

Ὑπὸ τοῦ γήρως ἔτρεμεν ἡ χείρ σου, ἀλλὰ ὅλη
Ἦν ἡ ψυχή σου ἔνθερμος, τῆς νέας βασιλείας
Τὸ στέμμα ὅτ' ἐπρόσφερες τῷ Τέκνῳ τῆς Δανίας.

8 Ἰουνίου, 1863.

Χ. Α. ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ.

1

Πουλάκια κ' ἀηδονάκια μου, καλά μου χελιδόνια,
Αὐτοῦ ψηλὰ ποῦ πέτεσθε καὶ χαμηλὰ τηρᾶτε,
Ἴδετε κλέφτες πουθενά, ἴδετε χαραμίδες;
Ἐχθὲς προχθὲς τοὺς ἴδαμε ψηλὰ 'ς τὰ Κανελάκια
Κ' ἐτρώγανε κ' ἐπίνανε κ' ἐψιλοτραγουδοῦσαν.
Μὰ εἶχαν κ' ἕνα δήμαρχον, αὐτὸν τὸν Κωνσταντάκον
Κέρνα, καϊμένε δήμαρχε, καὶ στάσου μ' ἕνα πόδι,
Καὶ πὲς νὰ ζήσῃ ὁ Κατσαβὸς μὲ τὸν Γυφτογιαννάκη.
Καὶ 'ς ταῖς χαραῖς τοῦ Ἀγγελῆ νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε.
Ἡ ἀπάνω βίγλα 'μίλησε, ἡ κάτω ἀπηλογήθη.
Παῦσε, Γιαννάκη, τὸ πιοτὸ παῦσε καὶ τὸ τραγοῦδι.
Ἡ παγανιαῖς ἐζώσανε τὴν μιὰ μεριὰ τὴν ἄλλη.

2

Σ' οὗλον τὸν κόσμον ξαστεριὰ 'σ οὗλον τὸν κόσμον ἥλιος;
Τὰ ῥιζοβούνια τ' Ὠλενοῦ πολὺ σκοτιδιασμένα,
Κἂν ὀχ τὰ χιόνια τὰ πολλὰ κἂν ὀχ τὰ κακοσάλια.
Μὰ οὐδ' ὀχ τὰ χιόνια τὰ πολλά, μὰ οὐδ' ὀχ τὰ κακοσάλια.
Τὸν Δεληγιώργη κλείσανε κεῖν' τὰ σκυλιὰ οἱ Λαλαῖοι.
Ὁ Δεληγιώργης μοναχὸς μὲ δώδεκα νομάτους.
Ἔβγα, Γεωργῆ, προσκύνησε καὶ δὸς καὶ τ' ἅρματά σου.
Μουρτάτη πῶς μὲ πέρανες νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω;
Τί χάρις εἶμαι νιόνυφη τὰ χέρια νὰ φιλήσω;
Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γεώργης τοῦ Γιαννιὰ τοῦ πρώτου καπετάνιου
Καὶ θὰ βαστάξω πόλεμον δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας;
Νὰ 'ρθῇ μηντάτι διαλεχτό, νὰ 'ρθοῦν νὰ μὲ γλυτώσουν.

3

Τοῦ Μούστου ἡ μάνα περπατεῖ τοῦ Μούστου ἡ μάνα κλαίει)
Τὸν Μοῦστον της ἐγύρευε τὸν ἀκριβούιόν της.
Ἐπῆρε δίπλα τὰ βουνὰ καὶ παγανιαῖς τοὺς κάμπους.
Ἐδιάη καὶ τὸν εὕρηκε 'ς τοὺς κάμπους ξαπλωμένον.
Κ' ἀπὸ μακριὰ τὸν χαιρετᾷ κ' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέγει·
Σήκω ἐπάνω, Μοῦστο μου, καὶ μὴ βαρυκοιμᾶσαι.
Λερόνεται τὸ πόσι σου σαπίζ' ἡ φερμελή σου.
Δὲν κλαῖ-, μάνα, τὰ νειάτα μου δὲν κλαῖς τὴν λεβεντιά μου.
Μὴν κλαῖς τὰ ἔρημα σκουτιὰ τὰ χαδεμένα στόλια.

4

Ὅλαις ἡ καπετάνισες κ' ἡ καπετανοπούλαις
Ὅλαις τὴν Ἄρταν πέρασαν τὰ Γιάννινα νὰ πᾶνε.
Ἡ Ἑλένη δὲν ἀπέρασεν ἡ ἀῤῥαβωνιασμένη.
Εἶχ' ἀῤῥαβῶνας δώδεκα καὶ δακτυλίδια πέντε
Κ' ἄλλον λογὸν δὲν ἔλεγε μέσα 'ς τὸ μυρολόγι,
« Ἀνάθεμάσε, Μπότσαρη, καὶ σὺ Κίτσο Τζαβέλα
« Τ' ἄρματα τοῦ πατέρα μου καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ Γιάννη. »

5

Ὁ Θοδωράκης κάθεται μέσα 'ς τὰ πέντ' ἀλώνια.
Καὶ [illegible] τὸ κιάλ' ἀγνάντευε καὶ μὲ τὸ κιάλι βλέπει,
Βλέπει τ[illegible]ν Ἀλωνίσταινα ποῦχε τὸ γ ύ ρ ι σ μ ά του,
Καὶ [illegible]ρθε 'σὰν παράπονο καὶ κα[illegible]εται καὶ κλαίει.
« [illegible] χε εἶναι ὁ Γιάννης γνωστικὸς νά 'χε ὁ Γεώργης γνῶσι,
«Ἐ[illegible] χαν 'ς τὴν Ζάκυνθον γιὰ νὰ μὴ τοὺς σκοτώσουν.»

(1 [illegible]ερ. τοῦ σκοτομοῦ τούτου ἀναφέρει τὸ ἑξῆς 19 τραγο[illegible])

6

Πουλάκι μου, ποῦ πᾷς ψηλὰ ψηλὰ μὲ τοὺς ἀέρας;
Χαιρέτα μου τὴν κλεφτουργιὰ καὶ τὸν Κοντοβουνίστο
Πές του νὰ κ ά μ η φρόνιμα, κλέφτης μὴ περπατήσῃ.
Δὲν εἶν' ὁ περσινὸς καιρὸς κ' ὁ περσινὸς ὁ χρόνος;
Ἐφέτος ἦλθ' ὁ Βασιλιὰς ἀπὸ τὴν Βαυαρία
Συσταίνει δικαστήρια καὶ κραίνει τοὺς ἀντάρτας.

7

Ἀγνάντα 'ς τὴν Κεφαλονιὰ καρσὶ μὲς τ' Ἅγιον Ὄρος (1)
Κ' ἐκεῖ συναπαντήθηκαν ἡ δυὸ χονδραῖς ἀρμάδες
Ἡ δυὸ χονδραῖς κ' ἡ τρομεραῖς, τοῦ τούρκου μὲ τοῦ φράγκου.
Στῆθος μὲ στῆθος δέρνονται, κεφάλι μὲ κεφάλι.
Δὲν σὲ φοβοῦμαι, Ἀλήπασα, 'ς τὸν νοῦν μου δὲν σὲ βάνω
Κ' ἔχω καράβια προύντζινα, κατάρτια σιδερένια,
Ἔχω καὶ τριὰ Μουτσόπουλα γνωρίζουν τοὺς ἀέρας.
Τό να γνωρίζει τὴν αὐγή, τ' ἄλλο τὸ μεσημέρι
Τὸ τρίτο τὸ καλήτερο ὥραν τοῦ μεσανύκτου.

8

Θέλτε ν' ἀκοῦστε κλάϋματα, δάκρυα καὶ μυρολόγια;
Περάστε ἀπὸ τοῦ Μπάστερα κ' ἀπὸ τὸ πέρα Λάλα
Κ' ἐκεῖ ν' ἀκοῦστε κλάϋματα, τούρκικα μυρολόγια.
Ν' ἀκοῦστε ταῖς Λαλιώτισαις ταῖς καλομαθημέναις
Πῶς κλαῖνε καὶ πῶς θλίβονται, πῶς χύνουν μαῦρα δάκρυα.
Ν' ἀκοῦστε τὴν Χασὰν Φιδοῦ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀλιάγα,
Πῶς κλαίει καὶ πῶς θλίβεται καὶ χύνει μαῦρα δάκρυα.
Μὲς τὸ μπεντένι κάθεται, τὴν Κάπελη ἀγναντεύει,
Βλέπει μπαϊράκια μὲ σταυροὺς καὶ φράγκους μὲ καπέλλα.
Ψιλὴ φωνίτσα ἔβγαλε ὅ σ α κ' ἀ ν ἐ δ υ ν ά σ θ η.
Πέρνει τὰ χέρια σταυρωτὰ καὶ τὴν καρδιὰ κρατῶντα
Πέρνει καὶ πάει 'ς τὸν Βοϊβόντα καὶ εἰς τὸν Βεϊζουλάγα
Κ' ἀπὸ μακρυὰ τὸν χαιρετᾷ κ' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέγει
Πασᾶ μ' ἔρχετ' ὁ Μόσκοβος, πασᾶ μ' ἔρχετ' ὁ φράγκος;
Μωρὴ δὲν εἶν' ὁ Μόσκοβος, μωρὴ δὲν εἶν' ὁ φράγκος.
Παρὰ εἶναι οἱ ῥαγιάδες μας, καὶ φέρνουν τὸ χαράτσι,
'Σ τοῦ ποῦσι ἐῤῥίξανε ὀρδί, 'ς τὴν Κάπελ' εἶναι βίγλαις
Πιάνουν καὶ φτιάνουν μιὰ γραφὴ καὶ στέλλουν τοῦ Κολιόπλου.
« 'Σ ἐσένανε, Κολιόπουλε, καὶ καπετὰν Γεωργάκη
Ἐμεῖς ἀδέλφια ἤμαστε κ' ἀδέλφια θὰ γενοῦμε.
Ἀκόμη βρὲ βρομότουρκοι καὶ σεῖς παλιομουρτάτες;
Ἐμεῖς ἀδέλφια ἤμαστε κ' ἀδέλφια θὰ γενοῦμε.
Ταχιὰ θὰ ἰδῆτε πόλεμο καὶ κλέφτικο τουφέκι

9

Καλὰ τὸ πίνω τὸ κρασί, καλὰ τὸ στραγγουλάω.
Σήντας μοῦ λένε πλέρωτο τὴν μπότσα τρεῖς παράδες.
Στέκω καὶ συλλογίζομαι καὶ στρίφω τὸ μουστάκι.
Μουστάκι μου καραμπογιὰ καὶ φρύδιά μου γραμμένα
Καὶ σὺ μεσούλα μου λιανὴ μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσήμια
Πολὺ ποῦ 'χάρης τὸ ντουνιὰ καὶ τὸν ἀπάνω κοσμο.
Καὶ σεῖς βουνὰ ψηλὰ βουνά, ψηλὰ 'ς τ' ἀνεμοδοῦρι.
Νὰ μὴν ἀπέρασ' ὁ Νταβὰς μὲ δύο μπαϊράκια,
Καὶ πάει τὴν Βλαχοκερασᾶ καὶ πάει τὴν μεσα Μάνη;
Ποῦχε τοὺς φίλους τοὺς πολλοὺς καὶ ταῖς πολλαῖς κουμπάραις;

(1) Ἴσως Ἁγίαν Μαύραν, ἤτοι «καρσὶ 'ς τὴν ἅγια Μαύραν»

Ἴσως μνημονεύει τῆς Ναυμαχίας τοῦ Δὸν Ζουάν, ἢ ἄλλης τινὸς μεταγενεστέρας. Ἂν ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ῥωσσικῆς ναυμαχίας δὲν θὰ ἔλεγεν ἀ ρ μ ά δ α ν φ ρ ά γ κ ο υ.

Κουμπάραις του τὸν καρτεροῦν μὲ τὰ γυαλιὰ γεμάτα
Φλωριὰ κερνάει τὰ παιδιὰ καὶ γρόσια ταῖς κουμπάραις,
Καὶ ταῖς κουμπαροπούλαις του ὅλο λιανοπαράδες.
Στὰ δυὸ γυαλιά, 'ς τὰ τρία γυαλιὰ 'ς τὰ τέσσαρα, 'ς τὰ πέντε
—« Κουμπάρα τὸ κρασί 'ν' πικρὸ καὶ τὸ γυαλὶ φαρμάκι
—Σώπα, νονούλη, μὴν τὸ λὲς καὶ μὴν τὸ κουβεντιάζῃς.

10

'Απόψε εἶδα 'ς τὸν ὕπνο μου, εἶδα καὶ 'ς τ' ὄνειρό μου
Θολὸ ποτάμι 'πέρασα καὶ πέρα δὲν ἐβγῆκα.
Καὶ μό 'πεσε τὸ πόσι μου κ' ἡ φοῦντα τοῦ φεσιοῦ μου.
Ξήγα τ' 'Αντώνη μ' ξήγατο τὸ ὄνειρον ὁποῦ εἶδα.
Τὸ φέσ' εἶν' τὸ κεφάλι σου κ' ἡ φοῦντα 'ν' τὸ κορμί σου.

11

Τοῦ Ντρίτσα ἡ μάνα κάθεται τοῦ Καλιακούδα λέει
Τοῦ Καραγάλιου ἡ ἀδελφὴ τοῦ σούρνει μυρολόγι.
Νὰ χαμηλώναν τὰ βουνὰ νὰ ψήλωναν κ' οἱ κάμποι
Νὰ βλεπα τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τῆς Μηλιᾶς τὸν κάμπον,
Νὰ ἰδῶ τὸν ἀδελφούλη μου τὸν δόλιον Καραγάλιον
Πόσοι Τοῦρκοι τὸν πᾶν μπροστᾶ καὶ πόσοι ἀπὸ πίσω.
Χίλιοι τὸν πᾶν τὴν μιὰν μεριὰ κ' ἄλλοι χίλιοι τὴν ἄλλη
Σ' τὴ μέση πάγει ὁ γυιούλης μου ὁ δόλιος Καραγάλιος
Μὲ δυὸ κολλούραις 'ς τὸ λαιμό, μὲ σίδερα 'ς τὰ ποδια,
Εἶχαν καὶ τὰ χεροῦλια του μὲ δυὸ λινιαῖς δεμένα.
Τραγούδα Καραγάλιο μου καὶ σὺ γραμματικέ μου
Γιὰ ν' ἀκουσθῇ 'ς τὴ 'Ρούμελη νὰ 'ρθοῦν νὰ σὲ γλυτώσουν
Παιδιὰ σᾶς πέφτω ἕνα ῥιτσᾶ, σᾶς πέφτω ἕνα μινάτι.
Γιὰ ντός τε τὰ χεροῦλια μου μουδιάσαν τοῦ καϋμένου
Γιὰ λύστε καὶ τὰ πόδια μου κοπῆκαν τοῦ καϋμένου,
Καὶ καββαλᾶτε τ' ἄτια σας, καὶ τὰ λαγωνικά σας,
Καὶ βγᾶτε κ' ἀπολᾶτε με μὲς τῆς μηλιᾶς τὸν κάμπον.
Κ' ὁποῦ μὲ φθάστε κόψτε με.

12

Τὸ ντέρτι ὁπόχω 'ς τὴν καρδιὰ φαρμάκι ἔχω 'ς τὰ χείλη.
Δὲν ἔχω τίνος νὰ τὸ εἰπῶ τὸ ντέρτι τῆς καρδιᾶς μου.
Νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ ψηλὰ βουνὰ χιονίζει δὲν τ' ἀκοῦτε.
Νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ β α θ ε ι ὰ κ λ α ρ ι ὰ τρεῖς χρόνους δὲν θ' [ἀνθῆστε.
Νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ βρυσούλαις μου ἔλαις τὸν Μάϊ θὰ στῆψτε.
Νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ γιατάκια μου καὶ σεῖς παληὰ λημέρια
'Ο Κροῦσας δὲν ματάρχεται μὰ οὐδὲ λημέρι κάνει.
Νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ μωρὴ ἀδελφὴ ποτέ σου δὲν θὰ ἀλλάξῃς.
Νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ μανοῦλα μου σκιάζομαι μὴν πεθάνῃς.
Δὲν ἦλθες μάνα νὰ μὲ ἰδῇς παρὰ 'ς τὸ δίκασμά μου
Ποῦ μάνα μὲ δικάσανε τώρα 'ς τ' ἀλλαξομήνια.
Δὲν μὲ δικάσαν ξάμηνο, δὲν μὲ δικάσαν χρόνον,
Μόν' μ' ἐδικάσαν τὴ ζωὴ 'ς τὴ φυλακὴ νὰ λυώσω.
Καὶ μὲ ξαναδικάσανε καὶ θέ' νὰ μὲ χαλάσουν.
Δὲν ἔν' πουλάκι σὲ κλαρὶ σὲ κἄνα κοντοράχι
Νὰ πάῃ νὰ πῇ τῆς μάνας μου, τῆς δόλιας μου γυναῖκας
Νὰ πάρῃ τ' ἄσπρα ἀμέτρητα καὶ μὴν τὰ λογοριάζῃ
Νὰ πάῃ νὰ κάμῃ ἀναφορὰ μέσα 'ς τὸ ὑπουργεῖο
Νὰ μοῦ χαρίσουν τὴν ζωὴ γιὰ νὰ μὴ μὲ χαλάσουν,
Τὴν καρμανιόλα ἐφέρανε 'ς τὴ μέση 'ς τὸ παζάρι
Μαζώχτικαν οἱ ἄρχοντες, τῆς χώρας οἱ ἀφεντάδες
Κ' ἐστείλανε δυὸ μπόγιδες καὶ πᾶνε νὰ τὸν φέρουν.
Κ' ὁ Κροῦσας τοὺς ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ παραθύρι,
Κ' ἀπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ καὶ ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέγει.
Ποῦ πᾶτε βρὲ βρωμόσκυλα καὶ σεῖς παλιομουρτάτες;
Κροῦσα θὰ σὲ ξετάξουνε.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΑΤΡΑ.

Ἐπειδὴ παραδόξως τινὲς τῶν ἐν Ἀθήναις κυβερνώντων καὶ τῶν ἄλλων ἐπαγγελλομένων πολιτικῶν συνιστῶσιν ἐνίοτε παρ' ἡμῖν τὰ ξενόγλωσσα θέατρα, πρὸς τέρψιν ἁπλῶς ὑπάρχοντα, κακῶς νοουμένη, πληροφοροῦμεν αὐτούς, ὅτι τὸ θέατρον ἐπενοήθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἀθήναις πρὸ 24 περίπου ἑκατονταετηρίδων μᾶλλον πρὸς διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ ἠθικήν, οὐχὶ πρὸς τέρψιν, καὶ ὅτι τὰ ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν παιζόμενα δράματα, ἦσαν Ἑλληνικά, οὐχὶ Αἰγυπτιακά, ἢ Περσικά, ἢ Σκυθικά, ἢ ἄλλων συγχρόνων γλωσσῶν. Πληροφοροῦμεν αὐτοὺς ἔτι ὅτι, ἐπειδὴ τὰ δράματα παριστάνονται κατὰ πλάσιν καὶ ὑπόκρισιν, τὸ δὲ πλαστὸν θεωρεῖται πάντοτε ψευδὲς καὶ ἡ ὑπόκρισις ἀπάτη τις, οἱ τότε σοφοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλεεινολόγησαν τὴν κοινωνίαν, ὅτι ἐκ τοῦ θεάτρου μανθάνει οὐχὶ τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν, τὴν τὰ πάντα σώζουσαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον τῆς ἀληθείας, ὅπερ φθαρτικὸν τοῦ κοινοῦ.

Θέλομεν σήμερον ἡμεῖς τὰ θέατρα παρὰ γνώμην ἐκείνων τῶν σοφῶν, ἀλλὰ θέατρα ἑλληνικά, οὐχὶ ξενικά, καὶ ἐν αὐτοῖς δράματα σύντομα, τραγικά, ἢ κωμικά, ἐκλεκτὰ κατὰ γλῶσσαν καὶ ἠθοποιητικὰ τοῦ λαοῦ, οὐχὶ μελοδράματα κατὰ τὸ παρόν, γινόμενα καὶ παιζόμενα μόνον πρὸς τέρψιν τινὰ τῶν θεατῶν κατὰ κερδοσκοπίαν κοινοβλαβῆ. Δεχόμεθα δὲ τὰ θέατρα ἐντὸς μόνον τῶν κυριωτέρων καὶ πολυανθρωποτέρων τῆς νέας Ἑλλάδος πόλεων, οἷον εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Σύρον, Πάτρας, Τρίπολιν, Κέρκυραν, Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας, Ζάκυνθον, Ἰωάννινα, Θεσσαλονίκην, Ἀδριανούπολιν, Φιλιππούπολιν, Σοφίαν, Βάρναν, Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Μιτυλήνην, Λάρνακα τῆς Κύπρου, πρόσθες ἂν θέλῃς, καὶ Ἀχρίδας καὶ Βιτώλια, καὶ Σέῤῥας, καὶ Λαμίαν καὶ Τράλλεις (Ἀϊδίνιον) καὶ πόλιν τινὰ τῆς Κρήτης, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρός. Κατ' ἀρχὰς ὅμως ἀρκοῦσι πρός τι ὄφελος τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ καλλιέργειαν τινὰ καὶ διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης τὰ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ βασιλείῳ ὑπάρχοντα θέατρα (περιλαμβανομένης τῆς Ἑπτανήσου ἐν τῷ βασιλείῳ) καὶ τὰ συστητέα καὶ ἀναμφιβόλως συστηθησόμενα μετά τινα χρόνον ἐν Σμύρνῃ, Βυζαντίῳ, Θεσσαλονίκῃ, Ἰωαννίνοις, Φιλιππουπόλει, Τραπεζοῦντι, Κύπρῳ, Κρήτῃ, Σάμῳ καὶ ὅπου ἀλλοῦ.

Οἱ ἐπαγγελλόμενοι πολιτικοὶ καὶ φιλοθεάμονες τῶν Ἀθηνῶν ἠμέλησαν ἀξιοκατακρίτως τόσα ἤδη ἔτη τὸ ἐθνικὸν θέατρον, ἐνασχολούμενοι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μετὰ τῶν ἐνδοξοτάτων αὐλικῶν εἰς ἁρπαγὴν θέσεων, ὑπουργείων, αἰσχρῶν ὠφελειῶν, παρασήμων, βαθμῶν καὶ συμπόσια καὶ εἰς χοροὺς καὶ

ἄλλας ἡδυπαθείας διὰ πάσης πανουργίας καὶ μηχανοῤῥαφίας, καὶ μὴ φροντίζοντες ἐγκαίρως, ὅσον ἔδει, περὶ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ πάντοτε καὶ ὠφελίμων δραμάτων σύνταξιν ἐπὶ ἐθνικῶν ὑποθέσεων καὶ τὴν μόρφωσιν ἐπιτηδείων ὑποκριτῶν ἢ ἠθοποιῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. *Δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔσῃ ἐφ' ἃ δεῖ.* Ποίαν συνδρομὴν εὕρηκαν ἕως τώρα οἱ ἐθνικώτεροι καὶ ἀρεστότεροι τῶν ποιητῶν εἴτε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε παρὰ τῶν πολιτικῶν; Ἦλθεν εἰς Ἀθήνας πρὸ 20 ἤδη ἐτῶν Ἕλλην τις εἰδήμων τῆς ὑποκριτικῆς ἢ ἠθοποιητικῆς τῶν θεάτρων τέχνης, ὑποσχόμενος τὴν μόρφωσιν Ἑλλήνων ἠθοποιῶν, ἀλλὰ τίς συνέδραμεν αὐτὸν ἐκ τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν σπουδαρχούντων τοῦ βασιλείου προκρίτων;

Παρεκινήσαμεν ἄλλοτε ἰδίως τοὺς Σμυρναίους καὶ τοὺς Ζακυνθίους, ὡς τοὺς Βυζαντίους καὶ τοὺς Ἑρμουπολίτας καὶ τοὺς Κερκυραίους φιλοθεάμονας, ἵνα πρὸς τὴν ἐθνικὴν ὠφέλειαν καὶ τιμὴν φροντίσωσι κἂν αὐτοὶ περὶ Ἑλληνικοῦ θεάτρου καὶ μορφώσεως ἠθοποιῶν. Πολλοὶ Ἑρμουπολῖται, Σμυρναῖοι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἔδοσαν κατὰ καιροὺς ἱκανὰ χρήματα εἰς σύστασιν καὶ πλουτισμὸν ξένων θεάτρων καὶ ξένων ὑποκριτῶν καὶ παράστασιν δραμάτων καὶ θεαμάτων ἠθοφθόρων. Ἐπαινοῦμεν τοὺς Βυζαντίους νέους ὅσοι, κηδόμενοι εὐγενῶς τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, ἐφρόντισαν νεωστὶ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου μορφόνοντες Ἕλληνας ἠθοποιούς. Ἂς φροντίσωμεν πάντες καὶ περὶ ἐθνικῶν δραμάτων. Ἔχομεν ἤδη τινὰ πρωτότυπα καὶ ἄλλα μεταφρασμένα, χρειαζόμεθα δὲ καὶ ἄλλα πλείονα. Ἐν τοσούτῳ ἐκ τῶν ἐνόντων ἔχομεν, ἂν θέλωμεν, ἀπὸ τοῦδε τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον.

Ἐν Πειραιεῖ, 15 Σεπτεμβρίου, 1863.

Ι. Σ. ΛΑΤΡΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 15, 1863.

—ooo—

Οἱ στρατιωτικοὶ διορισμοί, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ, ἐγένοντο ἐπὶ τέλους, ἀναλαβόντος τὴν ὑγείαν αὐτοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ, ἐπὶ τῇ προτάσει ὁλοκλήρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Ἡ κενοφανὴς αὕτη συνταγματικὴ ἀρχή, καθ' ἣν καὶ οἱ διορισμοὶ καὶ αἱ μεταθέσεις καὶ αἱ παύσεις γίνονται κατὰ πρότασιν πάντων τῶν ὑπουργῶν, ἐφευρέθη ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου. Χθὲς ἔτι τῆς Ἀγγλίας ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἔπαυσεν ἕνα τῶν ἐπισημοτέρων πρέσβεων ὅπως τοποθετήσῃ συγγενῆ αὐτοῦ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἄλλων ὑπουργῶν, χωρὶς νὰ κατακριθῇ ὅτι παρεβίασε τὸ σύνταγμα. Ποία λοιπὸν ἡ εὐθύνη ἑκάστου τῶν ὑπουργῶν, ὁπόταν καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαιτεῖται ὁλοκλήρου τοῦ συμβουλίου ἡ σύμπραξις; Καὶ ὅμως, τὸ οὕτω πως συντεταγμένον διάταγμα ἐγένετο ἀφορμὴ σκανδάλων, διενέξεων καὶ λογομαχιῶν μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν, ἀφορμὴ ἐπενεγκοῦσα τὴν παραίτησιν τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ· διότι οὗτος μὲν ἔλεγεν ὅτι αἱ προτάσεις ἐγένοντο κατὰ τὰ συναποφασισθέντα, ὁ δὲ πρωθυπουργὸς καὶ οἱ λοιποὶ διισχυρίζοντο ὅτι παρεμορφώθησαν. Μέχρι τῆς ὥρας ταύτης ἀγνοοῦμεν τί ἐγένετο.

* * *

Τῆς Τεργέστης αἱ ἐφημερίδες λέγουσιν ὅτι ὁ κόμης Σπόννεκ ἐπανέρχεται εἰς Δανίαν ἕνεκα τοῦ πρὸς τὴν Γερμανίαν πολέμου. Οἱ Débats ὅμως, ἀναγγέλλοντες καὶ αὐτοὶ τὴν ἐπάνοδον ταύτην, ἀποδίδουσιν αὐτὴν εἰς ἄλλην αἰτίαν, εἰς τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ', ὡς βεβαιοῦται, καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖναι λανθάνονται.

* * *

Περὶ τῶν Ἑπτανησιακῶν οὐδεμίαν ἔχομεν νεωτέραν εἴδησιν.

* * *

Κατὰ τοῦ ὑπουργείου ἐγένοντό τινες διαδηλώσεις ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ· τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἂν καὶ ἐκήρυξεν αὐτὰς ἀσημάντους, ἐχαρακτήρισεν ὅμως ὡς στάσιν κατὰ τῆς ἐξουσίας, καὶ ἐπέτρεψε τὴν προφυλάκισιν πολλῶν, στρατιωτικῶν, ἐφημεριδογράφων καὶ πολιτῶν.

* * *

Εἰς τὴν Αὐλὴν προσεκλήθησαν πρό τινων ἡμερῶν περὶ τοὺς ἑκατὸν, ξένοι καὶ Ἕλληνες, εἰς συναναστροφήν. Ὁ βασιλεὺς ἐγεύθη ἐν τῇ ἀγγλικῇ ναυαρχίδι, καὶ μετὰ τὸ γεῦμα συνεκροτήθη χορὸς, ὅπου ἦσαν προσκεκλημένοι ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς οὐκ ὀλίγοι. Τρίτην συναναστροφὴν μετὰ χοροῦ, εἰς ἣν ἐπίσης παρευρέθη καὶ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, συνεκρότησεν ὁ πρέσβυς τῆς Ῥωσίας. Τὴν δὲ 12 τοῦ μηνὸς, ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ βασιλέως, συνεκρότησεν ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος μέγαν χορὸν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Κ. Βουρὲ ἐν Πατησίοις. Τὰ πρόθυρα, οἱ διάδρομοι καὶ αἱ αἴθουσαι ἦσαν οὐ μόνον μετὰ πολλῆς λαμπρότητος ἀλλὰ καὶ μετὰ γαλλικῆς κομψότητος ἐστολισμένα, τὸ δὲ δεῖπνον μεγαλοπρεπές. Οἱ κεκλημένοι ἦσαν πολυάριθμοι, καὶ ἀνῆκον εἰς πάσας τὰς μερίδας. Φαίνεται ὅτι ὁ Κ. πρέσβυς ἠθέλησε νὰ καταδείξῃ καὶ διὰ πραγμάτων τὴν ἀνάγκην τῆς συγχωνεύσεως, τὴν ὁποίαν καὶ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ συνέστησε πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα.

* * *

Ἐν τινι τῶν προηγουμένων φυλλαδίων εἴπομεν ὅτι ἡ Συνέλευσις ἠκύρωσε τοὺς εἰς πολίτας δοθέντας στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς βαθμοὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. Τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπεκρότησαν πάντες· ἀλλὰ διὰ τοῦτο φαίνεται ἔσπευσε νὰ διαστρέψῃ αὐτὴν, κηρύξασα ἀνεφάρμοστον πρὸς πέντε ἐκλεκτοὺς ἐπαναστάτας.

Ἀλλ' ἐρωτῶμεν· ἡ Συνέλευσις ἀφοῦ ἅπαξ ἀνέθετο εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐκτελεστικὴν ἀρχὴν ἀπεκδυθεῖσα αὐτὴν, ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸ δικαίωμα τοῦ κυβερνᾷν; Ἔχομεν λοιπὸν δύο κυριάρχους κυβερνήσεις;

* * *

Ἡ Σύνοδος τῶν ἡγεμόνων, τὴν ὁποίαν προσεκάλεσεν ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων δὲν θέλει συγκροτηθῆ, ὡς φαίνεται, διότι πλὴν τῆς Ἰταλίας, οὐδεμία τῶν μεγάλων Δυνάμεων συνήνεσε· πᾶσαι ἐζήτησαν νὰ μάθωσι προηγουμένως τὰ ἀντικείμενα, περὶ ὧν μέλλει νὰ σκεφθῇ ἡ Σύνοδος, τὰ δὲ μικρότερα κράτη ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν.

* * *

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Γερμανός τις πρίγκηψ ἀνεφάνη ἀξιῶν τὸν θρόνον τοῦ δουκάτου Ὁλστεΐν. Γνωστὸν ὅτι τὸ δουκάτον τοῦτο καὶ τὸ τοῦ Σλέσβικ, προσηρτημένα πρὸ αἰώνων εἰς τὴν Δανίαν, ἐγένοντο καὶ ἄλλοτε παραίτια πραγμάτων εἴς τε τὴν Δανίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, καὶ ὅτι τὸ 1852 διετάχθησαν τὰ περὶ διαδοχῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων. Σήμερον ἡ μὲν Γερμανικὴ Δίαιτα, ἀναγνωρίσασα τὰς ἀξιώσεις τοῦ πρίγκηπος, ἀπέστειλε στρατὸν εἰς Ὁλστεΐν, ἡ δὲ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσία ἐκήρυξαν ὅτι ἐμμένουσιν εἰς τὴν συνθήκην τοῦ 1852 ἔτους, ἐὰν ἡ Δανία ἀνακαλέσῃ ὅσα ἐναντίον αὐτῆς ἀπεφάσισε. Τί δὲ ἀπεφάσισεν, ἡμεῖς τοὐλάχιστον δὲν γνωρίζομεν καθαρῶς.

* * *

Ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας ὑπουργοῦ νὰ ἀνακρίνῃ τὸν ἀρχιμανδρίτην Λυκοῦργον δι' ὅσα ἐναντίον τῆς ἐπαναστάσεως εἶπεν ἐν τῷ λόγῳ τῷ δημοσιευομένῳ ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ. Ὁ δὲ ἀρχιμανδρίτης ἀπήντησεν ὅτι εἰς ἔργα τῶν καθηγητῶν μὴ ἀναγόμενα εἰς τὰ πανεπιστημιακὰ αὐτῶν καθήκοντα δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναμιγνύεται τὸ ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργεῖον. Οἱ ἐπαναστάντες λοιπὸν ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν ἀπαρέσκονται εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου;

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Μάντσεστερ, 27 Ὀκτωβρίου, 1863.

Φίλε Κ. Ἐκδότα τῆς Πανδώρας.

Οἱ ἐν Λίβερπουλ ὁμογενεῖς μέχρι τοῦδε ἐκπληροῦντες τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα ἔν τινι οἰκίᾳ μετασκευασθείσῃ πρό τινων χρόνων εἰς προσωρινὴν ἐκκλησίαν, βλέποντες τὴν ἀπό τινος καιροῦ αὔξησιν τῆς κοινότητός των, κατεῖδον τὴν ἀνάγκην τῆς ἱδρύσεως ἰδίου ἱεροῦ οἴκου· ἐμπνεόμενοι δὲ ὑπό τε τοῦ χριστιανικοῦ ζήλου καὶ τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, δι' ἃ καὶ ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ κοινωνία αὕτη διαπρέπει εὐδοκίμως, συνῆλθον χθὲς εἰς συνέλευσιν συγκροτηθεῖσαν πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, ἐκλεξάμενοι πρόεδρον τὸν γεραρὸν Κ. Γ. Μ. Παπαγιάννην, ὅστις ἀπολαμβάνει παρ' αὐτοῖς πατριαρχικὴν τῷ ὄντι ὑπόληψιν.

Μόλις δὲ ἀκουσθεῖσα ἡ πρότασις περὶ εὑρέσεως δανείου χρημάτων ξένων πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ, τοῦ μέλλοντος νὰ παραχθῇ ἐκ τῶν καταθέσεων ἢ συνεισφορῶν τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως καὶ ἀπεκρούσθη· καὶ τότε πάντες οἱ συνελθόντες ζηλοτύπως καὶ φιλοτίμως ἐκάλυψαν διὰ τῶν ὑπογραφῶν των τὴν κατατεθεῖσαν ἐπὶ τῆς τραπέζης σημείωσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ ἐντὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἠσφαλίσθη ἡ δαπάνη τοῦ μέλλοντος οἰκοδομήματος πλεῖον ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ. Ταυτοχρόνως δὲ ἐξελέξαντο ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Κ. Κ. Γ. Μ. Παπαγιάννη, Κ. Ῥάλλη καὶ Α. Εὐμορφοπούλου, ἥτις θέλει φροντίσει περὶ τῶν καταλληλοτέρων ὑλικῶν μέσων τῆς ἐπὶ τὸ ταχύτερον ἱδρύσεως τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐκκλησίας· ἐπληροφορήθην δὲ μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη θέλει παραδεχθῆ καὶ συστήσει εἰς τὴν ἐπιψήφισιν προσεχοῦς συνελεύσεως τὸ κομψὸν, ἁπλοῦν εὔρυθμον καὶ ἱεροπρεπὲς σχέδιον τοῦ νέου οἰκοδομήματος, ὅπερ παρεσκεύασεν ὁ ἡμέτερος συμπολίτης Γ. Ποτέσσαρος. Εὐκταία τῷ ὄντι ἡ παραδοχὴ τοῦ σχεδίου τοῦ Κ. Ποτεσσάρου, ἐπειδὴ πρὸς τὰ λοιπὰ πλεονεκτήματα ὁ ἐγερθησόμενος ναὸς θέλει εἶσθαι ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀρχιτεκτόνημα ἀνδρὸς Ἕλληνος.

Χ. Α. Π.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΑ. Κατὰ τὴν ἐπετηρίδα Progressive annual τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, ὑπάρχουσιν ἐν Ἀμερικῇ τρία ἰατρικὰ διδακτήρια ὡρισμένα πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ γυναικείου φύλου· ἐν Φιλαδελφίᾳ τὸ πανεπιστήμιον τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Penn· ἐν Νεοεβοράκῳ τὸ καλούμενον Hygico-therapeutico college, καὶ ἐν Βοστώνῃ τὸ λεγόμενον Medical college. Ἐκ τῶν σχολείων τούτων ἔλαβον μέχρι τοῦδε διδακτορικὰ πτυχία 256 γυναῖκες.

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗ. Ἐν τῷ ἐν Ὁμονοίᾳ τῆς Μασσαχυσέττης νεκροταφείῳ ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς μαύρου τινος ἀπελευθέρου ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή· «Ὁ Θεὸς μᾶς ἔπλασεν ἐλευθέρους, ὁ ἄνθρωπος μᾶς ἐξανδραποδίζει· ἐγὼ ἐπιθυμῶ πᾶν ὅ,τι θέλει ὁ Θεός· γεννηθήτω τὸ θέλημα αὐτοῦ.

» Ἐνταῦθα κεῖται Ἰωάννης Ἰάκωβος ὁ γεννηθεὶς ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἀποβιώσας τὸν Μάρτιον τοῦ 1773 ἔτους, ἐν ἡλικίᾳ 60 ἐτῶν. Καίτοι γεννηθεὶς εἰς τόπον δοῦλον ὑπῆρξεν ἐλεύθερος, εἰς δὲ τόπον ἐλεύθερον ὑπῆρξε δοῦλος, μέχρις οὗ ἠδυνήθη νὰ ἀπελευθερωθῇ ἐξοικονομήσας ἐντίμως δι' ἀόκνου ἐργασίας τὰ λύτρα· ἀλλὰ συγχρόνως ὁ ἄπληστος Χάρων ἀπηλευθέρωσεν αὐτὸν διὰ παντὸς, καὶ τὸν ἐξίσωσε μὲ τοὺς κραταιοτέρους Μονάρχας. Καίτοι δοῦλος τῆς κακίας ἠγάπα τὴν ἀρετὴν, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι δοῦλοι καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς. »

ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ. Τὰ μεγαλήτερα τῶν μέχρι τοῦδε κατασκευασθέντων ἀτμοπλοίων εἰσὶ τὰ ἑξῆς·

		μῆκ.	πλάτ.
Ἐν ἔτει 1825.	Entreprise ἔχον ποδῶν	122,	27.
» 1835.	Tage	182,	28.
» 1838.	Great-Western	236,	35.6
» 1844.	Great-Britain, (πρῶτον σιδηροῦν ἑλικοκίνητον.)	332,	51.
» 1853.	Himalaya, σιδηροῦν.	370,	45.6
» 1856.	Persia, σιδηροῦν.	390,	45.

» 1858. Leviathan σιδηροῦν, μέτρων γαλλικῶν 230, μετρ. 28. καὶ συμπεριλαμβανομένων τῶν χηλῶν 38.

ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΓΑΙΑΝΘΡΑΚΕΣ. Ὁ σίδηρος καὶ οἱ γαιάνθρακες ἀποτελοῦσι, κατὰ τοὺς οἰκονομολόγους, τὴν κυριωτέραν ὑλικὴν τῶν κρατῶν δύναμιν· ὅθεν σημειοῦμεν ἐνταῦθα συγκριτικῶς τὸ εἰς τόνους ποσὸν τῆς παραγωγῆς τῶν διαφόρων τῆς Εὐρώπης ἐπικρατειῶν.

	Σίδηρος.	*Γαιάνθρακες.*
Ἀγγλία	1.200,000.	23,500,000.
Γαλλία	480,000.	5,400,000.
Βέλγιον	210,000.	3,200,000.
Γερμανικὴ Ὁμοσπον.	300,000.	3,000,000.

ὥστε ἀναλογεῖ πρὸς ἕκαστον κάτοικον, χιλιόγραμμα

Εἰς μὲν τὴν Ἀγγλίαν,	40,75.	870.
Εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν,	13,71.	154.
Εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν	39, -	800.
Γερμαν. Ὁμοσπονδίαν,	10,71.	107.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΙ ΣΥΝΟΔΟΙ. Τὰς ἑξῆς οἰκουμενικὰς Συνόδους παραδεχόμεναι ἥ τε Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἀναγνωρίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι ἀμφότεραι τὰ δόγματα αὐτῶν.

1. *Ἐν Νικαίᾳ.* Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἐν ἔτει 325. 318 πατέρες, ἐξ ὧν 3 τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Κατὰ Ἀρείου πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἔλεγε κτίσμα τὸν προαιώνιον καὶ συνάναρχον υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

2. *Ἐν Κωνσταντινουπόλει.* Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐν ἔτει 381. πατέρες 150, ἐξ ὧν εἷς τῆς δυτικῆς ἐκκλ. Κατὰ Μακεδονίου τοῦ Πνευματομάχου, Σαβελλίου τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ Ἀπολλιναρίου Λαοδικείας.

3. *Ἐν Ἐφέσῳ.* Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἐν ἔτει 431. πατέρες 200, ἐξ ὧν εἷς τῆς δυτ. ἐκκλησίας. Κατὰ Νεστορίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀνθρωπολάτρου, διότι ἔλεγε ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν.

4. *Ἐν Χαλκηδόνι.* Ἐπὶ Μαρκιανοῦ ἐν ἔτει 451. πατέρες 360, ἐξ ὧν 3 τῆς δυτ. ἐκκλ. Κατὰ Διοσκούρου καὶ Εὐτυχοῦς τῶν Μονοφυσιτῶν.

5. *Ἐν Κωνσταντινουπόλει.* Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐν ἔτει 553. πατέρες 151, ἐξ ὧν 6 τῆς δυτ. ἐκκλησ. Κατὰ τῶν δογμάτων Ὠριγένους, Εὐαγρίου, Διδύμου καὶ ἄλλων.

6. *Ἐν Κωνσταντινουπόλει.* ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἐν ἔτει 680 πατέρες 289 κατ' ἄλλους δὲ 170, ἐξ ὧν 5. τῆς δυτ. ἐκκλ. Κατὰ μονοθελητῶν.

7. *Ἐν Νικαίᾳ.* Ἐπὶ Εἰρήνης τῆς βασιλίσσης ἐν ἔτει 787. πατέρες 377 περίπου, ἐξ ὧν 27 τῆς δυτ. ἐκκλησίας. Κατὰ τῶν εἰκονομάχων.

Ι. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

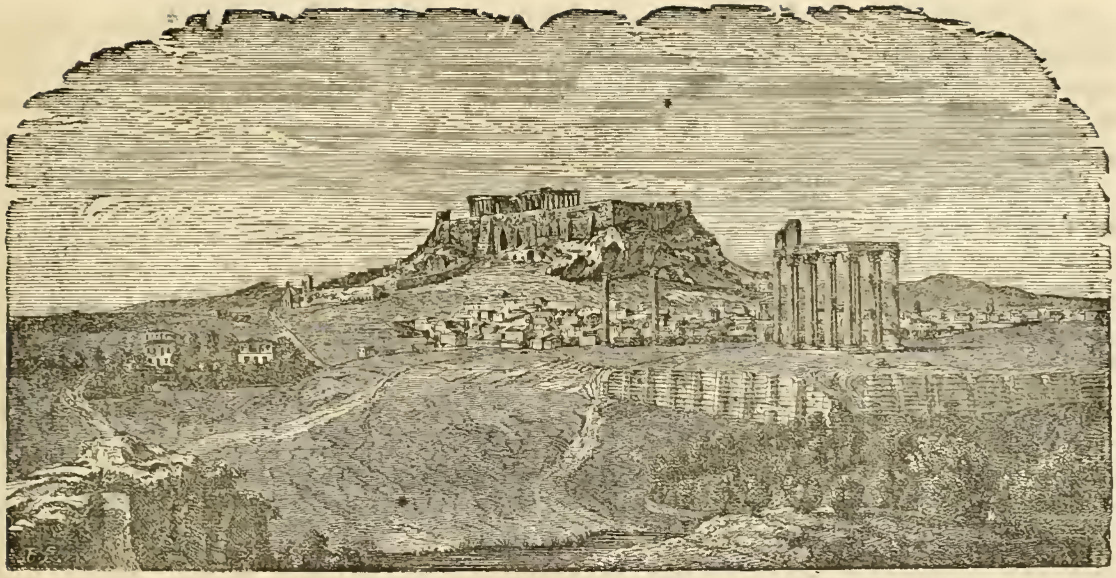
ΑΙΝΙΓΜΑ.

Τῆς τέχνης εἶμαι προϊὸν, κτῆμα δὲ τῆς θαλάσσης,
ἐγὼ πολὺ σὲ βοηθῶ εἰς τὴν ξηρὰν νὰ φθάσῃς.
Ἐὰν ἐκ τῶν ὀστέων μου τὸ τρίτον ἀφαιρέσῃς
καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἂν δυνηθῇς καλῶς νὰ παρενθέσῃς
Σφῆνα ὄχι ὁλόκληρον, ἀλλὰ τὴν κεφαλήν της,
ὢ! πόσον θέλεις ἐκπλαγῇ διὰ τὴν δύναμίν της.
Τὸ ὄν σου τὸ ἀλίπλαγκτον εὐθὺς εἰς ὥραν μίαν
ποιητριῶν καὶ ποιητῶν θὰ ἴδῃς κατοικίαν.

Κ. Π. ΥΑΚΙΝΘΟΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 329 φυλλαδίῳ Γρίφου.

Φιλοσοφία περὶ ἀλήθειάν ἐστι.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1864. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 331.

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 323—329.)

Τὸ δὲ μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπεσκέφθην ὁδηγηθεὶς εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Σπανοπούλου, προξένου τῆς Ἑλλάδος. Συγκείμενον ἔκ τινων προσγείων καὶ κακῶς ᾠκοδομημένων περὶ τετράγωνον αὐλὴν αἰθουσῶν, κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Γάλλου Mariette. Ὁ ἀρχαιολόγος οὗτος ὅστις ἀνεῦρεν, ὡς προεῖπον, τὸν παρὰ τὴν Σφίγγα ναὸν, ἐγένετο κατὰ πρῶτον ὀνομαστὸς τὸ 1852 ἔτος, ὅτε ἀνεκάλυψε τὸ ἐν Μέμφει Σεραπεῖον. Γνωστὸν ὅτι ὁ Σέραπις ἢ Σάραπις ἦτο θεὸς ἰδίως τῶν Αἰγυπτίων, εἰσποιηθεὶς ἐπὶ Πτολεμαίων παρά τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἱερὰ τοῦ Σεράπιδος ὑπῆρχον καὶ ἐν Ἀττικῇ, καὶ ἐν Κορίνθῳ, καὶ ἐν Λακωνίᾳ καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ. « Ἐντεῦθεν ἰοῦσι, λέγει διὰ τὸ τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰ κάτω τῆς πόλεως Σεράπιδός ἐστιν ἱερὸν, ὃν Ἀθηναῖοι παρὰ Πτολεμαίου θεὸν εἰσηγάγοντο. » — « Ἐν Πάτραις δὲ πρὸς τῷ ἄλσει καὶ ἱερὰ δύο ἐστὶ Σεράπιδος, » προστίθησιν ὁ αὐτὸς γεωγράφος. Σεράπειον ἐκτίσθη καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀυεντίνου, λείψανα δὲ αὐτοῦ σώζονται ἐν Λούβρῳ μὲν τὸ σύμπλεγμα τοῦ Τιβέρεως, ἐν Οὐατικανῷ δὲ τὸ τοῦ Νείλου, ἔργα κάλλιστα κοσμοῦντα πάλαι τὰς δύο τοῦ ναοῦ ἐκείνου κρήνας. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως, οὐ μακρὰν τῶν Ποτιόλων, φαίνονται τὰ ἐρείπια Σεραπείου, οὗ τινος οἱ μὲν γηραιοὶ λίθοι βρέχονται ὑπὸ τῆς θαλάσσης, οἱ δὲ στυλοβάται τῶν ἔτι ὀρθίων κιόνων κατακαλύπτονται ὑπὸ μυριάδων ζωοφύτων. Τὸ περιφημότερον ὅμως πάντων, τὸ κατ' ἐξοχὴν Σεράπειον, ἦτο τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου οἰκοδομηθὲν, κατεδαφισθὲν δὲ τὸ 391 μ. Χ, δόγματι τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Θεοφίλου. « Αἰγυπτίοις δὲ, λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἱερὸν Σαράπιδος ἐπιφανέστατον μέν ἐστιν Ἀλεξανδρεῦσιν, ἀρχαιότατον δὲ ἐν Μέμφει. Εἰς τοῦτο εἰσελθεῖν οὔτε ξένοις ἐστὶν, οὔτε τοῖς ἱερεῦσι, πρὶν ἂν τὸν Ἄπιν θάπτωσι. »

Ἀλλ' εἰ καὶ ἧττον ἐπιφανὲς τὸ δεύτερον τοῦτο Σεραπεῖον, ἐτιμᾶτο ὅμως ἰδιαζόντως διά τε τὴν ἀρχαιότητα καὶ διότι ἐθάπτετο μὲν ἐν αὐτῷ ὁ βοῦς Ἄπις ἢ Ἔπαφος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, περιεῖχε δὲ τὸ ἐπισημότερον τῶν Νειλομετρίων. Κατὰ τὸν Στράβωνα, τὸ ἱερὸν τοῦτο δὲν κατεστράφη ἀλλὰ κατεχώσθη. « Ἔστι δὲ, λέγει, καὶ Σεραπεῖον ἐν ἀμμώδει τόπῳ σφόδρα, ὥσθ' ὑπ' ἀνέμων θῖνας ἄμμων σωρεύεσθαι, ἐφ' οὗ αἱ σφίγγες, αἱ μὲν καὶ μέχρι τῆς κεφαλῆς ἑωρῶντο ὑφ' ἡμῶν κατακεχωσμέναι, αἱ δ' ἡμιφανεῖς. » Ἐπειδὴ δὲ

οἱ ναοὶ τοῦ θεοῦ τούτου συνεχώνευον ἐν ἑαυτοῖς τὰ θρησκεύματα τῶν δύο φυλῶν, τῆς ἑλληνικῆς λέγω καὶ τῆς αἰγυπτιακῆς, εὑρέθησαν ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ γάλλου ἀρχαιολόγου ἀνασκαφέντι πρὸς τοῖς ἐγχωρίοις καὶ ἑλληνικὰ ἀγάλματα.

Πολυειδῆ εἶναι τὰ ἐν τῷ Μουσείῳ ἀρχαῖα· σφίγγες, ἀνθρωποειδεῖς σαρκοφάγοι μετὰ νεκρῶν, ἀγάλματα μικρὰ καὶ μεγάλα ἐκ γρανίτου καὶ ξύλου καὶ ὀρειχάλκου, ψέλλια, περιδέραια, ἐνώτια, ἁλύσεις, δακτύλιοι, ὅπλα, κάλαθοι, λέμβοι ἀργυραῖ καὶ χρυσαῖ, πανία μετὰ κροσσῶν, βελόναι, σκεύη τραπέζης, στῆλαι, σκαραβαῖοι, νομίσματα, κόκκοι σίτου παναρχαῖοι εὑρεθέντες ἐντὸς σαρκοφάγων, ὧν τινες σπαρέντες ἐβλάστησαν, καὶ ἄλλα οὐχ ἧττον περίεργα, καθόσον μάλιστα διατηροῦνται ἀκέραια καὶ ἀβλαβῆ. Τὰ γυναικεῖα ἰδίως κοσμήματα προκαλοῦσι τὸν θαυμασμὸν διά τε τὸ λεπτοφυὲς, τὸ περίκομψον καὶ τὸ ἐντελὲς τῆς ἐργασίας· ὡραιοτέρας ἁλύσεις καὶ ὡραιότερα ψέλλια εἶναι ἀδύνατον νὰ κατασκευάσῃ καὶ ὁ ἐμπειρότερος τῶν καθ' ἡμᾶς τεχνιτῶν. Αἱ δύο λέμβοι, ἡ μὲν ἀργυρᾶ ἡ δὲ χρυσῆ, τὰς ὁποίας εἶδον, τριῶν περίπου σπιθαμῶν μῆκος ἔχουσαι, εἶναι πολύζυγοι, ἐπίκωποι, ὀξεῖαι τὴν πρῶραν καὶ τὴν πρύμναν, καὶ ἕλκονται ὑπὸ ἐρετῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου.

Ἀξιοθαύμαστα μοὶ ἐφάνησαν καί τινα κεχρωματισμένα ἀγάλματα, διά τε τὴν ζωηρότητα τῆς βαφῆς καὶ τὸ εὐπαγὲς τῶν μυώνων. Καὶ ἔχουσι μὲν τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν αἰγυπτίων εἰδώλων, καθ' ὃ αἱ χεῖρες προσκολλῶνται εἰς τὸ σῶμα καὶ προέχει ὁ ἀριστερὸς ποῦς, διότι οὕτω πως ἔπρεπε νὰ παρίστανται εἰς τοὺς ναοὺς, φαίνεται ὅμως ἐκ τῆς ὅλης ἐργασίας ὅτι οἱ γλύπται δὲν ἦσαν ἄτεχνοι.

Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τὸ μέγιστον, ἔχον μέγεθος ἀνώτερον καὶ τοῦ φυσικοῦ, ἀνευρεθὲν καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Κ. Mariette, παριστᾷ τὸν Χεφρῆνα, τὸν ἀνεγείραντα, ὡς εἴδομεν, τὴν δευτέραν τῶν περὶ Μέμφιν πυραμίδων· ἀλλὰ πόθεν τοῦτο γνωστὸν ἀγνοῶ, διότι περὶ ἄλλων διαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Κ. Mariette ἐλησμόνησα νὰ ἐρωτήσω καὶ περὶ αὐτοῦ. Ὁ Χεφρὴν κάθηται ἐπὶ θρόνου κατὰ τὴν παρεδεδεγμένην τάξιν, τραχὺ μὲν ἔχων τὸ σχῆμα, μεγαλοπρεπῆ ὅμως καὶ γαληνίαν τὴν ὄψιν.

Πρὶν ἢ ἐπισκεφθῶ τὸ ἐν Καΐρῳ Μουσεῖον ἐπίστευον ὅτι πάντα τὰ αἰγυπτιακὰ ἀγάλματα ἐσχηματοποιοῦντο ὅπως εἶπον ἀνωτέρω, ἀλλ' ἠπατώμην· διότι ἐν αὐτῷ εἶδον οὐκ ὀλίγα ἀλλοῖον ἔχοντα τὸ σχῆμα, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνος ἀρτοποιοῦ γυναικός. Καὶ ἡ θέσις καὶ ἡ γλυφὴ εἶναι φυσικαὶ καὶ ἔντεχνοι.

Πρὸς τῇ ἀρτοποιῷ ταύτῃ προστίθημι καὶ εἰκόνα γυναικὸς ὡσεὶ κολυμβώσης, ἥ τις ἐπεῖχε τόπον κοχλιαρίου. Καὶ μεταξὺ μὲν τῶν χειρῶν ἔκειτο τὸ κοῖλον σκεῦος, οἱ δὲ πόδες ἐχρησίμευον ἀντὶ λαβῆς· ἔχει δὲ ὡραῖον τὸ πρόσωπον, τὴν κόμην περιπεπλεγμένην ἄνθεσι καὶ πλῆρες χάριτος τὸ σῶμα (1).

Ὁ Κ. Mariette ἀπεδείχθη ἄριστος αἰγυπτιολόγος καὶ θέλει ἀποδειχθῆ ἔτι μᾶλλον οὐ μόνον διὰ νέων ἀνασκαφῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς κατατάξεως τῶν ἀρχαίων ἐν τῷ λαμπρῷ καὶ εὐρυχώρῳ Μουσείῳ, ὅπερ προτίθεται νὰ ἀνεγείρῃ ὅσον οὔπω ὁ ἀντιβασιλεύς. Μίαν ἔλλειψιν ἔχει, ὡς μ' ἐβεβαίωσαν, ἀλλὰ παράδοξον, τὴν ἑξῆς· ὁσάκις εὕρῃ πλείονα ἀντίτυπα παριστῶντα τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, ἐκλέγει τὸ τελειότερον καὶ ῥίπτει τὰ λοιπὰ εἰς τὸν ποταμόν. Ὁ τρόπος οὗτος ζημιοῖ ἄλλως τε κατ' ἐμὲ καὶ τῆς καλλιτεχνίας τὴν ἱστορίαν, διότι ἐξαφανίζει τὰ μέσα δι' ὧν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν τὴν πρόοδον καὶ τὴν παρακμὴν τῆς τέχνης.

Τὸν ἀντιβασιλέα, ὁμιλήσαντά με περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ νέου Μουσείου, προέτρεψα νὰ κατασκευάσῃ παρ' αὐτῷ καὶ βιβλιοθήκην, ἀνενθυμίσας τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην τῶν καλιφῶν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μακρίζυ. Ὁ ἄραψ Μακρίζυς, ἀκμάσας ἐν Καΐρῳ κατὰ τὴν ΙΓ' καὶ ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα, διέπρεψεν ὡς δημόσιος λειτουργὸς, καὶ πολλὰ συνέγραψεν ἱστορικὰ πρὸ πάντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιολογωτέρα λέγεται ἡ *ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ περιγραφὴ τῆς Αἰγύπτου*, ὡς περιέχουσα περιεργοτάτας εἰδήσεις περὶ τῶν ἠθῶν, τοῦ θρησκεύματος, τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐμπορίας τῆς χώρας ἐκείνης. Οὗτος πρῶτος συνεκρότησεν ἐν Καΐρῳ βιβλιοθήκην ἐν ἑκατομμύριον ἑξακοσίας χιλιάδας τόμων περιέχουσαν, κατὰ τὴν παράδοσιν. Τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως, καὶ εἶπον ἤδη τοὺς λόγους ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης, ἀδύνατος ἦτο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τοσούτου ἀριθμοῦ βιβλίων συσσώρευσις. Ἡ ἐν Τριπόλει τῆς Συρίας καὶ ἡ ἐν Κορδόβῃ τοῦ Ἀλ-Ἀκὴμ ἐλέγετο ὅτι περιεῖχον ἀνὰ 3,000,000, ἡ δὲ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σταυροῦ, ἐν Ἀβυσσηνίᾳ, ἡ καλουμένη *Αἰθιοπική*, 10,000,000 τόμων, πάντων ἐκ περγαμηνῆς, τετυλιγμένων ἐντὸς μεταξίνων θηκῶν! Πόσαι λοιπὸν γενεαὶ ἀνθρώπων ἠναλώθησαν εἰς ἀντιγραφὴν τοσούτων βιβλίων, ἐν καιροῖς μάλιστα καθ' οὓς οἱ ἱερεῖς μόνοι ἐπίσταντο τὸ γράφειν! Ἡ συγκρότησις τοιούτων βιβλιοθηκῶν ἦτο βεβαίως πολὺ δυσκολωτέρα καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς λίμνης τοῦ Μοίριος, καὶ τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν καὶ αὐτῶν τῶν πυραμίδων. Ἀλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῶμεν τοὺς μυθώδεις τούτους ἀριθμοὺς, ἐπειδὴ ἕκαστος κύλινδρος ἐκ περγαμηνῆς (διότι τοιοῦτοι ἦσαν τότε οἱ τόμοι) εἶχε γραπτὴν

(1) Αἱ δύο αὗται εἰκόνες μὴ ξυλογραφηθεῖσαι ἐγκαίρως, δημοσιευθήσονται προσεχῶς.

μίαν μόνην σελίδα, ἕπεται ὅτι ἡ ἀξιολογότης πασῶν τούτων τῶν βιβλιοθηκῶν ἦτο κατωτέρα τῶν καθ' ἡμᾶς.

Ὁπωσδήποτε, ἡ συγκρότησις βιβλιοθηκῶν ὑπὸ λαῶν πρεσβευόντων τὰ τοῦ Μωάμεθ, ἀποδεικνύουσα ὅτι καίτοι μουσουλμάνοι ἐκαλλιέργουν τὴν παιδείαν, ἀνατρέπει τὴν παραδεδεγμένην δόξαν ὅτι τὸ Κοράνιον ἀναχαιτίζει τὴν πρόοδον, παλαίει πρὸς τὸν πολιτισμὸν, γεννᾷ προλήψεις, ἐνισχύει τὸν δεσποτισμὸν καὶ συνελόντι εἰπεῖν ἀποκρούει πᾶσαν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταῤῥύθμισιν. Ἐὰν Μωαμεθανοὶ παρέδωκαν τῷ πυρὶ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην, ἄλλοι ἐπίσης Μωαμεθανοὶ ἀνήγειραν ἑτέραν ἐν Ἱσπανίᾳ, καὶ ἀναδείξαντες τὴν Κορδούην ἑστίαν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ἔσπειραν κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ γλῶσσαι ἡμῶν περιέχουσι λέξεις μαρτυρούσας τὴν περὶ τὰς ἐπιστήμας ἀκμὴν τῶν Ἀράβων. *Ἄλγεβρα, ἀλχημία, ἀζιμοὺθ, ζενὶθ, ναδὶρ, τσίφρα, μαγαζὶ, ταρίφα, καράτι* καὶ πλῆθος ἄλλων, ἀποδεικνύουσιν ὅτι πολλὰ καὶ χρήσιμα ἐδανείσθημεν παρ' αὐτῶν· αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ τοὺς ὁποίους κοινῶς μεταχειριζόμεθα καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην εἶναι ἀραβικοὶ, καὶ εἰς τοὺς Ἄραβας ὀφείλομεν τοὺς λογαρίθμους, τοὺς ἀναλογικοὺς πίνακας καὶ ἄλλα. Εἶναι δὲ ἀναντίῤῥητον ὅτι τὸ Κοράνιον ἐγένετο καὶ θρησκείας καὶ ἐθνικῆς φιλολογίας βάσις. Οἱ κανόνες τῆς ῥητορικῆς, ὁ τρόπος τοῦ γράφειν, ἡ ὑφὴ ἐν γένει τῶν ἀραβικῶν συγγραφῶν ἀπὸ τοῦ Κορανίου ἐκπορεύονται. Ὁ Μωάμεθ παρίστατο οὐ μόνον νέου δόγματος, ἀλλὰ καὶ νέου πνεύματος ἀπόστολος. Τοὺς ἀμφισβητοῦντας τὴν θείαν αὐτοῦ ἐντολὴν ἐζήτει νὰ πείσῃ διὰ τοῦ ἀπαραμίλλου κάλλους τοῦ ὕφους αὐτοῦ· ἡ δὲ καλλιέπεια καὶ ἡ εὐφράδεια τοῦ Κορανίου εἶναι τοιαῦται, ὥστε ὑπερβαίνουσι πάσας τὰς συγχρόνους συγγραφάς. Καὶ ἐνῷ ὡς κορυφὴν τῆς θρησκευτικῆς αὐτοῦ πυραμίδος ὥρισεν τὸ ἑνιαῖον τῆς θεότητος, βάσιν αὐτῆς ἔθετο τὸ πρὸς τὴν παιδείαν σέβας πανταχοῦ ἱδρύσας σχολεῖα. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη τὸ καλιφάτον, ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη ἀνάπτυξις τῆς ἀνατολικῆς διανοίας, ἥ τις ἐλάμπρυνε τὴν Ἱσπανίαν. Καλίφης, μὴ ἀγαπῶν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἀνεπιτήδειος περὶ τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, οὔτε τῆς ἐμπιστοσύνης οὔτε τῆς ὑπακοῆς τῶν λαῶν αὐτοῦ ἠξιοῦτο. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ δημοσίου ὑπηρέται μόνον ὅτε ἀπεδείκνυον ὅτι ἦσαν πεπαιδευμένοι ἀπέλαυον τιμῆς. Ὁσάκις ὁ καλίφης διώριζέ τινα διοικητὴν, ἰμάμην ἢ πρέσβυν, συνηθροίζετο εἰς τὸ εὐρυχωρότερον τέμενος ὁ λαὸς τῶν πόλεων ὅπου ἐστέλλετο, ἵν' ἀκούσῃ αὐτὸν ὁμιλοῦντα. Ὁ δ[illegible]ιτουργὸς ἀπήγγελλε τότε τὸν πρῶτον αὐτ[illegible], τὸν παρθενικὸν, τον maiden speech, ὡς λέγουσιν οἱ Ἄγγλοι· καὶ ἐὰν ἡ ἐντύπωσις ἦτο εὐμενὴς, εὐμενὲς προανηγγέλλετο καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν πολίτευμα τῶν περιεστώτων, ἀντιλαμβανομένων μετὰ προσοχῆς καὶ τῆς τελευταίας λέξεως τοῦ ῥήτορος. Ἐνίοτε, ὡς καὶ ἐν ταῖς πολιτείαις τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῆς εὐγλωττίας τοῦ λαλοῦντος ἔκρινον περὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ. Καὶ κατὰ τὸν ἐλάχιστον δισταγμὸν καὶ κατὰ τὴν ἐλαχίστην ταραχὴν τοῦ ῥήτορος ὁ αὐστηρὸς λαὸς ἐψιθύριζε τὸ τρομερὸν ἐπιφώνημα *ταράττεται*, ἐπιφώνημα ἰσοδυναμοῦν πρὸς καταδίκην εἰς θάνατον· διότι, πλὴν σπανίων τινῶν ἐξαιρέσεων, τὸ μέλλον τοῦ ταραχθέντος κατεστρέφετο διὰ παντός. Ὀθμὰν, ὁ τρίτος καλίφης, ἀπαγγέλλων τὸν πρῶτον λόγον ἐσιώπησεν ἀπορῶν· ὁ λαὸς ἔῤῥιψε τότε κατ' αὐτοῦ τρομερὰ βλέμματα καταφρονήσεως καὶ μόνη ἡ ἀγχίνοια ἔσωσεν αὐτόν. «Ἔχετε, εἶπε πρὸς τὸν λαὸν, ἀνάγκην καλίφου *πράττοντος* καὶ οὐχὶ *λαλοῦντος*.»

Περὶ τῆς φιλομουσίας τῶν ἐνδόξων Ἀβασιδῶν εἶπον ἤδη ὀλίγα. Τίς ποτε ἀνὰ χεῖρας ἔχων ὡς αὐτοὶ τὴν ἱερὰν βίβλον καὶ τὴν σπάθην, τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, συνετέλεσε τοσοῦτον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας; Ἀντὶ νὰ ἐξηγῶσι κατὰ λέξιν τὸν νόμον τοῦ προφήτου, ἀντὶ νὰ περιορίζωνται ἐντός τινων τύπων ἀγόνων καὶ κενοσπουδῶν, ἀντὶ νὰ καταδικάζωσι τοὺς πιστοὺς εἰς λαβύρινθον αὐθαιρέτων καὶ γελοίων ἑρμηνειῶν, ἢ νὰ διεγείρωσι τὰ πάθη κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἐφρόντισαν νὰ μεταφρασθῶσιν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, τῆς ἰνδικῆς, τῆς κοπτικῆς καὶ τῆς περσικῆς τὰ συγγράμματα ὅσα συντελοῦσιν εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ἀραβικὴ γλῶσσα ἐτελειοποιήθη, καί τινες τῶν σοφῶν Ἀράβων ἐτέρποντο παραγραμματίζοντες, ἐναλλάσσοντες καὶ ἐξονυχίζοντες στοιχεῖα καὶ συλλαβάς. Κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς δυνάμεως τῶν καλιφῶν πολλοὶ νέοι μονάρχαι ἀνηγέρθησαν, οἵ τινες καίτοι ἰσχυροὶ ἀφῆκαν ὅμως ἐκείνοις τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν μεγαλεῖον, ὁποῖα εἶχε καὶ ὁ πάπας τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα. Τότε ἡγεμών τις ἐκ τῶν ἐν Περσίᾳ, πέμψας πρέσβυν καὶ δῶρα πρὸς τὸν καλίφην, ἐξῃτήσατο τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, ἅμα δὲ καὶ τίτλον ὅμοιον πρὸς τοὺς δαψιλευθέντας παρὰ τοῦ ποντίφηκος τῆς Δύσεως πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας, οἷον *χριστιανικώτατος* καὶ *καθολικώτατος*· ἀλλ' ὁ καλίφης, μὴ θέλων νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν πτῶσιν τῆς ἰδίας ἐξουσίας διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως νέων ἡγεμόνων ἐδίσταζε νὰ ἐνδώσῃ. Ὁλόκληρον ἔτος κατέτριψεν ὁ πρέσβυς εἰς μάτην ἀναμένων τὸν τίτλον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μέγας βεζύρης παρέστησέ ποτε τῷ καλίφῃ τὸ ἄτοπον τοῦ πράγματος, «Πῶς θέλεις, ἠρώτησεν οὗτος, νὰ παραδεχθῶ τὴν αἴτησιν; ποῖον τίτλον νὰ δώσω; Ναὶ

μὲν ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατήγετο ἐξ ἡγεμόνων, ἡ μήτηρ ὅμως ἦτο δούλη. Τίτλος ἄρα τιμῆς θὰ ἦτο ψεῦδος. — Ἔχεις δίκαιον, ἀπεκρίθη ὁ πρωθυπουργός· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν θὰ ἠξεύρῃ καλὰ τὴν ἀραβικὴν, ἂς δώσωμεν αὐτῷ τίτλον, τὸν ὁποῖον αὐτὸς μὲν νὰ νομίζῃ ἔντιμον, ἡμεῖς δὲ νὰ θεωρῶμεν ὑπὸ τὴν ἀληθινὴν σημασίαν. »

Πεισθεὶς ὁ καλίφης ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου ἐκόσμησε χαίρων τὸν ξένον ἡγεμόνα διὰ τοῦ τίτλου *οὐλλὺ*, σημαίνοντος καὶ *φίλον* καὶ *δοῦλον* ἐν ταὐτῷ· ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν ἦτο, φαίνεται, ἐγκρατέστατος τῆς ἀραβικῆς· διότι ἀποστείλας ἐκ νέου τὸν πρέσβυν, ἔπεμψε τῷ καλίφῃ ἑκατὸν χιλιάδας διρεμίων καὶ τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν·

« Μαχμοὺτ, ὁ ταπεινότατος κύων τοῦ ἐνδόξου κατωφλίου τοῦ καλιφάτου, τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς θείας εὐλογίας καὶ διὰ τῶν εὐχῶν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ἐπεξέτεινεν εἰς μέγα μέρος τῆς σφαίρας τὴν πίστιν τῶν ὀρθοδόξων, καὶ μετέτρεψεν εἰς τεμένη μυρίους εἰδωλολατρῶν ναοὺς, προσφέρει σοι ἑκατὸν χιλιάδας διρεμίων, καὶ θέτων αὐτὰ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ἐξαιτεῖται ἀντ' αὐτῶν ἓν μόνον στοιχεῖον τοῦ ἀλφαβήτου, τὸ Α, τὸ ὁποῖον ἐκ λήθης δὲν προσετέθη εἰς τὸν δαψιλευθέντα αὐτῷ τίτλον. »

Ἐζήτει δηλαδὴ ὁ Μαχμοὺτ νὰ μετατραπῇ ἡ λέξις *οὐλλὺ* εἰς *οὐαλλὺ* σημαίνουσαν ἡγεμόνα. Καὶ ὁμολογητέον ὅτι δὲν ἦτο ἀφυὴς ἡ αἴτησις.

Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω οὐκ ὀλίγας λέξεις ἐδανείσθημεν οἱ ἐν Εὐρώπῃ παρὰ τῶν Ἀράβων· ἀλλὰ καὶ εἰς τούτων τὸ στόμα πολλαὶ τῶν ἡμετέρων σώζονται. Τὴν γαλήνην παραδείγματος χάριν ἤκουσα προφερομένην ἀπαραλλάκτως παρ' αὐτῶν, τὸ δὲ βαμβάκιον λέγουσι coton, ὡς καὶ οἱ Γάλλοι. Τὸ βαμβάκιον, εἰ καὶ γνωστὸν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις, δὲν εἶχε, φαίνεται, ἴδιον ὄνομα· διότι ἰδοὺ τί γράφει ὁ Πολυδεύκης· « Ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ ξύλου τι ἔριον γίνεται, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λινῇ μᾶλλον ἄν τις φαίη προσεοικέναι, πλὴν τὸ πάχος· ἔστι γὰρ παχυτέρα. Τῷ δὲ δένδρῳ καρπὸς ἐπιφύεται καρύῳ μάλιστα προσεοικὼς τριπλῷ τὴν διάφυσιν, ἧς διαστάσης ἐπειδὰν αὐανθῇ τὸ ὥσπερ κάρυον, ἔνδοθεν ἐξαιρεῖται τὸ ὥσπερ ἔριον, ἀφ' οὗ κρόκη γίνεται » (α). Περὶ τοῦ βαμβακίου βεβαίως καὶ ὁ Ἡρόδοτος λέγει τὰ ἑξῆς· « Τὰ δὲ δένδρεα τὰ ἄγρια αὐτόθι φέρει καρπὸν εἴρια καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν οἰων καὶ ἐσθῆτι οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρέωνται. » Ὅτι δὲ ἐκαλλιεργεῖτο καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀποδεικνύεται κατ' ἐμὲ καὶ ἐκ τῶν ἀπείρων περὶ τοὺς τεταριχευμένους νεκροὺς σινδονῶν, ὧν τινες εἶναι ἀξιοθαύμαστοι διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ ὑφάσματος. Διὰ τὴν ἀθλιότητα ὅμως τῶν ἀλλεπαλλήλων κυβερνήσεων εἶχε παρακμάσει ἡ καλλιέργεια, καὶ πρῶτον ἐπὶ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἀνεγεννήθη δραστηρίως, εἰσαχθέντος σπόρου ἐκ Βρασιλίας· τοσούτῳ δὲ εὐδοκίμησε καὶ τοσοῦτον ἐπολλαπλασιάσθη, κατὰ τὸν ἐνεστῶτα μάλιστα ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Ἀμερικῆς, τὸ προϊὸν τοῦτο, ὥστε μυριάδες μὲν παλλῶν ἐξάγονται κατ' ἔτος, ἑκατομμύρια δὲ φράγκων εἰσάγονται. Ὅτε ἀνεχώρησα ἐξ Ἀλεξανδρείας πέντε ἑκατομμυρίων λιρῶν, ἤτοι ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν αἰγύπτιον βαμβάκιον ἦτο ἀποτεθειμένον ἐν Ἀγγλίᾳ.

Δὲν ἠρκέσθη δὲ εἰς μόνην τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ βαμβακίου ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑφάσματα ἠθέλησε νὰ μετατρέψῃ αὐτό. Ἐπὶ τούτῳ ἱδρύσατο καταστήματα μιμηθεὶς τὰς εὐρωπαΐας μεθόδους. Δύο τῶν καταστημάτων τούτων ἐπεσκέφθην ἐν Καΐρῳ. Ἐν τῷ πρώτῳ τῷ καὶ εὐρυτέρῳ, ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν μηχαναὶ, αἱ μὲν ὑπὸ χειρῶν, αἱ δὲ ὑπ' ἀτμοῦ κινούμεναι. Αἱ δεύτεραι αὗται εἶναι ἀγγλικαὶ, ὅμοιαι πρὸς τὰς ἐντελεστέρας, ἃς εἶδον πρό τινων ἐτῶν ἐν Μαγκεστρίᾳ· παραλαμβάνουσαι ἀκαθάριστον τὸ βαμβάκιον, ἀποδίδουσιν αὐτὸ μεταβεβλημένον εἰς νῆμα ἢ πανίον. Τὸ πανίον ἐκ τῶν ἀρίστων, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐμπόρων, χρησιμεύει εἰς ὑποκάμισα, ἀναξυρίδας, σινδόνας καὶ ἄλλα ἐνδύματα τῶν στρατιωτῶν καὶ εἰς ἱστία πλοίων. Ῥάπτονται δὲ πάντα διὰ μηχανῶν ἐντὸς τῶν αὐτῶν καταστημάτων, ὅπου ἐργάζονται 1300 Ἄραβες ἀπὸ 5 μέχρι 40 γροσίων λαμβάνοντες τὴν ἡμέραν, ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν ἄλλου Ἄραβος, τοῦ Σὰχ Ὀσμὰν Ἰωσὴφ, δεκαοκτὼ ἔτη σπουδάσαντος καὶ μετελθόντος τὰ τῆς ὑφαντικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ καταστήματι, ἐντελέστερον κατηρτισμένῳ καὶ ἔχοντι ὅλως ἀτμοκινήτους μηχανὰς, ἐργάζονται 400 Ἄραβες.

Ἐπὶ τῶν προκατόχων τοῦ νῦν ἀντιβασιλέως τὰ καταστήματα ταῦτα εἶχον κλεισθῆ, διότι ὁ ὑπερβάλλων καύσων ἔκοπτε τὰ νήματα καὶ ἔσχιζε τὰ ξύλα τῶν μηχανῶν· λεπτοτάτη δὲ ἄμμος εἰσδύουσα ἀνεπαισθήτως εἰς τὰς μηχανὰς ἀνέστελλε τὴν κίνησιν· ἀλλ' ὁ ἐνεστὼς, ὅς τις πολλὰ καὶ κοινωφελῆ ἔχει κατὰ νοῦν, ἤνοιξεν ἐκ νέου αὐτά.

Τῶν ἑλληνικῶν λέξεων ἡ υἱοθέτησις ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀνάγεται ἴσως εἰς χρόνον πολὺ ἀρχαιότερον τῆς θεμελιώσεως τῆς Ἀλεξανδρείας· συμπεραίνω δὲ τοῦτο ἔκ τινος χωρίου τοῦ Ἡροδότου λέγοντος ὅτι ὁ Ψαμμίτιχος, δοὺς τοῖς συμμάχοις αὐτοῦ Ἴωσι καὶ Καρσὶ χαίας ἵνα κατοικήσωσι, « παρέβαλε καὶ παῖδας Αἰγυπτίους τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκε-

(α) Ὀνομαστικὸν Ζ',75—76.

τεθαι. » Προστίθησι δὲ καὶ ὅτι « ἀπὸ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν οἱ νῦν ἑρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. » Πλὴν τούτου, αἱ σχέσεις τῶν ἡμετέρων προγόνων μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἐγένοντο πολλαὶ καὶ συνεχεῖς. Εἴδομεν ὅτι ἐπισημότατοι Ἕλληνες ἐπεσκέφθησαν τὴν χώραν τῶν Φαραώ· ἐν δὲ τῷ Ἡροδότῳ ἀνευρίσκω ἄλλο τι μαρτυροῦν οὐ μόνον τὴν οἰκειότητα τῶν σχέσεων τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς σοφίας καὶ τῆς δικαιοσύνης τῶν Αἰγυπτίων δόξαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοῦτο ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἤκμαζε παρ' ἡμῖν τῆς διανοίας ἡ ἀνάπτυξις. Βασιλεύοντος, λέγει, τῆς Αἰγύπτου τοῦ Ψάμμιος, ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τοὺς ἀγῶνας, ἔπραξαν πρᾶγμα ἀδικώτατον· διότι εἶναι ἀδύνατον δικάζοντες μεταξὺ ἀστοῦ καὶ ξένου, νὰ μὴ ἀδικήσωσι τὸν ξένον. (« Οὐδεμίαν γὰρ εἶναι μηχανὴν ὅκως οὐ τῷ ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξεῖνον ».) Ἐὰν ὅμως θέλωσι νὰ ἀγωνοθετήσωσι δικαίως καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς Αἴγυπτον ζητοῦντες συμβουλὴν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ θέσωσι τὸν ἀγῶνα διὰ τοὺς ξένους μόνους, μηδεὶς δὲ τῶν Ἠλείων ν' ἀγωνίζεται.

Τῶν νεωτέρων τινὲς, ἀμφισβητοῦντες τὸν ἀκμαῖον τῆς Αἰγύπτου πολιτισμὸν, κατακρίνουσι τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας ὡς αταλαιπώρως πιστεύσαντα τὰς διη-



Ἄραψ γεωργῶν.

ἐξ Ἤλιδος, καυχώμενοι ὅτι δικαιότατα καὶ κάλλιστα ἔθεντο τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, καὶ ὅτι οὔτε αὐτοὶ οἱ σοφώτατοι τῶν ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπινοήσωσί τι εὐγενέστερον. Ὁ βασιλεὺς συνεκάλεσε τότε τοὺς σοφωτάτους τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες συνελθόντες ἠρώτησαν τοὺς Ἠλείους τὰ περὶ τὸν ἀγῶνα· οὗτοι δὲ διηγηθέντες τὰ πάντα προσέθεντο ὅτι ἦλθον νὰ μάθωσιν ἂν οἱ Αἰγύπτιοι ἔχωσί τι δικαιότερον τούτων νὰ ἐπινοήσωσιν. Ἐρωτηθέντες δὲ ἂν ἀγωνίζωνται καὶ οἱ πολῖται, ἀπεκρίθησαν ὅτι καὶ οἱ πολῖται καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ὅποιος θέλει. Τότε οἱ Αἰγύπτιοι, γινώσκοντες φαίνεται ὅτι καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἄδικοι πρὸς τοὺς ἑτερόχθονας, εἶπον ὅτι οἱ Ἠλεῖοι οὕτω πως τιθέντες γήσεις τῶν ἱερέων. Καὶ ὅτι μὲν ὁ αἰγύπτιος πολιτισμὸς ἤκμασε κατ' ἀρχὰς καὶ ὑπὲρ τὸν ἕλληνα, οὐδεὶς κατ' ἐμὲ δισταγμὸς, καὶ μόνην ἂν εἴχομεν μαρτυρίαν τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίαν τῶν σοφωτάτων ἐκ τῶν ἡμετέρων προγόνων· διότι τίς ποτε καὶ σήμερον ἔτι, ὅτε ἡ συγκοινωνία κατέστη τοσοῦτον εὔκολος, ἐπισκέπτεται χάριν μαθήσεως χώραν ἥττονα τῆς ἑαυτοῦ; Φοβοῦμαι ὅμως μὴ οἱ κατήγοροι ἐγένοντο αὐτοὶ ἄξιοι μομφῆς ἐπιπολαίως ἑρμηνεύσαντες τὸν Ἡρόδοτον· διότι τοσαύτη ἡ ἀκρίβεια τοῦ ἱστοριογράφου, ὥστε, προβλέπων φαίνεται τὴν κατάκρισιν, ἐφρόντισε νὰ διακρίνῃ *πολλάκις* ὅσα εἶδεν ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας ἔμαθε τῶν ὅσα ἤκουσε. « Μέχρι μὲν τούτου, λέγει που, ὄψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη καὶ

ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦδε Αἰγυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ ἤκουον. »

Τῆς δὲ μεγάλης Σούβρας τὸ παλάτιον καὶ οἱ κῆποι τάσσονται μετὰ τῶν μαγευτικωτέρων ὅσα δύναταί τις νὰ ἴδῃ σήμερον κατὰ τὴν Ἀνατολήν· ἡ φέρουσα πρὸς αὐτὰ ὁδὸς, διότι ἀπέχουσι περὶ τὰ τέσσαρα μίλια τῆς πόλεως, κατασκευασθεῖσα ἐπὶ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ πλατυτάτη, σκιάζεται ὑπὸ ὑψηλοτάτων συκαμινεῶν καὶ ἀκακιῶν, δι' ὧν νῦν μὲν βλέπεις τὸν ποταμὸν λαμπυρίζοντα ὑπὸ τὰς φωτοβόλους ἀκτῖνας τοῦ αἰγυπτίου ἡλίου, νῦν δὲ δάσος ἐλαιῶν καὶ ἄλλοτε Ἄραβας γεωργοῦντας ἢ καὶ ἀλωνίζοντας. Τὸ μονόροφον παλάτιον εἶναι εὐρύτατον, τετράγωνον καὶ ἀνοικτὸν κατὰ τὸ μέσον, ὅπου θέλγουσι τὰς ὄψεις λίμνη διαυγεστάτη καὶ τερπνότατον νησίδιον κατὰ τὸ κέντρον αὐτῆς. Αἱ αἴθουσαι, πολυτελέστατα κεκοσμημέναι, ἀνάμικτον ἔχουσι τὸν ῥυθμὸν, ἀσιανὸν καὶ εὐρωπαῖον, περί τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν διασκευὴν, τινῶν δὲ τὸ ἔδαφος συνήρμοσται ἐκ ξύλων πολυτίμων καὶ στιλπνοτάτων, ἐφ' ὧν διστάζεις νὰ θέσῃς τὸν πόδα. Μεταξὺ δὲ τῶν αἰθουσῶν καὶ τῆς λίμνης περιτρέχει μαρμαρόστρωτος διάδρομος, στύλους ἔχων καὶ κιγκλίδας μαρμαρίνους· ποῦ δὲ καὶ ποῦ πλατυνόμενος ἐπιχαρίτως πρὸς τὴν λίμνην ὡραΐζεται ὑπὸ μαλακῶν ἀνακλιντηρίων καὶ θρανίων, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὑπὸ κρυσταλλίνων πολυελαίων, τῶν ὁποίων οἱ κρεμαστοὶ ὕαλοι συγκρουόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἐκπέμπουσιν ἦχον καὶ ὕπνον ἐκεῖνον μὲν τέρποντα τὰς ἀκοὰς, τοῦτον δὲ μεθύσκοντα τὰ βλέφαρα τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀναπαυομένων. Ἐκεῖ καθήμενος ἡδυπαθῶς ὁ γέρων Μεχμὲτ Ἀλῆς καὶ ἐκμυζῶν ναργιλὲν ἔῤῥιπτε λάγνον μὲν ἀλλὰ λιποφεγγὲς τὸ βλέμμα πρὸς τὴν λίμνην, ἐν ᾗ λευκώλενοι νηρηΐδες

> « . . . . *περὶ κύμασι βακχεύουσαι,*
> » *εὐρύλομοι σκιρτηταὶ, ἑλισσόμεναι περὶ κῦμα,* »

ἔπαιζον νηχόμεναι ὡς δελφῖνες· ἄλλοτε δὲ ἐπιβαίνων εἰς σκαφίδιον ἐλαφρὸν ὅσον καὶ τὸ ἔνδυμα τῶν ἐλαυνουσῶν αὐτὸ νηρηΐδων μετέβαινεν εἰς τὴν νησίδα.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπισκεπτόμενος συνήθως μετὰ τοῦ Κ. Σταυρίδου, ἐγινόμην ἐν τῷ μεταξὺ μάρτυς καὶ αὐτήκοος ἐθίμων καὶ γεγονότων τὰ μάλιστα πρὸς ἐμὲ περιέργων. Μίαν τῶν ἡμερῶν διερχόμενοι τὸ ἑσπέρας διά τινος τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως ἠκούσαμεν ἦχον μουσικῶν ὀργάνων, καὶ πλησιάσαντες εἴς τινα οἰκίαν εἴδομεν τὴν αὐλὴν κεκοσμημένην ἄνωθεν ἕως κάτω ὑπὸ μυρίων λυχνιῶν, καὶ ἐξαστράπτουσαν ὡς τὸ πυριφλεγὲς ἅρμα τοῦ Φαέθοντος· τὸ ἐν τῇ αὐλῇ πλῆθος ἦτο πυκνότατον καὶ μόλις εἰσδύσαντες μέχρι τῆς πύλης ἐμάθομεν ὅτι ἐτελεῖτο γάμος ἀραβικός. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, περὶ τὴν ἐννάτην τῆς πρωΐας, διελθόντες διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἴδομεν τὴν αὐτὴν τελετὴν παραταθεῖσαν δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἐπειδὴ δὲ τὸ πλῆθος ἦτο ἀραιότερον εἰσήλθομεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ εἴδομεν ἄνδρα ἐνδεδυμένον ὡς βαγιαδέρην, κατάφορτον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρις ὀσφύων χρυσῶν νομισμάτων, ἐπιμελῶς ἐξυρισμένον καὶ ἐψιμμυθιωμένον, κροτοῦντα κρέμβαλα, καὶ οὕτω πως ἀσέμνως καὶ ἀηδῶς ὀρχούμενον καὶ σείοντα τὰ μέλη, ὥστε εἴπερ ποτὲ ἐπείσθην ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐξαχρειούμενος καταντᾷ καὶ τῶν κτηνῶν κτηνωδέστερος.

Ἄλλοτε ἀπηντήσαμεν πομπὴν νεκρικὴν ἄνευ ὅμως νεκροῦ καὶ γυναῖκα, μητέρα ἢ σύζυγον ἢ ἀδελφὴν ἀγνοῶ, ἥτις καθημένη ἐπὶ ὄνου ἐκόπτετο καὶ ἐξέπεμπεν ἀνάρθρους καὶ στρηνεῖς φωνάς, καὶ ἀνὰ χεῖρας ἔχουσα τὰς δύο ἄκρας μανδυλίου ἔτυπτε τὸ στῆθος· συνωδεύετο δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων μελανειμόνων γυναικῶν. Τοιοῦτο καὶ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων τὸ ἔθος, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος. « Κἄπειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν αὐταὶ ἀνὰ τὴν πόλιν στρωφώμεναι τύπτονται ἐπεζωσμέναι καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς, σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι πᾶσαι. »

Ἤκουσα δὲ καὶ περὶ ἄλλης τελετῆς μαρτυρούσης τὸ στυγερὸν τῆς θρησκευτικῆς ἐνθεομανίας. Τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ προφήτου Σεῖκος τις ἀναβαίνων ἵππον θυμοειδῆ, ἔρχεται εἰς τὴν Ἐσβεκίαν, ὅπου εὑρίσκει ὄχλον πολὺν κείμενον κατὰ γῆς ἐκτάδην, καὶ κατέχοντα καὶ τὴν ἐλαχίστην δίοδον. Ὁ Σεῖκος προβαίνων ἔφιππος πατεῖ ἐπὶ τῶν σωμάτων ὑπερηφάνως, καὶ διασχίζει ὅλην τὴν πλατεῖαν ἐκείνην ῥύμην, ἐν ᾧ οἱ ἐξηπλωμένοι πιστεύουσιν ὅτι ὅσῳ καταπατοῦνται τόσῳ πλέον καὶ καθαγιάζονται. Δισχυρίζονται δὲ ὅτι οὐδέποτε αἰσθάνονται πόνον. Λείψανον ἴσως καὶ τοῦτο ἀρχαίας τῶν Αἰγυπτίων συνηθείας οἵ τινες, ὡς βεβαιοῖ τῆς ἱστορίας ὁ πατὴρ, συνεκρότουν μετά τινας θυσίας περὶ τετράκυκλον ἅμαξαν ἄγουσαν ἄγαλμα μάχην κραταιὰν, καθ' ἣν συνετρίβοντο κεφαλαὶ καὶ πολλοὶ ἀπέθνησκον, καίτοι ἀξιούντων τῶν ἐγχωρίων τὸ ἐναντίον. Τοιαῦτα ἀπάνθρωπα ἔθιμα ἀπαντῶμεν καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν Ἀσίαν. Ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τῶν Βιρμάνων, οἱ νεκροὶ ταριχευόμενοι φυλάσσονται ἐντὸς κιβωτοῦ μεστῆς μέλιτος, καὶ μεταφερόμενοι μετά τινα χρόνον εἰς μεγάλην πλατεῖαν ἐκβάλλονται καὶ τίθενται ὄρθιοι ἐφ' ἁμάξης· τότε ὁ μυριοπληθὴς λαὸς, διαμεριζόμενος εἰς δύο στρατόπεδα, παρατάσσεται στιχηδὸν κατὰ τὰς δύο αὐτῆς ἄκρας· δοθέντος δὲ συνθήματος, συγκροτεῖται δεινὸς ἀγὼν καθ' ὃν ἀντιπαλαίουσιν ἀμφότεραι αἱ στρατιαί.

Δυστυχῶς ὅμως καὶ μεταξὺ χριστιανῶν τελοῦνται τοιαῦται ἀνόσιαι τελεταί. Ἐν Καρογκόνῃ τῆς Μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς γίνεται λιτανεία, καθ' ἣν περιφέρεται κατὰ τὴν πόλιν ἄγαλμα τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, πλῆθος δὲ λαοῦ ἱστάμενοι κατὰ γραμμὴν πρὸ τῆς

ἐκκλησίας ῥίπτουσιν ὡς βροχὴν λίθους κατ' αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναὸν σώαν ἔχων τὴν κάραν, θεωρεῖται τοῦτο κάκιστος οἰωνός· ἐὰν ὅμως συντριβῇ ἡ κεφαλὴ ὁ οἰωνὸς λέγεται αἴσιος· ἐὰν δὲ κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἀποσπασθῇ ὁ ὁρμαθὸς τῶν ἰχθύων, ὅν τινα φέρει ἐν τῇ δεξιᾷ, τότε δὴ τότε ἀγάλλεται καὶ σκιρτᾷ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, πιστεῦον ὅτι τὸ ἔτος ἔσεται εὐτυχὲς, καρποφόρον καὶ καταθύμιον εἰς πάντα. Μετὰ τὴν καρατομίαν συγκροτεῖται μάχη ἐκ τοῦ συστάδην μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν δύο ἐνοριῶν τῆς πόλεως, ὅτε καὶ πολλοὶ τραυματίζονται ἑκατέρωθεν. Οἱ δὲ νικηταὶ λαμβάνοντες ἐν θριάμβῳ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀποστόλου, ἐμπήγουσιν ἐν αὐτῇ μακρὰν δοκὸν, ἀκλόνητον ἔχοντες τὴν πεποίθησιν ὅτι θέλει φυλάξει τὴν ἐνορίαν αὐτῶν ἀπὸ παντὸς ἀνιαροῦ συμβάματος. Ἐφημέριός τις θελήσας ποτὲ νὰ καταργήσῃ τὴν ἀσεβῆ ταύτην ἑορτὴν, προσέταξε τὸν ἀγαλματοποιὸν νὰ μὴ παρασκευάσῃ τὴν νέαν κεφαλήν. Ἐπειδὴ δὲ ἐλθούσης τῆς ἑορτῆς οἱ πιστοὶ δὲν εὗρον ἀκέραιον τὸ ἄγαλμα, ἐνέδυσαν ὡς ἀπόστολον Πέτρον τὸ τῆς Θεοτόκου καί τοι ἀγένειον. Καὶ ἡ μὲν λιτανεία ἐγένετο ὅπως καὶ πάντοτε· ὁ θηλυκὸς ὅμως ἀπόστολος εἰσῆλθε κατὰ δυστυχίαν φέρων τὴν κάραν ἐπὶ τῶν ὤμων. Ἔκτοτε τὸ ἄγαλμα ἐπωνομάσθη ἡ *Παναγία τῶν θαυμάτων*.

Ἄλλοτε διαβαίνων μετὰ φίλων παρὰ τουρκικὸν παλάτιον ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ κήπῳ αὐτοῦ ἐδολοφονήθη τὸ 1800 ἔτος ὁ στρατηγὸς Κλέβερ, τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέων εἶχεν ἀφήσει ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ ἀναχωρῶν ἐξ Αἰγύπτου. Τὸ παλάτιον τοῦτο ἔχει καὶ ἄλλην τρομερωτέραν ἱστορίαν· τελευταῖος αὐτοῦ ἰδιοκτήτης ὑπῆρξε πρό τινων ἐτῶν ὁ τεφτερδάρης Μεχμὲτ βεης, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ. Τοιαύτην δε ἀνήκουστον θηριωδίαν εἶχεν ὁ Ὀθωμανὸς οὗτος καὶ εἰς τοσαύτας παρεξετρέπετο σκληρότητας, ὥστε ὅτε ἀπέθανεν ὁ λαὸς ἐπανηγύριζε τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Διηγοῦνται δὲ ὅτι Αἰθίοψ τις δοῦλος αὐτοῦ, ζητήσας ποτὲ παρὰ γαλακτοπώλιδος πέντε παράδων γάλα καὶ πιὼν αὐτὸ, ἠρνήθη ν' ἀποτίσῃ τὴν τιμήν. Επειδὴ δὲ ἡ γυνὴ κατήγγειλε τὴν ἀδικίαν εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ, ὁ δὲ δοῦλος ἠρνήθη τὴν πρᾶξιν, ὁ Μεχμὲτ βεης ἐπιθυμῶν ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, ἐξέδοτο ἀπόφασιν φρικαλέαν· προσέταξε λέγω νὰ σχισθῇ ὁ στόμαχος τοῦ Αἰθίοπος. Εὑρεθέντος δὲ τοῦ γάλακτος ἐν αὐτῷ, ὁ θηριώδης δικαστὴς ἔδωκε τοὺς πέντε παράδας πρὸς τὴν γυναῖκα.

Γνωστὴ εἶναι καὶ παρ' ἡμῖν ἡ αἰγυπτιακὴ ὀφθαλμία· ὁ Ἰβραΐμης ἀποβιβάσας τὸ 1825 τὴν φοβερὰν αὐτοῦ στρατιὰν εἰς Πελοπόννησον, συμπαρέλαβε καὶ ἐκείνην σύμμαχον οὐχ ἧττον ἰσχυράν. Ὅτε δὲ τὸ 1828 Κάρολος ὁ Ι' τῆς Γαλλίας, ὁ ἀληθῶς χριστιανικώτατος ἐκεῖνος βασιλεὺς, πέμψας εἰς Αἴγυπτον ἐξηγόρασε μέγαν ἀριθμὸν αἰχμαλώτων Ἑλλήνων καὶ ἀπέστειλεν εἰς Πόρον, ὅπου ἕδρευε τότε προσωρινῶς ὁ Κυβερνήτης, εἶδον τὸ πλῆθος τῶν ἀπελευθερωθέντων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων ἀλγοῦν ἄνευ σχεδὸν ἐξαιρέσεως τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ νόσος αὕτη ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον ἐν Αἰγύπτῳ, διότι συνεχῶς ἀπήντων ὀφθαλμιῶντας κατὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ Καΐρου· ἀλλὰ πόθεν τὸ νόσημα; Ἰατρός τις μοὶ εἶπεν ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς ξηρασίας, ἕτερος δὲ μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι αἰτίαν ἔχει τὴν ὑγρασίαν, καὶ ἑκάτερος ὑπεστήριζε τὴν δόξαν αὐτοῦ δι' ἐπιχειρημάτων, ἅ τινα ἔλεγεν ἀνεπίδεκτα ἀμφισβητήσεως· καὶ ἀληθῶς ἐγὼ οὐδὲν αὐτῶν ἀμφεσβήτησα. Ἐπειδὴ ὅμως μοὶ ἐφάνη ἐπιπολάζουσα μεταξὺ τῶν πτωχοτέρων τάξεων, ἐτόλμησα νὰ ὑποπτεύσω μὴ γεννᾶται ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας καὶ τῆς κακῆς διαίτης. Καθὼς οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐτρέφοντο δι' « ἰχθύων τοὺς μὲν πρὸς ἥλιον αὐήναντες ὠμοὺς, τοὺς δε ἐξ ἅλμης τεταριχευμένους », οὕτω καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς τρώγουσι κατὰ κόρον παστοὺς καὶ ἀπεξηραμμένους ἰχθύας, ἐκ τῶν ἀφθόνως ἁλιευομένων ἐν τῇ λίμνῃ Μενζαλέ· οἱ ἀρχαῖοι μάλιστα τοσοῦτον ἐτίμων αὐτοὺς ὥστε καὶ ἀπεθέωσαν τὴν ἔγχελυν.

> « *Καὶ τἄλλα δεινούς φασι τοὺς Αἰγυπτίους*
> *εἶναι, τὸ νομίσαι τ' ἰσόθεον τὴν ἔγχελυν.*
> *Πολὺ τῶν θεῶν γάρ ἐστι τιμιωτέρα,* »

λέγει ὁ Ἀντιφάνης ἐν Ἀθηναίῳ.

Ὀφθαλμίαν ἔπασχον, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ πάλαι κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου· ὁ υἱὸς τοῦ Σεσώστριος Φερὼν εἶχε καὶ ὅλως ἀποτυφλωθῆ· ἀνέβλεψε δὲ μετὰ δέκα ἓξ ἔτη θεραπευθέντος τοῦ νοσήματος διὰ φαρμάκου, ὑποδειχθέντος ὑπὸ τοῦ μαντείου. Τὰ περὶ τοῦ δραστηρίου τούτου ἰατρικοῦ ἐδίδαξε καὶ ἐμὲ ὁ Ἡρόδοτος· ἀλλ' εἰ καὶ περίεργον ἴσως δὲ καὶ ὠφέλιμον ἦτο νὰ γίνωσι γνωστὰ, « εὔστομα κείσθω. »

Ἐν γένει ὅμως ἐπικρατεῖ ἐν Αἰγύπτῳ ὑγεία· αἱ νόσοι εἶναι ὀλίγαι καὶ ἀκίνδυνοι καὶ ἄγνωστος σχεδὸν ὁ πυρετός. Περίεργον δὲ ὅτι τὸ πάλαι ἑκάστης νόσου ὑπῆρχεν εἷς ἰατρὸς, ὁ μὲν, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τῶν ὀφθαλμῶν, ὁ δὲ τῆς κεφαλῆς, ὁ δὲ τῶν ὀδόντων, ὁ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν καὶ ἄλλοι τῶν ἀφανῶν. Ἀλλ' ἦσαν καὶ τότε ὡς καὶ σήμερον οἱ ἐν Αἰγύπτῳ «ὑγιηρέστατοι.»

Καὶ ἐν Καΐρῳ οὐκ ὀλίγος ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁμογενῶν, καὶ μάλιστα τῶν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Κοριτσᾶς. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ὑπάρχει καί τις, οὗτινος ἡ ἱστορία πολύκροτος γενομένη καὶ ἐν Ἀθήναις, μ' ἐξεκώφησεν ἐφ' ὅσον διέτριψα ἐκεῖ, διότι μυριάκις τῆς ἡμέρας ἤκουον αὐτὴν παρὰ πάντων σχεδὸν ἐπαναλαμβανομένην. Ὁ ὁμογενὴς οὗτος θρυλλεῖ-

ται ἔχων δύο ἀγαθὰ, καὶ τὰ δύο εἰς ἄκρον ἐπίζηλα· πλοῦτον πολὺν καὶ σύζυγον ὡραίαν. Τὸ κατ' ἐμὲ, οὔτε ταύτην εὐτύχησα νὰ θαυμάσω, οὔτ' ἐκείνου ἔλαβον πεῖραν· διηγοῦμαι ἄρα τὴν ἱστορίαν ὅπως ἤκουσα αὐτήν. Ἤκουσα λοιπὸν ὅτι ὁ διδόλβιος οὗτος θνητὸς, πολλὴν ἔχων ὁμοιότητα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πορτογαλλίας Ἀλφόνσον τὸν ϛ', ὅς τις ὅλως ἄχρηστος ὢν πρός τε τὰ σκῆπτρα καὶ τὴν σύζυγον, μετεβίβασε καὶ ταύτην καὶ ἐκεῖνον πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ διαθήκην καὶ νὰ κληροδοτήσῃ καὶ αὐτὸς τὰ ἴδια ἀγαθὰ πρὸς ἄλλους. Ἐπειδὴ δε ἐν Αἰγύπτῳ ἔθος ὑπάρχει νὰ μερίζωνται τὰ κληροδοτούμενα εἰς τριάκοντα ἰσαξίους κλήρους, ἐμέρισε καὶ ὁ προκείμενος τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν, ὁρίσας οὗτος μὲν νὰ λάβῃ τόσους, ἐκεῖνος δὲ τόσους καὶ τὰ ἐν Ἀθήναις ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα τοὺς πλείονας. Καὶ μέχρι μὲν τούτου ἡ διάταξις φαίνεται ἀνεπίληπτος· ἀλλὰ ποία ἡ ἀξία ἑκάστου κλήρου; Ἡ ὅλη τοῦ Κροίσου τούτου περιουσία, πλὴν τῆς γυναικὸς, συγκειμένη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ πολυτιμοτάτων λίθων, τιμᾶται ὡς λέγεται καὶ ὑπὲρ τὰ ἐννέα ἑκατομμύρια δραχμῶν· τὸ ἐπιβάλλον ἄρα ἑκάστῳ κλήρῳ φθάνει μέχρι τριακοσίων χιλιάδων. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν διαθέτην, ἐνθερμότατοι μὲν ὀπαδοὶ τοῦ πρώτου κώλου τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου ῥητοῦ τοῦ λέγοντος, ὅτι «καλὸν τὸ πλουτεῖν», ἀνηλεεῖς δὲ καταφρονηταὶ τοῦ δευτέρου τοῦ ἀξιοῦντος «πλουτεῖν ἐκ καλῶν», ἐφρόντισαν νὰ μὴ σημειωθῇ ἐν τῇ διαθήκῃ ἡ ἀξία τῆς περιουσίας· καὶ οὕτως, ὅταν κατὰ τὰς ἀνεξερευνήτους βουλὰς τῆς θείας Προνοίας ἔλθῃ ἡ ὥρα, καθ' ἣν ὁ νέος οὗτος τῆς Λυδίας βασιλεὺς θέλει μεταβῇ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς, κατὰ τὰς προνοητικωτέρας βουλὰς τῆς καϊρείου φιλανθρωπίας, τῆς ἀορίστου περιουσίας τὰ ἐννέα δέκατα θέλουσιν εὑρεθῇ ἐξησφαλισμένα ἐν τοῖς βαλαντίοις τῶν αὐλικῶν τοῦ ἀποβιώσαντος. Ἐν τούτοις εὑρίσκοντο τὰ τῆς περιμαχήτου κληρονομίας, ὅτε ἐνέσκηψεν ἐκ τῶν ὑπερβορείων ἀπροσδόκητος ὡς κεραυνὸς νέος κληρονόμος, ἀξιῶν μὲν ἑαυτὸν συγγενῆ ἐκ τῶν οἰκειοτάτων τοῦ βαθυπλούτου, μόνην δὲ συγγένειαν ἔχων, ὡς κοινῶς ἐλέγετο, τὸ ταυτώνυμον.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

Εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου Μιχαὴλ Ποτλῆ, ἐκφωνηθεὶς Ἀθήνησι, τῇ ά Δεκεμβρίου 1863, ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ὑπὸ Εμμ. Κοκκίνου πληρεξουσίου Χίου, διδάκτορος τῶν Νομικῶν, καὶ πρώην Καθηγητοῦ τοῦ διοικητικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

«Ἀδόλως τε ἔμαθον, ἀφθόνως τε μεταδίδωμι, τὸν πλοῦτον αὐτῆς οὐκ ἀποκρύπτομαι.»

(Σοφ. Σολομ. ζ, 13.)

Ἐν ᾧ ἀκόμη στάζει νωπὴ εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν ἡ τῶν λόγων ἴυγξ τοῦ ἱεροπρεποῦς ῥήτορος, τοῦ ὁποίου ἡ βαθεῖα καὶ εὐσχήμων παιδεία, λαβοῦσα καλῶν λόγων καλὴν ἀφορμὴν, ἔστησεν ἐπίζηλον καὶ τηλαυγὲς μνημεῖον εἰς τιμὴν τοῦ ἀοιδίμου φίλου, οὗτινος ἐπιτελοῦμεν σήμερον τὴν μνήμην, ἤθελεν εἶναι βεβαίως τολμηρὸν τὸ νὰ ἐργασθῇ καὶ ἄλλος εἰς ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐξῆλθε τέλειον ἀπὸ τὴν ἀριστοπόνον χεῖρα τοῦ τεχνίτου, καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἠτένισεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀπαράτρεπτον βλέμμα θαυμασμοῦ καὶ συμπαθείας.

Πόῤῥω τῆς ἐμῆς διανοίας ἔκειτο ἡ ἰδέα τοῦ νὰ διαγωνισθῶ πρὸς τὰ ἀδύνατα. Ὅταν ἡ ἀξίωσις τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων, ὅταν ἡ φωνὴ τῆς καρδίας μου, καὶ, τέλος, ὅταν ἡ ἐπίμονος προτροπὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ προλαλήσαντος μὲ παρεθάῤῥυνον νὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ εὐσεβές τι ἀφιέρωμα εἰς τὴν μνήμην τοῦ μακαρίτου, δὲν ἠγνόουν ὅτι αἱ δυνάμεις μου δὲν ἀρκοῦσι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὅρων τῆς λειτουργίας.

Ὁ βίος τοῦ ἀξιολόγου ἀνδρὸς, τοῦ ὁποίου θρηνοῦμεν τὴν στέρησιν, εἶναι βραχὺς ἐν τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ πολὺς ἐν τῇ εὐρύτητι, ἣν κατέχει ἐν τῇ μνήμῃ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ. Διὸ ἐνόμισα ἀπαραίτητον νὰ λάβω ὡς μέτρον τῶν λόγων οὐχὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀοιδίμου, οὐδὲ τὴν ἔκτασιν τῆς προαιρέσεώς μου, ἀλλὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐμῶν δυνάμεων. Περιστέλλων τοιουτοτρόπως τὰ ὅρια τοῦ ἀγωνίσματος, ἔβλεπον μὲν ὅτι ἐγινόμην ἐν μέρει ἔνοχος αὐθαιρεσίας, ἀλλὰ συνῃσθανόμην ἐξ ἄλλου, ὅτι ἄνευ τοῦ περιορισμοῦ τούτου ἐκινδύνευε νὰ ἐλαττωθῇ ἐν τῷ στόματί μου ἡ τιμὴ, ἣν ὀφείλω εἰς τὸν ἀείμνηστον φίλον. Μὴ δυνάμενος νὰ ἀναγράψω τελείαν εἰκόνα τοῦ ἀνδρὸς, ἔρχομαι νὰ δρέψω μόνον ὀλίγα σεμνὰ ἄνθη ἐκ τῆς εὐθαλοῦς βλαστήσεως, ἥτις ἐφύη πυκνὴ παρὰ τὸ ῥεῦμα τοῦ βίου αὐτοῦ.

»*Ἀδόλως τε ἔμαθον, ἀφθόνως τε μεταδίδωμι*
» *τὸν πλοῦτον αὐτῆς οὐκ ἀποκρύπτομαι.*» Τοιοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον οἱ μεγάλοι τοῦ γένους διδάσκαλοι, οἱ μάρτυρες ἐκεῖνοι τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐπεχείρησαν νὰ προετοιμάσωσι τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Ὁ Κοραῆς, ὁ Οἰ-

κονόμος, ὁ Κούμας, ὁ Βενιαμὶν, ὁ Βάμβας, ὁ Γαζῆς, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Μανούσης καὶ ἡ λοιπὴ χορεία τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἐδοξάσθησαν οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἔξοχον αὐτῶν παιδείαν, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χρῆσιν, ἣν ἐποιοῦντο αὐτῆς. Ἡ παιδεία δὲν ἦτο εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ὄργανον πορισμοῦ, οὐδὲ ἁπλοῦν βιωτικὸν ἐπάγγελμα. Ἀδόλως μανθάνοντες, μετέδιδον αὐτῆς ἀφθόνως τοῖς πλήθεσι τῶν μαθητῶν, ὅσα ἡ φήμη τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν περιεσύναζε περὶ τοὺς θεσπεσίους ἐκείνους ἄνδρας. Μετέδιδον αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἀπαιτῶσιν ὠφελείας τιμῆς καὶ πλούτου, ἀλλ' ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὸ πῶς νὰ ἀναστήσωσιν εὐπαιδεύτους καὶ χρηστοὺς πολίτας τῇ πατρίδι. Ἡ ἀνάστασις τοῦ ἔθνους ὑπῆρξε τῶν πνευματικῶν ἐκείνων πόνων ὁ γλυκύτατος καρπός. Τὸ δένδρον αὐτῆς ἐπότισαν οἱ ἱδρῶτες τῶν διδασκάλων, τὰ αἵματα τῶν ἡρώων καὶ τῶν μαρτύρων.

Καὶ οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἥρωες, καὶ ὅλαι αἱ ἀνώτεραι τάξεις τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς εἶχον τὴν αὐταπάρνησιν ὡς στολισμὸν καὶ ὡς γνώρισμα αὐτῶν, ἀλλὰ ἔφερον αὐτὴν ὡς θεῖον χάρισμα εἰς τὴν καρδίαν καὶ οὐχὶ εἰς τὰ χείλη. Ἐνεφαίνετο εἰς τὰ ἤθη, καὶ οὐχὶ εἰς αὐτοσχεδίους ἢ γραπτὰς ἀγορεύσεις. Ὅπως ἡ θρησκεία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διακρίνεται ὡς θρησκεία τῆς ἁγνότητος καὶ τῆς ἀγάπης τῶν καρδιῶν ἀπὸ τὴν θρησκείαν τῶν Φαρισαίων, ἥτις εἰς μόνον τὸ ψυχρὸν τοῦ νόμου γράμμα ἐστηρίζετο, οὕτω καὶ ἡ αὐταπάρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ὁ αὐτοφυὴς καρπὸς βαθυκαρδίου πίστεως, ἐν ᾧ ἡ αὐταπάρνησις, ἣν φέρομεν σήμερον εἰς τὴν γλῶσσαν, ἀπέβαλε τὴν ἀρχαϊκὴν καὶ ἁγνὴν αὐτῆς ἔννοιαν, διὰ νὰ περιβληθῇ σημασίαν συμβολικὴν καὶ καθαρῶς τεχνικήν. Ἐξέκλιναν τὰ ἤθη, μετέβαλον καὶ αἱ λέξεις τὴν σημασίαν κατὰ τὴν βαθεῖαν τοῦ Ἱστορικοῦ ἔκφρασιν.

Ὁ ἀείμνηστος Μιχαὴλ ὁ Ποτλῆς ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν αὔραν, τὴν ὁποίαν ὁ Φαρμακίδης, ὁ Μανούσης, ὁ Κοκκινάκης καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν λογάδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον ἐμφυσήσει εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν βίον τῶν ἐν Βιέννῃ ὁμογενῶν. Ἡ πνοὴ αὐτῆς ἐξηκολούθησε νὰ πνέῃ δροσοβόλος καὶ μετὰ τὴν ἐκ Βιέννης ἀναχώρησιν τῶν ἀνδρῶν. Ἡ ἀνάμνησις τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἀγαθοποιοῦ αὐτῶν ἐπιῤῥοῆς ἀπετέλει τιμιωτάτην παράδοσιν, εἰς τὰ διαυγῆ τῆς ὁποίας νάματα ἡ ἑλληνικὴ νεότης ἤρχετο νὰ λάβῃ, ὡς ἀπὸ ἱεροῦ ποταμοῦ, τὸ βάπτισμα τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος.

Ἐγεννήθη ἐκ πατρὸς, ὅστις καταγόμενος ἐκ τῆς μακεδονικῆς Ὀχρίδος διεκρίνετο ὄχι μόνον διὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ φιλογενῆ αὐτοῦ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἄλλως πολλαχῶς ἐναπέδειξε, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς ἱκανῶν ὅπλων ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μαχομένους. Ἐφοίτησε τὸ πρῶτον εἰς τὰ ἐγχώρια προπαιδευτικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσια, εἶτα κατετάχθη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς φοιτητὴς τῆς Νομικῆς. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὸ τῆς Βιέννης Πανεπιστήμιον ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν ταῖς λοιπαῖς Σχολαῖς, ἐκτὸς τῆς Ἰατρικῆς, ἐπὶ πολὺ ὑποδεέστερον τῶν τῆς λοιπῆς Γερμανίας Πανεπιστημίων. Τὸ κρατοῦν τότε ἐν Αὐστρίᾳ κυβερνητικὸν σύστημα ἦτο μετρίως εὐνοϊκὸν πρὸς τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῶν θεωρητικῶν, καὶ ἰδίως τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν. Καὶ μολοντοῦτο τόσον θαυμασίως ἐπέδωκεν ὁ Ποτλῆς εἰς τὴν ὁλομερῆ μελέτην τῆς ἐπιστήμης τῶν νόμων, ὥστε πρὸς τὰς συγγραφὰς τῶν μεγάλων τῆς Γερμανίας Νομοδιδασκάλων, τοῦ Σαβινιῆ, τοῦ Τιβὼτ, τοῦ Φράγκε, τοῦ Μυλλενβρούχ, καὶ τῶν τοιούτων ἦτο αὐτὸς οἰκειότερος, παρὰ τοὺς δοκιμωτέρους τῶν ὁμιλητῶν ἑκάστου αὐτῶν. Συνεσπούδαζε δὲ μετὰ πολλῶν εὐπαιδεύτων νέων, οἵτινες κατέστησαν μετὰ ταῦτα ἐπισημότατοι εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἢ εἰς τὸ στάδιον τῶν πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἅπαντες οὗτοι, καὶ ὅτε συνεσπούδαζον αὐτῷ, καὶ ἀφ' οὗ ἐχωρίσθησαν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, ἐξηκολούθουν ὁμολογοῦντες βαθεῖαν ὑπόληψιν καὶ ἐγκάρδιον ἀγάπην πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν συνάδελφον καὶ συνθιασώτην. Περατώσας τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ ἐγκριθεὶς μεταξὺ τῶν δοκιμωτέρων, ἐξηκολούθησεν ἰδίᾳ τὰς μελέτας αὐτοῦ, καὶ ἀφ' οὗ κατηρτίσθη ὅσον ὀλίγοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῶν νόμων, κατέβη κατὰ τὸ 1837 ἐν ἡλικίᾳ 25 ἐτῶν εἰς τὴν πατρίδα.

Ἡ φήμη τοῦ ἀξιολόγου νέου εἶχε προηγηθῆ αὐτοῦ. Οἱ παρ' ἡμῖν ξένοι, θεωροῦντες ὡς εὕρημα τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς, ἠξίουν παρ' αὐτοῦ νὰ δεχθῇ ἄνευ ἀναβολῆς δημόσιον ὑπηρεσίαν. Ὤκνησεν ὁ Ποτλῆς πρὸς τὰς προτροπὰς καὶ τῶν ξένων καὶ τῶν ἡμετέρων, διότι δὲν ἔστεργε νὰ ἐκλάβωσιν αὐτὸν οἱ πολλοὶ ὡς θηρεύοντα διὰ τῆς εὐνοίας θέσεις, τῶν ὁποίων αἱ τιμαὶ καὶ αἱ ὑλικαὶ ὠφέλειαι δὲν ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἀξίας. Ἀποφεύγων τὴν ἀβασάνιστον ὕψωσιν, ἐδέχθη νὰ διορισθῇ εἰς τὴν ἄμισθον θέσιν τοῦ Παρέδρου παρὰ τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐφετείῳ. Ἀμέσως ἡ πολυμάθεια καὶ ἡ ἔξοχος αὐτοῦ κρίσις ἐγνώσθησαν. Ἦτο ὁ νεώτερος ἐν τοῖς δικαστικοῖς Συνεδρίοις, καὶ μολοντοῦτο οἱ ἐπισημότεροι τῶν εὐαρίθμων νομομαθῶν Δικαστῶν ἐζήτουν ἀπὸ τὰ χείλη αὐτοῦ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων τὰς λύσεις. Ἀφοῦ ἐδοκιμάσθη ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον εἰς τὴν ἄμισθον ἐκείνην θέσιν, διωρίσθη Πρωτοδίκης ἐν Ἀθήναις, καὶ ὕστερον προεβιβάσθη Ἐφέτης εἰς Ναύπλιον. Μετετέθη μετὰ ταῦτα εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐφετεῖον, κατὰ δὲ τὸ 1842 ἐκλήθη ὡς Πάρεδρος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς δικαστικῆς αὐτοῦ ὑπηρε-

σίας διεκρίθη ὡς οὐδεὶς ἄλλος διὰ τὴν ἀπαραδειγμάτιστον μεταξὺ τῶν συναδέλφων του πολυμάθειαν, διὰ τὴν μετὰ τάχους ἀσφάλειαν τῆς κρίσεως, καὶ διὰ τὴν ἀσάλευτον τοῦ χαρακτῆρος εὐθύτητα. Οὐδέποτε ἠκούσθη παράπονον διαδίκου κατὰ ἀποφάσεως, ἥτις εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν ψῆφον τοῦ Ποτλῆ. Ὁ ἐπιστημονικὸς καὶ ὁ ἠθικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ ἐθεωρεῖτο κατὰ τὴν πάνδημον τοῦ Κοινοῦ ὁμολογίαν, ὡς ἐπὶ τοσοῦτον ἀνώτερος τοῦ κοινοῦ μέτρου, ὥστε, ὅταν ὁ Ποτλῆς ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ δικαστοῦ, αἱ πράξεις τῆς δικαιοσύνης ἦσαν ἀπρόσιτοι καὶ εἰς τὴν ἀμυδροτέραν ἀκόμη ὑποψίαν τοῦ δεκασμοῦ ἢ τῆς παραδρομῆς. Ἔλαβε δὲ καὶ ἡ ἐξουσία πεῖραν τῆς ἀκλονήτου ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῶν σπουδαιοτάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δικῶν τοῦ τύπου.

Γενόμενος Πάρεδρος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, διωρίσθη καὶ Εἰσηγητὴς ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας. Παρεσκεύασε τότε σπουδαιότατα νομοσχέδια, καὶ ὑπεστήριξεν αὐτὰ ἐν τῷ Συμβουλίῳ. Ἐφιλοπόνησε δὲ μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Κυρίου Γ. Ῥάλλη καὶ τὴν ἀξιόλογον Συλλογὴν τῶν Ἑλληνικῶν Κωδίκων, τῶν ὁποίων ἐξειργάσθη εὐστοχώτατα τὸ κείμενον, καταδείξας τὰ ποικίλα λάθη τῆς ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ἐπισήμου μεταφράσεως.

Μετὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ Σεπτεμβρίου παρῃτήθη τῆς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ θέσεως, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ δικηγορικὸν στάδιον. Διέπρεψε μεταξὺ τῶν συναδέλφων του, καταλαβὼν ἐξ ἀρχῆς πρωτεύουσαν θέσιν ἕνεκα τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ χαρακτῆρός του.

Αἱ γνῶμαι αὐτοῦ ἐθεωροῦντο ὡς χρησμοί, οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς διαδίκους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς δικαστάς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ ἐπιστήμη καὶ τὸ ἦθος τοῦ Ποτλῆ ἦσαν ἀποχρῶσαι ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῆς εὐθύτητος τῶν προτάσεών του. Ἐνήσκει τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ὡς ἀληθῶς ἐπιστημονικὴν λειτουργίαν, πόῤῥω φιλοκερδείας καὶ πάσης εὐτελοῦς σκέψεως. Ἐνήσκει αὐτὸ μὲ ἴσον ζῆλον ὑπὲρ τοῦ πένητος, ὅσον καὶ ὑπὲρ τοῦ πλουσίου. Τὸ ἐνήσκει ἐπὶ ὠφελείᾳ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀπονομήστης δικαιοσύνης. Οὐδέποτε ἐδίστασε νὰ φωτίσῃ διὰ τῆς ἀνεξαντλήτου πολυμαθείας καὶ διὰ τῆς ὀξείας αὐτοῦ κρίσεως πάντα συνάδελφον, ὅστις ἐλάμβανεν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς του. « Ἀδόλως τε ἔμαθον, ἀφθόνως τε μεταδίδωμι. »

Ὁ Ποτλῆς διεκρίνετο πρὸ πάντων διὰ τὴν εὐκολίαν, μεθ' ἧς ἤξευρε νὰ λύῃ τὰ μᾶλλον περίπλοκα ζητήματα τῆς παντοίας νομικῆς ὕλης. Ἡ περὶ τούτων κρίσις ἦτον αὐτῷ εὐχερής, ὅσον εἰς οὐδένα ἄλλον. Τόσον εἶχεν ἐπιδώσει εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐπιστήμης τῶν νόμων, ὥστε μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι νομομαθῶν εἰς αὐτὸν ἴσως ἥρμοζε τὸ ἐγκώμιον, τὸ ὁποῖον ἐκφέρει ὁ Κικέρων περὶ τοῦ ἐπισημοτέρου Νομοδιδασκάλου τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, τοῦ Σερουΐου Σουλπικίου. « Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ, λέγει ὁ Κικέρων, ὅτι καὶ ὁ » Σκαιβόλας καὶ ἄλλοι ἔχουσιν ἱκανὴν τῶν νόμων » πεῖραν καὶ γνῶσιν, ἀλλὰ τὴν πλήρη ἐπιστήμην αὐ» τῶν μόνος κέκτηται ὁ Σουλπίκιος. » « Sic enim » inquam, Brute, existumo, juris civilis ma» gnum usum et apud Scævolam et apud » multos fuisse, artem in hoc uno. »

Ἡ ἐπιστήμη εἶχεν ἀναβῆ παρ' αὐτῷ τὸ ἀκρότατον ὕψος, εἶχε τελειωθῆ εἰς τέχνην, τῆς δὲ κρίσεως ἡ ἕξις εἶχε μετουσιωθῆ εἰς νομικὴν αἴσθησιν. Ἂν ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἢ ἐν τῇ Γαλλίᾳ εἶχε τὸ στάδιον, ἀντὶ νὰ ἔχῃ αὐτὸ ἐν τῇ μικρᾷ Ἑλλάδι, ὁ Σαβινιῆ, ὁ Τιβῶτ καὶ ὁ Οὐαγκενρὸδ, ὁ Τροπλὼν καὶ ὁ Δεμολὸμβ ἤθελον τὸν χαιρετήσει ἄσμενοι ὡς ὁμότιμον συνάδελφον.

Ἂν καὶ εἶχε παραιτηθῆ τῆς δημοσίας θέσεως, ἡ πατρὶς ὅμως ἀπήλαυσε τῆς ἐξαιρέτου αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπῆρχε Δικηγόρος. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων μελῶν τῆς ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ ἀστυκοῦ Νόμου ἐπιτροπῆς, καὶ τὸ τηλαυγὲς πρόσωπον τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἔθετο ἡ ἐπιτροπὴ ἐκείνη, μαρτυρεῖ τρανώτατα τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐργατῶν. Ἐν μέσῳ τοῦ θολοῦ ὀρίζοντος τῆς σολοίκου καὶ βαρβάρου γλώσσης, ὡς καὶ τῶν παραλογισμῶν, ἅτινα ἐκράτησαν ἐν τοῖς πλειοτέροις τῶν μετὰ τὸ 1835 νομοθετημάτων τῆς Ἑλλάδος, ἡ σύνταξις τοῦ ἀστυκοῦ Κώδικος εἶναι ὁ μόνος φωτεινὸς ἀστήρ, ὅστις ἀποστέλλει ἱλαρὸν τὸ φῶς αὐτοῦ, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ, ὅτι τὰ τιμαλφῆ μνημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος δὲν στέργουσι τὴν φαύλην ἀτμοσφαῖραν τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς σπουδαρχίας, ἀλλὰ ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ θάλψῃ αὐτὰ ὁ καθαρὸς τῆς ἐπιστήμης ἥλιος. Ἐκτὸς τῆς περισπουδάστου ταύτης λειτουργίας, ἀνετίθετο εἰς αὐτὸν μετὰ καὶ ἄλλων συναδέλφων ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ὑπουργείων ἡ γνωμοδότησις καὶ ἡ ἐπεξεργασία διαφόρων ὑποθέσεων, ἐφαπτομένων μεγάλων ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ σπουδαίων διεθνῶν σχέσεων. Οὕτω, λ. χ. ἀνετέθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Κυρίου Δ. Χρηστίδου ἡ σύνταξις γνωμοδοτήσεως καὶ ἀπαντήσεως εἰς τὰς περὶ ἀποζημιώσεων ἀπαιτήσεις τῶν ἐν Πάτραις Ἄγγλων σταφιδεμπόρων. Τὸ ἔργον τοῦ Κ. Ποτλῆ, περιελθὸν εἰς γνῶσιν τῶν δικηγόρων τοῦ Ἀγγλικοῦ στέμματος, κατέπαυσε τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας. Ὡσαύτως ἐγνωμοδότησε καὶ περὶ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἐν Νεαπόλει, ἐν Μεσσήνῃ καὶ ἐν Βαρλέττῃ Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ γνωμοδότησις αὕτη ἔδωκε πρώτη σύστασιν καὶ νομικὸν κῦρος εἰς τὰ διαβήματα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς διεκδίκη-

σιν τῶν ἀθέσμως ἁρπαγέντων Ἑλληνικῶν ἐκείνων ναῶν καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν. Ἐπὶ τούτων καὶ ἐπὶ πλείστων ἄλλων ζητημάτων ὑπηρέτησεν ἀποτελεσματικῶς τὴν πατρίδα ὁ ἀξιόλογος Μ. Ποτλῆς.

Ἐν τούτοις ἐπεχείρησε μετὰ τοῦ Κυρίου Γ. Ῥάλλη νέον ἐπιστημονικὸν καὶ κοινωφελέστατον ἔργον, τὴν συλλογὴν καὶ δημοσίευσιν τῶν ἱερῶν Κανόνων τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Παρέβαλε καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης καὶ ἀλλαχοῦ ἱκανὰ ἐκ τῶν δοκιμωτέρων χειρογράφων τῶν Κανόνων, καὶ διὰ τῆς πολυμεροῦς μελέτης καὶ τῆς κριτικῆς αὐτοῦ εὐφυΐας, ἠδυνήθη νὰ ἐπιφέρῃ σπουδαίας τοῦ κειμένου διορθώσεις. Ὁ ἀπαρτισμὸς τῆς συλλογῆς καὶ ἡ ἀξιόλογος εἰσαγωγὴ ἀπέδειξαν τὸ ἔργον τοῦτο ὡς τὸ σπουδαιότερον μνημεῖον τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, ἑλκύσαντα καὶ τὸν ἔπαινον τῶν ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σοφῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1855 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Περικλέους Ἀργυροπούλου Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἐπῆλθεν ἡ ὑπουργικὴ μεταβολὴ τοῦ ἔτους 1855, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ὑπουργείου. Ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ἀνετέθη δὲ αὐτῷ προσωρινῶς καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὸ στόμα αὐτοῦ εἶχε μείνει ἁγνὸν τῶν κατὰ τῆς Βασιλείας ὕβρεων. Ἐγνώριζεν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι οἱ ταπεινούμενοι ἐνώπιον τῶν ξένων, οἱ πρὸς ἡδονὴν αὐτοῖς λέγοντες καὶ προπηλακίζοντες τοὺς πατρίους θεσμοὺς καὶ τὰ πρόσωπα, δι' ὧν οἱ θεσμοὶ λειτουργοῦσι, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς τὴν ἰδίαν πρῶτοι περιαιρούμενοι ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ δὲν ἐκολλήθη ὄπισθεν τῶν ξένων· ἀλλ' οὐδὲ ἐκείνους ἐμιμήθη, οἵτινες μνηστεύοντες τὴν ἐξουσίαν ὡς μέσον πρὸς κατόρθωσιν ἰδίων ὠφελειῶν καὶ συμφερόντων, ἐπολιτεύοντο πρὸς χάριν τῷ Βασιλεῖ καὶ παρέτρεπον αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἐθνικὴ τιμὴ ἠδύνατο νὰ συναντηθῇ ἀξιοπρεπῶς καὶ ἄνευ συγκρούσεως εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον μὲ τοὺς ὅρους τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τὰς τρεῖς εὐεργέτιδας Δυνάμεις. Ἔχων ζωηρὰν τὴν συναίσθησιν τῶν πρὸς τὴν πατρίδα καθηκόντων καὶ τῆς ἰδίας ἀξιοπρεπείας, ἀπεσύρθη τοῦ ὑπουργείου δι' εὐγενοῦς παραιτήσεως, καὶ ἐνηγκαλίσθη πάλιν τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ Δικηγόρου ἐπάγγελμα.

Ἐσχόλασε τότε εὐτυχῶς καὶ πρὸς τὴν παρασκευὴν τῶν περὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου παραδόσεων του, καὶ ἤρξατο αὐτῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐν μέσῳ τῶν γενικῶν εὐφημιῶν πολυπληθεστάτου καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου. Μέμνημαι, παραστὰς εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἔναρξιν, τῆς βαθείας συγκινήσεως τοῦ ἡγεμόνος τῶν καθ' ἡμᾶς θεολόγων, τοῦ ἀειμνήστου Φαρμακίδου. Μέμνημαι αὐτοῦ θαυμάζοντος ἄνευ ἐπιφυλάξεως τὴν βαθεῖαν ἐπιστήμην τοῦ Ποτλῆ· μέμνημαι αὐτοῦ περιπτύσσοντος ἐν περιπαθεῖ χαρᾷ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τὸν νέον Καθηγητήν, καὶ εὐλογοῦντος τὰς καλλικάρπους ἀπαρχὰς τῶν πνευματικῶν ἀγώνων ἐκείνου, ὅστις ὑπισχνεῖτο νὰ κατασταθῇ παρ' ἡμῖν ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ κλεινὸς τῆς Γοτίγγης Καθηγητής, Ἰοῦστος ὁ Βοίμερος, εἶχεν ἀναδειχθῆ ἀρχηγὸς τῆς αὐτῆς Ἐπιστήμης παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις, καθελὼν τὴν δάφνην αὐτῆς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῶν διδασκάλων τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ στεφανώσῃ τὴν ἰδίαν σεμνὴν κορυφήν.

Κληθέντος τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ Δικαίου κυρίου Ῥάλλη εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης, ἀνέλαβε φιλοτίμως παρὰ τὸ ἴδιον μάθημα καὶ ἐξεπλήρωσε μετὰ σπανίας ἐπιτυχίας καὶ τὴν ἀκαδημαϊκὴν τοῦ ἐντίμου συναδέλφου του λειτουργίαν.

Ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἔφερεν αὐτὸν καὶ αὖθις εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Εἴθε μὴ ἐλάμβανεν ἡ Βασιλεία ἐκ νέου τὴν χρείαν τῶν ὑπηρεσιῶν του! Ἴσως ἐσώζετο ἔτι ἡ πολύτιμος διὰ τὴν ἐπιστήμην ζωὴ τοῦ ἀνδρός! Ἴσως δὲν ἐπίνομεν τὸ πικρὸν ποτήριον τῆς ἀώρου ἀφ' ἡμῶν μεταστάσεώς του! Ἴσως τὰ δικαιώματα τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἴσως δὲν ἀπέβαλλον τὸν κρατερὸν ἀθλητὴν εἰς τὴν κρίσιμον πάλην, ἣν συγκροτεῖ κατ' αὐτῶν δι' ἀνηκούστου βίας καὶ κακοτεχνίας ἡ παρὰ τὸν Ἴστρον τυραννία!

Ἡ πορεία τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου ὑπῆρξεν ὁμαλὴ καὶ χρήσιμος εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς. Ἀφ' οὗ ἐπιμόνως, ἀλλὰ ματαίως ἀντέστη κατὰ τοῦ ἀστόχου ἐκείνου μέτρου, ὁ ῥοῦς τῶν πνευμάτων ἤλλαξεν. Τὰ πράγματα ἔλαβον τὸ προσωπεῖον τῆς τραγῳδίας. Ἡ εἱμαρμένη ἤθελεν, ὡς ἐπὶ πάσης βιαίας μεταβολῆς, τὰ θύματα αὐτῆς. Ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων κατήντησεν ἀνωτέρα καὶ τῆς κρίσεως καὶ τῆς θελήσεως τῶν προσώπων. Ἡ προτέρα τάξις κατελύθη, καὶ ἐν τῇ πτώσει αὐτῆς ὁ δεινὸς τῆς τραγικῆς καθάρσεως νόμος ἐπέβαλε βαρυτάτας θυσίας εἰς τὰ πρόσωπα. Τῆς κρίσεως αἱ δοκιμασίαι, ἐν τῇ ἀδιαλύτῳ πλοκῇ τῶν ὁποίων συνεσχέθη ἡ πατρὶς ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραμείνωσιν ἐπὶ πολύ. Ὁ ἥλιος τῆς νέας βασιλείας ἀνατέλλει ἤδη, ἵνα φωτίσῃ τὸ μέλλον, καὶ διασκεδάσῃ τὴν ἀχλὺν τῶν νεφῶν, ἥτις ἐκρεμάσθη πυκνὴ ἐπὶ τῶν ὁρίζοντα τῆς πατρίδος.

Τὸ μέλλον εἶναι ὁ ὁριστικὸς καὶ ἀνέκκλητος Κριτὴς τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Ὅταν τὸ παρὸν κρίνῃ τὸ παρελθόν, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι

μόνη ἡ ἄρνησις τοῦ παρελθόντος δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ προφυλάξῃ τὴν ψῆφον αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἀδέκαστον καὶ ἀπαθῆ τοῦ μέλλοντος κρίσιν. Τὸ μέλλον ἐνασκεῖ πολυμερεστέραν καὶ ἀνωτέραν τινὰ δικαιοδοσίαν. Διακρίνει τὴν νομικὴν ἀπὸ τὴν ἠθικὴν εὐθύνην, καὶ μόνον τὸν βαθυπόνηρον ἐγωϊσμὸν παραδίδει εἰς τὴν ἀμετάκλητον τῆς κακίας καταδίκην. Ὁ Ποτλῆς ἐκέκτητο ἱκανὰ κεφάλαια ἠθικῆς ἀρετῆς καὶ ἀγαθοσύνης. Πλήρης θάῤῥους δύναται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ νὰ ἀτενίσῃ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ μέλλοντος. Τοιαύτη ἦτο ὁμολογουμένως ἡ πρᾳότης τῆς γνώμης αὐτοῦ, ὥστε, ἂν ἐμάνθανε πρὸ τοῦ θανάτου τὴν περὶ αὐτοῦ ψῆφον, δὲν ἤθελε μνησικακήσει κατὰ τῆς πατρίδος. Ἤθελε φέρει ἀγογγύστως τὴν πικρὰν τύχην, καὶ μιμητὴς τῆς μεγαλοψυχίας τῶν προγόνων ἤθελε ζητεῖ ἐν τῇ συμφορᾷ αὐτοῦ τὴν ἀφορμὴν νέων πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεων.

Ἡ γνώμη αὐτοῦ ἤθελε λάβει ὡς πρότυπον τὸν Ἀριστείδην, καὶ τὸν ἐν τῇ παρακμῇ τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἀριστεύσαντα ἐπὶ μεγαλοψυχίᾳ καὶ πρᾳότητι Ἀριστόνικον, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν τοῦ βήματος, ὁ Δημοσθένης, παρέδωκεν ἡμῖν εἰς τὸν ἀθάνατον περὶ στεφάνου λόγον, ὅτι ἀφαιρεθεὶς διὰ καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἐπέδωκε τὸ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐπιτιμίας συνειλεγμένον αὐτῷ ἀργύριον εἰς τὰς δημοσίους ἀνάγκας, προτιμήσας ἐν τῷ μεγαλείῳ τῆς αὐταπαρνήσεώς του νὰ ὠφελήσῃ διὰ γενναίας πράξεως τὴν πατρίδα, καὶ νὰ μείνῃ αὐτὸς ὑπὸ τὸ βάρος τῆς καταδίκης.

Ὁ Ποτλῆς καὶ μακρὰν τῆς πατρίδος, ὑπηρέτει αὐτὴν ἐξαιρέτως. Ἐκλεχθεὶς διὰ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ἐπιστήμην ὑπέρμαχος τῶν δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων Ἑλληνικῶν Μονῶν ἐπὶ τῶν ἐν Βλαχίᾳ καὶ ἐν Μολδαυΐᾳ ἰδιοκτησιῶν των, ἡτοιμάζετο νὰ προστατεύσῃ τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα καθιδρύματα καὶ τὰ ἐκπροσωπούμενα δι' αὐτῶν ζωτικὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ συμφέροντα διὰ τῆς αὐθεντίας τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς συνειδήσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Δυστυχῶς δὲν ἔζησε, διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ πατριωτικὸν τοῦτο ἐγχείρημα, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἦτο ἁρμοδιώτερος αὐτοῦ νὰ ἐπιτελέσῃ.

Ἐνώπιον τοῦ πένθους τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ἀναντικαταστάτου ἀνδρὸς, νεκροῦται ἡ φωνὴ τοῦ φθόνου, τὰ πάθη σιγῶσιν. Ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ σιγῇ ἂς ἀκουσθῇ μία μόνη φωνὴ, ἡ τῶν καρδιῶν ἡμῶν, ἀνακράζουσα: Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου ἐπιστήμονος, τοῦ πρᾴου καὶ ἐναρέτου ἀνδρὸς, Μιχαὴλ τοῦ Ποτλῆ! (*)

ΙΣΤΟΡΙΑ
τῆς
ΣΙΒΥΛΛΗΣ.

(*Ἐκ τῶν τοῦ* Octave Feuillet.)

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 330.)

Γ'.
ΣΙΒΥΛΛΑ.

Ὁ κόμης καὶ ἡ κόμησσα δὲ Βὲρν (de Vergues), πρὸς μητρὸς πάπποι τῆς Σιβύλλης, ἐν Παρισίοις διατρίβοντες καὶ πλουσίως ζῶντες, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὴν συνθήκην, ἥτις προετάθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Φερίων μετὰ τὸ συμβὰν τὸ βυθίσαν εἰς πένθος τὰς δύο οἰκογενείας των. Ἡ Σιβύλλα ἀπεφασίσθη ν' ἀνατραφῇ εἰς τὴν ἐξοχὴν διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ κατοικήσῃ ἔπειτα τὸν οἶκον τῶν Βὲρν, ὅταν θὰ ἔφθανεν ἡ ὥρα τῆς καλλύνσεως τῆς ἀνατροφῆς της, τῆς ἐξόδου αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον καὶ τῆς περὶ γάμου σκέψεως. Ἡ κόμησσα δὲ Βὲρν, ἰδίως, γυνὴ κοσμικωτάτη, νέα ἔτι καὶ νομίζουσα ὅτι εἶναι νεωτέρα ἢ ὅσον ἦτο, ἐδέχθη ἀσμένως συνδυασμὸν ἀναβάλλοντα τὴν θέσιν αὐτῆς ὡς μάμμης καὶ ἀπωθοῦντα τὰ ψηλαφητὰ τούτου τεκμήρια.

Ὁμολογητέον ὅτι τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Σιβύλλης Ἄννης τῶν Φερίων οὐδὲν ἄξιον ἰδίως λόγου παρέσχον. Ἡ κόρη ἦτο εὔμορφος· εἶχε μεγάλους γλαυκοὺς ὀφθαλμοὺς, συνήθως μὲν γλυκεῖς καὶ σοβαροὺς, λαμβάνοντας δὲ βαθύτερον χρωματισμὸν ὅτε παρεδίδετο εἰς τὰς θορυβώδεις καὶ μυστηριώδεις ἐκείνας ὀργὰς αἵτινες καταπαύουσιν εἰς τὰς ἀορίστους ψαλμῳδίας τῶν τροφῶν. Ἵνα δὲ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ἡ Σιβύλλα ἐδαψίλευεν ἀρκούντως τὰς παραφορὰς ταύτας, αἵτινες βεβαίως δὲν εἶναι τὸ κυριώτατον θέλγητρον τῆς ἡλικίας ἐκείνης. Ἑσπέραν τινὰ θερινὴν, ἐν ᾧ μόλις πρὸ μικροῦ τὴν εἶχον θέσει εἰς τὴν κοιτίδα της, ἀπέναντι παραθύρου ἀνοικτοῦ ἕνεκα τοῦ ὑπερβάλλοντος τῆς ἡμέρας καύσωνος, κατελήφθη ὑπὸ μανιώδους ὀργῆς τοσοῦτον σφοδρᾶς καὶ παρατεταμένης, ὥστε ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία ἐν ταὐτῷ συνέδραμον εἰς τὸ δωμάτιον της. Ἡ τροφὸς εἶχεν ἐξαντλήσει πάσας τὰς πραϋντικάς της παραμυθίας καὶ ὡμολόγει ὅτι εὑρίσκετο εἰς ἐντελῆ ἀμηχανίαν· ἡ μαρκησία ἐτραγῳ-

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἰδοὺ, ἀναγγέλλοντες τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου Ποτλῆ, τί ἐγράφομεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 15 Ὀκτωβρίου· « Ὅπως δὲ μὴ παραβαίνωμεν καὶ τὰς στοιχειωδεστέρας ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης ἀνάγκη νὰ μὴ λησμονῶμεν ποτὲ ὅτι ὁ βίος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν εἶναι ὡς τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγὸς, οὗτινος ἡ λύσις ἀπόκειται εἰς τὸν χρόνον .... Ὁ χρόνος λοιπὸν θέλει ἑρμηνεύσει καὶ τοῦ **Μ.** Ποτλῆ ὡς δημοσίου λειτουργοῦ τὰς πράξεις, πιθανώτατον δὲ, εἰμὴ βέβαιον, ὅτι ἡ ἑρμηνεία θέλει καταισχύνει τοὺς κατηγόρους καὶ συκοφάντας αὐτοῦ. Ζῶν ὅμως ἐκεῖνος ἐγίνωσκεν ὅτι « qui sert son pays sert souvent un ingrat. »

θησεν, ὁ μαρκήσιος ἐπέπληξε· τὸ δὲ παιδίον ἐκραύγαζεν ἀκαταπαύστως καὶ ἐλειποψύχει.

— Εἶναι τῷ ὄντι ἀνυπόφορον ! εἶπεν ὁ μαρκήσιος. Πρέπει νὰ ἔχῃ καμμίαν καρφίδα εἰς τὰ σπάργανά της· ἰδὲ, παραμάννα !

— Ὄχι, φίλε μου, εἶπεν ἡ μαρκησία, δὲν εἶναι αὐτό· κἄτι θέλει.

— Ἀλλὰ τί θέλει, ἀγαπητή μου ; Προσπάθησε νὰ τὸ ἀνακαλύψῃς, σὲ παρακαλῶ, διότι, ἐπαναλαμβάνω, εἶναι ἀνυπόφορον !

— Φίλε μου, ὑπέλαβεν ἡ μαρκησία, ἥτις εἶχε μελετήσει διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ μητρικοῦ της προαισθήματος τὴν διεύθυνσιν τῶν βλεμμάτων καὶ τῶν βραχιόνων τοῦ ἐξηγριωμένου παιδίου, εἰξεύρω τί θέλει· θέλει ἓν ἄστρον.

— Τῇ ἀληθείᾳ, μὲ φαίνεται ὅτι ἔχεις δίκαιον . . . Ναὶ, εἶναι φανερόν· . . . θέλει ἓν ἄστρον!

— Τότε εἶπεν ἡ τροφὸς, πρέπει ν' ἀνάψωμεν ἓν χαρτὶ, κύριε μαρκήσιε, καὶ νὰ τῆς τὸ βάλωμεν εἰς τὸ χέρι.

— Ὄχι, ὄχι, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, δέν μ' ἀρέσουν αὐτά. Ἐκτὸς ὅτι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ λέγωμεν ψεύματα εἰς τὰ παιδία, δὲν θὰ ὑποχωρήσω εἰς τὴν φαντασιοκοπίαν της. Παραμάννα, προσέθηκε μὲ αὐστηρὸν ὕφος, κλεῖσε τὸ παράθυρον. Τοῦ τολμήματος τούτου γενομένου καὶ τοῦ παραθύρου κλεισθέντος, ἡ Σιβύλλα Ἄννα, μετὰ στιγμιαίαν σκέψιν, ἀπεφάσισε νὰ ἀποκοιμηθῇ καὶ ὠνειρεύθη πιθανώτατα ὅτι ἐκράτει τὸ ἄστρον της εἰς τὴν κεκλεισμένην μικρὰν πυγμήν της.

Ὅταν ἡ Σιβύλλα ἠδυνήθη νὰ ἑνώσῃ πρὸς τὰ κινήματα καὶ τὸν λόγον, ἦτο πλέον ἀναμφίβολον ὅτι ἡ νέα ἐκείνη εἶχε λάβει παρά τινος κακῆς μαγίσσης λησμονηθείσης κατὰ τὴν γέννησίν της, τὸ ὀλέθριον δῶρον νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἀλογωτάτων φαντασιῶν καὶ ν' ἀπαιτῇ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν μετὰ ζήλου προστακτικοῦ ἐρεθιζομένου μέχρι μανίας ἐνώπιον τῶν ἐμποδίων. Ἡ ἐλαττωματικὴ αὕτη διάθεσις, κακεντρεχῶς παρατηρηθεῖσα ὑπὸ τῆς Κυρίας Βωμενὶλ, κατευχαρίστει αὐτὴν, ἐν ᾧ ἐξ ἐναντίας ἀπήλπιζε τὴν μαρκησίαν τῶν Φερίων.

— Ὁμολόγησε, φίλε μου, ἔλεγε στενάζουσα πρὸς τὸν ἄνδρα της, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄγγελος ἐμπεριέχει δαίμονα.

— Ὄχι, ἀγαπητή μου, ἀπεκρίνετο ὁ γέρων μαρκήσιος, δὲν τὸ ὁμολογῶ. Εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι αὐτὴ θὰ θελήσῃ ἐμπαθῶς ὅ,τι θελήσῃ, ἀλλὰ τόσον τὸ καλλίτερον ἂν θελήσῃ τὸ καλόν. Σὲ βλέπω πολλάκις θαυμάζουσαν τὰ ῥοδόχροα καὶ διαφανῆ ὀνύχιά της· σκέψου, ἐὰν δὲν τὰ ἐφρόντιζες, θὰ μετεβάλλοντο μετ' ὀλίγον εἰς ἀειδεῖς γαμψώνυχας. Τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας ἀπονέμει εἰς ἡμᾶς ὁ οὐρανός· εἶναι ὅπλα δίστομα, ἐπ' ἴσης καὶ εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὸ κακὸν χρησιμεύοντα. Ὅσῳ περισσότερον εἶναι ὡρισμέναι καὶ ἰσχυραὶ αἱ δυνάμεις αὗται, τόσῳ πλουσιώτερον εἶναι τὸ δῶρον· τὸ πᾶν εἶναι ἡ ἁρμοδία τακτοποίησις καὶ διεύθυνσις αὐτῶν, καὶ τοῦτο θὰ ἦναι τὸ καθῆκον τῆς Σιβύλλης πρὸς ἑαυτὴν, ὅταν λάβῃ κατοχὴν τῆς ἠθικῆς της ἐλευθερίας· ἕως τότε εἶναι χρέος ἡμῶν. Πάντοτε ἐθεώρησα τοὺς γονεῖς καὶ ὅλους τοὺς ἔχοντας τὸ ἱερὸν καθῆκον ν' ἀναθρέψωσι τέκνα ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπευθύνους διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν παρασκευαζομένας μοίρας. Νομίζω ὅτι ἡ θεία δικαιοσύνη ἀνιχνεύει τὴν πηγὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν, ἀναζητεῖ τὸν πρῶτον αὐτῶν σπόρον καὶ διακρίνει μετ' εὐλαβοῦς καὶ ἀπαραμίλλου δικαιοσύνης τὴν συμμετοχὴν πάντων εἰς ἑκάστου τὸν βίον. Ἡ ἀλληλέγγυος αὕτη ὑποχρέωσις, τῆς ὁποίας θὰ δώσωμεν λόγον, εἶναι βαρὺ φορτίον ἀναμφιβόλως, ἀλλὰ πάλιν, ἀγαπητή μου, γλυκὺ πρᾶγμα τὸ νὰ σκεπτώμεθα ὅτι ἡ ἐπιῤῥοὴ ἡμῶν εἰς τὸ μέλλον καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν τέκνων δὲν παύει εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν ἀλλὰ παρατείνεται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Χωρὶς νὰ καταστρέψω τὸ πολύτιμον ὄργανον τῆς θελήσεως τῆς Σιβύλλης, δυνάμεως ἐκλεκτῆς καὶ ὅπλου ἐξαιρέτου εἰς τὴν πάλην τοῦ βίου τούτου, θὰ μεταχειρισθῶ ὅλην μου τὴν ἐπιμονὴν διὰ νὰ τὴν κλίνω πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ δυνατοῦ, ἂν καὶ θὰ ἐπροτίμων ἡ δυσχερὴς αὕτη πάλη νὰ ἐφείδετο τὸ γῆράς μου· διότι ὁμολογῶ τὴν μεγάλην μου ἀδυναμίαν διὰ τὴν κόρην αὐτὴν, καὶ θὰ ἔλθω εἰς ἀπόγνωσιν ἂν ἐκλάβῃ ποτὲ τὸν πάππον της, τὸν μόνον της πατέρα, ὡς ἄνθρωπον σκληρὸν καὶ ἀναίσθητον. Καὶ ὅμως ὁ Θεὸς εἰξεύρει ὅτι δὲν εἶμαι !

— Ὁ Θεὸς καὶ ἐγώ ! εἶπεν ἡ μαρκησία ὑψοῦσα πρὸς τὸν ἄνδρα της βλέμμα διαυγὲς καὶ πλῆρες ἀπείρου ῥυφερότητος.

Ἡ συνομιλία τῶν δύο γερόντων διεκόπη αἴφνης ὑπὸ κραυγῶν ὀξυτάτων ἐκ τοῦ κήπου ἀκουομένων, αἵτινες ἐκάλεσαν εὐθὺς τὸν μαρκήσιον εἰς ἐφαρμογὴν τῶν θεωριῶν του. Ἔσπευσεν ἀμέσως, πνιγόμενος τὴν καρδίαν, εἰς τὸ σκληρόν του καθῆκον καὶ εἶδε τὴν ἐγγόνην του ἀγωνιζομένην ἄσπονδον πόλεμον χερσί τε ποσί τε κατὰ τῆς τροφοῦ, ἥτις πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν εἶχε προβιβασθῆ εἰς ἐπιμελήτριαν. Ἡ ἀξιόμεμπτος αὕτη μάχη ἐγίνετο παρὰ τὴν ὄχθην λίμνης ἐπὶ τῆς ὁποίας τρεῖς, τέσσαρες ὡραῖοι κύκνοι ἐπεδείκνυον ἀψόφως πλέοντες τὸ χαρίεν αὐτῶν μεγαλεῖον. Ὅτε ὁ πάππος ἐπλησίασεν ἡ Σιβύλλα ἔπαυσε νὰ κραυγάζῃ καὶ τὸν ἀνέμενε τοὺς ὀφθαλμοὺς διαπύρους ἔχουσα, τὰ χείλη συνεσφιγμένα καὶ λαβοῦσα σχῆμα ἀποφασιστικόν.

— Τί τρέχει λοιπόν; ἠρώτησεν ὁ μαρκήσιος.

— Θέλω ν' ἀναιβῶ εἰς τὸν κύκνον! εἶπε βραχέως ἡ Σιβύλλα.

— Πῶς ν' ἀναβῇς εἰς τὸν κύκνον! ὑπέλαβεν ὁ μαρκήσιος. Τί σημαίνει αὐτὴ ἡ ἀστειότης;

Ἡ τροφὸς ἐξήγησε τότε ὅτι ἡ Κυρία, ἀφ' οὗ ἐμοίρασεν ἡσυχώτατα ψωμίον εἰς τοὺς κύκνους, ἐπεθύμησεν ἐξαίφνης νὰ καββαλικεύσῃ ἕνα ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ γυρίσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν λίμνην.—Δὲν εἶναι ἀλήθεια, Κύριε, ὅτι θὰ ἐπνίγετο;

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, καὶ εἶναι ἀξία νὰ τὴν ἀφήσωμεν νὰ τὸ δοκιμάσῃ.

— Ὁ κύκνος δὲν πνίγεται! εἶπεν ἡ Σιβύλλα.

— Ὁ κύκνος ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ δῶρον νὰ κολυμβᾷ, ἐνῷ σὺ δὲν τὸ ἔχεις.

— Θέλω ν' ἀναιβῶ εἰς τὸν κύκνον! ὑπέλαβεν ἡ Σιβύλλα φρυάττουσα.

— Θ' ἀναβῇς εἰς τὴν κάμαράν σου, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, ἀφ' οὗ δὲν ἀκούῃς λόγον. Ἐπάρε την, παραμάννα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Σιβύλλα ἀνθίστατο διπλασιάσασα τὰς κραυγάς, ὁ μαρκήσιος ἔδραξεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος, τὴν ἐσήκωσε καὶ βαδίσας δρομαίως πρὸς τὴν ἔπαυλιν, κατέθεσε καὶ ἔκλεισεν αὐτὴν εἴς τινα χαμηλὴν αἴθουσαν, ἔπειτα δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὴν μαρκησίαν κατέπεσε τρέμων ἐπί τινος θρονίου καὶ

— Τοῦτο μόνον μὲ παρηγορεῖ, εἶπεν, ὅτι ὑποφέρω περισσότερον ἀπὸ αὐτήν.

Μεταξὺ τῶν ἀναγνωστῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄτεκνοι καὶ δὲν πρέπει τὸ νὰ λησμονήσωμεν. Δὲν θ' ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν βῆμα πρὸς βῆμα τὸν μαρκήσιον τῶν Φερίων ἐφαρμόζοντα ἐπωδύνως καὶ ἀξιεπαίνως τὸ περὶ ἀνατροφῆς σύστημά του. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι μετὰ ἱκανὰς τιμωρίας, ἀναλόγους πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν, ἡ Σιβύλλα ἐνόησε θαυμασίως ὅτι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀνωτέρα κρίσις τοῦ πάππου της ἠδύναντο καὶ ὤφειλον, εἰς πολλὰς περιστάσεις, νὰ ἀναχαιτίζωσι τὸν χείμαρρον τῆς θελήσεώς της, ἕως οὗ αὐτὴ γνωρίσῃ τοὺς ἠθικοὺς νόμους τοὺς μέλλοντας νὰ στήσωσι τὸν ῥοῦν αὐτῆς καὶ διευθύνωσι τὴν κλίσιν. Ἦλθε δὲ καιρὸς καθ' ὃν ἤρκει νὰ εἴπῃ ὁ μαρκήσιος ὑπομειδιῶν· «Σιβύλλα, θέλεις νὰ ἀναβῇς εἰς τὸν κύκνον!» ὅπως κατασιγάσῃ παρευθὺς τὴν θύελλαν παραλόγου φαντασιοκοπίας. Ἐν συντόμῳ, ἐκ τῆς ἐπιτακτικῆς φύσεώς της μόνην τὴν ἐπίμονον καὶ θερμὴν εὐστάθειαν κατὰ τὰς συγκεχωρημένας ὀρέξεις ἐτήρησεν.

Ἡ κυρία Βωμενὶλ, ζηλότυπος μάρτυς τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἐκβάσεως, ἤλλαξεν ὕφος· ἀντὶ νὰ μυρολογῇ τοὺς γονεῖς τῆς Σιβύλλης, ἤρχισε νὰ μυρολογῇ αὐτὴν ἐκείνην.

— Αὐτὸς ὁ γεροφερίας, ἔλεγε, πρέπει νὰ μὴν ἔχῃ περισσοτέραν ψυχὴν ἀπὸ τὸ ὑπόδημά μου, ὥστε νὰ δέρῃ αὐτὴν τὴν ταλαίπωρον νέαν, παιδίον χωρὶς μητέρα!... διότι, ἂν καὶ ποτὲ δὲν τὴν ἐκτύπησεν ἔμπροσθέν μου (δὲν τολμᾷ,... γνωρίζει τὴν καρδίαν μου... Ἐξεύρει ὅτι θὰ τοῦ πετάξω τὰ 'μμάτια καὶ ἂς ἦναι ὅσον θέλῃ Φερίας!) βλέπει τις φανερὰ ὅτι αὐτὴ ἡ νέα συνειθίζει νὰ δέρεται· τρέμει ἐνώπιόν των, τοὺς μισεῖ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ δικαίως· εἶναι ἡ τιμωρία των, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἡ σειρὰ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Κυρία Βωμενὶλ ἠπατᾶτο. Χάρις εἰς τὴν ἀγαθότητα αὐτὴν τοῦ Θεοῦ τὸν ὁποῖον ἐπεκαλεῖτο τόσον συχνά, ὡς ὅλαι αἱ ταπεινόφρονες εὐσεβεῖς τοῦ εἴδους της, καὶ τὸν ὁποῖον κάκιστα ἐγνώριζεν, —ἡ μήτηρ δύναται μετὰ θάρρους νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἔνοχον κόρην της, χωρὶς νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν ἀπαίσιον κίνδυνον νὰ μισηθῇ ὑπ' αὐτῆς, διότι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ παιδίου ἐνυπάρχει τὸ αὐτὸ αἴσθημα μεγάλης δικαιοσύνης, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ μεγάλου ἔθνους. Τὰ τέκνα ἀγαπῶσι τοὺς γονεῖς, ὡς οἱ λαοὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, — ὅταν τοὺς σέβωνται. Ἡ δὲ Σιβύλλα μακρὰν ἀπέχουσα μίσους πρὸς τὸν μαρκήσιον καὶ τὴν μαρκησίαν, οἵτινες ἄλλως τε, ἐκτὸς τῶν διαλειμμάτων τῆς ἀναγκαίας αὐστηρότητος, ἐσχημάτιζον εἰς αὐτὴν μεταξὺ τῶν δύο καρδιῶν των ἡδυτάτην φωλεάν, ἠγάπα αὐτοὺς ἐσκεμμένως παρ' ἡλικίαν. Τοὺς ἐλάτρευε τοὺς ἐθαύμαζε. Τὸ λεπτὸν αὐτῆς, σοβαρὸν καὶ ὀλίγον τι ἔνθουν πνεῦμα ἐξεπλήττετο παραδόξως ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἀθώου ἐνταυτῷ χαρακτῆρος τῶν οἰκιακῶν σχέσεων τῶν δύο γερόντων, ὑπὸ τῆς γλυκυτάτης αὐτῶν οἰκειότητος, ὑπὸ τῆς ἠπίου ἀξιοπρεπείας, ὑπὸ τῆς πατριαρχικῆς πως πειθαρχίας, αἵτινες διέκρινον καὶ ἐτίμων τὴν οἰκίαν τῶν πατέρων αὐτῆς. Ἄλλως τε ἡ κρίσις αὐτῆς διεφωτίζετο συνεχῶς ὑπὸ πολλῶν ἀντιθέσεων. Ἔστελλον ἐνίοτε αὐτὴν νὰ περάσῃ τὴν ἡμέραν εἰς τὸν Πύργον, παρὰ τῇ κυρίᾳ Βωμενὶλ, ἥτις ἐκήρυττεν ὑπὲρ τοῦ παιδίου αἰσθήματα μητρὸς καὶ ἐπεμαρτύρει αὐτὰ φορτόνουσα τὴν Σιβύλλαν διὰ γελοίων φιλοφρονήσεων καὶ δυσπέπτων τραγημάτων. Κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκείνας ἡ κοινὴ φλυαρία τῆς ξενιζούσης τὴν Σιβύλλαν, ἡ ἀνούσιος εὐθυμία τοῦ Κ. Βωμενὶλ, τὰ βακχικὰ ᾄσματα τοῦ ἱππότου, αἱ ἀδόλεσχοι ἐπιχειρήσεις μεταξὺ τῆς παρθένου Κυρίας Κωνσταντίας καὶ τῶν ὑπηρετῶν, ὁ καταχθόνιος θόρυβος τῆς μελαγχροῦς καὶ ὡραίας Κλοτίλδης, ὑπερβαινούσης τὴν Σιβύλλαν τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη, κατεβύθιζον αὐτὴν εἰς ἔκστασιν μεμιγμένην πρὸς ἀηδῆ στενοχωρίαν, ἣν ἐξέφραζεν ἀφελῶς κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς τρόπον.

— Διεσκέδασες, ἀγαπητή μου; ἠρώτα ἡ μαρκησία.

— Μάλιστα, μάμμη, μὲ διεσκέδασαν, ἀλλὰ ἐπλήξα.

Μετὰ ταύτας ἰδίως τὰς πρὸς τοὺς γείτονας ἐκδρομὰς ἡδύνετο ἐπαισθητῶς ἡ Σιβύλλα ἀναπνέουσα τὴν ἠθικὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν Φερίων. Ἠγάπα καὶ αὐτὴν τὴν εὐωδίαν τῶν φιλοκάλων γερόντων καὶ τὰς ἀορίστους ὀσμὰς τῆς ἴριδος, ἃς ἀνεύρισκεν εἰς τὰς κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς θωπείας.

Ὁ μαρκήσιος τῶν Φερίων εἶχε κρατήσει μέρος μόνον τῶν ἀπεράντων κτημάτων του, καὶ αὐτὸς διεύθυνε τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ. Συνείθιζε νὰ διανέμῃ αὐτὸς τὸ Σάββατον, τὸν μισθὸν τῶν ἐργατῶν, ὠφελούμενος ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης ὅπως πληροφορηθῇ περὶ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν συμφερόντων καὶ διαψιλεύσῃ ἀγαθοεργίας. Ἡ τελετὴ αὕτη τῆς μισθοδοσίας ἦτο μία τῶν ἑορτῶν τῆς Σιβύλλης. Ἐγίνετο δὲ, τὸ ἔαρ, ἐπὶ λειμῶνος προσεγγίζοντος εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ἄλσους καὶ τῆς ἐξοχῆς· περὶ τὴν πτῶσιν τῆς ἡμέρας, ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία ἐλθόντες ἐκάθηντο ἐπὶ θρανίου σκιαζομένου ὑπὸ κύκλου ἐλατῶν· ἡ δὲ Σιβύλλα κατελάμβανε σοβαρῶς μεταξὺ αὐτῶν θέσιν. Ἤκουε πρῶτον μακρὰν τὰ ᾄσματα τῶν θεριστῶν, ἔπειτα ἔβλεπεν ἐπιφαινομένην τὴν μακρὰν καὶ ποικιλόχρωμον αὐτῶν σειρὰν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑψώματος ὑπερκειμένου εἰς τὸ ἄλσος. Κατέβαινον τραγῳδοῦντες ἀπαύστως, τὴν δρεπάνην ἀνὰ χεῖρας ἢ τὸ δίκρανον ἐπ' ὤμου, ἀτραπὸν ὀλισθαίνουσαν διὰ τῆς ἐρείκης, καὶ μόνον φθάντες παρά τινα πύλην ἀνεῳγμένην ἐν τῷ φραγμῷ, ἀπέναντι τῶν ἐλατῶν, ἐσιώπων. Ἤρχοντο τότε καὶ συνετάσσοντο ἐπὶ τοῦ λειμῶνος καὶ ἐλάμβανον κατὰ σειρὰν τὸν μισθὸν, πολλάκις δὲ καί τι πλέον, ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Σιβύλλης μεγαλοπρεποῦς καὶ περιχαροῦς.

Ὁ κύριος τῶν Φερίων εἶχε κληρονομήσει παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἄλλην παράδοσιν, ἣν ἐπίσης πιστῶς ἐτήρει. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἑσπερινοῦ, συνήθροιζεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἐπαύλεως τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀγροτικῇ ἐπαύλει ἐργάτας καὶ προσηύχετο τὴν ἑσπερινὴν προσευχὴν μεγάλῃ τῇ φωνῇ, προστιθεὶς εἰς τοὺς τυπικοὺς ὅρους καί τινας λέξεις ἁρμοζούσας εἰς τὴν ταπεινὴν θέσιν τῶν ἀκροατῶν καὶ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ δυστυχήματα. Τὸ λυκόφως μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἐτελεῖτο ἡ οἰκογενειακὴ αὕτη σκηνὴ, ὁ ὑπόκωφος κρότος ὁ ἐπισημαίνων τήν τε εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον τῶν ταπεινῶν ὑποτελῶν του, τὰ ἐπὶ τῶν ὠχρῶν παρειῶν τῆς μαρκησίας ῥέοντα δάκρυα, οἱ παθητικοὶ καὶ συνεσταλμένοι ὑπαινιγμοὶ τοῦ γέροντος μαρκησίου, πάντα ταῦτα καθίστασαν εἰς τὴν Σιβύλλαν τὴν καθ' ἡμερινὴν ταύτην τελετὴν ὥραν εὐλογημένην πλήρη γοητείας διαδυτικῆς καὶ μυστηριώδους.

Εἶχε δὲ καὶ ὀλιγώτερον σοβαρὰς διασκεδάσεις. Ἡ κυρία τῶν Φερίων, μετὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν ἐγγόνην της, δύο πράγματα ἠγάπα περιπαθῶς· τὰ ἄνθη καὶ τὰς σπανίας ὄρνιθας. Ἀγνοεῖται δὲ ἂν τῷ ὄντι εἶχε τὰς δύο ταύτας μανίας, ἢ ἂν τὰς ὑπεκρίθη ὅπως παράσχῃ εἰς τὸν μαρκήσιον τὴν ἀνέκφραστον ἡδονὴν νὰ τὰς εὐχαριστῇ. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, δὲν παρήρχετο ἑβδομὰς χωρὶς ἡ μαρκησία ἐξεγειρομένη τοῦ ὕπνου νὰ ἔχῃ τὴν εὐτυχίαν νὰ ἴδῃ ὑπὸ τὰ παράθυρά της κλωβὸν ἢ γαστροδόχην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσούσας τὴν νύκτα. Ἐν τούτοις ὁ μαρκήσιος, ἐπιτηδείως κεκρυμμένος εἰς τὸ φύλλωμα δασώδους τινὸς μέρους καὶ ἡ Σιβύλλα πτήσσουσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐκαρτέρουν, πάλλοντες τὴν καρδίαν, τὴν ἐπὶ τῆς μαρκησίας ἐντύπωσιν τῶν ἀπροσδοκήτων τούτων δώρων. Συνέβαινε πολλάκις ἡ μαρκησία νὰ μὴ εἶχεν ἴδει οὔτε κἂν φαντασθῇ ὅτι εὑρίσκοντο εἰς τὴν ὑφήλιον ἄνθη τοσοῦτον λαμπρὰ καὶ ὄρνιθες τοσοῦτον πρωτοφανοῦς ὡραιότητος. Ἕνεκα δὲ τῶν φιλοφρονημάτων τούτων, πιστῶς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπαναλαμβανομένων, κατήντησαν ὁ ὀρνιθὼν καὶ οἱ ἀνθῶνες τῶν Φερίων θαύματα δεικνυόμενα εἰς τοὺς περιηγητάς. Ἡ μαρκησία ἐπέρα μέγα μέρος τοῦ ἡδέως βίου της εἰς τοὺς γλυκεῖς τούτους τόπους, ἔνθα ηὐλόγει τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἄνδρα της ἢ καὶ ἔκλαιεν ἐνίοτε· ἀλλ' ἡ Σιβύλλα τὸν παράδεισον τοῦτον εἶχεν ἄμικτον θλίψεως· πᾶσα ἐκείνη ἡ ἀνθοκόμος καὶ ὀρνιθοτρόφος χώρα, ἧς βασίλισσαν ἐνόμιζε τὴν μάμμην της ἐμάγευεν αὐτήν. Ἐνόμιζεν ὅτι ἔζη εἴς τινα ἐξ ἐκείνων τῶν μύθων μὲ τοὺς ὁποίους τὴν ἀπεκοίμιζον ἄλλοτε. Ὁ δὲ πάππος της, ὑπὸ τὸ κονιῶδες νέφος τῆς κεφαλῆς του τῇ ἐφαίνετο ὂν σχεδὸν θεῖον. Ἀλλὰ καὶ ἡ μαρκησία δὲν παρετήρει τὸν ἄνδρα της ἧττον εὐνοϊκῶς. Ἡ Σιβύλλα ἰδοῦσα ποτε τὴν μάμμην της παρακύπτουσαν ἐν ἐκστάσει ἔξω τῶν ὑαλίων τοῦ ἀνθῶνος, ἔκυψε καὶ αὐτὴ καὶ εἶδε τὸν κύριον τῶν Φερίων ἐμβολιάζοντα ῥοδῆν ὑπὸ τὸν πρωϊνὸν ἥλιον.

— Θεέ μου! εἶπεν ἡ μαρκησία, παρατήρησε, ἀγαπητή μου, παρατήρησε πόσον ὡραῖος εἶναι ὁ πάππος σου! πόσον ὡραῖον τὸν εὑρίσκω!

Ἡ Σιβύλλα ἀνεχώρησεν ἐλαφρόπους καὶ πλησιάσασα εἰς τὸν γέροντα μαρκήσιον διερμήνευσεν αὐτῷ τὴν φιλικὴν ἀγγελίαν εἰς τὴν ὑπερήφανόν της γλῶσσαν.

— Πάππε, ἡ μαρκησία τῶν Φερίων μὲ στέλλει διὰ νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι σ' εὑρίσκει ὡραῖον.

Ὁ μαρκήσιος ἐμειδίασε.

— Τί τρέλλα! Πήγαινε νὰ τὴν εἰπῇς ὅτι ἐκείνη εἶναι ὡραία.

Ἔπειτα ἀνακαλέσας αὐτήν·

— Δός τῃ τοῦτο τὸ ἄνθος, προσέθηκεν.

Δ'.

Ο ΠΑΡΑΦΡΩΝ ΤΗΣ ΣΙΒΥΛΛΗΣ.

Τὸ θέρος, ἀφ' οὗ ἡ αὐγὴ ἀνατείλῃ ἐπὶ ἀσπίλου κυανοῦ χρώματος, αἱ πρῶται τῆς ἡμέρας ὧραι ἔχουσι διαύγειαν καὶ γαλήνην ἀτελευτήτους φαινομένας,

Ἐπιπνέουσιν ὅμως ἐξαίφνης λεπταὶ αὖραι, ἐπικάμπτουσι τὸν χόρτον καὶ σείουσι τὰ φύλλα· διάλευκα δὲ δίκτυα διασταυροῦνται ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον ὁρίζοντα, ὡς πέπλοι αἴφνης ἐκταθέντες ὑπ' ἀοράτων χειρῶν. Ἀνησυχεῖ τις καὶ λέγει καθ' ἑαυτὸν ὅτι πιθανὸν νὰ ἐπέλθῃ ὑετός.

Οὐδεμία παρὰ τὴν γεγηρακυῖαν ταύτην εἰκόνα ἐνδεικνύει ἀκριβέστερον τὴν νέαν τροπὴν τῆς παιδικῆς τῆς Σιβύλλης ἡλικίας· μετὰ πέντε ἢ ἓξ ἐτῶν ἐντελῆ νηνεμίαν, ἣν ἐδοκιμάσαμεν νὰ ζωγραφήσωμεν. Αἴφνης ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς ἐγένετο ἀνώμαλος. Εἶχε στιγμὰς παραφόρου εὐθυμίας· συνηθέστερον ὅμως ἄγνωστος πνοὴ ἐφαίνετο φρικοῦσα τὴν νεανικήν της καρδίαν καὶ ἔκαμπτε τὴν ξανθὴν κεφαλήν της ὡς κορυφὴν στάχυος. Ἀόριστος δ' ἐν ταὐτῷ ποίησις ὑπέψαλλεν εἰς τὸ οὖς αὐτῆς, ἥ τις, πυρέσσουσα αἴφνης, ἠρέσκετο παραδόξως εἰς τὴν ἐρημίαν. Παρέσυρε τότε τὴν τροφὸν αὐτῆς εἰς τὰ δάση τὰ περὶ τὸ ἄλσος τῶν Φερίων, καὶ μόνον τὸ ἑσπέρας ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἔπαυλιν.

— Τί κάμνει ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὰ δάση; ποίαν εὐχαρίστησιν εὑρίσκει ἐκεῖ, παραμάννα; ἠρώτησε τέλος ὁ μαρκήσιος, μεριμνῶν περὶ τῶν παραδόξων τούτων φαινομένων.

— Κύριε μαρκήσιε, ἀπήντησεν ἡ τροφὸς, ἰδοὺ τί γίνεται. Κατ' ἀρχὰς περιπατοῦμεν ἡσύχως ἀρκετὴν ὥραν καὶ ἡ κυρία εἶναι φρόνιμος ὡς εἰκών. Μόνον ἂν ἰδῇ διὰ τῶν δένδρων καμμίαν γλαυκὴν γωνίαν τῆς θαλάσσης, τρελλαίνεται, χειροκροτεῖ, φωνάζει· « Παραμάννα, ἡ θάλασσα! ἡ θάλασσα! » ἔπειτα μοῦ ἁρπάζει τὴν χεῖρα καὶ μὲ ἀναγκάζει νὰ τρέξω μαζύ της ἕως ὅτου πέσω καὶ φωνάζει ἀδιακόπως· « ἡ θάλασσα! ἡ θάλασσα! » καὶ γελᾷ μὲ ὅλα της τὰ δυνατά. Τότε κάθημαι εἰς τὴν ῥίζαν ἑνὸς δένδρου καὶ πιάνω τὸ ἐργόχειρόν μου· ἡ κυρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κάθηται πλησίον μου· μὲ τίποτε διασκεδάζει· παρατηρεῖ ὥρας ὁλοκλήρους, κύριε μαρκήσιε, ἓν φύλλον, ἓν ἄνθος, ἕνα χόρτον. Ἄλλοτε πάλιν ἐμβαίνει μεταξὺ πυκνώματος, πλαγιάζει ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ ἀποκοιμᾶται, ὡς πέρδικα εἰς τὸ ὄργωμα. Λέγω κοιμᾶται, κύριε, ἀλλὰ δὲν τὸ εἰξεύρω, διότι σήμερον ἀνεσήκωσα τὸ καπέλλον της, τὸ ὁποῖον εἶχε καταιβάσει ἐπάνω εἰς τὰ ὀμμάτιά της καὶ εἶδα ὅτι ἔκλαιεν. Ἴσως ἔβλεπε κἀνὲν ὄνειρον.

Ἡ τελευταία αὕτη περίστασις ἐνέβαλεν εἰς ἀνησυχίαν τὸν μαρκήσιον. Ὅθεν ἐκάλεσε τὴν Σιβύλλαν.

— Διατί ἔκλαυσες σήμερον εἰς τὸ δάσος, ἀγαπητή μου, εἶπεν. Ἔχεις καμμίαν λύπην; μήπως εἶσαι δυστυχής;

— Ὤ! Θεέ μου, ὄχι! εἶπε ζωηρῶς τὸ παιδίον πηδῆσαν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ πάππου του.

— Διατί λοιπὸν ἔκλαυσες;

— Δὲν εἰξεύρω . . . διὰ τίποτε.

Ἀνάγκη ἦτο ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἀπόκρισιν ταύτην.

Ὑπῆρχεν ἐν τῷ δάσει τῶν Φερίων θέσις πρὸς ἣν ἡ Σιβύλλα ἐδείκνυεν ἰδιαιτέραν τινὰ προτίμησιν. Ἦτο στενὴ κοιλὰς παράμερος πολὺ, εἰς τὸ κοίλωμα τῆς ὁποίας ἔῤῥεε ῥυάκιον ὑποκρυπτόμενον εἰς τὴν πρασιὰν τῶν ὀχθῶν του. Κατὰ τὴν πηγὴν τοῦ ῥυακίου τὸ ἔδαφος ἦτο εἰς βάθος ἐσχισμένον ἐκ πλαγίου πρὸς τὸ δάσος, διὰ βράχου δὲ ἐρειδομένου εἰς τὸν ὄχθον τοῦτον ἐστάλαζε παῤῥαρέον λεπτὸν καὶ διαυγὲς ὑδάτιον συναθροιζόμενον ἐν δεξαμενῇ παμπαλαίᾳ, ἧς τὸ ὑπερχείλισμα διεδίδρασκε πρὸς τὴν κοιλάδα. Ὁ δακρυχεύμων οὗτος βράχος, ὑπὸ δένδρων σύσκιος, ὑπὸ κληματίδων ἐστεφανωμένος, ὑπὸ ὑγροῦ χόρτου καὶ μεγάλων καὶ λείων φύλλων ὑπεστρωμένος, εἶχεν ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐκείνῃ ἀγρίαν καὶ γόησσαν ὄψιν τιμήσασαν αὐτὸν ἄλλοτε διὰ παραμυθίου, οὗτινος μόνον τὸ ὄνομα διεσώθη, ἐκαλεῖτο δὲ Βράχος τῆς Μαγίσσης. Τὸ ὄνομα τοῦτο τὸ ἀνακαλοῦν πάσας τὰς ἱστορίας τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἡλικίας συνέτεινε πολὺ ἀναμφιβόλως εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν τόπον τοῦτον ἕνα τῶν ἀγαπητῶν σταθμῶν τῆς Σιβύλλης. Ἔμενεν ἐκεῖ μετ' ἀλλοκότου ἐπιμονῆς, ἐπιβλέπουσα περιέργως τὸν θαυμάσιον βράχον, — τοῦτο μὲν περιδεὴς, τοῦτο δὲ θελγομένη. Περιέμενε περιπέτειάν τινα καὶ τῇ συνέβησαν δύο.

Θερινήν τινα ἑσπέραν ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Βράχου τῆς Μαγίσσης, ἐν ᾧ ἡ τροφὸς αὐτῆς, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰργάζετο παρὰ τὴν ῥίζαν δένδρου εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ δάσους. Ἡ Σιβύλλα ἠγάπα νὰ ἦναι μόνη μὲ τὸν βράχον της. Ἦτο δὲ τότε κοπέλλα ἑπτὰ ὡς ὀκτὼ ἐτῶν, ὑψηλὴ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἡλικίαν της, κομψὴ καὶ καλῶς βαδίζουσα. Ὁ πυκνὸς τῆς κόμης αὐτῆς κόσυμβος περικλείετο ἐν δικτυωτῷ, εἰς οὗ τὸ βάρος ἐφαίνετο ὑπενδίδουσα ἡ κεφαλὴ πρὸς τὰ ὀπίσω, διὰ κινήματος ἀλαζόνα χάριν ἔχοντος. Ἐφόρει συνήθως σκιάδιον πλατύγυρον περὶ τὸ ὁποῖον ἦν τετυλιγμένον μέλαν πτερὸν καταπίπτον ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς καὶ σκιάζον ἀγριώτερον τοὺς φύσει βαθεῖς ὀφθαλμούς της· ἀλλ' ἐνίοτε ἐσοφίζετο νὰ περιπλέξῃ εἰς τὴν κόμην της κληματίδας, φύλλα καὶ ἄνθη σχηματίζοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς πυκνὸν στέφανον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες σκιάζουσι τὸ μέτωπον τῶν ἐν ταῖς ἀλληγορικαῖς σκηναῖς τῶν μυθολογικῶν χρόνων αὐλητῶν ποιμένων. — Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην κατέβη εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἡ φαντασία αὕτη, καὶ, μεταχειρισθεῖσα κάτοπτρον τὴν μικρὰν πηγὴν, συνέπλεξε στεφάνην ἀγρίαν χάριν ἔχουσαν. Ἐκράτει δ' εἰς τὴν χεῖρα ῥάβδον, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκφλοΐσει, καὶ ὀρθία ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς δεξαμενῆς, τὸ βλέμμα κενὸν καὶ ἑτεροπλανὲς, ἀνύψου ἐνίοτε τοὺς βραχίονας καὶ

ἐχάρασσε βραδέως εἰς τὸν ἀέρα διὰ τῆς λευκῆς ῥάβδου μυστηριώδη σημεῖα, ὡς ἂν ἦτο πρόσωπον μαγικοῦ τινος εἰδυλλίου αὐτὴν ἐκείνην μαγεύοντος. Αἴφνης, κατέναντι αὐτῆς, τὸ φύλλωμα διεστάλη καὶ ἀνήρ τις ἐπήδησεν ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ περὶ τὴν κρήνην χώματος. Ἡ Σιβύλλα ὑπεχώρησε καὶ διήνοιξε τὰ χείλη διὰ νὰ φωνάξῃ· ἔπειτα ἔμεινεν ἀκίνητος, στηρίζουσα τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τῆς ῥάβδου, εἰς θέσιν ἀτρόμητον, καὶ ἀτενίζουσα τὸν ἄγνωστον. Ὁ ἄγνωστος οὗτος, ὁμολογητέον, οὐδὲν εἶχε τὸ φοβερόν· ἦτο νεανίας εἴκοσι τὸ πολὺ ἐτῶν, φορῶν ἐνδύματα ὁδοιπορίας, ὑψηλὸς, εὐλύγιστος, λείψανα χάριτος παιδικῆς ἔχων καὶ γλυκεῖαν φλόγα εἰς τοὺς ἀνοικτοτάτους ὀφθαμούς του. Ἡ ἀπροσδόκητος θέα τοῦ παιδίου, ἡ καλλονή του, ὁ παράδοξος στέφανος, ἡ ἡρωϊκὴ στάσις του, ἐνεποίησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ μειράκιον σιωπηλὸν θαυμασμόν. Τέλος ἐψιθύρισέ τινας λέξεις μειδιῶν καὶ εἰς ἑαυτὸ λαλοῦν, ἔπειτα δὲ εἶπε μεγαλοφώνως·

— Συγγνώμην, κυρία . . . εὑρίσκομαι ἴσως εἰς τὸ κτῆμά σας;

— Ναὶ, εἶπεν ἡ Σιβύλλα.

— Συγχωρήσατε τὴν ἀδιακρισίαν μου. Ἀποσύρομαι. Ἦλθα, προσέθηκε δεικνύων ἓν βιβλίον (album), διὰ νὰ ζωγραφήσω εἰς αὐτὰ τὰ δάση, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζον ἀνοικτὰ εἰς τὸ κοινόν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Σιβύλλα οὐδὲν ἀπεκρίνετο, ὑπεχώρησε δύο βήματα ὡσεὶ ἀνεχώρει.

— Κρίμα, ἐπανέλαβεν εὐθύμως. Πόσον ὡραῖον μέρος! Ἐπιτρέπεται νὰ ἐρωτήσω τὸ ὄνομά του;

— Βράχος τῆς Μαγίσσης.

— Ἆ! Καὶ εἶσθε ἡ μάγισσα; εἶπεν ὁ νεανίας, τὸν ὁποῖον διεσκέδαζεν ἡ σοβαρότης τοῦ παιδίου.

Μειδίαμα ἐπήνθησεν εἰς τὸ ὑπερήφανον στόμα τῆς Σιβύλλης.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη.

— Μ' ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς ζωγραφήσω;

— Ὄχι.

— Μὲ συγχωρεῖτε τοὐλάχιστον νὰ ἐρωτήσω τὸ ὄνομά σας;

— Σιβύλλα.

— Ὑγιαίνετε λοιπὸν, Κυρία Σιβύλλα . . . . μὲ συγχωρεῖτε νὰ σᾶς φιλήσω;

— Ὄχι.

— Τοὐλάχιστον τὴν χεῖρα;

Ἡ Σιβύλλα ἔτεινε τὴν χεῖρά της ὡς ἄλλη Ἰνφάντη. Ὁ δὲ νεανίας μειδιάσας ἠσπάσθη αὐτὴν σοβαρῶς.

— Εὐγνωμονῶ, κυρία. Τώρα ἀναχωρῶ καὶ σᾶς βεβαιόνω ὅτι δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ οὔτε τὸν βράχον οὔτε τὴν μάγισσαν. Φυλάξετέ με καὶ σεῖς εἰς τὴν ὡραίαν σας κεφαλὴν μικρὰν ἐνθύμησιν. Θέλετε;

— Δὲν εἰξεύρω τὸ ὄνομά σας.

— Ὀνομάζομαι Ῥαοὺλ. Θὰ τὸ ἐνθυμηθῆτε;

— Πάντοτε, ἀπεκρίθη τὸ παιδίον.

Ὁ δὲ Ῥαοὺλ, ἐστενοχωρημένος ὀλίγον, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸ αἴτιον, τὴν παρετήρησεν ἔτι μίαν στιγμὴν μειδιῶν ἀδεξίως, ἔπειτα ἐχαιρέτισεν εὐσεβάστως καὶ ἐγένετο ἄφαντος εἰς τὴν σύνδενδρον λόχμην.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα, ἡ μαρκησία τῶν Φερίων κρατοῦσα τὴν ἐγγόνην της προσεκτικὴν ἐπὶ τῶν γονάτων, ἤρχιζεν ὡς ἑξῆς αὐτοσχεδίασμα ἀνατολικὸν ἐξ ἐκείνων εἰς ἃ διέπρεπε·

— Μίαν φορὰν καὶ ἕνα καιρὸν, εἰς ἓν δάσος, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Γάγγου, ὁ υἱὸς ἑνὸς βασιλέως ἐκυνήγει· ἦτο ὡραῖος ὡς ὁ ἥλιος, καλοαναθρεμμένος, εὐφυὴς καὶ μετριόφρων· ὠνομάζετο . . .

Ἐνῷ δὲ ἡ μαρκησία ἀνεζήτει τὸ ὄνομα τοῦ βασιλόπαιδος, ἡ Σιβύλλα τὸ ἐπρομήθευσεν αἴφνης·

— Ῥαοὺλ, εἶπε.

— Διὰ τί Ῥαοὺλ; ἠρώτησεν ἀπορήσασα ὀλίγον ἡ μαρκησία.

Ἐλαφρὸν ῥόδου χρῶμα ἐξετάθη ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ παιδίου. Κινουμένη ὑπὸ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον τῇ ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἐξηγήσῃ, εἶχε παρασιωπήσει μέχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας τὸ ἀθῶον μυστήριον τῆς μετὰ τοῦ ἀγνώστου συνεντεύξεως. Ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε νὰ τὸ ἐμπιστεύσῃ εὐθὺς εἰς τὴν μάμμην της, προσθεῖσα ἁπλούστατα ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Ῥαοὺλ ἐκεῖνος τῇ ἐφάνη ὡραῖος ὡς ὁ ἥλιος, καλοαναθρεμμένος, εὐφυὴς καὶ μετριόφρων, τὸ ὄνομά του τῇ ἦλθε φυσικῶς εἰς τὸν νοῦν διὰ νὰ βαπτίσῃ τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴσα ἴσα τὰ αὐτὰ προτερήματα. Ἡ μαρκησία ἐγέλασε πολὺ διὰ τὴν ἱστορίαν, καὶ μάλιστα περισσότερον παρ' ὅσον εἶχεν ὄρεξιν· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐβεβαιώθη κρυφίως διὰ μικρᾶς ἐκδρομῆς εἰς τὸ χωρίον τῶν Φερίων, ὅτι ὁ βασιλόπαις Ῥαοὺλ, τὸν ὁποῖον ἄλλως τε περιέγραψαν αὐτῇ ὡς νέον εὔθυμον, τίμιον καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας, εἶχε καταλίπει τὴν χώραν τὴν ἑσπέραν αὐτὴν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐφάνη εἰς τὸ χωρίον· χάρις εἰς ταῦτα πάντα ἡ Σιβύλλα ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐλευθέρως τοὺς ἀγαπητούς της περιπάτους καὶ ν' ἀπαντήσῃ μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν δευτέραν περιπέτειαν ἀπαιτοῦσαν ὀλίγων λέξεων προοίμιον.

Ὁ ῥύαξ τὸν ὁποῖον κατέχεεν ἡ ὑδρία τῆς μαγίσσης τῶν Φερίων καὶ ὅστις διέσχιζε τὰ δάση, ἐξέβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν εἰς δύο λευγῶν ἀπόστημα· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐξοιδαίνετο ὑπὸ τῆς συμβολῆς δύο ἢ τριῶν παραποταμίων καὶ τέλος καθίστατο ῥεῦμα ἀξιοσέβαστον, ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἱστορίας ταύτης ἔχον τὴν τιμὴν νὰ γυρίζῃ μύλον, ἐπὶ τῶν ὁρίων τοῦ δάσους κατεστημένον, οὗ τινος ὁ μυλωθρὸς ἐκαλεῖτο Ἰάκωβος Φεραί. Ὁ Ἰάκωβος, συμ-

πληρώσας εὐθύμως ἐν τῷ στόλῳ τὸν ὡρισμένον τῆς ὑπηρεσίας χρόνον, εὗρεν ἐπανελθὼν μνηστὴν πιστὴν, εἰς ἣν ἐδωρήσατο τὰ ναυτικά του ἐνώτια, γενομένην δὲ μετ' οὐ πολὺ λευκὴν καὶ εὐπρόσωπον μυλωθρόν. Τὸ ἀνδρόγυνον ἔζησεν εὐτυχές· ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἀγαθὸς καὶ εὔθυμος. Ἐκέκτητο δὲ καὶ καλὴν φωνὴν, ἣν ἐτελειοποίησεν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἀγρυπνῶν καὶ ἣν δὲν ἤργησε νὰ χρησιμοποιήσῃ παρὰ τὴν κοιτίδα μικρᾶς κόρης ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τεχθείσης. Ὑπῆρχεν ἔμπροσθεν τοῦ μύλου μικρὸν τετράγωνον κήπου περιέχον δύο ῥίζας συκῶν καὶ τρεῖς κυψέλας μελισσῶν· πάντα ταῦτα, μετὰ τῆς νέας ἐκείνης μυλωθρίδος, τοῦ ἀλευρωμένου καὶ τραγῳδοῦντος μυλωθροῦ καὶ τοῦ μικροῦ παιδίου τοῦ τῇδε κἀκεῖσε σαλευομένου, πάντα ταῦτα ἐφαίνοντο γελόεντα εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ ὑπὸ τὸν θερινὸν ἥλιον. Μετὰ πέντε ἢ ἓξ ἔτη ἡ κυρία Φεραὶ εὐτύχησε πάλιν νὰ γίνῃ ἔγκυος καὶ ὁ Ἰάκωβος Φεραὶ, ὅστις τῇ ἀληθείᾳ πρέπει νὰ τὸ ἐγνώριζε, ὡρκίζετο χαίρων ὅτι ἦτο πλέον ἀρσενικόν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀθλίαν τινὰ τοῦ φθινοπώρου νύκτα, σίφων ὕδατος ἐπέπεσε κατὰ τοῦ χωρίου τῶν Φερίων· ὁ μερικὸς οὗτος κατακλυσμὸς διήρκεσεν ὅλην τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν· τὴν δὲ ἀκόλουθον νύκτα ὁ γαληνιαῖος ῥύαξ, εἰς μανιώδη χείμαῤῥον μετατραπεὶς, ὑπερέβαλε τὰς ὄχθας, κατέκλυσε τοὺς ἀγροὺς καὶ κατεκρήμνισε τὸν μύλον. Ὁ Ἰάκωβος Φεραὶ μετὰ κόπου καὶ μόχθου ἐσώθη μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς θυγατρός του· ἀλλὰ κατεστράφη διὰ μιᾶς, ἀπολέσας μετὰ τῆς καταῤῥιφθείσης οἰκίας καὶ τῶν καταστραφέντων ἐργαλείων, μεγάλην προμήθειαν σίτου καὶ ἀλεύρου. Καὶ ἡ μὲν σύζυγός του, παραφρονήσασα, ἀπέθανε μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἡ δὲ μικρὰ κόρη, τῆς ὁποίας οἱ πόδες ἐβρέχοντο εἰς τὸ ὕδωρ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἠκολούθησε τὴν μητέρα της εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν Φερίων.— Ὁ ἐφημέριος τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ταφῆς τοῦ παιδίου, οἰκτείρας ἐπεσκέφθη τὸν πατέρα. Εὗρε δὲ τὸν ταλαίπωρον ἐκτάδην πρηνῆ κείμενον, παρὰ τεθραυσμένον τινὰ τροχὸν τοῦ μύλου, ἐπὶ τοῦ κιτρινωποῦ πηλοῦ τοῦ κατακαλύπτοντος τὸ κηπάριόν του, ἄλλοτε τόσον ἱλαρόν.

— Ἰάκωβε! εἶπεν ὁ ἐφημέριος σείσας αὐτόν.

Ὁ Ἰάκωβος δὲν ἐκινήθη.

— Φίλε μου, ὑπέλαβεν ὁ ἐφημέριος, σὲ παρακαλῶ!

Ὁ Ἰάκωβος ἀνεσήκωσε τὴν κεφαλήν.

— Φύγ' ἀπ' ἐδῶ, εἶπε. Δὲν ὑπάρχει Θεός!

Ὁ ἐφημέριος μὴ δυνηθεὶς νὰ λάβῃ ἄλλην ἀπάντησιν ἀνεχώρησε κατηφής. Τὴν δ' ἐπαύριον εὗρεν αὐτὸν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ πάντοτε ἀπαντῶντα εἰς τοὺς παραμυθητικοὺς λόγους του τὴν μόνην φράσιν·

— Δὲν ὑπάρχει Θεός!

Μετ' ὀλίγον ἀνεγνωρίσθη ὅτι ὁ νοῦς τοῦ δυστήνου ἀνθρώπου εἶχε σαλευθῇ. Κατέλιπε τὰ ἐρείπια τοῦ μύλου του, κατέσχε ἀθλίαν τινὰ καλύβην πηχθεῖσαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐρήμου τινὸς βράχου ὅπως συναθροίζωνται ἐκεῖ τὰ πρόβατα διαρκοῦντος τοῦ καύσωνος, καὶ ἔζησεν ἐκεῖ ὡς ἄγριον ζῶον. Ἐνίοτε, μάλιστα κατὰ τὰς θυελλώδεις ἡμέρας, ἠκούετο ῥηγνύων τρομερὰς κραυγάς. Παράδοξον δὲ πρᾶγμα διέκρινε τὰς πρώτας τῆς παραφροσύνης αὐτοῦ ἡμέρας· τὸ πρωῒ εὑρέθησαν πολλάκις τὰ ὑαλία τῆς μικρᾶς τῶν Φερίων ἐκκλησίας τεθραυσμένα καὶ τὸ ἐσωτερικὸν λιθόστρωμα τοῦ ἔσω νάρθηκος κατακεκαλυμμένον ὑπὸ πετρῶν. Ἐνέδρας γενομένης, κατελήφθη νύκτα τινὰ ὁ Ἰάκωβος ῥίπτων πέτρας μετὰ παιδαριώδους καὶ ἀγρίας ἐπιμονῆς κατὰ τοῦ οἴκου τοῦ σκληρῶς αὐτὸν δοκιμάσαντος Θεοῦ. Ἐγένετο λόγος νὰ συλλάβωσι καὶ καθείρξωσιν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς ἐφημέριος, τὸν ἠλέησε καὶ ἐσιώπησεν. Ἄλλως τε τοῦτο ἦτο ἡ μόνη τοῦ τάλανος βιαιότης· διότι ἂν καὶ εἶχε φοβερὰν τὴν μορφὴν ἦτο ἄκακος· ἀπήντων αὐτὸν πολλάκις ἐπὶ τοῦ χείλους τάφρου καθήμενον, τὸ πρόσωπον ἔχοντα ἐστραμμένον πρὸς τὸν φραγμόν. Ὡς πάντες δὲ οἱ δυστυχεῖς εἶχε τέλος καὶ αὐτὸς κορέσει τὸν κοινὸν οἶκτον καὶ κατήντησεν ἀντικείμενον φόβου ἢ γέλωτος. Ἐκάλουν αὐτὸν ὁ παράφρων Φεραὶ καὶ ἐν ᾧ τῷ ἔδιδον, διὰ τὸν φόβον κυρίως, κομμάτιά τινα ψωμίου εἰς τὴν θύραν τῶν ἀγροτικῶν ἐπαύλεων, τὰ παιδία ἐκόλλων εἰς τὸν ὦμον του ῥάκη.

Ἡμέραν τινὰ ἡ Σιβύλλα, ἀφεῖσα τὴν τροφόν της, ἦλθε καὶ ἐγονυπέτησεν ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς πηγῆς τῆς δεχομένης τοὺς σταλαγμοὺς τοῦ Βράχου τῆς Μαγίσσης. Εἶχε τὴν κεφαλὴν γυμνὴν, καὶ, ἐξετάσασα περιέργως ἐπί τινας στιγμὰς τὴν ἐν τῷ βυθῷ τῆς δεξαμενῆς βρύουσαν φυτείαν, κατέπεσε μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς τὸν χόρτον καὶ τὰ ἄνθη τῆς ὄχθης, καταληφθεῖσα δὲ ὑπὸ τῆς ἀνεξηγήτου ἐκείνης συγκινήσεως εἰς ἣν ὑπέκειτο πρό τινος, ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ παρετήρει τὰ δακρυά της ἓν καθ' ἓν, ὡς μαργαρῖται, πίπτοντα εἰς τὸ διαφανὲς καὶ ἠχῆεν ὕδωρ. Ἀκούσασα αἴφνης ἐλαφρὸν κρότον ἤγειρε τὸ μέτωπον, εἶδε δὲ τὸν παράφρονα Φεραὶ συνεσταλμένον μεταξὺ τῶν θάμνων ἀπέναντι αὐτῆς. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ κεκαλυμμένη ὑπὸ λειψάνου τινὸς ψιαθίνου σκιαδίου, ἰσχνὴ, ὠχρὰ, φοβερὰ τὴν ὄψιν, παρέκυπτεν ἔξω τοῦ θάμνου· τὰ βλέμματα αὐτοῦ ἠτένιζον τὴν Σιβύλλαν μετὰ παραδόξου προσοχῆς, θρόμβοι δὲ δακρύων κατέῤῥεον ἀπὸ τῶν κοίλων αὐτοῦ ὀφθαλμῶν ἐπὶ τοῦ ὑπολεύκου πώγωνός του. Ἐνώπιον τοῦ φάσματος ἐκείνου, τὸ παιδίον, καίτοι ἀνδρεῖον, ᾐσθάνθη ῥῖγος διατρέξαν τὰς φλέβας αὐτοῦ· ἠθέλησε νὰ κραυγάσῃ καὶ ἔμεινεν ἄφωνον. Ὁ παράφρων ἐνόησε

τὸν φόβον αὐτῆς καὶ εἶπε ταπεινῶς καὶ μετὰ γοερᾶς φωνῆς·

— Μὴ φοβεῖσαι, δὲν θὰ σὲ κακοποιήσω.

Ἔπειτα ἠγέρθη, ἐν ᾧ καὶ ἡ Σιβύλλα ἠγείρετο μηχανικῶς πως, ἐπλησίασεν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν παρετήρησεν ἀτενῶς.

— Ταλαίπωρον παιδίον! ἐμορμύρισε, ταλαίπωρον παιδίον!

Καὶ πεσὼν κατὰ γῆς, ἔκλαυσε, τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν βραχιόνων ἔχων.

Ἡ Σιβύλλα ἐγίνωσκε τὴν ἱστορίαν τοῦ ταλαιπώρου ἀνθρώπου· ὑπέθεσε δὲ ὅτι ἀόριστός τις ὁμοιότης ἀνέμνησεν αὐτὸν τὸ θυγάτριον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀπολέσει, καὶ ὁ οἶκτος κατενίκησε πρὸς στιγμὴν τὸν φόβον ἐν τῇ τρυφερᾷ αὐτῆς καρδίᾳ· ἐγονάτισε καὶ ἐθώπευσεν ἠρέμα διὰ τῆς λευκῆς χειρός της τὴν πεφρικυῖαν τοῦ παράφρονος κεφαλήν. Ἔπειτα, ὡς εἰ ἐπτοήθη διὰ τὴν τόλμην της, ἔδραμε πρὸς τὴν τροφὸν αὐτῆς, οὐκ ὀλίγον φοβηθείσης ὅτε μετὰ μίαν στιγμὴν εἶδε τὸν Ἰάκωβον Φεραὶ ἀκολουθοῦντα αὐταῖς κατὰ πόδα. Ἠκολούθησε δὲ αὐταῖς ὡς κύων μέχρι τῆς ἐπαύλεως. Ὁ κύριος καὶ ἡ μαρκησία τῶν Φερίων, συγκινηθέντες ὑπὸ τῆς διηγήσεως τῆς Σιβύλλης, ἐπλησίασαν τὸν δυστυχῆ, σταθέντα ὄπισθεν τῶν κιγκλίδων τοῦ ἄλσους, ἀπέτεινον αὐτῷ ἀγαθούς τινας λόγους καὶ ἐπλήρωσαν τροφίμων τὸν σάκκον αὐτοῦ. Ἔκτοτε παρετηρήθη ὅτι ἡ παραφροσύνη τοῦ Ἰακώβου ἐλάμβανε γαληνιώτερον χαρακτῆρα. Καθ' ἑκάστην προσήρχετο εἰς τὰς κιγκλίδας τῆς ἐπαύλεως ὅπου ἡ Σιβύλλα ἔτρεχε δρομαία καὶ τὰς χεῖρας πλήρεις ἔχουσα. Πολλάκις δὲ ἀπήντα αὐτῷ κατὰ τοὺς περιπάτους· οὗτος δὲ παρατηρήσας τὴν πρὸς τὰ ἄγρια ἄνθη ἀγάπην τῆς Σιβύλλης καὶ μαθὼν ποῖα προετίμα παρεσκεύαζεν ἐξ αὐτῶν μεγάλας ἀνθοδέσμας καὶ ἄναυδος κατέθετεν αὐτὰς εἰς τοὺς πόδας τοῦ παιδίου. Ἡ δὲ νεᾶνις ἔλεγεν αὐτῷ « Εὐχαριστῶ Ἰακωβέ μου, » μειδιῶσα, καὶ ὁ παράφρων ἀπεσύρετο χαίρων. Καὶ ὁ μὲν μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία ἐκάλουν αὐτὸν ὁ παράφρων τῆς Σιβύλλης, οἱ δὲ ὑπηρέται ὁ παράφρων τῆς Κυρίας. Ἡ δὲ Σιβύλλα ἐφαίνετο συγκινουμένη καὶ ὑπερήφανος ὀλίγον διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ περιαλγοῦς καὶ ἀπειθοῦς τούτου πνεύματος ἐξουσίαν αὐτῆς. Καὶ ὅμως ἡ ἐξουσία αὕτη ἀπέτυχεν ἅπαξ· παρακινηθεῖσα ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῆς ἐδοκίμασέ ποτε νὰ παραλάβῃ τὸν Ἰάκωβον εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας τῶν Φερίων· ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κοιμητηρίου, ἀπεσπάσθη βιαίως ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Σιβύλλης, ἐξέρρηξεν ἀγρίαν κραυγὴν, καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ τὴν χέρσον τρέχων.

Δύο μῆνας περίπου ὕστερον τῆς πρώτης μετὰ τοῦ Φεραὶ συναπαντήσεως, ἡ Σιβύλλα ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τῆς φίλης της Κλοτίλδης Δεροζαὶ, ἑτοιμαζομένης νὰ εἰσέλθῃ εἴς τι σχολεῖον καλογραιῶν τῶν Παρισίων, ἵνα τελειώσῃ τὴν ἀνατροφὴν αὐτῆς ἢ μᾶλλον τὴν ἀρχίσῃ. Ἡ Κυρία Κλοτίλδη ἦγε τότε τὸ δωδέκατον ἢ δέκατον τρίτον ἔτος· ἦτο ὑψηλὴ, θαυμασίου κατασκευῆς, ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς λαμπροὺς, συνήθως ἡμικλείστους καὶ συσκίους, ἀλλὰ καταπληκτικοὺς ὅτε ἠνοίγοντο· αἱ βαρεῖαι αὐτῆς πλεξίδες εἶχον χρῶμα μέλαν κυανωπὸν, καὶ διαστελλομένων τῶν πορφυρῶν χειλέων αὐτῆς ἐφαίνοντο ὀδόντες λευκοὶ, ὡς ἡ σὰρξ χλωροῦ λεπτοκαρύου. Ἐφαίνετο πρὸς τούτοις πεπροικισμένη διὰ ζωηροῦ πνεύματος καὶ διαπύρου εὐαισθησίας· ἀλλ' ἵνα ἀλήθειαν εἴπωμεν, δὲν ἐγίνωσκέ τις καλῶς ὁποῖα στοιχεῖα ἀνέβραζον εἰς τὸ πυρέσσον χάος τῆς πλουσίας ἐκείνης φύσεως, εἰς ἑαυτὴν ἐγκαταλελειμμένης ὡς ἐν μέσῳ δάσει, καὶ ἐμπνεούσης εἰς τὴν Σιβύλλαν αἴσθημα ἀγάπης μεμιγμένον πρὸς ἀνησυχίαν. Ἡ κυρία Κλοτίλδη ἐπείραζεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτὴν διὰ βιαίων καὶ δεσποτικῶν φαντασιοκοπιῶν, ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν κατεγοήτευεν αὐτὴν διὰ διαχύσεων τρυφερότητος ἀκαταγωνίστου. Ἔσφιγγε τὴν Σιβύλλαν ἐπὶ τοῦ στήθους της ὑγροὺς ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμούς. « Σὲ ἀγαπῶ, Σιβύλλα μου, ἔλεγε, καὶ πάντοτε θὰ σὲ ἀγαπήσω! ὁρκίσου με ὅτι καὶ σὺ θὰ μὲ ἀγαπήσῃς διὰ βίου. Ἐμπρὸς, ὁρκίσου, ὁρκίσου! » Ἡ δὲ Σιβύλλα ὡρκίζετο μετὰ συστολῆς. « Τόσον, ὑπελάμβανεν ἡ Κλοτίλδη, τόσον ἀγαπῶ ὅσους ἀγαπῶ, ὥστε μ' ἔρχεται νὰ τοὺς φάγω! » Ἐν τούτοις τοὺς ἔδακνεν ἐνίοτε.

Ἡ Κυρία Δεροζαὶ εἶχε λοιπὸν ἔλθει νὰ περάσῃ τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς Φερίας. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Σιβύλλα παρεσκεύαζε πρόγευμα εἰς τὴν φίλην της, αὕτη εἶδε διά τινος παραθύρου τὸν παράφρονα Φεραὶ, κοιμώμενον εἰς τὴν σκιὰν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐπαύλεως. Μηδὲν δὲ εἰποῦσα, ἔδραμεν εἰς τὸ μαγειρεῖον, ἐζήτησε δεμάτιον σπάγου, ἐπέρασεν εἰς αὐτὸν σίδηρα, παλαιοὺς πτερνιστῆρας, τεμάχια ὑαλίου συλλεχθέντα ἔνθεν κἀκεῖθεν, καὶ ἐλθοῦσα ἐξήρτησεν αὐτὰ κρύφα εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ κοιμωμένου παράφρονος. Ἔπειτα φροντίσασα μετὰ βαρβαρότητος νὰ κλείσῃ ὅλας τὰς κιγκλίδας τῆς αὐλῆς, ἐκάλεσε τὸν σκύλον της Μὰξ, εἶδος μολοσσοῦ ἡμιαγρίου πανταχοῦ ἀκολουθοῦντος αὐτῇ, ὤθησε διὰ τοῦ ποδὸς τὸν παράφρονα καὶ ἐξήγειρεν αὐτόν. « Ἐδῶ, Μάξ! ἐδῶ, σκύλι μου! ἐκραύγασε. Δάγκασέ τον! δάγκασέ τον! » Ὁ Ἰάκωβος Φεραὶ ἐφοβεῖτο πολὺ τοὺς σκύλους, οἵτινες ἐν γένει ὀλίγην ἐδείκνυον πρὸς αὐτὸν φιλίαν. Ἰδὼν δὲ τὸν μολοσσὸν ὁρμῶντα, ἔφυγε παραφόρως. Ὁ δὲ θορυβώδης ὁρμαθὸς ὁ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ του ἐξηρτημένος ἐκινήθη καὶ συνεπλήρωσε τὸν τρόμον του. Ἐφώρμα καὶ προσέκρουεν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν κιγκλίδα, κατόπιν ἀκολουθοῦντος τοῦ κυνὸς, ἐπτοημέ-

νος, ἀσθμαίνων καὶ ὠρυόμενος, πρὸς μεγάλην ἀγαλλίασιν τῆς ὡραίας Κλοτίλδης. Ἐν τούτοις ἡ Σιβύλλα, ἀκούσασα τὸν θόρυβον, ἔδραμεν εἰς τὸ παράθυρον. Ἅμα δὲ ἰδοῦσα τὰ γενόμενα, ὥρμησεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἔφθασε τὸν παράφρονα, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ σκύλος εἶχεν ἁρπάσει τὰ ῥάκη τοῦ περικαλύπτοντος τὰς κνήμας αὐτοῦ ὑφάσματος, καὶ μετεχειρίσθη ὅλας της τὰς δυνάμεις διὰ νὰ ἀποκρούσῃ μακρὰν τοῦ προστατευομένου ὑπ' αὐτῆς τὸν ἄγριον μολοσσόν· οὗτος δέ, στρέψας αἴφνης τὴν λύσσαν του κατὰ τῆς νέας, ἔδακε τὸν βραχίονα αὐτῆς, ὅθεν ἐξέρευσεν αἷμα. Ἐν τούτοις ἔφθασαν οἱ ὑπηρέται, ἀπεδίωξαν τὸν σκύλον καὶ ἐπῆραν τὴν Σιβύλλαν λειποθυμημένην. Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ παιγνιδίου της ἰδοῦσα ἡ Κλοτίλδη, ἀνελύθη εἰς δάκρυα· ἀλλ' ὅταν ἡ ἀξιάγαστος θεία της, μίαν ὥραν μετὰ ταῦτα, παρέλαβεν αὐτὴν καὶ εἶδε τὸν Ἰάκωβον Φερβὶ, ὅστις εἶχε κατακλιθῆ πάλιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐγειρόμενον καὶ δεικνύοντα αὐτῇ τὴν πυγμὴν καὶ σείοντα τὰ προσαρτηθέντα ὑπ' αὐτῆς σίδηρα, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὸν γέλωτα διὰ τὴν σιωπηλὴν ἀπειλὴν τοῦ ἠλιθίου· εἰς τοῦτο δὲ ἔσφαλεν.

Ἡ Σιβύλλα ἔμεινε κατάκοιτος, πυρεσσομένη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ὁ δὲ Ἰάκωβος Φερβὶ διῆλθε τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας ἐκτεταμένος ὡς νεκρὸς ὑπὸ τὸ παράθυρον τοῦ δωματίου της. Μετὰ ματαίας προσπαθείας ὅπως ἐκβάλωσιν αὐτὸν ἐκεῖθεν, ἀφῆκαν αὐτὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ μαρκησίου καὶ τῷ ἔδοσαν ἐκεῖ τὴν τροφήν του. Αὐτὸς δὲ οὔτε τὴν νύκτα μετεκινεῖτο. Τὴν τετάρτην ἡμέραν τὸ πρωῒ ἤκουσε τὸ ὄνομά του καὶ ἐγερθεὶς αἴφνης εἶδε τὴν Σιβύλλαν εἰς τὸ παράθυρον. Συγκινητικὸν δὲ ὑπῆρξε τὸ μειδίαμα ὅπερ διῆλθεν ὡς ἀκτὶς ἡλίου χειμερινοῦ ἐπὶ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου καὶ μηδέποτε γελῶντος προσώπου.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Εἰσῆλθε νύκτα τινὰ κλέπτης εἰς τὴν κατοικίαν Ἕλληνος ἀξιωματικοῦ, οὗ συντομίας χάριν παραλείπομεν τὸ ὄνομα. Ἔτυχε δὲ οὗτος οὐχὶ πτωχὸς — τὸ πρᾶγμα σύνηθες εἰς Ἕλληνα ἀξιωματικὸν — ἀλλὰ πάμπτωχος. Διὰ πολλοὺς λοιπὸν λόγους, ἴσως δὲ καὶ διότι δὲν ἔφαγε τόσον ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ νὰ πράξῃ ὅ,τι καθ' ἡμέραν μετὰ πᾶν ἄριστον, γεῦμα ἢ δεῖπνον ὁ σεβαστὸς αὐτοκράτωρ Βιτέλλιος ἔπραττεν, ἔπασχεν ὁ δύστηνος ἀγρυπνίαν τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐπομένως καὶ ἤκουσε τὸν κρότον τοῦ εἰσελθόντος καὶ διέκρινε τὸν κλέπτην ἀγωνιζόμενον ἐν τῷ σκότει ἀγῶνα μέγαν, ἵνα ἀνοίξῃ τὸ παλαιόν του σανδύκιον, μυῶν ποντικῶν ἐντελὲς καταφύγιον, ὡς κατ' αὐτήν που τὴν ὥραν τὸ Κεντρικὸν τῆς Ἑλλάδος Ταμεῖον. Ὁ στρατιώτης, καὶ φύσει μὲν γενναῖος καὶ ὑπὸ τῆς πενίας δὲ διδαχθεὶς, οὐδαμῶς ἐταράχθη. Ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ σκληροῦ του στρώματος, τὸ ὁποῖον ἂν ποτε ἀπέθνησκεν ἐπ' αὐτοῦ, ἡ εὔπορος τῶν ἡμετέρων ῥητόρων καὶ ἐφημεριδογράφων φαντασία ἤθελε μεταβάλει εἰς ψίαθον, καὶ λαβὼν μειλίχιον ὕφος·

— Τί, εἶπε, τί ζητεῖς αὐτοῦ; . . . ἐγὼ τὴν ἡμέραν, μὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, σκαλίζω καὶ δὲν κατορθόνω νὰ εὕρω τίποτε, καὶ σὺ εἰς τὸ σκότος ἐλπίζεις;

Τοιαύτην περίπου κενότητα πάσχουσι πάντα σχεδὸν τὰ κεντρικὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἰδιωτῶν ταμεῖα, τὰ δὲ βαλάντια κατέλαβεν ἀληθὴς συνάγχη, διὰ τοὺς κακοὺς καιροὺς ἀδιάσειστος καὶ ἑδραία. Ἂν δὲ ὁ στόμαχος πάντων τῶν Ἑλλήνων πεινᾷ, πόσῳ μᾶλλον τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων, πρὸς οὓς ὑποσκάζον βραδυπορεῖ τὸ τῶν δρομαίων συνδρομητῶν εὐτελὲς ἀργύριον; Καὶ πῶς νὰ μὴ φρικιάσω ὁ ἄθλιος πρὸς μόνην τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου! Ἀπὸ τοῦδε προσέρχονται πελιδνὰ καὶ σκελετώδη καὶ ἀπειλητικὰ τὰ φαντάσματα διανομέων, ἑστιοκόρων, ὁδοκαθαριστῶν, γραμματοκομιστῶν, φωτοσβεστῶν, κτλ. κτλ., αἰώνιον ἐπῳδὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου καὶ λιγυρᾷ τῇ φωνῇ ψάλλοντα· *Τάλληρον ἢ κἂν δραχμὴν, δραχμὴν ἢ κἂν τάλληρον, δραχμὴν ταλλήρων.*

Πόσον αὐξάνει ἡ ἀπελπισία μου ὅταν διὰ νὰ ἀναγνώσω στίχους καὶ ποιήματα, ἐγὼ ὁ κατὰ τῶν πετρῶν τοῦ Ὀλύμπου ὑπὸ τῶν Μουσῶν κατακρημνισθεὶς, ἀναγκάζομαι νὰ δανεισθῶ χρήματα καὶ νὰ πληρώσω! Ἡ δὲ ἀπελπισία μου μετατρέπεται εἰς μανίαν ὅταν προσβάλῃ εἰς τὰς ἀκοάς μου ὁ πτωχότατος ἐκεῖνος, ἑπομένως δὲ καὶ πάντων πεζότατος, στίχος, ἐν ᾧ ὁ ἀναγνώστης ἀναγορεύεται Κροῖσος· ἀφ' οὗ δὲν ἔχω περιουσίαν, τοὐλάχιστον ἂς μὴ κρύπτωμαι πλούσιος· πενόμενος, ἂς ἔχω τοὐλάχιστον τὸν οἶκτον τῆς ἐλεήμονος ἑλληνικῆς καρδίας!

Τοιαῦτα περίπου ἐσκεπτόμην χθὲς τὸ ἑσπέρας, παραμονὴν τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ τετάρτου Ἰανουαρίου ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως, νὰ δωροφορήσω εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ὅτε, ἐνσκήψαντος αἴφνης ἀνέμου, ἀνεῴχη μετὰ κρότου ἡ θύρα μου . . . Ἐγείρομαι διὰ νὰ τὴν κλείσω . . . τί βλέπω;

Κατὰ κακήν μου μοῖραν, ἔτυχε τῷ 1842 νὰ ἀποκτήσῃ σύντεκνον ἡ μάμμη μου, ἤτοι νὰ βαπτίσῃ τὸ πρωτότοκον τέκνον δωδεκατόκου τινὸς καὶ πτωχῆς γυναικός· Ἀπὸ μητρὸς εἰς υἱὸν καὶ ἀπὸ τούτου

εἰς τὸν υἱωνὸν, ὡς τὸ προπατορικὸν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Ζωῆς-Εὔας ἁμάρτημα, μετεβιβάσθη ἡ συντεκνία αὕτη, καί μοι φαίνεται ὅτι, ἂν προικίσω ποτὲ τὸν κόσμον (πρᾶγμα πιθανώτατον) δι' ἀγγελομόρφων τινῶν τέκνων, καὶ αὐτὰ *κουμπάρους* θὰ ἔχωσι τοὺς ἐκγόνους τῆς κουμπάρας τῆς μάμμης μου. Κατὰ τὴν πατροπαράδοτον λοιπὸν τῆς καλῆς ταύτης γυναικὸς συνήθειαν, ἔρχονται κατ' ἔτος μεταξὺ δύο πινακίων, τοῦ μὲν ὡς δοχείου τοῦ δὲ ὡς σκεπάσματος, τηγανίται ἐξ ἐλαίου καὶ ἀλεύρου συγκεκροτημέναι, ἐξ ἐκείνων ἴσως τὰς ὁποίας ἐθαύμαζεν ὁ Βηλαρᾶς,

> Ὦ! τηγανίταις καλοφκιασμέναις
> Ὦ! τηγανίταις μὲ τὸ σωρό,
> Ζαχαρωμέναις καὶ μελωμέναις,
> Καὶ μὲ σουσάμι τ' ἀσπρουδερό,

ἀλλὰ τὸ κατ' ἐμὲ ἀηδέσταται, ὡς πᾶσα τηγανίτα, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἄλλων ὀδόντας πιστῶς κατ' ἔτος καταλειπόμεναι.

Ὅταν ὁ ἄνεμος ὤθησε τὴν θύραν τί εἶδον καὶ διατί ἀνέφριξα; — Δύο πινάκια, τα χείλη προσκεκολλημένα ἀλλήλοις ἔχοντα, ἔκειντο μεταξὺ δύο χειρῶν ἐξῳδημένων ὑπὸ χειμέθλων· ὑπὲρ αὐτὰ δ' ἐκινεῖτο χαρίεν μειδιῶσα κεφαλὴ κορασίου, στρογγύλη ὡς ἀττικὴ πανσέληνος. Ἔλαβον τὰς τηγανίτας, ἀπέδωκα τὰ πινάκια ἀνεστραμμένα, γαλλικὸν δὲ εἰκοσάφραγκον νεωστὶ κοπὲν, ὡς πῦρ λάμπον, καὶ τὸν αὐτοκράτορα δαφνοστεφῆ φέρον, μετῴκησεν ἀπὸ τοῦ βαλαντίου μου εἰς τὸ θυλάκιον τῆς τῶν μελλόντων διαδόχων μου πνευματικῆς ἐξαδέλφης.

Ἐν ᾧ δ' ἡ μὲν καλὴ κοπέλλα μόλις ἔστρεφε τὰ χαριέστερα πολλάκις τῆς μορφῆς νῶτα, ἐγὼ δὲ ῥιγῶν διενοούμην ὅτι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐξόδων μου τῆς πρώτης Ἰανουαρίου εἶχον παραλελειμμένα τὰ κυριώτερα, ἰδοὺ ἡ γηραιοτέρα τῶν ὑπηρετίδων, τὸ σάρωθρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ μεγαλοπρεπῶς ἔχουσα, ὡς σκῆπτρον βασιλίσσης, τείνει πρός με τὴν δεξιὰν, εὐχομένη· *Καὶ τοῦ χρόνου.* Καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἀμέσως νεωτέρα, καὶ μετὰ ταύτην ὁ ὑπηρέτης, καὶ . . .

Τούτου ἕνεκεν, ἀγαπητόν μοι ἐξαδελφίδιον, δὲν ἔλαβες ἐφέτος τὴν ἐτησίαν σου τραγηματοθήκην (bonbonière).

Τούτου ἕνεκα, φιλτάτη κυρία * * *, δὲν ἐθαύμασες ἐφέτος τὴν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν δώρων φιλοκαλίαν μου.

Τούτου ἕνεκα, φίλον ἦτορ Ἑαυτέ μου, εἰς ἓν τρυβλίον περιορίζεις σήμερον, ἡμέραν εὐωχίας, τὴν διπλασίαν τῶν φαγητῶν σου ποικιλίαν.

Ἂν οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κτηματίαι εὐγνωμονῶσι πρὸς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1863, βεβαίως ἡμεῖς οἱ φίλαυτοι ἀστοὶ θέλομεν τηρήσει ἐπὶ πολὺ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸν σφοδρὸν κατ' αὐτοῦ κότον. Πῶς! διὰ νὰ ἔχῃ μὲν ὁ χωρικὸς σῖτον ἄφθονον, τὰ δ' ἐλαιόδενδρα αὐτοῦ κατακαλυφθῶσιν ὑπὸ ᾠοειδῶν καρπῶν, πρασίνων ἢ μελανωπῶν, διαλαμπόντων μεταξὺ τῶν ὑπογλαύκων τῆς ἐλαίας φύλλων, νὰ βρέχωνται τὰ στενὰ ὑποδήματα τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ζωγραφικῶν ποδῶν τοῦ θήλεος τῶν Ἀθηνῶν γένους; νὰ στερῶνται τὴν ἀκριβῆ μονοτονίαν τῆς καθ' ἑκάστην Κυριακὴν μουσικῆς! νὰ δαπανῶσι τὸ ὑπόλοιπον τῶν εἰς καλλωπίσματα δαπανῶν εἰς ἁμάξας, ἐν ᾧ ἂν ὁ οὐρανὸς δὲν ἦτο τὴν σήμερον κόσκινον, ἀλλὰ σιδηρᾶ, ὡς ἄλλοτε, πλὰξ, πεζαὶ ἤθελον μεταβαίνει αἱ Ἀτθίδες εἰς τὰς πολλαπλασιαζομένας ἐν Ἀθήναις ἑσπερινὰς τέρψεις! Ἡμεῖς δὲ οἱ κύριοι — ἐννοῶ τοὺς φιλαργύρους — νὰ ἀναστέλλωμεν ἐπιτηδείως μέχρι γόνατος τὰς ἀναξυρίδας καὶ ἐπιθέντες ἐμβάδας καὶ ἐπανωφόριον ἐκ caoutchouc, νὰ τρέχωμεν ὑπὸ τὸν θόλον ἀλεξιβροχίου ὅπως ἐκπληρώσωμεν τὸ σοβαρώτερον τῶν ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου χρεῶν . . . νὰ πηδήσωμεν δηλαδὴ κατὰ ζεύγη πηδήματα δίχρονα ἢ τρίχρονα παρατεινόμενα ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους! Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἔχομεν ἄδικον! εἰς τί χρησιμεύει ἡ βροχή;

Ἤλπιζέ τίς ποτε ὅτι ἐν Ἀθήναις ἠθέλομεν ἴδει τὴν περίφημον παρισινὴν οὐρὰν ἢ queue; Καὶ ὅμως οὐδαμοῦ εἰ μὴ πρὸ τῆς πύλης τοῦ μεγάρου τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας ἐφαρμόζεται δικαιότερον ὁ ἑξῆς διάλογος·

Ματθίλδη.

Λοιπὸν, ὁ χορὸς ἦτο καλός;

Κυρία Λερύ.

Ἆ! Θεέ μου, ὁ χορός! ἀλλα δὲν ἔρχομαι ἀπ' ἐκεῖ. Δὲν θὰ πιστεύσῃς ποτὲ ὅ,τι μὲ συμβαίνει.

Ματθίλδη.

Δὲν ὑπῆγες λοιπόν;

Κυρία Λερύ.

Καὶ μάλιστα, ὑπῆγα, ἀλλὰ δὲν ἐμβῆκα. Εἶναι νοστιμώτατον Φαντάσου μία οὐρά . . . μία οὐρά. . .

(Ἐκρήγνυται εἰς γέλωτα.)

Φοβεῖσαι αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ συμβάντα;

Ματθίλδη.

Ἐννοεῖται· δὲν ἀγαπῶ τὰ ἐμπόδια τῶν ἁμαξῶν.

Κυρία Λερύ.

Εἶναι ἀνυπόφερον ὅταν ἦναί τις μόνη. Εἰς μάτην ἐφώναζα τὸν ἁμαξᾶν νὰ προχωρήσῃ, δὲν ἐκινεῖτο· εἶχα ἕνα θυμόν! μὲ ἤρχετο ὄρεξις ν' ἀναβῶ εἰς τὴν θέσιν του· σὲ βεβαιόνω ὅτι θὰ ἔκοπτα τὴν οὐράν των. Εἶναι τόσον ἀνόητον νὰ ἦσαι ἐκεῖ στολισμένη, ἀντικρὺ βρεγμένου παραθύρου! διότι καὶ βρέχει ῥαγδαίως. Διεσκέδασα ἡμίσειαν ὥραν βλέπουσα πηλοπατοῦντας τοὺς διαβάτας καὶ ἔπειτα τὸν διέταξα νὰ ἐπιστρέψωμεν. Ἰδοὺ ὁ χορός μου (1).

Καὶ ναὶ μὲν οὐδεὶς ἐκ τῶν προσκεκλημένων εἰς

---

(1) Alfred de Musset. Un caprice.

τὸν χορὸν τοῦ Κυρίου Βουρὲ διέταξε τὸν ἁμαξηλάτην νὰ ὑποστρέψῃ, ἀλλὰ καὶ ἁμαξῶν ἐμπόδια ἦσαν πολλὰ καὶ ἡ τρίκροτος οὐρὰ ἐπιμήκης, ἡ δὲ ὁδὸς, ὑπὸ λαμπτήρων, ξύλα κάγκανα καὶ ξηρὰ περιεχόντων, ὑπὸ δᾳδῶν καὶ θάμνων εἰς ὕψος καιομένων φεγγομένη, ὑπενέδιδεν, ὡς εἰπεῖν, εἰς τὸ βάρος διακοσίων ὀχημάτων καὶ δίφρων, βάρη παντὸς εἴδους καὶ πάσης διαστάσεως βασταζόντων. Μάτην δεσποτῶν παρακελεύσεις καὶ βλασφημίαι ἁμαξηλατῶν, ἡ οὐρὰ δεν ἐκόπη εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ κοπεῖσα δὲ συνεδέθη πάλιν εὐθύς. Προσφυῶς δ' ἐφήρμοσέ τις ἐκεῖ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους· πολλα ζῶα τὸ *οὐραῖον ἐμποδίζει.*

Νίκη! νίκη! εἰσήλθομεν τέλος. Εἰς τὴν θύραν προσετέθη προστέγιον (marquise), καλυφθέντος τοῦ ἐδάφους διὰ ναυτικοῦ ἱστίου· δύο δὲ γραμματεῖς τῆς πρεσβείας, ἐπὶ τῆς εἰσόδου ἱστάμενοι, ἐδεξιοῦντο φιλοφρόνως τοὺς ἀναβαίνοντας μεταξὺ σημαιῶν, παραπετασμάτων καὶ πολυτίμων περσικῶν ταπήτων ἐκτεινομένων ἐπὶ τοῦ τοίχου μέχρι τῆς αἰθούσης. Πρώτους ἔβλεπες τοὺς μουσικοὺς, ὄπισθεν τῆς θύρας ταύτης ἐν ἰδίῳ δωματίῳ καθημένους καὶ παιανίζοντας. Εἰσήρχεσο ἢ μᾶλλον προὐχώρεις ἓν βῆμα κινδυνεύων ν' ἀποβάλῃς τὴν ἡμίσειαν τῆς *βελάδας* σου κέρκον, καὶ, ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν ἐγειρόμενος, κεφαλῶν μόνον σαλευομένων κύματα ἔβλεπες· ἐπὶ δὲ τῆς ἐκ κεφαλῶν σχηματιζομένης ἐπιφανείας ποῦ μὲν ἐβλάστουν ῥόδα, ποῦ δὲ καμέλιαι, ἀλλαχοῦ ἴα καὶ ἀλλαχοῦ μήκωνες ναρκωτικοὶ, ἐνταῦθα κληματίδες, ἐκεῖ ῥοιᾶς ἄνθη, ποῦ δέ καί που διέλαμπε φαλακρὸν ἔδαφος, ὡς ἄγονος καὶ ἀμμώδης ὄασις ἐν ἐρήμῳ φυτείας βρυούσῃ, περὶ οὗ δικαίως θὰ ἐπίστευεν ὁ μακαρίτης Ὅμηρος·

> . . . . . δαίων σέλας ἔμμεναι αὐτοῦ
> καὶ κεφαλῆς, ἐπεὶ οὔ οἱ ἔνι τρίχες, οὐδ' ἠβαιαί.

— Ὀλίγην θέσιν, παρακαλῶ, Κύριε, διὰ νὰ περάσω.

— Συγγνώμην· σᾶς ἐπάτησα.

— Προσέξατε, Κύριε, μ' ἐπαίρετε μέρος τοῦ φορέματός μου.

— Κυρία, σᾶς προσφέρω τὸ λείψανον τοῦ ποδογύρου σας, τὸ ὁποῖον εὑρέθη ἐδῶ πλησίον.

Τοιαύτη κυρίως ὑπῆρξε τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ βάσις τῆς συνομιλίας. Ὠθῶν καὶ ὠθούμενος, ἡττώμενος δὲ ὁσάκις ἀγγ[ε]λικὸς ἀγκὼν μὲ ἔῤῥιπτε κατὰ τοῦ ἀμέσως πλησιεστέρου γείτονός μου, ἐνόμισα τέλος ὅτι ἐπλησίασα εἰς ὃν προεθέμην ὅρον· εὑρὼν μεταξὺ ὁμίλου κυριῶν ἀνοικτὴν μικρὰν δίοδον, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ὀπὴν, συνεστάλην ἵνα διέλθω· ἀλλὰ, βαβαὶ, τῆς δυστυχίας! μόλις φθὰς εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου περιέπεσα εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων· προσῆλθεν ἄλλη θυγάτηρ . . . τῆς Εὔας καὶ ἔκλεισε την ὀπήν. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ, ὁ τάλας, μεταξὺ γυναικείων καὶ ἀνυπερβλήτων ὀχυρωμάτων, μεταξὺ κλωβῶν, δικτυωτῶν, καρπάσων (gazes), τουλλείου καὶ κορδυλῶν. Τίνι τρόπῳ ἐσώθην ἀγνοῶ· ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν ὁ Ὀδυσσεὺς, ἀπαλλαχθεὶς τῆς Κίρκης καὶ συναπαλλάξας καὶ τοὺς ἑταίρους κατώρθωσε δυσχερέστερον ἐμοῦ ἔργον.

Ἀλλ' ἀφ' οὗ συνειθίσαμεν νὰ περιφερώμεθα ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐπιτηδειότερον, οἱ δὲ γέροντες διεσκεδάσθησαν εἰς τὰ παρακείμενα τέσσαρα δωμάτια, ἀφ' οὗ πάντα τὰ γυναικεῖα κράσπεδα ἐλακίσθησαν καὶ κατεκάλυψαν τὸ ἔδαφος, ἔπαυσε πλέον πᾶσα περὶ συντηρήσεως τοῦ καλλωπισμοῦ πρόνοια καὶ αἱ κινήσεις ἐγένοντο ἀνετώτεραι. Τὰ τοῦ χοροῦ ἕκαστος ἐννοεῖ· στρόβιλος, *πόλκα*, galop, ἀντίχορος, καὶ πάλιν στρόβιλος, *πόλκα*, galop, ἀντίχορος, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ cotillon· πάντα δὲ ταῦτα μεταξὺ ἱλαρότητος καὶ εὐθυμίας. Καταλείπω λοιπὸν τὴν μεγάλην αἴθουσαν καὶ μεταβαίνω εἰς τὴν πρὸς ἀριστερὰν αὐτῆς κειμένην, ἵν' ἀναψύξω ἐκεῖ τὸν λάρυγγα διὰ ποτῶν ἢ παγωτῶν καὶ κατασιγάσω διὰ γλυκυσμάτων τὸν τυμπανίζοντα στόμαχόν μου· τοῦ σοβαροῦ δὲ τούτου καθήκοντος τελεσθέντος, εἰσέρχομαι εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον καὶ βλέπω . . . μαντεύσατε . . . βλέπω ἑπτὰ κατὰ σειρὰν ἕδρας ὡς ἑξῆς κατεχομένας.

Πρώτη. Νῦν ὑπουργός.

Δευτέρα. Εἷς τῶν τελευταίων ὑπουργῶν τοῦ πρώτου Βασιλέως.

Τρίτη. Πάλαι ποτὲ πρωθυπουργὸς τοῦ αὐτοῦ βασιλέως.

Τετάρτη. Εἷς τῶν δὴ λεγομένων *ὑπουργῶν τοῦ αἵματος.*

Πέμπτη. Ὑπουργὸς μινυνθάδιος ἐπὶ τῆς μεσοβασιλείας.

Ἕκτη. Ὑπουργὸς ἐπί τε τῆς πρώτης βασιλείας, τῆς μεσοβασιλείας, καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας βασιλείας.

Ἑβδόμη. Γέρων κοιμώμενος.

Μειδιάσας ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ κατετάχθην μεταξὺ τῶν θεατῶν τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ θαυμασίου δείπνου, εἰς ὃν κατέβησαν μετ' οὐ πολὺ πρῶτοι μὲν οἱ περὶ τὸν βασιλέα, εὐθὺς δ' ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ ἀλλεπαλλήλως, ὡς κάλλιστα ἐν τῇ *Εὐνομίᾳ* περιεγράφη. Μετὰ τὸ δεῖπνον ἤρξατο βαρὺ διὰ τὴν πολυφαγίαν τὸ cotillon, καὶ, ἀραιωθέντος μικρὸν κατὰ μικρὸν τοῦ κύκλου, ἐλύθη ἡ συνεδρίασις ὑπὸ τοῦ βασιλέως περὶ ὥραν ὡσεὶ τετάρτην. Ἀπεσπάσθησαν δ' ἀπὸ τῆς αὐλῆς τοῦ μεγάρου μία κατὰ μίαν αἱ ἅμαξαι, καὶ οἱ κλητοὶ — ἅμα δὲ καὶ ἐκλεκτοὶ — κατελθόντες εἰς τὸ ὑπνῶττον ἄστυ,

> βὰν ῥ' ἴμεναι κίοντες ἑὰ πρὸς δώμαθ' ἕκαστος,

καὶ ἀναβάντες εἰς τοὺς κοιτῶνας κατεκλίθησαν.

Καὶ οὗτοι μὲν εὗδον πανημέριοι.

Μετὰ δέ τινας ἡμέρας προσεκλήθη ὁ βασιλεὺς εἰς ἰδιωτικὸν χορὸν, συγκροτηθέντα ὑπὸ τοῦ πρώην ἐν Πετρουπόλει πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος Κ. Ι. Σούτσου, καθ' ὃν ὀλίγον πλῆθος περιεκλείετο ἐν μεγάλῳ κύκλῳ. Καὶ ἐκεῖ δὲ ὡς καὶ ἐν τῇ Γαλλικῇ πρεσβείᾳ προηγήθη τοῦ τέλους τοῦ χοροῦ δεῖπνος, περὶ τὸν ὡραῖον πίδακα τοῦ ἐν τῇ ἐπαύλει ἑστιατορίου παρατεθείς.

Ἐν τούτοις, μετὰ τὴν παράδοξον ὑγρασίαν τῶν ἀρχῶν τοῦ Δεκεμβρίου, ἐπῆλθε ψῦχος βαρὺ καὶ μέχρι πάγου ἐν Ἑλλάδι ἐπιταθέν· τὰ δὲ κύκλῳ τῶν Ἀθηνῶν ὄρη περιεβάλλοντο σινδόνα λευκὴν, παρέχουσαν ἀρίστην θέαν εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ αὐτοχειροτόνητοι κυνηγοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν, αἱ δὲ σκολόπακες (bécasses) καὶ αἱ κίχλαι δὲν ἠλαττώθησαν διὰ τοῦτο.— Τὰ ἐργαστήρια ἐνεδύθησαν στολὴν ἑορτάσιμον διὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν ά. τοῦ ἔτους καὶ ἡ κίνησις τῶν ἀγοραστῶν κατήντησε φοβερά. Φεῦ! ἡ πολυτέλεια! ἡ πολυτέλεια! θὰ εἴπωσιν οἱ συνήθως ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὀδυρόμενοι καὶ δακρυχέοντες, καὶ καταρώμενοι ἄλλος ἄλλον αἴτιον αὐτῆς. Καὶ ὅμως ὑπῆρξέ ποτε καιρὸς καθ' ὃν δὲν ἐδίδοντο δῶρα, ὑπῆρξέ ποτε καιρὸς καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι ἔζησαν στερούμενοι τῶν ὑπαρχουσῶν εὐχερειῶν; μόνον ἡ γενεὰ τῶν διωκτῶν τῆς κακῶς ἐννοουμένης πολυτελείας ἔλλειπεν ἄλλοτε — καὶ κατὰ τοῦτο προωδεύσαμεν τῷ ὄντι τὴν σήμερον. Σ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—o—

ΛΟΝΔΙΝΟΝ. Ἡ πόλις τοῦ Λονδίνου ἐν ἔτει 1858 ἐκάλυπτεν ἐπιφάνειαν 122 τετραγωνικῶν μιλίων. Ἐμπεριεῖχε 327,302 οἴκων· καὶ εἰς τούτους προστίθενται κατ' ἔτος ὑπὲρ τὰς 4,000, διὰ 40,000 περίπου οἰκήτορας. Ἐκτείνονται τὰ οἰκήματα ἀπὸ τὴν συνοικίαν Holloway μέχρι τῆς Camberwell, δηλαδὴ εἰς ἀπόστασιν 12 μιλίων κατὰ μῆκος. Ἂν δὲ ἅπαντα τῆς πόλεως ταύτης τὰ οἰκήματα ἐτίθεντο εἰς γραμμὴν ἠδύναντο νὰ περικυκλώσωσι τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν ὁμοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ Ἐβοράκου μέχρι Πυρηναίων.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Λονδίνου κατὰ τὸ ἔτος 1856 ἦτο 2,362,236, ψυχῶν· ἐξ ὧν 1,106,558 ἄῤῥενες. 146,449 παῖδες μικρότεροι τῶν 5 ἐτῶν, 670,380 ἄγαμοι ἄνδρες, καὶ 735,871, ἄγαμοι γυναῖκες· 399,098 ἔγγαμοι ἄνδρες, καὶ 409 ἔγγαμοι γυναῖκες· 28,598 ἄνδρες διεζευγμένοι καὶ 39,231 γυναῖκες χωρισθεῖσαι ἀπὸ τῶν συζύγων των.

Ὁ μέσος ὅρος τῶν ἀποβιώσεων κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη ὑπῆρξεν 25 ἐπὶ ἑκάστης χιλιάδος κατοίκων. Ὥστε ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης παραβαλλόμενος πρός τινας ἄλλας πόλεις δίδει τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν· δηλ. ὡς

πρὸς τὸ Πεκῖνον	4 : 1.
Παρισίους	1, 1/2 : 1.
Κωνσταντινούπολιν	2 : 1.
Πετρούπολιν	4 : 1.
Βιέννην, Μαδρίτην, Νεοϋόρκην	5 : 1.
Βερολῖνον	7 : 1.
Ῥώμην	9 : 1.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ 5,000 λιθόστρωτοι ὁδοί, ἀποτελοῦσαι 2, 000 μιλίων ἔκτασιν κατὰ μῆκος. Διὰ τὴν λιθόστρωσιν αὐτῶν ἐξωδεύθησαν 14, 000,000 λιρῶν, καὶ κατ' ἔτος δαπανῶνται πρὸς διατήρησιν 1,800,000 λ. 4,900 ὀχετοὶ, φέροντες στόμια 360.000, δι' ὧν καταναλίσκονται 13 ἑκατομμύρια κυβικῶν ποδῶν ἀερίου, διαδίδοντα τὸ φῶς κατὰ τὴν μεγαλόπολιν ταύτην καθ' ἑκάστην νύκτα. Καταναλίσκονται ἐτησίως 270,000 βόες· 30,000 μόσχοι· 1,480,000 πρόβατα· 34,000 χοῖροι· 1,600,000 διχοίνικες (quartai) σίτου· 310, 464,000 λίτραι γεωμήλων· 89,672,000 λάχανα· 1,281,000 πτηνὰ διαφόρων εἰδῶν, καὶ πλῆθος ἰχθύων. Ἐκ Γαλλίας καὶ ἄλλων μερῶν κομίζονται κατ' ἔτος 70—75 ἑκατομμύρια ὠῶν· 13,000 βοῶν (ἀγελάδων) διατηροῦνται ἐντὸς καὶ εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως διὰ τὸ ἀναγκαῖον εἰς τοὺς κατοίκους γάλα. Καταναλίσκονται κατ' ἔτος 3 ἑκατομμύρια τόνων γαιανθράκων· 65,000 βαρέλαι οἴνου· δύο ἑκατομμύρια γαλονίων οἰνοπνεύματος· 42,200,000 πορτέρου καὶ ἄλης. Ὑπάρχουσι 3,613 ζυθοπωλεῖα, 5, 000, σικεροπωλεῖα· 13,000 οἰνέμποροι· 6,367 ἀστυνομικοὶ κλητῆρες διατηροῦσι τὴν εὐταξίαν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους 1848 διῆλθον διὰ τοῦ ταχυδρομείου Λονδίνου 332 ἑκατομμύρια ἐπιστολῶν, ἐξ ὧν εἰσεπράχθησαν τέλη 58 1/2 ἑκατομμυρίων λ. καὶ ἐξωδεύθησαν διὰ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν 30 ἑκατομμύρια λ. Κατὰ τὸ ἔτος 1810, ὑπῆρχον ἐν Λονδίνῳ 104,476 ἅμαξαι, ἐνῷ κατὰ τὸ 1812 ὑπῆρχον μόνον 49,426.

ΕΞΟΔΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΙΑΤΡΩΝ. Εἰς τὸν Ἀγγλικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1862 ὑπῆρχον πρὸς μισθοδοσίαν τῶν ἰατρῶν λίραι. 327,314 σχεδὸν τὸ ποσὸν τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς συντήρησιν ὁλοκλήρου τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ.

Ι. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1, 1864.

—ooo—

Ἡ ὑπουργικὴ κρίσις, περὶ ἧς εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ, ἐτελείωσεν, ἀναπληρωθέντος τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Κ. Σμολένσκη ὑπὸ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Κ. Β. Πετμεζᾶ. Ἀλλ' ὡς φαίνεται δὲν ἐτελείωσαν καὶ αἱ ἀταξίαι, ὅσαι ἕνεκα τῆς διαφωνίας τῶν ὑπουργῶν ἐγεννήθησαν· διότι τὸ ἐν Τριπόλει πεζικὸν τάγμα, παρακοῦσαν τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ τὸν διορισθέντα διοικητὴν αὐτοῦ, συμμάχους ἔχον τὸν νομάρχην καὶ τὸν εἰσαγγελέα, ἕτερα δὲ τάγματα ἐν Λαμίᾳ καὶ Χαλκίδι ἔδωκαν τεκμήρια τῆς αὐτῆς ἀπειθείας καί, τὸ δεινότερον, συνελήφθησαν ἐπιστολαὶ καὶ τηλεγραφήματα, δι' ὧν συνίστατο αὐτοῖς ἐξ Ἀθηνῶν ἡ ἀπείθεια αὕτη. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τῶν προτρεψάντων τοὺς στρατιώτας εἰς ταῦτα ὑπάρχει καὶ εἷς πληρεξούσιος, ἐζητήθη παρὰ τοῦ ὑπουργείου ἡ ἄδεια τῆς Συνελεύσεως ὅπως συλληφθῇ καὶ φυλακισθῇ.

* * *

Οἱ φυλακισθέντες διὰ τὰς γενομένας, ὡς προείπομεν, διαδηλώσεις κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἀνακριθέντες καὶ ἐξελεγχθέντες ἀθῷοι, ἀπελύθησαν μετὰ εἰκοσαήμερον φυλάκισιν.

* * *

Εἴπομεν ἄλλοτε ὅτι κατὰ σύστασιν τῆς Συνελεύσεως, οἱ προβιβασθέντες ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως ἔτρεπε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς ἀρχαίους βαθμούς· ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἐνεργήθη ἄχρις ὥρας.

* * *

Περὶ τῶν Ἐπτανησιακῶν οὐδεμίαν ἐπίσημον εἴδησιν ἔχομεν ἄχρι τοῦδε· κοινῶς ὅμως φημίζεται ὅτι ἡ αὐστηρότης τῶν ὅρων τῆς συνθήκης μετριάζεται· ἡ δὲ ἐν Κερκύρᾳ ἐκδιδομένη *Ἕνωσις* λέγει τὴν 21 τοῦ λήξαντος τὰ ἑξῆς· « Ἀπὸ τῆς Δευτέρας τῆς ἑβδομάδος ταύτης ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἤρχισε τὸν ἀφοπλισμὸν τοῦ Βίδου, ὃν καὶ σχεδὸν ἐπεράτωσε. Πληροφορούμεθα ὅτι τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα θέλει ἀρχίσει καὶ τὸν ἀφοπλισμὸν τοῦ νέου φρουρίου. Οἱ Ἄγγλοι ἤρχισαν, ὡς φαίνεται, νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, ἀφίνοντες τὸ ἑλληνικὸν ὑπουργεῖον νὰ διασκεδάσῃ τὸ κοινὸν μὲ τὰς χρηστὰς αὐτοῦ *ἐλπίδας*. »

* * *

Τὰ μεταξὺ Γερμανίας καὶ Δανίας τραχύνονται. Γερμανικὸς στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς Ὁλστέϊν, τοῦτο δὲ ἀνηγόρευσεν ἡγεμόνα αὐτοῦ τὸν δοῦκα τοῦ Αὐγουστεμβούργου. Κατὰ τὰς τελευταίας ἐφημερίδας τῆς Γαλλίας, φαίνεται ὅτι ὁλόκληρος ἡ Γερμανία κατεξανέστη κατὰ τῆς Δανίας. Καὶ αὕτη ὅμως παρεσκευάσθη ὅπως ὑπερασπίσῃ τὰ ἴδια δικαιώματα.

* * *

Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένη *Βυζαντίς*, ἐδημοσίευσε τὴν 24 τοῦ λήξαντος τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων, φέρον χρονολογίαν 2 Ἰανουαρίου 1864 Ἔ. Ν. « Κατὰ τὴν χθὲς γενομένην ὑποδοχὴν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, ὁ αὐτοκράτωρ εἶπε· — Πέποιθα ὅτι αἱ δυσχέρειαι, ἃς συμβάματά τινα ἐπήνεγκον εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, ἐξομαλυνθήσονται ὑπὸ τοῦ συνδιαλλακτικοῦ πνεύματος τῶν ἡγεμόνων, καὶ ὅτι θέλομεν διατηρήσει τὴν εἰρήνην.»

* * *

Κατὰ τὴν *Εὐνομίαν* « ἀνεκαλύφθη ἐν Εὐρώπῃ καὶ συνιστᾶται ὡς ἀσφαλεστάτη θεραπεία τῆς νόσου τῶν ἀμπέλων. νὰ τίθηται εἰς τὴν ῥίζαν ἑκάστου φυτοῦ σωρὸς θαλασσίου ἅλατος.»

* * *

Ὁ χειμὼν ἐν Ἑλλάδι ἐπῆλθεν ἔκτακτος· μετὰ μακρὰν ἀνομβρίαν κατέκλυσαν τὸ ἔδαφος ἀλλεπάλληλοι καὶ συνεχεῖς νεροποντίαι, ταύτας δὲ διεδέχθη ψῦχος δριμύτατον.

* * *

Πλὴν τῆς Τουρκίας ἠρεμούσης καὶ μετὰ μειδιάματος στρεφούσης τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Δύσιν, πᾶσα ἡ λοιπὴ Εὐρώπη ταράσσεται· ἡ Ῥωσία ἀγωνίζεται νὰ καταβάλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πολωνίας καὶ παρασκευάζεται φοβουμένη ἐξωτερικὸν πόλεμον· ἡ Ἰταλία ὁπλίζει πολυάριθμον στρατόν, ὅπως παλαίσῃ πρὸς τὴν Αὐστρίαν ὑπὲρ τῆς Ἐνετίας· ἡ Αὐστρία παρασκευάζεται κατὰ τῆς Ἰταλίας· ἡ Γερμανία κινεῖται ὅλη ὑπὲρ τῶν δουκάτων Ὁλστέϊν καὶ Σλέσβιχ· ἡ Δανία μετὰ τῆς Σουηδίας ἀντιπαρατάσσονται· ἡ Ἀγγλία πολεμεῖ κατὰ νέας στάσεως ἐν Ἰνδίαις· ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας φέρει τὴν δεξιὰν πρὸς τὴν ῥομφαίαν καὶ ἀπειλεῖ ν' ἀνασπάσῃ αὐτήν, καὶ ἡ Ἑλλάς, ἡ μήτηρ τῶν ἡρώων καὶ τῶν σοφῶν, τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν ἀρειμανίων, συγκροτεῖ ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἰδέας σταυροφορίαν φοβεράν, ἧς τινος τὰ προοίμια εἶναι ἡ διαίρεσις τοῦ ἔθνους, ἡ ἐξασθένησις τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἡ εἰσβολὴ εἰς τὰς δημοσίους θέσεις καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἡ παραλυσία τοῦ στρατοῦ διὰ τῆς θυσίας καὶ τῆς ἐλαχίστης πειθαρχίας, αἱ ὕβρεις καὶ ἡ ἀκολασία.

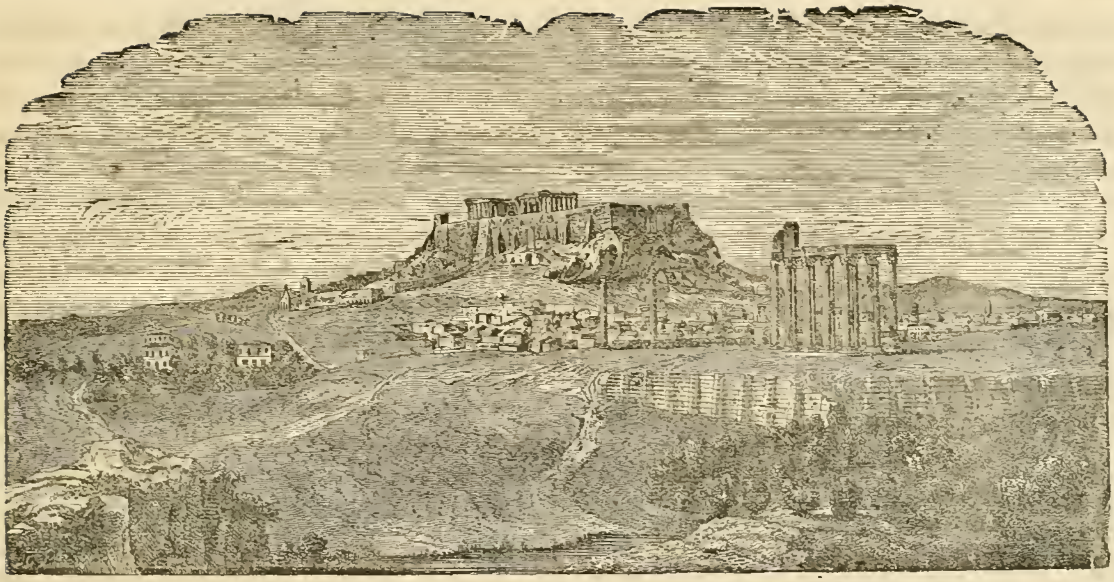
ΑΙΝΙΓΜΑ.

Πᾶς γηγενὴς μὲ κατοικεῖ, χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζῃ,
Διότ' ἐντὸς τοῦ κράτους μου ἥλιος δὲν φωτίζει·
Εὐθὺς πλὴν μεταβάλλομαι εἰς φεγγοβόλον σῶμα,
Ἐὰν ἀπὸ τὸ σῶμά μου κόψῃς μικρόν τι κόμμα·

Κ. Π. ΥΑΚΙΝΘΟΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 330 φυλλ. αἰνίγματος.

Λέμβος—Λέσβος.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1864. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 332.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗ ΔΥΣΕΙ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ νεωτέρα κοινωνία.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 328.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ἀδόλφος καὶ Κόριννα.

Ἡ μὲν Κόριννα περιέχει τὴν ἐξομολόγησιν τῆς Κ. Στάελ, ὁ δὲ Ἀδόλφος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἐξομολόγησις τοῦ Βενιαμὶν Κωνστάν. Πολλοὶ δὲ ἀγνοοῦσιν ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς *Θρησκείας*, ὁ ἔξοχος δημοσιογράφος, ὁ ἔνδοξος ῥήτωρ, ὅς τις ἐπὶ τῆς Παλινορθώσεως ἐκήρυξεν ἀτρομήτως πόλεμον πρὸς πάσας τὰς ὀπισθοδρομικὰς μερίδας, ἔγραψεν οἰκογενειακὴν μυθιστορίαν. Ἐν τῇ μυθιστορίᾳ ταύτῃ ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις, ὁ μῦθος εἶναι ἐλάχιστος. Καὶ ἂν χωρίσωμεν τὸ κύριον μέρος τῆς διηγήσεως ἀπὸ τῶν ἐπεισοδίων, εὑρίσκομεν καθαρὰν τὴν ἱστορίαν δύο ψυχῶν αἵτινες, καί τοι ἔχουσαι τὴν προαίρεσιν, οὔτε νὰ συνεννοηθῶσιν ἐντελῶς, οὔτε νὰ κατασταθῶσιν εὐτυχεῖς δύνανται· ἡ ψυχρὰ καί πως σκεπτικὴ φύσις τοῦ *Ἀδόλφου*, δὲν ἐννοεῖ ὅλον τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ ὅλας τοὺς πόθους τῆς Ἐλεονώρας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περιστάσεις φέρουσιν ἀκαταπαύστως εἰς συνάφειαν τὸν παγετὸν καὶ τὸν κρατῆρα, ἁρμονία μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων εἶναι ἀδύνατος. Ἑπόμενον δὲ ὅτι ὁ γλυκύτερος χαρακτὴρ ὑπόκειται πρὸ παντὸς ἄλλου εἰς παθήματα, διότι ἡ διάνοια μεταρσιουμένη ὑψίτερον, ἀποφεύγει εὐκολώτερον τὰς ἀδημονίας καὶ τοὺς σπαραγμοὺς τῶν παθῶν· ἔχουσα δὲ κόσμον ἴδιον, κόσμον ἀπρόσιτον, καταφεύγει εἰς αὐτὸν ἅμα ἐξαφθεῖσα ὑπὲρ τὸ δέον ὑπὸ ἐνθέρμων ἐντυπώσεων. Ἐν τῷ *Ἀδόλφῳ* εὑρίσκομεν ἴχνη τοιούτων ἀντιθέσεων, γυναῖκα καταφλεγομένην ὑπὸ ἔρωτος, καὶ ἄνδρα τὸν νοῦν ἔχοντα πρὸς τὰς οὐρανίους ἡδονὰς, τὰς δὲ κλίσεις τοῦ κόσμου τούτου θεωροῦντα ὡς ἁπλοῦν τρόπον τέρψεως. Ὅ,τι οὗτος θεωρεῖ ὡς ἐπεισόδιον μᾶλλον ἢ ἧττον ἀξιόλογον τῆς ζωῆς, ἐκείνη ἐκλαμβάνει ὡς ὕπαρξιν. Ἐκ τούτου δὲ προκύπτει πάλη ἐσωτερικὴ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπόκωφος. Ὁσάκις τὸ πάθος δὲν εἶναι βαθὺ, δὲν ἀπατᾷ ἐπὶ πολὺ τὴν ἀληθῶς ἐρῶσαν καρδίαν. Ὁ γογγυσμὸς ἀναβαίνει ταχέως εἰς τὰ χείλη τῶν πασχόντων· ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀγάπην, ἐξασθενίζει αὐτὴν ἀνεπαισθήτως καθιστᾶσα αὐτὴν δύσφορον. Ἐντεῦθεν παντὸς εἴδους ἀνησυχίαι, γογγυσμοὶ, ὀργαὶ μᾶλλον ἢ ἧττον καταστελλόμεναι, στιγμιαῖαι ῥήξεις εἰς ἃς ἐπέρχεται μὲν συνδιαλλαγὴ, οὐχὶ ὅμως εἰλικρινὴς ἑκατέρωθεν. Δὲν εἶναι δὲ δύ-

σκολον νὰ προΐδῃ τις τὸ ἀποτέλεσμα· ὁ ἔρως καταβάλλεται κατά τινα τελευταίαν κρίσιν. Ἐὰν δὲ ἐπιζήσῃ ἐντὸς περιπαθοῦς ψυχῆς, ὁμοιάζει πρὸς σφοδρότατον πάθος, ἐξ ἐκείνων ἅτινα δύναται νὰ ὑπομείνῃ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις.

Κ΄.

Ἔρως ἐν τῷ γάμῳ.

Ὑπάρχουσι φύσεις αἵτινες πρώτην τῶν ἀναγκῶν αἰσθάνονται τὸν ἔρωτα· ἡ Κ. Στάελ εἶχε τὸν χαρακτῆρα τοῦτον. Τὸ ὄνειρον τῆς *Κορίννης* εἶχε διασκεδασθῆ ὡς καὶ τὸ τῆς *Δελφίνης*, ὅτε ἄλλο τι παρουσιάσθη ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῆς, « ὁ ἔρως ἐν τῷ γάμῳ. » Δυσκολώτατον εἶναι νὰ εἴπωμεν διὰ ποίων κρυφίων ἀλλοιώσεων καὶ διὰ ποίων σκληρῶν δοκιμασιῶν ἡ συγγράψασα τὴν *Δελφίναν* περιώρισεν εἰς τοῦτο τὰ περιφλεγῆ πάθη τῆς ἰδίας νεότητος, διότι ἀτελεῖς εἰδήσεις πορίζόμεθα ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτῆς. Ἀλλά τις συγγένισσα καὶ οἰκειοτάτη αὐτῆς φίλη, ἡ Κ. Necker de Saussure, λέγει ὁποῖαι περιστάσεις κατέπεισαν αὐτὴν νὰ νυμφευθῇ τὸν Κ. de Rocca.

« Νέος τις καλῶς γεννηθεὶς ἠγαπᾶτο ἐν Γενεύῃ διὰ τὰ περὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀνδρίας λεγόμενα, καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ βαδίσματος αὐτοῦ, προερχομένην ἐκ τῶν βαρέων τραυμάτων ἃ ἔπαθεν ἐν Ἱσπανίᾳ, ὅπου ὑπηρέτησεν ἀξιωματικὸς ὢν γαλλικοῦ συντάγματος. Δύο λέξεις συμπαθείας σταλεῖσαι αὐτῷ ὑπὸ τῆς Κ. Στάελ τοσοῦτον ἐξῆψαν τήν τε καρδίαν καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὥστε εἶπε· « τοσούτῳ πολὺ θ' ἀγαπήσω αὐτὴν, ὥστε θὰ μὲ ὑπανδρευθῇ. »

Καὶ δὲν ἐψεύσθη ἡ προφητεία (1). Τοσαύτην μάλιστα ἀγάπην συνέλαβεν ἡ Κ. Στάελ πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς, ὥστ' ἐφοβεῖτο ἀδιακόπως μὴ στερηθῇ αὐτόν. Οὗτος δὲ μὴ δυνηθεὶς νὰ ζήσῃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς *Κορίννης*, κατέφυγεν εἰς τὰς νήσους Hyères, παρὰ τὴν Προβηγκίαν, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ (2).

ΚΑ΄.

Περὶ τῆς Γερμανίας.—Φιλοσοφικαὶ θεωρίαι.

Ἡ *Γερμανία* ἐδημοσιεύθη (3) μεταξὺ τῆς μακαριότητος ὡραίου ὀνείρου ἐπὶ τέλους διαλυθέντος. Διὸ ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα γαλήνη ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, καὶ θαυμασία ἡ περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνθρώπων μετριοπάθεια.

Τὰς ἰδέας τῆς Κ. Στάελ ἐῤῥύθμιζεν ὁ χρόνος βραδέως μὲν, ἀλλ' ἀδιακόπως. « Κατέκρινον τὰ συγγράμματα αὐτῆς ὡς ἐπιτετηδευμένα καὶ περιειργασμένα· ἀλλ' ἐνόησαν τὴν μυστικὴν αὐτῶν βάσιν; παρετήρησαν ὅτι ἡ *ἐπιτήδευσις* αὐτη εἶναι ἐπιτήδευσις νοὸς διψῶντος ἀλήθειαν, ἐπιθυμοῦντος νὰ πείσῃ καὶ νὰ πεισθῇ; εἶδον ὅτι ἡ *περιέργεια* αὐτη εἶναι περιέργεια τῆς ψυχῆς (4); Προϊόντος τοῦ χρόνου ὁ φλογερὸς μαθητὴς ὁ συγγράψας τὰς περὶ τοῦ Ἰ. Ἰ. Ῥουσσῶ ἐπιστολὰς, ἐνεκολπώθη τὰς ἰδέας τοῦ Jacobi. Καὶ ὅμως κατακρίνει ἐν τῇ Γερμανίᾳ τὰς ὑπερβολὰς τοῦ συστήματος τοῦ Jacobi· καὶ ἐπικρίνει μάλιστα μετὰ πολλῆς ὀξύτητος τὴν φιλοσοφικὴν αὐτοῦ μυθιστορίαν Woldemar. Ἡ ἀλλοίωσις αὐτη δὲν θέλει ξενίσει τοὺς ἔχοντας ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς συγγενείας τῶν δογμάτων. Καὶ μὲν ὁ Ῥουσσῶ φαίνεται ἐνίοτε θυσιάζων εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ὡς φέρ' εἰπεῖν, ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως τοῦ ἐκ Σαβαυδίας ἐφημερίου· πράγματι ὅμως ἐπικρατεῖ παρ' αὐτῷ τὸ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ οὐσία τῶν θεωριῶν αὐτοῦ. Ὅθεν ὅ,τι εἶναι κλίσις παρὰ τῷ Ῥουσσῷ, γίνεται σύστημα καὶ μέθοδος παρὰ τῷ Jacobi. Εἶναι ἄρα παράδοξον ὅτι ἡ Κ. Στάελ ὠλίσθησεν ἀνεπαισθήτως εἰς κατωφέρειαν τοσούτῳ πρηνῆ;

Ἡ γερμανικὴ αἰσθηματικότης ἐξήγειρε καθ' ἑκάστην τὴν πρὸς τὰς χριστιανικὰς πεποιθήσεις εὐμένειαν αὐτῆς. Οἱ γερμανοὶ φιλόσοφοι τῆς αἰσθηματικῆς σχολῆς ἦσαν τότε πολλὰ εὐδιάθετοι νὰ ὁμιλῶσιν ὑπὲρ τῆς ἀποκαλύψεως. Τὸ Εὐαγγέλιον ἤρεσκεν αὐτοῖς, διότι ἐθεώρουν αὐτὸ ὡς ἐπανάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως κατὰ τῆς ὑπερβαλλούσης ὀρθοδοξίας τῶν Φαρισαίων, καὶ τῆς ἀναλγησίας καὶ ψυχρότητος τῶν ἀρχαίων θρησκευμάτων. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ θεωρεῖν τὴν εὐαγγελικὴν πίστιν ἦτο τότε τοσούτῳ γενικὸς πέραν τοῦ Ῥίνου, ὥστε αὐτὸς ὁ μὴ εὐκόλως ἐμπνεόμενος ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ Κάντ, ἐξέθετο ἐν τῷ ὀνομαστῷ συγγράμματι « Ἡ Θρησκεία ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ὀρθοῦ λόγου, » ὁμοίας ὡς ἔγγιστα ἰδέας, αἵτινες ἐφάνησαν τῇ Κ. Στάελ πολὺ ἀνώτεραι τῆς γαλλικῆς φιλοσοφίας τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Πλὴν τούτου, ὁ νοῦς αὐτῆς ὡς καὶ πάντων τῶν Γενευαίων, ἐταλαντεύετο μεταξὺ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῶν Παρισίων καὶ τῆς τοῦ Βερολίνου.

Ἔτι καὶ ἐν τῇ Κορίννῃ δυσμενῶς πως ζωγραφοῦνται οἱ Γάλλοι, καὶ σχεδὸν παρίστανται κατώτεροι τῶν Ἄγγλων. Ἡ *Γερμανία* (Λονδῖνον 1813) θέτει τοὺς συμπολίτας τοῦ Κάντ, τοῦ Ἕρδερ, τοῦ Schelling, τοῦ Jacobi, τοῦ Schleirmacher, τοῦ Φίχτε καὶ τοῦ Hegel, εἰς τὴν πρώτην βαθμίδα

(1) Ὁ γάμος οὗτος ἔμεινε μυστικὸς, λέγει ἡ Κ. Νέκερ de Saussure. Notice sur le caractère et les écrits de Mme. de Stael.

(2) Ὁ Κ. de Rocca ἀφῆκε χειρόγραφον, Le mal du pays ἐπιγραφόμενον· εἶχε δὲ δημοσιεύσει ζῶν Mémoires sur la guerre des Français en Espagne;—Campagne de Walcheren et d' Anvers en 1809.

(3) Διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐστηρότητα τῆς αὐτοκρατορικῆς λογοκρισίας ἐβράδυνεν ἡ δημοσίευσις τοῦ συγγράμματος τούτου.

(4) Vinet, Littérature du XIX siècle.

τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως. Τοσούτῳ δὲ ὠργίσθη ὁ Ναπολέων διὰ ταῦτα, ὥστε προσέταξε νὰ σχισθῇ τὸ βιβλίον (1). Ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Καίσαρος ἦτο παιδαριώδης, διότι ὁ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς θαυμασμὸς τῆς Κ. Στάελ δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Καί τοι ἐπαινοῦσα «τὴν φαντασίαν ἥτις εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα ἀρετὴ τῆς καλλιτέχνου καὶ φιλολόγου Γερμανίας,» παρατηρεῖ μετὰ πολλῆς ἀγχινοίας, ὅτι «ἐμπνέει φόβον,» ἐὰν δὲν καταπολεμηθῇ «διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς τιμῆς.» Ἀντιτάττει δὲ εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν τοῦτο πνεῦμα, «τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέχεται ὅρια», τὸν δειλὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα «ὅστις ὑποβάλλεται εἰς πάντας τοὺς ζυγούς.» Μέρος ὅμως τῶν κατακρίσεων τούτων ἀποτείνεται κατὰ τῶν γερμανικῶν κυβερνήσεων, τὰς ὁποίας ἐθεώρει «*σχεδὸν* (εὐγενεστάτη ἡ λέξις!) ἀντιθέτους εἰς τὰ φιλολογικὰ φῶτα τῶν Γερμανῶν.» (Περὶ τῆς Γερμανίας, Μέρος Α', Κεφ. 20.) Προστίθησι δὲ ὅτι πρέπει νὰ ζητηθῇ τὸ φάρμακον τοῦ ἐλαττώματος τῶν συμπολιτῶν τοῦ Gœthe εἰς καλλίονας πολιτικοὺς θεσμούς. «Οὐδὲν μέγα θέλει γίνει, ἔλεγεν, ἐν Γερμανίᾳ, ἢ διὰ τῆς φιλελευθέρου ἐνεργείας, ἥτις διεδέχθη ἐν Εὐρώπῃ τὸ σύστημα τῶν ἱπποτῶν (2).

Καὶ αὐστηραὶ μὲν ἦσαν αἱ ἐκτιμήσεις αὗται· ὅμως ὁ συγγραφεὺς προτιμᾷ τῆς ἐπιπολαίου σκεπτικότητος, ἥτις ἐπεκράτει εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν Γαλλίαν, τὰς θρησκευτικὰς ῥήσεις τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς αὐτῆς δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸν τοῦ Bonald καὶ τοῦ Ἰωσὴφ de Maistre. Εἶναι ἐξ ἐναντίας φιλελεύθερος καὶ προοδευτικός, καὶ ἐμπνέει «τὸ μῖσος τῆς τυραννίας καὶ συμπάθειαν ὅλως εὐαγγελικὴν πρὸς τοὺς δυστυχεῖς τῶν κατωτέρων τάξεων.» Ἡ Κ. Στάελ ἀξιοῖ μάλιστα νὰ κόψῃ ἡ εὐαγγελικὴ ἐκκλησία πάντα δεσμὸν συνδέοντα αὐτὴν μετὰ τοῦ Κράτους, καὶ νὰ κατασταθῇ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἐκκλησίας, πάντη ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῶν ἐπιγείων δυνάμεων.

Εἰ καὶ ἐκήρυττε τὸν χριστιανισμὸν ὡς θρησκείαν, ἥτις πρέπει νὰ καθοδηγῇ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνόει ἐν ταὐτῷ ὅτι δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τὰς ἀπελευθερουμένας γενεὰς οἱ ξηροὶ καὶ μέτριοι τύποι. Ἡ θρησκεία τῆς καρδίας πρὸ πάντων εἶναι ἐξ ἀνάγκης ὁ ἀνώτατος νόμος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφότητος. Ὁ καιρὸς τῶν αἱρέσεων παρῆλθεν. Οἱ εἰλικρινεῖς μαθηταὶ τοῦ Εὐαγγελίου δὲν θέλουσι πλέον ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις αὐτῶν εἰς ἀγόνους καὶ ἀσκόπους δογματικὰς ἔριδας· θέλουσιν ἐξ ἐναντίας συνεννοηθῇ ὅπως δείξωσιν εἰς τὸν κόσμον ἀληθεῖς κοινωνίας, ἐν αἷς οἵ τε μεγάλοι καὶ οἱ μικροί, οἱ πλούσιοι καὶ οἱ πένητες, οἱ σοφοὶ καὶ οἱ ἀμαθεῖς θέλουσιν ἔχει μίαν «μόνην καρδίαν καὶ μίαν μόνην ψυχήν.»

Ὁ συγγραφεὺς τῆς *Γερμανίας* ἐγίνωσκε κάλλιστα ὅτι κοινωνεῖ τις μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς καρδίας μᾶλλον ἢ διὰ τοῦ πνεύματος. Δὲν ἠγνόει ὅτι ὁ Κάντ (4) εἶχε κηρύξει εἰς τὴν μεταφυσικὴν τοσούτῳ δεινὸν πόλεμον, ὥστε εἶχεν ἀφαιρέσει, δικαίως ἢ ἀδίκως δὲν ἐξετάζω, μέρος τῆς ἐπιῤῥοῆς αὐτοῦ. Καὶ ὅμως δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ πίστεως ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ βίος εἶναι τοσούτῳ τραχύς, πολλάκις δὲ καὶ τόσον ἄγονος καὶ ξηρός, ὥστε ἕκαστος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀνωτέραν τινὰ δύναμιν (5) ὅπως παρηγορήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ αὐτόν. «Ἐν καιρῷ βαθυτάτου σκότους, ἔλεγέ τις φίλος τῆς Κ. Στάελ οὐχὶ βεβαίως θρησκομανής, ἀποβάλλομέν ποτε καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀκτῖνα φωτός; Μεταξὺ τοῦ παρασύροντος ἡμᾶς χειμάῤῥου, παραβλέπομέν ποτε καὶ τὸ ἐλάχιστον κλαδίον» (6); Ὅταν ὁ ἄνθρωπος βλέπῃ τὸν κόσμον παραδεδομένον εἰς βίας καὶ τυραννίας, ἀκατάσχετός τις ὁρμὴ φέρει αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ζητῇ παρὰ τῆς ὁρατῆς οἰκουμένης τὸ ἄκρον τῆς ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, τὸ ἄκρον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκομεν μετὰ μεγίστης ἀγωνίας μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ταλαιπωριῶν.

Οἱ φιλόσοφοι καὶ μάλιστα οἱ θεολόγοι, σπεύδοντες νὰ κανονίσωσι μεθοδικῶς καὶ ἐξηκριβωμένως τὰς ἀκαθέκτους ὁρμὰς αἵτινες φέρουσι τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὸ ἄπειρον, κατέστησαν πολλάκις αὐτὰς ἀδυνάτους, ἀφαιρέσαντες ἀπ' αὐτῶν τὸ αὐθαίρετον. Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ τὸ αἴσθημα τοῦ Θεοῦ, διὰ τί νὰ μὴ ἀφήσωσιν αὐτὸ νὰ ἀναπτυχθῇ καθ' ὅλον τὸ μεγαλεῖον καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτοῦ; Μήπως δὲν ἀποκαλύπτεται ὁ Θεὸς τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν καρδίαν; Δὲν ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς ὡς «τὸ ὂν τῶν ὄντων, τὸ αἴτιον τῶν αἰτιῶν, ὡς βαθὺ καὶ μυστηριῶδες ἄπειρον,» ἀλλ' ὡς πατὴρ φροντίζων μετὰ στοργῆς περὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἀνησυχῶν διὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ παθήματα αὐτῶν, μετρῶν καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. Οὕτω πως παρισταμένου τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ πλήθη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε παρασταθῇ ὡς φοβερὸς Κύριος, ἀγαπῶν θυσίας καὶ ῥίπτων κεραυνοὺς κατὰ τῶν θνητῶν, δὲν μανθάνομεν ὅτι πρέπει ν' ἀποτεινώμεθα πρὸς τὴν εὐαισθησίαν

(1) Ἀνάγνωθι τὸ ὡραῖον καὶ περίεργον προοίμιον τῆς Γερμανίας.

(2) Ἡ ἔνδοξος ἠθικὴ ἀνάστασις τοῦ 1813 ἔτους, δὲν εἶναι ἀπόῤῥοια τῆς φιλελευθέρου ἐνεργείας;

(3) Necker de Saussure, Notice CCXCIX.

(4) Ἄξιον τῷ ὄντι σημειώσεως! ὁ Βάϋλος καὶ ὁ Βολταῖρος εἶναι οὐσιωδῶς σύμφωνοι μετὰ τοῦ Κάντ εἰς τὰ περὶ μεταφυσικῆς συμπεράσματα!

(5) Ἡ Κ. Στάελ ἀναπτύσσει θαυμασίως τὴν ἰδέαν ταύτην.

(6) Benjamin Constant, Adolphe.

τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἔπραξαν οἱ ἀποστολικοὶ ἱεροκήρυκες, ὁσάκις θέλωμεν νὰ προδιαθέτωμεν αὐτὸν ν' ἀγαπήσῃ τὸν ἔχοντα ἀνὰ χεῖρας τὴν τύχην αὐτοῦ;

Ναὶ μὲν αἱ θρησκευτικαὶ διατυπώσεις δύνανται νὰ ὦσι διάφοροι κατὰ τὸν χαρακτῆρα ἑκάστου· ἀλλ' ἡ ποικιλία αὐτὴ (ἡ Κ. Στάελ ἐνόησε τοῦτο ἄριστα) δὲν εἶναι πρᾶγμα κακόν. Ἀτόπως θεωρεῖται ὑπό τινων μικρονόων ὡς ὀλέθριον προϊὸν τοῦ προτεσταντισμοῦ. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν θαυμάζω τὴν ἑνότητα τοῦ καθολικισμοῦ, διότι εἶναι προϊὸν πιέσεως καὶ ἀμαθείας. Εἶναι ἑνότης καθαρῶς ὑλικὴ ὑπάρχουσα μόνον, διότι ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τοῦ νοὸς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν, καὶ ἀπὸ τῆς καρδίας τὴν ἐλευθερίαν τὴν κινοῦσαν αὐτήν. Δεσποτισμὸς τοσοῦτον ἀφόρητος καὶ ἐπέμβασις τῆς δυνάμεως εἰς τὰ τῆς συνειδήσεως, εἶναι βεβαίως ἐναντίον καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ καταστρέφουσι τὸ ἀληθὲς θρησκευτικὸν αἴσθημα. Πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι εἰλικρινὲς καὶ ἀνεξίθρησκον, πᾶν ὅ,τι δὲν ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ψυχῆς, οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου, ὅστις εἶναι ὁ πατὴρ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ ὁ αὐτουργὸς τῆς ἀγάπης. Αὕτη ἡ πεποίθησις, ἐπικρατοῦσα εἰς τὸ τελευταῖον σύγγραμμα τῆς Κ. Στάελ, ἀναδεικνύει αὐτὸ ἐπαγωγὸν ἅμα δὲ καὶ πειστικόν. Τοιαύτη τις συγγραφὴ εἶναι βεβαίως πρὸς τὴν Γαλλίαν τοῦ 1800 ἔτους πολὺ ἀνωτέρα τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἐπεπόλαζον τότε κατὰ τὰ κράτη τοῦ Μεγαλειοτάτου αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως.

ΚΑ' (δίς).

Περὶ τῆς Γερμανίας. — Ῥωμαντισμός.

Κατά τε τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θρησκείαν ὁ συγγραφεὺς τῆς *Γερμανίας* ἐφάνη πολέμιος πρὸς πᾶν εἶδος παραδεδεγμένων τύπων· δυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔδωκεν ἀφορμὴν ἐν Γαλλίᾳ εἰς ἐπανάστασιν ὁμοίαν πρὸς τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Βόδμερ καὶ Breitenger ἐν ταῖς Ἑλβετικαῖς ἐπαρχίαις ὅπου ὁμιλεῖται ἡ Γερμανική. Ὑπὲρ πάντα ἄλλον συνετέλεσεν ἡ Κ. Στάελ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων παραδοχὴν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη, ἀγνοῶ διὰ τί, ῥωμαντικὸν εἶδος. Ὁ Ναπολέων, ἀγανακτήσας διὰ τὰς φιλολογικὰς θεωρίας αἵ τινες ἐφαίνοντο αὐτῷ πολέμιαι εἰς τὴν διανοητικὴν ὑπεροχὴν τῆς Γαλλίας, δὲν ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσιν *τῆς Γερμανίας*. Οἱ συμπολῖται τοῦ Ῥακίνα καὶ τοῦ Βολταίρου δὲν ἐνόουν τότε κάλλιον τοῦ αὐτοκράτορος αὐτῶν πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ εἶδος φιλολογίας ἄξιον θαυμασμοῦ, ἐν χώρᾳ παραγνωριζούσῃ τὰς αἰσθητικὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος Λοδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Ὁποῖον σκάνδαλον νὰ βλέπωσι γυναῖκα λογίαν θέτουσαν τὸν Κὰντ καὶ τὸν Ἕρδερ παρὰ τὸν Καρτέσιον καὶ τὸν Malebranche, νὰ ἐπαινῇ τὸν Schiller ὅσον καὶ τὸν Ῥουσσῶ, ν' ἀντιτάττῃ τὴν πολυμάθειαν τοῦ Gœthe εἰς τὴν τοῦ Βολταίρου, νὰ θεωρῇ τὸ ποίημα τοῦ Κλοπστὸκ ἀνώτερον τῆς Ἐῤῥικιάδος, καὶ νὰ προτιμᾷ τοῦ Laharpe τὸν Λέσιγκ καὶ τῶν ᾠδῶν τοῦ Ῥουσσῶ τὰ ᾀσμάτια τοῦ Burger.

Ἡ θεωρία τῆς Κ. Στάελ ἐθριάμβευσεν ἐν Γαλλίᾳ μετ' ἀγῶνας ἐμπαθεῖς (1)· ἦτο ζήτημα ἐθνικῆς φιλαυτίας. Οἱ συμπολῖται τοῦ Λοδοβίκου ΙΔ' καὶ τοῦ Ναπολέοντος κατεφρόνουν ἐπίσης καὶ τὸν Shakspeare, καὶ τὸν Καλδερὸν, καὶ τὸν Δάντε καὶ τὸν Gœthe. Ἡ Ἑλβετικὴ ἀπροσοπωληψία τῆς Κ. Στάελ ἐθεωρεῖτο βλασφημία κατὰ τῆς δόξης τῆς πατρίδος αὐτῶν καὶ ἀπαίσιος διδασκαλία πρὸς τὰς νέας γενεάς. Ἄλλως τε τὸ ὡραῖον ἐφαίνετο αὐτοῖς ἀχώριστον ἀπὸ τῶν ἀδυσωπήτων ἀρχαίων κανόνων. Δὲν ἔβλεπον ὅτι τὸ πρώτιστον θέλγητρον τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ νοὸς εἶναι ἡ ἐλευθέρα καὶ αὐθόρμητος ἔκφρασις. Ἐνόμιζον ἑαυτοὺς μιμητὰς τῶν Ἑλλήνων ἐνῷ οὗτοι, πρὸ παντὸς ἄλλου δημιουργοὶ, ἐθεώρουν τὴν ἀνεξαρτησίαν ὡς τὸν πρῶτον ὅρον πάσης πνευματικῆς γονιμότητος. Ὁποία μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Αἰσχύλου! Πόσον ὀλίγον ὁ τακτικὸς καὶ ἐπίσημος νοῦς τοῦ ποιήσαντος τὸν *Οἰδίποδα τύραννον* ὁμοιάζει πρὸς τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐνίοτε δὲ καὶ παραδόξους συλλήψεις τοῦ νοὸς τοῦ ποιήσαντος τὸν *Προμηθέα*! Ἀλλὰ καὶ ὁ Εὐριπίδης δὲν εἶναι τοῦ Σοφοκλέους μαθητής. Ἑρμηνεύει ἀξιολόγως τὰ πάθη καὶ τὰς ἰδέας τοῦ καιροῦ. Τραγικώτερος ἴσως τοῦ Σοφοκλέους, στερεῖται καὶ τῆς αὐστηρᾶς φιλοκαλίας καὶ τῆς ἀνωτάτης αἰσθήσεως αὐτοῦ. Ἐὰν ἡ Κ. Στάελ ἐγνώριζε τὴν Ἑλλάδα, ἤθελεν ἀντιτάξει αὐτὴν θριαμβεύουσαν πρὸς τοὺς ἐπιστηθίους συγγραφεῖς τοῦ Ναπολέοντος, τὸν Fontanes, τὸν Baour-Lormian καὶ τὸν Luce de Lancival, οἵτινες ἔλεγον ἀφελῶς ἑαυτοὺς πιστοὺς μαθητὰς τῶν Ἑλλήνων!!!

Ἀλλ' ἐὰν ζώσης αὐτῆς δὲν ἐθριάμβευσεν ἡ ὑπόθεσις ὑπὲρ ἧς ἠγωνίζετο, συνέτρεξεν ὅμως μετὰ ταῦτα εἰς διάδοσιν τοῦ ὀνόματος αὐτῆς. Καὶ σήμερον, ὅτε αἱ ἰδέαι τῶν συγγραφέων τοῦ Omasis (Baour-Lormian) καὶ τοῦ Ἀχιλλέως ἐν Σκύρῳ (Luce de Lancival) ἀπώλεσαν πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῶν ὑπόληψιν, πολλῶν κεφαλαίων τῆς *Γερμανίας* ἠλαττώθη ἐπίσης τὸ ἐνδιαφέρον. Θέλομεν δὲ ἐννοήσει τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ἰδιοῤῥυθμίαν αὐτῶν ἀνατρέχοντες εἰς τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἐφάνη τὸ σύγγραμμα, καὶ ἐνθυμούμενοι ὅτι αἱ θεωρίαι πρὸς ἃς ἐπάλαιον ὑπεστηρίζετο παρά τε τῆς κοινῆς γνώμης

(1) Ἵνα κρίνῃ τις περὶ τῶν ἀγώνων αὐτῶν, ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τὸ προοίμιον τοῦ Βίκτωρος Hugo ἐν τῷ Κρόμβελ.

καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως (1). Ἡ ἀναφανδὸν καὶ μετ' ἀναμφισβητήτου ἐμπειρίας προσβολὴ τῶν φαινομένων ἀνικήτων προλήψεων, ἐθεωρεῖτο τότε τόλμη.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

(1) Πᾶσα ἰδέα τῆς Κ. Στάελ ἐθεωρεῖτο ὕποπτος παρὰ τοῦ δεσπότου τῆς Γαλλίας. « Δὲν ὁμιλεῖ, ἔλεγεν, οὔτε περὶ πολιτικῆς, οὔτε περὶ ἐμοῦ, ὡς ἀξιοῦσιν· ἀλλ' ἀγνοῶ διὰ τί μὲ ἀγαπῶσι πάντοτε ὀλιγώτερον ἀφοῦ ἴδωσιν αὐτήν. Ἐρεθίζει τὰς κεφαλὰς κατὰ τρόπον ὅστις δὲν μοι ἀρέσκει. » Mme. Necker. Notice. p. CCC.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ.

Ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ῥώμην.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε Φυλλ. 328. 329.)

Ὄπισθεν τοῦ Καπιτωλίου, πρὸς τὸ κατωφερὲς μέρος τοῦ περιωνύμου τούτου λόφου, ὑπ' αὐτοὺς τοὺς πρόποδας τῆς Ταρπηΐας πέτρας, ἄρχεται σειρὰ ἀρχαιοτάτων κτιρίων, στηλῶν διεσπαρμένων τῆδε κἀκεῖσε, θριαμβικῶν ἀψίδων, μέγα παρεχόντων τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐνταῦθα συγκεντροῦνται αἱ πλεῖσται τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, διότι αἱ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν στῆλαι εἶναι λείψανα τοῦ περιφήμου Forum τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, τοῦ θεμελιωθέντος ἐπὶ Ῥωμύλου καὶ Τατίου ὅτε συνεμάχησαν οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τῶν Σαβίνων. Ἐνταῦθα συνήρχοντο εἰς ἐκκλησίαν ἡ Ῥωμαϊκὴ Σύγκλητος καὶ ὁ λαὸς, καὶ ἡ λέξις Forum λέγεται ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ a ferendo ἤτοι κομίζειν εἴδη πρὸς πώλησιν, διότι ἐν ἀρχῇ τὸ forum ἐχρησίμευσεν ὡς ἀγορά.

Ἡ σημασία τοῦ μέρους τούτου παρεκίνησε τοὺς σοφοὺς ἀπὸ τεσσάρων ἤδη αἰώνων νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ διαστάσεως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δόξης του καθὼς καὶ τῶν πέριξ κτιρίων. Ὅτι ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῆς συμμαχίας τῶν Ῥωμαίων μετὰ τῶν Σαβίνων, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Οἱ δύω οὗτοι λαοὶ, κατέχοντες τὰς κορυφὰς τοῦ Παλατίνου καὶ Καπιτωλίου λόφου, εἶχον ἀνάγκην οὐδετέρου τινὸς μέρους, ἔνθα νὰ συνέρχωνται πρὸς ἐμπορίαν καὶ φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὁ ἀπὸ τῆς Ταρπηΐας πέτρας ἀρχόμενος ἰσθμὸς, οὕτως εἰπεῖν, ἦτο καταλληλότατος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἑκατέρωθεν τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ὑπῆρχον ἕλη, ὧν ποιεῖται μνείαν Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς. Ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν ἐξήχθη ὅτι τὸ Forum εἶχε μῆκος 550 ποδῶν καὶ πλάτος 366. Περιεκυκλοῦτο δὲ ὑπὸ ἀετώματος διωρόφου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὑπῆρχον ἐργαστήρια, καὶ ἄνω αὐτῶν δωμάτια, ἔνθα ἐναπετίθεντο οἱ φόροι. Πέριξ καὶ ἔξωθεν τοῦ Forum κατεσκευάσθησαν μετὰ ταῦτα διάφορα κτίρια, τῶν ὁποίων τὰ γνωστότερα ἦσαν ἡ Curia, ἡ αἴθουσα τῆς Γερουσίας· ἐκ δεξιῶν ταύτης τὸ Comitium, ἤτοι τόπος ἔνθα συνήρχοντο εἰς ἐκκλησίαν καὶ πρὸς διάσκεψιν· μετὰ ταῦτα τὸ Groecostasis, ἤτοι αἴθουσα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων πρέσβεων, ἡ ἀψὶς τοῦ Φαβιανοῦ, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φαβίου, νικητοῦ τῶν Ἀλλοβρόγων. Ἐξ ἀριστερῶν ἵστατο ὁ ναὸς τῶν Διοσκούρων Κάστορος καὶ Πολυδεύκους καί τινα ἄλλα κτίρια. Πρὸς δυσμὰς ἦν ὁ ναὸς τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ πρὸς βοῤῥᾶν ὁ τοῦ Κρόνου, ἡ ἀψὶς τοῦ Τιβερίου, ὁ ναὸς τοῦ Οὐεσπασιανοῦ καὶ ἡ Schola Xancta. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ οἱ ναοὶ τοῦ Αἰμυλίου καὶ τὰ ἐργαστήρια ἔνθα ὁ Βιργίνιος ἔλαβε τὴν μάχαιραν διὰ τῆς ὁποίας ἐφόνευσε τὴν θυγατέρα του.

Ἐκ τῶν περικυκλούντων τὸν παλαιὸν τῶν Ῥωμαίων Forum μνημείων πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος, ἵσταται μέχρι σήμερον ἀκεραία ἡ ἀψὶς τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου, ἀνεγερθεῖσα τὸ 205 μ. Χ. ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου πρὸς τιμὴν τούτου καὶ τῶν υἱῶν του Ἀντωνίου Καρακάλλα καὶ Γέτα, χάριν τῶν κατὰ τῶν Πάρθων νικῶν. Εἶναι δὲ ἐκτισμένη ἐξ ἑλληνικοῦ μαρμάρου μὲ τρεῖς θόλους, ὡς ἡ ἀψὶς τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ὀκτὼ στῆλαι μικτοῦ ῥυθμοῦ, διότι κατεσκευάσθη ὅτε αἱ τέχναι εἶχον ἀρχίσει νὰ παρακμάζωσιν. Ἄνωθεν κατὰ μέτωπον ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ἀφιερώσεως τοῦ μνημείου τούτου, ἡ τετάρτη γραμμὴ τῆς ὁποίας εἶναι ἐντελῶς ἐξεσμένη. Τοῦτο ἐγένετο κατὰ διαταγὴν τοῦ Καρακάλλα, ὅστις θανατώσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γέταν, ἐξήλειψε τὸ ὄνομά του. Πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς ἀψῖδος ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἀνδριὰς τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτίμου Σεβήρου, καθημένου μετὰ τῶν δύω υἱῶν του Καρακάλλα καὶ Γέτα ἐπὶ θριαμβικοῦ ἅρματος, ὑπὸ ἓξ συρομένου ἵππων. Ἐξ ἀριστερῶν τῆς ἀψῖδος ταύτης κεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ.

Ἡ ἐκκλησία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἀνεκαινίσθη τὸ 1256 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ'. Ὁ Σίξτος ὅμως ὁ Ε'. τὴν ἐδώρησε τὸ 1588 εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ζωγράφων, οἵτινες τὴν ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ἅγιον Λουκᾶν, τὸν προστάτην των. Περιέχει δὲ πλεῖστα ἔργα περιφήμων ζωγράφων, τὰ ὁποῖα ἤθελεν εἶσθαι μακρὸν νὰ ἀπαριθμήσω ἐν τῇ παρούσῃ.

Ἐξερχόμενός τις ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Λουκᾶ, εὑρίσκεται ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἀδριανοῦ, πλησίον τῆς ὁποίας ἵσταται ἡ λεγομένη στήλη τοῦ Φωκᾶ, ἀνεγερθεῖσα τὸ 608 ἔτος ὑπὸ τοῦ

ἐξάρχου τῆς Ἰταλίας Σμαράγδου. Εἶναι δὲ μαρμάρινος, ἔχουσα διάμετρον 4 ποδῶν καὶ δύω δακτύλων, καὶ ὕψος τοῦ στηλοβάτου 10 ποδῶν καὶ 11 δακτύλων. Αἱ ἐπ' αὐτῆς ἀνακαλυφθεῖσαι ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἐμβλήματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα τὸ Forum τοῦ Καίσαρος, ἦν ἐκ τῶν τὰ μάλιστα περιβλέπτων μερῶν τῆς Ῥώμης.

Οὐ μακρὰν τῶν ἀνωτέρω μνημείων ἵσταται ἡ ἁψὶς τοῦ Τίτου, ἀνεγερθεῖσα ὑπὸ τῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ λαοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Τίτου, υἱοῦ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ, δια τὴν κατάκτησιν τῆς Ἱερουσαλήμ. Σύγκειται δὲ ἐκ Πεντελικοῦ μαρμάρου καὶ περιέχει ὡραῖα ἀνάγλυφα. Ἂν καὶ μικροτέρα ἄλλων ἁψίδων τῆς Ῥώμης καὶ ἔχουσα ἕνα καὶ μόνον θόλον, ἔχει ὅμως τοιαύτην λαμπρὰν ἐργασίαν, ὥστε θεωρεῖται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Ῥώμης μνημείων. Τὰ ὑπὸ τὴν ἁψῖδα ἐκ δεξιῶν ἀνάγλυφα παριστῶσι τὸν Τίτον θριαμβεύοντα, συρόμενον ἐπὶ ἅρματος ὑπὸ τεσσάρων ἵππων κατὰ μέτωπον ἐζευγμένων, τοὺς ὁποίους διοικεῖ ἡ Ῥώμη, ὑπὸ τὸ σχῆμα γυναικός. Ἡ Νίκη στέφει τὸν αὐτοκράτορα, οὗ τινος προπορεύεται καὶ ἕπεται ἡ φρουρά. Ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ πορεύονται οἱ αἰχμάλωτοι, ἡ χρυσῆ τράπεζα μὲ τὰ ἱερὰ σκεύη, αἱ ἀργυραῖ σάλπιγγες καὶ διάφορα ἄλλα κειμήλια τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὑπὸ τὸν θόλον τῆς ἁψῖδος φαίνεται ἡ μορφὴ τοῦ Τίτου καθημένου καὶ φερομένου ὑπ' ἀετοῦ, ἐμφαίνοντος τὴν ἀποθέωσιν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ περίστασις αὕτη καὶ ὁ τίτλος divus, τὸν ὁποῖον δίδει εἰς τὸν Τίτον ἡ παρακειμένη ἐπιγραφή, εἶναι ἀποδείξεις ὅτι ἡ ἁψὶς ἀνηγέρθη μετὰ τὸν θάνατόν του, τουτέστι ἐπὶ Δομιτιανοῦ· διότι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ μνημείου ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὰ ἄλλα, ὅσα ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου.

Τοῦ θεατοῦ τὰ βλέμματα στρέφονται ἤδη πρὸς τὸ Κολοσσαῖον (Colossaeum), τὸ γιγαντιαῖον τοῦτο κτίριον τοῦ αὐτοκράτορος Φλαβίου Οὐεσπασιανοῦ, οστις ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων πολέμου κατεσκεύασε τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἐκεῖ ὅπου ἦσαν ἄλλοτε οἱ κῆποι τοῦ Νέρωνος. Ὠνομάσθη δὲ Κολοσσαῖον, ἕνεκα τῶν ὑπερμεγέθων διαστάσεών του ὑπὸ τοῦ Βέδα, ἱστορικοῦ τοῦ Η' αἰῶνος. Τὸ σχῆμα τῶν ἀμφιθεάτρων εἶναι ἐλλειπτικόν, ὡς δύω θεάτρων ἡνωμένων εἰς ἕν, καὶ εἶναι καθαρὰ ῥωμαϊκὴ ἐφεύρεσις.

Τὰ ἀμφιθέατρα ἦσαν προσδιωρισμένα εἰς αἱματηροὺς ἀγῶνας, καὶ τὰ ἐγκαίνια τούτου ἐγένοντο δι' ἀκαταπαύστων μαχῶν ἀνθρώπων μὲ ἄγρια θηρία καὶ τὰ παρόμοια, αἵτινες διήρκεσαν ἱκανὰς ἡμέρας. Πέντε χιλιάδες ἀγρίων θηρίων καὶ πολλαὶ χιλιάδες μονομάχων ἐφονεύθησαν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο. Ἔχοντες δὲ τὴν εὐκολίαν νὰ πληρῶσιν ὕδατος τὸ ἀμφιθέατρον, συνεκρότησαν καὶ ναυμαχίας δι' ἐπίτηδες κατεσκευασμένων πλοίων. Ἀφοῦ ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἐχρησίμευσεν εἰς τὰ τοιαῦτα, ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ 1312, ἐχρησίμευσεν ὡς ὀχυρὸν φρούριον εἰς διαφόρους εὐγενεῖς οἰκογενείας, οἷον τῶν Φραγγιπανῶν καὶ Ἀννιβάλδων, καὶ φαίνεται ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα ἐβλάφθη καιρίως. Ἔπειτα ἀφιερώθη ἐκ νέου εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀγῶνας καὶ μετὰ τὸ 1381 ἓν μέρος αὐτοῦ κατέπεσε. Μετὰ ταῦτα ἐχρησίμευσεν ὡς νοσοκομεῖον καὶ ἐπὶ τέλους ἤρχισαν ν' ἀφαιρῶσι λίθους πρὸς κατασκευὴν διαφόρων τῆς Ῥώμης παλατίων, καὶ μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρχισαν αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις νὰ φροντίζωσι διὰ τὴν διατήρησίν του.

Τὸ σχῆμά του εἶναι, ὡς εἴπομεν, ᾠοειδές, ἔχει δὲ ἐξωτερικὴν περιφέρειαν 1641 ποδῶν, ἐν ᾧ οἱ τοῖχοί του ἔχουσιν 157 ποδῶν ὕψος. Διατρυπῶνται δὲ ὑπὸ τεσσάρων σειρῶν θολωτῶν παραθύρων, ὑποστηριζομένων ὑπὸ ἡμικιόνων, ὧν οἱ τῆς πρώτης σειρᾶς εἰσι δωρικοῦ ῥυθμοῦ, οἱ τῆς δευτέρας ἰωνικοῦ καὶ οἱ τῆς τρίτης καὶ τετάρτης κορινθιακοῦ. Τὸ ἐμβαδόν του ἔχει μῆκος 285 ποδῶν, πλάτος 182 καὶ περιφέρειαν 748 εἰς τὴν βάσιν του, πέριξ τῆς ὁποίας ὑψοῦτο τοῖχος ἀρκετὰ ὑψηλός, ὥστε νὰ μὴ δύνανται τὰ ἄγρια θηρία νὰ πηδῶσιν ἄνωθεν καὶ ὁρμῶσι κατὰ τῶν θεατῶν. Φαίνονται δὲ καὶ σήμερον αἱ εἴσοδοι δι' ὧν εἰσήρχοντο οἱ μονομάχοι καὶ τὰ ἄγρια θηρία, καθ' ὧν ἐμάχοντο ἐνώπιον ἀπειραρίθμου λαοῦ. Γάλλοι σκοποὶ φρουροῦσι τὰς δύο μεγάλας εἰσόδους του, ὑπὸ τὸν θόλον τῶν ὁποίων οἱ σήμερον κατέχοντες τὴν αἰωνίαν πόλιν ἔθεντο εἰκόνας τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐχούσης τὴν καρδίαν της διατρυπημένην ὑπὸ βελῶν. Δεκατέσσαρες εἰκόνες παριστῶσαι τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κρέμανται πέριξ τοῦ μέρους ἔνθα ἐγίνοντο ἄλλοτε οἱ αἱμοσταγεῖς ἀγῶνες, καὶ εἷς μέγας Ἐσταυρωμένος ἀνυψοῦται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς κονίστρας ταύτης (arena), πρὸς πληρεστέραν ἀντιπαράθεσιν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Περὶ τοῦ παρόντος δὲν προτίθεμαι νὰ ἀναφέρω γνώμην ἐνταῦθα. Ἡ ἐν Ῥώμῃ διατριβή μου ἦν τοσοῦτον εὐάρεστος, ὥστε οὐδόλως εἶμαι διατεθειμένος νὰ μεμψιμοιρήσω· ὀχληραὶ δέ τινες διατυπώσεις τῶν διαβατηρίων κλπ. περὶ ὧν ἴσως λάβω ἀφορμὴν νὰ λαλήσω κατωτέρω, οὐδόλως ἰσχύουσι νὰ ἐξαλείψωσι τὰς εὐαρέστους ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας μοὶ ἀφῆκεν ἡ μητρόπολις τοῦ καθολικισμοῦ. Οἱαδήποτε δὲ καὶ ἂν ᾖ ἡ ἰδέα μου περὶ τῆς ἀνάγκης ἢ μὴ τῆς διατηρήσεως τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα, ἀφίνω τὴν συζήτησιν καὶ λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου εἰς τὸν Ῥικάσολην καὶ τὸν Ῥατάτσην, περιοριζόμενος ἐνταῦθα νὰ εἴπω ὅτι ἡ δημοσία τάξις ἐν Ῥώμῃ εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων, καὶ ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπήντησα τόσον φιλήσυχον καὶ εἰρηνικὸν λαὸν ὡς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Ἐξερχόμενοι τοῦ Κολοσσαίου βλέπομεν ἐκ δεξιῶν δημόσιον κῆπον, πλησίον τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ἡ ἁψὶς τοῦ Κωνσταντίνου, σχηματίζουσα σειρὰν τῶν διαφόρων παρὰ τὸ Forum μνημείων, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν ἐν συντόμῳ. Δὲν θέλω ἐνδιατρίψει εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἁψῖδος ταύτης, ἕνεκα τῆς ὁμοιότητός της μὲ τὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου. Ἠγέρθη, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, πρὸς τιμὴν τοῦ Κωνσταντίνου μετὰ τὰς κατὰ τοῦ Μαξεντίου καὶ Λικινίου νίκας του· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν κατασκευήν της, ἐλήφθησαν ἀρκετὰ τεμάχια ἔκ τινος ἁψῖδος τοῦ Τραϊανοῦ, διότι ἐπὶ ταύτης διάφορα ἀνάγλυφα ἀφορῶσι τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον.

Ταῦτα εἶναι τὰ περὶ τὸ Forum καὶ ὄπισθεν τοῦ λόφου τοῦ Καπιτωλίου ἀρχαῖα μνημεῖα. Παρέλειψα διάφορα ἄλλα μικροτέρας ἀξίας, διὰ νὰ μὴ βαρύνω τὸν ἀναγνώστην μὲ λεπτομερεῖς περιγραφάς. Οὐχὶ μακρὰν τοῦ Κολοσσαίου ὑπάρχει ἐκκλησίδιον, ὀνομαστὸν διὰ τὴν ὑπὸ τὰ θεμέλιά του εἱρκτήν, ἐν ᾗ ἦσαν φυλακισμένοι οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος. Δεικνύουσι δὲ τὴν σήμερον τὸ μέρος, ἔνθα ἀνέβλυσε τὸ ὕδωρ δι' οὗ ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ εἱρκτῇ οἱ τριακονταὲξ συναιχμάλωτοί των, ἐνῷ εἰς ἕτερον μέρος, ἐντὸς ἐκκλησίας πάντοτε, δεικνύουσι τμῆμα στήλης, ἐφ' ἧς ἀπεκόπη ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ἡ πρωτίστη τῆς Ῥώμης ὁδὸς εἶναι ἡ Via del Corso, ἥτις ἀπολήγει εἰς τὴν πύλην τοῦ λαοῦ (Porta del popolo), διερχομένη διὰ τῆς παρὰ τὴν πύλην ὁμωνύμου πλατείας, ἥτις εἶναι μία τῶν ὡραιοτάτων τῆς Ῥώμης, περικυκλουμένη ὑπὸ λαμπρῶν κτιρίων, δύω ἀναβρυτηρίων, ἀγαλμάτων σφιγγῶν καὶ δύω ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπιστεφομένη ὑπὸ τοῦ τερπνοτάτου κήπου Monte Pincio. Ἐν τῷ μέσῳ δ' αὐτῆς ὑψοῦται ὁ μεγαλοπρεπὴς Αἰγύπτιος ὀβελίσκος, ὁ λεγόμενος τοῦ Ἡλίου, πλήρης ἱερογλυφικῶν, ἔχων 74 ποδῶν ὕψος, ἄνευ τοῦ στυλοβάτου. Ὁ ὀβελίσκος οὗτος φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθη ἐπὶ τῶν Φαραώ, ἀνηγέρθη δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Σεσώστριος ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Κάτω Αἰγύπτου, ὡς ὡραΐσμα τοῦ ναοῦ τοῦ ἡλίου, εἰς ὃν εἶχεν ἀφιερωθῆ, καὶ μετεκομίσθη εἰς Ῥώμην μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὅστις τὸν ἀνήγειρε τὸ πρῶτον εἰς τὸ Circus Maximus. Τὸ 1587 Σίξτος ὁ Ε' τὸν μετεκόμισε καὶ ἀνήγειρεν εἰς ἣν σήμερον εὑρίσκεται θέσιν, διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φοντάνα.

Διαβαίνων μίαν τῶν ἡμερῶν τὴν ὁδὸν Corso, παρετήρησα ἐπὶ τοῦ τοίχου ἀγγελίαν θεατρικῆς παραστάσεως διὰ τὴν ἐπιοῦσαν Κυριακήν, γενησομένης τὴν 22 1/2 ὥραν. Ὑποθέσας λάθος τοῦ τύπου, ἐπροχώρησα ὀλίγον καὶ ἀνέγνωσα ἑτέραν ἀγγελίαν ἄλλου θεάτρου, ἀναγγέλλουσαν ἄλλην παράστασιν διὰ τὴν 22 *ὥραν*. Τοῦτο εἵλκυσε τὴν περιέργειάν μου καὶ ἐρωτήσας Ῥωμαῖον κύριον ὅστις διέβαινεν, ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ὅτι ἐν Ῥώμῃ ὑπολογίζουσιν τὰς ὥρας ἀπὸ τὴν τοῦ Ave Maria. Ὅθεν ἂν τὸ Ave Maria ψάλλεται φέρ' εἰπεῖν τὴν 6 μ. μ., ἡ πρώτη θεατρικὴ παράστασις ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ 22 1/2 ὥρας ἀργότερα, ἤτοι τὴν 4 καὶ ἡμίσειαν Μ. Μ. τῆς ἐπιούσης.

Ὀλίγαι τῶν ὁδῶν τῆς Ῥώμης ἔχουσι πεζοδρόμιον εἶναι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στεναὶ καὶ ἐστρωμέναι διὰ λίθων· ἀλλ' ἡ καθαριότης των εἶναι ἐπιδεκτικὴ βελτιώσεως. Τὴν στενότητα τῶν ὁδῶν αὐξάνει καὶ τὸ ὕψος τῶν ἑκατέρωθεν κτιρίων ἢ μᾶλλον παλατίων, φερόντων ἐπὶ τοῦ μετώπου τρεῖς ἢ τέσσαρας ὑπερμεγέθεις ᾠοειδεῖς πίνακας, ἐφ' ὧν εἰσιν ἐζωγραφημένα τὰ οἰκόσημα τοῦ ἰδιοκτήτου, τοῦ κατοίκου καὶ τῆς Αὐτοῦ Ἁγιότητος, συνήθως ἐφθαρμένα ἢ ἐσβεσμένα ἐκ τῆς πολυκαιρίας. Ἡ αἰωνία πόλις ἐκπροσωπεῖ τὸ παρελθὸν καὶ οὐχὶ τὸ παρόν. Τριακοσίων ἐτῶν κτίρια, θεωροῦνται ἐνταῦθα ὡς νέα, καὶ αὐτὸς ὁ Τίβερις, κυλίων τὰ βορβορώδη του ὕδατα διὰ τῆς πόλεως, φαίνεται πεπαλαιωμένος καὶ ἀρχαῖος. Μόνον μικραί τινες λέμβοι ὀλισθαίνουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του, ἐπὶ τῆς ὁποίας δὲν κατέπεσεν ἀκόμη ἡ παντοδύναμος ἐνέργεια τοῦ ἀτμοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰ ἐντὸς τῆς πόλεως, διότι ἀναχωρῶν ἐκ Ῥώμης παρετήρησα μικρὰ ἀτμόπλοια ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως, ἐρχόμενα μέχρι τῶν προαστείων τῆς πόλεως, μετακομίζοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρόφιμα. Ἡ Ῥώμη δὲν ἔχει ἐμπόριον. Τροφή της εἶναι οἱ ξένοι περιηγηταί, οἵτινες ἀριθμοῦνται κατ' ἔτος ἀνὰ χιλιάδας, ἰδίως τὴν ἑβδομάδα τῶν Ἁγίων Παθῶν, ὅτε γίνονται τόσον πομπώδεις τελεταὶ ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ, λειτουργοῦντος τοῦ Πάπα αὐτοπροσώπως. Ἡ εὕρεσις καταλύματος καθίσταται τότε δυσκολωτάτη, τὰ δὲ ξενοδοχεῖα πλήθουσι περιηγητῶν καὶ αἱ τιμαὶ τῶν οἰκημάτων εἰσὶν ὑπέρογκοι.

Οὐδαμοῦ τῆς Ἰταλίας ἀπήντησα τόσας ἀναπαύσεις καὶ τοσαύτην περιποίησιν ἐν ξενοδοχείῳ, ὅσον ἐν Ῥώμῃ. Οἱ ξένοι εἰσὶν οἱ διατηροῦντες αὐτὴν κυρίως, ὡς εἶπον, καὶ πρὸς τούτοις παρέχονται πᾶσαι αἱ εὐκολίαι ὅπως καταστήσωσι τὴν διατριβήν των εὐάρεστον κατὰ πάντα καὶ ἴσως πλέον ὀλιγοδάπανον τῶν ἄλλων μερῶν, ἐκτὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, ὅτε, ὡς εἶπον, ἡ πόλις βρύει περιηγητῶν.

Ἡ διανοητικὴ τοῦ λαοῦ ἀνάπτυξις εἶναι λίαν περιωρισμένη. Ἡ Ῥώμη βρίθει ἱερατικῶν σχολείων εἰς ἃ συῤῥέουσι μαθηταὶ ἀπὸ ὅλα τὰ καθολικὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης, προωρισμένοι διὰ τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα. Πολλοὶ τῶν μαθητῶν τούτων ἀνήκουσιν εἰς σημαν-

τικὰς οἰκογενείας τῆς Ἰταλίας, Σικελίας καὶ Ἱσπανίας καὶ τούτων τὴν μόρφωσιν εἰς τὰς ἰδέας τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτικῆς ἐπιτηρεῖ ἐπιμελῶς ἡ Κυβέρνησις τοῦ Πάπα. Ἐνσταλάζοντες εἰς τὰς νεαρὰς αὐτῶν ψυχὰς ἰδέας φιλοδοξίας, ὑπισχνούμενοι αὐτοῖς, προϊόντος τοῦ χρόνου, βαθμοὺς Monsignor, ἐπισκόπων καὶ Καρδιναλίων, τοὺς προδιαθέτουσι τοιουτοτρόπως ὑπὲρ τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς, καὶ πρὸς ταύτην ἀτενίζουσιν οὗτοι εἰς τὸ μέλλον, πρὸς ἐπίτευξιν ὑψηλῶν ἱερατικῶν βαθμῶν. Σικελὶς πριγκήπισσα, οὐχὶ μικρᾶς διανοητικῆς ἀναπτύξεως μεθ' ἧς συνεταξείδευσα, ἔχουσα υἱὸν σπουδάζοντα θεολογίαν ἐν Ῥώμῃ, μοὶ διεκοίνωσε τ' ἀνωτέρω, τὰ ὁποῖα συμφωνοῦσιν ἐντελῶς μὲ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἔλαβον βραδύτερον ὁ ἴδιος.

Εἰς τὰς θύρας διαφόρων ἐκκλησιῶν (ἡ Ῥώμη ἔχει 365 ἐκκλησίας) ὑπάρχουν γεγραμμέναι αἱ λέξεις « Indulgentiam Perpetuam, » ὅτι δηλαδὴ ἡ Αὐτοῦ Ἁγιότης, δίδει ἀδιάκοπον indulgentiam εἰς τοὺς αὐτόθι ἐκκλησιαζομένους. Ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς τὰς ὁδούς, εἰς ἑκάστην αὐτῶν γωνίαν, εἰσὶν εἰκόνες τῆς Θεοτόκου, ἐνώπιον τῆς ὁποίας καίει κανδήλα, καὶ δύω ἢ τρεῖς γυναῖκες, ἀσπαζόμεναι ἀδιακόπως τὴν εἰκόνα, ποιοῦσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν ὁδῶν ὀπωροπῶλαι, ἔχουσιν ἄνωθεν τοῦ παραπήγματος, ἐφ' οὗ ἔχουσι τὰ ἐδώδιμά των, εἰκόνα τοῦ Ἐσταυρωμένου ἢ συνηθέστερον τῆς Θεοτόκου Μαρίας. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ἀνὰ δύω ἡμέρας ἐν Ῥώμῃ ἔχουσιν ἑορτήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς δὲν ἐργάζεται οὔτε δι' ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς. Τοῦτο ἐξηγεῖ ἐν μέρει τὴν ἐνεστῶσαν πενίαν του.

Ἀλλ' οἱ κατέχοντες ὑψηλοὺς ἱερατικοὺς βαθμοὺς ἐντρυφῶσιν εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Τὰ παλάτια τῶν Καρδιναλίων, μὲ τὰ ὑπερμεγέθη οἰκόσημά των ἔξωθεν, εἰσὶν ἀριστουργήματα κομψότητος καὶ πολυτελείας. Συχνάκις ἀπήντησα εἰς τὰς ὁδοὺς μεγαλοπρεπεστάτην ἅμαξαν ἐρυθροῦ χρώματος καὶ πλουσίως κεχρυσωμένην. Δύο πλουσίως ἐνδεδυμένοι ὑπηρέται μ' ἐρυθρὰ χρώματα καὶ τρικεράτους πίλους, ἵσταντο ὀρθοὶ ὄπισθεν τῆς ἁμάξης καὶ δύο ἕτεροι ὁμοίως ἐνδεδυμένοι, ἵσταντο ἐμπρός. Βυθίσας ἐντὸς τοῦ πολυτελοῦς τούτου ὀχήματος τὸ βλέμμα μου εἶδον ἄνδρα παχύσαρκον, μ' ἐρυθροῦν πῖλον καὶ περικνημίδας. Ἦτο εἷς τῶν Ῥωμαίων Καρδιναλίων.

Κατὰ τὰς Γραφάς, ἡ ὁδὸς τοῦ Παραδείσου εἶναι λίαν στενή. Κατὰ δὲ τὸ Κοράνιον, ἡ ἄγουσα εἰς τὸν Μωαμεθικὸν παράδεισον γέφυρα εἶναι στενὴ καὶ ὀξεῖα ὡς μάχαιρα. Βεβαίως ὅμως πρέπει νὰ ἔγεινεν εὐρυτέρα, διότι ἄλλως εἶναι ἀδύνατον νὰ διέλθῃ ἡ ἀνωτέρω ἀναπαυτικὴ τοῦ Καρδιναλίου ἅμαξα.

Καὶ ταῦτα λέγων δὲν προτίθεμαι νὰ δείξω καταφορὰν κατὰ τῶν Καρδιναλίων καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Κυβερνήσεως. Γράφω τὰς ἐντυπώσεις μου καθαρὰς καὶ τὰ πράγματα ὅπως εἶδον αὐτὰ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς. Ἂν δ' ἐνίοτε δὲν ἐβάθυνον εἰς τὴν οὐσίαν πολλῶν πραγμάτων, τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ κυρίως εἰς τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου τὸν ὁποῖον εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν μου. Ἐκτὸς τούτου ἡ παροῦσα περιγραφὴ σκοπὸν ἔχει μόνον νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας ἰδέαν τινὰ τῆς Ῥώμης· ὅπως φαίνεται εἰς τὸν κατὰ πρῶτον ἐπισκεπτόμενον αὐτὴν περιηγητήν, καὶ οὐχὶ νὰ συζητήσῃ ζητήματα σπουδαῖα, τὰ ὁποῖα ἤθελον εἶναι ἀλλότρια τῆς παρούσης διατριβῆς. Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ παραλείψω τὴν παντὸς ἐπαίνου ἀξίαν ἐπιμέλειαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Κυβερνήσεως, πρὸς ἐπισκευὴν καὶ διατήρησιν τῶν ἀρχαίων μνημείων, εἰς τινα τῶν ὁποίων κατέβαλεν ἁδροτάτας δαπάνας. Ἡ ἀξιέπαινος αὕτη προσπάθεια ἤρχισεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἀνεπτύχθη ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τοῦ νῦν ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τῆς Ἁγίας Ἕδρας, Πίου τοῦ Θ', ὅστις φιλοτίμως ἀνεκαίνισε καὶ ἐπεσκεύασε διάφορα τῶν ἀρχαίων μνημείων. Ἐπὶ παντὸς οὕτως ἐπισκευαζομένου μνημείου τίθεται μαρμαρίνη πλάξ, ἥτις μνημονεύει τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ δεῖνα Πάπα. Ἐπὶ πολλῶν δὲ τοιούτων μνημείων ἀνέγνωσα τὴν ἐπιγραφήν:

PIVS IX PONTIFEX MAXIMVS,

τὸ maximus προστίθεται ἀείποτε εἰς τὸ ὄνομα ἑκάστου ποντίφηκος.

Πλὴν τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων ὑπάρχουσιν ἐν Ῥώμῃ καὶ διάφορα μέγαρα τῶν παλαιῶν αὐτῆς οἰκογενειῶν, τὰ ὁποῖα δὲν κατοικοῦνται πλέον ἀπὸ τοὺς κτήτοράς των, ἀλλ' ὄντα πλήρη πολυτίμων εἰκόνων, εἰσὶν ἄξια ἐπισκέψεως καὶ ἀνοικτὰ εἰς πάντας τοὺς βουλομένους νὰ τὰ ἐπισκεφθῶσι. Τὰ κυριώτερα αὐτῶν εἶναι τὸ Palazzo Borghese, Barberini, Farnese, Corsini καὶ Spada Ἐξ αὐτῶν ἐπεσκέφθην τὸ Spada καὶ Corsini, τὸ τελευταῖον μάλιστα περιέχει ἀριστουργήματα τῶν διασημοτέρων ζωγράφων. Τὸ Farnese δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ, διότι ἐδόθη πρὸς κατοικίαν εἰς τὴν ἔκπτωτον βασίλισσαν τῆς Νεαπόλεως, τῆς ὁποίας τὸν βασιλικὸν σύζυγον ἀπήντησα μετ' ὀλίγον ἐπὶ ἐλαφροῦ ὀχήματος, πολιτικὰ ἐνδεδυμένον καὶ διοικοῦντα τοὺς ἵππους. Ὁποία φορὰ τῆς τύχης!

Διαβαίνων τὴν πλατεῖαν Κολόννα, ἐσταμάτησα ὅπως θαυμάσω τὴν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑπερμεγέθη στήλην, ἥτις ἀνηγέρθη εἰς τιμὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου Ἀντωνίνου, χάριν τῶν κατὰ τῶν Γερμανικῶν ἐθνῶν νικῶν του. Ἔχει ὕψος 137 ποδῶν μετὰ τοῦ στηλοβάτου, διάμετρον 11 καὶ ἡμίσεως, καὶ σύγκειται ἐξ 28 τεμαχίων λευκοῦ μαρμάρου.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς της ἵσταται τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φοντάνα ἐπὶ Σίξτου τοῦ Ε΄. Ἡ ἐν Παρισίοις στήλη τοῦ Ναπολέοντος ἐν τῇ πλατείᾳ Vendôme, εἶναι ἀκριβὴς ἀπομίμησις τῆς στήλης τῆς Πλατείας Κολόννα.

Πρὶν ἢ ἀπέλθω τῆς Ῥώμης ἐπεσκέφθην τὰ ἐν τοῖς ἰσογείοις τοῦ Βατικανοῦ ἐργοστάσια τοῦ Μωσαϊκοῦ, τὰ ὁποῖα εἰσὶν ἐκ τῶν τὰ μάλιστα ἀξιοπεριέργων τῆς Ῥώμης. Τὸ μωσαϊκὸν εἶναι χημική τις ὕλη, στερεωτάτη ὅτε ἀπολιθοῦται, κατεσκευασμένη εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ διαιρουμένη εἰς 22,000 χρωμάτων, τὰ ὁποῖα, ἕνεκα τοῦ ἀδυνάτου τῆς ὀνοματολογίας των, διακρίνονται δι' ἀριθμῶν. Ἐνίοτε ἡ διαφορὰ τῆς χροιᾶς εἶναι τόσον μικρά, ὥστε μόνον ὁ γεγυμνασμένος τοῦ τεχνίτου ὀφθαλμὸς ἠμπορεῖ νὰ τὴν διακρίνῃ. Ὁ τεχνίτης τοῦ μωσαϊκοῦ ἔχει ὡς ὑπόδειγμα ἐνώπιόν του, ἐντελῆ εἰκόνα διὰ χρωμάτων ἐλαίου. Πλησίον ταύτης ὑπάρχει ὁμαλὴ πλὰξ ἀπαραλλάκτου μεγέθους μὲ τὴν ἐν λόγῳ εἰκόνα. Ἐπὶ τῆς πλακὸς ταύτης τίθεται στρῶμα εἴδους ἀσβέστου, ἡμίσεως δακτύλου τὸ πάχος, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ξηραίνεται. Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου ὁ τεχνίτης χαράττει διὰ μολυβδοκονδύλου τὰς ἐξωτερικὰς καὶ ἐσωτερικὰς γραμμὰς τῆς ἐν τῇ πλησίον του εἰκόνι ζωγραφίας, οἷον, ἂν ἦναι κεφαλή, τὴν θέσιν τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς ῥινός, τοῦ στόματος κτλ. Ἅμα ὡς γείνῃ τοῦτο συνάπτει διὰ σμίλης τὸ στρῶμα τῆς ἀσβέστου, μέχρις οὗ εὕρῃ τὴν πλάκα καὶ δι' εἴδους γλοιοῦ, ὅστις ἀπολιθούμενος γίνεται στερεώτατος, προσκολλᾷ τεμάχιον μωσαϊκοῦ, καὶ ἀρχίζει φέρ' εἰπεῖν τὴν γωνίαν τῶν ὀφθαλμῶν. Παρατηρῶν ἀκαταπαύστως τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ εἰκόνα, λαμβάνει ἐκ τῶν τεμαχίων τοῦ μωσαϊκοῦ τὸ ἀναγκαιοῦν αὐτῷ χρῶμα καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἐνίοτε τὸ τεμάχιον τοῦ μωσαϊκοῦ δὲν ἔχει τὸ σχῆμα, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ ὁ τεχνίτης· ἐπειδὴ δὲ πλησίον του ὑπάρχει λίθινος κύλινδρος, ὡς τῶν μαχαιροποιῶν, στρέφει αὐτὸν διὰ τοῦ ποδός, καὶ δίδει εἰς τὸ τμῆμα τοῦ μωσαϊκοῦ, τὸ σχῆμα τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ. Καὶ ὅμως αἱ ἐκ μωσαϊκοῦ αὗται εἰκόνες, βλεπόμεναι ἀπὸ μικρὰν ἀπόστασιν, εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωσθῶσιν ἂν ἦναι μωσαϊκὸν ἢ ζωγραφία ἐξ ἐλαίου· ἀλλ' εἰσὶ καὶ δαπανηρόταται, ἀπαιτουμένης διετοῦς ἢ τριετοῦς ἐργασίας διὰ μίαν μόνον εἰκόνα ἐκ λεπτοῦ μωσαϊκοῦ.

Μετὰ μεσημβρίαν περιῆλθον ἐφ' ἁμάξης τὴν τερπνοτάτην Villa Borghese κειμένην ἀμέσως ἔξωθεν τῆς Πόλης τοῦ λαοῦ, ἔνθα πρὸς τὸ ἑσπέρας πλῆθος λαοῦ ἔρχεται ν' ἀναπνεύσῃ τὴν αὔραν τῆς ἑσπέρας ὑπὸ τοὺς συσκίους αὐτῆς περιπάτους, ἐν μέσῳ ἀγαλμάτων, τεχνητῶν λιμνῶν καὶ εὐωδῶν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα ἔτερπον ἄλλοτε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν μεγαθύμων αὐτῆς κυρίων. Ἀναπαυθεὶς ἐπὶ μίαν εἰσέτι νύκτα εἰς τὴν Αἰωνίαν Πόλιν, ἀνεχώρησα τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης εἰς Σιβιταβέκιαν, ἔνθα ἔφθασα ἐντὸς δύο ὡρῶν.

Τὴν ἑσπέραν ἀπέπλευσα εἰς Μασσαλίαν.

Δ. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ.

ΒΙΟΣ ΙΗΣΟΥ ΥΠΟ Ε. ΡΕΝΑΝ.

Ἐν Σύρῳ τὴν 19 Νοεμβρίου 1863.

Πρὸς τὸν Ἰατροκαθηγητὴν Κ. Α. Πάλλην.

Ἀξιότιμε φίλε καὶ συνάδελφε!

Γινώσκων ἀνέκαθεν τὴν πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας καὶ συζητήσεις ἰδιαιτέραν κλίσιν σου, λαμβάνω τὸ φιλικὸν θάῤῥος νὰ σοὶ διακοινώσω διὰ τῆς παρούσης ἀλλόκοτόν τινα συζήτησιν γενομένην χθὲς μεταξὺ ἐμοῦ καί τινος τῶν ἐνταῦθα γνωρίμων μου, ἀνδρὸς ἐναρέτου μὲν καὶ ἐπιστήμονος, ἀλλὰ δυστυχῶς μηδόλως ποιοῦντος χρῆσιν τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς οὐσιωδεστέρας καὶ σαφεστέρας πασῶν τῶν ἀληθειῶν. Εὑρεθεὶς λοιπὸν ἐν ὁμηγύρει φιλικῇ καὶ λόγον ποιοῦντες περὶ πολλῶν καὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς πάσας τὰς συναναστροφάς, καθ' ἃς αἱ ὁμιλίαι, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν « ἀπ' ἀγκοῦρι καὶ πεπόνι καταντοῦν εἰς λουκάνικον », ἔγινε λόγος καὶ περὶ τῆς ἄρτι ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Ῥενὰν μυθιστορικῆς βιογραφίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε εἶπον ὅτι ὁ Ῥενὰν « pruando molto nulla prova » διότι προσέθηκα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους στηρίζεται ἐπὶ ὑποθέσεων, ἀποῤῥίπτων πολλὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας χωρὶς ν' ἀποδείξῃ τὸ ἀβάσιμον αὐτῶν· οὐδὲ παραδέχεται τὰ θαύματα, ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ ὅτι ἀντιβαίνουν εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὡσανεὶ ἠδύναντο νὰ ὀνομασθῶσι θαύματα ἂν ἠκολούθουν τοὺς κοινοὺς τῆς φύσεως νόμους! . . . Μόλις, φίλε, εἶχον ἐκφέρει τοὺς λόγους τούτους, καὶ εἷς τῶν περιεστώτων ἐγειρόμενος ὁρμητικῶς τῆς ἕδρας του, ἀπορῶ, εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμὲ καὶ προσηλώσας ἐπ' ἐμοῦ τοὺς μελανοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς μὲ ὕφος θαυμασμοῦ τε καὶ οἴκτου, ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἔχεις τοιαύτας *σκουριασμένας* ἰδέας! Μὴ τάχα φρονῇς, ἠκολούθησε λέγων ὅτι ὅλα ταῦτα ἔχονται ἀληθείας; ἢ μὴ ἄρα νομίζῃς ὅτι καὶ Θεὸς ὑπάρχει; — Ὁμολογῶ εἰλικρινῶς, φίλε μου, ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πρότασιν κατελήφθην ὑπὸ φρίκης ἅμα δὲ καὶ μεγίστης λύπης· ὅθεν στρέψας μετ' ἀγανακτήσεως τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς μὲν ἀλλ' εἰλικρινοῦς φίλου, *ὁποῖόν ἔπος*, τῷ εἶπον, *σ' ἔφυγεν ἕρκος*

οδόντων. » Ἔσο βέβαιος ὅτι οὐ μόνον πιστεύω σταθερώτατα τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὑπερτάτου καὶ ἀνάρχου ὄντος, ἀλλὰ πέποιθα ὅτι σὺ ἀστεϊζόμενος προσποιεῖσαι ὅτι δὲν παραδέχεσαι τὴν σαφεστέραν πασῶν τῶν ἀληθειῶν. — Οὐχὶ, κύριε, ἐπανέλαβεν οὗτος, δὲν ἀστεΐζομαι, διότι οὐδὲν ἄλλο παραδέχομαι ὅτι ὑπάρχει πλὴν τῆς ὕλης, δηλαδὴ τῶν ἀντικειμένων τῶν προσβαλλόντων τὰς αἰσθήσεις μου. Καὶ λαβὼν ἀνὰ χεῖρας κοτύλην τινὰ εὑρεθεῖσαν ἐπὶ παρακειμένης τραπέζης, πιστεύω καλλίτερα, προσέθηκεν, ὅτι ὑπάρχει ἡ κοτύλη αὕτη διότι τὴν βλέπω καὶ τὴν κρατῶ εἰς χεῖράς μου· ἀλλὰ τὸν Θεὸν, ὃν οὐδὲ βλέπω, οὐδ' ἀκούω, οὐδὲ νὰ ψαύσω δύναμαι, πῶς θέλεις νὰ πιστεύσω; Πῶς νὰ παραδεχθῶ τὴν ὕπαρξιν ὄντος πάντη ἀκατανοήτου. — Φίλε, τῷ εἶπον, συγχώρησόν μοι νὰ σοὶ εἴπω ὅτι ἀντιφάσκεις καὶ παραλογίζεσαι· διότι λέγεις ὅτι δὲν παραδέχεσαι ἢ τὴν ὕπαρξιν ἀντικειμένων προσβαλλόντων τὰς αἰσθήσεις, καὶ τούτων ὡς κατανοητῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν· — Κἀκεῖνος, βεβαίως ἔφη. — Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, ἠκολούθησα λέγων, πῶς παραδέχεσαι τὴν ὕπαρξιν τῆς κοτύλης ταύτης; δείξας συγχρόνως αὐτῷ τὴν ἀνὰ χεῖράς του κοτύλην.— Οὗτος δὲ σφίγγων ἰσχυρῶς τὴν κοτύλην καὶ ἀτενίζων με μὲ τρόπον ὑπεροπτικὸν, διότι ὡς βλέπεις, ἔφη, τὴν κρατῶ, τὴν θεωρῶ καὶ αἰσθάνομαι τὴν ὕπαρξίν της. Καὶ ταῦτα, εἰπὼν, ἔθεσεν αὐτὴν μεθ' ὁρμῆς καὶ καγχάζων ἐπὶ τῆς τραπέζης. — Ἀπατᾶσαι, τῷ εἶπον, ἀπάτην μεγίστην, διότι οὐχὶ τὴν ὕπαρξιν τῆς κοτύλης αἰσθάνεσαι, ἀλλὰ τὴν ἀλλοίωσιν ἢ τροποποίησιν τῶν αἰσθητηρίων σου, καὶ μόνον διὰ τοῦ συλλογισμοῦ στηριζομένου ἐπὶ τῆς τροποποιήσεως ταύτης τῶν αἰσθητηρίων σου, ἥτις νοσηρῶς πως ἤτοι διὰ παραισθήσεως, δύναται νὰ πηγάσῃ καὶ ἄνευ τῆς παρουσίας τῆς κοτύλης, εἰκάζεις τὴν ὕπαρξιν τῆς κοτύλης· οὕτω λοιπὸν διὰ συλλογισμοῦ οὐχὶ στηριζομένου ἐπὶ τροποποιήσεων μὴ σταθερῶν, ὁποῖαι εἰσὶν αἱ αἰσθήσεις μας, ἀλλὰ βασιζομένου ἐπὶ ἀρχῶν βεβαίων καὶ ἀλανθάστων, ὁποῖαι αἱ τῆς ἀντιλογίας, ἀποδεικνύεται ὡς αἱ μαθηματικαὶ ἀλήθειαι ἡ ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ. Πλὴν εἰπέ μοι, σὲ παρακαλῶ, προσέθηκα, τῆς κοτύλης, ἧς τὴν ὕπαρξιν παραδέχεσαι, κατανοεῖς τὴν οὐσίαν ἢ φύσιν; — Κατανοῶ κάλλιστα ὅτι εἶναι ὕλη. — Καὶ ποία τις ἡ οὐσία τῆς ὕλης; — Ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ἢ φύσιν τῆς ὕλης· ἀρκεῖ ὅτι κατανοῶ πῶς ὑπάρχει, διότι προσβάλλει τὰς αἰσθήσεις μου. — Αὕτη λοιπὸν ἡ κοτύλη ἡ προσβάλλουσα τὰς αἰσθήσεις σου, ποῦ εὑρίσκεται; — Δὲν ἔχεις ὀφθαλμούς; δὲν τὴν βλέπεις ἐδῶ ἐπὶ τῆς τραπέζης. — Βλέπω αὐτὴν, ἀλλ' ἡ τράπεζα;—Ἀστεία ἐρώτησις! — Οὐχὶ, φίλτατε, δὲν ἀστεΐζομαι, προχώρει.— Ἐν τῇ αἰθούσῃ. — Καὶ ἡ αἴθουσα; — Ἐν τῇ οἰκίᾳ.— Καὶ ἡ οἰκία; — Ὦ! περίεργον ἡ οἰκία ἐν Σύρῳ, ἡ Σύρος ἐν Ἑλλάδι, ἡ Ἑλλὰς ἐν Εὐρώπῃ, ἡ Εὐρώπη ἐν τῇ ὑφηλίῳ· εἶσαι εὐχαριστημένος; — Οὐχὶ, κύριε, ἀπεκρίθην, διότι ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ποῦ καὶ ἡ ὑφήλιος εὑρίσκεται.— Εἰς τὸ σύμπαν, ἀδελφὲ, ἀνέκραξε μετ' ἀνυπομονησίας ἐκεῖνος.— Κάλλιστα· ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος τούτου τὴν ὕπαρξιν παραδέχεσαι; τῷ εἶπον.— Ἀλλόκοτος καὶ πάλιν ἐρώτησις, ἐξηκολούθησε λέγων· παραδεχόμενος τὴν ὕπαρξιν τῆς ὕλης, ἕπεται κατὰ φυσικὸν λόγον ὅτι παραδέχομαι καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ σύμπαντος διότι ἀρνούμενός τις τὴν ὕπαρξιν τῆς ὕλης πρέπει κατ' ὀρθὸν λόγον νὰ ἀμφιβάλλῃ καὶ περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως.— Ὀρθότατον συμπέρασμα. Ἀλλὰ ποῦ ὑπάρχει αὐτὸ τὸ σύμπαν; ἠρώτησα. — Ἐν τῇ διαστάσει, ἀπεκρίθη.—Ἀλλ' ἡ διάστασις αὕτη ἔχει φαινομενικὴν ἢ ἀντικειμενικὴν, καὶ κατ' ἄλλην ἔκφρασιν θετικὴν ἢ ἀρνητικὴν ὕπαρξιν; Πρὸς τούτοις, εἰπέ μοι σὲ παρακαλῶ, τὸ σύμπαν τοῦτο, οὗ τὴν ὕπαρξιν δὲν διαφιλονικεῖς, εἶναι ἄπειρον ἢ πεπερασμένον;—Ἐδῶ ὁ φίλος ἔμεινε καὶ με ἠτένιζεν ἀσκαρδαμυκτί. — Ἐὰν λοιπὸν, ἐξηκολούθησε λέγων, μοὶ εἴπῃς ὅτι ἡ διάστασις ἔχει θετικὴν ὕπαρξιν, θέλω σὲ ἐρωτήσει ποῦ ἐμπεριέχεται, καὶ ποῦ τὸ ἐμπεριέχον αὐτὴν, καὶ οὕτω καθεξῆς εἰς τὸ ἐπάπειρον· ἂν δὲ πάλιν μοὶ εἴπῃς ὅτι ἔχει ἀρνητικὴν, θέλω σὲ ἐρωτήσει πῶς τὸ σύμπαν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐν ἀρνητικῇ ὑπάρξει, ἢ κατ' ἄλλην ἔκφρασιν, ἐν τῷ μηδενί; Ἐὰν ὡσαύτως μοὶ εἴπῃς ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι πεπερασμένον, θέλω σ' ἐρωτήσει πέραν τῶν ὁρίων αὐτοῦ τί ἆρα ὑπάρχει; καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐπάπειρον. Ἂν δὲ ἐκ τοὐναντίου μοὶ εἴπῃς ὅτι τὸ σύμπαν δὲν ἔχει ὅρια, θέλω σ' ἐρωτήσει πῶς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δύναται νὰ συλλάβῃ τί ἄπειρον. Ὥστε ὁμολόγησον, φίλε, ὅτι παραδεχόμενος τὴν ὕπαρξιν καὶ αὐτῆς τῆς μόνης ὕλης, παραδέχεσαι ἤδη ἀντικείμενον, οὗ οὐδὲ τὴν οὐσίαν οὐδὲ τὴν ὕπαρξιν δύνασαι νὰ κατανοήσῃς· ἑπομένως τὸ ἀκατάληπτον τῆς οὐσίας καὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, οὐδαμῶς ἀποδεικνύει τὴν μὴ ὕπαρξιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον δεικνύει τρανῶς τὴν σμικρότητα ἢ τὸν περιορισμὸν τοῦ νοὸς ἡμῶν ἢ μᾶλλον τὸ ἄκρον μέγεθος αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, οὗ τὴν οὐσίαν οὐδὲ ποσῶς κατανοοῦμεν, ἀλλὰ τὴν ὕπαρξιν καίτοι μὴ κατανοοῦντες γνωρίζομεν κάλλιστα διὰ τοῦ συλλογισμοῦ ἔκ τε τῶν προτέρων καὶ τῶν ὑστέρων. — Παραδεχόμενος, ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος, τὴν ὕπαρξιν τοῦ σύμπαντος δὲν ἕπεται ὅτι πρέπει νὰ παραδεχθῶ καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ. — Κατ' ὀρθὸν καὶ ἀναγκαῖον μάλιστα λόγον, ἀπήντησα ἐγώ· διότι ἢ θεωρεῖς αὐτὸ (τὸ σύμπαν) ἐν χρόνῳ πεπλασμένον, ἢ ἐν χρόνῳ αὐθύπαρκτον, ἢ ἀπ' αἰῶνος καὶ ἄναρχον.

Ἂν λοιπὸν τὸ πρῶτον, θέλεις ὁμολογήσει ἄνευ ἀν-

τιλογίας ὅτι ὁ πλάσας αὐτὸ, εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Θεὸς, ἐκτὸς ἂν μετὰ τῶν ἐθνικῶν ὑποθέσῃς δευτερευούσας δυνάμεις· καὶ τότε πάλιν ἢ θέλεις φθάσει εἰς τὴν παραδοχὴν ἀνάρχου ὄντος, ἢ θέλεις προχωρεῖ ἀπ' ἀρχῆς εἰς ἀρχὴν ἐπ' ἄπειρον, ὅπερ γεννᾷ ἀντιλογίαν. Ἂν δὲ εἴπῃς ὅτι θεωρεῖς αὐτὸ ὡς αὐθύπαρκτον μὲν, ἀλλ' ἐν χρόνῳ σχηματισθὲν, θέλω σ' ἐρωτήσει πῶς οὐδαμῶς ὑπάρχον ἠδύνατο αὐτοφυῶς νὰ γεννηθῇ, ἤτοι πῶς ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ ἐν τῷ μηδενὶ νὰ παραχθῇ; Οὐδὲ δύνασαι νὰ ἀντείπῃς ὅτι τάχα ἐσχηματίσθη ἐκ προϋπαρχόντων ἀτόμων ἢ στοιχείων, διότι ὁ αὐτὸς συλλογισμὸς ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῶν ὑποτιθεμένων τούτων ἀτόμων ἢ στοιχείων, ὥστε ἢ ταῦτα ἢ τὸ σύμπαν ὑποθέσῃς ἄναρχον καὶ ἀπ' αἰῶνος, φθάνομεν εἰς τὸ αὐτὸ πάντοτε συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ ταῦτα πάντα δεν ἔχουν τὰς ἰδιότητας ἢ τὰ προσόντα τὰ κατ' ἀνάγκην ἀνήκοντα εἰς ἄναρχον ἓν, ὃ ἀναγκαίως ὤφειλεν εἶναι τελειότατον, καὶ ἑπομένως ἀμετάβολον, ἀδιαίρετον, ἄφθαρτον, ἄπειρον. Ἄλλως οὐκ ἔστι ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τυχαῖον καὶ ὡς τοιοῦτον οὐκ ἔστιν αὐθύπαρκτον καὶ ἔτι μᾶλλον ἄναρχον. Ἐξεταστέον λοιπὸν ἂν τὸ σύμπαν ἢ ἡ ὕλη ἔχῃ τὰ ἀναφερόμενα ταῦτα προσόντα. Σ' ἐρωτῶ λοιπὸν τὸ σύμπαν ἀποτελεῖ ἀπόλυτον μονάδα; — Βεβαίως, ἀπήντησεν οὗτος, ὅλον ὁμοῦ θεωρούμενον ἀποτελεῖ μονάδα, καὶ διαλυόμενον εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ στοιχεῖα ἀποτελεῖ μίαν μόνην οὐσίαν. — Ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ σύμπαντος ἢ τῆς στοιχειώδους ὕλης πηγάζουσα μονὰς οὐκ ἔστιν ἀπόλυτος ἐπανέλαβον ἐγὼ, καθότι συγκείμενον τὸ σύμπαν ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων σωμάτων ἀποτελεῖ συναθροιστικὴν μονάδα δυναμένην ἀείποτε νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰ ἐξ ὧν σύγκειται μέρη. — Ναὶ, ἠκολούθησεν, ἀλλ' ἡ στοιχειώδης οὐσία τῆς ὕλης ἠμπορεῖ κάλλιστα ν' ἀποτελέσῃ μονάδα. — Πολλοῦ γε καὶ δεῖ, εἶπον, καθότι ὑποτιθεμένη αὕτη στοιχειώδης οὐσία, ἢ ὑλική ἐστιν, ἢ ἄϋλος· ἂν ὑλική, ἔχει κατ' ἀνάγκην καί τοι ἐν ἐλαχίστῳ τὰς τρεῖς διαστάσεις, ὥστε ἀείποτε ἐστὶ, τοὐλάχιστον ἐν διανοίᾳ, ἐπ' ἀπείρῳ διαιρετέα καὶ ὡρισμένη· ἑπομένως δὲν ἀποτελεῖ ἄπειρον καὶ ἀδιαίρετον μονάδα· ἂν δὲ τὴν στοιχειώδη ταύτην οὐσίαν ὑποθέσῃς ἄϋλον, πηγάζει ἡ ἀπορία ἂν αὕτη ἀτελὴς καὶ τυχαία ἐστὶ, ἢ ἄναρχος καὶ ἀναγκαία· ἂν τὸ πρῶτον οὐκ ἔστιν αὐθύπαρκτος, ἑπομένως ἀνάγκη πᾶσα ὑπάρξεως αὐθυπάρκτου ὄντος καὶ πλάστου αὐτῆς, ἂν δὲ ἄναρχος καὶ ἀναγκαία τότε αὕτη οὐχὶ πλέον στοιχειώδης οὐσία ἐστὶν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὅστις κατ' ἀνάγκην ἀποτελεῖ ἀπόλυτον μονάδα· ἄλλως ἤθελεν ὑποτεθῆ ἡ ὕπαρξις πλειοτέρων αὐθυπάρκτων καὶ ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων ὄντων, ὅπερ γεννᾷ ἀντιλογίαν, διότι ἡ ὕπαρξις ἑνὸς τελειοτάτου καὶ ἀναγκαίου ὄντος συνεπιφέρει τὴν μὴ ὕπαρξιν ἄλλου τοιαύτης φύσεως ὄντος, ἄλλως οὐδέτερόν ἐστι τελειότατον καὶ ἀναγκαῖον ὄν. Τὸ τελειότατον δ' ὂν οὐκ ἔστιν ἐπιδεκτικὸν μεταβολῆς ἢ ἀλλοιώσεως, διότι ἐκ τούτων πηγάζει μετάβασις ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην κατάστασιν, καὶ ἑπομένως βελτίωσις ἢ χειροτέρευσις τῆς προτεραίας καταστάσεως, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει μὲν καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ὕλην, ἀπᾴδει δὲ πρὸς τὴν τελειοτάτην τοῦ ἀναγκαίου ὄντος φύσιν· ἔτι δὲ μᾶλλον ἀντίκειται πρὸς τὴν τελειότητα ἡ φθορὰ, εἰς ἣν ὑπόκεινται πάντα τὰ ὑλικὰ ὄντα, τὰ καθ' ἑκάστην μεταβαλλόμενα. — Μὴ τάχα δὲν μεταβάλλεται καὶ ὁ Θεός σας; ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος. Παρερχομένου τοῦ χρόνου δὲν μεταβάλλεται κἀκεῖνος; καὶ πλάσας, ὡς λέγεις, τὸν κόσμον δὲν μετέβη ἀπὸ ἀπραξίαν εἰς ἐνέργειαν; — Ἰδοὺ, φίλε, καὶ ἄλλη ἀπάτη· καθότι ὑποθέτεις ἀντικειμενικὴν τὴν τοῦ χρόνου ὕπαρξιν, ἥτις ἦν ἁπλῶς φαινομενική; ἑπομένως ὁ Θεὸς ἔχων ἀπ' αἰῶνος καὶ ἀείποτε ἁπάσας τὰς ἰδέας, δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν μεταβολὴν, εἰς ἣν ὑπόκειται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὃ ἕνεκα τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ ἀναγκάζεται να μεταβαίνῃ ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην ἰδέαν. Ἐπειδὴ δὲ βούλησις καὶ ἐνέργεια ταὐτίζονται εἰς τὸν Θεὸν, διὰ ταῦτα ἡ πλάσις τοῦ κόσμου οὐδεμίαν ἐπέφερε μεταβολὴν εἰς αὐτὸν, τὸν ἀπ' αἰῶνος ἔχοντα τὴν βούλησιν ταύτην. Ἡ δὲ μεταβολὴ ἐπῆλθε μόνον εἰς τὸ πλάσμα τὸ ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι μεταβάν. Ἀλλ' εἰπέ μοι, εἶπε, ποῦ ὑπάρχει αὐτὸς ὁ Θεός; — Πανταχοῦ τῷ ἀπήντησα, καὶ οὐδαμοῦ. Πανταχοῦ μὲν δυνάμει καὶ τύπῳ, οὐδαμοῦ δὲ ὑλικῶς.— Κἀκεῖνος, αὕτη εἶναι γλῶσσα σχολαστικὴ, ἣν οὐδόλως κατανοῶ. —Κἀγώ· Δὲν κατανοεῖς διότι ζητεῖς νὰ φθάσῃς πέραν τῶν ὁρίων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ζητῶν νὰ κατανοήσῃς τὸν τρόπον τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπείρου ὄντος· ἐνῷ καθίσταται πάντη ἀκατάληπτος καὶ ὑπὸ τῶν πεπερασμένων. — Λοιπὸν παραδέχεσαι, εἶπε καγχάζων, καὶ παράδεισον κλ. — Ἀναμφιβόλως, ἀνέκραξα, παραδέχομαι μέλλουσαν ζωὴν, διότι τοῦτο ἐξάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, ὅστις τελειότατος ὢν, εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ δικαιότατος· ὅθεν ὡς τοιοῦτος δὲν δύναται ἢ νὰ τιμωρήσῃ ἰδίως τὸν ἐν τῷ κόσμῳ εὐτυχοῦντα τυχὸν κακοῦργον καὶ νὰ βραβεύσῃ τὸν πάσχοντα ἢ ἀδικούμενον δίκαιον. — Κἀκεῖνος· Ἀλλ' ὁποίας τιμωρίας ἢ ἀμοιβῆς εἶναι ἄξιος ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ὁ Θεὸς προεῖδε τὰς πράξεις μας καὶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ πράξωμεν ὅσα οὗτος προεῖδεν ἀλανθάστου ἐκείνου ὄντος; — Κἀγὼ δέ· Ἐνταῦθα, φίλε, ὑποθέτεις τὸν Θεὸν ἐργαζόμενον ἐν χρόνῳ, ἐνῷ ὡς προεῖπον μὴ ὑπαρχούσης εἰς τὸν Θεὸν μεταβολῆς ἰδεῶν δὲν ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν οὐδὲ χρόνος, ὥστε οὐδὲν παρελθὸν ἢ μέλλον εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀείποτε παρόντα εἰς αὐτὸν εἰσὶν,

ὥστε κατὰ κυριολεξίαν ὁ Θεὸς ὁρᾷ καὶ οὐχὶ προορᾷ τὰ πράγματα, οὔσης τῆς προνοίας αὐτοῦ σχετικῆς μόνον ὡς πρὸς τὰ πράγματα, τὰ ἐν χρόνῳ ὑπάρχοντα. Ἑπομένως αἱ πράξεις ἡμῶν εἰσὶν ὑστεραῖαι σχετικῶς ὡς πρὸς ἡμᾶς, δηλαδὴ *ἐν ἔργῳ*, οὐχὶ δὲ *δυνάμει* καὶ ἀπολύτως ὡς πρὸς τὴν θείαν διάνοιαν, διότι ἀπ' αἰῶνος τὰ πάντα, ἑπομένως καὶ πᾶσαι αἱ βουλήσεις ἡμῶν ὑπάρχουν ἐν τῇ θείᾳ διανοίᾳ, ὥστε οὐδεμιᾶς ἀπολύτου προτεραιότητος ὑπαρχούσης ἐν τῇ θείᾳ διανοίᾳ, οὐδεμίαν ἀναγκαστικὴν ἐπιῤῥοὴν ἔχει ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐπὶ τῆς βουλήσεως ἡμῶν· τούτου ἕνεκα καθιστάμεθα ὑπεύθυνοι τῶν πράξεων ἡμῶν, καὶ ἑπομένως· ἀντάξιοι ἀμοιβῆς ἢ τιμωρίας. — Ἀνυψώσας τότε ὁ φίλος τοὺς ὤμους, καὶ γελῶν σαρδόνιον γέλωτα, ὁμολογῶ, εἶπε τὴν σμικρότητα τοῦ νοός μου, διὸ δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ ἢ ὅ,τι προσβάλλει τὰς αἰσθήσεις μου. — Εἰπὲ μᾶλλον, φίλε, ὅτι δὲν θέλεις νὰ κάμῃς χρῆσιν τοῦ λογικοῦ δι' οὗ σὲ ἐπροίκισεν αὐτὸς ὁ Θεός, εἶπον αὐτῷ ἀναπολῶν τὸ τῆς Γραφῆς· » Καὶ εἶπεν ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι Θεός. » Ἔῤῥωσο.

Ἰ. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΔΑΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ.

Ἐπειδὴ τοῦ πολυπλόκου ἅμα δὲ καὶ πολυκρότου τούτου ζητήματος σαφῆ ἰδέαν εὐάριθμοί τινες καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἔχουσιν, ἐκρίναμεν καλὸν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα χάριν τῶν ἀναγνωστῶν, τὴν σύντομον μὲν ἀλλ' εὐκρινῆ ἐξιστόρησιν, ἣν περιέχει ἡ Revue des Deux Mondes τῆς 1 Ἰανουαρ. 1864. Τόσῳ δὲ μᾶλλον εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθωμεν τὰ περὶ αὐτοῦ, ὅσῳ, καθὰ καί τις τῶν γνωστοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας ἔλεγεν ἐσχάτως, τὸ ζήτημα τοῦτο εἰ καὶ μικρὸν κατὰ τὸ φαινόμενον, πιθανώτατον νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ ἐναύσματος εἰς ἔκρηξιν εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ἰδοὺ τὸ ἄρθρον τῆς Revue·

« . . . Κατὰ δυστυχίαν τὸ δανογερμανικὸν ζήτημα εἶναι εἰς ἄκρον δυσκατάληπτον, καὶ τοῦτο διότι ἐγένετο καθ' ὑπερβολὴν περιπεπλεγμένον, ὡς περιέχον πάντα σχεδὸν τὰ διάφορα ζητήματα ἅ τινα ἀλλαχοῦ συνταράττουσι καὶ ἀναφλέγουσι τοὺς λαούς.

» Τὰ δουκάτα τοῦ Σλέσβιγ καὶ τοῦ Ὅλστεϊν ἐτέθησαν ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν ἡγεμόνων τῆς Δανίας. Ἐπειδὴ δὲ συνέχονται γεωγραφικῶς μετ' αὐτῆς καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ τῆς αὐτῆς δυναστείας, συνεθίσθη κοινῶς νὰ θεωρῶνται ὡς μέλος τῆς δανικῆς μοναρχίας, καὶ ὡς στοιχεῖον τῆς μοναρχ[illegible]ως τε καὶ ἐπωφελῶς εἰς τὴν κατὰ θάλασσαν ἰσοῤῥοπίαν τῆς Εὐρώπης. Ἡ προαιωνία αὕτη συνήθεια τόσον εὐκολώτερον ἐπεκράτησεν ὅσον τὴν Ιϛ', ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ', τὰ μὲν κράτη πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης συνεκεφαλαιοῦντο ἐν αὐτῷ τῷ μονάρχῃ, ἡ δὲ ἕνωσις τῶν κυβερνωμένων ἐπαρχιῶν μόνον ἀντιπρόσωπον εἶχε τὴν ἑνότητα τοῦ ἡγεμόνος· ἀλλὰ καὶ πᾶσα περὶ ἐθνισμοῦ ἰδέα ἦτο καθ' ὅλον τὸ μακρὸν ἐκεῖνο διάστημα ἢ ἄγνωστος ἢ ἐτίθετο ἐν μοίρᾳ Καρὸς, ὡς ἄγνωστοι ἦσαν καὶ αἱ διακρίσεις, αἱ ἀξιώσεις, αἱ συγκρούσεις καὶ αἱ ἐμπαθεῖς ῥήξεις ὅσαι σήμερον προκύπτουσιν ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς. Ἀλλ' ἀπό τινων ἐτῶν ἐγεννήθη ἡ περὶ τῶν δύο δουκάτων δυσκολία ἔκ τε τοῦ νεωτάτου ζητήματος τῶν συνταγματικῶν μεταῤῥυθμίσεων, ἐκ τοῦ ἔτι νεωτέρου τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς, καὶ ἐκ τοῦ ζητήματος τοῦ πηγάζοντος ἐκ τοῦ ἀρχαίου δικαίου, τοῦ τῶν παλαιῶν συστημάτων δικαίου, τοῦ τῆς διαδοχῆς.

» Ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν οἱ Δανοὶ ἐδείχθησαν ἱκανοὶ νὰ ἔχωσι φιλελευθέραν καὶ συνταγματικὴν κυβέρνησιν, ὁ δὲ ἀποθανὼν αὐτῶν βασιλεὺς, τίμιος ἅμα δὲ καὶ πεφωτισμένος, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν εὐχῶν τοῦ λαοῦ. Ὀλίγον πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ἐκήρυξεν ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ὅτι τοιαῦται ἦσαν αἱ πολιτικαὶ ἀρεταὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὥστε δὲν ἤθελε διστάσει, παρὰ νὰ ὑποφέρῃ ὕβριν ὑπὸ τῶν ξένων νὰ καταβῇ ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ νὰ ἀναγορεύσῃ δημοκρατίαν τὴν Δανίαν. Ἡ πρώτη δυσκολία ἐγεννήθη ἐκ τῆς διοργανώσεως τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν τῆς Δανίας· τὸ Ὅλστεϊν ἀποτελεῖ μέρος τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας. Δύο ἄρα συστήματα ἦσαν ἐφικτά· ἢ ν' ἀφεθῶσι τῷ Ὅλστεϊν διακεκριμένοι θεσμοὶ, ἢ νὰ παραδεχθῇ καὶ αὐτὸ τοὺς γενικοὺς θεσμοὺς συνενούμενον μετὰ τῆς Δανίας. Παρουσιάζετο ὅμως ἑτέρα περιπλοκὴ, ἡ ἑξῆς· τὸ Σλέσβιγ δὲν ἀνήκει εἰς τὴν Γερμανικὴν Ὁμοσπονδίαν· καὶ ὅμως *ἀνέκαθεν* συνδέεται μετὰ τοῦ Ὅλστεϊν διὰ πολιτικοῦ δεσμοῦ ἰδιαιτέρου εἴδους, ὑπάγεται δηλαδὴ εἰς τὸν αὐτὸν νόμον τῆς διαδοχῆς. Οἱ ἡγεμόνες, τῶν ὁποίων ἐξέπνευσεν ἡ δυναστεία μετὰ τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Δανίας, ἦσαν δοῦκες τοῦ Σλέσβιγ καὶ Ὅλστεϊν πρὶν ἢ ἀναβῶσιν εἰς τὸν θρόνον τῆς Δανίας· ἐκλιπούσης ὅμως, ἡ μὲν κυρίως Δανία ἐδύνατο νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας ἑνὸς ἡγεμόνος, τὸ δὲ Σλέσβιγ καὶ τὸ Ὅλστεϊν, καὶ τὰ δύο ὁμοῦ, εἰς χεῖρας ἑτέρου. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου τούτου δεσμοῦ, τοῦ συνδέοντος τὰ δύο δουκάτα, ἐγεννήθησαν φυσικῷ τῷ λόγῳ σχέσεις περί τε τὴν διοίκησιν καὶ τοὺς θεσμοὺς, κοιναὶ πρὸς ἀμφότερα. Πλὴν δὲ τούτου, τὸ πρὸς τὸ Ὅλστεϊν

μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Σλέσβιγ, κατοικεῖται ὑπὸ λαοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν γερμανικὴν φυλὴν, καὶ ταύτης ὁμιλοῦντος τὴν γλῶσσαν. Ἕνεκα τούτου περιεπλέκετο τὸ ζήτημα ἐὰν τὸ Ὅλστεϊν ἔπρεπεν ἢ οὒ νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὸ σύνταγμα τῆς Δανίας. Εἰς ὁποιονδήποτε δὲ σύστημα ὑπεβάλλετο τὸ ἓν τῶν δουκάτων, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ ὑποβληθῇ καὶ τὸ ἕτερον. Ἐὰν ἡ Δανία, ὑπ' ὄψιν ἔχουσα τὴν διακεκριμένην θέσιν τοῦ Ὅλστεϊν ὡς μέλους τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας, ἄφινεν αὐτὸ ἐκτὸς τοῦ συντάγματος καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς Δανίας, ἀμέσως τὸ Ὅλστεϊν ἤθελεν ἀπαιτήσει ὥστε καὶ τὸ Σλέσβιγ, καθὸ ἡνωμένον αὐτῷ οὐχὶ διὰ τοῦ γερμανικοῦ δεσμοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ νόμου τῆς διαδοχῆς καὶ τῶν ἀρχαίων κοινωνικῶν θεσμῶν, νὰ μὴ χωρισθῇ ἀπ' αὐτοῦ ὅπως ἑνωθῇ μετὰ τῆς Δανίας. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ τὸ Σλέσβιγ δὲν ἀνήκει εἰς τὴν Γερμανικὴν Ὁμοσπονδίαν, ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἔχει ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν Γερμανίαν, ἡ δανικὴ κυβέρνησις οὔτε ἤθελεν οὔτε ἐδύνατο ν' ἀφήσῃ τὸ Σλέσβιγ ὑπαγόμενον εἰς σύστημα διοικήσεως καὶ θεσμῶν χωριστὸν τοῦ τῆς μοναρχίας. Ἀλλ' ἂν τοῦτο ἐγίνετο, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ συμπεριληφθῇ καὶ τὸ Ὅλστεϊν. Τούτου δοθέντος τὸ ζήτημα περιεπλέκετο ἔτι μᾶλλον, καὶ ἀνεφύοντο ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τραχύτεραι δυσκολίαι· διότι ἔπρεπε νὰ ὁρισθῇ ἡ θέσις, ἥν τινα ἑκάτερον τῶν δουκάτων ἤθελε καταλάβει ἐντὸς τοῦ δανικοῦ πολιτεύματος, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ψήφων ὅστις ἔμελλε ν' ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ἐν τῇ βουλῇ ἀντιπροσώπους αὐτῶν. Εἰς ταῦτα περιστρέφονται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν αἱ μεταξὺ τῆς ἐν Κοπενάγῃ αὐλῆς καὶ τῶν πατριωτῶν τοῦ Ὅλστεϊν ἔριδες, ἢ μᾶλλον μεταξὺ τῆς Δανίας καὶ τῆς Γερμανικῆς Διαίτης, ἐνεργούσης ἐν ὀνόματι τοῦ Ὅλστεϊν, καὶ χορηγούσης εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν τὴν συνδρομὴν τῶν ἐρεθισμῶν καὶ τῆς δυνάμεως τῆς Γερμανίας. Ἀπὸ ἀντιφάσεως εἰς ἀντίφασιν καὶ ἀπὸ ἀπαιτήσεως εἰς ἀπαίτησιν, ἡ Γερμανικὴ Δίαιτα κατήντησε διὰ περινενοημένης διαλεκτικῆς εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς τὴν Δανίαν τοὺς ὅρους τοῦ συντάγματος αὐτῆς, καὶ ἀναχωροῦσα ἀπὸ τοῦ Ὅλστεϊν ἐξέτεινε τὴν ἐπέμβασιν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κόλπων τῆς δανικῆς κυβερνήσεως. Ταῦτα πάντα ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν, ὅπως ἐννοήσωμεν τὴν σειρὰν τῶν γερμανικῶν ἀξιώσεων, καὶ τὸν ἐρεθισμὸν ὅν τινα αἱ ὑπερβολικαὶ αὗται ἀξιώσεις γεννῶσι μεταξὺ τοῦ δανικοῦ λαοῦ καὶ πάσης τῆς σκανδιναυϊκῆς φυλῆς.

»Πρόδηλον λοιπὸν ὅτι ἡ κυρία δυσκολία κεῖται ἐν τῷ ζητήματι τῆς διαδοχῆς. Ἐὰν τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἀνεφύετο, ἐὰν δὲν ἦτο φόβος μήπως ἕνεκα τῆς ἐξαλείψεως τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, τὰ δουκάτα τοῦ Σλέσβιγ καὶ τοῦ Ὅλστεϊν χωρισθέντα ἀπὸ τῆς Δανίας περιέλθωσι καὶ τὰ δύο ὁμοῦ εἰς ἄλλον διάδοχον, φανερὸν ὅτι ἡ δανογερμανικὴ διαφορὰ δὲν ἤθελε καταντήσει τόσῳ σπουδαία. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Γερμανία δὲν ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τοῦ Σλέσβιγ, ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας κύριος τοῦ δουκάτου τούτου, ἤθελε συμπαραλάβει πολιτικῶς αὐτὸ ἐν τῇ δανικῇ μοναρχίᾳ, ἡ δὲ Δίαιτα ἤθελε περιορισθῇ εἰς τὴν ἐν τῷ Ὅλστεϊν μόνῳ ἐνέργειαν αὐτῆς.

»Ἐπειδὴ δὲ ἦτο βέβαιον ὅτι ἀποθνήσκοντος ἄνευ τέκνων τοῦ Φρεδερίκου Ζ', ἤθελον γεννηθῇ διαιρέσεις καὶ ἔριδες ἱκαναὶ νὰ ἐπιφέρωσι τὴν διαμέλισιν τῆς δανικῆς μοναρχίας, αἱ μεγάλαι εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἠθέλησαν νὰ προλάβωσιν αὐτὰς, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχουσαι ἰδίως τὸ πολιτικὸν καὶ γενικὸν μέρος τοῦ ζητήματος. Ἀκεραιότης τῆς σημερινῆς χώρας τῆς δανικῆς μοναρχίας, ἰδοὺ τὸ εὐρωπαϊκὸν συμφέρον. Ἀδιάφορον ἐὰν ἡ χώρα αὕτη προέκυψεν ἐκ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ περὶ διαδοχῆς νόμου, ἕνεκα τοῦ ὁποίου συνηνώθησαν φυλαὶ ὁμιλοῦσαι διαφόρους γλώσσας· τὸ ἐνδιαφέρον ἦτο ὅτι ἡ ἀκεραιότης αὕτη καθιερώθη ὑπὸ μακροῦ χρόνου, ὅτι δι' αὐτῆς ἐδόθησαν αἱ κλεῖδες τῆς Βαλτικῆς εἰς τὰς χεῖρας δυνάμεως μετρίως μὲν ἰσχυρᾶς καὶ διὰ τοῦτο ἀνικάνου νὰ μεταχειρισθῇ περιφιλαύτως καὶ τυραννικῶς τὸ προνόμιον αὐτῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τοσοῦτον ἀσθενοῦς ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν οὐδετερότητα αὐτῆς. Τοιαύτη τις κατάστασις εἶναι ἄρα ἐπωφελὴς εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὸ εὐρωπαϊκὸν τοῦτο συμφέρον λαβοῦσαι ὑπ' ὄψιν αἱ μεγάλαι δυνάμεις, παρεδέχθησαν ὁμοφώνως τὴν συνθήκην τοῦ 1852 ἔτους, δι' ἧς ἐκανονίσθησαν τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Δανίας, ἀφιλοκερδῶς μὲν πρὸς τὰς δυνάμεις, συντηρητικῶς δὲ πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ φιλελευθέρως πρὸς τὴν Δανίαν. Κατωρθώθη δὲ τοῦτο γενομένων παραχωρήσεων ὑπὲρ τοῦ ἐνεστῶτος βασιλέως· ὁ μὲν αὐτοκρατορικὸς οἶκος τῆς Ῥωσίας, ὅστις εἶχε δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ τὸ μέρος τοῦ Ὅλστεϊν ἐφ' οὗ κεῖται ὁ λιμὴν Χιλονίου (1), παρῃτήθη τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ, οἱ δὲ γερμανοὶ ἡγεμόνες παρῃτήθησαν καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς διαδοχῆς, καὶ ὁ δοὺξ τοῦ Αὐγουστεμβούργου ἐπώλησε τὰ ἴδια δικαιώματα ἀντὶ χρημάτων. Ἡ συνδρομὴ αὕτη, ἔργον προνοίας καὶ φρονήσεως, ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων γερμανικῶν δυνάμεων, καὶ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ πολλῶν δευτερευόντων κρατῶν τῆς Γερμανίας· λυπηρὸν δὲ ὅτι δὲν ὑπεβλήθη συγχρόνως καὶ εἰς τὴν Δίαιταν. Ἐφοβήθησαν ἆρα ἀντίστασιν ἢ ἀναβολήν; Ὁπωσδήποτε, εὐκολώτερον

(1) Kiel, πρωτεύουσα τοῦ Ὅλστεϊν, ἧς τινος ὁ λιμὴν εἶναι ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ ἐμπορικωτέρων τῆς Βαλτικῆς. Ἔχει δὲ περὶ τὰς 15,000 κατοίκων, πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην, ἀστεροσκοπεῖον καὶ ἄλλα καταστήματα. Σ. Π.

ἤθελον ἐπιτύχει τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς τὸ 1852 ἔτος ὅτε ἡ ἐπιῤῥοὴ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσίας, αἵτινες εἶχον πρὸ πολλοῦ συνυπογράψει τὴν συνθήκην, καὶ ἡ σύμπραξις τῶν ἄλλων γερμανικῶν αὐλῶν, ἤθελον εὐκόλως νικήσει τὰς ἀντιστάσεις, ἃς δὲν ἀνέφλεγε τότε ἡ θερμότης τῆς κοινῆς γνώμης.

» Μήπως ἐθεώρησαν περιττὴν τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς Διαίτης, ἢ μήπως ἐπίτηδες ἀπέκλεισαν αὐτὴν, διότι τότε ἐπεκράτει ἐν Εὐρώπῃ ἡ ἐπιθυμία ν' ἀπομακρύνεται ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπὸ τῆς συζητήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν ζητημάτων; Οὕτω πως πράξασαι αἱ δυνάμεις, ἐστέρησαν ἑαυτὰς πολυτίμου συνδρομῆς, προσέβαλον τὴν γερμανικὴν φιλαυτίαν, παρέσχον ἀκουσίως εἰς τὴν Δίαιταν τὴν πρόφασιν νὰ μὴ παραδεχθῇ τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς ἀποφασισθέντα καὶ νὰ ὑπερερεθισθῇ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Γερμανίας, ἥτις ἀξιοῖ σήμερον νὰ χωρισθῶσιν ὁριστικῶς τὰ δύο δουκάτα ἀπὸ τῆς δανικῆς μοναρχίας καὶ ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν δοῦκα τοῦ Αὐγουστεμβούργου ὡς πρὸς νόμιμον κληρονόμον.

»Ὁ κίνδυνος προέρχεται ἐκ τοῦ μεγάλου ἐρεθισμοῦ τῆς γερμανικῆς φιλοπατρίας, ἐπὶ πολὺ προσβληθείσης ἕνεκα τῆς κακῆς διοργανώσεως τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας, καὶ τῆς αδυναμίας, εἰς ἣν ἡ διαίρεσις αὕτη καταδικάζει αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν συζήτησιν καὶ τὴν λύσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν ζητημάτων. Λυπούμεθα μὲν διὰ τὴν κακὴν πορείαν τῆς Γερμανίας ὡς πρὸς τὸ δανικὸν ζήτημα· ἀλλ' εἶναι ἄδικον, εἶναι μάλιστα ἐπικίνδυνον νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν τὰς δικαίας ἀξιώσεις τῆς γερμανικῆς φιλοπατρίας. Ἡ Γερμανία, ὡς ἔθνος, δὲν ἔχει εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ διαβούλια τὴν ἀπαιτουμένην θέσιν καὶ ἐπιῤῥοήν. Ἡ Γερμανία ἔχει πεντήκοντα ἑκατομμύρια λαοῦ, καὶ λαοῦ ἐκ τοῦ πλέον πεφωτισμένου καὶ ἐργατικοῦ τῆς Εὐρώπης· οὐδεὶς λαὸς ὑπερτερεῖ αὐτὸν κατὰ τὰς ἐπιστήμας, τὴν φιλοσοφίαν, ἑνὶ λόγῳ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν· ἡ περὶ τὰς ὑποθέσεις ἐμπειρία καὶ ἐνέργεια αὐτοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητοι· ἔχει ἔκτακτον δύναμιν μεταδοτικὴν, καὶ τοσοῦτος εἶναι ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ· ὥστε στέλλει ἀποίκους καὶ σκαπανεῖς πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἄκρας τοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἀγώνων τοῦ αἰῶνος τούτου, ὁσάκις δὲν διεχειρίσθησαν αὐτὴν ὡς μηχανὴν χεῖρες καθημαξευμένων κυβερνήσεων, ὁσάκις ἀνηγέρθη ὡς λαὸς, ἐνήργησεν ἐνέργειαν κρίσιμον. Καὶ ὅμως τοιαῦτα ἔχουσα προσόντα καὶ δικαιώματα ὅπως μετάσχῃ ἐξ ἴσου μετὰ τῶν ἄλλων μεγάλων δυνάμεων τῶν περὶ τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς διασκέψεων, παραγκωνίζεται. Τὴν θέσιν τῆς Γερμανίας ἔλαβον αἱ δύο δυνάμεις τῆς Ὁμοσπονδίας, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσία, αἵτινες οὐ μόνον ἀντιπροσωπεύουσιν αὐτὴν ἀτελῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχουσαι κτήσεις ἀξιολογωτάτας μὴ γερμανικὰς, περὶ πολλοῦ ποιοῦνται ἄλλα συμφέροντα πλὴν τῶν γερμανικῶν, ἅτινα, συγκρουόμενα σχεδὸν πάντοτε, ἢ διαιροῦσι καὶ οὐδετεροῦσι τὴν Γερμανίαν δι' αἰωνίων ἀντιζηλιῶν, ἢ κατεξουσιάζουσιν αὐτῆς κατὰ τὰς σπανίας περιστάσεις καθ' ἃς συμφωνοῦσι. Τοιαύτη ψευδὴς καὶ ἐλαττωματικὴ εἶναι ἡ θέσις τῆς Γερμανίας, καὶ ἐξ αὐτῆς προέρχεται ἡ σπαράττουσα τὸν τόπον καχεξία· ἐξ αὐτῆς αἱ προσπάθειαι περὶ διοργανώσεως καταλληλοτέρας ἀντιπροσωπείας ἅμα δὲ καὶ πλείονος ἑνότητος περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς Ὁμοσπονδίας· ἐξ αὐτῆς ἡ ὑπὲρ τοῦ National Verein (1) ἐνέργεια, ἥτις τοσοῦτον ηὔξησεν ἐντός τινων ἐτῶν· ἐξ αὐτῆς τὸ πρόσφατον ἐπίσημον στρατήγημα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, ὅστις ἤνοιξε μὲν τὰς ἀγκάλας εἰς τοὺς γερμανικοὺς πόθους, δὲν περιεπτύχθη ὅμως ἐγκαρδίως αὐτούς. Ἡ πρώτη ἀφορμὴ ἥτις δίδεται εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς ἀδημονίας καὶ τῆς ἀνησύχου φιλοδοξίας τῆς φιλοπατρίας τῶν Γερμανῶν, εἶναι ἡ τοῦ Σλέσβιγ καὶ Ὅλστεϊν. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ περιλαμβάνεται συμφέρον ἐνθουσιασμοῦ, συμφέρον γερμανικῆς φιλαυτίας καὶ συμφέρον αὐξήσεως τῆς δυνάμεως τῆς Ὁμοσπονδίας, καθόσον πρόκειται νὰ περιέλθῃ εἰς αὐτὴν ὁ λιμὴν τοῦ Κιλονίου. Τόσῳ δὲ μᾶλλον ἐμμένουσιν οἱ Γερμανοὶ σήμερον εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, ὅσον εἰς τὸ ζήτημα τῆς ὁμοσπονδιακῆς δικαιοδοσίας προστίθεται καὶ τὸ τῆς διαδοχῆς· διότι χάρις εἰς τοῦτο ἔχουσι νόμιμον τίτλον ἐφ' οὗ νὰ στηρίξωσι τὰς κατὰ τῆς Δανίας αἰτιάσεις. Ἐὰν ἡ Δανία ἐπιμένῃ εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν δύο δουκάτων καὶ τὴν παράληψιν τοῦ Σλέσβιγ εἰς τὸ σύνταγμα τῆς μοναρχίας, ἀπειλοῦσιν ὅτι δὲν θέλουσιν ἀναγνωρίσει τὴν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην, καὶ ὅτι θέλουσι χωρίσει διὰ παντὸς τὰ δύο δουκάτα ἀπὸ τῆς μοναρχίας, ὑποστηρίζοντες τὰς ἀξιώσεις τοῦ δουκὸς τοῦ Αὐγουστεμβούργου. Διὰ τούτου οἱ Γερμανοὶ ἐκδικοῦνται τὰς δυνάμεις, αἵτινες κατεφρόνησαν τὴν Δίαιταν ὅτε συνετάχθη ἡ συνθήκη, τὰ δὲ δευτερεύοντα κράτη καταδεικνύουσιν εἰς τὴν Πρωσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν ὅτι μόνον τούτων ἡ συμφωνία εἰς πρᾶξιν εὐρωπαϊκὴν δὲν ἰσχύει νὰ προκαλέσῃ τῆς Γερμανίας τὴν συγκατάθεσιν. Ἑνὶ λόγῳ ἅπασαι αἱ γερμανικαὶ μερίδες ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον συμφέρον νὰ πράττωσι ταῦτα. Τὰ δευτερεύοντα κράτη, ἅτινα ἀπειλεῖ πρῶτα ἡ ἑνότης, ἀποκτῶσιν ἀπροσδόκητον δημοτικότητα γινόμενα ἔνθερμα ὄργανα τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Ἡ δὲ μερὶς ἡ θέλουσα τὴν ἕνωσιν ἐλπίζει ὅτι ἐκ τῆς καταλαβούσης τὴν Γερμανίαν συγκινήσεως, θέλει προκύψει νέα διοργάνωσις τῆς Ὁμοσπονδίας, εἴπερ ποτὲ συμπεπηγμένη καὶ διὰ τοῦτο ἰσχυροτέρα. Ἡ μεσημβρινὴ καὶ ἡ βό-

(1) Ἐθνικῆς ἑνότητος.

ρειος Γερμανία, συνήθως εἰς ἄκρον διῃρημέναι, ἡνώθησαν ἕνεκα τούτου. Πᾶν ἄρα τὸ γινόμενον σήμερον ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὰ δύο δουκάτα, ἔχει χαρακτῆρα κρίσεως, ἥτις θέλει ἐπιφέρει συνεπείας ἀξιολόγους καὶ διεξοδικάς.

» Τὸ περιεργότερον δὲ πάντων εἶναι τὸ ἀνίσχυρον τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι αὕτη ἔργον ἁπλῆς φρονήσεως, ἀφιλοκερδείας καὶ τιμῆς, ἀλλὰ καὶ τέκνον ἓξ δυνάμεων, ὧν αἱ πέντε ἐκ τῶν πρώτων τῆς Εὐρώπης· ἐφαίνετο ἄρα περιβεβλημένη μέγιστον ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν κῦρος. Κατὰ τὴν σημερινὴν ὅμως διαγωγὴν τῶν Γερμανῶν, φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν ἔχει ἰσχὺν, διότι οὐ μόνον δὲν ἐνθυμοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἑτοιμάζονται νὰ καταπατήσωσιν αὐτήν. Πόθεν δὲ ἡ ἐνδεχομένη αὕτη ἀδυναμία τοῦ ἀνωτάτου κύρους τῆς Εὐρώπης ; Ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τῶν δυνάμεων αἵτινες ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην· διότι τότε μόνον αἱ διπλωματικαὶ πράξεις ἔχουσιν ἀληθῆ ἰσχὺν, ὅταν ἔχωσι καὶ ἐκτελεστικὴν ἐνέργειαν. Ὁσάκις συνθῆκαι ἢ συνέδρια δὲν προστατεύωνται ὑπὸ συμμαχίας δυνάμεων ἐχούσης τὴν θέλησιν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν, καὶ αἱ συνθῆκαι καὶ τὰ συνέδρια εἶναι μάταιαι ἐπιδείξεις. Τοιαῦται συνθῆκαι, ἄνευ δηλαδὴ τοιαύτης συμμαχίας, εἶναι χάρτης ἄγραφος. Ἡ προσβολὴ τὴν ὁποίαν κινδυνεύει νὰ πάθῃ ἡ ἐν Λονδίνῳ συνθήκη, ἰδοὺ τί ἀπειλεῖ τὴν εὐρωπαϊκὴν τάξιν. Ἐπειδὴ συμμαχίαι δὲν ὑπάρχουσι πλέον, αἱ συνθῆκαι κατήντησαν ἀνίσχυροι, δὲν προστατεύουσι πλέον τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἴσως ταχέως θέλομεν ἰδεῖ ἐὰν ἰσχύωσι νὰ προστατεύωσι καὶ τοὺς ἰσχυρούς. Πρὸς τί λοιπὸν νὰ γίνωνται νέαι συνθῆκαι καὶ νὰ συγκροτῶνται ἡγεμόνων συνέδρια, ὅταν αἱ ὑπάρχουσαι δὲν ἐκτελῶνται ; Ἀλλ' ὁπωσδήποτε, ποία θέλει εἶναι ἡ ἔκβασις τοῦ δανικοῦ ζητήματος ; Τρεῖς λύσεις παρουσιάζονται, τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἧττον βιαία εἶναι πλήρης δυσκολιῶν καὶ περιπλοκῶν. Ἐκεῖ ὅπου ἔφθασαν τὰ πράγματα, νομίζομεν ὅτι πώποτε ἡ Γερμανία δὲν θέλει ἐπιτρέψει νὰ χωρισθῶσι τὰ δύο δουκάτα διοικητικῶς. Τούτου δὲ δοθέντος ἀπαιτεῖται ἡ κατάργησις τοῦ συντάγματος τῆς 8 Νοεμβρίου 1863, δι' οὗ τὸ μὲν Σλέσβιγ ἡνώθη μετὰ τῆς δανικῆς μοναρχίας, τὸ δὲ Ὁλστεῖν ἔμεινε κεχωρισμένον. Κατὰ τρεῖς λοιπὸν διαφόρους τρόπους δύναται νὰ γίνῃ ἡ ἕνωσις τῶν δύο δουκάτων· ἢ νὰ ὑπαχθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὸ αὐτὸ σύνταγμα τῆς Δανίας, ἢ νὰ δοθῇ εἰς ἑκάτερον ἴδιον πολίτευμα, μένοντα ὅμως συνηνωμένα διὰ τοῦ προσωπικοῦ δεσμοῦ τοῦ ἡγεμόνος ὑπὸ τὸ δανικὸν σκῆπτρον, ἢ νὰ κοπῇ ὁ δεσμὸς οὗτος καὶ ἀποσπώμενα τῆς Δανίας νὰ κηρυχθῶσιν ἀνεξάρτητα ὑπὸ τὸν οἶκον τοῦ Αὐγουστεμβούργου. Ἡ Ἀγγλία, ὡς λέγεται, προτρέπει τὸν βασιλέα τῆς Δανίας ν' ἀκυρώσῃ τὸ σύνταγμα τῆς 18 Νοεμβρίου, οὗτος δὲ, δεχθεὶς τὴν παραίτησιν τοῦ ὑπουργείου Hall, φαίνεται ὅτι ἀγωνίζεται νὰ ἐνεργήσῃ τὴν προτροπήν. Τούτου δοθέντος, ἡ ἐκλογὴ τῆς Δανίας περιορίζεται μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω πρώτων ὅρων· ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ πρῶτος τούτων, ἤτοι ἡ ὑπαγωγὴ τῶν δουκάτων εἰς τὸ δανικὸν σύνταγμα, φαίνεται ἀνέφικτος, διότι ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη δοκιμασθεῖσα τὴν μὲν Δανίαν κατετάραξεν, ἀπήρεσε δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν· καὶ οὐχὶ ἄνευ λόγου, διότι ἡ Ὁμοσπονδία ἐπεμβαίνει ἀδιακόπως εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Δανίας, ἥν τινα καὶ σπεύδει νὰ ἐκγερμανίσῃ παραλαμβάνουσα εἰς τὸν κύκλον τῶν γερμανικῶν συμφερόντων. Ἡ δὲ δευτέρα λύσις, καθ' ἣν τὰ δουκάτα μένουσι μὲν ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκῆπτρον, ἔχουσιν ὅμως ἰδίαν συνταγματικὴν ὕπαρξιν, θέλει μὲν εἶναι πλέον ἀπηλλαγμένη τῶν καθημερινῶν δυσκολιῶν, θέλει ὅμως ἐξασθενίσει τὴν Δανίαν πολιτικῶς καὶ ἠθικῶς· διότι τὸ μὲν γράμμα τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης μένει ἀκέραιον, παραβιάζεται ὅμως τὸ πνεῦμα, καθότι αἱ δυνάμεις ἐκήρυξαν « ὅτι συνομολογοῦσι διαρκῆ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκεραιότητος τῆς δανικῆς μοναρχίας. » Καὶ ὅμως κατὰ τὰς συμβουλὰς τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας, ἡ Δανία πρέπει νὰ ἐκλέξῃ μίαν τῶν ὁδῶν τούτων· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ μείνωσι πισταὶ ἥ τε Πρωσία καὶ Αὐστρία εἰς τὸ γράμμα τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης, καίτοι ἀπειλοῦσαι τὴν Δανίαν νὰ καταλάβωσι στρατιωτικῶς τὸ Σλέσβιγ. Ἐνῷ δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ταλαντεύεται μεταξὺ τοῦ διλήμματος τούτου, αἱ πράξεις τῆς Ὁμοσπονδίας προσβάλλουσιν ἀμέσως τὴν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην, καὶ λύουσι τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τῶν δουκάτων πρὸς βλάβην τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ· διότι αἱ μὲν πόλεις καὶ αἱ συνελεύσεις τοῦ δήμου ἀναγορεύουσι τὸν δοῦκα τοῦ Αὐγουστεμβούργου ἡγεμόνα τῶν δύο δουκάτων, οὗτος δὲ εἰσέρχεται εἰς Κιλόνιον καὶ σχεδιάζει τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ. Ἐὰν, παραγνωριζομένης τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης, ὑπερισχύσῃ ἡ λύσις αὕτη εἴτε ἕνεκα τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ὁμοσπονδίας, εἴτε ἀποποιουμένων τῶν Δανῶν νὰ ἐνδώσωσιν εἰς ὅρους προσβάλλοντας τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν τιμὴν, οὐ μόνον ὁ γενναῖος τῆς Δανίας λαὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰσοῤῥοπία τῆς Ἄρκτου θέλει ζημιωθῆ, ἡ δὲ ἠχὼ τῆς ἀνατροπῆς ταύτης δὲν θέλει ἀργοπορήσει νὰ διαδοθῇ καὶ κατὰ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἐξασθενιζομένης τῆς Δανίας, προσβάλλεται πᾶσα ἡ σκανδιναυϊκὴ φυλὴ, ἧς τινος τὸ ἐθνικὸν καὶ πολιτικὸν φρόνημα ἀνεπτερώθη ἐπ' ἐσχάτων. Ἐὰν ἡ Δανία ζητήσῃ νὰ ἀποκρούσῃ διὰ τῶν ὅπλων τὴν ἁρπαγὴν, ἡ Σουηδία δὲν θέλει μείνει ἀδιάφορος. Ἐὰν ἡ Σουηδία βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Δανίαν, ἡ Ῥωσία δὲν θέλει ἐπιτρέψει εἰς τὴν κυβέρ-

νησιν τῆς Στοκόλμης νὰ φέρῃ τὴν χεῖρα εἰς τὰς κλεῖδας τῆς Βαλτικῆς. Ἀλλὰ τῆς Ῥωσίας ἐπεμβαινούσης, ἡ Ἀγγλία θέλει τάχα ἐμμείνει εἰς τὸ περισκεπτικὸν αὐτῆς σύστημα, καὶ ἡ Γαλλία θέλει ἐξακολουθήσει μεμψιμοιροῦσα καὶ ἀπρακτοῦσα; »

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 323—331.)

Μεταξὺ τῶν ἄλλων τῆς Αἰγύπτου μερῶν, ἅ τινα σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ περιηγηθῶ, ἀλλὰ τῶν ὁποίων τὴν ἐπίσκεψιν ἠναγκάσθην νὰ ἀναβάλω, ἔτασσον ἐν τοῖς πρώτοις τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, οὐχὶ κυρίως διὰ τὸ μεγαλεπήβολον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκπολιτιστικόν, τὸ φιλάνθρωπον τοῦ ἐπιχειρήματος τῆς διωρυγῆς· διότι ἡ συνένωσις τῶν δύο θαλασσῶν δὲν θέλει χρησιμεύσει ὡς ἁπλοῦς ἐμπορευμάτων καὶ πλοίων ὀχετὸς, ἀλλ᾽ ὡς εὐρεῖά τις ἑστία, εἰς ἣν εἰσρέων διὰ συνοικισμῶν ὁ εὐρωπαῖος πολιτισμὸς, θέλει διαδοθῇ καθ᾽ ἅπασαν τὴν Ἀφρικὴν καὶ πέραν αὐτῆς. Ναὶ μὲν ὁ τύπος, ὁ τηλέγραφος καὶ ὁ ἀτμὸς διασκορπίζουσι σήμερον ἐν ἀκαρεῖ τὰς ἰδέας· ἀλλὰ τίς ποτε ἀμφισβητεῖ ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἐπιμιξίας ὑπάρχει πάσης ἄλλης δραστικωτέρα, καὶ ὅτι οὐδὲν, οὔτε ἀτμὸς, οὔτε τηλέγραφος, οὔτε τύπος, ἰσχύει νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι κατορθοῦσιν ἡ συμβίωσις καὶ ἡ παρατριβὴ διαφόρων φυλῶν; Μανθάνομεν καὶ μιμούμεθα ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον ὅ,τι ἀμέσως βλέπομεν καὶ ἀκούομεν. Ἔστω δὲ εἰς παράδειγμα αὐτὴ ἡ Ἀλεξάνδρεια, οὐ μόνον ἡ ἀρχαία, ἣν ἐλάμπρυναν καὶ ἐμεγάλυναν οἱ ξένοι, ἀλλὰ καὶ ἡ καθ᾽ ἡμᾶς, ὅπου οἱ ἀτίθασσοι Αἰγύπτιοι, οὐδὲ τὴν ὄψιν ἀλλοτρίου ἐνδύματος ἀνείχοντο πρό τινων ἐτῶν, τῶν ὁποίων ὅμως τὰ ἤθη ἐξημέρωσαν οἱ ἔξωθεν ἐλθόντες.

Πρὸς τοὺς ἐπιπολαίως κρίνοντας τὰ τῶν ἐθνῶν, ἢ τοὺς ἐκ συστήματος χλευάζοντας πᾶσαν ἐπίδοσιν γινομένην ὑπὸ λαῶν πολεμίων, ἀναξία λόγου φαίνεται ἡ πρόοδος αὕτη· ἀλλ᾽ ὅστις ἐγένετο, καθὼς ἐγὼ, μάρτυς τῶν δημεύσεων, τῶν βασάνων καὶ τῶν φόνων, δι᾽ ὧν χθὲς ἔτι ἐκυβερνᾶτο τὸ κράτος τῶν Ὀθωμανῶν, ἐξίσταται τωόντι πῶς αἱματόφυρτον διοικητικὸν οἰκοδόμημα, ὑπὸ μακροῦ χρόνου καθιερωμένον καὶ ὑπὸ ἀκράτου θεοβλαβείας στηριζόμενον, κατέῤῥευσε διαμιᾶς. Εἰς τί δὲ πρέπει ν᾽ ἀποδώσωμεν τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν ἢ εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, τὸν δόντα τῇ Τουρκίᾳ γείτονας βδελυσσομένους τοὺς θηριώδεις ἐκείνους θεσμοὺς, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ξένων οἵτινες κατέκλυσαν ἔκτοτε αὐτήν;

Τοιαύτη τῆς ἐπιμιξίας ἡ ἀναπόδραστος ἐπιῤῥοή· ἁποία δὲ θέλει ἀποβῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἀπὸ τοῦ νῦν ἔτι, πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς διώρυγος, χιλιάδες ξένων μετῴκησαν ἐκεῖ; Οἱ Γάλλοι ἀνήγειραν ἤδη ἐν Τιμσὰχ, παρὰ τὰς ὄχθας τῆς διώρυγος, τὴν Ἰσμαϊλόπολιν· καὶ ἐπειδὴ πλήθη Ἑλλήνων συῤῥέουσιν αὐτόθι καὶ εἰς Σαΐτην, ᾠκοδόμησαν δύο ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἱερουργοῦσι τρεῖς ὀρθόδοξοι ἱερεῖς, ἀνὰ 225 φράγκα τὸν μῆνα λαμβάνοντες παρὰ τῶν Γάλλων.

Ὅ,τι τοιοῦτό τι προσεδόκων καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν δύο θαλασσῶν, εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐπιμονῆς μεθ᾽ ἧς πολλάκις ἐπανέλαβον τὴν τομήν. Κατὰ τὸν Στράβωνα « ἐτμήθη ἡ διῶρυξ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ὑπὸ Σεσώστριος *πρὸ τῶν Τρωϊκῶν*, » ἢ ὑπὸ τοῦ Νεκῶ υἱοῦ τοῦ Ψαμμητίχου, καθ᾽ Ἡρόδοτον. Ἐπειδὴ δὲ ἐκείνου μὲν ἐκλιπόντος τὸν βίον, τούτου δὲ κωλυθέντος ὑπὸ τοῦ μαντείου, ὡς ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐργαζομένου, « βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ σφίσι ὁμογλώσσους, » δὲν συνετελέσθη τὸ ἔργον, διεδέχθη αὐτὸ ὁ Δαρεῖος καὶ ἤγαγον εἰς πέρας οἱ Πτολεμαϊκοὶ βασιλεῖς. « Ἀπὸ δὲ τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος, λέγει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, διῶρυξ ἐστὶ χειροποίητος εἰς τὸν Ἀράβιον κόλπον καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ταύτην δ᾽ ἐπεβάλετο πρῶτος κατασκευάζειν Νεκῶς ὁ Ψαμμητίχου· μετὰ τοῦτον Δαρεῖος ὁ Πέρσης· καὶ προκόψας τοῖς ἔργοις ἕως τινὸς, τὸ τελευταῖον εἴασεν αὐτὴν ἀσυντέλεστον. Ἐδιδάχθη γὰρ ἀπό τινων, ὅτι διορύξας τὸν ἰσθμὸν, αἴτιος ἔσται τοῦ κατακλυσθῆναι τὴν Αἴγυπτον· μετεωροτέραν γὰρ ἀπεδείκνυον ὑπάρχειν τῆς Αἰγύπτου τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ὕστερον δὲ ὁ δεύτερος Πτολεμαῖος συνετέλεσεν αὐτὴν, καὶ κατὰ τὸν ἐπικαιρότατον τόπον ἐμηχανήσατό τι φιλότεχνον διάφραγμα· τοῦτο δ᾽ ἐξήνοιγεν ὁπότε βούλοιτο διαπλεῦσαι, καὶ ταχέως πάλιν συνέκλειεν, εὐστόχως ἐκλαμβανομένης τῆς χρείας. Ὁ δὲ διὰ τῆς διώρυγος ταύτης ῥέων ποταμὸς, ὀνομάζεται μὲν ἀπὸ τοῦ κατασκευάσαντος Πτολεμαῖος, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκβολῆς πόλιν ἔχει τὴν προσαγορευομένην Ἀρσινόην. »

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον πλεονέκτημα προέκυψε, λέγει ὁ Στράβων, ἐκ τῆς τομῆς ταύτης. Τὸ ὕδωρ τῶν περὶ τὴν Ἀρσινόην λιμνῶν ἦτο ἁλμυρόν· εἰσβαλόντος ὅμως εἰς ταύτας τοῦ Νείλου « μετεβάλοντο τῇ κράσει τοῦ ποταμοῦ· καὶ νῦν εἰσὶν εὔοψοι, μεσταὶ δὲ καὶ τῶν λιμναίων ὀρνέων. » Διὰ τούτων τῶν *πικρῶν λιμνῶν* διαβαίνει καὶ σήμερον ἡ διῶρυξ.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων μανθάνομεν πόσον ἄξιος ἐπισκέψεως κατέστη ὁ ἰσθμὸς τοῦ Σουέζ· περιεργόταται ἄλλως τε αἱ ἐργασίαι τῆς τομῆς καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν. Ὁ τῶν Ἀράβων ὑπερβαίνει καὶ τὰς δέκα μυριάδας, πλῆθος δὲ ξένων, Ἑλλήνων μάλιστα, συῤῥέει ἀδιακόπως ἐκεῖ. Ἐνῷ διέτριβον ἐν Αἰγύπτῳ, πλοῖον ἐλθὸν ἐκ Θήρας ἐκόμισεν ἐργάτας περὶ τοὺς τριακοσίους. Ἄξιον δέ μοι φαίνεται ση-

μειώσεως ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, πάντα τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγίνοντο διὰ πολυχειρίας. Ὁ Διόδωρος, ἱστορῶν τὰ περὶ τῆς πλήθους καὶ τῆς ἀξιολογότητος τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν τῆς χώρας ταύτης, καὶ βεβαιῶν ὅτι οἱ πάλαι μὲν κάτοικοι ἦσαν περὶ τὰς ἑπτακοσίας μυριάδας, οἱ δὲ ἐπ᾽ αὐτοῦ οὐκ ἐλάττους τῶν τριακοσίων, προστίθησιν ὅτι διὰ τοῦτο καὶ « οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς ἔργα μεγάλα καὶ ὀνομαστὰ διὰ τῆς πολυχειρίας κατεσκεύασαν, ἀθάνατα τῆς ἑαυτῶν δόξης ἀπολιπόντες ὑπομνήματα.»

Τοιοῦτο τὸ μεγαλούργημα τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν νὰ ἐπισκεφθῶ· ἀλλ᾽ ἀναγκασθεὶς, ὡς εἶπον, νὰ παραπέμψω εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν τὴν ἐπίσκεψιν, ἀπεχαιρέτισα μετὰ πόθου τοὺς ἐν Καΐρῳ φίλους (1), καὶ ἐπανῆλθον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα παρευρεθῶ εἰς χορὸν μέλλοντα νὰ συγκροτηθῇ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων χάριν τοῦ ἀντιβασιλέως.

(1) Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 1 Σεπτεμβρίου, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐν Καΐρῳ εἰκόνος τοῦ Μητροφάνους Κριτοπούλου, οὐδεμίαν προσεθέμην ἐξήγησιν δι᾽ ἄγνοιαν· ἀλλ᾽ ὁ ἡμέτερος πολυμαθὴς Κ. Σοφοκλῆς Οἰκονόμου, μὲ παρέπεμψεν εἰς τὸ περὶ τῶν Ο΄ Ἑρμηνευτῶν σοφὸν σύγγραμμα τοῦ ἀοιδίμου αὐτοῦ πατρὸς, ὅπου ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς· « Μητροφάνης ὁ Κριτόπουλος (Μακεδὼν, Βεροιεὺς, μαθητὴς τοῦ ἀοιδίμου Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου καὶ πρωτοσύγκελλος τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως) διέτριψεν ἐν Ὀξωνίᾳ, Τυβίγγῃ, Βιττεμβέργῃ, Ἀργεντίνῃ, Ἀλτόρφῃ (ὅπου καὶ τῆς ἀκαδημίας ἐγένετο πολίτης ἠδελφισμένος)· ἐπέμφθη δὲ, (λέγουσί τινες ἀναμορφωταὶ, καὶ ἰδίως ὁ λῆρος Δειτελμεῖρος) ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Λουκάρεως εἰς τὰς εἰρημένας χώρας, ἵνα σπουδάσῃ τὴν Καλβινικὴν θεολογίαν (!) Διατρίβων ἐν Ἑλμιστάδῃ τὸ 1620 συνέγραψε (λέγουσι) τὴν Ὁμολογίαν, κατ᾽ αἴτησιν τῶν νέων ἀκαδημαϊκῶν, ἵνα τύποις ἐκδοθῇ, (καὶ ἐξεδόθη μόλις τῷ 1661 Helmst.) Ἀλλ᾽ ἆρά γε συνέγραψε ταύτην, ἢ γοῦν τοιαύτην αὐτὸς ὁ Κριτόπουλος; Ἀμφίβολον καὶ τοῦ ἀπιθάνου ἐγγὺς, διὰ τοὺς ἐφεξῆς μάλιστα λόγους· α) ὁ Μητροφάνης τῷ 1628 διέτριβεν Ἑνετίησι. Κἀκεῖθεν ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, προχειρίζεται καὶ διέμεινεν ἕως τέλους Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας· καὶ μετὰ τὸ δρᾶμα τῆς τοῦ Λουκάρεως τραγῳδίας, παρῆν ἐν τῇ πρώτῃ κατὰ τῆς ἐμφανισθείσης τοῦ Ψευδολουκάρεως Καλβινικῆς ὁμολογίας συγκροτηθείσῃ Συνόδῳ τῷ 1638 καὶ συνυπέγραψε τῷ ἀναθέματι, «Μητροφάνης ἐλέῳ Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας, κτλ. κτλ.» Ὅρα Περὶ τῶν Ο΄ Ἑρμην. Τόμ. Δ΄, σελ. 170. Ἐν τῷ αὐτῷ ἐπίσης τόμῳ, ἐν σελ. 1066, ἀναγινώσκονται καὶ ἄλλα περὶ Μητροφάνους, ἐξ ὧν συνέγραψε καὶ λατινικὸν ἐγχειρίδιον ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον, ὃν ἀντιγράφομεν ὁλόκληρον, διότι δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Κ. Παπαδοπούλου.

Metrophanis Critopuli Patriarchæ Alexandrini emendationes et animadversiones in Johannis Meurcii Glossarium græcobarbarum ex autographo nunc primum edidit Joh. Georgius Fridericus Franzius Phil. et med. D. Ac P. P. Lips. Collegii Medicor. Nanceianor. Socius et Academiæ scientiarum et artium avrelianensis per litteras familiaris æque ac Academiæ scientiarum et arti divionensis sodalis etc. Stendaliæ sumtibus Franzii et Grossii. CIƆIƆCCLXXXVII.

Ἡ οἰκία, ἥτις πρὸ πολλοῦ παρεσκευάζετο ἐπὶ τούτῳ, κεῖται παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος· διαιρεῖται δὲ ὁ λιμὴν εἰς δύο ὑπὸ τῆς νήσου Φάρου. « Ἡ δὲ Φάρος, λέγει ὁ γεωγράφος, νησίον ἐστὶ παράμηκες, προσεχέστατον τῇ ἠπείρῳ, λιμένα πρὸς αὐτὴν ποιοῦν ἀμφίστομον. Ἠϊὼν γάρ ἐστι κολπώδης, ἄκρας εἰς τὸ πέλαγος προβεβλημένη δύο· τούτων δὲ μεταξὺ ἡ νῆσος ἵδρυται κλείουσα τὸν κόλπον· παραβέβληται γὰρ αὐτῷ κατὰ μῆκος. »

Οἱ δύο οὗτοι λιμένες εἶχον ἑκάτερος ἴδιον ὄνομα· ὁ μὲν πρὸς δυσμὰς ἐκαλεῖτο τοῦ *Εὐνόστου*, ὁ δ᾽ ἕτερος *μέγας*. Καὶ τότε μὲν ἡ Φάρος συνείχετο μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ γεφύρας « δύο διάπλους ἀπολειπούσης », ὅπως συγκοινωνῶσιν οἱ δύο λιμένες· σήμερον ὅμως καὶ οἱ διάπλοι ἐξέλιπον, ἐπὶ δὲ τῆς νήσου κεῖνται τοῦ ἡγεμόνος τὰ παλάτια, καὶ πρὸς τὴν ἄκραν φάρος ὑπὲρ τῶν πλωϊζομένων, οὐχὶ ὅμως ὁ πολυώροφος ἐκεῖνος τοῦ Πτολεμαίου Φιλαδέλφου, ὁ θαυμαστῶς κατασκευασθεὶς ἐκ λίθου λευκοῦ ὑπὸ Σωστράτου τοῦ Κνιδίου, καὶ διὰ τοῦτο ταχθεὶς μετὰ τῶν ἑπτὰ τοῦ κόσμου θαυμάτων.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἡ μουσουλμανικὴ μισαλλοδοξία ἀπηγόρευε νὰ προσορμίζωνται τὰ ξένα πλοῖα ὅπου καὶ τὰ ὀθωμανικὰ, ἀφιερώθη ἐκείνοις ὁ μέγας λιμὴν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι περὶ αὐτὸν συνῴκησαν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, εἰς χωριστὸν λιμένα, τὸν ἕτερον ὅμως τὸν τοῦ Εὐνόστου, ἐγίνοντο δεκτοὶ οἱ ἔξωθεν ἐρχόμενοι. « Οἱ μὲν οὖν πρότεροι τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖς, ἀγαπῶντες οἷς εἶχον, καὶ οὐ πάνυ ἐπεισάκτων δεόμενοι, διαβεβλημένοι πρὸς ἅπαντας τοὺς πλέοντας, καὶ μάλιστα τοὺς Ἕλληνας (πορθηταὶ γὰρ ἦσαν καὶ ἐπιθυμηταὶ τῆς ἀλλοτρίας κατὰ σπάνιν γῆς), ἐπέστησαν φυλακὴν τῷ τόπῳ τούτῳ, κελεύσαντες ἀπείργειν τοὺς προσιόντας· κατοικίαν δὲ αὐτοῖς ἔδοσαν τὴν προσαγορευομένην Ῥακῶτιν. ἣ νῦν μὲν τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεώς ἐστι μέρος τὸ ὑπερκείμενον τῶν νεωρίων, τότε δὲ κώμη ὑπῆρχε. Τὰ δὲ κύκλῳ τῆς κώμης Βουκόλοις παρέδοσαν, δυναμένοις καὶ αὐτοῖς κωλύειν τοὺς ἔξωθεν ἐπιόντας. » Ἀξιοσημείωτος τῷόντι ἡ ἐπιμέλεια, μεθ᾽ ἧς καὶ πάλαι τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἔθνη ἐφυλάσσοντο ἀπὸ τῶν ξένων.

Εἰς τοῦ λιμένος τοῦ μεγάλου περιφερόμενος, ὡς προεῖπον, καθ᾽ ἑκάστην σχεδὸν ἑσπέραν τὴν τοξοειδῆ ἀκτὴν, καὶ ἀναβαίνων εἰς τὸ βορειότερον αὐτοῦ ἀκρωτήριον, τὴν Ἄκραν Λοχιάδα, ἐτερπόμην περιφέρων τὸ βλέμμα εἰς τὸ ἀπέραντον πέλαγος. Ἔτι καὶ ἐν ὥρᾳ γαλήνης τὸ κῦμα ῥηγνύμενον μαλακῶς περὶ τὰς διεσπαρμένας ὑφάλους καὶ τὰς ἐξεχούσας πέτρας, στίζει ἐπιχαρίτως τὸ γλαυκὸν καὶ διαυγὲς τῆς θαλάσσης πρόσωπον δι᾽ ἀφροῦ πολιοῦ, ὡς ἐπιχαρίτως στίζει τὸ δροσερὸν πρόσωπον νέας παρθένου τὸ ἀ-

παλὸν μειδίαμα. Τὸ λαμπρὸν τοῦ φωτὸς, ἡ καθαρότης τοῦ ἀέρος, τὸ γλυκὺ τῆς θερμοκρασίας θάλπος εὐφραίνουσι καὶ τὸν γεννηθέντα ὑπὸ τὸν παμφαῆ οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος.

Παρὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἀκτὴν ἔμελλε νὰ συνέλθωσιν οἱ λογάδες ἀμφοτέρων τῶν φύλων περὶ τὸν ἀντιβασιλέα. Καὶ ὁ μὲν χορὸς ἐγίνετο ἐξ ἐράνου, ἡ δὲ εὐρύχωρος οἰκία, ὅπου συνέρχονται συνήθως ὡς ἐν λέσχῃ (circolo italiano) οἱ παρεπίδημοι Ἰταλοὶ, διεσκευάσθη ὑπ' αὐτῶν κοινῇ τῶν πάντων δαπάνῃ.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 22 Ἀπριλίου συνῆλθον οἱ κεκλημένοι· τῶν αἰθουσῶν ἡ διασκευὴ ἦτο οὐ μόνον πολυτελὴς ἀλλὰ καὶ κομψὴ, καὶ τὸ φῶς ἐσελάγιζεν ἄφθονον καὶ λαμπρόν. Δύο θάλαμοι εὐτρεπισθέντες πλουσίως ὡρίσθησαν τῷ ἀντιβασιλεῖ, εἷς μὲν χάριν ἀναπαύσεως εἰ δέον, ὁ δ' ἕτερος χάριν ὑποδοχῆς αὐτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, τῶν προξένων καί τινων ἐπισήμων ξένων. Τὸ πλῆθος ἦτο πολὺ· ἐ-



Φυλλάδ. 331, *σελ.* 490. *Αἰγυπτία ἀρτοποιός.*

πειδὴ ὅμως αἱ αἴθουσαι ἦσαν καὶ πολλαὶ καὶ μεγάλαι δὲν συνεπιέζετο ὡς ἀλλαχοῦ συμβαίνει. Παρετέθη δὲ καὶ δεῖπνον ἐν τῇ προσγείῳ ὀροφῇ.

Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἐλθὼν ἐν στολῇ καὶ συνοδίαν ἔχων οὐκ εὐάριθμον ἀξιωματικῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ὡρισμένον θάλαμον· ἐναντίον ὅμως τοῦ παραδεδεγμένου ἔθους ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς αὐλαῖς, οὔτ' ἐπλησίασεν οὔτε ἀπέτεινε πρῶτος τὸν λόγον πρὸς ὁποιονδήποτε, ἀλλὰ σταθεὶς πρὸς τὰ ἄνω τοῦ θαλάμου συνδιελέγετο εὐγενῶς μετὰ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐρχομένων. Μεθ' ἱκανὴν δὲ ὥραν ἀποχωρήσας πρὸς μικρὸν εἰς τὸν ἕτερον θάλαμον, μετέβη εἰς τὰς αἰθούσας καὶ παρετήρει τοὺς ἐρχομένους.

Τὸ πλῆθος, ὡς εἶπον, ἦτο πολύ· ἀμφιβάλλω ὅμως εἴ ποτε συνέρρευσεν εἰς Ῥώμην τοσαύτη καὶ τοιαύτη colluvies hominum. Τοῦρκοι, Ἄραβες, Κόπται, Ἕλληνες, Ἰταλοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἄγγλοι, Ἰουδαῖοι, Ἀρμένιοι, πάσης φυλῆς καὶ πάσης γλώσσης γεννήματα ἔκ τε ἕω καὶ ἑσπερίας καὶ μεσημβρίας καὶ βορρᾶ, ἰδοὺ οἱ σύγκλυδες τῆς ἑσπέρας ἐκείνης. Ἡ θέα ἄρα πρὸς τὸν ἀγαπῶντα νὰ ἐνδιατρίβῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐθνικῶν φυσιογνωμιῶν καὶ νὰ ἐξάγῃ συμπεράσματα ἦτο πολύτιμος. Ἀλλ' ἂν οἱ ἄνδρες διέφερον ἐθνολογικῶς κατὰ τὸ ἦθος, διὰ τὸν σωρὸν ὅμως τῶν ἀδαμάντων, τῶν ψελλίων, τῶν ἐνωτίων, τῶν διαδημάτων καὶ τῶν μύρων, ἅ τινα συνέχεον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς χαρακτῆρας, δύσκολον ἦτο νὰ διακρίνῃ καὶ αὐτὸς ὁ γεγυμνασμένος ὀφθαλμὸς τὴν χώραν, ἥ τις ἐσεμνύνετο ὅτι ἔδωκεν ὕπαρξιν εἰς ἑκάστην τῶν συγκροτουσῶν τὸν περιανθῆ ἐκεῖνον κέντρωνα τοῦ ὡραίου φύλου.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἄξιον μελέτης εἶχεν ἡ ἑσπέρα ἐκείνη· πᾶσα ἐκείνη ἡ ὁμήγυρις συνέκειτο ἐξ ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τῆς φιλεργίας ἔπλασαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν τύχην καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα, κατασταθέντες εὔποροι, πλούσιοι καὶ βαθύπλουτοι, καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάντες ἀπὸ τῆς κατωτάτης ἐνίοτε κοινωνικῆς βαθμίδος εἰς πολὺ ἀνωτέραν. Ἐνῷ ἄλλοτε ἐξηγοράζοντο καὶ δι' ὁλοκλήρου περιουσίας οἰκόσημα καὶ τίτλοι, καὶ μετὰ παλμῶν ἰχνηλατεῖτο ἀμαυρά τις γενεαλογικὴ γραμμὴ φέρουσα εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, σήμερον ὁ πλοῦτος ἐπέχει τόπον καὶ θέσεων καὶ τίτλων καὶ οἰκοσήμων ἔτι δὲ καὶ παιδείας, καὶ ἡ ἀριστοκρατία τοῦ χρυσοῦ ἀντιπαρατάσσεται τροπαιοῦχος πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ ὀνόματος, τῶν βαθμῶν καὶ τῆς ἠθικῆς ἀξίας. Ὁποία ἰδεῶν μεταβολή! Ἀνεξήγητοι ὅμως τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς αἱ ἀντιφάσεις· διότι μόλις ἀποκτᾷ τις χρήματα καὶ εὐθὺς ἐπανερχόμενος εἰς τὰς γεγηρακυίας προλήψεις, δαπανᾶται πρὸς ἀπόκτησιν παρασήμων ἢ τίτλου βαρόνου καὶ πρίγκηπος, καὶ γαυριῶν χαράσσει ἐπὶ τῆς ἁμάξης αὐτοῦ ἐμβλήματα, τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν οὐδ' αὐτὸς ἐννοεῖ. Οἱ πλεῖστοι τῶν σταυρῶν τοῦ Σωτῆρος ἐκ τῶν δοθέντων εἰς ὁμογενεῖς, ἐδόθησαν μόνον καὶ μόνον διότι ἦσαν πλούσιοι· πόσοι δὲ ἀφανεῖς μὲν χθὲς καὶ ταπεινοὶ, σήμερον δὲ ἐπιφανεῖς καὶ ὑψηλοὶ ἕνεκα τοῦ πλούτου, περιφέρονται εἰς τὰς ῥύμας καὶ τὰς ἀγυιὰς τοῦ Λονδίνου, τῶν Παρισίων καὶ ἄλλων τῆς Εὐρώπης μεγαλοπόλεων, ἐπιδεικνύοντες, αὐτοὶ οἱ ψοφοδεεῖς καὶ εἰρηνικοὶ, σύμβολα ἐμφαίνοντα ἡρώων καὶ πολεμιστῶν ἀρετάς! Αὐτοὶ οἱ πολῖται τῆς μεγάλης δημοκρατίας τοῦ νέου κόσμου, καταφλέγονται ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῶν τίτλων, τῶν παρασήμων καὶ τῶν διακρίσεων, ἐγὼ δὲ εἶδον Ἀμερικανὸν, καὶ ἱερέα μάλιστα, παθόντα σχεδὸν φρενῶν ἔκστασιν, διότι ἡγεμονίσκος τις ὑπεμειδίασε μακρόθεν αὐτῷ.

Ἀλλ' ὅσον γελοῖαι καὶ ἂν ὦσιν αἱ κλίσεις αὗται, ἡ πρὸς τὰ ἄνω σπουδὴ φαίνεταί μοι ἐπωφελὴς, διότι αὐξάνει, ἀναπτύσσει καὶ διατηρεῖ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἐπεκτείνουσα τὸν πολιτισμόν· ἀνάγκη ὅμως ὁ πολιτισμὸς οὗτος νὰ ἔχῃ θεμέλιον τὴν χρηστοήθειαν, διότι οὐχὶ τῇ

κοινωνίᾳ ὅπου τοὺς ἀρίστους διακρίνουσιν ὁ πλοῦτος μόνος ἢ τὰ ξηρὰ γράμματα! Ἐπειδὴ δὲ ὁ φθόνος, ὅς τις εἶναι ἡ βάσις τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς, ὡς ὑπὲρ πᾶν ἔθνος μανθάνομεν καθ' ἑκάστην διὰ τῆς πείρας ἡμεῖς τοῦ ἀττικοῦ βλέπους οἱ κληρονόμοι, τείνει εἰς τὴν ἐξευτέλισιν πάσης διακρίσεως καὶ ἀξίας, ἡ ἀνάβασις τῶν κάτω πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἔχει κἂν ταύτην τὴν ἰδιότητα, ὅτι διεγείρει τὴν ἅμιλλαν καὶ συνταράσσει τὸν λήθαργον ἐκείνων οἵ τινες, τετυφωμένοι ἐπὶ πατραγαθίαις, ὀφθαλμιῶσιν ὡς περὶ πατροπαράδοτον κτῆμα περὶ τὰς διακρίσεις καὶ τὰς τιμάς.

Ποῖον δὲ τὸ συμπέρασμα τούτων ὅλων; Ὅτι καὶ ἐν τῇ δημοκρατικωτέρᾳ κοινωνίᾳ ἀναπόφευκτος εἶναι ἡ ἱεραρχία· εἶναι δὲ ἀναπόφευκτος διότι ἀποῤῥέει ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως· καὶ ὅτι ἂν ὁ φθόνος ἀγωνίζεται νὰ συντρίψῃ τὰ δῶρα τῆς φύσεως, τὴν εὐφυΐαν, τὴν ἀνδρίαν, τὸ κάλλος, ἢ τὰ δῶρα τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς τύχης, τὴν παιδείαν, τὸν πλοῦτον, τὴν ἐμπειρίαν, τὴν χρηστὴν ἀγωγήν, ὁ νομοθέτης ὀφείλει νὰ

— «Οὐκ οἶδα, ἀπεκρίθη ὁ πονηρὸς ποιητής, ὁρῶ μέν τοί γε τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας φοιτῶντας.»

— Σὺ δὲ, ἠρώτησα, τί λέγεις; συμφωνεῖς μὲ τὸν Σιμωνίδην;

Ἀλλ' ἀντὶ ἀποκρίσεως στρέψας τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς χορεύοντας·

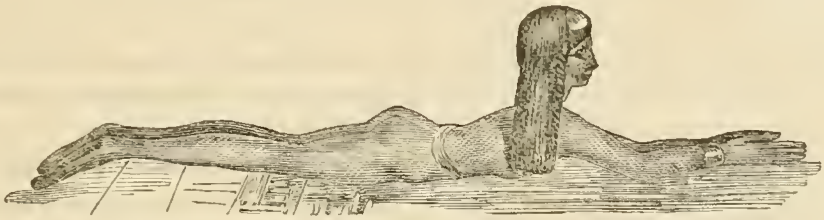
— Ἰδὲ, εἶπε, μὲ πόσην ζωηρότητα χορεύουν! πῶς τὰ βλέμματα ἐξακοντίζονται ἀκτινοβόλα, καὶ πῶς συμπλέκονται ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀγαλλομένῳ ποδὶ, κατὰ τὴν Γραφήν.

— Εἶσαι νέος, ὑπέλαβον· διὰ τί δὲν χορεύεις καὶ σύ;

— Διὰ τί δὲν χορεύω! τί παράδοξος ἐρώτησις! δὲν βλέπεις ὅτι πάσχω ἀναιμίαν;

— Πάσχεις ἀναιμίαν! ἀνεφώνησα ἀτενίσας τὸν ῥοδοκόκκινον γείτονά μου.

— Κρῖμα καὶ εἶσαι ἄνθρωπος τοῦ κόσμου! Δὲν ἐνθυμεῖσαι τοὐλάχιστον τὸ τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου, ὅς



Αἰγύπτιον κοχλιάριον. Φυλλάδ. 331, *σελ.* 490.

προστατεύῃ αὐτὰ, καὶ νὰ προστατεύῃ δραστηρίως, χάριν μάλιστα τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

— Τί σκέπτεσαι; μὲ ἠρώτησέ τις πλησιάσας με τὸν ὁποῖον ἐγνώρισα ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις λατρεύοντα τὰ γράμματα καὶ διὰ τοῦτο ἐνδεῆ, ὅς τις δὲ ἀπήρχετο εἴς τινα πόλιν τῆς Αἰγύπτου πρὸς ἀνεύρεσιν συγγενοῦς λατρεύοντος τὸν Κερδῷον καὶ διὰ τοῦτο πλουσίου.

— Σκέπτομαι, ἀπεκρίθην, ὅτι εἶμαι αἱρετικός.

— Αἱρετικός!

— Αἱρετικώτατος. Ὅλον τοῦτο τὸ πλῆθος, ὅσῳ ποικίλον καὶ ἂν εἶναι τὴν καταγωγὴν, ἔχει ὅμως μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θρησκείαν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν θεόν· μόνος ἐγὼ εἶμαι ὁ ἑτερόδοξος.

— Δὲν σ' ἐννοῶ.

— Ὅλοι αὐτοὶ λατρεύουν τὸν Ἑρμῆν, θεὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ πλουσιόδωρον· μόνος ἐγὼ προσφέρω λίβανον εἰς τὰς Μούσας, θεὰς γλίσχρους καὶ ἀνηλεεῖς· δὲν εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ οἱ ὀρθόδοξοι;

— Τοιαῦτά τινα, ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος, ἐσκέπτετο πρὸ δύο χιλιάδων τετρακοσίων ἐτῶν καὶ ἄλλος πρὸ σοῦ· διότι ἐλθὼν πρὸς Σιμωνίδην ἠρώτησε· «Πότερον αἱρετώτερον, πλοῦτος ἢ σοφία;»

— Καὶ τί ἀπεκρίθη ὁ Σιμωνίδης;

τις εἰλικρινέστερος τοῦ Σιμωνίδου εἶπε καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν;

— Ποῖον;

— Τοῦτο·

« *Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς·*
» *ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο μηδ' ἐκτήσατο*
» *οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ.* »

Τί με βλέπεις ἐκστατικός; Δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ ὑπάγωμεν νὰ κοιμηθῶμεν, παρὰ νὰ περιπατῶμεν ἐδῶ μεταξὺ ζώντων τεθνεῶτες;

Εἶπε καὶ μὲ παρέσυρεν ἐκτὸς τῆς λαμπρᾶς αἰθούσης εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν μου.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ.

Ἀναγκαιότατον καὶ εὐκταιότατον ἐὰν ὑπάρξῃ ποτὲ τοιοῦτόν τι δικαστήριον ἐν ἀνθρώποις, κρῖνον καὶ ἀποφασίζον ἀνεκκλήτως τοὺς διαφερομένους λαοὺς καὶ ἡγεμόνας καὶ τὰ μετὰ τὴν αἱρετοκρισίαν

διαμαχόμενα ἔθνη. Ἀλλ' ἄχρι νῦν οὐδὲν τοιοῦτον καὶ ἀδέκαστον καὶ ἰσχυρὸν ἐπενοήθη οὔτε συνεστήθη παρὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν πάσης ἐπικρατείας, πάσης φυλῆς καὶ θρησκείας κατὰ τὸ φιλανθρωπικὸν καθῆκον.

Μέχρις οὗ εὑρεθῇ τὸ τοιοῦτον δικαστήριον, αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, Χριστιανικαί τε καὶ Μωαμεθανικαὶ καὶ Βουδιστικαὶ καὶ οἵας ἄλλης θρησκείας, αἵτινες σήμερον ὑπέρποτε συνέχονται καὶ συγκοινωνοῦσιν οὐκ ὀλίγον πρὸς ἀλλήλας, δύνανται ἴσως συνεννοηθῆναι πρὸς σύστασιν τινὸς κοινοῦ δικαστηρίου τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, κρίνοντος τὰς διαφορὰς πάντων τῶν λαῶν καὶ πασῶν τῶν ἐπικρατειῶν γενικῶς, δηλαδὴ καὶ τὰς τῶν Ἀμερικανῶν, καὶ τῶν ἄλλων Ὠκεανιτῶν, ὅσοι προσέρχονται εἰς αὐτό. Ἡ δὲ καθέδρα τοῦ ἐριστοῦ καὶ ἐφετοῦ δικαστηρίου τούτου οὐδαμοῦ ἀλλοῦ γίνεται, οὔτε διατηρεῖται, εἰμὴ ἐν τῷ Βοσπόρῳ παρὰ τῷ Ἑλληνισμῷ, ἐκ φύσεως καὶ ἱστορίας ἰσονομωτάτῳ ὄντι καὶ φιλανθρωποτάτῳ καὶ ἀγαπητῷ παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν λαῶν τῆς γῆς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο γένος καὶ θρησκευτικὸν σύστημα. Ἡ *Πανελληνὶς* εἶπε ταῦτα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν σελίδι 118.

> Αὐτοῦ καὶ μία Σύνοδος κανονικὴ, μεγάλη,
> Πασῶν τῶν ἐπικρατειῶν Εὐρώπης καὶ Ἀσίας
> Ἂς ἐρευνᾷ τὰ δίκαια, διευθετοῦσα πάντα,
> Πολέμους προλαμβάνουσα καὶ πᾶσαν ἀδικίαν
> Ὡς παγκοσμία δίαιτα καὶ ἀμφικτυονία,
> Τὸν Βόσπορον, ὡς ἱερὰν παρεύρεσιν τιμῶσα,
> Καὶ ἀγαπῶσα, ὡς κοινὴν καὶ ἀναγκαίαν φίλην
> Πάντων ἀνθρώπων ἀτυχῶν τὴν εὐτυχῆ Ἑλλάδα.

Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ἀφοῦ κανονισθῶσιν ἅπαξ αἱ ἐπικράτειαι καὶ αἱ σχέσεις αὐτῶν, τὸ ἐν Βοσπόρῳ ἐδρεῦον Συμβούλιον τῶν ἀπεσταλμένων τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς θέλει κρίνει μόνας τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπικρατειῶν διαφορὰς, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς ἐν ἑκάστῃ ἐπικρατείᾳ μεταξὺ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ἀναφυομένας καὶ περιοριζομένας ἐντὸς αὐτῆς. Πρὸς ταύτας ἡ Σύνοδος ἀποπέμπει τὸν ἀπεσταλμένον τῆς ἐπικρατείας αὐτῆς, συμβουλεύουσα μόνον τὴν διάλυσιν τῆς διαφορᾶς δι' αἱρετοκρισίας τινὸς, καὶ μὴ δεχομένη ἀντιπρόσωπον ἐκείνης τῆς ἐπικρατείας, ἐνόσῳ ἐπικρατεῖ ἡ διαφορά.

Τίς δὲ δύναμις κανονίσει τὰ τῶν ἐπικρατειῶν ὅρια; Περὶ τοῦ προβλήματος τούτου καὶ τῶν ἀνωτέρω ζητημάτων λέγομεν ἄλλοτε πλατύτερον καὶ ἀκριβέστερον, σημειοῦντες ταῦτα μόνον ἐν τῷ παρόντι πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι καὶ τῶν νῦν ὑπαρχουσῶν διαφορῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν, Ἀράβων καὶ Ὀθωμανῶν, Περσῶν καὶ Ὀθωμανῶν, Ἰταλῶν καὶ Αὐστριακῶν, Οὐγγάρωγ καὶ Αὐστριακῶν, Δανῶν καὶ Γερμανῶν, Βρεττανῶν καὶ Ἰρλανδῶν, Πολωνῶν καὶ Ῥώσσων, κτλ. οὐδὲν ὑπάρχει Εὐρωπαϊκὸν ἢ ἄλλο γενικώτερον κριτήριον. Αἱρετοκρισία τις, ἀμφοτέρωθεν δεκτὴ, ἢ πόλεμος μερικὸς, ἄνευ ἐπεμβάσεως τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἐστὶν ἡ φυσικὴ λύσις τῆς διαφορᾶς ἐν τῇ νῦν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καταστάσει.

Ἐν τοσούτῳ δύω καὶ τρεῖς, ἢ πέντε, ἢ πλειότεραι δυνάμεις, ἐὰν συμφωνῶσι, μεγάλαι καὶ μικραὶ ὁμοῦ ἢ μόνον μεγάλαι, δύνανται, ἂν θέλωσι, κρίνειν αὐθαιρέτως καὶ δυναστικῶς τὰς τῶν ἄλλων ἐπικρατειῶν καὶ λαῶν διαφορὰς πρὸς ἴδιον ἑαυτῶν ὄφελος ἢ πρὸς ἡσυχίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν διαφερομένων, ἢ τινὸς ἐξ αὐτῶν κατὰ μεροληψίαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἡ Θέμις παραδέχεται ὡς ἁρμόδιον, ἀλάνθαστον καὶ ὁριστικὸν τὸ κριτήριον τοῦτο. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Ἀρμένιοι, ὡς καὶ οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Μολδαυοὶ καὶ οἱ Σέρβοι, οὐδέποτε λέγομεν, ὅτι ἔχει ποθεν τὸ δικαίωμα ὁ Τοῦρκος τοῦ ἐξουσιάζειν ἀϊδίως καὶ κυβερνᾷν τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀραβίαν, τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Βλαχίαν, τὴν Μολδαυΐαν, τὴν Σερβίαν, καὶ ἂν λέγωσι τοῦτο δι' ὁποιονδήποτε σκοπὸν δύω, τρεῖς, πέντε ἢ πλείονες δυνάμεις ἄλλαι Χριστιανικαὶ ἢ Μωαμεθανικαί. Συμβουλὰς μόνον δεχόμεθα προθύμως πανταχόθεν.

Συμβουλὰς νῦν ἀμερολήπτους κατὰ φιλανθρωπίαν ἂς δίδωσιν οἱ ξένοι λαοὶ οὐ μόνον πρὸς τοὺς Ῥώσσους ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Πολωνοὺς, οὐ μόνον πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἱεροκοσμικὸν τῆς Ῥώμης ἡγεμόνα, καὶ οὐ μόνον πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς περὶ ἡμᾶς ἀνατολικοὺς λαοὺς, ἵνα σεβώμεθα τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Τούρκους, ἵνα κυβερνῶσι καλῶς κατ' ἰσονομίαν πραγματικὴν, ὡς πράττομεν ἡμεῖς καὶ οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Ῥῶσσοι πρὸς τοὺς ξένους λαοὺς πάσης φυλῆς καὶ θρησκείας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Κατὰ ταῦτα δὲ συμβουλεύομεν καὶ ἡμεῖς τοὺς Πολωνοὺς ἵνα παραιτήσωσι τὸν πόλεμον εὐθὺς καὶ ἀπροφασίστως, μὴ ἀκούοντες τὰς γοητείας τῶν Γεζουϊτῶν τῶν τῆς Ῥώμης καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, κληρικῶν ἢ λαϊκῶν. Οἱ δὲ Ῥῶσσοι, δύνανται αὐθόρμητοι μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐπαναστατησάντων Πολωνῶν, νὰ θέσωσι τὴν Πολωνίαν ὑπὸ ἡγεμόνα Χριστιανὸν Ὀρθόδοξον. Αὕτη δὲ συγκεκροτημένη οὕτω πως καὶ ἀσφαλίζουσα τά τε πολιτικὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ δίκαια πάντων, ἔσται πάντοτε φιλειρηνικὸν κράτος πρὸς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Ταῦτα λέγοντες περὶ τοῦ εἰσέτι μὴ ὑπάρχοντος παγκοσμίου δικαστηρίου, βλέπομεν τινὰς Βλάχους, Μολδαυοὺς, Σέρβους καὶ ἄλλους λεγομένους Σλάβους καὶ πολλοὺς τῶν πιστῶν ὀπαδῶν τοῦ ἱεροκοσμικοῦ τῆς Ῥώμης πατριάρχου καὶ φίλων στενῶν τοῦ Γεζουϊτισμοῦ, καγχάζοντας καὶ θαυμάζοντας,

διατί οἱ ἕως χθὲς πεσμένοι καὶ καταφρονημένοι Ἕλληνες, ἀναβιβάζονται τόσον ὑψηλά, ἐκπαιδευόμενοι, εὐνομούμενοι, σωφρονιζόμενοι καὶ τελειοποιούμενοι διὰ χρόνου καὶ χρησιμεύοντες ἀναγκαίως πρὸς τὴν ἡσυχίαν, τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν περὶ αὐτοὺς ἐθνῶν, μάλιστα δὲ τῶν Βλάχων, τῶν Μολδαυῶν, τῶν Σέρβων, τῶν Μαυροβουνιωτῶν καὶ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Οἱ γελῶντες λησμονοῦσι τὸ

Γελᾷ δὲ ὁ μωρὸς κἄν τι μὴ γελοῖον ᾖ.

Οἱ ἀποδοκιμάζοντες τὰς ὀρθοτέρας καὶ φιλανθρωποτέρας τῶν Ἑλληνικῶν ἰδεῶν καὶ ὀρέξεων, ἃς γελῶσι μᾶλλον διὰ τὸν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μωροπανοῦργον διωγμὸν καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων καὶ ἄλλων πραγμάτων, κλαίοντες ἀπὸ τοῦ νῦν διὰ τὰς συνεπείας μετὰ τὸν γέλωτα, ἐὰν σωφρονῶσιν. Ἐμπαίζονται ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ζημιόνονται πάντοτε ὅσοι ἐκ ζηλοφθονίας ἀγενοῦς ἢ ἄλλου τινὸς πάθους ἀλογίστου, προσβάλλουσι καὶ νῦν καὶ ἀδικοῦσι τὸν Ἑλληνισμὸν, ἀντιβαίνοντες, ὡς οἱ ἀντίθεοι, πρὸς τὴν φύσιν τῶν ὄντων, πρὸς τὴν θείαν θέλησιν. Ὅσοι μόνον ἐπιβουλεύονται τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, αὐτοὶ προσβάλλουσι καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν, παρασύροντες προσκαίρως τινὰς τῶν μὴ βλεπόντων, μηδὲ προνοούντων τὰ τοιαῦτα. Ὁ Ἑλληνισμὸς οὔτε τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαυΐαν ἀδικεῖ ποτε κατ' οὐδὲν οὔτε τὴν Σερβίαν. Τὴν τελείαν ἀνεξαρτησίαν τῶν χωρῶν αὐτῶν πρεσβεύων πάντοτε, ἐπιθυμεῖ τὴν φιλίαν αὐτῶν, καὶ χρησιμεύει πάντοτε ὡς συνήγορος καὶ στηρικτὴς αὐτῶν.

Οἱ ἀδελφικοὶ αὐτοὶ λαοὶ, οἱ περιχωρίζοντες τὸν Ἑλληνισμὸν, ἦσαν, εἰσὶ καὶ ἔσονται πάντοτε φιλικοὶ πρὸς ἡμᾶς. Ἀλλά τινες οὐκ ὀλίγοι ἐν αὐτοῖς ξενοδίδακτοι καὶ ἄθρησκοι, ἢ μικρόνοες καὶ ἀπολίτευτοι, μὴ κατανοοῦντες τὴν φύσιν τῶν νῦν πραγμάτων, καὶ μὴ προβλέποντες τὰ μέλλοντα καὶ περιφρονοῦντες τοὺς νῦν Ἕλληνας, ὡς ὀλιγώτερον τάχα εὐτάκτους, γενναίους καὶ πλουσίους, σχεδιάζουσιν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἀνατολῆς, ἄδικα, παράλογα, ἀπρεπῆ, ἀσύμφορα πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀτελεσφόρητα. Οἱ φαντασιοκόποι οὗτοι σχεδιασταὶ, οἱ μισελληνίζοντες, ἀγνοοῦσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ *Πανελληνὶς* εἶπε πρὸ πολλοῦ καὶ ταῦτα ἐν σελίδι 114·

Ἕλλην σημαίνει ἄνθρωπος, φιλομαθὴς, σπουδαῖος,
Φιλόπονος, φιλάρετος, ὀλιγαρκὴς, γενναῖος,
Ἀνδρεῖος, σώφρων, ἄριστος ἐν πᾶσι κατὰ πάντα.
Τοιοῦτος Ἕλλην γίνεται, ὦ Ἕλληνες, εὐκόλως
Ἐν τῷ Βοσπόρῳ σήμερον καὶ ἐν ἰσονομίᾳ,
Οὐ μόνον ὁ Βυζάντιος, ὁ Λάκων, ὁ Ὑδραῖος,
Ὁ Ἀχριδεὺς, ὁ Σκοπιεὺς, ὁ Ναϊσσεὺς, ὁ Κῷος,
Ὁ Καππαδόκης, ὁ Ταρσεὺς, ὁ Φιλιππουπολίτης,
Ὁ Κερκυραῖος, ὁ Φωκεὺς, ὁ Χῖος, ὁ Σμυρναῖος,
Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρμένιος, καὶ ὁ Ἰσραηλίτης,
Καὶ Τοῦρκος, Ἄραψ, ἄλλος τις νοήμων Μουσουλμάνος
Καὶ Ἰταλὸς καὶ Γερμανὸς καὶ Ἄγγλος, Γάλλος, Σλάβος,
Γενόμενος συγκάτοικος πολίτης καὶ φιλέλλην.
Ἐκ δὲ τῆς μίξεως αὐτῆς μεγάλης καὶ ἀρίστης,
Πασῶν φυλῶν καὶ θρησκειῶν καὶ πάντων συστημάτων
Προκύπτει λαμπρῶς ἔπειτα ἡ ἕνωσις ἁπάντων
Χριστιανῶν διά τινος Συνόδου παγκοσμίας,
Καὶ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καὶ σταθερὰ εἰρήνη,
Καὶ εὐτυχία σχετικὴ ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων.

Τοιοῦτον Ἕλληνα φρονοῦμεν ἡμεῖς πάντοτε καὶ προσδοκῶμεν καὶ πρὸς τὸν τοιοῦτον ἀποδίδομεν τὴν ἀγαθὴν τύχην κατὰ τὸ κληρονομικὸν δίκαιον καὶ πρὸς συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος, οὐχ ἧττον δὲ τῶν πλησιεστέρων λαῶν. Ἀλλ' ἡ τύχη, ὡς τυφλὴ, λέγουσιν ἴσως οἱ κακοὶ σχεδιασταὶ, βιάζεται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν, ἐννοοῦντες ἑαυτοὺς ἀλκιμωτέρους τῶν Ἑλλήνων, καὶ λησμονοῦντες τὰ δύο ταῦτα, πρῶτον ὅτι ἰσχὺν ἔχει καὶ ὁ σοφὸς, καὶ ὁ τεχνικὸς, καὶ ὁ ἔμπορος, καὶ ὁ ναυτικὸς, καὶ δεύτερον, ὅτι κατ' οὐδὲν οἱ Ἕλληνες, οὔτε κατὰ τὴν ἀλκὴν καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν στρατηγικὴν τέχνην ἐδείχθησάν ποτε κατώτεροι τῶν ἄλλων τῆς οἰκουμένης λαῶν. Τοῖς φρονίμοις ὀλίγα. Κακὸν ἔτι λογαριασμὸν ἐπιτηδεύουσιν, ὅσοι ὑπολογίζουσι τοὺς νῦν Ἕλληνας εἰς δύο ἢ τρία ἑκατομμύρια καὶ ἀνάλογον τὴν δύναμιν αὐτῶν. Μόνος ὁ Γεώργιος Α' καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς ἐπικρατείας τοῦ Γεωργίου μετὰ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν ἐμπορικῶν τοῦ ἔθνους ἀποικιῶν ἔστι μεγάλη τις δύναμις ἀπὸ τοῦ νῦν. Ὁ νοῶν νοείτω.

Ι. Γ. ΑΛΤΓΡΗΣ.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ.

Πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ διδάκτορας, τελειοδιδάκτους, τελειοφοίτους, καὶ ἀποφοιτητὰς ἐν γένει κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

—ooo—

Παρῆλθεν ἤδη, Κύριοι, ὁλόκληρος εἰκοσιπενταετηρὶς, ἀφ' ἧς ἐν Ἀθήναις ἱδρύθη περικλεὴς ναὸς τῶν Μουσῶν, τὸ ἐθνικὸν τῶν Ἑλλήνων Πανεπιστήμιον, εἰς ὃ πανταχόθεν τὰ γοργὰ τῆς πατρίδος τέκνα συρρεύσαντα, καὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ τὸ ἦθος ἐν αὐτῷ ἀναπτύξαντα, πανταχοῦ ἀπόστολοι τοῦ Ἑλληνικοῦ

πολιτισμοῦ ἐξεπέμφθησαν, καὶ ὡς θεολόγοι, διδάσκαλοι, νομοδιδάσκαλοι, ἰατροὶ καὶ πολιτικοὶ τὴν κοινωνίαν πολυειδῶς εὐηργέτησαν.

Ταύτην δὲ τὴν εὐεργετικὴν τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τῆς κοινωνίας ῥοπὴν, κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο νεαρὸν τοῦ βίου του στάδιον, σκοποῦσα ἐφέτος ἡ Πρυτανεία νὰ διαγράψῃ, διὰ στατιστικῶν πινάκων καὶ ἱστορικῆς ἐκθέσεως τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ μέσων, τῇ φιλογενείᾳ τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων ὀφειλομένην, τῆς διηνεκοῦς βελτιώσεως καὶ αὐξήσεως τοῦ συλλόγου τῶν ἐν αὐτῷ κατὰ καιροὺς διδαξάντων μετὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἀλλοιώσεων, τῶν ἐπισημοτέρων ἱστορικῶν τοῦ Πανεπιστημίου συμβάντων, καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ προϊόντων, ἃ ἡ εἰκοσιπενταέτις πανεπιστημιακὴ διδασκαλία παρήγαγε, παρακαλεῖ ὑμᾶς, Κύριοι, ἵνα πέμψητε αὐτῇ μέχρι τῆς 1 Μαΐου 1864 σημείωσιν ἕκαστος, τῶν ἐκκλησιαστικῶν, διδασκαλικῶν, πολιτικῶν, δικαστικῶν ἢ καὶ ἄλλων θέσεων, ἃς κατὰ καιροὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατέσχετε, ἀπὸ τῆς πρώτης ὑμῶν ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου ἀποχωρήσεως μέχρι τῆς σήμερον, ἐπισημειοῦντες καὶ ἕτερά τινα τυχὸν σπουδαῖα συμβεβηκότα, τὸν δημόσιον ὑμῶν ἀφορῶντα βίον, καὶ ἄμεσον ἔχοντα τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης, ἃς ἐδιδάχθητε.

Ἡ Πρυτανεία, Κύριοι, προσκαλεῖ ὑμᾶς πρὸς τοῦτο φρονοῦσα, ὅτι συγγράφουσα τὴν ἱστορίαν τοῦ Πανεπιστημίου ἄνευ ὑμῶν, περιγράφει τὰς ῥίζας μόνον τοῦ δένδρου καὶ τὸν κορμὸν, ἄνευ τῶν ἀνθέων καὶ τῶν καρπῶν.

Ἐν Ἀθήναις 1 Ἰανουαρίου 1864.

Ὁ Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου

Κ. ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ.

(Τέλος, ἴδε φυλλάδ. 329.)

13

Τοῦ Κὺρ Δημάκη τὰ παιδιὰ τὰ τρία γραμματισμένα
Τὰ δυὸ σκλάβους τὰ 'πήρανε λιθάρια φορτωμένα.
Τὰ πῆραν καὶ τὰ διάκανε 'ς τὰ κλέφτικα λημέρια.
Ἄλλοι ἔτρωγαν, κ' ἄλλοι ἔπιναν, κ' ἄλλοι γράμματα στέλλουν.
Πιάνουν καὶ φτιάνουν μιὰ γραφὴ καὶ 'στέλλουν τοῦ Δημάκη
« Δῆμο, σὰν θέλῃς τὰ παιδιὰ νὰ μὴ σ' τὰ τυραγνᾶμε
« Γιὰ βάλε τ' ἄσπρ' ἀμέτρητα καὶ μὴν τὰ λογαριάζῃς »,
Τὰ μάζωξε τὰ σύναξε τρεῖς μούλαις τῆς φορτώνει
Τὰ πῆρε καὶ τὰ διάηκε 'ς τὰ κλέφτικα λημέρια.
Τηράει ζερβά, τηράει δεξιά, κανένα καὶ δὲν βλέπει,
Κ' ἀκούει τὸν κοῦκο καὶ λαλεῖ καὶ θλιβερὰ τὸ κλαίει.
Κ' ἀπὸ μακρυὰ τὸν χαιρετᾷ κ' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέει
« Κοῦκέ μου αὐτοῦ ποῦ περπατεῖς 'ς αὐτὰ τὰ καταρράχια
« Μὴν ἴδες κλέφταις πουθενά ; »

14

Ἐμεῖς καλὰ ἐσμίξαμεν ἡμεῖς οἱ ντερτιλίδες,
Πάλαι καλαῖς ἀντάμωσαις, πάλαι ν' ἀνταμωθοῦμε
Νὰ κλαύσωμε τὰ ντέρτιά μας καὶ τὰ παράπονά μας.
'Σ τὸν ἅγιον Λιὰ 'ς τὸν πλάτανο, ποῦ 'ν τὰ ψηλά . . .
Νὰ φᾶμε ἀρνάκια τρυφερὰ κ' κριάρια σουβλισμένα.

15

Ἀρχὴ ποῦ πιάσθη ὁ πόλεμος
καὶ τῶν Τουρκῶν ὁ σκοτομός.
Πόλεμος μέσ' στὸ Λεβίδι
σκοτονόντε Τοῦρκοι χίλιοι
Πόλεμος μέσα 'ς τὴ γράνα
σκοτονόντε Τοῦρκοι τριάντα
Κολοκοτρώνης καὶ Νταγρὲς
'ς τὸν πόλεμον κάνουν χαραῖς
Γιάσου καπετὰν Γιατράκο
μέσ' στοὺς κάμπους κάνεις τράκο.
Μέσ' στοὺς κάμπους ἐχωνόταν
ἀτιλῆ δὲν ἐφοβόταν.
Ἄλλους κόβει κ' ἄλλους σφάζει
Κ' ἄλλους μέσ' στὴ χώρα μπάζει.
Τοῦρκοι γιὰ δόστε τ' ἄρματα
γιὰ θὰ γεινῆτε κάρματα.
Δόστε δόστε τ' ἄρματά σας
Νὰ γλυτώστε τὰ κορμιά σας.
Τὸ αἷμα μας τὸ χύνομε
τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνομε,
Θὰ τὰ δόστε θὰ τὰ δόστε
ὕστερις θὰ μετανοιῶστε.

16

Τῆς Ῥούμελις οἱ Μπέηδες καὶ τοῦ Μωριὰ οἱ ἀγάδες
'Σ τὸ Ντερβενάκι κείτονται κορμιὰ δίχως κεφάλια.
Στρῶμά 'χουνε τὴ μαύρη γῆ, προσκέφαλο μιὰ πέτρα
Καὶ τ' ἀποπάνω σκέπασμα τοῦ φεγγαριοῦ τὴν λάμψι.
Κ' ἕνα πουλάκι ἐπέρασε (1) καὶ τὸ ξαναρωτᾶνε.
Παιδιὰ πῶς πάει ὁ πόλεμος τὸ κλέφτικο τουφέκι ;
Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς πίσ' ὁ Κολοκοτρώνης
Καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιὰ 'ς τὰ χέρια.

17

Τρεῖς περδικούλαις κάθονται μέσα 'ς τὸ Ντεμελέκι
Κ' ἡ μιὰ τηράει τοῦ Ῥένεσι, ἄλλη κατὰ τοῦ Σέρβου
Ἡ τρίτη ἡ καλήτερη μυρολογάει καὶ λέει.
Ἀλέξι, κάτσε φρόνιμα μὴν ἀσηκώθη ὁ νοῦς σου,
Τί θὰ τ' ἀκούσῃ ὁ βασιλειὰς νὰ στείλῃ νὰ σὲ πάρῃ,
Δὲν 'ς τὸ εἶπα, Ἀλέξι, δυὸ βολαῖς δὲν 'ς τὸ εἶπα τρεῖς καὶ πέντε ;
Πέντε πασάδες ἔρχονται γυρεύοντας γιὰ σένα.
Ἐγὼ πασᾶ δὲν σκιάζομαι ῥαγιάδες δὲν φοβοῦμαι
Τί ἔχω τ' ἀσκέρι διαλεχτὸ ὅλο καπητανέους.

18

Νὰ ἦταν τρόπος νὰ σ' ἔβλεπα, καϋμένε μου Τρουπιώτη,
Πὄχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ εἰπῶ καὶ πέντε νὰ σοῦ κρίνω.

(1) Ἐπέρασε. Ἴσως διορθωτέος ὁ στίχος οὕτω πως. « Κ' ἕνα πουλάκι ἐπέρασε καὶ τοὺς συχνορωτάει· παιδιὰ κτλ. » ὥστε ἡ ἀπόκρισις ἐκ μέρους τῶν θανατωθέντων.

Καὶ ἡ ἑξῆς διόρθωσις προτιμοτέρα « Κ' ἕνα πουλάκι ἐπέρασε καὶ τὸ συχνορωτᾶνε — Πουλὶ πῶς πάει ὁ πόλεμος . . . »

Σὲ φίλου σπῆτι νὰ μὴν πᾶς μηδὲ καὶ σὲ κουμπάρου.
Οἱ φίλοι ὀχτροί σου 'γίνηκαν καὶ οἱ κουμπάροι φίδια.
Φτιάσε λαγοῦμι μέσ' στὴ γῆ νὰ μπῆς νὰ ξεχειμάσης.
Ὅσο νὰ πάρη ἡ ἄνοιξις νὰ 'ρθῆ τὸ καλοκαῖρι
Ποῦ μπουμπουκιάζουν τὰ κλαριά, π' ἀνοίγουν καὶ τὰ δένδρα
Ποῦ πᾶνε οἱ βλάχοι 'ς τὰ βουνά, πᾶνε κ' ἡ βλαχοπούλαις
Νὰ φᾶμε ἀρνάκια τρυφερὰ καὶ κριάρια σουβλισμένα.

19

Σήκω, πουλάκι, τὴν αὐγὴ καὶ κάτσε 'ς τὸ κλαράκι
Καὶ τίναχ' τὰ φτερούλια σου νὰ πέσουν ἡ δροσιαῖς σου.
Κ' ἄλλο πουλὶ ἐροβόλαε ἀ π ὸ τ ο ῦ Κ α λ α β ρ ύ τ ο υ,
Καὶ πάει τὴν Καρύταινα ῥωτῶντα γιὰ τοὺς κλέφταις.
Τοὺς κλέφταις τοὺς ἀρματωλοὺς τοὺς Κολοκοτρωνέους.
Κ' ὁ Θοδωράκης τὸ 'πιασε καὶ τὸ ξαναρωτάει.
Πές μου πές μου, πουλάκι μου, κἄννα καλὸ χαμπέρι,
Τί να σᾶς 'πῶ, μωρὲ παιδιά, τί να σᾶς μολογήσω.
Ἐψὲς προψὲς ποῦ πέρναγα 'ς τοῦ Θάνου τ' ἀργαστῆρι.
Ἄκουσα καὶ τὸ λέγανε, τὸ κάνανε κουβέντα,
Τοὺς κλέφταις τοὺς ἐπιάσανε πᾶνε νὰ τοὺς κρεμάσουν.

20

'Αναθεμάσε ξενητιὰ ἔσα καλὰ κ' ἂν ἔχης.
Περσότερά εἰν' τὰ ντέρτια σου παρὰ τὰ διάφορά σου.
Μοῦ ἔφαγ' ἡ λέρα τὰ σκουτιὰ καὶ τὸ φλωρὶ τὴν μέση.
Θέλτε νὰ ἀκοῦστε κλάϋματα γυναίκεια μυρολόγια ;
Περᾶστε ἀπὸ τὰ διάσελα κ' ἀπὸ τὰ κλεφτοχώρια.
Μαρίτσα κλαίει τὸν Κατσαβὸ, ἡ Ἑλένη τὸν Μπουζώτη.
'Ανάμεσα 'ς τὰ μνήματα κλῆμά εἶνε φυτρωμένο
Κάνει σταφύλι ῥαζακὶ κρασὶ κ' εἶνε μοσχάτο
Κ' ὅχοιος τὸ κόψη κόβεται κ' ὅχοιος τὸ φάει πεθαίνει
Κ' ὅχοια μάνα τὸ μυριστῆ ποτὲ παιδὶ δὲν κάνει.
Νά 'χε τὸ φάει κ' ἡ μάνα μου νὰ 'χε μὴ κάμει ἐμένα.

21

Τῆς νύκτας οἱ ἀρματωλοὶ καὶ τῆς αὐγῆς οἱ κλέφτες,
Ὁλονυκτῆς κουρσεύανε καὶ ταῖς αὐγαῖς κοιμῶνται.
Κοιμῶνται 'ς τὰ δασᾶ κλαριὰ καὶ 'ς τοὺς παχειοὺς τοὺς ἴ-
σκιους.
Μά εἴχαν ἀρνιὰ καὶ τρώγανε κριάρια σουβλισμένα.
Μά εἴχαν κ' ἕνα γλυκὸ κρασὶ ἀπὸ τὸ μοναστῆρι.
Κ' ἕνας τὸν ἄλλον ἔλεγαν κ' ἕνας τὸν ἄλλον λένε.
Καλὰ τρῶμε καὶ πίνομε καὶ ψηλοτραγουδᾶμε,
Δὲν κάνουμε κ' ἕνα καλό, καλὸ γιὰ τὴν ψυχή μας;
Νὰ πᾶμε νὰ φυλάξουμε 'ς τῆς Τρίχας τὸ γεφῦρι
Πὸ 'κεῖ περνάει ἕνας Πασᾶς μὲ τοὺς ἀλυσσωμένους
Νὰ κόψωμε τὸν ἄλυσσο νὰ βγοῦν οἱ χαψωμένοι
Νὰ βγῆ τῆς χήρας τὸ παιδὶ καὶ τῆς Μαργῶς ὁ ἄνδρας.

22

'Απὸ τὴν Πάτρα 'ρχόμουνα 'ς τὴν Καλαμάτα πάγω
Πάγω τὰ χαιρετίσματα τοῦ Μπάλιου τὰ χαμπέρια.
Τὸν Μπάλιο τὸν ἐπιάσανε τ' 'Αλήπασα τ' ἀσκέρι.
Μπροστὰ τὸν πᾶν δεμένονε 'σὰν θέλει 'σὰν δὲν θέλει
Μὲ δυὸ κολλοῦραις 'ς τὸ λαιμὸ, μὲ σίδερα 'ς τὰ πόδια.
Μαρτύρα, Μπάλιο, τ' ἄσπρα σου μαρτύρα τὰ φλωριά σου.
Σ' τοὺς φίλους ἔχω τ' ἄσπρα μου 'ς τοὺς φίλους τὰ φλω-
ριά μου.

23

Ὁ Σοὺφ ἀράπης πολεμᾷ μὲ τοὺς Κοντογιαννέους.
Παῦσε Σουφῆ τὸν πόλεμον παῦσε καὶ τὸ τουφέκι
Νὰ κατακάτσ' ὁ κουρνιαχτὸς νὰ μετρηθῆ τ' ἀσκέρι.
Μετροῦντ' οἱ Τοῦρκοι τρεῖς βολαῖς καὶ λείπουν τρεῖς χι-
λιάδες
Μετροῦνται τὰ κλεφτόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες.

Τό 'να λείπει 'ς τὴ μάνα του τ' ἄλλο 'ς τὴν ἀδελφή του
Τὸ τρίτο τὸ καλήτερο 'ς τὴν ἀγαπητική του (1)

24

'Εγέρασα καὶ δὲν μπορῶ δὲν μ π ο ρ' α (2) περπατήσω

Δὲν μ π ό ρ' α σούρω τ' ἄρματα ταῖς ἀσημοπαλάσκαις,

Ταῖς πέντ' ἀράδες τὰ κουμπιά, ταῖς τρεῖς τὰ ἀσημοκούμπια
Καὶ μιὰ λαμπρὴ μιὰ κυριακὴ μιὰ πίσημη ἡμέρα
Πῆρα τὰ ζαγαράκια μου καὶ τὰ λαγωνικά μου
Μὰ διάκα καὶ τὰ ἔβαλα 'ς ἕνα βαθὺ λαγκάδι.
'Σ τ' ἀγνάντια βγῆκα κ' ἔκατσα 'ς ἕνα ψηλὸ λιθάρι
Κ' ἀνάρηα ἀνάρηα σιούραγα κ' ἀνάρηα ἀνάρηα λέγω
Μέσά 'τ ε (*) ζαγαράκιά μου καὶ σεῖς λαγωνικά μου
Νὰ βγάλτε λάφια ζωντανὰ καὶ ἀρκούδια ἡμερωμένα
Βγάλτε καὶ μία λιγερὴ ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα.
Βγάνουν τὰ λάφια ζωντανὰ τ' ἀρκούδια ἡμερωμένα
'Εβγάλαν καὶ τὴ λιγερὴ ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα.
Σ' τὸ γόνα του τὴν ἔκατσε 'ς τὰ 'μάτια τὴν τηράει.
Κόρη δὲν εἶσαι ῥοϊδινη κόρη δὲν εἶσαι κ' ἄσπρη.
Σὰν θέλεις νὰ εἶμαι ῥοϊδινη σὰν θέλης να εἶμαι κ' ἄσπρη
Σύρε 'ς τῆς 'Ανδριανόπολις τὸ μεσινὸ παζάρι,
Πὸ κεῖ πουλειέτ' ἕν ἀντερὶ κ' ἕνας τσουμπὲς γαλάζιος
Σύρε κ' ἀγορασέ μου τα, σύρε νὰ μοῦ τὰ φέρης.
Νὰ τὰ φορέσω μιὰ λαμπρὴ μιὰ 'πίσημη ἡμέρα.
Παρασκευὴ τοῦ τὸ 'λεγε σαββάτω τῆς τὰ φέρνει
Κυριακῆ τὰ φόρεσε καὶ πάει 'ς τὴν ἐκκλησιάν της.
Παπᾶς τὴν εἶδε κ' ἔ σ φ α λ ε, διάκος κ' ἐδαιμονίσθη
Κ' ἕνα μικρὸ διακόπουλο δέστε το κ' ἐμουρλάθη

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 15, 1864.

—οοο—

Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς *'Ελπίδος*, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων ἐφημερίδων διεξοδικὴ ἐπιστολή, ἀνώνυμος μὲν, ἀλλὰ κοινῶς ἀποδιδομένη εἰς τὸν Κ. Σπόνεκ, ἥ τις ὁμολογοῦσα ἐπιβλαβῆ εἰς τὸ ἔθνος τὴν συνύπαρξιν τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τοῦ Βασιλέως καὶ διὰ τοῦτο κακίστην τὴν παροῦσαν κατάστασιν τοῦ τόπου, ἀποφαίνεται ὅτι ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἡ ἀταξία αὕτη, ἀδυνατεῖ ἡ βασιλεία, ὅσον ἀγαθὴν καὶ ἂν ἔχη προαίρεσιν, νὰ θεραπεύση τὰς γινομένας παρανομίας. Προστίθησι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ Συνέλευσις ἐν τῇ κυριαρχίᾳ αὐτῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρατείνη ἐπ' ἄπειρον τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν, ἐκτὸς μόνον ἂν ὁ ἐντολοδόχος λαὸς ἄρῃ τὴν ἐντολήν.

Τὴν περίεργον ταύτην ἐπιστολήν, ἥ τις ἀποροῦμεν διὰ τί ἐξεδόθη, ἀνατέμουσαι πολλαὶ σπουδαῖαι ἐφη-

---

(1) Τὸ ᾆσμα τοῦτο, ἐπινίκειος ὕμνος ὄν, ἔχει ὡραίαν καὶ ἐνθουσιαστικὴν μουσικήν.

(2) Εἰς τὴν ἀπαγγελίαν ἑνοῦται τὸ ρ. μὲ τὸ α. ἀντὶ δὲν μ π ο ρ ῶ ν ά.

(*) Μ έ σ ά 'τ ε ἢ μ έ σ ά ἴτ ε = μέσα ἴτε, ὑπάγετε μέσα. Σημ. Πανδ.

μερίδες, κατήντησαν εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἐρώτησιν, τὴν ἑξῆς· «Ἐὰν ἡ Συνέλευσις παρατείνῃ ἐπ' ἄπειρον τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς, ἕνεκα δὲ τούτου διαπράττωνται παρανομίαι καὶ παραλύεται ὁ τόπος, ὡς ἀξιοῖ ὁ ἐπιστολογράφος, ἡ βασιλεία θὰ ἵσταται μάρτυς ἀπαθὴς καὶ θὰ καθιεροῖ αὐτὰς διὰ τῆς ἀποχῆς; Ποῖον λοιπὸν τὸ καθῆκον τῆς βασιλείας;»

Εἰς τὴν αὐτὴν ἀπορίαν εὑρισκόμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες· ἔχομεν δὲ καὶ ἑτέραν· ἡ ἐξουσία ἔχει δικαιώματα, ἅτινα καὶ ἡ Συνέλευσις αὐτὴ ἀνεγνώρισε διὰ ψηφίσματος· τὰ δικαιώματα δὲ ταῦτα εἶναι ἴδίως τὰ ἐκτελεστικά. Διὰ τί λοιπὸν ἀνέχεται νὰ καταπατῶνται; Τὸ δικαίωμα φέρ' εἰπεῖν τοῦ χορηγεῖν βαθμοὺς εἶναι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὅπως δικαίωμα αὐτῆς εἶναι καὶ ἡ συγκρότησις ἢ ἡ διάλυσις τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Καὶ ὅμως ἐπέτρεψε νὰ δοθῶσι βαθμοὶ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως εἰς ἁπλοῦς πολίτας, καὶ νὰ συζητῶνται τὰ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς Ἀθηνῶν ὑπ' αὐτῆς.

*

Τὰ τῆς Τριφυλλίας, περὶ ἧς εἴπομεν ὀλίγα ἄλλοτε, περιγράφονται καὶ σήμερον οἰκτρότατα· σφαγαὶ, λεηλασίαι, ἁρπαγαὶ καὶ ἀνοχὴ τῆς Κυβερνήσεως, ἰδοὺ, ὡς λέγουσιν, ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς.

* *

Περὶ Ἑπτανήσου ἐπίσημον εἴδησιν ἄχρι τῆς ὥρας δὲν ἔχομεν· φαίνεται μόνον ὅτι μετριάζεται ἡ αὐστηρότης τῶν ὅρων.

* *

Ἡ Δακικὴ κυβέρνησις ἐδήμευσεν αὐθαιρέτως πάντα τὰ ἐν ταῖς δύο ἡγεμονίαις ἑλληνικὰ μοναστήρια καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν, ἡ δὲ ὀθωμανικὴ μετ' αὐτῶν δὲ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ὑπογράψασαι ἐν Παρισίοις τὸ 1856 τὴν περὶ τῶν ἡγεμονειῶν συνθήκην, διεμαρτυρήθησαν. Ἀλλ' ἀρκοῦσι τὰ πτερόεντα ἔπη; Τὸ καθ' ἡμᾶς φοβούμεθα ὅτι ἐὰν εἰς τοῦτο μόνον περιορισθῶσιν αἱ δυνάμεις θὰ ὑπερισχύσῃ ἡ αὐθαιρεσία, καὶ συνελόντι εἰπεῖν οὐδεμίαν ἔχομεν ἐλπίδα ὅτι θὰ τύχωσι δικαιοσύνης οἱ ἀδικηθέντες.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—ο—

ΕΥΣΤΟΧΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ. Ὁ ἱππότης Πέτρος Λέλης (Lely) ἱκανώτατος ζωγράφος, ἐπὶ βασιλείας Καρόλου τοῦ Α', διεπραγματεύθη μετά τινος ἐν Λονδίνῳ πλουσίου ὑπουργοῦ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁλοσώμου εἰκόνος του. Ὁ ὑπουργὸς ἦτο ὁπωσοῦν δυσειδής. Ἀφοῦ ὁ καλλιτέχνης ἔφερεν εἰς πέρας τὸ ἔργον, προέτεινεν αὐτῷ ὁ ὑπουργὸς νὰ τῷ δώσῃ τὴν εἰκόνα εἰς ὑποτίμησιν, ἀπειλῶν αὐτὸν ὅτι ἂν δὲν ἐλάμβανεν αὐτὴν οὐδεὶς θὰ τὴν ἠγόραζεν ἄλλος.

— Λανθάνεσθε, ἀπήντησεν ὁ Πέτρος, διότι ἀπ' ἐναντίας τότε δύναμαι νὰ τὴν πωλήσω ἀπολαμβάνων τὸ διπλοῦν τῶν ὅσων νῦν ζητῶ παρ' ὑμῶν.

— Πῶς, εἶπεν ὁ ὑπουργὸς, ἐνῷ ἡ εἰκὼν ἐμὲ μόνον ὁμοιάζει;

— Ἀλλ' ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ ζωγράφος, προσθέτω εἰς αὐτὴν οὐρὰν καὶ τότε θὰ γίνῃ ὡραιότατος πίθηξ. Ὁ ὑπουργὸς διὰ νὰ προλάβῃ τοιοῦτον ἐνδεχόμενον ἐπλήρωσε τὴν αἰτηθεῖσαν τιμὴν καὶ παρέλαβε τὴν εἰκόνα.

ΕΥΦΥΗΣ ΚΛΟΠΗ. Κύριός τις ἐν Λονδίνῳ πάσχων ὑπὸ ποδάγρας ἐκάθητο μόνος παρὰ τὸ πῦραυνόν του, ὁπόταν καλοενδεδυμένος τις ἄνθρωπος εἰσελθὼν φιλοφρονέστατα εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ ἀποτεινόμενος αὐτῷ·

— Παρατηρῶ, λέγει, Κύριε, ὅτι ὁ ὑπηρέτης σας τὴν στιγμὴν ταύτην κάθηται εἰς τὸ ζυθοπωλεῖον καὶ ἀφῆκε τὴν θύραν σας ἀνοικτήν. Πόσον εὔκολον θὰ ἦτο εἰς ἕνα κακοῦργον νὰ σβύσῃ τὰ δύο ταῦτα κηρία—οὕτω—καὶ οὕτω—καὶ ἀκολούθως νὰ φύγῃ μὲ τὸ ζεῦγος τοῦτο τῶν ἀργυρῶν κηροστατῶν!

Καὶ ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον, ἐτέλεσε τὰ λεγόμενα, χωρὶς νὰ περιμείνῃ ἀπάντησιν παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου.

Ἐν Μινουφίῳ τῆς Αἰγύπτου.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.) Α. ΛΙΒΑΘΗΝΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΡΧΑΙΟΝ ΠΑΡΑΓΡΑΜΜΑ. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ ἑξῆς ὑπὸ Θησέως τοῦ Σοφιστοῦ ἀναφερόμενον παράγραμμα (calembour)· *Αὐλητρὶς πεσοῦσα ἔστω δημοσία*, ὅπερ ἄλλως προφερόμενον ἔχει καὶ τὰς δύο ἀκολούθους σημασίας· *Αὐλητρὶς παῖς οὖσα ἔστω δημοσία*, καὶ *Αὐλὴ τρὶς πεσοῦσα ἔστω δημοσία*.

Ι. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

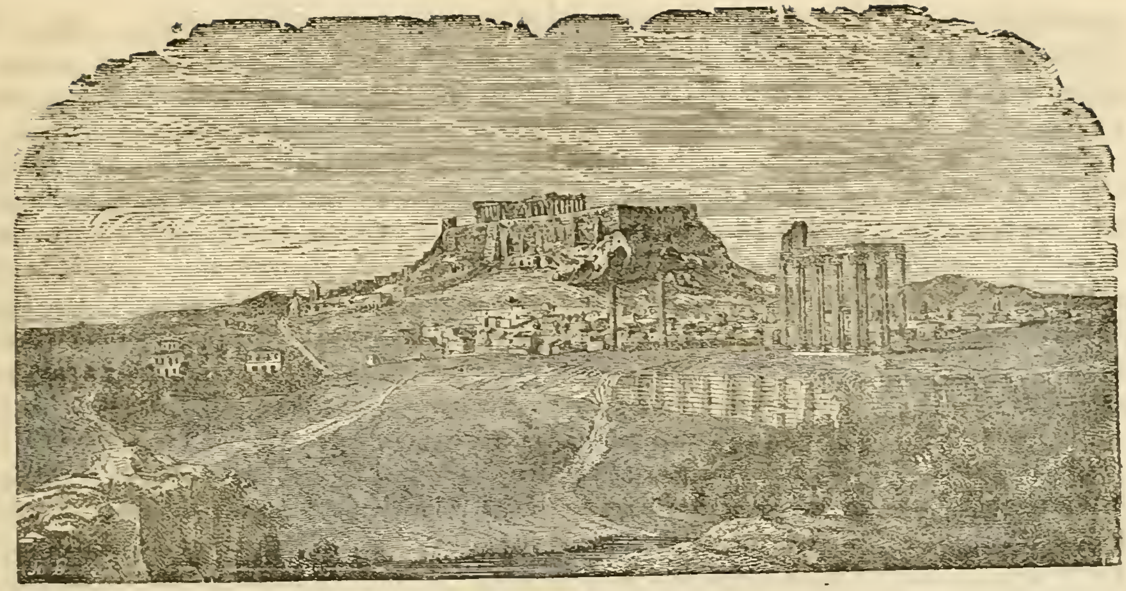
Ἐπιστήμη μία εἶμαι,
πλὴν ἀρχαία
καὶ ὡραία,
καὶ ἐδῶ ἀκόμη κεῖμαι.
Ἂν μὲ ἀποκεφαλίσῃς
τότε δὰ θὰ ἐννοήσῃς
Πῶς ἐλάττωμά σου εἶμαι.

Γ. Α. Δ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ φυλλαδίῳ 331 αἰνίγματος.
γαστὴρ — ἀστήρ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ
τοῦ φυλλαδίου τῆς 1 Ἰανουαρίου.

Σελ. 496 στήλ. ά. στίχ. 5, ἀντὶ διδόλθιος, γρ. διοσόλθιος
» » » 9, ἀντὶ ἐκεῖνον, γρ. ἐκεῖνα
» » » 27, ἀντὶ καταφρονητικαὶ γρ. καταφρονηταί.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1864. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 333.

ΤΟ ΠΕΡΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

στενογραφηθὲν μάθημα τοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ποινικῆς νομοθεσίας

Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ.

—οοο—

Ὑπάρχουσι πρὸς συνοχὴν τῶν κοινωνιῶν νόμοι ἐπίσης ἀναγκαῖοι, ὅσον οἱ νόμοι πρὸς διατήρησιν τῶν λοιπῶν ὄντων τῆς δημιουργίας, τῶν δὴ λεγομένων ἀλόγων καὶ ἀψύχων. Ὡς δ' ὁ φυσιολόγος ζητεῖ ἐν τῷ λίθῳ ἢ ἐν τῷ μετάλλῳ τὸν νόμον τῆς συνοχῆς τῶν διαφόρων μορίων, ἅτινα συναποτελοῦσι τὸ μέταλλον ἢ τὸν λίθον, οὕτω καὶ ὁ πολιτικὸς φιλόσοφος ἀναζητεῖ τοὺς νόμους οἵτινες συγκροτοῦσι τὰ λογικὰ ὄντα καὶ συνέχουσι πρὸς ἄλληλα, καὶ ἀποτελοῦσι τὴν μάζαν αὐτὴν τὴν ἠθικὴν, ἥτις ὀνομάζεται *κοινωνία*. Ὑπάρχουσι λοιπὸν νόμοι ἀναγκαῖοι πρὸς συνοχὴν, πρὸς ὕπαρξιν τῶν κοινωνιῶν, ὡς ὑπάρχουσι νόμοι ἀναγκαῖοι πρὸς ὕπαρξιν τῶν λοιπῶν ὄντων. Ποία δὲ ἡ τῶν πρὸς ἄλληλα διαφορά ; Εἶναι αὕτη, ὅτι οἱ μὲν νόμοι δι' ὧν συνέχονται τὰ ἄλογα ὄντα, δεσπόζουσιν αὐτῶν τῶν ὄντων, εἰσὶ νόμοι ἀνάγκης νόμοι δεσποτικοὶ, ἀναπόδραστοι, νόμοι *φυσικοὶ* καλούμενοι, οἱ δὲ νόμοι τῶν κοινωνιῶν εἰσι νόμοι *ἠθικοί*. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀναγκαίου, τοῦ ἀμεταβλήτου, δὲν εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρὸς ἐν τοῖς ἠθικοῖς νόμοις, ὅσον ἐν τοῖς φυσικοῖς. Δύναται δηλαδὴ νὰ παραβιασθῇ ὁ ἠθικὸς νόμος, ἐνῷ ὁ φυσικὸς δὲν εἶναι δεκτικὸς παραβάσεως.

Ποῖον τὸ αἴτιον τὸ φέρον εἰς τὴν παράβασιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου ; Εἶναι τὸ προσὸν ἐκεῖνο δι' οὗ μόνον τὸ λογικὸν ὂν ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ βούλησις, διότι ἡ βούλησις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐστιν ἀπαραβίαστος, ἀκατανάγκαστος. Ὁ Γαλιλαῖος ἀναγκάζεται μὲν νὰ ἐξομόσῃ τὴν θεωρίαν τῆς κινήσεως τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον, δὲν μετέβαλεν ὅμως διὰ τοῦτο τὴν ἰδίαν αὐτοῦ βούλησιν «*ἡ μὲν γλῶσσα ὀμώμοκεν » ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος*» ἡ γλῶσσα, εἶπε τὸ ἐναντίον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν ἡ συνείδησις, καὶ τὸ εἶπε πιεζομένη ὑπὸ βαρβάρου ἀπαιτήσεως ἵνα σωθῇ τὸ σῶμα τῶν ἀδίκων βασάνων καὶ κακώσεων. Ἡ βούλησις ἄρα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἀκατάβλητος, οὐδεὶς δύναται νὰ δεσπόσῃ αὐτῆς, οὐδεὶς δύναται νὰ κατάρξῃ αὐτῆς, ἐλευθέρα διατίθεται τὰ καθ' ἑαυτὴν, ἐλευθέρως δ' ἐνεργοῦσα καὶ ὑπέχει εὐθύνας, ἄλλως δ' ἄδικος ἤθελεν εἶσθαι ἡ εὐθύνη εἰ μὴ ἦν τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀκαταναγκάστου τῆς βουλήσεως ἡ συνέπεια. Τὸ δ' ἀκατανάγκαστον τῆς βουλήσεως, ἔτι μᾶλλον ἐκδηλοῦται ὅτι καὶ τιμω-

ροῦσα ἡ κοινωνία δὲν δύναται νὰ ἐπιληφθῇ τῆς τιμωρίας τῆς βουλήσεως. Τοῦτο εἰς αὐτὴν εἶναι ἀδύνατον, τοῦτο διαφεύγει τὴν δύναμίν της ὅσον ἂν ᾖ μεγάλη.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ἐν αὐτῷ εὕρωμεν τοὺς νόμους ἐκείνους τοὺς ἠθικούς, ἐφ' ὧν θέλομεν στηρίξει τὴν ποινήν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὂν λογικόν, συνάμα δὲ καὶ ὂν κοινωνικόν· ὡς ὂν λογικὸν ὑπέχει εὐθύνας πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ κριτήν, πρὸς τὸν ἐνδιάθετον λόγον, πρὸς τὴν συνείδησιν· ὡς ὂν δὲ κοινωνικὸν ὑπέχει εὐθύνας πρὸς τὸν ἄλλον νόμον τὸν ἠθικὸν τὸν διέποντα αὐτόν, — τὸν νόμον τὸν κοινωνικόν. Καὶ μὴ θαυμάζητε, Κύριοι, ὅτι κατὰ τὴν ἡμετέραν περὶ ποινῆς θεωρίαν δύο διακεκριμένους τιθέμεθα νόμους, διότι ἀναγνωρίζομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δύο νόμους· δύο νόμους ἐπίσης αὐτοτελεῖς. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις τῶν ὄντων. Εἷς λίθος, π. χ. τὸ ἔσχατον ἐν τῇ βαθμολογίᾳ τῆς κτίσεως δημιούργημα, δὲν ἔχει μόνον ἕνα νόμον ἀλλὰ πλείονας· ἔχει τὸν νόμον τῆς συνοχῆς, ἔχει καὶ τὸν νόμον τῆς ἕλξεως, ἔχει τὸν τῆς βαρύτητος, ἔχει καὶ ἄλλας ἰδιότητας, ἔχει ἐν ἄλλοις λόγοις διαφόρους γενικοὺς νόμους. Ἂν εἴπω, ὅτι ὁ λίθος ἐστὶ βαρύς, λέγω ἕνα τῶν νόμων, ὑφ' οὓς διατελεῖ, ἂν εἴπω ὅτι ἐστὶ πορώδης ἕτερον ἐκφέρω νόμον, ἂν εἴπω ὅτι ἔχει τὸν νόμον τῆς συνοχῆς λέγω ἄλλον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ νόμον! Καὶ ὑφ' ἕκαστον τῶν νόμων τούτων πρέπει νὰ ἐξετάσωσι τὸν λίθον οἱ φυσιοδῖφαι· οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου λέγω, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐν ἑαυτῷ δύο ἰδιότητας, δύο διαφόρους χαρακτῆρας, τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀτομικότητος τοῦ ὄντος, τὸν νόμον τοῦ λογικοῦ καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς κοινωνικότητος τοῦ ὄντος, τὸν νόμον τὸν κοινωνικόν. Ὁ δ' ἄνθρωπος δρᾷ ἢ ὑπὸ τὴν μίαν αὐτοῦ ἰδιότητα, ἢ ὑπὸ τὴν ἑτέραν, ἢ ὑπ' ἀμφοτέρας.

Συλλαμβάνει τις ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ ἓν κακούργημα καὶ περιορίζεται εἰς τοῦτο μόνον, οὐδόλως δ' ἐκδηλοῖ τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἐξωτερικῶς, οὐδεμία ἐνέργεια ἐκπορεύεται ἀπ' αὐτοῦ, συγκεντροῦται ἡ πρᾶξίς του ἐν μόνῃ τῇ βουλήσει, ἐν μόνῳ τῷ ἐσωτερικῷ ἀνθρώπῳ, δρᾷ δηλαδὴ ἁπλῶς ὡς ὂν λογικόν. Ἡ ἰδέα του αὕτη ἐστὶ βεβαίως ἰδέα κακή, ὑπάρχει ἐν αὐτῇ μία παράβασις· ποῖος δ' ὁ κριτὴς τῆς παραβάσεως ταύτης; Κριτὴς ἡ ἰδία συνείδησις, αὕτη ἐστὶν ὁ δικαστὴς ὅστις δικάζει, ὅστις ποιεῖται τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀποτροπιασθῇ τὴν ἰδέαν ἣν ἐν ἑαυτῷ συνέλαβεν, ἡ δ' ἀποτροπίασις αὕτη ἐστὶν ἡ ἀμέσως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἀνθρώπου κόσμῳ ἐπιβαλλομένη ποινή. Τίς δ' αὕτη; ἡ ποινὴ τῆς μετανοίας.

Μετανοεῖ λοιπόν, καὶ μετανοῶν ἀμέσως ἀποδιοπομπεῖται τὴν συλληφθεῖσαν ἰδέαν· τὸ κακὸν ἐν τῷ νῷ ἔσχε τὴν γένεσιν, ἐν αὐτῷ εὗρε τὸν νόμον καὶ τὸν δικαστήν, καὶ τὴν ποινήν, καὶ τὸν καθαρμόν, δι' ὧν ἤρθη τὸ κακὸν καὶ ὁ ἐσωτερικῶς διαταραχθεὶς διάκοσμος ἐπανῆλθεν. Εὕρομεν λοιπὸν ἀμέσως νόμον δικαστήν, παροχὴν εὐθύνης, ποινὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἀναίρεσιν τοῦ κακοῦ. Ἐζήτησέ τίς ποτε τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον τὸ συνειδὸς ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν αὐτήν; Εἶπέ τίς ποτε ἐν τίνι δικαιώματι τὸ συνειδός μοι ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν τῆς μετανοίας; ὄχι· διότι ἡ ποινὴ εἶναι ἀπόῤῥοια τοῦ νόμου ἐκείνου τοῦ ἐνδιαθέτου, ἡ δὲ μετάνοια ἐξαλείφει τὰ ἴχνη τοῦ ἁμαρτήματος, τουτέστιν ἡ ποινὴ ἐξαλείφει τὸ κακόβουλον τῆς διανοίας ἔργον, κατορθοῖ δηλαδὴ ὅπως ἀποδιώξῃ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τὴν παράβασιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου, διὰ τῆς μετανοίας ἠγνίσθη, τέλος τὸ ἔγκλημα ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου αὐτοῦ ἀντεκόπη, ἐν τῷ νῷ ἐβυσσοδομεύθη καὶ ἐκεῖθεν ἀπωθήθη. Ἐντὸς λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει ὁ τύπος, ὑπάρχει ἡ ἐνέργεια ἑνὸς νόμου, ἐκεῖ δικαστήριον, ἐκεῖ συζήτησις, κατηγορία, καταδίκη, ποινή, ἀπότισις τῆς ποινῆς, καὶ τέλος, ἐξάλειψις τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἁγνισμὸς τῆς διανοίας.

Ἐξετάσαντες τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τὴν μίαν αὐτοῦ ἰδιότητα, φέρε δὴ ἐξετάσωμεν αὐτὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἑτέραν.

Ὅταν τὸ ἔγκλημα δὲν περιορισθῇ ἐν τῷ ἐνδιαθέτῳ λόγῳ ἀλλ' ἐκδηλωθῇ καὶ ἐξωτερικῶς, τότε δὲν παρέβη ὁ δράστης μόνον τὸν ἐνδιάθετον ἠθικὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἕτερον, τὸν κοινωνικόν· ὀφείλει λοιπὸν ν' ἀποτίσῃ νέαν ποινήν, ὅπως διὰ τῆς νέας ταύτης ποινῆς ἀποτίσῃ τὴν ὕβριν, ἣν ἐπέφερε κατὰ τῆς ἑτέρας αὐτοῦ ἰδιότητος, κατὰ τῆς ἰδιότητος τοῦ κοινωνικοῦ ὄντος. Τὸ δίκαιον τῆς νέας ταύτης ποινῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς νέας ταύτης εὐθύνης, πολλοὶ πολλαχῶς συνεζήτησαν. Ἀλλά, Κύριοι, δὲν πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν καὶ ἐν τῷ δικαίῳ τοῦ νέου προσβληθέντος ὄντος, *τῆς κοινωνίας*, ἴσην ἱερότητα, ὡς καὶ κατὰ τὴν παράβασιν τοῦ πρώτου νόμου;

Τὸ ζήτημα ὅτι ὁ ἄνθρωπός ἐστι φύσει κοινωνικός, δὲν εἶναι πλέον ζήτημα συζητήσιμον τὴν σήμερον· ὅτι ὁ ἄνθρωπός ἐστι φύσει κοινωνικὸς εἶναι ζήτημα ἐκτὸς πάσης σπουδαίας φιλοσοφικῆς ἀντιλογίας. Οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ θέλει τολμήσει ὅπως ἄλλοτε νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ κοινωνία συνέστη ἐξ ἀμοιβαίου συναλλάγματος τῶν κοινωνῶν μερῶν· ὁ ἄνθρωπός ἐστι φύσει κοινωνικός, ὡς ἔστι καὶ φύσει λογικός. Ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἔσχε τὸ δῶρον τοῦ λογικοῦ, οὕτως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἔσχε καὶ τὸ δῶρον τῆς κοινωνικότητος. Ὡς ἐν τῷ λίθῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνεποιήθη ὁ νόμος τῆς συνοχῆς, οὕτως ἐν αὐτῷ ἐνεποιήθη καὶ ὁ νόμος τῆς βαρύτητος· διότι ἂν μὴ ὑπῆρχεν ὁ νόμος τῆς συνοχῆς, ἐξ ἀνάγκης δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ ὑπάρξῃ ὁ λίθος. Ὁ

νόμος τῆς συνοχῆς διὰ τὰ λογικὰ ὄντα ἐστὶν ἡ κοινωνικότης, νόμος ἐπίσης φυσικός, ἐπίσης ἀκατάβλητος, ἀπαραμείωτος, καὶ ἀπαραβίαστος. Ἀλλὰ κατὰ τί οὗτος διαφέρει τοῦ νόμου τῆς συνοχῆς τοῦ ἀψύχου ὄντος; Κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖον στοιχεῖον τοσοῦτον ἀναπόδραστον ὡς εἶναι ἐν τῷ λίθῳ· διότι ἐν μὲν τῷ λίθῳ ὁ νόμος τῆς συνοχῆς ἐστι φυσικός, ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ καθαρῶς νόμος ἠθικός, δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ πεπρωμένον τοσοῦτον ἀναπόδραστον, τοσοῦτον ἀπόλυτον, τέλος τοσοῦτον ἀκατανάγκαστον, ὡς ἔχουσιν αὐτὸ διὰ τὰ ἄλογα οἱ φυσικοὶ νόμοι. Δύναται βεβαίως ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος νὰ παραβιάσῃ τὸν νόμον τοῦτον, δύναται ν' ἀποχωρήσῃ τῆς κοινωνίας καὶ νὰ διάγῃ, νὰ διαιτᾶται ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις. Ἀλλὰ τί πράττει διὰ τούτου; Καταστρέφει ἆρά γε τὸν ἠθικὸν ἐκεῖνον νόμον; Ὄχι· ἀλλ' ἔτι μᾶλλον δεικνύει τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ διὰ τοὺς ἄλλους. Διότι ἂν εὑρέθη ποτὲ ἄνθρωπος, ὅστις διήγαγεν ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον μακρὰν τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εὑρέθη οὐχὶ πλέον κατὰ τὴν ὑπερτάτην βαθμίδα τοῦ λογικοῦ ὄντος, ἀλλ' εἰς βαθμίδα κατωτάτην, τὴν ἐξ ἧς ἄμεσος ἡ μετάβασις ἀπὸ τῶν λογικῶν εἰς τὰ κτήνη. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ὡς κοινωνικὸς ὑπέχει εὐθύνας πρὸς τὴν κοινωνίαν ὅταν τὸν τῆς συνοχῆς αὐτῆς νόμον παραβιάζῃ.

Ἀλλὰ τίς ὁ δοὺς τῇ κοινωνίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχειν τὸν παραβάντα τοὺς νόμους αὐτῆς; Αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἔδωκε τῷ συνειδότι τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγχῃ τὴν κακίαν τῶν ἐνδιαθέτων πράξεων— αὐτὸς ὁ Θεός.

Πᾶσα κοινωνία ἔχει τὰς ἀναγκαίας πρὸς ὕπαρξιν αὐτῆς Ἀρχάς. Αἱ Ἀρχαὶ αὗται ἀπὸ Θεοῦ, κατὰ τὸ ἰδανικόν, ἔχουσι τὴν πηγήν. Ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἐστὶν ἐξουσία ἰδανικὴ *δυνάμει*, καὶ πρὶν ἢ γίνῃ τις πατὴρ ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἡ ἐξουσία αὕτη. Οὐδεὶς πιστεύω τὴν ἀμφισβητεῖ. Ὡς δὲ πρὶν ἢ πλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὑπῆρχε δυνάμει τὸ δικαίωμα τοῦτο, οὕτω καὶ πρὶν ἢ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διὰ τῶν ἐπιγεγεννημένων γενεῶν μορφωθῇ ἡ πρώτη κοινωνία ὑπῆρχε *δυνάμει* τὸ δικαίωμα τῆς κοινωνικῆς Ἀρχῆς. Τίς δ' ὁ ἐξασκῶν αὐτήν; Ὁ τῇ σιωπηρᾷ συναινέσει καταλαβὼν αὐτήν. Ἐποιήσατό τίς ποτε ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφὸν συμβόλαιον, ὅπως εἴπωσιν· ἡμεῖς ἐσμεν μικροί, ἀδύνατοι, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ κυβερνήσωμεν ἑαυτούς, συμφέρει ἄρα ν' ἀναθέσωμεν τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν πατέρα ἡμῶν; οὐδέποτε ἐγένετο τοιοῦτον συμβόλαιον. Οὕτω καὶ ἐν ταῖς κοινωνίαις, αἱ κοινωνίαι εἰσὶ συνεστηκυῖαι τὸ πρῶτον διὰ σιωπηρᾶς συναινέσεως. Κοινωνία ἀσύντακτος οὐδεμία ὑπῆρξέ ποτε· πανταχοῦ ὑπάρχουσι συντεταγμέναι πολιτεῖαι· τουτέστι πανταχοῦ ὑπάρχει πολίτευμά τι, συσταθὲν οὐχὶ διὰ συγγραφῆς, οὐχὶ διὰ τῆς κοινῆς τῶν ὅλων θελήσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς σιωπηρᾶς ἀνοχῆς. Ἔσται δ' ἆρά γε δυνατόν ποτε νὰ συγγραφῇ πολίτευμα ἀπὸ τῆς κοινῆς τῶν ὅλων κοινωνῶν θελήσεως; Ἐρωτῶ ὑμᾶς· τὸ πολίτευμα, ὅπερ θέλει συγγράψει ἡ ἄρτι συγκεκροτημένη Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις ἔσται ἆρά γε παρὰ πάντων ἀσπαστόν; θέλουσι τὸ ἐγκρίνει πάντες; εἰσὶν ἆρά γε πάντες εἰς κατάστασιν νὰ τὸ κρίνωσιν; ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πληρεξούσιοι, οἵτινες θέλουσι τὸ ψηφίσει ἔσονται πάντες ἐν πᾶσι σύμφωνοι; Πῶς λοιπὸν κυρωθήσεται; διὰ τῆς σιωπηρᾶς τῶν ὅλων συναινέσεως. Τί ἤθελον ν' ἀποδείξω διὰ τούτου; Ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς Ἀρχῆς ἐνυπάρχει ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς τῇ ἀπὸ τῶν ὅλων κοινωνῶν κοινότητι. Ὅταν δὲ λέγωμεν Ἀρχὴν ἐννοοῦμεν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιτάττειν, σὺν αὐτῷ δ' ὑπονοοῦμεν ἀντίστοιχον ἕτερον δικαίωμα ἄνευ τοῦ ὁποίου ἤθελε ματαιωθῇ τὸ πρῶτον, τὸ δικαίωμα πρὸς τὸ ἐπιβάλλειν τὴν ὑπακοήν. Ἀλλὰ πάλιν δὲν εἶπον τὸ ὅλον, διότι ἄν τις δὲν ὑπακούσῃ; ὤ! τότε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιτάττειν ἀτελὲς ἤθελεν εἶσθαι εἰ μὴ συνεπήγετο καταναγκαστικόν τι μέσον, τοῦτο δ' ἐστὶν *ἡ κοινωνικὴ ποινή*.

Τίνος δ' ἕνεκεν ἐπιβάλλεται αὕτη ἡ ποινή; διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐφ' ᾧ ἡ ποινὴ ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου κατὰ τοῦ ἐγκλήματος τοῦ διαπραχθέντος ἐν μόνῃ τῇ διανοίᾳ καὶ μὴ ἐκδηλωθέντος εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἐπιβάλλεται πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ, ὡς ἡ τῆς συνειδήσεως ποινὴ πρὸς τὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ κακοῦ ἄρσιν. Νομίζω, Κύριοι, ὅτι ἐπείσθητε περὶ τοῦ δικαιώματος τὸ ὁποῖον ἔχει ἡ κοινωνία πρὸς τὸ ἐπιβάλλειν τὴν ποινήν.

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἐκτὸς ἑαυτοῦ ἐμφαινομένην ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ πολιτείαν, ὑπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἰδιότητας, ὑπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς νόμους δρᾷ, κατ' ἀμφοτέρους λοιπὸν ὀφείλει καὶ εὐθύνας. Ὁ ἐπιβαλλόμενος λοιπὸν καταναγκασμὸς κατὰ τοῦ παραβιάσαντος τὸν κοινωνικὸν νόμον ἐστὶν ἐπίσης νόμιμος, ὅσον καὶ ὁ κατὰ τοῦ παραβάντος τὸν ἐσωτερικόν, ἤτοι ἐνδιάθετον, νόμον· ὅπως δὲ πρὸς ἐξάλειψιν τοῦ ἐγκλήματος ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου ποινὴ ἀνάλογος, οὕτω πρέπει ἀνάλογος νὰ ἐπιβληθῇ ἡ ποινὴ ὑπὸ τῆς κοινωνίας πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ κοινωνικοῦ νόμου κακοῦ. Καὶ παρατηρήσατε ὅτι, ὡς ὁ ἐσωτερικὸς νόμος, ὑγιῶς ἔχοντος τοῦ νοός, ἤτοι τοῦ μυχαιτάτου δικαστοῦ, πάντοτε ἐπιβάλλει ἀνάλογον ποινήν, οὕτω πρέπει νὰ ἦ ἀνάλογος πρὸς τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ ποινὴ ἣν ἐπιβάλλει ἡ κοινωνία, ἂν ὑγιῶς ἔχῃ ἡ ποινικὴ αὐτῆς νομοθεσία, διότι ἄλλως ἀποτροπιαζόμεθα τὴν ποινήν. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀποτροπιάζεσθαι τὴν ποινήν, ὅταν ὑπερβαίνῃ τὰ ὅριά της, ἀπόδειξίς ἐστι προφανὴς τῆς νομιμότητος αὐτῆς κατὰ τὸ μέτρον τῆς τοῦ ἐξωτε-

ρικοῦ διακόσμου τῆς κοινωνίας παραβάσεως. Αὐτὸ τὸ ἐπὶ γλώσσης δὴ φερόμενον, « *ὁ δεῖνα ἐτιμωρήθη λίαν αὐστηρῶς* » σημαίνει ὅτι πάντως ὑπάρχει μέτρον τι διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς κοινωνικῆς ποινῆς, ὡς καὶ ὁ ἐνδιάθετος νόμος, τὸ συνειδὸς, ἐπέβαλε τὴν ἀνάλογον πρὸς ἐξάλειψιν, πρὸς καθαρμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐγκλήματος. Συγχωρήσατέ μοι ἵνα σαφέστερον ἐκφράσω τὴν ἰδέαν μου δι' εἰκόνος ἴσως τετριμμένης. Πίπτει κηλίς τις ἐπὶ τοῦ φορέματος ἡμῶν, μεταχειριζόμεθα τὰ πρὸς καθαρισμὸν αὐτῆς μέσα, ἀλλὰ δέον νὰ μεταχειρισθῶμεν αὐτὰ ἀνάλογα πρὸς ἄρσιν τῆς κηλίδος· ἂν ὅμως ὑπὲρ τὸ μέτρον γίνῃ χρῆσις αὐτῶν τῶν μέσων, καταστρέφομεν τὸ φόρεμα, ἂν δὲ ἧττον τοῦ δέοντος θέλει μείνει ἡ κηλίς. Ἀλλ' ὅπως προλάβω πᾶσαν ἐνδεχομένην παρανόησιν, παρατηρῶ καὶ αὖθις ὑμῖν, ὅτι οἱ ἠθικοὶ νόμοι πρὸς ἀναλογισμὸν τοῦ τῆς ποινῆς μέτρου δὲν ἔχουσι τὴν ἀπόδειξιν τοσοῦτον εὐκρινῆ, δὲν πίπτουσιν ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν τοσοῦτον σαφῶς ὅσον καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι, ἐννοεῖτε ὅμως ὅτι δέον ἵνα ὦσιν ἐπίσης ἀνάλογοι πρὸς καθαρμὸν, ὅσον καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι.

Ποινὴ λοιπὸν τοιαύτη οἵα ἐχαρακτηρίσθη ἔστι τι ἀναγκαῖον πρὸς *ἀναίρεσιν τοῦ κακοῦ*. Τὸν ὁρισμὸν ἡμῶν τοῦτον ἐλάβομεν ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου βιβλίου τῶν πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους κεφ. 12. ἐδαφ. 3 » *αἱ δίκαιαι τιμωρίαι καὶ κολάσεις ἀπ' ἀρετῆς* » *μέν εἰσιν, ἀναγκαῖαι δὲ, καὶ τὸ καλῶς ἀναγ-* » *καίως ἔχουσι, ... κακοῦ γάρ τινος ἀναίρεσις* » *εἰσίν.* » Αὗταί εἰσιν αἱ λέξεις τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπῳκοδομήσαμεν πᾶσαν τὴν ἡμετέραν περὶ ποινῆς θεωρίαν, ἰδοὺ δὲ πῶς.

Ἡ ποινὴ τῆς μετανοίας, ὡς εἴπομεν πρὸ ὀλίγου, ἀναιρεῖ τὸ ἐνδιάθετον κακὸν, ἡ ποινὴ ἡ κοινωνικὴ ἀναιρεῖ τὸ κοινωνικὸν κακὸν, ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτήσας κατὰ μόνον τὸν ἐνδιάθετον λόγον οὐδεμίαν ὑφίσταται ποινὴν παρὰ τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἁμαρτήσας κατὰ τὸν ἐξωτερικὸν νόμον ἀποτίει διπλοῦν τὸ τίμημα τοῦ κακοῦ, διότι προκατειργάσατο αὐτὸ ἐσωτερικῶς καὶ ἐν ἑαυτῷ, εἶτα δ' ἐξεδήλωσεν αὐτὸ ἐξωτερικῶς· καὶ ἡ μὲν ποινὴ τῆς μετανοίας διὰ τὴν γνῶσιν τὴν ἐν ἑαυτῷ, ἡ δὲ κοινωνικὴ ποινὴ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ κακοῦ· δύο ἄρα αἱ ποιναί. Ἐὰν δ' ὁ ἄνθρωπος ἐκδηλώσῃ τὸ κακὸν ἐξωτερικῶς χωρὶς τοῦ προκατεργάσασθαι αὐτὸ ἐσωτερικῶς, ἐπιβάλλεται ποινή; ὄχι· διότι ἐνήργησεν ὡς ἄλογον ὄν. Διέρχεσθε π. χ. διὰ τῆς ὁδοῦ καὶ ἵππος τις λακτίζει ὑμᾶς. Θέλετε ἆρά γε καταμηνύσει αὐτὸν πρὸς τὸν εἰσαγγελέα; οὐχὶ βεβαίως. Παράφρων τις, ὁμολογουμένως παράφρων, κτυπᾷ ὑμᾶς, δὲν ἀποτίει βεβαίως εὐθύνας, διότι οὐδόλως προκατειργάσατο τὸ κακὸν ἐν ἑαυτῷ· λοιπὸν ὁ ἐνδιαθέτως ἁμαρτήσας ἐνδιαθέτως ὑφίσταται καὶ τὴν ποινὴν, ὁ δ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐκδηλώσας τὸ ἔγκλημά του δύο ὑφίσταται ποινὰς, τὴν μὲν ἐνδιάθετον τὴν δὲ κοινωνικὴν, ὁ δὲ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἁμαρτήσας χωρὶς νὰ προκατεργασθῇ τὸ κακούργημα ἐν τῇ συνειδήσει, οὐδεμίαν ὑπέχει δίκην· οἰκτείρομεν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐδόλως τιμωροῦμεν αὐτὸν, καὶ τοιαῦταί εἰσιν αἱ πράξεις περὶ ὧν προβλέπει τὸ ἄρθ. 96 τοῦ ποινικοῦ νόμου, καθ' ἃς ὁ δράστης ἐνεργεῖ μὲν ἐν πλήρει συνειδότι τοῦ ἀξιοποίνου τῆς πράξεως, δρῶν ὅμως τὰ κατ' αὐτὴν, ἐνεργεῖ ὑπὸ ἀκαταμάχητον φυσικὴν ἢ ἠθικὴν βίαν.

Ἐξεταστέον νῦν ἡ ποινὴ, ἥτις ἐπιβάλλεται ὁποία τίς ἐστιν; Ἔστιν, εἴπομεν, ἀναίρεσις τοῦ κακοῦ· δὲν λέγομεν ὅτι ἐστὶ κακὸν καθ' ἑαυτὸ, ἀλλ' ἀναίρεσις τοῦ κακοῦ· ἐστὶν ἡ ἀπάλειψις τοῦ κακοῦ· ἡ ποινὴ ἐστιν ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως· τὸ δίκαιόν ἐστιν αὐτοτελὲς καὶ *καθ' ἑαυτὸ* ἀπαραβίαστον, ὁ δὲ ποιῶν τὸ κακὸν πράττει ἄρνησιν τοῦ δικαίου ἀλλ' οὐδὲν δημιουργεῖ, παραβιάζει δηλονότι τὸ δίκαιον κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐμφάνισιν, ἀλλ' οὐδόλως δύναται ν' ἀνατρέψῃ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἤτοι κατὰ τὸ *δυνάμει* αὐθύπαρκτον αὐτοῦ. Τὸ ἔγκλημα λοιπὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό ἐστι *μηδέν*. Ἡ δὲ ποινή ἐστιν ἡ ἄρνησις τοῦ *καθ' ἑαυτὸ μηδὲν* ὄντος ἐγκλήματος. Ἡ θεωρία αὕτη ὅλως ἀφῃρημένη ἔχει καθ' ἑαυτήν τι σκοτεινὸν, ἐπιτρέψατέ μοι δὲ δι' ἀτελοῦς τινος εἰκόνος νὰ καταστήσω ὑμῖν αὐτὴν ὡς οἷόν τε καταληπτήν· π. χ. ὑπάρχει ὁδός τις εὐθεῖα ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ, ἡ ὁδὸς αὕτη ἡ εὐθεῖα, ἡ ὁδός ἐστι τοῦ νόμου, ὁδοιπόρος τις ἐκκλίνει τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἄγεται πρὸς τὴν ἀπώλειαν, ἕτερός τις δὲ διαβάτης λέγει αὐτῷ, φίλε, ἔξελθε τῆς πτώσεως ἐν ᾗ βαδίζεις, ἰδού σοι ἡ ἀληθινὴ ὁδός. Τί πράττει ὁ ὁδηγὸς ἐκεῖνος; Αἴρει τὸ κακὸν, ἐπαναφέρει τὸν ἐκκλίναντα εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, καὶ σώζει αὐτόν· ἀλλ' ἡ πλάνη ἐκείνη ἐχάραξεν ἆράγε διὰ τοῦτο ἑτέραν ὁδόν; ὄχι· ἀλλὰ μετέστη, ἐξέπεσε τῆς ἀληθοῦς ὁδοῦ, εἰ δ' ἐπανέλθῃ ὁ πλανηθεὶς εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐξέλιπεν ἡ παρέκβασις ἀπὸ τῆς εὐθείας, ἐξέλιπε τὸ κακόν. Ἡ θεωρία αὕτη ἔχει μέγα τὸ σπουδαῖον. Διότι ἂν εἴπητε, ὅτι ἡ ποινή ἐστι κακὸν, φιλοσοφικῶς αὐτοτελὲς, πρέπει νὰ ζητήσητε τὴν ἀρχέγονον πηγὴν αὐτοῦ τοῦ κακοῦ, νὰ εὕρητε ἀρχὴν ἰδίαν, αὐθύπαρκτον ἔχουσαν ὑπόστασιν, ἔχουσαν οὐσίαν. Εἰ τοῦτο ὑποθέσομεν, θέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ἀναγνωρίσωμεν δύο ἀρχὰς τῶν ὄντων· τὴν ἀρχὴν τοῦ καλοῦ, καὶ τὴν τοῦ κακοῦ, ὅπως ἐπρέσβευον οἱ Πέρσαι· ἡ θρησκεία ἡμῶν σύμφωνα πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν θεωρίαν δὲν ἐνέγραψε δύο ἀρχὰς τὸν Ὀρμοὺσδ καὶ τὸν Ἀριμὰν, δὲν εἶπεν ὅτι εἰσὶ δύο θεοὶ πολέμιοι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ δοξάζει ἕνα Θεὸν, ἀρχὴν τοῦ καλοῦ, τὸν μόνον τέλειον, τὴν μόνην τῶν ὄντων ἀρχήν· ὅστις δ' ἐξέλθῃ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, παραβαίνει μὲν τὸ θέλημα Αὐτοῦ,

ἐξέστη τοῦ καλοῦ καὶ τιμωρεῖται διὰ τὴν παρέκβασιν, ἤτοι διὰ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο οὐχὶ τούτου ἕνεκεν ἐγένετο ἀρχὴ ἑτέρας αὐθυποστάτου οὐσίας, ἀλλ' ἔστιν ἡ κατὰ τῆς οὐσίας παράβασις· οὕτω καὶ ἡ ἁγία ἡμῶν θρησκεία οὐδόλως δοξάζει ὅτι ὁ παραβάτης τοῦ θείου θελήματος, ὁ τῆς Θείας οὐσίας ὑβριστὴς διάβολος ἀπειθήσας ἀρχὴν ἄλλην αὐτοτελῆ, τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ, ἔπλασεν ἑαυτῷ, ἀλλ' ὅτι πλάσμα αὐτὸς τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀρχῆς τοῦ καλοῦ, τοῦ Θεοῦ, τῇ οἰκείᾳ αὐτῷ ἐλευθέρᾳ βουλήσει *ἠρνήθη* τὸ καλὸν, ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ θεὸν ἕτερον ἔπλασεν ἑαυτὸν, θεὸν γενέτην τοῦ κακοῦ. Ὡς λοιπὸν οὗτος ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἐστὶν ἡ ἄρνησις τοῦ καλοῦ (τοῦ Θεοῦ), οὕτω καὶ τὸ ἔγκλημα ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐστὶν ἡ ἄρνησις τοῦ *δικαίου*. Ὡς δὲ μία ἡ ἀρχὴ, ἡ τοῦ καλοῦ, τὸ δὲ κακὸν ἁπλῶς ἄρνησις αὐτῆς τῆς ἀρχῆς· οὕτω καὶ ἓν τὸ δίκαιον, τὸ δὲ ἔγκλημα ἄρνησις τοῦ δικαίου. Ἀλλ' ἡ ἄρνησις δὲν εἶναί τι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, τὸ *καὶ* εἶναί τι. Ὅταν λέγω, νῦν ἐσμὲν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, λέγω τι ἀληθῆ ἔχον ὑπόστασιν, ὅταν ὅμως λέγω, νῦν οὐκ ἐσμὲν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Ὁμονοίας, λέγω τι τὸ ὁποῖον εἶναι ἀποφατικὸν, δηλαδὴ ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἐν τῇ πλατείᾳ ἐκείνῃ, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο λέγω, οὐδὲν πλάττω τι ὑπόστασιν αὐτοτελῆ ἔχον. Οὕτω καὶ οἱ κακουργοῦντες οὐκ εἰσὶν ἐν τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ, περιέπεσαν ἐν τῇ ἀρνήσει τοῦ καλοῦ. Ἡ ποινὴ σκοπεῖ νὰ ἄρῃ τὸ κακὸν, νὰ φέρῃ τὸ ἐκπεσὸν τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, τί δ' οὕτω ποιεῖ; ἀναιρεῖ τὸ κακόν. *Ἡ ποινὴ λοιπὸν ἡ ἀναίρεσίς ἐστι τοῦ κακοῦ*, ἤτοι ἡ επανόρθωσις πρὸς τὸ καλὸν, ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ κακόν ἐστιν ἄρνησις, ἤτοι μηδὲν, ἡ ποινή ἐστιν ἡ ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως. Ὅταν ἐκαθάρισα ἀπὸ τῆς κηλίδος τὸ ἔνδυμα δὲν ἐπέβαλον ἑτέραν κηλίδα, ἀλλ' ἐξηφάνισα τὴν πρότερον ὑπάρξασαν. Ὅταν ἐν τοῖς ἑπομένοις μαθήμασιν ἐκθέσωμεν, Κύριοι, τὰς διαφόρους τῶν πρὸ ἡμῶν περὶ ποινῆς θεωρίας ἀπολύτους τε, σχετικὰς καὶ συμμίκτους, καὶ τὰ μειονεκτήματα αὐτῶν πρὸς τ' ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πλεονεκτήματα παραβάλωμεν, θέλετε, ὡς ἐλπίζω, πεισθῆ περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἐμμελετᾶτε διηνεκῶς τοῖς φιλοσοφήμασι τῶν ἀρχαίων προγόνων ἡμῶν, ἐξ ὧν ὀλίγαι λέξεις δύνανται πολλάκις ν' ἀποκαλύψωσιν ἡμῖν τὰς μεγίστας ἀληθείας, ὡς συνέβη μοι ἔν τε τῇ προκειμένῃ θεωρίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις ἃς ἐν ἄλλοις συγγράμμασί μου εἰς φῶς προήγαγον.

Δεῦρο δὴ ἐξετάσωμεν καὶ τὰ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ποινῶν ἀποτελέσματα. Ὡς ὁ ἐνδιάθετος λόγος ἐπέβαλε τὴν τιμωρίαν τὴν ἐνδιάθετον, ἤτοι τὴν μετάνοιαν, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σωτηρίαν, οὕτω καὶ ἡ κοινωνία ἐπέβαλε τὴν κοινωνικὴν ποινὴν διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς συντήρησιν. Ἡ μετάνοια σώζει τὴν ψυχὴν, αἴρει τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, ὅπως καὶ ἡ ποινὴ αἴρει τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς κοινωνίας, ἀμφότεροι ἄρα οἱ νόμοι οὗτοι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς λογικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλ' ἡ κοινωνία ἐξωτερικῶν μόνον μέσων εὐμοιροῦσα δὲν θέλει ἴσως δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ ἀκριβῶς τοῦ σκοποῦ της, πιθανὸν δ' ὁ ὑποστὰς τὴν ποινὴν νὰ μὴ ἐξέλθῃ βελτίων ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς φυλακῆς. Ἕπεται ἄρα ὅτι ἡ κοινωνία πρέπει νὰ κρατῇ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ ἐπ' ἄπειρον; ὄχι· ἀρκεῖ, ὅτι αὐτὸς ἀπέτισε τὴν ποινὴν ἀνάλογον πρὸς τὸ ἔγκλημα· τουτέστιν, ἡ ποινὴ ἡ κοινωνικὴ δὲν ἐπιβάλλεται πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐσωτερικῆς ποινῆς, ἀλλ' εἰσὶν ὅλως ἀλλήλων αὐτοτελεῖς αἱ δύο αὗται ποιναί· ἵνα δὲ διακρίνητε ὅτι εἰσὶν αὐτοτελεῖς ὑποθέσατε τὸ ἐναντίον, ὅτι ἐφόνευσέ τίς τινα καὶ ἅμα ἐφόνευσεν αὐτὸν ἡ συνείδησίς του τιμωρεῖ καὶ βασανίζει αὐτὸν, ὅτι δὲν ἔχει τοῦ λοιποῦ ἡσυχίαν· ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ μετάνοιά ἐστι πλήρης, οὐδεὶς κίνδυνος μὴ πράξῃ καὶ δεύτερον φόνον. Τίς ὅμως διὰ τοῦτο δύναται νὰ εἴπῃ τῇ κοινωνίᾳ, ἀπέτισεν ὁ φονεὺς τὴν ποινὴν, ὁ καθαρμὸς αὐτοῦ ἐστι πλήρης, τέλειος, ἄρα μηδεμιᾶς ἄλλης χρῄζει ποινῆς; ὄχι· ἐξώφλησε μὲν τὸν λογαριασμὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐνδιάθετον λόγον, πρόκειται ὅμως νὰ ἐξοφλήσῃ αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν· δύο οἱ παραβιασθέντες νόμοι, δύο δὲ καὶ οἱ λογαριασμοὶ ἐφ' οἷς εὐθύνεται εἰς λογοδοσίαν, ὁ δ' εἷς ὅλως τοῦ ἑτέρου ἀνεξάρτητος, αὐτοτελὴς δ' ἑκάτερος καὶ ἀνεξάρτητος παντὸς ἄλλου συμβεβηκότος. Ταὐτὰ δὲ ῥητέον κἂν ἡ ἐξ ὕψους ποινὴ πολὺ βαρυτέρα τῆς ἀναλόγου κοινωνικῆς ἐπεβλήθη· π. χ. ἔχων τις δύο τέκνα ὑπάγει μετ' αὐτῶν νὰ κλέψῃ· ἐξερχομένων δ' αὐτῶν τῆς οἰκίας μετὰ τῶν κλοπιμαίων, πίπτει λίθος καὶ θανατόνει τὰ δύο τέκνα αὐτοῦ· ὁ δείλαιος! οὗτος ἐτιμωρήθη βεβαίως πολὺ, ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ κοινωνία ἕνεκα τῆς ἐξ ὕψους τιμωρίας δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἥσσονα κοινωνικὴν ποινὴν διὰ τὴν κλοπὴν ἣν διέπραξε; ναὶ μὲν ἀπέτισε πολὺ σκληροτέραν ποινὴν, ἐστερήθη ἀμφοτέρων τῶν τέκνων του· ἀλλ' ἡ ποινὴ ἐκείνη, ἥτις ἐνέσκηψεν ἐπ' αὐτὸν, οὐκ ἔστιν ἡ ποινὴ ἣν καταγινώσκει ἡ κοινωνία πρέπει δὲ νὰ τιμωρηθῇ καὶ κατὰ τὸν νόμον αὐτῆς τῆς κοινωνίας, καὶ διὰ τῆς ἀναλόγου ποινῆς ν' ἀποτίσῃ τὸ διὰ τὴν παράβασιν τοῦ κοινωνικοῦ νόμου ὄφλημα.

Βλέπετε λοιπὸν, Κύριοι, ὅτι δύο τὰ ἐγκλήματα ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν, δύο αἱ ποιναὶ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, διὰ τῆς μιᾶς ἁγνίζεται ἡ ἐν τῇ ψυχῇ παράβασις τοῦ μυχίου νόμου τῆς συνειδήσεως, διὰ τῆς ἑτέρας δ' αἴρεται τὸ γενόμενον ἐν τῇ κοινωνίᾳ κακὸν ἕνεκα τῆς παραβάσεως τοῦ κοινωνικοῦ νόμου, κατ' ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις ἡ κατὰ τὸ ἀνάλογον δικαία τιμωρία *ἡ ἀναίρεσίς ἐστι τοῦ κακοῦ*.

ΚΟΙΛΙΟΣ
ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΙ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑ.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κατωτέρω ἄρθρου, ἀπὸ τῆς **Revue des deux Mondes** εἰς τὰς στήλας τῆς *Πανδώρας* μετενεχθέντος, πολὺ θέλει προκύψει τὸ καλόν. Ἐν αὐτῷ περιγράφεται ἡ ῥωμαϊκὴ νεολαία καθ' ὃν χρόνον

Graecia capta
ferum victorem cepit et agresti Latio artes intulit,

ἤτοι καθ' ὃν χρόνον μαλάσσονται μὲν καὶ ἁπαλύνονται τὰ ἤθη τῶν ἀγροίκων Ῥωμαίων, συνεπεισέρχεται ὅμως καὶ ἡ διαφθορὰ ἡ καταστρέψασα εὐθὺς τὴν ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν. Ἐπιπολάζει ἐν τῇ νεολαίᾳ ἡ διαφθορά· πάντες ὁρμῶσιν ἀκάθεκτοι, μειράκια ἔτι, εἰς τὸν δημόσιον βίον· ἀκατάσχετος δοξομανία καὶ φιλαρχία, μεγάλαι ἀνάγκαι καὶ μεγάλαι ἐπιθυμίαι πρὸς πλήρωσιν. Ἐκ τούτου δὲ σφοδρὰ πάθη, παντελὴς ἔλλειψις ἀρχῶν καὶ πίστεως. Τοιαύτη ζωγραφεῖται ἡ κατάστασις τῆς ἐπὶ Καίσαρος ῥωμαϊκῆς νεολαίας.

Τοιαύτη δυστυχῶς καὶ ἡ τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς, πλὴν ὅτι ἐκείνη καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν ἐξ ἴσου ἐνέκοπτε. Μετὰ τεσσάρων αἰώνων δουλείαν, ἀπὸ τῆς ἀκράτου δεσποτείας εἰς τὴν ἄκρατον ἐλευθερίαν διὰ μιᾶς μεταπεσόντες, πρὸς τοῖς πατρῴοις καὶ τὰ τῆς δουλείας ἐλαττώματα κτησάμενοι, ἐπέπρωτο ἀναμφιβόλως νὰ διέλθωμεν μεγάλας κοινωνικὰς κρίσεις. Δύο γενεαὶ ἤκμασαν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς σήμερον· πρώτη, ἡ τῶν γερόντων τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀγωνισαμένων· δευτέρα, ἡ τῶν υἱῶν αὐτῶν τῶν ἔπειτα μετατχόντων τῶν τῆς πολιτείας. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι, εἰ καὶ μηδένα ἔξοχον ἄνδρα ἀνέδειξεν ἡ δευτέρα, ὡς ἡ πρώτη ἐκείνη, γενεά, τὸ σύνολον ὅμως αὐτῆς ἀπέσεισε μέν τινα τῶν πατρικῶν ἐλαττωμάτων, ἀπέφηνε δὲ καὶ ὅμιλον ἀληθῶς εὐπαιδεύτων ἀνδρῶν. Τὰ τῆς Ἑλλάδος οἰωνίζοντο ἔκτοτε καλά· πᾶς τις εἰς τὴν πρόοδον ταύτην ἀφορῶν προέλεγεν εἰς τὴν δευτέραν γενεὰν διαδόχους εὐμαθεστέρους καὶ χρηστοτέρους. Ἀλλὰ πόσον ἐσφάλησαν τῶν ἐλπίδων! Τὰ γράμματα καὶ ὁ πολιτισμός, εἰσπηδήσαντα αἴφνης εἰς τὴν ὑπὸ σκότους ψηλαφητοῦ καλυπτομένην τέως Ἑλλάδα, ἀνικάνων δὲ ἢ ἀμελῶν τυχόντα ἱεροφαντῶν καὶ μυστῶν, συνετάραξαν τὰς νεανικὰς καρδίας· ἡ ἔλλειψις δὲ κλήρου πεπαιδευμένου καὶ μερίμνης κυβερνητικῆς, ἡ ἔλλειψις τέλος οἰκιακῆς ἀνατροφῆς ἐπενήργησαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ νοός, ὡς λουκούλλειος τράπεζα ἐπὶ στομάχων εἰς ξηροφαγίαν εἰθισμένων. Οἱ νόες ἐβλάφθησαν, τοὺς πρώτους δισταγμοὺς διεδέχθη ἐντελὴς ἀπιστία, τὸν πρῶτον πρὸς τὰ γράμματα ὀργασμὸν ἐντελὴς ἀμέλεια, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν τὰ γράμματα ἐθεωρήθησαν ἢ ἁπλῶς πόρος τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἢ ἀσφαλὴς τρόπος πρὸς ἐντεχνοτέραν ἄσκησιν κακούργων διαθέσεων. Ὁ τὰ στοιχειωδέστερα μαθήματα ἀμελῶς διακούσας ἐθεώρησεν ἑαυτὸν εἰς πάντα ἄξιον, ὁ διὰ τῶν ἀνωτάτων ἐπιστημονικῶν γνώσεων πλημμελῶς ἐπιπασθεὶς κατεφρόνησε καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα καὶ ἔκρινεν αὐτὸς ἑαυτὸν σωτῆρα τῆς πολιτείας. Ἐκ τούτου ἡ σοβαρὰ κρίσις ἐν ᾗ περισπαίροντες κατακείμεθα.

Ὁ εἰκοσαέτης μεῖραξ εἶναι τρίβων τὴν πολιτικήν, ἔχει σχῆμα ἀνδρὸς τελείου καὶ καταφρονεῖ τὰς ἀθώας νεανικὰς διασκεδάσεις· αὐτὸς εἶναι ἄξιος νὰ οἰακοστροφήσῃ τὸ σκάφος τῆς πολιτείας· αὐτὸς ἂν εἰσακουσθῇ, θέλει σωθῆ ἡ Ἑλλάς. Ἂν στερῆται πίστεως πρὸς τὸν Θεόν, ἂν ὑβρίζῃ τὴν θρησκείαν, ἂν περιφρονῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἂν ἦναι ἀλλοπρόσαλλος, ἂν ἰδιοτελής, ἂν ἀμαθής, ἤ, τὸ καὶ χειρότερον, ἡμιμαθὴς καὶ ἀλαζών, ἂν ἐπιδεικνύῃ καθ' ἡμέραν ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς καὶ καμμύοντας ὑπὸ τῆς ἐν χαρτοπαιγνίῳ ἀγρυπνίας, ταῦτα πάντα ἔτι μᾶλλον θέλουσι συντείνει πρὸς σωτηρίαν τῆς πολιτείας. Ὠρύεται ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ συνταγματικῶν θεσμῶν, καί, λειτουργὸς μὲν τῆς ἀρχῆς, καταπιέζει, καθυβρίζει καὶ κολαφίζει τοὺς ὑφ' ἑαυτόν, λειτουργὸς δὲ τῆς θέμιδος ἀδικεῖ.

Οἱ ἄγροικοι Ἕλληνες, πολιτισθέντες ἐπιπολαίως, ἐσμὲν ἀκριβὴς εἰκὼν τῆς ἐπὶ Καίσαρος νεολαίας.

Ὅταν οἰκοδόμημα ὁλόκληρον καταῤῥέῃ, ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ὑπὸ μικρῶν βοσκόμενος ἐλπίδων, ὑποτίθησι δοκοὺς καὶ πασσάλους καὶ λίθους, ὅπως στηρίξῃ ὅλον ἢ μέρος αὐτοῦ· τὸν δὲ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καταδικασθέντα ἀσθενῆ δὲν παυόμεθα περιθάλποντες μέχρι τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς. Τοιοῦτόν πού ἐστι τὸ χρέος παντὸς Ἕλληνος ἐν τῇ καιρίᾳ ταύτῃ κρίσει· ὡς χριστιανός, ὀφείλει νὰ ὑποδείξῃ τὴν μόνην ὁδὸν τῆς σωτηρίας, τὴν θρησκείαν, ὡς Ἕλλην, ὀφείλει νὰ καθοσιωθῇ ὅπως σώσῃ τὴν εἰς ὁδὸν ἀπωλείας βαίνουσαν πατρίδα. Τὸ οἰκοδόμημα τὸ ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν δι' αἱμάτων ἀφθόνων καὶ πόνων πολλῶν ἐγερθέν, ἡμεῖς τὰ τέκνα, πάντα λίθον προσκυλίοντες, ὀφείλομεν νὰ στηρίξωμεν. Ἐὰν δὲ ἀποτύχωμεν, ἐὰν καταῤῥεύσῃ, τοὐλάχιστον ἔχομεν ἥσυχον τὴν συνείδησιν.

Πρῶτον φάρμακον πρὸς ἴασιν τοῦ ἀσθενοῦς, πρώτην δοκὸν πρὸς στήριξιν τοῦ οἰκοδομήματος, θεωροῦμεν τὴν διασκέδασιν τῆς σκοταζούσης ἡμᾶς ὁμίχλης, τὴν καταστροφὴν τῆς ἀμαθείας· διὰ δὲ τῆς ἱστορίας διδασκόμεθα ν' ἀποφεύγωμεν τὰ ἁμαρτήματα εἰς ἃ περιέπεσαν ἄλλοι πρὸ ἡμῶν· ἀντὶ νὰ προσκόψωμεν, ὡς οἱ προπατήσαντες, εἰς τὸν ἐμποδὼν λίθον καὶ σφαλῶμεν, ὑπερπηδῶμεν αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἰδίως μετεφράσθη τὸ παρὰ πόδας ἄρθρον. Σ.

—ooo—

Ἐὰν θέλῃ τις, σπουδάζων τὴν ἱστορίαν τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας, νὰ τέρψῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ δι' ἀντιθέσεων, ἀρκεῖ νὰ θέσῃ τὴν μορφὴν τοῦ Κοιλίου κατέναντι τῆς τοῦ Βρούτου. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις δύο συγχρόνους ἄνδρας ἧττον ἀλλήλοις ὁμοιάζοντας. Ἕκαστος αὐτῶν εἶχε πάντως τὰ προτερήματα ὧν ἐστερεῖτο ὁ ἄλλος· εἶχον ἐντελῶς ἀντιθέτους χαρακτῆρας, γνώμας καὶ διαγωγήν, καὶ ἂν τέλος ἔτυχον σχεδὸν τῆς αὐτῆς μοίρας, δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἕκαστος αὐτῶν προείλετο ὅπως φθάσῃ ἐκεῖ τὴν ἐναντίαν ὁδόν.

Ὁ Βροῦτος ὅμως μεταξὺ τῶν ἰδίων συγχρόνων ἦτο ἐξαίρεσις· ἐθαύμαζον μᾶλλον ἢ ἐζήτουν νὰ μιμηθῶσι τὴν αὐστηρότητα τοῦ βίου αὐτοῦ, τὸν πρὸς τὴν μόνωσιν καὶ τὴν σπουδὴν ἔρωτα, τὴν ἐν ταῖς ἀρχαῖς εὐστάθειαν αὐτοῦ, τὴν ἐν ταῖς πεποιθήσεσι θερμότητα. Αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ εἰς μόνον αὐτὸν ἀνῆκον καί, ἂν καὶ ἐπέβαλλον ἀκούσιον σέβας, δὲν φαίνονται ἐπενεργήσασαι σπουδαίως ἐπὶ τῶν ἠθῶν μηδενός. Ὁ Κοίλιος ἐξ ἐναντίας συνεσχηματίσθη πρὸς τὸν αἰῶνα, ἔζησεν ὅπως ἔζων οἱ περὶ αὐτόν. Σύμπασα ἡ νεολαία τοῦ καιροῦ ἐκείνου, οἱ Κουρίωνες, οἱ Δολοβέλλαι ὁμοιάζουσιν αὐτῷ. Εἰσὶ πάντες, ὡς αὐτός, ἐνωρὶς διεφθαρμένοι, ὀλίγον περὶ τῆς ἰδίας ἀξιοπρεπείας μεριμνῶντες, ἄσωτοι καὶ φίλοι τῶν εὐκόλων ἡδονῶν· πάντες ὁρμῶσιν, ἅμα δυνηθέντες, εἰς τὸν δημόσιον βίον μετ' ἀνησύχου φιλοδοξίας, μεγάλων ἀναγκῶν πρὸς πλήρωσιν, ἐλαχίστης συνειδήσεως καὶ ἄνευ πίστεως. Ἡ ἱστορία λοιπὸν αὐτοῦ εἶναι ἱστορία πάντων τῶν λοιπῶν καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτερεῖ ἡ μελέτη αὐτῆς, ὅτι γνωρίζει τις διὰ μιᾶς ὁλόκληρον τὴν γενεὰν ἧς μέλος ἀπήρτιζεν. Ἡ μελέτη αὕτη εἶναι εὔκολος, χάρις τῷ Κικέρωνι. Καί τοι τοσοῦτον διαφέρων τήν τε διαγωγὴν καὶ τὰς ἀρχάς, ὁ Κικέρων ᾐσθάνθη πάντοτε πρὸς τὸν Κοίλιον ἀλλόκοτον κλίσιν· ἠγάπα τὴν συνομιλίαν τοῦ εὐφυοῦς καὶ ἐξαισμίου ἐκείνου ἀνδρός, τοῦ διὰ πᾶν πρᾶγμα γελῶντος, καὶ ᾐσθάνετο πλείονα ἄνεσιν πλησίον αὐτοῦ ἢ ὁμιλῶν τῷ Κάτωνι καὶ τῷ Βρούτῳ, ὧν ἡ τραχύτης κατέπληττεν αὐτόν. Συνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, ὅταν γυνὴ ἣν ἠγάπησεν ἐπεχείρησε νὰ καταστρέψῃ αὐτόν, καὶ ἡ ὁμιλία αὕτη εἶναι βεβαίως μία τῶν τερπνοτάτων ὅσαι κατελείφθησαν ἡμῖν. Μετὰ ταῦτα δέ, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ὑπάγῃ εἰς Κιλικίαν, ἐξελέξατο αὐτὸν ὡς πολιτικὸν αὐτοῦ ἀνταποκριτήν. Κατ' εὐτυχῆ περίπτωσιν, τὰ γράμματα τοῦ Κοιλίου ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν μετὰ τῶν τοῦ Κικέρωνος, καὶ δὲν ὑπάρχουσιν εὐφυέστερα αὐτῶν καὶ δηκτικώτερα. Φέρε λοιπὸν συναγάγωμεν πάσας τὰς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διεσπαρμένας λεπτομερείας καὶ ἐπιχειρήσωμεν νὰ κατασκευάσωμεν, συναθροίζοντες αὐτάς, τὴν ἱστορίαν τοῦ Κοιλίου, δι' αὐτῆς δὲ νὰ μάθωμεν ὁποία ἦν τότε ἡ ῥωμαϊκὴ νεολαία. Μὴ δέ τις νομίσῃ τοῦτο πάντῃ ἀδιάφορον, διότι ἡ νεολαία ἐκείνη διεδραμάτισε σοβαρὸν πρόσωπον, καὶ αὐτὴν μάλιστα μετεχειρίσθη ὁ Καῖσαρ πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ μελετωμένην ἐπανάστασιν.

Α'.

Ὁ Κοίλιος δὲν κατήγετο ἀπὸ ἐνδόξου οἰκογενείας. Ἦτο υἱὸς ῥωμαίου ἱππότου τῶν Πουτεόλων ἐμπορευθέντος καὶ πλουτισθέντος ἐν Ἀφρικῇ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις καθ' ὅλον τὸν βίον μόνον περὶ τοῦ πῶς νὰ πλουτήσῃ ἐφρόντισεν, ἔδειξεν, ὡς συνήθως συμβαίνει, πλείονα ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ φιλοδοξίαν· ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἄνδρα πολιτικόν, καὶ βλέπων ὅτι διὰ τῆς εὐγλωττίας μόνης περιήρχετό τις εἰς τὰ ἀξιώματα, ὡδήγησεν αὐτὸν ἐνωρὶς παρὰ τῷ Κικέρωνι, ὅπως γένηται, εἰ δυνατόν, μέγας ῥήτωρ.

Δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι ἡ συνήθεια νὰ κλείωνται οἱ νέοι εἰς σχολεῖα ῥητόρων καὶ νὰ ἀσκῶνται ἁπλῶς εἰς φαντασιώδεις δίκας. Ἅμα ἐνδυθέντες τὸν ἀνδρικὸν χιτῶνα, ἤτοι περὶ τὸ δέκατον ἕκτον τῆς ἡλικίας ἔτος, ἤγοντο παρευθὺς παρά τινι περιφήμῳ πολιτικῷ ἀνδρί, ὃν οὐδέποτε πλέον κατέλειπον. Εἰσαγόμενοι εἰς τὴν στενωτάτην αὐτοῦ οἰκειότητα, ἠκροῶντο τῶν πρὸς τοὺς φίλους ὁμιλιῶν αὐτοῦ, τῶν πρὸς τοὺς ἐναντίους συζητήσεων· ἔβλεπον αὐτὸν ἐν σιωπῇ παρασκευαζόμενον εἰς τὰς μεγάλας τοῦ λόγου μάχας, ἠκολούθουν αὐτῷ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ εἰς τὴν Ἀγοράν, ἤκουον αὐτὸν δικηγοροῦντα ἢ ἀγορεύοντα πρὸς τὸν συνηγμένον λαόν, καί, ἅμα γενόμενοι ἱκανοὶ νὰ ἀγορεύσωσι καὶ αὐτοί, παρήρχοντο εἰς τὸν δῆμον, ἀναβαίνοντες τὸ πρῶτον ἐπὶ τὸ βῆμα πλησίον καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτοῦ. Ὁ Τάκιτος μετὰ πόθου πολλοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνδρικῆς ταύτης ἀνατροφῆς, ἥτις ἐγκαθιστᾶσα τὸν νεανίσκον ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτῇ ἀντὶ νὰ κατέχῃ αὐτὸν ἐν πλάσμασι ῥητορικοῖς, ἐνεφύσα τὸν ἔρωτα φυσικῆς καὶ ἀληθοῦς εὐγλωττίας, ἥτις ἐῤῥώννυε τὸν νέον, ἐπιῤῥίπτουσα αὐτὸν εὐθὺς μεταξὺ ἀληθῶν μαχῶν, καί, κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτὸν τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, pugnare in proelio discebant. Ἡ ἀνατροφὴ αὕτη εἶχεν ἐν τούτοις μέγαν κίνδυνον. Ἐδίδασκε τὸν νέον παρὰ πολὺ ἐνωρὶς πράγματα ἅτινα προτιμότερον ν' ἀγνοῇ τις ἐπὶ πολύ, ἐξῴκειου αὐτὸν πρὸς τὴν θέαν τῶν ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ σκανδαλωδῶν πράξεων καὶ τῆς διαφθορᾶς, ὡρίμαζεν αὐτὸν παρ' ἡλικίαν καὶ ὑπεξέκαιεν ἐν αὐτῷ φιλοδοξίας πρωΐμους. Ὁ ἑκκαιδεκαέτης ἐκεῖνος νεανίας, ὁ ζῶν ἐν οἰκειότητι μετὰ τῶν ἀνευλαβῶν πολιτικῶν γερόντων καὶ εἰς ὃν ἀπεκαλύπτοντο ἀπροφυλάκτως αἱ ποταπώταται ῥαδιουργίαι τῶν φατριῶν, δὲν ἀπέβαλλέ τι τῆς γενναιότητος καὶ τῆς τρυφερότητος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ; Δὲν ἦτο ἐπίφοβον μήπως ἡ φθο-

ροποιὸς αὕτη σχέσις ἐνεποίει τέλος εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην τῆς ῥᾳδιουργίας, τὴν λατρείαν τῆς ἐπιτυχίας, μανιώδη ἔρωτα τῆς ἐξουσίας, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φθάσῃ εἰς ὑψηλὸν ἀξίωμα ταχέως καὶ διὰ παντὸς τρόπου, καί, ἐπειδὴ ἐν γένει ἡ χείρονές εἰσι καὶ βραχύτεροι, τὸν πειρασμὸν νὰ μεταχειρισθῇ τούτους κατὰ προτίμησιν.

Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Κοίλιον. Ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη, τρία ἔτη τίμια καὶ ἐργατικά, οὐδόλως κατέλιπε τὸν Κικέρωνα· ἀλλὰ τέλος ἐνόησεν ὅτι νέος ὡς αὐτὸς σκοπὸν ἔχων στάδιον πολιτικόν, ἤθελε κερδήσει περισσότερον συντασσόμενος πρὸς τοὺς θέλοντας τὴν καταστροφὴν τῆς κυβερνήσεως ἢ πρὸς τοὺς συντηροῦντας αὐτὴν· καὶ κατέλιπε τὸν Κικέρωνα ἵνα προσκολληθῇ τῷ Κατιλίνᾳ. Ἡ μετάβασις ἦτο ἀπότομος· διότι τῇ ἀληθείᾳ ὁ Κοίλιος οὐδέποτ' ἐφρόντισε νὰ μετριάσῃ τὰς ἰδίας μεταβολάς. Ἔκτοτε, ἐννοεῖται, ὁ βίος αὐτοῦ ἔσχεν ἄλλην τροπήν· ἐγένετο στασιαστὴς καὶ θρασὺς ταραξίας, οὗ τινος ἐν μὲν τῇ Ἀγορᾷ ἐφοβοῦντο τὸν δηκτικὸν λόγον, ἐν δὲ τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ τὴν βίαν. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν ἀρχιερέως ἐκτύπησε γερουσιαστήν. Ὅτε δὲ ἐξελέχθη ταμίας πάντες κατηγόρησαν αὐτοῦ ὡς ἀγοράσαντος τὰς ψήφους. Μὴ ἀρκούμενος ὅτι ἐτάραττε τὰς ἐν Ῥώμῃ συνόδους, ὑποκινεῖ στάσιν ἐν Νεαπόλει, ἄγνωστον διὰ τί. Ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ περὶ τῶν ἡδονῶν ἐφρόντιζε. Οἱ ἀκόλαστοι τῆς θορυβοποιοῦ ἐκείνης νεολαίας ἐτάραττον καθ' ἑκάστην τὴν κοινὴν ἡσυχίαν. Διηγοῦνται ὅτι αἱ ἀγυιαὶ τῆς Ῥώμης δὲν ἦσαν πλέον ἀσφαλεῖς ὅταν ἐπανήρχοντο τὴν νύκτα ἀπὸ τῶν δείπνων αὐτῶν, καὶ ὡς οἱ κοῦροι ἐκεῖνοι νεανίαι, οὓς περιγράφουσιν ἡμῖν ὁ Πλαῦτος καὶ ὁ Τερέντιος, κατεδίωκον τὰς τιμίας γυναῖκας αἷς ἀπήντων καθ' ὁδόν. Ταῦτα δὲ πάντα παρηκολουθοῦντο καὶ ὑπὸ ἁδρῶν δαπανῶν, καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Κοιλίου, καί τοι πλούσιος, δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ πληρόνῃ πάντοτε. Ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ μετενόησε τότε ὁ τίμιος ἔμπορος τῶν Ποτεόλων διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου υἱοῦ φιλοδοξίαν, καὶ ἔκρινεν ὅτι ἀκριβὰ ἐπλήρονε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἄνδρα πολιτικόν. Ὁ δὲ Κοίλιος πάλιν δὲν ὑπέμενεν εὐκόλως τὰς ἐπιπλήξεις· ὅθεν κατέλιπε τὸν πατρικὸν οἶκον καί, προφασιζόμενος ὅτι ἐπλησίαζεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὸ κέντρον τῶν ὑποθέσεων, ἐνοικίασεν ἀντὶ 10,000 σεστερτίων (2,000 φράγκων) οἴκημα ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ περιφήμου δημάρχου Ἀππίου Κλωδίου. Τοῦτο δὲ ὑπῆρξε σοβαρὰ τοῦ βίου αὐτοῦ περίστασις, διότι ἐκεῖ ἐγνώρισε τὴν Κλωδίαν.

Ἐάν τις ἀρκεσθῇ εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κικέρωνος πρέπει νὰ μισήσῃ τὴν Κλωδίαν· ἀλλ' ὁ Κικέρων εἶναι ἐμπαθέστατος μάρτυς, καὶ ἑπομένως ἥκιστα δίκαιος· τὸ μανιῶδες αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Κλωδίας μῖσος καθίστησιν αὐτὸν ὕποπτον ὅταν λαλῇ περὶ τῆς ἀδελφῆς. Ἄλλως τε μὴ ἐπιλαθώμεθα ὅτι καὶ αὐτὸς λέγει ὅτι ἡ Κλωδία διετήρησε σχέσεις μετὰ τιμιωτάτων ἀνθρώπων, τοῦθ' ὅπερ ἤθελεν εἶναι παραδοξότατον ἂν ἦτο ἀληθὲς ὅτι ἔπραξε πάντα τὰ κακουργήματα ἅτινα προσάπτει αὐτῇ. Δυσκολώτατον εἶναι νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐπίσημα τῆς δημοκρατίας πρόσωπα περὶ τῆς ἰδίας δόξης μεριμνῶντα, ἐξηκολούθουν νὰ ἐπισκέπτωνται αὐτήν, ἂν ἦτο ἀληθὲς ὅτι ἐδηλητηρίασε τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ ὑπῆρξεν ἐρωμένη τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀδελφῶν. Ταῦτα, λεγόμενα κοινῶς, ἐπανελήφθησαν ἀσμένως ἀλλὰ δὲν ἐπενοήθησαν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος. Πολλοὶ ἐν Ῥώμῃ ἐπίστευον εἰς τὴν φήμην ταύτην, οἱ ἐχθροὶ τῆς Κλωδίας ἠρέσκοντο νὰ διαδίδωσιν αὐτήν, καὶ κατεσκευάζοντο ἐπ' αὐτῆς στίχοι δηκτικοὶ ἐγγραφόμενοι ἐπὶ τῶν τοίχων. Ἡ φήμη λοιπὸν τῆς Κλωδίας ἦτο κακίστη, καί, ὁμολογητέον, εἰ καὶ ἐλέγοντο πολλαὶ ὑπερβολαί, ἐν μέρει ἐγένετο ἀξία αὐτῆς. Οὐδὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἐθανάτωσε τὸν ἴδιον ἄνδρα, ὡς κατηγόρουν αὐτήν· αἱ περὶ δηλητηριάσεως κατηγορίαι διεδίδοντο καὶ ἐπιστεύοντο τότε μετὰ ἀκατανοήτου κουφότητος, ἀλλὰ ζῶντα κατέστησεν αὐτὸν δυστυχῆ καὶ ἀποθάνοντα οὐδόλως ἐπένθησεν. Ἀμφίβολον εἶναι, εἰ καὶ ὁ Κικέρων λέγει τοῦτο, ὅτι ἔσχεν ἐραστὰς τοὺς ἰδίους ἀδελφούς, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι βεβαιότατον ὅτι ἔσχε πολλοὺς ἄλλους. Τοῦτο μόνον δύναταί τις νὰ προτείνῃ ὑπὲρ αὐτῆς ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ βίου ἦτο τότε κοινόν. Οὐδέποτε ἄλλοτε τοιαῦτα σκάνδαλα ὑπῆρξαν κοινότερα μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς Ῥώμης γυναικῶν, διότι ἡ ῥωμαϊκὴ κοινωνία διήρχετο κρίσιν, ἧς τὰ αἴτια, μακρόθεν πηγάζοντα, ἄξια φαίνονται γνώσεως. Περὶ τούτων λοιπὸν θέλομεν εἴπει ὀλίγα τινά, ὅπως ὁ ἀναγνώστης ἐννοήσῃ τὴν σοβαρὰν ἀλλοίωσιν τῶν κοινῶν ἠθῶν.

Ἐν χώρᾳ ἔνθα ἐσέβοντο τὴν οἰκογένειαν ὡς ἐν Ῥώμῃ, αἱ γυναῖκες εἶχον ἀναποφεύκτως μεγάλην δύναμιν. Ἦτο δὲ ἀδύνατον ἡ δύναμις αὕτη, τοσούτῳ μεγάλη κατ' οἶκον, νὰ μὴ δοκιμάσῃ νὰ ἐξέλθῃ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἔντιμος ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ θέσις αὐτῶν ἐξ ἀνάγκης ἔμελλε νὰ ἐμβάλῃ αὐτὰς εἰς πειρασμὸν εἰσβολῆς εἰς τὸν δημόσιον βίον. Οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι, ἄγρυπνοι φύλακες τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐξουσίας, ᾐσθάνοντο τὸν κίνδυνον τοῦτον καὶ οὐδένα τρόπον παρέλιπον ἀμυνόμενοι κατ' αὐτοῦ. Γνωστὸν πῶς μεταχειρίζονται τὰς γυναῖκας· αἰωνίως κακολογοῦσιν αὐτάς, προσβάλλουσιν αὐταῖς ἐν τῷ θεάτρῳ, ἐμπαίζουσιν ἐν τοῖς πολιτικοῖς αὐτῶν λόγοις (1)· ἀλλὰ

(1) Ἐπὶ τῶν Γράκχων, ὁ κήνσωρ Μέτελλος ἔλεγε τάδε ἔν τινι λόγῳ ζωηρῶς κατακρίνων τοὺς ἀγάμους· « Συμπολῖται, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ τις χωρὶς γυναικός, παν-

μὴ ἐκλαμβάνωμεν ἀτόπως τὴν ἔννοιαν τῶν σκωμμάτων τούτων καὶ μὴ οἰκτείρωμεν ὑπὲρ τὸ δέον τὰς ὑπομενούσας αὐτά. Σκώπτουσιν τὰς γυναῖκας οὕτω, διότι φοβοῦνται αὐτὰς, καὶ αἱ ἀστειότητες αὗται μᾶλλον προφυλάξεις εἶναι ἢ ὕβρεις. Οἱ τραχεῖς ἐκεῖνοι στρατιῶται, οἱ ἀγροῖκοι χωρικοὶ ἔμαθον, πλησίον τῶν γυναικῶν ζῶντες, ὁπόσον ἔχουσι λεπτὸν τὸ πνεῦμα καὶ ἐπιχειρηματικὸν καὶ καθ' ὁπόσον ὑπερτεροῦσιν αὐτῶν· διὸ μεριμνῶσιν ἀδιαλείπτως ὅπως περιορίσουσιν αὐτὰς εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν καὶ πάλιν δὲν ἀναθαῤῥύνονται. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ τοῦ οἴκου ὑποτάσσουσι καὶ χαλινοῦσιν αὐτάς. Ὑποκρίνονται ὅτι πιστεύουσι καὶ προσποιοῦνται λέγοντες ὅτι εἶναι ὄντα ἀσθενῆ καὶ παράφορα (indomita animalia), ἀνίκανα νὰ κυβερνηθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ μετὰ σπουδῆς μεριμνῶσι περὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν. Ταῦτα προφασιζόμενοι κατέχουσιν αὐτὰς ὑπὸ αἰωνίαν κηδεμονίαν· εἰσὶ πάντοτε ὑποχείριοι τῷ πατρὶ, τῷ ἀδελφῷ καὶ τῷ συζύγῳ· οὔτε πώλησις ἐπιτρέπεται αὐταῖς, οὔτ' ἀγορὰ, οὔτε ἐμπόριον, οὔτε οὐδεμία ἄλλη πρᾶξις, μὴ παρισταμένου τοῦ κηδεμόνος· οὕτω δὲ πράττοντες, λέγουσιν ὅτι προστατεύουσι τὰς γυναῖκας· ἔργῳ δὲ ἑαυτοὺς προστατεύουσι κατὰ τῶν γυναικῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ μέγας τῶν γυναικῶν ἐχθρὸς, ὁ Κάτων, ὑπὸ εἰλικρινείας συσχεθεὶς ὁμολογεῖ. «Ἀναμνήσθητε, λέγει, κατὰ τὸν Τίτον Λίβιον ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ὀππιανοῦ νόμου, ἀναμνήσθητε τὰς διατάξεις πάσας τῶν ἡμετέρων προγόνων περὶ ὑποταγῆς τῶν γυναικῶν εἰς τοὺς ἄνδρας. Καίτοι δεδεμένων δυσκόλως κυριεύετε αὐτῶν· τί δὲ θέλει συμβῆ ἂν ἀποδῶτε αὐταῖς τὴν ἐλευθερίαν, ἂν ἀφῆτε αὐταῖς τὰ αὐτὰ ὑμῖν δικαιώματα; πιστεύετε ὅτι τότε ἔσεσθε κύριοι αὐτῶν; Ἅμα γενόμεναι ἴσαι θέλουσιν ὑπερτερήσει ὑμῶν.» Τοῦτο δὲ συνέβη τῷ ὄντι περὶ τοὺς χρόνους περὶ ὧν πρόκειται. Μεταξὺ τῆς ἐξασθενήσεως τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, οἱ περὶ τῶν γυναικῶν νόμοι κατεφρονήθησαν ὡς καὶ οἱ λοιποί. Ὁ Κικέρων μαρτυρεῖ ὅτι νομοδιδάσκαλοι φιλογύναι παρέσχον εἰς τὰς γυναῖκας ἐντέχνους λόγους ὅπως ἀπαλλαχθῶσι τῶν νόμων μὴ φαινόμεναι ὅτι καταπατοῦσιν αὐτούς. Ἐν τούτοις συνειθίσθησαν οἱ Ῥωμαῖοι νὰ βλέπωσιν αὐτὰς καταλαμβανούσας ἀξίαν λόγου θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ νὰ ἀξιῶσιν αὐτὰς πολλοῦ εἰς τὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς δημοκρατίας. Σχεδὸν πάντες οἱ πολιτικοὶ τῶν τότε χρόνων ἄγονται ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἐρωμένων αὐτῶν. Διὰ τοῦτο δὲ αἱ ἀναρίθμητοι περὶ τὰς γυναῖκας θεραπεῖαι τοῦ Καίσαρος ἐθεωροῦντο παρὰ πολλοῖς ὡς μεγάλη ἐπιτηδειότης· διότι ὑπέθετον ὅτι ἐζήτει νὰ ἀρέσῃ εἰς τὰς γυναῖκας ὅπως ἄγῃ καὶ φέρῃ τοὺς ἄνδρας αὐτῶν.

τες ἠθέλομεν στερηθῆ τοῦτο τὸ κακὸν (omnes ea molestia careremus)· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἡ φύσις ἠθέλησεν ὥστε τόσον ἀδύνατον νὰ ἦναι νὰ περάσωμεν ἄνευ αὐτῶν ὅσον δυσάρεστον νὰ ζῶμεν μετ' αὐτῶν, καθιερώσωμεν τοὐλάχιστον τὰ θέλγητρα τοῦ βραχυτάτου βίου εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἀφθάρτου πολιτείας.» Ἡ τοιαύτη πρὸς τὸν γάμον παρόρμησις ἐνομίζετο, φαίνεται, ἐκ τῶν δραστικωτάτων, διότι καθ' ὃν χρόνον ἐνυμφεύοντο οἱ ἄνθρωποι σπανιώτερον ἢ ἄλλοτέ ποτε, ὁ Αὔγουστος ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ διατάξῃ τὴν εἰς ἐπήκοον παντὸς τοῦ λαοῦ ἀνάγνωσιν τοῦ λόγου τοῦ γηραιοῦ Μετέλλου.

Οὕτω, καταργηθέντων τῶν παλαιῶν νόμων, μετατραπέντων τῶν ἀρχαίων δογμάτων, αἱ γυναῖκες ἐγένοντο ἐλεύθεραι. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἐν γένει ἡ πρώτη χρῆσις ἣν ποιεῖταί τις τῆς ἀνακτηθείσης ἐλευθερίας εἶναι κατάχρησις. Ἀδύνατον νὰ καρπωθῇ τις ἀταράχως δικαιώματα ἅτινα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐστερήθη, καὶ καταλαμβάνεται πάντοτε κατὰ τὰς πρώτας ἐκείνας στιγμὰς ὑπὸ μέθης τινὸς δυσκαταπονήτου. Τοῦτο δὲ συνέβη εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κοινωνίαν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἡ ἀκολασία ἣν παρατηρεῖ τις ἐν τῇ διαγωγῇ τῶν τότε γυναικῶν ἐξηγοῦνται ἐν μέρει ὑπὸ τῶν θελκτηρίων καὶ τῆς μέθης τῆς νέας ἐλευθερίας. Αἱ μὲν ἀγαπῶσαι τὰ χρήματα, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Κικέρωνος Τερεντία, σπεύδουσαι νὰ ἀπολαύσωσι τοῦ ἀποδοθέντος αὐταῖς δικαιώματος τοῦ διατιθέναι τὴν ἰδίαν περιουσίαν, συνεταιρίζονται ὑπὲρ ἀμφιβόλων ὠφελειῶν πρὸς ἀπελευθέρους καὶ προξενητὰς, κλέπτουσι τοὺς ἄνδρας αὐτῶν ἀσυνειδήτως καὶ ὁρμῶσιν εἰς χρηματισμοὺς καὶ ἐμπόρια, ἐν οἷς ἔχουσι μετὰ τοῦ ἐμφύτου καὶ δεινοῦ ἁρπακτικοῦ, τὴν μικροπρεπῆ ἐκείνην φιλαργυρίαν καὶ τὴν γλίσχρον οἰκονομίαν τὰς φύσει ἐν αὐταῖς κειμένας. Αἱ δὲ προτιμῶσαι τῆς περιουσίας τὰς ἡδονὰς ἐπιδίδονται εἰς αὐτὰς μετὰ διαπύρου παραφορᾶς. Αἱ μὲν ἧττον τολμηραὶ δι' ὠφελείας τιθέμεναι τὸ τοῦ διαζυγίου εὐχερὲς μεταβαίνουσιν ἀπὸ ἔρωτος εἰς ἔρωτα, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ νόμου. Αἱ δὲ ἄλλαι μήτε κἂν φροντίζουσαι περὶ τούτου ἐπιδεικνυνται ἀναισχύντως τὸν σκανδαλώδη βίον.

Εἰς ταύτας ὑπάγεται καὶ ἡ Κλωδία· ἀλλὰ μεταξὺ πάντων ἐκείνης τῶν ἐλαττωμάτων, ἅτινα ὀλιγώρει νὰ κρύψῃ, ἀναγκάζεταί τις νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτῇ καί τινα προτερήματα. Δὲν ἦτο ἄπληστος· τὸ βαλάντιον αὐτῆς ἦτο ἀνοικτὸν εἰς τοὺς φίλους, καὶ ὁ Κοίλιος δὲν ἠσχύνθη νὰ ἀντλήσῃ ἐξ αὐτοῦ. Ἠγάπα τοὺς ἀγχίνοας ἀνθρώπους καὶ προσείλκυεν αὐτοὺς παρ' ἑαυτῇ. Πρὸς στιγμὴν ἐδοκίμασε νὰ πείσῃ τὸν Κικέρωνα νὰ ἀποπέμψῃ ὑπὲρ αὐτῆς τὴν ἀνόητον Τερεντίαν καὶ νὰ νυμφευθῇ αὐτήν· ἀλλ' ἡ Τερεντία ἐσφρανθεῖσα τὸν δόλον κατώρθωσε καὶ διέστησεν αὐτοὺς εἰς ἔχθραν. Παλαιός τις σχολιαστὴς λέγει ὅτι ἐχόρευε κάλλιον τοῦ ἐμπρέποντος εἰς τιμίαν γυναῖ-

κα. Τοῦτο δὲ δὲν ἦτο ἡ μόνη τέχνη ἣν ἠγάπα, καί τινες εἰκάζουσιν ἔκ τινος χωρίου τοῦ Κικέρωνος ὅτι καὶ ἐστιχούργει. Καλλιεργεῖν τὰ γράμματα, ἐπιζητεῖν τοὺς ἀγχίνοας ἀνθρώπους, ἀγαπᾷν τὰς ἁβρὰς καὶ διαφερούσας ἡδονὰς, οὐδὲν ἀξιόμεμπτον φαίνεται τὸ κατ' ἀρχάς· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα παρ' ἡμῖν κρίνονται προτερήματα, ἅτινα ἡ εὐγενὴς γυνὴ ὀφείλει νὰ κατέχῃ ἢ νὰ προσποιῆται. Ἄλλως ὅμως ἐφρόνουν ἐν Ῥώμῃ, καὶ, ἐπειδὴ μόναι αἱ ἑταῖραι εἶχον τότε τὸ προνόμιον τοῦ κομψοπρεποῦς καὶ ἀνειμένου τούτου βίου, πᾶσα γυνὴ ἐπιδιώκουσα τὰ προτερήματα αὐτῶν ἐκινδύνευε νὰ συγχυθῇ ἐκείναις καὶ νὰ κριθῇ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης μετὰ τῆς αὐτῆς αὐστηρότητος· ἀλλ' εἰς τὴν Κλωδίαν ὀλίγον ἔμελλε περὶ τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐν τῇ ἰδιωτικῇ συμπεριφορᾷ, ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς δεσμοῖς, ἤγετο ὑπὸ τῆς αὐτῆς παραφορᾶς καὶ τῆς αὐτῆς θέρμης ὑφ' ὧν καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ. Ἑτοίμη εἰς πᾶσαν κατάχρησιν καὶ ἀνερυθριάστως ὁμολογοῦσα αὐτὴν, ἀγαπῶσα καὶ μισοῦσα ἐμμανῶς, ἀνίκανος νὰ κυβερνήσῃ αὐτὴ ἑαυτὴν καὶ ἀποστρεφομένη πάντα χαλινὸν, δὲν ἔπραττεν ἀνάξια τοῦ μεγάλου καὶ ὑπερηφάνου γένους ἐξ οὗ κατήγετο, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐλαττώμασι ἀνεγνώριζες τὴν γενεὰν αὐτῆς. Ἐν χώρᾳ ἐν ᾗ ἐκηρύττετο σέβας πρὸς τὰ παλαιὰ ἤθη, ἐν τῇ κλασικῇ ἐκείνῃ χώρᾳ τοῦ decorum (ἥ τε λέξις καὶ τὸ πρᾶγμά εἰσι ῥωμαϊκὰ), ἡ Κλωδία ἔχαιρε προσκρούουσα τοῖς παραδεδεγμένοις νόμοις· ἐξήρχετο μετὰ τῶν φίλων, συνοδευομένη ὑπ' αὐτῶν εἰς τοὺς δημοσίους κήπους καὶ ἐπὶ τῆς Ἀππιανῆς ὁδοῦ τῆς ὑπὸ τοῦ προπάππου αὐτῆς κατασκευασθείσης. Ἐπλησίαζε θαῤῥαλέα τοὺς γνωρίμους αὐτῇ· ἀντὶ νὰ καταβιβάσῃ συνεσταλμένη τὰ βλέμματα, ὡς ἔπρεπεν εἰς κοσμίαν ματρόναν, ἐτόλμα νὰ ὁμιλήσῃ (κατὰ δὲ τὸν Κικέρωνα καὶ ἠσπάζετο ἐνίοτε), καὶ νὰ καλέσῃ αὐτοὺς εἰς δεῖπνον. Οἱ σοβαροὶ, σεμνοὶ καὶ αὐστηροὶ ἄνθρωποι ἠγανάκτουν· ἀλλ' οἱ νεανίαι μὴ ἀπαρεσκόμενοι εἰς τὴν εὐτολμίαν ταύτην, ἐθέλγοντο καὶ ἐπορεύοντο εἰς δεῖπνον παρὰ τῇ Κλωδίᾳ.

Ὁ Κοίλιος κατηριθμεῖτο τότε ἐν Ῥώμῃ μεταξὺ τῶν κομψοπρεπῶν νεανίσκων. Ἐκέκτητο ἤδη μεγάλην δόξαν ῥήτορος, φοβεροῦ διὰ τὴν σαρκαστικὴν ζωηρότητα τοῦ λόγου. Ἦτο θαῤῥαλέος μέχρι προπετοῦς τόλμης, πάντοτε ἕτοιμος ὅπως ὁρμήσῃ εἰς τὰ ῥιψοκινδυνότατα ἐπιχειρήματα. Ἐδαπάνα ἀλογίστως καὶ ἔσυρε πάντοτε κατόπιν του ἀκολουθίαν φίλων καὶ πελατῶν. Ὀλίγοι ἐχόρευον ὡς ἐκεῖνος, οὐδεὶς ὑπερέβαινεν αὐτὸν εἰς τὴν περὶ τὸ κομψῶς ἐνδύεσθαι τέχνην, καὶ ἐπῃνεῖτο ἐν Ῥώμῃ ἡ εὐπρέπεια καὶ τὸ εὖρος τῆς πορφυρᾶς περὶ τὸ κράσπεδον τοῦ χιτῶνος αὐτοῦ ταινίας. Πάντα ταῦτα τὰ προτερήματα τά τε σοβαρὰ καὶ τὰ ἐπουσιώδη ἐξ ἀνάγκης ἔθελξαν τὴν Κλωδίαν. Τῆς δὲ γειτνιάσεως καταστησάσης τὴν σχέσιν εὐκολωτέραν ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ ἡ ἐρωμένη τοῦ Κοιλίου.

Ὁποίαν ζωὴν διήγαγον τότε, ὁ Κικέρων, καίτοι περισκεπτικὸς εἰς τοὺς λόγους, παρέχει νὰ μαντεύσωμεν. Διότι ὑπομασᾶται λόγους τινὰς περὶ λαμπρῶν ἑορτῶν ὑπὸ τῆς Κλωδίας εἰς τὸν ἐραστὴν καὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν νεολαίαν διδομένων ἐν τοῖς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως κήποις αὐτῆς· ἀλλ' αἱ Βαῖαι μάλιστα ἐγένοντο, φαίνεται, τὸ θέατρον τῶν ἐρώτων ἐκείνων. Ἀπό τινος χρόνου ἤδη ἐκεῖ συνηθροίζοντο ὡς ἐκ συνθήκης οἱ κομψοπρεπεῖς τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας. Αἱ δὲ ἄφθονοι θερμαὶ πηγαὶ ἦσαν ἀφορμὴ καὶ πρόφασις τῶν συναθροίσεων ἐκείνων. Ὀλίγοι ἀσθενεῖς, μεταβαίνοντες ἐκεῖ πρὸς ἴασιν, ἐδικαιολόγουν πλῆθος ὑγιῶν ἀνθρώπων ἐρχομένων πρὸς διασκέδασιν. Συνέῤῥεε δὲ τὸ πλῆθος ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, καὶ καθ' ὅλην τὴν καλὴν ὥραν τοῦ ἔτους συνεῤῥάπτοντο μυρίαι ἐρωτικαὶ πλοκαὶ, ὧν ἡ φήμη διικνεῖτο καὶ μέχρι τῆς Ῥώμης. Καὶ οἱ μὲν σοβαροὶ ἄνδρες ἐφρόντιζον πολὺ νὰ μὴ φανῶσι μεταξὺ τῆς ζάλης ἐκείνης, μάλιστα ἔπειτα ὁ Κλώδιος κατηγόρησε τοῦ Κικέρωνος ὡς κακουργήσαντος διότι μόνον διῆλθεν ἐκεῖθεν· ὁ Κοίλιος ὅμως καὶ ἡ Κλωδία δὲν ἐφρόντιζον νὰ κρυφθῶσι· δι' ὃ καὶ ἀνειμένως ἐπεδόθησαν εἰς πάσας τὰς ὑπαρχούσας ἡδονὰς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἣν ὁ Ὁράτιος ἀποκαλεῖ ἀρίστην ἐν τῷ κόσμῳ. Ὅλη ἡ Ῥώμη ὡμίλησε περὶ τῶν εἰς τὴν παραλίαν ἐκδρομῶν αὐτῶν περὶ τῆς λαμπρότητος καὶ τοῦ θορύβου τῶν ἑστιάσεων καὶ τῶν ἐπὶ θαλάσσης περιπάτων αὐτῶν ἐν λέμβοις φερούσαις ψάλτας καὶ μουσικούς. Ταῦτα μόνον διηγεῖται ἡμῖν ὁ Κικέρων ἢ μᾶλλον ὑπαινίττεται, διότι, παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ καὶ πρὸς βλάβην ἡμῶν, ἐφρόντισε κατὰ τοῦτο νὰ δειχθῇ ἀκριβολόγος ἵνα μὴ ἐνοχοποιήσῃ τὸν φίλον αὐτοῦ Κοίλιον. Εὐτυχῶς ὅμως δυνάμεθα νὰ μάθωμεν περισσότερά τινα καὶ νὰ εἰσδύσωμεν βαθύτερον εἰς τὴν κοινωνίαν ἐκείνην, ἣν ἡ περιέργεια ἡμῶν ἀξιοῖ καλλιώτερον νὰ γνωρίσῃ· ἀρκεῖ δὲ νὰ προσδράμωμεν εἰς τὸν μετὰ τοῦ Λουκρητίου ὑπάρξαντα μέγιστον ποιητὴν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἤτοι τὸν Κάτουλλον. Ὁ Κάτουλλος ἔζησε μεταξὺ τῶν ἀξιοσπουδάστων ἐκείνων ἀνθρώπων καὶ ἔσχε πρὸς αὐτοὺς σχέσεις, ὧν ἕνεκεν ἠδυνήθη νὰ ζωγραφίσῃ αὐτοὺς καλῶς. Πάντες γινώσκουσι τὴν Λεσβίαν ἣν οἱ στίχοι αὐτοῦ ἀπαθανάτισαν· ἀλλὰ τοῦτο ἀγνοοῦσι πολλοὶ, ὅτι ἡ Λεσβία δὲν ἦτο πλάσμα ἐξ ἐκείνων ἅτινα οἱ ἐλεγειογράφοι πολλάκις φαντάζονται. Ὁ Ὀβίδιος λέγει ἡμῖν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκρυπτε γυναῖκα ῥωμαίαν, πιθανῶς εὐγενῆ, ἀφ' οὗ ἀρνεῖται νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν, καὶ, καθὼς ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς, φαίνεται κάλλιστα ὅτι πάντες ἐγνώριζον αὐτὴν τότε.

Ὁ δὲ Ἀπουλέϊος πολὺ τοῦ Ὀβιδίου μεταγενέστερος, εἶναι μᾶλλον ἀκριτόμυθος καὶ παρ' αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι ἡ Λεσβία εἶναι ἡ Κλωδία (1). Ὁ Κάτουλλος λοιπὸν ὑπῆρξεν ἐραστὴς τῆς Κλωδίας καὶ ἀντίπαλος τοῦ Κοιλίου· ἐφοίτησε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου οἰκίαν καὶ τοὺς ὡραίους τοῦ Τιβέρεως κήπους, οἱ δὲ στίχοι αὐτοῦ ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν ἐν τελῶς τὴν κοινωνίαν ἐκείνην, ἐν ᾗ ἐγένετο εἷς τῶν ἡρώων.

Εἴπομεν πρὸ μικροῦ ὅτι ἡ Κλωδία δὲν ἠγάπα τὸ ἀργύριον ἀπλήστως ὡς αἱ κομψαὶ γυναῖκες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου καὶ ὅλων τῶν αἰώνων. Ἡ ἱστορία τοῦ Κατούλλου ἀποδεικνύει τοῦτο κάλλιστα. Ὁ νέος οὗτος ἐκ Βηρῶνος ἐπαρχιώτης, καίτοι ἐξ εντίμου οἰκογενείας, δὲν ἦτο πλούσιος, καὶ, ἀφ' οὗ ἔζησεν ἐν Ῥώμῃ ἐπί τινα χρόνον ἐν ἀσωτείαις καὶ ἡδοναῖς, οὐδὲν κατελείπετο αὐτῷ πλέον. Τὸ μικρὸν αὐτοῦ κτῆμα ἦτο βεβαρημένον ὑπὸ ὑποθηκῶν. « Οὔτε εἰς τὸν σφοδρὸν Βορέαν εἶναι ἐκτεθειμένον, ἔλεγεν εὐθύμως, οὔτε εἰς τὸν μανιώδη Νότον ἀλλ' εἰς ἀνεμοστρόβιλον χρεῶν πανταχόθεν ἐπιπνέοντα. Ὢ τοῦ φοβεροῦ καὶ λοιμώδους ἀνέμου ! (*) » Ἀναγινώσκων δέ τις τὴν περιγραφήν τινων φίλων ἔτι πτωχοτέρων καὶ μᾶλλον αὐτοῦ ὑπὸ χρεῶν βεβαρημένων βλέπει προδήλως ὅτι οὐδὲν ἤλπιζε παρ' αὐτῶν καὶ ὅτι τὸ « *ἀραχνιοῦν* » βαλάντιον αὐτοῦ ἐλαχίστην ἀνέμενε παρὰ τῶν φίλων βοήθειαν. Ἡ Κλωδία λοιπὸν δὲν ἠγάπησεν ἐν τῷ Κατούλλῳ τὴν περιουσίαν ἢ τὴν εὐγένειαν ἀλλὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἱκανότητα. Οὗτος δὲ πάλιν κατὰ τοῦτο ἐθέλχθη, τοῦτο ἠγάπησε μετὰ πολλοῦ πάθους, τὴν εὐγένειαν τῶν ἠθῶν καὶ τὴν χάριν. Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα δὲν ἀπαντῶνται συνήθως παρὰ ταῖς τὸν βίον τῆς Κλωδίας ἀγούσαις γυναιξί· ἀλλὰ παρ' αὐτῇ, ὅσον καὶ ἂν ἐταπεινώθη, ἀνεγνώριζες πάντοτε τὴν πατρικίαν, ὡς αὐτὸς ὁ Κάτουλλος, παραβάλλων ἐν ἐπιγράμματι τὴν Λεσβίαν πρὸς ἄλλο κάλλος τῶν χρόνων ἐκείνων, λέγει.

« Ἡ Κοϊντία φαίνεται εἰς πολλοὺς ὡραία. Ἐγὼ τὴν κρίνω λευκήν, ὑψηλὴν καὶ εὐθυτενῆ. Καὶ ἕκαστα μὲν τούτων ὁμολογῶ. Ἐν συνόλῳ ὅμως ὅτι εἶναι ὡραία ἀρνοῦμαι. Διότι οὐδεμίαν ἔχει χάριν καὶ εἰς τὸ μέγιστον ἐκεῖνο σῶμα οὐδὲ κόκκος ἅλατος ὑπάρχει. Τὴν Λεσβίαν λέγω ὡραίαν· διότι οὖσα πάγκαλος ὅλη, ὑπέκλεψεν αὐτὴ μία ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων τὰς χάριτας ἁπάσας. »

Γυνὴ ὡς ἡ Κλωδία, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀγαπῶσα τοὺς ἀγχίνοας ἀνθρώπους, ἔχαιρεν ἀναμφιβόλως συχνάζουσα εἰς τὸν ὅμιλον ἐν ᾧ διῆγεν ὁ Κάτουλλος. Ἐκ τῶν διηγήσεων δὲ τούτου βλέπει τις ὅτι ὁ ὅμιλος οὗτος ἦν εὐφυέστατος καὶ τερπνότατος πάντων ἐν Ῥώμῃ. Διότι περιεῖχε συγγραφεῖς καὶ πολιτικούς, ποιητὰς καὶ εὐγενεῖς, διαφέροντας τήν τε κοινωνικὴν θέσιν καὶ τὴν περιουσίαν, ἀλλὰ πάντας φίλους τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἡδονῆς, τὸν Κορνιφίκιον, τὸν Κοϊντίλιον Βάρον, τὸν Ἕλβιον Κίνναν, οὗ τινος οἱ στίχοι ἐφημίζοντο πολὺ τότε, τὸν Ἀσίνιον Πολλίωνα, μειράκιον πολλὰ ὑπισχνούμενον, τὸν Λικίνιον Κάλβον μάλιστα, πολιτικὸν ἅμα καὶ ποιητήν, ἐκ τῶν περιεργοτάτων προσώπων τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, προσβαλόντα, ἐν ᾧ μόλις ἦγε τὸ εἰκοστὸν πρῶτον τῆς ἡλικίας ἔτος, τῷ Βατινίῳ μετὰ τοσαύτης δεινότητος καὶ ἰσχύος, ὥστε ὁ Βατίνιος ἐπτοημένος ἐστράφη πρὸς τοὺς δικαστὰς λέγων· « Ἂν ὁ ἐχθρός μου ἦναι μέγας ῥήτωρ, δὲν ἕπεται ὅμως ἐκ τούτου ὅτι εἰμ' ἔνοχος ! » Εἰς τὸν αὐτὸν ὅμιλον προσθετέον τὸν Κοίλιον, τὰ μάλα ἄξιον αὐτοῦ διὰ τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὰς, ὀρέξεις, καὶ ὑπὲρ αὐτὸν τὸν Κικέρωνα προστάτην πάσης ἐκείνης τῆς εὐφυοῦς νεολαίας ὑπερηφάνου διὰ τὴν δεινὴν φύσιν καὶ διὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἀσπαζομένην ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κατούλλου, τὸν εὐγλωττότατον τῶν υἱῶν τοῦ Ῥωμύλου.

Ἐν ταῖς συναθροίσεσι ταύταις τῶν εὐφυῶν ἀνθρώπων, ὧν πολλοὶ ἦσαν καὶ πολιτικοί, ἡ πολιτικὴ δὲν ἀπεκλείετο· πάντες ἦσαν ἐκεῖ τὰ μάλιστα δημοκράται καὶ ἐκεῖθεν ἐξῆλθον τὰ σφοδρότερα κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐπιγράμματα. Γνωστὸν πῶς εἰσι γεγραμμένα τὰ τοῦ Κατούλλου· ὁ Κάλβος συνέθεσεν ἄλλα, ἀπολεσθέντα, καί, ὡς λέγεται, πολὺ σκληρότερα. Ἡ φιλολογία κατεῖχεν, ὡς ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅσην θέσιν τοὐλάχιστον καὶ ἡ πολιτική. Ἔσκωπτον τοὺς κακοὺς συγγραφεῖς, ἔκαιον μάλιστα ἐπισήμως, εἰς παράδειγμα, τὰ ποιήματα τοῦ Οὐολουσίου. Ἐνίοτε δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ δείπνου, ὅτε ὁ οἶνος καὶ ὁ γέλως ἐθέρμαινον τὰς κεφαλάς, διηγωνίζοντο εἰς ποίησιν· τὰ πινακίδια διήρχοντο ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα καὶ ἕκαστος ἔγραφεν οὓς εὕρισκε δηκτικωτάτους στίχους· ἀλλ' ὅ,τι πλέον τῶν ἄλλων κατεῖχεν αὐτοὺς ἦν ἡ ἡδονή. Πάντες ἐκεῖνοι οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ πολιτικοὶ ἦσαν νέοι καὶ ἐρῶντες, καί, ὅσην εὐχαρίστησιν καὶ ἂν εὕρισκον καταμωκώμενοι τοῦ Οὐολουσίου καὶ σπαράσσοντες τὸν Καίσαρα, προετίμων νὰ ψάλλωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἔρωτας. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐδοξάσθησαν. Ἡ ἐλεγειακὴ τῶν Λατίνων ποίησις οὐδὲν ἔχει ἀντάξιον τῶν βραχειῶν καὶ θελκτικῶν ᾠδῶν ἃς ὁ Κάτουλλος ὑπὲρ τῆς Λεσβίας ἔγραψεν. Ὁ Προπέρτιος ὑπὲρ τὸ δέον ἀναμιγνύει τὴν μυθολογίαν εἰς

(1). Γερμανὸς σοφὸς ὁ Κ. Σουάβ (Shwab), ἔν τινι νεωστὶ δημοσιευθέντι βιβλίῳ περὶ Κατούλλου, ἀπέδειξεν ἀναντιῤῥήτως τὸ ἀληθὲς τοῦ λόγου τοῦ Ἀπουλείου.

(*) ΦΟΥΡΙΩ.

Ἡ ἔπαυλίς μου, Φούριε, οὔτε πρὸς Νότου πνεῦμα
Ὑγρὸν ἀντίκειται τανῦν, ἀλλ' οὔτε πρὸς Ζεφύρου,
Οὔτε Βορέαν πρὸς σφοδρὸν ἢ πρὸς Ἀπηλιώτην·
Ἀλλ' εἰς ῥιπὴν ὑπόκειται μυρίων ὀφλημάτων.
Βαβαί, ἀνέμου φοβεροῦ καὶ βλαβεροῦ στροβίλου !

τοὺς ἰδίους στεναγμούς· ὁ Ὀβίδιος εἶναι εὐφυὴς ἀκόλαστος, μόνος ὁ Κάτουλλος ἔχει παθητικὴν φωνὴν, διότι καὶ μόνος αὐτὸς ἦν τετρωμένος ὑπ' ἀληθοῦς καὶ μεγάλου ἔρωτος. Μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἤγαγε βίον ἄσωτον καὶ ἀφρόντιδα καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἀηδίσθη ὑπὸ τῶν ἐφημέρων συνδέσμων· ἀλλὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπήντησε τῇ Λεσβίᾳ ἔμαθε τί ἐστι πάθος. Ὅ,τι καὶ ἂν θεωρήσῃ τις τὴν Λεσβίαν, ὁ ἔρως τοῦ Κατούλλου ἀνυψοῖ αὐτὴν καὶ οὐδὲν εὐνούστερον αὐτῇ ἢ ὅτι δείκνυται διὰ μέσου τῆς θαυμασίου ἐκείνης ποιήσεως. Αἱ διὰ τὴν νεολαίαν τῆς Ῥώμης τελούμεναι ὑπ' αὐτῆς ἑορταὶ, περὶ ὧν πρὸ μικροῦ ἐλυπούμεθα ὅτι ὀλίγας λεπτομερείας ἔχομεν, ζωογονοῦνται ὑπὸ τῶν στίχων τοῦ Κατούλλου καὶ φαίνονται ἐν αὐτοῖς ἀναζῶσαι, διότι διὰ τὰς ἐπαγωγοὺς ἐκείνας συναθροίσεις, διὰ τὰ ἐλεύθερα ἐκεῖνα καὶ πολυτελῆ δεῖπνα, συνέγραψε τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐκεῖ βεβαίως ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὀχθῶν τοῦ Τιβέρεως, ἐψάλη ἡ διὰ τὴν Λεσβίαν γενομένη ὑπ' αὐτοῦ ὡραία μίμησις τῆς μᾶλλον διαπύρου ᾠδῆς τῆς Σαπφοῦς. Ἴσως δὲ εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης τῶν Βαιῶν, ἀπέναντι τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Καπρέας, ὑπὸ τὸν ἡδονικὸν ἐκεῖνον οὐρανὸν, μεταξὺ τῶν θελγήτρων τῆς ἐπαγωγοῦ χώρας, ἀνεγνώσθησαν τὸ πρῶτον οἱ στίχοι, ἐν οἷς τοσαύτη χάρις πρὸς τοσοῦτον ἔρωτα φαίνεται ἀναμεμιγμένη, καὶ οἵτινές εἰσιν ἄξιοι τοῦ τόπου ἐν ᾧ χαίρων φαντάζομαι αὐτοὺς ἀπαγγελλομένους·

« Ἐλθὲ ζήσωμεν, Λεσβία μου, καὶ ἀγαπήσωμεν, καὶ καταφρονήσωμεν τῶν γερόντων τὰς φλυαρίας· οἱ ἥλιοι δύουσι καὶ ἀνατέλλουσι πάλιν· ἡμᾶς ὅμως, ἀφ' οὗ ἅπαξ δύσῃ τὸ βραχὺ φῶς, ἀναμένει ὕπνος ἐν αἰωνίᾳ νυκτί. Δός μοι χίλια φιλήματα καὶ πάλιν ἔπειτα ἑκατὸν, ὕστερον χίλια ἄλλα καὶ ἐκ νέου πάλιν ἑκατὸν, καὶ ἄλλα δὲ ἔπειτα χίλια καὶ μετὰ ταῦτα ἑκατόν. Ἔπειτα, ἀφ' οὗ πολλαπλασιάσωμεν τὰς χιλιάδας τῶν φιλημάτων, συγχύσωμεν τὸν ἀριθμὸν, ἵν' ἀγνοῶμεν αὐτὸν καὶ μὴ ἐπιτρέπηται εἴς κακόν τινα ζηλοτυπία, ὅταν μάθῃ πόσα φιλήματα ἐδώκαμεν εἰς ἀλλήλους. »

Παράδοξος ἐποχὴ τῆς ῥωμαϊκῆς κοινωνίας καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἀπαντῶνται εὐγενεῖς συναθροίσεις, ἐν αἷς περὶ πάντων πρόκειται, αἱ τάξεις ἀναμιγνύονται, οἱ συγγραφεῖς παρακάθηνται εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, τολμᾷ τις νὰ ἀγαπᾷ ἐλευθέρως τὰς τέχνας καὶ νὰ μεταχειρίζηται τὸ πνεῦμα ὡς δύναμιν. Μεταχειριζόμενοι νέαν ἔκφρασιν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἄρχεται ἡ ἐν *κοινωνικῇ συναναστροφῇ ζωὴ* (la vie du monde). Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥωμαίοις οὐδὲν παρόμοιον ὑπῆρχε. Ἔζων ἐν τῇ Ἀγορᾷ ἢ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἕκαστος οἰκίᾳ. Ἠγνόουν τὸ μεταξὺ τοῦ πλήθους καὶ τῆς οἰκογενείας μέσον, τὸ καλούμενον *κοινωνία* (le monde), ἤτοι τὰς ἁβρὰς καὶ ἐκλεκτὰς συναναστροφὰς, τὰς πολυπληθεῖς μὲν ἀλλ' ἀθορύβους, ἐν αἷς αἰσθάνεται μέν τις ἑαυτὸν μᾶλλον ἐλεύθερον ἢ μεταξὺ τῶν ἀγνώστων τῆς Ἀγορᾶς, ἀλλὰ καὶ ἧττον ἀνειμένον ἢ ἐν τῇ οἰκογενειακῇ οἰκειότητι. Πρὶν ἡ φθάσῃ ἐκεῖ ἀνάγκη ἦν νὰ πολιτισθῇ πρῶτον ἡ Ῥώμη καὶ ἡ φιλολογία νὰ ἀναλάβῃ ἐν αὐτῇ τὴν προσήκουσαν θέσιν, τοῦθ' ὅπερ μόλις τὸν τελευταῖον τῆς δημοκρατίας αἰῶνα ἐγένετο. Μάλιστα, μὴ λέγωμεν ὑπερβολήν. Ἡ γεννωμένη τότε *κοινωνία* φαίνεται ἡμῖν ἐνίοτε ἀγροικοτάτη. Ὁ Κάτουλλος παραδίδει ἡμῖν ὅτι ἐν ταῖς τερπναῖς ἐκείναις ἑστιάσεσιν, ἐν αἷς ἀνεγινώσκοντο ὡραιότατα ποιήματα, παρεκάθηντο δαιτυμόνες κλέπτοντες τὰ χειρόμακτρα. Πολλάκις δὲ ἐλέγοντο καὶ λόγοι τολμηροί, ἂν κρίνῃ τις ἔκ τινων ἐπιγραμμάτων τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ἡ δὲ συγκαλοῦσα παρ' ἑαυτῇ τοὺς ἀγχίνοας ἀνθρώπους, ἐνίοτε παραδόξως ἐξετρέπετο τῆς σεμνότητος. Αἱ καθαραὶ καὶ διαφέρουσαι ἡδοναὶ, ἃς ἐπιδιώκει ἡ κοινωνικὴ γυνὴ πολλοῦ δέον ἤρκουν αὐτῇ, ὥστε εἰς τέλος ἐνέπεσεν εἰς παρεκτροπὰς πρὸς ἃς ἐνετρέποντο ἐρυθριῶντες οἱ παλαιοὶ αὐτῆς φίλοι. Καὶ αὐτοὶ οὗτοι δὲ οἱ ἥρωες τοῦ συρμοῦ, ὧν πανταχοῦ ἐπῃνεῖτο ἡ φιλοκαλία, οἵτινες μετὰ τοσαύτης χάριτος ὡμίλουν καὶ συνέταττον τοσοῦτον τρυφεροὺς στίχους, οὔτε κοσμιώτερον ἐφέροντο οὔτε πολὺ ἁβρότερον αὐτῆς. Ἐν ὅσῳ διήρκεσεν ὁ πρὸς τὴν Κλωδίαν δεσμὸς αὐτῶν, ἐγένοντο ἔνοχοι παραπτωμάτων πολλῶν· ἀφ' οὗ δὲ ἐλύθη ὁ δεσμὸς οὗτος, ὑπέπεσαν εἰς ἀσυγχώρητον σφάλμα μὴ αἰδεσθέντες τὸ παρελθὸν καὶ ὑβρίσαντες γυναῖκα ἣν ἠγάπησαν πρώην. Ὁ μὲν Κάτουλλος κατεξέσχισε δι' ἀγροίκων ἐπιγραμμάτων τὴν ἐμπνεύσασαν αὐτῷ τοὺς γλυκυτάτους στίχους. Ὁ δὲ Κοίλιος, ὑπαινιττόμενος τὸ ταῖς ταπεινοτάταις ἑταίραις ἀποτιόμενον ἀργύριον, ἀπεκάλεσεν αὐτὴν ἐν πληθούσῃ Ἀγορᾷ γυναῖκα τεταρτασσαρίου (quadrantaria), καὶ τὸ ἐπώνυμον ἔμεινεν αὐτῇ. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ κοινωνία ἐκείνη ἐδεῖτο πολλῆς ἔτι προόδου· ἀλλ' αἱ πρόοδοι γενήσονται ταχέως, χάρις τῇ ἀρξομένῃ μοναρχίᾳ. Τὸ πᾶν μεταλλάσσεται ἐπὶ Αὐγούστου. Ἐν νέᾳ πολιτείᾳ τὰ λείψανα ταῦτα τῆς ἀγροίκου ἀγωγῆς, τὰ δημοκρατίας ὄζοντα, ἀφανίζονται· πάντες εἰς τοσοῦτον διορθοῦνται καὶ τοσοῦτον ἀπαιτητικοὶ γίνονται, ὥστε οἱ κομψοὶ σκώπτουσι μετ' οὐ πολὺ τὸν Κάλβον καὶ τὸν Κάτουλλον, ὁ δὲ Πλαῦτος θεωρεῖται βάρβαρος. Ἐξευγενίζονται λεπτύνονται ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ μωραίνονται. Ἡ κομψὴ φιλολογία ἀποπνέει αὐλικὸν ἄρωμα· ἡ δὲ μεταβολὴ ἐγένετο τοσοῦτον ταχέως ὥστε μόλις παρῆλθε τέταρτον αἰῶνος ἀπὸ τοῦ Κατούλλου μέχρι τοῦ Ὀβιδίου.

Οἱ ἔρωτες τῆς Κλωδίας καὶ τοῦ Κατούλλου ἐτελεύτησαν λυπηρότατα. Ἡ Κλωδία δὲν ἐπήρετο ἐπὶ πίστει καὶ ἐδικαίου μάλιστα τὸν ἐραστὴν αὐτῆς γράφουσα πρὸς αὐτόν· « Αἱ γυναικεῖαι ὑποσχέσεις τῷ ἀνέμῳ παραδοτέαι ἢ ἐπὶ τοῦ ῥέοντος ὕδατος γρα-

πτέαι. » Ὁ Κάτουλλος, γινώσκων τὴν ἀπιστίαν, ἠγανάκτει καθ' ἑαυτοῦ διότι ἔπασχε. Ἐπεκαλεῖτο τὸν ὀρθὸν λόγον, ἐπετίμα ἑαυτὸν, ἀλλ' οὐδαμῶς διωρθοῦτο. Εἰ καὶ κατέβαλλεν ἀγῶνα μέγαν ὅπως ἀναλάβῃ τὸ θάῤῥος, ὁ ἔρως ὑπερίσχυε. Μετὰ σκληρὰν πάλην σπαράττουσαν τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπανήρχετο βαρύλυπος καὶ ὑπήκοος εἰς τοὺς πόδας τῆς γυναικὸς, ἣν καὶ ἀκουσίως ἐνίοτε κατεφρόνει, ἀλλ' ἠγάπα πάντοτε. «Ἀγαπῶ καὶ μισῶ, ἔλεγε· πῶς τοῦτο, θὰ ἐρωτήσῃς ἴσως. Ἀγνοῶ· ἀλλ' αἰσθάνομαι αὐτὸ καὶ βασανίζομαι. » Τοσαῦτα δεινὰ καὶ τοσαύτη ὑπομονὴ δὲν συνεκίνησαν πολὺ τὴν Κλωδίαν. Παρεδίδετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς ταπεινοὺς ἔρωτας, καὶ ὁ ταλαίπωρος ποιητὴς ἠναγκάσθη τέλος ἀπελπις ν' ἀπέλθῃ μακρὰν αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ σύγχυσις τῆς Κλωδίας καὶ τοῦ Κοιλίου ὑπῆρξε πολλῷ τραγικωτέρα· διότι ὁ ἔρως αὐτῶν διελύθη εἰς ποινικὴν δίκην. Ἐνταῦθα ὁ Κοίλιος πρῶτος ἐβαρύνθη. Ἡ δὲ Κλωδία, ἥτις συνήθως, ὡς εἴδομεν, προκατήρχετο τῆς διαστάσεως, δὲν περιέμενε τοιαύτην λύσιν. Μαινομένη διότι ἐγκατελείφθη, συνενοήθη μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Κοιλίου, εἶχε δὲ πολλοὺς, καὶ κατηγόρησεν αὐτοῦ ἐπὶ πολλοῖς κακουργήμασιν, ἰδίως δὲ ὅτι ἠθέλησε νὰ δηλητηριάσῃ αὐτήν. Ἰδοὺ, ὁμολογητέον, ἀθλιεστάτη διαδοχὴ τῶν λαμπρῶν ἐν Βαίαις ἑορτῶν! Ἡ δίκη ἐγένετο πρόξενος πολλοῦ γέλωτος καὶ πιθανῶς ἡ Ἀγορὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἐστερήθη περιέργων. Ὁ Κοίλιος εἰσῆλθε συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν προστατῶν αὐτοῦ, φίλων καὶ διδασκάλων, τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ πλουσίου Κράσσου, διαμερισαμένων τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ· ὁ δὲ Κικέρων ἀνέλαβεν ἰδίως τὰ τῆς Κλωδίας. Εἰ καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου κηρύττει, « ὅτι δὲν εἶναι ἐχθρὸς τῶν γυναικῶν καὶ ἔτι ὀλιγώτερον γυναικὸς φίλης πάντων τῶν ἀνδρῶν, » πάντες ἐννοοῦσιν ὅτι δὲν παρέλιπε τὴν καλὴν ταύτην συγκυρίαν ὅπως ἐκδικηθῇ δι' ὅσα ἔπαθεν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἐκείνης. Ἡ Κλωδία ἀπέτισε τὴν τιμωρίαν ἀντὶ τῶν συγγενῶν. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ Κικέρων οὐδεπώποτ' ἐγένετο δηκτικώτερος καὶ σφοδρότερος· οἱ δικασταὶ ἐγέλασαν πολὺ καὶ ὁ Κοίλιος ἠθωώθη.

Ἐν τῷ λόγῳ ὁ Κικέρων ὑπέσχετο ἐπισήμως ὅτι ὁ πελάτης αὐτοῦ ἤθελε μεθαρμόσει τὸν βίον. Καὶ τῷ ὄντι καιρὸς ἦτο νὰ σωφρονισθῇ· ἡ δὲ νεότης αὐτοῦ ὑπὲρ τὸ δέον διήρκεσε. Ἦγε τότε τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον ἔτος καὶ ὤφειλε νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὴν δημαρχίαν, ἂν ἤθελε νὰ πολιτευθῇ ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἤλπισεν ἄλλοτε. Ἄγνωστον ἂν εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον ἐξετέλεσε τὰ ὑπεσχημένα ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ· ἴσως τῷ ὄντι ἀπέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς τὰ δημοσιώτατα σκάνδαλα, καὶ ἡ κακὴ τροπὴ τῶν μετὰ τῆς Κλωδίας ἐρώτων ἴσως ἰάτρευσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν θορυβωδῶν ἐκείνων περιπετειῶν· ἀλλ' ὅτι ἐγένετο αὐστηρὸς ἀνήρ ποτε, ὡς οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι, δύσκολον νὰ ὑποθέσωμεν. Βλέπομεν ὅτι μετά τινα ἔτη, ὢν ἀστυνόμος καὶ ἐν χερσὶν ἔχων σοβαρωτάτας ὑποθέσεις, εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ μανθάνῃ καὶ διηγῆται τὰς ἐρωτικὰς ἐν Ῥώμῃ περιπλοκάς. Ἰδοὺ τί ἔγραφε τῷ Κικέρωνι τότε ἀνθυπάτῳ εἰς Κιλικίαν·

«Οὐδὲν νέον, πλὴν μικρῶν τινων συμβάντων, ἅτινα, εἶμαι βέβαιος, εὐχαρίστως θέλεις μάθει. Παῦλα Οὐαλερία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Τριαρίου, διεζεύχθη ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της ἄνευ λόγου, αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἔφθανεν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας του, καὶ νυμφεύεται τὸν Δέκιμον Βροῦτον. Δὲν τὸ εἶχες μυρισθῇ ποτε; Ἀφ' ὅτου ἀνεχώρησες, συνέβησαν πολλὰ τοιαῦτα ἀπίστευτα πράγματα. Ὁ Σέρβιος Ὀκέλλας ἦτο ἀδύνατον νὰ πείσῃ κανένα ὅτι ἐπιτυγχάνει πλησίον τῶν γυναικῶν, ἂν εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν δὲν συνελαμβάνετο δὶς ἐπ' αὐτοφώρῳ. Θὰ μ' ἐρωτήσῃς ποῦ; τῇ ἀληθείᾳ ἐκεῖ ὅπου δὲν ηὐχόμην νὰ τὸν εὕρω (1), ἀλλὰ ἀφίνω νὰ μάθῃς τὰ λοιπὰ παρὰ τῶν ἄλλων. Χαίρω πολὺ ὅταν νικηφόρος ἀνθύπατος τρέχῃ καὶ ἐρωτᾷ ὅλους μὲ ποίαν γυναῖκα κατελήφθη ὁ δεῖνα. »

Προδήλως ἄρα ὁ γράψας τὴν ὡραίαν ταύτην ἐπιστολὴν οὐδέποτ' ἐσωφρονίσθη ὅσον ὁ Κικέρων ἔλεγε, καὶ νομίζω ὅτι ὁ κοῦρος ὁ ταράττων τὴν νύκτα τὰς ἀγυιὰς τῆς Ῥώμης καὶ ὁ ἐραστὴς τῆς Κλωδίας ἀνευρίσκονται εἰσέτι ἐν τῷ ἀγχινουστάτῳ ἀνθρώπῳ τῷ μετὰ τοσαύτης χάριτος διηγουμένῳ τὰς ἐρωτικὰς ταύτας περιπετείας. Δυνάμεθα λοιπὸν εὐλόγως νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι, κἂν ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ὁ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ βίος διαφεύγει ἡμᾶς, οὐδέποτε ἀπεῖπεν ἐντελῶς τὴν τῆς νεότητος αὐτοῦ ἀκολασίαν καὶ ὅτι, καί τοι ἄρχων, καί τοι ἀνὴρ πολιτικὸς, ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους μιγνύων εἰς τὰ τῆς πολιτείας τὴν ἡδονήν.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΣΥΛΛΟΓΗ

λέξεων φράσεων καὶ παροιμιῶν.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 326.)

Μισάνοιχτα. (ἐπιῤ.) Τὸ ἡμιανεῳγμένον ἢ ἡμικεκλεισμένον θύρας ἢ τοιούτου τινός. «Ἄφησε μισάνοιχτα τὴν πόρτα», ὡς καὶ τὸ ἀντίθετον *ὀρθάνοιχτα* ἢ *θεάπλορα* (ἴδε τὰς λέξεις).

---

(1) Πιθανῶς μετά τινος γυναικὸς ἀγαπωμένης ὑπὸ τοῦ Κοιλίου. Ὁ Κικέρων, ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, λέγει ὅτι ἡ φήμη τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ ἔφθασε καὶ μέχρι τοῦ ὄρους Ταύρου. Πολλοὶ δ' ὑποτιθέασιν ὅτι πρόκειται περὶ κατορθωμάτων ἐρωτικῶν.

Μισότριβο. Τὸ ἡμιτριβές. Λέγεται κυρίως ἐπὶ φορεμάτων ἤδη μεταχειρισθέντων (habit usé).

Μνημοῦρι = Τὸ μνῆμα, ὁ τάφος (Sepulcre).

Μόδια (πληθυν.) Ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὁ Μόδιος, εἶδος μέτρου ἐπὶ γεννημάτων. «Χίλια μόδια !» εὐχὴ διδομένη παρὰ τῶν διαβαινόντων ἐκ τῶν ἁλώνων, ὅπου καταμετροῦνται οἱ συναζόμενοι καρποί.

Μοῖρα. Ἡ τύχη ἢ τὸ ῥιζικό. Καὶ αἱ φράσεις «μαύρη ἡ μοῖρά του»· «χαρὰ στὴ μοῖρά του», «γραφτώτανε στὴ μοῖρά του».

Μοιρολογῶ ἢ *Μυρολογῶ*· θρηνῳδῶ, ὀλοφύρομαι. «Κλαίει καὶ μυρολογᾷ», ἐξ οὗ καὶ *Μυρολόι* καὶ *Μυρολοιτὸ* (chant lugubre) καὶ *Μυρολοίστρα* ἡ μυρολογήτρα (γυνὴ), θρηνῳδός.

Μολλαίνω ἢ *Μολένω.* Salir (μεταφορ.) Σημαίνει καταλύω τὰς νηστησίμους ἡμέρας. Λέγεται καὶ *Μαγαρίζω.*

Μολίγγια (τὰ). Καλοῦνται οἱ νέοι βλαστοὶ τῶν δένδρων ἢ τῶν φυτῶν.

Μόμολες (ἢ μᾶλλον διὰ τοῦ ω, ἐκ τοῦ ἀρχ. *μῶμος*). Οἱ μορφασμοὶ διὰ γελοίων σχημάτων τοῦ προσώπου, ἢ ἄλλων χειρονομιῶν ἢ κινήσεων τοῦ σώματος.

Μονάκριβος. Ἀντὶ ἕνας καὶ μόνος. Μονάκριβος υἱὸς, ὁ μοναχογυιὸς ἢ μονογενής.

Μονάναπνα (ἐπίῤ.) καὶ *Μονανάπνέας.* «Μιλεῖ μονανάπνέας» τουτ. ἀπνευστὶ καὶ διαρκῶς.

Μονάρχης. Ὁ μονόρχις, ὁ ἔχων ἕνα μόνον ὄρχιν.

Μονάτος Ὁ μονοειδὴς, μοναδικός. «Ὅλο ψέμμα μονάτο». «Χρυσάφι μονάτο». κλπ.

Μονιτάρου (ἐπίῤ.) ἀθρόως, διὰ μιᾶς. Ὅλα μονιτάρου», *καὶ Μονιταριστὰ* ἐπισωρευμένα ὁμοῦ.

Μόνε καὶ Μονὲ ἢ μόνο καὶ μονό. (ἐπίῤ.) «Μόνε τί ;» ἀντὶ ἀμὲ τί; «εἶναι, μονὸ δὲν εἶναι ;» ἀντὶ τοῦ ἀμὲ δὲν εἶναι ; «Ἤθελα νὰ 'πάγω μόνο μποδίστικα» ἀντὶ ἀλλ' ἐμποδίσθην.

Μόνω-μόνω καὶ *ὅσω-μόνω* (ἐπίῤ.) ἀντὶ τοῦ μόλις, πολλὰ ὀλίγον. «Ἐπῆρε ὅσω-μόνω γιὰ τὰ ἔξοδά του.» «Μόνω-μόνω νὰ τρέξῃ κουράζεται» (ἀντὶ μόλις, ὀλίγον τί).

Μονό (τό). Εἶδος μαλλίνου ὑφάσματος χονδροῦ καὶ γνουδωτοῦ, ὁμοίου τῷ ἀμπὰ ἢ κετσέ. (τουρκ.)

Μονόβολα (ἐπίῤ.) «Ἔρχεται μονόβολα» ἀντὶ βολικὰ, μονομερῶς, καὶ *Μονόβολος* ἢ *ἀνάβολος* ἀντίθετον τοῦ *καλόβολος* ἢ εὔθετος.

Μονοκολλιδέας (ἐπίῤ.) καὶ *Μονοκολλάδικα* παιδία, τὰ δίδυμα τέκνα.

Μονοκοιτλάρικο (ἐνν. κρεββάτι), καλεῖται τὸ ἔχον χωρητικότητα δι' ἕνα μόνον ἄνθρωπον.

Μονοκόκκαλος, ὁ δύσκαμπτος καὶ δυσκίνητος ἄνθρωπος. «Σὰν λύκος μονοκόκκαλος περπατεῖ».

Μονοκοπανέας (ἐπίῤ.) Διὰ μιᾶς (Tout-d'un coup)

Μονολαρουγγέας καὶ Μονορρουφέας (ἐπίῤ.) Λέγεται ὅταν καταπίνῃ τις διὰ μιᾶς καὶ μόνης καταπόσεως ἢ ἀμυστί.

Μονάλογα καὶ Μονολοήτικα τὰ μονοειδῆ, ἢ μιᾶς λογῆς· ἀντίθετον τοῦ *δίλογα.* Σημαίνει προσέτι τὸ Μονόλογα καὶ τὸ καθ' ἕνα τρόπον.

Μονολόγια. Καλοῦνται οἱ πρὸς τροφὴν τῶν ζώων συναχθέντες καὶ ἀποξηρανθέντες βλαστοὶ τῆς ἀμπέλου, ἐξ οὗ καὶ ῥῆμα *Μονολογᾷ* ἢ κόπτει καὶ συνάζει Μονολόγια.

Μονόπλευρα (ἐπιῤ). «Πηγαίνει μονόπλευρα» τουτ. λοξοειδῶς διὰ τῆς μιᾶς πλευρᾶς (Transversalement) ἐγκαρσίως.

Μονόφλογο. «Τὸν πιάνει μονόφλογο» ἢ *σέφλογο* τουτ. τὸν κυριεύει φόβος καὶ τρόμος. «Μονόφλογο νὰ σὲ πιάσῃ !» (κατάρα).

Μονόχνωτος. Ὁ μοναδικὸς κατὰ τὰς ἕξεις, καὶ ἰδιότροπος ἄνθρωπος.

Μωράβραστο. Τὸ μὴ καλῶς βρασμένον κρέας, ἢ ἄλλο τι μαγείρευμα.

Μορμάσσει. (τρ. πρ). «Δὲν μορμάσσει ἢ δὲν ἐμόρμαξε», δὲν ἐμόρφασεν ἢ δὲν ἐπρόφερε κἂν λέξιν.

Μορογάρει. (τρ. πρ.) χρονοτριβεῖ περιμένων. «Στέκει καὶ μορογάρει» (ἴσως ἐκ τοῦ ἰταλ. moroso ἀργός.)

Μόσκλα (τὰ) ἢ *Μοῦσκλα* παρ' ἄλλοις. Τὰ δαμάσκηνα ἢ κορόμηλα (prunes).

Μουγγάρα (ἡ). Εἶδος πλακοῦντος παραγεμιστοῦ (ἴδε καὶ καλιτσούνα).

Μουγγαρώνει καὶ *Μουγγαρωμένος,* λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπου κατηφοῦς καὶ σιωπηλοῦ.

Μουγγρίζει ἀντὶ τοῦ *γογγύζει* ἢ *μουρμουρίζει,* καὶ *μουγγριτὸ* καὶ *μουγκᾶται* ἀντὶ τοῦ μυκᾶται (ἐπὶ ζώων).

Μουλαρώνει (τρ.πρ.) «Στέκεται καὶ μουλαρώνει» ἢ *ἐμουλάρωσε* λέγεται διὰ τὸν στεκόμενον ἐπιμόνως καὶ μὴ θέλοντα νὰ προχωρήσῃ.

Μουλλάζει (τρ.πρ.) ἢ *ἐμούλλαξε.* Λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπου ἢ ζώου περιμαζευμένου καὶ ἀκινήτου, ὡς «Μουλλάζει ὁ λαγώς». § Μουλλάζει σημ. καὶ τὸ Μουσκεύω (Mouiller).

Μουνοῦχος ὁ εὐνουχισμένος κάπρος, καὶ ῥῆμα *μουνουχῶ* ἢ *μουνουχίζω.*

Μουτζουδέα ἡ κοινῶς μουτζοῦρα προερχομένη ἐκ τῶν καρβούνων, ἡ ἀσβόλωσις.

Μούρη (ἡ) καὶ *μοῦτρο,* τὸ πρόσωπον. Καὶ ἐπὶ φλεγμονώδους ἐκφύματος λέγεται, ὡς «ἔκαμε μούρη»

(proéminence) τουτ. ἐξωγκώθη ἀρκούντως, ὥστε νὰ ἐξέλθῃ τὸ πύον.

Μουρώνει ἢ *ἐμούρωσε*. Λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπου εἰσχωροῦντος ἀναιδῶς καὶ ἀσυστόλως εἰς κάθε τι.

Μουρχούδα, ἢ παρ' ἄλλοις *μουχούρτα*. Εἶδος πινάκας ἁπλωτῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ βαθουλῆς πρὸς τὰ κάτω.

Μοῦσκλα (ἡ). Ἡ κατήφεια ἢ *κατσούφα* παρ' ἄλλοις, καὶ *μουσκλώνω* ῥῆμα, καὶ *μουσκλωμένος*, ὁ κατηφής.

Μουσκαρεύομαι (ῥ. μέσον) ἢ *μετωρίζομαι*, ἢ χωρατεύω μετά τινος, ἀστεΐζομαι καὶ *μουσκαρίαις*, χωρατά.

Μουσμούλαις. Αἱ ἀκαθαρσίαι κυρίως τοῦ προσώπου, καὶ *μουσμούλης*, ὁ ἀκάθαρτος ἄνθρωπος.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΠΕΤΡΟΥ ΩΒΥΣΩΝΟΣ,

Μαγίστορος Ῥόδου.

—o—

Τοῦ Μαγίστορος τούτου διπλωματικὰ ἔγγραφα, γεγραμμένα ἑλληνιστὶ ἢ μᾶλλον μιξοβαρβάρως, ἐδημοσίευσεν ἡ Πανδώρα τὸ 1856 ἔτος, μετὰ συντόμου περὶ αὐτῶν ἐκθέσεως τοῦ ἐκ τῶν ἡμετέρων σοφῶν Σπυρίδωνος τοῦ Ζαμπελίου (*)· ὁ δὲ Κ. Ἰ. Σακελλίων, ὁ καταρτίσας καὶ πρὸς ἔκδοσιν ἑτοίμην ἔχων τὴν Πατμιακὴν βιβλιοθήκην, περὶ ἧς ἐγράψαμεν τὴν 15 Ὀκτωβρ. καὶ 1 Νοεμβρ. τοῦ παρελθόντος ἔτους, συνήγειρε καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα, οὐχ ἧττον περίεργα διά τε τὴν ἱστορικὴν καὶ τὴν γλωσσικὴν ἀξίαν. Ἐπειδὴ δὲ εὐηρεστήθη νὰ διακοινώσῃ ἡμῖν ἓν τούτων, δημοσιεύομεν καὶ αὐτὸ, τηροῦντες τοῦ πρωτοτύπου τὴν γραφήν. Εὐχόμεθα δὲ νὰ ἴδωμεν τὸ ταχύτερον ἐκδεδομένον ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Σακελλίωνος.

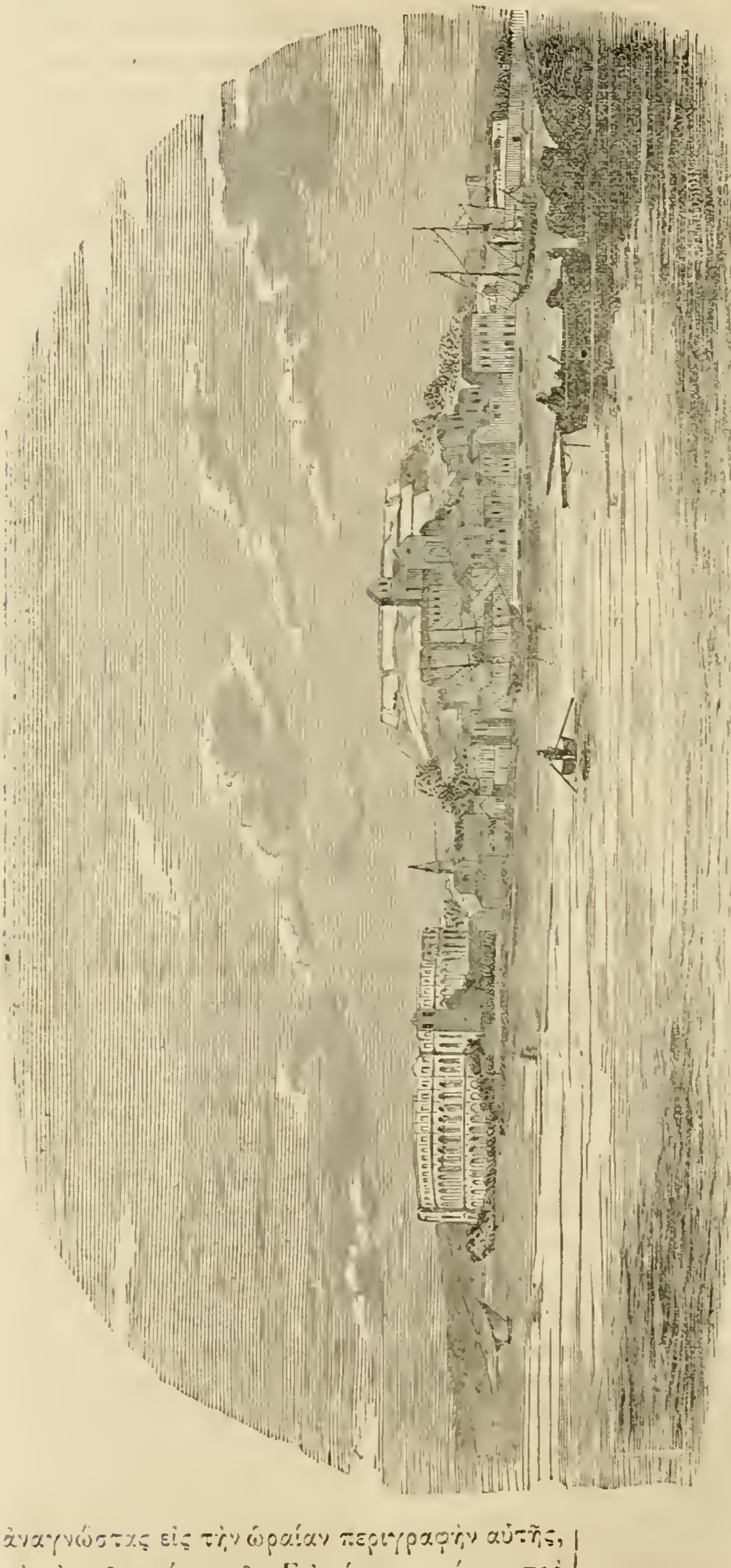
« Ἡμῆς φρὰ Πετρο Δαυμβοῦς θήα χαριτι Καρδινάλης. τῆς αγίας τοῦ Θεοῦ Ρωμαΐκῆς ἐκλησίας. καὶ ἀποστολικός λεγάτος πάσις Ἀνατολῆς. ἔτοι δέ καί μέγας Μαΐστορ. τοῦ ὁσπιταλίου τῶν Ἱεροσολύμων. Ῥόδου. Εἰς ἐσέναν. τόν ἠγαπημένον μας. ἐν ιερεῦσιν. κυρόν Θεοδουλον καί ἡγουμενον. τῆς σεβασμίας. Μονῆς. τοῦ αγιου. καί ἐβαγκελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τοῦ ἐν τη νυσσο. Πάτμω. καί ἡς ὁλους' τοὺς ἱερομονάχους καὶ μοναχούς. τῆς σιντροφιά σου. χάρης ἡμῖν και ηρινη. ἀπό Θεοῦ παντοκράτορος. Τὴν γραφήν σας ἐπεριλάβαμεν με τόν κυρόν Νίρων. ἱερομοναχων. καί πνευματικῶν καί οικονόμων τῆς σεβασμίας Μονῆς ταυτης. και τα γραφομενα καλός. ἐκρικήσαμεν. καὶ περι τήν ὑπόθεσιν τοῦ μητροπολύτου τῆς Φυλαδελφίας. όποῦ μᾶς ἐγράψετε ὁλα καλός ἐγρικήσαμεν. Λυπόν. θέλομεν. καί οριζομεν καὶ ορδινιάζομεν. οτι ὁ μητροπολύτης ὁ Ιοακιμ τῆς Φυλαδελφίας. άπου τα τριαντατρία. μόδια. τό σιτάρην. όποῦ ἐπίρεν απου τον ἐπίτροπον. τοῦ Μοναστιρίου. ἡστήν Λέρον. τά δεκατρία. μόδια τά ήιεν διά ολον τόν περασμένον' κερον εος τήν ήστερην τοῦ Αὐγούστου. ͵αυϞζ. καί τά ήκοσιν. μόδια. τό ρέστος. καί ολον' τό κρασίν. καί λάδιν. καὶ ἀσκάδια (*). καί ἐλίες. καί όσπρηκά όποῦ ἐλαβεν άπαυτόν. τόν ἐπίτροπον. τοῦ Μοναστηρίου στήν Λέρον. ὀνόματι παπᾶς. Διμίτριος. νά ενεν κρατημένος. ὁ λεγόμενος. μητροπολυτις. νά τά λογαριαζη. άπανο. ἡστούτην. τὴν χρονίαν. ή πία χρονία θέλομεν καὶ οριζομεν. νὰ άρχίζη. απου τήν πρώτην. τοῦ σεπτεβριου. μηνος. ͵αυϞζ: καί να τεληονη ἡστήν ήστεριν. τού πρότου ερχομενου Αὐγούστου. ͵αυϞη. καί να μιδέν. ήμπορη. μήτε. ὁ μητροπολύτις. μήτε ὁ ἐπίτροπος. τοῦ Μοναστηρίου. νά κάμουν άλέος. διότις. οὐδέν θέλομεν. νά εχη ἄλλον. ἡμἓ καί μόνον. εκίνον. το διαλαμβάνη. ή βοῦλλα μας. η προτη. όπου ἐνεν γραμενη. ͵αυϞζ. μηνί. Ιουνιω. κζ. στήν όπίαν βοῦλλαν. διαλαμβάνη. καί ἐξεκαθεριζη. οτι ὁ λεγομενος μητροπολυτις. νά εχη. απου τόν επιτροπόν του Μαναστηρίου. διά τήν ζοοτροφήν του. κρασίν μισοτεταρτα. Ρόδου. εκατόν. πεντήκοντα. σιταρην. μόδια. Ρόδου. ήκοσι. λάδιν. κάρτες. Ρόδου. ἑκατόν καί ἐλίες. μόδια. δυό. καί ἀσκάδια. μόδια. δυό. καί όσπρικά. μόδια. τρία. καί έναν έλαφον πράμαν. απαυτά. όπου ἐνεν κρατημένος. ὁ ἐπιτροπος να τόν δόσι. να τόν δειδι. εναν εκαστον ήσόν κερόν του. Ἀκομη θέλομεν καί οριζομεν. τά υπόλυπα όλα του Μοναστιρίου. καρποφορίες καί διακονίες ὁ ἐπίτροπος. τοῦ Μοναστιριου να τά αποστέλλη. ήσό Μοναστίρην διχός καμίαν. εμπόδισιν' όμιος. και τα χορᾶρια. και τά υποστατικά τού Μοναστιριου. όποῦ εχουν. σήν Λέρον. καί κρατοῦν τά δίκεα. και γιουριδιαμεντε. όποῦ ἐνεν γραμενα. ἡσό χαρτουλάρην. τῆς κομανταριας μας. τῆς Κῶ. καί πλορόνουν τά εφητα τος. Θέλομεν καί όριζομεν να τά σπέρνουν. καί να τά καλιεργοῦν. καθὼς τά εκάμνασιν ἐξ αρχῆς' καί ουτος' ενε' ὁ ωρισμός μας καί το ήμέτερον. θέλημαν. καί δια μιζοτεραν ἀσφάλιαν ὁρισαμεν. και ετυπώθη. το παρόν. γράμμα. με τὴν σινηθισμενην μας βοῦλλαν. Ἐδόθη. εν Ρόδω. εν τῷ ήμετερω παλατίω. ετους. ἀπὸ Χριστοῦ. ͵αυϞζ. μηνι. Σεπτεβριω. ήμερ. ή. » (Γ. Σ.)

(*) Ὅρα τόμ. ς'. φυλλάδ. 142, σελ. 563.

(*) Ἔτι καὶ νῦν ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἐν Θήρᾳ, καὶ ἐν ἄλλαις τῶν Κυκλάδων, σκάδια λέγουσι τὰ ξηρὰ σῦκα· ὅπερ παρέφθαρται πάντως ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ἰσχάδια.

ΠΟΛΑ.

Παρατιθέμενοι τὴν εἰκόνα τῆς Πόλας ἐν ἀπόψει καὶ τὴν τῆς ἐν αὐτῇ Χρυσῆς Πύλης, ἴσως ὠφείλομεν νὰ παραπέμψωμεν ἁπλῶς τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὴν ὡραίαν περιγραφὴν αὐτῆς, τὴν ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Εὐτέρπης τόμῳ πρὸ πολλῶν ἐτῶν δημοσιευθεῖσαν, καὶ, μετὰ τῶν ἐπιλοίπων τοῦ Κυρίου Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ διηγημάτων, ἀξιωθεῖσαν μεταφράσεως ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὀλίγαι τινὲς περὶ αὐτῆς εἰδήσεις δὲν θέλουσιν ἀπαρέσει εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας πρόχειρον τὴν περιγραφὴν ἐκείνην, δημοσιεύομέν τινας ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικάς.



Πόλα.

Ἡ Πόλα κεῖται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰστρίας, ὄπισθεν τῶν νήσων Βριονίων. Κολχικὴ πόλις, ἐγένετο σημαντικὴ τὰ μάλιστα ἐπὶ Ῥωμαίων, μετονομασθεῖσα Pietas Julia, καὶ σώζει μέχρι τοῦ νῦν πολλὰ ῥωμαϊκὰ μνημεῖα οὐ μικροῦ λόγου ἄξια, μεταξὺ δὲ ἄλλων (οἷα, ὁ Ναὸς τοῦ Αὐγούστου καὶ ὁ Ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος) τὸ Ἀμφιθέατρον, φαινόμενον εἰς τὴν ἄκραν τῆς πόλεως πρὸς ἀριστερὰν, εἰς ὃ, κτισθὲν τὸ 89 μ. Χ. ἔτος ἐχώρουν περὶ τοὺς εἰκοσακισχιλίους θεατὰς, καὶ ἡ θριαμβικὴ ἁψὶς, ἡ καλουμένη Χρυσῆ Πύλη, κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ μνημεῖον καλῶς διατηρούμενον. Ὁ Ναὸς τοῦ Αὐγούστου χρησιμεύει ἐν Πόλᾳ, ὡς παρ' ἡμῖν ἐν Ἀθήναις τὸ Θησεῖον, ἀντὶ Μουσείου. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις ἐν Πόλᾳ φυτὸν δάφνης φημιζόμενον ὅτι ἄγει τὸν δέκατον αἰῶνα τῆς ἡλικίας, φυτευθὲν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος.

Τὴν σήμερον ἡ Πόλα, μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἀσημότητα, φαίνεται ἀνακτωμένη τὴν προτέραν ἐν Ἰστρίᾳ ἐπισημότητα, διότι ἡ κατέχουσα αὐτὴν Αὐστρίαν ἐπιτελεῖ ἐν αὐτῇ μεγάλα ἔργα, καθιστᾶσα τὴν Πόλαν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐν τῷ μέλλοντι ναυτικῶν τῆς Ἀδριατικῆς πόλεων.

Παρὰ τὴν Πόλαν οἱ Γενουήνσιοι κατεναυμάχησαν ἄλλοτε τοὺς Ἐνετούς.



Ἡ Χρυσῆ Πύλη.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ἐν ᾧ ἡ Ἑλλάς, καὶ κατὰ τοῦτο μιμηθεῖσα τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἐπαγοῦτο ὑπὸ τοῦ ψύχους, καί, πρᾶγμα πρωτοφανὲς ἐνταῦθα, ὅλαι πόλεις καὶ κωμοπόλεις ἐκαλύπτοντο ὑπὸ χιόνος· ἐν ᾧ ἐν μὲν Εὐβοίᾳ οἱ κάτοικοι ἑβδομάδα ὅλην διήγαγον ὑπὸ τὴν χιόνα διὰ συρίγγων κοινωνοῦντες καὶ σιτὸν ἑφθὸν ἤτοι, κατά τινα ἀστεῖον τὰ ἴδια αὐτῶν κόλλυβα, τρώγοντες ἐν δὲ Λαμίᾳ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας διεκόπη ἡ μεταξὺ τῶν κατοίκων συγκοινωνία, ἐν Νικαίᾳ τῆς Γαλλίας ἤνθουν ἐν ὑπαίθρῳ πάντα τὰ καρποφόρα δένδρα καὶ πολλὰ τῶν τροπικῶν φυτά, ὁ δὲ βουλόμενος συνέλεγε ῥόδα, καμελίας καὶ χαμαικέρασα. Αἱ μηλέαι, αἱ κορομηλέαι καὶ αἱ κερασέαι ἤνθουν ὡς ἐν μέσῳ ἔαρι, κορόμηλα δὲ καὶ κεράσια, ἄωρα μέν, ἀλλ' ὡς σφαιρίδια πυροβόλου ἀνεπτυγμένα, ἐκρέμαντο ἀπὸ τῶν κλώνων. Ἐν δὲ Μονάχῳ (Monaco) τῆς Ἰταλίας, Ἀγγλίδες καὶ Ἄγγλοι, ἐκεῖ παρεπιδημοῦντες, ἐλούοντο εἰς τὴν θάλασσαν, φυλαττόμενοι ἀπὸ τῶν καυστηρῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τούτοις παραμυθούμενοι ἑαυτοὺς διὰ τὸ μέγα κρύος ἐπολλαπλασίασαν τοὺς χορούς· καὶ δικαίως ἂν εἴποι τις ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν οὐδέποτε οἱ πόδες αὐτῶν ἐκοπίασαν τοσοῦτον σκιρτήσαντες ἢ ἐψύχθησαν, ὅσον κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον. Ἀφ' οὗ ἐπὶ ἔτος ὁλόκληρον εἰς τὰς σπανίας ἑσπερινὰς συναναστροφὰς ἐπορευόμεθα ἔνοπλοι, νῦν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἐξερχόμεθα σχεδὸν καθ' ἑσπέραν εἰς χορόν, καί, λήξασης τῆς ἐν τοῖς ἀνακτόροις χηρείας, ἀνεφάνησαν πάλιν οἱ βασιλικοὶ χοροί.

Μὴ κληθεὶς εἰς τὸν πρῶτον τούτων, εἰς ὃν ἀσμένως ἔσπευσαν οἱ πολυπράγμονες τῶν Ἀθηνῶν κάτοικοι, οὐδὲν τῶν κατ' αὐτὸν δύναμαι νὰ διηγηθῶ, διότι μόνος *ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία.* Ἀρκοῦμαι λοιπόν, ἀφ' οὗ εἴπω ὅτι ἐγένετο λαμπρός, εἰς τὴν παράθεσιν

τοῦ ἑξῆς περὶ χοροῦ ποιηματίου φίλου τινὸς ἐν Ἰβραΐλα διατρίβοντος καὶ μαντεύσαντος, οὕτως εἰπεῖν, τὸν ὀρχηστικὸν ὀργασμὸν τῶν ἐν Ἀθήναις οἰκούντων.

Ο ΧΟΡΟΣ.

Μ' ἀρέσκ' ἡ λάμψις τοῦ χοροῦ εἰς αἴθουσαν ὡραίαν
Μὲ φῶτα καταστόλιστον, πολυμιγεῖς λυχνίας,
Αὐγάζουσαν ἐκ καθρεπτῶν μὲ θείου τόξου θέαν
Καὶ θέλγουσαν τὰ ὄμματα, τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας.

Μ' ἀρέσκ' ἡ λάμψις τοῦ χοροῦ μὲ εὐειδεῖς κυρίας
Στιλβούσας ἐκ μαργαριτῶν, ἐκ κάλλους κι' ἀδαμάντων.
Μὲ νέας πλήρεις χάριτος, θελγήτρων καὶ μαγείας,
Μὲ τὰ σεμνά των πρόσωπα, τὴν τρυφερὰν χαράν των.

Ὅταν ἡ προανάκρουσις τῆς μουσικῆς ἠχήσῃ,
Μ' ἀρέσκει πρῶτος χορευτὴς τὴν πρώτην νὰ ἐκλέξω,
Τὴν ἁβροτάτην της ὀσφὺν ἡ χείρ μου νὰ κρατήσῃ
Κ' εἰς τὸ εὐῶδες στάδιον ἀγωνιστὴς νὰ τρέξω.

Κ' ἐν ᾧ θὰ συγχορεύωμεν νὰ τῇ εἰπῶ ὁπόσα
Πρὸ τόσου χρόνου φεύγοντος ἐπόθουν νὰ ἀκούσῃ,
Καὶ νὰ ὑμνήσ' ἡ γλῶσσά μου τὰ κάλλη της τὰ τόσα,
Τὴν θύραν τῆς καρδίας της σιγά, σιγὰ νὰ κρούσῃ.

Μ' ἀρέσκ' ἡ λάμψις τοῦ χοροῦ, ν' ἀκούω τοὺς ψιθύρους,
Ν' ἀκούω λέξεις ἔρωτος καὶ τρυφερὰς ἐκφράσεις,
Νὰ βλέπω θαυμαστὰς ἐμπρὸς νεάνιδος ἀπείρους,
Νὰ μειδιᾷ τὰ χείλη των, νὰ τοῖς γελᾷ ἡ πλάσις!

Μ' ἀρέσκ' ἡ λάμψις τοῦ χοροῦ, ὁ στροβιλίζων χρόνος
Νὰ φεύγῃ ἀνεπαίσθητος ἐλπίδων με πληρώσας,
Παντοῦ νὰ λάμπῃ ἡ χαρά, ὡς ἥλιος ζωογόνος,
Νὰ βλέπω νέους εὐτυχεῖς, παρθένους μειδιώσας.

Νεάνιδες, χορεύσατε! χορεύσατε. ὦ νέοι
Γελάσατε ἕως γελοῦν τῆς ἥβης σας τὰ ῥόδα,
Τὸ γῆρας καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχονται δρομαῖοι
Μὲ τῶν ῥυτίδων τ' ἄροτρον, μὲ τὸν ψυχρόν των πόδα.

Κλεάνθης. Ι. Π. . . .

Θαῦμα! Ἀναγνῶσται, ὅσοι εἴδατέ ποτε τὰς Ἀθήνας, ἐνθυμεῖσθε τὴν ἐκ δεξιῶν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης πλατεῖαν, ἐφ' ἧς σταθμεύει ἡ Πρωτοφυλακή; ἐνθυμεῖσθε ὀλίγον κατωτέρω, ὡς δύο βημάτων ἀπόστασιν, κατέναντι σχεδὸν τῆς Πρωτοφυλακῆς, τὸ *χρυσοχοεῖον Ζαχαρίου Ἰωάννου*; παρετηρήσατε ὅτι, δεξιᾷ τῷ πρὸς τὸ χρυσοχοεῖον βλέποντι, ὑπάρχει ἀνεῳγμένη ἀρχὴ δρόμου, πρὸς ἣν αἱ ἑκατέρωθεν οἰκίαι τὰ νῶτα στρέφουσι; ἐνθυμεῖσθε — ὅσοι ἔχετε ῥῖνα — ὅτι τὰ λιμνάζοντα ἐκεῖ . . . ὕδατα ἐμόλυνον τὸν ἀέρα; — Αἴ! τί λοιπόν; ἐνθυμούμεθα.— Μάθετε σήμερον ὅτι τεθέντος ἐκεῖ μαρμαρίνου καὶ παλλεύκου *Σωτηρίου*, ἐσώθημεν ἐν μέρει ἀπὸ τῆς κακῆς θέας καὶ τῆς δυσωδίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν περιβάλλοντα τὴν Συνέλευσιν τοῖχον ἐνεκτίσθη, δίστομον καὶ τοῦτο, Σωτήριον. — Ἀξιέπαινος ἡ ἀρχὴ διότι ἤρξατο ἐπιδεικνυμένη μέριμνάν τινα ὑπὲρ τῆς κοινῆς, καὶ μάλιστα τῆς τῶν πολυτιμοτάτων τῆς πατρίδος τέκνων καὶ πατέρων, ὑγείας· ἀλλὰ συμβουλεύομεν αὐτῇ νὰ ἐξετάσῃ πῶς κατασκευάζονται ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ τὰ τοιαῦτα δημόσια οἰκοδομήματα, ὅπως τελειοποιήσῃ καὶ αὐτὴ τὰ ἐν Ἀθήναις. Ἐν Παρισίοις π. χ. εἰς τὰ πλεῖστα αὐτῶν σταλάζει ἀκαταπαύστως ὕδωρ ἀφαιροῦν τὴν κακοσμίαν.

Κατὰ τὴν κάτωθεν τοῦ Θησείου συνοικίαν γίνονται καταμετρήσεις καὶ χωροσταθμίσεις διὰ πασσάλων καὶ σημάτων, πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ σιδηροδρόμου· ἠκούσαμεν ὅτι ὁ σιδηρόδρομος, διερχόμενος μικρὸν ἀνωτέρω τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, θέλει καταστρέψει τὸ λοφίδιον τοῦ *Ἐπταχάλκου*, «ἐφ' οὗ ἵστατο ἄλλοτε τὸ μνημεῖον τοῦ *Χαλκόδοντος*, ἵσταται δὲ νῦν ἡ ἐκκλησία τοῦ *Χαλκουρίου* ἐντεῦθεν τοῦ στρογγύλου πύργου καὶ τοῦ λαξευτοῦ βράχου ὅστις εἶχεν ἐπίθεμα τὸν τοῦ *Πραξιτέλους ἵππῳ ἐφεστηκότα στρατιώτην*, ἴσως τὸν κοσμοῦντα σήμερον τὴν Κυριναλεῖαν πλατεῖαν τῆς Ῥώμης (1) ». Ἂν ὁ λόγος οὗτος ἔχηται ἀληθείας, πρὸς τῇ ἀρχαιολογικῇ βλάβῃ, ἥτις ἔσεται οὐ μικρά, θέλομεν πάθει καὶ λοφιδίου ὡραίου στέρησιν, δι' οὗ ἡ τέχνη, βοηθήσασα τῇ φύσει εἶχεν ἄλλοτε τὰς Ἀθήνας κεκοσμημένας. Πόσῳ βάρβαρον πρᾶγμα νὰ καταστρέφωμεν θέσεις τηρησάσας τὸ παλαιὸν ὄνομα σχεδὸν τὸ αὐτό, ἀντὶ μνημείου ἐθνικοῦ ναὸν χριστιανικὸν μετὰ μικρᾶς τοῦ ὀνόματος παραλλαγῆς κατεχούσας! Πλὴν τούτου ὅμως τὸ σημερινὸν ἔδαφος τῶν χαλκείων πιθανῶς, εἰ μὴ βεβαίως, καλύπτει ἀρχαιότητας πολλάς, ὡς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑπάρχον. Αἱ ἀρχαιότητες αὗται τί γενήσονται κτιζομένου ἐκεῖ τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου; πῶς δὲ ἀνασκαφήσεται, κατὰ τὸ σχέδιον, μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸ τέταρτον τῆς πόλεως τμῆμα πρὸς ἀρχαιολογίαν; Ἄλλως τε, δὲν θέλει ἀσχημίσει τὰ παρακείμενα λαμπρὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης ἡ γειτνίασις ἐργοστασίου σιδηροδρόμου, καταστρεφομένου δυσκολώτερον πάντων τῆς πόλεως τῶν χαλκείων; τὸ ἀπαύστως σειόμενον ἔδαφος, οἱ μέλανες τοῦ καπνοῦ πλόκαμοι δὲν θέλουσι βλάψει αὐτά; ἢ μήπως δὲν ὑπάρχει ἄλλος τόπος πρὸς ἵδρυσιν σταθμοῦ, μακρὰν τῶν ἀρχαιοτήτων; Ἂν θέλῃ ὁ Θεός, ὄπισθεν τοῦ ἐργοστασίου τοῦ ἀερίου τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἑταιρίαν ἀνήκοντος ὑπάρχει ἱκανὴ ἔκτασις γῆς καὶ ἄλλη δὲ παρὰ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῶν Ἀρρένων ἐπὶ τῆς νέας εἰσόδου τῆς πόλεως. Πολὺ φοβούμεθα μήπως εἴπωσί ποτε τοῖς Ἕλλησι· quod Gothi, Scotus et Turcae non fecerunt graeca fecit respublica. Ὅταν ἄλλοτε ἐσπάρη λόγος ὅτι περικαλλὲς ἐκ πεντελησίου μαρμάρου κτίριον, ἡ Σιναία Ἀκαδημία, ἔμελλε ν' ἀνεγερθῇ παρὰ τὸ Θησεῖον, ὁ περίδοξος τῆς Γαλλίας ζωγράφος Ingres ἔλεγε πρός τινα τῶν ἡμετέρων καλλιτεχνῶν ἐν Παρισίοις διατρίβοντα· « οὕτω

(1). Ἴδε Πανδ. τόμ. ΙΒ'. σελ. 146.

πράττοντες καταγινώσκετε ὑμῶν αὐτῶν βαρβαρότητα· ἄλλως τε, ἐνθυμήθητε ὅτι δὲν εἶσθε κύριοι τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων—ἀνήκουσιν εἰς πᾶσαν τὴν ὑφήλιον — ἀλλ' ἁπλοῖ φύλακες, ὀφείλοντες λόγους τῆς διαχειρίσεως εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον». Καὶ εἶχε δίκαιον. — Μὴ αὐξήσωμεν, πρὸς Θεοῦ, τὰς τῶν ἀρχαίων καταστροφάς· ἀρκούντως ὑβρίζουσιν αὐτοῖς αἱ ἀκαθαρσίαι καὶ ἡ βάνδαλος ἐποικοδόμησις οἰκιῶν ἐπὶ τῶν ὀρόφων ἀρχαίων κτιρίων! Ὁ στρατὼν τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ κεῖται μετὰ τῆς πλησίον Ἀγορᾶς ἐν τῇ Ποικίλῃ Στοᾷ· ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τοῦ Πύργου τοῦ Ἀνδρονίκου σώζεται ὑπὸ τὴν νέαν πόλιν ὁλόκληρος σειρὰ κιόνων κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ· ὑπὸ τὴν Πλατεῖαν τοῦ Γυμνασίου Πτολεμαίου ὑπάρχουσιν ἐπ' ἴσης ἀρχαῖα· καὶ ὅμως ἂς τολμήσῃ νὰ ἐπισκεφθῇ τις τὰ μέρη ταῦτα! καθιερώθησαν, ὡς εὐφυῶς τίς ποτ' εἶπε, δημοσίᾳ δαπάνῃ, εἰς δημοσίας ἀνάγκας!

Ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἰσχύνης μεταβῶμεν εἰς τὴν χαρὰν ὅτι ὑπολείπονται εἰς τὴν δύστηνον πατρίδα καί τινα ἀγαθά. Κτίριον τιμῶν τὴν Ἑλλάδα ἀνεγείρεται, δαπανωμένου τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀοιδίμου Ν. Στουρνάρη, ὑπὸ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος, τὸ Πολυτεχνεῖον· καὶ ἡ μὲν οἰκοδομὴ βαίνει ταχέως ἐργαζομένων ἐπιμελῶς πολλῶν ἐργατῶν· ἡ δὲ μέχρι τοῦδε τιθεμένη μελανόφαιος πέτρα, κοπτομένη ἐν Χαλανδρίῳ, εἰς μόνον ἓν τῶν Ἀθηνῶν ἀρχαῖον μνημεῖον φαίνεται ὑπάρχουσα, εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀκροπόλει στήλην τοῦ Ἀγρίππα. Ἐλπίζομεν ὅτι προσεχῶς θέλομεν δυνηθῇ νὰ δείξωμεν καὶ δι' εἰκόνος τοῖς ἀναγνώσταις τὸ σύνολον τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου.

Ὁ Ἄρης μαίνεται ὁ Ἄρης μυκᾶται, ἐπισείων κατὰ τῆς ὑφηλίου τὸ δόρυ καὶ τὴν πυκνὴν λοφιάν. Οἱ γέροντες Εὐρωπαῖοι πολεμοῦσιν, οἱ νέοι Ἀμερικανοὶ σφάζονται. Πῶς ἀποφύγωμεν τὸ γενικὸν τοῦτο κακόν; Ποῖος δὲ ὁ δυνάμενος νὰ σώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος; — Αἱ γυναῖκες . . . καὶ ἰδοὺ πῶς·

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ (*).

Ἀλλά, πρὸ παντὸς ἄλλου, τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ μάθω· τί ἠθέλατε καὶ ἀπεκλείσατε διὰ μοχλῶν τὴν πόλιν ἡμῶν.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Διὰ νὰ τηρήσωμεν σῶον τὸ ἀργύριον καὶ μὴ πολεμοῖτε δι' αὐτό.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Τί; διὰ τἀργύριον πολεμοῦμεν;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Βέβαια· διὰ τοῦτο ταράσσονται πάντα. Διὰ νὰ εὐπορῇ νὰ κλέπτῃ ὁ Πείσανδρος καὶ οἱ ἄρχοντες ἔφεραν αὐτὴν τὴν ταραχήν ὅτι θέλουν ἂς κάμουν· ἀλλὰ τὸ ἀργύριον αὐτὸ ἀδύνατον νὰ τὸ λάβουν.

(*) Δὲν μεταφράζομεν ἀλλὰ παραφράζομεν διαλόγους τινὰς τῆς Λυσιστράτης τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐκ τῆς ὅλης κωμῳδίας ἐκλεχθέντας καὶ συναρμοσθέντας.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Ἀλλὰ τί θὰ τὸ κάμῃς;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Καὶ μ' ἐρωτᾷς; Ἡμεῖς θὰ τὸ φυλάξωμεν.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ·

Σεῖς;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Διατί σε φαίνεται δύσκολον; μήπως καὶ τῆς οἰκίας τὰ χρήματα δὲν τὰ φυλάττωμεν ἡμεῖς;

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ αὐτό.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Πῶς δὲν εἶναι τὸ αὐτό;

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Μὲ αὐτὰ τὰ χρήματα θὰ πολεμήσωμεν.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Καὶ ἴσα ἴσα δὲν πρέπει νὰ πολεμήσετε.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Ἀλλὰ πῶς ἄλλως θὰ σωθῶμεν;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἡμεῖς θὰ σᾶς σώσωμεν.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Σεῖς;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἡμεῖς βέβαια.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Παράδοξον.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Θὰ σωθῇς καὶ ἂν δὲν θέλῃς.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Μὴ δά!

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἀγανακτεῖς, ἀλλ' ὅμως τοῦτο θὰ γένῃ.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Μὰ τὴν Δήμητρα, εἶναι ἄδικον.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Πρέπει νὰ σωθῇς, φίλε μου.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Καὶ ἂν δὲν θέλω;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἔτι μᾶλλον.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Πῶς δὲ θὰ κατορθώσετε νὰ καταπαύσετε τὴν μεγάλην ταραχὴν τῶν χωρῶν καὶ νὰ διαλύσετε τὰς ἔριδας;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Εὐκολώτατα. Καθὼς ὅταν ὁ κλωστὴρ ἦναι τεταραγμένος, λαμβάνομεν αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ ἀτρακτίου φέρομεν ταύτην μὲν τὴν ἄκραν τῆς κλωστῆς ἐδῶ, ἐκείνην δ' ἐκεῖ, οὕτω θὰ διαλύσωμεν καὶ τὸν πόλεμον, ἂν μᾶς ἀφήσετε, φέρουσαι διὰ πρεσβειῶν τοῦτο μὲν ἐδῶ ἐκεῖνο δ' ἐκεῖ.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Λοιπόν, μὲ μαλλία καὶ κλωστῆρας καὶ ἀτράκτια πιστεύετε, ὦ ἀνόητοι, ὅτι θὰ καταπαύσετε δεινὰς ταραχάς;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἂν εἴχετε ὀλίγον νοῦν μὲ τὰ μαλλία μας θὰ διεξήγετε ὅλας τὰς ὑποθέσεις.

ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ.

Πῶς τοῦτο; ἂς ἴδωμεν.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Πρῶτον μὲν ἔπρεπε ἐκπλύναντες τὸν ῥύπον τοῦ ἀκατεργάστου μαλλίου, νὰ ἐκραβδίζετε τοὺς μοχθηροὺς ἐπὶ κλίνης καὶ νὰ διαλέξετε τοὺς τριβόλους (κολλησίδας) καὶ τοὺς συμπυκνουμένους ἐπὶ τὰς ἀρχὰς νὰ διαξάνετε καὶ νὰ ἀποκόψετε τὰς κεφαλάς των· ἔπειτα να ξάνετε εἰς ἓν μικρὸν καλάθιον ὅλους, ἀναμιγνύοντες καὶ τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς ξένους καὶ φίλους ὑμῶν, τοὺς ὀφειλέτας τοῦ δημοσίου καὶ συναγαγόντες ὅλα τὰ ἐξασμένα μαλλία καὶ συναθροίσαντες αὐτὰ εἰς ἓν νὰ τολίξετε μίαν μεγάλην τολύπην καὶ ἔπειτα ἐξ αὐτῆς νὰ ὑφάνετε εἰς τὸν δῆμον χλαμύδα.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ὀρθὸς λόγος· ἀλλ' ἐπέρχονται πανούργως καὶ αἱ θωπεῖαι·

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

Ἂν καὶ εἶσαι πολὺ κακὸς, θὰ σὲ φιλήσω.

ΧΟΡΟΣ ΓΕΡΟΝΤΩΝ.

Νὰ μὴ μὲ φιλήσῃς.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

Θέλεις καὶ δὲν θέλεις,

μέχρις οὗ πεισθῇ ὁ Ἀθηναῖος καὶ ἐρωτήσῃ·

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λάκωνες, διὰ τί ἤλθατε ἐδῶ;

ΛΑΚΩΝ.

Πρέσβεις περὶ διαλλαγῶν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ λέγετε· καὶ ἡμεῖς ἐπίσης. Διατί λοιπὸν δὲν προσκαλοῦμεν τὴν Λυσιστράτην.

ΛΑΚΩΝ.

Μὰ τὸν Θεὸν, καλέσατε τὴν Λυσιστράτην.

ΧΟΡΟΣ.

Περιττὸν εἶναι, βλέπω, νὰ τὴν καλέσωμεν, διότι αὐτὴ ἀκούσασα ἐξέρχεται.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι δύσκολον. Ποῦ εἶναι ἡ Διαλλαγή; Λαβὲ πρῶτον τοὺς Λάκωνας ὄχι μὲ κακὸν τρόπον οὔτε μὲ αὐθάδη χεῖρα, ὅπως οἱ ἄνδρες ἡμῶν ἀμαθῶς ἔπραττον, ἀλλ' ὡς πρέπει εἰς γυναῖκας, μὲ μεγάλην εὐγένειαν καὶ φέρε τους ἐδῶ. Ὕπαγε καὶ σὺ νὰ φέρῃς τούτους τοὺς Ἀθηναίους. — Ἄνδρες Λάκωνες, σταθῆτε πλησίον μου, σεῖς δὲ, Ἀθηναῖοι, ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος καὶ ἀκούσατε τοὺς λόγους μου. Ἐγὼ μὲν εἶμαι γυνὴ, ἔχω δὲ νοῦν, καὶ εἶμαι μὲν φρόνιμος, ἀκούσασα δὲ καὶ πολλὰ ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τοὺς γεροντοτέρους δὲν ἔχω ὀλίγας γνώσεις. Θὰ σᾶς ἐπιπλήξω καὶ τοὺς δύο δικαίως, διότι καταστρέφετε τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Σεῖς μὲν, Λάκωνες, ἐλησμονήσατε ὅτι ἐζητήσατε ἐπικουρίαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς Μεσσήνης καὶ ὅτι ἐλθὼν ὁ Κίμων μετὰ τεσσάρων χιλιάδων ὁπλιτῶν ἔσωσεν ὅλην τὴν Λακεδαίμονα, καὶ εὐεργετηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων λεηλατεῖτε τὴν εὐεργετήσασαν ὑμᾶς χώραν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μὰ τὸν Δία, ἀδικοῦσιν οἱ Λάκωνες, Λυσιστράτη.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Καὶ νομίζεις ὅτι θὰ ἀφήσω τοὺς Ἀθηναίους; Δὲν εἰξεύρεις ὅτι οἱ Λάκωνες, ὅταν ἐφορεῖτε δουλικὸν ἔνδυμα, ἐλθόντες ἐφόνευσαν μὲν πολλοὺς Θεσσαλοὺς, πολλοὺς δὲ φίλους καὶ συμμάχους τοῦ Ἱππίου καὶ σᾶς ἠλευθέρωσαν καὶ ἀντὶ τῶν δουλικῶν ἐνδυμάτων ἐνέδυσαν τὸν δῆμον ὑμῶν χλαμύδα; Διὰ τί λοιπὸν μάχεσθε; διατί δὲν διηλλάγητε; ποῖον τὸ ἐμπόδιον;

ΛΑΚΩΝ.

Πρὸ καιροῦ ζητοῦμεν τὴν Πύλον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μὰ τὸν Ποσειδῶνα, δὲν θὰ σᾶς τὴν δώσωμεν.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἀφετέ την εἰς τοὺς Λάκωνας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ἔπειτα;

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἀπαιτεῖτε ἀντὶ τούτου ἄλλο χωρίον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Παράδοτέ μας τὸν Ἐχινοῦντα καὶ τὸν ὄπισθεν Μαλιακὸν κόλπον καὶ τὰ Μεγαρικὰ σκέλη.

ΛΑΚΩΝ.

Μὰ τὸν Θεὸν, ὄχι ὅλα.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ.

Ἀφήσατε. Ὁρκισθῆτε καὶ δότε πρὸς ἀλλήλους τὸν λόγον σας καὶ ἔπειτα λαβὼν ἕκαστος τὴν γυναῖκά του ἂς ἀναχωρήσῃ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πηγαίνωμεν γρήγορα.

ΛΑΚΩΝ.

Ὅπου θέλῃς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μὰ τὸν Δία, γρήγορα, γρήγορα λοιπόν.

Τὴν Λυσιστράτην μιμηθήτωσαν καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀναφερομένας γυναῖκας τῆς Ἑλλάδος, πᾶσαι αἱ Εὐρωπαῖαι καὶ πᾶσαι αἱ Ἀμερικανίδες· ἂς εἴπωσιν εἰς τοὺς ἰδίους συζύγους ὅτι δὲν θέλουσι τὸν πόλεμον διότι οἱ ἄνδρες ἐγκαταλείπουσιν αὐτὰς γηρασκούσας ἐν τοῖς θαλάμοις·

τῆς δὲ γυναικὸς σμικρὸς ὁ καιρὸς, κἂν τούτου μὴ 'πιλάβηται,
οὐδεὶς ἐθέλει γῆμαι ταύτην, ὀττευομένη δὲ κάθηται.

ἂς καταλάβωσι πόλεις, ἀκροπόλεις καὶ ταμεῖα καὶ ἂς λούσωσιν αὐτοὺς καλὸν λουτρὸν, χέουσαι ἀχελώους ὕδατος κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων να κυριεύσωσιν αὐτὰς διὰ τοῦ πυρὸς ἀνδρῶν. Ἂς πείσωσι τέλος αὐτοὺς διὰ θωπειῶν καὶ διὰ συλλογισμῶν ἀπὸ τῶν ἐρίων μεταφερομένων. Ἂς συμβουλεύσωσιν εἰς τὰ διάφορα ἔθνη νὰ ἀνταλλάξωσιν ἕκαστα τὴν Πύλον αὐτῶν καὶ τὸν Ἐχινοῦντα, καὶ οὕτω θέλουσιν ἀποκτήσει τὴν αἰωνίαν τοῦ ἄῤῥενος φύλου εὐγνωμοσύνην. Τότε οὐδεὶς θέλει πλέον τολμήσει νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο·

ὡς ἐγὼ μισῶν γυναῖκας οὐδέποτε παύσομαι,

ῥητὸν ὑπὸ τῶν πλείστων ἡμῶν μετὰ κόμπου λεγόμενον, ἀλλὰ — ὁμολογητέον μεταξὺ μελῶν τοῦ αὐτοῦ φύλου — ὑπ' ὀλίγων, ὀλιγίστων πιστευόμενον καὶ ἐνδομύχως ὑπὸ πάντων μετατρεπόμενον·

ὡς ἐγὼ φιλῶν γυναῖκας οὐδέποτε παύσομαι.

Σ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ

Ἐπὶ τοῦ τάφου ἀγνώστου Ποιητοῦ.

I.

Ἀγνότρεμαν τοῦ Οὐρανοῦ τὰ λαμπρὰ στολίδια,
Καὶ ἀεράκι σιγαλὸ ἔγερνε φύλλα κι' ἄνθη,
Ὡς νὰ χαιρέτουν τὴν αὐγὴ ποῦ ἐπρόβαινε 'σὰ χάρι.
Κ' ἐκεῖθε μοσχοβολιστὸ τ' ἀέρι ἐγλυκοφίλιε
Νιὸ ξανθομάλλη, ποῦ συχνὰ εἶχε γιὰ συντροφιά του,
Τοὺς κάμπους, καὶ τὴ μοναξιά, καὶ τ' αὐλακιοῦ τὸ φλοῖσβο.
Συχνὰ ὁ νιὸς ἀσήκωνε 'ς τὸν οὐρανὸ τὰ μάτια,
Ὡς νὰ ζητοῦσε ἀπ' αὐτὸν 'σὰν κάτι νὰ τοῦ δώση.
Πότε ἐβαριοστέναζε εἰς μαῦρο κυπαρίσσι,
Καὶ πότε γέλοιο χαρωπὸ τοῦ στόλιζε τὰ χείλη.
Τ' ἄνθη γι' αὐτὸν ἦσαν χοροί, καὶ μουσικὴ τ' αὐλάκια,
Κι' αὐτὰ ἐπαιγνιδίζανε ὅλο ζωὴ καὶ χάρι
Μ' ἄλλα στολίδια ἄπλαστα, καλλίτερ' ἀπὸ ὅλα...
Εἰς τὸ βουνὸ γεννήθηκε, καὶ 'λίγοι τὰ γνωρίζαν,
Καὶ ἤθελαν ἀργότερα μαθητευθοῦν 'ς τὸν κόσμο,
Ἂν ἡ ζωὴ δὲ ἤτανε ἐδῶ 'ς τὴ γῆ παιγνίδι!

II.

— ¡ Τί ἔγινε ὁ εὔμορφος καὶ μυρουδάτος κρῖνος;
— Ἡ ἄνοιξι ἐπέρασε κι' ὁ κρῖνος ἐμαράνθη
Καὶ ἔμειναν τὰ φύλλα του ξερὰ κάτω 'ς τὴ ῥίζα,
Ὡσὰν ἐνθύμησι πικρὴ τῆς χλορασιᾶς ποῦ εἶχε!
— ¡ Ποῦναι τὰ ῥόδα πὄκοπτε, καὶ τᾄδιδε μὲ χάρι,
Ἡ Βοσκοποῦλα ἡ λυγερή, ἑνὸς βοσκοῦ λεβέντη
Ὡς εὔοσμη ἐνθύμησι τ' ἀθώου ἔρωτός των;
— Τὸ καλοκαῖρι ἀπέρασε κ' ἐξέρανε τὰ ῥόδα!
— ¡ Ποῦναι ἐκειὸ τὸ ἥσυχο καὶ καθαρὸ ῥυάκι
Ποῦ μέσα εἰς τὴ χλορασιὰ ἐφλοίσβιζε μὲ χάρι
Καὶ ἔτρεχε 'σὰν ἥσυχη ζωὴ εὐτυχισμένη;
— Ὁ ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ ἐξέρανε κ' ἐκεῖνο!
— ¡ Καὶ ποῦν' ὁ νιὸς ποῦ ἔψαλλε μὲ εὔκολα τραγούδια,
Κοντὰ 'ς τὸ φλοῖσβο τ' αὐλακιοῦ τὰ ῥόδα καὶ τὰ κρῖνα,
Κ' ἕνα ἀθῶο ἔρωτα, βοσκοῦ καὶ βοσκοποῦλας;
— Φευγ' ἡ ζωὴ ὀγλήγορα, 'σὰ μυρουδάτο ἀέρι,
Ὡσὰν τὸν ἴσκιο γερακιοῦ εἰς σὲ γοργὸ ποτάμι.
Ὁ θάνατος τοῦ ἔκλεισε τ' ἀηδονίσιο στόμα,
Καὶ τὸν σκεπάζει ἐρημιᾶς, χορταριασμένο χῶμα!

III.

Εἰς τὴν ποδιὰ ἑνὸς βουνοῦ βόσκουνε δυὸ κοπάδια,
Καὶ τὰ κουδούνια ἀργοκτυποῦν, ὡσὰν νὰ συντροφεύουν
Μιᾶς βοσκοποῦλας τοὺς κλαυθμοὺς κ' ἑνὸς βοσκοῦ τοὺς θρήνους,
Ποῦ ἀπαντιοῦνται λυπηροὶ 'ς τοῦ ποιητὴ τὸν τάφο!
Κλάψτε καὶ σεῖς πουλάκια μου, καὶ λούλουδα τοῦ κάμπου,
Γαλανομμάτες τοῦ χωριοῦ, καὶ βρύσαις τῆς ἐρήμου!
Καὶ σὺ ζωὴ τῆς φύσεως, γλυκοφυσίστρα αὖρα,
Μέσα 'ς τὰ ῥόδα στέναξε, μέσα 'ς τὰ κρῖνα κλαῖγε!
Μὲ θλιβερὸ μουρμουρισμό, καὶ σὺ αὐλάκι τρέχε!
Τώρα ἡ ὡμορφάδες σας, ἔρημαις καὶ μονάχαις,
Δὲν θὲ νὰ καθρεφτίζονται 'ς τοῦ Ποιητοῦ τὸ στίχο!

Ο ΕΡΗΜΙΤΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1, 1864.

—o—

Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 1 Ἰανουαρίου εἴχομεν εἰπεῖ ὅτι, μεταξὺ τῶν προτρεψάντων τοὺς ἐν Τριπόλει καὶ Λαμίᾳ στρατιώτας, εἰς ἀπείθειαν ἦτο καί τις πληρεξούσιος· τὸ ὑπουργεῖον, πεισθὲν ἐκ τριῶν τηλεγραφημάτων τοῦ πληρεξουσίου τούτου, ἐζήτησε παρὰ τῆς Συνελεύσεως τὴν ἄδειαν νὰ ὑποβάλῃ αὐτὸν εἰς δικαστικὰς ἀνακρίσεις. Μετὰ τὴν ἀρνητικὴν δὲ γνωμοδότησιν ἐπιτροπῆς συστηθείσης ἐπὶ τούτῳ καὶ μετὰ διεξοδικὰς συζητήσεις, ἐγένετο ἐπὶ τέλους δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ ὑπουργείου. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἔχομεν μίαν ἀπορίαν, ἧς τινος τὴν λύσιν κρίνομεν ἀναγκαιοτάτην ὡς ἀφορῶσαν εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον τῶν Ἑλλήνων. Τὸ σύνταγμα τοῦ 1844 ἔτους, καθὼς καὶ τὸ σχέδιον τοῦ παρασκευασθέντος ἐσχάτως, λέγουσιν ὅτι τὸ ἀπόῤῥητον τῶν ἐπιστολῶν εἶναι ἀπαραβίαστον. Πρὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μάλιστα, ἐπιπεσοῦσα ἀκάθεκτος ἡ ἀντιπολίτευσις κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἠξίου πάντη ἀπόλυτον τὸ ἀπαραβίαστον τοῦτο, καὶ κίνδυνον ἂν τρέχῃ ἡ πατρίς. Οἱ συντάκται τοῦ νέου σχεδίου, ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν ἀξιώσεων τούτων διατελοῦντες, παρεδέχθησαν τὸ ἀπόλυτον τοῦτο, καὶ οὕτως ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐθριάμβευσεν ὡς ἀρχὴ τῶν ἐπαναστατῶν· ἀλλὰ πῶς διεκοινώθησαν τὰ ἐν τοῖς τηλεγραφήμασι τοῦ πληρεξουσίου; τὰ τηλεγραφήματα εἶναι ἐπιστολαί; ναὶ ἢ ὄχι; Ἰδοὺ ἡ ἀπορία.

Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 15 Ἰανουαρίου ὡμιλήσαμεν περί τινος ἐπιστολῆς δημοσιευθείσης ὑπὸ τῆς *Ἐλπίδος* καὶ ἀποδιδομένης τῷ Κ. Σπόννεκ· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς συζητήσεις, αἱ δὲ συζητήσεις εἰς δευτέραν ἄλλην σταλεῖσαν γαλλιστὶ πρὸς τὸν συντάκτην τῆς ἐφημερίδος La Grèce. Ἡ νέα αὕτη ἐπιστολὴ προσπαθεῖ νὰ ἐπεξηγήσῃ ὅσα ἐῤῥέθησαν ἐν τῇ πρώτῃ, καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἴδιον τῆς τιμῆς τοῦ βασιλέως εἶναι νὰ σεβασθῇ τὰ κείμενα, καὶ ἰδίως τὴν ὕπαρξιν τῆς Συνελεύσεως, καὶ ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θέλει ἐκβιάσει τὴν διάλυσιν αὐτῆς.

Κατὰ τοὺς ἔχοντας ὅμως ἐναντίαν γνώμην δὲν πρόκειται περὶ βίας· δὲν πρόκειται νὰ διαλυθῇ ἡ

Συνέλευσις διὰ πραξικοπήματος, ἀλλὰ νὰ ἐρωτηθῇ ὁ ἀνώτερος τῆς συνελεύσεως λαὸς, ἐὰν καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως, μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου καὶ μετὰ τὴν διαδεχθεῖσαν τὴν ἐπανάστασιν, ἧς ἀποκύημα εἶναι ἡ Συνέλευσις, νόμιμον τάξιν, ἐγκρίνῃ νὰ ἐξακολουθῇ ἡ Συνέλευσις αὕτη καὶ νὰ ψηφίσῃ μάλιστα τὸ σύνταγμα.

Τὸ καθ' ἡμᾶς μίαν διαφορὰν, καὶ ταύτην ἀξίαν λόγου, εὑρίσκομεν μεταξὺ τῶν δύο ἐπιστολῶν, αἵτινες ἀμφότεραι ἀποδίδονται εἰς τὸν αὐτὸν συγγραφέα· ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὁμολογεῖται οἰκτρὰ ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐξ ἐναντίας ἐκφράζεται ἀπορία διὰ τί τὸ κοινὸν θεωρεῖ ταύτην τόσῳ κακὴν, καὶ τὴν τοῦ ταμείου τόσον ἀξιοδάκρυτον, ἐνῷ καὶ τοῦτο δὲν ἔχει ἔλλειψιν χρημάτων καὶ ὁ τόπος ἀπολαύει τάξεως, ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας.

*
* *

Ἐν Ἀττικῇ περιέρχονται δύο λῃστρικαὶ συμμορίαι, μανθάνομεν δὲ ὅτι καὶ ἐν Λεβαδείᾳ περιφέρεται τρίτη ἄλλη. Καὶ ἕτερα δὲ μέρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μαστίζονται ὑπὸ τῆς λῃστείας.

*
* *

Ἐκ τῶν εἱρκτῶν τῆς Λαμίας ἐδραπέτευσαν ὑπὲρ τοὺς εἴκοσιν. Ἐὰν οὗτοι ἦσαν ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου φυλακισθέντων, ἦτο πάντη περιττὸν νὰ ῥιψοκινδυνήσωσι δραπετεύοντες, διότι καὶ οἱ κατάδικοι, καὶ οἱ ὑπόδικοι, καὶ οἱ φυγόδικοι ἠμνηστεύθησαν παρ' αὐτῆς. Μία τῶν ἐπαρχιακῶν ἐφημερίδων, *Ἡ Φωνὴ τῶν Ἐπαρχιῶν*, ὁμολογοῦσα (25 Ἰαν.) *ἀγαθὴν καὶ ἀναγκαίαν* τὴν ἀμνηστείαν ταύτην, προτρέπει νὰ ἀμνηστευθῶσι καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τῆς 10 Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως περιπεσόντες εἰς ἐγκλήματα, διότι «ἐὰν καταδιώξωμεν, λέγει, πάντας τοὺς ἐνόχους, θέλομεν πληρώσει τὰς φυλακὰς, καὶ θέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ καταστήσωμεν καὶ νέας πολυπληθεῖς πανταχοῦ τοῦ κράτους, διότι ἄπειρα εἰσὶ τὰ ἐγκλήματα· μόνον ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Λακωνίᾳ εἰσὶ περὶ τὰς 30,000, καὶ ὡς ἐν παραδείγματι, ἐν Γεωργιτσίῳ, τῆς Λακεδαίμονος κωμοπόλει κατοικουμένῃ ἀπὸ 200 περίπου οἰκογενείας, 180 κάτοικοι εἰσὶν οἱ γνωστοὶ μέχρι τοῦδε ἔνοχοι ἐγκλημάτων.» Μεγίστην ἀληθῶς ἀθυμίαν προξενεῖ ἡ πολιτειογραφικὴ αὕτη εἴδησις, τῆς ὁποίας τὸ ἀκριβὲς εἶναι ἀναμφισβήτητον· διότι ἡ περιέχουσα αὐτὴν ἐφημερὶς, πρεσβεύουσα ἀρχὰς ultra-révolutionnaires, ἐδύνατο μᾶλλον νὰ κατηγορηθῇ ὡς κρύπτουσα τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπαναστατικὴ κατάστασις ἐξακολουθεῖ καὶ ὑπάρχοντος τοῦ βασιλέως, ποῖος ἄρα ἔσεται καὶ τῶν νέων ἐγκλημάτων ὁ ἀριθμός;

*
* *

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰδήσεις ὁ πόλεμος ἐξεῤῥάγη μεταξὺ Δανίας καὶ Γερμανίας.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΚΤΑΚΤΟΙ ΧΕΙΜΩΝΕΣ Ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ «Univers illustré», ἑβδομαδιαίας γαλλικῆς ἐφημερίδος, τὰ ἑπόμενα περὶ δριμέων χειμώνων λίαν περίεργα.

«Ἰδοὺ, λέγει ἡ ἐφημερὶς αὕτη, οἱ σφοδρότεροι χειμῶνες οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς Παρισίους ἐπιγενόμενοι.

«Τὸ ἔτος 358, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς κατῴκει τὴν ἀγαπητὴν αὐτῷ Λουτητίαν· τὸ 763 καὶ 801. τὸ 822, αἱ ἅμαξαι διέβαινον ἐπὶ τὸν Σηκουάναν κεκαλυμμένον ὑπὸ πάγου· τὸ 1067, 1210, 1305, 1354, 1358, 1361, 1364, 1408· τὸ ἔτος τοῦτο, ἔκοπτον τὰς μερίδας τοῦ οἴνου τῶν στρατιωτῶν διὰ πελέκεως· τὸ 1420, ὁ χειμὼν ἦτο ψυχρότατος.

«Τὸ 1433, ὁ παγετὸς ἤρξατο τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους 1432, καὶ διήρκεσε τρεῖς μῆνας. Τὰ ἔτη 1460, 1480, 1493, 1507, 1522, μνημονεύονται παρ' ἁπάντων τῶν ἱστορικῶν ὡς ἔχοντα χειμῶνας ὑπερβαλλόντως ψυχρούς. Τὸ 1544, ὁ οἶνος ἐπάγη ἐν τοῖς πίθοις· τὸ 1600 καὶ 1688, 1621 καὶ 1622, οἱ χειμῶνες ἦσαν δριμύτατοι ἐν Εὐρώπῃ, ὡς καὶ τὸ 1657· τὸ δὲ 1622-23, ἤτοι πρὸ δύο αἰώνων, ὁ παγετὸς διήρκεσεν εἰς Παρισίους ἀπὸ τῆς 5ης Δεκεμβρίου μέχρι τῆς 8ης Μαρτίου.

«Τὸ 1644 ἤρξαντο νὰ μεταχειρίζωνται τὸ θερμόμετρον πρὸς καταμέτρησιν τῆς ἐντάσεως τῆς θέρμης καὶ τοῦ ψύχους. Τὰ θερμόμετρα ἔδειξαν 22 βαθμοὺς καὶ 2 δέκατα ὑπὸ τὸ μηδενικὸν ἐν Παρισίοις.

«Τὸ 1709, ἐγένετο ψῦχος 20 βαθμῶν καὶ 1 δεκάτου· τὸ 1716, 18 βαθμῶν καὶ 7 δεκάτων· τὸ 1729, 15 βαθμῶν καὶ 3 δεκάτων· τὸ 1740, ὁ Σηκουάνας ἐπάγη καθ' ὁλοκληρίαν· τὸ 1742 τὸ ψῦχος ἦν βαθμῶν 17· τὸ 1747, 13 βαθμῶν καὶ 6 δεκάτων· τὸ 1748, 15 βαθμῶν καὶ 3 δεκάτων· τὸ 1754 14 βαθμῶν καὶ 1 δεκάτου· τὸ 1755, 15 βαθμῶν καὶ 6 δεκάτων· τὸ 1762, 15 βαθμῶν καὶ 6 δεκάτων· τὸ 1776, 19 βαθμῶν καὶ 1 δεκάτου· ὁ παγετὸς διήρκεσεν 25 ἡμέρας· τὸ 1783, ἦν ψῦχος 20 βαθμῶν, ὁ δὲ παγετὸς διήρκεσεν ἑξηκονταεννέα ἡμέρας· τὸ 1788, 22 βαθμῶν καὶ 2 δεκάτων· χειμὼν φρικώδης· τὸ 1795, 23 βαθμῶν καὶ 5 δεκάτων· ὁ παγετὸς διήρκεσε 42 ἡμέρας· τὸ 1798, 17 βαθμῶν· ὁ παγετὸς διήρκεσε 32 ἡμέρας· τὸ 1812 ἡ ἐκστρατεία τῆς Ῥωσίας· τὸ 1819, τὸ ψῦχος ἦν βαθμῶν 15· τὸ 1820, 14 βαθμῶν καὶ 3 δεκάτων. τὸ 1825, 14 βαθμῶν καὶ 6 δεκάτων· τὸ 1829 —

1830, 16 βαθμῶν καὶ 3 δεκάτων· ὁ δὲ Σηκουάνας ἐπάγη τὸ 1836, 17 βαθμῶν· τὸ 1838, 19 βαθμῶν· τὸ 1840, τὴν 17 δεκεμβρίου, ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τῶν λειψάνων τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ ψῦχος ἦν βαθμῶν 17.

«Ἔκτοτε δὲν ἐγένοντο ἐξαιρετικοὶ χειμῶνες.»

ΔΙΚ.

ΝΕΟΣ ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗΣ. Ἐκ Κολομβίας ἀναγγέλλεται ἡ ἀνακάλυψις νέου καταῤῥάκτου, ὑπερβάλλοντος εἰς μέγεθος τὸν Νιαγάραν ὅσον καὶ οὗτος διαφέρει τῶν λοιπῶν φυσικῶν φαινομένων τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἀπόσπασμα στρατιωτικὸν σταλὲν ἐσχάτως ἐπὶ κατασκοπῇ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Σνάκη, ἄλλως καλουμένου Lewis Fork, ἤκουσε πρὸ δύω ἡμερῶν ὑπόκωφον καὶ μακροηχῆ κρότον· ὁδηγούμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κρότου, οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπεφάσισαν νὰ μάθωσι τὴν γένεσιν αὐτοῦ, καὶ δὲν ἀνεπαύθησαν πρὶν ἢ κορέσωσι τὴν ἰδίαν περιέργειαν. Εἶδον τότε μετ' ἀληθοῦς καταπλήξεως τὸν ποταμὸν Σνάκην ῥιπτόμενον ὁλόκληρον ἀπὸ κρημνοῦ ὀρθίου καὶ ἀποῤῥῶγος, ὕψος ἔχοντος 198 ποδῶν, ἤτοι κατὰ 38 πόδας ὑψηλοτέρου τοῦ Νιαγάρα, πρὸς ὃν ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχει ἴσον τοὐλάχιστον ὄγκον. Τὸ ὕδωρ ἐκπηδᾷ πυκνὸν καταῤῥέον, ὡς ῥεῦμα κρυστάλλου· καὶ ὁ ποταμὸς φθάνων διὰ μιᾶς εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀβύσσου ἐξακολουθεῖ ῥέων ὁρμητικῶς καὶ καταβαίνει ἔτι 700 πόδας διὰ σειρᾶς καταῤῥακτῶν καὶ κλίσεων παρατεινομένης ἐπὶ 7 μίλια.

(Ταχυδρόμος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.)

ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΝ ΑΤΜΑΜΑΞΗ. Γράφουσιν ἐκ Λονδίνου ὅτι ὁ Κ. Σμάρθης ἐδοκίμασε μετ' ἐπιτυχίας θεατρικὴν παράστασιν ἐπὶ σιδηροδρόμου μεταξὺ Μαγχεστρίας καὶ Λιβερπόλεως. Πέντε ἅμαξαι μακραὶ διετέθησαν εἰς τρόπον ὥστε ἐσχημάτισαν μεγάλην αἴθουσαν· ἡ ὀροφὴ αὐτῶν, κοίλη οὖσα, ἐκοσμήθη διὰ πολυελαίων. Οἱ πλάγιοι τοῖχοι κατεσκευάσθησαν ἐξ ἀκουστικοῦ ξύλου.

Διὰ τῶν μηχανημάτων τούτων ἀπεδιώχθη πᾶς ἐξωτερικὸς κρότος· ἐτοποθετήθησαν καταλλήλως ἓξ μουσικοὶ μετὰ τῶν ὀργάνων καὶ ἠγέρθη 6 πόδας ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους τῆς ἁμάξης ἡ σκηνή· ἰδοὺ τὸ αὐτοσχέδιον ἐν ἁτμαμάξῃ θέατρον.

Αἱ παραστάσεις διετάχθησαν οὕτως, ὥστε εἰς ἕκαστον σταθμὸν τελειοῦται μία σκηνὴ καὶ ἄλλη ἄρχεται κατὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὸν ἀμέσως κατόπιν. Τὰ διαλείμματα γίνονται ὅταν ἡ ἁτμάμαξα ἐνδιατρίψῃ ἓν τέταρτον ἢ ἡμίσειαν ὥραν.

Τὴν 8 Δεκεμβρίου 1863 ἐδοκιμάσθη τὸ πρῶτον τὸ θέατρον τοῦτο ὑπὸ ἑταιρίας δώδεκα ὑποκριτῶν. Παρεστάθη δρᾶμα ἀγαπητὸν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ αἱ ἀγγελίαι ἐδόθησαν εἰς ἕκαστον θεατὴν μετὰ τοῦ εἰσιτηρίου ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ σιδηροδρόμου. Τὸ δρᾶμα ἐπέτυχε πολύ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1863 καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1864 ἔτους ἐκδίδονται ἐν Ἑλλάδι τὰ ἑξῆς φύλλα·

Ἐν Ἀθήναις. 1. Ἐφημ. Ἐθνοσυνελεύσεως. 2. Ἐλπίς. 3. Ἀθηνᾶ. 4. Εὐνομία. 5. Μέριμνα. 6. La Grèce. 7. Φιλόπατρις Ἕλλην. 8. Παλιγγενεσία. 9. Ἐθνοφύλαξ. 10. Ν. Γενεά. 11. Τὸ Μέλλον. 12. Ἡ νὺξ τῆς 10 Ὀκτωβρ. 13. Ἐθν. Φρόνημα. 14. Ἀνεξαρτησία. 15. Εὐαγγελισμός. 16. Ἐφημ. Φιλομαθῶν. 17 Χρόνος. 18. Ἱερὸς Ἀγών. 19. Πατρίς. 20. Φωνὴ τῆς Ἀνατολῆς. 21. Ἀνατολή. 22. Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς. 23. Νομιμόφρων. 24. Ἑλλ. Ἀνεξαρτησία. 25. Φιλόλαος. 26. Παναθήναια. 27. Τὸ Φῶς. 28. Φήμη. 29. Ῥαδάμανθυς 30. Πανδώρα (περιοδικ. σύγγραμμα). 31. Εὐαγγ. Κῆρυξ (ὁμ.). 32. Φιλόστ. μήτηρ (ὁμ.). 33. Χρυσαλλὶς (ὁμ.). 34. Ἀσκληπιὸς (ὁμ.). 36. Ἰατρ. Μέλισσα (ὁμ.). Ἤτοι 29 ἐφημερίδες καὶ 7 περιοδικὰ συγγράμματα.

Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις. 1. Φάρος Ὄθρυος, καὶ 2. Φωνὴ Λαοῦ, ἐν Λαμίᾳ. 3. Ἑλλην. Χρονικὰ ἐν Μεσολογγίῳ. 4. Ἀχαΐα. 5. Φοῖνιξ. 6. Δῆμος καὶ 7 Μίνως ἐν Πάτραις. 8. Μεσσηνία καὶ 9 Πελοπόννησος ἐν Καλάμαις. 10. Φωνὴ τῶν Ἐπαρχιῶν. 11. Ἀρκαδία. 12. Ἐπαρχ. πνεῦμα καὶ 13 Τρίκορφα ἐν Τριπόλει. 14. Λακωνία ἐν Σπάρτῃ. 15. ὁ Συνταγ. Ἕλλην ἐν Ναυπλίῳ. 16. Ἀστήρ. 17. Σάλπιγξ. 18. Ἱππότης καὶ 19 Χρηματιστήριον ἐν Σύρᾳ.

Τὸ ὅλον τῶν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἐκδιδομένων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν συγγραμμάτων, 55. Εὐχόμεθα δὲ νὰ προσθέσωμεν ὅσον οὔπω καὶ τὰ τῆς Ἑπτανήσου!

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΟΜΠΗΙΑΣ. Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Chronique des Arts. Μεταξὺ τῶν ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντων πραγμάτων ἐν Πομπηΐᾳ διακρίνονται· μικρὰ ἀργυρᾶ κεφαλὴ τῆς Ἥρας, ἄριστα εἰργασμένη· τὸ δ' ἐξ ἀργύρου σῶμα ἐθραύσθη — χαλινὸς χάλκινος· φανὸς πλήρης ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου κατεσκευασμένος, μετὰ τοῦ σκεπάσματος, τῶν κρεμαστήρων καὶ ἑνὸς σβεστηρίου ἐπικαλύμματος· ἓν δέπαστρον, μέγα καὶ λαμπρὸν ἀγγεῖον ἔχον λαβὰς ἀπολήγούσας εἰς πτερωτὸν δαίμονα, μετὰ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας — διάφορα ἄλλα μικρὰ χάλκινα ἀγγεῖα καὶ σφραγὶς ἐπ' ἴσης ἐκ χαλκοῦ, φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου τῆς οἰκίας ἐν ᾗ ταῦτα πάντα εὑρέθησαν· Lucio Cornelio Diadumens.

ΠΟΛΥΤΙΜΟΙ ΓΑΛΑΙ. Ἐφημερίς τις, ἡ *Ἠχὼ τοῦ Εἰρηνικοῦ*, ἀναφέρει ὅτι ἅμαξα πεφορτωμένη ὑπὸ γαλῶν καὶ ὀρνιθίων ἔφθασεν εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς Βουασέας πρὸ ἑνὸς περίπου μηνός. Καὶ αἱ μὲν γαλαῖ ἐπωλήθησαν πρὸς 10 δολλάρια (60 δρ.) ἑκά-

στη, τὰ δὲ ὀρνίθια πρὸς 5 δολλάρια κατ' ἀρχάς· ἔπειτα δὲ πρὸς 30 δολλάρια ἡ δωδεκάς. Ἐν ᾧ δὲ ἡ τιμὴ τῶν ὀρνιθίων ἐξέπιπτε ἡ τῶν γαλῶν ὑψοῦτο τὰ μέγιστα, διότι οἱ σκίουροι καὶ οἱ ἀγροτικοὶ μῦς εἶσι τοσοῦτον ἄφθονοι, ὥστε ὅλαι αἱ γαλαῖ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ δὲν ἐξαρκοῦσιν.

ΓΛΑΣΚΩΒ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης ὑπῆρξεν

ἐ. ἔτει 1801— — ἐκ— 83,769, κατοίκων.
» 1811— — »—110,460. »
» 1821— — »—147,043. »
» 1831— — »—202,426. »
» 1841— — »—282,134. »

Τὸ τελωνεῖον τῆς πόλεως ταύτης ἐν ἔτει 1812 εἰσέπραξε 78,130, φράγκων, καὶ ἐν ἔτει 1840. 2,330,000. φρ.

ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΠΟΥΔΙΓΚΑ. Γνωστὸν εἶναι μετὰ πόσης ἐπισημότητος ἑορτάζουσιν οἱ Ἄγγλοι τὰ Χριστούγεννα, λέγει ὁ *Ἡμερήσιος Τηλέγραφος* τοῦ Λονδίνου. Ζαχαροπλάστης τις τῆς Ὀξφόρδης, ὁ Κ. Ἀρνὰλ, παρεσκεύασε πουδίγκαν, φημιζομένην ὡς τὸ μέγιστον πάντων τῶν μέχρι τοῦδε ἐν Ἀγγλίᾳ κατασκευασθέντων γλυκυσμάτων, διότι ζυγίζει τρισχιλίας (3,000) λίβρας. Μετεχειρίσθησαν δὲ πρὸς κατασκευὴν αὐτῆς 350 λίβρας ἀλεύρου, 3,000 ὠὰ, 5 πίθους κορινθιακῆς σταφίδος, 3 καντάρια κελυφῶν πορτοκαλλίου, 300 λίβρας βουτύρου, 400 λίβρας ζαχάρεως, κτλ.

Ἡ τούρτα ὅμως αὕτη θέλει κοπῆ τὴν 4 Ἰανουαρίου, ἐν τῇ ἐτησίᾳ συνεδριάσει τῆς Ἑνώσεως τῶν Churchmen, εἶναι εἶδος τούρτας *λαχείου* (gâteau tombola), διότι περικλείει ἀριθμοὺς λαχείου παρέχοντας δικαίωμα εἰς κάνιστρα ὀπωρῶν, δακτυλίους χρυσοῦς, χρυσᾶ δέπαστρα (timbales), χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς μαχαίρας καὶ τέλος εἰς παντὸς εἴδους χρυσοχοϊκὰ πράγματα.

ΥΦΗΛΙΟΣ. Ἡ διάμετρος τῆς γῆς ἔχει ἔκτασιν 1719 μιλίων· τὸ δὲ βάθος εἰς ὃ ἐφθάσαμεν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν μόλις φθάνει ἥμισυ μίλιον. Εἰς ὕψος δὲ ἔφθασαν ἐν ἔτει 1831 ὁ Βουσιγγάλτος καὶ Χάλλος ἐπὶ τοῦ ὄρους Χιμβοράσσου εἰς 3080 ὀργυιῶν, καὶ διὰ τοῦ ἀεροστάτου ὁ Ἀνδρεόσχης καὶ Βριόσχης ἐν ἔτει 1808 μέχρι 4240 ὀργυιῶν. Ὁ δὲ πλοίαρχος Ῥὸς βολίζων τὸν ὠκεανὸν ἐβύθισε τὸν καθετῆρα μέχρι 1691 ὀργυιῶν· ὥστε παραβαλλομένου τοῦ γνωστοῦ εἰς ἡμᾶς ὕψους καὶ βάθους τῆς γῆς πρὸς τὴν ὅλην διάμετρον πόσον ἀσήμαντος καὶ ἐλαχίστη ἀποβαίνει ἡ ἀναλογία!

ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ. 339 πυρίπνοα ὄρη ὑπάρχουσι νῦν ἐν ἐνεργείᾳ, ἐξ ὧν 22 ἐν Εὐρώπῃ μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐν Ἰσλανδίᾳ, 126 ἐν Ἀσίᾳ· 25 ἐν Ἀφρικῇ· 204 ἐν Ἀμερικῇ· καὶ 288 ἐν Ὠκεανίᾳ. Ταῦτα κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Λυέλλου ἐνεργοῦσι κατ' ἔτος 20 ἐκρήξεις.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ.

1.

Θηρίον μέγα τρομερὸν, ἄγριον εἶμαι τέρας·
Γενναία νῆσος ἐν ταὐτῷ τῆς Ὑδρογείου σφαίρας.

2.

Ἂν μὲ ἀποκεφαλίσῃς καὶ μὲ ἀποτραχηλίσῃς
Εἷς φιλόσοφος ἐγάθη, ἄλλον ὅμως θ' ἀπαντήσῃς.

Γ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 332 φυλλαδίῳ αἰνίγματος.

Ποίησις — Οἴησις

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

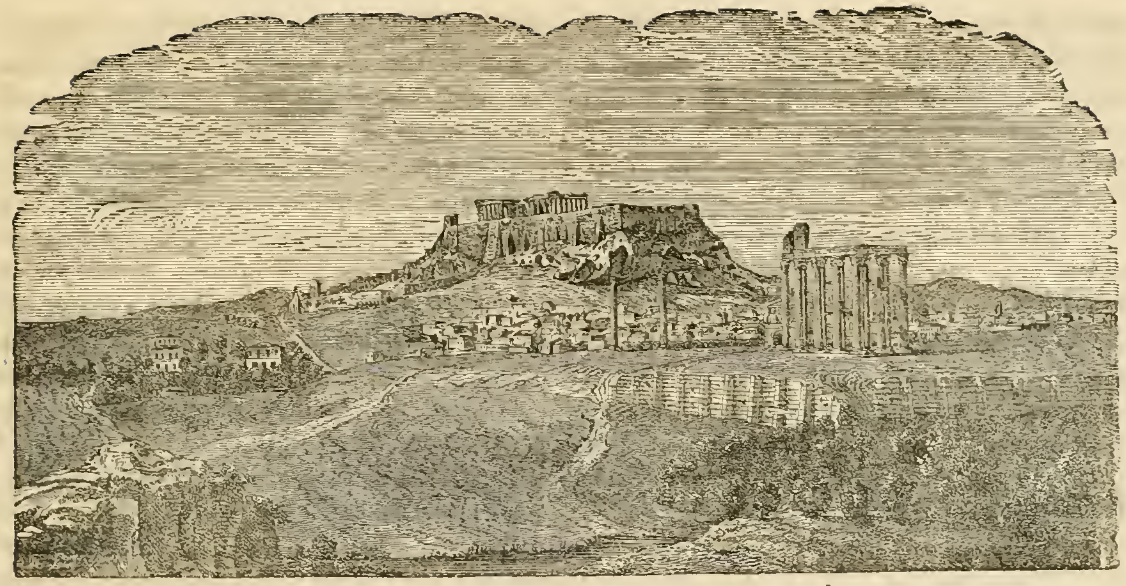
—ο—

Φυλλάδιον 326, 15 Ὀκτωβρίου.

Σελ.	Στήλ.	Στίχ.	Ἀντὶ	Ἀνάγνωθι
353.	β'.	10	ἡμεῖς	ἡμᾶς
»	»	»	γεγονότες	γεγονότας
354.	α'.	44	ἐ	ἐν
»	β'.	5	Μηψίας	Αηψίας
355.	α'.	27	τορεῖαι	τορεῖαι
»	»	30	Εὔθυς	Εὐθὺ
»	»	40	Ἰκάριον	τὸ Ἰκάριον
356.	β'.	21	Διβάνι	Διβανι
»	»	31	τυχῶν	τυχὼν
»	»	38	ἔθνους	ἔθους
357.	α'.	24	Ζερμάνων	Ζαρμάνων
»	»	34	ἐπιγενομένης	ἐπιγενομένη,
»	β'.	27	ἀρχαϊκωτέρους	ἀρχαϊκωτέρους
358.	α'.	31	πολλὰ	πολὺ
»	β'.	24	ἐνσταίει	ἐνσταίη

Φυλλάδιον 327, 1 Νοεμβρίου.

Σελ.	Στήλ.	Στίχ.	Ἀντὶ	Ἀνάγνωθι
387.	β'.	57	χαλεπώτερον	χαλεπώτατον



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1864. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 334.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗι ΔΥΣΕΙ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ νεωτέρα κοινωνία.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 326.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Σκέψεις περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ δεκαετὴς προγραφή.

—

Ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτικὸς βίος τῆς Κ. Στάελ εἶναι ἀξιοπερίεργος ὅσον καὶ ὁ φιλολογικός.

Καθὼς τὸ σύγγραμμα *Περὶ τῆς Γερμανίας* εἶναι ἡ θρησκευτικὴ διαθήκη τῆς Κ. Στάελ, οὕτω καὶ αἱ *Περὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως σκέψεις* (1) εἶναι τὸ τελευταῖον συμπέρασμα τῶν περὶ κυβερνήσεως ἰδεῶν αὐτῆς. Παρατηρήσασα μετὰ προσοχῆς τὰ μεγάλα γεγονότα ὅσα ἐπ' αὐτῆς συνέβησαν, κατέλιπε τοῖς μεταγενεστέροις ἀξιόλογον ἐκτίμησιν ἀνθρώπων τε καὶ πραγμάτων. Ναὶ μὲν τὸ πόνημα τοῦτο δὲν εἶναι ἄμοιρον ἐλαττωμάτων, καὶ πολλάκις ἀπαντῶμεν ἐν αὐτῷ ἀπερισκέπτους ἀντιπαθείας καὶ θαυμασμούς, ἀπαντῶμεν ὅμως τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄκραν λατρείαν τῆς ἐλευθερίας, ζωηρὰν ὅσῳ καὶ ἡ τῆς Κ. Beecher-Stowe. Ἡ *Καλύβη τοῦ Θωμᾶ* καὶ ὁ Dred εἶναι πονήματα ἀληθῶς χριστιανικὰ καὶ εὐαγγελικά. Ὁ συγγραφεὺς μόνην φιλοσοφίαν ἔχει τὸ κήρυγμα ἐπὶ τοῦ ὄρους. Τὸ Εὐαγγέλιον ἐνέπνευσε τῇ Κ. Beecher-Stowe ἀκατανόητον μῖσος κατὰ τῆς τυραννίας, ὑφ' ὁποιανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν ἐνεργῆται. Δημοκράτις οὖσα, ὡς καὶ ἡ Κ. Ῥολὰν καὶ ἡ Κ. Κονδορσὲ, ὑπερέχει ὅμως αὐτῶν κατὰ τοὺς τρόπους τῆς ἐνεργείας· ἀποτείνεται πρός τε τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ πρὸς τὸν νοῦν. Δὲν θέλει μόνον νὰ πείσῃ τοὺς ἀναγνώστας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς τὸ πάθος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Τὰ συγγράμματα αὐτῆς δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἔργα φιλολογικά, ἀλλ' ὡς πράξεις!

Ἔνδοξον εἶναι ὅτι γυνὴ, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ὁ ΙΖ' αἰὼν ἠρνεῖτο πᾶσαν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἐθνῶν, ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη, λέγω, κατέφερεν εἰς τὴν δουλείαν πληγὴν τόσῳ γενναίαν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐμισήθη.

Αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι τὰς ὁποίας ἡ Κ. Στάελ παρέλαβε παρὰ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἦσαν ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸ σύστημα τῆς αὐτοκρατορίας· ἡ συγγράψασα τὴν *Κόριννα* δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα τῶν πλέον διακεκριμένων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἤτοι τοῦ Chateaubriand, τοῦ Νέπομυ-

(1) Ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς.

cène Lemercier, τοῦ Ducis καὶ τοῦ Delille. Εἰς τὰς ἀπολύτους κυβερνήσεις ἀρκεῖ φιλολογία ἐκφράσεων μὴ διεγείρουσα ἰδέας, ἀλλ' ἁπλῶς χρησιμεύουσα πρὸς τοὺς ἀργοὺς ὡς τρόπος διατριβῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Κ. Στάελ ἐνόει ἄλλως πως τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν γραμμάτων, ἡ αὐτοκρατορία ἐγένετο αὐτῇ πρόξενος σειρᾶς θλίψεων, τὰς ὁποίας διηγήθη μετὰ ζωηρότητος ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ *Δέκα ἔτη προγραφῆς*. Λυπηρὸν μόνον ὅτι τὸ ὡραῖον τοῦτο πόνημα ἀσχημίζεται ὑπό τινων ὑπερβολῶν. Τὸ κατ' ἐμὲ, ὁμολογῶ ὅτι οὔτε τοὺς θρήνους τῆς Κ. Στάελ διὰ τὴν εἰς Κόππετ ἐξορίαν αὐτῆς ἐννοῶ, οὔτε τὴν ἐπιμονὴν αὐτῆς ὅπως μείνῃ ἐν Παρισίοις, ἀλλ' οὔτε τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῆς διὰ « τὴν αὔλακα τῆς ὁδοῦ du Bac. » Καὶ μὲν ἐννοῶ τὴν λύπην Γάλλου ἀποπεμπομένου ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ πατὴρ τῆς Κ. Στάελ ἦτο Γενουαῖος ἡ δὲ μήτηρ ἐκ Vaud. Ἡ Ἑλβετία ἄρα δὲν ἦτο ξένος τόπος αὐτῇ. Ἐν Κόππετ διέτριβεν ἐπὶ τοῦ ὁρίου τῶν δύο ἐπαρχιῶν ὅπου ἐγεννήθησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· τὸ πρεσβυτέριον ὅπου ἡ Κ. Curchod κατέτριψε τὴν νεότητα αὐτῆς δὲν ἦτο μακρὰν, καὶ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης ἔβλεπε τὴν πόλιν τοῦ Καλβίνου, ὅπου ἡ Κ. Νέκερ ἐγεννήθη καὶ ἔζησε κατ' ἀρχάς. Ἠσθάνετο ἄρα τὴν ἀνάγκην νὰ λάμπῃ ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν Παρισίων, ὅπως ὁ Ναπολέων ἔλεγεν εὐφυῶς ἅμα δὲ καὶ σκώπτων αὐτήν; Τούτου δοθέντος, ἐνόει κάκιστα τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας δόξης. « Ὅπως καταστήσῃ τελειότερα τὰ συγγράμματα αὐτῆς, λέγει μετ' αὐστηρότητος ὁ Chateaubriand, ἤρκει νὰ ἔχῃ ἓν προτέρημα ὀλιγώτερον. Ἐὰν δὲν εἶχε τὴν ὁμιλίαν τοσοῦτον ἐπαγωγὸν, θὰ ἠγάπα ὀλιγώτερον τὸν κόσμον, καὶ θὰ ἠγνόει τὰ μικρὰ πάθη. » Καὶ τῷόντι οὔτε τὸν μεμονωμένον βίον οὔτε τὴν σκέψιν ἠγάπα, ὡς ὁ Καρτέσιος, ὁ Πασκὰλ ὁ Σπινόζης, ὁ Λέϊβνιτς, ὁ Κάντ καὶ πάντες οἱ περὶ τὸ φιλοσοφεῖν ἔξοχοι ἄνδρες. « Δὲν ἐνόησά ποτε, ἔλεγεν ἡ Κ. Νέκερ, πότε εὕρισκε καιρὸν ὅπως παρασκευάσῃ τὰ συγγράμματα αὐτῆς· ὁ τρόπος τοῦ ζῆν αὐτῆς ἀπεδείκνυε μάλιστα ὅτι οὐδὲ στιγμὴν ἀφιέρου εἰς τὴν σκέψιν. Καί ποτε εἶπον αὐτῇ ἐν Γενεύῃ· ἀφοῦ κοιμᾶσαι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, κινῆσαι δὲ καὶ *ὁμιλῇς* δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, πότε ἐσκέφθης περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου; — Ὅτε ἐκαθήμην εἰς τὸ φορεῖόν μου, ἀπεκρίθη γελῶσα. — Καὶ ὅμως ποτὲ πλέον τῶν πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας δὲν ἔμενεν ἐν τῷ φορείῳ τούτῳ » (1).

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Κ. Στάελ ἐπεθύμει νὰ ἀνήκῃ ἔτι μᾶλλον « εἰς τὸ μέγα ἔθνος », εἶναι τὸ κατ' ἐμὲ ἔτι ὀλιγώτερον συγχωρητέα, διότι οὐδεὶς πρέπει νὰ ἐρυθριᾷ διὰ τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Καὶ ἡ εὐτελεστέρα καλύβη ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐχύσαμεν τὰ πρῶτα δάκρυα καὶ ἐμειδιάσαμεν τὸ πρῶτον πρὸς τὴν μητέρα ἡμῶν εἶναι ἱερὰ πρὸς ἡμᾶς. Τοῦτο δὲ εἶναι φυσικώτερον ὁσάκις ἡ πατρὶς αὕτη εἶναι πεφωτισμένη γενναία καὶ ἐλευθέρα. Ὁ Ῥουσὼ συμπατριώτης τῆς Κ. Στάελ, εἶχε τὴν ἰδέαν ταύτην ὅτε ἔγραφεν ἐν τῇ κεφαλίδι τινὸς τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ταῦτα· « Ἰωάννης Ἰάκωβος Ῥουσὼ, πολίτης τῆς Γενεύης, Χριστοφόρῳ Βωμὸν ἀρχιεπισκόπῳ Παρισίων, » ἀντιτάσσων ὑπερηφάνως πρὸς τὸ ὑψηλότερον ἀξίωμα τῆς γαλλικανικῆς ἐκκλησίας τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς μέλους δημοκρατίας. Ἐπεθύμουν νὰ ᾐσθάνετο καὶ ἡ Κ. Στάελ τὰ εὐγενῆ ταῦτα αἰσθήματα, νὰ ἐλησμόνει ἄνευ πόθου παρὰ τὰς εὐφροσύνους τῆς Λεμὰν ὄχθας τὴν πρωτεύουσαν *αὐτῆς* καὶ τοὺς ὑπηκόους *αὐτῆς* (1), τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς λάτρας *αὐτῆς*· καὶ τότε δὲν ἤθελεν ἐκτεθῇ εἰς τοὺς δηκτικοὺς σαρκασμοὺς τοῦ κυρίου.

Δυστυχῶς ὅμως τὴν ἰδιοτροπίαν ταύτην εὑρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλους. Ὀλίγους βλέπομεν ἀποφασίζοντας νὰ μὴ ἀνήκωσιν εἰς μέγα κράτος· ἀλλὰ τοῦτο μαρτυρεῖ μικρὸν νοῦν. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν μικρότατοι λαοί· ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου κατῴκουν καὶ ὁ τελευταῖος τῶν πολιτῶν ἤθελε φρίξει καὶ μόνον ἀναπολῶν νὰ γίνῃ ὑπήκοος τοῦ « βασιλέως τῶν βασιλέων » ἢ τῶν Φαραὼ, υἱῶν τοῦ ἡλίου. Διὸ τὰ ἐλάχιστα ταῦτα ἔθνη ἔδωκαν εἰς τὸν κόσμον φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, τέχνας καὶ θρησκείαν, ἐνῷ τὰ ἀπέραντα κράτη τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῆς Περσεπόλεως αὐλικοὺς καὶ δούλους μόνον παρήγαγον.

Ἡ Κ. Στάελ, ἀποδιωχθεῖσα τῆς Γαλλίας καὶ πεισθεῖσα ὅτι δὲν ἐδύνατο ἕνεκα τῶν περιστάσεων νὰ γείνῃ ἐκ νέου κάτοικος τῶν Παρισίων, ἀπεφάσισε νὰ γείνῃ *προσωρινῶς* κάτοικος τῆς Vaud καὶ νὰ διατρίψῃ ἐν Κόππετ μέχρι τοῦ 1812 ἔτους (2).

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Ἡ Κ. Στάελ ἐν Κόππετ.

Ὅτε περὶ τὴν Κ. Στάελ συνήρχοντο οἱ λογάδες τῆς κοινωνίας (1810), ἡ Γαλλία δὲν ἦτο μᾶλλον ἐλευθέρα ἢ ἐπὶ Λοδοβίκου ΙΔ'. Καὶ ἀνείχετο μὲν ὁ δεσπότης τὴν διαφορὰν τῶν θρησκευμάτων, οὐδενὶ ὅμως ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα τοῦ συζητεῖν τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἑλβετία, εἰ καὶ δὲν εἶχεν ἀληθῆ ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ « Μεσίτου », σφετερισθέντος πολλὰ μέρη τῆς χώρας αὐ-

(1) M. Necker, Notice CCCXX.

(1) Αἱ ἀνωτέρω φράσεις ἀνάγονται εἰς περίεργόν τινα διάλογον μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Αὐγούστου Στάελ, ὅντινα διηγεῖται ὁ Bourienne.

(2) Ὅτε ἐδημοσίευσε τὴν Γερμανίαν ἐπεσκέφθη τὴν Γαλλίαν· ἀλλ' ἔπαθε καὶ νέας δυσαρεσκείας.

τῆς, ἐπιτηροῦντος πᾶν αὐτῆς κίνημα, καὶ ἐπιβάλλοντος αὐτῇ βαρεῖς φόρους, ἀπέλαυεν ὅμως ἐλευθερίας τινὸς, οὐκ ὀλίγοι Γάλλοι κατέφυγον εἰς Κόππετ. Πλὴν τούτου, ἡ εὐρωπαϊκὴ ὑπόληψις τῆς Κ. Στάελ, τὸ σπάνιον γόητρον τῆς ὁμιλίας αὐτῆς, τὸ μῖσος κατὰ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας, εἵλκυσαν ἐκεῖ πολλοὺς ἄνδρας διακεκριμένους, σπεύδοντας νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ ἐγγὺς τὴν ὀνομαστοτέραν γυναῖκα τῶν χρόνων ἐκείνων, τὸν συγγραφέα, ὃν δὲν ἴσχυσε νὰ καταπλήξῃ ἡ λαμπρότης τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, οὗ τινος καὶ τὰς ἐλαχίστας ὀρέξεις ἐλάτρευον οἱ ἡγεμόνες, « οὗ τινος, κατὰ Béranger, καὶ ἡ κόνις τῶν ποδῶν φαίνεται ἔτι ἐπὶ τῶν διαδημάτων τῶν βασιλέων. »

Αἱ διάφοροι πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ δόξαι αἵ τινες διέσχιζον τότε τὴν Εὐρώπην, εἶχον πᾶσαι ἀντιπροσώπους ἐν Κόππετ. Ὁ Κ. Ματθαῖος Μομμορανσύ, ὁ Κ. Διβὸν, ὁ βαρόνος Vogt, ὁ Κ. Μονλοζιὲ, ὁ A. W. Schlegel (1), καὶ ὁ Κ. Σισμόνδης παρίστασαν διαφόρους θρησκευτικάς, φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς δόξας. Μεταξὺ δὲ τῆς συγκρούσεως τῶν δοξασιῶν τούτων, ἡ οἰκοδέσποινα δὲν ἔκρυπτε τὴν πρὸς τὰ τῶν διαμαρτυρομένων κλίσιν αὐτῆς. Παρίστατο συνεχῶς εἰς τὴν ἱερουργίαν τῶν Καλβινιστῶν, καὶ ἔχαιρεν εἰς ἄκρον ὅτε συνωδεύετο ὑπὸ τῶν ἐνδόξων αὐτῆς ξένων. Ὀλίγον μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Génie du christianisme ὁ Chateaubriand ἠναγκάσθη ν' ἀκούσῃ ἐνθουσιώδη ἔπαινον τῆς μεταρρυθμίσεως. « Ἆ κυρία! » ἐπεφώνησεν ὁ Ρενὲ, ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἐκείνη, ἂν ὁ Καλβῖνος ἐπανήρχετο εἰς τὴν ζωὴν καὶ ἐκάθητο ἀντ' ἐμοῦ ἐνταῦθα, πόσον ἀγαλλόμενος ἤθελεν ἀκούσει ὑμᾶς! »

Δύω ἐκ τῶν ἐν Κόππετ ξένων ἔγραψαν τὴν εἰκόνα τῆς Κ. Στάελ.

« Πᾶσαι αἱ κινήσεις αὐτῆς ἦσαν χαρίεσσαι, λέγει ἡ Κ. Necker de Saussure. Ἡ ὄψις αὐτῆς, εἰ καὶ μετρίως ἤρεσκεν, εἵλκυεν ὅμως κατὰ πρῶτον καὶ προσήλου μετὰ ταῦτα τὰ βλέμματα, καθότον ἡρμήνευε τὴν ψυχὴν αὐτῆς σπανιώτατόν τι πλεονέκτημα· ἀνεπτύσσετο, οὕτως εἰπεῖν, αἴφνης εἶδός τι κάλλους διανοητικοῦ καὶ ἀπροσδόκητος ἐξήστραπτεν ἡ περίνοια διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, εἰς ἄκρον μεγαλοπρεπῶν. Λαμπρὸν πῦρ ἀνέφλεγε τὸ βλέμμα καὶ ὡς ἀστραπὴ προανήγγελλε τὸν κεραυνὸν τοῦ λόγου αὐτῆς· τὸ ὑπόπαχυ τοῦ σώματος καὶ τὸ εὐσταθὲς τοῦ ἤθους, καθίστασαν ἐντονωτάτην καὶ ἰδιαζόντως εὐσταθῆ τὴν ὁμιλίαν αὐτῆς. Εἶχέ τι δραματικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτῆς, εἰ καὶ σεμνὸν, ἦτο μᾶλλον φαντασιῶδες ἢ σύμφωνον πρὸς τὸν συρμόν. Εἶχε δὲ καὶ τοὺς βραχίονας ὡραιοτάτους καὶ λευκοτάτους » (2).

— Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἀτελεστάτη, διότι δὲν παρίσταται ὁλόκληρος ἡ ψυχή. Ἀλλ' ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ *Ἀδόλφου* ὅστις βεβαίως δὲν δύναται νὰ κατακριθῇ ἐπὶ ἐνθουσιασμῷ, συμπληροῦσι θαυμασίως αὐτήν.

« Αἱ δύο ἐπικρατέστεραι ἀρεταὶ τῆς Κ. Στάελ ἦσαν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐσπλαγχνία. Ὡς καὶ πάντες οἱ ἔξοχοι νόες, ἠγάπα καὶ αὐτὴ περιπαθῶς τὴν δόξαν, καί, ὡς πᾶσαι αἱ γενναῖαι ψυχαί, ἀνεφλέγετο ὑπὸ διαπύρου ἔρωτος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ὅμως τὰ δύο ταῦτα ἀκατάσχετα καὶ φλογερὰ αἰσθήματα ὁσάκις δὲν ἐπολεμοῦντο ὑπ' ἄλλου, ἐνέδιδον ἐν ἀκαρεῖ εὐθὺς ὡς εὐτελεστάτη τις περίστασις ἀντέτασσεν αὐτὰ εἰς τὴν εὐτυχίαν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἠγάπα, ἢ ὅτε ἡ θέα πάσχοντος ἀνθρώπου ὑπενθύμιζεν αὐτῇ ὅτι ὑπῆρχεν εἰς αὐτὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἱερώτερόν τι καὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως ζητήματος ἢ τοῦ θριάμβου δοξασίας τινός » (1).

Ἀπαυδήσασα ἕνεκα τῶν καταδιωγμῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀστυνομίας ἐδραπέτευσε τὸ 1812 ἔτος, καὶ περιῆλθε τὴν Γερμανίαν, τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν Σουηκίαν πρὶν ἢ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, καὶ κατὰ τὰς ἐκδρομὰς αὐτῆς ἐκήρυττε σταυροφορίαν κατὰ τοῦ δεσπότου τῆς Εὐρώπης. Εἶδε δὲ ἐπὶ τέλους εὐχαρίστως αὐτὸν καταβληθέντα δὶς ὑπὸ τῶν συμμαχούντων ἐθνῶν καὶ ἐπανελθοῦσα εἰς Παρισίους ἀνέλαβε τὸ σκῆπτρον τοῦ λόγου.

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Τὰ τέκνα τῆς Κ. Στάελ.

Τὰ τέκνα τῆς Κ. Στάελ ἔμειναν πιστὰ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν γραμμήν, ἧς τινος εὑρίσκομεν τὸν τύπον ἐν τῇ *Γερμανίᾳ*, καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ συγγράμματι τῷ *Περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως*. Ὁ ζῆλος ὅμως αὐτῶν ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως ἐγένετο ἐνθερμότερος, καὶ τὰ ἔργα ὅσα διεπράξαντο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας ὑπῆρξαν πολυπληθέστερα· ἡ δούκισσα de Broglie κατέλιπεν ἕνεκα τοῦ δραστηρίου αὐτῆς προσηλυτισμοῦ μνήμην ἀπεχθῆ πρὸς τὸν γαλλικὸν ἰησουϊτισμόν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, ὁ βαρόνος Αὔγουστος Στάελ, ἐπρέσβευσε μετὰ πολλοῦ ζήλου τὰς αὐτὰς ἀρχάς. Ἀντὶ δὲ νὰ στρέφῃ ἀδιακόπως τὰ βλέμματα πρὸς τοὺς Παρισίους, ὅπως καὶ ἡ συγγράψασα τὴν *Κόριννα*ν, ἔπραξε φρονιμώτερον ἀναδειχθεὶς πολίτης ἀφωσιωμένος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Vaud. Κατέστησε τὸ ἐν Κόππετ ὑποστατικὸν αὐτοῦ ἄλλο σχολεῖον γεωργίας. Πάντες οἱ γεωργοὶ ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἤθελεν ὑποδεχθῇ αὐτοὺς μετὰ φιλοφροσύνης ὅλως δημοκρατικῆς. Καὶ ἐνῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἠγάπα πολλάκις παιδαριωδῶς τὰς ματαίας διατριβάς, αὐτὸς « ἠγάπα τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐνέπνεε καὶ εἰς ἄλλους τὴν ἀγάπην αὐτῶν. » (1)

(1) Διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ τῆς Κ. Στάελ.

(2) M. Necker. Notice.

(1) Benjamin Constant. Mélanges.

(2) Dr. Monnard.

ἀνεκούφιζε προθύμως τοὺς πάσχοντας χωρικούς, ὡδήγει αὐτοὺς δι' ἀδελφικῶν συμβουλῶν, ἢ καὶ συνέτρεχε διὰ χρημάτων, διὰ τοῦ νοὸς καὶ διὰ τῆς καρδίας, ἐννοῶν θαυμασίως τὰ σπουδαιότατα καθήκοντα τὰ πρὸς πάντας ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος. Ἐκ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ μεριμνῶν ἦτο ὁ φωτισμὸς τοῦ λαοῦ διὰ διδασκαλίας πρακτικῆς τε καὶ ἐλευθερίου. Καὶ τῷ ὄντι ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναι πάντη ἀδύνατος ἐνόσῳ τὰ πλήθη εἰσὶν ἀμαθῆ καὶ ἐνθεομανῆ. Διὸ ἐθεώρει τὴν ἐλευθερίαν ὡς σκοπὸν πρὸς ὃν πρέπει ν' ἀποβλέπωσιν ἀδιακόπως αἱ νεώτεραι κοινωνίαι. Ἐφαρμόζεται δὲ καὶ εἰς αὐτόν, ὅ,τι ἔλεγε περὶ τοῦ πρὸς μητρὸς αὐτοῦ πάππου· « ἡ μετὰ προσοχῆς παρατήρησις τῶν ἀνθρώπων, ἡ μετὰ σταθερότητος μελέτη τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν, ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ κοινωνία, εἶχον πείσει αὐτὸν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦτο ἡ μόνη ἰσχυρὰ ἐγγύησις τῆς ἠθικότητος τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν ἐθνῶν. »

Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀρχαὶ ὅσας ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς πονήμασι τοῦ βαρόνου Στάελ, ἐν τῇ Notice sur M. Necker (Παρίσ. 1820) καὶ ἐν ταῖς Lettres sur l' Angleterre (Αὐτ. 1825). Κατ' αὐτόν, χριστιανοὶ εἰλικρινεῖς ἦσαν ὅσοι κατεγίνοντο ν' ἀποδώσωσιν εἴς τε τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἀξιοπρέπειαν. Ὅπως δὲ κατορθωθῇ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, ἔπρεπε ν' ἀπαλλαχθῇ ὁ λαὸς ἀπὸ τῆς ἐνδείας διὰ τῆς φιλεργίας, ἀπὸ τῆς κακοηθείας διὰ τῆς εὐαγγελικῆς ἠθικῆς καὶ ἀπὸ τῆς δουλείας διὰ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων. « Δὲν ἀποτελοῦσιν, ἔλεγε πολλὰ ὀρθῶς, τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν δύναμιν ἑνός τινος ἔθνους, ἀριθμός τις ἀνδρῶν πεπαιδευμένων βαθυνόων, τολμηρῶν φιλοσόφων ἢ καὶ εὐφυῶν θεωρητικῶν· ἡ δύναμις αὕτη συγκροτεῖται ἐκ τῶν μεσαίων φώτων, ἐκ τῆς γενικῆς γνώσεως τῶν πρακτικῶν ἀρχῶν καὶ θεσμοθεσιῶν, εἰς ἃς ἀνήκει ἡ διεύθυνσις τῶν ἀνθρωπίνων ὑποθέσεων. »

Ζήσας βραχὺν μὲν ἀλλ' εὐεργετικώτατον βίον ὁ ἄξιος διάδοχος τῆς Κ. Στάελ, ἀπέθανεν ἐν Κόππετ ἡλικίαν ἄγων τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν. Τελευταίαν δὲ εὐχὴν ἀπέτεινε πρὸς οὐρανὸν ὑπὲρ τοῦ Pays-de-Vaud καὶ τῆς Ἑλβετίας εἰπὼν πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν δακρύοντας· « Εὔχεσθε μετ' ἐμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς πολιτείας ταύτης » (1).

ΚΕΦ. ΚΕ'.

Ὁ νἱωνὸς τῆς Κ. Στάελ καὶ ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία.

Ἀναγινώσκοντες τὰ συγγράμματα τοῦ πρίγκηπος Ἀλβέρτου de Broglie, εὑρίσκομεν ἐν αὐτοῖς τὴν διπλῆν ἐπιῤῥοὴν τῆς τε Γενεύης καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ προμήτορος. Ὁ πρίγκηψ ὑπῆρξε κατὰ πρῶτον διαμαρτυρόμενος ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατὸν εἰς ῥωμαῖον καθολικόν, καὶ ἐδοκίμασεν, ὅτε ἤρχισεν ὁ φιλολογικὸς αὐτοῦ βίος, νὰ κατασταθῇ οἱονεὶ ἀντιπρόσωπος τῆς δειλῆς καὶ ἀλόγου μεταῤῥυθμίσεως, ἥτις ὠνομάσθη γαλλικανισμός, ἤτοι ἔτυχεν ἐπωνυμίας δεικνυούσης τοὺς παραδόξους δισταγμοὺς καὶ τὰς διηνεκεῖς ἀσυνεπείας τῶν συμπολιτῶν τοῦ Bossuet καὶ τοῦ Πασκάλ. Δυστυχῶς ὅμως τὸ βάθρον ἐφ' οὗ ἐπάτησεν ὁ ἔγγονος τῆς Κ. Στάελ εἶχεν ὑποσκαφῆ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ, οὗ τινος ὁ *Κόσμος* (ἡ πρώην *Οἰκουμένη*) εἶναι τὸ κύριον ὄργανον. Ἡ *Νέα ἐπιθεώρησις*, τὴν ὁποίαν ὁ νέος συγγραφεύς, ἀπεπειράθη ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὸν δραστήριον προσηλυτισμὸν τῆς μερίδος τῶν μοναχῶν δυσηρέστησε καὶ τοὺς ὑπερορίους καὶ τοὺς μεταῤῥυθμιστάς. Μάτην ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος ἔλεγεν εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους τῆς Κ. Στάελ· « Εἰμὶ πτηνόν· ἴδετε τὰ πτερά μου· » καὶ πρὸς τοὺς φίλους τῶν Κ. Κ. Veuillot καὶ Nicolas, « Εἰμὶ ποντικός· ζήτωσαν αἱ γαλαῖ » ἡ τετριμμένη αὕτη λεκτικὴ δὲν εὐδοκίμησεν· τί ἀπελείπετο λοιπὸν τῷ ἀπογόνῳ τῆς *Κορίννης*; νὰ δεχθῇ εἰλικρινῶς ἢ τὴν ἐλευθέραν ἔρευναν ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπερορίων. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐνεκολπώθη τὸ δεύτερον τοῦτο· διότι βλέπωμεν αὐτὸν σήμερον συνεργάτην ἐν τῷ Correspondant τοῦ κόμητος Falloux, τοῦ προμάχου τούτου τοῦ ἐστεμμένου δημίου, ὅν τινα ἡ Ῥώμη ὀνομάζει « Ἅγιον Πῖον Ε'. »

Ἔν τινι πονήματι τὸ ὁποῖον ὁ πρίγκηψ Broglie ἐδημοσίευσεν τὸ 1856, ἐνόμισεν ὅτι ἤθελεν εὐαρεστήσει τοὺς νέους αὐτοῦ φίλους ἀντιτάσσων « τὴν δουλοσύνην τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ὑπερήφανον ἀνεξαρτησίαν τῆς Ῥώμης. » Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἀφῆκα ἀνεξέλεγκτον τὴν φράσιν ταύτην. Καὶ μὲν δὲν παραγνωρίζω τὰ σφάλματα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, φρονῶ ὅμως ὅτι ἀξιολογωτάτην ὑπηρεσίαν ἀπονέμει αὐτῇ ὅς τις δίδῃ ἀφορμὴν νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν βδελυρὰν ἐξουσίαν τὴν ποτίσασαν διὰ χειμάῤῥων αἵματος τὴν γῆν τῆς Δύσεως. Δι' ὃ καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην ν' ἀποδείξω τὸ 1857 ἐν τῷ Spectateur de l'Orient (Les Orientaux et les Papautés), ὅτι οἱ ἔπαινοι οἱ δαψιλευόμενοι εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς *Ἐκκλησίας* καὶ τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, εἶναι πάντη ἀνάξιοι αὐτῆς. Ἄλλως τε, ἀντικρούων τὸν ἔγγονον τῆς Κ. Στάελ, ἐπικαλοῦμαι τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ταύτης τῆς ἐνδόξου γυναικός. Τὰς ἀρχὰς ταύτας δὲν πρέπει ν' ἀφήσωσι νὰ προσβάλλωνται οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς Παποσύνης. Ἐλπίσωμεν δὲ ὅτι ὁ ἀρχαῖος διευθυντὴς τῆς *Νέας ἐπιθεωρήσεως* θέλει ποτὲ μάθει μελετῶν πρα-

(1) Ὅρα Lettres sur l' Angleterre, 97—98.

κτικώτερον τὰ συγγράμματα τῆς *Κορίννης*, καὶ ἀναπολῶν τὰς παραδόσεις τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ μάμμης, τῆς δραστηρίου ταύτης πολεμίας τῆς Ῥώμης, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς θρησκείας, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβιβασθῇ ἡ ἐλευθέρα ἔρευνα μετὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας. Ὁ Κ. Broglie, ὅστις ἐπιθυμεῖ ἐλευθέρως διωργανωμένην τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, θέλει λοιπὸν νὰ ὑποβάλῃ τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν εἰς τὸ σύστημα τῆς Ῥώμης;

Ἡ *Οἰκουμένη* ἐνόμιζεν ὅτι ἐξύβριζεν αὐτὸν λέγουσα ὅτι «τὸ αἷμα τοῦ Νέκερ κυκλοφορεῖ ἐν αὐτῷ». Ἐγὼ ὅμως λαμβάνω τὸ θάῤῥος νὰ ἐπαναλάβω τὴν φράσιν ταύτην ὡς ἐνίσχυσιν ἀδελφικήν τε καὶ χριστιανικήν.

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΣΥΛΛΟΓΗ

λέξεων φράσεων καὶ παροιμιῶν.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 333.)

Μουσουλιάζει (τρ. πρ.) Ἐμουσούλιασε, ἐχόρτασεν ἢ ἐκορέσθη ἐκ τοῦ φαγητοῦ.

Μουσταλευρέα. Ἡ παρ' ἄλλοις *Μουστόπητα*. Εἶδος πολτώδους μίγματος ἐξ ἀλεύρου καὶ μούστου.

Μουστάρι (τὸ). Καλεῖται ὁ πλήρης γάλακτος μαστὸς τῶν αἰγῶν ἢ προβάτων ἢ ἀγελάδων.

Μουστρούχα (ἡ). Εἶδος φίμου πλεκτοῦ δι' οὗ περιβάλλεται τὸ στόμα τῶν βοῶν διὰ νὰ μὴ βόσκωσι. Λέγεται καὶ περιφρονητικῶς ἐπὶ δυσειδοῦς γυναικός. «Ἴδες τὴ Μουστρούχα τὴν στρίγγλα»!

Μουτζουδέα ἢ *Μουζουδέα*. Ἡ παρ' ἄλλοις *Μουτζούρα* καὶ *Μουτζουδεύω* (ῥῆμ.) Μουτζαλόνω ἢ χρίω μὲ μουτζοῦρες, λερόνω.

Μουχτερικὸ (τὸ) καὶ *Μουχτερικὰ* καλοῦνται οἱ χοῖροι καὶ ἰδίως τὰ χοιρίδια.

Μούχτι. (ἐπίρ.) Πολὺ εὐθηνὸν ἢ εἰς εὐτελεστάτην τιμὴν «τὸ πῆρε *μούχτι*». τουτ. πολλὰ εὐθηνά.

(*) *Μπαμπούζαλη*. (ἡ) Ὁ ἐπὶ τῶν φορεμάτων ἐπιτιθέμενος χνοῦς ἢ κόνις.

Μπάκας. Περιφρονητικῶς λέγεται ὁ κάτωχρος καὶ ἰσχνὸς ἢ ὁ σπληνιάρης, καὶ Μπάκα λέγ. κοινῶς ἡ νταλάκα. § Καὶ εἶδος παιγνιδίου.

Μπάτσος. Ὁ παρ' ἄλλοις πάταρος, ἢ φοῦσκος τὸ ῥάπισμα (Soufflet.) ἴδε καὶ χάστουκας ἢ χαστοῦκι.

(*) Σημειωτέον ὅτι ἅπασαι αἱ ἐκ τοῦ μπ ἢ ντ ἀρχόμεναι λέξεις προφέρονται ὡς τὰ Ἰταλικὰ b καὶ d.

Μπαινοβγάνω, ἐμβάζω καὶ ἐβγάζω συνεχῶς, καὶ *μπαινοβγαίνω* ἐμβαίνω καὶ ἐβγαίνω συχνὰ, ἢ *συχνομπαινοβγαίνω*.

Μπήγω καὶ *Μπήχνω* ἐμπήγω (ficher, enfoncer).

Μπήζω. «ἔμπηξε ταῖς φωναῖς» τουτ. ἐξεφώνησε, ἢ ἔβγαλε ταῖς φωναῖς. «Σοῦ ἔμπηξε φαΐ» τουτ. ἔφαγε τοσοῦτον.

Μπίμπικας καὶ *μπιμπίκι*. Τὸ πτίλωμα τῶν νέων πτερῶν τῶν πτηνῶν. *μπιπικιάζει*, ἐβγάζει μπιμπίκια, τουτ. ἀρχίζει ἤδη νὰ ἀναφύηται τὸ πτερόν.

Μπιστιοῦ (ἐπίῤ.) Ἡ πίστωσις τῶν ἀγοραστῶν. «ἀγόρασε μπιστιοῦ» (crédit). Τὸ Τουρκ. βερεσιέ.

Μποκάρι. Τὸ σύμπλεγμα τῶν κουρευθέντων μαλλίων τῶν προβάτων· καὶ *μποτάρι* ὁ μοτὸς ἢ τὸ ξαντόν. (*)

Μπόλλα (ἡ). Τὸ γυναικεῖον περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς, καὶ *μπόλλα* ἢ *Σφουγκτόμπολλα* (τὸ μάκτρον)· τὸ παρ' ἄλλοις πεσκίρι ἢ πετσέτα.

Μποφτὸς ἢ *μπεφτὸς* καὶ *μπεφτοῦνος*, ἀντὶ αὐτὸς ὁ τάδες ἢ ὁ δεῖνα, ἢ ὁ λεγάμενος· καὶ ἡ *μπομφτὴ* ἡ δεῖνα.

Μπουμπούνι (τὸ). Ὁ σωλὴν καὶ ῥῆμα *μπουμπουνίζει* καὶ *μπουμπούνισμα*, ἀντὶ *βουβουνίζει* καὶ *βουητὸ* ὁ ἐκ τοῦ σωλῆνος προερχόμενος ἦχος.

Μπούμπουρας. Ὁ παρ' ἄλλοις Μπάμπουρας πεποιημένη λέξις· ὁ κηφὴν· καὶ *μπουμπουροκέφαλος* ἢ *μπουμπουρόμυαλος* ὁ εὐήθης ἢ *μπουνταλᾶς*.

Μπουνέα (ἡ). Ἡ πυγμὴ, τὸ γρονθοκόπημα· ἡ μπουνιὰ παρ' ἄλλοις λεγομένη καὶ *Γροθέα*.

Μπουκίνα (ἡ). Ἡ *Βουκίνα* ἢ *βούκινον* ἡ πορφύρα ἡ θαλασσία κογχύλη. Καὶ ῥῆμα *Μπουκινίζω* ἢ κάμνω *Μπούκινο* τουτ. διασαλπίζω ἢ διακηρύττω ἀπόκρυφόν τι. Διὰ τῆς Βουκίνας κράζουσι καὶ τοὺς εὐλαβεῖς εἰς τὰ ἐξωκλήσια.

Μπουρμπούλα (ἡ). Ἀγγεῖον πήλινον στενόστομον γουργουλίζον τὸ πόσιμον ὕδωρ. *Κουκλουκερὴ* ἐν Ῥόδῳ λέξ. πεποιημένη. Καὶ *μπουρμπουλάρω* ξεπλύνω τὰ γούλια ἢ τὸ στόμα διὰ γουργουλίσματος ὑγροῦ τινος. (**)

Μπουρίκλα (ἡ). Ἡ κοινῶς *Τσότρα* καλουμένη — Εἶδος ξυλίνου ἀγγείου στρογγύλου πεπιεσμένου. Ἡ παρ' ἄλλοις πλόσκα.

Μπουρίσσω. Κολλῶ ἢ μεταδίδω τὸ κολλητικὸν νόσημα, «ἐμπούριξε τὴν ψώρα».

Μπούτι. Καλεῖται τὸ σαρκῶδες μέρος τῶν ἐμπροσθίων ἢ ὀπισθίων ποδῶν τῶν ζώων τὸ ἐκλεχθὲν πρὸς μαγείρευσιν.

Μπουχάλα, ἡ ὡς δρόσος κατερχομένη ψιλὴ βροχὴ καὶ ῥῆμα *μπουχῶ* ἢ *μπουχίζω*=περιβρέχω ἢ ῥαν-

(*) Ἐκ τοῦ ἀρχαίου π ό κ ο ς. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

(**) Καὶ οἱ ἀρχαῖοι γ ο ρ γ ύ ρ α ἐν ᾧ πιθανῶς τὸ υ προὐφέρετο ου. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

τίζω διὰ τοῦ στόματος· καὶ *μπουχὸς* = ἡ βόχα (exhalaison)—ἀποφορὰ τῶν σιτηρῶν καὶ ἄλλων καρπῶν.

Μισοπίνακο, εἶδος μέτρου ἴσον μὲ δύο καυκία.

Μυγάγγιχτος, ὁ μυιόγγικτος. Λέγεται καὶ *μυλλοδάγκαστος*, ὁ μὲ τὸ παραμικρὸν ἐρεθιζόμενος ἢ προσβαλλόμενος.

Μυγοχάφτης, ὁ μυιοθήρας. Εἶδος ἐντόμου.

Μυριστικά. Κυρίως καλοῦνται τὰ εὐώδη ἄνθη ἢ ἄλλα βότανα (herbes odorifères).

Μυστρὶ (τὸ). Ἐκ τοῦ ἀρχαίου *μύστρος* (ἐργαλεῖον τεκτονικὸν), δι' οὗ ἐπιχρίουσι τὴν ἄσβεστον· ὁ *μαλᾶς* παρ' ἄλλοις.

Μωρόνω. «Μωρόνει τὸ παιδὶ» = ταὐτόσημον τῷ ῥηνεύω = εἰρηνεύω τὸ βρέφος. (ἴδε Ῥηνεύω).

Μωροπίστευτος καὶ *Μωρόπιστος*. Ὁ λίαν εὐκολόπιστος ὡς τὸ μωρὸν παιδίον.

— » Ν « —

Νὰ (μόρ. δεικ.) — ἰδού. — *Νά με*, *Νά σου*, *Νά τους* — *Νάτα* καὶ *Νάτα μας* —. Νάτανε = (Νὰ ἦτον — *Νάταν κἄλλα*, ἀντὶ νὰ ἦταν καὶ ἄλλα.

Νανὰ ἢ *νάνι*, *νάνι* (τὸ ἀποκοίμισμα ἢ νανούρισμα τῶν βρεφῶν. « Νὰ κάμῃ *νανὰ* ἢ *νάνι*, *νάνι* τὸ νινί ».

Νάθραγια (τὰ) ἢ *Νάγαθρα*. Εἶδος σταφυλῆς. Λέγονται καὶ *θράγια* τὰ ἐκλεκτὰ καὶ θρεμμένα σταφύλια.

Νάκα. (ἡ) Εἶδος κοιτίδος, ἢ κραββατίου κρεμαστοῦ ἐπ' ὤμων διὰ τὰ βρέφη, κατεσκευασμένον εἴτε ἐξ ὑφάσματος χονδροῦ, εἴτε ἐκ δέρματος (ἴσως ἐκ τοῦ *νάκη* τῶν ἀρχ. ἡ προβιά). Βούργια ἐν Κρήτῃ.

Νάκαρα (τὰ). « Δὲν ἔχει νάκαρα νὰ σηκωθῇ, » ἀντὶ δὲν ἔχει ὄπατα ἢ δυνάμεις. Λέγεται καὶ *ἀνάκαρα*.

Νάμα (τὸ). Ὁ οἶνος ὁ χρησιμεύων εἰς τὴν τελετὴν τῆς λειτουργίας. *Ναματερὸ* (τὸ δοχεῖον διὰ νάμα.)

Νάτο (τὸ). Τὸ νάζι, ὁ τρόπος, ἡ συμπεριφορὰ (l'air), τὸ ὕφος ἢ τὸ φέρσιμον.

Νέα νέα. Γυρίζει τὴν *νέα νέα* (ἴσως ἐκ τῆς λέξεως Νεανίευμα) = étourderie de jeunesse.

Νέθω (ἀντὶ νήθω) καὶ *γνέθω*· καὶ ἡ παροιμ. «νέθε νέθε ῥόκα μου, κατεβαζ' ἀλακάτη μου.» Λέγεται καὶ *νέστρα* ἡ νέθουσα γυνὴ καὶ ἡ παρ. «ἡ καλὴ νέστρα καὶ μὲ κουτάλη νέθει. Καὶ νέμα (τὸ) = τὸ νῆμα, κλωστὴ διὰ ὕφασμα.

Νέμπο καὶ *ἔμπο* (τὸ). Ἡ ἐκ νέφους τινὸς καταρρέουσα βροχὴ, καὶ παύουσα μετ' ὀλίγον· ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ Ἰταλ. nembo *μπόρα* (orage).

Νεροδόγος. Ὁ ὀχετὸς πρὸς διάβασιν τῶν βροχίμων ὑδάτων, καὶ *νεροχύτης* τόπος ἐν τοῖς μαγειρείοις ὅπου χύνονται τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα.

Νεροποντὴ καὶ νεροποντιὰ ἐν Κέᾳ. Ἡ καταιγὶς, ἡ ῥαγδαία βροχὴ, ἡ φέρουσα καταποντισμόν.

Νεράϊδα, ἡ νηρηῒς τῶν ἀρχαίων «ἀσπροφορεμένη ὡσὰν τὴν νεράϊδα» καὶ *νεραϊδοπλασματένια*» ἐπίθ. λευκῆς καὶ εὐειδοῦς γυναικός.

Νέρια (τὰ). «Ἔβαλε τὰ νέρια» ἀντὶ ἐπροσπάθησε.

Νάποντες καὶ *ἄμποτες* (ἐπιρ.) ἀντὶ εἴθε (ἐκ τοῦ ναὶ ἄμποτε).

Νειάτα (τὰ) ἡ νεότης. « ἔφαγε τὰ νειάτα του » δηλ. ἐκοπίασε πολὺ εἰς τὴν νεότητά του. (Νειότα παρ' ἄλλοις).

Νειόγαμπρος καὶ *νειόνυφη*. Ὁ νεόγαμπρος καὶ ἡ νεόνυμφος, καὶ *νειόπανδρος* = ὁ νεωστὶ ὑπανδρευμένος.

Νοιώθω καὶ *νοῶ* = ἐννοῶ, καταλαμβάνω. «*δὲ νοιώθει*» ἢ «δὲν νοῇ, δὲν ἐννοεῖ. Εἶναι ἀνόητος. » καὶ ἡ φρ. «Δὲ νοιώθει νὰ μοιράσῃ δύο γαϊδάρων ἄχυρα. »

Νοητερός. Ὁ νοήμων ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ ζώου «τί νοητερὸ ζῶο».

Νοικοκυριὸ (τὸ). Τὰ τῆς οἰκιακῆς χρήσεως. «Τὸ σπίτι ἔχει τὸ νοικοκυριό του. » Καὶ *νοικοκύρης* καὶ *νοικοκυρά*. Οἰκοδεσπότης κλ.

Νομὴ καὶ *νομάδι*. Περιοχὴ διὰ βοσκὴν τῶν ζώων. Καὶ *ξερονόμη* (ἡ ξηρὰ βοσκὴ τῶν ἀγρῶν). *Νομὴ* σημαίνει καὶ τὸ εἰσόδημα τοῦ ἀγροῦ.

Νοδεύω. Περιπλανῶμαι ἢ περιφέρομαι εἴς τινα τόπον διά τινα σκοπὸν (ἴσως ἐκ τοῦ ὁδεύω).

Νόημα. Τὸ νεῦμα ἢ σημεῖον. «τοῦ ἔκαμε νόημα νὰ ἔλθῃ». τουτ. τοῦ ἔνευσε διὰ σημείου.

Νοθούλα καὶ *ὀθούλα* ἡ ἀποφορὰ, ἢ δυσωδία, καὶ ἰδίως λέγεται ἡ νόσος τῶν σταφυλῶν (ἐκ τῆς ἀποφορᾶς των).

Νομάδι (τὸ)· ὁ νομὸς, ἡ περιοχὴ τῶν ἀγρῶν. Τὰ ἀπόκεντρα κτήματα τῶν χωρικῶν, ὅπου διατρίβουν μετὰ τῶν ζώων αὐτῶν ἐν καιρῷ θέρους διὰ τὰς ἐργασίας τῆς συγκομιδῆς κτλ. (ἴσως ἐκ τοῦ νομάζω).

Νῶμος ἀντὶ ὦμος. Λοφίσκος χωματώδης. «Τὸ χωράφι κάνει νῶμο ἢ ἔχει νῶμο· σήκωμα ἐν εἴδει ὤμου.

Νοστιμάδα (ἡ). Λέγεται κατ' εὐφημισμὸν ἡ κόπρος διὰ τοὺς ἀγροὺς (fumier, fiente).

Νοφάλες. Τὸ νεφελῶδες θόλωμα εἰς τὸν οἶνον, καὶ αἱ κηλῖδες τοῦ προσώπου.

Νοτό. Ἡ ῥαγδαία βροχὴ (ὑετὸς) «κάνει πολὺ νοτό» τουτ. ἄφθονον βροχήν.

Νοτίζω, ὡς τὸ τῶν ἀρχαίων καὶ νοτιάω· εἶμαι ὑγρός. «ὁ καιρὸς ἐνότισε». «τὰ ῥοῦχα ἐνότισαν.»

Νταρταρίζω (προφ. ὡς d Ἰτ.) καὶ *νταρταρόνω*. «*ἐνταρτάρισε* ἀπὸ τὸ κρύο». Λέγεται καὶ *τουρτουρίζω*, τρεμουλιάζω, μαργόνω, ναρκῶ ὑπὸ τοῦ ψύχους (grelotter). (1)

(1) Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ταρταρίζω. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

Νύχι καὶ κρέας. φράσ. «Εἶναι νύχι καὶ κρέας.» τουτ. φίλοι ἀχώριστοι, ὡς οἱ ὄνυχες ἀπὸ τοῦ κρέατος· ταὐτόσημον τῷ *fili kleidi* ὡς ἡ κλεὶς μετὰ τοῦ κλείθρου.

Νωπὸς ἀντὶ ὑγρὸς μᾶλλον ἢ βρεγμένος.

(*Ἕπεται συνέχεια*).

Ο ΘΑΜΝΟΣ ΤΟΥ ΚΑΚΑΟΥ. (1)

Ὁ θάμνος ὁ φύων τὸ κακάον, τὸ πολύτιμον αὐτὸ ἀμύγδαλον, αὐξάνει αὐτομάτως εἰς τὰ παρθένα καὶ ἀδιάφθορα δάση τῆς ἐν μέσῳ τῶν τροπικῶν Ἀμερικῆς. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκαλλιεργήθη ἐν Μεξικῇ, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς τὰς Ἱσπανικὰς κτήσεις, εἰς τὰς Ἀντίλλας, εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, εἰς τὴν νῆσον τῆς Γαλλίας, καὶ εἰς τὴν Βουρβῶνα. Τὸ καλλίστης δὲ ποιότητος εἶδος τοῦ προϊόντος αὐτοῦ, εἶναι τὸ λεγόμενον *κακάον Τρινιδάδης* καὶ *κακάον δίχρουν* τῆς Κολομβίας, ἀνακαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ Χουμπόλδου καὶ τοῦ Βομπλάνδ.

Ὁ θάμνος τοῦ Κακάου, κατὰ τὸν Λιναῖον, ἀνήκει εἰς τὴν δεκάτην ἑβδόμην κλάσιν τῆς δεκανδρικῆς πολυαδελφίας. Ὀνομάζει δὲ αὐτὸν *Θεόβρωμα* ἤτοι θείαν τροφήν. Ὁ δὲ Jussieu κατατάσσει αὐτὸν, εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν μαλαχοειδῶν φυτῶν καὶ ὁ de Candoll εἰς ἄλλην. Ὁ θάμνος αὐτὸς αὐξάνει μέχρι δύω μέτρων, ἀλλὰ σπανίως· συνήθως ὅμως βλέπει τις θάμνους ἑνὸς μέχρι δύω μέτρων ὕψους. Τὸ ξύλον αὐτοῦ εἶναι πορῶδες καὶ ἐλαφρὸν ὁ δὲ φλοιὸς κανελλείου χρώματος. Τὰ φύλλα ἔχουσι μῆκος 25—30 ἑκατοστομέτρων, καὶ πλάτος δέκα· εἶναι δὲ προσηρτημένα εἰς τοὺς κλάδους διὰ πλατέων μίσχων, ἑτεροστοιχοῦσι, καὶ εἶναι λεῖα, λογχοειδῆ, νευρώδη καὶ χρώματος ὠχροπρασίνου. Τὰ ἄνθη αὐτοῦ εἶναι μικρὰ καὶ ἄοσμα. Ὁ κάλυξ συνίσταται ἐκ πέντε φυλλαρίων λογχοειδῶν, ἡ δὲ στεφάνη τοῦ ἄνθους, ἐκ πέντε ἐδοντωτῶν πετάλων καὶ ἐμπεριέχει πέντε ἀνθοστήμονας. Τὰ ἄνθη τοῦ κακάου ἀνοίγονται τὸ ἔαρ ἡνωμένα εἰς ἀνθοδέσμην περὶ τὸν κορμὸν καὶ τοὺς κλάδους, οἵτινες εἶναι ἀχρώματοι καὶ κλίνουσιν ἅπαντες πρὸς τὰ κάτω. Τὸ χρῶμα δὲ τοῦ ἄνθους τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν μεγαλειτέρων κλάδων εἶναι ὠχροκόκκινον. Ὁ καρπὸς των ἀφοῦ ὡριμάσῃ, εἶναι κιτρινωπὸς, καὶ ὁμοιάζει πρὸς σικύας· ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι ῥικνώδης καὶ μάλιστα εἰς τὰ πλάγια. Ἡ ἔσωθεν σποροθήκη, ὀνομαζομένη κυρίως κακάον, διαιρεῖται εἰς πέντε μεμβρανώδεις λοβοὺς μὴ διαρκεῖς, πλήρεις ἐξ 25 μέχρι 40 κόκκων ὠοειδῶν, γνωστῶν εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *κακάον*. Αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ τοῦ κακάου, εἶναι τὸ *Σοκονοῦσκον* τῆς Μεξικῆς· τὸ *Καράκ* τῆς Βενεζουέλας, τῆς Γουαΰρας καὶ τοῦ Πόρτο Καμπέλλου· τὸ *Μαρακάϊβον* καὶ τὸ τῆς *Μαγδαληνῆς*· τὸ *Γουαϊακουΐλ* τὸ κακάον *Τρινιδάδ*, τὸ *Μαρανιὰν* καὶ τὸ *Παρὰ* τῆς Βρασιλλίας· τὸ τῆς *Καϊέννης* ἐν Γυϊάνῃ καὶ τέλος τὸ *κακάον τῶν νήσων*, ἐρχόμενον ἐξ Ἀϊτίου, Γουαδελούπης, Ἰαμαϊκῆς Μαρτινίκας, Ἁγίας Λουκίας, τῆς νήσου Βουρβῶνος, τὸ ὁποῖον εἶναι τῆς κατωτέρας ποιότητος. Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἐνεργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Παϊὲν ἀπέδειξεν, ὅτι τὸ ἀμύγδαλον αὐτὸ συνίσταται ἐκ 52 μερίδων λιπαρᾶς οὐσίας, (βουτύρου τοῦ κακάου), 20 γαλακτος, οὐσίας τῶν ἰνῶν καὶ ἄλλων ὑλῶν ἀζωτικῶν· δύω καφέ· 10 ἀμύλου, δύω cellulose, 4 μεταλλικῆς ὕλης· δέκα ὑγροσκοπικοῦ ὕδατος, καὶ ἴχνους χρωματιστικῆς ὕλης καὶ ἀρωματικῆς εὐωδίας.

Παρεκτὸς τῶν καθημερινῶν συλλογῶν γίνονται καὶ εἰδικαὶ δύω· ἡ τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ὁ καρπὸς τοῦ κακάου συλλεγόμενος, ἀποταμιεύεται ἐπὶ δύω καὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς ὑποστεγάσματα. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ συντρίβουσι τὸ φλοιὸν αὐτοῦ, ἐκβάλλουσι τὰ ἀμύγδαλα καὶ τὰ θέτουσιν εἰς ἀποθήκην, ὀνομαζομένην καθαρτήριον, ὅπου τὰ ἀμύγδαλα καθαρίζονται ἀπὸ τῆς γλοιώδους οὐσίας τὴν ὁποίαν περιέχουσι. Ἀφοῦ δὲ ἐκ νέου ξηρανθῶσι, τὰ θέτουσιν εἰς τὰς ἀποθήκας, ἢ τὰ ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν γῆν, διὰ ν' ἀνιδρώσωσιν, ἢ ἀναβράσωσιν ὡς λέγουσιν οἱ ἄποικοι. Ἀφοῦ δὲ ἡ ἀνίδρωσις τελειώσῃ, ἀποδεικνυομένη ἐκ τοῦ βαθυτέρου χρώματος τοῦ ἀμυγδάλου, τότε ἐπαναρχίζουσι τὴν ἀποξήρανσιν αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ τελειώσωσι καὶ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν, πωλοῦσι τὸ κακάον εἰς τὴν ἀγοράν.

Κατά τινα δὲ παράδοσιν τῶν Μεξικανῶν, τὸ Κα-

---

(1) Πάντες γνωρίζουσιν ὅτι ἡ σοκολάτα εἶναι πολλὰ εὐεργετικὴ τροφὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ βεβαιοῖ ἔτι πλέον τοῦτο ἡ εἰς τὰ πεφωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης μεγάλη κατανάλωσις αὐτῆς. Δὲν γνωρίζουσιν ὅμως ὅλοι τὴν καταγωγὴν τοῦ καρποῦ *κακάον*, ἐξ οὗ ἡ σοκολάτα κατασκευάζεται, τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν πολλαπλασίασιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τούτου. Ὁ πόθος μου εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς σοκολάτας καὶ ἡ πολλή μου προσπάθεια διὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν ἣν οἱ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν εὑρισκόμενοι Ἕλληνες ἀποδίδουσιν εἰς τὸ κατάστημά μου. Πρὸς δὲ ἔκρινα πρέπον διὰ πολλοὺς ἐκ τῶν ὁμογενῶν μὴ γνωρίζοντας ἀρκούντως τὰ περὶ τούτων, νὰ μεταφράσω ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν κατωτέρω ἔκθεσιν περὶ κακάου καὶ λοιπῶν, ὅπως λάβωσιν οὗτοι καλητέραν γνῶσιν τούτων.

Σπ. Παυλίδης.

κάον θεωρεῖται παρ' αὐτῶν ὅτι ἔχει θείαν καταγωγήν· καὶ πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς καλλιεργείας τοῦ φυτοῦ αὐτοῦ νομίζομεν ὠφέλιμον νὰ διηγηθῶμεν τὴν περίεργον ταύτην πρόληψιν.

Κατζαλκάουλτ, ὁ κηπουρὸς καὶ προφήτης, ἔφερεν ἀπὸ τὸν ἀπολεσθέντα παράδεισον τῆς Ἐδὲμ, ὅπου αὐτὸς μετηνέχθη, τοὺς σπόρους τοῦ Κουάτ-καχάουλτ· καὶ αὐτὸς ἐκαλλιέργησεν αὐτοὺς εἰς τοὺς κήπους αὐτοῦ ἐν Ταλτζιτεπέκ. Ἐτρέφετο δ' ἐκ τῶν καρπῶν, καὶ εὐφραίνετο ἐκ τοῦ γλυκυτάτου ποτοῦ τοῦ ἐξ αὐτοῦ κατασκευαζομένου. Ἡ οὐρανία αὕτη τροφὴ, καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον νέκταρ, ἀνέπτυξαν εἰς αὐτόν τινας ψυχικὰς δυνάμεις καὶ τὸν ἐπροίκισαν μὲ τὴν *παγκόσμιον ἐπιστήμην*. Ἁπασῶν δὲ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἐγένετο εἰδήμων, καὶ οὐδὲν αὐτὴ ἡ φύσις ἐκάλυπτε πλέον μυστήριον εἰς αὐτόν. — Ἀλλ' ἡ γνῶσις αὕτη τὸν κατέστρεψεν. Αὐτὸς συνήθροιζε περὶ αὐτὸν ὀπαδοὺς καὶ μύστας τινὰς, τοὺς ὁποίους ἐδίδασκε τὴν Γεωργικὴν, τὴν Ἀστρονομίαν, καὶ τὴν Ἰατρικήν. Ὁ δὲ λαὸς τοῦ Ἀνανὰκ, σεβόμενος τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ θαυμάζων τὴν ὑπερφυῆ ἐπιστήμην του, τὸν ἐξέλεξεν ἀρχηγόν του. Εὐνοούμενος ὑπὸ τῶν θεῶν ἐκίνει τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἄλλων, ἀλλ' οὐδεὶς ἀντεποιεῖτο τὴν θέσιν του. Τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ ἐν Τουλᾷ ἦσαν τὰ ὡραιότερα καὶ λαμπρότερα τῆς οἰκουμένης, ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος, οἱ πολύτιμοι καὶ τιμαλφεῖς λίθοι ἦσαν τὸ μόνον ὑλικὸν τῆς οἰκοδομῆς. Ἐξαισίας δ' ὡραιότητος καὶ πλήρεις θελγήτρων γυναῖκες ἐκόσμουν τὰ τερπνὰ καὶ εὐφρόσυνα ἐκεῖνα μέρη καὶ ἔσπειρον εὐτυχίαν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ μακαρίου ἐκείνου ἀνδρὸς τὸν ὁποῖον ὁ δῆμος ἐλάτρευε καὶ ὑπερηγάπα, οἱ δὲ μύσται καὶ ὀπαδοί του ἐσέβοντο. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ ἀνθρώπινος φιλοδοξία εἶναι ἀκόρεστος. Ὁ Κατζαλκάουλτ, ἐπεθύμει νὰ ἦναι ἀθάνατος. Μάγος δέ τις φθονῶν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὑπεσχέθη νὰ κορέσῃ τὴν μόνην ταύτην ἐπιθυμίαν του. Ἐπαρουσίασε λοιπὸν αὐτῷ φιάλην ἐμπεριέχουσαν ποτόν τι, ὅπερ ἤθελε τὸν καταστήσει ἀθάνατον· ἀλλ' ἅμα αὐτὸς τὸ ἐκένωσε κατέστη παράφρων. Αὐτὸς κατέστρεψε πᾶν ὅ,τι ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ καὶ ἡ φρόνησις ἄλλοτε εἶχε συστήσει, καὶ διέσπειρε τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν καταστροφὴν ἐπὶ τοῦ δήμου τὸν ὁποῖον ἄλλοτε εἶχε καταστήσει εὐτυχῆ.—Μετὰ ταῦτα ἐγκατέλιπε τοὺς κήπους του, ἐπέρασε τὴν Ὑουκατὰν καὶ ἔγινεν ἄφαντος εἰς Ὑουκὰ, ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πνεύματος, διὰ νὰ μεταμορφωθῇ εἰς πνεῦμα τῆς βροχῆς καὶ τῆς δρόσου καὶ ἑπομένως αἰτίαν τῆς γονίμου καρποφορίας. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀμερικῆς εἰς ἀνάμνησιν τῶν εὐεργεσιῶν τούτων τὸν ἐλάτρευον ὑπὸ τὸ ὄνομα Βατὰν ἢ ὄφεως περιβεβλημένου ὑπὸ θείων καὶ οὐρανίων πτερῶν. Οἱ ὀπαδοί του διέδωκαν τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ διὰ τῆς μυήσεως. Τινὲς δὲ συγγραφεῖς θέλουσιν ὅτι ὁ Κατζαλκάουλτ αὐτὸς εἶναι ὁ ἅγιος Θωμᾶς ὅστις μετέβη καὶ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὸν Νέον Κόσμον.

(Ἐκ τῆς ἐφημερίδος L'industrie illustrée.)

ΚΟΙΛΙΟΣ

ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΙ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλάδ. 333.)

Β΄.

Ἀλλ' ὁ Κοίλιος δὲν ἐγένετο μόνον ἥρως ἐρωτικῶν περιπετειῶν καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν κοῦφον δόξαν προτύπου τῆς κομψοπρεπείας παρὰ τῇ ῥωμαϊκῇ νεολαίᾳ. Εἶχε καὶ προτερήματα σοβαρώτερα. Χάρις εἰς τὰ μαθήματα τοῦ Κικέρωνος, ἐγένετο ταχέως μέγας ῥήτωρ. Μετὰ μικρὸν ἀπὸ τῆς ἀφέσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τιμίας ἐκείνου κηδεμονίας, παρῆλθεν εἰς τὸν δῆμον ἐν δίκῃ καθ' ἣν ἐπάλαιε πρὸς αὐτὸν τὸν Κικέρωνα· καὶ ὁ μαθητὴς ἐνίκησε τὸν διδάσκαλον. Ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, ἡ φήμη αὐτοῦ ἐμεγαλύνθη. Καὶ ὑπῆρχον μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ ῥήτορες μᾶλλον αὐτοῦ θαυμαζόμενοι ὑπὸ τῶν φιλοκάλων ἀνθρώπων καὶ κρινόμενοι ἐντελέστεροι κατὰ τὴν δεινότητα; οὐδένα ὅμως ἐφοβοῦντο περισσότερον διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν ἐπιθέσεων καὶ τὴν πικρίαν τῶν σαρκασμῶν. Διέφερεν ἰδίως εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ παρὰ τοῖς ἐναντίοις γελοίου καὶ τὴν σύντομον κατασκευὴν ἐπ' αὐτῶν διηγημάτων εἰρωνικῶν καὶ σκληρῶν ἅτινα ἀδύνατον ἦν ν' ἀμνημονήσῃ τις. Τούτων δ' ἓν διεσώθη μέχρις ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ, ἀναφερόμενον ὡς παράδειγμα τοῦ εἴδους καὶ διδάσκον ἡμᾶς τὴν δεινότητα τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου σκώπτου. Ἐν τῷ τεμαχίῳ τούτῳ πρόκειται περὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐκείνου, ὅστις ὑπῆρξε συνάδελφος τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ τῆς ὑπατείας, καὶ ὅστις, καί τοι σφόδρα ἐπαινούμενος ἐν τοῖς *Κατιλιναϊκοῖς*, μέτριος μόνον ῥᾳδιοῦργος ἦν καὶ ἀγροῖκος ἀκόλαστος. Ληστεύσας, κατὰ τὰ εἰθισμένα, τὴν Μακεδονίαν ἣν ἐκυβέρνα, ἐπετέθη κατά τινων ὁμόρων λαῶν, ὅπως κτήσηται δικαιώματα θριάμβου, προσδοκῶν εὔκολον ἐπιτυχίαν· ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰς ἡδονὰς προσέχων ἢ εἰς τὸν πόλεμον, ἡττήθη αἰσχρῶς. Ὁ δὲ Κοίλιος προσβαλὼν αὐτῷ ἐπανελθόντι, διηγεῖτο ἢ μᾶλλον ἐπενόει ἐν τῇ ἀγορεύσει αὐτοῦ ὄργια, ἐν οἷς ὁ στρατηγὸς ἀναίσθητος ὑπὸ μέθης κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν ἐναντίων.

• Γυναῖκες, αἱ συνήθεις αὐτοῦ ἀξιωματικοί, ἐπλήρουν τὴν αἴθουσαν τῆς ἑστιάσεως, ἐκτάδην ἐπὶ τῶν κλινῶν πασῶν, ἢ τῇδε κἀκεῖσε κατὰ γῆς κατακεκλιμέναι. Ἅμα μαθοῦσαι ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔφθασεν, ἡμιθανεῖς ὑπὸ φόβου δοκιμάζουσιν ὅπως

ἀφυπνίσωσι τὸν Ἀντώνιον· καλοῦσιν αὐτὸν κατ' ὄνομα, ἀνεγείρουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ αὐχένος. Αἱ μὲν ψιθυρίζουσι γλυκεῖς λόγους εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ, αἱ δὲ σκληρότερον χρώμεναι καὶ τύπτουσιν αὐτόν· ἀλλ' ἐκεῖνος, ἀναγνωρίζων τήν τε φωνὴν καὶ τὴν ἀφὴν αὐτῶν τείνει ἐξ ἔθους τοὺς βραχίονας, δράττει καὶ ἐναγκαλίζεται τὴν προστυχοῦσαν. Οὔτε κοιμᾶται, τοσοῦτον κραυγάζουσιν ὅπως ἐξυπνίσωσιν αὐτόν, οὔτε ἐγρηγορεῖ τοσοῦτον μεθύει. Τέλος μὴ δυνηθεὶς ν' ἀποσείσῃ τὸ νύσταγμα, ἀπάγεται περιφόρητος ὑπὸ τῶν ἰδίων ἑκατοντάρχων καὶ τῶν ἐρωμένων.»

Ὁ κεκτημένος δεινότητα τοσοῦτον ὀξεῖαν καὶ δηκτικὴν φύσει ἔχει ἐπιθετικὰς ὀρέξεις. Ὅθεν οὐδὲν ἤρεσκε τῷ Κοιλίῳ μᾶλλον τῆς προσωπικῆς πάλης. Εἰ καὶ ὀλίγον ἐτιμᾶτο ἐν Ῥώμῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κατηγόρου οὐδέποτ' ἀπέφευγε νὰ κατηγορήσῃ. Ἠγάπα καὶ ἐπεζήτει τὴν συζήτησιν διότι ἦν βέβαιος πάντοτε περὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ εἶχε τρόπον βιαίας καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπροσμάχου προσβολῆς. Ηὔχετο νὰ ἀντείπῃ τις αὐτῷ διότι ἡ ἀντιλογία ἐζωπύρου καὶ ἐδίδου αὐτῷ δυνάμεις. Ὁ Σενέκας λέγει ὅτι πελάτης αὐτοῦ τις, ἄνθρωπος εἰρηνικὸς, καὶ βεβαίως ὑποστὰς τὰς σκαιότητας τοῦ Κοιλίου, ἠρκεῖτό ποτε κατὰ τὸ γεῦμα ν' ἀπαντᾷ εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ· ὁ δὲ Κοίλιος ὀργισθεὶς διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ὀργισθῇ «Τόλμησον λοιπὸν νά μ' ἀντείπῃς, εἶπε μετὰ θυμοῦ, ὥστε νὰ γείνωμεν ἐνταῦθα δύο.» Ἡ δεινότης τοῦ Κοιλίου, οἵαν περιέγραψα αὐτὴν, ἥρμοζε θαυμασίως εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔζησε· τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ ἐντελῶς τὴν φήμην, ἧς ἀπέλαυε, καὶ τὴν ἐπισημότητα, ἣν ἐκτήσατο μεταξὺ τῶν συγχρόνων. Ὁ παράφορος ἐκεῖνος διαλεκτικὸς, ὁ ἀνελεήμων σκώπτης, ὁ βίαιος κατήγορος, ἦν περιττὸς ἐν ὀρθοῖς καιροῖς· ἀλλὰ μεταξὺ ἐπαναστάσεως ἐγένετο πολύτιμος ἐπίκουρος ὑπὸ πασῶν τῶν φατριῶν ἐπιζητούμενος. Ὁ Κοίλιος ἄλλως τε ἦν πολιτικὸς ἀνὴρ ὅσον καὶ ῥήτωρ· εἰς τοῦτο δ' ἐπαινεῖ αὐτὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ Κικέρων. «Οὐδένα γνωρίζω, ἔλεγεν αὐτῷ, κρείττονά σου πολιτικόν». Ἐγίνωσκε κατὰ βάθος τοὺς ἀνθρώπους· διέκρινε καθαρῶς τὰς περιστάσεις· ἀπεφάσιζε ταχέως, πλεονέκτημα ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος πολλοῦ τιμώμενον παρὰ τοῖς ἄλλοις, διότι τοῦτο μᾶλλον ἐστερεῖτο, καὶ, ἅμα γνοὺς, ἐπεχείρει τῷ ἔργῳ μετ' ἐνεργείας καὶ σφοδρότητος, δι' ὧν προσεκτήσατο τὴν συμπάθειαν τοῦ ὄχλου. Καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐξουσία ἀνῆκεν εἰς τοὺς τολμῶντας νὰ κατέχωσιν αὐτὴν, ἡ τόλμη τοῦ Κοιλίου ἐφαίνετο ὑπισχνουμένη αὐτῷ λαμπρὸν πολιτικὸν μέλλον.

Ἀλλ' εἶχε καὶ μεγάλα ἐλαττώματα, ἐνίοτε ἐξ αὐτῶν τῶν προτερημάτων γεννώμενα. Ἐγίνωσκε κάλλιστα τοὺς ἀνθρώπους, τοῦτο δὲ βεβαίως εἶναι μέγα προτέρημα· ἀλλ' ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῶν πάντοτε τὰ χείρω ἔπληττον αὐτόν. Μεταστρέφων αὐτοὺς πάλιν καὶ πάλιν, ἀνεκάλυπτε πάντοτε ἀσθένειάν τινα ἐν αὐτοῖς διὰ τοῦ καταπληκτικοῦ διορατικοῦ αὐτοῦ. Καὶ τὴν αὐστηρότητα ταύτην δὲν μετεχειρίζετο μόνον πρὸς τοὺς ἐχθρούς· αὐτοὶ οἱ ἄριστοι αὐτοῦ φίλοι οὐδόλως διέφευγον τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ὀξυδερκῆ ἀνάλυσιν. Ἐν τῇ οἰκιακῇ αὐτοῦ ἀλληλογραφίᾳ φαίνεται ὅτι γνωρίζει πάντα αὐτῶν τὰ ἐλαττώματα καὶ ὅτι δὲν στενοχωρεῖται λέγων αὐτά. Δολοβέλλας, ὁ συνθιασώτης αὐτοῦ, εἶναι μέτριος φλύαρος, ἀνάξιος νὰ τηρήσῃ μυστήριον, ὃν ἡ ἀκριτομυθία μέλλει νὰ καταστρέψῃ.» Κουρίων, ὁ συνήθης συνέταιρος κατὰ τὰς πολιτικὰς ῥᾳδιουργίας «εἶναι ταραξίας χαῦνος καὶ ἀσταθὴς, ἀλλάσσων πρὸς τὴν λεπτοτάτην αὔραν καὶ μηδὲν λογικὸν πράττων,» καὶ ὅμως ὁ Κουρίων καὶ ὁ Δολοβέλλας, ἐν ᾧ τοσοῦτον κακῶς ἔλεγεν αὐτοὺς, εἶχον ἐπ' αὐτοῦ ἱκανὴν δύναμιν, ὥστε νὰ παρασύρωσιν αὐτὸν εἰς τὴν φατρίαν τοῦ Καίσαρος. Περὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Καίσαρος, εἰ καὶ προτίθεται ν' ἀσπασθῇ τὰ κατ' αὐτὸν, δὲν ὁμιλεῖ εὐμενέστερον. Ὁ υἱὸς ἐκεῖνος τῆς Ἀφροδίτης, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν, οὐδὲν ἄλλο φαίνεται αὐτῷ «ἢ φίλαυτος κατορχούμενος τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας καὶ περὶ μόνων τῶν περὶ αὐτὸν φροντίζων,» καὶ ἀσμένως ὁμολογεῖ ὅτι ἐν τῇ μερίδι αὐτοῦ, πρὸς ἣν ἐν τούτοις συντάσσεται, «μόνον ἄτιμοι ἄνθρωποι ἔχοντες πάντες εἰς μὲν τὸ παρελθὸν αἴτια φόβου, εἰς δὲ τὸ μέλλον κακούργους ἐλπίδας» ὑπάρχουσιν. Τοιαύτην νοὸς διάθεσιν ἔχων καὶ τοσοῦτον κατάφορον ῥοπὴν ὅπως αὐστηρῶς κρίνῃ πάντας, φύσει εἰς οὐδένα ἠδύνατο νὰ προσχωρήσῃ ἐντελῶς, ἑπομένως δ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ πιστεύσῃ ἐντελῶς αὐτῷ. Ὁ θέλων νὰ ὠφελήσῃ αἵρεσίν τινα ἀνάγκη νὰ ἐκδοθῇ ὅλος εἰς αὐτήν. Πῶς δὲ τοῦτο γενήσεται, ἂν μὴ ᾖ τις ἱκανὸς νὰ τυφλωθῇ εἰς τὰ κατ' αὐτὴν καὶ νὰ μὴ παρατηρῇ παρὰ πολὺ τὸ ἐν αὐτῇ κακόν. Οἱ δριμεῖς ἐκεῖνοι καὶ ὀξυδερκεῖς ἄνθρωποι, μόνον περὶ τοῦ πῶς μὴ ἀπατηθῶσι μεριμνῶντες καὶ συμπαρασύροντες ἑαυτοῖς εὐκρινῆ γνῶσιν τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἄλλων, πάντοτε χλιαροὶ φίλοι καὶ ἀνωφελεῖς σύμμαχοι ὑπῆρξαν. Ἐν ᾧ χρόνῳ δὲν ἐμπνέουσι πίστιν εἰς τὸ ὑπ' αὐτῶν ὑπηρετούμενον κόμμα, διότι ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ ἐπὶ ὅροις κρυπτοῖς καὶ μετὰ περισκέψεως, οὐδενὸς ἅμα εἰσὶ δεκτικοὶ ἐνθουσιασμοῦ ὅπως σχηματίσωσιν αὐτοὶ φατρίαν καὶ στεροῦνται αἰείποτε τοῦ βαθμοῦ ἐκείνου τοῦ πάθους τοῦ ὠθοῦντος τὸν ἄνθρωπον εἰς μεγάλα ἐπιχειρήματα. Διὸ συμβαίνει ὥστε, μὴ δυνάμενοι μήτε ἀρχηγοὶ μήτε στρατιῶται νὰ ὦσιν, καὶ μήτε ἑαυτοὺς δυνάμενοι νὰ προσκολλήσωσιν εἰς τοὺς ἄλλους μήτε τοὺς ἄλλους εἰς ἑαυτοὺς, μένουσιν εἰς τέλος μόνοι.

Προσθετέον ὅτι ὁ Κοίλιος, μὴ διαβουκολούμενος εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων, ἐφαίνετο καὶ μὴ ἔχων προτίμησίν τινα ὑπὲρ τῶν γνωμῶν. Οὐδέποτ' ἐπεδίωξε τὴν

φήμην ἀνθρώπου ἔχοντος ἀρχὰς, οὔτε ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβάλῃ τάξιν καὶ ἀκολουθίαν εἰς τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ βίον. Ἐν αὐτῷ ὡς ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ ἔζη διὰ μηχανημάτων. Ἡ περίστασις, τὸ συμφέρον, ἡ φιλία κατεσκεύαζον αὐτῷ προσωρινὴν πεποίθησιν, εἰς ἣν δὲν ἐκαυχᾶτο ὅτι ἤθελε μείνει πιστὸς ἐπὶ πολύ. Μετέβη ἀπὸ τοῦ Κικέρωνος εἰς τὸν Κατιλίναν ὅτε ἔκρινε τοῦτον ἰσχυρότερον· ἐπανέκαμψε δὲ πρὸς τὸν Κικέρωνα νικητήν. Ὑπῆρξε φίλος τοῦ Κλωδίου ἐν ὅσῳ ἔμεινεν ἐραστὴς τῆς Κλωδίας· ἀλλὰ κατέλιπε τὸν ἀδελφὸν ἅμ' ἀφεὶς τὴν ἀδελφὴν καὶ ἠσπάσθη αἴφνης τὴν φατρίαν τοῦ Μίλωνος. Πολλάκις μετέβη ἀνευλαβῶς καὶ εὐχερῶς ἀπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν γερουσίαν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὸν λαόν.

Τῷ ὄντι δὲ, ὀλίγον ἔμελεν αὐτῷ περὶ τῆς ὑπηρετουμένης αἱρέσεως καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην πολλῶν ἀγώνων ὅπως ἀποσπασθῇ αὐτῆς. Ἐν ᾧ ἐφαίνετο τὰ μάλιστα ὑπὲρ αὐτῆς μοχθῶν, ἐλάλει περὶ αὐτῆς οὕτως, ὥστε ἐνομίζετο ἐντελῶς ξένος αὐτῆς. Καὶ κατ' αὐτὰς δὲ τὰς σοβαρωτέρας ὑποθέσεις, καὶ προκειμένης τῆς τύχης τῆς δημοκρατίας, οὐδόλως φαίνεται πιστεύων ὅτι ἐνέχεται καὶ αὐτὸς, καὶ ὅτι ἔχει συμφέρον εἰς τὴν σωτηρίαν ἢ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆς. « Ὑμᾶς ἀποβλέπει τοῦτο, ἔλεγε, πλούσιοι γέροντες.» Εἰς ἐκεῖνον ὅμως τί μέλει; ἔχων πάντοτε ἐντελῶς ἐφθαρμένην τὴν ἰδίαν οὐσίαν, οὐδέποτ' ἔχει ὅ τι ἀπολέσει. Διὸ πάντα τὰ εἴδη τῆς κυβερνήσεώς εἰσιν αὐτῷ ἀδιάφορα καὶ μόνον συμφέρον κατὰ τὰς πάλας ταύτας, ἐν αἷς ἐν τούτοις ἀγωνίζεται ἐνεργέστατα, ἔχει τὴν περιέργειαν. Καταδύει μετὰ ζήλου εἰς τὰς ταραχὰς τοῦ πολιτικοῦ βίου, διότι ἐκεῖθεν βλέπει πλησιέστερον τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἐκεῖ δύναταί τις νὰ συλλάβῃ σκέψεις ἀστειοτάτας καὶ ἐκεῖ εὑρίσκει θεάματα τερπνά. Ἀναγγέλλων τῷ Κικέρωνι μετ' ἀξίας λόγου ὀξυδερκείας τὸν ἐμφύλιον πόλεμον προσπελάζοντα καὶ τὰ ἐπερχόμενα δυστυχήματα, προστίθησιν· « Ἂν μὴ ὑπεκινδύνευες, ἔλεγον ἄν σοι ὅτι ἡ τύχη παρασκευάζει ἡμῖν μέγα καὶ περίεργον θέαμα. » Σκληρὸς λόγος, σκληρῶς ὑπὸ τοῦ Κοιλίου ἐν τῷ ὕστερον χρόνῳ ἀποτισθεὶς, διότι οὐδέποτε παίζει τις ἀκινδύνως αἱματηρὰς παιδιὰς, καὶ πολλάκις ὁ θέλων ἑαυτὸν ἁπλῶς θεατὴν ἐγένετο θῦμα.

Ὅτε δὲ ὁ πόλεμος, ὃν ἀνήγγειλεν οὕτω τῷ Κικέρωνι, ἔμελλεν ἔσεσθαι, ὁ Κοίλιος πρὸ μικροῦ ἦν ἐκλελεγμένος ἀγορανόμος καὶ πρωτίστην φροντίδα εἶχεν ὅπως μετακομίσειε πάνθηρας ἐκ Κιλικίας διὰ τοὺς ἀγῶνας οὓς ἤθελε νὰ παράσχῃ τῷ λαῷ. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, μᾶλλον ἢ ἧττον ἐν ταῖς διαφόροις φατρίαις διατρίψας, ἐφαίνετο συντεταγμένος τῇ γερουσίᾳ, ἤτοι περὶ γερουσιαστῶν ἐλάλει λέγων « οἱ φίλοι ἡμῶν » καὶ ἐπιτηδευόμενος ἀπεκάλει αὐτοὺς « ἀγαθοὺς πολίτας, » μὴ κλείων ἐν τούτοις τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ, πρὸς τὰς ἁμαρτάδας τῶν *ἀγαθῶν ἐκείνων πολιτῶν* καὶ πικρῶς σκώπτων τοὺς *φίλους* αὐτοῦ, ὁσάκις ἐτύγχανεν. Ὁ Κικέρων ἔκρινεν αὐτὸν ψυχρὸν καὶ ταλαντευόμενον· ηὔχετο νὰ ἴδῃ αὐτὸν ἐπὶ πλέον ἐνεχόμενον· ἀναχωρῶν δ' εἰς Κιλικίαν δὲν ἔπαυεν ἐγκωμιάζων τὰ μεγάλα προτερήματα τοῦ Πομπηΐου· «πίστευσόν μοι, ἔλεγεν αὐτῷ, παραδόθητι τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἀνδρὶ ὅστις ἀσμένως δέξεταί σε· » ἀλλ' ὁ Κοίλιος ἐφυλάττετο. Ἐγίνωσκε τὸν Πομπήϊον, οὗ τινος πολλάκις ἔγραψεν ἀστείως τὴν εἰκόνα· ὀλίγον μὲν ἐθαύμαζεν, οὐδόλως δ' ἠγάπα αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπέσχεν αὐτοῦ, ἰσχύοντος μάλιστα, κατ' οὐδένα τρόπον, ἐννοεῖται, ἤθελεν ὁρμήσει πρὸς αὐτὸν, τῆς δυνάμεως κινδυνευούσης. Καθ' ὅσον ἡ κρίσις ἣν προεῖδε ἐπλησίαζεν, κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον περίσκεπτος καὶ πεφυλαγμένος ἀνέμενε τὰ γινόμενα.

Ἄλλως καὶ αὐτοὶ οἱ τιμιώτατοι πολῖται ἐδίσταζον ἐκείνην τὴν ὥραν. Αἱ δὲ ἀμφιταλαντεύσεις ἐκεῖναι, αἵτινες δὲν φαίνονται παρὰ πολὺ ἐκπλήξασαι τοὺς τότε, κατεκρίθησαν ὑπὸ τῶν νῦν αὐστηρότατα. Καὶ ὅμως εἰσὶν εὐεξήγητοι. Τὰ ζητήματα δὲν φαίνονται εἰς τοὺς συγχρόνους μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκρινείας μεθ' ἧς εἰς τὰ βλέμματα τῶν μεταγενεστέρων. Εἰς τὸν μακρόθεν παρατηροῦντα αὐτὰ ἐν ἐλευθερίᾳ νοὸς καὶ καθορῶντα ἐν ταὐτῷ τάς τε συνεπείας καὶ τὰς ἀρχὰς, κρίνοντα δὲ διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ αἴτια, οὐδὲν εὐχερέστερον τῆς κρίσεως· ἀλλ' οὐχ οὕτως εἰς τὸν μεταξὺ τῶν συμβαινόντων βιοῦντα καὶ πλησιέστερον αὐτῶν ἱστάμενον ἢ ὅσον ἀπαιτεῖται ὅπως συλλάβῃ τὸ ὅλον, εἰς τὸν ἔχοντα τὸν νοῦν προκατειλημμένον ὑπὸ τῶν προτέρων ὑποχρεώσεων ἢ τῶν προσωπικῶν προτιμήσεων, οὗτινος, ἅμ' ὡς ἀποφασίσῃ, καὶ ἡ ἀσφάλεια κινδυνεύει καὶ ἡ περιουσία. Οὗτος, ἀδύνατον νὰ ἔχῃ βλέμμα εὐσταθές. Ἄλλως τε ἡ ἀναρχικὴ κατάστασις, ἐν ᾗ ἐκυλίοντο τότε αἱ παλαιαὶ τῆς ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας φατρίαι, ηὔξανε τὴν σύγχυσιν. Ἵν' ἀλήθειαν εἴπωμεν, οὐδεμία φατρία ὑπῆρχε πλέον, ἀλλὰ συστάσεις. Ἀπὸ πεντήκοντα ἤδη ἐτῶν οὐδεὶς ἐπάλαιεν ὑπὲρ ἀρχῶν, ἀλλ' ὑπὲρ προσωπικῶν συμφερόντων. Τῶν γνωμῶν μηκέτι συντεταγμένων καὶ εὐτάκτων ὡς ἄλλοτε οὐσῶν, κατ' ἀνάγκην οἱ δειλοὶ νόες, τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ὁδηγοὺς τῆς πολιτείας ἔχοντες, ἐκυμαίνοντο ῥιπταζόμενοι τῇδε κἀκεῖσε καὶ μετεβάλλοντο πολλάκις. Αἱ φανεραὶ αὗται μεταβολαὶ ἀνδρῶν ἀξιοτίμων καὶ σεβασμίων ἐτάρασσον τὰς ἀσθενεῖς συνειδήσεις καὶ καθίστασαν τὸ δίκαιον σκοτεινόν. Ὁ δὲ Καῖσαρ, γινώσκων τὰς ἀμφιβολίας ταύτας καὶ ἐλπίζων ἐκ τούτων ὠφέλειαν, εἰργάζετο ἀνενδότως ὅπως αὐξήσοι αὐτῶν τὰς αἰτίας. Καθ' ἣν ὥραν παρεσκευάζετο εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἰδίας πατρίδος,

παρεῖχεν ἑαυτὸν ἐπιτηδείως μᾶλλον παντὸς ἄλλου σεβόμενον αὐτό. Ἔμπειρος δέ τις τούτων κριτὴς καὶ εἰδὼς κάλλιστα τοὺς ῥωμαϊκοὺς νόμους, μεθ' ὥριμον ἐξέτασιν ὡμολόγησεν ὅτι ὁ Καῖσαρ ἔπραττε νόμιμα, δικαίας τὰς κατὰ τῶν τότε ἔχων μομφάς (1). Ἐφυλάττετο τότε οὐδ' ἀπεκάλυπτε τοὺς ἰδίους σκοποὺς πάντας, οὐθ' ὡμίλει εἰλικρινῶς, ὡς ὑστερώτερον ὅτ' ἐγένετο κύριος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν προσήρχετο διάδοχος τῶν Γράκχων καὶ πρόμαχος τῶν τοῦ λαοῦ δικαιωμάτων· τοῦτο δ' ἐξεπίτηδες ἔλεγε, τοὺς πάντας καθησυχάζων, ὅτι οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ τῆς πολιτείας καὶ τῶν γινομένων, καὶ περιώριζε τὸ ζήτημα εἰς πάλην μεταξὺ δύο ἰσχυρῶν ἀπαιτητῶν. Ἐν ᾧ δὲ συνεκρότει λεγεῶνας ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἄνω Ἰταλίας καὶ συνέλεγε νεανίας ἔνθεν τῶν Ἄλπεων, ἀδιακόπως περὶ ἐπιθυμίας τοῦ διατηρῆσαι τὴν κοινὴν εἰρήνην ἐλάλει· καθ' ὅσον δ' οἱ ἐναντίοι ἐγίνοντο βιαιότεροι αὐτὸς ἐμετρίαζετο, καὶ οὐδέποτε προέτεινεν εὐπροσδεκτοτέρους ὅρους ἢ ἅμα βεβαιωθεὶς ὅτι ἡ γερουσία δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ αὐτούς· ἐξ ἐναντίας δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν μετριωτέρων καὶ τῶν φρονίμων παραφορὰ καὶ ἀνεπιτηδειότης ἐκυρίευεν. Ἐχθροὺς κοινοὺς ἀπεκάλουν τοὺς μαρτυροῦντάς τινα ἀποστροφὴν πρὸς τὸν ἐμφύλιον σπαραγμόν· περὶ προγραφῶν ἔλεγον καὶ δημεύσεων, καὶ διὰ στόματος τὸ τοῦ Σύλλα παράδειγμα ἔφερον. Συνέβαινε δ' οὕτως, ὥστε, κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν, ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐν ᾧ ἐκηρύττετο ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἐλευθερίας, ἀπήτουν μᾶλλον ἐπιμόνως ἔκτακτον βίαν· ἐν ᾧ δὲ ὁ τὸ πᾶν ἐκ τοῦ πολέμου ἀναμένων καὶ ἕτοιμον στρατιὰν ἔχων προσέφερε τὴν εἰρήνην, οἱ μηδ' ἕνα στρατιώτην ὁπλίσαντες σπουδαίως ἠρνοῦντο αὐτήν. Οὕτω λοιπὸν ἑκατέρωθεν ἀνεστραμμένα φαίνονται τὰ πράγματα· ἕκαστος δὲ δείκνυται πράττων καὶ λέγων ἐναντία εἴς τε τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀρχάς. Ἔστι λοιπὸν ἄξιον ἀπορίας πῶς μεταξὺ τοσούτου σκότους καὶ τηλικούτων εὐλόγων δισταγμῶν, ἄνδρες τίμιοι, ὡς ὁ Σουλπίκιος καὶ ὁ Κικέρων τὴν πατρίδα λατρεύοντες, ἀλλὰ πεπλασμένοι μᾶλλον πρὸς τὴν ἐν ἠρέμοις καιροῖς ἢ ἐν σφοδραῖς κρίσεσιν ὑπηρεσίαν αὐτῆς, οὐδεμιᾶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀντέσχοντο γνώμης;

Καὶ ὁ Κοίλιος δὲ ἐδίσταζεν· ἀλλ' οὐχὶ κυρίως διὰ τοὺς αὐτοὺς τῷ Κικέρωνι καὶ Σουλπικίῳ λόγους. Ἐν ᾧ οὗτοι ἠρεύνων πνιγόμενοι ὑπ' ἀνησυχίας ποῦ ἔκειτο τὸ δίκαιον, ὁ Κοίλιος ἀνεζήτει μόνον ποῦ ἔκειτο ἡ δύναμις. Τοῦτο δ' ὡμολόγει αὐτὸς ἐκεῖνος μετὰ παραδόξου εἰλικρινείας. « Κατὰ τὰς ἐμφυλίους διχονοίας, ἔγραφε τῷ Κικέρωνι, ἐν ὅσῳ μὲν παλαίωσι διὰ νομίμων τρόπων καὶ ἄνευ ὅπλων, ὀφείλομεν νὰ συντασσώμεθα πρὸς τὴν τιμιωτέραν μερίδα, ἀλλ' ἅμα τραπέντων ἐπὶ τὸν πόλεμον, ἀνάγκη στραφέντες πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους νὰ κρίνωμεν ἀγαθωτέραν τὴν ἀσφαλεστέραν φατρίαν. » Ἐπειδὴ λοιπὸν ἠρκεῖτο εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων, ἡ ἐκλογὴ ὑπῆρχεν εὐκολωτέρα· ὅπως ἀποφασίσῃ ἤρκει ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἔνθεν μὲν ἐφαίνοντο ἕνδεκα λεγεῶνες, ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ ἐπικούρων δεδοκιμασμένων καὶ διοικούμεναι ὑπὸ τοῦ μεγίστου τῆς δημοκρατίας στρατηγοῦ, μεταξὺ δὲ τούτων τρεῖς, συγκεκροτημέναι ἐξ ἀποστράτων πολεμησάντων ἐν ταῖς Γαλλίαις, ἦσαν διατεταγμέναι ἐπὶ τῶν ὁρίων καὶ ἕτοιμοι εἰς ἐκστρατείαν, ἅμ' ἀρθέντος τοῦ σημείου· ἐκεῖθεν δὲ μικρὰ χεὶρ ἢ παντελὴς ἔλλειψις στρατοῦ γεγυμνασμένου, ἀλλὰ μεγάλη ἀφθονία νεανιῶν εἰς ἐνδόξους οἰκογενείας ἀνηκόντων, ὅσον ἀνικάνων πρὸς ἀρχηγίαν τόσον καὶ εἰς ὑπακοὴν ἀπροθύμων, καὶ πολλαὶ μεγάλαι δόξαι τιμῶσαι μᾶλλον ἢ ὠφελοῦσαι τὴν φατρίαν εἰς ἣν ἀνήκουσι· ἐνταῦθα μὲν διοίκησις καθ' ὅλου στρατιωτικὴ καὶ πειθαρχία στρατοπέδου, ἐκεῖ διχόνοιαι, φιλονεικίαι, κότος, ἀντιζηλίαι, διαστάσεις γνωμῶν, τέλος δὲ πᾶσαι αἱ συνήθειαι μετὰ πάντων τῶν ἐλαττωμάτων τῆς Ἀγορᾶς μετενεχθεῖσαι εἰς στρατόπεδον. Τοιαῦταί εἰσιν αἱ συνήθεις δυσχέρειαι φατρίας ὑπερασπιζούσης τὴν ἐλευθερίαν, διότι δύσκολον εἶναι νὰ ἐπιβάλῃ τις σιωπὴν εἰς ἀνθρώπους μαχομένους ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ λόγου, καὶ πᾶσα ἐξουσία καθίσταται ταχέως ὕποπτος, ὅταν ἔλαβέ τις τὰ ὅπλα ὅπως ἀντισταθῇ εἴς τινα κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας· ἀλλ' ἡ διαφορὰ τῶν δύο φατριῶν συνίστατο κυρίως εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν δύο ἀρχηγῶν· Ὁ Καῖσαρ ἐφαίνετο εἰς πάντας, καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀσπονδοτάτους ἐχθροὺς αὐτοῦ, θαῦμα δραστηριότητος καὶ προνοίας. Τὸν δὲ Πομπήϊον εἰλικρινῶς ἔβλεπον εἰς ἁμαρτήματα περιπίπτοντα, καὶ ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ μᾶλλον τότε ἢ τὴν σήμερον. Ὁ πόλεμος δὲν κατελάμβανεν αἴφνης αὐτόν, διότι ἔλεγε τῷ Κικέρωνι ὅτι πρὸ πολλοῦ εἶχε προΐδει αὐτόν. Καὶ τοῦτο μὲν μικρόν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ηὐχήθη αὐτόν· κατ' εἰσήγησιν αὐτοῦ ἀπεκρούσθησαν αἱ προτάσεις τοῦ Καίσαρος, καὶ ἡ ἐν τῇ γερουσίᾳ πλειοψηφία οὐδὲν ἔπραξε μὴ συμβουλευθεῖσα αὐτῷ πρότου. Εἶδε λοιπὸν μακρόθεν προσπελάζουσαν τὴν κρίσιν, καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μακροῦ ἐκείνου διπλωματικοῦ πολέμου τοῦ προηγηθέντος τῶν ἀληθῶν ἐχθροπραξιῶν, εἶχε τὸν ἀναγκαιοῦντα χρόνον ὅπως παρασκευασθῇ. Ὅθεν, εἰ καὶ μηδεμίαν παρασκευὴν ἔβλεπον, πάντες ἐπίστευον ὅτι ἦν ἕτοιμος. Ὅτε ἔλεγε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀλαζονείας « ὅπου ἂν τῆς Ἰτα-

(1). Ἴδε τὸ ἄριστον ὑπόμνημα τοῦ Κ. Θ. Μόμσεν, ἐπιγραφόμενον· Die Rechtsfrage zwischen Cæsar und dem Senat. Breslau 1857.

λίας ἐγὼ κρούσω τῷ ποδὶ τὴν γῆν ἀναδύσονται καὶ πεζικαὶ καὶ ἱππικαὶ δυνάμεις,» πάντες ὑπετίθουν ὅτι ἔλεγε περὶ κρυφίων στρατολογιῶν, περὶ συμμαχιῶν ἀγνώστων, αἵτινες ἤθελον φέρει αὐτῷ κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν στρατιώτας. Εἶχε τοιαύτην βεβαιότητα ὥστε καὶ οἱ δειμαλεώτεροι ἀνεθαῤῥύνοντο. Τῇ ἀληθείᾳ τοσοῦτον ἀλλόκοτος βεβαιότης μεταξὺ ψηλαφητοῦ κινδύνου, παρ' ἀνθρώπῳ κατακτήσαντι βασίλεια καὶ μεγάλα πράγματα διοικήσαντι, φαίνεται ἀκατανόητος.

Πόθεν λοιπὸν ἐλάμβανεν ὁ Πομπήϊος τὴν πίστιν ταύτην; Μὴ ἐστερεῖτο ἀκριβῶν εἰδήσεων περὶ τῶν τοῦ ἐναντίου δυνάμεων; ἐπίστευεν ἄρα ἀληθῶς, ὡς ἔλεγεν, ὅτι οἱ στρατιῶται αὐτοῦ διέκειντο δυσαρέστως, οἱ στρατηγοὶ ἀπίστως, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἤθελεν ἀκολουθήσει αὐτῷ εἰς τὸν κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος πόλεμον; Ἢ πολλοῦ ἠξίου τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐτῶν, τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος, τὰς εὐτυχεῖς περιστάσεις αἵτινες ἐδωρήσαντο αὐτῷ τοσαύτας νίκας; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι καθ' ὃν χρόνον οἱ στρατιῶται τῆς Ἀλησίας καὶ τῆς Γεργοουΐας ἠθροίζοντο ἐν Ῥαβέννῃ καὶ ἐπλησίαζον τῷ Ῥουβίκωνι, ὁ ἄφρων Πομπήϊος ἐδείκνυε μεγίστην καταφρόνησιν πρὸς τὸν στρατηγὸν καὶ τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, vehementer contemnebat hunc hominem! Ἀλλ' ὁ κόμπος οὗτος βραχὺ διήρκεσε, πεσὼν ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ὅτι ὁ Καῖσαρ ἐβάδιζεν ἄντικρυς ἐπὶ τὴν Ῥώμην, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα, ὃν ὁ Κικέρων ἐδείκνυεν ἡμῖν πρὸ μικροῦ ὀλιγωροῦντα τοῦ ἀντιπάλου καὶ προλέγοντα τὴν ἧτταν αὐτοῦ, μετά τινων ἡμερῶν παρέλευσιν, παραδίδει ἡμῖν ἐπτοημένον καὶ φεύγοντα μέχρι τῆς ἐνδοτέρω Ἀπουλίας, μὴ τολμῶντα δὲ μηδαμόθι νὰ σταθῇ καὶ νὰ ἀγωνισθῇ. Ἔχομεν τὴν γραφεῖσαν τότε ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ὑπάτους καὶ τὸν Δομίτιον, δοκιμάζοντα τοὐλάχιστον ν' ἀντιστῇ ἐν Κορφινίῳ. «Μάθετε, γράφει αὐτοῖς, ὅτι ἐν μεγίστῃ ἀπορίᾳ κεῖμαι (scitote me esse in summa sollicitudine).» Ὁποία ἀντίθεσις πρὸς τοὺς αὐθάδεις πρὸ μικροῦ λόγους! Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὕφος ἀνδρός, ὅστις, ἐξυπνιζόμενος αἴφνης ἀπὸ ὑπερβολικῶν ἐλπίδων, μεταβαίνει ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο, ἄκρον. Οὐδὲν παρεσκεύασε, διότι ἦν βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας, οὐδὲν τολμᾷ νὰ ἐπιχειρήσῃ διότι εἶναι βέβαιος περὶ τῆς ἥττης. Εἰς οὐδένα πιστεύεται οὔτ' ἐλπίζει· πᾶσα ἀντίστασις φαίνεται αὐτῷ ἀνωφελής· οὐδενὸς οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πατριωτικοῦ πνεύματος λογίζεται, καὶ οὐδὲ κἂν διανοεῖται νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὰ ὅπλα τὴν δημοκρατικὴν νεολαίαν τῶν ἰταλικῶν πόλεων. Κατὰ πᾶν βῆμα τοῦ Καίσαρος πρὸς τὰ πρόσω, αὐτὸς ὑποχωρεῖ. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὀχυρῶς πεφραγμένον Βρεντήσιον οὐδὲν ἀναδίδωσιν αὐτῷ θάῤῥος· σκέπτεται ὅπως καταλίπῃ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τότε μόνον νομίζει ἑαυτὸν ἐν ἀσφαλεῖ, ὅταν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καίσαρος μεσολαβήσῃ ἡ θάλασσα.

Ὁ δὲ Κοίλιος δὲν ἀνέβαλεν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἰδίαν ἐκλογήν. Πρὶν ἢ κατάρξωνται τῆς πάλης, εὐκόλως διέκρινε ποῦ ἔκειτο ἡ δύναμις ποῦ δ' ἔῤῥεπεν ἡ νίκη, καί, μεταβαλὼν θρασέως, συνετάχθη τοῖς πρωτίστοις τοῦ Καίσαρος φίλοις. Τοῦτο δ' ἐδήλωσε τὸ πρῶτον, ὑποστηρίξας μετὰ τῆς συνήθους σφοδρότητος τὴν γνώμην, ἣν εἰσήγαγεν ὁ Μάρκος Καλίδιος περὶ ἀποπομπῆς τοῦ Πομπηΐου εἰς Ἰβηρίαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Ὅτε δ' εἰς τέλος ἡ ἐλπὶς εἰρηνικῆς διαλύσεως ἀπέπτη, κατέλιπε τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν φίλων Κουρίωνος καὶ Δολοβέλλα καὶ ἦλθε πρὸς τὸν Καίσαρα ἐν Ῥαβέννῃ. Ἀκολουθήσας δὲ τῷ Καίσαρι κατὰ τὴν θριαμβικὴν διὰ τῆς Ἰταλίας πορείαν, εἶδεν αὐτὸν συγχωρήσαντα τῷ Δομιτίῳ, ἁλόντι ἐν Κορφινίῳ, ἐλαύνοντα ἐπὶ τὸν Πομπήϊον καὶ περικλείσαντα αὐτὸν στενῶς ἐν Βρεντησίῳ. Ὑπὸ τῆς μέθης δὲ τῶν ταχίστων τούτων ἐπιτυχιῶν κατεχόμενος, ἔγραφε τῷ Κικέρωνι· «Εἶδές ποτε ἄνδρα ἀνοητότερον τοῦ Πομπηΐου σου, τοῦ ἐμβάλλοντος μὲν ἡμᾶς εἰς μεγίστους ταράχους, παιδαριωδῶς δὲ φερομένου; Ἐκ τοὐναντίου δὲ ἀνέγνως ποτέ, ἢ ἤκουσάς τι ὑπερβάλλον τὸν φλογερὸν τοῦ Καίσαρος μαχομένου ζῆλον καὶ τὴν φιλανθρωπίαν νικῶντος; Τί δέ σοι φαίνεται περὶ τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, οἵτινες ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ὑπερπηδήσαντες τὰς δυσχερείας καὶ τοὺς πάγους ἀγρίας χώρας, ἐτελείωσαν τὸν πόλεμον διὰ περιπάτου;»

Ἅμα δ' αὐτὸς πεισθείς, περὶ οὐδενὸς μᾶλλον ἐφρόντιζε ἢ τίνι τρόπῳ προσαγάγοιτο τὸν Κικέρωνα, γινώσκων ὅτι οὐδὲν ἥδυτερον ὑπῆρχε τῷ Καίσαρι· ὃς καίτοι νικητής, γινώσκων ὅμως καλῶς τοὺς περὶ αὐτόν, ᾐσθάνετο ὅτι ἐστερεῖτο τιμίων τινῶν ἀνδρῶν εὐπρεπιζόντων τὴν φατρίαν. Τὸ δὲ μέγα ὄνομα τοῦ Κικέρωνος ἤρκει ὅπως ἀνορθώσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ἣν ἐνεποίουν οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ. Δυστυχῶς ὁ Κικέρων δυσκόλως προῄρειτο γνώμην. Ὅλον δὲ τὸν μεταξὺ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥουβίκωνος καὶ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βρεντησίου χρόνον κατέτριψεν εἰς καθημερινὴν μεταβολὴν γνώμης. Ἑκατέρωθεν ἐπεθύμουν τὴν φιλίαν αὐτοῦ, καὶ οἱ δύο ἡγεμόνες αὐτοὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἀλλὰ διαφόρως ἕκαστος. Ὁ Πομπήϊος πάντοτε ἀνεπιτήδειος, ἔγραφεν αὐτῷ ἐπιστολὰς βραχείας, προστακτικάς. «Εἰσελθὼν ὡς τάχιστα εἰς τὴν Ἀππιανὴν ὁδόν, ἐλθὲ πρός με ἐν Λουκερίᾳ, ἐν Βρεντησίῳ, ἔνθα ἔσῃ ἀσφαλής.» Παράδοξον ὕφος νικηθέντος ἐπιμένοντος νὰ ὁμιλῇ ὡς κύριος! Ὁ Καῖσαρ ὅμως ἦν ἐμπειρότερος. «Ἐλθέ, ἔγραφεν, ἐλθὲ ἵνα μοι βοηθήσῃς διὰ τῶν συμβουλῶν, διὰ τοῦ ὀνόματος, διὰ τῆς δόξης σου!» Αἱ φιλοφρονήσεις, αἱ προτάσεις αὐται νικηφό-

ρου στρατηγοῦ, ταπεινῶς παρακαλοῦντος ἐν ᾧ ἐδικαιοῦτο νὰ προστάζῃ, ἀδύνατον ἦν ν' ἀρνήσωσιν ἀναίσθητον τὸν Κικέρωνα. Ἐν ταὐτῷ δὲ, πρὸς πλείονα βεβαιότητα, περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ὁ Καῖσαρ ἐκέλευε τοὺς ἀγαπητοτέρους ἐκείνου φίλους νὰ γράφωσιν αὐτῷ, ἤτοι τὸν Ὄππιον, τὸν Βάλβον τὸν Τρεβάτιον, μάλιστα δὲ τὸν Κοίλιον, ὅστις ἐγίνωσκεν ἄριστα τὸν τρόπον τοῦ σαγηνεύειν αὐτόν. Ἐπολέμουν αὐτὸν ἐν ταὐτῷ δι' ἁπασῶν τῶν ἀσθενειῶν αὐτοῦ· ἀνεῤῥίπιζον τὰς παλαιὰς πρὸς τὸν Πομπήϊον μνησικακίας· συνεκίνουν αὐτὸν περιγράφοντες τὰ ἐπικρεμάμενα τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ οἰκογενείᾳ δυστυχήματα· ὑπεξέκαιον τὴν ματαιότητα αὐτοῦ προσφέροντες αὐτῷ τὴν τιμὴν τοῦ συνδιαλλάξαι τὰ διεστῶτα καὶ εἰρηνεῦσαι τὴν δημοκρατίαν.

Τοσαῦται ἔφοδοι ἔμελλον κατ' ἀνάγκην νὰ διασείσωσι ψυχὴν ἀσθενεστάτην. Εἰς τέλος ἐφαίνετο διατεθειμένος νὰ μείνῃ ἐν Ἰταλίᾳ ἔν τινι ἀγροτικῇ οἰκίᾳ μεμονωμένῃ, ἢ κατά τινα οὐδετέραν πόλιν, ἐκτὸς τῶν τῆς πολιτείας διάγων, ὑπὲρ μηδενὸς φατριάζων, ἀλλὰ κηρύττων εἰς πάντας τὴν μετριοπάθειαν καὶ τὴν εἰρήνην. Ἤρξατο ἤδη καλλίστην πραγματείαν περὶ τῆς τῶν πολιτῶν ὁμονοίας καὶ ἤθελε νὰ τελειώσῃ αὐτὴν σχολάζων ἐκεῖ· ἔχων δὲ πεποίθησιν εἰς τὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν αὐτοῦ, ἤλπιζε πολὺ ὅτι καὶ τῶν πεισματωδεστάτων ἤθελε καταῤῥίψει ἀπὸ τῶν χειρῶν τὰ ὅπλα. Καὶ τοῦτο μὲν ἦν βεβαίως χίμαιρα· ἀλλ' ὅμως μὴ ἐπιλαθώμεθα ὅτι ὁ Κάτων, ἀνὴρ ὃν ἀδύνατον νὰ ὑποπτεύσωμεν, ἐλυπεῖτο ὅτι ὁ Κικέρων ἀπεῖπεν εὐθὺς αὐτό. Κατέκρινεν αὐτὸν διότι ἦλθεν εἰς Φάρσαλα, ἔνθα ἡ παρουσία αὐτοῦ ὀλίγον ὠφέλει τοῖς μαχομένοις, ἐν ᾧ ἠδύνατο, οὐδέτερος διατελῶν, νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπὶ τῶν δύο ἀντιπάλων ἰσχύν του καὶ μεσολαβήσῃ μεταξὺ αὐτῶν. Ἀλλὰ μία καὶ μόνη ἡμέρα ἀνέτρεψε πάντα τὰ ἐπαγωγὰ ταῦτα σχέδια. Ὅτε ὁ Πομπήϊος, καταλιπὼν τὸ Βρεντήσιον, ἐν ᾧ δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, ἀνήχθη ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Καῖσαρ, ἐλπίζων οὕτω νὰ κρατήσῃ τοῦ Κικέρωνος, σπεύσας ἐπέστειλεν αὐτῷ τὴν ἀγγελίαν. Ἀλλ' αὕτη δὴ μετέτρεψεν αὐτοῦ τὴν γνώμην, διότι δὲν ἦτο ἐκ τῶν μετὰ τῆς τύχης, ὡς ὁ Κοίλιος, μεταβαλλομένων καὶ πρὸς τὸν εὐτυχοῦντα προσερχομένων. Ἀπ' ἐναντίας, ἅμ' ἰδὼν τὸν Πομπήϊον δυστυχοῦντα, ᾐσθάνθη ἑαυτὸν ἑλκυόμενον πρὸς ἐκεῖνον. « Οὐδέποτε ηὐχήθην νὰ μεταλάβω τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ, ἔλεγε· πόσον ἐπιθυμῶ νὰ συμμετάσχω τῆς δυστυχίας! » Πυθόμενος δὲ ὅτι ὁ δημοκρατικὸς στρατὸς ἀνεχώρησε, σὺν αὐτῷ δὲ σχεδὸν πάντες οἱ ἀρχαῖοι αὐτοῦ πολιτικοὶ φίλοι, αἰσθανθεὶς ὅτι ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς χώρας οὔτε ἄρχοντες ὑπῆρχον πλέον, οὔτε ὕπατοι, οὔτε γερουσία, κατελήφθη ὑπὸ βαθυτάτης λύπης· ἐνόμισεν ὅτι ἐγένετο κενὸν περὶ αὐτὸν ὅτι ὁ ἥλιος, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἔκφρασιν, ἠφανίσθη ἀπὸ τοῦ κόσμου. Πολλοὶ ἤρχοντο καὶ ἐπῄνουν αὐτὸν διὰ τὴν φρόνησιν, ἀλλ' ἐκεῖνος κατεμέμφετο ταύτην ἑαυτοῦ ὡς ἔγκλημα. Κατηρᾶτο πικρῶς τὴν ἰδίαν τοῦ χαρακτῆρος ἀσθένειαν, τὴν ἡλικίαν, τὸν ἔρωτα τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς εἰρήνης. Μίαν μόνην σκέψιν εἶχε, ὅπως θᾶσσον ἀναχωρήσει. « Δὲν δύναμαι νὰ ὑπομείνω τοὺς πόθους μου, ἔλεγε· τὰ βιβλία, αἱ μελέται, ἡ φιλοσοφία εἰς οὐδέν μοι χρησιμεύουσιν. Ἀλλ' ὡς πτηνὸν θέλον νὰ πετάσῃ, βλέπω ἀπαύστως πρὸς τὴν θάλασσαν. »

Ἔκτοτε ἔκρινε τὸ πρακτέον. Μάτην ὁ Κοίλιος ἐπειράθη νὰ κρατήσῃ αὐτοῦ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς δι' ἐπιστολῆς συγκινητικῆς, ἐν ᾗ κατεδείκνυεν αὐτῷ τὴν μὲν περιουσίαν διεφθαρμένην, τοῦ δὲ υἱοῦ τὸ στάδιον κατεστραμμένον· ὁ Κικέρων, εἰ καὶ συγκεκινημένος εἰς ἄκρον, ἀπεκρίνατο ἁπλῶς μετ' εὐσταθείας ἀσυνήθους αὐτῷ· « εἶμ' εὐτυχὴς διότι μεριμνᾷς τοσοῦτον περὶ τοῦ υἱοῦ μου, ἀλλ' ἂν μὲν διατηρηθῇ ἡ δημοκρατία, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἱκανὸς αὐτῷ πλοῦτος· ἂν δὲ πέπρωται ν' ἀπολεσθῇ, ὑποστήσεται καὶ αὐτὸς τὴν κοινὴν πάντων τῶν πολιτῶν τύχην. » Καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, διεπέρασε τὴν θάλασσαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πομπηΐου πορευόμενος. Μὴ δέ τις νομίσῃ ὅτι ἤλπιζεν ἐπιτυχίαν· συντασσόμενος φατρίᾳ, ἧς τινος πάσας τὰς ἀσθενείας ἠπίστατο, ἐγίνωσκε κάλλιστα ὅτι ἑκουσίως μετελάμβανε καταστροφῆς. « Ἔρχομαι, ἔλεγεν, ὡς ὁ Ἀμφιάραος, ἵνα ῥιφθῶ ζῶν εἰς τὴν ἄβυσσον. » Ἐτέλει θυσίαν, ἣν ἐνόμιζεν ὀφειλομένην τῇ πατρίδι, καὶ τοσούτῳ πλείονος λόγου τοῦτο ἄξιον ἡγητέον, καθ' ὅσον ἄνευ ἀπατηλῆς ἐλπίδος καθωσιοῦτο.

Ἐν ᾧ δ' ὁ Κικέρων προσήρχετο τῷ Πομπηΐῳ, ὁ Κοίλιος συνώδευε τῷ Καίσαρι εἰς Ἰβηρίαν. Πᾶσα λοιπὸν μεταξὺ αὐτῶν σχέσις καθίστατο ἀδύνατος· διὸ καὶ ἡ ἀλληλογραφία αὐτῶν, τέως ἐνεργητικωτάτη, παύει ἐνταῦθα. Καταλείπεται ὅμως ἡμῖν καὶ ἄλλη τις ἐπιστολή, ἡ τελευταία αὐτῶν, παραδόξως ἀντιφάσκουσα πρὸς τὰς προηγουμένας. Ἐπεστέλλετο ὑπὸ τοῦ Κοιλίου εἰς τὸν Κικέρωνα, μῆνάς τινας μετὰ τὰ συμβάντα, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, ἀλλ' ἐν διαφόροις ὅλως καιροῖς. Καί τοι ἐφθαρμένη περιεσώθη ὡς ἡμᾶς, ἡ δ' ἔννοια τῶν φράσεων δυσχερῶς ἀνορθοῦται, δῆλον ὅτι ὁ γράψας αὐτὴν κατείχετο ὑπὸ σφοδρᾶς ἀγανακτήσεως. Ὁ διάπυρος ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος, ὁ τοὺς ἄλλους προσαγόμενος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γνώμην, μετετράπη αἴφνης εἰς ἐχθρὸν μανιώδη· τὰ συμφέροντα, ὧν ὑπερήσπιζε πρὸ μικροῦ μετὰ τοσαύτης ζέσεως, ἀποκαλεῖ νῦν μυσαρὰ, καὶ κρίνει « προτιμότερον τὸν θάνατον ἢ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐνέργειαν. » Τί λοιπὸν συνέβη ἐν τῷ μεταξύ; Ἐκ ποίας αἰτίας ὁ Κοίλιος παρήχθη εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μετα-

βολήν; ποῖον δὲ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς; Ταῦτα φαίνονται ἄξια διηγήσεως, διότι ἡ διήγησις αὐτῶν θέλει διαλευκάνει τὸν τρόπον τοῦ πολιτεύεσθαι τοῦ δικτάτορος, μάλιστα δὲ θέλει καταδείξει ἡμῖν κάλλιον τοὺς περὶ αὐτόν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΙΣΤΟΡΙΑ
τῆς
ΣΙΒΥΛΛΗΣ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Octave Feuillet.*)*

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ.

(Συνέχ. Ἴδε Φυλλ. 330 καὶ 331.)

Ε΄.

ΜΙΣ ΟΝΕΪΑ.

Ὁ μαρκήσιος τῶν Φερίων, κρίνων ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀνατροφὴ τῶν παιδίων πρέπει ν᾽ ἄρχεται ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς κοιτίδος, οὐδόλως ἔσπευσεν εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνατροφὴν τῆς ἐγγόνης αὐτοῦ.

— Ἡ ψυχὴ, ἔλεγεν, ὁμοιάζει τῷ μυαλῷ τῶν νεαρῶν δένδρων, ὅστις ἔχει ἀνάγκην ὑποστηρίξεως καὶ διευθύνσεως ἅμα ὡς γεννηθῶσιν· ἀλλ᾽ ὀφείλομεν, ὡς καὶ ἡ φύσις πράττει, νὰ ἀναμείνωμεν βαθμόν τινα δυνάμεως καὶ ὡριμάνσεως ὅπως δρέψωμεν ἀπ᾽ αὐτῶν καρπούς. Ὅσῳ μᾶλλον ὁ μικρὸς οὗτος ἐγκέφαλος, προσετίθει θωπεύων τὴν ξανθὴν κεφαλὴν τῆς Σιβύλλης, ἐμφαίνῃ εὐτυχεῖς καὶ ὁμαλὰς διαθέσεις, τόσῳ μᾶλλον ἀπαιτεῖ, ἐν ᾧ ἀνθεῖ, προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν.

Ἀλλ᾽ ὅταν τέλος ἔκριναν εὔλογον νὰ μυήσωσι τὴν Σιβύλλαν εἰς τὰ μυστήρια τοῦ ἀλφαβήτου, ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία περιέπεσαν εἰς ἀμφιβολίαν καὶ πικρίαν ἐπί τινα χρόνον, ὅστις παρὰ τῇ Κυρίᾳ Βωμενὶλ ὑπῆρξε χρόνος ὑπερτάτης ἀγαλλιάσεως. Ὁ νοῦς ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτον ταχὺς καὶ ἀναπεπταμένος πρὸς τὸν φαντασιώδη κόσμον, τὸν μόνον ἐν ᾧ ἠσκήθη μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας, ἐφάνη δυστυχῶς ἀνικανώτατος πρὸς τὴν θετικὴν ἐπιστήμην τῆς ἀναγνώσεως. Οὔτε θωπεῖαι, οὔτε τιμωρίαι ἠδυνήθησαν νὰ κατανικήσωσι τὴν ἀποστροφὴν τοῦ ῥεμβώδους ἐκείνου πνεύματος πρὸς τὴν τακτικὴν μελέτην. Ἡ ταλαίπωρος μαρκησία κοπιάζουσα μάτην καὶ ἀποβαλοῦσα τὴν οὐράνιον αὐτῆς ὑπομονὴν, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν ἐφημέριον τῶν Φερίων, ὡς σεβασμιώτερον. Ὁ δ᾽ ἐφημέριος, εὐσυνείδητος ἄνθρωπος καὶ εἰς ἄκρον σεβόμενος τοὺς Φερίας, ἐνησχολήθη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μεθ᾽ ἱεροῦ ζήλου ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας.

— Γίνομαι ἰσχνὸς, ἔλεγε.

Τοῦ χρόνου ὅμως προϊόντος, ἔμελλε νὰ ἴδῃ καὶ πολὺ χειρότερα.

— Ἡ ταλαίπωρος κόρη θὰ γείνῃ ἠλιθία, ἀπεκρίνετο ἡ Κυρία Βωμενίλ. Τὴν ἀπεζώωσαν. Τὸ προέβλεπα. . . . Πέντε ἐτῶν ἡ Κλοτίλδη ἀνεγίνωσκε καὶ μάλιστα ἔλεγεν ἐκ στήθους μύθους!

— Μόνον θαῦμα, ὑπελάμβανεν ὁ ἐφημέριος, δύναται νὰ μᾶς ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὸν λαβύρινθον τοῦτον.

Τὸ θαῦμα ἐγένετο, οὐχὶ ἴσως ὁποῖον ἐνόει αὐτὸ ὁ ἐφημέριος, ἀλλ᾽ ὁποῖον ἐπιτρέπεται πάντοτε νὰ ἐλπίζῃ τις ἀπὸ τῆς θείας καλοκἀγαθίας. Τὰ θαύματα γίνονται ἐν ταῖς καρδίαις· ἐν αὐταῖς φαίνονται δυνατὰ καὶ συχνά.— Ἡ Σιβύλλα δὲν ἠγνόει ὅτι εἶναι ὀρφανὴ καὶ ἐγίνωσκε τὴν λυπηρὰν τῆς λέξεως ταύτης σημασίαν· ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία, φοβούμενοι μὴ περιορίσωσιν εἰς τοῦτο ὑπὲρ τὸ δέον τὴν ζωηρὰν αὐτῆς εὐαισθησίαν, ἠρνήθησαν πάντοτε τὰς διασαφήσεις, ἃς ἀπῄτει ἐνίοτε ἡ σκληρὰ τοῦ παιδίου περιέργεια. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ της ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, τοῦτο μόνον ἐλέγετο αὐτῇ. Οἱ δὲ ὑποδεέστεροι ἔλαβον καὶ ἐξετέλεσαν πιστῶς τὴν ἐντολὴν ν᾽ ἀρκῶνται εἰς τὴν ἀπόκρισιν ταύτην. Ἰδίως μάλιστα ἀπηγόρευσαν αὐτοῖς πάντα λόγον καὶ πᾶν σημεῖον δυνάμενα νὰ ἑλκύσωσι τὴν προσοχὴν τῆς Σιβύλλης ἐπὶ τῶν δύο λευκῶν τάφων τοῦ μικροῦ κοιμητηρίου. Καὶ ὅμως ἡ Σιβύλλα, καθ᾽ ἑκάστην Κυριακὴν ἀκολουθοῦσα τοὺς γέροντας εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἐνορίας, κατέλαβε τέλος εἰς τὸ ἦθος καὶ τὰ βλέμματα αὐτῶν διαβαινόντων παρὰ τοὺς δύο τούτους τάφους ἰδιαιτέραν τινὰ ἔκφρασιν· διότι ἡμέραν τινὰ, ἐξερχομένη τῆς ἐκκλησίας, ἐπορεύθη κατ᾽ εὐθεῖαν πρὸς τὰ δύο μάρμαρα τὰ φέροντα ἐγκεκολαμμένα χρυσᾶ γράμματα, καὶ, στραφεῖσα πρὸς τὴν τροφὸν, ἥτις ἠκολούθει περίτρομος·

— Τί ἔχει γραμμένον ἐκεῖ; ἠρώτησε.

— Τίποτε, εἶπεν ἡ τροφός.

— Ἔχει γράμματα, ὑπέλαβεν ἡ Σιβύλλα, συστέλλουσα τὰς ὀφρῦς· διάβασέ με τί λέγει.

— Εἶναι λατινικὰ, Κυρία.

Ἡ Σιβύλλα ὕψωσεν ἐλαφρῶς τοὺς ὤμους καὶ ἀπεχώρησε. Ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ ἀγαθὸς ἐφημέριος δὲν ἀνεγνώρισε πλέον τὴν μαθήτριάν του· ἔτριβε τὰς χεῖράς του καὶ ἀγαλλόμενος,

— Εἴξευρα, ἔλεγεν, ὅτι ἐπιμένων θὰ ἐνίκων.

Μετὰ ἕνα μῆνα ἡ Σιβύλλα, ἐπὶ προφάσει μερίμνης περὶ τῆς ὑγείας τοῦ διδασκάλου της πάσχοντος ὀλίγον ὑπ᾽ ἀρθρίτιδος, ἐζήτησε νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὸ πρεσβυτέριον. Διερχομένη δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κοιμητήριον, ἐστάθη παρὰ τοὺς δύω τάφους, ἔμεινε πρὸς στιγμὴν σιωπηλὴ, ἀτενίζουσα τὰ χρυσᾶ γράμματα,

έπειτα ἐγονυπέτησε καὶ ἔκλαυσε. Τὸ θαῦμα ἐγένετο· ἡ Σιβύλλα ἀνεγίνωσκε.

Ἅμα γενομένη κυρία τῆς στοιχειώδους ταύτης κλειδὸς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἡ Σιβύλλα, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τὰ πνεύματα τοῦ εἴδους τούτου, μετεχειρίσθη αὐτὴν μετ' ἀνυπομόνου ζήλου, ἔχοντος εἰς τὸ ἑξῆς ἀνάγκην μετριάσεως καὶ ἀναχαιτίσεως μᾶλλον ἢ παροτρύνσεως. Ὁ ζῆλος οὗτος τῆς μαθήσεως εἰς πᾶν πρᾶγμα φερόμενος καὶ εἰς πᾶν ἐγγίζων ἀδιακρίτως, ἔσχε δύο κύρια ἀποτελέσματα· πρῶτον ὅτι πολλάκις ἐνέβαλεν εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν τὸν ταπεινὸν διδάσκαλον τῆς Σιβύλλης, δεύτερον ὅτι ἠνάγκασε τὸν μαρκήσιον νὰ ἐπάρῃ τὰς κλεῖδας τῆς βιβλιοθήκης. Ἀλλ' ὁ γέρων μαρκήσιος, ὡς πολὺ φρόνιμος ἄνθρωπος, δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν κοινὴν ταύτην προφύλαξιν· ἄλλως, δὲν ἐπτοεῖτο ὑπὲρ τὸ δέον πρὸς τὸν ὀργασμὸν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ μυστηριώδεις ὀνειροπολήσεις καὶ περιέργειαι θετικαὶ ἐφαίνοντο φύρδην μίγδην ἀνακυκώμεναι. Αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ ὑπηγόρευον ἀρκούντως τὴν πρὸς τὸ παιδίον συμπεριφοράν· νὰ μὴ παραμελήσῃ τίποτε, νὰ μὴ καταπνίξῃ τίποτε, ἀλλὰ νὰ ἀποχωρίσῃ τὰ συγκεχυμένα στοιχεῖα, τὰ ἐν τῇ νέᾳ ἐκείνῃ κεφαλῇ κοχλάζοντα, νὰ κανονίσῃ τὰς ἐφέσεις αὐτῆς καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὰς δυνάμεις, νὰ καταστήσῃ τέλος τὸ χάος ἐκεῖνο εὔφορον, τακτοποιῶν αὐτό. Ἀλλ' ὁ μαρκήσιος ᾐσθάνθη ὅτι ἡ διοίκησις νοὸς τοσοῦτον ἐνεργοῦ ἀδύνατον ἦν νὰ μείνῃ ἐπὶ πλέον εἰς τὰς ἀσθενεῖς χεῖρας καὶ τὴν τετριμμένην παιδαγωγικὴν πεῖραν τοῦ ἀββᾶ Ρενώ· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ καλέσῃ ἀνυπερθέτως διδασκάλισσαν μέλλουσαν νὰ ἐπιμεληθῇ τὴν κοσμικὴν ἀνατροφὴν τῆς ἐγγόνης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἡ πνευματικὴ ἔμενε φύσει ἐμπεπιστευμένη εἰς τὸν ἱερέα. Ὁ δὲ μετριόφρων ἀββᾶς ὡμολόγησε τὸ πρόσφορον καὶ μάλιστα τὴν ἀνάγκην τοῦ συνδυασμοῦ τούτου.

— Τὸ παιδίον αὐτό, εἶπεν ἁπλῶς, δεικνύει εἶδος μικρᾶς καὶ παραδόξου πνευματικῆς δεινότητος, τῆς ὁποίας μ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκδιαλύσω τὴν τολύπην. Τοῦτο μόνον θὰ δοκιμάσω νὰ κατορθώσω, κύριε μαρκήσιε, νὰ τὸ διδάξω τὴν κατήχησιν, καὶ τοῦτο πάλιν, προσέθηκε στενάξας, Θεοῦ εὐδοκοῦντος.

Ὁ μαρκήσιος ἔκρινεν εὔλογον ν' ἀναθέσῃ εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ κόμητος Βὲρν, πάππου πρὸς μητρὸς τῆς Σιβύλλης, τὴν ἐκλογὴν τῆς διδασκάλου· διότι, κατοικῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἔχων πολλὰς σχέσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εὐκόλως ἤθελεν ἐκπληρώσει τὸ λεπτὸν τοῦτο ἔργον. Ἔγραψε λοιπὸν εἰς τὸν κόμητα σοβαρὰν καὶ συγκινητικὴν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ, βεβαιῶν αὐτὸν ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν διαθέσεων τῆς ἐγγόνης του, παρεκάλει νὰ κινήσῃ πάντα λίθον ὅπως εὕρῃ παιδαγωγὸν ἀξίαν τῆς μαθητρίας. Μετὰ ἕνα δὲ μῆνα ὁ Κύριος τῶν Φερίων, ὃν κατελάμβανεν ἀνησυχία διὰ τὴν σιωπὴν τοῦ κόμητος, ἔλαβε τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν.

« Ἀγαπητέ μοι ἐξάδελφε,

» Καταδύσας πολλάκις, ὡς ἁλιεὺς μαργαριτῶν, εἰς τὸν παρισινὸν ὠκεανόν, πιστεύω ὅτι εὗρον τὸν ζητούμενον θησαυρόν. Ἡ νέα δὲ ἔχει μορφὴν παρὰ πολὺ θελκτικήν. Δὲν ἔχει πτερά· καὶ ὅμως, ὡς λέγεται, εἶναι ἄγγελος. Ἐγὼ ἐφανταζόμην ἄλλως τοὺς ἀγγέλους, ἀδιάφορον, σὲ τὴν στέλλω ἅμα με τὰ τῆς ἐπιστολῆς. Στεῖλε τὴν ἅμαξάν σου εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου***, κατὰ τὴν ἄφιξιν τῆς νυκτερινῆς ἁμάξης (ἐλπίς!). Ἡ νέα αὕτη ἐτελειοποίησε πρὸ μικροῦ εὐτυχῶς τὴν ἀνατροφὴν νέας κόρης, ἰσχνότατα διὰ τοῦτο ἀνταμειφθεῖσα. Ὁ ὑπηρέτης σου θὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ διὰ τοῦ ἑξῆς χαρακτηρισμοῦ. Μὶς Ὀνεὶλ (Αὐγούστα Μαίρυ), τριακοντοῦτις, διάπυρος ξανθή, Ἰρλανδή, ἐξ ἀρχαιοτάτης καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας, λαλεῖ πάσας τὰς τε ζώσας καὶ τὰς νεκρὰς γλώσσας, πλέκει, ζωγραφεῖ, παίζει ἅρπαν καὶ ἱππεύει. Σοφὸς *καὶ τὰ λοιπά*.

» Βροχὴν ἀσπασμῶν εἰς τὴν Σιβύλλαν. Τὰ σεβάσματά μου εἰς τοὺς πόδας τῆς μαρκησίας. »

Τοιαύτη ἐπιστολὴ εἰς περίστασιν, ἣν ὁ μαρκήσιος ἔκρινε σπουδαιοτάτην, ἐφάνη αὐτῷ ἀνυπόφορος σχεδὸν διὰ τὴν κουφότητα, καί τοι δὲ συνειθισμένος εἰς τοὺς κοσμισκοὺς καὶ ἐλαφροὺς τύπους, οἵτινες ἐκάλυπτον παρὰ τῷ κόμητι ἱκανὴν σοβαρότητα, περίσκεψιν καὶ εὐαισθησίαν, ἐπορεύθη αὐτοπροσώπως καὶ ἀνήσυχος εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ * * *, ὅπως δεχθῇ τὴν παιδαγωγόν, ἥτις ἀνηγγέλλετο αὐτῷ εἰς γλῶσσαν τοσοῦτον ἀμφίβολον. Ἡ πρώτη ὄψις τῆς μὶς Ὀνεὶλ καταβαινούσης ἀπὸ τῆς ἁμάξης τοῦ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ ὁδοιπορικοῦ της σάκκου, πολλοῦ δέον διεσκέδασε τοὺς φόβους τοῦ μαρκησίου· ἀνεγνώριζεν εὐκόλως αὐτήν, ἂν καὶ ἐσκιάζετο ὑπὸ τοῦ λυκόφωτος. Ἡ μὶς Αὐγούστα Μαίρυ ἐπεβεβαίου εὐθὺς τὴν ταὐτότητά της. Ἦτο ὑψηλή, ἰσχνή, γωνιώδης καὶ ἐβάδιζε μετὰ τάξεως καὶ τραχύτητος αὐτομάτου· ὡς ἐξ αὐτομάτου ἀπέρευγέ τις τοὺς ἀγκῶνας αὐτῆς φαινομένους ὅτι ἐτρύπων τὸ ἔνδυμά της· ἑκατέρωθεν τοῦ προσώπου αὐτῆς, ἐφ' οὗ ἐξεῖχον πολὺ τὰ μῆλα τῶν παρειῶν, δύο μακροὶ βόστρυχοι πυῤῥώδεις ἐκρέμαντο ὡς κλάδοι ἰτέας. Ἐαρινὸς δὲ πέτασος ἐκ ψιάθου μελανοφαίου, ἀορίστως πως ἔχων τὸ σχῆμα ἀνεστραμμένου ἀγγείου ἀβυρτακῆς (saladier), ἐπέστεφεν ὡς θόλος τὴν ἄχαριν ἐκείνην ἀνατομικὴν κατασκευήν. Ἡ καρδία τοῦ μαρκησίου ἐπνίγετο.

— Τῇ ἀληθείᾳ, ἐψιθύρισεν, ὁ Βὲρν εἶναι πολὺ ἔνοχος!

Ἐν τούτοις πλησιάσας εἰς τὴν ταλαίπωρον μὶς Ὀνεὶλ, εἶδε λάμπουσαν ἐν τῷ γλαυκῷ ὀφθαλμῷ αὐτῆς λάμψιν ὁμοίαν τῇ ἀπὸ τῶν ἄστρων καταπιπτούσῃ, τοσοῦτον καθαράν, τιμίαν καὶ τρυφεράν, ἐν ταὐτῷ

δὲ καὶ τοσοῦτον μελαγχολικὴν, ὥστε συνεκινήθη αἴφνης καὶ σχεδὸν κατεκτήθη. Ἡ δὲ μὶς Ὀνεῖλ, ἣν ἡ γνῶσις τῆς ἰδίας δυσμορφίας καθίστη δειλὴν, ἀπεκρίθη εἰς τὰς εὐγενεῖς τοῦ γέροντος μαρκησίου προσρήσεις μετά τινος μὲν ἀδεξιότητος ἀλλὰ καλῶς, εὐπρεπῶς καὶ λακωνικῶς. Ἡ φωνὴ αὐτῆς εἶχε μουσικὴν γλυκύτητα καὶ ὁ μαρκήσιος ἤρχισε νὰ πιστεύῃ, ὡς ὁ Κύριος δὲ Βὲρν, ὅτι δυνατὸν νὰ ἦτο ἄγγελος, ἂν καὶ μηδόλως τῇ ἀληθείᾳ ἐφαίνοντο τὰ πτερά της. Ἐκάθισεν αὐτὴν παρ' αὐτῷ ἐν τῇ ἁμάξῃ τραπείσῃ τὴν πρὸς τοὺς Φερίας ἄγουσαν, καὶ οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀνέβαλε νὰ δώσῃ τὰς περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐμπιστευθησομένης εἰς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῆς νέας κόρης πληροφορίας. Ἡ δὲ Ἰρλανδὴ ἤκουσεν αὐτὸν εὐλαβῶς καὶ ἄνευ διακοπῆς μέχρις οὗ ἐτελείωσε τὸν λόγον διὰ βραχείας συγκεφαλαιώσεως τῶν περὶ ἀνατροφῆς ἰδεῶν του.

— Κύριε, εἶπε τότε ἡ μὶς Ὀνεῖλ, ἐνόησα τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδίου καὶ εἶμ' εὐτυχὴς ὅτι ἔχει αὐτὸν τοιοῦτον. Αἱ ὑμέτεραι ἀρχαὶ εἶναι αὐταὶ ἀπαράλλακτοι αἱ ἰδικαί μου. Ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων νοός τινος εἶναι πάντοτε καθῆκον, οὐδέποτε δὲ κίνδυνος, ἂν ἐργασθῇ τις νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Θεὸς κυριεύει καὶ ἁγιάζει τὸ πᾶν.

Πρὸς τὰς λέξεις ταύτας ὁ μαρκήσιος ἀνέπνευσε μακρῶς. Ἐκίνησεν ἐπανειλημμένως τὴν κεφαλὴν μετ' εὐχαριστήσεως καὶ νέφος ἀρωματικῆς κόνεως ἐσκορπίσθη ἐν τῷ σχήματι.

— Ἀγαπητή μου μὶς Ὀνεῖλ, ὑπέλαβε, τολμῶ νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὲ διηγηθῇς τὴν ἱστορίαν σου, ἐφ' ἧς ὁμολογῶ ὁ ἐξάδελφός μου Βὲρν ἀτελέστατα μ' ἐπληροφόρησεν· ἀλλὰ μὴ ἐκλάβῃς ἀτόπως τὰ αἴτια τῆς ἀδιακρισίας μου, μὶς Ὀνεῖλ· μόνον καὶ μόνον ἐκ συμπαθείας πρὸς σὲ κινούμενος, ἐξ ἧς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐνεπλήσθην, ἐξαιτοῦμαι τὴν χάριν ταύτην παρὰ τῆς καλοκἀγαθίας σου.

Ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις ὁπόσον ἡ εὐνοϊκὴ εὐτραπελία τοῦ γέροντος μαρκησίου ἐφάνη εἰς τὴν διδάσκαλον πρᾶγμα καινοφανὲς καὶ τερπνόν. Πτωχή, ἄσχημος μέχρι γελοίου, δὲν ἐχαϊδεύθη, ὡς εὐκόλως ἐννοεῖται, ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Περιβαλλομένης ἀπαύστως ὑπὸ παγετώδους ἀτμοσφαίρας συστελλούσης αὐτὴν, πάντοτε βαρείας, σπασμώδους καὶ νευρικῆς, ὡς ἀνθρώπου περιπατούσης ἐνώπιον βλεμμάτων κακεντρεχῶν καὶ εἰρωνικῶν, ἔπασχε δεινῶς ἡ μεγάλη καὶ δικαία αὐτῆς ὑπερηφάνεια. Πρῶτον τότε ἐπὶ ζωῆς ᾐσθάνθη ἑαυτὴν ἐκτιμωμένην ὡς ἔδει· ὁ ὡραῖος ἐκεῖνος γέρων ἐλάλει πρὸς αὐτὴν γλῶσσαν, ἣν μόνον ἐν τῷ οὐρανῷ προσεδόκα νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἐκλεκτῶν ἀδελφῶν, μόνην τὴν ἠθικὴν καλλονὴν καὶ λαμπρότητα λατρευόντων. Ὠφελουμένη δ' ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἀφῆκε νὰ διολισθήσῃ ἀπὸ τῶν βλεφάρων δύο δάκρυα, ἅτινα ἐσφόγγισε διὰ τῆς ἄκρας τοῦ μέλανος ἐκ μετάξης χειροκτίου της, ἔπειτα διηγήθη ἐν συντόμῳ τὴν ἱστορίαν ἑαυτῆς, ἄλλως τε ἁπλουστάτην οὖσαν. Εἰς τοῦτο μόνον ἐνδιέτριψεν ὀλίγον, δηλονότι εἰς τὴν ἀρχαίαν καταγωγὴν τῆς οἰκογενείας της· κατήγετο δὲ ἀπὸ τῶν παλαιῶν βασιλέων τῆς Ἰρλανδίας, μηδὲν τῇ ἀληθείᾳ ἄλλο ὄντων, προσετίθει, ἢ ἀρχηγῶν συμμοριῶν (clan)· ἀλλὰ τέλος πρόγονός τις Φέργυς ὁ Πυῤῥὸς, κατηριθμεῖτο αὐθεντικῶς μεταξὺ τῶν ἰρλανδῶν ἀρχηγῶν, ὧν ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Πλανταγενέτος (τὸ ὄνομα δ' αὐτοῦ μετὰ καταφρονητικῆς πικρίας προέφερεν ἡ διδάσκαλος) ἀπρεπῶς ἥψατο τοῦ γενείου ἐν δημοσίᾳ τελετῇ. Ὁ πατὴρ τῆς μὶς Ὀνεῖλ εἶχε καταλίπει αὐτῇ ἱκανὴν περιουσίαν· ἀλλ' εἶχε δύο ἀδελφοὺς μὴ διευθύναντας αὐτὴν μετὰ τῆς δεούσης σωφροσύνης. Ἐκ τούτων δὲ ὁ μαρκήσιος ἐνόησεν ὅτι ἡ κληρονομία τῆς μὶς Ὀνεῖλ κατησωτεύθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς. Τὸ λοιπὸν δὲ ἠρέσκετο τὰ μέγιστα εἰς τὸ ἔργον εἰς ὃ ἐπεδόθη ἐξ ἀνάγκης, καὶ εἶχεν ἔκτοτε πᾶσαν τὴν δυνατὴν εὐτυχίαν, μέχρις οὗ ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν μαθήτριάν της· ἀλλ' ἡ ἡμέρα ἐκείνη κατεσπάραξε τὴν καρδίαν της. Προέτεινε νὰ μείνῃ παρὰ τῇ νεάνιδι ἐκείνῃ ἐπὶ ὅροις μισθωτοῖς μὲν ὀλίγον, ἀλλ' οὓς ἐνόμιζε παραδεκτοὺς (πιθανῶς ὡς θαλαμηπόλος, ἡ ταλαίπωρος κόρη!)· ἡ οἰκογένεια ὅμως ἠρνήθη διὰ λόγους εὐπρεπείας, ὧν καὶ αὐτὴ ἀνεγνώριζεν ἄλλως τε τὴν ἰσχύν.

— Μὶς Αὐγούστα, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, συγχώρησέ μοι νὰ σὲ βεβαιώσω ὅτι δὲν ἔχεις ποτὲ νὰ φοβηθῇς παρ' ἐμοὶ τοιοῦτον σπαραγμόν. Ὅσον ζῶ, ἀγαπητὴ μὶς Ὀνεῖλ, θὰ ζήσῃς ὑπὸ τὴν στέγην μου καὶ πρέπει νὰ ἀπατῶμαι πολὺ περὶ τῶν αἰσθημάτων τῆς ἐγγόνης μου, ἂν δὲν σεβασθῇ μετ' ἐμὲ τὴν παραγγελίαν τὴν ὁποίαν θὰ τῇ ἀφήσω περὶ τούτου.

Ἡ δὲ μὶς Αὐγούστα μόλις κατώρθωσε νὰ ψιθυρίσῃ εὐχαριστίαν τινὰ ἀκατάληπτον· ἀλλ' ἔφερεν ἐκ νέου τὸ ἐκ μελαίνης μετάξης χειρόκτιον ἐπὶ τῆς ὀστεώδους παρειᾶς της.

Οὕτω δὲ, εὐτυχῶς συνεννοηθέντες ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ διδασκάλισσα, κατέβησαν ἀπὸ τῆς ἁμάξης εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐπαύλεως. Μετά τινας δὲ στιγμὰς, ἡ μαρκησία προετοιμασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός της, διὰ μικροῦ προλόγου κατὰ τῆς πρώτης ἐντυπώσεως, συνεπλήρου τὴν χαρὰν τῆς Ἰρλανδῆς διὰ τῆς τρυφερᾶς εὐμενείας μεθ' ἧς ἐδεξιώθη αὐτήν. Ἦτο νύξ. Εἰσήγαγον ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν ποδῶν τὴν παιδαγωγὸν εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς Σιβύλλης, κοιμωμένης μεταξὺ λευκῶν παραπετασμάτων καὶ ἐχούσης λυγισμένην ὑπὸ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς τὴν χεῖρα καὶ κεκαλυμμένην ὑπὸ τῶν ἁπαλῶν βοστρύχων, μετὰ τῆς χάριτος ἥτις καὶ

καθ' ὕπνον ἐνυπάρχει ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἐκείνῃ. Ἡ τροφὸς προσήγαγε λαμπτῆρα καὶ ἡ μὶς Ὀνεῖλ παρετήρησεν ἐπὶ πολὺ ἄφωνος τὸ ἀκίνητον παιδίον, οὗ τινος καὶ αὐτὴ ἡ ἀναπνοὴ ἐφαίνετο παύσασα, ἐν ᾧ ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία ἔκλινον ὄπισθεν πρὸς αὐτὸ, ἔχοντες ἐντετυπωμένον εἰς τὴν μορφὴν μειδίαμα πλῆρες ἐκστάσεως. Κινηθείσης δ' αἴφνης τῆς Σιβύλλης ἡ μὶς Ὀνεῖλ ἐπέθηκε τὸν δάκτυλον εἰς τὰ χείλη, ὑπεχώρησεν ἀψόφως βήματά τινα, καὶ, δείξασα εἰς τοὺς προσεκτικοὺς γέροντας τὸ ὑγρὸν καὶ ἀκτινοβόλον βλέμμα της·

— Εἶναι ἀρχάγγελος, εἶπε μυστηριωδῶς, τὴν λατρεύω!

Ἐγκατασταθεῖσα εὐθὺς εἰς γειτνιάζοντα δωμάτια μετ' εὐρυχωρίας καὶ περιττότητος, εἰς ἃς δὲν ἦτο συνειθισμένη, ἡ ἀπόγονος Φέργυος τοῦ Πυῤῥοῦ, καί τοι κατάκοπος ὑπὸ τῆς ὁδοιπορίας, ἔμεινεν ἔξυπνος μέγα μέρος τῆς νυκτὸς, περιφέρουσα βλέμμα συγκεκινημένον ἐπὶ τῶν μεγάλων περὶ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τοίχου κεντημάτων τῶν παριστάντων πρόσωπα· παρίσταντο δὲ μεταξὺ ἠλυσίων κήπων βοσκοὶ φέροντες κοντὰς ἀναξυρίδας καὶ ποιμενίδες φοροῦσαι καλάθους, φαινόμενοι εὐτυχεῖς, ἀλλὰ βεβαίως ὀλιγώτερον τῆς μὶς Ὀνεῖλ. Λυπηρὸν δὲ εἶναι νὰ σκεφθῶμεν ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν τὸ τίμιον τοῦτο πλάσμα ἐλάμβανε κατοχὴν τοῦ παραδείσου ἐκείνου, ἡ πυρίνη ῥομφαία ἕτοιμος ν' ἀποδιώξῃ αὐτὴν ἐκεῖθεν, ἐκρέματο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς.

Τὴν ἐπιοῦσαν τὸ πρωΐ, ἡ κυρία τῶν Φερίων, μετὰ συνομιλίαν ἐνισχύσασαν τὰ ἐκ μόνων τῶν λόγων τοῦ μαρκησίου γεννηθέντα πρὸς τὴν διδασκάλισσαν αἰσθήματα αὐτῆς, προσήγαγε τὴν παιδαγωγὸν εἰς τὴν μαθήτριαν. Ἡ δὲ Σιβύλλα, διακρίνουσα παραδόξως παρὰ τὴν ἡλικίαν, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν καλλονὴν, παρετήρησε πρῶτον τὴν μὶς Ὀνεῖλ μετ' ἀνησυχίας καὶ ἀπεκρίθη ψυχρῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτῆς ὡσεὶ ἄνθρωπος κακὴν σχηματίσας γνώμην ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων καὶ ἐπέχων τὴν κρίσιν του. Ἡ δὲ μαρκησία ἀφῆκεν αὐτὰς μόνας διὰ νὰ σχετισθῶσιν εὐκολώτερον καὶ κατέβη εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου εὗρε τὸν μαρκήσιον διηγούμενον τὰ προτερήματα τῆς διδασκάλου εἰς τὸν ἀββᾶν Ρενὼ καὶ τὴν κυρίαν Βωμενὶλ, οὓς τὸ σοβαρὸν τῆς περιστάσεως εἵλκυσεν ἀμφοτέρους ἀπὸ πρωΐας εἰς τὴν ἔπαυλιν.

— Λοιπὸν ἀγαπητή μου; εἶπεν ὁ μαρκήσιος.

— Λοιπὸν, φίλε μου, ἐξ ὅσων δύναμαι νὰ κρίνω, εἶναι νοῦς ὑψηλὸς καρδία εὐαγγελική.

— Βλέπετε, ὑπέλαβεν ὁ μαρκήσιος μεθ' ὕφους ἀγαλλιάσεως ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ξένους, βλέπετε, εἶναι ἀδάμας, καὶ θὰ ἦναι, τὸ ὑπόσχομαι, ἀδάμας τῆς οἰκογενείας! Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ Βὲρν ὑπὸ τὴν φαινομένην ἐλαφρότητά του κρύπτει εὐστοχίαν καὶ ἀσφάλειαν κρίσεως οὐχὶ κοινάς! Δὲν εἶναι ὡραία, βεβαίως· ἀλλὰ χαίρω δι' αὐτό· θὰ γίνῃ ἓν μάθημα περισσότερον εἰς τὴν Σιβύλλαν· θὰ τῇ ἀποδείξωμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τοῦ ζῶντος τούτου παραδείγματος, πόσον τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα φαίνονται μικρᾶς ἀξίας παραβαλλόμενα πρὸς τὸν ἠθικὸν στολισμὸν, τὸν ἐν τῇ μὶς Ὀνεῖλ λάμποντα ὡς ἐν πλουσίῳ κοσμήματι, ἤτοι τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων, τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, τὴν χάριν τοῦ πνεύματος . . .

— Τὰς γλυκείας ἀρετὰς τοῦ χαρακτῆρος, . . . εἶπεν ἡ ἀγαθὴ μαρκησία.

— Καὶ τὰς στερεὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς, προσέθηκεν ὁ ἐφημέριος.

Μεταξὺ τῆς συμφωνίας ταύτης, ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ἠνοίγη μετὰ πατάγου καὶ ἡ τροφὸς, ἣν ἐκάλουν ἐν τῇ ἐπαύλει Κυρὰ Ῥοδῆν, εἰσῆλθεν αἴφνης, τοσοῦτον παραδόξως τεταραγμένην ἔχουσα τὴν μορφὴν, ὥστε ἡ ἀγγελία δυστυχήματός τινος ἐξήρχετο, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς.

— Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! παραμάννα, τί τρέχει; ἀνέκραξεν ἐγερθεὶς ὁ μαρκήσιος.

— Κύριε μαρκήσιε, εἶπεν ἡ Κυρὰ Ῥοδῆ, δυσκόλως δυνηθεῖσα ν' ἀναπνεύσῃ, δὲν εἶναι χριστιανή.

— Πῶς; ποία; ἡ μὶς Ὀνεῖλ; δὲν εἶναι χριστιανή; . . . Ἀδύνατον! Εἶσαι τρελλὴ, παραμάννα!

— Δὲν εἶναι χριστιανή! ὑπέλαβεν ἡ Κυρὰ Ῥοδῆ μετ' ἐμφάσεως· εἶναι βέβαιον, ἀφ' οὗ ἠρώτησε πρὸ μικροῦ τὸν Ἰωάννην ἂν ὑπῆρχεν ἱερεὺς διαμαρτυρόμενος εἰς τὰ περίχωρα καὶ ἂν ἠδύνατο νὰ πηγαίνῃ εὔκολα εἰς τὸν ναὸν καθ' ἑκάστην Κυριακήν.

— Διαμαρτυρομένη! εἶπεν ὁ μαρκήσιος, ἀναπίπτων ἀπηυδηκὼς ἐπὶ τοῦ θρονίου του. Διαμαρτυρομένη! . . . Ἔπειτα μετά τινα παῦσιν·

— Κυρὰ Ῥοδῆ, ὑπέλαβε μετ' ἠλλοιωμένης φωνῆς, καλὰ, πήγαινε!

Ἐπί τινα λεπτὰ ἐγένετο σιωπὴ πλήρης· ἡ μαρκησία ἀντήλλασσε πρὸς τὸν ἄνδρα της λυπηρὰ βλέμματα· ὁ δὲ ἐφημέριος καὶ ἡ Κυρία Βωμενὶλ συνέπλεξαν ἕκαστος τὰς χεῖράς του καὶ ἀνύψουν ἐνίοτε αὐτὰς πρὸς τὴν ὀροφὴν μεθ' ὕφους ἀπελπισίας, εἰλικρινοῦς μὲν παρὰ τῷ ἐφημερίῳ, ἀλλὰ παρὰ τῇ Κυρίᾳ προσπεποιημένου, διότι, ἔργῳ, ἡ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν γειτόνων αὐτῆς ἐκραγεῖσα βόμβα ἔξραινε τὴν ἀείποτε ὑπὸ φθόνου καταβιβρωσκομένην καρδίαν της διὰ βροχῆς ἀνθέων καὶ δρόσου.

— Ὁμολογητέον, εἶπε τέλος ὁ μαρκήσιος ἐκσπάσας τὸν θυμὸν, ὅτι ὁ Βὲρν εἶναι ἀσυγχώρητος! Ἰδοὺ ἡ παρισινὴ ἀδιαφορία καὶ ἐλαφρότης!... Πρᾶγμα, κυριώτατον! οὔτε κἂν ἐρωτᾷ περὶ αὐτοῦ! . . . Ἦτο ἄξιος νὰ μὲ στείλῃ ἴσως καμμίαν ἑβραίαν ἢ καμμίαν μωαμεθανήν, ... Θεέ μου! βέβαια! Τοιοῦτος εἶναι ὁ

Βέρν! Ἐγὼ δὲ πῶς ἠδυνάμην νὰ τὸ πληροφορηθῶ; Πῶς νὰ φαντασθῶ τοιαύτην ἀμέλειαν; Πῶς νὰ περάσῃ, κἂν πρὸς στιγμὴν, τὴν κεφαλήν μου ἰδέα τόσον ἄφρων, τόσον ἀνόητος; . . . Ἄλλως τε ἦτο Ἰρλανδὴ, καὶ ἐπίστευσα . . . διότι τῇ ἀληθείᾳ ἔπρεπε ἰδιαίτερον πεπρωμένον! . . . Κανεὶς βεβαίως ἐξ ὑμῶν δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ἡ παραμάννα, ἀρνηθεῖσα εἰς τὴν μὶς Ὀνέϊλ τὸ ὄνομα χριστιανὴ, ὡμίλει ὡς ἀμαθὴς ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ. Ἡ μὶς Ὀνέϊλ δὲν εἶναι καθολικὴ, καὶ αὐτὸ φθάνει, ἀλλ᾽ ὅμως οὐχ ἧττον εἶναι ἀξία ἀγάπης καὶ περιποιήσεως, ... καὶ τῇ ἀληθείᾳ εὑρίσκομαι εἰς τρομερὰν ἀμηχανίαν πρὸς αὐτήν . . . Τί νὰ κάμω;

— Μὲ φαίνεται δύσκολον, κύριε μάρκησιε, ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ συνεσταλμένος ὁ ἐφημέριος, ν᾽ ἀφῆτε πλησίον τῆς Κυρίας Σιβύλλης παιδαγωγὸν διαμαρτυρομένην, μάλιστα ἐν ᾧ τὸ παιδίον προετοιμάζεται διὰ τὴν πρώτην μετάληψιν.

— Ὦ! Θεέ μου καὶ Κύριε! ἀνέκραξεν ἡ Κυρία Βωμενὶλ μεθ᾽ ὁρμῆς ἀγανακτήσεως, μετατραπείσης παρευθὺς εἰς ἐνδόμυχον ἱλαρότητα.

— Ἀδύνατον, ὑπέλαβεν ὁ μαρκήσιος, οὔτε κἂν τὸ ἐφαντάσθην πρὸς στιγμὴν, κυρία, πιστεύσατέ με· ἀλλ᾽ ἡ καρδία μου σπαράσσεται· ἐκτὸς ὅτι μετὰ πικρίας στερῶ τὴν ἐγγόνην μου τὴν ἐκ τῆς ἱκανότητος, λέγω μάλιστα, ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς τῆς νέας ὠφέλειαν, φρίττω διὰ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον θὰ προξενήσω εἰς καρδίαν τόσον εὐαίσθητον καὶ τρυφερὰν ὅσον μ᾽ ἐφάνη ἡ τῆς μὶς Ὀνέϊλ. Ἐγὼ αὐτὸς διὰ τῆς ἄφρονος ὁμιλίας μου — διότι ἡ καρδία μου μὲ παρέσυρε — συνέτεινα εἰς τὸ νὰ καταστήσω τὴν διάψευσιν ταύτην τῶν ἐλπίδων σφοδροτέραν. Ναὶ, ἔδιδον τὸν ἕνα μου βραχίονα διὰ νὰ τὴν προφυλάξω καὶ νὰ προφυλαχθῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἐξήγησιν καὶ τὸν χωρισμὸν, οἵτινες εἰς τὸ ἑξῆς φαίνονται ἀναπόφευκτοι.

— Βεβαίως εἶναι σκληρὸν, φίλε μου, εἶπεν ἡ μαρκησία· ἀλλ᾽ ἂν ἀναγνωρίζῃς ὅτι εἶναι ἀναπόφευκτον. . .

— Ὅσῳ γρηγορώτερα τόσῳ καλλίτερα, ἀντέκοψε βαρβάρως ἡ κυρία Βωμενίλ.

— Συγγνώμην, κυρία, ἀπήντησε ζωηρῶς ὁ μαρκήσιος· δὲν ἔχετε, πιστεύω, τὴν ἀξίωσιν νὰ διώξω ὡς κλέπτην τὴν νέαν αὐτὴν γυναῖκα, ὅσον διαμαρτυρομένη καὶ ἂν ἦναι!

Καὶ ἐγένετο πάλιν νέα σιωπὴ, μεθ᾽ ἣν ἡ μαρκησία ἐπανέλαβε μετὰ γλυκύτητος.

— Ἤθελα νὰ εἴπω, φίλε μου, ὅτι ἂν τὸ ἐπιθυμῇς, ἀναλαμβάνω νὰ διερμηνεύσω τοὺς σκοπούς σου εἰς τὴν μὶς Ὀνέϊλ.

— Ὄχι ἀγαπητή μου, ὄχι. Θέλεις πάντοτε νὰ ἀναλαμβάνῃς σὺ τοὺς κόπους καὶ δὲν εἶναι δίκαιον. Ἡ μὶς Ὀνέϊλ εἰξεύρει ἂν ἦναι μόνη;

— Ἡ Σιβύλλα εἶναι μὲ αὐτήν.

— Εἰπὲ νὰ καλέσουν τὸ παιδίον.

Ἐν τούτοις ἡ ταλαίπωρος μὶς Ὀνέϊλ, μείνασα μόνη μετὰ τῆς Σιβύλλης, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς μαρκησίας, ἀνέγνωσεν εὐκόλως εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς μαθητρίας της ὅτι ἐνεποίει εἰς αὐτὴν κακὴν ἐντύπωσιν. Ἀλλὰ δὲν ἐζήτησεν νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀντιπάθειαν ταύτην διὰ θωπειῶν καὶ φιλοφρονημάτων ἀκαίρων. Οὔτε κἂν ἐφίλησε τὴν Σιβύλλαν, ἂν καὶ τὸ ἐπεθύμει τὰ μέγιστα. Μειδιῶσα μόνον πρὸς αὐτὴν ὅσον ἠδύνατο γλυκύτερον, τὴν παρέλαβεν εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἐπὶ τῇ πάντοτε εὐπροσδέκτῳ εἰς τὰ παιδία προφάσει νὰ παρευρεθῇ εἰς τὸ ἄνοιγμα τῶν κιβωτίων. Καὶ τῷ ὄντι ἡ μὶς Ὀνέϊλ ἐξέβαλε πρῶτον εἰς τὸ φῶς τὴν πενιχράν της προῖκα, κατατάξασα ἔπειτα συμμεθόδως αὐτὴν εἰς τὰς ἱματιοθήκας. Κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τῆς κατατάξεως ταύτης, μὴ διαρκέσασαν ἄλλως τε πολὺ, ἡ Σιβύλλα, ὀρθία ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου, ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καὶ τὸ μέτωπον ἔμφροντι, παρετήρει ἐν σιγῇ καὶ οὐχὶ ἄνευ καταφρονήσεως, τοὺς δρόμους τῆς πολυπραγμονούσης μὶς Ὀνέϊλ, ἥτις τῇ ἐφαίνετο ὅτι ὑπὲρ τὸ δέον ἐκοπίαζε διὰ μικρὰ πράγματα· ἀλλὰ τὸ ὡραῖόν της πρόσωπον ἐπλατύνθη καὶ ἐνελάμφθη μετ᾽ ὀλίγον ὑπὸ ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος, ὅταν εἶδεν ἐξερχόμενα ἀλληλοδιαδόχως τοῦ κύτους ἑνὸς κιβωτίου τὸ βοτανολόγιον τῆς μὶς Ὀνέϊλ, ἔπειτα τὸ πυξίδιον, τὰς γραφίδας καὶ τὸν ἐκρίβαντα, καὶ τέλος ἡμίσειαν δωδεκάδα πινάκων, ἔργον τῆς μὶς Ὀνέϊλ. Αἱ ἐρωτήσεις τοῦ παιδίου ἤρξαντο τότε ζωηραὶ καὶ πυκναί· ἀλλὰ διεκόπησαν αἴφνης ἐνώπιον θεάματος λαμπροτέρου καὶ μυστηριωδεστέρου ἔτι, δηλαδὴ ἐνώπιον *ἅρπης*, ἣν ἡ Ἰρλανδὴ ἐξῆγεν ἀπὸ τῆς θήκης· ὅτε δὲ ἡ μὶς Ὀνέϊλ, τοποθετήσασα ἐπὶ τῆς χρυσῆς βάσεως τὸ ὄργανον, ἔκρινεν εὔλογον νὰ πλήξῃ τὰς χορδὰς αὐτοῦ μεθ᾽ ὕφους ῥεμβώδους, ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς Σιβύλλης πρὸς τὴν θαυμασίαν ξένην ὑπερέβη πᾶν ὅριον.

— Θὰ μὲ διδάξῃς ὅ,τι εἰξεύρεις, μὶς Ὀνέϊλ.

— Ὅλα, βέβαια, ἀγαπητή μου.

— Θὰ γνωρίζω, καθὼς σὺ, τὸ ὄνομα ὅλων τῶν ἀνθέων;

— Ὅλων, κόρη μου.

— Θὰ παίζω αὐτὸ τὸ ὡραῖον ὄργανον, καθὼς οἱ ἄγγελοι;

— Καθὼς οἱ ἄγγελοι.

— Καὶ θὰ ζωγραφῶ πίνακας ὡς τοὺς ἐδικούς σου;

— Βεβαιότατα, ἐλπίζω μάλιστα καὶ καλλιτέρους.

— Ἀδύνατον, μὶς Ὀνέϊλ, διότι οἱ ἰδικοί σου εἶναι θαυμάσιοι.

Καὶ ἀποδεικνύουσα εὐθὺς τὸν εὐλαβῆ θαυμασμόν της πρὸς τὴν παιδαγωγὸν, ἡ Σιβύλλα ἔσπευσε νὰ

τῇ ὑπηρετήσῃ εἰς ὅ,τι ἀπήτει ἡ περίστασις. Ἐβοήθησεν αὐτῇ εἰς τὴν τακτοποίησιν καὶ τὴν κατάταξιν ὅλου τοῦ πλούτου ἐν τῷ δωματίῳ, καί, ἐλθούσης τῆς ὥρας νὰ κρεμάσωσι τοὺς πίνακας, ἡ Σιβύλλα ἀναβᾶσα ἐπὶ μιᾶς ἕδρας, προσέφερε τὰ καρφία εἰς τὴν μὶς Ὀνέϊλ. Οἱ πίνακες οὗτοι, ἐν παρενθέσει, καί τοι μὴ ὄντες τόσῳ θαυμάσιοι ὅσον ἐφαίνοντο εἰς τὴν Σιβύλλαν, εἶχον ἱκανὴν ἀξίαν, ἰδίως διὰ τὸ αἴσθημα καὶ τὸν χρωματισμόν· ἀλλ' εἶχον μονοτονίαν τινὰ ἐν τῇ συνθέσει· διότι σχεδὸν πάντες παρίστασαν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, μετὰ ἐλαφροτάτων διαφορῶν, ὡς ἄλλως τε ἐνεδείκνυον αἱ τῷ ὄντι περιτταὶ ἐπιγραφαί, τὰς ὁποίας ἡ μετριόφρων μὶς Ὀνέϊλ ἔκρινε φρόνιμον νὰ χαράξῃ ἐπὶ τῶν πλαισίων· *Θέα λίμνης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης* (ὑπὸ τῆς μὶς Ὀνέϊλ). — *Ἡ σελήνη ἀνατέλλουσα ὑπεράνω λίμνης* (ὑπὸ τῆς μὶς Ὀνέϊλ). — *Λίμνη. Ἀποτέλεσμα τῆς λάμψεως τῆς σελήνης* (ὑπὸ τῆς μὶς Ὀνέϊλ) κλπ.

Ἡ Ἰρλανδή, τελειώσασα τὸ ἔργον τοῦτο βοηθούσης τῆς μικρᾶς καὶ ὑπηρετικῆς φίλης αὐτῆς, ἔλαβεν ἐκ τοῦ κύτους τοῦ κιβωτίου τελευταῖον πίνακα ἐπιμελῶς τετυλιγμένον ἐν θήκῃ ἐκ κηρωτοῦ πανίου.

— Αὐτός, φίλη μου, δὲν εἶναι εἰδικόν μου ἔργον, εἶναι τελευταῖον ἐνθύμημα τῆς νέας κόρης, ἥτις πρὸ σοῦ ὑπῆρξεν ἡ μόνη μου μαθήτρια. Εἰργάσθη κρυφίως εἰς αὐτὸν ὅλον τὸν μῆνα τὸν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, καί, ὅτε μοὶ τὸν παρέδωκε, μὲ παρεκάλεσε νὰ μὴ τὸν ἀνοίξω πρὶν ἢ φθάσω εἰς τὴν νέαν μου θέσιν. Ὁμολογῶ λοιπόν, φίλη μου, ὅτι μετὰ συγκινήσεως ἀποσπῶ τὸ περικάλυμμα τοῦτο.

Τὸ περικάλυμμα ἀπεσπάσθη τῷ ὄντι ὑπὸ τρεμούσης χειρός. Ὁ δὲ πίναξ, ἐφ' οὗ ἡ μὶς Ὀνέϊλ προσήλωσεν εὐθὺς τὸ ἀνυπόμονον βλέμμα, παρίστη λίμνην, πράσινον μήλου χρῶμα ἔχουσαν καὶ ἰσχυρῶς φωτιζομένην ὑπὸ παμμεγέθους σελήνης, ἐν μέσῃ δὲ τῇ λίμνῃ ἐν κοιτίδι ἐπιπλεούσῃ, ὡς ἡ τοῦ Μωϋσέως, παιδίον, οὗ τινος οἱ χαρακτῆρες γελοιογραφημένοι παρεῖχον ἀγροῖκον ὁμοιότητα πρὸς τοὺς τῆς μὶς Ὀνέϊλ. Ἐπὶ δὲ τοῦ πλαισίου ἀνεγινώσκετο· *Γέννησις τῆς μὶς Ὀνέϊλ ἐπὶ λίμνης. Ἀποτέλεσμα τῆς λάμψεως τῆς σελήνης.*

Ἡ μαθήτρια τῆς μὶς Ὀνέϊλ, νεᾶνις προφανῶς εἰς τὴν εὐθυμίαν ἔκδοτος, ἐνόμισεν εὐφυέστατον, νοστιμώτατον καὶ εὐχαριστότατον νὰ καταλίπῃ ἀντὶ ἀσπασμοῦ εἰς τὴν διδάσκαλόν της τὸν δηκτικὸν τοῦτον ὑπαινιγμὸν εἰς τὰς ζωγραφικὰς προτιμήσεις αὐτῆς. Δυστυχῶς ὅμως ἡ μὶς Ὀνέϊλ δὲν ἔκρινεν ὅπως ἡ μαθήτρια αὐτῆς, διότι ἐτάκη εἰς δάκρυα καὶ ὀλοφυρομένη ἔπεσεν ἐπί τινος ἕδρας.

— Ὦ! εἶπε, ποία σκληρότης! Εἶναι λοιπὸν ἀληθές, . . . μάτην ἐκοπίασα, . . . δὲν ἔχει καρδίαν, . . . Ὄχι, δὲν ἔχει! . . . Ἆ! πόσον λυποῦμαι! . . . Δὲν δύνασαι νὰ τὸ ἐννοήσῃς, ταλαίπωρος φίλη μου, ἐξηκολούθησε σφίγγουσα μετ' ἀνησυχίας τὰς χεῖρας τῆς Σιβύλλης, ἥτις τῷ ὄντι δὲν ἐνόει μὲν ἀλλὰ τὴν παρετήρει μετὰ συμπαθοῦς συγκινήσεως· ἰδοὺ δὲ τὸ ἐξηγῶ· αὐτὴν τὴν νέαν τὴν ἀνέθρεψα, τὴν περιποιήθην, τὴν ἐθώπευσα ἐπὶ δέκα ἔτη, ὡς ἄνθος ἀγαπητόν. ἐπὶ δέκα ἔτη ὑπῆρξε νύκτα καὶ ἡμέραν ἡ ζωή μου, ἡ λατρεία μου, τὸ πάθος μου . . . Διὰ νὰ μὴ τὴν ἐγκαταλίπω, προέτεινα νὰ γένω ὑπηρέτις αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων της! . . . Καὶ ὅμως ἡ τελευταία της σκέψις, ἡ τελευταία της λέξις, εἶναι περίγελως, σκληρότης, ὕβρις! . . Δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῇς τί ὑποφέρω, ἀδύνατον, . . . ἀδύνατον! Φαντάσου ὅτι εἶμαι μόνη εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, πλέον μόνη παρὰ πᾶσαν ἄλλην, διότι εἶμαι ἄσχημος καὶ δύσμορφος, καὶ καταδικάζομαι ὡς ἐκ τούτου νὰ μένω πάντοτε χωρὶς ἄνδρα, χωρὶς παιδία! . . . Καὶ ὅμως θὰ ἤμην τόσον καλὴ μήτηρ, Σιβύλλα, τόσον τρυφερὰ μήτηρ! . . . Τὸ εἰξεύρει κάλλιστα ἐκείνη, ἐκείνη ἡ ἀθλία, τὴν ὁποίαν ἠγάπησα περισσότερον τῆς μητρός της. Καὶ τώρα, . . . μοῦ σπαράσσει τὴν καρδίαν!

Καὶ ἡ ταλαίπωρος κόρη ἔκρυψε τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς χεῖράς της.

— Μὴ κλαίῃς, μὶς Ὀνέϊλ, εἶπεν ἡ Σιβύλλα, λαβοῦσα τὰς χεῖρας αὐτῆς· δὲν θὰ μείνῃς πλέον μόνη. Ἡ μήτηρ μου εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν, θὰ τὴν ἀντικαταστήσῃς· θέλεις;

— Ὦ! Θεέ μου! ἀγαπητὴ κόρη! εἶπεν ὀλολύζουσα ἡ μὶς Ὀνέϊλ.

— Δὲν θὰ χωρισθῶμεν ποτέ, μὶς Ὀνέϊλ.

— Ὄχι, ὄχι, ποτέ.

— Πῶς ὀνομάζεσαι, μὶς Ὀνέϊλ.

— Αὐγούστα Μαίρυ, ἐψιθύρισεν ἡ μὶς Ὀνέϊλ μεταξὺ τῶν δακρύων της.

— Λοιπόν, Αὐγούστα Μαίρυ, δὲν θὰ χωρισθῶμεν ποτέ.

Ἡ μὶς Ὀνέϊλ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ· ἥρπασε δὲ τὸ παιδίον εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς, καί, σφίγγουσα σπασμωδῶς ἐπὶ τῆς καρδίας της, κατεκάλυψεν αὐτὸ διὰ δακρύων καὶ θωπειῶν.

Ἡ τροφὸς κατέλαβεν αὐτὰς εἰς τὴν θέσιν ταύτην.

— Κυρία Σιβύλλα, σὲ ζητοῦν εἰς τὴν αἴθουσαν, εἶπε ξηρῶς.

Ἡ Σιβύλλα ἠκολούθησε τὴν τροφόν, ἀλλ' οὐχὶ μὴ πέμψασα, πρὶν ἢ ἐξέλθῃ, τελευταῖον φίλημα, πρὸς τὴν φίλην της.

— Τὰ 'μμάτια σου εἶναι κόκκινα, Σιβύλλα . . . Τί ἔτρεξε λοιπόν; εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἰδὼν εἰσελθοῦσαν τὴν Σιβύλλαν.

— Ἔκλαυσα μὲ τὴν μὶς Ὀνέϊλ. Ἡ μαθήτριά της, ἡ ἄλλη, τὴν ἔπαιξε ἓν ἄσχημον παιγνίδι. Διὰ τοῦτο λυπεῖται πολύ· ἀλλὰ τὴν παρηγόρησα ὑποσχεθεῖσα νὰ εἶμαι κόρη της καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήσω ποτέ.

— Θαυμάσια! εἶπεν ὁ μαρκήσιος· μόνον αὐτὸ μᾶς ἔλλειπε! Πρέπει νὰ ἀφήσῃς αὐτὴν τὴν ἰδέαν, ἀγαπητόν μου τέκνον· ἀπρόοπτος περίστασις μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἀποπέμψωμεν τὴν μὶς Ὀνεῖλ.

— Δὲν θὰ τὸ κάμῃς, πάππε, σὲ παρακαλῶ. Θὰ ἀποθάνῃ τότε. Συλλογίσου ὅτι εἶναι μόνη εἰς τὸν κόσμον, ἄσχημος καὶ δύσμορφος. Δὲν θὰ τὸ κάμῃς. Ἄλλως τε τὴν ἀγαπῶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ νομίζω ὅτι καὶ ἐγὼ θὰ ἀποθάνω.

— Ὡραία! Ὅσῳ πηγαίνομεν, καλλίτερα! ὑπέλαβεν ὁ μαρκήσιος. Λυποῦμαι ὅσον καὶ σὺ, κόρη μου, ἐξηκολούθησεν· ἀλλὰ δυστυχῶς ἀδύνατον νὰ διστάσωμεν. Ἐμάθομεν ὅτι ἡ μὶς Ὀνεῖλ ἀνήκει εἰς τὴν θρησκείαν τῶν διαμαρτυρομένων, θρησκείαν ψευδῆ καὶ κακήν.

— Δὲν εἰμπορῶ νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ μὶς Ὀνεῖλ ἔχει κακὴν θρησκείαν, πάππε μου· ἔσο βέβαιος ὅτι εἶναι ψεῦμα. Διότι ἔχει πολλὰ καλὴν καρδίαν, καὶ παίζει ἅρπαν ὡς ἡ ἁγία Καικιλία.

— Δὲν πρόκειται περὶ ἅρπας, εἶπε μετ' ὀλίγης ἀνυπομονησίας ὁ μαρκήσιος· σ' ἐπαναλαμβάνω, καὶ πρέπει νὰ μὲ πιστεύσῃς, ὅτι ἡ μὶς Ὀνεῖλ ἂν καὶ ἔχει πολλὰς ἀρετὰς, κεῖται δυστυχῶς ἐκτὸς τῆς θρησκείας ἡμῶν.

— Αἴ λοιπὸν, πρέπει νὰ τὴν διδάξωμεν αὐτὴν, πάππε. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἦναι εὐγνώμων. Ὁ ἐφημέριος θὰ τὴν διδάξῃ. Ἀλήθεια, ἀγαπητέ μου ἐφημέριε;

Ὁ ἐφημέριος ἐκινεῖτο ἐπὶ τῆς ἕδρας του.

— Ἄλλως τε, ὑπέλαβεν ἡ Σιβύλλα, περιπτύξασα διὰ τῶν δύο βραχιόνων της τὸν λαιμὸν τοῦ πάππου της, θὰ πεισθῇ κάλλιστα, ζῶσα πλησίον σου, ὅτι ἡ θρησκεία σου εἶναι καλλιτέρα, θὰ πεισθῇ, πάππε! Σὲ ὁρκίζομαι θὰ πεισθῇ.

— Ἄφες με, ἄφες με λοιπὸν, ἐμορμύρισεν ὁ ταλαίπωρος μαρκήσιος, ῥίψας δειλὸν βλέμμα πρὸς τὸν ἐφημέριον.

— Ὁ Θεὸς, κύριε μαρκήσιε, εἶπεν ὁ ἐφημέριος στενάξας καὶ μειδιάσας, βάλλει ἐνίοτε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸ στόμα τῶν παιδίων, τὸ γνωρίζετε.

Ὁ μαρκήσιος ἐπελάβετο τοῦ κλάδου τούτου τῆς σωτηρίας.

— Μὴ ἐπιμένῃς, πάτερ ἅγιε, εἶπε· βλέπεις τὴν ἀδυναμίαν μου διὰ τὴν ταλαίπωρον αὐτήν· ἀκόμη μίαν λέξιν καὶ τὴν κρατῶ.

— Εἰμποροῦμεν πάντοτε νὰ δοκιμάσωμεν, εἶπεν ὁ ἐφημέριος, ἐπί τινα καιρόν.

— Μένει μένει! ἀνέκραξεν ἡ Σιβύλλα. Εὐχαριστῶ ἐφημέριε! εὐχαριστῶ, πάππε.

Καὶ ὥρμησεν ἔξω τῆς αἰθούσης. Ἀνεκάλεσαν μὲν αὐτὴν, ἀλλ' ἀσθενῶς. Ἐκείνη δὲ εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μὶς Ὀνεῖλ, μαθούσης οὕτως ἐνταυτῷ καὶ τὸν κίνδυνον καὶ τὴν σωτηρίαν της ὑπὸ τῆς γλυκείας φωνῆς τοῦ ἀγγέλου, ὅστις τὴν ἐκάλυψε διὰ τῶν πτερῶν του.

(Ἕπεται συνέχεια.)

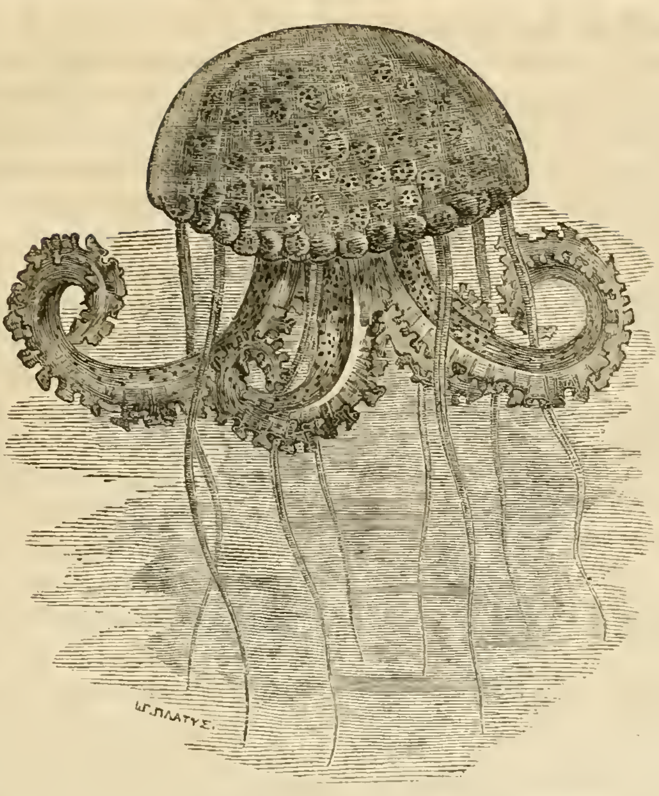
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΛΕΣΧΗΝΕΙΑΙ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν, μετὰ παραδόξου ἀφθονίας γεννῶνται καὶ μετὰ πρωτοφανοῦς πολυτελείας ἐκδίδονται καὶ ἐκτυποῦνται βιβλία διδάσκοντα ἅμα καὶ τέρποντα τὴν νεολαίαν· διὰ τοῦτο δὲ κυρίως ὁ Γάλλος καὶ ὁ Ἄγγλος, τὸ πέμπτον ἢ ἕκτον τῆς ἡλικίας ἔτος ἄγων, καὶ τὴν μυθολογίαν γνωρίζει καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν τε ἀρχαίων ἐθνῶν καὶ τῆς ἰδίας πατρίδος καὶ φυσικῆς ἱστορίας γνώσεις τινὰς κέκτηται εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ ἡρμοσμένας, κεντουμένης τῆς περιεργείας αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ ὡραίων εἰκόνων, ἃς ἐν τοῖς δωρουμένοις αὐτῷ βιβλίοις βλέπει· ἔτι δὲ καὶ παίζων διδάσκεται ὑπὸ τῶν γονέων ἐν μουσείοις, κήποις, ἐκθέσεσιν, ζωοτροφείοις. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως ὅπου οὔτε μουσεῖα ἔχομεν, οὔτε ἐκθέσεις, οὔτε ζωοτροφεῖα, πρόσθες δὲ οὔτε κήπους δημοσίους· ὅπου οἱ γονεῖς οὐδόλως φροντίζουσι νὰ διδάξωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐκ τῶν ἐνόντων, συνεξερχόμενοι εἰς διδακτικοὺς περιπάτους, ἀναβαίνοντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπισκεπτόμενοι τὸ Θησεῖον ἢ τὰ ἀνασκαπτόμενα ἀρχαῖα καὶ ἐξηγοῦντες τερπνότερον τὰ μνημεῖα τῶν πατέρων εἰς τοὺς ἀπογόνους· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι, αὐτοὶ ἀγνοοῦσι ταῦτα πάντα, οἱ δὲ καὶ γινώσκοντες περὶ ἄλλων μεριμνῶσι καὶ περὶ τὴν αἰωνίαν πολιτικὴν τυρβάζουσι, ἀφέντες τὰ τέκνα εἰς τὴν διοίκησιν ἀμαθῶν τροφῶν καὶ ἐπιμελητριῶν, ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ ὑπάρχωσι τερπνὰ βιβλία πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων, οἵτινες, ἅμ' ἐξελθόντες τοῦ σχολείου, κατὰ τοὺς δρόμους ποιοῦνται τοὺς περιπάτους ἢ ἐν ταῖς αὐλαῖς παίζουσι βόλους.

Καὶ ἐννοοῦσι μὲν πάντες παρ' ἡμῖν τὴν ἀνάγκην τοιούτων βιβλίων, ἀλλὰ, κατὰ τὸ σύνηθες τοῖς Ἕλλησι, πομφόλυξ ἦν καὶ διεῤῥάγη, κενὸς λόγος καὶ ἀπέπτη· οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐχόντων τέκνα πλουσίων ἠρώτησέ ποτε, μεταξὺ μεμψιμοιρῶν, ἂν ὁ εἰς τὰ γράμματα ἐν Ἑλλάδι ἀσχολούμενος ἔχῃ τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς μετάφρασιν ἢ συγγραφὴν καὶ ἐκτύπωσιν βιβλίου παιδικοῦ χρήματα, ἐν ᾧ μόλις ἀποζῇ, τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐν ἱδρῶτι κερδαίνων. Λέγομεν δὲ οὐδεὶς, διότι εἷς ἢ δύο, ἐν μεγάλῳ ἔθνει, οἷον τὸ Ἑλληνικὸν ἅπαν, εἶναι ῥανὶς ὕδατος εἰς ἄμμον διψαλέαν χυθεῖσα. Εἴδομεν τῷ ὄντι προχθὲς φιλόμουσον Ἑλληνίδα δαπανῶσαν τὸ περίσσευμα τοῦ ἀρ-

γυρίου εἰς ἔκδοσιν διδακτικωτάτου βιβλίου ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ μεταφρασθέντος καὶ ἐπιγραφομένου· *τὰ πρῶτα βήματα πρὸς τὰς γενικὰς γνώσεις*, οὗτινος τὸ α΄. μέρος, περιγράφον *τὸν ἀστερόεντα οὐρανὸν*, ἐτυπώθη κομψότατα μετὰ λαμπρῶν εἰκόνων ἐν Λονδίνῳ. Ἐν ταὐτῷ δ᾽ ἄλλος Ἕλλην ἀκραιφνὴς δωρεῖται τοῖς σχολείοις Τενέδου καὶ Λήμνου καὶ διαφόροις ἄλλοις διδακτηρίοις καὶ ἰδιώταις τὸν *Βίον τοῦ Οὐασιγκτῶνος*, ἰδίοις αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐκδοθέντα.

Ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ὅμως τὰ παιδία, ἀναγινώσκοντα παραμύθια καὶ μαγισσῶν κατορθώματα, κατατρώγουσιν ἀπλήστως καὶ τοὺς μύθους τοῦ Σμίδτ καὶ τοὺς διαλόγους τοῦ Βερκίνου καὶ ἄλλα σοβαρώτερα βιβλία, οἷα τὰ νεωστὶ ἐκδοθέντα, τὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἡλικιωθέντας ἄνδρας μετ᾽ εὐχαριστήσεως προσιτά, *Γῆ καὶ θάλασσαι* τοῦ Κυρίου Λ. Φιγιέρου καὶ *Μυστήρια τοῦ Ὠκεανοῦ* ὑπὸ Ἀρθούρου Μαγγίνου, ἐξ ὧν, συντέμνοντες, ἀποσπῶμεν ὀλίγα τινά.



Πελαγία νυκτιλαμπής.



Γορφού, εἶδος ἀπτερύγου στρατοπεδευτικοῦ.

Ἡ θάλασσα ἔχει κατοίκους καὶ κήπους· μεταξὺ δὲ τῶν ἀνθέων αὐτῆς, ὑπάρχουσί τινα παραδοξότατα, μεταξὺ ζώου καὶ φυτοῦ κείμενα, καὶ, ἄλλοτε μὲν εἰς τὰ φυτὰ καταταχθέντα, νῦν δὲ ζῶα θεωρηθέντα. Ἂν ἀναβῶμεν κατὰ μίαν βαθμίδα ἀπὸ τοῦ σφογγαρίου τὴν ζωολογικὴν κλίμακα, ἀπαντῶμεν τὰ *ἀνθόζωα* (anthozoaires), ἀληθῆ ζῶντα ἄνθη τοῦ Ὠκεανοῦ· ἐν αὐτοῖς δὲ τὴν τάξιν τῶν *ζωανθῶν* (zoanthaires), περιλαμβάνουσαν τὰς θαλασσίους *κνίδας* ἢ *ἀνεμώνας*, ζωόφυτα διὰ τῆς αὐτῆς ὀπῆς καὶ εἰσάγοντα καὶ ἐκκρίνοντα τὴν τροφήν, ἣν δράττουσι διὰ ποικιλοχρόων βραχιόνων περὶ αὐτὴν ἐκτεινομένων· ἐν τῷ παρισινῷ ἰχθυοτροφείῳ τοῦ ζωολογικοῦ κήπου, ἀφ᾽ οὗ καταβροχθίσωσι διὰ τῆς ὀπῆς τὸ διδόμενον αὐταῖς κρέας, μετά τινας ὥρας φαίνονται ἐξογκούμεναι. Εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν ἀνάγεται καὶ ἡ καλουμένη *πελαγία νυκτιλαμπής*· ὁ περιπατήσας παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ὠκεανοῦ παρετήρησε βεβαίως ἐκβεβρασμένας ἐπὶ τῆς ἄμμου μάζας ὑπογλαύκους, κολλώδεις καὶ προξενούσας ἀηδίαν· αὗταί εἰσι αἱ *νυκτιλαμπεῖς πελαγίαι*, συγκείμεναι ἐκ δίσκου προκοιλίου, ἔχοντος σχῆμα σκιάδος (ombrelle) ἢ κώδωνος, ὡς ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται, καὶ ἐκ κροσσῶν ἢ ποδῶν καταπιπτόντων ἀπὸ τοῦ κοίλου μέρους ἢ τῶν χειλέων τοῦ δίσκου. Τὰ ζῶα ταῦτα πλέουσιν εἰρηνικῶς κατὰ σπείρας περὶ τὰ πελαγίζοντα σκάφη.

Εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἀνήκει καὶ τὸ εἰρηνικὸν μὲν καὶ κοινωνικὸν ἀλλὰ στρατηγικώτατον πτηνὸν τὸ καλούμενον *Γορφού*, ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἀπτερύγων. Τὸ πτηνὸν τοῦτο, συνερχόμενον πρός τε τὰ ὁμογενῆ καὶ ἄλλα παραπλησίου εἴδους πτηνά, συγκροτεῖ στρατόπεδα μετὰ θαυμασίου τέχνης καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπωάζει. Ἐκλέξαν γήπεδον παραθαλάσσιον, ὁμαλὸν καὶ ὡς οἷόν τε ὀλιγίστας πέτρας

περιέχον, διαιρεῖ αὐτὸ εἰς τετράγωνα, ὀρθὰς τὰς γωνίας ἔχοντα, μετὰ μικροῦ καμαρίου πρὸς συγκοινωνίαν. Τοῦ δὲ στρατοπέδου παρασκευασθέντος, ἕκαστον πτηνὸν ἐκλέγει τὸ ἴδιον τετράγωνον. Καὶ ὁ μὲν ἄῤῥην ἵσταται παρὰ τὴν φωλεὰν, ἡ δὲ θήλεια ἐπ' αὐτῆς κάθηται θερμαίνουσα τὰ ᾠὰ, ὡς ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται· ἅμα δ' ὡς ἡ θήλεια ἀποχωρήσῃ, ὁ ἄῤῥην εἰσέρχεται εὐθὺς εἰς τὸ τετράγωνον, διότι, ἂν οἱ πλησιέστεροι γείτονες ἴδωσι τὰ ᾠὰ, εἰσελθόντες κλέπτουσιν αὐτά. Οὕτως, ἐξ ἑκάστης φωλεᾶς τοῦ στρατοπέδου, ἐν ᾧ, ὡς εἴρηται, διάφορα πτηνὰ συνέρχονται μετὰ τοῦ *Γορφοῦ*, πολλάκις τρία ἢ τέσσαρα εἴδη νεοσσῶν ἐκκολάπτονται. Σ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 15, 1864.

—o—

Συνεπείᾳ ῥαπισμάτων δοθέντων ὑπ' ἀξιωματικοῦ εἰς ἐφημεριδογράφον ἐν τῇ οἰκίᾳ τούτου, ἐγένετο ὀχλαγωγικὴ διαδήλωσις ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα κατὰ τοῦ αὐλάρχου πατρὸς τοῦ ἀξιωματικοῦ· καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ οὐδὲ κἂν ἐπεχείρησε νὰ διαλύσῃ τοὺς ὀχλαγωγούς, ὁ δὲ ῥαπίσας παρεδόθη εἰς τὸ φρουραρχεῖον. Ἐκ τούτων δὲ προέκυψεν ἐν τῇ Συνελεύσει συζήτησις, ἐν ᾗ ἐπεδοκιμάσθη, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας ἡ ὀχλαγωγία, καὶ μικροῦ δεῖν ἀπητήθη ἡ ἀποπομπὴ τοῦ τε αὐλάρχου καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ βασιλέως, διὰ τὸν λόγον ὅτι δεικνύονται τίμιοι ἄνθρωποι.

* * *

Ἐν τῷ αὐτῷ περιβόλῳ συνεκροτήθη σοβαρωτέρα πολιτικὴ πάλη, ἐκλεγομένου τοῦ προέδρου, καὶ ἐπέτυχον μὲν οἱ περὶ τὴν κυβέρνησιν, ἀλλὰ δι' 118 πρὸς 110 ψήφους, ἤτοι, ἐξαιρουμένων τῶν ὑπουργικῶν ψηφοδελτίων, διὰ δύο ἢ τριῶν ψήφων. Ἔμεινε δ' οὕτω πρόεδρος ὁ αὐτὸς, ψηφισθέντος ὑπὸ τῶν ἐναντίων τοῦ Κ. Ζ. Βάλβη.

* * *

Αἱ ἐξωτερικαὶ εἰδήσεις διαψεύδουσι τὴν ὑπὸ τῶν Πρώσων ἅλωσιν τοῦ Δύπελ, προστιθεῖσαι ὅτι τέσσαρες δυνάμεις, Γαλλία, Ἀγγλία, Ῥωσία, καὶ Σουηδία, προέτειναν τοῖς Γερμανοῖς ἀνακωχὴν ἀποκρουσθεῖσαν.

* * *

Κατὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ καὶ πληρεξουσίου Κ. Μαστραπᾶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ στρατοδικείου ἔνταλμα φυλακίσεως.

* * *

Δοθείσης ἀπεριορίστου ἀδείας εἰς πολλοὺς ὑπαξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ, ἐγεννήθησαν τῷ ὑπουργείῳ φόβοι ταράχων· δι' ὃ καὶ ηὐξήθησαν αἱ τῆς νυκτὸς ἱππικαί τε καὶ πεζικαὶ περιπολίαι. Ἀλλ' οὐδὲν ἐτάραξε τὴν κοινὴν γαλήνην.

* * *

Κατ' αὐτὰς ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς *Ἀθηνᾶς* κατάλογος ὀνομαστικὸς τῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως μνημείου τῷ Πατριάρχῃ Γρηγορίῳ συνεισενεγκόντων· λυπούμενοι ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ μετατυπώσωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτὸν, συγκεφαλαιοῦμεν ὅμως, κατὰ τόπους, τὰ δοθέντα ποσά. Οἱ μὲν διάφοροι τῆς Ἑλλάδος δῆμοι συνεισήνεγκον ἐν ὅλῳ μέχρι τοῦδε δραχμὰς 625: 75, οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις κατοικοῦντες δραχμὰς 3,277: 50, ἐν τῷ νομῷ Εὐβοίας καὶ Σποράδων 125: 03, ἐν Πάτραις δραχ. 21, ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας 30: 50, ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἐξ Ὕδρας μὲν 18: 40, ἐκ Σπετσῶν 25: 80, ἐκ δὲ Κρανιδίου 9, ἐκ Κύθνου 34, ἐκ Κεφαλληνίας 240, ἐκ Καΐρου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου 261: 20, ἐκ Μεσσήνης τῆς Ἰταλίας 211, ἐξ Ἀγκῶνος 78: 96, ἐκ Μαγκεστρίας 2,412, ἐκ Ταϊγανίου 10, ἐκ Ῥοστοβίου 350, ἐξ Ἀμστελοδάμου 50, ἤτοι ἐν ἀθροίσματι δραχμ. 7,882: 54.

* * *

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ *Μερίμνῃ*·

Χθὲς πρὸ τῆς ὀγδόης ὥρας πρὸ μεσημβρίας ἐθεάθη πρὸς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῶν ἀνακτόρων ἄνθρωπός τις ἄγων τὸ 30 ἢ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅστις ἐθεωρήθη ὑπόπτου διαγωγῆς καὶ διὰ κακοὺς σκοποὺς μεταβὰς εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅστις ὡς ἐκ τούτου συνελήφθη ἀνεκρίθη καὶ κρατεῖται ἔτι περιωρισμένος. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατάγεται ἐκ τῆς Λάκας τοῦ Σουλίου τῆς Ἠπείρου, ἐχρημάτισεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ὡς ὑπηρέτης τοῦ Ῥωσικοῦ προξενείου ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἀφίκετο ἐνταῦθα πρὸ 40 ἡμερῶν. Αὐτὸς προσήρχετο πολλάκις εἰς τὸν ὑπασπιστὴν κ. Βότσαρην, ἄλλοτε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ στρατηγοῦ Ζέρβα καὶ ἄλλοτε εἰς ἄλλους συμπατριώτας του Ἠπειρώτας. Ὑπὸ τῶν μὲν ἐθεωρεῖτο ὡς ἔχων τεταραγμένας καὶ ἐλλιπεῖς τὰς φρένας του, ὑπὸ ἄλλων δὲ ὅτι διανοητικῶς ἦτον εἰς καλὴν κατάστασιν. Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ὅμως ἡμέρας ἦτο λίαν πεφοβημένος καὶ εἴς τινας μάλιστα ἔλεγεν « ὅτι ἐπιβουλεύεται νὰ δολοφονηθῇ ὑπὸ τριῶν Χειμαριωτῶν τῶν ὁποίων ἐπρόδωκε δῆθεν τὰ σχέ-

διὰ τὰ παρασκευαζόμενα ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως.» Ἀπὸ τοιούτους φόβους ἐβασανίζετο καὶ τὴν νύκτα καθ᾽ ὕπνον, ὅπως ὁμολογοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ξενοδοχείου τῆς «Ἀμερικῆς» ἐν ᾧ κατῴκει. Οἱ ἰατροὶ, ὑφ' ὧν ἐπεσκέφθη ἅμα συλληφθεὶς, ἀνεγνώρισαν ἐπὶ τῆς καταστάσεώς του συμπτώματα ταραχῆς καὶ φόβου. Καθὼς δὲ ἠκούσαμεν, ὁ ἴδιος αὐτὸς ἄνθρωπος τεθεὶς ὑπὸ ἀνάκρισιν ὡμολόγησε πολλὰ πράγματα ἀναγόμενα καὶ εἰς ἐσωτερικὰ καὶ εἰς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διενεργουμένα σχέδια. Ἐφ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς συλλήψεώς του δὲν εἶχεν ὅπλον πυροβόλον, ἀλλὰ ῥάβδον μετὰ τοῦ λεγομένου στόκου· εἶπε δὲ συγχρόνως ὅτι μετέβαινε συχνὰ εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ νὰ ζητήσῃ χρηματικὴν βοήθειαν ἐκ τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου.

*
* *

Ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου διεκήρυξε τὰ ἑξῆς·

Ὁ Πρύτανις καὶ ἡ Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος.

Θεωροῦντες ὅτι οἱ εὐεργέται τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου οἱ συντελέσαντες διὰ τῶν γενναίων αὐτῶν χρηματικῶν χορηγιῶν εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ τῶν ἐπιστημῶν, οἱ καταβαλόντες τὰς περιουσίας αὐτῶν πρὸς δημιουργίαν ἰδίας τῷ Πανεπιστημίῳ περιουσίας, οἱ πλουτίσαντες διὰ τῶν φιλοτίμων αὐτῶν προσφορῶν τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτοῦ ταμεῖα, τὰς συλλογὰς καὶ βιβλιοθήκας, εἰσὶν εὐεργέται αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὅπερ ἀνέκαθεν μίαν ἑαυτοῦ δόξαν γνησίαν καὶ ἀληθῆ ἐθεώρησε τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς τὴν ἀγήρω καὶ ἀθάνατον δόξαν, διὰ ταῦτα δόγματι κοινῷ ἐψηφίσαντο ἵνα ἐγερθῇ στήλη ἐκ λαμπροῦ Πεντελησίου μαρμάρου ἐνώπιον τῶν προπυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου φέρουσα χρυσοῖς γράμμασι ἐγγεγλυμμένα τὰ ὀνόματα τῶν παρόντων καὶ μελλόντων ἀειμνήστων τούτων τοῦ ἔθνους εὐεργετῶν, ὅπως ᾖ τοῖς πᾶσι πρόδηλος ἡ ἀρετὴ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἀθῆναι, τὴν 30 Ἰανουαρίου 1864.

Ὁ Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου

Κ. ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ. — Πάντα τῶν ἀρχαίων τὰ στάδια εἰσὶν ἀκριβεῖς ὑποπλάσιαι ποσότητες γηΐνου τινος περιμέτρου, δι' ὧν ἐξάγεται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον τὴν ἀληθῆ τῆς ὑδρογείου σφαίρας ἔκτασιν. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ γάλλου Romé de l'Isle, ἡ ὑδρόγειος ἔχει ἔκτασιν, κατὰ τὸ τοῦ Ἐρατοσθένους στάδιον, 57,066 ὀργυιῶν (tese) κατὰ μοῖραν. Ἰσόμετρον τούτου εἶναι καὶ τὸ ναυτικὸν στάδιον, καὶ ὀλυμπιακὸν, ὡς καὶ τὸ Αἰγύπτιον. Κατὰ δὲ τὸ φιληθεριανὸν 50,70· καὶ κατὰ τὸ πιθικὸν 456. Ἐκ τῶν χαλδαϊκῶν σταδίων ὑπελογίζοντο 1111, 1/9 κατὰ μοῖραν, ἤτοι ἑκάστη γηΐνη μοῖρα ἀναλογεῖ πρὸς 57,002 ὀργυιὰς (tese), 1 πόδα, 9 δακτύλους καὶ 6 γραμμάς. Κατὰ δὲ τὰς καταμετρήσεις τῶν Ἀκαδημαϊκῶν τῶν Παρισίων ἐν τῇ 50ῇ γηΐνῃ μοίρᾳ ἀντιστοιχοῦσι 57,075 ὀργυιαί.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ γῆ ἔχει διάμετρον κατὰ μέσον ὅρον 6,875 μιλίων, περίμετρον 21,600 μιλίων, καὶ ἐπιφάνειαν 148,521,609 τετραγωνικῶν μιλίων, ἤτοι ἡ ἀκτὶς κατὰ τὸν ἰσημερινὸν ἔχει μῆκος 6,376 851, γαλλικῶν μέτρων, ὁ ἡμιάξων μέτρων 6,355, 943· ἡ ἀκτὶς, κατὰ τὴν 45 μοῖραν πλάτους, μέτρων 6,336,407· ἡ ὅλη ἐπιφάνεια εἶναι τετραγωνικῶν μυριαμέτρων 5,098,857, ὁ δὲ ὄγκος μυριαμέτρων κυβικῶν 1,082,634,000

ΑΥΞΗΣΙΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ. — Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Οὐαλλάκου (Wallace) ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ζεύγους ἀνθρώπων, ἐν διαστήματι δέκα καὶ τριῶν περιόδων, ἤτοι 433, 1/3 ἐτῶν, ἐμποροῦν νὰ γεννηθῶσι 24,576, ἄτομα· ὅθεν ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οἱ εἰσελθόντες εἰς Αἴγυπτον μετὰ τοῦ Ἰακώβου 67 ἑβραῖοι διέμεινον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ 430 ἔτη, ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν εἶχον αὐξήσει εἰς 1,646,592. Ἀφαιρουμένου τοῦ ἡμίσεως, δηλ. τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ γυναικεῖον φῦλον, μένουσιν 823,296 ἄῤῥενες, ἐκ τούτων δὲ ἀφαιρουμένου τοῦ τεταρτημορίου τοῦ συγκειμένου ἐκ παίδων καὶ γερόντων, μένουσιν 617,472, ἄνδρες μάχιμοι· δηλαδὴ ὅσους ὡς ἔγγιστα ἀναφέρει ἡ Γραφή.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ. — Ἐξ καταμετρήσεις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἑβραίων μνημονεύει ἡ Γραφή· δηλαδὴ τρεῖς ἐπὶ Μωϋσέως, μίαν ἐπὶ Δαβὶδ, μίαν ἐπὶ Ἔσδρα, καὶ μίαν ἐπὶ Αὐγούστου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐσχάτης εἶναι ἄγνωστον ἡμῖν· τὸ τῆς ἐπὶ Ἔσδρα φέρει ὑπέρογκον ἀριθμόν· ἡ δὲ πρώτη ἐπὶ Μωϋσέως, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον αὐτῶν, ἀριθμεῖ 600,000 μαχίμων ἀνδρῶν· ἡ δευτέρα 603,500· ἡ τρίτη ἐν τῷ τοῦ Μοὰβ πεδίῳ μετὰ τὴν τεσσαρακονταετῆ ἐν τῇ ἐρήμῳ δι-

αμονὴν 601,730· μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς τοῦ Λευΐ φυλῆς, ἥτις ἦτο ἀπηλλαγμένη τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης· ὥστε ἐξάγεται ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὸ ὅλον τοῦ πληθυσμοῦ ἀνέβαινεν εἰς 2 1/2 ἑκατομμύρια ψυχῶν. Ἐπὶ Δαβὶδ ὑπῆρχον κατὰ τὴν βίβλον τῶν βασιλειῶν 800,000 χιλιάδες μαχητῶν ἐν Ἰσραὴλ καὶ 500,000 ἐν Ἰούδᾳ· κατὰ δὲ τὰ Παραλειπόμενα 1,200,000 ἐν Ἰσραὴλ καὶ καὶ 470,000, ἐν Ἰούδᾳ· ὥστε ὑπολογίζοντες ἐπὶ τοῦ μέσου ὅρου τῶν ἀριθμῶν τούτων, τὸν ὅλον πληθυσμὸν ἔχομεν ἑπτὰ ἑκατομμύρια ψυχῶν, συμπεριλαμβανομένων τῶν δούλων καὶ ἀλλοφύλων, κατοικούντων ἐπὶ 8200, τετραγωνικῶν μιλίων δηλ. 865 ψυχῶν κατὰ τετραγωνικὸν μίλιον! Διισχυρίζονται δέ τινες ὅτι ἡ εἰς τὸν Δαβὶδ ὑποκειμένη χώρα εἶχεν ἔκτασιν 70,000 τετραγωνικῶν μιλίων καὶ πληθυσμὸν 9 1/2 ἑκατομμυρίων.

ΧΗΡΑΙ ΠΥΡΠΟΛΟΥΜΕΝΑΙ ΕΝ ΙΝΔΙΑΙΣ. — Ἔκ τινος ἐκθέσεως ὑποβληθείσης τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ κατὰ τὸ 1825 ἔτος ἐξάγεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος αὐτοπυρπολουμένων χηρῶν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Βομβαΐου ὑπῆρξε κατὰ μέσον ὅρον 52. Ἐν δὲ τῇ διοικήσει Μαδράσου 61· καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Καλκούτης ἐν διαστήματι πέντε ἐτῶν δηλ. ἀπὸ τοῦ 1819 μέχρι τοῦ 1823, ἔφθασεν εἰς 3,068. Πρὸ δὲ τοῦ 1803 ἔτους ἐπυρπολοῦντο κατ' ἔτος περὶ τὰς 30,000! Τούτου ἕνεκα δι' εἰδικοῦ νόμου ἐκδοθέντος πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν ἀπηγορεύθη ἡ τοιαύτη ἀπάνθρωπος πρᾶξις.

ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ. — Πρό τινων ἐτῶν ἐγένετο λόγος ἐν τῇ Βοτανικῇ τοῦ Λονδίνου ἑταιρίᾳ περί τινος κρομμύου εὑρεθέντος εἰς χεῖρας τεταριχευμένου νεκροῦ τῆς Αἰγύπτου ταφέντος πρὸ 2000 περίπου ἐτῶν. Τὸ ὁποῖον κρόμμυον οὐ μόνον διετηρεῖτο κάλλιστα, ἀλλὰ καὶ φυτευθὲν ἀνέφυ καὶ ἐβλάστησεν ἀξιόλογα, ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ οὐδόλως διέφερε τῶν κοινῶν κρομμύων.

ΤΕΤΑΡΙΧΕΥΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ. — Πρό τινων ἐτῶν ἀνεκαλύφθησαν εἰς Περουβίαν τῆς Ἀμερικῆς νεκροὶ τεταριχευμένοι ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ τῶν Αἰγυπτίων· οἱ νεκροὶ οὗτοι παρακατετέθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτοὺς Ἰακώβου Ῥάϋ ἐν τῷ ἐν Βαλτιμόρῃ μουσείῳ,

ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ. — Τὰ κατὰ τὰ διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη ἐνυπάρχοντα (1863) φρενοκομεῖα εἰσὶν ὡς ἐφεξῆς. Ἐν Γερμανίᾳ 157, ἐν Γαλλίᾳ 110, ἐν Ἀγγλίᾳ 81, ἐν Ῥωσίᾳ 74, ἐν Βελγίῳ 51, ἐν Ἑλβετίᾳ 42, ἐν Ἰταλίᾳ 33, ἐν Ὁλλανδίᾳ 17, ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ 17, ἐν Δανίᾳ 10, ἐν Ἱσπανίᾳ 7, ἐν Πορτογαλλίᾳ 4, ἐν Τουρκίᾳ 2, ἐν Ἑλλάδι, συμπεριλαμβανομένων τῶν Ἰονίων νήσων 2, τὸ ὅλον 607.

ΕΚΑΤΟΜΠΥΛΟΣ. — Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τακίτου ἐν τῇ Ἑκατομπύλῳ τῆς Αἰγύπτου πόλει κατῴκουν τοὐλάχιστον δύο ἑκατομμύρια ψυχῶν, διότι ὑπῆρχον, ὡς λέγει, 700,000 μαχίμων ἀνδρῶν· ἀλλὰ πῶς εἶναι τοῦτο δυνατὸν, ἐνῷ τὸ ἐμβαδὸν τῆς πόλεως ταύτης ὁποῖον καὶ νῦν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων καταμετρεῖται μόλις ἔχει ἔκτασιν 1626 πλέθρων (ettavi), ἡ δὲ πόλις τοῦ Λονδίνου, ἥτις ἔχει πληθυσμὸν 2 1/2 ἑκατομμυρίων ἔχει 6,000 πλέθρων ἐμβαδόν, οἱ Παρίσιοι 3437 πλέθρων, καὶ ἡ Βιέννη, 2100 πλέθρων.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Τὸ ὁλόκληρόν μου σῶμα ἄλλοτ' εἶναι λυπηρὸν,
Ἄλλοτε χαρὰν ἐμφαῖνον, ἄλλοτε δὲ φοβερόν,
Στὰς ἐρήμους δὲν μ' εὑρίσκεις, ὄχλος μὲ διατηρεῖ
Χάνομαι ὅταν ὀργίλως μέγας τις μὲ ἀφαιρῇ.

Ἂν τὴν κεφαλήν μου κόψῃς, νέα εἶμ' ἀειθαλὴς
Ῥοδοδάκτυλος, χαρίεσσ', ἐρωμένη ἀτυχής·
Τὸν Ὀρφέα νὰ ἐμπνεύσω γλυκεῖς ὕμνους εἰμπορῶ
Ἡ ἡμέρα μὲ διώκει· δὲν με λύεις; Ἀπορῶ.

Ἀποβάλλον τὴν καρδίαν, γραῖα καὶ πολυπαθὴς
Μὲ ῥυτίδας πολλῶν χρονῶν μήτηρ εἶμαι εὐπειθής.
Μικρὸν μὲν τὸ ὄνομά μου, πλῆθος δὲ λαῶν βαστῶ,
Εἶμ' ἀπέραντος καὶ πλούτη εἰς τοὺς κόλπους μου κρατῶ.

Μ. Μ.

Ἐν Ὀδησσῷ, τῇ 27 Νοεμβρίου 1863.

Λύσις τῶν ἐν τῷ 333 φυλλαδίῳ Αἰνιγμάτων.

1.

Ὕδρα

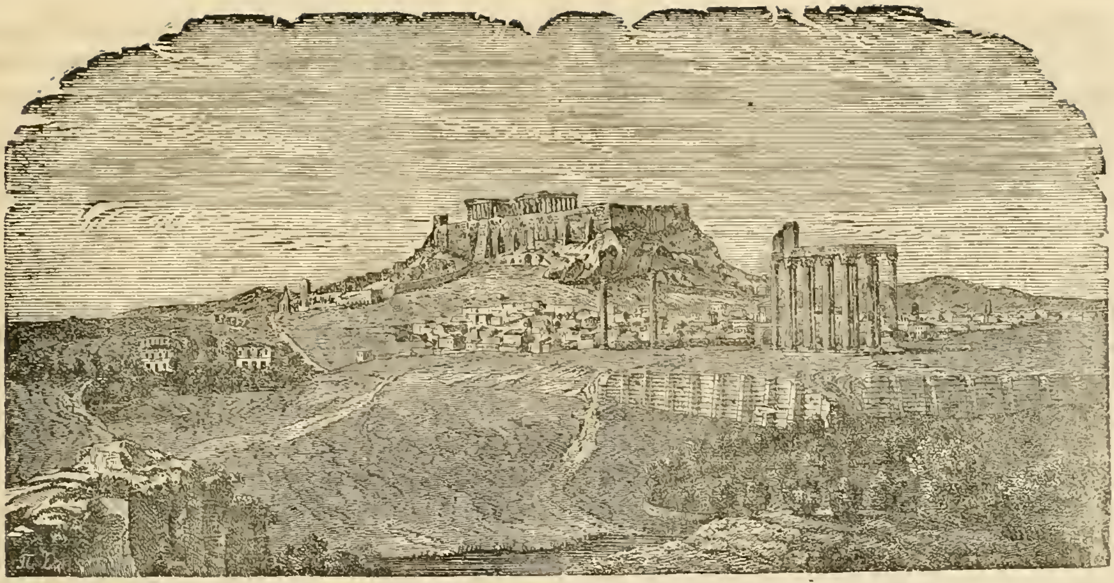
2.

Σωκράτης — Κράτης.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 333, 1 Φεβρουαρίου.

Σελ.	Στήλ.	Στίχ.	Ἀντὶ	Ἀνάγνωθι
551.	6'	2	ἐκρικήσαμεν	ἐγρικήσαμεν
»	»	8	τὰ	νὰ
»	»	26	Μαναστηρίου.	Μοναστιρίου.



Π Α Ν Δ Ω Ρ Α.

1 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1864. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 335.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩι ΔΗΜΩι ΝΥΜΦΑΣΙΑΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ,

καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς ἐκλιπούσης μεσαιωνικῆς πόλεως Κερνίτζης καὶ τῆς παρ' αὐτῇ ὑφισταμένης ὁμωνύμου ἱερᾶς μονῆς.

(Ἀπὸ τοῦ ἀνεκδότου φυλλαδίου «ἡ Μεθυδριάς,» Π. Παππαζαφειροπούλου, ἱερέως Σχολάρχου.)

Οὐ μόνον γόνιμος, ὡς γνωστὸν, καὶ παραγωγικὴ ποικίλων προϊόντων ὑπάρχει ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ φέρει καὶ μνημεῖα παντοῖα καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς φύσεως, οἷα σπανίως ἑτέρωθι ἀπαντῶμεν. Ἡ μὲν δηλονότι φύσις φανερὸν, ὅτι ἐπεδαψίλευσεν ἀρκούντως μεγάλα πλεονεκτήματα εἰς τὴν γῆν ταύτην τῆς σοφίας καὶ τῶν ἡρώων, ἡ δὲ τέχνη συναμιλλωμένη πρὸς τὴν ἀθάνατον καὶ πλουσίαν αὐτῆς διδάσκαλον, καὶ παραδειγματιζομένη πρὸς αὐτὴν ἔφθασέ ποτε εἰς βαθμὸν ἐντελείας ἐξαίσιον. Πολλὰ τῶν μνημείων τούτων τῆς τε φύσεως καὶ τῆς τέχνης, τὰ μὲν παραμεληθέντα ἀπὸ τοῦ μακροῦ τῆς τυραννίας χρόνου, τὰ δὲ καὶ ἐρειπωθέντα ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων τὴν χώραν ἡμῶν ἀλλοφύλων, κεῖνται πολλαχοῦ ἄγνωστα, καὶ τεθαμμένα ὡσεὶ νεκρά. Τοιούτων δέ τινων οὐκ ἀναξίων λόγου ὑπαρχόντων καὶ παρ' ἡμῖν, ἐπιχειροῦμεν ἤδη τὸ καθ' ἡμᾶς ἵνα ἄρωμεν ἀπ' αὐτῶν τὸν πέπλον τῆς ἀγνοίας καὶ ἀφηγηθῶμεν ὅ τι περὶ αὐτῶν μνήμης ἄξιον, ὅπως ἀνασπασθέντα ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ παντολέτορος χρόνου ἀναπνεύσωσι καὶ αὐτὰ τὸν καθαρὸν τῆς ἐπιστήμης ἀέρα καὶ φωνὴν ἀφιέντα καταισχύνωσι τὴν ἀνθρωπότητα ἐκείνην, ἥτις τυφλώττουσα καὶ ἀγνωμονοῦσα ἐκήρυττεν ἄλλοτε τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας ἐκπεφυλισμένους καὶ ἀναξίους πάσης ἐλευθερίας καὶ μετοχῆς τῶν παρὰ τοῖς εὐνομουμένοις ἔθνεσι.

Γνωστὸν, ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς χερσονήσου τοῦ Πέλοπος καλύπτεται ὑπὸ ὀρέων, αἱ δὲ πεδιάδες αὐτῆς εἶναι μικροῦ μεγέθους· καὶ ὅτι τὰ διαφόρως διατέμνοντα αὐτὴν ὄρη διαιροῦνται εἰς τέσσαρας κυρίας σειράς, ὧν ἡ μέση διερχομένη διὰ τοῦ μέσου αὐτῆς καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ Ταίναρον, περιστέφει διὰ διαφόρων διακλαδώσεων πολλαχοῦ συναντωμένων καὶ δι' ὀροπεδίων τὴν Γορτυνίαν, καὶ οἷον ἐπικαθημένην φυσικῶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς Πελοποννήσου αὐτὴν σχηματίζει ὑψηλοτέραν. Δύο δὲ τῶν διακλαδώσεων τούτων σχεδὸν παράλληλοι περιλαμβάνουσαι ἀνατολικῶς μὲν τὰ ἀρχαῖα ὄρη Θαυμάσιον καὶ Φάλλανθον, δυτικῶς δὲ τὴν σειρὰν τοῦ Ἀργυροκάστρου, περικλείουσιν ἐν τῷ μεταξὺ μικρὰν καὶ τερπνὴν φαραγγώδη καὶ ἀνώμαλον ὁπωσοῦν πεδιάδα, πρὸς βοῤῥᾶν διανοιγομένην, καὶ διαῤῥεομένην βα-

θέως ὑπὸ τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ Μυλάοντος. Ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς ὀφρύος τῆς πεδιάδος ταύτης κεῖται ἡ Βυτίνη, ἡ τοῦ δήμου Νυμφασίας πρωτεύουσα, ὑπὲρ τὰς ἑπτακοσίας οἰκογενείας ἀριθμοῦσα ἤδη ἐν δυσὶ συνοικίαις. Διευθυνόμενος δέ τις πρὸς βορρᾶν αὐτῆς ἐπὶ δύω ὥρας καὶ ἡμίσειαν, μικρόν τι παρεκκλίνων τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἀπαντᾷ ἐπὶ βουνοῦ ἀποτόμου καὶ κωνοειδοῦς τὸ Ἀγγελόκαστρον, φρούριον ἠρειπωμένον, καὶ κάτωθεν τούτου ἐπὶ μικροῦ γηλόφου πρὸς δυσμὰς τὸ Παληόκαστρον ἐν Παλαιοκκλησίῳ παρ' ᾧ καὶ τὸ μεσαιωνικὸν χωρίον Λεβάδιον, προασπιζόμενόν ποτε ἴσως ὑπὸ τούτων καὶ κατοικούμενον μὲν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἁλώσεως τοῦ Μωρέως (1), νῦν δε ἀμπελῶδες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ μηλόβωτον, ἔνθεν κἀκεῖθεν ὑπαρχουσῶν ὀλίγων καλυβῶν Ἀγριδιωτῶν. Πρὸς δυσμὰς δὲ τῆς Βυτίνης, εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου, ἀπαντᾷ πέραν τοῦ Μυλάοντος τὰ τῆς πόλεως Κερνίτζης ἐρείπια, παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀνώμαλον ὑπώρειαν τῆς σειρᾶς τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὁρῶνται καὶ ἐρείπια φρουρίου. Τὰ φρούρια ταῦτα ἀνηγέρθησαν, νομίζομεν κατὰ καιροὺς ὑπὸ Βυζαντινῶν δεσποτῶν, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν Φράγγων τιμαριωτῶν, οἵτινες φαίνονται μὲν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καταλαβόντες καὶ διοικήσαντες καὶ τὰ μέρη ταῦτα, ἀλλὰ μὴ μεταβαλόντες τὰ ὀνόματα. Νοτείως δὲ τῆς Βυτίνης εἰς ἴσην σχεδὸν τῇ ἀνωτέρᾳ ἀπόστασιν κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Μεθυδρίου (2). Πρὸς ἀνατολὰς δὲ, εἰς ἴσην αὖθις ἀπόστασιν, ἐγείρεται σύσκιον τὸ παρὰ Παυσανίᾳ (η'. 36) Θαυμάσιον ὄρος, οὗ πρὸς τῇ κορυφῇ διανοίγεται βορείως ἐστραμμένον τὸ Ἄντρον τῆς Ῥέας (Παυσαν. Αὐτόθι).

Διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς Κερνίτζαν, ἀνάγκη νὰ κατέλθῃ διὰ τῆς φαραγγώδους δυτικῆς συνοικίας Βυτίνης πρὸς δυσμὰς ἡλίου θερινὰς ἀποκλίνων· διαβὰς δὲ τὸν ποταμὸν Μυλάοντα ὑπὸ τὴν οὐ πρὸ πολλοῦ παρασυρθεῖσαν αὐτοῦ γέφυραν, ἀνέρχεται κλιτὺν, ἔνθα βλέπει μὲν τὸ πρῶτον χώραν μηλόβωτον καί που καλλιεργουμένην, διακρίνει δὲ εὐκόλως τὰ λείψανα τόπ υ ἄλλοτε οἰκουμένου καὶ ἀκμάζοντος, οἷον ἐρείπια οἰκιῶν, ναῶν, ὡς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῶν Ταξιαρχῶν, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, κ.λ.π., ἀφ' ὧν θαῤῥούντως εἰκάσειεν ἂν, ὅτι μεγάλης ἄλλοτε πόλεως ἐρείπια κεῖνται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἔτι δὲ μᾶλλον βεβαιοῦται περὶ τούτου, παρεκτείνων τὴν περιήγησιν καὶ διακρίνων ἀπὸ τῶν Ναῶν κλπ, συνοικίας δώδεκα. Ἀκολουθῶν δὲ ΒΔ τὴν εἰς τὸ χωρίον Λάσταν ἄγουσαν δημοσίαν, ἀσθμαίνων ἀπαντᾷ, μετὰ δρόμον τετάρτου ὥρας, μικρὸν καὶ μετ' οὐ πολὺ ἕτερον βαθὺν ῥύακα, οὗ ὁ γλυκὺς καὶ ἥσυχος μορμυρισμὸς κατὰ τὸ φθινόπωρον τέρπει τὴν ἀκοὴν τοῦ κεκμηκότος διὰ τὸ ἀνάντες ὁδοιπόρου· ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ῥύακος ῥάχις, πρὸς τὸν αὐτὸν ποταμὸν κατακλινομένη, σχηματίζει που δύο μεγάλας ὡσεὶ βαθμίδας, ὧν ὑπὸ τὴν μὲν, κολωνῷ ἐμφερῆ, ἀναβρύει ὕδωρ γλυκὺ καὶ κρυερὸν, πρὸς τὸν ῥύακα καταῤῥέον· ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας, τῆς πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου θερινὰς ἀνυψουμένης καὶ πετρώδους, βλέπει πέντε μικροὺς πρίνους. Ἐν τούτοις δ' ἐγείρεται ἐπὶ μικρᾶς δειράδος ναΐσκος ἐπώνυμος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐντελῶς νὰ καταστραφῇ καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ἐπαπειλούμενος. Γενναίως δ' ἀνθιστάμενος πρὸς τὸ κοπτερὸν τοῦ Κρόνου δρέπανον, ἀντιπαλαίει ἐναγωνίως, διατηρῶν τῇ χάριτι τοῦ ἐπωνύμου Ἁγίου νεάζουσαν ὁπωσοῦν τὴν γηραιὰν αὐτοῦ ἡλικίαν, καὶ ἀμείβει ἀρκούντως τὴν κοπώδη τοῦ θεατοῦ προθυμίαν καὶ περιέργειαν. Καὶ ἔξωθεν μὲν οὐδέν τι τὸ προσελκῦον τὸ ὄμμα καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ διαβάτου, πλὴν τοῦ ἐκ τῶν εἰρημένων πρίνων μικροῦ ἄλσους· καὶ πολλοὶ πιστεύομεν διελθόντες ἐκεῖθεν, ἢ ὡς καλύβην ἴσως ποιμένος ἢ ὡς ἀποθήκην γεωργοῦ ἀναξίως ὑπέλαβον αὐτὸν, ἔχοντα διαστάσεις 9: 5 60/100 γαλλ. μέτρ. καὶ διὰ κοινῶν λίθων καὶ πωρίων ᾠκοδομημένον ἐστεγασμένον δὲ διὰ νέων κεραμιδίων κ.λ.π.

Ἀλλ' ἄν τις εἰσέλθῃ ἢ μᾶλλον καταβῇ εἰς τὸν ναΐσκον τοῦτον, (διότι τὸ ἔδαφος ταπεινοῦται 1, 1/2 γαλ. μέτρ. ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας), διὰ τῆς ἐν τῇ μικρᾷ καὶ μόνῃ πρὸς δυσμὰς διανοιγομένῃ θύρᾳ κλίμακος, ἀπορεῖ, καὶ δικαίως, μὴ ἄλλοθι αἴφνης ἔῤῥιπται, καὶ ἐν θαύματι τὸ ὡς γεωργικὸν ἢ ποιμενικὸν φαινόμενον οἴκημα μεταβέβληται εἰς σεμνὸν θεοῦ οἶκον. Καὶ παραυτα μέν τις ἀφορῶν κατ' εὐθεῖαν, διανοίγει τὴν ζωηρῶς ἐζωγραφημένην κόγχην, (δὲν ὑπάρχει δὲ τοῦ ναοῦ καταπέτασμα, διαχωρίζον τὸ ἅγιον βῆμα κατὰ τὸ σύνηθες), ἐν ᾗ ἄνωθεν μὲν φαίνεται ἡ θεοτόκος Μαρία κολοσσιαία, ἀνοικταῖς ταῖς ἀγκάλαις φέρουσα μικρὸν τὸν Ἰησοῦν. Ὑπὸ ταύτην δὲ παρίσταται ἡ ἀγιόλεκτος τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου δωδεκὰς, ὅστις ἵσταται μέσος, ὁρῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ μεταδιδοὺς μαθητῇ (τῷ Ἰωάννῃ ἴσως) ἀπὸ τῆς ἱερᾶς κύλικος· ὑπὲρ τούτους δ' ἀναγινώσκεται ἐπιγραφὴ ἐκ μὲν εὐωνύμων « λάβετε φάγετε» κ.λ.π. ἑτέρωθεν δὲ «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες » κ.λ.π., ἐξ ὧν κατάδηλον γίγνεται, ὅτι ὁ μυστικὸς δεῖπνος ἐνταῦθα εἰκόνισται. Ἕπεται δὲ

(1). Ἐκείνην τὴν ὥραν εὄτασαν ἄνθρωποι ὀκ τὸ Λειβάδι . . . (Συμφορ. καὶ αἰχμαλ. Μωρέως παρὰ Μάνθου Ἰωάννου κλπ. σελ. 35).

(2). Ἴδε τὴν περὶ ταύτης τῆς πόλεως διατριβὴν ἡμῶν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν.

μετὰ ταῦτα χορὸς ἀρχιερέων ἐκλεκτῶν, ἤτοι Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοῤῥήμονος, Βασιλείου τοῦ Οὐρανοφάντορος καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἔξωθεν δὲ τῆς κόγχης ἵσταται ἀριστερόθεν μὲν ἄγγελος, φέρων ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τὸ στοιχεῖον Γ (Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος) καὶ ἔμπροσθεν κιονηδὸν γεγραμμένα τὰ στοιχεῖα Χ Ρ Κ ΧΡΤΜΝΟΚΡΜΤC, ἅπερ, νομίζομεν, εἶναι ἀρχικὰ γράμματα τῶν συλλαβῶν τῶν λέξεων «Χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ.» Δεξιόθεν δ' ὡσαύτως ἵσταται, κατέναντι πρὸς τὸν εἰρημένον ἄγγελον ἀτενίζουσα ἡ Θεοτόκος, ἔνθα ἀναγινώσκονται κιονηδὸν αὖθις τὰ στοιχεῖα Ι.ΔΗΔΛΚΓΓΚΤΡC, ὧν ἡ πλήρης γραφὴ εἶχεν ἂν οὕτως ἴσως· «Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου», ἀνταποκρινομένης οὕτως τῆς πανσέμνου Μαριὰμ πρὸς τὸν τοῦ πρωτοστάτου θεῖον ἀσπασμόν.

Ἐπ' ἀμφοτέρων δὲ τῶν πλευρῶν τοῦ ἐν λόγῳ ναΐσκου ὑπάρχουσιν ἐν καλῇ ὁπωσοῦν καταστάσει ἁγιογραφίαι, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν χωροῦσαι τάξιν. Ἐν ταύταις δὲ καθορῶνται δύο ἱερεῖς, φέροντες πλατύγυρον πῖλον, ὡς οἱ Λατῖνοι ἱερεῖς σήμερον, ἐξ οὗ εἰκάσειεν ἄν τις ὅτι κοινὰ ἦν ἔτι μέχρι τοῦ 1567 μ. Χ.) τὰ τῶν ἱερέων ἱμάτια καίτοι τοῦ σχίσματος τῶν ἐκκλησιῶν πρὸ πολλοῦ (τῷ 800 μ. Χ.) γενομένου. Τὸ δὲ μᾶλλον σημειώσεως καὶ μνήμης ἄξιόν ἐστιν ἐπιγραφὴ ἐν σχήματι τετραγώνου ἐγκεκλεισμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα, προσεγγίζουσα τὸν ὄλεθρον καὶ μὴ ἑλκύσασα δυστυχῶς μέχρι τοῦδε τὰ ὄμματα εὐτυχοῦς ὁδοιπόρου (3) ἵνα διὰ παντὸς ἐξαγάγῃ αὐτὴν τῶν σπαρακτικῶν τοῦ παντολέτορος χρόνου ὀνύχων· ἔχει δὲ ὧδέ πως, ἐφ' ὅσον μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθημεν ἀναγνῶναι τὸ δεύτερον ἤδη αὐτήν·

+ Ἀνακαινίσθη καὶ ἱστορήθη [οὗτος
ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος να[ὸ]ς τοῦ ἐν ἁγίοις
πατρὸς ἡμῶν Νικολάου [Ἀρχιεπισκόπου.
διὰ συνδρομῆς καὶ κόπου κ[αὶ] ἐξόδου
Κωνσταντίνου Καβότο κ[αὶ] παπᾶ Χριστοφῆλου Καβότο ἅμα συμβίου καὶ τέκνων,
εἰς ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ τῶν
ἑαυτῶν γονέων. Ἱστορήθη ἐξ ἐμοῦ
ταπεινοῦ χ[ει]ρὸς Μαρίνου Κ[α] Κάβα
ΕΟΚ ,ζοε ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ
Β' ἐτελιώθη ὁ ναὸς οὗτος.

Καταπεσόντος τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ κονιάματος, ἐφ' οὗ ἐστιν ἡ ἐπιγραφή, καθίσταται ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς οὐκ ὀλίγον δυσχερής. Καὶ τοῦ μὲν τετάρτου στίχου τὴν συμπλήρωσιν ἐποιησάμην βοηθούμενος ἀπὸ τοῦ Κώδηκος τῆς ἱερᾶς μονῆς Κερνίτζης (4) ἐν ᾧ εὗρον πολλαχοῦ ἐπαναλαμβανομένην τὴν λέξιν ταύτην ἐν ὁμοίαις θέσεσι, προκειμένου δηλονότι περὶ δαπάνης (5) λόγου. Εἰς τὸν πέμπτον στίχον προσεθέμην ἐν τῷ ἐλλείποντι μέρει τὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματος Παπᾶ Χριστοφίλου, ὃν καὶ ἐν τῷ Κώδηκι εὗρον ὡς ἀφιερώσαντα τῇ μονῇ ἀγρὸν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου στίχου βοηθούμενος, ἔνθα σώζεται τὸ «φΗλου», κακῶς γράψαντος τοῦ ζωγράφου τὸ φη διὰ τοῦ Η, δέον νὰ γραφῇ διὰ τοῦ Ι. Ὡσαύτως δὲ νομίζω κακῶς γεγραμμένον καὶ ἐσφαλμένως τὸ ὄνομα Καβότο, διορθωτέον δὲ ἴσως ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον Κιβῶτος. Διότι εὑρίσκω ἐν τῷ εἰρημένῳ Κώδηκι τῆς ἱερᾶς μονῆς Κερνίτζης ὅτι οἱ «Χριστόδουλος καὶ Παπᾶ Χριστοφίλης καὶ Βασίλειος Κιβωτέοι ἀπὸ χώραν Κερνίτζαν ἀφιέρωσαν τῇ μονῇ ἀγροὺς κλπ.» Ὅπου δὲ ἀπαντᾶται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τὸ ει γράφεται ἐνιαχοῦ καὶ διὰ τοῦ ϊ. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῷ τέλει αὐτῆς στοιχείων, τὰ μὲν πρὸς ἀριστερὰν ὑποδηλοῦσι νομίζομεν τὰς λέξεις «ἔτος ἀπὸ Κτίσεως κόσμου» ἢ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Κερνίτζης, ἐν ᾗ ἀνηγείρετο ὁ ναΐσκος. Τὰ δὲ ἔμπροσθεν ἕτερα αὐτὸ τὸ ἔτος ΖΟΕ' = 7075 ἀ. Κ = 1567 μ. Χ.

Ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναΐσκου τούτου, ἦν φαίνεται ἐν παρακμῇ ἡ πόλις· οἱ δὲ κάτοικοι μὴ ἐπαρκοῦντες εἰς χρηματικὴν δαπάνην, ἢ καὶ μὴ ἔχοντες ἀνάγκην εὐρυχωροτέρου ναοῦ διὰ τὸ ὀλιγάνθρωπον, δὲν ἐφύλαξαν τοῦ πρότερον ναοῦ τὰ θεμέλια, διακρινόμενα ἤδη εὐκρινῶς, ἀλλ' ἠλάττωσαν καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, ἀπολιπόντες ὅλως ἠρειπωμένον τὸν νάρθηκα καὶ μέρος τοῦ ναοῦ! Καὶ ὁ ἀρχαιότερος δὲ ναὸς, ἀφ' οὗ ὁ παρὼν ἀνεκαινίσθη, ἦν φαίνεται ὁμοίως ἐζωγραφημένος. Τοῦτο δὲ ἐξηγεῖται ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἁγίας τραπέζης τετραγώνου ἀνυψουμένης ἐπὶ ἓν γαλλ. μέτρον τῆς αὐτῆς οὔσης ἀρχῆθεν· ἀφ' ἧς διὰ μαχαιριδίου ἀποξέσαντες μικρόν τι μέρος ἀσβέστου, εὕρομεν ὑποκάτω ἕτερον στρῶμα, κονιάματος ὑπεζωγραφημένον καὶ τοῦτο, καὶ φέρον σὺν τοῖς κοσμήμασι καὶ διάφορα στοιχεῖα (ὀνομάτων ἴσως τῶν ζωγράφων ἢ καὶ τῶν κτιτόρων τοῦ ναοῦ, τεθέντων ἐνταῦθα πρὸς ἁγιασμὸν καὶ μνημόσυνον, ὡς καὶ ἤδη ἐθίζεται παρ' ἡμῖν τοῦτο). Ὁ ναΐσκος ἦν θολωτὸς, βλαβεὶς δὲ καιρίως ὑπό τε πυρκαϊᾶς, ἐπενεχθείσης αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων, καὶ ὑπείκων τῷ πανδαμάτορι χρόνῳ ἐστέρηται τοῦ θόλου καταπεσόντος, καὶ ἔστιν ἤδη ἁπλῶς καὶ ἀμελῶς πως ἐστεγασμένος.

Ὅτι τὸ ὄνομα Κερνίτζα εἶναι σλαυϊκὸν, δῆλον ἐκ

(3). Ἐξέδομεν ἡμεῖς αὐτὴν τῷ 1858 ἐν ἐφημ. Φιλομ. φύλ. 295.

(4). Ἰδ. κατωτέρω περὶ τούτου τὴν ὑπ' ἀριθ. (9) ὑποσημείωσιν.

(5). Καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ καλοῦμεν τὴν δαπάνην ἔξοδον· ὡς εἰς τὴν φράσ. «Τὸ ἔξοδό του δὲν εἶναι τίποτε».

τῆς καταλήξεως αὐτοῦ. Δὲν δυνάμεθα ἐπομένως νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ πόλις ἐθεμελιώθη ὑπὸ Ἑλλήνων. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ Σλαῦοι ἐπῴκησαν τὸ πρῶτον, κατὰ τὰς ἀρχαιοτέρας μαρτυρίας, εἰς τὰς δυτικὰς καὶ μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου. Ἂν καὶ ἀλλαχοῦ αὐτῆς ἀπαντῶμεν Σλαυϊκά τινα ὀνόματα, ταῦτα ἐξηγοῦνται εὐκόλως ὡς ἐκ τῶν μεταναστεύσεων αὐτῶν τούτων τῶν Σλαύων τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν (6) μεταβαινόντων καὶ κατασχόντων διάφορα μέρη αὐτῆς, ἐν οἷς καὶ τὴν Κερνίτζαν, ἴσως ὑπ᾿ αὐτῶν τότε (κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα) θεμελιωθεῖσαν. Ἡ λέξις *τζέρνικ* λέγεται παρὰ τῶν εἰδότων σημαίνουσα μέλας. Κερνίτζαν δ᾿ ἐκάλεσαν τὴν χώραν ἢ διὰ τὸ μέλαν τοῦ ἐδάφους αὐτῆς, πολλαχοῦ ὄντος τοιούτου, ἢ διὰ τὸ μελαγχροινὸν ἴσως τῶν οἰκούντων, συγχωνευθέντων βεβαίως, τοῦ χρόνου προϊόντος, μετὰ τῶν περιοίκων ἢ καὶ συνοίκων Ἑλλήνων, καὶ βαθμηδὸν ὅλως ἐξελληνισθέντων. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν περὶ τούτου, ἐπειδὴ ἡ μικρὰ Ἑλλὰς ἐδείχθη πράγματι χωνευτήριον παντοδαπῶν ἐθνικοτήτων, καθ᾿ ὃ ἀβλαβῶς ἀποῤῥοφήσασα καὶ εὐπέπτως χωνεύσασα ταύτας, ὡς δῆλον καταγίγνεται ἔκ τε τῆς γλώσσης, τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἐθίμων, τῶν προλήψεων κλπ. τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων· τῶν δ᾿ εἰσβαλόντων καὶ οἰκησάντων ἐν τῇ χώρᾳ ἢ διελθόντων ξένων οὐδέν τι ἴχνος ὅλως ἀπελείφθη παρ᾿ ἡμῖν, ἐκτός τινων Ἀλβανῶν ἀπὸ τῶν βορείων τῆς χώρας κατελθόντων κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα καὶ οἰκησάντων ἐν αὐτῇ, τὸ πλεῖστον δὲ καὶ τούτων ἐλληνιζόντων ἤδη.

Τεθέντος λοιπὸν, ὅτι ἡ θεμελίωσις τῆς Κερνίτζης ἐγένετο ὑπὸ Σλαύων κατὰ τὸν ὄγδοον ὡς εἴρηται αἰῶνα νομίζομεν ὅτι προσεγγίζομεν πολὺ τῇ ἀληθείᾳ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως Κερνίτζης, ἥτις ἔζησεν, ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀπὸ τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς τῆς ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου, περὶ τοὺς ἐννέα αἰῶνας. Ἀφοῦ δηλονότι οἱ κάτοικοι Κερνίτζης ἠδύναντο τῇ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνακαινίσαι ναΐσκον κατὰ τὰ 1567, φανερὸν, ὅτι συνετηρήθησαν ἐν τῇ πόλει οἰκοῦντες τοὐλάχιστον ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη μετέπειτα, ὅτε, φαίνεται, ἡ ἐπελθοῦσα διάλυσις ἠρήμωσε τὸν τόπον. Κατὰ ποῖον δὲ ἔτος ἀκριβῶς καὶ ὡρισμένως καὶ πῶς ἡ μεσαιωνικὴ αὕτη πόλις ἐθεμελιώθη παρ᾿ ἡμῖν τοὐλάχιστον μένει ἄγνωστον, ὡς καὶ πότε ἄρδην ἠρήμωται. Παραδόσεις δ᾿ ἐν τῷ στόματι γερόντων, καὶ ἤδη ἔτι φερόμεναι παρ᾿ ἡμῖν, θέλουσιν ὅτι Ῥήγας, ὁ προεστὼς τῆς πόλεως Κερνίτζης, προέτρεπεν ἐπ᾿ ἐσχάτων τοὺς αὐτοῦ συμπολίτας νὰ μετοικήσωσιν, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν κακοπραγιῶν καὶ ἐπιθέσεων τῶν Πετροβουνιωτῶν Καρυτηνῶν· καὶ ἀναχωρῶν αὐτὸς πρῶτος νυκτὸς, ἐξέθηκε λαβὼν τρεῖς περιστερὰς, ἃς ἐτοποθέτησεν ἐν τῇ ἀγορᾷ μετὰ προκηρύξεως· τούτων δὲ τῶν περιστερῶν μίαν ἀβλαβῆ διετήρησε, τῆς ἑτέρας δ᾿ εἶχεν ἀποκόψας τὰς πτέρυγας, τίλας καθ᾿ ὅλου τὴν τρίτην. Ὑπεδήλου δὲ διὰ τῶν ἀκρωτηριασθέντων τούτων πτηνῶν, ὅτι ὁ τάχιον ἀναχωρήσας ἔσται ἀβλαβὴς, ὡς ἡ πρώτη τῶν περιστερῶν· ὁ δὲ καὶ μικρόν τι βραδύνας ἀπολέσει μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας, ὁ δὲ ἐναπομείνας τελευταῖος ὁμοιωθήσεται τῇ γυμνῇ πτίλων περιστερᾷ, καὶ ὡς ὁ Ἶρος τοῦ Ὁμήρου περιπλανηθήσεται. Κατὰ πόσον δὲ ταῦτα δύνανται νὰ κατέχωσι θέσιν ἐν τῇ πραγματικῇ καὶ ἀληθεῖ ἱστορίᾳ, ἡμεῖς δὲν ἐγγυώμεθα. Ἐν τούτοις δ᾿ ἀναγινώσκω ἐν τῷ Κώδηκι τῆς ἱερᾶς μονῆς Κερνίτζης διαῤῥήδην ἀναφερομένους κατοίκους τῆς χώρας Κερνίτζης ὡς ἀφιερωτὰς ἀγρῶν εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν καὶ οἷον δὴ σπεύδοντας πρὸς ἀναχώρησιν. Ταὐτὸ δὲ λέγεται ποιήσας καὶ ἕτερος προεστὼς τῆς αὐτῆς πόλεως Γιάννος, οὗ καὶ θέσις νῦν καλεῖται ἐκεῖσε, «τοῦ Γιάννου». Ποῦ δὲ διευθυνθέντες ἀποκατέστησαν οἱ Κερνιτζιῶται ὁριστικῶς ν᾿ ἀποφανθῶμεν δὲν δυνάμεθα. Γνωρίζομεν δὲ μόνον θετικῶς, ὅτι σώζεται χωρίον κατὰ τὸν δῆμον Ἀλαγονίας τῆς Μεσσηνίας ἀριθμοῦν περὶ τὰς 100 οἰκογενείας καὶ καλούμενον Τζερνίτζα. Παρὰ δὲ τούτοις σώζεται παράδοσις, ὅτι ἀπῳκίσθησαν εἰς Μεσσηνίαν ἀπὸ τῆς Κερνίτζης φυγόντες, καὶ θεωροῦσιν ὡς συγγενεῖς καὶ συμπολίτας τοὺς ἐνταῦθα ὀρεινοὺς, ὡς λέγεται.

Ἐκτοπισθέντων τῶν κατοίκων Κερνίτζης καὶ ἐρημωθείσης τῆς πόλεως, ὡς εἴρηται, ἀφιέρωται καὶ ὁ ἐν λόγῳ ναΐσκος τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῇ μονῇ Κερνίτζης, μετόχιον αὐτῆς γενόμενος, καὶ ὡς τοιοῦτο μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ σιγγιλιώδει πατριαρχικῷ τῆς μονῆς γράμματι, οὗ τινος ἀντίγραφον ἐπισυνάπτομεν ἐν τέλει τῆς παρούσης· ἐκ τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν δὲ οἰκιῶν τῆς πόλεως, φαίνεται ἐχρησίμευσαν καὶ τρεῖς κελλία τοῦ μετοχίου μοναστικὰ, ὧν καὶ ἐν τῷ Κώδηκι γίνεται μνεία, καὶ ὧν οὐδ᾿ ἴχνος ἤδη ὑφίσταται περὶ τὸν ναΐσκον.

Β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΚΕΡΝΙΤΖΗΣ.

Πόσον τὰ ἱερὰ τῶν μοναστῶν καταγώγια συνέβαλον ἐπὶ τῶν δυσημεριῶν τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος ἀπὸ πολλῶν ἐστιν δῆλον· καὶ ὡς προπύργια δηλονότι καὶ προμαχῶνες τῆς ἐλευθερίας εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος, καὶ ὡς ἑστίαι ἠθικοῦ φωτὸς καὶ τῶν γραμμάτων καθόλου ἐχρησίμευσαν πρότε-

(6). Ἱστορικαὶ πραγματ. Κων. Παπαῤῥηγοπούλου μέρ. Α'. σελ. 365, «Ἄρα κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, ἡ ἐποίκησις τῶν Σλαύων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐγένετο περὶ τὰ μέσα τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος». (Αὐτόθ. σελ. 339).

ρον, ἐπὶ μακρὸν τὰς Μούσας ἐν αὐτοῖς περιθάλποντα, οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ ἐν πολλαῖς ἑτέραις τῆς Εὐρώπης ἐπικρατείαις· τούτων δὴ χάριν, καὶ ὅτι ἔχει τινὰς σχέσεις πρὸς τὴν ἐκλιποῦσαν μεσαιωνικὴν πόλιν Κερνίτζαν, περὶ ἧς ἡμῖν ἀνωτέρω ὁ λόγος, καὶ ἀφ' ἧς καὶ τὸ ὄνομα εἴληφεν, ἐπιχειροῦμεν ἵνα θίξωμεν τὰ κατ' αὐτήν, φέροντες εἰς φῶς, ὅσα, ἀπό τε τῶν μνημείων καὶ ἑτέρων βοηθημάτων καὶ ἀπὸ ἰδίας μελέτης καὶ σκέψεως πορισθέντες, ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν περὶ τῆς πάλαι ποτὲ εὐαγοῦς ταύτης ἱερᾶς μονῆς ἐν τῷ δήμῳ Νυμφασίας κειμένης. Θέλομεν δὲ ἀνατρέξῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, μέχρι τῆς πρώτης αὐτῆς ἱδρύσεως ἀνερευνῶντες ὅ,τι λόγου καὶ μνήμης ἄξιον περὶ αὐτῆς.

Καίτοι βραχὺν ἔχων τὸν δρόμον ὁ φερώνυμος ποταμὸς Μυλάων, παραθίγει κατ' ἀμφοτέρας αὐτοῦ τὰς ὄχθας δύο ἐκλιπουσῶν πόλεων τὰ ἐρείπια, τὰ τοῦ ἀρχαίου δηλονότι Μεθυδρίου ἐκ δεξιῶν, καὶ τὰ τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως Κερνίτζης ἐξ εὐωνύμων, ἔνθα καὶ καθίσταταί που πολυῤῥόθιος διὰ τὸ κάταντες καὶ ἀνώμαλον, προσεγγίζων μάλιστα πρηόνι, καὶ κατερχόμενος πρὸ τούτου ἠχόεις μικρὸν καταῤῥάκτην. Ἐπὶ δὲ τούτου τοῦ πρηόνος ἀριστερόθεν ἀνυψουμένου ἐπικάθηται πρὸ πολλῶν ἤδη ἑκατονταετηρίδων ἡ ἱερὰ μονὴ Κερνίτζης, γεγηρακὸς οἰκητήριον ὀπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ, ἀραμένων τὸν σταυρὸν ἑαυτῶν καὶ ἀκολουθούντων αὐτῷ. Τὸ πρὸς δυσμὰς καὶ ἔγγιστα τῆς μονῆς ἐπὶ κολωνοῦ πυκνότατον ἄλλοτε νῦν δὲ ἀραιωθὲν διὰ τὸν χρόνον δάσος, τὸ μονῆρες τοῦ τόπου, ὁ διὰ τὸν μικρόν, ὡς εἴρηται, καταῤῥάκτην ἀφρόεις καὶ ἔστιν ὅτε ὁρμητικὸς ποταμός, ἡ ἄλλως ἠρεμοῦσα φύσις καὶ μόνον διὰ τῶν κελαδούντων πτηνῶν διακοπτομένη σιγή, ἑλκύουσιν ἀναποσπάστως ἀνυψοῦντα τὴν φαντασίαν πρὸς τὸ ὑπέρτατον ὂν καὶ ἐπιφέρουσι λήθην τῶν τοῦ κόσμου εἰς τὸν ἐλεύθερον παθῶν καὶ πνευματικὸν θνητόν, ἔνθουν αὐτὸν ποιοῦντα. Διὰ τοῦτο οὐκ ἄπορον ὅτι ἀκμάσασα ἐπὶ πολὺ ἡ μονὴ Κερνίτζης, καὶ συγκροτουμένη ποτὲ ὑπὸ εὐαρίθμων μὲν ἀνδρῶν, ἀληθῶς δὲ μοναστῶν, ἐγένετο τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ἀρετῆς, ἐκθρέψασα καὶ διαμορφώσασα ἀληθῶς ἐναρέτους τροφίμους, ἀφ' ὧν καὶ ποιμενάρχαι τινὲς τῆς ἐκκλησίας διέπρεψαν. Οἷον Σωφρόνιος ὁ ἐπίσκοπος Βυτίνας (8) (ὁ καὶ συντακτης τοῦ σωζομένου Κώδηκος τῆς μονῆς) (9) Γαβριὴλ ὁ Ἀμυκλῶν καὶ Παρθένιος μετὰ τοῦτον, Παρθένιος ὁ Χριστιανουπόλεως (τῷ 1729 Αὐγούστου 28 ἀποβιώσας κατὰ τὸν Κώδηκα), Κύριλλος ὁ Κορίνθου, πρῶτος πρόεδρος τῆς ἐν Ἑλλάδι συστάσης ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς βασιλείας Ἱερᾶς Συνόδου, ἅπαντες τρόφιμοι τῆς ἐν λόγῳ μονῆς καὶ ἐκ Βυτίνης τὴν καταγωγὴν ἕλκοντες καὶ ἄλλοι ἀλλαχόθεν.

Σφραγὶς ὀρειχαλκίνη κυκλοτερὴς μετὰ διπλῶν τὸ ὄπισθεν κρίκων, ἀνευρεθεῖσα πρὸ πολλοῦ περὶ τὴν γειτονεύουσαν τῇ μονῇ κώμην Γρανίτζαν καὶ σωζομένη ἤδη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐνταῦθα Σχολαρχείου, φέρει ἐν μὲν τῷ κέντρῳ τὴν Κυρίαν Θεοτόκον ἐν ἀγκάλαις ἔχουσαν τὸν Ἰησοῦν, πέριξ δὲ τὴν δετὴν ἐπιγραφὴν ἐν κεφαλαίοις μεσαιωνικοῖς γράμμασιν· «✝ Η ΚΟΙΜΙCIC ΤΙC ΥΠΕΡΑΓΙΑC ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΔΕ Πριον» παρέχει ἡμῖν τὸ πρῶτον ἐνδόσιμον περὶ τῆς θεμελιώσεως τῆς μονῆς καὶ ἀποδεικνύει ἐσφαλμένην τὴν ἐν τῷ Κώδηκι φερομένην σημείωσιν, ὅτι ἡ μονὴ ἐκτίσθη τῷ 1366 ἔτει μ. Χ. ὡς κατωτέρω εὐκρινέστερον εἰρήσεται περὶ τούτου.

Ὁ δὲ ΔΕ-πριὸν οὗτος νομίζομεν, ὅτι εἶναι ἢ ὁ αὐθέντης (Seigneur) τῆς Καρυταίνης Ντζεφραὶς (Geoffrais de Bruyères) ἀποθανὼν ἄτεκνος τῷ 1269 (10) ἢ πιθανώτερον ἴσως ὁ κόμης τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ἀπουλλίας Οὔγγος δὲ πριὸν (Hugues de Brienne), ὅστις τῷ 1272 συνεζεύχθη τὴν Ἰσαβέλλαν χήραν τοῦ ἀνωτέρω Ντζεφραὶς λαβοῦσαν προῖκα τὸ ἥμισυ τοῦ τμήματος τῶν Ἐκορτῶν (11)

«Τὸν τόπον του ἐμοιράσασιν καὶ ἔπηκαν δύο μερίδια
«Τὸ ἕνα ἐπῆρεν ὁ πρίγκιπας διὰ τὸ εἶχεν τὴν αὐθεν-
[τείαν,
«Καὶ τὸ ἄλλο ἡ γυναῖκά του διὰ ντουάριν (12) ὁποῦ
[εἶχεν.
(Βιβλίον τῆς Κουγκέστας σελ. 260 στίχ. 5898).

Ἀπὸ ἑτέρου χωρίου τῆς Κουγκέστας μανθάνομεν ἀκριβέστερον τὰ περὶ τοῦ γάμου τούτου τῆς χήρας Κυρίας τῆς Καρυταίνης μετὰ τοῦ Κόμητος Δε-πριόν.

«Ὁ μέγας κύρης ἔστειλεν εἰς τὸ ῥηγάτον Πούλιας
Μαντατοφόρους φρόνιμους ἐκεῖ εἰς τὸν κόντον ντὲ
[Μπριένε
Μισὺρ Οὔγγω τὸ ὄνομά του, κόντος ἦτον τοῦ Λέτζη.
Συμβίβασιν ἐπήκασιν νὰ ἐπάρῃ τὴν ἀδελφήν του
Εἰς ὁμόζυγον γυνὴν αὐτοῦ τὴν κυρὰν τῆς Καρυταίνου.
Καὶ ἀφότου ἐσυμβιβάσθησαν ἐπέρασεν ὁ κόντος

---

(8) « Τὸ κρῦο μὲ παρακίνησε καὶ ἡ πολλὴ ἡ πεῖνα νὰ γράψω γιὰ τὸν ἀσκητὴν ἐπίσκοπον Βετίνας », Συμφορ. καὶ αἰχμαλ. τοῦ Μωρέως παρὰ Μάνθου Ἰωάννου κλ. σελ. 35.).

(9) Ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν τοῦ Κώδηκος καὶ ἐφεξῆς θέλομεν μεταχειρισθῇ τὸ κείμενον αὐτοῦ ὡς ὑποβοήθημα ἐν τῇ παρούσῃ διατριβῇ, σημειοῦμεν περὶ αὐτοῦ ὅτι συνετάχθη ἐν Βυτίνῃ τῇ κε' 8βρίου 1696 παρὰ τοῦ ἐκ Βυτίνης ἀρχιερέως Σωφρονίου κατὰ προφορικὰς πληροφορίας τοῦ τότε ἡγουμένου τῆς μονῆς Κυρίλλου Κλαδᾶ τοῦ Βυτιναίου (καθ' ἃ ἐν αὐτῷ τῷ Κώδηκι σελιδ. 1 ῥητῶς ἀναφέρεται.).

(10) Recherches Historiques sur la principauté française de Morée etc. par Buchon pag. 236, et 534.— Tome premier.—

(11) Ἡ μὲν Ἀρκαδία (ὁ νομὸς) ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν μεσ. αἰῶνα Μεσαρέα διὰ τὸ κεντρικόν· ἡ δὲ Γορτυνία Σκόρτα.—

(12) Douaire τὰ ἀντίφερνα ἤτοι ἡ ἐν τῇ συνηθείᾳ προγαμιαία δωρεά.

Καὶ ἦλθεν ἐκεῖσε εἰς τὸν Μωραίαν εἰς τὴν χώραν Ἀν-
[δραβίδας.
Καὶ ὁ μέγας κύρης ἦλθεν ὁμοίως ἀπὸ τὴν χώρας Θήβας.
Καὶ ὅταν ἐνώθησαν ὁμοῦ ἐσιάσθησαν ἀλλήλως,
Ἀπέστειλαν καὶ ἦλθεν ἐκεῖ ἡ κυρὰ τῆς Καρυταίνου,
Καὶ ἐκεῖ τὴν εὐλογήθηκεν ὁ κόντος Οὖγγος ντὲ Μπριένε
Καὶ ἀφότου γὰρ ἐδιόρθωσεν τὰ κάστρη καὶ τὰς χώρας,
Ὁποῦ εἶχε τῆς ἀρχόντισσας ἐκεῖσε εἰς τὸν Μωραίαν,
Ἐπῆρέ την ἐπέρασαν κἂν ἐδιέβησαν εἰς τὴν Πούλιαν.
(Βιβλ. τῆς Κουγκεστ. σελ. 260—261.)

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Γάλλοι, κατέκτησαν, ὡς γνωστὸν, τὴν Πελοπόννησον τῷ 1204 ἔτει, ἡ μονὴ φαίνεται ἦν ἐκτισμένη πρὸ τῆς κατακτήσεως, καὶ τεθεῖσα ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν κατακτητῶν, ἐκόσμησε τὴν σφραγῖδα τῷ ὀνόματι τοῦ τιμαριώτου, θέλουσα ἴσως νὰ περιποιηθῇ τοῦτον.

Δὲν παραδεχόμεθα καὶ δικαίως, νομίζομεν, τὴν ἐκφρασθεῖσαν ὑπό τινων παρ' ἡμῖν γνώμην περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀνόματος Δε πριὸν ὅτι παραγόμενον ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως « πριὼν » σημαινούσης τὸν ἀπότομον βράχον κέκληται οὕτω διὰ τὸν βράχον, ἐφ' οὗ τεθεμελίωται ἡ μονὴ ἔπειτα καὶ τὸ δε-de παραδηλοῖ τὸ ξενικὸν τῆς λέξεως.— Δεύτερον βοήθημα, ἐπερχόμενον καὶ δυνάμενον νὰ διαχύσῃ ἡμῖν φῶς περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῆς μονῆς εἶναι ὁ σωζόμενος αὐτῆς Κῶδηξ· ἐπὶ τῆς πρώτης τούτου σελίδος τηρεῖται ζωηρῶς τύπος σφραγῖδος ἀρκετὰ μεγάλης, φερούσης ἐν τῷ μέσῳ μὲν εἰκονιζομένην τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου κύκλῳ δὲ τὰ γράμματα ταῦτα· »

✝ ΚΟΙΜΗCIC TIS ΥΠΕΡΑΓΓΙΑC ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΑΝΤΡΟΝΙΚΟΥ ΒΑCΙΛΕΟC ΤΟΥ ΠΑΛΕΟΛΟΓΟΥ ΠΑΠCΙΟΝ ΚΕΡΝΗΤΖΙ.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τῆς σφραγῖδος, ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Κώδηκι ὅτι « Τὸ ὁποῖον ῥηθὲν μοναστήριον εἶναι κτισμένον κατὰ τὸ χιλιοστὸν τριακοσιοστὸν ἑξηκοστὸν ἕκτον ἀπὸ τὸ σωτήριον ἔτος, μὲ κελλία δέκα δι' ἀνάπαυσιν τῶν ἀδελφῶν, τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὸ γένος τοῦ ποτὲ δήμου καὶ Θεοφίλου καὶ Συναδινοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐκαλοῦντο κατὰ τοῦ πίκλιον πετζοκολέοι, καὶ ἐκατάγοντο ἀπὸ τὴν χώραν Κερνίτζαν. »

Ἡ περὶ θεμελιώσεως τῆς μονῆς σημειουμένη χρονολογία τοῦ Κώδηκος, συνταχθέντος μεταγενεστέρως (ἴδε τὴν ἀνωτέρω ὑποσημείωσιν περὶ τούτου ὑπὸ ἀριθ. (9)) οὐκ ἔῤῥωται νομίζομεν. Διότι τεθέντος ὅτι ἡ χρονολογία εἶναι ὑγιὴς, καὶ ὅτι ἡ μονὴ ἐκτίσθη κατὰ τὸ κείμενον τοῦ Κώδηκος τῷ 1366, ἐν ᾧ ἦν αὐτοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος (13), ποῦ ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος τότε, ὅ,τε πρεσβύτερος (1282) καὶ ὁ νεώτερος (1341) (14)· ἔπειτα ἐκτὸς τοῦ ἀσυμβιβάστου ἀμφοτέρων τῶν Ἀνδρονίκων, ἀντιμάχεται πρὸς τὴν χρονολογίαν ταύτην ἡ σωζομένη ἑτέρα σφραγὶς περὶ ἧς ἐποιησάμεθα λόγον ἀνωτέρω, καὶ ἥτις αναβιβάζει κατὰ πολλὴν πιθανότητα τὴν θεμελίωσιν τῆς μονῆς εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχήν. Καθ' ἑτέραν δέ τινα σημείωσιν ἐν τῷ Κώδηκι φερομένην ἡ μονὴ ἐκτίσθη τῷ 1116 μ. Χ. ὅπερ ἐστὶ καὶ πιθανώτερον καὶ συμβιβαστικώτερον πρὸς ἀμφοτέρων τῶν σφραγίδων τὰς ἐπιγραφὰς ἀρχαιοτέρας βεβαίως ὑπολαμβανομένης τῆς φερούσης τὸ ὄνομα τοῦ κόμητος Δεπριὸν, οὗ μάλιστα μέμνηται καὶ τὸ κάτωθι πατριαρχικὸν ἔγγραφον. Περιττὸν δὲ κρίνομεν νὰ λεπτολογήσωμεν περὶ τῶν καθ' ἕκαστα τῶν μὴ ἐνδιαφερόντων ἡμᾶς, ὅτι δηλαδὴ πολλάκις ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναστῶν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς ἀνεβιβάσθη μέχρι καὶ τῶν τεσσαράκοντα κλπ., ὅτι ἦν τὸ ἄσυλον πολλῶν ὀρφανῶν καὶ χηρῶν καὶ ἀδυνάτων τρεφομένων, καὶ ἑστία τῆς διαῤῥυθμίσεως τῆς συνειδήσεως τῶν χριστιανῶν εὑρισκόντων ἀγαθοὺς πνευματικοὺς πατέρας καὶ ὁδηγοὺς πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀρετήν.

Ὡς δ' ἡ Ἑλλὰς ἅπασα, ὑπέστη καὶ ἡ ἱερὰ αὕτη μονὴ δυστυχήματα οὐκ ὀλίγα καὶ δηώσεις κατὰ καιροὺς, δι' ἃς ἀπώλεσε τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς εὔκλειαν καὶ ἀξίαν καὶ ἐνόσησε νόσον μακρὰν καὶ δὴ μέχρι τοῦδε ἀνίατον. Τῷ 1764 εἰσορμήσαντες αἴφνης περὶ δείλην ἡμέρας τινὸς τοῦ Αὐγούστου Ἀλβανοὶ, τῶν πατέρων ψαλλόντων τὸν συνήθη ἑσπερινὸν, διήρπασαν πολλὰ τῶν αὐτῆς πραγμάτων καὶ ἐνέπρησαν αὐτήν. Τότε λέγεται διαρπαγὲν καὶ τὸ πολύτιμον αὐτῆς χρυσοῦν Εὐαγγέλιον, ὅπερ διὰ πωλήσεως περιῆλθε μετὰ καιρὸν εἰς τὴν ἐν Ἠλείᾳ μονὴν Σκαφιδιάς, ὅθεν μετ' οὐκ ὀλίγου κόπου καὶ δαπάνης ἀνεκτήσαντο μὲν οἱ Πατέρες τὸ ἱερὸν τοῦτο κειμήλιον, ἀπώλεσαν δὲ διὰ παντὸς μετέπειτα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος, ὁπότε ἁλωθεῖσα διηρπάγη καὶ αὖθις ἡ μονὴ, καὶ ἐμπρησθεῖσα κατεστράφη ἄρδην σχεδὸν, ἄσυλον οὖσα τότε τῶν περιοίκων, ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καταδιωκομένων. Διεσώθη δὲ μόνον ὁ νάρθηξ καὶ ἡ ἔξωθεν τῆς μονῆς ἀποθήκη.—

Ἡ σημερινὴ τῆς μονῆς κατάστασις εἶναι οὐχὶ τοσοῦτον εὐάρεστος διὰ πολλοὺς λόγους· διότι καὶ τὸ προσωπικὸν αὐτῆς μεγάλως ἠλαττώθη, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅτι ἐξέλιπεν ὅλως, καὶ ἡ μεγάλη καὶ πολύπλεθρος πολλαχοῦ αὐτῆς ἀκίνητος περιουσία κατασπαταλεύεται ὅλως μάτην μετὰ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς· παρὰ δὲ τῇ Σ. Κυβερνήσει τοῦ τρισεβάστου ἡμῖν ἄνακτος Γεωργίου ἀπόκειται νὰ διαμορφώσῃ καὶ αὐτὴν καὶ ἄλλας ὁμοίας αὐτῇ, ἄλλως πνεούσας τὰ λοίσθια.

(13) Ἐγχειρίδ. τῆς Γ. ἱστορ. ὑπὸ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου, Βιβλ. Β'. σελ. 299.—

(14) Αὐτόθ. σελ. 298.

Γ'.

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ.

—ο—

Γρηγόριος ἐλέῳ θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ὅσα μὲν κατὰ τοὺς θείους θεσμοὺς καὶ ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας τυγχάνει διακυβερνώμενα, πολλὴν ἔχουσι τὴν χάριν παρὰ θεοῦ, καὶ τὸ ἔλεος μέγιστον· ὅσα δὲ τοὐναντίον παραβαίνει τῶν ὅρων ἐκτρεπόμενα, ἐν τούτοις προφανὴς ἡ ἀκοσμία, κατάδηλος ἡ φθορὰ, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ τῶν ψυχῶν ἀπώλεια· εἰ γὰρ, καθάπερ οἱ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἐκκλησιῶν νόμοι, οὕτω καὶ περὶ τῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων τῶν ὑπὸ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ἀπαράτρεπτοι διαφυλάττοιντο, καὶ τῆς κατὰ νόμους ἐπιμελείας καὶ προστασίας κἀκεῖνα ἠξιοῦντο παρὰ τῶν ἀεὶ πατριαρχευόντων, οὐκ ἂν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ δεινὰ τοῖς μοναστηρίοις συνέβαινεν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ οἴδαμεν ὅπως τῶν ἱερῶν παρημελημένων νόμων εἰς τοσαύτην προῆλθεν ἀκαταστασίαν καὶ ἐλεεινὴν ἀπώλειαν τὰ ἱερὰ ταῦτα καταγώγια, διὰ ταῦτα εὐθὺς ἀνειληφόσιν ἡμῖν τοὺς οἴακας τοῦ παγκοίνου τούτου σκάφους ἔδοξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ παρημελημένα εὐαγῆ μοναστήρια διορθώσασθαι, ἐφορῶσι πρὸς τὸ ἐκείνων συμφέρον, ὡς μέλη γνήσια ὄντα τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· καὶ τῷ σταυροπηγιακῷ καὶ πατριαρχικῷ προνομίῳ τετιμημένα· ἄλλως τε οὐδὲ καινούς τινας ἐφ' ἑαυτῶν νόμους φέρουσιν, ἀλλ' ἀρχαίους ἀνανεουμένους καὶ γεραρούς. Τὴν γὰρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προστασίαν τοῖς ἐπισκόποις ἐπιτρέπουσιν οἱ ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες τὸν τοῦ θεοῦ φόβον προτίθεσθαι διακελευόμενοι, ἵνα εἴγε δέοιντο καὶ αὐτοὶ ἀπολαμβάνωσιν, ὃν τρόπον ὁ λη^ος^ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανὼν, καὶ ὁ κε^ος^ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ ὅ,τε ια^ος^ καὶ ὁ ιδ^ος^ καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ὁ ιε' καὶ ὁ μθ' τῆς ἐν Τρούλλῳ· καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ὅσοι σεπτοὶ νόμοι καὶ κανόνες σαφῶς φαίνονται τὴν τῶν ἱερῶν μοναστηρίων ἐξουσίαν τοῖς ἐπισκόποις διδόντες, ὥστε μεταλαμβάνειν μὲν καὶ αὐτοὺς τῶν δεόντων, εἴγε δέοιντο, εἰς τὰς ἑαυτῶν χρείας, τὴν δὲ περὶ ἐκεῖνα ἐπιμέλειαν μεγίστην τε καὶ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος ποιεῖσθαι, ἵνα προστατεύωσιν αὐτῶν καὶ οἰκονόμους καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἡγουμένους ἀποκαθιστῶσιν ἐν αὐτοῖς καλῶς περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τούτων ἐπιμελούμενοι, ἵνα μὴ δι' ἀμέλειαν ἔνοχοι γένωνται τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίοις· οἱ δὲ οἰκονόμοι ἡγούμενοί τε καὶ ἐπίτροποι διαμένουσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων καὶ δίχα τῆς ἀδείας αὐτῶν μήτε πωλῶσι μοναστηριακόν τι κτῆμα, ἀλλ' οἰκονομῶσι καλῶς πρὸς τὴν ἐκείνων ὁδηγίαν καὶ ἄδειαν, ὅπως μὴ καὶ αὐτοὶ ὡς ἀνατρέποντες τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τούτους ὅρους καὶ κανόνας βαρυτάτοις ὑποπέσωσι τοῖς ἐπιτιμίοις καὶ τιμωρίαις. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ θεῖοι νόμοι ἀποφαίνονται περὶ τῶν ἱερῶν μοναστηρίων. Τούτων δὲ τὰ μὲν τοῖς κατὰ τόπον ἐπιτετραμμένοις ἐνοριακὰ τῆς προσηκούσης ἀρχιερατικῆς ὡς εἰκὸς ἐπ' αὐξήσει τυγχάνει ἐπιμελείας· μόνα δὲ τὰ τῇ σταυροπηγιακῇ ἀξίᾳ τετιμημένα, οὐκ οἴδαμεν ὅπως πρὸ χρόνων πολλῶν παρημέληται, καὶ δέον, ὡς θεοῦ ἐφορῶντος, διοικεῖσθαι αὐτὰ καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιμελείας τῆς ἀναλόγου ἀξιοῦσθαι, ὅπως αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ὑπάρχοντα διαμένει, περιποιεῖται δὲ τὰ προσγενησόμενα, ἐκ τῶν δὲ φαύλων τὰ μὲν προσόντα ἀποδιοπομπεῖται, τὰ δὲ συμβησόμενα ἂν διακωλύωνται. Τοιαύτην οὖν κατὰ νόμους τὴν ὑπὲρ αὐτῶν πάντων τῶν σταυροπηγιακῶν ἡμῶν μοναστηρίων καθόλου φροντίδα κατεβάλλομεν, ἐκθέμενοι κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν ἱερὸν τόμον ἀποφαινόμενον συνῳδὰ τοῖς ἱεροῖς νόμοις, καὶ τοῖς ὧδε γραφομένοις περὶ τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἀρίστης διοικήσεως ἑκάστου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, καὶ εὐνομίας τῶν ἀσκουμένων ὁσιωτάτων πατέρων, καὶ τῆς δυνατῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀμέσου προστασίας αὐτῶν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ἀνανεοῦντες τὰ παλαιγενῆ πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ αὐτῶν σιγγίλια δωρεὰν καὶ ἐπικυροῦντες ἅπαντα τὰ σταυροπηγιακὰ αὐτῶν προνόμια, εἰς διηνεκῆ συντήρησιν αὐτῶν καὶ ἀσφάλειαν, μὴ δεόμενά ποτε ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Δημητζάνης κατὰ τὴν

Πελοπόννησον ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐπιλεγομένου Δεπριῶν πλησίον Κερνίτζης μετὰ τοῦ μετοχίου αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ἐνεφανίσθη γὰρ ἤδη ἡμῖν πατριαρχικὸν συνοδικὸν συγγιλιῶδες γράμμα τοῦ ἀοιδίμου ἐν Πατριάρχαις Κυρίλλου, ἀποδεικνύον τὴν ἀρχαίαν σταυροπηγιακὴν αὐτοῦ ἀξίαν, οὗπερ εἰς ἀνακαίνισιν γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου Πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ συγγιλιώδους γράμματος, ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν, ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ῥηθὲν ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου ἐπιλεγόμενον Δεπριῶν, τῷ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Δημητζάνης πλησίον Κερνίτζης μετὰ τοῦ μετοχίου αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἄν, ὡς ἀνέκαθεν και ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἅπαντα χρόνον, ὑπάρχει καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται ἡμέτερον πατριαρχικὸν στραυροπηγιακὸν, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον, καὶ ὅλως ἀνενόχλητον παρ' οὑτινοσοῦν προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, μνημονευομένου ἐν ταὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ἔχον καὶ τὸ προνόμιον κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν, ὥστε τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῷ ἡγούμενον ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις φορεῖν ἐπ' ἐκκλησίας μανδύαν προχειριζόμενον καὶ πατερίτζαν. Καὶ πρῶτον μὲν ὑπάρχει ἀπηλλαγμένον πάσης ἐξ ἀρχικῆς ἐξουσίας καὶ δεσποτείας· δεύτερον δὲ λόγῳ ὑποταγῆς ἀποδιδῷ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπαραιτήτως γροσ. πεντήκοντα τρία εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ λαμβάνῃ ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν κατὰ τὸ ὕφος τῶν ἐπαρχιῶν· καὶ οὕτως ἀναλαβὸν τὸ ἀρχαῖον γεραρὸν τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας προνόμιον, καὶ καλῶς διοικούμενον, ὡς μέλος γνήσιον τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου, πατριαρχικοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου· ὁ ἐν αὐτῷ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, οὕτω καὶ αὐτὸς γράφῃ ἀμέσως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ ἀξιῶται τῆς προσηκούσης ὑπερασπίσεως ἐν ταῖς συμβαινούσαις χρείαις καὶ ὑποθέσεσι· τρίτον διαφυλάττωνται καταγεγραμμένα ἐν τῷ διορισμένῳ Κώδηκι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἅπαντα τὰ κτήματα καὶ ἀφιερώματα αὐτοῦ καὶ τὰ χρέη καὶ τὸ τοῦ Ἡγουμένου ὄνομα. Τέταρτον δὲ τὸ συγγίλιον αὐτοῦ ἔχει μένειν ἀπαράτρεπτον καὶ ἀπαράβατον μὴ δεόμενόν ποτε ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ἐκκλησιαστικῆς. Πέμπτον μηδεὶς τοῦ λοιποῦ γίγνητε ἐν αὐτῷ Ἡγούμενος ἄνευ γράμματος πατριαρχικοῦ, καὶ συνοδικοῦ, ἀλλ' ἐπειδὰν ἕλωνται αὐτὸν γνώμῃ κοινῇ οἱ συγκοινοβιάται πατέρες, τότε ἀποστέλλεται παρ' αὐτῶν κοινῇ ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφράγιστος ἀναφορὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς πρὸς τὸν κατὰ καιροὺς οἰκουμενικὸν Πατριάρχην· καὶ οὕτω δι' ἐκκλησιαστικοῦ γράμματος ἀποκαθιστῆται ὁ Ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τούτου σημειουμένου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῷ ῥηθέντι Κώδηκι, ὀφείλων κατ' ἔτος ἐξαποστέλλειν ἀκριβῆ ἐνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον καταγραφὴν τῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου μοναστηριακῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Ἕκτον ἡ σφραγὶς τοῦ μοναστηρίου διαιρεθῇ εἰς τμήματα τέσσαρα καὶ ἡ μὲν λαβὴ παρακατατεθειμένη ὑπάρχει τῷ ἡγουμένῳ, τὰ δὲ τέσσαρα τμήματα τέσσαρσι συγκοινοβιάταις πατράσιν ἐκλεγομένοις κοινῶς παρὰ πάντων τῶν συγκοινοβιατῶν πατέρων. Ἕβδομον οἱ ἐπιτετραμμένοι τὰ τέσσαρα τμήματα καὶ τὴν λαβὴν μὴ ἔχωσιν ἄδειαν καθ' ἑαυτοὺς σφραγίζειν μοναστηριακὰς ὁμολογίας, ἀλλ' ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προκριτοτέρων ἐν τοῖς συγκοινοβιάταις ὑπογραφομένων κἀκείνων ἰδίαις χερσίν· αἱ δὲ μὴ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γεγραμμέναι ἐσφραγισμέναι ὁμολογίαι νομίζωνται μὴ τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ' ἴδιαι τῶν κατ' ἰδίαν σφραγισάντων, καὶ ἐκεῖνοι ἐξ ἰδίων ἀποπληρῶσι τὰς ἐμπεριεχομένας ἐν ταῖς τοιαύταις ὁμολογίαις χρηματικὰς ποσότητας. Οὗτοι δὲ δηλ. ὁ ἡγούμενος μετὰ τῶν τεσσάρων τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς σφραγῖδος τμήματα ἔχωσι πᾶσαν πληρεξουσιότητα τῆς ἐκκλησίας ἐπιτιμᾶν, σωφρονίζειν, ἀποβάλλειν ἐκ τῆς μονῆς τοὺς ἀτακτοῦντας καὶ τοὺς ἐκνευροῦντας τοὺς μετερχομένους τὸ ἄθλον τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ πειθομένους· τελευταῖον διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς ἀναγ-

γέλειν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὄγδοον μηδεὶς τοῦ μοναστηρίου τούτου δύνηται τοῦ λοιποῦ πωλεῖν μοναστηριακῶν ὑποστατικῶν, ἄνευ τῆς νομίμου εἰδήσεως τοῦ κατὰ καιρὸν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, εἰ μὴ μόνον τὰς κατ' ἔτος ἐπικαρπίας, καὶ τὰ γεννήματα καὶ τὰ μοναστηριακὰ θρέμματα, διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας. Ἔννατον ἐπειδὰν ἐν χρείᾳ χειροτονίας γένωνται, ἔχωσιν ἄδειαν προσκαλεῖν εἰς τὸ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο μοναστήριον, ὃν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχιερέων φέροντα ἔγγραφον ἄδειαν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν αὐτὴν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως. Δέκατον δὲ καὶ τελευταῖον ὀφείλωσιν οἱ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι ὁσιώτατοι πατέρες, φυλάττειν τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθέντα ἀπαράτρεπτα καὶ ἀπαράβατα διὰ παντὸς, καὶ πείθεσθαι τῷ κατὰ καιροὺς ἡγουμένῳ καὶ διάγειν σεμνῶς, εἰρηνικῶς καὶ ἀμέμπτως, κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, ἀφορῶντες πρὸς τὴν κοσμιότητα αὐτῶν, καὶ τὴν κατὰ θεὸν διαγωγὴν καὶ πολιτείαν, καὶ πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ αὔξησιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τούτου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, ἑπόμενοι τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγρύπνως προνοούσης περὶ τῆς εὐσταθείας τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ σταυροπηγιακῶν ἱερῶν μοναστηρίων, καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις διαφυλάττειν τὴν ἀρχαίαν διατύπωσιν ἀπαράτρεπτον. Ὅστις δὲ καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανικῶν ἱερωμένος ἢ λαϊκὸς ὁποιασοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ τολμήσῃ παραβῆναι ὁπωσοῦν τὰ ἐν τῷ παρόντι νομίμως καὶ κανονικῶς καὶ ἀποφανθέντα καὶ ἀνατρέψαι τι τῶν ἀνωτέρω καταγεγραμμένων. Ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἴη καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ πάσαις ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ὑπόδικος καὶ ἔνοχος τῷ αἰωνίῳ πυρὶ τῆς γεέννης. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα καταστρωθὲν κἂν τῷ ἱερῷ Κώδηκι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας, τῷ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ διορισθέντι· καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ῥηθὲν μοναστήριον. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ ὀγδόῳ κατὰ μῆνα Ἀπρίλλιον ἐπινεμήσεως πρώτης.

Η ΕΝ ΑΓΓΛΙΑι ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΙΡΟΙ.

Ἡ ἰσχὺς τῆς ἐφημερίδος ἐν Ἀγγλίᾳ συνίσταται εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν κατὰ τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος, καὶ εἰς πᾶσαν εὐεργετικὴν ἐπικουρίαν κατὰ τῶν μυστικῶν τάσεων ἢ παραδρομῶν τῆς μοναρχίας. Ὁ ἔνδοξος λόρδος Σόμερς ἀναφέρει ὅτι « οὐδένα ἐγίνωσκεν ἀγαθὸν νόμον προταθέντα καὶ ἐπιψηφισθέντα ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ, καθ' ὃν ἡ δημοσιογραφία δὲν ὡδήγησε τὴν προσοχήν του ». Ἡ ἀγγλικὴ δημοσιογραφία διατελεῖ ἐν διηνεκεῖ ἀγρυπνίᾳ, καὶ ἡ ἀκάματος αὐτῆς ὀξυδέρκεια ἀνακαλύπτει καὶ σύρει εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας πᾶν ἀπόκρυφον, καθιστᾶσα οὕτω τοὺς πολίτας ἐπαγρυπνοῦντας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος καὶ διαγινώσκοντας καὶ αὐτὰ τῶν πολεμίων τὰ διαβουλεύματα. Οὕτως ἡ Ἀγγλία ἀπεκδύεται ὁσημέραι τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀσθενείας, ἐκείνας, αἵτινες προξενοῦσι τὴν παρακμὴν τῶν παλαιῶν ἐπικρατειῶν. Τῷ ὄντι τὸ ἐταστικὸν τοῦτο τῆς ἀγγλικῆς ἐφημεριδογραφίας μικροσκόπιον εἶναι ἐπίφοβον· διότι πάντων οὕτω τῶν ἀρχαίων προνομίων, τῶν ἀριστοκρατικῶν προλήψεων, καὶ τῶν γηραιῶν μονοπωλίων αἱ ἡμέραι καθίστανται εὐάριθμοι, ὁ ἀγγλικὸς λαὸς συνοικειοῦται μετὰ τῆς ἀναμορφώσεως καὶ καταστρέφει ἀλλεπαλλήλως πᾶν ἐπιχείρημα τῶν κωλυόντων αὐτήν. Ἡ τάσις λοιπὸν τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ συστήματα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς εἶναι καταφανὴς, καὶ ἡ ἐπιδεξιότης τῶν ἐφημερίδων αὐτῆς ἀποτελεῖ μίαν τῶν πρωτίστων δυνάμεων.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι πλήρης ὀξυνόων, πεφωτισμένων καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένων ἀνδρῶν, οἵτινες κατέχουσι τὸ πλεονέκτημα τοῦ γράφειν ἐκ τοῦ προχείρου ὁλοκλήρους σελίδας καὶ ἐκφράζειν μετὰ σαφηνείας καὶ εὐτολμίας τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπὶ παντὸς προσώπου ἢ πράγματος· εἴτε πολύτιμος ἢ μὴ ἡ ἐπιδεξιότης αὕτη σπανίως ἐλλείπει ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν ἐφημερίδων. Οἱ Ἄγγλοι γράφουσιν ἄρθρα ἐφημερίδος ὡς γράφουσι στίχους, ὡς ἱππεύουσιν ἢ ὡς πυγμαχοῦσιν· ἡ ἀνατροφή των εἶναι τοιαύτη, καὶ ἑκατοντάδες ὀνομαστῶν συγγραφέων συντάττουσι ποιήματα ἢ συντόμους πραγματείας πολιτικὰς ἢ φιλολογικὰς, ἀπαραλλάκτως ὡς ὁμιλοῦσιν εἰς τὸ Κοινοβούλιον ἢ εἰς τὰς ὑπαίθρους συνελεύσεις· εὐρωστία σώματος καὶ πνεύματος, ἀνατροφὴ ἐν τοῖς πανεπιστημείοις τῆς Ὀξωνίας ἢ τοῦ Ἐδιμβούργου, καὶ αἱ κοινωνικαὶ συνήθειαι συντελοῦσι μᾶλλον εἰς τὸ πλεονέκτημα τοῦτο ἢ ἀκτὶς μεγαλοφυΐας. Διότι προέρχεται ἐκ τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν ἐπαγγελμάτων, ἐκ τοῦ ζωηροῦ καὶ βιαίου ἐνδιαφέροντος, ὅπερ διεγείρουσιν αἱ πολιτικαὶ συζητήσεις, ἐκ τῆς εὐκολίας τοῦ

γράφειν εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ ἐκ τῆς ἀξιολόγου χρηματικῆς ἀμοιβῆς τῶν συντακτῶν.

Η περιφανεστάτη συγκέντρωσις πάντων τούτων τῶν πλεονεκτημάτων εἶναι ἡ ἐφημερὶς *Καιροὶ* (Times). Οὐδεμία ἄλλη ἐν Ἀγγλίᾳ δύναμις ὑπάρχει ἐπαισθητοτέρα, ἐπιφοβωτέρα καὶ μᾶλλον ὑπακουομένη ὅσον ἡ τῆς ἐφημερίδος ταύτης. Ὅτι ἀναγινώσκεις εἰς τὰς στήλας αὐτῆς τὴν πρωΐαν θέλεις τὸ ἀκούσει τὴν ἑσπέραν ἐν πάσῃ κοινότητι· διότι ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἔχει πανταχοῦ ὦτα καὶ ὄμματα, καὶ αἱ πληροφορίαι αὐτῆς εἰσὶν ἐνωρίσταται, πληρέσταται καὶ βεβαιότατται. Προεβιβάσθη δὲ εἰς τὴν περιωπὴν ταύτην ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἀπὸ περιπετείας εἰς περιπέτειαν, ἀπὸ νίκης εἰς νίκην, καὶ κατέδειξεν ὅλας ταύτας τὰς ἰδιότητας ἃς ἀσπάζεται ὁ Ἄγγλος, κατάληψιν βεβαίαν παντὸς ἀντικειμένου, δαψιλῆ διανοητικὴν ἐπιτηδειότητα, ἀκλόνητον βεβαιότητα, καὶ πάντα ταῦτα συμμαχοῦντα μετὰ τῆς ἐντελοῦς διευθύνσεως τοῦ τυπογραφείου της, τῆς παγκοσμίου ἀνταποκρίσεώς της καὶ τῶν πολυειδῶν συντακτῶν της. Οἱ *Καιροὶ* ἔχουσιν ἰδίαν ἱστορίαν καὶ περίφημα τρόπαια. Κατὰ τὸ ἔτος 1820 ἀνεδέχθησαν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Βασιλίσσης Καρολίνας καὶ διεξήγαγον αὐτὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως· παρεδέχθησαν σύστημά τι νόμων ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ μόνοι σχεδὸν κατώρθωσαν τὴν ἐπικύρωσίν του. Καθ' ἣν δ' ἐποχὴν ὁ λόρδος Βρούγαμ ἦτο εἰς τὰ πράγματα, ἡ ἐφημερὶς αὕτη τὸν ἀντεπολιτεύθη μέχρις οὗ τὸν κατέβαλε, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἰρλανδίας καὶ τὴν κατέκτησε, ἐτέθη ὑπὲρ τῆς φατρίας τῆς πολεμούσης τοὺς περὶ σιτηρῶν νόμους, καὶ ὅτε ὁ Κό'δεν ἤρξατο ν' ἀπελπίζηται, ἀνήγγειλε τὸν θρίαμβόν του. Κατὰ τὸ 1848 κατηγόρησε καὶ κατέκρινε τὴν Γαλλικὴν Δημοκρατίαν καὶ κατέσβεσε πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῆς ἐν Ἀγγλίᾳ συμπάθειαν, μέχρις οὗ συνελέξατο 200,000 εἰδικῶν ἀστυνομικῶν κλητήρων ἵνα ἐπιτηρῶσι τὰ κινήματα τῶν χαρτιστῶν, καὶ κατὰ τὴν 10 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατέστησεν αὐτοὺς γελοίους. Η ἐφημερὶς αὕτη, ἀφ' οὗ κατ' ἀρχὰς ἐπολέμησε τὴν νέαν Γαλλικὴν Αὐτοκρατορίαν, παρεδέχθη αὐτὴν μετὰ ταῦτα καὶ συνετέλεσε ὑπὲρ τῆς Γαλλικῆς Συμμαχίας καὶ τῶν ἀμέσων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων. Εἰσελθοῦσα εἰς τὴν συζήτησιν παντοίων κοινωνικῶν, φιλολογικῶν καὶ ἐμπορικῶν ζητημάτων, κατέδειξε τὰς ἀτελείας καὶ τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν καὶ προσήνεγκεν εἰς τὴν κοινωνίαν πολυτίμους ὑπηρεσίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ παραλύει τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιζήλων ἐφημερίδων διὰ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ τυπογραφικοῦ καταστήματός της καὶ ἐπαυξήσεως τῆς κυκλοφορίας της· τὸ μόνον δὲ ὅριον τῆς κυκλοφορίας αὐτῆς εἶναι τὸ ἀδύνατον τοῦ ἐκτυποῦν ἀντίτυπα μετὰ μείζονος ταχύτητος, ἀφ' ὅτου ἡ νεότης καὶ τὸ ἔγκαιρον τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων συνίστανται εἰς ὀλίγας ὥρας.

Ὁ ἀποθανὼν Κύριος Οὐάλτερ, χρηματίσας τυπογράφος τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ἐπήγαγε βαθμιαίαν τελειοποίησιν εἰς τὸ ὑλικὸν τοῦ καταστήματός του· λέγεται δὲ ὅτι ὅτε ἐζήτησε μικράν τινα μετοχὴν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς ἐφημερίδος καὶ ἀπέτυχεν, εἶπεν· «ὅπως ἀγαπᾶτε, κύριοι ἐκδόται, δύνασθε νὰ ἀφαιρέσετε ἐκ τοῦ τυπογραφείου μου τοὺς *Καιρούς*, ὁπότε θέλετε· διότι ἐγὼ τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα θ' ἀρχίσω τὴν ἔκδοσιν τῶν *Νέων Καιρῶν*». Οἱ ἰδιοκτῆται δὲ, εἰ καὶ πολλάκις ἐξέφρασαν παράπονα κατὰ τῆς ὑπερβαλλούσης δαπάνης τῆς τυπώσεως, κατενόησαν ὅτι ἦσαν ὑπήκοοι τοῦ Κ. Οὐάλτερ καὶ παρεδέχθησαν τέλος τὴν πρότασίν του.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐν τῷ τυπογραφείῳ ἐγίνετο χρῆσις τοῦ παλαιοῦ μηχανικοῦ πιεστηρίου, ἡ ἡμερήσιος ἐκτύπωσις τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἀνεβιβάζετο εἰς 40,000 ἀντιτύπων· κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1848 ἐπηυξήθη εἰς 60,000 ἀντιτύπων καθ' ἡμέραν. Μετὰ ταῦτα εἰσήγαγον νέον μηχανικὸν πιεστήριον ὅπερ ὑπελόγιζον ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκτυπώνῃ περὶ τὰς 15,000 ἀντιτύπων ἑκάστην ὥραν.

Ὁ σύλλογος τῶν συντακτῶν περιλαμβάνει τοὺς διασημοτέρους κατὰ πάντα κλάδον συγγραφεῖς τῆς Ἀγγλίας, ἐκτὸς τῶν ἐκτάκτως ἀποστελλόντων πραγματείας εἰς τὴν ἐφημερίδα ταύτην, τῆς ὁποίας αἱ μερικαὶ πληροφορίαι εἰσὶν ἀνεξήγητοι καὶ ἀναμιμνήσκουσι τὰ διηγήματα τῆς ἐπὶ τοῦ διαβοήτου Fouché ἀστυνομίας τῶν Παρισίων, τοῦ ὁποίου ἡ πανσοφία λέγεται ὅτι ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ἐπιστεύετο ὅτι ἡ Αὐτοκρατόρισσα Ἰωσηφίνα ἐμισθοδοτεῖτο ἢ ἐδωροδοκεῖτο ὑπὸ τοῦ πολυπείρου ἐκείνου διευθυντοῦ τῆς Ναπολεοντείου ἀστυνομίας. Οἱ *Καιροὶ* ἔχουσι πρὸς τούτοις ἐμπορικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀνταποκριτὰς εἰς πᾶσαν ἀλλοδαπὴν πόλιν, αἱ πολιτικαὶ αὐτῶν ἀνταποκρίσεις φθάνουσι πρὸ τῶν ἐπισήμων τῆς κυβερνήσεως γραμμάτων, καὶ τὰ ἀνέκδοτα τοῦ προβιβασμοῦ τῶν λειτουργῶν αὐτῶν κυκλοφοροῦσιν ὡς εἰ ἐγίνετο λόγος περὶ προβιβασμοῦ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ἀρχείου τῆς Ἰνδικῆς Ἑταιρείας. Ηκουσά ποτέ τι ἀνέκδοτον περὶ τῆς ἐπιτηδειότητος ἑνὸς τῶν συντακτῶν τῶν εἰδήσεων τῆς ἐφημερίδος ταύτης· ἔν τινι συνεδριάσει τῶν Ἀρχόντων τῆς Ἰνδικῆς Ἑταιρείας παρευρίσκετό τις συντάκτης, ὅστις, ἐπειδὴ τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδριάσεως αὐτῆς ἀπηγορεύθη αὐστηρῶς νὰ γραφῶσιν ὑπὸ ἐφημεριδογραφικῶν στενογράφων, ἔβαλε τὰς δύω χεῖρας εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ ἐπανωφορίου του, καὶ λαβὼν μολυβδοκόνδυλον εἰς τὴν μίαν καὶ πινακίδιον εἰς τὴν ἑτέραν, ἐξετέλεσε τὸ ἔργον του.

Η ἐπιῤῥοὴ τῶν *Καιρῶν* εἶναι γνωστὴ καθ' ὅλην

τὴν Εὐρώπην ὡς ὑπάρχουσά τις καὶ τεθεμελιωμένη δύναμις, καὶ οἱ διευθυνταὶ αὐτῶν γινώσκουσι κάλλιστα τοῦτο. Ὁ τόνος τῶν κυρίων ἄρθρων του πολλάκις ἐσχολιάσθη καὶ ἐπεξηγήθη ὑπὸ τῶν ἐπισήμων δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν, καὶ ἐνίοτε διήγειρε τὰ παράπονα τῶν διπλωματῶν. Τί ἄρα θέλει εἰπεῖν ἐρωτῶσι μετ' ἀπορίας εἰς Παρισίους, εἰς Βερολῖνον, εἰς Βιέννην, εἰς Πετρούπολιν, εἰς Κοπεγχάγην. Ἡ πληρεστάτη τῶν πραγμάτων διάκρισις καὶ ἐπιτυχία καταδηλοῖ τὴν ἀγγλικὴν τέχνην περὶ τὸ συνδυάζειν· ἡ καθημερινὴ ἔκδοσις τῆς ἐφημερίδος ταύτης εἶναι ἔργον πολλῶν χειρῶν ἀνδρῶν πανεπιστημιακῆς μαθήσεως, ἐκ τούτου δὲ προέρχεται ἡ ἀκαδημαϊκὴ καλλιέπεια καὶ κλασικὴ χάρις ἥτις κοσμεῖ τὰς στήλας του, ἐκ τούτου ἡ θερμότης καὶ τὸ γενναῖον τῶν ἐπιθέσεών του. Ἀλλ' ἡ σταθερότης καὶ ἡ εὐστοχία αὐτῶν ὑποτίθησιν ὅτι τὸ πῦρ τοῦτο διευθύνουσι γηραιοὶ καὶ ἐμπειρότατοι πυροβολισταί, ἄνδρες ἀκριβοῦς γνώσεως πολιτικῆς, οἵτινες χορηγοῦσιν εἰς τοὺς διαφόρους συντάκτας τὴν βάσιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἔργου, δεικνύουσιν αὐτοῖς τὸν προτεινόμενον σκοπόν, καὶ ὠφελοῦνται οὕτω ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν νεωτέρων καὶ τῆς εὐγλωττίας πρὸς ἐπίτευξιν οἱασδήποτε ὑποθέσεως καὶ λύσιν οἱουδήποτε ζητήματος. Τοῦτο δηλοῖ ἡ ὁμοιομορφία τῶν ἰδεῶν καὶ ἡ συμφωνία τῶν μερῶν πρὸς ἕν τι ὅλον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν διευθύνουσαν θέλησιν τῶν κυρίων ἄρθρων του.

Οἱ Ἄγγλοι ἀγαπῶσι τὴν ἐφημερίδα ταύτην διὰ τὸ πλῆρες τῶν εἰδήσεων τὰς ὁποίας περιέχει, διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν κρίσεών του, διὰ τὴν ἐθνικὴν μεγαλοφροσύνην καὶ τὴν πεποίθησιν τῆς ἰσχύος του. Ἀναγινώσκοντες τὰς στήλας του, φαίνονται ὅτι βαθύτερον ἀγγλίζουσι· διότι ἐμπνέονταί πως ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς γενναιότητος, οὐχὶ θρασείας καὶ ἀσταθοῦς, ἀλλὰ ἐσκεμμένης καὶ ἀποφασιστικῆς. Ἡ κοινωνικὴ τάξις ἢ ὁ πλοῦτος δὲν κωλύουσι παντάπασι τὰς ἐπιθέσεις αὐτῆς, διότι προσβάλλει καὶ τὸν δοῦκα καὶ τὸν κόμητα μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας ὡς καὶ τὸν ἁπλοῦν ἀστυνομικὸν κλητῆρα. Καταπολεμεῖ τὸ τῶν ναυτικῶν ὑπουργεῖον, καταθορυβεῖ καὶ ταράττει τὸ συμβούλιον τῶν ἐπισκόπων, ἀνακαλύπτων τοῦ μὲν τὴν φιλαργυρίαν, κολαφίζων τοῦ δὲ τὸν φανατισμόν, καὶ τιμωρῶν τοῦ τρίτου τὴν αὐλοκολακίαν· ἐνίοτε ἀπευθύνει συμβουλήν τινα ἢ νύξιν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Μεγαλειότητα τὴν καθημένην ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἐνίοτε ὑπακούεται.

Ἡ ἐλευθερία τοῦ σκέπτεσθαι ὑπάρχει οὐ μόνον εἰς τὰ κύρια ἄρθρα καὶ εἰς τὰς περὶ πάσης ὑποθέσεως πραγματείας τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ἀλλὰ προσέτι καταφαίνεται καὶ εἰς τὰς ἀπεράντους στήλας τῶν Ἀγγελιῶν της, αἵτινες μαρτυροῦσιν εἰς τὸν ἀλλοδαπὸν μέχρι τίνος βαθμοῦ ἔφθασεν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ.

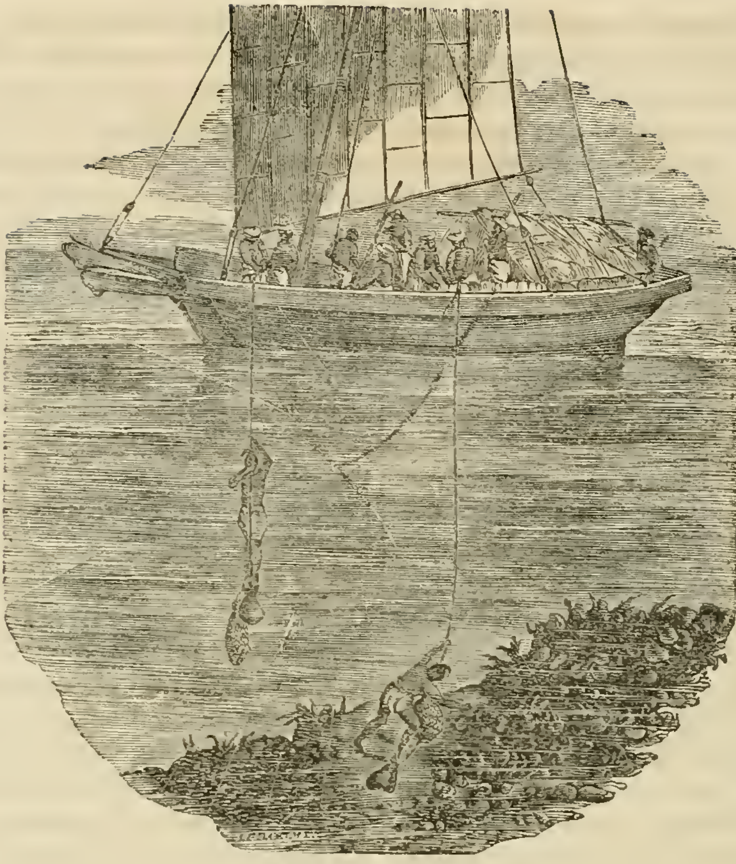
Οἱ *Καιροί*, ὡς καὶ πᾶν ἕτερον ἀξιοσημείωτον ἔργον, δεικνύουσι τὴν πρὸς τὰ κρείττω ὁδόν, ὑπάρχοντες ζῶσα κλίμαξ τῆς κολοσσιαίας βρετανικῆς δυνάμεως, καὶ διὰ τῆς ὑπάρξεώς των τιμῶντες τὸν λαὸν ὅστις τολμᾷ νὰ δημοσιεύῃ διὰ τοῦ τύπου πᾶν ὅ τι γινώσκει, νὰ μανθάνῃ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῇ νὰ κολακεύηται κρύπτων καὶ παρασιωπῶν τὰ δημόσια δυστυχήματα. Ἡ γενναιότης παράγει τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐπεθύμουν, ἐὰν ἠδυνάμην νὰ προσθέσω ὅτι οἱ *Καιροὶ* προσπαθοῦσι ν' αὐξάνωσι τὴν δύναμίν των ὁδηγοῦντες τὸ δημόσιον φρόνημα πάντοτε εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν· διότι πιστεύεται ὅτι, ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὁ λοιπὸς ἀγγλικὸς τύπος ἔχει τόνον ὑψηλόν, ὃν περ οἱ *Καιροὶ* δὲν ἔχουσι. Ὁ τόνος αὐτῆς εἶναι ἐπιτακτικός, ὡς τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἀνεξαρτήτου ἔθνους, ὅπερ ἀντιπροσωπεύει, ἀλλ' ὁπωσδήποτε κλίνει εἰς τὸ ἐπίσημον καὶ διδακτορικόν. Ἐὰν ἐτόλμα νὰ βαδίζῃ πάντοτε τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, αὐτὴν καὶ μόνην νὰ δεικνύῃ καὶ νὰ θερμαίνηται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἐγκαρδίου θάλπους τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ μὴ ἔχῃ μεταξὺ τῶν συντακτῶν του πολλοὺς περιβλέπτους ἄνδρας, ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα ἤθελεν εἶναι ὁ ἐγκάρδιος καὶ ἀκαταγώνιστος αὐτοῦ παραστάτης καὶ σύμμαχος. *(Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ)*

ὑπὸ Χ. Α. Π.

ΑΓΡΕΥΤΑΙ
ΜΑΡΓΑΡΙΤΩΝ ΚΑΙ ΧΕΛΩΝΩΝ ΑΛΙΕΙΣ.

Ἡ ἑτέρα τῶν παρατιθεμένων εἰκόνων παρίστησιν εὐκρινέστατα τὸν τρόπον δι' οὗ ἀγρεύονται ἐν τῇ θαλάσσῃ οἱ μαργαρῖται, οἱ μετέπειτα ὠκεανοὺς γυναικείων βοστρύχων—φυσικῶν ἢ προσθέτων—εἰς δεσμὸν ἕνα συνάγοντες καὶ αὐχένας ἀλαβαστρίνους κοσμοῦντες—ὁσάκις μὴ τύχωσι πήλινοι.—Ἡ δ' ἄλλη παρέχει τὴν θέαν ἁλιέως ἐκ Μαλαίας, ζωγροῦντος ὑπνώττουσαν χελώνην διὰ στραγγαλίδος ἢ βρόχου. Ἡ χελώνη αὕτη, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν κυρίως χελωνῶν, παρέχει εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἄριστον πάντων ὄστρακον δι' ὃ καὶ μετὰ ζήλου καταδιώκεται· κατατάσσεται δὲ εἰς τὰς θαλασσίους χελώνας· διότι πάντες γνωρίζουσιν ὅτι πλὴν τῶν χερσαίων — χελωνῶν οὐχ ὑ-



Ἄγρα μαργαριτῶν.

πουργῶν—ὑπάρχουσι καὶ ποτάμιαι, καὶ ἑλειοὶ ἢ λιμναῖαι καὶ θαλάσσιαι· τούτων δὲ τῶν τελευταίων οἱ πόδες ἔχουσι σχῆμα πτερυγίων ἢ λεπίων ἰχθύος.

ΑΠΑΡΙΘΜΗΣΙΣ
ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ 1487 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1825 ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑι ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΥΣΑΝΤΩΝ.

Ἀγαπητὲ Κ. Στ Ν. Δραγούμη.

Ἐγκλείων τῇ παρούσῃ μου τὴν ὑποσχεθεῖσάν σοι περικοπὴν ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Αἰγύπτου κώδηκος, δηλοῦσαν τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βασιλευούσης τοὺς πατριαρχικοὺς τῆς μεγαλωνύμου Ἀλεξανδρείας οἴακας ἰθύναντας, ὧν τινων πολλάκις ἡ φίλη *Πανδώρα* τὰς πράξεις τοῖς ἀναγνώσταις ἐδωρήσατο μετ' ἐγκωμίων, προσπαρατίθεμαί σοι καί τινα περὶ τῆς περικοπῆς ταύτης, ὑποσημειούμενος ὅπου δεῖ καὶ ἔξεστιν ὅσας ἔτυχον ἔχων περὶ τῶν μνημονευομένων θεοφιλῶν ἀνδρῶν εἰδήσεις. Περί που γὰρ τὰ τέλη τοῦ 1845 τελευτῶν ὁ ἀπὸ Νικαίας Ἱερόθεος, μετὰ εἰκοσαέτη εὐκλεᾶ πατριαρχείαν, προώρισε κατὰ τὰ εἰωθότα διάδοχον τὸν ὁμώνυμον πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ. Ἀλλὰ συγχρόνως ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος, κατεχόμενος τότε ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μελετίου τοῦ Γ'., ἀνεβίβασεν ἐκ κακῆς μᾶλλον συνεννοήσεως ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας τὸν Κεστεντελίου Ἀρτέμιον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Ἀλλ' ἡ Ἀλεξανδρινὴ Ἐκκλησία μὴ ἀποδεξαμένη αὐτὸν ἐξητήσατο παρά τε αὐτοῦ καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀνθίμου τοῦ ϛ'. τὴν ἔννομον ἐπικύρωσιν τοῦ νομίμου διαδόχου Ἱεροθέου. Καὶ μὴ εἰσακουομένη τέως (ὕστερον γὰρ ᾠκονομήθη ἡ τοῦ Ἱεροθέου ἐπικύρωσις) χάριν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, διεμαρτύρατο πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν προνομίων τοῦ θρόνου, ἐπισυνάψασα καὶ τὴν προκειμένην περικοπήν. Ἐκ τινος οὖν τούτων τῶν διαμαρτυρήσεων περιῆλθε καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ περικοπὴ αὕτη, ἥπερ, καίπερ σμικρὰ καὶ σύντομος, μαρτυρεῖ ὅμως τὸ πολύτιμον τοῦ κώδηκος ἐκείνου. Ἀπόκειται δὲ τῷ νῦν ἐπὶ τοῦ περικλεοῦς ἐκείνου θρόνου ἐπικαθημένῳ μακαριωτάτῳ Ἰακώβῳ ἡ διὰ τοῦ τύπου προσήκουσα δημοσίευσις ὁλοκλήρου τοῦ καταλόγου τῶν ἀριζήλων ὡς τὰ πολλὰ προκατόχων αὐτοῦ. Παρ' αὐτοῦ προσδοκᾶται καὶ ἡ τῶν ἐν τῇ περιδόξῳ Ἀλεξανδρινῇ βιβλιοθήκῃ περισωθέντων τιμαλφῶν κειμηλίων γνωστοποίησις. Τοιαῦτα μόνον ἔργα δύνανται καὶ τὴν ἀναβιβάσασαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης περιωπῆς ψῆφον δικαιῶσαι, καὶ αὐτὸν καταδεῖξαι



Χελώνη στραγγαλιζομένη.

ἄξιον διάδοχον τῶν ἀοιδίμων Μελετίων καὶ Κυρίλλων καὶ Γερασίμων, οἵτινες, ὑπὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων δεινῶν πιεζόμενοι καὶ ὅσαι ὧραι τὸν περὶ ψυχῆς κινδυνεύοντες κίνδυνον, καταλελοίπασιν ὅμως ἀναντίῤῥητα καὶ εὐαγῆ μαρτύρια τοῦ διαφλέγοντος τὰς ποιμενικὰς αὐτῶν καρδίας θείου ἔρωτος καὶ τῆς περικαλλυνούσης αὐτοὺς ἀρετῆς καὶ σοφίας. Τοιαῦτα μόνον ἔργα περιβάλλουσιν αὐτὸν τὴν ἀειλαμπῆ καὶ ἀμάραντον δόξαν, καὶ οὐχὶ τὰ πλάνα καὶ ἀμαυρὰ φῶτα τῆς τῶν ἐγκοσμίων ἐπιδείξεων κενοδόξου ματαιοσπουδίας. Ταῦτα ὡς ἄσβεστοι ἀκτῖνες μαρτυρήσουσιν ὅτι λύχνος καὶ αὐτὸς ἐτέθη ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα λάμψῃ πᾶσι τοῖς περιεστῶσι, καὶ οὐκ ἦν, ὡς πολλοί, ἄξιος τῆς ὑπὸ τὸν μόδιον τῆς ἀγνοίας κατακρύψεως. *Ἔῤῥωσο.*

Τῇ 18 Φεβρουαρίου 1864, Ἀθήνησι.

Σ. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ.

Περικοπὴ ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Αἰγύπτου Κώδικος φανερώνουσα τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς καὶ πρότερον, κατὰ διαδοχικὴν ἐκλογὴν τοῦ κλήρου καὶ λαοῦ ἐν Καΐρῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ πατριαρχεύσαντας.

—o—

Ὁ ἐνάρετος ΙΩΑΚΕΙΜ καὶ εὐφημούμενος πάνυ διὰ τὴν ἁγιότητά του ἐπατριάρχευσε μετὰ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ τῷ 1487 ἔτει· ἐδιοίκησεν οὗτος τὸν θρόνον ἔτη 78· ἔζησε χρόνους 116 (1)· ἐπὶ δὲ τοῦ θανάτου του ἀφῆκε τῇ κοινῇ θελήσει τοῦ κλήρου καὶ τῶν χριστιανῶν τῆς Αἰγύπτου διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν ἀρχιδιάκο-

(1) Περὶ τοῦ ἀοιδίμου τούτου Πατριάρχου παρέδωκεν ἡμῖν ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος (Ἀντιῤῥητ. σελ. 202) θεοσημείαν μαρτυροῦσαν αὐτοῦ τὴν ἁγιότητα, ἰοῦ θανατηφόρου ἀβλαβῆ κατάποσιν, μάρτυρα τὸν διάδοχον αὐτοῦ Σίλβεστρον ἐπαγόμενος· ἃ δὴ καὶ ὁ ἀείμνηστος παρατέθεικεν Εὐγένιος ἐν τῇ πρὸς Πέτρον τὸν Κλέρκιον ἐπιστολῇ (σελ. 11), ὥσπερ καὶ ἔτι οἱ τοῦ θρόνου διάδοχοι «τῇ αὐτοῦ ἱερᾷ εἰώθασιν ὑπ' εὐλαβείας ἐγκοσμεῖσθαι μίτρᾳ, τὸ πρῶτον στεφόμενοι πατριάρχαι, καὶ τὴν αὐτοῦ κάραν ἐντίμως τοῖς ἁγίοις ἐναποκειμένην λειψάνοις καὶ κειμηλίοις ἱεροῖς ταμιεύουσι.» Καὶ ὁ μετὰ Σίλβεστρον δὲ τὴν ἐκκλησίαν οὐχ ἧττον ἢ τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνον λαμπρύνας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἔν τινι πρὸς τὸν Πατριάρχην Ῥωσσίας Ἰὼβ ἐπιστολῇ ἀσφαλίζων τὴν τοῦ Πατριαρχείου ἵδρυσιν δωρεῖται τῷ Πατριαρχικῷ ἐκείνῳ θρόνῳ βακτηρίαν, ἣν οὐχ ἡ πολυτελὴς ὕλη, ἀλλὰ τὸ τοῦ χρόνου αἰδέσιμον ἔσχε· ὑποσημειοῦται δὲ τάδε· «ἔστι δὲ ἡ βακτηρία τοῦ τρισμάκαρος κυροῦ Ἰωακεὶμ Ἀλεξανδρείας, ὃς πέρα που τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἐπατριάρχευσε, ζήσας πέρα τῶν ἑκατὸν ἐτῶν· ὃς καὶ πέπωκεν ἀβλαβὴς Χριστοῦ χάριτι τὸ δηλητήριον· ὃν διεδέξατο ὁ ἀοίδιμος κὺρ Σίλβεστρος, οὗ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐσμεν διάδοχοι.» Παρασημειοῦται δὲ ἐν τῇ πέζῃ τοῦ χειρογράφου ὁ μακαρίτης Θεόφιλος ὁ Πάτμιος, πολὺ ταῖς μελιῤῥύτοις, ὡς ἔοικεν, ἐκείναις ἐμμελετήσας ἐπιστολαῖς, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ τοῦ θρόνου χειρόγραφον (ἐξ οὗ καὶ τὸ ἡμέτερον) μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν πατρίδα κομίσας (ὃ δὴ καὶ τηρεῖται ἐν τῇ περιωνύμῳ τοῦ Θεολόγου Μονῇ), καὶ ἕτερον αὐτοῦ θαῦμα.

νον ΣΙΛΒΕΣΤΡΟΝ τῷ 1565 ἔτει· οὗτος δ' ἀποθνήσκων κατὰ θέλησιν τοῦ κλήρου ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῶν χριστιανῶν παρῃτήσατο τῷ 1586 ἔτει εἰς τὸν πρωτοσύγκελλον τοῦ θρόνου ΜΕΛΕΤΙΟΝ τὸν ΠΗΓΑΝ, τὸν σοφώτατον. Αὐτὸς δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ προνομίου ἀνέκαθεν τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀφῆκε διάδοχον τῷ 1603 τὸν ἀρχιμανδρίτην τοῦ θρόνου, πεπαιδευμένον ἄνδρα, ΚΥΡΙΛΛΟΝ τὸν ΛΟΥΚΑΡΙΝ (2). Ὁ δὲ Κύριλλος γενόμενος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀφῆκε διάδοχον κατὰ τὸ προνόμιον τὸν ἀρχιμανδρίτην τοῦ θρόνου τῷ 1622 ἔτει ΓΕΡΑΣΙΜΟΝ (3). Καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ θανάτου του ἐξελέξατο κοινῇ γνώμῃ καὶ ἐκλογῇ τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ καὶ σπουδαῖον πρωτοσύγκελλον ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΝ τὸν ΚΡΙΤΟΠΟΥΛΟΝ τῷ 1647 ἔτει· καὶ οὗτος τῷ 1651 ἔτει ἀφῆκε ΝΙΚΗΦΟΡΟΝ, ὅστις ἐπὶ τῆς τελευτῆς του ἀφῆκε τῇ ἐκλογῇ του καὶ τῶν χριστιανῶν ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΝ τῷ 1654 ἔτει· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ θανάτου του τὸν ἀρχιμανδρίτην αὐτοῦ ΠΑΪΣΙΟΝ τῷ 1663, ὃν ἔξωσε μὲν διὰ ῥαδιουργιῶν ὁ τότε Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιος ὁ Μογγιλάλος (χουμχάμ), ἀντεισήγαγε δὲ τὸν Ῥόδου (4), ἀλλ' ὑπερισχύσαντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ὀρθόδοξοι δυνάμει τοῦ ἱεροῦ προνομίου τοῦ θρόνου ἀποκατέστησαν τὸν νόμιμον ποιμένα. Θνήσκων δ' ὁ Παΐσιος κατέλιπε διάδοχον τῷ 1678 ἔτει τὸν ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ· ὅστις γνώμῃ

---

(2) Ἐν τῇ τοῦ κατὰ Κωνσταντινούπολιν Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου βιβλιοθήκῃ σώζονται δύο χειρόγραφοι κώδηκες, γεγραμμένοι, ὡς ᾄδεται, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λουκάρεως, καὶ ἐπιγεγραμμένοι ὁ μὲν «Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως Διδαχῶν σημειώσεις» ὁ δὲ ἕτερος «Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως Λόγοι». Εὐχῆς δ' ἔργον καὶ προαιρέσεως εὐγνώμονος τεκμήριον ἔσται, εἴπερ τις τῶν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων φιλολογούντων καὶ μάλιστα τῶν συγκροτούντων τὸν πολλὰς καὶ χρηστὰς ἐλπίδας τοῖς ὁμογενέσιν ἐμποιήσαντα Φιλολογικὸν Σύλλογον, ἀσκήσει καὶ περὶ τὴν τούτων ἔρευναν τὴν φιλοκαλίαν αὐτοῦ, καὶ ἀπανθολογησάμενος ἐκεῖθεν τὰ εἰκότα ἐπιστέψει τὴν τοῦ πολύτλα πατριάρχου ἀοίδιμον μνήμην, ἣν οὐδὲ νῦν παύονται βλασφημοῦντες οἱ τῆς Ὀρθοδοξίας πολέμιοι. Εἶεν. Τούτου δὲ τοῦ Λουκάρεως ὁ Βενδότης (Μελετ. Ἐκκλησ. ἱστορ. τόμ. Δ. σελ. 146) λέγει «ὅτι ἔγραψε τὸν βίον καὶ ἀκολουθίαν αὐτοῦ ὡς ἁγίου Εὐγένιος ὁ Αἰτωλός». Ἦν δὲ ὁ Εὐγένιος οὗτος, ὡς ὁ Προκοπίου Δημήτριος μαρτυρεῖ (ἐπιτετμημ. ἀπαριθμ. τῶν λόγ. Γραικῶν § λζ), «ἱερομόναχος εὐσεβείᾳ καὶ ἐναρέτῳ πολιτείᾳ ἐπίσημος καὶ τῆς φιλοπτωχίας ἔμψυχον ἄγαλμα, ὡς μαρτυρεῖ ἀφιλοπροσώπως ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ὃν συνέγραψεν ἄριστα ἑλληνιστὶ ὁ λογιώτατος Γόρδιος ὁ καὶ μαθητὴς αὐτοῦ».

(3) Μέμνηται τοῦ Γερασίμου καὶ Κωνστάντιος (περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῇ καὶ παιδ. διαπρεψ. §. ξ). Ἀλλὰ διὰ λαμπροτέρων καὶ ἀνθηροτέρων λόγων ἐξεικόνισεν ἡμῖν τὸν γεραρὸν Γεράσιμον ὁ Προκοπίου Δημήτριος «προέστη δε, λέγων πρὸς τοῖς ἄλλοις, θεαρέστως τῆς ἁγίας ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὲρ τὰ εἴκοσι ἔτη, ποιμαίνων θεοφιλῶς καὶ καταρτίζων πρὸς εὐσέβειαν καὶ τρόπων χρηστότητα τῷ Ἀποστολικῷ αὐτοῦ κηρύγματι οὐ μόνον τὸ ἴδιον ποίμνιον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν ἁπανταχοῦ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας χριστεπώνυμον λαόν.» Καὶ «συνέγραψε διάφορα συγγράμματα καὶ μάλιστα κρίσεις καὶ ἀναπτύξεις εἰς τὴν ἱερὰν Γραφὴν πρὸς Ἰουδαίους, καὶ ἄλλα πάμπολλα· ἅτινα φυλάττονται ὡς πολύτιμα κειμήλια, καὶ θεοῦ θέλοντος τύπῳ παραδοθήσονται.» Ἐπισφραγίζει δὲ τὸν λόγον ὧδε «παρῃτήθη δ' ὁ ἅγιος ἀνὴρ τοῦ θρόνου οἰκείᾳ θελήσει, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἄθωνος, ἔνθα ζήσας χρόνον οὐ μικρόν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ ψυχῆς τὸν βίον κατέλυσε» (§. θ.)· Συνῳδὰ δὲ τούτοις φησὶ καὶ ὁ Κωνστάντιος, ἐξ ὧν καταδείκνυται ὅτι οὐ πάνυ ἀκριβῶς εἴρηται ἀνωτέρω τὸ «ἐπὶ τοῦ θανάτου του», εἰ μήπού τις ὑποτοπάσειε τὸν ἀοίδιμον πρότερον μὲν ἐπιθανάτιον κινδυνεῦσαι, καὶ τὴν τοῦ διαδόχου ποιήσασθαι ἐκλογήν, εἶτα δὲ ῥαΐσαντα εἰς Ἄθω καταπλεῦσαι. Τούτου δήπου τοῦ Γερασίμου εἰσὶν οἱ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς κατὰ Πάτμον βιβλιοθήκης σωζόμενοι λόγοι, περὶ ὧν χάριτας οἶδα τῷ πολυτίμῳ φίλῳ Σακελλίωνι, μεταδόντι καὶ ἡμῖν τῶν ἐν τῇ ἀξιολογωτάτῃ «Ἀναγραφῇ» αὐτοῦ φιλοπόνως ἀποτεθησαυρισμένων. Ἐν ταύτῃ οὖν ἀναγινώσκονται καὶ τάδε. «ΥΜΘ. Γερασίμου Πατριάρχου. Τεῦχος γεγραμμένον κατὰ τὴν ιη. ἑκατονταετ. συγκείμενον δὲ ἐκ φύλλων 541. Περιέχει λόγους ΟΗ, πανηγυρικοὺς καὶ κατὰ Ἰουδαίων, κοινῇ φράσει. Ἐν δὲ τοῖς κατὰ Ἰουδαίων παρενείρει ὁ συγγραφεὺς καὶ ἑρμηνείαν περὶ τοῦ μυστικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑβδομήκοντα ἑβδομάδων τοῦ προφήτου Δανιήλ.—Σώζεται τούτου ἐν χειρογράφοις καὶ ῥητορικὴ ἐκκλησιαστικὴ ὀγκώδης μετὰ καὶ εἰκονογραφιῶν, τὰς τοῦ ῥήτορος διαφόρους θέσεις καὶ τὰ σχήματα ὑποδεικνυουσῶν· ἣν εἶχεν ἰδὼν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μητροπόλεως Ῥόδου ὁ ἡμέτερος συνεργὸς Ἱερόθεος, ὅτε γραμματεύων ἐτύγχανε παρὰ τῷ σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ τῆς νήσου κυρίῳ Ἰακώβῳ τῷ Πατμίῳ.» Τοῦ ἀοιδίμου τούτου πατριάρχου ἐπιστολὴν εὐσεβείᾳ καὶ συνέσει διαλάμπουσαν ἐκδέδωκεν ὁ ἀποστάτης Ἀλλάτιος (De eccles· occid. atque orient. perp. consens. III. pag. 1013). Ἐπεστάλη δ' αὕτη κατὰ αχκθ. ἰουλίου ὀγδόῃ τοῖς περὶ τῶν Ἀντώνιον τὸν Σιγῆρον καὶ Κορνήλιον τὸν Χάγαν περὶ ἑνώσεως ἐπιστείλασι καὶ σύστασιν φροντιστηρίων χάριν τῶν Ἑλλήνων Ὁλλανδικοῖς ἀναλώμασι προσαγγείλασιν. Ἐφείσθω δ' ἡμῖν παραθέσθαι τὸ περὶ τῶν φροντιστηρίων τούτων χωρίον, ἄλλως τε καὶ ὡς ἐλλιπῶς τετυπωμένον· «Περὶ δὲ τῶν φροντιστηρίων φημί, ἂν μὲν οἷόν τε ᾖ τούτοις ἐπιστατεῖν ὀρθοδόξους παιδοτρίβας καὶ γυμναστὰς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς δόγματα, καλὸν ἡ ἐπίνοια· ἄλλως δὲ καὶ ἑνὸς μόνου ἑτεροδόξου διδάσκειν ἂν ἐν τούτοις ἐπαγγελλομένου, οὐ δέχομαι. Κρείττων γὰρ μετ' εὐσεβείας ἀμαθία ἢ ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸ λόγιον δαρήσονται.» Τούτων οὖν τὸ ἔσχατον τὸ προφανῶς ἐλλιπέστατον ἔκ τε τῆς μεταφράσεως «Melior quippe est ignorantia cum pietate, cui saepe conjunctus est Dei zelus, quam scientia cum prava fide, et abalienans a Deo: quam qui habent, multis, ut Scriptura inquit, vapulabunt», καὶ ἐκ τοῦ ὑποδηλουμένου Γραφικοῦ χωρίου (Λουκ. ΙΒ, 48), οὕτως ἄν τις ἐπανορθώσειεν, «ἀμαθία, ᾗ ὡς τὰ πολλὰ ὁ κατὰ θεὸν συνέζευκται ζῆλος, ἢ ἐπιστήμη μετὰ δυσσεβείας καὶ θεοῦ ἀπαλλοτριοῦσα, ἣν οἱ ἔχοντες πολλὰς κατὰ τὸ λόγιον, δαρήσονται».

(4) Ἰωακεὶμ ὀνομάζει τοῦτον τὸν Ῥόδου ὁ Μελέτιος (Ἐκκλησ. ἱστορ. Τόμ. Γ. σελ. 469)· ὁρίζει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ εἶδος τῶν ὑπὸ τοῦ Μογγιλάλου ῥαδιουργιῶν «φθονήσας, λέγων, τὸν Παΐσιον διὰ τὴν εἰς Μοσχοβίαν ἀποδημίαν καὶ προφάσει χρώμενος τῇ αὐτοκρατορικῇ ἐπιταγῇ καθεῖλεν αὐτόν».

τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἐξελέξατο τῷ 1688 ἔτει τὸν πεπαιδευμένον ἀρχιερέα Καστορίας, γνώριμον αὐτῷ, καὶ τῇ εὐχαρίστῳ συναινέσει τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τῆς οὐδέποτε παρενοχλησάσης τὸ ἱερὸν ἀρχαῖον προνόμιον καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας, προεβίβασαν αὐτὸν λεγόμενον ΓΕΡΑΣΙΜΟΝ εἰς τὸν θρόνον. Θνήσκων δ' αὐτὸς κατέλιπε διάδοχον τὸν Λιβύης ΣΑΜΟΥΗΛ (5) τῷ 1690. Μετὰ θάνατον τούτου ἐξελέξαντο ὁ ἐν Αἰγύπτῳ κλῆρος καὶ οἱ χριστιανοὶ τὸν ἐκ Σιναίου πρώην Κωνσταντινουπόλεως ΚΟΣΜΑΝ, ὃν μετὰ πολλῶν δεήσεων καὶ ἱκεσιῶν κατέπεισαν νὰ ἀναλάβῃ τὸν θρόνον τῷ 1718 ἔτει (6). Οὗτος δὲ κατέλιπε τῷ 1738 ἔτει διάδοχον ΚΟΣΜΑΝ τὸν Β'. (7). Καὶ αὐτὸς τὸν Λιβύης ΜΑΤΘΑΙΟΝ τῷ 1747 ἔτει. Αὐτὸς δὲ κοινῇ γνώμῃ τοῦ ποιμνίου του παρῃτήσατο εἰς τὸν σοφὸν ἄνδρα ΚΥΠΡΙΑΝΟΝ (8) τῷ 1766 ἔτει. Καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Μετρῶν ἐπίσκοπον, ὃν ἐξελέξατο, παρῃτήσατο, ΓΕΡΑΣΙΜΟΝ τῷ 1783 ἔτει. Ἀποθανὼν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 1786 ἔτει διὰ τὴν ἐκστρατείαν τότε τοῦ ἀρχιθαλασσινοῦ διασήμου ἐκείνου Τζεζὲρ Χασὰν Πασὰ κατὰ τῶν Μαμελούκων Μπέϊδων Ἰμπραΐμ καὶ Μουρὰτ καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς Αἰγύπτου, ὁ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως Προκόπιος ὁ Πελοποννήσιος εὐθέτου καιροῦ δραξάμενος τῆς ταραχῆς τῆς Αἰγύπτου καὶ παριδὼν τὸ ἀδιάσειστον ἱερὸν ἀρχαῖον προνόμιον, ἀνήγαγεν εἰς τὸν χηρεύοντα θρόνον τὸν μέγαν τῆς Ἐκκλησίας πρωτοσύγκελλον ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ τὸν Πάτμιον τῷ 1787 ἔτει· οὗτος δὲ ἀῤῥωστήσας ἐν Αἰγύπτῳ δι' ἀλλαγὴν τοῦ ἀέρος μετέβη εἰς Ῥόδον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1805 ἔτει (9), ἀφήσας διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Λιβύης Θεόφιλον, ὃν ἡ Ἐκκλησία φυλάττουσα τὸ προνόμιον ἀπεδέξατο καὶ προεβίβασεν· ἀσθενήσαντος δὲ καὶ τούτου ἐν Αἰγύπτῳ καὶ μεταβάντος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Πάτμον, καὶ διὰ τὸ χρονίσαι εἰς αὐτὴν μὴ θέλοντος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ, καίτοι ἐπιμόνως τοσάκις προσκληθέντος, τέλος διὰ τὴν τοσαύτην πεισμονήν του (10) ἐδόθη ἡ ἄδεια παρὰ τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος τῇ τῶν χριστιανῶν ἱκεσίᾳ πρὸς τὸν τότε πατριαρχεύοντα Χρύσανθον περὶ ἀποστολῆς Πατριάρχου, καὶ οὕτω μετετέθη εἰς τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνον ὁ Νικαίας ΙΕΡΟΘΕΟΣ ἄκων καὶ μὴ θέλων τῷ 1825 ἔτει.

Ὁ Σύγκελλος καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Αἰγύπτῳ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Νεκτάριος.

Καὶ ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος Διονύσιος ἐπικυροῦμεν ὅτι ἴσον ἐστὶν ἀπαράλλακτον ἐκ τοῦ Πτριαρχικοῦ Κώδικος τῆς Αἰγύπτου.

(Τ. Σ.)

---

(5) Τὸν Σαμουὴλ ἐγκωμιάζων (§ ξς') ὁ Προκοπίου Δημήτριος «ὑπερεῖχε μέντοι γε, λέγει τελευταῖον, σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ ἀσυγκρίτως ὁ πρὸ αὐτοῦ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Γεράσιμος».

(6) Περὶ τοῦ Κοσμᾶ τούτου, ὁ μακαρίτης Βενδότης ἀπροσέκτως καταγράφει ἀντιφασκούσας εἰδήσεις (Βλ. Μελετ. ἐκκλησ. ἱστορ. Τόμ. Δ'.)· ἐν μὲν γὰρ σελ. 6. διηγούμενος τὴν μετάβασιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου Σιναίου εἰς τὸν Κλαυδιουπόλεως, κἀντεῦθεν εἰς τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας παρανόμως (ὅπου οὐδ' ἐγένετο δεκτός), καὶ τέλος εἰς τὸν Οἰκουμενικόν, προστίθησιν ὅτι ἐκπεσὼν μετὰ διετίαν (τῷ 1715) «διὰ μεσιτείας τινῶν φίλων του λαμβάνει τὸν Ἀλεξανδρείας θρόνον·» ἐν δὲ σελ. 8 λέγει ὅτι «ἀποθανόντος τοῦ Σαμουὴλ Κοσμᾶς ὁ Χαλκηδόνιος, ὁ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραιτήσας καὶ εἰς τὸ τοῦ Σινᾶ ἀναχωρήσας, π ο λ λ α ῖ ς π α ρ α κ λ ή σ ε σ ι κινούμενος ἐδέχθη τὸ βάρος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θρόνου»! Ὅτι δὲ τὸ δεύτερόν ἐστιν ἀληθές, μαρτυρεῖ μὲν καὶ ὁ προκείμενος κῶδηξ, ὑποδηλοῖ δὲ καὶ ὁ Προκοπίου Δημήτριος ἐν οἷς καταριθμῶν τὸν Κοσμᾶν μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀνθούντων (συνετέλεσε δὲ τὴν ἀπαρίθμησιν ὁ Δημήτριος τῷ αψκα), ἐπισφραγίζει τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον ὧδε· «τό γε νῦν ἔχον τὸν βίον διάγει ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Σινᾶ, ἐκτὸς τῶν τοῦ βίου θορύβων, τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν τροφὴν καὶ τρυφὴν ἡδίστην ἡγούμενος, ἐξ ὧν ἐρανίζεται ἐκ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τοῦ ἐκεῖσε βασιλικοῦ μοναστηρίου, καὶ συγγράμματα ἐκκλησιαστικὰ εἰς φῶς προαγαγεῖν ἐλπίδας ἡμῖν ὑποφαίνει ὁ ἐλλόγιμος καὶ αἰδέσιμος οὗτος πρέσβυς.» (§. ξε'.)

(7) Τὸν Κοσμᾶν τοῦτον ὁ Βενδότης (σελ. 8) ἀπαριθμεῖ Γ'. Ἐγένετο γὰρ καὶ κατὰ τὸ ψμδ' ἄλλος Κοσμᾶς (Βλ. Μελετ. ἐκκλ. ἱστ. Τ. Β. σελ. 227)· ὥστε ἔσφαλται ὁ Κώδηξ ἢ γοῦν τὸ παρ' ἡμῖν ἀντίγραφον.

(8) Τὸν Κυπριανὸν ὁ Κωνστάντιος (§. με'.) Κύπριον λέγων «Διήκουσε προστίθησιν, ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ ἱεροδιάκονος ὢν τοῦ σοφοῦ Εὐγενίου, ἐνευδοκιμήσας ἔν τε τοῖς φιλοσόφοις ἐξ ἴσου καὶ τοῖς θεολογικοῖς μαθήμασιν». Ὁ δὲ περικλεὴς Εὐγένιος ἐν τῇ τοῦ β'. τόμου τῶν «Τοῦ Μακαρ. Θεοδωρήτου Σωζομένων.» ἀφιερωτικῇ πρὸς αὐτόν, οἱονεὶ μύροις εὐώδεσι τοὺς εὐανθεῖς τῶν ἐγκωμίων ἐπιῤῥαίνων στεφάνους· «Ἀλλ' ἔμοι γε, λέγει, εὔλογον παρὰ τὰ εἰρημένα καὶ οὐδὲ ὀφειλῆς ἐκτὸς ἀποφαίνει τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ἡ μετὰ Σοῦ, Πάτερ, ἀνέκαθεν, ἐξ οὗ μάλα βραχείας τῆς συνδιατριβῆς τε καὶ ὁμιλίας ἐγγενομένη συνήθεια, καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς ἐς βάθος μοι ἐντετηκὼς ἀκραιφνὴς ἔρως, αἵ τε περὶ τοὺς λόγους, τὰ καλὰ ἡμῶν παιδικά, κ ο ι ν α ὶ μ ε λ έ τ α ι καὶ συνουσίαι καὶ σ υ ν α σ κ ή σ ε ι ς, αἷς πῇ μὲν ἀλλήλων τὸ τοῦ νοῦ πτερὸν ἦμεν ποτὲ διανιστῶντες καὶ διατείνοντες, πῇ δὲ καὶ ἄλλους ἅμα, τό γε καθ' ἑαυτούς, ἐπὶ τὴν ὁμοίαν πτῆσιν π α ρ α γ υ μ ν ά ζ ο ν τ έ ς τ ε κ α ὶ δ ι α θ ή γ ο ν τ ε ς». Ἐξ ὧν ἄν τις εἰκάσειε μᾶλλον συμμαθητὴν καὶ συνδιδάσκαλον, ἢ μαθητὴν τῷ Εὐγενίῳ τὸν Κυπριανὸν γεγονέναι, εἰ μή πού τις προέλοιτο ὑπολαβεῖν τὸν Εὐγένιον τῇ ταπεινοφροσύνῃ τὸ τοῦ διδασκάλου ἀξίωμα ὑποπαρωθούμενον.

(9) Οὗτος ἐκμετρήσας τὸ ζῆν ἐτάφη ἐν τῷ πρωτεύοντι Ναῷ τῆς ἐν Ῥόδῳ κώμης τῆς ἐπιλεγομένης Τριάντα ἐπιγέγραπται δ' αὐτῷ ἐπιτύμβιον στιχηρὸν ἐξυμνοῦν αὐτοῦ τὰς ἀρετάς.

(10) Ἐτελεύτησεν ὁ Θεόφιλος τῇ 24 Ἰανουαρίου 1833 ἐν Πάτμῳ, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς περιπύστου Μονῆς τοῦ Θεολόγου.

ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ.

Οὐδὲν ἀλογώτερον, σχολαστικώτερον, ἀνθελληνικώτερον, ἀηδέστερον, ὅσον ὅταν ὁ Ἕλλην καὶ μάλιστα ὁ λόγιος, ὁ ἀξιωματικὸς, ὁ πολιτικὸς μιμῆται τὰ κακὰ τῶν ξένων ἐθνῶν πιθηκικῶς καὶ δουλικῶς, παραλείπων τὰ ἐν αὐτοῖς καλὰ καὶ χρήσιμα, καὶ ποιῶν οὕτω τὴν Ἑλλάδα κάθαρμα τῶν ἐθνῶν.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, πολὺ ἀνδρειότεροι καὶ ἡρωϊκώτεροι τῶν νεωτέρων λαῶν, οὔτ' ἠγάπησαν, οὔτ' ἐσεβάσθησαν ποτὲ τὴν κτηνώδη βίαν καὶ τὴν τυφλὴν τύχην ὑπὲρ τὸν ὀρθὸν λόγον, καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος διακρίνεται μεταξὺ τῶν ἄλλων ζώων καὶ ἀνθρώπων. Ὁ λόγος συνιστᾷ, συντηρεῖ, προάγει καὶ τιμᾷ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, ἡ δὲ βία, καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐνεργουμένη ἐκνόμως, φθείρει καὶ ἀτιμάζει καὶ διαλύει αὐτήν. *Λόγῳ διοικεῖται βροτῶν βίος μόνῳ. Λόγῳ τὰ πάντα γίνεται καὶ κρίνεται.*

Ἐρίζουσι δύο ἄνθρωποι, ὁ μὲν ὡς ἀδικηθεὶς, ὁ δὲ ὡς ἀδικήσας, μὴ διακρίνοντες πολλάκις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον ἀκριβῶς, ἢ μὴ μετροῦντες ἀκριβῶς τὸ ποσὸν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, ἢ καταχρώμενοι τῆς ἰσχύος, ἢ ἀμοιβαίως ἀδικοῦντες ἀλλήλους. Τίς ἡ εὔλογος λύσις τῆς διαφορᾶς; ἡ σωματικὴ δύναμις, τὸ ὅπλον, ἡ πολεμικὴ τέχνη; Οὐχὶ βέβαια. Τὴν σωματικὴν δύναμιν μεταχειρίζονται τ' ἄλογα ζῶα, μὴ διακρίνοντα τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. Τὰ ὅπλα δὲ καὶ τὴν τέχνην τοῦ μάχεσθαι μεταχειρίζονται πολλάκις οἱ βάρβαροι λαοὶ ζῶντες καὶ αὐτοὶ κατά τι κτηνωδῶς καὶ διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ τὴν ἀνομίαν μὴ διακρίνοντες πάντοτε τὸ ἄδικον ἀπὸ τοῦ δικαίου.

Ἡ Εὐρώπη ἔχει πολλὰ καλὰ, καὶ οὐκ ὀλίγα κακὰ, καὶ ὁ νέος Ἕλλην ἂς λαμβάνῃ ἐξ αὐτῆς μόνα τὰ καλὰ, ἀποφεύγων, ὅσον δύναται, τὰ κακά· Ἓν τῶν μεγάλων κακῶν τούτων θεωρεῖται ἡ μονομαχία, λείψανον τῶν βαρβαρικῶν αὐτῆς χρόνων. Διὰ τῆς μονομαχίας πολλάκις πληγόνεται, ἢ φονεύεται ὁ ἀδικηθεὶς, οὐχὶ ὁ ἀδικήσας καὶ οὕτω ζημιόνεται ἡ κοινωνία.

Τὴν μονομαχίαν μετεχειρίσθησαν ἐνίοτε καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγοὶ, ἢ γενναιότεροι ἄνδρες, ἀλλ' ἵνα προφυλάξωσιν ὁλοκλήρους στρατοὺς, ὁλοκλήρους κοινότητας ἀπὸ τῆς ἀλληλοκτονίας, οὐχὶ δι' ἀτομικὰς διαφορὰς περὶ λέξεων, περὶ φράσεων καὶ τρόπων, πολλάκις παρεννοουμένων, ἢ παρεξηγουμένων σκοπίμως κατὰ παιδαριώδη ἀληθῶς φιλοτιμίαν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ οἵους ἄλλους, θαυμάζομεν πῶς ὁ ἑλληνικὸς τύπος ἀναφέρων τὰς κατὰ καιροὺς γινομένας προκλήσεις καὶ μονομαχίας δὲν συνοδεύει πάντοτε αὐτὰς μετὰ τῆς προσηκούσης κατακρίσεως καὶ μομφῆς, καθὸ ἀντικειμένας ἔτι πρὸς τὸν νόμον, καθ' ὃν ῥητῶς ἀπαγορεύονται καὶ τιμωροῦνται αἱ μονομαχίαι, ὡς βλαβεραὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν.

Ὁ Ἑλληνισμὸς, ὀρθῶς νοούμενος, ἔστι κράτος τοῦ λόγου κατὰ πάντα, οὐχὶ τῆς ἀλόγου καὶ ἀνόμου βίας. Ὁ τοιαύτην βίαν ἀγαπῶν καὶ μεταχειριζόμενος οὔτε καθαρὸς καὶ ἀληθὴς Ἕλλην λογίζεται καθ' ἡμᾶς, οὔτε χρήσιμος κατ' οὐδὲν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Συζήτησις ἀδελφικὴ, ἀπαθὴς ἀντιλογία, αἱρετοκρισία, δικαστήρια, ταῦτα ἱκανὰ μέσα πρὸς εὕρεσιν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ.

ΓΑΜΟΣ.

Ὦ Νέε, ἂν ἐπιθυμῇς νὰ νυμφευθῇς σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ ἀντισταθῇς εἰς τὴν εὐγενῆ ταύτην τῆς φύσεως κλίσιν, ἥτις σὲ καλεῖ εἰς τὴν σύζευξιν· πρὸ τῆς πράξεως ὅμως σκέφθητι πολὺ, καὶ μεγάλην μεταχειρίσθητι φρόνησιν πρὶν ἢ δεσμευθῇς, πρὸ πάντων φέρων μεγάλην προσοχὴν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς γυναικὸς, ἥτις θὰ ἦναι ἡ σύντροφος καὶ φίλη σου διαπαντὸς καὶ ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τῆς ζωῆς σου ἁπάσης.

Πολλαὶ συζητήσεις ἔγειναν καὶ γίνονται ἂν ὁ γάμος δύναται νὰ προτιμηθῇ τῆς ἀγαμίας.—Οἱ ἐναντίοι τοῦ γάμου λέγουσιν. Εἰς τὸν κόσμον εἶναι περισσότεραι δυστυχίαι ἢ εὐτυχίαι, περισσότεραι δυσαρέσκειαι καὶ θλίψεις ἢ εὐχαριστήσεις· ἐκτείνοντες τὸν κύκλον τῶν φροντίδων μας, πολλαπλασιάζοντες τὰς σχέσεις μας, τὰς ἀναφορὰς μας, δὲν λαμβάνομεν τὴν πρὸς τὴν εὐτυχίαν ἄγουσαν ὁδὸν, ἅμα ἀναλάβωμεν νὰ ὑποφέρωμεν δι' ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ δι' ὅσους μᾶς ἀνήκουσιν. Ἐκτὸς τούτου δὲν πρέπει νὰ βιασθῶμεν, ὁμιλοῦντες γενικῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ μέρους τοῦ φύλου τούτου, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ καλλίτερον τῆς εἰκόνος μέρος, τοῦτο δὲ διὰ τὸ ἐφήμερον, διὰ τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀδυναμίαν καὶ τὰς μεγάλας καὶ ταχείας μεταβολὰς εἰς ἃς ὑπόκειται. Καὶ ἔπειτα πόσον δύσκολον νὰ εὕρῃ τις ἀναλογίαν χαρακτῆρος εἰς τὴν γυναῖκα τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὡς σύζυγον, ὁμοιότητα τοῦ αἰσθάνεσθαι, τοῦ θεωρεῖν, τοῦ σκέπτεσθαι, καὶ τὰς ἰδιότητας ἐκείνας, αἵτινες δύνανται νὰ τὴν ἀποκαταστήσωσι προσφιλῆ ἀξιαγάπητον καὶ σεβαστὴν παρελθούσης τῆς μέθης τοῦ πάθους, μαρανθέντων τῶν ῥόδων τῆς νεότητος, ὅτε δὲν δύναταί τις λογικῶς νὰ βασισθῇ ἐπὶ πολυχρονίου εἰρήνης, συμφωνίας καὶ ἀμοιβαίας πίστεως, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν οἰκιακὴν ζωήν. Ὅταν ζῇ τις μετὰ προσώπων χαρακτῆρος, ἰδιωμάτων, κλίσεων ὀρέξεων καὶ αἰσθημάτων διαφόρων, ἡ ψυ-

χρότης, αἱ συγκρούσεις, αἱ δυσαρέσκειαι, αἱ κατήφειαι, αἱ συγχύσεις γεννῶνται εὐκόλως καὶ βαθμηδὸν αὐξάνουσι. Καὶ ἂν ἐνίοτε εἰς τὴν συνήθη συμβίωσιν μεταχειρίζωνται τρόπους καλοὺς καὶ ἁρμόζουσάν τινα συμπεριφορὰν τοῦτο δὲν εἶναι εἰμὴ προϊὸν τῆς σκέψεως καὶ τοῦ χρέους μᾶλλον ἢ τῆς φιλίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ. Τὸ πνεῦμα, καθὼς καὶ τὸ σῶμα, δὲν δεικνύονται δημοσίᾳ πρὶν ἢ καλλωπισθῶσι καὶ ὁ ἀνὴρ, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ γυνὴ, ἐρῶντες φοροῦσι προσωπίδα, ἐνῷ μετὰ τὸν γάμον τὸ πᾶν ἀποκαλύπτεται, δυσκόλως κρύπτονται αἱ ῥυτίδες, ἡ ὠχρότης, τὸ χαλαρὸν τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ ἐπίσης τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρος, αἱ ἀδυναμίαι αἱ κακίαι τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν εὐτυχῶν συνοικεσίων, θέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ἑνώσεως ταύτης δὲν ἔγεινε διὰ τὴν ἀστασίαν ἡμῶν. Τέλος ἂν δὲν ἦσαι πλούσιος, ἂν ὑστερῆσαι, βεβιασμένα καὶ ἀβέβαια εἶναι τὰ μέσα τὰ ὁποῖα δύνασαι νὰ διαθέσῃς, καὶ μάλιστα εἰς καιροὺς τόσον πονηροὺς καὶ χαλεποὺς, κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ εὐγενῆ καὶ γενναῖα αἰσθήματα γενικῶς ἀντικαθίστανται διὰ τῆς μᾶλλον ἀπολύτου φιλαυτίας· πῶς εἶναι δυνατὸν, λέγουσι, νὰ ῥιψοκινδυνήσῃ τις, νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου καὶ τῶν συνεπειῶν του, καὶ τὰς ἀντιφάσεις, τὰς δυσαρεσκείας, τὰς ἐνοχλήσεις, τὰς ἀηδίας, τὰ κακὰ ἰδιώματα, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν συνοδεύουσι· πόσον μικρὰ, στενόχωρα ἢ ἐλλιπῆ εἶναι τὰ μέσα τοῦ ζῆν, ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων, ἡ πολυτέλεια, ἥτις εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὰς γυναῖκας ἔφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω! ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν γνωρίζῃ τις τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου εὐκόλως θέλει καταπεισθῆ ὅτι ὅπως εὐχαριστήσῃ τὴν ἀπεριόριστον μανίαν τῆς ἐπιδείξεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας συνήθως βασανίζεται τὸ ὡραῖον φῦλον, πολλάκις τὸ μέγεθος τοῦ πλούτου εἶναι ἀνεπαρκές.

Η φύσις ὅμως ἀπαιτεῖ αὐθεντικῶς τὰ δικαιώματά της καὶ εἰς οὐδένα παραχωρεῖ αὐτά. Αὐτὴ ποτὲ δὲν παραβιάζεται ἀτιμωρητί. Η οἰκογένεια εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος τῶν δεσμῶν ἡμῶν. Γεννώμεθα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ ἐν αὐτῇ ἀποθνήσκομεν, δυστυχὴς ὅστις δὲν ζῇ ἐν αὐτῇ.— Ὅσον ὁ ἄνθρωπος προχωρεῖ εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ γίνεται φρονιμώτερος, τόσον περισσότερον ἀναγνωρίζει τὴν ἀξίαν καὶ τὰ καλὰ τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Η οἰκογένεια εἶναι καθημερινὴ συναναστροφὴ, συνήθης συντροφία, εἰρηνικὸν καταφύγιον, ἁπλοῦν παρηγορητικὸν ἄσυλον κατὰ τῶν ἀδικιῶν καὶ δυσαρεσκειῶν τοῦ κόσμου. Ὦ! πόσον εἴμεθα ἄφρονες, ἂν ἀντὶ νὰ καλλωπίζωμεν, νὰ ἐκτείνωμεν, νὰ ἐξασφαλίζωμεν τὸ γλυκὺ τοῦτο καὶ εἰρηνικὸν καταφύγιον, ζητοῦμεν ἀπ' ἐναντίας νὰ τὸ καταστρέψωμεν καὶ νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὸ πλέον δυσατόκτητον.

Πρὸς τούτοις ἡ ἀνάγκη τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα νὰ ἀνήκωμεν εἴς τινα ὅστις νὰ μᾶς ἀγαπᾷ, ὄχι δι' ἁπλῆν ἡδονὴν ἢ διά τι πρόσκαιρον ἐνδιαφέρον ἀλλὰ διὰ σχέσεων καὶ συμφερόντων σταθερῶν καὶ ἀμοιβαίων μὲ τὸν ὁποῖον νὰ συμμεριζώμεθα τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας, τὰς πανηγορίας καὶ τὰς πικρίας τῆς ζωῆς, παρὰ τῷ ὁποίῳ νὰ εὑρίσκωμεν ἀνακούφισιν εἰς τὰς στενοχωρίας καὶ δυστυχίας, περιποίησιν, συμβουλὴν καὶ βοήθειαν εἰς τὰς στιγμὰς τῆς ἀνάγκης, εἰς τὰς ἀμφιβολίας, εἰς τοὺς κινδύνους, εἰς τὰς ἀσθενείας· ὅστις νὰ βοηθῇ τὴν ἀδυναμίαν μας, νὰ ἐμψυχώνῃ τὸ θάῤῥος μας, καὶ, ὅταν, βεβαρημένοι ἐκ τῶν ἐτῶν καταβεβλημένοι ὑπὸ τῆς ἀσθενείας, τὰς δυνάμεις ἐξηντλημένοι, τεθλιμμένοι καὶ μεμαραμμένοι περιμένωμεν τὸν ἦχον τῆς τελευταίας ὥρας, ὁ θάνατος δὲν μᾶς εὑρίσκει μόνους, ἐρήμους, ἄνευ παρηγορίας ἄνευ ὑποστηρίξεως, εἰς ἀπελπιστικὴν ἐγκατάλειψιν.

Τέλος ἡ φροντὶς ἣν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωμεν διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ὑγείαν ἡμῶν, ἅτινα ἀναντιῤῥήτως εἶναι τὰ πρώτιστα ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἐδῶ εἰς τὴν γῆν δυνάμεθα νὰ ἀπολαύσωμεν, ἐπὶ πολὺ πρέπει νὰ βαρύνῃ τὴν πλάστιγγα τοῦ γάμου.

Ἐκεῖνοι, οἵτινες μὴ παρακινούμενοι ὑπὸ τῆς θρησκείας μὴ ὑποχρεούμενοι ἀπὸ ἀσθενῆ ἢ κλονουμένην ὑγείαν μὴ ἐμποδιζόμενοι ὑπὸ μεγάλης ἐνδείας, ἀλλ' ὠθούμενοι ὑπὸ μόνης τῆς ἐπιθυμίας νὰ ζήσωσιν ἐλεύθεροι παντὸς δεσμοῦ, ὅπως δυνηθῶσι νὰ διέλθωσι ζωὴν ἄσωτον καὶ ἀχαλίνωτον, μένουσιν ἄγαμοι, δὲν βραδύνουσι νὰ μεταμεληθῶσι πικρῶς.

Ἰδοὺ τί περὶ τούτου ἔγραφε διάσημός τις συγγραφεὺς Ἰταλός· «Παρελθούσης τῆς νεότητος καὶ τῆς εὐρώστου ἀνδρικῆς ἡλικίας, ἐπέρχεται μετ' οὐ πολὺ τὸ γῆρας. Τότε οἱ δυστυχεῖς ἄγαμοι, ἐγκαταλελειμμένοι παρὰ πάντων, εἰς τὴν ἐξουσίαν μισθωτῶν οἰκετῶν, οἵτινες ἵστανται ἀπλήστως περιμένοντες τὸν θάνατον ἵνα κατάσχωσι τὰ κακῶς ἀποκτηθέντα πλοῦτη, μεμονωμένοι καὶ τεθλιμμένοι, ὀχληροὶ εἰς τοὺς ἄλλους, βαρυνόμενοι ἑαυτοὺς, βραδέως πολὺ ἐννοοῦσιν, ὅτι οὐδεὶς παραβιάζει ἀτιμωρητὶ τοὺς ἐπιβεβλημένους νόμους εἰς τοὺς θνητοὺς παρὰ τῆς προβλεπτικῆς μητρὸς φύσεως. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τίς δύναται διὰ χρωμάτων ἀρκούντως ζωηρῶν νὰ περιγράψῃ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἔχει γλυκεῖαν σύντροφον καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ θεοῦ ἀνθηροὺς γόνους, ὅστις διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς ὁδεύει γενναίως εἰς τὴν δόξαν; Τίς δύναται νὰ συλλάβῃ ἐπιτηδειότερον τρόπον εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου τοῦ νὰ ἔχῃ πάντοτε πλησίον του σύμβουλον εἰς τὰς ἀμφιβολίας του, παρήγορον εἰς τὰς δυστυχίας του, νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν ἀναγεννώμενον εἰς τοὺς υἱοὺς, νὰ παρατηρῇ εἰς τὸ χαρίεν αὐτῶν

πρόσωπον ἐγκεχαραγμένην τὴν εἰκόνα του, νὰ ἀκούῃ ἑαυτὸν καλούμενον μὲ τὸ γλυκὺ τοῦ πατρὸς ὄνομα; Ὁ Προφητάναξ ἀριθμῶν τὰ καλὰ, τὰ ὁποῖα ὁ πανάγαθος καὶ ὕψιστος Θεὸς χορηγεῖ εἰς τὸν δίκαιον ἄνδρα, ἀναμιμνήσκει ἰδίως τὰς ἁγνὰς εὐχαριστήσεις τὰς ὁποίας δίδει ἡ πατρότης· «Ἡ γυνή σου λέγει, ὡσεὶ ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου, οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου».

Ὁ Ὅμηρος ὁ πιστὸς ἐκεῖνος ζωγράφος τῆς φύσεως, χαριέστατα περιγράφει τὴν εὐτυχίαν ἑνὸς πατρός.— Ὁ Ἕκτωρ ὅπως ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα ἐγκαταλείπει βασίλεια, σύζυγον, υἱοὺς καὶ γονεῖς, ἐκτίθεται εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους διαρκοῦς καὶ καταστρεπτικοῦ πολέμου, δεν διστάζει νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του μέχρι τελευταίας ῥανίδος. Ὁ ἄπειρος ἔρως τὸν ὁποῖον τρέφει διὰ τὴν πιστὴν Ἀνδρομάχην καὶ τὸν χαρίεντα αὐτοῦ Ἀστυάνακτα τῷ παρίσταται εἰς τὴν ψυχήν. Πρὸ τῆς μάχης ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῆς Τροίας, θέλει νὰ ἐπανίδῃ τὰ τόσον πολυπόθητα ἐκεῖνα ὄντα, ἐγκαταλείπει τὸ στρατόπεδον, ἐπιστρέφει εἰς τὴν πόλιν πορεύεται εἰς τὰ ἀνάκτορα, δὲν τὰ εὑρίσκει, ἀσθμαίνων πανταχοῦ τὰ ζητεῖ μετὰ προθυμίας, τέλος τὰ βλέπει, πετᾷ εἰς αὐτὰ τρυφερῶς ἐναγκαλίζεται τὴν σύζυγον, θέλει νὰ φιλήσῃ τὸ τρυφερὸν βρέφος τὸ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τροφοῦ, τοῦτο, φοβηθὲν διὰ τὸν ἱππογαίτην λόφον τῆς κόρυθος τοῦ γεννήτορος, κρύπτεται εἰς τὸν κόλπον ἐκείνης. Ὁ Ἕκτωρ τότε χύνων δάκρυα τρυφερότητος, ἀποβάλλει πάντα φόβον, λαμβάνει τὸ βρέφος τὸ χορεύει εἰς τὰς χεῖρας του, τὸ γλυκοφιλεῖ ἐπανειλημμένως καὶ τὸ συνιστᾷ εἰς τὸν ὑψιβρεμέτην Δία. — Καὶ τίς δύναται χωρὶς νὰ κλαύσῃ ἀπὸ χαρὰν, νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ὡραίαν περιγραφὴν τοῦ Gesner περὶ τῆς συζυγικῆς εὐτυχίας; «Εὐτυχὴς ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὅστις δὲν αἰσθάνεται οὐδένα ἔλεγχον, καὶ προσπαθεῖ διὰ παντὸς μέσου νὰ ἦναι εὐχάριστος εἰς τοὺς ἄλλους! Ἀλλὰ μυριάκις εὐτυχέστερος εἶναι ἐκεῖνος ὅστις συμμερίζεται τὴν εὐτυχίαν του μὲ γλυκεῖάν τινα σύντροφον! Αἱ καρδίαι των ζῶσι μίαν ζωήν. Οὐδέποτε ἐπέρχεταί τις θλῖψις εἰς τὴν μίαν χωρὶς νὰ τὴν συμμερίζεται, νὰ τὴν διασκεδάζῃ ἡ ἄλλη. Ἡ οἰκιακὴ τάξις, ἡ εὐπρέπεια, ἡ χαρὰ πρωτεύουσιν εἰς ὅλας των τὰς πράξεις. Ὁ οὐρανὸς χαίρει ἐπιχέων εἰς αὐτοὺς τὰς εὐλογίας του. Τὰ ἀγαπητὰ τέκνα των ἐπισφραγίζουσι τὴν εὐτυχίαν των. Εἰς πᾶσάν των πρᾶξιν προσμειδιᾷ ἡ ὑγεία, ἡ χαρά. Γλυκεῖα εὐχαρίστησις ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ἀθώας των ἡδονάς. Ὅταν ὁ ἀγαπητὸς πατὴρ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν οἰκίαν ἐκ τῶν ἀσχολιῶν του, πανταχοῦ ἀκούονται πανηγυρικαὶ φωναὶ, ἐδῶ μὲν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς διακόπτει πρὸς στιγμὴν τὴν ἐργασίαν του διὰ νὰ τὸν θωπεύσῃ, ἐκεῖ ἄλλοι μικρότεροι, ἀφίνοντες τὰ παιγνίδιά των, τρέχουσι καὶ προσκολλῶνται εἰς τὰ γόνατά του· ἐντεῦθεν ἄλλος ὅστις ἀτελῶς πως προφέρει τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, ἐπιταχύνει τὸ τρέμον βῆμα, καὶ ὑψωθεὶς ἐπὶ τῶν χειρῶν περιπτύσσεται ἡδέως μὲ τὰς μικρὰς χεῖράς του τὸν λαιμόν του, ἐκεῖθεν ἄλλος, ὅστις κρέμαται ἀπὸ τοῦ μαστοῦ τῆς ἀγαπητῆς μητρὸς, μὴ δυνάμενος εἰσέτι νὰ ὁμιλήσῃ, μὲ ἀθῶον μειδίαμα καὶ μὲ εὔγλωττον καὶ ζωηρὸν βλέμμα ἑλκύει εἰς ἑαυτὸν τὴν προσοχήν του. Μὴ νομίσῃς, ὦ Αἰμίλιε, ὅτι ταῦτα εἶναι ποιητικὰ ἐπινοήματα, ὡς τὰ τῶν Χαρίτων καὶ Σειρήνων. Εἴσελθε εἰς τὰς οἰκίας ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας βασιλεύει καθαρὰ ἀρετὴ, καὶ θὰ ἴδῃς πόσον ἡ περιγραφὴ εἶναι ὑποδεεστέρα τοῦ πρωτοτύπου. Ἐρώτησον τοὺς συζύγους ἐκείνους, οἵτινες εὐτυχοῦσιν εἰς καθαρὰν καὶ ἀμοιβαίαν ἀφοσίωσιν, καὶ θέλεις ἀκούσει αὐτοὺς μακαρίζοντας μυριάκις τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐγνωρίσθησαν, καὶ τὴν εὐτυχῆ ἐκείνην στιγμὴν καθ' ἣν ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου μὲ σταθερὰν καὶ καθαρὰν πίστιν ἔδωκαν τὸν μέγαν ὅρκον. Λοιπὸν τὰ βάρη τοῦ γάμου μακρὰν τοῦ νὰ ἦναι ἀνυπόφορα εἶναι εὐχάριστα καὶ ἡδονικά.—»

(Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ.)

Κεφαλληνία, τῇ 7 10βρίου 1863

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ Β. ΡΑΖΗΣ.

ΣΥΛΛΟΓΗ

λέξεων φράσεων καὶ παροιμιῶν.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 334.)

—ο—

— Ξ —

Ἐξαγγόνι (τὸ). Εἶδος στάχυος ἑξαγώνου σχήματος.

Ἐξαγριεύω καὶ *ξαγριόνω* ἀντὶ τοῦ ἐξαγριόνω, παροργίζω, *ἐξαγριαίνω* «ἐξαγρίεψε τὸ ζῶον.»

Ἐξαγρυπνῶ ἀντὶ ἐξαγρυπνῶ. «Ἐξαγρύπνισε ὅλην τὴν νύκτα.»

Ἐξαγηλῶ ἀντὶ τοῦ ἐξαντλῶ, ἐκκενόνω, ἀφαιρῶ τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος ἢ ἐξ ἄλλου τινὸς δοχείου ὁλοτελῶς.

Ἐξαθειάζω, εὐκαιρῶ, σχολάζω ἐκ τοῦ ἔργου μου καὶ λαμβάνω ἄνεσιν.

Ἐξαιματίζω· τὸν ἐξαιμάτισε (τοῦ ἀφήρεσεν ὅλον τὸ αἷμα).

Ξαίνω, ὅθεν ξαντὸ (ὁ μοτὸς) σημαίνει τὸ κτενίζω τὸ ἀκατέργαστον μαλλίον, ἢ λαναρίζω διὰ καταλλήλου ἐργαλείου· «ξάνε τὸ μαλλί.»

Ἐξάλειμμα λέγεται, ὅταν τὰ ζῶα καταφάγουν

τὰ σπαρτὰ μέχρι τῆς ῥίζης· ἐκ τοῦ ἐξαλείφω, ἀφανίζω.

Ξαμόνω, σημαδεύω νὰ κτυπήσω τι. « Τοῦ ἐξάμωσε μὲ τὸ τουφέκι » (mirare).

Ἐξαμπελίζω ἀντὶ ἐξαμπελίζω ἀποκόπτω ῥιζηδὸν ἢ καταστρέφω τὴν ἄμπελον.

Ἐξανοστίζω, ἔβαλε νερὸ εἰς τὸ ζουμὶ, καὶ ἐξανόστισε· τουτ. ἀπὸ νόστιμον ἔγεινεν ἄνοστον.

Ἐξακρίζω, διαλέγω, ἐκλέγω τι μετ' ἀκριβείας. « Μὴν τὰ ξακρίζῃς τόσον· » δηλ. μὴ πολυδιαλέγῃς ἢ μὴ πολυεξετάζῃς.

Ξανάκακα χωρὶς κακίαν. «Τὸ ἔκαμε ξανάκακα» τουτ. μὲ ἀθωότητα (senza malizia).

Ξάναμμα, τὸ προσάναμμα, ἡ εὔπρηστος ὕλη διὰ καυσόξυλα· *ξαναμμένος* ὁ ἐξαφθεὶς, *ξανάφτω* ἐξάπτω, ἐγείρω εἰς φλόγα.

Ξάνεμος, τόπος ὑψηλὸς καὶ ἐκτεθειμένος εἰς τὴν προσβολὴν τοῦ ἀνέμου· ἀντίθετον τοῦ *ἀπανεμίδα*.

Ξαπόστα, ἐπίτηδες (ἴσως ἐκ τοῦ ἰταλ. a posta appositamente). Λέγεται καὶ *ξαρνοτοῦ*.

Ξαπολῶ ἢ *ξαπολνῶ* (ἀφίνω νὰ πέσῃ τι ἐκ τῶν χειρῶν μου) « ἐξαπόλυσε τὸ σκύλο κ' ἔφυγε· » τουτ. τὸν ἀπόλυσεν ἢ ἀφῆκεν ἐλεύθερον.

Ἐξαπείκασμά του (ἐπίρ.) ἐξ εἰκασίας· ἐκ τοῦ ἀπεικάζω εὐχρήστου.

Ξαργῶ, ἐκ τοῦ ἐξαργέω· εἶμαι παντάπασιν ἀργὸς ἀργοπορῶ ἢ χρονοτριβῶ· καὶ *ξάργητα* ἡ ἀργοπορία (perditempo).

Ξαρέσκια (τὰ), ὀρεκτικὰ φαγητὰ, ἐκλεκτὰ διὰ τὴν γεῦσιν. Λέγονται καὶ *ξενοστιμίδια*.

Ξαρμυρίζω ἀντὶ ἐξαλμυρίζω, καὶ ξαρμίζω (ἀφαιρῶ τὴν ἁλμύραν).

Ξάρτια (τοῦ πλοίου) ἀντὶ ἐξάρτια (atrezzi) «Μ' ὅλα του τὰ ξάρτια» ἐντελῶς.

Ξανοίγω. Σημ. τὸ βλέπω, κυττάζω, παρατηρῶ. «Ξάνοιξε τί ἄνθρωπος» ἀντὶ κύτταξε, ἰδὲ τί ἄνθρωπος.

Ξάστερα (ἐπίρ.) «ὁμιλεῖ ξάστερα», τουτ. σαφῶς καθαρά. Λ. *ξάστερος* ἀντὶ ἐξάστερος (καιρὸς) καὶ *ξαστερία*, ὁ διάστερος οὐρανὸς (καθαρὸς, αἴθριος) «ξάστερο νερὸ (διαφανὲς διαυγές). «Ξάστερος οὐρανὸς ἀστραπαῖς δὲν φοβᾶται.»

Ξάφτω ἀντὶ ἐξάπτω. «Δὲν τοῦ ξάφτει» (Δὲν τοῦ λανθάνει)· *ξάψη* ἡ ἔξαψις

Ξάφνου (ἐπιρ.) ἐξαίφνης, αἰφνιδίως. Ξαφνιάζω τινὰ (surprendre), πιάνω ἐπ' αὐτοφώρῳ. *Ξάφνιασμα* λέγεται καὶ ἡ ἐξάρθρωσις, μέλους, τινός· «*ἐξαφνίστη* ἢ *ἐξαφνιάστη*» ἀντὶ ἐτρόμαξε. *Ξαφνικὸ* σημ. ἔξαφνον κακὸν καὶ ὀλέθριον, τρόμος.

Ξαφρίδι (ἐπιρ.) « ἔγειναν ξαφρίδι τὰ ψωμία » τουτ. ἐξάφρισαν ἢ ἀνεφυράθησαν, ἐφούσκωσαν ὑπὲρ τὸ δέον (ἐκ τοῦ ξαφρίζω).

Ξευγάνω, πειράζω ἢ ἀστειεύομαί τινα· «μὴ τὸν ξευγάνῃς» ἀντὶ μὴ τὸν πειράζῃς μὲ ἀστεϊσμούς. Σημ. καὶ πλύνω διὰ πρώτην φορὰν τὰ φορέμα. § *Ξεβγάνω* σημ. καὶ τὸ *ξεπροβοδίζω*, ἤτοι συνοδεύω τινὰ ἀναχωροῦντα μέχρι τινὸς διαστήματος.

Ξέγνοιαστα (ἐπιρ.) ἄνευ φροντίδος. «Μεῖνε ξέγνοιαστος» μὴν ἔχῃς φροντίδα ἢ μεῖνε ἀμερίμνος· καὶ *ἀξεγνοιασία* ἡ ἀφροντισία *ξεγνοιάζω* ἢ *ἐξέγνοιασα* Δὲν φροντίζω πλέον.

Ξεδιαγλώνω καὶ *ξεδιαγκλαίνω*, ξεμπερδεύω, ξεπαστρεύω, διασαφίζω, ἐξηγῶ τι· καὶ *ξεδιαγλυστήρι* λέγεται τὸ κτένιον τὸ ἐξεμπερδεῦον τὰ μαλλία.

Ξεδιάντροπα (ἐπιρ.) ἀμέσως, ἀσυστόλως, χωρὶς ἐντροπήν· καὶ *ξεδιάντροπος* ὁ ἀναίσχυντος.

Ξεθεόνομαι (ἀπὸ τὴν δουλειὰ) τουτ. ὑπερβαλλόντως κοπιῶ· «τὸν ἐξεθέωσε». ἴσως παράγ. ἐκ τοῦ ἐκθέω.

Ξεθρακόνω. Ζητῶν ἀνευρίσκω τι κεκρυμμένον, ἀνακαλύπτω.

Ξεκατουνίζω. Μετοικῶ ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλον τόπον, καὶ *ξεκατούνισμα* ἢ *Κατούνα* (déménagement).

Ξεκουτρουκίζω· ἐκτοπίζω ἢ ἐβγάζω τινὰ βιαίως ἐκ τῆς οἰκίας, ἢ ἐκ τῆς συνήθους θέσεώς του.

Ξεκάνω, Καταστρέφω, χαλῶ. « τὸ ἐξέκαμε » τουτ. τὸ ἐχάλασε « ἐξέκαμε τὰ πράγματά του » ἐξεποίησε.

Ξεκόβω ἢ *ξεκόφτω*· κάμνω τινὰ νὰ χάσῃ τὴν ἕξιν, « τοῦ ἐξέκοψε τὸν καπνὸ » ἢ ἄλλο ἐλάττωμα. —ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἀποκόπτω ἤτοι προσδιορίζει τὴν τιμὴν ἐμπορεύματός τινος.

Ξελάθρα, ὁ εὐτελὴς καὶ ἄκαρπος ἀγρός. Τὸ παλαιοχώραφο ἢ ξεχώραφο.

Ξελαρώνω ἐξυπνῶ. — « *ἐξελάρωσε* » ἀντὶ τοῦ ἐξύπνησε. (ἰδὲ ἐξελάρωσε).

Ξελαγιάζω καὶ *ξεταλαγιάζω* (ἰδὲ ἐξελάγιασε καὶ λαγιάζει).

Ξελεστεκίδα. Προαύλιον μικρὸν χωρικῆς καλύβης ὅπου στέκονται τὰ ζῶα (ἰδὲ Λέστικο) λέγεται καὶ *ξυλοστεκίδα*.

Ξεμαλλιάρης καὶ *ἀναμαλλιάρης*. Ὁ ἔχων τὴν κόμην ἀκτένιστον παρημελημένην.

Ξεμπάγαλος. Ὁ χάστουκας ἢ χαστούκι παρ' ἄλλοις. Τὸ ῥάπισμα.

Ξεμπροστάρω ἢ *ξεμπροστέρνω*. Ξεπερνῶ, πηγαίνω ἐμπρὸς, πρὸ ἄλλου τινὸς εἰς δρόμον ἢ εἰς ἔργον τι. Σημαίνει ἐνίοτε καὶ τὸ ἀντιπαραβάλλω (confronter).

Ξελεξίαις. « Κάμνει ξελεξίαις » τουτ. λαμβάνει μέρος ὑπὲρ τοῦ ἄλλου, ἐκλέγει μεροληπτικῶς.

Ξελοϊσμάγρα καὶ *ξελοϊσμένος*. Ὁ ξελογιασμένος,

ὁ ἀπρόσεκτος· καὶ ἀπροσεξία (sviatezza)· καὶ ξε-*λογῶ* ῥῆμα.

Ξενορεύω « Ξενορεύει, » λέγεται ἐπὶ οἰκιακῶν ζώων ἀποπλανηθέντων εἰς ἄγνωστα καὶ ξένα αὐτοῖς μέρη.

Ξεμυστηρεύομαι. Ἐκμυστηρεύομαί τι μυστικὸν εἰς φίλον μου (confier).

Ἐξεντερίζω. Ἐξεντερίζω, ἐβγάζω τὰ ἔντερα, καταξεσχίζω.

Ξενομπασάρης καὶ *ξενομπάτης*. Ὁ νεωστὶ ἐλθὼν ἀπὸ ξενιτείαν (ὁ μουσαφίρης τουρκιστί). Λέγεται καὶ ἐπὶ ζώων, « Ξενομπασάρικο σκυλί »· τὸ προερχόμενον ἀπὸ ξένα μέρη τὸ *ξενόμερον* ἐν Μυκόνῳ.

Ξεντροδισμένος. Ὁ ἐξοκείλας ἢ παρεκτραπεὶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ. « Ἐξεντροδίστη » τουτ. παρέλυσεν ἐξώκειλε. — Λέγεται καὶ *ξεμπουρίζω* καὶ *ξεμπουρισμένος* ὁ ἔκδοτος εἰς παραλυσίας καὶ ἀσελγείας.

Ξεπατώνω (καὶ ξεπάτωσε ἢ ξεπατωμένο βαρέλιον ἢ κιβώτιον) μεταφορικ. καταστρέφω τινά. Ἐξεπατώθη ἢ τὸν ἐξεπάτωσαν.

Ξεπεταρούνα. Νεᾶνις λίαν παράτολμος καὶ θρασεῖα.

Ξεπνεμένος. Ὁ ἔχων ἐξηντλημένας τὰς ζωτικὰς δυνάμεις (exténué) καὶ ξεψυχισμένος, ἀπηυδημένος.

Ξεραπόδοχο. Λέγεται τὸ ἀγγεῖον τὸ ῥαγισθὲν καὶ μὴ χρησιμεῦον πλέον διὰ ῥευστόν, ἀλλὰ διὰ στερεά.

Ξερονόμη. Ἡ ξηρὰ βοσκὴ τῶν ἀγρῶν διὰ ζῶα· λέγεται καὶ *ξερονομὴ* ἐν Λέρῳ.

Ξεροκαταπίνω. « Τὸ ξεροκαταπίνεις καὶ ἐμπερδεύεσαι στὰ λόγιά σου, ἢ δὲν ἀποκρίνεσαι. »

Ξεροτρόχαλος. Τεῖχος ἢ οἰκοδόμημα κτισθὲν ἐκ μόνων λίθων, ἄνευ ἀσβέστου, ἴσως ἐκ τοῦ τρόχμαλος πέτρα στρογγύλη.

Ἐξέρχομαι, ἔρχομαι εἰς ἔριδα μετά τινος. Λέγεται καὶ συνορίζομαι ἢ ξεσυνερίζομαι. « Μὴν τοῦ 'ξέρχεσαι, ἢ μὴ τὸν συνερίζεσαι. »

Ξερουχαλιάζω (ἐκ τοῦ ῥόχαλον κοινῶς ῥουχάλα ἢ ῥόχα crachat, ἀποχρέμπτω φλέγματα· καὶ ξερουχαλιάζομαι.

Ξέστα—ὁ *ξέστης* παρ' ἄλλοις *ξεστίον* (ξυστὴ ἀρχ. λέξ.) εἶδος μέτρου διὰ τὰ ὑγρὰ (χωρητ. 6 ὀκάδ. Setier (*ξυστὸ* ἐν Ἀθήναις).

Ξεσταλίζω καὶ *σταλίζω*.— Λέγεται ὅταν καταφεύγῃ τις ἐν καιρῷ βροχῆς εἴς τι μέρος ὅπως προφυλαχθῇ ἐκ τῶν σταλαγμῶν, καὶ μεταφορ. «τὸν ἐξεστάλισαν» τουτ. τὸν ἔβγαλαν ἔξω, ἐν ᾧ ἦτον κρυμμένος.

Ξεστραμπουλίζω καὶ *ξεστραμπούλισμα* — παρ' ἄλλοις στραγγουλίζω ἢ στραγγούλισμα (entorse) «ἐξεστραμπούλισε τὸ πόδι» ἢ τὸ χέρι.

Ξετσίπωτος ἢ *ξετσιπωμένος* μεταφ. ὁ ἀναίσχυντος, ἀδιάντροπος ἢ ἀναιδής. Καὶ ξετσιπωμένη γυνὴ ἥτις ἔχασε πᾶσαν αἰδῶ.

Ξεραχιαρός, ὁ ἰσχνὸς κατὰ τὸ σῶμα ἢ τὸ πρόσωπον.

Ἐξαχειλίζω ἀντὶ τοῦ *ξεχειλίζω* (ἐκχειλίζω). «Μόλις τὸ ξαχείλισε», μόλις ἐξῆλθε τῶν χειλέων ὁ λόγος του.

Ξεσταχυάζω. «Ξεσταχυάζουν τὰ σπαρτὰ» τουτ. ἀρχίζουν νὰ σταχυοφοροῦν.

Ξεταλαγιάζω, ἐξυπνῶ ἢ ἐξεγείρω τινὰ πρόωρα. Α. Ξελαγιάζω, διαστρέφω τὰ ἤθη καὶ διαφθείρω τοὺς νέους.

Ξετιμόνω, ἐκτιμῶ (καὶ ἐν Ἀθήν.) ἰδὲ *χτιμὴ* καὶ *ἐχτιμή*,

Ξετραχηλισμένος καὶ *τετραχηλισμένος* παρ' ἄλλοις. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐκτραχηλίζω, ἀπογυμνόνω, ἀποκαλύπτω· « Εἶναι γυμνὸς καὶ τετραχηλισμένος » τουτ. πένης πενήτων.

Ξεφκαλόνω. χαλῶ τὴν στέγην οἰκίας τινός, καὶ μεταφορ. *καταστρέφω* (ἴσως ἐκ τοῦ ξεκαυκαλόνω.)

Ξεφτῶ, *ξέφτισμα*, *ξεφτισμένο* Διαλύω τι ὕφασμα (effiler) πρὸς ἐξαγωγὴν ξαντοῦ ἢ μοτοῦ.

Ξεφωνίς (τῆς ἐπίρ. γεγωνυία τῇ φωνῇ μεγαλοφώνως καὶ *ξεφωνητὸ* κραυγὴ καὶ ξεφωνητὰ πλήθ.

Ξεχωνεύω (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐκχώννυμι) ἀνασκάπτω τὸ χῶμα ὅπως ἐκβάλω τοὺς λίθους ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς· *ἐξεχώνευε* ἢ ἔκαμε *ξεχώνεμα* τὸ χωράφι, τουτ. τὸ ἀνέσκαψε.

Ξεψαχνίζω (τὸ κρέας) ἐβγάζω τὸ ψαχνὸν χωρίζω τὸ κρέας ἐκ τῶν ὀστέων.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ζήτω τῆς Παλλάδος τὸ ἱερὸν πτολίεθρον! Ἐν ᾧ πρὸ ἑνὸς μόλις μηνὸς ὑπεμένομεν τὴν ἀνάγκην τοῦ πάγου καὶ ῥιγοῦντες ἐμακαρίζομεν τοὺς τὴν Νίκαιαν τῆς Γαλλίας οἰκοῦντας, σήμερον, *ἱδρῶτα σώματος στάζοντες ἄπο*, αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην παγωτῶν καὶ μακαριζόμεθα ὑπὸ τῶν ῥιγούντων κατοίκων τῆς Μασσαλίας· σήμερον τὰ δένδρα ἀνοίγονται, τὰ ἄνθη ἐκπετεννύουσι ποικιλόχροα πέταλα, οἱ στάχυες θάλλουσιν, ὁ πηλὸς εἰς κονιορτόν, ἐξ οὗ συνετέθη, διαλύεται, κάθιδρον δὲ βλέπεις τὸν ἐπιχνοάζοντα μύστακα τῶν μήπω γενειώντων.— Σήμερον φαίνονται ποικιλανθεῖς οἱ χλωροὶ τῆς Ἀττικῆς ἀγροὶ καὶ εὔχροοι οἱ λειμῶνες, ὁ δ' ἐν τῷ ἐλαιῶνι τοὺς περιπάτους εἴτ' ἔφιππος, εἴτε πεζός, εἴτ' ἐν ἁμάξῃ ποιούμενος, θέλγεται ὑπὸ τῶν μεταξὺ αὐτοῦ κήπων, ἀναπνέων εὐώδη αὖραν καὶ ἐξ ἀνθέων ἀμυγδαλῆς πλέκων εἰς ἑαυτὸν στεφάνους. — Σήμερον ἄγομεν τὰς Ἀποκρέω μεταξὺ ἴων, λειρίων καὶ ῥόδων· αἱ δὲ νύμ-

ρχι, ναπαῖαι τε καὶ νηρηΐδες, ἐξέρχονται ἀπὸ τῶν ἄντρων, καὶ προηγήθησαν τοῦ Μαΐου αἱ γλυκύφθογγοι ἀοιδαὶ τῶν ἀπτέρων ἀλλ' οὐχὶ καὶ διπόδων τῆς Ἀρκαδίας ἀηδόνων, ἐφ' ὧν ἐλαμπρύνθησαν τὸ ἔτος τοῦτο οἱ τῶν Ἀθηνῶν προσωπιδοφόροι.

Ἠκούσατε βεβαίως τὰ ἐξ ἁμάξης αὐτοσχέδια στιχουργήματα τοῦ εἰς γραῖαν μετημφιεσμένου ὑδροφόρου Πειραιῶς, Ἀβραὰμ Ἡρωδιάδου, οὗτινος ἡ θυγάτηρ (ἄῤῥην ἡλιοκαὴς μοσχομάγκα προσωπίδα βεβαμμένην κατὰ τὰς παρειὰς φέρουσα)

ἔβαλε τὸ κοκκινάδι
ἀπ' τὴν περασμένη τὴν τετράδη.

Ἀνεγνώσατε ἴσως τὰ τυπωθέντα ποιήματα αὐτοῦ —πιθανῶς τὰ ἐκλεκτότερα— ἅτινα τείνει εἰς τοὺς θεατὰς ἐπὶ τῆς αἰχμῆς τοῦ δόρατος αὐτοῦ, καὶ ὧν δίδομεν τοῖς μὴ ἰδοῦσι τὴν φυλλάδα μικρὸν δεῖγμα —δῆγμα τῷ ὄντι δικηγόρου ἄξιον— ἐν ᾧ πᾶν ἄλλο τις ζητείτω ἢ τὸ μέτρον, διότι μέτρον δὲν ὑπάρχει·

Λοιπὸν ἐπέρασα εἰς τοὺς ἁγίους Θεοδώρους
Ἐκεῖ ἀπάντησα δυὸ δικηγόρους
Μοῦ εἶδαν τὸ ταγάρι ὅπου εἶχα ἀργύρια,
Ἠθέλησαν νὰ μὲ πᾶν στὰ δικαστήρια.
Εἶχαν εἰς τὸν νοῦν τους νὰ μοῦ πάρουν τὸ ταγάρι
Ἐν τοσούτῳ δὲν τοὺς ἔγινεν ἡ χάρι.

Ἐξ ὧν συνάγει ἡ ταλαίπωρος γραῖα, μετὰ κατανύξεως ἐπικαλουμένη τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους·

Τὴν βοήθειαν νὰ ἔχωμεν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων
Νὰ μᾶς διαφυλάττουν ἀπὸ χέρια δικηγόρων.
Μία φορὰ ἐμπλέχθηκα μὲ ἕνα δικηγόρο,
Μὲ ἔκαμε καὶ ἔφυγα ἄναυλα διὰ τὸν Πόρο !

Ἐθαυμάσαμεν καὶ πάλιν τὴν ῥαδινὴν εὐκαμψίαν καὶ τὴν εὔκομψον χάριν τῶν *ταινιοπλόκων*, μετ' ἴσης εὐκολίας πλεκόντων, συνδεόντων καὶ διαλυόντων τὰς πολυχρόους ταινίας περὶ τὸν ἱστόν. Ἐθαυμάσαμεν δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ ὄνων περὶ στρεβλὸν πάσσαλον περιερχομένους καί, ἀντὶ μεταξίνων ταινιῶν τεχνηέντως διασταυρουμένων, σχοινίον κακὸν περὶ αὐτὸν συσπειροῦντας.—Διεκρίναμεν, κατὰ τὸ σύνηθες, ἀνθρωπίνους πόδας ὑπὸ τὰ ῥάκη τῆς κατ' ἔτος γεννωμένης ψωραλέας *καμήλου* καὶ ἴχνη ψηλαφητὰ τρυγὸς καὶ ἀνθράκων ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν ἐνδυμάτων τῶν ἐπιδεξίων *ῥοπαλοφόρων*.

Εἶδες τὸν γάμον ἐκεῖνον, τὸν ψευδῆ, τὸν τοῦ ἀληθοῦς γάμου κατὰ τύχην εἰς τοὺς δρόμους προηγούμενον ;— Προεπορεύετο τῶν νυμφίων ὄνος καὶ ἐπ' αὐτοῦ τετρημέναι κρησέραι καὶ κόσκινα, καὶ παλίμβολα πέδιλα, καὶ τρίποδες σιδηροῖ δίποδες, καὶ ἕδραι χωλαί, καὶ σκάφαι Δαναΐδων ἄξιαι, καὶ νωδαὶ περόναι, καὶ μάχαιραι ἀμβλεῖαι, καὶ πινάκια *ἐπανδρευμένα*, κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν, καὶ κυαθίσκοι κυλλοί. Ἠκολούθουν δὲ ὁ γαμβρὸς ἐξυρημένος καὶ ὑψηλὸν γεγηρακότα καὶ ἐῤῥυτιδωμένον πῖλον φέρων, καὶ ἡ νύμφη καμμύουσα τὰ βλέφαρα καὶ κομπουμένη καὶ ψιμμύθιον μέλαν, κόκκινον καὶ κίτρινον φέρουσα, ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν δ' ἔχουσα ἀντὶ σκιάδος ἀνεστραμμένον *ζεμπίλιον*, καὶ κατόπιν εἵποντο οἱ παράνυμφοι καὶ σωρὸς κλητῶν προσωπιδοφόρων. Ἐτυπώθησαν δὲ καὶ διενεμήθησαν τὰ ἑξῆς προσκλητήρια·

Κ.

Παρακαλεῖσθε ὅπως τιμήσητε τοὺς γάμους μου μετὰ τοῦ Κυρίου Δημητρίου Λυπητεράκου τελεσθησομένους τὴν προσεχῆ Κυριακὴν 23 Φεβρουαρίου 12 Μ. Μ. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Δημ. Μπαρδούνια κειμένῃ πλησίον τοῦ Κακουργοδικείου.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 23 Φεβρουαρίου 1864.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΥΠΗΤΕΡΑΚΟΣ.

καί, ἀντὶ γλυκυσμάτων, ἐῤῥίπτοντο κατὰ τῶν κεφαλῶν τῶν τε προσκεκλημένων καὶ μὴ ἄλλου εἴδους missilia σκόρδων σκελλίδες.

Ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἐπὶ τεθρίππων λαμπρῶν περιερχόμενοι τὴν πόλιν ἐν παραδόξοις στολαῖς καὶ οἱ ἐπὶ κάῤῥων ἐποχούμενοι οὐκ ὀλίγοι· καὶ *ἀντερία* ἐνεδύσαντό τινες ὑπὸ πολυαρίθμου συνοδίας ἀκολουθούμενοι. Σαλπίγγων δὲ ἦχος, καὶ τυμπάνων δοῦπος, καὶ *Αἰαῖ* τῶν θεωμένων τοὺς διαβαίνοντας κεκαλυμμένους τὴν μορφὴν ἢ ἀπροκαλύπτους, διέσχιζον τὸν αἰθέρα καὶ ἡ κνίσσα τῶν τὴν *κνισσοπέμπτην* θυσιασθέντων τριῶν κοκκύγων

οὐρανὸν ἷκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.

Αἱ Ἀθῆναι παρέστησαν ἐντελὲς θέαμα Ἰταλικῆς πόλεως ἀγούσης τὰς ἀποκρέω, καὶ *ἐπομπεύοντο οἱ Ἕλληνες ἐφ' ἁμαξῶν προϊόντες καὶ προσωπεῖα φοροῦντες, πρὸς τὸ μὴ αἰσχυνθῆναι κακῶς ἀλλήλους λέγοντες*, ὡς περίπου λέγει ὁ Σχολιαστής.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ χοροὶ δὲν ἔλειψαν καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἀλλότρια ἐνδύματα φοροῦντες δὲν ὑπῆρξαν ὀλίγοι· εἰς ὁπόσην περιέργειάν μ' ἐνέβαλε τὸ λευκὸν ἐκεῖνο *ῥάσον* (domino), πόσην καλλονὴν δὲν ἐφαντάσθης ὑπάρχουσαν ὑπὸ τὸ μέλαν καὶ σιμὸν προσωπεῖον τῆς *βοημίδος* ἐκείνης! Δυστυχῶς αἱ λευκώλενοι καὶ αἱ μικρὸν τὸν πόδα ἔχουσαι δὲν εἶναι πάντοτε ὡραῖαι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· παράδειγμα ἡ Κίνα, ὅπου ὅλαι αἱ γυναῖκες ἔχουσι λεπτοτάτους πόδας· παράδειγμα καὶ ἡ προκειμένη βοημίς, ἥτις, ἂν ἡ μνήμη μηδέν με λανθάνῃ, πολὺ τοῦ κάλλους ἀπέχει.— Ἄλλο λέγω περὶ τῆς χωρικῆς νηρηΐδος τῆς χλοεροτρόφου Κηφισιᾶς, ἧς *τὰ μὲν ἀμφὶ τὴν κόμην καὶ τὸ μέτωπον καὶ τὸ εὔγραμμον τῶν ὀφρύων* πολλαὶ ἤθελον ζηλεύσει, *καὶ τῶν ὀφθαλμῶν δὲ τὸ ὑγρὸν ἅμα τῷ φαιδρῷ καὶ κεχαρισμένῳ, καὶ τὸ*

εὐστε... καὶ κόσμιον τῆς ἀναβολῆς (1) καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα, καὶ τὸ ἐπανθοῦν ἐρύθημα καὶ τὴν χάριν. Ἡ δὲ Πελοποννησία ἐκείνη ναπαία (τὴν ἰοβλέφαρον, λέγω) καὶ πρὶν ἢ ἀποσπάσῃ τὸ προσωπεῖον, ἀπὸ τῶν διαλαμπόντων ὀφθαλμῶν ὑπὸ πάντων ἐγνωρίσθη. Καὶ αὕτη πολλῷ τῆς βοημίδος διαφέρει, κατά τε τὸ ἁπαλὸν τῶν παρειῶν καὶ τὸ τῆς ῥινὸς σύμμετρον καὶ τὴν ἁρμογὴν τοῦ στόματος καὶ τὸ τῶν χειλῶν ἐρύθημα, κοσμοῦν ὀδόντας λευκοὺς καὶ συμμέτρους, οἵτινες, εἴ που *κάλλιστον ὅρμον εἶδες ἐκ τῶν στιλπνοτάτων καὶ ἰσομεγεθῶν μαργαριτῶν, οὕτως ἐπὶ στίχου ἐπεφύκεσαν* (2). Ὁπόσον θαυμασία ἀντίθεσις χρωμάτων, μελαίνης μὲν κόμης, καλύμματος δὲ φρυγίου πορφυροῦ!

Ἡ νεωτέρα θυγάτηρ τοῦ Κυρίου Σίνα ἔδωκε τήν τε χεῖρα καὶ τὴν προῖκα εἰς τὸν κόμητα τὸν γραφόμενον μὲν de Castries, προφερόμενον δὲ de Castres, καὶ καταγομένον ἐκ μιᾶς τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Γαλλίας οἰκογενειῶν. Ἀλλαχόσε ῥίψατε τὰ δίκτυα ὑμῶν γαμβροὶ τῆς Ἑλλάδος· ἰδοὺ ἐξουκολήθητε καὶ πάλιν.—Αἱ ἐργασίαι τοῦ σιδηροδρόμου ἤρξαντο παρὰ τὸν κῆπον τοῦ Θησείου, ἰσοπεδουμένης τῆς ἄκρας τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ κεῖται ὁ βράχος τοῦ Χαλκόδοντος.—Ἅπασαι αἱ λεῦκαι τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου ἐξεφυτεύθησαν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ἵνα μὴ χρησιμεύσωσι, φαίνεται, ἀντὶ ῥοπάλων τοῖς πολεμικοῖς φοιτηταῖς τοῦ καταγωγίου τῶν Μουσῶν. Συνεπληρώθησαν δὲ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ κατὰ τοὺς δρόμους, τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς λεωφόρους δενδροφυτεῖαι.—Ὁ εἰς Πειραιᾶ καταβαίνων κινδυνεύει νὰ πνιγῇ ὑπὸ τῆς κόνεως, κατὰ νέφη ἐπιπιπτούσης τοῖς ὁδοιπόροις καὶ λευκαινούσης τὰς τρίχας αὐτῶν. — Ἡ τῶν χορῶν μανία ἐξετάθη καὶ μόνη ἡ καθαρὰ δευτέρα θέλει παύσει αὐτήν. — Ἐν τούτοις ἔφθασε θεατρικὴ ἑταιρία Ἰταλῶν ἐκ Σμύρνης, ἔνθα μέτριον ἐνθουσιασμὸν ἐνεφύσησε τοῖς κατοίκοις. Ταῦτα γνωρίζω νεογνὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ νέα, ὁ δὲ τὰ πολιτικὰ προτιμῶν ἀναδραμέτω εἰς τὰς *Ἐφημερίδας*. Σ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΕΙΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 1863.

1

Ἄπελθε, ἔτος παλαιόν! φεῦγε, ἡ ἱστορία
Θὰ ζωγραφήσῃ ποία σου ἡ ἐν τῇ γῇ πορεία.
Φεῦ! στοὺς λαοὺς δὲν ἔχεινες ὡς ηὔχοντο εὐδαίμον
Κ' εἰς τ' ἄτομ' ἄραγ' ἔτεινες ὄμμα φιλίας γέμον;

2

Διστάζω! ἂν τοῖς ἔχεινεν ἐκ σοῦ τις χάρις φίλη,
Δι' ἄλλων πόσων πικριῶν τοῖς ἔβαψες τὰ χείλη!
Ἄπελθε! καὶ ὁ δίκαιος Θεὸς ἂς σὲ δικάσῃ
Κ' εἴθε ὁ νέος σου υἱὸς νὰ μὴ σὲ ὁμοιάσῃ.

3

Οὗτος εἰς δίκαια ἐθνῶν εὐνόως ν' ἀποβλέψῃ!
Ζητήματα περίπλοκα εἰς ῥοῦν εὐθὺν νὰ τρέψῃ.
Αἴγλας ἐπὶ τοῦ βίου μας νὰ χέῃ τῆς σοφίας!
Μὲ μῦρα χριστιανικῆς ἀγάπης τὰς καρδίας
πάντων εἴθε νὰ ῥαίνῃ,
Κ' οὕτως εὐκταίου ἀγαθοῦ παντὸς δοτὴρ νὰ γένῃ.

Ἐν Σμύρνῃ, 30 10βρίου 1863.

Σ. ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

(1) Λουκιανοῦ, Εἰκόνες. 6.
(2) Αὐτόθι. 9.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΜΑΡΤΙΟΥ 1, 1864.

Ὁ πρωθυπουργὸς, μὴ συμφωνῶν πλέον μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Κ. Πετμεζᾶ καὶ συμμάχους ἔχων τοὺς τὸ πυροβολικὸν διοικοῦντας νῦν ἀξιωματικοὺς, ἀπεφάσισε ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν, ἅμα δὲ, τῆς εὐκαιρίας λαμβανόμενος, τὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν ναυτικῶν διὰ δύο ἑτέρων. Καὶ τὸν μὲν Κ. Β. Πετμεζᾶν διεδέχθη ὁ Κ. Τριγγέτας, πληρεξούσιος, ταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ, τὸν δὲ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν ναυτικῶν οἱ ΚΚ. Πετρινὸς, πληρεξούσιος, καὶ Ῥοντίρης, πληρεξούσιος καὶ πληρεξούσιος δικηγόρος. Οὕτως ἡ δικαιοσύνη οὐδ' αὐτὰ τὰ ναυτικὰ ἐγκατέλιπε, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐλπίζομεν ὅτι, τῇ συνδρομῇ τῶν μεγάλων ὁμογενῶν οὓς ἐπῄνεσεν ἄλλοτε ὁ νῦν ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν, θέλομεν ἀποκτήσει τεθωρακισμένον στόλον. Ἀμήν.

* * *

Κἀγὼ τῷ ξύλῳ σου πατάξας διαλύσω τὸ κρανίον· τὴν φράσιν ταύτην ἤκουσε πᾶς τις διελθὼν παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς μὴ κατορθωθείσης ἐκλογῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φάλαγγος, ἤκουσε δὲ καὶ τὸν κρότον τοῦ κατὰ τῶν κεφαλῶν κατερχομένου καὶ διαλύοντος αὐτὰς ξύλου. Ἐκ τούτων τῶν ξυλοκοπημάτων καί τινος ἀποπείρας φόνου, κατά τινος τῶν φοιτητῶν ὑπ' ἄλλου γενομένης ἀλλὰ μὴ ἐπιτυχούσης, διεκόπησαν προσωρινῶς τὰ μαθήματα, καὶ ἐξεδόθη προκήρυξις τῆς Συγκλήτου ἀπειλοῦσα αὐστηρῶς τὴν ὁλοσχερῆ παῦσιν αὐτῶν καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων ἂν ἡ διχόνοια ἐξακολουθήσῃ ὑπάρχουσα. — Ἐν δὲ τῇ Συνελεύσει ἐγένετο πρότασις περὶ διαλύσεως τῆς φάλαγγος.

*

Λέγεται ὅτι ἡ περὶ Ἑπτανήσου συνθήκη ὑπεγράφη καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀναχωρεῖ εἰς Κέρκυραν τὴν 15 Μαρτίου.

*
* *

Ἀναμένεται ἐνταῦθα ὁ θεῖος τοῦ βασιλέως Ἰωάννης.

* *

Ἐν Παρισίοις ἐλέγετο μεταξὺ τοῦ διπλωματικοῦ κύκλου, ἀλλὰ δὲν ἐβεβαιοῦτο καθ' ὅλου, ὅτι διάδοχος τοῦ Κυρίου Βουρὲ ἐν Ἑλλάδι ὡρίζετο ὁ νῦν ἐν Κάσσελ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Κύριος Chateaurenard.

*
* *

Κατὰ τὰ μεθόρια, 20 στρατιῶται, ἀπατηθέντες ὑπό τινος, λοχίου, ἀπέδρασαν δολοφονήσαντος τοῦ λοχίου τὸν ὑπολοχαγὸν Μελέτιον Γεωργίου· καὶ οἱ ἡμίσεις μὲν αὐτῶν ἐπανελθόντες ἐτιμωρήθησαν ὡς ἔδει ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ τοῦ πρωταιτίου παρεδόθησαν εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς. Μετὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς ἡμερ. διαταγήν, ὑπὸ τοῦ *Φάρου τῆς Ὄθρυος* δημοσιευθεῖσαν καὶ ἀξίαν πολλῆς συστάσεως εἰς ἅπαντα τὸν νῦν ὑπάρχοντα ἑλληνικὸν στρατόν.

Στρατιῶται τοῦ 4ου Λόχου!

Ἀναχωρεῖτε σήμερον διὰ τοὺς νέους σταθμούς σας, καὶ ἀναχωρεῖτε, δὲν ἀμφιβάλλω, λυπημένοι, καθὼς λυπούμεθα καὶ πάντες ἡμεῖς, διότι, μόλις πρὸ τριῶν ἡμερῶν, ἡ μὲν ὑπηρεσία ἔχασε 12 ἄνδρας, σεῖς δὲ ἀπωλέσατε 12 συστρατιώτας, τοὺς ὁποίους οἱ γονεῖς των εἶχον ἀποστείλει, διὰ νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα καὶ τὸν Βασιλέα, καὶ μετὰ τῶν ὁποίων διεμοιράζετε τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους, πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως τοῦ τόπου τούτου, οὗ τινος ἡ ἀσφάλεια σᾶς ἐνεπιστεύθη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Λέγω ὅτι ἀπωλέσατε 12 συστρατιώτας καὶ ὄχι 13, διότι δὲν θέλω νὰ συγκαταριθμήσω μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ τὸν πρώην λοχίαν, νῦν δὲ δολοφόνον Καρβουνιάρην Γεώργιον, τὸν ὁποῖον θεωρῶ ὡς μόνον ἔνοχον τῆς ἀποπλανήσεως καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν 12 ἀθώων στρατιωτῶν.

Ἀλλὰ διατί ἠπατήθητε, στρατιῶται, τοσάκις: καὶ διατί ἀπατᾶσθε ἀκόμη ὑπὸ τοιούτων ἀνωτέρων, ὡς τὸν Καρβουνιάρην, οἵτινες σᾶς ἀποπλανῶσι καὶ σᾶς μεταχειρίζονται ὡς ὄργανα, διὰ τοὺς ἰδιοτελεῖς καὶ ὀλεθρίους δι' ἐσᾶς καὶ διὰ τὴν πατρίδα σκοπούς των; μήπως δὲν ὑπεφέρατε ἕως ὥρας τόσας δυστυχίας: μήπως δὲν ὑπεμείνατε γυμνοὶ σχεδὸν ὡς ἐκ τῆς ἀναρχίας καὶ ἀταξίας; δὲν ἐννοήσατε ἆρά γε ἀκόμη ὅτι εἶναι προτιμοτέρα καὶ συμφερωτέρα δι' ἐσᾶς ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία διὰ τῆς ὁποίας ἐξασφαλιζέσθε, ἕως οὗ τελειώσῃ ἕκαστος τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ λαμβάνων τὴν ἄφεσίν του ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκογένειάν του; τί σημαίνει μία ποινὴ ἐπιβαλλομένη παρὰ τοῦ ἀνωτέρου εἰς τὸν κατώτερον: μήπως καὶ οἱ γονεῖς αὐτοὶ δὲν τιμωροῦσι τὰ τέκνα των ὅταν σφάλωσιν;

Μεταβαίνετε στρατιῶται εἰς τοὺς νέους σταθμούς σας καὶ μὴ λησμονήσετε ὅτι ὁ στρατὸς δὲν ἐκλέγει τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον ἐπιφορτίζεται νὰ φρουρήσῃ ἀλλ' ὑπακούει, ὅπου καὶ ἂν διαταχθῇ.

Μὴ λησμονήσετε ὅτι ἔχετε χρέος, νὰ ὑπερασπίζεσθε καὶ νὰ ἐξασφαλίζετε τοὺς πολίτας, καὶ ὄχι ποτὲ νὰ τοὺς καταπιέζετε καὶ τοὺς ἀδικῆτε, διότι τί ἠθέλετε εἰπεῖ σεῖς οἱ ἴδιοι ὅταν ἐπιστρέψετε εἰς τὰς οἰκίας σας ὡς πολῖται, ἐὰν οἱ στρατιῶται σᾶς καταπιέζωσι τότε καὶ σᾶς ἀδικῶσι;

Δ. Κορωναῖος.

*
* *

Ὁ ἐν τοῖς ἀνακτόροις συλληφθείς, παράφρων ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κριθείς, ἐστάλη εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

*
* *

Ἐκ Μεσολογγίου ἀναγγέλλεται στάσις στρατιωτική. Τί πταίει ὁ στρατιώτης τῶν ἀνωτέρων διδόντων κακὸν παράδειγμα;

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΝΤΕΧΝΑ ΑΝΤΡΑ. — Πλῆθος ἐντέχνων ἄντρων ἀπαντῶνται εἰς διάφορα τῶν Ἰνδιῶν μέρη, ἰδίως δὲ ἐν Βαμιυάνῃ, Ἰνδοκύσχῃ, Βάλκῃ, Καβύλῃ κλπ. ἀλλὰ πάντων ὑπερέχει τὸ ἐν Ἑλλώρῃ τῆς Δεκανίου χώρας. Τὸ ἄντρον τοῦτο εἶναι κατεσκευασμένον εἰς ὄρος συγκείμενον ἐξ ἐρυθροῦ κοκκωτοῦ καὶ σκληροτάτου λίθου· ἔχει ἔκτασιν κατὰ μῆκος ἐξ περίπου μιλίων· ἐμπεριέχει πλείστους ναοὺς εἴτε ἐν εἴδει ἀμφιθεάτρου διατεθειμένους, εἴτε ἐπικειμένους ἀλλήλοις· ἐμπεριέχει δὲ πλῆθος ὀβελίσκων, γεφυρῶν, ἡρώων, αἰθουσῶν, δωματίων, προδόμων, κολοσσῶν, καὶ ὁδῶν· τὰ πάντα ἐγκεκολαμμένα ἐν τοῖς σκληροῖς σπλάγχνοις τοῦ ὄρους· καὶ τὸ θαυμαστότερον πάντων ὅτι ταῦτα πάντα παρίστανται ὡς φερόμενα ἐπὶ τῶν ὤμων πολλῶν κατὰ σειρὰς κατεσκευασμένων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους γιγαντιαίων ἐλεφάντων. Εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦτο πάνθεον ἑκάστη τῶν Ἰνδῶν θεοτήτων ἔχει ἰδιαιτέρους ναούς, μάλιστα τῷ Θεῷ Σίβα ὑπάρχουσιν ἀφιερωμένοι 20 ναοί, οἱ τοῖχοι τῶν ὁποίων εἰσὶ πλήρεις ἀναγλύφων παριστάντων διάφορα σύμβολα τῶν ἱερῶν αὐτῶν γραφῶν. Εἰς τοὺς ναοὺς τούτους φαίνονται ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς μέχρι τῆς ἀραβικῆς, καὶ τὸ ποικίλον τοῦ σχήματος τῶν ναῶν ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ τετραπλεύρου δηλονότι μέχρι τοῦ βυζαντινοῦ σταυροῦ καθίστησιν ἔτι μᾶλλον ὡραιοτέραν τὴν θέαν. «Πρὸς οἰκοδόμησιν, λέγει ὁ Σεέλυος (Seely Wonders of Ellora, p. 127), τοῦ Πανθέου, τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ Ἁγ. Πέτρου, τοῦ Ἁγ. Παύλου τῆς ἐν Φοντίλλῃ μονῆς κλπ. ἀπῃτεῖτο βεβαίως ἱκανότης καὶ κόπος, ὅμως εὐκόλως κατανοοῦμεν πῶς διεγράφησαν καὶ ἐξετελέσθησαν ἔργῳ. Ἀλλὰ πῶς ἐμπορεῖ τις νὰ κατανοήσῃ τίνι τρόπῳ μέγιστον πλῆθος ἀνθρώπων, ὅσον καὶ ἂν ὑποτεθῇ φιλόπονον καὶ ἔχον πάντα τὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἔργου ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα, ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ βράχον ἔχοντα τοι-

αὐτὴν σκληρότητα καὶ εἴς τινα μέρη ὕψος ἐπέκεινα τῶν 100 ποδῶν, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ νὰ κατασκευάσῃ τόσας ὑπογείους οἰκοδομὰς καὶ μὲ τοιαύτην ἀρχιτεκτονικὴν πολυτέλειαν. Τὸ ἔργον τοῦτο, προστίθησι, καταπλήττει τὴν φαντασίαν, καὶ ὁ νοῦς ἐκδίδεται ὅλος εἰς θαυμασμόν. »

ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΔΙΚΗ. — Ὁ ῥωμαῖος Κήνσωρ Δομίτιος Αἰνόβορβος εἰσήγαγεν εἰς δίκην τὸν συνάδελφον αὐτοῦ Κράσσον, λόγῳ ὅτι ἔφερεν ὑπέρμετρον στοργὴν πρὸς ἕνα ἰχθὺν τοῦ εἴδους τῶν μυραινῶν, τὸν ὁποῖον ἐκόσμει ζῶντα μὲ μαργαρίτας καὶ ἀποθνῄσκοντα ἐθρήνησε καὶ ἐτίμησε μὲ μαυσωλεῖον. Ὁ δὲ Κράσσος διέφυγε τὴν καταδίκην στρέψας τὴν συζήτησιν εἰς ἀστεϊσμὸν καὶ ἐπαινέσας εἰρωνικῶς τὸν Δομίτιον ὡς μὴ θρηνήσαντα τὸν θάνατον τριῶν ἀλλεπαλλήλων συζύγων.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΚΑΙ Ο ΑΥΛΙΚΟΣ ΟΥΙΝΝΙΟΣ.— Ὁ αὐλικὸς Οὐΐννιος ὑπεξήρεσεν ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς τραπέζης τὴν χρυσῆν κοτύλην δι' ἧς ἔπινεν. Ὁ αὐτοκράτωρ μαθὼν τοῦτο διέταξεν ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀντὶ χρυσῆς κοτύλης νὰ προσφέρηται αὐτῷ κοτύλη ἀργιλλόπλαστος.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ.

ΚΟΜΙΔΗ

Caroli H. Th. Reinhold.

I

Ὅρκος. Νόμος. Περὶ τέχνης. Περὶ Ἀρχαίης Ἰητρικῆς. Ἀθήνησι. Τέλεσί τε καὶ τύποις Κ. Ἀντωνιάδου. Ὁδοῦ Περικλέους ἀρ. 226. 1864.

Ἀναγγέλλομεν εὐχαρίστως τοῖς Ἕλλησιν ἰατροῖς τὴν ἔκδοσιν τοῦ *καθαροῦ* κειμένου τῶν βιβλίων τοῦ Ἱπποκράτους, ὑπὸ ἀνδρὸς ἐπιστήμονος καταβαλόντος πᾶσαν ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτύπωσιν καὶ τὴν μετὰ κρίσεως κρατυνομένης ὑπὸ πολυχρονίου ἰατρικῆς πείρας, εἰς διάφορα κλίματα καὶ ἔθνη καὶ διαφόρους τόπους, ἐπιδιόρθωσιν τούτου.

Λαβὼν δὲ τὰς ἀρίστας νεωτέρας ἐκδόσεις τῶν βιβλίων τούτων ὑπ' ὄψιν, αἵτινες ἐγένοντο πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ, μετὰ πλείστων σημειώσεων καὶ διαφόρων γραφῶν (εἰς ἃς καὶ αὐτὸς συνεισέφερεν ἐντεῦθεν πολλὰ) προέθετο μόνον σκοπὸν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ πολύτιμον τοῦτο κειμήλιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος, ὅσον οἷόν τε κοινωφελὲς καὶ εὐπόριστον τοῖς Ἕλλησιν ἰατροῖς, ὅπως ἄλλως διὰ τὸ ὀγκῶδες καὶ πολυδάπανον τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐκδόσεων γίνεται τοῖς πλείστοις δύσκολον καὶ οὐχὶ τόσον εἰς πρόχειρον χρῆσιν εὐμεταχείριστον.

Ἡ ἔκδοσις τῶν βιβλίων τούτων θέλει γίνει κατὰ συνέχειαν καὶ ἄνευ διακοπῆς, ἐκλεγομένων κατὰ σειρὰν τῶν *γνησιωτέρων* ἐκ τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἱπποκράτους.

Τουτέστι τὸ 2ον θὰ περιέχῃ Τὸ περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων. Τὸ 3ον Περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων, τὸ 4ον Περὶ τῆς ἱερᾶς νόσου καὶ ἐφ' ἑξῆς.

Αἱ γενόμεναι μεταῤῥυθμίσεις εἰς διάφορα μέρη τοῦ κειμένου διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἀληθὴς ἔννοια καὶ σειρὰ τοῦ νοήματος, θέλουσι σημειοῦσθαι εἰς τὸ τέλος ἑκάστου φυλλαδίου.

ΑΓΓΕΛΙΑ.

Πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ὁ φιλομαθὴς καὶ φιλέλλην τῆς Γερμανίας ἱστορικὸς Γ. Γερβῖνος ἐξέδωκε τὸν πέμπτον καὶ ἕκτον τόμον τῆς ἱστορίας του τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, πραγματευομένους περὶ τῆς ἡρωϊκῆς τοῦ 1821 ἐπαναστάσεως ἡμῶν.

Ἅμα ἀναγνώσας τὴν ἀμερόληπτον ταύτην ἐξιστόρησιν τῶν ὑπερανθρώπων ἄθλων τῶν νέων Ἑλλήνων, ἀπεφάσισα νὰ μεταφράσω τοὺς δύο ῥηθέντας τόμους, καὶ, λαβὼν προηγουμένως τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ συγγραφέως, ἐπελήφθην τοῦ τερπνοτάτου τούτου ἀλλὰ συνάμα καὶ δυσχερεστάτου ἔργου.

Νῦν δὲ ἀποπερατώσας τὴν μετάφρασιν, ἀγγέλλω διὰ τῆς παρούσης, ὅτι οἱ δύο τόμοι θέλουσιν ἀποτελεῖ 85 ὡς ἔγγιστα τυπογραφικὰ φύλλα, καὶ ὅτι ἡ τιμὴ αὐτῶν ὡρίσθη εἰς δραχ. 18.

Ἐν Ἀθήναις, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1864.

ΙΩ. Π. ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΣ.
Διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 334 Φυλλαδίῳ Αἰνίγματος.

Κραυγὴ—αὐγὴ—γῆ.

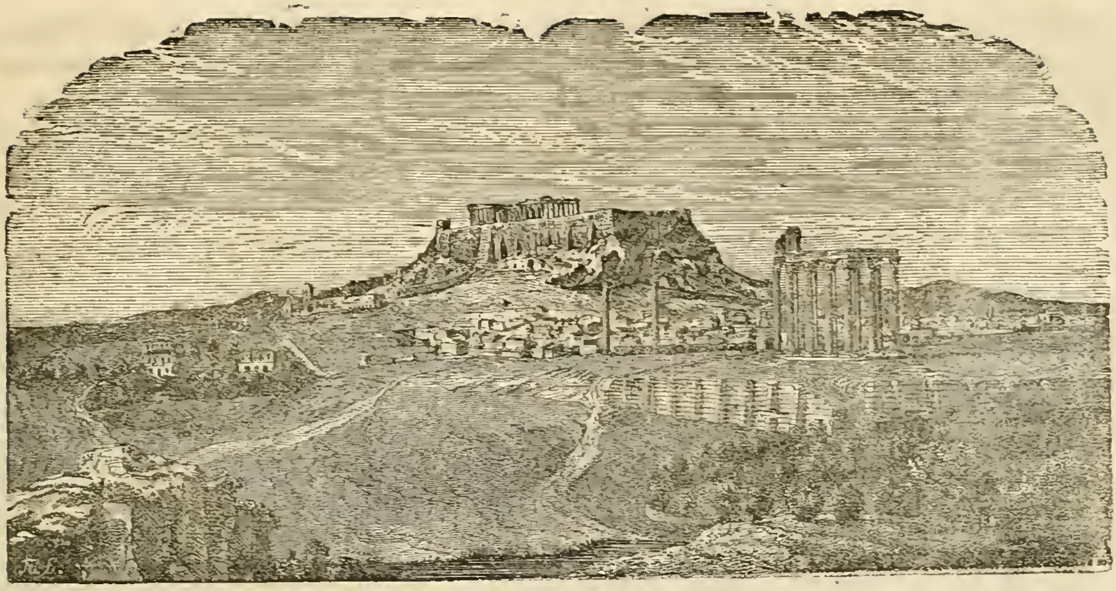
ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 1 Ἰανουαρίου.

Σελ. 507 στήλ. ά. στίχ 19 ἀντὶ φοβηθείσης ἀναγ. φοβηθεῖσαν

Φυλλάδιον 15 Φεβρουαρίου.

Σελ. 573 στήλ ά στίχ 31 ἀντὶ Φάρσαλα ἀναγ. Φάρσαλον.
» » » β' » 40 » πετάσῃ » πετασθῇ.
» 575 » ά » 19 » μόρδην » μιγάδην.



ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1864. ΤΟΜΟΣ ΙΔ΄. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 336.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

τοῦ ἀοιδίμου Μελετίου Πηγᾶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

Περὶ τοῦ ἐν τῇ κατὰ Χάλκην θεολογικῇ σχολῇ ἀποκειμένου χειρογράφου τεύχους τῶν τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ ἐπιστολῶν ἀνέγνων διατριβήν τινα τοῦ κ. Γ. Σ. περιεχομένην ἐν τεύχει Α΄. σελ. 47 τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει *Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου*, ἐν ᾗ λέγει ὅτι *ἀντεγράφη αὐτὸ τῷ 1840 ἐξ ἑτέρου χειρογράφου γεγραμμένου τῷ 1801 ὑπὸ Θεοφίλου Λιβύης τοῦ Πατμίου, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ Χαλκηνοῦ κώδηκος ἀπαντωμένης σημειώσεως «Γίνωσκε κτλ.»*. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἑκάστου χειρογράφου ἡλικίας τε καὶ καταγωγῆς χειραγωγουμένη πολλάκις ἡ κριτικὴ ἐπιστήμη ἐκφέρει τὰς ἑαυτῆς περὶ τοῦ περιεχομένου κρίσεις, οὐκ ἀλυσιτελὲς ἐνόμισα ἀκριβεστέραν δοῦναι ὧδε πληροφορίαν περὶ ἑκατέρου τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σ. μνημονευθέντων χειρογράφων.

Τὸ Χαλκηνὸν τεῦχος ἦν ἄλλοτε κτῆμα τοῦ μακαρίτου Βενεδίκτου, τοῦ ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἱεροκήρυκος ἐν Σμύρνῃ χρηματίσαντος (καθάπερ καὶ ὁ σοφὸς ἐκδότης τοῦ *«Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαλαμψάντων»* ἐγχειριδίου τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίου Α΄ τοῦ ἀπὸ Σιναίου κ. Σοφοκλῆς Κ. ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἔφθη πρὸ ἐμοῦ σημειωσάμενος [βλ. Ἐφημ. Φιλομαθ. ἔτ. 1862, ἀριθ. 464, σελ. 2112.]), οὗ τινος κατ᾽ αἴτησιν ἀντεγράφη τῷ 1840 ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς κατὰ Πάτμον σεβασμίας τοῦ Θεολόγου Μονῆς τεθησαυρισμένου ἀπογράφου, χειρὶ τοῦ ὁσιολογιωτάτου φίλου μου Ἱεροθέου ἱερομονάχου Φλωρίδου γραμματέως αὐτῆς καὶ βιβλιοφύλακος, τοῦ καὶ συνεργασθέντος μοι εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν χειρογράφων αὐτῆς τευχῶν. Ὅτι δὲ τὸ ῥηθὲν Πατμιακὸν ἀπόγραφον οὐχ ὑπὸ τοῦ Λιβύης Θεοφίλου γέγραπται, ὥσπερ ὁ κ. Γ. Σ. ὑπολαμβάνει, ἀλλ᾽ ὁμοχρονοῦν ἐστι τῷ σοφωτάτῳ Πηγᾷ, ἀρκέσει, νομίζω, πρὸς πίστωσιν ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ, ἣν ἀποσπῶν τῆς ἀνεκδότου ἔτι ἐμῆς *Πατμιακῆς βιβλιοθήκης, ἤτοι Ἀναγραφῆς κτλ.* μεταφέρω ἐνταῦθα. Ἔχει δ᾽ οὕτω:

Ἀριθ. Τ-ϛ΄.

Μελετίου Πηγᾶ.

« Τεῦχος εἰς φύλλον, κατ᾽ ἀρχομένην τὴν ΙΖ΄ γε-
» γραμμένον ἑκατονταετηρίδα, ἐκ φύλλων δὲ συγ-
» κείμενον 250. Περιέχει τιϛ΄ ἐπιστολὰς τοῦ ἀοιδί-
» μου τούτου καὶ σοφωτάτου πατριάρχου Ἀλεξαν-

» δρείας, τὸν Α΄ αὐτῶν ἀπαρτιζούσας τόμον, ὡς ἐν
» τῇ ἀρχῇ σημειοῦται. Εἰ οὖν καὶ ἕτερος ἐπιστολῶν
» τόμος σώζεται, γνωρίσουσι πάντως τοῖς φιλολό-
» γοις οἱ τὴν φυλακὴν τῆς τοῦ πατριαρχείου Ἀλε-
» ξανδρείας βιβλιοθήκης πεπιστευμένοι, ἔνθεν καὶ
» τὸ χειρόγραφον μετενήνεκται τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐν
» μακαρίᾳ τῇ λήξει πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Θεο-
» φίλου, τῷ ͵αωιθ΄ ἐπιδεδημηκότος εἰς τὴν ἐνεγκα-
» μένην αὐτὸν Πάτμον. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν αὐ-
» τοῦ, συμβᾶσαν αὐτόθι τῇ κδ΄ Ἰανουαρίου τοῦ ͵αωλγ΄
» τὸ μὲν τεῦχος τοῦτο ἐν τῇ τῆς Μονῆς ἀπεθησαυ-
» ρίσθη βιβλιοθήκῃ, σπουδῇ δὲ καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ
» ἀειμνήστου καθηγουμένου Βενιαμὶν Γριμάνου, ἀν-
» τίγραφον αὐτοῦ, χειρὶ ἐκπονηθὲν τοῦ Μιχαὴλ Φαρ-
» μακάκη, ἀπεστάλη τῷ διαδεξαμένῳ τὸν Θεόφι-
» λον πατριάρχῃ Ἱεροθέῳ. Ἔστι δὲ τὸ χειρόγραφον
» τόδε γεγραμμένον χειρὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ὑπο-
» γραφέως, ὡς ἄν τις πεισθείη ἐκ τῆς ἀντιπαραβο-
» λῆς τοῦ τῆς γραφῆς χαρακτῆρος πρὸς τὸν τοῦ
» διατηρουμένου ἐν τῇ αὐτῇ Μονῇ σιγιλλίου, ὅπερ
» ὁ ἀοίδιμος Πηγᾶς ἐκεῖνος, τοὺς τοῦ οἰκουμενικοῦ
» θρόνου οἴακας ὡς ἐπιτηρητὴς αὐτοῦ διιθύνων τὸ
» τηνικαῦτα, ἐπεβράβευσεν αὐτῇ ἐν ἔτι ͵αφϟζ΄. Ἰα-
» νουαρίου ιθ΄. Αἱ δύο μέν τοι τελευταῖαι ἐπιστολαὶ
» προςετέθησαν ἐν τῷ τοῦ τεύχους τέλει ἰδιογράφως
» παρὰ τοῦ μακαρίου Θεοφίλου, Λιβύης ἔτι τυγχά-
» νοντος, ὥςπερ δηλοῖ ἡ μετ᾽ αὐτὰς φερομένη ση-
» μείωσις αὕτη: « *Γίνωσκε, ἀναγνῶστα, ὅτι τὸν*
» *περὶ Ἐκκλησίας Στρωματέα λόγον, ὃν ὁ μακα-*
» *ρίτης καὶ ἁγιώτατος κῦρις Μελέτιος ἄνωθι λέγει,*
» *τὸν ἐδιάβασα καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Λιβύης Θεόφι-*
» *λος, ὃν εὗρον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἐῤῥιμμένον εἰς*
» *ἕνα τόπον· θαυμάσιος τῷ ὄντι καὶ πάσης θείας*
» *σοφίας ἀνάπλεος· καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ βιβλίου*
» *ἀντέγραψα ἐνθάδε τὰς δύω ταύτας ἐπιστολὰς,*
» *ἵνα μὴ ἕωλοι γένωνται, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ φι-*
» *λόσοφα μαθήματα τούτου τοῦ σοφωτάτου καὶ*
» *ἁγίου ἀνδρὸς ὤλοντο· ἐπειδὴ, ὡς ἔμαθον, ἡ βι-*
» *βλιοθήκη αὕτη τοῦ θρόνου ἔπεσε κατὰ καιροὺς*
» *εἰς διαφόρους, οὐκ ἂν εἴποιμι ἀνθρώπους, ἀλλ᾽*
» *εἰς ληστὰς καὶ φθοροποιοὺς, καὶ κακοὺς ἐργά-*
» *τας· ὡς καὶ πέρυσι εὗρον ἕν τι βιβλίον, ἐξήγη-*
» *σιν ποιούμενον εἰς τὰ Χρυσᾶ ἔπη τοῦ Πυθαγό-*
» *ρου, εἰς ἑνὸς Κόπτου χεῖρας, ὅπερ καὶ ἐξηγό-*
» *ρασα παρ᾽ ἐκείνου. Φέρει γὰρ τὸ βιβλίον ἐπιγρα-*
» *φήν: «Ἐκ τῶν τοῦ Κριτοπούλου καὶ τόδε (α)»*
» *ὡς καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης, τὰ*
» *περισσότερα, οὕτως ἐπιγράφονται. — ͵αωα΄, Ἀ-*
» *πριλίου η΄, ἐν Αἰγύπτῳ.* »

Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ.

Ἐν ᾧ φροντίζομεν πάντες μᾶλλον ἢ ἧττον περὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἔθνους ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἀρίστης τοῦ βασιλείου διατάξεως καὶ τῆς δικαίας καὶ ἀναγκαιοτάτης ἀναθεωρήσεως τῶν ὁρίων αὐτοῦ μετὰ τὴν ὅσονούπω γενησομένην ἕνωσιν τοῦ Ἰονίου πελάγους, ποθοῦντες ἅμα τὴν εἰρηνικὴν τοῦ ἔθνους πρόοδον καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, ἀναγκαιότατον φαίνεται καὶ τὸ μεριμνᾷν συγχρόνως ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα διοικῆται καλῶς καὶ τὸ προσέχειν τί σκέπτονται καὶ πῶς ἑκάστοτε προσφέρονται οἱ ἑτερόδοξοι χριστιανοὶ πρὸς τὴν θεοστήρικτον καὶ αἰωνίαν μητέρα πασῶν τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν.

Η καθολικὴ ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ καὶ Ἀνατολικὴ λεγομένη πρὸς διάκρισιν τῆς Παπικῆς, ἔχουσα ἐξ ἀρχῆς κεφαλὴν ἑαυτῆς τὸν ἀναμάρτητον θεάνθρωπον Χριστὸν κατὰ τὰς παραγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων, οὐχὶ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον τῆς Ῥώμης, ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τῆς γῆς, πολεμουμένη δὲ καὶ σήμερον, ὡς πάντοτε, κρυφὰ καὶ φανερὰ, καὶ ἀμυνομένη κατὰ τὸ φυσικὸν δίκαιον καὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ χριστιανικοῦ καθήκοντος διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κόσμου, οὐδέποτε μεταχειρίζεται, ὡς οἱ ἑτερόδοξοι χριστιανοὶ καὶ οἱ ἀλλόθρησκοι, βίαν ἢ δόλον ἢ ψευδολογίαν καὶ ἀπάτην κατὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς συνήθεις σχέσεις, ἀλλὰ μόνον τὸν λόγον, τὴν πειθὼ, τὴν ἀδελφικὴν πρὸς πάντας ἀγάπην, κατὰ τὸ σεβάσμιον παράδειγμα τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ τῶν ὁσίων πατέρων αὐτῆς, ὅπερ ὄντως ἀξιοθαύμαστον καὶ σεβαστόν.

Σημειωτέον δὲ, ὅτι, ἄν τινες Ἕλληνες ἢ ἄλλοι ὁμόδοξοι χριστιανοὶ παρεκτρέπονταί ποτε τῶν ὁρίων τούτων τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδοξίας, κατ᾽ ἄγνοιαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος καὶ κατὰ μίμησιν ἄστοχον τοῦ πρὸς ἡμᾶς κακοῦ τρόπου τῶν ἑ-

---

(α) Τοῦ Μητροφάνους δηλονότι, ὃς ἐχρημάτισε Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου μαθητὴς, καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως πρωτοσύγκελλος, εἶτα δὲ καὶ ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνέβη θρόνον. Ὅτι δὲ πλουσιωτάτη ἦν ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ, μαρτυρεῖ σύγχρονος αὐτῷ ἀνὴρ, Νεκτάριος ὁ ἀείμνηστος Ἱεροσολύμων πατριάρχης ἐν τῇ πρὸς Γερμανὸν ἐπιστολῇ, ἣν ἐξ Αἰγύπτου ἔγραφε, λέγων· « Πολλὰ (βιβλία) παρ᾽ Ἄγγλων, καὶ Γερμανῶν, ἔτι τε καὶ [ἐκ] Βενετίας ἐνταῦθα κεκόμικε Μητροφάνης ἐκεῖνος, ὁ πάνυ· ὃς πολλάκις διαλεγόμενός μοι ἔλεγεν, ὡς οὐδὲν ἐλλείπει βιβλίον τῇ ἐκείνου βιβλιοθήκῃ, ἑλληνικῶν τε καὶ λατινικῶν, μέχρι τοῦ τότε καιροῦ. κτλ. » [Ἔπιθι τὰ περὶ αὐτοῦ πλατύτερον σημειούμενα παρὰ τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως Κ. Οἰκονόμου ἐν τῷ περὶ τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν, τόμ. Δ΄, σελ. 170, ὑποσημ.].

τεροδόξων καὶ τῶν ἀλλοθρήσκων ἢ κατὰ τὸ νομιζόμενον τοῦ *ἀντιπεπονθότος* δικαίωμα, ἡ διοίκησις τῆς ἐκκλησίας, ὀρθῶς νοουμένη καὶ ἐνεργουμένη, οὐδέποτε ἐγκρίνει τοὺς κακοὺς καὶ ἀνιέρους τρόπους τῶν μισορθοδόξων καὶ ἀντιχριστιανικῶν συστημάτων, προκρίνουσα, εἰ χρεία, τὸν μαρτυρικὸν τοῦ πιστοῦ ἡρωϊσμὸν διὰ τὴν θείαν Δίκην.

Τί θειότερον, τί ἐλευθερώτερον, τί εὐπρεπέστερον καὶ ἐντιμότερον ἀληθῶς τοῦ συστήματος τούτου τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδοξίας; Ἡ θρησκευτικὴ πίστις, ὡς ἡ φιλοσοφία, ἔστιν ἔργον τοῦ πνεύματος, καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἀνθρωπίνη τις μοναρχία, ἱεροκοσμικὴ, παγκρατὴς καὶ δεσποτικὴ κατὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ μέσα οὔτε ἁρμόζει, οὔτε κατορθοῦται, οὔτ᾽ ὠφελεῖ ποτὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ὅμως τοιαύτην τινὰ μοναρχίαν ἐπιθυμήσασα καὶ σχεδιάσασα σκαιῶς ἡ παλαιὰ Ῥώμη κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐχθροῦ συνεργείᾳ, καὶ οὕτως οἰκτρῶς ἀποσχισθεῖσα τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας πρὸς ὑποδούλωσιν καὶ βλάβην τῆς ἀνθρωπότητος, ἐξακολουθεῖ παραδόξως τὴν πλάνην ταύτην καὶ ἐπὶ τῶν νῦν χρόνων τοῦ χριστιανικοῦ, τοῦ φιλοσοφικοῦ φωτὸς, καὶ οὐ μόνον ἐξακολουθεῖ τὴν πλάνην, ἀλλὰ καὶ πηδᾷ, ἵνα σβύσῃ τὸ φῶς ὅπερ ἔπραξέ ποτε καὶ ὁ μῦς παρ᾽ ἐμοὶ πρὸς τὸ φῶς τοῦ λύχνου, ἵνα μένων ἐν τῷ σκότει, ἀόρατος καὶ ἀνενόχλητος, κατατρώγῃ τὰ τοῦ οἴκου ἀδεῶς.

Ὁ Παπισμὸς σήμερον προσβάλλει τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ πανταχοῦ, ὅπου κατὰ σχέδιον εὑρίσκει εὐκολίαν τινὰ, ἐπειδὴ πανταχοῦ σχεδὸν καὶ πάντοτε ἡμεῖς οὔτ᾽ ἀποστέλλομεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἢ τὸ Παρίσιον, ἢ ἀλλαχοῦ τῆς Δύσεως μισιοναρίους, ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς καὶ ὑβριστικὰ φυλλάδια καὶ χρήματα, ὡς πράττουσιν οἱ Παπικοὶ πρὸς ἡμᾶς, (καὶ μάλιστα ἡ λεγομένη κληρικὴ τῶν φίλων γάλλων μερὶς, οὖσα πολυάριθμος καὶ πλουσία καὶ ἔχουσα φιλικὰς σχέσεις καὶ ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ Γάλλων καὶ ἄλλων ὁμοδόξων πρακτόρων καθὼς καὶ μετὰ τοῦ Γάλλου γραμματέως καὶ συμβούλου τοῦ ἡγεμόνος Κούζα), ἀλλὰ καὶ ὀλίγον φροντίζομεν περὶ ἀμύνης τακτικῆς, καὶ ἂν φροντίσωμεν ποτὲ, πράττομεν τοῦτο πολλάκις ἀτελῶς, ἀστόχως καὶ προσκαίρως, ὡς ἐὰν πρόκειτο περὶ ἐπουσιώδους τινὸς πράγματος, ἢ ἀγὼν μικρὸς καὶ ὀλιγοχρόνιος, πρὸς πολέμιον ἀνίσχυρον καὶ ἀμαθῆ ἢ εὐγενικὸν, διακριτικὸν καὶ γενναῖον, μὴ ἀγαπῶντα καὶ μὴ θηρεύοντα τὴν *ἐξόντωσιν* τῆς ὀρθοδοξίας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὁ Κροῖσος διαβὰς τὸν Ἅλυν καὶ μὴ νικήσας τὸν Κῦρον, ἐπανῆλθε καὶ ἀπέλυσε τὸν στρατὸν, πιστεύσας ἴσως, ὅτι περιοριζόμενος αὐτὸς ἐντὸς τοῦ Ἅλυος, κερδαίνει τὴν γενναίαν διάκρισιν τοῦ εὐγενοῦς ἀνταγωνιστοῦ, ἢ ὅτι πλουτῶν, ἔχει πάντοτε ὅσην θέλει δύναμιν. Ἀλλ᾽ ὁ Κῦρος διαβὰς τὸν Ἅλυν, ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεις καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ συλλαβὼν τὸν Κροῖσον, ἀπέστειλεν εἰς τὴν πυράν. ὅθεν ἐσώθη, ἐνθυμηθεὶς τὸν λόγον τοῦ Σόλωνος, εἰπόντος τὸ, *μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε.* Ὁ λόγος οὗτος ἐσωφρόνισε καὶ τὸν Κῦρον, σώσας τὸν Κροῖσον. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν πιστεύουσιν εἰσέτι παραλόγως, ἐξ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων, ὅτι ἀνεχόμενοι τὰς ἐκ τοῦ Παπισμοῦ προσβολὰς καὶ ζημίας μετὰ χριστιανικῆς ἀνεξικακίας καὶ ἀπαθείας, ποιοῦσιν αὐτὸν μετριώτερον καὶ διακριτικώτερον, ἐπιλέγοντες πολλάκις τὸ δὴ λεγόμενον ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι καὶ *πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι* τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὡς τινες πλουτοῦντες, οὐχὶ κατὰ Κροῖσον, ἀλλὰ κατὰ τὸ θεῖον ἔλεος μὴ ἁμαρτάνοντες. Ἀγνοοῦσιν, ἢ λησμονοῦσιν οἱ οὕτω φρονοῦντες καὶ πράττοντες ὅτι ἡ Παποκρατία, ἔχουσα ἐξουσίαν ἱεροκοσμικὴν, αὐθαίρετον καὶ δεσποτικὴν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας κατὰ παράβασιν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων, ἔστιν αὐτόχρημα προκεκηρυγμένος τρόπον τινὰ καὶ ἄσπονδος καὶ ἰσχυρὸς καὶ ἀσυνείδητος πολέμιος τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ θρησκειῶν τῆς οἰκουμένης, διδάσκουσα καὶ συγχωροῦσα τὰ πάντα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, τῆς κοσμοκρατορίας δηλαδὴ καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν βιβλίων καὶ τῶν φιλοσόφων. Λησμονοῦσιν ἔτι, ὅτι ὁ θεὸς, γενόμενος ἄνθρωπος διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος, πάντοτε σχεδὸν, διὰ τῶν ἀνθρωπίνων μέσων, καὶ ὅτι οἱ τηροῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ ὀφείλουσιν ἀγρυπνεῖν, προσεύχεσθαι καὶ ἐνεργεῖν ἐπιμελῶς καὶ ὁσίως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀποστόλων, μὴ δειλιῶντες πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν πανουργίαν τῶν ἐναντίων καὶ πάντοτε ἀγωνιζόμενοι κατὰ τρόπον θεάρεστον, θεμιτὸν, εὐπρεπῆ καὶ ἐπαινετόν.

Ἀμεριμνούντων ἡμῶν εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ παπικὸς προσηλυτισμὸς ἀπεπλάνησεν ἄλλοτε πολλοὺς ὀρθοδόξους ἐν Παλαιστίνῃ, Συρίᾳ, Μικρασίᾳ, Θρᾴκῃ, Ἠπείρῳ καὶ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου. Καὶ καὶ μὲν οὐδέποτε κατορθώνει, ὡς ποθεῖ τὴν παῦσιν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ πάντοτε, σκανδαλίζει, ταράττει, ζημιόνει πολλαχῶς καὶ ἐξασθενίζει τὸν ὀρθόδοξον λαὸν, πολεμῶν αὐτὸν τόσῳ πλέον ἐπιμελῶς καὶ σφοδρῶς, καθ᾽ ὅσον ἐπιτυγχάνει ἐνιαχοῦ. Ἀφοῦ πρό τινων ἐτῶν παρέσυρεν εἰς ἑαυτὸν τοὺς Παυλικάνους τῆς περὶ Φιλιππούπολιν Θρᾴκης, (λείψανον τῆς παλαιᾶς τῶν Μανιχαίων αἱρέσεως), ὄντας ὑπὲρ τοὺς μυρίους, διὰ τὴν ἀπρονοησίαν καὶ ἀνικανότητα τῶν ἡμετέρων, ἐπεθύμησε πᾶσαν τὴν Θρᾴκην μετὰ τοῦ Βοσπόρου, καὶ πρὸς τούτοις τὸν Ἅγιον Τάφον καὶ ταῦτα μὴ ἐπιτυχὼν, ὡς ἤλπιζε, καθ᾽ ὁλοκλη-

ρίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἡγεμονίας φιλικῶς καὶ κολακευτικῶς, ἵνα στήσῃ ἐκεῖ τὰ πυροβόλα διὰ τὴν ἐλπιζομένην ἅλωσιν οὐ μόνον τῆς Μολδοβλαχίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Θρᾴκης πάσης μετὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου ἴσως ποτὲ μετατεθῶσιν οἱ ἅγιοι Καρδινάλιοι, μετὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, παραιτοῦντες τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰταλίας ἵνα διασώσωσιν ὥς τι ἱερὸν κειμήλιον, τὴν ἀνίερον μῖξιν τῆς ἱερατικῆς μετὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ τὰ περὶ δεσποτείας ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ περὶ κοσμοκρατορίας; ἀθέμιτα καὶ ἀκατόρθωτα ὀνειροπολήματα.

Οἱ Γάλλοι τῆς κληρικῆς μερίδος ἀπατῶνται καὶ ἀπατῶσι καὶ βλάπτουσι τὸν κόσμον καὶ τὴν χριστιανοσύνην, ἐμποδίζοντες τὴν παῦσιν τῆς κοσμικῆς τῶν παπῶν ἐξουσίας καὶ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τὴν ἰσοῤῥοπίαν τῆς Εὐρώπης ἐλευθέρωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὅλης Ἰταλίας. Τί τάχα κερδαίνουσιν, δυσαρεστοῦντες χάριν τῆς παπικῆς δεσποτείας τοὺς Ἰταλοὺς, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ἄγγλους, τοὺς Ῥώσους καὶ πάντας τοὺς φιλελευθέρους τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς τῆς Γαλλίας, καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης; Οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ τὴν κατάκρισιν τῶν πιστῶν χριστιανῶν καὶ τῶν σοφῶν πάντων τῆς ἀνθρωπότητος, κατηγορούμενοι καὶ διότι ἕως χθὲς, πολεμοῦντες καὶ χλευάζοντες τὸ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενον *Ἐργαστήριον* (boutique,) τὸ τῆς Ῥώμης δηλαδὴ ἐκκλησιαστικὸν κτίριον τῶν 1000 ἐτῶν κατὰ τὸ λέγειν τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ, σήμερον παραδόξως προστατεύουσιν αὐτὸ κατὰ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐναντίον τῆς γνώμης τῶν ἐν αὐτοῖς σοφωτέρων καὶ ἐμφρονεστέρων ἀνδρῶν, λαϊκῶν τε καὶ κληρικῶν, οἵτινες κατὰ τὰς βάσεις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὀρθοδοξούσης, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς λεγομένης Γαλλικανῆς, προκρίνουσιν ἰδίαν τινὰ Σύνοδον καὶ ἴδιον Πατριάρχην αὐτοκέφαλον ἐν Παρισίῳ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοῦ βαβυλωνίου αὐτοῦ πύργου τὰ τοξεύματα καὶ τὰ πυροβόλα διευθύνουσι καὶ βοηθοῦσι οἱ ἡμέτεροι φίλοι αὐτοὶ κατὰ τῆς ἀθώας ἐκκλησίας ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν διὰ σκοπὸν κατακτήσεως ἀδίκου καὶ παραλόγου, μὴ κατορθουμένης ποτέ.

Λανθάνονται οἱ φίλοι Γάλλοι τῆς κληρικῆς μερίδος ἐὰν πιστεύωσιν ὅτι ἐκ τοῦ παπικοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου ὠφελήθη ἄλλοτε ποτὲ ἢ ὠφελεῖται σήμερον πολιτικῶς ἢ κοινωνικῶς ἡ εὐγενὴς Γαλλία, διδαχθεῖσα καὶ ἀνατραφεῖσα κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ. Ἐξ ἐναντίας ἡ φίλη Γαλλία ἔχει μέγιστον ὄφελος καὶ ἀληθῆ δόξαν, συντελοῦσα δραστικῶς εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν οὐχὶ διὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τὸν ἱεροκοσμικὸν πρόσκαιρον ἡγεμόνα τῆς Ῥώμης, πρωτευούσης ἀναγκαίας τῶν Ἰταλῶν, φυσικῆς καὶ ἀφεύκτου (καὶ ταῦτα ἐναντίον τῶν ὅρων τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ κύρους τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων), ἀλλὰ διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν πατριαρχῶν τῆς παλαιᾶς Ῥώμης πρὸς τὸ κῦρος τῶν ἱερῶν κανόνων. Ἐὰν τὸ ἔκνομον κτίριον τῆς Ῥώμης ἀριθμῇ 1000 ἔτη, τὸ νόμιμον ἀριθμεῖ σήμερον 1864. Ποῖον τῶν δύο ἀποδεικνύεται ἀρχαιότερον, πιστότερον πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀγαπητότερον πρὸς τοὺς σοφοὺς καὶ φιλαρέτους τῶν χριστιανικῶν καὶ τῶν ἀλλοθρήσκων λαῶν; Ψεῦμα, ὅτι οἱ τῆς παπικῆς ἐκκλησίας πιστοὶ ἀριθμοῦνται εἰς 200 ἑκατομμύρια ψυχῶν, ὡς λέγουσι πρὸς ἀπάτην οἱ μισσιονάριοι αὐτῆς, ἀποδεικνύοντες τὴν ὀρθότητα καὶ χρησιμότητα τοῦ κτιρίου, τοῦ ἐργαστηρίου, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῷ οἰκούντων καὶ ἐργαζομένων. Ὁ Γάλλος γεωγράφος Βάλβης ἀριθμεῖ τὰς ψυχὰς αὐτὰς εἰς 120 ἑκατομμύρια καὶ ὁ ἀστεῖος Ἀβοῦτος, Γάλλος συγγραφεὺς νεώτερος, ἀναβιβάζει αὐτὰς εἰς 139, οὐχὶ 140, ἐπιλέγων διὰ τοῦ στόματος ζηλωτοῦ τινος κληρικοῦ τῆς Ῥώμης, ὅτι συμφέρει τὸ ψεῦδος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 200 ἑκατομμυρίων τούτων. Ἐν δὲ τῷ ἀριθμῷ τῶν 120, ἢ 140 ἑκατομμυρίων τούτων πόσοι τάχα οἱ πιστῶς καὶ τυφλῶς καὶ ἄνευ τινὸς ἀντιῤῥήσεως καὶ ἀντιστάσεως ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀξιώσεις τοῦ παπικοῦ κλήρου. Ἴσως οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ. Ἡ Ῥώμη ἔχει σήμερον πολλοὺς πνευματικοὺς ὑπηκόους, οὐχὶ δι' ἄλλο τι αἴτιον, εἰμὴ διότι ἐξαρχῆθεν αἱ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, γενόμεναι πᾶσαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατέλιπον ἀπρονοήτως πως (καὶ προσκαίρως κατὰ πιθανολογίαν) εἰς τὴν πνευματικὴν τῶν Παπῶν τῆς Ῥώμης δικαιοδοσίαν πολλὴν ἐπικράτειαν διὰ τὰς τότε περιστάσεις τῆς εἰδωλολατρικῆς Δύσεως. Ἐὰν ἀρχῆθεν εἶχον ἰδίους πατριάρχας ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ εἴτι ἄλλο μέρος τῆς Δύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν κανόνων, οὐδέποτε ἡ φιλοδοξία τῶν τῆς Ῥώμης πατριαρχῶν κατώρθωνε τὸ μέχρι νῦν σωζόμενον σχίσμα τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐπικρατείας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀπαδῶν ἐγέννησεν ἢ ἐνεθάῤῥυνε τὸν κοσμικὸν τάφον τῆς πρώην πρωτευούσης τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ζηλοφθονούσης πάντοτε τὴν ἀπὸ Κωνσταντίνου πρωτεύουσαν τῶν χριστιανῶν. Ἰδοὺ πόθεν καὶ πῶς προῆλθεν ὁ ἐκκλησιαστικὸς χωρισμός. Κατὰ τὰς τότε ἐπικρατούσας περιστάσεις οἱ τῆς Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἡγεμόνες εὕρισκον συμφέρον τι πολιτικὸν κατ' αὐτοὺς ἐν τῇ ζηλοφθονίᾳ καὶ τῇ ἀντιθέσει τοῦ πατριάρχου τῆς Ῥώμης πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι, ὡς διάδοχος οὗτος τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ πρώτου τῶν χριστιανῶν καὶ ἁγίου βασιλέως, ἐθεωρεῖτο ἔχων δικαιώματα

τινα προτιμήσεως ἐπὶ πάντων τῶν χριστιανικῶν λαῶν. Διὰ τοῦτο οἱ τῆς Γαλλίας ἡγεμόνες ἐβοήθησαν τὴν ζηλοφθονίαν καὶ τὰς παραλόγους ἀξιώσεις καὶ τὰς καινοτομίας τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, τὰς ὁποίας ἐπολέμησαν ἀκολούθως αὐτοὶ οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ σοφώτεροι ἄνδρες τῆς Γαλλίας, κληρικοί τε καὶ λαϊκοί, ὡς ἀντικανονικὰς καὶ βλαβερὰς πρός τε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Χριστιανοσύνην ἐν γένει. Τὰς καινοτομίας τῶν Παπῶν, ἐξ ὧν προῆλθεν ὁ χωρισμὸς, κατέκρινε θερμῶς καὶ ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος τῶν φίλων Γάλλων. Οἱ Γάλλοι παλαίοντες ἀκολούθως πρὸς τὴν παπικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ὑπερηύξησαν τόσον ἀπρονοήτως καὶ ἀντικανονικῶς ἀπεχωρίσθησαν κατά τινα τρόπον ἐπὶ Βοσουέτου πρὸ δύω ἤδη ἑκατονταετηρίδων. Ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Παρισίου καὶ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Συνόδου ὀνόματι Χαρίλαος (Harlai) ἀνὴρ δίκαιος καὶ φιλάρετος, ἐγνωμοδότει περὶ καθαρᾶς ἑνώσεως τῆς Γαλλικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου, τῆς Ἀνατολικῆς· ὁ Βοσουέτος, φοβούμενος τὸν προτεσταντισμὸν, καθ᾽ οὗ ἐπολέμει, καὶ μὴ βλέπων ἰσχυρὰν κατ᾽ αὐτὸν ὑλικῶς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, κειμένην ἀπωτέρω τῆς Ῥώμης, παρεδέχθη ἀσόφως τὸν πατριάρχην τῆς πόλεως ταύτης, ὡς ἀναγκαῖον ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τῶν κανόνων, καί τοι καταπολεμῶν πάσας τὰς ἄλλας τῆς παποκρατίας καινοτομίας, καὶ συνιστῶν ἐναντίον αὐτῆς τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἀπαράβατον κῦρος τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων, καὶ τὴν νόμιμον τῶν ἐπισκόπων αὐτονομίαν καὶ τὴν γνησιότητα τοῦ συμβόλου. Ὁ Βοσουέτος ἐστήριξε τὴν ἀρχηγίαν τῶν Παπῶν ἐπί τινος ψεύδους ἀναξίως, εἰπὼν ὅτι τὴν ἀρχηγίαν ταύτην ἐψήφισεν ἡ *Οἰκουμενικὴ* τῆς Κωνσταντίας Σύνοδος, γενομένη μετὰ τὸ σχίσμα καὶ μὴ οὖσα οἰκουμενική, ἀφ᾽ οὗ ἀπ᾽ αὐτῆς ἔλειπον οἱ τότε διδάσκαλοι καὶ φωστῆρες τῆς πίστεως, οἱ ἀνατολικοὶ Χριστιανοὶ, ὄντες τότε καὶ πολυάριθμοι καὶ ἰσχυροί.

Παρῆλθον τὰ αἴτια ταῦτα καὶ ἤλλαξαν τὰ πράγματα. Παρελθούσης τῆς αἰτίας, δι᾽ ἣν ἐγένετο ἡ παρανομία, ἡ ἐξακολούθησις τῆς παρανομίας θεωρεῖται καὶ κατακρίνεται εὐλογώτατα ὡς νέον τι ἁμάρτημα, ἐὰν μάλιστα ἐξακολουθῇ προσβάλλουσα καὶ ἀδικοῦσα τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, σωζομένην ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἀθωοτέραν οὖσαν ἀπὸ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἁπανταχοῦ συμβάντων ἀπὸ τοῦ σχίσματος μέχρι νῦν ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ. Τοῦ λοιποῦ ἡ φίλη Γαλλία οὐδένα λόγον ἔχει πρὸς τὸ ὑποστηρίζειν τὸν χωρισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν διὰ τὸ κακῶς νομιζόμενον ἴδιον ἑαυτῆς συμφέρον. Ἐξ ἐναντίας ἔχει μέγα ὄφελος καὶ μεγάλην δόξαν, ἐὰν, παύουσα μετὰ τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν φιλελευθέρων Γερμανῶν τὴν κοσμικὴν τῶν Παπῶν ἐξουσίαν, συντελέσῃ εἰς τὴν εἰρήνην τῶν χριστιανικῶν λαῶν καὶ τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀνθρωπότητος, γινομένη οὕτω πρώτη καὶ ἐντιμοτάτη δύναμις τοῦ συνόλου τῆς χριστιανοσύνης. Πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἀξίαν ὄντως μεγάλου, πεφωτισμένου καὶ ἰσχυροῦ ἔθνους, τί τάχα φοβεῖται ἡ Γαλλία, ἔχουσα τοὺς μεγαλόφρονας καὶ μεγαλουργοὺς Ναπολέοντας; Φοβεῖται τάχα τὰ συμφέροντα τοῦ Παπικοῦ κλήρου καὶ τὰς προλήψεις τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ; Ἀμφότερα διασώζει καὶ στηρίζει σήμερον ἡ Κυβέρνησις τῆς Γαλλίας καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἰσχυρὸς ἐπὶ τῆς γῆς ὁδηγὸς ἢ δορυφόρος.

Πολὺ λανθάνονται καὶ ζημιόνονται καὶ βλάπτουσι τὸν κόσμον οἱ φίλοι Γάλλοι, ἐὰν ἐπιμένωσιν, ὑποστηρίζοντες τὰς ἰδέας καὶ ἀξιώσεις τῆς ὑπεργήρου καὶ ἑτοιμοθανάτου Παποκρατίας καὶ τὸν χωρισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ φιλαυτίαν, ἀληθῶς χυδαίαν, ὡς ἔργον τάχα τῶν παλαιῶν τῆς Γαλλίας ἡγεμόνων, οἵτινες ὅμως ἐπολέμησαν αὐτὸ μετέπειτα, ὡς προείπομεν, βοηθούμενοι κατὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Καυχώμενοι ὅτι θυσιάζουσι πάντοτε τὰ ἴδια ὑλικὰ συμφέροντα ὑπὲρ μιᾶς καλῆς ἰδέας οἱ φίλοι Γάλλοι, ἂς θυσιάσωσιν εὐκολώτερον καὶ προθυμότερον μίαν ἀπαισίαν *πρόληψιν*, βλάπτουσαν καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

Τινὲς τῶν νῦν πολιτικῶν τῆς Ναπολεοντείου Γαλλίας ἀντιλέγοντες πρὸς τὰς περὶ Ῥώμης ἀπαιτήσεις τῶν Ἰταλῶν, εἶπον, ὅτι τὸ κατάστημα τοῦτο ἐν μέρει ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τοῦ μεσαιῶνος καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγα χρήματα γαλλικά. Ἂς μὴ λησμονῶσιν οἱ ζηλωταὶ πάντες τῆς παποκρατίας, ὅτι εἰς τὴν Ῥώμην ἦλθον κατὰ τὸν μεσαιῶνα καὶ πολλὰ χρήματα Γερμανικὰ, Ἰσπανικὰ, Βρεττανικὰ, Ἰταλικὰ καὶ Ἀνατολικὰ καὶ πολλὰ Ἑλληνικὰ ἔτι ἀρχαιότερον. Ἂς μὴ λησμονῶσιν ἔτι, ὅτι, ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐστὶν ἀδελφότης τῶν πιστῶν πάντων, εἰρηνεύουσα ἐν τῇ τηρήσει τοῦ θείου νόμου, καὶ οὐχὶ ἑταιρία τις κληρικὴ, ἔχουσα ἐργοστάσιόν τι χρηματιστικὸν καὶ καταθλιπτικὸν πρὸς σκανδαλισμὸν καὶ διαίρεσιν καὶ ἀλληλομαχίαν τῶν πιστῶν. Ἡ φίλη Γαλλία καταστρέψασα πολλὰ ἄλλα γαλλικὰ ἔργα τοῦ μεσαιῶνος, κακῶς ἔχοντα, καὶ αὐτὴν τὴν χιλιετῆ βασιλείαν τῶν Βουρβόνων, ὡς κακὰ καὶ ἄχρηστα, εὐλογώτερον ἀποδοκιμάζει τὴν Παποκρατίαν, ἀποκρουομένην σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ ἔθνους καὶ κλήρου. Οἱ Ἰταλοὶ σήμερον προθύμως μεταφέρουσιν εἰς τὴν Γαλλίαν τόν τε Πάπαν καὶ τὸ Βατικάνον ὁλόκληρον καὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνακαινίζουσιν ἐν αὐτῇ πάντα τὰ ἐν Ῥώμῃ παπικὰ κτίρια, ἐὰν μόνον παραιτήσωσι τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰταλίας τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα. Τότε δὲ καὶ πρὸ τούτου, εἰ χρεία, συνερχόμενος ὁ Ἰταλικὸς κλῆρος κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον, ἀνεγείρει λαμπρῶς τὴν πρὸ 1000

ἤδη ἐτῶν πεσοῦσαν Ἐκκλησίαν τῶν ἀδελφῶν Ἰταλῶν, ἢ τοὐλάχιστον ἀποφασίζει ὅ,τι ἔπραξεν ἐπὶ Βοσουέτου ἡ Ἐκκλησία τῶν Γάλλων, καταδικάζουσα πάσας τὰς παπικὰς καινοτομίας καὶ διατηροῦσα μόνον τὸ περὶ τῆς ἀρχηγίας τῶν Παπῶν ἀπαράδεκτον παρ᾽ ἡμῖν δόγμα τοῦ Βοσουέτου.

Οἱ προσημειωθέντες πολιτικοὶ τῆς νῦν Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας διατηροῦσιν ἐν Ῥώμῃ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα οὐχὶ μόνον διὰ λόγον ἐκκλησιαστικὸν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν, τὸν ὁποῖον ἐξέφρασαν πρὸς τοὺς Ἰταλούς. Κατέχοντες τὴν Ῥώμην, ταπεινόνουσι τὴν Ἰταλίαν καὶ κατὰ τὴν χρείαν ἐπαπειλοῦσι τὸ Τουρῖνον ἐκ τῆς Σαβοΐας, καὶ τὴν αὐστριακὴν ἐπικράτειαν αὐτὴν, καὶ οὕτω διατηροῦσα ἐξ ἀνάγκης ἡ Αὐστρία πολὺν στρατὸν ἐν τῷ Βενετικῷ, ἐγκαταλείπει ἀφυλακτότερα τὰ πρὸς τὴν Γερμανίαν ὅρια. Κατέχοντες ἄρα τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἰταλῶν οἱ Γάλλοι προτίθενται οὐ μόνον τὴν διάσωσιν τοῦ Παπικοῦ ἐργαστηρίου, ἀλλὰ καὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τὸν ἀνατολικὸν προσηλυτισμόν. Ἡ πολιτικὴ αὕτη, περιέχουσα πολλὴν καὶ ἀδικωτάτην φιλαυτίαν πλεονεκτικὴν, οὐδαμῶς ἁρμόζει τῇ σοφῇ καὶ γενναίᾳ Γαλλίᾳ, οὔτε ὠφελεῖ αὐτὴν ἐπὶ τέλους κατ᾽ οὐδέν.

Ἓξ ἤδη μεγάλαι καὶ ἰσχυραὶ ἐκκλησίαι Χριστιανικαὶ διεμαρτυρήθησαν πρὸς τὴν Παποκρατίαν κατα καιροὺς μᾶλλον ἢ ἧττον· πρώτη ἡ Καθολικὴ ὀρθόδοξος καὶ Ἀνατολικὴ, κατόπιν δὲ, σύμφωνοῦσα μετ᾽ αὐτῆς κατὰ πάντα ἡ Ῥωσικὴ, τρίτη ἡ Γερμανικὴ, τετάρτη ἡ Ἀγγλικὴ, πέμπτη ἡ Γαλλικὴ καὶ νῦν ἕκτη ἡ Ἰταλική. Τὸ αὐτὸ πράττουσι καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ὡς πρὸς τὸν παπισμὸν ἑτερόδοξοι, οἷον ἡ τῶν Ἀρμενίων (ἀπεχόντων τῆς ὀρθοδοξίας κατ᾽ ἔθιμά τινα μόνον, εὐκόλως διορθούμενα ὑπ᾽ αὐτῶν αὐθορμήτως καὶ ἀβιάστως), ἡ τῶν εὐτυχιανῶν Σύρων, Κοπτῶν, Αἰθιόπων, (Ἀβυσσηνῶν), ἡ τῶν Νεστοριανῶν καὶ εἴ τις ἄλλη, τέλος δε, αἱ πολλαὶ ἄλλαι τοῦ λεγομένου Προτεσταντισμοῦ, ἰσχύοντος ἐν τῇ Γερμανίᾳ, τῇ Ὁλλανδία, τῇ Δανίᾳ, τῇ Σουηδίᾳ καὶ ἐν μεγάλῳ μέρει τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ τέλος ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Πρὸς δε τὰς λογικὰς καὶ δικαίας ταύτας διαμαρτυρήσεις παντὸς σχεδὸν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἡ Παποκρατία, στηριζομένη σήμερον ἐπὶ τῶν Γαλλικῶν ὅπλων, ἀντὶ τοῦ σωφρονισθῆναι καὶ ἐπανελθεῖν εὐγενῶς εἰς τὴν Χριστιανικὴν καθολικότητα, ὅθεν ἐξετράπησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ Πάπαι τοῦ μεσαιῶνος, προσθέτει αὐθαιρέτως νέα δόγματα πρὸς ἐπίτασιν τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ στερέωσιν καὶ νέον πλουτισμὸν τοῦ καταπίπτοντος ἐργαστηρίου, οἷον τὸ γνωστὸν περὶ τῆς ἁγίας Ἄννης καὶ τῆς Θεοτόκου νέον σόφισμα τοῦ Παπισμοῦ, ἐξ οὗ προῆλθεν ἐσχάτως ὁ οἰκτρὸς δισχιλίων σωμάτων ἐμπρησμὸς ἔν τινι πόλει τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ὡς ἀναφέρουσιν ἡ ἐφημερίδες.

Οἱ διαμαρτυρόμενοι τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας, οἱ καὶ Ἐπισκοπικοὶ λεγόμενοι, ὡς διασώζοντες τοὺς ἐπισκοπικοὺς τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας βαθμοὺς, συνέστησαν νεωστὶ συλλόγους ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἵνα πλησιάσωσι πρὸς τὴν καθολικὴν ὀρθοδοξίαν, τὴν Ἀνατολικὴν, κοινωνοῦντες μετ᾽ αὐτῆς φιλικῶς καὶ ἀσκανδαλίστως, καθὸ σχεδὸν ὁμόδοξοι ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως καὶ ἐν βαπτίσματι καὶ αἰσθανόμενοι, ὡς ἡμεῖς, τὴν χρείαν καὶ τὸ χριστιανικὸν καθῆκον τῆς ἀμοιβαίας εὐνοίας καὶ ἀδελφικῆς συμπράξεως. Τὴν σύστασιν τῶν συλλόγων αὐτῶν, ἐπῄνεσαν, χαίροντες, οἱ ἀξιόλογοι καὶ σεβάσμιοι συντάκται τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως, περιοδικοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐκδιδομένου ἐν Παρισίῳ γαλλιστί.

Ἔχομεν ὑπ᾽ ὄψιν τὸ καταστατικὸν τοῦ ἀνωτέρω Ἀγγλικοῦ Συλλόγου, ὑπάρχοντος ἐν Λονδίνῳ, καὶ ζητοῦντος πρὸς τοῖς ἄλλοις πληροφορίας ἀκριβεῖς περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς τύχης τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν. Ἐν αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπαντῶμεν τὴν περίοδον ταύτην· « Ταῦτα περὶ τῶν σκέ-
» ψεων καὶ ἐκθέσεων τῶν συλλόγων αὐτῶν διὰ τὸν
» οὐσιώδη καὶ ἀναγκαῖον σκοπὸν τοῦ ἀνορθῶσαι τὴν
» παλαιὰν κοινωνίαν τῆς μεταῤῥυθμίσεως μετὰ τῆς
» ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς σεβασμίας
» ΜΗΤΡΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ τοῦ καθολικοῦ χριστια-
» νισμοῦ, ἥτις ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ μαρτυρικῷ αὐτῆς
» πνεύματι ἀντέστη μετ᾽ ἀτρέστου καὶ ἀπαραμίλ-
» λου ἡρωϊσμοῦ πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς τῆς Παποκρα-
» τίας καὶ τὴν βίαν τοῦ Μωαμεθισμοῦ. »

Μάσων τις Θεολόγος ἐν Ἀμερικῇ σοφὸς ἐκήρυξε τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, *κέντρον ἀναγκαῖον καὶ ἄφευκτον πρὸς τὴν ἕνωσιν πάσης τῆς χριστιανοσύνης*. Τὸ αὐτὸ περίπου ἐξέφρασαν πρό τινων ἐτῶν ἄλλοι σοφοὶ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὁλλανδίας, τῆς Πρωσσίας, τῆς Γαλλίας καὶ νῦν τῆς Ἰταλίας κληρικοὶ καὶ λαϊκοί. Πᾶς ἄρα ὁ πολεμῶν τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, πολεμεῖ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν Χριστόν.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ.

ΚΟΙΛΙΟΣ

ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΙ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑ.

(Τέλος· ἴδε φυλλαδ. 333 καὶ 334.)

Γ'.

Ὁ Κικέρων, ἐν τῇ *περὶ φιλίας* πραγματείᾳ, βεβαιοῖ ὅτι ὁ τύραννος ἀδύνατον νὰ ἔχῃ φίλους. Οὕτω

δὲ ὁμιλῶν, τὸν Καίσαρα ἐσκόπει, καὶ ὁμολογητέον ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦτο φαίνεται δικαιοῦν αὐτόν. Ὁ δεσπότης οὐδέποτε στερεῖται κολάκων, καὶ ὁ Καῖσαρ, ἁδρῶς αὐτοὺς ἀνταμείβων, ἔσχε κόλακας εἴπερ τις ἄλλος· ἀλλὰ φίλον εἰλικρινῆ καὶ ἀφωσιωμένον οὐδένα βλέπομεν αὐτῷ. Ἴσως ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν ταπεινοτέρων ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ὧν ἡ ἱστορία οὐδεμίαν ἐτήρησεν ἀνάμνησιν (1), ἀλλ᾿ οὐδεὶς ἐκείνων οἷς ἔδωκε τὰ πρωτεῖα καὶ ἐκάλεσε μετόχους τῆς ἰδίας αὐτοῦ τύχης, οὐδεὶς ἔμεινεν αὐτῷ πιστός. Ἡ μὲν ἐλευθεριότης αὐτοῦ ἀγνώμονας μόνον κατέστησε, ἡ δὲ γενναιοφροσύνη οὐδένα ἀφώπλισεν· ἀλλὰ προὐδόθη ὑπ᾿ αὐτῶν ἐκείνων οἷς ἐδαψίλευσε μάλιστα εὐεργεσίας. Μόνους τοὺς στρατιώτας δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ ἀληθεῖς φίλους αὐτοῦ· τοὺς ἐκ τοῦ μεγάλου τῶν Γάλλων πολέμου λειπομένους ἀποστράτους· τοὺς ἑκατοντάρχους, οὓς πάντας ὀνομαστὶ προσηγόρευε καὶ οἵ τινες ἀνδρείως μάλα ὑπὲρ αὐτοῦ ἔπιπτον· τὸν Σκαίβαν, ὅστις ἐν Δυῤῥαχίῳ ἔσχε τὴν ἀσπίδα ὑπὸ τριάκοντα πρὸς τοῖς διακοσίοις βέλεσι τετρημένην· τὸν Κρασσίνιον λέγοντα αὐτῷ τὴν πρωΐαν ἐν Φαρσάλῳ· «ἐμὲ ἢ ζῶντα ἢ νεκρὸν ἐπαινέσεις.» Ἐκεῖνοι ὑπηρέτησαν αὐτῷ πιστῶς· ἐκείνους ἐγνώριζε καὶ πολλοῦ ἐλογίζετο· ἐγίνωσκεν ὅμως κάλλιστα ὅτι οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἦσαν ἄπιστοι. Εἰ καὶ μετὰ τὴν νίκην παρέσχεν αὐτοῖς ἀργύριον πολὺ καὶ μεγίσταις τιμαῖς ἐτίμησεν αὐτούς, πάντες δυσαρέστως εἶχον. Καὶ ἦσαν μέν, οἱ τιμιώτεροι, οἵ τινες ᾐσθάνοντο λύπην, λογιζόμενοι ὅτι κατέλυσαν τὴν δημοκρατίαν καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα ἑαυτῶν πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας. Οἱ πλεῖστοι δέ, οὐδενὸς λόγου τοῦτο ἀξιοῦντες, ἔκρινον ὅμως πάντες ὅτι κακῶς ἀντημείφθησαν αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῶν. Ἡ γενναιοδωρία τοῦ Καίσαρος, ὅσῳ μεγάλη ἐγένετο, δὲν ἤρκεσε πρὸς κόρον αὐτῶν. Παρεδόθη αὐτοῖς ἡ δημοκρατία, ἦσαν πραίτορες καὶ ὕπατοι, ἐκυβέρνων τὰς πλουσιωτάτας τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ὅμως οὐκ ἐπαύοντο μεμψιμοιροῦντες· πάσης προφάσεως εἴχοντο ὅπως γογγύσωσι. Ὁ Ἀντώνιος κατορθώσας κατεκύρωσεν ἑαυτῷ ἐπὶ εὐτελεστάτῃ τιμῇ τὴν οἰκίαν τοῦ Πομπηΐου· ὅτε δὲ ἦλθον αἰτοῦντες τὸ ἀργύριον, ἐθυμώθη καὶ ὕβρεις μόνας κατέβαλε. Βεβαίως ἔκρινεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὅτι ἐφέροντο πρὸς αὐτὸν ἀνευλαβῶς καὶ κατεμέμψατο τὸν Καίσαρα ἀγνωμοσύνης. Συχνάκις βλέπομεν τοὺς πολεμικοὺς ἄνδρας, τοὺς ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἀνδρειοτάτους καὶ θαυμασίους ἐν ὥρᾳ μάχης, γινομένους πάλιν, ἐν τῷ συνήθει βίῳ, κοινοὺς φιλοδόξους, μεστοὺς ταπεινοῦ φθόνου καὶ ἀκορέστου ἀπληστίας. Ἤρξαντο γογγύζοντες καὶ μεμψιμοιροῦντες, εἰς τέλος δὲ πάντες σχεδὸν ἐγένοντο προδόται. Μεταξὺ τῶν φονέων τοῦ Καίσαρος ὑπῆρχον οἱ ἄριστοι ἴσως αὐτοῦ στρατηγοί, Σουλπίκιος Γάλβας, ὁ νικητὴς τῶν Ναντυανῶν, Βασίλος, ἐν τοῖς ἀρίστοις τῆς ἵππου αὐτοῦ ἡγεμόσιν, ὁ Δέκιμος Βροῦτος καὶ ὁ Τρεβώνιος, οἱ ἥρωες τῆς μασσαλιωτικῆς πολιορκίας. Οἱ δὲ μὴ γενόμενοι ἐν τῇ συνωμοσίᾳ οὐδὲν κρεῖσσον προσηνέχθησαν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ὁ ἀναγινώσκων ἐν τῷ Πλουτάρχῳ τὴν διήγησιν τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος, αἰσθάνεται πνιγομένην τὴν ἰδίαν καρδίαν βλέπων ὅτι οὐδεὶς ἐπειράθη νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτόν. Οἱ συνωμόται ἦσαν μόλις ἑξήκοντα καὶ ὑπῆρχον ὑπὲρ τοὺς ὀκτακοσίους γερουσιαστάς, ὧν οἱ μὲν πλεῖστοι ὑπηρέτησαν ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ, πάντες δὲ ὤφειλον αὐτῷ τὴν τιμὴν τοῦ ἐξεδρεύειν ἐν τῇ συγκλήτῳ ἧς ἦσαν ἀνάξιοι· καὶ οἱ ἄθλιοι ἐκεῖνοι οἱ παρ᾿ ἐκείνου καὶ τὴν περιουσίαν καὶ τὸ ἀξίωμα ἔχοντες, καὶ ἐπαιτοῦντες τὴν προστασίαν, καὶ ἐκ τῶν εὐεργετημάτων αὐτοῦ ζῶντες, εἶδον αὐτὸν σφαζόμενον ἄναυδοι. Ἐν ὅσῳ διήρκει ἡ φοβερὰ ἐκείνη πάλη, ἐν ᾧ «ἐν κύκλῳ περιεχόμενος, καὶ πρὸς ὅ τι τρέψειε τὴν ὄψιν πληγαῖς ἀπαντῶν, καὶ σιδήρῳ φερομένῳ κατὰ προσώπου καὶ κατ᾿ ὀφθαλμῶν διελαυνόμενος, ὥσπερ θηρίον ἐνειλεῖτο ταῖς πάντων χερσίν,» ἐκαρτέρησαν ἀκίνητοι ἐπὶ τῶν ἑδρῶν, καὶ μόνον θάῤῥος ἔσχον νὰ ἐκπέσωσι διὰ τῶν θυρῶν καὶ νὰ φύγωσιν, ὅταν ὁ Βροῦτος, παρὰ τὸ καθημαγμένον τοῦ ἀνδρὸς πτῶμα, ἐδοκίμασε νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ Κικέρων ἐνεθυμεῖτο τὴν σκηνὴν ταύτην, ἧς ἐγένετο μάρτυς, ὅτε ἔλεγεν ὕστερον· «Τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως οἱ τύραννοι τῆς ἰδίας πατρίδος φαίνονται ὅτι οὐδένας εἶχον φίλους.»

Καθ᾿ ὃν δὲ χρόνον οἱ στρατηγοὶ τοῦ Καίσαρος, τοσούτους λόγους πίστεως πρὸς αὐτὸν ἔχοντες, προὐδιδον αὐτόν, ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ μᾶλλον εἰς τοὺς ἀμφιβόλους ἐκείνους συμμάχους οὓς ἐστρατολόγησεν ἐν τῇ Ἀγορᾷ ὑπηρετήσαντας πρότερον πάσης αἱρέσεως τὰ συμφέροντα; Ὅπως συντελέσῃ τοὺς ἰδίους σκοποὺς ἐδεῖτο ἀνδρῶν πολιτικῶν, ὡς οἷόν τε πλείστων, ὅπως μὴ φανῇ ἡ νέα κυβέρνησις ἐντελὴς στρατοκρατία. Διὸ προχείρως καὶ μὴ ἐκλέγων ἐλάμβανε, καὶ οἱ ἄτιμοι ἄνδρες πασῶν τῶν φατριῶν προσῆλθον ἰδίως εἰς αὐτόν, δεχόμενον μὲν καλῶς καὶ σύροντα πανταχόσε αὐτοὺς κατόπιν, ἀλλὰ μηδόλως τιμῶντα αὐτούς. Ὁ μὲν Κικέρων ἐπτοήθη σφόδρα ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐπεσκέψατο αὐτὸν μετ᾿ ἐκείνων ἐν Φορμίαις. «Ἐν συμπάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ, ἔλεγεν, οὐδεὶς

(1) Ἄδικον κρίνομεν νὰ παρασιωπήσωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Ματίου, οὗ τινος περιεσώθη καλλίστη ἐπιστολὴ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος. Ἐκεῖνος ἦν τῷ ὄντι ἀληθὴς φίλος τοῦ Καίσαρος· ἀλλὰ παρατηρητέον ὅτι δὲν εὑρέθη μεταξὺ τῶν ταχθέντων ὑπ᾿ αὐτοῦ πραιτόρων ἢ ὑπάτων καὶ ὧν τοσάκις ἐπλήρωσε τὰ χρέη. Ὁ Μάτιος οὐδέποτε ἔσχε πολιτικὸν ἀξίωμα καὶ ἄνευ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Κικέρωνος τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἤθελε φθάσει μέχρις ἡμῶν.

φαῦλος ὑπάρχει μὴ ὢν μετ' αὐτοῦ.» Ὁ δὲ Ἀττικός, τοσοῦτον πεφυλαγμένος συνήθως, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ ἀλλ' ἀπεκάλεσε τὴν συνοδείαν ἐκείνην καταχθόνιον σπεῖραν. Ὅσῳ δὲ συνειθισμένος καὶ ἂν ᾖ τις νὰ βλέπῃ τοὺς μηδὲν ὅ τι ἀπολέσουσι ἔχοντας καταρχομένους τῶν τοιούτων ἐπαναστάσεων, εἰκότως ὅμως ἀπορεῖ πῶς ὁ Καῖσαρ δὲν εὗρε καί τινας τιμιωτέρους συμμάχους. Αὐτοὶ οἱ ἀσπονδότατοι ἐχθροὶ αὐτοῦ ἀναγκάζονται νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἐν τῷ συστήματι τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ καταστρέψῃ πάντα δὲν ἦσαν ἄξια διατηρήσεως. Ἡ ἐπανάστασις ἣν ἀνεκύκλου ἐν τῷ νῷ εἶχε λόγους σοβαρούς, φύσει λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ καὶ θιασώτας εἰλικρινεῖς. Πῶς λοιπὸν μεταξὺ τῶν βοηθησάντων αὐτῷ ὅπως μεταβάλῃ σύστημα, ὅπερ πολλοὶ κατεμέμφοντο καὶ ὑφ' οὗ πάντες ἔπαθον, τοσοῦτον ὀλίγοι φαίνονται οἱ ἐκ πεποιθήσεως ἐνεργοῦντες, σχεδὸν δὲ πάντες ἐκ τοὐναντίου εἰσὶ μίσθαρνοι συνωμόται, ἄνευ εἰλικρινείας ἐργαζόμενοι ὑπὲρ ἀνδρὸς ὃν οὐδόλως ἀγαπῶσι καὶ ὑπὲρ πράξεως ἣν κακὴν κρίνουσιν;

Ἐξηγεῖται ἴσως ἡ τοιαύτη σύνθεσις τῆς φατρίας τοῦ Καίσαρος ὑπὸ τῶν συνήθων τρόπων οἷς ἐχρῆτο πρὸς συγκρότησιν αὐτῆς. Οὐδέποτε, προσαγόμενός τινα ἐσπατάλησε τὸν καιρὸν ἀποδεικνύων αὐτῷ τὰ ἐλαττώματα τῆς παλαιᾶς κυβερνήσεως καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀντικαθισταμένης. Μετεχειρίζετο ἐπιχειρήματα ἁπλούστερα καὶ βεβαιότερα, ἐδίδου ἀργύριον. Τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι ἐγίνωσκε καλῶς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ ἐκείνου, καὶ δὲν ἠπατᾶτο σκεπτόμενος ὅτι ἐν κοινωνίᾳ παραδεδομένῃ ὅλῃ εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς ἡδονάς, αἱ ἐξησθενημέναι δοξασίαι καὶ ἀρχαὶ εἰς μόνον τὸ συμφέρον ἐνεδίδοσαν. Διέταξε λοιπὸν ἀνευλαβῶς εὐρὺ σύστημα διαφθορᾶς ἐκμεταλλευόμενος τὴν Γαλλίαν, ἥν, ὡς ἐνίκησε οὕτω καὶ ἐλῄστευσε κατὰ κράτος, « ἁρπάζων, κατὰ τὸν Σουετώνιον, πᾶν τὸ ἐν τοῖς τῶν θεῶν ναοῖς ἀπαντώμενον καὶ ἐξ ἐφόδου τὰς πόλεις πορθῶν, οὐχ ἵνα τιμωρήσῃ αὐτάς, ἀλλ' ἵνα ἔχῃ πρόφασιν διαρπαγῆς. » Διὰ τοῦ ἀργυρίου τούτου προσεκτᾶτο ὀπαδούς. Οἱ δ' ἐπισκεπτόμενοι αὐτὸν οὐδέποτε ἀπήρχοντο κενὰς τὰς χεῖρας ἔχοντες. Οὐδ' ἠμέλει, ἀλλ' ἐδίδου δῶρα τοῖς δούλοις καὶ τοῖς ἀπελευθέροις ὅσοι εἶχόν τινα ἐπὶ τῶν κυρίων δύναμιν. Ἀπόντος αὐτοῦ ἐκ Ῥώμης, ὁ ἐπιδέξιος Ἱσπανὸς Βάλβος καὶ ὁ τραπεζίτης Ὄππιος, ἐπίτροποι αὐτοῦ διένεμον ἐν ὀνόματι αὐτοῦ πάμπλειστα χρήματα· ἐβοήθουν εὐλαβῶς γερουσιασταῖς ἐν ἀπορίᾳ καὶ δυσχρηστίᾳ κειμένοις· ἐγίνοντο αὐθορμήτως ταμίαι νεανιῶν εὐγενῶν ἐξαντλησάντων τοὺς πατρικοὺς πόρους. Ἐδάνειζον ἀτόκως, ἀλλὰ γνωσταὶ ἦσαν αἱ ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ χρέους ἀπαιτηθησόμεναι ὑπηρεσίαι. Οὕτως ἐδωροκοπήθη ὁ Κουρίων, ἀδρότατον λαβὼν τὸν μισθόν· διότι τὸ χρέος αὐτοῦ ὑπερέβαινε τὰς ἑξακισχιλίας μυριάδας σεστερτίων (12 ἑκατομμύρια φράγκων). Οἱ δὲ Κοίλιος καὶ Δολοβέλλας, μηδὲν περισσότερον ἐκείνου εὐποροῦντες, κατεκτήθησαν πιθανῶς διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. Οὐδέποτε δωροδοκία ἐπὶ πλέον ἐξετάθη οὐδέποτ' ἀναιδέστερον εἰς τοὐμφανὲς προετέθη. Κατ' ἔτος σχεδόν, ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ὁ Καῖσαρ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλλίαν φέρων τῶν Γάλλων τοὺς θησαυρούς. Αἱ συμφωνίαι ἤρχοντο τότε καὶ οἱ μεγάλοι ἐφεξῆς προσήρχοντο. Ἐν Λούκκῃ δέ ποτε τοσοῦτοι ἐν ταὐτῷ ἦλθον, ὥστε ἐμετρήθησαν διακόσιοι μὲν γερουσιασταὶ ἐν τοῖς δωματίοις ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δὲ ῥαβδοῦχοι κατὰ τὰς θύρας.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ πίστις τῶν ὠνίων ἀνθρώπων οὐχὶ πλέον τοῦ δοθέντος ἀργυρίου διαρκεῖ· τὸ δ' ἀργύριον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἥκιστα συνήθως διαρκεῖ, καὶ καθ' ἣν ἡμέραν βαρυνθῇ τις νὰ δαψιλεύῃ χρήματα εἰς τὰς ἀσωτείας αὐτῶν, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ δυσπιστῇ πρὸς αὐτούς. Νῦν δὲ ὑπῆρχε πρὸς τούτῳ εἰς πάντας τοὺς πολιτικοὺς τοῦ Καίσαρος φίλους ἰδιαίτερός τις λόγος μέλλων νὰ καταστήσῃ θᾶσσον ἢ βράδιον αὐτοὺς εἰς δυσαρέστησιν. Ἐμεγαλύνθησαν μεταξὺ τῶν θυελλῶν τῆς δημοκρατίας· ἐρρίφθησαν ἐνωρὶς εἰς τὸν ἐνεργῆ καὶ ταραχώδη βίον καὶ ἠγάπησαν αὐτόν· οὐδεὶς μᾶλλον αὐτῶν ἐχρήσατο καὶ κατεχρήσατο τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ λόγου, εἰς ἣν ὤφειλον καὶ τὴν ἰσχύν, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν δόξαν. Κατὰ παράδοξον ἀνακολουθίαν, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἱ ὑπὲρ ἐγκαταστάσεως ἀπολύτου κυβερνήσεως ἐργαζόμενοι, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἥκιστα πάντων ἠδύναντο νὰ ὑπομείνωσι τὴν στέρησιν τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ πάλης, τοῦ τῶν πραγμάτων θορύβου, τῆς ἐκ τοῦ βήματος συγκινήσεως, ἤτοι πραγμάτων ἐν μόνοις τοῖς ἐλευθέροις πολιτεύμασιν ὑπαρχόντων. Εἰς οὐδένα ἄλλον ἐφάνη βεβαίως βαρυτέρα μετ' οὐ πολὺ ἡ δεσποτικὴ ἐξουσία ἢ εἰς τοὺς μηδ' αὐτὸν τὸν ἐλαφρὸν καὶ ἐπιεικῆ τοῦ νόμου ζυγὸν ὑπομείναντας. Καὶ τῷ ὄντι ταχέως ἐνόησαν ὅτι ἡμάρτησαν. Ἠσθάνθησαν ὅτι, βοηθήσαντες τῷ δεσπότῃ εἰς τὴν δήμευσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων, ἀπώλεσαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐλευθερίαν. Ἐν ταὐτῷ δὲ καθεώρων εὐκόλως ὅτι τὸ νέον πολίτευμα, ὅ περ ἰδίαις χερσὶν ἐγκατέστησαν, οὐδὲν ἀπεδίδου αὐτοῖς τῶν ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ διδομένων. Τί γὰρ ἦσαν τὰ ἀξιώματα καὶ αἱ τιμαὶ δι' ὧν ἠξίουν ἀνταμεῖψαι αὐτούς, ἑνὸς μόνου ἀνδρὸς κατέχοντος ἔργῳ τὴν ἐξουσίαν; Καὶ μὲν ὑπῆρχον εἰσέτι πραίτορες καὶ ὕπατοι· ἀλλ' ὁποῖοι ἐφαίνοντο οἱ ἀφ' ἑνὸς ἐξαρτώμενοι ἀνδρὸς ἄρχοντες, εἰς τὴν φαντασιοκοπίαν αὐτοῦ ὑπήκοοι, τῇ δυνάμει αὐτοῦ ὑποχείριοι, ἐσκοτασμένοι καὶ ὡς ἐκλελοιπότες ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ δόξης, πρὸς τοὺς τῆς παλαιᾶς δη-

μοκρατίας παραβαλλόμενοι; Ἐκ τούτου ἀναποφεύκτως ἔμελλον νὰ ψευσθῶσι προσδοκίαι, νὰ γεννηθῶσι πόθοι καὶ μεταμέλειαι, πολλάκις δὲ καὶ προδοσίαι. Ἰδοὺ πῶς οἱ σύμμαχοι ἐκεῖνοι, οὓς ὁ Καῖσαρ συνέλεξεν ἐν ταῖς διαφόροις πολιτικαῖς φατρίαις, γενόμενοι πρῶτον αὐτῷ ὠφελιμώτατοι, παρέσχον εἰς τέλος μεγάλας δυσχερείας. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἀεικινήτων καὶ ἀτιθάσσων, ἀτάκτων φύσει τε καὶ ἐξ ἔθους πνευμάτων ὑπετάγη ἑκουσίως εἰς τὴν πειθαρχικὴν τάξιν, οὐδὲν ἠθέλησεν αὐθόρμητον νὰ ὑπακούσῃ. Εὐθὺς ὡς ἦσαν μακρὰν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δεσπότου καὶ δὲν ἀνεχαιτίζοντο ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ χειρὸς, αἱ ἀρχαῖαι ὁρμαὶ ὑπερίσχυον ἐν αὐτοῖς, καὶ, τῆς προστυχούσης εὐκαιρίας λαμβανόμενοι, ἐγίνοντο πάλιν οἱ ἄλλοτε στασιασταὶ, καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας εἰρηνευθείσῃ πόλει, καθ' ἑκάστην τοῦ Καίσαρος ἀπουσίαν αἱ ταραχαὶ ἀνενεοῦντο. Οὕτως ἐτάραξαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν ὁ Κοίλιος, ὁ Δολοβέλλας καὶ ὁ Ἀντώνιος, παρηγγελμένοι νὰ διατηρήσωσιν αὐτήν. Ὁ δὲ Κουρίων ὁ ἀρχηγὸς τῆς εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν προσμιχθείσης νεολαίας, ἔφθασε θανὼν πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ δυσαρεστηθῇ· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ καὶ ἀνειμένου τρόπου, μεθ' οὗ ἐλάλει ἤδη περὶ Καίσαρος ἐν ταῖς οἰκιακαῖς ὁμιλίαις, ἐκ τῶν ὀλιγίστων ἐλπίδων, ὑφ' ὧν ἐβόσκετο περὶ αὐτοῦ, εὐλόγως συμπεραίνει τις ὅτι, ἂν ἔζη, ἤθελε πράξει ὡς οἱ ἄλλοι.

Εὐχερὴς πρόκειται νῦν ἡμῖν ἡ κατάληψις τῶν λόγων δι' οὓς ἐμεμψιμοίρει ὁ Κοίλιος καὶ ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ ἐκείνη, ἣν τὰ ἀξιώματα τῆς παλαιᾶς δημοκρατίας δὲν ἐκόρεσαν, ἐστενοχωρήθη τὸ τελευταῖον ἐν τῷ νέῳ πολιτεύματι. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ παράδοξος αὐτοῦ πρὸς τὸν Κικέρωνα ἐπιστολὴ, ἐν ᾗ κηρύττει κατὰ τῶν περὶ τὸν Καίσαρα τὸν πόλεμον. Ἡ δυσαρέσκεια παρεισέδυ εἰς αὐτὸν ἐνωρίς. Ἅμ' ἀρξαμένου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, εἰς τοὺς συγχαίροντας αὐτῷ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν φίλων πικρῶς ἀπεκρίνετο· «Τί πρός με ἡ δόξα αὕτη ἡ μὴ μέχρις ἐμοῦ διικνουμένη; » Ἤρξατο βεβαίως νὰ ἐννοῇ ὅτι ἐν τῇ νέᾳ κυβερνήσει μόνον εἰς ἕνα ἄνδρα ὑπῆρχε θέσις καὶ ὅτι εἰς μόνον ἐκεῖνον ἀνῆκεν εἰς τὸ ἑξῆς καὶ δύναμις καὶ δόξα. Ὁ δὲ Καῖσαρ παραλαβὼν αὐτὸν εἰς τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἐκστρατείαν, οὐδεμίαν παρέσχεν αὐτῷ περίστασιν ὅπως διακριθῇ. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐτάχθη πραίτωρ, ἀλλ' οὐχὶ πραίτωρ τοῦ ἄστεως (urbanus), ἀξίωμα ἐντιμότερον, προτιμηθέντος εἰς τοῦτο τοῦ Τρεβωνίου· ἐκ τῆς προτιμήσεως δὲ ταύτης, ἣν ἔκρινεν ὕβριν, ὠργίσθη σφόδρα καὶ ἀποφασίσας νὰ ἐκδικηθῇ, μόνην τὴν εὐκαιρίαν ἀνέμενεν. Ἐνόμισε δὲ αὐτὴν ἐλθοῦσαν ὅτε εἶδε τὸν Καίσαρα ἀναχωροῦντα μεθ' ἅπαντος τοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλίαν κατὰ τοῦ Πομπηΐου. Ἐπίστευσεν ὅτι, ἀπόντος τοῦ δικτάτορος καὶ τοῦ στρατοῦ, μεταξὺ τοῦ ἀναβρασμοῦ τῆς Ἰταλίας, ἐν ᾗ περιήγοντο μυρίαι φῆμαι ἀντίθετοι περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πάλης, ἠδύνατο νὰ πειραθῇ ὁριστικοῦ τινος τολμήματος, καὶ ἀληθῶς καλὴν ἐξελέξατο τὴν εὐκαιρίαν· ἀλλὰ τὸ ζήτημα, ἐφ' οὗ ἔκρινε νὰ ἀναῤῥίψῃ τὸν πόλεμον, ἔτι κάλλιον ἐξελέξατο. Οὐδὲν δὲ μᾶλλον τιμᾷ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐπιδεξιότητα ἢ ὅτι εὐκρινέστατα διέκρινε τὰς ἀσθενείας τῶν νικητῶν, δι' ἑνὸς μόνου βλέματος κατώπτευσε τὴν ἀρίστην θέσιν ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ ὁρμήσῃ κατ' αὐτῶν ἐπιτυχῶς.

Εἰ καὶ ὁ Καῖσαρ ἦν κύριος τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ προέβλεπον πάντες ὅτι ὁ δημοκρατικὸς στρατὸς δὲν ἤθελεν ἐμποδίσει αὐτῷ, εἶχεν ὅμως μεγάλας δυσχερείας νὰ ὑπερνικήσῃ. Τοῦτο δὲ ἐγίνωσκεν ὁ Κοίλιος, οὐδ' ἠγνόει ὅτι κατὰ τὰς πολιτικὰς πάλας ἡ ἐπιτυχία ἐστὶ συνήθως μεστὴ κινδύνων δοκιμασία. Τοῦ ἐχθροῦ ἡττηθέντος, ὑπολείπεται εἰς τὸν νικητὴν νὰ κρατῇ τῶν ἑαυτοῦ ἀνδρῶν, ὅπερ ἐνίοτε δυσκολώτερον. Πρέπει ν' ἀνθίσταται εἰς ἐπιθυμίας, ἃς τέως ὑπέθαλπε ἢ καὶ ἐδείχθη ἐνθαῤῥύνων, ἐν ὅσῳ ἡ ὥρα τῆς πληρώσεως αὐτῶν ἐφαίνετο μακρὰν ἀπέχουσα· πρέπει μάλιστα ν' ἀντικρούῃ τὰς ὑπερβαλλούσας ἐλπίδας, τὰς ἐκ τῆς νίκης εἰς τοὺς ἄραντας αὐτὴν γεννωμένας, ἃς ἀδύνατόν ποτε νὰ πληρώσῃ. Συνήθως, ἐν ὅσῳ δὲν ὑπερισχύῃ τις καὶ θέλῃ νὰ ἀποκτήσῃ ὀπαδοὺς, οὐδαμῶς φείδεται ὑποσχέσεων· ἀλλὰ καθ' ἣν ἡμέραν λάβῃ τὴν ἐξουσίαν δύσκολον εἶναι νὰ τηρήσῃ πάσας τὰς ὑποχρεώσεις, καὶ τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα προγράμματα ἀντιπολιτεύσεως, ἅτινα ἐδέχθη καὶ διέδωκε καθίστανται τότε μεγάλα ἐμπόδια. Ὁ Καῖσαρ ἦν ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος· ἐκεῖθεν δ' ἤντλει τὴν δύναμιν. « Ἔρχομαι, εἶπεν εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔρχομαι ἵν' ἀποδώσω τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν δημοκρατίαν ὑπ' ὀλίγων ἀριστοκρατῶν δεδουλωμένην. » Ἡ δὲ δημοκρατικὴ φατρία, ἧς ἀνεκήρυττεν οὕτως ἑαυτὸν ἐντολοδόχον εἶχεν ἕτοιμον καθ' ὅλα τὸ ἑαυτῆς πρόγραμμα, οὐχὶ πλέον ἐντελῶς τὸ τῶν Γράκχων. Μετὰ ἕνα αἰῶνα αἱματηρῶν πολλάκις ἀγώνων, τὰ μίση ἐφλεγμαίνοντο καὶ αἱ μανιώδεις ἀντιστάσεις τῆς ἀριστοκρατίας κατέστησαν τὸν λαὸν ἀπαιτητικώτερον. Ἕκαστος τῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες μετὰ τὸν Γάϊον Γράκχον ἐπεχείρησαν νὰ διευθύνωσιν, ὅπως παρασύρωσιν αὐτὸν εὐκολώτερον, ἐξέθεντο ὑπὲρ αὐτοῦ καί τινα νέαν ἀπαίτησιν. Ὁ μὲν Κλώδιος ἐπεχείρησε νὰ καθιερώσῃ ἀπεριόριστον τοῦ συνεταιρίζεσθαι δικαίωμα καὶ νὰ κυβερνήσῃ τὴν δημοκρατίαν διὰ μυστικῶν ἑταιριῶν. Ὁ δὲ Κατιλίνας ὑπισχνεῖτο δήμευσιν καὶ διαρπαγήν· δι' ὃ καὶ κατέλιπε τὰ μάλιστα δημοτικὴν μνήμην, καὶ, κατὰ τὸν Κικέρωνα, ἐπικήδειοι δεῖπνοι ἐτελοῦντο εἰς τιμὴν

αὐτοῦ καὶ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ κατεκαλύπτετο ὑπ' ἀνθέων. Ὁ δὲ Καῖσαρ, παρερχόμενος διάδοχος τούτων, δὲν ἐδύνατο νὰ ἀρνηθῇ ἐντελῶς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν· ἠναγκάζετο νὰ ὑπόσχηται ὅτι ἤθελεν ἀποπερατώσει τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ θεραπεύσει τὰς εὐχὰς τῆς δημοκρατικῆς φατρίας, ἥτις τότε δὲν ἐφαίνετο παρὰ πολὺ μεριμνῶσα περὶ πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων. Εἶχε μὲν ἐλευθέραν τὴν πρόσοδον εἰς πάντα τὰ ἀξιώματα, εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν, ὃ ἐπώλει ὅπως ζήσῃ, τοῦτο λοιπὸν μόνον ἐζήτει, κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Τὸ σύνηθες ἰδανικὸν τῶν πληβείων ἦν τὸ τρέφεσθαι ἀέργους ὑπὸ τῆς πολιτείας, διὰ διανομῶν δωρεὰν συχνάκις ἐπαναλαμβανομένων, τὸ προσκτᾶσθαι τὰς ἀρίστας τῶν γαιῶν τῶν συμμάχων στέλλοντας ἀποικίας εἰς τὰς πλουσιωτάτας ἰταλικὰς πόλεις, τὸ καταντῆσαι εἴς τινα μερισμὸν τῶν κτημάτων, ἐπὶ προφάσει ὅτι ἀναλαβάνουσιν ἀπὸ τῆς ἀριστοκρατίας τὰ δημόσια κτήματα, ἅτινα ᾠκειοποιήθη· τοῦτο δὲ μετὰ πλείστης ἐπιμονῆς ἐζήτουν, τοῦτο ὅλη ἡ φατρία εἶχε σύνθημα, τὴν σεισάχθειαν, ἤ, ὡς ἔλεγον τότε, τὴν καταστροφὴν τῶν βιβλίων τῶν δανειστῶν (tabulae novae), ἤτοι τὴν παραβίασιν τῆς κοινῆς πίστεως καὶ τὴν γενικὴν χρεωκοπίαν ὑπὸ τοῦ νόμου ψηφιζομένας· τὸ πρόγραμμα τοῦτο, καί τοι σφοδρὸν μάλιστα, ὁ Καῖσαρ ἐδέξατο κατὰ τὰ φαινόμενα, ἀνακηρύττων ἑαυτὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ἡ πάλη ἦν ἀμφίῤῥοπος, οὐδένα ὅρον ἔθηκε φοβούμενος μὴ ἐξασθενίσῃ διὰ διαιρέσεων τὴν ἰδίαν φατρίαν· διὸ ἐνομίζετο ὅτι ἅμα νικήσας ἤθελεν ἐκδοθῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος τούτου.

Ἀλλ' ὅμως ὁ Καῖσαρ δὲν ἦλθε μόνον ἵνα καταστρέψῃ κυβέρνησιν, ἤθελε νὰ συστήσῃ ἄλλην, οὐδόλως δ' ἠγνόει ὅτι ἐπὶ τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῆς χρεωκοπίας οὐδὲν στεῤῥὸν καθιδρύεται. Ὅθεν, ἀνευλαβῶς χρησάμενος τῷ προγράμματι τῶν δημοκρατικῶν ὅπως καταβάλῃ τὴν δημοκρατίαν, κατενόησεν ὅτι ἤρχετο αὐτῷ νέα ἐντολή. Ἅμα γενόμενος κύριος τῆς Ῥώμης, ἐξ αὐτομάτου ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ἐκ συμφέροντος ὡς ἡγεμὼν κατέστη συντηρητικός. Ἔτεινεν ἅμα τὴν χεῖρα εἰς τοὺς μετριοπαθεῖς ἄνδρας τῶν παλαιῶν φατριῶν καὶ ἀδεῶς ἐπανέκαμπτε πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς παλαιᾶς κυβερνήσεως.

Βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Καίσαρος, καθ' ὅλου λαμβανόμενον, δὲν εἶναι ἔργον ἐπαναστάτου. Πολλοὶ νόμοι ὑπ' αὐτοῦ γενόμενοι ἐπηνέθησαν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος μετὰ τοὺς εἰδοὺς τοῦ Μαρτίου· ἐκ τούτου δὲ κατανοεῖ τις ἀρκούντως ὅτι οὐδόλως συνεφώνουν πρὸς τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν δημοκρατικῶν. Ἔπεμψεν ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἀπόρων πολιτῶν εἰς ἀποικίας, ἀλλὰ πέραν τῆς θαλάσσης ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Μὴ δυνάμενος νὰ καταργήσῃ ἐντελῶς τὰς ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς τὸν λαὸν τῆς Ῥώμης διδομένας δωρεάς, περιώρισεν ὅμως αὐτάς. Ἀντὶ τριακοσίων χιλιάδων πολιτῶν μετεχόντων αὐτῶν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, μόνον ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας ἐδέχθη, κελεύσας ἵνα μὴ ὑπερβληθῇ ποτε ὁ ἀριθμὸς οὗτος, ἀντικαθιστάντος κατ' ἔτος τοῦ πραίτορος τοὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους ἀποθνήσκοντας προνομιούχους ἐνδεεῖς. Μηδὲν μεταβαλὼν ἐκ τοῦ ἀποκλειστικοῦ συστήματος τοῦ ἰσχύοντος ἐπὶ δημοκρατίας, ἐπέβαλε δικαιώματα εἰσαγωγῆς ἐπὶ τῶν ξένων ἐμπορευμάτων. Ἐδημοσίευσε νόμον περὶ πολυτελείας, πολλῷ αὐστηρότερον τῶν προγενεστέρων, λεπτομερῶς ὁρίζοντα τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι καὶ τρέφεσθαι, καὶ ἐξετέλεσεν αὐτὸν μετὰ τυραννικῆς αὐστηρότητος. Αἱ ἀγοραὶ ἐφυλάττοντο ὑπὸ στρατιωτῶν, ὑπὸ φόβου μήπως πωληθῇ τι τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαγορευομένων τοῖς ὠνουμένοις καὶ ἐπετρέπετο τοῖς στρατιώταις νὰ εἰσέρχωνται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς οἰκίας καὶ νὰ κατέχωσι καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν τραπεζῶν τὰ ἀπηγορευμένα ἐδώδιμα. Ἡ δ' ἐπιτήρησις τοσοῦτον ἀκριβὴς ἐγίνετο, ὥστε εἰς τοὺς γαστριμάργους οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο ἢ τὸ ἐφευρίσκειν θαυμασίας παρασκευασίας τῶν ἁπλουστάτων λαχάνων, καί, φαίνεται ὅτι εἰς τοῦτο ἐπέτυχον κάλλιστα, διότι ὁ Κικέρων διηγεῖται ὅτι ἐν τῷ οἰωνιστικῷ δείπνῳ τοῦ Λεντούλου, καί τοι εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμενα ἀρκεσθέντος, εὗρε τρόπον νὰ βαρύνῃ τὸν στόμαχον. «Ἐγώ, λέγει, ὁ ἀντέχων εἰς τὰ ὄστρακα καὶ τὰς σμυραίνας, κατεβλήθην ὑπὸ σκολύμων καὶ μαλαχῶν!» Τοὺς περιορισμοὺς τούτους, τοὺς στενοῦντας τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, καὶ ἑπομένως βλάπτοντας τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, παρέλαβεν ὁ Καῖσαρ ἀπὸ τῶν παραδόσεων τῶν ἀριστοκρατικῶν κυβερνήσεων. Διὸ καὶ ἀντιδημοτικοὶ ἦσαν· ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ περιορισμοί, οὓς ἔταξε, τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι. Τὸ δικαίωμα τοῦτο, τὸ ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν παρὰ πᾶν ἄλλο ἀγαπώμενον, ἔμεινε σεβαστὸν ἄχρι τῶν τελευταίων τῆς δημοκρατίας χρόνων, καὶ ὁ δήμαρχος Κλώδιος ἐπιδεξίως ἐχρήσατο αὐτῷ, φοβῶν τὴν γερουσίαν καὶ ἐνσπείρων τρόμον κατὰ τὴν Ἀγοράν. Ἐπὶ προφάσει λατρείας τῶν ἐφεστίων θεῶν ἑκάστης τριόδου, συνεκροτήθησαν σύλλογοι τμηματικοὶ (collegia compitalicia) περιλαμβάνοντες ἐνδεεῖς πολίτας καὶ δούλους. Οἱ σύλλογοι οὗτοι, θρησκευτικοὶ τὸ κατ' ἀρχάς, ἐγένοντο μετ' οὐ πολὺ πολιτικοί· ἐπὶ δὲ Κλωδίου συνεκρότουν εἶδος τακτικοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐν ταῖς ὀχλαγωγίαις τῆς Ῥώμης ἔπραττον ὅ,τι καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὰ σχίσματα (sections) τὸ 1893. Παρὰ τούτους δὲ τοὺς διαρκεῖς συλλόγους, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ δεῖγμα, συνεκροτοῦντο καὶ πρόσκαιροι, ὁσάκις μεγάλη τις ἐκλογὴ ἐπέκειτο. Οἱ κάτοικοι συνελέ-

γοντο κατὰ τμήματα καὶ διῃροῦντο εἰς δεκαρχίας καὶ ἑκατονταρχίας, ἐξελέγοντο αὐτοῖς ἀρχηγοὶ ἄγοντες αὐτοὺς στρατιωτικῶς εἰς ψηφοφορίαν, καὶ ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ λαὸς δὲν ἐψήφιζε δωρεάν, ὡρίζετο ἐκ τῶν προτέρων ἐπίσημόν τι πρόσωπον, καλούμενον sequester, εἰς οὗ τὰς χεῖρας ἀπετίθετο τὸ ὑπὸ τοῦ ὑποψηφίου προσφερόμενον ἀργύριον, καὶ διανομεῖς (divisores) ἐντολὴν ἔχοντες μετὰ τὴν ψηφοφορίαν νὰ διανείμωσι τὸ ἀργύριον κατὰ φυλήν. Οὕτως ἐξετελεῖτο ἐν Ῥώμῃ ἡ καθολικὴ ψηφοφορία περὶ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας, καὶ οὕτως ἡ φυλὴ ἐκείνη, φύσει ἀγαπῶσα τὴν στρατιωτικὴν εὐταξίαν, κατώρθωσε τακτοποιήσασα καὶ αὐτὴν τὴν ἀταξίαν. Ὁ δὲ Καῖσαρ πολλάκις χρησάμενος ταῖς μυστικαῖς ταύταις ἑταιρίαις καὶ δι' αὐτῶν διευθύνας τὰς ἐκλογὰς καὶ κυριεύσας τῶν ἐν τῇ Ἀγορᾷ διασκέψεων, κατ' οὐδένα τρόπον ἠθέλησε νὰ ὑπομείνῃ αὐτὰς ἅμα ὡς οὐδεμίαν αὐτῶν ἔσχεν ἀνάγκην. Ἔκρινεν ὅτι τακτικὴ κυβέρνησις δὲν ἤθελεν ὑπάρξει ἐπὶ πολὺ, ἐὰν παρ' αὐτὴν ἐνήργει ἐλευθέρως ἡ κρυφία ἐκείνη. Πάσῃ δὲ αὐστηρότητι ἐχρήσατο ὅπως ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τῆς διωργανωμένης ταύτης ἀταξίας. Μεγάλως παροργίσας τοὺς ἰδίους φίλους, κατήργησε διὰ μιᾶς ἁπάσας τὰς πολιτικὰς ἑταιρίας, μόνας τὰς ἀρχαιοτάτας παριδὼν, ὡς μηδένα κίνδυνον παρεχούσας.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἦσαν ἔργα σφοδρότατα καὶ πολλοῖς προσβάλλοντα· δι' ὃ ὑστερώτερον ἐπεχείρησεν αὐτοῖς, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μούνδας καὶ τὴν τῆς Θάψου, ὅτε ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ὑπ' οὐδενὸς ἀμφεσβητεῖτο καὶ ἔκρινεν ἑαυτὸν ἱκανῶς ἰσχυρὸν ὅπως ἀντιστῇ εἰς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους, τοὺς δημοκρατικούς. Ἐκ Φαρσάλου ἀναχωρήσας, εἶχεν ἔτι ἀνάγκην πολλῆς μετριότητος καὶ φειδοῦς· ἡ φρόνησις δ' ὑπηγόρευεν αὐτῷ νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς φίλους, ἐν ᾧ χρόνῳ ὑπῆρχον αὐτῷ ἀκατάβλητοι τοσοῦτοι ἐχθροί. Ἄλλως τέ τινα πράγματα ἀδύνατον ἦν νὰ ἀνορθώσῃ τις, διότι περὶ τούτων ἁπάντων ἔμελεν ἀκριβῶς τοῖς δημοκράταις, ἀπαιτοῦσι τὴν ταχεῖαν αὐτῶν λύσιν. Τοιαύτη ἦτο μάλιστα ἡ σεισάχθεια, περὶ ἧς ὁ Καῖσαρ, ἅμα ἐξ Ἱσπανίας ἐπανελθὼν, ἐφρόντισεν· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, εἰ καὶ αἱ δυσχέρειαι ἦσαν μέγισται, δὲν κατέλυσε ῥιζηδὸν τὰ χρέη, ὡς ὑπετίθετο ὑπὸ πάντων. Μεταξὺ τῆς συντηρητικῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἰδίας φατρίας κείμενος, ἐπελάβετο τοῦ μέσου ὅρου· ἀντὶ νὰ καταλύσῃ ἐντελῶς τὰ χρέη, ἠρκέσθη ἐλαττώσας αὐτά. Διέταξε πρῶτον πάντα τὰ ἀπέναντι τῶν τόκων καταβληθέντα ποσὰ ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου· ἔπειτα, ὅπως καταστήσῃ εὐκολωτέραν τὴν ἀπότισιν τοῦ ἐλαττωθέντος κεφαλαίου, ἀπεφάσισε νὰ ἐκτιμηθῶσι τῶν ὀφειλετῶν τὰ κτήματα ὑπὸ διαιτητῶν, ὀφειλόντων νὰ ὁρίσωσι οὐχὶ τὴν παροῦσαν ἀξίαν αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν πρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀναγκάσας τοὺς δανειστὰς νὰ λάβωσιν αὐτὰ οὕτως ἐκτετιμημένα. Ὁ Σουετώνιος λέγει ὅτι τὸ χρέος ἠλαττοῦτο οὕτω πλέον τοῦ τετάρτου. Καὶ ἡμῖν μὲν ἀναντιῤῥήτως ταῦτα φαίνονται τὰ μάλιστα ἐπαναστατικά· διότι δὲν ἐννοοῦμεν τὴν παρέμβασιν τῆς ἐξουσίας ὅπως στερήσῃ ἀλόγως τοὺς ἰδιώτας μέρος τῆς περιουσίας αὐτῶν, οὐδὲν δὲ κρίνομεν ἀδικώτερον τοῦ αὐτὸν τὸν νόμον σχίζειν τὰ ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτοῦ συμβόλαια· ἀλλὰ τότε ἡ ἐντύπωσις δὲν ὑπῆρξεν ἡ αὐτή. Οἱ μὲν δανεισταὶ οἵτινες ἐφοβοῦντο μὴ οὐδὲν ὑπελείπετο αὐτοῖς, ἐλογίζοντο ἑαυτοὺς εὐτυχεστάτους ὅτι δὲν ἀπέβαλλον ὅλον τὸ κεφάλαιον, οἱ δὲ ὀφειλέται, ἐλπίσαντες ἐντελῆ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ χρέους, πικρῶς ἐμέμφοντο τὸν Καίσαρα ὅτι ἐπέβαλε νὰ πληρώσωσι μέρος αὐτοῦ. Ἐκ τούτου δὲ, ψευσθεισῶν τῶν ἐλπίδων, γογγυσμοί. « Τὴν στιγμὴν ταύτην, ἔγραφεν ὁ Κοίλιος, πλὴν τινων τοκιστῶν, πάντες ἐνταῦθά εἰσι φίλοι τοῦ Πομπηΐου. »

Εἰς κεκρυμμένον ἐχθρὸν, ὡς ὁ Κοίλιος, ἦλθε νῦν πρόσφορος ὁ καιρὸς τῆς ῥήξεως. Ἐχόμενος δ' αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς, δι' ὠφελείας ἔθετο τὴν δυσμένειαν ἧς ὑπῆρχε μάρτυς· τὸ δὲ σχεδιασθὲν μηχάνημα ἦν τολμηρὸν τὸ ἑξῆς· ἀναλαβεῖν τὸ πρόσωπον σφοδροῦ δημοκράτου, ἢ, ὡς ἂν εἴποιμεν σήμερον, τὴν κοινοκτημοσύνην πρεσβεύοντος, ὅπερ ὁ Καῖσαρ ἀπέκρουσε συγκροτῆσαι ἐξ ἁπάντων τῶν δυσαρέστως διακειμένων ῥιζικωτέραν φατρίαν καὶ ἡγεῖσθαι αὐτῆς. Ἐν ᾧ δὲ οἱ διορισθέντες διαιτηταὶ ὅπως ἐκτιμήσωσι τὰ κτήματα τῶν ὀφειλετῶν ἐξετέλουν ὡς οἷόν τε κάλλιστα τὸ λεπτὸν τοῦτο ἔργον, καὶ ὁ πραίτωρ τῆς πόλεως Τρεβώνιος ἐδίκαζε τὰς ἐπὶ τῆς διαιτησίας αὐτῶν ἐγειρομένας διαφορὰς, ὁ Κοίλιος ἔστησε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἕδραν παρὰ τὸ δικαστήριον τοῦ Τρεβωνίου, καὶ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀναγορεύσας κριτὴν τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἰδίου συναδέλφου καὶ ἀνωτέρου, ἐκήρυξεν ὅτι ἤθελεν ὑποστηρίξει τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀδικουμένων· ἀλλ' εἴτε ὁ Τρεβώνιος ἤρεσκε τοῖς πᾶσιν εἴτε μᾶλλον διὰ τὸν φόβον τοῦ Καίσαρος, οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ προσέλθῃ αὐτῷ. Ἡ πρώτη αὕτη ἀποτυχία δὲν ἀπεθάῤῥυνε τὸν Κοίλιον· ἔκρινεν ἐξ ἐναντίας ὅτι ὅσῳ δυσχερεστέρα ἐγίνετο ἡ περίστασις τοσούτῳ μείζονος τόλμης ἀνάγκη ὑπῆρχε, καὶ, τοῦ ὑπάτου Σερουϊλίου καί τοι ἀνθισταμένου μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, ἐδημοσίευσε δύο νόμους τολμηροτάτους, τὸν μὲν ἀφιέντα τοῖς ἐνοικιασταῖς πᾶσι ἑνὸς ἔτους ἐνοίκια, τὸν δὲ καταργοῦντα ἐντελῶς τὰ χρέη. Νῦν δὲ ὁ λαὸς ἐφάνη κλίνων πρὸς βοήθειαν τοῦ οὕτως ἄντικρυς ὑπερασπίζοντος αὐτόν· ὅθεν ἐγένοντο ταραχαὶ καὶ, ὡς ἄλλοτε, ἔῤῥευσεν αἷμα ἐν τῇ Ἀγορᾷ· ὁ δὲ Τρεβώνιος, προσβληθεὶς ὑπὸ μανιω-

δους ὄχλου, κατεῤῥίφθη ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ θαύματος μόνον ἐσώθη. Ὁ Κοίλιος ἐνίκα καὶ βεβαίως ἐπίστευεν ὅτι νέα ἐπανάστασις ἤρχετο· ἀλλὰ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ὑπέπιπτεν εἰς τὴν αὐτὴν πλάνην εἰς ἣν καὶ ὁ Βροῦτος. Ἐν ἀντιθέτοις ἐντελῶς φατρίαις ὑπάρχοντες οἱ τοσοῦτον ἀλλήλων διαφέροντες δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἠπατῶντο· ἀμφότεροι ὑπὲρ τὸ δέον ἐπίστευσαν εἰς τὸν λαὸν τῆς Ῥώμης. Ὁ μὲν ἀπεδίδου αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν νομίζων αὐτὸν ἄξιον νὰ ποθήσῃ αὐτὴν καὶ ὑπερασπίσῃ, ὁ δὲ ἐκάλει αὐτὸν ἐπὶ τὰ ὅπλα ὑπισχνούμενος νὰ καταστήσῃ αὐτὸν κοινωνὸν τῆς οὐσίας τῶν πλουσίων· ἀλλ᾽ ὁ λαὸς οὐδέτερον ἤκουσε, διότι δὲν ἦτο ἐπιδεκτικὸς καλῶν παθῶν μᾶλλον ἢ εὐγενῶν ὁρμῶν. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν τετελειωμένον, ᾐσθάνετο τοῦτο· καθ᾽ ἣν ἡμέραν ὑπεχώρησεν ἑκουσίως εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ἐφάνη ἀποβαλὼν καθ᾽ὅλου τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος. Ἔκτοτε βλέπομεν αὐτὸν ἀπαυδοῦντα πᾶσαν πολιτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ μὴ δυνάμενον νὰ συγκινηθῇ ἀπὸ τοῦ ληθάργου ὑπὸ μηδεμιᾶς περιστάσεως. Τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα, ἅτινα διαπύρως πάνυ ἐπεθύμησε καὶ δυσχερέστατα ἀπέκτησε, αἱ ὀρέξεις ἐκεῖναι, αἱ ἐπιμελέστατα ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχηγῶν ὑπεκκαιόμεναι, ἡ δημαρχία καὶ οἱ κληρουχικοὶ νόμοι, πάντα καθίστανται αὐτῷ ἀδιάφορα. Ἐγένετο ἤδη ὁ λαὸς ἐκεῖνος τῆς αὐτοκρατορίας ὁ θαυμασίως ὑπὸ τοῦ Ταχίτου ζωγραφούμενος, ὁ ἀθλιέστατος πάντων τῶν λαῶν, τοῖς μὲν εὐτυχοῦσι δουλοπρεπὴς, τοῖς δὲ δυστυχοῦσι σκληρὸς, τοὺς θριαμβεύοντας πάντας πάντοτε ἐπευφημῶν καὶ τοῦτον μόνον τὸν ἀγῶνα ἐν πᾶσι τοῖς νεωτερισμοῖς ἀγωνιζόμενος τὴν συγκρότησιν συνοδείας τῷ νικητῇ μετὰ τὸ τέλος τῆς πάλης.

Τοιοῦτος λαὸς εἰς οὐδένα ἦν σοβαρὸν στήριγμα· ὁ δὲ Κοίλιος κακῶς ἐπίστευσεν αὐτῷ. Ἂν, ἐκ λειψάνου συνηθείας κινηθεὶς, ἐδείχθη ἅπαξ εὐαίσθητος πρὸς τὰς μεγάλας ἐκείνας ὑποσχέσεις, αἵτινες τοσάκις συνεκίνησαν αὐτὸν, καθ᾽ ὃν χρόνον ἦν ἐλεύθερος, ἡ συγκίνησις αὕτη ὑπῆρξε διαβατικὴ καὶ ὀλίγοι μόνον ἱππεῖς, κατὰ τύχην διερχόμενοι τὴν Ῥώμην, ἤρκεσαν ὅπως ἐπαναγάγωσιν αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν. Ὁ ὕπατος Σερουΐλιος ὡπλίσθη ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τῷ περιφήμῳ ῥητῷ τῷ παύοντι πάσας τὰς νομίμους ἀρχὰς καὶ συγκεντροῦντι τὴν ἐξουσίαν εἰς ἑνὸς μόνου τὰς χεῖρας. Βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τῶν διαβατικῶν ἐκείνων στρατιωτῶν, ἀπηγόρευσε τῷ Κοιλίῳ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων, καὶ, ἀνθισταμένου συνέτριψε τὸν ἀγκυλόποδα αὐτοῦ δίφρον (1) καὶ ἀπέσπασεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος, ἀφ᾽ οὗ δὲν ἤθελε νὰ καταβῇ. Ὁ δὲ λαὸς ἔμεινε τότε ἥσυχος καὶ οὐδὲ μία φωνὴ ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἀγωνιζομένην νὰ ἐξυπνίσῃ ἐν ταῖς ἐσβεσμέναις ἐκείναις καρδίαις τὰ ἀρχαῖα πάθη. Ὁ Κοίλιος ἐπανῆλθεν οἴκαδε τὴν καρδίαν πλήρη ὀργῆς ἔχων. Μετὰ ἀτιμίαν τοσούτῳ δημοσίαν, δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ. Κατέλιπε λοιπὸν αὐτὴν ἐσπευσμένως, λέγων τοῖς πᾶσι ὅτι ἐξήρχετο ὅπως δικαιολογηθῇ πρὸς τὸν Καίσαρα· ἀλλ᾽ εἶχεν ἄλλους σκοπούς. Ἀφ᾽ οὗ ἡ Ῥώμη ἐγκατελίμπανεν αὐτὸν, ἐσκόπει νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνάστασιν τῆς λοιπῆς Ἰταλίας καὶ ν᾽ ἀνανεώσῃ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον. Καὶ τὸ μὲν ἐπιχείρημα ἦν παράτολμον, ἀλλ᾽ ὅμως, βοηθούμενος ὑπ᾽ ἀνδρὸς ἀτρομήτου οὗ τινος ἐφρόντισε νὰ προσλάβῃ τὸ στήριγμα, οὐδὲν ἀπέγνω τῆς ἐπιτυχίας. Ὑπῆρχε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν Ἰταλίᾳ παλαιός τις συνωμότης, Μίλων, καταστὰς φοβερὸς διὰ τὴν βίαν κατὰ τὴν ἀναρχίαν τὴν διαδεξαμένην τὴν τοῦ Κικέρωνος ὑπατείαν. Καταδικασθεὶς μετέπειτα ἐπὶ δολοφονίᾳ, κατέφυγεν εἰς Μασσαλίαν. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ἀνακαλέσας πάντας τοὺς ἐξορίστους, μόνον τοῦτον ἐξῄρεσε, οὗ τινος ἐφοβεῖτο τὴν ἀδιόρθωτον παρατολμίαν· ἀλλὰ τοῦ Κοιλίου προσκαλέσαντος αὐτὸν, ἐπανῆλθε κρύφα καὶ προσεδόκα τὴν εὐκαιρίαν. Ὁ δὲ Κοίλιος ἐπορεύθη πρὸς αὐτὸν καὶ ἀμφότεροι ἔγραψαν παρακλητικὰς ἐπιστολὰς ταῖς Ἰταλικαῖς πόλεσι, μεγάλα ὑπισχνούμενοι καὶ ἐπὶ τὰ ὅπλα ἐγείροντες αὐτάς. Αἱ πόλεις ὅμως διέμενον ἥσυχοι. Ὅθεν ὅ τε Κοίλιος καὶ ὁ Μίλων περιῆλθον ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν ἐσχάτην ἐναπομένουσαν δοκιμήν. Ἐγκαταλειφθέντες ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐκάλεσαν τὸν δοῦλον λαὸν, ἀνοίξαντες τὰς τῶν δούλων φυλακὰς καὶ προσκαλέσαντες τοὺς ποιμένας τῆς Ἀπουλίας καὶ τοὺς μονομάχους τῶν δημοσίων ἀγώνων. Οὕτω δὲ συναθροίσαντές τινας ὀπαδοὺς ἀπεχωρίσθησαν δοκιμάζοντες τὴν τύχην ἕκαστος ἰδίως, ἀλλ᾽ οὐδέτερος ἐπέτυχε. Ὁ μὲν Μίλων, τολμήσας νὰ προσβάλῃ πόλει σημαντικῇ ὑπὸ πραίτορος καὶ μιᾶς λεγεῶνος ἀμυνομένῃ, λίθῳ βληθεὶς ἀπέθανε. Ὁ δὲ Κοίλιος μάτην πειραθεὶς νὰ προσαγάγῃ ἑαυτῷ τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Καμπανίαν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μέχρι τοῦ Θουρίου. Ἐκεῖ ἀπήντησεν ἱππεῦσιν ἱσπανοῖς καὶ γάλλοις ἐκ Ῥώμης πεμπομένοις, καὶ, ἐν ᾧ προὐχώρει ὅπως λαλήσῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὑπισχνεῖτο ἀργύριον ἂν ἠκολούθουν αὐτῷ, ἐφονεύθη.

Οὕτως ἀπώλετο, τὸ τριακοστὸν τέταρτον ἄγων

(1) Περίεργος λεπτομέρεια, διατηρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ, δεικνύει ἡμῖν ὅτι ὁ Κοίλιος μεταξὺ τῶν σοβαρῶν τούτων πραγμάτων, ἐν οἷς τὸν ἔσχατον ἔτρεχε κίνδυνον, διετήρει τὴν κουφότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὸ σκωπτικὸν ἦθος. Ἀφ᾽ οὗ συνετρίβη ὁ δίφρος, παρήγγειλεν ἄλλον ἔλων ἐκ λωρίων δέρματος κατεσκευασμένον καὶ προσήνεγκεν αὐτὸν τῷ ὑπάτῳ. Πάντες δ᾽ οἱ θεαταὶ διεῤῥάγησαν εἰς γέλωτα· διότι διηγοῦντο ὅτι ὁ Σερουΐλιος, παῖς ὤν, σκυτάλῃ ἐμαστιγώθη.

ἔτος, ὁ ἀτρόμητος νεανίας, ὅστις ἤλπισε ν' ἀντισταθμίσῃ τὴν τύχην τοῦ Καίσαρος. Οὐδέποτε εὐρύτεροι σκοποὶ ἔσχον ἀθλιέστερον τέλος. Δείξας ἀπίστευτον τόλμην καὶ συλλαβὼν σκοποὺς μᾶλλον καὶ μᾶλλον παρατόλμους καθ' ὅσον ἀπετύγχανον οἱ πρῶτοι, ἐν διαστήματι μηνῶν τινων δοκιμάσας ἀλληλοδιαδόχως νὰ ἐγείρῃ τὸν λαὸν τῆς Ῥώμης, τῆς Ἰταλίας, τοὺς δούλους, ἀπέθανε ταπεινῶς ὑπὸ τῆς χειρὸς βαρβάρων τινῶν, οὓς προσεκάλεσεν εἰς προδοσίαν, καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ, γενόμενος ἐν ᾧ πάντες εἰς τὴν Φάρσαλον ἠτένιζον, διῆλθε σχεδὸν ἀπαρατήρητος. Τίς δὲ τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦτο, ὅσον ἄθλιον καὶ ἂν ᾖ, δὲν ἦτο ἐπάξιον; Δὲν ἦτο τάχα δίκαιον ἄνθρωπος ἐν πανουργίαις (aventures) βιώσας ὡς πανοῦργος καὶ ν' ἀποθάνῃ; Ὅ τι κεν λέγοι ὁ Κικέρων, δεν ἦτο τέλειος πολιτικὸς, διότι ἐστερεῖτο πρὸς τοῦτο δοξασίας τινὸς μετὰ ζήλου ὑπηρετουμένης. Ἡ ἀστασία τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ αἱ ἀνακολουθίαι τῆς διαγωγῆς, ὁ περὶ πασῶν τῶν γνωμῶν δισταγμὸς, τὴν δεινότητα αὐτοῦ οὐχ ἧττον τοῦ χαρακτῆρος ἔβλαψαν. Ἂν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ πλείονα ἑνότητα εἰς τὸν βίον, ἂν προσεκολλᾶτο ἐνωρὶς εἰς τιμίαν τινὰ φατρίαν, τὰ προτερήματα αὐτοῦ, ἐπαξίως μεταχειριζόμενα, ἤθελον φθάσει εἰς τὴν ἐντέλειαν. Καὶ πιθανὸν μὲν νὰ ἀπέθνησκε καὶ τότε, ἀλλὰ εἰς τὸν ἐν Φαρσάλῳ ἢ ἐν Φιλίπποις πεσόντα οἱ μεταγενέστεροι λογίζουσι καί τινα τιμήν. Ἐκ τοὐναντίου δε, ἐπειδὴ μετέβαλε τόσας γνώμας ὅσα καὶ συμφέροντα ἢ φαντασιοκοπίας, ἐπειδὴ ἀλλεπαλλήλως ταῖς μᾶλλον ἀντιθέτοις φατρίαις ὑπηρέτησε εἰς μηδεμιᾶς τὸ δίκαιον πιστεύων, οὐδέποθ' ὑπῆρξε πλέον ἢ ἀτελὴς ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς ἐκ τοῦ παρατυχόντος καὶ ἀπέθανεν ἐν μεγάλῃ ὁδῷ ὡς κοινὸς κακοῦργος. Ἀλλ' ὅμως καίτοι μεγάλως πταίσαντα, οὐχ ἑκοῦσα ἐπιτιμᾷ αὐτὸν ἡ ἱστορία. Οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς πάντοτε μετὰ κρυφίας εὐμενείας ὁμιλοῦσι περὶ αὐτοῦ. Ἡ περὶ τὴν νεότητα αὐτοῦ λάμψις, τὰ τοῦ νοὸς προτερήματα, ἡ κομψότης ἣν ἐτήρησεν ἄχρι καὶ αὐτῶν τῶν αἰσχροτέρων ἀκολασιῶν, εἶδός τι τολμηρᾶς εἰλικρινείας, κωλυσάσης αὐτὸν τοῦ ζητεῖν εντίμους προφάσεις εἰς πράγματα μὴ ἔντιμα, ἡ εὐκρινὴς κατόπτευσις τῶν περιστάσεων ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ, ἡ γνῶσις τῶν ἀνθρώπων, ἡ τῶν μηχανημάτων εὐφορία, ἡ ἰσχυρὰ θέλησις, ἡ ἀτρόμητος πρὸς πᾶν τόλμη, καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν εἰς ἀδιάκοπον κίνδυνον ἐμβάλλουσα, τοσαῦτα λαμπρὰ προτερήματα πρὸς μέγιστα ἐλαττώματα ἀναμεμιγμένα, ἀφώπλισαν καὶ τοὺς αὐστηροτέρους κριτάς. Αὐτὸς ὁ σώφρων Κοϊντιλιανὸς, ὁ ἀποστρεφόμενος τὸν παράφορον χαρακτῆρα, δὲν ἐτόλμησε νὰ φανῇ πρὸς αὐτὸν αὐστηρός. Ἐπαινέσας τὰς χάριτας τοῦ νοὸς αὐτοῦ καὶ τὴν δικατικὴν εὐγλωττίαν, ἀρκεῖται προστιθεὶς ἀντὶ πάσης κρίσεως· « Ἀνὴρ ἄξιος πλείονος σωφροσύνης καὶ μακροτέρου βίου, Dignus vir cui mens melior et vita longior contigisset! »

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἀπέθανεν ὁ Κοίλιος, ἡ κομψὴ νεολαία, ἧς ἦν ὁ τύπος, καὶ ἣν οἱ στίχοι τοῦ Κατούλλου καὶ τοῦ Κικέρωνος αἱ ἐπιστολαὶ κατέδειξαν ἡμῖν, ἦν ἤδη ἐν μέρει ἠφανισμένη. Οὐδεὶς σχεδὸν τῶν ἐν ταῖς τῶν Βαιῶν ἑορταῖς διαλαμψάντων καὶ ἐπὶ τῆς Ἀγορᾶς χειροκροτηθέντων νεανιῶν ἐπέζη. Ὁ Κάτουλλος ἀπέθανε πρῶτος, ἐν ᾧ ἡ δεινότης αὐτοῦ, ὑπὸ τῆς ἡλικίας ὡριμασθεῖσα, ἐγένετο σοβαρωτέρα καὶ ὑψηλοτέρα. Ὁ φίλος αὐτοῦ Κάλβος ἠκολούθησεν αὐτῷ εὐθὺς, καταβληθεὶς τὸ τριακοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας ἔτος βεβαίως ὑπὸ τῶν πόνων τοῦ δημοσίου βίου. Τὸν Κουρίωνα ἐφόνευσαν οἱ στρατιῶται τοῦ Πομπηΐου, ὡς τὸν Κοίλιον οἱ τοῦ Καίσαρος. Μόνος ὁ Δολοβέλλας ἐπέζη, ἀλλ' ὅπως ἀποθάνῃ καὶ αὐτὸς μετά τινα ἔτη ἐν ἀγρίαις βασάνοις. Ἡ ἐπανάστασις ἐθέριζεν αὐτὴ ὁλόκληρον ἐπαναστατικὴν γενεάν. διότι ἀληθὲς ἐλέχθη τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὅτι πανταχοῦ καὶ πάντοτε καταβιβρώσκει τὰ ἴδια τέκνα.

Σ.

ΛΕΥΚΟΝ ΟΡΟΣ.

Ἡ παρακειμένη εἰκὼν παρίστησι τὴν μεγάλην σχισμάδα τοῦ Λευκοῦ ὄρους, τὴν κατὰ τὸ 1820 ὑπὸ τοῦ δόκτορος Χάμελ, ῥώσου περιηγητοῦ δοξασθεῖσαν. Τὴν σήμερον ἡ ἀνάβασις τοῦ Λευκοῦ ὄρους εἶναι πρᾶγμα δαπανηρὸν μὲν ἀλλ' εὔκολον, καὶ δὲν παρέχει τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ὑπέπιπτον οἱ ἄλλοτε ἀναβαίνοντες αὐτὸ, οὗ τὸ ὕψος λογίζεται εἰς 4810 μέτρα. Τῷ 1760 ὁ νέος de Saussure διεκήρυξε μεγάλην ἀμοιβὴν ἀνὰ πᾶσαν τὴν κοιλάδα τοῦ Chamounix, εἰς τοὺς ὁδηγοὺς ἐκείνους οἵτινες ἤθελον εὕρει ὁδὸν βατὴν πρὸς ἀνάβασιν μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου· ἀλλὰ μάτην. Μόλις μετὰ 15 ἔτη, τῷ 1775, τέσσαρες ὁδηγοὶ ἔφθασαν μέχρι κοιλάδος τινὸς χιόνος φαινομένης ὅτι φθάνει ἐγγίζει εἰς τὴν κορυφήν. Ἀλλὰ ἐπιτυχόντες τὸ κατ' ἀρχὰς ἠναγκάσθησαν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῆς πείνης νὰ καταβῶσι. Ἑπτὰ ἔτη ὕστερον (1783) τρεῖς ἄλλοι ὁδηγοὶ ἐδοκίμασαν ν' ἀναβῶσιν. Εἶχον ἤδη φθάσει εἰς ἱκανὸν ὕψος, ὅτε ὁ τολμηρότερος αὐτῶν κατελήφθη αἴφνης ὑπὸ ἀκατανικήτου ἐπιθυμίας ὕπνου· ἀπαιτεῖ ν' ἀφήσωσιν αὐτὸν νὰ κοιμηθῇ· ἀλλὰ οἱ σύντροφοι μὴ θέλοντες νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν εἰς ἄφευκτον θάνατον δὲν ἐξηκολούθησαν τὴν ἀνάβασιν. Ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ταύτης ἐδιδάχθησαν οἱ ὁδηγοὶ

νὰ μὴ φορτῶνται παρὰ πολλὰς ζωοτροφίας, καὶ νὰ προφυλάττωνται κατὰ τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος παραλαμβάνοντες σκιάδας καὶ φιαλίδια περιέχοντα ἀρωματικὰς οὐσίας. Μετὰ τούτους ἄλλοι ἀλλεπαλλήλως ἐπεχείρησαν ν' ἀναβῶσι· ὁ Ἰάκωβος Βαλμὰ μετὰ τοῦ δόκτορος Πακκάρ, ἀνέβησαν. Μετ' αὐτοὺς δὲ ὁ de Saussure τὴν 1 Αὐγούστου 1787, μεγάλως ὠφελήσας τὴν ἐπιστήμην· τῷ δὲ 1820 ὁ δόκτωρ Χάμελ, σύμβουλος τῆς ῥωσικῆς αὐλῆς ἐπειράθη τῆς ἀναβάσεως.

Ἡ πρώτη δοκιμὴ ἐγένετο τὴν 3 Αὐγούστου 1820 ἀλλ' ἀπέτυχε· ἡ δὲ δευτέρα τῇ 18, φοβουμένων διὰ τὸν κακὸν καιρὸν καὶ τὴν ἔλλειψιν ζωοτροφιῶν τῶν ὁδηγῶν καὶ τοῦ ἄγγλου συνοδοιπόρου συνταγματάρχου Ἐνδέρσων, οὓς ἠναγάσθη νὰ ὑβρίσῃ ὁ δόκτωρ *δειλούς!* Ἅμα ἀκούσαντες τὸ ἐπίθετον τοῦτο πάντες ὑπὸ φιλοτιμίας ἀπέκρουσαν πάντα φόβον καὶ ἐξηκολούθησαν τὴν ἀνάβασιν. Εἶχον ἤδη διαβῆ παρὰ τὴν καλύβην τῶν Μεγάλων Ἡμιόνων (Grands-Mulets) καὶ τὴν μεγάλην σχισμάδα, καὶ οἱ δώδεκα ὁδοιπόροι ἀνέβαινον κατὰ στίχον, ὅτε αἴφνης τὸ νέον στρῶμα τῆς χιόνος ὀλισθαίνει ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ παρασύρει ὁλόκληρον τὴν συνοδείαν. Καὶ οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι ὁδηγοὶ συνετρίβησαν πεσόντες εἰς τὴν σχισμάδα· οἱ δὲ λοιποὶ ἢ ὑπερεπήδησαν αὐτὴν ἢ κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἐστάθησαν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου.



Μεγάλη σχισμὰς τοῦ Λευκοῦ ὄρους.

Μάτην ἐζήτησαν τοὺς τρεῖς συντρόφους ἐπὶ δύο

ὁλοκλήρους ὥρας· ἡ νὺξ ἐπλησίαζε καὶ ὁ κίνδυνος ηὔξανε· τότε εἷς τῶν ἐπιζώντων ὁδηγῶν πλησιάσας τῷ δόκτορι·

— Λοιπὸν, κύριε, εἶπε, εἴμεθα δειλοί; πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἀνάβασιν;

Ὁ δόκτωρ διέταξε νὰ καταβῶσι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΡΜΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΛΕΣΒΟΥ.

Οὐδεμία ἴσως τῶν κατὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος νήσων εὐμοιρεῖ τοσούτων θερμῶν καὶ μεταλλικῶν πηγῶν, ὅσων ἡ Λέσβος. Καὶ αὗται δὲ καὶ τὰ πρὸς βοῤῥᾶν καὶ δυσμὰς αὐτῆς αἰθαλοειδῆ καὶ φαλακρὰ ὄρη μαρτυροῦσιν ἀρκούντως τὴν ἡφαιστογενῆ τῆς νήσου φύσιν.

Ὅτι τῶν πηγῶν τούτων τινὲς ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γνωσταὶ δεικνύουσι τὰ παρ' αὐταῖς κείμενα καὶ ἀνορυττόμενα ἐρείπια. Ἰδίως ὅμως τὰ παρὰ τὰ *Λουτρὰ τῆς Θερμῆς*, ὡς σήμερον καλοῦνται, ἀρχαῖα λείψανα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιγραφῶν, καὶ ἡ ἀναφερομένη ἐν αὐταῖς *Θερμία Ἄρτεμις*, ὑπεμφαίνουσι τὴν ἐπισημότητα τὸ πάλαι τοῦ τόπου, μάλιστα ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὅτε καὶ πολλοὶ τῶν διασήμων Ῥωμαίων, ἤρχοντο χάριν τέρψεως εἰς τὴν Λέσβον.

Σήμερον ὅτε ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη πολλὴν ποιεῖται χρῆσιν τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων κατὰ παντοίων νόσων, καὶ φιλανθρωπίας ἔργον καὶ τοῦ συμφέροντος τῆς ἐπιστήμης ἦτο νὰ ὑπῆρχε ἐπιστημονική τις ἀνάλυσις τῶν ἐν τῇ Λέσβῳ καὶ ὁδηγία περὶ τὴν μεταχείρισιν αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον ἔργον ὂν πεφωτισμένης καὶ δημοκηδοῦς Κυβερνήσεως πολὺς θὰ παρέλθῃ καιρὸς μέχρις οὗ κατορθωθῇ παρ' ἡμῖν. Ἐν τούτοις τὸ ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἠδύνατο κατὰ μέγα μέρος νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἐὰν καθ' ὡρισμένους καιροὺς ἐξέπεμπεν εἰς διαφόρους τῆς δούλης Ἑλλάδος χώρας ἐπιστημονικὰς ἐκστρατείας. Ἴσως μέχρι σήμερον θὰ εἴχομεν πολλῶν χωρῶν ἀκριβεῖς περιγραφὰς ὑπό τε τὴν ἀρχαιολογικὴν καὶ τὴν φυσιογραφικὴν ἔποψιν. Ἡ ὀλιγωρία αὕτη τοῦ ὑπερτάτου πανδιδακτηρίου τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀνέρχεται μέχρι τῆς πεπτωκυίας Κυβερνήσεως· διότι αὕτη ὤφειλε νὰ χορηγήσῃ τὰ μέσα τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων περιηγήσεων καὶ ἐρευνῶν. Ἄπορον δὲ εἶναι ὅτι καὶ εἰς οὐδενὸς τῶν πλουσίων ὁμογενῶν τὸν νοῦν ἐπῆλθε νὰ ὁρίσῃ ποσότητά τινα χρηματικὴν δίκην διαγωνίσματος ὑπὲρ τοῦ ἄλλως ὀνησιμωτάτου τούτου ἔργου. Εὐχόμεθα δὲ τὸ ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας παραμεληθὲν νὰ πραγματοποιηθῇ ἐπὶ τοῦ ἑλληνοφιλοῦς ἄνακτος Γεωργίου τοῦ Α'. χάριν καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος.

Ἐγὼ δὲ ἀφορμὴν λαμβάνων ἔκ τινος νεωτάτης ἀναλύσεως θερμῶν ὑδάτων ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντων ἐν τῇ νήσῳ, ἐφ' ᾗ χάριτας ἀπείρους ὁμολογοῦμεν τῷ ἀκαμάτῳ Καθηγητῇ τῆς χημείας Κ. Λάνδερερ, καὶ ἣν ἀναγράφω κατωτέρω χάριν τῶν ἐνδιαφερομένων, περιορίζομαι μόνον εἰς τὸ νὰ σημειώσω τὰς κυριωτέρας θερμὰς πηγὰς, ὧν καὶ σήμερον οἱ κάτοικοι ποιοῦνται χρῆσιν.

Α'. Πρὸς βοῤῥᾶν τῆς πόλεως Μιτυλήνης, δύο περίπου ὥρας μακρὰν αὐτῆς παρὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν κεῖνται τὰ προμνημονευθέντα λουτρὰ τῆς *Θερμῆς*, οὕτως ὀνομασθέντα ἔκ τινος παρακειμένης κώμης *Θερμῆς* καλουμένης. Ταῦτά εἰσι τὰ περιφημότερα ὡς ἰαματικώτερα καὶ πλείονα παρέχοντα ἄνεσιν τῷ ἐπισκεπτομένῳ. Τὸ ὕδωρ αὐτῶν θειούχου φύσεως, κατὰ τοὺς εἰδότας, ἀναβλύζον μακρόθεν ῥέει ἄφθονον εἰς δύο δεξαμενὰς ἱκανῶς εὐρείας καὶ καλῶς ἐστεγασμένας, προωρισμένας δὲ τὴν μὲν διὰ τοὺς ἄνδρας, τὴν δε διὰ τὰς γυναῖκας. Ἡ θερμότης τοῦ ὕδατος εἶναι ὑποφερτὴ, διὸ καὶ ψυχρῷ ὕδατι δὲν συγκεράννυται. Ἡ τοποθεσία εἶναι ὡραία καὶ μαγική. Ἑκατοντάδα βημάτων ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης περικυκλοῦνται ὑπὸ ἐλαιώνων καὶ ἀμπελώνων, εὐρυνομένου κατέναντι τοῦ θαλασσίου ὁρίζοντος μέχρι τῶν ὀρέων τῆς αἰολικῆς παραλίας. Ὕλην σπουδαίας μελέτης παρέχουσιν εἰς τὸν ἀρχαιολόγον αἱ πέριξ αὐτῶν ἀπαντώμεναι ἐντετειχισμέναι ἐπιγραφαὶ, ὧν τινές εἰσιν ἐκδεδομέναι ἐν τῇ τοῦ Βοικχίου Συλλογῇ τῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ὅμως διὰ τοῦ χρόνου καταστρέφονται· οὕτω π. χ. πρό τινων ἐτῶν ἑωρᾶτο ἐπὶ τοῦ κρουνοῦ τῆς ἀνδρῴας δεξαμενῆς ἡ ἐπιγραφὴ *Διὸς Μεγίστου*, σήμερον δὲ ἐξηφανίσθη. Καὶ νομίσματα δὲ οὐκ ὀλίγα ἀνευρίσκονται εἰς τοὺς πέριξ ἀγροὺς, καὶ μάλιστα Βυζαντινοὶ στατῆρες, ἐπί τινος τῶν ὁποίων ἀνέγνωσα τὸ ὄνομα *Φωκᾶς*.

Αὐτοῦ που πλησίον ὑπάρχει καὶ ἑτέρα πηγὴ ὕδατος ψυχροῦ, ὑφαλμύρου, ὅπερ πινόμενον ἐνεργεῖ ὡς καθαρκτικόν. Ἀλλὰ καὶ ἐν δεξιᾷ τῷ ὁδεύοντι ἐκ Μιτυλήνης εἰς τὴν κώμην Μόρειαν, ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἀπ' αὐτῆς παρὰ τὸ σωζόμενον ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον ὑπάρχουσι πηγαὶ ὑδάτων χλιαρῶν, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο *Θερμέλια* καλουμένων, ἀλλὰ παρημελημέναι παντάπασιν. Ἐπὶ πέτρας τινὸς ὑπερκειμένης τούτων ἀνεγινώσκετο ἡ ἐπιγραφὴ *Κναφέων*, ὑπεμφαίνουσα τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χρῆσιν τῶν ὑδάτων τούτων εἰς λεύκανσιν ἱματίων.

Β'. Δεύτερα τὴν τάξιν ἔρχονται τὰ λεγόμενα *Θέρμα τοῦ Κόρφου*. Ταῦτα κείμενα εἰς τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ Κόλπου τῆς Ἱέρας, ἐξ οὗ καὶ τὄνομα

φέρουσι, ἔχουσι τὴν πηγὴν πλησίον, ἐξ ἧς δύο εὐρεῖς λουτῆρες θολοσκεπεῖς καὶ παρὰ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης ἐκτισμένοι δέχονται τὸ ὕδωρ εὐαρέστου θερμοκρασίας καὶ ποιότητος ἐπ' ἐλάχιστον ὑφαλμύρου ἕνεκα τῶν ὀλίγων μεταλλικῶν οὐσιῶν τῶν ἐμπεριεχομένων, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ὁ σάπων διαλύεται ἐν αὐτῷ, καὶ οἱ ἐγχώριοι, ἰδίως οἱ Ὀθωμανοί, μεταχειρίζονται ταῦτα ὡς καθαρτικὰ τοῦ σώματος λουτρά.

Γ'. Τρίτη πηγὴ θερμῶν ὑδάτων ὑπάρχει εἰς Μόλυβον, τὴν ἀρχαίαν Μήθυμναν, παρὰ τὴν δυτικοβόρειον παραλίαν. Μικρὰ δεξαμενὴ περικλυζομένη ἐστιν ὅτε ὑπὸ τῶν θαλασσίων κυμάτων ὑποδέχεται τὸ ὕδωρ ἀναβρύον ἐν αὐτῷ τῷ πυθμένι αὐτῆς. Ἡ παντελὴς ἔλλειψις οἰκημάτων, ἡ μεγάλη θερμότης καὶ ἡ ἄγνοια τῶν χημικῶν ποιοτήτων καθιστῶσιν αὐτὰ σχεδὸν ἄχρηστα.

Δ'. Πολὺ δὲ γνωστότερα εἶναι τὰ *Θερμὰ* τοῦ *Πολιχνίτου*, κείμενα εἰς τὸν ἕτερον κόλπον τῆς νήσου, τὸν τῆς Καλλονῆς, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν αὐτοῦ, μεσογειότερον ὅμως. Ὕδωρ ὑπερβολικῶς θερμόν, ὥστε καὶ ὠὰ νὰ ἕψωνται τάχιστα ἐν αὐτῷ, πηγάζον ἀπὸ βράχου οὕτως ἄφθονον ῥέει, ὥστε βάλλει εἰς κίνησιν δύο ἀλευρομύλους. Μέρος αὐτοῦ συναγόμενον ἐντὸς δεξαμενῆς ὑποστέγου καὶ συγκεραννύμενον μεθ' ἱκανῆς ποσότητος ψυχροῦ ὕδατος γίνεται εὔχρηστον τοῖς πάσχουσι. Τὰ ὕδατα ταῦτα κατατάσσονται εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀλικῶν θερμῶν*, διότι πρὸς τῷ θείῳ περιέχουσι καὶ πλῆθος ἁλάτων. Θὰ καθίσταντο δὲ ἰαματικώτερα, εἰ ὑπῆρχον πλησίον δωμάτιά τινα ἀναπαύσεως καὶ προφυλάξεως χάριν.

Ε'. Καὶ τελευταῖον ἔρχονται τὰ θερμὰ ὕδατα τοῦ Πλωμαρίου, λεγόμενα τῆς *Κρυπτῆς* ἢ Κρύπτης, διότι κεῖνται πλησίον παρεκκλησίου τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἐπιλεγομένης τῆς *Κρυφτῆς*, ἕνεκα τῆς ἀποκρύφου θέσεως ἐν ᾗ τοῦτο κεῖται, καὶ ἑορταζομένης τὴν ἐπιοῦσαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἀπαρατήρητα ἄχρι τοῦδε ἐπέσυρον ἐσχάτως τὴν προσοχὴν τῶν ἐγχωρίων, ὅτε ἀποσυρθείσης τῆς θαλάσσης, εἰς ἣν κατέῤῥεε τὸ ὕδωρ, ἐφάνη ἡ πηγὴ αὐτῶν. Κτισθείσης δὲ ἐκ τοῦ προχείρου κρηπίδος τινὸς εἰς παρεμπόδιον τῆς πλημμυρίδος, ἀπεδείχθη ὅτι τὰ ὕδατα ταῦτα δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι. Διὸ καὶ ἐστάλησαν τῷ κυρίῳ Λάνδερερ δύο φιάλαι τοῦ ὑγροῦ τούτου, ὅπερ καθυποβαλὼν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐγενείας εἰς ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν, ἀπέστειλε προθύμως πρὸς τὴν Δημογεροντίαν Πλωμαρίου τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἔχον οὕτως.

« . . . . Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὕδωρ, πρέπει, νὰ ἔχῃ θερμοκρασίαν 60 βαθμῶν περίπου, διότι εἰς τοιαύτην θερμοκρασίαν τὸ λεύκωμα τῶν ὠῶν σκληρύνεται. Ἐμπεριέχει δὲ συνεπείᾳ τῆς ποιοτικῆς αὐτοῦ ἀναλύσεως τὰ ἀκόλουθα ἅλατα.

Χλωροῦχον νάτρον	chlorure de sodium
Χλωροῦχον τιτάνιον	chlorure de Chaux
Χλωροῦχον μαγνήσιον	chlorure de magnésie
Θειϊκὴν μαγνησίαν	Sulfate de magnésie
Θειϊκὸν κάλι καὶ θειϊκὸν νάτριον	Sulfate de potasse et de Soude
Ἀνθρακικὴν τίτανον ὀξυνὴν	Carbonate de chaux acidulé.

Πρὸς τούτοις εἰς τὸ δι' ἐξατμίσεως πεπυκνωμένον ἀνεκαλύφθη μικρὰ ποσότης βρωμούχου τινὸς ἑνώσεως, ἣν ἐκλαμβάνω διὰ βρωμοῦχον Μαγνήσιον Bromure de Magnésie.

« Συνεπείᾳ τῶν συστατικῶν τούτων τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀλικῶν πηγῶν* καλουμένων *ἀλικοθερμῶν*. Εἰς 16 οὐγγίας τοῦ εἰρημένου ὕδατος περιέχονται 220 κόκκοι ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἁλάτων, ὥστε εἶναι κεκορεσμένον ὑπ' αὐτῶν.

« Ἡ ἐνέργεια δὲ τῶν τοιούτων ἁλικῶν ὑδάτων εἶναι διαλυτική, καὶ ἐσωτερικῶς μεταχειριζόμενα δεικνύουσιν ἰαματικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν ἀκολούθων νοσημάτων.

Α') Κατὰ τῶν ἐμφράξεων καὶ σκληρύνσεων τῶν ἀδένων προερχομένων ἀπὸ δυσκρασίας.

Β') Κατὰ τῶν οἰδημάτων, τῶν χοιράδων καὶ κατὰ ἐμφράξεων τῶν ὀργάνων τῆς κοιλίας λ. χ. κατὰ σπληνίτιδος καὶ κατὰ τοῦ χρονικοῦ ἰκτέρου (σπλῆνα καλουμένου.)

Γ') Κατὰ τῶν ἀφθόνων ἀποκρίσεων τῆς βλέννης καὶ κατὰ τῶν νοσημάτων τῆς οὐροδόχου κύστεως.

Δ') Κατὰ νοσημάτων ῥευματικῶν καὶ ἀρθριτικῆς φύσεως.

« Ἡ πόσις τοῦ ὕδατος τούτου ἀπὸ ἑνὸς μέχρι δύο ποτηρίων τὴν ἡμέραν θέλει ὑποστηρίξει τὴν ἐξωτερικὴν ἐνέργειάν του κατὰ τῶν ἐκτεθεισῶν ἀσθενειῶν, καθότι ἐσωτερικῶς λαμβανόμενον ἐνεργεῖ ὡς διαλυτικὸν καὶ ἐκκοπρωτικόν.

« Ἕνεκα τῶν ἰαματικῶν τούτων ἐνεργειῶν, ἃς ἔχουσιν αἱ τοιαύτης φύσεως ἁλικοθέρμαι, ἐνθαῤῥύνω ὑμᾶς νὰ περιποιηθῆτε τὸ ὕδωρ ὥστε νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τοὺς πάσχοντας. Πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων νὰ μὴ συμμιχθῇ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ μετὰ τοῦ ὕδατος τούτου ἐν καιρῷ τρικυμίας· νὰ κατασκευασθῇ ἀνάλογος δεξαμενὴ πρὸς σύναξιν τοῦ ὕδατος, ὥστε ἐξ αὐτῆς νὰ μετενεχθῇ διὰ σωλήνων εἰς πλησίον τι οἴκημα δυνάμενον νὰ παρέξῃ ἄσυλον εἰς τοὺς προσερχομένους κατὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῶν στοιχείων. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ χρῆσις θερμῶν λουτρῶν ἀπαιτεῖ ἔπειτα ἀνάπαυσιν καὶ προφύλαξιν κατὰ τοῦ ψύχους τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἐὰν ἡ δεξαμενὴ τοῦ ὕδατος δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐντὸς τοῦ ἰδίου οἰ-

κήματος, ὁ ἀὴρ κεκορεσμένος ὑπὸ τῶν ἀναθυμιάσεων τοῦ ὕδατος, ἐν αἷς ὑπάρχει ἐλεύθερον ἀνθρακικὸν ὀξύ, εἰσπνευσθεὶς δύναται νὰ ὠφελήσῃ εἰς ἀνθρώπους πάσχοντας ἀπὸ ἄσθμα καὶ νὰ δώσῃ παραμυθίαν εἰς τοὺς πάσχοντας ἀπὸ φυματώσεως. Ὥστε ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐκτεθέντων ἐξάγεται ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶναι ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν ἰατρῶν καὶ τῆς περιποιήσεως καὶ χρησιμοποιήσεως πρὸς ὄφελος τῶν πασχόντων. »

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἀνάλυσις τοῦ ὕδατος τούτου, κατὰ τὸν σοφὸν καθηγητὴν τῆς χημείας, καὶ ἡ περὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὁδηγία. Πλησίον δὲ αὐτοῦ εὑρίσκεται καὶ ἄντρον τι δεκάπουν περίπου τὸ μῆκος καὶ τρεῖς πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὑπὸ τοῦτο ῥέει ἄλλη πηγὴ θερμοῦ ὕδατος ἐκβάλλοντος εἰς τὴν θάλασσαν. Θειώδεις ἀτμοὶ κάτωθεν ἀνερχόμενοι καταπυκνοῦσι τὸ σπήλαιον καὶ θερμαίνουσι τὸ περιέχον, ὥστε καθιστῶσιν αὐτὸ λίαν πρόσφορον εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῶν λεγομένων *ξηρῶν λουτρῶν*. Καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ δὲ εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἅλατα κρυσταλλωμένα, καὶ ἐν τῇ κυρίᾳ πηγῇ, ἥτις ἐκθρώσκει ἐντὸς μεγάλου ῥήγματος ἀποκρήμνου βράχου, εἰς ὃ μόλις δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἄνθρωπος.

Φιλάνθρωπον ἔργον ἤθελε πράξει ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ τοῦ τόπου, ἐὰν ἐπεκτείνῃ τὴν μέχρι τοῦδε γενομένην περιποίησιν τῶν ὑδάτων τούτων, κατασκευάζουσα καὶ ξύλινά τινα παραπήγματα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς προφύλαξιν τῶν πασχόντων. Διότι καὶ ἡ γενομένη χημικὴ ἀνάλυσις ἀποδεικνύει αὐτὰ χρησιμώτατα καὶ τὸ παρακείμενον ἄντρον δύναται νὰ ὠφελήσῃ εἰς ἀσθενείας μὴ ἐπιδεχομένας ἄλλην θεραπείαν.

Ἐν Πλωμαρίῳ Λέσβου, τῇ 19 Φεβρ. 1864.

Γ. Α. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ.

ΣΥΛΛΟΓΗ

λέξεων φράσεων καὶ παροιμιῶν.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 335.)

—ο—

Ξημεροβραδιάζεται, ὅστις διημερεύει που, ἢ διαμένει που ἀπὸ πρωΐας ἕως ἑσπέρας.

Ξόδι (τό). Ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ. Ἡ ἐπικήδειος τελετή.

Ξύγγι. Τὸ ἄλειμμα τὸ χοίρινον ἢ ἄλλου ζώου Καὶ *ξυγγοκέρι* τὸ παρ' ἄλλοις ἀλειμματοκέρι.

Ξυνίζω. « αὐτός μοῦ τὰ ξύνισε », ἀντὶ μὲ ἠρέθισε, παρώξυνε· « ὁ καιρὸς τὰ ἐξύνισε » ἀντὶ ἐχάλασε.

Ξόμπλι (τό). Σχέδιον, ὑπόδειγμα, ὑπογραμμός « Ἐπῆρε ξόμπλι », τουτ. ἔλαβε σχέδιον, ἢ ἔλαβε παράδειγμα.

Ξωκοιμᾶται ἀντὶ ἐξωκοιμᾶται. Λέγεται κυρίως ἐπὶ μελισσῶν κοιμωμένων ἔξωθεν τῆς κυψέλης, ὅταν ἦναι πλήρης.

Ξωμόνι τὸ ἐξωμόνιον ἢ ἐξωκλήσιον ἢ *'ξωκλῆσι* (ἴδε *παρακλῆσι* λέγεται καὶ *ἐρημοκλῆσι* παρ' ἄλλοις.

Ξωξάνα. Λέγεται τὸ πολὺ ἀνοικτὸν γαρόφαλλον (γαροφαλλίνα)· καὶ μεταφορ. ἡ ἀτημέλητος καὶ ἀναμαλλιάρα γυνή.

Ξώπορτα ἐκ τοῦ *ξωπαίρνω* ἢ ἐξωπαίρνω. Λέγεται ὁ προσβληθεὶς ἐκ πονηρῶν πνευμάτων (fasciné). Τὴν αὐτὴν σημασ. ἔχει καὶ ἡ λέξις *ξωτικὸ* ἢ *ἐξωτικὸ* φάντασμα, στοιχειὸ· καὶ μεταφορ. ὁ ἠλίθιος, ἰδιώτης ἢ λαμπασμένος (ἴδε τὴν λέξιν *Λάμπασμα* κτλ.)

'Ξωρίζει, ἀντὶ τοῦ τοῦ ἐξωρίζει βραδύνει, ἔρχεται ἀργὰ ἢ ἔξω τῆς ὥρας. Σημαίνει καὶ διώκω, ἐξορίζω ζῶόν τι, ἀλλὰ τότε γραπτέον διὰ τοῦ *ο* · ἔχει καὶ τὴν σημασ. τοῦ ἐξορύττω, ὡς εἰς τὴν φράσ. « ξορύζει ἡ ὄρνιθα » ὅταν ἡ ὄρνις σκαλίζῃ διὰ νὰ εὕρῃ τροφήν.

Ξοστρακίζω, ἔχει τὴν σημασ. τοῦ ἐξορίζω τινὰ μακρὰν τοῦ τόπου· καὶ *ξεκουτρουκίζω* (ἴδε τὴν λέξ.)

Ξωτάρης καὶ *ξωταρίτης*, λέγεται ὁ κάτοικος τῶν απομεμακρυσμένων χωρίων· ἀντίθετον τοῦ *Μεσαρίτης*.

Ξώφρασα (ἐπίρ.) « τὸν ἐπῆρε ξώφρασα », εἰς τὸ ἔξωθεν μέρος, εἰς τὴν ἄκραν ἢ ἐπιπολαίως.

Ξώχει, ἀντὶ τοῦ ἐξέχει « ὅσο ξώχει τόσο κόψε ».

— « Ο » —

'Ογκλὸς καὶ *'Γκλὸς* ὁ εὐήθης, μωρός, ἠλίθιος (imbécile).

'Οζῶ (τὸ), καὶ *ζῶ* πληθ. τὰ *ζᾶ* ἢ *οζᾶ* τὰ ζῶα, καὶ ἰδίως *ζᾶ* ἢ *οζᾶ* καλοῦνται αἱ αἶγες.

Οἲ Οἴ, ἐκφώνησις τῶν ποιμένων πρὸς τὰ πρόβατα (ἴσως ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὄϊς, τὸ πρόβατον).

'Οκνὸς καὶ *ὀκνοβάγια* ὁ ὀκνηρὸς ἄνθρωπος, ὁ βραδυκίνητος (paresseux).

'Ολόγρος, ὅλος ἐγρὸς (ἀντὶ ὑγρός)· καὶ *ὀγραίνω* καὶ *ὀγρασία* ἀντὶ ὑγρασία.

'Ολπίζω ἀντὶ ἐλπίζω, καὶ *ὀλπίδα* καὶ ὀλπὴ ἀντὶ ἐλπίς. « Δὲν εἶν' ὀλπὴ καὶ ἀπαντοχή. » *ἀνόλπιστος* (ἀνέλπιστος), καὶ *ἀνόλπιστα* (ἐπίρ.) Δ. *ὀλπὴ* σημ. οὐδόλως, παντάπασιν· « Δὲν ηὗρα *ὀλπὴ* » τουτ. τίποτε, ὁλοτελῶς.

'Ολαληθινος, ὁ ἀληθέστατος. « Ὁλαλήθινα ηὗρα τὰ λόγια του. »

'Ολάκερος, ὅλος ἀκέραιος, ἢ ὅλος αὐτὸς ἀλάκερος.

Ὁλημερνὶς (ἐπίρ.) καθ' ἡμέραν, καὶ ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας· καὶ *ὁλοχρονὶς* καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Ὁλογυρίας (ἐπιρ.) καὶ *τριγύρου-γύρου* ὁλοτρόγυρα καὶ ὁλοτρογυρίας (γύρωθεν).

Ὁλόβρεχος, βρεγμένος ὁλοτελῶς οὕτω καὶ ἅπασαι αἱ λέξεις αἱ σύνθετοι ἐκ τοῦ *ὁλο* (σημαίνοντος καθ' ὁλοκληρίαν)· ὡς *ὁλοβούτυχος* (ὅλως βουτυμένος), *ὁλόγδυμνος* (ὁλόγυμνος), *ὁλοζώντανος*, *ὁλόμαυρος* (κατάμαυρος), *ὁλοκόκκινος* (κατακόκκινος), *ὁλάσπρος* (κατάλευκος), *ὁλομόναχος* καὶ *θεομόναχος* (ὅλως διόλου μόνος) *ὁλονύχτιο* ἢ *ξενύχτιο* (διανυκτέρευσις, vigile, veille), *ὁλόρθος* (ὄρθιος ὁλοτελῶς), *ὁλοφάνερα* (ἐπίρ.) (πασιφανῶς), *ὁλόφεγγο* (ἡ πανσέληνος) κτλ.

Ὁλοστᾶ (ἐπίρ.) πανταχοῦ, εἰς ὅλα τὰ μέρη. Τὸ παρ' ἄλλοις ὁλοῦθε.

Ὄντες καὶ *ὄντας* (προφερ ὡς τὸ Ἰταλ. odes-odas) ἀντὶ τοῦ ὅταν, « ὄντες ἐπῆγα, ὄντες ἔκαμα » κτλ. Καὶ ἡ παροιμ. « ὄντες μὲ εὕρῃς ἔπαρέ με, θὰ μὲ χρειαστῇς νὰ μ' ἔχῃς. »

Ὄξις καὶ *ὄξινος*, ἔκφρασις ὕβρεως πρὸς τὸν κραυγάζοντα ἢ ὁμιλοῦντα μεγαλοφώνως. Ταὐτόσημον τῷ *Κάρναξ*.

Ὀπέρυσι ἀντὶ πέρυσι, καὶ *ὀπεριόπερσι* ἀντὶ πρόπερσι, προπέρυσι.

Ὅπου ἀντὶ τοῦ εἴθε. Λέγεται ἐπὶ ἀρᾶς. « Ὅπου νὰ σὲ ἰδῶ νεκρὸ — ὅπου νὰ σκάσῃ κλπ.» (1)

Ὄργατα, τὰ νέσματα ἢ νήματα ἐκ λινοῦ ἢ βαμβακίου, κατειργασμένα καὶ περιτυλιγμένα κυκλικῶς.

Ὄργω καὶ *ὄργωμα*. Λέγονται τὰ διαχωριζόμενα τεμάχια ἀγροῦ πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐργατῶν ἐν καιρῷ σπορᾶς ἢ θερισμοῦ· καὶ *ὀργοθέτης*, ὁ προσδιορίζων τὰ τεμάχια ταῦτα καὶ διευθύνων τὴν ἐργασίαν, ἐκ τοῦ ἔργου. *Ὄργο* λέγεται καὶ ἡ λινὴ κλωστὴ ἐν εἴδει περιτυλίγματος.

Ὀρδί (τὸ). Στῖφος στρατιωτῶν (Horde).

Ὀρέγομαι, ἐπιθυμῶ, ἀγαπῶ κλπ. «μὴν τὸν ὀρέγεσαι», «τὸν ὀρέχτικε καὶ τὸν ἐπῆρε».

Ὄρη. «πῆρε τὰ ὄρη» τουτ. παρεφρόνησεν ὑπὸ λύπης ἢ ὑπὸ σφοδροῦ πόνου.

Ὀρθὰ κοφτὰ (ἐπίρ.)· καθαρὰ καὶ ἄνευ συστολῆς, ἀποτόμως, «τοῦ τὰ ἔψαλε ὀρθὰ κοφτά.»

Ὀρθανάσκελος. «ἔπεσε ὀρθανάσκελος» ἢ ὀρθανάσκελα (ἐπίρ), ἔπεσεν ὕπτιος.

Ὀρθάνοιχτα, ὁλοτελῶς ἀνοικτά. «ἄφησεν ὀρθάνοιχτα τὰ παράθυρα ἢ τὴν θύραν.»

Ὀρθοτομοῦντα (τὸν)· «τοῦ εἶπε ἢ τοῦ ἔψαλε τὸν ὀρθοτομοῦντα» (ἀντὶ τοῦ ὀρθὰ κοφτὰ ἢ ὅσα τοῦ ἔπρεπε).

Ὀρμαρία λέγεται ἡ ὀρμῶσα δάμαλις (ὁ πρὸς ὀχείαν ὀργασμὸς) Vache en rut.

Ὀρμίδι καὶ *Ἀμίδι* (ἡ ὁρμία) τριχιὰ διὰ ψάρευμα «ἔρριψε τὸ ἀρμίδι νὰ ψαρεύσῃ».

Ὄρμοσι (ἡ ἅρμοσις) καὶ *ὅρμοσαις*, αἱ ἀρθρώσεις τῶν μελῶν.

Ὄρνιο (ἐκ τοῦ ὄρνεον) μεταφορ. ὁ ἠλίθιος ἄνθρωπος, ὁ βλὰξ ἢ ζωώδης.

Ὅρσε ἀντὶ ὅρισε ἢ *ὁρίστε* ὁρίσατε. «τί ὁρίζεις ;» ἀπόκρισις τοῦ προσκαλουμένου ὀνομαστί.

Ὅτι κι' ὅτι, τώρα δὰ ἢ τώρα νὰ' ὅτι κ' ἦρθε, τώρα μόλις ἦλθε.

Ὅτινος, οὗ τινος· « ὅτινος εἶναι » ἀντὶ τοῦ εἰς ὁποιον ἀνήκει.

Ὀρφὸς (ὁ ἀττ. ὀρφὼς) εἶδος ἰχθύος, ὁ ῥοφός.

Οὔγια (ἡ) τὰ δύο ἄκρα τοῦ ὑφάσματος ἑκατέρωθεν κατὰ μῆκος.

Οὐριάζω (τινά), φωνάζω τὸ *οὔρα* ἢ *γιοῦχα* κατά τινος· ἢ *Οὔντρι* καὶ *οὐριατὰ* ἢ *οὐριάσματα*· « τὸν οὔριασε» τουτ. τὸν ἐσάστισε.

Οὔριο αὐγὸ (τὸ)· οὔρινον ᾠὸν τῶν ἀρχ. τὸ κλούβιον ἢ τὸ κενὸν ἢ ἄγονον ἐν Ῥόδῳ· *οὔριος* λέγεται καὶ ὁ ἐφθαρμένος *κούφιος* καὶ ἄμεστος καρπός.

Ὀφέτος ἀντὶ τοῦ ἐφέτος· τὸ ἐφετεινὸ ἢ 'φετεινὸ ἔτος. «Οὐδὲ ὀφέτος λαμπρὴ κ' οὐδὲ τοῦ χρόνου πάσχα».

Ὄφκαιρος ἀντὶ εὔκαιρος. «ἦλθε μὲ ὄφκαιρα χέρια (κεναῖς ταῖς χερσί). Σημαίνει καὶ *ἄσχολος*· *εὐκαιρόνω* (ῥῆμ.) καὶ φκαιρόνω (ἀδειάζω) «εὐκαίρωσέ το».

Ὀχέρι τὸ μέρος τοῦ ἀρότρου ὅπερ κρατεῖ πρὸς ζεῦξιν ὁ ζευγηλάτης (ἴσως ἐκ τοῦ *ὀχέω* βαστάζω, ὁδηγῶ, κυβερνῶ κλπ.)

Ὄχο καὶ *ὀχογῶ* (ἐπιφών.)· ἔκφρασις πόνου ἢ θλίψεως· ὄχου παρ' ἄλλοις, ἢ *ὄφφου*.

Ὀχτροπάθεια, ἡ ἐχθροπάθεια καὶ *ὀχτρεύομαι* ἀντὶ ἐχθρεύομαι.

Ὀψές ἀντὶ τοῦ ἐχθές, καὶ *ὀψεβραδυνὸς* καὶ *ὀψαργὰ* ἀντὶ ἐχθὲς ἀργὰ ἢ ἐχθὲς βράδυ, καὶ *ψαργαδινὸς* ὁ χθεσινοβράδυνος.

Ὀχτικας καὶ *χτικιὸ* τὸ χτικιὸ ἡ φθίσις.

Ὀψὴ λέγεται τοῦ ἀγροῦ ἡ δευτέρα καὶ ὄψιμος ὄργωσις, καὶ ἡ ὄψιμος ἐργασία τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Ὀψίμα καὶ *ἔψιμα* (ἐπίρ). Λέγεται ἡ μὴ πρώϊμος ἐποχὴ τοῦ ἔτους. Λέγονται καὶ *ὀψιμίαις* ἢ *ἐψιμίαις*· ἡ ὄψιμος καλλιέργεια ἢ βραδεῖα καρποφορία.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

---

(1) Γραπτέον ἴσως ὤ π ο υ. Σ. Π.

ΙΣΤΟΡΙΑ
τῆς
ΣΙΒΥΛΛΗΣ.

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ.

(Συνέχ. Ἴδε Φυλλ. 330, 331 καὶ 334.)

ς'.

Η ΣΙΒΥΛΛΑ ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΚΟΛΠΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

Ἐν τούτοις ἡ γενναία ἀπόφασις τοῦ μαρκησίου τῶν Φερίων ὑπὲρ τῆς μὶς Ὀνεῖλ, ἅμα διαδοθεῖσα καὶ σχολιασθεῖσα ἐν τῇ χώρᾳ ὑπὸ τῆς τρικέντρου γλώσσης τῆς κυρίας Βωμενὶλ, ὀλίγον ἐτίμησε τῆς κρίσιν τοῦ μαρκησίου καὶ οὐχὶ πλέον ταύτης τὴν τοῦ ἐφημερίου δεικνυομένου ὡς συνενόχου. Ἄλλως τε ὁμολογητέον ὅτι ὁ κόσμος, μὴ εἰσδύων εἰς τὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ κρίνων τὰ πράγματα ἀπολύτως, εἶχέ πως δίκαιον νὰ θεωρῇ ἀλλόκοτον καὶ ἀνώμαλον τοὐλάχιστον τὴν ὑποκειμένην σήμερον εἰς τὰς κρίσεις αὐτοῦ πρᾶξιν. Αὐτὸς ὁ μαρκήσιος, ἅμα καταπραϋνθείσης τῆς πρώτης τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὁρμῆς, μετά τινος ἀνησυχίας ἀνεπόλει τὴν εὐθύνην ἣν ἀνέλαβε δοὺς εἰς τὴν ἐγγόνην του αἱρετικὴν παιδαγωγόν. Ὁ δὲ ἐφημέριος, πλὴν τῆς κοινῆς κατακραυγῆς καὶ τῆς ταραχῆς τοῦ συνειδότος, ἔσχε καὶ τὴν δυσαρέσκειαν νὰ ἐπαινεθῇ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδίκου τῆς κώμης, γέροντος χλιαροῦ τὴν πίστιν καὶ θεωροῦντος τὸν Βολταῖρον Θεὸν—οὗ τινος ἐφαίνετο νομίζων ἑαυτὸν προφήτην.

Ὁ ἀββᾶς Ῥενὼ ἐβάδιζε πρὸς τὴν ἔπαυλιν τῶν Φερίων δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς μὶς Ὀνεῖλ, ὅτε καθ' ὁδὸν ὑπέστη τοὺς ἀμφιβόλους ἐπαίνους τοῦ βολταιριστοῦ δικαστοῦ. Ἐξηκολούθητε δὲ τὸν δρόμον, κεκλιμένον ἔχων τὸ μέτωπον, καὶ ἀπαντήσας τῷ μαρκησίῳ, ὅστις περιεπάτει τὸν πρωϊνόν του περίπατον ὑπὸ τὰς καστανέας τῆς εἰς τὴν ἔπαυλιν προσόδου, ἐνεπίστευσεν αὐτῷ μετ' ἀθωότητος τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως καὶ τὰς λύπας του.

— Ἀγαπητέ μου φίλε, ἀπεκρίθη ὁ μαρκήσιος, πίστευσε ὅτι καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐπὶ ῥόδων· ἀκούω καθὼς σὺ τοὺς δυσαρέστους ψιθυρισμοὺς τῆς κοινῆς γνώμης, ὁμολογῶ δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ψῆφος τοῦ εἰρηνοδίκου εἶναι κακόηθες σύμπτωμα· διότι μετὰ τὴν λύπην τῶν φίλων ἡμῶν, τοῦτο μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ φοβώμεθα, λέγει ὁ σοφὸς, τὴν χαρὰν τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ὅμως, ἀγαπητέ μου ἀββᾶ, θὰ κρατήσω τὴν μὶς Ὀνεῖλ, διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μακροῦ μου βίου παρετήρησα ὅτι αἱ ἐμπνεύσεις τῆς καρδίας, πολὺ δυσκολώτερον ἀκολουθούμεναι ἢ αἱ ἐμπνεύσεις φρονήσεως φιλαύτου καὶ τετριμμένης, κατακρίνονται μὲν πάντοτε ὑπὸ τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ πολλάκις εὐλογοῦνται ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ βοηθήσωμεν ἀλλήλους, διὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ καὶ ὁ Θεὸς, καὶ τίποτε δὲν πρέπει νὰ παραμελήσωμεν, σὺ καὶ ἐγὼ, φίλε μου, ὅπως ἐξέλθωμεν νικηφόροι ἀπὸ τῆς λεπτῆς δοκιμασίας εἰς ἣν εἰσήλθομεν, δηλαδὴ ὅπως διατηρήσωμεν εἰς τὴν Σιβύλλαν τὴν ἰσχυρὰν καὶ ποικίλην παιδείαν, ἣν ἡ μὶς Ὀνεῖλ φαίνεται τὰ μάλιστα ἀξία νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὴν, φυλάττοντες ἐν ταὐτῷ εἰς τὸ παιδίον σώαν καὶ ἀνελλιπῆ τὴν πίστιν τῶν πατέρων του.

Ὅπως ἀσφαλέστερον ἐπιτευχθῇ ὁ διπλοῦς οὗτος σκοπὸς, ἂν καὶ δύο ἔτη ἀπῃτοῦντο εἰσέτι μέχρι τῆς ὡρισμένης εἰς τὴν πρώτην μετάληψιν τῆς Σιβύλλης ἡμέρας, (*) συνεφωνήθη ὁ μὲν ἀββᾶς Ῥενὼ ν' ἀρχίσῃ αὐθημερὸν σειρὰν μαθημάτων ἀντικείμενον ἐχόντων νὰ στηρίξωσιν ἐπὶ ἀδιασείστων βάσεων τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς παιδίσκης. Ἐν ταὐτῷ δὲ ἡ μὶς Ὀνεῖλ ἤθελεν ἀρχίσει ἀκινδύνως, ὡς ἤλπιζον, τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν καλλιέργειαν τῆς Σιβύλλης Ἄννης. Ἡ μὶς Ὀνεῖλ ἤθελε τηρήσει πιστῶς, — ὁ μαρκήσιος οὐδόλως ἀμφέβαλλε,—τὴν γενομένην αὐτῇ ῥητὴν παραγγελίαν μηδέποτε νὰ πραγματεύηται μετὰ τῆς μαθητρίας της περὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων, εἰ μὴ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γενικῆς ἠθικῆς· ἀλλ' ἂν τέλος,—διότι ἔπρεπε νὰ προΐδωσι πᾶν ἐνδεχόμενον,— ἡ μὶς Ὀνεῖλ, ἐξαπατῶσα πικρῶς τὰς ἐλπίδας τοῦ μαρκησίου, ἐφαντάζετό ποτε νὰ συζητήσῃ μετ' αὐτῆς τὴν βίβλον ἀνὰ χεῖρας, ὁ ἀββᾶς Ῥενὼ δὲν θὰ ἦτο τάχα ἐκεῖ, ἀνοικτοὺς πάντοτ' ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀνήσυχος μάλιστα καὶ ἕτοιμος νὰ βεβαιώσῃ εὐθὺς ἅμα διαλάμψασαν τὴν πλάνην τῆς μὶς Ὀνεῖλ;

Ὁ μαρκήσιος, ἐκτὸς τῶν προφυλάξεων τούτων παρίστατο τακτικῶς ἐπί τινα χρόνον εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Ἰρλανδῆς ἢ ἀντικαθίστη εἰς τοῦτο τὴν μαρκησίαν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παρῃτήθη τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης, ἣν ἔκρινεν ἀνωφελῆ ἅμα καὶ ὑβριστικὴν, καθ' ὅσον κάλλιον ἐξετίμα, ἐν τῇ οἰκειότητι τοῦ κοινοῦ βίου, τὸν εὐλαβῆ καὶ τίμιον χαρακτῆρα τῆς μὶς Ὀνεῖλ.

— Τῇ ἀληθείᾳ, ἔλεγεν ὁ μαρκήσιος, νὰ φοβῆται τις παρὰ τῆς Αὐγούστας Μαίρυ σκιὰν κἂν ἀτίμου πράξεως, εἶναι ὡς ἂν περιμένῃ νὰ ἴδῃ τὴν λεπτὴν καὶ λευκὴν ἰκτίδα (hermine) κυλιομένην αἴφνης εἰς βόρβορον δυσώδη ὡς τὸ αἰσχρότερον τῶν ζωοτροφείων ἡμῶν ζῶον.

(*) Γνωστὸν ὅτι οἱ τοῦ δυτικοῦ δόγματος χριστιανοὶ προπαρασκευάζουσι τὰ παιδία διδάσκοντες αὐτὰ τὴν κατήχησιν πρὶν ἢ μεταλάβωσι τῶν μυστηρίων· ὥστε παρ' αὐτοῖς οὐδέποτε μεταλαμβάνουσι τὰ νήπια. Σ. Μ.

Τοιαύτη ἐπίσης ἦτο ἡ πεποίθησις τῆς μαρκησίας καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ ἐφημερίου. Ὅθεν οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι τίμιοι ἄνθρωποι, διασκεδασθεισῶν τῶν ἐν τῇ συνειδήσει ὑποψιῶν, ἠδυνήθησαν ν' ἀπολαύσωσι μετ' ἀμίκτου χαρᾶς τὴν ἀνάπτυξιν ἣν ἐλάμβανον μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰ εὐτυχῆ φυσικὰ δῶρα τῆς Σιβύλλης ὑπὸ τὴν μαγικὴν ῥάβδον τῆς μὶς Ὀνεῖλ. Ὁ σπάνιος οὗτος νοῦς ὥρμα τῷ ὄντι πρὸς τὸν φωτισμὸν μετὰ ζωηρότητος ἐπικινδύνου ἂν μὴ ἐμετριάζετο καὶ ὡδηγεῖτο ὑπὸ βεβαίας φιλοκαλίας καὶ φρονίμου μεθόδου· εὐτυχῶς ἡ μὶς Ὀνεῖλ ἦτο ἀξία τοῦ ἔργου.

— Εἰμπορῶ, ὀλίγον κεντῶν αὐτήν, νὰ τὴν καταστήσω θαῦμα, ἔλεγεν ὁ μαρκήσιος· ἀλλὰ προτιμῶ νὰ γείνῃ διακεκριμένη γυνή. Εἰς τοῦτο δὲ δὲν εἶμαι ἄξιος μεγάλων ἐπαίνων, διότι ἡ μικρὰ αὕτη κεφαλὴ μὲ τὰ χρυσᾶ μαλλία ὁμοιάζει πρὸς κλωβίον πλῆρες ἀνυπομόνων πτηνῶν εἰς τὰ ὁποῖα μόνον τὸν κόπον νὰ ἀνοίξω τὴν θύραν ἔχω.

Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία τῶν Φερίων, χαίροντες διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὰς προόδους τῆς ἐγγόνης των, ἠγάλλοντο ἐξ ἴσου καὶ ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ μεταβολῇ, ἣν παρετήρησαν εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θετικαὶ σπουδαὶ καὶ τακτικαὶ κατέλαβον τὸν νοῦν της. Μένουσα πάντοτε κοράσιον σοβαρὸν καὶ ἀξιοπρεπές, δὲν ἠγάπα πλέον τοὺς συγκεχυμένους ῥεμβασμούς, εἰς οὓς παρεδίδετο ἄλλοτε μετὰ παραδόξου εὐχαριστήσεως καὶ οἵτινες ἐξέτεινον σχεδὸν ἀκαταπαύστως ἐπὶ τοῦ μετώπου της μελαγχολίαν ξένην εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῆς. Ὁ ὡραῖος παιδικὸς αὐτῆς γέλως, δροσερὸς ὡς οἱ μικροὶ τῶν δασῶν καταῤῥάκται, ἐξύπνιζε τότε συχνότερον τὴν ἠχὼ τῶν ἀρχαίων προδόμων. Ἀσμένως μάλιστα ἐδείκνυεν ἐν τῇ οἰκογενειακῇ οἰκειότητι διάθεσιν νοὸς ἱλαράν, εἰς τὸ κωμικὸν ἐνίοτε μετατρεπομένην. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς εὐθυμίας ὅταν ἐξεῤῥήγνυντο αἴφνης παρὰ τῇ νεάνιδι, συνεκρότει μετὰ τῆς συνήθους σοβαρότητος τοῦ προσώπου της ἀντίθεσιν μὴ ἀμοιροῦσαν χάριτος. Ἂν δὲ ὁ χαρακτὴρ οὗτος μὴ ἐπραΰνετο ὑπὸ πολλῆς καὶ φυσικῆς ἀγαθότητος εὐκόλως ἤθελε μετατραπῇ εἰς σατυρικόν· διότι ἡ Σιβύλλα λεπτότατον νοῦν ἔχουσα ὑπὸ τὴν σώφρονα καὶ ἥσυχον μορφήν της ἦτο ἐπιτηδειοτάτη εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνῃ μετὰ ζωηρᾶς ὀξυδερκείας τὰ ἐλαττώματα τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της διερχόμενα. Ἡ καθαρὰ αὐτῆς φιλοκαλία ᾐσθάνετο τὸ γελοῖον, ὡς τὸ λεπτὸν οὖς αἰσθάνεται τὰς παραφωνίας. Μόλις ἐκράτει μολυβοκόνδυλον εἰς τοὺς δακτύλους, καὶ τὸ πνευματικὸν τοῦτο δῶρον ἀπεκαλύπτετο εἰς ἄμορφα μὲν σχεδιογραφήματα ἀλλὰ κωμικὴν ἔκφρασιν ἔχοντα. Μάλιστα ὁ μαρκήσιος ἠναγκάσθη ποτὲ νὰ ἐπιπλήξῃ αὐστηρῶς αὐτὴν διά τινα εἰκόνα τοιαύτην, ἐν ᾗ ὁ αἰδήμων μύσταξ τῆς κυρίας Βωμενὶλ καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ῥὶς τοῦ ἱππότου Θεοδώρου ἐλάμβανον κολοσσιαίας διαστάσεις.

Ἡ κυρία Βωμενὶλ, καίτοι ἀγνοοῦσα τὴν περίστασιν ταύτην, πολλὰ ὀλίγον μετεῖχε, ὡς ἕκαστος ὑποθέτει, τῆς γλυκείας εὐχαριστήσεως, ἣν ἡ ἐπιτυχὴς διδασκαλία τῆς μὶς Ὀνεῖλ ἐνέβαλλεν εἰς τὴν ἔπαυλιν τῶν Φερίων. Ἂν τὴν ἐπίστευέ τις, ἔχαιρε τὰ μέγιστα ὅτι ὅσα προεῖδε δὲν συνέβησαν· ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ ὑπῆρχον ἄνθρωποι εὐτυχέστεροι ἢ ὅσον ἦσαν ἄξιοι. Ἄλλως τε δὲν ὑπάρχει καλὸν τέλος διὰ κακῶν τρόπων, καὶ τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς τὰ πράγματα δὲν εἶχον τελειώσει εἰσέτι.

— Καὶ θὰ ἴδῃς ἐφημέριε, ὅτι σήμερον αὔριον θὰ γίνῃ τίποτε, δὲν ἠξεύρω τί· ἀλλὰ θὰ συμβῇ τίποτε καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τῶν Φερίων θὰ πέσῃ, διότι τέλος πάντων ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, καὶ δὲν θὰ ἦτο δίκαιος ἂν ἔδιδε μέχρι τέλους δίκαιον εἰς τόσον ἄτοπον πεῖσμα καὶ εἰς οἶκτον τόσον ἄκαιρον. Σὲ δέ, ἐφημέριε, δὲν σε κατακρίνω· οἱ λόγοι σου ἦσαν καθαροί, ἤλπιζες νὰ προσηλυτίσῃς τὸ ἄθλιον ἐκεῖνο ὄν· ἀλλὰ πιστεύω, καὶ σὲ τὸ ὁμολογῶ κατ' ἰδίαν, ὅτι πρὸ καιροῦ κατέῤῥευσαν αἱ ἐλπίδες σου... αἵ; ὁμολόγησέ το, ταλαίπωρέ μου ἐφημέριε.

Ὁ ἐφημέριος ὡμολόγησεν. Ἡ κυρία Βωμενὶλ εἶχεν ἐγγίσει εἰς τὸ πάχυον μέρος τῆς ἀγαθῆς ἐκείνης καρδίας μετὰ τῆς βεβαίας ἐκείνης ὁρμῆς τῆς κακεντρεχείας. Διότι μετὰ πολλῆς πικρίας, ὀλίγον εἰσέτι διασκεδασθείσης, ἠναγκάσθη ὁ ἀββᾶς Ῥενὼ ν' ἀπαρνηθῇ τὸ ἔνδοξον τοῦτο ὄνειρον ὑφ' οὗ ἐβοσκήθη πρὸς στιγμήν, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον εἶδεν ἑαυτὸν στεφανοῦντα τὴν μὶς Ὀνεῖλ διὰ τοῦ καλύμματος τῶν κατηχουμένων· ἀλλὰ δύο ἢ τρεῖς συνομιλίαι μετὰ τῆς Ἰρλανδῆς ἤρκεσαν ὅπως ἀναγνωρίσῃ ἐν αὐτῇ ἱκανὴν ἀνάπτυξιν γνώσεων καὶ εὐστάθειαν ἀρχῶν, μεθ' ὧν μετριοφρονῶν δὲν συνῆψε πάλην. Αὐτὸς δὲ ὁ μαρκήσιος ἐνίσχυσε τὸν ἐφημέριον εἰς τὴν προφύλαξιν, λέγων αὐτῷ εὐγενῶς ὅτι οὐδὲν ὤφειλε νὰ βιάσῃ, ἀλλὰ ν' ἀφήσῃ νὰ ὡριμασθῶσι τὰ πράγματα καὶ ὅτι ἡ μὶς Ὀνεῖλ δὲν ἦτο κοινὸς νοῦς, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἐφαίνετο σημαῖνον παρὰ τῷ μαρκησίῳ ὅτι ὁ ἐφημέριος ἦτο νοῦς ἔκτακτος.

Ἄλλως τε ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἄνθρωπος, ἐλευθερωθεὶς ἀπὸ τῆς ἀπάτης ἣν ἔθρεψε τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὲρ τῆς μὶς Ὀνεῖλ, ἐπιμελέστερον διὰ τοῦτο ἐφρόντιζε περὶ τοῦ εἰς αὐτὸν ἀνατεθειμένου μέρους τῆς ἀνατροφῆς τῆς Σιβύλλης. Ἐκ τούτου δὲ τοὐλάχιστον παραμυθίας ᾐσθάνετο μεγάλας. Εἶχε περιορίσει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱερᾶς ἱστορίας τὰ μαθήματα τοῦ πρώτου ἔτους, φυλάττων διὰ τὸ δεύτερον τὰς δογματικὰς παραδόσεις τῆς κατηχήσεως. Τὸ ἀνατολικὸν τῆς Βίβλου μεγαλεῖον καὶ τὰ συγκινητικὰ αὐτῆς διηγήματα, τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ χριστανισμοῦ, οἱ μάρτυρες

καὶ οἱ ἅγιοι αὐτῶν, ἐνετυποῦντο ζωηρῶς εἰς τὴν φαντασίαν τῆς Σιβύλλης καὶ διήγειρον ἐν αὐτῇ ζέσιν θρησκευτικὴν ἀντικαταστήσασαν μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν ἀόριστον ποίησιν τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἡλικίας. Δὲν ἐπεκαλεῖτο πλέον ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῶν δασῶν μαγίσσας χρυσᾶ ἐνδεδυμένας καὶ μαγικοὺς πύργους καὶ βασιλόπαιδας κυνηγούς· ἀλλὰ αὐστηρὰς θηβαΐδας, ὠχροὺς ἐρημίτας καὶ ἁγίας ποιμενίδας· τὸν Θεὸν μάλιστα ἐκεῖνον τὸν μυστηριώδη καὶ σεμνὸν, οὗ τινος ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀγαθότης, διαλάμπουσαι περὶ αὐτὴν εἰς ἅπασαν τὴν φύσιν, μετὰ τῶν χόρτων φυόμεναι, μετὰ τῶν τρικυμιῶν μυκώμεναι, μετὰ τῶν ἄστρων ἀπαστράπτουσαι, ἐτάρασσον τὸν νοῦν αὐτῆς καὶ ἔθελγον τὴν καρδίαν.

Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐνθουσιασμὸς τῆς Σιβύλλης, ἂν καὶ ἐν γένει ὑπῆρχεν εἴς τε τοὺς Φερίας καὶ τὸν ἐφημέριον πηγὴ χαρᾶς καὶ ἀντικείμενον γλυκυτάτης ὁμιλίας, ἐνέβαλλεν ὅμως αὐτοὺς καὶ εἴς τινα ἀμηχανίαν διὰ τῶν παραδόξων τρόπων δι' ὧν διεδηλοῦτο ἐνίοτε. Ἠναγκάσθησάν ποτε νὰ ἐπιπλήξωσιν αὐστηρῶς τὴν Σιβύλλαν, ἥτις, περιπατοῦσα εἰς τὴν δενδροστοιχίαν ἐν ὥρᾳ ψύχους ἔκρινε θεῖον ν' ἀπεκδυθῇ τὸ ἐπανωφόριόν της ὑπὲρ μικρᾶς ἐπαίτιδος, καὶ κατελήφθη ὑπὸ σφοδρᾶς καταῤῥοῆς. Ἄλλοτε πάλιν εὗρον αὐτὴν προσευχομένην γονυπετῆ ἐπὶ τῶν τροχῶν πτερνιστήρων, ὅπως μιμηθῇ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἁγίων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἀλλ' εὐκόλως ἐπανήγαγον εἰς τὴν ἀλήθειαν τὴν φύσει εὐθυτάτην κρίσιν τῆς Σιβύλλης καὶ ὀλίγοι φρόνιμοι λόγοι κατενίκησαν ἀκόπως τὴν ὑπερβολὴν ταύτην τοῦ ζήλου. Συνέβη μάλιστα οὐχὶ ἅπαξ νὰ θαυμάσῃ ὁ μαρκήσιος δικαίως τὸ ὕψος καὶ τὴν καθαρότητα, δι' ὧν περιεβάλλοντο αἱ ὁρμαὶ τῆς γεννωμένης ἐκείνης εὐλαβείας. Ἓν ἔτος περίπου μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς μὶς Ὀνεῖλ εἰς τὴν ἔπαυλιν, ὁ γέρων μαρκήσιος, πάντοτε ἔξυπνος ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ἀνέπνεεν εἰς τὸ παράθυρον τὸν ὑγιεινὸν πρωΐας τινὸς τοῦ Ἀπριλίου ἀέρα, ὅτε εἶδε τὴν Σιβύλλαν βαδίζουσαν μόνην πρὸς τὸ δάσος.

— Ποῦ πηγαίνει ἆρά γε ἡ Σιβύλλα τόσον πρωΐ, ἀγαπητή μου; εἶπεν ὁ μαρκήσιος στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκά του. Δὲν ἐπίστευα κἂν ὅτι ἐσηκώθη καὶ ἰδοὺ αὐτὴ κινεῖ. Φαίνεται ὡς ἂν κρύπτεται. Τί ἔχει εἰς ἐκεῖνο τὸ καλάθιον;

— Ἀγνοῶ φίλε μου, τί μυστηριῶδες ἑτοιμάζει, ἀπεκρίθη ἡ μαρκησία· ἀλλὰ πρό τινων ἡμερῶν ἔχει πολλὰς συνεντεύξεις μὲ τὸν Ἰάκωβον Φεραί. Χθὲς ἐκλείσθη εἰς τὴν καμάραν της δύο ὥρας ὁλοκλήρους καὶ σήμερον μ' ἐπῆρε τὸ θυμιατήριόν μου. Δὲν γνωρίζω τίποτε περισσότερον.

— Πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθήσωμεν, ἀγαπητή μου.

Ὁ Κύριος καὶ ἡ κυρία τῶν Φερίων εὐκόλως ἀνεῦρον ἐπὶ τῆς ἐπιμελῶς κοσκινισμένης ἄμμου τῆς καλυπτούσης τοὺς ὀρχάτους περὶ τὴν ἔπαυλιν, τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν τῆς Σιβύλλης καὶ ἡ ἐλαφρὰ αὕτη ἰχνηλασία ἔφερεν αὐτοὺς μετά τινας στιγμὰς πορείας, εἰς ἄδενδρόν τι μέρος ἐπιστέφον τὴν ὑψηλοτέραν τοῦ δάσους ἐξοχήν. Ἡ τοποθεσία αὕτη δικαίως ἐδοξάζετο ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. Περικυκλουμένη ὑπὸ μεγάλων καὶ λαμπρῶν δένδρων, ἠνοίγετο πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῶν ἠρέμα κλιμακουμένων κλιτύων σειρᾶς χλοαζόντων λοφίσκων. Μεταξὺ τῶν νώτων τῶν λοφίσκων τούτων, ὧν αἱ δύο παράλληλοι σειραὶ ἤγγιζον πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὴν βάσιν, εὐρεῖα χαράδρα ἐξετείνετο ἑλισσομένη μέχρι τῆς παραλίας, σχηματίζουσα κατὰ τὸν ὁρίζοντα τριγωνικὸν ὅρμον, ὃν ὁ Ὠκεανὸς ἐπλήρου ὁτὲ μὲν δι' ἱλαροῦ γλαυκοῦ χρώματος, ὁτὲ δὲ διὰ κυμάτων ἀλλοιωδῶν καὶ ἐπαργύρων. Κατὰ τὸ κέντρον τοῦ ἀδένδρου τούτου τόπου, κολοσσιαία δρῦς ὑπὸ τῶν αἰώνων κοιλωθεῖσα, ὑψοῦτο ἐρημῖτις, καλύπτουσα διὰ τῆς ἰδίας σκιᾶς ἓν ἐκ τῶν σπανίων ἐπὶ τῆς νορμανδικῆς ἀκτῆς ὑπὸ τῶν κελτικῶν θρησκευμάτων ὑπολειφθέντων μνημείων, ἤτοι μεγίστην τράπεζαν ἐκ λίθου ἀκατεργάστου, παράδοξον καὶ ἀγρίαν ὄψιν ἔχουσαν καὶ φαινομένην σύγχρονον αὐτῆς.

Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία τῶν Φερίων, πλησιάσαντες ἐκεῖ, ἐστάθησαν αἴφνης ἀκούσαντες τὴν φωνὴν τῆς Σιβύλλης ὀλίγα βήματα μακρὰν αὐτῶν. Ἡ κορίσκη ὡμίλει ζωηρῶς ἐπιπλήττουσα καὶ σχεδὸν ἀπειλοῦσα, ἔπειτα ἔπαυσε, καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν ὀσμὴ θυμιάματος ἐχύθη εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ δὲ μαρκήσιος καὶ ἡ μαρκησία, ὧν ἡ περιέργεια ζωηρῶς ἐκεντήθη τότε, κατέλιπον τὴν ὁδὸν, εἰσῆλθον ὑπὸ τὰ μεγάλα δένδρα καὶ ἔφθασαν μετὰ προφυλάξεως εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Εἶδον δὲ τὴν Σιβύλλαν γονυπετοῦσαν παρὰ τὴν ῥίζαν τῆς δρυὸς καὶ ἐνώπιον τῆς λιθίνης τραπέζης, τὰ βλέμματα ἀτενίζουσαν πρὸς τὸ σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος καθ' ὃ ἡ θάλασσα πρὸς τὸν οὐρανὸν συνεχεῖτο, καὶ τὰ διηνοιγμένα χείλη αὐτῆς ἐφαίνοντο προσευχόμενα. Εἰς τὸν κορμὸν δὲ τοῦ δένδρου ἐκρέμαντο μεγάλα γράμματα ὑπὸ πεπλεγμένων ἀγρίων ἴων ἐσχηματισμένα καὶ συγκροτοῦντα τὴν λέξιν· — ΘΕΟΣ. — Ἐπὶ τῆς ἐκ γρανίτου τραπέζης ἔκειτο τὸ θυμιατήριον ἐκπέμπον ἐλαφρὸν νέφος καπνοῦ οὗ τινος ἡ ἕλιξ ἐξετυλίσσετο βραδέως ἐπὶ τοῦ ἀπωτάτου τοῦ Ὠκεανοῦ γλαυκώματος. Εἷς δὲ τῶν σημαντικωτέρων τύπων τῆς εἰκόνος, ἦτο ἡ παρουσία τοῦ παράφρονος Φεραί, ὅστις ἐφαίνετο εἰς ἀπόστασίν τινα συνεσταλμένος παρά τι δένδρον καὶ παρατηρῶν τὴν Σιβύλλαν μετ' ὄψεως τεταπεινωμένης ἅμα καὶ ἀγρίας ὡς δεδαρμένος σκύλος.

Τὴν σκηνὴν ταύτην ἰδοῦσα ἡ μαρκησία ἐτάκη εἰς δάκρυα, καὶ, γονυπετήσασα ἐπὶ τῆς χλόης, ἥνωσε τὴν διάπυρον προσευχήν της πρὸς τὴν ἐκ τῆς καθα-

ρᾶς τοῦ παιδίου καρδίας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπεμπομένην. Ἐν τούτοις ὁ μαρκήσιος διέμεινεν ἀκίνητος, τὸ μέτωπον σκεπτικὸν ἔχων καὶ σχεδὸν ἔμφροντις.

— Τί ἔχεις, φίλε μου; εἶπεν ἀνεγειρομένη ἡ μαρκησία.

—Τίποτε, ἀπεκρίθη, ὑπάγωμεν νὰ τὴν φιλήσωμεν.

Ἡ δὲ Σιβύλλα, ἀκούσασα τὸν κρότον τῶν πλησιαζόντων βημάτων, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τῶν ποδῶν της καὶ ἐγένετο ἐρυθρὰ ὡς χαμαικέρασον.

— Κόρη μου, εἶπεν ὁ γέρων μαρκήσιος σφίγξας αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του, σὲ ἐπαινῶ· ἀλλὰ λείπει σταυρὸς εἰς τὴν ἁγίαν σου τράπεζαν· πρέπει νὰ ἀνενθυμίζεται ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ πλησίον τῆς δυνάμεώς του.

— Ἔχεις δίκαιον, εἶπεν, Σιβύλλα, θὰ βάλω ἕνα σταυρόν.

— Σὺ μόνη, εἶπεν ἡ μαρκησία, ἔπλεξες αὐτὰ τὰ ὡραῖα γράμματα;

— Ἐγὼ ἀπεκρίθη ἡ Σιβύλλα, ἀλλ' ὁ Ἰάκωβος ἔκοψε τὰ ἴα. Καὶ πιστεύεις ὅτι δὲν κατώρθωσα νὰ τὸν πείσω νὰ προσευχηθῇ καὶ αὐτός; Εἶναι τέρας!

Ἡ Σιβύλλα προσέθηκεν εἰς τὴν ἐπιτίμησιν ταύτην κίνησίν τινα τῶν ὀφρύων φοβεράν, σκληρῶς λυπήσασαν, ὡς ἐφάνη, τὸν Ἰάκωβον, ὅστις ταπεινώσας πρὸς τὸ ἔδαφος τὰ πεπλανημένα βλέμματά του ἐψιθύρισε δειλῶς.

— Δὲν ὑπάρχει Θεός!

— Τάλαιπωρε! ἀνέκραξεν ἡ Σιβύλλα, καὶ, ὠθήσασα αἴφνης αὐτὸν ἐκ τῶν ὤμων κατέστρεψε τὴν ἰσοῤῥοπίαν του. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἐξηπλωμένον παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου εἰς θέσιν ἀδεξίαν καὶ περίτρομον, ἔῤῥηξεν ἀποτόμως εἰς τὰ δάση γλυκὺν ἦχον γέλωτος, καὶ, ὑψώσασα τοὺς ὤμους·

— Ἀνόητε! εἶπε.

Ὁ δὲ Ἰάκωβος ἐθέλχθη.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ:

Βασ. ἑταιρίαν τῶν Ἀρχαιολόγων τῆς Ἄρκτου.

Κατὰ τὴν 23 Δεκεμβρίου λ. ε. συνῆλθεν ἡ ἔντιμος αὕτη ἑταιρία εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν προεδρεύοντος τοῦ ἀντιπροέδρου, αὐτῆς Κ. Κ. Φ. Βεγενέρου μυστικοῦ ἀρχειοφύλακος καὶ ἱστοριογράφου τοῦ Βασιλείου τῆς Δανίας.

Κύριος σκοπὸς τῆς συνεδριάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐκλογὴ νέου προέδρου, ἀποβιώσαντος, κακῇ τύχῃ, τοῦ ἐνδόξου μνήμης προέδρου καὶ προστάτου αὐτῆς Φρεδερίκου τοῦ Ζ'., ὅστις, οὐ μόνον ὡς πρόεδρος καὶ βασιλεὺς συνέδραμεν ἀείποτε τὴν ἑταιρίαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐνεργητικὸν μέλος δι' ἰδίων αὐτοῦ συγγραφῶν καὶ ἐρευνῶν συνέτεινε παντὶ σθένει εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς προαγωγήν· τούτου ἕνεκεν ἀπεφήνατο ὁμαθυμαδὸν ἡ ἑταιρία, ὅπως ἐν γενικῇ συνεδριάσει ἐκφωνηθῇ κατάλληλος λόγος πρὸς τιμὴν καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ἀοιδίμου τούτου ἀνδρός.

Παμψηφεὶ δὲ ἐξελέχθη πρόεδρος ὁ νέος τῆς Δανίας Βασιλεὺς Χριστιανὸς ὁ Θ'., ὅστις δεξάμενος ἀσμένως τὴν προεδρείαν ηὐδόκησε νὰ διαβεβαιώσῃ, διὰ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, τὴν ἑταιρίαν ὅτι εὐχαρίστως θέλει ἐπιδαψιλεύσει αὐτῇ τὰς αὐτὰς τοῦ προκατόχου του μερίμνας πρὸς προγωγὴν αὐτῆς.

Ἀκολούθως λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἀξιότιμος γραμματεὺς αὐτῆς, ὁ καὶ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας Κ. Κάρολος Ῥάφνος, ἐξέθεσεν ἐν συντόμῳ τὴν κατάστασιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἑταιρίας.

Συγχρόνως δὲ ἀπεφασίσθη ἡ ἔκδοσις ἱστορικῆς περιγραφῆς τῆς Ἰσλανδίας ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς πρὸς τὴν Νορβεγίαν καὶ Δανίαν ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1264 ἔτους μέχρι τοῦ 1800, καὶ εἰ δυνατὸν μέχρι τοῦ 1852· ἡ δὲ σύνταξις τοῦ συγγράμματος τούτου ἀνετέθη εἰς τὸν ἀρχειοφύλακα τῆς αὐτῆς ἑταιρίας Κ. Ἰω. Σιγυρδσῶνα.

Ἐγένετο ὡσαύτως λόγος καὶ περὶ τῶν ἀποσταλεισῶν τῇ ἑταιρίᾳ διαφόρων ἀξιολόγων διατριβῶν ἵνα καταχωρισθῶσιν εἰς τὰ προσεχῆ τεύχη τῶν χρονικῶν αὐτῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν διατριβῶν τούτων εἰσὶν ἄξιαι λόγου, αἱ ἐπιγραφόμεναι: Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἀρκτώας φιλολογίας, ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ν. Μ. Πετερσένου. — Περὶ διαφόρων ῥωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων ἀνακαλυφθεισῶν ἐν Σελανδίᾳ, ὑπὸ Κ. Φ. Χέρβστου. — Περιγραφὴ ἀρχαίου τινὸς ῥωμαϊκοῦ νομίσματος ἀνευρεθέντος ἐν τῷ τῆς Σάνδης νεκροταφείῳ.—Περὶ τῆς ἐν ταῖς Σετλάνδαις καὶ ταῖς Ὀρκάσι νήσοις ἀρκτώας ἐθνικότητος, ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Γριμύρου Θομσένου. — Περὶ τῆς ἐν Νορβεγίᾳ δουλείας, ὑπὸ Α. Γιεσσίγγου. — Περιγραφὴ τοῦ ἐν Σλεσβίγῃ Πωφόλτου, ἔνθα ἐβαπτίσθη ὁ βασιλεὺς Ἀράλδος, ὑπὸ Χρ. Κ. Λωρενζένου. — Ἱστορικὴ περιγραφὴ τοῦ ἄστεως Γοττόρπου τοῦ ἐν Σλεσβίγῃ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. — Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Ἰυτλανδικοῦ νόμου Βαλδεμάρου τοῦ Δ'. ὑπὸ Κονράδου Γισλάσωνος. — Εἰκασίαι τινὲς ἐπὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων Vainölä, Pohjola. κ. λ. περὶ ὧν γίνεται μνεία ἐν τῷ ποιήματι Καλεβάλα, ὑπὸ Α. Ι. Εὐρωπαίου. — Περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ σημασίας διαφόρων τῆς Σελανδίας τοπικῶν ὀνομάτων, ὑπὸ Αἰμιλίου Μαδσένου. — Διατριβὴ περὶ τῶν ἐν ἄρκτῳ ἡρωϊκῶν παραδόσεων τῶν Καρολοβιγγίων, ὑπὸ Κ. Ῥοσεμβέργου. — Περὶ τῆς δημώδους πίστεως τῶν ἀρκτώων λαῶν καὶ ἰδίως τῶν Ἰσλανδῶν, ὑπὸ Βενεδίκτου Γρωνδάχου.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει ἐξελέχθησαν ὡς μέλη τῆς ἑταιρίας διάφοροι διαφόρων ἐθνῶν ἔξοχοι ἄνδρες ἐν οἷς καὶ οἱ ἡμέτεροι κύριοι: Θεόφιλος, Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος· Ἀθανάσιος, Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Μητροπολίτης Κερκύρας· Α. Ῥίζος Ῥαγκαβῆς, καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις· Κάρολος Δ. ὁ Βυζάντιος· Πέτρος Βράϊλας, καθηγητὴς ἐν Κερκύρᾳ. Ἀλέξανδρος Δαμασκηνὸς, πρόεδρος τῆς Ἰονίου γερουσίας· ὁ Κόμης Νικόλαος Κ. Λούντσης ἐκ Ζακύνθου· Γεώργιος Μαρκοράνος, δικηγόρος ἐν Κερκύρᾳ· Σπυρίδων Ῥοδοθέατος πρόεδρος τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Δικαστηρίου· ὁ Κόμης Δημήτριος Σολωμὸς ἐκ Ζακύνθου· Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης βουλευτὴς Λευκάδος· καὶ Σπυρίδων Ἰωάννης Βλασόπουλος ταμίας ἐν Ἰθάκῃ.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΜΑΡΤΙΟΥ 15, 1864.

Τὸ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν συμπληρωθὲν, ὡς ἀνηγγείλαμεν, ὑπουργεῖον τοῦ Κ. Βούλγαρη παρῃτήθη τέλος, καὶ ἀποτόμως, μὴ τυχὸν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ βασιλέως εἴς τινα διατάγματα καὶ ἀπολέσαν σχεδὸν ἐν τῇ Συνελεύσει τὴν πλειοψηφίαν· ἀντικατεστάθη δὲ ὑπὸ τοῦ Κ. Κανάρη πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν, παραλαβόντος συνεργάτας τοὺς ἑξῆς· Θρασύβουλον Ζαΐμην ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, Θεόδωρον Δηλιγιάννην ἐπὶ των ἐξωτερικῶν, Δημήτριον Χρηστίδην ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, Πάνον Κορωναῖον, ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν, Ἀλέξανδρον Κουμουνδοῦρον, ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἅπαντες οἱ νέοι ὑπουργοὶ ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοτε ὑπουργοὶ, οἱ πλεῖστοι μάλιστα οὐχὶ ἅπαξ· κέκτηνται δὲ καὶ ἱκανότητα καὶ ὄνομα καὶ πεῖραν. Εἴθε πράξωσιν ἀγαθά.— Συνεπείᾳ τῆς μεταβολῆς ταύτης παρῃτήθησαν καὶ τρεῖς νομάρχαι καί τινες εἰσαγγελεῖς καὶ ὁ πρὸ μικροῦ διορισθεὶς Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας, ὅν τινα διεδέχθη ὁ πληρεξούσιος Κ. Τάτσ. Μαυρομμάτης.— Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἔγραψεν ἐπιστολὴν ἰδιόγραφον πρὸς τὸν πρώην ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Κ. Π. Δηλιγιάννην, ὡς μόνον ἐκ τῶν συναδέλφων του μὴ ὑπογράψαντα τὴν ἀπότομον παραίτησιν, ἀλλὰ πέμψαντα ἄλλην ἰδιαιτέραν. Οἱ νέοι ὑπουργοὶ ἐξέδωκαν τὸ ἀκόλουθον πρόγραμμα.

Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

Συμπολῖται!

Καθ' ἣν στιγμὴν λήγει τὸ στάδιον τοῦ κλονισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀναγκαίως ἐπέφερεν ἡ ἐθνοσωτήριος μεταβολὴ, καὶ ἄρχεται ἡ περίοδος τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς νομίμου τάξεως, οὐδεὶς βεβαίως ἀγνοεῖ, πόσον δυσχερῆ καὶ ἀκροσφαλῆ εἶναι τὰ καθήκοντα τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀναλαμβάνουσι τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας.

Ἡ Πατρὶς ἔχει πλῆρες δικαίωμα νὰ ἀπαιτῇ παρὰ τῶν διεπόντων τὰ δημόσια πράγματα τὴν πραγματοποίησιν τῶν νομίμων πόθων της, ἕνεκα τῶν ὁποίων οὐδεμιᾶς θυσίας ἐφείσθη· ἠθέλησε καὶ θέλει ἡ Πατρὶς τὴν εἰλικρινῆ ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, τὴν ἑδραίωσιν τοῦ συνταγματικοῦ θρόνου, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου ἐνόησε πάντοτε νὰ ἐναποθέσῃ τὴν τύχην της, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον της.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτοῦνται πολλὰ μέσα· ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων νὰ παγιωθῇ ἡ τάξις, καὶ, διὰ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο, καθῆκον ἔχουσιν οἱ ἀναλαμβάνοντες τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου νὰ λάβωσιν ἀνυπέρθετον καὶ ἰδιαιτέραν φροντίδα περὶ τῆς τακτοποιήσεως τοῦ στρατοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ πολυειδεῖς ὑπηρεσίαι εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος εἶναι πασίγνωστοι, νὰ διοργανώσωσι συγχρόνως τὴν ἐθνοφυλακὴν, αὐτὴν τὴν ἄλλην ἐθνικὴν δύναμιν, ἥτις εἰς κρισίμους περιστάσεις ἀξιολόγους ὑπηρεσίας οὐχ ἧττον προσήνεγκε, καὶ ἐπὶ πᾶσι νὰ εἰσαγάγωσιν ἄνευ ἀναβολῆς τὴν αὐστηροτέραν οἰκονομίαν εἰς τὰς δαπάνας τοῦ κράτους.

Κληθέντες ὑπὸ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων, δὲν ἐδιστάσαμεν νὰ ὑπακούσωμεν, χωρὶς νὰ ἀγνοῶμεν οὔτε τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, οὔτε τὸ βάρος τῆς εὐθύνης μας.

Ἀναλαμβάνομεν τὰ δύσκολα καθήκοντά μας, ἐπερειδόμενοι οὐχὶ εἰς τὰς ἀσθενεῖς μας δυνάμεις, ἀλλ' εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑποστήριξιν· ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν δυνατόν· μετ' αὐτῆς τὸ πᾶν κατορθοῦται.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν θέλομεν ἔχει, καθ' ὅλην τὴν πορείαν μας, ἀχώριστον ὁδηγὸν τὴν πιστὴν καὶ εἰλικρινῆ ἐφαρμογὴν τῶν νόμων· θέλομεν διατηρήσει ἀπεριόριστον σέβας πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας· θέλομεν δείξει πλήρη ἀμεροληψίαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν προσώπων.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 6 Μαρτίου 1864.

* * *

Ὁ θεῖος τοῦ βασιλέως Φρεδερῖκος, καὶ οὐχὶ Ἰωάννης, ὡς ἐσφαλμένως ἐγράφη, διατρίβει πρὸ ἡμερῶν ἐνταῦθα.

* * *

Ἐξ Ἀμβούργου ἀνηγγέλθη ὅτι ὁ δοὺξ τοῦ Αὐγουστεμβούργου εὑρέθη νεκρὸς ἐπὶ τῆς κλίνης του.

* * *

Ἀνηγγέλθη ὅτι ἡ περὶ Ἑπτανήσου συνθήκη ὑπεγράφη· ἀλλ' εἰσέτι οὐδὲν βέβαιον.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΟΜΕΝΩΝ ΤΟΝ ΠΑΠΑΝ. Ὁ ἐν Ῥώμῃ ἀνταποκριτὴς τοῦ Γαλλικοῦ *Χρόνου* περιγράφει τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐπισκεπτομένων τὸν Πάπαν ὡς ἐφεξῆς.—Ὁ ἐπισκεπτόμενος, ἀφοῦ διέλθῃ τοὺς προδόμους, εἰσάγεται ἐνώπιον τοῦ Πάπα. Ἡ Α. Α. κάθηται ἐν τῷ μυχῷ τῆς αἰθούσης ὑπὸ τεχνητὸν οὐρανίσκον ἐπὶ μικροῦ θρόνου, μίαν βαθμίδα ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνυψωμένου, καὶ ἐξ ὁλοσηρικοῦ ἐπιχρύσου κεκαλυμμένου· τράπεζα δὲ, ὡς γραφεῖον, πρόκειται αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἰσερχόμενος γονυπετεῖ πρῶτον μὲν ἐν τῇ θύρᾳ, ἔπειτα δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, καὶ τελευταῖον πλησίον τοῦ θρόνου, ἔνθα ὁ Πάπας προτείνει τὸν πόδα αὐτοῦ, καὶ οὗτος ἀσπάζεται τὴν λευκὴν ἐμβάδα, ἐφ' ἧς ὑπάρχει χρυσοῦς σταυρός· μένει δὲ γονυπετὴς, ἄχρις οὗ ἡ Α. Α. νεύσῃ αὐτῷ πρὸς ἐξέγερσιν. Καὶ τοῖς μὲν λαϊκοῖς εὐθὺς δί-

δοται τὸ σημεῖον τοῦτο· τοῖς δὲ κληρικοῖς, μοναχοῖς, καὶ αὐτοῖς τοῖς δευτερεύουσιν ἐπισκόποις, οὐδόλως ἐνίοτε δίδοται, ἀλλὰ γονυπετεῖς διαλέγονται τῷ Πάπᾳ· καὶ ἔξοχοι δέ τινες λαϊκοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν, ὡς ὁ Κ. Δε-Μερόδης, εἰ καὶ διαφερόντως ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ὑπὸ τοῦ Πίου Θ΄. Τοῦτο δὲ οὐδόλως εστὶ θαυμαστὸν, διότι πολλάκις μοναχαὶ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν μένουσι γονυπετεῖς ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν πατρός· ἔθος τοῦτο ἀνατολικὸν ὅπερ ὑπάρχει κοινὸν παντὶ τῷ Ῥωμαϊκῷ κλήρῳ, καὶ οὐδεὶς τοῦτο νομίζει δυσφόρητον· διότι, ὡς γνωστὸν πολλοὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνήθως ὀκλάζοντες (σταυροποδιστὶ καθήμενοι) συνδιαλέγονται. Οἱ δὲ Καρδινάλιοι καὶ ἐπίσκοποι ἀσπάζονται τοῦ Πάπα τὴν χεῖρα, καὶ καθηνται ἐπὶ θώκου περιχρύσου· ἀλλὰ τῶν Γάλλων ἐπισκόπων τινὲς ἐπιμένουσιν ἵν' ἀσπασθῶσι τὸν πόδα αὐτοῦ. Οὐδεμία κυρία ἀξιοῦται τῆς πρὸς τὸν Πάπαν εἰσόδου, μόνων ἐξαιρουμένων τῶν Βασιλισσῶν καὶ Βασιλοπαίδων μετὰ τῶν ἀκολούθων αὐτῶν· ἄλλας δὲ κυρίας ὁ Πάπας ὑποδέχεται ἐν τοῖς περιδρόμοις ἢ ἐν τοῖς κήποις τοῦ Οὐατικανοῦ, οὐχὶ δὲ ἐν ταῖς αἰθούσαις. Πᾶσαι αἱ γυναῖκες, αἱ πρὸς τὸν Πάπαν ἐμφανιζόμεναι, ὁποιουδήποτ' ἂν ὦσι βαθμοῦ, φέρουσι μέλαν ἱμάτιον, καὶ μέλανα πέπλον· οἱ δὲ ἄνδρες ἐμφανιζόμενοι ἀποβάλλουσι τὰς χειρίδας. Ὁ Πάπας ὑποδέχεται καθήμενος καὶ ὑπὸ Καρδιναλίων καὶ ἐπισκόπων περιστοιχιζόμενος· ἀνίσταται δὲ μόνον, ὅταν ὑποδέχηται Βασιλόπαιδας, καὶ προβαίνει μέχρι μὲν τοῦ μέσου τῆς αἰθούσης πρὸς ὑποδοχὴν Βασιλέων, μέχρι δὲ τοῦ προδόμου πρὸς ὑποδοχὴν Αὐτοκρατόρων. Ὅταν ἀντεπισκέπτηται Βασιλεῖς ἢ Αὐτοκράτορας, ὀφείλουσιν οὗτοι νὰ καταβαίνωσι μέχρι τῆς ἁμάξης αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ ν' ἀνοίγωσι τῆς ἁμάξης τὴν θύραν. Οἱ Πάπαι συνήθως εἰσὶ θελκτικοὶ εἰς τὰς συνεντεύξεις αὐτῶν, καὶ τὰ πάντα περὶ αὐτοὺς οὕτως εἰσὶ παρεσκευασμένα, ὥστε νὰ ἐκπλήττωσι καὶ νὰ συγκινῶσι τὸν εἰσερχόμννον· καὶ ἀληθῶς νομίζει τις, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πάπαν γραμματεῖς καὶ αὐλικοὶ περιστοιχίζουσι θεῖόν τι μεγαλεῖον. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς μεγαλοπρεπείας ταύτης ὑπάρχει πάντῃ ἀντίθετον· διότι εἰς τὸ πρῶτον μειδίαμα τῆς σεβασμίας ἐκείνης Ἱερότητος ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου βαθέως συγκινεῖται. Ὅθεν λέγεται, ὅτι Χριστίνα ἡ Βασίλισσα τῆς Σουηδίας δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα ἐνώπιον τοῦ Πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ζ΄ (1655—1667)· ὁ δὲ περιβόητος Ἀλέξανδρος ὁ ϛ΄ (1492—1503) ἦτο κατὰ γράμμα θελκτικώτατος, παῤῥησίαν ἔχων χαριεστάτην, καὶ καθ' ἑκάστην πέμπτην δεχόμενος εἰς ἀκρόασιν πάντας τοὺς βουλομένους. Πίος ὁ ϛ΄ (1785—1800) καὶ γέρων ἤδη ἦτο λίαν ἐπίχαρις. Γρηγόριος δὲ ὁ ΙϚ΄ (ὁ πρὸ τοῦ νῦν παπεύσας) εἰ καὶ ἄλλως αὐστηρὸς καὶ σκυθρωπὸς, ἦν ὅμως ἐπίχαρις ἐν ταῖς συνεντεύξεσιν. Περὶ δὲ τοῦ νῦν Πάπα Πίου τοῦ Θ΄ οὐδεὶς τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὸν δὲν δύναται νὰ μὴ ἐπιφωνήσῃ ἀπερχόμενος, « ἀληθῶς ἐστιν ἄγγελος »· οὐδέποτε ὑπῆρξε Πάπας οὕτω φιλόφρων καὶ περιποιητικὸς τοὺς τρόπους.

Β.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ

Κατὰ τὸ ΙΔ΄ ἔτος.

Ἐν τῇ Ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι μετὰ τῆς Ἑπτανήσου.

1. Κ. Φρεαρίτης, πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου.
2. Ν. Σαρίπολος, καθηγητὴς » »
3. Ν. Κόκκινος » »
4. Ἀρχιμ. Ἀλ. Λ. Λογοθέτης » »
5. Δ. Βερναρδάκης » »
6. Ξ. Λάνδερερ » »
7. Ν. Δραγούμης.
8. Α. Ν. Κωστῆς, ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου.
9. Ι. Περβάνογλος.
10. Ι. Δεκιγάλλας, ἰατρός.
11. Ι. Σακελλίων.
12. Σοφ. Οἰκονόμος.
13. Σπ. Σερεμέτης.
14. Δ. Θεοφιλόπουλος, φαρμακοποιός.
15. Ι. Γ. Λάτρης.
16. Γ. Γρυπάρης.
17. Δ. Λιναρδάτος.
18. Θ. Καρούσος.
19. Ν. Λ. Καλόγηρος.
20. Π. Σκαλτσούνης.
21. Ι. Ῥαζῆς.
22. Ἀλ. Βυζάντιος.
23. Ἀγ. Γεωργαντᾶς.
24. Στέφ. Ν. Δραγούμης.

καὶ ἄλλοι.

Ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.

1. Πριγκήπισσα Μασάλσκη, ἐν Τυῤῥηνίᾳ.
2. Σπ. Ζαμπέλιος, ἐν Νεαπόλει.
3. Α. Γ. Πασπάτης, ἰατρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει.
4. Α. Καλούτσης, ἰατρὸς ἐν Σάμῳ.
5. Ν. Α. Παρμενίδης, ἐν Μαγκεστρίᾳ.
6. Γ. Ἀριστείδης, σχολάρχης ἐν Λέσβῳ.
7. Π. Ὑάκινθος, ἐν Μιτυλήνῃ.
8. Α. Τσελεπιδάκης, ἐν Ἰσμαηλίῳ.
9. Σ. Μενδωνίδης, »
10. Γ. Παπάζογλους, ἐν Ἰβραΐλᾳ.
11. Κ. Παπάζογλους, »
12. Π. Ἀραβαντινός, ἐν Ἰωαννίνοις.
13. Κ. Πὼπ, ἐν Ἄρτῃ.
14. Σαπφὼ Λεοντιὰς, ἐν Σμύρνῃ.
15. Αἰμιλ. Μαρούτζη, ἐν Βηρυτῷ.
16. Γ. Μ. Βανιέρης, ἐν Κωνσταντινουπόλει
17. Ι. Βαλέττας, ἐν Λονδίνῳ.
18. Κ. Λευκαδίτης, ἐν Ὀδησσῷ.
19. Α. Λιβαθηνόπουλος, ἐν Αἰγύπτῳ.
20. Γ. Γῶγος, ἰατρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει.
21. Α. Βεργάδης, ἐν Λαρίσσῃ.
22. Δ. Ν. Μπότασις, ἐν Ἀμερικῇ.
23. Μ. Δ. ἐν Παρισίοις.

καὶ ἄλλοι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΙΔ΄. ΤΟΜΟΥ.

Ὁ Διευθυντὴς Σ. Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.